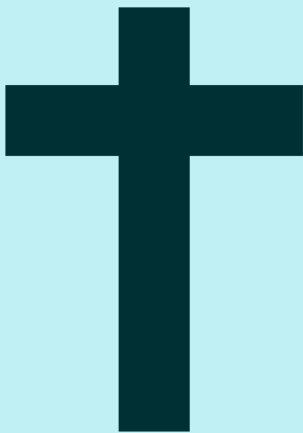

Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and
Nigeria

Bibeli Luayátaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayátaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Daalea	1
Baa	46
Levii buib	83
Naokea	108
Ikoya	143
Yozuee	177
Daaanao	198
Lutu	220
1 Samuēli	223
2 Samuēli	251
1 Kíao	277
2 Kíao	304
1 Lada	330
2 Lada	360
Ezala	392
Nεemii	401
Esitεε	414
Yobu	421
Sou	472
Yáasio	610
Láasoodε	653
Salomooε	665
Isaia	674
Zelemii	772
Wēnalε	854
Ezekieli	864
Danieli	915
Ozee	929
Yoeli	944
Amosi	951
Abadia	963
Yonasi	965
Mise	968
Nauū	978
Abaku	982
Sofoni	987
Age	992
Zakali	994
Malaki	1004
Matiee	1007
Maaku	1042
Luku	1063
Zaa	1099

Zinaᵛ yákeᵛ	1124
Lomadeᵛ	1155
1 Kolenideᵛ	1171
2 Kolenideᵛ	1185
Galatiᵛ	1194
Efesedeᵛ	1200
Filipideᵛ	1205
Kolᵛsideᵛ	1209
1 Tesalonideᵛ	1213
2 Tesalonideᵛ	1216
1 Timᵛtee	1218
2 Timᵛtee	1223
Titu	1226
Filemᵛ	1228
Ebeluᵛ	1229
Zaaki	1241
1 Piεε	1245
2 Piεε	1250
1 Zāa	1253
2 Zāa	1258
3 Zāa	1259
Yuda	1260
Zia yá	1262

DAALEA Mɔizi lá sɛ́ia Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Bibeli lá sɛ́ia tɔ́n Daalea. A luabe ní dúniao kea yá'òwɛɛ, i to wà dɔ́ lá Lua gbɛ́nazínaɔ kè, lá duuna ní taasio gè dúnia guu, lá Lua i yáse ní gbɛ́nazínaɔ. Bee gbɛ́a lápi bui pɔ́ wí me Isailio bɔ́kí òbɔwɛɛ.

Lɛɛ 1-11. Kpelewa wá fɔ́ dúnia pɔ́ wá kú a guue bee gbá dɔ́i? Kpelewa gbɛ́nazína deí? Dé a de a ù dúnia guui? Bóyáí gbɛ́nazínaɔ Ì ù ní kɔ́i? Váipi ɛɛ kúá? Yágbɛ́aa beɔ́á wá gbádeɔ yáɛ ɔ́ Daalea lá lɛɛ 1-11 lé a bɔ́lekɛwɛɛ: Gɔ́ɛ ní nɔ́ɔ kea (1-2), an kɛ́akɔ́wa ní Luao (3), Abeli ní Káinio (4), Nɔ́ɛe yá ní idaa dúniala yáɔ (6-9), Babeli kpɛ́didiakɔ́a (11).

Lɛɛ 12-50 lé lá Lua gbɛ́nazína suabaayá zekále yá'òwɛɛ, lá à Isaili dezi káauɔ sɛ́i à ní sé a zòblenà ù. Ablahaù tɔ́bò a luanaaikaɛ ní a misiilea Luao yáíe, ɔ́ aà yákeapi lé gbéɔ́ da zéwa e ní a gbáɔ (12.1-25.18). Bee gbɛ́a aà né Izaaki ní aà tóuna Yakɔ́bu pɔ́ wí me Ì Isailio ní a negɔ́ɛ gbɛ́ɔ́n kuepla pɔ́ de Isaili bui kueplaɔ dezi káauɔ ùo yá (25.19-35.29). Yosefuá Yakɔ́bu néɔ doe. Yakɔ́bu ní a néɔ ní a daeɔ taa Egipi búsuu yá musu, Yosefupi mé ní mide ù (37.1-50.26).

Daalea lá yá pɔ́ gbé káauɔ kèɔ bɔ́lekɛwɛɛ, azaiasa yá pɔ́ Lua kèɔ. Gia sɛ́ia lápi Lua dúniaikaɛ bɔ́lekɛwɛɛ. Bee lé Lua zɔ́ke ɔ́wɛɛ. Aàpi mé kè. Lápi láakí Lua legbè à mè á gi àò laaido a gbéɔ́wáɛ. Za lápi daalea e a mideawa Lua mé mide ù. I to wà a dɔ́, i yákpalekɛ́nɔ à ní swágaga, i a gbéɔ́ da zéwa à dɔ́nle, i to an yá àò webɔ́a lá á yeiwa.

Wá ke kpelewa ní? Lua ye wà a náaike, wí lé pɔ́ a gbèò yási, wíɔ zíkɛ a yádílɛaɔ ní a ikoyáɔwa. Lápi Isailio felekaayá zio dàu a síuwɛɛ, ké wà e dɔ́ lá an dezi káauɔ Lua náaikè, wí Lua náaike màa gbá sɔ́.

Lua dúnia kea

¹ Asínizí Lua musu ní zílɛo kè. ² Gu da pãɛ, a kekeao, gusia mé da ísía, ɔ́ Lua Nisína lé yàakpa ípia. ³ ɔ́ Lua mè: Gu pu!* ɔ́ gu pù. ⁴ A è gupuapi maa, ɔ́ a gupua kèaa ní gusiao. ⁵ A tɔ́kpà gupuaɛ fáane, gusia sɔ́ gwáasína. Gu sí, gu dò, a gɔ́ɔ sɛ́ian we.

⁶ ɔ́ Lua mè: Báluma àò ku Ì zānguo, ké à ípio kékɔ́wa. ⁷ ɔ́ à báluma kè màa, à í pɔ́ kú báluma zíe kékɔ́wa ní í pɔ́ kú a musuo.† ⁸ ɔ́ à tɔ́kpà bálumapie luabe. Gu sí, gu dò, a gɔ́ɔ plaaden we.

⁹ ɔ́ Lua mè: I pɔ́ kú zílɛ káaa gudou, gugini bɔ́. ɔ́ à kè màa. ¹⁰ A tɔ́kpà gugiipie tɔ́le, ɔ́ à tɔ́kpà í pɔ́ káaaɛ ísia. ɔ́ a è à kè maa. ¹¹ ɔ́ Lua mè: Láo bɔ́le tɔ́le ní sè wedeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. ɔ́ à kè màa, ¹² láo bɔ́le tɔ́le ní sè wedeɔ ní lí nedeɔ, baade ní a buio. ɔ́ Lua è à kè maa. ¹³ Gu sí, gu dò, a gɔ́ɔ àaɔden we.

¹⁴ ɔ́ Lua mè: Pɔ́gupunao aao ku musu, aao fáane kékɔ́wa ní gwáo, aao dikpɛɔ ní gɔ́ɔɔ ní wéɔ ɔ́loné. ¹⁵ Aao de pɔ́gupunao ù musu, ké aao dúnia pu. ɔ́ à kè màa. ¹⁶ A pɔ́gupuna zɔ́ɔ kè mèn pla, a pɔ́ pɔ́ gbáa Ì kible fáane, a pɔ́ pɔ́ busɛ Ì kible gwá.

* 1:3 2Kln 4.6 † 1:7 2Pic 3.5

A saanao kè lo. ¹⁷A ní pɛɛɛ musu aao dúnia pu, ¹⁸aao kible fáane ní gwáasínao, aao gupua kékówa ní gusiao. ɔ a è à kè maa. ¹⁹Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ síiɔden we.

²⁰ɔ Lua mè: Pó wēnideo í pa yɔyɔɛ, bāo ligua musu, aao vua bálumau. ²¹ɔ à pó wēnide pó kú íu yɔyɔɛo kè ní kpò gbènɛo píi baade ní a buio. A bāo kè píi lo baade ní a buio. ɔ a è à kè maa. ²²A báaadāngu à mè, aao ne'i, aaiò kó, kpɔɔ í ísia pa, bāo í kó tɔle. ²³Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ sooden we.

²⁴ɔ Lua mè: Pó wēnideo aao ku tɔle, pɔtuoo ní pótāa'onkuawao ní sēanɔɔɔ baade ní a buio. ɔ à kè maa. ²⁵Lua sēanɔɔɔ kè baade ní a buio. A pɔtuoo kè baade ní a buio. A pótāa'onkuawao kè baade ní a buio. ɔ a è à kè maa.

²⁶ɔ Lua mè: Wā gbēnazínao ke wá taa ũ, aaiò dɛwáwa, † aaiò iko ví kpɔɔwa ní bāo ní pɔtuoo ní sēanɔɔɔ ní pótāa'onkuawao píi. ²⁷ɔ Lua gbēnazínao kè azía taa ũ. Aà zía taa ɔ à ní ké a ũ. A ní ké gɔɛ ní nɔɔɔ. § ²⁸A báaadāngu a òné: Aa ne'i, ío kó, í dúnia pa, ío gbāablewā. Aa iko ví kpɔɔwa ní bāo ní pó wēnide pó í taa'o tɔlewao píi. ²⁹ɔ Lua mè: Ma pó wēnade pó kú tɔlewao kpáwá á pɔblea ũ píe ní lí nedeo píi. ³⁰Ma ble pó í bɔle tɔlewa kpà pó wēnideowa píi an ble ũe, nɔɔɔ ní bāo ní pótāa'onkuawao píi. ɔ à kè maa. ³¹Lua pó pó á kèò è píi, à kè maa wásawasa. Gu sí, gu dɔ, a gɔɔ sooloden we.

2

¹Māa Lua musu ní zílɛo kè ní ní pɔɔ píi. ²E a gɔɔ soplade zí àò ká, zí pó àle kepi láa. A gɔɔ sopladepi zí ɔ à kámabò ní zí pó á kèò. * ³ɔ à báaadà gɔɔ sopladepiu a díle a pó ũ, ké zibeezí à kámabò ní zí pó á kèò píi yái. †

Edeni lu

⁴Musu ní zílɛo kea yán ke: Gɔɔ pó Dii Lua zílɛ ní musuo kè, ⁵bua pɔe í bɔle tɔlewa yāao, baa sē, asa Dii Lua í to lou mào, mé gbēe ku à tɔle zíkɛo. ⁶Sua mé í kpa dúniau, ɔ í mɔsepisi tɔlewa píi.

⁷Dii Lua gɔɛ ikàsa ní búsutio. Ké á ían wēnide pè aà níu, ɔ gɔɛpi gò gbé bée ũ. † ⁸Dii Lua lu kèke gukpe oi gu pó wí me Edeni, ɔ à gɔɛ pó á kèpi dāu we. ⁹Dii Lua tò lí bui píi bɔle tɔle. Lípiò kefeũ, mé an be blea na. Lí wēnide § ku lupi guo, mé lí pó í dɔa maa ní a váio iné kú we lo.

¹⁰Swa ku Edeni, ío mɔsepisi lupiwa. Bɔa we à gōnakè síiɔ. ¹¹A séia tón Pisɔ, ɔme liaa Avila búsui píi. Vua ku búsui, ¹²mé vuapi kefeũ. Zɔgo'ò kú we lo ní gbè beɛede pó wí me onisio. ¹³Swapi gōna plaade tón Giɔ, a liaa Kusi búsui píi. ¹⁴A gōna áaɔde tón Tigilisi, a dɔɔ tà Asili búsui gukpe oi. Swapi gōna síiɔde tón Uflata.

¹⁵Dii Lua gɔɛpi díle Edeni lupi guu, aà a zíkɛ, ío gwa. ¹⁶ɔ à yádíle è à mè: Nyɔ fɔ ní lupi lí píi be ble, ¹⁷āma nísu lí pó í dɔa maa ní a váio iné be bleo, asa tó ní blè, n gaɛ.

¹⁸Dii Lua mè: Gɔɛ kua ado maa. Má dɔnlɛde keè aà gbēdo ũe. ¹⁹ɔ à búsui sè à nɔɔɔ kèò píi ní bāo píi, ɔ à mòrínɔ gɔɛ kíi, ké á e lá a tókpané. Tó pó gɔɛpi kpà pó wēnidepiɔne píi gɔ ní tó ũ. ²⁰Gɔɛpi tɔkpá pɔtuooɔne píi ní bāo ní sēanɔɔɔ píi, āma í dɔnlɛde e ní guu a gbēdo ũo. ²¹ɔ Dii Lua tò gɔɛpi gè ní io. Ké àle í'o, ɔ à aà gbātɛɛewa mēndo bò, ɔ à aà me tātā a gbɛu. ²²ɔ à gɔɛpi gbātɛɛewa pó á bòpi líle nɔe ũ, ɔ à gèaàno aà kíi. ²³ɔ gɔɛpi mè:

† 1:26 1Kln 11.7 § 1:27 Mat 19.4 * 2:2 Ebc 4.4 † 2:3 Bɔa 20.11 † 2:7 1Kln 15.45 § 2:9 Zia 2.7, 22.2, 14

Gbɛɛ bee sa,
 aà wá bò ma wá guue,
 mé aà me bò ma me guue.
 Wali oè nɔɛ,
 ké wá aà bò gɔɛ guu yáí.

²⁴ Ayāmeto gɔɛ í go a de ní a daowa, í na a nawa, ɔ aai gɔ lán sàwakula ní gbalaowa. ^{* 25} Gɔɛ ní a nao ku puizi an pla nípii, kási wí lí ní kũo.

3

Gbɛnazina kɛakɔwa ní Luao

¹ Mlɛ* mé kōni ví de sɛanɔɔ pɔ Dii Lua kɛɔla pii, ɔ à nɔɛ là à mè: Lua mè ásu lupi líe be bleoɛa? ² ɔ nɔɛ wè mlɛpiwa: Wá fɔ wá lupi libe ble, ³ ama lí pɔ kú lupi guo, Lua mè wásu wá a be bleo, wásu ɔkàwà seo, ké wásu gao yáí. ⁴ ɔ mlɛ òè: A ga seo!† ⁵ Lua dɔ tó á blè, á wé a ké, í gɔ láawa, ís maa ní váio dɔ.

⁶ Ké nɔɛ è lípi be kefeú mé a blea aɔ na, a to gbé wé ké, ɔ à a be bò a blè.‡ A kpá a záwa, ɔ a blè sɔ. § ⁷ An pla nípii an wé ké, ɔ aa dɔ sa ké wa ku puizi. ɔ a goola lá nāmi aa nāzi.

⁸ Ké gɔɛ ní a nao Dii Lua kíi mà, àle bebe luu oosiele, ɔ aa ulèɛ lupi láu. ⁹ ɔ Dii Lua lɛzù gɔɛzi à mè: N kú má ní? ¹⁰ A wèwà à mè: Ké ma n kíi mà, ɔ vía ma kú, ké má kú puizi yáí, ɔ ma ulɛ. ¹¹ ɔ Dii Lua aà là à mè: Déme òne ní kú puiziei? Lí pɔ ma gine n a be ble, ní blè yá? ¹² A wèwà à mè: Nɔɛ pɔ ní kpáa aɔ kumano mé lípi be kpáa, ɔ má blè. ¹³ ɔ Dii Lua nɔɛ là à mè: Bóyáí ní kei maaí? A wèwà à mè: Mlɛ mé ma sāsá, ɔ má blè.* ¹⁴ ɔ Dii Lua ò mlɛɛ:
 Lá ní kè maa, níyɔɔ de láaiɔ ú

de pɔtuɔɔ ní sɛanɔɔla pii,
 níyɔɔ táa'o n gbɛɛwae,
 luutɛ iɔ gɛ n léu e n wɛni léu.

¹⁵ Mpi ní nɔɛo, má íida á zānguo,
 n bui ní aà buio zānguo.
 Aà bui a n mi wí,†
 mé níyɔ aà gbatoe ke'la.

¹⁶ ɔ a ò nɔɛɛ:
 Má n nɔsia taasi káfine,
 níɔ nɛ'i ní wáwāo.‡
 N zá ní aliɔ kumae,
 mé aɔ iko vímae.

¹⁷ ɔ a ò gɔɛɛ:
 Lá n n na yámà,
 n lí pɔ ma gine n a be ble blè,
 tɔɔle a gɔ láaiɔ ú n yáí, §
 taasi guu ɔ níyɔli ble eu e n wɛni léu.

¹⁸ Bua pɔɔ ɔ níyɔli ble,
 ali lɛɔ ní lá úadeɔ bolenɛ.
¹⁹ Isimagakpaɛ guu ɔ níyɔli blebleu,*
 e n ɛa n gɛò tíu,
 asa wekíi ma n bɔu.

* **2:24** Mat 19.5, 1Kln 6.16, Efe 5.31   * **3:1** Zia 12.9, 20.2   † **3:4** Zaa 8.44   ‡ **3:6** 2Kln 11.3
 § **3:6** Lom 5.12-21   * **3:13** 2Kln 11.3, 1Tim 2.14   † **3:15** Lom 16.20, Zia 12.17   ‡ **3:16** 1Tim 2.15
 § **3:17** Lom 8.20   * **3:19** 2Tes 3.12

Bùsutin n ù,
mé nýʒ ea gʒ bùsutipi ùe.†

²⁰ Adamu‡ tɔkpà a nae Eva,§ asa gbépii dazie. ²¹ Dii Lua báa ula kè Adamue ní a nao a dāné. ²² ɔ à mè: Gbēnazína maa ní vāio dʒ sa, à gʒ lāwáwa. Wà giè aà lí wēnide be bo ble, ké asu aɔ ku gɔɔpiio yáí.* ²³ ɔ Dii Lua aà yà à aà b̀ Edeni lupi guu. ɔ Adamu gè tɔle pɔ Lua aà kèò zíkè. ²⁴ Ké Dii Lua aà yà, ɔ à malaika gāsɩadeɔ kàle Edeni lupi gukpe oi, aao lí wēnide zé dʒa ní fēnda pɔ lé liasáizɔ, a wétē lé tekɛo.

4

Kainu ní Abelio

¹ Adamu a na Eva dʒ nɔe ù, ɔ à nɔsi à Kainu* ì. ɔ à mè: Ma gʒe ì ní Dii gbāao. ² ɔ à aà dāuna Abeli ì lo. Abeli kè sādāna ù mé Kainu kè sèwana ù. ³ Gɔɔewa Kainu m̀ ní a buapɔɔ à Dii gbà. ⁴ Abeli sɔ à m̀ ní a sāne séia mekpāao. Abeli yá kà Diigu, ɔ à aà gba sí.† ⁵ Kainu sɔ, aà yá ì ka Diigu, ɔ ì aà gba sio. ɔ Kainu pɔ pà maamaa, aà oa ɔ̀kpà. ⁶ ɔ Dii ò Kainu: Bóyá ì n pɔ fèii? Akɛa n oa ɔ̀kpà? ⁷ Tó n ze ní yāmaao, n oa aɔ weeao lé? Tó ní ze ní yāmaao sɔo, duuna naalene n kpele. N ní lé aà de, sema n ziblewà.

⁸ ɔ Kainu ò a dāuna Abeli: Wà gé sēu. Ké aa kà we, ɔ à fèle ní a dāunao à aà dè.‡ ⁹ Dii Kainu là à mè: Má n dāuna Abeli kuui? A wèwà à mè: Má dʒo. Ma dāuna dʒanan ma úa? ¹⁰ ɔ Dii mè: Bó ní kèi? N dāuna au lé lezumazi za tɔle má zeano.§ ¹¹ Tiasa nýʒ gʒ láaipe ùe, ní zākú ní tɔle pɔ n dāuna au mí n ɔzlo. ¹² Tó n sēwà, tɔle a káfɩakenɛo. Nyɔ sɔkɩkɩpakpa nyɔ liaaliaa dúnia guue. ¹³ ɔ Kainu ò Diie: Iadamae bee gbāa demala, má fɔo. ¹⁴ Nle ma ya tɔleu la gbāe sa. Máo kēamae sa. Máo sɔkɩkɩkɩpakpae, mío liaaliaa dúnia guu, gbé pɔ kpāaũmanɔ ì ma de. ¹⁵ ɔ Dii òè: Maa no! Tó gbé n de, wa n pɔ tɔsine gēn soplae. ɔ Dii wēsāe kè Kainuwa, ké gbé pɔ kpāaũaano su aà deo yáí. ¹⁶ ɔ Kainu dāzeu à kè Diiwa. A gè z̀le Nɔdi bùsuu Edeni gukpe oi.

¹⁷ Kainu wùle ní a nɔo, ɔ à nɔsi à Enɔki ì. A gbɛa Kainu wéle kàle, ɔ à a népi tɔ kpàè. ¹⁸ Enɔki Iladi ì, Iladi Meuyae ì, Meuyae Metusae ì, Metusae Lemeki ì. ¹⁹ Lemeki nɔsè mèn pla, ado tón Ada, ado Zila. ²⁰ Ada Yabali ì. ɔme pɔdāna pɔ aao ku zwākpeuo dezi káau ù. ²¹ Aà dāuna tón Yubali. ɔme mɔɔnlɛnao ní kulɛpenao dezi káau ù. ²² Zila sɔ, ɔme Tubali Kainu ì. Sian aà ù. I pɔpii pí ní nɔsio ní mɔgotɛo. Aà dāe tón Naama. ²³ Lemeki ò a naɔne:

Ada ní Zilao, à ma yāma,
ma naɔ, à swákpa ma yáí.
Gbēe ma kɛ'la, ɔ ma aà dè,
èwaasopi ma lɛe, ɔ ma aà kàale.

²⁴ Wa Kainu pɔ tɔsiè gēn soplae,
ma Lemeki ma pɔ sɔ,
gēn baaɔkwi ní soplao.*

²⁵ Adamu wùle ní a nɔo lo, ɔ à negʒe ì. A tɔkpàè Seti,† asa à mè Lua a gba né pāle Abeli pɔ Kainu aà dè gēe ùe. ²⁶ Seti sɔ à negʒe ì, ɔ à tɔkpàè Enɔsi. Za zibleeɔ ù wà ná Dii sísiawa.

† 3:19 Sotl 90.3 ‡ 3:20 Bee mè gbēnazína. § 3:20 Bee mè wēni. * 3:22 Zia 22.14 * 4:1 Bee mè ma ne'í. † 4:4 Ebe 11.4 ‡ 4:8 Mat 23.35, 1Zaa 3.12, Yud 11 § 4:10 Ebe 12.24 * 4:24 Mat 18.22 † 4:25 Bee mè gēe.

5

Adamu buiɔ
(1Lad 1.1-4)

¹ Adamu buiɔ yán ke: Goo pɔ Lua gbɛnazínaɔ kè, à ní ké láawaɛ. ² A gɔɛ kè ní nɔɛɔ, ɔ à báaadàngu. A tɔkpáné Gbɛnazína.

³ Adamu wɛ basoolokwide (130) guu ɔ à nɛ̄ɔ láawa a taa ũ, ɔ à tɔkpàè Seti. ⁴ Seti ia gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ (800), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ⁵ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní basoolokwio (930), ɔ à gà.

⁶ Seti wɛ basooode (105) guu ɔ à Enɔsi í. ⁷ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ ní soplao (807), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ⁸ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní basookwi ní plao (912), ɔ à gà.

⁹ Enɔsi wɛ basiiɔkwide (90) guu ɔ à Kena í. ¹⁰ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ ní gɛoo (815), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ¹¹ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní basooɔoo (905), ɔ à gà.

¹² Kena wɛ bàasɔkwide (70) guu ɔ à Maalalee í. ¹³ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ ní blao (840), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ¹⁴ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní basookwio (910), ɔ à gà.

¹⁵ Maalalee wɛ bàasooode (65) guu ɔ à Yelɛdi í. ¹⁶ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ ní baakwio (830), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ¹⁷ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní basoo soosaiio (895), ɔ à gà.

¹⁸ Yelɛdi wɛ baswaaɔ ní plaode (162) guu ɔ à Enɔki í. ¹⁹ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ (800), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ²⁰ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní baswaaɔ ní plao (962), ɔ à gà.

²¹ Enɔki wɛ bàasooode (65) guu ɔ à Metusela í. ²² A gbɛa à tɛ Luazi e wɛ ɔaa do ní basooo (300), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ²³ Ké à kà wɛ ɔaa do ní baswaaɔsooo (365), ²⁴ à tɛ Luazi, ɔ wà kùawà, ké Lua aà sɛ̄* bɔ̀ò dúniau yáí.

²⁵ Metusela wɛ ɔaa do kuɛ'aaɔsaide (187) guu ɔ à Lemeki í. ²⁶ A gbɛa à kè wɛ ɔaa síiɔ, bao plasai mé kuo (782), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ²⁷ Ké à kà wɛ ɔaa síiɔ ní baswaaɔkwi dosaiio (969), ɔ à gà.

²⁸ Lemeki kè wɛ ɔaa doɛ, bao plasai mé kuo (182), ɔ à nɛgɔɛ í. ²⁹ A tɔkpàè Nɔɛɛ† à mè: Gbɛ́ɛ bee mé a wá nɔ̀sɛ níniwɛ́ɛ zí gbáa pɔ wáɛ ke Dii lekea tɔ̀lɛɛ yáí yá musu. ³⁰ Nɔ̀ɛɛ ia gbɛa Lemeki kè wɛ ɔaa aaɔ soosai (595), à né pàlɛɔ í lɔ gɔɛɔ ní nɔɛɔ. ³¹ Ké à kà wɛ ɔaa aaɔ ní baswaaɔkwi ní soplao (777), ɔ à gà.

³² Nɔ̀ɛɛ wɛ ɔaa pla ní basooode (500) guu ɔ à Sɛũ ní Haũ ní Yafetio í.

6

Gbɛnazínaɔ ɔ̀ɔkpaa

¹ Ké gbɛnazínaɔ nà dasikũawa mé aale ligua, aale nɛnɔɛnaɔ í, ² ɔ Lua nɛɔ* è gbɛnazín nɛnɔɛpiɔ kefeũ, ɔ aa ní sé ní pɔɛáwa. ³ ɔ Dii mè: Ma Nisína aɔ ku gbɛnazínaɔ guu gɔɔpiio, asa aa sã̀sã̀ ní dâa yáíɛ. Wɛ basoolo mé g̀̀nɛ́. ⁴ Gbɛ gbãaɔ ku dúnia guu gɔɔ bee ní gɔɔ bee gbɛao lɔ, gɔɔ pɔ Lua népiɔ gbɛnazín nɛnɔɛɔ d̄̀s̄̀ nɔɛɔ ũ, mé aa nɛɔ ír̄̀nɔ. An népiɔ mé nɛḡ̀s̄̀na pɔ aa tɔ̀b̄̀zà za káauɔ ũ.

⁵ Ké Dii è gbɛnazínaɔ yáwáikè z̄̀s̄̀ dúniau, gɔɔpii yábɛɛ láasoo ɔ aalɔ ke ado,† ⁶ ɔ aà pɔ yá gbɛnazína pɔ á kè tɔ̀lɛ yá musu. Aà nɔ̀sɛ ɔ̀ɔkpá, ⁷ ɔ à mè: Má

* 5:24 Ebe 11.5, Yud 14 † 5:29 Bee mè nɔ̀sɛninia. * 6:2 Seti buiɔ (Daa 4.26). † 6:5 Mat 24.37-39, 1Pie 3.20

gbēnazina pō má kè waa tōlewae, gbēnazinao ní n̄b̄oó ní p̄taa'onkuawao ní b̄ao, asa ma p̄o yá an kea yá musue. 8 Ǿ Dii N̄oee wegwà.

N̄oee yá

9 N̄oee buio yán ke: N̄oeeá gbēmaaε. Aà ḡoo aàpi mé tàae v̄lo, à tè Luazi. 10 N̄oee neḡōo í gbēon àaō, S̄eu ní Haūo ní Yafetio. 11 Gbēpii òkpaa Luaε, v̄aikea ní gb̄ao d̄unia p̄a. 12 Ké Lua d̄unia gwà, a è a òkp̄a, asa gbēpii zé kolea s̄εε.

13 Ǿ Lua ò N̄oee: Má è gbēpii kà kaalea, asa an yá v̄aikea ní gb̄ao lí d̄uniaa. Má ní kaale s̄anu ní d̄uniaoe. 14 Gó'ilena ke ní lip̄epeeo, ní ke ní a kpeao, ní k̄otaa lewà a guu ní a kpeo. 15 Lá r̄yō ḡopi ken ke: A gb̄aa ào ḡàs̄s̄uu òaa do ní bas̄oos̄e, a yàasa ḡàs̄s̄uu blakwi, a les̄i s̄ō ḡàs̄s̄uu baakwi. 16 P̄ōku ḡopia, ní gupua to a lé z̄anguo ní ḡoo ḡàs̄s̄uu do. Ní a lé b̄o a gb̄t̄εeu, ní ḡopi kpaale leε àaō didiak̄ōa.

17 Mapi s̄ō má tó í da d̄uniaa, ké mà p̄ō p̄ō ían wēnide kú ní guuo kaale pii. P̄ō p̄ō kú d̄unia guuo gaga pii. 18 N̄ beeo ma bàa ao kunn̄o, ní ḡē ḡopi guu ní n neḡōo ní n nao ní n n̄éō nao. 19 Ní p̄ō wēnide pii se ḡēr̄ino m̄en plapla, ké aa e w̄ao ku. 20 B̄a buio ní n̄b̄o buio ní p̄taa'onkuawa buio pii aa m̄o n k̄í m̄en plapla, ké aa e w̄ao ku. 21 B̄le p̄ō w̄i ble pii s̄éle k̄āaa á k̄ūs̄ua ū, ápiō ní p̄opiō. 22 Ǿ N̄oee kè màa, à yá p̄ō Lua òe kè pii.‡

7

I daa d̄uniaa

1 Ǿ Dii ò N̄oee: Ḡē ḡo guu ní n bed̄o, asa má è níme ní maameε tiad̄o guu. 2 N̄b̄o p̄ō w̄i sa'òd̄o se ḡēō da ní sao soplapla, ní n̄b̄o p̄ō w̄li sa'òd̄o se m̄en plapla da ní sao. 3 B̄ao se ḡēō l̄o da ní sao soplapla, ké an bui e aao ku d̄uniau gupiiu. 4 Asa ḡoo sopl̄a gb̄ea má tó lou ma tōle e ḡoo bla f̄āane ní gw̄aas̄inao, ké mà p̄ō wēnide p̄ō má k̄ēo waa tōlewa pii.

5 N̄oee yá p̄ō Dii òe kè pii. 6 Ḡoo p̄ō í dà d̄uniaa, N̄oee w̄è òaa àaōε. 7 A ḡē gó'ilena guu ní a n̄éō ní a nao ní a n̄éō nao, ké aa e b̄o ípi yáú. 8 Ǿ n̄b̄o p̄ō w̄i sa'òd̄o ní n̄b̄o p̄ō w̄li sa'òd̄o ní b̄ao ní p̄taa'onkuawao 9 m̄ò N̄oee k̄í ḡo guu m̄en plapla da ní sao lá Lua òēwa. 10 Ḡoo sopl̄a gb̄ea í z̄ōpi d̄unia le. 11 N̄oee w̄è òaa àaōde, a m̄o plaade ḡoo ḡēo ní plaode z̄í, ̄ō ísi p̄ō kú tōle z̄íe nib̄onao p̄una pii, mé loup̄o f̄ē. 12 Lou mà e ḡoo bla f̄āane ní gw̄aas̄inao.

13 Zibeez̄i N̄oee ḡē ḡo guu ní a n̄éō S̄eu ní Haūo ní Yafetio ní a nao ní a n̄éō nao gbēon àaō, * 14 ní s̄ēan̄o b̄o pii ní buiwa ní p̄otuoō pii ní buiwa ní p̄taa'onkuawao pii ní buiwa ní p̄o vuaao pii ní buiwa, b̄ao ní p̄ō ḡàs̄ladeō pii. 15 P̄ō p̄ō í weo m̄ò N̄oee k̄í ḡo guu bui ní buio m̄en plapla. 16 P̄ō wēnideō bui pii ḡē da ní sao lá Lua díleēwa. Ǿ Dii gbat̄ān̄le.

17 Lou mà e ḡoo bla. Ké í lé k̄áfi, ̄ō à ḡo s̄ē f̄eleò tōlea. 18 I f̄ele à k̄áfi maamaa, à dà tōlea, ̄ō ḡopi da ía. 19 I k̄áfi à dà tōlea n̄aai, à kù gb̄ēs̄is̄i les̄i p̄ō kú d̄uniauo la m̄ío. 20 I f̄ele kù gb̄ēs̄is̄ipiola e ḡàs̄s̄uu ḡēo. 21 P̄ō wēnide p̄ō í t̄aa'ò tōlewao ḡaga pii, b̄ao ní p̄otuoō ní s̄ēan̄o b̄o ní p̄taa'onkuawao ní gbēnazinao pii. 22 P̄ō p̄ō í we mé a ku s̄is̄l̄ao ḡaga pii. 23 P̄ō wēnide p̄ō kú s̄is̄l̄ao m̄ide pii. Gbēnazinao ní n̄b̄o ní p̄taa'onkuawao ní b̄ao m̄ide d̄unia guu. N̄oee mé b̄ò ado ní p̄ō p̄ō kuaāno ḡo guuo. † 24 Ǿ I daa d̄uniaa màa e ḡoo basoplakwi.

‡ 6:22 Ebe 11.7 * 7:13 2Pie 2.5 † 7:23 2Pie 3.6

8

I goa dúníaa

1 Nōee ní sèàncɔɔ ní pɔtuɔ pɔ kuaàncɔ gó guuɔ ppii yá dɔ Luagu. Ké à íanapè tɔlewa, ɔ í ná baawa. 2 Isi pɔ kú tɔle zíe nibɔnac ní loupɔɔfɔaɔ tàta, ɔ lou kè. 3 Ipi lé ba busebuse, àle lao e gɔɔ basoplakwi. 4 Mɔ soplade gɔɔ gēo ní plaode zí, gópi dī gbèsísl pɔ wí mē Alalatawa. 5 Ipi lé lao e mɔ kwideu. Mɔ kwidepi gɔɔ séia zí gbèsíslɔ misonac bɔ.

6 Gɔɔ bla gbēa Nōee gó fēnenti pɔ á bɔ wè, 7 ɔ à gbagbaa gbàe. Alē vua, ɔ gé le, ɔ su la, e í gè bà tɔlewa. 8 A felena gbàe ɔ, ké à e dɔ tó í lào tɔlewa. 9 Ké felenapi í pékíi eo, ɔ à èa sùwà gó guu, asa í daa dúníaa piiē. Nōee ɔbɔ a kù à gèò gó guu. 10 A kámabò e gɔɔ soplá, ɔ à èa felena gbàe ɔ. 11 Felenapi èa sùwà oosi, à kùla kàso kpaa a lézi. 12 Nōee dɔ ké í lào tɔlewa. 12 A kámabò gɔɔ soplá ɔ, ɔ à èa felenapi gbàe, í ea sùwà ɔ. 13 Nōee wè ɔaa àaɔ ní mēndoode, a mɔ séia gɔɔ séia zí, í bà tɔlewa, ɔ à gópi musu gò. Ké à gugwà, a è í làa tɔlewa. 14 A mɔ plaade gɔɔ baasɔ ní plaode zí tɔle giigàga.

15 15 ɔ Lua yá'ò Nōee à mè: 16 Bɔ gó guu ní n nao ní n nēgɔe ní n nēo nac. 17 Pɔ wēnide pɔ kunnɔɔ bɔle pii, bāo ní nɔbɔɔ ní pɔtaa'onkuawac pii, aa fāaa tɔle, aaiɔ nē'i, aaiɔ káfi dúníaa guu. 18 ɔ Nōee bɔ ní a nēo ní a nao ní a nēo nac. 19 Nɔbɔɔ pii ní pɔtaa'onkuawac pii ní bāo pii ní pɔ pɔ í táa'o tɔlewaɔ pii, aa bɔle gó guu bui ní buio.

20 20 ɔ Nōee Dii gbagbakli bɔ. A nɔbɔ ní bà pɔ wí sa'òɔ kù, ɔ à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú òòwà. 21 Ké Dii a gíma, à kèè na, ɔ à láasookè à mè: Má ea láaizl tɔlewa gbēnazína yáí ɔ, asa gbēnazína láasoo ɔ vāi za à èwaasogɔe. Má ea pɔ wēnideɔ kaale lá má kèwa ɔ. 22 E dúníaa ge à kuò pɔtɔa ní pɔkekeao, íana ní guwāao, buzie ní saeo, fāane ní gwāasinao, a kee a midēo.

9

Lua bàa kua ní Nōeeo

1 1 ɔ Lua báaadà Nōeeu ní aà nēo, a òné: Aɔ nē'i àò káfi, í dúníaa pa.* 2 Nɔbɔɔ ní bāo ní pɔtaa'onkuawac ní kpɔɔ pii aac á vía ví. Ma ní naé á ɔzle.† 3 Pɔ pɔ í táa'oo pii aac de á pɔblea ũ.‡ Má ní kpáwá piiē, lá ma ble pɔ í bɔle tɔlewaɔ kpáwá yāawa.§ 4 Ama ásuli nɔɔ pɔ wí a kòlokpao soo, asa a au mé a wēni ũ.* 5 Má á au pɔ de á wēni ũ tɔsié. Tó nɔɔ gbédè, ge tó gbé a gbédee dè, má aà au tɔsiè. Má tɔsi gbé pɔ a gbédee dēwa.† 6 Tó gbé gbédè, wáli ade de, asa ma gbēnazína kè ma taa ũ.‡ 7 Aɔ nē'i àò káfi, í li dúníaa, ɔ kɔ.

8 8 Lua yá'ò Nōee ní aà nēo ɔ à mè: 9 Ma bàa aɔ kúanɔ ní á buice, 10 ní pɔ wēnide pɔ kúanɔ aa bɔ gó guuɔ pii, bāo ní pɔtuɔɔ ní sèàncɔɔ ní pɔ pɔ kú tɔlewaɔ pii. 11 Ma bàa aɔ kúanɔe. Má pɔ wēnideɔ midē pii ní í daa dúníaa ɔ. I a da dúníala à kaale ɔ. § 12 ɔ Lua èa mè: Ma bàa aɔ kúanɔ ní pɔ wēnide pɔ kúanɔe e gɔɔpiiē. A seelan ke: 13 Má a náali bɔ louwa ma bàa kua ní dúníaa seela ũ. 14 Tó má tó lou sísi mé náali bɔwà, 15 lá ma bàa kúanɔ ní pɔ wēnide bui pii, a yá ali dɔmague. Má tó í zɔkú à pɔ wēnide kaale pii ɔ. 16 Tó ma náali è louwa, ma bàa kua ní

* 9:1 Daa 1.28 † 9:2 Zaa 3.7 ‡ 9:3 1Tim 4.3-4 § 9:3 Daa 1.29 * 9:4 Zln 15.20 † 9:5 Baa 20.13 ‡ 9:6 Daa 1.26 § 9:11 Isa 54.9

pó wēnide bui p̄iio e ɔɔp̄pii yá ali d̄omaḡe. 17 ɔ Lua ò N̄oee: Ma bàa kua ní p̄ó wēnide p̄ó kú d̄únia guu p̄iio seelan we.

N̄oee né

18 N̄oee né p̄ó aa b̄l̄e gó guu tón ke: Seŭ, Haŭ, Yafeti. Haŭ mé Kanaa de'ia ũ.
19 N̄oee néon we gb̄eɔn àaŝ. An buiò mé kp̄ále d̄únia guu p̄ii.

20 N̄oeeá séwanae, ̄ a v̄ēbu k̄e. 21 Ké à v̄ēm̄i à k̄ā, ̄ aà p̄ó p̄iliw̄a a kp̄eú.
22 Ké Kanaa de'ia Haŭ ní mae puizi è, à b̄ó ḡe ò Seŭe ní Yafetio. 23 ɔ Seŭ ní Yafetio ulada s̄è wa k̄ā ní ḡau ní pla, aa t̄aa'ò ní kp̄eò, an ae d̄oa gup̄ale oi ké aasu ní mae puizi eo yáí, aa ḡè ní mae puizi ùl̄eð. 24 Ké N̄oee v̄ēe w̄eèw̄a à v̄ù, a mà lá a né gb̄ez̄ā k̄e, 25 ̄ a m̄è:

Kanaa* a ḡō láaip̄o ũe,

̄ me aò a gb̄éɔ z̄onk̄ēs̄ana ũ.

26 ɔ à m̄è:

Wà Dii Seŭ† Lua s̄áaukpa,
Kanaa buiò aao de Seŭ buiò z̄oo ũe.

27 Lua k̄áflak̄e Yafeti,‡

Yafeti buiò bekpa ní Seŭ buiò,

Kanaa buiò aao de Yafeti buiò z̄oo ũe.

28 I daa d̄úniaa gb̄ea N̄oee k̄e w̄è òaa do ní basoplakwio (350). 29 A k̄e w̄è òaa sií ò ní basoplakwioe (950), ̄ a ḡà.

10

N̄oee bui

(1Lad 1.5-23)

1 N̄oee neḡeɔ Seŭ ní Haŭo ní Yafetio ní ní neḡe p̄ó aa í í daa d̄úniaa gb̄eao yán ke:
2 Yafeti neḡeɔ tón ke: Gomee, Maḡgu, M̄ede, Gelesi, Tubali, Meseke ní Tilasio.
3 Gomee neḡeɔ tón ke: Asenazi, Lifa, T̄ogaama. 4 Gelesi neḡeɔ tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi, Lodani. 5 Buip̄io mé lígua ísiageewa, aa k̄kpaal̄e búsu ní búsuò, bui ní buiò daeadae, baade ní a buiȳao.

6 Haŭ neḡeɔ tón ke: Etiopi, Egipi, Libii, Kanaa. 7 Etiopi neḡeɔ tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ní Sabatekao. Laama neḡeɔn Seba ní Ded̄ao ũ. 8 Niŭlodiá Etiopi buie l̄o. ɔ me d̄únia neḡon t̄ode séia ũ. 9 A de Diie toensa ũ. A yáí tò w̄í me: Lán Niŭlodi de toensa ũ Diiewa. 10 Babiloni búsu p̄ó à kibl̄ew̄a k̄áau meewiaon Babeli ní El̄ekio ní Akadio ní Kalen̄o. 11 B̄oa we à ḡè Asili búsuò, ̄ a Niniva k̄ale ní Leobotiio ní Kalao 12 ní Les̄e p̄ó kú Niniva z̄anguo ní Kala p̄ó de meewia z̄oo ũo.

13 Egipi buiò ke: Ludi buiò, Anaŭ buiò, Leaba buiò, Nafetu buiò, 14 Patusi buiò, Kasulu buiò, Keleti buiò p̄ó Filiit̄eò b̄ò ní guu.

15 Kanaa neḡeɔ séia Sid̄s buiò ke: Iti buiò, 16 Yebusi buiò, Am̄ole buiò, Gligasi buiò, 17 Ivi buiò, Aaka buiò, Sini buiò, 18 Aavadi buiò, Zemali buiò, Amata buiò. Kanaa buip̄io lígua gb̄ez̄āe, 19 an búsu z̄elen ke: B̄oa za Sid̄s gea Gelaa p̄ó kú Gaza sae e S̄oðoŭ ní Ḡom̄oò ní Ademaò ní Zeb̄oiŭ p̄ó kú Lasa saeo. 20 Haŭ neḡeɔn we bui ní buiò, búsu ní búsuò daeadae, baade ní a buiȳao.

21 Yafeti dáuna Seŭ buik̄e l̄o. ɔ me Ebelu buiò dezi k̄áau ũ. 22 Seŭ neḡeɔ tón ke: Elaŭ, Asili, Aapasa, Ludi, Alaŭ. 23 Alaŭ neḡeɔ tón ke: Uzu, Hulu, Get̄e, Meseke. 24 Aapasa mé Sela í, ̄ Sela Ebelu í. 25 Ebelu neḡeɔ í pla. Ado tón P̄el̄egi,* asa aà ḡoo ̄ w̄a k̄èk̄owa d̄únia guu. Aà dáuna tón Yot̄a. 26 Yot̄a neḡeɔ tón ke: Al̄em̄oda,

* 9:25 Bee mè mísilena. † 9:26 Bee mè t̄s. ‡ 9:27 Bee mè k̄áfla. * 10:25 Bee mè k̄ēaa.

Sefi, Azemave, Yela, ²⁷ Adolau, Uzali, Dikala, ²⁸ Obali, Abimae, Seba, ²⁹ Ofii, Avila, Yobaba. Yotã negõen we pii. ³⁰ Bõa Mesa gea Sefaa ní gbèsisí pò kú gukpe oio mé ní búsu ú. ³¹ Seú negõen we pii bui ní buio, búsu ní búsuo daedae, baade ní a buiyáo.

³² Nõee negõen buion we daedae búsu ní búsuo. An kfi dúnia bui pii bõu, aa lígua í daa dúniaa gbæa.

11

Babeli kpèdidiakõa

¹ Dúnia guu yãa pii bui mendoe, yá dou wí o. ² Lá gbéé lé sòkikiapakpa gukpe oi, ké aa kà Babiloni búsu gusalalau, ò aa zòle we. ³ Aa òkõe: Wà ge wà bilikibõ, wí kpa maamaa. Biliki mé ní gbæ ú, kõtaa mé ní símaa ú. ⁴ Ǿ aa mè: Wà mæwía kále wà kpèdidiakõa bo, a misona zõ luabewa. Wà wázla tõbõ, ké wásu gõ gbándodo dúnia guu yái.

⁵ Ǿ Dii píla à mæwiapi gwà ní kpé lesí pò gbènazinao bõo. ⁶ Ǿ à mè: Ampii an bui doue, yá dou aai o, ò yá pò aa bòn laa? Yá pò aa a láasookè, tiasa aa kee, pøe a kpáné a guu bo. ⁷ Wà píla gé we wà ní yá yáalené, ké aasu kõ yãma bo. ⁸ Ǿ Dii ní fáaa we gbándodo dúnia guu pii, ò aa ní mæwía kálea tò. ⁹ Ayãmeto wà tókpa wélepæ Babeli, * asa wekfi ò Dii tò dúnia bui pii yá bõu. Za wekfi à ní fáaa dúnia guu pii.

Seú ní Telao bui (1Lad 1.24-27)

¹⁰ Seú buio yán ke: Seú wè basode guu ò à Aapasa í í daa dúniaa gbæa wè pla. ¹¹ A gbæa à kè wè òaa pla ní basoo, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

¹² Aapasa wè bla sosaide guu ò à Sela í. ¹³ A gbæa à kè wè òaa pla ní àaõ, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

¹⁴ Sela wè baakwide guu ò à Ebelu í. ¹⁵ A gbæa à kè wè òaa pla ní àaõ, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

¹⁶ Ebelu wè baakwi ní síõode guu ò à Pælegi í. ¹⁷ A gbæa à kè wè òaa pla ní baakwio, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

¹⁸ Pælegi wè baakwide guu ò à Leu í. ¹⁹ A gbæa à kè wè òaa do ní kèokwio, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

²⁰ Leu wè baakwi ní plaode guu ò à Selugi í. ²¹ A gbæa à kè wè òaa do ní soplao, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

²² Selugi wè baakwide guu ò à Nakõõ í. ²³ A gbæa à kè wè òaa do, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

²⁴ Nakõõ wè baakwi dosaide guu ò à Tela í. ²⁵ A gbæa à kè wè basoolo mèndosai, à né páleo í bo gõen ní nõeo.

²⁶ Tela wè baaõkwide guu ò à Ablau ní Nakõõõ ní Halanao í.

²⁷ Tela buio yán ke: Tela Ablau ní Nakõõõ ní Halanao í, ò Halana Lõtu í. ²⁸ Halana gá a mæ Tela wáa Ulue, Babiloni búsuu, gu pò wà aá íu. ²⁹ Ablau ní Nakõõõ nõsè. Ablau na tón Salai, Nakõõ na sõ õn Halana né Milika ú. Halanapi mé Isika í bo. ³⁰ Salaiá fie, í ne'io.

* **11:9** Bee mè yáalc. Zia 16.19, 17.5, 18.2

31 Ǿ Tela a né Ablaú ní a tǔna Lǔtuó ní Ablaú na Salaió sè bǔlérínǔ Ulu, Babiloni búsuu, aale gé Kanaa búsuu. Ké aa kà Halana, aa zǔle we. 32 Tela wè òaa do ní sǔoode guu ǔ à gǎ Halana.

12

Dii oa Ablaúe aà bǔ a búsuu

1 Dii ò Ablaúe: Bǔ n búsuu n buiǔ guu n mae be, ní gé búsu pǔ má ǔlǔneu.*

2 Má tǔ n bui dasikǔ.

Má báaadangu, mí n tǔǔǔ,

n kíi ǔ wǎli èfǎai eu.

3 Má báaada gbé pǔ aa samaa'oneǔgu,

mí gbé pǔ aa savǎi'oneǔ kǎ.

Dúnia bui píi a èfǎai e n sabai.†

4 Ǿ Ablaú dǎzeu lá Dii òewa. Lǔtu gèaǎnǔ. Aà wè basiiǔ sǔosaideu ǔ à bǔ Halana

5 ní a na Salaió ní a vǎi né Lǔtuó ní ní àizee pǔ aa vǔ ní gbé pǔ aa è Halanaǔ. Màa aa bǔ Halana aa dà Kanaa zéú.

Ké aa kà we, 6 aa pǎ búsupia e aa kà Mǔle gbéneli kíi Sikéú. Kanaaǔ ku búsupiu gǔǔ bee. 7 Ǿ Dii bǔ mǔ Ablaúwa à mè: Má búsu e bee kpa n buiǔwae.‡ Ǿ à Diipi gbagbakli kè we. 8 Ké à fèle we, à mipè gbésisi pǔ kú Beteli gukpǔwa, ǔ à bǔokpǎ we, Beteli ku be'ae oi, Ai ku gukpǔ oi. A Dii gbagbakli bǔ we lǔ, ǔ à aa sísi. 9 Ǿ à dǎzeu lǔ, à mipè Negevewa.

10 Ké imina kà búsupiu, ǔ Ablaú gè gǔǔplakei Egipi, asa iminapi kè zǎie. 11 Ké à kǎ kǎi ní Egipio, a ò a nae: Má dǔ nǔanan n ú. 12 Tó Egipiǔ n e, aa me ma nan n ú, aa ma dee, aai n tǔ. 13 Oné ma dǎenǔ n ú, ké wǎ e ma kú ǔplapla n yǎi. Lá nýǔ ma misin we. 14 Ké aa kà Egipi, Egipiǔ è nǔepi maa kè zǎi. 15 Ké Egipiǔ kí Falaǔǔ Iwaǔ aà è, aa aà maabòè, ǔ wǎ aà sè gèò Falaǔǔe a be. 16 Ǿ à Ablaú yǎaekè maamaa aà yǎi, à sǎǔ kpǎwǎ ní zuǔ ní zǎa'inaǔ ní zǔgǔe ní zǔnǔe ní yiongoǔ. 17 Ǿ Dii gyǎ pǎsǔ kǎ Falaǔǔgu ní a bedǔe Ablaú napi yǎi. 18 Ǿ Falaǔǔ Ablaú sísi a òè: Bǔ yǎ ní kèmeè màai? Bǔyǎi ni oimeè n naeǔ ní? 19 Ake a n mè n dǎee, ǔ ma aà sè nǔ úi? N nǔ ke! N n pǔ se taǔ. 20 Falaǔǔ ya'ò a gbéne Ablaú yǎ musu, ǔ aa gè zèè ní a nao ní a àizeeǔ píi.

13

Ablaú kǎakǔwa ní Lǔtuó

1 Ǿ Ablaú bǔ Egipi à sù Negeve ní a nao ní a àizeeǔ píi ní Lǔtuó. 2 Ablaúǎ òdee, a pǔtuǔǔ vǐ dasi ní ánusuo ní vuao. 3 Bǔa Negeve à sǔkǐkǐpǎkpa e à gè kǎò Beteli, gu pǔ à bǔokpǎu kǎau Beteli zǎnguo ní Aio, 4 gu pǔ à sa'okǐi bǔu yǎa. Ǿ à Dii sísi we.

5 Lǔtu lǔ be ní Ablaúo sǎnu. A sǎǔ ní zuǔ ní zwǎakpǔe vǐ sǔ. 6 An pǔtuǔǔ dasi, gupi sè i mǔmǎ nípiio. A yǎi aa fǔ wǎǔ ku sǎnu lǔo. 7 Ǿ lekpa gè Ablaú pǔdǎnaǔ ní Lǔtu pǔdǎnaǔ guu. Zibeezi sǔ Kanaaǔ ní Peliziǔ ku búsupiu. 8 Ǿ Ablaú ò Lǔtu e: A maa lekpa aǔ kú wǎ zǎnguoǔ, ge ma pǔdǎnaǔ ní n pǔdǎnaǔ zǎnguoǔ, asa wǎ dae doue. 9 Búsu gwa da n ae píi. Wǎ kǎaa. Tó n ge ǔzei, mí gé ǔplaii. Tó n ge ǔplaii sǔ, mí gé ǔzei. 10 Ké Lǔtu gugwǎ, a è Yuudé guzule píi mǔse vǐ maamae. E Dii àǔ gé Sǔdǔú ní Gǔmǔǔǔ kaaei, guzulepi de lán Dii luwa,* lán Egipi búsuwa,

* 12:1 Zln 7.2-3, Ebe 11.8 † 12:3 Zln 3.25, Gal 3.8 ‡ 12:7 Daa 13.15, 15.18, 17.8, Zln 7.5, Gal 3.16 § 12:13 Daa 20.2, 26.7 * 13:10 Daa 2.10

e à gè pè Zoaawa. ¹¹ Ɔ Lotu Yuudē guzule sè pii. Aa kèkōwa, Ɔ Lotu dàzeu gukpe oi. ¹² Ablau gò Kanaa bùsuu, mé Lotu ku Yuudē guzule wéleɔ zānguo. A bòokpà Sòdɔ̀u sae. ¹³ Sòdɔ̀udeɔ sɔ̀ aa vaie, duunken saon n̄ ũ Diiɛ.

¹⁴ Lotu taa gbɛa Dii ò Ablauɛ: Gu pò n̄ zeu, wese n̄ gugbāntoo n̄ geomidɔ̀klio n̄ gukpeo n̄ be'aeo gwa. ¹⁵ Tɔ̀le pò n̄ èe pii, má n gbæ, iɔ̀ de mpi n̄ n buiɔ̀ pò ũ e gɔ̀pii. ¹⁶ Má tó n buiɔ̀ dasikū lán bùsu'ufáawa. Tó gbɛe a fɛ̀ bùsu'ufáa nao, a fɛ̀ n buiɔ̀ nao sɛe. ¹⁷ Fɛle bebebebe bùsupi guu, ní a gbãa ní a yáasao gwa, asa má n gbæ. ¹⁸ Ablau fɛle gè bòokpà Mamale gbɛneli pò kú Heblɔ̀ kfi, Ɔ à Dii gbabaki bò we.

14

Ablau Lotu suabaa

¹ Ziewa Babiloni bùsu kí Amafeli ní Elasaà bùsu kí Aliokio ní Elau bùsu kí Kedɔ̀laomeeɔ ní Goiù bùsu kí Tidalio ² aale zika ní Sòdɔ̀u kí Belao ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ kí Biisao ní Adema kí Sinabio ní Zeboiù kí Semebeɔ̀eɔ ní Bela pò wí me tia Zoaa kiao. ³ Kía gbɛɔ̀n sɔ̀opio kɔ̀ kàaa pii Sidiù guzuleu. Ɔme Isida Wiside ũ tia. ⁴ Aaño falubɔ̀ Kedɔ̀laomeeɛ à kà wè kuaɛpla. A wè kua'aaɔ̀de Ɔ aa gí boiè. ⁵ A wè geò mɛndosaide Ɔ Kedɔ̀laomeeɛ ní kía pò kuaànɔ̀ mò. Ɔ aa ziblè Lefaiɔ̀wa Asalo Kaanaìu. Aa ziblè Zuziɔ̀wa Haù. Aa ziblè Emiɔ̀wa Save Kiliataiù. ⁶ Aa ziblè Oliɔ̀wa an gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ pò wí me Seiwa e à gè pè Elipalana guwaiwaiwa. ⁷ Ɔ aa èa sù Misipa nibɔ̀nai, Ɔ wí me tia Kadesi. Aa ziblè Amaleki bùsuwa pii ní Amɔ̀le bui pò kú Asasɔ̀ Tamaaɔ̀wa lɔ̀.

⁸ Ɔ Sòdɔ̀u kía ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ kiao ní Adema kiao ní Zeboiù kiao ní Bela pò wí me tia Zoaa kiao fɛle gè zikairiɔ̀ Sidiù guzuleu. ⁹ Aale zika ní Elau bùsu kiao ní Goiù bùsu kiao ní Babiloni bùsu kiao ní Elasaà bùsu kiao. Kía gbɛɔ̀n sɛ̀iɔ̀piɔ̀ lé zika ní kía gbɛɔ̀n sɔ̀ɔ̀. ¹⁰ Sidiù guzule kɔ̀taa e wí dasi. Ké Sòdɔ̀u kía ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ kiao lé baale, Ɔ aa kwè a guu, Ɔ an gbɛ̀ kɛniɔ̀ baalè gè gusɛ̀sɛ̀deu. ¹¹ Ziblenao Sòdɔ̀u ní Gɔ̀mɔ̀ɔ̀ àizeeɔ̀ ní n̄ pɔ̀bleaɔ̀ sèle pii aa tàò. ¹² A mɔ̀ lè Ablau v̄i né Lotu ku Sòdɔ̀u, Ɔ aa aà kù wà tàò ní aà àizeeɔ̀ lɔ̀.

¹³ Ɔ gbɛ̀ pò pilimá ge ò Ebelu bui Ablauɛ Mamale gbɛneliɔ̀ kfi. Mamale ní a dàunaɔ̀ Esikɔ̀li ní Aneeoá Amɔ̀le buiɔ̀ne, an lé dou ní Ablauo. ¹⁴ Ké Ablau mà wà a dae kù wà tàò, Ɔ à a be zɛgɔ̀ sèle gbɛɔ̀n òaa do ní basoolo plasaio (318), à pèle kiapiɔ̀zi, Ɔ à ní lé Dá. ¹⁵ Ɔ à a gbɛ̀ɔ̀ kpaalè, Ɔ aa sɛ̀ngu gwáasina. Aa ziblémá aa pèma e Hoba, Damasi gugbāntoo oi. ¹⁶ A èa sù ní àizeeɛpiɔ̀ pii ní a v̄i né Lotuo ní aà àizeeɔ̀. A sù ní nɔ̀eɔ̀ n̄ gbɛ̀páleɔ̀ lɔ̀.

¹⁷ Ké Ablau ziblè Kedɔ̀laomeeɛwa ní kía pò kuaànɔ̀, àle su, Ɔ Sòdɔ̀u kí bò dàaaale Save guzule pò wí me tia Kía Guzuleu. ¹⁸ Ɔ Salema kí Mekizede* mò ní pèeɔ̀ ní v̄eɔ̀. Aapiá Lua Musude gbàgbanae. ¹⁹ Ɔ à samaa'ò Ablauɛ à mè:

Lua Musude musu ní z̄l̄leɔ̀ Kena báaada Ablauɔ̀.

²⁰ Wà Lua Musude sáaukpa!

A n̄ ibeɔ̀ nàne n̄ ɔ̀z̄l̄.

Ɔ Ablau pò pò a èɔ̀ kwide kpàwà pii. ²¹ Sòdɔ̀u kía ò Ablauɛ: Ma gbɛ̀ɔ̀ kpa, níɔ̀ àizee kua n̄ pò ũ. ²² Ɔ Ablau òè: Má sí ní Dii Lua Musude musu ní z̄l̄leɔ̀ Kenaɔ̀,

²³ má n pɔ̀e sɛo, baa kyale niba, ké n̄su o n̄m̄e ní tò ma ke ɔ̀de ũo yáí. ²⁴ Má pɔ̀e sɛo, sema pò pò ma gbɛ̀ɔ̀ blè báasio. Ama Anee ní Esikɔ̀lio ní Mamale pò aa gèmanɔ̀, to aa ní baa sé.

* 14:18 Sou 110.4, Ebe 7.1-10

15

Lua baa kua ri Ablauo

1 Bee gbea Dii ya'ò Ablauē wépfungu'ea guu à mè: Ablau! Nsu to via n kùo.

Máme má n sèngbao ũ, n aseaa zɔɔ maamaae.

2 ɔ Ablau mè: Dii Lua, bó rýɔ ma gbai? Má né vɔo. Damasi gbé Eliezeε mé aɔ de ma be túbiblena ũ. 3 Lá ni ma gba néo, ma be zikenapi mé aɔ de ma túbiblena ũ.

4 ɔ Dii òè: Aapi mé aɔ de n túbiblena ũo. Né pɔ a bɔ n pleu mé aɔ de n túbiblena ũ. 5 ɔ à bɔaanɔ baasi à mè: Musu gwa n saanaɔ nao, tó rýɔ fɛ. Beewa ɔ n buio aao dasi.*

6 A Dii náaikè, ɔ Dii tó yá bɔaanɔ na a náai pɔ a kè yáí.† 7 A òè ɔ: Mámema Dii, máme ma n bɔ Ulu, Babiloni búsuu, ké má búsuε bee kpama yáí. 8 ɔ Ablau mè: Dii Lua, kpelewa máo dɔ ké aɔ de ma pɔ ũi? 9 A wèwà à mè: Zununu wè àaɔ sé ní blea wè àaɔo ní sása wè àaɔo ní felentɛnao ní felenguuluo.

10 ɔ à pɔpiɔ sè píi à ní paapaa à ní goaa, ɔ à ní kále à ní aεdɔɔkɔwa, ama i baa paapaa. 11 Ké yáamusuɔ mɔ pèpe nɔɔpiɔwa, ɔ Ablau ní yá.

12 Ké íatε lé gē kpéu, izɔɔ dà Ablauila, ɔ gusia zɔɔ pɔ tò via aà kù kuaala. 13 ɔ Dii òè: Nyɔ dɔ ké n buio aao de nibɔɔ ũ búsu pɔ de ní pɔ ũo guu, aaiɔ zɔble we, wiɔ íadamá e wè baa pla.‡

14 Ama má yákpaleke ní bui pɔ aale zɔblenéo, n buio aai bɔle ní aizeε zɔɔo.§ 15 Mpi sɔ rýɔɔ aafiae e n gē n zikùo, ní gbasa ta n deziɔ kú, wi n vl. 16 N sɔkpaεɔ mé aa ea su la, asa Amɔleɔ duuna i pa yāao.

17 Ké íatε gē kpéu, gu sí, ɔ Ablau è kina pɔ lé súdeleɔ ní tévuao* lé gē nɔɔ pɔ á paaapaapiɔ zāngu. 18 Zibeezi Dii mè à baa aɔ kú ní Ablauo à mè: Má búsuε bee kpa n buiwaaε za Egipi zé swai e swa zɔɔ pɔ wí me Uflatai, 19 búsu pɔ Keniɔ kuu ní Kenaziɔ ní Kamoniɔ 20 ní Itiɔ ní Peliziɔ ní Lefaiɔ 21 ní Amɔleɔ ní Kanaaɔ ní Giigasiɔ ní Yebusiɔ.

16

Hagaa ri a ne Isimaεlao

1 Ablau na Salai i ne'io. A zɔnɔε vl Egipi gbé ũ, wí me Hagaa. 2 ɔ Salai ò Ablauē: Lá Dii ma ke fli ũe, wúle ní ma zɔnɔεo. Má gí néo ei aà sabaia? ɔ Ablau Salai yámá. 3 Ablau wè kwi kea Kanaa búsuu gbea ɔ Salai a zɔ Hagaa kpáwá nɔ ũ. 4 Ablau wúleaano, ɔ à nɔsia. Ké a è á nɔsia, à dɔe a diiwa. 5 ɔ Salai ò Ablauē: Taaε pɔ wa kemeε gɔ n yá ũe. Ma a zɔ kpáma. Ké a è á nɔsia, ɔ ɔ dɔea. Mpi ní mapio, Dii mé a yágɔgɔwēε. 6 ɔ Ablau wèwà à mè: N zɔ ku n pɔ ũe. Keε lá ní yeiwa. Ké Salai íadawá, ɔ à baalèε.

7 Dii Malaika aà è nibɔna kú gbáau, nibɔnapi ku Sulu zé saεε. 8 ɔ à aà lá à mè: Salai zɔnɔε Hagaa, n bɔ má ní? Nle gé má ní? ɔ a wèwà à mè: Mále baale ma dii Salaiεε. 9 ɔ Dii Malaika òè: Ea ta n diipiwa, níw misilèε.

10 Má n bui káfi aao dasi, wa fɔ ní lé dɔo. 11 N nɔsia, rýɔ ne'í gɔe ũ, ní tɔkpaε Isimaεla,* asa Dii n yámá n taasikea guu. 12 Aɔ de lán sèa zaa'ínawa,

* 15:5 Lom 4.18, Ebe 11.12 † 15:6 Lom 4.3, Gal 3.6, Zaa 2.23 ‡ 15:13 Bɔa 1.1-14, Zin 7.6 § 15:14 Bɔa 12.40-41, Zin 7.7 * 15:17 Bɔa 3.2, 13.21, 19.18 * 16:11 Bee mè Lua íyama.

a ibeleese ní gbépiio,
gbépii i ibeleeseaàno s̄s̄.

Ao ku k̄s̄ yáí ní a gbépiio gbēeoo.

13 Ǿ Hagaa m̄e: Lakli ma wesl̄ Lua p̄s̄ í ma ele. Ǿ à t̄okpà Dii p̄s̄ yá'òese Luap̄oima'e. 14 Ayameto wà t̄okpà b̄oipie Luab̄eep̄oima'el̄o. A ku Kadesi ní Beledio z̄anguōe.

15 Hagaa neḡs̄e í ní Ablaūo, ̄s̄ Ablaū t̄okpàè Isimaela.† 16 Goo p̄s̄ Hagaa Isimaela í, Ablaū w̄e basiīs̄oo ní m̄endoōe.

17

Lua t̄sz̄yá dilea Ablaūe

1 Ké Ablaū kà w̄e bas̄oo m̄endosai, Dii b̄ò m̄owà à m̄e: Mámema Lua Gbaapiide. Temazi, n̄o ku t̄aaesai. 2 Ma bàakuanno ao ḡee, mí n bui káfīne maamaa. 3 Ablaū w̄ule a gb̄eeu Lua ae, ̄s̄ Lua òè: 4 Lá ma bàa kunno, r̄ȳs̄ ḡs̄ bui dasīo dezi ū. 5 W̄ali on̄e Ablaū bo, sema Ablahaū, * asa má n k̄e buīo dezi ūe.† 6 Má t̄o n bui dasikū, buīo ní k̄iāo b̄o n k̄īe. 7 Ma bàa ao kunno ní n buīo e ḡōpiie.‡ Máo de n Lua ū ní n buīo n k̄pe. 8 Má Kanaa b̄usu p̄s̄ ní kú a guu n̄ib̄o ū kp̄ama pii ní n buīo n k̄pe, ké aao v̄i ḡōpii, mío de ní Lua ū.

9 Lua èa ò Ablahaūe: Mpi ní n buīo, ào ma bàakuaán̄o yá k̄ua e á buiwa. 10 Mpi ní n buīo, yá p̄s̄ mále dilēe ào k̄uan k̄e: Sema á ḡs̄e pii lí t̄sz̄. 11 A t̄sz̄ ma bàakuaán̄o seela ū.§ 12 Sema n bui neḡs̄o lí t̄sz̄ an ḡoo swaās̄de z̄í e an buiwa, né p̄s̄ wà ní í n beo ní zo p̄s̄ wa l̄u buip̄alēowāo pii. 13 Wà aà í n ben n̄o, wa l̄u zo ūn n̄o, sema aà t̄sz̄. Bee io de ma bàakuaán̄o ḡōpii seela ū á m̄ewa. 14 Sema àli gyaf̄ōde b̄o á guu, asa gb̄é p̄s̄ i t̄sz̄o i ma bàakuaán̄o yádaōe.

15 Ǿ Lua èa ò Ablahaūe: Nsuli o n nae Salai bo, n̄ili oè sa Sala.* 16 Má b̄aadaāāgu, mí t̄o aà ne'i ḡs̄e ū, i ḡs̄ buīo dazi ū. B̄usu k̄iāo b̄o aà k̄īe. 17 Ǿ Ablahaū w̄ule a gb̄eeu Lua ae, à yáal̄b̄ a ò a n̄s̄e guu: Gb̄é p̄s̄ kà w̄e bas̄oo a ne'ie? Lá Sala kà w̄e basiīkwi, a ne'ie? 18 Ǿ à èa ò Luae: Sue! Nȳs̄ Isimaela gwa. 19 Lua m̄e: Siana guu n na Sala a ne'i ḡs̄e ū, ní t̄okpàè Izaaki.† Ma bàa ao kuaán̄o ní aà buīo e ḡōpiie. 20 Isimaela yá musu, ma n yámà. Má b̄aadaāāgu, a ne'i, i káfī maamaa. A neḡs̄o i gb̄ēon̄ k̄uepla, mé aa ḡs̄ k̄iāo ū, aà bui i dasikū. 21 N beo ma bàakuanno a ḡs̄ Izaakīe. Zii maa'i ̄s̄ Sala a aà i. 22 Ké Lua yá'ò Ablahaūe a làa, ̄s̄ à ḡoàla à t̄a musu.

23 Ǿ Ablahaū a né Isimaela s̄è ní a be ḡs̄e p̄s̄ wà ní í a beo ní zo p̄s̄ wà ní l̄ūo pii, ̄s̄ à t̄sz̄n̄é z̄ibeez̄i ḡs̄o lá Lua òewa. 24 Ablahaū kà w̄e bas̄oo m̄endosai, ̄s̄ à gb̄asa t̄sz̄, 25 aà né Isimaela s̄s̄ w̄e k̄ue'aās̄. 26 Z̄í doū z̄í ̄s̄ Ablahaū t̄sz̄ ní a né Isimaelao 27 ní a be ḡs̄e p̄s̄ wà ní í aà beo ní zo p̄s̄ wà ní l̄ūo buip̄alēowāo pii. Aa t̄sz̄s̄ ḡoo doū z̄íe.

18

Malaika b̄o m̄a Ablahaūwa

1 Dii b̄ò m̄ò Ablahaūwa Mamale gb̄énelio k̄īi. Ablahaū z̄s̄lea a zw̄aak̄pe k̄pele faane. 2 Ké à wez̄u, à gb̄ēon̄ aās̄o è zea.* Ké à ní é màa, ̄s̄ à f̄ele a k̄pele ní bao, à ḡè d̄ar̄le à w̄ule a gb̄eeu 3 à m̄e: Dii, ma wegwa, r̄isu ḡé map̄i n z̄òblenaao. 4 Má

† 16:15 Gal 4.22 * 17:5 Bee m̄e buidaside. † 17:5 Lom 4.17 ‡ 17:7 Luk 1.55 § 17:11 Zln 7.8, Lom 4.11 * 17:15 Bee m̄e k̄iā n̄en̄e. † 17:19 Bee m̄e yaal̄o. * 18:2 Ebe 13.2

mósé ní ío à gbá pípi, í kámabo lí gbáú la. ⁵ Lá a bọle ní ma beo, má ge móé ní bleo yoo à gbāa e, í gbasa dazeu. Ǿ aa mè: Too, ke lá ní ówa. ⁶ Ǿ à gè Sala kíi kpéú à mè: Pèeti dá zaa le áaó, pèeke kpakpa. ⁷ Ǿ à bàalè gè a zuo guu, à zunebo b maa kú a kpà a zikenawa, ǿ zikenapi ge kèke kpakpa. ⁸ Ǿ Ablahaū vífaai ní v'ípipo ní zu p'ó wa kèkèpio sè gèò, a dilené. Goo p'ó aale poble, a kú ní sae azia lí gbáú we.

⁹ Ǿ aa àà là aa mè: N na Sala kú má ní? A mè: A ku kpéu we. ¹⁰ Ǿ Dii mè: Má éa m'ó n kíi zii maa'i, n na Sala i ne'i g'óe ú.† Sala kú kpèele aà kpe, àle ma. ¹¹ Ablahaū ní Salao aa zikù, Sala lé n'óe p'ó ke bo. Ǿ Sala yáalò a ò a s'ó guu: ¹² Ma zikù, mé Baa‡ zikù bo. Má p'ona yápi d'ó be? ¹³ Ǿ Dii Ablahaū là à mè: Akea Sala yáalò? A mè a gbé p'ó a zikù á f'ó ne'i be? ¹⁴ Yae lío z'í'um'eeo. § Zii maa'í t'ó a g'oo kà, má m'ó n kíi, Sala i gbasa ne'i g'óe ú. ¹⁵ Ǿ Sala lelekpà à mè i yáalò, asa vía aà kúe. Ǿ Dii mè: E'e, n yáalò se.

Ablahaū awakpaa Diie S'od'ou yá musu

¹⁶ Ké gbépio f'ele, Ablahaū gè zéiné, ǿ aa S'od'ou kíi oi gwà. ¹⁷ Ǿ Dii mè: Má yá p'ó má ye ke ule Ablahaūeo. ¹⁸ Aà buio aao z'oo mé aao gbāa ví. Bui p'ó kú t'oleo pii aa é'faai e aà sabaie. ¹⁹ Asa ma aà sè, ké aà o a néone ní a buio a kpe aao ma yá kúa, aai yámaa zede ke, mí yá p'ó ma a legbèè kèè. ²⁰ Ǿ Dii éa mè: Yá p'ó wàle o S'od'ou ní G'om'oo musu dasikù, an duuna z'ókù maamaae. ²¹ Má gé we sa mà gwa, t'ó yá p'ó aale ke v'ái kà lá mále mawa. Tó aa de màa s'oo, mío d'ó. ²² Ké an gb'oon plaò d'azeu, aale gé S'od'oupi, ǿ Dii g'ò ní Ablahaūo we.

²³ Ǿ Ablahaū s'òaa'zi à mè: Ny'ó gbēmaao waa s'ānu ní gbēv'āio yà? ²⁴ Tó gbēmaao ku w'élepi guu gb'oon blakwi, níy'ó ní waa yà? Ny'ó s'uuuke ní w'élepio gbēmaa gb'oon blakwipi yáio lé? ²⁵ S'uuuke! Nsu ke màao, nísu gbēmaao dede s'ānu ní gbēv'āio lá aa do'waeo. S'uuuke! Nsu ke màao. N gbé p'ó ní de d'únia búu yákpalekena ũ, níy'ó yáke a zéwao lé? ²⁶ Ǿ Dii mè: Tó ma gbēmaao è S'od'ou gb'oon blakwi, má s'uuuke ní w'élepio an yáí.

²⁷ Ǿ Ablahaū éa ò bo: Ma gbé p'ó má de búsutu ní t'ufúo ũ, gáafaakemee mà éa yá'one, Dii. ²⁸ Tó gb'oon s'oo k'ésá gb'oon blakwipi guu, gb'oon soopio yáí ǿ níy'ó w'élepi kaaleia? Ǿ Dii mè: Tó ma gbēmaao è gb'oon blas'oo, má w'élepi kaaleo.

²⁹ Ǿ Ablahaū g'í lé yá'òè à mè: Tó gbēmaao kà bla s'ó be? Ǿ Dii mè: Má yae keo gb'oon blapio yáí. ³⁰ Ǿ à mè: Dii, n yá na! Nsu to n p'ó pao, má ye yá'ò b. Tó gbēmaao kà baakwi s'ó be? A wèwà à mè: Tó ma gbēmaao è gb'oon baakwi, má yae keo. ³¹ Ǿ à mè: Gáafaakemee bo Dii, má yá'one. Tó gbēmaao kà gb'oon bao s'ó be? A wèwà à mè: Má w'élepi kaaleo gb'oon baopio yáí. ³² Ǿ à mè: Dii, nísu to n p'ó pao, yáe bee báasio má yá'ò bo. Tó gbēmaao kà kwi s'ó be? A wèwà à mè: Má w'élepi kaaleo gb'oon kwipio yáí. ³³ Ké Dii yá'ò Ablahaūe a làa, à gèz'ea, ǿ Ablahaū éa tà be.

19

S'od'ou ní G'om'oo kaalea

¹ Ké malaika gb'oon plapio kà S'od'ou oosi, Lotu z'ólea S'od'ou bíi b'oleu. Ké à ní é, à f'ele gè d'ānle à k'uléne, à w'ule a gb'eeu ² à mè: Ma diio, á yá na! A m'ó ge pilai mapi á z'òblena be, í zu'ò, í i la, zia k'oo káaukaau í dazeu. Aa mè: Aawo, wá

† 18:10 Lom 9.9 ‡ 18:12 1Pic 3.6 § 18:14 Luk 1.37

i gāae. ³ Lotu nàemá maamaae, 5 aa gbàsa gè àà be ua aa pila. A ní yàaeekè maamaa, à kàa kéné, 5 aa sò.

⁴ E aao wúle, Sòdòudeo lia Lotu kpéi. Wélepi g5eo kàaa we míomioe, èwaasoò ní gbèz5oo pii. ⁵ Aa lezù Lotuzi aa mè: Gbé pò pila n be oosiaò ku má ní? Bolewèéríno wà ní dàakpa. ⁶ Lotu bò ní kíi kpeelee, à gbatà ní kpeo ⁷ à mè: Gbé, ásu yāvāikeo. ⁸ Má nenɔenaò ví gbèɔn pla aa g5e d5o, má boleéríno. Lá á yei à keríno, † áma ásu yāe ke gbée beeɔneo, asa aa pila ma be. ⁹ Aa òè: Gowèe we! ɔ aa mè lo: Gbépiá bòmoe, 5 a ye ke wá yákpalekena úa? Wá yāvāikene deńla. ɔ aale nɔnaaaaazi ní gbāao, aale mó gba gbooi. ¹⁰ ɔ gbèɔn plapiò ɔbò Lotu kù aa gèò kpéu, 5 aa zetà. ¹¹ Aa tò gbé pò kú kpeeleeò v̄lakù néfènen gbèz5oo pii, ‡ 5 aale zeewelee e aa kpasa. ¹² Gbèɔn plapiò ò Lotue: Dé ní ní ví la loi? Neg5eo, nenɔe, an g5kpamaò ní gbé pò de n gbé ú wéle guuò pii. Boleéríno, ¹³ asa wa ma gue bee kaaleie. Yá sa pò wáale o wélepideò musu yá gè Dii swáw, 5 à wá zí wélepi kaalei. ¹⁴ Lotu bò ge ò a néo g5kpamaone à mè: A fele wà bole, asa Dii a wélee beepi kaale tiae. ɔ aale e àle faaiboè.

¹⁵ Ké gu dò malaikapio nàe Lotuwa aa mè: Fele n n na ní n nenɔena gbèɔn plaee séle boleéríno la, ké nsu ga wélepi kaalea guuo yái. ¹⁶ Ké Lotu lé bésebesenake, Dii aà wēnagwà, § 5 gbèɔn plapiò aà kù a ɔwa ní aà nao ní aà nenɔe plaao, aa boleéríno wénkpe. ¹⁷ Ké aa boleéríno màa, 5 malaikapio do ò Lotue: Bàale n nziá misi. Nsu n n kpe gwao, nsu ze guzulepiuo. Bàale mipe gbèsi5owa, ké nsu gao yái. ¹⁸ ɔ a òné: Aawo ma dii! N yá na! ¹⁹ N mapi n zòblena wegwà, n gbèkekèmmè maamaa, n ma misi. Ama má f̄ bàale má gbèsi5pio kii leo. E màò gé kái we, kaalepi a ma le mà gae. ²⁰ Wélee gwa kee. Lá a kái, má f̄ bàale mà le, mé wéle nēnae. To mà bàasi mà ta we, mío aafia. A nēnaú nolo? ²¹ ɔ a òè: Ma n gba zé lo, má wéle pò níle opi kaaleo. ²² Bàale ta we kpakpa, asa má yāe ke glao, e n ge n kaò we. Ayámeto wá tɔkpà wélepie Zoaa.*

²³ Ké Lotu Zoaa lè, íatè lé fele, ²⁴ 5 Dii tò té ní íatègb5o bò musu à kà Sòdòú ní Gómooogu. ²⁵ A wélepio kàale ní ní gbéò ní guzulepio ní lío ní sēo pii. † ²⁶ Ké Lotu na a kpe gwà, 5 à g5 zea wisi gbe ú. ‡

²⁷ Ké gu dò, Ablahaú f̄le kɔkɔ, à gè gu pò á kúu yāa ní Diioipi. ²⁸ Ké à Sòdòú ní Gómooò kii oi gwà ní guzulepio pii, a è telu lé fele tɔle lán mua teluwa. ²⁹ Beewa ké Lua guzule pò Lotu kuu wéleo kàale, Ablahaú yá d̄baagu, 5 à Lotu bò wéle pò á kàalepio guu.

Lotu bui

³⁰ Ké Lotu bò Zoaa, à gè zòle gusisideu ní a nenɔena plaao, ké a kua Zoaa vía ví yái. ɔ à gè ku gbè'eu ní a nenɔenapio. ³¹ ɔ Y5 ò Bàae: Wá mae zikù, mé g5ee ku búsuu la à wúlewano lá wí kewao. ³² Mò wá v̄e kàkaè, wí wúleaànò ké wá e wàò wá bui kua aà sabai. ³³ Gwāasina bee aa v̄e kàkaè, 5 Y5 gè wúleaànò. Lotu i d5 gɔo pò à wúleano ge gɔo pò à f̄lelo.

³⁴ Ké gu dò Y5 ò Bàae: Ma wúle ní ma maeo glá. Wá v̄e kàkaè oosia lo, ní gé wúleaànò s5, ké wá e wàò wá bui kua aà sabai. ³⁵ Gwāasina bee lo aa v̄e kàkaè, 5 Baa gè wúleaànò. Lotu i d5 gɔo pò à wúleano ge gɔo pò à f̄lelo. ³⁶ Maa Lotu nenɔe plaapio kè aa n̄siaànò. ³⁷ Y5 ne'í g5e ú, 5 à tɔkpàè Mɔabu. § Aàpi mé

* **19:5** Yud 7 † **19:8** D̄oa 19.22-24 ‡ **19:11** 2Kia 6.18 § **19:16** 2Pic 2.7 * **19:22** Bee mè nēnaú. † **19:25** Mat 10.15, Luk 17.28-29, 2Pic 2.6 ‡ **19:26** Luk 17.32 § **19:37** Bee mè ma mae né.

Mɔabu bui pɔ kú e gbãɔ dezi sɛ́ia ũ. ³⁸ Bãa ne'í gɔ̃e ũ sɔ̃, ɔ à tɔkpàè Bēnami.* Aàpi mé Amɔni bui pɔ kú e gbãɔ dezi sɛ́ia ũ.

20

Ablahaũ rí Abimelekió

¹ Ǿ Ablahaũ fɛ̀le we, à gè Negeve búsuu Kadesi rí Suluo zānguo. Ké à gè zǔ̀le Gela, ² à mè a na Salaá a dāe, ɔ Gela kí Abimeleki gbé zǐ à aà sè suò. ³ Ǿ Lua bò mò Abimelekiwa nana guu gwáasína a òè: Nyɔ̃ ga nɔ pɔ́ rí sèpi yáí, asa nɔzāe. ⁴ A mɔ̀lè Abimeleki i wúleáà nɔ yāao, ɔ à mè: Dii, nɔ̃yɔ̃ bui pɔ́ aai yāe keoɔ dɛ̀de yá? ⁵ Aàpi mé òmɛe a dāeɔ lé? Nɔ̃epi sɔ̃ à mè a dāɔe. Ma yākè a zéwae, má taae vɛ̀lo. ⁶ Ǿ Lua òè nanapi guu: Ao, má dɔ́ ké n yākè a zéwae. Ayāmeto ma kpane ñ duunakemɛe, mi we n ɔ̀kà nɔ̃epiwao. ⁷ Tiasa, gɔ̃epi dee nɔ kpawá, asa ānabie, i wabikene, ké ñ e ñ gɔ́ rí aafiao. Tó ni aà nɔ̃pi kpawá sɔo, nɔ̃yɔ̃ dɔ́ ké n gae, mpi rí n gbéɔ́ ápii.

⁸ Ǿ Abimeleki fɛ̀le kɔ̀kɔ̀, à a gbéɔ́ sisi à yápi dàu a siuné pii, ɔ vɛ̀la rí kú maama. ⁹ Ǿ Abimeleki Ablahaũ sisi a òè: Bó yá rí kèwɛe máai? Bó yá ma zāwāne, ɔ n gbasa rí tò ma gɔ́ duunde ũ rí ma búsuoi? N yá pɔ́ de wà keo kèmɛe. ¹⁰ Bó láasoo rí kè n gbasa n yápi kèi? ¹¹ Ablahaũ wèwà à mè: Mále e yāa gbēe Lua vɛ̀la vɛ̀l búsuɛ bee guuo, mé wasu ma de ma nɔ yáí. ¹² Bee gbɛa nɔ̃epiá ma dāeɛ síana. Wá de doue, baade rí a dao, ɔ à gɔ́ ma nɔ ũ. ¹³ Ké Lua ma bɔ ma mae be yāa, mále bebebe, ɔ má ò ma nɔ̃pie gu pɔ́ wa su geu pii, aà gbékekeɛe, aali o a dān ma ũ. ¹⁴ Ǿ Abimeleki mò rí sáò rí zuo rí zɔ̃gɔ̃e rí zɔ̃nɔe, a kpà Ablahaũwa, ɔ à aà na sɔ́aaè. ¹⁵ Ǿ Abimeleki mè: Ma búsun ke, zǔ̀le gu pɔ́ rí yei. ¹⁶ Ǿ a ò Salae: Ma ánuɔu ɔ̃watɛ̀ òaa sɔo kpà n dāɔwa awakpabò ũ, ké gbé pɔ́ kunnɔ̀ pii, aai dɔ́ ké n taaekeo. ¹⁷ Ǿ Ablahaũ wabikè Luawa, ɔ Lua Abimeleki gbàgbà rí aà nao rí aà nɔ pɔ́ i mɛ̀sɛ̀dilenéoo, ké aa e ne'í, ¹⁸ asa Dii tò Abimeleki be nɔeɔ́ flikùe Ablahaũ napi yá musu.

21

Izaaki ia

¹ Dii éfaaikè Salae lá a òwa, a kèè lá à a legbèwa. ² Ǿ à nɔsɛ̀ à ne'í rí Ablahaũo gɔ̃e ũ a zikú guu gɔ̀ɔ pɔ́ Lua díleɛwa.* ³ Ablahaũ tɔkpà népie Izaaki. ⁴ A tɔzòè a gɔ̀ɔ swaaɔde zǐ lá Lua díleɛwa.† ⁵ A kà wè basɔo a népi igɔ̀. ⁶ Ǿ Sala mè: Lua yaalɔyá kèmɛe, mé gbé pɔ́ mà pii a yáalɔmanɔ. ⁷ A ò lo: Wa we o Ablahaũe yāa má gɔ́ neade ũe? Kási ma negɔ̃e íaánɔ aà zikú guu.

⁸ Népi gbàakù à kè yɔ́wa, ɔ Ablahaũ aà kɛa yɔ́wa dikpekè. ⁹ Sala è né pɔ́ Egipi nɔe Hagaá rí Ablahaũo ɔ Izaaki yáalɔe, ¹⁰ ɔ a ò Ablahaũe: Zɔ̃pi ya rí a néo, asa zɔ́ né a e túbible rí ma né Izaakioo.‡ ¹¹ Yápi Ablahaũ pɔ́ yá maama, asa aà née, ¹² ɔ Lua òè: Nsu to n pɔ́ ya n né rí n zɔ̃nɔ̃epio yá musuo. Yá pɔ́ Sala lé onɛ pii ma, asa Izaaki buiɔ ɔ wali oné n buiɔ.§ ¹³ Má tó zɔ́ népi buike sɔ̃, asa n née. ¹⁴ Ǿ Ablahaũ fɛ̀le kɔ̀kɔ̀, à ble sè rí ituuo, a kpà Hagaawa. A diè, ɔ à aà né kpawá lo. A aà gbàe, ɔ à gè lé liaaliaa Beɛɛɛba guwaiwaiu. ¹⁵ Ké í làamá, à èwaasonapi tò lí gbáu, ¹⁶ ɔ à gè zǔ̀le ae kazu léleá zǐ léu, asa à mè á ye à a né gaa eo. Ké à gè zǔ̀le káaa màa, ɔ à nà ɔ̀lɔwa.

* 19:38 Bee mè ma dae né. * 21:2 Ebe 11.11 † 21:4 Daa 17.12, Zln 7.8 ‡ 21:10 Gal 4.29-30 § 21:12 Lom 9.7, Ebe 11.18

17 Lua èwaasonapi ɔɔɔ mà, 5 Lua Malaika lezù Hagaazi za musu à mè: Bóme n lei Hagaa? Nsu víakeo, asa Lua népi ɔɔɔ mà gu pɔ a kuu. 18 Fɛle n n népi se n aà kù a ɔwa, asa má tó aà gɔ bui zɔɔ ũe. 19 Lua nɔepi wé kèè, 5 à lɔ è. A gè itò tùu pai, 5 à mɔ kpà a népiwa, a mí.

20 Lua kù ní népio e à gè zɔɔkù. Iɔ ku guwaiwau, 5 à gɔ toena ũ. 21 Gɔɔ pɔ a ku Palana guwaiwau 5 aà da Egipi bùsu nɔ sèè.

Ablahaù ní Abimelekiò ledoukea

22 Gɔɔ bee Abimeleki ní a zlgɔɔ gbɛzɔɔ Pikɔlio gè Ablahaù kíi aa òè: Lua kunnɔ yá pɔ níle ke guu píi. 23 Legbɛmɛe la gɔɔ n me ní sí ní Luao, ké nɔyɔ bɔ ma kpeo ge ma néo ge ma bui. Lá ma gbɛkekène, kemɛe màa ní bùsu pɔ ní kù a guu gbɛ.

24 ɔ Ablahaù òè: Má legbɛne. 25 ɔ Ablahaù lɔɔ pɔ Abimeleki zíkɛnao síwa yá sèle síuè. 26 Abimeleki mè: Má gbé pɔ aa yá bee kèò dɔo, ni omɛe yáao, ma maàn gbã.

27 ɔ Ablahaù sãɔ ní zuo kù a kpà Abimelekiwa, 5 aa ledoukè ní kɔo. 28 ɔ Ablahaù sánunu mèn soplaɔ bɔ kále nídoa. 29 Abimeleki aà là à mè: Sã mèn sopla pɔ n ní kále nídoapi yá de kpelewa ni? 30 ɔ a wèwà à mè: Sã mèn soplapɔ si seela ũ ké máme ma lɔopi yò.

31 Ayámɛto wà tɔkpà gupie Bɛɛɛɛba, * asa wekú 5 aa legbɛkɔe. 32 Màa 5 aa ledoukè Bɛɛɛɛba, 5 Abimeleki ní a zlgɔɔ gbɛzɔɔ Pikɔlio èa tà Filitɛɔ bùsuu. 33 Ablahaù baali bà Bɛɛɛɛba, 5 à Dii Lua Gɔɔpiide sísi we. 34 ɔ à gɔɔplakè Filitɛɔ bùsupiu.

22

Ablahaù Izaaki kpa sa'obɔ ũ

1 Bee gbɛa Lua Ablahaù lè a gwà. A òè: Ablahaù! ɔ a wèwà à mè: Má ké! 2 ɔ

Lua òè: N n né mɛndona yenzide* Izaaki se n geò Mɔlia† bùsuu, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oò gbɛsísí pɔ má onewa. 3 Ké à fɛle kɔɔkɔ, à káoyè a zaa'inae, 5 à a zíkɛna gbɛɔn plao sè ní a né Izaakipio. A sa'oyaa pàa, 5 à dàzeu, àle gé gu pɔ Lua òeu. 4 A gɔɔ àaòde zíkè à wezù, à gupie káaa. 5 ɔ a ò a zíkɛnapɔne: A gɔ ní zaa'inao la. Mapi ní èwaasonaè beeo wá gé aè kúleí Luae, wí ea su wá à le la.

6 Ablahaù sa'oyaa se dí a népie,‡ 5 a tékua ní fɛnao, aale gé sánu. 7 ɔ Izaaki ò a mae à mè: Baa! ɔ a wèwà à mè: Bó ní né? ɔ népi òè: Wá té kua ní yáao,

sã pɔ wá sa'òò ku má ni? 8 ɔ Ablahaù mè: Ma né, Lua mé a sa'osã kpá. § ɔ aa tekú, aale gé. 9 Ké aa kà gu pɔ Lua òeu, à sa'okli bò we, à yáakaa. ɔ à a népi yè a dà yáapila sa'okli musu.* 10 Ké à fɛɛ sè, à ɔbò à a népi kòlokpá, 11 5 Dii Malaika lezùaaži za musu à mè: Ablahaù! Ablahaù! A wèwà à mè: Má ké!

12 ɔ à mè: Nsu ɔkà népiwao, nɔsu yáe keèo. Má dɔ sa kè ní ma vía ví, ní gimɛ ní n né mɛndonaoo.† 13 Ablahaù wezù, 5 à sásakao è dɔa a kɔbawa kána guu. ɔ à ge kù, à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oò a né gbɛu. 14 ɔ à tɔkpà gupie Diiakpa, 5 wí o e ní a gbão wí me: Dii a kpa a gbɛsísí musu.‡

15 Dii Malaika èa lezù Ablahaùzi za musu lɔ 16 à mè: Ma Dii ma legbè ní ma kuaos ma mè, lá n yápi kè, ní gí ní n né mɛndonaoo, 17 má báaadangu, mí n bui káfɛne lán saanaɔwa, aao dasi lán ísiale úfáawa.* N bui aao iko ví ní ibɛɔwa.

18 Má báaada dúnia bui píigu n bui sabai,† ké n ma yámà yáí.

19 Ké Ablahaù èa sù a zíkɛnaɔwa, aa fɛle tà Bɛɛɛɛba, 5 à gɔɔplakè we.

* 21:31 Bee mè legbɛlɔ. * 22:2 Mat 3.17 † 22:2 2Lad 3.1 ‡ 22:6 Zaa 19.17 § 22:8 Zaa

1.29 * 22:9 Ebe 11.17-19, Zaa 2.21 † 22:12 Lom 8.32 ‡ 22:14 Zaa 3.16 § 22:16 Ebe 6.13-14

* 22:17 Ebe 11.12 † 22:18 Zln 3.25

²⁰ Bee gbɛa wa ò Ablahaũe wà mè: N v̄i Nakɔɔ na Milika negɔ̄ɔ Ì. ²¹ Aà negɔ̄ɔ s̄eía tón Uzu. Aà dáunaɔ tón ke: Buzu, Alaũ de'ia Kemue, ²² Kesedi, Azo, Pidasi, Yidafi, Betue. ²³ Betuepi mé Lebeka Ì. Negɔ̄ɔ gb̄ɛɔn swaaɔ p̄ó Milika Ì ní Ablahaũ v̄i Nakɔɔɔn we. ²⁴ Aà nɔ Leuma p̄ó i m̄esedilēɔ n̄éɔ tón ke: Teba, Gaaũ, Taasu n̄ Maakao.

23

Sala gaa

¹ Sala k̄e w̄e basooloɔɔ ní plaɔe, ² ɔ à gb̄asa gà Kiliataaba p̄ó w̄i me tia Hebl̄s, Kanaa bùsuu. ɔ Ablahaũ aà beek̄e, à ɔ̀lòl̄ aà gaa yá musu. ³ K̄é à gò aà gea, à ḡe a ò Iti buiɔne: ⁴ Nib̄ɔ̀ b̄òm̄ɔ̀n ma ù á guu. * A tɔ̀le yíaa gev̄ik̄i ù, mà gev̄iũ. ⁵ Aa òè: ⁶ Mae, wá yáma. Lua gb̄é báaaden n ù wá guu. N n ge v̄i ḡe'ɛ p̄ó k̄ene maa guu. Wá gb̄e a gine r̄i ḡe'ɛo k̄e ò ge v̄iũ. ⁷ ɔ Ablahaũ f̄ēle k̄ule bùsupideɔne, ⁸ a òné: A ma yáma, tó a we mà ge v̄i la. A wabik̄em̄e Zohaa né Ef̄n̄ɔ̀wa, ⁹ aà Mapela gb̄e'ɛ p̄ó kú aà bú lé yíaa a ɔawa, i ḡo ma gev̄ik̄i ù á bùsuu la.

¹⁰ Ef̄n̄ɔ̀ z̄léa r̄i guu a w̄éle bíib̄oleu we, ɔ a ò Ablahaũe Iti wáa pii à mè: ¹¹ Aawo mae, ma yáma. Ma n gba buapi r̄i gb̄e'ɛ p̄ó kú weo. Ma n gba ma gb̄éɔ wáa. Ma n gbae ò ge v̄iũ. ¹² Ablahaũ k̄ule bùsupideɔne, ¹³ ɔ a ò Ef̄n̄ɔ̀ an wáa nípii: Swákpa ò ma yáma. Má buapi fiaboe. Ma ɔa sí, mí ge v̄iũ. ¹⁴ ɔ Ef̄n̄ɔ̀ òè: ¹⁵ Mae, ma yáma. Tɔ̀le p̄ó a ɔa ánuɔ̀ ɔwat̄e ɔaa plaɛ, b̄ón bee ù wá z̄anguoi? N n ge v̄i. ¹⁶ Ablahaũ aà yámá, ɔ à ánuɔ̀ p̄ó a ò ȳɔ̀e gb̄éɔ wáa laataná zaau.† ¹⁷ Beewa ɔ Ef̄n̄ɔ̀ bú p̄ó kú Mapela, Mamale sae, ḡs Ablahaũ p̄ó ù r̄i gb̄e'ɛ p̄ó kúuo r̄i lí p̄ó kú we e búpi léwaɔ pii. ¹⁸ A ḡs Ablahaũ p̄ó ù Iti p̄ó mò w̄éle bíib̄oleu weɔ wáa pii.

¹⁹ Bee gbɛa Ablahaũ a na v̄i Mapela bua gb̄e'ɛpi guu Mamale p̄ó w̄i me tia Hebl̄s sae, Kanaa bùsuu. ²⁰ Maa bú r̄i gb̄e'ɛ p̄ó de yáa Itiɔ p̄ó ɔo ḡs Ablahaũe gev̄ik̄i ù.

24

N̄w̄ēlēa Izaq̄ike

¹ Ablahaũ zik̄ú à kà z̄á, mé Dii ef̄aaīk̄e yápii guu. ² ɔ a ò a z̄òblenáɔ gb̄ez̄ɔ p̄ó de a p̄ópii ȳaḡḡɔna ùe: ɔs̄òl̄ ma gbala taau, ³ mí tó ò ò legb̄e r̄i Dii musu r̄i z̄l̄eɔ Lua t̄s̄o, k̄e r̄iȳɔ Kanaa bùsu p̄ó má kúuo n̄ɔ se ma néo. ⁴ Gé ma be bùsuu ma daeɔ guu, ní n̄ɔse ma née we. ⁵ ɔ aà z̄òblenapi aà là à mè: Tó n̄ɔepi i we b̄ò temazi à s̄umano bùsue beeu s̄s̄o be? Má gé r̄i n̄ néo bùsu p̄ó n̄ b̄ou yà? ⁶ Ablahaũ òè: Laaika! Nsu gé r̄i ma néo weo. ⁷ Dii Lua Musude ma b̄o ma mae be ma daeɔ bùsuu, ɔ à yá'òm̄e, à legb̄e à mè á bùsue bee kpa ma buiɔwa. Aàpi mé a a Malaika z̄i aà ɔaane. Wek̄i ɔ r̄iȳɔ n̄ɔseu ma née. ⁸ Tó n̄ɔepi i we b̄ò tenzio, r̄iȳɔ b̄o lé p̄ó má tó ò gb̄e guue. Nsu gé we r̄i ma néo fá! ⁹ ɔ aà z̄òblenapi a ɔ s̄òl̄ a dii gbala taau, à legb̄ē yápii musu.

¹⁰ Z̄òblenapi a dii yiongoɔ s̄e m̄en kwi r̄i a dii àizee bui píio, ɔ à f̄ēle ḡe Nakɔɔ be w̄éleu Sili Mes̄opotami bùsuu. ¹¹ K̄é à kà we, a tó yiongoɔ kámabò b̄o sae w̄énkpe. K̄é oosi k̄e, ḡo p̄ó n̄ɔe Ì b̄ole itoi, ¹² ɔ à wabik̄e Luawa à mè: Dii, ma dii Ablahaũ Lua, gb̄ēkeke ma dii. To ma tá ke na oosia. ¹³ Gwa, má z̄ea b̄o sae ke. Tó w̄éle w̄éndiaɔ b̄òle itoi, ¹⁴ w̄éndia p̄ó má òè aà a lo pila à id̄am̄e mà mi, tó a

* 23:4 Ebe 11.13 † 23:16 Zin 7.16

òmee mà mi, í kpá ma yiongoowa lo, má d5 ké n gbèkèkè mà diie, nœe p3 rí díle n zòblena Izaaki p3 ùn we.

15 I yápi o a láao, 5 Betue né Lebeke b3 rí loo dia a gàu. Betueá Ablahaù v̄i Nak33 né p3 a í rí a na Milikaoe. 16 N3 kefenae, mé a léso, g5ee i wúleaano yáao. A m3 b3oi, à it3 lo pai, 5 à èa lé tá. 17 3 zòblenapi bàalè gè guz3è à mè: Ma gba í mà mi, baa y33. 18 N3œpi mè: Mi Baa! 3 à a lo pila g33, à í kpàwà, a m̄i. 19 Ké à í kpàwà a m̄i a làa, à mè: Má t3 rí yiongoone lo, aa mi e aa ká. 20 3 à a lo í kà p33 imib33u g33, à èa bàalè gè ít3i b3oi, 5 à it3 yiongoone pii. 21 3 g5œpi zè, àle aà gwa soee, ké à e d5 t3 Dii a t3 a tá ke na, ge a ke nao. 22 Ké yiongo3 im̄i aa làa, 5 g5œpi vua tāana maa dà n3œpi a níu, à vua zā'ana dàè m̄en pla. Tāanapi gbia kà galaù s3o, zā'ananapi3 s5 galaù bas3obas3o. 23 3 à aà là à mè: Omee, dé n̄én n ùi? Wá ik̄li e n mae bea? 24 3 a wèwà à mè: Betue n̄én ma ù, Milika rí Nak33o t3ùna. 25 S̄e rí tāaa3o di wá bee, mé ik̄li kú lo. 26 3 g5œpi mipèle à kùle Diie à mè: 27 Wà Dii ma dii Ablahaù Lua sáaukpa, ké í gí gbèke rí náaio yákeiè3o yáí. Mapi s5, Dii d3aamee ma dii dae3o be.

28 3 wéndiapi bàalè gè yápi dàu a síu a bede3ne. 29 Lebekapi dā3o v̄i, w̄i m̄eè Labā. A b3 wénkpe rí bao, à gè g5œpi lè b3'ea, 30 asa a è a dae tāana rí zā3o daa, mé à yá p3 g5œpi òè mà. Ké à gè aà lè rí yiongo3 b3'ea, 31 à mè: M3, n gbé p3 Dii báaadāngu! Akea rí zea wénkpei? Ma kpekèkene rí yiongo3 d3d3k̄io. 32 G5œpi gè ua, 5 Labā yiongo3 aso p3lo à s̄ela nie rí tāaa3o kpámá, à í kpà g5œpiwa, 5 à gbá pipi3 rí a gbé3 n̄pii.

33 Wà ble díleè, 5 à mè: Má p3ble ḡlao e mà yá p3 ma m33o o. 3 Labā mè: O. 34 3 à mè: Ablahaù zòblenan ma ù. 35 Dii èfāaikè mà diie maamaa, 5 à g33 òde ù. A aà gbà s̄ā3 rí zu3 rí ánusuo rí vua3o rí z3g5e3 rí z3n3e3 rí yiongo3 rí zāa'lna3. 36 Ma diipi na Sala ne'í g5e ù a zikú guu, 5 ma dii p3 p3 á v̄i kpà népiwa pii. 37 Ma dii t3 ma legbè, asa à mè m̄ásu Kanaa b̄usu p3 á kúu n3 se a née3o. 38 A mè mà gé a de be a bui guu, mí n3se a née we. 39 3 ma a dii là ma mè, t3 n3œpi í we b3 temazio s5 be? 40 A wèa à mè, Dii p3 á teaàzi, 5me a a Malaika z̄í aà gé zeimee, ké ma tá e ke na, mí n3se a née a de be dae3o guu. 41 A mè t3 ma ge a bui3 k̄i, t3 wí weio, ma b3 lé p3 má gbèè guun we.

42 Ké ma ka b3oi gbá ma mè: Dii, ma dii Ablahaù Lua, t3 n wei, to ma tá ke na. 43 Má kú b3'ea. Wéndia p3 m3 ít3oi, mé má òè aà ma gba í y33 mà mi, 44 t3 a ò mà mi, ít3o ma yiongoone lo, má d5 ké wéndia p3 rí díle à ke ma dii né p3 ùn we. 45 E mà3 yápi o ma n3se guu mà3o láa, 5 Lebeke b3 rí loo dia a gàu, à m3 b3'ea à it3. 3 má òè aà ma gba í mà mi. 46 A a lo pila g33, à mè mà mi, í kpá ma yiongoowa lo. Má m̄i 5 a kpà ma yiongoowa. 47 3 ma aà là, dé n̄én aà ùi? A mè Betue n̄én a ù, Milika rí Nak33o t3ùna. 3 ma tāanadàè a níu, ma zā dàè a 33wa. 48 3 ma mipèle ma kùle Dii ma dii Ablahaù Luae, ma aà sáaukpa, asa à d3aamee zé súsu guu, ké mà a dii v̄i t3ùna sé aà née. 49 Tiasa t3 á we gbèke rí náaio yáke mà diie, à omee. T3 í wei s5o, à omee, mí gé gupálei. 50 Labā rí Betue3o wèwà aa mè: Yápi b3 Dii k̄iie, wá yae3o v̄lo, a maa ge a v̄ai. 51 Lebeke ke, n̄ aà se ta3, í g5 n dii né na ù lá Dii ówa. 52 Ké Ablahaù zòblenapi rí yámá, à wúle t33le Diie. 53 3 à n3ambleb3 p3 wa kè rí ánusuo rí vua3o rí p3kasao3 b3le kpà Lebekawa. A aà dā3 rí aà dao gbá p3 òde3o lo. 54 3 aapi rí gbé p3 kuaàn33o p3blè aa im̄i, 5 aa í we.

Ké aa f̄ele k33 à mè: A ma gbae mà ta ma diiwa. 55 N3 dā3 rí aà dao mè: To népi g3wan3o baa g33 kwi, í gbasa tá. 56 3 g5œpi òné: Lá Dii ma tá k̄ena kéwa,

ásu ma dɔdɔ. A ma gbae mà ta ma diiwa. ⁵⁷ ɔ aa mè: Wà népi sísi wà àà la. ⁵⁸ ɔ aa Lebeke sísi aa àà là aa mè: Nyɔ́ tá ní gbépioa? ɔ Lebeke mè: Má tá. ⁵⁹ ɔ aa Lebeke gbàe ní zɔ pɔ́ à àà gwà za àà nézió, aale tá ní Ablahaũ zòblenao ní àà gbé. ⁶⁰ Aa samaa'ò Lebeke aa òè:

Né, níyɔ́ gɔ́ gbé dasidasí dazi ú,
n buiɔ́ ɔ́ iko ví ní zangudeɔ́wa.

⁶¹ ɔ Lebeke fèle ní a zɔnɔɔ, aa kà yiongoɔ kpe, aa bò te gɔ́epizi, ɔ à tàrnɔ.

⁶² A mɔ́ lè Izaaki sù ní lɔ́ pɔ́ wí me Luabéepɔ́ima'eo, à zòle Ngeve búsuu. ⁶³ A bò gè láasookéi sɛu oosi, ɔ kè à wezú, a è yiongoɔ lé mɔ́. ⁶⁴ Lebeke wezú à Izaaki è sɔ́, ɔ à pìla a yiongo kpe kpakpa, ⁶⁵ à zòblenapi là à mè: Dén gɔ́e pɔ́ be sɛu àle mɔ́ daiwále kee úi? ɔ zòblenapi wèwà à mè: Ma diie. ɔ Lebeke a pɔ́lɔ́gáu se kù a wéa. ⁶⁶ Ké aa kà Izaaki kíi, zòblenapi yá pɔ́ á kè sèle síuè píi. ⁶⁷ Izaaki gè ní Lebekao a da Sala zwáakpeu, ɔ à àà sè, à gɔ́ àà nɔ́ ú. A yeaàzi, ɔ àà nòse níni a da gaa gbea.

25

Ablahaũ né paleɔ

¹ Ablahaũ nɔ́ pále sè lɔ́, àà tón Ketula. ² Né pɔ́ a íaànɔ́ tón ke: Zimana, Yosá, Medá, Madiá, Iseba, Sua. ³ Yosá mé Seba ní Dedáó Ì. Dedá buiɔ́n Asulíɔ́ ní Letusíɔ́ ní Leumíɔ́ ú. ⁴ Madiá negɔ́e tón ke: Efa, Efee, Anóki, Abida, Eledaa. Ampii Ketula buiɔ́ne.

⁵ Ablahaũ a àizee kpá Izaakiwa píi, ⁶ ɔ à gbadà a nɔ́ pɔ́ i mèsedilenéó néɔ́ne, à ní gbáe gukpe oi e àò gé gai, ké aasu wàò kú ní Izaakio.

Ablahaũ gaa

⁷ Ablahaũ kè wè baswaaɔ́kwi ní sɔoó, ⁸ ɔ à gà. A zikù táotao, ɔ à gbàsa zù a gbéɔ́ guu. ⁹ Aà néɔ́ Izaaki ní Isimaelao aà ví Mapela gbé'e guu, Mamale gukpe, bua pɔ́ de Iti bui Zohaa né Efnɔ́ pɔ́ ú yáa, ¹⁰ ɔ Ablahaũpi lù Itiɔ́wa. * Wekii ɔ wà aà víu ní a na Salao. ¹¹ Ablahaũ gaa gbea Lua báaadá aà né Izaakigu. A zòlea Luabéepɔ́ima'e lɔ́ sae.

Isimaela buiɔ́

¹² Ablahaũ né Isimaela buiɔ́ yán ke: Sala zɔnɔɔ Haggaa, Egipi nɔɔ ɔ à népi íaànɔ́. ¹³ Aà negɔ́e tón ke an iawa. Aà negɔ́e séia tón Nebaio. Aà dáunaɔ́ tón ke: Kedaa, Adibéeli, Mibisá, ¹⁴ Misima, Duma, Masa, ¹⁵ Adada, Tema, Yetuu, Nafisi, Kedema. ¹⁶ Isimaela negɔ́e tón we. An baade a tɔkpá a wélee ge a bóoe. Aame bui kueplao dezi káauɔ́ ú.

¹⁷ Isimaela kè wè basopla áaɔ́sai, ɔ à gà à zù a gbéɔ́ guu. ¹⁸ Aà buiɔ́ zòle za Avila e à gè pèò Suluwa Egipi búsu léi taa Asili búsu oi. Aali kòtesi ní Ablahaũ bui kíniɔ́.

Esau ní Yakɔ́buo ía

¹⁹ Ablahaũ né Izaaki buiɔ́ yán ke: Ablahaũ Izaaki Ì. ²⁰ Ké Izaaki kà wè bla ɔ à Labá dáe Lebeke sè. ɔme Sili búsu gbé Betue pɔ́ bò Mesopotami búsuu né ú. ²¹ Izaaki wabikè Diiwa a nae, asa flie, ɔ Dii síaànɔ́, aà napi nɔ́sí. ²² Síao lé dɛeka aà gbɛeu, ɔ à mè: Bóyáí yá bee taa ma lei? ɔ à gè Dii lai. ²³ Dii òè:

Bui mèn pla ku n neasakpeu,
gbéɔ́n pla pɔ́ kú n gbɛeupíɔ́ aa kékɔ́wa.
Bui mendo gbáa aɔ́ de adola,

* 25:10 Daa 23.17

a pò bò káau a gò né ù gbé zác.†

²⁴ Ké aà nē'igòò kà, à sía ì gòèò ù. ²⁵ Ké gbé káau lé bò, à bò téndèdè. Aà mèkà kà ula ù, ò wà tókpaè Esau.‡ ²⁶ Bee gbèa ké né plaade lé bò, à dò Esau gbatoewa, ò wà tókpaè Yakòbu. § Izaaki wè bààòdeu ò à népio ì.

²⁷ Népio zòòkù. Esau kè toensa pò lí ké sèawao ù. Yakòbu sò begwanae.

²⁸ Izaaki ye Esauzi, ké a lé'ù vī yái. Lebeka sò a ye Yakòbuzi.

²⁹ Zlewa Yakòbu lé dokuu, ò Esau sù ní sèào, nàna lé aà de. ³⁰ Ǿ a ò Yakòbue: N yá na! To mà ble tēa bee e ble, asa nàna lé ma de. Ayāmeto wà tókpa Esauè Edò. * ³¹ Yakòbu mè: N n yoakeze† kpaà gía. ³² Ǿ Esau mè: Ma ka gaae, bó ma yoakeze a kemèei? ³³ Ǿ Yakòbu òè: Mè ní sí ní Luao gía. Ǿ à mè á sí ní Luao, a a yoakeze kpàwàe.‡ ³⁴ Ǿ Yakòbu pèe ní bláa dopio kpàwà. A blè à imí, ò à fèlè bò. Beewa Esau a yoakeze díle pá.

26

Izaaki ní Abimelekiò

¹ Imina kà bùsupiu, a séia pò kà Ablahaù gòò bàasi, ò Izaaki fèlè gè Filitèò kí Abimeleki kí Gelaa. ² Ǿ Dii bò mòwà à mè: Nsu ta Egipto.

Zìlè gu pò má onèu.

³ Nyò ku bùsue beeu gía.

Máò kunnò, mí èfàaikene.

Má bùsue bee kpamae píi ní n buiò,

mí lé pò má gbè n maeè kene.

⁴ Má n bui káfi lán saanaowa,

mí bùsue bee kpámá píi.

Bui pò kú tóòlèò píi

aa èfàai e n bui sabai,

⁵ ké Ablahaù ma yámá yái.

A ma tondòkii gwà,

mé a yá pò má dílèò kúa

ní ma yádilèneò ní ma ikoyáò.

⁶ Ǿ Izaaki gò Gelaa. ⁷ Ké beleò lé aà la aà na yái, à mè a daèe. Asa àlè vīake, àlè e tó à mè a nae, wa a de npi yáie, asa npiá nànae. ⁸ Ké àlè gòoplake we, Filitèò kí Abimeleki lé zìlè gwa fenentiu, ò à su è Izaaki lé bònoble ní a nao. ⁹ Ǿ à Izaaki sísj à mè: Asi n nae fá! Akeà n mèn daèei? A wèwà à mè: Mále e wa ma de aà yáie. ¹⁰ Abimeleki mè: Bó yá ní kèwèe màai? Yònnò mé gò ké wá gbèe wúle ní n napio, dè yáa n wá dá táaeu. ¹¹ Ǿ Abimeleki lezà gbépiiwa à mè: Gbé pò kà gòepiwa ní aà nao, wa ade de.

¹² Izaaki pòtò bùsupiu, ò à pò è wè bee lee basò, ké Dii èfàaidàue yái. ¹³ A zòòkù, mè aà àizee ìò káfi e à kè òde sà bílibili ù. ¹⁴ A sàò ní zuò vī dasi ní zòò, ò Filitèò zàaàgu. ¹⁵ Ǿ aa lòò pò aà mae Ablahaù zikènaò yò a gòòò kàka ní bùsuo píi. ¹⁶ Ǿ Abimeleki ò Izaakie: Gowála, asa n gbáa dèwála maamaae.

¹⁷ Ǿ Izaaki bò we, à bòokpà Gelaa guzuleu, ò à gòoplakè we. ¹⁸ Lòò pò wa yò aà mae Ablahaù gòò mé Filitèò kàka aà gaa gbèaò ò à èa bòbò, à tó dou pò a mae

† 25:23 Lom 9.12 Buipio kíi sia ia guu, né pò bò káau òmè ìò gbèzòò ù. ‡ 25:25 Bee mè kade. § 25:26 Bee mè gbatoekúna ge kònikenede. * 25:30 Bee mè tēa. † 25:31 Negòe séia mé gbèzòò ù, òmè í túbí sé denla. ‡ 25:33 Èbe 12.16

kpánè yāa kpánè lɔ. ¹⁹ Izaaki zikenaɔ lɔ pàlè yò guzulepiu, 5 aa bò í maawa. ²⁰ Ǿ Gelaa pɔdānaɔ lekpaakè ní Izaaki pɔɔ aa mè: Wá íe. Ǿ à tɔkpà lɔɔpiè Sòlè, ké aa sòlekèaanaɔ yáí. ²¹ Aa lɔ pàlè yò, 5 wá lekpaakè lɔɔpi yá musu lɔ, 5 à tɔkpàè Ibelè. ²² A gò we, 5 à lɔ pàlè yò lɔ, aai lekpaake a yá musu lɔ. Ǿ à tɔkpàè Dèepoo, asa à mè: Dii wá gbá dèepookli, wá ɔta sa.

²³ Bee gbèa à gè Bèeseba. ²⁴ Dii bò m̀wà gwáasina bee à mè: Mámè má n mae Ablahaù Lua ù, nísu víakeo, asa má kunnɔ. Má èfáaikene, mí n bui káfi ma zòblena Ablahaù yáí.

²⁵ We à sa'okli bòu à Dii sísiu. Ǿ à bòokpà we, aa zikenaɔ lé lɔ yó. ²⁶ Ǿ Abimeleki b̀ Gelaa à m̀ Izaaki kii ní a kwáasi Ahuzao ní a zígɔ gbèzɔ Pikolio.* ²⁷ Izaaki ní lá à mè: Lá a zamagu a ma ya á be, ákea a m̀ ma kii? ²⁸ Aa wèwà aa mè: Wá è Dii kunnɔe, 5 wa mè a maa wá ledouke, wí legbèkɔe a yá musu, ²⁹ ké nísu yáwaie kéwèe, asa wí ladamao. Yámaa 5 wá kène, wa n gbæ aafia, 5 Dii èfáaikène. ³⁰ Ǿ Izaaki ní yáakè, aa p̀blè aa imi. ³¹ Ké aa fèlè kɔɔ, aa legbèkɔe, 5 Izaaki zèné, aa b̀ aa kii aafia. ³² Zibeezi Izaaki zikenaɔ m̀ lɔ pɔ aa yò yá'ò è aa mè: Wa í è. ³³ Ǿ à tɔkpàè Seba. Ayámeto wí me wélepie Bèeseba* e ní a gbáɔ.

³⁴ Ké Esau ká wè bla, à Iti nɔ sè gbèɔn pla, Beeli né Yudi ní Eloni né Basemaɔ. ³⁵ Izaaki ní Lebekao ǹse lɔ zòkpaan an yáíe.

27

Izaaki sa'olekea Yakɔbu

¹ Izaaki zikù, aà wé gbáa lɔ, àlè gu'e maa. Ǿ à a yoa sísi à mè: Né! Ǿ a wèwà à mè: Ma m̀. ² Izaaki mè: Ma zikù, má a gagɔ dɔ. ³ N n sá sé ní n gbálao, ge s̀anɔ wèlemè. ⁴ Ma p̀eá do kuu n m̀omèe mà ble, mí sa'olekène e mà ga.

⁵ Lebeka yá p̀ Izaaki lé o Esauɔpi mà. Ké Esau fèlè gè toekai, ⁶ 5 à gè a ò Yakɔbu à mè: Má mà n mae lé yá'ò n v̄iè à mè, ⁷ àa ge ǹɔ de, i a p̀eá do kuuɔ à ble, í sa'olekèè ní Dii tɔo e à gè gai. ⁸ Ǿ Lebeka èa ò: Ma yáma, ní yá p̀ má dàne ké. ⁹ Gé bleɔ guu, blene maa kù mèn pla n de, ní keke n m̀ɔ, mí n mae p̀eá do kuuè, ¹⁰ ní geòè aà ble, i sa'olekène e à ga. ¹¹ Ǿ Yakɔbu ò a dae: Ma v̄i ká v̄i mé má yɔlɔ. ¹² Tó ma mae ɔkàa mé à ma dɔ, a dile mále a ké p̀ɔɔɔe, i lekemèe sa'ole gbèu. ¹³ Ǿ aà da ò: Lua to lekèane bee gɔmèe. Ma yáma lé! Ge ǹ n m̀omèe.

¹⁴ Ǿ Yakɔbu gè blepiɔ dè à m̀ò a dae, 5 à aà mae p̀eá do kuuò. ¹⁵ Ǿ à a yoa p̀kasa maa p̀ kú a kpéu se dà a né Sede. ¹⁶ A blene báa f̄i aà ɔ ní aà waa p̀ ká v̄iowa. ¹⁷ Ǿ à do ní p̀e p̀ á kèò kpàwà.

¹⁸ Yakɔbu gè a mae kii à mè: Baa! A mè: Má ké! Ma né kpele ni? ¹⁹ Yakɔbu wèwà à mè: Mámèmaa Esau n yoa. Lá ní òmèe, má kè. Fèlè z̄lè n ma ɔ'í ble, ní sa'olekemèe. ²⁰ Ǿ Izaaki ò a né: O'ò! N è kàa? A wèwà à mè: Dii n Lua mé saakpáa. ²¹ Ǿ Izaaki ò: S̄mazi mà ɔkàma, ké mà e d̄s tó ma né Esauè slana. ²² Yakɔbu s̀ a maezi, 5 à ɔkàwà à mè: Lɔe beeá Yakɔbu lɔe, kási e beeá Esau e. ²³ Ǿ i aà d̄s, ké aà ɔ ká v̄i lán Esau p̀wa yáí. A ye sa'olekè, ²⁴ 5 à aà là gla: Ma né Esaun n ù slanaa? A mè: Ao, máme! ²⁵ Ǿ à mè: P̀ kpaan mà n ɔ'í ble, mí

* 26:26 Daa 21.22 † 26:33 Bee mè legbèlɔ.

sa'olekene. Ké a díleè, 5 a blè. A mòè ní v̄eεo, a mí l̄o. ²⁶ Ǿ aà maepi òè: S̄mazi, ní lépea. ²⁷ Ǿ à s̄s̄aazi à lepèwà. Ké Izaaki aà p̄okasaɔ ḡl̄mà, 5 à sa'olekèè à mè: Ma né ḡl̄ de lán bua p̄ó Dii èf̄aaid̄auwa.

²⁸ Lua n gba mòse b̄oza za musu, i n gba t̄oole táae, p̄ówena ní v̄eεo io dinzi.

²⁹ Gb̄éɔ z̄oblene, buiɔ k̄ulene, níɔ de n gb̄éɔ dii ũ, n da néɔ i k̄ulene. Lua leke gb̄é p̄ó lek̄eneɔne, aà báaada gb̄é p̄ó samaa'òneɔgu.*

³⁰ Ké Izaaki sa'olekè Yakɔbuε a làa, 5 Yakɔbu gò aà k̄l̄i. Ké aà v̄l̄i sù ní toekao ḡɔɔ, ³¹ 5 à blekè a mae s̄5, à ḡeòè, 5 a òè: Baa! Fele n̄ ma ɔ' i ble, ní sa'olekemεε. ³² Ǿ aà mae aà là à mè: M̄menn déi? A wèwà à mè: Mámema a n yoa Esau. ³³ Yápi dí Izaakiwa, àle lualua à mè: Déme n̄ò d̄è à m̄òmeεε yáa e n̄ȳɔ ḡé m̄s̄i, má s̄òì? Ma sa'olekè adeε k̄ò, mé a èf̄aaipe eε. ³⁴ Ké Esau a mae yápi mà, à búbuap̄àle à ɔ̀l̄b̄ à k̄è w̄ena, 5 à mè: Baa! Sa'olekemεε s̄5.† ³⁵ Ǿ à mè: N̄ dáuna mò ní k̄ónio à n sa'ole s̄i k̄ò. ³⁶ Ǿ Esau mè: Aà t̄ón Yakɔbuo‡ l̄ò? A ɔ̀nòk̄emεε à k̄è ḡen plan we sa. A ma yoakeze s̄ia yáa,§ 5 à ma sa'ole s̄ia ke l̄o. Má sa'ole e l̄o lé? ³⁷ Izaaki wèwà à mè: Ma aà díle n dii ũ, ma aà daεo k̄è aà z̄l̄kenao ũ, ma p̄ówena ní v̄eεo kp̄awà. B̄ó má f̄s̄ kene bi? ³⁸ Esau ò a mae: Baa, sa'ole bee 5 ní v̄l̄i adoa? Sa'ole p̄àle kemεε s̄5 Baa. Ǿ Esau ná ɔ̀l̄b̄owa. ³⁹ Ǿ aà mae wèwà à mè: T̄oole p̄ó n̄ȳɔ kuu aɔ táae v̄l̄o, m̄òse a b̄one za musuo.

⁴⁰ Nȳɔɔ f̄enda k̄ua ḡɔɔpiie, n̄ȳɔ z̄oble n dáunaε. Lá n s̄5 a dadouo, n̄ȳɔ aà zuu b̄onla.

⁴¹ Esau íbelesè ní Yakɔbuo sa'ole p̄ó a mae k̄èè yáí, 5 a ò a s̄ou: Ma mae gaa z̄ào, mí gbasa mà a dáuna de. ⁴² Wà yá p̄ó Esau ò k̄omalekè Lebekaε, 5 à Yakɔbu s̄isi à mè: Esau ye a p̄ó t̄osima à n deε. ⁴³ Ma yáma sa. Fele bàale gé ma d̄áɔ Labā bε Halana, ⁴⁴ níɔ kuaànɔ we ḡl̄a e n v̄l̄ipi p̄ok̄uma kp̄àle. ⁴⁵ Tó aà p̄o wèe, mé yá p̄ó ní k̄èè s̄aàagu, má gb̄é z̄l̄ n gbesii. Má ye mà kua ma né gb̄eɔn plaɔwa píi z̄id̄ouzi.

⁴⁶ Ǿ Lebeka ò Izaakiε: Iti n̄eɔ ni b̄òmala. Tó Yakɔbu Iti n̄o s̄è bùsuu la lán Esau n̄eε beeɔwa, ma kua aɔ nameε l̄o.

28

Yakɔbu bàasi taa Laba k̄l̄i

¹ Ǿ Izaaki Yakɔbu s̄isi, à samaa'òè à yādileè à mè: Nsu n̄ose Kanaa n̄eɔ guuo.

² Fele gé Mesɔp̄otami bùsuu n da mae Betue bε, ní n̄ose we n des̄e Labā néɔ guu.

³ Lua Gb̄aapiide báaadangu, aà to n̄ ne' i maama, aaiɔ k̄áfi, ní ḡ5 buiɔ dezi ũ.

⁴ Lua báaa p̄ó a dà Ablahauḡu dangu ní n buiɔ píi, ké bùsu p̄ó n̄le n̄ib̄obleu ḡone,

* 27:29 Ebc 11.20 † 27:34 Ebc 12.17 ‡ 27:36 Bee mè k̄snik̄ende. § 27:36 Daa 25.31

bùsu pɔ́ a kpà Ablahaũwæe bee.

⁵ ɔ́ Izaaki Yakɔbu gbàe àà gé Labá kíi Mɛsɔpɔtami bùsuu. Labáá Sili bùsu gbɛ̀ Bɛtɛ̀ nɛ̀e, Yakɔbu ní Esauo desɛ̀.

⁶ Esau mà Izaaki samaa'ò Yakɔbuɛ, à àà gbàe Mɛsɔpɔtami, ké àà nɔse we. Ké à sa maapi òè à mè, asu nɔse Kanaa nɔɔ guuo. ⁷ A è Yakɔbu a mae ní a dao yámá, à dà Mɛsɔpɔtami zéu. ⁸ ɔ́ a dɔ̀ sa ké Kanaa bùsu nɔɔ lí ká a maeguo. ⁹ ɔ́ à gɛ̀ Ablahaũ né Isimaela kíi, à àà né Maalata se dà a nɔ sɛ́iá guu. Maalataá Nɛbaio dáee.

Yakɔbu nana'oa Bɛteli

¹⁰ Yakɔbu bɔ̀ Bɛɛseba, à dà Halana zéu. ¹¹ Ké à kà guei, àlɛ i we ké íatɛ̀ gɛ̀ kpéu yáí. ɔ́ à gbe sè gupiu midibɔ̀ ũ, à wùlɛ we. ¹² ɔ́ à nana'ò, a è dɔ̀gɛ̀gaa pélea tɔ̀le e à gɛ̀ zɔ̀ luawa, Lua malaikaɔ̀ lé dɛdɛwá, aalɛ pila.* ¹³ A è Dii zɛaala à mè: Mámɛmaa Dii n dezi Ablahaũ

ní n mae Izaakio Lua.

Má tɔ̀le pɔ́ ní wùlɛwæe bee kpamaɛ, mpi ní n buio.

¹⁴ N buio aaɔ̀ dasi lán bùsu'úfáawa, aa ligua gukpɛ̀ ní bɛ'æo ní gugbántooo ní gɛ̀midɔ̀kio.

Dúnia bui píi a ɛ̀fáai e mpi ní n buio sabai.

¹⁵ Máɔ kunnɔɛ,

máɔ n dɔ́a gu pɔ́ níle géu píi, mí ɛa sunnɔ̀ bùsue beeu, asa má n to weo,

má yá pɔ́ má ònɛ kee.

¹⁶ Ké Yakɔbu vù ní io à mè: Dii ku gueue, ɔ̀ mi dɔ̀o fá! ¹⁷ Vía àà kù à mè: Gue beéá víague. Luakúkúie, luabɛ zéé.

¹⁸ Yakɔbu fɛle kɔ̀, à gbe pɔ́ a kè midibɔ̀ úpi sè a pèle dɔngubɔ̀ ũ, ɔ̀ à nísikàwá.

¹⁹ ɔ́ à tɔ̀kpá gupie Bɛteli,† áma wéle pɔ́ wa kále we tɔ̀ sɛ́ian Luzu. ²⁰ Yakɔbu lékè Diiwa à mè: Tó ní kumanɔ̀, mé níle ma dɔ́a ma wéleɛ bee gɛa guu, mé níle ma gba pɔ̀blea ní pɔ̀kasaa, ²¹ e ma gɛ suò ma mae bɛ aafia, níyɔ̀ dɛ ma Lua úe. ²² Gbɛ pɔ́ má pèle dɔngubɔ̀ úpi a gɔ̀ n gbabgákúí úe, mé pɔ́ pɔ́ n ma gba píi, má a kwidɛ kpamaɛ.

29

Yakɔbu kaa Labá bɛ

¹ Yakɔbu ɛa dàzɛu, à gɛ̀ gukpɛdɔ̀ bùsuu. ² Ké à kà we, à lɔ̀ è sɛu, sá kpása lee áaɔ̀ kálea a saɛ, asa lɔ̀pi í ɔ̀ wí kpámá. Gbè gbène ta lɔ̀pile. ³ Tó kpása pɔ̀o káaa we píi, ɔ̀ wí gbɛpi go lɔ̀pile wá í kpámá, ɔ̀ wí ɛa gbɛpi taɛ a gbɛu. ⁴ ɔ́ Yakɔbu sáɔ̀nana lá à mè: Gbɛ́, a bɔ̀ má ní? Aa wèwá aa mè: Wa bɔ̀ Halanaɛ. ⁵ ɔ́ à ní lá à mè: A Nakɔ̀ tɔ̀una Labá dɔ́a? Aa wèwá aa mè: Wá àà dɔ̀. ⁶ ɔ́ à ní lá à mè: A aafiaɔ̀? Aa mè: A aafia. Aà né Laseli gwa, àlɛ mɔ́ ní sáɔ kee. ⁷ ɔ́ Yakɔbu mè: Fãane lé ke, sáɔ tagɔ̀o i ka yáao. A í kpámá, í gɛ̀ ní dádái. ⁸ ɔ́ aa mè: Wá fɔ̀. Mé i ke sá kpásaa káaa píi báasio, wíli gbe go lɔ̀le wá í kpá pɔ̀wao.

⁹ Lá àlɛ yá'oné màa, Laseli mɔ̀ ní a mae sáɔ, asa sáɔnana àà ũ. ¹⁰ Ké Yakɔbu a desɛ̀ Labá nenɔɛ Laseli è ní àà mae sáɔ, à sɔ̀ lɔ̀o à gbe go lɔ̀le, ɔ̀ à í kpá a desɛ̀

* **28:12** Zaa 1.51 † **28:19** Bee mè Lua ua.

sáowa. ¹¹ Ǿ à lepè Laseliwa, à pɔna ɔɔbò. ¹² Ǿ a òè àà mae daen a ũ, Lebeka néé. Ǿ Laseli baalè ge ò a mae. ¹³ Ké Labā a dae né Yakobu bao mà, à baalè gè daiaale. Ké à kà, 5 à kusiwà à lepèwà à taaano a be. Ǿ Yakobu yá pɔ kèò òè pii. ¹⁴ Ǿ Labā òè: Ma aun n ũ slana.

Yakobu Lea n Laselio sea

Yakobu kè Labā be mo do, ¹⁵ 5 Labā òè: Ké ní de ma dae ũ yáí 5 níyɔ zikemeɛ paa? Lá má fiabone omeɛ. ¹⁶ Labā sɔ a nenɔɔo ví gbɛɔn pla. Yɔ tɔn Lea, Baa sɔ Laseli. ¹⁷ Lea wé gbáao, Laseli sɔ noanae, mé àà kákaa maa. ¹⁸ Yakobu ye Laselizi, 5 a ò Labāe: Má zíkene wè sopla n né báade Laseli yáí. ¹⁹ Labā mè: Ma àà kpaama sí de mà kpa gbèpálewala. Nyɔ ku ma be.

²⁰ Ǿ Yakobu zikèè wè sopla Laseli yáí, kási à kèè lán gɔɔplawae, ké a yeaazi yáí. ²¹ Ǿ a ò Labāe: Lá ma zígɔɔ pà, ma nɔ kpaa mà sé. ²² Ǿ Labā wekdide káaa pii, à nɔseble kènè. ²³ Ké oosi kè, 5 à a né Lea se kpàwà, 5 Yakobu wùleaano. ²⁴ Labā a zɔnɔe Zilipa kpà Leawa aàò zikèè. ²⁵ Ké gu òè Yakobu su è Leae, 5 a ò Labāe: Bó yá ní kèmeɛ máai? Laseli yáí 5 ma zíkèno lò? Býyáí n ma kpánguokèi? ²⁶ Labā mè: Lakli wili Baa kpa gɔwa Yɔ áao. ²⁷ Ásɔa do ke ní gbè beoo gla, mí àà gbèdo kpama, ní zíkemeɛ wè sopla b. ²⁸ Yakobu wèi, à ásɔa dopi kè ní Leao, 5 Labā a né Laseli kpàwà nɔ ũ. ²⁹ Labā a zɔnɔe Bila kpà Laseliwa aàò zikèè. ³⁰ Yakobu wùle ní Laselio sɔ, mé a yeaazi de Leala. Ǿ à èa zikè Labāe e wè sopla b.

Yakobu néɔ

³¹ Dii è Yakobu ye Leazio, 5 à àà kè neade ũ, Laseli sɔ fii ũ. ³² Lea nɔsí à neí gɔe ũ, 5 à tɔkpàè Lubeni,* asa à mè: Dii ma taasikea gwàe. Ma zá aɔ yemazi sa. ³³ Ké à nɔsí b, à neí gɔe ũ, 5 à mè: Dii mà ma zá yemazio, 5 à èa néé bee kpàa b. Ǿ à tɔkpàè Simo.† ³⁴ Ké à èa nɔsí b, à neí gɔe ũ à mè: Ké bee sa ma zá a ma dilekli eo, asa ma negɔe iaano áaɔ. Ǿ à tɔkpàè Levii.‡ ³⁵ A èa nɔsí b à neí gɔe ũ à mè: Ké bee sa ma Dii sáaukè, 5 à tɔkpàè Yuda.§ Ǿ aà neí zè.

30

¹ Ké Laseli è ále neí ní Yakobuoo, à gɔa kpà ní a wíio. Ǿ a ò Yakobue: Nɔɔɔmagu. Tó mi e sɔo, má gaɛ. ² Yakobu pɔ pàaazi à mè: Mámé má Lua ũa? Aàpi mé gíne n neí. ³ Ǿ Laseli mè: Ma zɔnɔe Bila ke, ge iaano, i néɔ imeɛ, mí bui e sɔ aà sabai. ⁴ Ǿ a zɔnɔe Bila kpàwà nɔ ũ. Yakobu wùleaano, 5 5 à nɔsí à neí gɔe ũ. ⁶ Ǿ Laseli mè: Lua tò yá bɔmanɔ na, à ma yámà à ma gba negɔe. Ǿ à tɔkpàè Dá.* ⁷ Laseli zɔnɔepi èa nɔsí à neí gɔe ũ b, ⁸ 5 Laseli mè: Ma dèe zɔò kà ní ma wíio, ma dèenè, 5 à tɔkpàè Nefatali.†

⁹ Ké Lea è a neí zè, 5 à a zɔnɔe Zilipa kpà Yakobuwa nɔ ũ sɔ. ¹⁰ Ǿ Lea zɔnɔepi neí gɔe ũ ní Yakobuoo. ¹¹ Ǿ Lea mè: Minae. Ǿ à tɔkpàè Gada.‡ ¹² Ǿ Lea zɔnɔepi neí gɔe ũ b ní Yakobuoo. ¹³ Ǿ Lea mè: Ma pɔ kèna, asa nɔɔo pɔnaden ma ũ. Ǿ à tɔkpàè Aseɛ.§

¹⁴ Lubeni bɔ èsekekegɔɔ, à yenzi eɛ è sɛu, 5 a bòbo sùò a da Leae. Ǿ Laseli òè: N n né yenzi eɛepi dámee. ¹⁵ Lea òè: Ké n ma gɔ sía, bee i mɔmao, 5 ní ye n ma né yenzi eɛe e ba? Laseli mè: Tó ní kpàa, míme níyɔ iaano gbá. ¹⁶ Ké Yakobu lé su ní buao oosi, Lea bɔ gè dáaale à mè: Mámé má innɔ gbá, asa ma né yenzi

* 29:32 Bee mè negɔe gwa. † 29:33 Bee mè a mà. ‡ 29:34 Bee mè nakɔwa. § 29:35 Bee mè sáau. * 30:6 Bee mè yá bɔrɔno na. † 30:8 Bee mè ma dèe. ‡ 30:11 Bee mè mína. § 30:13 Bee mè pɔna.

ese asean n ũ. 17 Ǿ à ìaàno gwāasina bee. 17 Lua Lea wabikea sī, 5 à noṣi à Sāi í ní Yakɔbuo. 18 Ǿ Lea mè: Lua asea kpāa, ké ma a zɔnoe kpà ma záwa yáí. Ǿ à tokpàè Isakaa.* 19 Lea èa noṣi ɔ, à Wotui í, 20 5 à mè: Lua gba maa dàmeε. Ké bee sa ma zá a ma kpela, asa ma negṣe ìaàno soolo. Ǿ à tokpàè Zabulɔni.† 21 Gbezā 5 à nenɔe í, à tokpàè Dina.

22 Ǿ Laseli yá dṣ Luagu, à aà wabikea sī, 5 à kè neade ũ. 23 A noṣi à negṣe í, 5 à mè: Lua wibɔmeε. 24 Ǿ à tokpàè Yosefu‡ à mè: Dii ea negṣe pàle káflimeε ɔ.

Yakɔbu Laba pɔɔ daa

25 Ké Laseli Yosefu í, Yakɔbu ɔ Labāe: Ma gbae mà ta ma be búsuu. 26 Ma zíkène ma naɔ ní ma néo yáí. N ní kpaa mà tá, asa ní dṣ lá ma zíkène. 27 Ǿ Labā ɔè: Tó ma yá kàngue, gṣ la. Ma màsokè má è Dii èfāaikèmeε n yáí. 28 N n aseaa omεε, mí kpama. 29 Yakɔbu ɔè: N dṣ lá ma zíkène, mé ní dṣ lá n pɔtuɔɔ kè ma ɔzɪ, 30 asa a yɔɔna pɔ ní vɪ zadṣ mi mɔo káfl maamaa. Dii èfāaidàune za zɪ pɔ má kèsepèle n be la. Bɔε má azɪa be zíkε sɪ? 31 Labā aà là à mè: Bó má flaboonei? Yakɔbu wéwà à mè: Nsu pɔe kpaa, sema n yáe bee kemeε, mí n pɔɔ dāne. 32 Gē n pɔɔ guu gbā, ní sá bàebaeɔ ní a bilio ple ma aseaa ũ ní sáne siaɔ ní ble bàebaeɔ ní a bilio. 33 Tó níle ma aseaa gwa zia bàasi, níyṣo dṣ ké ma yākè a zéwae. Ble pɔ bàebaeɔ mé bili no, ge sáne pɔ siaɔ ma kpáí'òe. 34 Labā mè: Tṣo! Aɔ de lá ní ɔwa. 35 Zibeezɪ Labā a blesan bàebaeɔ ní a káyāaleɔ ní bleɔa bilio ní a bàebaeɔ se, an pɔ pɔ pua vɔ pɪí ní sáne siaɔ pɪí, à ní ná a néone ní ɔzɪ. 36 Ǿ à guɔà ní zānguo ní Yakɔbuo lán tagɔo àaṣ oa taawa, 5 Yakɔbu lé Labā pɔ kɪniɔ dá.

37 Yakɔbu lí bui àaṣ gṣn búsuɔ zṣzṣ, à ní tṣ bṣbṣ à ní wēsà kè púuu. 38 Ǿ à lí pɔ à ní tṣ bṣbṣpɪo pélepele pɔɔ imikɪ, pɔ pɔ lé mɔ imiio wéu, asa we 5 aai kpáwa'ou. 39 Lá aai kpáwa'ou lípɪo sae, 5 aai né káyāaleɔ í ní a bilio ní a bàebaeɔ. 40 Yakɔbu í pɔ népɪo ple adoa azɪa pɔ ũ, í a káyāaleɔ ní a siaɔ ka Labā pɔɔ guu. Beewa à azɪa kpàsa bṣ, í ka Labā pɔɔ guuo. 41 Tó pɔbui maaɔ fēle ní kpáwa'oaɔ, Yakɔbu í lípɪo pélepele pɔɔ imikɪ an wéu, ké aa kpáwa'ou ní sae. 42 Tó pɔ gianaɔne sṣ, lí lípɪepelené. Beewa pɔ gianaɔ gṣ Labā pɔ ũ, mé pɔbui maaɔ gṣ Yakɔbu pɔ ũ. 43 Ǿ Yakɔbu àizeε ɔ káfl maamaa, aà pɔɔ dasikù ní zɔnoe ní zɔgṣeɔ ní yiongoɔ ní zaa'inaɔ.

31

1 Yakɔbu yá pɔ Labā néo lé o mà aa mè: Yakɔbu wá mae pɔɔ síwà pii. Wá mae àizeε mé aà kà ɔdawa. 2 Yakɔbu dṣ Labā wéwa, ké a yá kuwà lán yāawa ɔo. 3 Ǿ Dii ɔè: Èa ta n dezi búsuu n daeɔ be, mío kunnɔ. 4 Ǿ Yakɔbu Laseli ní Leao sísi aa mɔ a pɔɔ kɪ sēu. 5 A ɔné: Má dṣ á mae wéwa ké ma yá kuwà lán yāawa ɔo. N beeo ma mae Lua kuman. 6 A dṣ ázɪawa ké ma zíkè á mae ma gbāa pua léue. 7 A mae ɔno kèmeε à ma aseaa líle gēn kwi, 5 Lua í to à yáe kèmeεo. 8 Tó à mè sá bàebaeɔ mé ma baa ũ, 5 sápiɔ ɔ né bàebaeɔ í. Tó à mè a káyāaleɔ mé ma baa ũ, sápiɔ ɔ né káyāaleɔ í. 9 Lua á mae sáɔ síwà a kpāa.

10 Gɔɔ pɔ bleɔ lé kpáwa'ou, ma nana'ò, 5 nana guu má è blesana pɔ lé kpáwa'oaɔ ble káyāaleɔne ní a bàebaeɔ ní a bilio. 11 Ǿ Lua Malaika ɔmeε nanapi guu: Yakɔbu! Ǿ ma mè: Má ké! 12 A mè: Wezu n gwa. Blesana pɔ aale kpáwa'ou píí blè káyāaleɔne ní a bàebaeɔ ní a bilio. Ma yá pɔ Labā kène è pii. 13 Mámεmaa Lua. Ma ɔ mɔma Beteli, gu pɔ n gbepèleu n nísikàwà n lekèa.* Tiasa fele ɔ

* 30:18 Bee mè aseaa. † 30:20 Bee mè kpela. ‡ 30:24 Bee mè aà káfl. * 31:13 Daa 28.18-22

bùsuē beeu, ní tá n be bùsuu. ¹⁴ Ǿ Laseli ní Leao òè: Wá túbi ví wá mae be be? ¹⁵ I wá díle nibwò ù nolo? A wá yíama, 5 à a 5a blè píi. ¹⁶ Aizée pò Lua sí wá maewa gò wá pò ù píie ní wá néo. Yá pò Lua òne ke píi sa.

¹⁷ Ǿ Yakòbu fèle, à a néo ní a nao dí yiongo kpe. ¹⁸ A a pòtuoo ní àizée pò á è Mesopotamio sèle píi, 5 à dàò zéu, àle tá a mae be Kanaa bùsuu. ¹⁹ Ké Labā gè a sàò kākèelei, 5 Laseli aà táaò† sè kpáii aà kpe. ²⁰ Yakòbu s5 à 5nòkè Sili bui Labāe, i lezawào. ²¹ A fèle bàalè ní a pòò píi, à bùa Uflatawa, 5 à mipè Galada gbèsisòwa.

Labā pélea Yakòbuzi

²² A gòò aa5de zí wa ò Labāe Yakòbu bàalè. ²³ A a gbéò nàaa, 5 à pèleaàzi. A táa'ò gòò sopla, 5 à aà lè Galada bùsu gusísídeu. ²⁴ Ǿ Lua bò mòwà gwá nana guu a òè: Laaika yá pò rý5 o Yakòbuezi.

²⁵ Labā Yakòbu bòò lè kpaá Galada bùsu gusísídeu, 5 à bòokpà we ní a gbéò s5. ²⁶ Ǿ Labā ge ò Yakòbue: Bóyáii n 5nòkèmee, n ma néo sèle n taò lán zìzòowai? ²⁷ Bóyáii n 5nòkèmee n wole kpáii, ni lezaao ni? D5 ma zene ní pònakéao ní lesiao ní gáao ní mòonaò. ²⁸ Ni to ma lezà ma néo ní ma t5unaowao. N m5aiyá kè. ²⁹ Ma gbāa kà mà yákeé, 5 n mae Lua yá'òmee gwá à mè mà laaika yá pò má onei. ³⁰ Nle tá sa, ké níle n mae be beeke yáii. Akea n ma táaò sè kpáii? ³¹ Yakòbu wèwà à mè: Mále víake, mále e rý5 ní néo siae. ³² Gbé pò n n táaò è aà kíi, wá ade de. Ma pòò gwagwa wá gbéò wáa. Tó n n pò è, sé. Yakòbu s5 a d5 ké Laseli Labā pò sè kpáii.

³³ Labā gè Yakòbu zwaakpeu, à gè Lea kpéu, à gè zònoe gbèon plapiò kpéu, i pòe eo. Ké à bò Lea kpéu, à gè Laseli kpéu. ³⁴ Laseli táapiò se ùle yiongo gaalòowee, 5 à zòlèwà. Labā aà kpé yòe píi, i pòe eo. ³⁵ Laseli ò a mae: Baa, rísu to n pò pamazio, asa mi e fèleo, ké má òkúa yáii. Beewa Labā a táaò wèele, i eo.

³⁶ Ǿ Yakòbu pò pà à zòadè Labāwa à mè: Bó dàa má kèi? Bó duuna má kè 5 n pelemazi wáawáa kéwai? ³⁷ N ma pòò yòe píi, n n be pòò è wea? Bòò gupuaui ma gbéò ní n gbéò wáa, aai yánakpa gbé pò a yá nawa. ³⁸ Gwa, ma ke n be wè baòe. N sàò ní n bleò aai nòbòleo, mé mi n sàe soo. ³⁹ Mili suma ní pò pò wàii kùoo, mi a flabone mazlawae. Ni pò pò wà a kpáii'ò gwá ge fáane fia laae. ⁴⁰ Iatè i ma le fáane, íana i ma de gwá, mi itèke. ⁴¹ Màa ma ke n be e wè bao. Wè gèò mèndosai ma zìkène n nenòe gbèon plao yáii. Ma wè soolo kè n kpàsa yá musu. N ma asea líle gèn kwi. ⁴² Mé i ke ma dezi Ablahaũ Lua pò ma mae Izaaki aà vía ví zèmanò bàasio, d5 n ma gbæ ogii. Lua zí pò má kè ní taasio è, 5 à zèmanò gíá gwá.

⁴³ Ǿ Labā wè Yakòbuwa à mè: Nòee beeoá ma néone. Néee beeoá ma t5unaone. Pòtuoe beeoá ma pòtuone. Pò pò ní è la píi ma pòe. Bó má ke ma nenòe ní né pò aa l0ne gbáii? ⁴⁴ To wá ledouke, iò de seela ù wá zànguo. ⁴⁵ Ǿ Yakòbu gbè se pèle yápi d0ngubo ù. ⁴⁶ A ò a gbéone aa gbèò sèle, 5 aa sèle aa a zèdò, 5 aa pòblè a sae. ⁴⁷ Ǿ Labā t0kpà gbèzèpie Yegaa Saaduta, † Yakòbu t0kpàè Galèdi. § ⁴⁸ Labā mè: Gbèzèee bee mé seela ù wá zànguo gbá. Bee yáii wá t0kpàè Galèdi. ⁴⁹ Wí me l0 Mizipa, * asa Labā mè: Dii wá d5a wá kèak5wa gbæa, ké wásu zak5uo. ⁵⁰ Tó

† 31:19 Táapiò lí pò wa à lán gbènazlnawaone. † 31:47 Bee mè gbè seelade ní Sili yáo. § 31:47

Bee mè gbè seelade ní Èbelu yáo. * 31:49 Bee mè gudàkii.

n ñadà ma nənɔɔwa ge tó n nɔ páleɔ sè lɔ, baa tó wá kú kɔ́ kíio, ñyɔ́ dɔ́ sáasá kɛ́ Lua mé wá yápi seelade ú. ⁵¹ ɔ́ Labá òè lɔ: Zeɛ bee gwa ní gbe pɔ́ má pèle wá zànguoo. ⁵² Aɔ́ de seela ú kɛ́ másu a baa ví mà mɔma ní nɔ̀sɛ páleoo, mé mpi nísu ñ a baa ví ñ mɔa ní nɔ̀sɛ páleoo. ⁵³ Ablahaú ní Nakɔɔo ní n maeo Lua mé a yáǵǵɔ̀wɛɛ. ɔ́ Yakɔbu legbè ní Lua pɔ́ a mae Izaaki aà vía ví tɔo. ⁵⁴ A sa'ò gusísídeu we, ɔ́ a gbéɔ́ sísí aa pɔ̀ble. Kɛ́ aa pɔ̀ble, ɔ́ aa í we.

32

Yakɔbu gbéɔ́ zla Esauwa

¹ Labá fɛ̀le kɔ̀kɔ̀, à lezà a tɔ̀unaɔwa ní a néo, à samaa'òné, ɔ́ à èa tà a be. ² Yakɔbu dàzeu, ɔ́ Lua malaikaɔ́ dáaàle. ³ Kɛ́ à ní é, à mè: Lua bòn ke. ɔ́ à tɔ̀kpà gupie Maanaiú.* ⁴ A gbéɔ́ zlá aɛ a víi Esauwa Sei búsu pɔ́ wí me lɔ́ Edɔ̀ú búsuu. ⁵ A ò a zínáɔne: A ge o ma dii Esauɛ aà zòblena Yakɔbu gɔ̀ɔ̀plakè Labá be, àle su sa. ⁶ A oè má zuɔ́ ví ní zàa'ínaɔ́ ní sáɔ́ ní bleɔ́ ní zɔ̀ǵɔ̀ɛ ní zɔ̀nɔɔɔ. Máme ma á zí oie, kɛ́ ma yá e kaaágu.

⁷ Kɛ́ zínapiɔ́ èa sù Yakɔbuwa, aa mè: Wa ge n víi kíi, àle mɔ́ dairíle ní gbɛ̀ɔ̀n òaa plaɔ́. ⁸ Vía Yakɔbu kù, àle bílike maamaa, ɔ́ à gbé pɔ́ kuanɔ̀ kpaalè leɛ pla ní sáɔ́ ní bleɔ́ ní zuɔ́ ní yiongoɔ́ à mè: ⁹ Tó Esau mò léle a leɛ dowa, a leɛ do pɔ́ ǵɔ́ a bɔ. ¹⁰ ɔ́ a wabikè Luawa à mè: Dii, ma dezi Ablahaú ní ma mae Izaakio Lua, ní òmɛɛ mà su ma be búsuu ma daɛo kíi, ní èfáaikemɛɛ. ¹¹ N gbɛ̀ke ní náaiyáɔ́ kèmeɛ maamaaɛ, ma beɛɛ i kao. Gɔ̀ɔ́ pɔ́ ma bua Yuudéwa yáa, lípana mé na ma ɔ̀zɪ ado. Tiasa ma su ní àizeɛ leɛ plaɛ beɔ́. ¹² Ma wabikèma, ma si ma víiwa, asa mále víake kɛ́ à lélewá à nɔɔ́ ní néo dɛde yáí. ¹³ Mpi sɔ́ n mè níyɔ́ èfáaikemɛɛ, níyɔ́ ma bui káfi lán isiale úfáawa, wa fí naoo an dasi yáí.†

¹⁴ Wekíi ɔ́ Yakɔbu úu. Pɔ́ pɔ́ a plè à a víi gbaɔn ke: ¹⁵ Bleda òaa do, a sa bao, sáda òaa do, a sa bao, ¹⁶ yiongoda baakwi ní ní né yɔ̀minaɔ́, zuda bla, a swana kwi, zàa'ín da bao, a sa kwi. ¹⁷ A ní ná a zíkɛnaɔne ní ɔ̀zɪ bui ní buio, ɔ́ a òné: Aɔ́ be ma aɛ, í gupua da á zànguo gá ní gáɔ. ¹⁸ A ò gbé séíae: Tó ma víi òanle mé à n la à mè: Déme de n dii úi? Nle gé má ní? Déme pɔ́ pɔ́ níle dáɛ beɔ́ víi? ¹⁹ Ní oè aà zòblena Yakɔbu pɔ́ɛ, pɔ́ pɔ́ à a dii gbà a kpàsáɛn we, aàpi lé mɔ́ a kpé zéu. ²⁰ A yá dóupi ò gbɛ̀ɔ̀n plaadeɛ ní gbɛ̀ɔ̀n áaɔ́deo ní pɔ̀dánaɔ́ píi à mè: Tó a da Esaulɛ, à oè máa. ²¹ A oè aà zòblena Yakɔbu lé mɔ́ a kpé zéu. Asa aà láasoo guu à mè: Sema mà awakpaè ní pɔ́ pɔ́ d̀aaamɛɛɔ́, wí gbasá wesikòle. A gí gbáakpaimazi saa? ²² Gba d̀aaàè, ɔ́ à ǵɔ́ b̀ou gwá bee, à í we.

Yakɔbu dɛ̀ekaa ní Luao

²³ A fɛ̀le gwáasína, à a nɔ́ gbɛ̀ɔ̀n plaɔ́ sèle ní a nɔ́ pɔ́ i mɛ̀sɛdilenéoo gbɛ̀ɔ̀n plaɔ́ ní a nɛ̀ǵɔ́e gbɛ̀ɔ̀n kuɛdoɔ́, ɔ́ à bùa'ínɔ́ Yaboko isaaa. ²⁴ Kɛ́ à bùa'ínɔ́, ɔ́ à pɔ́ pɔ́ a vío sèle bùaò píi. ²⁵ Yakɔbu ǵɔ́ ado, ɔ́ ǵɔ́ɛ mò lé dɛ̀ekaaàɔ́n e gu ye dɔi. ²⁶ Kɛ́ ǵɔ́ɛpi è á fí aà neo, à aà lé a gelewa, ɔ́ aà gele b̀òòú dɛ̀ekaaapi guu. ²⁷ Gɔ́ɛpi mè: Ma gbaɛ, asa gu lé dɔɛ. ɔ́ Yakɔbu òè: Sema ñ báaadamagu báasio, má n gbaɛo. ²⁸ Gɔ́ɛpi aà là à mè: N tón kpelewai? A wèwà à mè a tón Yakɔbu. ²⁹ ɔ́ à mè: Wáli mɛne Yakɔbu lɔo, sema Isaili,‡ asa n dɛ̀eká ní Luao ní gbɛ̀názínaɔ́, ɔ́ n dɛ̀ɛnè. ³⁰ Yakɔbu òè: N n tó omɛɛ sɔ́. A wèwà à mè: Bóyáí níle ma tó lai?§ ɔ́ a báaadáaágu we. ³¹ Yakɔbu tɔ̀kpà gupie Penueli,* asa à mè: Wa wesikòle ní Luao, mé ma gi má

* 32:3 Bee mè b̀oo m̀en pla. † 32:13 Daa 28.14-15 ‡ 32:29 Bee mè dɛ̀ekaa ní Luao. § 32:30 Daa 13.17-18 * 32:31 Bee mè Lua wé.

kú. ³² A b̀ Penueli latē bilea, àle t̀ɔle a gele 1a yáí. ³³ Ayāmeto e gbā Isailio lí ǹɔ tikusiwa sóo, ké Lua Yakɔbu lè a tikusiwa yáí.

33

Yakɔbu wesia Esaulé

¹ Ké Yakɔbu wezù, a è Esau lé m̀ɔ rí gbēɔn òaa plaɔ. A a néɔ kpaalè a naɔne rí a ǹɔ m̀en pla p̀ɔ i m̀esedilénéɔ. ² ɔ à a ǹɔ p̀ɔ i m̀esedilénéɔpio gbàe aa òaa rí rí néɔ. Bee gbèa Lea rí a néɔ, ̄ Laseli rí Yosefuo té rí kpe. ³ A òaané, à kùle t̀ɔle gēn sopla e à gè kàò a v̀ipi kíí. ⁴ ɔ Esau bàalè mò dàaàle, à kùsiwa à òdà aà g̀au à lepèwà, ̄ aa òɔb. ⁵ Ké Esau wezù, à ǹɔɔ rí néɔ è, ̄ à m̀è: Deɔ mé kunnɔ wei? Yakɔbu wèwà à m̀è: Né p̀ɔ Lua ma gbaɔne. ⁶ ɔ ǹɔ p̀ɔ i m̀esedilénéɔpio s̀̀nzi rí rí néɔ, aa kùle. ⁷ ɔ Lea rí a néɔ s̀̀nzi s̀, aa kùle. Bee gbèa Yosefu rí Laselio s̀̀nzi aa kùle. ⁸ Esau m̀è: B̀ɔ ríle ke rí p̀ɔ p̀ɔ ma daríleɔ? Yakɔbu wèwà à m̀è: Ké ma yá e kangu yáíe. ⁹ Esau m̀è: Ma gbé, ma p̀ɔò m̀à, nỳɔ ǹ p̀ɔò k̀ua. ¹⁰ ɔ Yakɔbu m̀è: Aawo! N yá na! Tó ma yá kàngue, ma gba sí, asa wá wesiak̀ɔle k̀emē lán wesiak̀ɔle rí Luaowae, ̄ ǹ gbàakpamazi. ¹¹ Gba p̀ɔ má dànē si sa, asa Lua èf̀aiik̀emē, p̀e i k̀ésāao. Lá à ǹaewà m̀aa, ̄ a sí.

¹² ɔ Esau m̀è: Wà dazeu wà tá. Má òaaane. ¹³ ɔ a wèwà à m̀è: Baa, rí d̀ɔ ké néɔ yá zí'ù, mé má sá rí zù ỳminao v̀í. Tó wa tá gbāa ò g̀ɔ do, p̀ɔò gaga piie. ¹⁴ D̀aaamē Baa, mapi n z̀ɔblena, m̀ɔ te p̀ɔò kpe rí néɔ busebuse e m̀a m̀ n le Sei. ¹⁵ Esau m̀è: Má a gbé kíniɔ tonno. Yakɔbu m̀è: B̀oyáí ni? N yá na Baa. ¹⁶ Zilbeezi Esau dà Sei zéu. ¹⁷ ɔ Yakɔbu gè Suko. A bekpà we mé à lákpeɔ ò p̀ɔɔne. Ayāmeto wà t̀kpà gupie Suko.*

¹⁸ Ké Yakɔbu s̀̀ rí Mesɔɔtamio, à kà wéle p̀ɔ wí me Sikeũ, Kanaa bùsuu aafia, ̄ à b̀òokpà wélepi sae. ¹⁹ A a b̀òokpakli lù Sikeũ mae Am̀ɔ néowa ánuusu ɔwatē baso.† ²⁰ Wekli à sa'òkli b̀òu, à t̀kpàè Lua Isaili Lua.

34

Sikeũ kusia Dinawa

¹ Lea nenɔe Dina p̀ɔ a rí rí Yakɔbuo b̀ò bùsupi ǹɔɔ gwai. ² Ké bùsupi kí Am̀ɔ né Sikeũ, Ivi bui aà è, à kùsiwà, ̄ à wùleaaɔ. ³ Aà p̀ɔ ò wéndiapiwa, a yeaazi, ̄ à yá nana òè. ⁴ ɔ Sikeũ ò a mae: Nenɔena bee weelemē m̀a sé. ⁵ Ké Yakɔbu m̀a wà a nenɔe kpeb̀ò, aà néɔ ku s̀eu rí aà p̀ɔò, ̄ à ǹile e aa s̀ù. ⁶ ɔ Sikeũ mae Am̀ɔ gè Yakɔbu lè à yápi oè. ⁷ Ké Yakɔbu néɔ s̀̀ rí s̀eo g̀ɔò, aa yápi m̀a, ̄ an ǹɔsè ò̀kpà, an p̀ɔ p̀a maamaa, ké Sikeũ yáɔɔsai kè Isailionē yáí, à wùle rí Yakɔbu nenɔe, à yá p̀ɔ de wà keo kè. ⁸ ɔ Am̀ɔ òné à m̀è: Ma né Sikeũ p̀ɔ ò á nenɔewa. A yá na. A aà kpawá ǹɔ ù. ⁹ Wà ledouke, wíliɔ wá nenɔe kpásákɔwa. ¹⁰ Aɔ kúwanɔ, wá bùsu kú á p̀ɔ ùe. A z̀leu, ̄ laatau, ̄ t̀ɔle v̀í. ¹¹ ɔ Sikeũ ò Dina mae rí aà dàɔɔne: A yá na. P̀ɔ p̀ɔ á ò m̀a kpáwá, má kpaē. ¹² A ànsuebleb̀ò lé damē z̀ɔ rí gbaɔ dasidasí. Lá p̀ɔ á ò, má kpaē. A nenɔepi kpaā.

¹³ ɔ Yakɔbu néɔ wé Sikeũ rí aà mae Am̀ɔowa rí m̀afilio, ké Sikeũ rí òaē kpeb̀ò yáí. ¹⁴ Aa òné: Wá f̀ bee keo, wá f̀ wá òaē kpa gyaf̀ɔdewao, asa beea wiyáe wá kíí. ¹⁵ Wá we á yáio, mé i ke a g̀ lán wápiɔwa, á g̀eɔ t̀z̀ɔ p̀ii báasio. ¹⁶ Tó a t̀z̀ɔ, wá wá néɔ kpásáwá, wí á p̀ɔò se ǹ ù, wí kúán, wí g̀ bui douɔ ù. ¹⁷ Ama

* 33:17 Bee m̀e lákpeɔ. † 33:19 Yoz 24.32, Zaa 4.5

tó i we wá yáio, mé i t̄s̄z̄o, wá wá dāe se taðe. ¹⁸ Yápi kè Am̄oó ní a né Sikeũoona. ¹⁹ Ewaasopi yápi ḡḡs̄ kpakpa, kè Yak̄obu nen̄e yá k̄aāgu yáí, mé a beee ví deńla a mae bed̄eɔ guu.

²⁰ Am̄oó ní a né Sikeũo ḡe ní w̄éle bílib̄oɔ, ̄s̄ aa yá'ò ní w̄éledeɔ aa mè: ²¹ Gb̄épiɔ yāe víwan̄o. Wá to aao kú wá búsuu, aao laatau, asa búsupi z̄o, a m̄owá. Wá ní nen̄eɔ sé, wí wá p̄o kpámá. ²² Gb̄épiɔ s̄s̄ aa we w̄a kúwan̄o kè wá ḡo bui doũ, mé i ke wá ḡeɔ wa t̄z̄z̄ lá ampiowa wápii báasio. ²³ An p̄otuoó ní ní àizeeɔ ní ní zuo pii a ḡo wá p̄o ũo lé? Wá weiné, kè aao kúwan̄o. ²⁴ W̄élepideɔ Am̄oó ní a né Sikeũo yāmá, ̄s̄ ḡeɔ t̄z̄z̄ m̄pii.

²⁵ A ḡo aāde z̄í, kè aa kú ní wāwāo mé aa kú ní yāe láasoóo, Yak̄obu né gb̄eɔn plaɔ Sim̄eɔ ní Leviio, Dina v̄io, an baade a f̄enda s̄e aa sí w̄éleu, aa ḡeɔ d̄ede pii. ²⁶ Aa Am̄oó ní a né Sikeũo d̄ede, ̄s̄ aa Dina se b̄òð Sikeũ k̄p̄eɔ aa tað. ²⁷ W̄éledeɔ ded̄ea gb̄ea Yak̄obu néo m̄ò w̄éle p̄o náaa, kè wá widá ní d̄aewa yáí. ²⁸ Aa ní s̄aó ní ní bleɔ s̄e ní ní zuo ní ní z̄aa'inao, p̄o p̄o kú w̄éle guu ní p̄o p̄o kú ní buaɔ pii. ²⁹ Aa ní àizeeɔ s̄e pii ní ní néo ní ní noeɔ ní p̄o p̄o kú ní beɔ pii.

³⁰ ɔ Yak̄obu ò Sim̄eɔ ní Leviio: A gu òkp̄am̄e. Kanaaó ní Pelizio ní búsu la buip̄aleɔ aao ye ma ḡtyáio. Lá wá dasio, tó aa liawázi mé aa síwágu, aa ma de ní ma buio pii. ³¹ ɔ aa w̄èwà aa mè: Kè à wá dāe ðile káalua ũ, bee maa yá?

35

Lua báadaa Yak̄obu Beteli

¹ Lua yá'ò Yak̄obue à mè: Fele ta Beteli, ní z̄le we. Ma gb̄agbakii ke we, asa we ma buu ma m̄oma ḡo p̄o níle báale n v̄ie.* ² ɔ Yak̄obu ò a bed̄eɔne ní gb̄é p̄o kuan̄o pii à mè: A dii z̄ilo p̄o á v̄io k̄óle, í zu'o, í á p̄okasaɔ lile, ³ wí fele ta Beteli. Má Lua gb̄agbakii bo we, asa à ð̄male ma taasikeḡo, ɔ kuman̄o gu p̄o ma geu pii. ⁴ ɔ aa dii z̄ilo p̄o aa v̄io kp̄awá ní swáli p̄o aa daaɔ, ̄s̄ a v̄ile gb̄eneli p̄o kú Sikeũ sae gbáú. ⁵ Kè Yak̄obu ní a néo d̄azeu, Lua tò v̄ia w̄éle káinadeɔ kú maamaa, ̄s̄ gb̄e i p̄el̄er̄zio. ⁶ ɔ Yak̄obu ní gb̄é p̄o kuaan̄o pii kà Luzu p̄o wí me tia Beteli, Kanaa búsuu. ⁷ A sa'okli b̄ò we, ̄s̄ à t̄okp̄a gupie Beteli Lua, asa wekdi Lua b̄ò à m̄ouwá ḡo p̄o àle báale a v̄ie. ⁸ Debolaa p̄o de Lebeka gwana ũ yāa ḡa wee, ̄s̄ wá à v̄i gb̄eneli gbáú Beteli sae. ɔ wá t̄okp̄aè ɔol̄lizi.

⁹ Lua b̄ò m̄ò Yak̄obuwa ɔ aà sua ní Mes̄opotamio gb̄ea, à báadaāgu ¹⁰ à mè: N t̄on Yak̄obu, áma w̄ali one Yak̄obu ɔo, w̄ali one sa Isailie. M̄aa à t̄okp̄aè Isaili. ¹¹ Lua òè ɔ: Lua Gb̄apiiden ma ũ. Aɔ ne'i àò k̄áfi. Bui z̄o a b̄o n k̄ii, baa bui dasio, mé n buieɔ aao de k̄iao ũ. ¹² Má búsu p̄o má kp̄a Ablahaũ ní Izaakiowa kpama ní n buio n kpe. ¹³ ɔ Lua fele b̄ò gu p̄o à yá'òeũ. ¹⁴ Yak̄obu gb̄ep̄eɔ gu p̄o Lua yá'òeũ d̄ongub̄o ũ. A it̄l̄ewá à nísikawá. ¹⁵ ɔ Yak̄obu t̄okp̄a gu p̄o Lua yá'òuepie Beteli.

Laseli ní Izaakio gaa

¹⁶ ɔ aa fele Beteli aa d̄azeu. Kè aa kà k̄ai ní Eflatao, Laseli ne'iḡo kà, ̄s̄ ne'i z̄í'úkù. ¹⁷ Ne'iwāwā z̄o k̄ù, ̄s̄ noe ne'ina òè: Nsu to v̄ia n k̄io, n neḡe í ɔ. ¹⁸ Laseli ȳeɔe v̄i ɔo, àle ga, ̄s̄ à t̄okp̄a a népie B̄eɔni,† ̄s̄ aa mae t̄okp̄aè B̄eyāme.‡ ¹⁹ Kè Laseli ḡa, wá aà v̄i Eflata p̄o wí me tia Betel̄e z̄eũ. ²⁰ Yak̄obu yā d̄ongugbe p̄eɔ aà miawa. Laseli miagbepi ku we e ní a gbáú.

* 35:1 Daa 28.10-22 † 35:18 Bee mè ma taasi né. ‡ 35:18 Bee mè ɔplaa né.

²¹ Isaili òa dàzeu, ò à bòokpà sādānaò gugwakli kpèle. ²² Gɔɔ pɔ à ku bùsupiu 5 Lubeni gè ò ní Bila, Yakɔbu nɔ pɔ i mèsedilèèoo. Yakɔbu yápi mà.

Yakɔbu negɔɔe kueplae. ²³ Lea negɔɔe tón ke: Yakɔbu yoa Lubeni, Simeò, Levii, Yuda, Isakaa, Zabulóni. ²⁴ Laseli néon Yosefu ní Bèyámeeo ù. ²⁵ Laseli zɔnɔe Bila néon Dā ní Nefatalio ù. ²⁶ Lea zɔnɔe Zilipa néon Gada ní Aseeo ù. Negɔɔe pɔ wà ní í ní Yakɔbuo Mesopotamiòn we.

²⁷ Ɔ Yakɔbu kà a mae Izaaki kfi Mamale. A ku Kiliataaba pɔ wí me tia Hebl̩s sae, gu pɔ Ablahaù ní Izaakio zòleu. ²⁸ Izaaki kà wè òaa do baosai, ²⁹ à zikù táotao, ò à gà à zù a gbéé guu, ò aà néo Esau ní Yakɔbuo aà vl̩.

36

Esau bui

(1Lad 1.34-37)

¹ Esau pɔ wí me l̩ Edòù bui yán ke: ² Esau Kanaa nɔe sè, Iti bui Eloni né Ada ní Ivi bui Ana né Ɔholibama, Zibeò tùnao. ³ A Isimaela né Basema, Nebaio dae sè l̩. ⁴ Ada Elifaza òaànɔ, mé Basema Leueli ì. ⁵ Ɔholibama Yeusi ní Yalaù ní Kolaò ì. Esau negɔɔe pɔ wà ní í Kanaa bùsuuòn we.

⁶ Esau a naò sèlè ní a negɔɔe ní a nenɔe ní a bedee pfi ní a potuoò ní a àizee pɔ a è Kanaa bùsuuò pii, ò à gè Sei bùsuu, à zàkù ní a dàna Yakɔbuo, ⁷ asa an àizee zɔɔ yá mé tò aa f̩ wàò kù ní k̩oo. Bùsu pɔ aa kuu i mómáoo, ké an pɔɔ dasi yáí.

⁸ Esau zòle Sei bùsu gbèsiɩside pɔ wí me tia Edòù guu.

⁹ Esau pɔ de Edòùo dezi séia ù buiòn ke: ¹⁰ Esau negɔɔe tón ke: Ada né Elifaza ní Basema né Leuelio. ¹¹ Elifaza negɔɔe tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataù, Kenazi. ¹² Elifaza nɔ pɔ i mèsedilèèoo tón Timina. Ɔme Amaleki òaànɔ. Esau na Ada tùnaòn we. ¹³ Leueli negɔɔe tón ke: Naata, Zela, Sàma, Miza. Esau na Basema tùnaòn we. ¹⁴ Esau na Ɔholibama negɔɔe tón ke: Yeusi, Yalaù, Kola.

¹⁵ Esau bui dezi káauò tón ke: Esau negɔɔe séia Elifaza bui dezi káauò tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Kenazi, ¹⁶ Kola, Gataù, Amaleki. Elifaza bui dezi káauò, Ada tùnaòn we. Aa ku Edòù bùsuue. ¹⁷ Esau né Leueli bui dezi káauò Naata, Zela, Sàma ní Mizao. Leueli bui dezi káauò, Basema tùnaòn we. Aa ku Edòù bùsuue. ¹⁸ Esau na Ɔholibama bui dezi káauò tón ke: Yeusi, Yalaù, Kola. Ana né Ɔholibama tùnaòn we. ¹⁹ Esau pɔ wí me l̩ Edòù negɔɔeòn we, aà bui dezi káauòe.

Sei bui

(1Lad 1.38-42)

²⁰ Sei, Oli bui pɔ kù Edòù bùsuu za káau negɔɔe tón ke: Lotani, Sobala, Zibeò, Ana, ²¹ Disò, Ezeè, Disá. ²² Lotani negɔɔeòn Oli ní Emaùo ù. Lotani dae tón Timina. ²³ Sobala negɔɔe tón ke: Alavá, Manaata, Ebalì, Sefo, Onaù. ²⁴ Zibeò negɔɔe tón Aya ní Anaò. Anapi mé b̩ nibɔna wáawa gbáau gɔɔ pɔ àle a mae zaa ònaò dá. ²⁵ Ana negɔɔe tón Disò, aà nenɔe tón Ɔholibama. ²⁶ Disò negɔɔe tón ke: Emadá, Esebá, Ilana, Kelana. ²⁷ Ezeè negɔɔe tón ke: Bilana, Zaavá, Akana. ²⁸ Disá negɔɔeòn Uzu ní Alanao ù. ²⁹ Oli bui dezi káauò tón ke: Lotani, Sobala, Zibeò, Ana, ³⁰ Disò, Ezeè, Disá. Oli bui dezi káauò ní ní bui pɔ kù Sei bùsuuòn we.

³¹ Kía pɔ kpalablè Edòù bùsuu Isaili kíaò áaò tón ke: ³² Beɔɔ né Bela, Dinaba gbé mé kpalablè Edòù káau. ³³ Ké à gà, ò Zela né Yobaba, Bɔzela gbé kpalablè aà gbèu. ³⁴ Ké à gà, ò Temani bùsu gbé Usaù kpalablè aà gbèu. ³⁵ Ké à gà, ò Bedada né Adada, Aviti gbé kpalablè aà gbèu. Ɔme ziblè Madiáwa Mɔabu

bùsuu. ³⁶ Ké à gà, 5 Maseleka gbé Samala kpalablè àà gbèu. ³⁷ Ké à gà, 5 Leobo pò kú Uflata sae gbé Saulu kpalablè àà gbèu. ³⁸ Ké à gà, 5 Akaboo né Baalanana kpalablè àà gbèu. ³⁹ Ké à gà, 5 Pau gbé Adada kpalablè àà gbèu. Aà na tón Mtabeli, Malèdi nêe, Mezaaba tũnae.

⁴⁰ Esau bui dezi káau tón ke an buiwa an bùsu wa: Timina, Alava, Yeteti, ⁴¹ Ohlibama, Ela, Pinò, ⁴² Kenazi, Temani, Mibizaa, ⁴³ Magadié, Ilaü. Edbũ dezi káau tón we wéle ní wéleò bùsu pò aa zòleu. Esau pò Edbũ dezi séia ü buin we.

37

Yosefu nana'oa

¹ Yakòbu ku Kanaa bùsuu, gu pò a mae zòleu. ² Yakòbu bui yán ke: Yosefuá èwaasonae. Aà wè gèò ní plaode guu ké àle sãó dá ní a vliò, aà mae naò Bila ní Zilipao néò, 5 à yáväi pò aa kè kòmalekè a mae. ³ Isaili ye Yosefuzi de a né kñiòla, ké à aà í a zikú guu yáí, 5 à ulatao zòè. ⁴ Ké aà vliò è ní mae yeaàzi deñla, 5 aa zàaàgu, aali we yána òaànò.

⁵ Yosefu nana'ò, 5 a sèle siu a vliòne, 5 aa èa zàaàgu de a zia. ⁶ A òné: A nana pò má ò ma. ⁷ Má è wále sèyeye bua, 5 ma sè bàaa fèle zè. A pòò liai, 5 aa kùlèè. ⁸ Ǿ aà vliò òè: Nle e nýò gò wá kía ü nee? Nyò ikokewá nee? Ǿ aa èa zàaàgu de a zia nana pò a òpi yáí.

⁹ Yosefu èa nana'ò ló, 5 a sèle siu a vliòne à mè: Ma ea nana'ò ló. Má è íatè ní mòvuao ní saana mèn kuèdoò lé kùlekulemèe. ¹⁰ A nanapi sèle siu a mae ló, 5 aà mae pàlawá à mè: Bòtaa nana ní ò máai? Mapi ní n dao ní n vliò, níle e wá mò wùle n ae nee? ¹¹ Aà vliò ùisèaànò. Aà mae sò a nanapi yá kúa a sòu.

¹² Aà vliò gè ní mae sãó dáí Sikeü. ¹³ Ǿ Isailipi ò Yosefue: N vliò lé sãdá Sikeü nolo? Mò mà n zì ní kñie! A wèwà à mè: Má láa. ¹⁴ Ǿ a òè: Gé n vliò gwai ní ní sãó, tó aa aafia, ní ea sumèe ní a baoo. Ǿ à aà gbàè, à bò Heblò guzuleu à gè Sikeü. ¹⁵ Alé liaaliaa sèu, 5 gòee kpàaüaànò à aà lá à mè: Bó níle wèelei? ¹⁶ A wèwà à mè: Mále a vliò wèeleè. Tó n ní sãdádákí dõ, omèe. ¹⁷ Gbépi mè: Ké aa bò lakíi, má mà aa mè wále gé Dotanié. Ǿ Yosefu pèlerñzi à ní lé Dotani.

¹⁸ Ké aa aà è káaa, e àò gé kái ní kñi, aa lekpaáfaazi aa mè wá aà de. ¹⁹ Aa òkõe: A gwa, nana'onki lé mó kee. ²⁰ A to wá aà de sa, wí aà zu ee beeo do guu, wí o wáí mé aà sò. Wá e lá aà nanaò mide. ²¹ Ké Lubeni yápi mà, a ye à aà misí, 5 à mè: Wásu aà deo. ²² Asu to au bówào. A aà zu ee beeu guwaiwau lá, ásu à aà deo. Lubeni òné màa, ké a ye à aà misí, í ea à aà kpa a maewa yáí. ²³ Ké Yosefu kà a vliò kñi, aa aà ula bòaála, aà ulataopi. ²⁴ Ǿ aa aà sè wa zù epíu. Epí da giie, a í vliò. ²⁵ Ǿ aa zòle lé pòble. Ké aa wèzù, aa Isimaèla bui kyaamaò è, aa bò Galada bùsuu, aale gé Egipi. An yiongoò lí'ò ní gãmaleo ní tulaletio sea. ²⁶ Ǿ Yuda ò a gbéòne: Tó wa wá dáuna dè, mé wa aà dea ùle, bó ài wá ei? ²⁷ A to wá aà yía Isimaèla buipiòwa. Wásu aà deo, wá dáuna nolo? Wá au doùe. Ǿ aà gbéò aà yámà. ²⁸ Ké Madiã laatanapiò lé gè, aa Yosefu gá wá bò eu, wá aà yía Isimaèla buipiòwa ánuu òwatè bao, 5 aa gèaànò Egipi.*

²⁹ Ké Lubeni sù epí kñi, í Yosefu e we ló, 5 à a pòkasao ga kèkè. ³⁰ Ǿ à gè a dáunaò kñi à mè: Népi ku we ló. Má gé má ní beeo ní? ³¹ Aa blesana kù wa dè, 5 aa Yosefu ulapi se màle a au guu. ³² Ǿ aa aà ulataopi sè tàò ní mae aa mè: Pò

* 37:28 Zln 7.9

pó wá èn ke. N né ula yá, ge aà pò no? ³³ A dǎ, 5 à mè: Ma né ulataoe, wài mé áà sò. Waiyoo, à ma né Yosefu tàिताе. ³⁴ Ǔ à a ulada ga kǎ, à zwànkasa se dǎ a pi, 5 à a népi 30b e'e'e. ³⁵ Aà negǎoe ní aà nenǎoe mò aà nǎse níniè nípii, àma à gí wá a nǎse níniè à mè: Máo a népi gaa 30be e mà ge taò aà kǐ bedau. Ǔ àle búbuape a népi yá musu.

³⁶ Madiapiò sǎ aa Yosefu yǎ Pótifaawa Egipi. Falaǎo Ìwaò doe, 5me aà dǎaib gbǎzǎo ù.

38

Yuda ní Tamaao

¹ Zibeezi Yuda bǎ a gbǎo kǐ, à gè zǎle Adulaū gbǎe pǎ wǐ me Hila be. ² Wekǐ 5 à kpàaū ní Kanaa búsu gbǎe pǎ wǐ me Sua nenǎoe, 5 à aà sè nǎo ù. ³ A nǎsi à ne'í gǎe ù, 5 à tokpàè Ee. ⁴ A èa nǎsi lǎ, à negǎe lǐ, 5 à tokpàè Onani. ⁵ A èa negǎe lǐ b, 5 à tokpàè Sela. Gǎo pǎ à népi lǐ, a ku Kezibue.

⁶ Ǔ Yuda nǎe pǎ wǐ me Tamaa sè a negǎe séia Eee. ⁷ Ee kè Diie gbǎvǎi ù, 5 à aà dè. ⁸ Ǔ Yuda ò Onanie: N n vǐi gyaa sé, ní buike n vǐie lá wǐ kewa. ⁹ Ké Onani dǎ né pǎ à i ní a vǐi gyaao aǎ de a bui ũo, tó à wǐleaǎo, Ì azǐa e bàasie, ké asu buike a vǐieo yǎi. ¹⁰ Yǎ pǎ àle kepi kè Diie lǐ, 5 à aà dè lǎ. ¹¹ Ǔ Yuda ò a né gyaa Tamaa: Ge nǎyǎ gyaable n mae be e ma né Sela zǎokú. Asa àle e Sela a ga lá a vǐiwaae. Ǔ Tamaa gè zǎle a mae be.

¹² Ké a gǎo gǎgǎ, 5 Yuda na gà. Ké aà sǎ nini, à dàzeu, àle gé a sákákèelenaò kǐ Timena ní a gbǎna Adulaū gbǎe Hilao. ¹³ Ǔ wá a baokpá Tamaae wá mè: N zàde lé gé Timena a sǎo kákèelei. ¹⁴ Ǔ à a gyaablepǎo wòlo, à pǎlgǎu se kù a wéa, 5 à gè zǎle Enaiū bǎleu Timena zéu. Asa a è Sela gbǎakú mé wi a kpawá nǎo ũo. ¹⁵ Ké Yuda aà è, 5 à aà díle káalua ù, ké à pǎkù a wéa yǎi. ¹⁶ Ǔ à sǎaazi zé sae à mè: To mà wǐlenno. I aà dǎ a né gyaa ũo. Ǔ nǎepi mè: Tó n wǐlemans, bǎ nǎyǎ kpaa? ¹⁷ A wèwá à mè: Má a blenǎo do kpásǎne. Ǔ à mè: Tǎomadilemee e nǎyǎ gé kpásǎi. ¹⁸ Ǔ à aà là à mè: Bǎ tǎoma mà dilencei? A mè: N n seelakebǎ ní a bao ní gopana pǎ ní kǐao kpaa. Ǔ a kpawá à wǐleaǎo, 5 à kè nǎo ù. ¹⁹ Ǔ nǎepi fǎle tà be, à a pǎlgǎu gò à a gyaablepǎo dà. ²⁰ Yuda a gbǎna Adulaū gbǎe zǐ ní blenǎo a tǎomaboi nǎepi kǐ. Ké à kà, i aà eo. ²¹ Ǔ à weklideò lǎla à mè: Káalua pǎ kú Enaiū zé sae la yáa ku má ní? Aa wèwá aa mè: Káalua ku lao fá! ²² Ǔ à èa tà, a ò Yuda: Mǐ aà eo. Weklideò mè wa káalua dǎ we yáa seo. ²³ Ǔ Yuda mè: Aà pǎpi kǐa. Wásu to gbǎo wá yáalo. Ma n zǐ ní blepio, ni aà eo.

²⁴ Mǎ aàǎ gbǎe wá mò wa ò Yuda e wá mè: N né na Tamaa káaluaká, 5 à nǎsi a káaluakaa guu. Yuda mè: A bǎaǎo, wǐ tesǎwá. ²⁵ Ké wǎle bǎaǎo bàasi, à lékpásákè a zàdee à mè: Gbǎe pǎ pǎe beeo vǐ mé nǎdǎmagu. Seelakebǎ ní a bao ní gopanae beeo gwa, tó ní a de dǎ. ²⁶ Yuda pǎpi dǎ, 5 à mè: Nǎepi yǎ na demala, asa mǐ aà kpa ma né Selawao. Yuda i wǐleaǎo lǎo. ²⁷ Ké à kà ne'ina, à mǎ lè siaò mé kú aà gbǎe guu. ²⁸ Gǎo pǎ àle ne'ina, a gbǎdo 30b, 5 nǎe ne'ina wǎotǎna dǎwá à mè: Néee bee mé bǎ káau. ²⁹ Ké népi a 30aa, 5 né plaade bǎ, 5 nǎepi mè: N bǎ bùie fá! Ǔ wá tokpàè Pelezi.* ³⁰ Bee gbǎe ké aà gbǎdo pǎ wá wǎotǎna dǎ aà 30wapi bǎ, 5 wá tokpàè Zela.†

* 38:29 Bee mè à bǎ bùi. † 38:30 Bee mè ténzoizoi.

39

Yosefu ní Pɔtifaa nao

¹ Ké Isimaela bui kà ní Yosefu Egipti, ɔ Egipti gbé Pɔtifaa aà lùmá. Falaɔɔ Iwaɔ doe, ɔme aà dɔaiɔ gbɛzɔɔ ũ. ² Dii kú ní Yosefu, ɔ aà dae ní gòmio. A ku a dii Egipti gbépi be. ³ Aà diipi è Dii kuaàno, ɔ aà dae ní gòmio yá pɔ àle ke pii guu, ⁴ ɔ aà wɛgwá, à aà díle a be ziia ũ, à pɔ pɔ a ví pii nàè a ɔzɪ. ⁵ Za gɔɔ pɔ à aà díle a be ziia ũ, Dii éfáaidà aà beu Yosefu yáí. Dii éfáaidà pɔ pɔ de aà pɔ ũguu pii, beɔɔno nò, buapɔɔno nò. ⁶ ɔ Pɔtifaa a pɔpii ná Yosefue a ɔzɪ. A yáe káa vío, mé i ke bleblea báasio. Yosefu sɔ gɔ kefenae, mé aà zea maa.

⁷ Zlewa ɔ Yosefu bli gè a dii nagu, ɔ a òè: Wúlemanɔ. ⁸ ɔ à gí à mè: Gwa, ma dii yáe káa ví be la ɔo, à pɔ pɔ á vɔ nàmee ma ɔzɪ piie. ⁹ Aà iko demala ua lao, tó n baa gè, i gimɛe ní pɔeoo, ké ní de aà no ũ yáí. Má fɔ yáwáí bee taa ke mà duunake Luae? ¹⁰ Baa ké nɔepi ɔ oè gɔɔpii, i we wúleaàno, a ye ào kuaàno seo.

¹¹ Zlewa ké Yosefu gè kpéu zíkɛi, à mo lè uazíkɛnae ku beo. ¹² ɔ nɔepi aà kú a ulawa à mè: Wúlemanɔ. ɔ Yosefu a ula tòè we, à bàalè bò bàasi. ¹³ Ké nɔepi è à a ula tòè à bàalè bò bàasi, ¹⁴ ɔ uazíkɛnao sísi a òné: A gwa, wà mòwɛe ní Ebeluo, ɔ àle dɔewano. A gèmazɪ wúlemanɔe, ɔ ma wiidòwà. ¹⁵ Ké a è ma wiidòwà, ɔ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi. ¹⁶ ɔ nɔepi ulapi kálea a sae. Ké Yosefu dii sù, ¹⁷ ɔ aà nɔpi òè à mè: Ebelu zɔ pɔ n suowɛe dɔemanɔ, à gèmazɪ. ¹⁸ Ké ma wiidòwà, ɔ à a ula tò kálea ma sae, à bàalè bò bàasi. ¹⁹ Ké nɔepi yápi síu a zée à mè lá n zɔ kèmɛen we, aà pɔ pà maamaa. ²⁰ ɔ à mè wà Yosefu kú wà dakpeu, gu pɔ kía dakpeunaɔ kálee, ɔ à gɔɔplakè we.

²¹ N beeo Dii kuaàno à gbèkekèè, a tò aà yá kà dakpeunaɔ dɔanagu. ²² ɔ gudɔanapi dakpeunaɔ ná Yosefue a ɔzɪ pii, wíli yáe ke aà saio. ²³ Dakpeunaɔ dɔanapi lío yáe káa ví Yosefu musuo, ké Dii kuaàno, mé ɔ aà dae ní gòmio yá pɔ àle ke pii guu.

40

Yosefu dakpeunaɔ nana bɔɔlekea

¹ Bee gbea Egipti kí Falaɔɔ véebolena ní a pèekenaɔ kèaàno íi. ² Aà pɔ pà a íwa gbɛno plapiɔzi, aà véebolenaɔ kía ní aà pèekenaɔ kía. ³ ɔ à ní kákpeu a dɔaiɔ gbɛzɔɔ be, kpé pɔ wà Yosefu dáu. ⁴ Dɔaiɔ gbɛzɔɔpi Yosefu díle aà laaidmá.

Aa gɔɔplakè kpéu we. ⁵ Gwáasin dou Egipti kía véebolena ní pèekɛnapiɔ nana'ò mípla mípii, baade ní a pɔo ní a àsio. ⁶ Ké Yosefu mò ní gwai kɔ, a è an ká gá. ⁷ ɔ à ní lá à mè: Bó yá mé tò á oosisia gbáí? ⁸ Aa wèwà aa mè: Nana ɔ wá ò, gbèe ku la ké à à àsi'owéeo. ɔ a òné: Lua mé nana àsi bɔɔle dɔo lò? A á nanapiɔ dau à siumɛe. ⁹ ɔ véebolenaɔ kía a pɔ òè à mè: Ma nana guu ma véeli è ma sae. ¹⁰ Véelipi gɔn áaɛe. A labò à vukè, à ne'í à mà. ¹¹ Má Falaɔɔ imibɔ kúa, ɔ ma véebepiɔ sè mà fè aà imibɔpiu, má kpàwà. ¹² Yosefu òè: Nanapi àsin ke: Ligɔn áaɔpiá gɔɔ áaɛe. ¹³ Gɔɔ áaɔ gbea Falaɔɔ a n misi. A ea n da n zɪ guu, ní ea n'ɔ véebolè, lá nío ke yáawa. ¹⁴ Tó yá bònno na, to ma yá ào dɔngu. Gbèkekemɛe, ní ma yá'ò Falaɔɔe, ké ñ è ñ ma bɔ kpée bee guu. ¹⁵ Asa wà ma kú kpáí za Ebeluɔ búsuue, mé baa Egipti la mi yáe ke à kà wà ma da ee bee guuo.

¹⁶ Ké pèekenaɔ kía è Yosefu nanapi àsi'oa bò ní véebolenaɔ na, ɔ a òè: Ma nana guu sɔ má è má pèe sea gbí áaɔ diakɔa. ¹⁷ Gbí pɔ kú musu, káa bui dasi pɔ má

kè Falaᵋe ka a guu, ᵋ bāᵋ lé ble ma musu. ¹⁸ Yosefu òè: A àsin ke: Gbí àaᵋpiá ᵋᵋ àaᵋe. ¹⁹ ᵋᵋ àaᵋ gbea Falaᵋᵋ a n mi zᵋ a n loo líwa, bāᵋ i n ble.

²⁰ A ᵋᵋ àaᵋdeá Falaᵋᵋ izl dikpee, ᵋ à blekè a íwaᵋne. A vèebolenáᵋ kía rí pèekenáᵋ kíao bᵋle kpéu a íwaᵋ wáa. ²¹ ᵋ à èa vèebolenáᵋ kía dà a zlu, aà ea aàᵋ vèebolee. ²² ᵋ à pèekenáᵋ kía lóo líwa, lá Yosefu rí nanaᵋ àsi'ónéwa. ²³ Kásile Yosefu yá i dᵋ vèebolenáᵋ kíagu bo, aà yá sàaàguè.

41

Yosefu Falaᵋᵋ nana bᵋlekea

¹ Wè búu pla gbea Falaᵋᵋ nana'ò a è á zea Niilile. ² A è zuda maa mekpaaᵋᵋ bᵋle swapi eu mèn sopla, aale sè ble dàna guu. ³ ᵋ à zuda fèfèa wòuwoᵋᵋ è sopla bo. Aa bᵋ swa'eu, aa be a séiaᵋ kpe, aa zè rí sae swale. ⁴ ᵋ zù fèfèa wòuwoᵋᵋpíᵋ zù maa mekpaapiᵋ mòmᵋ, ᵋ Falaᵋᵋ vù.

⁵ A èa gè rí io, ᵋ à nana'ò bo. A è ése sáo maa wede pía èseli douwa sáo sopla. ⁶ ᵋ à ése sáo wén ála'alana pᵋ lou'i kèsámáᵋ è, à pía rí gbea bo sáo sopla. ⁷ ᵋ ése sáo wén ála'alanaᵋpíᵋ ése sáo maa wedepiᵋ mòmᵋ. Ké Falaᵋᵋ vù, a è nana á ò.

⁸ Ké gu dᵋ, láasoo gèaagu, ᵋ à Egipi mäsokenáᵋᵋ rí wezènaᵋ sisi píi. A a nanaᵋ sèle siuné, kási an gbèe i fᵋ à à si'òè. ⁹ ᵋ vèebolenáᵋ kía fèle yá'ò Falaᵋᵋe à mè: Taae pᵋ má kè yáa dᵋmagu gbā. ¹⁰ Kí, n pᵋ pà n zᵋblenaᵋzi yáa, ᵋ n ma dakpeu n dᵋaiᵋ gbèzᵋᵋ be sánu rí pèekenáᵋ kíao. ¹¹ Gwáasin dou wa nana'ò, wá baade rí a pᵋᵋ rí a àsiᵋ. ¹² Ebelu èwaasoe kúwanᵋ we, n dᵋaiᵋ gbèzᵋᵋ zᵋe. Ké wa wá nanaᵋ sèle wá siuè, ᵋ à wá baade pᵋ àsi'òè. ¹³ Yápiᵋ kè lá a òwèewa. N ea n ma da ma zlu, ᵋ n pèekenáᵋ kíapi lóo líwa.

¹⁴ ᵋ Falaᵋᵋ gbé zl Yosefu sísi, ᵋ wá gè aà bᵋ kpéu kpakpa. A mibᵋ à a pᵋkasáᵋ lile, ᵋ à gè Falaᵋᵋ kíi. ¹⁵ ᵋ Falaᵋᵋ òè: Ma nana'ò, kási gbèe i fᵋ à àsi'òmèe. Má má wá mè, tó wa òne, ni fᵋ ò à àsi'óné. ¹⁶ Yosefu òè: I ke mámeᵋ, Lua mé a a àsi'óné kí. ¹⁷ ᵋ Falaᵋᵋ òè: Ma nana guu má è má zea Niilile. ¹⁸ Má è zuda maa mekpaa mèn soplaᵋᵋ bᵋle swa'eu, aale sè ble dàna guu. ¹⁹ ᵋ ma zuda páleᵋ è bo mèn sopla, aa fèfèa wòuwoᵋ, mi zù fèfèa bee taaᵋ e Egipi la yáa. ²⁰ ᵋ zuda fèfèa wòuwoᵋpíᵋ zù mekpaa séia mèn soplapíᵋ mòmᵋ. ²¹ Baa ké aa rí mòmᵋ, aa gí fèfèa lá aa dewae, gbèe a dᵋ ké aa rí mòmᵋ seo. ᵋ ma vu. ²² Nana guu bo má è, ése sáo maa wede sáo sopla bᵋ èseli douwa. ²³ ᵋ má è, ése sáo teeena wén ála'alana pᵋ lou'i kèsámáᵋ bᵋ an gbea bo sáo sopla. ²⁴ ᵋ ése sáo wén ála'alanaᵋpíᵋ ése sáo wedepiᵋ mòmᵋ. Ké má ò mäsokenaᵋne, an gbèe i fᵋ à à si'òmèe.

²⁵ ᵋ Yosefu òè: Kí, nana pᵋ rí òpiᵋ àsi doue. Lua yá pᵋ á ye ke òlne, kí. ²⁶ Zù maa mèn soplapíᵋ wè soplae, mé ése sáo wede sáo soplapíᵋ wè soplae. Nanapiᵋ àsi doue. ²⁷ Zù fèfèa wòuwoᵋ mèn sopla pᵋ bᵋle aa be a séiaᵋ kpepiá wè soplae. Maa ése sáo wén ála'alana pᵋ lou'i kèsámáᵋ sáo soplapíᵋ de bo. Bee mé wè sopla pᵋ imina a kauᵋ ù. ²⁸ Lá má òne tiawa kí, ma mè Lua lé yá pᵋ á ye ke òlne. ²⁹ Blewena aᵋ di Egipi gupiiu maamaae e wè sopla. ³⁰ Bee gbea imina i ka e wè sopla, kaa gbáapi yá i sá Egipiᵋgu. Iminapi a to búsu ble mide. ³¹ Imina pᵋ a mᵋpi aᵋ pásí maamaae, kaa gbáapi yá a dᵋ gbèegu bo. ³² Kí, lá gèᵋ pla n nanapi ò, bee mè Lua mé díle máa. A ke tiae, a sea vío. ³³ Tiasa kí, ònode wezèna weele ò dile aàᵋ de gbáade ù Egipi. ³⁴ Kí, gbéᵋ dile ziaᵋ ù Egipi, aàᵋ pᵋwena soode kaaa wè sopla pᵋ pᵋwenaᵋ diupi guu. ³⁵ Aa ble kaaa wè maa

pó lé mɔ́ guu, aai pówena ká dɔ́ guu wéle ní wéleo ní n tso, aai dsa. ³⁶ Tó imina pɔ́ a ke wè soplapi kà Egipi, blɛpi ɔ́ de kùsua ũ, ké iminapi su Egipi dɛdeɔ yáí.

Yosefu kpalablea Egipi

³⁷ Yápi kà Falaɔngu ní a iwaɔ pii, ³⁸ ɔ́ a òné: Gbée beea Lua Nisɩnade. Wá gbée e laaáwa lɛ? ³⁹ ɔ́ a ò Yosefue: Lá Lua tò n yá beɔ dɔ́ pii, ɔ́nde wezɛnae ku lanwao. ⁴⁰ Mmɛ níyɔ́ de ma ua gbɛzɔ́ ũ, ma gbéɔ ɔ́ misiilene nípii. Báa mé a to màɔ denla ado. ⁴¹ ɔ́ a èa òé: Nyɔ́ iko ví Egipi búsu gupiiwae. ⁴² ɔ́ a táana seelakeɔ bɔ́ a ɔ́wa, a dà Yosefue a ɔ́wa, à baabaa ula dàè, à vua yábaa dàè a nɛ.* ⁴³ A a sɔ́go plaade kpàwà bebeɔ ũ, ɔ́ gbé pɔ́ dɔ́baaɔ ɔ́ pala: A kúle! A kúle! Beewa Falaɔ tò Yosefu iko ví Egipi búsuwa. ⁴⁴ A òé ɔ́: Mámɛmaa Falaɔ, gbée a fɔ́ yáe ke Egipi la n lé saio. ⁴⁵ ɔ́ a tɔkpàè Zafena Panae, ɔ́ à Eliɔpli wéle sa'ona Potifela nenɔena Asena kpàwà nɔ ũ.

⁴⁶ Gɔ́ pɔ́ Yosefu zɩ sè Egipi kí Falaɔ be, a wè baakwi ví. ɔ́ a bɔ́ Falaɔ kí, à gè bebei Egipi gupiiu. ⁴⁷ Káa gbáa ku e wè sopla, blɛwena di maamaae. ⁴⁸ ɔ́ Yosefu blɛ pɔ́ di Egipi wè soplapi káaakáa wéle ní wéleo kùsua ũ, wéle pii ní azla pɔ́. ⁴⁹ A pówena káa zɔ́zɔ́ lán ísiale ufáawa, ɔ́ wà zè a yɔ́yáe, asa wa fɔ́ a lé dɔ́.

⁵⁰ E imina à gè kái Yosefu na Potifela né Asena negɔ́e í pla. ⁵¹ Yosefu tɔkpà a yoae Manase† à mè: Lua tò ma mae beɔ ní ma taasikeao yá sámagu pii. ⁵² ɔ́ a tɔkpà a plaade Eflai‡ à mè: Lua tò ma gɔ́ nede ũ búsu pɔ́ wà ma wetáu.

⁵³ Ké káa gbáa pɔ́ kú Egipi wè soplapi lé ká, ⁵⁴ ɔ́ wè sopla pɔ́ imina káu dàale lá Yosefu òwa. Imina ká búsu ní búsu pii, áma blɛ di Egipi gupiiue. § ⁵⁵ Ké nɔana gè Egipiɔgu pii, aa wiilè Falaɔwa aà blɛ kpámá. ɔ́ a òné pii: A gè Yosefu kí, lá a oé í ke. ⁵⁶ Imina lí búsupila pii, ɔ́ Yosefu dɔ́ wèwè, à pówena yá Egipiɔwa, ké imina gbáakù ní búsu yáí. ⁵⁷ ɔ́ gbéɔ bɔ́ dúnia guu pii aa mò Egipi pówena lúí Yosefuwa, asa imina gbáakù dúnia guu pii.

42

Yosefu vliɔ mɔ́a blɛ lúí Egipi

¹ Ké Yakɔbu mà pówena kú Egipi, a ò a néɔne: Aɔ kále la pà yà? ² Má mà pówena kú Egipi. A ge lúwèe we, ké wásu gagao, wíɔ ku aafia.* ³ ɔ́ Yosefu vli gbɛɔn kwíɔ gè Egipi pówena lúí. ⁴ Yakɔbu í Yosefu dáuna Bèyámɛɛ zɩnɔ, asa à mè: Wliɔ dɔ́o tó yáwáí sù aà lè sɔ́ be. ⁵ ɔ́ Isaili népiɔ gè pówena lúí ní gbɛpáleɔ, asa iminapi kà Kanaa búsuu sɛe.

⁶ Yosefu mé búsupi gbɛzɔ́ ũ. ɔ́mɛ í pówena yá gbépiiwa. ɔ́ aà vliɔ mò kùlèè, aa ní mi pèlɛ. ⁷ Ké à a vliɔ è, à ní dɔ́, ɔ́ à azla kènɛ níɔ ũ. ɔ́ a yá'òné pàspàst à ní lá à mè: A bɔ́ má ní? Aa wèwá aa mè: Wa bɔ́ Kanaa búsuu, wa mò blɛ lúí. ⁸ Yosefu a vliɔ dɔ́, kási aai aà dɔ́. ⁹ Nana pɔ́ a ò yáa an yá musu† dɔ́aágu, ɔ́ a òné: Zámadeɔn á ũ, a mɔ́ wá búsu asiigwaiɛ. ¹⁰ Aa wèwá aa mè: Aawo Baa! N zɔ́blenaɔn wá ũ, wa mɔ́ blɛ lúí. ¹¹ Dedoudeɔn wá ũ wápii. Náaideɔn wá ũ. Wápiɔ n zɔ́blenaɔ, zámadeɔn wá ũ. ¹² ɔ́ a òné: Egeɛ! A mɔ́ wá búsu asiigwaiɛ. ¹³ Aa mè: Wápiɔ n zɔ́blenaɔ, dedoudeɔn wá ũ, wá gbɛɔn kueplae. Kanaa búsu gbɛɔn wá ũ. Wá dáuna gò be ní wá maeo, wá gbédo kuo. ¹⁴ ɔ́ Yosefu òné: Lá má

* **41:42** Dan 5.29 † **41:51** Bee mè sángu. ‡ **41:52** Bee mè nede. § **41:54** Zln 7.11 * **42:2** Zln 7.12 † **42:9** Daa 37.5-10

òéwa, zāmadeɔn á ũ. ¹⁵ Pó pó a to mà á yá síana dōn ke: N Falaɔ b́áaao á bole lao, sema á dāunapi m̀ la b́asio. ¹⁶ A á gbēdo źl á dāunapi séi, á gbé ḱniɔ g̃ dakpɛunaɔ ũ lae, mí d̃s t́ó á yáá síanae. Tó màa no, ní Falaɔ b́áaao zāmadeɔn á ũ. ¹⁷ Ǿ á ní ká kpéu e gɔɔ áaɔ. ¹⁸ A gɔɔ áaɔde źl a òné: Má Lua v́la ví. A yá pó má òé ke, í bɔ aafia. ¹⁹ Tó náaideɔn á ũ, à á gbēdo to da kpéu la, á gbé ḱniɔ í tá ní ṕwenaɔ á bede nɔandenaɔne, ²⁰ í ea m̀me ní á dāunapio, mí d̃s ké á yáá síanae, mé wa á dede loo. Ǿ aa wèi màa.

²¹ Aa òk̃ɔe: Síanae t́aaedeɔn wá ũ yá pó wá kè wá dāunae yáa yáí. Wá è gɔɔ pó àle awakpawēe, à kè wēnaŭ, ɔ wi aà yāmao. Bee yáí yáe bee wá léi. ²² Ǿ Lubeni òné: Ké má òé ásu yáe ke népiɛo, i ma yāmao, aà au tɔ ɔ Lua lé síwá ke. ²³ Aa d̃s Yosefu lé mao, asa ké á y'òné, wa sèle síunée. ²⁴ Ǿ á gò ní ḱí, à ge ɔ̀b̀. Ké á sù, à y'òné, ɔ á Símeɔ b̀ ní guu, à m̀k̀wà ní wáa. ²⁵ Yosefupi m̀ wá ṕwena káné ní sakiliɔ pai, wi ní baade ɔa dauè, wi zé k̀s̀ta kené. Ké wa k̀né màa, ²⁶ aa ní ṕwenaɔ d̃í ní zàa'inaɔne, ɔ aa d̃zeu.

²⁷ Ké aa kà gu pó aale iu, ké an gbēdo a sakili pòlo à pó kpá a zàa'lnawa, ɔ à a ɔa è a sakiliu. ²⁸ Ǿ a ò á gbéɔne: A ma sakili guu gwa, wá ma ɔa s̀aaamee! Ǿ s̃ k̀éngu, aa òk̃ɔe ní lualuaɔ: Bó yá Lua k̀wēe máai? ²⁹ Ké aa kà ní mae ḱi Kanaa búsuu, aa yá pó ní lé sèle síuè pii aa m̀: ³⁰ Búsu gbēzɔɔpi yá'òwēe pásipásí, à wá díle zámadeɔ ũe. ³¹ Wá òè náaideɔn wá ũ, zámadeɔn wá ũo. ³² Dedoudeɔn wá ũ, wá gbēɔn kueplae, wá gbēdo kuo, wá dāuna g̃ Kanaa búsuu ní wá maeo. ³³ Ǿ búsu gbēzɔɔpi òwēe à m̀, pó pó a to à wá d̃s náaideɔ ũn ke: A m̀ wá wá gbēdo toano, wí blewena se taò wá bede nɔandenaɔne, ³⁴ wí ea m̀me ní wá dāunao, í d̃s sa ké zámadeɔn wá ũo, náaideɔn wá ũ, í wá gbēdo kpáwá, wí laata búsupiu.

³⁵ Ké aale ṕwena bole ní sakiliɔ guu, an baade a ɔs̃o è a pó guu. Ké aa ní ɔa è màa, v́la ní kú mp̃ii ní ní maeo. ³⁶ Ǿ an mae òné: A ye mà g̃ nésai yá? Yosefu kuo, Símeɔ kuo, ɔ á ye Bèyámee sia ba? Yápii lé b̀meé váie. ³⁷ Ǿ Lubeni ò a mae: Tó mi suneaàno, ma neg̃e plaao dede. N aà kpaa, má suneaàno. ³⁸ Ǿ Yakɔbu m̀: Ma né a géánɔ, asa aà ṽi dadoude gá, ɔme g̃ òdo. Ma zik̀. Tó yáe sù aà lè tá pó àle o guu, a to mà ta miau ní p̀siao.

43

Yosefu ṽiɔ ea gea Egipi ní Bèyámeeo

¹ Imina pásí k̀ Kanaa búsuu. ² Ké aa ṕwena pó aa b̀ò Egipi blè à làa, an mae òné: A ea gé ṕwena lúí yɔɔ lo. ³ Ǿ Yuda òè: Gbèpi òwēe śaas̃e à m̀, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu to wá wesik̀leo. ⁴ Tó ñỹ wei wá dāuna géwanɔ lé, wá gé ble lúine. ⁵ Tó ní wei s̃o, wá geo, asa gbèpi òwēe, tó wá dāuna kúwanɔ, wásu tó wá wesik̀leo. ⁶ Ǿ Isaili m̀: B́yáí a ladáa á ò gbépie á dāuna ṽi? ⁷ Aa wèwà aa m̀: Aapi mé yálalawá ní wá bedeɔ yáa. A m̀: A mae ku e tiaa? A dāuna v́a? Yá beo musu ɔ wá wèwà. Wá d̃s yáa a m̀e wá m̀ ní wá dāunao yá? ⁸ Ǿ Yuda ò a mae: To népi gemano. Wá fele gé g̃ɔe ké wápiɔ ní mp̃io ní wá néo wásu gagao yáí, wí ku aafia. ⁹ A g̃ò ma yá ũe. Ma azla wēni díle aà pó gb̃eu. Tó mi suneaàno aafiao, má g̃ n t́aaede ũe. ¹⁰ Tó wi seake yáao, d̃s wa ge a g̃en plaadei, wa ea su. ¹¹ Ǿ an mae òné: Lá màae, à yáe bee ke. A wá búsu p̀maaɔ se ká á sakiliɔ guu, í ge gbèpi gba. A gámale sé yɔɔ ní z'óio yɔɔ ní lí'ɔo ní tulaletio ní gɔɔɔo ní sío. ¹² A gé ní ɔao lee pla, í ɔa pó wa dàe á sakiliɔ guu s̃aané. Tó wá

zàwàn nò, á d̄so. ¹³ A á dáuna sé, í ea gé gbépi kí. ¹⁴ Lua Gbāapiide to gbépi wēnad̄sé, í á gbēdo ní Bēyāmeo gbae aa suán̄o. Mapi s̄s, tó Lua ma néo síae, a sian we.

¹⁵ Aa p̄s p̄s wa ge wà aà gbapi s̄le ní ̄sao lee pla ní Bēyāmeo, aa f̄le gè Egipi, ̄s aa gè Yosefu kí. ¹⁶ Ké Yosefu Bēyāme è ní guu, a ò a be ziiac: Gé ní gb̄éè beo ma be. N̄ò de n̄ keke, asa gb̄épi p̄bleman̄o fāaneae. ¹⁷ Ziiapi yá p̄s Yosefu dàe kè, àle ḡr̄n̄o aà be. ¹⁸ Ké wàle ḡr̄n̄o Yosefu be màa, vía ní kú aa mè: Ja p̄s wa dà wá sakili guu yāa yám̄e tò wà m̄wan̄o la. Aa ye kusiwá aa wá né, aai wá kúkū z̄o ū, aa wá zàa'inao s̄lee. ¹⁹ Ké aa kà Yosefu be kp̄ele, aa s̄ò aà ziiapizi aa mè: ²⁰ Mae, n yá na! Wa m̄o la káau ble lúie. ²¹ Ké wa ka gu p̄s wále iu, wa wá sakili p̄lo, ̄s wá baade a ̄a è a sakili kyáukyau. J wa suò ke. ²² Wa m̄o ní ̄o páleo ké wá ble luò. Wá d̄s déme ̄api dà wá sakili guu. ²³ Ziiapi mè: Asu bílik̄eo, asu to vía á k̄uo. A Lua, á mae Lua mé ̄api dàé á sakili guu. A ̄a ma kí lè. J a Simeo b̄oné. ²⁴ Ziiapi ḡr̄n̄o Yosefu ua, á í kp̄am̄a aa zu'òò, ̄s á s̄e kp̄a ní zàa'inaowa. ²⁵ J aa p̄s p̄s wa Yosefu gbapi yák̄e e aàò gé sui fāane, asa aa mà wá mè wa p̄ble wee.

²⁶ Ké Yosefu s̄u be, aa aà gbà p̄s p̄s wá m̄opi, aa w̄le t̄o le aà ae. ²⁷ A ní aafia gb̄ea, ̄s á mè: A maezi p̄s a aà yá'òpi gb̄aá? A ku e gb̄aá? ²⁸ Aa w̄wà aa mè: Wá mae n z̄òblena gb̄aá, a ku e tia. J aa k̄ulèè aa w̄le ní gb̄eeu. ²⁹ Yosefu wesè à a dáuna dadoúde Bēyāme gwà à mè: A dáuna p̄s a aà yá'òm̄epin laa? J a ò Bēyāme è à mè: Lua báaadangu. ³⁰ Ké à a dáuna gwà, aà p̄o k̄ena z̄o, a ye ̄o, ̄s á ḡe kp̄ea ní w̄aao, á ̄o le we. ³¹ Ké à oopi, ̄s á b̄ò à azla kúkua, à mè wá m̄o ní bleo.

³² Wá ble díleè ado, amp̄i n̄t̄e, Egipi p̄s aa kuaàn̄o n̄t̄e lo, asa Egipi lí p̄ble ní Ebelūo, aali ȳaal̄n̄o. ³³ Wá ní z̄léz̄le aà ae lá wá ní í aa t̄et̄e k̄siwa, za n̄eḡe s̄éiawa e an ḡz̄anawa, ̄s aa le'èle, aa k̄o gw̄agwa. ³⁴ J wá ble p̄s kú Yosefu ae kpaal̄né. Bēyāme è p̄s z̄o de gb̄é k̄ni p̄la lee soo. J aa p̄ble wá im̄iaàn̄o e wá k̄a.

44

Anusu imib̄o daa sakiliu

¹ Yosefu ò a be ziiac: P̄wena káka gb̄épīne ní sakiliu pai, lá aa f̄s sé léu. Baade ̄a daè a p̄wena sakiliu, ² ní ma ánuusu imib̄o se n̄ da an dáuna sakiliu ní aà p̄wena ̄sao. J a kè lá Yosefu òewa. ³ Ké gu d̄ò ḡò, wá ní gb̄ae ní ní zàa'inao. ⁴ E aao gé kái zà, ̄s Yosefu ò a ziiac: F̄le péleñzi. Tó ní ní lé, n̄ ní la b̄oyái aa maa flabò ní váioi? ⁵ B̄oyái aa ma ta p̄s mi imiò, mi m̄asok̄eò s̄e kp̄áii? Oné aa t̄aaek̄e.

⁶ Ké à ní lé, á yápi òné, ⁷ ̄s aa w̄wà aa mè: Mae, àkea ní ò màai? Kúku! Wápi n z̄òblena, wá f̄s yá bee taa kee? ⁸ Ja p̄s wá è yāa wá sakiliu guu, wi ea suone b̄o a za Kanaao lé? Wá f̄s ánuusu ge vua se kp̄áí n dii bea? ⁹ Mae, wá gb̄é p̄s ní è aà kíi, ade ḡae, wápii wí ḡs n z̄o ū. ¹⁰ A mè: T̄ò, aà ke lá á òwa. Gb̄é p̄s wa è aà kíi, a ḡs ma z̄o ūe, á gb̄é k̄ni í ḡs t̄aesai. ¹¹ J an baade a sakili p̄la a p̄lo ḡò. ¹² J ziiapi ní sakiliu ȳe. A dàale an v̄i p̄wa e à ḡe k̄àò an dáuna p̄wa, ̄s á imib̄opi è Bēyāme è p̄s guu. ¹³ Aa ní ulao ga k̄k̄e, ̄s an baade a aso yè a zàa'inae, aa èa ḡe w̄léu. ¹⁴ Ké Yuda ní a gb̄é k̄a Yosefu be, aa aà lè we, ̄s aa w̄le t̄o le aà ae. ¹⁵ A òné: B̄oyái á kè màai? A d̄s ké ma taa lí m̄asok̄eò lé? ¹⁶ Yuda w̄wà à mè: Baa, wá oné kpelewa ní? Wá yāe oa vío. Kpelewa wá f̄s wázla b̄oyái?

Lua wá d5 táaedeo ùe. Baa, wa g5 n̄ zɔɔ ù sa wápiie, i ke gbé p3 wà imibɔpi è aa kfi ado no. ¹⁷ ɔ Yosefu m̄: Kai! Má f5 bee keo. Gbé p3 wà imibɔpi èwà mé a g5 ma zɔ ù, á gbé k̄niɔ í ɛa ta á maewa aafia.

Yuda wabikea Yosefuwa Bëyamee

¹⁸ ɔ Yuda s̄aazi à mè: N yá na Baa! To mapi n zòblena mà yá'one. Nsu to n pɔ pamazio Baa, asa n̄ sáa n̄ Falaɔoɛ. ¹⁹ Baa, n wá lá yáa tó wá mae ge dáuna ví. ²⁰ ɔ wa mè wá mae zikù, mé wá dáuna kú lɔ, wá mae aa í a zikú guue. Népi v̄li dadoúde gà, ɔme gò ado, mé wá maepi yeaazi maamaae. ²¹ N ò wápiɔ n zòblenaone wá aa se m̄one, ké n̄ e n̄ wesiaale. ²² Baa, wá òne népi a e go a maewao. Tó à gòwà, maepi a gae. ²³ ɔ n̄ òwēe, tó wá dáunapi i m̄wanɔ, wásu tó wá wé ke síiɔ. ²⁴ Ké wa ta wá maewa, wa n yá'òè. ²⁵ ɔ wá maepi mè wá ɛa gé ble lúí yɔɔ lɔ. ²⁶ Wa mè, mé i ke wá dáuna kúwanɔ bàasio, wá f5 geo, asa tó a kúwanɔ, wá wé a ke síiɔ. ²⁷ ɔ wá maepi òwēe, wá d5 ké a napi ne'í mèn plaɛ. ²⁸ Ké ado b̄ a be, i aà e lɔ e gb̄a. A mè wài mé aa sò. ²⁹ A mè tó wá né m̄ndoe bee síwa, mé yāv̄ai gè aa lè sa, lá a zikù, wá tó à ta miau n̄ p̄siaoɛ. ³⁰ Tiasa, tó ma ta ma maewa, mé aa népi kúwanɔ, maepi a gae, asa aa pɔ d̄ népiwae. ³¹ Tó i népi e wá guuo, wá maepi a ta miau a zikú guu n̄ p̄siaoɛ. ³² Ma azla kp̄a ma maewa népi gēe ùe, ma mè tó mi suèaanɔ, má g5 aa táaede ùe. ³³ Baa, n yá na! To mà g5 n̄ zɔ ù népi gēe ù, i tá n̄ a v̄liɔ, ³⁴ asa tó népi kumanɔ, má f5 ta ma maewao. Má f5 wēna p3 a ke aa yá musu gwao.

45

Yosefu azla lɔ a v̄liɔne

¹ Yosefu i f5 a n̄se suumpà gbé p3 kú weone lɔ, ɔ à p̄na à mè: Gbé p3 kú laɔ, à b̄le pii! Ké gbēe ku we lɔ, ɔ à azla òlɔ a v̄lipiɔne sa.* ² Ale ɔlɔ gbáugb̄au e Egipiɔ mà, mé Falaɔo b̄edeɔ a baomà. ³ ɔ a ò a gbépiɔne: Mámema Yosefu. Ma mae ku e tiaa? ɔ gili gēngu, aai f5 wèwào. ⁴ ɔ Yosefu òne: A s̄mazi. Ké aa s̄aazi, ɔ à mè: Mámé má á dáuna Yosefu p3 á yia, wa suaanɔ Egipi la ù. ⁵ Tiasa ásu tó á pɔ yao. Asu tó á n̄se òkpa ma yiaa yá musuo, asa gbéɔ misia yáí 5 Lua ma d̄aaíe la. ⁶ Imina kaa b̄usuu la wè plaaden ke. Wa e sapao, wa e p̄kekeo e wè s̄o. ⁷ Lua tò ma d̄aae ké wá bui e lɔ aafia b̄usuu lae, mí á misi maamaa mà á suaba. ⁸ I ke áme a ma z̄i lao, Luae. A ma dile Falaɔo ledamade ù, aa be ziia ù, Egipi gupii gbēz̄o ù. ⁹ A ke kpakpa à gé wá mae kfi, í oè aa né Yosefu mè Lua a dile Egipi b̄usu gb̄aade ù. Aà su ma kfi la ḡò, ¹⁰ iɔ kumanɔ k̄ai, i z̄le Gosē b̄usuu n̄ a n̄é n̄ a t̄unaɔ n̄ a s̄a n̄ a bleɔ n̄ a zuɔ n̄ p3 p3 a v̄li p̄ii. ¹¹ Máɔ aa gwa la, asa imina aɔ ku e wè s̄o be. Tó màa no, aàpi n̄ a b̄edeɔ n̄ p3 p3 a v̄li mid̄e piiɛ. ¹² Ap̄i n̄ Bëyameeo, a wesie ké mapi ma Yosefu máme mále yá'óé. ¹³ A gawi p3 má v̄i Egipi la yá'ò ma mae n̄ yá p3 á èo pii, í gē a aa se suðme la kpakpa. ¹⁴ A v̄i lòo a dáuna Bëyamee n̄e, à ɔlɔ, 5 Bëyamee ɔlɔ aa kùe s̄. ¹⁵ ɔ à l̄ep̄e a v̄liɔwa pii n̄ ɔlɔ. Bee gb̄ea aa v̄li lé faaiboan̄o.

¹⁶ Ké Yosefu v̄liɔ m̄a bao lí Falaɔo bea, à kèè na n̄ a íwa. ¹⁷ ɔ a ò Yosefue: O n v̄liɔne aa n̄ aso ye n̄ zaa'inaone, aa fele gé Kanaa, ¹⁸ aa n̄ mae sé n̄ n̄ b̄edeɔ, aa suñɔ ma kfi la. Má Egipi b̄usu gumaa kpámá, aaiɔ namableu. ¹⁹ Oné lɔ aa

* 45:1 Zln 7.13

Egipi zugoo se an efēnenao ní n nɔɔ yáí, aai ní mae se suaano. ²⁰ Aasu láasooke pɔ pɔ aa to weɔwao, asa Egipi gumaa a gɔ ní pɔ ũe.

²¹ ɔ Isaili népio kè maa. Yosefu zugoo kpámá lá Falaɔɔ owa. A zé kùsua kènè lɔ. ²² A ní gbá uladao mípii, mé à Bēyāme gbá ánuɔu ɔwatē ðaa do ní basoo ní uladao mèn soo. ²³ A Egipi pɔmaaɔ kpàsá a mae zàa'In aso kwi ní pówenaɔ ní blɔ zàa'In aso kwi a mae zé kùsua ũ. ²⁴ Ké à ní gbáe à mè: Asu lekpaake zéuo! ɔ aa tà.

²⁵ Aa bɔ Egipi, ɔ aa kà Kanaa bùsuu ní mae Yakɔbu kíí. ²⁶ Aa òè: Yosefu bée e tia, ɔme Egipi bùsu gbēzɔ ũ. ɔ maepi kè sáii, i sio. ²⁷ ɔ aa yá pɔ Yosefu ònè òè pii. Ké Isaili zugo pɔ Yosefu gbáe a séio è, ɔ aa láasoo dàdoú sa, ²⁸ ɔ à mè: Ké bee mò! Ma né Yosefu bée e tia. Má gé mà wesiaále e mào gaɛ.

46

Yakɔbu taa Egipi ní a néo

¹ Isaili dàzeu ní pɔ pɔ a vɔɔ pii. Ké à kà Bēseba, à sa'ò a mae Izaaki Luawa. ² ɔ Lua bɔ mòwà wépungu'ea guu gwá à mè: Yakɔbu! Yakɔbu! A wèwà à mè: Má ké! ³ ɔ à mè: Mámamaa Lua n mae Lua. Nsu bilike Egipi gea yá musuo, asa we má n bui káfu maamaa. ⁴ Má gennɔ Egipi, mí su ní n buio. Asa Yosefu gbá nýɔ gaa.

⁵ ɔ Yakɔbu fêle Bēseba. Aà néo aà dà zugo pɔ Falaɔɔ gbáe aà séi guu ní ní néo ní ní nɔɔ. ⁶ Aa ní pɔtuoo ní àizee pɔ aa è Kanaa bùsuuɔ sèle tàò Egipi. ⁷ Yakɔbu tà we ní a negɔɔ ní a nenɔɔ ní a tɔúnao mípii.* ⁸ Isaili pɔ tà Egipio tón ke: Yakɔbu ní a negɔɔ.

Yakɔbu negɔɔ séia Lubeni. ⁹ Lubeni negɔɔ tón ke: Anɔki, Palu, Ezɔno, Kaami. ¹⁰ Simeɔ negɔɔ tón ke: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yaké, Zohaa ní Saulu pɔ a í ní Kanaa nɔɔoo. ¹¹ Levii negɔɔ Geesɔ, Keata ní Melalio. ¹² Yuda negɔɔ tón ke: Èe, Onani, Sela, Pelezi ní Zelao, áma Èe ní Onanio gà Kanaa. Pelezi néon Ezɔno ní Amuluo ũ. ¹³ Isakaa negɔɔ tón ke: Tola, Puva, Yasubu, Simeloni. ¹⁴ Zabuloni negɔɔ tón ke: Seledi, Eloni, Yalee. ¹⁵ Negɔɔ pɔ Lea ní í ní Yakɔbuo Mesɔpɔtamion we. ɔme nenɔɔ pɔ wí me Dina í lɔ. An buipio pii gbēon baakwi ní áaɔe.

¹⁶ Gada negɔɔ tón ke: Zefɔ, Agi, Suni, Ezebɔ, Eli, Alodi, Aleli. ¹⁷ Asee negɔɔ tón ke: Imena, Iseva, Isevi, Belia ní ní ðae Selao. Belia negɔɔon Èbee ní Malakio ũ. ¹⁸ Labá mé Zilipa kpá Leawa. Bui pɔ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbēon gēo ní mēndooe.

¹⁹ Yakɔbu na Laseli néon Yosefu ní Bēyāmeo ũ. ²⁰ Yosefu Manase ní Eflaiúo í Egipi ní a na Asena, Eliɔpɔli wéle sa'ona Potifela néoe. ²¹ Bēyāme buio tón ke: Bela, Bekɛe, Asebe, Gela, Naamani, Ehi, Losi, Mupiú, Hupiú, Aada. ²² Bui pɔ Laseli kè ní Yakɔbuon we. Aa gbēon gēo mēndosaie.

²³ Dá negɔɔen Husiú ũ. ²⁴ Nefatali negɔɔ tón ke: Yazieli, Guni, Yezɛe, Sileú. ²⁵ Labá mé Bila kpá Laseliwa. Bui pɔ a kè ní Yakɔbuon we. Aa gbēon soplæ.

²⁶ Yakɔbu bui pɔ à táriɔ Egipion we. Aa gbēon báaɔsoo ní mēndooe, aà né naɔ báasi. ²⁷ Ké Yosefu ne'í Egipi gbēon pla, ɔ Yakɔbu bui pɔ tà weɔ kè gbēon báaɔkwi.†

²⁸ Yakɔbu Yuda zí aà ðaaɛ Yosefu kíí, aà Gosé bùsu zé ɔbè. Ké aa kà we, ²⁹ ɔ Yosefu gè a sǔgou, à gè dai a maele we. Ké à aa lè, à vɔ kúsiwà, à ɔɔlɔ aà gàu e'e'e. ³⁰ ɔ Isaili ò Yosefu: Lá ma wesinle má è ní kú e tia, tó má fɔ má ga sa.

* 46:7 Zln 7.15 † 46:27 Zln 7.14

³¹ Yosefu ò a v̄iɔne ní a de bedeɔ: Má ge o Falaɔɔe ma v̄iɔ ní ma de bede pɔ kú Kanaa b̄usuu sù ma kíi. ³² Má oè sādánaɔn á ũ, pɔdeɔn á ũ, mé a mɔ ní á s̄aɔ ní á bleɔ ní á zuɔ ní pɔ pɔ á v̄ɔ píi. ³³ Tó Falaɔɔ á sisi, mé á á lá b̄ɔ z̄i í kei, ³⁴ á oè pɔdeɔn á ũ za á èwaasogɔɔ e ní a gb̄aɔ lá á deziɔwa. Tó á òè màa, ɔ á e z̄ɔle Gos̄e b̄usuu, asa Egipi lí k̄ɔtesí n sādánaɔ.

47

Isailiɔ z̄ɔle Egipi

¹ Yosefu gè yá'ò Falaɔɔe à mè: Ma v̄iɔ b̄ò Kanaa b̄usuu ní ní s̄aɔ ní ní bleɔ ní ní zuɔ ní pɔ pɔ aa v̄ɔ píi, aa m̄ò Gos̄e b̄usuu. ² ɔ á a v̄iɔ sè gb̄eɔn s̄oɔ, à ní ɔɔ Falaɔɔe. ³ Falaɔɔ ní lá à mè: B̄ɔ z̄i í kei? Aa wèwà aa mè: Wápiɔ n z̄òb̄lenaɔ, sādánaɔn wá ũ lán wá deziɔwa. ⁴ ɔ aa òè: Wa m̄ò z̄ɔle b̄usu la gɔɔplae, asa imina t̄ò Kanaa b̄usuwae, s̄e ku k̄e wá s̄aɔ bleo. Wápiɔ n z̄òb̄lenaɔ, wá gba z̄e wá z̄ɔle Gos̄e b̄usuu. ⁵ ɔ Falaɔɔ ò Yosefue: Lá n mae ní n v̄iɔ sù n kíie, ⁶ n ní kálè Egipi gumaau. Aa z̄ɔle Gos̄e b̄usuu. Tó laaideɔ kú ní guu, ní ma p̄ɔɔ nané ní ɔz̄i. ⁷ ɔ Yosefu a mae Yakɔbu sè ge ɔɔ Falaɔɔe. ɔ Yakɔbu samaa'òè. ⁸ Falaɔɔ aa lá à mè: N ka wè ũmai? ⁹ A wèwà à mè: Ma kua d̄úniau lán nibɔwa wè basoolokwin la. Ma wè í ka ma deziɔ p̄ɔwao, mé a taasi v̄i. ¹⁰ A samaa'ò Falaɔɔe ɔ, ɔ á gò aa kíi.

¹¹ Yosefu a mae ní a v̄iɔ kálè Egipi b̄usu gumaau, à ní gb̄a b̄usu p̄ɔ Lamese de a m̄eewia ũ, lá Falaɔɔ òwa. ¹² Yosefu ble kpà a maewa ní a v̄iɔ ní a mae bedeɔ píi ua ní uao an dasileu.

Imina p̄astkua

¹³ Imina p̄ast kù, ble ku gueio. Egipi ní Kanaaɔ yèèè làa. ¹⁴ Lá wàle p̄òwena lú, Yosefu ɔa p̄ɔ kú Egipi ní Kanaaɔ sí píi, à tàò Falaɔɔ be. ¹⁵ Ké Egipi ní Kanaaɔ ɔa làa, Egipiɔ m̄ò Yosefu kíi m̄pii aa mè: ɔa kú ɔo, wá gba p̄ɔblea. Nsu to wá gaga n wáaɔ. ¹⁶ Yosefu mè: Lá á ɔa v̄iɔ, à m̄ó ní á p̄ɔtuɔɔ, mí ble kpáwá a musu. ¹⁷ ɔ aa m̄ò Yosefue ní p̄ɔtuɔɔ, ɔ á p̄òwena kpámá s̄ɔɔ ní s̄aɔ ní bleɔ ní zuɔ ní z̄aa'lnaɔ musu. Wè bee à p̄òwena kpámá ní p̄ɔtuɔɔ musue.

¹⁸ Ké wè bee gè, ɔ aa m̄ò aa lá kíi a wè sía aa òè: Baa, wá f̄ɔ yāe uleneo. ɔa làa mé wá p̄ɔtuɔɔ ḡs̄ n p̄ɔ ú. P̄e i ḡs̄ wá kpamao, wápiɔ ní wá buaɔ bàasio. ¹⁹ Nsu to wá gaga n wáa ní wá buaɔ. Wá lú ní wá buaɔ, ní fiabo ní bleo, wí ḡs̄ Falaɔɔ z̄oɔ ũ, wápiɔ ní wá buaɔ. Wá gba p̄ɔbui k̄e wásu gagao, w̄ɔ ku, mé wá buaɔ su ḡs̄ t̄aa ũ. ²⁰ ɔ Yosefu Egipi buaɔ lù Falaɔɔe píi, asa Egipiɔ baade a bua yia, k̄e nɔana ní kú gb̄aa yáie, ɔ b̄usu ḡò Falaɔɔ p̄ɔ ú. ²¹ Yosefu Egipiɔ sí z̄oɔ ũ píi za ní b̄usu léla ní a léleo. ²² Ama í sa'onaɔ buaɔ luo, asa Falaɔɔ òle aà ble kpámá gɔɔpiie. Lá aa kú ní ble p̄ɔ Falaɔɔ í kpámáɔ, aai ní buaɔ yíao.

²³ ɔ Yosefu ò gb̄éne: Ma á lú ní á buaɔ sa, a ḡs̄ Falaɔɔ p̄ɔ ũe. P̄ɔbui ke, à ge t̄s̄. ²⁴ P̄ɔkekegɔɔ alio a lee s̄oode kpa Falaɔɔwa, a lee síiɔ kíni i ḡs̄e p̄ɔbui ní bleo ũ. Alio bee ble ní á néɔ ní á bedeɔ píi. ²⁵ ɔ aa mè: N wá m̄isie. To wàò nannɔ Baa, wí ḡs̄ Falaɔɔ z̄oɔ ũ. ²⁶ ɔ Yosefu yáðile Egipi à mè, buap̄ɔ lee s̄oode alio de Falaɔɔ p̄ɔ ũe. Yápi ku e ní a gb̄aɔ. Sa'onaɔ ní t̄e, an buaɔ mé i ḡs̄ Falaɔɔ p̄ɔ ũo.

Yakɔbu ledile a néne

²⁷ Isailiɔ ku Gos̄e b̄usuu Egipi. Aa ní z̄iá t̄oɔle v̄i we, ɔ aa ne'í aa káfi maamaa. ²⁸ Yakɔbu kè wè ḡeɔ ní plao Egipi, aa wè píi basoplas̄o ní plaoe. ²⁹ Ké á kà gaa, ɔ á a né Yosefu sísi a òè: N yá na! Ma wè nagwa! N n ɔda ma gbala taau, ní gb̄eke

ń náaio yá kemeε. Nsu ma vɪ Egipio. ³⁰ Tó ma zu ma deziɔ guu, ma ge se bɔɔ Egipi la, ní ma vɪ ma deziɔ mia'eu. ɔ a òè: Má yá pɔ́ rí ò kene. ³¹ ɔ Yakɔbu m̀è: Legb̄emeε. Ké à legb̄èè, ̄ Yakɔbupi kùle Luae a lii mizí.

48

Yakɔbu báadaa Eflaiü rí Manaseogu

¹ Gɔɔpla gbea wa ò Yosefue aà mae lé gyáke, ̄ a a né gb̄eɔn plaɔ Manase rí Eflaiü sèle gèrínɔ. ² Ké wa ò Yakɔbue aà né Yosefu m̀ò aà gwai, à kɔaikè à fèle z̄le a lii musu. ³ A ò Yosefue: Lua Gb̄aapiide b̀à Luzu,* Kanaa búsuu, à báaadámagu, ⁴ a òm̄eε á tó mà ne'i maamaa, í ma káfi mà ḡɔ buiɔ dezi ü, í búsupi kpa ma buiɔwa ma kpe an pɔ́ ü e gɔɔpii. ⁵ Tiasa né gb̄eɔn pla pɔ́ n rí í Egipi zad̄ɔ mí m̀ò n kfiɔá ma p̀ɔne. Eflaiü rí Manaseo ḡɔ ma néɔ ü lán Lubeni rí Simeɔɔwae. ⁶ Né pɔ́ ríȳ rí í an gbeaɔ mé aao de n pɔ́ ü, aai rí túbi e rí v̄iɔ kfi. ⁷ Asa ké mále su rí Mesɔɔtamio, n da Laseli ḡá zéu Eflata pɔ́ wí me tia Betelèü léi Kanaa búsuue, ̄ ma aà v̄i zéu we.†

⁸ ɔ Isaili Yosefu néɔ gwà à m̀è: Deɔn wei? ⁹ A ò a mae: Né pɔ́ Lua ma gba laɔn we. ɔ Isaili m̀è: M̀rínɔ ma kfi mà sa'olekené. ¹⁰ Zikü Isaili wé liaa, àle gu'e maaɔ, ̄ Yosefu s̄àazirínɔ. Isaili lepèpema à rí kpá a kùe, ¹¹ ̄ a ò Yosefue: Mále e yáa má wesinle ɔɔ, ̄ Lua tò ma n e rí n néɔ ɔ. ¹² Yosefu rí gó a mae gbáa, ̄ à kùlè à a mipèle. ¹³ ɔ Yosefu a néɔ kù nípla nípii. A Eflaiü kù rí ɔplaaɔ Yakɔbu ɔzeε oi, ̄ à Manase kù rí ɔzeεɔ Yakɔbu ɔplaa oi, ̄ à s̄àazirínɔ. ¹⁴ ɔ Yakɔbu a ɔ p̄k̄ɔa à ɔplaa ná Eflaiü pɔ́ de dáuna ü miwa, à ɔzeε ná Manase pɔ́ de yoa ü miwa. ¹⁵ ɔ à sa'olekè Yosefue à m̀è: Lua pɔ́ ma deziɔ Ablahaü rí Izaakio t̄eàzi, Lua pɔ́ d̄baameε ma kua guu e rí a gb̄aɔ, ¹⁶ aà Malaika pɔ́ ma b̀ɔ v̄ai pii guu, aà báadaa néε beeɔgu, aà tò w̄aɔ rí sisi ma t̄wa, rí ma deziɔ Ablahaü rí Izaakio t̄ɔɔ, aà tò aao k̄ɔ maamaa d̄únia guu.

¹⁷ Ké Yosefu è a mae a ɔplaa ná Eflaiü miwa, i keè nao. A a mae ɔ kù ké à go Eflaiü miwa à na Manase p̀ɔwa, ¹⁸ à m̀è: M̄a no Baa, gb̄éε bee mé yoa ü. N n ɔplaa na aà miwa. ¹⁹ ɔ aà mae ḡí à m̀è: Má d̄ɔ, má d̄ɔ. Aāpi s̄ɔ a ḡɔ bui ü, aɔ z̄ɔɔ, áma aà dáuna z̄ɔɔ aɔ deaàlae, aà bui aɔ dasi. ²⁰ Zibeez̄í ̄ à sa'olekèné‡ à m̀è: Isailiɔ samaa'ok̄εe rí á t̄ɔɔ aa me Lua to ñ ḡɔ lán Eflaiü rí Manaseowa. M̄a à Eflaiü d̄baa Manasee.

²¹ ɔ Isaili ò Yosefue: Ma ka gaa, áma Lua aɔ kúánɔ, i ea táánɔ á deziɔ búsuu. ²² Sikeü pɔ́ má sí Am̄ɔleɔwa rí ma f̄endao rí ma sáo, ma n gba n v̄iɔ gb̄eue. §

49

Yakɔbu sa'olekea a néɔne

¹ Yakɔbu a néɔ sisi, ̄ à m̀è: A k̄aaamazi, mí yá pɔ́ a á le gb̄ezá oé. ² A k̄ɔ k̄aaa ma néɔ, à swákpa, í á mae Isaili yáma. ³ Lubeni ma yoa, ma gbáa,

* 48:3 Daa 28.13-14 † 48:7 Daa 35.16-19 ‡ 48:20 Ebe 11.21 § 48:22 Zaa 4.5

ma gōsake né séia,
n gawi ní n ikoo de ní gbéola.

⁴ N pásí lán ísōwa,
kási ntyō deñlao,
asa n dede n da n mae wúlektia,
n gbadà ma nō dowae.*

⁵ Simēō ní Leviio mé kōgbēō ũ,
aa pásí ní fēndao.

⁶ Ma lé kú an lekpaaf guuo,
ma bàa kúrínōo.
Asa aa gbēō dēde ní pōkúmao,†
aa zuo kizā zōzō lán kō yáwa.

⁷ Lua láaikemá ní pōkúma zō yái,
aà lekené ní pofē pásí yái.
Má ní kēkōwa Yakōbu buiō guue,
mí ní buiō fáaa Isailiō guu.

⁸ Yuda, n gbēō n sáaukpa.
Nyō n ibēō kú ní nòe,
n mae néō kúlēne.

⁹ Yuda de lán nō musuwa.‡
Ma népi í su ní toekao,
í gaē í wúle a tòou.

Déme a fō aà vui?§
¹⁰ Kpala a go Yudalao,
aà buiō mé aao lípana kúa
e kpalade à mós,
bui píi i misiilē.

¹¹ A a zàa'ina dō vēeliwa,
a a zàa'in né ye vēeli maawa.
Vēe aō diaāzie, lo pō píō,
io a ula pí ní vēebe'io.

¹² Vēe a aà wé tēakū,
vī i aà swaa puakū.

¹³ Zabulōni aō ku ísia sae,
aà būsū aō de gó'ilenadōdōkū ũ.
Aà buiō būsū lén Sidō léu.

¹⁴ Isakaa de lán zàa'in gbāawa,
lo wúlea aso zānguo.

¹⁵ Tó aà buiō è an kámabokūi maa,
mé an būsū na,
aa koo ní aso zīe, aai zōzīkené.

¹⁶ Dā a a gbēō yágōgō a zéwa,
aō de Isaili buiō dō ũ.

¹⁷ Dā buiō aao de lán mlē pō kú zé léwa,
lán sògbalawa zéwewena sae.

Aa sō só a koewa,
sōde i bōlele kpaanla.

¹⁸ Dii, ma wé dōnzi ñ ma suaba.

¹⁹ Gada buiō sō, zīgōō ānamá,

* 49:4 Daa 35.22 † 49:6 Daa 34.25 ‡ 49:9 Zia 5.5 § 49:9 Nao 24.9

kási aali péleríziε.

²⁰ Aseε buiɔ bléá blε nísideε,
blε pɔ de kía blε maá ũ ɔ aali ke rí bùsuu.

²¹ Nefatali buiɔ de lán banawa sɛu,
aa né kefenaɔ i.

²² Yosefu buiɔ de lán lí ne'ina pɔ kú nibɔna saewa,
aa gɔnaɔ fele da gíá fɔɔ.

²³ Kázunaɔ íbelesefíno,
aa ní yá rí kao.

²⁴ Aa ní sá kúa deesai
Yakɔbu Lua Gbáade sabai,
an ɔ gbáa mé a gɔi ví

Isailiɔ Gbe pɔ í dɔaané yáí.

²⁵ N mae Luapi mé a dɔnle,
Gbáapiidepi mé a báaadangu
ní lou'í pɔ í bɔ musuo,
ní ɛfáai pɔ káleá tɔɔle zíeo.

N nɔ ní n pɔɔ aa de neadeɔ úε.

²⁶ Sa'ole pɔ n mae n gba
zɔɔ de má deziɔ pɔa,
a zɔɔ de gbɛ'sísi zíola.

Lua to pɔmaaɔ su Yosefu miwa,
asa ɔme beεε ví a gbéɔ guu.

²⁷ Bɛyámεε buiɔ aaɔ de
lán áwalɛwan pásíwa,

aa léle gbéɔwa kɔɔ,
aai ní pɔɔ naaa oosi.

²⁸ Isaili bui mèn kuεplaɔn we píi. Sa'ole pɔ an mae rí gbán we, baade rí a pɔo.

Yakɔbu gaa rí àà víao

²⁹ ɔ a òné: Tó ma ánuatò, à ma ví ma deziɔ gb'ε pɔ kú Iti bui ɛfíno bua guu.
³⁰ Gb'εpi ku Mapelaε, Mamale gukpe oi Kanaa bùsuu, bua pɔ Ablahaù lù Iti
bui ɛfíno-wa gevíkí ũ. ³¹ We wà Ablahaù vùu rí a na Salao.† We wà Izaaki vùu
rí a na Lebekao.‡ We ma Lea vùu. ³² Wà búpi rí a gb'ε'eo lù Itiɔwaε. ³³ Ké Yakɔbu
lépi díle a néɔne a láa, à ɛa wùle, ɔ à gá.

50

¹ Yosefu kúsi a maewa, ále aa gaa ɔɔɔ, ále lépepewà. ² ɔ a ò a zíkɛna εsedeɔne
aa εse ní nísiɔ dɔɔ a mae gɛwa. ɔ aa kè Isaili gεε màa ³ e gɔɔ bla, ké asu yaikεo
yáí, asa màa Egipiɔ í ke, ɔ aa aà ge'lanabò gɔɔ bàaaɔkwi. ⁴ Ké ge'ɔɔɔ láa, Yosefu ò
Falaɔɔ bεdeɔne: A gáafaakεmeε! A yáε bee omεε Falaɔɔε: ⁵ Ké ma mae è ále ga,
a tò ma legbèε à mè mà a ví mia'ε pɔ á lù azía pɔ ũ Kanaa bùsuue.* Má ye mà
gé mà a mae ví we sa, mí εa su. ⁶ ɔ Falaɔɔ òε: Ge n n mae ví lá n a legbèεwa.

⁷ Ké Yosefu lé gé a mae víi, Falaɔɔ íwaɔ rí a be gbɛzɔɔ rí Egipi bùsu gbáadeɔ
gèaàno píi. ⁸ Yosefu bεdeɔ rí a vùu rí a de bεdeɔ gè píi bε. An néfɛnenaɔ rí rí sáɔ rí
rí bleɔ rí rí zuɔ mé gò Gosé bùsuu rítɛε. ⁹ S'gɔɔ rí s'ɔdeɔ ku lɔ. Wa dasi maamaεε.
¹⁰ Ké aa ká Atada pówengbèzεa Yuudé baale, ɔ aa ná gεwiiwa e'e'e, ɔ Yosefu
a mae ge'lanabò we gɔɔ sɔpla. ¹¹ Ké Kanaa bùsudeɔ è lá wà ge'lanabò Atada

* **49:30** Daa 23.16-17 † **49:31** Daa 25.10 ‡ **49:31** Daa 35.29 * **50:5** Daa 47.30-31

pówengbēzεa, 5 aa mè: Egipiò í ge'lanabò zòò, 5 wà tɔkpà Yuudē baale gupie Abeli Egipi.†

12 Beewa Yakòbu néò kè, lá a ònéwa. 13 Aa aà ge sè wà tàò Kanaa bùsuu, 5 aa aà v̄l Mapela bua gbè'ε pò Ablahaù lù Iti bui Èfònwà mia'ε ù guu Mamale gukpε oi.‡ 14 Ké Yosefu a mae v̄l a làa, à èa tà Egipi ní a v̄lìò ní gbé pò gèaànò aà mae v̄lìò pii.

Yosefu a v̄lìò gbaa s̄ò

15 Ké Yosefu v̄lìò è ní mae gà, aa òkɔε: Tó Yosefu fèlèwanò, mé a ye v̄ai pò wá kèε pii flabowēε s̄ò bε? 16 Ǿ aa lékpāsákèè aa mè: E n mae àò gé gai, à mè 17 wà onε ñ sùuukεwanò ní wá tàaeo ní wá duunao, asa wa v̄aikèneε. N yá na! Sùuukεwanò ní wá tàaeò. N mae Lua zòblenaòñ wá ù. Ké Yosefu yápi mà, à s̄òlò. 18 Ǿ aà v̄lìò mò aà k̄í, aa kùlèè aa mè: N zòòñ wá ù. 19 Ǿ Yosefu òné: Asu to v̄ia á k̄úo. Luan ma ùa? 20 A ye yāv̄aikεmεε yāae, 5 Lua tò à llilε yāmaa ù, ké à e gbéò misi dasi, lá àlε kε tiaεwa. 21 Asu to v̄ia á k̄úo. Má á gwa ní á néò. Màa à yāna òné à ní gbáò s̄ò.

Yosefu gaa

22 Yosefu ku Egipi ní a de badeò e à kà wè basòokwi. 23 A wesí Èflaiù síwεnaòlε, mé à wesí Manase né Makii néòlε ló. 24 Ǿ Yosefu ò a gbéòne: Ma gaa zào. Lua mé a mò d̄aálε, i bóáño bùsuu la, i géáño bùsu pò à a legbè Ablahaù ní Izaakio ní Yakòbuoòne guu. 25 Ǿ à ledilε Isailiòne à mè: Tó Lua mò á gwai, à tá ní ma gεwao we. § 26 Yosefu wè basòokwideu 5 à gà. Ǿ wà εse ní n̄isio d̄òò aà gεwa, wa dà kpagolo guu Egipi.

† 50:11 Bee mè Egipiò ge'lanabò. ‡ 50:13 Zln 7.16 § 50:25 Bòa 13.19, Yoz 24.32, Èbe 11.22

BɔA Mɔizi lá plaade Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Mámɛmaa Dii á Lua, ma á bɔ zɔbleu Egipi (20.2). Dɔɔ bee mé lápi tɔbɔkɔi ũ, ále yá pɔ́ kú a guu owɛɛ. Lua mé a gbéɔ bona ũ. Dɔɔ doupi mé de Lua ikoyá mèn kwɔ midé ũ. Lua Isailio bò ké a yerízi, ɔ a dilené aao yeazi sɔ, aaiɔ misiileɛ, aaiɔ a ikoyá kúa.

Imina mé mò ní Isailio taa Egipio. Ké a wɛ gègè, aa dasi kù, ɔ Egipi kía Falaɔɔ ní dá zɔzɔ (Daa 45.17-20, 47.11). An taasi pɔ́ aale ke yá i sá Luaguo, ɔ à gbé sè ní guu, wí me Mɔizi, aáo de ní dɔaana ũ. Lua azla òb Mɔizie à mè a tón Dii. A dabudabuɔ kè à a gbáa òb Egipiɔne, ɔ aa Isailio gbàe (1.1-15.21). A dɔaané à ɔliarízi Sinai gbáau (15.22-18.17). Lua Isailio sè a gbéɔ ũ, ɔ à a bàakuarínɔ yádànɛ Sinai gbepɔleu, à a ikoyá dilené (19.1-24).

Gɔɔ pɔ́ Lua lé kpaaukpɛdaɔ ɔb Mɔizie (25-31), Isailio zugaaena pí ní vuo aa díle ní dii pɔ́ ní bóle Egipi ũ. Yá bee Lua pɔ́ fɛ ɔ à yáyíamá (32-34). Bɔa lápi láakii wá Dii kpaaukpɛpi dɔa yá'ò, we Lua í kpaauúrnɔ (35-40).

Gbé, níe zɔble kpelewan lò, lápi lé ɔbwɛe lá Lua í gbéɔ bo síana aa gɔ wéɛɔ ũ, ké aao naano, aaiɔ na ní kɔo.

Iadaa Isailio-wa Egipi

¹ Isaili pɔ́ aa tà Egipi ní ní mae Yakɔbuoɔ, * baade ní a be gbéɔ tón ke: ² Lubeni, Simeɔ, Levii, Yuda, ³ Isakaa, Zabolóni, Bɛyámɛɛ, ⁴ Dá, Nefatali, Gada, Aseɛ. ⁵ Yakɔbu buipio píi gbéɔn báaɔkwie. Yosefu gbé bee sɔ a ku Egipi yáa kòe. ⁶ ɔ Yosefu gà ní a vlió ní a gɔɔ gbéɔ píi. ⁷ Isailio ne'í aa kò aa káfi aa dasikù maamaa, aa lí búsupia.

⁸ Kí dafu pɔ́ Yosefu dɔo kpalablè Egipi,† ⁹ ɔ a ò a gbéɔne: A Isailio gwa, aa dasikù aa líwála. ¹⁰ Wá gé ònɔkeiné ké aasu káfi yáí. Tó zɔ sù fɛle, aa na wá íbɛɛwa, aa zɔkawanɔe, aai bóle wá búsuu.

¹¹ ɔ wá gbéɔ dilené ní diio ũ, aa ní wetá ní zɔ gbáa. Beewa ɔ aa Pitoú ní Lamɛɛɔ kàle Falaɔɛe aá blewekakiio ũ. ¹² Kási lá wále íadamá léu, màa aaiɔ káfi, aaiɔ ligua, ɔ gili gè Egipiɔgu ní yáí. ¹³ ɔ wá ní dá zɔzɔ pástu, ¹⁴ wá ní pɔ́ yá, wá gɔbozi gbáa dánɛ ní bilikibɔao ní buazi píio. Wá zɔpiɔ dánɛ píi pásípásíe.

¹⁵ ɔ Egipiɔ kía Ebelu nɔe ne'ináɔ sísi, ado tón Sifila, ado Pua. ¹⁶ A òné: Tó a ne'í Ebelu nɔeɔne sa, tó gɔɛɛ, à aá de. Tó nɔeɛ sɔ, à aá tó. ¹⁷ Ama nɔeɔpiɔ Lua vía ví, ɔ aai yá pɔ́ a òné keo, aale negɔɛo tó. ¹⁸ ɔ kíapi ní sísi à ní lá à mè: Akɛa á kè màa a negɔɛo tói? ¹⁹ Aa wèwà aa mè: Ebelu nɔeɔ de lán Egipi nɔeɔwao, aa wáa, aai ne'í e wáɔ gé móie. ²⁰ Maa Isailio lé káfi, aale dasikù. ɔ Lua maakè nɔe ne'inapiɔne, ²¹ à ní gbá néo, ké aa a vía ví yáí. ²² ɔ Falaɔɔ yádíle a gbéɔne píi à mè: A Ebelu nétɛna pɔ́ de negɔɛe ũ ka Niili úu píi, ama à nenɔeɔ tó.‡

2

Mɔizi ia

* 1:1 Daa 46.3-7 † 1:8 Zln 7.17-18 ‡ 1:22 Zln 7.19

1 Levii bui gɔɛ Levii bui nɔɛ sɛ. 2 Nɔpi nɔsɪ à nɛ'ɪ gɔɛ ũ. Ké a è népi maa, à aà ùlɛ mɔ àaɔ.* 3 Ké i fɔ à aà ùlɛ lɔɔ, à kefu gbí sɛ à kɔtaa lèwà, ké í su gɛuo yáí. ɔ à népi dàu à gè à dilɛ Niili dànau vɔ guu. 4 Népi dāe zɛ káaa, àlɛ gwa yá pɔ a su à aà lɛ.

5 Falaɔ nɛnɔɛ gè zu'oi swai, ɔ aà gbɛɔ lé bebe swa gɔsɔlɛ. A gbí è dilɛa vɔu, ɔ à a zíkɛna zɪ, à gè a sɛ. 6 Ké a wɛ, a è né mé dau, àlɛ ɔɔɔ. A kèè wɛnaũ à mè: Èbelu nɛgɔɛnaɛ. 7 ɔ népi dāe mò a ò Falaɔ népie: N ye mà gɛ Èbelu nɔɛ sísine aà yókpane népiwa yá? 8 A wèwà à mè: Ao, gɛ! ɔ nɛnɔɛnapi gè népi da sisi. 9 Falaɔ nɛnɔɛpi òè: Népi sɛ taò, ní aà gwamɛɛ, mí a flabone. ɔ à népi sɛ taò, àlɛ aà gwa. 10 Ké népi zɔɔkù, à aà sɛ gèò Falaɔ nɛnɔɛpie, ɔ à aà sí a né ũ.† A tɔkpàè Mɔizi,‡ asa à mè a aà bò íue.

Mɔizi bàalɛ taa Madiã

11 Gɔɔɛwa ké Mɔizi zɔɔkù, à gè a bui Èbeluɔ gwai, ɔ à zɪ gbāa pɔ aalɛ kɛ è.§ A è Egipi gbɛ lé a bui gbɛ. 12 Ké à a saɛ gwágwa, i gbɛɛ eo, ɔ à Egipi gbɛpi dè a vɪlɛ bɩsu'ufáau.

13 Gu sia dɔa, ké à bò, à Èbeluɔ è gbɛɔn pla, aalɛ sɔlɛkɛ. ɔ à gbɛ pɔ a yá nao là à mè: Bɔyáí rɪlɛ n gbɛdo gbɛi? 14 A wèwà à mè: Déme n dilɛ wá kía ũ kè n gbasá rɪlɛ yákpalɛkɛwano? N ye n ma dɛ lá n Egipi gbɛpi dèwa yá? ɔ vía Mɔizi kù à mè: Wá yáɛ dɔɛ fá!

15 Ké Falaɔ yápi mà, àlɛ wɛlɛ Mɔizi dɛ, ɔ à bàalɛ à tà Madiã búsuu,* à zòlɛ lɔɔ saɛ wɛ. 16 Madiã sa'onaɛ ku, a nɛnɔɔ vɪ gbɛɔn sɔpla, ɔ aa mò itò aa ká pɔtuɔɔ imibɔu rɪ mae pɔɔɔɛ. 17 Ké sādánaɛ mò lé rɪ yá, ɔ Mɔizi fɛlɛ yási rɪ nɔɛpiɔ, ɔ à í kpánɛ rɪ pɔɔwa. 18 Ké aa tà rɪ mae Leueliwa, à rɪ lá à mè: Akɛa a su káau gbáí? 19 Aa wèwà wá mè: Egipi gɔɛɛ mé wá sí sādánaɔwa. Baa sɛ ɔmɛ itò a kpáwɛɛ wá pɔɔwa. 20 ɔ à rɪ lá à mè: A ku má ni? Bɔyáí a gɔɛpi tò wei? A aà sisi aà mɔ pɔblewanɔ. 21 Mɔizi mò, ɔ à wɛ zòlɛ rɪ gɔɛpiɔ, ɔ gɔɛpi a nɛnɔɛ Sefola kpáwá. 22 A nɛ'ɪ gɔɛ ũ, ɔ Mɔizi tɔkpàè Geesou,† à mè bòmɔn a ũ dāu búsuu la.

23 Ké à gègɛ, ɔ Egipiɔ kía gà. Isailio lé aaukɛ zɔzɪ pɔ aalɛ kɛ yáí, aalɛ wille, ɔ an wiipi Lua lè. 24 A rɪ aaukɛa mà, mé aà bàa pɔ kú rɪ Ablahaũ rɪ Izaakio rɪ Yakɔbuo i sáaãguo.‡ 25 Lua Isailio gwá, ɔ à wɛnāɔɔné.

3

Lua Mɔizi sɪsia

1 Mɔizi lé a ànsue Madiã búsu sa'ona pɔɔ dá, à guwaiwai baa vɪ e à ká gbe pɔ wɪ mɛ Olebu kɪi. 2 ɔ Dii Malaika bò mòwà tévua guu kàelɛu. Mɔizi lepi gwá, a è tɛ dɔwá, kási sɔ àlɛ tɛkúo. 3 ɔ à mè: Má gɛ dabudabupi gwaie, mí pɔ pɔ tò kàlelepi lé tɛkúo dɔ. 4 Ké Dii è à mò gwai, ɔ à lezuaazi za kàlelepi guu à mè: Mɔizi! Mɔizi! ɔ a wèwà à mè: Má kɛ! 5 Lua òè: Nsu sɔio. N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ rɪ zɛu adoaɛ ma kua la yáí. 6 ɔ à mè: Máme má n deziɔ Ablahaũ rɪ Izaakio rɪ Yakɔbuo Lua ũ. ɔ Mɔizi ɔkù a wéwa, ké a wɛsia Luale vía vɪ yáí. 7 ɔ Dii mè: Ma taasi pɔ ma gbɛɔ lé kɛ Egipi è, mé ma wii pɔ an wɛtánaɔ tò aalɛ lé mà. Má rɪ wáwáka dɔ. 8 Ayámɛto ma pila mà rɪ sí Egipiɔwa, mí rɪ bɔlɛ búsupiu, mí gérɪnɔ búsu táaede yaasau, gu pɔ vɪ rɪ zɔ'io diu, búsu pɔ Kanaaɔ kuu rɪ Itio rɪ Amɔlɔ rɪ Pelizio rɪ Iviɔ rɪ Yebusio. 9 Isailio willea ma le sa, mé ma ía pɔ Egipiɔ lé damá

* 2:2 Zɪn 7.20, Èbɛ 11.23 † 2:10 Zɪn 7.21 ‡ 2:10 Bɛɛ mè bɔa. § 2:11 Èbɛ 11.24-26 * 2:15 Zɪn 7.23-29, Èbɛ 11.27 † 2:22 Bɛɛ mè bòmɔ. ‡ 2:24 Daa 15.13-14, 18

è. ¹⁰ Gé sa, ma n zɪ Falaɔɔwa, ké n ma gbé Isailiɔ bɔle Egipi.* ¹¹ ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Dén ma ũ ké mà gé Falaɔɔwa mà Isailiɔ bɔle Egipi? ¹² Lua òè: Máo kunnɔɛ. Zia pɔ ma n zɪ seelan ke: Tó n rí bɔle Egipi, á ma sisi gbɛɛ bee pɔleu.

¹³ ɔ Mɔizi ò Luaɛ: Tó ma ge má ò Isailiɔne ma mèn an deziɔ Lua mé ma zɪmá, tó aa ma la n tɔi, kpelewa má onéi? ¹⁴ Lua wèwà à mèn: Mámɛmaa gbé pɔ má dé a ũ.† Oné máme ma n zɪmá. ¹⁵ Lua òè lɔ: O Isailiɔne n me ma Dii an deziɔ Ablahaũ rí Izaakio rí Yakɔbuo Lua mé n zɪmá. Ma tɔn we gɔɔpii. Aɔ ma sisi màa e á buiwa. ¹⁶ Ge n Isaili gbɛzɔɔ káaa, ní oné ma Dii an deziɔ Ablahaũ rí Izaakio rí Yakɔbuo Lua mé bò mòmá. Oné mále rí e, ma yá pɔ wále kené Egipi è. ¹⁷ Má rí bɔle Egipi, gu pɔ aale taasikeupi, mí géɪnɔ bɔsu pɔ Kanaaɔ kuu rí Itiɔ rí Amɔleɔ rí Peliziɔ rí Iviɔ rí Yebusiɔ, gu pɔ vɪ rí z'io diu. ¹⁸ Aa n yámaɛ. Mpi rí Isaili gbɛzɔɔ à ge Egipiɔ kía le, í oè ma Dii Èbeluɔ Lua máme ma bɔ mɔwá, ma mèn aa á gba zé à gé gɔɔ aaɔ kei guwaiwau, ké à e sa'o mapi ma Dii á Luawa. ¹⁹ Má dɔ ké Egipiɔ kía a we à geo, mé í ke ma gánàwà bàasio. ²⁰ Má ɔɔ Egipiɔwa, mí dabudabuɔ ke mà kpaonzi, í gbasa á gbaɛ. ²¹ Má tó Egipiɔ á wegwa, ké tó ále tá, á tá ɔgiio. ²² A nɔɛ pii ánuɔu ge vua nɔamblebɔɔ rí pɔkasaɔ gbɛa a Egipi nɔɛ deewa n rí nɔɛ pɔ kú aa beɔ, í da á negɔɛ rí á nenɔɛne. Màa á Egipiɔ pɔɔ símá dúuduu.

4

Lua Mɔizi gbaa dabudabukɛa zé

¹ Mɔizi wèwà à mèn: Tó aai ma náaikeo, mé aai ma yámao, tó aa mèn níme ni bɔ n mɔao sɔ be? ² ɔ Dii aá là à mèn: Bɔ rí kúa wei? A wèwà à mèn: Goɛ. ³ Dii òè: Pále zɪle. Ké a pále, ɔ à lí mlé ũ, ɔ Mɔizi bɔzá. ⁴ ɔ Dii òè: ɔbɔ n kú a vláwa. Ké a kú, ɔ à èa gɔ go ũ aá ɔzɪ. ⁵ Dii òè: Màa ríyɔ ke, aa e si ké ma Dii an deziɔ Ablahaũ rí Izaakio rí Yakɔbuo Lua mé bò mòmá.

⁶ Dii èa òè lɔ: ɔsɔlɔ n ulau. ɔ a sɔlɔ. Ké a bɔ, a è kusu lía, à kè púuu lán buawa. ⁷ Dii òè: Èa n ɔsɔlɔ n ulau. A èa sɔlɔ. Ké a bɔ, a è à sù a gbɛu. ⁸ Dii òè: Tó aai n náaike aa seela séia sio, aa seela gbɛzá sí. ⁹ Tó aai seela plaapiɔ si aa n yámá sɔo, Niili í tó n kóle tɔɔle, a li au ũe.

¹⁰ ɔ Mɔizi òè: O'o Dii! Za zi yá'o àamanɔo. Baa za gɔɔ pɔ n yá'òmɛɛ, ma lé gbɛaɛ. ¹¹ ɔ Dii òè: Déme ledɔ gbɛnazɪnaɛi? Déme í aá léna naale ge í aá swádokúí? Déme í to aá gu'e ge í aá vlakúí? Ma Dii, mámeo lò? ¹² Gé sa! Má dɔnle rí yá'oao, má yá pɔ ríyɔ o dane. ¹³ ɔ à mèn: O'o Dii! N yá na! Gbɛpále zɪ. ¹⁴ ɔ Dii pɔ pà Mɔizizi à mèn: N vli Aalona Levii bui kuo lé? Má dɔ ké yá'o zɪ'uaànɔo. Ale mɔ dainle. Tó à wesɪnle, aá pɔ a ke na. ¹⁵ Yá'oaànɔ, ní yá pɔ a su o daè. Mapi, máo dɔále rí yá'oao, mí yá pɔ ásu ke daé. ¹⁶ A yá'o gbɛɔne n gɛɛ ũ, aɔ de n ledɔkena ũ, mé ríyɔ deè Lua ũ. ¹⁷ Goɛ sé ñyɔ kúa, ní seelaɔ keɔ.

Mɔizi saa Egipi

¹⁸ Mɔizi tà a ánsue Yetolowa, a òè: Ma gba zé mà ta ma gbéɔ kɪi Egipi, mà e tó aa ku wèni guu e tia. Yetolo òè: Ka aafia. ¹⁹ A mɔ lè Dii ò Mɔizi Madiá bɔsuu à mèn: Fele n ta Egipi, asa gbé pɔ aale n we yáaɔ gága pii. ²⁰ ɔ Mɔizi a na sè n a negɔɛnapiɔ, à rí dí zaa'lnaɔ kpe, à èa lé tá Egipi, a Lua gopi kúa. ²¹ ɔ Dii òè: Tó n ka Egipi, dabudabuɔ pɔ ma a iko kpámaɔ ke Falaɔɔ e pii. Kási má áa swáfɛè, í gí gbéɔ gbɛaɛ. ²² Ní oè ma Dii ma mèn Isaili mé ma negɔɛ séia ũ, ²³ ɔ má

* **3:10** Zɪn 7.30-34 † **3:14** Zaa 8.24, Zia 1.4, 8

òè àà ma nɛgɔɛ sɛ́iapi gbae àà gɛ ma sísi. Lá à gĩ àà gbaei, má àà nɛgɔɛ sɛ́ia de sa s̄ɛ.

²⁴ Zé guu Moizi lé i guei, 5 Dii àà lè we, a ye à àà de. ²⁵ Ɔ Sefola gbè fēna sè à a nɛ t̄z̄z̄ò, * à a gyafɔɔ nà Moizi gbáwa à m̀è: Sīanae, míme ní ma au ḡɔ ũ. ²⁶ T̄z̄z̄a bee yáí à m̀è, au ḡɔ. Ɔ Dii Moizi tò.

²⁷ Dii ò Aalonae: Gé dai Moizile guwaiwaiu. Ɔ à gè àà lè Lua gbɛ k̄íi, à lepèwà. ²⁸ Moizi yá p̄ Dii a z̄í oi d̀àu a síu Aalonae ní seela p̄ a òe à keɔ. ²⁹ Ɔ Moizi ní Aalonao tà Egipi aa Isaili gbɛz̄z̄ɔɔ k̄áaa. ³⁰ Aalona yá p̄ Dii ò Moizie d̀àu a síuné pii, 5 Moizi dabudabupio k̀è Isailio wáa. ³¹ Aa yápi sí. Ké aa mà Dii mé mò ní gwai à ní taasikɛa e, 5 aa k̀ulɛɛ aa mipèlɛ.

5

Moizi ní Aalonao gɛa Falaɔɔ gwai

¹ Bee gbea Moizi ní Aalonao gè Falaɔɔ lè aa òè: Yá p̄ Dii Isailio Lua òn ke: A m̀è n̄ a gbéɔ gbae aa gɛ dikpɛkɛɛ guwaiwaiu. ² Falaɔɔ wè má à m̀è: Dén Dii ũ ké mà misiiɛɛ, mí Isailio gbaei? Má Dii d̄ɔ. Má Isailio gbaeɔ. ³ Ɔ aa òè: Ebeluo Lua mé b̀ò m̀òwá. Wá gba zé wá gɛ ḡɔɔ àaɔ kei guwaiwaiu, wí sa'o Dii wá Luapiwa, ké asu gagyákawáguo ge z̄í. ⁴ Ɔ Egipio kíapi ò Moizie ní Aalonao: Akea á tò gbéɔ laai lé go ní z̄íwai? A ea á z̄íwa. ⁵ Ɔ à èa m̀è: Ké gbéɔ dasikù sa, 5 á ye aa kámabo ní ní z̄íoa?

⁶ Zibeezi Falaɔɔ yād̄ilɛ Isaili wetānaɔne ní ní d̄ɔaanaɔ à m̀è: ⁷ Asuli musá kpámá aa bilikibò lá i ke yāawa bo. Aali gé ní p̄ k̄éi níz̄lae. ⁸ Kási aali bilikibò a lé gbeu lá aai b̀ò z̄iwaɛ. Asu laonéo, asa màadeɔne. A yáí tò an wii d̀ò, aale me wa ye gé sa'oi ní Luawaɛ. ⁹ A z̄í k̄áfiné, ké aasu íampak̄i e aa laaido ege yáɔwa bo.

¹⁰ Ɔ an wetānapio ní ní d̄ɔaanaɔ mò wa òné: Falaɔɔ m̀è á musá kpáwá bo. ¹¹ A gɛ sɛ́lɛ áz̄la gu p̄ á eu. Kási wá z̄í laoéɔ, baa yɔɔ. ¹² Ɔ aa fáaa aa gè Egipi gupiiu s̄ɛ k̄éi musá ũ. ¹³ An wetānapio b̀ò naemá lá gu lé d̀ò, ké aali ní z̄í né, lá aai nɛ ḡɔɔ p̄ wí musá kpámáwae. ¹⁴ Wá gbēa k̀è Isaili d̄ɔaana p̄ an wetānaɔ ní díɛɔne, wa òné: Akea i bilikibò gbá ge ḡia, à kà lá wá a lé dàé yāawao ní? ¹⁵ Ɔ Isaili d̄ɔaanaɔ gè wiilè Falaɔɔwa aa m̀è: Akea níɛ ke wápio n z̄òblenaɔne máai? ¹⁶ Wáɛ musá kpáwá bo, mé wáɛ me wá bilikibò. Wáɛ wá gbɛ, kási n gbéɔ mé táae v̄i. ¹⁷ Ɔ à m̀è: Màadeɔn á ũ. M̀aa á b̄eò! A yáí b̀ò me á gé sa'oi Diiwae. ¹⁸ A gé z̄ík̄ei. Wa musá kpáwá bo, kási áli bilikibò lá wa dàé léue.

¹⁹ Ké wa ò Isaili d̄ɔaanaɔne aasu ḡɔɔ do bilikibòa laoo, aa d̄ò ké wá yá èe sa. ²⁰ Ké aa b̀ò Falaɔɔ k̄íi, aa kpáaũ ní Moizio ní Aalonao, aale ní dá, ²¹ 5 aa òné: Dii á yá gwa, i yákpalek̄eáno, asa á tò Falaɔɔ ní a gbéɔ ye wá ḡiyáio. A wá dea zé kpámáe. ²² Ɔ Moizi èa gɛ ò Diie: Dii, b̄óyáí n íadà gbépiowai? Bee yáí n ma z̄íia? ²³ Za ḡɔɔ p̄ ma gɛ ya'ò Falaɔɔe ní n t̄so, 5 áɛ íada n gbéɔwa, mé ni ní b̀ò!

6

Dii Isailio suabaa lɛgbɛa Moizie

¹ Ɔ Dii òè: Nȳɔ yá p̄ má ke Falaɔɔe e tia. A ní gbae ma gbáa z̄ɔɔ yáí. A ní yá a búsuu ma gbáa z̄ɔɔ yáí. ² Ɔ Lua èa ya'ò Moizie à m̀è: Mámɛmaa Dii, ³ ma b̀ò m̀ò Ablahaũ ní Izaakio ní Yakòbuowa Lua Gbáapiide ũ, * kási aai ma d̄ò ké

* 4:25 Daa 17.10 * 6:3 Daa 17.1, 28.3, 35.11

ma tɔn Diio. ⁴ Ma baa kúrɔnɔ ma mɛ má Kanaa búsu pɔ aa ku a guu nibɔɔ ũ kpámá. ⁵ Ma Isailio aukɛa má an zɔblea Egipiɔnɛ yáí, mé ma baa pɔ kúrɔnɔpi i sámaguo. ⁶ Ayámɛto o Isailiɔnɛ n mɛ: Mámɛmaa Dii, má á bɔ zɪ gbáa pɔ Egipiɔ dáɛ guu, mí á bo. Má yákpalekɛrɔnɔ, mí á bo rí ma gása gbáao. ⁷ Má á sé ma gbéɔ ũ, míɔ de á Lua ũ, ɪ dɔ́ ké mámɛmaa Dii á Lua pɔ á bɔ Egipi zɪ gbáau. ⁸ Má géánɔ búsu pɔ ma a legbɛ Ablahaŭ rí Izaakio rí Yakɔbuoɔnɛ guu. Má á gba à vɪ. Mámɛmaa Dii.

⁹ Mɔizi yápi ò Isailiɔnɛ, kási aai aà yámao, ké zɔzɪ pásɪ rí kádè yáí. ¹⁰ ɔ Dii ò Mɔizie á mɛ: ¹¹ Gɛ n ò Egipiɔ kí Falaɔɔɛ aà Isailio gbae aa bɔle a búsuu. ¹² ɔ Mɔizi wɛ Diiwa à mɛ: Lá Isailio lí ma yámao, ma gbé pɔ ma lé gbia, kpelewa Falaɔɔ a ma yámai?

Mɔizi rí Aalonaɔ buibɔkti

¹³ Dii yá'ò Mɔizie rí Aalonaɔ Isailio rí Egipiɔ kiao yá musu, a ònɛ aa bɔle rí Isailio Egipi. ¹⁴ An bui uabeleɔ tɔn kɛ: Isaili nɛgɔɛ séia Lubɛni nɛgɔɛɔn kɛ: Anɔki, Palu, Ezɔnɔ, Kaami. Lubɛni buiɔn we. ¹⁵ Simeɔ nɛgɔɛɔn kɛ: Yemuɛ, Yamini, Oada, Yakɛ, Zohaa rí Kanaa nɔɛ né Sauluo. Simeɔ buiɔn we. ¹⁶ Levii nɛgɔɛɔ tɔn kɛ an buiwa: Geesɔ, Keata, Melali. Levii kɛ wɛ basoolokwi rí soplaɔɛ (137). ¹⁷ Geesɔ nɛgɔɛɔn kɛ an buiwa: Libɛni rí Simeio. ¹⁸ Keata nɛgɔɛɔ tɔn kɛ: Amlaŭ, Isaa, Heblɔ, Uzieli. Keata kɛ wɛ basoolokwi rí áaɔɔɛ (133). ¹⁹ Melali nɛgɔɛɔn Mali rí Musio ũ. Levii buiɔn we daɛdaɛ.

²⁰ Amlaŭ a dasɛ Yokɛbedɛ sɛ nɔ ũ, ɔ à Aalona rí Mɔizio Ìò. Amlaŭ kɛ wɛ basoolokwi rí soplaɔɛ (137). ²¹ Isaa nɛgɔɛɔn Kole rí Nefegio rí Zikelio ũ. ²² Uzieli nɛgɔɛɔn Misaɛli rí Elezafáɔ rí Sitelio ũ. ²³ Aalona Aminadabu né Elisɛba, Naasɔ dáɛ sɛ nɔ ũ, ɔ à Nadabu rí Abiuo rí Elezaao rí Itamaa Ìò. ²⁴ Kole nɛgɔɛɔn Asii rí Elikanao rí Abiasafao ũ. Kole buiɔn we. ²⁵ Aalona né Elezaa Putieli nɛnɔɔɔ do sɛ nɔ ũ, ɔ à Fineasi Ìò. Levii bui uabeleɔn we daɛdaɛ.

²⁶ Aalona rí Mɔizi pɔ Dii ònɛ aa Isailio bɔle Egipi gágán we. ²⁷ Ampio mé yá'ò Egipiɔ kí Falaɔɔɛ, ké aa e Isailio bɔle Egipi. ²⁸ Ké Dii yá'ò Mɔizie Egipi, ²⁹ á mɛ ámɛaa Dii, yá pɔ ále oɛ aà o Falaɔɔɛ pii. ³⁰ ɔ Mɔizi òɛ á lé gbiaɛ, kpelewa Falaɔɔ a ma yámai?

7

Yá mèn kwi yíaa Egipiwa

¹ ɔ Dii ò Mɔizie: Gwa! Ma n kɛ Falaɔɔɛ lamawa, ɔ n vɪi Aalona de n yá'ona ũ. ² Yá pɔ má ònɛ pii o n vɪi Aalonaɛ, i o Falaɔɔɛ aà Isailio gbae aa bɔle a búsuu. ³ N beeo má aà swáfɛè. Má seelaɔ rí dabudabuɔ kɛ Egipi dasi, * ⁴ kási Falaɔɔ a á yámao. Má ɔtɔ Egipiɔwa, mí yákpalekɛrɔnɔ, mí bɔ rí ma zɪgɔ́ ma gbé Isailio. ⁵ Tó ma bɔ rí ma gbáao Egipi, má Isailio bɔleu, Egipiɔ i dɔ́ sa ké mámɛmaa Dii. ⁶ ɔ Mɔizi rí Aalonaɔ kɛ lá Dii ònéwa. ⁷ Gɔɔ pɔ aa yá'ò Falaɔɔɛ, Mɔizi wɛ basiiɔɛ, Aalona sɔ wɛ basiiɔ rí áaɔɔ.

⁸ ɔ Dii ò Mɔizie rí Aalonaɔ: ⁹ Tó Falaɔɔ dabudabu gbɛama, o Aalonaɛ aà a go se pále aà aɛ, i lí mlɛ ũ. ¹⁰ Ké Mɔizi rí Aalonaɔ gɛ Falaɔɔ kí, aa kɛ lá Dii ònéwa. Aalona a go se pále Falaɔɔ rí a íwaɔ aɛ, ɔ à lí mlɛ ũ. ¹¹ ɔ Falaɔɔ Egipi wɛzɛnaɔ rí ɛsɛdeɔ sisi, ɔ aa dabudabupi kɛ màa sɔ rí ɛsɛdeke guu. ¹² Ké an baade a go pále, † ɔ an gopio lí mlɛɔ ũ sɔ, ɔ Aalona go rí pɔɔ mòmɔ. ¹³ Falaɔɔ swá yíaaɛ, i rí yámao lá Dii òwa.

* 7:3 Zln 7.36 † 7:12 2Tim 3.8

Iɔ lia au ũ

14 Dii ò Mɔizie: Falaɔ swá gbáa, à gí gbéɔ gbaei. 15 Ge ñ aà le zia kɔɔ, gɔɔ pɔ àle gé swai, níɔ aà dā Niili sae we. Nyɔ n go pɔ lí mlé ũpi kúa, 16 ní oè ñ me, ma Dii Ebeluɔ Lua máme ma n zíwà ñ oè aà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísii guwaiwaiu, kási e tia i mao. 17 Ma Dii ma mè, yá pɔ a to aà dɔ ké mámema Diin ke: Tó n Niili í lè n go pɔ ní kúao, a lí au ũe.‡ 18 Kpɔ pɔ kú ípi guuɔ i gaga, Niili í i gídɔ, Egipiɔ i fua mii.

19 ɔ Dii èa ò Mɔizie: O Aalonaè aà a go se dɔ Egipiɔ ía, an swaɔ ní rí swa'ɔnaɔ ní rí biaɔ ní rí íkalekɔiɔ píi, i gɔ au ũ. Au íɔ daa gua Egipi, baa rí pɛnaɔ ní olaɔ guu ío píi.

20 ɔ Mɔizi ní Aalonaɔ kè lá Dii ònéwa. Aalona a gopi sè à Niili í lèò Falaɔ ní a íwaɔ wáa, ɔ ípi gè au ũ píi. § 21 Kpɔ pɔ kú a guuɔ gága, ɔ Niili ípi gídɔ, Egipiɔ fùa mii. Au daa gua Egipi. 22 Egipi esedeɔ kè màa sɔ ní esedeke guu, ɔ Falaɔ swá gbáakù, í ní yámao lá Dii òwa. 23 Falaɔ èa tà a be, i yápi da seo. 24 Egipiɔ bia yɔyɔ Niili gɔsɔwa, ké wà e imi, asa aai fɔ swada í mío. 25 A ku màa e gɔɔ soplá Dii Niili lea gbæa.

Blɔɔ kaa

26 ɔ Dii ò Mɔizie: Ge ñ o Falaɔe, ma Dii ma mè aà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísii. 27 Tó à gí ní gbaei sɔ, má tó blɔɔ ka aà bùsu gupiiue. 28 Blɔɔ Niili pa e aa bua sísla, aai gè aà ua e aà kpéu kpea, aai dede aà wúleɔwa. Aa gè aà íwaɔ uao ní aà gbéɔ uao. Aa ka aà kínaɔ guu ní aà blédabɔɔ. 29 Blɔɔ dede wá ní aà gbéɔ ní aà íwaɔ píi.

8

1 Dii èa ò Mɔizie: O Aalonaè aà a go se dɔ swaɔla ní swa'ɔnaɔ ní biaɔ, blɔɔ i ka Egipi bùsuu. 2 Ké Aalona a go dɔ Egipi íɔla, ɔ blɔɔ bɔle lí bùsupia. 3 ɔ esedepiɔ kè màa sɔ ní esedeke guu, aa tò blɔɔ lí Egipia.

4 ɔ Falaɔ Mɔizi ní Aalonaɔ sísi à mè: A awakpa Diie aà blɔɔ kèa ní ma gbéɔ, mí á gbéɔ gbae aa gé sa'oiwà. 5 ɔ Mɔizi ò Falaɔe: Gɔɔ dilemèe mà awakpane Diie ní n íwaɔ ní n gbéɔ, ké aà blɔɔ kèma ní n uao, aai gɔ swai ado. 6 Falaɔ mè: Zia. ɔ Mɔizi mè: A ke lá ní òwa ké ñ e n dɔ gbèe muaa ní Dii wá Luaoo. 7 Blɔɔ kèma ní n uao ní n íwaɔ ní n gbéɔ, aai gɔ swai ado.

8 Ké Mɔizi ní Aalonaɔ gò Falaɔ kíi, Mɔizi wabikè Diiwa blɔɔ pɔ a kà Falaɔguu yá musu. 9 Dii Mɔizi wabikea mà, ɔ blɔɔpiɔ gága kpéɔ guu ní uao ní wénkpeɔ. 10 Wa kàaakáa, ɔ bùsu gídɔ píi. 11 Ké Falaɔ è dáama kè, aà swá èa gbáakù, ɔ i Mɔizi ní Aalonaɔ yámao lá Dii òwa.

Gái kaa

12 Dii ò Mɔizie: O Aalonaè aà a go sé, i tɔle léò, bùsuti i lí gáíɔ ũ Egipi gupiiu. 13 ɔ aa kè màa. Aalona a go sè à tɔle léò, ɔ bùsuti lí gáíɔ ũ, aa kà gbènazínaɔguu ní nɔbɔɔ. Egipiɔ bùsuti lí gáíɔ ũ píi. 14 Esedeɔ yɔwà màa ní esedeke guu sɔ, ɔ aa fùa. Gáíɔ kà gbènazínaɔguu ní nɔbɔɔ. 15 ɔ esedeɔ ò Falaɔe: Lua ɔgbæe. Kási Falaɔ swá gí yíaae, i ní yámao lá Dii òwa.

Úsina kaa

16 Dii ò Mɔizie: Fèle kɔkɔ ge Falaɔ le gɔɔ pɔ àle gé swai, ní oè ma Dii ma mè aà ma gbéɔ gbae aa gé ma sísii. 17 Tó à gí ní gbaei, má úsina kaaagu ní aà íwaɔ

‡ 7:17 Zia 11.6, 16.4 § 7:20 Sou 78.44, 105.29

ń aà gbéó ń aà be kpéwe. Egipi kpéó i pa ń úsɪnao, aa da ɔɔleɛ se. ¹⁸ Goo bee Gosé búsú gu pɔ ma gbéó kuu ɔ má bo ado. We úsɪnao kauo, ké aà e dɔ ké mámɛmaa Dii aà búsú. ¹⁹ Má a gbéó dɔkɔe ń aà gbéó. Zia ɔ seelapi a ke.

²⁰ ɔ Dii kè màa. Úsɪnao kà Falaɔo ua ń aà ɪwaɔ uaɔ. Egipi ɔkpá pii úsɪnao yáí. ²¹ ɔ Falaɔo Moizi ń Aalonao sísi à mè: A ge sa'o á Luawa búsú la. ²² ɔ Moizi òè: A zɛví wà ke màao, asa pɔ pɔ wá sa'oò Dii wá Luawa de Egipiɔne tɛ úe. Tó wa sa'o ń pɔ pɔ dené tɛ úo ń wáa, aa wá pápa ń gbɛo aa wá dedeo lé? ²³ Wá táa'o guwaiwaiu gɔo áaɔe, wí gbasa sa'o Dii wá Luawa lá a òwɛɛwa. ²⁴ ɔ Falaɔo mè: Má á gbæe à ge sa'o Dii á Luawa guwaiwaiu, áma ásu gé zào. A awakpaɛmɛe sa. ²⁵ Moizi òè: Tó ma ta, má awakpaè, i úsɪnao kɛma zia ń n ɪwaɔ ń n gbéó. Ama ńsu mɔafilike n gí gbéɔne aa gé sa'oi Diiwa bo. ²⁶ Ké Moizi bò Falaɔo kíí, à awakpaè Diie. ²⁷ Dii aà wabikea mà, ɔ úsɪnao kè Falaɔowa ń a ɪwaɔ ń a gbéó. I gɔ gueio, baa mendo. ²⁸ Kási Falaɔo swá gí gbáa e tia, i ń gbáeo.

9

Pɔtuɔ gagaa

¹ Dii ò Moizi: Ge n Falaɔo le, ní oè Dii á Ebeluɔ Lua mè, aà ma gbéó gbæe aa gé ma sísi. ² Tó á gí ń gbæi mé a ń kúa e tia, ³ má ɔtɔ aà pɔtuɔowa bua. Má gagyá pásí ká aà sɔ́gu ń aà zàa'ɪnao ń aà yiongo ń aà zuo ń aà são ń aà bleo. ⁴ Má Isaili pɔo dɔkɔe ń Egipi pɔo. Isaili pɔo kee a gao. ⁵ Ma Dii ma a gɔɔdile. Zia má bee ke búsú la.

⁶ Ké gu dɔ, ɔ Dii kè màa. Egipi pɔtuɔo gága pii, kási Isaili pɔo kee i gao. ⁷ Falaɔo yá pɔ kèpi gbèa a mà Isaili pɔo kee i gao, kási aà swá gí gbæe, i gbépi gbæo.

Sáne kaa Egipiɔgu

⁸ Dii ò Moizi ń Aalonao: A mua túfu ɔ̀kpa, Moizi i fá musu Falaɔo æ, ⁹ i da Egipi búsua pii lán luutɛwa, i ka gbɛnazɪnao ń nɔ̀boogu sáne u gupiiu. ¹⁰ ɔ aa mua túfu sèle aa gèò Falaɔo kíí. Ké Moizi túfupi fá musu, ɔ à kà gbɛnazɪnao ń nɔ̀boogu sáne ú.* ¹¹ Eɛedeo i fɔ̀ gè Moizi kíio sánepio yáí, asa à ń lé ń Egipi piie. ¹² ɔ Dii Falaɔo swáfè lá a ò Moiziɛwa, ɔ i ń yámao.

Lougbe kwæa

¹³ Dii ò Moizi: Fele kɔkɔo ge Falaɔo le, ní oè ma Dii á Ebeluɔ Lua ma mè, aà ma gbéó gbæe aa gé ma sísi. ¹⁴ Ké bee sa má'la pii kpáaazi ń aà ɪwaɔ ń aà gbéó, ké aà e dɔ dúnia guu pii gbèe muaamanɔ. ¹⁵ Asa tó ma ɔ̀tómá ma gagyákarngu yáa, dɔ aapi ń a gbéó aa làa dúnia guu. ¹⁶ Má tò aà ku ké aà ma gbæe e, ma tó i lí dúnia piie.† ¹⁷ Lá ále azia se lesí de ma gbéola e tia, ále ń gbæo, ¹⁸ zia ma'aí má tó lougbe pásí kwé maamaa, lougbe pɔ a taa i ke Egipi yáao zaa wa kále e ń a gbæo. ¹⁹ Oè aà gbéó zí aa aà pɔtuɔo ń pɔ pɔ a ví buao séle káka kpéu pii. Gbɛnazɪnao ń pɔ pɔ kú báasi, tó wi gɛrɪno kpéuo, lougbe a kwémá aa gagæe.

²⁰ Falaɔo ɪwaɔo vlakè Dii yáe, aa ń zɪkenao ń ń pɔtuɔo káka kpéu. ²¹ Ama gbé pɔ aai Dii yádao, aa ń zɪkenao ń ń pɔtuɔo tò báasi. ²² ɔ Dii ò Moizi: ɔse musu, lougbe i kwé gbɛnazɪnao ń pɔtuɔo ń buapɔowa Egipi búsú gupiiu. ²³ Ké Moizi a go dɔ musu, Dii tò lou lé púna, ále ma ń gbæo, ále pile, mé lua lé su ɔɔlewa. Dii lougbe kà Egipiɔgu.‡ ²⁴ Lougbe lé kwé, lou lé pilepile. Lougbe pi pásí. Zaa

* 9:10 Zia 16.2 † 9:16 Lom 9.17 ‡ 9:23 Zia 8.7, 16.21

Egipi b̄usu ku, lou bee taa i mau yāao. ²⁵ Loughbepi p̄o p̄o kú bàasi Egipi b̄usuuo ásookè pii, gbēnazinao n̄ potuoo n̄ buap̄oo pii. A s̄ēa lío è'e pii. ²⁶ Gosē b̄usu gu p̄o Isailio kuu ō loughbepi i kauo ado.

²⁷ Falaō M̄oizi n̄ Aalonao sisi a òné: Ké bee sa ma duunakè. Dii dee yá nae, mapi n̄ ma gb̄é t̄aaeden wá ũ. ²⁸ A awakpaè. Loupūnaa n̄ loughb̄e beeo k̄a. Má á gb̄ae sae, wa gíe lo. ²⁹ M̄oizi òè: Tó ma b̄o wénkpe, mé ma a o d̄o Dii kíi oi, loupūnaa a ze, loughb̄e i láa, ké n̄ e n̄ d̄o t̄oleá Dii p̄o. ³⁰ Ama má d̄o ké mpi n̄ n̄ Iwao, ále v̄l̄ake Dii Luaeo e tia.

³¹ Naa n̄ maseo òokp̄a, ké naa pia mé mase m̄oe b̄o yáí. ³² Ese n̄ weao i òokp̄ao, ké aai ma gb̄ez̄a yáí. ³³ M̄oizi b̄o Falaō kíi á gè wénkpe, á a o d̄o Dii kíi oi, ō loupūnaa n̄ loughb̄eo z̄e, lou i ma lo. ³⁴ Ké Falaō è lou n̄ loughb̄eo n̄ loupūnaao z̄e, á gí lé duunake, aá swá gb̄aakù, aapi n̄ a Iwao. ³⁵ Aá swá yiaa, á gí Isailio gb̄aei lá Lua dà M̄oizie a òèwa.

10

Kwaō kaa

¹ Dii ò M̄oizie: Gé Falaō kíi, asa ma aá swáf̄è n̄ aá Iwao, ké mà a dabudabue beeo ke n̄ guu, ² ke n̄ e n̄ o n̄ néone n̄ n̄ t̄ūnao lá ma Egipio wet̄à n̄ dabudabu p̄o má kè n̄ guuo, í d̄o ké m̄amema Dii. ³ O M̄oizi n̄ Aalonao ge ò Falaōe aa mè: Dii Ebeluo Lua mè, n̄ȳo ku misiileae sai e b̄oe ni? N a gb̄éo gb̄ae aa gé a sisi. ⁴ Tó n̄ gi n̄ gb̄aei, zia a kwaō ka n̄ b̄usu, ⁵ aa da t̄olea, wa gu'eo, aai léle p̄o p̄o ḡōne loughb̄e gb̄eawo n̄ lío pii. ⁶ Aa ka n̄ kp̄eo pai n̄ n̄ Iwao p̄o n̄ Egipio p̄o pii. N maeo n̄ n̄ deziio aai a taa e yāao, za ḡoo p̄o aa z̄ōle b̄usu la e n̄ a gb̄ao. O M̄oizi èa b̄o Falaō kíi.

⁷ Falaō Iwao òè: Gb̄épio aao músikpawázi màa e b̄oe ni? Gb̄épio gb̄ae aa gé Dii n̄ Lua sisi. N d̄o ké Egipi òokp̄ao lé? ⁸ O wá èa sù n̄ M̄oizio n̄ Aalonao Falaō kíi, a òné: A gé Dii á Lua sisi. A deo mé aa géi? ⁹ M̄oizi w̄ewà à mè: Néf̄enen gb̄ez̄o. Wá gé wápii e n̄ wá neḡōe n̄ wá nen̄ōe n̄ wá s̄ao n̄ wá bleo n̄ wá zuo, asa Dii dikpe ō wále gé kei. ¹⁰ O a òné: Tó ma á gb̄ae n̄ á n̄ōe n̄ á néo ápii, Dii á b̄o! A laaika! A ye f̄eman̄o. ¹¹ Aawo! A ḡōe mé aa gé Dii sisi, asa bee á gb̄ea. O wá n̄ yá Falaō kíi.

¹² Dii ò M̄oizie: N odo Egipi b̄usua, kwaō i ká, aai s̄e n̄ lá p̄o b̄o loughb̄e gb̄eao ble pii. ¹³ Ké M̄oizi a go d̄o Egipia, Dii b̄o n̄ íanao gukpe oi, ále pé b̄usupiwa fáane n̄ gwáas̄inao zesai. Ké gu d̄o, gukpe íanapi s̄u n̄ kwaō.* ¹⁴ O kwapio mò ku Egipi b̄usua pii. An dasi de a yāa p̄ola, mé a taa a ke bau lo. ¹⁵ Aa kp̄ale t̄olea gupiiu, ō t̄ole sisi. Aa s̄e n̄ láo n̄ libe p̄o b̄o loughb̄e gb̄eao bl̄e pii. S̄e ge l̄ae ku Egipi b̄usu lo.

¹⁶ Weḡo Falaō M̄oizi n̄ Aalonao sisi à mè: Ma duunakè Dii á Luae n̄ ápio. ¹⁷ A s̄uu ḡendonae bee kemañ n̄ ma duunao, í awakpamee Dii á Luae aá kaalee bee k̄ea. ¹⁸ Ké á b̄o Falaō kíi, á awakp̄a Diie. ¹⁹ O Dii b̄o n̄ ían gb̄aao be'ae oi, á mò kwaō s̄ele ká Isia T̄eau. Baa kwa m̄endo i ḡo Egipi lo. ²⁰ Dii Falaō swáf̄è, ō i Isailio gb̄eao.

Gusia daa Egipia

²¹ Dii ò M̄oizie: Ose musu, gusia p̄o wa e o k̄awá i da Egipia. ²² Ké M̄oizi odo musu, ō gusia ḡeele dà Egipia gupiiu e ḡoo áaō.† ²³ Wili k̄ō'eo, mé gb̄e i e ḡo a t̄iao e ḡoo áaōpi. Kási gupua ku gu p̄o Isailio kuu pii.

* 10:13 Zia 9.3 † 10:22 Sou 105.28, Zia 16.10

24 Ǿ Falaɔɔ Mɔizi sisi à mè: A gé Dii sísií rí á nɔɔ rí á néɔ píi, í á sã rí á bleɔ rí á zuɔ tó. 25 Mɔizi mè: To wàɔ wá sa'obɔɔ rí sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔɔ kúa, ké wá e wá Dii wá Lua gbagbað. 26 Sema wá gé rí wá pɔtuɔɔ, baa mendo a gɔɔ, asa an guu ɔ wá sa'obɔɔ se u wá Dii wá Lua gbagbað. È wàɔ gé kái we, wá dɔ pɔ pɔ wá sé wá sa'owá gíao. 27 Dii Falaɔɔ swáfɛ, ɔ i we rí gbáeo. 28 Falaɔɔ ò Mɔizie: Gomɛe we! Nsu tó wá wé ke síiɔ bo. Zí pɔ wa wesikòle, n gaɛ. 29 Ǿ Mɔizi mè: Lá rí ò, má wesinle bo.

11

Egipi negɔe séiaɔ gagaa

1 A mɔ lè Dii ò Mɔizie yáa à mè: Má íada Falaɔɔwa rí Egipi búsuɔ gɛn do lo, i gbasa á gbae. Tó ále á gbae, a á yáe fá! 2 O gbéɔne an baade gɔe rí nɔɔe ánuɔu pɔɔ rí vua pɔɔ gbea gbé pɔ á ví Egipi gbé úwa. 3 Má tó Egipiɔ Isailiɔ wegwa. Mɔizi sɔ a beee ví Egipi Falaɔɔ íwaɔ rí a gbéɔne.

4 Ǿ Mɔizi ò Falaɔɔe: Dii mè, gwáasin weedo á pã Egipi búsuɔ, 5 Egipi negɔe séiaɔ i gaga píi sea za Falaɔɔ pɔ zɔleá báawa néwa e à ge pe nɔe zíkɛna pɔ aal wísilɔ pɔwa rí pɔtuɔ nesana séiaɔ píi. 6 Búbua gbáa a da Egipia gupiiu, a taa i ke yáao, mé a ke bau bo. 7 Kási Isailiɔ guu baa gbɛ a gbodɔ gbɛnazina ge pɔtuowao, ké ñ e ñ dɔ Dii Egipiɔ dɔkɔe rí Isailiɔ yáí. 8 N íwae beeo mɔ ma kíi píi, aai kúlemɛe, aai me má gé rí ma gbéɔ píi. Bee gbea sa mí gé. Ǿ Mɔizi bɔ Falaɔɔ kíi rí pɔfɛ zɔɔ.

9 Dii ò Mɔizie yáa à mè: Falaɔɔ a n yámao, ké ma dabudabukeao e dasikú Egipi yáí. 10 Mɔizi rí Aalonao dabudabupio kè Falaɔɔ ae píi, ɔ Dii aá swáfɛ. A gí Isailiɔ gbaei aa bo a búsuu.

12

Gɛamusu dikpe

1 Dii yá'ò Mɔizie rí Aalonao Egipi à mè: 2 Mɔe bee líb deé mɔ séia u wɛ rí wɛo. 3 A o Isailiɔne píi, mɔe bee gɔɔ kwide zí uale rí ualeo píi aali sã se mendo. 4 Tó ua gbéɔ dasi i ka aa sã mendo neo, aa sé rí ua pɔ aa ku kɔ saeo a gbéɔ dasileu, ké a kíni su gɔo yáí. 5 A sása ge blesan bɔbna pɔ sáa vlo sé.* 6 Isailiɔ píi, baade a pɔ gwa e mɔe bee gɔɔ gɛo mendoaide zí. Oosi i de, 7 í a aɔ lé kpé pɔ wa a nɔɔ sou kpɛele gɔwa, ɔplaaí rí zɛzio rí musuo. 8 Gwáasin doupi à nɔɔpi kpátea, í só rí kàao rí lá kísão. 9 Asu so búsu ge fúukeao. A kpátea rí a mio rí a gbáɔ rí a guupɔɔ. 10 Asu to gu dɔ a kíniwao. Tó a kíni gɔ, à káteu à tékú. 11 Tó ále só, à asanadɔ, í kyalekpa, á gopana ɔ naa á ɔzɔ, í só kpakpa, asa Dii Gɛamusu sa'obɔe.

12 Gwáasinapi má pã Egipia má negɔe séiaɔ dede búsupi gupiiu rí pɔtuɔ nesana séiaɔ píi, mí yáda Egipi táaɔla. Mámɛmaa Dii. 13 Aupi ɔ de seela ú kpé pɔ á kú a guuwa. Tó mále ɔtɔ Egipiɔwa, mé ma aupi è, má gɛálae, gagapi a á leo. 14 Ali gɔɔpi dile ma dikpe ú a yá dɔngu yáí, ɔ dikpɛpi ke felekka u e á buiwa.

Káaso dikpe

---

* 12:5 Zaa 1.29, Ebe 9.14, 1Pie 1.19

15 Ali kàa so e gɔɔ sɔpla. A gɔɔ sɛ́ia zí àli pɔ́se'ese pɔ́ kú á kpéuɔ kɔ́le,† asa gbé pɔ́ pɔ́sea sò gɔɔ sɔplapi guu, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà deɛ. 16 A gɔɔ sɛ́ia zí n̄ a gɔɔ sɔpladeo àli k̄k̄áaa à ma sisi. Asu zle ke gɔɔ beeo zílo, sema blɛkeɛa gbépiie bàasio, a lén we. 17 Ali Kàaso dikpeke, asa zibeelí ɔ ma á bɔ́le Egipi lán zígɔɔwa. A buiɔ líb dikpepi ke kètɔkɔɛ ù. 18 Mɔ sɛ́ia gɔɔ gɛo m̀endosaide zí oosi, à kàa so e a gɔɔ bao n̄ m̀endoode zí oosi. 19 Pɔ́se'ese su à kú á bɛo e gɔɔ sɔpla, asa gbé pɔ́ pɔ́sea sò, b̀m̀on nò, belen nò, wa aà bɔ Isailiɔ guu wà deɛ. 20 Asuli pɔ́sea so gɔɔ beeo. Gu pɔ́ á kúu pii, àli kàa sò.

Gɛamusu dikpe sɛ́ia

21 Mɔizi Isaili gbɛzɔɔ sisi pii, a òné: A gé á ua sã sɛ́i, í de Gɛamusu dikpekebo ù. 22 A ése sáo se á zɔ au pɔ́ kú ta guuwa, í lé kpele gbɔwa, ɔplaaí n̄ zɛɛíó n̄ musuo. A gbɛe su bɔ a kpéu e gu dɔ. 23 Tó Dii lé pã búsuà àle Egipiɔ dede, mé á au è kpele gbɔwa, a gɛae. A to gbɛdedena gɛázi á á dedeo.‡ 24 Apio n̄ á buiɔ à yápi kua kètɔkɔɛ ù e á buiwa. 25 Tó a gɛ búsu pɔ́ Dii á gbáú lá á a legbɛwa, à lousisiyápi kua. 26 Tó á néo lousisiyápi mi gbèawá, 27 á oné a de Gɛamusu sa pɔ́ wí o Diiwa úe, asa ké á Egipiɔ dede, à gɛ wá Isailiɔ kpéae, i wá dedeo. ɔ gbé kùle Dii e aa mipèle. 28 Ké aa tà, aa kè lá Dii ò Mɔizie n̄ Aalonaowa.

Egipi negɔe sɛ́iaɔ gagaa

29 Gwáasin̄ wɛɛdo Dii Egipi negɔe sɛ́iaɔ dède pii sea za Falaɔ pɔ́ zɔ́lea báawa néwa, e à gɛ pè dakpeunaɔ pɔ́wa n̄ pɔ́tuo nesana sɛ́iaɔ pii. 30 Falaɔ fɛle gwá n̄ a íwaɔ n̄ Egipiɔ pii, ɔ búbuwa dà Egipia, asa uae ku gesaio. 31 Gwáasina ɔ Falaɔ Mɔizi n̄ Aalonaɔ sisi a òné: A fele bɔ́le n̄ Isailiɔ ma gbéɔ guu. A gé Dii sisií lá á òwa. 32 A á bleɔ n̄ á sã n̄ á zuo sɛ́le lá á òwa. A géí, í samaa'omɛe.

33 Egipiɔ lé nae gbépiɔwa aa bɔ́lené n̄ búsuu kpakpa, asa aa m̀: Wá gaga piie. 34 Isailiɔ n̄ kàatideɔ kà tao guu a se'esesai, aa n̄ ulaɔ fífwá aa dàda n̄ gàu. 35 Aa kè lá Mɔizi ònéwa, aa ánuusu pɔ́ n̄ vua pɔ́ n̄ pɔ́kasɔ gbèa Egipiɔwa. 36 Dii tò Egipiɔ n̄ wegwá, ɔ aa kpámá. Maa aa Egipiɔ pɔ́ símá.

Isailiɔ daa zéu

37 Isailiɔ dàzeu kèse, aa bɔ́le n̄ Lameseo aa tà Suko. Gɛo àaasɔɔo lɛɛ àa àaɛe (600.000), néo n̄ n̄ɔɔo bàasi. 38 Bui zìlo dodoɔo tãrɔn̄o dasi lɔ. Bleɔ n̄ sã n̄ zuo dasi kè zài. 39 Aa kàa kè n̄ kàatideɔ pɔ́ aa b̀ò Egipio. A se'ese vɔo, asa wà n̄ yá Egipi zezesaie. Aai ble mài e sè ké wá ble zéu.

40 Isailiɔ kua Egipi kè wè àa pla n̄ baakwioe.§ 41 Wè àa pla n̄ baakwiopi gbèa, dikpepi zí ɔ Dii zígpiɔ b̀le Egipi pii. 42 Gwáasin̄apiá Dii pɔ́e. Isailiɔ líb itèkewá e an buiwa, asa gwápi ɔ Dii Isailiɔ b̀leɛa Egipi itèkè.

Gɛamusu dikpe

43 Dii ò Mɔizie n̄ Aalonaɔ: Gɛamusu yá pɔ́ má dilen ke: Buipálee su a ǹò soo, 44 àma zɔ pɔ́ á lù mé á tɔzɔ á sò. 45 Nibɔ ge gbèwina su soo. 46 A so kpéu, ásu bɔ n̄ a ǹòpio bàasio. Asu sápi wáe eo.* 47 Isaili pii lí dikpepi ke. 48 Tó b̀m̀o kú á guu, mé a ye Gɛamusu dikpeke Dii e, aà tɔzɔzɔ á b̄ ge zɔɔne pii, i gɔ́ bele ù, i gɔ́ba ke. Gyafɔ́dee suli bleo. 49 Bele n̄ b̀m̀o pɔ́ kúánɔ, ikoyá doupiɛ. 50 ɔ Isaili kè lá Dii ò Mɔizie n̄ Aalonaowa pii. 51 Zibeelí Dii Isailiɔ b̀le Egipi gágá.

† 12:15 Bɔa 23.15, Mat 26.17, 1Kln 5.7-8 ‡ 12:23 Ebe 11.28 § 12:40 Daa 15.13, Gal 3.17 * 12:46 Zaa 19.36

13

Kàaso dikpe ní nɛgɔɛ sɛ́iaɔ kpaá Luawao

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² Isaili nɛgɔɛ sɛ́iaɔ ní pɔtuo nesana sɛ́iaɔ kpaá, asa ma pɔɔne pii.*

³ Mɔizi ò gbɛ́ɔne: A bɔa Egipi zɔbleau gɔɔe bee yá à ò dɔágu, asa Dii mé á bɔ Egipi ní a ɔ gbāao. Asuli pɔ́sea so gɔɔpiwao. ⁴ Ale bɔ Egipi mɔ sɛ́ia pɔ wí me Abibu guu gbāe. ⁵ Dii legbè á deziɔne à mè á bɔsu pɔ wí ní zó'io diu mé Kanaa ní Itio ní Amoleɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ kuu kpáwá. Tó a tò a kau, àli dikpepi ke mɔe beeu. ⁶ Aliɔ kàa so e gɔɔ soplá. A gɔɔ sopladepi zí iò deé Dii dikpe u. ⁷ Aliɔ kàa so e gɔɔ soplapi ge paò. Pɔ́sea ge pɛ́ese ɛse sulio ku uae á bɔsuu gɔɔ beewao. ⁸ Gɔɔ bee àli ó á nɛgɔɔne ále bee ke yá pɔ Dii kèé ké á á bɔle Egipi yáie. ⁹ Dikpepi iò deé seela ù lán pɔ daa ɔwa ge dɔngubɔ yea mi'æwawa, ké Dii ikoyá su bɔ á léuo, asa ɔme á bɔle Egipi ní a ɔ gbāao. ¹⁰ Aliɔ ikoyápi ke a gɔɔwa wɛ ní wɛo.

¹¹ Tó Dii tò a ka Kanaa bɔsuu, mé a kpáwá lá á a legbèé ní á deziɔwa, ¹² á nɛgɔɛ sɛ́iaɔ kpawá pii. A pɔtuo nesana sɛ́iaɔ iò de aá pɔ ù pii. ¹³ Ili á zàa'ln nesana sɛ́ia bo ní sãneo. Tó i boo, à a waa fl. A á nɛgɔɛ sɛ́iaɔ bo pii. ¹⁴ Tó á nɛgɔɔ á lá yápi mii zia aa mè, bɔ yán wei, à oné, ké Dii wá bɔ zɔbleu Egipi ní a ɔ gbāao yáe. ¹⁵ Ké Falaɔ gí kè à gí wá gbaci, ɔ Dii Egipi nɛgɔɛ sɛ́iaɔ dède pii ní pɔtuo nesana sɛ́iaɔ pii. A yáí ɔ wi sa'oiwá ní pɔtuo nesana sɛ́iaɔ, mé wi wá nɛgɔɛ sɛ́iaɔ bo. ¹⁶ Bee aɔ de seela ù lán pɔdaa wá ɔwa ge pɔyea wá mi'æwawa, asa Dii mé wá bɔ Egipi ní a ɔ gbāao.

Isaili bɔa Egipi

¹⁷ Ké Falaɔ Isaili gbàe, Lua i bɔrɔnɔ Filitɛ bɔsu zé guuo, baa ní a káikeo, asa à mè: Tó wá fɛlemá ní zlo, aa làasooke ɛa taa Egipiwae. ¹⁸ Lua dɔi, à guwaiwai zé sɛ́rɔnɔ Isia Tɛa oi. Isaili bɔ Egipi ní ní gɔ́keɔɔ kúa.

¹⁹ Mɔizi Yosefu ge sè, àle taò, asa Yosefu tò Isaili legbè yáa à mè, tó Lua mò ní bɔi, aa a ge wa sɛ́le bɔò wee.†

²⁰ Ké aa bɔ Suko, aa gè bɔokpá guwaiwai lé Etaù. ²¹ Dii Ì bɔaané telu guu fáane, ké à z'e'loné. Gwáasína sɔ, Ì bɔaané té guu ké à gupuné, aaiɔ táa'ò fáane ní gwáasínao. ²² Telupi lí go ní ae fáaneo, mé tépi lí go ní ae gwáoo.

14

Egipi pɛ́lea Isailiɔzi

¹ Dii ò Mɔizie: ² O Isailiɔne aa lile ge bɔokpa Pi'ailo sae Midoli ní ísiao zānguo, bɔaa ní Baalizefɔ. A bɔokpa ísia sae we. ³ Falaɔ aɔ e a sāsā, guwaiwai á kúkúe. ⁴ Má aá swáfɛ, i pɛ́eázi, mí tɔbɔ Falaɔ ní a zlgɔ yá musu, Egipi iò dɔ ké māmema Dii. ɔ Isaili kè màa.

⁵ Ké wa ò Egipi kí Falaɔe gbɛ́pio bàalɛ, ɔ aàpi ní a Ìwaɔ nɔse pále sè an yá musu aa mè: Kpelewa wá kè wá tò Isaili bɔ zɔbleawɛe guui? ⁶ ɔ Falaɔ godò a sɛ́e, à a zlgɔ náaa. ⁷ A sɔgo maaɔ sè mèn òaa àaɔ ní Egipi sɔgoɔ pii, zlgɔ kíaɔ ká ní guu. ⁸ Dii Egipi kí Falaɔ swáfɛ, ɔ à pɛ́le Isailiɔzi, aale bɔle an mi daa ía. ⁹ ɔ Egipi pɛ́leɔzi ní Falaɔ sɔɔ ní aá sɔgoɔ ní aá sɔdeɔ ní aá zlgɔɔ pii, ɔ aale mó ní lei ní bɔou ísia sae Pi'ailo sae bɔaa ní Baalizefɔ.

¹⁰ Ké Falaɔ káikù, Isaili wɛzu, ɔ aa Egipi è té ní kpe. Vla ní kú maamaa, ɔ aa wiilé Diiwa. ¹¹ Aa ò Mɔizie: Mía ku Egipi noa? Býyáí n mɔwanɔ guwaiwaiu

* 13:2 Luk 2.23 † 13:19 Daa 50.25, Yoz 24.32

la wà gagai? Akea n wá b́́le Egipii? ¹² Wi onε Egipio lé? Wi me wá tó tεεε wá zóble Egipionεo lé? Zóbleané maawεε de gagaa guwawaiuia. ¹³ Mɔizi òné: Asu to vía á kúo. A ze tεεε, í e lá Dii a á suaba gbā, asa Egipi ṕ́ ále ní e gbāεo, á ní e bau bo. ¹⁴ Dii mé a ź́kaé. Aó ku kilikilie.

Paa Isia Tēaa

¹⁵ Dii Mɔizi là á mè: Bó wii ŕ́le léai? O gbé́́ne aa b́́o ní táo. ¹⁶ N n gopana d́́o ísíaa, ní ź́εò, Isailio í gē a zānguo gugiiu. ¹⁷ Mapi, má Egipio swáfē, aai gē ní gbēa, mí tóbó Falaóo ní a ź́gɔo ní a ś́goo ní a sōdeɔ yá musu. ¹⁸ Tó ma tóbó Falaóo ní a ś́goo ní a sōdeɔ yá musu, Egipio í d́́o sa ké māmema Dii. ¹⁹ Lua Malaika ṕ́o d́́aaaa Isailionε èa gè kú ní kpe, mé telu ṕ́o kú ní ae èa gè ní kpe b́́o ²⁰ ampio ní Egipio zānguo. Telupi gupù Isailionε mé à gusiakpà Egipionε, ɔ an gbēe í e ś́o à deei gwāasína beeo.

²¹ Ké Mɔizi ɔ̀d̀ò ísíaa, ɔ Dii b́́o ní ían gbāao gukpe oi. A kàka e gu gè d̀̀ò, à ísía sèle kpá e gugii b́́o. Ké í ź́ε, ²² ɔ Isailio t́́aa'ò gugiiu aa bùa. I bí́́boaa an ɔplaaí ní ní ɔzeio.* ²³ ɔ Egipio p̀̀eɾɾzi. Falaóo ś́o ní a ś́goo ní a sōdeɔ ṕ́ii t́́e ní kpe ísía guu. ²⁴ Gufēne Dii Egipi ź́gɔo gwà za telu tede guu, ɔ a tò gili g̀̀nngu. ²⁵ A tò an ś́goo ẃ́le, a tò an t́́aa'oa ź́'úkù, ɔ aa mè: Wà bàale Isailionε, asa Dii lé ź́kanéwanε.

²⁶ Dii ò Mɔizie: ɔ̀d̀ò ísíaa, í í da Egipioa ní ní ś́goo ní ní sōdeɔ. ²⁷ ɔ Mɔizi ɔ̀d̀ò ísíaa, ɔ í lé pa a gbeu gudɔleia. Lá í lé su màa, ɔ Egipio bàalè aa kpáaùò. We Dii tò ísía k̀̀aaumá. ²⁸ I sù à dà ś́goo ní sōdeɔ ní Falaóo ź́gɔo ṕ́o g̀̀è ísía guu Isailio gbēao ṕ́ii. An kee í b́́o, baa m̀̀endo. ²⁹ Isailio s̄s̄ aa t́́aa'ò í zānguo gugiiuε. I bí́́boaa an ɔplaaí ní ní ɔzeio. ³⁰ Zibeeź́i Dii Isailio sí Egipioa, ɔ Isailio Egipipio gēo è ísía ḡs̄s̄le. ³¹ Ké Isailio Dii gbāa z̄o ṕ́o a mò Egipionε è, aa v́́akèè, ɔ aa à náaikè ní aà z̀̀blena Mɔizio.

15

Mɔizi lé

¹ ɔ Mɔizi ní Isailio ṕ́ii lεε bee sí Diie* aa mè:
Má lesi Diie, asa à tóbó,

à sōdeɔ ní ní ś́o kà ísiau.

² Dii mé ma gbāa ú,
má lémawà, aápi mé ma suabà.

ɔme ma Lua ú,
má aà táasile.

ɔme ma mae Lua ú,
má aà tóbó.

³ Diiá ź́gɔε, aà tón Dii.

⁴ A Falaóo ś́goo ní aà ź́gɔo kà ísiau,
à ź́gɔo kíao s̄oole Isia Tēau.

⁵ Ipi d́́aríla,
aa kpále ź́le lán gbewa.

⁶ Dii, n ɔplaa n gbāa tóbó,
Dii, n n íbεεo ub́́o ní n ɔplaaoo.

⁷ N n w̄leεo nè n gawí z̄o guu,
n p̄o p̄a, n ní kwé lán s̄ewa.

⁸ N p̄ob̄o n níu, ɔ í f̄le,
a zea lán bí́́iwa,

* 14:22 1Kln 10.1-2, Ebe 11.29 * 15:1 Zia 15.3

isia í í a guoguo.

⁹ Wá ibeepiɔ mè,
wa pélewázi wá wá lee,
wi wá pɔɔ síwá lá wa yeiwa,
wi ní fendaɔ wo wá wá dedeɔ.

¹⁰ N n lé'ana gbàe, ɔ isia dàrila,
aa kpàle lán beomawa í zɔɔpiu.

¹¹ Dii, táa kpele mé muaannɔi?
Démé muaannɔi?
Yábɔnsaekena, n zɔɔke adoa,
n gawi í to vía wá kú.

¹² N n ɔplaa dɔ, ɔ tɔle ní mɔmɔ.

¹³ Nyɔ dɔaa wá gbé pɔ n wá bóɔne n gbéke guu,
nyɔ géwanɔ n búsuu ní n gbáao.

¹⁴ Tó buipáleɔ mà, aa lualua,
iwáa a ká Filité búsuɔdeɔ pɔa.

¹⁵ Eɔɔɔ kíaɔ bílike,
gili a gē Mɔabu dɔaanaɔgu,
Kanaa búsuɔdeɔ kúsu a kwε nípii.

¹⁶ Vía zɔɔ a ní kú, sɔ í kéngu,
aa gɔ kilikili lán gbewa n gbáa zɔɔ yáí Dii,
e wá gbé pɔ ní wá é n pɔ ɔ gē.

¹⁷ Dii, nyɔ géwanɔ gbésisi pɔ ní sè n pɔ ɔ kú,
ní wá zedɔ gu pɔ ní díle n zólékú ɔ,
n kúkú pɔ ní kéke nzlae guu.

¹⁸ Dii aɔ kible gɔɔpiiε.

¹⁹ Ké Falaɔɔ sɔɔ ní a sɔgoɔ ní a sɔdeɔ gè isia guu, ɔ Dii sù ní ío à dàrila, kási Isailiɔ
táa'ò gugiú isiapíuε. ²⁰ ɔ anabi Miliaú, Aalona dáε, séséna sè, ɔ nɔɔɔ bɔ teazú
pii, aale sésénapa, aale ɔwá. ²¹ Miliaú lesiné à mè:
A lesi Diiε, asa á tɔbɔ,
à sɔdeɔ ní ní sɔɔ ká ísiau.

I ɔii

²² Mɔizi dàzeu ní Isailiɔ, aa kè Isia Tēawa aa gè Sulu guwaiwaiu. Aa táa'ò gɔɔ
aaɔ guwaiwaipiu, aai í eo. ²³ Ké aa ká gu pɔ wí mε Mala, aai fɔ a imíò, ké a
fii yáí. A yáí tò wá tɔkpá gupie Mala.† ²⁴ ɔ gbéɔ zɔadɔ Mɔiziwa aa mè: Bó wá
mii? ²⁵ Mɔizi wiillè Diiwa, ɔ Dii lí òbè. Ké a zù íu, ɔ ípi nakú. Wekú ɔ Dii ikoyá
dílené à ní yɔ ²⁶ à mè: Tó a laaidɔ ma Dii á Lua ma yáwa mé ále yá pɔ má yei ke,
tó a yá pɔ má díleɔ mà mé á ma ikoyá kúu pii, má gyá pɔ má ká Egipiɔgu kee
kááguo, asa mámεmaa Dii á gbàgbána ɔ. ²⁷ Bee gbεa aa ká Eliú, gu pɔ ní nɔɔna
mèn kuεplaɔ kuu ní daminali mèn baaɔkwio. ɔ aa bɔokpá í sae we.

16

Mana ní búu

¹ Isailiɔ fēle Eliú nípii, ɔ aa ká Sini guwaiwai pɔ kú Eliú ní Sinaio zānguo an
bɔa Egipi mɔ plaade gɔɔ gēode zí. ² ɔ aa zɔadɔ Mɔizi ní Aalonaowa guwaiwaiu

† 15:23 Bee mè fii.

we n̄pii, ³ aa òné: B́yáí Dii i wá dede Egiptio ni? Wekwi wi z̄le wá p̄ble n̄ n̄ɔɔ e wá k̄ae, ⁵ a m̄o wá dede guwaiwau la n̄ n̄anao.

⁴ Dii ò M̄oizie: Kua za musu má ble fáéé,* gb̄éó lí b̄le ḡɔɔ do p̄ó sélei lá gu lé d̄o ní lé léu, ké mà ní lé má gwa tó aa ma ikoyá kua. ⁵ Ḡɔɔ soolode z̄í ḡɔɔ pla p̄ó ⁵ aali séle, aali a bleke. ⁶ Ǿ M̄oizi ní Aalonaò òné pii: Oosia á d̄ó ké Dii mé á b̄s̄le Egipi, ⁷ zia k̄ɔɔ í Dii gawi e. A z̄oa p̄ó á k̄aazi mà, asa p̄ɔen wá ù ké á ḡbasa z̄oakawázio. ⁸ M̄oizi èa m̄è: Dii á á ḡba n̄ɔɔ à so oosia, zia k̄ɔɔ í ble kpáwá á lé léu, ké á z̄oa p̄ó á k̄aazi mà yáí. P̄ɔen wá ùo. I ke wáme a z̄oakawázio, Diie.

⁹ Ǿ M̄oizi ò Aalona: O Isailiòne pii aa s̄ó Diizi, asa á n̄ z̄oakaa mà. ¹⁰ Ké Aalona lé yá'oné, aa aed̄ò guwaiwai oi, ⁵ aa è Dii gawi b̄má telu guu. ¹¹ Ǿ Dii yá'ò M̄oizie á m̄è: ¹² Ma Isailiò z̄oakaa mà. Oné oosia aa n̄ɔɔ só, zia k̄ɔɔ aa bleble aa ká, aai d̄ó ké m̄ámema Dii ní Lua.

¹³ Oosi bùuò m̄ò lí n̄ b̄oaa. Ké gu d̄ó fii kpá à liai. ¹⁴ Ké fii kwè, ⁵ p̄ó ḡò kále t̄ole puann̄o kekelele lán kp̄ɔt̄eewa. ¹⁵ Ké Isailiò è, aa òk̄ɔe: B̄ón wei? Asa aai d̄ó b̄ó no. M̄oizi òné: Ble p̄ó Dii kpáwá à blen we. ¹⁶ Yá p̄ó Dii ðileén ke: A baade lí séle á léu. A séle á baade miwa zaa le dodo á uadeó léu. ¹⁷ Isailiò kè màa. Aa séle, gb̄éoo p̄ó z̄ó, gb̄éoo p̄ó bílao. ¹⁸ Wá zaad̄au, ké gb̄é p̄ó séle z̄ó p̄ó su f̄eo, má gb̄é p̄ó í séle bílao p̄ó su k̄ésawào.† ¹⁹ M̄oizi òné: Gb̄é su a k̄ini tò e k̄ɔɔ. ²⁰ Gb̄éoo í M̄oizi yámao, aa a k̄ini tò e k̄ɔɔ, ⁵ à k̄òkà à yaikè, ⁵ M̄oizi p̄ó pà gb̄é beezí.

²¹ Lá gu lé d̄o baade í séle á lé léu. Tó lat̄e gb̄aakù, p̄ó p̄ó ḡò t̄ole í ȳɔe. ²² Ḡɔɔ soolode z̄í aa ble séle lee pla, baade miwa zaa le plapla. Ǿ an gb̄é z̄ɔɔ ge ò M̄oizie n̄pii. ²³ A òné: M̄aa Dii ðile. Ziaá kámaboz̄le, Dii ḡɔɔe. A p̄ó p̄ó á ye k̄pasa k̄pasa. A p̄ó p̄ó á ye disa disa, í a k̄ini p̄ó ḡò dile e k̄ɔɔ. ²⁴ Aa ðile e k̄ɔɔ lá M̄oizi òwa. Bee í yaik̄eo, í k̄òk̄ao. ²⁵ Ǿ M̄oizi òné: A ble gb̄á, asa kámaboz̄le, á e guei gb̄ao. ²⁶ Aliò séle e ḡɔɔ soolo. A ḡɔɔ sopladeá kámaboz̄le, aò ku ḡɔɔ beeo.

²⁷ Ḡɔɔ soplade z̄í gb̄éoo b̄ò sélei, ⁵ aai eo. ²⁸ Ǿ Dii ò M̄oizie: Aò kú ní ikoyá p̄ó má ðileo masaio e b̄ɔe ni? ²⁹ Aò d̄ó ké ma Dii máme ma kámaboḡɔɔ ðilé. A yáí tò ḡɔɔ soolode z̄í mi ḡɔɔ pla ble kpáwá. Baade lío ku a gb̄eu, gb̄é suli b̄o gu p̄ó á kúu ḡɔɔ sopladepi z̄í. ³⁰ Ǿ aa kámabò ḡɔɔ soplade z̄í.‡ ³¹ Isailiò t̄okpá bl̄epie Mana.§ A de lán p̄ówen pua kelenawae. A í na lán k̄aa z̄odewa.*

³² M̄oizi m̄è: Yá p̄ó Dii ðilen ke: Wá mana zaa le do dile wá buiòne, ké aa ble p̄ó á kpáwá wá bl̄e guwaiwau wá b̄oaa Egipi ḡbea e s̄ó. ³³ Ǿ M̄oizi ò Aalona: Lo se mana zaa le do kau, ní dile Dii ae, ké àò dilea wá buiòne.† ³⁴ Ǿ Aalona ðile gb̄é p̄ep̄eeo sae, ké àò dilea lá Dii ò M̄oiziewa. ³⁵ Isailiò mana bl̄e w̄è blaé‡ e aa ḡè k̄àò bùsu p̄ó gb̄éó kuu. Aa manapi bl̄e e aa ḡè k̄àò Kanaa bùsu z̄óleue. ³⁶ Zaa le do litili plae.

17

I b̄o a gb̄eu (Nao 20.2-13)

¹ Isailiò f̄ele Sini guwaiwau n̄pii, aale b̄òokpakpa lá Dii ònéwa, ⁵ aa ḡè b̄òokpá Lefidiù. Aai í e we wa m̄io, ² ⁵ aa z̄oad̄ò M̄oiziwa aa m̄è: Wá ḡba í wá mi. A òné: B́yáí ále z̄oad̄oi? Akea ále Dii léwei? ³ Ké imi lé ní de, ⁵ aa z̄oad̄ò M̄oiziwa aa m̄è: B́yáí n̄ wá b̄s̄le Egipi? N ye n̄ wá dede ní imio ní wá n̄ɔɔ ní wá

* 16:4 Zaa 6.31 † 16:18 2Kln 8.15 ‡ 16:30 B̄o 20.8-11 § 16:31 Bee m̄è b̄ón wei. * 16:31 Nao 11.7-8 † 16:33 Ebe 9.4 ‡ 16:35 Yoz 5.12, 1Kln 10.3

ποτοο γὰ? 4 Ὁ Μοῖζι wiilè Diiwa à mè: Kpelewa má κε ní gbépiçi? A gò yoo aa ma pápa ní gbèo wà ma dæ. 5 Dii òè: Isaili gbèzɔɔ sɛlɛ, í dɔaa gbépiçionɛ. N n go pɔ n Niili lèò sɛ lɔ. 6 Máo zea n æ Olebu gbewa we. Gbepi lé, í i bɔ, aai mi. Ὁ Μοῖζικὲ máa Isaili gbèzɔɔ wáa. 7 Ὁ wà tɔkpà gupie Masa,* asa we aa Dii léwèu aa mè: Dii kúwanɔe wee? Wà tɔkpàè Meliba† lɔ, ké Isailiɔ zɔakà we yáí.

Zikaa ní Amalekiɔ

8 Amalekiɔ mò zíkai ní Isailiɔ Lefidiù. 9 Ὁ Μοῖζι ò Yozuee: Gbéɔ plwɛɛ, í ge zíkai ní Amalekiɔ. Zia máo zea sísɛ bee misonawa ní Lua goo kúa. 10 Yozuee kè lá Μοῖζι òewa, à gè zíkai ní Amalekiɔ. Ὁ Μοῖζι ní Aalonao ní Huluo dèdɛ sísipi misonawa. 11 Tó Μοῖζι a ɔɔ sè, Isailiɔ lɔ Amalekiɔ fue, áma tó à a ɔɔ siile sɔ, Amalekiɔ lɔ Isailiɔ fue. 12 Ké Μοῖζι ɔɔ wà, ɔ wà gbe se dile aa zíɛ, à zǎlɛwà, ɔ Aalona ní Huluo aa aà ɔɔ kúkúa, gbèdo ɔplaai, gbèdo ɔzeɛi, ɔ aà ɔɔ gò zea e latè gè kpéu. 13 Ὁ Yozuee ziblè Amalekiɔwa, à ní dædɛ ní fɛndao.

14 Dii ò Μοῖζιɛ: Bee ké lá guu àò dɛ dngubɔ ù, ní o Yozuee, asa má Amalekiɔ midɛ dúnia guu píie.‡ 15 Μοῖζι gbagbaki bò, ɔ à tɔkpàè Diimadalapoo 16 à mè: A Dii dálapoo dɔ musu, Dii iɔ zíkai ní Amalekiɔ gɔɔpiie.

18

Yetolo gɛa Μοῖζι gwai

1 Μοῖζι ànsue Yetolo, Madiã sa'ona, yá pɔ Lua kè Μοῖζιɛ ní a gbé Isailiɔ mà, lá Dii ní bóle Egipi. 2 A mɔ lè Μοῖζι a na Sefola gbàe bɛ yáa 3 ní a nɛgɔɛ mèn plaɔ.* Ado tón Geesou,† asa Μοῖζι mè búsu páleu la bòmɔn a ù. 4 Ado tón Eliezeɛ,‡ asa Μοῖζι mè a mae Lua dɔalɛ, à a bɔ Falaɔɔ fɛnda lézl. 5 Ὁ Yetolo fɛlɛ lé mɔ Μοῖζι kíí ní aà néɔ ní aà nao gu pɔ à bɔokpau Lua gbe sae guwaiwaiu. 6 A lékpásakè Μοῖζιɛ à mè: Mále mɔ n kíí ní n nao ní n né mèn plaɔ. 7 Μοῖζι bò dà a ànsuele, à kùle à lɛpèwà. Aa kɔ aafia gbèa, ɔ aa gè kpéu. 8 Μοῖζι yá pɔ Dii kè Falaɔɔɛ ní Egipiɔ Isailiɔ yáí dàu a siuè píi ní taasi pɔ ní lé zéuɔ píi ní lá Dii ní búuo. 9 Yetolo pɔ kèna yámaa pɔ Dii kè Isailiɔnɛwa píi ní lá à ní bó Egipiɔ ɔzlo. 10 Ὁ à mè: Wà Dii sáaukpa, lá à á bó Falaɔɔ ní Egipiɔ ɔzl. 11 Má dɔ sa ké Dii zɔɔ dɛ dii kíniɔla píi. Ké Egipiɔ hànkuwá, a òlɔné. 12 Ὁ Yetolo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò Luawa ní sa páleɔ lɔ. Ὁ Aalona ní Isaili gbèzɔɔ píi aa mò pɔblèaànɔ Lua æ.

Yágɔgɔnɔ dilɛa (Iko 1.9-18)

13 Ké gu dɔ Μοῖζι zǎle lé yágɔgɔné, aa kálɛaaàzi za kɔɔ e oosi. 14 Ké Μοῖζι ànsue yá pɔ àle kené è píi, ɔ à aà lá à mè: Bó níle ke ní gbéɛ beeo màai? Bóyáí níle yákpalekené ndo, gbépii kálɛanzi za kɔɔ e oosii? 15 Μοῖζι wèwà à mè: Gbéɔ í mɔ ma kíi Lua lɛdama maie. 16 Tó aa yákele ví, aai mɔ ma kíi mà yápi gɔgɔné, mí Lua ikoyá pɔ à dileɔ oné.

17 Μοῖζι ànsue òè: Yá pɔ níle ke maao. 18 Nyɔ kpsa, gbé pɔ kunnɔɔ i kpsa lɔ, asa zɔpi denlaɛ, nýɔ fɔ ke ndoo. 19 Ma yáma sa, má lɛdama, Lua iɔ kunnɔ. Nyɔ dené kɔɔ ù, níú gé ní ní yáú Lua kíi, 20 níú ikoyá pɔ Lua díleɔ dané, níú zé pɔ dɛ aa sɛ ɔlɔné ní yá pɔ aali keɔ. 21 Gbé laaide náaide pɔ Lua vía ví mé aali gbagusaesioɔ ple ní guu, ní ní dile gbèɔn òaa sɔɔɔ dɔaanaɔ ù ní gbèɔn basɔɔɔ pɔo

* 17:7 Bee mè lewɛa. † 17:7 Bee mè zɔakaa. ‡ 17:14 1Sam 15.2-9 * 18:3 Zln 7.29 † 18:3 Bee mè bòmɔ. ‡ 18:4 Bee mè Lua ma dɔnlɛdɛ.

ń gbɛɔn blakwio pɔo ń gbɛɔn kwio pɔo ²² aaw yágɔgɔ gbépiɔne gɔɔpii. Aali mɔma ń yá z'l'ũ ppii, ɔma aali yá yɔɔnao gɔgɔ nɔzla. Beewa ɔ aa n aso laone. ²³ Tó Dii wèine mé ń kè màa, ńyɔ fuo, gbépiɔ i ta be aafia.

²⁴ Mɔizi a ànsue yámà, a kè lá a òewa pii. ²⁵ A gbé laaideɔ plè Isaili buiɔ guu pii, à ń ðile gbɛɔn ɔaa sɔɔɔ ɔbaanao ũ ń gbɛɔn basɔɔɔ pɔo ń gbɛɔn blakwio pɔo ń gbɛɔn kwio pɔo. ²⁶ Ɔ aaw yá gɔgɔné gɔɔpii. Yá z'l'ũ ɔ aaw mɔɔ Mɔiziwa, ɔ aaw yá yɔɔnao gɔgɔ nɔzla. ²⁷ Mɔizi gè zè a ànsuee, ɔ à tà a bùsuu.

19

Sinai gbɛ sae

¹ Isailio bɔa Egipi mɔ aaɔde gɔɔ séia z'l' ² aa fɛle Lefidiũ. Ké aa kà Sinai guwaiwau, ɔ aa bòokpà we Sinai gbɛ sae. ³ Mɔizi dède gè Lua kfi gbepi musu, ɔ Dii lezuaazi à mè: Yáe bee o Yakɔbu bui Isailionɛ: ⁴ A è lá má kè Egipionɛ, lá ma á sè ma suáno ma kfi, lán kúu a né sea a gáslawawa. ⁵ Tó a ma yámà mé á ma bàakuaáno yá kúa sa, áo de ma gbé yenzideɔ ũ* bui pii guue. Baa ké dúnia de ma pɔ ũ pii, ⁶ áo demee kiao ń sa'onao ũe, ma gbé pɔ an kua adoao ũ.† Yá pɔ ńyɔ o Isailionɛn we.

⁷ Mɔizi pila à gbɛzɔɔ sisi, ɔ à yá pɔ Dii òe dau a siuné pii. ⁸ Aa wèwà pii aa mè: Yá pɔ Dii òwèe pii, wá kee. Ɔ Mɔizi yá pɔ wa ò sèle à gè siu Dii. ⁹ Dii òè: Má mɔ n kfi súde geele guu, ké gɔɔ pɔ mále yá'one, aa e wà ma, aaw n náai vl gɔɔpii. Ɔ Mɔizi yá pɔ gbéɔ ò sèle siu Dii. ¹⁰ Ɔ Dii òè: Gé n kfi, ní oné aa gbábo nɔzlae gbá ń ziao, aai ń pɔkasao pí, ¹¹ aaw ku sɔu guu zia bàasi, asa a gɔɔ aaɔde z'l' má pila mà zɛ Sinai gbɛ musu gbépii wáae. ¹² Kɔɔ dané gbepi pɔleu e à liai pii, ní oné aa laaika, aasu dede gbepiwao, an gbɛe su ɔkàwà seo. Gbé pɔ ɔkàwà, wà ade de. ¹³ Wasu ɔkà adewao, wà aà pápa ń gbɛo ge wà aà zɔzɔ ń kao wà de. Pɔtuon nò, gbɛnazinan nò, à gáe. Tó aa mà wà kuupè wà a ba gá, aa sɔ gbepizi.‡

¹⁴ Mɔizi pila gbepiwa à mò gbépiɔ lè, a òné aa gbábo nɔzlae aa ń pɔkasao pí. ¹⁵ A èa òné: Aɔ ku sɔu guu gɔɔ aaɔde z'l' yá musu. Asu wúle ń nɔeoo. ¹⁶ Ké gu ò à gɔɔ aaɔdepi z'l', ɔ lou lé púna àle pilepile, mé lou sisi gbɛ musu. Ké aa kuu ɔ gbáa mà, ɔ vla gbé pɔ kú bòouo kù pii, aale kpakpanaga. § ¹⁷ Mɔizi b̀lèrɔnò b̀ouo, à g̀rɔnò Lua kfi, ɔ aa zè z'ile gbepi sae. ¹⁸ Súdele kùle Sinai gbɛwa ké Dii pillawà ń téo yái. Súdelepi fɛle lán mua súdelewa, mé gbepi lé lualua pii. ¹⁹ Kuu ɔ gbáa lé káfi. Ké Mɔizi yá'ò, ɔ Lua wèwà loupúnaa guu.

²⁰ Dii pila à zè Sinai gbɛ misonawa, à Mɔizi sisi, ɔ à dède gè we. ²¹ Dii òè: Pila ń gbépiɔ gba laai, aasu gu baa vl aa mɔ ma gwaio, ké an daside su gagao yái. ²² Baa sa'ona pɔ aaw sɔmazio, aa gbábo nɔzlae, ké másu ń dedeo yái. ²³ Mɔizi ò Dii: Aa dedeo, asa n wá gbá laai n mè wà kɔɔ da gbepi pɔleu, i gɔ n pɔ ũe. ²⁴ Ɔ Dii òè: Pila ń Aalona se mɔɔ, ɔma sa'onao ń gbé kfinis su gu baa vl wà mɔ ma kfi, ké másu ń dedeo yái. ²⁵ Ɔ Mɔizi pila gbépiɔwa, à yápi òné.

20

Dii yadileá mèn kwio (Iko 5.1-33)

* 19:5 Tit 2.14 † 19:6 1Pc 2.9, Zia 1.6, 5.10 ‡ 19:13 Ebe 12.18-20 § 19:16 Zia 4.5

1 Lua yáe bee ò pii à mè: 2 Mámεmaa Dii á Lua, ma á bóle zɔbleu Egipi.

3 Asu àɔ diie vɔo, ma báasio.

4-5 Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleò, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sáao. Mi mae pɔ yemaziɔ yávai wi an buiɔne ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpaεɔwae. 6 Gbé pɔ yemazi aa ma yádileɔ kúɔ sɔ, miɔ gbεke vɔrɔne e ní bui léwa.*

7 Ma Dii á Lua ásuli ma tɔ sí pāo, asa gbé pɔ ma tɔ sí pā, má tó aà bɔ pāo.

8 Ali kámabogɔɔzi dɔ ma pɔ ú. 9 Ali á buazi ní á zɔ pɔio ke gɔɔ soolo, 10 a soplade iɔ deé kámabozí ú, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zle ke gɔɔpi zɔo, ápiɔ ge á neɔge ge á nenɔe ge á zíkɛna gɔe ge nɔe ge á pɔtuɔ ge nibɔ pɔ kú á be. 11 Asa gɔɔ soolo ɔ ma musu ní dúniao kè ní ísiao ní pɔ pɔ kú ní guuɔ pii, ɔ ma kámabò a gɔɔ sopladepi zɔ. Ayámɛto ma báaadà kámabogɔɔpiu, má díle ma pɔ ú.†

12 Ali á de ní á dao kpela, ké à e gégé búsu pɔ ma Dii á Lua mále kpáwáu.‡

13 Asuli gbédeɔ.§

14 Asuli wúle ní gbépále nɔoo.*

15 Asuli kpáí'oo.†

16 Asuli yáɔ á gbédeewao.‡

17 Asuli á gbédee ua bíikeo. Asuli aà nɔ bíikeo ge aà zíkɛna gɔe ge nɔe ge aà zu ge aà zaa'ina ge pɔ pɔ a vɔo pii.§

18 Gbépii loupúnaa mà ní kuu'ɔo, aa loupilea è ní súlelo dɔ gbε musu, ɔ vía ní kú, aale lualua, aa ze káaa. 19 Aa ò Mɔizie: Yá'owéε nzla, wí ma. Nsu to Lua yá'owéεo, ké wásu gagao yái.* 20 Mɔizi òné: Asu to vía á kúo, asa á laai gwaa yái ɔ Lua m̀i, ké à e àɔ a vía vɔ, mé ké ásu duunakεo yái. 21 Aa ze káaa, ɔ Mɔizi s̀o telui, gu pɔ Lua kupiu.

Dii gbagbakti yá

22 ɔ Dii ò Mɔizie: Yáe bee o Isailiɔne: Azɔlawa á mà lá ma yá'òe za musu.

23 Asu taa ke à naao. Asu ánsusu ge vua pi taaɔ úo. 24 A ma gbagbakti bo ní bèleɔ, íli sa'owà ní são ní zuɔ, sa pɔ wí a pɔ káteu à téku ní sáaukpasao. Gu pɔ má díleé àɔ ma sisiu, má mɔ á kúí, mí báaadaágu. 25 Tó ále ma gbagbaktipi bo ní gbεo, ásu ke ní gbè áaoo, asa tó a gápèlewà, à sáakèn we.† 26 Asu ma gbagbakti bo à a dedekli keo, ké á puizi su bɔwàò yái.

21

*Zɔ gwaa yá
(Iko 15.12-18)*

1 Ikoyá pɔ níyɔ danεɔn ke: 2 Tó gbé Ebɛlu lù zɔ ú, ali zíkεè wè sooloε, a wè soplade i bɔ wéε ú flabosai. 3 Tó à m̀ò adoe, a bɔ adoe. Tó a nɔ vɔle, aà bɔ ní a nɔo. 4 Tó aà dìi mé nɔ kpáwà mé à néo íaànɔ, nɔepi ní a néo gɔ aà diie, i bɔ ado. 5 Tó zɔpi mé, á ye a diizi ní a nao ní a néoε, á ye bɔ wéε úo, 6 aà dii i geaàno yágɔgɔnao kúí, i sãaàno kpεeleí, i aà swá f́ ní kao gámɔ ge gámɔ líwa, iɔ ku aà zɔ ú e gɔɔpii.

7 Tó gbé a nenɔe yía zɔ ú, a e bɔ lá zɔgɔe í bɔwao. 8 Tó aà dii díle á aà se nɔ úe, mé nɔpi i su kèèò, aà to wà aà bo. A ze vɔl à aà yía buipálewao, ké à b̀ò aà yáu

* 20:6 Nao 14.18 † 20:11 Daa 2.1-3 ‡ 20:12 Mat 15.4, Efe 6.2-3 § 20:13 Daa 9.6 * 20:14 Mat 5.27 † 20:15 Lom 13.9 ‡ 20:16 Mat 19.18-19 § 20:17 Lom 7.7, 13.9 * 20:19 Ebe 12.18-19 † 20:25 Yoz 8.31

yáí. ⁹ Tó a kpà a n'wae s̄s, aà aà dile a n'enɔe ũ. ¹⁰ Tó à nɔ pàle sè, asu a káau baa bɔ ble ge pɔkasaɔ ge kpé yáuo. ¹¹ Tó i yá mèn aaɔpiɔ keèò, zɔpi zeví à ta pà fiabosaie.

Gbé kea'layá

¹² Tó gbé gbé lè a dè, wà ade de s̄s. ¹³ Tó àle weele à aà deoe s̄s, tó kai mé mò, má ulékii dileé, ili bàale ta we. ¹⁴ Tó gbé n̄sepási kè à a gbédee dè, baa tó à bàalè gè nà ma gbagbakiizi, wà gi wà aà de.

¹⁵ Tó gbé a de ge a da gbè, wà ade de. ¹⁶ Tó gbé gbé sè kpái, a yía ge a kúan nò, wà ade de. ¹⁷ Tó gbé a de ge a da kpébò, wà ade de.*

¹⁸ Tó wàle sòleke, mé gbé a gbèdo lè ní gbèo ge ɔkú, mé i gao, tó a ku d'èad'èa, ¹⁹ à f̄ f̄le lé bɔ bàasi ní lío, gbé p̄ à aà lè a bɔ gosaiɛ, i aà z̄l p̄ i e kèò fiaboè ní ese p̄ wa kèèò. ²⁰ Tó gbé a zɔgɔe ge nɔe lè ní goo, mé à gà ḡɔ, wa ade wetá. ²¹ Tó zɔpi gɔɔ do ge gɔɔ pla lè s̄s, wasu aà diipi wetá, asa aà ɔae. ²² Tó ḡɔe lé d'èeka mé aa kpà n̄sindeea, tó à n̄b̄le mé aà gue i ke'iao, lá n̄ɔepi z̄á dàn'è, aa a fiabo màa, tó yá ḡɔn̄aɔ wèi. ²³ Tó ía pàle su ku a guue s̄s, wa ga fiabo ní gao, ²⁴ wé ní wéó, swaa ní swaa, † ɔ ní ɔ, gbá ní gbáo, ²⁵ tɛbɔ ní tɛbɔ, ía ní íao, bɔ ní bɔ. ²⁶ Tó gbé a zɔgɔe ge nɔe lè, aà wé wí, aà aà gbae aà wé fiaboa ũ. ²⁷ Tó aà swaae s̄s, aà aà gbae aà swaa fiaboa ũ.

Pɔtuɔyá

²⁸ Tó zu ḡɔe ge nɔe z̄s à dè, wà zupi pápa ní gbèo wà de, aà dii i bɔyá. Wasu zupi n̄bɔ soo. ²⁹ Tó zupi pásí za káauɛ s̄s, mé wa ò a diie, tó i d̄ɔ, ɔ à gbé z̄s à dè, wà zupi pápa ní gbèo wà de, wi a dii de b. ³⁰ Tó wà ɔa dà a diie aà w'èni fiaboa yáí, lá wa òè pii a boe. ³¹ Tó zupi né dè, yá doue. ³² Tó zupi zɔḡɔe ge nɔe dè, zu dii a ánuɔu ɔwatè baakwi kpa zɔ diiwae, wi zupi pápa ní gbèo wà de.

³³ Tó gbé p̄ wè a b̄ɔle, ge tó à b̄ɔ ȳ, i p̄ taɔe, ɔ zu ge zaa'ina zù a guu, ³⁴ b̄ɔde fiabo p̄ diie ní ɔao, pɔgepi i ḡɔe.

³⁵ Tó gbé zu gbèpàle p̄ z̄s à dè, aà a b'èe yía, aai a ɔa kpaale, aai a ge kpaale màa b. ³⁶ Tó zù dii d̄s za káau ké a pásí mé i d̄ɔ, a zu fiabo ní zuoe, a ge i ḡɔe.

Aizeyá

³⁷ Tó gbé zu ge s̄a kpái'ò, mé a dè ge a yía, a zu fiabo ní zuo mèn s̄ɔe, i s̄a fiabo ní s̄ao mèn s̄iis.

22

¹ Tó kpái kpé gbò, mé gbèe aà kù à aà lè a dè, tó gwáe ade tàae vío, ² tó ní íat'èweoe s̄s, bee mé tàae ví.

Kpái a fiaboɛ. Tó a pɔe ví s̄s, wà aà yía zɔ ũ p̄ p̄ à a kpái'ò yáí. ³ Tó wà zu ge zaa'ina ge s̄a p̄ à a kpái'ò è aà ɔz̄i b'èe, a a fiabo mèn plaɛ.

⁴ Tó gbé lé p̄ɔ d̄a bua ge v̄ebu guu, mé a tó a p̄ɔ gbèpàle bua p̄b̄lè, ade a fiabo ní a bua ge a v̄ebu p̄maaɔe. ⁵ Tó wà tes̄s̄ s̄ewa, mé à gè dà gbèpàle bugbeu ge pɔgba, mé aà p̄ɔ tekú, tekpana a fiaboɛ. ⁶ Tó gbé ɔa ge àizee kpà a gbédeewa uléi, mé wa s̄e aà kpéu kpái, tó wà kpáipi kù, a p̄ p̄ à a kpái'ò fiabo l̄eɛ plaɛ.

⁷ Tó wi e aà kùò, kpede ge yákpaleken̄aɔ le, aai gwa tó ɔme p̄ p̄ wa kpàwa uléipi s̄e. ⁸ Tó lekpa a ḡè gbéɔ zānguo zu ge zaa'ina ge s̄a ge p̄kasa yá musu

* 21:17 Mat 15.4 † 21:24 Mat 5.38

ge pɔe mé vùaa ɔ gbɛe è à mè a pɔe, gbɛɔn plapiɔ gé yákpalekenao kíi. Gbé pɔ yákpalekenao mè aà yá nao a fiabo a gbédeee lee plac.

9 Tó gbé zaa'ina ge zu ge sã ge pɔpãle kpà a gbédeewa gwai, tó à gà ge a gue kè'la ge wa kù gbɛe i eo, 10 an gbɛɔn pla nípii aa ka Diiwa, gbé pɔ wà pɔ kpàwàpi i me i ɔkãwào. Pɔ dii ze ní a kaa, gbé pɔ à pɔ kpàwàpi sɔ a fiaboo. 11 Tó wa kùwà kpáie sɔ, a fiabo pɔ diiee. 12 Tó wai mé dè, a a seela ɔbè, a pɔ pɔ wai kùpi fiaboo. 13 Tó gbé pɔtuo sè a gbédeewa mé a gue kè'la a dii kpɛ ge pɔpi gàn nò, a a fiaboe. 14 Tó pɔ dii wáae sɔ, a a fiaboo. Tó wa sèwà wà fiabòe sɔ, ɔa pɔ wa sèwà bee a mɔ.

Kua ní kɔo yá

15 Tó gbé pɔye wéndia pɔ wi kpásã yãaoe, a nɔpi weele'ɔa kpae, i aà se nò ù. 16 Tó né mae gi fiafia aà zákeaàno, gɔpi a gi nɔweele'ɔa kpá lá wí kpawac. 17 Asu to nɔe pɔdamade àɔ kuo. 18 Tó gbé pɔtuo dàakpà, wà ade de. 19 Sa'oa Diiwa ado bàasio, gbé pɔ sa'ò dii pãlewa, wà ade tɔbɔzɔ. 20 Asu bòmɔ wetão, ásu gbãamɔèo, asa bòmɔɔn á ù yãa Egipi. 21 Asu gyaa ge tone wetão. 22 Tó a aà wetã mé à willèa, má yásiaànoe. 23 Ma pɔ i fele, mí á dede zɔ guu, á naɔ i gɔ gyaa ù, á néɔ i gɔ desai sɔ. 24 Tó a ɔa sèa ma gbé taaside pɔ kúanɔe, ásu ɔ'idiaè lán ɔ'idiane dewao. 25 Tó n n gbédee zwãa tɔɔmasi, kpawà e latè àɔ gè kpéu, 26 asa aà wùlebo mèndona pɔ i fiifwan we. Bó a wùleòí? Tó à willèa, má yásiaànoe, asa sósobiden ma ù. 27 Asu Lua tɔbɛesio. Asu á bùsu gbãade kao.* 28 Asu à á bua ge á lu pɔ káau pɔ i ma gba gɔɔ gágao. Ali á negɔe séiaɔ kpaa. 29 Ali á zu ge á sã nesana séiaɔ kpaa. Ali ke a dawa gɔɔ soplac, a swaaɔde ili kpáa. 30 Aɔ de ma gbé pɔ an kua nídoɔ ù. Asuli nɔɔ pɔ wai dè soo. Ali kpá gbɛɔwa.

23

Yákea a zéwa

1 Asuli wàpe baokpao. Asuli ze ní gbɛvãio ege seelade ùo. 2 Asuli té bílazi yãvãikea musuo. Asuli ze ní bílao yákpale guu à bɔ yázede kpɛo. 3 Tó taaside yá nao, ásuli zeaàno. 4 Tó n ibee zu ge aà zaa'ina sàsã, mé n kpaaùò, kù n suoè be. 5 Tó n n zangue zaa'ina è, àle fu asowa, ɔaàle, nísu to weo. 6 Tó taaside yá na, ásuli bɔ aà kpɛo. 7 A kè mɔafilwiwa zà. Asuli tãaesaide ge gbẽmaa deo, asa má tó tãae de bɔ pão. 8 Asuli gbagusaesio, asa gbagusaè i to wedeɔ vɔakùe, mé i gbẽmaaɔ yá fuangba. 9 Asuli bòmɔ wetão. A bòmɔke dɔ, asa bòmɔɔn á ù yãa Egipi. 10 Alio pɔtɔ á bua, ili keke e weè soolo, 11 a weè soplade i tó tɔɔle kámabo à òampa, á taasideɔ i a zã pɔ bèle weɔ kɔnwɛ, sèanɔbɔɔ i a kíni só. A yá dòupi ke ní á wèebuo ní á kù kpéo. 12 Alio zìke e gɔɔ soolo, a soplade zí ili kámabo, kè á zuo ní á zaa'inae e kámabo, mé á zɔɔ ní bòmɔɔ e òampa. 13 Aɔ yá pɔ má óio pãpi. Asuli dii pãleɔ sísiio. Wasuli ní tɔ ma á léu seo.

Lousisidikpe mèn àaɔɔ
(Bɔa 34.18-26, Iko 16.1-7)

14 Wè ní wèo àli mɔ lousisidikpe lee àaɔɔ keimee. 15 Alio Kãaso dikpeke lá má dáéwa, ili kàa so e gɔɔ soplac pɔ wí me Abibu guu a gɔɔwa, asa mɔpi guu ɔ a bɔle Egipi. Gbɛe suli mɔ ma kíi ɔgiio. 16 Alio Pɔkeke dikpeke gɔɔ pɔ a na

* 22:27 Zln 23.5

pɔkɛkɛawa, ɪliɔ á buapɔ́ káauɔ kpaá. Aliɔ Pɔkáaa dikpɛkɛ wè láaawa gɔɔ pɔ́ a á buapɔ́ káaa pii. ¹⁷ Wè ní wèɔ gɛ́n áaɔ́ á gɔ́e pii lí mɔ́ dikpɛkɛi mapi ma Dii á Luae. ¹⁸ Asuli pɔ́sɛa kpaá sánu ní á sa'obɔ́ auoo. Asuli dikpɛ sa'obɔ́ nísi díle gu dɔwàò. ¹⁹ Ali gé Dii á Lua kpéu ní á buapɔ́ káauɔ. Asuli blɛnɛ nɔɔ kuu ní a da yɔ́'ioo.

Dii legbēa Kanaa bɔ̀su yá musu

²⁰ Má Malaika zɪ́ aà dɔ́aaé, iɔ́ á d́sá zéu, i géáno gu pɔ́ má kèkɛu. ²¹ A laaidɔ́ aà yáwa, iɔ́ aà yáma. Asu bɔ́ aà kpɛo, asa a sùuukeáno á tàae yá musuo, ké ma tɔ́ kuwá yáí. ²² Tó a aà yámà mé a yá pɔ́ má òé kè pii, máɔ́ de á ibɛɛɔ́ ibɛɛ́ ùe, á wèlɛɔ́ wèlɛ́ ù. ²³ Ma malaikapi a dɔ́aaé, i gɛ́ zéé bɔ̀su pɔ́ Amɔlɛɔ́ kuu ní Itio ní Pelizio ní Kanaaɔ́ ní Iviɔ́ ní Yebusiɔ́, mí ní midéé. ²⁴ Asu kúle ní diionɛo, ásu zɔ́blɛnéo, ásu ní kea keo. A ní gboo, í ní gbèpɛlɛɔ́ wíwi. ²⁵ A zɔ́ble Dii á Luae, i báaadaé á blɛu ní á imiao, i gyáɔ́ kéwá. ²⁶ Nɔɛɔ́ nɔɔ́ɔle á bɔ̀suuo, mé fii aɔ́ kuuo. Má á wèni dɔ́é ní mɔ́galaɔe. ²⁷ Má vɪ́adada gbé pɔ́ kú á aɛzɪ, mí tó gili gɛ́ bui pɔ́ a ka ní kɪiɔgu, mí tó á ibɛɛɔ́ kpɛkpaé. ²⁸ Má bɛɔɔ́ gbæ á aɛ, aa ka Iviɔ́ ní Kanaaɔ́ ní Itioɔgu, aai ní yáé. ²⁹ I ke má ní yáé wè do guu gɔ́ɔ no, ké bɔ̀supi su gɔ́ lákpe ù, sèanɔɔ́ɔ́ liálao yáí. ³⁰ Máɔ́ ní yáé busebusee e á ge dasikú á ka bɔ̀su kúá. ³¹ Má á bɔ̀su lé daé za Isia Tɛ́a léu e Filitɛɔ́ Isia léu, za guwaiwai léu e Uflata léu. Má bɔ̀supideɔ́ naé á zɔ́le, í ní yá. ³² A lé su àò kú ní yáú ge ní diiɔ́ yáúo. ³³ Asu to aao kú á bɔ̀suuo, ké aasu to á duunakɛmɛɛo yáí, asa tó a zɔ́blɛ́ ní diionɛ, a mɔ́kpá ázɪaɛɛ.

24

Lua bàa kua ní Isailiɔ sa'oa

¹ Dii ò Mɔ́izie: Mpi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbɛ́zɔ́ gbɛ́ɔ́n bàaɔ́kwio, á dɛde gbɛwa á mɔ́ ma kíi, í kúlemɛɛ za káakáa. ² Ní sɔ́mazi ndo, aasu sɔ́mazio, mé bíla su dɛdɛnno gbɛpiwao.

³ Mɔ́izi gè yá pɔ́ Dii ò àu a siuné pii ní ikoyáɔ́ pii. Aa wè sánusánu nípii aa mè: Yá pɔ́ Dii ò pii, wá kee. ⁴ Mɔ́izi yá pɔ́ Dii ò pii kè lá guu pii.

A fɛ́le kɔ́kɔ́, á aà gbagbakli bò gbɛpɔ́lɛu, ÷ á gbɛpèlɛpɛlɛ mèn kuepla Isaili bui kueplaɔ́ pɔ́ ù. ⁵ A Isaili èwaasɔ́ zɪ́ ní zuswanaɔ́, ÷ aa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu á tékú òò Diiwa ní sáaukpasao. ⁶ Mɔ́izi zupio au sí a kpaalè lɛɛ pla. A a lɛɛ do díle ní tao, á a lɛɛ do èle sa'okliwa. ⁷ Á Dii bàakuarínɔ́ lá sè á a kyokèné. Aa mè: Yá pɔ́ Dii ò pii, wá kee, wá misiileé. ⁸ Á á aupi sè á fámá á mè: Dii bàakuaáno aun we yádileaéɛ beɔ́ musu pii.*

⁹ Mɔ́izi ní Aalonao ní Nadabuo ní Abiuo ní Isaili gbɛ́zɔ́ gbɛ́ɔ́n bàaɔ́kwio dɛde gè Lua kíi. ¹⁰ Aa ní Isailiɔ́ Lua è. Safii gbè gusalala kále aà gbá zɪe, á í dɛ búunnɔ́ wásawasa lán luabɛbuunawa.† ¹¹ Lua i yáe ke Isaili gbáadepiɔ́nɛo. Aa wɛ́sɪaàle, ÷ aa pɔ́blɛ́ aa imí.

Mɔ́izi kua Sinai gbɛ musu

¹² Dii ò Mɔ́izie: Dɛde gbɛwa ñ mɔ́ ma kíi, níɔ́ ku we. Má gbè pèpɛɛ pɔ́ ma ikoyá pɔ́ má díle kè máɔ́ kpama, ké ñ e dané. ¹³ Á á fɛ́le ní a zɔ́bána Yozueeo, aale gé dɛdɛi Lua gbɛwa. ¹⁴ Á Mɔ́izi ò gbɛ́zɔ́ɔ́nɛ: Aɔ́ wá dá lá, wá ea suwá. Aalona ní Huluo aao kúánɛ. Tó gbɛ́e yáe vɪ́, aà gɛò ní kíi. ¹⁵ Á Mɔ́izi dɛde gbɛpiwa. Súlele

* **24:8** Mat 26.28, 1Kln 11.25, Ebc 9.19-20, 10.29 † **24:10** Eze 1.26, Zia 4.2-3

daa a misonaa, ¹⁶ Ɔ Dii gawi p̄la Sinai gbepiwa. Súelep̄i daa màa e gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade Ɔ Dii lezù Mɔizizi za súelep̄i guu. ¹⁷ Isailiɔ Dii gawi è lán té p̄astwa gbepi misonaa. ¹⁸ Ɔ Mɔizi gè súelep̄i guu, à èa dèdè gbepiwa. A ku we e gɔɔ bla fáane ní gwáasinao.

25

Gbadaa zwàakpɛda yá musu (Bɔa 35.4-9)

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² O Isailiɔne aa gbadamee, ní sí gbé p̄s wèi à damee ní n̄semendooɔwa. ³ P̄s p̄s níȳs s̄imá gba ùɔn ke: Vua, ánsu, m̄ogotē, ⁴ babuuna, bà ḡaalulade, w̄ɔtēna, zwāa, blek̄a, ⁵ s̄asa b̄aa p̄s wa kèkè t̄éɛɛɔ, ayo b̄aaɔ, lepusiali, ⁶ filia n̄isi, p̄s ḡnana p̄s w̄i n̄isi p̄s w̄i p̄s dileò à ḡs ma p̄s ù ní tulaletio k̄eò, ⁷ onisi ní gbè b̄eɛde p̄ale p̄s wa z̄l̄k̄eò sa'o'ula ní aà b̄òloonn̄eowaa. ⁸ Aa kp̄eɔm̄ee, m̄iɔ kúr̄iɔ. ⁹ A zwàakp̄epi ní a p̄keleɔ ke p̄ii, lá má a taa ɔb̄n̄ewa.

Kpagolo yá (Bɔa 37.1-9)

¹⁰ Kpagolo ke ní lepusialio. A gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu pla ní k̄niɔ, a ȳaasa iɔ ḡàs̄isuu do ní k̄niɔ, a les̄i s̄s̄ ḡàs̄isuu do ní k̄niɔ. ¹¹ Vua t̄ēt̄ē k̄uléwà a guu ní a kp̄eɔ p̄ii, ní z̄able a léwa ní vuao n̄ liai. ¹² Vua z̄a pi mèn s̄iis̄ kpagolo p̄s ù, ní pépe a gb̄a mèn s̄iis̄ɔwa, kp̄ela ní kp̄eleo. ¹³ N a s̄élio ke ní lepusialio, ní vua k̄ulé lípiɔwa. ¹⁴ Ní lip̄ɔɔpiɔ s̄ɔls̄ɔls̄ɔ z̄a p̄s pépe kpagolo saaloɔwau, aaiɔ de kpagolopi s̄élio ù. ¹⁵ Lip̄ɔɔpiɔ iɔ s̄ɔls̄ɔls̄ɔba kpagolopi z̄aɔ, wasuli lípiɔ b̄le z̄apiɔuo. ¹⁶ Ikoyá gbè pépe p̄s má kp̄amaɔ ka kpagolopi guu.

¹⁷ N a netae ke ní vua t̄ēt̄ēo duunk̄emakli* ù, a gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu pla ní k̄niɔ, a ȳaasa iɔ ḡàs̄isuu do ní k̄niɔ. ¹⁸ Malaika ḡàs̄ladeɔ pi mèn pla ní vua p̄s wa gb̄ēgb̄ē maann̄o a netaepi p̄s ù ¹⁹ ado léla, ado léle. N a netaepi pí ní malaikapiɔ aao zeawà ḡɔɔ kp̄ela ní kp̄eleo. ²⁰ An ḡàs̄iaɔ iɔ pooa musu a netaepia. Malaikapiɔ ae iɔ ɔbak̄ɔwa, an w̄é iɔ pea netaepiwa. ²¹ Ikoyá gbè pépe p̄s má kp̄amaɔ ka kpagolopiu, ní a népi tae. ²² A netaepi musu Ɔ máli kp̄aánn̄o malaika mèn pla p̄s aa zea ikoyá kpagolopiwaɔ z̄anguo. We Ɔ máli yá p̄s má dile Isailiɔne kp̄auma.

Táabunu yá (Bɔa 37.10-16)

²³ Táabunu ke ní lepusialio, a gb̄aa iɔ ḡàs̄isuu pla, a ȳaasa iɔ ḡàs̄isuu do, a les̄i s̄s̄ ḡàs̄isuu do ní k̄niɔ. ²⁴ Vua t̄ēt̄ē k̄uléwà, ní z̄able a léwa ní vuao n̄ liai. ²⁵ Lip̄eɛɛ dai n̄ liai, a les̄i iɔ ɔt̄a do, ní z̄able a léwa ní vuao n̄ liai. ²⁶ Vua z̄a pi mèn s̄iis̄ táabunupi p̄s ù, ní pépe a gola mèn s̄iis̄ɔwa a gb̄apek̄li. ²⁷ Z̄apiɔ iɔ pepe lip̄eɛɛpi z̄ile lip̄ɔɔ p̄s w̄ali táabunupi seò ù. ²⁸ Lepusiali Ɔ níȳs̄ à lip̄ɔɔpiɔ ù, ní vua k̄ulé lip̄iɔwa búlubulu, iɔ de táabunupi s̄élio ù.

²⁹ Tapelentiɔ ní toonaɔ pí ní vua t̄ēt̄ēo táabunupi p̄s ù ní loɔ ní imib̄o p̄s w̄ali v̄ē kauɔ. ³⁰ Níli p̄ē† p̄s w̄ali kp̄áaɔ k̄ále táabunupiwa, iɔ k̄ále ma ae we gɔɔpii.

Dau yá (Bɔa 37.17-24)

³¹ Dau pí ní vua t̄ēt̄ēo, ní a gb̄a ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gb̄ēgb̄ē maanno vua doupi ù. ³² Ní daupi ḡɔna ke soolo, kp̄ela àaɔ, kp̄ele àaɔ. ³³ A ḡɔnap̄i iɔ

* 25:17 Ebe 9.5 † 25:30 Lev 24.5-8

vɔɔ vɔ mèn àa5'aa5 zoolozoolonɔ lán kánavuwa ní a beɔ. Maa dau gɔna mèn soolopiɔ aao de pii. ³⁴ Daupi lida iɔ vɔpiɔ vɔ lɔ mèn siis baade ní a beɔ. ³⁵ Kɔpekli mendo iɔ ku dau lidawa gɔna mèn plaɔ pékli. A plaade iɔ ku gɔna mèn pla páleɔ pékli, a aaɔde iɔ ku gɔna mèn pla páleɔ pékli lɔ. Maa daupi lida gɔna mèn soolopiɔ aao de. ³⁶ Wa daupi lida pí ní vua tɛɛtɛoe ní a kɔpepekli ní a gɔnapiɔ gɔɔ. ³⁷ N a filiaɔ ke mèn soplá nì didi a musu, ké aao gupu ae. ³⁸ Filiadeɔ ní a tésiboo iɔ de vua tɛɛtɛ ũ. ³⁹ Ní daupi ní a pɔkelepiɔ ke pii ní vua kiloo baakwi ní siisoo. ⁴⁰ Ke ní laaio lá mále a taa kene gbe musu lawa.‡

26

Zwàakpeɔa yá (Bɔa 36:8-38)

¹ Zwàakpe zwáa ke ní póle pɔ wa tà ní bataeao, wà gɔinakèwà ní malaika gásladeɔ ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔɔtɛnao le kwi. ² Pólepiɔ gbàa iɔ gáslisuu baakwi plasai, a yàasa sɔ gáslisuu siis. Pólepiɔ zɔɔ aɔ sáa maa pii, ³ wi plakwiɔ nami le sɔsɔ. ⁴ Babuuna letánke nì dɔdɔ zwáapiɔ lé gbezawá ⁵ mèn blakwikwi, bapiɔ iɔ bɔaa ní kɔo pii. ⁶ Mɔkoolonɔ pí ní vua mèn blakwi, ní bapi kákau lá a bɔaabɔaa ní kɔowa, ní zwàakpe zwáapi daoksi.

⁷ Blekà póle tá le kuɔdo, wili kú zwàakpepia. ⁸ Póle mendo gbàa iɔ gáslisuu baakwi, a yàasa sɔ gáslisuu siis. Póle le kuɔdopiɔ zɔɔ aao sáa maa pii. ⁹ N a le sɔoɔ nami adoa, ní a le soolo pɔ gɔ nami adoa lɔ. Póle le soolode kpaau póle le pla léu kpépi lé pɔ ũ. ¹⁰ Bà letánke nì dɔdɔ zwáapiɔ lé gbezawá blakwikwi. ¹¹ Mɔkoolonɔ pí ní mɔgotɛo mèn blakwi, ní bapi kákau, zwàakpe zwáapi i daksi. ¹² Zwáapi gbàa pɔ a de kpépi i ka zwáapi mendo guo, iɔ baa kpé kpe. ¹³ Zwáapi yàasa pɔ a de kpépi zwáa káaua kpela ní kpeleo gáslisuu dodo, iɔ baa maa. ¹⁴ Sasa baa pɔ wa kèke tɛtɛo dadaksi, wili kú zwàakpepia, ní ayo baaɔ dadaksi, wili kua lɔ.

¹⁵ Lepusiali á pèpèpèpè zwàakpe lipelɔ ũ. ¹⁶ Lípiɔ gbàa iɔ gáslisuu kwikwi, a yàasa sɔ gáslisuu dodo ní knio. ¹⁷ Lipèpèpèpè swá bɔ nì kpaaf mèn plapla. Zwàakpe lípiɔ ke maa pii. ¹⁸ Lipèpèpè ke maa mèn bao zwàakpe gɛɔmidakli oi pɔ ũ, ¹⁹ ní a zebɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili lí mèn baopiɔ pépèu, lí mendo iɔ zebɔ vɔ pla a swáɔ gɛkli ũ. ²⁰ Lipèpèpè ke maa lɔ mèn bao zwàakpe gugbántoo oi pɔ ũ, ²¹ ní a zebɔ pí ní ánusuo mèn bla, wili dile mèn plapla wà lí mendo swá pépèu. ²² Lí pèpè ke maa mèn soolo zwàakpe be'ae oi pɔ ũ. ²³ Lí pèpè ke maa lɔ mèn pla zwàakpe be'ae oipi golaɔ pɔ ũ. ²⁴ Gola lí mèn plapiɔ paa nì nakɔwa za zɛle e musu, zã mendo aɔ vɔ. ²⁵ Zwàakpepi aɔ lipèpèpè vɔ maa mèn swaaɔe ní ánusuo zebɔ mèn gɛo ní mendo, lí pii ní a zebɔ mèn plapla.

²⁶ Lepusiali á pɔɔpɔɔ mèn sɔo zwàakpe kpe do lipèpèpè yebɔ ũ, ²⁷ ní á lɔ mèn sɔo kpe do lipèpèpè pɔ ũ. Lipɔɔ pále á lɔ mèn sɔo zwàakpe be'ae oi lipèpèpè yebɔ ũ. ²⁸ Lipɔɔ pɔ aɔ ku guo a pã lipèpèpèla guoguo, bɔa a léla e a léle. ²⁹ Vua kúle lipèpèpèwá, ní ní zã pí ní vua a lipɔɔpiɔ sɔlɔkli ũ. Vua kúle lipɔɔpiɔwá lɔ. ³⁰ Zwàakpepi dɔ lá ma a taa ðlɔne gbe musuwa.

³¹ Zwáatá nì péle suuna ũ, ní gɔinakèwà lán malaika gásladeɔwá ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bataeao. ³² Lepusiali á a lipelɔ ũ, ní

vua kúlewà pìi, ní lípìo pépè a zebɔ pɔ wa pì ní ánusuo mèn sɔiɔ guu. Zwáapi dɔ lipelɛ mèn sɔiɔpìo kùbɔ pɔ wa pì ní vuaoɔwa. ³³ Zwáapi mɔkoolonaɔ ka lipelɛ kálopiɔu. Ikoyá kpagolo dile suunapi kpɛ. Suunapi i zwáakpɛpi biile lɛɛ pla, kpɛɛɛ ní luakukúio.* ³⁴ Ikoyá kpagolo pɔ kú luakukúii né tae, ³⁵ ní táabunu dile suunapi saɛ kpɛɛɛ oi zwáakpɛ gugbántoo oi, ní dau dile ñ a ae dɔ táabúnupiwa zwáakpɛ gɛomidɔkúii oi.

³⁶ Zwáatá kpépi lé pɔ ù, ní gɔinakɛwà ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔɔtɛnao ní bataeao. ³⁷ Lepusiali á zwáapi lipelɛ ù mèn sɔo, ní vua lɛwà pìi, ní a káloɔ pì ní vuao, ní a zebɔɔ pì ní mɔgotɛo mèn sɔo.

27

Sa'okti yá (Bɔa 38.1-7)

¹ Sa'okti ke ní lepusialio, a gbàa iɔ gàsɔsɔu sɔo, a yàasa iɔ gàsɔsɔu sɔo iɔ. A gbàa ní a yàasao iɔ sáa, a lesɔ sɔ gàsɔsɔu áaɔ. ² Sa'oktipi ke ní a kɔbaɔ gɔ̀ mèn sɔiɔ gola ní golao, ní mɔgotɛ kúle sa'oktipiwa. ³ Sa'oktipi pɔkeleɔ ke ní mɔgotɛo, a oo túfukabɔɔ ní a péelɔ ní a au'elebɔɔ ní a saɔ ní a tésibɔɔ pìi. ⁴ Mɔyáayáana pí sa'oktipi pɔ ù ní mɔgotɛo. Mɔgotɛ zá pí mèn sɔiɔ, ní dɔdɔ mɔyáayáanapi golaɔwa. ⁵ Mɔyáayáanapi sɔbɔ sa'okti zíɛ, ní feleɔ musu e à ka sa'oktipi guo. ⁶ Lepusiali á pɔɔpɔɔ sa'oktipi pɔ ù, ní kpá ní mɔgotɛo. ⁷ Lipɔɔɔpìo sɔbɔsɔbɔ zápìu sa'okti kpela ní kpɛleo a sebɔ ù. ⁸ Sa'oktipi ke ní lipɛpɛɛ, iɔ e vɔl, lá má òbne gbe musuwa.

Zwáakpɛ kaa yá (Bɔa 38.9-20)

⁹ Kaa da zwáakpɛi, a gɛomidɔkúii oi iɔ gàsɔsɔu basɔo, iɔ zwáa pɔ wa tà ní bataeao vɔl ¹⁰ ní lipelɛo mèn bao. Ní a zebɔɔ pì ní mɔgotɛo mèn bao, ní lipelɛ káloɔ ní mɔpɔɔɔ pì ní ánusuo. ¹¹ A gugbántoo oi zwáa gbàa iɔ gàsɔsɔu basɔo màa iɔ ní lipelɛo mèn bao ní a zebɔ pɔ wa pì ní mɔgotɛoo mèn bao, ní lipelɛ káloɔ ní mɔpɔɔɔ pì ní ánusuo. ¹² Naa be'ae oi kaa yàasa iɔ gàsɔsɔu blakwi ní zwáao ní a lipelɛo mèn kwi ní a zebɔo mèn kwi. ¹³ Naa gukpɛ oi kaa yàasa iɔ gàsɔsɔu blakwi. ¹⁴ Zwáa gàsɔsɔu gɛo iɔ ku kaa lé ɔplaaí ní a lipelɛo mèn áaɔ ní a zebɔo mèn áaɔ. ¹⁵ Zwáa gàsɔsɔu gɛo iɔ ku ɔzɛi iɔ ní a lipelɛo mèn áaɔ ní a zebɔo mèn áaɔ. ¹⁶ Kaapi lé zwáa iɔ gàsɔsɔu bao ní a lipelɛo mèn sɔiɔ ní a zebɔo mèn sɔiɔ. A zwáapi iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataeao wà gɔinakɛwà ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔɔtɛnao ù. ¹⁷ Kaa lipelɛ pɔ líaiɔ iɔ mɔpɔɔɔ ní kálo pɔ wa pì ní ánusuoɔ vɔl ní a zebɔ pɔ wa pì ní mɔgotɛo. ¹⁸ Kaapi gbàa iɔ gàsɔsɔu basɔo, a yàasa gàsɔsɔu blakwi, a lesɔ sɔ gàsɔsɔu sɔo. A zwáa iɔ de pólɛ pɔ wa tà ní bataeao ù, iɔ zebɔ pɔ wa pì ní mɔgotɛo vɔl. ¹⁹ Zwáakpɛ pɔkele pɔ wáli a zíkɛo pìi, baa a kùbɔɔ ní a kaa kùbɔɔ, wa pí ní mɔgotɛo píiɛ.

Filianaa yá (Lev 24.1-4)

²⁰ O Isailiɔne aali mɔne ní nísí íwao dau pɔ ù, ké a filiaɔ lí e aaɔ gupu. ²¹ Aalona ní a negɔɛo líbɔ filiapìo kɛkɛ kpaaúkpɛpiu zwáa pɔ kpaa ikoyá kpagoloi kpɛɛɛ oi, líbɔ naa ma ae we za oosi e gu gɛ lí dɔdɔ. Yápi iɔ de Isailiɔne yádilɛa láasai ù e an buiwa.

* 26:33 Ebe 6.19, 9.3-5

28

Sa'on pɔkasao
(Bɔa 39.1-31)

¹ Isaili guu n̄ n v̄i Aalona n̄ a neḡɔɔ Nadabu n̄ Abiuo n̄ Elezaao n̄ Itamaao sisi, aali ma gbagba. ² Pɔkasa pɔ n v̄i Aalona ali s̄omazik̄e, iɔ gawi v̄i n̄ beɛɛo. ³ O ḡide pɔ ma n̄ gb̄a ɔ̄ɔɔn̄e pii, aa pɔkasapiɔ ke Aalonae, wi aà dile adoa aà ma gbagba. ⁴ Pɔkasa pɔ aa keɛpiɔn̄ ke: B̄ɔloonn̄ɛ, sa'o'ula, ulatao, ulatao pɔ w̄a ba k̄w̄a, tulu, asana. Aa pɔkasapiɔ ke n v̄i Aalonae n̄ a neḡɔɔ, k̄e aali e s̄omazi ma gbagbai. ⁵ Aa pɔkasapiɔ ke n̄ vuao n̄ babuunao n̄ b̄a gaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao n̄ baabaao.

⁶ Aa sa'o'ulapi z̄s̄ n̄ p̄le pɔ wa t̄a n̄ bataeao, w̄a ḡɔinak̄w̄a n̄ vuao n̄ babuunao n̄ b̄a gaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao. ⁷ Danziipi iɔ de bakanḡau ũ. ⁸ Aai asana t̄a n̄ sa'o'ula p̄le doupio, k̄e aali d̄o sa'o'ulapia. ⁹ Onisi gbe se m̄en pla, n̄ Isaili buio t̄s̄ k̄e gbepiɔwa ¹⁰ lá an ia t̄ete k̄s̄ kp̄ewa. T̄s̄ m̄en soolo iɔ ku gb̄e m̄endowa, a soolo pɔ ḡs̄ iɔ ku a plaadewa. ¹¹ Isaili buio t̄s̄ k̄e gbepiɔwa, lá p̄enk̄ena i w̄es̄ak̄e p̄enawawa. Gbepiɔ k̄ub̄ɔ ke n̄ vuao, n̄ gbepiɔ dadau. ¹² Gb̄e m̄en plapiɔ p̄epe sa'o'ula bakanḡauwa, aaiɔ de Isaili buio ȳad̄ngugbeɔ ũ. An t̄s̄ iɔ ku Aalona ḡau kpe pla pii ȳad̄ngugbeɔ ũ ma ae. ¹³ Gbek̄ub̄ɔ ke n̄ vuao. ¹⁴ Vua t̄et̄et̄e t̄a m̄en pla, a t̄aa iɔ de lán baleenawa, n̄ d̄ɔd̄o gbekuɔpiɔwa.

¹⁵ B̄ɔloonn̄ɛ ke ȳaḡɔḡɔb̄o ũ n̄ p̄le pɔ wa t̄a n̄ bataeao lán sa'o'ula p̄wa, wi ḡɔinak̄w̄a n̄ vuao n̄ babuunao n̄ b̄a gaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao. ¹⁶ B̄ɔloonn̄ɛpi gb̄aa n̄ a yaasao iɔ s̄aa t̄a dodo. ¹⁷ Z̄ablew̄a n̄ gb̄e beɛɛdeɔ d̄ɔ s̄iis̄. A d̄ɔ s̄eia saad̄ani n̄ topazao n̄ emelodio. ¹⁸ A d̄ɔ plaade tiik̄azi n̄ safiio n̄ diamaao. ¹⁹ A d̄ɔ aad̄e belili n̄ agatao n̄ ametisio. ²⁰ A d̄ɔ s̄iis̄de kisoliti n̄ onisio n̄ yasepeo. Gbepiɔ k̄ub̄ɔ ke n̄ vuao, n̄ dadau. ²¹ Gbepiɔ iɔ m̄en kuɛpla Isaili buio t̄s̄ léu. Wa n̄ t̄s̄piɔ k̄e gbepiɔwa dodo, lá wi w̄es̄ak̄e p̄enawawa. ²² Vua t̄et̄et̄e t̄a m̄en pla, a t̄aa iɔ de lán baleenawa. ²³ Vua t̄aana pi b̄ɔloonn̄ɛ pɔ ũ m̄en pla, n̄ t̄aanapiɔ d̄ɔd̄o b̄ɔpi sw̄áwa musu. ²⁴ Baleena m̄en plapiɔ d̄ɔd̄o b̄ɔpi t̄aana m̄en plapiɔwa, ²⁵ n̄ baleenapiɔ le d̄ɔ d̄ɔd̄o gbekuɔb̄o pɔ kú bakanḡauwa. ²⁶ Vua t̄aana m̄en pla p̄aleɔ pi, n̄ n̄ d̄ɔd̄o b̄ɔpi sw̄áwa z̄ile, a gu pɔ ali na sa'o'ulawa. ²⁷ Vua t̄aana p̄aleɔ pi m̄en pla l̄o, n̄ d̄ɔd̄o sa'o'ulapi ae a p̄ekli sae z̄ile oi asana musu. ²⁸ Wi b̄ɔloonn̄ɛ t̄aanao n̄ sa'o'ula t̄aanapiɔ d̄ok̄wa n̄ babuuna t̄aao, b̄ɔpi iɔ d̄o sa'o'ula asanawa, k̄e asu go sa'o'ulapiwao yái.

²⁹ Ḡɔɔ pɔ Aalona lé ḡe zw̄aakpeu, aɔ Isaili buio t̄s̄ pɔ wa k̄e ȳaḡɔḡɔ b̄ɔloonn̄ɛw̄a naa a s̄w̄ae, iɔ dem̄e á ȳad̄ngub̄o ũ ḡɔɔpii. ³⁰ N̄i Uliu n̄ Tumiuo* ka b̄ɔpiu, aaiɔ naa Aalona s̄w̄a ḡɔɔ pɔ ále m̄o ma k̄i. M̄a Aalona aliɔ Isaili buio ȳaḡɔḡɔb̄o naa a s̄w̄a ḡɔɔ pɔ ále m̄o ma k̄i pii.

³¹ Ulatao pɔ Aalona ali da n̄ sa'o'ulao ke n̄ zw̄aa búunao. ³² Danziipi f̄s̄ guoguo a miḡkli ũ, n̄ a n̄ɛpi miba, lá p̄namina i k̄ewa, k̄e asu k̄eɔ yái. ³³ Ḡɔinake sa'o'ulapi léwa lán gbeafu bewa n̄ liai n̄ babuunao n̄ b̄a gaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ɛnao, n̄ vua ánanao looloo gbeafu bep̄iɔ z̄anguo. ³⁴ Vua ánanan ke, gbeafu ben ke, vua ánanan ke, gbeafu ben ke. Wa ke ulataopi léwa m̄a e à liai à ge p̄eɛ. ³⁵ Aalona lí ulataopi da à z̄ik̄eð, tó ále m̄o ma k̄i zw̄aakpeu ge ále b̄o, w̄iliɔ aà k̄fi ma, k̄e asu gao yái.

* 28:30 Nao 27.21, Iko 33.8, Eza 2.63, Nɛɛ 7.65

36 *Vua tēētēē ke pēpēennō, nī kēwā Dii pōē, lā wī wēsākē pēnawawa.* 37 *Vua pēpēenapi dō tulu aē nī balēena būunao.* 38 *Iō naa Aalona mi'aewa, iō de Isailio tāae pō aale ma gba pō a yāi seela ū a miwa, pō pō aale ma gba piin nō.* *Vua pēpēenapi aō naa aā mi'aewa gōōpiē, kē aa e wāō namano.*

39 *Ulatao ke nī bāabaaō, nī tulu ke nī bāabaaō lō. Gōideō i asana ke.* 40 *Ulatao ke Aalona negōēone nī asanaō nī fūa gbāaō, aaiō beēē vī nī gawio.* 41 *Pōkasapio da n vīi Aalonaē nī aā negōēō, nī nīsikamā n nī dazlu.* *N nī dile nīdoā, aaiō ma gbagba.* 42 *Bāabaa sōolo gese zōnē, aali ye nī kánawe kpē e à nī gbala ulē.* 43 *Tō Aalona nī a negōēō lé gē kpaaūkpeu, ge tō aale gé sa'okli ma gbagbai, an baade lí a sōolopi ye, kē aasu tāaeke aa gagao yāi.* *Bee iō de ikoyā ū Aalonaē nī aā buiō aā kpē.*

29

Sa'ona dilea yá *(Lev 8.1-36)*

1 *Lá nīyō ke tō nīle nī dile aa ma gbagan ke:* *Zugaaena se mēndo nī sāsakao sāsaiō mēn pla.* 2 *Pēeti sé, nī kaa keō nī kaa pō wa tōto nī nīsio nī kàawana pō wā nīsikawāō.* 3 *Ká gbiu, nī se mōō nī zugaaenapio nī sāsakao mēn plapio.* 4 *Aalona nī a néō se mōnōō kpaaūkpe kpēele, nī nī zu'o we.* 5 *Aalona pōkasaō daē, ulatao nī ulatao pō wā ba kēwāō nī sa'oulo nī bōōlonnōēo.* *Nī bōōpi ba dō sa'oula asanawa.* 6 *Tulu diē, nī vua pēpēena pō alio aā dile ma pō ū na tulupiwa.* 7 *Nisi pō wī ma pō dileō se ka aā miwa nī aā dazlu.* 8 *Mō nī aā néō, nī ulatao danē,* 9 *nī asanadōōnē nī pi, nī nī fūa gbāaō kpákpanē.* *Mā dile aame aā ma gbagba gōōpii. Lá nīyō Aalona nī a néō dazlun we.*

10 *Mō nī zugaaenaō kpaaūkpe kpēele, Aalona nī a néō aai ōnana a miwa,* 11 *nī zugaaenapi kōlokpa ma aē kpaaūkpe kpēele we.* 12 *Zupi au sí, nī máma ma gbagbakli kōbaōwa nī n ōtonao, nī au pō gō ēlē ma gbagbakliipi gbázi.* 13 *Zupi sálana nī a guu nīsio sé pii nī a gōlēō nī gōlepi nīsio, nī kpaša sa'okliwa,* 14 *nī zupi nōō nī a báao nī a guupōō káteu à tékū bōo kpē.* *Bee iō de sa pō wa o an duuna yá musu ū.*

15 *Sāsakao se mēndo, Aalona nī a néō i ōnana a miwa,* 16 *nī sāpi kōlokpa, nī a au sí nī le sa'okliwa nī liai.* 17 *Sāpi paa, nī goaagoaa, nī a guupōō nī a koeō pípi, nī kále nī a mio nī a gukniō.* 18 *Sa būupi kpaša sa'okliwa sa pō wī a pō káteu à tékū ū a gī i kemēē na ū.**

19 *Sāsakao plaade sé, Aalona nī a néō i ōnana a miwa,* 20 *nī a kōlokpa, nī a au sí, nī máma Aalona nī a néō ōplaa swálebawa nī nī ōplaa ōnemio nī nī ōplaa gbánemio, nī aupi kīni lé sa'okliwa nī liai.* 21 *Nī au pō gō ka sa'okli musu dā yōō nī nīsi pō wī ma pō dileōō, nī fáfā Aalonawa nī a pōkasaō, nī fáfā aā néōwa lō nī nī pōkasaō, Aalona i gō ma pō ū nī a pōkasaō nī a néō nī nī pōkasaō lō.* 22 *Sāsakao plaadepi nīsi sé, a vlá nīsi nī a sálanao nī a guu nīsio nī a gōlēō nī gōlepi nīsio nī a ōplaa gbáo.* *Sāsakaopi lō de nī daazlu sa'obō ū.* 23 *Kaa boolo se mēndo kaa gbí pō aō ku ma aē guu nī kaa nīsideo mēndo nī kàawanaō mēndo.* 24 *Nī apii na Aalona nī a néōne nī ōzi, aai mōmēē sa pō wī a pō mōmēē ū,* 25 *nī pōpiō sí nī ōzi, nī kpaša sa'okliwa nī sa pō wī a pō káteu à tékū a gī i kemēē na ū.* 26 *Aalona daazlu sāsakao kula sé, nī mōmēē, iō de nī baa ū.* 27 *Sa'ona daazlu sāsakao kula pō wā mōmēē nī a gbá pō wa bō adoaō dile Aalona nī aā negōēō pō ū.* 28 *Bee iō de*

* 29:18 Efē 5.2, Flp 4.18

Aalona ní a néɔ blekli ũ ɔɔpii. Gba pɔ Isailiɔ líɔ dané an sáaukpa Diiwa sa'oa guun we.

²⁹ Aalona pɔkasa pɔ ali sɔmaziɔ ɔ́ ɔ́ aà buionɛ. Aali da, wili nísikaomá wà ní dazli. ³⁰ Aà né pɔ a ɔ́ sa'onkia ũ aà ɔ́ɛ ũ lí pɔkasapiɔ da ɔ́la ɔ́ɔ sɔpla, i ɔ́baso maɔ zikéi kpaaukpeu.

³¹ Sa'ona daazli sásakao nɔɔ se n̄ a fùuke kpaaukpe ua, ³² Aalona ní a néɔ aai só ní kàa pɔ kú gbíu kpaaukpe kpeleɔ. ³³ Sà pɔ wà sa'òò ní duunkɛama yá i to aa ɔ́ nído a an daazli yáipi, aame aa só níteɛ. Gbɛɛ su sórinɔɔ, asa ma pɔɛ. ³⁴ Tó gu d̄ n̄ ɔ́ ge kàapi k̄niwa, kpsa. Gbɛɛ su soo, asa ma pɔɛ.

³⁵ Yá pɔ má dílenɛ Aalona ní a néɔ musupi ke pii, ní ní daazli yákeke e ɔ́ɔ sɔpla. ³⁶ Lá gu lé d̄ níli sa'ó ní zugaenao duunkɛama yá, ní gbábò sa'ok̄iɛ, ní nísikawà, i ɔ́ ma pɔ ũ. ³⁷ Gbábò sa'ok̄iɛ màa e ɔ́ɔ sɔpla, ní díle ma pɔ ũ, sa'ok̄ipi iɔ de ma pɔ ũ ní a míbaɔ. Pɔ pɔ kàwà pii a ɔ́ ma pɔ ũɛ.

Sa'oa lá gu lé d̄ yá (Nao 28.1-8)

³⁸ Pɔ pɔ níyɔliɔ sa'òò sa'ok̄ipiwa lá gu lé d̄n ke: Sà bɔɔ wɛdonao mèn plapla. ³⁹ Níli sa'ó ní a m̀ndoo kɔɔ, m̀ndo oosiele. ⁴⁰ Níli sa kɔɔ o ní p̄ɛtio kiloo do yáalea ní n̄isi íwao litili do, níli v̄ɛɛ kawà litili do. ⁴¹ Níli sa oosiele o ní p̄ɛtio ní v̄ɛɛo màa lɔ, iɔ de sa pɔ a pɔ ték̄ua ɔ́ í kemɛɛ na ũ. ⁴² A bui líɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à ték̄upi oa kpaaukpe kpele ɔ́ɔpii. Wek̄i máli kpaauán̄, míli yá'óɛ. ⁴³ We ɔ́ máli kpaau ní Isailiɔ, ma gawi i pisi gupiwa. ⁴⁴ Mí tó kpaaukpe ní sa'ok̄ipio àɔ de ma pɔ ũ, mí Aalona ní a néɔ díle aao ma gbagba. ⁴⁵ Máɔ ku Isailiɔ guu, mí d̄ ní Lua ũ, ⁴⁶ aai d̄ só mámemaa Dii ní Lua pɔ ní bóle Egipi ké màɔ kú ní guu. Mámema Dii ní Lua.

30

Tulaletikateak̄i yá (Bɔa 37.25-28)

¹ Lepusiali á n̄ tulaletikateak̄i keò. ² A gbàa iɔ ɔ́s̄isuu do, a yàasa ɔ́s̄isuu do lɔ, a gbàa ní a yàasao iɔ sáa, a lesi iɔ ɔ́s̄isuu pla. Ní ke ní kɔbaɔ. ³ Vua t̄ɛt̄ɛ kúle a kpeɔwa n̄ liai ní a musuo ní a kɔbaɔ, ní z̄able a bèewa ní vuao n̄ liai. ⁴ Vua z̄á pi kpela ní kpeleɔ mèn plapla, ní pépe z̄á pɔ wa blèwà z̄íle oi, ké wà e lip̄ɔɔɔɔɔɔ tulaletikateak̄ipi sebo ũ. ⁵ Lepusiali á lip̄ɔɔɔɔɔɔ ũ, ní kpá ní vuao. ⁶ Tulaletikateak̄ipi díle suuna pɔ kpaai k̄oyá k̄pagoloi aɛ, b̄aa ní duunkɛmak̄i pɔ wí ta k̄pagolopileo, gu pɔ máli kpaauñn̄. ⁷ Aalona líɔ tulaleti ɔ́nana ka a téu lá gu lé d̄, ɔ́ɔ pɔ àle filiaɔ keke. ⁸ Ali tulaletikaè téu lɔ oosiele filianagɔɔ. Màa tulaleti súle alio d̄ ma aɛ ɔ́ɔpii e á buiwa. ⁹ Wasuli tulaleti pále ka a téu, ge sa pɔ wí a pɔ káteu à ték̄u ge p̄wenti, mé wasuli imia kawào. ¹⁰ Wɛ ní w̄ɛo ɔ́n̄ dodo Aalona líɔ sa pɔ wí o duuna yá musu au máma a kɔbaɔwa duunkɛama yá. A bui líɔ ke màa lɔ w̄ɛ ní w̄ɛo ɔ́n̄ dodo duunkɛama yá. Tulaletikateak̄ipiá ma pɔɛ ní a míbaɔ.

Duunkɛama ɔ́a

¹¹ Dii yá'ò M̄oziɛ à mè: ¹² Tó n̄ Isailiɔ n̄ao, an baade líɔ fiabomɛɛ azla boa yá, ké gagyáɛ su ní le naopi keɔɔ yá. ¹³ Gbɛ pɔ lé gé gbɛ pɔ wà ní nao k̄i, aali ánuu kpá galaũ soolo, lá wà a gbia díle luak̄uwiwa, gela bao. Anusu galaũ soolopi mé aɔ asea pɔ wáli símɛ ũ.* ¹⁴ Gbɛ pɔ wàle da gbɛ pɔ wà ní nao guu,

* **30:13** Bɔa 38.25-26, Mat 17.24

tó à kà wè bao ge a dea, a aseapi kpaε. ¹⁵ Tó ále aseapi kpaε ázia boa yáí, ɔde su kpa de a léao, mé taaside su kpa à késáio. ¹⁶ Duunakéa Isailiɔwa ɔapi símá, ní kpá wà kpaaukpε zíkεð. ɔapi a tó á Isailiɔ duuna kéwá, a yá líɔ dɔmagu.

Dàa tkabɔ

¹⁷ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ¹⁸ Dàa pí ní mɔgotεo† gbābɔ'ikabɔ ũ, ní a dibɔ pí ní mɔgotεo lɔ, ní dile kpaaukpε zānguo ní sa'okɔio, ní íkau. ¹⁹ Aalona ní a néɔ líɔ ní ɔɔ ní ní gbáɔ pípið. ²⁰ Gɔɔ pɔ aale gē kpaaukpεu, aali ke màa ké aasu gao yáí. Tó aale mɔ pɔ káimεε téu à tékú sa'okíiwa lɔ, ²¹ aalio ní ɔɔ ní ní gbáɔ pipi, ké aasu gagao yáí. Bee iɔ de ikoyá ũ Aalonae ní a buio e gɔɔpii.

Nisi pɔ wí pɔ dileð à gɔ Lua pɔ ũ

²² Dii yá'ò Mɔizie à mè: ²³ Pɔ gɔnana maaε beεɔ sé: Lí'ò íwa kiloo soolo ní sinamɔ lítεε gɔnanao kiloo áaɔ ní kaneli fee bui gɔnanao kiloo áaɔ ²⁴ ní kasiao kiloo soolo, lá wà a gbía dile luakukiwa. Nisi sé litili soolo, ²⁵ ní nisi pɔ wí pɔ dileð à gɔ ma pɔ ũ keð lá tulaletizɔna í kewa, nísipi iɔ de ma pɔ ũ. ²⁶ Nísipi máma kpaaukpεwa ní ikoyá kpagoloo ²⁷ ní táabúnuo ní a pɔkeleɔ ní dauo ní a pɔkeleɔ ní tulaletikateakɔio ²⁸ ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okɔio ní a pɔkeleɔ píi ní dáao ní a dibɔɔ, ²⁹ ní pɔpɔ dile ma pɔ ũ, aai gɔ ma pɔ ũ ní a mĩbao. Pɔ pɔ ká pɔpɔ keewa píi, à gɔ ma pɔ ũε.

³⁰ Nísipi ka Aalona ní a néɔwa, ní ní dile ma pɔ ũ, ké aa e ma gbagba. ³¹ O Isailiɔne aao dɔ gɔɔpii ké nísipiá ma pɔε. ³² Wasuli ká gbēnazína mεwao. A gbēε su nísipi taa keo, ké ma pɔε yáí, íɔ dɔ ké ma pɔε. ³³ Gbē pɔ nísipi taa kè, ge a ká gbē pɔ de sa'ona ũowa, wà ade bɔ a gbēɔ guu wà de.

Tulaleti pɔ wí káteε

³⁴ Dii yá'ò Mɔizie à mè: Pɔ gɔnanaε beεɔ sé: Sitakili'ò ní onikalitεεo ní galibanuli'ɔo ní zɔgo lí'ɔo sáasaa. ³⁵ Pɔpɔ yāale n zɔ tulaleti pɔ wí káteε ũ lá tulaletizɔna í kewa, ní wisikau, iɔ de ma pɔ ũ a zéi. ³⁶ N a kɔni lɔ n a tibo, ní dile ikoyá kpagolo aε kpaaukpεu, gu pɔ máli kpaauɔnno. ³⁷ Asu tulaletipi taa ke áziaεo. Ali dile ma pɔ ũ. ³⁸ Gbē pɔ a taa kè, ále a gɔkpa, wà ade bɔ a gbēɔ guu wà de.

31

Zwáakpεdɔnaɔ (Boa 35.30-36.1)

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² Ma! Ma Uli né Bezaleli, Hulu tɔúna, Yuda bui sè. ³ Má tò ma Nisína diè, ɔ à ɔno ní gɔio ní dɔao è ɔzɔ píi yá musu. ⁴ A vua zɔ dɔ ní ánuu zlo ní mɔgotε zlo ní gɔinakea pɔwao. ⁵ A gbē beεede áa ní a daa pɔuo dɔ ní lí'áao ní ɔzɔ píio. ⁶ Bee gbēa ma Aisama né ɔɔliabu, Dá bui dile aà dɔnɔnde ũ. Ma ɔzíkεnaɔ gbá ɔno píi, ké aa e zɔ pɔ má dánεɔ ke: ⁷ Kpaaukpε, ikoyá kpagolo ní a netaeo ní kpépi pɔkeleɔ píi, ⁸ táabúnuo ní a pɔkeleɔ, vua tēētēε dau ní a pɔkeleɔ píi, tulaletikateakɔi, ⁹ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú okɔi ní a pɔkeleɔ píi, dáa ní a dibɔɔ, ¹⁰ pɔkasa pɔ wa tãɔ, sa'ona Aalona pɔkasa pɔ ali sɔmazio ní aà néɔ sa'on pɔkasao píi, ¹¹ nísipi pɔ wí pɔ dileð à gɔ ma pɔ ũ, zwáakpε tulaleti gɔnana. Aa pɔpɔ ke, lá má dílenewa píi.

Kámabogɔyá

12 Dii ya'ò Moizie à mè: 13 O Isailiɔne aa kámabogɔɔ pɔ má díle yáda, asa a de seela ũ mapi ní ápiɔ zānguo e á buiwa, ké á e dɔ ma Dii ma á sé ma gbéɔ ũe. 14 Ali kámabogɔɔpi yáda, asa gɔɔpi adoae. Gbé pɔ i gɔɔpi yádao, à gáe. Gbé pɔ zikè gɔɔpi zí, wá ade bɔ a gbéɔ guu wá de. 15 Ali zikè gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade íli kámabo, asa ma Dii ma pɔe. Gbé pɔ zikè kámabogɔɔzí, à gáe. 16 Isailiɔ lí kámabogɔɔpi yáda, aa díle gbia e ní buiwa ma báakuarínɔ yá ũ. 17 To de seela ũ mapi ní Isailiɔ zānguo gɔɔpii, asa ma Dii ma musu ní dúniao kè gɔɔ sooloe, ɔ má làa, ɔ ma kámabò a gɔɔ soplade zí. 18 Ké Dii ya'ò Moizie Sinai gbe musu a làa, ɔ à ikoyá kè gbè pèpèewa mèn pla ní azía ɔtonao, a kpáwá.

32

Vua gáaena (Iko 9.6-29)

1 Ké gbéɔ è Moizi lé pila gbewa kpaa, aa káaa Aalonazi aa òè: Wá ge wá diie ke aà dɔaawɛe, asa Moizi pɔ wá bɔle Egipipi, wá dɔ bɔ á bɔle a ũo. 2 ɔ Aalona òné: A á nɔeɔ swáli pɔ wa pí ní vuaɔ bɔle ní á negɔenaɔ ní á nenɔenaɔ, í mɔomee. 3 ɔ gbépii a swáli pɔ wa pí ní vuaɔ bɔle aa kpá Aalonawa. 4 A sí a kása lán gáaenawa, ɔ a yɔo. ɔ wá mè: Isailiɔ, á diin ke! ɔme á bɔle Egipi.* 5 Ké Aalona è màa, à sa'okli bò zupi ae, ɔ à kpáwakè à mè: Dii dikpe ku zia. 6 Ké gu dɔ, gbéɔ fɛle aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū òwá ní sáaukpasao. Gbéɔ zòle, aale poble aale imi, ɔ aa fɛle lé kɔo vai o.†

7 ɔ Dii ò Moizie: Pila n gèí! N gbé pɔ n bɔrínɔ Egipiɔ òòkpá. 8 Aa kè zé pɔ má òbnéwa àanno, aa vua kása táa ũ lán gáaenawa, aa kùlèè aa sa'òwá aa mè, Isailiɔ dii pɔ ní bɔle Egipin we. 9 Má è gbépiɔ swá gbáae. 10 Gomala mà a kpènemuu bɔbɔmá mà ní kaale, mpi sɔ, mí n ke bui zɔo ũ. 11 ɔ Moizi awakpá Dii a Luae à mè: Dii, bɔyáí nýɔ n kpènemuu bɔbɔ n gbé pɔ n ní bɔle Egipi ní n iko zɔo ní n gása gbáaowai? 12 Egipiɔ me an múnzɔa yáí ɔ n ní bɔle, ké n e ní ní dede gbèstɔbwa ní ní midè dúniau. N n pɔkúma kpále, ní yá pɔ ní ye yía n gbépiɔwapi bɔ n nòseu. 13 To n zòblenaɔ Ablahaú ní Izaakio ní Isailio yá dɔngu, asa n legbèné ní nzíao n mè nýɔ ní bui káfi lán saanaɔwa, ní búsu pɔ n a yá'òné kpá ní buiɔwa aao vɔ gɔɔpii.‡ 14 ɔ Dii yá pɔ à mè á yía a gbéɔwapi bɔ a nòseu.§

15 Moizi èa pila gbewa, a ikoyá gbè pèpèe mèn plapiɔ kúa. Yá kèa gbepiɔwa kpe plapla pii. 16 Lua mé gbè pèpèepiɔ à, ɔme yákè má. 17 Yozuee gbéɔ wii mà, ɔ a ò Moizie: Zikawii ma dɔ bòou. 18 Moizi mè: Kúkua mé dɔ weo, kási búbuapean we sɔo, gbéɔ lesia ɔ mále ma. 19 Ké à ká kái ní bóoo, a è wále ɔwá zugaaenae, ɔ aà pɔ pà. A gbè pèpèe pɔ á kúapiɔ pàle gbepɔleu we, aa wíwi. 20 ɔ à zugaaena pɔ wa pípi sè a dà téu. A a tibò, ɔ a zù ía a kpá Isailiɔwa aa mí. 21 ɔ Moizi Aalona là à mè: Bɔ gbépiɔ kènɛ, n gbasá ní tò aa duun zɔɔe taa kèi? 22 ɔ a wèwá à mè: Nsu to n pɔ pao, Baa. N gbépiɔ dɔ, ké aa vái. 23 Aame aa òmeɛ mà diie ke aà dɔaané. Aa mè Moizi pɔ bɔrínɔ Egipipi, wa dɔ bɔ á bɔle a ũo. 24 ɔ má òné an gbé pɔ vua vɔo aa bɔle mɔò. Ké aa mɔò, ɔ má káteu, ɔ à bɔ gáaenapi ũ.

25 Moizi è Aalona tò gbéɔ lé nízia pɔeá kee, ɔ aa gò láanipɔ ũ ní íbèeɔne. 26 ɔ à zè bòo bɔleu à mè: Gbé pɔ zè ní Diio, aa mɔ ma kfi. ɔ Levii buiɔ káaaaazi. 27 A

* 32:4 1Kia 12.28, Zln 7.40-41 † 32:6 1Kln 10.7 ‡ 32:13 Daa 17.8, 22.16-17 § 32:14 Nao 14.13-19

óné: Dii Isailiɔ Lua m̀è, á baade a f̀enda loo à p̀ap̀à b̀òoa b̀òle ní b̀òleɔ, á baade i a gbéɔ ní a gbēnaɔ ní a gbédeeɔ dede. ²⁸ Levii buiɔ k̀è lá M̀oizi d̀anéwa. Gb́é p̀ó ẁá ní dede zibeezib̀ k̀á gbēǹ ɔ́aa g̀eɔ taawa. ²⁹ Ǿ M̀oizi ò Levii buipione: Lá a b̀ó á néɔ ní á gbéɔ kpe,* a g̀ó Dii gbéɔ ù gbá. Dii báaadaágu gbán we.

M̀oizi awakpaa Dii Isailiɔne

³⁰ Ké gu d̀ò M̀oizi ò gbéɔne: A duun z̀ɔɔ k̀è, ní beeo má ɛa mà dede gbewa mà gé Dii k̀íi lo, ẁl̀iɔ d̀ɔo t̀ó má e awakpaé á duuna yá musu. ³¹ Ǿ à ɛa g̀è Dii k̀íi à m̀è: N yá na! Gb́épiɔ duun z̀ɔɔ k̀è, aa diie k̀è níziáe ní vuao. ³² S̀uuke! N ní duuna k̀émá. T̀ó màa no, ma t̀ó waa lá p̀ó ní k̀è guu.† ³³ Dii òè: Gb́é p̀ó duunak̀emɛ t̀ó ɔ́ má waa ma lá guu. ³⁴ Gé ní gbéɔ gu p̀ó má òne sa. Ma Malaika a d̀oane. N beeo ma ladamag̀ɔ, má ladamá ní duuna yáie. ³⁵ Ǿ Dii gagyak̀á gbéɔgu gáaena p̀ó aa tò Aalona p̀ipi yáii.

33

¹ Dii m̀è: Fele go la, mpi ní gbé p̀ó n ní b̀óle Egipio, ní gériǹɔ búsu p̀ó ma a legb̀è Ablahaú ní Izaakio ní Yak̀ɔbuoɔne ma m̀è má kpá ní buiɔwau. ² Má a Malaika z̀i aá d̀oaaé, mí Kanaaɔ ní Amoleɔ ní Itio ní Pelizio ní Iviɔ ní Yebusiɔ yáé. ³ A gé búsu p̀ó ví ní z̀ó'io diupiu. Ama má géaǹɔ, k̀é másu á kaale z̀éuo yáii, asa swágbáadeɔn á ù. ⁴ Ké gbéɔ yápaslpi mà, aa ɔ̀l̀ɔ, ɔ́ gbēe i a nɔambleɔɔ da lo. ⁵ Asa Dii yá'ò M̀oizie, ɔ́ a ò Isailiɔne à m̀è: Swágbáadeɔn á ù, baa t̀ó Dii gbaséaǹɔ k̀ése do, a á kaale. A á nɔambleɔɔ wolo, mí d̀ó lá má kéé. ⁶ Ǿ Isailiɔ ní nɔambleɔɔ wolo Olebu gbɛ sae, aai da lo.

⁷ M̀oizi i zwáakpe se à ge d̀o b̀òo kpe kēa b̀òopiwa ỳɔ. A t̀okpàè kpaaukpe. Gb́é p̀ó ye Dii yáii ɔ́ ade i b̀o gé kpaaukpepi k̀íi b̀òo kpe we. ⁸ T̀ó M̀oizi b̀ò lé gé kpépi k̀íi, baade i b̀o ze a kpelele à aá gwa e à ge gēu. ⁹ T̀ó M̀oizi g̀è kpépiu, telu i pila ku kpelele, ɔ́ Dii i yá'oaaǹ. ¹⁰ T̀ó gbéɔ è telupi ku kpelele, baade i kúle a kpelele. ¹¹ Dii i yábo k̀ó léu ní M̀oizio, lá gbé i yá'ò ní a gbēnaowa. M̀oizi i ea su b̀òu, áma Nuni né Yozuee aá z̀òbána lí b̀o kpépiuo.

Dii b̀o m̀oa M̀oiziwa

¹² M̀oizi ò Dii: N òmɛ mà gé ní gbépiɔ, áma ni gbé p̀ó níle dameɛ omɛɛo. Kási a ke s̀ɔ, n m̀è ní ma d̀ó n gbēna ù, mé n ma wegwá. ¹³ Lá n ma wegwá, tò mà n láasooɔ d̀ó sa, k̀é má e màò n d̀ó, mío nannɔ slana. Nyó d̀ó k̀é buie beea n gbéɔne. ¹⁴ Ǿ Dii wèwà à m̀è: Má géaǹɔ mazía, mí t̀ó à kámabo.* ¹⁵ M̀oizi m̀è: T̀ó níyó géwaǹɔ, n̄su gowaǹo lao. ¹⁶ T̀ó ní géwaǹɔ, kpelewa wa e d̀ó k̀é mapi ní n gbépiɔ wá nannoi? Wa wá d̀ók̀e ní buipáleɔ d̀úniau kpelewa ni? ¹⁷ Dii òè: Yá p̀ó ní gbèaapi má ke, asa ma n wegwáe, má n d̀ó ma gbēna ù.

¹⁸ M̀oizi m̀è: N n gawi ɔ̀mɛɛ. ¹⁹ Ǿ Dii wèwà à m̀è: Má n ae baa ví ní ma gawipio píi, mí a t̀ó onɛ. Ma Dii, gbé p̀ó má ye s̀uukeaaǹɔ ɔ́ má ke, mé gbé p̀ó má ye wēnadɔè ɔ́ má d̀è.† ²⁰ Ǿ à m̀è: Nyó f̀ɔ ma oa gwao, asa gbēnazina a f̀ɔ wɛsimale à kuo.‡ ²¹ Dii ɛa m̀è: Gugwa da ma sae ke. Ze gbɛ musu we. ²² T̀ó ma gawipi lé gē, má n ɔ̀lo gbèsɔɔ, mí ɔ̀kunla e mà gē. ²³ T̀ó ma ɔ̀g̀onla, ní ma kpe oi e sa, áma níyó ma oa eo.

* 32:29 Mat 10.37 † 32:32 Sot 69.29, Zia 3.5 * 33:14 Ebe 4.1 † 33:19 Lom 9.15 ‡ 33:20 Zaa 1.14, 18

34

Gbè pèpèe dafu
(Iko 10.1-5)

¹ Dii òè: Gbè pèpèe ke mèn pla lá a káauwa, mí yá pò kú a káau pò ní wíwíwaò kémá. ² Nyò ku sòu guu kòkò. Dede Sinai gbewa, ní ze ma ae a misonawa. ³ Gbèe su mòmò. Wasu gbèe e guei gbèpiwa seo. Baa sã ge zu su mò pòblei a pòleuo. ⁴ Mòizi gbè pèpèe à mèn pla lá a káauwa. A fèle kòkò, ò à dède Sinai gbewa, a gbè pèpèe mèn plapiò kúa lá Dii òewa. ⁵ Dii pila telu guu, à zè aà sae, àle azla tó o. ⁶ Ké Diipi lé gè aà ae, à a tó ò à mè: Dii, Dii Lua Sòsobide Sùuuden ma ù. Ma pò lí pa kpaao, má gbèke ní náaiò ví zò. ⁷ Máo gbèke ví ní gbèò e an bui léwae, mí ní yávaiò kémá ní ní tàaeò ní ní duunao. Ama mili tó tàaeò bò pao. Mi maeò yávai wi ní néò musu ní ní tòmnaò ní ní síwenaò ní ní sòkpaè. ⁸ Mòizi kùlèè à wùle a gbèe u gò ⁹ à mè: Dii, lá n ma wegwa, géwanò. Baa ké gbèpiò swá gbãa, sùuukewano wá yávaiò ní wá duunao yá musu, ní wá sé ní gbèò ù.

Lua bàa kua ní Isailiò
(Baa 23.14-19, Iko 7.1-5, 16.1-17)

¹⁰ Dii mè: Ma bàa àò kúanòe. Má yābònsae pò gbèe i ke buie guu dúniauo yāao ke á baade pii wáa. Bui pò liaaázio i ma yākea e, asa má yá pò a to vía ní kú ke á yá musu. ¹¹ Àò yá pò má òé gbá kúa, mí Amòeò yáé ní Kanaaò ní Itiò ní Peliziò ní Iviò ní Yebusiò. ¹² A laaika! A lé su àò ku bùsu pò àle ge gèui deò yáuo, ké ásu mòkpa ázlaeo yáí. ¹³ A ní sa'okliò gboo, í ní gbè pò aa pèlèò wíwi, í Asetaati lí pò aa pèlèò zòzò. ¹⁴ Ásu kúle dii pàleò, asa ma Dii ma tón Sisaaò, mili sí sàao. ¹⁵ A laaika! A lé su àò ku bùsupideò yáuo, asa tó aale gbásike ní táao yá musu, aale sa'omá, aa á sísi à ní sa'onòò sórnòe. ¹⁶ Ásu nòse á néòne ní guuo, asa tó an nenòe lé gbásike ní táao yá musu, aa tó á néò gbásikerínò sòe. ¹⁷ Asuli mòkasa táa ùo.

¹⁸ Ali Káaso dikpeke. Ali kaa so e gòò soplá mò pò wí me Abibu guu, lá má díléwa, asa mòpi guu ò a bòle Egipi. ¹⁹ A negòe séiaòá ma pòòne pii ní a pòtuo nesana séiaò pii, zu ge pòkelenao. ²⁰ Ali zàa'ln né séia bo ní sáo. Tó i boo, à a waa fi à de. Ali á negòe séiaò bo. Gbèe su mò ma kí ògiio. ²¹ Ali zike gòò soolo, ili kámabo a gòò soplade zí, baa kpasekègòò ge pòkèkègòò nò.

²² Ali Páteko dikpeke gòò pò a na buapò káauò kekeawa. Ali Pòkáaa dikpeke wè láaawa. ²³ Gòe pii lí mó ma Dii Isailiò Lua kí wè do guu gèn áaò'aaò. ²⁴ Má buipalèò yáé, mí á bùsu lé káfíé. Gbèe a wèle à á bùsu síwáò gòò pò àle mó ma Dii á Lua kí wè do guu gèn áaò'aaò. ²⁵ Ásu pòsea kpaá sãnu ní sa'obò auoo. Ásu Gèamusu sa'onòò díle gu dòwàò. ²⁶ Ali mó ma Dii á Lua kpéu ní á bua pò káauò. Ásu blene nòò kuu ní a da yó'ioo.

²⁷ Dii ò Mòizi: Yápiò kè láu, asa ma bàakuannò ní Isailiò yáon we. ²⁸ Mòizi kú ní Diio we e gòò bla fáane ní gwáasínao pòblesai imisai. Dii a bàakuarínò yá mèn kwio kè gbè pèpèeowa.

Mòizi oa teke

²⁹ Mòizi pila Sinai gbewa, a gbè pèpèe mèn pla pò ikoyá kèwàò kúa. A dõ ké a oa lé teke a yá'oa ní Diio yáio. ³⁰ Ké Aalona ní Isailiò aà è mípii aà oa lé teke,

aale vɩake s̄aaaziε. ³¹ ɔ Mɔizi n̄ sisi. Aalona n̄ gb̄εz̄ɔɔ èa m̀ aà k̄l̄i, ̄ à yá'òné. ³² Bee gb̄εa Isailiɔ s̄aaazi n̄pii, ̄ à yá p̄ Dii dil̄εε Sinai gb̄ε musu òné pii. ³³ Ké à yá'òné a l̄aa, à sálana kù a oawa. ³⁴ Tó à ḡè yá'oi Diie, i sálana go e àɔ bɔ. Tó à b̀, i yá p̄ Dii dil̄εε O Isailiɔne pii, ³⁵ ̄ aaf̄ e aà oa lé teke. Mɔizi i εa sálana kù a oawa e à εa àɔ ḡè yá'oi Diie.†

55

Gbadaa zwàakpεɔɔa yá musu
(Bɔa 25.1-9, 39.32-43)

¹ Mɔizi Isailiɔ k̄aa pii, a òné: Yá p̄ Dii dil̄ε àɔ ken ke: ² Ali z̄l̄ke ḡɔɔ soolo, a ḡɔɔ soplade z̄l̄ iɔ deé Dii p̄ ũ a zéi. Kámaboḡɔɔ z̄l̄ε. Gb̄é p̄ z̄l̄kè z̄l̄beezi à ḡaε. ³ Baa té ásu ká á bε kámaboḡɔɔz̄l̄o.

⁴ Mɔizi ò Isailiɔne pii à mè: Yá p̄ Dii dil̄en ke: ⁵ A gbada Diie n̄ p̄ p̄ á v̄l̄o. Lá à gb̄é p̄ gbà, aà da Diie màa, vua ge ánuusu ge m̄goté ⁶ ge babuuna ge bà ḡaalulade ge w̄ɔt̄ēna ge zwāa ge blek̄a ⁷ ge s̄asa báa p̄ wa k̄èke téεε ge ayo báa totoa ge lep̄usiali ⁸ ge filia n̄isi ge p̄ ḡlnana p̄ w̄l̄ n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ dil̄εò à ḡɔ Dii p̄ ũ n̄ tulaletio keò ⁹ ge onisi ge gb̄è bεεede p̄ wa z̄l̄kèò sa'o'ula n̄ aà b̀ɔloonn̄εowa.

¹⁰ A gb̄é p̄ ḡɔi v̄l̄ pii aà m̄ z̄l̄ p̄ Dii dil̄ε ke. ¹¹ Zwàakpε n̄ a báa n̄ a zwāa p̄ wa kuao, a m̄koolona, a lip̄εεε, a lip̄ɔɔ, a lip̄εɔ, lip̄εl̄pi zεb̄ɔɔ, ¹² kpagolo n̄ a lip̄ɔɔ n̄ a netao n̄ a zwāa p̄ wa kpaio, ¹³ táab̄unu n̄ a lip̄ɔɔ n̄ a tao n̄ a p̄ē p̄ wa kpa Diiwa, ¹⁴ dau n̄ a p̄keleɔ n̄ a filia n̄ a n̄isio, ¹⁵ tulaletikateakti n̄ a lip̄ɔɔ, n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ dil̄εò à ḡɔ Dii p̄ ũ, tulaleti, zwàakpε kp̄εεε zwāa, ¹⁶ sa p̄ w̄l̄ a p̄ k̄áteu à tékū okli n̄ a m̄yāyāana p̄ wa pi n̄ m̄goté n̄ a lip̄ɔɔ n̄ a p̄keleɔ, m̄goté d̄aa n̄ a dib̄o, ¹⁷ kaa zwāa n̄ a lip̄εɔ n̄ lip̄εl̄pi zεb̄ɔɔ, kaa lé zwāa, ¹⁸ zwàakpε k̄ub̄ɔɔ, kaa k̄ub̄ɔɔ n̄ a ba, ¹⁹ pokasa p̄ wa t̄a w̄l̄i da wà zwàakp̄epi z̄l̄kèò, p̄kasa p̄ sa'ona Aalona ali s̄ò Diizi n̄ p̄ p̄ aà n̄é lí da wà Dii ḡbagbaò.

²⁰ Isailiɔ gò Mɔizi k̄l̄i n̄pii, ²¹ ̄ gb̄é p̄ an p̄ gbà aa yápi s̄è n̄ n̄semendoɔ gbada Diie n̄ kpaaũkpe p̄ɔ n̄ a z̄l̄k̄εb̄ɔɔ n̄ sa'ona p̄kasa. ²² Gb̄é p̄ aa yeiɔ, ḡɔε n̄ n̄εɔ pii, aa m̀ n̄ yaba a n̄ sw̄ál̄i n̄ t̄ana n̄ z̄a n̄ n̄ambleb̄ɔ p̄ wa pi n̄ vuaɔ pii. An pii aa n̄ vua kp̄a Diiwae. ²³ Gb̄é p̄ aa babuuna n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ēnao v̄l̄ ge baabaa ge blek̄a ge s̄asa báa p̄ wa k̄èke téεε ge ayo báa pii, aa m̀. ²⁴ Gb̄é p̄ aale gbada Diie n̄ ánuuso n̄ m̄gotéò m̀ò l̄. Gb̄é p̄ aa lep̄usiali v̄l̄ wà z̄l̄k̄εb̄ɔɔ keò m̀ò l̄. ²⁵ N̄ε p̄ aa p̄t̄aa ḡɔi v̄l̄ m̀ n̄ babuuna n̄ bà ḡaaluladeo n̄ w̄ɔt̄ēnao n̄ baabaa. ²⁶ N̄ε p̄ an p̄ gbà mé aa ḡɔi v̄l̄ blek̄a t̄. ²⁷ Gb̄éz̄ɔɔ m̀ n̄ òso n̄ gb̄è bεεede, ké wà z̄l̄kèò sa'o'ula n̄ aà b̀ɔloonn̄εowa. ²⁸ Aa m̀ l̄ n̄ filia n̄isio n̄ n̄isi p̄ w̄l̄ p̄ dil̄εò à ḡɔ Dii p̄ ũ p̄ ḡlnana n̄ tulaleti p̄ɔ. ²⁹ Isaili p̄ aa yápi s̄è n̄ n̄semendoɔ m̀ n̄ z̄l̄ p̄ Dii dà Mɔiziepi p̄ɔ wà Dii gbà.

Bezaleli n̄ ɔliabuo
(Bɔa 31.1-11)

³⁰ ɔ Mɔizi ò Isailiɔne: Dii Uli né Bezaleli, Hulu t̄ũna Yuda bui s̄è, ³¹ a tò a Nis̄ina dié, ̄ à ̄n̄o n̄ ḡɔi n̄ d̄s̄ao è ɔz̄l̄ pii yá musu. ³² A vua z̄l̄ d̄s̄ n̄ ánuuso z̄l̄o n̄ m̄goté z̄l̄o n̄ ḡɔinakea p̄wao ³³ n̄ gb̄è bεεede áao n̄ a daa p̄s̄uo n̄ lí'áao n̄

† 34:35 2Kln 3.7-17

ɔʒl pɪio. ³⁴ Dii aà gbà zé lɔ aà ɔʒlɪpɪɔ dané. A Aisama né Ɔliabu, Dá bui gbà zé màa lɔ. ³⁵ A tò ɔno pàné aa ɔʒl pɪi ké ní gɔɪnakɛawao ní zwàatáao ní kòòkɛa zwàawao ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔɔtɛnao. Aa ɔʒl bee taaɔ kea dɔ pɪie ní a gɔɪnakɛaɔ.

36

¹ Bezaleli ní Ɔliabuo ní gɔɪde pɔ Dii ní gbá gɔi ní ɔnoo aao ʒlɪpɪ kea dɔo pɪi, aai luakukɪ dɔ ní a pɔo pɪi lá Dii dílewa.

² Ɔ Mɔizi Bezaleli ní Ɔliabuo sisi ní gɔɪde pɔ Dii gɔike dɔa kpámá mé an nɔse ye ʒlɪpɪ keaɪo, ké aa mɔ ɔkpa ʒlɪpɪwa. ³ Aa gba pɔ Isailio m̀ò Mɔizie wà luakukɪ keò sèle. Lá gu lé do Isailio lɔ m̀ò ní gbaapiɔe. ⁴ Ɔ gɔide pɔ aale luakukɪ ʒlɪkɪpɪo, an baade gò a ʒla, aa ge ò Mɔizie: ⁵ Pɔ pɔ gbéɔ lé m̀òò ʒɔo de lá Dii díle wà ʒlɪkɛða. ⁶ Ɔ Mɔizi mè wà kpáwake b̀ouu wà me: Gɔe, nɔe, gbɛe su m̀ó ní luakukɪ gbapio lɔo. Ɔ wà zè màa, ⁷ asa pɔ wà m̀òò kpépi ʒlɪkɛ fɛe.

Zwàakpɛɔa (Bɔa 26.1-37)

⁸ Gɔide pɔ kú ʒlɪkenao guuo mé zwàakpɛpi kè ní pɔle pɔ aa tà ní bataeao, aa gɔɪnakèwà lán malaika gàsɪadeɔwa ní babuunao ní bà gáaluladeo ní wɔɔtɛnao le kwi. ⁹ Pɔlepiɔ gbàa gàsɪsuu baakwi plaplasaie, a yàasa sɔ gàsɪsuu síisiiɔ. Pɔlepiɔ ʒɔo sáa màa pɪie. ¹⁰ Aa pɔlepiɔ naminami le sɔsɔoe, ¹¹ ɔ aa babuuna letánkè wa d̀òò zwàapiɔ léɔwa ¹² m̀èn blakwikwi, bapio bɔaa ní kɔo pɪie. ¹³ Aa m̀okoolonaɔ pɪ ní vuaò m̀èn blakwi, ɔ aa bapio kákau aa zwàakpɛ zwàapi d̀akɔi.

¹⁴ Aa bleká pɔle tà le kuedo, ké wàli kú zwàakpɛpia. ¹⁵ Pɔlepiɔ le do gbàa gàsɪsuu baakwie, a yàasa sɔ gàsɪsuu síiɔ. Pɔle le kuedopio ʒɔo sáa màa pɪie. ¹⁶ Aa a le sɔoò nàmi adoa, ɔ aa a le sooloò nàmi adoa lɔ. ¹⁷ Aa bà letánkè aa d̀òò zwàapiɔ léɔwa m̀èn blakwikwi, ¹⁸ ɔ aa m̀okoolonaɔ pɪ ní m̀ogotɛo m̀èn blakwi, ké wà e bapio kákau, kpé zwàapi i dakɔi. ¹⁹ Aa sàsa báa pɔ wa kèkè tɛtɛe d̀adakɔi, ké wàli kú zwàakpɛpia, ɔ aa ayo báa d̀adakɔi, ké wàli kua lɔ.

²⁰ Aa lepusiali à p̀epɛpɛpɛe zwàakpɛpi lipɛeɔ ũ. ²¹ Lípiɔ gbàa gàsɪsuu kwikwie, a yàasa sɔ gàsɪsuu dodo ní kɪnio. ²² Aa lipɛpɛpɛpi swá b̀òò aa kpáaɪ m̀èn plapla. Màa aa zwàakpɛ lípiɔ kè pɪi. ²³ Aa lipɛpɛeɔ kè màa m̀èn bao zwàakpɛpi geɔmidɔkɪi oi pɔ ũ, ²⁴ ɔ aa a zebɔo pɪ ní ánusuo m̀èn bla, ké wàli lí m̀èn baopio pépeu, lí m̀èndo iɔ zebɔo vɪ pla a swá gɛkɪi ũ. ²⁵ Aa lipɛpɛeɔ kè màa zwàakpɛ gugbántoo oi pɔ ũ, ²⁶ ɔ aa ní zebɔo pɪ ní ánusuo m̀èn bla, ké wàli díle m̀èn pla wà lí m̀èndo swá pépeu. ²⁷ Aa lipɛpɛe kè màa m̀èn soolo zwàakpɛ be'ae oi pɔ ũ, ²⁸ ɔ aa lipɛpɛe kè m̀èn pla zwàakpɛ be'ae oi gola pɔ ũ. ²⁹ Aa a gola lí m̀èn plapio pàa aa nàkɔwa za ʒíle e musu. Zà m̀èndodo ɔ aa vɪ. ³⁰ Zwàakpɛpi kpé lipɛpɛeɔ m̀èn swaaɔe ní ánusuo zebɔo m̀èn gɛo ní m̀èndoo, lípiɔ pɪi ní a zebɔo màa m̀èn plapla.

³¹ Aa lepusiali à p̀òòp̀òò m̀èn sɔo zwàakpɛ kpe do lipɛpɛeɔ yebɔ ũ, ³² ɔ aa à lɔ m̀èn sɔo a kpe do lipɛpɛeɔ yebɔ ũ. Aa lipɔoò páleò à lɔ m̀èn sɔo zwàakpɛpi be'ae oi lipɛpɛeɔ yebɔ ũ. ³³ Aa lipɔoò pɔ aɔ ku guo, à pá lipɛpɛeɔla guoguo bɔa a léla e a léle kè. ³⁴ Aa vua kùle lipɛpɛpɛiɔwa, ɔ aa zà pɪ ní vuaò lipɔoòpɪo sɔlɔkɪi ũ. Aa vua kùle lipɔoòpɪoɔwa lɔ.

35 Aa zwāa kè ní pólé pɔ́ wa tà ní bataeao, aa g̃sinakèwà lán malaika g̃sɔladeɔwa ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃ɔɔt̃ɛnao. 36 Aa lepusiali à mèn síiɔ zwāapi lipelɛɔ ũ, ɔ aa vua kùlewà píi. Aa lipelɛpiɔ kálo pí ní vuao, ɔ aa a zebɔɔ pí ní ánusuo mèn síiɔ. 37 Aa zwāa kè kpépi lé pɔ́ ũ ní pólé pɔ́ wa tà ní bataeao, aa g̃sinakèwà ní babuunao ní bà g̃aaluladeo ní w̃ɔɔt̃ɛnao. 38 Aa lepusiali à mèn sɔo a lipelɛɔ ũ, ɔ aa a kùbɔɔ pí. Aa fua kù lípiɔwa ní vuao, aa a m̃p̃ɔɔɔ kpá ní vuao, ɔ aa a zebɔɔ pí ní m̃ogot̃ɛo mèn sɔo.

37

Kpagolo kɛa (Bɔa 25.10-22)

1 Bezaleli kpagolo kè ní lepusialio. A gbàa g̃sɔsɔuu pla ní k̃niio, a yàasa g̃sɔsɔuu do ní k̃niio, a lesí lɔ g̃sɔsɔuu do ní k̃niio. 2 A vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛ lèwà a guu ní a kpeo píi, ɔ à zàblè a léwa ní vuao à liai. 3 A vua zā pí mèn síiɔ kpagolopi pɔ́ ũ, ɔ a pèpè a gbá mèn síiɔwa kpela ní kpeleo. 4 A lepusiali à p̃ɔɔp̃ɔɔ, à vua kùle lípiɔwa. 5 A lip̃ɔɔpiɔ s̃ɔlɔ zā pɔ́ pèpè kpagolo saaloɔwau kpagolopi séliɔ ũ.

6 A a netae pí ní vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛo duunk̃emakli ũ, a gbàa g̃sɔsɔuu pla ní k̃niio, a yàasa g̃sɔsɔuu do ní k̃niio. 7 A malaika g̃sɔladeɔ pí mèn pla ní vua pɔ́ á gbègbè maanno netaepi pɔ́ ũ, 8 ado léla, ado léle. A malaikapiɔ pí zɛawá g̃ɔɔe kpela ní kpeleo. 9 An g̃sɔlɔ pɔoa musu a netaepia. An ae d̃ak̃ɔwa, an wé pɛa a netaepiwa.

Táabunu kɛa (Bɔa 25.23-30)

10 Aa táabunu kè ní lepusialio, a gbàa g̃sɔsɔuu pla, a yàasa g̃sɔsɔuu do, a lesí lɔ g̃sɔsɔuu do ní k̃niio. 11 Aa vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛ kùlewà, ɔ aa zàblè a léwa ní vuao aa liai. 12 Aa lipɛpɛɛ dà aa liai, a lesí kà ɔt̃á do, ɔ aa zàblè a léwa ní vuao. 13 Aa vua zā pí mèn síiɔ táabùnupi pɔ́ ũ, aa pèpè a gola mèn síiɔwa a gbápekli. 14 Aa zāpiɔ pèpè lipɛpɛɛpi z̃ile táabùnupi séliɔ pɔ́ ũ. 15 Lepusiali ɔ aa à lip̃ɔɔpiɔ ũ, aa vua kùle lípiɔwa, ké wáli táabùnupi séɔ. 16 Aa tapelentio ní toonaɔ pí ní vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛo táabùnupi pɔ́ ũ ní imibɔɔ ní lo pɔ́ wa w̃ɛ kauɔ.

Dau pia (Bɔa 25.31-40)

17 Aa dau pí ní vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛo, aa a gbá ní a lidao ní a vú piaaɔ ní a beɔ gbègbè maanno ní vua doũo. 18 Aa daupi g̃na kè mèn soolo, kpela aaɔ, kpele aaɔ. 19 G̃napiɔ pii vú ṽi mèn aaɔ'aaɔ zoolozoolonno lán kánavuwa ní a beɔ. Màa dau g̃na mèn soolopiɔ de pii. 20 Daupi lida vúpiɔ ṽi lɔ mèn síiɔ, apii ní a beɔ. 21 A bepi m̃endo ku dau lidawa, g̃na mèn plaɔ pék̃li. A plaade ku g̃na mèn pla páleɔ pék̃li, a aaɔde ku g̃na mèn pla páleɔ pék̃li lɔ. Màa daupi lida g̃na mèn soolo de. 22 Aa daupi lida pí ní vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛo ní a k̃pɛpɛk̃liɔ ní a g̃napiɔ g̃ɔɔ. 23 Aa a filiaɔ pí mèn sɔpla ní vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛo ní a kekebɔɔ ní a t̃ésibɔɔ. 24 Vua pɔ́ aa daupi pió ní a p̃keleɔ pí kiloo baakwi ní síiɔe.

Tulaletikateakti kɛa (Bɔa 30.1-5)

25 Aa tulaletikateakti kè ní lepusialio. A gbàa g̃sɔsɔuu do, a yàasa g̃sɔsɔuu do lɔ. A gbàa ní a yàasao s̃aaɛ, a lesí s̃ɔ g̃sɔsɔuu pla. Aa pí ní a k̃ɔbaɔ g̃ɔɔe. 26 Aa vua t̃ɛt̃ɛt̃ɛ kùle a kpeɔwa aa liai ní a musuo ní a k̃ɔbaɔ, ɔ aa zàblèwà ní vuao aa liai.

27 Aa vua zā pī kpela ní kpeleo mèn plapla, aa pèpe zā pó aa blewà zīle oi, ké wà e lipɔɔɔ sɔɔɔ tulaletikateaklɔpi sélɔ u. 28 Lepusiali ɔ aa à lipɔɔɔpi u, aa kpà ní vuao.

29 Aa nɔsi pó wí pó dilèò à gɔ Dii pó u kè lɔ ní tulaleti gɔnana gbàsisaio, lá tulaletizɔna í kewa.

38

Sa'okti kea

(Bɔa 27.1-8)

1 Aa lepusiali à sa pó wí a pó kátèu à tékú okti kebo u. A gbàa gàsɔsuu sɔo, a yàasa lɔ gàsɔsuu sɔo. A gbàa ní a yàasao sáae, a lesl sɔ gàsɔsuu àaɔ. 2 Aa pī ní kɔba mèn siɔɔ gɔɔe gola ní golao, ɔ aa mɔgotè kùle sa'oklɔpiwa. 3 Aa a pɔkeleɔ pī ní mɔgotèoe, a ooo ní a péleuɔ ní a au'eleboɔ ní a saao ní a tésiboo píi. 4 Aa mɔyáayána pī ní mɔgotèoo aa sɔlɔ sa'oklɔpi zíe, aa fèlèò musu e sa'oklɔpi guo. 5 Aa mɔgotè zā pī mèn siɔɔ, aa dɔdɔ mɔyáayánaapi golaɔwa a sélɔ pó u. 6 Lepusiali ɔ aa à a sélɔpiɔ u, aa kpà ní mɔgotèoo. 7 Aa a sélɔpiɔ sɔlɔsɔlɔ zāpiɔu sa'oklɔpi kpela ní a kpeleo a sebo u. Aa sa'oklɔpi kè ní lipèpèe, mé a e vɔ zòooloo.

8 Aa dàa ní a diboo pī ní mɔgotèoo. Aa pī ní nɔe pó aai zíkè kpaaùkpe kpeleoo díie.

Zwàakpe kaa daa

(Bɔa 27.9-19)

9 ɔ aa kaa dà. Geomidokli oi a gbàa gàsɔsuu basoo. A zwàa pó wa tà ní bataeao vɔ 10 ní lipèleoo mèn bao ní mɔgotè zeboo mèn bao. Aa lipèle káloo ní a mɔpɔɔ pī ní ánusuo. 11 Gugbántoo oi a gbàa gàsɔsuu basoo màa lɔ. A lipèleoo vɔ mèn bao ní mɔgotè zeboo mèn bao. Aa lipèle káloo ní a mɔpɔɔ pī ní ánusuo. 12 Naa be'ae oi a yàasa gàsɔsuu blakwi, mé a lipèleoo vɔ mèn kwi ní zeboo mèn kwi. Aa lipèle káloo ní a mɔpɔɔ pī ní ánusuo. 13 Naa gukpe oi a yàasa gàsɔsuu blakwie. 14 Zwàa gàsɔsuu gèoo ku kaa lé ɔplaaí ní a lipèleoo mèn àaɔ ní a zeboo mèn àaɔ. 15 Zwàa gàsɔsuu gèoo ku kaa lé ɔzei lɔ ní a lipèleoo mèn àaɔ ní a zeboo mèn àaɔ. 16 Kaapi zwàaá póle pó wa tà ní bataeao. 17 Lipèle zebooá mɔgotèe, mé lipèle káloo ní a mɔpɔɔá ánusue. Aa fua kù lípiɔwa ní ánusuo píie. Kaapi lipèleoo mɔpɔɔá ánusue píi. 18 Kaapi lé zwàa gbàa gàsɔsuu baoe, a lesl gàsɔsuu sɔo lán kaa zwàawa. Aa kè ní póle pó wa tà ní bataeao, aa gɔínakèwà ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtènao. 19 Kaa lépi lipèleoo vɔ mèn siɔɔ ní mɔgotè zeboo mèn siɔɔ. Lipèlepi káloo ní a mɔpɔɔá ánusue, mé wà fua kù lípiɔwa ní ánusuo. 20 Zwàakpe kùbo ní kaa pó líai kùboá mɔgotèe píi.

Mɔ pó wà zwàakpe zíkèò

21 Mɔ pó wà ikoyá zwàakpe kèò gbía lén ke: Moizi ò sa'onkia Aalona né Itamae àà o Levii buìne, ɔ aa mɔpiɔ yɔ kiloowa. 22 Yuda bui Uli né Bezaleli, Hulu tɔna yá pó Dii díle Moizie kè píi. 23 Dá bui Aisama né ɔɔliabu kuaano. Aapi sɔ zíkènae, mé í ea gɔínake pɔɔwa, mé í kòkè bàabaawa ní babuunao ní bà gaaluladeo ní wɔtènao. 24 Vua pó wà mɔ Dii wà luakuki zíkèò gbía kà tɔnu do, lá wà a gbía lé díle luakukiwa. 25 Anusu pó wa kpà gbé naogoo gbía kà tɔnu àaɔ ní knio, lá wà a gbía lé díle luakukiwa. 26 Wà ánusuo sí baade miwa beka dodo. Beka do mé galaù soolo u, lá wà a gbía lé díle luakukiwa. Wà ɔapi sí gbé pó kà wè bao ge aa deaɔwa, gɔɔ pó wàlé ní da gbé pó wà ní naoɔ guu. Aa

gbɛɔn baasɔɔo lɛɛ ɔaa ɔaɔ n ɔaa gɛɔ n plaɔ n basoplakwioɛ (603.550). ²⁷ Anusu pɔ wɔ luakukli n a suunao zɛɔɔ piɔ gbia kɔ tɔnu ɔaɔ. Zɛɔpi mɛn basɔɔ gbia tɔnu ɔaɛ. A mɛndo gbia kɔ kiloo baakwi. ²⁸ Anusu tɔnu klini pɔ gɔ ɔ wɔ lipɛle kɔbɔ kɛɔ n mɔpɔɔ, ɔ wɔ fua kuɔ lipiɔwa b.

²⁹ Mɔgotɛ pɔ wɔ mɔɔ Diie gbia kɔ tɔnu pla n klinio. ³⁰ Mɔgotɛpi ɔ wɔ kpaaukpe kpele zɛɔɔ piɔ n sa'oklio n a mɔyaaɔanao n sa'okliɔ pɔkeleɔ pii ³¹ n kaa pɔ liai lipɛle zɛɔɔ n kaa lɛ lipɛle zɛɔɔ n zwɔakpe kɔbɔ pii n kaa pɔ liai kɔbɔ pii.

39

Sa'on pɔkasa (Ba 28.1-43)

¹ Aa pɔkasa pɔ wi zikɛɔ zwɔakpeu tɔ n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao. Aa pɔkasa pɔ Aalona ali sɔɔ Diizikɛɛ b, lɔ Dii dile Mɔiziewa.

² Aa sa'o'ula kɛ n pɔle pɔ wa tɔ n bataɛao n vuo n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao. ³ Aa vua gbɛgbɛ a gɔ fɛlefeleɛnɔ, ɔ aa paapaa ba u aa gɔinakɛɔ baabaawa n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao. ⁴ Aa sa'o'ulapi kɛ bakangau uɛ. ⁵ Aa asana tɔ, kɛ wali dɔ sa'o'ulapia n sa'o'ula pɔle doupio n bataɛao n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao, lɔ Dii dile Mɔiziewa. ⁶ Aa Isaili bui tɔ kɛ onisi gbɛɔwa lɔ pɛnkɛna i wɛsakɛ pɛnawawa, ɔ aa dɔda a kɔbɔ pɔ wa kɛ n vuo guu. ⁷ Aa pɛpɛ sa'o'ulapi ba pɔ wa kɔ a gaɔɔwa Isaili bui yaɔngugbɛɔ u, lɔ Dii dile Mɔiziewa.

⁸ Aa bɔɔloonnɛ kɛ n gɔio. Aa tɔ lɔ aa sa'o'ula tɔwa n pɔle dou pɔ wɔ sa'o'ulapi kɛɔpio n bataɛao n vuo n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao. ⁹ Bɔɔpi gbɔa n a yaasao saae tɔa dodo. ¹⁰ Aa zaɔlɛwɔ n gbɛ bɛɛɛɛɛɛ dɔɔ siis. A dɔɔ sɛia saadɔani n topazao n emelodio. ¹¹ A dɔɔ plaade tiikɔazi n safio n diamaaɔ. ¹² A dɔɔ ɔaɔde belili n agatao n ametisio. ¹³ A dɔɔ siisde kisoliti n onisio n yasepio. Aa n dada a kɔbɔ pɔ aa kɛ n vuaopio guu. ¹⁴ Gbɛpio kueplae Isaili bui tɔ lɛu. Wɔ tɔpio kɛ gbɛpioɔwa dodo, lɔ wi wɛsakɛ pɛnawawa.

¹⁵ Aa vua tɛtɛɛ tɔ bɔɔpi pɔ u, a taa de lan baleɛnawa. ¹⁶ Aa gbɛkɔbɔ taanaɔ pi n vuo bɔɔloonnɛpi pɔ u b mɛn plapla, ɔ aa taanapio dɔɔ bɔɔpi swɔɔwa musu. ¹⁷ Aa baleɛna mɛn plapio dɔɔ bɔɔ taana mɛn plapioɔwa, ¹⁸ ɔ aa baleɛnapio le dɔɔ dɔɔ gbɛkɔbɔ pɔ ku bakangauwaɔwa. ¹⁹ Aa vua taana mɛn pla paleɔ pi aa n dɔɔ bɔɔpi swɔɔwa zilɛ oi, aa na sa'o'ulapiwa. ²⁰ Aa vua taana paleɔ pi mɛn pla b, aa n dɔɔ sa'o'ulapi ae oi a pɛkli sae zilɛ oi asana musu. ²¹ Aa bɔɔ taanaɔ n sa'o'ula taanapio dɔɔkɔwa n babuuna tɔao, bɔɔpi liɔ dɔa sa'o'ulapi asanawa, kɛ asu go sa'o'ulawao yaɔi, lɔ Dii dile Mɔiziewa.

²² Aa ulatao pɔ wali sa'o'ulapi daɔ zɔ n zwɔa buunao. ²³ Aa sa'o'ulapi fɔ guoguo a migɛki u, aa a nɔɛpi lɛ mibɔ, kɛ asu kɛo yaɔi. ²⁴ Aa gɔinakɛ ulataopi lɛwa aa liai lan gbɛafu bɛwa n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnao n bataɛao. ²⁵ Aa ananaɔ pi n vua tɛtɛɛo, aa looloo ulataopi lɛwa gbɛafu bɛpio zanguo, ²⁶ ananan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ, ananan kɛ, gbɛafu bɛn kɛ. Maa aa ulataopi lɛ kɛkɛ e a gɛ liai a pɛɛ, wali da wiliɔ sa'ozikɛɔ, lɔ Dii dile Mɔiziewa.

²⁷ Aa ulatao kɛ n baabaao Aalona n a nɛɔne. ²⁸ Aa tulu n fua gbɔa kɛ n baabaao b, ɔ aa sooloo geseɔ zɔ n pɔle pɔ wa tɔ n bataɛao. ²⁹ Aa asana kɛ n pɔle pɔ wa tɔ n bataɛao, aa gɔinakɛwɔ n babuunao n ba gaaluladeo n wɔtɛnaoɛ, lɔ Dii dile Mɔiziewa. ³⁰ Aa mɔ pɛpɛna pɔ i Aalona dile Dii pɔ u kɛ n vua tɛtɛɛo,

5 aa lakèwà, lá wí wèsákè pēnawawa, wà mè: Dii pɔe. 31 Aa vua pepēnapi nà tulupiwa n̄ babuuna táao, lá Dii díle Mɔiziewa.

Zwàakpe z̄l mīdeα (Bɔa 35.10-19)

32 Maa wà zwàakpepi z̄lkè pii, wà a mīde. Isailio kpaaukpepi kè, lá Dii díle Mɔiziewa. 33 Aa mò Mɔizie n̄ zwàakpepio n̄ a pɔkeleo pii, 5n̄ ke: A kùbɔɔ, a lipēpeeo, a lipɔɔɔ, a lipēleo, a zebɔɔ, 34 sása báa pɔ wà kèkè tēēeo, ayo báa pɔ wà kuaɔ, zwāa pɔ de suuna ū, 35 ikoyā kpagolo n̄ a sēlio n̄ a netaeo, 36 táabūnu n̄ a pɔkeleo pii n̄ pēe pɔ wí kále Luaeo, 37 dau pɔ wà p̄i n̄ vua tēētēeo n̄ a filia pɔ pepewà, filia n̄isi, 38 tulaletikateaki, n̄isi pɔ wí pɔ dileò à ḡ Dii pɔ ū, tulaleti ḡnana, kpépi lé zwāa, 39 mɔgotē sa'okli n̄ a mɔgotē mɔyāayāanao n̄ a sēlio n̄ a pɔkeleo pii, dàa n̄ a dibɔɔ, 40 kaa zwāa n̄ a lipēleo n̄ a zebɔɔ, kaa lé zwāa n̄ a baɔ n̄ a kùbɔɔ, zwàakpe pɔ de kpaaukpe ū z̄lkepɔkeleo pii, 41 zwàakpe z̄lkepɔkasa pɔ wà t̄a, sa'onā Aalona pɔkasa pɔ àli s̄ò Diiz̄io n̄ a néo sa'on pɔkasa.

42 Isailio z̄l pɔ Dii dà Mɔizie kè pii. 43 ɔ Mɔizi z̄lpi gwāgwa, a è aa kè lá Dii òewa, 5 à samaa'òné.

40

Zwàakpe sakēα

1 Dii yā'ò Mɔizie à mè: 2 Zwàakpe pɔ de kpaaukpe ū dɔ mɔ sēia gɔɔ sēia z̄l, 3 n̄ kpagolo pɔ ikoyā gbè pēpeeo ku a guu dileu, n̄ zwāa kpái. 4 Gē n̄ táabūnuo, n̄ a taɔ kálēwà d̄ɔd̄ɔ. Gē n̄ dauo, n̄ a filiaɔ keke. 5 Tulaletikateaki dile ikoyā kpagolo ae, n̄ zwàakpe kpele zwāa taē. 6 Sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū okli dile kpaaukpe kpele, 7 n̄ dáa dile kpaaukpe zānguo n̄ sa'oklio, n̄ ikau. 8 Kaa da n̄ liai, n̄ zwāa ta kaapile.

9 N̄isi pɔ wí pɔ dileò à ḡ ma pɔ ū se ka kpépiwa n̄ pɔ pɔ kú a guuɔ pii, n̄ dile ma pɔ ū n̄ a z̄lkebɔɔ, aai ḡ ma pɔ ū. 10 N̄isipi ka sa'okli n̄ a z̄lkebɔɔwa pii. Sa'oktipi dile ma pɔ ū, iɔ de ma pɔ ū n̄ a m̄baɔ. 11 N̄isika dàa n̄ a dibɔɔwa, aai ḡ ma pɔ ū. 12 M̄s n̄ Aalonao n̄ aà néo kpaaukpe kpele, n̄ n̄ zu'o we. 13 Sa'on pɔkasaa dà Aalonaē, n̄ n̄isikawà n̄ aà dile ma pɔ ū, i ḡ ma gbāgbana ū. 14 M̄s n̄ aà néo lɔ, n̄ ulatao dadané, 15 n̄ n̄isikamá lá n̄ kè an maeewa, aali ma gbagba. N̄isikaamapi mé a to aao de ma gbāgbanaɔ 5 a an buiwa.

16 Mɔizikè lá Dii òewa pii. 17 An bɔa Egipi wè plaade mɔ sēia gɔɔ sēia z̄l 5 wà zwàakpepi d̄. 18 Ké Mɔizi lé kpépi d̄, à a zebɔɔ díledile glae, 5 à a lipēpeeo pēpeu, à a lipɔɔɔ s̄lɔs̄lɔbu, 5 à lipēleo pēlepele. 19 A zwāa kua, 5 à báa kpàa lá Dii òewa. 20 A ikoyā gbè pēpeeo s̄e a kà kpagolopi guu, à kpagolopi sēlio dà a z̄aɔ guu, 5 à a né taē. 21 A ḡèò zwàakpeu, 5 à zwāa kpà ikoyā kpagolopizi suuna ū lá Dii òewa. 22 A táabūnu díle kpaaukpeu suunapi ɔplai kpele oi. 23 A pēe kálēwà Diie d̄ɔd̄ɔ lá a òewa. 24 A dau díle kpaaukpeu bɔaa n̄ táabūnuo ɔzēe oi, 25 à filiaɔ nana Dii ae lá a òewa. 26 ɔ à tulaletikateaki díle kpaaukpeu suuna sae, 27 5 à tulaleti ḡnana kpāsawà lá Dii òewa. 28 ɔ à zwāa t̄a zwàakpepile.

29 A sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū okli díle kpaaukpe kpele, 5 à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū òwà n̄ p̄w̄entio lá Dii òewa. 30 A dàa díle kpaaukpe zānguo n̄ sa'oklio, 5 à ikau. 31 Mɔizi n̄ Aalonao n̄ aà néo n̄ ɔɔ n̄ n̄ gbáɔ p̄ipiò. 32 Tó aale gē kpaaukpeu ge tó aale s̄s sa'oklizi, aai n̄ ɔɔ n̄ n̄ gbáɔ p̄ipi lá Dii ò Mɔiziewae. 33 ɔ à kaa dà a lia zwàakpepi n̄ sa'oklio, 5 à zwāa t̄a kaapile. Maa Mɔizi z̄lpi kè a láa.

Dii pilaa kpaaukpɛwa
(*Nao 9.15-23*)

³⁴ Ɔ telu kùle kpaaukpɛwa, Dii gawi zwàakpɛpi pà.* ³⁵ Mɔizi i fɔ̀ gè kpaaukpɛpiuo, ké telu kùà mé ké Dii gawi kpépi pà yáí.

³⁶ Isailio taa'oa guu, tó telupi gò zwàakpɛpia, ɔ̃ aafɛ fele bòou. ³⁷ Tó telupi i feleo, aali fele bòouo, sema tó à fele. ³⁸ Fãane Dii telu ɔ̃ ku zwàakpɛa, gwá sɔ̀ té ɔ̃ ku telupi guue. Maa Isailio ɔ̃ e gɔɔpii ní taa'oa guu.

---

* **40:34** 1Kia 8.10-11, Isa 6.4, Eze 43.4-5, Zia 15.8

LEVII BUIO Mɔzizi lá ɔaɔde Yá pɔ́ kú láe bee guuo

Lápi dɔ̀ sɛ́ia guu Lua lezù Mɔzizizi za kpaaukpeu 5 à yá'òè. Lápi guu Lua a ikoyáò ní yá pɔ́ á díledile Isailionɛɔ ò Mɔzizie pii ní lé pɔ́ á gbènéo à mè: Gbé pɔ́ yápiò kúà mé ɔ̀ ku a sabai. (18.5) Lomadeɔ 10.5 gwa lo.

Apii guu Lua lé dada Isailionɛ lá aali ke wàò de a gbéò ù, lá aali ke wà kúlɛɛ síana. Sema aaliò sa'o Luapiwa lá a dílenéwa (1-7), sa'onao líò nízià kúà dɔ́ (8-10), Isailiò baade lí é pɔ́ gbáleaɔne (11-16) ní pɔ́ pɔ́ de tɛ̀ ù ní gbásíkɛao (17-27).

Lua kua adoae, a yewázi, mé wɛ̀nikpamadee, 5 a ye wá kua líò adoa (19.2), ké wapiò sɔ̀ wà wɛ̀ni kpámá, wíò yekòi. Bee yáí à ikoyáe bee dílené. Ikoyápi 5 Yesu éa a yá dɔ̀ a íwaɔgu à mè: Aliò ye a gbédeezí lá ázià wɛ̀niwa. (19.18) Mat 22.39 gwa lo.

Tó tiadeɔ lé ikoyápiò kyoke, i bɔ́ ní saee, áma ikoyápiò lo nae luanaaikenaowa gɔ̀pii aao te Luazi a zéwa ní nòsemendoo.

Sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú

¹ Dii lezù Mɔzizizi, 5 à yá'òè kpaaukpeu à mè, ² aà yáe bee o Isailionɛ. O Mɔzizi oné: Tó á gbèe lé mɔ́ pɔ́ kpáí Diiwa, aali mɔ́ ní zu ge pɔ̀tuò kelenao, aà aà gba.

³ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú àle o ní zuo, aali mɔ́ ní swana sáasaio kpaaukpe kpele, ké Dii e aà wegwa yáí. ⁴ Aali ɔ̀na sa'obɔ̀pi miwa, ké Dii e si aà gɛ̀e ù, i aà duuna kéwá. ⁵ Aali a kólokpa Dii ae, sa'ona Aalona néo i a au lé sa'okliwa aa liai kpaaukpe kpele we. ⁶ Aali a báa bo, i goaagoaa. ⁷ Sa'ona Aalona néo i téka sa'okli, aai yáakau, ⁸ aai nɔ̀pɔ́ ka yáaa sa'okli téu ní a mio ní a sálanao. ⁹ Aali a guupɔ̀ ní a koeɔ pípi, sa'ona i apii kpasa sa'okliwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú, a gl í ke Diie na ù.

¹⁰ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú àle o ní sáo ge ble, aali mɔ́ ní a sà sáasaio, ¹¹ i a kólokpa Dii ae sa'okli gugbántoo oi, sa'ona Aalona néo i a au lé aa lia sa'oklipizi. ¹² Aali goaagoaa, sa'ona i ka yáaa sa'okli téu ní a mio ní a guupɔ̀ nísiò. ¹³ Aali a guupɔ̀ ní a koeɔ pípi, sa'ona i sa'o ní a píio, i kpasa sa'okliwa sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú, a gl í ke Diie na ù.

¹⁴ Tó sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú àle o Diiwa ní báò, aali mɔ́ ní felenkɔ̀punao ge felenguulu a sa'obɔ̀ ù, ¹⁵ sa'ona i geò sa'okli, i a mi wo à kpasa sa'okliwa, i a au yo sa'okli saalowa. ¹⁶ I a sese bɔ̀, i a ká wolo kóle tufua sa'okli gukpe oi. ¹⁷ I a gáslao kú, i goaa, asu paa plao. Sa'ona i ka yáaa sa'okli téu à kpasa sa pɔ́ wí káteu à tékú, a gl í ke Diie na ù.

2

Pówen gba

¹ Tó gbèe lé Dii gba pówena, aali mɔ̀ò tí ù, i nísi éwá, i tulaletikau, ² i geò sa'ona Aalona néo kú. Sa'ona i dá ɔ̀kú do ní a tulaletipio pii, i a yáɔ̀a Diigu gbapi kpasa sa'okliwa pɔ́ pɔ́ wí káteu a gl í kee na ù. ³ Pówen gba pɔ́ gè líò de Aalona ní a néo pɔ́ ù. Lo ku adoa pɔ́ pɔ́ wa ká Diie téu à tekú kɔ̀ni ù.

⁴ Tó ále aà gba káa, aliò de a sesai pɔ́ wá a tí yáale ní nísiò ù ge kaaɔbaala pɔ́ wá nísi éwá. ⁵ Tó káa asaee, aliò de káa sesai pɔ́ wá a tí yáale ní nísiò ù. ⁶ Ali é'e,

í nísikawà pówen gba ù. ⁷ Tó gàsada'ianaè, àli kè ní pówentio ní nísio. ⁸ Ali mós Diie ní pówé á kèpiò pówen gba ù, í kpá sa'onawa. Sa'onapi i geò sa'okli, ⁹ i aà yáda Diigu gba bò à kpasaa sa'okliwa pówé wí káteu a gl í kèè na ù. ¹⁰ Pówen gba pówé gò líò de Aalona ní a néò pówé ù. Tò ku adoa pówé pówé wa káteu Diie à tekú kñi ù.

¹¹ Pówen gba pówé áli mós Diie suliò se'ese vío. Asuli pówé se'ese ge zó kpasaa pówé wí ka Diie téu ù. ¹² Tó buapó káauè sò, áli mós Diie, áma ásuli a pówé káteu à tekú sa'okliwa pówé a gl íò na ù. ¹³ Ali pówen gbada ní wisio. Asuli da wisi pówé de á Lua bàakuaáño seela ù saio. Ali wisika gba pówé ále da píi.

¹⁴ Tó ále mós Dii gbai pówen káau, áli mós ní mase dafu kpasaa pówé wá a aampào. ¹⁵ Ali nísikawà ní tulaletio, iò de pówen gba ù, ¹⁶ sa'ona i aà yáda Diigu pówen gba bò à kpasaa ní a nísio ní a tulaletio píi pówé wí ka Diie téu ù.

3

Sáaukpasa'oa

¹ Tó á gbèè lé sáaukpa sa'oa, mé ále o ní zuo, aáli mós Dii ae ní a sa ge a da sáasaio. ² Aáli òna a sa'obópi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeele, sa'ona Aalona néò i a au lé sa'okliwa aa liai. ³ Tó ále sapi o, aáli a sálana ní a guupò nísio séle píi wá ka Diie téu à tekú ⁴ ní a gòleò ní gòlepi nísio ní a pòaa nísio pówé wí gòle ní gòlepiò gòò. ⁵ Aalona néò lí kpasaa sa'okliwa a pówé wá káteu à tekú musu sa'okliwa pówé wí ka Diie téu a gl í kèè na ù.

⁶ Tó sá ge ble ále oò sáaukpaò ù, aáli mós ní a sa ge a da sáasaio. ⁷ Tó sáneòbe, aáli mós Dii ae, ⁸ i òna a sa'obópi miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeele, Aalona néò i a au lé sa'okliwa, aa liai. ⁹ Tó ále sapi o, aáli a pówé beò se wá ka Diie téu à tekú. Aáli a vlá zó ní a nísio, i a ple kau yòò, i mós ní sápi sálanao ní a guupò nísio píi ¹⁰ ní a gòleò ní gòlepi nísio ní a pòaa nísio pówé wí gòle ní gòlepiò gòò. ¹¹ Sa'ona i pówé kpasaa sa'okliwa ble ù pówé wí a pówé nísika Diie téu ù.

¹² Tó ble ále oò sò, aáli mós Dii ae, ¹³ i òna a miwa, i a kòlokpa kpaaukpe kpeele, Aalona néò i a au lé sa'okliwa aa liai. ¹⁴ Tó ále sapi o, aáli a sálana ní a guupò nísio píi ká Diie téu à tekú ¹⁵ ní a gòleò ní a gòlepi nísio ní a pòaa nísio pówé wí gòle ní a gòleò gòò. ¹⁶ Sa'ona i pówé kpasaa sa'okliwa ble ù pówé wí a pówé nísika Diie téu a gl í kèè na ù. A nísio ò de Dii pówé píi. ¹⁷ Aliò ikoyápi kua gòpíi e á buiwa gu pówé áò kuu píi. Asuli pówé nísio ge a au bleo.

4

Duun awakpabò

¹ Dii ò Moiziè ² aà yáè bee o Isailiòne, ò Moizi òné: Tó zama gbèè lè, à zà Dii yádileaewa, à duunakè à yá pówé wíli keo kè, a yán ke: ³ Tó sa'onkia pówé wá dile mé kè, à gbépii dayáu. Aáli mós Diie ní gáae sáasaio duuna pówé á kèpi awakpabò ù. ⁴ Aáli mós ní zupio Dii ae kpaaukpe kpeele, i òna a miwa, i a kòlokpa we. ⁵ I zupi au sé gèò kpaaukpeu, ⁶ i òtona zò aupiwa, i fáfá Dii kùe gèn soplá aà kúki zwáa pówé daa sae. ⁷ Sa'onapi i aupi máma tulaletikateakli kóbaowa Dii kùe kpaaukpeu we, i a kñi éle sa pówé wí a pówé káteu à tekú okli gbáziwa kpaaukpe kpeele. ⁸ Aáli awakpazupi nísio gòle píi, a sálana ní a guupò nísio píi ⁹ ní a gòleò ní gòlepi nísio ní a pòaa nísio pówé wí gòle ní gòleò gòò, ¹⁰ lá wí sáaukpazu nísio gòlewa, i kpasaa sa pówé wí a pówé káteu à tekú okliwa. ¹¹ Zupi báa ní a nòòò píi ní a mio ní a

koeɔ́ n̄ a guupɔɔ́ n̄ a gb̄ɔ, ¹² aali bɔ́ n̄ zù búupio b̄o kpe gu p̄s wa ðile a p̄s ù a z̄éiu, gu p̄s w̄i sa'otufu k̄léu, i káteu à tékū t̄ufupia we.

¹³ Tó Isailiɔ z̄à Dii ȳadilaewa nípii, aa yá p̄s w̄ili keo kè, baa tó aai ḡlke no mé aa d̄ɔ, aa ḡs̄ t̄aaede ùe. ¹⁴ Gbez̄á tó aa d̄s̄ k̄é wà duunakè, aali m̄s̄ n̄ gáaeo awakpabɔ́ ù kpaaúkp̄e kp̄eɛɛ. ¹⁵ Gb̄ez̄ɔɔ́ i ɔnana zupi miwa, w̄i a k̄olokpa Dii ae we. ¹⁶ Sa'onkia i zupi au sé ḡɛð kpaaúkp̄e, ¹⁷ i ɔtona z̄ɔwà à fáfa Dii ae ḡen s̄opla z̄wāa p̄s daapi sae. ¹⁸ Aali máma tulaletikateakli k̄ɔbaɔwa Dii k̄ùe kpaaúkp̄e we, i a k̄iní éle sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékū okli gbáziwa kpaaúkp̄e kp̄eɛɛ. ¹⁹ Aali zupi nísi gole píi, i k̄pasa sa'okliwa, ²⁰ i ke n̄ zupio lá a k̄è n̄ awakpazu káauowa. Maa sa'ona ali n̄ duuna k̄émá, Dii i s̄uuk̄eɛn̄. ²¹ Aali bɔ́ n̄ zupio b̄o kpe, i káteu à tékū, lá zù káau tek̄uwa. Gb̄épii duun awakpabɔ́n̄ we.

²² Tó d̄baana duunakè, à z̄à Dii a Lua ȳadilaewa à yá p̄s w̄ili keo kè, baa tó i ḡlke no, à ḡs̄ t̄aaede ùe. ²³ Tó wa òè à duunakè, aali m̄s̄ n̄ blesan s̄aasaio, ²⁴ i ɔna blepi miwa, i a k̄olokpa Dii ae gu p̄s w̄i sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékū p̄s k̄olokpau duun awakpabɔ́ ù. ²⁵ Sa'ona i ɔtona z̄s̄ a auwa, i máma sa'okli k̄ɔbaɔwa, i au p̄s ḡs̄ éle sa'oklipi gbáziwa. ²⁶ Aali a nísi k̄pasa sa'okliwa píi lán s̄aukpa sa'obɔwa. Maa sa'ona ali aà duuna k̄éwà, Dii i s̄uuk̄eaañ̄.

²⁷ Tó t̄aaa duunakè, à z̄à Dii ȳadilaewa* à yá p̄s w̄ili keo kè, baa tó i ḡlke no, à ḡs̄ t̄aaede ùe. ²⁸ Tó wa òè à duunakè, aali m̄s̄ n̄ blea s̄aasaio duuna p̄s á k̄è sa'obɔ ù, ²⁹ i ɔna awakpabɔ́pi miwa, i a k̄olokpa sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékū okli. ³⁰ Sa'ona i ɔtona z̄s̄ a auwa, i máma sa'oklipi k̄ɔbaɔwa, i au p̄s ḡs̄ éle sa'oklipi gbáziwa. ³¹ Aali a nísi gole píi lá i s̄aukpaɔ nísi golewa, i k̄pasa sa'okliwa p̄s p̄s a ḡl̄i ke Dii na ù. Maa sa'ona ali aà duuna k̄éwà, Dii i s̄uuk̄eaañ̄.

³² Tó s̄á àle m̄ɔɔ awakpabɔ́ ù s̄s̄, aali m̄s̄ n̄ a da s̄aasaio, ³³ i ɔna a miwa, i a k̄olokpa awakpabɔ́ ù sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékū okli. ³⁴ Sa'ona i ɔtona z̄s̄ a auwa, i máma sa'okli k̄ɔbaɔwa, i a au p̄s ḡs̄ éle sa'oklipi gbáziwa. ³⁵ Aali a nísi gole píi, lá i s̄aukpasá nísi golewa, i k̄pasa sa'okliwa p̄s p̄s wa k̄à Dii e t̄eu àle tékū musu. Maa sa'ona ali duuna p̄s a k̄èpi k̄éwà, Dii i s̄uuk̄eaañ̄.

5

¹ Tó gb̄é mà w̄ale seeladeɔ weɛɛ, mé aapi s̄s̄ à ȳae è ge a ȳae d̄s̄ yápi guu, tó a n̄ile, à duunak̄en̄ we, yápi a w̄i aà musu. ² Tó gb̄é ɔk̄à p̄s gb̄al̄eawa, n̄b̄ɔ ge p̄tuo ge p̄taa'onkuawa p̄s ðe t̄e ù gen nò, baa tó a a yá d̄ɔ, à ḡs̄ gb̄al̄eae, t̄aae. ³ Tó gb̄é ɔk̄à gb̄enaz̄in̄ b̄ɔɔwa ge p̄s p̄s i to gb̄é ḡs̄ gb̄al̄ea piin nò, baa tó a a yá d̄ɔ, gbez̄á tó a d̄s̄, t̄aae. ⁴ Tó gb̄é lek̄è Luawa làasoosai, à mè á ȳake, ȳav̄ai ge ȳamaan nò, yá p̄s gb̄é a lek̄è làasoosai píi lé, baa tó a d̄ɔ, tó a d̄s̄ gbez̄á, t̄aae. ⁵ Tó gb̄é ḡs̄ t̄aaede ù yápiɔ do musu, aali yá p̄s à z̄awà o gupuau, ⁶ i m̄ɔ Dii e n̄ s̄adao ge blea duuna p̄s á k̄è fiabobɔ ù, i ɔ ðe duun awakpabɔ́ ù, sa'ona i aà duuna k̄éwà.

⁷ Tó aà gb̄aa i ka aà m̄s̄ n̄ s̄aoo, aali m̄s̄ Dii e n̄ felenk̄opunao m̄en̄ pla ge felenguulu b̄ɔɔna m̄en̄ pla duuna p̄s á k̄è fiabobɔ ù, ado i ɔ ðe duun awakpabɔ́ ù, ado s̄s̄ sa p̄s w̄i a p̄s káteu à tékū obɔ ù. ⁸ Aali m̄ɔɔ sa'onae, sa'onapi i a séia kpá duun awakpabɔ́ ù. Aali a k̄olokpa n̄ ɔk̄ɔɔ miz̄s̄sai, ⁹ i awakpabɔ́pi au fá sa'okli saalowa, i ɔt̄wà, au p̄s ḡs̄ i b̄ole sa'oklipi gbázi. Duun awakpabɔ́e.

* 4:27 Nao 15.27-28

10 Sa'ona i ado kpa sa p3 w1 a p3 k4teu a t4k3 u l4 w1 kewa, i duuna p3 a k3pi k3w4, Dii i s3uuk3a3n3.

11 T3 a3 gb3a i ka a3 felena kp4 m3n pla0, a3li m3 n3 p3w3ntio kiloo pla duuna p3 4 k3 awakpab3 u. Asuli n3si ge tulaleti k40u, asa duun awakpab3e.

12 A3li m30 sa'onae, sa'onapi i d4 3k3 do y4b3a Diigu gba u, i kpa3a sa'okliwa p3 p3 wa k4 Dii3 t3u 4le t4k3 musu. Duun awakpab3e. 13 M4a sa'ona ali a3 duuna k3w4 y4pi do p3 a k3 musu, Dii i s3uuk3a3n3. P3w3nti p3 g3 l3o de sa'ona p3 u l4n p3w3n gbawa.

T4ae flabob3

14 Dii y4'0 M3izie, 5 M3izi m3: 15 T3 gb3 n4aisaiy4k3, 4 z4 y4wa Dii gbaa p3 y4 musu, duunae. A3li m3 Dii3 n3 s4sakao s4asaio a flabob3 u. T4ae flabob3pi 5a li k4, l4 w4 a l3 d3le Dii kp3uwa. 16 A3li p3 p3 i Dii gbao flab3e, i ea 4 a 5a s3ode naw4, i kpa sa'onawa, sa'onapi i a3 t4ae k3w4, Dii i s3uuk3a3n3.

17 T3 gb3 duunak3, 4 y4 p3 Dii gi a keai k3, baa t3 a d3o, t4ae3, a wi a3 musue.

18 A3li m3 sa'onae n3 s4sakao s4asaio t4ae flabob3 5a l3u, sa'onapi i y4 p3 4 z4w4 a d3opi k3w4, Dii i s3uuk3a3n3. 19 T4ae p3 a k3 Dii3 flabob3e.

20 Dii y4'0 M3izie, 5 M3izi m3: 21 T3 gb3 3n3k3 a gb3de3e p3 p3 gb3pi kp4w4 ge 4 n4e a 3z1 y4 musu ge 4 a3 kp4i'0 ge 4 a3 bl3, duunae, 4 n4aisaiy4k3 Dii3e.

22 M4ae l3 t3 gb3 p3 k3mpa, m3 4 gi kp4i ge 4 3t3 4 m3 n3 Diio ge duuna p3 w1 ke l4n bee taawa3 pii. 23 T3 gb3 duunak3 4 g3 t4ae3e u m4a, a3li p3 p3 4 a kp4i'opi s3aa ade3 ge p3 p3 4 a3 bl3e ge p3 p3 wa kp4w4 ge p3 p3 4 a k3mpa 24 ge p3 p3 4 3t3 4 m3 n3 Diio a y4 musu. A3li flabo p3de3 a be3e l3u, i ea 4 a 5a s3ode naw4, i kpaw4 g33 p3 4le m3 n3 a t4ae flabob3o. 25 A3li m3 Dii3 n3 s4sakao s4asai p3 k4o a t4ae flabob3 u, i kpa sa'onawa, 26 sa'ona i y4 p3 a k3 a t3 4 g3 t4ae3e 3pi k3w4, Dii i s3uuk3a3n3.*

6

Sa p3 w1 a p3 k4teu a t4k3 u

1 Dii y4'0 M3izie 4 m3, 2 a3 y43 bee dile Aalona3 n3 a n3o. Sa p3 w1 a p3 k4teu a t4k3 u y4dile3n ke: Sa p3 w4 a p3 k4teu a tek3 li g3 sa'okli k3nau gw4 e gu ge d3o, a t3 su 4o gaa v1o. 3 Sa'ona i a b4abaa s3olo gese ye, i a ulatao da, i sa p3 w4 a p3 k4teu a tek3 sa'okliwa t3fu b3le, i k4le sa'ok3ipi sae. 4 I a pokasapi3 b3, i a p4le3 da, i t3fupi se b3o b3o kp3, i k3le gu p3 wa d3le a k3lek3i u a z3iu. 5 Sa'ok3i t3 l3o ku, asuli gao. L4 gu l3 d3 sa'ona l3o y4akau, i sa p3 w1 a p3 k4teu a t4k3 u kaa, i s4aukpa sa'ob3 n3si kpa3aw4. 6 Sa'ok3i t3pi l3o ku g33pii, asuli gao.

P3w3n gba

7 P3w3n gba y4dile3n ke: Aalona n3e m3 ali m30 Dii3 sa'ok3i ae, 8 i d4 3k3 do n3 a n3io n3 a tulaletio pii, i a y4b3a Diigu gbapi kpa3a sa'ok3iwa, p3 p3 a gi i ke Dii3 na u. 9 Aalona n3 a n3o li p3 p3 g3 ble a ese k4u sai gu p3 a kua adoau kpaa3kp3e ua we. 10 Wasuli ese p3 a p3w3ntipi se 4 ke p3e u kauo. A3 de Dii p3 u a z3i l4n duun awakpab3 ge t4ae flabob3 p3wae. Dii kp4m4e. P3 p3 w1 d4 w4 k4teu a t4k3 u, a k3ni l3o de n3 baa u. 11 Aalona bui g33o m3 aali ble. P3 p3 w1 ka Dii3 t3u a t4k3 u k3nipi l3 de n3 baa u g33pii. P3 p3 k4w4 y4'3 azla3e.

12 Dii y4'0 M3izie, 5 M3izi m3: 13 T3 w4 Aalona ge a3 bui d3le sa'onkia u, a3li3 m3 Dii3 n3 p33tio kiloo plapla l4 gu l3 d3 p3w3nti gba u, ili a k3ni kp4 k3o, a k3ni

* 5:26 Nao 5.5-8

oosi. ¹⁴ Aali yāale ní nísio m̀p̀p̀eɛɛ guu, i asa, i é'ε, i ka Diiε téu, p̀ó p̀ó a g̀í i k̀eè na ũ. ¹⁵ Aa bui p̀ó wa dile aa g̀eε ũ líó ke máa, ió de Dii baa p̀ó walió b̀òè lá gu lé d̀ó, ẁí kátəu à t̀éku míómíó ũ. ¹⁶ Wáli p̀ówen gba p̀ó sa'ona dà kátəu à t̀éku míómíó, wasuli bleo.

Duun awakpab̀

¹⁷ Dii yā'ò M̀oizie à mè, ¹⁸ aa yāe bee dile Aalonaε ní a néó. Duun awakpab̀ yādileəon ke: Wáli a k̀olokpa Dii əε gu p̀ó ẁí sa p̀ó ẁí a p̀ó kátəu à t̀éku p̀ó k̀olokpau, ió de Dii p̀ó ũ a zéí. ¹⁹ Sa'ona p̀ó lé sapi o mé ali só gu p̀ó a kua adoau kpaaukpe u wa. ²⁰ P̀ó p̀ó kà sa'onɔɔpiwa yā'í azlaεε. Tó a au fà p̀okasawa, wáli pípi gu p̀ó wa dile a zéíu. ²¹ Wáli oo p̀ó wa ǹɔ̀pi f̀iuk̀eú wíwi. Tó m̀ogot̄e ooe s̄s̄, wáli sao kásaa keè, ẁí idawà. ²² Sa'ona bui ḡεɔ mé aali ǹɔ̀pi só. Ió de Dii p̀ó ũ a zéí. ²³ Duun awakpab̀ p̀ó wa g̀è ní a auo kpaaukpeu wà duunakèomá Dii k̀úkiu, wasuli soo, wáli kátəu à t̀éku píi.

7

Tāae flabob̀

¹ Tāae flabob̀ yādileəon ke: Aó de Dii p̀ó ũ a zéí. ² Wáli a k̀olokpa gu p̀ó ẁí sa p̀ó ẁí a p̀ó kátəu à t̀éku p̀ó k̀olokpau, wí a au lé sa'okliwa wà liai. ³ Wáli m̀ó ní a nísio píi, a vlá nísi ní a sálanao ⁴ ní a g̀oleɔ ní g̀ole nísió ní p̀oa nísi p̀ó ẁí g̀ole ní g̀olepió g̀òó. ⁵ Sa'ona i kpaas sa'okliwa sa p̀ó ẁí a p̀ó nísika Diiε téu à t̀éku ũ. Tāae flabob̀ε. ⁶ Sa'ona bui ḡεɔ mé aali só gu p̀ó a kua adoau. Dii p̀óε.

⁷ Tāae flabob̀ yādileapi dou ní duun awakpab̀ yāoe, sa'ona p̀ó duunakèomá p̀óε. ⁸ Tó sa'ona sa p̀ó ẁí a p̀ó kátəu à t̀éku ò gb̄εε, sa'ob̀pi báa líó de sa'onapi p̀ó ũ. ⁹ P̀ówen gba p̀ó wa k̀aa k̀èò ge wà blek̀èò ouu ge m̀p̀p̀eɛɛwa líó de sa'ona p̀ó sa'òò p̀ó ũ. ¹⁰ P̀ówen gba páleɔ líó de Aalona bui p̀ó ũ, aai se sáasaa, tó wa yāale ní nísio ge wa kpà nísisain nò.

Dii sáaukpa sa'ob̀

¹¹ Dii sáaukpa p̀ó walió m̀oè yādileəon ke: ¹² Tó gb̄ε lé m̀ó Dii sáaukpaí ní p̀tuuo, aali m̀ó ní k̀aa sesai p̀ó wa t̀oto ní nísio l̀ó ní k̀aagbaala p̀ó wà nísi èwàò ní k̀aa p̀ó wa k̀è ní p̀eeti yāalea ní nísioo. ¹³ Aali m̀ó l̀ó ní p̀ówenti p̀ó wà εse k̀au à k̀è p̀εε ũo, ¹⁴ i p̀ópió b̀ó Diiε m̀endodo, i ḡs sa'ona p̀ó sáaukpa sa'ob̀ au l̀ε sa'okliwaε. ¹⁵ Wáli sáaukpa sa'onɔɔ so sapi ogɔɔ, wasuli a k̀ni tó gu d̀wàò.

¹⁶ Tó légb̄ad̄a ge gba yáí à sapi òi, aali a ǹɔ̀ so sapi ogɔɔ. Tó gu d̀ò a k̀niwa, wa f̄í lí só. ¹⁷ Tó sa'onɔɔ g̀è e a g̀ɔɔ áaōde z̄í, wáli kátəu à t̀éku. ¹⁸ Tó wà sáaukpa sa'onɔɔ sò a g̀ɔɔ áaōde z̄í, Dii a sio. Aó de sa'oa ũ l̀o. B̀ó b̀ó s̄ a k̀è, a yá a wí gb̄é p̀ó sò musuε.

¹⁹ Wasuli sa'onɔɔ p̀ó kà p̀ó gb̄aleawa soo. Wáli kátəu à t̀éku. Sa'onɔɔ s̄s̄, gb̄é p̀ó aa gb̄aleaó mé aali só. ²⁰ Tó gb̄é gb̄alea sáaukpa sa'onɔɔ sò, wáli ade b̀ó a gb̄éɔ guu. Ǹɔ̀piá Dii p̀óε. ²¹ Tó gb̄é kà p̀ó gb̄aleawa, gb̄enazín gb̄alea ge ǹɔ̀ ge p̀p̀ále p̀ó de t̄ē ũn nò, s̄ à sáaukpa sa'onɔɔ sò, wáli ade b̀ó a gb̄éɔ guu.

Nísi ní auo dilea t̄ē ũ

²² Dii ò M̀oizie à mè, ²³ aa yāe bee o Isailiɔne. Asuli zu ge s̄a ge ble nísi sóo. ²⁴ Ali p̀oge ge p̀ó p̀ó wài t̄aitai nísi m̀aokε, ama ásuli sóo. ²⁵ Tó gb̄é p̀tuuo p̀ó ẁí sa'òò Diiwa, wí a k̀ni kátəu à t̀éku nísi sò, wáli ade b̀ó a gb̄éɔ guu. ²⁶ Gu p̀ó áó

kuu pii, ásuli bá ge nò kòlokpasai sóo.* 27 Tó gbé kpàa ge pò kòlokpasai sò, wàli ade bɔ a gbéɔ guu.

Sa'ona baa

28 Dii ò Mɔizie à mè, 29 aà yáe bee o Isailiɔne. Tó gbé mò Diie ní sáaukpa sa'oboo, aali a sa'obopi pɔe beeo kpa Diiwa. 30 Aali mó ní a nísí pò wí ka Diie téu à tékúo ní azíla ɔo ní a kuláo, i a kulapi mɔ Diie. 31 Sa'ona i a nísí kpasa sa'okíiwa, kulapi i ɔ de Aalona ní a néɔ pò ú. 32 Ali sáaukpa sa'oboo ɔplaa gbá go ado sa'ona pò ú. 33 Aalona bui pò sò Diizi ní sa'obopi auo ní a nísio mé ali ɔ gbápi ví a baa ú. 34 Isailiɔ sáaukpa sa'oboo guu, kùla pò wí mɔ Diie ní a gbá pò wí bɔ adoao ɔ Dii díle wàli kpá Aalona ní a néɔwa an aseá ú. Isailiɔ líɔ kpámá gɔɔpii.

35 Baa pò Aalona ní a néɔ í e sa pò wí a pò nísika Diie téu à tékú guun we. Bee ɔ Dii kpámá gɔɔ pò à ní díle a gbágbanao ú. 36 Gɔɔ pò wà nísikámá, Dii díle Isailiɔne aaliɔ bee kpámá gɔɔpii e an aseá ú e an buiwa.

37 Sa pò wí a pò káteu à tékú obɔ yádíleáon we ní pówen gbao ní duun awakpaboo ní táae flaboboo ní daazíu sa'oboo ní sáaukpa sa'oboo. 38 Dii yápi dà Mɔizie Sinai gbe musae gɔɔ pò a díle Isailiɔne aa mɔ sa'oiwa Sinai guwaiwaiu.

8

Aalona ní a néɔ díle sa'ona ɔ

(Bɔa 29.1-37)

1 Dii ò Mɔizie à mè: 2 Aalona sé ní a néɔ ní sa'on pɔkasaɔ ní nísí pò wí pò díleò à gɔ ma pò úo ní duun awakpazuo ní sásakao mèn plaɔ ní gbí pò kàa káuo. 3 ní Isailiɔ káaa pii kpaaúkpe kpɛele. 4 Mɔizikè lá Dii òewa, à ní káaa kpaaúkpe kpɛele. 5 ɔ Mɔizi ò bílae: Yá pò Dii díle wá ken ke. 6 A mò ní Aalonaó ní a néɔ, ɔ à ní zu'ò. 7 A ulatao dà Aalonae, à asana lèele dɔa, ɔ à ulatao dàe ní sa'ouláo, ɔ à sa'oulapi asana dèe a pi. 8 A bòloonnɔe lòòe, ɔ à Uliú ní Tumiúto ká bòɔpiu. 9 A tuludíè, ɔ à vaa pepeena pò í aà díle Dii pò ú ná tulupi aewa, lá Dii díleewa.

10 ɔ Mɔizi nísí pò wí pò díleò à gɔ Dii pò ú sè a mà zwaákpewa ní pò pò kúuɔ pii, aa gò Dii pò ú. 11 ɔ à nísí fáfá sa'okíiwa gën sɔpla, a màma sa'okíiwa ní a pò pò pii ní dàao ní a díbɔo, aa gò Dii pò ú. 12 ɔ à nísipi ká Aalona miwa, à gò Dii pò ú. 13 ɔ à mò ní Aalona néɔ, à ulatao dàdané, à asanadòdɔné ní pi, à fùà gbàa kpákpáné, lá Dii díleewa.

14 ɔ à mò ní duun awakpazupio, Aalona ní a néɔ ɔnàna a miwa. 15 ɔ Mɔizi zupi kòlokpá, à a au se màma sa'okíi kòbaɔwa ní a ɔtonao à líai, à gbábè. ɔ à au pò gò èle sa'okíipi gbázíwa. Maa à gbábè, à gò Dii pò ú. 16 ɔ à zupi guupo nísio sèle pii ní a pɔa nísio ní a gòleɔ ní gòlepi nísio, a kpása sa'okíiwa. 17 ɔ à zusunapi káteu à tékú bòo kpe lá Dii díleewa, a báa ní a nòo ní a gbɔo pii.

18 ɔ à mò ní sásakaoɔ doo sa pò wí a pò káteu à tékú obɔ ú. Aalona ní a néɔ ɔnàna a miwa, 19 ɔ Mɔizi a kòlokpá, à a au fáfá sa'okíiwa à líai. 20 ɔ à sápi gòagoaa, à a mi ní a guo ní a nísio kpása. 21 A a guupo ní a koeɔ pípi, ɔ à sápi kpása sa'okíiwa pii sa pò wí a pò káteu à tékú, a gí ɔ na Diie ú, lá Dii díle Mɔizípiewa.

22 ɔ à mò ní sásakao páleo an daazíu sa'oboo ú. Aalona ní a néɔ ɔnàna a miwa, 23 ɔ Mɔizi a kòlokpá, à a au sè a mà Aalona ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio. 24 ɔ à mò ní Aalona néɔ, à aupi màma ní ɔplaa swálebawa ní ɔplaa ɔnemio ní ɔplaa gbánemio. ɔ à aupi lè sa'okíiwa à líai. 25 ɔ à sápi nísí

* 7:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23

nàaa, a vlá nísi ní a sálanao ní a pɔa nísio ní a gòlɔ ní gòlɛpi nísio ní a ɔplaa gbáo. ²⁶ ɔ à kaa boolo sè mendo kaa gbí pɔ í ku Dii æ guu ní kaa nísideo mendo ní káawanao mendo, a kà nísipio ní ɔplaa gbápiola. ²⁷ A apii ná Aalona ní a néɔne ní ɔzl, ɔ aa mò Diie sa pɔ wí a pɔ mɔè ù. ²⁸ ɔ Mɔizi pɔpɔ sɔ ní ɔzl, a kpása sa'oklɛpiwa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú musu an daazíu sa'oa ù. Pɔ pɔ wí ka Diie téu à tékú, a tékúá gí í naèn we. ²⁹ Mɔizi sásakaopi kula sè í, a mò Diie sa pɔ wí a pɔ mɔè ù, lá Dii dílèèwa. Kulapi mé Mɔizi baa ù.

³⁰ ɔ Mɔizi nísi pɔ wí pɔ dílèò à gɔ Dii pɔ ù dà ní au pɔ kále sa'oktio, a fáfa Aalona ní a néɔwa ní ní pɔkasao. Maa a tò Aalona ní a néɔ ní ní pɔkasao gɔ Dii pɔ ù.

³¹ ɔ Mɔizi ò Aalonaè ní a néɔ: A nòɔe bee fùuke kpaaukpe kpeele, í só we ní á daazíu kaa gba pɔ kú gbí guu, lá Dii dílewa à mè áme á só. ³² I nòò ní kaa pɔ gɔò káteu à tékú. ³³ Asu gu kpaaukpe kpelele e gɔɔ sopla e á daazíu gɔɔ lé ge kaò, asa waò á daazíu zipi ke e gɔɔ soplae. ³⁴ Dii mé yá pɔ kè gbápi díle ké á á duuna kéwá yáí. ³⁵ Aɔ ku kpaaukpe kpelele fáane ní gwáasnao e gɔɔ sopla, í zí pɔ Diipi dáé ke, ké ásu gagao yáí, asa maa a dílemee. ³⁶ ɔ Aalona ní a néɔ yá pɔ Dii dá Mɔizie a ònè kè pii.

9

Sa'onao naa zíwa

¹ A gɔɔ swaaòde zí Mɔizi Aalona ní a néɔ sísí ní Isailio gbɛzɔɔ. ² ɔ a ò Aalonaè: Zugaaena sáasai sè n duun awakpabɔ ù ní sásakao sáasaio sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ù, ní sa'òò Diiwa. ³ Ní o Isailionè aa blesana se duun awakpabɔ ù ní zugaee wèdona sáasaio ní sá wèdona sáasaio sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ù, ⁴ ní zuo ní sásakao sáaukpa sa'obɔ ù, aa sa'òò Diiwa ní pówen gba pɔ yáalea ní nísioo, asa Dii a bɔ mómá gbáe.

⁵ Wà pɔ pɔ Mɔizi òpɔ sè mòò kpaaukpe kpelele, ɔ gbépii mò sɔ Dii æ. ⁶ ɔ Mɔizi mè: Yá pɔ Dii díle ké á aà gawi en ke. ⁷ ɔ a ò Aalonaè: Sɔ sa'oklii, ní sa'o ní duun awakpabɔ, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò, ò n duuna ní n néɔ pɔò kéwá, ní sa'ò ní bila pɔɔ, ò ní duuna kéwá lá Dii òwa.*

⁸ ɔ Aalona sò sa'oklii, à zugaaena kòlokpa a duun awakpabɔ ù. ⁹ Aà néɔ mòè ní a auo, à ɔtona zɔ̀wá, a màma sa'okli kòbaɔwa, ɔ à au kɔni èle sa'oklɛpi gbázíwa. ¹⁰ A zupi nísi ní a gòlɔ ní a pɔa nísio kpása sa'oklɛpiwa, lá Dii díle Mɔiziewa. ¹¹ A a nòò ní a báao kpása bòò kpe à tékú.

¹² A sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò, ɔ aà néɔ a au kpàwá, a lè sa'oklɛpiwa à liai. ¹³ Aa sápi guo kpàwá dodo ní a mio, ɔ a kpása sa'okliwa. ¹⁴ A a guupɔ pɔpi ní a koeɔ, a kpása sa'okliwa a kɔni pɔ kálea musu.

¹⁵ ɔ Aalona mò ní bila sa'obɔ. A ní duun awakpable sè à a kòlokpa, ɔ a kèò lá a kè ní duun awakpabɔ sèíawo. ¹⁶ A mò ní ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ, ɔ à sa'òò lá Dii dílewa. ¹⁷ A mò ní pówen gbao, a dà ɔkú do, ɔ a kpása sa'okliwa, sa kɔɔ oa pɔ bàasi.

¹⁸ A bila sáaukpazu ní sásakao kòlokpa. Aà néɔ a au kpàwá, ɔ a lè sa'okliwa à liai. ¹⁹ Zu ní sápio nísio, an vlá nísi ní a sálanao ní a gòlɔ ní a pɔa nísio ²⁰ ɔ aa kále nòpɔ kulaowa, ɔ Aalona kpása ní a nísipio sa'okliwa. ²¹ A a kulapio ní ɔplaa gbáo mò Diie sa pɔ wí a pɔ mɔè ù lá Dii díle Mɔiziewa. ²² ɔ Aalona ɔdòríla

* 9:7 Èbe 7.27

musu, à samaa'òné.[†] Ké à sa'ò ní duun awakpabɔɔ màa ní sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tɛkú obɔɔ ní sáaukpapɔɔ, ɔ à pílá sa'òkúpiwa.

²³ Ǿ Moizi ní Aalonao gɛ̀ kpaaúkpɛu. Ké aa bɔ̀, aa samaa'ò bílaɛ, ɔ Dii gawi bɔ̀ gupuaú gbépii wáa. ²⁴ Tɛ̀ bɔ̀ Dii kíí à kú sa pɔ wála a pɔ kátɛu à tɛkú ní nísipíowa sa'òkú. Ké gbépii è màa, aa gulakè, ɔ aa mipèla.

10

Nadabu ní Abiuo gaa

¹ Aalona néɔ Nadabu ní Abiuo ní tésibɔɔ sè, aa tekàú aa tulaletikàa, ɔ aa mò Dii aɛ ní tɛ zíllo pɔ i dilenéoo. ² Ǿ tɛ̀ bɔ̀ Dii kíí à ní dɛdɛ, aa gàgà Dii aɛ we. ³ Ǿ Moizi ò Aalonae: Yá pɔ Dii òn we à mɛ̀, á tó gbɛ̀ pɔ sɔ̀aziɔ dɔ̀ ké a kua adoa,* i tɔɔ gbépii wáa. Ǿ Aalona níla.

⁴ Moizi Aalona desɛ̀ Uzieli néɔ Misaeli ní Elezafáɔ sísí, ɔ a òné: A sɔ̀ kái. A á gbɛ̀ɔ gɛ̀ séle zwáakpɛ kɛɛɛ, i bɔ̀ bɔ̀ kɛ. ⁵ Ǿ aa mò gɛpiɔ sɛ̀lɛ ní rí ulataɔɔ, aa bɔ̀rínɔ bɔ̀ kɛ lá Moizi òwa.

⁶ Ǿ Moizi ò Aalonae ní aà néɔ Eleazaa ní Itamaao: Asu tò íana á miká páo. Asu à á ulaɔ ga kékɛo. Tó á kè màa, á gagae, Dii pɔ i pa gbépii. A gbɛ̀ Isailiɔ mé aa gbɛ̀ pɔ Dii tò tekùmápiɔ ɔɔɔ. ⁷ Asu go kpaaúkpɛ kɛɛɛɛ, ké ásu gagao yáí, asa Dii nísi pɔ tò a gɔ̀ aà pɔ ù kú á mɛwae. Ǿ aa kɛ̀ lá Moizi òwa.

⁸ Ǿ Dii ò Aalonae: ⁹ Mpi ní n néɔ, tó ále gɛ̀ kpaaúkpɛu, ásulí vɛɛ gɛ̀ í gbáa mio, ké ásu gagao yáí. Yádileapi aɔ ku gɔ̀pii e á buiwae. ¹⁰ Ali pɔ pɔ dɛ ma pɔ ù dɔ̀kɛ ní pɔ pɔ dɛ ma pɔ úoo. Ali pɔ gbálea dɔ̀kɛ ní pɔ gbálesaio. ¹¹ Ali yádilea pɔ má dà Moiziɛ a ò dada Isailiɔne píi.

¹² Moizi ò Aalonae ní aà néɔ Eleazaa ní Itamaao à mɛ̀: Ali pɔwɛn gba pɔ wí ka Diie téu kíni ble sa'òkú saɛ. Asulí ɛɛ káú à kɛ pɛɛ úo, asá blepi adoaɛ. ¹³ Ali ble gu pɔ wa díle a zéíu, asa á baan we sa pɔ wí a pɔ nísika Diie téu à tɛkú guu. Màa Dii dílemɛɛ. ¹⁴ Mpi ní n nɛgɔɛɔ ní n nɛnɔɔ àli a kúla pɔ wí mɔ Diie ní a gbá pɔ wí bɔ̀ adoa so gu pɔ wa díle a zéíu, asa á baan we Isailiɔ sáaukpa sa'oa guu. ¹⁵ Aali mɔ ní a gbápio ní a kúlaɔ ní a nísi pɔ wí ka Diie téuo, i mɔ Diie. Mpi ní n néɔ á baan we gɔ̀pii lá Dii dílewa.

¹⁶ Moizi duun awakpable yágbɛamá. A mɔ lè à tekú kò, ɔ Moizi pɔ pà Eleazaa ní Itamaaozi à mɛ̀: ¹⁷ Bóyáí i duun awakpabɔ̀ nɔ̀pi so zwáakpɛ uao ní?† Dii bleɛ. A kpáwáɛ ké à gbépii duuna kɛomáɛ, í sírínɔ. ¹⁸ Lá wi gé ní a auo Dii kúkúio, à kú à a nɔ̀ so uae, lá má òwa. ¹⁹ Ǿ Aalona ò Moiziɛ: Gwa, aa mò Diie gbá ní rí duun awakpabɔ̀ ní rí sa pɔ wí a pɔ kátɛu à tɛkúo, ɔ yá ma le gbá. Tó má sò yáa, a kɛ Diie nae? ²⁰ Ké Moizi yápi mà, ɔ a sí.

11

Pɔ pɔ Dii díle tɛ̀ úo (Iko 14.3-21)

¹ Dii ò Moiziɛ ní Aalonao à mɛ̀, ² aa yáɛ bee o Isailiɔne: Sɛ̀a nɔ̀bɔ̀ pɔ áli sɔ̀n kɛ: ³ Ali nɔ̀bɔ̀ pɔ a swɛ paaa pla mé i pɔbɔ̀ a kòlou à ɛa sɔ̀ sɔ̀. ⁴ Nɔ̀bɔ̀ɔ ku, aaí pɔbɔ̀ ní kòlou aa ɛa sɔ̀, kási an swɛ paaa plaɔ, ásulí sɔ̀o. Yiongo í pɔbɔ̀ a kòlou à ɛa sɔ̀, a swɛ vɛ̀ sɔ̀o. A tɛ̀. ⁵ En'ui'uina í pɔbɔ̀ a kòlou à ɛa sɔ̀, a swɛ vɛ̀io. A tɛ̀. ⁶ Kífɛnɛna

† 9:22 Nao 6.22-27 * 10:3 Bɔa 19.22 † 10:17 Lev 6.26

ĩ ꞑɔɔ a kòlòu à ɛa só, a swɛ vɔ. A tɛ. ⁷ Sàwa swɛ vɔ paa pla, kási ìli ꞑɔɔ a kòlòu à ɛa sòo. A tɛ. ⁸ A nòɔꞑi tɛ, ásuli sóo, ásu òkà a gɛwa seo.

⁹ Ìlɛꞑɔ ꞑɔ kú ísiau ge swaiɔ, a ꞑɔ ꞑɔ áli sóon ke: Tó a ka ní tɛɛo vɔ, áli só. ¹⁰ Ìlɛꞑɔ ꞑɔ ka ní tɛɛo vɔ, ꞑɔ ꞑɔ kú yɛyɛɔ ge ꞑɔ ꞑɔ kú dodoon nò, aao deé ꞑɔ giaɔ ù. ¹¹ Lá ꞑɔ gianɛ, ásuli sóo. Ali saka a gɛu. ¹² Ìlɛꞑɔ ꞑɔ ka ní tɛɛo vɔ lí deé ꞑɔ giaɔ ù.

¹³ Bā ꞑɔ áli sakauon ke: Asuli sóo, ꞑɔ gianaoɛ. Yāamusu, kúu, báso, ¹⁴ baɛ, zabā, bleaaɔ, ¹⁵ gbagbaaɔ, ¹⁶ koohūhūna, taataa, yaabɛɔ, ¹⁷ kooɔ, ꞑꞑɔɔ ìlena, bāyakpa, ¹⁸ fana, gáu, tɛɛpili, ¹⁹ wāaliana, yaapunaɔ, welembā ní sasio.

²⁰ Kòɔ gāsɩadeɔ lí deé ꞑɔ gianao ù, ²¹ ama àli a gbalade ꞑɔ ì vɔvɔ só. ²² A ꞑɔ ꞑɔ áli sóon ke: Kwaɔ, vɔikɛɛnaɔ, plekasonaɔ ní kwa keleɔ. ²³ Kòɔ gāsɩade pāleɔ lí deé ꞑɔ gianao ù. ²⁴ Póꞑi to à gbālɛɛ. Gbɛ ꞑɔ òkà a gɛwa aɔ gbālɛɛ e oosi. ²⁵ Gbɛ ꞑɔ a gɛ sè lí a ꞑɔ pí, kási a gi aɔ gbālɛɛ e oosi.

²⁶ A nò ꞑɔ a swɛ paaao, ge ìli ꞑɔɔ a kòlòu à ɛa sòo tɛ píi. Gbɛ ꞑɔ òkàwà gbalèn we. ²⁷ A ꞑɔ omideɔ tɛ. Gbɛ ꞑɔ òkà a gɛwa alio gbālɛɛ e oosi. ²⁸ Gbɛ ꞑɔ a gɛ sè lí a ꞑɔ pípi, kási a gi aɔ gbālɛɛ e oosi. Póꞑi lí deé tɛ ù.

²⁹ Pòkelena ꞑɔ ì táa'o tɔlewaɛ beɔ lí deé tɛ ù: ɛna, zɔ, ³⁰ kaso, zɔgalatɛ, nɛwoona, ìbɔ ní kíkpaoo. ³¹ Pòkelenapio lí deé ꞑɔ gbālɛɔ ù. Tó póꞑi gá, mé gbɛ òkàwà, aɔ gbālɛɛ e oosi. ³² Tó póꞑi gá, mé à lèlɛ dà pɔa, pɔpi aɔ gbālɛɛ, lí ꞑɔ ge zwāa ge báa ge sakili ge zikɛɔɛn nò. Wáli da íu, kási aɔ gbālɛɛ e oosi. Bee gbɛa i gɔ gbālɛsai. ³³ Tó ꞑɔ kelenapio do gɛ lèlɛ dà gɔ ouu, ꞑɔ ꞑɔ kú a guuɔ gbalè, wáli oopi wí. ³⁴ Tó oopi i kòlɛ ká ꞑɔblea ge imiau, à gbalèn we. ³⁵ Pó ꞑɔ pɔgɛpi do lèlɛ dàa gbālɛɛ. Tó blekeɔ ge kínaɛ, áli gboo, asa à gbālɛɛ, mé aɔ gbālɛɛɛ. ³⁶ Tó nibɔna ge lɔɛ sɔ, a gbālɛo, sema gbɛ ꞑɔ òkà pɔgɛpiwa. ³⁷ Tó a gɛ lèlɛ dà ꞑɔbuia, a gbālɛo. ³⁸ Tó pówena ꞑɔ wa kà ìlɛ sɔ, aɔ gbālɛɛɛ.

³⁹ Tó nò ꞑɔ wí sóo do gá, gbɛ ꞑɔ òkàwà aɔ gbālɛɛ e oosi. ⁴⁰ Gbɛ ꞑɔ pɔgɛpi sò ge à pɔgɛpi sè lí a ꞑɔ pí, kási aɔ gbālɛɛ e oosi.

⁴¹ Pótaa'onkuawa á ꞑɔ gianɛ, ásuli sóo, ⁴² ꞑɔ ꞑɔ ì táa'o a gbɛɛ ge gbá siiɔwa ge ꞑɔ ꞑɔ gbá vɔ dasin nò. Asuli sóo, ꞑɔ gianaoɛ. ⁴³ Asu to à gɔ ꞑɔ gianao ù póꞑi yá musuo. Asu to à gbālɛ ní yáio. Asu to aa á gbālɛo, ⁴⁴ asa Dii á Luan ma ù. Aɔ ázɩa kúa ma gbɛɔ ù, á kua ìɔ adoa, asa ma kua adoaɛ. Asu to áli gbālɛ pótaa'onkuawapio yá musuo. ⁴⁵ Ma Dii ma á bóle Egipi, ké màɔ de á Lua ù. A kua lí adoa, asa ma kua adoaɛ.*

⁴⁶ Yá ꞑɔ má díle nòɔɔ ní bāɔ ní ìlɛꞑɔ bɛɛɔ ní pótaa'onkuawaɔ musun we. ⁴⁷ Alio ꞑɔ gbālɛɔ dɔkɔɛ ní ꞑɔ gbālɛsaiɔ. Alio ꞑɔ ꞑɔ wí soɔ dɔkɔɛ ní ꞑɔ ꞑɔ wíli sóoɔ.

12

Nɛ'í gbabɔa

¹ Dii ò Moizie à mè, ² aà yáɛ bee o Isailioɛ: Tó nɔɛ nɛ'í gɛɛ ù, aɔ gbālɛa e gɔɔ soplɛ, lá ìɔ ku a òkūgɔɔwawa. ³ A gɔɔ swaaɔde zɩ wíli tɔzɔ népie, * ⁴ nɔɛpi i ɛa zɔlɛ ìɔ e gɔɔ baakwi ní áaɔo a au gbábɔa yáí. Asuli òkà Dii pɔewao, mé asuli gé zwáakpɛ uao e a gbábɔgɔɔpi gɛ paɔ. ⁵ Tó nɔɛ a ì sɔ, aɔ gbālɛa e áɔsa plaɛ, lá ìɔ ku a òkūgɔɔwawa, i ɛa zɔlɛ ìɔ e gɔɔ bāaɔ ní sooloo e a au gbási wolo.

⁶ Tó aa nɛgɔɛ ge nɔɛ ia gbábɔgɔɔ pà, aali gé sa'ona lei kpaaúkpe kpɛɛle ní sá wɛdonao sa ꞑɔ wí a ꞑɔ káteu à tɛkú obɔ ù ní felena ge felenguulu né bɔlɔ duun awakpabɔ ù. ⁷ Sa'onapi lí sa'ooɛ Diiwa, i áa duuna kɛwɛ, nɔɛpi aubɔawà gbási

* 11:45 1Píe 1.16 * 12:3 Daa 17.12, Luk 2.21

i wolowà. Yá pò wa díle ne'ina musun we. ⁸ Tó àà gbāa i ka àà sã luo, aali mós ní felenao mèn pla ge felenguulu né bɔbɔ mèn pla,† ado ɔ de sa pò wí a pò kátèu à tékú obɔ ù, ado sɔ duuna awakpabɔ. Sa'ona lí àà duuna kēwà, nɔɛpi i gɔ gbālesai.

13

Mɛbaagyɔ

¹ Dii yá'ò Mɔizie ní Aalonao à mɛ: ² Tó gbé gue lé ká ge àle bɔkɛ ge àle puakù, mé a de gyá pò í línzí ù, wáli geaàɔ sa'ona Aalona ge àà néɔ do kíí. ³ Sa'onapi i wéte gyá pò kú ade mɛwai. Tó gupi ká puakù, mé a ɛ zuuua, gyá pò í línzín we, sa'ona lí ade díle gbālea. ⁴ Tó mɛbaa puakù, mé a ɛ zuuuao, mé a ká i puakù, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla, ⁵ a gɔɔ sɔpladepi zí i wéte. Tó a è gyápi ku a gbɛu, i zɔɔkúto, sa'ona lí ɛa zékaka adele e gɔɔ sɔpla b, ⁶ a gɔɔ sɔpladepi zí i ɛa wéte b. Tó gyápi lào, i káflo, aali ade díle gbālesai. Gyá bèè no. Ade lí a pɔkasao pí, i gɔ gbālesai. ⁷ Tó gyápi sù káfli ade azia ɔba sa'onae gbeae, aali ɛa gé azia ɔbiè b, ⁸ sa'ona i wéte. Tó gyápi káfle, aali àà díle gbālea. Gyá pò í línzíe.

⁹ Tó gbé gyá pò í línzí ví, wáli geaàɔ sa'ona kíí, ¹⁰ i wéte. Tó gu kaapi puakù, mé a ká pù, mé à pia ténsumi, ¹¹ gyá pò í línzí mé zína díle we kò, sa'ona lí ade díle gbālea. Asuli zékaka adeleɔ, asa á ade dɔ gbālea kò.

¹² Tó gyá lí gbé mɛa, mé sa'ona è à lí àà mɛa píi sea za àà minanguo e à gè pè àà kèsekpeawa, ¹³ aali wéte. Tó gyápi lí ade mɛa píie, aali ade díle gbālesai. Lá àà mɛ dákɔi píi, a gbási vɔ. ¹⁴ Zí pò wà sù è a pia ténsumi, a gbālean we. ¹⁵ Tó sa'ona bò tɛapi è, aali ade díle gbālea. Bò tɛapi aɔ gbāleae, gyá pò í línzíe. ¹⁶ Tó bò tɛapi sù líle, à puakù, ade lí gé sa'ona kíí, ¹⁷ sa'onapi i wéte. Tó bɔpi puakù, aali ade díle gbālesai, ɔ gbālesai.

¹⁸ Tó gbé bɔ ví, mé à làa, ¹⁹ ɔ a gbɛa à kè púuu ge àle teke gènegène, ade lí gé à azia ɔb sa'onae, ²⁰ i wéte. Tó a è a ɛ zuuua, mé a ká puakù, sa'ona lí ade díle gbālea. Gyá pò í línzí mé bɔwà bò gbɛu we. ²¹ Tó sa'ona wɛtèi a è a dáamaví, ká pua ku weo, mé a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla. ²² Tó a è àle káfle sɔ, aali ade díle gbālea. Gyá pò í línzíe. ²³ Tó gu tekeapi ku a gbɛu, i káflo, bɔpi gbɛ, sa'ona lí ade díle gbālesai.

²⁴ Tó gbé tekù, ɔ a bɔ puakù guei ge à kè gènegène, ²⁵ sa'ona lí wéte. Tó a è a ká puakù, ge a ɛ zuuua, gyá pò í línzí mé dàale tebɔpiu we, sa'ona lí ade díle gbālea, asa gyá pò í línzíe. ²⁶ Tó sa'ona wɛtèi a è a dáamaví, mé a ká pua vɔ, mé a ɛ zuuuao, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla, ²⁷ a gɔɔ sɔpladepi zí i wéte. Tó à káfli, sa'ona lí ade díle gbālea, asa gyá pò í línzíe. ²⁸ Tó bò puapi ku a gbɛu, mé i káfli, a dáamaví, tebɔɛ, sa'ona lí ade díle gbālesai, asa tebɔ gbɛ.

²⁹ Tó gɔɛ ge nɔɛ bɔ ví a mikáu ge a letáwa, ³⁰ sa'ona lí wéte. Tó a è bɔpi zuuua, mé a ká kè tén'úa'üanno, sa'onapi lí ade díle gbālea. Uae, mi ge letá gyá pò í línzíe. ³¹ Tó sa'ona wɛtèi mé a è úapi zuuuao, mé ká sia ku weo, sa'onapi lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla, ³² i ɛa wéte bɔpizi a gɔɔ sɔpladepizí. Tó a è úapi i káfli, mé ká tɛa úa'üana ku weo, mé a zuuuao, ³³ wáli miboè, ama wasuli gu pò úapi kuu boo, sa'ona lí zékaka adele e gɔɔ sɔpla, ³⁴ a gɔɔ sɔpladepi zí i wéte úapizi. Tó a è úapi i káfli, mé a zuuuao, sa'onapi lí ade díle gbālesai. Ade lí a

† 12:8 Luk 2.24

ɔkasao pí, io ku gbālesai. ³⁵ Tó úapi sù kàfi aà dilea gbālesai gbae s5, ³⁶ sa'ona lí wétei. Tó úapi kàfi, sa'ona suli ká tēa taasika bo, asa ade gbāleae. ³⁷ Tó úapi kèè dou, mé à ká sia bōle, úapi lāa, ade gbāleao, sa'ona i aà dile gbālesai.

³⁸ Tó p3 pua3 b3bo g5e ge n3e m3ewa bāebae, ³⁹ sa'ona lí wétei. Tó p3 pua fauluue, debu mé b3 aà m3ewa we, ade gbāleao.

⁴⁰ Tó g5e mikā w3lo, migbaadee, a gbāleao. ⁴¹ Tó aà mi'ae ká mé w3lo, mi'ae gbaadee, a gbāleao. ⁴² Tó b3 pua b3 aà migbaa ge aà mi'ae gbaawa, gyā p3 í lírzi mé b3 we, ⁴³ sa'ona lí wétei. Tó b3pi kaa de púuu lán gyā p3 í lírziwa, ⁴⁴ g5epi gyā p3 í lírzi v1e. A gbālèe, sa'ona lí ade dile gbālea b3 p3 kú aà miwa yáí.

⁴⁵ Tó gbé gyā p3 í lírzi v1 maa, aali3 ɔkasa kékēa daa, i a mikā tó da pā, aali 3ku a léwa, i m3e: Gbālea! Gbālea! ⁴⁶ G33 p3 ale gyāpi ke píi, a3 gbāleae. Gbé gbāleae, a3 ku b3o kpe adoe.

P3 fukpaa

⁴⁷ Tó ɔkasa p3 wa tã ní sākāo ge ní buao fù kpà, ⁴⁸ ge p3le ge baa ge baa p3, ⁴⁹ tó a fukpaapi kè búunn3 ge tēee, wáli 3b sa'onae, ⁵⁰ i wétei, i zékaka p3pile e g33 soplá, ⁵¹ i ea wétei a g33 sopladez1. Tó a fukpaapi káfie, fù pásie. P3pi gbālèe, z1 p3 w1 ke3 piin lò. ⁵² Aali p3 p3 fù kpāpi káteu à tékú, asa fù pásie.

⁵³ Tó sa'ona wetèi a è p3pi fukpaapi i káfio, ⁵⁴ aali o wà p3 p3 fù kpāpi pípi, i ea zékakaè b3 e g33 soplá, ⁵⁵ i ea wéte p3 p3 wa p1pipizi b3. Tó a è fukpaapi i líleo, baa tó i káfio, p3pi gbālèe. Ali káteu à tékú, tó p3pi ae ge a kpe mé fukpaan lò. ⁵⁶ Tó sa'ona wetèi a è fukpaapi lào p3pi pípia gbae, aali gu p3 fù kpāpi gole. ⁵⁷ Tó p3pi èa lé fù kpa b3 ale lia, aali p3pi káteu à tékú. ⁵⁸ P3 p3 wa pípi a fukpaa lāa s5, wáli pípi a gēn plaade, i g5 gbālesai. ⁵⁹ P3 p3 wa tã ní sākāo ge ní buao yādilean we, ɔkasa ní p3leo ge baa p33 píi, ké wà e dile gbālesai ge gbālea.

14

Gbāba m3baagyāde

¹ Dii ò M3izie à mè: ² M3baagyāde p3 wà m3ò sa'onae gbāba yādilean ke:* ³ Sa'ona lí b3 b3o kpe à gé wétei gbépi3i. Tó a è à gbāgbā ní a gyāpio, ⁴ aali o wà m3è ní bā p3 de tē ũo b3é3 mèn pla ní sede lío ní w33tēnao ní ese úao. ⁵ Sa'ona lí o wà bāpi3 do d3 oo p3 wà í bālea kàu musu, wi a k3lokpa, ⁶ i bā p3 b3é sé ní sede lío ní w33tēnao ní ese úao, i apii mál3e bā p3 wà a k3lokpa ípi musu au guu, ⁷ i fá gbé p3 ale aà m3baagyā gbāb3èwà gēn soplá, i gbāb3è, i bā b3épi gbae s3u.

⁸ Gbé p3 wàle gbāb3è lí a ɔkasao pí, i a ká3 wa píi, i zu'o, i g5 gbālesai. Bee gbae i gē b3ou, i g33 soplá ke g1a, i gbaa gē a kpéu. ⁹ A g33 soplade z1 aali a ká wa píi, aà mikā, aà lekāna, aà wékpammiz1, ká p3 kú aà m3ewa píi lé. Aali a ɔkasao pí, i zu'o, i g5 gbālesai.

¹⁰ A g33 swaa3de z1 aali m3 ní sāsa né b3b3 sāsasai mèn pla ní sāda sāsasai wēdonao mēndo ní p3wēntio kiloo soolo yālea ní n1si litili k1nio. ¹¹ Sa'ona p3 lé gbāb3 gbépie lí m3 ní gbépio Diie kpaaúkpe kpele ní aà gbāpi3. ¹² Sa'ona lí sāsa se mēndo, i sa p3 w1 a p3 m3 Diie o3 taae flabob3 ũ ní n1si litili k1nipio. ¹³ Aali sápi k3lokpa gu p3 a kua adoa, w1 duun awakpab3 ní sa p3 w1 a p3 káteu à tékú ob3o k3lokpa. Taae flabob3pi3 sa'ona p3e lán duun awakpab3wa. Dii p3e.

* 14:2 Luk 5.14, 17.14

14 Sa'ona lí taae flabobɔpi au sé à máma gbé pɔ àlɛ gbábɔɛ ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio, ¹⁵ i nísí litili kɔnɔpi dǎ à ka a ɔzɛɛu, ¹⁶ i a ɔplaa ɔnezɔblena zɔ nísí pɔ kú a ɔzɛɛupiwa, i nísipi fáfá Dii aɛ gɛn sɔpla ní a ɔtonapio. ¹⁷ Aáli nísí kɔnɔ pɔ gɔ a ɔzɛɛu máma aà ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio taae flabobɔ au pɔ á máwà musu. ¹⁸ Sa'ona lí nísí kɔnɔ pɔ gɔ a ɔu máma aà miwa, i aà taae kɛowà Dii aɛ.

¹⁹ Sa'ona lí sa'o ní duun awakpabɔ, i gbé pɔ àlɛ gbábɔɛ duuna kɛowà. Bee gbɛa i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ kòlokpa, ²⁰ i sa'oð sa'oktiwa ní pówɛn gbao, i aà duuna kɛowà, i gɔ gbálesai.

²¹ Tó taasidɛ mé i ka à pɔpɔ kpaɔ, aáli sása sɛ mɛndo taae flabobɔ ɔ, wi pɔpi mɔ Dii ní pówɛntio kiloo pla yáale ní nísio aà duunakɛawà yáí. Aáli nísí litili kɔnɔ sé lɔ ²² ní felenao mɛn pla ge felenguulu né bɔɔɔ mɛn pla aà gbáa léu, ado iɔ dɛ duun awakpabɔ ɔ, ado sɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ɔ. ²³ Aáli mɔð sa'onae Dii aɛ kpaatukpe kpele a gɔɔ swaaɔde zí a gbábɔae yáí. ²⁴ Sa'ona lí taae flabosá sé ní nísipio, i pɔpɔ mɔ Dii, ²⁵ i sápi kòlokpa taae flabobɔ ɔ, i a au dǎ máma gbé pɔ àlɛ gbábɔɛ ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio, ²⁶ i nísipi dǎ ka a ɔzɛɛu, ²⁷ i fáfá Dii aɛ gɛn sɔpla ní a ɔplaa ɔnezɔblena, ²⁸ i nísí pɔ kú a ɔu máma aà ɔplaa swálebawa ní aà ɔplaa ɔnemio ní aà ɔplaa gbánemio gu pɔ à taae flabobɔ au māmawà. ²⁹ Aáli nísí kɔnɔ pɔ gɔ a ɔu máma aà miwa aà taae kɛawà Dii aɛ yáí. ³⁰ Aáli sa'o ní felenapɔ doo ³¹ duun awakpabɔ ɔ, i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o ní adoo ní pówɛntio, i aà duuna kɛowà Dii aɛ. ³² Yá pɔ wa díle gbé pɔ mɛbaagyá vɔ, mé aà gbáa i ka à pɔ pɔ wí gbábɔɔ kpa piion we.

Kpé fukpa

³³ Dii yá'ò Mɔzizɛ ní Aalonaɔ à mɛ: ³⁴ Tó a gɛ Kanaa búsu pɔ mále kpáwá á pɔ ɔ guu, mé má tó kpé fù kpá á búsuu we, ³⁵ kpɛde lí gé o sa'onae pɔ pɔ dɛ lán fuwa ku a kpéu. ³⁶ E sa'ona àò gé gɛi kpépiu wéteí fupizi, aáli o wà bɔle ní pɔ pɔ kúu, kɛ pɔpɔ su gbáleo yáí, ili gbasa gɛ à wéte kpépizi, ³⁷ ili a fukpaapi gwagwa. Tó a è fupi kpé gí sɔ à zùu, à kè búunnɔ ge tɛɛ, ³⁸ aáli bɔ kpépiu, i a gbata e gɔɔ sɔpla. ³⁹ A gɔɔ sɔplade zí aáli ɛa su, i wéteí. Tó fupi lí kpépi gíae, ⁴⁰ aáli o wà gɔpi gbɛ pɔ fù kpáɔ bɔle wà ge kóle be'ae. ⁴¹ Aáli tó wà kpé guu gɔ wà wà liai, wi ge búsu pɔ wà wápi kóle be'ae. ⁴² Wi gbè páleo séle, wi káka gbepio gbɛu, wi kpépi gíyɔɔ ní búsu páleo.

⁴³ Gbepio bɔlea ní kpépi waaa ní a yɔɔao gbɛa, tó kpépi ɛa fù kpá à lia, ⁴⁴ sa'ona lí ɛa gɛ wéteí. Tó fupi káfi kpépiue, fù pásɛ, kpépi gbálɛn we. ⁴⁵ Wáli kpépi gbɔo, wi bɔle ní a gbɛɔ ní a lío ní búsu pɔ wà yɔɔo, wi kóle be'ae. ⁴⁶ Gɔɔ pɔ kpépi gbataa, tó gbɛɛ sú gɛu, ade aɔ gbáleae e oosi. ⁴⁷ Tó gbɛɛ i kpépiu ge à pɔblɛu, aáli a pɔkasaa pɔ.

⁴⁸ Kpépi yɔɔa gbɛa tó sa'ona mɔ wɛtèi, mé a è i fù kpa lɔo, aáli gbábɔ kpépie, asa fukpaapi láae. ⁴⁹ Aáli bá sɛ mɛn pla ní sɛde lío ní wɔɔtɛnao ní ɛsɛ úao, kɛ aà gbábɔɔ kpépie, ⁵⁰ i bāpi do dɔ gí oo pɔ wà í bàalea kàula, i a kòlokpa, ⁵¹ i sɛde lí ní ɛsɛ úao ní wɔɔtɛnao ní bá bɛɛpio sé mále bá pɔ à a kòlokpa au guu ní ípio, i fáfá kpépiwa gɛn sɔpla. ⁵² Aáli gbábɔ kpépie ní bāpi auo ní ípio ní bá bɛɛo ní sɛde lío ní ɛsɛ úao ní wɔɔtɛnao, ⁵³ i bá bɛɛpi gbɛa wɛnkpe sɛsao. Maa a gbábɔ kpépie, i gɔ gbálesai.

⁵⁴ Mɛbaagyā ge ūa yādileaon we ⁵⁵ n̄ fu p̄ í kpa p̄kasawao n̄ kpé guupɔo ⁵⁶ n̄ gukɔo n̄ b̄oo n̄ mɛbaa puakɔao, ⁵⁷ ké wà e p̄ kua gbàlesai ge gbàlea gɔɔ d̄5. A yādileaon we.

15

Kēnu yá

¹ Dii yā'ò Mɔizie n̄ Aalonao à m̄e: ² A yā'o Isailion̄e à m̄e, tó gbé ḡekekɛbo lé ibole, ípi Ìo gbàleae. ³ Àà ḡekekɛbo lé ibole ge à kàn lò, ade gbàlèn we. Lá àà gbàlea aɔ den ke: ⁴ Wùlebo p̄ kēnude wùlewà gbàlèe. P̄ p̄ à z̄lèwà pii gbàlèe. ⁵ Gbé p̄ ɔkà àà wùlebowa lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ⁶ Gbé p̄ z̄lè p̄ p̄ kēnude z̄lèwàwà lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ⁷ Gbé p̄ ɔkà kēnude m̄ewa lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ⁸ Tó kēnude lé'íkà gbé p̄ gbàleaowa, ade lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ⁹ Tó kēnude d̄í p̄ kp̄e, p̄ p̄ à z̄lèwà gbàlèe. ¹⁰ Gbé p̄ ɔkà p̄ p̄ kú àà z̄lèowa, aɔ gbàleae e oosi. Tó gbé p̄p̄io s̄e, ààli a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ¹¹ Tó kēnude i ɔpio, mé à ɔkà gbéwa, gbé p̄ ɔkàwàpi lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ¹² Wàli ḡì oo p̄ kēnude ɔkàwà wíwi. Tó p̄ p̄ wa k̄e n̄ líoe, wàli pípi.

¹³ Tó kēnude kēnu làa, ààli gɔɔ sopl̄a ke ḡia a gbāb̄oa yái, i a p̄kasao p̄í, i zu'o n̄ í bàaleao, i ḡ5 gbàlesai. ¹⁴ A gɔɔ swaaɔde z̄í ààli felena sé m̄èn pla ge felenguulu né b̄ob̄o m̄èn pla, i geò Dii kí kpaaukp̄e kp̄eɛe, i kpa sa'onawa. ¹⁵ Sa'onapi lí sa'o n̄ b̄apiɔ doo duun awakpab̄o ū, ado s̄5 sa p̄ wí a p̄ káteu à tékū ob̄o ū, i àà duuna k̄eowà Dii ae àà kēnu p̄ tó à gbàlè yá musu.

¹⁶ Tó gbé azía è, ààli zu'o wásawasa, kási aɔ gbàlea e oosie. ¹⁷ P̄kasao ge báa p̄ ípi kàwà, ààli p̄í, kási p̄p̄i aɔ gbàlea e oosie. ¹⁸ Tó ḡ5e wùle n̄ n̄eoo mé à azía è, àaali zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie.

Okūa yá

¹⁹ Tó n̄e ɔkū, au p̄ Ìo b̄owà mé i to aà gbàlea e gɔɔ sopl̄a. Gbé p̄ ɔkà n̄e piwa, aɔ gbàleae e oosi. ²⁰ Àà gbàlegɔɔ p̄ p̄ à wùlewà ge p̄ p̄ à z̄lèwà pii gbàlèe. ²¹ Tó gbé ɔkà àà wùlebowa, ààli a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ²² Tó gbé ɔkà p̄ p̄ à z̄lèwàwà, ade lí a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ²³ Tó gbé ɔkà àà wùlebowa ge p̄ p̄ à z̄lèwàn lò, ade aɔ gbàlea e oosie. ²⁴ Tó ḡ5e wùleaan̄o, à gbàlèn we, Ìo gbàlea màa e gɔɔ sopl̄a. Wùlebo p̄ ḡ5e pi wùlewà pii gbàlèe.

²⁵ Tó au lé b̄o n̄eowa à gɔɔplakè, mé àà ɔkūgɔɔn s̄5o ge a ḡeḡe de àà ɔkūgɔɔ léa, aɔ gbàlea aub̄owàpi gɔɔ, lá Ìo gbàlea a ɔkūgɔɔwawae. ²⁶ Wùlebo p̄ à wùlewà gɔɔ p̄ au lé b̄owà aɔ gbàleae, lán wùlebo p̄ à wùlewà a ɔkūgɔɔwawà, mé p̄ p̄ à z̄lèwà aɔ gbàleae, lá a de àà ɔkūgɔɔwawà. ²⁷ Gbé p̄ ɔkà p̄p̄iowà gbàlèn we. Ààli a p̄kasao p̄í, i zu'o, kási aɔ gbàlea e oosie. ²⁸ Tó aub̄owà làa, a ke gɔɔ sopl̄a ḡiae, i ḡ5 gbàlesai. ²⁹ A gɔɔ swaaɔde z̄í ààli felena sé m̄èn pla ge felenguulu né b̄ob̄o m̄èn pla, i geò sa'onae kpaaukp̄e kp̄eɛe. ³⁰ Sa'ona lí sa'o n̄ b̄apiɔ doo duun awakpab̄o ū, ado s̄5 sa p̄ wí a p̄ káteu à tékū ob̄o ū, i àà duuna k̄eowà Dii ae au p̄ b̄owà a tó à gbàlè yá musu.

³¹ M̄aa á da Isailion̄e aa k̄e gbāsiwa, ké aasu ma kúki p̄ kú n̄ guu gbàle, aa gaga n̄ gbàleapi yá musuo yái. ³² Yādilea kēnude n̄ gbé p̄ gbàlè azía ea

yá musuɔnen we ³³ n nɔe pɔ ɔkúao n gɔe ge nɔe kɛnudeo n gɔe pɔ wùle n nɔe gbáleaoo.

16

Duunkɛama dikpe

¹ Aalona ne gɔe gbɛɔn pla pɔ aa gɛ Diizi aa gágao, an gagaa gbɛa Dii ò Moizie: ² O n vli Aalonaɛ asuliɔ zwáa pɔ daa ma kúkli baa vli gɔɔpiio.* Asuliɔ mɔmɔ duunkɛmakli pɔ kú kpagoloa aeo, ké asu gao yáí, asa mi bɔ mómá telu guu duunkɛmakli pi musue.

³ Lá Aalona ali ke à gbaso gɛ ma kúkliin ke: Aali mɔ n gáaeo duun awakpabɔ ù n sásakao sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ù. ⁴ Aali bàabaa sòolo gese ye, i a sa'onke ulatao da, i bàabaa asana lèle dɔ, i bàabaa tulu di. Ali zu'oe, ili gbaso sa'onke pɔpiɔ da. ⁵ Aali blesan mèn pla si Isaili pɔ káaawo duuna awakpabɔ ù n sásakao mèn do sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔ ù.

⁶ Aalona lí sa'o n gáepio, i api n a bedeɔ duuna kɛómá gla,[†] i blè mèn plapiɔ se kpakɔi ma aɛ kpaaúkpe kpele,⁸ i pɔ pɔ aɔ de ma pɔ ù n pɔ pɔ a gɛzea n gbéɔ duunao dɔakɔe gbɛa n gbɛo. ⁹ Aalona lí mɔ n ble pɔ gbɛ sè ma pɔ ùo, i sa'od duun awakpabɔ ù. ¹⁰ Ble pɔ gbɛ sè à gɛzea n duunaoe, Aalona lí sé ze ma aɛ béé, i gbæ sɛu, ké aà gɛzea n gbéɔ duunao duunakɛama yáí.

¹¹ Tó Aalona mɔ n azia duun awakpazupio, aali a kòlokpa, i api n a bedeɔ duuna kɛómá. ¹² Aali teyɔ dá sa'okli ma aɛ tésibɔ pai, i tulaleti dá ɔkú pla pai, i zwáa pɔ daa baa vliɔ, ¹³ i tulaletipi ka tépiu ma aɛ we, a súle i kúle duunkɛmakli pɔ kú ikoyá kpagoloawa, ké ásu gao yáí. ¹⁴ Aali bɔ gé zupi au dá, i mɔ fá duunkɛmakli aewa n ɔnezɔblenao, i fáfá duunkɛmakli pi aɛ gɛn soplá.

¹⁵ Aali gbéɔ duun awakpable kòlokpa, i zwáa pɔ daa baa vli n a auo, i keò lá a kè n zù auowa. Aali aupi fáfá duunkɛmakliwa n a aeo.[‡] ¹⁶ Maa ali gbábɔ ma kúkie Isailiɔ gbási n n taaɔ n n duunao yáí pii, i ke maa bɔ kpaaúkpe pɔ kú n bɔo gbáleaue. ¹⁷ Tó à gɛ ma kúkli api n a bedeɔ n Isailiɔ pii duuna kéimá e aà ge bɔo, gbæ su aɔ ku kpaaúkpepiuo, ¹⁸ i ea bɔ kpele sa'okli, i gbábɔè, i zù au n blè auo dá, i máma sa'okli pi kóbaɔwa à liai, ¹⁹ i aupi fáfawá n ɔnezɔblenao gɛn soplá, i gbábɔè Isailiɔ gbási yáí, i sa'okli pi kekemeɛ.

²⁰ Tó Aalona gbábɔ ma kúkie n kpaaúkpeo n sa'okli a láa, aali mɔ n blè béeo, ²¹ i a ɔ na blepi miwa, i Isailiɔ dāa vāiɔ n n taaɔ n n duunao o pii, i di blepiɛ, i na gɔe pɔ wa díle aà ge gbæ sɛue a ɔzɔ, ²² gɔepi i ge gbæ sɛu, blepi iɔ n dāa vāpiɔ sea lākpeu we.

²³ Aalona lí ea gɛ kpaaúkpepiu, ili bàabaa pɔkasa pɔ á dà à gèò ma kúklipiɔ bɔle kále we,[§] ²⁴ i zu'o gu pɔ a kua adoau, i azia pɔkasaɔ da, i bɔ gé sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o n azia pɔo n gbéɔ pɔo, i api n gbéɔ duuna kɛómá, ²⁵ i duun awakpabɔ nɔsi kpasa sa'okliwa.

²⁶ Gbɛ pɔ ble pɔ gɛzea n gbéɔ duunao gbæ lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbaso su bɔou. ²⁷ Zu n blè duun awakpabɔ pɔ wá gɛ n n auo ma kúkli duunakɛama yáí sɔ, wáli bɔo bɔo kpe n n báa n n nɔɔ n n guupɔɔ, wi káteu à tékú.* ²⁸ Gbɛ pɔ pɔpiɔ káteu lí a pɔkasaɔ pí, i zu'o, ili gbaso su bɔou.

* 16:2 Ebe 6.19 † 16:6 Ebe 9.7 ‡ 16:15 Ebe 9.12 § 16:23 Eze 44.19 * 16:27 Ebe 13.11

²⁹ Yādīlɛaɛ beəá ɠɔɔpii yáɛ. Mɔ soplade ɠɔɔ kwide zí àli lɛye. Asuli zle keo,† bele ge bòmɔ pɔ kú á guun lò, ³⁰ asa zĩbeezi ɔ wali á duuna kéwá pii, wi gbábɔɛ, í ɠɔmɛɛ gbālesai. ³¹ ɠɔɔpi i ɠɔé kámabogɔɔ ũ, ɪli lɛyewá. Yādīlɛapiá ɠɔɔpii yáɛ. ³² Sa'ona pɔ wa dīlɛ sa'onkia ũ wà zĩpi dàè aà mae gbɛu mé ali bāabaa sa'on pɔkasao da, ³³ i gbábɔ ma kúklīɛ ní kpaaukpeo ní sa'oklio, i sa'onao ní gbépiio duuna kéwá. ³⁴ Yādīlɛapiá ɠɔɔpii yáɛ. Wè do guu aali Isailiɔ duuna kéwá pii ɠɛn do.

ɔ wa kè lá Dii ò Mɔiziewa.

17

Pɔkolokpakti

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² O Aalonae ní a néɔ ní Isailiɔ pii ò mɛ, yá pɔ má dīlɛn ke: ³ Tó Isaili zu ge sá ge ble dè bòou ge wénkpe, ⁴ i mɔɔ kpaaukpe kpeɛle sa'oiiao, wali ade dīlɛ aukɔlena ũ. Aukɔlenae, wali ade bɔ a gbéɔ guu. ⁵ Isailiɔ su sa'o guei bo, sema aa mɔmɛɛ ní ní sa'obɔɔ kpaaukpe kpeɛle, aai kpa sa'onawa, i sáaukpa sa'ooa, ⁶ i a au lé ma gbabgakiwa kpaaukpe kpeɛle, i a nísi kpa, a ɠi i kemɛɛ na. ⁷ Aasu sa'o táawá aa gbásikérinɔ bo. Bee aɔ dené yādīlɛa ũ e ní buiwaɛ. ⁸ Oné, tó gbé sa pɔ wí a pɔ káteu á tékū ge sa pále ò, bele ge bòmɔ pɔ kú á guun nò, ⁹ mé i mɔɔ kpaaukpe kpeɛle sa'oiiao, wali ade bɔ a gbéɔ guu.

Nɔɔ kòlokpasai

¹⁰ Tó gbé nò kòlokpasai sò, bele ge bòmɔ pɔ kú á guun nò, má fɛlaànɔɛ, mí ade bɔ a gbéɔ guu má de, ¹¹ asa pɔ wēni ku a au guue, ɔ má kpáwá àli á duuna kéowá sa'okliwa. Au mé i duunakémá wēni pɔ kú a guu yáí.* ¹² Ayámɛto mále o Isailiɔnɛ, á gbēe su nò kòlokpasai sò, baa bòmɔ pɔ kú á guu.

¹³ Tó Isaili ge bòmɔ pɔ kú á guu toekà, tó à nò ge bá pɔ wí so dè, aali a kòlokpa à a au kóle, i bú sukawá, ¹⁴ ké au mé pɔ wēni ũ yáí. Má ò Isailiɔnɛ aasu nò kòlokpasai sò, ké au de pɔ wēni ũ yáí. Gbé pɔ sò, wali ade bɔ a gbéɔ guu. ¹⁵ Pɔ pɔ gá ní azlao ge pɔ pɔ wáí de, tó bele ge bòmɔ dɔo, mé a sò, aà a pɔkasao pí, i zu'o, kási aɔ gbāle e oosie. ¹⁶ Tó i a pɔɔpio, mé i zu'oo, a yá a wi aà musue.

18

Gbaslkea

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² O Isailiɔnɛ ò mɛ, mámɛmaa Dii á Lua. ³ Asuli yá pɔ wí ke Egipi búsu pɔ á kúu yáa ge Kanaa búsu pɔ mále ɠéuáɔnɔ keo. Asuli ní kea keo. ⁴ Aliɔ yá pɔ má dīlɛɔ ke, aliɔ ma ikoyáɔ kúá, ɪɔ tei. Mámɛmaa Dii á Lua. ⁵ Aliɔ ma yá pɔ má dīlɛɔ kúá. Gbé pɔ kúá mé aɔ ku a sabai.*

⁶ ɠɔɛɛ su sɔ a dae fɛɛɛzi á aà dàakpao. Mámɛmaa Dii. ⁷ Nsu ò n da dàakpa ò n mae kpeɔɔ. N dae, nísu ò aà dàakpao. ⁸ Nsu ò n mae na dàakpa ò n mae kpeɔɔ.† ⁹ Nsu ò n dae dàakpao, n mae né ge n da nén nò, wà aà i n be ge ua pālen nò.‡ ¹⁰ Nsu ò n tɔúna dàakpa ò n zía kpeɔɔ. ¹¹ Nsu ò n mae na nenɔɛ pɔ a i dàakpao. N dae. ¹² Nsu ò n mae dae dàakpao. N mae dae fɛɛɛɛ. ¹³ Nsu ò n da vli ge aà dáuna dàakpao. N da dae fɛɛɛɛ. ¹⁴ Nsu ò n mae vli ge aà dáuna nò dàakpa ò n mae vli ge dáunapi kpeɔɔ. N mae nae. ¹⁵ Nsu ò n né na dàakpao.

† 16:29 Nao 29.7 * 17:11 Ebe 9.22 * 18:5 Nee 9.29, Eze 18.9, Luk 10.28, Lom 10.5, Gal 3.12

† 18:8 Iko 23.1, 27.20 ‡ 18:9 Iko 27.22

N né nae. Nsu n̄ aà d̄aakpao. 16 Nsu n̄ n v̄i ge rí d̄auna na d̄aakpa n̄ n v̄i ge d̄auna kpebo. 17 Nsu n̄oe d̄aakpa rí a néo an pla mípiio. Nsu n̄ aà t̄uᄁna d̄aakpao. Aà dae f̄ēēē. D̄aa v̄aie. 18 Nsu n̄ n n̄o v̄i ge aà d̄auna s̄e n̄o ũ, aà ḡo aà ḡo a ũ ḡo p̄o a b̄ēēo.

19 Tó n̄oe ok̄ua, r̄isu n̄ aà d̄aakpao. 20 Nsu to pe á k̄aa rí n gb̄ēdee n̄o n̄ gb̄as̄ikeān̄o. 21 Nsu sa'o rí n néo M̄ol̄okuwa n̄ gbae t̄eu n̄ ma t̄o ÷̄okpao. M̄ám̄ema Dii. 22 Nsu w̄ule rí n ḡoe deeo lá w̄i w̄ule rí n̄oewao. D̄aa v̄aie. 23 Nsu ku n̄oowa n̄ gb̄al̄ēdo. N̄oe su az̄la kpa n̄oowa à kp̄awa'owao. Yá fuangbaae. §

24 Asu gb̄as̄ike yá beēo musuo, asa màa bui p̄o mále rí yáēo gb̄as̄ik̄e. 25 An b̄usu gb̄al̄ē lo se, ō mále yákpalekēr̄in̄o. An b̄usupi lé a gb̄ēo yá rí d̄aa v̄aipi yáí. 26 Āo yá p̄o má d̄ilēo k̄ua. Asu d̄aa v̄aipi kee keo, bele ge b̄om̄o p̄o kú á guun n̄o. 27 Gb̄ē p̄o kú b̄usupi guu á āao d̄aa v̄aie beēo k̄e piie, ō b̄usupi gb̄al̄ē. 28 Apīo s̄o, tó á t̄o b̄usupi gb̄al̄ē, a á yá, lá à bui p̄o kú á āao ȳawao lé? 29 Tó gb̄ē d̄aa v̄aipi doe k̄e, wa ade bo a gb̄ēo guu. 30 Alio ma yápīo k̄ua. Asuli s̄ini z̄e v̄aie p̄o wa b̄o á aae sēo. Asuli tó à gb̄al̄e a yá musuo. M̄ám̄ema Dii á Lua.

19

Ikoyae

1 Dii ò M̄oizie 2 aà o Isailīone p̄ii aà me: A kua líb̄ adoa, asa ma Dii á Lua ma kua adoa.*

3 A baade lí misiile a da rí a deoe.† Ali k̄amaboḡo p̄o má d̄ile yáda.‡ M̄ám̄ema Dii á Lua. 4 Asu ea su t̄aaowao. Asuli m̄okasa á dii ũo. § M̄ám̄ema Dii á Lua.

5 Tó ále s̄aaukpa sa'oa, àli o a z̄ewa, mí sí. 6 Ali sa'on̄o so a oḡo ge a gu s̄ia d̄oa, í a p̄o p̄o ḡo a ḡo āāde z̄í k̄at̄eu à t̄ék̄u. 7 Tó gb̄ēe su s̄o a ḡo āāde z̄í s̄o, p̄opi gb̄al̄en we, má sí lo. 8 Gb̄ē p̄o s̄o, a yá ali w̄i ade musue, asa a t̄o ma p̄o gb̄al̄ē. W̄ali ade bo a gb̄ēo guu.

9 Tó a á p̄o k̄ēke á búsuu, ásuli keke e á bú l̄ewao, mé ásuli a k̄on̄weo. 10 Asuli á v̄ēe keke ḡen plao, mé ásuli a be p̄o kw̄ē z̄íle s̄eleo. Ali tó taasideone rí b̄om̄o. M̄ám̄ema Dii á Lua.*

11 Asuli kp̄ai'oo.† Asuli etoo. Asuli m̄oafilike á gb̄ēdeeeo. 12 M̄ám̄ema Dii á Lua. Asuli eto à me á siman̄o à ma t̄o ÷̄okpao.‡ 13 Asuli á gb̄ēdee ble ge à aà p̄o síw̄ao. Asulīo á z̄ik̄ena asēa k̄ua e gu do. § 14 Asuli sw̄adona kao. Asuli p̄o d̄ile v̄iae z̄eu aà kp̄aao.* Alio ma v̄ia v̄i. M̄ám̄ema Dii. 15 Asuli yá̄ḡōḡō koleao.† Asuli ze rí w̄enadeo a w̄enadeke yáio, ge t̄de a t̄deke yáio. Ali yá̄ḡōḡō gb̄ēone a z̄ewa. 16 Asulīo be rí gb̄ēpeo á gb̄ēo guuo. Asuli á gb̄ēdee ga wēēle à yá̄d̄ow̄ao. M̄ám̄ema Dii.

17 Asulīo za á Isaili deeguo. Ali á gb̄ēdee gba laai,‡ ké aà duuna su w̄i á musuo yáí. 18 Asuli t̄osi á Isaili deewao, ásulīo yá̄k̄uaān̄o. Alio ye á gb̄ēdeezi lá áz̄la w̄eniwa. § M̄ám̄ema Dii.

§ 18:23 B̄oa 22.18, Iko 27.21 * 19:2 1P̄ie 1.16 † 19:3 Iko 5.16 ‡ 19:3 B̄oa 20.8, Iko 5.12 § 19:4 B̄oa 20.23, 34.17 * 19:10 Iko 24.19-21 † 19:11 B̄oa 20.15, Iko 5.19 ‡ 19:12 B̄oa 20.7, Iko 5.11, Mat 5.33 § 19:13 Iko 24.14-15 * 19:14 Iko 27.18 † 19:15 Iko 16.19 ‡ 19:17 Mat 18.15 § 19:18 Mat 5.43, 19.19, 22.39, Lom 13.9, Gal 5.14, Zaa 2.8

19 Alio ma ikoyāo kūa. Asuli potuo bui dodoa kpakōa aa kpāwa'okōwao. Asuli pōbui dodoa tō bú dou guuo. Asuli pōkasa pō wà a pōle tã ní bà bui dodoao dao.*

20 Tó gōe wùle ní zò wéndiana pō de gbēpāle nōkpama ũo, mé i aà bo à gō wéé ũ glao, wáli ní swágaga. Wasuli ní dedeo, ké nōepi i gō wéé ũ yāao yáí. 21 Gōepi lí mōmēe kpaaúkpe kpēele ní sāsakaoo a taae fiabobo ũ. 22 Sa'ona lí duuna pō a kè kēwà ma ae, mí sùuukeaàno.

23 Tó a gē á būsuu, mé a lí bedee bà, àli a be dile tē ũ glā. Lípi be lío deé tē ũ e wè àaō, ásuli bleo. 24 A wè sùsode a be lío de ma pō ũ píi, í ma sáaukpaò. 25 A wè sode líi a be ble sa. Beewa lípi ne'iaé aó káfi. Mámēmaa Dii á Lua.

26 Asuli nōò kòlokpasai sòo.† Asuli māsokēo. Asuli pōdamáo.‡ 27 Asuli mizōio. Asuli á lekāna ká kpaato. 28 Asuli á me líli ge yá musuo.§ Asuli wēsá lí ge á soti zōo. Mámēmaa Dii.

29 Asuli á nenē òkpa aà gō káaluwa ũo,* ké būsudeo su ze ní káaluakaao, dàa vāi i kó á būsuo yáí. 30 Ali kámabogoo pō má dileo yāda. Alio ma kúki vāi vī. Mámēmaa Dii. 31 Asuli yāma gēsīsinaowao, mé ásuli táadeo kfi wēele,† an gbáfi líázio. Mámēmaa Dii á Lua.

32 Ali fele ze mikápuadee, àli zōoke dō gbēzōōne, ío ma vīa vī. Mámēmaa Dii á Lua.

33 Tó bōmō kúano á būsuu, ásuli gbāamōeo. 34 Ali bōmō pō kú á guu dile lán belewa.‡ Alio yeaazi lá ázia wēniwa, asa bōmōon á ũ Egipi būsuu yāa. Mámēmaa Dii á Lua. 35 Aó kú ní yākea a zéwao pōyōa guu,§ pō gbāa ge a gbía ge a zōon lò. 36 A tó á pōgbiayōbōo ní á zaa aao kú wásawasa. Mámēmaa Dii á Lua pō á bóle Egipi. 37 Alio ma ikoyāo ní ma yádileao kūa píi, ío zikewà. Mámēmaa Dii.

20

Ia pō wáli da duunkenaowa

1 Dii ò Mōizie 2 aà o Isailiōne: Tó Isailie ge bōmō pō kú á guue a né kpà Mòlōkuwa, wáli ade de. Būsudeo lí aà pápa ní gbēo aa de. 3 Máli fele ní gbēpioe, mí aà bō a gbéō guu, asa à a né kpà Mòlōkuwa, à ma kúki gbālē à ma tó pō a kua adoa òokpāe. 4 Tó gbēpi a né kpà taa Mòlōkuwa, tó á Isailio a wekpà á vīa, i aà deo, 5 má fele ní gbēpio ní aà bedeo ní gbé pō aa gbāsíkēaàno Mòlōku yá musuo píie, mí ní bōle ní gbéō guu ma ní dede. 6 Gbē pō yāma gēsīsinao ge táadeowa à gbāsíkēnno sō, má fele ní adeoe, mí aà bō aà gbéō guu má de.

7 A tó á kua aò adoa gbāsísai, asa Dii á Luan ma ũ. 8 Alio ma ikoyāo kūa, ío zikewà. Ma Dii ma á dile adoe.

9 Tó gbé a de ge a da kà, wà ade de.* Lá á a de ge a da kà, à ázia dēe. 10 Tó gbé wùle ní gbēpāle nōo, wáli ní de nípla nípii. 11 Tó gbé wùle ní a mae nōo à a mae kpēbōe, wáli ní de nípla nípii. Aa nízia dēe. 12 Tó gbé wùle ní a né nao, wáli ní de nípii. Aa yādōssai kēe, aa nízia dēe. 13 Tó gōe wùle ní a gōe deeo lán nōewa, an pla nípii aa dàa bēe kē, wáli ní dede. Aa nízia dēdēe. 14 Tó gbé nōsè mé à èa à aà da nāwà lō, dàa vāie.† Wáli ní kpasa nípii aa téku, ké dàa vāie su àò kú á

* 19:19 Iko 22.9-11 † 19:26 Daa 9.4, Iko 12.16, 23 ‡ 19:26 Iko 18.10 § 19:28 Iko 14.1 * 19:29 Iko 23.18 † 19:31 Iko 18.10-11, 1Sam 28.3, Isa 8.19 ‡ 19:34 Bōa 22.20, Iko 24.17, 27.19 § 19:35 Iko 25.13-15, Yaa 20.10, Eze 45.10 * 20:9 Bōa 21.17, Mat 15.4 † 20:14 Iko 27.23

guuo yáí. ¹⁵ Tó g̃ɛ kù pɔtuowa, wáli ade de,‡ wi n̄ɔpi de lo. ¹⁶ Tó nɔɛ tò pɔtuo kpáwa'owa, wáli ní dede, ké aa n̄zla d̄edeɛ n̄ɔɔ. ¹⁷ Tó g̃ɛ a d̄ae s̄e, aà de né ge aà da n̄én l̄ò, mé aa k̄ò d̄ò, ásooɛ. § Wáli ní b̄o ní gb̄éɔ guu wà ní dede. Lá á a d̄ae dàakpà, à azia d̄eɛ. ¹⁸ Tó gb̄é wùle ní nɔɛ p̄o ɔk̄ua, à k̄à aà aub̄ok̄iwa. Wáli ní b̄o ní gb̄éɔ guu, wà ní dede nípla nípii. ¹⁹ Asuli á da v̄i ge aà dàuna dàakpao ge á das̄e, asa d̄ae f̄eɛ kpeboan we. An t̄aae a wi ní musue. ²⁰ Tó gb̄é wùle ní a mae v̄i ge aà dàuna n̄o, à a mae v̄i ge aà dàuna kpeboan we. An t̄aae a wi ní musue, aai ga fii. ²¹ Tó gb̄é á v̄i ge a dàuna n̄o s̄e, wiȳae. A a v̄i ge a dàuna kpeboe. Aa g̃ɛ fiiɛ.

²² Aliɔ ma ikoȳaó ní ma ȳadil̄eɔ k̄ua, lo z̄ikewà, ké bùsu p̄o mále géuáno à z̄òleu su á yáo yáí. ²³ Asu bui p̄o mále ní yáéɔ ɔles̄eɔ. Aa yápiɔ k̄e píie, ɔ má ye ní ḡiyáio. ²⁴ Má òé, áme á g̃ɛ ní bùsu p̄o v̄i ní z̄'io diupi v̄i. Má kpáwá á p̄o ùe. Mám̄e má Dii á Lua, ma á díle adoa ní buip̄aleɔɛ.

²⁵ Aliɔ n̄ò ní b̄a p̄o áli sóɔ ní p̄o p̄o áli sóoɔ d̄ok̄ɛ. A suli tó á gb̄ale n̄ò ge b̄a ge p̄otaa'onkuawa p̄o má díleɛ t̄e ùo yá musuo. ²⁶ Ali tó á kua à adoa m̄eɛ, asa ma Dii ma kua adoaɛ. Ma á díle adoa ní buip̄aleɔ, ké à de ma gb̄éɔ ùe. ²⁷ Tó g̃ɛ ge nɔɛ kú á guu ḡesisina ge t̄aae ù, wáli ade pápa ní gb̄eo wà de. A azia d̄eɛ.

21

Yadil̄e sa'onae

¹ Dii ò M̄ozie aà yá'o Aalona né sa'onae aà m̄e: Sa'onae suli tó á gb̄ale a gb̄é p̄o ḡa yá musuo, ² mé i ke aà d̄ae f̄eɛ báasio, aà da, aà de, aà né, aà v̄i, aà dàuna ³ ge aà d̄ae néna p̄o kú a gb̄áa, i z̄ake yāao. ⁴ Baa tó uabeleɛ, asu to á gb̄ale a b̄edeɔ yá musuo.

⁵ Aasuli tó ḡe t̄aa'o ní miwao. Aasuli ní lek̄ana kpaálo. Aasuli ní m̄e lílio. * ⁶ An kua lío adoa mapi ní Luae. Aasuli ma t̄ò ɔkp̄ao. An kua lío adoa, asa m̄am̄eaa Dii ní Lua. Aali sa p̄o w̄i a p̄o n̄isikateu á t̄ékū oa ma ble ù.

⁷ Ké an kua lío adoa mapi ní Luae yáí, aasuli nɔɛ p̄o káaluaká a ɔkp̄a seɔ ge nɔɛ p̄o wa yà. ⁸ Isailiɔ, àli ní dilea n̄doake d̄oné, asa aame aai m̄o ble kp̄ai mapi á Luawa. Ali ní dilea n̄doakepi d̄ò, asa ma Dii ma gb̄é p̄o ma á díle ádoaa, ma kua adoaɛ. ⁹ Tó sa'on n̄enɔɛ azia ɔkp̄a ní káaluakaa a a mae kpeboe, wáli aà kpaasa aà t̄ékū.

¹⁰ Gb̄é p̄o wà n̄isiká aà miwa á g̃ɛ sa'onkia ù, wà aà dàzlu aà ke ní z̄ipi p̄okasao daa, asuli tó ìana a mik̄a páo. Asuli a ula ga k̄eo. ¹¹ Asuli s̄o geio. Asuli tó á gb̄ale baa a de ge a da ge yá musuo. ¹² Asuli b̄o ma kúki ge yáio, ké asu ma kúki ɔkp̄ao yáí, asa ma nísi p̄o wa k̄awà tò á g̃ɛ ma p̄o ùe. Mám̄eaa Dii. ¹³ Nɔɛ léso ɔ àli sé n̄o ù. ¹⁴ Asuli gyaa ge nɔɛ p̄o wa yà seɔ ge nɔɛ p̄o káaluaká a ɔkp̄a, sema aà bui nɔɛ léso, ¹⁵ ké asu a bui ɔkp̄ao yáí. Mám̄e má Dii p̄o ma aà díle adoa ù.

¹⁶ Dii ò M̄ozie ¹⁷ aà o Aalonaɛ: E n buiwa n bui p̄o su s̄aa v̄i suli s̄omazi ble kp̄aiao. ¹⁸ Gb̄é p̄o s̄aae v̄i suli s̄omazio, v̄ia ge eɛ ge gb̄é p̄o aà oa d̄ò v̄io ge a gue k̄es̄aak̄i ¹⁹ ge gb̄é p̄o a gb̄a ge a ɔ k̄ud̄a, ²⁰ ge k̄óde ge gb̄é p̄o a gue imia ge gb̄é p̄o a w̄e diua ge k̄asande ge séede ge gb̄é p̄o a le wia. ²¹ Sa'ona Aalona bui p̄o s̄aae v̄i suli s̄omazi á sa p̄o w̄i a p̄o n̄isikateu á t̄ékū oao. S̄aaɛɛ, asuli s̄omazi

‡ 20:15 Baa 22.18, Iko 27.21 § 20:17 Iko 27.22 * 21:5 Iko 14.1

ble kpáiao. ²² Ali fɔ ma ble ble, sa'onɔɔ ní pɔ pɔ wa ma gbaɔ pii, ²³ ama asuli sɔ zwāa pɔ wa kpámaziio ge ma gbagbaki, asa sãade. Asuli ma kukɔi òkpao. Mámema Dii pɔ ní díle ndoa ù. ²⁴ Ɔ Mɔizi yápi ò Aalonaé ní aà néɔ ní Isailiɔ pii.

22

¹ Dii ò Mɔizie à mè: ² O Aalonaé ní aà néɔ, aali níza kɔa dɔ pɔ pɔ Isailiɔ lé ma gbaɔ yá musu, ké aasu ma tɔ pɔ a kua adoa òkpao yáí. Mámema Dii.

³ Oné, e an buiwa tó an gbɛe gbálè mé à sɔ pɔ pɔ Isailiɔ sa'ooai, wáli ade kɛa. Mámema Dii. ⁴ Tó Aalona buie mebaagyá ge kɛnu ví, asuli sa'oble bleo e aà gbási gè wòlowà. Tó gbé òkà pɔ pɔ gbálea ge yá musuwa, ge à azia è, à gbàlèn we. ⁵ Maae lo, tó à òkà pɔ kelena pɔ í táa'ò tɔlɛwa ge gbé gbálea ge gbási pii lé. ⁶ Gbé pɔ òkà pɔ bee taawa, ali gbáleae e oosi. Asuli sa'oble bleo, mé i ke à zu'ò bàasio. ⁷ Tó fatɛ gè kpéu, mé à zúpi ò, s aà gbási a láa, i gbasá sa'oble ble sa, asa aà pobleae. ⁸ Asuli pɔge ge pɔ pɔ wàí de so à gbáleo. Mámema Dii. ⁹ Sa'onao lí ma yádilɛpiɔ kɔa, ké aasu dɛé ní ma bleo, an duuna wí ní musu aa gao yáí. Mámema Dii pɔ ní díle ndoa ù.

¹⁰ Gbé pɔ de sa'ona ua gbé ùo suli sa'oble bleo, baa gbé pɔ píla sa'ona be ge aà zíkɛna. ¹¹ Tó sa'ona zo lù ge tó wà zɔpi í aà bee, a zɛví à blɛpi ble. ¹² Tó sa'ona nɛnɔe zàkè ní gbé pɔ de sa'ona ùoo, nɔepi zɛví à sa'onao ble ble lo. ¹³ Tó sa'ona nɛnɔe gɔ gyaa ù ge wà aà yà zadɔ i nɛ'io, mé à èa sù a mae be lá aà wéndiagɔwa, a a mae ble blea zé ví. Nibɔe suli bleo. ¹⁴ Tó gbé zàzà à sa'oble blè, aali a flabo sa'onae, i a sã sɔode nawà. ¹⁵ Sa'onao suli tó sa'oble pɔ Isailiɔ káaakáa Diie gbáleo. ¹⁶ Tó aa tò gbé pɔ a blea zé vío blè, aa yá'íe. Mámema Dii pɔ ní díle ndoa ù.

Pɔtuo pɔ wali sa'oo

¹⁷ Dii ò Mɔizie à mè: ¹⁸ O Aalonaé ní aà néɔ ní Isailiɔ pii, Isaili bui ge bòmɔ pɔ kú á guun lò, tó á gbɛe mòmɛe ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú obɔo légbádɔa ge gban lò, ¹⁹ tó a ye mà sie, sema aali mɔ ní pɔ sã sãasaio, zu ge sã ge ble. ²⁰ Asuli mòmɛe ní pɔ sãadeoo, * asa má sio. ²¹ Tó gbé mɔ sáaukpa sa'oa ní zuo ge sã ge ble légbádɔa ge gban lò, tó a sãa vío, má sí. ²² Ayámɛto ásuli sa'oa ní pɔ víaoo ge a kòkɔa ge a pɔ pɔ wà a kaikè ge a bɔde ge a yíade ge a séede. Asuli sa pɔ wí a pɔ nísikateu ma gbagbakiwa à tékú odo. ²³ A zɛví à ma gba zu ge sã kò ge a giana. Tó ále légbá dɔoae sɔ, má sio. ²⁴ Asuli sa'oa ní pɔ pɔ wà a leba b̀leoo ge pɔ pɔ wà a le wí ge a taia ge a paa. Asuli bee ke á búsuoo, ²⁵ mé ásuli pɔtuo bee taa sí bui z̀lloe kí à sa'oo mapi á Luawa ble ùo. A sãa víe, a òkpaae. Má sio.

²⁶ Dii ò Mɔizie: ²⁷ Tó zu ge sã ge ble nɛ'í, népi a ke a dawa gɔɔ sɔplae. Sɛa za a gɔɔ swaaɔde zí áli fɔ sa pɔ wí a pɔ nísikateu à tékú ooa. ²⁸ Asuli zu ge sã kòlokpa ní a néo gɔɔ dou zí. ²⁹ Tó ále sáaukpa sa'oa, áli o a zéwa, mí sí. ³⁰ Ali a nɔo so zibeez̀, ásuli a kee to gu dɔwà. Mámema Dii.

³¹ Ali ma yádileɔ kɔa à zíkɛwà. Mámema Dii. ³² Asuli ma tɔ òkpao, a adoa. A Isailiɔ lí dɔ ké ma kua adoa. Mámema Dii pɔ á díle ádoa ù. ³³ Ma á b̀le Egipi, ké mà de á Lua ùe. Mámema Dii.

* 22:20 Iko 17.1

23

Dikpe

¹ Dii ò Mɔizie ² aà o Isailione: Dikpe pò má dílɛn ke: Ali ma dikpe pò wáli gbéé káaaméé beé kpáwáke. ³ Ali zíkɛ gɔɔ soolo, a gɔɔ soplade í kámabo káaaméé yáí. Asuli zíe keo. Kámabogɔɔzípíá Dii póe gu pò á kúu pii.* ⁴ Dikpe pò Dii dílɛn ke: Ali a kpáwáke a gɔɔwa, í kò káaaméé.

Gēamusu dikpe ní Kàaso dikpe
(*Nao 28.16-25*)

⁵ Mò sɛ́ia gɔɔ gɛ̀o m̀ndosaide źí oosiele àli Gēamusu dikpekeméé.† ⁶ Mɔpi gɔɔ gɛ̀ode źí àli Kàaso dikpeke, í kàa pò wí a se'ese káuo so e gɔɔ soplá.‡ ⁷ Dikpepi gɔɔ sɛ́ia źí àli kò káaaméé. Asuli zí gbàae keo. ⁸ Aliò sa pò wí a pò nísi káteu à tékú oa e gɔɔ soplá, a gɔɔ sopladepi źí í kò káaaméé. Asuli zí gbàae ke zibeezlo.

Bua pò káau dikpe
(*Nao 28.26-31*)

⁹ Dii ò Mɔizie ¹⁰ aà o Isailione: Tó a gɛ̀ búsu pò mále kpáwáú, mé a á buapò káau kèke, àli a báaa ye m̀ò sa'onae. ¹¹ Tó kámabogɔɔźí gu d̀ò, sa'onapi lí pò báaapi m̀meme, mí síánò. ¹² Gɔɔ doupi źí aáli sa pò wí a pò káteu à tékú oa ní sá wɛ̀dona sáasaio ¹³ ní a p̀wɛ̀ntio kiloo síiò yáalea ní nísiò pò pò wí káteu à tékú a ǵ í keméé na ù, í vɛ̀e élewà litili do. ¹⁴ Asuli p̀wen dafu ble bleo, a p̀ee ge a kpasaa e gɔɔ pò a m̀o mapi á Luae ní pò káau báaapio. Yápiá yádileaéé e á buíwa gu pò á kúu pii.

Pòkeke dikpe
(*Nao 28.16-25*)

¹⁵ Kámabogɔɔ pò a m̀o ní pò báaapio gbéa, àli ášša d̀òd̀ò e soplá. ¹⁶ Ali gɔɔd̀òd̀ò blakwi e kámabogɔɔ soplade gu d̀ò, í gbasa m̀meme ní p̀wen dafuo. ¹⁷ Ali p̀eke m̀n plapla ua ní uao ní p̀etio litili plapla ní a se'eseo. Á buapò káau ò àli p̀pio keò, í m̀meme. § ¹⁸ Ili m̀s ní p̀epio ní sá wɛ̀dona sáasaio m̀n soplá ní gáaenao m̀ndo ní sásakao m̀n plá, í sa pò wí a pò káteu à tékú ooa ní a p̀wɛ̀ntio ní a vɛ̀eò pò pò wí káteu a ǵ í keméé na ù. ¹⁹ Ili sa'o ní blesanao m̀ndo duun awakpabò ù ní sá wɛ̀donaò m̀n plá sáaukpasa ù. ²⁰ Sa'ona lí sápio m̀meme ní buapò káau p̀epio. Sa'oblepiá ma pòe, sa'onapi mé ali ble. ²¹ Gɔɔ doupi źí àli kòkáaa kpáwáke. Asuli zí gbàae keo. Yápiá yádileaéé e á buíwa gu pò á kúu pii.

²² Tó ále pòkeke á búsuu, ásuli keke e á bú léwao, mé ásuli a k̀nwéo. Ali tó taasidone ní b̀m̀ò. * Mámema Dii á Lua.

Kàapea dikpe sa'oa ní Duunkɛama dikpe pò
(*Nao 29.1-11*)

²³ Dii ò Mɔizie ²⁴ aà o Isailione: Mò soplade gɔɔ sɛ́ia źí àli kámabo, í kàape e káaaméé, ma yá í d̀óagu. ²⁵ Asuli zí gbàae keo, í sa pò wí a pò nísi káteu à tékú oa.

²⁶ Dii ò Mɔizie: ²⁷ Mò sopladepi gɔɔ kwide źí líò de Duunkɛmagɔɔ ù. Ali kò káaaméé, í lye, í sa pò wí a pò nísi káteu à tékú oa. ²⁸ Asuli zíe ke zibeezlo, asa Duunkɛmagɔɔe, źí pò wí á duuna kéwá ma Dii á Lua aee. ²⁹ Wà gbé pò í

* 23:3 Bəa 20.8-10, 31.12-17, 35.2-3 † 23:5 Bəa 12.1-14, Iko 16.1-2 ‡ 23:6 Bəa 12.14-20, Iko 16.3-8

§ 23:17 Bəa 23.16, 34.22, Iko 16.9-12 * 23:22 Iko 24.19-22

leye zibeezio bo a gbé guu. ³⁰ Má gbé pò zle kè zibeezi bo a gbé guu mà deé. ³¹ Asuli zle ke zibeezio. Yápiá yádileaéé e á buiwa gu pò á kúu píi. ³² Alio deé kámabogoozi ũ, í leyeyu, ío kámabo sea za mopi goo kēokwide zí oosi e a gu sia dba oosi.

Lákpēda dikpe
(*Nao 29.12-39, Iko 16.13-15*)

³³ Dii ò Mòizie ³⁴ aà o Isailione: Mò sopladepi goo gēode zí àli Lákpēda dikpekemee goo sopla. ³⁵ A goo sēia zí àli kò káaamēe. Asuli zí gbāae keo. ³⁶ Alio sa pò wí a pò nísí káteu à tékū oa e goo sopla, a goo swaaōde zí í kò káaamēe, í sa pò wí a pò nísí káteu à tékū oa. Asuli zí gbāae keo, kōkāaa midēgōōe.

³⁷ Dikpe pò má díleōn we. Ali a kpāwake, í kò káaamēe, í sa'oa lá gu lé do lá má dílewa, sa pò wí a pò káteu à tékū ní pówentio ní sa'obo páleo ní vēeo. ³⁸ Ali sapio oa kámabogoo pò pò má díle bàasi, á gbaō ní á légbādo pōō ní a pōeā pōō bàasi.

³⁹ Sea za mō soplade goo gēode zí á būsū pōō kekea gbea àli dikpepi kemee e goo sopla. A goo sēia zí ní a goo swaaōde zío lío deé kámabogoo ũ. ⁴⁰ A goo sēia zí àli libe maao sé ní daminalaō ní ligōn ladeō ní swagbalagōnao, ío pōnake mapi Dii á Lua ae e goo sopla. ⁴¹ Wē ní wēō mō soplade guu àlio dikpepi kemee e goo sopla. Yápiá yádileaéé e á buiwa. ⁴² A Isailio lío ku lákpe pò á doo guu e goo sopla, ⁴³ ké á buio e dō má tò an dezió í lákpeo guu ma ní bolea Egipi būsū gbea. Mámēmaa Dii á Lua. ⁴⁴ O Mòizie dikpe pò Dii dílepió ya'oné.

24

Kpaaukpe filia

¹ Dii ò Mòizie: ² O Isailione aa mōne ní nísí wásawasao filiao nabo ũ, ké aao naa gōōpii. ³ Aalona mé ali filiapi keke kpaaukpeu ma ae zwāa pò kpaai ikoyā kpagoloi sae za oosi e gu ge lí doo gōōpii. Yápiá yádileaéé e á buiwa. ⁴ Aàli filia pò kú vua dauwaō keke ma ae gōōpii.

Pēe pò wí kpa Diiwa

⁵ Níli pēeti sé ñ pēekeō mēn kuepla, pēe mēndo tí kiloo síiōsiiiō. ⁶ Níli pēepio kále ma ae vua táabūnuwa mēn soolosoolo doo pla.* ⁷ Níli tulaleti zálala fáfawā doo doo, ní kámee téu pēe gbeu á yádoamagu yái. ⁸ Kámabogoo ní kámabogoo pii walio kále doo doo ma ae Isailio pò ũ ma bàakuarino gōōpii yái. ⁹ Pēepi lío de Aalona ní a néo pò ũ, aali só gu pò wa díle a zéiu, asa ma pōe a zéi.† Alio de ní baa ũ sa pò wí a pò nísí káteu à tékū oaa guu.

Dii tōbēsina pápaá ní gbēo

¹⁰ Gōee ku, aà da á Isailie, aà mae sō Egipie. Ké à gē Isailio bōou, ō sóle ní daa ní Isailieo. ¹¹ O gōe pò aà da á Isailiepi Dii tōbēsí à dōeaano, ō wā gēaano Mòizie kfi. Aà dapi tōn Selomi, Dibeli néé, Dā buie. ¹² O wā aà dākpēu gía e wā ma Dii léu lá wa seaano.

¹³ O Dii ò Mòizie: ¹⁴ Bo ní gbé pò dōemanpio bōo kpe, gbé pò aa yápi mà aà léuó i onana aà miwa gía, wi gbasaa aà pápa ní gbēo wà de. ¹⁵ Ní o Isailione, tó gbé dōeman, á ya'í azlaéé. ¹⁶ Wáli gbé pò ma tōbēsí pápa ní gbēo wà de. Bōmō ge belen ló, tó á ma tōbēsí, à gān we.

* 24:6 Baa 25.30 † 24:9 1Sam 21.1-6, Mat 12.4

17 Tó gbé gbédè, wàli ade de. † 18 Tó gbé gbé pɔtuo dè, aàli a gɛe kpá. 19 Tó gbé ɔakpà a gbédeezi, wà 1a doupi kpaaazi sɔ. 20 Tó gbé gbé wá è, wa ade wá é sɔ. Tó wé a wí, wa aà pɔ wí sɔ. Tó swaa a è, wa aà pɔ é sɔ. Wàli keè lá a kènéwa. § 21 Tó gbé gbé pɔtuo dè, a a gɛe kpaè. Gbé pɔ gbédè sɔ, wa aà de. 22 Bòmɔ ge belen lɔ, yádilea doupi. Mámema Dii á Lua.

23 Mɔizi yápi ònè, ɔ aa b̀ò ní gbé pɔ d̀è ní Diiopio b̀òo kpe, aa aà pàpa ní gbeo aa dè. Maa aa kè lá Dii ò Mɔizíewa.

25

Tɔɔle gbaa ɔampaa wè (Iko 15.1-11)

1 Dii ò Mɔizíe Sinai gbe musu 2 aà o Isailiɔne aà me: Tó a gè b̀usu pɔ mále kpáwá guu, àli tó b̀usupi ɔampamee. 3 Ali p̀tɔ́ á bua e wè soolo, àli á vèelio midáe, í á p̀ɔ́ keke, 4 a wè soplade ɔli tó b̀usupi ɔampamee. Asuli p̀tɔ́ á bua wèpiuo, mé asuli á vèelio midáeo. 5 Asuli á bua pɔzã keke á a kákli keo. Asuli á vèeligɔna pɔ kè yàayaao kɔ zɔzɔ. Tɔɔle gbaa ɔampaa wèe. 6 Pɔzã pɔ b̀òle tɔɔle ɔampaa guuo líb deé á ble ù, ápiò ní á z̀b̀blenao ní á gbèwinao ní nibo pɔ de b̀òmɔ ù á guuo 7 ní á pɔtuoò ní s̀èanoɔɔ.* Pɔzãpiò líb de á p̀òblea ù.

Gɔa wéeo ù wè

8 Alio ɔampaa wèpiò dɔdɔ wè soplapla lee soplá, à kè pii wè blakwi m̀endosai. 9 Ali kuupe wèpi mɔ soplade gɔɔ kwide zí á b̀usu gupiiu Duunkemagɔɔz̀pi. 10 Ili wèpi dile ma pɔ ù, í gɔa wéeo ù kpáwake á b̀usu gbé pɔ kú weone pii. Iò deé gɔa wéeo ù wè ù, á baade i su azia b̀usuu a bui kí. 11 Wè blakwide líb deé gɔa wéeo ù wè ù. Asuli p̀tɔ́o. Asuli pɔzã kekeo. Asuli vèe ligɔna pɔ kè yàayaao kɔ zɔzɔ, 12 asa gɔa wéeo ù wèe. Iò adoaé, í p̀òb̀olenziaeo ble. 13 Gɔa wéeo ù wèpi guu á baade lí su a tɔɔlewa.

14 Tó ále á bú yia ge ále lúkɔwa, ásuli ɔ̀nɔkekɔeo. 15 Ali wè pɔ g̀ò sea za gɔa wéeo ù wèwa da wènaoa guu, í lú. Búde sɔ ɔli wè pɔ g̀ò wà p̀keke da wènaoa guu, í gbasa yía. 16 A ɔa lí káfí wè pɔ g̀ò dasileu. Tó wè pɔ g̀ò bílao, a ɔa lí lao, asa p̀keke da wènaoa ɔ wàle yiawà. 17 Asuli ɔ̀nɔkekɔeo. Alio ma vía ví. Mámema Dii á Lua.

18 Ali zíkè ma ikoyáɔwa, ío ma yádilea k̀ua, ío kú á b̀usuu dɔdɔ. 19 B̀usupi ali blekéé, à m̀ówáe, ío ku a guu dɔdɔ. 20 A me, tó wi p̀tɔ́ wa pɔ kèkeo, b̀ó wá ble wè sopladepi guui? 21 Mámè máli báaadaágu a wè soolodepi guu, tɔɔle í blekéé wè áaɔ pɔ ù. 22 A wè swaaɔde guu ɔli p̀tɔ́, mé ali p̀ówen zi ble e a ge peò a wè k̀èokwi p̀kekeawae.

Tɔɔle t̀òmaboa

23 Wasuli tɔɔle yía, í gɔ we e gɔɔpiio, asa b̀usupíá ma p̀óe, mé á demee a guu b̀òmɔò ní niboò ùe. 24 B̀usu pɔ á k̀ua á pɔ ù guu pii àli tó wà a tɔɔle t̀òmabo. 25 Tó á gbèe g̀ò taaside ù, mé à a tɔɔle kíni yía, aà dae f̀èe lí m̀ó pɔ p̀ a yíapi t̀òmabo. 26 Tó gbé dae f̀èe ví aà a t̀òmabo sɔo, mé à gbãa è à kà à a t̀òmabo, 27 aà wè pɔ g̀ò sea za gɔɔ pɔ á yia nao, í wè pɔ g̀ò flabo gbé pɔ á yíawàe, í a pɔ sí. 28 Tó aà gbãa í ka aà flaboè sɔo, tɔɔlepi lí gɔ a lunaè a ɔzɔ e gɔa wéeo ù wèu. Wèpiu ɔ a lunapi a ɔaaè, í a pɔ sí.

† 24:17 B̄a 21.12 § 24:20 B̄a 21.23-25, Iko 19.21, Mat 5.38 * 25:7 B̄a 23.10-11

29 Tó gbé kpé yía wéle bíideu, e wè do àò gé kúaaí, aò a boa zé v1. Goo bee ò a a boa zé v1. 30 Tó i a tòmaboo e wè dopi gè kúaaò, kpépi a gō a lunaee ní a buio e gōpii. Wáli sōaaè baa gōa wéèò ù wēuo. 31 Wáli kpé pò kú zōewia blisaide guu dile lán bugbewae. A tòmaboa zé kú, mé wáli sōaané gōa wéèò ù wēue.

32 Levii buio ní kpé pò kú ní wéle guuo tòmaboa zé v1 gōpii. 33 Levii buio wéle kpé pò aa yía tòmaboa zé kú, mé wáli sōaané gōa wéèò ù wēue, asa Levii buio wéle kpéò de kpaale pò aa sè Isailio guu ùe. 34 Aasuli ní wéle dáðàkèkìio yíao, asa an baan we e gōpii.

Pòsēaané

35 Tó taasi á gbēe kù, mé à fō azía gwa bo, àlio aà kú lán bòmò ge nibòwa, ké aà e àò kú á guu yáí. † 36 Asuli ò'idiaèò, ásuli a í gbaèò. Alio ma vía v1, ké á gbépi e àò kú á guu yáí. 37 Asuli òa sēaè à a igbao. ‡ Asuli ble yíawà à ài wēele a guuo. 38 Mámēmaa Dii á Lua. Ma á bóle Egipi, ké mà Kanaa bùsu kpáwáe, míò de á Lua ù.

Zòboa

39 Tó taasi á gbēe kù mé à azía yíawá, ásuli zòzídaèò. § 40 A gō á guu lán gbèwina ge nibòwae, io zíkèé e gōa wéèò ù wēu. 41 Aàpi ní a néò aai gbasa bo á be, aai tá ní buio kíi tòòle pò an deziò sè kpaale ù guu. 42 Lá á gbé pò ma á bóle Egipi bùsuuo á de ma zòblenaò ù, i kú wà á yía zòò ù bo. 43 Asuli gbàablemáo. Alio ma vía v1.

44 Bui pò líaaázio gōèò ní n nòèò ò àlio ní v1 zòò ù. Ampio ò àli ní lúlu zòò ù. 45 Ali fō nibò pò kú á guuo lu bo ní né pò aa í á bùsuuo, aai gō á àizèèò ù, 46 aai gō á néòne túbí ù, aaiò zòbleé e ní wēni léú, àma ásuli wétēamò á gbé Isailio nēo.

47 Tó bòmò ge nibò pò kú á guu ò lé a kpe le, mé taasi sù á gbēe kù, mé à azía yía bòmòpiwa ge aà buie, 48 aà boa zé kú. Aà daee a fō à aà bo, 49 aà mae ge aà mae néè ge aà dae fēèèè. Tó aà ò nínìe sō, aà azía bo. 50 Aàpi ní a lunao lí wē nao sea za aázía yíagòò e gōa wéèò ù wēu, aà yía òa io dou ní gōò bee gbewizí òao. 51 Tó wē pò gō e gōa wéèò ù wē àò gé kái dasi, aà boa òa aò zòòe. 52 Tó wē pò gō bíla sōò, aà nao, i fiabo màa. 53 I gō a diie gbèwina ù wē ní wēò. Asuli tó aà dii wétēamòèò.

54 Baa tó aà boa i zèkè màao, aàpi ní a néò gō wéèò ù gōa wéèò ù wēue, 55 asa Isailio mé ma zòblena pò ma ní bóle Egipi bùsuuo ù. Mámēmaa Dii á Lua.

26

Báaadaarngu
(Iko 7.12-24, 28.1-14)

1 Asuli pòe ke tãa ùo. * Asuli gbe'á ge à péle á bùsuu à kúléèò, † asa mámēmaa Dii á Lua. 2 Alio kámabogòò pò má dileò yáda, líi ma kúkíi dile gbíia. Mámēmaa Dii. 3 Tó á té ma ikoyáòí mé á ma yádíleò kúaa, ále zíkewá, 4 máli tó lou ma á bùsuu a gōòwae, tòòle ali blekéé, lío i ne'íé. ‡ 5 Aò pówembòzíkèe e à ge peò vèèkòzòzògòòwa, vèèkòzòzòsá sō, e à ge peò pótògòòwa. Ali pòble à ká, íò kú á bùsuu dòdòa.

6 Má tó àò ku aafia á bùsuu. A wúle mé yáe a to vía á kúo. Má wàio midè á bùsuu mé z1 a gē weo. 7 A péle á ibeèzìe, í ní dede ní fēndao. 8 A gbèòon sòò a ní

† 25:35 Iko 15.7-8 ‡ 25:37 Bōa 22.24, Iko 23.20-21 § 25:39 Bōa 21.2-6, Iko 15.12-18 * 26:1 Bōa 20.4 † 26:1 Iko 16.21-22, 27.15 ‡ 26:4 Iko 11.13-15

gb̄eɔn basɔɔ yá, mé á gb̄eɔn basɔɔ a ní gb̄eɔn baasɔsɔ leɛ kwio (10.000) yá, í ní dede ní f̄endaɔ.

⁹ Má á w̄egwa, mí tó à ne'í à káfi, ma bàakuaáno ío gé. ¹⁰ Alío bl̄eble e a zi bɔ, í a zipi kóle a dafu káua yáí. ¹¹ Ma kúkíi aɔ kú á guu, mé ma nisína a gíázio. ¹² Máɔ bebe á guu á Lua úe, ío de ma gb̄éú ú. ¹³ Mámema Dii á Lua. Mámema a á bóle Egipi, ké ásu aɔ de ní zɔɔ ú bo yáí. Ma zuu pɔ aa dàè kè kélekɛle, ɔ a ḡɔ be ní mio daa ía.

Ldai yáɔ
(Iko 28.15-68)

¹⁴ Tó i ma yádileáɔ ma, ále zikewá píio, ¹⁵ tó a gi ma ikoyáɔi, mé á nisína ye ma yádileneio, tó ále ma ɔtonɔkíi gwao, mé a ma bàakuaáno yádileáé gb̄oo, ¹⁶ aɔ d̄s lá má kéén ke: Má tó gili ḡéágu, mí tɔɔn v̄ai káágu ní sionao, á wé ío wo, á ȳéé í láa. A p̄ɔt̄ páe, asa á ibeɔɔ mé aa ble. ¹⁷ Má feleáno, á ibeɔɔ í á fu, á zangudepio ío gb̄aablewá. Baa tó gb̄éle lé á yáo, áli tíle.

¹⁸ Bee gb̄ea tó i ma yámao, má ea má á swágagae b̄ ḡen soplá á duuna yáí. ¹⁹ Má á wala gb̄aa k'ɛ. Luabe í ḡsé gii m̄s̄esai lán m̄siwa, á tɔɔle í gb̄akú lán m̄got̄éwa. ²⁰ A á gb̄aa kóle páe, asa tɔɔle a bl̄ekéé, mé lío ne'íé. ²¹ Tó a gi lé swágb̄aakemano, mé i ma yámao, má á swágagaa káfi b̄ leɛ sopláe e á duuna léwa. ²² Má wáio gb̄aewá, aai to á ḡs n̄esai, aai á p̄tuɔɔ dede, í lao, á zéé a sea ke bo.

²³ Tó á wé í k̄e yápio musuo, mé a gi lé swágb̄aakemano, ²⁴ máme má feleáno mazla sa, mí ladawá ḡen soplá á duuna yáí. ²⁵ Má tó wá m̄o lélewá ní zlo, ké a ma bàakuaáno yá gb̄oo yáí. Tó a si á w̄éleɔ guu, má ḡagyakaágué, mí á na á ibeɔɔne ní ɔl̄. ²⁶ Má tó á ble láa, nɔe gb̄eɔn kwio mé aali p̄ékeé kína douwa, aai kpáwá támitámi, a p̄e b̄ɔwá s̄o.

²⁷ Tó i ma yáma yápio musuo, mé a gi lé swágb̄aakemano, ²⁸ má ea feleáno ní p̄f̄eáoe, mí á swágagaa ḡen soplá á duuna yáí. ²⁹ Nɔanapi a to á á neɔ̄eɔ ní á nenɔeɔ só. ³⁰ Má gulesí p̄ɔ á b̄oɔ daaaí, mí á tulaletikateakíio gb̄oo, mí á ḡeɔ ká á diio ḡeɔla. Ma nisína aɔ ye á yáio. ³¹ Má tó á w̄éleɔ ḡs beziaɔ úe, mí á sa'okíio dúuz̄. A sa'oa p̄ɔ tékúá gí a kamagu bo. ³² Má á búsu deɛ, a yá í di á ibeɔ p̄ɔ kú weɔwa. ³³ Má á f̄enda woe, mí á yáɔ má á fáaa buio guu. A búsu í ḡs gii, á w̄éleɔ í ḡs beziaɔ ú. ³⁴ Gɔɔ p̄ɔ á kú á ibeɔɔ búsu mé á búsu ḡs da gii, á búsu a íampa sa. Búsupi á íampa, a íampaa lé í ká. ³⁵ Gɔɔ p̄ɔ á kú we, íana p̄ɔ a giè à pa íampaa w̄e guu, gɔɔ p̄ɔ a ḡs da yáaa a íanapi pa sa.

³⁶ A gb̄é k̄n̄aɔ s̄s, má tó aa s̄s̄deedeek̄e ní ibeɔɔ búsuu. Baa íana lása k̄fi a to aa tíle, aai tíle lán f̄enda wále ní yáɔwa. Aa kpagua, baa ké gb̄éle lé ní yáo. ³⁷ Aa kwe kák̄sa lán f̄enda wá ní kwéɔwa. Aa f̄s ze gí ní ibeɔɔ aeɔ. ³⁸ Maa á mid̄e buio guu. A ibeɔɔ búsu a á m̄omo. ³⁹ A gb̄é k̄n̄apio í ibaba ní ibeɔɔ búsuu ampio ní ní dezio yáváio yáí.

⁴⁰ Tó á buipio ní yáváio ní ní dezio p̄ɔ d̄s, an náaisaiyá p̄ɔ aa k̄em̄e ní swágb̄aa p̄ɔ aa k̄eman̄pio, ⁴¹ ɔ ma feleáno, ma ní kpá ní ibeɔɔ búsuu, tó aa ní n̄s̄eváipi tó mé aa níza búsa, tó an yáváio go ní gb̄ea lé ká, ⁴² ma bàa kua ní Yak̄obuo* ní Izaakio† ní Ablahaúo‡ yá a d̄omagu ní búsu p̄ɔ má kpamá yáo. ⁴³ Búsu p̄ɔ aa tó we aɔ da gii ní kpe, í íampa a íampaa w̄e. An yáváio go a ní gb̄é, asa aa gí ma yádileáɔie, an nisína ye ma ikoyáio. ⁴⁴ N beeo gɔɔ p̄ɔ aa kú ní ibeɔɔ búsuu, má ní

§ 26:12 2Kln 6.16 * 26:42 Daa 28.13-14 † 26:42 Daa 26.3-4 ‡ 26:42 Daa 17.7-8

midεo. Má gínzi mà a bàakuarínɔ yá gb000, asa mámεmaa Dii an Lua. ⁴⁵ Ma bàa kua ní ní dezi pɔ ma ní bóle Egipi buib wáa ké màò de ní Lua ù yá ðmagu, mí ní bɔ. Mámεmaa Dii.

⁴⁶ Ikoyá ní yádileá pɔ Dii ò Mɔizie Sinai gbε musu a dà Isailiɔnεɔn we.

27

Légbada Diiwa

¹ Dii ò Mɔizie, ² 5 a ò Isailiɔnε à mè: Tó gbé lekè Diiwa à mè, á aà gba gbēnazína, aà bo'ʔan ke: ³ Sea za wè bao e à gè pè wè bàáʔwa, tó gʔεε, kpaaukpe ánuɔu ɔwatē blakwiε, ⁴ nɔε sʔ baakwi. ⁵ Sea za wè sɔo e à gè pè wè baowa, tó nεgʔεε, ánuɔu ɔwatē baοε, nεnɔε sʔ kwi. ⁶ Sea za mɔ do e à gè pè wè sɔowa, tó nεgʔεnaε, ánuɔu ɔwatē sɔοε, nεnɔεna sʔ áaʔ. ⁷ Tó gʔε de wè bàáʔla, ánuɔu ɔwatē gēοε, nɔε sʔ kwi. ⁸ Tó taasideε, mé aà gbāa i ka màao, aali gé sa'ona le, sa'ona lí a bo'ʔa dile lá legbēna a fʔwa.

⁹ Tó pɔtuo pɔ wí sa'òd Diiwaε sʔ, pɔ pɔ wá aà gbà ali gʔ aà pɔ ùε. ¹⁰ Wasuli lilεo. Wasuli a maa leúkpaε ní a váioo, ge a vái ní a maaoo. Tó wá pɔtuo leúkpaε, a pla pii a gʔ Dii pɔ ùε. ¹¹ Tó pɔtuo pɔ wíli sa'òd Diiwaοε sʔ, wáli gεð sa'ona kíi, ¹² sa'ona i a taa gwa, tó a maa ge a váiε. Lá sa'ona dile, màa a ʔa aɔ de. ¹³ Tó pɔde ye bo, aali a ʔa sɔode nawà.

¹⁴ Tó gbé Dii gbà a kpé, sa'ona lí a taa gwa, tó a maa ge a váiε. Lá sa'ona dile, màa a ʔa aɔ de. ¹⁵ Tó kpede ye à a kpé sí, aali a ʔa sɔode nawà, kpépi i εa gʔ aà pɔ ù.

¹⁶ Tó gbé Dii gbà tɔle pɔ á sè kpaale guu kíni, a ʔa lío doù ní pɔwena pɔ a mɔ búpiwa ʔao. Pɔwena koko do ʔa kà ánuɔu ɔwatē sɔo. ¹⁷ Tó gʔa wéεɔ ù wé ʔ à Dii gbàu sʔ, a ʔa a gi áo ku a legbεue. ¹⁸ Tó gʔa wéεɔ ù wé gē, sa'ona lí a ʔa dile wé pɔ gʔ e gʔa wéεɔ ù wé sía léu, i a ʔa lao màa. ¹⁹ Tó búde ye a bú sí, aali a ʔa sɔode nawà, i gʔ aà pɔ ù. ²⁰ Tó i búpi boo, ge tó a yía gbēpalewaε, a boa zé kú bo. ²¹ Tó wále pɔ sɔaasɔaané gʔa wéεɔ ù wéu, buapi a gʔ Dii pɔ ùε, lán pɔ pɔ wá Dii gbà ní a míbaowaε, tɔlepi i gʔ sa'onaɔne.

²² Tó gbé Dii gbà tɔle pɔ á lù, mé tɔle pɔ a sè kpaale guu no, ²³ sa'ona lí a ʔa dile wé pɔ gʔ e gʔa wéεɔ ù wé dasileu, gbépi i tɔlepi bo zíbeeʔl gʔò, ʔapi i gʔ Dii pɔ ù. ²⁴ Gʔa wéεɔ ù wé ʔ wáli buapi sɔaa a yíana pɔ tɔlepi vɔ yáaε. ²⁵ Lá wá ánuɔu lé dile kpaaukpeu, màa sa'onaɔ lí pɔ ʔa dile. Anusu do galaù baοε.

²⁶ Pɔtuo né séiaɔá Dii pɔε kò. Gbēε suli aà gbao zu ge sán lò, asa Dii pɔε. ²⁷ Tó pɔtuo pɔ wíli sa'òdo né séiaε sʔ, aali bo lá sa'ona dile léu, i a ʔa sɔode nawà. Tó i boo, wáli yía ʔa pɔ sa'ona dile léu. ²⁸ Pɔ pɔ gbé vɔ à Dii gbà ní a míbao, gbēnazína ge pɔtuo ge tɔle pɔ de a buib pɔ ùn lò, asuli yíao, asu bo sɔo. Pɔ pɔ wá Dii gbà ní a míbao á pɔ pɔ wíli boοε.* ²⁹ Baa gbēnazína pɔ wá Dii gbà ní a míbao, wá fʔ boo, sema wá ade de.

³⁰ Bua pɔɔ kwide lío de Dii pɔ ù, pɔwena ge libεon lò.† Alio de Dii pɔ ùε. ³¹ Tó gbé ye a pɔ kwidepi bo, aali a ʔa sɔode nawà. ³² Pɔtuo kwide á Dii pɔε. Tó wa nàò, a kwideɔ lío de aà pɔ ù. ³³ Wasuli a maa ge a vái boo, mé wasuli a kee leúkpaεo. Tó wá a leúkpaε, a pla pii gʔ Dii pɔ ùε, mé wa fʔ a kee boo.

³⁴ Yá pɔ Dii dà Mɔizie Sinai gbε musu a dile Isailiɔnεn we.

* 27:28 Nao 18.14 † 27:30 Nao 18.21, Iko 14.22-29

NAOKEA Moizi lá siíṣde Yá pò kú láe bee guu

Ké Isailio ikoyá pò Lua kpà Moiziwa Sinai gbɛ musu yámà, aa sɔukè wà da bùsu pò Lua a legbènɛ zéu (1.1-10.10). Aa t́áà'ò wà kà Kadesi Baanea, we aa gɛu bùsupiu, ɔ aalɛ v́ake bùsupi gɛae, aa ɛa mipɛ geomidɔkíiwa, ɔ aa kè gbáau wɛ bla. Tá gbàa oa gbɛa aa Mɔabu bùsu lè Isia Wiside gukpɛ oi (10.11-21.35). Lápi yá gbɛzàɔ yá pò kè Mɔabu bùsuu ɔwɛɛ. Bɔa we gbɛzà ɔ Isailio è gè Kanaa bùsuu (22.1-36.13).

Lápi te Bɔa láie, mé à Lua gbéɔ gbɛnazínke òwɛɛ. Zleɔ aai Lua náaike, zleɔ aai seake, zleɔ yáeɔ í ń kási, zleɔ yáeɔ í ń káde, zleɔ aai ńzla se lesí, zleɔ aai léle zíle. Lápi òwɛɛ b kè Lua ò de a gbéɔne náaide ũ gɔɔpii, ò yáke a zéwa, áma zleɔ ò pástíno.

Yá zí'ù Moizi lè a dea kɔɔ ũ Dii ń a gbéɔ zānguo yá musu. Ɔme Lua ledɔekena ũ, ɔ ò sɔ Luazi. Ɔme í awakpa Luae a gbéɔne, asa náaisaideɔne.

Isailio naokea Sinai guwaiwau

¹ Isailio bɔa Egipi wɛ plaade, a mɔ plaade gɔɔ séia zí, Dii yá'ò Moizie kpaatkpɛu Sinai guwaiwau à mè: ² A Isailio naoke daedaɛ uale ń ualeɔ, ń gɔɔɛ tɔ dalau píi. ³ Mpi ń Aalonao à Isaili gɔɛ pò kà wɛ bao ge aa deaɔ káaa, í gbé pò kà zíkapiɔ nao gā ń gāo. ⁴ A gbé pò de uabele ũ se bui ń buio guu dodo aa dɔále. ⁵ Gbé pò aao kúánpiɔ tón ke:

Lubeni buio guu Sedeu né Elizuu.

⁶ Simeɔ buio guu Zulisadai né Selumie.

⁷ Yuda buio guu Aminadabu né Naasɔ.

⁸ Isakaa buio guu Zuaa né Netaneli.

⁹ Zabalɔni buio guu Heloni né Eliabu.

¹⁰ Yosefu né Eflaiū buio guu Amihudu né Elisama.

Yosefu né Manase buio guu Pedazuu né Gamalieli.

¹¹ Bɛyámɛɛ buio guu Gidoni né Abidā.

¹² Dá buio guu Amisadai né Ahiezɛɛ.

¹³ Aseɛ buio guu Ɔkelana né Pagieli.

¹⁴ Gada buio guu Deueli né Eliasafa.

¹⁵ Nefatali buio guu Enana né Ahila.

¹⁶ Gbé pò wà ń se gbéɔ guu ń deziɔ buio kía ũɔn we. Aame Isaili bui dɔaanaɔ ũ.

¹⁷ Moizi ń Aalonao gbé pò Dii ń tɔ dɔdɔpiɔ sɛ, ¹⁸ ɔ aa gbéɔ káaa píi mɔ plaade gɔɔ séiazí. Aa gbé pò kà wɛ bao ge aa deaɔ tɔ dalau píi daedaɛ uale ń ualeɔ. ¹⁹ Moizi ń nao Sinai guwaiwau lá Dii díleewa.

²⁰ Wà gɔɛ pò kà wɛ bao ge aa deaɔ nàò, ɔ wà gbé pò kà zíkapiɔ tɔ dalau dodo baade iawa daedaɛ uale ń ualeɔ.

²¹ Isaili negɔɛ séia Lubeni buio guu, gbé pò kà zíkaaɔ gbɛɔn òaasɔɔɔ leɛ bla ń sooloo ń òaa pla ń basɔoɔɛ (46.500).

²²⁻²³ Simeɔ buio guu gbɛɔn òaasɔɔɔ leɛ bàáɔ m̀endosai ń òaa do ń basɔoɔɛ (59.300).

²⁴⁻²⁵ Gada buio guu gbɛɔn òaasɔɔɔ leɛ blasɔɔ ń òaa ááɔ ń blakwioɛ (45.650).

26-27 Yuda buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baaɔkwi nɔ sɔiɔ nɔ ɔaa ɔaɔɔe (74.600).

28-29 Isakaa buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ sɔiɔ nɔ ɔaa plaɔe (54.400).

30-31 Zabulɔni buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ sɔplao nɔ ɔaa plaɔe (57.400).

32-33 Yosefu nɛ Eflaiɔ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ bla nɔ ɔaa pla nɔ basɔɔe (40.500).

34-35 Yosefu nɛ Manase buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baakwi nɔ plaɔ nɔ ɔaa dooe (32.200).

36-37 Bɛyameɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baakwi nɔ sɔɔɔ nɔ ɔaa plaɔe (35.400).

38-39 Da buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baaɔ nɔ plaɔ nɔ ɔaa ɔaɔ nɔ basɔɔe (62.700).

40-41 Aseɛ buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ bla nɔ mɛndoo nɔ ɔaa pla nɔ basɔɔe (41.500).

42-43 Nɛfatali buiɔ guu gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ ɔaɔɔ nɔ ɔaa plaɔe (53.400).

44 Gbɛɔ pɔ Mɔizi nɔ Aalonao nɔ Isailiɔ kɔa gbɛɔn kuɛplaɔ nɔ naoɔn we. Wa kɔapiɔ sɛ bui nɔ buio guu mɛndodoe. ⁴⁵ Kɛ aa Isaili gɔe pɔ ka wɛɛ bao ge aa deaɔ nao uale nɔ ualeɔ, Isaili pɔ ka zɔkaapiɔ ⁴⁶ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ ɔaa ɔaɔ nɔ ɔaɔɔ nɔ ɔaa pla nɔ basɔɔlkwioe (603.550).

⁴⁷ Wɔ Levii bui uadeɔ da nao guuo, ⁴⁸ asa Dii ɔ Mɔizie a mɛ: ⁴⁹ Nsu Levii buiɔ naoo. Nsu nɔ nɔ tɔ dalau nɔ Isaili bui kɔniɔ. ⁵⁰ Ikoyɔ zwɔakpe zɔ na Levii buiɔnɛ nɔ ɔzɔ nɔ a pɔkeleɔ nɔ pɔ pɔ kɔ a guuɔ pii. Aame aali zwɔakpe sea nɔ a pɔkeleɔ pii, aaiɔ de zwɔakpepi zɔkenao u, aali bɔɔkpa aa liai. ⁵¹ Tɔ ale fele, aame aali zwɔakpepi woewoe. Tɔ a ka bɔɔkpakii, aali ea pɛɛɛɛ. Tɔ gbɛɔpale sɔi, a gae. ⁵² Isailiɔ li bɔɔkpakpa ga nɔ gaɔ, baade nɔ a dalapoo. ⁵³ Levii buiɔ mɛ aali bɔɔkpa aa lia ikoyɔ zwɔakpe, kɛ masu pɔkɔmabɔɔ Isailiɔwao yaɔ. Ikoyɔ zwɔakpe gwaa mɛ Levii buiɔ zɔ u. ⁵⁴ ɔ Isailiɔ kɛ la Dii ɔ Mɔiziewa.

2

Bɔɔkpa zɛkala

¹ Dii ya'ɔ Mɔizie nɔ Aalonao a mɛ: ² Isailiɔ baade li bɔɔkpa a dalapoo gbau nɔ a ua seelao pɛlea. Aali bɔɔkpa wa lia kpaaukpe kɛawɔ yɔɔ.

³ Yuda bui galio mɛ aali bɔɔkpa gukpe oi nɔ nɔ dalapoo. An ɔaan Aminadabu nɛ Naasɔ u. ⁴ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baaɔkwi nɔ sɔiɔ nɔ ɔaa ɔaɔɔe (74.600). ⁵ Isakaa bui galio li bɔɔkpa nɔ sae. An ɔaan Zuaa nɛ Netaneli u. ⁶ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ sɔiɔ nɔ ɔaa plaɔe (54.400). ⁷ An sae Zabulɔni bui. An ɔaan Heloni nɛ Eliabu u. ⁸ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ sɔplao nɔ ɔaa plaɔe (57.400). ⁹ Ampii an bɔɔ wɔ mɛ Yuda bui bɔɔ, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ ɔaa do, gɛɔ mɛndosai mɛ kuo, nɔ ɔaa plaɔe. (186.400) Aame aali dazeu kaau.

¹⁰ Lubeni bui galio mɛ aali bɔɔkpa gɛɔmidokli oi nɔ nɔ dalapoo. An ɔaan Sedeu nɛ Elizuu u. ¹¹ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blakwi nɔ sooloo nɔ ɔaa pla nɔ basɔɔe (46.500). ¹² Simeɔ bui li bɔɔkpa nɔ sae. An ɔaan Zulisadai nɛ Selumie u. ¹³ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ baaɔ mɛndosai nɔ ɔaa do nɔ basɔɔe (59.300). ¹⁴ An sae Gada bui. An ɔaan Deueli nɛ Eliasafa u. ¹⁵ Aa zɔgɔɔ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ blasɔ nɔ ɔaa ɔaɔ nɔ blakwioe (45.650). ¹⁶ Ampii an bɔɔ wɔ mɛ Lubeni bui bɔɔ, aa gbɛɔn ɔaasɔɔɔ lɛɛ basɔɔlkwii nɔ mɛndoo nɔ ɔaa pla nɔ blakwioe (151.450). Aame aali dazeu plaade u.

¹⁷ Levii bui bɔɔdeɔ mɛ aali kpaaukpe se aa daɔ zɛu, aaiɔ be guoguo. La an bɔɔ kɔlea de, ma aaliɔ be zɛu. Baade iɔ ku a ɔi tea a dalapoozi.

18 Eflaiü bui gälìb lí bòokpa be'ae oi rí rí ðàlapoo. An ðaanan Amihudu né Elisama ü. 19 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée bla rí ðaa pla rí basṣṣo (40.500). 20 Manase buiò líb kú rí sae. An ðaanan Pedazuu né Gamalieli ü. 21 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée baakwi rí plao rí ðaa dooe (32.200). 22 An sae Bēyāmee buiò. An ðaanan Gidoni né Abidā ü. 23 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée baakwi rí ṣṣoo rí ðaa plaoe (35.400). 24 Ampii an bōo wí me Eflaiü buiò bōo, aa gbēñ ðaasṣṣo lée basòokwi plasai rí basṣṣo (108.100). Aame aali dazeu àaṣde ü Levii buiò gbea.

25 Dā bui gälìb mé aali bòokpa gughāntoo oi rí rí ðàlapoo. An ðaanan Amisadai né Ahiezee ü. 26 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée bàāṣ rí plao rí ðaa àāṣ rí basṣṣo (62.700). 27 Asee buiò mé aali bòokpa rí sae. An ðaanan Ōkelana né Pagieli ü. 28 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée bla rí mēndoo rí ðaa pla rí basṣṣo (41.500). 29 An sae Nefatali buiò. An ðaanan Enana né Ahila ü. 30 Àà zìgṣṣ gbēñ ðaasṣṣo lée blakwi rí àāṣo rí ðaa plaoe (53.400). 31 Ampii an bōo wí me Dā buiò bōo, aa gbēñ ðaasṣṣo lée basoplakwi rí soplao rí ðaa àāṣo (157.600). Aali dazeu gbezā rí rí ðàlapoo.

32 Isaili pṣ wā rí nao uale rí ualeoñ we. An zìgṣṣ pii gbēñ ðaasṣṣo lée ðaa àāṣ rí àāṣo rí basoplakwi (603.550). 33 Kási wi Levii buiò da naopi guu rí rí Isaili deeo, lá Dii ò Moiziēwa. 34 Isailiò kè lá Dii ò Moiziēwa, aa bòokpā rí rí ðàlapoo màa, ṣ aa dazeu daedae uale rí ualeo.

3

Levii buiò

1 Moizi rí Aalona buiò yán ke gṣṣ pṣ Dii yā'ò Moiziē Sinai gbe musu. 2 Aalona negṣe tñ ke: Àà negṣe sēia Nadabu, Abiu, Eleazaa, Itamaa. 3 Aalona né pṣ wā rí ðile sa'onao ü wā sa'ozl nānè rí oṣl tñ we. 4 Nadabu rí Abiuo gāga Dii ae Sinai guwaiwaiue, ké aa mò aà ae rí té zìlloo yái.* Aai ne'i yāao, ṣ Eleazaa rí Itamao gṣ sa'onao ü rí mae Aalona gṣ.

5 Dii yā'ò Moiziē à mè: 6 Mṣ rí Levii buiò, ní rí na Aalonae a oṣl, aali zìkēānò. 7 Aali kpaaükpe kpēele zì pṣ má dà Aalonae rí Isailiò pii ke rí zwāakpēpi zìo l. 8 Aali laaido kpaaükpe pòkeleṣwa, aaiò zwāakpēpi zì pṣ má dà Isailiòne keò. 9 Levii buiò na Aalona rí a nēṣne rí oṣl. Isaili pṣ wa kpāwā mímimioñ we. 10 Aalona rí a nēṣ dile ma gbāgbanao ü. Tó gbē zìlloe sṣmazi, à gāe.

11 Dii yā'ò Moiziē à mè: 12 Mámē ma Levii buiò sè Isailiò guu Isaili negṣe sēiaò gbeu. Levii buiò iò de ma pṣ ü, 13 asa za gṣṣ pṣ ma Egipi negṣe sēiaò ðède, ma Isaili negṣe sēiaò rí rí pṣtuo nesana sēiaò ðile ma pṣ ü.† Mámēmaa Dii.

14 Dii yā'ò Moiziē Sinai guwaiwaiu à mè: 15 Levii buiò nao daedae uale rí ualeo. An gṣe nao pii sea za né mṣ doṣwa. 16 Ō Moizi rí nao lá Dii ðewa. 17 Levii nēṣ tñ ke: Geesṣ, Keata rí Melalio. 18 Geesṣ nēṣ tñ ke daedae: Libeni rí Simeio. 19 Keata nēṣ tñ ke daedae: Amlaü, Isaa, Heblṣ rí Uzielio. 20 Melali nēṣ tñ ke daedae: Mali rí Musio. Levii buiòn we daedae uale rí ualeo.

21 Libeni buiò rí Simeio buiò mé Geesṣ buiò ü. 22 Gṣe pṣ wā rí nao sea za né mṣ doṣwa gbēñ ðaasṣṣo lée sopla rí ðaa pla rí basṣṣo (7.500). 23 Geesṣ buiò lí bòokpa zwāakpēpi kpe naa be'ae oi. 24 Laeli né Elisafa mé rí kía ü. 25 Geesṣ buiò líb zwāa rí báa pṣ wāli kú kpaaükpēao zì ke rí a kpēele zwāao 26 rí kaa lé zwāao rí kaa pṣ lia zwāakpēpi rí sa'okiozi zwāao rí a baṣ pii.

* 3:4 Lev 10.1-2, Nao 26.61 † 3:13 Bsa 13.2

²⁷ Amlau buio ní Isaa buio ní Heblō buio ní Uzieli buio mé Keata buio ũ. ²⁸ Sea za né mo doowa, an gɔɛ gbɛɛn ɔaasɔɔo lee swaaŋ ní ɔaa ɔaɔoɛ (8.600). Aame aaliɔ zikɛ zwàakpɛu. ²⁹ Keata buipio mé aali bòokpa zwàakpɛpi sae naa geomidɔkli oi. ³⁰ Uzieli né Elizafā mé ní kía ũ. ³¹ Aali kpagolo ní táabũnuo ní dauo ní sa'oklio ní tulaletikateaklio ní zwàakpɛ zikɛbɔɔ ní suunao zɪ ke pii. ³² Sa'onkia Aalona né Eleaza mé Levii bui kíaɔ ɔaana ũ. Aapi mé ɪ wɛtɛ zwàakpɛ zikɛnaɔzi.

³³ Mali buio ní Musi buio mé Melali buio ũ. ³⁴ Ké wà ní nao sea za né mo doowa, an gɔɛ gbɛɛn ɔaasɔɔo lee soolo ní ɔaa dooɛ (6.200). ³⁵ Abihaili né Zulielí mé ní kía ũ. Aali bòokpa zwàakpɛ sae naa gugbãntoo oi. ³⁶ Wà Melali buio ðile aali wɛtɛ zwàakpɛ lipɛɛɛɔzi ní a lipɔɔɔ ní a lipɛɛɔ ní lipɛɛɛpi zebɔɔ ní a pɔkeɛɔ pii. ³⁷ Aali kaa pɔ liaa zwàakpɛpi lipɛɛɔ ní a zebɔɔ ní a kũbɔɔ ní a baɔ zɪ ke ɪ.

³⁸ Mɔizi ní Aalona ní Aalonapi néɔ lí bòokpa kpaaũkɛɛ aɛ naa gukɛɛ oi. Aame aali luakukli zɪ ke Isailiɔne. Tó gbɛ zɪloɛ sɔi, à gae. ³⁹ Levii bui pɔ Mɔizi ní Aalona ní nao daɛdaɛ lá Dii ɔwaɔn we. Sea za né mo doowa, aa gbɛɛn ɔaasɔɔo lee bao ní plaɔɛ (22.000).

⁴⁰ Dii ɔ Mɔizie à mè: Isaili negɔɛ sɛiaɔ nao pii sea za né mo doowa, ní ní tɔ dalau. ⁴¹ Bee gbɛa ní Levii buio ðile ma pɔ ũ Isaili negɔɛ sɛiaɔ gbɛu nípii, ní Levii buio pɔtuoɔ ðile ma pɔ ũ Isaili pɔtuo nesana sɛiaɔ gbɛu pii. Mámɛmaa Dii. ⁴² ɔ Mɔizi Isaili negɔɛ sɛiaɔ nàò lá Dii ɔewa, ⁴³ sea za né mo doowa. Ké wà ní tɔ kà láu pii, an dasi ké gbɛɛn ɔaasɔɔo lee bao ní ɔaa do ní baaɔkwi ní ɔaɔoɛ (22.273).

⁴⁴ ɔ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ⁴⁵ Levii buio ðile ma pɔ ũ Isaili negɔɛ sɛiaɔ gbɛu, ní Levii buio pɔtuoɔ ðile ma pɔ ũ Isaili pɔtuo nesana sɛiaɔ gbɛu. Mámɛmaa Dii. ⁴⁶ Isaili negɔɛ sɛiaɔ dasi de Levii buiɔla gbɛɛn ɔaa do ní baaɔkwi ní ɔaɔo. Gbɛ pɔ ðiapiɔ boa yá musu, ⁴⁷⁻⁴⁸ ánuɔu ɔwatɛ sɔsɔo símá an baade miwa, lá wà a gbia ðile ma kúkiiwa, ní kpá Aalona ní a néɔwa. Anusu do gela baɔɛ. ⁴⁹ ɔ Mɔizi gbɛbo'ɔapi sí gbɛ pɔ an dasi de Levii buiɔlapiɔwa. ⁵⁰ A ɔasi Isaili negɔɛ sɛiapiɔwa ánuɔu ɔwatɛ ɔaa soolo ní baswaaɔsɔo (1.365), lá wà a gbia ðile luakukliwa. ⁵¹ ɔ a kpá Aalona ní a néɔwa lá Dii ɔewa.

4

Keata bui

¹ Dii yá'ò Mɔizie ní Aalona à mè: ² Levii né Keata bui nao daɛdaɛ uale ní ualeɔ, ³ gɛ pɔ kà wɛ baakwi e blakwi, aai mo zikɛi kpaaũkɛɛu. ⁴ Zɪ pɔ Keata buipio lí ke kpaaũkɛɛu á ma pɔɛ ní a mibao.

⁵ Tó wale fele bòou, Aalona lí mó ní a néɔ, aali suuna zwãa polo aa ku ikoyã kpagoloa. ⁶ Aali ayo báa kua, aai gbasaa zwãa pɔ wa kè ní pɔle búuna tɛtɛɛo kua. Bee gbɛa aali kpagolo lipɔɔɔ ɔɔɔu.

⁷ Aali zwãa búuna kú táabũnu pɔ kú ma aɛa, aai tapɛɛntio kálɛwà ní toonaɔ ní imibɔɔ ní lo pɔ wí vɛɛ kauɔ, aai pɛɛ pɔ wíɔ kpaa gɔɔpii kálɛ we ɪ. ⁸ Aali zwãa tɛa ku pɔpiɔla, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali táabũnupi lipɔɔɔ ɔɔɔu.

⁹ Aali zwãa búuna se ku daua ní a filiaɔ ní a debɔɔ ní a tífukabɔɔ ní a nísikabɔɔ, ¹⁰ aai daupi ye ayo báau ní a pɔkeɛpiɔ pii, aai ye a lipɔɔɔwa.

¹¹ Aali zwãa búuna kú tulaletikateakia, aai ayo báa kua. Bee gbɛa aali a lipɔɔɔ ɔɔɔu. ¹² Aali zikɛbɔ pɔ wáli zikɛɔ ma kúkiiɔ sɛle pii, aai ka zwãa búunau, aai ye ayo báau, aai gbasaa ye a lipɔɔɔpiɔwa.

¹³ Aali sa'okli tufu bule, aai zwāa gaalulade ku sa'oklipia, ¹⁴ aai pakele p'wi zikeo ka sa'oklipia, tesiboo n' saao n' p'eluo n' au'eleboo n' sa'okli pakeleo pii, aai gbaso ye ayo baau, aai a lipoo sobu.

¹⁵ To Aalona n' a neo poku ma kpe p'oo n' a pakelela pii aa laa, to wale fele boou, Keata buio li gbaso mo p'opi sele. Aasuli oka ma kpe p'ewao, ke aasu gagao yai. Keata buio me aalio kpaaukpe p'opi sea.

¹⁶ Sa'onkia Aalona ne Eleazaa me alio wete filia n'isii n' tulaleti ginanao n' p'owenti p' wi wo ma gbai la gu le doo n' n'isi p' wi p' dileo a go ma p' oo, ili wete zwakpei lo n' a p'oo n' a pakeleo pii.

¹⁷ Dii ya' o Moizie n' Aalonao a me: ¹⁸ Asu to Keata buio mide Levii buio guuo. ¹⁹ To aa so ma kpe p'opi zi, Aalona n' a neo me aali doaa ge zwakpeu, aai n' baade zi p' a ke n' aso p' a seo obe, ke aasu gagao yai. ²⁰ Keata buipio suli ge wekpalei ma kpe p'opi zi goo p' wale zwaa kuo, ke aasu gagao yai.

Gees buio

²¹ Dii ya' o Moizie a me: ²² Gees buio nao lo daedae uale n' ualeo. ²³ Go p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo o nyo n' nao. ²⁴ Zi p' Gees buio li ke n' aso p' aali seon ke: ²⁵ Aali kpaaukpezwaa se n' zwaa p' wi kuo n' ayo baa p' wi kuo n' a kpele zwaa ²⁶ n' kaa p' liaa zwakpe n' sa'okli zi zwaa n' a le zwaa n' a baoo n' a pakeleo pii. Aali zi p' wi keoo ke pii. ²⁷ Aalona n' a neo me aao de zi p' Gees buio li ke gb'ezoo u, asosean no, zi pale kean no. Ampio me aali aso p' aa se obne. ²⁸ Kpaaukpe zi p' Gees buio li ken we. Sa'onkia Aalona ne Itamaa me alio wete an zio.

Melali buio

²⁹ Melali buio nao daedae uale n' ualeo. ³⁰ Gbe p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo o nyo n' nao. ³¹ Kpaaukpe zi p' aalio ken ke: Aame aalio zwakpe lipereeo sea n' a lipoo n' a lipelo n' lipelipio zeboo ³² n' kaa p' liaa lipelo n' a zeboo n' a kuboo n' a baoo n' a pakele p' wi zikeo pii. Ali baade aso p' a se obe. ³³ Kpaaukpe zi p' Melali buio li ken we. Sa'onkia Aalona ne Itamaa me alio wete an zio.

Levii buio naoo

³⁴ O Moizi n' Aalonao n' Isaili kiao Keata buio nao daedae uale n' ualeo, ³⁵ sea gbe p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo. ³⁶ Aa gb'oon baa kue'aa n' basoplakwioe (2.750). ³⁷ Keata bui p' aai zike kpaaukpeuo dasilen we. Moizi n' Aalonao n' nao la Dii o Moiziewa.

³⁸ O aa Gees buio nao daedae uale n' ualeo, ³⁹ sea gbe p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo. ⁴⁰ Aa gb'oon baa kue'aa n' baakwioe (2.630). ⁴¹ Gees bui p' aai zike kpaaukpeuo dasilen we. Moizi n' Aalonao n' nao la Dii owa.

⁴² O aa Melali buio nao daedae uale n' ualeo, ⁴³ sea gbe p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo. ⁴⁴ Aa gb'oon baa goo n' mendooe (3.200). ⁴⁵ Melali buio dasilen we. Moizi n' Aalonao n' nao la Dii o Moiziewa.

⁴⁶ Ma Moizi n' Aalonao n' Isaili kiao Levii buio nao daedae uale n' ualeo, ⁴⁷ sea gbe p' ka we baakwi e blakwi, aai mo zikei kpaaukpeuo aai a aso sea. ⁴⁸ Ampii an dasi fele baasoo le swaa n' baa aas baosaiuo (8.580). ⁴⁹ Ke Dii yadile Moizie, a o gb'one, wa baade zi obe n' aso p' a seo. O wa n' nao ma la Dii o Moiziewa.

5

Bòo kua gbalesai

¹ Dii yá'ò Mòizie à mè: ² O Isailiõne aa kusudeõ ní kēnudeõ ya bõou ní gbé pò kà gewa aa gbálèõ. ³ A ní yá à ní kpá bõo kpe gõe ní n̄eõ, ké aasu Isailiõ bõo pò má kú a guu gbáleo yáí. * ⁴ C Isailiõ kè màa, aa ní yá ní kpá bõo kpe, lá Dii ò Mòiziewa.

⁵ Dii yá'ò Mòizie à mè: ⁶ O Isailiõne, tó gõe ge n̄e duunakè a gbéè à náaisaiyákè Diie, à tàaekèn we. ⁷ Sema ade duuna pò a kèpi o gupauu, i a flabo gbé pò à tàaekèepie, i a òa s̄ode nawà. ⁸ Tó p̄de gà mé a dae f̄eèe ví wà flapi boèõ, p̄pi a ḡ ma pò úe, wi kpa sa'onawa s̄anu ní s̄asakao pò wa lákaò aà duunapiao.† ⁹ Sa pò Isailiõ lí oa aliõ de sa'ona pò wà m̄òè pò úe. ¹⁰ Pò pò gbé kpà Diiwa ali ḡ sa'ona pò wà n̄è a òl pò úe.

Nò ndaisaide yá

¹¹ Dii yá'ò Mòizie à mè: ¹² O Isailiõne n̄ me, tó gbēe n̄ p̄zea à náaisaiyákèè, ¹³ gõe p̄ale wùleaànõ, aà zá a yá d̄õ, tó n̄epi gb̄síkè màa mé gbēe i aà eo, seelade kuo, ké wi aà k̄uò yáí, ¹⁴ tó ḡepi n̄se f̄ele, mé àle seake a n̄pi yáwa, àle e à gb̄síkè yà, ge i gb̄síkèoa, ¹⁵ ḡepi i gé ní a napio sa'ona k̄i ní p̄wentí kiloo plao gba pò n̄epi a m̄ò ù. Asu n̄sikawào, mé asu tulaleti fáwào, ké n̄sefelegbae yáí. A de d̄akpaagba pò í to wà d̄õ tó wà tàaekè s̄anae úe. ¹⁶ Sa'ona i m̄ó ní n̄epio, i aà ze ma ae. ¹⁷ Sa'ona i ma kpé í d̄a ka oo n̄enau, i zw̄akpe bùsu d̄a à zua. ¹⁸ I n̄epi falana go, i d̄akpaagba pò wí da n̄sefelea yáí na n̄epie a òl. Sa'onapi iõ í p̄s̄l pò í láaizim̄api k̄ua. ¹⁹ Sa'onapi i to n̄epi d̄akpa, i oè à me: Tó ḡeèe i wùlenn̄õ, tó ni p̄a n̄ zá ikoyáa n̄ gb̄síkèõ, í p̄s̄l pò í láaizim̄api a yáe in̄eõ. ²⁰ Ama tó n̄ p̄a n̄ zá ikoyáa, n̄ ge n̄ wule ní ḡe p̄aleo n̄ gb̄síkèe s̄õ, ²¹ Dii a to n̄ gbalao ibaba, n̄ gbēe i sé, n̄ gbéõ i láaizim̄a, aai n̄ ká. ²² I pò í láaizim̄aè beepi a taale n̄ meue, i n̄ gbēe sé, n̄ gbalao i ibaba. N̄epi i gbasa me: Ami! Aà ke màa! ²³ Sa'ona i láai yápiõ kē láwa, i pípi ní í p̄s̄lpio, ²⁴ i í p̄s̄l pò í láaizim̄api kpa n̄epiwa aà m̄i, i taale aà meü à yáp̄s̄l iè. ²⁵ Ama sa'ona lí n̄sefelep̄wentipi si n̄epi òl ḡia, i m̄õ Diie, i gbasa ḡeò sa'okdi. ²⁶ Sa'onapi i p̄wentipi d̄a òk̄u do yáõa Diigu gba ù, i kpa sa'oktiwa, i gbasa ípi kpa n̄epiwa aà m̄i sa. ²⁷ Tó n̄epi gb̄síkè à náaisaiyákè a záee, ḡõ pò à í pò í láaizim̄api m̄i, a taale aà meue, i yá'íè, aà gbēe i sé, aà gbalao i ibaba, n̄epi i ḡõ láaip̄õ ù a gbéõ guu. ²⁸ Ama tó n̄epi i gb̄síkèõ mé a ku tàaesai, a b̄õ aafiae, iõ n̄é'í.

²⁹ Ikoyá pò má díle n̄sefelea yá musun we. Tó n̄e p̄a a zá baa à náaisaiyákèè, ³⁰ ge tó ḡe n̄se mé f̄ele, àle seake a n̄ yáwa, a k̄ekean we. Sa'ona lí m̄ó ní n̄epio, i aà ze ma ae, i gbasa ikoyápi k̄eè píi. ³¹ Aà ḡõpi aò tàae ví a guuo, àma n̄epi duunapi a wí aázla musue.

6

Gbé pò azla kpà Luawa yá

¹ Dii yá'ò Mòizie à mè: ² O Isailiõne, tó gõe ge n̄e lekèa à mè a azla kpàa ma gbé úe zálala, ³ ade v̄eèe ní í gb̄aao té. * Asu v̄eèe'í buie k̄a a léwao, mé asu v̄eèe

* 5:3 Zia 21.27 † 5:8 Lev 5.20-26 * 6:3 Luk 1.15

isi ge a gii bleo. ⁴ Goo pɔ a ku ma gbɛ̃ ũ zálala, asuli vēeli pɔe bleo, baa a wéna ge a tɛɛ.

⁵ E lé pɔ a kèapi goo ge paò, gɛ su taa'o aà miwao. Aɔ de ma pɔ ũ e goo pɔ à azlia kpàapi lé ge paòe, i to a miká gbá a laaiwa. ⁶ E goo pɔ à azlia kpàa ma gbɛ̃ zálala ũpi lé ge paò, asu sɔ geio. ⁷ Baa tó aà mae ge aà da ge aà v̄i ge aà dāuna gá, asu sɔ aà gei à gbáleo, asa aázlia kpaaa seela ku aà miwae. ⁸ Aɔ de ma pɔ ũ e goo pɔ à azlia kpàa ma gbɛ̃ zálala ũpi lé ge paò. ⁹ Tó gbɛ̃e gá aà wáa kándo, mé aà kua ma pɔ ũ miká gbálè, aà a mipi bo gbáigbai a gbábogoo, goo sopla gbɛa. ¹⁰ A goo swaaɔde z̄i i mo sa'onae ní felenaɔ ge felenguulu bɔbɔnaɔ mèn pla kpaaukpe kpeele, ¹¹ sa'ona i sa'o ní a mèndoo duun awakpabo ũ, i sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū o ní a mèndoo, i gbábɔè aà kua ge sae yáí. Zibeez̄i i a mi bo, ¹² i ea à azlia kpaa e a kua ma pɔ ũ goo léu, i mɔ ní sása wēdonao taae flabobo ũ. Wasu aà kua ma gbɛ̃ zálala ũ séia goo dauo, asa aà kua ma gbɛ̃ zálala ũ kaaupi ɔ̀kpàe.

¹³ Ikoyá pɔ má dile gbɛ̃ pɔ azlia kpàaen ke lo. Tó goo pɔ a dile aɔ ku ma pɔ ũ pà, wà mɔaàno kpaaukpe kpeele, ¹⁴ i sa'ona ní sása wēdonao pɔ sáa v̄loo sa pɔ wí a pɔ káteu à tékū obo ũ ní sáda wēdonao pɔ sáa v̄loo duun awakpabo ũ ní sásakao pɔ sáa v̄loo sáaukpa sa'obo ũ ¹⁵ apii ní a pówentio ní a vēeo ní káao gbí do, kàa pɔ wa tóto ní nísioɔ ní kàawana pɔ wà nísi fáwàɔ. ¹⁶ Sa'ona i mɔ ní pɔpɔ ma ae pii, i sa pɔ wí o duuna awakpabo ũ o ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékūo, ¹⁷ i sáaukpa sa'oa ní sásakao ní a pówentio ní a vēeo ní káao gbí do. ¹⁸ Gbɛ̃ pɔ azlia kpàapi i a mi bo[†] kpaaukpe kpeele we, i a kua ma pɔ ũ miká séle káteu sáaukpassa nísi z̄ile. ¹⁹ Tó à a mi bò màa, sa'ona i sásakao ɔ do pɔ wà a fùukè sé ní kàa pɔ a bò gbíuo mendo ní kàawanao mendo, i na gbɛ̃ pɔ mibòpie a ɔz̄i. ²⁰ Sa'onapi i ea sí, i mɔmɛ. Lá pɔpɔá ma pɔe, a gɔ sa'onapi pɔ ũe ní a kùla pɔ wí mɔmɛo ní a gbá pɔ wí bo adoa. Bee gbɛa gbɛ̃ pɔ azlia kpàapi i gbasa ea na vēemiawa.

²¹ Ikoyá pɔ má dile gbɛ̃ pɔ azlia kpàaen we ní sa pɔ a oa a lekea yáio, pɔ pɔ asu ye káfi a gbáa léu báasi. Lé pɔ a kè goo pɔ à azlia kpàa, sema aà a flabo.

Sa maa pɔ sa'onao li o gbɛ̃ne

²² Dii yá'ò Mɔizie à mè: ²³ O Aalonae ní a néo, tó aale samaa'o Isailione, aali me:

²⁴ Dii báaadaagu, i ɔkuála,

²⁵ Dii á gwa, i gbɛ̃kekeé,

²⁶ Dii wéteázi, i á nɔse daé doũ.

²⁷ Aali samaa'o Isailione ní ma t̄so màa, míli báaadaarigu.

7

Isaili kía gbadaa zwàakpe sakɛ̃gɔ

¹ Goo pɔ Mɔizie zwàakpe d̄b a làa, à nísikàwà ní a pɔkeleɔ pii, à a sakè, ɔ à nísiká sa'okliwa ní a pɔkeleɔ pii, à a sakè. ² ɔ Isaili kía mɔ ní gbao. Aame aa ní deziɔ buiɔ kía pɔ wà ní dile gbɛ̃naon d̄baanao ũ. ³ Aa mɔ ní ní gbao Diiɛ, zugo mèn soolo ní zuɔ mèn kuɛpla. Kía gbɛ̃on plapla zugo mèndodo, baade miwa zù mèndodo, ɔ aa gèò zwàakpe kpeele.

⁴ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ⁵ Gba pɔ aa m̄oɔpɔ sí, iɔ de kpaaukpe z̄ikebɔɔ ũ, ní kpá Levii buiɔwa, lá a mómá ní z̄i guuwa. ⁶ ɔ Mɔizie zugo ní zupɔ sí a kpá

[†] 6:18 Zln 18.18

Levii buiowa. ⁷ A zugo mèn pla ní zù mèn siiiõo kpà Geesõ buiowa ní zì léu. ⁸ A zugo mèn siiiõ ní zù mèn swaaõo kpà Melali buiowa ní zì léu. Sa'onkia Aalona né Itamaa mé ní daana ù. ⁹ I asosebõe kpa Keata buiowao, asa aa Dii kpé pòó sé ní gǎuε.

¹⁰ Zí pò wà nísiká sa'okliwa, ò kíapio mò ní ní gbaõ sa'oklipi aε sa'oklipi sakéa yáí. ¹¹ Dii ò Mòizie yáa à mè, lá gu lé ò kíapio lío mò dodo sa'okli sakéa yáí.

¹²⁻⁸³ Goo séia zí Aminadabu né Naasõ, Yuda bui mé mò ní a gbaõ.

Goo plaade zí Zuaa né Netaneli, Isakaa bui kía mò ní a gbaõ.

Goo áaõde zí Heloni né Eliabu, Zabaloni bui kía mò ní a gbaõ.

Goo siiiõde zí Sedeu né Elizuu, Lubeni bui kía mò ní a gbaõ.

Goo soode zí Zulisadai né Selumie, Simeõ bui kía mò ní a gbaõ.

Goo soolode zí Deueli né Eliasafa, Gada bui kía mò ní a gbaõ.

Goo swaaõde zí Amihudu né Elisama, Eflaiõ bui kía mò ní a gbaõ.

Goo kēokwide zí Gidoni né Abidā, Bēyāmεε bui kía mò ní a gbaõ.

Goo kwide zí Amisadai né Ahiezεε, Dā bui kía mò ní a gbaõ.

Goo kuēdode zí Okelana né Pagieli, Aσεε bui kía mò ní a gbaõ.

Goo kuēplade zí Enana né Ahila, Nefatali bui kía mò ní a gbaõ.

Gba pò an baade mōon ke: Anusu tapelenti pò a gbia kiloo do ní kñio, au'elebõ pò wa pí ní ánusuo a gbia galaũ òaa siiiõε, lá wà a gbia lé òlε luakukliwa. Wà pówenti yáalea ní nísio ká tapio pai pówen gba ù. Vua toona pò a gbia galaũ basokwi, wà tulaletiká a pai. Sa pò wí a pò káteu à tékũ obõõn ke: Zugaaena do, sásakao do, sása wēdona do. Duun awakpabõn ke: Blesana do. Sáaukpasaõn ke: Zu pla, sásakao soo, blesana soo, sása wēdona soo.

⁸⁴ Gba pò Isaili kía ò dà sa'okli sakéa yáí nísikaa sa'oklipiwa gbeapio dasilen ke: Anusu tapelenti mèn kuēpla, au'elebõ pò wa pí ní ánusuo mèn kuēpla, vua toona mèn kuēpla. ⁸⁵ Tapelentipio gbia kiloo dodo ní kñioε, au'elebõ sõ galaũ òaa siiiõsiiiõ. Apii fεle ánusuo kiloo baasõo ní plao ní galaũ òaa áaõo, lá wà a gbia lé òlε luakukliwa. ⁸⁶ Vua toona pò wà tulaletiká a pai mèn kuēplaõ gbia galaũ basokwikwi, lá wà a gbia lé òlε luakukliwa. A kē pii galaũ òaa soolo ní basooloo (1.320). ⁸⁷ Sa pò wí a pò káteu à tékũ obõõ dasilen ke: Zugaaena kuēpla, sásakao kuēpla, sása wēdona kuēpla, apii ní a pówentio. Blesan mèn kuēpla ò wà duuna awakpàò. ⁸⁸ Pò pò wà sáaukpa sa'òòõ dasilen ke: Zu baasõo mēndosai, sásakao baaõ, blesana baaõ, sása wēdona baaõ. Sa pò wa ò sa'okli sakéa yáí nísikaawá gbean we.

⁸⁹ Ké Mòizi gē kpaaũkpeu yá'oi ní Diio, à aa loo mà duunkēmaki pò kú ikoyá kpagoola musu malaika gǎslade mèn plaõ zānguo, Dii lé yá'òè.

8

Filianaa

¹ Dii yá'ò Mòizie à mè: ² O Aalonaε, tó à filia mèn soplaõ ná, àa to aali gupu dau aε. ³ O Aalona kē màa, à filiaõ ná, aa gupù dau aε lá Dii ò Mòiziewa. ⁴ Wà daupi pí ní vua pò wa gbēgbē maanno za a zílε e à gè pèò a vúowaε. Wà daupi pí lá Dii a taa òb Mòiziewae.

Levii bui dilεa ndoa

* 8:2 Bõa 25.37

⁵ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ⁶ Levii buiɔ sɛ Isaili kɔniɔ guu, ní gbábɔnɛ. ⁷ Lá ríyɔ́ ní gbábɔnɛn kɛ: Duunwolo'i fáfámá, aai ní meká bo píi, aai gbasá ní pɔkasáɔ pí. Aa gbábɔ́ níziáɛn we. ⁸ Aai zugaaena sé ní pɛɛti yáalea ní nísio a pówenti gba ũ ní zugaaena plaade pɔ́ ríyɔ́ si duun awakpabɔ́ ũo. ⁹ Mɔ́ ní Levii buiɔ́ kpaaukpe kpɛɛɛ, ní Isailiɔ́ káaa píi, ¹⁰ ní mɔ́ ní Levii buiɔ́ ma aɛ, Isailiɔ́ i ɔnamá. ¹¹ Aalona i Levii buiɔ́ mɔmɛɛ gba pɔ́ Isailiɔ́ mɔmɛɛ ũ, kɛ aɔɔ de ma zíkɛnaɔ ũ. ¹² Levii buiɔ́ i ɔna gáaenapɔ́ miwa. Sa'ò ní zupɔ́ mɛndoo duun awakpabɔ́ ũ, ní sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tɛkú oa ní adoo duunakɛá Levii buiɔ́wa yáí. ¹³ To Levii buiɔ́ zɛ Aalona ní a nɛɔ aɛ, ní ní mɔmɛɛ. ¹⁴ Maa ríyɔ́ Levii buiɔ́ bɔ́ Isailiɔ́ guu nídoá, aaiɔ́ de ma pɔ́ ũ.

¹⁵ Bee gbɛa tó n gbábɔ́ Levii buiɔ́nɛ, mé n ní mɔmɛɛ, aali mɔ́ zíkɛ kpaaukpeu. ¹⁶ Isaili pɔ́ wa kpáaɔn ní ũ. Ma ní díɛ ma pɔ́ ũ Isaili negɔ́ɛ séiáɔ gbɛuɛ. ¹⁷ Asa Isaili negɔ́ɛ séiáɔ ní ní pɔtuɔ nɛsana séiáɔá ma pɔ́ɛ. Ma ní díɛ ma pɔ́ ũ za gɔɔ pɔ́ ma negɔ́ɛ séiáɔ dɛde Egipiɛ, ¹⁸ ɔ́ ma Levii buiɔ́ díɛ Isaili negɔ́ɛ séiáɔ gbɛu. ¹⁹ Ma Levii buiɔ́ bɔ́ Isailiɔ́ guu, ɔ́ ma ní kpá Aalona ní a nɛɔwa, kɛ aɔɔ kpaaukpe zɛ kɛ Isailiɔ́nɛ. Aali láka Isailiɔ́ duunaa, kɛ gɔɔ pɔ́ aalɛ sɔ́ ma kúkɔzi, gagyá su ní leo yáí.

²⁰ ɔ́ Mɔizí ní Aalona ní Isailiɔ́ píi kɛ Levii buiɔ́nɛ lá Dii ò Mɔizie ní yá musuwa. ²¹ Levii buiɔ́ gbábɔ́ níziáɛ aa ní pɔkasáɔ pí. ɔ́ Aalona ní mɔ́ Diie, à ní duuna kɛmá à gbábɔnɛ. ²² ɔ́ Levii buiɔ́ ná ní zɛwa kpaaukpeu ní Aalona ní a nɛɔ dɔ́ao. Maa wa kɛ Levii buiɔ́nɛ lá Dii ò Mɔizie ní yá musuwa.

²³ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ²⁴ Levii buiɔ́ yán kɛ ɔ. Gbɛ́ pɔ́ kà wɛ̀ baasɔɔ ge a dea lí mɔ́ kpaaukpe zɛ kɛi. ²⁵ Tó à kà wɛ̀ blakwi, ili kámabo, asuli zɛpi kɛ ɔo. ²⁶ Aaliɔ́ dɔ́ a gbɛ́ɛɛ, ili wɛ́tɛ kpaaukpe zɛɔ, áma asuli zɛpi kɛo. Díɛ Levii buiɔ́nɛ maa ní zɛ yá́ musu.

9

Gɛamusu dikpekeɛ

¹ Dii yá'ò Mɔizie Sinai guwaiwaiu Isailiɔ́ bɔ́a Egipi wɛ̀ plaade mɔ́ séiá guu à mè: ² Isailiɔ́ lí Gɛamusu dikpekeɛ a gɔɔwa. ³ A dikpepi kɛ mɔɛ bee gɔɔ gɛo mɛndosaide zɛ́ oosiele. A kɛ lá má dáɛwa píi ní a ikoyá pɔ́ má díɛɛɔ.*

⁴ Mɔizí ò Isailiɔ́nɛ aa Gɛamusu dikpekeɛ, ⁵ ɔ́ aa dikpepi kɛ Sinai guwaiwaiu mɔ́ séiá gɔɔ gɛo mɛndosaide zɛ́ oosiele. Aa kɛ lá Dii ò Mɔizie wa píi. ⁶ Gbɛɔ ku we aa gbáɛa, kɛ aa ká gɛwa yáí, ɔ́ aai e Gɛamusu dikpekeɛ zɛbeezɔ. ɔ́ aa gɛ Mɔizí ní Aalona lè zɛbeezɛ zɛ́, ⁷ aa ò Mɔizie: Gɛ yá musu wa gbálɛ. Bóyáí wá gíwɛɛ wá mɔ́ ní gbao Diie ní wá gbɛ́ɔ a gɔɔwai? ⁸ Mɔizí wɛmá à mè: A zɛ e mà ma lá Dii a o á yá musu. ⁹ ɔ́ Dii ò Mɔizie à mè: ¹⁰ O Isailiɔ́nɛ, tó an gbɛɔ ge an buiɔ́ ní kpɛ gbálɛ gɛ yá musu, ge aa gɛ wɛ́ɛ zázáɛu, aa zɛ'e aa Gɛamusu dikpekeɛ gbezá. ¹¹ Mɔ́ plaade gɔɔ gɛo mɛndosaide zɛ́ oosiele ɔ́ aali dikpepi kɛ. Aali sá sɔ́ ní káao ní lá kɛsáɔ. ¹² Aasuli a kee to gu dɔ́wáɔ, mé aasuli sápi wáɛ ɛo.† Aali Gɛamusu dikpepi kɛ lá má díɛɛwa píi. ¹³ Gbɛ́ pɔ́ i gbáɛo mé i gé wɛ́ɛɛu no, tó à gí Gɛamusu dikpepi kɛi, wá ade bɔ́ a gbɛ́ɔ guu, asa i mɔmɛɛ ní gbao a gɔɔwao. Aa táae a wí aa musue. ¹⁴ Bò mɔ́ pɔ́ kú á guu mé a ye Gɛamusu dikpekeɛ, sema aa kɛ lá ma ikoyá díɛɛwa. Bò mɔ́ ní beleo píi, yá doúɛ.

* 9:3 Bɔa 12.1-13 † 9:12 Bɔa 12.46, Zaa 19.36

Telú kua zwàakpea
(Bɔa 40.34-38)

¹⁵ Zí pɔ wà zwàakpe dɔ, telu kùle ikoyá kpépiáe. Sea za oosi e gu gè dɔ̀ò telupi ku zwàakpepi musu lán téwa. ¹⁶ ɔ ku màa gɔ̀ɔpiie, ɔ ku zwàakpepia, gwàasina ɔ de lán téwa. ¹⁷ Tó à gò zwàakpea, ɔ Isaili ɔ fele bòou. Gua pɔ telupi zèu, we aai bòokpau. ¹⁸ Tó Dii òlóné màa, aai ní pɔ̀ɔ naaa aa fele. Tó à òlóné ɔ, aai ea bòokpa. Tó telupi zea zwàakpepia sɔ, an bòò ɔ kálea. ¹⁹ Tó telupi lé gɔ̀ɔplake zwàakpea, aai Dii yāma, aali fele bòou. ²⁰ Zieɔ telupi lí gɔ̀ɔplake zwàakpeao. Tó Dii òlóné, aai bòokpa, tó Dii ea òlóné ɔ, ɔ aai ní pɔ̀ɔ naaa. ²¹ Zieɔ sɔ telupi í ze gudou ɔ̀ɔ za oosi e kɔ̀. Tó à gò kɔ̀, ɔ aai fele bòou. Faae ge gwàasinan nò, tó telupi gò, aai ní pɔ̀ɔ naaae. ²² Tó telupi gò zea zwàakpea gɔ̀ɔ do ge mɔ do ge wè don nò, aai kálea bòoue, aali feleo. Tó à gò, ɔ aai fele. ²³ Aali bòokpa ge aa fele bòou Dii lé saio. Aai Dii yāma lá a dà Moizie a ònèwae.

10

Anusu kaae mèn pla

¹ Dii yā'ò Moizie à mè: ² Kaae pí mèn pla ní ánsu pɔ wa gbègbè maannɔ gbéɔ káaabɔ ũ, ké aali fele bòou. ³ Tó wà kaaepiɔ pè, gbépii i mɔ kaaanzi kpaaúkpe kpele. ⁴ Tó kaae mèn do wa pè, Isaili bui dɔaana pɔ aa de kía ũ mé aali mɔ kaaanzi. ⁵ Tó wà kaaepiɔ pè gbáugbáu, gbé pɔ an bòò ku gukpe oio mé aali fele káau. ⁶ Tó wà a gèn plaade pè gbáugbáu, gbé pɔ an bòò ku geɔmidɔkɔi oio mé aali fele. Kaaepɔa gbáugbaupi mé gbéɔ daa zéu seela ũ. ⁷ Tó wàle gbéɔ káaa, wáli pé gbáugbáu.

⁸ Aalona né sa'onao mé aali kaaepiɔ pé. Aɔ deé ikoyá ũ gɔ̀ɔpiie, ápiɔ ní á buio. ⁹ Gɔ̀ɔ pɔ a ka á búsuu, tó ále gé zíkai ní á wèle pɔ sù feleánɔ, áli kaaepiɔ pé gbáugbáu, ké á yá e dɔ ma Dii á Luagu, mí á bɔ á wèlepɔ ɔ̀zi. ¹⁰ Gɔ̀ɔ pɔ ále pɔnake sɔ, dikpen lò, mɔ dafu gɔ̀ɔ séia zín lò, áli kaaepiɔ dɔ á sa pɔ wí a pɔ káteu á tékúwa ní á saúkpasao, á yá í dɔmagu. Mámema Dii á Lua.

Isaili fele Sinai

¹¹ Wè plaade mɔ plaade gɔ̀ɔ baode zí, telu gò ikoyá zwàakpea, ¹² ɔ Isaili ní pɔ̀ɔ náaa aa fele bòou Sinai guwaiwaiu, aale bòokpakpa e telu gè zè Palana guwaiwaiu. ¹³ An fele bòou séian we. Aa kè lá Dii dà Moizie a ònèwa.

¹⁴ Yuda zígɔ̀ mé fele ní bòou gā ní gāo séia ní ní dālapoo. Aminadabu né Naasɔ mé ní dɔaana ũ. ¹⁵ Zuaa né Netaneli mé Isakaa zígɔ̀ dɔaana ũ. ¹⁶ Heloni né Eliabu mé Zabaloni zígɔ̀ dɔaana ũ. ¹⁷ Geesɔ buio ní Melali buio zwàakpe wòewoe, ɔ aa sè aa dàò zéu.

¹⁸ ɔ Lubeni zígɔ̀ fele ní bòou gā ní gāo ní ní dālapoo. Sedeu né Elizuu mé ní dɔaana ũ. ¹⁹ Zulisadai né Selumié mé Simeɔ zígɔ̀ dɔaana ũ. ²⁰ Deueli né Eliasafa mé Gada zígɔ̀ dɔaana ũ. ²¹ ɔ Keata buio Lua pɔ̀ɔ sè aa dàò zéu. Wà zwàakpepi pèpèe e aao gé kái.

²² ɔ Eflaiũ zígɔ̀ fele ní bòou gā ní gāo ní ní dālapoo. Amihudu né Elisama mé ní dɔaana ũ. ²³ Pedazuu né Gamalieli mé Manase zígɔ̀ dɔaana ũ. ²⁴ Gidoni né Abidá mé Bèyāme zígɔ̀ dɔaana ũ.

²⁵ ɔ Dá zígɔ̀ fele ní bòou gā ní gāo ní ní dālapoo. Aame aa ku gbezā. Amisadai né Ahiezee mé ní dɔaana ũ. ²⁶ ɔkelana né Pagieli mé Asee zígɔ̀ dɔaana ũ.

27 Enana né Ahila mé Nefatali zlgɔɔ dɔaana ũ. 28 Lá Isailio i fɛle ní bòn we gá ní gáo.

29 Obaba mé Mɔizi ànsue Leueli né ũ, Madiá buie. Mɔizi òè: Wále dazɛu, wále gé búsu pɔ Dii mè á wá gbau. Mɔ n gɛwanɔ, wí maakene, asa Dii namablea we legbèwɛɛɛ. 30 ɔ a òè: Má gɛo. Má tá ma búsuu ma bɛdeɔ kfiɛ. 31 Mɔzi mè: N yá na. Nsu wá tó weo, asa ní bòokpakli maa dɔ, mé rýɔ fɛ ke wá wé ũ. 32 Tó n gɛwanɔ, wá maa pɔ Dii a kɛwɛɛ kene sɔɛ.*

33 Isailio fɛle Dii gbɛ saɛ, aa taa'ò gɔɔ áaɔ. Wá dɔaa ní Dii bàakuarínɔ kpagoloo bòokpakli wɛɛɛɛ. 34 Ké aa fɛle aa dázɛu, Dii telupi kúrila fáane. 35 Tó wá dázɛu ní kpagoloo, Mɔzi i mè:

Fɛle Dii, n ibɛɛɔ i fáaa,
n zangudeɔ i bàalɛɛ.†

36 Tó wa díle, Mɔzi i mè:
Dii, ɛa su Isaili dasidasíwa.

11

Dii té gbæa

1 Isailio zɔaká Diizi ní taasikea yáí. Ké Dii mà, aà pɔ pà, ɔ à tɛsɔ́má, an bòo saalo tekù. 2 ɔ gbéɔ wiilè Mɔziwa. Ké à wabikè Diiwa, ɔ tépi zè. 3 ɔ wá tɔkpá gupie Tabela,* ké Dii tɛsɔ́má we yáí.

Dii búu gbæa

4 Buipaleɔ ku Isailio guu, aale ble maa beke, ɔ Isailio lé ɔɔb sɔ aa mè: Má wá nɔɔ eu wá soi? 5 Wále kpɔ pɔ wá sò Egipi wá pɔɛáwa beke ní gólá ní blebusunaɔ ní ɛfɔɔ ní emasaɔ ní emasa gisoɔ. 6 Tiasa wá lé gá, asa wili pɔe eo, sema mana bàasio.

7 Manapi wé keleŭ, a de lán lí'ɔwæ. 8 Isailio i séle wá b gbɛu ge aai zɔ góu. Aai disa aa kaa keð. A í na lán kaa gbaalawa. 9 Tó fii kpá bòou gwá, ɔ manapi i bɔ.†

10 Mɔzi mà wále ɔɔb uale ní ualeo. Dii pɔ pà maamaa, ɔ à kè Mɔzie íi, 11 a òè: Bóyáí nle íadaai? Bóyáí ma yá i kanguo, ɔ n gbépiɔ gwaa aso dímeɛi? 12 Máme ma gbépiɔ nɔsia? Máme ma ní ía? Bóyáí ní òmeɛ mà ní kue lán nɔɛ neadewa, mà géínɔ búsu pɔ n a legbè an deziɔne guui? 13 Mákli má nɔɔ eu mà kpa gbépiɔwa píii? Asa aale wiile, aale me mà ní gba nɔɔ wá soɛ. 14 Má fɛ gbépiɔ kue píi madoo, asa an aso demalæ. 15 Tó mà rýɔ kemɛɛ, ma wegwa, ní ma de gɔɔ. Nsu to mà taasipi ke bo.

16 ɔ Dii òè: Isaili gbɛzɔɔ pɔ ní ní dɔ dɔaana ũ káaa gbɛɔn bàasíkwí, ní mórínɔ kpaaŭkpɛu, aai kunnɔ we. 17 Má pila mà yá'one we, mí Nisína pɔ kuma kini go mà diné, aai gbéɔ gwaa aso sennɔ, ké nsu nýɔ ní sea ndo bo yáí. 18 O gbéɔne aa gbábɔ níziæ zia yáí, aai nɔɔ e só. Asa aa wiilè aa mè, má wa nɔɔ eu la wá soi? Aa mè wa dáamaví Egipi. A yáí tò má ní gba nɔɔ aa só. 19 Aa só, i ke gɔɔ do no, gɔɔ pla no, gɔɔ sɔɔ no, gɔɔ kwi no, gɔɔ bao no. 20 Aa so mɔ gbáa doɛ e à bɔ ní níu, a ní i bɔníla. Asa ma Dii má kú ní guue, ɔ aa pákpámazi. Aa zɔadɔa aa mè, bóyáí wa bɔi Egipi? 21 ɔ Mɔzi mè: Gɛɔ kumanɔ tá guu gbɛɔn bàasɔɔo lɛɛ áaá ɛ (600.000), ɔ n mè rýɔ ní gba nɔɔ aa so e mɔ gbáa doa? 22 Baa tó wá sáɔ ní

* 10:32 Dɔa 1.16 † 10:35 Sou 68.1 * 11:3 Bee mè tékú. † 11:9 Bɔa 16.14

zuo dède dasidasi, a mó máe? Tó wa ísía kpɔɔ sèle pii, a mó máe? ²³ Dii wèwà à mè: Ma gbāa a ka noa? Nyɔ̄ e tia, tó yá pɔ́ má ònɛ a ke ge a keo.

²⁴ Mɔizi bɔ̀ à Dii yápi ònɛ. A Isaili gbɛzɔɔ kàaa gbɛɔn baaɔkwi à ní lia zwàakpei. ²⁵ ɔ̄ Dii pila telu guu à yá'òaaɔ. A Nisína pɔ́ kuwà kɔni go dī gbɛzɔɔ gbɛɔn baaɔkwipɔnɛ. Ké Nisínapi dínɛ, aa ánanibekékè, bee gbɛa aai ɛa kè bo. ²⁶ Gbɛ́ pɔ́ Mɔizi ní sɛɔ, an gbɛɔn plao gò bòou, gbɛdo tɔn Eledada, gbɛdo sɔ̄ Medada. Aai gé zwàakpe kɔio, kási Lua Nisínapi dínɛ sɛɛ, ɔ̄ aa ánanibekékè bòou. ²⁷ Ewaasoe bàalè ge ò Mɔizie à mè: Eledada ní Medadao lé ánanibekékè bòou. ²⁸ Nuni né Yozuee de Mɔizi zɔbāna ũ za a èwaasogɔɔ, ɔ̄ à mè: Ba Mɔizi, gínɛ. ²⁹ ɔ̄ Mɔizi òè: N nòse fɛle ma yá musu yá? Tó Dii a Nisína dī a gbɛɔnɛ aa gò ánanib ɔ̄ pii, a maaó lé? ³⁰ ɔ̄ Mɔizi èa bòou ní Isaili gbɛzɔɔpiɔ.

³¹ Dii tò íana bɔ̀ ísía oi à mò ní bùuɔ, aa lí bòoa. Aa lía bòoi gupiiu à kà tagɔɔ do ũ, mé an daa læsɩ kà gàsísuu pla. ³² Fāanɛ bee ní gwāasínoo ní a gu sía dɔao aa fɛle gè bùuɔ sèle. Gbɛ́ pɔ́ i sèle bílao sèle koto bao. ɔ̄ aa fāle, aa a giiká. ³³ Ké aa a nò dà ní léu gò aai e sò bílao, ɔ̄ Dii pɔ́ pànzí à gagyákàngu.† ³⁴ ɔ̄ wà tɔkpá gupie L'éudeɔ Mía, asa wekii wà gbɛ́ pɔ́ lé'ú ní kúv ɔ̄. ³⁵ ɔ̄ Isailio fɛle we, aa gè Azelo aa gɔɔplakè we.

12

Miliaŭ ní Aalonaɔ Mɔizi tàae'ea

¹ Miliaŭ ní Aalonaɔ Mɔizi tàae è Etiopi nɔ pɔ́ a sè yá musu, asa à Etiopi nɔ sèe. ² Aa mè: Mɔizi ado ɔ̄ Dii díle à a yá'òaa? A tò wá ò sɔo lé? Dii yápi mà. ³ Mɔizi sɔ̄ nòsedoudee, aa sáa kú dúnia guuo. ⁴ Wegɔɔ Dii ò Mɔizi ní Aalonaɔ ní Miliaŭo: A bole gé kpaaúkpeu á gbɛɔn áaɔ. ɔ̄ aa gè ní gbɛɔn áaɔ nípii. ⁵ Dii pila telu guu à zè kpépi kpeele. A Aalona ní Miliaŭo sísi, ɔ̄ aa sɔ̄aazi nípla nípii. ⁶ A ònɛ: A ma yāma. Tó ma ánanib kú á guu, mi bɔ́ mɔwá wépfungu'ea guu, mi yá'òè nana guue. ⁷ Kási a de maa ní ma zòblena Mɔizioo. Ziken náaidee ma ua.* ⁸ Wi yābɔ́ kɔ́ léu. Mili yá'òè ma a bakúaanakèèo. I wesi ma taale. Akɛa i ma zòblena Mɔizi tàae'ea vɛakɛo ní? ⁹ ɔ̄ Dii pɔ́ pànzí à èa tà.

¹⁰ Ké telupi gò kpépiá, kusu lí Miliaŭla gò, à puakù lán buawa. Ké Aalona gwá, a è kusu líaála, ¹¹ ɔ̄ a ò Mɔizie: N yá na Baa! Nsu to wà mísaikɛ tàae pɔ́ wá kè gbɛ'eo. ¹² Nsu to aàɔ de lán né pɔ́ wa í gè, aa megueɔ yaikèwao. ¹³ Mɔizi wiilè Diiwa à mè: Lua, n yá na! N aa gbágbā. ¹⁴ ɔ̄ Dii òè: Tó aa mae lé'iká aa oawa, aɔ deé wíyá ũ gɔɔ soplao lé? Wá aa ya bɔ́ bòo kpe gɔɔ soplá gla, wi gbasá wá aa sí. ¹⁵ Miliaŭ ku bòo kpe e gɔɔ soplá. Isailio i dazɛuo e wá èa wá aa sí. ¹⁶ Bee gbɛa aa fɛle Azelo aa gè bòokpá Palana guwaiwau.

13

Asiigwana gbɛɔn kueplao zia (Iko 1.19-33)

¹ Dii ò Mɔizie à mè: ² Gbɛ́ɔ zí aa gé Kanaa bùsu pɔ́ mále kpá Isailiowa keelei. N ní deziɔ̄ bui gbɛ́ pɔ́ de dɔaana ũɔ se mènɔdodo n ní zí. ³ ɔ̄ à ní gbáe maa bɔa Palana guwaiwau lá Dii òwa. Gbɛ́piá Isaili dɔaanaɔnɛ nípii. ⁴ An tɔn ke: Lubeni buiɔ̄ guu Zakuu né Samua, ⁵ Simɛɔ buiɔ̄ guu Oli né Safata,

- 6 Yuda buiɔ guu Yefũne né Kalebu,
 7 Isakaa buiɔ guu Yosefu né Igali,
 8 Eflaiũ buiɔ guu Nuni né Ozee,
 9 Bẽyãmeɛ buiɔ guu Lafu né Paleti,
 10 Zabalɔni buiɔ guu Sodi né Gadlieli,
 11 Yosefu né Manase buiɔ guu Susi né Gadi,
 12 Dã buiɔ guu Gemali né Amieli,
 13 Asee buiɔ guu Mikaila né Setuu,
 14 Nefatali buiɔ guu Vofesi né Nabi,
 15 Gada buiɔ guu Maki né Geueli.
 16 Gbẽ pɔ Mɔizi nĩ zĩ bɔsu gwaɔn we. Mɔizi tɔkpã Nuni né Ozeeɛ Yozuee.

17 Ké Mɔizi lé nĩ zĩ Kanaa bɔsu gwai, a òné: A bɔ nĩ Ngeveɛ guwaiwaiɔ, í s̄s̄l̄s̄ kú. 18 A gwa lá bɔsupi de, tó a gbẽɛ gbãa ge aa buse, tó aa dasi ge aa bílao, 19 tó an bɔsu maa ge a vái, tó an wéleɔ bíi v̄l̄ ge a v̄l̄o, 20 tó a tɔle tãae v̄l̄ ge a nao, tó a lío v̄l̄ ge a v̄l̄o. A kɔaike, í bɔsupi libeɔ séle suò. Asa v̄eɛ káauɔ magɔɔe. 21 ɔ aa gè bɔsupi gwãgwa za Zini guwaiwai léu e Leobe, Amata bɔleu. 22 Ké aa pã Ngeveɛ guwaiwai, aa kã Hebl̄s̄, gu pɔ Anaki buiɔ Aimanĩ nĩ Sesaio nĩ Talemaio kuu. Hebl̄s̄ kãlea dɔaaa Zoã pɔ kú Egipie wè soplae. 23 Ké aa kã Esikɔli guzulɛu, aa v̄eɛ liḡn̄ nede z̄ò we aa kã lía, ɔ gb̄ɛn̄ plaɔ sea. Aa gb̄efu nĩ kaadɛnao sè b. 24 Wã tɔkpã gupie Esikɔli* guzule, v̄eɛ liḡn̄ nede pɔ Isailiɔ z̄ò we yáí. 25 Ké aa bɔsupi gwã gɔɔ bla, ɔ aa èa sù.

Asiigwanaɔ nĩ bao kpa

26 Ké aa sù Kadesi, Palana guwaiwaiu, aa gè Mɔizi nĩ Aalonao nĩ Isailiɔ pii kíi. Aa sù nĩ bao Isailiɔne pii, ɔ aa bɔsupi libeɔ òl̄n̄é. 27 Aa ò Mɔizie: Wa ge bɔsu pɔ nĩ wã z̄íu. V̄l̄ nĩ z̄ó'io di wee. A a libeɔ gwa ke. 28 Ama bɔsupideɔ gbãa. An wéleɔ bíi v̄l̄ mé an wélepiɔ z̄ò maamaae. Wa Anaki buiɔ è we. 29 Amalekiɔ ku Ngeveɛ guwaiwaiu. Iti nĩ Yebusiɔ nĩ Amoleɔ ku gusl̄s̄deu, mé Kanaa ku isia sae nĩ Yuud̄e saeo. 30 Kalebu tò gbẽ pɔ lia Mɔiziziɔ nile, ɔ à mè: Wã ge bɔsupi sii, asa wã ziblemae. 31 ɔ gbẽ pɔ aa gèaànɔ mè: Wã f̄s̄ gè gb̄epiɔzio, asa an gbãa dewãlae. 32 ɔ aa sakã Isailiɔne bɔsu pɔ aa gwãgwapiu aa mè: Bɔsu pɔ wa pãa wa ge a asiigwaipiã bɔsu pɔ í a gb̄éɔ móm̄e. Gbẽ pɔ wa nĩ é weɔ piã gb̄é gbãaɔne. 33 Wa gb̄é gb̄agbãa† è we Anaki buiɔ ũ. Wãle e kòt̄eɔn̄ wã ũ, màa wã de nĩ wéu s̄s̄.

14

Isailiɔ bɔa Dii kpe

1 Isailiɔ lé wii gbãa le nípii, aale ɔɔl̄ gwã bee. 2 Aa zɔadò Mɔizi nĩ Aalonaowa nípii, aa òné: Tó wa gaga Egipi ge guwaiwaiu la, bee mé maa. 3 Bóyãí Dii lé táwanɔ bɔsupiui? Wa wã dede nĩ f̄endaɔe, wí wã nɔe nĩ wã néo kúkũ. Wã ea ta Egipi sãɔo lé? 4 ɔ aa òk̄e: Wã dɔaana dile, wí ea ta Egipi.

5 Mɔizi nĩ Aalonao wũle tɔle bíla wáa. 6 ɔ asiigwana gb̄eɔn̄ plaɔ Nuni né Yozuee nĩ Yefũne né Kalebuo nĩ ulaɔ gã aa k̄e k̄e, 7 aa ò bílae: Bɔsu pɔ wa pãa wa ge a asiigwaipi maa maamaae. 8 Tó wã yá kã Diigwe, a géwanɔ bɔsupiue,

* 13:24 Bee mè kɔ. † 13:33 Daa 6.4

bùsu pò vɪ n' zó'io diupi, i wá gba. ⁹ Asu bɔ Dii kpɛo. * Asu vɪake bùsupideɔneo, asa wá muu doɔne, aa uleki vɪ lo. Dii kúwanɔe, ásu vɪakeo.

¹⁰ Gbépii lé n' pápaa n' gbɛo ya'ò, ɔ Dii gawi bɔ Isailiɔwa kpaatkpɛu. ¹¹ Dii ò Moizie à mè: Gbépiɔ aao sakamagu gɔɔpii yá? Baa n' dabudabu dasi pò má kè n' guuɔ, aao ku ma náaikesai gɔɔpii yá? ¹² Má gagyákaŋgu mà n' kaalee, mí n' buiɔ káfi aao dasi, an gbáa iɔ de gbépiɔla. ¹³ ɔ Moizi ò Diie: Mmɛ n' gbépiɔ bɔle Egipi n' n' gbáao. Tó Egipiɔ mà, ¹⁴ aa gí oi bùsupideɔneo. Aa dɔ ké n' kúwanɔ, ni bɔ mówá. Aa dɔ ké n' telu lo kú wá musu, niɔ dɔaaawɛe a guu fáane, gwáasina sɔ té guu. ¹⁵ Tó n' gbépiɔ dède lán gbé mendo deawa, bui pò aa yápi mà me: ¹⁶ Dii gbáa i ka aà gé n' gbépiɔ bùsu pò à a legbèné guuo, a yá ɔ à n' dede guwaiwai. ¹⁷ Dii, n' n' gbáa zɔɔ ɔɔnɛ sa, lá n' òwa n' mè, ¹⁸ n' pɔ lí pa kpaao, n' gbɛke vɪ zɔɔ, ni gbéɔ yāvái n' n' táaeɔ kɛmá, áma nili tó táaeɔ bɔ páo. Ni maeɔ yāvái wi n' buiɔ musu e à ge pé n' síwenaɔ n' n' sɔkpaɛwa. † ¹⁹ Lá n' sùuukè n' gbépiɔ za Egipi e aa gè kàò la, n' n' duuna kɛmá n' gbɛke zɔɔ guu.

Zakanaɔ tadama
(Iko 1.34-46)

²⁰ ɔ Dii mè: Lá n' wabikèa, má sùuukɛrɪnɔ. ²¹ Ama lá miɔ ku mé ma gawi lí dúniaa pii, ²² gbé pò ma gawi è n' dabudabu pò má kè Egipi n' guwaiwai guuo, aa ma le aa ma gwa gɛn kwi aa gí ma yámai, ²³ an gbɛe a wesi bùsu pò ma a legbè n' deziɔnepileo. Gbé pò sakamaguɔ, an kee a wesiɔ. ‡ ²⁴ Lá ma zɔblena Kalebu láasoo maa kè, a temazi n' nɔsemendoo, má tó aà gè bùsu pò à gèupi guu, aà buiɔ iɔ vɪ. § ²⁵ Amalekiɔ n' Kanaaɔ ku guzuleu we. A e da guwaiwai zéu zia Isia Téa oi.

²⁶ Dii ò Moizie n' Aalonao à mè: ²⁷ Gbɛvãpiɔ aao zɔakamazi gɔɔpii yá? Ma zɔa pò aale kamazi mà. ²⁸ Oné ma Dii ma mè má kú. Lá aa wabikèa, má kené. ²⁹ An gɛo gɔ kále guwaiwai lae, * an gbé pò kà wè bao ge a deaɔ pii. An gbé pò wà n' nao mé aa zɔakámaziɔ ³⁰ aa gè bùsu pò ma a legbèné guuo, sema Yefũne né Kalebu n' Nuni né Yozueeo bàasio. ³¹ An né pò aa mè wa n' kúkú ɔ má n' dau, aai bùsu pò an maeɔ gí sípi dɔ. ³² An maepiɔ sɔ, an gɛo gɔ kále guwaiwai lae. ³³ An né i pɔɔ dáda guwaiwai la e wè bla, aai n' maeɔ náaisai gbɛ'e. An maeɔ gɛo gɔ guwaiwai la mípiie. † ³⁴ Lá wà bùsupi gwágwa gɔɔ bla, màa aao n' yāvái gbɛ'e e wè bla, wè dodo gɔɔ dodo, aai dɔ lá ibeɛseamanɔ de. ³⁵ Ma Dii máme ma yápi ò, mé má ke gbɛvái pò káaamazipɔneɛ. Aa gaga guwaiwai la mípiie.

³⁶ Gbé pò Moizi n' zɪ aa bùsu gwà aa sù aa sakà bùsupiu, aa tò wà zɔadòwàɔ, ³⁷ Dii gagyákà gbépiɔgu, ɔ aa gága. ³⁸ Gbé pò aa gè bùsu gwàpiɔ guu, Nuni né Yozuee n' Yefũne né Kalebuo mé gò bɛɛ.

³⁹ Moizi yápiɔ sèle siu Isailiɔne pii, ɔ aa ɔɔlɔ maamaa. ⁴⁰ Aa fɛle kɔɔkɔ, aa mipè sísiɔwa aa mè: Gwa, wále gé gu pò Dii òu. Wa wá duuna dɔ sa. ⁴¹ Moizi mè: Býyái ále pá Dii yáai? Bee a keo. ⁴² Asu gɛo, asa Dii kú á guuo. A ibeɛo zɪblewáe. ⁴³ Amalekiɔ n' Kanaaɔ kú á ae we. Aa á dede n' fɛndaɔ. Dii aɔ kúánɔ, ké a gi téiaazi yái. ⁴⁴ ɔ aai aà yámao, aa mipè sísiɔwa, baa ké Dii bàakuarɪnɔ kpagolo n' Moizio gò bòou. ⁴⁵ ɔ Amalekiɔ n' Kanaa pò kú gusɪstɛpiuɔ pílamá, aa zɪblémá aa n' yá e ɔɔma.

* 14:9 Ebe 3.16 † 14:18 Bɔa 20.5-6, 34.6-7 ‡ 14:23 Ebe 3.18 § 14:24 Yoz 14.9-12 * 14:29 Ebe 3.17 † 14:33 Zln 7.36

15

Sa'oya

¹ Yá pò Dii ò Mɔizie ² a ò Isailiɔnen ke: Tó a gē b̄usu pò mále kpáwá á be ũ guu, ³ mé a zu ge sá sè à sa pò wí a pò káteu à tékū ge sa pále oða, sa pò a pò tékūa gí í kemee na ũ, légb̄adɔa pón nò, gban nò, dikpe pón nò, ⁴ àli ma gba ní pówentio kiloo do yáalea ní nísio litili do, ⁵ í v̄ee kpa litili dodo sá ge ble b̄olna pò ále sapi oò miwa. ⁶ Tó sásae s̄s, pówenti kiloo pla yáalea ní nísio litili do ní k̄nio, ⁷ í v̄ee kpaóa litili do ní k̄nio sa pò a pò tékūa gí í kemee na ũ. ⁸ Tó a zugaae yákèke sa pò wí a pò káteu à tékū ge sa pò wí légb̄a dɔoa ge sáaukpa sa'ob̄o ũ, ⁹ àli ma gba ní pówentio kiloo àās yáalea ní nísio litili pla, ¹⁰ í v̄ee kpaóa litili pla sa pò a pò tékūa gí í kemee na ob̄o ũ. ¹¹ Ali ke màa zu ge sása ge s̄aneb̄ob̄ ge bleneb̄ob̄ miwa. ¹² Ali ke màa pò pò a a yákèke dasileu.

¹³ Tó á b̄usu gb̄ee lé sa pò a pò tékūa gí í kemee na oa, aali ke màa. ¹⁴ E á buiwa tó b̄òm̄o ge gb̄ep̄ale kúán̄o, mé a ye sa pò a pò tékūa gí í kemee na oa, sema aà ke lá í kewa. ¹⁵ A k̄sk̄aaa guu ikoyápi doū ápiɔne ní b̄òm̄o pò kúán̄o. Ikoyápi ío ku e á buiwa. Apio ní b̄òm̄o á doū mee. ¹⁶ Ikoyá pò má ðile doū ápiɔne ní b̄òm̄o pò kúán̄o.

¹⁷ Yá pò Dii ò Mɔizie ¹⁸ a ò Isailiɔnen ke ɔ. Tó a gē b̄usu pò mále táuán̄o guu, ¹⁹ mé a b̄usupi ble blè, àli ma gba. ²⁰ Ali k̄aa ke ní pówen k̄aaú tío, í ma gba p̄ogb̄eze pò ũ. ²¹ Ali ɔ ma gba á pówen k̄aaú típi e á buiwa.

Zaa yáwa sa'oa

²² Tó a z̄amee yáwa, mé á yádilea pò má ò Mɔiziepi kee k̄uao, ²³ yá pò má ðile Mɔzi òé za a ðilezi e á buiwapi, ²⁴ tó a z̄a yápiwa, mé í gíke no, àli sa pò wí a pò káteu à tékū a pò tékūa gí í kemee na o ní zugaae ní a pówentio ní a v̄eeo, lá má òwa ní blesanao duun awakpab̄o ũ. ²⁵ Sa'ona lí m̄oa awau Isaili píi yá musu, mí ní duuna k̄emá, asa aa z̄a yáwae, ɔ aa m̄omee ní sa pò wí a pò n̄isi káteu à tékūo ní duun awakpab̄o. ²⁶ Má s̄uuuke ní á Isaili píi ní b̄òm̄o pò kúán̄o, asa z̄aayawapiá ápii yáe.

²⁷ Tó gb̄ee z̄a yáwa à duunakè, aali blè núnu w̄edona kpa duun awakpab̄o ũ, ²⁸ sa'ona lí awagb̄eaa adee. Tó á awagb̄eaa, má aà ké.* ²⁹ Gb̄é pò z̄a yáwa píi, ikoyá doūpie, Isaili b̄usu gb̄én nò, b̄òm̄o pò kúrín̄on nò. ³⁰ Ama gb̄é pò duunakè ní mio daa ía, b̄usu gb̄é ge b̄òm̄on nò, à ð̄eman̄o, wa ade b̄o a gb̄é guu wá ðe. ³¹ Asa a saká ma yáú, à b̄o ma yádilea kpee. Wá ade ðe, aápi ní a táaeo.

Kámaboḡo yá

³² Ḡo pò Isaili ku guwaiwaiu, aa ní gb̄édee kù ní yáaweo kámaboḡozi. ³³ Gb̄é pò aa aà è ḡeāno Mɔzi ní Aalona k̄i ní gb̄é k̄nio. ³⁴ ɔ aa aà ðakpeu, asa aa yá pò aa keè s̄asá d̄o. ³⁵ ɔ Dii ò Mɔizie: Sema wá aà ðe. Gb̄épii aà pápa ní gb̄eo b̄oo kpe. ³⁶ ɔ wá aà sè b̄ò b̄oo kpe, wá aà pápa ní gb̄eo wa ðe lá Dii ò Mɔiziewa.

Tufadaa p̄okasai yá

³⁷ Yá pò Dii ò Mɔizie ³⁸ a ò Isailiɔnen ke ɔ: Ali ɔ tufada á p̄okasa léi e á buiwa. Ali tufapi dai ní babuunao, ³⁹ ío ðeé tufa pò áli ɔ gwa ũ, ké ma yádilea à ò d̄oágu, ío k̄ua, ké ásu gb̄as̄ike yá pò a á wé ge a á s̄o ble musuo yáí. ⁴⁰ Ma yádilea ɔ ío

* 15:28 Lev 4.27-31

doágu, ío kúa, ío de ma gbé pò an kua rídoao ù. ⁴¹ Mámema Dii á Lua. Ma á b'óle Egipi búsuu ké màò de á Lua ù. Mámema Dii á Lua.

16

Kole ní Datanio ní Abilaúo fèlè ní Mòizio

¹ Isaa né Kole,* Keata t'òuna, Levii bui, ní Eliabu néo Datani ní Abilaúo ní Pelèti né Onio, Lubeni bui, bànkù ² aa fèlè Mòiziwa. Isaili gbèz'òò t'òde pò wí ní sísi k'òk'áaau kúrínò gbèon òaa do ní blakwio. ³ Aa k'áaa Mòizi ní Aalonaazi aa ònè: A yáò kè zài! Isailiò p'íá Dii gbè'òne, a kúrínò. B'óyáí à áz'ía dile de Dii gbé'p'isilai? ⁴ Ké Mòizi yá'p'í mà, à wùlè a gbèeu, ⁵ a ò Kole ní a gbé'ò à mè: Zia k'òò Dii a gbé'ò pò de a gbé'ò ù ò'òlé, a to gbé'ò pò a se s'òazi. ⁶ Mpi ní n gbé'ò, lá á ken la: A baade tésib'ò se ⁷ à tésio zia, í tulaletikaa Dii ae. Gbé'ò pò Dii a se mé aò de aa gbé'ò ù. A yáò kè zài Levii bui.

⁸ O Mòizi èa ò Kole buip'òne: Levii bui, à yáma. ⁹ Lá Isailiò Lua á sé a gbé'ò guu, a tò i doaané a sísia guu, í s'òazi a zwaakpe z'í kei, bee í m'ówáoa? ¹⁰ A tò i s'òazi, mpi ní n Levii deeo, ò ále sa'onke wèele ba? ¹¹ Mpi ní n gbé'ò a k'áaa Diizie. Dén Aalona ù ké ále z'òad'wàì?

¹² Mòizi gbé'ò z'í Eliabu néo Datani ní Abilaúo sísi, ò aa mè: Wá m'òò. ¹³ N b'òwan'ò búsu pò v'í ní z'ó'io diu, ké wá gaga guwaiwaiue. Bee í m'òmao, ò ní ye ò gb'áablewá ba? ¹⁴ I ke búsu pò v'í ní z'ó'io diu ò n geuwan'ò. I ke bua ní wèebu ò n wá gbáo. N ye wèzè k'ewèe yá? Wá m'òò. ¹⁵ O Mòizi pò f'è maama, a ò Diie: Nsu ò ní gba sio. Baa z'áa'lna mi símáò, mi yáwáike an gbè'èeo.

¹⁶ O Mòizi ò Kole: Mpi ní n gbé'ò p'í, à gé Dii k'í zia. Aalona a gé s'òe. ¹⁷ A baade a tésib'ò se à tesi à tulaletikaa, í s'ò Diizi. Gbèon òaa do ní blakwio, baade ní a tésib'ò. Mpi ní Aalona s'ò, baade ní a tésib'ò. ¹⁸ O an baade a tésib'ò s'è, à tesi à tulaletikaa. Aa gè zè k'paa'ükpe k'pèele ní Mòizio ní Aalona. ¹⁹ Ké Kole gbé'pii k'áaa Mòizi ní Aalonaazi k'paa'ükpe k'pèele, ò Dii gawi b'ò Isaili'òwa p'í. ²⁰ O Dii ò Mòizie ní Aalona à mè: ²¹ A áz'ía k'è gbé'p'íwa mà ní midè g'òò. ²² O Mòizi ní Aalona wùlè ní gbèeu aa mè: Lua! Lua pò í w'èni k'pá p'òp'iiwa! Gbé'ò m'èndo mé duunakè, ò níy'ò p'òf'èb'òò gbé'ò pò k'áaaapi'òwa p'íaa? ²³ O Dii yá'ò Mòizie à mè: ²⁴ O bílae aa go Kole ní Datanio ní Abilaúo fáani oi.

²⁵ O Mòizi fèlè à gè Datani ní Abilaúo be. Isaili gbèz'òò t'eaàzi. ²⁶ A ò bílae à mè: A go gbèwáip'ò fáani. Asu òk'á an p'òewao, ké ásu gagarínò an duuna yá'io. ²⁷ O aa go Kole ní Datanio ní Abilaúo fáani. Ké Datani ní Abilaúo b'òle, aa zèze ní k'pèele ní ní naò ní ní néo ní ní n'èf'ènao. ²⁸ O Mòizi mè: Aò d'ò ké Dii mé ma z'í mà yáe beeo ke p'í, í ke maz'ía p'òeá no. ²⁹ Tó gbé'èe beeo gaa kè lán gbé'pii gaawa, tó ga dou'p'ie, í ke Dii mé ma z'io. ³⁰ Tó Dii yá pò wí kaa yáao kè s'ò, tó t'òle le'èle à ní m'òm'ò ní ní p'òò p'í, mé aa tà miau b'èe, áò d'ò ké gbé'èe saká Diigue.

³¹ Ké à yá beeo ò a láa, t'òle pò aa z'ewá w'èaa. ³² T'òle le'èle à ní m'òm'ò ní ní bedeo ní Kole z'ík'enaò ní ní àiz'èeo p'í. ³³ Aa tà miau b'èe, t'òle k'úaaamá ní ní p'òò p'í, aa g'èle. ³⁴ Ké aa wiilè, Isaili pò liar'z'io bàalè p'í, asa aa mè: T'òle lé wá m'òm'òe fá! ³⁵ O t'è b'ò Dii k'í à gbèon òaa do ní blakwi pò aale tulaletikateao k'áale.

* 16:1 Yud 11

17

1 Dii ò Moizie à mè: 2 O sa'ona Aalona né Eleazaæ àà tésiboo bole téu, àà ní té fáaa zà, asa ma pónce. 3 Àà gbéé pò aa duunakè aa gága mógoté tésibopio poopoo pepereperee, i kùlekule ma gbagbaktiwa. Lá wà sòmazi ní tésibopio, aa gò ma pò úe, ì de seela ù Isailiõne. 4 Õ sa'ona Eleazaæ gbéé pò tekù tésibopio sèle, wa pòopoo wa kùlekule gbagbaktipiwa 5 lá Dii ò Moiziewa. A de dõngubo ù Isailiõne, ké gbéé pò de Aalona bui ùo su sò Diizi tulaletikaiè téa, i ga lán Kole ní a gbéwao yáí.

Isailiõ Moizi ní Aalonao tàæ'ea

6 Ké gu dò, Isailiõ pìi zòadò Moizi ní Aalonaowa aa mè: A tò Dii gbéé gága. 7 Ké aa káaa Moizi ní Aalonaozi, aa aedò kpaaukpewa, 5 aa è telu kùlewà, Dii gawi bò. 8 Moizi ní Aalonao gè kpaaukpe kpæle, 9 5 Dii ò Moizie à mè: 10 A ké gbéépiowa mà ní kaale gò. Õ Moizi ní Aalonao wùle ní gbeeu. 11 Moizi ò Aalonæ: Tésibo sé, gbagbakti té káu, ní tulaletikaa n gèò bíla kíi kpakpa. Awakpa Diiené, asa àle pòkùmabòbómæ, gagyá dàale kò. 12 Õ Aalona tésibo sè lá Moizi òewa, à bàalè gèò bíla guu. A è gagyá kàrigu kò, 5 Aalona tulaletikàtea, à awakpàò Dii gbépiõne. 13 A zè gèò ní gbéé béeò zànguo, 5 gagyápi zè. 14 Gbéé pò gagyápi ní dèdèò gbèõn òaasòòò lèe gèò mèndosai ní àaòe ní basòò (14.700), gbéé pò aa gága Kole yáí òaasi. 15 Ké gagyápi láa, Aalona èa gè Moizi kíi kpaaukpe kpæle.

Aalona lípana kòpapa

16 Dii ò Moizie à mè: 17 Yá'ò Isailiõne, ní lípana símá mèndodo an deziõ buiõwa, an kía gbèõn kueplaò pò ù, ní baade tó ké a pòwa. 18 Aalona tó ké Levii buiõ lípanawa, bui pìi kía lípana ìo ku mèndodo. 19 Ní lípanapio kàle kpaaukpeu ikoyá kpagolo æ, gu pò mi kpaauúanò. 20 Gbéé pò má sè lípana a kòpapa, mí zòa pò Isailiõ lé òwá midè.

21 Moizi yá'ò Isailiõne, 5 an òaanaò baade a lípana kpàwà an deziõ buiõwa, 5 lípana kè mèn kuepla. Aalona pò kú a guu. 22 Moizi lípanapio kàle Dii æ ikoyá zwàakpeu.

23 Ké gu dò, Moizi gè kpéu, a è Aalona lípana pò de Levii buiõ pò ù kòpapa. A kòpapa à vukè, à bekè lán gòòwa à mà. 24 Õ Moizi lípanapio sèle Dii æ pìi, à ge òò Isailiõne. Ké aa è, an baade a pò sè. 25 Õ Dii ò Moizie: Èa ge n Aalona lípana dile ikoyá kpagolo æ,* ìo de seela ù swágbàadepiõne, aai zòakaamazi tó, ké aasu gagao yáí. 26 Õ Moizi kè màa lá Dii dàewa. 27 Õ Isailiõ ò Moizie: Wa gagæ, wa kaalen we. Wá kaale wápiie. 28 Gbéé pò sò Dii zwàakpei ì gaæ. Wá gaga wápii yà?

18

Sa'onaò ní Levii buiõ zì

1 Dii ò Aalonæ: Mpi ní n néò ní Levii buiõ pìi, ma kúkli kua gbàlesai gò á yá úe, mé sa'onkekea gbàlesai de mpi ní n néò yá ú. 2 Tó mpi ní n néò àle zìke ikoyá zwàakpe kpæle, nìli n gbéé Levii buiõ se nama aa kennò. 3 Aali zìkene aa laaidò kpépiwa, àma aasuli sò ma kúkli pòzìo ge gbagbakti, ké ampìo ní ápiò ásu gagao yáí. 4 Aali nawá aa laaidò kpaaukpewa ní kpépi zìo pìi, àma gbèpále suli sázìo. 5 Laaidò ma kúkli ní gbagbaktiowa gò á yá úe, ké másu

* 17:25 Èbe 9.4

pokūmabobɔ Isailiɔwa bo yáí. ⁶ Mámɛ ma á Levii deeo sè Isailiɔ guu, ma ní díléé aao de ma zíkɛnao ũ, aao kpaaukpe zí kɛ. ⁷ Mpi ní n néo áme á sa'ozí kɛ gbagbakí ní pɔ́ pɔ́ kú zwaakpeuo yá musu. Málɛ sa'ozí naé á ɔzí gba ũɛ. Tó gbɛpále s̄si, à gàɛ.

Sa'ona n Levii buiɔ baa

⁸ Dii ò Aalonae: Ma pɔ́ pɔ́ wí ma gba zí nàne n ɔzíɛ. Ma sa pɔ́ Isailiɔ í oa kpámáɛ ní n néo á baa ũ ɛ gɔɔpii. ⁹ Ma pɔ́ pɔ́ í tékũɔá n pɔ́ɛ. Pɔ́ pɔ́ wa ma gbaɔ pii, pɔ́wentin nò, duun awakpabɔn nò, tàɛ flabobɔn nò, n pɔ́ɛ ní n néo. ¹⁰ A gɔɔɛ pii í ble gu pɔ́ a kua adoau, íb d̄s kɛ ma pɔ́ɛ. ¹¹ Ké beé á n pɔ́ɛ ɔ: Sa pɔ́ wí a pɔ́ mɔmɛɛ, Isailiɔ lí ma gba. Ma n gbáɛ, á baan we gɔɔpii, mpi ní n gbéɔ, gɔɔɛ ní nɔɔɛ. N be gbé pɔ́ í gbáɛo pii aali ble. ¹² Nísi maa pii ní vɛɛ maa pii n pówena káau pɔ́ aal kpaao, máli n gbáɛ. ¹³ An buapɔ́ káau pɔ́ aal mɔmɛɛ á n pɔ́ɛ pii. N be gbé pɔ́ í gbáɛo pii a ble. ¹⁴ Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ díle ma pɔ́ ũ ní a mĩbao á n pɔ́ɛ pii. ¹⁵ Gbɛnázín nɛgɔɛ s̄s̄iaɔ ní pɔtuɔ nesana s̄s̄iaɔ pɔ́ wá m̀omɛɛá n pɔ́ɛ. To aali nɛgɔɛ s̄s̄iaɔ ní pɔtuɔ pɔ́ de t̄ɛ ũ nesana s̄s̄iaɔ bo. ¹⁶ Tó né kà mɔ do, wáli bo ánuɔ ɔwatɛ s̄o, lá wá a gbía lé díle ma kúkiwa. ¹⁷ Nsu to wá zu ge s̄á ge blè nesana s̄s̄iaɔ bo, asa beé ma pɔ́ɛ. N a au ká gbagbakíwa, ní a nísi kpaɔa pɔ́ pɔ́ wí káteu á tékũ a ḡí í kemɛɛ na ũ. ¹⁸ A n̄ɔ ɔ de n pɔ́ ũ, lá sáaukpa sa'obɔ kula ní a ɔplaa gbáo de n pɔ́ ũwa. ¹⁹ Pɔ́ pɔ́ Isailiɔ í ma gba pii, máli kpámáɛ ní n gbéɔ, gɔɔɛ ní nɔɔɛ ɛ gɔɔpii. Ma bàa aɔ kunnɔ ní n buiɔ ɛ gɔɔpiiɛ, aɔ lé v̄fo.

²⁰ Dii èa ò Aalonae: Nyɔɔ ɔɔɛ v̄f Isaili b̄suuo, r̄iȳ baa e a guuo. Mámɛ má n baa ũ, n aseu ũ.

²¹ Pɔ́ kwide pɔ́ Isailiɔ í bɔ, má díle Levii buiɔ pɔ́ ũ piiɛ. Kpaaukpe zí pɔ́ aal kɛ asean we.* ²² Isailiɔ su s̄s̄ kpaaukpei ɔ. Tó aa s̄si, aa ní duuna gb'e'e, aai ga. ²³ Levii buiɔ lí kpaaukpe zí kɛ, kpépi kua gbáɛsai ḡò ní yá ũɛ ɛ an buiwa. Aa e kpaaleɛ ní Isaili bui k̄niɔ, ²⁴ asa pɔ́ kwide pɔ́ Isailiɔ í bɔmɛɛ, máli kpá Levii buiɔwa piiɛ. Bee yáí ma m̄ɛ aa e kpaaleɛ ní Isaili bui k̄niɔ.

²⁵ Yá pɔ́ Dii ò Moizie, ²⁶ a ò Levii buiɔnen kɛ ɔ: Tó a Isailiɔ pɔ́ kwide pɔ́ máli kpáwá á pɔ́ ũpi è, áli a kwide bɔmɛɛ s̄s̄. ²⁷ Bee aɔ deé lán pɔgbɛze ní v̄ɛɛf̄k̄liɔ gbawáɛ. ²⁸ Maa ápiɔ s̄s̄ áli ma gba pɔ́ kwide pɔ́ Isailiɔ í bɔɛ. Ali sa'ona Aalona gba ma pɔ́ ũ. ²⁹ Pɔ́ pɔ́ wá á gbáo pii, áli ma gba a maa. ³⁰ O Levii buiɔne: Tó a ma gba a maa, a k̄ni ɔ deé lán pɔgbɛze ní v̄ɛɛf̄k̄liɔ pɔ́wa. ³¹ A a k̄nipi ble gu pɔ́ á yeiu, ápiɔ ní á beɔɔ, asa bee mé kpaaukpe zí pɔ́ í kɛ aseu ũ. ³² Tó a ma gba a maa, áɔ tàɛ v̄f a yá musu, á pɔ́ pɔ́ Isailiɔ kpáa gbáɛ à gao.

19

Gbab'i

¹ Dii yá'ò Moizie ní Aalonao à mè: ² Ikoyá pɔ́ má dílen kɛ: O Isailiɔne aa zununu t̄ɛa s̄asai pɔ́ aafia mé wí zuudaè ȳáo se m̄ɔne. ³ Kpa sa'ona Eleazaawa, í b̄oɔ b̄oɔ kpe, wi de aá wáa, ⁴ í ɔtona z̄ɔ a auwa à fáɛ kpaaukpe kpeɛɛ oi ḡɛn s̄opla. ⁵ Wí zupi kpaɔa à tékũ aá wáa, a báa ní a n̄ɔɔ ní a auo ní a guupɔɔ í tékũ pii. ⁶ Sa'onapi í s̄ɛɛ yàa ní ɛs̄e úao ní s̄áká t̄ɛao se zu t̄ɛ pɔ́ kú zupiwa guu. ⁷ Bee gbɛa í a p̄kasao pí, í zu'o, í gbasa su b̄oou. Kási aɔ gbáɛɛ e oosi. ⁸ Gbé pɔ́ zupi kpása s̄s̄, aá a p̄kasao pí, í zu'o. Kási aɔ gbáɛɛ e oosi. ⁹ Gbé pɔ́ gbáɛao í zununupi túfu s̄ɛɛ, í ka gubáɛɛsaiu b̄oou kpe. Isailiɔ ɔ k̄ua gbábɔɔ pɔ́ wí íkàɛ

* **18:21** Lev 27.30-33, Iko 14.22-29

wà duuna woloomá ũ.* ¹⁰ Gbé pò tífupi sèle àà a pɔkasao pí. Kási àò gbàléae e oosi. Yápi i gɔ ikoyá ũ Isailiɔne n bòmɔ pò kú n guu ppii.

¹¹ Gbé pò onà gɛwa àò gbàléae e gɔɔ sɔpla. ¹² Ali gbābɔ azlɛe n ípio a gɔɔ àaɔde n a gɔɔ sɔplade zío, i gɔ gbàlesai. Tó i gbābɔ azlɛe a gɔɔ àaɔde n a gɔɔ sɔplade zío, a gi àò gbàléae. ¹³ Gbé pò onà gɛwa mé i gbābɔ azlɛe, a tò Dii kpé gbálèe. Wà ade bɔ Isailiɔ guu, ké wi gbābɔ'i káwàò yáí. A gbálèe mé a kú n a gbásioe.

¹⁴ Tó gbé gá kpéu, yá pò wa díle a musun ke: Gbé pò gè kpépiu n gbé pò kú a guu, aàò gbàléae e gɔɔ sɔpla. ¹⁵ Pò pò da lé'e, wí a né taee gbàléa bɛ. ¹⁶ Tó gbé onà gbé pò wa dè n fèndaowa ge ge ge gɛwa ge mia, àò gbàléae e gɔɔ sɔpla. ¹⁷ Tó gbé gbálè màa, wà zù gbābɔbɔ pò tekú tífudu dā, wi i maa kaè ta guu. ¹⁸ Gbé pò gbàléao ése úa se zɔ ípiwa, i fáe kpéwa n pò pò kú a guu ppii n gbé pò kú weɔ ge gbé pò onà gɛwawa ge gbé pò wa dè ge ge ge mia. ¹⁹ Gbé pò gbàléao i ípi fá gbé pò gbálèwa a gɔɔ àaɔde n a gɔɔ sɔplade zío. I gbābɔ adee a gɔɔ sɔpladepi zí, ade i a pɔkasao pí, i zu'o, i gɔ gbàlesai oosi. ²⁰ Tó gbé gbálè mé i gbābɔ azlɛe, wà ade bɔ a gbé guu, asa à Dii kúkti gbálèe. ²¹ Aàò ikoyápi kúa gɔɔpii. Gbé pò gbābɔ'ipi fá lí a pɔkasao pí. Gbé pò ɔkà gbābɔ'ipiwa àò gbàléae e oosi. ²² Pò pò gbé pò gbàléa ɔkàwà í gbálèe, mé gbé pò ɔkà pòpiwa Ìò gbàléae e oosi.

20

I bɔa gbɛu (Bɔa 17.1-7)

¹ Isailiɔ kà Zini guwaiwau nɔpii mɔ sɛia guu, ɔ a zòle Kadasi. Wekti Miliaù gàu, wà àà vî. ² I kú aa mio, ɔ aa káaa Mɔizi n Aalonaozi. ³ Aa zɔadò Mɔiziwa aa mè: Tó wa gaga yāa n gbé pò gāga Dii aɛɔ, bee sàɔ. ⁴ Bóyāi a mɔwanɔ guwaiwaie beeu ké wà gaga n wá pɔtuooi? ⁵ Bóyāi a wá bóle Egipi a mɔwanɔ guvāie beei? Pòwena ge kaadɛena ge vɛɛbe ge gbɛafu ku lao, mé i kú la wà mio. ⁶ Mɔizi n Aalonao kè bilawa, aa gè kpaaukpe kpɛe aa wùle n gbɛu, ɔ Dii gawi bómá. ⁷ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ⁸ Lípana sé, mpi n n vîi Aalonao à gbépi káaa, i yá'ò gbɛi kee n wáa, i i bɔu. Beewa n yɔ ibóné gbɛu aa mi n n pɔtuoo.

⁹ Mɔizi lípana sè Dii kpéu lá a òewa. ¹⁰ Mɔizi n Aalonao n káaa gbepi pɔleu, ɔ a oné: A ma swágbáadeɔ! Gbɛe bee guu ɔ wá ibɔéa? ¹¹ ɔ Mɔizi ɔsè musu à gbepi lè n a lípanao gɛn pla. I bò maamaa, ɔ aa mî n n pɔtuoo.* ¹² ɔ Dii ò Mɔizie n Aalonao: Lá i ma náaike a ma luake òb Isailiɔne, á gɛrno bɔsu pò mále kpámá guu. ¹³ Wà tɔkpá ípie Meliba í, ké Isailiɔ zɔakáu Diizi yáí, ɔ à a luake òbné.

Edɔũ gia Isailiɔne aa gɛ n n bɔsuo

¹⁴ Mɔizi gbé zì, aa bò Kadasi aa gè Edɔũ kía kii aa mè: N dae Isailiɔ mè n taasi pò wá léɔ dɔ ppii. ¹⁵ Wá deziɔ gè Egipi, ɔ wa gɛgɛ we. Egipi ladáwá n wá deziɔ. ¹⁶ Wa wiilè Diiwa, ɔ a siwanɔ. A Malaika zì à wá bóle Egipi. Tiasa wá kú Kadasi n bɔsu zɔleu. ¹⁷ Wá gba zé wá gɛ n n bɔsuo. Wá pà buaɔ ge vɛɛbuɔlao, wá á bɔ'í mio. Wá bɛ kía zékpa guu. Wá lile ɔplai ge ɔzɛio e wá ge vîò n bɔsuo. ¹⁸ ɔ Edɔũ oné: A e bɔle n wá bɔsuo. Tó a gi, wá bɔ daálè n fèndaœ. ¹⁹ Isailiɔ oné: Wá bɔ n zékpaœ. Tó wa á i mî ge wá pɔtuoo, wá a fiabo. Gɛa

* 19:9 Ebe 9.13 * 20:11 1Kln 10.4

wále weele ado. ²⁰ Edɔ̀ɔ̀ m̀è: A e g̃eɔ. ɔ an z̃l̃g̃ɔ̀ b̀l̃e dasidasi aa mò dair̃le r̃i gb̃aao. ²¹ Lá Edɔ̀ɔ̀ g̃i Isailiɔ̀ne aa g̃e r̃i r̃i b̀suo, ɔ Isailipiɔ̀ p̃aalené.

Aalona gaa

²² Isailiɔ̀ b̀l̃e Kadasi nípii, aa g̃e Oo gb̃e sae ²³ Edɔ̀ɔ̀ b̀suo léu. Wek̃i Dii yá'ou Mɔ̀ziie r̃i Aalonao à m̀è: ²⁴ Aalona a ta a deziɔ̀ kíi tia, a g̃e b̀suo p̃ó mále Isailiɔ̀ gba guuo, ké á gb̃eɔ̀n pla a gi ma yámai Meliba yáí. ²⁵ Aalona r̃i a né Eleazaao se dedeínño Oo gb̃ewa, ²⁶ ní Aalona p̃okasao wolowà, ní da aà né Eleazaae we. We Aalona a gau, i ta a deziɔ̀ kíi.

²⁷ Mɔ̀zi k̃è lá Dii òewa. A d̃de Oo gb̃ewa gb̃épii wáa, ²⁸ à Aalona p̃okasao wolowà, a dà aà né Eleazaae,† ɔ Aalona g̃a gb̃epi musu we. Ké Mɔ̀zi r̃i Eleazaao p̃ila gb̃epiwa, ²⁹ mé Isailiɔ̀ mà Aalona g̃a, ɔ aa aà ge'lanabò g̃oo baakwi.

21

Ziblea Kanaawa Negene

¹ Alade p̃ó kú Negene b̀suo k̃ia á Kanaa gb̃éé. Ké a mà Isailiɔ̀ be Ataliũ zéu, aale m̀ó, ɔ à b̀ò dair̃le r̃i z̃io, à r̃i gb̃eɔ̀ kùkù. ² ɔ Isailiɔ̀ lek̃è Diiwa aa m̀è: Tó n gb̃épiɔ̀ ñaw̃eé wá ɔz̃l̃, wá r̃i w̃éleɔ̀ kaale míomiɔ̀. ³ Dii Isailiɔ̀ yámà, ɔ à Kanaapiɔ̀ kpámá. Aa r̃i kaale r̃i r̃i w̃éleɔ̀ pii, ɔ wá t̃okpà gupie ɔma.*

Mɔgotē mlē

⁴ Ké aa f̃ele Oo gb̃epi sae, aa Isia T̃ẽa zé s̃è, ké aa d̃o Edɔ̀ɔ̀ b̀suzi yáí. ɔ aa f̃u menawa zéu, ⁵ aa Lua r̃i Mɔ̀ziio t̃aae è aa m̀è: Bóyáí a wá bóle Egipi, ké wá gaga guwaiwaiui? P̃blea kuo, í kuo, wá ye bl̃e giae bee g̃iyáí loo. ⁶ ɔ Dii ml̃è p̃ásinaɔ̀ z̃l̃má, aa r̃i soso, ɔ aa g̃aga dasidasi.† ⁷ Bíla mò Mɔ̀zi k̃íi aa m̀è: Wa duunak̃è, asa wa Dii r̃i mpio t̃aae è. Awakpaèw̃eé aà ml̃eɔ̀ k̃éwá. ɔ à awakp̃àèñ. ⁸ Dii òè: Ml̃e pi ñ na líwa ñ péle. Tó ml̃e gb̃é sò mé a gwá, a gao. ⁹ ɔ à ml̃e pí r̃i m̃ogot̃eɔ̀, a na líwa a péle. Tó ml̃e gb̃é sò, mé à m̃ogot̃e ml̃épi gwá, ili gao.‡

Isailiɔ̀ d̃a Edɔ̀ɔ̀ r̃i Mɔabu b̀suzi

¹⁰ Isailiɔ̀ d̃azeu, ɔ aa b̀ookpà Obo. ¹¹ B̃oa Obo aa g̃e b̀ookpà Iye'abaliũ bezia guwaiwaiui Mɔabu b̀suo gukpe oi. ¹² B̃oa we aa g̃e b̀ookpà Zeledi guzul̃e. ¹³ B̃oa we aa b̀ookpà Aano baale, guwaiwai p̃ó kú Amole b̀suo z̃l̃e. Aano pi mé Mɔabu r̃i Amole b̀suo k̃oo ũ. ¹⁴ Ayám̃eto wa ò Dii z̃lkataala guu wá m̀è: Waebu p̃ó kú Sufa b̀suo r̃i Aano swa'onaɔ̀, ¹⁵ r̃i a í báasize p̃ó í g̃e e Aa r̃i Mɔabu b̀suo z̃l̃e.

¹⁶ B̃oa we lo aa g̃e L̃oo, gu p̃ó Dii ò Mɔziie: Bíla k̃aaa, mí í kpámá. ¹⁷ We ɔ Isailiɔ̀ lee bee s̃iu:

L̃oo, ib̃o, wí lesi n yá musu.

¹⁸ D̃oanao l̃oo ỹ́ r̃i r̃i goɔ, wá k̃ia l̃oo b̀ò r̃i r̃i lípanaɔ̀.

B̃oa guwaiwaiui aa g̃e Matana. ¹⁹ Matana gb̃ea Naalieli, Naalieli gb̃ea Bam̃oti.

²⁰ Bam̃oti gb̃ea guzul̃e p̃ó kú Mɔabu b̀suo Pisiga gb̃ep̃oleu b̃oa r̃i guwaiwaiio.

Ziblea S̃i r̃i Oguowa

(Iko 2.26-3.11)

²¹ Isailiɔ̀ gb̃éɔ̀ z̃l̃ Amole k̃í S̃iwa aa m̀è: ²² Wá gba zé wá g̃e r̃i n b̀suo. Wá p̃a buaɔ̀ ge w̃eebuɔ̀lo, wá á l̃oo'í mio. Wá be k̃ia z̃ékpaa guue e wá ge vío n b̀sua.

† 20:28 B̃oa 29.29 * 21:3 Bee mè kaalea. † 21:6 1Kln 10.9 ‡ 21:9 2Kia 18.4, Zaa 3.14

²³ Si5 i n̄ gba zé aa b̄o n̄ a b̄usuoo. A a z̄iḡo k̄aa p̄ii, aa b̄l̄e lé ḡémá guwaiwau. Ké aa k̄a Yaaza, aa z̄ik̄a n̄ Isaili, ²⁴ 5 Isaili n̄ dede n̄ f̄endao, aa n̄ b̄usu s̄imá za Aan̄ e Yabokoi Am̄oni b̄usuu, asa Am̄oni b̄usu z̄l̄epi pás̄e. ²⁵ Isaili Am̄ole w̄éle si p̄ii n̄ Eseb̄o n̄ a z̄ewiāo p̄ii, 5 aa z̄leu. ²⁶ Eseb̄o mé Am̄ole k̄i Si5 m̄ewiā u. Si5 z̄ik̄a ȳaa n̄ M̄abūo k̄ia k̄aauro, 5 à aa b̄usu siw̄a e Aan̄ swai. ²⁷ Aȳam̄eto k̄ēo i me:

A m̄o Eseb̄o,

wà Si5 w̄élepi keke k̄al̄e!

²⁸ Té b̄o Eseb̄o ȳaa,

z̄iḡo b̄o Si5 w̄élepiu,

aa M̄abūo b̄usu m̄ewiāo Aa k̄aal̄e

n̄ Aan̄ mi s̄is̄i gb̄é̄o.

²⁹ Waiyoo M̄abūo!

Kem̄osi gb̄agbanāo, a kaal̄e!

Kem̄osi tò á ḡēo f̄aaa,

à á n̄ēo kp̄a Am̄olēo k̄i Si5wa z̄iz̄o u.

³⁰ ɔ wa n̄ pás̄e,

wa n̄ dede za Eseb̄o e Dib̄o.

Wa n̄ dede e N̄ofa n̄ M̄edebao.

³¹ M̄aa Isaili z̄le Am̄ole b̄usuu. ³² M̄oizi gb̄é̄o z̄i Yaz̄ēe asiigwai, 5 Isaili s̄i n̄ a z̄ewiāo p̄ii, aa Am̄ole p̄o k̄u wēo ȳa.

³³ ɔ Isaili l̄ile aa Basana zé s̄e. ɔ Basana k̄i Ogu ḡémá n̄ a z̄iḡo p̄ii, aa z̄ik̄ar̄n̄o Edelei. ³⁴ Dii ò M̄oizi: Nsu vl̄ak̄ēo, asa ma aa kp̄amae n̄ aa gb̄é̄o n̄ aa b̄usuo p̄ii. K̄ēe lá n̄ k̄e Am̄olēo k̄i Si5 p̄o k̄ia bl̄e Eseb̄ēwa. ³⁵ ɔ aa Ogu d̄e n̄ aa n̄ēo n̄ aa gb̄é̄o p̄ii, baa gb̄é̄o m̄endo i b̄o, 5 aa aa b̄usupi si. 5

22

M̄abūo k̄i Balaki Balaaū s̄isia

¹ Isaili d̄azeu, 5 aa b̄ookp̄a M̄abūo b̄usu s̄eu Yuud̄e baale b̄oaa n̄ Yelikoo.

² Zipoo né Balaki, M̄abūo k̄ia è lá Isaili k̄e Am̄olēne, ³ 5 s̄o k̄e M̄abūōgu, vl̄a n̄ k̄u Isaili dasi ȳái. ⁴ ɔ M̄abūo ò Madīa gb̄ēz̄ōōne: Bil̄ae a p̄o p̄o liaaw̄az̄io ble pīe lán z̄u s̄ēsoawa. ⁵ ɔ Balaki gb̄é̄o z̄i Bēōo né Balaaūwa Petoo, Uflata sae a bē b̄usuu. A mè aa aa s̄isi, aai oè: Buie b̄o Egipi, aa l̄igua p̄ii, aa z̄le ma sae.

⁶ N yá na! M̄o láaiz̄im̄amee, asa an gb̄aa demalae. Wilīo d̄o tó beewa má e z̄iblemá mà n̄ yá b̄usuu la. Má d̄o k̄e gb̄é̄o p̄o n̄ samaa'òè, īo de l̄aaip̄o ùe. Gb̄é̄o p̄o n̄ savai'òè s̄o, īo de l̄aaip̄o ùe.

⁷ M̄abūo n̄ Madīa gb̄ēz̄ōōō d̄azeu, aa m̄asokegba p̄o aa da Balaaūe k̄ia. Ké aa k̄a aa k̄ii, aa yá p̄o Balaki n̄ z̄īo òè. ⁸ A òné: A i la, mí yá p̄o Dii a om̄ēe oé. ɔ M̄abūo kíap̄io ī Balaaū be. ⁹ ɔ Lua b̄o m̄o Balaaūwa à aa là à mè: Dēōn gb̄é̄o p̄o aa kunn̄ēe beēo ùi? ¹⁰ A w̄ewà à mè: Zipoo né Balaki, M̄abūo k̄ia mé n̄ z̄īa. Aa mè ¹¹ buie b̄o Egipi, aa l̄igua p̄ii. ɔ à mè mà m̄o láaiz̄iemá, k̄ē à e z̄iblemá à n̄ yá. ¹² ɔ Lua òè: Nsu ḡér̄n̄o. Nsu savai'oné̄o, asa ma báaad̄ar̄ngu. ¹³ Ké Balaaū f̄ele k̄o, a ò Balaki kíāōne: A ta á b̄usuu, asa Dii ḡi mà ḡēán̄o. ¹⁴ ɔ M̄abūo kíap̄io f̄ele tà Balakiwa aa mè: Balaaū ḡi m̄oiwan̄o.

¹⁵ Balaki èa k̄ia pás̄ēo z̄i l̄o, an dasi n̄ n̄ gawio de gb̄é̄o k̄aāōla. ¹⁶ Ké aa k̄a Balaaū k̄ii aa mè: Zipoo né Balaki mè n̄su to p̄e kpanē m̄oa a k̄īēo, ¹⁷ asa a n̄

kpela maamaae. Lá rí òè píi, a ke. N yá na! Mò láaiizlè gbépiowa. ¹⁸ Ǿ Balaau ò Balaki zlnapione à mè: Baa tó Balaki ánuusu rí vua pò kú a beo kpàa píi, má f5 b5 Dii ma Lua yá kpeo, baa yoo. ¹⁹ A i la gwáa e mà ma l5 yá pò Dii a káflimee. ²⁰ Lua b5 m5wà gwá à mè: Lá gbéeeò mò n sísiie, fele génn5, áma yá pò má o ke ado.

Balaau zaa'ina ya'oa

²¹ Balaau fele koo, à káoye a zaa'inac, 5 à gè rí M5abu kíapi5. ²² Lua p5 pà ké à gè yáí, 5 Dii Malaika zez5è. Balaau di zaa'ina kpe, aà zíkena plaa5 kuaano. ²³ Ké zaa'inapi è Dii Malaika zea zé guu à fenda wò a kúa, 5 à lilè s5u. Balaau aà lè, 5 à èa dàzeu. ²⁴ Dii Malaika gè zè zéwewenau vēebu pò gbè kaa liaaio zānguo. ²⁵ Ké zaa'inapi Dii Malaika è, à nà gbewa, à Balaau gbá l5wà. Ǿ Balaau èa à aà lè l5. ²⁶ Dii Malaika èa gè ae l5, à zè gukpaoolona pò liaakli v5ou. ²⁷ Ké zaa'inapi Dii Malaikapi è, à kùlè rí Balaau5. Ǿ Balaau p5 pà, à aà lè rí goo. ²⁸ Ǿ Dii zaa'inapi gbà lé, à yá'ò Balaauē* à mè: B5 má kè n ma le gēn aa5 k5i? ²⁹ Balaau wèwà à mè: Ké n k5ò'oman5 yáíe. Tó má fēna kúa, d5 ma n de g55. ³⁰ Ǿ zaa'inapi òè: N zaa'ina pò ni5 dikpe g55pii e gbān ma ūo l5? Má kēne maa yāae? A mè: Aawo. ³¹ Ǿ Dii Balaau wé kēè, à aà Malaika è zea zéu à fenda wò a kúa. Ǿ à mipèle toole à kùlèè.

³² Dii Malaika aà là à mè: B5yāi n n zaa'ina lè gēn aa5i? Ma m5 zez5inee, asa rí wāmeee. ³³ Ké zaa'inapi ma e gēn aa5, 5 à lillemee píi. Tó i lillemee yāao, d5 ma n de, ma aà t5. ³⁴ Balaau ò Dii Malaikapie: Ma duunakè, asa mí d5 ké n zez5imeeo. Lá ma gea kēne líe, má ea tae sa. ³⁵ Ǿ Dii Malaika ò Balaauē: Gé rí gbépi, ní yá pò má dan5 o ado. Ǿ Balaau gè rí Balaki kíapi5.

³⁶ Ké Balaki mà Balaau lé m5, 5 à gè daiaale wéle pò kú Aan5 baa, M5abu bùsu z5leu. ³⁷ Ǿ a ò Balaauē: Ké ma gbé5 zì n sísi yāa, b5yāi ni m5o ni? Má f5 mà n kpela noa? ³⁸ Balaau wèwà à mè: Ma m5 sa, áma mà yápii oa zé v5o. Yá pò Lua a damee 5 má o. ³⁹ Ǿ Balaki gè rí Balaau5 Kilia'uzo. ⁴⁰ A sa'ò rí zu5 rí s5o, à a n55 kpà Balaauwa rí kía pò aa ku s5nu5. ⁴¹ Ké gu d5, à Balaau sè gēaano Bam5ti Baalí. Wek5i Balaau Isailio b5o lé èu.

23

Balaau yá séia p5 a è oa

¹ Balaau ò Balaki: Gbagbakti bomee la mēn sopla, ní m5mee rí gáae5 mēn sopla rí sāsao mēn sopla. ² Balaki kè lá Balaau òewa, 5 aa sa'ò rí gáae5 rí sāsao gbagbaktipiowa píi. ³ Ǿ Balaau òè: Ze n sa'oboi. Má gé mà gwa tó Dii a m5 yá'omee, mí yá pò a omee one. Ǿ à gè zè gbè misonawa. ⁴ Lua mò aà lè, 5 Balaau òè: Ma gbagbakti b5 mēn sopla, 5 ma sa'ómá píi rí gáae5 rí sāsao. ⁵ Dii yādàè, 5 à mè: Ea ge rí Balaki le, ní oè màa. ⁶ Ké à èa gè aà lè zea a sa'oboi rí M5abu kíao píi, ⁷ 5 à yá pò á è òné à mè:

M5abu kí Balaki ma sísi Sili bùsuu,
5 ma b5 gukpe gbèss5s5 musu ma m5.
A mè mà b5e Isailio kpe,
mà m5 savai'oe Yak5bu buipione.

⁸ Kpelewa má gbé pò Lua i rí kao5 kai?

Kpelewa má b5 gbé pò Dii i b5 rí kpeoo kpei?

⁹ Za gbè misonaa mále rí e,

* 22:28 2Pic 2.15-16, Yud 11

za gbè̀s̀l̀s̀l̀ musu mále wesínle.

Gbé̀píò kua rídoa,
aa dodoa kɔ́e ní buipáleɔ́e.

¹⁰ Yakɔ́bu buiɔ́ dasi lán úfáawa,
wa fí Isailiɔ́ nao wà ní lé d̄s̄o.

Lua to mà ga a gbé̀ɔ́ gaawa,
mà láa an láaawa.

¹¹ Ǿ Balaki òè: N kè̀mèe kpelewan wei? Ma m̄nnò n̄ ma ibeɔ́o kamee, ɔ́ samaa ní ònèa? ¹² A wèwà à mè: Yá p̄s̄ Dii dà̀mèe ma léu ɔ́ má oo lò?

Balaaú yá plaade p̄s̄ a è oa

¹³ Balaki òè: M̄ wà gé gupálei, gu p̄s̄ níȳ ní eu, ní ní kámèe we, asa an kpèdo ní è, ni ní e píio. ¹⁴ Ǿ à gèaànò gud̄s̄anaɔ́ bua Pisiga gbè musu. A gbagbakli b̄o mèn sopla, ɔ́ à sa'ómá píi ní gáaeo ní s̄asao. ¹⁵ Ǿ Balaaú òè: Zè n sa'oboi la, mí ge Dii le we mà gwa. ¹⁶ Ǿ Dii m̄ à yádàè, ɔ́ a òè: Èa ge n̄ Balaki le, ní oè màa. ¹⁷ Ǿ à èa gè à aà lè zèa a sa'oboi ní M̄abu kíaɔ́. Balaki aà là à mè: Dii mè kpelewa ni?

¹⁸ Ǿ à yá p̄s̄ á è ònè à mè:

Zipoo né Balaki,

swákpa n̄ ma yáma!

¹⁹ Luaá gbè̀nazínae ké aà gbasa eɛtoo,
ìli lèlilè lán gbè̀nazínawao.

Ili yá p̄s̄ á ò k̄eo lé?

Ili zikè lé p̄s̄ á gbè̀wao lé?

²⁰ A òmèe mà samaa'oné.

A báaadàngue, má fí gio.

²¹ Mi yá'iae e Yakɔ́bu buiɔ́wao,

mí yá'ímae e Isailiɔ́wao.

Dii an Lua kúrinò,

Kía kúkua d̄o ní guu.

²² Lua ní bóle Egipi,
aa gbāa ví lán zùsèlewa.

²³ Wa fí p̄da Yakɔ́bu buiɔ́wao,

wa fí àsi bèè kpaaf̄ ní Isailiɔ́o.

Za gbā wao o ní yá musu,

yá p̄s̄ Lua kèn we.

²⁴ Buipi í fèlè lán n̄omusuwa,

í azía se lán gbèaanawa.

Ili wúleo e à ge p̄s̄ kú soò,

e à ge p̄s̄ p̄s̄ a d̄eɔ́ au miò.

²⁵ Balaki òè: Nsu n̄ ní kao. Nsu samaa'oné s̄s̄o. ²⁶ Balaaú òè: Mi onè yá p̄s̄ Dii dà̀mèe ɔ́ má oo lé?

Balaaú yá àaɔ̀de p̄s̄ a è oa

²⁷ Balaki ò Balaaúe: M̄, má gènò gupálei sa. Wiliɔ́ d̄s̄o tó a maa Luae n̄ gbé̀píò kamee we sa. ²⁸ Ǿ Balaki gèaànò Peoo gbè musu b̄oaa ní guwaiwaiio.

²⁹ Balaaú òè: Gbagbakli bomèe la mèn sopla, ní m̄omèe ní gáaeo mèn sopla ní s̄asao mèn sopla. ³⁰ Balaki kè lá a òewa, à sa'ómá ní gáaeo ní s̄asapio.

24

1 Ké Balaau è samaa'oa Isailiɔnɛ kà Diigu, i gé màsokɛi bo, ɔ à aedò guwaiwaiwa. 2 Ké à wezù, ɔ à Isailiɔ è kálea ní buiwa. Lua Nisina diè, 3 ɔ à yá pɔ á è ò à mè:

Beɔɔ né Balaau yán ke,
ma gbé pɔ ma wé zɛa, ma yán ke.
4 Ma gbé pɔ mi Lua yāma, ma yán ke:
Ma Gbāapiide wɛpungu è,
má kúlea, ma wé kɛa.
5 Yakɔbuɔ bòokpaa maa fá!

Isaili zwàakpɛɔ kefeù!
6 Aa kálea lán swadɔɔɔwa,
lán swaluɔwa.
Aa de lán zà lí pɔ Dii bàɔwa,
lán seɔe lí pɔ kú í saɔwa.

7 I ali ní olaɔ pa yeleeɛ,
aali pɔtɔ tɔɔle m̀sedewae.
An kía gbāa aɔ de Agagala,
an kpala a tɔɔɔ.

8 Lua ní bóle Egipi,
aa gbāa ví lán zùsɛlewa.
Aaí zible bui pɔ ibeɛɛsɛrɛnɔɔwa,
aaí ní wáɔ wíwi, aaí ní pápa ní kaɔ.

9 Aaí gae, aaí wúle lán nòɔmusuwa,
dème a fɔ ní vui?*

Lua báaada gbé pɔ aa samaa'onéɔgu,
aà gbé pɔ aa savāi'onéɔ ká.†
10 Balaki pɔ pà Balaauzi, à ɔtona d̀wà à mè: Ma ibeɛɔ kaa yáí ma n sisii, ɔ n samaa'oné gɛn áaɔa? 11 Ta n be g̀ɔɔ. Ma mè yāa má n kpɛlae, ɔ Dii gɛne n aseae.
12 Balaau òè: Má ò gbé pɔ n ní zíaɔnɛe fá! 13 Ma mè, baa tó n ánuɔu ní vua pɔ kú n beo kpāa pii, má bɔ Dii yá kpe má yáke ní maziaoo, a maa ge a vái. Yá pɔ Dii a omɛɛ ɔ má o. 14 Mále tá ma gbéɔ kú sa. Mɔ má onɛ lá gbépiɔ ke n gbéɔnɛ zia.

Balaau yá stiɔde pɔ a è oa

15 ɔ Balaau yá pɔ á è ò à mè:
Beɔɔ né Balaau yán ke,
ma gbé pɔ ma wé zɛa yán ke:
16 Ma gbé pɔ mi Lua yāma, ma yán ke:
Má Lua Musude pɔeá dɔ.
Ma Gbāapiide wɛpungu è,
má kúlea, ma wé kɛa.
17 Mále Isailiɔ e, i ke tia no,
mále ní gwa, a gɔɔ i ka gɛao.
Saana a bɔ Yakɔbu buiɔ guu,
kpalablɛna a bɔ Isailiɔ guu,
i Mɔabuɔ mi wíwi,
i zɔakanapiɔ dɔ fɔfɔ.
18 Eɔɔù bùsu a gɔ aà pɔ ú,

* 24:9 Daa 49.9 † 24:9 Daa 12.3

aà ibeε Sei bùsu a gō aà pō ũ,

Isailiō gbāa iō káfle.

¹⁹ Yakɔbu buie a kiblemá,
a meεwiade pō bōo kaale.

²⁰ Balaau Amaleki buiō è, ɔ à yá pō á è ò à mè:

Amaleki buiō á buiō mideε,
kási aa kaale zia.

²¹ Ké Balaau Keniō è, ɔ à yá pō á è ò à mè:

A kúki gbāa giúgiú,
á sakpe kú gbε musu.

²² N beeo wa á kaaleε,

Asiliō mé aá á kúkú zizɔɔ ũ.

²³ Balaau yá pō á è ò lɔ à mè:

Wàle kō káaa gugbántoo oi,

²⁴ gó'ilenao lé bɔ Sipi búsuu,
aa zible Asiliō ní Ebeluɔwa,
kási ampiō kaale sōε.

²⁵ Balaau fεle tà a be, ɔ Balaki dàzeu sō.

25

Isailiō naakōwa ní Peoo táao

¹ Isailiō ku Sitiū, ɔ aa ná gbásikeawa ní Mɔabu nɔεɔ. ² Aa Isailiō sisi ní táa sa'ou guu, ɔ aa pɔblé aa kùle ní táaɔne.* ³ Maa Isailiō nākōwa ní Baali Peooo, ɔ Dii pɔ pàñzi. ⁴ A ò Mɔizie: Isaili kíaɔ káaa pii, ní ní loo ma ae íatε gbāai, ké ma pɔ e wee Isailiōwa. ⁵ Mɔizi ò Isaili dɔaanaɔne: A baade a gbé pō aa nākōwa ní Baali Peooo dεde.

⁶ Isailie Madiā nɔε sè mòò a be Mɔizi ní Isailiō pii wáa, gɔɔ pō aale ɔɔlɔ kpaaúkpe kpεεle. ⁷ Ké Eleazaa né Fineasi, Aalona tɔŭna è maa, à fεle ní guu à sōna sè, ⁸ à gè gōepizi a kpéu, ɔ à Isaili gōepi zō à ní naaa nípla nípii, gōepi ní nɔepio, ɔ gagyá pō kà Isailiōgu zè. ⁹ Gbé pō gága ní gyāpioɔ gbεɔn òaasɔsɔo lee baasɔo mēndosaie.† (24.000)

¹⁰ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ¹¹ Fineasi mé tò ma pɔ wée Isailiōwa. A zè gí ma yá musu, ɔ a tò ma pɔ wèemá. A yáí mi Isailiō mide ma pɔfεa guuo. ¹² A yáí tò oè ma bàa aɔ kuaànɔ, aà kua iɔ na. ¹³ Aàpi ní a buiō aao de sa'onao ũ gɔɔpiiε, ké à zè gí ma yá musu yáí, ɔ bee tò ma Isailiō kè. ¹⁴ Isaili pō wa dè ní Madiā nɔεopi tón Zimli, Simεɔ buiō uabele Salu néε. ¹⁵ Madiā nɔε pō wa dèpi tón Kɔzebi, Madiāo uabele Zuu néε.

¹⁶ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ¹⁷ A fεle ní Madiā, í ní dεde, ¹⁸ asa aa íbeleséánɔ ní kōnikεáεoe. Aa kōnikéé Peoo yá musu, Madiāo kíae nenɔε Kɔzebi pō wa dè gɔɔ pō gagyá káágu Peoo yá musuε.

26

Isailiō naoa gēn plaade

¹ Gagyāpi gbεa Dii yá'ò Mɔizie ní sa'onkia Aalona né Eleazaao à mè: ² A Isailiō nao uale ní ualeo pii, an gōε pō kà wè bao ge aa dea aa kà zíkkaa.* ³ ɔ Mɔizi ní sa'onkia Eleazaao yá'ò Isailiōne Mɔabu búsu sεu, Yuudε baale bɔaa ní Yelikoo aa mè: ⁴ Wà gōε pō kà wè bao ge aa deao nao, lá Dii ò Mɔiziewa.

* 25:2 Zia 2.14 † 25:9 1Kln 10.8 * 26:2 Nao 1.2

Isailli pɔ̀ b̀ Egipion ke: ⁵ Isailli negɔ̃e s̃́ia Lubeni buion ke: Anɔki buio n̄ Palu buio ⁶ n̄ Ezɔnɔ buio n̄ Kaami buio. ⁷ Lubeni buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee bla n̄ ðaɔo n̄ ðaa ðaɔ̃ n̄ basoolokwioe (43.730). ⁸ Palupi mé Eliabu i, ⁹ ɔ̃ Eliabu Nemueli n̄ Datanio n̄ Abilaɔ̃o i. Datani n̄ Abilaupio mé gb̃é pɔ̀ w̄ n̄ gbea káaau ɔ̃, ɔ̃ aa zɔad̃ Mɔ̃zi n̄ Aalonaowa. Aa ku Kole gb̃é pɔ̀ aa zɔad̃ Diiwaɔ guu b̃e. ¹⁰ ɔ̃ tɔ̃le w̃́aa à n̄ m̃m̃o n̄ Kolepio s̃́anu. Zibeez̃i ɔ̃ t̃e kù àà gb̃éwa gb̃ɛn̄ ðaa do n̄ blakwio, aa g̃aga gb̃é k̃niɔ gbaa laai yáie. ¹¹ N beeo Kole buio i mid̃e.

¹² Sim̃eɔ buion ke daedae: Nemueli buio, Yamini buio, Yak̃e buio, ¹³ Zela buio n̄ Saulu buio. ¹⁴ Sim̃eɔ buion we. Aa gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee bao n̄ plao n̄ ðaa dooe (22.200).

¹⁵ Gada buion ke daedae: Zef̃ɔ buio, Agi buio, Suni buio, ¹⁶ ɔ̃zeni buio, Eli buio, ¹⁷ Aloda buio n̄ Aleli buio. ¹⁸ Gada buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee bla n̄ ðaa pla n̄ basɔoo (40.500).

¹⁹ Yuda néɔ Ee n̄ Onanio g̃aga ỹaa Kanaa b̃usuue. ²⁰ Yuda buion ke daedae: Sela buio, Pelezi buio n̄ Zela buio. ²¹ Pelezi buion Ezɔnɔ buio n̄ Amulu buio ɔ̃. ²² Yuda buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee b̃aaɔkwi n̄ sooloo n̄ ðaa pla n̄ basɔooe (76.500).

²³ Isakaa buion ke daedae: Tola buio n̄ Pua buio ²⁴ n̄ Yasubu buio n̄ Sim̃elɔni buio. ²⁵ Isakaa buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee b̃aaɔ n̄ s̃́iɔo n̄ ðaa do n̄ basɔoo (64.300).

²⁶ Zabulɔni buion ke daedae: S̃el̃edi buion Eloni buio n̄ Yalee buio. ²⁷ Zabulɔni buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee b̃aaɔ n̄ ðaa pla n̄ basɔoo (60.500).

²⁸ Yosefu néɔ Manase n̄ Eflaiũ buion ke daedae: ²⁹ Manase né Makii buio n̄ Makii né Galada buio. ³⁰ Galada buion ke: Yez̃ee buio n̄ Eleki buio ³¹ n̄ Asieli buio n̄ Sikeũ buio ³² n̄ Semida buio n̄ Efee buio. ³³ Efee né Zelofada i neg̃ɔe io, sema nenɔe. An t̃on ke: Mala, Nɔa, ɔ̃gela, Milika, Tiiza. ³⁴ Manase buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee blakwi n̄ plao n̄ ðaa ðaɔ̃ n̄ basɔoo (52.700). ³⁵ Eflaiũ buion ke daedae: Sutela buio n̄ Bek̃ee buio n̄ Taani buio ³⁶ n̄ Sutela né Elani buio. ³⁷ Eflaiũ buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee baakwi n̄ plao n̄ ðaa pla n̄ basɔoo (32.500). Yosefu buion we daedae.

³⁸ B̃eỹam̃ee buion ke daedae: Bela buio n̄ Asebe buio n̄ Ailaũ buio ³⁹ n̄ Sufau buio n̄ Ufaũ buio. ⁴⁰ Bela buion Aada buio n̄ Naamani buio ɔ̃. ⁴¹ B̃eỹam̃ee buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee blasɔo n̄ ðaa ðaɔ̃oe (45.600).

⁴² D̃a buion Suat̃ buio ɔ̃. D̃a buio l̃en we. ⁴³ Suat̃ buio dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee b̃aaɔ n̄ s̃́iɔo n̄ ðaa plaoe (64.400).

⁴⁴ Asee buion ke daedae: Imena buio n̄ Isevi buio n̄ Belia buio. ⁴⁵ Belia buion Ebee buio n̄ Malakie buio ɔ̃. ⁴⁶ Asee nenɔe v̄i l̃, àà t̃on Sela. ⁴⁷ Asee buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee blakwi n̄ ðaɔo n̄ ðaa plaoe (53.400).

⁴⁸ Nefatali buion ke daedae: Yazez̃ buio n̄ Guni buio ⁴⁹ n̄ Yez̃ee buio n̄ Sileũ buio. ⁵⁰ Nefatali buion we. An dasi gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee blasɔo n̄ ðaa plaoe (45.400). ⁵¹ Isailli g̃ɔ̃e pɔ̀ w̃́ à n̄ nao p̃ii gb̃ɛn̄ ðaasɔsɔo lee ðaa ðaɔ̃ n̄ m̃endoo n̄ ðaa ðaɔ̃ n̄ basoolokwio (601.730).

⁵² Dii ya'ò M̃ozie à mè: ⁵³ W̃a b̃usu kpaale buipioñe n̄ pɔ̀ ɔ̃ an dasileu.† ⁵⁴ Bui pɔ̀ a gb̃éɔ dasi t̃ole mé aɔ z̃ɔ, bui pɔ̀ a gb̃éɔ bilao t̃ole aɔ bilao. Bui p̃ii a t̃ole e lá w̃́ à n̄ nao léue. ⁵⁵ Sema w̃́a b̃usu kpaaleñé n̄ gb̃elaaɔ, an baade i kpaalese a dezi bui t̃ɔwa. ⁵⁶ N gb̃elaaɔ ɔ̃ wa b̃usu kpaaleñé, aa dasi ge aa bilaon n̄o.

⁵⁷ Levii pɔ̀ w̃́ à n̄ nao daedaeñ ke: Gees̃ buio n̄ Keata buio n̄ Melali buio. ⁵⁸ Levii buion ke l̃: Libeni buio n̄ Hebl̃ɔ buio n̄ Mali buio n̄ Musi buio n̄ Kole buio.

Keata mé Amlaū ī. ⁵⁹ Amlaū na tón Yokebede, Levii buie. Egipi wà aà īu. Yokebede mé Aalona ní Mɔizio ī ní Amlaū. An dāen Miliaū ū. ⁶⁰ Aalona mé Nadabu ī ní Abiuo ní Eleazaaō ní Itamaao. ⁶¹ Nadabu ní Abiuo gāga gɔɔ pɔ aa mɔ ní tē z̄lloo Dii aee.†

⁶² Levii neḡsē pɔ kà mɔ do ge a dea, ké wà ní nao pii, aa gbēɔn ɔaasɔsɔo lee bao ní ɔaɔoē (23.000). Wi ní dā Isaili bui k̄niɔ nao guuo, asa aai e kpaalesē láríwao.

⁶³ Isaili pɔ Mɔizi ní sa'onkia Eleazaaō ní nao Mɔabu b̄usu s̄eu, Yuudē baale b̄aa ní Yelikooɔn we. ⁶⁴ An gbēe ku gbé pɔ Mɔizi ní sa'onkia Aalonao ní nao Sinai guwaiwaiu yāaɔ guuo. ⁶⁵ Asa Dii òné aa gaga guwaiwaiu wee. Mé i ke Yefūne né Kalēbu ní Nuni né Yozueeō^S b̄aasio, an gbēe i ḡsɔ, baa do.

27

Zelofada n̄enɔɔ túbiblea

¹ Manase bui Efē né Zelofada n̄enɔɔ tón ke: Mala, Nɔa, Ōgela, Milika, Tiiza. Galada t̄únaɔne, Makii s̄íwenaɔne, Manase s̄ɔkpaɔne, Yosefu s̄is̄lɔne. Aame aa mɔ ² zē Mɔizi ní sa'onkia Eleazaaō ní k̄iaō ní bílao ae kpaaukpe kpeele aa mē: ³ Wá mae gā guwaiwaiue. A ku Kole gbé pɔ aa k̄aa aa b̄ò Dii yá k̄pé guuo. A gā azla t̄aae yáie, a neḡsē v̄l s̄o. ⁴ A maa wá mae tó ga a bui guu a neḡsē'isai yáie? Tɔle k̄páwá ní wá mae bedeo s̄anu.

⁵ Mɔizi ní yá s̄è ḡèò Dii k̄í. ⁶ Ō Dii yá'ò Mɔizie à mē: ⁷ Zelofada n̄enɔɔ yá nae. Tɔle k̄pámá ní pɔ ū ní mae bedeo s̄anu an mae kpaale ū. ⁸ Ō Isailiɔne ñ me tó ḡsē ga neḡsē'isai, aà n̄enɔɔ mé ali aà túbible. ⁹ Tó a n̄enɔɔ v̄l s̄o, aà v̄lɔ ní aà d̄auna mé aali ble. ¹⁰ Tó a v̄lɔ ní d̄auna v̄l s̄o, aà mae v̄lɔ ní aà d̄auna mé aali ble. ¹¹ Tó aà mae v̄lɔ ge d̄auna v̄lɔ, aà dae f̄ēē mé ali ble. Bee aɔ de ikoyá ū Isailiɔne, lá má òn̄ewa.

Mɔizi Yozuee dilea a ḡē ū (Iko 31.1-8)

¹² Dii ò Mɔizie: Dede Abaliū gbēe beewa, ní b̄usu pɔ má kpà Isailiɔwa gwa. ¹³ Tó n w̄es̄le, ɔ n̄yɔ ta n dezi k̄í lá n v̄lɔ Aalona t̄awa.* ¹⁴ Asa a gi ma yāmai Zini guwaiwaiue, gɔɔ pɔ Isailiɔ lekpaak̄emaɔ, i luake d̄ɔm̄e ní ae Meliba í pɔ kú Kad̄esi, Zini guwaiwaiu yá musuo.

¹⁵ Mɔizi yá'ò Dii à mē: ¹⁶ Dii Lua pɔ ī w̄eni kpa p̄piiwa gbé dile gb̄epiɔne, ¹⁷ aàō ní yáḡḡɔné, aàɔ daané gea ní suo, ké ní gb̄éɔ su aao de lán sá pɔ d̄ana v̄lɔwao.† ¹⁸ Ō Dii ò Mɔizie: Nuni né Yozuee sé, asa a ma Nis̄l̄na v̄le, ní ɔnawà. ¹⁹ N aà zē sa'onkia Eleazaa ní Isailiɔ pii ae, ní yád̄il̄e ní wáa. ²⁰ N n iko kpawà, ké Isailiɔ pii aao aà yāma, ²¹ ili gé sa'onkia Eleazaa k̄í aà yáḡbeaè ní Uliūo ní Tumiūo.‡ Beewa Yozuee ní Isailiɔ pii aali gé aali su, lá Eleazaa ònéwa.

²² Mɔizi k̄è lá Dii d̄aewa. A Yozuee se zē Eleazaa ní gb̄épiio ae, ²³ ɔ à ɔnawà à yád̄il̄eè lá Dii òn̄ewa.‡

28

Lá gu lé d̄o sa'oa (Bɔa 29.38-46)

‡ 26:61 Lev 10.1-2 § 26:65 Nao 14.29-30 * 27:13 Iko 3.23-27, 32.48-52 † 27:17 1Kia 22.17, Eze 34.5, Mat 9.36 ‡ 27:21 Bɔa 28.30 § 27:23 Iko 31.7

1 Dii ò Mɔizie à mè: 2 Yádile Isailiɔne aali ma gba ble pɔ́ a tékúá gí ì kemee na a gɔɔwa. 3 Oné sa pɔ́ wí a pɔ́ nísí káteu à tékún ke: Lá gu lé dɔ aaliɔ mɔmeé ní sãneɔɔ wɛdona sãasaio mèn pla sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú obɔɔ ũ. 4 Aali sa'o ní a m̀ndoo kɔɔ, m̀ndo oosiele 5 ní pɔ́wenti kiloo do yáalea ní nísí íwa wásawasao litili do. 6 Lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu a pɔ́ tékúá gí ì kemee na, má díle Sinai gbe musun we. 7 Aali v̄ee ka sápiwa litili do zwãakpeu ma imia ũ. 8 Aali a plaade o oosiele ní pɔ́wenti gbao ní v̄ee gbao lán kɔɔ pɔ́wae. Sa pɔ́ wí a pɔ́ nísí káteu a pɔ́ tékúá gí ì kemee nan we.

Kámabogɔɔ sa'oa ní mɔ́ dafu gɔɔ s̄ia pɔ́o

9 Kámabogɔɔzì àli sa'o ní sãsa wɛdona sãasaio mèn plapla ní pɔ́wenti kiloo pla yáalea ní nísio ní a v̄eeo. 10 Kámabogɔɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú obɔɔn we, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oa ní a v̄eeo bàasi.

11 Mɔ́ gɔɔ s̄ia zì p̄ii àli mɔ́m̄e ní gáaenao pla ní sãsakaoo do ní sãsa wɛdonao soplá sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú obɔ sãasaiɔ ũ. 12 Ili pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio kpa gáaena p̄ii miwa, sãsakao pɔ́wenti kiloo plapla, 13 sãneɔɔ s̄i kiloo dodo. Iɔ de sa pɔ́ a pɔ́ tékúá gí ì kemee na ũ. 14 Ili v̄ee kpa gáaena p̄ii miwa litili plapla, sãsakao litili dodo ní k̄niio, sãneɔɔ s̄i litili dodo. Sa pɔ́ wáli a pɔ́ káteu à tékú mɔ́ gɔɔ s̄ia z̄in we mɔ́ ní mɔ́ p̄ii. 15 Bee gb̄ea àli sa'o ní blesanao m̀ndodo duun awakpabɔ ũ, lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí o ní a v̄eeo bàasi.

Ḡeamusu dikpe sa'oa (Lev 23.5-14)

16 Mɔ́ s̄ia gɔɔ ḡeo m̀ndosaide zì àli Ḡeamusu sã demee.* 17 Mɔ́pi gɔɔ ḡode zì líɔ de dikpe ũ. Aliɔ k̄aa so e gɔɔ soplá. 18 Dikpepi gɔɔ s̄ia zì àli k̄aaa à ma sísi. Asuli zle ke z̄ibeezìo. 19 Ali sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oa ní gáaenao pla ní sãsakaoo do ní sãsa wɛdonao soplá, apii iɔ de pɔ́ sãasaiɔ ũ. 20 Ili pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio kpa gáaena p̄ii miwa pɔ́wenti kiloo plapla, 21 sã mèn soplapiɔ s̄i pɔ́wenti kiloo dodo. 22 Ili sa'o ní blesanao m̀ndo lɔ duun awakpabɔ ũ á duunak̄awá yáí. 23 Ili sapiɔ o, sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú lá gu lé dɔ oa bàasi. 24 Iliɔ sa'o màa lá gu lé dɔ e gɔɔ soplá, iɔ de sa pɔ́ a pɔ́ tékúá gí ì kemee na ũ. Aliɔ sapi o lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oa ní a v̄eeo bàasi. 25 Gɔɔ soplade zì àli k̄ k̄aaa à ma sísi. Zì bee ásuli zle keo.

Pateko dikpe sa'oa (Lev 23.15-22)

26 Bua pɔ́ k̄aaɔ dikpegɔɔzì, tó ále mɔ́m̄e ní pɔ́wen dafuo Pateko dikpepi keɔ ũ,† àli k̄ k̄aaa à ma sísi. Z̄ibeezì ásuli zle keo. 27 Ili sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oa ní gáaenao pla ní sãsakaoo do ní sãsa wɛdonao soplá. Apii iɔ de pɔ́ sãasaiɔ ũ. 28 Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ yáalea ní nísio gáaena p̄ii miwa, sãsakao pɔ́ kiloo plapla, 29 sã mèn soplapiɔ s̄i kiloo dodo. 30 Ili sa'o ní blesanao m̀ndo lɔ á duunak̄awá yáí. 31 Aliɔ sapi o lá gu lé dɔ sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú oa ní a pɔ́wenti bàasi, ili o ní pɔ́tuɔ sãasaiɔ ní v̄ee pɔ́ wí kpaoo.

29

K̄aaepea dikpe sa'oa (Lev 23.23-25)

1 Mɔ́ soplade gɔɔ s̄ia zì àli k̄ k̄aaa à ma sísi. Z̄ibeezì ásuli zle keo. Iɔ deé k̄aaepegɔɔ ũ. 2 Ali sa pɔ́ a pɔ́ tékúá gí ì kemee na o ní gáaenao do ní sãsakaoo do

* 28:16 Bɔ́a 12.1-20, Iko 16.1-8 † 28:26 Iko 16.9-12

ń sása wēdonao sopla. Apii ɪ de pɔ́ sáasaɪ ǔ. ³ Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ́ yáalea ń nísio gáaenapi pɔ́ ǔ, sásakao pɔ́ kiloo pla, ⁴ sá mèn soplapɪ sɔ́ kiloo dodo. ⁵ Ili mɔ́ ń blesanao m̀endo ɓ duun awakpabɔ́ ǔ á duunakēawá yáí. ⁶ Aliɔ́ sapɪ ɔ́ mɔ́ dafu sa'oa ń a pɔ́wentio bàasi, lá gu lé dɔ́ sa'oa ń a pɔ́wentio ń a vēeo lá wa dilēwa bàasi.

Duunkēma dikpɛ sa'oa
(Lev 23.26-32)

⁷ Mɔ́ soplade gɔɔ kwide zɪ́ àli kɔ́ káaa à ma sísi, í lēye.* Zlbeezí ásuli zle keo. ⁸ Ali sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gɪ́ ɪ kemɛɛ na o ń gáaenao do ń sásakao do ń sása wēdonao sopla. Apii ɪ de pɔ́ sáasaɪ ǔ. ⁹ Aliɔ́ ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ́ yáalea ń nísio gáaenapi pɔ́ ǔ, sásakao pɔ́ kiloo pla, ¹⁰ sá mèn soplapɪ sɔ́ kiloo dodo. ¹¹ Ili sa'o ń blesanao m̀endo ɓ duun awakpabɔ́ ǔ, duun awakpabɔ́ pɔ́ ɪ á duuna kéwá bàasi, lá gu lé dɔ́ sa pɔ́ wɪ́ a pɔ́ káteu à tékú oa ń a pɔ́wentio ń a vēeo bàasi.

Lakpɛɔa dikpɛ sa'oa
(Lev 23.33-44)

¹² Mɔ́ soplade gɔɔ gēode zɪ́ àli kɔ́ káaa à ma sísi. Zɪ́ bee ásuli zle keo. Ali dikpɛkemɛɛ e gɔɔ sopla. ¹³ Ili sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gɪ́ ɪ kemɛɛ na o ń gáaenao kue'aaɔ́ ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai. Apii ɪ de pɔ́ sáasaɪ ǔ. ¹⁴ Ili ma gba pɔ́wenti kiloo àaɔ́'aaɔ́ yáalea ń nísio gáaena píi miwa, sásakao pɔ́ kiloo plapla, ¹⁵ sá mèn gēo m̀endosaipɪ sɔ́ kiloo dodo. ¹⁶ Ili sa'o ń blesanao m̀endo ɓ duun awakpabɔ́ ǔ, lá gu lé dɔ́ sa pɔ́ wɪ́ a pɔ́ káteu à tékú oa ń a pɔ́wentio ń a vēeo bàasi.

¹⁷⁻¹⁹ Dikpɛ gɔɔ plaade zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao kuepla ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

²⁰⁻²² Dikpɛ gɔɔ àaɔ́de zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao kueɔo ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

²³⁻²⁵ Dikpɛ gɔɔ síiɔ́de zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao kwi ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

²⁶⁻²⁸ Dikpɛ gɔɔ sɔode zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao kēokwi ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

²⁹⁻³¹ Dikpɛ gɔɔ soolode zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao swaaɔ́ ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

³²⁻³⁴ Dikpɛ gɔɔ soplade zɪ́ àli sa'o màa ń gáaenao sopla ń sásakao pla ń sása wēdonao gēo m̀endosai.

³⁵ Dikpɛ gɔɔ swaaɔ́de zɪ́ àli kɔ́ káaa. Zɪ́ bee ásuli zle keo. ³⁶⁻³⁸ Ali sa pɔ́ a pɔ́ tékúa gɪ́ ɪ kemɛɛ na o màa ń gáaenao do ń sásakao do ń sása wēdonao sopla.

³⁹ Sa pɔ́ áliɔ́ oa á dikpɛɔ guun we, á légbáɔa pɔ́ ń á gbaɔ́ ń sa pɔ́ wɪ́ a pɔ́ káteu à tékú ń a pɔ́wentio ń a vēeo ń sáaukpasaá bàasi.

30

Lɛkeɔ Diiwa ń légbáɔawàò

¹ Moizi yá pɔ́ Dii òe sèle síu Isailiɔne píi. ² A ò Isaili bui dɔaanaɔne à mè: Yá pɔ́ Dii òn ke: ³ Tó g̃se lekè Diiwa ge à légbá d̀wàn nò, asu ɓ a kpɛo. Lá à ɓ àa léu, màa a ke píi.*

⁴ Tó nɔɛ mé lekè Diiwa a wéndiagɔɔ, gɔɔ pɔ́ a ku a mae be, ge à légbá d̀wàn nò, ⁵ tó aà mae yápi mà, mé i yáe oèò, lé pɔ́ a kè ge légbá pɔ́ a d̀wàpi a a fiaboɛ.

* 29:7 Lev 16.29-34 * 30:3 Iko 23.21-23, Mat 5.33

6 Ama zǎ pǎ aà mae yápi mà mé à giè, nɔɛpi ɔ aɔ ku a yáu bo. Dii a aà kɛɛ, asa aà mae giè.

7 Tó wéndiaɛ lekè Diiwa ge à yá'ò láasoosai à légbá dǔwà, ɔ à gbása zákè, 8 zǎ pǎ aà zǎ yápi mà mé i yáe oè, nɔɛpi a a fiaboɛ. 9 Ama tó aà zǎ giè za zǎ pǎ à a yámá gǔ, a aà lekɛa ge légbá pǎ a dǔ láasoosai miɛ, Dii i aà kɛ.

10 Tó gyaa ge nɔɛ pǎ wa yá mé lekè Diiwa sɔ, ge à légbá dǔwà, a a fiaboɛ.

11 Tó nɔzǎe lekè Diiwa ge à légbá dǔwà, 12 tó aà zǎ yápi mà mé a nǐle, i giè, lé pǎ a kè ge légbá pǎ a dǔwápi, a a fiaboɛ. 13 Tó aà zǎ yá pǎ a òpi bǎdè zǎ pǎ á mà gǔ, nɔɛpi ɔ aɔ ku a guu bo. Lá aà zǎ a bǎdè, Dii a aà kɛɛ. 14 Tó nɔɛ lekè Diiwa ge à azla kè yǎewa ní legbɛaon lò, aà zǎ a fǐ weì ge a giè. 15 Tó aà zǎ lé yáe oè lá gu lé dɔ, a weì ní lé pǎ a kè Diiwaon we, ge légbá pǎ a dǔwà. A zǎaonɛ, asa zǎ pǎ a mà i yáe oo. 16 Tó gɔɛpi yápi mà, ɔ gbɛzǎ à gbása giè, a yá a wǐ gɔɛpi musɛ.

17 Ikoyá pǎ Dii ò Mɔizie gɔɛ ní a nao yá musu, ge mae ní a né wéndia pǎ kú a bɛo yá musun we.

31

Tɔsia Madiɔwa

1 Dii yá'ò Mɔizie à mè: 2 Tɔ si Madiɔwa Isailionɛ, ní tá n dezi kǐi. 3 ɔ Mɔizi ò gbɛɔnɛ: A gbɛɔ ní gɔkɛboɔ sɛle aa gé Madiɔwa ní zǐo, aai tɔsimá Diie. 4 A gbɛɔ sɛ gbɛɔn ɔaasɔɔɔ bui ní buio, i ní gbáe zíkai. 5 ɔ Isaili bui pii gbɛɔ kpá ɔaasɔɔɔ, ɔ zǐgɔ kè gbɛɔn ɔaasɔɔɔ leɛ kuepla (12.000). 6 Mɔizi ní gbáe zíkai bui ní buio gbɛɔn ɔaasɔɔɔ. Sa'ona Eleazaa né Fineasi gèrǐnɔ, a zwáakpe pǎ kú a kuu pǎ wǐ yá'òo.

7 Aa zíkà ní Madiɔ lá Dii dà Mɔiziewa, aa ní gɔɛɔ dèdɛ pii. 8 Madiá kǐa ku gbɛ pǎ aa ní dɛdɛɔ guu gbɛɔn sɔ, Evi ní Lɛkɛũo ní Zuuo ní Huluo ní Lɛbao. Aa Bɛɔ né Balaau dè b. 9 Aa Madiá nɔɛɔ ní ní néo kùkù, mé aa ní pɔtuɔɔ ní ní pǎ sɛle pii.

10 ɔ aa tɛsɔ an wéleɔwa ní ní bualoũ ní ní kpásao pii. 11 Aa ní pǎ sɛle pii ní zǐzɔ ní pɔtuɔɔ, 12 aa gèd Mɔizi ní sa'ona Eleazaa kǐi ní Isailiɔ pii an bòu Mɔabu búsu sɛu Yuudɛ baale bɔaa ní Yelikoo.

13 Mɔizi ní sa'ona Eleazaa ní Isaili ɔbaanaɔ pii gè dairɛ bòu kpe. 14 ɔ Mɔizi pǎ pǎ zǐgɔ ɔbaana pǎ lé su ní zǐozi, gbɛɔn ɔaasɔɔɔɔ ɔbaanaɔ ní gbɛɔn basɔbasɔɔ ɔbaanaɔ. 15 A ní lá à mè: Bóyáí a nɔɛɔ tòi bɛéi? 16 Ampɔ mé Balaau yámá aa tò Isailiɔ bò Dii kpe Peoo yá musu,* ɔ Dii gagyáká gbɛɔgu. 17 A negɔɔ dɛdɛ pii ní nɔɛ pǎ gɔɛ dɔɔ pii. 18 Nɛnɔɛ pǎ i gɔɛ dɔ yáaɔ sɔ, à tó á pǎ ũ bɛé. 19 A gbɛ pǎ a gbɛdɛɔ ní á gbɛ pǎ a ɔkǎ gewa, à gɔ bòu kpe gɔɔ soplá. A gɔɔ áaɔdɛ ní a gɔɔ soplade zǐo, à gbábɔ ázlaɛ ní á zǐzɔ. 20 A gbábɔ á pɔkasae pii ní pǎ pǎ wa kè ní báaɔ ní blekǎo ní lío pii. 21 ɔ sa'ona Eleazaa ò zǐgɔ pǎ gè zǐlaunɛ: Ikoyá pǎ Dii dà Mɔizien ke: 22 Vua ní ánusuo ní mɔgotɛo ní mɔsio ní mɔpuo ní bɛɔmao 23 ní pǎ pǎ a tɛ fɔɔ pii, à dɔdɔ téa, i gɔ gbálesai. Pǎ pǎ a tɛ fɔɔ sɔ, à mále íu. 24 A á pɔkasapi a gɔɔ áaɔdɛ ní a gɔɔ soplade zǐo, i gɔ gbálesai, i gbasa gɛ bòu.

Pǎ pǎ Isailiɔ si Madiɔwa kpaale

25 Dii ò Mɔizie à mè: 26 Mpi ní sa'onkia Eleazaa ní Isaili uabeleɔ, à gbɛ pǎ aa kú zǐlauɔ nao ní pɔtuɔɔ, 27 i kpaale sáasaa leɛ pla, gbɛ pǎ gè zǐlauɔ leɛ do, gbɛ kǐni pǎ kú bɛɔ leɛ do. 28 Falu bɔmɛ gbɛ pǎ gè zǐlauɔ pǎ guu. Pǎ mɛndo bɔ ma pǎ ũ pǎ

* 31:16 Nao 25.2

mèn òaa pla ní basoo guu, gbēnazína ge zu ge zàa'ína ge sá ge blen nò. ²⁹ Se an pɔɔ guu màa, ní kpá sa'onkia Eleazaawa ma baa ũ. ³⁰ Isaili kɔniɔ pɔɔ sɔ, pɔ mèn blakwi guu pɔ mènɔ, gbēnazína ge zu ge zàa'ína ge sá ge ble ge pɔtuɔ pàlen nò, ní kpá Levii pɔ aai laaidɔ ma zwàakpewaɔwa.

³¹ ɔ Mɔizi ní sa'onkia Eleazaao kè lá Dii ònéwa. ³² Pɔ pɔ zɔkanaɔ sɔmá aa sùòɔn ke: Sá ní bleo òaasɔɔo leɛ òaa àaɔ ní bàaɔkwi ní sɔoo (675.000). ³³ Zuɔ òaasɔɔo leɛ bàaɔkwi ní plao (72.000). ³⁴ Zàa'ínaɔ òaasɔɔo leɛ bàaɔ ní mènɔoo (61.000). ³⁵ Nɔe pɔ aai gɔe dɔ yáaɔ òaasɔɔo leɛ baakwi ní plao (32.000). ³⁶ A guo mé zɔkanaɔ baa ũ, sáɔ ní bleo òaasɔɔo leɛ òaa do ní basoolokwi ní soplao ní òaa pla ní basoo (337.500). ³⁷ A guu wà falubùu Diie òaa àaɔ ní bàaɔkwi ní sɔoo (675). ³⁸ Zuɔ òaasɔɔo leɛ baakwi ní soolooe (36.000). A guu wà falubùu Diie bàaɔkwi ní plao (72). ³⁹ Zàa'ínaɔ òaasɔɔo leɛ baakwi ní òaa pla ní basooe (30.500). A guu wà falubùu Diie bàaɔ ní mènɔoo (61). ⁴⁰ Gbēnazínaɔ òaasɔɔo leɛ gēo ní mènɔooe (16.000). An guu wà falubùu Diie baakwi ní plao. ⁴¹ Mɔizi falupi kpá sa'onkia Eleazaawa Dii baa ũ lá Dii òewa.

⁴² ɔ à a leɛ do dile adoa Isaili kɔniɔ pɔ ũ. ⁴³ Sáɔ ní bleo òaasɔɔo leɛ òaa do ní basoolo ní soplaoe ní òaa pla ní basoo (337.500). ⁴⁴ Zuɔ òaasɔɔo leɛ baakwi ní sooloo (36.000). ⁴⁵ Zàa'ínaɔ òaasɔɔo leɛ baakwi ní òaa pla ní basoo (30.500). ⁴⁶ Gbēnazínaɔ òaasɔɔo leɛ gēo ní mènɔoo (16.000). ⁴⁷ Isaili kɔniɔ baa guu, Mɔizi kè lá Dii òewa. A gbé mènɔo bɔ gbēn blakwiɔ guu, à pɔtuɔ mènɔo bɔ pɔtuɔ blakwiɔ guu, ɔ a kpá Levii pɔ aai laaidɔ Dii zwàakpewaɔwa.

⁴⁸ ɔ gbé pɔ de zɔgɔ gbēn òaasɔɔoɔ òaanaɔ ge zɔgɔ gbēn basoobasɔo òaanaɔ ũ sɔ Mɔizizi ⁴⁹ aa òè: Wápiɔ n zòblenaɔ, wa zɔgɔ pɔ wále wéteɔniɔ nào, gbēe i késá ní guuo. ⁵⁰ Bee yáí wa mɔ ní gbaɔ Diie lákaa wá duunaa aà ae yáí. Baade mɔ ní vua zàbleɔ pɔ á sèlɔ ní gàsɔgbeɔ ní zàɔ ní táanaɔ ní swáliɔ ní ɔneɔ. ⁵¹ ɔ Mɔizi ní sa'onkia Eleazaao pɔ pɔ wa pí ní vuaopiɔ sí. ⁵² Vua pɔ zɔgɔ òaanapiɔ mɔò Diie kà kiloo òaa do kwisai (190). ⁵³ Ké zɔgɔpiɔ pɔpiɔ sèlɔ yáa, aa dile nízia pɔ ũe. ⁵⁴ Ké Mɔizi ní sa'onkia Eleazaao vua pɔpiɔ sí zɔgɔ òaanapiɔwa, aa gèò kpaatɔkpɛu, ké Isailiɔ yá líɔ dɔ Diigu yáí.

32

Isaili buie zɔleɔ Yuudé baale (Iko 3.12-22)

¹ Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ pɔtuɔɔ vɔ dasidasi. Ké aa è Yazee bùsu ní Galada bùsuo á dáðákekli maae, ² ɔ aa gè Mɔizi ní sa'onkia Eleazaao ní Isaili òaanaɔ lè aa òné: ³ Atalo ní Dibɔo ní Yazeeo ní Nimelao ní Esehɔo ní Elealeo ní Sebaɔo ní Neboo ní Beona ⁴ pɔ Dii zɔbléwawéɔ, wélepiɔ bùsu á dáðákekli maae, mé wápiɔ n zòblenaɔ, pɔdeɔn wá ũ. ⁵ Aa èa ò lɔ: Tó n wá wegwá, to bùsue beepi àɔ de wápiɔ n zòblenaɔ pɔ ũ. Nsu to wá bua Yuudéwao.

⁶ ɔ Mɔizi wè Gada buiɔ ní Lubeni buiɔwa à mè: A gbéɔ gé zɔkai, ápiɔ í gɔ laa? ⁷ Bóyáí ále á gbéɔ kúsu kwé buaa Yuudéwa gēa bùsu pɔ Dii kpámáú yá musui? ⁸ Mâa á maeɔ kè Kadesi Baanea gɔɔ pɔ ma ní zɔ bùsu gwagwai. ⁹ Aa gè e Esikoli guzuleu aa bùsupi gwágwa, ɔ aa ní gbéɔ kúsu kwè gēa bùsu pɔ Dii kpámáupi yá musu.* ¹⁰ Zibeezɔ Dii pɔ fɛnzi, à ɔlɛnɛ á mè: ¹¹ Gbé pɔ bɔ Egipi aa kà wè bao ge aa deaɔ, an gbēe a bùsu pɔ ma a legbé Ablahaúe ní Izaakio ní Yakobuo eo.† Aa tɛmazi ní nòsemendoo, ¹² sema Yefúne né Kalɛbu, Kenazi bui ní Nuni

* 32:9 Nao 13.32 † 32:11 Nao 14.29

né Yozueeo bàasio, aame temazi ní nòsemendoo. ¹³ Ɔ Dii pɔ fɛ̀ Isailiozi, a tò aa liaaliaa guwaiwau wè bla e gbé pɔ tàakèɛpiɔ gè mīdèò pīi. ¹⁴ Bui duunkenaɔ, a ea ále á maɔ taaaba, a ea ále Dii pɔfɛlea Isailiozi káfi lo? ¹⁵ Tó a bɔ Dii kpɛɛ, a ea Isailio to guwaiwau pīie, aai kaale we á yáí.

¹⁶ Ɔ aa sò Mɔizizi aa mè: Wá ye wá kaa da wá pɔtuɔɔne la, wí wéleɔ keke kále wá nɛfɛnenaɔne ní ní daɔ. ¹⁷ Wápiɔ sɔ wá wá gɔkeboɔ séle, wí zése ní wá gbé kīniɔ e wá ge kárinɔ ní zɔlekdi. Wá nɛfɛnenaɔ ní ní daɔ iɔ ku wéle bīideɔ guu la būsupidɛɔ yáí. ¹⁸ Mé i ke wá gbéɔ ní būsui è pīi bàasio, wá su bɛo. ¹⁹ Bee kpɛ wá baa aɔ kúrinɔ Yuudɛ baale bo, asa wá wá pɔ e Yuudɛ baa gukpɛ oi lae.

²⁰ Ɔ Mɔizi ònɛ: Tó á yápi ke, à á gɔkeboɔ se à ge zikai Diie, ²¹ á zīgɔɔ bua Yuudɛwa Dii ae pīi, iɔ ku we e Dii gé á ibeɔ būsui siomá pīi. ²² Tó Dii gbāamò būsupiɛ, í gbasa su, būsue bee í gɔ á pɔ ũ ní Dii dɔao, áɔ taae vī Diie ge á gbéɔne bo. ²³ Tó í su kè mào, a duunakè Diieɛ. Aɔ dɔ kè á duunapi a wí á musue. ²⁴ A wéleɔ keke kále á nɛfɛnenaɔne ní ní daɔ, í kaa da á pɔtuɔɔne, í ke lá á ò ní ázia léowa.

²⁵ Ɔ Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ ò Mɔizie: Baa, wápiɔ n zòblenaɔ wá ke lá ní òwa. ²⁶ Wá nɛfɛnenaɔ ní wá nɔɔɔ ní wá sáɔ ní wá zuɔ gɔ Galada wéleɔ guu la pīie. ²⁷ Baa, wápiɔ n zòblenaɔ wápii sɔ wí bua Yuudɛwa wá gé zikai Diie ní wá gɔkeboɔ kúa lá ní òwa.

²⁸ Ɔ Mɔizi yádile sa'onkia Eleazaɛ ní Nuni né Yozueeo ní Isaili bui dɔaanaɔ gbépiɔ yá musu, ²⁹ a ònɛ: Tó Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ buaáɔ Yuudɛwa Dii ae ní ní gɔkeboɔ kúa, mé a gbāamò būsupiɛ, à Galada būsue bee kpámá ní pɔ ũ. ³⁰ Tó aai ní gɔkeboɔ se aa buaáɔ sɔo, Kanaa būsui baa ũ aa bleáɔ.

³¹ Ɔ Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ mè: Wápiɔ n zòblenaɔ, wá ke lá Dii òwae. ³² Wá wá gɔkeboɔ se wá gé Kanaa būsui Dii ae, wá baa iɔ ku Yuudɛ baalaɛ.

³³ Ɔ Mɔizi Amoleɔ kí Siɔ būsui ní kí Ogu būsui pɔ wí me Basanao kpà Gada buiɔ ní Lubeni buiɔ ní Yosefu né Manase bui kīniɔwa, būsupi ní a wéleɔ ní a tɔɔɔ. ³⁴ Gada buiɔ kèke Dibɔ kále wéle bīide ũ ní Ataloo ní Aloeeo ³⁵ ní Atalosofáɔ ní Yazeeo ní Yɔgbao ³⁶ ní Benimelao ní Betalanao. Aa kaa dà ní kpásaɔi. ³⁷ Lubeni buiɔ kèke Esebɔ kále ní Elealeo ní Kiliataiũ ³⁸ ní Nɛboo ní Baali Meonao ní Sibemao. Aa tɔ dafu kpà wéle pɔ aa kèke kálepíɔne. ³⁹ Manase né Makii buiɔ gè lèle Galada būsuiwa, aa sí aa Amole pɔ kú weɔ yá. ⁴⁰ Ɔ Mɔizi Galada būsui kpà Manase né Makii buiɔwa, aa zòleu. ⁴¹ Manase bui Yaii gè lèle Amole kpásaɔwa a sí, ũ aa kpásapi tɔ lile Avoyaii. ⁴² Nɔba gè lèle Kenati ní a bualotɔwa a sí, ũ á azia tɔ kpà wélepiɛ.

33

Isailio bòokpakpaa bɔa Egipi gbɛa

¹ Gua pɔ Isailio bòokpakpau an bɔa Egipi gbɛaɔn ke: Aa taa'ò gāgā, Mɔizi ní Aalonao mé ní dɔaanaɔ ũ. ² Mɔizi ní bòokpakpiɔ tɔ ká láu lá Dii òewa. Ɔn ke: ³ Mò séia gɔɔ gēode zí Gēamusu dikpekea gbɛa Isailio bɔ Lamese ní mio daa ía Egipi wáa pīi, ⁴ gɔɔ pɔ aale ní negɔe séiaɔ vī, asa Dii yákpalekè ní Egipi taaɔe, ũ á Egipi nɛpiɔ dɛde.

⁵ Bɔa Lamese Isailio gè bòokpà Suko. ⁶ Bɔa Suko aa gè bòokpà Etani guwaiwai léwa. ⁷ Bɔa Etani aa èa gè Pi'ailo, Baalizefɔ gukpɛ oi, ũ aa gè bòokpà Midoli sae. ⁸ Bɔa Pi'ailo aa bùa ísiawa gugiũ, ũ aa sí guwaiwau. Ké aa taa'ò Etani guwaiwaiɔ gɔɔ áaɔ, ũ aa bòokpà Mala. ⁹ Bɔa Mala aa gè bòokpà Eliũ.

Wekli nibɔnaɔ kuu mèn kuɛpla ní daminaliɔ mèn baaɔkwí. ¹⁰ Bɔa Eliú aa gè bòokpá Isia Tēa sae. ¹¹ Bɔa Isia Tēa sae, aa gè bòokpá Sini guwawaiú. ¹² Bɔa Sini guwawaiú aa gè bòokpá Dɔfeka. ¹³ Bɔa Dɔfeka aa gè bòokpá Alusu. ¹⁴ Bɔa Alusu aa gè bòokpá Lefidiú. Wekli aa kúau íwa aa mi. ¹⁵ Bɔa Lefidiú aa gè bòokpá Sinai guwawaiú. ¹⁶ Bɔa Sinai guwawaiú aa gè bòokpá Kibelo Ataava. ¹⁷ Bɔa Kibelo Ataava aa gè bòokpá Azelo. ¹⁸ Bɔa Azelo aa gè bòokpá Litema. ¹⁹ Bɔa Litema aa gè bòokpá Limɔ Pelezi. ²⁰ Bɔa Limɔ Pelezi aa gè bòokpá Libena. ²¹ Bɔa Libena aa gè bòokpá Lisa. ²² Bɔa Lisa aa gè bòokpá Keelata. ²³ Bɔa Keelata aa gè bòokpá Sefee gbezi. ²⁴ Bɔa Sefee gbezi aa gè bòokpá Alada. ²⁵ Bɔa Alada aa gè bòokpá Makelo. ²⁶ Bɔa Makelo aa gè bòokpá Taatu. ²⁷ Bɔa Taatu aa gè bòokpá Tela. ²⁸ Bɔa Tela aa gè bòokpá Miteka. ²⁹ Bɔa Miteka aa gè bòokpá Asemɔna. ³⁰ Bɔa Asemɔna aa gè bòokpá Mɔselo. ³¹ Bɔa Mɔselo aa gè bòokpá Beneyaaká. ³² Bɔa Beneyaaká aa gè bòokpá Oo Agigada. ³³ Bɔa Oo Agigada aa gè bòokpá Yɔbata. ³⁴ Bɔa Yɔbata aa gè bòokpá Ablona. ³⁵ Bɔa Ablona aa gè bòokpá Eziɔgebe. ³⁶ Bɔa Eziɔgebe aa gè bòokpá Kadesi, Zini guwawaiú. ³⁷ Bɔa Kadesi aa gè bòokpá Oo gbe sae Eɔɔú búsú léwa. ³⁸ ɔ sa'onkia Aalona dèdè Oo gbewa lá Dii ɔewa. We à gáu Isailiɔ bɔa Egipi wè blade a mɔ ɔode gɔɔ séiazí. ³⁹ Aà wè basoolo ní áaɔode guu ɔ à gá. * ⁴⁰ Alade pɔ kú Negeve búsúu kía pɔ de Kanaa bui ú mà Isailiɔ lé mɔ.

⁴¹ Bɔa Oo gbezi aa gè bòokpá Zalamɔna. ⁴² Bɔa Zalamɔna aa gè bòokpá Puno. ⁴³ Bɔa Puno aa gè bòokpá Obo. ⁴⁴ Bɔa Obo aa gè bòokpá Iye'abaliú, Mɔabu búsú léwa. ⁴⁵ Bɔa Iye'abaliú aa gè bòokpá Dibɔ Gada. ⁴⁶ Bɔa Dibɔ Gada aa gè bòokpá Alemɔ Diblataiú. ⁴⁷ Bɔa Alemɔ Diblataiú aa gè bòokpá Abaliú búsú sɔsɔde Nebo sae. ⁴⁸ Bɔa Abaliú búsú sɔsɔde aa gè bòokpá Mɔabu búsú sɔu Yuudē sae bɔaa ní Yelikoo. ⁴⁹ Aa bòokpá sēpiu za Beyesimɔ e Abeli Sitiú.

Dii Isailiɔ gbaa laai Yuudē baa

⁵⁰ Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu búsú sēpiu à mè: ⁵¹ O Isailiɔne: Tó a bua Yuudēwa a gē Kanaa búsúu, ⁵² à búsúpideɔ yá, í ní tǎa pɔ aa à ñ ní tǎa pɔ aa kásaɔ wíwi, í ní gbagbakiɔ dɛɛle. ⁵³ A búsúpi símá, í zɔleu, asa má kpáwá á pɔ úe. ⁵⁴ A búsúpi kpaalekɔe ní gbelaao daedae. A tɔle zɔɔ kpá á bui pɔ aa dasiɔwa, í tɔle néna kpá á bui pɔ aa dasiɔwa. Tɔle pɔ gbé sè iɔ de ní pɔ ú. A kpaalekɔe daedae. ⁵⁵ Tó i búsúpideɔ yao, gbé pɔ a ní tóɔ zu á wéu lán kɔɔwae, aai gɔ lán lewa á saalou. Aa íadawá búsú pɔ á zɔleupiue, ⁵⁶ mí kéé lá ma zèð mà kenéwa.

34

Kanaa búsú zɔleɔ

¹ Dii yá'ò Mɔizie à mè: ² O Isailiɔne n̄ me, tó a gē Kanaa búsúu mé ále kpaalekɔe, búsúpi zɔleɔn ke: ³ Geɔmidɔkí oi, Zini guwawaiú pɔ pá Eɔɔú búsú léí mé á búsú lé ú. Sea za gukpe oi á búsú lépi a daale Isida Wiside léwae, ⁴ í pá Sóigbebolei ɔzei, í ta Zini guwawaiú, í pá Kadesi Baanea ɔzei, í gē ní Azaa'adaao, í gē Azemɔ. ⁵ Bɔa Azemɔ í pá Egipi zé swai e à ge pe ísiawa. ⁶ Isia zɔɔ pɔ kú be'ae oi mé á búsú lé ú. A búsú lén we be'ae oi.

⁷ Lá á búsú lé aɔ de gubántoo oin ke: Bɔa za ísia zɔɔi, à a iada e Oo gbe sae. ⁸ Bɔa Oo gbe sae, à a iada e Amata bɔle, í gèð Zedada. ⁹ Búsúpi lé a gē ní Ziflonaɔe, í ge pe Azaa'enanawa. Lá á búsú lé aɔ de gubántoo oin we.

* 33:39 Nao 20.22-28

¹⁰ Gukpe oi á á búsu lé iada bɔa Azaa'enana e Sefaũ. ¹¹ Bɔa Sefaũ i gē Libla, Aini gukpe oi, i gē pã Genezaleti Isida gbepɔlei gukpe oi. ¹² Bɔa we i pã Yuudēi, i gē pē Isida Wisidewa. Lá á búsu lé aɔ den we.

¹³ Ǿ Mɔizi yápi díle Isailione á m̀è: A búsupi kpaalekɔ̄e ní gbelaao. * Dii díle á bui léē kēokwi ní k̄nioɔ pɔ̄ ũe, ¹⁴ asa Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ léē doo ní baa è kò uale ní ualeo. ¹⁵ Bui léē pla ní k̄niopiɔ ní baa è Yuudē baa gukpe oi bɔaa ní Yelikoo.

¹⁶ Dii yá'ò Mɔizie á m̀è: ¹⁷ Gb̄é pɔ̄ aa búsu kpaaléé ní gbelaaoɔ tón ke: Sa'onkia Eleazaa ní Nuni né Yozueeo. ¹⁸ Bee gb̄ea í dɔaanaɔ se bui ní buio guu m̀endodo aa d̄r̄ile búsu kpaaléapi guu. ¹⁹ Gb̄é pɔ̄ á ní sépiɔ tón ke:

Yuda buiɔ guu Yefũne né Kalebu.

²⁰ Simeɔ buiɔ guu Amihudu né Semueli.

²¹ B̄eyámee buiɔ guu Kiseloni né Elidada.

²² Dá buiɔ guu Yɔgeli né Buki.

²³ Yosefu né Manase buiɔ guu Efodu né Anieli.

²⁴ Yosefu né Eflaiũ buiɔ guu Sifitá né Kemue.

²⁵ Zabulni buiɔ guu Paanaki né Elizafã.

²⁶ Isakaa buiɔ guu Azã né Paletie.

²⁷ Asee buiɔ guu Selomi né Aihudu.

²⁸ Nefatali buiɔ guu Amihudu né Pedae.

²⁹ Gb̄é pɔ̄ Dii ní díle aa Kanaa búsu kpaale Isailioneɔn we.

35

Levii buiɔ w̄éleɔ

¹ Dii yá'ò Mɔizie Mɔabu búsu s̄eu Yuudē baale bɔaa ní Yelikoo á m̀è: ² O Isailione aa búsu pɔ̄ aa a kpaalese w̄éleɔ kpa Levii buiɔwa, ké aa e wàɔ kú ní guu, aai tɔle pɔ̄ liaa w̄élepisi kpámá ɔ. * ³ W̄élepiso ɔ de ní z̄ɔlekli ũ, mé tɔle pɔ̄ kú w̄élepiso saeɔ ɔ de ní zuɔ ní ní sã ní ní pɔtuo páleɔ kúkli ũ píi. ⁴ Tɔle pɔ̄ liaa w̄élepisi yáasa í ka ḡãrsuu ðaa sɔo. ⁵ A ba ȳɔ w̄énkpe gukpe oi kiloo do, í ȳɔ ḡeɔmid̄kli oi kiloo do, í ȳɔ be'ae oi kiloo do, í ȳɔ ḡugb̄antoo oi kiloo do á p̄e píi, w̄éle ɔ ku guoguo, tɔle pɔ̄ liaai s̄ɔ ɔ de w̄éledeɔ dáðákekli ũ.

⁶ W̄éle pɔ̄ á kpá Levii buiɔwapiɔ guu, a m̀en soolo ɔ de misiw̄éleɔ ũ. Tó gb̄é gb̄èdè, líi bàale ta w̄élepiso dou. An w̄éle k̄nioɔ ɔ bla ní plao. ⁷ W̄éle m̀en blakwi plasai ɔ á kpámá, w̄éle píi ní a tɔleɔ liaai. ⁸ Lá á buiɔ tɔle e léu, a guu ɔ aa w̄élepiso kpa Levii buiɔwa. Bui pɔ̄ w̄éle v̄l dasi aa kpa dasi, bui pɔ̄ w̄éle v̄l bílao aa kpa bílao.

Misiw̄éleɔ

(Iko 19.1-13, Yoz 20.1-9)

⁹ Dii yá'ò Mɔizie á m̀è: ¹⁰ O Isailione n̄ me, tó a bua Yuudēwa a ḡe Kanaa búsuu, ¹¹ á w̄éleɔ díle á misiw̄éleɔ ũ. Tó kai mé m̀ò, ɔ gb̄é gb̄èdè, ade lí bàale ta we. ¹² W̄élepi ɔ deé misiw̄éleɔ ũ, ké gb̄èdena e bàasi aá dae pɔ̄ a tosiw̄ae á tau. Tó a k̄è màa, a gao, sema wà yákpalek̄èaàno bàasio. ¹³ W̄éle m̀en soolo pɔ̄ á kpá Levii buiɔwa á misiw̄éleɔ ũ, ¹⁴ m̀en aaɔ ɔ ku Yuudē baala, m̀en aaɔ ɔ ku baale Kanaa búsuu. ¹⁵ Tó kai mé m̀ò, ɔ gb̄é gb̄èdè, ade lí bàale tau. W̄éle m̀en soolopio ɔ de misikdi ũ á Isailione ní ð̄m̄o ge nibo pɔ̄ kúánaɔ.

* 34:13 Yoz 14.2 * 35:2 Yoz 21.1-42

16 Tó gbé gbé lè ní mọ́o a dè, ade á gbēdenaɛ. Sema wà ade de s̄. 17 Tó gbé gbe k̄uá mé à gbé lèò a dè, gbēdenan aà ũ, sema wà aà de s̄. 18 Tó lí a k̄uá mé à gbé lèò a dè, gbēdenan aà ũ, sema wà aà de. 19 Daɛ p̄s a t̄osiwà mé ali gbé p̄s gbēd̄epi de, tó à kp̄aauaàn̄. 20 Tó gbé gbé kp̄akpa, ÷ à ɔz̄aazi, ge à aà p̄a ní p̄s̄o, ké a zaaàgu yáí, a dè, 21 ge tó à aà lè ní ɔk̄uò a dè lí p̄s a s̄eaàn̄ yáí, gbēdenan aà ũ, sema wà aà de. Daɛ p̄s a t̄osiwà mé a aà de, tó à kp̄aauaàn̄.

22 Tó i aà kp̄akpa s̄s̄o, ÷ à ɔz̄aazi, ge à aà p̄a ní p̄s̄o k̄ándo íiseaaàn̄ sai, 23 ge i aà eo, ÷ gbe síwà à ḡà, lá i íbeles̄eaàn̄oɛ, mé àle w̄eɛle à aà ke'lao, 24 wa yáḡḡḡ gbēdenapi ní daɛ p̄s a t̄osiw̄aɛ ikoyáɛ beɛɔ musuɛ. 25 Wi gbēdenapi si daɛ p̄s a t̄osiw̄awa, aai aà gbaɛ misiw̄eɛle p̄s à baalè tau yāa guu, i ku w̄eɛpiu e sa'onkia p̄s wa d̄ile gé gaò. 26 Tó gbēdenapi k̄ese su v̄i w̄eɛpi léa, 27 mé daɛ p̄s a t̄osiw̄api kp̄aauaàn̄, a ku misiw̄eɛpi guuo, aà aà de, aɔ tàae v̄i aà d̄ea guuo. 28 Sema gbēdenapi aà ku misiw̄eɛpiu e sa'onkia ge gaò. Sa'onkiapi gaa gbea ÷ a gbasaa ta a be. 29 Gu p̄s á kúu píi e á buiwa, aɔ ikoyápi k̄uá.

30 Gbēde a yá guu, wa gbēde a de gbé seeladeke yá musu, ama ásu gbēde gbé m̄endo seeladeke yáio.† 31 Asu to gbēde a p̄s k̄u wà de azia boo, sema wà aà de. 32 Tó sa'onkia i ga gl̄ao, ásu s̄asi gbé p̄s baasi tà misiw̄eɛluwa à aà gba zé aà ta a beo. 33 Asu to b̄usu p̄s á kuu gb̄aleo. Gbēde a mé i b̄usu gb̄ale. Wa f̄s̄ gbáb̄o b̄usu p̄s wà gbēd̄eueo, mé i ke wà gbé p̄s gbépi dè de baasio. 34 Asu to b̄usu p̄s á kuu, mé map̄i s̄s̄ m̄áo kuu gb̄aleo, asa má Dii má kú á Isailiɔ guue.

36

Zelofada nen̄ɔɔ t̄oɔle

1 Galada buiɔ uabeleɔ m̄ò M̄oizi kíi. Galadapiá Makii n̄ée, Manase t̄uinaɛ, Yosefu buiɛ. ɔ aà ò M̄oiziɛ ní Isaili bui d̄baanaɔ 2 aa m̄è: Baa, ké Dii òne ñ b̄usu kpaale Isailiɔne ní gb̄elaaɔ, a òne ñ wà gbēdo Zelofada t̄oɔle kpá aà nen̄ɔɔwa.*

3 Tó nen̄ɔɔpiɔ z̄akè ní Isaili buip̄aleɔ, wa ní t̄oɔle sí wà buiɔwa wà k̄áfi bui p̄s aa z̄akèr̄n̄oɔne, t̄oɔle p̄s wa kp̄awá ní gb̄elaaɔ i lao. 4 Tó Kuu'w̄e† k̄a s̄s̄, wa ní t̄oɔle sí kpaale p̄s wà deziɔ s̄e guue, wi k̄áfi bui p̄s aa z̄akèr̄n̄oɔne.

5 ɔ M̄oizi yá p̄s Dii òe d̄ile Isailiɔne à m̄è: Yosefu buip̄i yá naɛ. 6 Yá p̄s Dii d̄ile Zelofada nen̄ɔɔ yá musun ke: A m̄è nen̄ɔɔpiɔ z̄akè ní ḡp̄s k̄éné maaɔ, ama ḡp̄s p̄s aa z̄akèò, sema aao de ní dezi káau Manase buiɔ ũ. 7 T̄oɔle p̄s Isailiɔ v̄i ní buiwaɔ su ḡe k̄s̄ p̄s̄uo. Isaili píi ze ní a dezi káau t̄oɔle p̄s á è t̄ubi ũo. 8 Isaili buiɔ guu, sema n̄oɔ p̄s t̄oɔle v̄i t̄ubi ũ z̄akè ní ḡp̄s de a dezi káau bui ũo. Beewa Isaili píi a ḡs̄ t̄oɔle p̄s wà kpaalè a deziɔne v̄i. 9 Isaili buiɔ t̄oɔle su ḡk̄s̄uo. Isaili bui píi ze ní t̄oɔle p̄s á è kpaale guuo.

10 ɔ Zelofada nen̄ɔɔ k̄è lá Dii ò M̄oiziɛwa. 11 Mala ní Tiizao ní ḡgelao ní Milikao ní N̄sao z̄akè ní ñ des̄é n̄é. 12 Aa z̄akè ní Yosefu né Manase buiɔ, ÷ t̄oɔle p̄s wà kpaal̄en̄é ḡi de ní dezi káau buiɔ p̄s ũ. 13 Ikoyá ñ yá d̄ilea p̄s Dii dá M̄oiziɛ a d̄ile Isailiɔneɔn we ḡo p̄s aa ku M̄abu b̄usu s̄ēu Yuud̄e baale b̄oaa ní Yelikoo.

IKOYA Mɔizi lá sode Yá pɔ́ kú láe bee guu

Naokea lá láakli Isailio kaa búsu pɔ́ Lua à a legbènè zòleu yá'òwēe. Ikoyá lá té Naokea lápizi, 5 Mɔizi yá mèn àaɔ pɔ́ a ò Isailione kuu (1.1-4.43, 4.44-28.68, 28.69-30.20). Mɔizi yá pɔ́ Lua kè Isailione ní lá a yerizio dɔ́ngu, lá aà bàa kúrto, à d̄baané guwaiwau wè bla, à òliarizi, à ní bɔ́ ní ibeɛɔ ɔʒl, 5 à a ikoyá d̄ilené, à yáɔ legbènè. I ke yázi pɔ́ kè lá káau guu 5 à èa lé d̄ngu bo, àle waasokené ní n̄semendoo, àle o a gb̄eɔne aa d̄s ké Luaá náaidee, aai gb̄ékpaaaàno zé sé, asa Lua slandee. A mè: Isailio, à swákpa. Dii wá Lua mé Dii m̄ndona ũ. Aɔ ye Dii á Luazi ní n̄semendoo teaisai á gb̄aa pua léu. (6.4-5) Mat 22.37 gwa bo. D̄ɔpɔ́ yá 5 Isailio Ì lousisia daalèò lá gu lé d̄o.

Lɛ pɔ́ Mɔizi Lua táasilèò ku lápi láakli (32). Bee gb̄ea Mɔizi sa'olekè Isaili buione (33). Lɛɛ 31 guu wá Yozuee d̄ile Mɔizi ḡe ũ ké aà d̄baa Isailione búsu pɔ́ Lua a legbènè guu. Lɛɛ 34 anabi Mɔizi gaa yá'ò.

Gb̄é pɔ́ aale lápi kyoke gb̄aó ní gb̄é pɔ́ aa kè yáaɔ, ikoyá lápi lé d̄ngu ké Luapi mé ní Suabana ũ, an bona ũ. Tó gb̄éɔ Lua yá k̄ua mé aa aà náai v̄l ḡɔɔpii gupiiu yápii guu, bee a b̄oa maa pɔ́ gb̄enazina Ì w̄eɛɛ iné.

Mɔizi ya'oa Isailione Mɔabu búsuu

¹ Yá pɔ́ Mɔizi ò Isailione guwaiwau Yuud̄e baalen ke. A ku Alaba s̄eu b̄oa ní Sufaoe, Palana z̄anguo ní Tofelio ní Libenao ní Azeloo ní Dizaabuo. ² B̄oa Olebu gea Kadesi Baanea ní Sei gb̄e z̄éò á tá ḡɔɔ kuɛdoe. ³ B̄oa Egipi wè blade guu, a m̄o kuɛdode ḡɔɔ s̄éia z̄l Mɔizi yá pɔ́ Dii dàe Isailio yá musu ònè pii. ⁴ Bee kè aà z̄iblea Am̄leo kí Siɔ pɔ́ kpalablè Ès̄eb̄5 gb̄ea ní Basana kí Ogu pɔ́ kpalablè Asalo ní Èdeleioe.* ⁵ Mɔizi f̄ele ikoyáe bee pílokè Mɔabu búsuu Yuud̄e baale à mè: ⁶ Dii wá Lua yá'òwēe Olebu à mè, wa ḡéḡé gb̄epi sae. ⁷ Wá fele dazeu wá mip̄e Am̄leo búsu s̄l̄s̄idewa ní gb̄é pɔ́ kú Alaba s̄eu ní gus̄l̄s̄idewo ní gusalaladeɔ ní Neḡev̄edeɔ ní ísialedeɔ. A mè wá gé Kanaa búsuu ní Libá búsuu e swa z̄ɔɔ Uflatai. ⁸ A mè a búsupi k̄ale wá ae, wá ge sí, búsu pɔ́ a a legb̄é wá dezioe Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakubuo a mè á kpámá, i ḡ ní buione ní kpe.

Mɔizi yaḡɔḡɔn̄aɔ d̄ilea (B̄oa 18.13-27)

⁹ Ḡɔɔ bee má òé má f̄ɔ máò á sea lán asowa mado bo. ¹⁰ Dii á Lua tò a dasikù, á dasi k̄a saanaɔwa sa. ¹¹ Dii á dezio Lua ea to à dasikù lɛɛ ɔaa s̄o, i báadaágu lá à a legb̄èewa. ¹² Máme máò á sea lán asowa, máò á yáḡɔḡɔé madoa? ¹³ A ɔn̄oɔa sé á guu bui ní buio, gb̄é pɔ́ wa ní d̄s laaide ũ, mí ní dile á d̄baanao ũ.

¹⁴ ɔ á wèa à mè, yá pɔ́ má ò wá kepi maae. ¹⁵ ɔ ma á bui d̄baanao s̄e, ɔn̄oɔa pɔ́ wa ní d̄s laaide ũ, ma ní d̄ilé á buio yáḡɔḡɔn̄aɔ ũ. Gb̄eɔ Ì gb̄eɔn̄ baas̄ɔɔo d̄baanao ũ, gb̄eɔ s̄s gb̄eɔn̄ bas̄oobas̄o, gb̄eɔ gb̄eɔn̄ blakwikwi, gb̄eɔ gb̄eɔn̄ kwikwi. ¹⁶ Ḡɔɔbeezi ma yádile yáḡɔḡɔn̄apioe ma mè: Ali yá pɔ́ á gb̄éɔ m̄owá ma, Ìli yáḡɔḡɔné a z̄éwa, gb̄é ní a gb̄édeeo ge ní b̄òm̄oon nò. ¹⁷ Asuli gb̄eɔ wegwa yákpaleuo. Ali yáma gb̄é yáfuná ní gb̄é gb̄iaowa s̄aasaa. Asuli v̄lake gb̄eɔ w̄eɛo,

* 1:4 Nao 21.21-35

asa yákpalekaá Lua yáe. Tó yáe kèè zì'ù, àli mɔoa, mí wétei. ¹⁸ Gɔɔ bee ma yá pɔ á kɛɔ dílé píi.

Asiigwanaɔ zla
(Nao 13.1-33)

¹⁹ Bɔa Olebu wa dazeu, wa guwaiwai zɔɔ pási pɔ á dɔpi baa ví. Wa mipè Amɔle bùsu sɔ̀sɔ̀dewa, lá Dii wá Lua òwɛ̀ewa, ɔ wa ka Kadesi Baanea. ²⁰ ɔ má òé ma mè: A ka Amɔle bùsu sɔ̀sɔ̀de pɔ Dii wá Lua lé kpáwáu. ²¹ A bùsu pɔ Dii á Lua kpáwápi gwa á ae. A ge sí lá Dii á deziɔ Luapi díléewa. Asu to vía á kúo. Asu bílikɛo. ²² ɔ ápii a mɔ ma le, a mè wá gbéɔ zì, aai gé bùsupi gwagwaiwɛe. Tó aa sù, aai zé pɔ wá sé ní wéle pɔ wá káuɔ owɛe. ²³ Yápi kèmeɛ maa, ɔ ma gbéɔn kueplaɔ sè á guu bui ní buio mɛ̀ndodo. ²⁴ Ké aa gè, aa dède gusɔ̀sɔ̀dewa, ɔ aa ká Esikoli guzulɛu aa gwágwa. ²⁵ ɔ aa sùwɛe ní bùsupi libeɔ, aa bùsupi yá sèle aa sɔ̀wɛe aa mè bùsu pɔ Dii wá Lua lé kpáwápiá bùsu maae.

²⁶ Kási á ye gea weio, ɔ a gi Dii á Lua yámai. ²⁷ A yá kútèkàka á kpéɔ guu, a mè Dii zawágue, ɔ á wá bóle Egipi ké á e wá na Amɔleɔne ní ɔzì aa wá dède. ²⁸ A mè má á táu sai? A gbéɔ tò á kúsu kwè, aa mè bùsupi gbéɔ gbàa deála, mé an gbàa ea deála lɔ. An wéleɔ zɔɔ, a bíiɔ zò Luawae. Aa mè wá Anaki buio è we lɔ. ²⁹ ɔ má òé, ásu to sɔ̀ kéáguo, ásu víakenéo. ³⁰ Dii á Lua dɔ́aaé, ɔme a zikaé lá a káé Egipi ní guwaiwaiuo á wé èwa. ³¹ A è we lá Dii á Lua á zɔ́a a gáu, lá mae lɔ a né zɔ́a a gáuwa. A zekèleáno píi e a ge kaɔ gue beeu. ³² Gia ní beeo i Dii á Lua náaikeo.† ³³ A dɔ́aaé zé guu, à bɔ̀okpakli kèkéé. A dɔ́aaé té guu gwá, ké á zé pɔ áli sé ɔ́ɔé. Fãane sɔ̀ à dɔ́aaé telu guu.

Dii Isaili swágagaa
(Nao 14.20-45)

³⁴ Ké Dii yá pɔ á ò mà, aa pɔ fè, ɔ á legbè à mè: ³⁵ Bílae bee gbèe a wesi bùsu maa pɔ má ò má kpá an deziɔwaleo, ³⁶ mé i ke Yefùne né Kalebu bàasio. ɔme a wesi. Má tɔ́le pɔ áa gbá pèleu kpawae, aapi ní a néo, ké a temazi ní nòsemendoo yáí. ³⁷ Dii pɔ pámazi á yáí lɔ, ɔ á mè mapi sɔ̀ má gé bùsupiuo. ³⁸ Ma dɔ̀nlede Nuni né Yozuee mé a gèu. Dii mè má áa gba sɔ̀, asa ɔme a bùsupi na Isailiɔne ní ɔzì. ³⁹ ɔ Dii èa òé à mè á néfɛ̀nena pɔ a mè wá ní kúkú zìzɔ̀ ɔ̀ɔ, á né pɔ aa vái dɔ̀kɔe ní maaɔ glaopiɔ, aame aa gèu, í kpámá, aai gɔ̀ ví. ⁴⁰ Apiɔ sɔ̀, Dii òé à ea Isia Tèa zé sé guwaiwaiu.

⁴¹ ɔ á wèa a mè a duunakè Diie, á gé zikai sae lá Dii á Lua òéwa. ɔ á baade a gɔ̀keɔɔ dɔ̀ à pi, ále e bùsu sɔ̀sɔ̀de kúaáfaai. ⁴² ɔ Dii òmeɛ má oé ásu gé zìpi káio, ké á wèleɔ su ziblewáɔ yáí, asa à mè áo kúanɔ. ⁴³ ɔ má òé, a gi mai, a pã Dii yáa. A wala guu ɔ a ge dède bùsu sɔ̀sɔ̀depiwa. ⁴⁴ ɔ Amɔle pɔ kú weɔ bɔ̀ dáále aa á yá lán zɔ̀ gbèyaawa. Aa ziblewá za Sei e ɔ́oma. ⁴⁵ Ké a su, a ɔ̀ɔ̀l Diie, ɔ á gɔ̀wáseíazi. ⁴⁶ ɔ a gɔ̀ɔplakè Kadesi, wekí a gɔ̀ɔ gágau.

2

Isaili liaaliaaa guwaiwaiu

¹ Wa ea wa Isia Tèa zé sè guwaiwaiu,* lá Dii òwɛ̀ewa, ɔ wa liaaliaa Sei bùsu sɔ̀sɔ̀deu gɔ̀ɔpla. ² ɔ Dii òmeɛ à mè, ³ wá liaaliaaa gusɔ̀sɔ̀depiu mò. Wá ea gé gugbántoo oi sa. ⁴ A mè má oé ále bóle ní á dae Esau buio Sei bùsuɔe.† Aa víakéé, ní beeo à laika maamaa, ⁵ ásu ní léwɛo, asa Dii á ní bùsu saaloe kpáwáo, baa

kèse do, asa à Sei bùsu sìsìde kpà Esau buiɔwae, 5 aa gò vɪ. ⁶ Dii mè à ble lúmá, í ble. Baa íe, à lú, í mi. ⁷ Dii á Lua báaadà zɪ pɔ á kèu pii, mé à wɛtèázi guwaiwai zɔɔe bee baa vía guu. Dii á Lua kúánɔ a wè blan ke, pɔe í késáwáo. ⁸ Ɔ wa do wá dae Esau buiɔ Sei bùsuzi. Bɔa Elata ní Eziɔgebeseo wa lile, wa Alaba sɛ zé sɛ, 5 wa Mɔabu guwaiwai zé sɛ.

⁹ Dii òmɛɛ wásu íbeleɛe ní Mɔabu wá ní lɛwe wá zíkárɔnɔ, asa a ní bùsu saaloe kpáwá wá pɔ úo. A bùsupi kpà Lotu buipiɔwa, à gò ní pɔ úe.† ¹⁰ Bùsupi guu 5 Ëmi buiɔ ku yáa. Aa gbáa mé aa dasi. An gbáa kà Anaki buiɔwa. ¹¹ Wí ní dile Lefai buiɔ ú lán Anaki buiɔwae, áma Mɔabu í oné Ëmiɔe. ¹² Oliɔ ku Sei yáae, 5 Esau buiɔ mò wa simá aa ní dede, 5 aa zòle ní gbɛu, lá Isailio kè bùsu pɔ Dii kpámá aa gò víɛwa.

¹³ Dii òwɛɛ wá bua Zelediwa, 5 wa buawá. ¹⁴ Za gɔɔ pɔ wa bɔ Kadesi Baanea e wa ge bua Zelediwa, wè bla plasai gè. Gbé pɔ aa kà zíkaa yáaɔ gága pii, lá Dii ònɛwa.§ ¹⁵ Dii mé ɔtòlemá e à gè ní kaale míɔmíɔ.

¹⁶ Ké á gbé pɔ aa kà zíkaa yáapiɔ gága pii, ¹⁷ 5 Dii yá'òmɛɛ à mè, ¹⁸ wá bua Mɔabu bùsu pɔ wí me Aa bùsu léwa sa. ¹⁹ Tó wa mɔ Amɔniɔ lè, wásu íbeleɛeɔnɔ wá ní léweo, asa á ní bùsu saaloe kpáwáo. A kpà Lotu buipiɔwa à gò ní pɔ úe.*

²⁰ Wá bùsupi dile Lefaiɔ pɔ ú lɛ, asa aa ku we yáae. Amɔniɔ í oné Zauzumio. ²¹ Buipiɔ gbáa mé aa dasi, an gbáa kà Anaki buiɔwa. Dii mé ní kaale Amɔniɔne, 5 aa ní bùsu sí, aa zòle ní gbɛu. ²² Maa Dii kè Esau buiɔne Sei lɔ. A Oliɔ káalené, 5 aa ní bùsu sí aa zòle ní gbɛu e ní a gbáa. ²³ Avii pɔ aa wéle kálekale e za Gazao sɔ, Keletiɔ bɔ Keleti aa mò ní kaale, 5 aa zòle ní gbɛu.

²⁴ Dii mè wá dazeu wá bua Aanɔwa. A mè a Esebɔ kí Siɔ, Amɔle bui nàwɛɛ wá ɔzle ní aà bùsuo. A mè wá fele ze ní aà bùsu siao, í felewá ní zlo. ²⁵ Sea za gbá á tó vía dúnia buiɔ kú pii, sɔ í kérngu á yáí. Tó aa á bao mà, aa sòdeedeke, gili í gérngu á yáí.

Ziblea Esebɔ kí Siɔwa (Nao 21.21-30)

²⁶ Kua Kedemo guwaiwai ma gbéɔ zɪ Esebɔ kí Siɔwa ní aafia yáo, ma mè ²⁷ aà wá gba zé wá pà a bùsua. Zékpaa wáa beu, wá lile oplaaí ge ɔɔeio. ²⁸ Ma mè aà ble yíawá wá ble, aà í yíawá wá mi, wí flaboè ní ánusuo. Aà to wá pà a bùsua kèse lé. ²⁹ Má òè Esau buiɔ wá gbá zé Sei, mé Mɔabu wá gbá zé Aa, 5 wále gé buai Yuudéwa e bùsu pɔ Dii wá Lua lé kpáwáu. ³⁰ Ɔ Esebɔ kí Siɔ í wá gba zé wá pà a bùsua, asa Dii á Lua aà swáfèè, 5 à fèe, ké á e à aà naé á ɔzɪ, lá a de gbáewa. ³¹ Ɔ Dii òmɛɛ mà gwa lá ále Siɔ ní a bùsuo nàwɛɛ wá ɔzɪ. A mè wá fele wá aà bùsupi sí, í gɔ wá pɔ ú. ³² Siɔ ní a gbéɔ bɔle dáwále ní zlo Yaaza. ³³ Dii wá Lua aà kpáwá, 5 wá aà dè ní a néɔ ní a gbéɔ pii. ³⁴ Gɔɔ bee 5 wa aà wéleɔ sí pii, wa wélepiɔ gɔeɔ ní nɔeɔ ní néɔ dède pii. Wí gbèe to béeo. ³⁵ Ɔ wa ní pɔtuɔɔ náaa, wa wéle pɔ wá sipiɔ pɔɔ sèle wá pɔ ú. ³⁶ Sea za Aloe wéleu Aanɔ baa ní mɛɛwia pɔ kú guzulepiuo e Galada, wéle ku a gbáa dewálo. Dii wá Lua ní nàwɛɛ wá ɔzɪ pii. ³⁷ Wí sɔ Amɔni bùsuio, Yaboko baan nò, gusúiside wéleɔn nò, lá Dii wá Lua òwɛɛwa.

† 2:9 Daa 19.37 § 2:14 Nao 14.29 * 2:19 Daa 19.38

3

*Ziblea Basana kí Oguwa
(Nao 21.31-35)*

¹ Bee gb̄ea wa ɛa da Basana b̄usu z̄éu. ɔ Basana b̄usu kí Ogu b̄ò dàwáɛ ní z̄lo ní a gb̄é̄o píi Edelei. ² Dii òm̄ɛɛ másu víak̄é̄o, asa a aà n̄am̄ɛɛ ma ɔz̄l ní a gb̄é̄o píi ní a b̄usuoe. A m̄è mà k̄èè lá má k̄è Am̄ōl̄o kí Sīs p̄ó kpalabl̄è Eseb̄ɔɛwa. ³ ɔ Dii wá Lua Basana b̄usu kí Ogu n̄aw̄ɛɛ wá ɔz̄l ní a gb̄é̄o píi. Wa ní dede, wí ní gb̄ɛe to b̄é̄o. ⁴ Ḡoo bee ɔ wa aà w̄é̄l̄o sí píi. A kee ku wa gí síimáó. Wa z̄ibl̄è Aagobu b̄usuwa píi ní a w̄é̄l̄e m̄èn b̄aāɔ, b̄usu p̄ó Basana b̄usu kí Ogu vípi. ⁵ W̄é̄l̄epiá w̄é̄l̄e b̄íideɔne píi. W̄é̄l̄epi b̄lí les̄l, wí a b̄ōl̄o tata wá gb̄áa dauɛ. Wa z̄ɛw̄iaɔ sí dasidasi lo. ⁶ Wa ní m̄íde píi, lá wá k̄è Eseb̄ɔ kí Sīs gb̄é̄oɛwa. Wa w̄é̄l̄epi ḡɛɔ d̄èd̄e ní n̄ōɛ ní n̄é̄o píi. ⁷ ɔ wa p̄ōtuoo ní àiz̄ɛɛ p̄ó wá è w̄é̄l̄epi guu náaa wá p̄ó ú píi.

⁸ Ḡoo bee wa Am̄ōl̄o kía gb̄é̄on plapiɔ b̄usu símá, b̄usu p̄ó kú Yuud̄ɛ baala za Aan̄o i Eɛm̄o gb̄ei. ⁹ Sid̄ɔdēo Ì o gb̄epiɛ Silīs, Am̄ōl̄o s̄ó Senii. ¹⁰ Wa Basana kí Ogu b̄usu sí píi, gusalala w̄é̄l̄o ní Galada b̄usuo píi ní Basana b̄usuo píi e Saleka ní Edeleio. ¹¹ Lefai k̄n̄aɔ guu Ogu mé ḡò ȳaa ado. Wá aà w̄úlēb̄o k̄è ní m̄ōɛ. A gb̄aa ḡá̄s̄s̄uu k̄éokwiɛ, a ȳaasa s̄ó ḡá̄s̄s̄uu síīs. A ku Am̄oni m̄ɛw̄ia Labaɛ.

*Yuud̄ɛ baa gukp̄e oi b̄usu kpaal̄a
(Nao 32.1-42)*

¹² Ké wa b̄usupi sí, ma Galada b̄usu síside guo kpà Lubeni buio ní Gada buiɔwa, ɛa za Aloe, Aan̄o baa. ¹³ Galada b̄usu p̄ó ḡò ní Ogu b̄usu Basanao ɔ má kpà Manase bui k̄niɔwa. Aagobu b̄usu p̄ó kú Basana b̄usuu ȳaa píi, ɔ wí m̄e Lefai b̄usu. ¹⁴ Manase bui Yaii mé Aagobu b̄usupi s̄é píi e Gesuu buio ní Maaka buio b̄usu léu. ɔ à az̄la t̄ó kpàè. A yáí wí m̄e Basanaɛ Yaii z̄ɛw̄iaɔ e ní a gb̄ao.

¹⁵ Ma Galada b̄usu kpà Manase né Makii buiɔwa. ¹⁶ B̄usu p̄ó kú Galada b̄usu z̄anḡuo ní Aan̄o d̄òo ɔ má kpà Lubeni buio ní Gada buiɔwa. Aan̄o d̄òopi mé ní b̄usu lé ú, mé Yaboko d̄òo mé ní b̄usu lé ú Am̄oni b̄usu oi. ¹⁷ Yuud̄ɛ d̄òo mé ní b̄usu lé ú b̄e'ae oi za Gen̄ezaleti e Alaba Isida p̄ó wí m̄e lo Isida Wiside, Pisiga gb̄ep̄ōleu.

¹⁸ Ma ȳá'óné ḡoo bee ma m̄è, Dii ní Lua b̄usupi kpamá à ḡò ní p̄ó úe. An gb̄é p̄ó ká z̄lkaaɔ s̄ó aa ní ḡòk̄eb̄ō se aa bua Yuud̄ɛwa aa d̄aa Isaili k̄niɔne. ¹⁹ Ma m̄è má d̄ó an n̄ōɛ ní ní n̄é̄o ní ní p̄ōtuoo dasi, aame aa ḡò ní w̄é̄l̄e p̄ó má kpámáɔ guu. ²⁰ Ma m̄è t̄ó Dii t̄o an gb̄é̄o íampakli è lán̄wa, mé aa b̄usu p̄ó Dii ní Lua lé kpámá sí ní p̄ó ú Yuud̄ɛ baa b̄e'ae oi, an baade i gbasa su b̄usu p̄ó má kpámáɛ bee guu sa.

²¹ Ḡoo bee má ò Yozuee aà wé è lá Dii á Lua k̄è kía gb̄é̄on plapiɔne. Maa Dii a ke kía p̄ó ále gé ní lei weɔne píi. ²² Asu víak̄en̄é̄o, asa Dii á Lua mé a z̄lkaér̄n̄o.

²³ Ḡoo bee ma awakpà Diiɛ ma m̄è, ²⁴ Dii Lua, n na n z̄ò̄k̄e ní n ḡá̄sa gb̄aaɔ ɔba mapi n z̄ò̄bl̄enaɛwa. Dii kpele mé kú musu ge t̄ōl̄e la, a f̄ȳ ȳáz̄ò̄k̄e lanwai?

²⁵ Ma gba zé má bua Yuud̄ɛwa má e wesi b̄usu maa síside p̄ó kú wepile ní Libao píi. ²⁶ ɔ Dii p̄ó p̄amazi á yáí, i swá̄ɛ ma yáí. A òm̄ɛɛ à m̄è, bee m̄ò máa le. M̄asu ȳae oe yá bee musu lo. ²⁷ A m̄è mà dede Pisiga gb̄ɛwa e a misonaa, mí wezu mà gugwa b̄e'ae ní gub̄ántoo ní gukp̄eo ní gēmid̄òk̄li oio. A m̄è mà gwa ní wé̄oɛ, asa má e bua Yuud̄ɛwa mà gé weo. ²⁸ A m̄è mà yádile Yozuee, mí aà gba s̄ó,

mí aà gba gbāa, asa aàpi mé a d̄aaé à bua Yuudēwa, i b̄usu p̄ó má wesié naé á z̄l. ²⁹ Ǿ wa ḡ5 guzuléé beeu Bepoo saé la.

4

Laaid̄a Dii ikoyawa

¹ Isaili, à laaid̄o yādileao ní ikoyā p̄ó mále daéowa. A zikewà, íb̄ ku, í gé b̄usu p̄ó Dii á deziò Lua lé kpáwápi sii. ² Asu yāe káfi yá p̄ó mále dileé guuo, mé asu yāe b̄uo. * Aò Dii á Lua yá p̄ó mále daé k̄ua. ³ A wé yá p̄ó Dii kè Baali Peooe è. Dii á Lua á gbé p̄ó b̄ò te Peoo táaziò kàale pii,† ⁴ á gbé p̄ó a na Dii á Luapiziò s̄ó á kú e gbā. ⁵ A ma! Ma yādileao ní ikoyā d̄aé lá Dii ma Lua òmewa. A zikewà b̄usu p̄ó ále gé sii guu. ⁶ Aò yápiò k̄ua ní laaio, buipáleo i ma, aaiò d̄ó ké á òn̄o mé á wé k̄ea, aai me gbépiò òn̄o fáe, bui z̄òpi wé k̄ea! ⁷ Lá Dii wá Lua íb̄ kúwanò k̄ai tó wále wabikewà, bui z̄òe ku ké an táao kúrino k̄ai m̄aae? ⁸ Bui z̄òe ku ké aa yādileao ní ikoyā zedeò v̄l lán ikoyā p̄ó mále dileé gbāwae? ⁹ A laaika, íb̄ ázla k̄ua d̄ó maamaa. Asu to yá p̄ó á wé èpi s̄águo, asu b̄ó á n̄s̄euo e á wēni léu. A da á néone ní á t̄ūnao.

¹⁰ Asu to ḡoo p̄ó a sí Dii á Lua ae Olebu s̄águo. A òmewe mà á k̄aaae, ò á a yá d̄aé ké àò a v̄ia v̄l t̄oole la e á wēni léu, í dada á néone. ¹¹ A s̄ó k̄ai, ò a sí gbepi sae. Té kú gbepi musu e á gè z̄ó luawa. Gusia ní luabesiao ní guduuduo liai. ¹² Ǿ Dii yá'òé za téu. A yá'opi mà, ama i wesi p̄oleo, b̄ó á mà.† ¹³ A a bàakuaáno yá'òé, à mè àò yá mèn kwipio k̄ua, ò a kè gbè p̄ep̄ee mèn plawa. § ¹⁴ Zlbeezí Dii òmewe mà a yādileao ní a ikoyā d̄adaé,* íb̄ k̄ua b̄usu p̄ó ále bua Yuudēwa ále gé sípi guu.

Isaili gbaa laai táa yá musu

¹⁵ Ké Dii yá'òé za téu Olebu, i wesi p̄oleo weo. A yáí tò àò ázla k̄ua d̄ó. ¹⁶ Asu ázla òkpa a p̄e ke à me aàpin weo.† Asu p̄e á lán ḡ5e ge n̄owao ¹⁷ ge n̄òb̄o ge b̄ā ¹⁸ ge p̄ótaa'onkuawa ge kp̄o.‡ ¹⁹ Asu wése musu à íatē ní m̄ovuo ní saanao gwa, luabe p̄pio í á wé ble, í kúle à z̄oblenéo. Buipále p̄ó kú d̄unia guuò pii ò Dii á Lua ní tó aao ke. ²⁰ Apio s̄ó, Dii á sé à á b̄ó Egipio t̄émaéu, ké àò de a kpaale ù, lá á de tiaewa. ²¹ Dii á Lua p̄o p̄amazi á yáí, ò à mè má e bua Yuudēwa mà gē b̄usu maa p̄ó ále kpáwá á p̄ó ù guuo. § ²² Ma gbé bee má ga b̄usue beue, má e bua Yuudēwao. A gbé beeo á buawá, í b̄usu maapi sí. ²³ A laaika! Asu to Dii á Lua bàakuaáno yá s̄águo. Asu p̄e ke à me aàpin weo. Asa Dii á Lua ḡé yápizie. ²⁴ Dii á Lua á té p̄ó í k̄umáe,* ìli sí s̄aao.

²⁵ Tó a néo Ì, a t̄ūnao b̄ò mé a zikù b̄usupi guu, tó a p̄e kè dii ù a ázla òkpaò, mé a yá p̄ó Dii á Lua yeio kè, a aà p̄o f̄elè, ²⁶ á mid̄e b̄usu p̄ó ále bua Yuudēwa ále gé sípi guue. Luabe ní t̄oole mé ma seeladeò ù gbā. Á wēni ke weo, wa á k̄aale. ²⁷ Dii á á yá, í fáaa ta buipáleo guue. A k̄ōnao mé a ḡ5 b̄usu p̄ó Dii á á yáupi guu. ²⁸ Wek̄li á z̄oble dii p̄ó gbēnazl̄na à ní lío ní gb̄eone. Aali gu'eo, aali yāmao, aali p̄obleo, aali p̄ó ḡlmao. ²⁹ Tó a Dii á Lua k̄í w̄el̄e, mé a aà aeyá we ní n̄s̄emendoo teasisai, á b̄owà. ³⁰ Tó ále taasike, mé yápiò á lé pii, á ea ze ní Dii

* 4:2 Zia 22.18-19 † 4:3 Nao 25.1-9 ‡ 4:12 B̄oa 19.16-18, Èbe 12.18-19 § 4:13 B̄oa 31.18

* 4:14 B̄oa 21.1 † 4:16 B̄oa 20.4 ‡ 4:18 Lom 1.23 § 4:21 Nao 20.12 * 4:24 Èbe 12.29

á Luao ɔɔɔgbɛzɔzɪ, í aà yáma. ³¹ Asa Dii á Luaá Lua sósobidee, a pákpaázio, a á kaaleo. Aà bàa kua ní á deziɔ yá pɔ á ò ní lɛgbɛao a sáaàguo.

Dii yazɔɔkea

³² A yá pò kè zadɔ wi á io, za ɔɔɔ pɔ Lua gbɛnazɪna kè tɔle gbɛagbɛamá dúnia gola síisɔ pii, à ma tó wà yákè a zɔɔ kà yáe beewa. ³³ Buie Lua ɔɔɔ mà té guu lá á mà i gaowae? ³⁴ Diie fɔ yò buie sia buiewa à gɔ á pɔ ù, lá Dii á Lua kèé Egipi á wé èwae? Dii seelaɔ ní dabudabuɔ kè à ní gbáa lɛgwàò. A zíkà ní a gàsà gbáao, à a gàsɪ pòo à yázɔɔ pɔ í to vía ní kú kè. ³⁵ Dii tò a yápiɔ è, kè àò dɔ áme á Lua ù, Lua plaade kuo, a bàasio.† ³⁶ A tò a a ɔɔɔ mà za musu á totoa yáí. A a té zɔɔ òlɔé tɔle, ɔ a aà yá'ò mà tépiu. ³⁷ Lá a ye á dezi káauɔzi à ní buio sè, ɔ à á bɔ Egipi ní a kua ní a gbáa zɔɔo. ³⁸ A bui pɔ an zɔɔ ní ní dasio deálaɔ yáé, ɔ à gɛánɔ ní búsuu, à gɔ á pɔ ù lá a de tiaewa. ³⁹ Aɔ kua á sɔsu gbá, íò dɔ kè Dii mé Lua ù musu ní zɪléo, a pálee kuo. ⁴⁰ Aɔ aà ikoyáɔ ní aà yádilea pɔ mále daé gbáò kua, íò aafia ní á buio, á buio i wéni ke búsu pɔ Dii á Lua lé kpáwáú ɔɔpii.

Misiwɛleɔ

⁴¹ ɔ Mɔizi wéle mèn aaɔ pɔ kú Yuudɛ baa gukpe oio díle, ⁴² kè gbé pɔ kai mé mò à a gbédee dè, i ke a íkúaaánɔ, ade e bàale ta we. ⁴³ A Bɛzɛɛ pɔ kú gusalala wáiwaiu díle Lubeni buionɛ. ɔ à Lamɔtu pɔ kú Galada búsuu díle Gada buionɛ. ɔ à Golana pɔ kú Basana búsuu díle Manase buionɛ.

⁴⁴ Ikoyá pɔ Mɔizi dà Isailionɛn ke. ⁴⁵ Ikoyá ní yá pɔ Mɔizi díle Isailionɛ an bɔa Egipi gbɛaɔn ke. ⁴⁶ Aa ku guzuleu Bɛpeoo sae Yuudɛ baale Amɔleɔ kí Siɔ pɔ kía blè Èsɛbɔ búsuu. Mɔizi ní Isailio zɪblèwà an bɔa Egipi gbɛa. ⁴⁷ Aa aà búsu sí ní Basana kí Ogu búsuu. Amɔleɔ kía gbɛɔn plapiɔ ku Yuudɛ baa gukpe oi ⁴⁸ sea za Aloeɛ pɔ kú Aanɔ baa e Siliɔ gbɛ pɔ wí me ɔ Èemɔ ⁴⁹ ní sɛ pɔ kú Yuudɛ gukpe baaɔ e Isida Wisidei, Pisiga gbɛpɔleu.

5

*Yádilea mèn kwio
(Bɔa 20.1-21)*

¹ Mɔizi Isailio sisi pii, ɔ a òné: Isailio, à laaidɔ Dii yá pɔ mále díleéɔwa ní ikoyá pɔ mále káé á swáwa gbáɔ. A yápiɔ dada, íò kua à zíkewà. ² Dii wá Lua a bàakuawano yádilewɛɛ Olebu. ³ I ke wá dezi káauɔ ɔ a dilenéo, wáme, wá gbé pɔ wá kú la gbáɔ pii. ⁴ Dii bò mɔwá, à yá'òé té guu za gbɛ musu. ⁵ Zɪbeezi má kú kɔɔ ù Dii ní ápiɔ zànguo, ma Dii yá'òé, asa vía á kú tépi yáie, á fɔ dede gbɛpiwao. Dii mè:

⁶ Mámɛmaa Dii á Lua. Ma á bɔ zɔbleu Egipi. ⁷ Asu àò diie vío, ma bàasio.

⁸⁻⁹ Asuli pɔe taa ke à kúle à zɔbleò, pɔ pɔ kú musu ge tɔle ge í guun nò, asa ma Dii á Lua, mili sí sáao. Mi mae pɔ yemazioɔ yávai wi an buionɛ ní musu e à ge pé ní síwenaɔ ní ní sɔkpaɛɔwa. ¹⁰ Gbé pɔ yemazi aa ma yádileaɔ kúaa sɔ, mio gbɛke vírɪnɔe e ní bui léwa.*

¹¹ Asuli ma Dii á Lua tɔ sí páo, asa gbé pɔ ma tɔ sí pá a bɔ páo.

¹² Ali kámabogɔzɪ dɔ ma pɔ ù, lá ma Dii á Lua má díleéwa.† ¹³ Ali á buazɪ ní á zɪ píio ke ɔɔɔ soolo, ¹⁴ a soplade íò deé kámabozɪ ù, asa ma Dii á Lua ma pɔe. Asuli zɪe ke ɔɔɔpi zɪó, ápiɔ ge á nɛgɔe ge á nenɔe ge á zíkɛna gɔe ge nɔe, ge á zu

† 4:35 Maa 12.32 * 5:10 Bɔa 34.6-7, Nao 14.18 † 5:12 Bɔa 16.23-30

ge á zàa'ina ge á pɔtuo pãle, ge nibɔ pɔ kú á be, ké á zíkɛna gɔɛ ge nɔɛ lí kámabo lááwa. † 15 Aɔ dɔ́ ké zɔɔn á ũ Egipi yáa, ɔ ma Dii á Lua ma a gàsɪ pòo, ma á bó n ma gàsá gbãao. A yáí tò ma Dii á Lua ma mè, à kámabogɔɔzɪ dilɛ.

16 Ali á de ní á dao kpɛla, § lá ma Dii á Lua má dilɛéwa, ké à e wɛni ke búsu pɔ mále kpáwáu, ɪ aafia.

17 Asuli gbɛdeɔ.*

18 Asuli wúle ní gbɛpãle nɔo. †

19 Asuli kpáí'oo. ‡

20 Asuli yãɔ á gbédeewao. §

21 Asuli lua á gbédee nozio. Asu à aà ua blikɛ* ge aà bua ge aà zíkɛna gɔɛ ge nɔɛ ge pɔ pɔ á vɪ píi.

22 Yá pɔ Dii ò bílae ní ɪo gbãao té ní luabesiano ɪ ní guduuduuo guu za gbɛ musun we. I yãe káfɪ a guuo. A kè gbè pɛpɛɔwa mɛn pla, ɔ a kpãa. 23 Ké a ɪoɔpi mà dɔ gusiau gɔɔ pɔ té kulu kù gbɛpi musu, á bui doaanaɔ ní á gbɛzɔɔ mɔ ma kú 24 aa mè: Dii wá Lua a gawí ní a zɔɔkeo òlɔwɛɛ, wa aà ɪo mà dɔ téu. Wá mà Lua yá'ò ní wá gbɛnazɪnaɔ gbã, ɔ wí gao. 25 N beeo wá kú ga lézɪɛ, asa tó wa ɛa Dii wá Lua ɪo mà, té zɔɔpi a kúwãɛ, wí gaga. 26 Déme Lua bɛé yá'ò mà, aà ɪo dɔ téu, mé i gao lãwãwai? 27 Ge nì yá pɔ Dii wá Lua lé o ma ndo, ní mɔ yá pɔ a òne owɛɛ, wí ma wà zíkewá. †

28 Dii yá pɔ á òmɛe mà, ɔ a òmɛe a yá pɔ á òmɛepi mà, a maa. 29 Tó á dilɛ á sɔu màa mé á aà vɪa vɪ, á aà yádilɛaɔ kúa gɔɔpii lé, áo ku aafiaɛ gɔɔpii ní á buiɔ. 30 A òmɛe mà ge oé á ɛa ta á zwaakpɛɔ guu, 31 mí ɛa mɔ mào kuanɔ we, i a yádilɛaɔ ní a ikoyã òmɛe, mí daé, ɪo zíkewá búsu pɔ ále kpáwá á gɔ vɪ guu.

32 Tɔɔ, ào yá pɔ Dii á Lua dilɛéɔ kúa, ɪo zíkewá. Asu pãale ɔplaaɪ ge zɛɛio. 33 A zé pɔ Dii á Lua dàè sé, ɪo ku aafia, i gɛgɛ búsu pɔ ále gé síipi guu.

6

Yea Dii á Luazi

1 Yá pɔ Dii á Lua dilɛo ní aà ikoyã pɔ á òmɛe mà daé ào kúa búsu pɔ ále gé síipi guuɔn ke. 2 Apio ní á néo ní á tɔɔnaɔ ào Dii á Lua vɪa vɪ, ɪo aà yádilɛaɔ ní aà ikoyã pɔ mále daéɔ kúa gɔɔpii, ké à e gɛgɛ yáí. 3 Isailio, à yápi ma, ɪo zíkewá, ké à e ào ku aafia, i dasikú maamaa* búsu pɔ vɪ ní zɔ'io diupi guu, lá Dii á dezi káauɔ Lua a legbèwa. 4 A ma Isailio! Dii wá Lua mé Dii mɛndona ũ. † 5 Aɔ ye Dii á Luazi ní nɔsemendoo teasisai á gbãa pua léu. ‡ 6 Sema ào yá pɔ mále daé gbão kúa á nɔseu. 7 A gãnaɔ á néowa, i oné gɔɔ pɔ á zɔleɛ be ge á be zéun nò, ge gɔɔ pɔ ále wúle ge ále felen nò. 8 A da á ɔwa seela ũ, i ye á mi'aewa a doaágu yáí. 9 I ké á kpé kpɛɛle gbɔwa ní á bɔleɔ.

10 Dii á Lua lé gɛáno búsu pɔ á ò á dezi káauɔne Ablahaŭ ní Izaakio ní Yakɔbuo, à mè á kpáwá guu. § Wéle zɔɔ maaɔ ku we, i ke áme á kãleɔ. 11 Kpé pɔ pɔmaaɔ ká ní paio ku we, i ke áme á kãuo. Lɔɔo ku we, i ke áme á yòo. Vɛɛbuo ní kù kpéɔ ku we, i ke áme á bào. Tó a pɔblè a kã, 12 á laaika Dii yá sãaágui. ɔme á bó zɔbleu Egipi. 13 Alio Dii á Lua vɪa vɪ, ili zɔbleè ado,* ili legbè ní aà tóo. 14 Asu te

‡ 5:14 Bɔa 23.12, 34.21 § 5:16 Mat 15.4, Efe 6.2-3 * 5:17 Daa 9.6, Mat 5.21 † 5:18 Mat 5.27,

Zaa 2.11 ‡ 5:19 Maa 10.19, Luk 18.20 § 5:20 Bɔa 23.1, Mat 19.18-19 * 5:21 Lom 7.7, 13.9

† 5:27 Ebe 12.18-19 * 6:3 Daa 12.1 † 6:4 Maa 12.29 ‡ 6:5 Mat 22.37 § 6:10 Daa 12.7, 26.3,

28.13 * 6:13 Mat 4.10

dii páleozio, bui pò liaaázipio dii, ¹⁵ asa Dii á Lua pò kú á guu lí sí sàao. Tó á térízi, Dii á Lua pò a paázie, í á mide búsupiu. ¹⁶ Asuli Dii á Lua le à gwa,† lá á kè Masawao. ¹⁷ Alio Dii á Lua yádileao kúa ní aà ikoyá pò a dàé, ío aà otondokli gwa. ¹⁸ Alio yáze de pò Dii yei ke, í e ào aafia, í gé búsu maa pò Dii á legbè á dezi káauonepi síi, ¹⁹ í á wèleo ya à ní boke búsupiu, lá Dii òwa.

²⁰ Tó á néo á lá zia, bóme ikoyá ní yádileao ní otondokli pò Dii wá Lua dàwēeo úi, ²¹ á oné Falaō zōo á ù Egipi yāa, ō Dii á bō ní a gbāa zōo. ²² A seela zōo ní dabudabu pásio kè á wé è, a kpà Falaōzi ní a bedeo ní Egipi pīi. ²³ A wá bóle we, ké á e gēwano búsu pò á a legbè wá dezi káauone guu, í kpáwá. ²⁴ Ō a òwēe wáo ikoyápio kúa, wí a vía ví, wí e wáo aafia lá wá kú tiaewa. ²⁵ Wáō maa Dii wá Luae, tó wá ikoyápi kúa, mé wále zikèwá lá a òwēewa.

7

Dii gbé (Baa 34.11-16)

¹ Tó Dii á Lua gēáno búsu pò ále gé síipi guu, a buio yáé dasi, Itio ní Giigasio ní Amoleo ní Kanaao ní Pelezio ní Ivió ní Yebusio, baa ké bui mèn soplapi* dasi ní ní gbāao deála. ² Tó Dii á Lua ní náé á ozi mé a zibléma, à ní kaale mímio. Asu ledoukerino, ásu ní wēnagwao. ³ Asu ní nenoe se no úo. Asu á nenoe kpásá ní negōewao, mé ásu ní nenoe sé á negōeoneo, ⁴ asa aa tó á negōe bo Dii kpe, aai zoble dii páleone, Dii pò i paázi à á kaale gōe. ⁵ Yá pò á kenén ke: A ní sa'oklio gboo, à ní gbēpeleo wíwi, à ní Asetaati lipelo zōzō, í ní táao káteu aa tékú. ⁶ Asa Dii á Lua gbé pò an kua nídoan á ù. Ame à á sé dúnia buio guu a gbé yenzideo ú.† ⁷ Dii pò dowá à á sé, í ke á dasi mé de buipáleo, asa yāa áme á késaarizi pīi. ⁸ Ō á á bō Egipió kí Falaō zōi, à á bō zobleu, ké a yeázi yáie, ní lé pò a gbè á dezi káauone yáio. ⁹ Ao dō ké Dii á Lua mé Lua ú. Ōme Lua náaide pò ío zea ní a bàakuaáno ú. Io gbēke ví ní gbé pò yeazi aa a yádileao kúao e ní buiwa. ¹⁰ I fiabo a zangudeone nízlapiwa, í ní kaale. Ao kōoú ní fiaboanēoo. ¹¹ A yáí tò ào aà yádileao ní aà ikoyá pò mále daé gbāo kúa, ío aà otondokli gwa.

Efaai yá (Iko 28.1-14)

¹² Tó ále laaido ikoyápiowa, tó á kúa ále zikèwá, Dii á Lua baa ao kúáno aà gbēke guu, lá á a legbè á dezi káauonewa. ¹³ Ao yeázi, í báaadaágu. A éfaaikeé, í báaada á néoú ní á buapó: Pówena, vēe, nísi, á zuo ní á potuoó pīi búsu pò á a legbè á dezi káauone à mè á kpáwá. ¹⁴ Ao de éfaaideo ú de bui píia. Flio kú á guuo, gōe ge noe ge potuon nó. ¹⁵ Dii a gyā pīi kéwáe. A gyāvai pò á dō Egipi kááguo, sema á zangudeo. ¹⁶ A bui pò Dii lé naé á ozi kaale pīi. Asu ní wēnagwao. Asu zoble ní diiooneo, asa bee ao deé bai úe.

¹⁷ A gí láasookéi à me, buipio zōo deála, kpelewa á fō à ní yáí, ¹⁸ kási ásu víakenéo. A to yá pò Dii á Lua kè Falaōe ní Egipió pīi doágu. ¹⁹ A wé è lá Dii á Lua a gāsi pòo à á bō búsupiu ní a gbāa zōo. A seela ní dabudabu kè à ní gbāa legwàd. Dii á Lua a ke gbé pò aale víakenéone màa sō. ²⁰ A beeo kángu e an kōna pò aa ulégo me midé. ²¹ Asu to sō kéágu an yáio, asa Dii á Lua kú á guu. A zōo mé í tó ní me séenata. ²² Dii á Lua ao buipio yáé busebuse. A e ní mide

† 6:16 Baa 17.1-7, Mat 4.7 * 7:1 Zln 13.19 † 7:6 Baa 19.5, Tit 2.14, 1Pic 2.9

gɔ̀gɔ̀, ké wàio su dasikū aa liálaho yáí. ²³ Dii á Lua a buipio naé á ɔ̀zle, i to gili gɛ́ngu e aa ge kaaleò. ²⁴ A ní kíaɔ naé á ɔ̀zi lɔe, í ní tɔ de dúniaw. Gbɛe a fɔ́ gíeó e à ge ní kaaleò. ²⁵ A ní táaɔ káteu aa tékū. Asu ánuusu ní vua pɔ́ wa kùlemáɔ nide à seo, ké mɔpi su á kú lán baiwao yáí, asa Dii á Lua ye a gíyáio. ²⁶ Asu pɔ́ pɔ́ Dii ye a gíyáio se gɛ̀ò á uao, ké ásu gɔ́ pɔ́ kaaleaɔ ũ lánwao yáí. Aɔ zau, ásu áo ye a gíyáio, asa pɔ́ kaaleaɔ.

8

Asu to Dii yá sááguo

¹ Aɔ yá pɔ́ mále dileé gbáɔ kúa píi, í zlkewá ké áo ku, í dasikū, í gé búsu pɔ́ Dii a legbè á dezi káauɔne síi. ² Lá Dii á Lua d̀aaé guwaiwau, à to a yá d̀águ. A zemikùé e wè bla, ké á á wetà. A á yá á e yá pɔ́ kú á s̄u d̄s, tó áo a yádileáɔ kúa ge áo kúao. ³ A á wetà, a tò nɔana á dé, ɔ́ à mana pɔ́ ápio ní á dezi d̄s yáao kpáwá á blè, ké áo d̄s pɔblea ɔ́ gbɛ́nazina kuò adoo, sema yá pɔ́ Dii lé o píi.* ⁴ Wè blapi guu á zwáaɔ i yaaɔ, á gbá i séseɔ. ⁵ Aɔ d̄s á s̄u, ké Dii á Lua í á toto, lá mae í a né totowaɔ. ⁶ Aɔ Dii á Lua yádileáɔ kúa, áo te aà yáí, ío aà vía ví, ⁷ asa Dii á Lua lé géáno búsu maaue, búsu pɔ́ swaɔ ní nibɔnaɔ díu, aáí bɔ tɔle nɔnau guzuleɔ ní síst̄o guu. ⁸ Mase ní éseo ní v̄eɔ ní kaadɔenaɔ ní gbɛafuo ní kuo ní zɔ́'io di búsupiue. ⁹ A pɔble ní taasio weo, pɔe a késáwáɔ. M̀si ku búsupi gbɛɔ guu, ío m̀goté yá a gus̄ts̄ideu.

¹⁰ Tó a pɔblè a ká, à Dii á Lua sáaukpa búsu maa pɔ́ a kpáwápi yá musu. ¹¹ A laaika! Asu to Dii á Lua yá sááguo. Aɔ aà yádileáɔ ní aà ikoyá pɔ́ mále daé gbáɔ kúa, í aà ɔ̀tond̀k̄li gwa. ¹² Tó a kpé maa d̀d̀ɔ a z̄leu, mé a pɔblè a ká, ¹³ tó á zuɔ ní á p̄tuɔ k̄niɔ dasikū, mé á ánuusu ní á vuaɔ k̄ɔ ní á áizeɔ píi, ¹⁴ ásu ázla se les̄to. Dii á Lua pɔ́ á b̄le z̄bleu Egipi yá su sááguo.† ¹⁵ A d̀aaé guwaiwai z̄ɔ p̄s̄í guu, gugí pɔ́ mlè sewedeɔ ní sóiɔ kuu. I kú weo, ɔ́ à íb̀é gbè gbáaɔ. ¹⁶ A mana pɔ́ á dezi d̄sɔ kpáwá guwaiwau we á blè. A á wetà, á á yò, ké á e bɔ maa gbɛzá yáí. ¹⁷ Asu o á s̄s̄ guu à me ázla gbáa ní z̄l pɔ́ á k̄eò mé tò a áizepi èo. ¹⁸ A to Dii á Lua yá d̀águ, asa ɔ́me í á gba zé à áizee e, ké aà bàa gí kú ní á dezi káauɔ e tia yáí. ¹⁹ Tó Dii á Lua yá sáágu, mé á té dii p̄alezi, a kule a z̄oblèné, mále oé gbá, a kaaleɔ. ²⁰ Lá Dii lé buipáleɔ kaaléé, tó i Dii á Luapi yámao, a á kaale máa s̄e.

9

Isailiɔ Dii yamasai

¹ Isailiɔ, à ma! A bua Yuud̄ewa tia, í ge bui pɔ́ an z̄ɔ ní ní gbáao deálaho búsu símá. An w̄eɔ z̄ɔ, a bl̄iɔ z̄ò Luawa. ² Gb̄épio gbáa mé aa gbáa. Anaki buiɔne! A ní d̄s, á mà w̄í me, déme a f̄s̄ kpa Anaki buiɔnei? ³ Aɔ d̄s gbá ké Dii á Lua mé d̀aaáé lán té pɔ́ í kú máwa. ɔ́me a gbáamɔné, i ní dede, í ní mide, í ní búsu símá ḡɔ̀, lá a d̄éwa. ⁴ Tó Dii á Lua ní yáé, ásu láasooke à me á maa yáí Dii m̀iáno a búsupi sío. Buipio vái yáí ɔ́ Dii lé ní yáíé. ⁵ I ke á n̄semaa ge á maakea mé tò ále gé ní búsupi símá. Buipio vái yáí ɔ́ Dii á Lua lé ní yáíé ní lé pɔ́ a gbè á dezi káau Ablahaúe ní Izaakio ní Yakɔbuo yáio. ⁶ Aɔ d̄s ké Dii á Lua lé búsu maapi kpáwá à ḡó ví á maa yáí no, asa swágbáadeɔn á ũ.

* 8:3 Mat 4.4, Luk 4.4 † 8:14 Ozeé 13.5-6

7 Lá a Dii á Lua pò fèlèè guwawaiu, à to a yá dɔ́águ. Asu to à sááguo. Za gɔɔ pò a bɔ Egipi e a ge ka gue beeu, iɔ bɔ Dii yá kpee. 8 A Dii pò fèlèè Olebu, ɔ à fèáno, a ye á kaale. 9 Ké ma dede gbewa, ma ge Dii bàakuaáno gbè pèpèe sɔ́i, má kú gbepi musu we gɔɔ bla fáane ní gwáasɔ́no pɔblesai imisai.* 10 Dii gbè pèpèe mèn pla pò á yákèwà ní tɔnao kpáa. Yá pò Dii óé té guu za gbe musu gɔɔ pò a káa ku gbè pèpèpiowa pii. 11 Gɔɔ blapi gbea Dii bàakuaáno gbè pèpèe mèn plapi kpáa. 12 A òmèe mà fele pila gò, asa ma gbé pò ma ní bóle Egipi òkpáe, aa kè zé pò á dànéwa kò, aa táa pí ní dii ú. 13 ɔ Dii òmèe a gbépiò è, swágbáadeɔne fá! 14 A mè mà to à ge gbépiò kaale, an tó i midè dúniau, i ma buiò ke bui pò an gbáa ní ní dasiò dènía ú.

15 ɔ ma ea pila gbe pò té kuwápiwa, má Dii bàakuaáno gbè pèpèe mèn plapi kúa. 16 Má è a duunakè Dii á Luæ, a kè zé pò a dàéwa gò, a mɔkása zugaae ú. 17 ɔ ma gbè pèpèe mèn pla pò má kúapiò pàle, má wíwi á wáa. 18 ɔ ma ea ge wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasɔ́no lán káauwa.† Mí pɔbleo, mi imio duuna pò á kè yáí. A yá pò Dii yeio kè, a aà pò fèlèè. 19 Má Dii pòkúma ní aà zafèao vía ví,‡ asa aà pò pàázi maamae, a ye á kaale. ɔ Dii èa ma yámá gɔɔ bee lɔ. 20 Dii pò pà Aalonazi maamaa, a ye aà de, ɔ ma awakpáé Diie gɔɔbeezi lɔ. 21 Ma zugaae pò á pí duunkeɔ úpi sè, má kpása à tekú, ɔ má gbègbè kélekele e a tí bò, ɔ ma a típi zù í pò lé bàale gbepi pòléua.

22 A Dii pò fèlèè Tabela§ ní Masao* ní Lé'udeo Miao.† 23 Ké Dii á gbáe Kadesi Baanea, a óé à gé búsu pò á kpáwá sɔ́i, ɔ a bɔ Dii á Luapi yá kpe, i aà náaiké, i aà yámano.‡ 24 Iɔ bɔ Dii yá kpee sea za gɔɔ pò má á dɔ́ e gbá. 25 Ma wule Dii ae gɔɔ bla fáane ní gwáasɔ́no, ké Dii òmèe á á kaale yáí. 26 Ma wabikè Diiwa ma mè: Dii Lua, nísu ò ní gbéò midéo, n gbé pò n ní bó ní n iko zɔɔo, n ní bóle Egipi ní n gàsà gbáaopiò. 27 To n zòblenao Ablahau ní Izaakio ní Yakɔbuo yá dɔngu. Nsu gbépiò swágbáa ní ní väikéo ní ní duunao yádao. 28 Tó ni ke màao, búsu pò n ní bɔu gbéò me n fua géíno búsu pò ní a legbèné guue. Aa me lɔ n géíno guwawaiu, ké n zangu yáie. 29 Kási n gbéɔne sɔ́, níme ní ní ví. N n gàsɔ́ pòo, n ní bóle ní n iko zɔɔo.

10

Gbè pèpèe dafu (Bɔa 34.1-9)

1 Zibeezi Dii òmèe mà gbè pèpèe mèn plaò á lá a káauwa, mí dede gbewa mà mɔò a kfi. A mè lɔ mà kpagolo ke ní lío. 2 A mè á ea yá pò á kè gbè pèpèe káau pò má wíwíowa kè a dafupíowa lɔe, mí ge ka kpagolopi guu. 3 Ma kpagolopi kè ní lepusialio, ɔ ma gbè pèpèe à mèn pla lá a káauwa. Ma dede gbepiwa, má gbè pèpèpiò kúa, 4 ɔ à yádilea mèn kwi pò á óé té guu za gbe musu gɔɔ pò a káa weò kèwá lɔ, a kpáa. 5 ɔ ma ea ma pila gbepiwa, ma gbè pèpèpiò ká kpagolo pò má kèpi guu lá Dii òmèewa. Aa ku we e ní a gbáo. 6 A bɔ Yaakáò lɔ'èa, a táa'ò gè Mɔsela, we ɔ Aalona gáu. Wà aà ví, ɔ aà né Eleazaa gò sa'onkia ú aà gbeu.* 7 Bɔa we a ge Gudegoda, ɔ a ge Yobata búsu swadeu. 8 Gɔɔ bee Dii Levii buiò díle aao a bàakuaáno kpagolo sea, aaliò a gbagba, aaliò samaa'ò gbéɔne ní a tóo

* 9:9 Bɔa 24.18 † 9:18 Bɔa 34.28 ‡ 9:19 Ebe 12.21 § 9:22 Nao 11.3 * 9:22 Bɔa 17.7 † 9:22 Nao 11.34 ‡ 9:23 Nao 13.31-14.9 * 10:6 Nao 20.28

lá aale ke e gbáwa. ⁹ A yáí tò Levii buiò búsu kpaalese ní ní gbéò, asa Dii mé ní baa ù, lá Dii á Lua ònèwa.

¹⁰ Má kú gbè musu gòò bla fáane ní gwáasínao lán káauwa.† Dii ma yámá gòò bee ló, ò í á kaale ló. ¹¹ Dii òmèè mà pila mà ge dɔaa gbéòne, ké aa e ge búsu pò a a legbè ní dezi káauone à mè á kpámápi sí.

Aò Dii vɔa vɔ

¹² Isailiò, yá kpele Dii á Lua lé gbèawá sai? Sema àò Dii á Luapi vɔa vɔ, íò te aa iai, íò yeaàzi, íò zòbleè ní nòsemendoo teasisai, ¹³ íò aà yádileao kúa ní aà ikoyá pò mále daé gbá á aafia yáíò. ¹⁴ Luabéá Dii á Lua pòe e musumusu. Dúniáá aà pòe ló ní pò pò kú a guu pìí. ¹⁵ N beeo Dii pò dɔ á dezi káauowa, a yeñzi, ò á á sé, á gbé pò á de ní bui ù, lá á de gbáwa. ¹⁶ Ayámèto á á sò gbási wolo, á kua su àò gbáa ló. ¹⁷ Asa Dii á Lua mé luaò Lua ù. Òmè diiò Dii ù. Lua zòò gbáapiide pò í tò ní me séenatan aà ù. Ili gbé záboo,‡ ili gbagusaesio. ¹⁸ I yanakpa tone pò gwana vɔò ní gyaa gbèandoowa. A ye bòmòzi, í pòblea ní zwáao kpámá. ¹⁹ Apìò sò àò ye bòmòzi, asa bòmòzi á ù Egipi yáa sò. ²⁰ Aliò Dii á Lua vɔa vɔ, ili zòbleè. Ali naaàzi, ili legbè ní aà tso, ²¹ iliò aà táasile. Òmè á Lua ù, à yázò pò í to vɔa ní kúò kèé, a wesìe. ²² A dezi pò tà Egipiò gbèon baaòkwie,§ ò Dii á Lua tò aa dasikù lán saanaowa.*

11

Yea Diizi ní misiileàò

¹ Aò ye Dii á Luazi, íò aà yádilene kúa gòòpii ní aà ikoyáò ní aà yádileao, íò aà òtonòkli gwa. ² Aò dɔ gbá, í ke á néò ò Dii á Lua ní wetáò, aame aa wesíaleo, áme. A wesí aà zòkele ní aà gása gbáao ní aà gásl pò a pòoo ³ ní seela pò a kèò ní yá pò a kè Egipiò kí Falaòò ní a búsuoe pii ⁴ ní yá pò a kè Egipiò zìgòne ní ní sòò ní ní sògò. A Isia Tèa kúamá gòò pò aale péléazi, à ní míde míò.* ⁵ A yá pò a kèé guwaiwaiu e a ge kaò gue beeu dɔ ⁶ ní yá pò a kè Lubeni bui Eliabu néò Datani ní Abilaòone. Tòle wèaa á guu à ní mòmò ní ní bedeo ní ní zwàakpèò ní ní gbéò pii.† ⁷ A wesí yázòò pò Dii kèpiòle pii.

⁸ Aò yá pò mále daé gbáò kúa, ké àò gbáa, í bua Yuudèwa à gé búsu pò ále géupi síí, ⁹ í wèni ke búsu pò Dii á legbè á dezi káauone à mè á kpámá ní ní buiòpi guu, búsu pò vɔ ní zó'io diupi. ¹⁰ Búsu pò ále gé síipi de lán Egipiò búsu pò a buwao. Egipiò a pòtò, a itò á kàwà lán kaa pówae. ¹¹ Búsu pò ále gé síipi sísl vɔ ní guzuleoe, lou mé í ma we. ¹² Dii á Lua mé ló òlia búsupizi gòòpii. Íò wéteí za wè daaleawa e a mideawa. ¹³ Tó a yá pò mále daé gbáò mà, tò á nisína ye Dii á Luazi mé ále zòbleè ní nòsemendoo, ¹⁴ a to lou ma á búsuu a gòowa. A daale káabuana, í bòlei, á pówena ní á wèeo ní á nísio í keé maamaa, ¹⁵ í pòble à ká. A to sè bòle á zuone ló. ¹⁶ A laaika! Asu to wà á sásá, à ze ní dii páleo à kúle à zòblenéo. ¹⁷ Tó á kè màa, Dii pò a paázíe, í musu zé taé, ké lou su maéo yáí. Tòle a blekeo, í kaale kándo búsu maa pò Dii lé kpáwápiu. ¹⁸ Aò yápiò kúa á sòu ní á nòseo, í da á owa ní á mi'aeo seela ù. ¹⁹ Aliò dada á néone, ili oné gòò pò á kú ua ge á be zéú, ge tò ále wúle ge ále felen nò. ²⁰ A ké á kpé kpèele gbowa ní á

† **10:10** Bɔa 34.28   ‡ **10:17** Zin 10.34, Lom 2.11   § **10:22** Daa 46.27   * **10:22** Daa 15.5, 22.17

* **11:4** Bɔa 14.28   † **11:6** Nao 16.31-32

bɔɔɛ, ²¹ ke ápiɔ ní á nɛɔ e gɛgɛ̀ b̀sɔ́ pɔ́ Dii á legbè á dezi káauɔne à mè á kpámá e dúniá gɛ́ láaopi guu.

²² Tó á yá pɔ́ mále dileé k̀ua, ále zikɛwà pii, tó á ye Dii á Luazi, mé á té àà iai, a naaázi, ²³ a buipɔ́ yáé piié, í bui pɔ́ an z̄sɔ́ deálapɔ́ b̀sɔ́ símá. ²⁴ Gu pɔ́ á gbá a péleu a ḡs á pɔ́ ù piié, sea za guwaiwaiu e Libá b̀sɔ́uu, sea za Uflata d̄ɔ́i e ísia pɔ́ kú be'ae oiwa. A b̀sɔ́u z̄sɔ́ɔn we. † ²⁵ Gb̄ee a f̄s ḡléo. Gu pɔ́ a k̄ese lé a zeu pii, Dii á Lua a to gili ní v̄liao ḡe b̀supideɔgue, lá à a legbèéwa.

²⁶ A ma! Mále báaadangu yá ní láaizlama yáó dileé gb̄a. ²⁷ Tó a Dii yádilea pɔ́ mále daé gb̄aɔ, a báadaágue. ²⁸ Tó í Dii á Lua yádileapiɔ́ mao, mé á té dii pɔ́ á ní d̄sɔ́zi, a láaizlwáe. ²⁹ Tó Dii á Lua ḡéáno b̀sɔ́u pɔ́ ále ḡé sípi guu, á báaadangu yápi kpáwake Galiziũ gbe musu, í láaizlama yápi kpáwake Ebalí gbe musu. § ³⁰ Gbepiɔ́ ku Yuud̄e be'ae baa, gu pɔ́ Kanaa pɔ́ kú Yuud̄e s̄eɔ́ kuu. A z̄á ní M̄ole líɔo, b̄aa ní Giligalio. ³¹ A bua Yuud̄ewa tia, í ḡé b̀sɔ́u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwápi síi. Tó á sí a z̄leu, ³² í ikoyáó ní yádilea pɔ́ mále daé gb̄aɔ k̀ua, à zikɛwà.

12

Louisiki m̀ndona

¹ Ikoyáó ní yádilea pɔ́ áo k̀ua b̀sɔ́u pɔ́ Dii á dezi káauɔ Lua kpáwá guuɔn ke: Ḡoɔ pɔ́ á kú we pii à zikɛwà. ² A bui pɔ́ ále ní b̀sɔ́u símápiɔ́ gule sí pɔ́ aa b̀òo ḡboo pii, gu pɔ́ aai z̄bleu ní t̄aaone gbè les̄o ní s̄l̄s̄o musu ní lí yèleɔ gbáuo pii. ³ A ní sa'ok̄tipiɔ́ ḡboo, í ní gbèpeleɔ w̄iwi, í ní Asetaati lipelɔ́ kpasa à tékũ, í ní pɔ́ pɔ́ aa díle ní dii ùo dúúz̄s, í ní t̄s de gupɔ́u. ⁴ Asuli ke Dii á Luae, lá aai ke ní diionewao. ⁵ Dii á Lua a gu díle á buie t̄oɔleu, aà t̄s ío kuwà, ío aà sisíu. We áli géu ⁶ ní sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékũ ní saaukpasao ní á pɔ́ kwideɔ ní á gbao ní pɔ́ pɔ́ a a legbè Diie ní á p̄eá gbao ní á p̄otuo né s̄éiao, ⁷ íli p̄oble Dii á Lua ae we ní á bedɔ́, í p̄onake z̄l pɔ́ á k̄èo yá musu pii, ké Dii á Lua báadaágu yáí.

⁸ Asu ke lá wále ke la gb̄áewao, asa lá á wá baade p̄o gb̄a s̄ ále ke, ⁹ ké í ka b̀sɔ́u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá à kámaboupi guu yáao yáí. ¹⁰ Tó a bua Yuud̄ewa, mé a z̄le b̀sɔ́u pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá á pɔ́ ùpi guu, a to à f̄ampakti e á w̄ele pɔ́ liaaázi yá musu, ío ku d̄oɔa. ¹¹ Dii á Lua a gu pɔ́ a t̄s a kuwà dileé, íli gé we ní pɔ́ pɔ́ mále dileéɔ pii, sa pɔ́ w̄i a pɔ́ káteu à tékũ ní saaukpasao ní á pɔ́ kwideɔ ní á gbao ní p̄maa pɔ́ a a legbèèɔ. ¹² Wek̄li á p̄o a na Dii á Luawa, ápiɔ́ ní á neḡeɔ ní á nen̄eɔ ní á zikenaɔ ḡeɔ ní n̄eɔ ní Levii bui pɔ́ kú á be w̄éleu aai b̀sɔ́u kpaaleséan̄oɔ. ¹³ A laaika! Asu sa'o gu pɔ́ k̄éuo, ¹⁴ sema gu pɔ́ Dii a díle á buie t̄oɔle guu báasio. Wek̄li áli sa'ou, í yá pɔ́ mále daé keu pii. ¹⁵ N beeo áli pɔ́ pɔ́ ále só k̄olokpa gu pɔ́ k̄éuo, lá Dii á Lua báadaágu léu. Gb̄é pɔ́ aa gb̄áleaɔ ní gb̄é pɔ́ aa gb̄áleaɔ pii aali só ní be w̄éleu, lá í tue ge bana sowa. ¹⁶ Ali pɔ́ k̄olokpa a au b̄le k̄óle t̄oɔle lán íwa. Asu aupi bleo. ¹⁷ Asu á p̄wena kwide pɔ́ á kpaa ble á w̄éleu ge v̄éé ge nísi ge á p̄otuo nesana s̄éiao ge pɔ́ pɔ́ a a legb̄em̄eɔ ge á p̄eá gbao ge pɔ́ pɔ́ má díle áli ma gbao. ¹⁸ Ali ble Dii á Lua ae gu pɔ́ a seú, ápiɔ́ ní á neḡeɔ ní á nen̄eɔ ní á zikenaɔ ḡeɔ ní n̄eɔ ní Levii bui pɔ́ kú á w̄éleu. A tó á p̄o lío na Dii á Luawa z̄l pɔ́ á k̄èo yá musu pii. ¹⁹ A laaika! Asu niazikpa Levii buiɔzi ḡoɔ pɔ́ á kú b̀supi guuo.

²⁰ Tó Dii á Lua á búsu káflé lá a òéwa, tó nòò ni lé á de, mé á ye só, àli só á pòeáwa. ²¹ Tó gu pò Dii á Lua a se a tó aò kuwà zàánò, àli pò pò Dii kpàwà kòlokpa lá má díleéwa, í só á be wéleu á pòeáwa. ²² Lá í tue ge bana só, àli so màa, gbé pò aa gbàleao ní gbé pò aa gbàleao pìi. ²³ Asuli pò kòlokpasai sóo fá! Asa a au mé a wēni ũ. Asuli nòò só ní a wēnioo.* ²⁴ Ali pò kòlokpa a au bole kóle tóle lán íwa. Asuli aupi bleo. ²⁵ Asuli bleo, ké à è àò yá pò Dii yei ké yáí, í aafia, ápiò ní á buiò á kpe.

²⁶ Ali pò pò á díle Dii pò ũ a a legbèèò sé geò gu pò a seu. ²⁷ Ali sa pò wí a pò káteu à tékù o Dii á Luawa aà gbagbakí, a nòò ní a auo pìi. Ali sáaukpasa nòò só, íli a au éle Dii á Lua gbagbakípiwa. ²⁸ Aò yá pò mále daépiò kùa, íò zíkewà. Aò yá pò maa mé a zeví Diie ke, ké à è àò aafia, ápiò ní á buiò e gòppi.

²⁹ Dii á Lua a bui pò ále gé ní búsu síimápiò midéé, í ní búsu sí à zóleu. ³⁰ A laaika! An kaalea gbea ásu zu bai guuo. Asu ní diiò yágbea à me, kpelewa buipio í zòble ní diiòne, wà ke màa sòo bá! ³¹ Asu ke Dii á Luae màao, asa yábèè pò Dii zau pìi ò aal ke ní diiòne, aal sa pò wí a pò káteu à tékù o ní ní negòeò ní ní nenòeò lo se.

13

Zòblea dii paleone

¹ Aò yá pò mále daéò kùa pìi, íò zíkewà. Asu yáe káfi a guuo, mé ásu yáe bòuo.* ² Tó ànabi ge nana'onà fèle á guu à mè, á seela ge dabudabu keé, ³ tó seela ge dabudabu pò á òé ké, mé a òé à te dii pò á dō yāaozi, íò zòblené, ⁴ ásu ànabipi ge nana'onapi yāmao. Dii á Lua mé á lé, àle á gwa, tó á nisina yeazi ní nòsemendoo. ⁵ Aò te Dii á Luazi, íò aà vía ví. Aò aà yádileaò kùa, íò aà yāma. Aò zòbleè, íò naaaazi. ⁶ Sema wà ànabipi ge nana'onapi de, asa àle oé à bò Dii á Lua pò á bóle zòbleu Egipi à á bó kpee. Ale á ké zé pò Dii á Lua òbé à beuwa. Sema à vāipi midé á guu. ⁷ Tó n vīi ge n dàuna dadoude ge n negòe ge n nenòe ge n nò yenzide ge n kpāasia n swáfè asii guu à mè, wà gé zòblei dii pò ápiò ge á deziò dōòne, ⁸ bui pò kúánò kái ge zàò diin nò, dúnia léla e a léle diiò nò, ⁹ nísu weíè n aà yāmao. Nsu n aà wēnagwa n sūuukeaànò. Nsu kàedaaazío. ¹⁰ N aà de. Dòaa n aà pa ní gbèò, gbé kíniò í gbasà aà pápa. ¹¹ A aà pápa ní gbèò à de, asa a wēle à á ké Dii á Lua pò á bóle zòbleu Egipiwa. ¹² Tó Isailio mà, vía a ní kú nípiè, aa we yāvái bee taa ke á guu lo.

¹³ Tó á mà wéle pò Dii á Lua lé kpáwà àò ku a guuo dou wà mè, ¹⁴ gbēpāò fèle wéledeò swáfè, aa mè wà gé zòblei dii pò á dōòne, ¹⁵ à yápi gbeagbea, í gbéò lala maamaa à ma. Tó wà yábèèpi kè á guu síanae, ¹⁶ à wélepideò dede ní fèndaa miómio, í wélepideò ní ní pòtuò kaale pìi. ¹⁷ A ní pòò naaa kále gāe, í tesò wélepiwa ní pòpiò pìi sa pò wí a pò káteu à tékù Dii á Luae ũ. Wélepi ũ gō bezia ũ e gòppi, wasu e a kále bauo. ¹⁸⁻¹⁹ Asuli pò pò Dii á Lua díle kaalepò ũ kee seo, ké aà pòkúma pásí e weewà yáí. Tó a Dii á Lua yāmà, mé á aà yádilea pò mále daé gbāò kùa, mé a yá pò a yei kè, a wēnadòé, í sūuukeáño, í to à dasikù, lá à a legbè á dezi káauonewa.

* 12:23 Daa 9.4, Lev 17.10-14, Zin 15.20

* 13:1 Zia 22.18-19

14

Pó pò Dii díle tē ũ
(Lev 11.1-47)

¹ Dii á Lua néon á ũ. Asu à á me líli ge à á mi bo ge yá musuo, ² asa Dii á Lua gbé pò an kua adoan á ũ. A á sé dúnia buio guu a gbé yenzide ũe. ³ Asu tēe bleo. ⁴ Nò pò áli sóon ke: Zu, sã, ble, ⁵ bana, tue, bua, sae, yaa, gbò, kpasaa. ⁶ Nò pò a swe paaa pla mé ì pòbò a kólou à ea àò só, àli beeò só. ⁷ Tó a swe paaa plao, ge ìli pòbò a kólou à èa sòo, ásuli sóo. Asu yiongo ge kífēnena ge ēn'ui'uina soo. Aaì pòbò ní kólou aa ea só, ama an swe paaa. A nò beeò tē. ⁸ Sawa swe paaa, kási asu soo, asa ìli pòbò a kólou à èa sòo. A nò beeò tē. Asu òkã a gēwa seo.

⁹ Pó pò kú í guu, tó a ka ní tēeo vī, àli só. ¹⁰ Pó pò ka ní tēeo vī sōo, à tē, ásuli sóo. ¹¹ Ali bā pò wí díle tē ũoò só píi. ¹² Bā pò áli sóoò tón ke: Yāamusu, kúu, bāso, ¹³ baē, zabā, bleaa bui píi, ¹⁴ gbagbaa bui píi, ¹⁵ koohūhūna, taataa, yaabēe bui píi, ¹⁶ koo bui píi, bāyakpa, fana, ¹⁷ gáu, tēepili, kpòbò'ilēna, ¹⁸ wàaliana, yaapuna bui píi, wēlembā, sasi. ¹⁹ A kòò gāsładeò tē píi, ásu soo, ²⁰ a gāsłade pò de tē ũoò bàasi. ²¹ Asu pò pò gā ní azłao soo.* A kpa bòmò pò kú á uawa aà so ge à yía buipālewa. Apio, Dii á Lua gbé pò an kua adoan á ũ. Asuli blene nò kuu ní a da yó'ioo.†

Pó kwide yadilea

²² Aliò á bua pówēna kwide kpa wē ní wēo.‡ ²³ Ali ble Dii á Lua ae gu pò a se àli a sísiu, á pówēna ní á vēeo ní á nísio ní á pòtuo nesana séiaò, ké à e àò Dii á Lua vīa vī gòòpíi yái. ²⁴ Tó gu pò Dii a sepi asu àò zàe, mé á fō se à gēò we píio báaa pò a dàágupi yái, ²⁵ à yía, í gé ní a ōao we. ²⁶ Ali pò pò á yei lú ní ōapio, zu ge sá ge vēe ge wē ge pò pò á pò gbà píi, í ble Dii á Lua ae we à pónakēò, apio ní á bēdeò píi.

²⁷ Asu niazíkpa Levii bui pò kú á wēleuoziò, asa aa bùsu kpaaleseánò. ²⁸ Ali wē àaòde pò kwide kále á wēleuo, ²⁹ á wēle Levii bui pò aa bùsu kpaaleseánòò ní bòmòò ní netone pò gwana vīoò ní gyaa taasideò aai mò ble aa ká, Dii á Lua í báaadaágu zì pò ále ke yá musu píi.

15

Flatoane
(Lev 25.1-7)

¹ Wē soplá ní wē soplao àliò fladeò ké. ² Lá àli ke a yá musun ke: Gbé pò pò sèa a gbédeee, aà ade ké. Asu flala a gbédeepi ge a gbéwao, asa wà flatoane kpáwakè Dii yáie. ³ Nibò ò àli flalawà, ìli fla pò kú a gbédeewa toè. ⁴⁻⁵ Tó a Dii á Lua yāmà, mé ále zìke yádilea pò mále oé gbàwa ní laaio lé, taaside alio kú á guuo, asa Dii á Lua a báaadaágu bùsu pò ále kpáwá à gō vīpi guue. ⁶ Dii á Lua a báaadaágu lá à a legbhééwae. Ame á fladò buiowa, àò flasēamá ni vīo. Ame á kiblemá, í ke aame aa kiblewáo.

⁷ Tó á gbēe su gō taaside ũ á guu bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá wēlee guu, ásu á nòse kùkpaè à gē pò sēaiò. ⁸ Ali ò pooè, à pò pò kēsàwà sēaè. ⁹ A laaika! Asu láasoo vāi ke à me wē soplade pò wí fladeò kéú kà káiēo. Tó a blíkè ní á gbé pò

* 14:21 Lev 17.12-15, Zln 15 20 † 14:21 Baa 23.19, 34.26 ‡ 14:22 Nao 18.21

de taaside ũo, mé i pɔe kpawào, tó à wiilè Diiwa á yá musu, a gɔ́e duuna ũe. ¹⁰ A kpawà sɔ̀usɔ̀, i ke ń ǹsememplao no. Tó á kè màa, Dii á Lua a báaada zɪ pɔ́ á keɔ̀u ń yá pɔ́ á keɔ̀ pii. ¹¹ Taasideɔ̀ láa á búsuuo. * A yáí tò mále oé, àli ɔ̀ poo á búsu gbé pɔ́ aa de wɛ̀nadeɔ̀ ge taasideɔ̀ ũne.

Zɔ̀gbaea yá
(Bɔ́a 21.1-11)

¹² Tó wà á Ebelu dee gɔ́e ge nɔe yíawá, àli zɔ̀bleé wè sooloe, a wè soplade guu à aà bɔ̀ zɔ̀keu, i gɔ́ azɪae. ¹³ Tó ále aà gbae sɔ́, ásu à aà gbae ɔ̀giio. ¹⁴ A aà gba á kpása pɔ̀ɔ̀ ń á dɔ́ pɔ̀ɔ̀ ń á wɛ́e pɔ́ á fèò. Lá Dii á Lua báaadaágu, à kpawà màa sɔ́. ¹⁵ Lá a zɔ̀blè Egipi, ɔ̀ Dii á Lua á bó, à to a yá dɔ́águ. Bee yáí ma yáe bee díleíé gbá.

¹⁶ Tó á zɔe òé á kéwáo, ké a yeázi ń á bedeo, àle namama á kɪi yáí, ¹⁷ à ka sé, í aà swá fɔ̀ò kpɛele gbawa, i gɔ́ á zɔ̀ ũ gɔ̀ɔ̀pii. A yá doupi ke ń zɔ̀nɔe ɔ̀. ¹⁸ Asu to zɔ̀gbaea yápi keé zɪ'ũo, asa zɪ pɔ́ á kèé e wè soolo ài de gbèwina pɔ́a lee pla. A aà gbae, i gɔ́ azɪae, Dii á Lua i báaada zɪ pɔ́ á keɔ̀u pii.

Pɔ̀tuo nesana séiaɔ̀

¹⁹ A á pɔ̀tuo nesana séiaɔ̀ dile Dii á Lua pɔ́ ũ. Asuli zɪke ń a zù nesana séiaɔ̀o. Asuli á sá nesana séia kákeleɔ̀. ²⁰ Wɛ́ ń wɛ̀o àli só ń á bedeo Dii á Lua ae gu pɔ́ a seu. ²¹ Tó pɔ̀tuo néli kee sáa vɪ, ee ge vɪa ge sáa vɪi pále a vɪn lò, ásu sa'òò Dii á Luawao. ²² Ali só be, gbé pɔ́ aa gbáleaɔ̀ ń gbé pɔ́ aa gbáleaɔ̀ pii, lá i tue ge bana sowa. ²³ Asu só ń a auoo. Ali a kòlokpa a au bóle kóle tɔ̀le lán íwa.

16

Dikpeɔ̀ yá
(Bɔ́a 12.1-20, Lev 23.15-21)

¹ Tó mɔ̀ pɔ́ wɪ me Abibu bɔ̀, àli Gɛ́amusu dikpeke Dii á Luae, asa mɔ̀pi guu ɔ̀ à b̀áanɔ̀ Egipi gwáasina. ² A sa'o Dii á Luawa ń zuo ge sá Gɛ́amusu sa'obɔ̀ ũ gu pɔ́ Dii á seu a tɔ́ ɔ̀ kuwàu. ³ Asu pɛe soòo. Aliò kàa so e gɔ̀ɔ̀ soplá wɛ̀na ble ũ, asa a bóle Egipi ń wáaoe, á bɔa Egipi yá ɔ̀ dɔ́águ gɔ̀ɔ̀pii. ⁴ Pɛ́ese'e se su àò ku guei á búsuuo e gɔ̀ɔ̀ soplapi ge paò. Sa pɔ́ á o dikpeɔ̀ séia oosi, ásu a ǹò kɪni to gu dɔ̀wàò. ⁵ A Gɛ́amusu sa'oa zé vɪ búsu pɔ́ Dii á Lua lé kpáwá wélee guuo, ⁶ sema gu pɔ́ a se a tɔ́ ɔ̀ kuwá báasio. Wekɪí àli Gɛ́amusu sa'ou oosiele á bólea Egipi dikpeɔ̀. ⁷ Ali sa'onɔ̀ɔ̀ f̀uuke, í só gu pɔ́ Dii á Lua a seu. Tó gu d̀, í tá be. ⁸ Aliò kàa so e gɔ̀ɔ̀ soolo, a gɔ̀ɔ̀ soplade zɪ í káaa Dii á Luae. Asuli zɪke ke zɪbeezlo.

⁹ Za gɔ̀ɔ̀ pɔ́ a na pɔ̀kekeawa, àliò á̀sɔ́a nao, a soplade ¹⁰ í gbasá Páteko dikpeke Dii á Luae. Lá á báaadaágu léu, àli gbadae màa. ¹¹ Ali pɔ̀nake Dii á Luae gu pɔ́ a se a tɔ́ ɔ̀ kuwàu, ápiò ń á negɔ́e ń á nenɔe ń á zɔ̀gɛ́enaɔ̀ ń á zɔ̀nɔe nɔe ń Levii bui pɔ́ kú á wéleuo ń b̀mɔ̀ɔ̀ ń tone pɔ́ gwana vɪoɔ̀ ń gyaa taaside pɔ́ kú á guuo. ¹² A tó á zɔ̀blea Egipi yá àò dɔ́águ, í zɪke ikoyápiowa ń laaio.

¹³ Pɔ̀gbɛ́a ń wɛ́be'e'ifɛ́ao gbea àli Lákpɛ̀dɔ́a dikpeke e gɔ̀ɔ̀ soplá. ¹⁴ Ali pɔ̀nake dikpepi guu, ápiò ń á negɔ́e ń á nenɔe ń á zɔ̀gɛ́enaɔ̀ ń á zɔ̀nɔe nɔe ń Levii buiò ń b̀mɔ̀ɔ̀ ń netonɔe ń gyaa pɔ́ kú á wéleuo. ¹⁵ Aliò dikpepi ke Dii á Luae e gɔ̀ɔ̀ soplá, gu pɔ́ a seu, asa Dii á Lua a báaadaágu ń á buapɔ̀ɔ̀ ń zɪ pɔ́ á keɔ̀u pii, á pɔna i ke zài.

* 15:11 Zaa 12.8

16 Wē n̄ wēo gēn̄ àaṣ̄ á g̃ṣ̄eṣ̄o lí gé n̄zla ɔbi Dii á Luae gu p̄s̄ a seu, Kàaso dikpe z̄í n̄ Páteko dikpe z̄ílo n̄ Lákp̄ed̄o dikpe z̄ílo. Gbēe su azla ɔbi Dii e ɔgiio. 17 Baade lí gé n̄ gbao báaa p̄s̄ Dii á Lua dáaagu léu.

Yág̃ṣ̄o

18 A yákpaleken̄a n̄ gbāade ɔ dile dile á bui n̄ buio guu w̄le p̄s̄ Dii á Lua lé kpáwá ɔ guu pii. Aali yákpaleke n̄ gb̄eṣ̄o a zéwa. 19 Asuli yág̃ṣ̄o koleao. Asuli gbagusaesio, asa gbagusae í ɔn̄o ɔn̄a ɔ vlakūe, mé í gbēmaao yá fuangba. 20 Alio te yázedei, í e à ɔ ku, í g̃ṣ̄o búsu p̄s̄ Dii á Lua lé kpáwá pí. 21 Asuli Asetaati lí péle sa'okli p̄s̄ á bo Dii á Lua p̄s̄ ũ saeo. 22 Asuli gbep̄ele we táa ũo, asa Dii á Lua zau.

17

1 Asuli sa'o Dii á Luawa n̄ zu ge s̄a v̄ai ge a s̄adeo, asa Dii á Lua ye yá bee taa g̃ȳaio. 2 Tó gbēe ku w̄le p̄s̄ Dii á Lua lé kpáwá guu, g̃ṣ̄e ge n̄e, mé àle yá p̄s̄ Dii á Lua yeio ke, àle Dii baakuaan̄o yá gboo, 3 àle ɔzble dii pále ɔne, àle kúlené ge íatē ge m̄vua ge saanaen n̄o, lá má òé ásu keowa, 4 tó á má màa, à yápi gb̄eagb̄ea maamaa. Tó wà yāb̄eep̄i k̄e á guu slanae, mé a sea v̄io, 5 à g̃ṣ̄e ge n̄e p̄s̄ yāv̄ai pi k̄e se ɔaàn̄o bílib̄e, í aà pápa n̄ gb̄eo á de.* 6 Tó seelade ɔ ku gb̄e ɔn̄ pla ge àaṣ̄,† à gb̄épi de. Asuli gb̄ede gb̄é m̄endo seeladeke yá musuo. 7 Seelade ɔ mé aa ɔbaa aà pá, gb̄épii í gbsa aà pápa, ké v̄ai e láa á guu yáí.‡

8 Tó wà m̄ò n̄ gb̄é káalao á be w̄leu, mé yápi k̄e z̄í'ũ, í f̄o á k̄ekeo, gb̄ede ge yág̃ṣ̄o ge gb̄eke a ían n̄o, à gérn̄o gu p̄s̄ Dii á Lua a seu. 9 I gérn̄o sa'ona Levii buio k̄í n̄ gb̄é p̄s̄ de yákpalekena ũ ḡo beeo. A yápi gb̄eagb̄eamá, aai oé lá wa yápi g̃ṣ̄o. 10 A ke lá aa oé gu p̄s̄ Dii a seuwa. A laaika! A ke lá aa daéwa pii. 11 A z̄íke ikoyá p̄s̄ aa dáewa n̄ lá aa yákpale m̄ideo. Asuli páale oplai ge z̄eio. 12 Tó gb̄é k̄aamai v̄í, mé í yákpalekena ge sa'ona p̄s̄ lé z̄íke Dii á Luae yāmao, à gb̄épi de á v̄ai ɔ á guu. 13 Tó Isaili ɔ má pii, v̄ia a n̄ kú, aa d̄óern̄o ɔo.

Kia yá

14 Tó a g̃e búsu p̄s̄ Dii á Lua lé kpáwá guu, á sí a z̄leu, á me wà gb̄é dile wá kía ũ, lá bui p̄s̄ liaawázi ɔ k̄ewa.§ 15 A gb̄é p̄s̄ Dii á Lua a se á guu dile á kía ũ. Asuli buipále dile a ũo. 16 Kiapi suli s̄s̄ k̄aaaazi dasio. Asu to gb̄eṣ̄o gé s̄s̄ dasi welei Egipio,* asa Dii òé á mè, ásu ea gé we ɔoe. 17 Asu n̄ose dasio,† ké an yá su aà s̄o bleo yáí. Asu ánuu n̄ vuao k̄aaaazi z̄o z̄o.‡ 18 Tó á kpalabl̄e, aà ikoyá p̄s̄ na sa'ona Levii buio ɔzle bee k̄e láu azla p̄s̄ ũ, 19 í ɔ k̄ua, í ɔ a kyoke e a w̄eni léu, ké á e vlakea Dii á Luae dada, í ɔ aà ikoyáe beo k̄ua pii, í aà ɔtond̄okli gwa. 20 Asu azla se les̄i de a gb̄eola á páale ikoyáe oplai ge z̄eio, ké aapi n̄ a buio e g̃e g̃e Isaili kpalau yáí.

18

Sa'ona n̄ Levii buio baa

1 Sa'ona n̄ Levii buio pii su búsu kpaalese lán Isaili k̄ni ɔwao. Sa p̄s̄ w̄i ɔ Diiwa wà a p̄s̄ n̄isi káteu á tékú p̄s̄ k̄ni ɔ n̄ p̄s̄ w̄i aà gbao í de n̄ p̄blea ũ.

* 17:5 ɔa 22.19 † 17:6 Mat 18.16, 2Kln 13.1, 1Tim 5.19, Ebe 10.28 ‡ 17:7 1Kln 5.13 § 17:14 1Sam 8.5 * 17:16 1Kia 10.28 † 17:17 1Kia 11.1-8 ‡ 17:17 1Kia 10.14-22

² Aa bùsu kpaalese ní ní gbé̄o. Dii mé ní baa ũ lá a òn'ewa. * ³ Tó gbé̄ lé sáaukpa sa'o ní zuo ge sá ge ble, aali a ɔ do ní a gee'uo ní a basaa kpa sa'onaɔwa ní p' ũ.
⁴ A á p'wɛn káau ní á v̄ē káauo ní á n̄isi káauo ní sáká p'ó á k̄ēle séiáɔ kpámá,
⁵ asa amp̄i Dii á Lua ní sé á buiɔ guu, aaɔ sa'ozl k̄e ní a t'oo g'oo pii, amp̄i ní ní buiɔ.
⁶ Tó Levii bui b' Isaili w̄ēle p'ó a kuu, k̄e àle gu p'ó Dii a seu nide yáí, mé á ḡe z'le we,
⁷ ali sa'ozl k̄e ní Dii a Lua t'oo, lá a gbé̄ Levii bui p'ó lé z'ike Diie weɔwae.
⁸ Ali a baa ble lánwae, p'ó p'ó aà mae b̄edeɔ lí kpásàè bàasi.

Luayad̄nsaiɔ yābēēka

⁹ Tó a ḡe bùsu p'ó Dii á Lua lé kpáwá guu, ásu bui p'ó kú weɔ yābēēka dadao.
¹⁰ A gbēe su sa p'ó wí a p'ó káteu á tékū o ní a neḡe ge n̄oɔo. M̄sokena ge gb̄eɔlekena ge welekena ge p'odamade† su àò kú á guuo ¹¹ ge es̄ēde ge welende ge táade ge ḡesisina. ¹² Asa yābeetaakenaɔ b̄ē Diie. Yābēe beɔ kea yáí ɔ Dii á Lua lé buip̄i yáíé. ¹³ Aɔ ku t̄aesai Dii á Luac.‡

Anabi z'oe a m̄s

¹⁴ Bui p'ó àle ní bùsu sím̄piɔ, aal̄ t̄adeɔ ní m̄sokenaɔ yāma, āma ápiɔ, Dii á Lua i weíeo. ¹⁵ Dii á Lua a á bui gbēe se ānabi ũ lamawa. Aà yá ɔ áli ma. § ¹⁶ Yá p'ó á gb̄ea Dii á Luawa g'oo p'ó a k̄s k̄aaa Olebun we. A m̄e Dii á Lua su yā'oe l̄o, á ye t̄e z'oo pi gwaaiio, k̄e ásu gao yáí. * ¹⁷ Dii òm̄e à m̄e á yá p'ó á òpi maa.
¹⁸ A m̄e á t'ó á gbēe g'ō ānabi ũ lamawa, i a yá sóso kaè aà léu, ānabipi i yá p'ó Dii d̄aepi oe pii. ¹⁹ Tó gbé̄ i sw̄ase Dii yá p'ó ānabipi a o ní aà t'ooio, Dii a yápi la adewae.† ²⁰ Tó gbé̄ k̄amai v̄l, mé á yá p'ó Dii i daeo ò ní aà t'oo, ge á yā'ò ní dii p̄ale t'oo, w̄ali ānabi bee taa de. ²¹ A ḡi l̄aasook̄e i m̄e: Kpelewa wá e yá p'ó i b' Dii k̄iio d̄si? ²² Tó gbé̄ yā'ò ní Dii t'oo, mé yápi i keo ge i gb̄esuo, yá p'ó Dii i oon we. Gb̄épi k̄amai mé t'ó á yápi ò. Asu v̄lakēo.

19

Misiw̄ēl̄o

(Nao 35.9-28, Yoz 20.1-9)

¹ Tó Dii á Lua bui p'ó àle ní bùsu kpáwáɔ m̄ideé, mé a ní bùsupi sí, a z'le ní w̄éleɔ ní ní kp̄eɔ guu, ²⁻³ á bùsu p'ó Dii á Lua lé kpáwápi kpaalè leɔ àaɔ, í w̄éle m̄en àaɔ dil̄e dodo bùsupiɔ guo, í zeb'ó pépe w̄élepiɔwa, k̄e gb̄ēdena lí e bàale ta we. ⁴ Tó kai mé m̄ò, ɔ gbé̄ á gb̄ēdeɔ de, mé íie ku aapi ní gbé̄ p'ó a d̄eo z̄anguo za zio, lá ali ken k̄e. Aali bàale ta w̄élepiɔ dou azla misia yáí.

⁵ Tó gbé̄ su ḡe liz̄i líkpeu ní a gb̄ēdeeo, mé a m̄oo s̄e, àle m'ó lí léi, t'ó a w̄et̄e w'ò ḡe aà gb̄ēdopi p̄a á ḡa, gbé̄ p'ó yá bee taa aà l̄e, aali bàale ta w̄élepiɔ dou azla misia yáí. ⁶ Tó i w̄éle dil̄e m̄aao, dae p'ó a t'osiw̄a a péle gb̄ēdenapizi ní p'of̄eoe, i aà de, k̄e w̄éle p'ó wa dil̄e k̄e z̄a yáí. I ka w̄a aà de s̄oo, asa a íikūa ní gbé̄ p'ó á d̄eo no. ⁷ Bee yáí má òé á w̄éle m̄en àaɔ dil̄e. ⁸⁻⁹ Tó àle z'ike yá p'ó mále dil̄eé gb̄ae beeɔwa, mé á k̄ūa pii, t'ó a ye Dii á Luazi, mé á be aà z̄eu g'oo pii, a t'ó á bùsu z'ókū, lá á a legb̄e á dezi k̄aauɔnwae. Tó á bùsupi kpáwá pii, á ea w̄éle dil̄e m̄en àaɔ l̄o, á k̄áfi àaɔ p'ó á dil̄e k̄aau guu, ¹⁰ k̄e wasu t̄aesaide de, aà gaa yá i wí á musu bùsu p'ó Dii á Lua lé kpáwá àò v̄pi guuo yáí. ¹¹ Tó gbé̄ íis̄e ní a gb̄ēdeeo, mé àle aà kpakpa

* 18:2 Nao 18.20 † 18:10 B̄oa 22.17 ‡ 18:13 Mat 5.48 § 18:15 Z̄in 7.37 * 18:16 B̄oa 20.19
 † 18:19 Z̄in 3.22-23

e à gè kùsiwà à àà dè, 5 à gbàsa bàalè tà wélepìo dou, ¹² à wéle gbèzɔɔ gbéɔ zì aa àà kù suoné, wì àà kpa dae pò a tɔsiwàwa, i àà de. ¹³ Asu à àà wēnagwao, í gbēdea tàae bɔ á būsuu, á kua iɔ na.

Seeladeɔ

¹⁴ Būsú pò Dii á Lua lé kpáwá à sipi guu, tó a tɔɔle kpaalesè, á gbēe su a gbédee kɔɔ pò gbé káauo dà se sɔo.*

¹⁵ Asuli yāda gbé pò tàae ge duunakèla gbé mendo seeladeke yá musuo. Tó seelade kà pla ge àaɔ, ali yápi sí.† ¹⁶ Tó seelade pásì lé bɔbɔ ní gbéo, ¹⁷ sema gbēon pla pò aa yāvì ní kɔopio gé sa'onao ní yákpalekena pò kú gɔɔ beeo le Dii kí, ¹⁸ yákpalekenapio i wéte yápi zi maamaa. Tó aa è eɛ ɔ seeladepi lé to, à yādò a gbédeewae, ¹⁹ wa yá pò àle wēle wà ke a gbédeeeepi kèè. Maa áliò ke, vāi í láa á guu. ²⁰ Tó gbé kíniò yápi mà, vía a ní kú, aa we yāvāi bee taa ke á guu bau ɔo. ²¹ Asuli gbēe wēnagwao. Ali ga flabo ní gao, wé ní wéio, swaa ní swaao, ɔ ní ɔo, gbá ní gbáo.‡

20

Zikaa yá

¹ Tó a ge á wēleɔwa zlu, mé a ní sɔɔ ní ní sɔɔgo ní ní zlgɔ pò an dasi deálaɔ è kpá, ásu vɔakenéo, asa Dii á Lua pò á bóle Egipi kúánɔ. ² Tó ále zì sɔuke, sa'ona lí mó yá'oi zlgɔne ³ à me: Isaili zlgɔ, à swákpa à ma! Ale gé á wēleɔwa zlu gbā. Asu to sɔ kéáguo. Asu to vía á kúo. Asu to gili géáguo. Asu to iwāa ká á pɔao. ⁴ Dii á Lua mé lé géánɔ lélei á wēleɔwae, a to á zible.

⁵ Gbēzɔɔ i o gbéne aa me: A déme kpé dafu dè, mé i iu yāao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zllau, gbēpále iɔ iuo yái. ⁶ A déme vēebu ví, i a mɔaoke yāao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zllau, gbēpále iɔ a mɔaokeo yái. ⁷ A déme nɔkpama ví, i se yāao ni? Ade ea ta a be, ké asu ga zllau, gbēpále seo yái. ⁸ Gbēzɔɔpio i ea yákāfi gbéne aa me: A déme vía ví sɔ kèaàgui? Ade ea ta a be, ké àà gbéɔ kúsu su kwe laaàwao yái. ⁹ Tó gbēzɔɔ yá'òné aa làa, aali zlgɔ dɔaanaɔ dile aa dɔaa gbéne.

¹⁰ Tó a ge lélei wēleewa, ali o wélepideɔne gla aa nízia kpáwá zikasai. ¹¹ Tó aa wèi, mé aa ní wéle gba wèé, wélepideɔ i gɔ á zlgbāakenaɔ ũ, aaiò zɔbleé. ¹² Tó aai á yāma sɔo, mé aa fēlewá ní zloɛ, à ní káka ní wélepiu. ¹³ Tó Dii á Lua wélepi nàé á zli, à a gɔeɔ dede ní fēndao pii. ¹⁴ Nɔeɔ ní néo ní pɔtuoo ní wélepi pɔɔ sɔ, à séle ázla pò ũ pii. Ali á wēleɔ pò pò Dii á Lua kpáwá mɔaoke. ¹⁵ Maa á ke ní wéle pò zāánɔ maamaa, i ke bui pò kú káie beeo wéleɔ no. ¹⁶ Bui pò Dii á Lua lé ní būsú kpáwápio wéleɔ sɔ, ásu pɔe to a guu bēeo, baa gbēnazina. ¹⁷ A Itio ní Amɔeɔ ní Kanaaɔ ní Pelizio ní Iviò ní Yebusiò mide míomio, lá Dii á Lua díleéwa, ¹⁸ ké aasu yābēe pò aai zɔbleò ní diiɔne daé, í duunake Dii á Luaeo yái.

¹⁹ Tó a koezò wéleei gɔɔpla, ále zikaánɔ ké á wélepi si yái, ásu mɔo tɔ lí pò wì a be blewao. Aliò lípio be ble, ásu zɔo. Líone, i ke gbēnazina pò a mɔmá zluo no. ²⁰ N beo á fɔ lí pò á dɔ wili a be bleoɔ zɔzɔ, ké á e gbá lesi daò e wélede pò aale zikaánɔ ge fuò.

* **19:14** Iko 27.17 † **19:15** Nao 35.30, Iko 17.6 ‡ **19:21** Bɔa 21.23-25, Lev 24.19-20, Mat 5.38

21

Gbēdea gusae yá

¹ Tó wà bò gewa bùsu pò Dii á Lua lé kpáwápiu, mé wa aà ònà dṣo, ² á gbēzṣṣò ní á yákpalekenà gē wéle pò kú weo gwagwa, lá a zà de ní gepio. ³ Wéle pò aa è a kái ní gepio, wélepi gbēzṣṣò zununu pò wi zuudaè à zìkè yāao se ⁴ gèò swa pò a í lí bao mé wi gupi kàsakè wà pòtṣ we yāao sae. Wekii aa zupi waa fiu aa de. ⁵ Sa'onà Levii buiò i sṣ kái sa, asa Dii á Lua ní sé a gbàgbanaò ùe, aa samaa'òé ní a tṣòe. Tó yákele fèle ge tó wà gbēe kè'ia, aame aaliò yá bee kèkèa zé vī. ⁶ Wéle pò kái ní geò gbēzṣṣòpiò ní ò pípi zu pò wà a waa fi swa saepi musu, ⁷ aai mē: Wáme wa gbépi dèò, wi wesieo. ⁸ Dii, sùuuke ní n gbé Isaili pò n ní bós. Nsu to tàesaide dea yá wí n gbé Isailiò musuo. Maa aa láka gbépi deaa, ⁹ í bò tàesaide dea yáú, asa a yá pò maa Diie kè.

Zìzò nṣe seà nṣ ù

¹⁰ Tó a ge á wèlṣowa zlu, mé Dii á Lua ní náé á òzì, a ní kùkù zìzṣò ù, ¹¹ tó á gbēe nṣ è ní guu, aà kákaa kèè maa, mé a yeaàzi, ali aà se nṣ ù, ¹² i aà dile a be, nṣepi i a mi bò, i a òkṣò zṣzṣ, ¹³ i a zòkèzwāa polo kóle. Nṣepi iò ku gṣpi be, i a de ní a dao gaa óòb mṣ do. A gbèa gṣpi i ònawà à aà se nṣ ù sa. ¹⁴ Tó nṣepi i kaaàguo, aà aà gbæ i gṣ azìæ. Asu à aà yāio. Asu à aà dile zṣ ùò, asa à aà dṣ nṣe ù kò.

Yoakeze

¹⁵ Tó gṣe nṣ vī pla, mé a ye adozi de adoa, tó aa negṣeò Ìaàòò mípla mípii, tó nṣ pò a yeio mé ne'Ìaàòò káau, ¹⁶ gṣpi su yoake di nṣ pò a yei nṣe nṣ pò a yeio yoa gbèu túbi kpaalea yáio. ¹⁷ Sema aà yoake dṣ a nṣ pò a yeio nṣe, i aà baa kpawà læ pla a pòò kpaalea guu, asa népi mé aà gṣsakene seíia ù, òmē yoakeze vī.

Negṣe swágbaa

¹⁸ Tó gṣe negṣe swágbāa sòlede vī, mé Ìli a de ní a dao yāmao, baa ké aai aà swágagac, ¹⁹ aà de ní aà dao aai aà kú wà geaàòò gbēzṣṣò kii wéle bṣleu, ²⁰ aai oné: Wá nṣe beea swágbāadee, mé a sòle vī. Ili swáse wá yáio. L'éudee mé wēmin sae. ²¹ Wéle gṣeò i aà pápa ní gbèò mípii wà aà de, ké vai e láa á guu yáí. Isailiò i yápi ma mípii, vīa i ní kú.

²² Tó gbēe duunakè, à kà wà aà de, mé a aà dè, a aà ge lṣò líwa, ²³ asu to gusi à aà ge le líwao. A aà vī zìbeezi, asa gbé pò wa lṣò líwa á gbé pò Lua láaikèwæ.* Asu to bùsu pò Dii á Lua lé kpáwá gbále máao.

22

Gbēpale pò yá

¹ Tó n bò n gbédee zu ge aà sáwa à vūaa, nísu pòpi to weo. Kú suoè. ² Tó n gbédeepi bē ku káio, ge tó ní aà dṣòe, pòpi dile n be e aà mṣ wēlei, ní gbasa ñ kpawà. ³ Maa níyò kè ní aà zàa'Inao ge aà zwāa ge pò pò sù vūaa ní gbédeewan nò, mé n bṣwà. Nsuli tó weo.

⁴ Tó n n gbédee zàa'Ina ge aà zu è, à lèlèwà zéu, nísu dṣaàzio, ñ aà fèlèaàò.*

Ikoyá paleò

* 21:23 Gal 3.13 * 22:4 Bṣa 23.4-5

⁵ Nɔɛ suli g̃ɛ ɔkasa dao, mé g̃ɛɛ suli nɔɛ ɔkasa dao, asa Dii á Lua ye yápikena g̃yáio. ⁶ Tó ní be zéu, mé n bá sakpe è lí musu ge z̃íle, a né ví kau ge gbe, mé an da kúnla, n̄su b̄api kú ní a néɔ píi s̄anu. ⁷ To b̄api g̃ɛz̄ea, ní aà néɔ s̄éle, ké n kua e à̄o na, ní w̄èni ke.

⁸ Tó n kpé dafu d̄ò, g̃bo a musu ȳoɔn̄n̄ ò liai, ké gb̄ɛ su b̄aɛ a musu, aà gaa yá i wí n musuo yáí.

Pɔbui yaalea

⁹ Asuli ɔp̄aile bui ba á v̄ɛebu. Tó a gi, á v̄ɛɛɛɛ ní ɔw̄enapio a g̃ɛ t̄ɛ ùɛ. ¹⁰ Asuli zu nak̄ɔwa ní z̄aà'inao à sapa'n̄o. ¹¹ Asuli ɔkasa ɔ w̄a t̄á ní s̄ak̄áo ní buao yaalea dao.† ¹² Ali tufada á ɔkasa l̄éi.‡

Widaa nɔɛwa yá

¹³ Tó g̃ɛ n̄sè mé à w̄ùlèò, ò à gb̄asa yeio, ¹⁴ tó à yá dasi d̄òwà, à aà t̄ò òkp̄à à mè: Ma n̄ɛɛ bee s̄è, ké ma w̄uleaàn̄, mi aà ɔ eo, ¹⁵ n̄ɔpi de ní aà dao aa ge gb̄ɛz̄ɔɔ le w̄éle b̄oleu ní ní né ɔ'ea seelao. ¹⁶ N̄o mae i o gb̄ɛz̄ɔɔɔɔ a m̄e: Ma a né kpa ge g̃ɛɛ beewae. Ké a s̄è, ò a yei lo. ¹⁷ ɔ à yá dasi d̄ò ma népiwa à mè, i aà ɔ eo. Ma né ɔ'ea seelan ke. N̄o de ní aà dao i aà daa zw̄aau zw̄aau audepi poo w̄éle gb̄ɛz̄ɔɔ ac. ¹⁸ W̄éle gb̄ɛz̄ɔɔ i g̃ɔpi kú, aai aà wet̄á, ¹⁹ aai ánu su ɔwat̄ɛ baso siwà, aai kpa n̄ɔpi maewa, ké à Isaili n̄ɛn̄ɛ léso t̄ò òkp̄à yáí. G̃ɔpi ɔ n̄ɔpi kua a be. A n̄ɔpi yaa z̄é v̄io e à ge gað.

²⁰ Tó yápiá slanaɛ, mé wi n̄ɔpi ɔ'ea seela eo, ²¹ w̄a n̄ɔpi se geò aà mae kpé kpele, w̄éle g̃ɛɛ i aà pápa ní gb̄eo w̄a aà de, asa à w̄iyá k̄è Isaili búsuu, à k̄aalukà a mae uae, v̄ai i l̄áa á guu.

²² Tó w̄a g̃ɛ k̄ù ní n̄ɔz̄aɛo, w̄ali ní de m̄ipla m̄pii, n̄ɔpi ní g̃ɛ ɔ w̄uleaàn̄pio, v̄ai i l̄áa á Isaili guu.

²³ Tó w̄a g̃ɛ k̄è w̄éndia lésoɛ, mé g̃ɛɛ kp̄aauaàn̄ w̄éle guu, à w̄uleaàn̄, ²⁴ àli gé'n̄o w̄éle b̄oleu an pla m̄pii, i ní pápa ní gb̄eo à ní de. Wa w̄éndiapi de, ké w̄éle guue, mé à g̃i wiidoiwà yáí. G̃ɔpi s̄ò, ké à k̄usi a gb̄édeɛ n̄ɔwa yáí. M̄aa áli ke, v̄ai i l̄áa á guu. ²⁵ Tó s̄ɛu ò g̃ɛ kp̄aau ní w̄éndia léso ɔ w̄a g̃ɛ k̄èò, à k̄usiwà à w̄uleaàn̄, g̃ɛpi a ga adoe. ²⁶ Asu ȳae ke w̄éndiapiɛo, asa i yá ɔ k̄a w̄a aà de keo. Yá doupiɛ ní gb̄é ɔ gb̄éd̄è, ²⁷ asa à b̄ò w̄éndia g̃ɔdepiwa s̄ɛue. Baa ké n̄ɔpi wiid̄òwà, gb̄ɛ ku we à aà suabao.

²⁸ Tó g̃ɛ kp̄aau ní w̄éndia léso g̃ɛsaideo, mé à k̄usiwà à w̄uleaàn̄, tó w̄a b̄òmá, ²⁹ g̃ɛpi a ánu su ɔwat̄ɛ blakwí kpa aà maewae, i aà se n̄o ù, ké à k̄usiwà yáí. § A n̄ɔpi yaa z̄é v̄io e à ge gað.

23

¹ Gb̄ɛ su a mae n̄o se à g̃ɛ a mae g̃ɛk̄lio.*

Gb̄é ɔ z̄ev̄í aà g̃ɛ Isaili k̄k̄aaa guuo

² Gb̄é ɔ a le wia ge a g̃ɛkeɛb̄o z̄ɛea z̄ev̄í à g̃ɛ Dii gb̄éɔ k̄k̄aaa guuo. ³ Naaene z̄ev̄í aà g̃ɛ Dii gb̄éɔ k̄k̄aaa guuo, baa bui ɔ népi a ke e an buiwa. ⁴ Am̄ɔn̄i ní M̄abuo z̄ev̄í aa g̃ɛ Dii gb̄éɔ k̄k̄aaa guuo, baa an bui e an buiwa.† ⁵ Asa g̃ɔɔ ɔ á be zéu á b̄oa Egipi gb̄ea, aai m̄o á ȳaakei ní p̄ɛɛoo, aai i kp̄awá á m̄io. Aa flab̄ò B̄ɛɔ né Balaaü, Petoo ɔ kú Mes̄ɔp̄otami búsu gb̄éɛ aà l̄aiz̄íw̄áɛ,‡ ⁶ k̄ási Dii á

† 22:11 Lev 19:19 ‡ 22:12 Nao 15:37-41 § 22:29 B̄oa 22:15-16 * 23:1 Lev 18:8, 20:11 † 23:4 N̄ɛ 13:1-2 ‡ 23:5 Nao 22:1-6

Lua i we Balaau yāmào, ̄ à savāipi lile samaa ū, ké a yeázi yái. § 7 E à ge à kuo, ásu buipio aafia ge an b̄oa maa wεελεο. 8 Asu Eδ̄oũ b̄ol̄b̄oo, asa á daε̄ōne. Asu Egipio b̄ol̄b̄oo, asa á kú an b̄usu b̄om̄ō ū yāae. 9 Sea za ní síwεnāwa aame aali e gē Dii gb̄é̄ō k̄k̄áaa guu.

Kua z̄l̄au gb̄alesai

10 Tó a ge á w̄ε̄ōwa z̄lu, mé á kú b̄ou, à laaika gb̄alei. 11 Tó á gb̄ee az̄la è gw̄aas̄na, à gb̄al̄n we. Ade b̄o b̄ou, īo ku we. Asu gē b̄ouo. 12 Tó oosi k̄e, āa zu'o, i su b̄ou lat̄e gēa kp̄eu gb̄ea. 13 A gu p̄o áli gē bí̄ikpekeui dile b̄o kpe. 14 Alīo eȳb̄o k̄ua á ḡk̄eb̄o guu. Tó a ge bí̄ikpekei, alīo eȳo, tó a bí̄ikpeke à làa, ili b̄usukaa. 15 Asa Dii á Lua īo be á b̄ou, à̄o á d̄s̄ae, í a w̄ε̄o naé á ōz̄l̄. Sema á b̄ōo ku gb̄alesai, ké Dii su gb̄as̄l̄ eu, i b̄o á kpeo yái.

Ikoyaēo

16 Tó z̄e baal̄e a diie, à mò az̄la kp̄awá, ásu à āa kpa a diiwao. 17 A to āo kúan̄o gu p̄o a yeiu, á w̄é̄e p̄o k̄è̄e maau. Asu à āa w̄et̄ao.

18 Isaili n̄oee ge ḡs̄ee su ḡs̄ táakpe káalua ūo.* 19 Asu m̄o Dii á Lua kp̄eu ní káalua k̄āo à légb̄a d̄ow̄ao, asa Dii á Lua ye káalua ḡlyáio.

20 Tó a p̄e s̄ēa á gb̄edee, ̄sa ge ble ge p̄p̄alen n̄o, ásu a idiāo. 21 A a idia bui z̄lōe, āma ásu dia á gb̄edeeo, Dii á Lua i b̄aaadaé á z̄l̄ pīu b̄usu p̄o ále gē sí̄pi guu.†

22 Tó a lek̄e Dii á Luawa, ásu to a flaboa ḡo gágao, asa Dii a á lá a yái, í ḡs̄ duundēo ūe.‡ 23 Tó i lek̄ew̄o, á ḡs̄ duundēo ūo. 24 Yá p̄o b̄ò á léu, alīo z̄lkew̄a ní laaio, asa a lek̄e Dii á Luawa ní p̄ēāo.

25 Tó a gē á gb̄edee v̄ēebuu, à v̄ēēbe ble we lá á yeiwa à ká, āma ásu bobo ka gb̄iu à sūo. 26 Tó a gē á gb̄edee p̄w̄embuu, à a s̄áōo we ní ōo, āma ásu k̄oma ká á gb̄edee p̄w̄enai à k̄eo.

24

Gia n̄zi yá

1 Tó ḡs̄ee n̄s̄e, mé n̄pi yá í kaāguo, ké a è a d̄e'li ví yái, mé à ḡnzila* k̄e kp̄awá à āa yà̄o, 2 tó n̄epi b̄ò āa be, à ḡe z̄a p̄ale k̄e, 3 mé ḡs̄ plaadepi yeāazio, tó à ḡnzila k̄e a kp̄awá à āa yà̄o s̄o, ge ḡs̄ plaade p̄o āa s̄epi ḡan l̄o, 4 ḡs̄ p̄o āa yá s̄ēia z̄é ví à āa se n̄o ū lo, asa à d̄baa à āa ò̄kp̄ae. Dii ye yá bee ḡlyáio. Asu b̄usu p̄o Dii á Lua lé kp̄awá á p̄o ū ò̄kp̄ao.

Ikoyaēo

5 Tó gb̄é̄ n̄s̄ē dafu, asu gē z̄l̄auo, mé wasu z̄idāe z̄ào. Wa āa k̄é, īo ku be w̄e do, ké āa n̄o p̄o a s̄epi p̄o e āo na.

6 Wasu gb̄ēe w̄is̄il̄gb̄e t̄ōmasio, baa a né, asa āa w̄ēni t̄ōmasian we.

7 Tó gb̄é̄ a Isaili dee s̄ē kp̄ái, à āa k̄e z̄o ū ge à āa ȳian n̄o, sema à kp̄á̄pi de, v̄ai i láa á guu.†

8 A láai ka kusui, í laaid̄o a yá p̄o sa'ona Levii buio d̄éwa maamaa. Lá má d̄il̄en̄éwa, à̄o k̄ua m̄aa.‡ 9 A to yá p̄o Dii á Lua k̄e Miliāūe z̄éu á b̄oa Egipi gb̄ea d̄ōagu. §

§ 23:6 Nao 23.7-24.9 * 23:18 Lev 19.29 † 23:21 B̄oa 22.24, Lev 25.36-37, Iko 15.7-11 ‡ 23:22

Nao 30.1-16, Mat 5.33 * 24:1 Mat 5.31, Maa 10.4 † 24:7 B̄oa 21.16 ‡ 24:8 Lev 13.1-14.54

§ 24:9 Nao 12.10

¹⁰ Tó n pò sèà n gbédeee, rísu gē àà kpéu n àà zwāa sí t̀̀oma ũo. ¹¹ Zε n àà dā bàasi, i b̀̀ne n n zwāapio bàasi we. ¹² Tó taasidee, rísu n̄ȳ k̄ua e n ge tað kpéuo. ¹³ Ge n kpawà e lat̄e àò gé gēi kpéu, i e i n a zwāapio. A f̀̀kpama, yá pò n k̀̀pi i ke Dii á Luae na.*

¹⁴ Asu á gbèwina pò de taaside wēnade ũ wet̄ao, á gbé Isaili ge b̀̀m̀o pò kú á b̀̀su wéleun nò. ¹⁵ Alio àà fiaboè lá gu lé d̀̀o e lat̄e àò gé gēi kpéu, asa taasidee, mé àà wé d̀̀o á ̀̀ai. Tó màa no, a wiile Diiwae, í g̀̀o t̄aaedeo ũ.†

¹⁶ Maeo ga n̄ néo duuna yáio, mé néo ga n̄ maeo duuna yáio. Baade a ga azia duuna yáie.‡

¹⁷ Asuli yáḡḡo b̀̀m̀o ge tone pò gwana v̄ioe okpeaio. Asuli gyaa gbēando p̀̀kasa t̀̀omasio. ¹⁸ Ké a zob̀̀le Egipi, ̀̀ Dii á Lua á b̀̀su, à to a yáò d̀̀águ. Bee yáí mále bee dileíé àò k̄ua.§

¹⁹ Tó ále p̀̀keke bua, mé á pò bàaae yá s̀̀águ, ásu ea gé séio. A bee to b̀̀m̀o n̄ netone pò gwana v̄ioe n̄ gyaa taasideo, Dii á Lua i báaadaágu n̄ z̄i pò ále keo pii. ²⁰ Tó ále kuke, ásu a be k̄onw̄eo. A bee to b̀̀m̀o n̄ netoneo n̄ gyaa. ²¹ Tó ále w̄e bobo, ásu a be k̄onw̄eo. A bee to b̀̀m̀o n̄ netoneo n̄ gyaa.* ²² A tó á zob̀̀le Egipi yáò d̀̀águ. Bee yáí mále yáie bee dileíé àò k̄ua.

25

¹ Tó lekpaá ḡe ḡeo z̄anguo, aa gé yákpalekekli wà yápi ḡḡo r̄ino, w̄ali ȳanakpa gbé pò a yá nawa, wi t̄aaede yá'likpawà. ² Tó á k̀̀ wà t̄aaede pi gbēe s̄o, yákpalekena lí tó àà w̄ule, i àà gbē t̄aae pò a k̀̀ léu. ³ Wasuli àà gbē de fl̄a le blalao.* Tó wà s̀̀ wà àà gbē de beea, a widà a gbédeewae.

⁴ Asuli lesokpa zu pò lé p̀̀gb̄eo.†

⁵ Tó v̄i n̄ d̄auna ku gudoũ, mé an gbé m̀endo g̀̀a n̄esai, àà gyaa su gé z̄akei gup̄aleio. Àà z̄á v̄i ge d̄auna mé a àà se n̄o ũ, i àà da'uake. ⁶ Wa neḡe pò a i s̄eia dile àà ḡo pò g̀̀a ḡe ũ, k̀̀ àà t̄ e àò ku Isailio guu.‡

⁷ Tó ḡe pi ye a v̄i ge a d̄auna n̄opi seaio, n̄opi i gé gbēz̄oo le yákpalekekli, i oné a z̄á gbēdo ḡi a da'uakeie, k̀̀ a z̄á t̄ su àò ku Isailio guuo. ⁸ Wéle gbēz̄o pi i àà sisi, aai àà la. Tó gia n̄opi sea i ̀̀ à z̄è, ⁹ n̄opi i s̄aazi gbēz̄o ae, i àà kyale gbá do b̀̀, i lé'ika àà oawa, i me: M̄a w̄ali ke gbé pò ḡi a gbēdo ua vuie.§ ¹⁰ Za z̄beez̄i walio o àà uae kyalesai'ua.

¹¹ Tó gbēon plaò lé s̄oleke, mé an gbé m̀endo na m̀o a z̄á suabai, mé à gbé pò lé s̄oleke n̄ a z̄áopi k̀̀ àà ḡekek̄owa, ¹² à n̄opi o z̄s, ásu à àà wēnagwao.

¹³ P̀̀ḡbiaȳb̄o z̄o n̄ a n̄enao su àò kaa á b̀̀o guu pla piio. ¹⁴ Zaa z̄o n̄ a n̄enao su àò kú á be pla piio. ¹⁵ A to p̀̀ḡbiaȳb̄o n̄ á zaao lío maa wásawasa, k̀̀ à e ḡeḡe b̀̀su pò Dii á Lua lé kpáw̄apiu. ¹⁶ Asa Dii á Lua ye gbé pò aai yáfaasai bee taa keo glyáio.*

¹⁷ A to yá pò Amaleki buio k̀̀e z̄éu á b̀̀a Egipi gbeao d̀̀águ.† ¹⁸ Goo pò a k̄pasa, á ȳeε l̄aa, aai v̄iake Luaeo, aa l̄èle á gbé buse pò té gbeaz̄owa z̄éu. ¹⁹ Tó Dii á Lua á ibee pò liaaázio n̄aé á o z̄i, á á gba f̄ampakli b̀̀su pò ále kpáwà á sipi guu, à Amaleki buipio t̄ de d̄unia. A yá su s̀̀águo.‡

* **24:13** B̄a 22.26-27 † **24:15** Lev 19.13 ‡ **24:16** 2Kia 14.6, 2Lad 25.4, Eze 18.20 § **24:18** B̄a 23.9, Lev 19.33-34, Iko 27.19 * **24:21** Lev 19.9-10 * **25:3** 2Kln 11.24 † **25:4** 1Kln 9.9, 1Tim 5.18 ‡ **25:6** Mat 22.24 § **25:9** Lut 4.7-8 * **25:16** Lev 19.35-36 † **25:17** B̄a 17.8-14 ‡ **25:19** 1Sam 15.2-9

26

Pó káauo ní pò kwidèo kpaa Luawa

1 Tó a gē būsú pò Dii á Lua lé kpáwá á pò ùpi guu, mé á sí a zòlèu, ² àli a buapó káauo dá ká gbíu, í gèò gu pò Dii á Lua a se a tó àò kuwàu.* ³ A gē sa'ona pò kú zibeezi le, í oè à me: Málè o gbā Dii n Luae, ma ka būsú pò Dii a legbè wá deziòne à mè á kpáwápiu. ⁴ Sa'ona í gbí sí á zòl, í dile Dii á Lua gbagbakli ae, ⁵ í o Dii á Lua ae à me: Sili gbé bebènan ma dezi ù. A tà Egipi a zòlèu ní a gbé pò aa dasiò, ⁶ aa gò bui zò pò aa dasi mé aa gbāo ù. ⁷ Egipiò í adáwá aa wétèamòwèe, aa wá dá zòbleu pásípási, ⁸ wa wiilè Dii wá deziò Luawa. ⁹ A wá wiileawapi mà, à wétèa ní taasio ní gbāa pò wa mòwèeò è, ¹⁰ a wá bóle Egipi ní a gāsa gbāao. A a gāsì pòo à yá pò í to vía ní kú kè maamaa ní seelaò ní dabudabu. ¹¹ A mòwanò guè beeu, à būsue bee kpáwá, būsú pò ví ní zó'io diu. ¹² Tia kéwa Dii, málè mós ní tóle pò ní kpàa pò káauo. Ali dile Dii á Lua ae, í kúléè. ¹³ Apio ní Levii buiò ní bòmò pò kú á guu, à pò lí kè na pòmáa pò Dii á Lua kpáwáò ní á bedèowa píi.

¹⁴ Tó a á buapó kwidè bò a wè àaòde guu, á làa píi, àli kpá Levii buiowa ní bòmò ní netonèò ní gyaao, aai ble á wéleò guu aa ká.† ¹⁵ I o Dii á Luae à me: Ma n asea bònè ma be, má kpá Levii buiowa ní bòmò ní netonèò ní gyaao, lá ní òwa píi. Mi pá n yádileao, a kee í sāmágu sò. ¹⁶ Mi n asea ble ma taasikèa guuo. Mi n asea bònè ní gbāsoo. Mi a kee kpa gèví yá musuo. Dii ma Lua ma n yámá, má kè lá ní dilemèewa. ¹⁷ Wékpaìe za n kúkiu musu, ní baaada n gbé Isailiògu ní būsú pò ní kpáwáò, būsú pò ví ní zó'io diu, lá n a legbè wá deziònewa.

¹⁸ Dii á Lua lé yádiléè gbā, àliò aà òtondòkli gwa, íò aà ikoyápiò kúà ní laaio ní nòsemendoo ní pòeò. ¹⁹ A ò gbā Dii mé á Lua ù, a mè àliò taa'ò aà zéue, íò aà ikoyáò kúà ní aà yádileao, íò aà òtondòkli gwa, íò aà yáma. ²⁰ Dii óé gbā áò de a gbé yenzidèò ù; lá à a legbèéwae. A mè àò a yádileao kúà, ²¹ í a sé lesí de bui pò a kèòla píi, wi á táasile, wi á tóbò, wi á maabo, íò de Dii á Lua gbé pò an kua nídoao ù, lá à a legbèwa.

27

Yadileà Ebalì sístpòlèu

1 Mòizi ní Isaili gbèzòò yádile ní gbéòne. Mòizi mè: Aò yá pò málè dileé gbāò kúà. ² Tó a bua Yuudèwa, a gē būsú pò Dii á Lua lé kpáwáú, à gbè gbènèò pélepele à soolewá, ³ í ikoyáe beeo kéwá píi. Tó a gē būsú pò ví ní zó'io diupiu, lá Dii á Lua a legbè á dezi káauonewa, ⁴ à gbepiò pélepele Ebalì gbèsístíwa Yuudè baale, lá málè daé gbáwa, í soolewá. ⁵ A Dii á Lua gbagbakli bo we ní gbeo. Asu gápèle gbepiòwao, ⁶ à bo ní gbè àsaib,* í sa pò wí a pò kátèu à tékú o Dii á Luawa we. ⁷ A sáaukpa sa'ò we ló, í pónake Dii á Lua ae. ⁸ A ikoyáe beeo ké gbepiòwa píi wásawasa.†

⁹ A Mòizi ní sa'ona Levii buiò ò Isaili buiòne píi aa mè: Isailiò, à ke kílikili! A swákpa yáma! A gō Dii á Lua gbéò ùe sa. ¹⁰ A Dii á Lua yáma, íò aà òtondòkli gwa, íò zìkè aà yádile pò málè daé gbáowa.

Ldai yáò

* 26:2 B_{sa} 23.19 † 26:12 Iko 14.28-29 ‡ 26:18 B_{sa} 19.5, Iko 4.20, 7.6, Tit 2.14, 1Píe 2.9 * 27:6 B_{sa} 20.25 † 27:8 Yoz 8.30-32

11 Goo doupi zi 5 Moizi yadilené à mè: 12 Tó a bua Yuudéwa, buie beeo mé aa ze Galiziú sístipoleu, aai báaadaágu: Simeo, Levii, Yuda, Isakaa, Yosefu, Bēyámee. 13 Buié beeo mé aa ze Eballi sístipoleu, aai láai yá'o: Lubeni, Gada, Asee, Zabuloni, Dá, Nefatali. 14 Levii buio aai yáe beeo o Isaili buione pii ní loo gbáao,‡ aa me:

15 Láaipon gbé pó taa à ge a kása, § a pèle asii guu ũ. Dii ye ozi bee taa gíyáio. Gbépii i me, ámi!

16 Láaipon gbé pó a de ge a da kpebò ũ.* Gbépii i me, ámi!

17 Láaipon gbé pó a gbédee koo se sòò ũ. Gbépii i me, ámi!

18 Láaipon gbé pó tò vĩa zà zéwa ũ. Gbépii i me, ámi!

19 Láaipon gbé pó yákèke bòmoo ge netone ge gyaae okpeai ũ.† Gbépii i me, ámi!

20 Láaipon gbé pó gè a mae gēkli à wùle ní aà nao ũ.‡ Gbépii i me, ámi!

21 Láaipon gbé pó potuo dàakpá ũ.§ Gbépii i me, ámi!

22 Láaipon gbé pó wùle ní a dáeo ũ.* Gbépii i me, ámi!

23 Láaipon gbé pó wùle ní a ànsueo ũ.† Gbépii i me, ámi!

24 Láaipon gbé pó a gbédee dè asii guu ũ. Gbépii i me, ámi!

25 Láaipon gbé pó taaesaide dè gbagusae yáí ũ. Gbépii i me, ámi!

26 Láaipon gbé pó i ze ní ikoyáe beeo àle zikewào ũ.‡ Gbépii i me, ámi!

28

Efaai yá

(Lev 26.3-13, Iko 7.12-24, 11.13-17)

1 Tó a Dii á Lua yámà, tó á aà yádilea pó mále daé gbāo kúa, ále zikewà, Dii á Lua a á káfi de dúnia bui píia. 2 Tó a Dii á Lua yámà, a báaae beeo daágu píie. 3 A báaadaágu wéle guu, a báaadaágu bua. 4 A báaada á néo ní á buapoo ní á potuoo gu, á zuo ní á são ní á bleo pii. 5 A báaada á tao ní á góogu. 6 A báaadaágu á gea guu ní á suao. 7 Dii a to à zible á ibee pó aa feleánoo wa. Aa dokowa aa mo léleiwá, aai fáaa ní bao aa tá. 8 Dii a báaada á dōogu ní zí pó á kèo pii. Dii á Lua a báaadaágu búsu pó ále kpáwá guu.

9 Tó á Dii á Lua yádilea kúa, mé á té aà iai, a á dea a gbé pó an kua ndoao ũ zedo, lá a oéwa, 10 dúnia bui píi i dō ké Dii tó kúwá, aai vlakeé. 11 Dii a to pó keé, á néo ní á potuo néo ní á buaneo liála búsu pó á a legbè á dezi káauone à mè á kpáwá guu. 12 Dii a a àizee láasi wéé za musu, i to lou maé á búsuu à bolei, i báaada zí pó ále keu, i pó sēa bui dasidone. Aoo ppe sēaamá ní vlo. 13 Dii a to ào de mideo ũe, i ke áo kpee no. Tó a Dii á Lua yádilea pó mále daé gbāo mà á kúa, ále zikewà, áo ku musue, i ke zíle no. 14 Aoo yá pó mále daé gbāo kúa. Asu páale oplaai ge zeeio. Asu te dii páleozi à zòblenéo.

Láai yá

(Lev 26.14-46)

15 Tó i Dii á Lua yámao, tó i aà otondokii gwao, tó á aà yádilea pó mále daé gbāo kúao, yáe beeo mé á a le. 16 A wéleo ní á buao i gō láaiipo ũ. 17 A tao ní á góo i gō láaiipo ũ. 18 A néo ní á bua poo ní á zuo ní á são ní a bleo i gō láaiipo ũ. 19 I gō

‡ 27:14 Yoz 8.33-35 § 27:15 Bsa 20.4, 34.17 * 27:16 Bsa 20.12 † 27:19 Bsa 22.21, 23.9

‡ 27:20 Lev 18.8 § 27:21 Bsa 22.18, Lev 18.23 * 27:22 Lev 18.9 † 27:23 Lev 18.17 ‡ 27:26 Gal 3.10

láaipɔ ũ á gea ní á suao. ²⁰ Dii a láaizlɔwáe, a ɔtɔwá, i webiiwá zl pɔ ále ke pii guu e a ge kaale à midé kándo yáwáí pɔ á kè a pàkpáaazi yáí. ²¹ Dii a gagyákaágu e à ge láa búsu pɔ ále gé síi guue. ²² Dii a to tɔɔn váí á le ní sionao ní kákagyáo ní mèwáao ní nɔnao. Pɔ piaa gbɔsi ní pɔ fukpaao i á buapɔ́ le. Gyápiɔ péléázíe e à ge midéò. ²³ Luabe aɔ kú á musu gii lán mɔgotɔwae. Tɔ́le iɔ kú á zíe gbáugbau lán mɔsiwa. ²⁴ Luutɛ ní búsutio ɔ Dii a to à e lou gɛe ũ. Aɔ bɔ za musue e à ge á dɛdɛò.

²⁵ Dii a tó á wèlɛɔ ziblewáe. A dɔdɔkɔwá a gé léleimá, í fáaa ní bao á tá. Sɔ i kè dúnia bui piigu yá pɔ á lé yáí. ²⁶ A geɔ i gɔ bāɔ ní wàis pɔblea ũ, gbɛe a ní yáo. ²⁷ Dii a to Egipi sánɛɔ á le ní gbenao ní yiao ní kásanao. Aɔ gbágbāa vío. ²⁸ I to íana káwá, i to á víakú, i tó á mi liaa, ²⁹ íɔ ɔmalemale fáane lán vía pɔ kú gusiauwa. A yáe ali bɔ maao. Wa gbāamɔé, wí á pɔ́ síwá, kási gbɛe a á suabao. ³⁰ Aɔ nɔkpama ví, gbɛpále i kusiwá. A kpɛdɔ, á e iuo. A vɛɛbu ke, á e à a be mɔaokɛo. ³¹ Wa á zuɔ kólókpa á wáa, á e à a nɔ́ soo. Wa á zàa'lnao síwá, mé á e lo. Wa á sáɔ kpá á wèlɛɔwa, kási gbɛe a á suabao. ³² Wa á negɛɔ ní á nenɔɔ kpa buipáleɔwa, á wé iɔ dɔ́nzi e á wé wo. A gbāa a pɔe keo. ³³ Bui pɔ á dɔ́ɔ á buazi pɔ á kè pɔble. Waɔ gbāamɔé, wíɔ á wɛtá gɔɔpii. ³⁴ Iana a káwá yá pɔ á wé a e yáí. ³⁵ Dii a to bɔ́kɔ á le á koso ní á gbásaonaɔwa. Aa líála sea za á gbakpɛa e á minanguo.

³⁶ Dii a táánɔ ní á kía pɔ á aà dileo bui pɔ ápiɔ ní á dezio dɔ́ɔ kii. Wekii á zɔbleu líɔne ní gbɛe á diiɔ ũ. ³⁷ A gɔ sɔ́kɛngu pɔ ũ, láanipɔ ũ bui pɔ Dii a á yá ní kɔ́ɔne pii, aai yáadaánɔ. ³⁸ Ali pɔtɔ maamaae, kási ali keke yɔɔnnɔe. Kwaɔ mé aa so pii. ³⁹ A vɛɛbu ba, í a sɛwa, kási á e à a kɔ́ zɔ́zɔ á imio. Kɔ́ɔ mé aa á vɛlɔpɔ zɔ́zɔ. ⁴⁰ Kulio di á búsuue, kási á e à nísi mɔaokɛo, asa aa nɔbɔ́leke piie. ⁴¹ A negɛɔ ní nɔɔe í'í, kási aao kúánɔ. Wa táánɔ zɔ́zɔ ũe. ⁴² Kwasutɛɔ i á búsu líɔ ní á buapɔ́ síwá. ⁴³ Bòmɔ pɔ kú á guu kúkuála musumusue, á vlá iɔ naua. ⁴⁴ Aa pɔ sɛáé, kási á e pɔ sɛánéó. Aaɔ de midéɔ ũ, iɔ kú ní guu kpɛe.

⁴⁵ Yá beɔ á le piie, aaiɔ téázi. Aa kéwáɔ e à ge midéò, ké i Dii á Lua yámao, i aà ɔtondɔkii gwao, mé á aà yádilea pɔ á dàéɔ kúao yáí. ⁴⁶ Yá pɔ aa á lepiɔ aao de seela pɔ i dimá ũe e á buiwa. ⁴⁷ Tó i zɔble Dii á Luae ní pɔnao ní nɔ́senao á namablegɔɔ, ⁴⁸ á wèlɛ pɔ Dii a ní zlwáɔ ɔ á zɔ́blené búu ní nɔ́nao ní imio pɔ́kɛsáma guu. Dii i mò zuu daé á nɔe e à ge á kaaleò. ⁴⁹ Bui pɔ kú za tɔ́le léwa zàzà ili ní yámaoɔ ɔ Dii a to aa kúu'oo aa mɔwá. ⁵⁰ Buipɔ aao pásɔ, aa gbɛzɔ́ɔ wegwao, aa wɛnadɔ́nɛo. ⁵¹ Aa á pɔtuoo sóso ní á buapɔ́ e à ge kaaleòe. Aa á pɔwena ge á vɛe ge á nísi ge á zu ge á sá tóé e à ge midéò. ⁵² Aa koezɔ́ á búsu pɔ Dii á Lua lé kpáwá wèlɛɔzi pii e á bíi gbāa lesɔ́ pɔ ále a náaikɛɔ ge kwɛòe.

⁵³ A á negɛɔ ní á nenɔe pɔ Dii á Lua a kpáwá so taasi pɔ á wèlɛɔ á dau koezɔ́aázi guu yáí. ⁵⁴ Baa á gɔe buse wɛnadɔ́nede a bíike ní a gbédeeo ní a nɔ yenzideo ní a né pɔ gɔ́ɔ ⁵⁵ ní a né pɔ ále sópio. A li an gbɛeɛo, ké pɔe i gɔ́eɔ taasi pɔ á wèlɛɔ á dau koezɔ́aázi guu yáí. ⁵⁶ Baa á nɔe buse wɛnadɔ́nede, nɔe pɔ lí we kɛse tɔ́ búsuwao ké a buse mé wɛnadɔ́nede yáí, a bíike ní a gɔ́ yenzideo ní a negɛɔ ní a nenɔe ⁵⁷ a né pɔ á í ní a bio yá musu. A so asii guue* pɔ́kɛsáma ní taasi pɔ á wèlɛɔ á dau koezɔ́aázi guuo yáí.

⁵⁸ Tó á ikoyá pɔ kú láe bee guu kú, ále zlkɛwáɔ, tó á Dii á Lua tɔ́ gbia pɔ í ní me sɛenata beɛe dɔ́o, ⁵⁹ Dii a gaga pɔ á a fán vío káágu ní á buiɔe, gaga pásɔ

* 28:57 2Kia 6.28-29, Wɛn 4.10

pó í gɔɔplakɛɔ ní gyāvái pɔ lí láaɔɔ. ⁶⁰ A to Egipi gyā pɔ á a vɛa vɛɔ á le, a kéwáɔ. ⁶¹ Baa gaga ní gyā pɔ a yá kú ikoyá láe bee guuɔɔ, Dii a káágu pɛi e á gɛ kaalɛðɛ. ⁶² Tó í Dii á Lua yámao, baa ní á dasi lán saanaɔwa keo, á gɔ bílao. ⁶³ Lá á kà Diigu á yámaakèè, a tò a dasikù, màa a kaaágu á á dede, i á kaale. A á wo bùsu pɔ ále gé sɛi guu, ⁶⁴ i á fáaa buiɔ guu za dúnia léla e a léle. We á zɔbleu líɔne ní gbɛɔ, dii pɔ ápiɔ ní á deziɔ á dɔɔɔ. ⁶⁵ A íampakli e buipiɔ guuo, á pɔɔpekli e gueio. Wekli Dii a to à sòdeedeeku, á wé iɔ wo, á yèèe i láa. ⁶⁶ A nisina iɔ naa líwa, vɛa iɔ á kú gwáasina ní fáaneo, áɔ á kua náai vɛo. ⁶⁷ Vɛa pɔ a á kú yá pɔ a wɛsɛe yáí áli me kɔɔe à to oosi ke, íli me oosie à to gu dɔ. ⁶⁸ Dii a á ká gó'ílenao guu á táánɔ Egipié, tá pɔ má òé ásu o loopi. We á wɛsɛe à ázɛa yáiu á wèlɔwa zɔɔ ú, kási gbèe a á lúo.

⁶⁹ Dii bàa kua ní Isailiɔ yá pɔ a díle Mɔzié Mɔabu bùsuun we, yá pɔ a díleè Olebu bàasi.

29

Dii bàa kua ní Isailiɔ zɛɔa Mɔabu bùsu

¹ Mɔzi Isailiɔ sisi pɛi à mè: A yá pɔ Dii kè Egipi Falaɔɔe ní à Ìwaɔ ní àà bùsuo è pɛi. ² A wɛsɛe lá á seelaɔ ní dabudabu zɔɔ kè, à àà gbàa legwàð. ³ Kási e gbá Dii i á nðsɛ wéè a ònɔkùo. I á wé kéé a gu'èo. I á swá wéè a yámào. ⁴ Ké ma dɔaaé guwaiwaiu wè bla, á pɔkasaɔ ní á kyaleɔ i yaaɔ. ⁵ I pèe soo, i vèe ge í gbàa mio. Dii á gwá, ké á e dɔ òme Dii á Lua ú. ⁶ Ké wa ka gue beeu, Èsɛbɔ kí Sɛi ní Basana kí Oguo bɔlɛwá ní zɛo, ò wa zɛlɛmá. ⁷ Wa ní bùsu sí wá kpà Lubeni buiɔ ní Gada buiɔ ní Manase bui kɛniɔwa ní pɔ ú.

⁸ Ayámɛto à Dii bàakuaánɔ yádilɛe beeɔ kua, iɔ zɛkewá, yá pɔ ále ke pɛi i bɔ maa. ⁹ Apii á sɛa Dii á Lua aɛ gbá, á dɔaanaɔ ní á kíaa ní á gbɛzɔɔ ní á zɛgɔ badeɔ ní á gɔe pɛi ¹⁰ ní á néo ní á nɔeɔ ní bɔmɔ pɔ kú á bòou yàawenaɔ ní itnaɔ ú. ¹¹ A sɛa la ké á zɛ ní Dii á Lua bàakuaánɔ yáɔ. Dii á Lua lé a bàakuaánɔ legbè ní a kuaɔ gbá, ¹² ké á á dea a gbéɔ ú zɛɔ gbá. Aɔ de á Lua ú lá a òéwa, lá á a legbè á deziɔne Ablahaú ní Izaakio ní Yakɔbuowa. ¹³ I ke átèe ò mále yápi legbèé. ¹⁴ I ke á gbé pɔ á kúwana gbá Dii wá Lua aɛ átèe no, ní wá bui pɔ wí ní i yáaɔe.

¹⁵ A dɔ ázɛawa lá á kú yáa Egipi, mé lá a bɔle ní buipáleɔ bùsuɔ. ¹⁶ A ní pɔ pɔ aa kè ní lío ní gbɛɔ ní ánusuo ní vuao táaɔ ú è, pɔ pɔ Dii ye a glyáio. ¹⁷ A gbèe su bɔ Dii wá Lua kpe á gé zɔblei buipále diipiɔneɔ, á gɔe ge á nɔeen nò, á buie ge á ualeen nò. Yávai zɛna su à kú á guu kona ge gɔi úo.† ¹⁸ Tó gbèe láai yáe beeɔ mà, asu ázɛa sáaukpa á me, baa tó a swá gbáa, áɔ ku aafiaeɔ. Bee a to wá iwáa tɔtɔ káé á í niéue. ¹⁹ Dii a we suukeaánɔ. Aɔ pɔkuma ní pɔfèo bɔbɔwa gɔɔpiie. Láai yá pɔ kú lán bee guu a àà le piie, Dii i aá tɔ de dúnia. ²⁰ Dii a àà bɔ Isaili buiɔ guue, i láaiɔ wá a yákè ikoyá láe bee guuɔ zɛwá pɛi tadaawá yáí.

²¹ A bui pɔ aa mɔ á kpeɔ ní buipále gbé pɔ bùsu zàzauɔ aa gaga pɔ ká bùsue beeu e ní gyá pɔ Dii kááguɔ. ²² Íatègbɔ ní wisio a bùsue bee tékú piie. Wa pɔtɔ weo, pɔe a bɔleɔ, baa sè. Aɔ de lán Sɔɔú ní Gɔmɔɔo ní Adamao ní Zeboiú pɔ Dii ní suumpá ní pɔkuma pásɛɔwaɛ.‡ ²³ Bui pɛi a me: Bóyáí Dii yá bee taa kè bùsue beeei? Aà pɔfè zɔɔ bee taa dea ní? ²⁴ Wí wemá wá me: Ké aa pàkpá Dii ní deziɔ Luapi bàakuaánɔ yázi an bɔa Egipi gbɛa yáie. ²⁵ Aa gè zɔblè dii páleɔne, aa kùle dii pɔ aa dɔ yáaɔne, i ke Dii mé dílené. ²⁶ Dii pɔkumabɔbɔ bùsupiwa,

* 29:6 Nao 21.21-35 † 29:17 Ebe 12.15 ‡ 29:22 Daa 19.24-25

à láaiᵑ kú láe bee guuᵑ z̀wà p̄ii. ²⁷ A ní wó ní bùsuu à ɔ̀z̀n̄zi e bùsu p̄aleu, lá aa ku tiaewa.

²⁸ Yá p̄s̄ ul̄eᵑ de Dii wá Lua yá ũe. A p̄s̄ p̄s̄ à b̀òᵑ gupuuu s̄s̄, wápiᵑ ní wá n̄eᵑ yáe ḡɔ̀p̄ii, ké wà e wàᵑ z̀k̄ewà.

30

Dii sua ní Isailiᵑ ní pá ziu

¹ Tó ɛ̀f̄aai ní láai yá p̄s̄ mále daeᵑ beᵑ k̄eᵑ p̄ii, tó á wé k̄eᵑ bui p̄s̄ Dii á Lua a á yá á á fáaa ní guuᵑ guu, ² tó ápiᵑ ní á n̄eᵑ a ea z̄e ní Dii á Luao, tó a aà yá p̄s̄ mále dil̄eᵑ gb̄a mà p̄ii ní n̄s̄emendoo ní p̄eáᵑ. ³ Dii á Lua a á w̄enagwa, i ea á k̄aaa za bui p̄s̄ a á fáaa ní guuᵑ guu, i suáᵑ á pá ziu. ⁴ Baa tó á á yá á á fáaa bùsuᵑ guu e dúnia léwa, a á buiᵑ k̄aaa we, i suᵑᵑ. ⁵ A suᵑᵑ bùsu p̄s̄ an deziᵑ v̄i za yáau. Tó aa ɛ̀a bùsupi sí, a ɛ̀f̄aikené, i to aa dasik̄u de ní dezipiᵑla. ⁶ Dii á Lua a á s̄s̄ gb̄as̄i woloé ní á buiᵑ, á niᵑna iᵑ yeaazi ní n̄s̄emendoo, iᵑ ku aafia. ⁷ Dii á Lua i láaiᵑ beᵑ z̄i á w̄eᵑwa ní á zangude p̄s̄ aa lad̄awáᵑ, ⁸ i ea Dii yáma, iᵑ z̄k̄e aà yádileᵑ p̄s̄ mále oé gb̄aw̄a. ⁹ Dii á Lua a ɛ̀f̄aaidaé á z̄i p̄ii guu, i tó á n̄eᵑ k̄ó ní á p̄tuᵑ ní á buan̄eᵑ, aà p̄s̄ i ea k̄ewá na, i maakeé, lá aà p̄s̄ k̄ena á deziᵑwawa. ¹⁰ Tó a Dii á Lua yáma, a aà ɔ̀tonᵑk̄li gwà, mé á aà yádileᵑ p̄s̄ kú ikoyá láe bee guuᵑ k̄ua, tó a z̄e ní Dii á Luao ní n̄s̄emendoo ní p̄eáᵑ, a bee k̄eᵑ p̄iie.

W̄eni ge ga

¹¹ Yá p̄s̄ mále dil̄eᵑ gb̄api z̄i'ũ de á gb̄aa léao. A z̄áaᵑ. ¹² A ku luabeᵑ. Asu me, déme a gé luabe á p̄ila ní yápio, i oé á z̀k̄ewàio. ¹³ A ku ísia baaleᵑ. Asu me, déme a bua ísia baale i suᵑ á oé á maio. ¹⁴ Yápi kúáᵑ k̄ainᵑ, a d̄o á léu, a kú á n̄seu,* ké á e z̀k̄ewà. ¹⁵ A ma! Mále w̄eni ní yámao kál̄eᵑ gb̄a ní gao ní yáviaᵑ. ¹⁶ Mále dil̄eᵑ gb̄a, àᵑ ye Dii á Luazi, àᵑ te aà iai, á aà ɔ̀tonᵑk̄li gwà, àᵑ aà yádileᵑ ní aà ikoyáᵑ k̄ua, iᵑ ku, i dasik̄u, Dii á Lua i báaadaágu bùsu p̄s̄ ále gé síi guu. ¹⁷ Ama tó a b̄o aà k̄pe, mé i aà yámao, tó a k̄ewà, mé a z̄obl̄eᵑ d̄ii p̄aleᵑne a kul̄en̄e, ¹⁸ mále oé gb̄a, a kaalen we! A ḡeḡeᵑ bùsu p̄s̄ ále bua Yuud̄ewa ále gé síi guuo. ¹⁹ Luabe ní t̄oᵑleo mé ma seeladeᵑ ũ gb̄a á yá musu. Ma w̄eni ní gao d̄eᵑ á ae, báaa yá ní láai yáᵑ. A w̄eni sé, ké ápiᵑ ní á n̄eᵑ à e àᵑ aafia. ²⁰ Aᵑ ye Dii á Luazi, iᵑ aà yáma, i nawa, asa ɔ̀me á w̄eni ũ, i to á ḡeḡeᵑ bùsu p̄s̄ á a legb̄e á deziᵑne Ablahau† ní Izaakio‡ ní Yakobuo§ á mè á kpámá guu.

31

Yozuee dil̄eᵑ M̄ozi ḡeᵑ ũ

¹ M̄ozi ḡeᵑ yáe beᵑ ɔ̀ Isailiᵑne ² à mè: Tia k̄ewa ma ka w̄e basoolo, má f̄s̄ d̄aaé bo. Dii ɔ̀meᵑ à mè má bua Yuud̄ewao.* ³ Dii á Lua mé a d̄aaé á buawá, i bui p̄s̄ kú weᵑ kaaleé, i ní bùsu sí. Yozuee mé aᵑ d̄aaé sa lá Dii ɔ̀wa. ⁴ Dii a kené lá a k̄e Am̄oleᵑ k̄i Síᵑe ní k̄i Oguo ní ní bùsuowa, à ní kaale. ⁵ Dii a ní naé á ɔ̀z̄iᵑ, i kené lá má dil̄eᵑwa p̄ii. ⁶ A s̄d̄ile, iᵑ w̄oᵑ v̄i! Asu to v̄ia á k̄uᵑ, ásu to s̄s̄ k̄éágu ní yáio, asa Dii á Lua mé lé géáᵑ. A á tó weo, a p̄ákpaázio.

⁷ Ɔ̀ M̄ozi Yozuee sísi, a ɔ̀ Isailiᵑ p̄ii wáa à mè: S̄d̄ile, níᵑ w̄oᵑ v̄i, asa níme níȳs̄ gé ní gb̄eᵑ beᵑ bùsu p̄s̄ Dii a legb̄e ní deziᵑ k̄aaᵑne à mè á kpámá guu. M̄me

* **30:14** Lom 10.6-8 † **30:20** Daa 12.7 ‡ **30:20** Daa 26.3 § **30:20** Daa 28.13 * **31:2** Nao 20.12

ńyŕ b̀̀supi kpaalené. ⁸ Dii mé a ɔ̀baane. Ɔ̀me aɔ kunnɔ, a n to weo, a p̀akpanzi bauo.† Nsu tɔ v̀a n k̀to, ńsu bilikeo.

⁹ M̀izi ikoyápi k̀ l̀a guu, a kp̀a sa'ona Levii bui p̀o aáɔ Dii bàakuarńo kpagolo seaw̃a ń Isaili gb̀ez̃ɔɔ p̀ii. ¹⁰ M̀izi yádilené à mè: Ẁe sopla gbea, ẁe p̀o ẁi fiadeɔ k̀é, Lákpɛɔɔa dikpɛɔɔ, ¹¹ tɔ Isaili m̀o ńz̃la ɔ̀b Dii ń Luae ńp̀ii gu p̀o a se, àli ikoyá l̀ae bee kyokené aa ma. ¹² Ali ń k̀aa, g̀e ń ńɔɔ ń néfɛnenaɔ ń b̀m̀o p̀o k̀ú á ẁléu, aa ma, aai dada, k̀é aa e ẁaɔ Dii á Lua v̀a v̀i, aai ikoyápi k̀ua p̀ii, aai z̀keẁa. ¹³ An ńé p̀o yápi d̀ɔɔ i ma, aai v̀laka Dii á Luae dada g̀o p̀o á k̀ú b̀su p̀o ále bua Yuud̃wa ále gé s̀ipi guu.

Dii ɔ̀aaa Isaili p̀ɔɔzakɛa oa

¹⁴ Dii ɔ̀ M̀izie: N gago k̀ik̀. Yozuee s̀isi, í g̀e ze kpaaukp̃e, mí aà dile. Ɔ̀ M̀izi ń Yozuee g̀e z̀e kpaaukp̃e. ¹⁵ Dii b̀ m̀m̀a we telu p̀o zea kp̀épi kp̃elea guu. ¹⁶ Ɔ̀ Dii ɔ̀ M̀izie: Tɔ n zu n dezi guu, gb̀épi fele gb̀asike ń b̀su p̀o aale g̀e d̃ii z̀loɔ. Aa p̀akpamazi, aai ma bàakuarńo yá g̀boo. ¹⁷ G̀o bee ma p̀o a pańzi, mí b̀nkpe, ẁi ń m̀m̀o. Yá'la a ń le dasi, aai taasike. G̀o bee aa mè: Yá'lap̃i ẁa le, k̀é ẁa Lua k̀uwanɔ yá yá? ¹⁸ G̀o bee má b̀nkpe yáw̃ai p̀o aa k̀e aa z̀e ń d̃ii p̀ale yáí.

¹⁹ L̃e bee k̀é l̀au sa, ní dada Isaili ńe aa sí, k̀é à ɔ̀ dem̃e an b̀o ma kp̃e seela ń. ²⁰ Tɔ ma g̃eńo b̀su p̀o ma a legb̀e ń dezi k̀aaɔne guu, b̀su p̀o v̀i ń z̀'io diupi, tɔ aa k̀a aa m̀ekpa, aa ze ń d̃ii p̀aleɔ, aai z̀oblené. Aa p̀akpamazi, aai ma bàakuarńo yá g̀boo. ²¹ Tɔ yá'lap̃i ń lé dasi, mé aale taasike, l̃epi mé a ń yá'likpamá, asa a yá a s̀á ń buɔguo. Má l̀asoo p̀o aale ke gb̀a d̃, e m̀a gé g̃eńo b̀su p̀o ma a legb̀e guu. ²² M̀izi l̃epi k̀é l̀au g̀o bee, ɔ̀ a dà Isaili ńe.

²³ Dii yádile Nuni ńe Yozuee à mè: S̀ɔdile, ní ẁo v̀l!‡ M̀me ńyŕ gé ń Isaili b̀su p̀o ma a legb̀e guu, mé mapi máo kunnɔ.

²⁴ K̀é M̀izi ikoyápi k̀é l̀au p̀ii m̀m̀i, ²⁵ à yádile Levii bui p̀o aáɔ Dii bàakuarńo kpagolo seaw̃e à mè: ²⁶ A ikoyá l̀ae bee si dile Dii á Lua bàakuarńo kpagolo sae, i ku we á b̀o Dii kp̃e seela ń. ²⁷ Asa má á swág̀ba d̃, l̀a i gi yáí. Za g̀o p̀o má k̀uánɔ i b̀o Dii yá kp̃e e ń a tiao. Wa ma gaa gbea p̀o o ɔ̀a? ²⁸ A á bui gb̀ez̃ɔɔ ń á ɔ̀baana k̀aaamee, k̀é m̀a yáe beo k̀áné ń swáwa, luabe ń tɔɔle o i de ma seelade ń á yá musu. ²⁹ Asa má d̃ k̀é á áz̃la ɔ̀kpa ma gaa gbea, í k̀é z̀e p̀o má ɔ̀lewa. A gbea yá'la a á le, asa á yá p̀o v̀ai Diie ke, aà p̀o i paázi t́a p̀o á k̀e yáíe.

³⁰ Ɔ̀ M̀izi l̃epi yá d̀au a s̃tu Isaili p̀o k̀aaaɔne m̀m̀i.

32

M̀izi l̃e

¹ Musude, à swákpa, mí yá'o, á gb̀e p̀o á k̀ú z̀lé, à ma yáma.

² A to ma yádañe k̀áflake k̀é lán louwa, à to ma yá'one èf̃aíke k̀é lán f̃iwa, l̀a s̃e ń l̀ao í m̀ɔse ewa.

³ Má Dii tɔɔ.

A z̀ɔke d̃ ẁa Luae!

4 Gbesin aà ù,
 aà yákeá wásawasa,
 ì yápii ke a zéwae.
 Lua náaiden aà ù, váie kuwào,
 a súsú mé a maa.

5 Aà gbéó yádóosai kèè,
 aa de aà néó ù bo.
 Bui vái koleaone, aa gò wí sea.

6 Maa á flabo Diiéa?
 A sòúe, á òno vío.
 A Mae pò á sén weo lò?
 Aàpi mé á ké, à á zèdo.

7 A láasooke yá pò kú za káauowa,
 à wē pò gè za zio yáda.
 A gbea á maewa, aai dau wá siué,
 maezòó mé aa a galikéé.

8 Ké Lua Musude gbēnazinao kpaalè,
 mé à bui pii búsu kpàwà,
 à ní baade búsu zòle iadàné.*
 A búsu kpà Isailiowa ní dasileu,

9 asa Dii gbéó de aà baa ù,
 Yakóbu buio mé aà kpaale ù.

10 A ní lé búsu giinai,
 guwaiwai pò da pá, wàio ì sóbu.
 A óliarízi à ní gwá,
 à laaidòmá lá a webesianawa.

11 Lá kúu ì a sakpe vu,
 ì yàada a néola,
 màa Dii a gàsía pò,
 à ní kú ní a gàsía káo à ní sé.

12 Dii mé dōaané ado,
 dii zìloe o ku a guuo.

13 A tò aa bē búsu gulesíowa,
 o aa buapóó blè.
 A ní gwá ní gbesi zó'io
 ní ku pò bō gu gbēdeu nísio

14 ní zùkpasa vífaaio ní sá kpasa ví'ipuo
 ní sànebólo mèkpaao ní Basana búsu sāsakaao
 ní pówen maaó ní vèebe'i pò á mí vèe ùo.

15 Bui maapio mèkpa, o aale gbá de.

Aa kà, aa gbènekù aa nísí kpà,
 o aa pákpá Lua ní Kenazi,
 aa sakà gbesi pò de ní Suabana ù pigu.

16 Aa aà pò fèè dii zìloó yá musu,
 aa tò aà pò pá ní táa pò à zàuo.

17 Aa táao gbàgbae, i ke Lua no,†
 dii pò aa ní dō yāao,
 aa bómá dafue,
 dii pò an dezió lí víakeneóo.

* 32:8 Zln 17.26 † 32:17 1Kln 10.20

- 18 Aa gbesi pọ́ ní í tò we,
 Lua dēkàné, ̄ aà yá sàngu.
- 19 Ké Diipi è maa, ̄ à ní bọ́bò,
 asa aà pọ́ pà a neḡ̄o ní a nen̄̄epiozié à mè:
- 20 Má bọ́nkpe, mí ní midēa e,
 bui koleaṅ ní ū, né náaisaideṅe.
- 21 Aa ma pọ́ fēlemē ní pọ́ pọ́ de Lua ūoo,
 aa tò ma pọ́ pà ní táa yá musu.‡
 Má tó bui pọ́ aa de ma gbé ūo ní pọ́ felené,
 má tó an pọ́ pa bui wésiadē yá musu.§
- 22 Asa ma pọ́kūma té kà,
 mé tépi aọ kúe e bedau z̄l̄e.
 Má tem̄o dún̄iaé ní a pọ́,
 a kú gbēs̄l̄s̄l̄ z̄l̄naṅwa.
- 23 Má yá'la kaaar̄iz̄ie,
 mí a kaọ zur̄zi pii.
- 24 Imina a kángu,
 Lua i sumá, gagyá i ní dēde.
 Má wàio z̄l̄má aa ní taitai,
 mí ml̄ē pás̄l̄naṅ gbaemá aa ní sóso.
- 25 Wa ní néo dēde gāae ní fēndaoe,
 gili i gēngu ní kpeaṅ guu.
 Ewaasoṅ ní wéndiaṅ gaga m̄pii
 ní né ȳminaṅ ní maez̄oṅ mikápuadeṅ.
- 26 Ma mè má ní fāaae,
 mí tó an tó ga dún̄iau,
 27 āma ma víakè an ibeṅo íandāae.
 Aa e wa mé wà bee kè,
 aa mē wa mé wà z̄l̄bl̄má,
 i ke Dii mé bee kè píio.
- 28 Isailiṅ yāe d̄o,
 bui ̄n̄kēs̄amadeṅe!
- 29 Tó aa ̄n̄o v̄l̄e, aa bee d̄o,
 aa d̄o gu pọ́ ní yákeṅo mip̄eun̄o.
- 30 Kpelewa gbé m̄endo tò gb̄eṅo òaa soo til̄i?
 Kpelewa gb̄eṅo pla gb̄eṅo òaa blakwi yàì?
 Mé i ke Dii pọ́ de ní gbesi ū ní kpámá báasio.
- 31 Asa wá ibeṅo gbesi de lán wá gbesiwao,
 baa amp̄io aa d̄o níziawa.
- 32 Aa muaa ní S̄oṅoṅdeṅ ní Ḡom̄oṅdeṅ.
 Aa de lán v̄ēli pọ́ a né de kona ū
 mé a kó de ḡoi ūwae.
- 33 An v̄ēá ml̄ē s̄ewēe
 lán kyá lé'i pás̄iwa.
- 34 Dii mè: Má ní yápi kúa ma d̄uo lé?
 Má kùkù ní kán'ṅo ma láasiu.
- 35 Máme má t̄simá,

‡ 32:21 1Kln 10.22   § 32:21 Lom 10.19

mámé má flaboné.*

Gɔɔewa aa tii guwa,
asa an kaaleɔɔ káikùe,
pó pó lé ní dá wáa, àlè mó.

³⁶ Asa Dii a yákeke ní a gbéɔ,†
i wēnadɔ a zòblenaɔne.
Tó a è an gbāa làa,

gbēe kuo, zɔ ge wēe,

³⁷ a me: An diiɔ ku máe?
An gbesi pó aa náaazi ku má ni?

³⁸ Diipiɔ ní sa'obo nísi sò,
aa vēe pó aa tòlemá mí.

Aa fēe dɔ́ale sa, aa ɔkuála.
³⁹ Aɔ dɔ́ tiasa ké mámé má a ũ,
diie kuo, ma bàasio.

Mámé mi to wà ga,
mámé mi to wàɔ ku,
mámé mi gbé ké'la,
mámé mi ní gbágbá.

Gbēe a fɔ́ ní bɔ ma ɔzlo.

⁴⁰ Ma a ɔ sē musu,
má ò ní ma kua gɔɔpiio,
⁴¹ tó ma a fēnda pó ì teke lekè,
mé má kua mà yákpalekeò,
má tɔsi ma ibeɔɔwa,
má flabo gbé pó zamaguɔne.

⁴² Ma kaɔ ga ní auo,
gbé pó gào ní zìzɔɔ póo píi.
Ma fēnda a gē mebaasiu
sea za ibeɔ dɔ́aanaɔwa.

⁴³ Buiɔ, à gulake Dii gbéɔ yá musu,‡
asa a a zòblenaɔ au tɔsi.§
A tɔsi a ibeɔɔwa,
i a b̄usu ní a gbéɔ duuna kémá.

⁴⁴ Mɔizi mò ní Nuni né Yozueeo, à lepi yá dàu a síu Isailiɔne. ⁴⁵ Ké Mɔizi lepi yá síuné nípii a làa, ⁴⁶ a òné: A yá pó má d̄ilé gbā da á s̄ou píi, ké à e o á néɔne aa laaika, aaɔ ikoyápiɔ k̄ua píi. ⁴⁷ Asa a deé yá pá ũo, á wēnie. Tó á yápiɔ k̄ua, á gēgē b̄usu pó ále bua Yuudēwa ále gé síi guue.

⁴⁸ Gɔɔ d̄oupi z̄í Dii yá'ò Mɔizie à mè: ⁴⁹ Dede Abaliŭ gbèsísíe beewa Mɔabu b̄usu la e Nēbo gbèsísí musu b̄oaa ní Yelikoo, ní wesi Kanaa b̄usu pó mále kpá Isailiɔwa aa síle. ⁵⁰ Nyɔ ga gbèsísí pó n dedewàpi musue, ní zu ní deziɔ guu, lá n v̄ii Aalona gà Oo gbèsísí musu à zù a deziɔ guuwa. ⁵¹ Asa n b̄o ma kpe Isailiɔ wáa Meliba í pó kú Kadesi kíi Zini guwaiwaiue, ni ma kuaadoake d̄ómee ní guuo.* ⁵² Ayám̄eto níyɔ b̄usupi e káaae, níyɔ gēuo.

* 32:35 Lom 12.19, Ebe 10.30 † 32:36 Sou 135.14 ‡ 32:43 Lom 15.10 § 32:43 Zia 19.2

* 32:51 Nao 27.12-14

33

*Mɔzi Isaili bui ɔ gbaa sa'ole
(Daa 49.1-28)*

¹ Sa maa pɔ Lua gbɛ Mɔzi ɔ Isaili ɔ e ɔ ɔ ge gain ke, ² ɔ mɛ:

Dii bɔ Sinai ɔ mɔwa,
aɔ gawi bilewɔ za Sei,
ɔ pipiwɛɛ za Palana gbɛ musu,
ɔ bɔ a gbɛ dasidasio kɔi,
lou lɛ pilɛpile aɔ ɔplaaɪ.

³ Dii ye a gbɛɔzi,
gbɛ pɔ an kua nidoapiɔ ku aɔ ɔzi.
Aaɪ kaaaaazi wa aɔ yama.

⁴ Mɔzi ikoyɔ dilɛwɛɛ,
wɔ Yakɔbu bui pɔ u.

⁵ Dii mɛ gɔ wɔ bui maa kia u,
kɛ wɔ Isaili bui ɔaanaɔ kɔ kaaa.

⁶ Mɔzi mɛ:
Lubeni bui aɔ kue, aa gao,
kasi aɔ dasio.

⁷ A yɛ bee ɔ Yuda bui yɔ musu:

Dii, Yuda bui wii ma,
ni suɔnɔ n gbɛɔ guu.

Aale gi n nɔɔɔ,
ɔnɔle an ibeɔ yɔ musu.

⁸ Levii bui yɔ musu ɔ mɛ:
N Tumi u n Uli u kpɔ n gbɛ naaideɔwa.*

N n lɛ n n gwɔ Masa,
n ɔakanzɪ Meliba i kɔi.†

⁹ Aai n de n n dao yadao,
aai n vliɔ n n daunaɔ dɔo ge an nɛɔ.

Aa n yɔ kua,
aa zɛ n n baakuaɔnɔ yɔo.‡

¹⁰ Aaɪ n yɔ da Yakɔbu bui ɔe,
aaɪ n ikoyɔ da Isaili ɔe.
Aaɪ tulaletikatea n ae,
aaɪ sa pɔ wi a pɔ kateu ɔ tekɔ o n gbagbakiwa.

¹¹ Dii, baadaɔngu, ni n gba gbaa,
kɛ zi pɔ aale keɔ e kangu.

Gbɛ pɔ lɛ feleɔnɔ lɛ n wɔwa,
n n zangudeɔ gbɛ, aasu fele bo.

¹² Beyameɛ bui yɔ musu ɔ mɛ:
Dii gbɛ yenzideɔ ɔleaaanɔ ɔɔɔa.

Dii aɔ kaedaɔzi,
aɔ ku n guu ɔɔpiɛ.

¹³ Yosefu bui yɔ musu ɔ mɛ:
Dii baada n busuu
n fii maa pɔ i buɔ musu ɔ kpao

* 33:8 Bɔa 28.30 † 33:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 33:9 Bɔa 32.26-29

ń í pọ́ kálea tọ́le zíe

¹⁴ ń pọ́maa pọ́ íatē í to aa bọ́le

ń pọ́maa pọ́ í bọ́le mọ́ ń mọ́o

¹⁵ ń gbè̀sìsì zi musupọ́

ń s̀s̀s̀ pọ́ kú za káaú pọ́maa

¹⁶ ń pọ́maa pọ́ kú tọ́le píi.

Yosefu buiọ́ na ń Lua pọ́ kú yáa kàleuo,

èfàaiپی i su ń miwa,

asa Yosefu á bēēēēe a gbé́o guu.

¹⁷ Àà buiọ́ aáo zọ́kē v́

lán zuswana nesana s̀́iawa,

aaọ gbáa v́ lán zùs̀e kóbaowa,

aa mále buiọ́zi e dúnia léwa.

Màa Èflaiū bui aọ dasi,

màa Manase bui aọ dasi.

¹⁸ Zabułni buiọ́ yá musu à m̀è:

Zabułni buiọ́,

à pọ́nake laa pọ́ ále taọ guu.

Isakaa buiọ́, à pọ́nake bē.

¹⁹ Aa gbé́o s̀s̀i Dii gbè̀s̀s̀iwa,

aaí samaa'owà wē,

asa aa àizeē pọ́ di ísiau b̀le

ń pọ́ pọ́ ulēa b̀su'ufāa guu.

²⁰ Gada buiọ́ yá musu à m̀è:

Wà Gada buiọ́ b̀su Káfiina sáaukpa!

Aaọ wúleā we lán nọ́musuwaē,

aa gbé́o taitai ń g̀s̀lwa ń ń miọ́.

²¹ Aa tọ́le s̀́ia s̀̀ nízla pọ́ ũ, §

wa gbè̀zọ́ọ baapi k̀ané we.

Ké Isailiọ́ d̀aanaọ k̀aa,

Gada buiọ́ zikè Dii ikoyá zedewa

ń yá pọ́ a d̀le Isaili bui píieo.

²² Dá buiọ́ yá musu à m̀è:

Dá buiọ́á nọ́musu né b̀lọ́ne,

aaí bọ́ Basana b̀suu aa kusimá.

²³ Nefatali buiọ́ yá musu à m̀è:

Nefatali buiọ́ na ń Diio maamaa,

à báaadángu à k̀è zài.

Isida ń g̀midk̀i oi b̀suo

a g̀ ń pọ́ ũe.

²⁴ Aseē buiọ́ yá musu à m̀è:

Pọ́nadeọ́ Aseē buiọ́ de bui k̀niọ́la,

aaọ naaánọ́ de ń gbé́ola,

aa ń gbá pípi ń ǹsio.

²⁵ Aa ń bọ́le gbáaọ pi

ń m̀sio ń m̀gotēo,

aaọ ku d̀d̀aē e ń wēni léu.

²⁶ Bui maáo, gbēe muaa ń á Luao,

í di luabepuana kpe musu,

Ì mọ dọíáḽe a zṵṵke guu.

²⁷ Lua pọ́ kú za zipi mé á ulekti ù,

Ì ọ́liáázi zílẹ̀ la gṵṵpiie.

Ì á ibeḽḽo yáé, Ì oé à ñ kaale.

²⁸ Isailiṵ ìṵ ku dṵṵba ñtḽe,

Yakṵbu buipio ìṵ ku

bùsu pọ́ pọ́wena ñ vḽeḽo diu,

gu pọ́ a mṵḽe ìṵ bṵ musu.

²⁹ Báaadeḽn á Isailiṵ ù,

asa Dii á suabà.

Déme kú lááwai?

Ṷme á sḽngbao ñ á dṵnḽeḽo

ñ á fḽnda gawideo ù.

Á ibeḽḽo vlánaué á aee,

ìṵ be ñ bùsu guḽeḽṵwa.

34

Mṵzi gaa

¹ Mṵzi bṵ Mṵabu bùsu sḽu, à dḽḽe Nebo gbḽwa e Pisiga misonaa bṵaa ñ Yelikoo, ^ṵ Dii bùsupi òṵḽè pii za Galada bùsu e Dā ² ñ Nefatali buiṵ bùsuo pii ñ Eflaiṵ buiṵ bùsuo ñ Manase buiṵ bùsuo ñ Yuda buiṵ bùsuo pii e ísia pọ́ kú be'ae ³ ñ Negeveo ñ wḽḽe daminalikpede Yeliko guzuleo e Zoaa. ⁴ Ṷ Dii òè: Bùsu pọ́ ma a legbḽ Ablahaṵe ñ Izaakio ñ Yakṵbuo, ma mè má kpá ñ buiṵwapin we. Má tò ñ weḽḽe, áma ñyṵ bua Yuudḽwa ñ gḽu.

⁵ Ṷ Dii zṵṵblena Mṵzi gá Mṵabu bùsuu we lá Dii òwa. ^Ṷ Ṷ Dii aà vḽ sḽṵpṵḽeḽu we bṵaa ñ Bepeooo. Gbḽe aà mia dṵo e ñ a gbáṵ. ⁷ Mṵzi gá a wḽ basoolode guue. Aà wé na, mé aà gbáa i laoo. ⁸ Isailiṵ aà ge'lanabṵ gṵṵ baakwi sḽu Mṵabu bùsuu, ^ṵ ge'lanabṵa ñ ọ́ṵṵo láa.

⁹ Ṷṵṵ pà Nuni né Yozuee, ké Mṵzi ọ́nàwà yáí. Isailiṵ misḽiḽeḽe, aa kè lá Dii dà Mṵziḽwa ¹⁰ Anabie i bṵ Isailiṵ guu lán Mṵziwa bṵo. Aaḽ yābṵ kṵ léu ñ Diiṵe,*

¹¹ mé à seelaṵ ñ dabudabu pọ́ Dii a zṵṵ kè Egipi, Falaṵṵ ñ a Íwaṵ ñ a gbḽḽe ae pii.

¹² Gbḽe ñ yābṵnsae zṵṵ pọ́ Mṵzi kè ñ iko gbáao Isailiṵ weḽḽe ke bṵo.

* 34:10 Bṵa 33.11

YOZUEE

Yá pò kú láe bee guu

Yozuee lápi lé a bɔɔlekewɛe lá Mɔizi gɛe Yozuee dɔaa Isailiɔne, lá aa Kanaa bɔsu sí ní lá wà bɔsupi kpaalené bui ní buio, aa zɔ̀lezɔ̀leu. Lápi kpaalea lee àaɛe ɔ̀n ke:

Kanaa bɔsu sia (1-12)

Bɔsupi kpaalea (13-21)

Yozuee yá gbɛzāɔ (22-24)

Ké Lua bɔsu kpà a gbɛ̀wa, à lé pò a gbè ní deziɔne ní a pò pò a gbè Mɔiziɔne pàpae. Yáa Lua kua ní a gbè guu, an Kanaa bɔsu sia yá gbiané, lá an bɔa Egipi bɔsuu yá gbianéwa. Lua mé zíkà a gbèɔne, ɔ̀me tò aa ziblè aa bɔ aafia.

Bɔsu pò aa ziblèwàɔ ní bɔsu pò gɔ̀ aa siɔ, a kpaaleané bui ní buio ua ní uao lé ɔ̀wɛe lá Lua í laaidɔmá, asa a tò an baade azía ɔ̀le vɛ.

Kanaa bɔsu sia ní a kpaaleao dau siuawɛe guu wi dɔ́ ké Lua náai vɛ, í lé pò a gbèné papa, mé à kù aa nízia kpawáe, aaliɔ aà yá kúa. Isailiɔ zɔ̀le buipále luadɔnsaiɔ guuá kaiɛ, asa í ní luanaaika bādɛɛ. Bee yáí Yozuee fɛle zè à Luabaakuarɔ́ yá bɔlekèné gɔɔ pò aa káaaa Sikɛ̀ (24). A ní gbálaai maamaa, ɔ̀ gbè zè wà zɔ̀le Diie. A gbɛa Isailiɔ ní ní bɔsuo yáziɔ dàale. Za gɔɔ bee an ibɛe pò liaarziɔ ɔ̀ ye ní bɔsupi simáe gɔɔpii. Isailiɔ sɔ́, lá Lua mé ní gbá bɔsupi mé aà bàa kúrɔ́, bee ɔ̀ anabiɔ ɔ̀ dɔ́ngu m̀ɔm̀ɔ. Sema aao yá pò Luapi dilené kúa.

Dii yadilea Yozuee

¹ Dii zòblena Mɔizi gaa gbɛa Dii yá'ò Mɔizi zòbàna Yozuee, Nuni néɛ à mè: ² Ma zòblena Mɔizi gà. Fɛle bua Yuudéwa la sa, mpi ní Isailiɔ pii, í gɛ bɔsu pò má kpáwáú. ³ Gu pò á gbá pèleu pii, má kpáwá lá má ó Mɔiziɛwae.* ⁴ Sɛa za guwaiwaiu e gɛa Libá bɔsuu, sɛa za swa zɔ́ pò wí me Uflata e gɛa ísia pò kú bɛ'ae oi, Itiɔ bɔsupi a gɔ́ á bɔsu ú piiɛ. ⁵ E ní gɛ ní gaɔ gbɛe a e n gá flo. Lá má kú ní Mɔizio, màa má kunnɔ. Má n to weo, má pākpanzi bauo.†

⁶ Sɔ̀dile, níɔ wɔ́ vɛ, asa níme níyɔ bɔsu pò ma a legbè á dezi káauɔne ma mè má kpámá‡ sí, ní kpá gbɛe beeɔwa. ⁷ Sɔ̀dile, níɔ wɔ́ vɛ lé! Laaidɔ ikoyá pò ma zòblena Mɔizi dànɛwa, níɔ kúa pii. Nsu kéwà n na ɔ̀plaaí ge zɛe oiɔ, n tá ali ke nae. ⁸ To Mɔizi ikoyá lápi yá à ɔ̀ ní léu, níɔ láasookewá fáane ní gwáasɔ́nao. Laaidɔ yá pò kú a guuwa pii, ní zikewá, n tá ɔ̀ na, n yá ɔ̀ bɔ maa. ⁹ Mámɛ ma yádilɛno ló? Sɔ̀dile, níɔ wɔ́ vɛ. Nsu to vɛa n kúo. Nsu to sɔ́ kɛnguo, asa ma Dii n Lua, má kunnɔ gu pò níle géu piiɛ.

¹⁰ Yozuee ó Isaili dɔaanaɔne à mè: ¹¹ A bɔò keele, í o gbèɔne aa kùsua sɔuke, asa gɔɔ àaɔ gbɛa aa bua Yuudéwa la, aai gé bɔsu pò Dii ní Lua kpámá aao vɛ síi. ¹² Yozuee ó Lubeni buiɔne ní Gada buiɔ ní Manase buiɔ lee doo à mè: ¹³ A to yá pò Dii zòblena Mɔizi dilɛe bee dɔ́gu, à mè Dii á Lua a to à kámabokli e, à bɔsue bee kpáwáe. ¹⁴ Ayámeto á nɔɔ ní á néfɛnɛno ní á pɔtuɔɔ gɔ́ bɔsu pò Mɔizi kpáwáú Yuudé baala, á zígɔ́ í dɔaa bua á gbèɔne nípii, aaiɔ ní gɔ̀kɛɔ kúa, aai dɔ́rílé ¹⁵ e Dii à tó á gbèɔ kámabokli e lá a kèéwa, ampíɔ sɔ́ aai gɔ́ bɔsu pò Dii á Lua lé kpámá vɛ. Bee gbɛa í su bɔsu pò gɔ́ á pò úe beeu, í zɔ̀le bɔsu pò

* 1:3 Iko 11.24 † 1:5 Iko 31.6-8, Ebe 13.5 ‡ 1:6 Daa 15.7, 28.13

Dii zòblena Moizi kpáwá Yuudē baala gukpε oipiu. § 16 Ɔ aa wèwà aa mè: Yá pò ní dílewēe pii wá keε. Gu pò n wá zíu pii wá geε. 17 Lá wa zíkè Moizi yáwa pii, màa wá zíkε n yáwa ɔ. Dii n Lua aàɔ kunnɔ, lá a kú ní Moiziowaε. 18 Gbέ pò bòn yá kpε à gí yá pò ní dílewε kei, à gáε. Sòdíle, níɔ wóɔ vɛ lé!

2

Asiigwanaɔ zla Yeliko

1 Kua Sitiü Nuni né Yozuee asiigwanaɔ zì gbèɔn pla asii guu à mè: A ge wékpaie bùsupizi ní Yelikoo. Ɔ aa gè we, aa gè pìla káalua pò wí meè Lahabu kpéu.* 2 Ɔ wa ò Yeliko kíaε wá mè: Isailieɔ gè la oosia wá bùsu asiigwai. 3 Ɔ kíapi gbéɔ zì Lahabu be aa mè: Bò ní gōε pò mò n kíiɔ, asa wá bùsu asiigwagwa yáí aa mò. 4 A mɔ lè nɔepi gbèɔn plapiɔ se úle kò, 5 à mè: Gbépiɔ mò ma kíi la slanaε. Má dō gu pò aa bùuo. 5 Ké gu sí blízetaɔɔ, aa bòle. Má dō má aa tàuo. A ní gbesele kpakpa, á ní lee. 6 A mɔ lè à ní sé gérinɔ kpé musu, à ní úle gbòɔna pò kálea weu kò. 7 Zinaɔ pèlerízi Yuudē zéu e a buakíi, mé wá bíi zé tà ní kpε.

8 E asiigwanapiɔ aàɔ gé wúlei, Lahabu dèdè ní kíi kpé musu, 9 a òné: Má dō ké Dii bùsue bee kpáwáε. Gili gèwágu á yá musu, 5 bùsuebeedeɔ ká gá mípii. 10 Wá mà lá Dii Isia Tēa í zèéε gɔɔ pò a bòle Egipi† ní yá pò á kè Sió ní Oguoe, a Amoleɔ kía gbèɔn plapiɔ kè kélekele Yuudē baale.‡ 11 Ké wá mà, sō kèwágu, wá nisina ná líwa á yáí, asa Dii á Lua mé musu ní zìleo Lua ü. 12 Lá ma gbèkekéé, ápiɔ sō à legbēmεε sa ní Dii tōo à gbèkεke ma de bēdeɔne. A seelakemεε mào dō sáasá 13 ké á ma mae ní ma dao ní ma vliɔ ní ma dāunaɔ ní wá gbéɔ bɔ pii, í wá bɔ ga lézì. 14 Ɔ gbépiɔ wèwà aa mè: Mmε ní wá wēni ü, wáme wá n wēni ü sō. Tó ní wá yá'ò gbèe mào, tó Dii bùsue bee kpáwá, wá gbèkεkene slana.

15 Ɔ à ní bòle fenentiu, à ní pìla bíi kpε ní bao, asa aà kpé pò a kuu ku wéle bíiwaε. 16 A òné: A mipε gusúsidewa, ké á gbèselenáɔ su kpaaüánɔ yáí. Aɔ ulea we gɔɔ àaɔ e á gbèselenáɔ su, í gbasa dazeu. 17-18 Ɔ gōεpiɔ òè: Tó wa εa gē á bùsuu, ní bà tēεε bee dɔ fenenti pò níle wá bòleue beewa, ní n mae ní n dao ní n vliɔ ní n dāunaɔ ní n de bēdeɔ káanzi pii n kpée beepiu. Tó ni ke màao, wá baa àɔ ku lé pò ní tò wá gbène guu ɔ. 19 Tó an gbēe bòn n kpéu à gè gāε, à azia dèn we, wá yán ɔ. Tó an gbēe kunnɔ kpéu, mé wá aà dè, wáme aà gaa a wi wá musu. 20 Tó n wá kɔmalekè gbèɔne sō, wá baa aɔ ku lé pò ní tò wá gbènepi guu ɔ. 21 Ɔ Lahabu mè: Aɔ de màa lá á òwa. Ɔ à ní gbáε, aa tà. Ɔ à bà tēapi dō a fenentiu.

22 Ké aa pìla bíiwa màa, aa mipè gusúsidewa, 5 aa í we gɔɔ àaɔ e an gbèselenáɔ gè sùò. An gbèselenapiɔ ní wεεle zé sae pii, aai ní eo. 23 Ɔ gbèɔn plapiɔ dàzeu, aa pìla síspíowa aa bùa swawa. Ké aa kà Nuni né Yozuee kíi, aa yá pò ní lé dàu a siuè pii 24 aa mè: Dii bùsupi nàwēε wá zì píie. Bùsupideɔ ká gá mípii wá yáí.

3

Isaili buaa Yuudēwa

1 Yozuee fèle kɔɔ káakuau ní Isailiɔ pii. Bɔa Sitiü aa gè Yuudēi, 5 aa bòokpa we e aàɔ gε buaiwá. 2 Gɔɔ àaɔ gbεa Isaili gbēzɔɔ bòo kèle, 3 aa yádile gbéɔne aa mè: Tó á è Levii bui sa'onaɔ Dii á Lua báakuaánɔ kpagolo sea, à dazeu, í tē

§ 1:15 Nao 32.28-30, Iko 3.18-20 * 2:1 Ebe 11.31, Zaa 2.25 † 2:10 Baa 14.21 ‡ 2:10 Nao 21.21-35

ní kpe, ⁴ ké á e dō zé pó á sé, asa i zépi se yāao. Aò be zàzā lán londo taawa yòoo! Asu sō kpagolopizio. ⁵ Ǿ Yozuee ò gbé̄one: A gbābò ázlae, asa Dii a yābònsaeké á zānguo zia. ⁶ Ǿ à èa ò sa'onao: A Dii bàakuawano kpagolo sé à dōaa buaò gbé̄one. Ǿ aa kpagolopi sè aa dōaaò gbé̄one.

⁷ Dii ò Yozuee à mè: Má na n káflawa Isailiòne gbá, aaiò dō ké má kunno, lá má kú ní Mòiziowa. ⁸ O sa'ona pò aa ma bàakuaáno kpagolo seao:ne, tó aa kà Yuudē gōsōle, aa gē ze iu. ⁹ Ǿ Yozuee ò Isailiòne à mè: A sō kái la, í Dii á Lua yāma. ¹⁰ Ǿ à èa mè: Beewa áo dō ké Lua bēe kúáno, mé a Kanaaò yáé ní Itio ní Iviò ní Pelizio ní Giigasio ní Amòleo ní Yebusio. ¹¹ A ma! Wa gē Yuudē iu ní dúnia búú Dii bàakuaáno kpagoloo á wáa. ¹² A gbēon kueplaò sé á guu, bui ní buio gbé̄ mēndodo. ¹³ Tó sa'ona pò aa dúnia búú Dii kpagolo seao gbpèle Yuudē iu, ípi a zōe, í pò lé bò swa musu i gō yea gudoú.

¹⁴ Ké gbé̄ fēle bōou aa dàzeu, aale gē buai Yuudēwa, sa'ona pò aa Dii bàakuaáno kpagolo seao be ní ae màa. ¹⁵ Pòkekegō pìi swapi í pa e à sīsī se. Gō pò kpagolosenapio kà swapii, ké aa gbpèle iu, ¹⁶ ò í pò lé bò swapi musu zōe, à gō yea gudoú za zāzā wēle pò wí me Adamu sae Zaletá būsuu. I pò lé tá Isida Wisideu zōe míò, ò gbé̄ bùa bōaa ní Yelikoo. ¹⁷ Sa'ona pò aa Dii bàakuaáno kpagolo seao gō zea Yuudē eu tōle giíwa giúgiú, ò Isaili bui pìi be gugipiú e aa gē bùawà aa láa nípii.

4

Gbè mèn kueplaò didiakōa seela ũ

¹ Ké Isaili bui pìi bùa Yuudēwa aa làa, ò Dii yā'ò Yozuee à mè: ² A bui kueplaò guu à gbé̄ seú dodo, ³ ní oné aa gbē séle swa'eu mèn kuepla gu pò sa'onao zeu súsú, aai buaò aa kále gu pò á iu gwáa. ⁴ Ǿ Yozuee gbēon kueplaò díle Isaili buiò guu dodo, ò à ní sisi. ⁵ A òné: A gē Yuudē eu Dii á Lua kpagolo ae, á baade i gbē se di a gāú á Isaili bui dasileu. ⁶ Gbē beeo i gōé seela ũ. Tó á néó á lá zia, gbē beeo deé kpelewa ní, ⁷ à oné, ké wà bùa ní Dii bàakuaáno kpagoloo, ò a í zē, ò gbēpio gō Isailiòne a yā̀ngubò ũ gōopii. ⁸ Ǿ Isailiò kè màa lá Yozuee ònéwa. Aa gbē séle Yuudē eu mèn kuepla Isaili bui dasileu, lá Dii ò Yozueeewa. Aa bùaò aa kále gu pò aa iu. ⁹ Gbè mèn kuepla pò wa sèle swa'eu sa'ona pò aa Dii kpagolo seapio zekíi ò Yozuee didikōa, aa ku we e ní a gbáo.

¹⁰ Sa'ona pò aa kpagolopi seao gō zea swa'eu e yá pò Dii díle Yozuee a ò gbé̄one gē láaò pii, lá Mòizi díleèwa. Gbē̄ kè kpakpa aa bùa. ¹¹ Ké aa bùa nípii aa làa, ò sa'onao gbása bùa ní Dii kpagoloo gbé̄ wáa. ¹² Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò leé doo mé dōaa bùa Isaili bui kñiòne, lá Mòizi òné yāawa. Aa ní gōkēbōo kúa. ¹³ An zīgōo kà gbē̄on baasōsōo leé bla (40.000) taawa. Aa bùa ní Dii dōao, aa gē Yeliko sēu ní zì sōuo. ¹⁴ Gōobeezi Dii Yozuee kàfi Isailiòne nípii, ò aa à yāmá e à gē gào, lá aa Mòizi yāmáwa.

¹⁵ Ǿ Dii yā'ò Yozuee à mè: ¹⁶ O sa'ona pò aa ikoyá kpagolo seao:ne aa bò swa'eu. ¹⁷ Ǿ Yozuee òné aa bò swa'eu, ¹⁸ ò aa bō. Ké aa gbpèle sīsīa, ò swa'í èa sù a gbēu gōo. A pà à dàgua e à sīsī sè lá a káauwa.

¹⁹ Mò séia gōo kwide zí ò Isailiò bō Yuudē swa'eu, aa gē bōokpá Giligali, Yeliko gukpe. ²⁰ Yozuee gbè mèn kuepla pò wa sèle Yuudē eupio didikōa Giligali we. ²¹ A ò gbé̄one: Tó á buiò sù ní maeo lá zia aa mè, gbē beeo yási dea ní, ²² à oné á bua Yuudēwa gugii ũ seela, ²³ asa Dii á Lua a í bàé á taa'ozeue, ò a bua lá a

bua Isia Tēa pō à a í bàéwawa. ²⁴Dii kè màa, kè dúnia bui píi e dō kè á gbāa vī, ápió sō ío Dii á Lua vīa vī gōōpii.

5

¹ Ké Amoleo kía pō kú Yuudē be'ae oio ní Kanaao kía pō kú isia saeo mà lá Dii Yuudē í zōe Isailione aa bùawà, s sō kèngu, an ká gà nípii Isailio yái.

Tōzōa Isailione Giligali

² Gōō bee Dii ò Yozuee: Gbè fēnao ke, ní tōzō Isailione. ³ Ō Yozuee ò wà gbè fēnao ke, s wà tōzō Isailione gu pō wí me tia Gyafōosí. ⁴ Yá pō tò à tōzōnén ke: Isailio bōlea Egipi gbēa, an tá guu gōgbāao gāga guwaiwau píie. ⁵ Gbè pō bōle Egipio tōzōa nípii. Gbè pō wà ní í guwaiwau zé guu bōa Egipi gbēao, aame aai tōzō glao. ⁶ Isailio be guwaiwau wè bla e gbè pō de gōgbāao ū gōō pō aa bōle Egipio gè gāgao píi, asa aai Dii yāmao. Dii òné aa wesi bùsu pō a a lēgbè ní deziōne à kpámále bauo, bùsu pō vī ní z'io diupi.* ⁷ An né pō Dii tò aa fēle ní gbēao s Yozuee tōzōné, asa gyafōodeōne, wi tōzōné zéuo. ⁸ Ké Isailio tōzō nípii aa láa, aa gō gu pō aa bōokpāu we e a bō gè láaò. ⁹ Ō Dii ò Yozuee: Ma wí pō Egipio dàwá bōé gbān we. Ō wí ò gupie Giligali† e ní a gbāo.

¹⁰ Isailio bōokpaa Giligali s aa Gēamusu dikpe‡ kè Yeliko sēu we mōpi gōō gēo mēndosaide zí oosi. ¹¹ Dikpepi kaa'isizí s aa bùsupi buapōó blè, kāao ní pōwen kpasāao. ¹² An bùsupi buapōó blea gbēa, kè gu dō, manakwea§ zè, i kwéné bo, s aa Kanaa bùsu blè blè wé bee sa.

Dii zīgōo dōaana

¹³ Ké Yozuee káikū ní Yelikoo, à wesè gugwà, s à gōe è zea a ae, à a fēnda wò kūa. Ō Yozuee sōaazi à aà là à mè: N kú wá kpe yá, ge wá íbēo kpe? ¹⁴ A wèwà à mè: Maa no. Dii zīgōo dōaanan ma ū, ma kaa lan ke. Ō Yozuee kùlèè à wùle a gbēeu, s à aà là à mè: Yá kpele ma Dii a o mapi a zōblenaei? ¹⁵ Dii zīgōo dōaanapi wèwà à mè: N n kyale bōbō, asa gu pō ní zeu kua adoae.* Ō Yozuee kè màa.

6

Yeliko bíi kwēa

¹ Wà Yeliko bíibōle gbao tàta giúgiú Isailio yái. Gbēe è lé bōo, mé gbēe è lé gēo. ² Ō Dii ò Yozuee à mè: Gwa, ma Yeliko nāne ní zōle ní a kiao ní a zīgōo. ³ Mpi ní n zīgōo, à ge lia wélepizi gēn do ápii, í su. Ao liai gēn dodo màa e gōō soolo. ⁴ Sa'ona gbēon soplao aao dōaaa kpagoloē, aaió kuu kūa. A gōō soplade zí à lia wélepizi gēn soplao pō sa'onapio lé kuupe. ⁵ Tó aa kuupè, aale a ba gá, mé a a s mã, gbépii i kukuake gbáugbāu, wéle bíi i kwé kákōa, á baade i mipe lá a ae dōawa à gēu.

⁶ Ō Nuni né Yozuee sa'onao sisi, a òné: A Dii bàakuawano kpagolo sé, á gbēon soplao í dōaaé, á baade io kuu kūa. ⁷ Ō a ò gbéōne: A fēle ge lia wélei gēn do. Zīgōo mé aa dōaa Dii kpagoloē. ⁸ Ké Yozuee yá'ò gbéōne, s sa'ona gbēon soplao pō aa kuu kúapio fēle dōaaa Dii bàakuarino kpagoloē, aale kuupe. ⁹ Zīgōo be sa'onapio ae, dasi té kpagolo kpe, mé kuu s do. ¹⁰ A mō lè Yozuee ò gbéōne à mè: Asu kukuakeo. Asu to wà á kúí mao. Asu to yāe bō á léuo e gōō pō má oé à

* 5:6 Nao 14.28-35 † 5:9 Bee mè bònè. ‡ 5:10 Bōa 12.1-13 § 5:12 Bōa 16.35 * 5:15 Bōa 3.5

kúkuake, í gbasa ke. ¹¹ Aa gè lía wélepizi ní kpagoloo gēn do màa, 5 aa èa tà ní bòou, aa í we.

¹² Yozuee fèlè kɔɔ káaukaau, 5 sa'onao Dii kpagolo sè. ¹³ Sa'onao gbēon sopla pɔ́ aa kuu kúapio dɔ́aaa Dii kpagoloe, aale pé. Zígɔɔ dɔ́aaané, dasi tē kpagolopi kpe, mé kuuɔ ɔ́ dɔ́. ¹⁴ Aa lía wélepizi gēn do a gɔɔ plaade zí, 5 aa èa tà ní bòou. Aa kè màa e gɔɔ soolo. ¹⁵ A gɔɔ soplade zí aa fèlè káaukaau gudɔ́leia, 5 aa èa gè lía wélepizi lá aal kɛwa. Zíbeezi aa líai gēn soplac. ¹⁶ A gēn sopladepi gɔɔ pɔ́ sa'onao lé gé kuupeí gbáugbāu, 5 Yozuee ò gbēone à mè: A kúkuake, asa Dii wélepi kpáwáe. ¹⁷ Dii wélepi ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ díle a pɔ́ úe. Wà ní kaale nípii. Káalua Lahabu ní gbé pɔ́ kuaàno a kpéuɔ mé aa bɔ́ ní tēe, asa ɔ́me asiigwana pɔ́ wà ní zíɔ́ úle. ¹⁸ A laaika! Asu pɔ́ pɔ́ Dii díle a pɔ́ ú kee se, ké ásu kaaleo yáí. Tó á sè, a yá'í á bòoe, í gɔ́ kaalepɔ́ ú. ¹⁹ Anusu ní vuao ní mɔgotē pɔ́ɔ ní mɔsi pɔ́ɔ píiá Dii pɔ́e. Sema wà ka Dii àizee guu.

²⁰ Ké wà kuupè, mé Isailio kúkuakè gbáugbāu màa, wéle bíio kwè kákɔ́a. * ɔ́ an baade síu a aedɔ́awa, 5 aa wélepi sí. ²¹ Aa pɔ́ pɔ́ kúuɔ díle Dii pɔ́ ú, 5 aa gbépii káale ní fēndao, gɔ́e ní nɔe, néfēnena gbēzɔɔ píi ní zuo ní sáɔ ní zaa'inao.

²² Yozuee ò gbēon pla pɔ́ gè búsupi asiigwāne à mè: A gē káaluapi kpéu, í bɔ́aàno ní aà gbé, lá a a legbēewa. ²³ ɔ́ ewaasopio gè bɔ́ ní Lahabuo ní aà maeo ní aà dao ní aà vɔ́io ní aà dáunao ní aà gbéɔ́ píi. Aa bɔ́le ní aà daeɔ́ píi, 5 aa ní káale Isailio bòo sae. ²⁴ ɔ́ aa tesò wélepiwa ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi, mé í ke ánuo ní vuao ní mɔgotē pɔ́ɔ ní mɔsi pɔ́ pɔ́ aa sèle káale ní Dii zwaakpe àizee baaasio. ²⁵ Yozuee tò káalua Lahabu bɔ́ aafia† ní aà de bedeo ní aà gbéɔ́ píi, ké à asiigwana pɔ́ Yozuee ní zí Yeliko asiigwāo úle yáí, 5 aa gɔ́ Isailio guu e ní a gbāo. ²⁶ Gɔɔ bee Yozuee lekè à mè: Dii láaika gbé pɔ́ a fèlè Yeliko wéle bee keke kálewa. Tó à a bíi ē kpále, aà negɔ́e séia mé a ga. Gɔɔ pɔ́ à a gbao pèle sɔ́, aà né gbézana mé a ga.‡ ²⁷ Dii kú ní Yozuee, 5 aà tɔ́ lí búsupia píi.

7

Akãa duuna

¹ Isailio bɔ́ yá pɔ́ Dii dílenépi kpe. Kaami né Akãa, Zabedi tɔ́una, Zela síwena, Yuda bui mé pɔ́ pɔ́ Dii díle a pɔ́ ú sè, 5 Dii pɔ́ fè Isailiozi.

² Yozuee gbéɔ́ zí à mè aa bɔ́ Yeliko aa gé Ai pɔ́ kú Betavē sae Beteli gukpe oi, aa búsupi asiigwa. ɔ́ aa gè, aa Ai asiigwā. ³ Ké aa sù Yozueewa, aa òè: Aideɔ́ bílao, í ka wà gé we píio. Tó gbēon ɔ́aa kwi ge gēo gè, aa wélepi sie. Nsu gbéɔ́ da taasiu píio. ⁴ Ké gbēon ɔ́aa gēo gè we, 5 Aideɔ́ ní fú, ⁵ aa ní yá bɔ́a za ní wéle bíiɔ́leu e gbeyɔ́ki, aa ní dede síspoleu gbēon blakwi ní sooloo. ɔ́ sò kè Isailio gu, aa ní sína ná líwa.

⁶ Yozuee a ula ga kè, a wúlea a gbēu Dii kpagolo ae e oosi. Aapi ní Isaili gbēzɔɔ búsu zùzu ní mia. ⁷ ɔ́ Yozuee mè: A'a Dii Lua! Akãa n wá bua Yuudēwa n wá ná Amoleone ní ɔ́zi aa wá midèi? Tó wá zɔ́lea Yuudē baale yāa lé! ⁸ N yá na Dii! Lá Isailio kpekpa ní ibeone, má o kpelewa sa ní? ⁹ Kanaa ní búsuēbedeɔ́ aa yápi ma nípii, aai liawázi, aai wá midè dúniau. N tɔ́ zɔ́e sɔ́ be? Nyɔ́ keɔ́ kpelewa ní? ¹⁰ ɔ́ Dii ò Yozuee: Fèlè ze! Býyáí ní wúlea n gbēui? ¹¹ Isailio duunakèe, aa ma bàakuáano yá gbòo. Aa pɔ́ pɔ́ má díle ma pɔ́ ú sè, aa kpá'ò, aa mɔafilikè, aa pɔ́pi dà ní pɔ́o guu. ¹² A yáí tò aai fɔ́ ní ibeɔ́ gā fío. Aa kpekpanè,

* 6:20 Ebe 11.30 † 6:25 Ebe 11.31 ‡ 6:26 1Kia 16.34

ké aa gò kaalepɔ ũ yáí. Máó kúánɔ ɓo, mé i ké a ma pɔ pɔ kú á guu kàale bàasio. ¹³ Fɛle gɛ gbābɔ n gbéɛne. Oné aa gbābɔ ríziáe e gu àò gé dɔi, asa ma Dii Isailio Lua ma mè ma pɔ kú á guue. A fɔ kaakaanake á ibeɛo aeo e à gɛ pɔpi bɔò á guu. ¹⁴ Tó gu dɔ, à sɔmazi bui rí buio. Bui pɔ má sè lí sɔmazi daɛdaɛ, daɛ pɔ má sèò lí sɔmazi uale rí ualeo, uale pɔ má sè sɔ, a gɔɛo lí sɔmazi dodo. ¹⁵ Gbé pɔ wà sù ma pɔpi èwà, wa ade kɔpasa rí a gbéɛ píie, asa à ma bàakuaánɔ yá gbòoe, à widà Isailiowaɛ.

¹⁶ Yozuee fɛle káaukaau, a tò Isailio sò Diizi bui rí buio, ɔ gbɛ Yuda buio sè. ¹⁷ ɔ a tò Yuda buio sòàazi daɛdaɛ, ɔ gbɛ Zela buio sè. A tò Zela buio sòàazi uale rí ualeo, ɔ gbɛ Zabedi ua sè. ¹⁸ ɔ a tò aà ua gɔɛo sòàazi dodo, ɔ gbɛ Kaami né Akáa, Zabedi tɔúna, Zela síwɛna, Yuda bui sè. ¹⁹ ɔ Yozuee ò Akáae: Né, síana'o, bɛɛɛ dɔ Dii Isailio Luaɛ. Yá pɔ rí kè omɛɛ. Nsu n à kee ulɛmɛɛo. ²⁰ ɔ Akáa wèwà à mè: Síanaɛ, ma duunakè Dii Isailio Luaɛ. Yá pɔ má kèn ke: ²¹ Ma Babiloni gomusu kɛfɛna è rí pɔɔ guue rí ánusuo kiloo pla rí vua kiloo kíniɔ, ɔ a bli gèmagu, má sè. A uleá eu ma kpéu, ánusuo ku zíle. ²² ɔ Yozuee gbéɛ zì we. Aa kè kpakpa aa gè gè aà kpéu, ɔ aa è uleá we, ánusuo ku zíle. ²³ ɔ aa sèle m̀ò Yozuee Isailio kíi, aa kàle Dii aɛ. ²⁴ ɔ Yozuee rí Isailio Zela síwɛna Akáa sè rí ánusupio rí gomusupio rí vuapio rí aà nɛgɔɛo rí aà nɛnɔɛo rí aà zuo rí aà zàa'lnaɔ rí aà sàɔ rí aà zwàakpɛo rí aà pɔɔ pii, aa gérínɔ Akoo guzulɛu. ²⁵ ɔ Yozuee mè: N yá'íwɛɛ fá! Dii a yámɔne gbā sɔ. ɔ Isailio aà pàpa rí gbɛo nípii, aa aà dè rí aà gbéɛ píi, ɔ aa rí kɔpasa. ²⁶ Aa gbɛ káaawà, gbèze zɔɔpi ku we e rí a gbāo. ɔ Dii pɔfè kpàle. A yáí tò wí o gupie Akoo* guzulɛ.

8

Ai kɛa kɛkɛkɛ

¹ Dii ò Yozuee: Nsu to vía n kúo. Nsu bilikɛo. Zlgɔ sɛle gérínɔ nípii, í léle Aiwa, asa ma Ai kía náne rí zɛle rí aà gbéɛ rí aà wéleɔ rí aà tɔleɔ. ² Ké Aie rí a kíaɔ lá rí kè Yelikoe rí a kíaɔɛwa, í rí pɔɔ rí rí pɔtuɔɔ naaa á pɔ ũ sa. Bonsaɛ kené rí wéle kpɛ. ³ ɔ Yozuee rí a zlgɔ fɛle gè léle Aiwa nípii. A nɛgɔnaɔ sè gbéɛnɔ baasɔɔo lɛ baakwi (30.000), ɔ à rí gbáe gwáasína, ⁴ a òné: A swákpa! A bɔnsaɛkené rí wéle kpɛ. Asu kè wélewa zàzáo. Aɔ ku sɔu guu ápii. ⁵ Mapi rí gbé pɔ kumanɔɔ, wá sɔ wéle. Tó aa b̀le daiwále, wíɔ bàalené lán káauwa. ⁶ Aai péwá e aa ké rí wélewa zà, asa aao e wále bàalené lán káauwaɛ. Tó wále bàalené máa, ⁷ í fɛle á uleki à wélepi ble. Dii á Lua náé á zɛle. ⁸ Tó a wélepi blè, í tesɔwà lá Dii ówa. A laaika à ke lá má díléwá.

⁹ ɔ Yozuee rí gbáe, aa gè gu pɔ aa e rí zámakɛu. Aa ríziá yè Beteli rí Aipio zānguo Ai bɛ'ae oi. Gwá bee Yozuee í b̀oou weɛ rí a gbéɛ. ¹⁰ A fɛle káaukaau à gbéɛ káaa, ɔ aapi rí Isaili gbéɛzɔɔo dɔaaanɛ e aa gè kàò Ai. ¹¹ Zlgɔ pɔ kuaánɔ sò wélepipi nípii. Ké aa káikú rí wélepio, aa b̀ookpà a gugbántoo oi bɔaa rí a b̀leɔ. Guzulɛ da Ai rí nípiɔ zānguo. ¹² Yozuee gbéɛ sè baasɔɔo lɛ sɔo (5.000). A m̀ò lè à rí úle Beteli rí Aio zānguo k̀ò Ai bɛ'ae oi. ¹³ Isailio b̀ookpà wéle gugbántoo oi, mé gbé pɔ uleapio ku wéle bɛ'ae oi. Gwá bee Yozuee í guzulɛu.

¹⁴ Ké Ai kía Isailio è máa, aapi rí a wéledeɔ fɛle kè kpakpa, aa gè má rí zlo gu pɔ bɔaa rí Alaba sɛo. A dɔ gbéɛ uleá a wéle kpɛo. ¹⁵ Yozuee rí Isailio lé ke lá

* 7:26 Bee mè yá'iané.

Aideo lé ní fuwa, aale baalené, aa mipè gbáawa. ¹⁶ Aideo kó sísi pii aa bóle pé Yozueewa, 5 aa pè má e aa gè kè ní wélewa zà. ¹⁷ Góce i gó wéle guuo, aa bóle pé Isailiowa mípii, 5 aa ní wéle bílibole tò wéa, aale Isaili yá.

¹⁸ Dii ò Yozuee: Sóna pò ní kúa dò Aiwa, asa má nàne n ɔzle. ɔ Yozuee a sónapi dò Aiwa. ¹⁹ Ké à ɔ pòo màa, 5 gbé pò uleao fèle sí wéleu gò, aa blè, 5 aa kè kpakpa aa tesòwà. ²⁰ Ké Aideo líli aa ní kpè gwà, 5 aa è telu gbá da ní wélewa, 5 aai gèkdi e lo, asa Isaili pò baalè mipè gbáawa líaa ní yanapiowae. ²¹ Ké Yozuee ní Isaili è ní gbé pò uleao wéle sí, mé telu gbá daa, 5 aa èa lèle Aidepiowa. ²² Isaili kɔni bóle wéleu, aa gè Aideowa ní zio, 5 aa koezínzi. Aa lèlemá, 5 an gbèe i e bò, an gbèe i e baalèo. ²³ ɔ aa Ai kía kù bée, aa gèdò Yozuee.

²⁴ Isaili Aideo dède míomi buao ní sèsaoo an peamapi guu. Ké aa Aideo dède ní fèndao màa, 5 aa èa gè wélepiu, aa gbé pò gó wéle lo. ²⁵ Gbé pò gága gɔabeezi góce ní nɔce pii gbèon baasɔɔo lèe kuèplae (12.000). Aideo sò, an lén we. ²⁶ Yozuee ɔ pò a sóna kúaopi gí dɔ e wà gè Aideo míonzòd. ²⁷ Isaili wélepi pɔtuoo ní a pòo náaa tàdò lá Dii ò Yozueewa. ²⁸ Màa Yozuee tesò Aiwa, a tò à gò bezia ũ, 5 à gò da gii màa e ní a gbào. ²⁹ ɔ à Ai kía lòo líwa e oosi. Ké íatè lé gè kpéu, à mè wà aà ge bua líwa wà zu wéle bíliboleu we. ɔ wà gbè káaawà dasidasi, gbèzepe ku we e ní a gbào.

Dii baa kua ní Isaili Ebali gbèstí musu

³⁰ Yozuee Dii Isaili Lua gbagbakii bò Ebali gbèstí musu, ³¹ lá Dii zòblena Mɔizi díle Isailiowa.* A bò lá Mɔizi kè a ikoyá guuwa, à mè wà bo ní gbè pò wí gápelewà wa àoo. † ɔ wà sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa we ní sáaukpasao. ³² ɔ Yozuee ikoyá pò Mɔizi kèpi kè gbèpiowa we Isaili wáa. ³³ Isaili pii, beleo ní bòmoo ní ní gbèzɔɔo ní ní dɔaanao ní ní yákpalekenao zea kpagolo sae ɔplaa ní zèeio. An ae dɔa Levii bui sa'ona pò aai Dii baakuarino kpagolo seowa. Gbépi kɔni ae dɔa Galizii gbèstíwa, an kɔni sò Ebali gbèstíwa, lá Dii zòblena Mɔizi dɔaa díle‡ wà samaa'o Isailiowa. ³⁴ Bee gbèa Yozuee ikoyápi kyokèné pii, báaa pò Dii í danɔgo ní láaiɔpò í kemá, lá a ku Mɔizi ikoyá guuwa.§ ³⁵ Yá pò Mɔizi díle guu pii, a kee ku Yozuee gí a kyokei bílaeo. Baa nɔce ní néfènenao ní bòmoo pò kú ní guuo pii kú wee.

9

Gabaɔdoo kónikea Isailiwe

¹ Bui pò kú Yuudé be'ae oio, gbèstídeo ní gusalaladeo ní ísialadeo e à gè pè Libá búsuwa, Itio ní Amɔleo ní Kanaao ní Pelizii ní Iviio ní Yebusio, ké an kía Ai yápi bao mà ² 5 aa kó káaa mípii, ké aa ge zika ní Yozueeo ní aà gbé Isaili.

³ Ama ké Gabaɔdoo yá pò Yozuee kè Yelikoe ní Aio bao mà, ⁴ aa kónikè. Aa kúsua káka sakili yaaa guu, aa káka zaa'inaone ní wèe tùu zi paaa naminamia. ⁵ Aa kyale yaaa kekeao kpákpa, aa ulakasaɔ dadaa. An pée kúsua giigagaa, mé a fukpaa.

⁶ Aa fèle gè Yozuee lè ní a gbé Giligali bóou, 5 aa òné aa mè: Búsu pò wa bɔu zà. Wá ye à lèdòukewano. ⁷ ɔ Isaili ò Ivipione: Tó á be ku la káie, wá lèdòukéano yòoo!* ⁸ ɔ aa ò Yozuee. N zòblenaon wá ũ. ɔ Yozuee ní lá à mè:

* **8:31** Iko 27.2-8 † **8:31** Bɔa 20.25 ‡ **8:33** Iko 11.29, 27.11-14 § **8:34** Iko 27-28 * **9:7** Baa 23.32-33, 34.12

Deon á ùi? A bo má ni? ⁹ Aa wèwà aa mè: Wápiò n zòblenaò, wa bo bùsu zàzàue Dii n Lua tó pò lígua yáí. Wa aà bao mà ní yá pò a kè Egipiò pii ¹⁰ ní yá pò a kè Amoleò kía gbèon pla pò kú Yuudè baaleone, Esebò kí Siò ní Basana kí Ogu pò kú Asaloo.† ¹¹ Wá gbèzòò ní wá bùsudeò mè wà kùsua sé, wí mós wà á le wà oé á zòblenaon wá ù. Ayámto à ledoukewanò. ¹² Wá kùsúan ke. Wa boò be pèe wáa ùe gòò pò wa dazeu, wále mós á kúí. Gwa lá à giigàga à fù kpà. ¹³ Wá vèe tùuon ke. Wa vèe kàu tùu dafu ùe. Gwa lá aa páapaa. Wá ulaò ní wá kyaleò gwa. Aa yàayaa tá gbàa pò wá ò yáí. ¹⁴ Ñ Isailiò ní kùsua blèrínò Dii lé sai. ¹⁵ Yozuee ledoukèrínò à mè á ní dedeò, ÿ Isaili dɔaanaò legbè a yá musu.

¹⁶ An ledoukèarínò gbea a gòò àaòde, ÿ aa mà an be zàrínò, wa ku kò saee. ¹⁷ Ñ Isailiò dàzeu, a gòò àaòde zí aa kà ní wéleò kúí, Gabaòò ní Kefilao ní Beeloo ní Kiliyaaliùo. ¹⁸ Aai lélemáò, asa an dɔaanaò legbèné ní Dii ní Lua tóe, ÿ gbépii lé yákùtèka ní dɔaanaòzi. ¹⁹ Ñ dɔaanapiò òné: Wámè wa legbèné ní Dii wá Lua tóo. I kú wà òkámá bo. ²⁰ Yá pò wá kenén ke: Wá ní tó we lé pò wá gbèné yáíe, ké Dii su pòkúmabòbòwáò. ²¹ Ñ aa èa mè: Wà ní tó, aaiò de wá yàawenaò ní wá itónaò ù. Ñ Isailiò zè ní ní dɔaanaò yápio.

²² Ñ Yozuee Gabaòòdeò sisi a òné: Bóyáí a eetòwèe màai? Asi wá kále kò gbáae, ÿ a mè á kúki lí zàwanòe? ²³ Ma Lua láaikèwáe sa. Aò de àà kpé yàawenaò ní aà itónaò ùe gòòpii. ²⁴ Ñ aa òè: Wa ò wápiò n zòblenaone wásawasae lá Dii n Lua ò a zòblena Mɔiziewa. A mè á bùsu búupi kpáwáe, í gbé pò kúuò midéé pii. A yáí vía wá kúí maamaa wá wèni yá musu, ÿ wa yápi kè. ²⁵ Gwa! Wá kú n ɔzìe sa. Yá pò kène maa mé a zeví kèwèe. ²⁶ Ñ Yozuee ní bó Isailiò ɔzì, aai ní dedeò. ²⁷ Zibeezì à ní díle Isailiò yàawenaò ní ní itónaò ù, aaiò yàawe, aaiò íto Dii gbagbakíe gu pò Dii su díleu. Ñ aa de a ù e ní a gbàò.

10

Iatè zea gudou

¹ Yelusaleù kí Adonizèdeki mà Yozuee Ai sí a kè kèkèkèe, a kè Aie ní a kiao lá a kè Yelikoè ní a kiaoowa. A mà bo Gabaòòdeò kò yámà ní Isailiò, mé aa ku kò sae. ² Ñ vía Yelusaleùdeò kú, asa Gabaòòá mɛɛwiae lán kiae wélewa. A zòò de Aia, mé a gòeòá negònaone. ³ Ñ Yelusaleù kí Adonizèdeki lékpásákè Heblò kí Oaùe ní Yaamu kí Pilaùò ní Lakisi kí Yafiao ní Egeloni kí Debiio à mè: ⁴ A mò dɔmale, wí gé léleí Gabaòòdeòwa, asa aa kò yámà ní Yozueeòe ní Isailiò. ⁵ Ñ Amoleò kía gbèon ɔɔpiò, Yelusaleù kía ní Heblò kiao ní Yaamu kiao ní Lakisi kiao ní Egeloni kiao ní ní zígòò kò kàaa. Aa gè bòokpà Gabaòò sae, aa síngu ní zío.

⁶ Ñ Gabaòòdeò gbéò zì Yozueewa Giligali bòou aa mè: Nsu pákpa wápiò n zòblenaòzio. Ke kpakpa mò ò wá suaba. Mò ò dɔwále, asa Amoleò kía pò kú gusúisdeuò kàaawázi nípii. ⁷ Ñ Yozuee ní a negònaò ní a zígòò bòle Giligali, aale mós nípii. ⁸ Ñ Dii ò Yozuee: Nsu vɔlakenéò. Ma ní nánè n ɔzìe, an gbèe a fò n gá fio. ⁹ Bɔa Giligali Yozuee táa'ò gwá e gu gè d̀ò, à sùmá kándo zezesai. ¹⁰ Ñ Dii tò gili gèngu Isailiò yá musu, ÿ Isailipiò lèlemá aa ní dede maamaa Gabaòò we, ÿ aa pèmə Betoloni zéu bo. Aa ní dede e à gè pèò Azeka ní Makedaowa. ¹¹ Ké aale bàale Isailiòne zé pò b̀ò Betoloni à gè Azeka, Dii loughè gbène kàntgu. Gbé pò loughèpi ní dedeò dasi de gbé pò Isailiò ní dede ní fendaòla.

¹² Gòò pò Dii Amolepiò ná Isailiòne ní ɔzì, ÿ Yozuee ò Diipie Isailiò wáa à mè:

† 9:10 Nao 21.21-35

To íatē zε gudoū Gabaᵋwa!
To mᵋvua zε tεεε Ayaloni guzulea!

13 Ǿ íatē zē gudoū màa, mé mᵋvua zεa tεεε e Isailio gè tᵋsí n íbεεᵋwa. Yápi ku Gbē Maao* taalau. Íatē gᵋ zεa minanguo, i sᵋ a tíao e gᵋᵋ do búu taawa. 14 Wi gᵋᵋ bee taa e yáao, mé wí e a gbεao. Dii gbēnazína yámà, asa ále zíká Isailionεε.

15 Ǿ Yozuee tà Giligali bᵋou n a gbéᵋ pii.

Yozuee Amᵋle kía dεdεa

16 Ké kía gbēᵋn sᵋopio bàalē gè ùle gbē'eu Makeda, 17 5 wa ò Yozuee wà mè: Wà bᵋ kía gbēᵋn sᵋopioᵋwa gbē'eu Makeda. 18 Ǿ Yozuee mè: A gbē gbēᵋᵋ gálε ta epile, í gbéᵋ dile we aao dᵋa. 19 Asu kámaboo. A péle á íbεεᵋzi, í lélé má n kpe oi, ásu to aa n wéleᵋ leo. Dii á Lua n náé á ɔzle.

20 Yozuee n a gbéᵋ n dεde e aa ye láai, an gbé pᵋ bᵋᵋ mé tà n wéle bᵋídeᵋ guu.

21 Ǿ Isailio sᵋ Yozueewa bᵋou Makeda, aa aafia nípii. Gbēe í fᵋ yāe ò n yá musu bo. 22 Ǿ Yozuee mè: A pᵋ go gbē'epile, í bᵋlemεε n kía gbēᵋn sᵋopio. 23 Ǿ aa kè màa, aa bᵋlε n kía gbēᵋn sᵋopio, Yelusaleᵋ kía n Heblᵋ kiao n Yaamu kiao n Lakisi kiao n Egelbni kiao. 24 Ké wà n bᵋle màa, 5 à Isaili zígᵋᵋ sísi pii, a ò n dᵋaana pᵋ aa gēanᵋᵋᵋe à mè: A sᵋ kái, í gbá zεzε kíaε beeᵋ waawa. Ǿ aa mò gbá zεzε n waawa. 25 Yozuee òné: Asu to vía á kᵋo. Asu bílikεo. A sᵋdile, í wᵋᵋ vᵋ, asa màa Dii a ke n á íbεε pᵋ á su ále zíkárinᵋᵋ pii. 26 Bee gbεa Yozuee n dεde à n looloo líwa, baade n a lío, 5 aa gᵋ loolooa we e oosi. 27 Ké íatē lé gē kpéu, à mè wà n gεᵋ bua lípiᵋwa wà zuzu gbē'e pᵋ aa ùleupiu. Ǿ wa kè màa, wà gbē gbēᵋᵋ tà epile, a ku we e n a gbāo. 28 Zibeezᵋ Yozuee Makeda sí. A a kía n a gbéᵋ dεde pii n fēndao, à n mᵋnzᵋ. Baa gbé mēndo i bᵋo. Ǿ a kè Makeda kíaε lá a kè Yeliko kíaεwa.

Yozuee ziblea Amᵋle búsuwa

29 Yozuee n Isailio bᵋle Makeda nípii, 5 aa gè Libena aa léléwà. 30 Dii wélepi n a kiao náné n ɔzᵋ, 5 aa n dεde n fēndao pii, an gbēe i bᵋo. Ǿ aa kè a kíaε lá aa kè Yeliko kíaεwa. 31 Ǿ Yozuee n a gbéᵋ bᵋle Libena, aa gè Lakisi. Aa koezᵋi aa léléwà. 32 Dii Lakisi náné n ɔzᵋ, a gᵋᵋ plaade zᵋ 5 aa sí. Aa gbé pᵋ kúuᵋ dεde n fēndao pii lá aa kè Libenaεwa. 33 Ké Gezεε kí Olaᵋ mò doi Lakisideᵋle, 5 Yozuee ziblewà n á zígᵋᵋ, an gbēe i bᵋo. 34 Aa bᵋ Lakisi, 5 aa gè koezᵋ Egelbnizi aa léléwà. 35 Aa wélepi sí zibeezᵋ gᵋᵋᵋ, 5 aa gbé pᵋ kúuᵋ dεde n fēndao, aa n mᵋnzᵋ lá aa kè Lakisiewa. 36 Ké aa bᵋle Egelbni, 5 aa gè Heblᵋ aa léléwà. 37 Aa wélepi sí, aa a gbéᵋ n a kiao dεde n fēndao n a zᵋewiadeᵋ. Aa gbé pᵋ kúuᵋ mᵋnzᵋᵋ, an gbēe i bᵋo, lá aa kè Egelbniewa. 38 Ǿ aa gè Debii aa léléwà. 39 Aa wélepi sí n a kiao n a zᵋewiaᵋ pii. Ǿ aa n dεde n fēndao, aa gbé pᵋ kúuᵋ mᵋnzᵋᵋ lá aa kè Heblᵋεwa, an gbēe i bᵋo. Aa kè Debiiε n a kiao lá aa kè Libenε n a kíaowa.

40 Yozuee búsupideᵋ n a kiao dεde pii, gusíside gbéᵋ n Negevedeᵋ n gusalaladeᵋ n síspᵋledeᵋ pii. I gbēe to bēeᵋ, à gbé pᵋ kᵋ weᵋ mᵋnzᵋᵋ lá Dii Isailio Lua òεwa. 41 A n dεde sea za Kadési Baanea e à gè pè Gazawa, za Gosē búsuu pii e à gè pè Gabaᵋwa. 42 Yozuee zibleᵋ kíapiᵋwa n n búsuᵋ sánu gᵋᵋᵋ, ké Dii Isailio Lua lé zíkáné yái. 43 Ǿ à tà n a gbéᵋ Giligali bᵋou.

11

Yozuee ziblea Kanaa búsuwa midεa

* 10:13 2Sam 1.18

¹ Ké Azoo kí Yabē a baomà, à gbé̄ zì Madō kí Yobabawa ní Akesafa kíao ní Simeḷoni kíao ² ní kía pò kú gughāntoo oio píi, kía pò kú gusísídeu ní sēgbā pò kú Galile gēomidokli oio ní gusalalao ní Doo sísi pò kú be'ae oio. ³ A gbé̄ zì Kanaa pò kú gukpe oio ní be'ae oio wa píie, Amoleo ní Itio ní Pelizio ní Yebusi pò kú gusísídeu ní Ivi pò kú Mizipa būsuu Eemo gbe sae. ⁴ Aa bōle ní ní zīgōo píi dasidasi lán ísiale úfāwe. An sōo ní ní sōgo kè zài. ⁵ Ǿ kíapio kō kàaa aa mò bōokpà sānu Melou í sae, ké aa zìka ní Isailio.

⁶ Ǿ Dii ò Yozuee: Nsu vlakēneo. Zia maa'i kéwa má ní na Isailione ní Ǿzì aa ní dede. N ní sōo kízā zōzō, ní ní sōgo kpasa. ⁷ Ǿ Yozuee ní a zīgōo gēmá ní zio mípii, aa lēlemá zezesai Melou í sae we. ⁸ Dii ní náné ní Ǿzì, Ǿ aa ní dede aa pè ní gbēowa e Sidō mēewiau ní Misefomaiūo ní Mizipa guzule pò kú gukpe oio. Aa ní dede, an gbēe i bōo. ⁹ Yozuee kènè lá Dii òewa, à ní sōo kízā zōzō à ní sōgo kpasa.

¹⁰ Zibeezì Yozuee èa gē Azoo sí, Ǿ à a kía dè ní fēndao. Azoopi mé kíapio wéle mide ū yāa. ¹¹ Isailio gbé̄ pò kúuo dèdè ní fēndao, aa ní mīonzōe, an gbēe i gōo, Ǿ aa tesōwā. ¹² Yozuee wélepìo sí píi ní ní kía, à ní dede ní fēndao, à ní mīonzō lá Dii zòblena Mōizi òwa. ¹³ Ama Isailio i tesō wéle pò wā èa kàle ní bezia gbeuwao, sema Azoo pò Yozuee tesōwàpi bàasio. ¹⁴ Isailio wélepìo pòo nàaa ní pò ū ní ní pòtuoo, aa tād. Aa ní gbé̄ dèdè ní fēndao píi e aa ní mīonzō, aai gbēe to béēo. ¹⁵ Yá pò Dii ò a zòblena Mōizie, Mōizi yápi ò Yozuee, Ǿ Yozuee kè maa píi, i yá pò Dii ò Mōizie kee kpá swáao.

¹⁶ Maa Yozuee būsupi sí píi, a gusísíde ní Negeveo píi ní Gosē būsuo píi ní būsuo pò kú gusalalao ní sēgbāo píi. A Isaili būsuo gusísíde ní gusalalao sí ¹⁷ sea za gbè wáiwai pò kú Sei būsuo e à gè pèò Baali Gada pò kú Libā būsuo guzuleu Eemo gbe sae. A ní kía kùkù píi, à ní dede. ¹⁸ A zìka ní kíapio píi à gēgē. ¹⁹ Ivi pò kú Gabaōō bàasio wélee i e kō yāmā ní Isailio, aa ní sí zì guu píie. ²⁰ Dii mé tò an swá gbāakù, Ǿ aa zìkà ní Isailio, ké Isailio e ní mīonzō ní wēnagwasai, à ní mide mīomio lá a ò Mōiziewa.*

²¹ Zibeezì Yozuee gē Anaki buio† dèdè gusísídeu ní Heblōo ní Debiio ní Anabuo. A ní mīonzō à ní wéle kè kélékélé Yuda būsuo gusísídeu ní Isaili būsuo gusísídeo píi. ²² Anaki buie i gō Isaili būsuo loo, sema Gaza ní Gatao ní Asedodao. ²³ Yozuee būsupi sí píi lá Dii ò Mōiziewae, Ǿ a kpà Isailio wa, a kpaalēnē daedae. Ǿ būsupi gō kilikili zikasai.

12

Kia pò Isailio ziblemá

¹ Yuudē gukpe baa kía pò Isailio ní fú aa ní būsuo simáo tōon ke: Apíi aa ku yāa sēgbāue sea Aano dōoi e à gè pèò Eemo gbewa. ² Amoleo kí Síi* pò kú Esebō. Ǿme būsuo ví sēia za Aloeo pò kú swa pò wí me Aano baa, za guzulepi guoguo e à gè pè Yaboko dōwa Amōni būsuo zōleu. Galada būsuo kíni kú we ³ ní Yuudē baa gukpeo za Genzeleti ísidawa e à gè pè Isida Wisidewa ní Beyesimo pò kú gēomidokli oio e gbēsísí pò wí me Pisiga pōleu.

⁴ Basana būsuo kí Ogu† pò de Lefai bui pò gōo gbé̄ ū mé Asalo ní Edeleio kía ū. ⁵ Ǿme Eemo gbe ví ní Salekao ní Basana būsuo píi e à gè pè Gesuu buio ní Maaka buio būsuo léwa. Galada būsuo kpedo ku we e à gè pè Esebō kí Síi būsua. ⁶ Ké

* **11:20** Iko 7.16 † **11:21** Nao 13.33 * **12:2** Nao 21.21-25, Iko 2.26-37 † **12:4** Nao 21.33-35, Iko 3.1-11

Dii zòblena Mɔizi n̄ Isailio n̄ fú, 5 Mɔizi n̄ bùsupio kpaalè Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ Manase buio lɛɛ doone.†

⁷ Yuudē baa be'ae oi kía pɔ Yozuee n̄ a gbéɔ n̄ fú wéleɔ tɔɔn ke, sea za Baali Gada, Libá guzule e à gè pè gbè wáiwai pɔ kú Sei bùsuwa. Bùsupi 5 Yozuee kpaalè Isailione daedae, ⁸ a guslside n̄ a gusalalao n̄ sēgbáo n̄ a gbepole n̄ a guwaiwaio n̄ Negeveo, bùsu pɔ Itio n̄ Amole n̄ Kanaa n̄ Pelizo n̄ Ivio n̄ Yebusio kuu yáa. Wéle pɔ aa de a kía ɔ tɔɔn ke: ⁹ Yeliko, Ai pɔ kú Beteli sae, ¹⁰ Yelusaleu, Hebl̄, ¹¹ Yaamu, Lakisi, ¹² Egeloni, Gezee, ¹³ Debii, Gedee, ¹⁴ Oma, Alade, ¹⁵ Libena, Adulau, ¹⁶ Makeda, Beteli, ¹⁷ Tapua, Efee, ¹⁸ Afeki, Lasaloni, ¹⁹ Mad̄, Azoo, ²⁰ Simeloni Meloni, Akesafa, ²¹ Taanaki, Megido, ²² Kedesi, Yokena n̄ pɔ kú Kaameli bùsuu, ²³ Doo pɔ kú Doo guslsideu, Goiu pɔ kú Giligali ²⁴ n̄ Tiizao. Klapio pii gbēon baakwi n̄ mēdooe.

13

Bùsu pɔ Isailio i e zibléwáo

¹ Yozuee zikù à kà zà, 5 Dii òè: N zikù n̄ ka zà, mé bùsu pɔ ḡo ni sio z̄o maamaae. ² Bùsu pɔ ḡoɔn ke: Filit̄o bùsu n̄ Gesuo bùsu pii ³ sea za Sikoo d̄o pɔ kú Egipi gukpe oi e à gè pè ò Ekelonio bùsu z̄leu gugbántoo oiwa. Bùsupi wí me Kanaa bùsu. Filit̄o kía gbēon soo ku Gaza n̄ Asedodao n̄ Asekelonio n̄ Gatao n̄ Ekelonio. Avio bùsu ⁴ ku geomid̄ki oi lo. Kanaa bùsu ku lo sea za Sid̄ gb'eo e à gè pè ò Afekiwa n̄ Amole bùsu pii. ⁵ Gebalis bùsu n̄ Libá bùsu gukpe oio sea za Baali Gada, Eem̄o gbepole e à gè pè Amata b̄leu. ⁶ Sid̄de pɔ kú guslsideu sea za Libá bùsu e Misefomaiu, máme má n̄ yá Isailione. N n̄ bùsu kpaalē n̄ gbelaao lá má ònewa.* ⁷ Bùsue bee kpaale Isaili bui mēn kēokwione sa n̄ Manase buio lɛɛ doo.

Yuudē baa gukpe bùsu kpaale

⁸ Manase buio lɛɛ do n̄ Lubeni buio n̄ Gada buio n̄ bùsu v̄i kò. Dii zòblena Mɔizi mé kpaalēné Yuudē gukpe oi.† ⁹ Sea Aloe pɔ kú Aano d̄o sae n̄ wéle pɔ kú guzulepi guoguoo n̄ Medeba gusalalao e Dib̄ ¹⁰ n̄ Amole kí Sī pɔ de Eseb̄ kía ɔ wéle pii e Amonio bùsu z̄leu. ¹¹ Galada bùsu ku we lo n̄ Gesuo bùsu n̄ Maaka bùsu n̄ gbēs̄l̄ pɔ wí me Eem̄o pii n̄ Basana bùsu pii e Saleka. ¹² Lefai bui k̄nao gb̄e Ogu pɔ de Asalo n̄ Edeleio kía ɔ bùsun we. Mɔizi mé n̄ fú, 5 à n̄ bùsu simá. ¹³ Isailio i Gesuo n̄ Maaka bùsu simá, 5 buipio ku Isailio guu e n̄ a gb̄o. ¹⁴ Mɔizi i bùsu kpaale Levii buione. Sa pɔ wí o Dii Isailio Luawa wá pɔ n̄isi káteu à téku n̄b̄ mé n̄ pɔ ɔ lá a ònewa.‡

¹⁵ Kpaale pɔ Mɔizi kè Lubeni buione daedaen̄ ke: ¹⁶ Sea za Aloe pɔ kú Aano d̄o sae n̄ wéle pɔ kú guzulepi guoguoo n̄ Medeba gusalalao pii ¹⁷ e Eseb̄ n̄ wéle pɔ kú gusalalau bee pii: Dib̄, Bam̄ti Baali, Bebaali Meona, ¹⁸ Yaaza, Kedem̄, Mefaa, ¹⁹ Kiliataiū, Sibema, Zeti Sahaa pɔ kú guzule s̄s̄iwa, ²⁰ Bepeo, Pisiga gbepole n̄ Beysim̄o. ²¹ Gusalalapi wéle pii n̄ Amole kí Sī pɔ de Eseb̄ kía ɔ bùsu piion we. Mɔizi mé aà fú n̄ Madiāo kía pɔ Sīpi iko v̄imá aa ku bùsupio: Evi, Lekuū, Zuu, Hulu n̄ Lebao. ²² Isailio Beo né Balaau pɔ de māsokena ɔ d̄e we lo. ²³ Yuudē d̄o mé Lubeni buio bùsu z̄le ɔ. Kpaale pɔ aa s̄e daedae n̄ a wéle n̄ a bualōɔn we.

²⁴ Kpaale pɔ Mɔizi kè Gada buione daedaen̄ ke: ²⁵ Yazee bùsu, Galada bùsu wéle, Amonio bùsu kp̄edo e Aloe pɔ kú Laba oi ²⁶ sea Eseb̄ e Lama Mizipa n̄

Betoniũo, sea Maanaiũ e Debii bũsuu. ²⁷ Betalaũ, Benimela, Suko rĩ Zafũo ku guzuleu we rĩ Esebĩ kĩ Sĩ5 bũsu kĩnio Yuudẽ baa gukpe e Genezaleti isida sae. ²⁸ Kpaale pĩ Gada buiĩ sè daedaẽ wẽleũ rĩ a bualuũn we.

²⁹ Kpaale pĩ Mõizi kè Manase buiĩ leẽ doũne daedaẽn ke: ³⁰ Sea Maanaiũ aa Basana kĩ Ogu bũsu è pii rĩ Yaii zõewia mèn baa5 pĩ kũ weo ³¹ rĩ Galada bũsu kpedoo rĩ kĩ Ogu wẽleũ Asalo rĩ Edeleio. Kpaale pĩ Manase né Makii buiĩ leẽ do sè daedaẽn we.

³² Bũsu pĩ Mõizi kpaalènè gco pĩ a ku Mõabuo bũsu sègbãu Yuudẽ gukpe baa bõaa rĩ Yelikoon we. ³³ I bũsue kpa Levii buiĩwao. Dii Isailiũ Lua mé rĩ baa ũ lá a ònéwa. §

14

Yuudẽ baa be'ae bũsu kpaalea

¹ Kpaale pĩ Isailiũ sè Kanaa bũsu guuũn ke. Sa'ona Eleazaa rĩ Nuni né Yozueeo rĩ Isaili bui uabeleũ mé kpaalènè. ² Isaili bui mèn kèokwi rĩ kĩnioũ 5 wà kpaalènè rĩ gbelaao* lá Dii dà Mõizie a òwa. ³ Yuudẽ baa gukpe 5 Mõizi kpaalè bui mèn pla rĩ kĩnioũne.† I kpa Levii buiĩwainũo, ⁴ Yosefu néo Manase rĩ Eflaiũo buiĩ mé gò bui mèn pla ũ. Levii buiĩ i bũsu kpaaleseo, sema wẽle pĩ aao kuuũ rĩ rĩ dáakækĩo. ⁵ Maa Isailiũ bũsu kpaalèkõe lá Dii dà Mõiziewa.

Hebl5 kpa Kalebuwa

⁶ Yuda buiĩ mò Yozuee kĩi Giligali, 5 Yefũne né Kalebu, Kenazi bui òè: N yá pĩ Dii ò a gbè Mõizie Kadesi Baanea mapi rĩ mpio yá musu d5.‡ ⁷ Ké ma ka wè bla, Dii zòblena Mõizi ma gbae Kadesi Baanea, 5 ma mò bũsue bee asiigwà. Ma ea ta aà kĩi, má òè lá a ku ma s5 guuwa,§ ⁸ 5 gbè pĩ gèmanũo tò s5 kè rĩ gbèõgu. Mapi lé, má té Dii ma Luazi rĩ nõsemendoõ. ⁹ Gco bee 5 Mõizi legbèmee à mè, lá má té Dii ma Luazi rĩ nõsemendoõ, tõe pĩ ma gbapèlewà a gõ mapi rĩ ma buiĩ pĩ ũe e gcopii.* ¹⁰ Dii tò má kũ e tia lá à a legbèwa. Za gco pĩ à yápi ò Mõizie gco pĩ Isailiũ be guwaiwaiu, a wè blasoon ke. Tia kéwa ma ke wè basiiõõo, ¹¹ mé má gbãa vĩ e rĩ a tiao, lá má vĩ gco pĩ Mõizi ma zĩwa. Má yèe vĩ e rĩ a tiao má gé zĩkai lán yáawa. ¹² Ma gba gusĩside pĩ Dii a yá'ò gcobeezipi sa. Nzĩlawa n swá má gco bee Anaki buiĩ ku we, mé aa wẽle zõõ blideũ vĩ. Dii aũ kumanũ, mí rĩ bũsu simá lá Dii òwa.

¹³ ¶ Yozuee samaa'ò Yefũne né Kalebue, 5 à Hebl5 kpàwà kpaale ũ. ¹⁴ Ayãmeto Hebl5 gõ Yefũne né Kalebu buiĩne e rĩ a gbão, asa à tè Dii Isailiũ Luazi rĩ nõsemendoõ. ¹⁵ Wĩ o Hebl5e yãa Kiliataabae, Anaki buiĩ tõe pĩ wĩ meè Aaba yáii.

Bee gbèa bũsu gè da kilikili, wàle zĩkauo.

15

Yuda buiĩ kpaalesea

¹ Kpaale pĩ Yuda buiĩ sè daedaẽ gè pè Edũũ bũsuwae e guwaiwai pĩ wĩ me Ziniwa, Isaili bũsu zõleu geõmidõkĩi oi. ² Sea za Isida Wiside léu geõmidõkĩi oi an bũsu lépi tà geõmidõkĩi oi, ³ à pà Sóigbebõle õzei, à tà Zini oi, à pà Kadesi

§ 13:33 Nao 18.20, Iko 18.2 * 14:2 Nao 26.52-56 † 14:3 Nao 32.33, Iko 3.12-17 ‡ 14:6 Nao 14.30 § 14:7 Nao 13.30 * 14:9 Nao 14.24

Baanea ɔzeɛi, à tà e Ezɔno ní Adaaɔ, à gè lía Kaakai. ⁴ Bɔa Azemo à pà Egipi zé swaa e à gè pè ísiawa. An búsu lén we geomidɔkli oi.

⁵ Gukpe oi an búsu lé mé Isida Wiside ũ e Yuudé líí. Gugbántoo oi sɔ, sea za gu pɔ Yuudé kàu isidapiwa, ⁶ à tà Dɔnkrɛa, à tà Betalaba ɔplai e Lubeni né Bohana gbɛi. ⁷ Za Akoo guzuleu à tà Dɛbii, ⁵ à líaa gugbántoo oi e Giligali pɔ bɔaa ní Adumiú gbɛbɔleo, swadɔ geomidɔkli oi. Za we à pà Sɛmesi nibɔna ía e à tàò Logeli nibɔnai. ⁸ A pà Inɔú guzulea sísí pɔ Yebusiú wéle Yelusaleú kuwá geomidɔkli oi pɔleu. Za we à sísí pɔ kú Inɔú guzule be'ae oi kú Lefai gusalala léu gugbántoo oi. ⁹ Za sísípi misonaa à mipè Nefetoo nibɔnawa, à mipè Efɔno gbɛ wéleowa e Baala pɔ wí mɛ lɔ Kiliyaaliú. ¹⁰ Bɔa Baala à líai be'ae oi e gbɛsí sí pɔ wí mɛ Seiwa, à tà gbɛsí sí pɔ wí mɛ Yaaliú pɔleu gugbántoo oi, ⁵ wí mɛ lɔ Kesaloni, e Besɛmesi ní Timinao. ¹¹ A tà Ekeloni gbepɔleu gugbántoo oi, à tà Sikelona, à pà Baala gbɛa e Yabene, ⁵ à míde ísiai.

¹² Be'ae oi Isia Zɔɔ mé Yuda buiú búsu zɔle ũ. An búsu zɔleɔn we daedae.

Kalebu ziblea Hebl̄s ní Debiuwa (Dɔa 1.11-15)

¹³ Yozuee tɔle pɔ kú Yuda buiú búsuu kpá Yefúne né Kalebuwa lá Dii díléwa. ɔme Anaki buiú dezi Aaba wéle pɔ wí mɛ Hebl̄s ũ. ¹⁴ Kalebu Anaki bui pɔ kú weɔ yá gbɛɔn áaɔ, Sesai, Aimani ní Talemaio. ¹⁵ Bɔa we à gè lèlè Debiideɔwa. Debiú tɔn yáa Kiliasefɛɛ. ¹⁶ ɔ Kalebu mɛ: Gbé pɔ lèlè Kiliasefɛɛpiwa a sí ⁵ má a nenɛ Akesa kpawá nɔ ũ. ¹⁷ Kalebu dáuna Kenazi né Onieli mé sí, ⁵ Kalebu a nenɛpi kpawá. ¹⁸ Ké à aá sɛ, à náewa aá gɛ tɔle wabike a maewa. Ké nɔpi píla a zàa'ínawa, ⁵ aá mae Kalebu aá lá à mɛ: Bó ní yeii? ¹⁹ ɔ a wèwà à mɛ: Gbékɛkɛmɛɛ. Lá tɔle pɔ n ma gba ku gbáaue, ma gba a nibɔnade sa. ɔ Kalebu aá gbà tɔle pɔ a nibɔna ku sísíɔna musu ní pɔ pɔ a nibɔna ku guzuleuo.

²⁰ Kpaale pɔ Yuda buiú sè daedaɛɔn kɛ: ²¹ Wéleɛ beɔ ku Yuda búsu lé pɔ kú gbáau Edɔú búsu oie: Kabazee, Edeɛ, Yaguu, ²² Kina, Dimɔna, Adada, ²³ Kɛdesi, Azoo, Itena, ²⁴ Zifi, Teleú, Bealo, ²⁵ Azoo Adata, Kelio Ezɔno pɔ wí mɛ lɔ Azoo, ²⁶ Amaú, Sema, Mɔlada, ²⁷ Azaagada, Esemɔ, Bepele, ²⁸ Azaasuali, Beeseba, Biziotia, ²⁹ Baala, Iiú, Eseú, ³⁰ Elolada, Kesili, ɔma, ³¹ Zikilaga, Mademana, Sansana, ³² Lebao, Siliú, Aini ní Limɔo. Wéle kè pii baakwi mɛndosai, an baade ní a bualoú.

³³ Wéle pɔ kú Yuda búsu gusalalauɔ tɔn kɛ: Esetao, Zɔla, Asena, ³⁴ Zanoa, Enganiú, Tapua, Enaú, ³⁵ Yaamu, Adulaú, Soko, Azeka, ³⁶ Saalaiú, Aditaiú ní Gedela ge Gedelotaiú. Wéle kè gɛo mɛndosai, an baade ní a bualoú.

³⁷ A gbɛa Zena, Adasa, Midala Gada, ³⁸ Dilana, Mizipa, Yokeeli, ³⁹ Lakisi, Bɔzeka, Egebn̄i, ⁴⁰ Kabɔ, Lamasa, Kitelisi, ⁴¹ Gedelo, Bedagɔ, Naama ní Makedao. Wéle kè gɛo ní mɛndoo, an baade ní a bualoú.

⁴² A gbɛa Libena, Eteɛ, Asá, ⁴³ Ifeta, Asena, Nɛzibu, ⁴⁴ Keila, Akazibu ní Malesao. Wéle kè kɛokwi, an baade ní a bualoú.

⁴⁵ Ekeloni ní a zɛwíawɔ ní a bualoú. ⁴⁶ Wéle pɔ aa ku Ekeloni be'ae Asedoda oio, an baade ní a bualoú. ⁴⁷ Asedoda ní a zɛwíawɔ ní a bualoú. Gaza ní a zɛwíawɔ ní a bualoú e à gè pè Egipi zé swawa ní ísialeo.

⁴⁸ Wéle pɔ kú Yuda búsu gusí sídeuɔ tɔn kɛ: Samii, Yatii, Soko, ⁴⁹ Dana, Kiliasana, Debiú, ⁵⁰ Anabu, Esemɔ, Aniú, ⁵¹ Gosɛ, Olona ní Giloo. Wéle kè kuɛdo, an baade ní a bualoú.

⁵² A gbea Alabu, Duma, Esā, ⁵³ Yaniū, Betapua, Afeka, ⁵⁴ Humeta, Kiliataaba pɔ wɪ mɛ ɓ Heblɔ́ n Ziooo. Wéle kè kēokwi, an baade ní a bualoũ.

⁵⁵ A gbea Maoni, Kaameli, Zifi, Yuta, ⁵⁶ Yezelee, Yokedaũ, Zana, ⁵⁷ Kainu, Gibeá ní Timinao. Wéle kè kwi, an baade ní a bualoũ.

⁵⁸ A gbea Halula, Bezuu, Gedoo, ⁵⁹ Maalata, Betano ní Elekonio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoũ.

⁶⁰ Kiliabaali pɔ wɪ mɛ ɓ Kiliyaaliū ní Labao. Wéle kè pla, an baade ní a bualoũ.

⁶¹ Yuda bũsu wéle pɔ kú gbáau tɔn ke sa. Betalaba, Midini, Sekaka,

⁶² Nibesā, Wisiwéle ní Engedio. Wéle kè soolo, an baade ní a bualoũ.

⁶³ Yuda bui i fɔ Yebusi pɔ kú Yelusaleũ yào, ɔ aa ku Yelusaleũ ní Yuda bui sãnu e ní a gbão.

16

Eflaiū bui kpaaleea

¹ Yosefu bui ní kpaale sè sea za Yuudēi bɔaa ní Yelikoo, Yeliko nibɔna gukpe oi. Za we à pà gbáaa e Beteli bũsu gusisɔdeu. ² Bɔa Beteli à tà Luzu, ɔ à tà e Aaki bui bũsuu e Atalo. ³ A gbea an bũsu zɔle pɪla be'ae oi e Yafleti bui bũsuu e Betoloni zɪlepɔ ní Gezeo, ɔ à gè pè ísialewa. ⁴ Bũsu pɔ Yosefu néɔ Manase ní Eflaiū bui sɛn we.

⁵ Bũsu pɔ Eflaiū bui sè daedaen ke: Sea za Atalo Adaa gukpe oi à tà e Betoloni musupɔwa, ⁶ ɔ à gè pè ísiawa. Za Mikemeta gugbãntoo oi an bũsu zɔle pài gukpe oi e Taanaki Silo, ɔ à pài e Yanɔa gukpe oi. ⁷ Bɔa we à tà Atalo ní Naalatio, ɔ à nà Yelikowa e à gè pè Yuudēwa. ⁸ Sea za Tapuawa an bũsu zɔle tà be'ae oi Kana dɔɔi e à gè kà ísiawa. Kpaale pɔ Eflaiū bui sè daedaen we. ⁹ Eflaiū bui wéle pɔ kú Manase bui bũsuu vɪ ɓ, an baade ní a bualoũ. ¹⁰ Aai fɔ Kanaa pɔ kú Gezeo bũsu sɪmáɔ, ɔ aa gɔ̃ we sãnu ní Eflaiū bui e ní a gbão, ɔma an zɔɔne.

17

Manase bui kpaaleea

¹ Kpaale pɔ Manase bui sɛn ke. Manaseá Yosefu yoaɛ. Galada bũsu ní Basana bũsuɔ gɔ̃ Manase yoa Makii pɔ ũ, asa zɪgɔɛ. ɔme Galada mae ũ. ² Yosefu né Manase né kɔniɔn ke: Abiezeɛ, Eleki, Asieli, Sikeũ, Efeɛ ní Semidao. An bui mé kpaale bee sè daedaɛ. ³ Manase né Makii Galada Ì, Galada Efeɛ Ì, ɔ Efeɛ Zelofada Ì. Zelofadapi i negɔɛ io, sema nenɔɔ. An tɔn ke: Mala, Nɔa, ɔgela, Milika ní Tiizao. ⁴ Aa gè sa'ona Eleazaa ní Nuni né Yozuee ní dɔaanaɔ lè aa mè: Dii díle Mɔziɛ aà bũsu kpaalewɛɛ sãnu ní wá dɔɔ. ɔ Yozuee kpaalené ní ní desɛɔ sãnu, lá Dii òwa.* ⁵ ɔ wá tɔɔle kpaalɛ Manase buiɔne lee kwi, Galada bũsu ní Basana bũsu pɔ kú Yuudē baa gukpeo bàasi, ⁶ asa Manase bui Zelofada nenɔɔ kpaalesè sãnu ní Manase negɔɔɔ. Galada bũsu mé gɔ̃ Manase bui lee do pɔ ũ.

⁷ Sea za Aseɛ Manase bui bũsu gè Mikemeta pɔ kú Sikeũ gukpe oi. Sea za we an bũsu zɔle tà gɛɔmidɔkli oi e Tapua nibɔnai. ⁸ Tapua bũsuá Manase bui pɔɛ, ɔma wélepi kú ní bũsu zɔlewae, Eflaiū bui mé vɪ. ⁹ Manase bui bũsu zɔle tà swa pɔ wɪ mɛ Kana baa gɛɔmidɔkli oi. Eflaiū bui wéleɔ kú ní Manase bui wéleɔ we. Manase bui bũsu zɔle bùa Kana baa gugbãntoo oi e à gè pè ísiawa. ¹⁰ Eflaiū bui bũsu ku swapi gɛɔmidɔkli oi, Manase bui pɔ sɔ̃ gugbãntoo oi e ísiale.

* 17:4 Nao 27.1-7

Gugbántoo oi an búsu z̄l̄e gè pè Asee buio búsuwa, gukpe oi s̄ Isakaa buio búsu. ¹¹ Wá wéle p̄ kú Isakaa buio búsuue beeo r̄ wéle p̄ kú Asee buio búsuue beeo kp̄a Manase buio^{wa}: Betesá, Ibleaũ, Doo, Endoo, Taanaki r̄ Megidoo, amp̄ii r̄ a z̄ewia. ¹² Kási aai f̄ wélepi s̄lo, asa Kanaa ḡi z̄l̄ea búsupiue. ¹³ Ké Isailio gb̄aa è, s̄ aa Kanaapi dà z̄z̄lu, aai e r̄ búsupi símá wásawasao.

¹⁴ Yosefu buio ò Yozuee: Dii báaadawágu, wa dasikũ maamaa kéwa, s̄ búsu lee do r̄ kp̄awáa? ¹⁵ Ŭ Yozuee wemá à mè: Tó á dasi, mé á búsu gus̄s̄ide k̄é f̄éneũ, à gé líkpeu, gu p̄ Pelizio r̄ Lefai buio kuu, í a gb̄aala ke. ¹⁶ Ŭ Yosefu buio mè: Gus̄s̄idepi a m̄wáa, à m̄ lè s̄ Kanaa p̄ kú gusalalau z̄l̄kas̄go m̄p̄p̄o v̄l, an gb̄é p̄ kú Betesá r̄ a z̄ewia r̄ gb̄é p̄ kú Yezel̄ee guzul̄e p̄ii. ¹⁷ Ŭ Yozuee ò Yosefu né Eflaiũ r̄ Manase buio^{ne} à mè: A dasi mé á gb̄aa maamaa. A kpaalee lee doo, ¹⁸ asa gus̄s̄ide de á p̄ ũ. A a gb̄aala ke, i ḡo á p̄ ũ e a léwa. Baa ké Kanaa s̄go m̄p̄p̄o v̄l mé aa gb̄aa, á r̄ búsu símáe.

18

Búsu kt̄ni kpaalea

¹ Isailio k̄aaa Silo m̄pii, s̄ aa kpaaukpe d̄ò we. Aa z̄ibl̄e búsupiwa, ² ama Isaili bui sopla mé ḡo kpaalesesai. ³ Ŭ Yozuee òn̄e: A ò aò d̄oázi e b̄oe ni? A ge búsu p̄ Dii á dezi Lua kp̄awá sí á p̄ ũ. ⁴ A á gb̄é dile aa s̄'aa s̄ bui r̄ buio, mí r̄ gb̄ae. Aa fele r̄ búsu keele, aai a yá dalau a kpaalea yá musu, aai suomee. ⁵ A kpaale lee soplae. Yuda buio ḡo r̄ búsu geomid̄kli oi, mé Yosefu buio ḡo r̄ búsuu gugbántoo oi. ⁶ Tó a á búsu kpaalea lee sopla yá d̄alau, à suomee la, mí kpaalee r̄ gb̄elaa Dii wá Lua ae. ⁷ Levii buio kpaaleséan̄o, asa Dii gb̄agb̄aa mé r̄ baa ũ. Gada buio r̄ Lubeni buio r̄ Manase buio lee doo s̄ aa r̄ kpaale s̄ò Yuud̄e baa gukpe. Dii z̄òbl̄ena M̄izi mé kp̄amá.

⁸ Ké gb̄é f̄ele lé dazeu búsu yá dai láu, s̄ Yozuee yá d̄ilené à mè: A ge búsu keele, í a yá dalau, à suomee, mí kpaalee r̄ gb̄elaa Dii ae Silo la. ⁹ Ŭ gb̄épiò p̄ búsupia, aa a yá d̄alau wéle r̄ wéleo lee sopla, s̄ aa tàò Yozuee k̄ii b̄oou Silo. ¹⁰ Ŭ Yozuee búsupi kpaal̄e Isaili buio^{ne} Dii ae r̄ gb̄elaa.

B̄eyāme buio kpaalea

¹¹ B̄eyāme buio kpaales̄e Yuda buio búsu r̄ Yosefu buio búsu z̄anguo daeda. ¹² Sea za Yuud̄e an búsu z̄l̄e d̄ò Yelikozi geomid̄kli oi, à mip̄e gus̄s̄idewa be'ae oi, s̄ à tà Betav̄e gb̄áau. ¹³ Sea za we à tà Luzu p̄ w̄i me lo Beteli geomid̄kli oi, s̄ à tà Atalo Adaa p̄ kú s̄l̄s̄l̄ musu Betoloni z̄ilep̄o geomid̄kli oi. ¹⁴ Sea za s̄l̄s̄l̄pi be'ae oi à l̄ia geomid̄kli oi e Kiliabaali p̄ w̄i me lo Kiliayaaliũ. Wélepiá Yuda buio p̄se. An búsu z̄l̄e p̄ kú be'aeⁿ we. ¹⁵ Sea za Kiliayaaliũ wénkpe geomid̄kli a z̄l̄e tà gukpe oi e Nefetoa nib̄onai. ¹⁶ A p̄lla s̄l̄s̄l̄ p̄ b̄oaa r̄ Benin̄oũ guzul̄e Lefai guzul̄e gugbántoo oi. A d̄ò In̄oũ guzul̄e Yebusiò wéle sae geomid̄kli oi e Logeli nib̄onai. ¹⁷ Sea za we à p̄ai à tà gugbántoo oi e Semesi nib̄onai r̄ Gelilo p̄ b̄oaa r̄ Adumiũ gbeboleoo r̄ Lubeni né Bohana gbeo. ¹⁸ A tà s̄l̄s̄l̄ p̄ kú Alaba s̄e sae gugbántoo oi, s̄ à p̄lla s̄ep̄iu. ¹⁹ A d̄ò D̄n̄kpea s̄l̄s̄l̄i gugbántoo oi, à gè pè Isida Wisidewa a gugbántoo oi, gu p̄ Yuud̄e k̄auwa. An búsu z̄l̄e p̄ kú geomid̄kli oin we. ²⁰ Yuud̄e mé B̄eyāme buio búsu z̄l̄e ũ gukpe oi. An búsu z̄l̄eⁿ we.

²¹ Wéle p̄ B̄eyāme buio v̄l daeda^{on} ke: Yeliko, D̄n̄kpea, Emekezizi, ²² Betalaba, Zemalaiũ, Beteli, ²³ Aviũ, Pala, Ŭfela, ²⁴ Kefaa, Am̄oni, Ŭfini r̄

Gɛbao. Wéle kè kuepla, an baade ní a bualou̯. ²⁵ A gbɛa Gaba̯ɔ, Lama, Beelo, ²⁶ Mizipa, Kefila, Mɔza, ²⁷ Lɛkɛŭ, Iipɛɛli, Talala, ²⁸ Zela, Elɛfi, Yebusiɔ wéle pɔ wí me Yelusaleŭ, Gibɛa ní Kiliao. Wéle kè gɛo mɛndosai, an baade ní a bualou̯. Kpaale pɔ Bɛyámɛ buiɔ sɛ daɛdaɛn we.

19

Simɛɔ buiɔ kpaalɛɛa

¹ Gbɛlaa gɛn plaade Simɛɔ buiɔ sɛ daɛdaɛ. An bɔsu mé kú Yuda buiɔ bɔsu guo. ² An wéleɔ tɔn ke: Bɛɛseba pɔ wí me lɔ Seba, Mɔlada, ³ Azaasuali, Bala, ɛsɛŭ, ⁴ Elolada, Betɛ, ɔma, ⁵ Zikilaga, Bemaakabo, Azaasusa, ⁶ Belebao ní Saluɛo. Wéle kè kue'aaɔ, ampíí ní ní bualou̯. ⁷ A gbɛa Aini, Limo, ɛtɛɛ ní Asáo. Wéle kè síiɔ, ampíí ní ní bualou̯ ⁸ ní bualou̯ pɔ liaiɔ e Baalabɛɛ ní Lama Nɛgeveo. Kpaale pɔ Simɛɔ buiɔ sɛ daɛdaɛn we. ⁹ Wá Simɛɔ buiɔ bɔsupi sí Yuda buiɔ kpaale guue, asa Yuda buiɔ pɔ zɔɔɛ. Maa Simɛɔ buiɔ ní kpaale è Yuda buiɔ pɔ guu.

Zabulni buiɔ kpaalɛɛa

¹⁰ Gbɛlaa gɛn aaɔde Zabulni buiɔ sɛ daɛdaɛ. An bɔsu zɔle tà e Salidi. ¹¹ Sea za we à tà be'ae oi e Malala, ɔ à pɛ Dabesɛwa ní swadɔɔ pɔ kú Yɔkenaŭ saeo. ¹² Sea za Salidi à tà gukpɛ oi e Kiselo Taboo bɔsuu, ɔ à tà Dabela ní Yafiao. ¹³ Sea za we à tà gukpɛ oi e Gatefɛɛ ní Etakazinio. ɔ à gɛ ní Limo ní Nɛao. ¹⁴ Sea za we à dɔ Anatɔi gughántoo oi e à gɛ pɛ Ifataɛli guzulɛwa. ¹⁵ Kata, Naalala, Simɛlɔni, Idala ní Betɛleŭo ku a guu lɔ. Wéle kè kuepla, ampíí ní ní bualou̯. ¹⁶ Wélepiɔ ní ní bualou̯ mé kpaale pɔ Zabulni buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Isakaa buiɔ kpaalɛɛa

¹⁷ Gbɛlaa gɛn síiɔde Isakaa buiɔ sɛ daɛdaɛ. ¹⁸ An bɔsu wéleɔn ke: Yezɛɛɛ, Kesulo, Sunɛŭ, ¹⁹ Afalaiŭ, Sioni, Anaala, ²⁰ Labiti, Kisioni, ɛbezi, ²¹ Lemeti, Enganiŭ, Enada ní Bɛpazɛziɔ. ²² An bɔsu zɔle lɔ Taboowa ní Saazumao ní Besɛmesio e à gɛ pɛ Yuudɛwa. Wéle kè gɛo ní mɛndoo, ampíí ní ní bualou̯. ²³ Wélepiɔ ní ní bualou̯ mé kpaale pɔ Isakaa buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Aseɛ buiɔ kpaalɛɛa

²⁴ Gbɛlaa gɛn sɔde Aseɛ buiɔ sɛ daɛdaɛ. ²⁵ An bɔsu wéleɔn ke: Eleka, Hali, Betɛ, Akesafa, ²⁶ Alameleki, Amada ní Misalao. Be'ae oi an bɔsu zɔle lɔ Kaameliwa ní Sikoo Libenao. ²⁷ Sea za we à ɛa gukpɛ oi e Bedagɔ, à pɛ Zabulni buiɔ bɔsuwa ní Ifataɛli guzulɛo, à tà Betɛmeki ní Nɛɛliɔ, ɔ à dɔ Kabului ɔzɛɛ oi ²⁸ e Abadɔ ní Leobeo ní Hamɔo ní Kanao ní Sidɔ pɔ de mɛɛwia ũo. ²⁹ Sea za we à tà Lama ní Tii wéle bíideo, ɔ à pàì, à tà Osa oi e à gɛ pɛ ísiawa Akazibu sae. ³⁰ ɔ à gɛ ní Umao ní Afekio ní Leobeo. Wéle kè mɛn bao ní plao, ampíí ní ní bualou̯. ³¹ Wélepiɔ ní ní bualou̯ mé kpaale pɔ Aseɛ buiɔ sɛ daɛdaɛɔ ũ.

Nɛfatali buiɔ kpaalɛɛa

³² Gbɛlaa gɛn soolode Nɛfatali buiɔ sɛ daɛdaɛ. ³³ Sea za Helefi ní Zaananiŭ gbɛnɛ kpɛo an bɔsu tà Adami Nɛkɛbu ní Yabeneo e Lakuŭ, a zɔlɛn Yuudɛi. ³⁴ ɔ à ɛa be'ae oi e Azenɔ Taboo, ɔ à gɛ ní Hukokoo. Gɛomidɔkɔli oi à pɛ Zabulni buiɔ bɔsuwa, be'ae oi sɔ Aseɛ buiɔ bɔsuwa, gukpɛ oi sɔ Yuudɛwa. ³⁵ An wéle bíideo tɔn ke: Zidiŭ, Zɛɛ, Amata, Laka, Gɛnɛzaleti, ³⁶ Adama, Lama, Azoo, ³⁷ Kedesi, Edelei, Enazoo, ³⁸ Iloni, Midala'eli, ɔlɛŭ, Betana ní Besɛmesio. Wéle kè

kēokwi, ampīi nī nī bualoũ. ³⁹ Wélepio nī nī bualoũ mé kpaale pō Nefatali bui sè daedaẽ ũ.

Da bui kpaalese

⁴⁰ Gbelaa gēn soplade Dā bui sè daedaẽ. ⁴¹ An būsū wéle tón ke: Zola, Esetao, Iisemesi, ⁴² Saalebiũ, Ayaloni, Itela, ⁴³ Eloni, Timena, Ekelonī, ⁴⁴ Eleke, Gibet̄, Baalata, ⁴⁵ Yehuda, Benebela, Gata Lim̄, ⁴⁶ Meyaak̄ nī Lak̄so nī būsū pō b̄oaa nī Zopeo. ⁴⁷ Dā bui i f̄o nī būsūpī simáo, ẽ aa gè lèle Leseũdeowa. Aa sí aa a gbéẽ dède nī f̄endaõ aa z̄leũ, ẽ aa nī dezi Dā t̄o kpàè. * ⁴⁸ Wélepio nī nī bualoũ mé kpaale pō Dā bui sè daedaẽ ũ.

Yozuee kpaalese

⁴⁹ Ké Isailiõ nī būsū kpaalekè aa làa, ẽ aa gb̄asa Nuni né Yozuee pō kpàwà ⁵⁰ lá Dii òwa. Timena Sela pō kú Eflaiũ būsū gus̄s̄ideu ẽ a gb̄ea, ẽ aa kpàwà. A kèke kàle, ẽ à z̄leũ.

⁵¹ Kpaale pō sa'ona Eleazaa nī Nuni né Yozuee nī Isaili bui uabeleõ kènè nī gb̄elaaõ Silo Dii aẽ a kpé kpeelen we. Maa ẽ aa būsūpī kpaalè.

20

Misiwéleõ

(Nao 35.9-34, Iko 19.1-13)

¹ Ɔ Dii ò Yozuee à mè: ² O Isailiõne aa nī wéleõ dile nī misiwéleõ ũ, lá má dà M̄oizie a òwa, ³ ké gbé pō kai mé mò à gb̄èdè lí e bàasi tau az̄la misik̄i ũ ade dae pō asu t̄osiwà yáí. ⁴ Tó gbé bàasi tà wélepio doe guu, aali ze wélepi b̄oleũ, i a yā'õ wélepi gb̄ez̄õõne. Aali aà sí nī wéle guu, aai kpé kpawà aàõ kúr̄n̄õ. ⁵ Tó t̄õsina p̄elaazi, aasu gb̄edenapi naè a z̄l̄o, asa kai mé mò ẽ à a gbédee dè, íie kú nī z̄anguo za zio. ⁶ Ɔ ku wélepiu e wà yákpaalekaànõ, e sa'onkia pō kú ḡõ bee ge gaõ, i gbasa ta a be wéle pō à b̄õ.

⁷ Ɔ Isailiõ Kedezi ðile ado ũ Galile būsū Nefatali bui būsū s̄s̄ideu nī Sik̄eũ Ɔ Eflaiũ bui būsū s̄s̄ideu nī Kiliataaba pō w̄i me Ɔ Hebl̄õ Yuda bui būsū s̄s̄ideu. ⁸ Yuud̄e baa gukpe aa Bezeẽ pō kú gusalala wáiwaiu ðile Lubeni bui būsū nī Gada bui wéle Lam̄tuo Galada būsū nī Manase bui wéle Golanao Basana būsū. ⁹ Gb̄e pō kai mé mò à gb̄èdè, Isailie ge b̄õm̄õ pō kú nī guun nõ, aali bàasi ta wéle pō wa ðilepio dou. Beewa gbé pō gà dae pō de aà t̄osiwà a e gb̄epi deõ e wà yákpaalekaànõ ḡla.

21

Levii bui wéleõ

(1Lad 6.39-66)

¹⁻² Levii bui uabeleõ gè sa'ona Eleazaa nī Nuni né Yozuee nī Isaili bui kni uabeleõ lè Silo, aa òné: Dii dà M̄oizie, ẽ a òé à wéleõ kpàwà wàõ kuu nī wà pō dádakek̄liõ. * ³ Ɔ Isailiõ wéleẽ beeõ nī a dádakek̄liõ kpà Levii buip̄iõwa nī pō ũ. ⁴ Keata bui ẽ gb̄elaa séia nī sé káau, ẽ wà Yuda bui nī Simeõ bui nī B̄eyám̄eẽ bui wéle m̄èn kue'aaõõ kpà Levii bui pō aa de sa'ona Aalona bui t̄õwa daedaẽ nī kpaale ũ. ⁵ Ɔ wà Eflaiũ bui nī Dā bui nī Manase bui leẽ do wéle m̄èn kw̄iõ kpà Keata bui kniõwa nī kpaale ũ. ⁶ Ɔ wà Isakaa bui nī Aseẽ bui nī Nefatali bui nī Manase bui leẽ do pō kú Basana būsūõ wéle m̄èn kue'aaõõ kpà Gees̄õ

buiowa ní kpaale ù. ⁷ Ƴ wà Lubeni buiowá ní Gada buiowá ní Zabulóni buiowá wéle mèn kueplao kpà Melali buiowa daeade ní kpaale ù. ⁸ Maa Isailio wélepíó kpà Levii buiowa ní a dádákeklió, lá Dii dá Moizié a ówa.

⁹ Yuda buiowá ní Simeó buiowá wéle pò wa kpámáó tón ke: ¹⁰ Levii né Keata bui Aalona buiowá mé vɪ, asa ampió ɔ gbelaá séia ní sé. ¹¹ Wà Kiliataaba pò wí me ló Hebls ní dádákekli pò liaio kpámá. A ku Yuda buiowá búsu gusísdeue. Aaba mé Anaki buiowá dezi ù. ¹² A mo lè wà Hebls buaó ní a bualoúó kpà Yefúne né Kalebuwa kò. ¹³ Maa wà Hebls pò de gbèdena misiwéle ù kpà sa'ona Aalona buiowa ní Libenao ¹⁴ ní Yatiio ní Esemáó ¹⁵ ní Olonao ní Debijio ¹⁶ ní Ainio ní Yutao ní Besemesio, wélepíó píi ní a dádákeklió. Bui lée plapió wéleó kè kèokwí. ¹⁷ Wà Bēyāmeé buiowá wéleé beeo kpámá: Gabaó, Geba, ¹⁸ Anato ní Alemó. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ¹⁹ Aalona bui sa'onaó wéle kè píi kue'aaó, ampíi ní ní dádákeklió.

²⁰ Wà Eflaiú buiowá wéleé beeo kpà Levii né Keata bui kñiowá ní kpaale ù. ²¹ Gbèdena misiwéle Sikéú pò kú gusísdeu ní Gezereó ²² ní Kibezaiúó ní Betolonio. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ²³ Aa Dá buiowá wéleó è mèn síi ló, Eleke, Gibetó, ²⁴ Ayaloni ní Gata Limó. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ²⁵ Aa Manase buiowá lée do wéleó è pla, Taanaki ní Bileauó, ampíi ní ní dádákeklió. ²⁶ Wà wéle mèn kwipio kpà Keata bui kñiowáe, ampíi ní ní dádákeklió.

²⁷ Manase buiowá lée do wéle mèn plaó kpà Levii né Geesó buiowa ní kpaale ù, Golana pò de gbèdena misiwéle ù Basana búsu ní Besetelao, ampíi ní ní dádákeklió. ²⁸ Aa Isakaa buiowá wéleó è mèn síi, Kisioni, Dabela, ²⁹ Yaamu ní Enganiúó, ampíi ní ní dádákeklió. ³⁰ Aa Asee buiowá wéleó è ló mèn síi, Misala, Abedó, ³¹ Eleka ní Leobeó, ampíi ní ní dádákeklió. ³² Aa Nefatali buiowá wéleó è ló mèn aaó, gbèdena misiwéle Kedési pò kú Galile búsu ní Amódoóó ní Kaatáó, ampíi ní ní dádákeklió. ³³ Geesó buiowá wélepíó kè kue'aaó, ampíi ní ní dádákeklió.

³⁴ Levii né Melali buiowá mé gò. Wà Zabulóni buiowá wéleó kpámá ní kpaale ù, Yókenaú, Kaata, ³⁵ Dimena ní Naalalao. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ³⁶ Aa Lubeni buiowá wéleó è ló, Bezee, Yaaza, ³⁷ Kedemó ní Mefaaó. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ³⁸ Aa Gada buiowá wéleó è ló, gbèdena misiwéle Lamótu pò kú Galada búsu, Maanaiú, ³⁹ Esebó ní Yazeeó. Wéle kè síi, ampíi ní ní dádákeklió. ⁴⁰ Levii né Melali buiowá wélepíó kè kuepla. ⁴¹ Levii buiowá wélepíó ku Isaili buiowá kñiowá búsu. Aa kè píi blakwi plasai, ampíi ní ní dádákeklió. ⁴² Wélepíó de ní pò úe ní dádákekli pò lialiarzió. Maa wélepíó de píi.

⁴³ Dii búsu pò á a legbè Isailio dezióne kpámá, ɔ á gò ní pò ù, aa zòleu. ⁴⁴ Dii ní gbá zé aale kámabo gupíi, lá á a legbè ní deziónewa.† An ibeeé i fò ní gā fílo, Dii ní ibeeó náné ní zí píie. ⁴⁵ Yámaa pò Dii ó Isaili óne kè píi, á kee i léle páo, baa do.

22

Isaili buieó taa Yuudé baale

¹ Yozuee Lubeni buiowá sísi ní Gada buiowá ní Manase buiowá lée doo, ² á òné: A yá pò Dii zòblena Moizi díleé kúa, mé a zíkè yá pò má óéwa* píi. ³ A gègè e ní a gbáo i pákpa á gbéozio. A zíkè yá pò Dii á Lua díléwa. ⁴ Lá Dii á Lua á gbépio gbá zé aa kámabó sa lá á a legbènewa, á ea ta á be sa, búsu pò Dii zòblena Moizi

† 21:44 Baa 33.14, Ebe 4.1 * 22:2 Nao 32.20-32, Yoz 1.12-15

kpàwá Yuudē baaleu. ⁵ A laaika maamaa àò yādilenəo ní ikoyá pò Dii zòblena Mòizi dàəo kùá, íò ye Dii á Luazi. A aà zé sé sùsu, íò yá pò a dīləo kùá. A naaazi, í zòbleè ní nòsemendoo teasisai.

⁶ Yozuee samaa'ònè á ní gbáe, ̄ aa tà ní bē. ⁷ Mòizi Basana bùsu saalo kpà Manase buiò lēe dowá yāa kò, ̄ Yozuee bùsu kpà an gbé pò gòowa Yuudē be'ae oi ní ní gbé Isaili bui kɩniò. Ké Yozuee samaa'ònè, ⁸ à mē: A ɛa ta á bē ní á àizē zòwò, pòtuò dasidasi ní ánusuo ní vuao ní mɔgotēo ní mɔsi pòwò ní pòkasao dasidasi. A ge á á ibeəo pòpiò kpaalekòe ní á gbéwə we.

⁹ ǃ Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe do Isaili bui kɩniò tò Silo Kanaa bùsuu, aa èa tà Galada bùsuu, bùsu pò aa gò vɩ yá pò Dii dà Mòizie a ò yáí. ¹⁰ Ké aa kà Yuudē koolou Kanaa bùsuu, aa sa'okli bò Yuudē sae we. Sa'oklipi zòwò. ¹¹ Ké Isaili bui kɩniò mà aa mē: A gwa! Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe doo sa'okli bò Kanaa bùsu zòlɛu, Yuudē koolou. ¹² ǃ Isaili bui kɩnipiò káaa m̄pii aa géma ní zío.

¹³ ǃ aa sa'ona Eleazaa né Fineasi zì Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe dopiwa Galada bùsuu. ¹⁴ Isaili gbēzòwò gèaàno gbəon kwi, bui ní buio dodo, Isaili bui uabeleəne m̄pii. ¹⁵ Ké aa kà Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe dopi kɩí Galada bùsuu, aa ònè: ¹⁶ Yá pò Dii gbéwə ò m̄piin ke, aa mē: Náaisaiyá kpeletaan wei? A bò Isailiò Lua kpe. A gi Dii yáí gbā, á ázla sa'okli bò.† ¹⁷ Duuna pò wá kè Peoo‡ ní mówáo lé? Baa ké gaga gèwágu, duunapi sáma gi lé wá lé e ní a tiaoe. ¹⁸ Ale bò Dii yá kpe gbáe. Tó a gi Dii yámai gbā, aa pò a fē Isaili bui píizi ziae. ¹⁹ Tó bùsu pò a gò vɩ gbálè, à bua su Dii bùsuu, gu pò aà zwáakpe kuu, í bùsu kpaalesewanò la. Asu bò Dii ge wá yá kpe á ázla sa'okli boo, Dii wá Lua gbagbaklipi báasio. ²⁰ Ké Zela síwena Akáa náaisaiyákè láaiɔ yá musu, Dii pò í fē Isaili bui píizio lé?§ Akáa í ga a duuna yáí ado sòo.

²¹ ǃ Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe doo ò Isaili bui uabelepɩne: ²² Dii mé Lua Zòde ú! Dii mé Lua Zòde ú! A wá yápi d̄s, mé wá ye ápiò àò d̄s s̄s. Tó wa bò Dii kpe, wa gi aà yámai, ásu wá wēnagwa gbāo. ²³ Tó wa wá sa'oklipi bò b̄a Dii kpe yáie, mé wa sa pò wí a pò káteu á tékū òwá ní sáaukpasao ní pówenti gbaò, Dii to á wí wá musu. ²⁴ I ke màa no. Bíli mé wá kú, ̄ wá bò. Wa mē, yá pò á buiò o wá buiəne zian ke: Bó á vɩ ní Dii Isailiò Luaoi? ²⁵ Dii mé Yuudē dá wápiò ní ápiò zánguo wá bùsu zòlɛ ú. A baa kú ní Diioo. Lá á buiò gi wá buiəne aa misiile Diiēn we. ²⁶ ǃ wa mē wá wázla sa'okli boe. I ke wá sa'owá no, ²⁷ a de wá zòblea Diiē seela ú wápiò ní ápiò zánguoé ní wá bui pò té wá kpeo, wí sa pò wí a pò káteu á tékū ní sáaukpasao o aà ua. Beewa á buiò e o wá buiəne zia, an baa kú ní Diioo. ²⁸ ǃ wa mē: Tó a bee òwēe ge wá buiəne zia, wá oé á Dii gbagbaki taa pò wá deziò bò gwa. I ke sa'oa yáí no, seelaé ápiò ní wápiò zánguo. ²⁹ Kai! Wá f̄s gí Dii yámai wá b̄a aà yá kpe gbā wá sa'okli pò wá sa'owá ní pówentio boo. Dii wá Lua gbagbaki ku gueio, pò pò kú aà kpé kpele báasio.

³⁰ Ké sa'ona Eleazaa né Fineasi ní Isaili gbēzòwò pò kuaàno bui uabele ú yá pò Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe doo ò mà, à kèné na. ³¹ ǃ Fineasi ònè: Wá d̄s ké Dii kú wá guu gbā. Lá í b̄a aà kpeo, a Isailiò b̄o Dii wétəaməneun we. ³² ǃ Fineasi ní gbēzòwòpiò Lubeni buiò ní Gada buiò ní Manase buiò lēe doo tò Galada bùsuu we, aa èa tà Isaili pò kú Kanaa bùsuuəne ní a baoo. ³³ Yápi kè Isailiəne na, ̄ aa Lua sáaukpá, aai gea zikái ní Lubeni buiò ní Gada buiò ní r

bùsu òkpaaoyá'oloo. 34 Ǿ Lubeni buio ní Gada buio tɔkpá sa'okdipiē Seela. Aa mē: A dē seela ū wá zānguoe ké Dii mé Lua ū.

23

Yozuee lezaa Isailiɔwa

1 Ké Dii tò Isailiɔ kāmabò ní ibēē pò liaanzio yá musu, a gɔɔ gègè. A gbēa Yozuee zikù táotao. 2 Ǿ à Isailiɔ sisi, an gbēzɔɔ ní ní dɔaanao ní ní yákpalekenao ní ní lakēnao píi, a òné: Ma zikù táotao. 3 A yá pò Dii á Lua kè buie beeone á yáí è. Dii á Lua mé zikáé. 4 Ma bui pò gò Yuudē ní be'ae ísia zɔɔo zānguoo bùsu kpaalé á buione ní bui pò ma ní dēdēo pò. 5 Dii á Lua a ɔzɛ́rízi a ní yáé, i ní bùsuɔ símáé, ío ví lá á a legbèéwa. 6 A sòdile maamaa. Aɔ laai ví, ío zíkē yá pò kú Mɔizi ikoyá lá guuwa. Asu pāale ɔplaii ge zeeio. 7 A baa su à kú ní bui pò gò á guupioo. Asuli ní táao gbagbao. Asuli me á sírínɔo. Asuli zòblené á kúlenéo. 8 Aɔ naa Dii á Luazi ado, lá á kè e ní a gbāowa. 9 Dii ɔzɛ́ búi zɔɔ gbāaɔzi, gbēe i e á gā flo e ní a gbāo. 10 A gbé mēndo í gbēon ðaa sɔɔo fu, ké Dii á Lua lé zíkáé, lá á a legbèéwa yáí.* 11 Aɔ laai ví maamaa, ío ye Dii á Luazi.

12 Tó a pòbɔzákè, mé a na bui pò gò á guupioowa, mé a ní nɔeɔ sè, mé a á baa dáaarinɔ, 13 à dɔ sáasá ké Dii á Lua a ea buipio yáé loo. Aa gɔé bai ge mɔ ū ge fláala ū á kpēsēae ge kɔɔo ū á wéu e a ge midē bùsu maa pò Dii á Lua kpàwáe beepi guu. 14 A gwa! Mále gé gékúli sa. A dɔ á nðeu ní á láasoo píi kē àsi maa pò Dii á Lua óeɔ guu, baa mēndo i kē fama. Aa kè píie, an kee i léle páo. 15-16 Lá àsi maa pò Dii á Lua óé kèé píi, tó a Dii á Lua bàakuaánɔ yá pò a díleé gbòo, a ge zòblè táaone a kulené, Dii a to àsi bèe pò á ò á lee e a ge á midē bùsu maa pò a kpàwáe beepi guu. Dii a pòkūmabɔbɔwá, í láa gòò bùsu maa pò a kpàwáe beepi guu.

24

Yozuee gbéɔ gbaa laai Sikēu

1 Yozuee Isaili buio káaa Sikēu. A Isaili gbēzɔɔo ní ní dɔaanao ní ní yákpalekenao ní ní lakēnao sisi, ɔ aa mò sí Lua ae. 2 Ǿ Yozuee ò bílae: Dii Isailiɔ Lua mē, wá deziɔ ku yáa Uflata baalee, aa zòblè táaone. Ablahaŭ ní Nakɔɔo mae Tela kú ní guu.* 3 Ǿ á wá dezi káau Ablahaŭ sè Uflata baale, á Kanaa bùsu kèeleaano,† ɔ á tò àa bui kò. A aa gbá Izaaki,‡ 4 5 á Izaaki gbá Yakɔbu ní Esau.§ A Esau gbá Sei bùsu síside.* Yakɔbu ní a néo sɔ aa tà Egipi.†

5 Dii Mɔizi ní Aalonaò zì,‡ 5 á ladà Egipiowa ní yá pò a kè ní guu, ɔ á wá bóleu. 6 Ké á wá deziɔ bòle Egipi, ké wa ka ísiai, ɔ Egipio pèlewázi ní zikasɔgoo ní sòdeɔ e Isia Tēai. 7 Ké wa wiilèaazi, ɔ á gusia dà wá zānguoo ní Egipio, ɔ a tò ísia kúaamá mío.§ Wá wé yá pò a kè Egipione è. Bee gbēa wa gɔɔplakè guwaiwau.

8 Dii mɔwanɔ Amole pò kú Yuudē gukpe oio bùsuu. Ké aa fèlewá ní zio, ɔ Dii ní nàwēe wá ɔzì. A ní midē, ɔ an bùsu gò wá pò ū.* 9 Ké Zipoo né Balaki, Mɔabuɔ kía fèlewá ní zio, à Bɔɔ né Balaau sisi aa láaikéwá. 10 Ǿ Dii gí Balaau yāmai, a tò á samaa'òwēe, à wá bó Balaki ɔzì.† 11 Bee gbēa wa bua Yuudēwá‡ wa ka

* 23:10 Iko 3.22, 32.30 * 24:2 Daa 11.27 † 24:3 Daa 12.1-6 ‡ 24:3 Daa 21.1-3 § 24:4 Daa 25.24-26 * 24:4 Daa 36.8 † 24:4 Daa 46.1-7 ‡ 24:5 Bɔa 3.7-10 § 24:7 Bɔa 14.1-31 * 24:8 Nao 21.21-35 † 24:10 Nao 24.10 ‡ 24:11 Yoz 3.14-17

Yeliko. Ɔ Yelikodepio zikàwano. Amoleo ní Pelizio ní Kanaao ní Itio ní Giigasio ní Ivio ní Yebusio zikàwano lo, 5 Dii ní nàwɛɛ wá ɔzɪ. ¹² A beɔɔ gbàɛ wá aɛ, § aa Amoleo kía gbɛɔn plaɔ yàwɛɛ. I ke wá fɛnda ge wá ka mé ní yáo. ¹³ A ɔɔle pɔ wáme wa a zikèo kpáwá ní wéle pɔ wáme wá káleo, 5 wá kú wélepio guu. Wále wélebu ní kú kpé pɔ wáme wá baoo be ble.

¹⁴ Ɔ Yozuee mɛ: Aɔ Dii vía ví, ío zɔbleɛ slana ní nòsemendoo. A táa pɔ á deziɔ zɔblènɛ Uflata baale ní Egipio bo á guu, í zɔble Diiɛ. ¹⁵ Tó zɔblea Diiɛ kèé íi, à ze ní táa pɔ á ye zɔbleɛo gbã, táa pɔ á deziɔ zɔblènɛ Uflata baaleɔn nò, Amole pɔ á kú ní búsuu pɔn nò. Mapi ní ma beɔɔ sɔ, Dii wá zɔbleɛ. ¹⁶ Ɔ gbɛɔ wèwà aa mɛ: Kai! Wá fɔ pákpa Diizi wá zɔble táaɔneo. ¹⁷ Dii wá Lua mé wá bɔ zɔbleu Egipi búsuu ní wá maeɔ. Ɔme dabudabu zɔɔpio kè wá wáa, à wá dɔ́a wá táa'oa guu pii, à wá bɔ bui pɔ wa gɛ́nlaɔ ɔzɪ pii. ¹⁸ Dii mé Amoleo ní bui pɔ kú búsuɛ beeuɔ yàwɛɛ. Dii wá zɔbleɛ sɔ, 5me wá Lua ú.

¹⁹ Ɔ Yozuee ò gbɛɔne: A e zɔble Diiɛo. Asa aà kua adoae, ìli sí sàao. A á tàaeɔ ní á duuna kèwáo. ²⁰ Baa ké à yàmaakèé yáa, tó a pákpáaazi, ále zɔble dii zɪloɔne, a ea yáyiawáɛ, i á midɛ. ²¹ Ɔ gbɛɔ ò Yozuee: Maa no! Dii wá zɔbleɛ. ²² Ɔ Yozuee òné: Ame á ázla seeladeɔ ú, a ze ò à zɔble Diiɛ. Ɔ aa mɛ: A seeladeɔn wá ú. ²³ Ɔ Yozuee mɛ: Tó maaɛ, à dii zɪlo pɔ kúánɔ bo á guu, í á sɔ kpa Dii Isailio Luawa. ²⁴ Ɔ gbɛɔ òè: Dii wá Lua 5 wá zɔbleɛ, wíɔ aa yáma.

²⁵ Zibeezɪ Yozuee idáda Dii baakuarino yáwa gbɛɔne Sikɛú we. A èa à aà ikoyá ní yá pɔ a díleɔ òné, ²⁶ 5 à yápio kè Lua ikoyá láu. Ɔ à gbè gbène se pèle gbèneli gbáu Dii sísikí* we. ²⁷ Ɔ a ò gbɛɔne: A gwa! Gbɛɛ bee mé aɔ de wéɛ seelade ú. Gbepi yá pɔ Dii òwɛɛ mà pii. Aɔ deɛ seelade ú, ké ásu moafiliké á Luaɛo. ²⁸ Yozuee gbɛɔ gbàɛ, 5 baade tà a wéleu.

²⁹ Yá beɔ gbɛa Dii zɔblena Yozuee, Nuni né gá a wè basɔokwide guu. ³⁰ Wá aà ví búsu pɔ de aà kpaale ú guu Timena Sela, Eflaiú bui búsu sístideu Gaasi gbèstisɪ gughántoo oi. ³¹ Isailio zɔblè Diiɛ ní nòsemendoo Yozuee ɔɔ ní ɔɔ pɔ gbɛzɔɔ pɔ gɛgɛ deaálaɔ kuo. Gbɛzɔɔpio wesi yá pɔ Dii kè Isailioɔnele piiɛ.

³² Yosefu gɛwa pɔ Isailio bò ò Egipi sɔ, † aa ví Sikɛú ɔɔle pɔ Yakɔbu lù guue. A lù Sikɛú mae Amoo néowa ánuɔu ɔwatɛ basɔoɛ. ‡ Ɔɔlepi ku Yosefu bui kpaale guue. ³³ Ké Aalona né Eleazaa gá, 5 wá aà ví sístɪ pɔ de aà né Fineasi kpaale ú pɔleu Eflaiú bui búsu gusɪstideu.

§ 24:12 Bɔa 23.28 * 24:26 Daa 12.6-7, 33.18-20, 35.4 † 24:32 Daa 50.24-25, Bɔa 13.19 ‡ 24:32 Daa 33.19, Zln 7.16

Dɔ́AANAɔ

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Dɔ́aanaɔ lá yábuubu pɔ́ Isailiɔ kè za guɔ pɔ́ aa zɔ́lè Kanaa búsuu e à gè pè guɔ pɔ́ Isailiɔ kía kpà ɔ́wɛ́ɛɛ. Láe bee Isaili dɔ́aanaɔ yákeɔ́ n̄ n̄ kuaɔ ɔ́wɛ́ɛ lɔ. Isailiɔ kía v̄ guɔ beeo, an dɔ́aanaɔ mé gbé pɔ́ Lua iko kpámáɔ ũ. Aame Isaili gbé zɔ́ pɔ́ aai yá gɔ́gɔ́ Isailiɔne mé aai dɔ́aané an zíkaa n̄ buipáleo guuɔ ũ.

Dɔ́aanaɔ lá kpaalea lee áaɔɛ:

Yá pɔ́ kè Isailiɔ zɔ́lea Kanaa búsuu guɔ e à gè pèð guɔ pɔ́ Yozuee gáwa (1.1-2.10).

Lá Lua í dɔ́aanaɔ se à n̄ zɪ aa a gbéɔ bɔ́ n̄ ibeɛɔ ɔ́zɪ (2.11-16.31).

Yábuubu lee pla pɔ́ Isailiɔ kè e à gè pè an kía kpaawa. (17-21).

Dɔ́aanaɔ lá guu yá pɔ́ Isailiɔ lè pii bò an luayamasai kíie. Tó aa bò Lua kpe aa p̄ kpáaazi, ɔ́ buipáleo í ɔ́tɔ́má. Ama tó aa èa zè n̄ Luao aa wiilèwà, í n̄ wɛ́nagwa à n̄ sí n̄ ibeɛpiɔwae. N beeo aai gi wà zɔ́ble Kanaa búsu t́aaɔneɛ, aai wɛ́lee wà zɔ́ni ke Luae (17-18), aa yádileneɔ í sáɔngue (19-21).

An kua beewa tó aa gè n̄zlazi n̄ yáo. Lápi láakí lé ɔ́wɛ́ɛ, tó Dii n̄ tó n̄zlaze mé í m̄ n̄ misii yáao, lá an buiɔ aao ðen we. Sama Lua gbéɔ aao d̄s gbé pɔ́ wa misiileè. Wá baade ali misiile Luae yà, ge yá pɔ́ ali káwágu ɔ́ wálio ke?

Isailiɔ zíkaa n̄ Kanaa bui pɔ́ gɔ́ɔ

¹ Yozuee gaa gbɛa Isailiɔ Dii lá à mè: Déme a gé zíkaiwɛ́ɛ n̄ Kanaaɔ káaui? ² ɔ́ Dii mè: Yuda buiɔ mé aa gé. A ma! Ma búsupi n̄ané n̄ ɔ́zɪe. ³ ɔ́ Yuda buiɔ ò n̄ gbé Simeɔ buiɔne: A m̄ ge zɛwɛ́ɛ búsu pɔ́ wa kpáwáu, wà zíkai n̄ Kanaaɔ, wí gbasaa gé zeíe búsu pɔ́ wa kpáwáu. ɔ́ Simeɔ buiɔ gèrn̄ɔ. ⁴ Ké Yuda buiɔ gè màa, Dii Kanaaɔ n̄ Pelizip̄o n̄ané n̄ ɔ́zɪ, ɔ́ aa n̄ ðe ðe Bezeki ɔ́aasɔɔoo lee kwi (10.000). ⁵ Wekii aa Adonibezeki lè, aa zíkáaànɔ, ɔ́ aa Kanaaɔ n̄ Pelizip̄o ðe ðe. ⁶ Ké kiapi lé báale, ɔ́ aa pèwà. Aa aà kù, ɔ́ aa aà ɔ́nemiao n̄ aa gbánemiao z̄z̄z̄. ⁷ ɔ́ Adonibezeki mè: Ma kía gbèɔn b́aaɔkwio ɔ́nemiao n̄ n̄ gbánemiao z̄z̄z̄, ɔ́ aa ma táabunu ble kasonaɔ pèele aa blè. Lá má kè gbépiɔne fia ɔ́ Lua bòmee. ɔ́ aa t́aaànɔ Yelusaleũ, we à gàu.

⁸ Ké Yuda buiɔ lèle Yelusaleũwa aa sí, ɔ́ aa a gbéɔ ðe ðe n̄ f̄endao, aa tesòwà. ⁹ Bee gbɛa Yuda buiɔ gè zíkai n̄ Kanaa pɔ́ kú búsu gusl̄s̄ideuɔ n̄ Negeveɔ n̄ gusalalao. ¹⁰ Aa gè lèle Kanaa pɔ́ kú Hebl̄ɔwa. Yáa Hebl̄ɔ t̄n̄ Kiliataaba. We aa z̄blèu Sesai n̄ Aimanio n̄ Talemaiowa.*

¹¹ Bɔ́a we aa gè lèle Debiideɔwa. Yáa Debii t̄n̄ Kiliasefɛe. ¹² ɔ́ Kalebu mè: Gbé pɔ́ lèle Kiliasefɛepiwa a sí ɔ́ má a nenɔe Akesa kpawà nɔ ũ. ¹³ Kalebu dáuna Kenazi né Onieli mé sí, ɔ́ Kalebu a nenɔepi kpawà. ¹⁴ Ké à aà sè, à n̄awà aà ge t̄ɔ́le wabike a maewa. Ké n̄ɔepi p̄lla a z̄aá'nawa, ɔ́ aà mae Kalebupi aà lá à mè: Bó n̄ yeii? ¹⁵ ɔ́ a wèwà à mè: Gbèkekeemeɛ. Lá t̄ɔ́le pɔ́ n̄ ma gba ku Negeve guwaiwaiue, ma gba a nibɔnade sa. ɔ́ Kalebu aà gbà t̄ɔ́le pɔ́ a nibɔna ku síl̄s̄ona musu n̄ a nibɔna pɔ́ kú guzulɛuo.†

¹⁶ M̄oizi ànsue bui pɔ́ wí me Keniɔ bò wéle daminalikpɛdeu‡ n̄ Yuda buiɔ, aa gè z̄lèrn̄ɔ n̄ búsuu Alade sae Negeve guwaiwaiu.

* 1:10 Nao 13.22 † 1:15 Yoz 15.13-19 ‡ 1:16 Yelikon we.

17 ɔ Yuda buio n n gbé Simɛɔ buio gè lèlè Kanaa pɔ kú Zefataɔwa. Aa wélepi kè kékékéle, 5 aa tɔkpàè ɔɔma. § 18 Yuda buio Gaza n Asekelonio n Ekelonio n n tɔlɛɔ sɪ. 19 Dii kúrɪnɔ, 5 aa n búsu gusɪsɪde sɪ, 5 aa aai fɔ a gusalaladeɔ yàò, kè gbépiɔ zɪkasɔgɔɔ vɪ mɔpɔ ũ yáí. 20 Wà Heblɔ kpà Kalebuwa lá Mɔizi a legbèwa, 5 a sɪ Anaki bui gbɛɔn ààɔwa. 21 Bèyámɛ buio sɔ aai Yebusi pɔ kú Yelusaleũ yao, 5 Yebusi kúrɪnɔ Yelusaleũ è n a gbão.*

22 Yosefu buio sɔ aa lèlè Beteliwa, mé Dii kúrɪnɔ. 23 Yaa Beteli tɔn Luzu. Ké aa gbéɔ zɪ Beteli asiigwai, 24 asiigwanapiɔ gɔɛ è, àlɛ bɔ wélepiu, 5 aa òè: Lá wá kɛ wá gɛ wéle guu owɛɛ, wí gbèkɛkɛnɛ. 25 Ké à gɛkɪ òlɔné, 5 aa wélepideɔ dèdè n fɛndao, 5 aa gɛpi tò n à daɛ pɪí. 26 Gɛpi gè Iti búsuu, à wéle kàlɛ we, 5 à tɔkpàè Luzu. Tɔ bee mé gɔɛ è n a gbão. 27 Manase buio i fɔ Betesá n Taanakio n Dooò n Ibleaũ n Megidoo n n bualoũ sɪ Kanaaɔwao, aa gɪ wa zɔlɛa búsupiue.

28 Ké Isailiɔ gbãa è, 5 aa Kanaaɔ dà zɔzɪu, aai n yá píio. † 29 Maa Eflaiũ buio i Kanaa pɔ kú Gezeɛɔ yao, 5 aa ku we sãnu. ‡ 30 Zabulɔni buio sɔ aai Kanaa pɔ kú Keloni n Naaloliɔ yao, 5 aa n dá zɔzɪu. 31 Aseɛ buio i gbé pɔ kú Ako n Sidɔo n Alabɛo n Akazibuo n Elebao n Afekio n Leobeo yao, 32 5 aa ku sãnu n Kanaa búsuɛpiɔ. 33 Nefatali buio i Besemesideɔ n Betanadeɔ yao, 5 aa ku sãnu n Kanaa búsuɛpiɔ, aa n dá zɔzɪu. 34 ɔ Amoleɔ zɔzɔ Dã buiozi, aa n kpá gusɪsɪdeu, aai weiné aa mò zɔlɛ gusalalauo. 35 Amolepiɔ gi zɔlɛa Elesi gbɛzɪ n Ayalonio n Saalebiũ. Ké Yosefu buio gbãa è, 5 aa n dá zɔzɪu. 36 Amole búsu zɔlɛ dàalɛ a Sói gbɛbolɛɛ è a gɛ pèò Selawa è a gɛò aɛ.

2

Dii Malaika bɔ mɔa Isailiɔwa Bokiũ

1 Dii Malaika bɔ Giligali,* à gè Bokiũ à mè: Ma á bóle Egipi, ma gɛánɔ búsu pɔ ma a legbè á deziɔnɛ bee guu. Ma mè ma baa aɔ kúánɔ gɔɔpiie, a gbooa vío. 2 Má òé, ásu makɔɛ n búsuɛbeedeɔ. Má òé à n sa'okɪɔ gboo, † 5 i ma yãmao. Bóyáí á kèi máai? 3 Too! Mále oé, má n yáé bo. Aaɔ deé le ũ á gbàtɛɛue, mé an táaɔ aaɔ deé bai ũɛ. 4 Ké Dii Malaika yápi ò Isailiɔnɛ, aa ɔlɔb maamaaɛ. 5 ɔ aa tɔkpá gupie Bokiũ, ‡ 5 aa sa'ò Diiwa we.

Isailiɔ pɔbɔzakɛa

6 Yozuee gbéɔ gbæa gbæa baade gè búsu pɔ a kpaalènɛ sɪ. 7 Aa zɔblè Diie n nɔsemendoo Yozuee gɔɔ n gɔɔ pɔ gbɛzɔɔ pɔ gɛgɛ deaálaɔ kuo. Gbɛzɔɔpiɔ wesɪ yázɔɔ pɔ Dii kè Isailiɔnɛle píi. 8 Dii zɔblɛna Nuni né Yozuee kè wè basɔkwie, 5 à gbàsa gá. 9 Wà aà vɪ búsu pɔ de aà baa ũ guu Timena Sela, Eflaiũ buio búsu sɪsɪdeuɛ, Gaasi gbɛsɪsɪ gugbãntoo oi. §

10 Ké Yozuee gɔɔdeɔ gága píi, an né pɔ fɛlɛ n kpeɔ Dii dɔo, mé aa yá pɔ a kè n deziɔnɛ dɔo. 11 ɔ aa yá pɔ vái Diie kè, aa zɔblè táaɔnɛ. 12 Aa pákpá n deziɔ Dii pɔ n bóle Egipizi, aa tɛ bui pɔ liaarziɔ táaɔzi aa kùlɛné, 5 aa Dii pɔ fɛlɛ. 13 Aa pákpáaazi, aa zɔblè Baalɛ n Asetaatio. 14 ɔ Dii pɔ fɛrzi à n ná n wetánaɔnɛ n zɪ, aa n wáa. A n kpá n ibɛɛ pɔ liaarziɔwa, 5 aai fɔ gɪ n rɪzáo n ibɛɛpiɔ zɪlo. 15 Lá aa gɛ zɪkai píi, Dii i bɔ n kpeɛ, kè asu bɔrɪnɔ nao, lá a ònɛwa, 5 aa gɔ yooyɛa.

§ 1:17 Bee mè wíwía. * 1:21 Yoz 15.63, 2Sam 5.6 † 1:28 Yoz 17.11-13 ‡ 1:29 Yoz 16.10
* 2:1 Yoz 5.13 † 2:2 Bɔa 34.12-13, Iko 7.2-5 ‡ 2:5 Bee mè ɔlɔbnao. § 2:9 Yoz 19.49-50

16 Ɖ Dii ɔ ɔaanao dilené sa, ké aa ní ɔ ní wetánao ɔzɔ. 17 Kási aali ní ɔaanaɔpiɔ yāmao, aa gbāsikè ní táaɔ aa kùléné. Aa kè zé pɔ ní deziɔ sèwa àanno, aaliɔ yá pɔ Dii dilénéɔ kúa lá ní deziɔwao. 18 Tó Dii ɔaana diléné, ɔ kú ní ɔaanaɔpiɔ, ɔ ɔ ní sí ní ibeɔwa e ɔaanaɔpi wēni léu, asa tó aa aukè gbé pɔ lé ní wetá aale ɔtɔmáɔ yáí, Dii í ní wēnagwae. 19 Tó ɔaana gá sɔ, aal e a ɔkpa de ní maɔlae. Aal té táaɔzi, aal zɔblené, aal kùléné. Aali ní yákeɔpiɔ ní ní swágbaaɔ too.

20 Ɖ Dii pɔ fēnzi à mè: Lá buipi ma baakuarino ní ní deziɔ yá gbòo, aai ma yāmao, 21 má bui pɔ Yozuee gá à ní tó ní búsuuɔ kee yáné ɔo. 22 Má ní tó wee, buipiɔ ɔ má Isailiɔ yɔɔ, tó aa ma zé sé aao ma yá kúa lá ní deziɔ kèwa, ge tó aa keo. 23 A yáí Dii buipiɔ tói we. Í ní na Yozueee a ɔzɔ à ní yáé gɔɔo.

3

1 Dii buipiɔ tò we, ké à Isaili pɔ aa Kanaa búsu zɔkaa dɔo yɔɔe, 2 i zɔ dada ní gbé pɔ aa Kanaa zɔ dá yáapiɔne. Buipiɔn ke: 3 Filitɔ kía gbɔɔn ɔoɔo. Kanaaɔ ní Sidɔdeɔ ní Ivi pɔ kú Libá búsu sɔsɔdeu za Baali Eemɔ gbezi e à gè pè Amata ɔɔlewaɔ. 4 A ní tó we, ké à Isailiɔ yɔɔ à gwa tó aao a yá pɔ á dà Mɔizie, a dilé ní deziɔne kúa. 5 A yáí tò Isailiɔ ku sánu ní Kanaaɔ ní Itio ní Amɔleɔ ní Peliziɔ ní Iviɔ ní Yebusiɔ. 6 Aa ní nenɔɔe sè nɔ ũ, mé aa ní nenɔɔe kpásá buipiɔ negɔɔwa, ɔ aa zɔblè ní táaɔne.

Jnieli

7 Isailiɔ yá pɔ Dii yeio kè. Dii ní Lua yá sángu, ɔ aa zɔblè Baalie ní Asetaatio. 8 Ɖ Dii pɔ fēnzi à ní ná Mesɔpɔtami búsu kí Kusá Lisataiũ e a ɔzɔ, ɔ aa zɔblèè wè swaaɔ. 9 Ké aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana diléné, ɔn Kalebu dáuna Kenazi né Jnieli ũ. Ɖme ní bó. 10 Dii Nisina diè, ɔ à ɔbaa Isailiɔne zɔ guu. Dii Mesɔpɔtami búsu kí Kusá Lisataiũ nàe a ɔzɔ, ɔ à gbāamɔè. 11 Ɖ an búsu gɔ ɔɔɔa wè bla e Kenazi né Jnieli gè gào.

Ehudu

12 Isailiɔ èa yá pɔ Dii yeio kè ɔ, ɔ Dii tò Mɔabuɔ kí Egelɔni gbāamɔné vāi pɔ aa kèpi yáí. 13 Egelɔni Amɔniɔ ní Amaleki buiɔ náwa, ɔ aa mò lèlè Isailiɔwa aa wéle daminalikpede* sí. 14 Isailiɔ zɔblè Mɔabuɔ kí Egelɔni e wè bao plasai. 15 Ɖ aa wiilè Diiwa, ɔ à suabana diléné, ɔn Gela né Ehudu, Bēyámee bui ũ. Ɖzeede. Isailiɔ aà zɔ falubɔni Mɔabuɔ kí Egelɔni. 16 Ehudu fēna lekpepla pí, a gbàa ká gàsɔsu do. A ná a gbala ɔplaawa a ula zie, 17 ɔ à gè falubɔè. Egelɔni sɔ à mèkpa maamae. 18 Ké Ehudu ní gbé pɔ falu sè mòɔo falu kpàwà aa làa, aale tá, ɔ Ehudu a gbépiɔ gbàe. 19 Ɖ à èa táa pɔ kú Giligali sae, à sù kíapiwa à mè: Má asiiyá vɔ má onɛ. Ɖ kípi mè: A to má yāma, ɔ aà iwa pɔ kuaano ɔ bɔle. 20 Egelɔni zɔleá ado kpé musu kpea niɛu, ɔ Ehudu sɔaazi à mè: Má yá pɔ bɔ Lua kíi vɔ má onɛ. Ké kípi fēle a kilau, 21 ɔ Ehudu a fēna ga wò a ɔplaa gbalawa ní ɔzeɔo, à aà zɔɔ a gbɛu. 22 Ɖ fēna gè aà gbɛu ní a páo pii e à gè bɔ kpe. Ehudu í fēnapi woo, ɔ nísi kúaawà. 23 Ehudu bɔ kpeele, à kpea musupi zé tà, à kilidau.

24 Aà ɔba gbea Egelɔni iwaɔ mò, aa è kpeapi zé taa, wà kilidau, ɔ aa mè: Ale bílikpeke kpea niɛ guu yá mɔɔɔ? 25 Aale aà dá, aale aà dá e aa bílikè. Ké aa è í zewēnéo, ɔ aa kilí sè aa wè, aa sù ní dii è wúlea zɔle gè. 26 Gɔɔ pɔ aale gēgē màa, Ehudu bàalè à ɔ táapiɔzi à tà Seila. 27 Ké à ká we, a tò wà kuupè Eflaiũ búsu

* 3:13 Yeliko.

sɔsɔdeu, 5 Isailio pɔlaaano gbɛsɔsɔwa, Ehudu mɛ dɔaaa. ²⁸ A ɔnɛ: A tɛmazi, asa Dii á ibɛɛ Mɔabu náɛ á ɔzɛ. Aa tɛaazi, 5 aa Yuudɛ buakli pɔ í gé Mɔabu bɔsɔu sɔ, aai wei gbɛɛ bɔa bɔ. ²⁹ Zibeezɔ aa Mɔabu dɛdɛ gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛɛ kwi (10.000) taawa, an gbɛɛ i bɔo. ³⁰ Gɔɔ bee Isailio gbɛamɔ Mɔabuɔnɛ, 5 an bɔsu gɔ dɔdɔa e wɛ basiiɔ.

Sameɔaa

³¹ Aa gbɛa Anata nɛ Sameɔaa Filitɛɔ dɛdɛ gbɛɛn ɔaa áaɔ ní zù zíkɛna totoɔo, á Isailio suabà bɔ.

4

Debolaa ní Balakuo

¹ Kɛ Ehudu gá, Isailio ɛa yá pɔ Dii yeio kɛ bɔ. ² ɔ Dii ní ná Kanaaó kɔ Yabɛ pɔ zɔlɛa Azooɛ a ɔzɛ. Aa zɔgɔ gbɛzɔ tɔn Sisela. Aa ben Alose Goiú. ³ A zɔkasɔgo mɔpɔɔ vɔ mɛn ɔaa siiɔ ní basɔoo (900). A gbɛamɔ Isailioɔnɛ pɔsɔpɔsɔ e wɛ bao, 5 Isailio wiilɛ Diiwa.

⁴ Gɔɔ bee nɔɛ ánabi Debolaa, Lapido na dɛ Isailio dɔaana ú. ⁵ I yágɔgɔnɛ a daminali gbáu Lama ní Betelio zánguo, ɛflaiú buio bɔsu sɔsɔdeu. Isailio bɔ gé aa kɔi we. ⁶ ɔ á Abinɔaú nɛ Balaku pɔ kú Kɛdɛsi, Nɛfatali buio bɔsɔu sɔsi, a ɔɛ: Dii Isailio Lua mɛ, fɛlɛ gé Nɛfatali buio ní Zabulɔni buio sɛ gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛɛ kwi (10.000), ní gérnɔ Taboo gbɛzɛ. ⁷ Dii a Yabɛ zɔgɔ gbɛzɔ Sisela gálɛ mɔaano Kisɔ swai ní aa sɔgɔo ní aa zɔgɔo dasidasi, i aa nanɛ n ɔzɛ we. ⁸ ɔ Balaku ɔɛ: Tó níyɔ gemano lé, má gé. Tó níyɔ gemano sɔo, má gɛo. ⁹ ɔ Debolaa mɛ: Má gɛnno, áma lá ní ɔ máa, i kɛ ní tɔ mé a bɔo. Nɔɛ 5 Dii a Sisela naɛ a ɔzɛ sa. ɔ Debolaa fɛlɛ gɛaano Kɛdɛsi.

¹⁰ ɔ Balaku Zabulɔni buio ní Nɛfatali buio káaa Kɛdɛsi, 5 á dazɛu kɛsɛ ní gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛɛ kwipio. Debolaa kú ní guu. ¹¹ Keni bui ɛbɛɛ bɔ Kenio bɔsɔu yáa, á mɔ bɔokpá gbɛnɛli pɔ kú Zaananiú gbáu Kɛdɛsi saɛ. Keniá Mɔizi ánsue Obaba buio dɔɛ. ¹² Wa ɔ Siselaɛ Abinɔaú nɛ Balaku gé Taboo gbɛzɛ, ¹³ 5 á a sɔgo mɔpɔɔ káaa mɛn ɔaa siiɔ ní basɔoo ní zɔgɔo pɔ kuanɔ. Bɔarɔnɔ Alose Goiú aa gé Kisɔ swai. ¹⁴ ɔ Debolaa ɔ Balakuɛ: Gé, asa gbá Dii a Sisela nanɛ n ɔzɛ. Dii dɔaane noa? ɔ Balaku pɔla Taboo gbɛwa ní zɔgɔ gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛɛ kwipio.

¹⁵ Dii tɔ Sisela ní aa sɔgodeɔ ní aa zɔgɔo kpekpá Balaku fɛndaɛ, 5 Sisela bɔ a sɔgou á baalɛ. ¹⁶ Balaku pɛlɛ Sisela zɔgɔo ní ní sɔgɔozi e Alose Goiú. We á ní dɛdɛu ní fɛndaɔ pii, baa gbɛ mɛndo i bɔo. ¹⁷ ɔ Sisela tilɛ á gɛ sɔ Keni bui ɛbɛɛ na Yaeli kpɛú, asa Azoo kɔ Yabɛ ní ɛbɛɛ bɛdɛo kɔ yámá yáaɛ. ¹⁸ Yaeli bɔ dáaálɛ á mɛ: Mɔ gɛ kpɛú Baa. Gɛ! Nsu to vía n kúo. Kɛ á gɛ, 5 nɔɛpi kúntu kúaála, ¹⁹ 5 Sisela ɔɛ: Imi lé ma dɛ, ma gba í má mi. ɔ á ví tùu sɛ a dáɛ a mí, 5 á ɛa kúntu kúaála. ²⁰ Sisela ɔɛ: Zɛ kpɛlɛ. Tó gbɛɛ mɔ n la, gbɛɛ ku laoa, oɛ aawo. ²¹ A gɛ ní kpasa'io, kɛ aa yɛɛ láa yáí. ɔ ɛbɛɛ na Yaeli zwáakpɛ kálo sɛ ní masanao, á sɔɔ Siselazi tɛɛɛ, 5 á kálopi pɛ aa swágɛzɔwa, a pà e á gɛ gɛ tɔɔlɛ kú, 5 á gá. ²² A mɔ lé Balaku lé pɛlɛ Siselazi, 5 Yaeli bɔ gɛ dáaálɛ á mɛ: Mɔ má gbɛ pɔ rɛlɛ wɛlɛ ɔbɔnɛ. Kɛ á gɛ kpɛú, 5 á Sisela è wúlɛa, á gá ní káloo pɛa aa swágɛzɛ. ²³ Zibeezɔ Lua Kanaaó kɔ Yabɛ bɔsa Isailioɔnɛ. ²⁴ ɔ Isailio pɔsɔ lɛ dɛdɛ e aa gé Kanaaó kɔ Yabɛ dɛɔ.

5

Lɛ pɔ Debolaa dá

¹ Zibeezi Debolaa ní Abinɔ̃aũ né Balakuo lɛɛ bee sɪ:

² Ké Isaili dɔ̃aanaɔ b̀ò d̀aa,
gbé kɪniɔ tɛ́tzi teasisai.
A Dii sáaukpa!

³ Kíaa, à yáɛ bee ma!
Gbáadeɔ, à swákpa!

Má lesi Dii yá musu,
má Dii Isailiɔ Lua táasile.

⁴ Ké Dii b̀ò Sei gbɛ musu,
tɔɔlɛ l̀ualua,
ké àlɛ p̀á Edɔ̃ũ b̀usupia,
louppɔ̃ f̀ɔ̃, lou mà maamaa.

⁵ Gbè̀sɪsɪɔ d̀èdèe Dii aɛ,
Isailiɔ Lua p̀ó b̀ò m̀ò má Sinaipi. *

⁶ Anata né Samɛgaa gɔɔ, Yaeli gɔɔ,
gbèɛ lí zeda sɛ l̀ò,
zɛwewena ɔ̃ wélegena ɪ sé.

⁷ Kíaa lé midɛ Isaili b̀usuu,
ɔ̃ ma Debolaa ma g̀ɔ̃ Isailiɔ da ũ.

⁸ Ké aa zè ní dii dafuɔ,
ɔ̃ zɪ k̃ k̀ù wéle bíiboleu.
Baa gbèɔn ̀aaasɔ̃ɔ lɛɛ bla (40.000) guu
gbèɛ sèngbao ge s̃na vío.

⁹ Ma p̀ɔ̃ d̀ɔ̃ Isailiɔ dɔ̃aanaɔwa
ní gbé p̀ó tɛ́tzi teasisaiɔ.
A Dii sáaukpa!

¹⁰ A gbé p̀ó á di zaãɪn pua kpeɔ
á gbé p̀ó á z̃ɔle tɛfeniwapiɔ
ní á gbé p̀ó á be kèseɔ, à a yá'ò.

¹¹ Gbé p̀ó káaaa ɪtɔkɪɔ zɔa d̀ɔ̃,
aa Dii maakeɔ̃ d̀au lé siuné,
Isailiɔ kíaa zɪblè,
ɔ̃ Dii gbéɔ s̀ù ní wéleɔ guu.

¹² Fɛle Debolaa! Fɛle!
Fɛle lesi! Fɛle!
Abinɔ̃aũ né Balaku,
fɛle d̀aa n z̃ɪzɔ̃ne.

¹³ ɔ̃ gbé p̀ó g̀ɔ̃ b̀ò m̀ò kíaa k̃í,
Dii gbéɔ m̀ò ma k̃í ní nɛg̃naɔ.

¹⁴ Eflaiũ bui p̀ó aa Amaleki buiɔ f̀ùɔ̃
ní Bèyámɛɛ buieɔ tenzi.
Makii buieɔ dɛ dɔ̃aanaɔ ũ,
Zabulni buieɔ gopana k̀ua.

¹⁵ Isakaa bui kíaa k̀ú ní Debolaaɔ,
Isakaa bui k̀ú ní Balakuo,
aa siaànɔ gusalalau.
Lubeni bui g̀aliɔ seakè.

¹⁶ Akeɔ a g̀ɔ̃ k̃inaɔ saɛ,

* 5:5 Baa 19.18

ále kulepea sãɔne mai?
Lubeni bui gáliɔ seakè maamaaɛ.

17 Galada bùsudeɔ gɔ́ Yuudɛ baale.

Akea Dá buiɔ zè ní ní gó'ilenasi?

Aseɛ buiɔ zɔ́le ísiale,

aa gɔ́ ní godɔkɔ́.

18 Zabulɔni buiɔ fɛna wò,

aa a kpé vùaa,

Nefatali buiɔ kè gulefɔu màa lo.

19 Kanaa bùsu kíaɔ mɔ́,

aa zíkà Taanaki Mɛgido swa saɛ,

kási aai àizɛɛ séle tàdo.

20 Za musu saanaɔ zíkà,

aa bò ní zéu, aa zíkà ní Siselao.

21 Kisɔ swa zipi tàrɔnɔ.

Má gé aɛ, mí gé ní gbãao.

22 Sɔ́ gbãao lé bàale,

an kèse kɔ́fi dɔ.

23 Dii Malaika mè: A Mɛlozu ká,

à lɛke Mɛlozudeɔne maamaa,

asa aai mɔ́ dɔ́ Diileo,

aai dɔ́ Dii nɛgɔnaɔleo.

24 Nɔɛ báaaden Ebeɛ na Yaeli ũ,

Keni bui nɔɛpi báaa ví zwãakpedeɔ guu.

25 Sisela í gbèawà,

ɔ́ à ví kpàwà,

à vífãai kpàwà ta ɔde guu.

26 A ɔbò zwãakpe kíalo sè,

à masana kũ ní a ɔplao,

ɔ́ à Sisela lèò à aà mi wí,

à aà swãgɛzɔ́ fɛ́ à aà tòlɔzɔ́.

27 Sisela gofanle à lèle aà gbá saɛ,

ɔ́ à gɔ́ wúleɛ we.

A gofanle à lèle aà gbá saɛ,

gu pɔ́ à gofanle à lèleu, we à gàu.

28 Sisela da wekpále fɛnɛntiu,

à wiilè fɛnɛnti mɔɔ fòou à mè:

Býyái aà sɔ́go kpé e tiai?

Akea aà gbéɔ́ sɔ́goɔ kɔ́fi dɔo ni?

29 Aà nɔɛ zíkɛna ɔnɔnaɔ lé oè,

ɔ́ a té ní lɛgbɛi láasai à mè:

30 Aale pɔ́ɔ naaaɛ,

aale kpaalekɔ́ɛɛ,

baade ní a wéndiao m̀̀ndodo ge plapla.

Aale zwàa wɛdeɔ naaa Siselaɛɛ,

zwàa wɛde wèsádeɔne,

pɔ́lɔgãu pɔ́ wà ba kèwàɔɛ.

31 Dii, to n ibɛɛɔ ga màa mípii,

gbé pɔ́ aa yenziɔ gbãa iɔ dɛde

lán latē dɛdɛawa.
Ɔ an b̀usu g̃ɔ̃ dɔɔba e w̃ɛ bla.

6

Madiãɔ ɔt̃sa Isailiɔwa

1 Isailiɔ ɛa yá p̃ Dii yeio k̃ɛ lɔ, ɔ Dii ní ná Madiãɔne ní ɔz̃l e w̃ɛ sopla. 2 Ké Madiãɔ lé ɔt̃má, ɔ Isailiɔ ulek̃iɔ k̃ɛk̃ɛ b̀usu s̃l̃sideɔu ní gb̃ɛ'ɛɔ ní s̃ɛgbãɔ. 3 Tó aa p̃ɔt̃ɔ, Madiãɔ ní Amaleki buiɔ ní gukp̃ɛ oi buipáɛɔ í m̃ó lélemáɛ. 4 Aaí m̃ɔ b̀ookpa ní b̀usu, ɔ aaí ní buap̃ɔɔ ɔ̀okpané e à g̃ɛ p̃ɛð Gazawa. Aali bl̃ɛ to Isailiɔneɔ ge s̃á g̃ɛ zu ge z̃aa'ina. 5 Aaí m̃ó ní ní p̃ɔtuɔɔ ní ní zw̃áakp̃ɛɔ dasidasi lán kwaɔwa. Gb̃ɛɛ líɔ ní lé d̃ɔɔ, baa ní yiongoɔ lé. Aaí m̃ɔ b̀usu ɔ̀okpaɛ. 6 Madiãɔ Isailiɔ b̀usa dúduu, ɔ aa wiil̃ɛ Diiwa.

7 Ké aa wiil̃ɛ Diiwa Madiãɔ yá musu màa, 8 5 Dii anabi dil̃ɛ à m̃ɛ: Ma Dii Isailiɔ Lua ma m̃ɛ, ma á b́ ɔbleu, ma á b́ɛ Egipi. 9 Ma á b́ Egipi ɔz̃l ní gb̃ɛ p̃ɔ ɔt̃wáɔ pii, ma ní yáɛ, ɔ ma ní b̀usu kp̃awá. 10 Ké má òɛ m̃ámema Dii á Lua, ásu Am̃ɔɛ p̃ɔ á kú ní b̀usuɔ t̃áɔ gbagbao, ɔ a gi ma ỹamaí.

Dii Malaika b̀ m̃ɔa Gedeɔwa

11 Dii Malaika* m̃ò z̃l̃ɛ gb̃ɛneli gb̃áu Ɔfela, Abiez̃ɛɛ bui Yoasi b̃ɛ w̃ɛl̃ɛu. Aà né Gedeɔ lé p̃w̃ɛnagb̃ɛ ṽɛɛf̃k̃i k̃ɛ Madiãɔ su a eo yáí. 12 Ké Dii Malaika b̀ m̃ɔwá, a òɛ: Neg̃ɔna, Dii kunnɔ. 13 Ɔ Gedeɔ òɛ: Baa, tó Dii kúwanɔɛ, b́yáí yáɛ beɔ wá léi pii? Dabudabu p̃ɔ wá maeɔ a yá ðau a siuw̃ɛ ku máɛ? Aa m̃ɛ Dii wá b́ɛ Egipi, ama tia kéwa à p̃ákp̃awáziɛ, ɔ á wá ná Madiãɔne ní ɔz̃l. 14 Ɔ Dii aɛd̃wá à m̃ɛ: Gé ní gb̃aa p̃ɔ ní ṽio, ní Isailiɔ b̀ Madiãɔ ɔz̃l. Mám̃ɛ ma n z̃l. 15 Ɔ Gedeɔ aà là à m̃ɛ: Baa, kpelewa má Isailiɔ b̃ɔi? Ma bui mé k̃és̃aa Manase buiɔz̃i, mé m̃ám̃ɛ má f̃ɛñɛú ðɛrl̃a ma de bed̃ɔɔ guu. 16 Dii w̃ɛwá à m̃ɛ: Máɔ kunnɔɛ, ní Madiãɔ kw̃ɛ lán gb̃ɛ m̃ɛndowa. 17 Ɔ Gedeɔ òɛ: Tó n ma w̃ɛnagw̃áɛ, seelak̃ɛm̃ɛɛ mà d̃ɔ k̃ɛ ní m̃ɛ r̃l̃ɛ yá'om̃ɛ. 18 Nsu go lak̃iɔ e mà su. Má m̃ɔne ní gbao, mí dil̃ɛne. A w̃ɛwá à m̃ɛ: Má g̃ɔ̃ la e ñ su.

19 Gedeɔ g̃ɛ bl̃ɛne ð̃ɛ à k̃ɛk̃ɛ, à k̃aa k̃ɛ ní p̃w̃ɛnti kiloo kwio. A ñɔ k̃á gb̃íu, à do k̃á tau, à m̃òɛ gb̃ɛneli gb̃áu we, ɔ a dil̃ɛ. 20 Lua Malaika òɛ: Ñɔ ní k̃aapio se k̃áɛ gb̃ɛɛ beewa, ní do élewá. Ɔ a k̃ɛ màa. 21 Ké Dii Malaika lípana p̃ɔ á k̃úá z̃l̃ ñɔ ní k̃aapiowa, ɔ té b̀ b̀ gbepi guu, a k̃ú ñɔ ní k̃aapiowa, ɔ Dii Malaikapi gusik̃ɛ. 22 Ké Gedeɔ d̃ɔ̃ Dii Malaik̃ɛ, à m̃ɛ: A' a Dii Lua, asa ma w̃ɛs̃l̃ Dii Malaikal̃ɛ. 23 Ɔ Dii òɛ: N n laai kp̃áɛ! Nsu to ṽla n k̃úo. Nỹɔ gao. 24 Gedeɔ Dii gbagbakti b̀ we, ɔ á t̃okp̃àɛ Dii Aafiakpamade. A ku Ɔfela Abiez̃ɛɛ we e ní a gbãɔ.

Gedeɔ Baali gbagbakti gbooa

25 Zibeez̃l̃ gw̃áasina Dii òɛ: N n mae zuswana p̃ɔ k̃á w̃ɛ sopla sé, Baali gbagbakti p̃ɔ n mae ṽl̃ gboo, ní Asetaati lí p̃ɔ p̃ɛɛa a saɛ z̃ɔ. 26 Ma Dii n Lua gbagbakti b̃ɔ a z̃éwa† s̃l̃s̃ɛ bee musu. Asetaati lí p̃ɔ ní z̃l̃ s̃ɛɛ yáa ù, ní sa p̃ɔ w̃l̃ a p̃ɔ k̃áteu à t̃ék̃ú oa ní zupio. 27 Ɔ Gedeɔ a z̃l̃k̃ɛnaɔ s̃ɛ gb̃ɛɔn kwí, a k̃ɛ lá Dii òɛwa. Ké áɛ ṽl̃ake a de bed̃ɔɔne ní w̃ɛl̃ɛdeɔ yáí, i we k̃ɛ faanaɔ, gw̃áasina ɔ a k̃ɛ.

28 Ké w̃ɛl̃ɛdeɔ f̃ɛɛ k̃ɔɔ, aa è wá Baali gbagbakti gbòò, wá Asetaati lí p̃ɔ z̃ɛ a saɛ z̃l̃, wá sa'ò ní zuo sa'okli dafu p̃ɔ wa bòwa. 29 Ɔ aal̃ɛ k̃ɔ lala aa m̃ɛ: Déme k̃ɛ m̃aaí? Ɔ wá m̃ɛ: Yoasi né Gedeɔ m̃ɛ k̃ɛ. 30 Ɔ w̃ɛl̃ɛdeɔ g̃ɛ ò Yoasiɛ: B́ɔ ní n néo wá

* 6:11 Dii lia malaika un we. † 6:26 B̃ɔa 20.25

aà de, asa à Baali gbagbaki gbòoe, mé à Asetaati lí pò ze a sae zò. ³¹ ǃ Yoasi ò gbé pò liaaaziõne: Ame á yási ní Baalioa? Ame á aà bõa? Wa gbé pò yásiããõ de e gu à gé dõ. Tó diin aà ù, aà gí ní azlao. Aà gbagbaki wa gbòo ló? ³² Zibeezì wà tɔkpá Gedeõe Yelubaali, † wà mè: Wà ní tókõe ní Baalio, asa aà gbagbaki 5 a gbòo.

Gedeõ seelagbèaa Diiwa

³³ Madiãõ ní Amaleki buiõ ní gukpedeõ kõ kãaa pii, aa bùa Yuudèwa, 5 aa bòokpà Yezelee guzuleu. ³⁴ Dii Nisína dède Gedeõõwa, 5 à Abiezele buiõ sisi ní kuuo aa mò teazi. ³⁵ A gbéõ zì aa Manase buiõ bùsu kèele, 5 aa ní sisi aa mò teazi ló. ǃ à gbéõ zì Asee buiõ bùsuu ní Zabalõni buiõ bùsuo ní Nefatali buiõ bùsuo. ǃ aa mò nàwà.

³⁶ Gedeõ ò Luac: Tó ríyõ Isailio bõ ma sabai lá n a legbèmeewa slanae, ³⁷ gwa, mále sákã kále pówengbèzeu. Tó fii kpá sákápiwa ado, mé tóle gò gii, má dõ sa kè ríyõ Isailio bõ ma sabai lá ní òwa. ³⁸ ǃ à kè màa. Ké gu dè, 5 à fèle káaukaau, à sákápi fè, a í ta pà. ³⁹ ǃ Gedeõ ò Luac: Nsu to n pò pamazio. Má ye mà yágbèama gèn do ló. To mà gwa sákáwa gèn do ló mà gwa. Ké bee sa, to fii kpá tólewa ado, sákã í gò gii. ⁴⁰ Gwáasína bee Lua kè màa. Fii kpá tólewa gupiiu, sákã mé gò gii ado.

7

Gedeõ ní a gbéõ ziblea Madiãõwa

¹ Gedeõõ ní gbé pò kuaãõõ fèle kòkòõ, aa gè bòokpà Alodi níbõnai. Madiãõ bõo ku guzuleu gubãntoo oi Mõle síspõleu. ² Dii ò Gedeõõe: Gbé pò lé gennõõ kè dasi, má Madiãõ nané ní òzìo. Tó má nané ní òzì, aa íanadãe, aai me níza gbãa mé ní bõ. ³ Kpáwake gíã, ní oné, gbé pò víã lé aà kú àle lualua, aà ea tá.* ǃ gbèõn òaasõõõ lèe bao ní plaõõ (22.000) èa tà, gbèõn òaasõõõ lèe kwi (10.000) mé gò. ⁴ ǃ Dii ò Gedeõõe: E tia aa kè dasi. Geríõ í kíí, mí ní plene we. Gbé pò má one aa gennõõ mé aa gé, gbé pò má one aa gennõõõ sõ aa gõ. ⁵ Ké à geríõ í kíí, Dii òè: Gbé pò ní è aa lé pèle íu lán gbèwaa kèaa ní gbé pò aa kùle ní kosowa aa idã, aale miõ. ⁶ Gbé pò idã ní òõ aa lé pèleuõ gbèõn òaa do ní basõõõe (300). Gbé kíniõ kùle ní kosowa, aa imí. ⁷ ǃ Dii ò Gedeõõe: Má Madiãõ na gbèõn òaa do ní basõõõ pò lé pèle íuõne ní òzì sa, mí á bõ. Gbé kíniõ gbae, aa baade tá a be. ⁸ Gedeõõ gbèõn òaa do ní basõõõõ sè, 5 aa gbé pò aale táõ kùsũãõ ní ní kuuõ símá, 5 à ní gbáe be.

Gedeõõ ku sístí susu, Madiãõ bõo ku aa zìle guzuleu. ⁹ Dii ya'òè gwáasína à mè: Fèle ge lélemá ní bõou, asa ma ní náne n òzìe. ¹⁰ Tó léleama víã lé n kùe, pila ní n zíkèna Pulao, ¹¹ ní swãdõ yá pò wàle oi. Yápi a n gba sõ kè n lélemá ní bõou. ǃ à pila ní a zíkèna Pulao, aa lóole zígõ pò kú bõo léiõzi. ¹² Madiãõ ní Amaleki buiõ ní gukpedeõ pii kálea guzuleu, aa dasi lán kwãõwa. Wi fõ ní yiongoõ náoo, aa dasi lán ísiale úfãawae.

¹³ Ké Gedeõõ ká we, à gbèe lè, à a nana dàu lé siu a gbèdoe à mè: Nana pò má ò ma. Má è pèe boolo zõzõna lé gbeembo, 5 à sí wá bõou à pà zwãakpewa, 5 kpépi lèlè à fuangba. ¹⁴ ǃ aà gbèdopi òè: Yoasi né Gedeõõ, Isaili bui fènda ní è we, í ke pópále no. Lua Madiãõ ní wá bõoo nàè aà òzì píie. ¹⁵ Ké Gedeõõ nanapi yámá ní a bõõleõ, à kùle Diie. ǃ à èa Isailio bõou à mè: A fèle! Dii Madiãõ nàwèe wá òzìe.

† 6:32 Bee mè tokõe ní Baalio. * 7:3 Iko 20.8

16 A gb̄ɛɔn ɔaa do n̄i basoɔpio kpaalè ḡali àaʒ, ʒ à kuu n̄i lo giio kpà n̄i baadewa. Ɔ wà s̄et̄eɔ s̄òb̄s̄òb̄ lopio guu. 17 A òn̄é: Mále gé e n̄i b̄òo léiɛ. Aɔ ma gwa. Lá á e mále ke, íb̄ ke màa. 18 A lia n̄i b̄òoi pii. Tó mapi n̄i gb̄é p̄s̄ kumanɔɔ wa kuupè, ápio s̄s̄ í a p̄s̄ pé, í wiile à mè: Dii n̄i Gedeɔɔo p̄s̄e. 19 Gedeɔɔo n̄i gb̄ɛɔn baso p̄s̄ kuaànɔɔ kà b̄òo léi w̄eɛdo taawa gud̄ʒanaɔ k̄l̄eɔk̄pak̄eaa gbea ḡɔɔ. Ɔ aa n̄i kuu p̄è n̄ipi, aa lo p̄s̄ aa k̄ua w̄iwi. 20 Ɔ ḡali àaʒpio baade a kuu p̄è, aa n̄i loɔ w̄iwi. Aa s̄et̄eɔ k̄ua ɔz̄eɔu, aa kuu p̄s̄ aale p̄eɔ k̄ua ɔplaa. Ɔ aa wiilè aa mè: Dii n̄i Gedeɔɔo f̄endaɛ. 21 Baade z̄ea a gb̄eɔ liaa b̄òoi, ʒ b̄òodeɔ f̄el̄e l̄èk̄ɔwa n̄i wiio, aa tilè. 22 Ké gb̄ɛɔn ɔaa do n̄i basoɔpio baade ɔt̄s̄ a kuuwa màa, Dii tò b̄òopideɔ k̄s̄ d̄ɛɛ k̄t̄ɛɛ n̄i f̄endaɔ. Z̄iḡɔpio bàalè tà Besita n̄i Zelelao e Abeli M̄eɔla léi Taba oi. 23 Wà Nefatali buio n̄i Aseɛ buio sisi n̄i Manase buio pii, ʒ aa p̄l̄e Madiãɔzi. 24 Ɔ Gedeɔɔo gb̄é ʒl̄ aa Eflaiũ buio b̄usu s̄l̄s̄l̄de keɛle aa mè: A pila gé Madiãɔwa n̄i z̄lo. A z̄ez̄óné swab̄leɔu n̄i aɛ e à ḡe p̄e B̄ebala n̄i Yuud̄eowa. Ɔ wà Eflaiũ buio sisi pii, aa ḡe z̄ez̄óné n̄i aɛ swab̄leɔu e à ḡe p̄e B̄ebala n̄i Yuud̄eowa. 25 Ɔ Eflaiũ buio Madiã k̄iaɔ k̄k̄k̄u gb̄ɛɔn pla, Ɔl̄ebu n̄i Zeebuo. Aa Ɔl̄ebu d̄e gb̄e saɛ, ʒ w̄i mè tia Ɔl̄ebu gb̄e. Aa Zeebu d̄e l̄o, gupi w̄i mè tia Zeebu w̄eɛf̄ek̄li. Ɔ aa èa p̄è Madiãɔwa. Ɔ wà k̄iapiɔ mi z̄z̄s̄ wà ḡèð Gedeɔɔe Yuud̄e baale.

8

1 Eflaiũ buio Gedeɔɔo là aa mè: B̄óyái n̄i k̄èw̄eɛ màai? Ké n̄le gé z̄ik̄ai n̄i Madiãɔ, mé ni wà sisi s̄òo b̄e? Màa aa z̄oɔd̄wà p̄ás̄ip̄ás̄i, 2 ʒ a òn̄é: B̄ó má k̄è à kà á p̄ówai? A Eflaiũ buio w̄eɛ k̄on̄w̄ea z̄ɔ d̄e wà Abiezeɛ buio w̄eɛk̄oʒz̄s̄ala. 3 Lua Madiã k̄iaɔ Ɔl̄ebu n̄i Zeebuo n̄aé á ɔz̄l̄e. B̄ó má k̄è à kà á p̄ówai? Ké a òn̄é màa, ʒ an p̄o gb̄asa w̄eɛ sa.

Gedeɔɔo Z̄eba n̄i Zalemunaɔ d̄eɛ

4 Gedeɔɔo n̄i a gb̄é gb̄ɛɔn ɔaa do n̄i basoɔo lé p̄l̄e Madiãɔzi. Ké aa kà Yuud̄e, ʒ aa bùa, n̄ana lé n̄i d̄e. 5 Ɔ a ò Sukodeɔn̄e: A ma gb̄é gba p̄ɛ. N̄ana lé n̄i d̄e, mé mále p̄l̄e Madiã k̄iaɔ Z̄eba n̄i Zalemunaɔzie.* 6 Ɔ Suko gb̄ɛz̄ɔɔo mè: Z̄eba n̄i Zalemunaɔ ku n̄i ɔz̄l̄i k̄òe, ʒ wà gbasa wà n̄i z̄iḡɔ gba p̄ɛaa? 7 Gedeɔɔo w̄emá à mè: Lá á ò màa, tò Dii Z̄eba n̄i Zalemunaɔ n̄am̄e ma ɔz̄l̄i, má á taitai n̄i gbáa leɔe. 8 B̄o a w̄e à ḡe P̄enueli, ʒ à wabik̄emá màa l̄o. P̄enuelideɔ òè lá Sukodeɔ òèw̄ae l̄o, 9 ʒ a òn̄é s̄s̄ à mè: Tó ma su aafia, má kalangaɛ bee kw̄eɛ.

10 Z̄eba n̄i Zalemunaɔ ku Kaakoo n̄i n̄i z̄iḡɔ gb̄ɛɔn ɔaasɔɔo leɛ ḡeɔ (15.000). Gukpe oi z̄iḡɔ p̄s̄ ḡɔɔn we, an f̄endadeɔ ḡaga gb̄ɛɔn ɔaasɔɔo leɛ basoolo (120.000). 11 Gedeɔɔo dáɔák̄enaɔ z̄é s̄è N̄ɔba n̄i Ȳoɔgb̄aɔo gukpe oi, ʒ à l̄èl̄e z̄iḡɔpioɔwa ḡɔɔ p̄s̄ an gb̄e kú n̄i ȳae láasoo. 12 Madiã k̄iapiɔ Z̄eba n̄i Zalemunaɔ tilè, ʒ à p̄el̄en̄zi, à n̄i k̄k̄k̄u, ʒ à n̄i z̄iḡɔ f̄u pii.

13 Ké Yoasi n̄i Gedeɔɔo lé su n̄i z̄l̄l̄ao, à b̄òl̄e n̄i Elesi gb̄eb̄òl̄e, 14 ʒ à Suko èwaasoe k̄u à yalálawà, ʒ èwaasopi Suko gb̄ɛz̄ɔɔo t̄s̄ k̄èè láu gb̄ɛɔn bààk̄wi n̄i soplao. 15 Gedeɔɔo ḡe Sukodeɔ l̄è à mè: Z̄eba n̄i Zalemunaon ke. A ma láanik̄è ȳaa a mè, Z̄eba n̄i Zalemunaɔ ku ma ɔz̄l̄i k̄òe, à gbasa ma gb̄é p̄s̄ n̄ana lé n̄i d̄e gba p̄ɛaa? 16 Ɔ à w̄élepi gb̄ɛz̄ɔɔpio k̄k̄k̄u, à n̄i taitai n̄i gbáa leɔo, aa d̄s̄.

17 Ɔ à ḡe P̄enueli kalanga kw̄e à w̄élepi ḡeɔ d̄ɛɛ. 18 Ɔ à Z̄eba n̄i Zalemunaɔ là à mè: Gb̄é p̄s̄ a n̄i d̄ɛɛ Tabooɔ d̄e kpelewa ni? Aa w̄ewà aa mè: Aa d̄e lanw̄ae, an k̄ak̄aa d̄e lán k̄ian̄eɔwa. 19 Ɔ Gedeɔɔo òn̄é: Ma w̄l̄i dadoudeɔn we. Tó a n̄i tó ȳaa, n̄i Diio má á d̄eɛo. 20 Ɔ a ò a n̄eḡe s̄eíia Yet̄eɛe à mè: F̄el̄e n̄i d̄ɛɛ. Népi i

* 8:5 Sou 83.11

a fēnda woo, asa èwaasonae, mé v̄la lé aà kú. ²¹ Ǿ Zeba ní Zalemunao mè: Fele ñ wá dēde n̄zla. Baade ní a gb̄aaoc. Ǿ Gedeṣṣo f̄le ní dēde, à m̄okamp̄ee p̄ó kú ní yiongoṣ waawao b̄le.

Gedeṣṣo dilea gb̄ēṣṣo ù

²² Isailiṣ ò Gedeṣṣoc: Ḡó wá k̄ia ù ní n buiṣ. M̄me n wá b̄ó Madiāṣ Ǿz̄l. ²³ Ǿ Gedeṣṣo òné: Má ḡó á k̄ia ùo, baa ma buiṣ. Dii mé aṣ de á k̄ia ù. ²⁴ Ǿ à èa òné: Mále wabikewá. A baade a swáli p̄ó á simá k̄paa m̄endodo. Madiāṣ ìṣ swáli p̄ó wa pí ní vuao daae, asa Isimaelaṣne. ²⁵ Aa òè: Wá k̄pama. Aa zwáa k̄pale, ṣ baade swáli p̄ó á simáṣ z̄uzu a guu m̄endodo. ²⁶ Swáli p̄ó á a wabik̄emápiṣ vua gb̄ia ká kiloo bao, m̄okamp̄eeṣ ní swáliṣ ní gomusu t̄ea p̄ó Madiā k̄iaṣ daaṣ ní m̄oyabaa p̄ó kú ní yiongoṣ waawao bàasi. ²⁷ Ǿ a pí dii ù, a p̄le a be w̄léu Ǿfela. Ǿ Isailiṣ gb̄as̄k̄èṣ nípi, ṣ à ḡò bai ù Gedeṣṣoc ní aà bedec.

²⁸ Maa Isailiṣ Madiāṣ bùsa. Madiāṣ i e mifur̄la lo. Ǿ Isailiṣ bùsu ḡò d̄oṣa Gedeṣṣo ḡo e w̄è bla.

Gedeṣṣo gaa

²⁹ Yoasi né Gedeṣṣo ḡè z̄ìle a be. ³⁰ Aa neḡṣe p̄ó á ní íṣ bàas̄kwie, asa aà n̄oṣ dasie. ³¹ A n̄o p̄ose v̄l lo Sikeṣ, à neḡṣe íaān̄o, ṣ wá tok̄p̄à Abimeleki. ³² Yoasi né Gedeṣṣo ḡà a zik̄ú guue, ṣ wá aà mia k̄p̄ak̄ṣi ní a mae Yoasio Ǿfela Abiezeec.

³³ Ké Gedeṣṣo ḡà, ṣ Isailiṣ èa gb̄as̄k̄è ní Baalio. Ǿ aa t̄áa p̄ó w̄l me Baalibaakuwan̄o p̄le ní dii ù, ³⁴ ṣ Dii ní Lua p̄ó ní b̄ó ní íbeec p̄ó liaar̄ziṣ Ǿz̄l yá s̄āngu. ³⁵ Aai gb̄ek̄eke Yelubaali Gedeṣṣo bedecne yāmaa p̄ó a k̄ené musuo.

9

Abimeleki

¹ Gedeṣṣo né Abimeleki ḡè a des̄ṣo k̄l̄i Sikeṣ, ṣ a òné ní a dezi bedec p̄ii à mè: ² A ge Sikeṣudeṣ lala pii, Gedeṣṣo neḡṣe gb̄ēṣṣon bàas̄kwioṣ k̄palablea ní gb̄é m̄endo k̄palableao, a k̄pele mé maan̄éi? Aaṣ d̄ṣ ké an aun ma ù. ³ Ké aà des̄ṣo yápi k̄à Sikeṣudeṣne ní swáwa, ṣ aa z̄è ní Abimelekiṣ aa mè, ní gb̄én aà ù. ⁴ Aa ánuṣu Ǿwat̄è bàas̄k̄wi s̄è Baalibaakuwan̄o k̄p̄éu, aa aà gb̄à, ṣ à flab̄òṣ gb̄ep̄a faasaṣne, aa ḡò aà íwaṣ ù. ⁵ A ḡer̄n̄o a de be Ǿfela, ṣ à a v̄l̄o ní a dáunaṣ, Gedeṣṣo neḡṣe gb̄ēṣṣon bàas̄kwipiṣ d̄ēde gb̄è doṣwa. Gedeṣṣo neḡṣe gb̄ez̄ana Yotaṣ mé b̄ò ado, asa à ùl̄ēē. ⁶ Ǿ Sikeṣudeṣ ní Bemilodeṣ pii aa ḡè Abimeleki dile k̄ia ù gb̄n̄eli p̄ó kú Sikeṣ sae.

⁷ Ké Yotaṣ yápi mà, à ḡè z̄è Galiziṣ gb̄ēs̄l̄s̄l̄ musu. Ǿ a òné gb̄áugh̄au à mè: A ma yāma Sikeṣudeṣ, Lua i á yāma s̄ṣ. ⁸ Líṣ ku yāa, aa ḡè k̄ṣ dilei k̄ia ù, ṣ aa ò k̄ue aà k̄palable. ⁹ Ǿ ku mè: Mà a né p̄ó w̄l t̄áaṣ ní gb̄ēnaz̄inaṣ k̄pela ní a n̄isio ia t̄ó, mí gé màṣ deedeē líṣ musua? ¹⁰ Ǿ líṣ ò kaad̄ēnae aà m̄o k̄palable. ¹¹ Ǿ kaad̄ēna òné: Mà a ne p̄ó ìṣ maa mé a blea ìṣ na ia t̄ó, mí gé màṣ deedeē líṣ musua? ¹² Ǿ líṣ ò v̄ēē aà m̄o k̄palable. ¹³ Ǿ v̄ēē òné: Mà a v̄ēē p̄ó í t̄áaṣ ní gb̄ēnaz̄inaṣ p̄o ke na ne'ia t̄ó, mí gé màṣ deedeē líṣ musua? ¹⁴ Ǿ líṣ ò léaae aà m̄o k̄palable. ¹⁵ Ǿ léaa òné: Tó ále ma k̄pa k̄palau s̄l̄anae, à m̄o mik̄pa ma uenai. Tó m̄aan s̄ṣo, té a b̄o ma láu à kú Libá bùsu sede líṣwae.

¹⁶ A Sikeṣudeṣ, ké a Abimeleki k̄p̄a k̄palau, a yákè a z̄éwa ní n̄sem̄endoon wea? A yāmaakè Gedeṣṣoc ní a bedec? A k̄èè aà yákeawaa? ¹⁷ Ma mae z̄ik̄áé à ḡl a w̄ēnii, à á b̄ó Madiāṣ Ǿz̄l, ¹⁸ ṣ a fele ní aà bedec gb̄a sa. A aà neḡṣe gb̄ēṣṣon bàas̄kwioṣ d̄ēde gb̄è doṣwa, ṣ a aà z̄o né Abimeleki k̄p̄a Sikeṣ k̄ia ù, ké a de á gb̄é

ù yáí. ¹⁹ Tó a yàkè a zéwa ní nòsemendoo Gedeɔ̃ ní a bedeɔ̃neɛ gbá, à tó á pò ke Abimelekiwa na, aàpi s̃s̃ aà pò i kewá na. ²⁰ Tó màan s̃s̃o, té i b̃o á k̃íi s̃s̃, i k̃u Abimelekiwa. ²¹ Ǿ Yotau bàalè à a taa kè, à gè z̃lè wéle pò wí me L̃òu, ké àle viake a ṽi Abimelekié yáí.

²² Abimeleki kè Isailio kía ù wè àaɛ, ²³ 5 Lua tò Abimeleki ní Sikeũdeɔ̃ ìsè ní k̃s̃o, 5 aà b̃o àà kpè. ²⁴ Lua kè màa ké Gedeɔ̃ neg̃s̃e gb̃eɔ̃n bàaɔkwib̃ d̃ede a yá e wi Abimeleki musu ní aà gb̃é Sikeũde pò an ɔ ku a guuɔ yáíe. ²⁵ Sikeũdeɔ̃ íbeles̃eàañ. An gb̃eɔ̃ ùle s̃s̃s̃o musu, ké aa gb̃é pò aale d̃onzi z̃eɔ̃ dádá, aai ní pò s̃imá, 5 wà gè wa ò Abimelekié.

²⁶ Ebede né Gaala ní a gb̃é m̃ò z̃lè Sikeũ, 5 Sikeũdeɔ̃ aà náaikè. ²⁷ Aa gè ṽeɛ z̃z̃z̃ɔ bua aa ɔz̃wà, 5 aa dikpekè. Aa gè ní t̃áakp̃e, aa p̃oblè aa im̃i, 5 aa Abimeleki kà. ²⁸ Ebede né Gaala m̃è: Dén Abimeleki ùi? Dén wá Sikeũdeɔ̃ ù wà z̃obleèi? Gedeɔ̃ néo l̃ò? Zebulu mé aà kwáasi ùo l̃ò? A z̃oble Sikeũ mae Am̃o buiñe. B̃yáí wà z̃oble Abimelekiéi? ²⁹ Tó wà gb̃é beeɔ̃ nám̃e ma ɔz̃i yáa lé, má aà yae. Má oè aà a z̃l̃g̃o káaa, aà b̃oleíño.

³⁰ Ké wéle kía Zebulu Ebede né Gaala yápi mà, aà za f̃é. ³¹ Ǿ à gb̃é z̃i Abimelekiwa asii guu à m̃è: Ebede né Gaala ní a gb̃é m̃ò Sikeũ la, 5 aale wéledeɔ̃ swáf̃ene. ³² Fele gwáas̃naa g̃o, mpi ní gb̃é pò kunño, ní m̃o ùle s̃e. ³³ Tó gu lé d̃o, í fele m̃o léle wélewa. Tó aàpi ní aà gb̃é b̃ò z̃ikáiáño, í kèè lá ní yeiwa.

³⁴ Ǿ Abimeleki ní gb̃é pò kuaáño d̃azeu, aa ùle ùle Sikeũ b̃ii kp̃e gáli s̃ií. ³⁵ Ebede né Gaala b̃ò z̃è wéle b̃iib̃oleu, 5 Abimeleki ní a gb̃é f̃ele ní ùlek̃i. ³⁶ Ké Gaala gb̃épi è, a ò Zebulu: Gb̃é gwa za s̃s̃s̃o musu, aale pila. Zebulu wèwà à m̃è: S̃s̃i nis̃nao 5 níle e lán gb̃enaz̃inaɔwa we. ³⁷ Ǿ Gaala èa ò l̃o: Gwa, wàle pila s̃s̃twa we, mé gáli do lé m̃o za m̃asok̃enaɔ gb̃eneli k̃i. ³⁸ Ǿ Zebulu òè: N ò kp̃elewa yáaa? Ké ní m̃è déme Abimeleki ù wà z̃obleèi? Gb̃é pò n sak̃ar̃guoñ weo lé? Ge ò z̃ikaaáño sa. ³⁹ Ǿ Gaala d̃aa Sikeũdeɔ̃ne, aa b̃ò wà z̃iká ní Abimelekio. ⁴⁰ Abimeleki ní yá, 5 aa bàalèè. Gb̃é pò k̃e'ia aa léleɔ dasi maamae e wéle b̃iib̃oleu. ⁴¹ Abimeleki g̃o Aluma, 5 Zebulu Gaala ní a gb̃é yà ní b̃óle Sikeũ.

⁴² Ké gu d̃ò, Sikeũdeɔ̃ gè bua, 5 wà gè wa ò Abimelekié. ⁴³ Ǿ à a gb̃é kpaalè gáli àaɔ, aa gè ní dádái s̃e. Ké à ní é, aale b̃ole wéleu, 5 à f̃ele gè léleimá. ⁴⁴ Abimeleki ní z̃l̃g̃o gáli pò kuaño kè kpakpa, aa b̃òle gè s̃i wéle b̃oleu, 5 gáli leɛ plaɔ gè léle gb̃é pò kú buaɔwa, aa ní d̃ede pii. ⁴⁵ Maa à z̃iká à wélepideɔ̃ za k̃oo e oosi, 5 a sí à gb̃é pò kú a guuɔ d̃ede. A wélepi kè kélekele, 5 à wísi fáwà.

⁴⁶ Ké gb̃é pò kú Midala Sikeũ m̃à, aa gè ùle Baalibaakuwaño kp̃e. ⁴⁷ Ké wa ò Abimelekié Midala Sikeũdeɔ̃ káaa we, ⁴⁸ aàpi ní a gb̃é aà d̃ede Zalam̃o gb̃ewa. Ǿ à m̃o s̃è à lig̃ona z̃ò a dà a g̃au, 5 a ò a gb̃éne: Lá á è má kè, à ke màa kpakpa. ⁴⁹ Ǿ aa lig̃ona z̃z̃z̃ nípii, aa teoaazi. Aa ge káaa kp̃epiwa, aa tes̃wà, 5 Midala Sikeũde pò kú a guuɔ kpása. Gb̃é pò g̃agaɔ, g̃s̃eɔ̃ ní ñeɔo pii kà gb̃eɔ̃n ɔaa s̃o.

⁵⁰ Abimeleki gè koez̃ò Tebezizi, 5 a sí. ⁵¹ Kalanga gbàa ku wélepi guo, 5 wéledeɔ̃ g̃s̃eɔ̃ ní ñeɔo bàalè tau pii. Aa zet̃ar̃le g̃iúgiú, 5 aa d̃ede e kalangapi musu. ⁵² Abimeleki gè kalangapi k̃i, àle z̃ikar̃ño. Ké à s̃ò kalangapi b̃olei, àle m̃o tes̃wà, ⁵³ 5 ñeɔe ɔz̃ò w̃isil̃og̃beí, à s̃iwá* à aà mi paa. ⁵⁴ Ǿ à lez̃u a z̃ikab̃ok̃unazi

* 9:53 2Sam 11.21

kpakpa à mè: N n fɛnda wo ñ ma deɔ, ké wasu me nɔe mé ma deo yáí. ɔ aa iwapi aa zòò, à gà. ⁵⁵ Ké Isailio è Abimeleki gà, ɔ an baade tà a be.

⁵⁶ Beewa Lua vâi pɔ Abimeleki kè a mae yá wí aà musu, ké à a vliɔ ní a dāuna gbɛɔn baaɔkwio dède yáí. ⁵⁷ Lua vâi pɔ Sikeudeɔ kè winé ní musu sɔ. Láaiɔ Gedeɔ né Yotaũ kè má mé ní lé we.

10

Tola ní Yaiio

¹ Abimeleki gaa gbea Pua né Tola, Isakaa bui Dodo tɔuna fɛle Isailio suabà. A ku Samii, Eflaiũ buio bùsu sɛsɛdeue. ² A dɔaa Isailioɔne wè bao ní aaɔe, ɔ à gbàsa gà, ɔ wà aà vli Samii.

³ Aà gaa gbea Galada bùsu gbé Yaii dɔaa Isailioɔne wè bao ní plao. ⁴ A negɔe ví baakwi, an baade ní a zaa'lnao ní a wéleɔ Galada bùsuu, ɔ wí me wélepɔne Yaii zɛwɔa e ní a gbāo. ⁵ Ké Yaii gà, ɔ wà aà vli Kamɔ.

Amɔnio fɛlea ní Isailio

⁶ Isailio èa yá pɔ Dii yeio kè lɔ, aale zɔble Baalie ní Asetaatio ní Silio diio ní Sidɔdeɔ diio ní Mɔabuɔ diio ní Amɔnio diio ní Filitɛɔ diio. Aa pàkpà Diizi, aale zɔbleè lɔ, ⁷ ɔ Dii pɔ pànzí à ní nà Filitɛɔ ní Amɔnioɔne ní ɔzɪ. ⁸ ɔ Amɔnio ladà Isailio pɔ aa ku Yuudɛ baale, Amɔleɔ bùsu pɔ wí me Galada guuɔwa. Aa wétɛamóné e wè bao plasai. ⁹ Amɔnio bùa Yuudɛwa aa gè zɪkai ní Yuda buio ní Bɛyāmeɛ buio ní Eflaiũ buio, ɔ Isailipio gò yooyea. ¹⁰ ɔ aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakène, wa pàkpànzí wá Lua, wa zɔblè Baalie. ¹¹ ɔ Dii òné: Ké Egipio ní Amɔleɔ ní Amɔnio ní Filitɛɔ ¹² ní Sidɔdeɔ ní Amaleki buio ní Madiāo gbāamòé, a wiilè, ɔ ma á bɔ ní ɔzɪ. ¹³ ɔ a pàkpàmazi, a zɔblè táaɔne. A yáí tò má ea má á suaba lɔ. ¹⁴ A gɛ wiilè táa pɔ a zɛrɔɔwa aa á suaba ní á taasio me! ¹⁵ ɔ aa ò Diie: Wa duunakè. Kewɛe lá à kène maawa, ama wá bɔ gbā. Wále wabikemaɛ. ¹⁶ ɔ aa dii zliɔ bò ní guu aa zɔblè Diie, ɔ an taasipi tò Dii i fɛ wɛvɛrɪla lɔ.

¹⁷ Amɔnio zɪgɔ kɔ kàaa aa bòokpà Galada, ɔ Isailio kàaa aa bòokpà Mizipa. ¹⁸ ɔ Isailio pɔ kú Galadaɔ dɔaanaɔ òkɔe aa mè: Gbé pɔ dɔaa gè zɪkai ní Amɔnio ɔme a gɔ wá Isailio pɔ kú Galadaɔ pii swana ũ.

11

Zefete

¹ Galada bùsu gbé Zefeteá negɔnae. Aà da'iaa káaluac, aà mae tɔn Galada. ² Galadapi na negɔe í lɔ. Ké aa zɔɔkù, aa Zefete yà aa mè: Nyɔ e wá mae túbibleo, asa n da adoe. ³ ɔ Zefete baalè a gbépiɔne, à gè zɔle Tobu bùsuu. Gbɛpāo kàaaaazi, ɔ aa nàwà.

⁴ Bee gbea Amɔnio fɛle Isailioɔwa ní zliɔ. ⁵ Ké Amɔnio fɛlemá ní zliɔ màa, Galada bùsu gbɛzɔɔ gè Tobu bùsuu Zefete gbɛsii. ⁶ Aa òè: Mɔ ke wá dɔaana ũ, ké wà e zɪka ní Amɔnio. ⁷ ɔ a wè má à mè: A zamagu, a ma ya ma mae be. Ké a wétɛa è sa, bɔyáí a mɔi ma kɪii? ⁸ Aa òè: N beeo lé, míme nɔyɔ wá gwa sa. Mɔ zɪkawɛɛ ní Amɔnio, ní gɔ wá Isailio pɔ wá kú Galada bùsuu pii swana ũ. ⁹ A òné: Tó a ma gbèsi a tamanɔ zɪkai ní Amɔnio, mé Dii ní námɛɛ ma ɔzɪ, máme máɔ de á swana ũa? ¹⁰ Aa òè: Dii mé wá seelade ũ. Lá ní òwa, màa wá kɛne. ¹¹ ɔ Zefete gèrɔnɔ. Gbéɔ aà díle ní swana ũ, ní dɔaana ũ, ɔ à èa yápi ò Dii ae Mizipa lɔ.

12 Zefete gbéɔ zǐ Amɔ́niɔ kíawa à mè: Bóme wá daaa, ɔ n mɔ zíkai wá búsuui? 13 ɔ Amɔ́niɔ kía wèwà à mè: Ké Isailiɔ b̀lè Egipi, aa ma búsu sía sea za Aano d̀ɔi e Yaboko d̀ɔi ní Yuudé. A búsupi sɔaamee yakelesai sa.

14 ɔ Zefete èa gbéɔ zǐ Amɔ́niɔ kíawa, 15 a òè: Zefete mè Isailiɔ i Mɔ́abuɔ ge Amɔ́niɔ búsu símá. 16 Ké aa b̀ Egipi, aa be guwaiwaiue e Isia Tèai, ɔ aa gè Kadesi. 17 ɔ aa lékpásákè Edoú kíae aa mè: Wá gba zé wá gè ní n búsu, ɔ i swáse ní yáio. * Aa lékpásákè Mɔ́abuɔ kíae, ɔ i weinéo, ɔ aa gè Kadesi. 18 Aa be guwaiwaiu, aa d̀ Edoú búsu ní Mɔ́abuɔ búsuozí, ɔ aa gè Mɔ́abuɔ búsu gukpe oi, aa b̀okpá Aano baale. Aai gè Mɔ́abuɔ búsu guuo, asa Aano mé Mɔ́abu búsu z̀le ú. 19 ɔ aa lékpásákè Amɔ́leɔ kí Siɔ p̀ z̀lea Eseb̀e aa mè: Wá gba zé wá gè ní n búsu e wá búsu. 20 ɔ Siɔ i ní náaike aa gè ní a búsuoo. A a zǐg̀ káaa, aa b̀okpá Yaaza, ɔ aa zíkà ní Isailiɔ. 21 Dii Isailiɔ Lua Siɔ ní a gbéɔ ná Isailiɔne ní ɔzǐ, ɔ aa zǐblémá. Aa búsu p̀ Amɔ́leɔ ku a guu sí píi, 22 sea za Aano d̀ɔi e Yaboko d̀ɔi, sea za guwaiwaiu e Yuudé. †

23 Ké Dii wá Isailiɔ Lua mé Amɔ́leɔ yáwèe, níme níỳ síwá saa? 24 Ni ɔdidi búsu p̀ ní dii Kemosi kpámawao lé? Maa wá ɔdidi búsu p̀ Dii wá Lua kpáwáwa s̀. 25 N de Zipoo né Balaki, Mɔ́abuɔ kíaale? A wè lékpaakèwanɔa? A wè zíkáwanɔa? ‡ 26 Wá Isailiɔ wá z̀lea Eseb̀ ní Aloeeo ní a z̀ewiaɔ ní wéle p̀ kú Aano sae wè ́aa do ní basoo (300). B́yá i ea á síwá g̀ beeo ní? 27 Mi tàaekeneo, ɔ níle yáwáikeme, níle felemanɔ ní z̀lo. Dii wá yágg̀na mé a yágg̀wèe gbá. 28 ɔ Amɔ́niɔ kía gǐ Zefete lékpásá mai.

29 Dii Nisína dí Zefete, ɔ à p̀ Galada buiɔ búsu ní Manase buiɔ búsu e Mizipa Galada. B́a we à gè Amɔ́niɔwa ní z̀lo. 30 ɔ à lekè Diiwa à mè: Tó n Amɔ́niɔ náme ma ɔzǐ, 31 tó ma ta be zǐblea Amɔ́niɔwa gbea, gbé p̀ b̀ ma kpéu à m̀ daimale a g̀ n p̀ úe. Má sa p̀ wǐ a p̀ kátéu à tékú oma ní adeoe.

32 A gè zíkai ní Amɔ́niɔ, ɔ Dii ní náè aa ɔzǐ. 33 A zǐblè ní wéle mèn baɔwa, sea za Aloe e à gè pè Miniti ní Abeli wéebuowa. A zǐblémá maamae, Isailiɔ ní busa. 34 Ké Zefete tà a be Mizipa, aa nenɔe mé b̀ daiaale, ále ́wá, ále sésenapa. A m̀ le aa nèn we m̀endo, i neg̀e ge nenɔe pále io. 35 Ké à aa è, à a p̀kasao ga kè à mè: A' a ma né, n ma p̀ yá, n íakpámazi. Ma lekè Diiwae, mé a gbooa v́o. § 36 ɔ a òè: Baa, tó n lekè Diiwae, lá a tó n tsi ní ibe Amɔ́niɔwa, kemano lá ní òèwa. 37 ɔ à èa ò a mae: Ma gba zé m̀ pla gǐa mà ge bebe gusísdeu, mí ́ɔb̀ ní ma gbènaɔ ma lésoke yá musu. 38 A mè: Gé! ɔ à aa gbàe m̀ pla. A gè ní a gbènaɔ gusísdeu, à ́ɔb̀ a lésoke yá musu. 39 Ké m̀ plapi p̀, ɔ à èa sù a maewa, ɔ aa mae yá p̀ à a lekè Diiwapi kèaano. Ǹepi g̀e d̀o, ɔ yápi g̀ felekaa ú Isailiɔ guu. 40 Wé ní wéo Isaili nenɔenaɔ í ge Galada búsu gbé Zefete nenɔe gaa yá b̀lekekèe e g̀o sííe.

12

Zefete ní Eflaiú buiɔ

1 Eflaiú buiɔ k̀ káaa, aa bùa swawa aa gè Zaf̀, ɔ aa ò Zefete: B́yá i n ge n zíkà ní Amɔ́niɔ, mé ni wá sísi wá gennɔo ní? Wá tes̀ma ní n kpéo sánue. 2 Zefete wèma à mè: Mapi ní ma gbéɔ wá sóle v́l ní Amɔ́niɔ maamae. Ma lezúázi, i ma b̀o ní ɔzǐ. 3 Ké má è i ma suabɔ, ɔ ma gǐ ma wèni, ma bùa swawa ma zíkà ní Amɔ́niɔ, ɔ Dii ní náme ma ɔzǐ. B́yá i a m̀ zíkaimano gbá?

* 11:17 Nao 20.14-21 † 11:22 Nao 21.21-24 ‡ 11:25 Nao 22.1-6 § 11:35 Nao 30.3

⁴Zefete Galada bɔsudeɔ kàaa n̄pii, ɔ aa zíkà ní Èflaiũ buiɔ aa ní dede, asa Èflaiũ buipio òné: A Galada bɔsudeɔ, Èflaiũ bui pɔ bàalè gè Manase buiɔ bɔsuuɔn à ũ. ⁵Galada bɔsudepio Yuudē buakliɔ sɪ ké Èflaiũ buiɔ su bua wà tá ní bɔsuuo yáí. Tó Èflaiũ bui bò mò à m̀è á ye bua, Galada bɔsudepio í aà la: Èflaiũ buin n ũa? Tó à m̀è, aawo, ⁶aaí oè: Tò, o shibole! Tó í fò ò màao, mé à m̀è sibole, ɔ aaí aà kũ aa de Yuudē buakli we. Zibeezɪ ɔ Èflaiũ buiɔ gága gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bla ní plao (42.000).

⁷Galada bɔsu gbé Zefete dɔaa Isailiɔne wè sooloe. Ké à gà, ɔ wà aà v̀ Galada bɔsu wéleu.

Ibezā n̄ Elonio n̄ Abedō

⁸Bee gbɛa Betelēũ gbé Ibezā dɔaa Isailiɔne. ⁹A negɔɛo v̀ gbɛɔn baakwi ní nenɔɔ baakwi. A a nenɔɔ kpàsá Isaili buieɔwa, ɔ à nɔsɛse we a negɔɛpio. A dɔaa Isailiɔne wè soplaɛ. ¹⁰Ké à gà, ɔ wà aà v̀ Betelēũ.

¹¹Bee gbɛa Zabulɔni bui Eloni dɔaa Isailiɔne wè kwie. ¹²Ké à gà, ɔ wà aà v̀ Ayaloni, Zabulɔni buiɔ bɔsuu.

¹³Bee gbɛa Ileli né Abedō, Pilatɔ gbé dɔaa Isailiɔne. ¹⁴A negɔɛo v̀ gbɛɔn bla ní tɔɔnaɔ baakwi, an baade ní a zàa'inao. A dɔaa Isailiɔne wè swaaɛ. ¹⁵Ké à gà, ɔ wà aà v̀ Pilatɔ, Èflaiũ buiɔ bɔsu pɔ kú Amaleki buiɔ bɔsu sɪside guu.

13

Sausɔ ia

¹Isailio ɛa yá pɔ Dii yeio kè lo, ɔ Dii ní ná Filitɛɔne ní ɔzɪ e wè bla. ²Gɔɛe ku Zola, Dá buie, aà tɔn Manɔa. Aà naá flie, a né vlo. ³Dii Malaika bò mò nɔɛpiwa à m̀è: Ma! Flin n ũ, ní né vlo, kási n̄yɔ nɔsi, ní ne'í gɔɛ ũ. ⁴Laaika! Nsu v̄ɛe ge í gbáae mio. Nsu t̄e pɔ Lua d̄ile bleo. ⁵Nyɔ nɔsi, ní ne'í gɔɛ ũ. Ḡɛ suli t̄aa'o népi miwao, asa aɔ de Lua gbé ũ za a igɔɔe. * ɔme a na Isailio bɔa Filitɛɔ ɔzɪwa.

⁶ɔ nɔɛpi ge ò a z̄áe à m̀è: Lua gb̄e mò ma kíi. Aà oa de lán Lua Malaika oawa, a tò ma me séenatà. Mi aà la gu pɔ à b̄uo, mé í a t̄o om̄e s̄o. ⁷A òm̄e má nɔsi, mí ne'í gɔɛ ũ. A òm̄e másu v̄ɛe ge í gbáae mio, mé másu t̄e bleo, asa népi aɔ de Lua gbé ũ za a igɔɔe e aà w̄eni léu. ⁸ɔ Manɔa wabikè Diiwa à m̀è: N yá na Dii! To gbé pɔ ní zɪ ɛa m̄o lo, í yá pɔ wá ke ní népio aà ia gbɛa daw̄ɛ. ⁹Lua Manɔa yámá, ɔ malaikapi ɛa bò mò nɔɛpiwa gɔɔ pɔ a ku bua. Aà z̄á Manɔa kuaánɔ, ¹⁰ɔ à kè kpakpa, à bàalè ge òè à m̀è: Gɔɛ pɔ mò ma kíi z̄la ɛa m̀a gb̄a lo laɔ! ¹¹Manɔa f̄le t̄e a nazi. Ké à kà ḡɛpi kíi, à aà là à m̀è: M̄me n yá'ò ma naɛa? A w̄èwà à m̀è: Mám̄e! ¹²ɔ Manɔa aà là à m̀è: Tó n yápi gbesù, népi aɔ de kpelewa ni? Bó zɪ a kei? ¹³Dii Malaikapi w̄èwà à m̀è: Yá pɔ má ò n nae, aà ke pii. ¹⁴Asu v̄ɛɛbe bleo. Asu v̄ɛe ge í gbáae mio. Asu t̄e bleo. Yá pɔ má d̄ile, aà ke pii. ¹⁵ɔ Manɔa òè: Ḡɔwanɔ la wá blenɛbɔlo kekene. ¹⁶Dii Malaika w̄èwà à m̀è: Baa tó ma ḡo la, má n ble bleo. Tó n sa pɔ wí a pɔ káteu à t̄ékũ s̄okè, o Diiwa. Manɔa í d̄s̄ ké Dii Malaikaɛo, ¹⁷ɔ à aà là à m̀è: N t̄on kpelewai? Tó yá pɔ ní òpi kè, wá n kpela. ¹⁸Dii Malaika w̄èwà à m̀è: B̄yáí níle ma t̄o gb̄eai?† T̄o b̄onsaɛɛ. ¹⁹ɔ Manɔa blenɛbɔlo s̄è ní p̄wentio, à Dii gb̄agbaɔ gb̄ewa. Ké Manɔa ní a nao lé gwa màa, ɔ Dii yábonsaɛk̄ɛ. ²⁰A tò t̄é b̄ò sa'ok̄lipiú a f̄le musu, ɔ Dii Malaika f̄le tà t̄évuapi guu, gɔɔ pɔ Manɔa ní a nao lé gwa. ɔ aa w̄ule ní gb̄ɛu.

* 13:5 Nao 6.1-5 † 13:18 Daa 32.30

5 ma aa kpà n gbɛnawa. Aa dauna kefeù deaala. N aa se aa gɛe ũ. ³ Sausɔɔ ònɛ: Tó ma yáwáikè á Filitɛɔne sa, má taae ví loo.

⁴ Sausɔɔ gɛ gbɛgbonaɔ kùkù òaa do ní basoo (300), 5 à sɛyèye ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ. A gbɛgbonapi vlá yèyekɔwa plapla, 5 à sɛpi yèye ní vlápiɔwa. ⁵ A tesɔ sɛpiɔwa, 5 à gbɛgbonapi gbàe Filitɛɔ bua. An pówena tekù pii ní ní pɔgbaɔ ní ní vɛebuɔ ní ní kù kpéɔ pii. ⁶ ɔ Filitɛɔ mɛ: Déme yáe taa kèwɛe? ɔ wà mɛ: Timena gbé né zá Sausɔɔe. Aa ànsue aa nɔ síwàe, 5 a kpà aa gbɛnawa. ɔ Filitɛɔ gɛ nɔpi ní a maeo kpása. ⁷ Sausɔɔ ònɛ: Lá màa á kèmeɛ, má kámaboo e ma gɛ tɔsiwá. ⁸ A síngu à ní ké dúuduu, an dedeapi gɛagɛ, 5 à gɛ zǔle Etaù gbè'eu.

Sausɔɔ Filitɛɔ dedeá ní zàa'ín gyaɔwao

⁹ Filitɛɔ gɛ bòokpá Yuda búsuu, aa lí gu pɔ wí mɛ Gyaɔwaa. ¹⁰ ɔ Yuda buiɔ ní lá aa mɛ: Bóyáí a mɔwá ní zloi? ɔ aa mɛ: Wa mɔ Sausɔɔ kúí wá kɛè lá a kèwɛeɔ. ¹¹ ɔ Yuda buiɔ gbɛn òaa gɛoɔ (3.000) gɛ Etaù gbè'ɛ kúí, aa ò Sausɔɔ: N dɔ ké Filitɛɔ mé lé kiblewáɔ lé? Bó yá ní kèwɛe wei? A wémá à mɛ: Lá aa kèmeɛ 5 má kènɛ. ¹² ɔ aa mɛ: Wa mɔ n yei wá n kpámáe. ɔ Sausɔɔ mɛ: A legbɛmɛe à mɛ á ma deo. ¹³ ɔ aa òè: Wá n deo. Wá n ye ní baɔe, wí n nanɛ ní ɔzɪ. ɔ aa à yè ní bà dafuo mèn pla, aa bɔaàno gbè'epiu. ¹⁴ Ké aale ká Gyaɔwa, Filitɛɔ mò daiaale, aale kúkuake. Dii Nisína dede Sausɔɔwa, 5 ba pɔ wa yè aa gáɔɔwa gɔ lán bà mùaawa, 5 bapio wòlo aa ɔwa. ¹⁵ A zàa'ín gaa dafu gyaɔwa è, 5 à nàale a sè à gbɛn òaa ɔoɔ (1.000) dèdèd. ¹⁶ Sausɔɔ mɛ: Zàa'ín gyaɔwa 5 ma gbɛn òaa ɔoɔ dèdèd, zàa'ín gyaɔwa 5 ma ní kaokɔa.

¹⁷ Ké à yápi ò a làa, 5 à gyaɔwapi vúaa. ɔ wá tɔkpá gupie Gyaɔwaslɪ.

¹⁸ Imi aa kù gbáa, 5 à lezú Diizi à mɛ: N tò mapi n zòblena ma zìblè maamaa, 5 máo ga ní imio mà léle da Filitɛɔ gyafɔdeɔ ɔu saa? ¹⁹ Lua Gyaɔwa tɔle pàa, 5 í bɔu. Sausɔɔ mí, 5 aa mɛ sù à gbáa è. A yáí tò e gbá wí mɛ Gyaɔwa nibɔnapie Lezuna Nibɔna. ²⁰ Sausɔɔ òbaa Isailiɔne wɛ baɔe Filitɛɔ kibleamagɔɔ.

16

Sausɔɔ Gaza bɔle gba gbooa

¹ Sausɔɔ gɛ Gaza, à káaluwe è we, 5 à gɛ wúleiaano. ² Wa ò Gazadeɔne wá mɛ: Sausɔɔ mò la. ɔ aa lía gupizi, wále aa dáda wéle bɔleu gwáasfina aa mɛ: Tó gu dɔ, wá aa deɛ. ³ Sausɔɔ wúle we e weɛdo, 5 à fɛle. A gɛ wéle bíibɔle gba kù ní a lipɛle mèn plaɔ, a bíle ní a kákaboo sánu. A dà a gàu, à gɛ vúaa sísl pɔ bɔaa ní Heblɔo musu.

Sausɔɔ ní Dalilao

⁴ Bee gbea Sausɔɔ yè nɔeezi Vɛebu guzulɛu. Aa tón Dalila. ⁵ ɔ Filitɛɔ kíaɔ gɛ nɔpi lè, aa òè: Kónikɛè, ké n è n aa gbáa zɔopi asii dɔ ní lá wá ke wá aa nɛo. Tó wa ba dɔwá wa aa fù, wá baade a n gba ánuu ɔwatè òaa ɔoɔ ní basoo (1.100). ⁶ ɔ Dalila ò Sausɔɔ: Pɔ pɔ tò ní gbáa kéwa omɛe. Ba kpele wa dɔma, níyɔ fɔ kɛo ní? ⁷ A wèwá à mɛ: Tó wá ma ye ní saba niɛo mèn sɔpla, bee mé a ma busa, mí gɔ lán gbépiiwa. ⁸ Filitɛɔ kíaɔ mò Dalilae ní saba niɛo pɔ i giigaga yáao mèn sɔpla, 5 à aa yèd. ⁹ Aa kpákpanaɔ ulɛa kpea, 5 Dalila ò Sausɔɔ: Sausɔɔ! Filitɛɔ lé mɔma fá! ɔ à sabapio kè lán bà mùaawa, wí aa gbáa bɔkí dɔo.

10 Ǿ Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛɛ, n ɛɛtòmɛɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì? 11 A òè: Tó wà ma ye ní balɛena dafu gèele pɔ́ wi zlkɛò yáaoo, a ma busa, mí gɔ́ lán gbépiiwa. 12 Ǿ Dalila bapio sè à aà yèò. Aà kpákpánaɔ ulɛa kpea, ɔ́ à mè: Sáusɔɔ! Filitɛɔ lé mɔ́ma fá! Ǿ Sáusɔɔ ba pɔ́ dɔ́dɔ́ a gáslwapiɔ kèkè lán bapunawa. 13 Dalila òè: Nlɛ ma kpánguakɛ e tiaɛ. N ɛɛtòmɛɛ. Omɛɛ sa. Ba kpele wa n yeòì? Ǿ a òè: Tó n ma miká taa lán balɛenawa mèn soplaɔ kà dáau ní tã, 14 mé n kálo páwà, má busaɛ, má gɔ́ lán gbépiiwaɛ. Dalila tò i dáaála, ɔ́ à aà miká taa mèn soplapio kà dáau a tã, ɔ́ a fí àsaliwa. Ǿ à mè: Sáusɔɔ! Filitɛɔ lé mɔ́ma fá! Ǿ à vù, à a miká gá a wòlo dáapi ní àsalio guu.

15 Dalila èa òè lo: Niɔ omɛɛ ní yemazi, mé ní ma náai vɔ́o sɔ́ bɛ? N ma kpánguakè à kà gɛn aaɔ. Ni n gbáa zɔɔ bokli omɛɛo. 16 Maa lo naɛwà ní yá bee tao láasai. A aà nòsɛ yàè e à gè fù menawa, a ye ga. 17 Ǿ à yá pɔ́ kú a sɔ́u òè pii sa à mè: Gè i taa'ò ma miwao, asa wà ma kpa Luawae. Tó wà ma mi bò lé, ma gbáa laon we. Má busa mà gɔ́ lán gbépiiwaɛ. 18 Ké Dalila è à yá pɔ́ kú a sɔ́u òè pii, ɔ́ à lékpásakè Filitɛ kíaɔne à mè: A ɛa mɔ́ gɛn do lo, asa à apii omɛɛ sa. Ǿ aa èa mò aà kfi, aa ánusupi kúa. 19 Dalila tò i Sáusɔɔ lè a gbáa, ɔ́ à gɔ́ɛɛ sísi. A aà miká gbáa taa mèn soplapio bò, ɔ́ à nà busaawa, aà gbáapi gèzɛa. 20 Dalila mè: Sáusɔɔ! Filitɛɔ lé mɔ́ma fá! Ǿ à vù, à láasookè à mè: Má kɛ lán yáawa mà azla bɔɛ. A dɔ́ ké Dii gòwao. 21 Ǿ Filitɛɔ aà kù aa aà wé bɔ́bɔ́, ɔ́ aa gèaàno Gaza. Aa mɔ́gotè gala kpàè, ɔ́ àlɛ wísilo kpé pɔ́ wà aà dáu we. 22 Aà mipi nà kákpaleawa sa.

Sáusɔɔ gaa

23 Filitɛ kíaɔ kɔ́ káaa aa gè ní dii Dagɔ́ gbagbai, aale pɔ́nake, aale me: Wá dii wá ibɛɛ Sáusɔɔ nàwɛɛ wá ɔ́zle. 24 Ké Filitɛɔ aà è, aa ní dii sáaukpà aa mè:

Wá ibɛɛ wá búsu dè,

à wá gbéɔ dèdɛ dúuduú,

ɔ́ wá dii aà nàwɛɛ wá ɔ́zle.

25 Lá an pɔ́ kèna màa aa mè: A Sáusɔɔ sísi aà kòò'owɛɛ. Ǿ wá aà bò kpé pɔ́ wá aà dàupiu, à yaalo kpàrtzi. Ǿ wá aà zè kpé gbapeleɔ zànguo.

26 Sáusɔɔ ò èwaasona pɔ́ a ɔ́ kúae: Gemanɔ kpé gbapele pɔ́ kpé seaɔ saɛ mà ɔ́nanawà, mí gbáa'ewà. 27 Táakpɛpi pà. Gɔ́ɛò ní nɔ́ɛo ku we ní Filitɛ kíaɔ pii. Gbɛ pɔ́ kú kpépi musuɔ kà gbɛɔn àa gɛo (3.000), aa mò Sáusɔɔ kòò gwai.

28 Sáusɔɔ wiilè Diiwa à mè: Dii Lua, to ma yá dɔ́ngu. Lua, ma gba gbáa gɛn doɛ bee mà tɔ́siò Filitɛɔwa ma wé mèn pla yá musu. 29 A ɔ́nana kpé gbapele mèn pla pɔ́ kpépi sea guoguoɔwa, aà ɔ́plaa ku adowa, zɛɛ ku adowa. 30 A mè: To mà ga ní Filitɛɔ! A kulu kù, ɔ́ à ɔ́pèwà ní gbáao, ɔ́ kpépi kwè kà Filitɛ kíaɔla ní gbé pɔ́ kú a guu. Gbɛ pɔ́ Sáusɔɔ ní dɛdɛ a gagɔɔo dasi dɛ gbé pɔ́ à ní dɛdɛ a bɛɛziɔla. 31 Aà dáunaɔ ní aà de bedɛɔ pii mò aà gɛ sè wá tàò, ɔ́ aa aà mia kpáksi ní a mae Manɔao, Zɔla ní ɛsetaoo zànguo. A dɔ́aa Isailioɔne wè baooɛ.

17

Mika táao

1 ɛflaiú buio búsu síside gɔ́ɛɛ ku, aà tón Mika. 2 A ò a daɛ: Anusu àa sɔ́o ní basoo (1.100) pɔ́ wa sɛma kpái, ké n ade kà, má mà. Anusupi ku ma kfiɛ. Máme má sè. Ǿ aà da òè: Dii báaadangu, né.

³ Ké à ánusupi sàaa a dae, ɔ àa dapi mè: Ma ánusue bee dile Dii pɔ́ ɔ́e, wi t́aa pió, wi ado kásaone. Má ea kpamae. ⁴ Ké Mika ánusupi sàaa a dae màa, àa da ánuɔ ɔ́waté àaa do se kpà siawa, ɔ à t́aa pióè, à ado kásaoè. ɔ́ wà ge kàle Mika kpéu. ⁵ Mikapi sɔ́ a táakpe ví. A sa'o'ula ní t́aaɔ kè ýaa, ɔ à a negɔ́ee dile a sa'ona ú. ⁶ Gɔɔ bee Isailiɔ kía vío, ýa pɔ́ kè gbéé, ɔ́ í a pɔ́ ke.

⁷ A mɔ́ lè Levii bui èwaasoe ku Yuda buiɔ guu Beteleú, Yuda buiɔ búsuu. ⁸ ɔ́ à fèle we, àle gu pɔ́ á zóleu wéle. Gɔɔ pɔ́ a be zéu, à kà Eflaiú buiɔ búsu sístideu e Mika be. ⁹ ɔ́ Mika aà là à mè: N bɔ́ má ní? A wèwà à mè: Levii buin ma ú, ma bɔ́ Beteleú, Yuda buiɔ búsuue. Gu pɔ́ má zóleu ɔ́ mále wéle. ¹⁰ Mika òè: Zólemanɔ, ní gɔ́ ma mae ú, ma sa'ona ú. Máliɔ fiabone wè ní wèo ánuɔ ɔ́waté kwikwi ní pɔ́kasaa ní pɔ́bleao. ɔ́ Levii buipi wèi. ¹¹ Levii bui èwaasopi zóle ní gɔ́epio, a gɔ́è lá a negɔ́ewa. ¹² Mika aà dile sa'ona ú, ɔ a ku Mika be màa. ¹³ Mika mè: Má dɔ́ ké Dii a èfáaikemeɛ sa, asa má sa'ona ví Levii bui ú.

18

Da buiɔ Mika t́aa naaa

¹ Gɔɔ bee Isailiɔ kía vío, mé Dá buiɔ lé búsu wéle wà zóleu, asa e tia kpaale pɔ́ aa sè Isaili bui kɔ́niɔ guu i gɔ́ ní pɔ́ úo. ² ɔ́ aa ní negɔ́naɔ zì gbèɔn sɔo, aa òné: A ge búsu kéle. ɔ́ aa bɔ́ Zola ní Esetaoo, aa gè búsu kéleí, aale a asiigwa. ɔ́ aa mɔ́ Eflaiú búsu sístideu e Mika be wéleu, aa í we. ³ Gɔɔ pɔ́ aa ku kái ní aà beo, aa Levii bui èwaasopi bɔ́ dɔ́, ɔ́ aa líle we, aa aà là aa mè: Déme m̀nno lai? Bɔ́ níle ke gue beei? Akéa ní kú lai? ⁴ ɔ́ à ýa pɔ́ Mika kèe òné à mè: Ale fiabomee. Aà sa'onan ma ú. ⁵ ɔ́ aa òè: Gbeawéé Luawa wà dɔ́ tó wá tá a ke na. ⁶ ɔ́ sa'onapi wè má à mè: A gé aafia. Dii dɔ́aaaé á tápi guu.

⁷ Gbèɔn sɔopio dàzeu, ɔ́ aa kà Laisi. Aa è gbé pɔ́ kú a guuɔ dɔ́dɔ́a lá Sidɔ́deɔ bɔ́ kuwa. Aa ku dɔ́dɔ́a we yákelesai. Pɔ́e lé késámáoo, an búsu pɔ́pii víe. Aa kái ní Sidɔ́deɔ, mé an baa kú ní gbèeoo. ⁸ Ké aa èa sù ní gbéɔ kíi Zola ní Esetaoo, an gbéɔ ní lá aa mè: Bɔ́ á è wei? ⁹ Aa wè má aa mè: A fele wà ge lélemá. Asa wa búsupi è, a maa kè zài, mé àle pɔ́e wo lao. Asu zígbiakéoo. Wà ge búsupi sí má! ¹⁰ Tó wa ka we, wá gbéɔ le dɔ́dɔ́ae. Búsu pɔ́ Lua kpáwápi zɔ́, mé pɔ́e lé késáwàoo.

¹¹ ɔ́ Dá bui pɔ́ kú Zola ní Esetaooɔ dàzeu gbèɔn àaa àaɔ, aa ní gɔ́keɔ kúkúa. ¹² Ké aale gé, aa bòokpà Kiliyaaliú sae Yuda buiɔ búsuu. Ayáméto wí me gupie Dábuiɔbɔoo e ní a gbáoo. A ku Kiliyaaliú be'ae oie. ¹³ Bɔ́a we aa gè Eflaiú buiɔ búsu sístideu e Mika be wéleu. ¹⁴ ɔ́ gbèɔn sɔo pɔ́ aa gè Laisi búsu asiigwáɔ ò ní gbéɔne: A dɔ́ ké sa'o'ula ní ua t́aaɔ ní t́aa pɔ́ wa pió ní t́aa pɔ́ wa kásao ku kpéé beeo do guua? Aɔ dɔ́ sa lá á ke. ¹⁵ Aa líle we, aa gè Levii bui èwaasopi lè Mika be, ɔ́ aa aà aafia gbèa. ¹⁶ Dá bui gbèɔn àaa àaɔ pɔ́ aa ní gɔ́keɔ kúkúapio zea ua léu, ¹⁷ ɔ́ gbèɔn sɔopio gè kpéu, aa sa'o'ulapi ní ua táapio ní t́aa pɔ́ wa pípio ní t́aa pɔ́ wa kásapio sèle. Sa'onapi zea ua léu ní gbèɔn àaa àaɔ pɔ́ aa ní gɔ́keɔ kúkúapio. ¹⁸ Ké gbépio gè Mika be aa pɔ́pio sèle, ɔ́ sa'onapi ní lá à mè: Bɔ́ àle ke wei? ¹⁹ ɔ́ aa wèwá aa mè: Níle! N ní lé kpaau! Mɔ́ géwanɔ, ní gɔ́ wá mae ú, wá sa'ona ú. Dea gbé m̀endo be sa'ona ú ge Isaili bui le do sa'ona ú, a kpele mé maanei? ²⁰ Sa'onapi pɔ́ kèna. A sa'o'ulapi sè ní táapio, à ná gbépiowa. ²¹ Aa dàzeu, an néo mé dɔ́aaa ní ní pɔ́tuoo ní ní àizeeɔ pii.

²² Ké aa kà zà ní Mika beo, ɔ́ gbé pɔ́ an be kái ní Mika beoo kɔ́ káaa, aa pèle Dá buipiozi. ²³ Aale zɔadómá, ɔ́ Dá buiɔ líaa aedómá, aa ò Mikae: Kpelewa ní

kè n gbéɔ kàaai? ²⁴ A wèrà à mè: A táa pɔ́ má p̄bɔ̀ sèlɛ, ɔ́ a ta ní ma sa'onao. Bóme ḡm̄m̄e lɔ́i? Býáyi ále ma la yá pɔ́ ma lei? ²⁵ Ǿ Dá buiɔ wèwà aa mè: Nsu lekpaakewano, ké p̄k̄umadeɔ su kusima ní n bedɛɔ aa á dedeɔ yáí. ²⁶ Ǿ Dá buiɔ dazeu. Ké Mika è gbépiɔ gbáa dealaɛ, ɔ́ à èa tà be.

Da buiɔ z̄lɛa Laisi

²⁷ Dá buiɔ s̄ɔ́ aa gè Laisi ní táa pɔ́ Mika p̄piɔ ní aà sa'onao. Aa gè lèlɛ gbé pɔ́ kú dɔ́dɔ́a yákelesaipiɔwa. Aa ní dede ní f̄endao, ɔ́ aa tes̄ɔ́ ní wélewa. ²⁸ Gb̄e i e ní suabào, asa aa kái ní Sid̄oo, mé an baa kú ní gb̄eoo. Wélepi ku gusalalau kái ní Beleoboeo. Ǿ aa wélepi kèkè kàlɛ aa z̄lɛu. ²⁹ Aa ní dezi Dá, Isaili né tɔkpàè, áma wélepi t̄n Laisi káau. ³⁰ Dá buiɔ t̄apiɔ p̄lɛ we, ɔ́ aa M̄oizi né Geesoú bui Yonataapi ní aà néɔ dílɛ ní sa'onao ũ e gɔɔ pɔ́ wà bùsupi símá. ³¹ Gɔɔ pɔ́ Lua kpé kú Silo, gɔɔ bee ɔ́ táa pɔ́ Mika p̄piɔ péleá Laisi.

19

Levii bui ní a nɔ́ pɔ́ i méseɔdiléèo

¹ Gɔɔ bee Isaili kía vío. Levii buie mé kú Eflaiú buiɔ bùsu s̄is̄ide léwa, ɔ́ a nɔ́sè Betelɛú, Yuda buiɔ bùsuu, i méseɔdiléèo. ² Ǿ nɔ́pi d̄ɛ'íi kè, ɔ́ à b̄ò a zá be à tà a mae be Betelɛú, Yuda buiɔ bùsuu, a ku we e m̄o síiɔ. ³ Ǿ aà zá f̄elɛ gè aà gbesii. A gè we ní a z̄ikenao ní z̄aa'ín m̄èn plao. Ké à kà nɔ́pi k̄íi, nɔ́pi ḡèaàno a mae kpéu. Ké nɔ́pi mae aà è, à gb̄aakp̄aaázi ní p̄noao. ⁴ Aà ànsuepi aà dílɛ, ɔ́ à i we gɔɔ aaɔ, aale p̄oble, aale igb̄ɛ. ⁵ A gɔɔ síiɔde z̄í ɔ́ aa f̄elɛ káaukaau, ḡopi lé taa s̄oukè à dazeu, ɔ́ aà ànsuepi òè: Ze n̄ p̄oble, ní gbasá dazeu. ⁶ Ǿ à z̄lɛ p̄oblè ní a ànsuepi, aa igb̄è s̄anu. Ǿ nɔ́pi mae òè: N yá na! I la gbá, ní p̄nake. ⁷ Ké gu d̄ò, à f̄elɛ lé dazeu lɔ, ɔ́ aà ànsuepi ḡlɛ lɔ, ɔ́ à ḡò. ⁸ Ké gu d̄ò a gɔɔ s̄ode, à f̄elɛ lé dazeu, ɔ́ aà ànsuepi mè: N yá na! Ze n̄ p̄oble, ní ḡɛ e íatè busa. Ǿ aa p̄oblè nípla s̄anu.

⁹ Ké ḡɛpi f̄elɛ lé dazeu ní a nɔ́pio ní a z̄ikenao, aà ànsue òè: Gwa, oosi kè, mé íatè i ḡò búlao. I la gbá lɔ! Gwa, gu lé ḡék̄o. I la, ní p̄nake, zia k̄oo káaukaau ní da n be z̄éu. ¹⁰ Ḡɛpi ye ia we yáí lɔ, ɔ́ à f̄elɛ dazeu, à mipè Yebusi pɔ́ wí me lɔ Yelusaleúwa ní a nɔ́pio ní a z̄aa'ín m̄èn plao.

¹¹ Ké aa kà kái ní Yebusio, íatè ḡea kpéu, ɔ́ z̄ikenapi ò a diie: Wà lile ḡɛ Yebusi buiɔ wéleɛ beu wà i we lɔ! ¹² Ǿ aà dii òè: Wá ḡɛ bui z̄lɔo wéleuo. Isaili buiɔ ku weo. Wá gé e Gibea. ¹³ Ǿ à èa mè: Wá gé ii Gibea ge Lama, wá gupio do le. ¹⁴ Ǿ aale gé. Ké aa kà Gibea, B̄yám̄e buiɔ bùsuu, íatè ḡɛ kpéu. ¹⁵ Aa lile ḡɛ ii we, ɔ́ aa kàlɛ ḡaaɛ, gb̄e i ní díleo.

¹⁶ Mae zie s̄ù ní buao oosi. Eflaiú buiɔ bùsu s̄is̄ide gb̄éɛ, ɔ́ à z̄lɛ Gibea. Wélepideɔá B̄yám̄e buiɔne. ¹⁷ Ké à wezù, à nib̄oo è kàlɛ ḡaaɛ, ɔ́ à nɔ́pi zá lá à mè: Nlɛ gé má ní? N b̄o má ní? ¹⁸ A wèwà à mè: Wa b̄o Betelɛú, Yuda buiɔ bùsuu, ɔ́ wále tá Eflaiú buiɔ bùsu s̄is̄ide léwa. Ma ben we. Ma ge Betelɛú, ɔ́ mále tá be sa, ɔ́ gb̄e i ma díleo. ¹⁹ Wá z̄aa'inao s̄ɛ ní táaao ví, mé mapi ní ma n̄ɔo ní ma z̄ikenao wá p̄ɛ ní w̄eoo ví. Wápiɔ n z̄òblɛno, p̄ɛ k̄és̄aawáoo. ²⁰ Ǿ maezi pi mè: Má á díle, mí pɔ́ pɔ́ á yei kpáwá. Asu i ḡaaɛo fá! ²¹ Ǿ à t̄ar̄no a be, à s̄ɛ kpá ní z̄aa'inaowa. Aa gbá p̄ipi, ɔ́ aa p̄oblè aa imi.

²² Aale p̄nake, ɔ́ wéle gb̄éw̄aiɔ m̄ò lía kpépii, aale a gba gb̄egb̄ɛ, aale wiido maezi pɔ́ kpépi víwa, aale me: Bow̄ɛ ní ḡɛ pɔ́ p̄ila n beo wà w̄uleaano! ²³ Ǿ

uabelepi bòmá à mè: Ma gbé, ásu yáwáikeo. Lá gōepi pílaae, ásu wíyápi keo. ²⁴ Gōepi na ku la ní ma nenɔe lésoo. Má bɔ́érínɔ, í kérínɔ lá á yeiwa. Ama ásu yákpaaanlapi ke gōepiɛo.† ²⁵ Gb́épi i we aa yáio, ɔ Levii buipi bòné ní a nɔo. ɔ aale aa dáakpakpa ní gbáao e ko gè lé śéia zùò, ɔ aa gbàsa wá aa gbàe. ²⁶ Ké ko lé plaade zù, nɔepi f́ele gè lèle kpé pɔ a zá kúu kpéele, ɔ a wúlèa we e gu d̄b̄.

²⁷ Ké aa zápi f́ele zewé kɔɔ à dazèu, ɔ à su è a nɔpi wúlèa kpéele, aa ɔ mé didia kpéele bèewa. ²⁸ ɔ a òè: F́ele wá tá! Ké i aa wea mao, ɔ à aa se dà zaa'ína kpe, à dazèu. ²⁹ Ké à kà be, ɔ à f́ena sè, à a nɔ gepi z̀èz̀èe k̀ò kuepla, à kpàsákpásá Isaili búsuɔ guu píi.‡ ³⁰ Gb́é pɔ èɔ píi mè: Za gɔɔ pɔ wá Isailiɔ wa bɔle Egipi e gbá, wi yáe bee taa eo. A láasooke yápiwa, à gwa lá wá sé.

20

Isailiɔ źkkaa ní B́eyámee bui

¹ ɔ Isaili pɔ aa ku za Dá e B́eeseba ní Galada búsuɔɔ m̀ò kàaa Dii ae Mizipa ní ledouò mípii. ² Isaili bui píi dɔaanaɔ z̀èze balu guu we ní źlgɔɔ gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe òaa pla (400.000), baade a f́enda kúu. ³ A m̀ò lè B́eyámee buiò mà Isaili bui ḱniɔ gè Mizipa. ɔ Isailiɔ Levii buipi là à mè: Yápi dau siuwéé lá a de. ⁴ ɔ nɔ pɔ wá d̄epi zá mè: Mapi ní ma nɔo wa ge ii Gibea, B́eyámee buiò búsuue. ⁵ ɔ Gibeadeɔ f́elèmanɔ, aa m̀ò lía kpé pɔ má kúu gwá beezi, aa ye ma de. ɔ aa wúlèwulè ní ma nao, à gá. ⁶ ɔ ma a nɔ gepi sè má z̀èz̀èe, má kpàsákpásá Isaili búsuɔ guu píi, asa aa wíyá vai kè wá Isaili búsuue. ⁷ A Isailiɔ, lá á sé à sé. ⁸ ɔ gb́épii f́ele ní ledouò aa mè: Wá gb́ee a ta beo. Wá gb́ee a ta a be wéleuo. ⁹ Lá wá ke Gibeadeɔnen ke: Wá gbela wá léléama yá musu. ¹⁰ Wá gb́éɔ pleple Isaili buiò guu píi, gb̀èɔn basɔo guu gb̀èɔn kwikwi, gb̀èɔn òaa sɔo guu gb̀èɔn basɔobasɔo, gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe kwi guu, gb̀èɔn òaasɔɔɔo. Gb́épi i ge kúsa weele źlgɔne, ké aa e gé Gibea, B́eyámee buiò búsuu, aai wíyá pɔ aa kè wá búsuu fiaboné. ¹¹ Maa Isailiɔ kàaa píi ní ledouò, ké wa gé léléi wélepiwa.

¹² Isailiɔ gb́éɔ źźl B́eyámee buiò wéleɔ guu píi aa mè: Dàa vai pɔ wa kè á búsuu s̄s̄ be? ¹³ A Gibea gb̀eváipiò kpáwá wá ní dede, wí taaepi bɔ wá guu. ɔ B́eyámee buipiò i we ní gb́é Isailiɔ yámào. ¹⁴ Aa b̀le ní wéleɔ guu aa kàaa Gibea, ké aa źkka ní Isaili bui ḱniɔ. ¹⁵ Gɔɔ bee B́eyámee bui f́endadeɔ kàaa gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe baasɔo ní m̀endooe (26.000) ní Gibeadeɔ źlgɔɔ gb̀èɔn òaa àaɔ ní basɔoo (700). ¹⁶ Gb́épiò guu źlgɔ ɔzeedeɔ ku gb̀èɔn òaa àaɔ ní basɔoo. Baa miká m̀endo an gb́ee lí gbá ní gbemao à zàwào. ¹⁷ Isaili bui ḱniɔ s̄s̄ aa źlgɔ f́endadeɔ kàaa gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe òaa pla (400.000).

¹⁸ Isailipiò f́ele gè Beteli, ɔ aa gb̀ea Luawa aa mè: Wá bui kpele mé a gé źkai ní B́eyámee buiò káaui? Dii mè: Yuda buiò mé aa gé śéia. ¹⁹ Ké a gu d̄b̄, Isailiò f́ele gè b̀òokpá Gibea sae. ²⁰ ɔ aa b̀le gè źkai ní B́eyámee buiò, aa źl'òpòóntzi Gibea we. ²¹ B́eyámee buiò b̀le Gibea, ɔ aa Isailipiò d̄ede gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe bao ní plao (22.000). ²² Isailiò k̄s̄ gbá s̄s̄, ɔ aa èa źl'òpòò gu pɔ aa pòou yáa lɔ. ²³ Isailieɔ gè lé ɔɔlɔ Dii ae e oosi, ɔ aa gb̀èawá aa mè: Wá ea gé źkai ní wá gb́é B́eyámee buiò yá? ɔ Dii mè: A gé!

²⁴ ɔ Isailiò s̄s̄ B́eyámee buiòzi źlgɔɔ plaadepizl. ²⁵ Ké B́eyámee buiò b̀le Gibea aa m̀ò dànlè, aa Isailiò d̄ede lɔ gb̀èɔn òaasɔɔɔo lèe bao plasai (18.000), ampíi

fɛ̀ndadeɔne s̄s. 26 ɔ Isailiɔ fɛ̀le gè Beteli nípii, aa z̄lè lé ɔ̀ɔlɔ Dii ae. Aa leyè we e oosi, ɔ aa sa p̄ wí a p̄ káteu à tékū ní sáaukpasao ɔ'ò Diiwa. 27-28 Gɔɔ bee Luabaakuarĩnɔ kpagolo kú we. Eleazaa né Fineasi, Aalona t̄t̄una mé sa'ona ũ. ɔ aa yāgbèa Diiwa aa mè: Wà ea gé zikai ní wá gbé Bēyāmeɛ buiɔ yà ge wá kámaboɛ? ɔ Dii mè: A gé! Má ní naé á ɔ̀z̄i zia.

29 ɔ Isailiɔ gè gbéé'ule'ule aa lia Gibeai. 30 Z̄igɔɔ áaade z̄í aa gè z̄í'p̄p̄ò Bēyāmeɛ buiɔzi lá aa kè yāawa. 31 ɔ Bēyāmeɛ buiɔ b̄lè gè dair̄le e aa gè kè ní wélewa. Aa ná Isailiɔ dedeawa lán yāa wá lɔ, ɔ aa gb̄ɛn baakwi taa dèdè Beteli zéu ní Gibeaa zéuo s̄eu we. 32 Bēyāmeɛ buiɔ lé me: Wále ní fu lán yāawa. Isailiɔ s̄s aale me: Wá bàalené, ké aa e kè ní wélewa e zékpaawo. 33 Isailiɔ gò ní tíaa nípii, aa gè z̄í'p̄p̄ò Baali Tamaa, ɔ Isaili p̄ uleaw b̄lè ní uleki Gibeaa be'ae oi. 34 ɔ Isaili z̄iḡs̄ maa gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ kw̄iɔ (10.000) gè lélel Gibeawa a b̄leu. ɔ z̄i pás̄kù, mé Bēyāmeɛ buiɔ d̄s̄ yá a ní leo. 35 Dii tò Isailiɔ Bēyāmeɛ buiɔ fù. Zibeezi Isailiɔ ní dede gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ baas̄o ní bas̄oo (25.100), fɛ̀ndadeɔne nípii. 36 ɔ Bēyāmeɛ buiɔ è wá ní fú.

Isailiɔ gub̄ Bēyāmeɛ buiɔne yāa, ké aa daa gbé p̄ aa ní ulé'ule Gibeaa saɛ ḡau yái. 37 ɔ gbé p̄ ulé'uleapiɔ b̄lè ní wāao, aa gè wéleu aa fáaau, ɔ aa wéledeɔ dèdè ní f̄ndao mínm̄iɔ. 38 A m̄o lè Isailiɔ lekpaáí ní gbé p̄ uleapiɔ yāae aa mè: Tó a súle dá wéleá, 39 wápiɔ wá liaa ní wá yanaɔ z̄l̄laue.

Bēyāmeɛ buiɔ ná Isailiɔ dedeawa, aa ní dede gb̄ɛn baakwi taawa, ɔ aa mè: Wále ní fu lán káauwae. 40 ɔ telu fɛ̀le wéleu. Ké Bēyāmeɛ buiɔ sù ní kpe gwà, aa è telu gbá dau. 41 Isailiɔ liaamá, ɔ gili gè Bēyāmeɛ buiɔ, ké aa è yá ní lé yái. 42 ɔ aa èa lé bàale Isailiɔne, aa s̄le gbáa oi, ɔ wá p̄emá ní z̄io. ɔ Isailiɔ b̄lè ní wéleɔ guu, aa ní dede we. 43 Aa koez̄n̄zi, ɔ aa p̄emá, aai zené o e aa gè ní lé Gibeaa gukpe oi. 44 Bēyāmeɛ buiɔ ḡaga we gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ bao plasai (18.000), z̄iḡs̄ɔne nípii. 45 An gb̄ɛɔ èa bàalè s̄le gbáau e aa gè tàò Limɔ gbe oi, ɔ Isailiɔ ní k̄s̄naɔ dèdè zéɔ guu gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ s̄o (5.000). Aa ní gbes̄èle e Gidou, aa ní dede we lɔ gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ pla (2.000).

46 Zibeezi Bēyāmeɛ bui fɛ̀ndade p̄ ḡagaɔ pii ká gb̄ɛn ɔ́aas̄ɔs̄o leɛ baas̄o (25.000), z̄iḡs̄ɔne nípii. 47 An gbé p̄ aa èa bàalè s̄le gbáau aa tà Limɔ gbe k̄iɔ b̄ò gb̄ɛn ɔ́aa áa. Aa kè we m̄o síiɛ. 48 ɔ Isailiɔ gè Bēyāmeɛ bui p̄ ḡs̄ wéle ní wéleɔ dèdè ní f̄ndao. Aa p̄ p̄ aa è weɔ dèdè piie, gb̄ɛnaz̄l̄naɔ ní p̄tuuo, ɔ aa tes̄ò ní wélepiɔwa pii.

21

Nɔ́weleá Bēyāmeɛ bui k̄s̄naɔne

1 A m̄o lè Isailiɔ ladá Mizipa aa mè: Wá gb̄ɛe a a né kpásá Bēyāmeɛ buiewao. 2 Aa gè Beteli aa z̄lè Lua ae we e oosi, ɔ aa wii gbáa lè, aale ɔ̀lɔ maamaa 3 aa mè: Dii Isailiɔ Lua, b̄yái yápi wá lé, ɔ wá bui leɛ do ku gbá lɔo ni? 4 Ké a gu d̄ò, aa fɛ̀le sa'ok̄i b̄ò, ɔ aa sa p̄ wí a p̄ káteu à tékū ní sáaukpasao ɔ'owá. 5 ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i m̄o káawano Dii ae ni? Asa aa sí ní Luao yāa aa mè: Gb̄é p̄ ḡí m̄óí Dii k̄i Mizipa, wa ade deɛ. 6 An gbé Bēyāmeɛ bui k̄n̄é w̄na, ɔ aa mè: Wá Isaili bui leɛ do míde fá. 7 Lá wá sí ní Dii wa mè, wá wá néɔ kpásámáɔ, kpelewa wá ke an gbé p̄ ḡs̄ n̄o ei? 8 ɔ aa mè: Wá Isaili bui kpele mé i m̄o Dii ae Mizipao ni? Gwa, gb̄ɛe i b̄o Yabesi Galada à m̄ò baluuo. 9 Aa gb̄éɔ d̄òd̄ò, ɔ aa è Yabesi Galada gb̄ɛe kú ní guuo.

10 ɔ gbé pɔ káaaa weɔ zígɔɔ gbàe we gbɛɔn òaasɔɔso leɛ kuepla (12.000), aa ònɛ: A ge Yabesi Galadadeɔ dede ní fɛndao ní ní nɔe ní ní néɔ. 11 Tó a ka, à gɔeɔ dede pii ní nɔe pɔ gɔe dɔɔ. 12 Aa wɛndia lésoɔ è Yabesi Galadadeɔ guu gbɛɔn òaapla, ɔ aa tãrɔnɔ ní bòou Silo, Kanaa bùsuu. 13 ɔ gbé pɔ káaaa weɔ gbéɔ zì, aa gè awakpà Bèyãmeɛ bui pɔ kú Limɔ gbɛzɔne. 14 Zibeezì Bèyãmeɛ buipɔ sù, ɔ Isailiɔ Yabesi Galada nɔe pɔ aai ní dedeɔ kpámá, kási nɔepɔ i pɛmáɔ.

15 Bèyãmeɛ buiɔ kɛné wɛna, asa Dii tò gupua bɔ Isaili buiɔ guue. 16 ɔ balu gbɛzɔɔ mè: Lá Bèyãmeɛ bui nɔe ku bo, kpelewa wá ke an gɔe pɔ gɔɔ nɔ eí? 17 Sema Bèyãmeɛ buiɔ bùsu gɔ an gbé pɔ bɔɔ pɔ ù, kɛ Isaili bui leɛ doe su bãdeɔ yáí. 18 Wá e wá wá néɔ kpásámáɔ, asa wá sí ní Luao wa mè Lua láaizì gbé pɔ a né kpásá Bèyãmeɛ buiewawae. 19 A gwa! Dii dikpe pɔ wí ke Silo wɛ ní wɛo ká kái. Silo ku Beteli gugbántoo oiɛ, zé pɔ í bɔ Beteli ì gé Sikeù gukpe oi, Lebona geɔmidɔkíi oi.

20 ɔ aa ledà Bèyãmeɛ buiɔwa aa mè: A ge ulɛ'ule vɛɛbuɔ guu, 21 íɔ gugwagwa. Tó Silo nenɔeɔ bɔle ɔwáí, à bɔle vɛɛbupiu kpakpa, á baade i a pɔ kú nɔ ù à taò a bùsuu. 22 Tó an maee ge an dãɔ mɔwá ní zɔao, wí oné aa gbɛkekeé, asa wi nɔ eé zì pɔ wá ká guuo. Lá aame aa népɔ kpásáwáɔ, aa tàae ví bo. 23 ɔ Bèyãmeɛ buipɔ kè màa. Ké nenɔeɔ bɔle lé ɔwá, ɔ an baade a pɔ kú, aa tãrɔnɔ ní bùsuu. Aa ní wɛleɔ kèke kàle, ɔ aa zɔleu. 24 Bee gbɛa kɛ Isailiɔ fàaa Silo, an baade tà a bùsuu a gbéɔ kíe. 25 Gɔɔ bee sɔ Isailiɔ kía vío, yá pɔ kè gbéɔ ɔ í a pɔ ke.

LUTU

Yá pò kú láε bee guu

Lutuá M̄abu n̄ε pò kú d̄aanao ḡooε. Yá gb̄ia pò kú a guu mé de buip̄ale n̄ε ḡea Lua gb̄éε guu ū. Beewa lápi lé Lutu yákea a z̄éwa yá b̄ooλεke. N̄εpiá M̄abu buie, aà z̄akea ní Isaili ḡεo mé tò a ḡò Isaili Lua gb̄é ū. Lutu z̄è ní a z̄á da Naomio, ̄ Lua flabòè náai yá pò a k̄epi yáí. Lutu ní a z̄á da Naomio lé taasike káau, ̄ aa ḡè nama guu gb̄ezá. Lápi òlw̄εε lá gb̄éε í Lua náaike mé aab̄ k̄ó náai v̄l̄.

Lutu né pò a í yá mé lápi yáz̄inda ū. Né pò a ípi mé kí Davidi dezi ū. M̄abu bui Lutupíá Davidi daz̄ie, mé aà t̄ó kú bui pò Yesu Kilisi b̄ò ní guu t̄ó guu. (Mat 1.5).

Naomi ní Lutuo

¹ Ḡoo pò d̄aanao lé kible Isaili búsuu, imina kà, ̄ ḡōεε b̄ò Betel̄eū Yuda búsuu, à ḡè ḡooplakei M̄abu búsuu ní a nao ní a neḡōε gb̄éon pla. ² Ḡōepi t̄ón Elimeleki. Aà na t̄ón Naomi. Aà néo t̄ón Maloni ní Kilionio. Eflata búsuδεn̄ε. Aa ḡè M̄abu búsuu, ̄ aa ku we. ³ We Naomi z̄á Elimeleki ḡau, aàpi mé ḡò ní a né gb̄éon plapi. ⁴ Aa M̄abu n̄εo s̄è n̄o ū, ado t̄ón ̄ofa, ado s̄ó Lutu. An kua we w̄è kwi taa ḡbea ⁵ ̄ Maloni ní Kilionio ḡà mípla mípii, ̄ Naomi ḡò z̄ásai n̄ésai.

⁶ Aa kua M̄abu búsuu we a mà Dii a gb̄éε w̄enagwà à ní gbá ble, ̄ à s̄ok̄é à tá ní a né napio. ⁷ ̄ à f̄èle gu pò á kuu, à dàzeu ní a né gyaapio, aale tá Yuda búsuu. ⁸ ̄ à ò a n̄épīonε: A ea tá á daowa, Dii i gb̄ékekeé lá á k̄è á ḡó pò ḡaonε ní mapiowa. ⁹ Dii t̄ó á baade ea z̄ake à z̄olek̄i e. Ké à lezámá, ̄ aa ̄ob̄ò gb̄áugb̄au. ¹⁰ Aa òè: Wá tann̄o n gb̄éε k̄iε. ¹¹ ̄ à ò a n̄épīonε: A ea! B̄óyáí à táiman̄o? Má ea neḡōε i à e z̄akēr̄no l̄o yà? ¹² A ea tá! Ma zik̄ù, má e z̄ake bo. Baa t̄ó ma mè má wedo z̄akeai, mé má è oosia ma neḡōεo íaàn̄o, ¹³ á f̄ó ní dá e aa z̄ók̄úe? Á f̄ó ào ku p̄ose ní yáie? Aawo, ma néo! Dii b̄ò ma kp̄εε. Yá pò á lépi i kem̄εε nao fá!

¹⁴ Aa èa nà ̄ob̄owa, ̄ ̄ofa lezà a z̄adapiwa, ama Lutu ḡí nàwà. ¹⁵ ̄ Naomi òè: Gwa, n gb̄édo lé tá a gb̄éε ní a t̄áowa. Ea taaàn̄o. ¹⁶ ̄ Lutu òè: Nsu naenaεa mà n to we mà tao. Gu pò n k̄èsep̄eleu, wáó s̄anue. Gu pò n pilau, we mà pilau. N gb̄éε ḡó ma gb̄éε ūε, mé n Lua a ḡó ma Lua ūε. ¹⁷ Gu pò n gau, we má gau, wi ma v̄l̄ we. Ga bàasio p̄e a wá k̄ék̄owao. Tó ma k̄ēma, Dii yáp̄ásik̄em̄εε bè̄εb̄ēε. ¹⁸ Ké Naomi è à z̄èò à taan̄oε, i yāe oè bo.

¹⁹ ̄ an pla mípii aa ḡè aε e aa kà Betel̄eū. Ké aa kà we, w̄éle lòo ní yá musu. Gb̄éε mè: Naomin wee? ²⁰ ̄ à òn̄é: Asuli om̄εε Naomi† bo, sema Mala,‡ asa Gb̄aapiide yá'ík̄em̄εεε. ²¹ Ma ge w̄éleu ní p̄o, ̄ Dii s̄uman̄o oḡii. B̄óyáí áo om̄εε Naomii? Dii b̄ò ma kp̄εε, Gb̄aapiidepi yá'ōma kp̄amazie. ²² Lá Naomi s̄ù ní M̄abu búsuo ní a né gyaa Lutu, M̄abu buion we. Aa kà Betel̄eū ḡoo pò wá ̄ok̄p̄a naakekeawae.

2

Lutu kpaaua ní B̄azuo

* **1:11** Iko 25.5, Mat 22.24 † **1:20** Bee mè p̄na. ‡ **1:20** Bee mè p̄'li.

1 Naomi zá Elimeleki be g̃œe ku, gb̃z̃õ ɔdee, aà tón B̃azu. 2 M̃abu ñœ Lutu ò Naomi: To mà gé bua naa k̃nwei, mí te gb̃é p̃ ma weg̃wá kpe. 3 ɔ a ò a né gyaapi: Gé! 3 ɔ à f̃le gè naa k̃nwei bua, ɔ te p̃kekenaɔ kpe. Bua p̃ à g̃upi s̃ Elimeleki dae B̃azu buae. 4 ɔ B̃azu b̃ Betel̃. Ké à kà we, à f̃kpà p̃kekenaɔwa à mè: Dii à kúáñ! ɔ aa òè: Dii báaadangu! 5 B̃azu ò a z̃kena p̃ de a p̃kekenaɔ z̃ia ũe: Déme wéndia bee vii? 6 ɔ a wèwà à mè: Wéndiap̃iá M̃abu ñœ p̃ Naomi b̃d̃ M̃abu búsuu à s̃d̃e. 7 A mè mà to à naa k̃nwe p̃kekenaɔ kpe, 5 àle z̃ke za k̃õ. Tia 5 à m̃ kámab̃d̃ ỹõññ k̃p̃e la.

8 ɔ B̃azu ge ò Lutue: Ma yāma. Ns̃u gé naa k̃nwei bú páleuo. Ns̃u g̃wálo. G̃l̃a ní ma ñœ z̃kenaɔ. 9 Wéte bú p̃ aale kekei, ní té ní kpe. Má ò ma èwaas̃õne aasu íadamao. Tó imi lé n de, ní ge í p̃ aa kà olaɔ mi. 10 ɔ Lutu k̃l̃e à mip̃le à mè: Ake a ma gb̃é p̃ buip̃ale ñœn ma ũ, n laaid̃ba n yāmaak̃em̃ei? 11 ɔ B̃azu wèwà à mè: Wá yá p̃ ní kè n z̃adae n zá gaa gb̃ea òm̃e píi, lá n n mae ní n dao tò we ní n búsuu, 5 n m̃ n z̃le gb̃é p̃ ní ní d̃s̃ yāao guu. 12 Dii n p̃ kekene yá p̃ ní k̃epi musu. Lá n m̃ n sol̃o Dii Isail̃o Lua k̃l̃uk̃ulunau, aà n p̃ kekene maama. 13 Lutu mè: Baa, n yāmaak̃em̃e fá! N ma ñœ ñim̃e, n yāna ò m̃pi n z̃kenaɔ, baa k̃é n z̃kenaɔ don ma ũo.

14 P̃bleg̃õ B̃azu òè: M̃ ñ p̃ble la, ní p̃ z̃ dowá. ɔ à z̃le p̃kekenaɔ sae. B̃azu naa k̃pasaa k̃p̃awá, 5 à p̃bl̃e à k̃ e a k̃ni g̃õ. 15 Ké à f̃le lé gé p̃ k̃nwei, B̃azu ò èwaas̃õne à mè: Baa tó àle p̃ k̃nwe naa p̃ kálea guu, ásu aà s̃s̃õ. 16 A a s̃aoe woè naa guu, í tó aà a k̃nwe. Asu z̃ad̃wào.

17 ɔ à p̃ k̃nwè e oosi. Ké à a ũa b̃, à kà koko le pla taawa. 18 Ké a s̃è à tàò be, 5 à p̃ p̃ à a k̃nw̃epi òl̃ a z̃adae. A ble p̃ a f̃upi k̃p̃awá l̃. 19 ɔ aà z̃ada aà lá à mè: Mákl̃i n p̃ k̃nw̃e gb̃ai? N z̃ikè má ni? Lua báaada gb̃é p̃ laaid̃mau. ɔ à gb̃é p̃ à z̃ikè aà bua yá'òè à mè: Gb̃é p̃ ma z̃ikè aà bua gb̃á t̃ñ B̃azu. 20 ɔ Naomi mè: Ma Dii s̃aauk̃è! A g̃í lé gb̃ekeke wá gb̃é p̃ wá b̃éœne ní wá gb̃é p̃ g̃ã. ɔ à èa mè: Gb̃épiá wá dae f̃œe gb̃ebonaɔ doe.* 21 ɔ M̃abu ñœ Lutupi mè: A òm̃e, sema mà na a z̃kenaɔwa e aa ge p̃keke aa láaðe. 22 ɔ Naomi ò a né gyaapi: A maa ní gé ní aà ñœ z̃kenaɔ, k̃é wasu íadama bua páleuo yáí. 23 ɔ à ñ B̃azu ñœ z̃kenap̃iwa, ɔ p̃ k̃nwe ní kpe e wá g̃e naa ní maseo k̃ke wa láað. A ku a z̃ada be.

3

Lutu ní B̃azuo kua p̃wengb̃z̃ea

1 Naomi ò a né gyaapi: A maa mà be weelene, gu p̃ níỹ ò níỹ kuu aafia. 2 B̃azu p̃ ní kú ní aà z̃kenaɔ wá dae nolo? ɔme lé p̃wengb̃z̃ea oosia. 3 Zu'ò. Nísid̃õ. N n p̃maao da, ní gé p̃wengb̃z̃ea. Ns̃u to aà n yá d̃õ e à ge p̃ble à imi láað. 4 Tó à w̃le, gu p̃ à w̃leu gwa, ní ge ñ aà dábi lé se ñ w̃le aà gb̃ází. A yá p̃ níỹ ke oñe. 5 ɔ a òè: Yá p̃ ní ò píi, má kee. 6 ɔ à g̃e p̃wengb̃z̃ea à yá p̃ a z̃ada òepi k̃e píi.

7 B̃azu p̃bl̃e à imi, aà p̃ k̃ena. A g̃e w̃le p̃wenze kpe, 5 Lutu l̃b̃leaaz̃i tee, à aà dábi gò aà gb̃aa à w̃le we. 8 W̃edo k̃é B̃azu gb̃ale, à ṽ ní io à l̃le, 5 a è ñœ mé w̃le a gb̃ází. 9 A mè: Dé ní? ɔ Lutu wèwà à mè: Mám̃ema a Lutu n z̃kena. N n dábi lé kumala, asa ma dae f̃œe p̃ a ma bon n ũ. 10 A òè: Dii báaadangu! Gb̃eke p̃ ní k̃e gb̃ez̃ae bee de a káaua. Ní gé èwaas̃õ weleio, taasid̃e ge ɔde. 11 Ns̃u to ṽia n k̃ũo. Yá p̃ ní gb̃ea píi, má kene, asa w̃lede d̃s̃ píi k̃é ñ maan n

* 2:20 Lev 25.25

ù. ¹² Sianae! N daen ma ù, àma n dae fèee pále ku, a daefèeeke demala. ¹³ I la gwáa, zia koo tó a ye n boe, a maae, aà n bo. Ama tó i weio, má sǐ ní Diio má n bo. I la e gu do.

¹⁴ A wùlea aà gbázi we e gufene, 5 à fèle e guwe àò gé kèi, asa Bòazu òè asu to gbèe d5 ké a mɔ pɔwengbèzeaoe. ¹⁵ A òè lo: N n pɔɔgáú pɔo n̄yɔ kúa. Ké a kúa, 5 Bòazu naa kàuè koko le do taawa a diè, 5 à tàò be. ¹⁶ Ké à kà be, aà zāda aà là à mè: Yá kèai? ɔ à yá pɔ gɔepi kèe òè pii. ¹⁷ A mè: A ma gba naa zaa le sooloe beee. A mè a maa mà ta ma zādawa ɔgiio. ¹⁸ ɔ Naomi mè: Zòle tēee e n̄ yápi midēa d5, asa gɔepi a kámabo gbá yápi midēaiaio.

4

Bòazu Lutu sea

¹ Bòazu gè zòle wéle bíibòleu, 5 a è dae fèee gbèbona pɔ a a yá'òpi lé m5. ɔ à mè: Ma gbé, mɔ n̄ zòle. ² ɔ à wéle gbèzɔɔ sisi gbèon kwi à mè aa zòle. ³ ɔ a ò dae fèee pɔ a aà bopie: Naomi pɔ sù n̄ Mòabu bùsuo lé wá v̄li Elimeleki tɔole saalo yia. ⁴ ɔ má è a maa mà a yá'one, ní lú wá gbèzɔɔ pɔ zòlea laò wáa. Tó ní ye n̄ boe, bo. Tó ní ye n̄ bo sɔo, omee mà ma, asa n̄ime ní a boa zé v̄i. Tó n̄ baa gè, mapi. ɔ gɔepi mè: Má bo. ⁵ ɔ Bòazu mè: Tó n̄ tɔlepi lù Naomi ní Mòabu n̄e Lutuwaa, n̄yɔ gbé pɔ gá gyaa e lo, ké aà tó e gɔ a túbiwa. ⁶ ɔ dae fèee gbèbonapi mè: Tó màae, má boo, ké másu mà azia túbi òkpaoyá. N n̄ pɔ bo, asa má f5 boo. ⁷ Isaili bùsuo yāa tó gbé lé tɔle bo ge àle a leùkpaeké, tó àle yá mide, i a kyale gba do bɔ à dɔ gbéwae yápi midēa seela ù Isailiɔne. ⁸ Ké dae gbèbonapi ò Bòazue aà lú, 5 à a kyale bɔ a kpà Bòazuwa. * ⁹ ɔ Bòazu ò gbèzɔɔpiɔne ní gbé k̄niɔ pii: Amé á seeladeɔ ù gbá, ma Elimeleki ní Malonio ní Kilonio pɔɔ lù Naomiwa pii. ¹⁰ ɔ ma Maloni gyaa Lutu, Mòabu n̄e èu n̄o ù lo, ké gbé pɔ gapi tó e àò ku a túbiwa, ké aà tó su ga aà gbéɔ guu ge aà wélee bee guuo. † Amé á yápi seeladeɔ ù gbá.

¹¹ ɔ gbèzɔɔpiɔ ní gbé pɔ kú bɔle guuo pii mè: Wámé wá a seeladeɔ ù. Dii to n̄e pɔ lé gè n̄ uapi gɔ lán Laseli ní Leaowa. ‡ An pla n̄pii aame aa Isailiɔ kàle. Aà to n̄ gbáa àò káfi Eflata bùsuo, ní tɔbɔ Beteleù. ¹² Dii to bui pɔ á kpama ní n̄e piɔo aa a gɔ lán Pelezi pɔ Tamaa í ní Yudaos̄ buiɔwa.

Davidi buibòkli

¹³ ɔ Bòazu Lutu sè a n̄o ù. A wùleaànɔ, 5 Dii aà gbá n̄o, 5 à ne'í gɔe ù. ¹⁴ ɔ n̄eɔ ò Naomi: Wa Dii sáaukè, i n̄ to bonasai gbáo. Népi tɔbɔ Isaili guu. ¹⁵ A n̄ n̄se níniɔ, i n̄ gwa n̄ zikú guu, asa n̄ né gyaa pɔ yenzi mé a maane de negɔe gbèon soplaɔla mé ne'í. ¹⁶ ɔ Naomi népi sè a kpà a kùe, à gɔ aà gwana ù. ¹⁷ ɔ n̄e pɔ kú weɔ mè: Wá negɔe í Naomi. ɔ aa tɔkpàè ɔbedi. ɔm̄e Yese mae, Davidi dezi ù.

¹⁸ Pelezi buiɔ t̄on ke:

Pelezi mé Ez̄nɔ í,

¹⁹ Ez̄nɔ Laú í, Laú Aminadabu í,

²⁰ Aminadabu Naas̄ í, Naas̄ Salamɔ í,

²¹ Salamɔ Bòazu í, Bòazu ɔbedi í,

²² ɔbedi Yese í, Yese Davidi í.*

SAMUELI LA SEIA

Yá pò kú láe bee guuo

Anabi Samueli pò wà àà tó kpà láe beee ní a lá pò téio mé d̄aana gb̄ezāna ũ. D̄aanapio mé gb̄é̄o misina pò Lua ní díle Isailiōne, tó yá ní lé̄o ũ. Aa z̄ikè lēe plaplae: Aa de b̄usu gb̄aadēo ũ, mé aa ea de lousisikpe gb̄e z̄óo ũ lo e wàò gé kía kpái Isailiōne. (1-7). Isailio ye d̄aana bee taaci lo, aa ye wàò kía víe sa. Samueli d̄s ké Lua mé Isailio kía ũ, ama Isailio gá nàwà, ̄s à kía kpané, àà tón Saulu (8-10). I ḡéḡēo, Saulu p̄akpà Luazi, ̄s Lua gí àà kíakei. (11-15). Bee gb̄ea Lua ̄waasona Davidi sè àà z̄íle Saulupi gb̄eu. Davidi nà z̄ík̄ea kí Sauluewa, ̄s à d̄ó̄kè ní kíakeyāo, e à gè bàalè Saulupie, asa Saulu ye à àà dēe. (16-30) lé Lua Saulu gb̄aalaoa ní Luapi gb̄aak̄afia Davidieo yá b̄ó̄olekew̄e. Lápi láakli Saulu ní a né̄o ḡaga s̄is̄ip̄leu ḡoo pò aale z̄ika ní Filit̄ēe (31).

Lápi lé dadaw̄ēe ké Lua mé a gb̄é̄o kía ũ ado. Lua mé iko v̄imá, mé í yáḡḡoné. Sema Lua gb̄é̄pio ní ní kiao lí misiilēe, aalio z̄ik̄e aa yáwa.

Elikana ní a gb̄é̄o

¹ Ḡó̄e ku Lama, Eflaiū b̄usu gus̄s̄ideu. Zufi buie, àà tón Elikana, Yeloaū née. Eflaiū bui pò wí me Zufipi mé Tou í, ̄s Tou Elihu í, ̄s Elihu Yeloaūpi í. ² Elikana n̄o ví mèn plāe, a s̄eía tón Ana, a plaade Penina. Penina mé neade ũ, Ana s̄s̄ flie. ³ W̄e ní w̄ēo ḡēpi í b̄o a w̄é̄leu à gé Silo Dii Zlḡs̄de s̄is̄ii, ̄s í sa'owà. Eli neḡs̄e mèn plāo ̄fini ní Fineasio ku we Dii gb̄aḡbanao ũ. ⁴ Ḡoo pò Elikana sa'ò, í a n̄o kpa a na Peninawa ní a neḡs̄e ní a nen̄ēo pii, ⁵ ̄s í a lēe pla kpa Anawa, asa a yeaazie, baa ké Dii àà kè fii ũ. ⁶ Àà ḡs̄api s̄s̄ lo àà ke p̄ó̄p̄oo àà fiike yáí, ké àà n̄s̄e e fele. ⁷ Maa lo kēe w̄e ní w̄ēo. Tó Ana gè Dii kp̄eu, àà ḡs̄api í àà ke p̄ó̄p̄oo, ̄s í ̄ōlo à fua p̄oble. ⁸ ̄ōo àà z̄á í àà lá: B̄ó̄me n le, níle ̄ōlo, ni p̄obleo ni? Akea n n̄s̄e ̄ōokp̄ai? Má den̄e neḡs̄e mèn kwiao lé?

⁹ Ziewa ké aa ku Silo, aa p̄oblè aa làa, sa'ona Eli z̄ílea kílau Dii kp̄e kpēle, ̄s Ana f̄ele ¹⁰ ní n̄s̄eyaa z̄óo, à wabikè Diiwa ní ̄ōlo maamaa. ¹¹ ̄ōo à lekè Diiwa à mè: Dii Zlḡs̄de, to mapi n z̄obl̄ena yá d̄nḡu! Ma w̄enagwa! Tó ma yá i s̄anguo, mé n ma gba neḡs̄e, má àà kpama n pò ̄ue e aà w̄ení léu, ḡe a t̄aa'ò àà miwa bauo. ¹² Ké àà wabikea Diiwapi lé láao, ̄s Eli lé aà gwa soee. ¹³ Ana lé yápi o a s̄oue, àà lé mé lé ke úi'ui, í yá'ò à b̄o a léwa gb̄ēe mào. Eli lé e v̄ēe lé aà dēe, ¹⁴ ̄s a òè: Nȳōo w̄ēede ke e b̄ōe ni? Mik̄e v̄ēewa. ¹⁵ ̄ōo Ana wèwà à mè: I ke maa no Baa! N̄ōe p̄osiaden ma ũ, mi v̄ēe ge í gb̄aae mio. Mále a yá'omāo siu Diīe. ¹⁶ Nsu mapi n z̄obl̄ena díle n̄ōe p̄a ũo. Ma n̄s̄e ̄ōokp̄aa ní ma kua bíli guuo mé tò mále wabikè la e tia. ¹⁷ ̄ōo Eli òè: Ta nie musu. Isailio Lua n gba pò p̄o n a wabik̄ewa. ¹⁸ ̄ōo Ana mè: To mapi n z̄obl̄ena yá kángu. ̄ōo à tà à p̄oblè, àà oosisi làa.

Samueli ia

¹⁹ Ké gu d̄s, aa f̄ele k̄aaukaa aa gè kùle Diīe. ̄ōo aa èa tà ní be w̄é̄leu Lama. Ké Elikana wùle ní a na Anapio, àà yá d̄s Diigu. ²⁰ W̄e bee ̄s à n̄ōs̄i à ne'í ḡs̄e ũ, ̄s à t̄okp̄àe Samueli,† asa à mè: Ma àà wabikè Diiwae.

²¹ ̄ōo Elikana f̄ele ní a bed̄ēo pii, aa èa gè sa pò wí o w̄e ní w̄ēo oi Diiwa, aai lé pò wa kèwà flabo. ²² Ama Ana í ḡeo. A ò a z̄áe: Tó népi kè, ̄s má gé aà ̄ōlo Diīe, í ḡs̄

* 1:11 Nao 6.5 † 1:20 Bee mè Dii mà.

àò ku we ɔɔpii. ²³ ɔ àà zá òè: Lá à kènɛ maa kɛ. Káma bo e àà kɛ́. Dii to yápi kɛɛ. ɔ nɔɛpi a nɛ gwà e à gè kɛ́.

²⁴ Ké à kɛ́, ɔ à àà sè gèò Lua kpéu Silo ní zugaae wè àaɔo ní pɛetio koko do ní vɛɛo tùu do. Népi kè gɔgbàana ù. ²⁵ Aa gáaepi kòlòkpa, ɔ aa gè ní nɛpio Eli kíí. ²⁶ ɔ Ana òè: Baa, gáafaakɛmɛ! N n kuao, máme má nɔɛ pɔ zɛ lé wabikɛ Diiwa ní wáa la ù. ²⁷ Nɛɛ bee wabi má kè Diiwa, ɔ à ma gba pɔ pɔ má gbɛawapi. ²⁸ A yáí ma mɔ àà kpáí Diiwa, ààò ku àà pɔ ù e a wɛní léu. ɔ aa kùlɛ Diiɛ we.

2

Ana Dii sáaukpaa (Luk 1.46-55)

¹ ɔ Ana Dii sísi à mè:
Ma nɔɛ lé yáalɔ Diiwa,

ma mi daa ía Dii yáí.
Máɛ pɔnakɛ ma íbɛɔwa,
ma pɔ kèna ké à ma suabà.

² Gbɛɛ kua adoa lán Diiwao,
gbɛɛ ku laaàwao,
gbɛsɛ ku lán wá Luawao.

³ Asu yábɔlɛ ní yòɔoo,
ásu to walayá bɔ á léuo,
asa Dii Lua mé yápiidɔna ù,
ɔmɛ í wá yákeao yɔ.

⁴ Nɛgɔnaɔ sá è'ɛ,
funaɔ gbáa do ní pi.

⁵ Gbɛ́ pɔ ká yáaɔ lé gbɛwi blɛ yáí,
nɔa lé gbɛ́ pɔ àlɛ ní de yáaɔ de bo.
Flíɔ nɛ'í soplapla,
mé nɛgɔɛdasi'ínaɔ lé íbaba.

⁶ Dii mé í to gbɛ́ ga,
mé í to gbɛ́ àò ku.

ɔmɛ í to gbɛ́ gɛ́ tíu,
mé í gɛ́ vu.

⁷ Dii mé í mɔ ní taasio ní namao,
í ɔtɔlɛ gbɛɛɔwa, í gbɛɛɔ káfl.

⁸ Í wɛnadaɔ bɔ luutɛu,
í taasidaɔ bɔ tùu'ɛu.
Í ní zɔlɛ gudoù ní kíabuɔ,
í to aa kpalable ní gawio.

Asa tɔlɛ zɔmpɛɛá Dii pɔɛ,
ɔ à dúnia kálɛwà.

⁹ Í a yámanaɔ dedɛkli dɔánɛ,
í váikɛnaɔ dɛɔnzɔ gusiau.
Gbɛɛ a fɔ dɛɛɛ ní azla gbáaoo,

¹⁰ Dii a a íbɛɔ ùbɔ.
A pala a íbɛɔwa za musu,
a yákpalɛkɛrínɔ dúnia lé léu.
A gbáa pisi kía pɔ á kpàɛ,

a gbé pò á sèpi mi daè ía.

¹¹ Ǿ Elikana tà a bɛ wéleu Lama, ǿ nɛgɔɛpi gɔ̀, àlɛ zlkɛ Diie ní sa'oná Elió.

Eli nɛgɔɛ

¹² Eli nɛgɔɛ dá né pãone, aa Dii dɔo. ¹³ Yá pò sa'onapio ì kenén ke: Tó gbé sa'ò, gɔɔ pò àlɛ nòò fùuke, sa'oná íwae í mò ní saa gɛn àaɔo kũa. ¹⁴ Ǿ ì si ta ge oo ge mò oo guu, ǿ sa'oná ì pò pò saapi b̀ò sɛ a pò ù pii. Màa aal ke Isaili pò m̀ò Siloone pii. ¹⁵ Baa e wàò gé nòò kpasai a nìsi láa, sa'oná íwae í m̀ò o gbé pò sa'òpie: Nòò kpa sa'onawa aà kpasá, asa a we nòò fùukea simao, sema a bùsu. ¹⁶ Tó gbépi òè: Má nòò kpasá gíá a nìsi láaɛ, pò pò ní yei ní sé sa, ǿ íwapi ì mɛ: Aawo! Kpaa gɔ̀! Tó n gí, má sí ní gbáaɛ. ¹⁷ Ewaasopio duuna z̀ò Diie maamaaɛ, asa aalɛ saka aà sa'onɔue.

¹⁸ Nɛgɔɛna Samueli s̀ò Ìò zlkɛ Diie ní sa'o'ulao daa. ¹⁹ Aà da ì gomusu néna z̀è. Lá àlɛ m̀ò sa'oi ní a záo wɛ ní wɛo, ǿ ì m̀òè. ²⁰ Eli ì samaa'o Elikanaɛ ní a napio ì mɛ: Dii n gba né Ìò ní n nɔpio, né pò à aà wabikè a kpà Diiwapi gɛɛ ù. Ǿ aal tá ní bɛ. ²¹ Ǿ Dii èfãaikè Anaɛ, à èa nɛ ì m̀èn s̀òo, gɛɛ àaɔ, nɔɛ pla. Nɛgɔɛna Samueli s̀ò àlɛ z̀òkũ Dii ɔ̀.

²² Eli zikũ maamaa, à yá pò a néó lé ke Isailionɛ mà pii ní lá aal wúle ní nɔɛ pò aalò zlkɛ kpaaúkpe kpɛlɛɔ. ²³ Ǿ à ní lá à m̀è: Bóme tò àlɛ yáke màai? Má mà gbépii lé á yãváipi o. ²⁴ Asu ke màao ma néó! Bao pò má mà, àlɛ fãaa Dii gbéɔ guupi maa. ²⁵ Tó gbé duunakè a gbédeɛ, Lua a aà misí, àma tò gbé duunakè Diie, déme a aà misii? Ǿ aa gí ní mae yãmai, asa Dii z̀è ní ní dɛɛa yáɛ. ²⁶ Nɛgɔɛ Samueli s̀ò àlɛ z̀òkũ, àlɛ káfi. Ìò na ní Diio n gbépii. *

Asi b̀èe oa Eli néó yá musu

²⁷ Ǿ Lua gbɛɛ m̀ò ò Eliɛ: Dii m̀è, gɔɔ pò ní dezi Aalona bɛɛɔ lé z̀òble Falaɔɛ Egipi, a b̀ò m̀ómá wásawasa, ²⁸ Isaili buiò guu pii ǿ a n dezi Aalonapi s̀è a gbágbana ù. Ǿ à a gbagba à tulaetikàɛ téa ní sa'o'ulao daa. A m̀è a sa pò Isailio ì a pò nìsi káteu à tékũ kpà aà buiòwa pii.† ²⁹ A m̀è bóme tò ì a sa'onɔ z̀ò ní gbáo ní gba pò á díle wàli m̀òɛ a kpéuoi? Á m̀è bóyáí ní n néó díle dɛala, ǿ àlɛ mɛkpa ní a gbé Isailio sa'onɔ maaoi? ³⁰ Bee yáí Dii Isailio Lua m̀è, á díle yãa n buiò ní n dezi buiò mé aalio a gbagba gɔɔpii, àma tia i we beei bo. A m̀è gbé pò a kpelá ǿ á aà kpela, mé gbé pò sakàagu a ke pò ùo. ³¹ Ma! A m̀è gɔɛ a m̀ò, á ke n bɛ gɔgbáaone sàabu ní n de bɛɛɔ. Mae zie aɔ ku n ua bo. ³² Nyò taasi e n bɛ. Baa tò a èfãai písi Isailionɛ pii, maezie aɔ ku n uao e gɔɔpii. ³³ N uadɛɔ ɛɛ gaga piiɛ. N gbé pò ì aà b̀ò a gbagbazluo, a to n wé wo ní ɔ̀bo, n pò i siakũ. ³⁴ N né gbéɔn pla Ǿfini ní Fineasio aa gaga gɔɔ dou z̀í an pla mípiiɛ. Bee aɔ dɛne seela ù ké yá pò má ò a ke piiɛ. ³⁵ Dii m̀è á gbé sé sa'on náaide ù, i a pɔɛá ke lá á yeiwa. A aà buiò zɛɔ gíúgiú, aɔ zlkɛ gbé pò á kpá kía ùɛ gɔɔpii. ³⁶ N buiò pò gɔ̀ m̀ò kulekèɛ ǿ a ge pɛɛ yáí, aai mɛ: Sa'onzle dawɛɛ wà ke, wí e wàò blɛ ỳɔna ble.

3

Dii lezua Samuélizi

¹ Nɛgɔɛ Samueli lé zlkɛ Diie ní Elió. Gɔɔ bee Dii yá lí dɛɛ gbéwa m̀ò m̀ò, mé wépfungu'ea i ligua. ² Gɔɔɛwa Eli wúlea a kpɛa. Aà wé bùsa, àlɛ gu'e maamaa bo. ³ Samueli wúlea Dii kpéu, gu pò Lua kpagolo kúu. Lua kpé filia i gao. ⁴ Ǿ Dii lezù Samuélizi. A wèwà à m̀è: Má ké! ⁵ Ǿ à baalɛ gè Eli kíi à m̀è: N lezùmazi

* 2:26 Luk 2.52 † 2:28 Nao 18.1-10

nolo? Ma mo. O a oè: Mi lezunzio. Ge n wùle. O à èa gè wùle. ⁶ Dii èa lezuaazi lo, o à èa gè Eli kfi à mè: N lezumazi nolo? Ma mo. O a mè: Ma né, mi lezunzio. Ge n wùle. ⁷ Samueli Dii dō glao, Dii yá i dedewa yāao. ⁸ Dii èa lezuaazi a gēn āaōde, o à fēle gè Eli kfi lo à mè: N lezumazi nolo? Ma mo. O Eli dō sa ké Dii mé lé lezu èwaasonapizi. ⁹ O a oè: Ge n wùle. Tó à lezunzi sa, ní me: Yá'o Dii, n zòblena swá do. O Samueli gè wùle a wùlekfi.

¹⁰ Dii mò zè we, à lezuaazi lá a kè yāawa à mè: Samueli! Samueli! O Samueli mè: Yá'o Dii, mapi n zòblena ma swá do. ¹¹ O Dii oè: Ma! Má yāke Isailio guu, gbé pò a baomà a kēke swāwēe. ¹² Goo bee má asi pò má o Eli bedeo yá musu ke pii za a daaleawa e a mideawa. ¹³ Má oè má tó yá lío wi aà bedeo musue e goopii vái pò a a yá dō yáí, kè aà néo rízia kpebò, mé i n zùukeo yáí. ¹⁴ Bee yáí ma legbè Eli bedeo yá musu ma mè: Sa'oa ge gbadaa a Eli bedeo taae kémá bāu.

¹⁵ Samueli wùle e gu dō, o à Dii kpé gbaò wèwē. A wépingu pò à è oa Elie vla vl. ¹⁶ O Eli aà sísi à mè: Samueli ma né! A wèwà à mè: Má ké! ¹⁷ O à aà là à mè: A òne kpelewa ni? Nsu yápi ulemēeo. Tó ní yá pò a òne kee ulemēe, Lua yápāsikene bèebēe! ¹⁸ O Samueli yápi síuè pii, i a kee uleèo. O Eli mè: Diin aà ũ. Lá à kèè maa, aà ke.

¹⁹ Samueli lé zōōkū mé Dii kuaànò, i to yá pò a o lèle pāo. ²⁰ O Isaili pò kú za Dā e Besebaò dō pii sa ké Samueliá Dii ānabiē síana. ²¹ Dii lo bo à mo Samueliwa Silo, gu pò à azía òbuè káau. I yá'òè, o Isailio lé aà yāma pii.

4

Filitō Dii kpagolo sia

¹ Isailio bòle gè Filitōwa zlu. Aa bōokpà Ebenezee, Filitō sō Afeki. ² Filitō z'òpòo aa gèò Isailiowa. Ké z' gbāakù, o Filitō Isailio blé, aa n dede zllau we gbēon òaa bao (4.000) taawa. ³ Ké Isailio sù n bōou, an gbēzōō mè: Bóyáí Dii tò Filitō wá blé gbái? Wá ge Dii bāakuawano kpagolo sé Silo wá suò ào kúwano, kè aali wá bo wá ibeēo z'í. ⁴ O aa gbēo z'í Silo aa gè Dii bāakuarino kpagolo sé suò. Ome Dii Zlgōde kiblekli ũ malaika gāstadeo zānguo.* Eli né gbēon plaò Ofini ní Fineasio kú n kpagolopio we. ⁵ Ké wá kàò Isailio bōou, aa kāa wiiwa mpíi e tōole dēe. ⁶ Ké Filitō wiipi mà, aa mè: Bó wii gbāa mé do Ebeluo bōou? Ké aa dō Dii kpagolo mé pila n bōou, ⁷ vla n kú aa mè: Diie pila n bōoue. Yá g'wáe sa! Yá bee taa i ke yāao. ⁸ Yá g'wáe! Déme a wá bo dii gbāapi z'li? Diipi mé yāmò Egipione guwawaiu. ⁹ Wá Filitō wá sōdile wá gōekeke. Tó wi ke máao, wá zòble Ebeluone lá aale blewēewae. Wá gōekeke, wí zikarino.

¹⁰ O Filitō fēle Isailiowa n zlo aa n fú, o an baade bāalè tà a be, an dedea kè zài. Filitō n kēedeo dēde gbēon baasōō leē baakwi (30.000). ¹¹ Aa Lua kpagolo sí mé Eli né gbēon plaò Ofini ní Fineasio gāga.

¹² Bēyāme bui gbēe bō zllau, à bāalè gè Silo z'ibeēz'í. A a pōkasaò ga kēkē, à būsukà a miu. ¹³ Ké à kà, à Eli lè zōlea kllau zé sae, àle gudā, asa aà sō daa doúo Lua kpagolo yáí. Ké gbēpi gè wéleu, à baokpà wéledeone, o aale zòlo mpíi. ¹⁴ Ké Eli wiipi mà à mè: Búbua bee bō máe? O gbēpi kè kpakpa à ge oè. ¹⁵ Eli zi kà wè baso plasai, aà wé gò súii, àle gu'e bo. ¹⁶ O gbēpi oè: Tia ma bo zllau, ma bo za we n bao gbāe. O Eli aà là à mè: Bóme kè wei ma gbé? ¹⁷ Baokpanapi wèwà à mè: Isailio bāalè Filitōne, o Filitō n dede dasidasi. N né gbēon plaò Ofini ní

* 4:4 Baa 25.22

Fineasio gàga lo. Filitēpio Lua kpagolo símá lo. ¹⁸ Ké à Lua kpagolo yá'ò, Eli b̀ò a kilau à lèlè kpaanla wéle bíibòle sae, 5 aà waa gb̀òo à gà, asa à zikù mé gbé káaε. A d̀òaa Isailiõne e wè blaε.

¹⁹ Eli né Fineasi na nõsia, à kà ne'ia. Ké à Lua kpagolo sia bao mà ní a záde gaao ní a zá gaao, 5 à kùlè à ne'í, asa nõwáwá m̀wàc. ²⁰ Ké àlè kásánke, gbé p̀ó aa aà kúkúaa òè: Nsu to vía n kùo, n ne'í g̀õε ú. Ama i wemáo, i ní yádao. ²¹ Ǿ à t̀kpa ǹépie Ikabodu† à m̀è: Isailiõ gawi kò'è, asa wà Lua kpagolo símáε, mé aà záde ní aà záo gàga lo. ²² A m̀è: Isailiõ gawi kò'è, asa wà Lua kpagolo símáε.

5

Lua kpagolo kua Filitēõ kfi

¹ Ké Filitēõ Lua kpagolo sí, aa b̀òò Èbenezeε aa taò Asedoda. ² Ǿ aa g̀èò ní dii Dagõ kpéu, aa dilè aà sae. ³ Ké gu d̀ò, Asedodadeõ fèlè káaukaau, 5 aa è Dagõ lèlè zílè a gbεεu Dii kpagolo ae. Ǿ aa Dagõ se p̀èlè a gbεu. ⁴ Ké gu d̀ò lo, aa fèlè káaukaau, 5 aa è Dagõ lèlè zílè a gbεεu lo Dii kpagolo ae. Aà mí ní aà Ǿ wòε kálea kpεεlè bèewa. Aà gbõu g̀õ dilè ado. ⁵ Bee yáí Dagõ gbàgbanaõ ní gbé p̀ó lé g̀ε aà kpéu Asedodaõ lí k̀εsepèlè aà kpé kpεεlè bèewao e ní a gbáo.

⁶ Dii Ǿt̀õ Asedodadeõwa, à ní ásookè à gbena kàngu, Asedodadeõ ní a z̀εwiadeõ pii. ⁷ Ké Asedodadeõ è màa, aa m̀è: Isailiõ dii kpagolo a e àò kúwanõ la lo, asa àlè Ǿt̀wá ní wá dii Dagõo p̀áspáslè. ⁸ Ǿ aa gbéõ z̀í aa ní kíaõ káaa pii, 5 aa ní lá à m̀è: Kpelewa wá ke ní Isailiõ dii kpagolooi? Ǿ aa m̀è: Wà g̀εò Gata. Ǿ aa g̀èò.

⁹ Ké aa kàò we, Dii Ǿt̀õ wélewedeõwa lo, 5 wélepi lòo. Dii gagyákàngu, gbena lírla pii ǹéfnen gbèzõ. ¹⁰ Ǿ aa g̀è ní Lua kpagolopio Ekeloni. Ké aale g̀εò, wélepideõ wiilè aa m̀è: Wà g̀ewázi ní Isailiõ dii kpagoloo, ké aa wá dede wá buiwaε. ¹¹ Ǿ aa gbéõ z̀í aa ní kíaõ káaa pii, aa ònè: A Isailiõ dii kpagolo se à taò a gbεu, ké asu wá dede wá buiwao yáí. Asa gaga tò wélepi lòoc, Lua Ǿt̀má we maamaaε. ¹² Gbena kà gbé p̀ó aai gaõgu, 5 wélepideõ wii ná luawa.

6

Ea taa ní kpagoloo Isaili búsuu

¹ Dii kpagolo kú Filitēõ búsuu e m̀o soplá, ² 5 aa sa'onao ní màsokenao káaa, aa ní lá aa m̀è: Kpelewa wá ke ní Dii kpagolooi? A owèε lá wá ke wá taò a gbεu. ³ Ǿ aa wemá aa m̀è: Tó àlè tá ní Isailiõ dii kpagoloo, ásu taò giio. A aà gba p̀ó á t̀aaε yáí, i gbágbá, i yá p̀ó tò i Ǿ gowáo d̀õ. ⁴ Ǿ aa ní lá aa m̀è: Bó wá aà gba wá taò wá t̀aaε yáii? Aa wemá aa m̀è: A vua pi lán gbenawa m̀en s̄oó ní énao lo m̀en s̄oó á kíaõ dasileu, asa gyá doupi á lé ní á kíaõ piie. ⁵ A á gbenao taa pí ní éna p̀ó lé á búsu Ǿkpaõ, i Isailiõ dii kpelaò. A gí Ǿ goiwá ní wá diiõ ní wá búsuoa? ⁶ Bóyáí á ye swágbaake lá Egipio ní Falaõõo k̀ewai? Lá à ní wetà e aa Isailiõ gbàε aa ta, i d̀águo lé? ⁷ Tiasa à g̀ε zugo dafu ke, i mó ní zù neade m̀en pla p̀ó wi zuudané yáaõ. A gópi d̀nè, i ní né p̀ó ténziõ kémá, à táriõ ní kaau. ⁸ A Dii kpagolo sé da gópi guu, i vua p̀ó p̀ó álè kpásá á t̀aaε yáio ka balõu, i dilè kpagolopi sae, i zuo ka zéu aa g̀εò, ⁹ iõ gwa. Tó kpagolo a búsu zé sè, àlè gé Besemesi oi, 5me vái zõõpi z̀íwá. Tó i sélè we s̄õo, wíò d̀õ ké 5me Ǿt̀wáo, mi'íie.

† 4:21 Bee m̀è gawi kò'è.

10 Ǿ aa kè màa, aa godò zù ñeade mèn plaone, aa ní nésò kà kaau, 11 5 aa Dii kpagolo dà gópiu ní balò pò vua énao ní gbena taaò ku a guuo. 12 Ǿ zupio zesè tululu, aa Besemesi zé sè, aale gé, aale ɔ̀ɔ̀, aai lile ɔ̀plaaí ge zeeio. Filitē kíaa té ní kpe e Besemesi zɔ̀leu. 13 Besemesideo lé pówena keke guzuleu. Ké aa wesè musu, aa kpagolopi è, 5 an pò kèna a eawa. 14-15 Ké gópi kà Besemesi gbé Yozuee bugbea, 5 à zè gbè gbène sae we. Ǿ Levii buio Dii kpagolopi bò ní balò pò vua pòò ku a guuo, aa kàle gbè gbènepiwa. Ǿ Besemesideo gópi lí zòezòe yàa ù, aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa ní zupio. Góobeezì aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa ní sa páleo. 16 Filitē kíaa gbèon ɔ̀oo yápi è, 5 aa èa tà Ekeloni zibeezì. 17 Vua gbena pò Filitēo kpàsá Diiè ní táae yáion ke: Asedoda pò do, Gaza pò do, Asekeloni pò do, Gata pò do, Ekeloni pò do. 18 Vua énao ku lo Filitē mee wiapiio dasileu, an kíaa gbèon ɔ̀oo pò ù. An mee wiapiio baade ní a zòewiaoo. Gbè gbène pò wà Dii kpagolo dílewà Besemesi gbé Yozuee bugbeapi mé a seela ù e ní a gbáo. 19 Ǿ Dii Besemesideeo dède, ké aa a kpagolo guu gwá yáí. A ní dede gbèon báaɔkwie, 5 wà búbuapè, ké Dii kaale zòo kpànzí yáí. 20 Ǿ Besemesidepio mè: Déme a fɔ ze Dii Lua Kuaadoodepi aei? Wá kpagolopi kpàsá deo kíi sa ní? 21 Ǿ aa gbéoo zì Kiliyaaliúdeowa aa mè: Filitēo sù ní Dii kpagoloo. A mo ge se à suò á kíi.

7

1 Ǿ Kiliyaaliúdeo mò Dii kpagolopi sè aa tàò Abinadabu be sísí musu. Ǿ aa àa né Elezaa díle a dšana ù.

Samueli dɔ́aaa Isailione

2 Kpagolopi ku Kiliyaaliú à gègè, à kè we wè baoo.*

Isailio lé wiile Diiwa nípii, aale aa kíi weele. 3 Ǿ Samueli ò Isailione pii à mè: Tó a ze ní Diio ní nòsemendoo, à dii zìlo ní Asetaatio bòle á guu, í ázía kpa Diiwa, ío zòbleè ado, í á bò Filitēo ɔ̀zì. 4 Ǿ Isailio Baalio ní Asetaatio bòle ní guu, aale zòble Diiè ado.

5 Ǿ Samueli mè: A Isailio pii, à káaa Mizipa, mí awakpaé Diiè. 6 Ké aa káaa we, 5 aa itò aa kòle Dii ae. Góobeezì aa leyè aa mè: Wa duunakè Diiè. Ǿ Samueli yágògò Isailione Mizipa we.

7 Ké Filitēo mà Isailio káaa Mizipa, 5 an kíaa gè léleimá. Ké Isailio mà, vía ní kú, 8 5 aa ò Samueli: Nsu ñyò níleo! Wii le Dii wá Luawa aa wá sí Filitēowa. 9 Ǿ Samueli sáne yòmina sè, à sa pò wí a pò káteu búu à tékú oò Diiwa, 5 à wiilèwà Isailione. Ǿ Dii síaàno. 10 Ké Samueli lé sapi o, Filitēo lé mó Isailiowa ní zío. Zibeezì Dii tò loupúnaa gbáa kè Filitēowa. Gili gèngú, 5 Isailio ní ásookè. 11 Ké Isailio bòle Mizipa, aa pè Filitēowa aa ní dede, aa ní kpá e Betekaa. 12 Ǿ Samueli gbepèle Mizipa ní Senio zànguo, à tɔkpàè Ebenezee,† asa à mè: Dii mé dòwále e wa kaò la.

13 Beewa aa Filitēo fù, 5 aai fɔ èa mò má zúu ní búsuu lo. Dii onáale Filitēowa e Samueli wèni léu. 14 Wéle pò Filitēo sí Isailiowa yáao èa gò ní pò ù za Ekeloni e à gè pèò Gatawa. Isailio wélepíu ní ní tɔleo sí Filitēowa pii. Isailio ní Amoleo sɔ aa kú ní kšoo yákelesai.

* 7:2 2Sam 6.2-4 † 7:12 Bee mè dnle gbe.

¹⁵ Samueliá Isailiõ dɔaanae e a wēni léu. ¹⁶ Wē ní wēo ɔ gé Beteli ní Giligalio ní Mizipao, ì yágõgõ Isailiõne wélepõ guu. ¹⁷ Ɔ í ea ta Lama, asa aà ben we. Ì yágõgõ Isailiõne we ɔe. We ʒ à Dii gbagbaki bòu.

8

Isailiõ kĩa gbɛaa

¹ Ké Samueli zikù, à a néo dile Isailiõne dɔaanao ù. ² Aà negõe séia tón Yoeli, a plaade Abia. Aame aai yágõgõné Beseba. ³ Ama aà népio i te aà tufaio. Ɔa yá bakáné ní níu, aai gbagusaesi, aali yágõgõ a zéwao. ⁴ Ɔ Isaili gbɛzɔɔ kɔ kàaa aa gɛ Samueli lè Lama ⁵ aa mè: Gwa, n zikù, mé ní néo te n tufaio. Kĩa dilewɛe sa aà de wá dɔaana ù, lá bui pii a pó víwa. ⁶ Ké aa mè aà kĩa kpáné aà de ní dɔaana ù, yápi i ka Samueliguo, ʒ à wabikè Diiwa. ⁷ Ɔ Dii ò Samueli: Gbɛpio yáma, asa níme aa gínzio. Máme aa gímazi, ké másu kiblemáyo yáí. ⁸ Lá aale ke za gɔɔ pó ma ní bóle Egipi e gbá, aa pákpámazi, aa zòblè dii páleone pii, màa aale kene ɔ. ⁹ N ní yáma sa, ní lezamá maamaa. Oné lá gbé pó a kiblemá ikoyá aɔ de.

¹⁰ Ɔ Samueli Dii yápi sèle sũu gbé pó aale kĩa gbɛawaone kélekele ¹¹ à mè: Lá gbé pó a kiblewá ikoyá aɔ den ke: A á negõe si à ní dile a zikasõgodeo ní a sãde ɔe. Aaɔ be aà sõgo ae ní bao. ¹² A ní dile gbɛon òaasɔɔ ge gbɛon blakwikwiõ gbɛzɔɔ ù. Aaɔ aà sa paè, aaɔ aà pó kekeè, aaɔ aà zikabɔɔpiè ní aà sõgo pɔɔ. ¹³ A á nenɔe si à ní dile nísiginakenaõ ní blekenaõ ní pɛkenaõ ɔe. ¹⁴ A á buaõ ní á wɛɛbuõ ní á kù kpé maao síwá à kpa a íwaɔwa. ¹⁵ A á pówena ní á wɛɛbuõ kwide síwá à kpa a ziaaõ ní a íwaɔwa. ¹⁶ A á zõgõeõ ní nɔe sí ní á zù maao ní á zàa'inao aaɔ zikɛe. ¹⁷ A á pɔtuoo kwide síwá, ápio í gõ aà zɔɔ ù. ¹⁸ Gɔɔ bee sa á wiile Diiwa gbé pó á sè á kĩa ùpi yáí, asi sã a wewá gɔɔ bee ɔo.

¹⁹ Ɔ aa gĩ Samueli yámai aa mè: Aawo! Wá ye wàò kĩa víe, ²⁰ wíò de lán bui kɔniõwa sã. Wá kĩa líò yágõgõwɛe, ili dɔaawɛe zĩ guu. ²¹ Ké Samueli ní yámà pii, a kà Diie a swáwa. ²² Ɔ Dii òè: N ní yáma, kĩa dilené. Ɔ Samueli ò Isailipione: A baade tá a wéleu.

9

Samueli k's'ea ní Sauluo

¹ Bɛyámɛe buie ku, aà tón Kisi. Negõnae mé à tɔbò. Bɛyámɛe bui mé Afia Ì, ʒ Afia Bekola Ì, ʒ Bekola Zeloo Ì, ʒ Zeloo Abieli Ì. Abieli mé Kisipi Ì. ² A negõe ví, aà tón Saulu. Ewaaso kefena. Aa sáa kú Isailiõ guuo. An gbɛe gbáa i ví aà gáuo.

³ Ké Kisipi zàa'inao vùaa, ʒ a ò a népie: Fele zikenaõ do se à gé zàa'inao wɛelei. ⁴ Ɔ aa pà Eflaiù bùsu gusĩsĩdea ní Salisa bùsuo, áma aa ku weo, ʒ aa pà Bɛyámɛe bùsua, aai ní eo. Ɔ aa pà Saalima bùsua, aai zàa'inao eo. ⁵ Ké aa kà Zufi bùsua, Saulu ò zikena pó aa sánupie: Mɔ wá ea. Tó wí tao, ma mae a bílike wá yá musue, a zàa'inao yáda ɔo. ⁶ Ɔ zikɛnapi òè: Ma! Lua gbé kú wéle bee guu. A beee ví, yá pó à mè a ke, ì kee. Wá gé we. A gí zé pó wá se wá wá zàa'inao e oiwɛea? ⁷ Ɔ Saulu a zásiwá: Tó wále gé, bó wá geòè? Ble i gõ wá bɔɔu ɔo. Wá pɔe ví wá Lua gbépi gbao. Ge bó wá víi? ⁸ Ɔ zikɛnapi èa ò Saulue: Gwa! Má ɔ yooñae kúa la. Má aà gba, i wá da zé pó wá séwa. ⁹⁻¹¹ Ɔ Saulu ò a zikena: N yámaa ò. Wá gé. Ɔ aale gé wéle pó Lua gbépi kuu.

Ké aale wélepi sísl kú, aa kpàaú ní wéndia, aale gé ítɔi. ɔ aa ní lá aa m̀è: Gu'ena ku bea? (Isaili búsuu yāa, tó gbé lé gé yāgbəai Luawa í m̀e: M̀o wà gé gu'ena ḱi. Asa gbé p̀ó wí o gbá ànabi 5 wí o yāa gu'ena.) ¹² Aa wèma aa m̀è: Ao, a ku aɛ we. A ke kpakpa. Gbá à sù, asa wa ye sa'o gulesɩe. ¹³ Tó a gè wéleu, á aà e e aà gé géi p̀oblei gulespiu, asa wa p̀oble e aà m̀ó. Aàpi mé a báaada sa'obleu gla, gbé p̀ó wà ní sisio i gbasa ble. Aɔ wāa, asa aà egɔɔ zaan la.

¹⁴ Ké aa gè wélepiu, 5 aa kpàaú ní Samuelio g̀ɔ, à b̀ò lé gé gulespiu. ¹⁵ E Saulu àò gé mói, Dii d̀baa à yápi ká Samuelie a swáwa à m̀è: ¹⁶ Zia maa'i má Bèyámee búsu gbé zima. Ní nísikawà ǹ àa dile ma gbé Isailio d̀baana ù, i ma gbépi b̀o Filitɔɔ ɔzɩ. Ma a gbépi wii mà, 5 ma ní wegwá.

¹⁷ Ké Samueli Saulu è, Dii d̀è: Gb́é p̀ó ma aà yá'ònepin we. ɔm̀e a kible ma gbéɔwa. ¹⁸ ɔ Saulu s̀ò Samuelizi wéle b̀oleu, à aà lá à m̀è: Gu'ena b̀e ku má ni? ɔb̀m̀e. ¹⁹ ɔ Samueli wèwà à m̀è: Mám̀e má aà ù. D̀baa wa gé gulesɩu, nýɔ p̀oblemanɔ gbáe. Zia k̀ɔɔ má ǹ ǹb̀e yá'one píi, mí ǹ gbáe. ²⁰ Nsu bilike ǹ zaa'ina p̀ó k̀le a g̀ɔ àaɔden gbáɔ yáwao, asa wà ní é. Isaili búsu p̀omaaɔ píi a g̀ɔ dé p̀ó ùe, mé i ke mpi ní ǹ de bedɔ píi báasio? ²¹ ɔ Saulu m̀è: Bèyámee buin ma ùo lò? Ma bui mé f̀éneù de Isaili buiɔla píi, mé ma daeɔ mé k̀ésáarzi Bèyámee bui guu. Býyáí ǹle yá bee taa oim̀eí?

²² ɔ Samueli Saulu ní a zíkənao s̀è à g̀èr̀no p̀oblekpɛu, à z̀olekli maa kpámá gbé p̀ó wà ní sisio guu. Gb́épi ká gb̀eɔn baakwi taa. ²³ ɔ Samueli ò blekenae: Ǹɔ p̀ó má kpámá ma m̀è ǹ a dilekli kepi se m̀ò. ²⁴ ɔ blekenapi m̀ò ní ǹɔ gbádɔm̀plɛwapio, a dile Saulu aɛ. ɔ Samueli m̀è: P̀ó p̀ó wa dilenɛn ke. Só, asa wa dilene ǹ so maa'ie ní gbé p̀ó ma ní sisio. ɔ Saulu p̀oblé ní Samuelio zibezi.

²⁵ Ké aa píla gulespiwa aa gè wéle eu, 5 Samueli gè yá'ò ní Sauluo a kpé musu. ²⁶ ɔ aa í we. Ké gu ye d̀oi, 5 Samueli lezù Sauluzi kpé musu we à m̀è: Fele má gé zeine. Ké Saulu f̀ele, aàpi ní Samuelio aa b̀ò báasi nípla. ²⁷ Ké aa ká wénpɛ, 5 Samueli ò Saulue: O ǹ zíkənae aàò gé, mpi ǹ ze gla má yá p̀ó Dii ò one.

10

Samueli nísikaa Saulu miwa

¹ ɔ Samueli nísi t̀uu s̀è à nísiká Saulu miwa, 5 à lepèwà à m̀è: Dii mé ǹ dile d̀baana ù a gbé Isailione. Nýɔ kible Dii gbéɔwa, ní ní b̀o ní ibe p̀ó liaarziɔ ɔzɩ. Seela p̀ó a to ǹ d̀ó ké Dii mé ǹ dile a gbéɔ d̀baana ùn ke. ² Tó wa k̀éɔwa la tia, nýɔ dá gb̀eɔn plaɔle Zeleza, Laseli mia sae, Bèyámee bui búsu z̀leu. Aa one: Wà zaa'ina p̀ó ǹ ge weleis è. An yá ǹ mae k̀ua gbáa lo, ǹ yá àle a káake sa, àle m̀e, kpelewa á ke a né yá musui? ³ Bɔa we, tó ǹ ge aɛ mé ǹ ka gb̀eneli ḱi Taboo, gb̀eɔn áaɔ danle we b̀o, aale gé Lua gbagbai Beteli. An gb̀eɔdo blenɔ k̀ua m̀en áaɔ, an gb̀eɔdo p̀e k̀ua m̀en áaɔ, mé an gb̀eɔdo vée k̀ua t̀uu do. ⁴ Aa ǹ aafia gbəa, aai p̀e m̀en pla kpama, ní sí. ⁵ Bee gbəa tó ǹ ka Lua sísl p̀ó kú Gibəa, gu p̀ó Filitɔɔ gudɔakdi kúu, tó ǹ káikú ní wélepiu, nýɔ kpaaú ní ànabio d̀ɔd̀bakɔwa, aale píla gulespiwa. Wa d̀baaané ní m̀ɔɔnao ní gáaú ní domaú ní kuleɔ, aale ànabikeke. ⁶ Dii Nisina a dine, ní ànabikekər̀nɔ, ní li gbé dafu u. ⁷ Tó seela beɔ k̀ema, yá p̀ó ǹ a kea zé è ke, asa Lua kunnɔe. ⁸ D̀baam̀e Giligali, má ǹ le we, mí sa p̀ó wí a p̀ó káteu à tékú o ní sáaukpasao. Nýɔ ma dá we e g̀ɔɔ soplá, mí m̀o má ǹ le we, mí yá p̀ó nýɔ ke one.

⁹ Ké Saulu kpeli Samuelie, àle tá, Lua aà nòse lìlèè, mé seelapio kè zìbeezì pìi. ¹⁰ Ké aa kà Gibea, ànabio dāaale dɔdɔakɔwa, ɔ Lua Nisina diè, àle ànabikekerɔ. ¹¹ Ké gbé pɔ aa aà dɔɔ aà è, àle ànabikeke n ànabio, aa kɔ lāla aa mē: Bóme Kisi né lèi? Saulu ku ànabio guu sɔ nē? ¹² ɔ Gibea gbēe yázasimá à mē: Gbé kɔni maen deɔ ũ sɔi? ɔ à gɔ yāa ũ wí me: Saulu ku ànabio guu sɔ nē? ¹³ Ké Saulu ànabikekè a lāa, ɔ à gè gulesi.

¹⁴ Ké Saulu tà be ní a zikenao, Saulupi desè ní lā à mē: A ge má ni? Saulu wèwà à mē: Wa ge zāa'lnao wēlele. Ké wi ní eo, ɔ wa ge Samueli kfi. ¹⁵ ɔ Saulu desēpi òè: Yá pɔ Samueli òé siume. ¹⁶ ɔ Saulu mē: A òwēe wà zāa'lnapio è. Ama í kpala yá pɔ Samueli òe galikèò.

Samueli bɔa ní Saulu kpalablea yáo gupauu

¹⁷ ɔ Samueli Isailio kāaa Dii ae Mizipa. ¹⁸ A òné: Dii á Lua mē a á bóle Egipi, a á símá ní bui pɔ ɔtɔwáɔ pìi. ¹⁹ Lua á bó á yá'ɔmao ní á taasikeaɔ guu pìi, ɔ a giaazi gbā, á òè aà kía kpáé. Tɔɔ, à mɔ ze Dii ae sa bui ní buio, uale ní ualeo. ²⁰ Ké Samueli mò ní Isaili buio pìi, ɔ Bēyāmeɛ buio tēleblē. ²¹ ɔ à mò ní Bēyāmeɛ buio uale ní ualeo. ɔ Matili ua tēleblē. Uadepio guu Kisi né Saulu mé blē. Ké wà aà wēle, wi aà eo. ²² ɔ wà èa Dii là lɔ wà mē: Gɔepi mò la kɔa? ɔ Dii mē: A ulea asoɔ sɔɔ. ²³ ɔ wà baalè gè aà bɔ wà suò ní guu. Ké à zè ní guu, ampìi an gbāa zè aà gāue. ²⁴ ɔ Samueli òné pìi: A gbé pɔ Dii sè èa? Gbēe ku laaàwa á guuo. ɔ gbépii wiilè aa mē: Lua wá kía dɔ ní aafiao! ²⁵ ɔ Samueli kpalablea zé bɔɔlekèné, ɔ a kè lāu a díle Dii kpéu. ɔ à ní gbáe, baade tà a be. ²⁶ Saulu sɔ á tà a be Gibea. Gɔ gbāa pɔ Lua zikè ní sɔuo taaànɔ. ²⁷ ɔ gbēpāeɔ mē: Gbé bee taa mé a wá suabaa? ɔ aa sakāaagu, aai mɔè ní pɔeoo, ɔ Saulu a níleake.

11

Saulu Amɔniɔ fua

¹ Amɔni bui Naasa mò ní a zígɔɔ, aa bòokpá Yabesi Galada sae, ɔ Yabesideɔ ò Naasae: Ledoũ kewano, wí misiilene. ² ɔ Naasa òné: Tó ma á ɔplaa wé bɔbɔ ápii mé wí Isailio kù nípii, ɔ má gbasaa mà ledoũkeánɔ. ³ ɔ Yabesi gbēzɔɔ òè: Wá gba gɔɔ soplá wà gbéɔ zì Isaili búsu guu pìi. Tó gbēe ku à wá suabao, wá mikpama.

⁴ Ké zɔnapio kà Saulu be Gibea, aa yápi òné, ɔ wà búbuapàle. ⁵ Gɔɔ bee Saulu lé su ní buaoe, a te a zuo, ɔ à mē: Bɔ yá mé mò ɔ wàle ɔlɔi? ɔ wà Yabesidepio yá dau wa síue. ⁶ Ké Saulu yápi mà, Lua Nisina dēdewa, ɔ aà pɔ pà maamaa. ⁷ A zu sè mèn pla a dè a zɔezɔe, ɔ à gbéɔ zìò Isaili búsu guu pìi aa mē: Maa wa ke gbé pɔ aai te Saulu ní Samueliozioɔ zuone. ɔ vɔa ní kú Dii yá musu, aa bɔ ténzi sánu nípii. ⁸ Saulu ní nao Bezeki. Isailio kè gbēɔn àasɔɔso leɛ àaa do ní basoee (300.000), mé Yudaɔ kú ní guu gbēɔn àasɔɔso leɛ baakwi (30.000).

⁹ ɔ wà ò zina pɔ mɔpiɔne: A ge o á gbéɔne, zia e íatē à gè gbāakúí, wá ní suaba. Ké zina tà, aa yápi baokpá Yabesideɔne, ɔ an pɔ kèna. ¹⁰ Aa ò Amɔniɔne: Wá wázla kpáwá zia, í á pɔeá kewá.

¹¹ Saulu a gbéɔ kpaalè gāli àaɔ. Gufēne ɔ aa sí Amɔniɔgu ní bòou, aa ní dede e íatē gè gbāakùò. ɔ gbé pɔ gɔɔ fāaa gbándodo mindodo. ¹² ɔ wà ò Samuelie: Deɔ mé mē Saulu a kiblewáɔ ni? A bɔlérɔnɔ wà ní dede. ¹³ ɔ Saulu mē: Wa gbēe de gbāo, asa Dii Isailio suabá gbāe. ¹⁴ ɔ Samueli ò bílae: A mɔ wà gé Giligali wá

ea Saulu kpa kpalau we lo. 15 U aa gè Giligali m̄pii, aa èa Saulu kpà kpalau Dii ae we, aa sáaukpa sa'ò Diiwa, 5 Saulu ní Isailio p̄onakè we m̄pii maamaa.

12

Samueli migoa kpalai

1 Samueli ò Isailionè pii: Ma yá p̄s á òm̄eε mà p̄ii, ma kía kpàé. 2 Aàpi mé a òbaaé sa. Mapi s̄s ma zikù, ma miká puakù mé ma néo kúanò. Ma òbaaé za ma èwaasogoo e ní a gbào. 3 Má ké! A ke ma seelade u Dii ní kía p̄s a kpào ae. Ma zu ge zaa'ina sí á gb̄eewae? Ma á gb̄eε blèè? Ma á gb̄eε wetàe? Gbagusae ma wé blè ma b̄o á gb̄eε kpeε? Tó má kè màa, má a flaboe. 4 U aa wèwà aa mè: Ni wá bleo, ni wá wetào, ni p̄e sí wá gb̄eewao. 5 Samueli òné lo: Dii ní kía p̄s a kpào mé á seelade u gbà, ké i tàae'eo. Aa mè: Dii mé wá seelade u. 6 U Samueli òné: Dii mé M̄oizi ní Aalonao òlle, 5 aa b̄ò ní á deziò Egipi.* 7 A ke kilikili Dii ae, mí yámaa p̄s a kèé ní á deziò siué. 8 Yakobuo gea Egipi gbea á deziò wiilè Diiwa,† 5 á M̄oizi ní Aalonao òlle, aa ní b̄óle Egipi, 5 aa ní kále búsuε beeu. 9 Ké Dii an Lua yá s̄ngu yáí, 5 á ní kpá Azoo z̄ḡo gb̄ēz̄o Siselawa‡ ní Filit̄o§ ní M̄abuo kiao,* aale z̄karaño. 10 U aa wiilè Diiwa aa mè: Wa duunakè, wa pakp̄anzi, wa z̄oblè Baalionè ní Asetaatiò.† Wá b̄o wá ibeεo z̄l sa, w̄o z̄oblene. 11 U Dii Gedeo‡ òlle ní Balakuo§ ní Zefeteo* ní Saus̄o‡ aa á b̄o á ibeεpio z̄l gupiiu, 5 a ḡo kálea òòo.

12 Ké á è Am̄onio kí Naasa lé m̄s léleiwá, baa ké Dii á Lua mé á kía u, á òm̄eε: Aawo! Kía mé á ikokewá fá!‡ 13 Tia kéwa kía p̄s á gb̄èa á s̄è 5 Dii òlleén ke. 14 Tó á Dii vía ví mé ále z̄oblè, tó ále aa yáma mé i b̄o aa yá kpeo, tó ápiò ní gb̄é p̄s lé kiblewáò te Dii á Luazi, áo aafiaε. 15 Tó i Dii yáma s̄o, mé a b̄o aa yá kpe, a ōt̄wáε lá a kè á deziònewa. 16 A menaf̄, í yāz̄o p̄s Dii a kèé e. 17 Sae wá kuwá lao lò? Má Dii sisi, i to lou ví à ma, í ò ò ké á kiagbeaa kè Diie íi maamaae.

18 U Samueli Dii sisi, 5 Dii tò lou ví à mà z̄ibeez̄l. U gb̄épii víakè Diie ní Samuelio maamaa. 19 U aa òè: Wabikew̄e Dii n Luawa, ké wápiò n z̄oblènao wásu gagao yáí. Wa yáví káfi wá duunaaε, asa wa kía gb̄èaε.

20 Samueli òné: Asu to vía á k̄uo. A váipi kè píie, áma ásu k̄e Diiwao. A z̄oblèè ní n̄semendoo. 21 Asu k̄wà á te táāzio. Aa ài vío, aa f̄o gb̄é b̄o, asa p̄p̄āone. 22 Dii a a gb̄éò v̄uaao a t̄o z̄o yáí, asa aa á kea a gb̄é u k̄aaague. 23 Mapi s̄s, Dii su to mà duunakèε mà wabikèaé t̄oo. Aawo, má zé maa p̄s de à se z̄obé. 24 A víakè Diie, áo z̄oblèè ní náaio ní n̄semendoo. A láasooke yāz̄o p̄s a k̄éowa. 25 Tó a gi te váiwa, ápiò ní á k̄iao, wa á kaale ápiie.

13

Samueli Saulu lela

1 Saulu kè Isailio kía u wè pla, 2 á ní z̄iḡo s̄è gb̄ēn òaas̄o loε aās (3.000). Gb̄ēn òaa kwi aao kuaànò Mimasa ní Beteli gus̄is̄ideo. Gb̄ēn òaa s̄o aao kú ní aa né Yonatāao Gibea, B̄eyām̄eε búsuu. U á gb̄é k̄in̄o gb̄èa, baade tà a be.

3 Yonatāa léle Filit̄e gud̄šana p̄s kú Gebaowa, 5 Filit̄e a baomà. U Saulu z̄iḡaalé Isaili búsu gupiiu á mè: Èbeluo, á yāe ma! 4 U Isailio mà pii wa mè, Saulu léle Filit̄e gud̄šanaowa, 5 Filit̄e ye Isailio ḡyáio. U wá Isailio sisi, aa m̄ò ná Sauluwa Giligali. 5 U Filit̄e k̄aa aa z̄ika ní Isailio. An s̄gōo kà òaas̄o loε

* 12:6 B̄oá 6.26 † 12:8 B̄oá 2.23 ‡ 12:9 D̄oá 4.2 § 12:9 D̄oá 13.1 * 12:9 D̄oá 3.12 † 12:10 D̄oá 10.10 ‡ 12:11 D̄oá 6-8 § 12:11 D̄oá 4.6 * 12:11 D̄oá 11.29 † 12:11 D̄oá 15 ‡ 12:12 1Sam 8.19

aa5 (3.000), an s̄sgodeo ka baasoo loe sooloe (6.000), me an kesedeo dasi lan isiale ufaawa. O aa fele ge bookpa Mimasa, Betavē gukpe. ⁶ Ké Isailio è wà ḡs̄ yeela, wàle naaaino, s̄ aa ùle gbè'eo ní dàoo ní gbèsònao ní gbáoo ní eo guu. ⁷ An gbèe gule aa bùa Yuudēwa e Gada buio būsuu ní Galada būsuo. E tia Saulu ku Giligali, vía lé gbé p̄ kuaano k̄u maamaa.

⁸ A Samueli dà ḡoo sopla lá a dileewa.* Ké i mo, s̄ aa gbé lé fáaa, aale aa to we. ⁹ O Saulu m̄: A mo me ní sa p̄ wí a p̄ káteu à tékū oboo ní saakupa sa'oboo. O à sa p̄ wí a p̄ káteu à tékūpi ò. ¹⁰ Ké a làa, Samueli lé ká, s̄ Saulupi gè dāaale à gbāakpāaazi. ¹¹ O Samueli òè: Bó yá ní kè màai? Saulu wèwà à m̄: Ké má è ma gbé lé fáaa aale aa to we, mé ni mo ḡoo p̄ ní dilewao yáie. Filitē lé k̄o káaa Mimasa, ¹² s̄ ma m̄, aasu lélea Giligali la Dii s̄isisaio. O ma sapi ò teasi. ¹³ O Samueli òè: N faasaiyā kè! N yá p̄ Dii n Lua dilene kūao. Tó ní kūa yāae, Dii a to n buio aao kpalable ḡoo piie. ¹⁴ Tia kéwa n̄ȳs̄ gēgē kpalauo. Lá ní yá p̄ Dii dilene kūao, a gbé p̄ aa n̄se muaaano wēele à aa dile a gbéo doaana ūe.† ¹⁵ O Samueli fele Giligali à gè Gibea, Bēyāme e buio būsuu. O Saulu a z̄iḡo p̄ kuanoo n̄ao, aa ka gbēon̄ baā aa5 taa.

¹⁶ Saulu ní a né Yonatāao ní a z̄iḡo p̄ kúrino ku Gibea, mé Filitē bookpa Mimasa. ¹⁷ Z̄iḡo ḡali aa5o b̄le Filitēo b̄ou, aa gè léle Isailiowa. Ḡali do gē Ofela oi Suali būsuu. ¹⁸ Ḡali do gē Betoloni oi, mé a aa5de gē Isaili būsuo z̄leu, s̄s̄ p̄ boaa ní Semaio Guzuloo ní gbáoo.

¹⁹ Sia ku Isaili būsuo, asa Filitēo m̄ Ebello su fēnda ge s̄napioe. ²⁰ Filitēo k̄i s̄ Isailio Ì gé soono ní zusoona ní moo ní koma lededeui. ²¹ Soona ní zusooneo ka ánuu owatē plapla, saao ní moo s̄ ánuu owatē dodo. ²² Ayāmeto z̄ipi kagoo Saulu ní Yonatāao z̄iḡo fēnda ge s̄na kūao, sema Saulu ní Yonatāpio baasio.

²³ Filitē gudānao gē Mimasa gbeboleu.

14

Yonatāa ziblea Filitēowa

¹ Ḡooewa Saulu né Yonatāa ò èwaaso p̄ a a z̄ikaboo kūae: Mo wà ge Filitē gudānao k̄i le. I o a mae s̄o. ² Saulu ku gbeafuli gbáu Miḡno, Gibea sae ní z̄iḡo gbēon̄ baā aa5. ³ Sa'ona Ahia kú ní guu, a a sa'ula daa. Ikabodu v̄i Aitubu née. Aitubupia Fineasi née, Eli p̄ de Lua gbāgbana ū Silo t̄ūnae. An gbēe d̄s̄ Yonatāa gē gueio.

⁴ Gbebole p̄ Yonatāa ye ḡeu à Filitē gudānao le, gbe pélepeleu lán swaawa oplaai ní z̄eio. Ado t̄on Bozezu, ado s̄ Senē. ⁵ Ado ku gugbāntoo Mimasa oi, ado s̄ geomid̄k̄i Geba oi. ⁶ O Yonatāa ò èwaasopie: Mo wà gé gyaf̄ode gudānapio k̄i. Dii a ḡi doiwālea? Asa yāe a f̄s̄ kpa Dii è à to wà ḡi zibleio, wà dasi ge wà dasion lò. ⁷ O aa z̄ikabokūnapi òè: Lá à ní p̄ gbā pii lé, ke. Lá ní s̄, má láae. ⁸ O Yonatāa m̄: T̄oo, wà gémá wà wázla moné. ⁹ Tó aa òwēe wà z̄é wà ní dāe, wí ze wà gbeu, wà gémá bo. ¹⁰ Tó aa m̄ wà moe s̄, wí gémá, asa be mé a de Dii ní kpaawá seela ū.

¹¹ O aa níza m̄ Filitē gudānapioe. O Filitēpio m̄: Gwa! Ebello lé bo e p̄ aa ulēau guu kee. ¹² O gudānapio lez̄u Yonatāa ní a z̄ikabokūnaozi aa m̄: A mo wà yāe oé ke. O Yonatāa ò a z̄ikabokūnae: Nȳs̄ te ma kpe, asa Dii ní kpa Isailiowa. ¹³ O Yonatāa lé dede àle looga, mé aa z̄ikabokūna te aa kpe.

* 13:8 1Sam 10.8 † 13:14 Zln 13.21-22

Ké Yonatáa ní kwé, 5 àà zikabókūnapi ní dèdè àà kpé. ¹⁴ Léléama séiapi guu Yonatáa ní a zikabókūnao ní dèdè gbèon bao taawae. Gupi báluma kà gu bá do taawa. ¹⁵ Ǿ gili gè Filitéogú ní bòou ní sèuo píi. Vía ní zlg̃ō kù, gudōanao ní gbé pó aal gé léle Isailiowa píi. Ǿ tɔle lùalua. Lua mé gili gèngu màa.

¹⁶ Ké Saulu gudōana pó kuaān Gibeao è Filité zlg̃ō bàalè lé fáaa gupiiu, ¹⁷ 5 Saulu ò gbé pó kuanōne: A wéte wá gbézi à gwa, wí dō gbé pó bò wá guu. Ké aa gwá, aa è Yonatáa ní a zikabókūnao mé kú ní guuo. ¹⁸ Ǿ Saulu ò Ahia: Mó ní n sa'o'ulao wá Dii laò. Asa zibeezi a sa'o'ulapi daa Isailiō guu wee. ¹⁹ Gō pó Saulu lé yá'o sa'onapie, zoa pó dō Filité bōou lé káfi, àle dèdè, 5 Saulu òè àà to we. ²⁰ Saulu a zlg̃ō káaa píi aa gè zlu, 5 aa è gili gè Filitéogú maamaa, aale fēna kakōe. ²¹ Ebelu pó z̃le Filitéogú guu yáa aa mōrino zlu ní bōouo ēa ná ní gbé pó kú ní Sauluo ní Yonatáaowa. ²² Ké Isaili pó ulea Eflaiū būsú gusisideu we; mà Filitéogú lé bàale, aa ná ní gbéowa zlu lo, aa náaāno. ²³ Maa Dii zè ní Isailiō gōo bee, 5 aa ziblè e za Betavē.

Yonatáa z̃blea

²⁴ Isailiō taasikè gōo bee, asa Saulu yādile ní Lua tóo a zlg̃ōne à mè: E oosi ge kèò, gbé pó pòblè e màò gé t̃sii ma ibeowa, ade g̃ò láaip̃o ũe. Ǿ an gbēe i pòbleo. ²⁵ Zlg̃ōo s̃i lākpeu nípii, we zó lí lé lé lé z̃le. ²⁶ Ké aa s̃i lākpeu màa, aa è z̃'í lé bàale, āma an gbēe i z̃ōwá a dà a léuo, ké aale víake yādilaē yáí. ²⁷ Yonatáa s̃i yá pó a mae dile a zlg̃ōne mao, 5 à a lípana pó á kúa z̃ò z̃sapiwa. A òm̃ai a dà a léu, 5 àà wé kè. ²⁸ Ǿ zlg̃ōe òè: N mae yādile a zlg̃ōne à mè gbé pó pòblè gbā, ade g̃ò láaip̃o ũe. A yáí tò gbépii yēe lāa. ²⁹ Ǿ Yonatáa mè: Ma mae lé íadamáe. Gwa lá ma wé kè, ké ma z̃ópi m̃ōso gōo yáí mè. ³⁰ Tó gbé pó pó aa sí ní ibeowa blè gbā yáa lé, dō aa Filitéogú dèdè dè beea.

³¹ Zibeezi Isailiō Filitéogú dèdè sea za Mimasa e Ayaloni. Aa kpāsa dúuduue, ³² 5 aa sí ní p̃otuoō guu, aa s̃āo ní zuo ní zuneb̃o kùkù aa dèdè weg̃ō, aale só ní a auo. ³³ Ǿ wá a baokpà Saulue wá mè: Gwa! Wàle duunake Diie, wàle ñò só ní a auo.* Ǿ Saulu mè: A b̃o Dii yá kpé. A gbè gbēne gále m̃òd ma ae la kpakpa. ³⁴ Ǿ à mè: A fáaa ní guu, í oné an baade mó ma k̃í ní a zuo ge a s̃ā, aai a kòlokpakpa la, aai só. Asu duunake Diie à ñò só ní a auo. Ǿ baade m̃ò ní a zuo gwá bee, à a kòlokpá we. ³⁵ Saulu Dii gbagbaki b̃o we. Sa'ok̃i pó a b̃o séian we.

³⁶ Ǿ Saulupi mè: Wá péle Filitéogú gwáa wàò ní dèdè e gu ge d̃ò. Wásu ní kee too. Ǿ wa òè: Ké lá à kène maawa. Ǿ sa'ona mè: Wá s̃o Luazi la g̃ia. ³⁷ Ǿ Saulu gbèa Luawa: Wá péle Filitéogú, níỹ ní kpáwáa? Ǿ i wewá zibeezi. ³⁸ Ǿ Saulu mè: A zlg̃ōo gbēz̃ōo píi, à s̃mazi la, ké wá e d̃o duuna pó wa kè gbā. ³⁹ N Dii Isailiō Suabana t̃o, baa t̃o ma né Yonatáa mé duunakè, sema àà ga. Ǿ gbēe i lésio. ⁴⁰ Ǿ a òné: A ze saalo le, mapi ní ma néo wíku ku saalo la. Ǿ wa òè: Ké lá à kène maawa. ⁴¹ Saulu ò Dii Isailiō Luac: To wá slana d̃o. Ǿ yá Yonatáa ní Sauluo blè, 5 bíla mi b̃o bau. ⁴² Saulu mè: A gbela† mapi ní ma néo musu. Ké yá Yonatáa blè, ⁴³ 5 Saulu òè: Yá pó ní kè omēe. Ǿ Yonatáa òè: Ma lípana lébana 5 má z̃ò z̃ōwa, yōnno má m̃ōso. Má ké! Tó a ma dēe, à ma dē. ⁴⁴ Ǿ Saulu mè: Yonatáa, tó ni gao, Lua yápas̃kemeē b̃ēbēe. ⁴⁵ Ǿ wa ò Saulu: Yonatáa ga lo! Àà gbé pó ũm̃e tò wa ziblèa? Aawo! N Luao wi wei ké baa àà mikā mēndo léle

* 14:33 Daa 9.4, Lev 17.10-14 † 14:42 Nao 27.21

zĩleo, asa Lua dɔnle ɔ à bee kèdò gbá. Beewa ɔ wà Yonatáa mísi, i gao. ⁴⁶ Ǿ Saulu kámabò ní péléa Filitɔɔzio, ɔ Filitɔɔ tà ní bùsuu.

⁴⁷ Ké Saulu z̄lɛ Isaili kpalau a láa, à zíkà ní a ibeɛɔ gupiiue: Mɔabuɔ ní Amɔniɔ ní Eɔɔɔ ní Zoba kíaɔ ní Filitɔɔ. Kpe pɔ à liliu pii, ì ziblemáɛ. ⁴⁸ Aà wɔ́kɛ tɔbɔ, à zible Amalekiɔwa, à Isailiɔ sí ní wɛtánaɔwa. ⁴⁹ Yonatáa ní Isiboseo ní Malakisuaɔ mé Saulu negɔɔɔ ũ. A nenɔɔ wí gbɛɔn pla. A séia tɔn Melabu, a plaade Mikali. ⁵⁰ Aà na tɔn Ainɔaũ, Aimaaza née. Aà zígɔɔ gbɛzɔɔ tɔn Abineɛ. Saulupi dáunaɛ, aà desɛ Nɛɛ née. ⁵¹ Saulu mae Kisi ní Abineɛ mae Nɛɛo mé Abieli néɔ ũ. ⁵² Saulu gɔɔ lɔ pásí ní Filitɔɔ gɔɔpiiɛ. Tó Saulu negɔɔna ge wɔ́ɔde è, ì aà sí à nawa a zígɔ ũɛ.

15

Dii gia Sauluzi

¹ Samueli ò Saulue: Máme Dii ma zĩ, ɔ ma nísikàma ní kpalablea aà gbé Isailiɔwa seela ũ. Too! Swákpa Dii yáí sa. ² Dii Zígɔde mè á flabo Amalekiɔne yá pɔ aa kè Isailiɔne aa zezɔ́nɛ an bɔa Egipi gbɛa yáí.* ³ Gé léléimá sa, ní ní mide mípii. Nsu n̄ ní gbɛe too. N ní dede pii, gɔɔɔ ní nɔɔɔ ní né gbáaɔ ní né yɔ́minaɔ ní zuɔ ní sáa ní yiongoɔ ní zaa'lnaɔ.

⁴ Ǿ Saulu a gbéɔ sisi à ní káaa Telaiũ. Aà zígɔ kèsedeɔ gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ òaa doɛ (200.000). Yudaɔ ku lɔ gbɛɔn òaasɔɔo lɛɛ kwi (10.000). ⁵ Ǿ Saulu gè Amalekiɔ wéleu, àle ní dádá swa'eu. ⁶ Saulu lékpásákè Keniɔne à mè: A bɔle Amalekiɔ guu, ké másu mà á dede'nɔɔo yáí, asa áme a yámaakè Isailiɔne an bɔa Egipi gbɛa. Ké Keniɔ bɔle Amalekiɔ guu, ⁷ ɔ Saulu gè lèlɛ Amalekipiɔwa za Avila e à gè pè Suluwa Egipi gukpe. ⁸ A Amalekiɔ kí Agaga kù bée, ɔ à aà gbéɔ dèdɛ ní fɛndaɔ mípii. ⁹ Saulu ní a zígɔɔ i Agaga deo, mé aa sá maaɔ sèlɛ ní zuɔ ní zune mekpaaɔ ní sàneɔbɔɔ ní pɔmaaɔ pii, aai we ní dedeɔ. Pɔ gianaɔ ní pɔ fɛfɛaɔ ɔ aa dèdɛ pii.

¹⁰ Ǿ Dii yá'ò Samueliɛ à mè: ¹¹ Ma Saulu kpaa kpalau tò ma pɔ yà, asa à bɔ ma kpeɛ. Lá má dàè, ìli keo. Yápi dí Samueliwa, ɔ à wiillè Diiwa e gu gè dɔ. ¹² Ké Samueli fɛle kɔkɔɔ, à gè dai Saulule, ɔ wa òè: Saulu gè Kaameli. A seelapèlɛ we a yádɔangu yáí, ɔ à èa gè Giligali. ¹³ Ké Samueli Saulu lè, ɔ Saulupi òè: Dii báaadangu! Má kè lá Dii òmɛɛwa. ¹⁴ Ǿ Samueli aà là à mè: Pɔ wii pɔ ma swálèwà lán sá wiiwa de kpelewa ní? Zu pɔ mále ní ɔɔlɔ ma bɔ má ní? ¹⁵ Ǿ Saulu wèwà à mè: Amalekiɔ pɔɔne, asa wà ní sáa ní zù maaɔ sèlɛ wà sùb wà sa'òò Dii n Luawaɛ. Wa ní kɔniɔ dèdɛ. ¹⁶ Ǿ Samueli òè: Níle maa, mí yá pɔ Dii òmɛɛ gwáasɔnaa onɛ. Ǿ Saulu mè: O. ¹⁷ Ǿ Samueli mè: Ké n nzia fɛnɛmbo yáa, ní gɔ Isaili buiɔ dɔaana ũo lé? Dii n kpa Isailiɔ kía ũ, ¹⁸ ɔ à n zĩ n̄ a bɔɔlekɛɛ à mè: Ge n̄ Amalekiɔ dede, asa duunkenaɔne. Zikarínɔ e n̄ ge n̄ ní mide. ¹⁹ Akeɛ n gi Dii yámai, n lele ní pɔɔwa, ní yá pɔ Dii yeio kèi? ²⁰ Ǿ Saulu òè: Ma Dii yámá, ma bɔɔle pɔ à ma zĩ kei kè. Ma Amalekiɔ dèdɛ pii, ɔ ma su ní ní kí Agagao. ²¹ Ǿ wà sá maaɔ ní zù maaɔ sè pɔ pɔ wa dèdɛpiɔ guu wà sa'òò Dii n Luawa Giligali la. ²² Ǿ Samueli mè:

Dii yá kúa maaè de sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oaa.

Misiilɛaè de sa'ooa.

Aà yámaa de sa'oa ní sáa mekpaaola.

²³ Gia aà yámai duuna sáa ní másokɛaɔɛ.

* 15:2 Bɔa 17.8-14

Dóεaaàno vâi sâa ní táagbagbaaoε.

Lá n gi Dii yâmai,
aâpi s̄s̄ à gi ní kíakεie.

²⁴ Ǿ Saulu òè: Ma duunakè. Ma p̄a Dii yá p̄o ní òmεεa, asa ma v̄lakè gb̄éɔnεε, ̄s̄ ma ní yâma. ²⁵ S̄uukεman̄o ní ma duunapio sa. Ea geman̄o, ké mà e kùle Diie.

²⁶ Ǿ Samueli òè: Má genn̄o, asa n gi Dii yáie, mé à ḡine ñȳs̄ de Isailio k̄ia ùε.

²⁷ Ké Samueli kpeli, àle ta, ̄s̄ Saulu aà kù a ula léwa, à kè. ²⁸ Ǿ Samueli òè: Dii n b̄o Isaili kpalau gb̄aε, ̄s̄ à gb̄é p̄o a maa denla kp̄au.† ²⁹ Isailio Lua gawide lí εεtoo, ìli a láasoo lilεo, asa a de gb̄ēnaz̄ina ù ké à a láasoo lilεo. ³⁰ Ǿ Saulu εa òè: Ma duunakè. N beeo n yá na, ma kpela Isaili gb̄ēz̄ɔɔ ní gb̄épiio ae. Gé zεimeε ké mà e kùle Dii n Luaε. ³¹ Ǿ Samueli εa ḡε z̄èè, ̄s̄ Saulupi kùle Diie.

³² Ǿ Samueli mè: A m̄o ní Amalekió kí Agagao. Ké kíapi lé m̄o, a d̄s̄ yâe kuo, asa àle e a b̄o ga léz̄ie. ³³ Ǿ Samueli mè: Lá n f̄enda tò n̄εe daside kùa a néwa, màa n da a kua a néwa s̄s̄. Ǿ à Agaga z̄ēz̄εε Dii ae Giligali we. ³⁴ Ǿ à tà Lama. Saulu tà s̄s̄ a b̄ε Gibεa. ³⁵ Baa ké Saulu kè Samueliε w̄ēnaù, Samuelpi i gé aà gwai bo e à ḡε ḡàò, asa Dii p̄o yà a Saulu kpaa Isailio kpalau yá musue.

16

Samueli nisikaa Davidi miwa

¹ Dii ò Samueliε: Nȳɔɔ ɔbo Saulu yá musu e b̄oε ni? Ma gi aà kible Isailio w̄aε. Nisika k̄oba pai, ní dazeu. Ma n z̄i Beteleù gb̄é Yese kíie, asa aà né do ̄s̄ má s̄è aà ḡo k̄ia ù. ² Ǿ Samueli mè: Kpelewa má ke mà gé wei? Tó Saulu mà, a ma deε. Ǿ Dii òè: Zununu se ñ geò, ní m̄ε n m̄o ma gbagbaie. ³ Yese sisi sapi oa guu, mí yá p̄o ñȳs̄ ke one, ní nisikameε gb̄é p̄o má ɔb̄oε miwa.

⁴ Samueli yá p̄o Dii òε kè. Ké àle ká Beteleù, w̄élepi gb̄ēz̄ɔɔ ḡε daiaale. Via ní kù, ̄s̄ aa aà là à mè: Aafia n m̄o laa? ⁵ A mè: Aafiaε. Ma m̄o Dii gbagbaie. A gb̄ab̄o áz̄iaε, í geman̄o sa'oi. Ǿ à gb̄ab̄o Yese ní a neḡoεne, à ní sisi sa'o guu. ⁶ Ké aa kà, Samueli Eliabu è, ̄s̄ à láasookè à mè: Gb̄é p̄o Dii s̄è mé zε aà ae we. ⁷ Ǿ Dii òè: Nsu ñ aà zεa ge aà gb̄aa gwao, ma giaaz̄ie. Mili gb̄é gwa lá gb̄ēnaz̄ina í gwawao. Gb̄ēnaz̄ina í gb̄é gwa a mekaawae, mapi s̄s̄, s̄s̄ ̄s̄ mi gwa. ⁸ Ǿ Yese Abinadabu sisi, à mò Samueli ae, ̄s̄ à mè: Dii i gb̄éε bee seo. ⁹ Ǿ Yese Sâma sisi, à mò Samueli ae b̄o, ̄s̄ à mè: Dii i gb̄éε bee seo. ¹⁰ Ǿ Yese a neḡoε gb̄ēn soplaɔ sisi, aa mò Samueli ae, ̄s̄ à mè: Dii i ní gb̄éε seo. ¹¹ Ǿ à Yese là à mè: N èwaasoɔ lén laa? A w̄èwà à mè: An ḡoz̄ana mé kù lao, àle s̄ad̄aε. Ǿ Samueli òè: Gb̄é z̄i aà sisi. Wá sa'oo e aà ka la. ¹² Ǿ à gb̄é z̄i w̄a, à mò. Népiá gb̄é t̄aε, aà wé maa mé aà oa kefeù. Ǿ Dii mè: Fele ñ nisika aà miwa, asa aâpin we. ¹³ Ǿ Samueli k̄obapi s̄è à nisikà aà miwa aà v̄io w̄aa. Za z̄ibeez̄i ̄s̄ Dii Nisina dí Davidiε. Bee gb̄ea Samueli εa tà Lama.

Davidi z̄ikεa Saulu

¹⁴ Dii Nisina gò Sauluwa, ̄s̄ Dii tò t̄aa pás̄i diè. ¹⁵ Aà íwao òè: Lua tò t̄aa pás̄i d̄ine. ¹⁶ Lá màaε Baa, tó wápio n íwao gb̄é p̄o m̄oona d̄s̄ w̄eεle. Tó Lua tò t̄aa pás̄ipi d̄edema, ìli m̄oonalene, níli e ñ ke s̄àɔ. ¹⁷ Ǿ a ò a íwaoε. A gb̄é p̄o m̄oona d̄s̄ maamaa w̄eεle m̄oomeε. ¹⁸ Ǿ aà íwae òè: Ma Beteleù gb̄é Yese néε è, a m̄oona d̄s̄. Neḡn̄ z̄ikanaε, mé a ya'o d̄s̄. Ḡo kefenaε, mé Dii kuaàn̄o. ¹⁹ Ǿ Saulu gb̄é z̄i Yesewa, aa òè: Saulu mè ñ n né Davidi p̄o í s̄aɔ d̄a gbaewa.

† 15:28 1Sam 13.14, 28.17

20 ɔ Yese pɛɛ dɪ zaa'lnae nɪ vɛɛo tɔu do nɪ blesan bɔlɔ, à a né Davidi gbàɛɔ Sauluwa. 21 Ké à kà Saulu kíí, à gɔ̀ aà zíkɛna ũ. Saulu yeaàzi maamaae, ɔ à aà dɪlɛ a zíkabɔkúna ũ. 22 ɔ Saulu gbé zì Yesewa à mè: To Davidi gɔ̀ ma zíkɛna ũ, asa aà yá í kamagɛ. 23 Tó Lua tò táapi dɛdɛ Sauluwa, ɔ Davidi í a mɔɔna se àò lɛɛ. Tó táapi tà, ɔ í ke sáɔ, í su a laaiwa.

17

Davidi n Goliati

1 Filitɛɔ nɪ zɪgɔɔ kàaa, aale zì sɔuke Soko, Yuda búsuu, ɔ aa bòokpà Efɛdamíu, Soko nɪ Azekao zānguo. 2 Saulu nɪ Isailiɔ sɔ aa kɔ kàaa aa bòokpà Ela gusalalau, aale sɔuke aa gé Filitɛɔwa zɪu. 3 Filitɛɔ ku sɪsɪwa le, Isailiɔ ku sɪsɪwa la, guzule kú nɪ zānguo. 4 ɔ Gata negɔna pɔ wí me Goliati bɔ Filitɛɔ bòou. Aà gbàa kà gàsɪsuu soolo. 5 A mɔgotɛ fùa kpaa, mé a mɔgotɛ ula pɔ de lán kpɔtɛewa daa, a gbia kiloo baaɔɛ. 6 A mɔgotɛ sòolo yea lɔ, mé a mɔgotɛ sɔmpɛɛɛ looa a kpe. 7 A sɔn sɔnɛ kúa, a pá de lán zwàatana àsaliwa. A wɛtɛ gbia kiloo soplaɛ. Aà sɛngbaokúna bɛ aà aɛ.

8 Goliati zɛa, ɔ à lezù Isaili zɪgɔɔzi à mè: Bóyáí a bɔlɛ nɪ zɪoi? A dɔ Filitɛn ma úoa? Apíɔ sɔ, Saulu zɔɔ. A gbɛɛ wɛɛlɛ á guu aà pila mɔ ma kíí. 9 Tó a fɔ zíkamanɔ, tó à ma de, ma gbéɔ gɔ́ á zɔɔ ũɛ. Tó máme ma aà dɛ sɔ, á gɔ́ wá zɔɔ ũɛ, íɔ zɔblewɛɛ. 10 ɔ Filitɛpi èa mè: Málɛ kuabii Isaili zɪgɔɔwa gbá. A gbé wɛɛlɛmɛ wá zɪka nɪ kɔo. 11 Ké Saulu nɪ Isailiɔ píi aa aà yápi mà, aa bílikɛ, sɔ kɛngu.

12 Davidiá Eflata gbé Yese néɛ. Yesepiá Betelɛu pɔ kú Yuda búsuu gbéɛ. A negɔɛɔ í gbɛɔn swaaɔɛ, mé Saulu gɔɔ à maezɔɔkú, à zikú táotao. 13 Aà né gbàa gbɛɔn àaɔɔ ku zɪlau nɪ Sauluo. Aà negɔɛ sɛía tɔn Eliabu, a plaade tɔn Abinadabu, a àaɔde tɔn Sama. 14 Davidi mé Yese né gɔzāna ũ. Aà vɪpíɔ te Sauluzi, 15 ɔ aápi í gɛ Saulu kíí, í ɛa su Betelɛu a mae sáɔ dáí. 16 Filitɛpi í bɔ à azɪa ɔlɔné kɔɔ nɪ oosio e gɔɔ bla.

17 Ziewa Yese ò a né Davidie: Ese kpasaa pɛn doé nɪ pɛɛ mɛn kwíɛɔ se nɪ gɛɔ kpakpa n vɪɔnɛ nɪ bòou. 18 Gàse mɛn kwíɛɔ se nɪ kpá nɪ gáli gbɛzɔɔwa. Gɛ nɪ nɪ gwa tó aa aafia, nɪ su nɪ nɪ aafia seelao. 19 Aa kú nɪ Sauluo nɪ Isailiɔ píi Ela gusalalau, aale zíkɛ nɪ Filitɛɔ.

20 Davidi fɛlɛ kɔɔ káaukaau, à a sáɔ tò nɪ sādān páleo. A a aso sɛ, ɔ à dàzɛu lá Yese dɪlɛɛwa. Ké à kà zɪgɔɔ bòou, à mɔ lè aale gé zɪlau, aale wii gbāa lé. 21 Isailiɔ nɪ Filitɛɔ lé sɔuke, aa aedɔkɔwa. 22 ɔ Davidi a aso nà pɔ dɔanae aà ɔzɪ, ɔ à bàalɛ gɛ zɪlau. A a vɪɔ lè we, ɔ à fɔkpámá. 23 Ké àlɛ yá'orɔnɔ, Filitɛɔ negɔna Goliati, Gata gbé bɔ Filitɛ zɪgɔɔ guu, à èa fɛlɛ nɪ a yápio. Davidi yápi mà. 24 Ké Isailiɔ aà è, sɔ kɛngu lɔ, aa lèkɔwa nɪpii. 25 Aale okɔɛ aa mè: I gɛɛpi e à bɔò lé? Tó à bò, í kuabiiwáɛ. Gbé pɔ aà dɛ, kía a ade gba àizɛɛ zɔɔ, í aà gba a nɛnɔɛ lɔ nɔ ũ, mé aà bedɛɔ wɛ'ɔa kpá lɔ.

26 ɔ Davidi gbé pɔ zɛa a saɛɔ là à mè: Bɔ wa ke gbé pɔ Filitɛpi dɛ à Isailiɔ bɔ wíuɛi? Dén Filitɛ gyafɔɔdɛpi ũ, à gbàsa lé kuabiibii Lua bɛɛ zɪgɔɔwai? 27 ɔ wa òè lá gbéɔ lé okɔɛwa wà mè: Maa wa ke gbé pɔ aà dɛɛ. 28 Ké aà vɪi zɔɔde Eliabu mà Davidi lé yá'ò nɪ gbéɔ, aà pɔ paaàzi à mè: Akɛa n mɔ lai? Dé n sá yɔɔnaɔ gɔ̀ɛ zɪ gbáauí? Má nɪ káamai nɪ n nɔsɛváiɔ dɔ. N mɔ zɪ gwaie. 29 Davidi mè: Bɔ má

kei? Baa yá má ooa? ³⁰ ǃ à kpeliè à gè yá dóupi là gbèpálewa. Lá gbé káau òè, màa wa òè lo. ³¹ Wá yá pó Davidi òpi sèle síu Saulue, 5 à aà sísi.

³² Ké Davidi mò, a ò Saulue: Gbèe su to s5 kēagu Filitēpi yá musuo. Mapi n zòblena, má gé zíkaiààncē. ³³ ǃ Saulu òè: Nyō f5 gé zíkai ní Filitēpioo. Nēbòlan n ũ. G5ēpi s5, zīg5ē za a èwaasogō. ³⁴ ǃ Davidi òè: Mapi n zòblena, máme miō ma mae são dá. Tó à liaamanō, 5 mi kú a letáwa mà gbè mà de. ³⁶ Mapi n zòblena, ma nòomusu ní maio dè píi, mé Filitē gyafōdepi a g5 lán pópíowae, asa àle kuabiibii Lua bée zīgōwae. ³⁷ Davidi èa mè: Lá Dii ma bō nòomusu ní maio lézi, màa a ma bō Filitēpi ozi. ǃ Saulu òè: Gé! Dii kunno.

³⁸ Saulu a zíkà'ula dàè, à a mōgotē fùà kpàè, 5 à a mò ula dàè. ³⁹ Davidi Saulu fēnda lòo zíkà'ulapiwa. Ké à yò táwa, 5 à fùà, asa a a d5e d5o. ǃ a ò Saulue: Má f5 gé ní pópíō, asa má a d5e d5o. ǃ à pópíō b5le píi a kàle. ⁴⁰ A a gopana sè, 5 à gè gbè boolona sèle swa'eu mèn sōo, a kà a dádákēbōo. ǃ àle s5 Filitēpizi, a a gbema kúa.

⁴¹ ǃ Filitēpi lé s5 Davidizi, aà sēngbaokúna bē aà aē. ⁴² Ké à Davidi gwà, a è né bōbō tēa kefenae, 5 à d5ewà. ⁴³ A òè: Gbēn ma ũ, 5 n gbasa níle mōa ní gooa? ǃ à aà kà ní a tãa t5o. ⁴⁴ ǃ à èa mè: S5mazi, bãō n ble, wàio i n só. ⁴⁵ Davidi òè: Fēnda ní s5mpēpēo ní s5n s5neo 5 níle mōoa. Mapi s5, Dii zīg5de Isailiō Lua pó níle kuabiibiiwà t5 5 mále mōoa. ⁴⁶ Dii a n namee ma ozi gbāe. Má n nēe, mí n mi z5, mí Filitē zīg5ō gēo kpa bãō ní wàiowa gbá aa só, dúnia i d5 ké Lua kú ní Isailiō. ⁴⁷ Gbé p5 káaaa laō i d5 ké Dii lí zible ní fēnda ge ní s5naoo. Dii mé zì gbāa ví, a á nawēe wá ozi.

⁴⁸ Gōo p5 Filitēpi lé s5 Davidizi, àle m5 aà wíwii, 5 Davidi bàalè lé suwà gu p5 wa zíkau. ⁴⁹ ǃ à oge à b5ōo, à gbe bō dà a gbemau. Ké à Filitēpi gbãò, 5 à aà pà a mi'aeua. Gbepi vīle aà mi'aepiu, 5 à lèle a gbēu. ⁵⁰ Gbema 5 Davidi zibleò Filitēpiwa. A aà pà a nè, baa fēnda a kúao. ⁵¹ ǃ à bàalè gè lōoaala, à aà fēnda wò aà kpe, à aà dè à aà mi z5ò. Ké Filitēo è ní neg5napi gà, aa lèk5wa. ⁵² ǃ Isailiō ní Yudaō pēmá ní wiio, aa ní yá e Gata bōleu ní Ekeloni bíibōleo. Gbé p5 aa ní dēdēo gēo g5 kálea sea za Saalaiū zéu e Gata ní Ekelonio. ⁵³ Ké aa sù ní Filitēo yaao, 5 aa ní bōo p5ō náaa. ⁵⁴ Davidi Filitēpi mi sè à gèò Yelusaleū, à aà g5kēbōo kàle a kpéu.

⁵⁵ Gōo p5 Davidi lé s5 Filitēpizi, Saulu lé aà gwa, 5 à a zīg5ō gbēz5ō Abinee là à mè: Dé nén neg5napi ũi? A wèwà à mè: Kí, ní n kuao, má d5o. ⁵⁶ ǃ kía mè: Gbēa n ma gbé p5 a nén èwaasopi ũ. ⁵⁷ Ké Davidi sù ní Filitēpi deao, Abinee aà sè gèò Saulu kíi, a Filitēpi mi kúa. ⁵⁸ ǃ Saulu aà là à mè: Né, dé nén n ũi? A wèwà à mè: N zòblena Yese, Beteleū gbé nén ma ũ.

18

Saulu ibelesēa ní Davidiō

¹ Ké Davidi yá'ò ní Sauluo a làa, 5 Yonatāa gbēkpāaàncō, a yeaàzi lá azla wēniwa. ² Za zibeezi 5 Saulu aà díle a bē, i wei aà ta a mae bē lo. ³ Yonatāa yāyēaàncō, ké a yeaàzi lá azla wēniwa yáí. ⁴ ǃ à a ulada p5 á daa b5 à aà gbà ní a zíkà'ulao ní a fēndao ní a sáo ní a asanao. ⁵ Gua p5 Saulu Davidi gbāeu zíkai píi, i saasee, 5 à aà díle zīg5ō gbēz5ō ũ. Aà yá í ke gbēpiie nae ní Saulu íwaō pii.

⁶ Ké zígɔɔ lé su Davidi Filitēpi dea gbea, nɔɔɔ bɔ Isaili wéleɔ guu pii, aa gè dai ní kí Saulule, aale lesi, aale ɔwá, aale gàale, aale pɔnake, aale sésɛnapa. ⁷ Aale lesi, aale dɔkɔɛ, aale ɔwá, aale mɛ:

Saulu gbéɔ dède ɔaa sɔɔe (1.000),
Davidi sɔ ɔaasɔsɔo leɛ kwi (10.000).

⁸ Yápi kè Saulu ɛ́i maamaaɛ, ɔ aà pɔ pà à mè: Wà ɔaasɔsɔo leɛ kwi kpà Davidiwa, mapi sɔ ɔaa sɔonaɛ. Kpala mé gɔ aà si sa. ⁹ Za zibeezɛ ɔ à wɛdɔ̀ɛ.

¹⁰ Ké a gu dɔ̀, ɔ Lua tò Saulu taa pãsi pi dède, àle yãyaaa'o a kpéu, ɔ Davidi a mɔɔna sɛ, àle lé lá ɔ ke gɔɔpiwa. Saulu a sɔna kua, ¹¹ ɔ à aà gbàò à mè: Má Davidi paò mà naaa ní gɛɔe. ɔ Davidi azia èè gɛn pla. ¹² Saulu í vlake Davidie, ké Dii kuaàno mé à pãkpàazi yáí. ¹³ ɔ Davidi yà à aà díle zígɔ gbɛɔn ɔaa sɔɔo gbɛzɔ̀ɔ u. ɔme ɔ dɔaaané zllau. ¹⁴ Gu pɔ à gɛu pii í saaseɛ, ké Dii kuaàno yáí. ¹⁵ Ké Saulu è ɔ saase, ɔ à vlakèè de yáala. ¹⁶ Isailio ní Yudaɔ sɔ aa ye Davidizi nípiie, ké ɔ dɔaané zllau yáí.

¹⁷ ɔ Saulu dè: Má a nɛnɔe séia Melabu kpama nɔ u. Nɛgɔnkea ke, ní zikamaɛ Diiɛ. Asa Saulu láasookè à mè: Má ɔkãwáò, Filitɛɔ mé aa aà de. ¹⁸ ɔ Davidi dè: Dén ma úi? Deɔn ma bedɛɔ ní ma mae buiɔ u ké mà gbasa mà gɔ n né zá úi? ¹⁹ Ké Melabu kà wà kpa Davidiwa, ɔ Saulu aà kpà Meɔla gbé Adieliwa.

²⁰ Saulu nɛnɔe Mikali ye Davidizi. Ké wà yápi ò Sauluɛ, à kèè na ²¹ à mè: Má aà kpawáɛ, i gɔ̀ɛ bai ú, Filitɛɔ i aà de. ɔ a ò Davidie: Nyɔ ma né pále e n sɛ sa. ²² ɔ a ò a íwaɔne: A yá'o Davidie asii guu, à oè aà yá kãmagu, mé ma íwaɔ yeaàzi pii. Aà ma nɛnɔe sé. ²³ Aà íwaɔ yápi kà Davidie a swáwa, ɔ a òné: Gɔa kiane zá ú á yá aa nɛe? Táaa taasiden ma ú. ²⁴ Ké Saulu íwaɔ sù, aa Davidi yápi sèle siuè. ²⁵ ɔ Saulu mè: A oè má ye ànsue pɔeio, sema aà tɔsimeɛ ma ibɛɛ Filitɛɔwa, i sumɛɛ ní ní gyafɔɔo mèn basɔo. Ale e Filitɛɔ aà deɛ.

²⁶ Ké íwapiɔ yápi dàu a síu Davidie, gɔa kiane zá ú kèè na sa. E nɔpi segɔɔ àò gé kái, ²⁷ Davidi ní a zígɔ̀ɔ fèle gè Filitɛɔ dède gbɛɔn ɔaa do, ɔ à sù ní ní gyafɔɔo, a kpà kíawa pii, ké à e gɔ̀ɔ aà né zá ú yáí. ɔ Saulu a né Mikali kpawá nɔ u. ²⁸ Ké Saulu è màa, a dɔ̀ ké Dii kú ní Davidioe, mé a né Mikali yeaàzi, ²⁹ ɔ aà vlakeaè kãfi, à gɔ̀ɔ aà ibɛɛ ú e à gè gào. ³⁰ Gɔɔ pɔ Filitɛ kiao bòle gè zíkai, Davidi í saase de Saulu íwa kɔniɔlaɛ, ɔ à tɔbò maamaa.

19

Saulu Davidi wɛa

¹ Saulu ò a né Yonatãaɛ ní a íwaɔ pii aa Davidi de. Ama Yonatãa yeaàzi à kè zài, ² ɔ à aà gbà laai à mè: Ma mae lé n wɛɛ. Nyɔ nzia kua dɔ̀ zia kɔɔ. Ulɛkíi wɛɛle nɔyɔ kuu. ³ Má bɔ wɛnkpe ní ma maeo, wí ze gu pɔ n ulɛu. Má n yá'òè. Lá a òmɛɛ, mí onɛ.

⁴ ɔ Yonatãa gè Davidi maabò a maeɛ à mè: Baa, rísu váike n zòblena Davidieo, asa i váie kenɛo. Aà yákeɔ ài vlɛne maamaaɛ. ⁵ Ké à Filitɛpi dè, à gí a wɛniie, ɔ Dii tò wa zɛ zɔ̀ blè wápii. N è, ɔ n pɔ kèna. Bóyáí ní ye váike yãsaidepie n aà de pái? ⁶ Saulu aà yámà, ɔ à lɛgbè à mè: N Diio wa aà deo. ⁷ A gbea Yonatãa Davidi sísi à yápi siuè pii, ɔ à gè ní Davidio Saulu kíi, ɔ àle zíkèè lán yáawa.

⁸ Zi èa fɛle, ɔ Davidi gè zíkai ní Filitɛɔ. A síngu à zɛblémá dúúduu, ɔ aa bàalèè.

⁹ Dii tò Saulu t́aa pásipi èa dèdè gɔɔ pɔ a źlèa a kpéu. A a śna ḱa, 5 Davidi lé a mɔɔnalèè. ¹⁰ Saulu wèlèlè à Davidi paò à naaa ní ǵlo. Ké à èè, 5 śnapi gè ǵl pá.

Gwáaśna bee 5 Davidi bàalè tà. ¹¹ Ǿ Saulu gbéɔ źl Davidi be aa aà dádá, aai aà de kɔɔ,* 5 aà na Mikali aà gbà laai à mè: Tó ni bàasi gwáao, wa ní de ziaè. ¹² Ǿ Davidi b̀ fenentiu, Mikali aà gbàe ní bao źlè, 5 à bàalè gèzèa. ¹³ Ǿ Mikali t́aa† se wùlè liiwa, à blè b́aa se kà táapi mia, 5 à zwáa ḱa. ¹⁴ Ké Saulu gbéɔ źl Davidi ḱui, Mikali mè àlè gyákeè. ¹⁵ Ǿ Saulu èa gbéɔ źl Davidi gwai, a òné: A aà sé ní a liio śanu, à suomeè mà de. ¹⁶ Ké aa gè kpéu, táapi 5 aa è liiwa, blè b́aa kuwá a mia. ¹⁷ Ǿ Saulu Mikali là à mè: B́oyáí n b́o ma kpe n ma ibee gbàe à pília maai? Mikali wèwà à mè: A òmeè mà tò à gèzèa. Tó ma gi, á ma deè.

¹⁸ Ké Davidi bàalè gèzèa, à gè Samueli gwai Lama. A yá pɔ Saulu kèè dàu a siuè píi, 5 aa gè źlè Naio śanu. ¹⁹ Ké wa ò Sauluè, Davidi ku Naio Lama, ²⁰ 5 Saulu gbéɔ źl aà ḱui. Ké aa kà we, aa lè ànabi gáli lé ànabikeke, Samueli kú ní guu an d́aana ù. Ǿ Lua Niśna d́i źnapionè, aalè ànabikeke ś. ²¹ Ké wa ò Sauluè, 5 à gbèpáleɔ źl, 5 aa ànabikekè màa lɔ. Saulu èa gbéɔ źl a gèn àaɔdeí, 5 aa ànabikekè màa lɔ. ²² Ǿ Saulupi fèlè lé gé Lama aźla sa. Ké à kà lɔ źɔ pɔ kú Seku saè, à gbéɔ là à mè: Samueli ní Davidio ku má ní? Ǿ wa òè: Aa ku Naio Lama. ²³ Ké àlè gé we, 5 Lua Niśna d́i aàpie ś, àlè gé, àlè ànabikeke e à gè kàò Naio Lama. ²⁴ A a pɔkasao b̀bala, à ànabikekè Samueli wáa. Gɔɔ bee fáane ní gwáaśnao píi lɔ wùlèa puizie. A yáí tò wí mè: Saulu ku ànabio guu ś nne?‡

20

Davidi ní Yonat́aa

¹ Davidi b̀ Naio Lama à bàalè gè Yonat́aa lè, 5 à aà là à mè: B́o má kèi? Dàa kpele má kèi? Váí kpele má kè ní maeè 5 àlè ma wèi? ² A wèwà à mè: Gyaù! Nyɔ gao. Gwa, ma mae líy yáe ke à ǵl káimèè ma swáwao, yázɔɔ ge a yɔɔnan nò. Ma mae aɔ yá bee taa ke à ǵl oimèèè? Màa no bá! ³ Ǿ Davidi ò lɔ: N mae d́s śaasá kè n ma wègwàe. A yáí i to n yápi màò, kè n pɔ su yao yáí. N Dii kuao ní n kuao má kú ga lézìe. ⁴ Ǿ Yonat́aa òè: Yá pɔ ní gbèaa píi má kene. ⁵ Ǿ Davidi òè: Gwa, mɔ dafu dikpe ku zia. A kù mà źlè mà p̀ble ní kíaoè. To mà ge ulè s̀u e zia bàasi oosi. ⁶ Tó n mae ma gbèa, oè ma zé gbèama ma ge ma be wéleu Beteleù zeazeaè, kè ma bedeo píi lé sa pɔ wí o wè ní wèo o we yáí. ⁷ Tó à mè a mae, má aafia, àma tó aà pɔ pà maamae, òyɔ d́s kè yáwáí à zèò à kemèe we. ⁸ Gbèkeke mapi n z̀blenae, asa n yáyèmanɔ ní Dii d́saoè. Tó má t́aae v́l, ma de nzía. Nsu ma kpa n maewao. ⁹ Ǿ Yonat́aa mè: Gyaù! Tó má d́s kè ma mae zèò à v́ikeneè, má onèo lé? ¹⁰ Ǿ Davidi aà là à mè: Tó n mae sù yápasí ònè, déme a omèèi? ¹¹ Ǿ Yonat́aa òè: Mɔ wà gé s̀u. Ǿ aa b̀lè gè s̀u nípla.

¹² Ǿ Yonat́aa mè: N Dii Isailio Luao, e zia bàasi maa'i má a mae lé mà gwa. Tó n yá káaàgu, má lékpásákene. ¹³ Tó ma mae ye v́ikeneè, mé mi lékpásákene ma n gbàe n ta aafiao, Dii yápasíkemèè b̀èèb̀èè. Dii kunnɔ lá a kú ní ma maeo yáawa. ¹⁴ Tó ma su má kuè, gbèkekemèè lá Dii í kewa. Tó ma su ma gae ś, ¹⁵ n gbèke su láa ní ma bedeo bauo, baa tó Dii tò n ibeeɔ làa d́unia.* ¹⁶ Màa

* 19:11 Sou 59 † 19:13 Táapiá lí pɔ wa à lán gbènaźnawac. ‡ 19:24 1Sam.10.10-12 * 20:15 2Sam.9.1

Yonatāa yāyè ní Davidiò, 5 à mè: Dii flabo n ibeεεne. 17 Ǿ Yonatāa tò Davidi èa a legbèè ló ké a yeaàzi yáí, asa a yeaàzi lá azla wēniwae.

18 Ǿ Yonatāa òè: Mɔ dafu dikpε ku zia. Tó wi gbèe e n kilauo, wa n gbεae. 19 Zia bàasi gé ulei gu pɔ n uleu yápi daalegɔɔ, níu ku gbε pɔ de kɔɔ ù sae we. 20 Má kazu gbepi sae wén àa5, lánd5 mále pɔ gbáwa, 21 mí neg5εnae zí aà ge kapiɔ wεεle. Tó má òè, kao ku aà kpε, aà séle mɔò, ní mɔ, asa ní Diio ñyɔɔ aafia, kai kuo. 22 Tó má òè kao ku aà ae s5, géí, asa Dii mé n gbεae. 23 Yá pɔ wá yè ní k5o s5, Dii mé aɔ de yápi seelade ù gɔɔpii.

24 Ǿ Davidi gè ùle sēu. Ké mɔ dafu bɔ, kía z5le pɔbleai. 25 A z5le a z5lekli gí sae. Yonatāa z5le aà ae, mé Abineε ku aà sae. Davidi z5lekli s5, gbèe ku weo. 26 Saulu i yáe o zibeezío, asa àle e yáe mé aà lè, à gbálè, bee mé gíè. 27 Ké a gu dɔ mɔ gɔɔ plaade zí, Davidi z5lekli gi da giie, 5 Saulu a né là à mè: Bóyái Yese ne'í mɔ pɔbleio za glai? 28 Ǿ a òè: A zé gbèaa, à gè Beteleúe. 29 A mè mà to à gé, asa a bεdeɔ lé sa'o wélepiue, 5 a v̄i òe à mɔ. A mè tó à kèmeε, mà a gbεae à gé a v̄iɔ gwai. A yáí tò i mɔ pɔbleinnɔ. 30 Ǿ Saulu pɔ pà Yonatāazi à mè: Né faasai swágbāade! Má d5 ké n ze ní Yese néoe. N widá nzía ní n daowa. 31 Tó Yese népi ku wēni guu, ñy5 e n kpalableo. Gbéc zí aa aà kũ suomeε tia. A gáe we. 32 Ǿ Yonatāa aà là à mè: Bóyái a gaii? Bó a kèi? 33 Ǿ Saulu Yonatāa gbà ní s5nao à e de, 5 Yonatāa dɔ sa ké a mae zè ní Davidi deaoε.

34 Yonatāa fεle gò pɔbleaa ní pɔfεo, i pɔble mɔ gɔɔ plaade zípio, asa aà n5se yá Davidi yá musue, ké aà mae aà díle yáftu yáí.

35 Ké a gu dɔ, Yonatāa bɔ gè Davidi lei gupiu. Neg5εnae teaazi. 36 Ǿ a ò népie. Bàale ní gé le. Má kazu, ní wεεle. Ké népi bàalè lé gé, 5 Yonatāa ka mà aà mia.

37 Ké népi ká gu pɔ Yonatāa ka gbáepiu, 5 à lezú népizi à mè: Kapiɔ ku n ae le.

38 Ǿ Yonatāa èa lezuaàzi ló à mè: Gé kpakpa, ñsu zeo. Ǿ népi kapiɔ sèle à sùò a diie. 39 Népi yápi d5o, sema Yonatāa ní Davidiò. 40 Ǿ Yonatāa a g5kebɔɔ kpá népiwa à mè: Si ñ taò be.

41 Ké népi tà, Davidi fεle geɔmidɔkli oi, à mɔ kùle Yonatāae gēn àa5, à wùle a gbεeu. Ǿ aa lepèkɔwa, aa ɔɔlɔ nípla nípii, Davidi pɔ mé kè zài. 42 Ǿ Yonatāa òè: Gé aafia, asa wa legbè ní Dii tóo wa mè, Dii mé wá seelade ù ma buiɔ ní n buiɔ zángu e gɔɔpii.

21

Davidi kua Nɔbu

1 Davidi bɔ we, 5 Yonatāa èa tà be. 2 Ké Davidi lé gé sa'onkia Aimeleki kíi Nɔbu, Aimelekípi bɔ gè daiaale. Vía aà kũ, 5 à aà là à mè: Bóme tò ní be ndo gbèe kunnɔ ni? 3 Davidi wèwá à mè: Kí mé zídameε, à mè másu to gbèe yá pɔ a dilemeε à ma zí kei d5o. Ǿ wa gudɔk5ε ní ma iwao aa dsaameε. 4 Ble kpele ní ví la tiai? Ma gba pēε mèn sɔo ge pɔ pɔ ní ví píi lé. 5 Ǿ sa'onkiapi mè: Pēε pā kuo, sema pɔ pɔ wa kàle Luaε bàasio. Tó n gbéc gbálea nɔe yá musuo,* má kpama. 6 Ǿ Davidi òè: Maaε, wá wázía kúa nɔeɔ yá musu, lá wi ke wá gbasa da zíkazeuwa. Ma gbéc pɔɔ gbáleaο. Baa gɔɔ pɔ wále pœā táa'o, aaliɔ gbáleaο, belenke tá pɔ wále o gbá. 7 Ǿ sa'onkiapi Lua pēε sè a kpàwà, asa pēεe ku weo, sema pɔ pɔ wa kàle Luaepi.† Wí pēepi se Dii aεe, 5 wí a leúkpaε ní pēεe dafuo.‡

* 21:5 Lev 15.18 † 21:7 Mat 12.3-4 ‡ 21:7 Baa 40.22-23

⁸ Saulu iwae ku we gɔɔpi, aà tón Doegu. Edɔ̀ buie, aàpi mé Saulu sádánki ũ. ⁹ Ɔ Davidi Aimeleki là à mè: N sɔ̀na ge fɛ̀nda vɛ̀ laa? Mi e ma a fɛ̀nda ge gɔ̀kɛ̀bɔ̀e sɛ̀o, asa kí zɛ̀pi dàmɛɛ zeazeaɛ. ¹⁰ Sa'onkiapi wèwà à mè: Filitɛ̀ pɔ̀ ní dè Ela guzuleu Goliati fɛ̀nda gwa kɛ̀. A ku sa'o'ula kpe, zwáa fɛ̀fɛ̀wa. Tó ní yei, sé, asa a pále ku la ɔ̀o, sema bee. Ɔ Davidi mè: Kpaa, a sáa kuo.

Davidi ɛ̀ndekɛ̀kɛ̀a

¹¹ Davidi bàalɛ̀ Sauluɛ zɛ̀beezi, à tà Gata kí Akisi kɛ̀i. ¹² Ɔ Akisipi iwaò òè: Isaili búsu kí Davidin weò lò? Aàpi ɔ̀ wí ɔ̀wá wí lesi aà yá musuò lò? Wí mɛ̀:

Saulu gbɛ̀ɔ̀ dɛ̀dɛ̀ ɔ̀aa sɔ̀oɛ (1.000),
Davidi sɔ̀ ɔ̀aasɔ̀sɔ̀o lɛɛ kwi (10.000).

¹³ Yápi Davidi kù gbáa, àlɛ̀ vɛ̀ake Akisiɛ maamaa. ¹⁴ Ɔ à azɛ̀a lile, àlɛ̀ ɛ̀ndekɛ̀ kɛ̀ ní wáa. A ɔ̀gbe gálɛ̀galɛ̀ bíibɔ̀lɛ̀ gbaɔ̀wa, a tò lɛ̀'í dà a lekpea. ¹⁵ Ɔ Akisi ò a iwaònɛ: A gwa! Gbɛ̀piá ɛ̀ndɛɛ. Bóyáí a aà sè a mɔ̀oi? ¹⁶ ɛ̀ndɛɔ̀ kɛ̀sáaɛ, ɔ̀ a gbɛ̀pi sè a mɔ̀oa aà ɛ̀ndekɛ̀ kɛ̀mɛa? A e gɛ̀ ma uaò.*

22

Saulu Nɔ̀bu sa'onaò dɛ̀dɛ̀a

¹ Davidi bɔ̀ we, à bàalɛ̀ à gɛ̀ gɛ̀ Adulaũ gbɛ̀'eu.* Ké aà vɛ̀iɔ̀ ní aà de bɛ̀dɛɔ̀ aà bao má, aa gɛ̀ aà lè we. ² Ya'ɔ̀madeɔ̀ ní fiadeɔ̀ ní gbɛ̀ pɔ̀ yá lé kánguɔ̀ káaaaazi pii, ɔ̀ à gɔ̀ ní dɔ̀aana ũ. Aa kà gbɛ̀ɔ̀n ɔ̀aa pla taa. ³ Bɔ̀a za we Davidi gɛ̀ Mizipa, Mɔ̀abu búsuu, a ò Mɔ̀abuɔ̀ kɛ̀a: Ma mae ní ma dao gba zé aao kunnɔ̀ e mà dɔ̀ lá Lua a kɛ̀mɛɛ. ⁴ Ɔ à ní tó ní Mɔ̀abuɔ̀ kɛ̀a we. Aa kuaaɔ̀ gɔ̀ pɔ̀ Davidi ku sɛ̀gbáũ. ⁵ Bee gbɛ̀a ánabi Gada mò ya'ò Davidiɛ à mè: Nsu nyɔ̀ ku sɛ̀gbáũ ɔ̀o. ɛ̀a ta Yuda búsuu. Ɔ à fɛ̀lɛ̀ gɛ̀ ɛ̀letu líkpeu.

⁶ Zlewa Saulu zɛ̀lɛ̀a baali gbáũ Gibɛ̀a sɛ̀sɛ̀l musu. A a sɔ̀na kúa, aà iwaò liaaaazi pii. Ɔ a mà wà Davidi ní gbɛ̀ pɔ̀ kuaaɔ̀ kúkú dɔ̀. ⁷ Ɔ a ò a iwapiɔ̀nɛ: A Bɛ̀yámɛ buiɔ̀, à ma yáma ápii. Yesɛ̀ né a buaò ní vɛ̀ebuɔ̀ kpáwáɛ? A á dile zɛ̀gɔ̀ gbɛ̀ɔ̀n ɔ̀aasɔ̀o ge gbɛ̀ɔ̀n basɔ̀basɔ̀o dɔ̀aanaɔ̀ úe? ⁸ Ápii a lekpaálmazie. Ké ma né yáye ní Yesɛ̀ néo, á gbɛ̀e i omɛɛo. A gbɛ̀e i wɛ̀nadɔ̀mɛɛo. Í kámɛɛ ma swáwa ké ma né ma iwapi nòse fɛ̀lɛ̀ aao ma wɛ, lá àlɛ̀ kɛ̀ tiaɛwao. ⁹ Edɔ̀ bui Doegu kú ní Saulu iwaò we, ɔ̀ à mè: Ma Yesɛ̀ né è, à mò Aitubu né Aimeleki kɛ̀i Nɔ̀bu. ¹⁰ A yáe wɛ̀lɛ̀ kɛ̀è Diiwa, ɔ̀ à kùsua kpáwá ní Filitɛ̀ bui Goliati fɛ̀ndao.†

¹¹ Ɔ kɛ̀a gbɛ̀ɔ̀ zɛ̀ aa sa'onkia Aimeleki sísi ní a de bɛ̀dɛ pɔ̀ dɛ sa'onaò ũ Nɔ̀buɔ̀ pii. Ɔ aa mò kɛ̀a kɛ̀i mɛ̀pii. ¹² Ɔ Saulupi òè: Swákpá n̄ ma, Aitubu né. A wèwà à mè: Ma swá wɛ̀, Baa. ¹³ Ɔ Saulu aà là à mè: Bóyáí mpi ní Yesɛ̀ néo a lekpaálmazii? Bóyáí n blɛ̀ kpáwá ní fɛ̀ndao, n yáe wɛ̀lɛ̀ kɛ̀è Luawa, ké aà fɛ̀lɛ̀manɔ̀ aao ma wɛ, lá àlɛ̀ kɛ̀ tiaɛwai? ¹⁴ Aimeleki wèwà à mè: N iwaò guu pii, dé náai mé kà Davidiwei? N né záɛ, nzɛ̀a dɔ̀anaɔ̀ kɛ̀aɛ. A tɔ̀bò n be. ¹⁵ Mi wɛ̀lɛ̀ kɛ̀è Luawa yáao lé? Kai! Baa, n̄su yádo mapi n zɔ̀blenawao ge ma de bɛ̀dɛɔ̀, asa má yáe dɔ̀ yápi musuò, baa yɔ̀. ¹⁶ Ɔ kɛ̀pi òè: N gae, mpi ní n de bɛ̀dɛɔ̀ pii. ¹⁷ Ɔ a ò dɔ̀ai pɔ̀ kú weɔ̀nɛ à mè: A fɛ̀lɛ̀ à Dii gbágbanaɔ̀ dɛ̀dɛ̀, asa an ɔ̀ ku Davidi yáue. Aa aà bàalea yá dɔ̀, ɔ̀ aai omɛɛo. Ama aà iwapiɔ̀ i we ɔ̀sɛ̀ aa Dii gbágbanaɔ̀ dɛ̀dɛ̀. ¹⁸ Ɔ kɛ̀pi ò Doeguɛ: Fɛ̀lɛ̀ n̄ sa'onapiɔ̀ dɛ̀dɛ̀. Ɔ à fɛ̀lɛ̀ à ní dɛ̀dɛ̀ gɔ̀ɔ̀. A bàabaa sa'o'uladanapiɔ̀

dède gbɛɔn basiiɔsɔ. ¹⁹ ɔ Saulu ɛa sa'onapiɔ wɛ́lɛ Nɔbudeɔ dède ɔ, gɔɛɔ n nɔɛɔ n nɛ gbɛaɔ n nɛtɛnaɔ n zuɔ n zaa'Inaɔ n sáɔ. Wá n dede n fɛndaɔ npii.

²⁰ ɔ Aimeleki né do pillimá, aà tɔn Abiataa. A baalè à gè tè Davidizi. ²¹ A ò Davidie, Saulu Dii gbágbanaɔ dède piiɛ. ²² ɔ Davidi òè: Ké ma Edɔɔ bui Doegu è we gɔɔ bee, má dɔ sáasá ké a o Sauluɛ. Taaeden ma ù n de bedɛɔ gagaa pii yá musu. ²³ Nyɔ kumanɔ. Nsu to vía n kúo. Gbé pɔ lé n we lé ma we sɔɛ. Yáe a n le ma ɔzlo.

23

Davidi Keiladeɔ misia

¹ Wa ò Davidie wà mè: Gwa, Filitɛɔ lé zika n Keiladeɔ, aale n pɔwɛnaɔ naaa. ² ɔ Davidi gbèa Diiwa à mè: Mà gé lélel Filitɛpiɔwa yà? ɔ Dii òè: Gé lélelimá, ní Keiladeɔ misi. ³ ɔ Davidi gbéɔ òè: Lá vía lé wá kú Yuda búsuu la, wá fɔ gé zikai n Filitɛ Keilae? ⁴ Davidi ɛa gbèa Diiwa ɔ, ɔ Dii òè: Fɛle gé Keila, asa má Filitɛ naɛ n ɔzle. ⁵ ɔ Davidi gè Keila n a gbéɔ, à ziká n Filitɛɔ, ɔ à n pɔtuɔɔ sɔmá. A Filitɛɔ dède dasidasi, à Keiladeɔ misi.

Saulu pélea Davidizi

⁶ Ké Aimeleki né Abiataa baalè, ále gé Davidi kíi yáa, a a sa'o'ula kúae, ɔ à gèò Keila. ⁷ Ké Saulu mà Davidi gè Keila, à mè: Lua gíaaɔziɛ, ɔ à aà námɛɛ ma ɔzɔ, asa à azla kàka wɛ́lɛ bíideue. ⁸ Saulu a zlgɔɔ káaa pii aa ge koezɔ Davidi n a gbéɔzi Keila. ⁹ Ké Davidi mà Saulu lé vaikpaafanaɔ, ɔ a ò sa'ona Abiataae àa mɔ n sa'o'ulao. ¹⁰ ɔ Davidi mè: Dii Isailiɔ Lua, mapi n zɔblena, má mà Saulu lé zɛwɛɛle à mɔ Keila à wɛ́lɛɛ beepi dúuzɔ ma yáí. ¹¹ Keiladeɔ ma kpawá yà? Saulu a mɔ la lá má màwa yà? Dii Isailiɔ Lua, o mapi n zɔblenae. ɔ Dii òè: A mɔ. ¹² ɔ Davidi aà là ɔ: Keiladeɔ ma kpawá n ma gbéɔ yà? ɔ Dii mè: Aa á kpawáɛ. ¹³ ɔ Davidi n a gbéɔ fɛle, aa kà gbɛɔn òaa aaɔ taawa. Ké aa bɔ Keila, ɔ aa gè gu pɔ aa yei. Ké Saulu mà Davidi bɔ Keila, i gé we ɔo.

¹⁴ Davidi ku zegikiɔu gbáau Zifi búsu gbèsisɔideu. Lá gu lé dɔ Saulu ɔ aà weɛ, áma Lua i Davidi naɛ aà ɔzlo. ¹⁵ Gɔɔ pɔ Davidi ku Zifi búsu líkpeu, a mà Saulu n aà gbéɔ lé mɔ a dei. ¹⁶ ɔ Saulu né Yonataa fɛle gè Davidi lè za líkpepiu, à aà gbà sɔ n Lua tɔo. ¹⁷ A òè: Nsu to vía n kúo, asa ma mae a e ɔkámao. Mmɛ nɔyɔ kible Isailiɔwa, mapi sɔ mɔ de n plaade ú. Ma maepi bee dɔ se. ¹⁸ ɔ aa yáye n kɔo nɔpla Dii ae. Davidi ku líkpeu we, ɔ Yonataa tá be.

¹⁹ Bee gbɛa Zifideɔ gè Saulu lé Gibɛa aa mè: Davidi uleá wá búsu sɛgbáu. A ku líkpeu Hakila sɔsɔpɔleu Yesimɔ gɛɔmidɔkɔi oi.* ²⁰ Kí, gɔɔ pɔ n yei pii, mɔ we, wí aà kpama. ²¹ ɔ Saulu mè: Dii báaadaágu, ké a ma wɛnagwá yáí. ²² A tá, i ɛa sɔuke. A gu pɔ i géu gbɛagbɛa n gbé pɔ aa aà è, asa má mà wá mè aà ɔnɔá ɔnɔ no. ²³ A gbɛagbɛa ké á è à aà ulekiɔ dɔ pii, i ɛa mɔ ma le mà a sáasá ma, mí géánɔ. Tó a kú á búsuu weɛ, má kpálekɛaázi Yuda bui guu piiɛ. ²⁴ ɔ aa dàzɛu aa dɔaa Sauluɛ Zifi. Gɔɔ bee sɔ Davidi n a gbéɔ ku Maɔni gbáau sɛ pɔ kú Yesimɔ gɛɔmidɔkɔi oi.

²⁵ Ké Saulu n a gbéɔ lé mɔ kpálekɛiaázi, à a baomá, ɔ à pilla gbɛpiwa, a ku Maɔni gbáau. Ké Saulu mà, ɔ à pɛleaázi Maɔni gbáau we. ²⁶ Sauluɔ be gbèsisɔi kpɛle, Davidi be a kpɛla, aale olo'olobo aale baale Sauluɛ. Gɔɔ pɔ Saulu n a gbéɔ lé lia Davidiɔzi aa n kú, ²⁷ ɔ gbɛe mɔ baokpá Sauluɛ à mè: Kɛ kpakpa,

* 23:19 Sou 54

Filitēo mò lélei wá bùsuwa. ²⁸ Ǿ Saulu zè pélea Davidizie, à gè Filitēo lei. A yáí tò wí mē gupie Kókpaalegbe.

24

Davidi gia Saulu deai gbè'eu

¹ Bee gbea Davidi bò we à gè zìlè sēgbāu, gu pò wí mē Engedi. ² Ké Saulu sù ní Filitēo yaaò, wa òè Davidi ku Engedi gbáau. ³ Ǿ à Isaili zìgō sèle gbēon òaa gēo, à dàrino zéu kpálekèi Davidiozi gu pò wí mē Tueo gbè'sísi. ⁴ Ké à kà são kaa pò kú zé sae kíi, à gbè'è è we, Ǿ à gèu bíkpekei. Davidi ní a gbéó sō aa ku gbè'epiu za a léwa. ⁵ Ǿ Davidi gbéó òè: Gwa, gōo pò Dii mè á n ibee nane n ɔzì n yákeè lá ní yeiwan gbá. Ǿ Davidi fèlè teeè, à Saulu ulada lé zò àa sae. ⁶ A gbea Davidi láasoo lé òadawà Saulu ula lé pò a zòpi yáí, ⁷ a ò a gbéone: Kai! Dii su to mà yá bee taa ke ma dii pò á kpáeo. Má ɔkãwáo, asa Dii mé àa kpá kía ũ.

⁸ Davidi a gbéó lèlè ní yápi yáí, i to aa Saulu òeo. Ké Saulu bò gbè'eu, àlè gēzea, ⁹ Ǿ Davidi bò gbè'epiu à lezuaazi à mè: Ma dii kí! Ké Saulu líli à a kpe gwà, Ǿ Davidi kùlè à a mìpèlèè. ¹⁰ Ǿ a ò Saulu: Tó wà mè ma vái ò ní musu, bóyáí ni síi? ¹¹ Gwa! N wè è gbá lá Dii n namee ma ɔzì gbè'eu. Wa òmèè mà n de, Ǿ ma n wēnagwà, ma mè má ɔkã ma diiwao, asa Dii mé àa kpá kía ũ. ¹² Gwae Baa! Gwa, má n ulada lé kúa ke! Ma n ula lé zò, àma mi n deo. N dò sa ké má vái ge íi kũanno. Mí tàaekeneo, Ǿ níle ma wè. ¹³ Dii mé a yágōgōwēè, i tosimamee, àma mapi, má ɔkãmao. ¹⁴ Lá wà yáasikè za ziwa wà mè: Yávái í bò vāikenaò kíie. Má ɔkãmao. ¹⁵ N Isailio kía, dé yáí n boii? Dé níle péleaazii? Gbē ge yà? Kòòtē yà? ¹⁶ Dii mé a ma yá gwa, i yágōgōwēè, i yānakpaa, i zemanò, i ma bò n ɔzì.

¹⁷ Ké Davidi yá bee ò Saulu a làa, Saulu mè: Ma né Davidi, n boon wee? Ǿ Saulu wii pàlè à ɔbò. ¹⁸ A ò Davidie: N yá na demala, asa vái má kène, Ǿ n fiabòmeè ní maaò. ¹⁹ N maa pò ní kèmeè ò tia. Ké Dii ma nane n ɔzì, ni ma deo. ²⁰ Tó gbé bò a ibeewa, í to aà ta aafiae? Dii maa pò ní kèmeè gbá fiabone. ²¹ Má dō sa ké rýyō gō kía ũ, níò kible Isailiowa. ²² Legbēmèè ní Dii tóo, ké rýyō ma bui kaaleo, rýyō ma de bedeo tó mideo. ²³ Ǿ Davidi legbè Saulu. Ké Saulu tà be, Ǿ Davidi ní a gbéó èa aa tà sēgbāu.

25

Nabali gia ònlekei Davidie

¹ Samueli gá, Ǿ Isailio kàaa píi, aale ɔbò aà gaa yá musu, Ǿ wà aà ví a be Lama. Bee gbea Davidi gè Palana sēu. ² Maoni gbēe ku, a boole ví Kaameli we. Ǿ de sae, a são ví mèn òaa gēo ní bleo mèn òaa sòo. Ǿ à mò Kaameli a são kākēlele. ³ Aà tón Nabali,* aà na tón Abigaili. Nòepi laai ví mé aà kákaa maa, àma aà gōpi pásì mé aà yákeao òbò vío. Kálebu buie.

⁴ Gōo pò Davidi ku sēu, a mà Nabali mò a são kākēlele. ⁵ Ǿ à a íwao zì gbēon kwi, a òné: A fèlè gé Nabali kíi Kaameli, í fòkpawámèè, ⁶ í oè à mè: Lua n dō ní aafiao ní n uao ní n gbéó pii. ⁷ Má mà n mō ní sákākēelenao. Ké n sādānaò kúwanò, wí òadamáo, mé an kua Kaameli guu, pòe i kēsámáo. ⁸ N n zìkenapio la, aa onè. Ma íwao wegwa, asa dikpe zìè. N zòblenapio ní mapi n néo wá gba pò pò ní è.

* 24:4 Sou 142 * 25:3 Bee mè mísaide.

⁹ Ké Davidi iwapiò kà, aa yápi sèlè s̄u Nabalié ní Davidi t̄so, ̄s aa s̄s̄aaazi. ¹⁰ Ǿ Nabali ònè: Dén Davidi ùi? Bón Yese népi ùi? Ǿ p̄s aa k̄è ní diiowa gb̄aò dasi. ¹¹ A ye mà a p̄èe ní ma ío ní n̄ò p̄s má d̄è ma s̄ákák̄èelenāneo sélè mà kpa gb̄é p̄s má ní b̄okli d̄soowa yà? ¹² Ǿ Davidi gb̄é̄ò èa dàz̄eu aa tà. Ké aa kà, aa yápiò s̄èlè siuè p̄i. ¹³ Ǿ Davidi ò a gb̄épīone: A baade a f̄enda loo. Ǿ an baade a f̄enda lòo ní Davidipio s̄s. Gb̄é p̄s ḡè ní Davidioò kà ̄aa pla taa, ̄s gb̄ēon ̄aa do ḡò ní aso.

Abigaili awakpaa Davidiè a zá Nabali yá musu

¹⁴ A m̄ò lè zikenapio do ge ò Nabali na Abigailiè à mè: Davidi gb̄é̄ò z̄l aa b̄ò s̄eu, aa mò f̄okpà wà diiwa, ̄s à p̄alamá. ¹⁵ Gb̄épiò s̄s aa maakèw̄èe maamaae, aai ladawá. Wá kuañ̄o s̄eu guu, p̄ce lí k̄ésawá. ¹⁶ Ḡoo p̄s wálè s̄adà ní sae f̄aane ní gw̄aas̄inao p̄i aaiò liaawázi lán bliwae. ¹⁷ Laasooke yá p̄s n̄ȳo kewa, asa aa z̄èò wà v̄aìke wá diie ní aà uadeò p̄iie. Aàpi maa, ìli gb̄é yá'one mao.

¹⁸ Ǿ Abigaili p̄èe n̄aaa kpakpa mèn ̄aa do ní v̄èeo tùu pla ní s̄á p̄s wa k̄èk̄eo mèn s̄oo ní p̄owena kpasaaò p̄èn s̄oo ní v̄èebe k̄aaò mèn bas̄oo ní kaad̄embe gii k̄aaò mèn ̄aa do, aa yè z̄aa'ināone. ¹⁹ Ǿ a ò a ziken̄aone: Aò d̄baa, máò té á k̄p̄ee. I ȳae o a z̄a Nabaliè. ²⁰ Ǿ a di a z̄aa'ina k̄pe, àlè pila s̄is̄iwa. Ké à b̄ò s̄is̄i k̄pe, à kp̄aaú ní Davidio, àlè pila s̄is̄iwa s̄s ní a gb̄é̄ò, aale m̄s. ²¹ Davidi lé o a gb̄é̄one: Ma gb̄épi p̄s̄o d̄s̄aè s̄eu p̄aè. Wi aà p̄ce seo, ̄s à maa flab̄om̄ee ní v̄aio. ²² Tò ma aà ḡõee tò b̄éè e gu àò gé d̄oi, Lua ȳap̄as̄ik̄em̄ee b̄èeb̄èe.

²³ Ké Abigaili aà è, ̄s à p̄ila a z̄aa'ina k̄pakpa, à k̄ulè Davidiè à w̄ulè a gb̄ēeu. ²⁴ Ǿ à k̄ulè aà gb̄ázl à mè: Baa, máme má t̄aae v̄l mado. Mapi n z̄òblena gba zé mà yá'one. Sw̄àò mapi n z̄òblena yáí. ²⁵ Baa, Nabali maa. Nsu ò aà ȳadao. A d̄e lá a t̄s̄wae. Aà t̄n̄ Misaide, mé misaiyá ̄s Ì ke. Mapi n z̄òblena s̄s mi gb̄é p̄s n ní z̄l̄ eo. ²⁶ Baa, lá Dii ku mé ní ku, Dii ḡine ò gb̄ède ò t̄s̄i nz̄lae. Dii to n ìb̄ēeo ní gb̄é p̄s aale n v̄ai w̄ēleò ḡò lán Nabaliwa. ²⁷ Tiasa Baa, gba p̄s mapi n z̄òblena ma m̄oon̄ee bee si ní kpa n íwaowa. ²⁸ S̄uuuke ní mapi n z̄òblenaò ní ma t̄aaeo. Dii a to n buiò aàò kible ḡoōpiie, asa ni z̄ika Diie, mé wa v̄aie ema bauo. ²⁹ Baa tó gb̄èe f̄èlè lé p̄elenzi n d̄ei, Dii n Lua a n w̄èni d̄one ní m̄ogalaoe, i n ìb̄ēeo w̄èni da a gb̄emau, i zu. ³⁰ Baa, tó Dii ȳamaak̄ène lá à a l̄egb̄èwà p̄i, mé à n dile Isailio d̄oana ù, ³¹ n laasoo su ladama, i n daȳau gb̄èdea p̄a ge t̄sia nz̄lae yá musuo. Baa, tó Dii maak̄ène, to mapi n z̄òblena ma yá àò d̄ongu.

³² Ǿ Davidi ò Abigailiè: Wá Dii Isailio Lua s̄aukpa. Ǿme n z̄l daimale gb̄a. ³³ Ma n s̄aukè s̄s ní laai p̄s n ma gbao, asa míme n ma z̄uukè gb̄a, ̄s mi gb̄ède ma t̄s̄i maz̄laeo. ³⁴ Tó bee no, ní Dii Isailio Lua p̄s ḡim̄ee mà v̄aiken̄eo, tó ni wà n m̄o daimale ȳaao, d̄s ȳaa gu a d̄o Nabali ḡõewao. ³⁵ Ǿ Davidi p̄s p̄s Abigaili m̄òe s̄i à mè: Ka be aafia. Ma n ȳamà, ma yolaak̄ène.

Nabali gaa ní Davidi Abigalio seao

³⁶ Ké Abigaili kà Nabali k̄i, a è àlè p̄onableble lán kíawa. Aà p̄o k̄èna, à v̄èe gb̄è à k̄à. Ǿ aà napi i leò à ȳae òè baa ȳoo e gu ḡè d̄ò. ³⁷ Ké gu d̄ò, v̄èe w̄èe Nabaliwa, ̄s aà na yá p̄s k̄èpi s̄èlè siuè. Ǿ s̄s k̄èaagu, à ḡò lán gb̄ewa. ³⁸ Ḡoo kwi taa gb̄ea Dii got̄wà, ̄s à ḡà.

³⁹ Ké Davidi Nabali gaa bao mà à mè: Wá Dii p̄s z̄èmano s̄aukpa, à wí p̄s Nabali d̄aa b̄om̄ee. A ḡim̄ee mà v̄aìke, ̄s a tò Nabali v̄aìkea wí aáz̄la musu. Bee gb̄ea Davidi gb̄é̄ò z̄l Abigailiwa aa oè á ye aà se n̄o ù. ⁴⁰ Ké Davidi iwapiò kà

Abigaili kɛi Kaameli, aa dɛ: Davidi mɛ wá zɛma, a ye n da'uake. ⁴¹ ɔ à fɛle kùle à a mipɛle à mè: Aa zòbblenan ma ù, ma sɔu mà mà a dii Ìwaò gbá pípíné. ⁴² ɔ à fɛle dɛ zàa'ina kpe gɔò. Aa nɔe zɛkenao gèaano gbɛon sɔo. Aa dàzeu n Davidi zɛnao, ɔ à gɔ aà nò ù. ⁴³ Davidi Yezelee gbé Ainoau kua nò ù b. An pla mpɛi aà naone. ⁴⁴ ɔ Saulu a né Mikali pò de Davidi nò ù yaa kpà Laisi né Paletie, Galii gbéwa.

26

Davidi gia Saulu deai gɛn plaade

¹ Zifideɔ gè Saulu lè Gibea, aa dɛ: Davidi ulea Hakila sɛsɛpɔleu boaa n Yesimoo.* ² ɔ Saulu gè Zifi sɛu n Isaili zɛgɔò gbɛon ðaa gɛo, aale Davidi we sɛpiu. ³ Saulu bòokpà ze sae Hakila sɛsɛpɔle pò boaa n Yesimoo, mé Davidi ku sɛu. Ké a mà Saulu lé péleazi, ⁴ ɔ à asiigwanao zɛ, ɔ a dɔ sa ké Saulu kà. ⁵ ɔ Davidi fɛle gè gu pò Saulu bòokpau. A Saulu n a zɛgɔò ðaana Nee né Abineeo wúlekɛi è. Saulu wúlea bòo guoguo, aa gbéò kálea liaaaazi. ⁶ ɔ Davidi Iti bui Aimeleki n Zeluia né Abisaio là à mè: Déme a gemanò bòopiu Saulu kɛii? ɔ Abisai dɛ: Máme má gennò. ⁷ Ké Davidi n Abisaio bɔle zɛgɔpɔzi gwá, ɔ aa Saulu è wúlea, àle i'ò bòo guoguo, aa sɔna pélea aà mizɛ. Abinee n a gbéò wúlea liaaaazi mpɛi. ⁸ ɔ Abisai ò Davidi: Lua n ibee nanè n ɔzɛ gbæ. To mà aà zɛ n sɔnao mà naaa n tɔɔle. Má aà zɛ gɛn doe, i ke gɛn pla no. ⁹ ɔ Davidi dɛ: Nsu n àa ðeo. Déme a ɔkà kía pò Dii kpáwa ade bɔ pái? ¹⁰ ɔ Davidi èa mɛ: Dii ku! Dii mé a gɛtɔwà, àa gɔò pà à gàn nò, à gà zɛllan nò. ¹¹ Kai! Dii su to mà ɔkà kía pò á kpáwao. Wà gɛ wà sɔna pò kú aà mizɛ sé n aà ituuo, wí gèò zéa. ¹² Davidi sɔna n ituu pò kú Saulu mizɛ sè, ɔ aa gèò zéa. An gbɛe i n eo, aa n yá dɔo, aale i'ò mpɛie. An gbɛe i vuo, asa Dii mé tò í zɔò dàrla.

¹³ Ké Davidi bùa swa baale, ɔ à zè sɛsɛ musu za zàzà, gu yàasa daa n zànguo. ¹⁴ ɔ à lèzù Abinee n a gbéòzi à mè: Abinee yòoo! N nɛle yà? Abinee wèwà à mè: Déme lé lèzu kiazii? ¹⁵ Davidi dɛ: Nègɔnan n ùo lò? Gbɛe kánwa Isaili bùsuue? Gbɛe mɔ n dii kí dei. Býayi nɛle aà dɔao ni? ¹⁶ Ni yá dɔ n kèo. N Diio a ka gaee, asa i á dii kí pò Dii kpáé dɔao. Gwae! Kí sɔna n aà ituu pò kú aà mizɛ ku mæe? ¹⁷ Saulu Davidi bɔ dɔ, ɔ à mè: Davidi ma né, n bɔon wee? A wèwà à mè: Ma dii kí, ma bɔe. ¹⁸ Davidi èa mè: Býayi ma dii lé péle mapi a zòbblenzii? Bó má kèi? Bó má wɛwii? ¹⁹ Ma dii kí, swákpa mapi n zòbblena yá sa. Tó Dii mé n sóikèa, aà ma sa'oa gɛma. Tó gbɛnazɛnaone sɔ, Dii láaikemá, asa aa ma ya ma bɔ Dii gbéò guu, aa mè mà gé zòblei dii zɛlɔne. ²⁰ Nsu to wà ma de zà n Diioo. Isaili kía bɔ kòtɛ wei lá wɔ dɔna ya gbɛsɛsɛ musuwa. ²¹ ɔ Saulu mè: Ma duunakè. Ma né Davidi, ea su. Má ðadama bɔ, asa n ma wèni dà gbia gbá. Sɛnae, ma mɛsaiyá kè, ma zà yáwa maamaae. ²² ɔ Davidi dɛ: N sɔnan ke. To n Ìwae bua mɔ síi. ²³ Dii í flabo baadee a maake n a náaiio musu. Dii n namee ma ɔzɛ gbæ, àma mi we ɔkàmao, ké Diipi mé n kpa kía ù yá. ²⁴ Lá ma n wèni beee dɔ gbá, Dii ma wèni beee dɔ màa, i ma si vâi pliiwa. ²⁵ ɔ Saulu dɛ: Lua báaadangu ma né Davidi. Nyɔ yázɔke, n mi aɔ daa íae fá. Ké Davidi gèze, ɔ Saulu tà be.

27

Davidi kua Filitɛò bùsuu

* 26:1 Sou 54

¹ Davidi láasookè à mè: Saulu a ma de gɔɔewa. Tó mi bàale ma ta Filitɛɔ̀ búsuu, a bɔmanɔ̀ nao. Tó ma bàalè, Saulu a ma wea tó, mí bɔ̀ aà ɔ̀zɪ. ² Davidi fɛ̀le gè Gata kí Akisi, Maɔ̀ki né kfi. Gbɛ̀ɔ̀n ɔ̀aa àaɔ̀ gèaàno. ³ Davidi ní a gbɛ̀ɔ̀ zɔ̀le Gata ní Akisio, baade ní a bɛ̀deɔ̀. Davidi ku we ní a na gbɛ̀ɔ̀n plaɔ̀, Yezɛ̀le gbé Ainɔ̀aú ní Kaameli gbé Abigaili pɔ̀ de Nabali nɔ̀ ú yáao. ⁴ Ké wa ò Saulu Davidi bàalè tà Gata, i pɛ̀laaazi ɔ̀o.

⁵ Davidi ò Akisie: Tó n ma wegwàe, ma gba zé mà zòle guei n zɔ̀ewiaɔ̀ do guu. Mapi n zòblena má ye mào kunnɔ̀ n mɛ̀ewiauo. ⁶ Zibeezi ɔ̀ Akisi Zikilaga kpàwà, ɔ̀ à gò Yuda kíao pɔ̀ ú e ní a gbão. ⁷ Davidi kua Filitɛɔ̀̀ búsuu kà wè do ní mɔ̀ síiɔ̀.

⁸ Davidi ní a gbɛ̀ɔ̀ gè lèle Gesuuɔ̀wa ní Giizio ní Amalekiɔ̀. Gbépiɔ̀ ku búsupiɔ̀ za zie bɔa za Sulu e à gè pè Egipiwa. ⁹ Tó Davidi ziblé búsupi wéleɔ̀wa, ili gɔ̀ee ge nɔ̀ee to béee, são ní zuɔ̀ ní zaa'inaɔ̀ ní yiongoɔ̀ ní pɔ̀kasaɔ̀ ɔ̀ í naaa. Tó à tà, í gé Akisi kfi, ¹⁰ ɔ̀ Akisi í aà la gu pɔ̀ à lèleu gbɛ̀ɔ̀wa zibeezi. Davidi í oè a ge Nɛ̀geve búsuu, Yudaɔ̀ ge Yelameli buio ge Kenio kfi. ¹¹ Davidi lí gɔ̀ee ge nɔ̀ee to béee wà suò Gatao, asa à mè: Gbɛ̀e asu wá kɔ̀maleke à me má kè kéwa ge kéwao. Màa ɔ̀ ke gɔ̀ pɔ̀ a ku Filitɛɔ̀̀ búsuu. ¹² Akisi Davidi náaikè à mè: Isailio ye aà gtyáio. Aɔ̀ de mà zòblena úe gɔ̀pii.

28

Saulu ní nɔ̀e welende gèsisinao

¹ Zibeezi Filitɛɔ̀̀ ní zígɔ̀ káaa, aa ye gé zíkai ní Isailio. Davidi ò Davidie: Asa ní dɔ̀ ké mpi ní n gbɛ̀ɔ̀ á gɛmanɔ̀ zíkaiɔ̀? ² Davidi òè: Too, nýɔ̀ e sa lá mapi n zòblena má ke. Davidi òè: Tó màae, má n ke ma dɔ̀ana úe e gɔ̀pii.

³ A mɔ̀ lè Samueli gá kò, Isailio káaa pii, aa ɔ̀ɔ̀b à a gaa yá musu, ɔ̀ aa aà vɪ a be wéleu Lama. Saulu welende ní gèsisinao yá Isaili búsuu.* ⁴ Ké Filitɛɔ̀̀ káaa, aa mɔ̀ bɔ̀okpá Suneú. Davidi Saulu welende ní gèsisinao yá Isaili búsuu. ⁵ Ké Saulu Filitɛɔ̀̀ zígɔ̀ è, vía aà kù, sɔ̀ kèaàgu maamaa. ⁶ A gbèa Diiwa, ɔ̀ Dii i wewà nana guu ge ní gbelaaɔ̀ ge ní ànabioo. ⁷ Davidi Saulu ò a íwaɔ̀ne: A nɔ̀e welende gèsisina weelemeɛ̀ má gé yágbɛaiwá. Davidi aa òè: Nɔ̀e welende gèsisinae ku Endoo.

⁸ Davidi Saulu azía líle à pɔ̀kasa páleɔ̀ dà, ɔ̀ à gè nɔ̀epi lè gwáasína ní a gbɛ̀ɔ̀n plaɔ̀ sanu. A òè: To n táa mɔ̀, ní ge pɔ̀ ma aà tɔ̀ òne sísimɛ̀. ⁹ Davidi nɔ̀epi òè: N dɔ̀ sáasa yá pɔ̀ Saulu kè. A a búsú zɔ̀ welende ní gèsisinaɔ̀ne. Bóyáí níle baikpameɛ̀ wá ma dei? ¹⁰ Davidi Saulu legbèè ní Dii tɔ̀o à mè: Má sí ní Dii wa íadama yáe bee musuo. ¹¹ Davidi nɔ̀epi mè: Ge kpele má sísinei? A mè: Samueli. ¹² Ké nɔ̀epi Samueli è, à wii pále a ò Saulu: Mmenn Saulu. Bóyáí n ɔ̀nɔ̀kèimeei? ¹³ Davidi kipi òè: Nsu to vía n kúo. Bó ní èi? A òè: Gyaade má è, àle bɔ̀ tɔ̀leu. ¹⁴ Saulu aà là à mè: Kpelewa a dei? A òè: Mae zie mé lé mɔ̀, a ulada daa.

Davidi Saulu dɔ̀ ké Samueli, ɔ̀ à kùle à wùle a gbɛ̀u. ¹⁵ Davidi Samueli aà là à mè: Bóyáí n íadàa, níle ma sísi? A wèwà à mè: Ma wéteá zɔ̀ èe. Filitɛɔ̀̀ mé mɔ̀ zíkaimano, mé Lua bɔ̀ ma kpe. Ili wea ní ànabio ge nana guu ɔ̀o. A yáí ma n sisi. Omɛ̀e lá má ke. ¹⁶ Samueli òè: Dii bɔ̀ n kpe à gò n ibee úe, mé níle yágbèaa sɔ̀ be? ¹⁷ Dii kène lá a dàmeɛ̀ má òwae. A n bɔ̀ kpalau à n gbédee Davidi kpàu.† ¹⁸ Dii bee kène gbá, ké ní aà yámao yáie. Ní pɔ̀kúma pásɪ bɔ̀bɔ̀ Amalekiɔ̀wao.‡ ¹⁹ Dii a Isailio ní mpio kpa Filitɛɔ̀̀wae. Mpi ní n nɛ̀gɔ̀eɔ̀ áo kumano la zia. Dii a Isaili zígɔ̀

* 28:3 Lev 20.27, Iko 18.10-11 † 28:6 Nao 27.21 ‡ 28:17 1Sam 15.28 § 28:18 1Sam 15.3-9

kpa Filitēɔwa. ²⁰ Samueli yápi tò vía Saulu kù maamaa, ɔ à lèle a gb̄eɛu sɔɔɔlɔ gɔɔ. Aà ȳeɛ l̄aa, asa i pɔe ble gɔɔ bee ge gwá beeo.

²¹ Ké nɔɛpi mò Saulu kíi, a è gili gèaàgu maamaa, ɔ a òè: Mapi n zòblena ma n yàmà, ma azía kaikè, ma yá pɔ́ n òmɛe kè. ²² N n zòblena yàmà sa. To mà ble dilene, ní ble, ké n gb̄aakù, ní ḡezea. ²³ ɔ Saulu gí à mè: Má pɔbleo. Ké aà iwao nàewà s̄anu n nɔɛpio, ɔ à n yàmà. ɔ à f̄ele búsuu à z̄lè liiwa. ²⁴ Nɔɛpi zunebɔɔ mekpaa ví d̄ba a be. A gè a dè gɔɔ, ɔ à p̄eti sè a dè à kàa kèò. ²⁵ A dil̄e Saulu n a iwaɔnɛ. Aa blè, ɔ aa f̄ele tà gwá bee gɔɔ.

29

Filitē kíaɔ Davidi gbaɛa Zikilaga

¹ Filitēɔ n zlḡɔ kàaa Afeki, mé Isailio bòo ku Yezeleɛ nibɔnai. ² Filitē kíaɔ lé ḡe n n zlḡɔ ḡaliɔ, an keeɔ gb̄eɔn basɔbasɔɔ, an keeɔ baasɔsɔɔ. Davidi n a gb̄éɔ té n kpe n Akisio. ³ ɔ Filitē kíapiɔ Akisi là à mè: Ebelue beeo s̄ɔ be? A wè má à mè: Davidin ke. Isailio kí Saulu íwaeɛ yáa. A gɔɔplakèmanɔ. A w̄e kèmanɔ se. Sea za gɔɔ pɔ́ à mò ma kíi e gb̄a, mi ȳae ewào. ⁴ ɔ kípiɔ kp̄enekèaànɔ aa mè: Ḡɔɛpi gbae aà ta gu pɔ́ n kp̄awàu. A e géwanɔ z̄l̄auo, ké asu liaawanɔ weo yáí. Kpelewa a e ke na n a diioi, mé i ke aà tá n wá gb̄eɔ mio bàasioa? ⁵ Davidi pɔ́ wà l̄esí wà ɔwà aà yá musun weo lò? Wà mè:

Saulu gb̄éɔ d̄ede baà sɔɔ (1.000),

Davidi s̄ɔ baasɔsɔɔ l̄ee kwi (10.000).

⁶ ɔ Akisi Davidi sisi a òè: Má sí n Diio n kem̄ee gb̄èmaa úe, mé n geamanɔ z̄l̄au kèmeɛ na, asa sea za gɔɔ pɔ́ n mɔ ma kíi e gb̄a, mi ȳae emao. Ama n maa kíaɔnɔ. ⁷ Ea tá n n aafianao, ké n̄su ȳae ke à ke íio. ⁸ ɔ Davidi Akisi là à mè: Bó má kèi? Sea za gɔɔ pɔ́ ma mɔ n kíi e gb̄a, bó n èai? Bóyái má e gé z̄ikai n ma dii kí ibeɛɔ ni? ⁹ ɔ Akisi òè: Má d̄ɔ ké n maameɛ lán Lua malaikaewa, ama wá kíaɔ mè n̄su géwanɔ z̄l̄auo. ¹⁰ Tó gu d̄ɔ, f̄ele kɔɔkɔɔ n n dii Saulu zòblena pɔ́ m̄n̄n̄n̄, í tá. ¹¹ ɔ Davidi f̄ele kɔɔkɔɔ n a gb̄éɔ, aale tá Filitēɔ búsuu. Filitēɔ s̄ɔ aa gé Yezeleɛ.

30

Davidi Amalekiɔ mid̄ea

¹ Davidi n a gb̄éɔ kà Zikilaga a gɔɔ aaɔdezi. A mɔ lè Amalekiɔ mò lélei Ngeveɛ búsuwa n Zikilagao n kpe. Aa lèle Zikilagawa, aa tes̄wà. ² Aa nɔe pɔ́ kú weɔ kùkù, nenɔenaɔ n nɔez̄ɔɔ pii. Aai n gb̄eɛ deo, aa n s̄ele aa zes̄eɛn̄n̄. ³ Ké Davidi n a gb̄éɔ kà n be w̄éleu, aa è wà tes̄wà, wà n nɔe n n̄ n̄ neḡeɔ n n̄ nen̄eɔ kùkù. ⁴ ɔ Davidi n gb̄é pɔ́ kuanɔ wiilè aa ɔɔɔ e an ȳeɛ l̄aa, e aa f̄í lé ɔɔɔ bo. ⁵ Wà Davidi n̄ m̄n̄ plaɔ Ainɔaú n Abigailio kù wà t̄ar̄n̄. ⁶ Davidi w̄et̄ea è maamae, asa w̄ale me wà aà pápa n gb̄eɔ wà deɛ. Gb̄epii n̄se ɔkpa an neḡeɔ n n̄ nen̄eɔ yá musu. Davidi gb̄aa'è Dii a Luwa, ⁷ ɔ a ò sa'ona Abiataae: M̄s̄ n̄ n sa'o'ulao. Ké à mòò, ⁸ ɔ Davidi yagb̄eàò Diiwa à aà là à mè: Má péle gb̄aam̄nedepiɔzi má n lea? A òè: Péleñzi, n̄ȳ n̄ leɛ, ní n gb̄éɔ suaba. ⁹ ɔ Davidi d̄az̄eɔ n gb̄eɔn baà àaɔ. Ké aa kà Besoo swai, gb̄eɔ ḡɔ we. ¹⁰ Gb̄eɔn baà doɔ ȳeɛ l̄aa, aai f̄ɔ b̄ua swapiwao, ɔ Davidi b̄ua à péle n gb̄ewa n gb̄eɔn baà plaɔ.

¹¹ Aa Egipi gb̄eɛ è s̄eu, ɔ aa ḡeàànɔ Davidi kíi. Aa ble kp̄awà a blè. Aa i kp̄awà a m̄i. ¹² ɔ aa kaad̄em̄be gii kp̄awà n v̄eɛbe kàao m̄n̄ pla a s̄ò. ɔ aà me s̄u, asa

à kè fáane àaṣ gwáasín àaṣ pòblesai imisaie. ¹³ Ǿ Davidi aà là à mè: Dé gbén n úi? N bɔ máe? Ǿ Egipi gbépi mè: Amaleki zɔn ma ũ. A gɔɔ àaṣn ke, ma dii pàkpámazie, kè mále gyáke yáí. ¹⁴ Wa lele Negeve búsuwae, gu pɔ Keletio kuu ní Yudaɔ ní Kalebu buiɔ, ɔ wà tesò Zikilagawa. ¹⁵ Ǿ Davidi aà là à mè: Nyɔ fɔ gemanɔ gbépi kía? A wèwà à mè: Tó n legbèmeɛ ní Lua tso kè nyɔ ma deo, mé nyɔ ma kpa ma diiwao, má gennɔ ní kfi.

¹⁶ Ǿ à gèaàno. Ké aa kà, aa ní lé aa fáaaa gupiiu, aale pòble aale imi, aale pɔnake ní pɔzɔ pɔ aa sèle Filitɔ búsuu ní Yuda búsuoɔ yáí. ¹⁷ Ǿ Davidi síngu à ní dede sea za oosiele e gu sía dɔa oosi. An gbèe i bókí eo, sema èwaaso gbèɔn àaa pla pɔ di yiongo kpe aa bàalèò bàasio. ¹⁸ Davidi gbé pɔ Amalekiɔ ní kùkùɔ suabà pii ní a nɔ mèn plaɔ. ¹⁹ An gbèe i késào, néfènen gbèzɔɔ, negɔɔ ní nenɔɔ pii. Baa pɔ pɔ aa sèleɔ, Davidi èa pɔpi sí piiɛ. ²⁰ A sàɔ ní zuo náaa, ɔ aà gbéɔ pɔtuopi kpán'ækè aa mè: Davidi pɔɔn ke.

²¹ Ké Davidi kà gbèɔn àaa do pɔ an yèèe làa, aai fɔ gèanɔ, aa gò Besoo swaiɔ kfi, aa bòle dàaale ní gbé pɔ kuaàno. Ké Davidi sònízi, à fòkpámá, ²² ɔ gbèpà nòseváide pɔ té Davidiziò mè: Lá aai géwanɔ, wá pɔ pɔ wá sío kee kpámáò, mé i ke an baade na ní a néò bàasio. Aa ní se táíno. ²³ Ǿ Davidi mè: Ma gbéɔ, ásu ke màa ní pɔ pɔ Dii kpáwáɔ, asa à wá d'á, à gbáamɔnede pɔ lèlèwáò nàwèe wá zɔíe. ²⁴ Gbèe a yá pɔ á òe bee sio fá. Gbé pɔ gò aale pɔɔ d'áò asea aɔ dou ní gbé pɔ gè zilaɔ pɔɔe. Wá kpaalekɔe sáasaa. ²⁵ Ké Davidi yápi díle, ɔ à gò ikoyá ũ Isailiɔne za gɔɔ bee e ní a gbáo.

²⁶ Ké Davidi kà Zikilaga, à pɔ pɔ a sí kee kpàsá Yudaɔ gbèzɔɔ pɔ de a gbèna ùne à mè: Gba pɔ á è pɔ pɔ wá sí Dii ibeɔwa guun we. ²⁷ A kpàsáné Beteli ní Lamotu Negeveo ní Yatiiò ²⁸ ní Aloeeo ní Sifemɔo ní Esemɔao ²⁹ ní Lakalao ní Yelameli bui wéleɔ ní Keni wéleɔ ³⁰ ní Ǿmao ní Boo'asáò ní Atakao ³¹ ní Heblɔo ní gu pɔ Davidi beu ní a gbéɔ pii.

31

Saulu ní a negɔɔ gagaa (1Lad 10.1-12)

¹ Filitɔ ziká ní Isailiɔ, ɔ Isailiɔ bàalèné, an daside gága Giliboa gbepɔleu. ² Filitɔ pèle Saulu ní a negɔɔzi, ɔ aa aà népiò Yonatáa ní Abinadabuo ní Malakisuaò dède. ³ Zi pɔ wàle ká Saulu sae pásikù, ɔ kázunaa tò pà, à kè'ia maamaae. ⁴ A ò a zikabókùnae: N n fènda wo, ní ma zò ù ma deò. Tò màa no, gyafɔɔdee beeo ma zò, aai kòò'omano. Ǿ vía aà zikabókùna kù, i weio, ɔ Saulu a fènda sè à azía ò'oa. ⁵ Ké aà zikabókùna è à gà, ɔ à azía ò'ò a fèndaa sò, à gáaàno. ⁶ Màa Saulu ní a negɔɔe gbèɔn àaɔ ní a zikabókùnao ní a gbéɔ gága sànu gɔɔ doupi zí pii.

⁷ Ké Isaili pɔ kú guzulèu weɔ ní ní gbé pɔ kú Yuudè baaleɔ è ní zìgɔò bàalè, mé Saulu ní a néò gága, aa bàalè aa ní wéleɔ tò we, ɔ Filitɔ mò zòleu. ⁸ Ké a gu dè, ɔ Filitɔ mò, aale pɔɔ wolo gbé pɔ gágaɔwa, ɔ aa Saulu ní a né mèn àaṣpiò ge è kálea Giliboa gbepɔleu. ⁹ Ǿ aa Saulu mi zò aa aà gòkeɔò wòlowà, ɔ aa gbéɔ zì aa a baokpàkpa Filitɔ búsu gupiiu ní ní táakpeɔ. ¹⁰ Wà aà gòkeɔò kàle taa pɔ wí me Asetaati kpéu, ɔ wà aà ge lòo Betesá bíliwa.

¹¹ Ké Yabesi Galadade yá pɔ́ Filitē kè Sauluɛpi mà, ¹² ɔ̃ an nɛgɔ̃naɔ fɛlɛ píi, aa táa'ò gwāasɪn búu bee, aa Saulu ní a nɛɔ gɛɔ bùa Betesã bíiwa, ɔ̃ aa tàò Yabesi, aa kàteu we. ¹³ Aa ní wáɔ sèlɛ aa vɪ baali gbáú Yabesi, ɔ̃ aa lɛyè gɔɔ soplá.

SAMUELI LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee Isaili kía mide Davidi kpalablea yá bɔɔkè.

A daaleki kí Davidi kí Saulu ní a né Yonataáo gaa wɛnakè, bee gbɛa Davidi gò Yudaɔ kía ù (1-4). Saulu néɔ do Isibose kigɔɔsoplana blè Yuda búsu gugbantoo oi, áma ké à gà, aà gbéɔ ledoukè ní Davidio, à gò ní kía ù 5 aa misiilè. Davidi gò Isaili bui kueplao píi kía ù (5-20).

Wà Kí Davidi yá'ò bakúaanakesai. A zíkà ní a ibeɛɔ, buipaleɔ ní azía buiɔ píi. Wà aà gbáake ní aà busaao ɔɔwɛɛ. A Lua náai ví mé a ye Luapizi maamaa, mé aà gbéɔ yeaazi. N beeo wi aà busaa ní duuna pò a kèò ní aà uadeɔ pápáakɔwao ulɛo. Ké ánabi Natáa Davidi duuna bɔ̀è gupuaú, Davidipi awakpá Luacɛ, i gi Lua a swágagaao.

Gbezá tó yá lé íada Isailiɔwa, aá Davidi bekeɛ. Suabana pò Lua a legbènɛ bee taa 5 an wé dɔi. Iɔ dɔngu ké Dii legbènɛ ánabi Natáa sabai à mè: Aà buiɔ do aɔ kpalable gɔɔpiie. Aà kpalapi aɔ láaa vío (7.16). Bee yá mé tò wí o Lua zína Yesu Kilisiɛ Davidi bui. (Mat 20.29-34, 21.9).

Davidi Saulu gaa baomaa

¹ Saulu gaa gbɛa Davidi sù ní Amalekiɔ kaaleao, 5 à gò Zikilaga gɔɔ pla. ² A gɔɔ áaɔde zí gɔɛe bɔ Saulu bòou à mɔ. Aà pɔkasao kékèá, mé búsu ka aà miu. Ké à kà Davidi kíi, à kùlè à wùle a gbɛeu. ³ Davidi aà là à mè: N bɔ má ni? A wèwà à mè: Ma bɔ Isailiɔ bòoue. ⁴ Davidi aà là lɔ: A ké kpelewa wei? Omɛɛ. ⁵ A wèwà à mè: Isailiɔ bɔ zílau aa bàalè. An daside kwè aa gága. Saulu ní a né Yonataáo gá lɔ.* ⁶ Davidi èwaaso pò lé baopi kpaɛ là à mè: Kpelewa 5 ní dɔ Saulu ní a né Yonataáo gá? ⁷ A wèwà à mè: A mɔ lè má kú Giliboaa gbepɔleu weɛ, 5 ma Saulu è, àle gbá'e a sɔnawa. Sógodeɔ ní sɔdeɔ lé káikúaanɔ. ⁸ A líle ma kíi oi, à ma e, 5 à ma sisi. Ma mè: Má ké! ⁹ Davidi aà ma la, má mɛmaa déi? Davidi wèwà Amaleki buin ma ù. ¹⁰ Davidi aà ma sɔazi, mí a de, asa gu lé liwacɛ, baa ké a wé gi kɛa yɔɔ. ¹¹ Davidi aà ma aà dè, asa má dɔ a fɔ ble a zɔpi gbɛa lɔo. Davidi aà ma aà kíafua pò a kpaɛ sè ní zá pò a daao, 5 ma mɔone ke ma dii. ¹² Davidi aà pɔkasao gá a kè, 5 gbé pò kúaanɔ ní pò kèkè sɔ. ¹³ Aa Saulu ní a né Yonataáo gaa ɔɔlɔ ní Dii gbé Isailiɔ, asa zí ní bléɛ. Wé'i bómá, 5 aa leyè e oosi.

¹⁴ Davidi èwaaso pò baopi kpaɛ là à mè: N be ku má ni? Davidi aà dè: Bòmɔ nén ma ù, Amaleki bui. ¹⁵ Davidi aà là à mè: Akɛa kía pò Dii kpá dea vía i n kúo ni? ¹⁶ Davidi aà mè: N aà lɛ n à de sɔ. Davidi aà là à mè: N aà lè a dè. ¹⁷ Davidi mè: N nzia dɛɛ, asa nzia lé mé n dayáú, n mèn n kía pò Dii kpá dè.

Wɛnalɛ pò Davidi sí Saulu ní Yonataáo gaa yá musu

¹⁸ Davidi wɛnalɛɛ bee sí Saulu ní a né Yonataáo gaa yá musu. ¹⁹ A mè wà lepi dada Yudaɔne. A ku Ghɛ Maaɔ taalau.†

²⁰ Isaili gawideɔ gága síspɔleu,

negɔnao i'òe fá!

Asu a baokpa Gata zɛauo,
ké Filitɛ nɔɛo su a pɔnakeo yáí.

* 1:4 1Sam 31.1-6 † 1:18 Yoz 10.13

Asu a kpàwàkε Asekelonio,
ké gyafɔɔde nɛnɔɔɔ su kúkuakεo.

²¹ Fii su kpa Giliboa gbɛwa lɔ,
lou su ma bua pɔ́ kú wɛɔ lɔo.

We wà ɔzɔ̀u nɛgɔ̀naɔ sɛngbaɔɔi,
nísidɔɔa Saulu sɛngbaowa lé ká!

²² Tó wàlɛ nɛgɔ̀naɔ au fá gua,
wàlɛ ní gbɛɛ pui,
kàzun pásí Yonatáa lí kpɛkpao,
fɛndade pásí Saulu lí su giio.

²³ Saulu ní Yonataa,
gbépii yɛnzɛ, wíɔ kɛnɛ kèkɛ.
Aai kékɔ̀wa wɛni ge gaa guuo.
An wáa dɛ kúula,
an gbáa dɛ nɔ̀ɔmusuɔla.

²⁴ Isaili nɔɔɔ,
à wé'ikau Saulu gaa yá musu.

A á ká zwáa tɛa yeawa ní namableɔɔ,
aà sabai a pɔ́kasa maaɔ dà ní vua nɔ̀ambleɔɔ.

²⁵ Nɛgɔ̀naɔ i'ò zllauɛ fá!

Wà Yonataa dè ní fɛndao sìsípɔ̀lɛu.

²⁶ Ma gbé Yonataa,
ma gɔ́ yeelɛa n yáí,
ní maamɛɛ wásawasae.

N yeamazi sáa vɔ,
a dɛ nɔɔ yea gɔ́ɛzia.

²⁷ Nɛgɔ̀naɔ i'òɛ fá!
An gɔ́kɛɔɔ kàalɛ.

2

Davidi kpaɔ Yudaɔ kpalau

¹ Bee gbɛa Davidi Dii gbèa à mè: Mà gé Yuda wélee guua? Dii òè àà gé, ɔ Davidi èa aà là à mè: Máklí mà géui? Dii wèwà à mè: Hɛblɔɛ. ² ɔ Davidi gè we ní a na gbɛɔn plaɔ, Yezɛlɛɛ gbé Ainɔ̀aũ ní Nabali gyaa Abigaili, Kaameli gbéo.*

³ Davidi gè ní gbé pɔ́ kuanɔɔ lɔ, baade ní a bedɛɔ, ɔ aa zɔ̀lɛ Hɛblɔ́ ní a zɔ̀ɛwiaɔ. ⁴ ɔ Yudaɔ gbɛzɔɔ mɔ́ nísiká Davidi miwa we, aa aà kpà Yudaɔ kía ù.

Ké Davidi mà Yabesi Galadadeɔ mé Saulu vɔ́,† ⁵ à gbéo zímá, aa ònɛ: Dii báaadaágu! A gbékekè Saulu á diiɛ, a aà vɔ́. ⁶ Dii gbéke ní náaiyáɔ kɛɛ, ké a yápi kè yáí. ⁷ A sɔ̀dile à zɛ gbáa. A dii Saulu gà, ɔ Yudaɔ ma kpa ní kía ù.

⁸ Nɛɛ né Abinɛɛ, Saulu zígɔ̀ɔ dɔ̀aana gè ní Saulu né Isiboseo Maanaiũ. ⁹ ɔ à aà kpà kía ù Galada búsuu ní Aɛɛ buiɔ búsuo ní Yezɛlɛɛo ní Eflaiũ buiɔ búsuo ní Bɛyámɛɛ buiɔ búsuo ní Isaili búsu kɔ̀niɔ pii. ¹⁰ Saulu né Isibose wè blade guu à gɔ́ Isailiɔ kía ù. A kpalablè wè plaɛ. Yudaɔ sɔ́, Davidi ɔ aa zèð. ¹¹ Davidi mé Yudaɔ kía ù Hɛblɔ́ e wè sopla ní mɔ́ sooloo.

Isailiɔ zikaa ní Yudaɔ

* **2:2** 1Sam 25.43 † **2:4** 1Sam 31.11-13

12 Née né Abinée ní Saulu né Isibose zígɔɔ bɔ Maanaíú aa gè Gabaɔɔ. 13 Zeluia né Yoabu ní Davidi zígɔɔ fèlè gè dairíle Gabaɔɔ íkalekti sae. An gáli do ku í baala, an gáli do ku í baale. 14 ɔ Abinée ò Yoabue: To èwaasoɔ fèlè aa kɔ'owèe. ɔ Yoabu mè: Aa gé. 15 ɔ Bèyámee zígɔɔ fèlè gbèon kuepla Isibose pɔ ú, ɔ Davidi zígɔɔ fèlè gbèon kuepla sɔ. 16 Baade ɔkà a dèekan dee mikpei, ɔ aa kɔ zɔzɔ kɔ saalowa ní fènao, aa kwè sánusánu. ɔ wà tɔkpà Gabaɔɔ gupie Fènlènaɔbua. 17 Zi pɔ wà kà gɔɔ bee pásí maamaae, ɔ Davidi zígɔɔ zìblè Abinée ní Isailiɔwa.

18 Zeluia nègɔe gbèon àaɔɔ ku we, Yoabu ní Abisaio ní Asaelio. Asaeli sɔ, àa ba na lán tuewae. 19 ɔ à pèlè Abinéezi, i lile ɔplaaí ge zeeio. 20 Ké Abinée a kpe gwà, à àa è, ɔ à mè: Asaeli, mímenn wee? A wèwà à mè: Mámé. 21 ɔ Abinée òè: Lile ɔplaaí ge zeei, ní èwaasoe kú n àa pɔɔ siwà. Ama Asaeli i zèè. 22 Abinée èa òè lɔ à mè: Nsu sɔmazio. N ye mà n de yà? Tó ma n de, má we wá wé ke síú ní n vîi Yoabuo lɔe? 23 Ama Asaeli gí, i zèè, ɔ Abinée àa zò a gbèeu ní a sɔmpao e à bɔ kpe. We à lèlè à gàu, i go a tiao. Ké gbèpii kà gu pɔ à lèlè à gàupiu, aa zè wàlè gwa.

24 ɔ Yoabu ní Abisaio pè Abinéewa e íatè gè gè kpéu. Aa kà Ama sísi pɔ bɔaa ní Giao musu Gabaɔɔ gbáa zé sae. 25 Bèyámee buiɔ kàaa Abinéezi gáli do, ɔ aa gè lè gí ní nízlao sísi misonaa. 26 ɔ Abinée lezú Yoabuzi à mè: Wá ze kɔ dedeaeo lé? N dɔ ké yápi a midè ní pɔsiao lé? Nyɔ o n gbèone aa zewèe aa ea taoa? 27 ɔ Yoabu wèwà à mè: Lua ku! Tó ni lési yāao, ma gbè zèeo e gu gè dò. 28 Ké Yoabu kuupè, ɔ aa gbè kámabò, aai gé Isailiɔwa ní zlo lɔ.

29 Gwāasína bee Abinée ní a gbè be sèu, aa bùa Yuudèwa, ɔ aa pà swadɔɔi e aa gè kà Maanaíú. 30 Ké Yoabu sù ní pea Abinéewao, ɔ à a zígɔɔ kàaa pii. Davidi gbè guu gbèon bao mèndosai mé kuo, Asaeli bàasi. 31 Aa Bèyámee pɔ kú ní Abinéeoɔ dède gbèon àa do ní baswaaɔoe (360). 32 Aa Asaeli ge sè aa vî àa mae miau Beteleú. ɔ Yoabu ní a gbè taa'ò gwāasína, gudoleia ɔ aa kà Heblɔ.

3

1 Zi pɔ Saulu bedeo kà ní Davidi bedeo gègè. Davidi gbáa lé dedee, Saulu bedeo sɔ, an gbáa lé busae.

Davidi nègɔeɔ (1Lad 3.1-4)

2 Nègɔe pɔ Davidi í Heblɔ tón ke: A séia tón Aminɔ, àa da tón Ainɔaú, Yezelèe gbèe. 3 A plaade tón Kilabu, àa da tón Abigaili, Nabali gyaa, Kaameli gbèe. A àaɔde tón Abisalou, àa da tón Maaka, Gesuu kía Talemai née. 4 A síiɔde tón Adonia, àa da tón Agita. A sɔode tón Sefatia, àa da tón Abitali. 5 A soolode tón Iteaú, àa da tón Egela. Davidi naɔ népi í Heblɔe.

Abinée naa Davidiwa

6 Gɔɔ pɔ Saulu bedeo lé zika ní Davidi bedeo, Abinée lé gbàakú Saulu bedeo guu. 7 Saulu nɔ pɔ í mèsedilèèo vî yāa, àa tón Lizipa, Aya née. Isibose ò Abinée: Býái n wule ní ma mae nɔoi? 8 Abinée pɔ pà maamaa Isibose yápi yáí à mè: Yudaɔ gbè min ma úa? Mále gbèkèke n mae Saulu bedeo ní àa dáuna ní àa gbènao e ní a gbāo. Mi n na Davidie a ɔzlo, ɔ níle ma taae e nɔepi yá musu saa? 9 Tó mi lé pɔ Dii gbè Davidie* kéè, Lua yāpásíkemee bèebèe. 10 A Saulu

* 3:9 1Sam 15.28

bedeɔ, má kpala síwáé, mí tó Davidi gɔ Isailiɔ ní Yudaɔ kía ú za Dá e à ge peɔ Beesebawa. ¹¹ Isibose i we yázāsí Abineewa bo, ké àle víakèé yáí.

¹² Abineé gbéɔ zì Davidiwa ní a tso a òè: Dème búsu víí? Wà ledouke, mí ònle, ké Isailiɔ e nama nípii. ¹³ Ǿ Davidi mè: A maa, má ledoukennɔ, áma yá mendo mále gbeama. Tó níle mɔ ma gwai, tó ní mameé ní Saulu nenɔe Mikalioo, nísu tó wá wé ke síiɔ. ¹⁴ Davidi lékpásakè Saulu né Isibose à mè: Ma na Mikali soamee. Ma ànsueblè ní Filitɔ gyafɔɔ mèn basɔe.† ¹⁵ Ǿ Isibose gbéɔ zì, aa nɔepi sí a zā Paletie, Laisi néwa. ¹⁶ Ǿ aà zápi lé geaàno, a teaazi e Bauliú, àle ɔbo. Ǿ Abineé òè aà ɛa tá, ɔ à tà.

¹⁷ Abineé yá'ò ní Isaili gbéɔzɔɔ à mè: Za zi àle weele Davidi àò de á kía úe. ¹⁸ A aà kpa sa, asa Dii legbèè à mè á a gbé Isailiɔ bɔ Filitɔ ní ní ibeɔ pii ɔzì a zòblena Davidipi sabaie. ¹⁹ Abineé yápi kà Bēyāmeé buiɔne ní swáwa bo. Ǿ à gè Hebl̄s yá pɔ kà Bēyāmeé buiɔ ní Isailiɔgupi oi Davidie. ²⁰ Ké à kà Davidi kí Hebl̄s ní gbéɔn bao pɔ kuanɔ, ɔ Davidi blesakèné. ²¹ Ǿ Abineé ò Davidie: Ma dii kí, to mà fele mà ge Isailiɔ káane pii, aa ledoukennɔ, níɔ de búsu pɔ n pɔ gbàpi pii kía ú. Ǿ Davidi Abineé gbàe, àle tá aafia.

Yoabu Abineé dea

²² Gɔɔbeezi Yoabu ní Davidi gbéɔ sù ní lélamáó. Aa pɔɔ sí gbéɔwa maamaa aa sùò. Abineé kú ní Davidi we bo, asa à aà gbàe, àle tá aafia. ²³ Ké Yoabu ní zìgɔ pɔ kuaàno kà, wa òè Nee né Abineé mò kía gwai, ɔ à aà gbàe à tà aafia. ²⁴ Ǿ Yoabu gè kía lè à mè: Bó yá ní kè máai? Ké Abineé mò n kíi, bóyáí ní tò à tái? ²⁵ N Nee né Abineé dso lé? A mò ɔnɔkèine, ké à e àò n gugegɔɔ ní n sugɔɔ dɛe ní n yákeɔo pii. ²⁶ Ké Yoabu bɔ Davidi kíi, ɔ à gbéɔ zì aa pèle Abineépizi. Aa aà lè Sila bɔ kíi, ɔ aale suaàno, áma Davidi a yá dso. ²⁷ Ké wà kà ní Abineé Hebl̄s wéle bɔleu, ɔ Yoabu aà sísi lándɔ a ye bñnuboaàno, ɔ à aà zò a gbéu a dè. Aà dáuna dea tɔ ɔ a síwà.

²⁸ Bee gbea ké Davidi mà, à mè: Mapi ní ma kíakeo, máo táae ví Diie Nee né Abineé dea yá musuo. ²⁹ Yápi a wi Yoabu musue ní aà de bedeɔ pii. Yoabu bedeɔ aà ku kènude ge kusude ge ɛe ge gbé pɔ zì aà blè ge nɔandena saio. ³⁰ Yoabu ní Abisaio mé Abineé dè, ké aàpi mé ní dáuna Asaeli dè zílau Gabaɔo yáí. ³¹ Ǿ Davidi ò Yoabue ní gbé pɔ kuaàno pii: A á pokasaɔ ga à ké, í zwánkasaɔ kákaála, ío te Abineé gei ní ɔbo. Kí Davidi mé gepi kpan'aekè. ³² Ǿ wà aà ví Hebl̄s. Kí ɔbo, à búbuape Abineé miaa, ɔ gbépii ɔbo sɔ. ³³ Ǿ kí wènalee bee sí Abineé yá musu à mè:

Abineé gaa lán mísaidewae maan wea?

³⁴ Wi aà gā liè a kpeo, wi galakpaèo,

ɔ à gā lán gbé pɔ zù váikenao ɔuwa.

Ǿ gbépii èa ɔbo bo. ³⁵ Gbépii mɔ ò Davidie aà poble e gu àò gé sii, áma à lakpá azílala à mè: Tó ma pèe ge bleé kà ma léwa íatègèkpeu sai, Lua yápáskemee bèebèe. ³⁶ Gbépii wetè yápii, ɔ à kèné maa. Yá pɔ kípí lé ke pii í ke gbéɔne maae.

³⁷ Gɔɔ bee ɔ Davidi gbéɔ ní Isailiɔ pii dɔ sa ké kí lé kú Nee né Abineé dea yáuo.

³⁸ Ǿ a ò a gbépiɔne: A dɔ ké Isaili dɔaana zɔɔ gā gbáò lé? ³⁹ Mapi sɔ, baa ké Lua ma kpa kía ú, ma busa gbà. Zeluia népi yákeá pásí de ma pɔa. Dii mé a fiabo váikenae.

† 3:14 1Sam 18.25, 27

4

Isibose gaa

¹ Ké Saulu né Isibose mà Abineε gà Hebl̄, àà ká gà, mé Isailiò gò bíli guu mípii.
² Saulu népi zlḡ d̄baanao ví gb̄n̄ pla, ado t̄n Baana, ado s̄ Lekabu. Beelo gb̄ Lim̄, B̄yám̄ bui néon̄. Wà Beelo dile B̄yám̄ pó ù yāaε, ³ asa Beelodeo bàalè tà Gitaiūε, aa ku we e ní a gb̄ao. ⁴ Saulu né Yonatāa s̄ a né ví εε ù. Goo pó népi kà w̄ε soo, s̄ Saulu ní Yonatāao gaa Yezelεε bao s̄. Ké aà gwana aà s̄, àlε bàaleaàn̄, aà wāa guu s̄ népi p̄liwà à l̄lε. Bee mé tò à εε kù. Aà t̄n Mefibose.
⁵ Beelo gb̄ Lim̄ népi Lekabu ní Baanao f̄lε, íat̄ε gb̄aa zá s̄ aa kà Isibose be, goo pó àlε i fāanε o. ⁶ J̄ Lekabu ní a d̄auna Baanao ḡε kp̄éu, aa k̄é lánd̄ wálε ḡé p̄wena dáíwa. ⁷ Ké aa ḡε kp̄éu, Isibose w̄lεa a liiwa, s̄ aa ḡeāzi kpea, aa aà z̄s̄ wa d̄ε. J̄ aa aà mi z̄s̄ aa s̄ε wà tàò. Aa t̄u Yuud̄ε s̄εu, s̄ aa beu e gu ḡε d̄ò.
⁸ Aa mà Davidi kí Hebl̄ ní Isibose mio aa òè: Gwa, n ibεε Saulu pó w̄εlε à n d̄ε né Isibose min ke. Wá dii kí, Dii t̄s̄s̄ine Saulu ní a buiowa gb̄a. ⁹ Davidi w̄emá à mè: Dii ku! A ma bo ma taasikεa guu pii. ¹⁰ Ké gb̄εe mà ma kí Zikilaga yāa à mè Saulu gà, àlε e baona àlε kp̄á, s̄ ma aà kù má d̄ε. Aà bao àin we.* ¹¹ Azaiasa lá á gb̄v̄aīo a t̄aaesaide d̄ε a liiwa a kp̄éu, má aà d̄εa t̄siwá mà á w̄ēni boε. ¹² J̄ Davidi ȳá'ò a èwaaso z̄ikanaon̄ε, s̄ aa ní d̄ede. Aa ní òla ní ní gb̄alao z̄z̄z̄, s̄ aa ní ḡεo l̄òo Hebl̄ it̄okli saε. J̄ wà Isibose mi s̄ε wa ví Abineε miau Hebl̄.

5

*Davidi kpa Isailiò kpalau
(1Lad 11.1-9, 3.5-9, 14.1-17)*

¹ Isailiò mà ní buiwa pii Davidi kí Hebl̄ aa mè: Wá au douε. ² Za zi goo pó Saulu d̄ε wá kía ù, níme ní d̄baaw̄ε z̄l̄au, ḡεa ní suo. J̄ Dii òn̄ε níme níȳo d̄ε a gb̄é Isailiò d̄baana ù, an kía ù. ³ Ké Isaili gb̄εz̄z̄z̄ mà kí Davidi kí Hebl̄ mípii, we à ledouk̄eur̄n̄o Dii aε, s̄ aa n̄isiká aà miwa, aa aà kp̄á Isailiò kpalau. ⁴ Davidi w̄ε baakwide guu s̄ à kpalabl̄, à k̄é kpalapiu w̄ε blaε. ⁵ A d̄ε Yudaò kía ù Hebl̄ w̄ε s̄opla ní mo soolooε, s̄ a d̄ε Yudaò ní Isailiò pii kía ù Yelusaleū w̄ε baakwi ní àāso.
⁶ Kí ní a gb̄é t̄u Yelusaleū z̄iká ní Yebusi pó kú weo.* J̄ aa ò Davidie: Nȳs̄ ḡε lao, baa v̄l̄ao ní εεo aa n yaε. Aalε e Davidi a e ḡε weo. ⁷ N beeo Davidi w̄élε bl̄ide pó wí m̄ε l̄ Siõnapi sí, s̄ à ḡé aà w̄élε ù. ⁸ Goo bee Davidi mè: Tó gb̄é ye Yebusiò d̄ede, sema aà ḡé íze pó wa s̄ò gb̄eu guu, i εεo ní v̄l̄ap̄i le. Davidi ibεεon̄ε. A yái wí m̄ε v̄l̄ao ní εεo ḡé kibεo. ⁹ J̄ Davidi bekp̄á w̄élε bl̄idepiu, à azia t̄ó kp̄àè Davidi W̄élε. A kp̄éo d̄òd̄o a liiwa za guu pó wà ε k̄akau wí m̄ε Milo e a edau. ¹⁰ Davidi gb̄aa lé d̄ede, asa Dii Lua Zlḡde kuaàn̄ε.
¹¹ Tii kí Hilau gb̄é z̄l̄ Davidiwa ní s̄ede lío ní li'ānao ní gb̄é'ānao, s̄ aa kp̄ed̄ò.
¹² J̄ Davidi d̄ò sa ké Dii a kpa Isailiò kía ùε, mé à a kpala k̄āf̄lε, ké Isailiò d̄ε Diipi gb̄é ù yái.
¹³ Davidi b̄aa Hebl̄ gb̄εa à èa n̄oε s̄ε Yelusaleū l̄o ní n̄oε pó i m̄és̄edilénéo, s̄ à neḡōε ní nen̄oε ín̄o. ¹⁴ Neḡōε pó à ní í Yelusaleūpiò t̄n ke: Samua, Sobabu, Natá, Salom̄o, ¹⁵ Ibaa, Elisua, Nefegi, Yafia, ¹⁶ Elisama, Eliada, Elifele.

* 4:10 2Sam 1.1-16 * 5:6 D̄a 1.21

¹⁷ Ké Filitēo mà wà Davidi kpà Isailio kía ũ, 5 aa gè lé aà we n̄pii. Ké à ní bao mà, 5 à gè sēgbāu. ¹⁸ Filitēo zl'òpòo Lefai guzuleu, ¹⁹ 5 Davidi gbèa Diiwa à mè: Mà gé léléi Filitēowa, n̄y5 ní namē ma ɔzla? ɔ Dii wèwà à mè: Gé, má ní nanē ní ɔzla. ²⁰ ɔ Davidi gè Baali Pelaziū, à ziblémá we. ɔ à mè: Dii d̄baamē, à b̄ò mò ma ibeɔwa ní gbāao, lá í í guf̄5 bùiwa. ɔ à t̄okpà gupie Baali Pelaziū.† ²¹ Filitēo ní táao tò we, 5 Davidi ní a gb̄é5 s̄èle aa tàò.

²² Filitēo èa mò lo aa zl'òpòo Lefai guzuleu. ²³ ɔ Davidi èa gbèa Diiwa lo. ɔ Dii wèwà à mè: Nsu géma s̄usuo. Séle ní kpe oi, ní lélemá b̄oaa ní kp̄è kp̄éo. ²⁴ Tó a táa'okli mà lípio mia, à ke kpakpa, asa máme ma b̄o ma d̄oaaé we, ké mà zibleé Filitēo zlḡ5owa yáí. ²⁵ Davidi kè màa lá Dii òewa, 5 à zible Filitēowa za Gabaōo e à gè p̄è Gεzεwa.

6

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleu (1Lad 13.1-14, 15.25-16.3)

¹ Davidi èa Isaili p̄ó à ní séo k̄áaa gb̄ēn d̄aas̄oɔo lεe baakwi (30.000). ² ɔ à f̄ele d̄ar̄n̄o zéu, aa gè Baala p̄ó kú Yuda b̄usuu, ké aa Lua kpagolo sé wà suò. Dii Zlḡ5de lo z̄lela kible kpagolopi musu malaika ḡas̄ladeɔ z̄anguo,* 5 w̄i m̄e aà t̄ó kuwà. ³ Aa kpagolopi dà zugo dafu guu† Abinadabu be s̄is̄i musu, 5 aa dàò zéu. Abinadabu néo Uza ní Ahioo mé lé gé ní zugopio, ⁴ Lua kpagolo kú a guu. Ahio mé d̄oaaa, ⁵ 5 Davidi ní Isailio lé 5wā n̄pii Dii ae ní gb̄aa pua léu ní lesiao. W̄ale m̄oɔnale, w̄ale k̄úule, w̄ale ḡaale, w̄ale faapa, w̄ale s̄és̄ēnapa.

⁶ Ké aa kà Nak̄5 esegb̄ek̄li, zuo ḡēnalē, 5 Uza ɔb̄o p̄è Lua kpagolopiwa. ⁷ ɔ Dii p̄o p̄aaazi, à aà lè a d̄e kpagolo sae we d̄aa p̄ó a k̄epi yáí.‡ ⁸ Davidi p̄o p̄a ké Dii p̄o f̄ē Uzazi yáí, 5 w̄i m̄e gupie P̄f̄ēa'uzazi e ní a gb̄ao. ⁹ Ḡoo bee 5 v̄ia Davidi k̄ú Dii yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Dii kpagolo se mà taòí? ¹⁰ ɔ i we suò a w̄éleu lo, à líle tàò Gata gb̄é ɔbeded̄oũ be.

¹¹ Dii kpagolo kú aà be e m̄o àaō, 5 Dii èf̄aaikeè ní aà bedeo pii. ¹² Wa ò kí Davidie wà mè: Dii èf̄aaikeè ɔbeded̄oũ bedeoñe ní p̄ó p̄ó a v̄io pii a kpagolo yáí. ɔ Davidi gè we, à Lua kpagolo s̄e lé suò a w̄éle guu ní p̄oɔno. ¹³ Ké gb̄é p̄ó Dii kpagolo seao gbasè ḡēn soolo, 5 Davidi sa'ò ní ḡáao ní zun̄eɔb̄o mekp̄aao. ¹⁴ Davidi bàabaa sa'o'ula daa, àle 5wā Dii ae a gb̄aa pua léu. ¹⁵ Aapi ní Isailio pii aale su ní Dii kpagoloo, aale k̄úkuake, aale kuupe. ¹⁶ Ké Dii kpagolo lé ḡē Davidi w̄éleu, 5 Saulu né Mikali lé z̄ile gwa f̄enentiu. Ké a è kí Davidi lé v̄iv̄i, àle 5wā Dii ae, à sak̄aaagu a s̄5 guu. ¹⁷ Ké wà su ní Dii kpagoloo, wa díle a gb̄eu zw̄aakpe p̄ó Davidi d̄è guu. ɔ à sa p̄ó w̄i a p̄ó k̄áteu à t̄éku ò Dii ae ní s̄aaukpasao. ¹⁸ Ké à sa'ò a láa, à samaa'ò gb̄éñe ní Dii Zlḡ5de t̄oo. ¹⁹ ɔ à p̄ē biile Isaili p̄ó k̄áaa weñe m̄ēndodo ḡōñ ní n̄oɔo pii ní damina k̄áao m̄ēndodo ní v̄ēbe k̄áao m̄ēndodo.

²⁰ Ké Davidi lé tá samaa'oi a bedeoñe, 5 Saulu né Mikali b̄ò gè daiaale à mè: N Isailio kía, n ke gb̄ian we gb̄aa? N nzla m̄e m̄ò n̄ íwao n̄oɔe z̄ik̄enañe, lá wisaide í azla m̄e m̄onéwa. ²¹ ɔ Davidi ò Mikalie: Dii ma 5wā. Dii mé ma se n mae ní a bedeo gb̄eu, à ma kpa a gb̄é Isailio d̄oaaana ũ. ²² Má yáfuk̄u de beea, mí azla s̄oaañe n ea guu, àma n̄oɔe z̄ik̄ena p̄ó n ní yā'òpio mé aa ma kp̄ela.§ ²³ ɔ Saulu né Mikali í ne'io e à gè ḡàò.

† 5:20 Bee mè Dii b̄ò bùi. * 6:2 1Sam 4.4, Sou 99.1 † 6:3 1Sam 7.1-2 ‡ 6:7 Nao 4.15 § 6:22 Mat 23.12

7

Lua legbēa Davidie
(1Lad 17.1-15)

¹ Ké kí zòlè a bɛ, Dii aà bò ibɛɛ pɔ liaaaàzìò ɔzì, à aà gbà ɔampakɔi, ² 5 kí ò ànabi Natáe: Ee! Kpé pɔ wa dò ní sɛdɛ líó 5 máò zòlɛu, Lua kpagolo iò dílɛa zwàakpɛua? ³ Natá wɛwà à mè: Lá à n pɔ gbà ò kɛ, asa Dii kunnɔɛ. ⁴ Gwāasína bee Dii yá'ò Natáe à mè: ⁵ Gɛ ò o ma zòblɛna Davidie ma mè, 5mɛ a kpé pɔ máò kuu dɔmɛɛo. ⁶ Za gɔɔ pɔ ma Isailiò bòlɛ Egipi e gbà mi bekpao. Mìò sòkɔikpakpae, zwàakpɛ mé ma kùkúì ù. ⁷ Gu pɔ ma sòkɔikpàù ní ma gbé Isailiò píi mì dɔaanaò dílɛ aà dɔaanaé, kási mì ó ní gbēɛɛ, bóyáì i kpɛdɔmɛɛ ní sɛdɛ líoo nìo. ⁸ Gɛ ò o ma zòblɛna Davidipie, ma Dii Zìgɔde ma mè, ma aà sè sàdàdàkɔi, ké aàò dɛ ma gbé Isailiò dɔaana ùɛ. ⁹ Má kuaànò gu pɔ à gèù píi, 5 ma aà ibɛɛò dèdèè. Má tó aà tɔbò maamaa sae, iò dɛ dúníà tɔdɛò do ù. ¹⁰ Má bùsu kpa ma gbé Isailiòwa, mí ní kálɛu, aai zòlɛu ní pɔ ù. Aa sòdɛdɛekɛ bo. Gbēváiò e ní wɛtá lá aa ní wɛtá káau ¹¹ gɔɔ pɔ ma dɔaanaò dílɛnɛwa bo. Má aà bɔ a ibɛɛpìò ɔzì píie.

Ma Dii mále oè, máme má bekpàè aà buiò gbàa'eklì ù. ¹² Tó aà gɔɔ pà, à gà, má aà bui pɔ bò aà plɛue se lesì, mí aà kpa kpalau.* ¹³ Ààpì mé a kpɛdɔ, ma tó iò kuwà, mí tó aàò zòlɛa kpalau e gɔɔpii. ¹⁴ Máme máò dɛ aà mae ù, aàpì iò dɛ ma né ù.† Tó à taaekè, má ìadawà ní gooɛ, lá gbēnazìna ì gbé gbēwa.‡ ¹⁵ Kasi má gbēkɛ bɔaaaànò lá má bɔaa ní Saulu pɔ má wò kpalau Davidi aewao. ¹⁶ Aà buiò aàò kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aò láaa vío.§

¹⁷ ɔ Natá yápi dàu a síu Davidie lá Dii òɛwa píi.

Davidi wabikɛa Diiwa
(1Lad 17.16-27)

¹⁸ ɔ kí Davidi gè zòlè Dii aɛ à mè: Dii Lua, bòn ma ùi? Dɛon ma bɛdɛò ù 5 n ma ka gweaɛ taawai? ¹⁹ Dii Lua, bee kènɛ fɛnɛù e tia, 5 n mapi n zòblɛna bui pɔ aàò ku ziaò yá'ò laa? Màa nílɛ kɛmɛɛa, Dii Lua? ²⁰ Dii Lua, má mɛnɛ kpelewa bɛ? Mapi n zòblɛna ní ma dɔ. ²¹ N yázɔɔpi kè lá ní yeiwa lé pɔ ní gbè yáì, 5 ní tò mapi n zòblɛna má dɔ. ²² Dii Lua, ní zɔò fá! Gbēɛ muaannò. N báasio diie kuo, lá wá mà ní swáowa. ²³ Déme muaa ní n gbé Isailiò? Dúníà buiò guu bui mɛndopi 5 ní bò n gbéò ù. N nziá tɔbò, n yázɔò bɔnsaɛò kè n gbépiònɛ, n buieò ní ní táaò yà n gbé pɔ n ní bó Egipiònɛ. ²⁴ N Isailiò dílɛ aàò dɛ n gbéò ù e gɔɔpii. Dii, n gɔ ní Lua ù. ²⁵ Dii Lua, lé pɔ ní gbè mapi n zòblɛnaɛ ní ma buiò yá musu, òyɔ zìkewà gɔɔpii. Kɛ lá ní òwa, ²⁶ ní tɔbò maamaa e gɔɔpii. Gbéò i mɛ Dii Zìgɔde mé Isailiò Lua ù, mé mapi n zòblɛna Davidi, òyɔ ma buiò zínapele, ²⁷ asa Dii Zìgɔde Isailiò Lua, ní òmɛɛ n mè òyɔ ma bɛ kpamɛɛ ma buiò gbàa'eklì ù. A yáì tò mapi n zòblɛna ma sòdíle, ma wabie bee kèma. ²⁸ Dii Lua, mímenn Lua, n yá náai ví, 5 n yámaapi ò mapi n zòblɛnaɛ. ²⁹ Báaada mapi n zòblɛna buiògu sa, níò wéteñzi gɔɔpii. Dii Lua, n yá'ò, n báaadà mapi n zòblɛna buiògu, aàò báaa ví e gɔɔpii.

* 7:12 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zln 2.30 † 7:14 Sou 2.7, 89.26-27, 2Kln 6.18, Ebe 1.5 ‡ 7:14 Sou 89.30-33 § 7:16 Sou 89.36-37

8

Davidi ziblea buipalewa (1Lad 18.1-17)

1 Bee ghea Davidi zible Filitowa à ní busa à ní mewa Gata simá. 2 A zible Mabuwa, 5 a tò aa wule kó sae tóle, à ba yómá. Tó à bà pla zanguo dède, í bà do zanguo to béé. 3 Mabu gò Davidi zòblenao ù, 5 aab falubò. 4 Davidi zible Leobe né Adadeze, Zoba kiawa, gò pò kipi èa lé gé tótlei Uflata swasadeowa. 4 5 à aà sògo kùkù mèn òaa sòo (1.000) ní sògode gbèon òaasòso leé bàakwi (70.000) ní kèsedeo gbèon òaasòso leé bao (20.000). 5 à ní sò kizá zòzò pii, mèn baso mé è bò. 5 Sili pò kú Damasio mò dji Adadezele, 5 Davidi ní gbèò dède òaasòso leé bao ní plao (22.000). 6 A gudanao diledile Sili búsuu, 5 aa gò aà zòblenao ù, aab falubò. Dii tò Davidi zible gu pò à gèu pii. 7 Davidi Adadeze iwa vua sèngbao sèle à tàò Yelusaleù. 8 A mógotè sèle zòzò Adadeze wéle pò wí me Teba ní Belotiao guu.

9 Ké Amata kí Tou mà Davidi zible Adadeze zígowa pii, 10 5 à a né Adolau zì fkpaiwà. A aà saaukpà zì pò a blè Adadezewa yáí, asa Tou zíkàanò yaae. Adolau mò ní vua pò ní ánuu pò ní mógotè pò, 11 5 kí Davidi kàle Dii pò ù, lá a kè ní bui pò à gbàablémáò ánuu ní vuaowa pii, 12 Edòù ní Mabu ní Amònió ní Filitò ní Amalekió. Màa a kè ní pò pò a sí Zoba kí Adadeze, Leobe néwao. 13 Beewa 5 Davidi tóbò. Ké à zible Siliwa à sù, à Edòù dède Guzule Wisideu* gbèon òaasòso leé bao plasai (18.000). 14 5 à gudanao diledile Edòù búsuu l, 5 Edòùpì gò aà zòblenao ù. Gu pò Davidi gèu pii Dii tò à zible.

15 Davidi mé Isaili bui pii kía ù, à yamaakè a gbèone a zéwa. 16 Zeluia né Yoabu mé aà zígò dɔana ù. Ailudi né Yosafa mé aà kpawakena ù. 17 Aitubu né Zadoki ní Abiataa né Aimelekió mé sa'onkia ù. Selaia mé aà lakèna ù. 18 Yoiaida né Benaia mé aà dɔai gbèzò ù. Davidipi zla negòe mé aà kwàasio ù.

9

Davidi gbèkeke Mefibose

1 Davidi gbèò là à mè: Saulu buie i gò lé? Má ye gbèkekeè Yonatáa yáí.* 2 Saulu be zikena ku, aà tón Ziba, 5 wà aà sísi kí Davidi. A aà là à mè: Mmenn Zibaa? A wèwà à mè: Ao, n zòblenan ma ù. 3 5 kipi aà là à mè: Saulu buie ku e tia? Má ye gbèke pò Lua ví keè. 4 Ziba wèwà à mè: Yonatáa née ku e tia. Éé. 4 5 kí aà là à mè: A ku má ní? Ziba wèwà à mè: A ku Amieli né Makii be Lodebaa. 5 Kí Davidi gbèò zì, 5 wà m̀aano. 6 Ké Yonatáa né Mefibose, Saulu t̀una kà Davidi kí, à kùlè à wùle a gbèu. 7 Davidi mè: Mefibose! A wèwà à mè: N zòblenan ma ù. 7 5 Davidi òè: Nsu tò v́a n k̀o, asa mà gbèkekene n mae Yonatáa yáí. Má n dezi Saulu buaò s̀aane pii, níliò mò p̀bleimano gòpii. 8 Mefibose kùlè à mè: Bón mapi n zòblena ù ké n ma wegwaí? Má de lán gbè gewae.

9 5 kí Saulu zíkèna Ziba sísi, a òè: Pó pò de Saulu pò ù ní a bèdeo pò pii, má kpà n dii t̀unawae. 10 Mpi ní n ǹeò ní n zíkènao, àli aà t̀ole zì keè, í a pò keke, ké aà e àò kùsua v́. N dii t̀una Mefibosepi alio p̀bleimano gòpii. Ziba s̀ a negòe v́ gbèon gèò ní zíkènao gbèon bao. 11 5 Ziba ò kípìe: Yá pò ma dii kí ò mapi n zòblenae, má ke pii. 5 Mefibose ìò p̀ble ní kípìo, à gò lán kíanèo dowa.

* 8:13 Sou 60 * 9:1 1Sam 20.14-16

¹² Mefibose nngɔɛna vɛ, aà tɔn Mika, mé Ziba bededɔ mé aà zɛkɛnaɔ ũ nɔpii. ¹³ A ku Yelusaleũ, asa ɔ pɔble n kɔo gɔɔpiiɛ. Aàpiá ɛɛɛ.

10

Davidi zɛblea Amɔniɔwa (1Lad 19.1-19)

¹ Bee gbɛa Amɔniɔ kɔa gá, ɔ aà né Anuni zɔle aà gbɛu. ² Davidi mè: Má gbɛkɛkɛ Naasa né Anuniɛ lá aà mae gbɛkɛkɛmɛɛ yáawae. ɔ Davidi a ɔwaeɔ zɔwá, aa gɛ Amɔni bɔsɔu aa aà nɔse nɔniè aà mae gaa yá musu. Ké Davidi ɔwapiɔ ká we, ³ Amɔniɔ kɔaɔ ò n dii Anuniɛ: Nɛ e Davidi gbɛɔ zɔ n mae gɛ kpɛlɛaa yáí aà n nɔse nɔnɔne nɛe? A n zɔí aa mɔ wá wéle asiigwaie, aai ɛa mɔ a músikɛi. ⁴ ɔ Anuni Davidi ɔwapiɔ kùkù à n lɛkàna saaloɔ wàwa, à n pɔkasaaɔ zɔzɛɔe a guo n pɔɔwa sùsu, ɔ à n gbáɛ. ⁵ Ké wa ò Davidiɛ, ɔ à gbɛɔ zɔí aa gé dairɛle, asa wí n kú maamaaɛ. Aa òné: Kí mè, à zɔle Yeliko e á lɛkàna ká bɔle, í gbasa su.

⁶ Ké Amɔniɔ è Davidi ye n gɔyáí ɔo, ɔ aa flabò gbɛɔne aa zɛkanɛ: Sili pɔ kú Leobe n Zobaaɔ kɛsɛdɛɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao (20.000) n kí Maaka zɛgɔɔ gbɛɔn ɔaa sɔo (1.000) n Tobudeɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000). ⁷ Ké Davidi a baomá, ɔ à Yoabu gbàemá n zɛgɔɔ pii. ⁸ Amɔniɔ bɔ zɔɔpòo n wéle bɔibɔleu, ɔ Zoba n Leobe Siliɔ n Tobudeɔ n Maaka gbɛɔ ku sɛu nɔtɛɛ. ⁹ Ké Yoabu è wá zɔɔpòo a aɛ n a kɛo, ɔ à Isaili zɛgɔɔ maaɔ plè à n gbáɛ aa gé lélel Siliɔwa. ¹⁰ ɔ à zɛgɔɔ kɔniɔ ná a dàuna Abisaie a ɔzɔ, ɔ à n gbáɛ aa gé lélel Amɔniɔwa. ¹¹ A mè: Tó Siliɔ gbáa su lé ma fu, mɔ dɔmale. Tó Amɔniɔ gbáa su lé n fue sɔ, má mɔ dɔinle. ¹² Sɔdile, wá gɔɛke ke wá gbɛɔ n wá Dii wéleɔ yá musu. Dii a yá pɔ kɛɛ maa ke. ¹³ ɔ Yoabu n zɛgɔɔ pɔ kuanɔɔ gɛ Siliɔwa n zɔo, ɔ Silipio bàalɛné. ¹⁴ Ké Amɔniɔ è Siliɔ bàalè, ɔ aa bàalè Abisaie sɔ, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu n tó we, à tà Yelusaleũ.

¹⁵ Ké Siliɔ è Isailiɔ zɛblɛmá, ɔ aa èa kɔ káaa. ¹⁶ ɔ Adadezɛɛ gbɛɔ zɔí, aa sù n Sili pɔ kú Uflata baaleɔ, ɔ aa gɛ Helau. Sobaki mé Adadezɛɛ zɛgɔɔpiɔ dɔaana ũ. ¹⁷ Ké Davidi a baomá, ɔ à Isailiɔ káaa pii, à bùaɔnɔ Yuudɛwa à gɛ Helau. ɔ Siliɔ zɔɔpòoaaɔi, ɔ aa sikɔu. ¹⁸ Ké aale bàale Isailiɔne, ɔ Davidi n dede sɔgodeɔ gbɛɔn ɔaa àaɔ n basɔo (700) n kɛsɛdɛɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bla (40.000). We wá n zɛgɔɔ dɔaana Sobaki dɛu. ¹⁹ Ké kɔa pɔ aa de Adadezɛɛ zɔbɛnaɔ ũ è Isailiɔ zɛblɛmá màa, ɔ aa ledoukè n Isailiɔ, aa gɔ n zɔbɛnaɔ ũ. Via Siliɔ kù, aai gé dɔi Amɔniɔle ɔo.

11

Davidi yea Basebazi

¹ Ké í bɔ eu, gɔɔ pɔ kɔa í gé zɛkai, ɔ Davidi Yoabu zɔí n a ɔwaeɔ n Isailiɔ pii. Aa Amɔniɔ ásookè, ɔ aa koezɔ Labazi. Davidi sɔ a ku Yelusaleũ. ² Ké oosi kè, ɔ Davidi fɛle a liiwa, àle bebe a kpé musu. Za kpé musu we ɔ à nɔɛ è, àle zu'o. Nɔɛpiá nɔ kɛfɛnaɛ maamaa, ³ ɔ à gbɛ zɔí nɔɛpi yágbeai. ɔ wa ò: Eliaũ né Baseban we, Iti bui Uli nae. ⁴ ɔ Davidi gbɛɔ zɔí aà sísií. Ké à mɔ, ɔ Davidi wùlɛaano, ɔ nɔɛpi tà be. Aàpi sɔ à ɔku gbábò dafue. ⁵ Ké à nɔsí, ɔ à lɛkpásákè Davidiɛ à mè a nɔsí.

⁶ ɔ Davidi gbɛ zɔí Yoabuwa à mè: Iti bui Uli gbaemɛɛ. ɔ Yoabu aà gbàɛè. ⁷ Ké Ulipi mɔ, ɔ Davidi Yoabu aafia gbèa n zɛgɔɔ n zɔí pɔ aale kao. ⁸ ɔ Davidi òè: Ta be zu'oi. Ké Uli bɔ kibe, ɔ kí gbɛ zɔí n blɛo. ⁹ Ama Uli i ta a beo, kibe gɔu ɔ à ɔu n a zɛkɛnkɛniɔ. ¹⁰ ɔ wa ò Davidipiɛ wá mè: Uli i ta a beo. ɔ à Uli là à mè: Madɔ

n su n wéleɔ dafu ni? Akea ni ta beo ni? ¹¹ Uli wèwà à mè: Kpagolo n Isailio n Yudaɔ ku zwaakpeɔ guu. Ma dii Yoabu n a gbéɔ ku sɛu. Má fɔ ta be mà pɔble mà imi, mà wúle n ma naoo. N n kuaɔ má yápi keo. ¹² Davidi òè: Gɔ la gbá lo, zia mí n gbae. Uli gò Yelusaleu zibeezi n a gɔɔ siao lo. ¹³ Davidi aà sisi, à pɔblè à imiaano, ɔ Davidi ikakaè. Kási ké à bɔ oosi, à gè i n a dii kía zikenaoe, i ta a beo. ¹⁴ Ké gu dɔ, Davidi lakè Yoabue, ɔ à Uli gbàeɔ. ¹⁵ Lápi guu à mè: A Uli dɔaa gu pɔ zɪ pásu, i pɔɔbɔzàke aà kpe, ké wà e wà aà de.

¹⁶ Gɔɔ pɔ Yoabu lé koezɔ wélepizi, ɔ à Uli dà gu pɔ a dɔ negɔnao kuu. ¹⁷ Ké wéledeɔ bɔle lé zɪka n Yoabuo, aa Davidi zɪgɔe dède. Iti bui Uli kú n guu.

¹⁸ Davidi Yoabu gbé zɪ Davidiwa aà zɪ yá dau siuè pii. ¹⁹ A ò zɪnapie: Tó n zɪ yá dau n siu kíe pii n láa, ²⁰ tó aà nɔse fɛle à n lá à mè: Bóme tó a sɔ wélezi káikái n zloi? A dɔ ké blimusudeɔ lí ka gbaemá zɪleɔ lé? ²¹ Dème Gedeɔ né Abimeleki dèi? Nɔe mé ɔzɔ wísilɔgbèi za bíi musu, ɔ à aà dè Tebezio lò? * Akea a sɔ bízi káikái màai? Tó a òne màa, ní oè aà zɔblena Uli, Iti bui gà lo. ²² Davidi zɪnapie dazɛu. Ké à kà Davidi kɪi, à yá pɔ Yoabu dàe òè pii. ²³ A mè: Gbèɔ bɔle wéleu, aale gbàamɔwɛe wénkpee, ɔ wa n yá e n wéle bíiboleu. ²⁴ An kázunaɔ ku za bíi musue, ɔ aa ka fá n gbéɔgu zɪle, aa n gbèeɔ dède. N zɔblena Uli, Iti bui gà lo. ²⁵ Davidi ò zɪnapie: O Yoabue asu to yápi kee fio. Wilib gbé pɔ zɪ a n bleɔ dɔo. Aà zɪka n wélepideɔ n gbàao, i kwé. N aà gba sɔ màa. ²⁶ Ké Uli na mà a zá gà, à ɔɔbɔ. ²⁷ Ké ge'ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ láa, Davidi gbéɔ zɪ, aa suaano Davidipi be, ɔ à gò aà na u. A ne'laano gɔe u, ɔ yá pɔ Davidi kèpi kè Diiè íi.

12

Anabi Nata Davidi gbaa laai

¹ Dii Natá zɪ Davidiwa.* Ké à kà, a òè: Gɔe gbèɔn plaee mé kú wéle dou, gbèdoá odee, gbèdo sɔ taasiede. ² Dèpi são n zuɔ vɪ dasidasi, ³ taasiede pi sɔ a pɔe vlo, sãnununa mendoe a lù. U à oɪiai, à zɔkú n aà néo sãnu aà be. Aaɔ ble dou ble, aaɔ imi ta dou, i wúle aà pɔleu, ɔ àle gwa lán azɪa nenɔenawa. ⁴ Ké nibo pɪla ɔdèpiwa, ɔ i we sã ge zu kù a kpása guu à nibo pi yaaekèo, taasiede sãnununapi ɔ a síwà, à a nibo pi yaaekèo. ⁵ Davidi pɔ pà ɔdèpi yá musu maamaa, a ò Natáe: Dii ku! A kù wà gbé pɔ yápi kè dee. ⁶ Lá màa a kè, i aà wɛnagwao, aà sãpi flabo lee síiɔ. ⁷ Davidi Natá ò Davidipi: Mmè n gbépi u. Dii Isailio Lua mé yáe bee ò à mè: Ma n kpa Isailio kía ue, ma n bɔ Saulu ɔzɪ, ⁸ ɔ ma n diipi be kpàma, ma aà nao nàne n ɔzɪ. Ma Isailio n Yudaɔ kpàma n gbéɔ u. Tó bee kène fɛnɛu, má a pàleɔ káfine. ⁹ Bóyá n saká ma yáui? N yá pɔ má yeio kè, n Iti bui Uli dè n fɛndao, n aà nɔsɪ n sè. N tó Amɔnɔ aà dè zɪ guu. ¹⁰ Za gbá yãpási a kè n bɛwa bau lo, asa n sakámague, n Iti bui Uli nɔ sɪ n sè. ¹¹ Davidi Dii èa yáe bee ò à mè: Ma! Má tó nzɪa bedɔe yá'ine. Má n nao sima, mí n kpá n gbédèewa n wáa, i wúle n gò gupua. ¹² N yákè asii guue. Mapi sɔ má yápi kène gupua Isaili pii wáae.†

¹³ Davidi ò Natáe: Ma duunakè Diiè. U Natá òè: Dii n duuna kèma, n yɔ gao. ¹⁴ Ama lá n dɔe Diiwa maamaa yápi kea musu, negɔe pɔ nɔe pi inno a gae. ¹⁵ Ké Natá ta be, ɔ Dii tó né pɔ Uli na i n Davidiopi gyá kù. ¹⁶ Davidi lé Lua sisi népi

* 11:21 Dɔa 9.53 * 12:1 Sou 51 † 12:12 2Sam 16.22

yá musu ní leyeo, gwá í wúle búsuue. ¹⁷ Aà be gbēzɔɔ ɔ zeaala aà fele búsuu, áma ɔli weio, mé ɔli pɔbleɔnɔ. ¹⁸ A gɔɔ soplade zí ɔ népi gà. Vɔ Davidi ɔwaɔ kù, aai fɔ òè népi gào. Aa mè: Gɔɔ pɔ népi ku, wa yá'òè, í wá yámao. Kpelewa wá oè sa népi gài? A yáwáike. ¹⁹ Davidi è a ɔwaɔ lé yákpáina'okɔe, ɔ a dɔ́ ké népi gáe. A ní lá à mè: Népi gà yá? ɔ aa wèwà aa mè: Ao! A gáe. ²⁰ Davidi fele búsuu, à zu'ò à nísidɔɔ à a pɔkasaɔ ɔlɔ, ɔ à gè kùle Diiɔ a kpéu. Ké à èa tà be, à pɔblea gbèa, ɔ wa kpàwà, a blè. ²¹ Aà ɔwaɔ aà là à mè: Akɛa níle yáke máai? Gɔɔ pɔ népi ku, n leye n ɔɔbɔ. Ké à gà sa, n fele n pɔblè. ²² A wèwà à mè: Gɔɔ pɔ népi ku, má leye ma ɔɔbɔ, asa ma mè, tó Dii a ma wɛgwa à to népi ɔɔ kun no, déme dɔi? ²³ Lá à gà sa, bɔyáí máo leyea bi? Má fɔ má aà vu yá? Má gé aà kfi, áma aapi a e ea mɔ ma kfiio.

²⁴ Davidi a na Baseba nɔse níniè, ɔ à gè wúleaànɔ. A ne'í gɔe ɔ, ɔ à tɔkpàè Salomɔɔ. Dii yeaazi, ²⁵ ɔ à anabi Natá zɔwà à tɔkpà népie Yedidia[‡] Dii yeaazipi yáí.

Labasia Amɔniwa (1Lad 20.1-3)

²⁶ Yoabu zíká ní Amɔniɔ Laba, ɔ à kibe sí. ²⁷ ɔ à gbéɔ zì Davidiwa à mè: Ma zíká ní Labadeɔ, ɔ ma ní ɔtɔkfi sí. ²⁸ Zígɔ kɔniɔ káaa sa, ní mɔ koezɔ wélepizi, ní sí. Tó màa no, má sí, wi ma tɔkpàè. ²⁹ ɔ Davidi zígɔɔ káaa pii, à gè lèle Labawa a sí. ³⁰ Wà ní táa Mɔɔbku vu fùà gò aà miwa, wa kpà Davidiɔ. A gbia kà kiloo baakwi, mé gbè beede kua. A wélepi pɔɔ náaa dúduuu, ³¹ ɔ à gbé pɔ kú weɔ kùkú bɔlérɔ, à ní da síi zlu ní dúduusu zlo ní mɔɔ zlo, mé a tò aa bilikibɔ. Màa a kè Amɔni wéleɔne pii, ɔ à èa tà Yelusaleu ní a zígɔɔ pii.

13

Aminɔyea Tamaazi

¹ Bee gbɛa Davidi né Abisaloú dae kefena ví, aà tón Tamaa, ɔ Davidi né Aminɔ yeaazi. ² Yápi lé ɔada Aminɔpiwa, à kà gyákea a dae Tamaapi yáí, asa nɔe lésoe, a fɔ yáe keeò. ³ Aminɔpi gbèna ví, aà tón Yonadabu, Davidi víi Símea née. Yonadabu ɔnɔ gbáa, ⁴ ɔ à Aminɔ là à mè: Akɛa n kiane'ia n kúsu ɔ kwɛa lá gu lé dɔi? Nyɔ omɛeò lé? ɔ Aminɔ wèwà à mè: Má ye ma dáuna Abisaloú dae Tamaazie. ⁵ ɔ Yonadabu òè: Ge n wúle n liiwa lán gyáewa. Tó n mae mɔ n gwai, ní oè ní ye n dae Tamaa mɔ ble kpamae. Aà mɔ keke n wáa ké nyɔ e, i gbasa nane n ɔzì. ⁶ ɔ Aminɔ wúle lán gyáewa. Ké kí mɔ aà gwai, ɔ a òè: To ma dae Tamaa mɔ kàa kemɛe ma wáa, i namee ma ɔzì. ⁷ ɔ Davidi gbé zì Tamaawa a be à mè: Gé n víi Aminɔ kpéu, ní blekeè. ⁸ Ké Tamaa gè aà kpéu, à aà lè wúlea, ɔ à pówenti dè à kàa kèò aà wáa, ɔ a dísa. ⁹ ɔ à ta sè à káapi káuè. Aminɔ gí sói à mè: Gbéɔ ya aa bɔle nípii. Ké gbé pɔ kuaànɔ bɔle pii, ¹⁰ ɔ a ò Tamaa: Mɔ ní blepio kpea la, ní namee ma ɔzì. ɔ Tamaa kàa pɔ á kè sè à gèò a víi Aminɔpi kfi kpea. ¹¹ Ké à sɔaazi, ále kpawà à só, ɔ à à daepi kú à mè: To má wúlenɔ.

¹² ɔ a ò a vliɔpie: Aawo! Nsu gbáamɔmɛe. Asa wá Isailiɔ wili yá bee taa keo. Nsu yáɔɔsai bee taa kemɛe. ¹³ Mapi, má má géu ní wí beeo? Mpi sɔ, Isailiɔ n díle gbèpá ú. Sue! N a yá'ò kíe, a gí ma kpáimao. ¹⁴ I we aà yámào. A gbáamɔè, ɔ à kúsiwà à wúleaànɔ. ¹⁵ ɔ Aminɔpi zàaagu pásìpásì. Aà zàaagu de aà yeaazi yáala. ɔ a òè: Fele bɔ. ¹⁶ ɔ nɔepi ò a vliɔpie: Aawo! Tó n ma ya n

[‡] 12:25 Bee mè Dii gbé yenzide.

ma bo, a taàe aɔ zɔɔ de pɔ pɔ n kɛmɛɛa. N beeo i we à aà yāmào. ¹⁷ ɔ Aminɔpi a zikenɛwaasona sɪsi à mè: Nɔɛɛ bee ya boomɛɛ, nɪ gbata n kilidau. ¹⁸ ɔ aà zikenapi aà sɛ bɔ̀ò bàasi, à gbatà à kilidau. Nɔɛpi ula gbãa daa, asa ula bee taa kɪa nenɔɛ lɛsoɔ ɪɔ daa. ¹⁹ ɔ Tamaa túfu gbɛ̀e a miwa, à a ula gbãa pɔ á daapi gá a kɛ̀, ɔ àlɛ ɔ̀ɔlɔ àlɛ tá, à ɔ̀dɪ a musu.

²⁰ Aà dāɔ dadoude Abisaloú òè: N dāɔ Aminɔ laane ya? Nsu o gbɛ̀e mao, asa n dāɔɛ. Nsu n̄yɔ̀ yápi kua n sɔ guuo. ɔ Tamaa zòlɛ a dāɔ Abisaloú be yákpaa. ²¹ Ké kɪ Davidi yápi mà, aà pɔ pà maamaa. ²² Abisaloú i yāe o Aminɔɛo, yāvāi ge a maa, asa aà za fɛ̀ɛ̀, ké à kùsi a dāe Tamaawa yái.

Abisaloú Aminɔ dɛa

²³ Wɛ̀ pla gbɛa Abisaloú ku Baali Azoo, Eflaiú búsu zòlɛu nɪ a sákákɛ̀ɛlɛnaɔ, ɔ à kɪanɔ sɪsi blesawa n̄pii. ²⁴ ɔ à gɛ̀ kɪ lè à mè: Kɪ, wàlɛ mapi n zòblɛna são kákɛ̀ɛlɛ. Mpi nɪ n ɪwaɔ á gɛmanɔ weo lé? ²⁵ ɔ kɪ wè a népiwa à mè: Aawo! Wá fɔ̀ gé wápiio. Wá kɛnɛ aso úɛ. A nāewà, āma i gɛo, ɔ à samaa'òè. ²⁶ ɔ Abisaloú mè: Tó n̄lɛ gɛo, to ma v̄li Aminɔ géwanɔ. Kɪ aà là à mè: Bóyāi n̄ ye aà gɛnnɔi? ²⁷ Abisaloú nāewà, ɔ kɪ tò Aminɔ gɛaānɔ nɪ a né kɪnɔ pii.

²⁸ Abisaloú yād̄ilɛ a gbɛ̀ɔnɛ à mè: A swákpa! Tó Aminɔ pɔ kè wɛ̀ɛwa na, tó má òé à aà zɔ̀, à aà de. Ásu to v̄la á kúo. Mámɛ ma á dáu! A sɔ̀d̄ilɛ, í gɔ̀ɛkɛ kɛ. ²⁹ Abisaloú gbɛ̀ɔ kè lá a d̄ilɛnɛwa, ɔ kɪanɛ kɪnɔ f̄lɛ d̄í n̄ sɔ̀baonɔ kɛɛ, aa bàalè. ³⁰ Gɔ̀ɔ pɔ aa ku zéu, Davidi a baomà wà mè: Abisaloú kɪanɔ d̄ɛɛ pii, an kee i ḡo. ³¹ Davidi f̄lɛ à a pɔkasɔ̀ gá a kɛ̀, ɔ à wùlɛ búsuu. Aà ɪwaɔ s̄laaazi n̄ n̄ pɔkasɔ̀ kékɛ̀a. ³² ɔ Davidi v̄li Simea né Yonadabu mè: Baa, n̄su n̄yɔ̀ e wà n né èwaasɔ̀ d̄ɛɛ pii no, Aminɔ mé gá ado. Wá yápi d̄ɔ̀ Abisaloú wéwa za gɔ̀ɔ pɔ Aminɔ kùsi a dāe Tamaawaɛ. ³³ Ma dii kɪ, n̄su n̄yɔ̀ yápi kua n s̄suu. N n̄eḡɛɔ i gaga pii, sema Aminɔ ado. ³⁴ Abisaloú sɔ̀ à bàalè.

Ké èwaaso gudɔ̀ana wezú, a è wa be Olonaiú zéu s̄l̄s̄pɔ̀lɛu dasidasi. A gè a ò kɪɛ: Ma gbɛ̀ɔ è be s̄l̄s̄pɔ̀lɛu Olonaiú oi. ³⁵ ɔ Yonadabu ò kɪɛ: N èa? N néɔ mé lé su we lá má ònɛwa. ³⁶ Ké à yápi ò a làa, ɔ kɪanɛpiɔ̀ ká ḡɔ̀, aalɛ búbuape. Kɪ nɪ a ɪwaɔ ɔ̀ɔlɔ̀ n̄pii maamaɛ lo.

³⁷ Abisaloú bàalè à tà Amihudu né Talemai, Gesuu kɪa k̄i,* ɔ kɪ Davidi s̄ɔ̀ ɪɔ a né gaa ɔ̀ɔlɔ̀ gɔ̀ɔpii. ³⁸ Ké Abisaloú bàalè à tà Gesuu, a ku we e wɛ̀ áaɔ. ³⁹ Ké kɪ Davidi n̄òsɛ n̄ni Aminɔ gaa yá musu, ɔ àlɛ Abisaloú beɛkɛ sa.

14

Abisaloú sua Yelusaleu

¹ Zelua né Yoabu d̄ɔ̀ kɪ kɪ pɔ dɔ̀ Abisaloúwa, ² ɔ à gbɛ̀ɔ zì Tekoa, aa nɔɛ ònɔna sɛ aa suò. ɔ a òè: Kɛ lá n̄lɛ gɛw̄iipɛwa. Gyaa pɔkasɔ̀ da. Nsu n̄ísidɔ̀o. Kɛ lán nɔɛ pɔ a gbɛ̀ gá àlɛ a ɔ̀ɔlɔ̀ à gɛ̀gɛ̀wa. ³ Gé kɪ k̄i màa, nɪ yáɛ bee oè. ɔ Yoabu yá sòso ká nɔɛpiɛ a léu. ⁴ Ké Tekoa nɔɛpi gè kɪ lè, à kùlɛ̀ è à wùlɛ a gbɛɛu à mè: Kɪ, ma suaba! ⁵ ɔ kɪpi aà là à mè: Bó n̄ yeii? A wèwà à mè: Gyaan ma ú, ma zá gáɛ. ⁶ Mapi n zòblɛna, má n̄eḡɛɔ v̄l̄ gbɛ̀ɔn pla. Ké aalɛ sòlɛkɛ k̄òtɛɛ bua, gbɛ̀ɛ ku à n̄ yoaa. ɔ an gbɛ̀do a gbɛ̀do lɛ d̄è. ⁷ ɔ ma bɛdɛ̀ f̄lɛ n̄pii, aa ò mapi n zòblɛnaɛ aa mè mà a né pɔ a gbɛ̀do d̄ɛpi kpámá wà de, ké à a gbɛ̀do d̄è yái. Aa ye yàa miɔn tede pɔ ḡòmɛɛ túbiblɛna úpi tɛdɛɛ, ké ma zá su à tó ge bui v̄l̄ d̄únia guu

* 13:37 2Sam 3.3

bo. ⁸ Ɔ kí ò nɔɛpiɛ: Ta be, má yádile n yápi musu. ⁹ Ɔ Tekoa nɔɛpi mè: Ma dii kí, táaepi wi ma musu ní ma de bedeo, mpi nɔ ku táaesai ní n kíakeo. ¹⁰ Ɔ kí mè: Tó gbɛe leká yápiwa, moaàno ma kí la, a e íadama bo. ¹¹ Ɔ nɔɛpi mè: Kí, legbɛ ní Dii n Lua tso, ké tɔsina su ma né de kemapla ma leo yáí. Ɔ kipi mè: N Dii n népi mikae a léle zléo.

¹² Ɔ nɔɛpi mè: Ma dii kí, mapi n zòblena ma gba zé mà ea yá'onɛ. A wèwà à mè: O! ¹³ Ɔ a òè: Bóyáí n yá bee taa kpáaí ní Lua gbéoi? Yá pò ní òmɛɛ mé n dayáu, asa ni gbé pò ní yà gbesi n suòo. ¹⁴ Wápíi wá ga, wɔ de lán í pò kòle tɔle gbɛe i e sèle bowa. Lua lí gbé pò wa yà wèni bo, í zeweele ade ea suwae. ¹⁵ Ma mo yápi oi ma dii kíɛɛ, asa gbé tò vía ma kúe. Ɔ mapi n zòblena ma mè má yá'onɛ. Wíliɔ dso tó nýs ma wabikeama sí, ¹⁶ ní ma bo gbé pò ye mapi ní ma néo tɔle pò Lua tówɛɛ síwá zí. ¹⁷ Ma dii kí, mapi n zòblena ma mè n yá a to ma sɔ dadou, asa ní de lán Lua malaikaewae, ni swáse yámaa ní a váiozi piie. Dii n Lua aɔ kunno.

¹⁸ Ɔ kí òè: Nsu gí yá pò mále n lai zá síiao. Ɔ nɔɛpi mè: O ma dii kí! ¹⁹ Ɔ kí àà là à mè: Yoabu lé kú yápi guu yá? Nɔɛpi wèwà à mè: Ma dii kí, ní n kuao yá pò ní òpi gea aɛ ní kpeo vío. Ao, n zòblena Yoabu mé yápi soso kámɛɛ ma léu pii. ²⁰ N zòblena Yoabu kè màa, ké à e yá pò daa líwa tiaɛ bee keke yáíe. Ma dii, ní ɔno lán Lua malaikaewae, ní yá pò kè dúniau dɔ pii. ²¹ Ɔ kí ge ò Yoabuɛ: Too, má yápi ke sa. Ge ò èwaaso Abisaloú gbesi ò suò. ²² Ɔ Yoabu kùle kípíe, à wùle a gbɛu à àà sáaukpá à mè: Ma dii kí, mapi n zòblena, má dɔ gbá sa ké ma yá kángu, asa n ma yáma.

²³ Ɔ Yoabu fɛle gè Abisaloú gbèsi Gesuu, à suò Yelusaleú. ²⁴ Ɔ kí mè: Oè àà ge zòle azía be, wá wé a ke síiɔ. Ɔ Abisaloú gè zòle a be, aai wesikòle ní kíoo. ²⁵ Gɔ kefenae ku Isailiɔ guu lán Abisaloúwao. Wɔ àà maabo maamae. Sea za àà gbá zlé e à gè pè àà minanguo sáae kuo. ²⁶ Iɔ a mi bo wɛ ní wɛoɛ. I a gbia ma. Tó a bò, í yɔ kiloowa, ò de kiloo plaa. ²⁷ A negɔɛo í gbɛon àaɔ ní nenɔo do. Nenɔepi tón Tamaa. Nɔ kefenae. ²⁸ Abisaloú ku Yelusaleú e wè pla wesia kile sai.

²⁹ Ɔ à Yoabu sísi àà gee kí kíí, áma Yoabu i we mò àà kíio. Ɔ à èa à àà sísi bo, i we mòo. ³⁰ Ɔ a ò a íwaɔne: A Yoabu bua pò kú ma pò sae gwa, àà naa mà. A ge tesɔwà. Ɔ Abisaloú íwaɔ gè tesɔ Yoabu buapiwa. ³¹ Ɔ Yoabu fɛle gè Abisaloú be, à àà là à mè: Bóyáí n íwaɔ tesɔi ma buawai? ³² Ɔ Abisaloú wèwà à mè: Gwa, ma gbé zíma, ma mè mò mà n zí kíwae, ké ò àà la bóme tò à ma gbèsi Gesuu à sùmanɔi? Kua we sàomɛɛ de laa! Má ye mà kɔ'e ní kíio tia. Tó mà táae víe, àà ma de. ³³ Ɔ Yoabu gè yápi ò kíe. Ɔ kipi Abisaloú sísi. Ké à mò, à kùlè à wùle a gbɛu. Ɔ kí lepèwà.

15

Abisaloú bo Davidi kpe

¹ Bee gbɛa Abisaloú sɔgo è ní sɔo ní gɔe gbɛon blakwi pò aɔ baale a aɛo. ² I fɛle kɔkɔ à zea bíiboleze sae. Tó gbé yáví ní a gbédeeo, àle geò kí kíí àà kekeɛ, Abisaloú í ade sísi í oè: Wéle kpele n boui? Tó a wèwà à mè: Mapi n zòblena ma bo Isaili buie beue, ³ 5 Abisaloú í oè: N yá nae, a zeví, áma kí gbɛe ku à swáse n yáio. ⁴ Abisaloú í ea me: Tó wà ma ke yákpalekena ú wá búsuu, gbé pò yáví

ge gbé pò lé gbé gbea yákpaleu pii ali mó ma kfi, máli aà yákekeè a zéwae. ⁵ Tò gbé mò kùle aà ae, i ɔ̀ɔ̀ ade kù à lépewà. ⁶ Màa iɔ̀ ke Isaili pò lé mó yákpalekei kí kíɔ̀ne pii, ɔ̀ an sɔ̀ tàwà.

⁷ Wè siɔ̀ gbea a ò kíe: Ma gba zé mà gé lé pò má kè Diiwa sa'oi Hebl̄. ⁸ Mapi n zòblena mà légbà dɔ̀wà gɔ̀ɔ̀ pò má kù Gesuù, Sili bùsuu ma mè: Tó Dii tò mà su Yelusaleù, má sa'owà Hebl̄. ⁹ Kí òè: Ge n su aafia! ɔ̀ à fèle gè Hebl̄. ¹⁰ A gbéɔ̀ zì Isaili buiɔ̀wa pii à mè: Tó a kuu'ɔ̀ mà dɔ̀, à o Abisaloù mé kpalablè Hebl̄. ¹¹ Gɔ̀ɔ̀ pò àle fele Yelusaleù, à gbéɔ̀ sisi gbéɔ̀n ɔ̀aa do aa géánɔ̀, ɔ̀ aa gè n nòsemendoo, aa yá asii dɔ̀. ¹² Gɔ̀ɔ̀ pò àle sa'o, à Gilo gbé Aitofeli, Davidi ledamade sisi za aà be wéleu, ɔ̀ lekpaafa Davidizi lé dede. Gbé pò aa kù n Abisaloùɔ̀ɔ̀ dasi lé káfiè.

Davidi bàalea

¹³ Baokpana mɔ̀ ò Davidiè à mè: Isaili n sɔ̀ kpà Abisaloùwa. ¹⁴ ɔ̀ Davidi ò a iwa pò kuanɔ̀ Yelusaleùɔ̀ne: A fele wà bàasi. Tó wi ke màao, wá pili Abisaloùwao. Wà ke kpakpa. Tó wi ke kpakpao, a wá le la à wá ásooke, i wéledeɔ̀ dede n fèndao. ¹⁵ Kí iwaɔ̀ òè: Wá dii kí, yá pò n zeò pii, wápiɔ̀ n zòblenaɔ̀ wá làae. ¹⁶ ɔ̀ kí dàzeu. Aà bedeo bò teaazi nípii, áma aà nɔ̀ mèn kwi pò i méseɔ̀dilenéɔ̀ ɔ̀ à n tó we aao begwa. ¹⁷ Kí dàzeu n a gbéɔ̀ màa. Ké aa kà wénkpe, à lle zè ¹⁸ a iwaɔ̀ne pii n aà dɔ̀aio n Gatade gbéɔ̀n ɔ̀aa aaɔ̀ pò teaazi za Gata, aa gè pii.

¹⁹ ɔ̀ kí ò Gata gbé Itaiè: Bóyái nle géwanɔ̀i? Ea tá, nɔ̀ kù n kí dafuo, asa bòmɔ̀n n ù, n bɔ̀ n bùsuue. ²⁰ N kaa i gɔ̀ɔ̀plakeo, ɔ̀ n ye n̄yɔ̀ liaaliaawanɔ̀a? Má dɔ̀ gu pò mále géuo. N n gbéɔ̀ káaa n táfínɔ̀. Dii gbéke n náaiyáɔ̀ keke. ²¹ ɔ̀ Itai wèwà à mè: Ma dii kí, n Dii kuaɔ̀ n n kuaɔ̀, gu pò n kúu pii, mapi n zòblena máo ku wee, má gan nò máo kun nò. ²² ɔ̀ Davidi òè: Dɔ̀aa wà gé! ɔ̀ Gata gbé Itai èa dàzeu n a gbéɔ̀ n a dae pò kuanɔ̀ pii. ²³ Ké aale gèzeɔ̀ nípii, ɔ̀ bùsudeɔ̀ wii pàle. Ké kí bùa Sedɔ̀wa, ɔ̀ ampíi aa gbáa zé sè.

²⁴ Zadoki we bɔ̀ n Levii buiɔ̀ pii. Aa Luabaakuarínɔ̀ kpagolo sea. Aa kpagolopi díle Abiataa sae e gbéɔ̀ bòle wéleu aa làa pii. ²⁵ ɔ̀ kí ò Zadokiè: Lua kpagolo sé n gèò wéleu. Tó Dii ma wegwa, a to mà su, mí wesie n a kúkio. ²⁶ Tó asu me ma yá i kaaguoe sɔ̀, má làa. Aà kemee lá à kèè maawa. ²⁷ ɔ̀ kí èa ò sa'ona Zadokiè: Gu'enan n ùo lò? Ea ta wéle guu aafia n n né Aimaazao n Abiataa né Yonataáo. A tá n á né gbéɔ̀n plapiɔ̀. ²⁸ Máo zea swabɔ̀leu sèu e mà baomawáe. ²⁹ ɔ̀ Zadoki n Abiataao Lua kpagolo sè aa tàò Yelusaleù, ɔ̀ aa gò we. ³⁰ Davidi lé Kùkpe sísi kú, àle ɔ̀ɔ̀. A pòkù a mia, a kyalekpaa. Gbé pò kuaànɔ̀ pòkù n mia pii, aale ɔ̀ɔ̀ aale geò. ³¹ Ké wa ò Davidiè Aitofeli ku gbé pò zè n Abisaloùɔ̀ guue, ɔ̀ Davidi wabikè Diiwa à mè: To aà ledama à de yáfaasai ù.

³² Ké Davidi kà sísi misonaa, gu pò lousisikli kúu, Aaki gbé Usai mò dàaale, aà ula kèa, mé bùsu kaa aà miu. ³³ Davidi òè: Tó n gemanɔ̀, n̄yɔ̀ demee aso ùe. ³⁴ Tó n ea n ta wéleu, mé n ò Abisaloùe aà zòblenan n ù sɔ̀, n̄yɔ̀ Aitofeli ledama bàdemee. Oè aà mae zòblenan n ù yáa, áma tia n gɔ̀ aà zòblena ùe sa. ³⁵ Sa'ona Zadoki n Abiataao aao kunnɔ̀ we. Yá pò n mà kibe séle siuné pii. ³⁶ An né gbéɔ̀n plao kunnɔ̀ we, Zadoki né Aimaaza n Abiataa né Yonataáo. Tó n yáe mà, népiɔ̀ zì aa mɔ̀ omee. ³⁷ ɔ̀ Davidi gbèna Usaipi tà, à kà Yelusaleù gɔ̀ pò Abisaloù lé gèu.

16

Davidi ní Zibaó ní Simeio

¹ Ké Davidi ví sí sí misonaa yoo, a è Mefibose ziia Ziba káoyè zàa'Inaone mèn pla, àlè mọ daiale. Aa p̄e sea mèn òaa do ní v̄ebe káao mèn basoo ní kaad̄en káao mèn basoo ní v̄eoo tũu do. ² Ǿ Davidi Ziba là à m̄è: Bóme tò n mọ ní beeoí? Ziba w̄wà à m̄è: Kí, zàa'Inaó n b̄edeo p̄e aa dikp̄e. P̄e ní káaóá n gb̄éo p̄bleae. V̄e s̄, gb̄é p̄o kp̄asa guwaiwaiuo imiae. ³ Kí aà là à m̄è: N dii p̄o í k̄esai t̄ũna ku má ní? Ziba w̄wà à m̄è: A ḡò Yelusaleũ, asa àlè e Isailio a kpa a dezi kpalau gb̄ae. ⁴ Ǿ kí òè: P̄o p̄o Mefibose ví p̄ii ḡò n p̄o ùe. Ǿ Ziba m̄è: Ma kule ke! Ma dii kí, ñȳo ma wegwa màa.

⁵ Ké kí Davidi s̄ò Bauliũzi, a è ḡose b̄ou. Aà t̄on Simeí, Gela n̄e. Aame aa bui dou ní Saulu b̄edeo. A b̄o w̄léu, àlè Davidi ká. ⁶ Ale kí Davidi ní aà gb̄éò k̄k̄e ní gb̄eo, baa ké aà z̄iḡo ní aà d̄aib̄o ku aà ɔplaaí ní ɔzeio nípii. ⁷ Ale aà s̄s̄s̄ àlè m̄e: Ḡéí! Ḡéí! Gb̄ed̄ena! P̄o p̄ae! ⁸ Dii flab̄one Saulu p̄o n kpalabl̄e aà gb̄eu b̄edeo ded̄ea yá musu. Dii n b̄o kpalau, à n né Abisaloũ kp̄au. Asoo k̄emae sa, asa gb̄ed̄enan n ù. ⁹ Ǿ Zelua n̄e Abisai ò k̄ie: Ma dii kí, a maa gb̄e ḡe bee à n s̄s̄so. To mà gé aà mí z̄sí. ¹⁰ Ǿ kí m̄è: Zelua n̄e, b̄óme wá daaai? Tó Dii mé òè aà ma s̄s̄s̄, ɔ àlè ma s̄s̄s̄, d̄eme a f̄o aà la, b̄oyáí àlè kei máaii? ¹¹ Ǿ Davidi ò Abisaié ní a íwao p̄ii à m̄è: A gwa, mazla n̄e'ia mé lé w̄eale ma de. Wa B̄eyám̄e buie bee p̄o o l̄be? A aà to we. Tó Dii mé òè aà ma s̄s̄s̄, a maae. ¹² Wilio d̄so tó Dii asu ma taasi e, i flabom̄e ní maaoo s̄s̄s̄a p̄o w̄ale kem̄e gb̄a yáí. ¹³ Ké Davidi be z̄éu ní a gb̄é, Simeí be síl̄p̄oleu aà sae. Ale aà s̄s̄s̄, àlè aà k̄k̄e ní gb̄eo, àlè búsu fáaágu. ¹⁴ Ké kí ní a gb̄é p̄o kuanoo ká swai, aa kp̄asa, ɔ aa kámab̄o w̄e.

Abisaloũ kaa Yelusaleũ

¹⁵ Abisaloũ ká Yelusaleũ ní Isailio p̄ii. Aitofeli kuaàno. ¹⁶ Ǿ Davidi gb̄ena Usai, Aaki gb̄é ḡe Abisaloũ l̄e a òè: Lua n d̄s ní aafiao Záai! Lua n d̄s ní aafiao Záai! ¹⁷ Abisaloũ aà là à m̄è: Gb̄e ke p̄o ní v̄í ní n gb̄enaon wea? B̄oyáí ni gé ní n gb̄enaoo ní? ¹⁸ Usai w̄wà à m̄è: Màa no! Má de gb̄é p̄o Dii ní gb̄é bee ɔ̀ p̄o ùe. Ma ze ní k̄ia p̄o Isailio kp̄apioe. ¹⁹ Bee gb̄ea l̄, d̄eme maa mà z̄obleí, n bàasio? Lá ma z̄obl̄e n maae yáa, a maa mà bl̄ene s̄e.

²⁰ Abisaloũ ò Aitofelīone: A l̄daa. Bó wá kei? ²¹ Ǿ Aitofeli w̄wà à m̄è: Gé w̄l̄eí ní n mae n̄o p̄o à ní tó la aale begwao. Isaili p̄ii a ma ní tó n mae ye n ḡyáio, gb̄é p̄o kunn̄oo gb̄aa i káfí. ²² Ǿ wá zw̄aakp̄e d̄s Abisaloũe kp̄e musu, ɔ à ḡe w̄l̄eí ní a mae n̄o p̄o we Isailio p̄ii wáa.* ²³ Ḡoo beeo lé p̄o Aitofeli í damá de lán gb̄é p̄o yágb̄èa Luawawa. Màa Aitofeli l̄dama de Davidie ní Abisaloũo p̄ii.

17

Usai ɔ̀n̄kea Abisaloũe

¹ Aitofeli ò Abisaloũe: To mà z̄iḡo se gb̄ēon òaas̄oo l̄e k̄uepla (12.000), mí gé p̄el̄eírn̄o Davidizi gwáa. ² Má lélewá ḡoo p̄o à kp̄asa, aà ɔ̀ búsa, mí aà fu, aà gb̄é̄o i bàale p̄ii, mí aà de ado, ³ mí sun̄e ní gb̄é̄o p̄ii. Ampii sua yá de gb̄é p̄o níle we yá ùe. Tó à ḡà, ɔ̀ gb̄é̄o ḡo yákelesai nípii. ⁴ Yápi ká Abisaloũgu ní Isaili gb̄ēz̄oo p̄ii. ⁵ Ǿ Abisaloũ m̄è: Aaki gb̄é Usai sí sí l̄, wá ma lá a o s̄. ⁶ Ké Usai ká, Abisaloũ òè: Lá Aitofeli òn̄ ke. Wá ke lá a òwa yá, ge wásu ke máao? N è kpelewai? ⁷ Usai w̄wà à m̄è: Lé p̄o Aitofeli dáwá gb̄a maa. ⁸ N n mae d̄s ní aà gb̄é̄o. Z̄ikan

* 16:22 2Sam 12.11-12

maaɔn n̄ ũ, aa pásí lán wài neade p̄ wà a néɔ siwàwae. N maeá zígɔe, a we i gudou n̄ a gbéɔ. ⁹ Ké a ku tia, à ɔ ulea gbè'e guu ge gupáleie. Tó à sù d̄baa a lèle wá gbéɔwae, gbé p̄ a baomà a me, wá zìblè Abisaloù zígɔɔwae. ¹⁰ Baa negóna p̄ wɔ v̄l lán n̄òmusuwaɔ s̄ a kéngue, asa Isailio d̄s p̄ii ké n maeá zìkan mae, mé negónaɔ kuaànɔ. ¹¹ Ayámeto ledama p̄ má v̄n ke: Isailio káanzi p̄ii za Dá e za Beeseba, aaiɔ dasi lán ísiale úfáawa, n̄ d̄baan̄ zllau. ¹² Wá aà le gu p̄ a kuu p̄ii, wí léléwà lán fii kwea t̄olewawa. Aapi n̄ gbé p̄ kuaànɔ p̄ii, an gbée a b̄o. ¹³ Tó à sù gè wéléue s̄, Isaili baade p̄ii ba se geɔ we, aai p̄ p̄ wá wélépi kaléwà gálé taò guzuleu. Baa a gbè kasonae, wasu e we l̄o. ¹⁴ ɔ Abisaloù n̄ Isailio p̄ii mè: Usai ledama maa de Aitofeli p̄a. Dii mé zèð à Aitofeli ledama maapi bàde, ké à e Abisaloù ásooke yáí.

¹⁵ ɔ Usai ò sa'ona Zadokie n̄ sa'ona Abiataao à mè: Aitofeli ledà Abisaloùwa n̄ Isaili gbèz̄ɔɔ lá aa ke kéwa, ɔ mapi s̄ ma ledamá ma mè lá á ken la. ¹⁶ A gbéɔ zì kpakpa aa ge o Davidie asu i swab̄leuo, aà bua kpakpa, ké wasu aapi n̄ gbé p̄ kuaànɔ m̄b̄nz̄o yáí. ¹⁷ Yonataa n̄ Aimaazao ku Logeli nib̄nai, asa aa f̄b̄ b̄o gupuau Yelusaleù. ɔ n̄ɔe z̄ikena ge òné aa ge baopi kpa kí Davidie. ¹⁸ A m̄ lè èwaasoe n̄ é, ɔ à gè a ò Abisaloùe. Gbèɔn plapiɔ dàzeu ḡɔɔ, aa gè gbée be Bauliù. L̄ò ku ua we, ɔ aa gèu. ¹⁹ ɔ n̄ɔe l̄opi né tàe à p̄wena f̄àlèwà, gbée a yá d̄so. ²⁰ Ké Abisaloù gbéɔ m̄ n̄ɔepi be aa mè: Aimaaza n̄ Yonataao ku má ni? A wemá à mè: Aa bùa swa'ɔnawa. Aa n̄ wele, aai n̄ eo, ɔ aa èa tà Yelusaleù. ²¹ Ké aa tà, ɔ gbèɔn plapiɔ b̄lè l̄opi, aa gè wa ò kí Davidie aa mè: Bua swawa kpakpa, asa Aitofeli lekpaalnz̄ie. ²² Davidi dàzeu n̄ gbé p̄ kuan̄ p̄ii, aa bùa Yuudèwa. Ké gu d̄, an gbée i ḡso, aa bùa n̄pii. ²³ Ké Aitofeli è wí z̄ike a ledamawao, à f̄le káoyè a z̄a'a'nae, à tà a be wéléu. A a be yá ḡḡɔ, ɔ à az̄ia l̄ò à ḡà, ɔ wá aà v̄l a mae mia'eu.

²⁴ Davidi gè Maanaiù, ɔ Abisaloù bùa Yuudèwa n̄ Isailio p̄ii. ²⁵ Abisaloù Amasa dile z̄iḡɔɔ d̄baana ù Yoabu gbeu. Amasaá Isimaela bui Yetee née. Aà dan Yese né Abigaili ù, Yoabu da Zeluia dáuna. ²⁶ Isailio n̄ Abisaloùo b̄ookpà Galada b̄usu.

²⁷ Ké Davidi kà Maanaiù, Naasa né Sobi, Laba wéle p̄ kú Am̄ni b̄usu gbé m̄ n̄ Lodebaa gbé Amieli né Makiio n̄ Logeliù p̄ kú Galada b̄usu gbé Baazilaio. ²⁸ Aa m̄ n̄ wúleb̄o n̄ taɔ n̄ ooɔ n̄ éseo n̄ naao n̄ p̄etio n̄ p̄wena kpasao n̄ bláao n̄ dop̄ɔɔ ²⁹ n̄ z̄o n̄ víf̄aiao n̄ s̄a n̄òo n̄ ḡaseo, aa kpà Davidiwa n̄ gbé p̄ kuaànɔ aa ble, asa aa mè: N̄ana n̄ imio gbépiɔ dè gbáau, aa kpasae.

18

Abisaloù gaa

¹ Davidi gbé p̄ kuan̄ káaa, ɔ à d̄baanaɔ dile dile gbèɔn òaas̄oɔne n̄ gbèɔn bas̄obas̄oɔ. ² ɔ à a z̄iḡɔpi kpaalè gáli àaɔ. A gáli do nà Zeluia né Yoabue a ɔz̄l, ado s̄ Yoabupi dáuna Abisaie a ɔz̄l, ado s̄ Gata gbé Itai e a ɔz̄l. ɔ kí ò a z̄iḡɔne à mè: Máme má d̄baae. ³ ɔ gbéɔ mè: Nsu geo. Tó wa su wa bàalè, aa wá yádao. Baa tó wá gbé k̄niɔ ḡaga, aa wá yádao. Mpi aale n̄ gwa de gbèɔn òaas̄oɔ lee kwia (10.000). N d̄awále wéle guu mé maa. ⁴ ɔ kí òné: Lá à kèé maa ɔ má ke. Kí gè zè b̄lib̄le sae, ɔ z̄iḡɔ b̄lè ḡá n̄ ḡao gbèɔn bas̄obas̄oɔ n̄ gbèɔn òaas̄oɔ. ⁵ ɔ kí yádile Yoabue n̄ Abisaio n̄ Itaiò à mè: Ke èwaaso Abisaloùe busebuse ma yáí. Z̄iḡɔ yá p̄ kí dile d̄baanaɔne Abisaloù yá musu mà n̄pii. ⁶ Z̄iḡɔ b̄lè gè

sɛ̃u zíkai ní Isailio, 5 aa síkɔ̃u Èflaiũ lákpeu. ⁷ Davidi zígɔ̃o zìblè Isailio-wa. Gbɛ́ pɔ́ gága gɔɔ beɛɔ dasi, gbɛ̃ɔn òaasɔ̃ɔɔ lɛɛ baos (20.000). ⁸ Zìpi lí bùsupia píie, 5 gɔɔ bee sɛ́ gbɛ́ɔ blè dasi de fɛ̃nda.aa.

⁹ Ké Abisaloũ kpáaũ ní Davidi gbɛ́ɔ, a di sɔ̃baona kpe. ɔ sɔ̃baonapi gè gbɛ̃nɛli gbɛ̃nɛ gɔ̃n keledɛ gbáu, 5 aà waa pà ligɔ̃n taau giũgiũ, 5 aà sɔ̃pi gɛ̃zɛa, 5 à gò looa gugbɔ̃u we. ¹⁰ Ké gbɛ̃e aà è, à gè a ò Yoabue à mè: Ma Abisaloũ è paa ligɔ̃n taau. ¹¹ ɔ Yoabu ò gbɛ́ pɔ́ baopi kpáèè: Bɔ̃ɔɔ? N aà èa? Bóyái ní aà lé ní nɛ̀o ní? Dɔ̃ ma n gba yãa á̃nusu ɔ̃watɛ̃ kwi ní nɛ̃gɔ̃n asanao. ¹² ɔ gbɛ́pi wè Yoabuwa: Baa tó wà á̃nusu kà ma ɔ̃u mèn òaa sɔ̃o, má fɔ̃ ɔ̃ká kíanɛpiwao, asa kí yá̃dílɛnɛ ní Abisaio ní Itaio wá swá má, à mè wá ɔ̃lia èwaaso Abisaloũpizi. ¹³ Tó ma aà dè, ma á̃sookè mazlaɛɛ. A kee ulea kíe, mpi sɔ̃ nýs zɛmanɔ̃o. ¹⁴ Yoabu mè: Má fɔ̃ mà n dá màao. ɔ à lí sɔ̃nɛ sè mèn áaɔ, à gè Abisaloũ zò ò a sɔ̃u gɔɔ pɔ́ a paa ligɔ̃n taau bɛ́ɛ. ¹⁵ ɔ Yoabu zìkabókuna gbɛ̃ɔn kwio líaaazi aa aà dè.

¹⁶ ɔ Yoabu kuupè à a zìgɔ̃o zùukè, 5 aa zè pèlea Isailiozìe. ¹⁷ Aa Abisaloũ gɛ̃ sè wa zù è zɔ̃o guu lákpeu we, 5 aa gbe káaawa, à gò gbɛ̃zɛ zɔ̃o ù. ɔ Isailio bàalè, baade tà a bɛ.

¹⁸ Gɔɔ pɔ́ Abisaloũ ku, à gbɛpèlɛ azlaɛ Kía guzuleu, asa à mè á nɛ̃gɔ̃e vío, mé á ye a tó gao. A azia tó kpá gbɛ́ pɔ́ a pèlepíe, 5 wíɔ sísi Abisaloũ Dɔ̃ngubɔ̃ e ní a gbáo.

Davidi Abisaloũ gaa baomaa

¹⁹ Zadoki né Aimaaza mè: To mà bàalɛ mà gé baokpai kíe, lá Dii yá̃nakpàwà à aà bò a ibɛɔ ɔ̃zì. ²⁰ ɔ Yoabu òè: Nyɔ̃ e n̄ baokpa gbáo, sema gɔɔ pàlɛ zìɛ. Gbá pɔ̃ɛ beɛ nýɔ̃ kpao, ké kíanɛ gà yáí. ²¹ ɔ Yoabu ò Etiopi buie: Gɛ̃ n̄ yá pɔ́ ní è o kíe. ɔ Etiopi buipi kùlɛ Yoabue, à fɛ̃lɛ ní bao. ²² Zadoki né Aimaaza èa ò Yoabue: Baa tó à ké kpelewae, to mà bàalɛ mà ɛ Etiopi buipi kpe. ɔ Yoabu òè: Né, bóyái ní ye bàalɛi? Baopi aò ài v̄íneɔ. ²³ ɔ Aimaaza mè: Baa tó à ké kpelewa, má ye mà bàalɛ. ɔ Yoabu òè: Bàalɛ! ɔ à bàalè, à bò ní swa sae zéɔ, à Etiopi buipi kè.

²⁴ Davidi z̄leaa wéle bíibɔ̃lɛ gbà mèn plaɔ zānguo. Gudɔ̃ana dèdɛ bíiwa e bɔ̃lɛpi musu. Ké à wɛzù, à gbɛ̃e è bɛ ado ní bao. ²⁵ A lezù kizi, a òè. ɔ kí mè: Lá a bɛ adoe, àlɛ mɔ́ ní baonaoɛ. ɔ àlɛ mɔ́, à káikù. ²⁶ ɔ gudɔ̃anapi gbɛ̃pàlɛ è ɔ, àlɛ bàalɛ. A lezù bíibɔ̃lɛdɔ̃anazi à mè: Gbɛ̃pàlɛ bɛ aà kpe ní bao, àlɛ mɔ́ kee ɔ. ɔ kí mè: Alɛ mɔ́ ní baonao s̄ɛ. ²⁷ ɔ gudɔ̃anapi mè: Má è gbɛ́ s̄ɛia bàalɛa de lán Zadoki né Aimaaza bàalɛawae. ɔ kí mè: Gbɛ̃maae, baona 5 àlɛ suò. ²⁸ Aimaaza lezù kizi à mè: Aafia ku! ɔ à kùlɛ kíe, à mipèlɛ tɔ̃lɛ à mè: Wá Dii n Lua sáaukpa, à gbɛ́ pɔ́ kuabliimaɔ kpàma, ma dii kí. ²⁹ ɔ kí aà là à mè: Èwaaso Abisaloũ ku aafiaa? Aimaaza wèwà à mè: Ké Yoabu lé n zòblɛna zì ní mapi n zòblɛnao, má mà zɔ̃a fɛ̃lɛ maamaa, àma má dɔ̃ bóme kèò. ³⁰ Kí mè: Ze la gla. ɔ à zè we.

³¹ Ké Etiopi buipi kà à mè: Ma dii kí, ma mɔ̃nɛ ní baonaoɛ. Dii yá̃nakpàma gbá, à n bɔ̃ gbɛ́ pɔ́ bò n kpeɔ ɔ̃zì. ³² ɔ kí aà là à mè: Èwaaso Abisaloũ ku aafiaa? Etiopi buipi wèwà à mè: Ma dii kí, Lua to n ibɛɔ ní gbɛ́ pɔ́ aa fɛ̃lɛ aalɛ òadamao ḡs lán èwaasopiwa.

19

Yoabu zɔ̃akaa Davidizi

¹ Sɔ̃ kè kígú, à dèdɛ ḡɛ kpé pɔ́ kú bɔ̃lɛpi musuu, 5 à ɔ̃lɔ̃ we. Gɔɔ pɔ́ àlɛ dèdɛ we à mè: Ma né Abisaloũ! Ma né Abisaloũ! Ma gaa n gɛ̃ɛ ù s̄aò yãa! Abisaloũ

ma né! Ma né! ² Wa ò Yoabuε: Kí lé ɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔɔ wɛnake Abisaloú yá musu. ³ Gɔɔ bee zlgɔɔ ziblepɔnakea lí wɛnakea ú, asa aa mà wà mè, kí nɔsɛ ɔɔkpà a né yá musuε. ⁴ Gɔɔ bee zlgɔɔ gɛ wɛ́leu ɔɔɔɔɔɔ lán gbé pɔ bàalè zílau, wí n kúɔwae. ⁵ Kí ɔkù a oaa, ɔ́le búbuape, ɔ́le mε: Ma né Abisaloú! Abisaloú ma né! Ma né!

⁶ ɔ Yoabu gè kí lé kpéu à mè: N widà n gbéɔwa gbã. Aa n bɔ gbã n n negɔɔɔ n n nenɔɔ n n naɔ n n nɔ pɔ ní mɛsɛdilenɛɔ. ⁷ N zangudeɔ ɔ n yɛnzi, ɔ n za n yenzideɔgu. N ɔɔwɛε gbã, wápiɔ n zlgɔɔ ɔɔaanaɔ n wá gbéɔ wá dene pɔe úo. Má è sa, tó Abisaloú ku gbã, mé wápiɔ wa gaga pii, bee mé a kene na. ⁸ Fɛle bɔ sa. Gε n n gbéɔ gba sɔ. Má sɛnε n Diio, tó ni gεo, an gbɛε a inno la gwáao. Bee a kene vái, aɔ de vái pɔ n le za n ɛwaasogɔɔ e gbãa. ⁹ ɔ kí fɛle gɛ zɔ́le bíiboleu. Ké wa ò gbéɔne kí zɔ́le bɔleu, ɔ aa mò sɔ̀ aà ae npii.

Davidi gbesia

Isailio bàalè, baade tà a be. ¹⁰ Isailio buio guu pii gbéɔ lé lekpaake kɔ́tɛε aa mè: Kí wá sí wá ibeɔwa, à wá bó Filitɛɔ ɔzɔ́l, ɔ à bàalè bɔ wá búsuu Abisaloú yáí. ¹¹ Wa Abisaloú kpà kpalau, ɔ à gá zílau. Bɔ ɔ́le dá n kía gbesiaoí?

¹² Kí Davidi gbéɔ zɔ́l sa'ona Zadoki n sa'ona Abiataaowa à mè: Yá pɔ Isailio lé o pii gè ma swáú za ma kúki la. Yáε bee gbea Yuda gbɛzɔɔɔwa n mε: Bóyáí a gbezákpa n ma gbesia yáoi? ¹³ Ma gbéɔ, ma daɛn á ú, wá au douε. Bóyáí a gbezákpa n ma gbesiaoí? ¹⁴ O Amasae ma daen aà ú, wá au douε. Tó mi to à gò ma zlgɔɔ ɔɔaana ú Yoabu gbeu za gbão, Lua yãpãslkemεε bɛɛbɛε. ¹⁵ Aà yá Yudaɔ sɔ̀ blè, an lé kè dou, ɔ aa lékpãsakèε aa mè: Su n n gbéɔ pii.

¹⁶ Kí lé su, à ká Yuudɛí, ɔ Yudaɔ gè daiaale Giligali aa buaaano swapiwa. ¹⁷ Gela né Simeí, * Bɛyámεε bui pɔ kú Bauliú wà à gè dai kí Davidilε n Yudaɔ. ¹⁸ Bɛyámεε buio kuaano gbɛɔn ɔaa sɔo. Saulu be ziiia Ziba gè lɔ n a negɔε gbɛɔn gɛo n a zikena gbɛɔn baɔ. Aa sí Yuudɛú kí áa, ¹⁹ ké wa e wà bua n kipi bedεɔ, wí e yá pɔ a ka kigu ke yáí. ɔ Gela né Simeí wùle kí ae e àò gé buai Yuudɛwa. ²⁰ A òε: Ma dii, n̄su n̄ ma tàae yádao. Nsu to yávái pɔ mapi n zɔ́blena má kène gɔɔ pɔ n bɔ Yelusaleú dnguo. Ma dii kía, n̄su n̄yɔ yápi kua n sɔ́ guuo. ²¹ Mapi n zɔ́blena, má d̄s ké ma duunakè. Yosefu buio guu pii, máme ma ɔɔaa ma mɔ dainle gbã ma dii kí. ²² ɔ Zeluia né Abisai mè: Simeí kía pɔ Dii kpà kàε. I ka wà aà deo lé? ²³ ɔ Davidi mè: Zeluia néɔ, bóme wá daaai? A ye zezɔ́mεε gbã yá? Wá gbɛε de Isailio búsuu gbão, asa má d̄s gbã ké má de Isailio kía ú. ²⁴ ɔ kí ò Simeíε: Nyɔ gao. ɔ kí legbɛε.

²⁵ Saulu tɔ́una Mefibose† gè dai kílε. Za gɔɔ pɔ kí bɔ wɛ́leu e gɔɔ pɔ à sù aafia, Mefibose i a gbá pípio, i a lekána kekeo, i a pɔɔpio. ²⁶ Ké à bɔ Yelusaleú à mò dà kílε màa, ɔ kí aà là à mè: Mefibose, bóyáí ni gemano ni? ²⁷ A wèwà à mè: Ma dii kí, ma zikena mé ɔ́nɔkémεε. Má òε aà káoyemεε ma zaa'inae mà dikpe mà gennɔ, asa εen ma ú. ²⁸ Ma dii kí, ɔ à gè mapi n zɔ́blena ɔɔkpà n kfi.‡ Ma dii kí de lán Lua malaikaewae. Ke lá à kène maawa. ²⁹ Ma dii kí, a de yáa n ma de bedεɔ dede n̄piiε, ɔ n mapi n zɔ́blena baa d̄aa n n bleblenao. Má zεvɔ́l mà wiilenzi lɔo. ³⁰ ɔ kí òε: Yá kpele n̄yɔ o loí? Má díle mpi n̄ Zibao, à tɔ́le kpaalekɔεε. ³¹ ɔ Mefibose ò kíε: Ma dii kí, lá n su be aafia, aà se pii.

* 19:17 2Sam 16.5-13 † 19:25 2Sam 9.1-13 ‡ 19:28 2Sam 16.1-4

³² Galada bùsu gbé Baazilai§ bò Logeliù à gè zei kíe e Yuudē baale. ³³ Baazilai zikù maamae, à kà wè basiiṣ. A kí yàaekè gɔɔ pɔ a ku Maanaiù, asa ɔde sà gbàngbooe. ³⁴ Ǿ kí òè: Buamanɔ, mí n gwa ma be Yelusaleù. ³⁵ Baazilai wèwà à mè: Ma wēni i gṣ bíla ké mà tannɔ Yelusaleùo. ³⁶ Ma ka wè basiiṣ kò. Má pɔmaa ní pɔvāio dṣkèe lɔe? Mapi n zòblena mi ble pɔ má ble ge í pɔ má mi na mae? Má gṣe ge nɔe lèsinao lɔo ma lɔe? Ma dii kí, má aso káflnɛ. ³⁷ Mapi n zòblena má buanno Yuudēwa, mí zene káinnɔ we. Akea ní ye ñ fiabomee máai? ³⁸ Mapi n zòblena, to mà ɛa ta ma be wéleu, ké masu ga ma de ní ma da miao záo yáí. Ma nɛ n zòblena Kimaù gwa ke. Ma dii kí, to aà buanno. Keè lá à kène maawa. ³⁹ Ǿ kí mè: Kimaù a buamanɔe. Má yá pɔ kène maa keè, mé yá pɔ ní gbèaa pii má kene.

⁴⁰ Gbépii bùa Yuudēwa, ṣ kí bùa. Kí lepè Baazilaiwa à samaa'òè, ṣ Baazilai ɛa tà be. ⁴¹ Ké kí bùa à gè Giligali, Kimaù bùaaano.

Yuda zlgṣo pii ní Isaili zlgṣo klniɔ bùa ní kipio. ⁴² Ǿ Isaili bui pii mò kí lè, aa òè: Akea wá gbé Yudaɔ bùaaño kpáí, mpi ní n bedeɔ ní n gbéɔ pii? ⁴³ Ǿ Yudaɔ a zásimá aa mè: Ké kí de wá dae ù yáie. Býyáí yá bee kèé ùi? Wi kí kùsúa bleo, wi aà pɔe si wá pɔ ùo. ⁴⁴ Ǿ Isaili ò Yudaɔne: Lá wá bui lee kwie, wá ɔ kú ní kí Davidio de á pɔa. Býyáí a wá díle yáfunnɔ? Wáme wa kí gbesia yá'ò káauo lò? Ama Yudaɔ yázasia Isailiɔwa de ní pɔa.

20

Seba bɔa Davidi kpe

¹ A mɔ lè gbèpae ku we, aà tón Seba, Bikili née, Bèyāme buie. Ǿ à kuupè à mè:

Wá baa daaa ní Davidio,
wá baa kú ní Yese néoo,
á Isailiɔ, á baade tá a be.*

² Ǿ Isailiɔ kè Davidiwa pii, aa gè nà Bikili né Sebawa, ama Yudaɔ zè ní ní kíó bɔa za Yuudēi e Yelusaleù. ³ Ké Davidi sù a be Yelusaleù, à a nɔ pɔ i mésedilénéo gbèɔn kwi pɔ á tò aale begwaɔ sè à ní kále gudšana be. Davidi ní gwá, ama i wúlérin lɔo. Wá ní kaka kpéu gyaao ùe e aa gè gágaò.

⁴ Ǿ kí ò Amasae: Yuda zlgṣo sisi ñ ní káamee e gɔɔ aaṣ àɔ pa, níu ku la. ⁵ Amasa gè Yudaɔ sisi, ama à gègè de gɔɔ pɔ kí dílela. ⁶ Ǿ Davidi ò Abisaie: Bikili né Seba a ñadawá tia de yá pɔ Abisaloù kèla. Ma gbéɔ sèle à péleaazi, ké asu si wéle bíideu à béebeetē kewēeo yáí. ⁷ Ǿ Yoabu gbéɔ ní kí dɔaiɔ ní zlgṣo pii bòle Yelusaleù, aa pèle Bikili né Sebazi.

⁸ Gɔɔ pɔ aa ku gbè gbène pɔ kú Gabaɔ sae, ṣ Amasa mò dairle. Yoabu zika'ula daa, mé aà fèna dɔa aà pi. Ké à sò Amasazi, à fènapì wò, ⁹ a òè: Ma gbé, ní aafiaa? Ǿ à Amasa kù a lekánawa ní a ɔplaa, lá a ye lépewáwa. ¹⁰ Amasa fèna pɔ kú Yoabu ɔu fān vɔo, ṣ Yoabu aà zṣò a gbèu, aà nonaɔ bòle kále zlé. Yoabu i a gēn blaade ke lɔo, asa à gá kòe. Ǿ Yoabu ní a dáuna Abisaio pèle Bikili né Sebazi.

¹¹ Yoabu ñwaò do gṣ zea Amasala à mè: Gbé pɔ zè ní Yoabuo ní Davidio, aà te Yoabuzi. ¹² Au daa Amasa gea zedau, ṣ zlgṣo pɔ lé mó zè lé gwa pii. Ké Yoabu ñwapi è gbé pɔ lé mó weo pii zè lé gwa, ṣ à Amasa ge gale gòò zéu a díle sèu, ṣ à ula kuaála. ¹³ Ké a gale gòò zéu, gbépii bò te Yoabuzi, ṣ aa pèle Bikili né Sebazi.

14 Seba Isaili b̄usu baa v̄l e Abeli Bemaaka, ̄ Beli buiɔ m̄ k̄aaaaazi we. 15 Yoabuɔ m̄ koez̄aaazi Abeli Bemaaka. W̄a b̄usu k̄alekale w̄́le b̄li sae, ̄ aale w̄ele w̄a b̄l̄ipi gboo. 16 Ǿ n̄oe ̄n̄odee lez̄u za w̄́le guu à m̄e: A swákpa! A swákpa! O Yoabue aà m̄o la mà ȳ'òe. 17 Ké Yoabu s̄̄ n̄epizi, ̄ à aà là à m̄e: M̄me ní Yoabua? A w̄ewà à m̄e: M̄ame! Ǿ a òe: Swákpa mapi n z̄òblena ȳái. A m̄e: Ma swá w̄e. 18 Ǿ n̄epi m̄e: W̄i me ȳaa, ȳagbea Abelideɔwa, ȳá i mid̄e. 19 W̄a kú ȳakelesai Isaili gb̄é náaideɔ ũ, ̄ níle w̄ele ñ Isaili w̄́ledadee beeɔ ded̄ea? B̄óȳái ní ye ñ Dii w̄́le dei? 20 Yoabu w̄ewà à m̄e: Gyaú! Aawo! Má ye mà á ded̄eo. Má ye mà á w̄́le deo. 21 M̄aa no! Gb̄é p̄ó w̄i me Bikili né Seba, Eflaiũ buiɔ b̄usu s̄is̄ide gb̄é mé f̄le ní k̄i Davidio. A gb̄é m̄endopi kpaá, mí go á w̄́lea. Ǿ n̄epi òe: Ma! Wa aà mi zun̄e b̄liá. 22 N̄epi ḡe a gb̄éɔ lè ní a ̄n̄oo, ̄ w̄a Bikili né Seba mi z̄̄ wa z̄u Yoabue b̄liá. Yoabu kuup̄e, ̄ w̄a fáaa w̄a w̄́lepi tò we. Baade tà a be, ̄ Yoabupi tà k̄i k̄i Yelusaleũ.

Davidi t̄waɔ

23 Yoabu mé Isaili z̄iḡo p̄ii d̄baana ũ. Yoiada né Benaia mé d̄oaiɔ gb̄ez̄o ũ. 24 Adonilaũ mé z̄oo gb̄ez̄o ũ. Ailudi né Yosafa mé kp̄awakena ũ. 25 Seva mé lak̄ena ũ. Zadoki ní Abiataao mé sa'onkiaɔ ũ. 26 Yaii gb̄é Ila mé Davidi kw̄aasi ũ.

21

T̄osia Gabaɔdeɔne

1 Imina ku Davidi ḡoo, à ḡeḡe e w̄e aās. Davidi Dii aeyà, ̄ Dii m̄e: Saulu ȳái. Gb̄ed̄eyá w̄i aà bed̄eo musu ké à Gabaɔdeɔ d̄ede ȳái. 2 Ǿ k̄i Gabaɔdeɔ s̄isi à ȳ'òné. Gabaɔdeɔ de Isailiũ ũo, Am̄ole bui k̄onaɔne. Isaili legb̄en̄e ȳaa aa mè wa ní ded̄eo,* ̄ Saulu w̄ele à ní b̄ade a ̄iakea Isailiɔne ní Yudaɔ guu. 3 Ǿ Davidi Gabaɔdeɔ là à m̄e: B̄ó á ye mà keí? Kpelewa mà awakpaé, ké á e Dii gb̄éɔ s̄aukpai? 4 Aa w̄ewà aa m̄e: W̄a z̄eɔ w̄a ánuɔu ge vua gb̄ea Saulu ge a bed̄eoɔwao, mé w̄a z̄eɔ w̄a Isaili gb̄ee deo. Ǿ Davidi ní lá à m̄e: Ale o kpelewa ní? B̄ó má keí? 5 Aa w̄ewà aa m̄e: Gb̄é p̄ó w̄a ded̄e, à lekp̄aat̄wázi à w̄a mid̄ee, ké á e w̄a buiɔ Isailiũ guu ȳái, 6 to w̄a aà bui ḡe s̄oplaɔ kp̄áwá, w̄i ní loo líwa Dii ae Gib̄ea, k̄i Saulu p̄ó Dii kp̄api be w̄́leu. Ǿ k̄i m̄e: Má ní kp̄áwáe. 7 K̄i i Yonataa né Mefibose, Saulu t̄oũna kp̄amáo, lé p̄ó aa k̄e Diiwa s̄anu ní Yonataao ȳái.† 8 A neḡe gb̄eɔn pla p̄ó Aya nen̄oe Lizipa í ní Sauluo s̄e. An t̄ón ke: Aam̄oni ní Mefiboseo. A neḡe gb̄eɔn s̄oo p̄ó Saulu nen̄oe Melabu í ní Meɔla gb̄é Baazilai né Adielio‡ s̄e lo. 9 A ní ná Gabaɔdeɔne ní ɔz̄i, ̄ aa ní loo líwa s̄is̄i musu Dii ae. Gb̄eɔn s̄oplapio ḡa s̄anue, w̄a ní ded̄e p̄okeke daaleḡoɔe.

10 Aya né Lizipa zw̄ankasao se kp̄ale az̄iae gb̄ewa we. Za p̄okeke daaleḡoɔ e lou ḡe gepio gb̄e, lo gi b̄aɔne aa péma fáane, lo gi s̄eãnoɔɔne aa s̄r̄t̄zi gwá. 11 W̄a ȳá p̄ó Saulu n̄o p̄ó i méseɔd̄ileɔopi k̄e ò Davidie, 12 ̄ à ḡe Saulu ní aà né Yonataao w̄áo b̄ile Yabesi Galadadeɔ k̄i. A m̄o lè w̄a ní ge s̄e ȳaa kp̄ái Betesá ḡaae, gu p̄ó Filit̄eɔ ní loo b̄liwa Saulu dea Giliboa gb̄eae.§ 13 Davidi tò w̄a ní gewapio s̄ele w̄a tàò, wa k̄aaa ní gb̄é p̄ó w̄a ní loopio ḡewao, 14 ̄ wa v̄l Saulu mae Kisi m̄iau Zela,

* 21:2 Yoz 9.3-15 † 21:7 1Sam 20.14-17, 2Sam 9.1-7 ‡ 21:8 1Sam 18.19 § 21:12 1Sam 31.8-13

Bēyāmεε buiɔ̀ būsuu. Wà yá pɔ́ kía dīle kè pii, ɔ́ Lua wabi pɔ́ wa kè būsupi yá musu sírínɔ̀.

Gbé gbàagbàaɔ̀ dɛdɛa
(1Lad 20.4-8)

¹⁵ Filitɛɔ̀ èa zíkà ní Isailiɔ̀ ɔ̀. Davidi ní a gbéɔ̀ gè zíkárínɔ̀. Ké Davidi yèεε làa, ¹⁶ ɔ́ gbé gbàaɔ̀ bui Isibenɔ̀bi mè á Davidi dεε. Aà mɔ̀goté sɔ̀na gbia dε kiloo àaɔ̀a, mé a fɛnda dafu looa. ¹⁷ ɔ́ Zeluia né Abisai d̀baàle, à Filitɛpi dè. ɔ́ Davidi gbéɔ̀ legbèè aa mè: Nyɔ́ géwanɔ̀ zílau ɔ̀, ké wá Isailiɔ̀ filia su gao yáí.

¹⁸ Bee gbεa aale zíkà ní Filitɛɔ̀ Gobu, ɔ́ Usa gbé Sibekai gbé gbàa bui pɔ́ wí me Safa dè. ¹⁹ Zí èa fèle ní Filitɛɔ̀ Gobu ɔ̀, ɔ́ Beteleú gbé Yaii né Elana Gata gbé Goliati dàuna Lami dè. Lami sɔ̀mpa dε lán zwàatána àsaliwaε. ²⁰ Ké aale zíkárínɔ̀ Gata ɔ̀, gbé tiisie ku we, aà ɔ̀nɛɔ̀ ní aà gbánɛɔ̀ soolosooloε, à kè pii baasɔ̀ m̀ndosai. Gbé gbàaɔ̀ buiε ɔ̀. ²¹ A kuabii Isailiɔ̀wa, ɔ́ Davidi v̀i Simea né Yonatáa aà dè. ²² Gbèɔ̀n siisipíá Gata gbé gbàaɔ̀ buiɔ̀nε. Davidi ní a gbéɔ̀ mé ní dɛdɛ.

22

Davidi Dii s̀aukpa a z̀blea yá musu
(Sou 18)

¹ Ké Dii kí Davidi b̀ Saulu ní a ibεε k̀niɔ̀ ɔ̀zɪ, à ledà ní Diio ² à mè: Dii mé ma gbεsi ú ní ma zegiklio,

í ma misi.

³ Ma Lua mé ma gbεsi ú, mi naaàzi.

ɔ̀mε ma s̀ngbao ú ma Suaban gbàa ní ma gulesio ú, ma ulekli ní ma b̀klio ú,

í ma si gbé pásɔ̀wa.

⁴ Dii ká wá aà s̀aukpa.

Mi lezuaàzi, í ma b̀ ma ibεεɔ̀ ɔ̀zɪ.

⁵ Gó kpàlemanɔ̀, kaale swa lé ma ble.

⁶ Mia baɔ̀ galakpámεε, ga baikpá ma aε.

⁷ Ma yeelεa guu ma Dii sísi, ma lezú ma Luazi,

ɔ́ à ma yámà za a bε, ma wii káwà, à gè aà swáú.

⁸ Tɔ̀le l̀alua à z̀azɪa, gbèsisɔ̀ dèedee ní z̀ínau.

Aa l̀alua ké aà pɔ̀ pà yáí.

⁹ Súle b̀ aà níu, té p̀kaalena b̀ aà léu, a ỳɔ̀ lé pipi aà aε.

¹⁰ A gu kèaa musu à p̀lla, lou sísi aà gbá zíc.

¹¹ Alε vua dia malaika g̀aslade kpe, àle yàakpa ní íanao.

- 12 A gusia kù azlala,
 à luabesiana kè a kùkúí ù.
 13 Za aà gawi píleau
 lou lé píle pásípási.
 14 Dii pála za musu,
 Lua Musude ɓɔ dɔ louvíá ù.
 15 A ka fá ma ibeɛɔgu à ní fáaa,
 Lua sù má à ní yá.
 16 Ké Dii pàlamá,
 ísia tɔɔle bɔ gupuau,
 ké à pɔbɔ a niu,
 dúnía zína bɔ puizi.
 17 A ɔbɔ za musu à ma kù,
 à ma ɓɔ isiu.
 18 A ma si ma ibeɛ gbáawa
 ní ma wèle pɔ an gbáa demalaɔ.
 19 Aa ànaa ma wɛnakeɔɔ,
 ɔ Dii zèmanɔ.
 20 A ma ɓɔ à ma gba dèpookli,
 à ma mísi ké a yemazi yái.
 21 Dii yākèmeɛ ma nɔsemáa léue,
 à flabòmee ma gbásísai léu.
 22 Asa má Dii yá kúa,
 mi váike ma a Lua tò weo.
 23 Aà ikoyá ɓɔ dɔaaameɛ píi,
 mi ɓɔ yá pɔ a díleɔ kpeo.
 24 Ma kua tàae ví Diiɛ,
 má azla kúa duunasai.
 25 Dii flabòmee ma maake léue,
 asa a è má kú gbásísai.
 26 N náai ví náaideɔne,
 tàaesaiden n ù tàaesaideɔne.
 27 N wásawasa gbé wásawasaɔne,
 áma ní kɔniké gbé dɔsaɔne.
 28 Ni zlabusanaɔ suaba,
 ni gbé pɔ aai nízia se lesɔ busa.
 29 Mpi Dii, níme ní ma filia ù,
 Dii, ní ma gusia lile gupua ù.
 30 N n gbáao má fɔ kuadi kaawa,
 ní ma Lua dɔnleɔ má fɔ ví gla.
 31 Luapi sɔ, aà yákeɔ bɔléi,
 Dii yá sáa vío.
 A de sèngbao ù gbé pɔ náaziɔne.
 32 Dii bàasio, déme Lua úi?
 Wá Lua bàasio, déme uleki úi?
 33 Lua mé í ma gba gbáa,
 ɔme í zepoomee súsu.
 34 I to ma wá nakú lán tuewa,
 í to máɔ be búsu gulesɔ musu.
 35 I zíkka dadameɛ,

e ma gàsɪ a fɔ mɔgotɛ sá gá.
 36 Ni n ziblesɛngbao kpaá,
 ni naale ní ma tɔbɔ.
 37 Ni ma zé yáasa kúmeɛ,
 ɔ ma gbá lí gbáleo.
 38 Ma pele ma wɛleɔzi ma ní bádè,
 mi kpekpaó e ma ge ma ní dedeò.
 39 Ma ní wiwi míómibe, aai e fɛleo,
 aa kwè gò káleá ma gbá zíe.
 40 N ma gba gbáa ma zíkàò,
 ní tò ma ibeɔ mikpáa.
 41 N tò ma wɛleɔ kpekpa,
 ɔ ma a zangudepiɔ káale.
 42 Aa wiilè, gbɛe i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yámamáó.
 43 Ma ní ké búebue lán búsutíwa,
 ma táa'òmá lán zé guu pèleawa.
 44 N ma bɔ ma gbé pɔ fɛlemanɔɔ ɔzɪ,
 n ma ke buiɔ midè ù.
 Gbé pɔ má ní dɔɔ ɪ zɔblemɛɛ,
 45 bui zɪlɔ ɪ vlánaumɛɛ.
 Tó aa ma yá'ò má, aai misilɛmɛɛ.
 46 Buipáleɔ kúsu ɪ kwé,
 aai bɔ ní zegiklɔu ní lualuo.
 47 Dii ku! Báaaden ma gbɛsi ù!
 Wá Lua ma gbɛsi ma Suabana tɔbɔ!
 48 Lua mé ɪ tɔsimɛɛ,
 ɪ buiɔ totomɛɛ,
 49 ɪ to má pili ma ibeɔwa.
 N ma gba gbáa de ma wɛleɔla,
 n ma bɔ gbé pásɪɔ ɔzɪ.
 50 A yáí tò má ní sáaukpa buiɔne,
 má n táasile Dii.*
 51 ɪ zɪ zɔɔ ble kí pɔ á sèɛ,
 ɪ gbɛkeke kía pɔ a kpàpie,
 ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

23

Yá gbezá pɔ Davidi ò

1 Yá gbezá pɔ Davidi òn ke:
 Yese né Davidi yán ke,
 gbé pɔ Lua aà gbà gbáa yá'oaɛ.
 Yakɔbu Lua aà kpá kía ù,
 ɔme Isailiɔ lèdan maa ù.
 2 Dii Nisína yádámɛɛ,
 aà yá dɔ ma léu.
 3 Isailiɔ Lua yá'ò,
 Isailiɔ gbɛsi òmɛɛ:

* 22:50 Lom 15.9

Tó kí yáǵǵǵ gb̄ēne a zéwa,
 mé à kía bl̄e vl̄akea Luae guu,
 4 ɔ̄ de lán íat̄e bilea gupuawae,
 lán gud̄a guduuduusaiwa,
 lán lou p̄ í to s̄e b̄lewa.

5 Ma b̄ede na rí Luaoo lé?
 Aà bàa aɔ kumano e gɔɔpīe.

A a yá d̄d̄o píi, a sea v̄io.
 A b̄o rí ma suabaaoo lé?
 A p̄o p̄o má a ni v̄i kpaap̄io lé?

6 Gb̄ep̄aɔ de lán l̄ewae,
 w̄i rí v̄uaae, w̄ili kú kyauo.

7 Gb̄é p̄o ye kámá,
 sema aàɔ ḡk̄eb̄o ge go k̄ua,
 i tes̄má rí kúki.

Davidi neḡnaɔ
 (1Lad 11.10-41)

8 Davidi neḡnaɔ t̄on ke: Akemo gb̄é Yas̄baúá neḡn̄ t̄ode gb̄ēn̄ aāɔ d̄aanae. Ɔme s̄ona s̄e gb̄ēn̄ bāa síiɔzi, à rí z̄z̄z̄o píi gɔɔd̄oūz̄i. 9 Gb̄é bee gb̄ea Dodai né Eleazaa, Ahoa gb̄é kú neḡn̄ gb̄ēn̄ aāp̄io guu lo. A kú rí Davidio gɔɔ p̄o Isailio k̄aāa aa z̄iká rí Filitēo Pasadamiú. Isailio p̄ɔɔb̄ozak̄e, 10 ɔ̄ aap̄i f̄ele à Filitēo d̄ede e aà ɔ̄ w̄à, à ḡɔ̄ f̄enda pá k̄ua. Dii tò à z̄ibl̄e maamaa gɔɔ bee. Z̄iḡo k̄iniɔ èa sù aa aà l̄e, àma p̄o woloa ḡeowa yáie. 11 Gb̄é bee gb̄ea Age né S̄ama gus̄s̄ide gb̄é kú. Ké Filitēo ḡali k̄aāa gu p̄o bl̄aa bú kúu, Isailio bāal̄en̄é, 12 aap̄i mé z̄e ḡi búpi guoguo. A búpi símá, à Filitēo d̄ede. Dii tò à z̄ibl̄e maamaa.

13 P̄ok̄ek̄egɔɔ neḡn̄ gb̄ēn̄ baakwio guu, gb̄ēn̄ aāɔ b̄ò ḡe Davidi k̄i Adulaú gb̄'ēu. Filitēo ḡali b̄oo k̄al̄e Lefai guzul̄eu. 14 Gɔɔ bee Davidi ku s̄egb̄au, Filitēo gud̄anaɔ ku Beteleú. 15 Davidi lé a b̄e í nide à mè: Déme a gé Beteleú b̄ole b̄o'i t̄o aa s̄uò Davidie. Ɔ i we m̄io, a t̄l̄e Dii sa'o'i úe. 17 A mè: Kai Dii, má f̄i íe bee mio. Gb̄é p̄o aa ḡi rí w̄eniio aue. I we m̄io. Neḡn̄ gb̄ēn̄ aāp̄io yákean we.

18 Zeluia né Abisai, Yoabu dáuna mé neḡn̄ gb̄ēn̄ baakwio d̄aana ú. Ɔme s̄ona s̄e gb̄ēn̄ bāa do rí bas̄ooɔzi à rí dede, ɔ̄ à t̄ob̄ò gb̄ēn̄ baakwipio guu. 19 A t̄ob̄ò de neḡn̄ gb̄ēn̄ aāp̄iɔla, ɔ̄ à ḡɔ̄ rí d̄aana ú, kási a ku neḡn̄ t̄ode gb̄ēn̄ aāp̄io guuo. 20 Yoiada né Benaia, Kabazee gb̄éá z̄ikan w̄oɔde. Aà yákeɔɔ dasi. A M̄abu neḡn̄ t̄odeɔ d̄e gb̄ēn̄ pla. A ḡé e guu gɔɔ p̄o lough̄e kw̄e, à n̄òɔmusu d̄eu. 21 A Egipi ḡosa tíisi p̄o s̄ona k̄ua d̄e. A s̄s̄aazi rí goo, à aà s̄ona síwà à aà d̄èò. 22 Yoiada né Benaia mé yápio k̄e, ɔ̄ à t̄ob̄ò neḡn̄ gb̄ēn̄ baakwipio guu. 23 A t̄ob̄ò de neḡn̄ gb̄ēn̄ baakwipioɔla, kási a ku neḡn̄ t̄ode gb̄ēn̄ aāp̄io guuo. Ɔ Davidi aà díle a d̄aiaɔ gb̄ez̄ɔ̄o ú.

24 Gb̄é baakwipio t̄on ke:
 Yoabu dáuna Asaeli,

Dodo né Elana Beteleú gb̄é,

25 Alodi gb̄é S̄ama rí Elikao,

26 Paleti gb̄é Elezi,

Tekoa gb̄é Ikesi né Ila,

27 Anato gb̄é Abiezee,

Usa gbé Mɛbuni,
 28 Ahoa gbé Salamɔ,
 Netofa gbé Malai,
 29 Netofa gbé Baana né Elebu,
 Gibea pɔ kú Běyámɛɛ búsuu gbé Libai né Itai,
 30 Pilatɔ gbé Benaia,
 Gaasi guzule gbé Idai,
 31 Alaba gbé Abialebɔ,
 Bauliũ gbé Azemave,
 32 Saalebɔni gbé Eliaba,
 Yasē né,
 33 gusɪsɪde gbé Sāma né Yonatāa,
 gusɪsɪde gbé Salaa né Ahiaũ,
 34 Maaka gbé Aasebai né Elifele,
 Gilo gbé Aitofeli né Eliaũ,
 35 Kaameli gbé Ezelo,
 Laalubu bui Paalai,
 36 Zoba gbé Natā né Igali,
 Gada bui Bani,
 37 Amɔni bui Zeleki,
 Beelo gbé Naalai, Zeluia né Yoabu zikabɔkũna,
 38 Yetee buiɔ Ila ní Galebuo
 39 ní Iti bui Ulio.
 Ampii aa gbɛɔn bla àaɔsaie.

24

Davidi a zlgɔ naoa (1Lad 21.1-26)

1 Dii pɔ èa pà Isailiɔzi, ɔ à Davidi swáfɛné à mè: Gé Isailiɔ ní Yudaɔ naoi. 2 ɔ kí ò Yoabue ní zlgɔ dɔaana pɔ kuaànɔɔ à mè: A Isaili buiɔ búsuu kɛɛle pii za Dā e à ge pɛð Bɛɛsɛbawa, í ní nao, ké mà e mà ní dasile dɔ. 3 ɔ Yoabu ò kɛ: Ma dii kí, Dii n Lua n gbɛɔ kɔnɛ lɛɛ basɔɔ, ní wesie, āma ma dii kí, àkɛa ní ye n kɛ màai? 4 N beeo kí yá Yoabu ní zlgɔ dɔaanaɔ blè, ɔ aa bɔlɛ kí ká, aa gè Isailiɔ naoi. 5 Aa bùa Yuudɛwa, aa bòokpà Aloee sae. Wélepi ku guzuleue. ɔ aa Gada búsuu kɛɛle e Yazee. 6 Aa Galada búsuu kɛɛle aa gè Kadesi, Iti búsuu e Dāyaani, ɔ aa gè Sidɔ oi. 7 Aa gè Tii wéle bɔideu ní Iviɔ ní Kanaaɔ wéleɔ guu pii, ɔ aa gè Yuda búsuu gɛɔmidɔkí oi e Bɛɛsɛba. 8 Aa búsuu kɛɛle pii. Mɔ kɛokwi ní gɔɔ baoo gbea aa èa sù Yelusaleũ. 9 ɔ Yoabu gbé pɔ à ní nao lé ò kɛ. Isaili gɔɛ pɔ aa fɛnda dɔɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛ èaa síiɔɛ (800.000). Yudaɔ sɔ gbɛɔn àasɔɔɔ lɛ èaa pla ní basɔɔ (500.000).

10 Gbɛpiɔ naoa gbea Davidi ku déndɔmɛɛ guu, ɔ a ò Diie: Ma duunakè yápi kea guu maamaae. Dii, mapi n zɔblena, ma táae kɛa sa, asa ma sɔyá kɛɛ. 11 Ké Davidi fɛle kɔɔ, Dii yá'ò ànabi Gada, Davidi gu'enae à mè: 12 Ge n ò Davidie ma mè, má yá mèn àaɔ kpálɛ aà gɛzɪ, aà yápiɔ ò gwa à sé, mí kɛɛ. 13 ɔ Gada gè Davidi lè, a ò è à mè: Imina kaa ní búsuu wè sɔpla ge n ibeɔ pɛleanzi n bàalané mɔ àaɔ ge gagyákaa n búsuu gɔɔ àaɔ, a kpele ní sèi? Láasookewà n gwa, mí ge o Lua pɔ ma zɛ. 14 ɔ Davidi ò Gadae: Má kú yeelea zɔɔ guue. Má sí wà léle

wà da Dii ɔzɪ, asa a sósobi vɪ maamaae. Asu to mà léle da gbɛnazɪna ɔzɪo. ¹⁵ ɔ Dii gagyákà Isailiɔgu za kɔɔ bee e gɔɔ pɔ à zèò. Sea za Dã e à gè pèò Bɛɛɛɛbawa Isailiɔ gága gbɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ bààɔkwi (70.000). ¹⁶ Ké Dii Malaika ɔbò àlɛ yáyia Yelusaleúdeɔwa, Dii a nòsɛ suumpà yápi musu, ɔ a ò malaikapiɛ: Ze màa! N n ɔ sɔaa sa. Yebusi bui Alauna pówengbɛze ɔ Dii malaikapi kuu. ¹⁷ Gɔɔ pɔ Davidi malaikapi è, àlɛ ní dɛdɛ, a ò Diiɛ: Mámɛ ma duunapi kè ma táaekè. Gbɛpiá ma kpása sáɔnɛ, aai yáɛ kɛo. To n ɔ su mapi ní ma de bɛdeɔwa.

¹⁸ Gɔɔbeezi Gada gè Davidi lè a òè: Gé Dii gbagbakli boi Yebusi bui Alauna pówengbɛzeu. ¹⁹ ɔ Davidi gè lá Dii a yã'ò Gadaɛwa. ²⁰ Ké Alauna wɛzù, a è kí ní a gbɛɔ lé mɔ a kɪi, ɔ à gè kùlɛ è à wùlɛ a gbɛɛu ²¹ à mɛ: Ma dii kí, àkɛa nílɛ mɔ mapi n zòblɛna kɪii? Davidi wèwà à mɛ: Ma mɔ n pówengbɛze lúima, mà Dii gbagbakli bouɛ, ké gagyápi e go gbɛɔwa yáii. ²² ɔ Alauna ò Davidiɛ: Ma dii kí, pɔ pɔ kènɛ maa sɛ n sa'òò. Zuɔ gwa sa'òò ɔ u. Pówengbɛgoɔ ní zuuɔ sɛlɛ yàa u. ²³ Kí, ma n gba píiɛ. Alauna èa ò lɔ: Dii n Lua sinnɔ. ²⁴ ɔ kí òè: Aawo! Má lúmaɛ, mí a flabonɛ. Má sa'o Dii ma Luawa pã flabosaio. ɔ à pówengbɛzɛpi ní zuɔ lùwà ánuɔsu ɔwatɛ blakwi. ²⁵ ɔ à Dii gbagbakli bò we, à sa pɔ wɪ a pɔ káteu à tékú òwà ní sáaukpasaɔ. Dii síaànɔ aà búsu yá musu, ɔ gagyápi zè.

KIAO LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Láe bee kí Salomoo kpalablea yá boolekè ní gbé pò aa kpalablè aà gbèa. Goo pò Davidi zikù táotao, a fí lé kpala yá gōgō bo, 5 aà né gbèon pla wèele wà e wà aà gēe ble (1.1-2.12), 5 aà né Salomoo zòle báawa. Aà kíake guu à gbàakpà Lua kpé dɔawa ní azía beo. Ama aà yá pò kè vāi mé de à a dúniablea míde ní luanaaikesaiioe ní zòblea táaoneo (2.13-11.43). O Lua tò kpalapi kèaa pla. Isaili bui pò aa ku gugbántoo oio gí misiilei kí Salomoo néé, 5 aa nízia kía kpà (12.1-14.20). Bee tò Isailio kpalapi kèaa léé pla e wèè òaa pla taawa, Isailio kpala ní Yudaò kpalao. Aa kálea kò saee, áma aailo na gba wà na ziao (14.21-22.53).

Lápi lé dadawēe à kù kíao aao de náaideo ù Luae. An náai bee i to búsu kua à na, áma kúlea táaone ní luayámasaio i mipérino kaalewae. Lua ánabiò zímá dasi, aailo Lua yádileneo dōngu. Anabi Elia mé ní mide ù (17-19, 21).

Adonia azía dílea kía ù

1 Kí Davidi zikù táotao. Baa tó wà zwáa kúaala, íana i gi àa aà dee. 2 O aà íwaò òè: Wá dii kí, tò wà wéndia wéelene, aà zíkene, io n gwa, io wúle n sae, ké íana su n de bo yáí. 3 O wà gè kpálekè wéndia kefenai Isaili búsuu pii, 5 wà bò Sunéu nɔe Abisagawa, wa sè suò kíe. 4 Wéndiapiá nɔanae. Io kí gwa à zíkèè, áma kí i aà dō nɔe ùo.*

5 Agita né Adonia[†] azía díle a ka, à mè áme á kpalable tia. O à sógo sè ní sōdeò ní gōe gbèon blakwi pò aao bàale aao dɔaae. 6 Zaa a ku, aà mae i aà lele à me bóyái níle ke máaio. Aapi sō gō kefenae. Abisaloù mé yó mí a kpawà. 7 O à lekpaál ní Zelua né Yoabuo ní sa'ona Abiataao, 5 aa zèaàno. 8 Kási sa'ona Zadok ní Yoiaada né Benaíao ní ánabi Natáó ní Simeio ní Davidi gbènao ní aà dɔai negōnao aai zèaàno. 9 Adonia sa'ò ní sáò ní zuo ní zune mekpaaò Gbèmlè pò kú Logeli nibɔna saewa. A a dāuna kíaneò sísi pii ní Yuda pò de kía íwa ùo pii. 10 I ánabi Natá sísiio ge Benaia ge Davidi dɔai negōnao ge azía dāuna Salomoo.

11 O Natá gè Salomoo da Baseba[†] là à mè: Ni ma Agita né Adonia kpalablè wá dii kí Davidi dōa saio lé? 12 To mà ledama, lá nyo ke, n nza misi ní n né Salomoo pò. 13 Fele gé kí Davidi kíi, ní oè, ké à legbène yáa sō à mè n né Salomoo mé a kpalable a gbèu a gēe ù sō be? Akea Adonia mé kpalablèi? 14 Goo pò níle yápi oè 5 má mō sō, mí yá'idia. 15 O Baseba gè kí lè aà kpea, asa kí zikùe. Sunéu nɔe Abisaga kuaano we. 16 Baseba kùle mipèlèè, 5 kí aà là à mè: Bó ní yeii? 17 A wèwà à mè: Baa, nímme n legbè mapi n zòblenae ní Dii n Lua tóo n mè ma né Salomoo mé a kpalable, io de kía ù n gēe ùo ló? 18 Gwa ma dii kí, Adonia mé kpalablè tia, mé ní a yá dōo. 19 A sa'ò ní zuo ní zune mekpaaò ní sáò dasidasi, à n néo sísi pii ní sa'ona Abiataao ní zígōo dɔaana Yoabuo, 5 i n zòblena Salomoo sísiio. 20 Ma dii kí, nímme Isailio sōanzi mípii, wà e ma gbé pò a gō kía ù n gbèu. 21 Ma dii kí, tó n ta n deziò guu, mapi ní ma né Salomoo, waò wá gwa táaedeò ùe.

22 Ké àle yá'o ní kíó máa, 5 ánabi Natá kà. 23 Wa ò kíe wà mè, ánabi Natá ké. O Natápi mò kùle kíe, à wúle a gbèeu 24 à mè: Ma dii kí, nímme n mè Adonia kpalable, io de kía ù n gēe ùa? 25 Asa à gè sa'ò gbá ní zuo ní zune mekpaaò ní sáò

* 1:5 2Sam 3.4 † 1:11 2Sam 12.24

dasidasi. A n néo sisi pii ní n zlgɔɔ dɔaanao ní sa'ona Abiataao. Aale poble, aale imiaáno tia, aale me: Lua kí Adonia dɔ ní aafiao! ²⁶ Ama i mapi n zòblena sisio ge sa'ona Zadoki ge Yoiada né Benaia ge n zòblena Salomɔɔ. ²⁷ Ma dii kí, asi nímé n yápi kè, ɔ n gi gbé pɔ a zɔle kpalau n gɛɛ ú oi wápiɔ n zòblenaɔnea?

Salomɔɔ kpaa kpalau

²⁸ ɔ kí Davidi mè: A Baseba sísimɛɛ. Ké Baseba mò gè, à mò zè kí aɛ. ²⁹ ɔ kí legbèè à mè: Dii ku! A ma bɔ taasi pii guu. ³⁰ Lé pɔ má gbèné ní Dii Isailiɔ Lua tɔo, ma mè n né Salomɔɔ mé a kpalable ma gbɛu, iɔ de kía ú ma gɛɛ ú, má ke gbá káukáu. ³¹ ɔ Baseba kùle mipèle tɔɔle kíɛ à mè: Ma dii kí Davidi, Lua n dɔ ní aafiao gɔɔpii!

³² ɔ kí Davidi mè: A sa'ona Zadoki sísimɛɛ ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao. Ké aa kà kí kfi, ³³ a òné: A ma iwaɔ naaa à gé ma né Salomɔɔ dii ma sɔbaona kpe, í geaáno Giɔ. ³⁴ Weki sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo aa nísikauwà, aai aà díle Isailiɔ kía ú, í kuupe à wiile à me: Lua kí Salomɔɔ dɔ ní aafiao! ³⁵ Bee kpe í suaáno, í zɔle kpalau, iɔ de kía ú ma gbɛu. Aàpi má díle Isailiɔ ní Yudaɔ dɔaana ú. ³⁶ ɔ Yoiada né Benaia ò kíɛ: A ke màa! Dii n Lua n lési, ma dii kí! ³⁷ Lá Dii kunnɔ ma dii kí, aà kú ní Salomɔɔo màa sɔ, í aà kíake káfi de n pɔa.

³⁸ ɔ sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao ní dɔaiɔ gè Salomɔɔ dí kí Davidi sɔbaona kpe, aa geaáno Giɔ. ³⁹ ɔ sa'ona Zadoki nísí tùu sè Dii zwáakpeu, à nísipi kà Salomɔɔwa. Ké wà kuupè, ɔ gbépii wiilè aa mè: Lua kí Salomɔɔ dɔ ní aafiao! ⁴⁰ ɔ gbépii bɔ teàazi, aale su, aale kulepe, aale pɔnake maamaa, ɔ tɔɔle lùà kfi pɔ aale kepi yáí.

⁴¹ Ké Adonia ní gbé pɔ à ní sisio pòblè aa làa, aale fele, aa kfiipi mà. Ké Yoabu kuu'ɔpi mà, ɔ à mè: Bɔ zɔa mé dɔ wéle guu màai? ⁴² I yápi o a làao, ɔ sa'ona Abiataa né Yonatáa kàò gɔɔ. ɔ Adonia mè: Mɔ n gè. Bɛɛeden n ú, baona n mɔò. ⁴³ ɔ Yonatáa ò Adoniaɛ: Aawo! Wá dii kí Davidi mé Salomɔɔ kpà kpalau. ⁴⁴ A sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo ní Yoiada né Benaiao ní a dɔaiɔ gbàɛ aa geaáno, ɔ aa gè aà dí kí sɔbaona kpe. ⁴⁵ ɔ sa'ona Zadoki ní ànabi Natáo nísikawà, aa aà kpà kía ú Giɔ. Bɔa we aa sù ní pɔnakeao, ɔ wéle lòo. Kfi pɔ á màn we. ⁴⁶ Salomɔɔ zɔle kpalau kò. ⁴⁷ ɔ wá dii kí Davidi iwaɔ mò fɔkpàwà sɔ, aa mè Lua Salomɔɔ tɔɔ de aà pɔa! Lua aà kíake gba gbàa de aà pɔa! ɔ Davidi misíile Diiɛ a liiwa, ⁴⁸ à mè: Wà gbáakpa Dii Isailiɔ Luazi! Asa a tò ma wɛsí ma gɛɛ kpaa ma kpalaulè gbá.

⁴⁹ Ké vía gbé pɔ Adonia ní sisio kù, ɔ aa tilè, baade a taa kè. ⁵⁰ Ké Adonia lé víake Salomɔɔɛ, à fele gè ná Dii gbagbaklizi, à a kɔba kù. ⁵¹ ɔ wa ò Salomɔɔɛ wà mè: Gwa, Adonia lé víakeneɛ, à gè ná Dii gbagbaklizi a kɔba kua, àle me n legbè n zòblenaɛ gbá, ké nɔy a deo. ⁵² ɔ Salomɔɔ mè: Tó a azia kua dɔ gbé bɛɛede ú, baa aà mikáe a léle zílɛo. Tó wà sù váie èwà sɔ, à gáɛ. ⁵³ ɔ kí Salomɔɔ gbéɔ zì aa Adonia gò Dii gbagbakiwa. Ké Adoniapi mò kùléè, ɔ Salomɔɔ òè: Ta n bɛ.

2

Davidi ledíle Salomɔɔɛ

¹ Ké Davidi gagɔɔ káikù, à ledíle a né Salomɔɔɛ à mè: ² Mále gé gɛkfi. Sòdile, ní de gbé kásaa ú! ³ Nllí Dii ní Lua yádilenɛɔ kua, ní taa'olá a yeiwa, ní aà tɔndokfi gwa, ní aà yádileɔ kua ní aà ikoyá ní aà yá'onɛ, lá a ku Mɔziɔ ikoyá láuwa, yá pɔ níle ke pii iɔ bɔ maa, n tá pii iɔ na. ⁴ Màa Dii a yá pɔ a òmɛɛ papa à

mè, tó ma néo ríza kúa dō, mé aale táa'o lá á yeiwa síana, mé an sō kuwa, ma buio aao kpaá Isailio kpalau gōōpiie.

⁵ N yá pō Zeluia né Yoabu kèmmè dō, lá á Isaili zīgō dōaana gbēon plaō dède, Nee né Abinee* ní Yetee né Amasao.† A gbépio dède, an au fā aà asana ní aà kyalewa. I ke sō zī guu no. ⁶ Yá kèè n òno léu. Nsu to aà miká dadau, i gbasa ta bédau nie guuo. ⁷ Gbēkke Galada gbé Baazilai negōone. N ní dile gbé pō áo poble sánuo guu, asa aame aa zèmano gōō pō mále báale n vī Abisaloúe.‡ ⁸ Bēyāme bui Gela né Simeí, Bauliú gbé kunnō b. A ma ka pásipási gōō pō mále gé Maanaiú. § Ké á mò dàmale Yuudéi, ma legbèè ma mè ní Diio má aà deo.* ⁹ N beeo nísu n aà to we swágagasaio. N òno, lá ríyō ke n tōsiwá aà ta bédau, ní dō.

¹⁰ ∩ Davidi gá. Yelusaleú fáani pō wá aà vīu ō wí me Davidi wéle.† ¹¹ A de Isailio kía ū wè blaé, Heblō wè sopla,‡ Yelusaleú wè baakwi ní áaō. ¹² Salomō mé gō kía ū a mae gbēu, a ku kpalau giúgiú.

Adonia gaa

¹³ Agita né Adonia gè Salomō da Baseba lè, ō Baseba aà lá à mè: Aafia n mōa? A wèwá à mè: Aafia! ¹⁴ Adonia èa mè: Má yávi má oné. Baseba mè: O! ¹⁵ ∩ Adonia mè: N dō ké kpala de ma pō ū yāae. Isailio wé dōmazi nípii má gō kía ū, ō yá líle, ma dáuna mé kpalablè, asa Dii mé aà kpau. ¹⁶ Tiasa yá mendo mále gbēama, nísu gí keimēo. Baseba mè: O! ¹⁷ ∩ à mè: Gbēamee kí Salomōwa aà Sunēu nōe Abisaga§ kpaá nō ū, asa a ginēo. ¹⁸ Baseba òè: Tō, má oène.

¹⁹ Ké Baseba gè kí Salomō lei Adonia yápi musu, ō kipi fēle gè dáaale à kùlèè, ō à èa mò zōle a gīnaa. ∩ wá mò Basebae ní kílaa, ō à zōle kí oplaai. ²⁰ Basebapi mè: Yá yōnae má ví má gbēama, nísu gí keimēo. ∩ kí mè: Gbēa Naa, má gio. ²¹ ∩ Baseba mè: To wá Sunēu nōe Abisaga kpa n vī Adoniawa nō ū. ²² ∩ kí Salomō a da lá à mè: Bóyái níle Sunēu nōe Abisaga gbēa Adoniaei? Kpala níle gbēaè we mè, asa ma vīe. Nle kpala gbēaè ní sa'ona Abiataaó ní Zeluia né Yoabuoe. ²³ ∩ kí Salomōpi legbè à mè: Má sí ní Diio, tó Adonia i ga yá pō a gbēapi yáio, Lua yápásikemēe bēebēe. ²⁴ Lá Dii ma kpa kpalau, à ma dile ma mae Davidi gēe ū, à ma bui zèdō lá á a legbēwa, má sí ní Diipio Adonia gá gbāe. ²⁵ ∩ kí Salomōpi Yoiada né Benaia zī, à gè tō Adoniawa, ō à gá.

Salomō Abiataa yaa ní Yoabu gaa

²⁶ Kí ò sa'ona Abiataae: Ea ta n bualou Anato. A kù n gae, ama má n de gbāo, asa níme n Dii Lua kpagolo sè n dōa ma mae Davidie,* mé n zeaano aà wetāa píi guu.† ²⁷ Maa Salomō Abiataa ya bō Dii gbgbazíu, ké yá pō Dii ò Eli bedeo musu‡ Silo e pa yái.

²⁸ Ké Yoabu a feena mà, ō à bàalè gè Dii zwàakpe ua, à nà Dii gbgbaktizi à a kóba kù. Yoabupi zè ní Adoniao yāae, ama i ze ní Abisaloúoo. ²⁹ Ké wa ò kí Salomōe, Yoabu bàalè gè Dii zwàakpe ua, a ku sa'okipi sae, ō Salomō ò Yoiada né Benaiae aà gè tōwá we. ³⁰ Ké Benaia gè Dii zwàakpe ua, a òè: Kí mè, mō n bō! ∩ Yoabu mè: Aawo! Lakli má gau. ∩ Benaia gbéō zī kíwa à mè: Lá Yoabu yázasian ke. ³¹ ∩ kí òè: Kèè lá a òwa. N aà de, ní aà ví, ké aà gbēdea pā yá su wí

* 2:5 2Sam 3.27 † 2:5 2Sam 20.10 ‡ 2:7 2Sam 17.27-29 § 2:8 2Sam 16.5-13 * 2:8 2Sam 19.16-23 † 2:10 Zln 2.29 ‡ 2:11 2Sam 5.4-5 § 2:17 1Kia 1.3-4 * 2:26 2Sam 15.24 † 2:26 1Sam 22.20-23 ‡ 2:27 1Sam 2.27-36

mapi ní ma de bedeɔ musuo yáí. ³² Dii a to aà gbēdea yá wí aà musue, asa à ɔ̀tò yāesaide gbēɔn pla pɔ an maa dealaɔwae. A Nee né Abinee, Isaili zlgɔɔ dɔaana ní Yetee né Amasa, Yuda zlgɔɔ dɔaanao dè ma mae lé saie. ³³ An dea yá aɔ wi Yoabu ní a buiɔ musu gɔɔpiie, kási Dii aɔ Davidi ní a buiɔ ní a uao ní a kpalao gba aafia gɔɔpiie. ³⁴ ɔ Yoiada né Benaia gè ɔ̀tò Yoabuwa, ɔ wà aà vɔ a bε gbáau. ³⁵ ɔ kí Yoiada né Benaia dile zlgɔɔ dɔaana ũ aà gbɛu, sa'ona Zadoki sɔ Abiataa gbɛu.

Simei gaa

³⁶ Kí gbéɔ zì aa Simei sisi, ɔ a òè: Bekpa Yelusaleŭ la, níɔ ku a guu. Nsu bɔ wéleu la n̄ gé gueio. ³⁷ Nyɔ dɔ sáasá ké gɔɔ pɔ n bua Sedɔwa, n gan we. Kási n n̄zla dɛɛ. ³⁸ ɔ Simei ò kíe: Yámaae, ma dii kí. Mapi n zòblena má ke lá ní òwae. ɔ à gɔ̀ Yelusaleŭ maa gla gɔɔpla.

³⁹ Wè àaɔ gbɛa Simei zò gbēɔn plaɔ bàalè aa tà Maaka né Akisi, Gata kía kíi, ɔ wa ò Simeie: N zɔɔ ku Gata. ⁴⁰ ɔ Simei fèle káoyè a zàa'inae, à gè Akisi kíi Gata a zɔpi welei. Ké à ní é, ɔ à ní séle Gata à súrinɔ. ⁴¹ ɔ wa ò Salomɔɔe, Simei bɔ Yelusaleŭ, à gè Gata à èa sù. ⁴² ɔ kí gbéɔ zì aa Simei sisi, ɔ a òè: Má tò ní legbè n mè ní sɔ ní Diio, ɔ ma lezàma ma mè, zì pɔ n bɔ la n gɛ guei, nyɔ dɔ ké n gan we. ɔ ní òmɛɛ, yámaae, ní mà. ⁴³ Bóyáí n bɔ lé pɔ ní gbè n mè ní sɔ ní Diio n yá pɔ má dileneo kpei? ⁴⁴ ɔ kí èa òè lo: Váí pɔ ní kè ma mae Davidie dɔngu píi. Dii mé a to vāipi wi n musu sa, ⁴⁵ kási a báaadamague, i Davidi kpala zínapele giúgiú, aɔ láaa vɔo. ⁴⁶ Kí yá'ò Yoiada né Benaiae, ɔ à gè ɔ̀tò Simeíwa. Maa Salomɔɔ kpala zínapele.

3

Salomɔɔ ɔno gbɛaa (2Lad 1.1-13)

¹ Salomɔɔ leɔɔtùkè ní Egipiɔ kí Falaɔɔo, à aà nenɔe sè nɔ ũ, à sùò Davidi wéleu e àò gé a kpé ní Dii kpéo ní Yelusaleŭ bíio midei. ² Gɔɔ bee wi kpɛɔ Diiε gláo, ɔ wíɔ sa'o guleɔsɔ pɔ wa bɔɔwa. ³ Salomɔɔ ye Diizi, a a mae Davidi yádileneo kúa, kási sɔ í sa'o guleɔsɔpɔwae, ɔ lo tulaletikateɔ we.

⁴ ɔ à gè Gabaɔɔ sa'oi, asa guleɔsɔ bee mé denla. A sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò we ní sa'obɔɔ mèn àaa sɔo. ⁵ ɔ Dii bɔ mòwà nana guu we gwáasina à mè: Pɔ pɔ ní yei gbɛaa. ⁶ ɔ Salomɔɔ mè: N gbēkekè n zòblena ma mae Davidie maamaae, ké a denε gbémaa náaide n̄sepuade ũ yáí. N gbēke zɔɔ kèè, ní tò mapi aà né lé kible aà gēε ũ e ní a gbáo. ⁷ Tia kéwa Dii ma Lua, n mapi n zòblena kpà kía ũ ma mae Davidi gbɛu. Ewaasonan ma ũ, má doanake dɔo. ⁸ Mapi n zòblena, má kú ní n gbé pɔ ní sèɔ, gbé dasi pɔ wa fɔ ní nao wà ní lé dɔo. ⁹ To mapi n zòblena màò laai vɔ, to máli yágɔgɔ n gbéɔne mà maa dɔkè n váio. Tó màa no, kpelewa má ke mà yágɔgɔ n gbé dasipionei? ¹⁰ Yá pɔ Salomɔɔ gbèapi kà Diigu, ¹¹ ɔ a òè: Lá yá pɔ ní gbèaan we, ni wēni gbàa gbɛao ge àizeε ge n ibeεo gaa, sema yágɔgɔa a zéwa dɔa ɔ ní gbɛa, ¹² má ke lá ní gbèawa, má n gba ɔno ní laaio. Gbé pɔ kú n áae ge gbé pɔ aɔ ku n gbɛae ɔno a kanwao. ¹³ Má pɔ pɔ ní gbɛao kpama lo, má n gba àizeε ní gwawo píi, kiae a kanwao e n̄ gɛ n gaò. ¹⁴ Tó níle táa'ò lá má yeiwa, mé ní ma yá'oneɔ ní ma yádileɔ kúa, lá n mae Davidi kúa yáawa, má n wēni dɔne ní mɔgalao. ¹⁵ ɔ Salomɔɔ vù, asa nana àle o. ɔ à tà Yelusaleŭ à gè zè Dii

1 Sea za Uflatai e Filitē būsuu rí Egipi būsuo léó,* Salomoo mé būsupio kía ũ piie. Būsupio gbéó ɓo falubòè e aà wēni léue. 2 Salomoo ua goo do blen ke: Pēeti koko òaa do rí basoo, pówenti koko òaa aaó. 3 Zu pó wa gwá be à mèkpa mèn kwi, kpàsa zu bao, sà basoo rí banao rí tueo rí buao rí ko maao ɓo. 4 Asa ōme būsuo pó kú Uflata be'aeo píi kía ũ za Tifasa e Gaza, mé yákele ku gueio. 5 Salomoo goo Yuda rí Isaili pó kú za Dá e Beeseba kálea rí būsuu dódòae, baade rí a vēelio rí a kaadēnlío.

6 Salomoo s̄s̄ pó aaf̄ gó gáleo k̄éè òaasooo lee s̄iioe (4.000), a pó pó wí dikpeo s̄s̄ òaasooo lee kuepla (12.000). 7 Būsuo gbēz̄oo pó à rí diledilepio s̄s̄, an baade ɓo m̄è rí bleo m̄o pó wa dilēewa, kí Salomoo rí gbé pó aaf̄ m̄o p̄obleiaaoo pó ũ. P̄e lí k̄ésámáo. 8 Aaf̄o m̄o s̄̄pioe rí éseo rí táaao ɓo gu pó aa kuu, lá wa dile rí baadēwa.

9 Lua Salomoo gbà ōno rí wez̄eo maamaa à k̄è zài. Wa f̄o aà d̄sa lé d̄so, lá wa f̄o isiale ūf̄aa lé d̄sowa. 10 Salomoo ōno de gukpede rí Egipio p̄oa píi. 11 Aà ōno de gbépiia. A de Ezala bui Etanila† rí Maoli néo Emani rí Kalolio rí Daadao. A t̄b̄b̄ būsuo pó liaaaázio guu píi. 12 A yáasik̄è òaasooo lee aāse (3.000),‡ mé le pó a dào kà òaa soo rí sooo (1.005). 13 A lío rí láo yá b̄oak̄è, sea za sede lí pó kú Libá būsuo e à ḡè p̄è lá p̄o ɓo b̄iwaowa. A n̄b̄o yadánè ɓo rí b̄ao rí p̄taa'onkuawao rí kpoo. 14 Kia pó kú d̄unia guuo aà ōno bao mà m̄pii. Būsuo rí būsuo píi aa rí gbéó z̄l, aa ḡè aà ōno mà.

*Salomoo Dii kp̄e soukea
(2Lad 2.1-17)*

15 Ké Tii kí Hilaū mà wà Salomoo kpà kía ũ a mae gb̄eu, à a iwaeo z̄lwa, asa Davidi gb̄ēnae yaa. 16 Ǿ Salomoo gbéó z̄l Hilaūpiwa à mè: 17 N d̄s̄ ké ma mae Davidi i e kped̄o Dii a Luaeo, ké bui pó liaaaázio lé z̄lkaano yái, e Dii ḡè rí keè gbadib̄o ũ. 18 Tia k̄éwa s̄s̄ Dii ma Lua to ma ɓampaki è. Ibele kú gueio, músi kuo. 19 A yái to má ye kped̄o Dii ma Luae, lá Dii ò ma mae Davidiewa à mè, aà né pó á kpá kpalau aà ḡē ũ mé a kped̄o. § 20 Yádile gb̄éone aa Libá sede lío z̄z̄ōm̄e. Ma z̄ikenao z̄lpi ke rí n z̄ikenao s̄ānuē, mí n z̄ikenapio fiabone lá rí òwa píi. N d̄s̄ ké wá gb̄ēe v̄i à liz̄ō d̄s̄ lá á Sid̄deowao.

21 Ké Hilaū Salomoo yápi mà, aà p̄o k̄ena maamaa à mè: Wà gb̄aakpa Diizi gb̄a, asa à Davidi gb̄a né ōn̄ona, àle d̄oaa a gbé dasipioe. 22 Ǿ Hilaū gbéó z̄l Salomoowa à mè: Ma lékp̄asá pó rí k̄em̄e mà. Má ke lá rí yeiwa sede lío rí p̄liio yá musu. 23 Ma z̄ikenao lípio se za Libá s̄is̄w̄o musu, aa pilaò isiale, mí yeye mà gbéó z̄ione isiaa. Gu pó rí òm̄e, we má tó wa káleune, ní taò. Mpi s̄s̄, yá pó má ye ũ k̄em̄e mé blekpa ma uadeowa ũ. 24 Maa Hilaū ɓo sede lío rí p̄liio kpa Salomoowa lá a yeiwa. 25 Salomoo s̄s̄ ɓo p̄ow̄ena kpawá w̄ē rí w̄ēo koko òaasooo lee òaa do (200.000) rí n̄isio koko òaasooo lee bao (20.000). 26 Dii Salomoo gbà ōno lá à a legb̄ēwa. Hilaū rí Salomoo na rí k̄so, ɓ aa ledouk̄è.

27 Kí Salomoo gbéó s̄ese Isaili buio guu píi, à rí dá z̄lpiu gb̄ēon òaasooo lee baakwi (30.000). 28 ɓo rí z̄l Libá m̄o rí m̄o gb̄ēon òaasooo lee kwi (10.000). Gb̄épio i ke Libá m̄o do, ɓ aaf̄ su aa ke be m̄o plapla. Adonilaū mé z̄oz̄lpi gb̄ēz̄o ũ. 29 Salomoo gb̄ē'anao v̄i gus̄is̄ideu gb̄ēon òaasooo lee basiiō (80.000), a s̄es̄ena s̄s̄ gb̄ēon òaasooo lee b̄aaōkwi (70.000). 30 Gb̄épio b̄aasi, Salomoo gbéó diledile gb̄ēon òaasooo lee aaó rí òaa aaō (3.600), aao w̄ete z̄lpizi. 31 Kí yádile, ɓ wá

* 5:1 Daa 15.18 † 5:11 Sou 89 ‡ 5:12 Yaa 1.1, 10.1, 25.1 § 5:19 2Sam 7.12-13

gbè gbènne maaɔ pàapaa, wa à wa sèle sùò kpépi ēdaaleɔɔ ũ. ³² Maa Salomɔɔ zikenaɔ ní Hilaũ zikenaɔ ní Gebalideɔ lizǝzǝ aa kèke, aa gbè kèke kpépi dɔɔɔ ũ.

6

Salomɔɔ Dii kpé dsa (2Lad 3.1-14)

¹ Isailio bɔa Egipi wè òaa pla ní basiiɔo (480) gbɛa, Salomɔɔ kpalablea wè siĩɔde, a mɔ plaade pɔ wí me Zivi guu, ɔ à nà Dii kpé boawa. ² Kpé pɔ a bò Diiepi gbàa gàsɔsɔu bàasɛ, a yàasa bao, a lesí baakwi. ³ Kpépi bilandaa vɛ, a yàasa sáaɔ gàsɔsɔu bao, a gbàa kwi. ⁴ A a fɛnentiɔ bòbɔ, a léɔ de yaasanno, a guu oi tuuu. ⁵ A kpéneɔ bòbo a lía kpépi ní a luakukiozi gbàtɛɛ ní gbàtɛɛo ní a kpeo. ⁶ A didikɔa àaɔ, kpéne pɔ kú zílɛɔ yàasa gàsɔsɔu sɔsɔo, pɔ pɔ kú guoɔ sooloso, pɔ pɔ kú musuɔ soplapla. Dii kpé gbɛ pɔ kú musuɔ yàasa kèsá zílɛɔɔ, ké wà e kpeapi zaɔ didiwá kpépi gífsai yáí.

⁷ Ké wàle kpépi bo, wa bò ní gbɛ pɔ wa à za a paaklioɛ. Wi masana ge gá ge zikɛbɔe kɔfi ma kpépi boklio. ⁸ Kpéne pɔ kú zílɛɔ pii lé elɛa mènɔe geɔmidɔkii oi. Dedekli gè kpéne pɔ kú guoɔ ní kpéne pɔ di a musuɔ kíí. ⁹ Ké à kpépi bò a làa, a dò ní zaɔ ní sɛde lipɛɛɛɔ. ¹⁰ A kpénepi dò kpépi gbàa léue. Apíi lesí gàsɔsɔu sɔsɔe, mé wa pèkɔwa ní sɛde lío Lua kpépiwae.

¹¹ Ǟ Dii yá'ò Salomɔɔpie à mè: ¹² Kpé pɔ níle boe bee yá musu, tó níle ma ɔtonɔkii gwa, mé ní ma íkoyá kúa, mé n ma yádilenɛɔ kè, níle zíkewá, má lé pɔ má gbè n mae Davidie kene. ¹³ Má kú ní ma gbè Isailio, má ní tó weo.

¹⁴ Ké Salomɔɔ kpépi dò à a míde, ¹⁵ à sɛde lipɛɛɛɔ kpà a gíwa a guu kpéke za zílɛ e a balazaɔwa, ɔ à pé lipɛɛɛɔ kpàle a zílɛ pii. ¹⁶ A kpea kè kpépi guu luakukii ũ, a gbàa gàsɔsɔu bao, ɔ à sɛde lipɛɛɛɔ kpà a gíwa kpéke za zílɛ e a zaɔwa. ¹⁷ Kpépi kpele pɔ gò gbàa gàsɔsɔu blaɛ. ¹⁸ Sɛde lí pɔ wa kpà kpépi guu, wà gɔinakèwá lán tũ ní lávu piaaɔwa. Apíi sɛde líe, a gbɛe í gɔ guei wa èo. ¹⁹ A kpépi kpea kèke Dii baa kua ní Isailio kpagolo dilekii ũ. ²⁰ Kpeapi gbàa gàsɔsɔu baosɛ, a yàasa bo bao. A vua tɛtɛɛ kpà kpeapi gíwa pii. A tulaletikateakii pɔ wa kè ní sɛde lío kpà ní vuao b. ²¹ A vua tɛtɛɛ kpà kpele gíwa b, ɔ à mɔdaona pɔ wa pí ní vuaoɔ pàpà kpea gí pɔ à vua kpàwàpiwa kpele oi. ²² A vua kpà kpépi guu kpéke ní tulaletikateakii pɔ kú kpeapi suuna saeo.

²³ A kùli à malaika gàsɔladeɔ ũ mèn pla, a díle kpea. Malaikapiɔ lesí gàsɔsɔu kwie. ²⁴ An gàsɔa gbàa gàsɔsɔu sɔsɔe. Za gàsɔa do léwa la e ado léwa le a gbàa gàsɔsɔu kwie. ²⁵ Malaika mèn plapiɔ bòkɔwae, aa doũe zálala. ²⁶ An pla nípii lesí gàsɔsɔu kwikwie. ²⁷ Ǟ à ní kále kpépi kpeau. An gàsɔaɔ poopooa, ado gàsɔa gè pè gíwa le, ado pɔ pè gíwa la, ɔ an gàsɔa pɔ gɔ pèkɔwa kpeapi guoguo. ²⁸ A malaikapiɔ kpà ní vuaoɛ b. ²⁹ A gɔinakè kpépi gíwa kpea ní kpeleɔ pii lán malaika gàsɔladeɔ ní daminalio ní lávu piaaɔwa. ³⁰ A vua kpàle kpépi zílɛwa b, kpea ní kpeleɔ pii. ³¹ A kpeapi lé gbaɔ ní a lipɛɔ kè ní kulioɛ. ³² A gɔinakè kùli gbà mèn plapiɔwá lán malaika gàsɔladeɔ ní daminalio ní lávu piaaɔwa, ɔ a kpà ní vuao, gɔinapiɔ bɛé wásawasa. ³³ Maa à kpele lipɛɔ kè ní kulio b. ³⁴ Ǟ à a gba kè mèn pla ní pèlio. Gbapiɔ í kpaau a guo plapla. ³⁵ Ǟ à gɔinakè gbapiɔwá lán malaika gàsɔladeɔ ní daminalio ní lávu piaaowá, ɔ a kpà ní vuao, gɔinapiɔ bɛé wásawasa.

³⁶ A kaa da liai. Kaapi gbe pɔ wa ɔ̃ vɛ didiakɔa dɔɔ ɔ̃aɔ, ɔ̃ sɛde li pɔ wa zɔɔ kálae a musu. ³⁷ Wà Dii kpépi ɛ kpále Salomɔɔ kpalablea wè sɔ̃sɔde mɔ pɔ wɛ mɛ Zivi guue, ³⁸ ɔ̃ wà a mɛde a wè kuɛdode mɔ swaaɔde pɔ wɛ mɛ Bulu guu lá a kpépi zɛ dilewa. A boa ní a kekeao ká wè sɔpla.

7

Salomɔɔ uakpaa

¹ Salomɔɔ uakpaa zɛ kè pii wè kuɛ'aaɔɛ. ² A Libá likpe kpé bɔ, a gbàa gàsɔsuu basɔ, a yàasa blakwi, a lesɛ baakwi. A sɛde lío pèlepele dɔɔ sɔ̃sɔ, ɔ̃ à sɛde lío pɔ wa ɔ̃ dàdaa ³ mèn blasɔ, dɔɔ ní dɔɔ mèn g̃ɛg̃ɛ, ɔ̃ à sɛde lío kpákpa sɛde lío pɔ wa dádapiɔla. ⁴ A a fɛnɛntio bɔbɔ dɔɔ ɔ̃aɔ didiakɔa bɔaabɔaa ní kɔ. ⁵ Kpépi léo lesɛ ní a yàasao pii sáasaaɛ. A léo ɔ̃aɔ'aaɔ kpɛle ní kpɛlao bɔaabɔaa ní kɔ.

⁶ A lío pèlepele kpépi kpɛle, kpɛlepi gbàa gàsɔsuu blakwiɛ, a yàasa baakwi. A g̃ɔu bɔ lipɛlepi ɔ̃, ɔ̃ à lío pèlepele à bilandaa kè g̃ɔupi kpɛle.

⁷ A g̃ina bɔ g̃ɔupiu. Wɛkɛi í yág̃g̃ɔu, ɔ̃ wɛ mɛ Yákpalekɛg̃ɔu. A sɛde lipɛlepi kpá a g̃ɔwa za z̃íle e a balawa. ⁸ Aà kpé pɔ í iu ku ɔ̃. A bɔkɔwa ní g̃ɔupio. Maa kpé pɔ a dɔ Falaɔ nɛnɔɛ pɔ a sɛ nɔ ɔ̃ de ɔ. ⁹ Kpépi boa, gbè maaɔ ɔ̃ wa dàalɛɔ e à gè pèɔ a saawa. Wà gbɛpiɔ pàapaaɛ, ɔ̃ wà gbàsa z̃ɛz̃ɛ ní sɔiio kpe plapla pii. Maaɛ ua ní bàasio pii. ¹⁰ Wà kpépi ɛ kpále ní gbè gbène maaɔ, a keɔ gbàa gàsɔsuu kwi, a keɔ swaaɔ. ¹¹ ɔ̃ wà gbàsa bɔ ní gbè maa pɔ wa pàapaa wa ɔ̃ ní sɛde lío. ¹² A kaa da lia ua z̃ɔpizi, a gbe pɔ wa ɔ̃ vɛ didiakɔa dɔɔ ɔ̃aɔ, ɔ̃ sɛde lío pɔ wa ɔ̃ kálae a musu, lán Dii kpé ní a kpɛleɔ ua kaawa.

Dii kpé pɔ (2Lad 2.12-13, 3.15-17, 4.1-5.1)

¹³ Kí Salomɔɔ gbéɔ z̃í Hulaũ sɔ̃sɔ Tii, ɔ̃ wà s̃uaanɔ. ¹⁴ Hulaũpi daá Nefatali buie, mé gyaɛ. Aà maaɛ Tii gbéɛ, mé mɔgotè ɔ̃z̃íkɛnaɛ. Hulaũpi ɔ̃nɔ ní wɛz̃ɛɔ ní d̃sao vɛ mɔgotè z̃í pii guu. Ké à mò kí Salomɔɔ k̃íi, ɔ̃ à z̃í pɔ k̃ípi dàɛ kè pii. ¹⁵ A m̀pɛle pí mèn pla ní mɔgotè. Apii lesɛ gàsɔsuu bao plasaie, a z̃ɔɔ kuɛpla. ¹⁶ A f̃ua pí ní mɔgotè mèn pla, a k̃ilɛ m̀pɛlepi musu. F̃uapi lesɛ gàsɔsuu s̃ɔsɔɛ. ¹⁷ A m̀daonaɔ pí, ɔ̃ a f̃i f̃uapiɔwa yàbaa ɔ̃, aa loolooa mèn sɔpla. ¹⁸ A g̃ɔinakè a lía f̃uapiɔzi lán gbɛafu bɛɔwa dɔɔ pla, m̀daonapiɔ z̃íle ní musuo. F̃uapiɔ dou piiɛ. ¹⁹ A f̃uapiɔ pí ní g̃sio lán k̀lɔwɛɛvuwa, lán Dii kpé kpɛle pɔwa. K̀lɔwɛɛ g̃ɔinapi lesɛ gàsɔsuu s̃iɔɛ. ²⁰ A g̃ɔinakè lán gbɛafu bewa m̀pɛle f̃uapiɔ k̃ud̃k̃ii musu mèn ɔ̃aa dodo liaa m̀daonapiɔ d̃ɔɔɔ. ²¹ ɔ̃ à m̀pɛle pèlepele Dii kpé kpɛle ɔ̃plaa ní z̃ɛɛio. A ɔ̃tkpá ɔ̃plaa pɔɛ Yakɛ,* ɔ̃z̃ɛɛ pɔ s̃ Bɔazu.† ²² M̀pɛlepi f̃ua b̃ɔ lán k̀lɔwɛɛvuwaɛ. Maa à m̀pɛlepi pí pii.

²³ A m̀kàsa íkaki ɔ̃ b̃ooloo. A léla e a léle gàsɔsuu kwie, a lesɛ s̃ɔɔ, a z̃ɔɔ s̃ɔ baakwi. ²⁴ A g̃ɔinakè íkakiɔwa lán t̃uɔwa, a lía a léi z̃íle dɔɔ pla, gàsɔsuu dodo t̃uɔ mèn kwikwi. A íkakiɔ pí s̃anu ní t̃uɔ g̃ɔinapiɔɛ. ²⁵ Íkakiɔ di zuswana mèn kuɛplaɔwa. Z̃ú mèn ɔ̃aɔ mi d̃ɔ g̃ugb̃antoo oi, mèn ɔ̃aɔ b̃ɛ'ɛ oi, mèn ɔ̃aɔ g̃ɛm̃id̃k̃ii oi, mèn ɔ̃aɔ b̃ɔ gukpɛ oi. Íkakiɔ di ní musuɛ, mé an p̃ɔɔ d̃ɔɔ guo. ²⁶ Íkakiɔ g̃ɛle ɔ̃ta doe. A swá de lán ta swáwa, lán t̃ɔngbelez̃iwa. Galuba z̃ɔɔ le ɔ̃aa do í ɔ̃ tapi í s̃í.

* 7:21 Bee mè í ní zed. † 7:21 Bee mè gbàa kuwá.

gbàa, wí n' l' é e Dii kpépi kpee, áma wíli e uao. Lípi ku we e n' a gbáo. ⁹ Pɔe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè pèpèe mèn pla pò Mòizi dàu Olebu, gu pò Dii mè a bàa à kú n' Isailio an bɔa Egipi gbea bàasio.

¹⁰ Ké sa'onao bɔle Dii kpéu, telu kpépi pà, ¹¹ aai fɔ gè zikei weo telupi yáí, asa Dii gawí a kpépi pàe. † ¹² Salomɔ mèn: Dii mè áo ku telu sia guue. ‡ ¹³ ɔ a ò Diie: Ma kpé lesle bee dònèe. Nyɔ ku a guu gɔɔpii. ¹⁴ ɔ à líli aedò bílawa à samaa'óné. ¹⁵ ɔ à mèn: Wà gbàakpa Dii Isailio Luazi! A legbè ma mae Davidie, ɔ à kèè. Asa à mè, ¹⁶ za gɔɔ pò a a gbé Isailio bɔle Egipi, i Isaili wélee dile wà kpedɔueo. Davidi ɔ a sè a gbé Isailio dɔaana ú. § ¹⁷ Ké ma mae Davidi ye kpedɔ Dii Isailio Luae, ¹⁸ ɔ Dii òè, kpedɔae ké a tó áo kuwà láasoo pò a kèpi maae, ¹⁹ áma i ke aàpi mé a dɔe, aázla née mé a dɔe. * ²⁰ ɔ Dii kè lá à a legbèèwa. Ma gɔ ma mae Davidi gèe ú, ma zɔle kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legbèèwa, ɔ ma kpépi dèè, ké aà tó áo kuwà yáí. ²¹ We ma Dii kpagolo dilekti kèkeu. Dii bàa kua n' wá deziɔ an bɔa Egipi gbea yá kú a guu.

Salomɔ wabikèa a gbéne
(2Lad 6.12-40)

²² Salomɔ gè zè Dii gbagbakti ae Isaili pò káaaa weo wáa pii, ɔ à ɔsè musu plapla ²³ à mèn: Dii Isailio Lua, gbèe muaannɔ musu ge zílèe. N gbèke guu n bàa kú n' n zòblena pò aà táa'o lá n' yeiwa n' nòsemendo. ²⁴ N yá pò n a legbè n zòblena ma mae Davidie kè. N ò n' léo yáae, gbá sa ɔ n' kè. ²⁵ Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legbè n zòblena ma mae Davidie n mè, tó aà buiò n'zla kúa dɔ mé aale táa'o lá n' yeiwa, aao zɔlea kpalau Isaili búsuu gɔɔpii. ²⁶ Isailio Lua, to yá pò n' ò n' zòblena ma mae Davidie ke slana ú sa. ²⁷ Lua, n'yo ku zílè la yáma yá? Musu n' a leslkeo a fɔ n' sio, belenke kpé pò má dònèe bee sa. † ²⁸ Dii ma Lua, mapi n zòblena wegwa, ní ma wabikèa n' ma sùuugbeaamao sí. Swáse wii pò mapi n zòblena mále léma n' wabi pò mále kemaozi gbá. ²⁹ To n' wé áo pɛa kpée beewa gwáasina n' fáaneo, gu pò n' mè n' tó áo kuwáe beepi. Wabi pò mapi n zòblena mále ke n' aeo dɔa gupiwa ma. ³⁰ Tó mapi n zòblena ge n' gbé Isailio aedò gue beewa mé wa wabikèma, níli wá wabikèa si za n' kúkti musu, ní sùuukewanɔ.

³¹ Tó gbè táakè a gbédeee, mé wa òè aà sí n' n' tóo, tó à mɔ sí n' n' tóo n' gbagbakti ae kpée bee ua, ³² níli sírɔnɔ kua za musu, ní ɔloné. Níli yágɔgɔ n' zòblenaonè, ní yada táaedela, aà yákea i wi aà musu, ní yánakpa yáesaidewa, wí e dɔ i yáe keo. ³³ Tó n' gbé Isailio ibeɔ zblèma mé wá tãrɔnɔ duuna pò aa kènè yáí, tó aa èa aedòma aa n' sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpée bee ua, ³⁴ kua za musu níli sírɔnɔ, ní sùuukerɔnɔ n' duuna yá musu, ní suɔnɔ búsu pò n' kpá n' deziwae beepiu.

³⁵ Tó luabe gɔ da wáiwai, lou lé mao, ké aa duunakènè yáí, tó aa aedò gue beewa aa wabikèma aa n' sisi, mé aa mikè n' duunaonè ké n' n' wetà yáí, ³⁶ kua za musu níli sírɔnɔ, ní sùuukerɔnɔ n' duuna yá musu. Níli n' da zé maawa, ní tó lou ma n' búsu pò n' kpá n' gbéèwa an pò úe beepiu. ³⁷ Tó nɔana ge gagyá ká búsu beepiu, ge pówen gbósi ge pò fukpaa ge kwasutɔ ge sèsewɛkwao ge tó ibeɔ koezò n' wéleezi ge tó músi ge gyá gèngu, ³⁸ tó an gbèe yá pò a le dò mé à ɔdò kpée bee kú oi, mé à wabikèma à sùuugbèama, ³⁹ kua za musu níli siaanɔ.

† 8:11 Bɔa 40.34-35 ‡ 8:12 Sou 18.11, 97.2 § 8:16 2Sam 7.4-11 * 8:19 2Sam 7.12-13 † 8:27 Zln 7.48-50

Nili sùuukeaànc, ní aà yá keke. Nili fiaboè a yákeawa, asa ní aà nòse d̄s. Mme ní gbépii nòse d̄s. ⁴⁰ Maa aaliò viakene e ní wēni léu búsu p̄s ní kp̄a ní deziowae beeu.

⁴¹⁻⁴² Tó wà sù wà n t̄s z̄s ní n ḡasa gb̄aao ní n ɔ p̄s pooao bao mà, tó b̄òm̄o p̄s de n gbé Isaili bui ùo b̄ò búsu z̄áz̄a à mò n t̄s yáí, tó à aed̄b̄ kp̄ee beewa à wabikèma, ⁴³ kua za musu níli siaànc, ní yá p̄s a gbèama keè, ké d̄únia bui pii e n t̄s d̄ó, aai viakene, lá n gbé Isaili ì kenewa, aai d̄s ké n t̄s kú kp̄e p̄s má d̄be beewa.

⁴⁴ Tó n gbé b̄òle gè zik̄ai ní n w̄eɛo gu p̄s ní n z̄íu pii, tó aa aed̄b̄ w̄éle p̄s ní d̄ilee bee ní kp̄e p̄s má d̄b̄ne beeowa, mé aa wabikèma, ⁴⁵ kua za musu níli sír̄nc sùuu p̄s aa gbèama yá musu, ní yānakp̄amá. ⁴⁶ Lá gb̄ee ku à ḡi duunak̄eio, tó aa duunak̄ene mé n p̄s p̄ar̄zi, n ní ná ní w̄eɛone ní z̄í mé aa t̄ar̄nc ní búsuu z̄iz̄o ù búsu z̄áz̄a ge a k̄aina guun nò, ⁴⁷ tó aa n̄s̄ell̄e búsu p̄s aale z̄obleupi guu, mé aa èa sùuugbèama we aa mè, wa duunak̄e, wa t̄aaek̄e, wa yāv̄aik̄e, ⁴⁸ tó aa èa sùma ní n̄sem̄endoo ní p̄eāo pii za búsu p̄s aale z̄obleu ní w̄eɛonepi guu, tó aa aed̄b̄ búsu p̄s ní kp̄a ní deziowa ní w̄éle p̄s ní d̄ileo ní kp̄e p̄s má d̄b̄ne beeowa, mé aa wabikèma, ⁴⁹ kua za musu níli sír̄nc sùuu p̄s aa gbèama yáí, ní yānakp̄amá. ⁵⁰ Nili sùuuke ní n gbé p̄s aa duunak̄ene ní t̄aae p̄s aa k̄eo, ní tó gbé p̄s aale z̄oblen̄e ní wegwa, ⁵¹ asa gbépīa ní gbé p̄s n ní b̄óle Egipīo mua t̄eune, n àizeene.

⁵² To n wé à p̄e mapi n z̄oblenawa, ní sw̄áse sùuu p̄s má gbèamai ní sùuu p̄s n gbé Isaili gbèamao, ní sw̄áseñzi ḡo p̄s aa lez̄unzi pii. ⁵³ Dii Lua, asa d̄únia bui pii guu amp̄i ̄o ní n sé n gbé ù, lá ní dà n z̄obl̄ena M̄oiz̄ie a ò ḡo p̄s n wá dezi b̄òle Egipīo.

⁵⁴ Ḡo p̄s Salom̄o lé wabike Diiwa màa, a k̄úlea a kosowae, ̄s aà ɔ pooa musu. Ké à sùuugbèawà màa a làa, ̄s à f̄ele z̄è Dii gbagbaki we, ⁵⁵ ̄s à samaa'ò Isaili p̄s k̄aaaa weone a ò gb̄aúgb̄au à mè: ⁵⁶ Wà gb̄aakpa Diizi, asa wápīo aà gbé Isaili, à wá gb̄a f̄ampak̄i lá á òwa. Yāmaa p̄s a dà a z̄obl̄ena M̄oiz̄ie a ò k̄è pii, a kee ì léle p̄ao. ⁵⁷ Dii wá Lua aó kúwan̄e, lá a kú ní wá deziowa. A wá tó weo, a p̄kp̄awázio. ⁵⁸ A to wá wá s̄s kp̄awa, w̄i t̄aa'ò lá á yeiwa, w̄i aà ȳad̄ileao k̄ua ní yá p̄s a dà wá deziow̄e, w̄i aà ɔtond̄ok̄i gwa. ⁵⁹ Sùuu p̄s má gb̄e Dii wá Luawa, aó d̄aāgu f̄aane ní gw̄aas̄inaoe, ìo yānakpa mapi a z̄obl̄enawa ní a gbé Isaili lá gu lé d̄o, ⁶⁰ d̄únia bui pii ì d̄s ké Dii á Luae, a p̄ale kuo. ⁶¹ Sema à á s̄s kpa Dii wá Luawa míom̄i, ìo aà ɔtond̄ok̄i gwa, ìo aà ȳad̄ileao k̄ua lá wá k̄ua gb̄eawa.

Dii kp̄e sak̄e (2Lad 7.4-10)

⁶² ɔ k̄i ní Isaili pii sa'ò Diiwa. ⁶³ Salom̄o s̄aaukpa sa'ò Diiwa ní zuo àaas̄o lee bao ní plao (22.000) ní s̄aò àaas̄o lee àa soolo (120.000). Maa k̄i ní Isaili pii aa Dii kp̄e sak̄e. ⁶⁴ Zibeezi k̄i gb̄ab̄ò ua p̄s kú Dii kp̄e kp̄eele, ̄s à sa p̄s w̄i a p̄s k̄at̄eu à t̄ék̄u ò we ní p̄ow̄en gb̄ao ní s̄aaukp̄asa n̄isio, asa sa'ok̄i p̄s a k̄è ní m̄ogot̄eo a ku Dii kp̄e kp̄eele bílao, ì f̄s sí pii. ⁶⁵ Zibeezi Salom̄o ní Isaili pii aa dikpek̄e Dii ní Luae e ḡo sopla, ̄s aa L̄akp̄eɔa dikpek̄e ḡo sopla ì. Ap̄ii k̄è ḡo ḡeo m̄endosai. Wa dasi maamaae, wà b̄ò za Amata b̄olei e à ḡe p̄e Egipīo z̄é swawa. ⁶⁶ A ḡo swaāɔde z̄í ̄s à ní k̄é, ̄s aa lez̄awà, aa tà ní b̄e ní p̄nao. An p̄o k̄ena yāmaa p̄s Dii k̄e a z̄obl̄ena Davidi ní a gbé Isaili one pii yá musu.

9

Dii bɔ mɔa Salomɔɔwa (2Lad 7.11-22)

¹ Ké Salomɔɔ Dii kpé dɔ́ n a beo ní zɪ pɔ́ a pɔ́ dɔwàɔ a làa pii, ² ɔ́ Dii èa bɔ̀ mɔ̀wà Gabaɔɔ a gɛn plaade, ³ a òè: Ma wabi pɔ́ ní kè ní sùuu pɔ́ ní gbèaaò mà. Ma kpé pɔ́ ní dɔ̀pi dîle ma pɔ́ ù, ma tɔ́ aɔ kuwà láasaie. Ma wé aɔ pɛwàè, ma pɔ́ iɔ́ dɔwà gɔɔpii. ⁴ Mpi sɔ́, tó ní kúmeɛ sùsu ní nòsepuaò lá n mae Davidiwa, mé ní ma yádileneɔ kúa ní ma yá'onɛɔ, mé níle ma ɔtondɔkɪ gwa, ⁵ má n zɔ́leɔ kpalau Isailiɔ guu zɛdɔ, aɔ láaa vío, lá ma legbè n mae Davidiɛwa ma mè, aà buiɔ aɔ zɔ́leɔ kpalau Isailiɔ guu gɔɔpii. ⁶ Tó mpi ge n néɔ bɔ̀ ma kpɛ sɔ́, tó á ma ikoyáɔ ní yá pɔ́ má dîleéɔ kúaa, mé a gɛ lé zɔ́ble dii páleɔne, ále ní sisi, ⁷ má Isailipio bɔ́le búsu pɔ́ má kpámáue, mí gí kpé pɔ́ má dîle ma pɔ́ ùpizi, aai gɔ́ láanɔ̀ ù, bui pii i yáadarínɔ. ⁸ Baa ní kpépi leskɛo, a yá a di gbé pɔ́ lé gɛ weɔwae. Aa fionada aa me: Bóyáí Dii kè búseɛ beeɛ ní kpéɛ beeoɛ máai? ⁹ Wí oné: Ké aa pákpá Dii ní Lua pɔ́ ní deziɔ bɔ́le Egipizi yáie. Aa zè ní dii páleɔ, aa ní sisi, aa zɔ́bléné. A yáí Dii músi bee zɪmá pii.

Salomɔɔ yá kɪniɔ (2Lad 8.1-18)

¹⁰ Salomɔɔ kpé mèn plapiɔ dɔ̀ wè baɔɛ, Dii kpé ní azla kpéo. A gbea ¹¹ à Galile búsu wéle kpà Tii kí Hilaũwa mèn baɔ, asa Hilaũ sede lí ní pèlio ní vuaò kpàwà lá a yeiwaɛ. ¹² Ké Hilaũ bɔ̀ Tii à gè wéle pɔ́ Salomɔɔ kpàwàɔ gwà, i kèò, ¹³ ɔ́ à mè: Ma gbé, wéle kpeletaɔ ní kpàa wei? ɔ́ wà tɔ́kpà búsupie Kabulu† é ní a gbão. ¹⁴ Hilaũ vua kpàsá Salomɔɔɛ yáa tɔnu síiɛ.

¹⁵ Gbé pɔ́ Salomɔɔ ní dá zɔ́zɪu yán ke. Gbépio Dii kpé ní Salomɔɔ kpéo zɪ kè. Aa Milo ɛ kàka ní búsuò aa Yelusaleũ bí bɔ̀, aa èa Azoo ní Mɛgidoo ní Gezeɛo kèke kàle. ¹⁶ Egipi kí Falaɔɔ mé lèle Gezeɛwa yáa, ɔ́ a sí à tesòwà, à Kanaa pɔ́ kú a guu dède, ɔ́ a kpà a nenɔɛwa zàkegba ù, gɔɔ pɔ́ à aà kpàsá Salomɔɔwa. ¹⁷ ɔ́ Salomɔɔ èa Gezeɛpi kèke a kàle ní Betoloni Zíleɔ ¹⁸ ní Baalatao ní Tamɔɔ pɔ́ kú a búsu gbáauo, ¹⁹ ní wéle pɔ́ a kùsua kàleuò ní wéle pɔ́ a sɔ́go kuuò ní wéle pɔ́ a sɔ́ kuuò ní kpé pɔ́ a ye dɔ́ Yelusaleũ ní Libáò ní búsu pɔ́ ále kiblewàɔ pii. ²⁰ Bui pɔ́ de Isaili ùoɔ: Amɔ́le, Itiɔ, Pelizì, Iviò ní Yebusi kɔnaɔ pii, ²¹ gbé pɔ́ Isailiɔ i fɔ́ ní deɛoɔ, an bui pɔ́ gɔ́ ní búsupiuò ɔ́ Salomɔɔ ní dá zɔ́zɪu, ɔ́ aalɔ zɪpi ke màa e ní a gbão. ²² I Isailiɔ dá zɔ́zɪpiuo. Ampio ɔ́ à ní dîle a zɪgɔ̀ ù ní a iwaò ní a kía deɛò ní a gbéɔ dɔaanaò ní a zikasɔgodeò ní a sɔ́deɔ. ²³ Aame zɪ pɔ́ wàle kepi gbèzɔ̀ ù lɔ, aa gbèɔn òaa pla ní basoplakwioɛ (550).

²⁴ Ké Falaɔɔ nenɔɛ bɔ̀ Davidi wéleu à tà a kpé pɔ́ Salomɔɔ dɔ̀ɛu, ɔ́ Salomɔɔ Milo ɛ kàka. ²⁵ Wé ní wèò Salomɔɔ lɔ sa'o Diiwa gɛn àa'aaɔɛ. ‡ I sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú ní sáaukpasao o sa'okli pɔ́ a bɔ̀ Diiewa, † tulaletikatɛa Dii aɛ we lɔ. Màa à Dii kpé zɪ bɔ̀ kè lá a maawa.

²⁶ Kí Salomɔɔ gó'ilenaɔ kè Eziɔgebeɛ, Elata saɛ Eɔwú búsuu Isia Tɛa léi. ²⁷ Hilaũ a gode pɔ́ isia dɔ̀ zɪ we, ɔ́ aa dà ísiaiá sánu ní Salomɔɔ gbéɔ. ²⁸ Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔnu gèò, aa suò kí Salomɔɔɛ.

* 9:8 2Kia 25.9 † 9:13 Bee mè pɔ̀pá. ‡ 9:25 Bɔa 23.17

10

Seba b̄usu n̄ɔe kia m̄ɔa Salom̄ɔɔ gwai
(2Lad 9.1-12)

1 Ké Seba b̄usu n̄ɔe kia* Salom̄ɔɔ bao mà Dii t̄ɔɔa yá musu, ̄ɔ à mò aà léi à gwa ní yá z̄í'ù laawào. 2 Ké à kà Yelusalēu ní a íwao dasidasi ní p̄ɔ ḡnanao ní vua sà z̄ɔɔo ní gbè b̄eɛede p̄ɔ yiongoɔ seao, ̄ɔ à gè Salom̄ɔɔ k̄ii, à yá p̄ɔ kú a n̄ɔse guu faai b̄òaāno pii. 3 ̄ɔ Salom̄ɔɔ yá p̄ɔ a l̄awao b̄ɔɔlekèè pii. A kee b̄ɔɔle i aà fuo. 4 Ké n̄ɔepi Salom̄ɔɔ ̄ɔn̄ɔyá mà pii, mé à kpé p̄ɔ a d̄ò è 5 ní bl̄e p̄ɔ i bleo ní aà íwao gweao ní aà b̄e z̄ikenaɔ kuao ní ní p̄ɔkasao ní aà v̄eɛbolenao ní sa p̄ɔ a ò Dii kp̄eɔ, yápi d̄iwà, ̄ɔ aà lé ḡò elea. 6 ̄ɔ a ò k̄ie: N yákeao ní n ̄ɔn̄ɔ bao p̄ɔ má mà za ma b̄usuuoá s̄lanae. 7 Mi yápiɔ sio e ma ge kaò la, ̄ɔ ma wes̄ie sa. Wi om̄eɛe piiio fá! N ̄ɔn̄ɔ ní n àiz̄eɛɔ de lá ma a baom̄aa. 8 Minadeɔn n gb̄éɔ ù ní n íwa p̄ɔ aaīn̄o kunn̄o ḡɔɔpii, aaī swàɔɔ n ̄ɔn̄ɔyá! 9 Wà Dii n Lua s̄aaukpa, asa n yá k̄aaague, ̄ɔ à n kpa Isailiɔ kp̄alau. Dii yea Isailiɔzi ḡɔɔpii yá mé tò à n kpa k̄ia ù, ké nȳɔ yáḡɔḡɔné a z̄éwa yáí. 10 ̄ɔ n̄ɔepi k̄i gb̄a vua t̄onu s̄iis̄ ní p̄ɔ ḡnanao dasidasi maamaa ní gbè b̄eɛedeɔ. P̄ɔ ḡnanao p̄ɔ à k̄i Salom̄ɔɔ gb̄apiɔ z̄ɔɔ, gb̄eɛe i m̄ɔòè à kà màa lo.

11 Hilaù ḡó'ilenao p̄ɔ s̄u ní Ofiio ní vuaɔ s̄u ní lí b̄eɛedeɔ maamaae ní gbè b̄eɛedeɔ lo. 12 ̄ɔ k̄i Dii kpé ní az̄la kp̄eɔ p̄ɔ k̄eò, à m̄ɔn̄o ní k̄uu k̄eò l̄èsinaone lo. Wi m̄ó ní lípi buio à kà màa lo, wi wes̄ie màa lo e ní a gb̄ao.

13 P̄ɔ p̄ɔ Seba b̄usu n̄ɔe k̄ia yei pii, a gb̄eà k̄i Salom̄ɔɔwae, ̄ɔ à aà gb̄a, gba p̄ɔ a dàè s̄òs̄òɔ b̄aasi. ̄ɔ à èa tà a b̄usuu ní a íwao.

Salom̄ɔɔ àiz̄eɛɔ
(2Lad 1.13-17, 9.13-28)

14 Vua p̄ɔ Salom̄ɔɔ Ì e w̄e ní w̄e Ì ka t̄onu bao ní àāso, 15 falu p̄ɔ tagenaɔ ní laatanao ní Laalubu k̄iaɔ ní b̄usu gb̄eɛz̄ɔɔ Ì b̄òè b̄aasi. 16 A s̄engbao z̄ɔɔ k̄e ní vua p̄ɔ wa gb̄ègb̄eò m̄èn òaa do, an baade gbia kà kiloo àa'aās̄ ní k̄nio. 17 A s̄engbao n̄enaɔ k̄eò lo, an baade gbia ye kai kiloo plapla. A s̄engbao pi k̄ale kpé p̄ɔ w̄i me Libā L̄ikpeue. 18 K̄i kiblekila z̄ɔɔ k̄e ní wesa swaao, ̄ɔ à vua t̄eɛt̄eɛe k̄ulewà. 19 K̄ilapi d̄ed̄ek̄i v̄i, a gb̄apepek̄i soolo. A kpenak̄i musu de m̄òɔɔ golasai. A ḡas̄id̄ik̄i v̄i, n̄òɔmusu p̄ɔ wa k̄eò zeze ḡas̄id̄ik̄ipiɔ sae. 20 N̄òɔmusu keapiɔ zeze gb̄apepek̄iɔwa plapla ɔplaaí ní zeɛio, apií k̄e k̄uepla. Wi k̄ilapi taa ke b̄usueu yáao. 21 K̄i Salom̄ɔɔ im̄ib̄ɔɔá vuae pii. Kp̄e p̄ɔ w̄i me Libā L̄ikpe p̄ɔɔ piiá vua t̄eɛt̄eɛe. Anusu p̄e ku weo, asa w̄ili ánuɔu dile p̄e ù Salom̄ɔɔ ḡɔɔo.

22 K̄i isia ḡó'ilenao lo daa isiaa ní Hilaù ḡó. W̄e àās̄ ní w̄e àāso ̄ɔ aaīn̄o su ní vuaò ní ánuɔu ní wesa swaao ní gbaù ní b̄a bui maao. 23 K̄i Salom̄ɔɔ àiz̄eɛe ní aà ̄ɔn̄ɔɔ z̄ɔɔ de d̄únia k̄iaɔ p̄ɔla pii. 24 Gb̄épii lé zew̄eɛe à wesi Salom̄ɔɔle, aai sw̄áse aà ̄ɔn̄ɔyá p̄ɔ Lua dàè aà s̄uzi. 25 W̄e ní w̄eò w̄iò m̄òè, baade ní a gbao: Anusu p̄ɔɔ, vua p̄ɔɔ, ulao, ḡòk̄eb̄ɔɔ, p̄ɔ ḡnanao, s̄óɔ ní a baonaɔ. 26 Salom̄ɔɔ z̄ikas̄ɔḡo ní s̄óɔ k̄àaa, aà s̄ḡoɔpi òaa s̄oplae (1.400), aà s̄óɔ s̄ò òaa s̄òɔ loe k̄uepla (12.000). W̄i aà s̄ópiɔ gwa aà s̄ḡo w̄ēleɔ guue ní aà b̄e Yelusalēu. 27 K̄i tò ánuɔu di Yelusalēu lán gb̄ewa, mé sēde lí p̄ɔ w̄a kp̄ed̄ò dasi lán b̄èle líwa s̄eu. 28 Salom̄ɔɔ s̄ópiɔ b̄ò Egipi† ní Silisi b̄usuoɛ. K̄i laatanao mé Ì gé l̄ului we. 29 Aaī s̄ḡoɔ l̄ulu Egipi ánuɔu kiloo s̄oplaplae, s̄óɔ s̄ò kiloo plapla taa, ̄ɔ Ì ea s̄ópiɔ yía Iti k̄iaɔ ní Silio k̄iaɔwa lo.

* 10:1 Mat 12.42 † 10:28 Iko 17.16

11

Salomɔɔ naɔ

¹ Kí Salomɔɔ yè buipále nɔɔzi dasi.* Falaɔɔ nenɔɔe báasi, ɔ à Mɔabuɔ ní Amɔniɔ ní Edɔɔ ní Sidɔdeɔ ní Itiɔ náaa nɔ ũ. ² Dii ò Isailiɔne aasu buipɔ seɔ, asa aa ní sásáɛ, aaiɔ sa'ò ní táaɔwa.† N beeo Salomɔɔ námá ké a yerízi yáí. ³ A kíabuiɔ sè nɔ ũ gbɛɔn ɔaa áaɔ ní basɔoɔ, mé a nɔ pɔ i mɛsɛdilenɛɔɔ vɛ lɔ ɔaa do ní basɔoɔ. ɔ aa nɔpiɔ aà sásá. ⁴ Ké à zikù, aà naɔ tò à tè táaɔzi, i a sɔ kpa Dii a Luawa míomio lá a mae Davidiyao. ⁵ A tè Sidɔdeɔ dii Asetaatizi ní Amɔniɔ dii Mɔɔku pɔ Lua ye a gɔyáioo. ⁶ A yá pɔ Dii yeio kè, i teaàzi ní nɔsemendoo lá a mae Davidiyao. ⁷ ɔ à gè gulɛsɛ bò sɛsɛ pɔ kú Yelusaleu gukpe oi musu Mɔabuɔ dii vái Kemɔsi pɔ Lua ye a gɔyáioe ní Amɔniɔ dii vái Mɔɔkuo. ⁸ Maa a kè a buipále nɔɔne pii, ɔ aa tulaletikátea ní diiɔne aa sa'ómá.

⁹ ɔ Dii Isailiɔ Lua pɔ pà Salomɔɔzi, ké à bɔ a kpe, aà sɔ kuwa lɔo yáí, asa Dii bɔ mɔwá yaa gɛn plaɛ. ¹⁰ Baa ké Dii òɛ asu te dii páleɔzio, i yá pɔ Dii dilɛpi mao. ¹¹ ɔ Dii òɛ: Lá maa ní sè, ni ze ní ma báakuannɔ yá pɔ má dilɛneɔo, má n bɔ kíakɛue, mí n zɔblɛnae dilɛ n gbɛu. ¹² Ama n mae Davidi yáí má ke n gɔɔo, n né ɔ má kɛɛ. ¹³ N beeo má aà bɔ kíakɛu míomio. Bui lɛɛ do ɔ má tò n népie ma zɔblɛna Davidi ní Yelusaleu pɔ má sè ma pɔ ɔo yáí.

Salomɔɔ ibɛɛ

¹⁴ ɔ Dii tò Edɔɔ gbɛ Adada pɔ de kíabui ũ íbelesè ní Salomɔɔo. ¹⁵ Gɔɔ pɔ Davidi lé zika ní Edɔɔ yaa, aà zɔgɔɔ ɔbaana Yoabu mé gè Isailiɔ geɔ vɛ, ɔ àle Edɔɔ búsu gɔɛɔ dɛde we pii. ¹⁶ Aàpi ní a gbɛɔ ku we e mɔ soolo e aa gè Edɔɔ búsu gɔɛpiɔ dɛdeɔ pii. ¹⁷ ɔ Adada bàalɛ lé tá Egipi ní a mae íwaeɔ. Gɔɔ bee sɔ Adadaá èwaasonaɛ. ¹⁸ Aa bɔ Madiá aa gè Palana, ɔ aa Palana gbɛɔ sè gèrɛnɔ Egipi kí Falaɔɔ kíi. Falaɔɔ kpɛ kpàwá ní bleo ní tɔɔleo. ¹⁹ Adada yá kà Falaɔɔgu maamae, ɔ à a na Tapɛnesi dáuna kpàwá nɔ ũ. ²⁰ ɔ Tapɛnesi dáunapi ne'í gɛ ũ, wí me Genuba, ɔ Tapɛnesi népi gwà Falaɔɔ ua ní Falaɔɔ néɔ sánu. ²¹ Gɔɔ pɔ Adada ku Egipi, a má Davidi gá mé aà zɔgɔɔ ɔbaana Yoabu gá lɔ. ɔ a ò Falaɔɔɛ à mè: Ma gba zé má ta ma búsuu. ²² ɔ Falaɔɔ aà lá à mè: Bóme lé késáma ma kíi, ɔ n gbasá ní ye ta n búsuui? A wèwá à mè: Pɔe lé késáao, ma gba zé lé!

²³ Lua tò Eliada né Lezɔ fɛle ní Salomɔɔo lɔ. A bàalɛ a dii Zoba kí Adadezeɛɛ yaaɛ. ²⁴ Ké Davidi Adadezeɛɛ dɛde, Lezɔ gbɛɔ káaazi gbáamɔnedɔ gáli ũ, à gɔ ní ɔbaana ũ. Aa gè zɔle Damasi, ɔ à gɔ a kía ũ. ²⁵ Aàpi sɔ Isailiɔ ibɛɛɛ e Salomɔɔ wɛni léu, yákele pɔ Adada fɛleɔ báasi. A kpalablɛ Sili búsuu, a ye Isailiɔ gɔyáio.

Yeloboau bɔa Salomɔɔ kpe

²⁶ Nɛba né Yeloboau, Eflaiu bui pɔ bɔ Zeledaa Salomɔɔ íwao doe, ɔ à bɔ Salomɔɔpi kpe. Aa daa gyaae, aà tɔn Zelua. ²⁷ Lá à bɔ kí kpe taan ke: Salomɔɔ búsu kaka e pɔ wí me Milou, ɔ à a mae Davidi wéle bíi bɔ a pɛɛ. ²⁸ Yeloboau á ɔsa laaideɛ. Ké Salomɔɔ è èwaasopi áiaí, ɔ à aà dilɛ zɔ gbáa pɔ Yosefu bui lé kepi gbɛzɔ ũ. ²⁹ Zibeezɛ Yeloboau pi bɔ Yelusaleu, ɔ à kpáau ní ánabi Ahia, Silo gbɛɔ zéu, a ula dafu daa. Aa ku sɛu we rítɛɛ. ³⁰ ɔ Ahia a ula dafupi ga kè, a pàpaa kuɛpla. ³¹ ɔ a ò Yeloboauɛ aà a paaapi séle mɛn kwí. ɔ Dii yá'òɛ à mè: Ma Dii Isailiɔ Lua má Salomɔɔ bɔ kíakɛue, mí Isaili bui lɛɛ kwíɔ kpama. ³² Mí bui lɛɛ do tòɛ ma zɔblɛna Davidi ní Yelusaleu yáí, asa wélepi má sè Isaili bui wéleɔ guu. ³³ Má kɛɛ maa, ké à ma vúaa à gè lé Sidɔdeɔ dii Asetaati ní Mɔabuɔ

* 11:1 Iko 17.17 † 11:2 Baa 34.16

dii Kemòsio ní Amòniò dii Mòlòkuo sisi yáíe. I temazio, i yá pò maamee keo, i ma òtondòkí gwao, a ma ikoyáò kúá lá a mae Davidiwo. ³⁴ N beeo má aà bò kpalau fíafíao, asa má tò à gò kía ù e a wèni léu ma zòblena Davidi yáíe, asa ké ma Davidi sè, a yá pò má díleo kúae, mé à ma òtondòkí gwà. ³⁵ Má Salomòò né bò kpalau sae, mí Isaili bui lee kwíò kpama. ³⁶ Isaili bui lee do 5 má tó aà nèpie, ké ma zòblena Davidi filia àò do ma ae gòpíi Yelusaleù, wéle pò má díle ma tó àò kuwàù. ³⁷ Mpi sò, ma n se Isailiò kía ùe. Nyò kible lá à n pò gbàwa. ³⁸ Tó ríle yá pò má dílene ke píi, tó ní temazi, ríle yá pò maamee ke, tó ríle ma òtondòkí gwa mé ní ma yádíleo kúá lán ma zòblena Davidiwa, máò kunnòe, míò n buiò kpa Isailiò kpalau gòpíi, lá ma Davidi buiò kpáúwa. ³⁹ Má òtòle Davidi buiòwa yá pò kèpi yáíe, àma i ke gòpíi no.

⁴⁰ Salomòò zewéle à Yeloboau de, 5 à fèle tilè à tà Egipi kí Sisaki kíi, 5 a ku we e Salomòò gè gàò. ⁴¹ Salomòò yá kíniò ní ònò pò a víò píi ku aázlapi yákeao láú. ⁴² Salomòòpi de Isaili bui píi kía ù Yelusaleù wè blaé. ⁴³ Ké à gà, wà aà wí aà mae Davidi wéleu, 5 aà né Lòbòau zòle aà gbèu.

12

Isailiò bò Lòbòau kpe (2Lad 10.1-11.4)

¹ Lòbòau gè Sikèù, asa wekí Isaili bui píi gèu aà kpáí kpalau. ² Ké Nèba né Yeloboau a baomà, 5 à bò Egipi à sù, asa wekí a kuu za gòò pò à tilè Salomòòe. ³ Ò Isaili pò káaapíò aà sísi, 5 aa gè yá'ò Lòbòauè sánu aa mè: ⁴ N mae zì gbàa dàwèe pásipásíe. Mpi sò, zì gbàa ní aso gbíá pò a díwèepíò lao, wí misilene. ⁵ Ò a wèrà à mè: A tá gíá e gòò àaò, í ea mò. Ò aa tà.

⁶ Kí Lòbòau yápi kpàle gbèzòò pò aa de a mae Salomòò íwa ùò gèzì à mè: Yá kpele á è a maa mà a zá sí gbépiòwai? ⁷ Ò aa wèrà aa mè: Tó n misiléné gbá, mé n yámaa zásímá, aao de n zòblenao ù gòpíie. ⁸ Ò Lòbòau gí gbèzòòpíò ledama mai, à gè yápi kpàle a íwa èwaaso pò aa neblè sánuo gèzì. ⁹ A ní lá à mè: Gbé pò aa òmèe mà zì gbàa pò ma mae dànè laonépiò, yá kpele á è a maa wà a zá símáí? ¹⁰ Ò èwaasopíò wèrà aa mè: Gbé pò aa òne n mae aso gbíá díné, laonépiò, oné n onenzána gèele de n mae gbòua. ¹¹ N mae aso gbíá díné, mpi sò níyò asopi káfiné. N mae ní wetà ní fláoe, kási fláala lede níyò ní wetàò.

¹² A gòò àaòde zì Yeloboau ní Isailiò èa mò Lòbòau lè nípii, lá a òné à mè aa ea mo gòò àaò gbèapiwa. ¹³ Ò kí gí gbèzòò ledama mai, à yápasí òné. ¹⁴ A òné lá èwaasoo ledawawa à mè: Aso gbíá ma mae díé, mapi sò má asopi káfié. Flá 5 ma mae á wetàò, mapi sò, fláala lede 5 má á wetàò. ¹⁵ Beewa kí i Isailiò yámao, asa yápi bò Dii kíie, ké yá pò a dà ànabi Ahia, Silo gbéé a ò Nèba né Yeloboauè e ke yáí.

¹⁶ Ké Isailiò è kí gí ní yámai, aa òè: Wá bàa kú ní Davidiò, wá lé kú Yese né yáuo.

Isailiò, á baade tá a be!*

Davidi bui, laaidò nzla bèwa!

Ò Isailipíò tà ní be. ¹⁷ Isaili pò kú Yuda wéle guuo 5 Lòbòau gò ní kía ù rítèe. ¹⁸ Kí Lòbòau a zòò gbèzòò Adonilau zì Isailiòwa, 5 aa aà pápa ní gbèo wà aà dè. Ò kí

* 12:16 2Sam 20.1

Lɔbɔaũ fɛlɛ ní wáaɔ, à sí a s̄s̄go guu, à bàalɛ Yelusaleũ. ¹⁹ Beewa Isailiɔ gí Davidi buiɔzi e ní a gbãɔ. ²⁰ Ké Isailiɔ mà p̄ii Yeloboau sù, ̄s̄ aa aà sísi k̄k̄k̄aa guu, ̄s̄ aa aà kp̄a Isailiɔ k̄ia ũ. Isaili buie i zɛ ní Davidi buiɔɔ, sema Yuda buiɔ bàasio.

²¹ Ké Lɔbɔaũ kà Yelusaleũ, à Yudaɔ k̄aa p̄ii ní B̄ȳāmeɛ buieɔ. Z̄iḡɔpiɔ gb̄ɛɔn ̄baas̄ɔɔɔ lɛɛ ̄baa do baosaie (180.000). ɔ aale gé z̄ikai ní Isailiɔ, ké aa e Salomɔɔ né Lɔbɔaũ kpa kpalapiu lɔ. ²² ɔ Lua yá'ò Lua gb̄ɛ p̄ɔ wí me Semaiaɛ à mè: ²³ O Yudaɔ kí Salomɔɔ né Lɔbɔaũ ní Yudaɔ p̄ii ní B̄ȳāmeɛ buiɔ ní gb̄ɛ k̄niɔ, ²⁴ ma Dii ma mè, ásu gé z̄ikai ní á gb̄ɛ Isailiɔ. A baade tá a be, asa yá p̄ɔ k̄epi b̄ò ma k̄iɛ. ɔ aa yá p̄ɔ Dii òné mà aa tà.

²⁵ Yeloboau Sikeũ p̄ɔ kú Eflaiũ bùsu s̄is̄ideu b̄ii b̄ò, ̄s̄ à z̄òleu. Za we ̄s̄ à ḡɛ Penueli k̄ɛkɛ a k̄alɛ. ²⁶ ɔ à làasookè à mè: Wa ɛa Davidi bɛ gb̄ɛ kp̄a kpalauɛ. ²⁷ Tó Isailiɔ lé gé sa'oi Dii kp̄éu Yelusaleũ, aa ɛa zɛ ní ní dii Yudaɔ kí Lɔbɔaũɔɛ, aai ma de, aai zɛaàɔ. ²⁸ Ké kí yápi gwá, ̄s̄ à vua ḡaaena p̄i m̄en pla, ̄s̄ à ò gb̄ɛɔnɛ: Isailiɔ, á gea Yelusaleũ kè zai. A Lua p̄ɔ á b̄òlɛ Egipin ke!† ²⁹ ɔ à ado dilɛ Beteli, ado s̄ Dá. ³⁰ ɔ yápi duuna Iné, aai gé k̄ulei adoe Beteli, ado s̄ za Dá. ³¹ Yeloboau kp̄ed̄ò zup̄iɔɛ gules̄ɔwa, ̄s̄ à gb̄ɛ p̄ɔ aa de Levii bui ũɔɔ dilɛ sa'onao ũ. ³² ɔ à m̄ò swaaɔde ḡɔɔ ḡeode dilɛ dikpe ũ lán Yudaɔ p̄ɔwa s̄, ̄s̄ à sa'ò sa'okli p̄ɔ kú Betelipiwa. A sa'ò ḡaae p̄ɔ a p̄ip̄iwa, ̄s̄ à sa'onao dilɛ we aao gules̄ip̄iɔ gbagba. ³³ ɔ à sa'ò sa'okli p̄ɔ á kè Betelipiwa m̄ò swaaɔde ḡɔɔ ḡeodezi. A ḡɔɔpi dilɛ azla p̄ɔɛwa dikpe ũ Isailiɔɛ.

13

Anabi p̄ɔ i Dii yamao

¹ Lua gb̄ɛ b̄ò Yuda bùsuu à m̄ò Beteli lá Dii dàɛwa, ḡɔɔ p̄ɔ Yeloboau zɛa sa'okli p̄i saɛ, a súle lé fɛlɛ. ² ɔ à àsi'ò sa'okli p̄i musu à mè: Sa'okli, sa'okli, Dii mè wa ne'i Davidi be, wí t̄ɔkpaɛ Yosia. Aa p̄i mé a sa'oma ní gules̄i sa'ona p̄ɔ lé z̄ike lao, i sa'onapiɔ wáɔ kpasama.* ³ Weḡɔɔ Lua gb̄ɛpi yápi kea seela òné à mè: Seela p̄ɔ Dii òn ke: Sa'okli p̄i a paaɛ, a túfu i k̄ólɛ.

⁴ Ké kí Yeloboau àsi p̄ɔ Lua gb̄ɛpi ò Beteli sa'okli p̄i musu mà, ̄s̄ à ɔd̄wà za sa'okli we à mè: A aa kú! ɔ ɔ p̄ɔ a d̄wàpi im̄i, i f̄i k̄òo lɔ. ⁵ ɔ sa'okli p̄i p̄aa a túfu k̄òlɛ lá Dii dà Lua gb̄ɛpiɛ a òwa. ⁶ ɔ kí ò Lua gb̄ɛpiɛ: Awakpameɛ Dii n Luaɛ. Wabikewameɛ ma ɔ e su a gbɛu. ɔ Lua gb̄ɛpi awakp̄aɛ Diie, ̄s̄ aa ɔ sù a gbɛu lán yáwa. ⁷ ɔ kí ò Lua gb̄ɛpiɛ: M̄ò wá gé ma be wà p̄oble, mí gbadane. ⁸ ɔ a ò k̄ip̄iɛ: Baa tó n n àizɛɛ guo kp̄aa, má gennɔ. Má p̄oble mà imi guɛ beeuo, ⁹ asa Dii òmɛɛ à mè másu p̄oble lao, másu imi lao, mé másu tá ní zé p̄ɔ ma m̄òoo. ¹⁰ ɔ à zé p̄alɛ sè, i zé p̄ɔ à m̄ò Beteli se lɔ.

¹¹ Anabi zie ku Beteli we. Ké aà néɔ sù, aa yá p̄ɔ Lua gb̄ɛpi kè we z̄ibeezi dàu aa siu ní mae ní yá p̄ɔ a ò k̄iɛo p̄ii. ¹² ɔ an mae ní lá à mè: Zé kpele a s̄ei? ɔ aà néɔ zé p̄ɔ Lua gb̄ɛ p̄ɔ b̄ò Yuda bùsuupi sè òè. ¹³ ɔ a òné: A k̄aoyemɛ z̄aa'inaɛ. ɔ aa yèè aa aà dikpe. ¹⁴ Ké à p̄elɛ Lua gb̄ɛpizi, ̄s̄ à aà lè z̄òlɛa gb̄ɛnɛli gbáu. ɔ à aà là à mè: Lua gb̄ɛ p̄ɔ b̄ò Yuda bùsuun n ũa? A wèwà à mè: Mámɛ! ¹⁵ ɔ anabi zipi òè: M̄ò wá gé ma be, ní p̄oble. ¹⁶ A wèwà à mè: Má f̄i ɛa tannɔ. Má f̄i p̄oble mà iminnɔ guɛ beeuo, ¹⁷ asa Dii òmɛɛ à mè, másu p̄oble ge mà imi lao, mé másu tá ní zé p̄ɔ ma m̄òoo. ¹⁸ ɔ anabi zipi òè: Anabin ma ũ lanwa. Malaikɛ mé Dii

yá'òmee à mè mà pélenzi mà sunno ma be, ké n poble, ní imi. A mo lè ee anabipi lé tó.

¹⁹ Ǿ Lua gbépi èa gèaàno, à poblelè aà be, à imí. ²⁰ Goo pò aa z̄le pobleai, Dii yá'ò anabi zi pò suàànoṗie, ²¹ ̄ à wiidò Lua gbé pò bò Yuda bùsuupiwa à mè: Dii n Lua mè, lá n gi a yámai, ni yá pò á òne mao, ²² n ea n mo n poblelè, n imí gu pò á òne nsu bleuo, nsu miuopi, wa n ví n deziò mia'euo. ²³ Aà poblea ní aà imiao gbea, anabi pò suàànoṗi káoyèè zàa'inae. ²⁴ Ké à dàzeu, ̄ à kpáaũ ní nòomusuo, nòomusupi aà dè. Aà ge ḡò dilea zéu, ̄ zàa'ina ní nòomusuo ḡò sí aà gepizi. ²⁵ Ké gbé pò lé ḡeo aà ge è wúlea zéu we ní nòomusu pò zeio, ̄ aa gè a baokpà wéle pò anabi zipi kuu.

²⁶ Ké anabi pò suàànoṗi a baomà, à mè: Lua gbé pò ḡí Dii yámain we. Ǿ Dii aà kpà nòomusuwa, à aà è'e a dè lá Dii òèwa. ²⁷ Ǿ a ò a néone: A káoyemee zàa'inae. Ǿ aa yèè. ²⁸ A dàzeu, ̄ à gè à aà ge lè wúlea zéu. Zàa'ina ní nòomusuo aa slàazi. Nòomusupi i gepi soo, mé i zàa'inapi é'e s̄o. ²⁹ Ǿ anabipi Lua gbépi ge se di zàa'inae à suò a be wéleu, ké à aà gaa ̄ob, i aà ví. ³⁰ Ǿ à aà ví azia mia'eu, à ̄ob à mè: Waiyoo ma gbé! ³¹ Ké à aà ví màa, a ò a néone: Tó ma ga, à ma ví mia'e pò ma Lua gbépi v̄lupi, í wá ge kpak̄oi. ³² Asa àsi pò Dii dàè a ò Beteli sa'okí musu ní tákpe pò kú Samali bùsu wéle gules̄uo a ke síanae.

³³ Yápi gbea Yeloboau i a yāvāikea too, baa se à èa Isaili bui pii dile gules̄i sa'onao ū lo. Gbé pò aa ye ḡo gules̄i sa'onao ū ̄ à ní kpá a ū. ³⁴ Duuna pò tò wá Yeloboau bui òlòzò aa míde dúniaun we.

14

Anabi Ahia yá pò a Yeloboau le oa

¹ Goo bee gyá Yeloboau neḡ̄e Abia lè. ² Ǿ Yeloboauṗi ò a nae: Fele n nzia lile, ké wasu n d̄o ma no ūo, ní gé Silo. Anabi Ahia ku we. Ǿme òmee máo de Isailio kía ū. ³ P̄e se mèn kwi ní k̄aao ní z̄o t̄uuo, ní geò. A yá pò a népi le onee. ⁴ Ǿ Yeloboau no kè màa, à f̄ele gè Silo à gè Ahia be. Ahia wé lé gu'e loo, asa à zik̄e, aà wé ḡò s̄uii. ⁵ A mo lè Dii ò Ahiae: Yeloboau no né lé gyāke, ̄ àle mó a yágbeaima. Lá n̄ȳ wewàn ke, asa tó à mò, a azia lile ge gb̄epale ūe.

⁶ Ké Ahia aà k̄ese k̄ofi mà, àle ḡe kp̄eu, à mè: Ḡe Yeloboau na! B̄oyāi n nzia lile màai? Yāp̄asi Lua mè mà one. ⁷ Ge n̄ o Yeloboauē, Dii Isailio Lua mè áme a n se n gb̄ēo guu, a n dile a gb̄é Isailio d̄oana ū. ⁸ A Davidi bui b̄ò kpalau, ̄ a n kpau, kási ní de lá a z̄blena Davidiwo. Aāpi a yādileao k̄ua, a teazi ní n̄sem̄endo, à yá pò á yei k̄e. ⁹ N v̄aik̄e de gb̄é pò d̄oan̄eola, n ge n dii p̄aleo kè nziae, mo pò ní k̄asa t̄aa ūo, ̄ n bo aà kpe, n a p̄o f̄ele. ¹⁰ Ayāmeto á yāyia n buiwa, á n ḡeo kaale Isailio guu z̄oo ní w̄ēo pii, í tes̄ n bewa, lá w̄i tes̄ z̄uḡb̄owa e à t̄ék̄u l̄aa piiwa. ¹¹ Gb̄ēo n bui pò aa gaga w̄eleuo só, b̄ao i n gb̄é pò aa gaga s̄ēuo ble. Dii mé ò. ¹² Mpi sa s̄o n̄e, f̄ele ta be. Tó n k̄esep̄ele w̄ele guu ḡò, népi a gae. ¹³ Isailio i aà ge ̄ob, aai aà ví. Yeloboau bui guu pii, aāpi wa ví ado, asa aāpi ado ̄ Dii Isailio Lua yāmaa èwà Yeloboau ua. ¹⁴ Dii a kía p̄ale dile a gb̄é Isailioe. Ǿme a Yeloboau bui dede. Gb̄ae! Bo ke ló? Ee, tiatiae! ¹⁵ Dii a got̄o Isailiowa, aai ḡo lán fee pò lé deedeē i guuwa. A Isailio b̄ole bùsu maa pò a kpà ní deziowae beeu, i ní f̄aa Uflata baale, ké aa Asetaati lí p̄elep̄ele, aa Dii p̄o f̄leoe yái. ¹⁶ A Isailio kpámá duuna pò Yeloboau kè à Isailio dà a keau yái.

17 ɔ Yeloboau na fele le ta. Ke a ka Tiiza, ale ge kpeu, 5 negonenapi ga. 18 Wa aa vl, 5 Isailio ɔɔɔ npii, la Dii da a zɔblena anabi Ahiae a owa. 19 Yeloboau ya knio ku Isaili kiao ladau, zi po a ka n aa kiakeyao pii. 20 Yeloboau zɔlea kpalau pii we baon plaoe. Ke a ga, 5 aa ne Nadabu zɔle aa gbeu.

Yuda ki Lɔbaui
(2Lad 12.1-16)

21 Salomoo ne Lɔbaui me Yuda kia u. A kpalable a we bla n mendoode guue, 5 a ke kpalau Yelusaleu we geo n plao, wele po Dii dile Isaili bui pii wele u guu, ke a to a kuwa. Aa da ton Naama, Amoni buie. 22 Yuda ya po Dii yeio ke, aa aa zafe de n dezipla pii n duuna po aa keo. 23 Aa guleso bo sa'okio u si si lesi musu pii n li yelee gbauo pii, aa gbe n li pepeleu. 24 Baa se taakpe kaaluao * ku Isaili busuu geo n noe u. Isailio bui po Dii n yane ya bekeao se pie.

25 Ki Lɔbaui kpalablea we soode guu 5 Egipi ki Sisaki mo lele Yelusaleuwa. 26 A Dii kpe aizee n kibe po naaa, a vua sengbao po Salomoo pio sele pii. 27 ɔ ki Lɔbaui sengbao pio gee pi n mogotao, a na dai po aai a be ze dao daanaone n zɔ. 28 To ki le ge Dii kpeu, daipio bo sengbao pio kua. To daipio su, 5 aai ea kale n kpeu.

29 Lɔbaui ya knio ku Yuda kiao ladau. 30 Lɔbaui n Yeloboauo aai zika n koo goopie. 31 Ke Lɔbaui ga, wa aa mia kpaki n aa dezi Davidi weleu. Aa da ton Naama, Amoni buie. ɔ aa ne Abia zɔle aa gbeu.

15

Yuda ki Abia
(2Lad 13.1-3, 22-23)

1 Neba ne Yeloboau kpalablea we baoplasaide guu 5 Abia go Yuda kia u, 2 a zɔle kpalau Yelusaleu we aase. Aa da ton Maaka, Abisalo buie. 3 A duuna po a mae ke ke pie, i azia kpa Dii a Luawa la a dezi Davidiwo. 4 Ama Davidi yai 5 Dii aa Lua to aa bui zɔle kpalau Yelusaleu, a aa buipi dile aa gee u, a to Yelusaleu zedaa. 5 Asa Davidi ya po Dii yei ke, i gi ya po Dii dile maio e a weni leu, me i ke Iti bui Uli ya * baasio.

6 Abia n Yeloboauo aai zika n koo e Abia weni leu. 7 Abia ya knio ku Yuda kiao ladau. 8 Ke a ga, wa aa vl Davidi weleu, 5 aa ne Asa zɔle aa gbeu.

Yuda ki Asa
(2Lad 14.1-2, 15.16-19, 16.1-6, 11-14)

9 Isailio ki Yeloboau kpalablea we baode guu 5 Asa go Yuda kia u, 10 5 a zɔle kpalau Yelusaleu we bla n mendo. Aa dazi ton Maaka, Abisalo buie. 11 Ki Asa ya po Dii yei ke la a dezi Davidiwo. 12 A taakpe kaaluao ya a busuu, 5 a dii po a dezi pio kole pii. 13 Baa se a a dazi Maaka bo kiakau, ke a Asetaati li po Lua ye a gyaio pele yai. Ki Asa lipi zo a tesowa Sedo guzuleu. 14 A azia kpa Diiwo e a weni leue, ama i gulesi po wa bo daao. 15 A vua n anusuo n popale po api n a maoo dile Dii po u sele kale Dii kpeu.

16 Asapi n Isailio ki Baasao aai zika n koo e n kpalablea lewa. 17 Baasapi me ge lele Yuda busuwa, 5 ale bibo Lamai, ke gbe suli bo ge ali ge Yuda ki Asa busuwo yai. 18 ɔ Asa anusu n vua po go Dii kpe laasiao sele n po po ku a be

* 14:24 Iko 23.18 * 15:5 2Sam 11.1-27

làasiu, a nà a Iwaɔne ní ɔzɪ, ɔ à ní zɪ Damasi, Sili bùsu kí Benadada, Tablemɔ né, Eziɔ tɔuna kɪi à mè: ¹⁹ Wà ledouke, lá ma mae ní n maeo kè yáawa. A ánu su ní vuaon ke. Ledou pɔ ní vɪ ní Isailiɔ kí Baasao gboo, i gomala ní a zɪgɔ. ²⁰ ɔ Benadada ledoukè ní Asao, à a zɪgɔ gbàe aa gé léleɪ Isaili wéleɔwa. Aa Iyoni sí ní Dáo ní Abeli Bemaakao ní Genezaleti bùsuo ní Nefatali buiɔ bùsuo píi. ²¹ Ké Baasa a baomà, ɔ à bílɔboa Lamai tò à tà Tiiza. ²² ɔ kí Asa kpàwakè Yudaɔne píi, i gbèe tēboo à mè, aa Lama gbɛɔ ní lí pɔ Baasa lé bílɔbòò sɛle. ɔ à bílɔbòò Gɛba pɔ kú Bèyámee buiɔ bùsui ní Mizipao. ²³ Kí Asa yá kɪniɔ ku Yuda kíaɔ ladau, aa negɔnkeyāo ní yá pɔ a kèɔ píi ní wéle bíi pɔ a bòɔ. Ké à zikù, gyā aa kù a gbálaɔwa. ²⁴ Ké à gà, wà aa mia kpàkɔi ní aa deziɔ Davidi wéleu, ɔ aa né Yosafa zòle aa gbɛu.

Isailiɔ kí Nadabu

²⁵ Yudaɔ kí Asa kpalablea wè plaade guu ɔ Yeloboau né Nadabu gò Isailiɔ kía ũ, à zòle kpalau wè plaɛ. ²⁶ A yá pɔ Dii yeio kè, à zè ní yá pɔ a mae kè à Isailiɔ dà duunauo. ²⁷ Ahia né Baasa, Isakaa bui lekpaataazi gɔɔ pɔ aapi ní Isailiɔ lé koezɔ Filitè wéle Gibetɔi, ɔ Baasapi aa dè we. ²⁸ A aa dè Yudaɔ kí Asa kpalablea wè aaɔde guue, ɔ à zòle aa gbɛu. ²⁹ Ké à nà kpalableawa, ɔ à Yeloboau buipiɔ dède píi, i ní gbèe too, à ní mɪde lá Dii dà a zòblena Ahia, Silo gbèe a òwae. ³⁰ Yápi kè màa duuna pɔ Yeloboau kè à Isailiɔ dà a keau, à Dii Isailiɔ Lua pɔ fèleòè yáie. ³¹ Nadabu yá kɪniɔ ku Isaili kíaɔ ladau. ³² Kí Asa ní Isailiɔ kí Baasao aaɔ zɪka ní kɔo e an kpalablea léwae.

Isailiɔ kí Baasa

³³ Yudaɔ kí Asa kpalablea wè aaɔde guu ɔ Ahia né Baasa gò Isailiɔ kía ũ. A zòle kpalau Tiiza wè baasɔo m̀ndosaiɛ. ³⁴ A yá pɔ Dii yeio kè, à zè ní Yeloboau yákeao ní duuna pɔ à Isailiɔ dà a keauo.

16

¹ Dii yá'ò Anani né Yehue, ɔ à àsi'ò Baasae à mè: ² Ma n se luutēu, ma n dile ma gbé Isailiɔ dɔaana ũ, ɔ n ze ní Yeloboau yákeao, n ma gbé Isailiɔ dà duunau, ɔ an duunapiɔ ma pɔ fèle. ³ Mpi ní n buiɔ, má á dēɔnzɔ sae. Má ke n uae lá má kè Neba né Yeloboau uae wae. ⁴ Gbēɔ n gbé pɔ aa gaga wéleu sò, bāo i n gbé pɔ aa gaga sēuɔ ble. ⁵ Baasa yá kɪniɔ ní aa negɔnkeyāo ku Isaili kíaɔ ladau. ⁶ Ké Baasa gà, wà aa vɪ Tiiza, ɔ aa né Ela zòle aa gbɛu.

⁷ Dii yápi dà anabi Yehu, Anani née, ɔ a ò Baasae ní a buiɔ vāi pɔ a kè à Dii pɔ fèleòè lá Yeloboau buiɔ kēwa yáí ní Yeloboau bui pɔ à ní mɪdeɔ yáo lɔ.

Isailiɔ kí Ela

⁸ Yudaɔ kí Asa kpalablea wè baasɔo ní m̀ndoode guu ɔ Baasa né Ela gò Isailiɔ kía ũ, à zòle Tiiza wè plaɛ. ⁹ Aa Iwaɔ do Zimli mé aa zɪkasɔgoɔ leɛ do gbēzɔɔ ũ, ɔ à gbéɔ lè aa lekpaataazi. Ké v̄eɛ lé Ela de a be ziia Aaza kpéu Tiiza, ¹⁰ ɔ Zimli gè à aa dè Asa kpalablea wè baasɔo ní plaode guu, ɔ à zòle aa gbɛu. ¹¹ Ké à zòle kpalau a làa, ɔ à Baasa buiɔ dède píi, i ḡee to aa daɛo ge aa gbēnaɔ guuo. ¹² A Baasa buipiɔ mɪde píie, lá Dii dà anabi Yehue a òwa. ¹³ Baasa ní a né Elao Dii Isailiɔ Lua pɔ fèleɛ duuna pɔ aa kè táao yá musu, mé ké aa èa Isailiɔ dà a keau yáí. ¹⁴ Ela yá kɪniɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

Isailiɔ kí Zimli

¹⁵ Yuda ƙi Asa kpalablea wɛ baaso nɛ plaode guu ɔ Zimli zɔ̃le kpalau Tiiza goɔ soplɔ. Goɔ beɛ Isaili zɔ̃go bɔo ku Filitɛ wɛle Gibetɔ sae. ¹⁶ Kɛ zɔ̃gɔpiɔ mɔ Zimli lekpaal nɛ gbɛ̃ kizi ɔ aɔ dɛ, ɔ aa nɛ dɔaana ɔmeli dile Isailiɔ kɔa u nɛ bɔou wegɔ. ¹⁷ ɔ ɔmeli nɛ Isaili zɔ̃go kɛ Gibetɔwa, aa gɛ koezɔ̃ Tiizai. ¹⁸ Kɛ Zimli ɛ aa a wɛle siwa, ɔ ɔ dɛdɛ si a be kpediakɔau musu, ɔ tesɔwɔ, ɔ tɛpi kɔwɔ. A gɔ ¹⁹ duuna pɔ a kɛ yaie. A ya pɔ Dii yeio kɛ, ɔ zɛ nɛ Yeloboau yaɛaɔe. A duunakɛ mɛ ɔ ɛa Isailiɔ dɔ a keau. ²⁰ Zimli ya kɔniɔ nɛ lɛ pɔ a kpaafɔnɔ Elazio ku Isaili kɔa ladau.

Isailiɔ kɔ ɔmeli

²¹ Isailiɔ kɔkpaalɛ lɛɛ pla. An gbɛ̃ kɔniɔ ye Gina nɛ Tibeni kpɔ kɔa u, gbɛ̃ kɔniɔ sɔ ɔmeli. ²² Kɛ gbɛ̃ pɔ aa zɛ nɛ ɔmelioɔ gbɔa dɛ gbɛ̃ pɔ aa zɛ nɛ Gina nɛ Tibeniɔla, ɔ wa Tibenipi dɛ, ɔmeli mɛ kpalablɛ. ²³ Yuda ƙi Asa kpalablea wɛ baakwi nɛ mɛndooɔde guu ɔ ɔmeli gɔ Isailiɔ kɔa u, ɔ zɔ̃le kpalau wɛ kueplɛ. A ku Tiiza wɛ soolɔe, ²⁴ ɔ ɔ Samali sɔsi lu Semɛɛwa nɛ ɔnusuo kiloo baakwi, ɔ ɔ wɛle kɔlɛwa, ɔ tokpɔɛ Samali, kɛ Semɛɛ mɛ sɔsiɔpi vɛ ya yaie. ²⁵ ɔmeli ya pɔ Dii yeio kɛ, ɔ duunakɛ dɛ gbɛ̃ pɔ dɔaaɔla pii. ²⁶ A zɛ nɛ Nɛba nɛ Yeloboau yaɛaɔe piiɛ. A Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛlɛɛ nɛ duuna pɔ a kɛ tɔaɔ ya musu, ɔ ɛa Isailiɔ dɔ a keauo. ²⁷ ɔmeli ya kɔniɔ nɛ a nɛgɔnkeyaɔ ku Isaili kɔa ladau. ²⁸ Kɛ ɔ gɔ, wa aɔ vɛ Samali, ɔ aɔ nɛ Ahabu zɔ̃le aɔ gbɛu.

Isailiɔ kɔ Ahabu

²⁹ Yuda ƙi Asa kpalablea wɛ bla plasaide guu ɔ ɔmeli nɛ Ahabu gɔ Isailiɔ kɔa u, ɔ zɔ̃le kpalau Samali wɛ bao nɛ plaɔe. ³⁰ A ya pɔ Dii yeio kɛ dɛ gbɛ̃ pɔ dɔaaɔla pii. ³¹ Zea nɛ Nɛba nɛ Yeloboau duunakɛaɔ i kɛɛ yaɛ uo, ɔ ɔ Sidɔdeɔ kɔ Ebaali nɛnɔe Zezabeli sɛ nɔ u, ɔ ɔ na zɔblea Baaliewa, ɔ aɔ sisi. ³² A kpedɔ Baalipie Samali, ɔ ɔ aɔ gbagbakɔi pɛle kpɛpiu. ³³ A Asetaatili pɛleu ɔ, ɔ ɛa Dii Isailiɔ Lua pɔ fɛlɛɛ dɛ Isaili kɔa pɔ dɔaaɔla pii.

³⁴ Ahabupi goɔ ɔ Beteli gbɛ̃ Hieli Yeliko kɛkɛ kɔlɛ. Kɛ ɔ a bɔi ɛ kpɔle, ɔ aɔ nɛgɔe sɛia Abilatu gɔ. Kɛ ɔ a bɔle gbɔa pɛle, ɔ aɔ nɛ gbɛzɔna Segubu gɔ, la Dii dɔ Nuni nɛ Yozueɛ a ɔwa.*

17

Gbagbaaɔ anabi Elia gwaa

¹ Tisebe gbɛ̃ Elia bɔ a be Galada busuu, ɔ gɛ Ahabu lɛ ɔ mɛ: N Dii Isailiɔ Lua pɔ mɔle zɔbleɛ kuao, sea za wɛa fii a kpao, lou a mao. Sema goɔ pɔ mɔ ɔ baasio.* ² ɔ Dii ya'ɔ Eliapie ɔ mɛ: ³ Fɛle gɛ gukpe oi, nɛ ule Keliti swa'eu Yuudɛ baale, ⁴ nɔ swapi i mi. Mɔ dile gbagbaaɔnɛ aɔ n gwa we. ⁵ ɔ ɔ gɛ kɛ la Dii ɔwa, a ku Keliti swa'eu Yuudɛ baale. ⁶ Gbagbaaɔ ɔ mɔɛ nɛ pɛɛo nɛ nɔɔo kɔɔ nɛ oosio, ɔ ɔ swapi i mi.

Salepa gyaa Elia gwaa

⁷ Goɔpla gbɛa swapi i ba, kɛ lou lɛ ma busupiuo yaie. ⁸ ɔ Dii ya'ɔɛ ɔ mɛ: ⁹ Fɛle gɛ Salepa, Sidɔ sae, nɔ ku we. Mɔ dile gyaa taasideɛ aɔ n gwa we.† ¹⁰ ɔ ɔ fɛle lɛ gɛ Salepa. Kɛ ɔ ka wɛlepi lei, ɔ gyaɛ lɛ, ɔlɛ yaawe we. ɔ Elia lezu gyaapizi ɔ mɛ: Ge nɛ mɔmɛ nɛ io, baa goɔ, mɔ mi. ¹¹ Kɛ ɔlɛ gɛ dai, Elia ɛa lezuazɔi ɔ mɛ: Ni mɔmɛ nɛ pɛɛ miɔnaɔ ɔ. ¹² ɔ nɔɔɛi ɔɛ: N Dii nɛ Lua kuao, baa kɔa mɔ vɛo, sema

* 16:34 Yoz 6.26 * 17:1 Zaa 5.17 † 17:9 Luk 4.25-26

pówenti ɔkú do pēna guu ní nísí yɔɔnao tùu guu bàasio. A yàa mále we ke, mí tá be mà blekeò wà ble ní ma néo, wíɔ ga dá. ¹³ ɔ Elia òè: Nsu to vɔa n kúo. Ge ò ke lá ní òwa, àma kàa keò yɔɔnno ò mɔomee gla, ní gbasá ò n pò ke, á ní n néo. ¹⁴ Asa Dii Isailio Lua mè pówenti a láa pēna guuo, mé nísí a láa tùupiyo e goɔ pò a to lou ma bùsu la ge kaò. ¹⁵ Gyaapi ge kè lá Elia òewa, ɔ aale poble màa e goɔ ùma, aàpi ní a bedeo ní Eliao. ¹⁶ Pówenti í láa pēnapiyo, mé nísí í láa tùupiyo, lá Dii dà Eliaa a òwa.

¹⁷ Bee gbɛa nɔe uabelepi népi lé gyáke. Ké gyápi gbáakù maamaa, ɔ népi gà. ¹⁸ ɔ nɔepi ò Elia: Lua gbɛ, bóme wá daaa, ɔ n mɔ ma bei? N mɔ ma duuna òi Luagu, ké aà ma né de yáí yá? ¹⁹ ɔ Elia òè: N n népi kpaá. ɔ à népi sí nɔepi ɔzì, à dèdèò kpɛdiakɔa kpea pò à pílau. A aà wùle a liiwa we, ²⁰ ɔ à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, nímme ní tò gyaa pò ma pila aà be né gà, n pɔsia kpáaázia? ²¹ ɔ à kùà ká màma negɔɛnapiwa gēn àaɔ,† à wiilè Diiwa à mè: Dii ma Lua, to aà wēni ɛa su aà me. ²² Dii Elia wiilea mà, ɔ wēni ɛa sù népi me, à vù. ²³ Ké Elia negɔɛnapi sè à pílao, à gèò kpéu, ɔ à aà kpá aà dawa à mè: Gwa, n né bée! ²⁴ ɔ nɔepi ò Elia: Má dɔ sa ké Lua gbén n ù. Dii yá pò bò n léuá sɔanae.

18

Elia ní Obadiao

¹ Elia goɔplakè we. A wè àaɔde guu ɔ Dii yá'òè à mè: Ge ò nziá ɔb Ahabue, mí tó lou ma aà bùsuu. ² ɔ Elia fɛle lé gé azíá ɔb Ahabue.

Nɔana sɔ à pāsíkù Samali, ³ ɔ Ahabu a be ziiá Obadia sísi. Obadiapi sɔ í misiile Dii e maamae. ⁴ Goɔ pò Zezabeli lé Dii ànabiò dede, Obadia ní sɛle gbèɔn basɔ, à ní úle gbè'ɛo guu gbèɔn blakwikwi, ɔ à ní gwá ní bleo ní ío. ⁵ ɔ Ahabu ò Obadiapie: Wà bùsu keele wà gé nibɔnao ní swa'ɛu pii. Wiliò dɔo tó wá sɛ e wá wá sɔɔ ní wá sɔbaonaò gwaò. ⁶ ɔ aa bùsu kpaalèkɔe, an baade a zé sè. ⁷ Ké Obadia kpáaù ní Eliao zéu, à aà dɔ, ɔ à wùle a gbɛu à mè: Ma dii Elia, nímenn wea? ⁸ Elia wèwà à mè: Mámé! Ge ò n ò diie ma su. ⁹ ɔ Obadia mè: Tàae kpele má kè, ɔ níle mapi n zòblena na Ahabue a ɔzì aà ma dei? ¹⁰ N Dii n Lua kuao buie ge bùse ku ké ma dii gí gbéɔ zluimá n weleio. Tó wá mè ní kú weo, í to aa me wa sí ní pɔe. ¹¹ ɔ níle omeɛ sa mà ge o ma dii Ahabue n sua? ¹² Tó ma gèzeá, máò dɔ gu pò Dii Nisína a n sɛ taunnɔ. Tó ma ge má ò Ahabue, mé í n eo, a ma deɛ. Mapi n zòblena sɔ ma misiile Dii e za ma èwaasogɔe. ¹³ Ma dii Elia, ké Zezabeli lé Dii ànabiò dede, ni yá pò má kè mao lé? Mámé ma ní gbè'ɛo sɛle gbèɔn basɔ, ma ní úle gbè'ɛo guu gbèɔn blakwikwi, ma ní gwá ní bleo ní ío. ¹⁴ ɔ níle omeɛ sa mà ge o ma dii Ahabue n sua? A ma deɛ. ¹⁵ ɔ Elia mè: N Dii Zígɔde pò mále zòbleè kuao má gé aà ma e gbáe.

Elia ní táadeɔ kua Kaameli gbɛ musu

¹⁶ ɔ Obadia gè dà Ahabule, à yápi òè, ɔ Ahabu gè dai Eliale. ¹⁷ Ké Ahabu Elia è, a òè: Isaili bùsudena, nímenn wea? ¹⁸ ɔ Elia mè: Í ke mámé ma Isaili bùsu dèò, mpi ní n mae bedeo àme á dè, asa a pákpá Dii yádileao, á té Baalizie. ¹⁹ Isailio sísi pii sa aa káamazi Kaameli gbɛ musu sánu ní Baali táade gbèɔn àa pla ní blakwiò ní Asetaati táade gbèɔn àa pla pò aai poble ní Zezabelio.

²⁰ Ahabu Isailio sísi pii, ɔ à táadepiò kàaa Kaameli gbɛ musu. ²¹ ɔ Elia sɔ Isailiozi à ní lá à mè: Aɔ yá kùà ɔkpeai e bɔe ni? Tó Dii mé Lua ù, à teaazi. Tó Baalie sɔ, à teaazi. Aai yáe zá síwàò, ²² ɔ Elia òné: Dii ànabiò guu mámé ma gɔ

mado. Baali táadeo sɔ aa gbɛɔn ɔaa pla ní blakwioe. ²³ A zuswana kpáwá mèn pla, táadepio i a mènɔ se aa zɛzɛe aa ka yàaa, aasu té dauo. Mapi sɔ má ado keke, mí ká yàaa, má té dau sɔo. ²⁴ Ampio aa Baali sísi, mapi sɔ má Dii sísi. An gbé pɔ yámá à tesɔwá ɔme Lua ú. ɔ gbépii mè: A maae! ²⁵ ɔ Elia ò táadepioe: A zuswana mènɔ se keke káau, asa áme á dasi. A á dii sísi, kási ásu té dauo. ²⁶ ɔ aa zuswana pɔ wa kpámá sí aa kèke, ɔ aale Baali sísi za kɔɔ e íatè gè kàò minanguo. Aale ɔwá, aale lia sa'okú pɔ aa bòi, aale me: Baali, yámawáe! N beeo aai yáe mao, i yámamáo. ²⁷ Ké íatè ká minanguo, ɔ Elia lé ní láanike à mè: A wiile gbáa, ɔme diie úo lò? Aà láasoo tà saalon nò, á dɔa? A gè bíikpekei yá? A gè wéleu yá? Ale i'oe, ɔ ále aà vua? ²⁸ ɔ aale wiile ní lɔɔ gbátɛo, aale nízia líli ní fɛndao ní sɔnao lá aal kewa, e au lé báale ní mewá. ²⁹ Ké íatè gè aua pilai, ɔ aale yáyaabɔle e sa oosi ogɔɔ gè kàò. N beeo i yáe zá símáo, i yámamáo, i swásertzio.

³⁰ ɔ Elia ò bílae: A sɔmazi! Ké aa sɔaazi nípii, ɔ à Dii gbgbakú pɔ wa gbòo kèke lé bo. ³¹ A gbe sɛse mèn kuepla Yakɔbu buiɔ dasileu. Yakɔbupi Dii yá'òe yáa à mè, wáli oè sa Isaili.* ³² Ké à Dii gbgbakúpi bò, ɔ à eyɔ líai. Epi ká à í sí litili gɛo. ³³ A yàaká sa'okúpia, à zupi zɛzɛe a ká yàapia ³⁴ à mè: A íto lo síis, í ka sa'obɔpiwa ní yàapio. Ké aa tò, ɔ à mè: A ea to lo. Ké aa tò, ɔ à mè: A ea to à ke gɛn áaɔ. ɔ aa tò e gɛn áaɔ. ³⁵ Ipi bàalè lia sa'okúpi zé e epi pà. ³⁶ Sa oosi ogɔɔ ɔ ánaɔ Elia sɔi à mè: Dii, Ablahaú ní Izaakio ní Isailio Lua, to wà dɔ gbá ké ní mɛnn Isailio Lua, mé n zòbblenan ma ú, mále yáe bee ke, ké níme ní òmɛe yáí. ³⁷ Yámaa Dii! Yámaa, ké gbéé bee e dɔ ké n Dii ní mɛnn Lua, mé níle ní nòse lílené, ké aa ea sumae. ³⁸ ɔ Dii té sú sa'obɔ ní yáao ní gbɛo ní búsuopiwa, aa tekú, ɔ í pɔ kú eupi bà. ³⁹ Ké gbéɔ e, aa wúle ní gbɛeu aa mè: Dii mé Lua ú! Dii mé Lua ú! ⁴⁰ ɔ Elia ònè: A Baali táadeo kúku, an gbé e su piliwáo. Ké aa ní kúku, ɔ Elia gɛnɔ Kisɔ guzuleu, à ní dede we.

⁴¹ Elia ò Ahabue: Ge n poble, ní imi, asa ma lou kɔfi mà dɔ. ⁴² ɔ Ahabu gè lé poble, ále imi. ɔ Elia dède gè Kaameli misonaa, à sionkpa à wɛpèle a gbáu. ⁴³ A ò a zíknae: Ge n gugwa ísia oi. ɔ à gɛ gwá. Ké à sú, à mè: Pɔe ku weo. ɔ Elia òe aà ea gé gwai lo, ɔ à gè màa e gɛn soolo. ⁴⁴ A gɛn soplade guu ɔ zíknapí mè: Ma lou è na sesɛennɔ lán olawa, ále fɛle ísiaa. ɔ Elia òe: Ge n ò Ahabue aà a sɔgo dɔ sɔne, i gɛu à pila gbewa e lou à gé giíe. ⁴⁵ Lou lé sisi busebuse, zaa'iana fɛle, ɔ lou kwè.† Ahabu ku sɔgou, ále tá Yezelee. ⁴⁶ Dii gbáa dède Eliawa, ɔ à a ulada káaa a kù, à bàalè dɔaa Ahabue e à gè kàò Yezelee.

19

Dii bɔ mɔa Eliawa Olebu

¹ Ké Ahabu yá pɔ Elia kè dau a síu Zezabelie píi, lá à táadepio dède ní fɛndao mípii, ² ɔ Zezabeli lékpásákè Elia e mè: E zia maa'í, tó mi kene lá ní kè táadeɔnewao, adeo yápasíkemɛe bèebèe! ³ ɔ vía Elia kù, ɔ à fɛle bàalè à azia mibòkú wéle. Ké à ká Beseba, Yuda búsuu, we à a zíknapí tòu, ⁴ ɔ à táa'ò gbáau gɔɔ do. A gè zìlè séli gbáu, ɔ à wabikè à e ga à mè: Dii, ké bee mɔa. Ma se gɔɔ, asa má de ma deziɔlao.* ⁵ ɔ à wúle lé i'ò sélipi gbáu.

Malaika mò we, à onáwá à mè: Fɛle poble. ⁶ Ké Elia gugwá, ɔ à kaa asaa ní ituuo è kálea a mízi. ɔ à pòblè à imí à èa wúle. ⁷ Dii Malaika èa mò a gɛn plaadei,

* 18:31 Daa 32.28 † 18:45 Zaa 5.18 * 19:4 Yon 4.3

à ɔnàwà à mè: Fele poble, asa tá gbàa nle mós oi. ⁸ Ɔ à fèle poble à imí. Bepi tò à gbàa'è, 5 à táa'ò gɔɔ bla fãane ní gwãasinao e à gè kà Lua gbɛ pɔ wí me Olebui. †
⁹ Ké à gè lé i gbepi eu, we 5 Dii yá'ouè à mè: Elia, bɔ nle ke lai? ¹⁰ A wèwà à mè: Dii Lua Zlgɔde, ma ze ma gi fiafia n yá musu, asa Isailio pákpà ní baakuarino yáí, 5 aa ní gbagbaklio gbòò aa ní ànabio dèdè ní fèndao. Mámè ma gɔ mado, 5 aale ma we sa. ‡ ¹¹ Ɔ Dii mè: Bɔ ge ze ma ae gbɛ musu le, mí gè n ae.

Zaa'ian gbàa fèle, àle gbèsisipio paa, àle gbɛsio wíwi Dii ae, kási Dii ku íanapi guuo. Íanapi gbɛa tɔle lualua, kási Dii ku tɔle lualuaapi guuo. ¹² Tɔle lualuaapi gbɛa sa téé, kási Dii ku tépi guuo. Tépi gbɛa yákpáina mé dɔ busenno. ¹³ Ké Elia yápi mà, à a ulada kù a wéa, 5 à bɔ gè zè gbè'epi lé, a mà wa òe: Elia, bɔ nle ke lai? ¹⁴ A wèwà à mè: Dii Lua Zlgɔde, ma ze ma gi fiafia n yá musu, asa Isailio pákpà ní baakuarino yáí, 5 aa n gbagbaklio gbòò aa n ànabio dèdè ní fèndao. Mámè ma gɔ mado, 5 aale ma we sa. ¹⁵ Ɔ Dii òè: Ea ta Damasi guwaiwau. Tó n ka we, ní Azaeli dile Silio kía u, § ¹⁶ ní Nimisi tɔuna Yehu dile Isailio kía u,* ní Abeli Mɛɔla gbé Safata né Elizi dile n gbɛu ànabi u. ¹⁷ Gbé pɔ bɔ Azaeli fènda lézli, Yehu mé a ní dɛdɛ. Tó aa bɔ Yehu fènda lézli sɔ, Elizi mé a ní dɛdɛ. ¹⁸ N beeo má Isailio ví gbèɔn òasɔsɔ lee soplá (7.000). An gbèe i kúle Baalie à lepèwàò. †

Elizi stsia

¹⁹ Ɔ Elia fèle bɔ we, à gè Safata né Elizi lè, àle sapa ní zuo ní a gbé soon kuepla. Aapi mé té zá. Ɔ Elia sàaazi, à a ulada kaaála. ²⁰ Ɔ Elizi a zuo tò we, à baalè bɔ te Eliazi, 5 a òè: To mà gé lezai ma de ní ma daowa gla, mí gbasá mɔ tenzi sa. Elia mè: Gé, ní ea su. N yá pɔ má kènɛ dɔ. ²¹ Ɔ Elizi èa à a zupio kòlokpá, à tekà ní zù zikebɔɔ, 5 à zupio nɔ fùukè a kpà gbéowa aa sò. Ɔ à bɔ te Eliazi, à gɔ à zòbana u.

20

Benadada n a zlgɔ koezsa Samalizi

¹ Silio kí Benadada a zlgɔ kàaa pii. Kía gbèɔn baakwi ní plaoo kuaàno ní n sɔɔ ní ní zikasɔgɔ. Ɔ aa gè koezɔ Samalizi aale léléwà. ² Ɔ à gbé zì Ahabuwa wéle guu ³ à mè: Ma Benadada ma mè, n ánsu ní n vuao gɔ ma pɔ ùe. N nɔ maa ní n né maa gɔ ma pɔ ùe lɔ. ⁴ Ɔ Isailio kía mè: Ma dii kí, mapi ní pɔ pɔ má vɔ gɔ n pɔ ùe pii lá ní òwa. ⁵ Ɔ Benadada èa gbé zìwà lɔ à mè: Ma Benadada ma mè, ma gbé zì n ánsu ní n vuao ní n nɔ ní n néo gbɛaimae. ⁶ Zia maa'í má a gbé zìma, aa n be yɔe ní n gbé bɛɔ, aai á pɔ beedeo séle suomee pii. ⁷ Ɔ Isailio kía a búsio gbèzɔɔ sisi pii à mè: A è lá àle ma léwéó? Ké à gbé zì, à ma nao ní ma néo ní ma ánsuo ní ma vuao gbèa, mi gioèò. ⁸ Ɔ gbèzɔpi ní gbé kɔnò òè: Nsu n àa yámao, nsu weiò. ⁹ Ɔ a ò Benadada zinaone: A ge o ma dii kɛ, yá pɔ a gbèa mapi a zòblena wa káau 5 má ke. Yá pɔ a gbèa gbèzàe bee má keo. Ɔ zɔnapio èa tà Benadadawa ní yápio. ¹⁰ Ɔ à èa gbé zì Ahabuwa lɔ à mè: Tó Samali búsuti gɔ à kà ké ma zlgɔ e séle ní miwa okú dodo, adeɔ yápasikeme e bèebèe! ¹¹ Ɔ Isailio kía mè: A ge oè, gbé pɔ lé a zika'ula da su íanadà lá à ulapi bɔ lé káléwao. ¹² Ké

Benadada yápi mà, àlè wēemi ní a kía deeo lákpɛɔ guu, 5 a ò a gbēɔne aa sɔuke. ɔ aa gè sɔukei.

Ahabu ziblea Benadadawa

¹³ Anabie mò Isailio kí Ahabu lè à mè: Dii mè, n zlg̃ɔ dasiò è wea? A ní nanɛ n ɔzɪ gb̃æ, níɔ d̃ɔ ké áme á a Dii. ¹⁴ ɔ Ahabu aà là à mè: Dème a bee kei? A wèwà à mè: Dii mè n bùsu kía iwao mé aa ke. ɔ Ahabu aà là lɔ: Dème a lélemáí? A wèwà à mè: Mmè! ¹⁵ ɔ Ahabu a busu kía iwao káaa, aa gb̃ɛɔn òaa do ní baakwi ní plaoe (232). ɔ à a zlg̃ɔ káaa pii, aa kè gb̃ɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ sɔpla (7.000). ¹⁶ Aa b̃ò w̃lélu íatɛ minanguo, gɔɔ p̃ó w̃é lɛ Benadada ní a kía deepio de lákpɛpio guu. ¹⁷ Ahabu bùsu kía iwapiò mé b̃òlɛ káau. ɔ Benadada zinao gɛ òè, gb̃ɛ̃ɔ lɛ b̃òlɛ Samali. ¹⁸ ɔ Benadada mè: Tó aafia aalɛ m̃ó ge ní zlon nò, à ní kúkú b̃éɛ. ¹⁹ Ké bùsu kía iwapiò b̃òlɛ w̃lélu, 5 zlg̃ɔ tɛ ní kpe, ²⁰ an baade gb̃ɛdè. Ké Siliò lèk̃ɔwa, 5 Isailio p̃emá, 5 Siliò kí Benadada ní a s̃ɔdeeo ní ké dia ní s̃ɔɔ kpe. ²¹ ɔ Isailio kía b̃ò gè s̃ɔdeo ní s̃g̃odeo d̃ɛɛ, à Siliò ásookè maamae.

²² Anabipi èa mò Isailio kía lè à mè: Sòdile, ní láasooke yá p̃ó ñỹɔ kewa, asa tó í b̃ò eu, Siliò kía a ea m̃ó léleima lɔɛ.

²³ ɔ Siliò kía iwao òè: Isaili táaa s̃í s̃í táaaɔne. A yáí tò an gb̃aa d̃ɛwála. Tó wále zikar̃no gusalalau, wá gb̃aa aɔ d̃ɛnlae. ²⁴ N n kía deeo lɛukpake, ní òaana páleɔ dilɛdile ní gb̃eu. ²⁵ Sema n zlg̃ɔ ní n s̃ɔɔ ní n s̃g̃oo aao dasi lán yáawa, wí zikar̃no gusalalau, wá gb̃aa í d̃ɛnla. Kí ní yámà, 5 a kè màa.

²⁶ Ké í b̃ò eu, Benadada Siliò káaa, 5 à gè zikai ní Isailio Afeki. ²⁷ Wà Isailio káaa wá k̃úsúakèné, 5 aa g̃emá. Siliò ligua, 5 Isailio b̃òokpá b̃òaar̃no lán blè kp̃asa néna lɛɛ plaoa. ²⁸ ɔ Lua gb̃épi m̃ó ò Isailio kía è mè: Dii mè lá Siliò lɛ e s̃í s̃ò diin a u, guzule diin a uo, á à zlg̃ɔ wiilae beeɔ nanɛ ní ɔzɪ, níɔ d̃ɔ ké ámeaa Dii. ²⁹ An b̃òoo b̃òaa ní k̃òo màa e gɔɔ sɔpla, a gɔɔ sɔpladepi z̃í 5 aa ná z̃íwa. ɔ Isailio Siliò k̃ésedeo d̃ɛɛ gb̃ɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ bas̃oo (100.000) gɔɔ doũpizl. ³⁰ Ké an gb̃é p̃ó g̃ò lèk̃ɔwa Afeki w̃lélu, 5 a b̃íi kw̃ɛnla. Gb̃épiò gb̃ɛɔn òaasɔsɔo lɛɛ baas̃oo ní plao (27.000). Benadada baalè s̃í w̃lélu s̃ɔ, à ùlɛ kp̃éu kp̃ea. ³¹ Aà iwao òè: Wá mà Isaili kía gb̃éke ví. Wá zw̃ankasao d̃ò wá pi, wá ba d̃ò wá nɔɛ, wí b̃ò ge aà le. Wilio d̃òo tó a n tó. ³² ɔ aa zw̃ankasao d̃ò ní pi, aa ba d̃ò ní nɔɛ, aa gè Isailio kía lè aa mè: N z̃òblena Benadada mè ñ a tó. ɔ Isailio kía mè: Asi a ku fá! Ma gb̃éɛ. ³³ Yápi kè gb̃épioɔne ási na u, 5 aa yápi gb̃á wá kù aa mè: Ao, Benadada a gb̃éɛ. ɔ kí mè: A ge à aà se mò. Ké Benadada mò, 5 Ahabu òè aà g̃ɛan a s̃g̃oo. ³⁴ ɔ Benadada òè: W̃éle p̃ó ma mae sí n maewao, má ea soaane, níɔ laata Damasi lá ma mae kè Samaliwa. ɔ Ahabu mè: Wá ledoũkɛ bee musu, mí n gb̃ae. ɔ à ledoũkèaano à aà gb̃àe.

Anabi kí Ahabu daa yáú

³⁵ Dii ò anabi g̃áli gb̃éɛ è a o a gb̃édeee aà a lé. Ké anabipi òè, 5 à g̃í. ³⁶ ɔ a òè: Lá ni Dii yámao, tó n k̃ɛa, ñòomusu a n d̃ɛɛ. Ké à g̃èzɛa, 5 ñòomusu aà è a d̃ɛ.* ³⁷ Anabipi gb̃éɛ è lɔ, 5 a òè aà a lé. ɔ à aà lè, à k̃é'la. ³⁸ ɔ anabipi zw̃aa kù a wéa à az̃ia lílɛ, 5 à gè lɛ kí dá zé le. ³⁹ Ké kí lɛ g̃ɛ, 5 anabipi lɛz̃uaàzi à mè: Mapi n z̃òblena, ké ma ge z̃ílau, 5 gb̃éè mò ma k̃íi ní g̃éeeo, à mè màò aà d̃́aa. Tó má tò à píliá, ma w̃ɛni g̃è yáue, ge má flabo ánuusu kiloo bla soosaie. ⁴⁰ Ké ma laai tà gupálei, 5 g̃ɛpi g̃èzɛa. ɔ Isailio kía òè: Lá wa íadama 5 ní ò we. ⁴¹ A zw̃api gò a

* 20:36 1Kia 13.24

wéa kpakpa, 5 Isailio kía aà dè ànabi ù. ⁴² Ǿ ànabipi òè: Dii mè lá n gōe pó á díle aà ga gbàe, n wēni gè yáue, n zīgōo i gaga aà zīgōo gēe ù. ⁴³ Ǿ Isailio kía dàzeu, àle tá a be Samali. Aà nòse yà, à oosisi.

21

Naboti vèebu

¹ Bee gbèa Yezelee gbèe ku, aà tón Naboti. A vèebu ví Yezelee, Samali kí Ahabu be sae. ² Ǿ Ahabu òè: N n vèebu kpaa mà ke dò kaa ù, asa a ku ma be saee, mí vèebu pó a maa de beea kpama a gēe ù. Tó ní yei, má flabone ní ánusuo a beee léu. ³ Ǿ Naboti ò Ahabue: Kai, a keo! Má fō túbì pó ma deziò tòmee kpamao. ⁴ Ǿ Ahabu nòse yà, à tà be ní oosisio, ké Yezelee gbé Nabotipi òè á túbì pó a deziò tòe kpawào yáí. Ǿ à wùle a liiwa, à aedò gíwa, à gí pòblei. ⁵ Aà na Zezabeli mò aà lá à mè: Bóme n le n oosisi, níle pòbleo ni? ⁶ Ǿ a wèwà à mè: Má ò Yezelee gbé Nabotie ma mè aà a vèebu kpaa, mí flaboè ní ánusuo. Tó vèebu pále a yei sō, mí kpawà a gēe ù. Ǿ à mè á kpao. ⁷ Ǿ Zezabeli òè: N Isailio kíake yákean wea? Fele pòble ní pònao, má Yezelee gbé Naboti vèebu ene.

⁸ Ǿ à láo kèkè ní Ahabu tóo, à aà tàana seela kèwà, a kpàsàkpàsà gbèzōo ní kíabui pó kú Naboti wéle guuone. ⁹ Lápio guu à mè: A leyegōo dile, í a kpàwake. A zōlekli maa kpa Nabotiwa gbé guu, ¹⁰ í gbé giaò weele gbēon pla à ní kále aà ae. Aai yāðwà aa me à Lua ní kíao tōbēsise, í aà kú bōaàn wēnkpe à aà pápa ní gbèo à de. ¹¹ Ǿ Naboti wéle gbèzōo ní kíabuiò kè lá Zezabeli ò taala pó á kpàsánéò guuwa. ¹² Aa leyegōo dile, 5 aa zōlekli maa kpà Nabotiwa gbé guu. ¹³ Ǿ gbé gia gbēon plapiò mò zōle aà ae, aa yāðwà gbé wáa aa mè à Lua ní kíao tōbēsise. Ǿ wà aà kú wà bōaàn wēnkpe, wà aà pápa ní gbèo wa dè. ¹⁴ Ǿ wà lékpàsàkè Zezabelie wà mè wà Naboti pápa ní gbèo wa dè.

¹⁵ Ké Zezabeli mà wà Naboti pápa ní gbèo wa dè, 5 à gè a ò Ahabue à mè: Fele ge Naboti vèebu pó á gionépi se n pó ù, asa a ku loo, à gà. ¹⁶ Ké Ahabu mà Naboti gà, 5 à fèle lé gé aà vèebu séi a pó ù.

¹⁷ Ǿ Dii yá'ò Tisebe gbé Eliae à mè: ¹⁸ Fele gé Samali kí Ahabu lei. A gè Naboti vèebu séi, a ku we. ¹⁹ Oè ma Dii ma mè, gbé 5 a dè à mò a túbì séio lò? Ní oè lo, gu pó gbēò Naboti au sàsáu, we aa aapi pó sàsáu sō.

²⁰ Ké Ahabu Elia è à mè: Ma ibee, n bōa fá! Ǿ Elia òè: Ee, ma bōma kài! Asa n nzia kpà yá pó kè Diie váiwae. ²¹ Ǿ Dii mè á váikene, á ke n buioe sáabu. N gōe a gō Isaili búsuuo, wēen nò, zōn nò. ²² A ke n uae lá á kè Nèba né Yeloboau uaeuae, lá á kè Ahia né Baasa uaeua, asa n Isailio daa duunkau aà pò fèlè. ²³ Zezabeli sō, Dii mè gbēò aà so Yezelee bíi saee.* ²⁴ Gbēon n gbé pó aa gaga wéleuo só, bāo i n gbé pó aa gaga sēuo ble.

²⁵ Gbēe ku yāa lán Ahabuwaò, à azia kpà yá pó Dii yeiowae, mé aà na Zezabeli í tékpaaǵu. ²⁶ A yá pó wa ye a gíyāio kè maamaae, à tē táaazi lán Amole pó Dii ní yá Isailionēowae.

²⁷ Ké Ahabu yápi mà, à a ula ga kè à zwānkasao dà, 5 à leyè. A í ní zwānkasapio daa, à táa'ò busebuse. ²⁸ Ǿ Dii ò Eliae: ²⁹ N è lá Ahabu azia búsamee? Lá à azia búsamee, má váipi ke aà uae aà gōo. Aà negōe 5 má váipi ke aà uae.

* 21:23 2Kia 9.36

22

Anabi Mise yá pɔ a su oa Ahabue
(2Lad 18.1-27)

1 A kà wèè aaɔ ké Siliɔ ní Isailiɔ i zika ní kɔoo. 2 A wèè aaɔdepi guu ɔ Yudaɔ kí Yosafa gè Isailiɔ kía lè. 3 A mɔ lè Isailiɔ kía ò a gbèɔne yaa à mè: A dɔ ké Lamɔtu Galada á wá pɔe yáao lò? Kási wi a sia Siliɔ kía wa yákekeo. 4 ɔ à Yosafa là à mè: Nyɔ gemanɔ zlu Lamɔtu Galadao lé? ɔ Yosafa wèwà à mè: Wá doue, ma gbéɔá n gbéɔne. Ma sɔɔá n sɔɔne. 5 ɔ à èa mè: Dii la gía. 6 Isailiɔ kɔapi á nabi egeɔaɔ káaa gbèɔn òaa pla taawa, ɔ à ní lá à mè: Mà gé zlu Lamɔtu Galadadeɔwa yà, ge mà kámaboe? ɔ aa wèwà aa mè: Gé! Dii a ní nanɛ n ɔzle. 7 ɔ Yosafa mè: Dii á nabi ku la, wá e wá aà laoa? 8 ɔ Isailiɔ kía wèwà à mè: Gɔe ku lɔ, aà tɔn Mise, Imela née. A fɔ yágbɛawèe Diiwa, áma má yeaazi no, asa ìli ási maa omɛe ziio, sema a bèe. ɔ Yosafa mè: Nsu o máao kí! 9 ɔ Isailiɔ kía a iwae sísi, a òè: Ge n Imela né Mise sísi aà mɔ kpakpa. 10 Isailiɔ kía ní Yudaɔ kí Yosafao baade a kible'ula daa, aa zɔlea ní báaɔwa pɔwɛngbèze pɔ kú Samali bíibɔle sae, ɔ á nabi egeɔaɔpi lé yá yaaa'o ní ae. 11 Kenaana né Zedekia mɔsi pí lán kɔbaɔwa à mè: Dii mè kɔbae beeɔ ɔ nɔyɔ Siliɔ zɔzɔ ò ní dɛdɛò pii. 12 ɔ á nabiɔpi lé yá dou o nɔpii aale me: Gé lélei Lamɔtu Galadawa, nɔyɔ fuao. Dii ní nanɛ n ɔzle. 13 Gbè pɔ gè Mise sísi òè: Anabi dáo lé kè doue laɔ! Ási maa aale o kɛ. Yá doupi o sɔ, ási maa oè. 14 ɔ Mise mè: N Dii kuaɔ, yá pɔ Dii òmɛe, bee má o kɔpie.

15 Ké à kà, ɔ kí aà là à mè: Mise, wá gé zlu Lamɔtu Galadawa yá, ge wá kámaboe? ɔ a wèwà à mè: Gé léleiwá mè! Nyɔ fuao. Dii ní nanɛ n ɔzle. 16 ɔ kí òè: Gɛn úma ní ye mà onɛ nɔsu eɛtomɛeɔ ni? Síana o ní Diio. 17 ɔ Mise mè: Ma Isailiɔ è fáaaa sístɔ pɔleu lán sá pɔ dána vɔɔwa.* ɔ Dii òmɛe, gbépiɔ dɔaana vío, an baade tá a be ní a aafiao. 18 ɔ Isailiɔ kía ò Yosafae: Ní ma we ya? Mí onɛ ìli ási maa omɛeɔ, sema a bèeò lò? 19 ɔ Mise èa mè: Dii yáma! Ma Dii è zɔlea a gínaa,† luabe gbéɔ zea aà sae píi ɔplai ní zɛeio.‡ 20 ɔ Dii mè: Déme a e kɔnikɛmɛe Ahabue aà gé lélei Lamɔtu Galadawa, i ga wei? ɔ wáane ò kéwa, lootè ò kéwa. 21 ɔ nísnáe bò mɔ zè Dii ae à mè: Máme má gé kɔnikèè. ɔ Dii aà là à mè: Nyɔ ke kpelewa ni? 22 ɔ a wèwà à mè: Má ge soso ká aà á nabiɔne ní léu nísnɛ eɛde úe.§ ɔ Dii mè: Nyɔ kɔnikèè, nɔyɔ fuao. Ge n ke máa. 23 Maa nísnɛ eɛdepi soso ká n á nabiɛ beeɔne ní léu nɔpii, kási sɔ ási bèe ɔ Dii ò n yá musu. 24 ɔ Kenaana né Zedekia gè Mise sánke à mè: Zé kpele Dii Nísná sè à gòà à gè yá'ònei? 25 ɔ Mise wèwà à mè: Gɔɔ pɔ n ge ulei kpéu kpea, gɔɔ bee nɔyɔ dɔ. 26 ɔ Isailiɔ kía mè: A Mise kú taò wéle kía Amɔ ní ma né Yoasio kí. 27 I oné ma mè aa aà dakpeu, aaiɔ pɛe ní ío kpawá yɔɔyɔɔ e mà ge suò aafia. 28 ɔ Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i dameɛ má òneo. ɔ Mise èa mè: A baade píi ma yápi máò lò?

Ahabu gaa Lamɔtu Galada
(2Lad 18.28-34)

29 Isailiɔ kía ní Yudaɔ kí Yosafao gè Lamɔtu Galada. 30 ɔ Isailiɔ kía ò Yosafae: Má azla líleɛ, mí sí zlu. Mpi sɔ nɔyɔ ku la ní n kible'ulao daa. ɔ Isailiɔ kía azla líle à sí zlu. 31 A mɔ lè Siliɔ kía ò a sɔgo dɔaana gbèɔn baakwi ní plaoɔne à mè: Ásu gbèe we zɔpiuo, néfɛnenan nò, gbèzɔɔn nò, sema Isailiɔ kía ado. 32 Ké sɔgo

* 22:17 Nao 27.17 † 22:19 Isa 6.1 ‡ 22:19 Yob 1.6 § 22:22 2Tes 2.11-12

dɔaanapiɔ Yosafa è, aale e Isailio kíaε. Ké aa suwà, ɔ Yosafa wiilè. ³³ Ké aa è Isailio kía no, ɔ aa àà tò we.

³⁴ Ké gbèε ka tò Isailioɔgu pà yáí, ɔ à gè Isailio kíapi pà à gè àà m̀ò ula pεεkíio zànguo. ɔ a ò a s̀godeε: Lèliaa wà b̀ɔ zlu, wà ma wiwiε we. ³⁵ Zipi gbàakù g̀ɔɔ bee, mé wa ḱipi kúkúa zεa a s̀go guu, àà ae d̀ɔa Siliɔwa. Gu p̀ɔ wà àà wíwiupi lé aub̀ɔ, àle ká s̀go guu. Oosi ɔ à gá. ³⁶ Ké íatè lé gē kpéu, zlg̀ɔ wiilèk̀ɔi aa mè baade tá a búsuu e a bε wéleu. ³⁷ Maa ḱipi gá, ɔ wà àà gε sè s̀ùò Samali wa vl̀. ³⁸ Wà àà s̀go p̀ipi Samali íkalekíi, gu p̀ɔ káaluao í zu'ou, ɔ gbèɔ m̀ò àà au sàsá lá Dii òwa.

³⁹ Ahabu yá ḱiniɔ ku Isaili kíaɔ ladau, yá p̀ɔ a k̀èɔ pii ní kpé p̀ɔ a d̀ò ní wesa swaao ní wéle p̀ɔ a k̀èke kàleɔ. ⁴⁰ Ké Ahabu gá, ɔ àà né Aazia z̀le àà gbεu.

*Yudaɔ kí Yosafa
(2Lad 20.31-21.1)*

⁴¹ Isailio kí Ahabu kpalablea wè síiɔde guu ɔ Asa né Yosafa g̀ò Yudaɔ kía ũ. ⁴² Àà wè bla s̀ɔosaide guu ɔ à kpalablèu, à z̀le báawa Yelusaleŭ wè baasɔε. Àà da t́n Azuba, Seli néε. ⁴³ A zè ní a mae Asa yákeao yápii musue, i p̀aleo, à yá p̀ɔ Dii yei kè. ⁴⁴ N beeo i guleŝ p̀ɔ wa b̀ò daafo. E tia wíɔ sa'owàε, wíɔ tulaletikateá we.

⁴⁵ Yosafa na ní Isailio kíaο. ⁴⁶ Àà yá ḱiniɔ ku Yuda kíaɔ ladau, àà neg̀ɔnkeyáɔ ní źi p̀ɔ a k̀àɔ pii. ⁴⁷ Táakpε káaluao ḱini p̀ɔ g̀ò àà búsuu za a mae Asa g̀ɔɔɔ, à ní m̀ide piiε. ⁴⁸ Éd̀u búsu kía vl̀o, ɔ Yosafa d̀ɔaana d̀ilené.

⁴⁹ A ísia gó'ilenao kè aa gé vua séi Ofii, kási aai e b̀ò ní táo ísiaao, ɔ aa wíwi Eziɔgεbeεε. ⁵⁰ G̀ɔɔ bee ɔ Ahabu né Aazia ò Yosafae àà to a gbéɔ da ísiaa ní àà gbéɔ s̀anu, ɔ Yosafa i weio. ⁵¹ Ké Yosafa gá, wà àà mia kpák̀ɔi ní àà dezio Davidi wéleu, ɔ àà né Yolaŭ z̀le àà gbεu.

Isailio kí Aazia

⁵² Yudaɔ kí Yosafa kpalablea wè g̀εo ní plaode guu ɔ Ahabu né Aazia g̀ò Isailio kía ũ Samali, à z̀le báawa wè plaε. ⁵³ A yá p̀ɔ Dii yeio kè à zè ní a de ní a dao yáò ní Nεba né Yeloboaŭ p̀ɔ Isailio dà duunau yákeao. ⁵⁴ A z̀blè Baalie à àà sisi, ɔ à Dii Isailio Lua p̀ɔ f̀elè lá a mae k̀wa.

KIAO LA PLAADE Yá pò kú láε bee guuo

Láε bee Isailio ní Yudaο kpala yá gbεzāo bɔɔlekèwēε.

Lεε 1 e 17 lé gbé pò aa kpalablè e Isailio kpala àò gé midεi owēε. Isaili kíapio swá gbāa, aa pákpá Luazi, 5 Lua tò Asilio kí Samanasaa Isailio mεεwia Samali sí, à tà ní Isaili gbēε a bùsuu. Yápi kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 720 taawa. Gɔɔ bee anabi Elia gēε Elizii mé lé zíkε (2-13).

Lεε 18 e 25 Yudaο kpala pò gò ado e wè basoplakwi yá'ò, e Babiloni kí Nεbukaneza gè Yelusaleū síò e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 587. Kí Nεbukaneza Lua kpé wíwí, 5 à tà ní Yuda bui gbēmaa a bùsuu nípii (25).

Elia ní kí Aaziao

¹Ahabu gaa gbεa Mɔabuɔ nízia sí Isailioɔwa. ²Gɔɔ pò Aazia bàε za a kpediakɔa fenentiu Samali, àlε gyáke. ɔ à gbéɔ zì à mè: A gé Ekeloni dii Baalizebu laimεε, tó má gbágbá ní gyáε beeo. ³ɔ Dii Malaika ò Tisebε gbé Eliaε: Fεlε gé dai Samali kía zinaɔlε, ní ní la, Lua ku Isaili bùsuoε, 5 aalε gé yágbεai Ekeloni dii Baalizebuwaa? ⁴A yáí ma mè Aazia a fεlε lii pò a wúlewáwao, a gae. ɔ Elia gε ò máa.

⁵Ké zínapiɔ èa tà kí kíí, 5 à ní lá à mè: Akea a εa sui? ⁶ɔ aa wèwà aa mè: Gōεε mé mò dàwáλε, a òwēε wà εa su, wí onε, Dii mè á kú Isaili bùsuoε, 5 n gbéɔ zì yáíai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí níyɔ fεlε lii pò ní wúlewáwao, níyɔ gae. ⁷ɔ kí ní lá à mè: Gōε pò mò dàáλε à yá'òépi dε kpelewa ní? ⁸Aa wèwà aa mè: Póka ula gōεpi daa, mé a báa asana daa.* ɔ kí mè: Tisebε gbé Elian we.

⁹Kí a zígɔ gbēɔn blakwi ní ní dɔaanao zì Elia kúí, 5 aa gè àà lè zɔlεa sìsì musu. Dɔaanapi òε: Lua gbé, kí mè pila! ¹⁰Elia wèwà à mè: Tó Lua gbén ma ú, té bɔ luabε, i kúma† ní n zígɔ gbēɔn blakwiɔ. ɔ té bɔ luabε, à kúma nípii. ¹¹ɔ kí èa zígɔ gbēɔn blakwi páleɔ ní ní dɔaanao zì lɔ. Dɔaanapi mè: Lua gbé, kí mè pila kpakpa! ¹²Elia òε: Tó Lua gbén ma ú, té bɔ luabε, i kúma ní n zígɔ gbēɔn blakwiɔ. ɔ Lua té gbáε, à kúma nípii. ¹³ɔ kí èa zígɔ gbēɔn blakwi páleɔ ní ní dɔaanao zì a gēn áaádeí. Dɔaanapi gè kùlε Eliaε à awakpàè à mè: Lua gbé, mapi ní n zòblena gbēɔn blakwiε beeo, wá wēni da gbía. ¹⁴Té bɔ luabε à kù dɔaana gbēɔn pla káauwa ní n zígɔ píí. Tiasa sɔ ma wēni da gbía. ¹⁵ɔ Dii Malaika ò Eliaε: Pila gεaàno, nísu víakεò. ɔ à pila, aa gè kípi kíí sánu. ¹⁶ɔ Elia ò kípie: Dii mè á kú Isaili bùsuoε, 5 n gbéɔ zì yáíai Ekeloni dii Baalizebuwaa? A yáí tò níyɔ fεlε lii pò ní wúlewáwao, níyɔ gae. ¹⁷ɔ kí Aaziapi gá lá Dii dà Eliaε a òwa.

Yudaο kí Yeholaū, Yosafa né kpalablea wè plaade guu 5 Yolaū zòlε Aazia gbεu, ké Aaziapi negōε vío yáí. ¹⁸Aazia yá kɔniɔ ku Isaili kíaɔ ladau.

2

Dii Elia se suaò a kíí

¹Lá Dii Elia sè ní zàao a sùò a kíin kε: Ké Elia ní Elizio bò Giligali, aa bε zéu. ²ɔ Elia ò Elizie: Ze laaò! Dii ma zì Beteliε. ɔ Elizii mè: N Dii kuaò ní n kuaò má

* 1:8 Mat 3.4, Maa 1.6 † 1:10 Luk 9.54

kēmao. Ké aale gé Beteli, ³ 5 ānabio gálide pó kú Beteli bò mò Elizi là aa mè: Asa ní dō ké Dii lé n dii sima gbáo lò? A wèwá à mè: Má dō. A nílé! ⁴ Ǿ Elia ò Elizie: Zε laa! Dii ma zí Yelikoε. A wèwá à mè: N Dii kuao ní n kuao má kēmao. Ǿ aa gé Yeliko. ⁵ Anabio gálide pó kú Yeliko bò mò Elizi là aa mè: Asa ní dō ké Dii lé n dii sima gbáo lò? A wèwá à mè: Má dōε bε! A nílé! ⁶ Ǿ Elia òε: Zε laa! Dii ma zí Yuudēε. A wèwá à mè: N Dii kuao ní n kuao má kēmao.

Ǿ aa tekōi, ⁷ ānabi gbēon blakwio ténzi. Ké gbēon plapio zè Yuudē baa, 5 ānabipio zè kāaa. ⁸ Ǿ Elia a ulada bō kpāu à í lèò, 5 ípi zōε za baala e baale, à gò gugii ũ, 5 gbēon plapio búawá. ⁹ Ké aa bùa, Elia Elizi là à mè: Bó ní ye má kεε e Lua àó gé ma síimai? Elizi wèwá à mè: To n ānabikegbāa pó ní vī gōmεε e lεε pla.* ¹⁰ Ǿ Elia òε: Yá pó ní gbēapi zí'ũ. Goo pó Lua lé ma sima, tó n ma e, a gōνε. Tó ni ma e sōo, nýō eo. ¹¹ Ké aale yápi o, aale gé máa, 5 sōgo tede ní sō tede ní kékōwa, 5 Elia tá musu ní zāao. ¹² Ké Elizi è, à wiilè à mè: Baa! Baa! N ka Isailio zikasōgo ní a sōsōwa.† I aà e loo, 5 à a pōkasao ga pàa. ¹³ A Elia ulada pó wòlowá à kwè sèle, 5 à èa gè zè Yuudē baa. ¹⁴ A í lè ní Elia ulada pó á kúapio à mè: Dii Elia Lua ku máε? Ké à í lèò máa, 5 à zōε za baala e baale, 5 à bùa.

¹⁵ Anabio gálide pó bò Yeliko lé gwa, 5 aa mè: Elia ānabikegbāa gò Elizie. Ǿ aa mò dāaaε aa kùlε ¹⁶ aa mè: Wápio n zòblenao, wá gōsa gbāa gbēon blakwio vī. Aa gé n dii wεlei. Wilio dōo tó Dii Nisina aà se zù gbēsīε musu ge guzulεue. Ǿ Elizi mè: Asu ní zio. ¹⁷ Aa nàewá e à kèε gεekpanweia yá ũ, 5 à mè: A ní zí. Ǿ aa gbēon blakwipio gbāε, aa kpáléké Eliazi gōo āaō, aai bōwàò. ¹⁸ Ké aa èa sù, aa Elizi lé Yeliko, 5 a ònε: Mí oé ásu gεoo lé?

Elizi dabudabu séia

¹⁹ Wélepide ò Elizie: Gwa dii! Wá wéle kálea maa lá ní èwa. A í mé nao, a tōle lí pōe keo. ²⁰ Ǿ à mè: A wisika ta dafuu à mōomεε. Ǿ wá m̀òè. ²¹ A gè nibōnai, 5 à wisipi kàu à mè: Dii mè a ípi yòkè. Ipi a mó ní gaga ge tōle pōekesaio bo.‡ ²² Ǿ ípi maakù e ní a gbáo lá Elizi òwa.

²³ Ké Elizi bò we, àle gé Beteli. Goo pó a bε zéu, 5 èwaasonaε b̀le wéle guu, aa aà kè p̀oꝑꝑoo aa òε: Migbaa, nýō gé! Migbaa, nýō gé! ²⁴ A lili webimá, à ní ká ní Dii t̄oo. Ǿ wáib̀ b̀le líkpeu m̀en pla, aa né gbēon bla ní plaopio zōεzōε. ²⁵ Ké Elizi b̀o we, à gè Kaameli, 5 à èa tá Samali.

3

M̄abuo r̄zla sia Isailiwa

¹ Yudaó kí Yosafa kpalablea wè bao plasaide guu 5 Ahabu né Yolaū gò Isailio kía ũ Samali, à z̀le kpalau wè kueplac. ² A yá pó Dii yeio kè, āma i ka a de ní a dao p̀owao. A Baali gbe pó a mae p̀ele bíle, ³ āma à zè ní duuna pó Nεba né Yeloboaũ Isailio dà a keauo, i p̀aleεo.

⁴ M̄abuo kí Mesa sá kp̄asao vī, 1̄o s̄aneb̀ob̀nnao falub̀o Isailio kíaε m̀en òaas̄oꝑꝑoo lεε bas̄o (100.000) ní s̄asa m̀en òaas̄oꝑꝑoo lεε bas̄o (100.000) káo. ⁵ Ké Ahabu gá, 5 M̄abuo kía azla sí Isailio kíaawa. ⁶ Weḡoó kí Yolaū b̀o Samali à Isailio káaa pii. ⁷ A gb̄éó z̄i Yudaó kí Yosafawa à mè: M̄abuo kía azla sía. Nýō geman̄o z̄ikai ní M̄abuoo lé? A wèwá à mè: Má gé, asa wá doue. Ma z̄lḡoá n z̄lḡoone, ma s̄óá n s̄óne.

⁸ Ké Yosafa mò, 5 à Yolaū là à mè: Má oi wá séleu wá ge lélemáí? Yolaū wèwá à mè: Wá séle Edoū guwaiwaiue. ⁹ Ǿ Isailio kía dàzeu ní Yudaó kiao ní Edoū

* 2:9 Iko 21.17 † 2:12 2Kia 13.14 ‡ 2:21 B̄oa 15.22-26

kíao. Ké aa pà gui gɔɔ sopla, 5 í làa zīgɔɔwa ní n pɔtuoo. ¹⁰ Ǿ Isailio kía m̀è: Yá gí! Dii wá kía gb̄ɛn̄ aaɔɔ káaa, 5 à wá ná M̄abuɔn̄e ní ɔzía? ¹¹ Ǿ Yosafa m̀è: Dii anabie ku la aà Dii law̄ɛɛo lé? Ǿ Isailio kía iwae m̀è: Safata né Elizi ku la. Ǿme í íka Eliae a ɔwa yaa. ¹² Ǿ Yosafa m̀è: Dii yá kuwà. Ǿ Isailio kía ní Yosafao ní Edɔɔ kíao gè Elizi kíi. ¹³ Ǿ Elizi ò Isailio kíae: Wá yá k'è má ní? Gé n de ní n dao táadeɔ kíi. Ǿ Isailio kía wèwà à m̀è: Aawo! Wá kía gb̄ɛn̄ aaɔɔ, Dii mé wá káaa, àlɛ wá na M̄abuɔn̄e ní ɔzì. ¹⁴ Ǿ Elizi òè: N Dii Zīgɔɔde pɔ mi zíkèè kuao, mé í ke Yudaɔ kí Yosafa wé yáí no, má wese má n gwa seo. ¹⁵ A m̄ame ní m̄oɔnlenao. Ké m̄oɔnlenapi ná a leawa, 5 Dii gb̄aam̄ò Eliziwa ¹⁶ à m̀è: Dii m̀è à eyɔyɔ swa'ɛɛ beeu. ¹⁷ Dii m̀è á zaa'lna n louo eo, kási í a swa'ɛɛ bee pae, í mi ní á zuo ní á zaa'lnaɔ. ¹⁸ Dii kíi yápiá faaie. A M̄abuɔ naé á ɔzì be. ¹⁹ A léle an wéle maa bíideɔwa pii, í lí pɔ wí a be bleɔ zɔzɔ pii, í nibɔnaɔ wena pii, í bugbe kefenao ɔɔkpa ní gb̄eo pii. ²⁰ Ké gu d̄o sa kɔɔ ogɔɔ, 5 í b̄ò Edɔɔ búsu oi á dà tɔɔlea pii.

²¹ Ké M̄abuɔ má kípiɔ m̀ò zíkairínɔ, aa gb̄é pɔ kà pɔ naanzio sisi pii néf̄enen gb̄ɛzɔɔ, 5 aa ní káaa ní búsu z̄léu. ²² Ké aa f̄ele kɔɔ, íat̄e daa ípiwa ní ae, a dené téɛe lán auwa. ²³ Ǿ aa m̀è: Aun we! Kípiɔ líaa ní k̄oo aa k̄ò d̄èd̄e fá! M̄abuɔ, wá gè ní p̄oo sélei! ²⁴ Ké aa kà Isailio b̄oou, 5 Isailio f̄ele lélemá, 5 M̄abupio l̄ek̄owa. Ǿ Isailio sí ní búsuu aa ní d̄ede. ²⁵ Aa ní wéleɔ wíwi, baade gb̄e s̄ele z̄uzu bugbe kefenao aa dà bugbepiola pii. Aa nibɔnaɔ wena pii, aa lí pɔ wí a be bleɔ zɔzɔ pii. An m̄eewia Kilalase mé ḡò ado lésoleso, 5 gb̄èzunaɔ líai, aale wélepi bíi papa ní gb̄è gb̄èneo. ²⁶ Ké M̄abuɔ kía è wa ye ziblewa, 5 à f̄endadeɔ s̄e gb̄ɛn̄ ɔaa aaɔ ní basoo (700), aa gb̄épio k̄eaae Edɔɔ kía tufawa, 5 aa f̄ua. ²⁷ Ǿ à a neḡɔe séia pɔ a kpalable a gb̄e s̄e sa'òò bíiwa. Ǿ gili gè Isailioɔgu, aa gò M̄abuɔla aa tà ní búsuu.

4

Gyaa n̄si t̄uu yá

¹ Anabio ḡali gb̄e na wiilè Eliziwa à m̀è: Ma zá pɔ de n gb̄é ũ ḡa. N d̄o ké n gb̄épi Dii vía ví. Aà flade lé m̄o ma neḡɔe gb̄ɛn̄ plaɔ sélei a zɔɔ ũe. ² Ǿ Elizi òè: Bó ní ye má kenei? Bó ní ví n kp̄eui? A m̀è: Mapi n z̄òblena, n̄si pɔ kú t̄uu guu we báasio má p̄e vío. ³ Ǿ Elizi m̀è: Bó ḡaae, ní ta giio gb̄eagbea n gb̄édeewa pii, í ke yooɔno no, ⁴ ní ḡe kp̄eui n̄ zetaálɛ ní n néo, níó n̄sika tapiɔ guu, ta pɔ pà níó dile saalo.

⁵ Ǿ n̄epi f̄ele b̄ò aa kíi, à gè lé ke m̄aa. A ḡe kp̄eui ní a néo à zetà, aale ta d̄òè, 5 àlɛ n̄sikakau. ⁶ Ké tapiɔ pà pii, a ò a né doe aa ta d̄o, 5 a òè ta ku loo, 5 n̄sipi zè kyó. ⁷ A gè a ò Lua gb̄épie, 5 Lua gb̄épi m̀è: Ge n̄ n̄sipi yía, ní fiabod̄, mpi ní n néo ío p̄oble ní a kíni pɔ ḡò.

Elizi Sun̄ɛ ũ n̄e né vua

⁸ Gɔɔewa Elizi gè Sun̄ɛ ũ. N̄e t̄odee ku we, à n̄e wá aà p̄oble a be, 5 a blè. Za gɔɔ bee tó àlɛ ḡe we, í b̄ole p̄oble wee. ⁹ Ǿ n̄e t̄odepi ò a záe: Má d̄o ké gb̄é pɔ ío ḡe la m̄oɔm̄oɔpiá Lua gb̄é zálalae. ¹⁰ Wá kp̄é néna di wá kp̄é musu, wí líi dileè we ní táabunuo ní kílaa ní filiao. Tó à m̀ò wá gwai, líi pila we.

¹¹ Gɔɔewa ke Elizi m̀ò we, à pila a kp̄épiu, a wúleau. ¹² Ǿ a ò a zík̄ena Geazie. Sun̄ɛ ũ n̄epi sisi. Ké à aà sisi, 5 à m̀ò zè Elizi ae. ¹³ Ǿ Elizi ò Geazie: Oè à d̄eekà à p̄oe beeo k̄ew̄e pii. Bó a ye wá kee s̄i? A ye wá a yá'ò kí ge zīḡɔɔ d̄oanaae? Ǿ n̄epi m̀è: Kua ma ua p̄oe lé k̄ésáao. ¹⁴ Ké n̄epi b̄ò, 5 Elizi m̀è: Bó wá keèi? Ǿ

Geazi wèwà à mè: A negɔ̃e vɔ̃o, mé aà zǎ zikù. ¹⁵ Ǿ Elizi mè: N aà sísi. Ké à aà sísi, ɔ̃ à mò zè kpeele. ¹⁶ Ǿ Elizi òè: Zii maa'i rýɔ̃o negɔ̃e kpãa n kùe.* Ǿ nɔ̃epi mè: Aawo Lua gbé ma dii, rísu ɛeto mapi n zòblenaɔ̃o.

¹⁷ Ǿ nɔ̃epi nɔ̃sí. Ké wé sù, à ne'í gɔ̃e ũ lá Elizi òewa. ¹⁸ Népi gbáakù. Gɔ̃ɔ̃ewa à gè a mae lè bua pɔ̃kɛkenaɔ̃o kíi. ¹⁹ Ǿ a ò a maepie: Ma mié! Ma mié! Ǿ aà maepi ò a zikenaɔ̃e: Népi se taò a dae. ²⁰ Ké à aà sè taò a dae, ɔ̃ aà dapi aà se kpà a gbáa. Ké íatè kà minanguo, ɔ̃ à gá. ²¹ A dèdaànɔ̃o Lua gbépi kpéu, à aà wùle aà liiwa, ɔ̃ à bò à zetáaale. ²² A a zǎ sísi, ɔ̃ a òè: Zikenaɔ̃o do gbaemee rí zaa'inao. Má ye gé Lua gbépi kíi kpakpae. Má su tia. ²³ Ǿ à aà là à mè: Bóyāi ríle gé aà kíi gbái? Mɔ̃ dafu ge kámabogɔ̃ɔ̃zɔ̃n gbá̃o. Ǿ nɔ̃epi mè: Yāe kuo. ²⁴ A káoyè zaa'inae à dikpe, ɔ̃ a ò a zikenaɔ̃e: N a lé kú wà gé. Nsu zɛo, sema má òne bàasio. ²⁵ Aa dàzɛu aa gè Lua gbépi kíi Kaameli gbèsisí musu. Ké Lua gbépi aà è káaa, a ò a zikena Geazie: Sunɛ̃u nɔ̃e gwa, àle mɔ̃ kee! ²⁶ Bàale gé daiaale, ní aà la, tó a aafia rí a záo rí a néo. Ǿ nɔ̃epi wèwà à mè: Aafiae! ²⁷ Ké à kà Lua gbépi kíi gbèsisípi musu, ɔ̃ à aà kù a gbáwa. Ké Geazi mò zɔ̃iaazi, ɔ̃ Lua gbépi mè: N aà to we. Aà nòse ɔ̃kpàe, ɔ̃ Dii ɔ̃lemɛe, i a ya'omɛo. ²⁸ Ǿ nɔ̃epi mè: Ma dii, ma negɔ̃e gbèama ya? Mi mɛ rísu ma wetotonkeoo lé?

²⁹ Ǿ Elizi ò Geazie: N n ula káaa n kú. Ma lípana se bàale. Tó n kpaau rí gbèeo, rísu fɔ̃kpawào. Tó gbèe fɔ̃kpàma sɔ̃, rísu weo. Ge n ma lípanapi dí népi oaa. ³⁰ Ǿ népi da mè: N Dii kuaò rí n kuaò má tá n saio. Ǿ à bò teaazi. ³¹ Geazi d̃aané à gè lípanapi dí népi oaa, ama i kíikeo, i yāe keo. Ǿ Geazi èa gè dà Elizile, a òè: Népi i vuo. ³² Ké Elizi kà kpépi kíi, à népi è wùlea a liiwa gè. ³³ Ǿ à gè à zetá, à wabikè Diiwa. ³⁴ Ǿ à wùle népiwa. A lepè aà léwa, à wɛpè aà wéu, à ɔ̃dàda aà ɔ̃ɔ̃u, à kùà ká māmawà e aà mɛ gè wáa kù. ³⁵ Elizi fɛlewá, àle taa'o kpépiu, à gé le à su la, ɔ̃ à èa gbeseđi népiwa l.† Ǿ népi nisà gēn soplà à a wé wè. ³⁶ Ǿ Elizi Geazi sísi a òè: Sunɛ̃u nɔ̃epi sísi. Ké à mò, ɔ̃ Elizi òè: N n né sé. ³⁷ A gè kùle aà gbázi à wùlèe, ɔ̃ à a népi sè bòò.

Anabi gali ble yá

³⁸ Elizi tà Giligali. Gɔ̃ɔ̃ bee imina kà b̃usupiu. Anabi káaaa aà ae, ɔ̃ a ò a zikenaɔ̃e: Daa dite. Do kuu anabipione. ³⁹ Ké an gbèe gè dopɔ̃ wɛlelɛi bua, ɔ̃ à bò bóbo sè pɔ̃wa. A a be bóbo kà a ula pai. Ké à sùò, ɔ̃ wa pàapaa wa kà dou, gbèe d̃s lá a deo. ⁴⁰ Ké wà dopi dà gbépiɔ̃ne aa pobleò, ké aa le, aa wiilè aa mè: Lua gbé, ga ku dàapiue. Ǿ aai f̃s blèò. ⁴¹ Ǿ Elizi mè: A p̃ɛti sé m̃ò. Ǿ a dà kà dàapiu à mè: Dáné aa ble. Ǿ p̃ɔ̃váipi làa dàapiu.

⁴² Gbèe bò Baali Salisa à mò Lua gbépie rí p̃ɛe p̃ó wa kè rí p̃ówen séiao mèn bao rí mase dafuo. Ǿ Elizi mè: Kpa gbépiɔ̃wa aa só. ⁴³ Ǿ aà zikena aà là à mè: Gbépi gbèɔ̃n basooe, kpelewa má bee dilené? A wèwà à mè: Kpámá aa só, asa Dii mè aa soe, a k̃ni i ea g̃s. ⁴⁴ Ǿ a dilené aa só a k̃ni g̃ò lá Dii ówa.

5

Naama gbágbaa rí a kusuo

¹ Naama mé Siliɔ̃o kía zlg̃ɔ̃o d̃baana ũ. A beee ṽl a diie mé t̃odee, asa aà sabai Dii tò Siliɔ̃o ziblè. Neg̃ɔ̃nae z̃l guu, ɔ̃ kusu aà lè. ² Gɔ̃ɔ̃ p̃ó Sili zlg̃ɔ̃o gbáam̃ɔ̃neɔ̃e g̃e

* 4:16 Daa 18.14 † 4:35 1Kia 17.21

Isaili būsuu yāa, aa nenɔnae kù, 5 à gò Naama na zíkɛna ũ. ³ ɔ nenɔnapi ò a diipie: Tó n zà gè ānabi pɔ kú Samali kí lé, ānabipi a aà gbágbā rí a kusuoɛ. ⁴ ɔ Naama gè kí kí à m̀: Wéndia pɔ b̀ Isaili būsuu ò kéwa kéwa. ⁵ ɔ Sili kía m̀: Fɛɛ gé. Má láké Isailio kíaɛ. ɔ Naama ānusu náaa kiloo òaa do rí basoplaɔ rí vuao kiloo bāaákwí rí uladaɔ m̀n kwi. ⁶ A gè rí taala pɔ kí kè Isailio kíaɛpio b. Lápi guu kí m̀: Ma lác bee kpāsānɛ rí ma íwa Naamao, kè n è n aà gbágbā m̀ɛ rí a kusuoɛ. ⁷ Ké Isailio kía lápi kyokè, à a ulada ga kè à m̀: Luan ma ũ kè mà to gbé ga ge mà to gbé à aafiaa? Bóyáí à gbépi gbàɛa mà aà gbágbā rí a kusuoí? A gwa à gwae, àɛ ma léwɛɛ fá!

⁸ Ké Lua gbé Elizi mà Isailio kía a ulada ga kè, à lékpāsākèè à m̀: Bóyáí n n ulada gá rí kèí? To gbépi m̀ ma kíi, iɔ dɔ kè ānabi ku Isaili būsuu. ⁹ ɔ Naama gè a s̀gou, à gè zè Elizi kpé kpɛɛɛ. ¹⁰ ɔ Elizi gbé z̀wà à m̀: Ge n nziá kpáɛ Yuudé íu gēn sɔpla, n mɛ i ɛa su a gbɛu wásawasa. ¹¹ ɔ Naama pɔ pà, àɛ tá à m̀: Máɛ e a bɔ a kpéu à m̀ zɛ ma ɛɛ, i Dii a Lua sisi, i ɔdɔdɔmala, ma kusupi i láaɛa? ¹² Damasi swaɔ Abana rí Faapaaɔ í maa dɛ Isaili swaɔ íao lé? Má fɔ mà azía kpáɛkpáɛu we mà gɔ wásawasao lé? ɔ à ɛa rí pɔfɛɔ, àɛ tá.

¹³ ɔ aà íwaɔ s̀aaazi aa m̀: Baa, tó ānabipi yá z̀í ũ dānɛ yāa, ríyɔ kɛo lé? Lá a ònɛ n nziá kpáɛ íu, ní gɔ wásawasa, bee mé a n fua? ¹⁴ ɔ à gè azía kpáɛkpáɛ Yuudé íu e gēn sɔpla lá Lua gbépi òèwa. ɔ aa m̀ ɛa s̀u a gbɛu wásawasa lán èwaasonawa.* ¹⁵ ɔ Naama rí a íwaɔ ɛa gè Lua gbépi kíi r̀pii, à zè aà ɛɛ à m̀: Má dɔ sa kè diie ku guei dúnia guuo, sema Isaili būsuu báasio. Gba pɔ mapi n z̀blɛna ma m̀dɛ bee sí. ¹⁶ ɔ Elizi m̀: N Dii pɔ mí z̀kɛɛ kuaɔ má sio. Naama náèwà aà sí, rí beeo à gí síi. ¹⁷ ɔ Naama m̀: Tó ní sio, mapi n z̀blɛna ma gba zé mà b̀su sɛ s̀baon aso pla, asa má sa'ò dii páɛwa bɔ, sema Dii. ¹⁸ Dii s̀uukɛmanɔ rí yáɛ beeo. Tó ma kía gè kúɛi Limɔɛ a kpéu mé ma gɛ aà kpáí, tó ma kuleaānɔ Limɔ kpépiu, Dii lí s̀uukɛmanɔ rí yápio. ¹⁹ ɔ Elizi òè: Ka bɛ aafia!

Ké à dàzɛu, à táa'ò yɔɔ, ²⁰ 5 Lua gbé Elizipi zíkɛna Geazi láasookè à m̀: Ma dii tò Sili gbé Naamapi lé tá pà, i pɔ pɔ à m̀dɛ sio. N Dii kuaɔ má p̀ɛɛaazi mà pɛ siwàɛ. ²¹ ɔ Geazi p̀ɛɛ Naamazi. Ké Naama è a té rí kpɛ rí bao, 5 à b̀ a s̀gou, àɛ aà dá. Ké à kà, 5 Naama aà là à m̀: Aafiaa? ²² A wèwà à m̀: Aafiaɛ. Má dii mé ma z̀ma, à m̀ ānabio gáli èwaaso gbēn plaɔ mé b̀ Eflaiũ buio b̀su gusúsdɛu aa m̀ a kíi tia. N rí gba ānusu kiloo bla rí uladaɔ m̀n pla. ²³ ɔ Naama m̀: Anusu kiloo basiĩ sí. A náèwà a kàè bāniu m̀n pla rí uladaɔ m̀n pla. A kpà a íwa gbēn plaɔwa, 5 aa sè aa dɔaaa Geazie. ²⁴ Ké aa kà Elizi bɛ s̀sɪ musu, 5 Geazi p̀pɪ sɪmá a kàɛ a kpéu, 5 à gbépiɔ gbàɛ aa tà. ²⁵ Ké à gè zè a dii Elizi kíi, 5 Elizipi aà là à m̀: Geazi, má n geui? A wèwà à m̀: Mapi n z̀blɛna, mí gé gueio. ²⁶ ɔ Elizi òè: Ké g̀ɛpi b̀ a s̀gou, àɛ n dá, rí dɔ ma nisina kunnɔ weo lé? Anusu ge uladaɔ siama gɔɔn lao, ge kú kpéu ge v̀ɛbuɔ ge sáɔ ge zuɔ ge g̀ɛ rí nɔɛ zíkɛnaɔ. ²⁷ Naama kusu a g̀nɛ rí n buio e gɔɔpii. Ké à b̀ Elizi kíi, 5 kusupi líaála p̀uuu lán buawa.

6

Mɔ fua ía

¹ Anabio gáli gbēɛ ò Elizie: Gu pɔ wí k̀k̀áaakɛunno gwa, à k̀wɛɛ f̀ɛnɛũ. ² Wá gé Yuudéí, wá baade i za paa, wí wá k̀k̀áaakɛkpɛ dɔ we. ɔ Elizi m̀: A gé. ³ ɔ

* 5:14 Luk 4.27

an gbēe mē: Nyō géwanɔ lé? A wèwà à mē: Má gé. ⁴ Ǿ aa gè sǎnu. Ké aa ka Yuudēi, aale lizōzō. ⁵ Ké an gbēe lé za zō, 5 aà mɔo wò zù fu potou, 5 à wiillè Elizizi à mē: O'o dii, ma mɔopi sēmáe fá! ⁶ Ǿ Lua gbépi mē: Mákti à zùu súsui? Ké a ɔ̀bè, 5 Elizi lizō a zù fu we, 5 mɔopi fù. ⁷ Elizi mē: Sé! Ǿ gbépi ɔ̀bò a kù.

Sili zīgō gbāamɔ̀ndeo v̀lakua

⁸ Silió kía fēle Isailiowa rí zlo. A lekpaál rí a íwaɔ, 5 a ònè gu pò á b̀òokpau. ⁹ Ǿ Lua gbépi lékpāsākè Isaili kíaε à mē aà gupi d́á, asu gēao, asa Silió lé m̀ó weε. ¹⁰ Ǿ Isaili kía gbéɔ z̀l gu pò Lua gbépi a yá'òepiu. Maa Elizi ɔ̀ ledawá m̀òom̀òo, 5 í to wàɔ gupio d́á. ¹¹ Ǿ Silió kía p̀ò pá yápi musu. A a íwaɔ kàaa, 5 à rí lá à mē: Wá gbé kpele mé de Isaili kía gbé úi? A omεε. ¹² Aa íwapio do wèwà à mē: Ma dii kí, i ke wá gbēeá aà gbé no. Isaili b̀usu anabi Elizi mé í yá pò ní o za n kpea dau siu Isaili kíaε. ¹³ Ǿ kíapi mē: A gε aà weεle gu pò a kuu, mí gbéɔ z̀l aà kúí. Ǿ wa òè: A ku Dotanie. ¹⁴ Ǿ kía zīgō gbàε we dasidasi rí s̀òdeɔ rí z̀lkasōgo. Aa gè we gwāasina, aa lia wélepizi.

¹⁵ Ké Lua gbépi z̀lkena fēle káaukaa, à gè b̀lí kpe, 5 à zīgōpio è liaa wélei rí s̀òdeɔ rí z̀lkasōgo. Ǿ a ò Elizipie: O'o dii, wá ke kpelewa ní? ¹⁶ A wèwà à mē: Nsu to yá n kúo. Gbé pò kúwanɔ dasi de gbé pò kúrnɔla. ¹⁷ Ǿ Elizi wabikè à mē: Dii, n aà wé kēè. Ǿ Dii z̀lkenapi wé kēè. Ké à gugwá ɔ̀, 5 à s̀òdeɔ rí s̀ógo tedeɔ è liaa Elizizi, aa lí s̀is̄t̄pia. ¹⁸ Ké Silió lé m̀ó Elizi kúí, 5 à wabikè Diiwa à mē: To gbépio v̀lakú. Ǿ Dii tò aa v̀lakú lá Elizi a wabikèwawa. ¹⁹ Ǿ Elizi ò Sili zīgōpioε: Zéε bee no! Wéleε bee no! A temazi, mí géánɔ gbé pò ále weεle kíi. Ǿ à gérnɔ Samali. ²⁰ Ké aa gè wélepui, 5 Elizi mē: Dii, n rí wé wēnè sa. Ké Dii rí wé wēnè, aa gugwá aa è Samali wa kuu. ²¹ Ké Isaili kía rí é, à Elizi lá à mē: Mà rí dede yá? Baa, mà rí dedeá? ²² Ǿ Elizi wèwà à mē: Nsu n rí dedeɔ. Ni gbé pò n rí kúkú z̀lɔau dede yá? Pēε kpámá aa só, í kpámá aa mi, aai gbasá tá rí diiwa. ²³ Ǿ kí blesakèné, aa p̀ogbè aa imí, 5 aa rí gbáε, aa tà rí diiwa. A gbεa Sili zīgō gbāamɔ̀ndeo i εa m̀ó s̄i Isaili b̀usu ɔ̀.

Sili koez̄sa Samalizi

²⁴ Gɔɔpa gbεa Silió kí Benadada a zīgō kàaa píi, 5 aa m̀ò koez̄ò Samalizi. ²⁵ Ǿ nɔana gbāakù Samali wéleu. Wá koez̄ónzi e wále zaa'ín mi yia ánuu kiloo do, felenguulu gbò zaa néna le do s̄ ánuu ɔ̀watè s̄o. ²⁶ Ké Isaili kía be b̀lí musu, 5 nɔε wiillèwà à mē: Ma dii kí, ma suaba. ²⁷ Ǿ kipi òè: Tó Dii i n suabao, má e má n suaba má ní? P̀wengbèk̄li ge v̄ēf̄ek̄li p̀e v̄le? ²⁸ Ǿ à éa aà lá à mē: B́m̄e n lei? Ǿ nɔepi wèwà à mē: Nɔε mé òmεε mà m̀ó rí ma nεḡōεo wá so gbá, zia s̄ó wí a p̀ó só. ²⁹ Ǿ wa ma né f̀uukè wá s̀ò. Ké gu d̀ò, 5 má òè aà m̀ó rí a p̀ó s̄ó wá só, * asi za gɔɔ bee à a p̀ó úle k̀de. ³⁰ Ké kí nɔepi yámá, à a ulada ga k̀è. Lá a be b̀lí musu maa, ké wá wesè wá aà gwá, wa è a ulakasaɔ daa a uladapi z̄ie. ³¹ Ǿ kí mē: Tó mi Safata né Elizi mi z̄ō gbáɔ, Lua yápas̄lkemεε b̄ēb̄ēε.

³² Elizi z̄leá a kpéu rí gbēz̄ɔɔ. Ǿ kí gbé z̀l aà d̀aa gé Elizi kúie e àò ká. E z̀lnapi àò gé kái we, 5 Elizi ò gbēz̄ɔɔpioε à mē: Gbēdenaɔ gbé z̀l, àle m̀ó ma mi z̄i. A laaika! Tó z̀lnapi ká, à zetaè, ásu to aà gēo. I aà dii k̀εε k̄f̄li ma d̀ò aà kpeo lé? ³³ Gɔɔ pò ále yá'oné, z̀lnapi ká. Ǿ kipi ká à mē: Dii mé yáε bee ýawá, b́yáí ma wé d̀aaazi ɔ̀!

7

1 Ǿ Elizi mè: A Dii yāma! A mè zia maa'i wa pēeti yía Samali bíibòleu zaa le do ánuusu ɔwatē do, pówena zaa le pla s̄́ ánuusu ɔwatē do. 2 Ǿ kí kwáasi a zāsí Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupɔɔ f̄́, yápi a kee? Ǿ Elizipi mè: Nȳ́ wesie, kási nȳ́ e ñ bleo.

Kusude baonakpa

3 Kusude gbēn síiɔ ku bíibòleu. Aa òkɔe: Bóyái wáɔ z̄́lea la e wà ge gagai? 4 Tó wa mè wá gē wéle eu, nɔana ku we, wá gagae. Tó wa ḡ́ la s̄́, ga doupie. Wà fele wá ge na Silibòowa. Tó aa wá tó b̄́e, wáɔ ku. Tó aa wá d̄́ede s̄́, wa gagan we. 5 Ǿ aa f̄́le oosiele, aale gé Silibòou. Ké aa kà bòò léi, aa è gbēe ku weo. 6 Dii tò Sili bòode ɔ́s̄́go ñ s̄́ɔ ñ z̄́ḡ́ dasi kía màe, ɔ aa òkɔe, Isaili kía flabò Iti kía ñ Egipi kíaɔne aa m̄́o léléwáe. 7 Ǿ aa tilè oosielepi ḡ́ɔ, aa ñ z̄́wáakpeɔ tò we ñ ñ s̄́ɔ ñ ñ z̄́a'Inaɔ. Aa ñ bòò tò we lá a dewa, aa lèk̄́ɔwa aa r̄́z̄́ia mibòkii wèele.

8 Ké kusudepiò kà b̄́oɔpiu we, aa gē z̄́wáakpepiò do guu, aa p̄́blè aa im̄́, ɔ aa ánuusu ñ vuao ñ pokasa s̄́le aa ge ùle. Ké aa èa s̄́u, aa gē z̄́wáakpe páleu l, aa p̄́ɔ náaa aa ge ùle. 9 Ǿ aa òkɔe: Yá p̄́ wále kepi maa. Gbá mé de wá baonakpa, ɔ wá núlea? Tó wa n̄́le màa e gu gē d̄́ò, a go a wá gbēe. Wà fele ḡ́ɔ wá ge o kibedeɔne. 10 Ké aa kà we, aa lezù wéle bíibòled̄́anaɔzi aa mè: Wa ge Silibòou, wi gbēe e weo, wi gbēe kía mao. An s̄́ɔ ñ ñ z̄́a'Inaɔ mé d̄́ɔɔa we, mé an z̄́wáakpeò kú ñ gb̄́eu gboosai. 11 Ké bíibòled̄́anapiò lezù aa òné wéleu, ɔ wá a baokpà kibe ua. 12 Ǿ kí f̄́le gwáasina, a ò a íwaɔne. Má yá p̄́ Silibòou k̄́ewēe oé. Ké aa d̄́ɔ nɔana wá kú gbáa, a yáí ɔ aa b̄́le ñ bòou, aa gē ùle s̄́eu. Aale e wá b̄́le wéleue, wi wá kúku b̄́e, wi si wéleu. 13 Ǿ aa íwaɔ do òè: Lá wá Isaili p̄́ wa ḡ́ɔ wa ḡ́ le e gagae, to wá s̄́ p̄́ ḡ́ɔ se m̄́n s̄́o, wí ñ z̄́l yá p̄́ k̄́epi gwai. 14 Ǿ aa s̄́go s̄́e m̄́n pla ñ s̄́ɔ, ɔ kí ñ gbáe à mè: A ge Sili z̄́ḡ́ɔ gbesele à gwa! 15 Ǿ aa ñ gbesele e Yuud̄́eí. Aa è ké Silibòou tilèe, aa ñ pokasa ñ ñ ḡ́keɔɔ f̄́aa zé guu we. Ǿ z̄́Inapiò èa sù aa yápi siu k̄́e.

16 Ǿ wá b̄́le gē Silibòou wá p̄́ɔ náaa, ɔ wále pēeti yia zaa le do ánuusu ɔwatē do, pówena zaa le pla ánuusu ɔwatē do, lá Dii ówa. 17 Kí a kwáasipi díle bíibòled̄́ana ùe, ɔ wá ɔz̄́wá b̄́lepiu à gá, lá Lua gbépi d̄́aa ò ḡ́ɔ p̄́ kí m̄́ aà bewa. 18 A kè lá Lua gbépi ò kíewa à mè: Wa pówena yía zia maa'i Samali bíibòleu zaa le pla ánuusu ɔwatē do, pēeti zaa le do ánuusu ɔwatē do. 19 Kí kwáasipi mé a zāsí Lua gbépiwa à mè: Baa tó Dii loupɔɔ f̄́, yápi a kee? Ǿ Lua gbépi òè: Nȳ́ wesie, kási nȳ́ e ñ bleo. 20 Ǿ a kè màa, wá ɔz̄́wá bíibòleu, à gá.

8

Kí Sun̄́t̄́ n̄́e bua s̄́aaàè

1 Elizi ò n̄́e p̄́ à aà né v̄́upie aà fele ta bùsu páleu ñ a bed̄́e, i ḡ́ɔɔplake we, asa Dii díle nɔana àɔ ku Isaili bùsuu e w̄́e s̄́oplae. 2 Ǿ n̄́eɔpi kè lá Lua gbépi òewa. Aàpi ñ a bed̄́e aa gē z̄́lè Filit̄́eò bùsuu e w̄́e s̄́opla. 3 W̄́e s̄́oplapi gb̄́ea ɔ à b̄́ò Filit̄́eò bùsupiu à sù, ɔ à gē wiilei kíwa a be ñ a buao yá musu. 4 Ḡ́ɔɔ bee kí lé faaibo ñ Lua gbépi z̄́lkena Geazio à mè: Yāz̄́ɔ p̄́ Elizi k̄́eò dau sium̄́e. 5 Ḡ́ɔɔ p̄́ àle aa ḡ́vua yá'ò k̄́e, ɔ n̄́e p̄́ à aà neḡ́e v̄́upie m̄́ò wiilei k̄́ipiwa a be ñ a buao yá musu. Ǿ Geazi mè: Ma dii kí, n̄́e p̄́ Elizi aà né v̄́upin ke. 6 Ké kí yápi lálawa, ɔ

nɔɛpi yápi siuè. Ɔ kí ò a zíkɛnao doe: Nɔɛpi pɔɔ soaaè ní ble pò kè aà buapiu za gɔɔ pò à fɛle la e à gè pèò gbāwao.

Azaeli kí Benadada dea

⁷ Elizi gè Damasi. Gɔɔ bee Silio kí Benadada lé gyákɛɛ. Ké wa òè Lua gbé mò la, ⁸ Ɔ kípí ò Azaeli: Pó se gé daiò Lua gbéle ò aà gba, ní oè aà Dii lameɛ, tó má fɛle ní gyáɛ beeo. ⁹ Ɔ Azaeli Damasi pɔmaao náaa yiongo aso bla, Ɔ à gè daiò Elizile. Ké à kà aà kfi à mè: N zòblena Silio kí Benadada mé ma zíma mà n lae, tó a fɛle ní a gyáo. ¹⁰ Ɔ Elizi wèwà à mè: Ge òè a fɛle ní beeo, áma Dii òlɔmɛɛ a gaɛ. ¹¹ Ɔ Lua gbépi webli Azaeliwa e wí gè aà kù, Ɔ Lua gbépi ná ɔɔlɔwa. ¹² Ɔ Azaeli aà là à mè: Ma dii, bóyáí níle ɔɔlɔ? A wèwà à mè: Ké má vai pò nýɔ ke Isailiɔne dɔ yáíe. Nýɔ tesɔ ní zegikiɔwa, nýɔ ní èwaasoɔ dede ní fèndao, nýɔ ní néɔ wíwí, nýɔ ní nɔsindeeo puipui. ¹³ Ɔ Azaeli mè: Mapi n zòblena, bóɔn ma ù má gbasa yázɔ bee taa kei? Ɔ Elizi òè: Dii òlɔmɛɛ, nýɔ gɔ Silio kía úɛ.*

¹⁴ Ké à bò Elizi kfi, à èa tà a diiwa. Ké kí yá pò Elizi ò gbèawà, à mè: A òmɛɛ nýɔ fɛle aafia. ¹⁵ Ké gu dɔ, Azaeli zwáa gèele se kpále íu, a kù kí oaa, i wekii eo, à gà. Ɔ Azaelipi zòle àa gbɛu.

Yudaɔ kí Yeholaū

(2Lad 21.2-20)

¹⁶ Isailiɔ kí Ahabu né Yolaū kpalablea wè sɔode guu, Yudaɔ kí Yosafa né Yeholaū ná kpalableawa. ¹⁷ Aà wè baakwi ní plaode guu Ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè swaaɛɛ. ¹⁸ A zè ní Isaili kíaɔ yákeao lán Ahabu bedɛɔwae, asa à Ahabu nenɔɛ sè nɔ úɛ, Ɔ à yá pò Dii yeio kè. ¹⁹ N beeo Dii i we Yudaɔ tòlɔzòò a zòblena Davidi yáí, asa à legbèè à mè aà bui filia aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.†

²⁰ Yeholaūpi kpalablegɔ Ɔ Eɔɔɔ nízia sí Yudaɔwa‡ aa nízia kía kpà. ²¹ Ké Yeholaū gè Sarii ní a zikasɔgo pii, Ɔ Eɔɔɔ líaaàzi ní a s'godeɔ. A fɛle ní kèaa gwaasina à tà, Ɔ aà zlgɔɔ bàalè tà bɛ. ²² Eɔɔɔ nízia sí Yudaɔwa e ní a gbāo. Gɔɔ bee Libenadeɔ nízia sí Yudaɔwa sɔ. ²³ Yeholaū yá kíniɔ ní yá pò a kèò pii kú Yuda kíaɔ ladau. ²⁴ Yeholaū gà, wà aà mia kpákɔí ní a deziɔ Davidi wéleu, Ɔ aà né Aazia zòle aà gbɛu.

Yudaɔ kí Aazia

(2Lad 22.1-6)

²⁵ Isailiɔ kí Ahabu né Yolaū kpalablea wè kueplade guu Ɔ Yudaɔ kí Yeholaūpi né Aazia ná kpalableawa. ²⁶ Aà wè bao ní plaode guu Ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wè doe. Aà da tón Atalia, Isailiɔ kí Ɔmeli tòɔnaɛ. ²⁷ Aazia zè ní Ahabu bedɛɔ yákeaoɛ, à yá pò Dii yeio kè lán Ahabu bedɛɔwa, asa aà ànsueɔne. ²⁸ A gè ná Ahabu né Yolaūwa, Ɔ aale zika ní Silio kí Azaelio sánu Lamotu Galada. Ké Silio Yolaū kè'ía, ²⁹ Ɔ à èa tà Yezɛleɛ e a bɔpi àò laa. Ɔ Aazia gè wékpaieiaàzi we.

9

Yehu kpaɔ Isailiɔ kía ú

¹ Anabi Elizi ànabi gáli gbèe sisi, Ɔ a òè: N n ula káaa ò kú, nísi tùue bee si gèò Lamotu Galada. ² Tó n ka we, kpáleke Yosafa né Yehu, Nimisi tòɔnazi, ní aà bɔ a gbéɔ guu, ní gèaàno kpéu e kpaɔ. ³ Ní tùupi nísika aà miwa, ní oè Dii mè a aà kpà Isailiɔ kía úɛ. Bee gbɛa ní zewè ò bàale ò su. Nsu gègè weo. ⁴ Ɔ

* 8:13 1Kia 19.15 † 8:19 1Kia 11.36 ‡ 8:20 Daa 27.40

anabi ewaasopi gè Lamotu Galada. ⁵ Ké à kà we, à zlgõ dɔaanao è kálea, ɔ à mè: Dɔaana, má yávi má one. ɔ Yehu aà là à mè: Wá dé n̄le oi? A wèwà à mè: Mme dɔaana. ⁶ Ké Yehu fèle gè kpéu, ɔ ewaasopi n̄sikà aà miwa à mè: Dii Isailio Lua mè a n kpa a gbé Isailio kía ùe. ⁷ Ní Ahabu b̄edeo d̄ede, Dii i a z̄blena anabio t̄siné ní a z̄blena p̄o Zezabeli ní d̄eɔ píi. ⁸ Ní Ahabu b̄edepi d̄ede z̄ɔɔ ní w̄éɔ píi. An ḡɔe su ḡo Isaili b̄usuuo, ⁹ Ahabu ua i ḡo lán N̄eba né Yeloboau uawa, lán Ahia né Baasa uawa. ¹⁰ Gb̄eɔ Zezabeli ge so Yezelee bíi kpeɛ, † gb̄ee a aà vío. ɔ anabipi z̄ewè, à tilè. ¹¹ Ké Yehu b̄ò gè a dɔaana deeo k̄ii, ɔ aa aà là aa mè: B̄óyáí f̄andepi m̄ò n k̄ii? A wèwà à mè: A gb̄épi d̄ò, yábo lenae. ¹² ɔ aa mè: Eḡe! Ow̄e. ɔ à mè: Yá p̄o a òm̄een ke: A mè Dii mè a ma kpa Isailio kía ùe. ¹³ ɔ an baade kè kpakpa à a ulada se kàle aà z̄íe d̄edek̄liwa, ɔ aa kuupè aa mè: Yehu mé k̄i ù.

¹⁴ ɔ Yehu l̄ekpaal ní gb̄eɔ Yolaúzi. A m̄ò lè k̄i Yolaúpi ní Isailio píi lé ḡí ní Lamotu Galadaoɛ, ɔ aale z̄ika ní Silio k̄i Azaelio. ¹⁵ Ké Silio aà k̄é'la, ɔ à èa tà Yezelee e à gb̄ágb̄á. ɔ Yehu ò a gb̄épiɔne: Tó a z̄emanɔe, ásu to gb̄ee b̄o w̄éleu à ge yápi baokpa Yezeleo. ¹⁶ ɔ Yehu ḡe a s̄gou à gè Yezelee. Yolaú w̄úlea we, Yudaó k̄i Aazia ku we lo, à gè w̄ékpaleiaázi. ¹⁷ Ké gud̄šana p̄o k̄u Yezelee kalanga musu Yehu è ní a gb̄eɔ, aale m̄ó, ɔ à wiilè à mè: Ma gb̄eɔ è, aale m̄ó. ɔ Yolaú mè: S̄ode gbae aà ge dan̄le, aà ní la tó aafia aale m̄ó. ¹⁸ ɔ s̄ode b̄ò gè Yehu lè à mè: Kí mè aafia n̄le m̄ó? Yehu wèwà à mè: N b̄aa ùma ní aafiaoi? M̄o n̄ȳo temazi. ɔ gud̄sanapi mè: Z̄inapi ní lé, kási i ea s̄ùo. ¹⁹ ɔ k̄i s̄ode plaade gb̄àe lo. Ké à ní lé, à mè: Kí mè aafia n̄le m̄ó? ɔ Yehu wèwà à mè: N b̄aa ùma ní aafiaoi? M̄o n̄ȳo temazi. ²⁰ ɔ gud̄sanapi mè: A ní lé, kási i ea s̄ù s̄o. Gb̄épi gofia de lán Nimisi t̄úna Yehuwae, i ḡo baa lán f̄andewae.

²¹ ɔ k̄i Yolaúpi mè: Gó d̄om̄ee s̄óne! Ké wa d̄è, ɔ aa b̄ò w̄éleu ní Yudaó k̄i Aaziao, baade ní a s̄gou, aale gé dai Yehule. ɔ aa kp̄aaú Yezelee gb̄é Naboti p̄o wa d̄e yaa bua. ²² Ké Yolaú wes̄i Yehule, ɔ à aà là à mè: Yehu, aafia n̄le m̄ó? A wèwà à mè: Lá n da Zezabeli gb̄ásikea t̄áa yá musu ní aà p̄daa gb̄eɔwao lígua, aafia ku m̄áe? ²³ Ké Yolaú líaa àle bàale, ɔ à lezù Aaziazia à mè: B̄onkpeȳae Aazia! ²⁴ ɔ Yehu a sá k̄à à Yolaú p̄a a k̄áfala z̄anguo. Kapi ḡe aà s̄ò k̄ù, ɔ à k̄e a s̄gou ȳoḡe. ²⁵ ɔ Yehu ò a zlgõ bade Bidekaae: N aà ge se zu Yezelee gb̄é Naboti bua we, asa yá d̄omaḡu. Ké wá k̄u s̄gou guu s̄anu ȳaa wá pla, wá té aà mae Ahabuzi, ɔ Dii asi'ò aà yá musu à mè ²⁶ a Naboti ní a néo dea è. Bua la ɔ a Naboti p̄o t̄siuè. A yáí tò n̄ aà ge se v̄úaa bua we lá Dii òwa. ‡

²⁷ Ké Yudaó k̄i Aazia è màa, ɔ à p̄èle Betagá z̄éu ní bao. ɔ Yehu p̄èleaazi à mè: A aà de s̄e. ɔ wá aà p̄a a s̄gou guu ḡɔɔ p̄o àle Guu s̄is̄i k̄u Ibleau sae. ɔ à ní k̄é à tà Megido, we à ḡau. ²⁸ Aa iw̄aɔ aà ge se dà s̄gou guu aa tàò Yelusaleú, ɔ aa aà mia kp̄àk̄si ní a dezió Davidi w̄éleu. ²⁹ Za Ahabu né Yolaú kpalablea w̄è kuɛdode guu, ɔ Aaziapi ḡò Yudaó kía ù.

Zezabeli gaa

³⁰ Ké Yehu mò Yezelee, Zezabeli a baomà, ɔ à kio k̄à à a mik̄a k̄èke. Za bíi kp̄ediak̄sa fenentiu ɔ àle z̄íle gwa. ³¹ Ké Yehu ḡe bíib̄oleu, ɔ Zezabeli mè: N ke dou ní Zimlio, n n dii d̄è. Aafia n m̄o laa? ³² Ké Yehu wes̄e musu, à fenenti gwà, ɔ à mè: D̄éme z̄èmansí? D̄éme k̄u w̄éi? Ké kibe z̄íkna gb̄eɔn pla ge àaɔɔ mò

* 9:6 1Kia 19.16 † 9:10 1Kia 21.23 ‡ 9:26 1Kia 21.19

zìlè gwà fènéntiu, ³³ 5 Yehu òné: A ɔzààzi. Ké aa ɔzààzi, à lèlè, 5 Yehu lé aa tɔ̀ɔ̀ɔ̀mpa ní a s̀g̀o o aà au fà g̀iwa ní s̀ɔ̀. ³⁴ Ké Yehu g̀è kibe, à p̀oblè à imí, 5 à mè: Baa ké nɔ̀epiá láaipɔ̀, wà aà v́, asa kíabuie. ³⁵ Ké wà g̀è aà séi wà v́, wi p̀e eo, sema aà miwa ní aà gbálaɔ ní aà ɔlaɔ báasio. ³⁶ ɔ wà èa ge ò Yehue, 5 à mè: Yá p̀ó Dii dà a z̀blena Tisebe gbé Eliae a òn we, à mè: Gbèɔ Zezabeli me so Yezelèe bíi kpèe. ³⁷ Zezabeli ge a g̀ó fáaaa t̀ole lán p̀otuo gbɔ̀wa Yezelèe bíi kpèe. Gbèe a e me Zezabelin keo.

10

Yehu Ahabu buiɔ dede

¹ Ahabu buiɔ ku Samali g̀eɔ ù gbèɔn báaɔkwi. ɔ Yehu lakè a kpàsá Samali kíáɔne ní gbèzɔ̀ɔ̀ ní gbé p̀ó lé yáda Ahabu néɔneɔ à mè: ² Tó lée bee á lé, lá á dii Ahabu buiɔ kúanɔ, mé á s̀g̀o v́ ní s̀ɔ̀ ní wéle bíideo ní g̀okèbɔ̀, ³ á á dii né p̀ó kèé maa wásawasa kpá aà mae kpalau, í z̀ka á diipi bedeɔne. ⁴ ɔ iwáa pásí ká ní p̀a aa mè: Lá kía gbèɔn plaɔ í f̀ g̀èò, wá f̀ g̀iè kpelewa ní? ⁵ ɔ kibe ziia ní wéle d̀aanao ní gbèzɔ̀ɔ̀ ní yádanedepiɔ gbéɔ z̀l Yehuwa aa mè: N z̀blenaɔn wá ù. Yá p̀ó ní òwèe pii, wá kee. Wá gbèe kpa kpalauro. Ke lá á kène maawa. ⁶ ɔ Yehu lá pále kèné à mè: Tó a zemanɔ, ále ma yámae, á á dii Ahabu buipiɔ mi z̀z̀z̀, í m̀omèe Yezelèe zia maa'í.

Kía népiɔ s̀s̀ aa gbèɔn báaɔkwie, aa kú ní wéle gbèzɔ̀ɔ̀ p̀ó lé ní tòlokeo. ⁷ Ké lápi ká, 5 aa kíabui gbèɔn báaɔkwipiɔ kùkù aa ní dede pii, 5 aa ní miɔ kàka gbíu aa kpàsáe Yezelèe. ⁸ Ké z̀napi ká, 5 a ò Yehue: Wà mò ní kíabuipiɔ miɔ ke. ɔ Yehu mè wá kále bíibɔleu lee pla e kɔ̀.

⁹ Ké gu d̀ò, 5 Yehu b̀ò g̀è zè gbéɔ ae à mè: Apiɔ á yáe v́io, máme ma b̀o ma dii kpè ma aà dè, áma mi gbépiɔ dedeɔ. ¹⁰ Aɔ d̀s̀ sa ké ási p̀ó Dii ò Ahabu bedeo yá musu, a kee a léle páo. Dii yá p̀ó á dà a z̀blena Eliae a ò kè. ¹¹ ɔ Yehu Ahabu bedeo p̀ó g̀è Yezelèeɔ dède pii ní aà íwa gbèzɔ̀ɔ̀ ní aà gbènaɔ ní aà sa'onaɔ. I aà gbèe too.*

¹² ɔ à fèle dà Samali zéu. Ké à ká s̀adánaɔ b̀okpakli, ¹³ 5 à kpáaú ní Yudaɔ kí Aazia daeɔ à ní lá à mè: Deɔn á úi? Aa wèwà aa mè: Aazia daeɔn wá ù, wa m̀o f̀kpai kí Yolaú bedeo wae ní aà da Zezabeli bedeo. ¹⁴ ɔ Yehu ò a gbéɔne: A ní kùkù b́é! ɔ aa ní kùkù aa ní dede b̀opiu b̀o sae. Aa gbèɔn bla ní plaɔe, an gbèe í b̀o.

¹⁵ Ké à b̀ò we, à kpáaú ní Lekabu né Yonadabuo, ále m̀ó daiale. ɔ Yehu aà lá à mè: N s̀s̀ kua lá má s̀s̀ kumawaa? Yonadabu wèwà à mè: Ao! ɔ Yehu mè: Lá máae, ɔd̀mazi. Ké à ɔd̀ Yehuzi, 5 Yehu aà kù g̀èaàno a s̀g̀o guu. ¹⁶ Yehu mè: Wá gé s̀anu, ní áia p̀ó má v́ ní Dii yáó e. ¹⁷ Ké Yehu ká Samali, à Ahabu bui p̀ó g̀è weɔ dède m̀o. A ní t̀lɔ̀z̀ lá Dii dà Eliae a òwa.

Yehu Baali z̀blenaɔ dede

¹⁸ Yehu gbéɔ káaa pii, 5 a òné: Ahabu z̀oblè Baalie ỳɔ̀nnɔe, ma Yehu má z̀oblèe maamaae. ¹⁹ Baalideɔ sísimèe pii ní aà z̀blenaɔ ní aà gbágbanaɔ pii. An gbèe su g̀i m̀io, má ye sa z̀ɔ̀ o Baaliwae. Gbé p̀ó g̀i m̀si à g̀a. Yehu lé 5̀nòkèné, ké à e Baali z̀blenapiɔ midèe. ²⁰ ɔ à mè: A dikpe díle Baali p̀ó ù. ɔ wá a kpáwakè. ²¹ A lékpàsákè Isaili búsuu pii, 5 Baali z̀blenaɔ mò pii, an gbèe í g̀o. Ké aa g̀è Baali kpéu, aa kpépi pá páupá, gbápeleki kuo. ²² ɔ Yehu ò kpépi ula'ulenae:

Bɔle n̄ ulaɔ Baali zɔ̀blenaɔne n̄pii. ɔ̀ à bɔ̀lené n̄ ulapɔ. ²³ Yehu n̄ Lekabu né Yonadabuo gè Baali kpéu, ɔ̀ Yehupi ò Baali zɔ̀blenapɔne: A wɛp̄a gbéɔla à n̄ gwa maamaa, ké Dii zɔ̀blenaɔ su aaɔ kuáno lao, sema á Baali zɔ̀blenaɔ átɛ. ²⁴ ɔ̀ Yehu n̄ Yonadabuo gè sa'oi. A mɔ̀ lè Yehu gbéɔ kálea bàasi gbéɔn basiiɔ. A òné yáa, tó an gbéɔ tò gbéɔ p̄ àle n̄ nané n̄ ɔ̀zɔ do piliwa, aà wēni gè yáue. ²⁵ Ké Yehu sa p̄ wí a p̄ káteu á tékū ò a láa, ɔ̀ a ò dɔai n̄ zígɔ badeɔne: A gè à n̄ dede! Asu tó an gbéɔ piliwáɔ. Ké aa n̄ dede n̄ fɛndao, aa n̄ gɛɔ kòle bàasi, ɔ̀ aa gè Baalizi kpea. ²⁶ Aa Baali kpé lipelɔ sèle bɔ̀ ò aa tɛsɔwá, ²⁷ ɔ̀ aa Baali gbé bɛle, aa aà kpé gbò, ɔ̀ wà gupi dile bíkpekɛkɛki ũ e n̄ a gbáo.

²⁸ Maa Yehu Baali gbagbaa m̄de Isaili búsuu. ²⁹ N beeo i ɔ̀bɔle duuna p̄ Nɛba né Yeloboau Isailiɔ dà a keau guuo, a te vua gáaena p̄ kú Beteli n̄ Dáozi.† ³⁰ Dii òè: Lá n̄ yákè maa, n̄ yá p̄ má yei kè, n̄ kè Ahabu bɛdeɔne lá ma zɛ̀wá, n̄ bui aɔ kpaa Isaili kpalau e n̄ s̄kpaeɔwae. ³¹ Kásile Yehu i zɛ n̄ Dii Isailiɔ Lua ikoyáɔ, i laaidwá n̄ n̄semendoo. I ɔ̀bɔle duuna p̄ Yeloboau Isailiɔ dà a keau guuo.

³² Gɔ̀ bee Dii tó Isaili búsu ná laowa. Azaeli gbáable Isaili búsu ³³ p̄ kú Yuudé gukpɛ oiwa pii za Aloe p̄ kú Aano swadɔɔ e Galada n̄ Basana búsu. Gada bui n̄ Lubeni bui n̄ Manase bui ku we. ³⁴ Yehu yá k̄ni p̄ a kèɔ ku Isaili k̄iaɔ ladau n̄ aà neḡɔnkeyáɔ pii. ³⁵ Yehu gá, wà aà v̄ Samali, ɔ̀ aà né Yoazaa z̄le aà gbɛu. ³⁶ Yehu z̄le Samali Isailiɔ k̄ia ũ wè baakwi plasaie.

11

Yoasi n̄ a dazi Ataliao (2Lad 22.10-23.21)

¹ Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gá, ɔ̀ à fɛle lé kiabuiɔ dede pii. ² ɔ̀ k̄i Yeholau nenɔ Yoseba, Aazia dáe, Aazia né Yoasi sè n̄ sae k̄iane p̄ wále n̄ dedeɔ guu. A aà ùle Ataliae kpea p̄ liiɔ káleau n̄ nɔe p̄ lé ȳ kpawáɔ s̄anu, ɔ̀ wi e aà d̄eo. ³ Népi ḡɔ ùle a Dii kpéu n̄ a gwanapio e wè soolo. Gɔ̀ bee Atalia mé Yuda búsu k̄ia ũ.

⁴ A wè soplade guu ɔ̀ sa'onkia Yoiada kibɛ dɔai badeɔ n̄ zígɔ badeɔ sisi, ɔ̀ wà m̄n̄no aà k̄i Dii ua. ɔ̀ à yáyèr̄no a tó aa legbè Dii ua we, ɔ̀ à k̄ia neḡɔepi òbné. ⁵ ɔ̀ à yádilené à mè: Yá p̄ áli ken ke: Tó a mɔ̀ gud̄sai kámabogɔ̀zɔ, á gáli séia aɔ kibɛ d̄sa, ⁶ á gáli plaade s̄ Suu Bɔle, á gáli aaɔde iɔ bɔle p̄ kú dɔai kpe d̄sa. ⁷ A gáli pla p̄ lé kámabo kámabogɔ̀zɔ iɔ né k̄iapi d̄sa Dii ua. ⁸ A liaaazi á baade n̄ a ḡɔkebo k̄ia. Gbé p̄ s̄ s̄ázi, à aà de. Aɔ te k̄ipizi gu p̄ àle géu pii.

⁹ Zígɔ badeɔ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade a gbéɔ sè ḡér̄no Yoiada k̄i, gbé p̄ lé kámabo n̄ gbé p̄ lé m̄s n̄ leúkpakɛiɔ pii. ¹⁰ ɔ̀ Yoiada k̄i Davidi s̄n̄aɔ n̄ aà s̄ngbao p̄ kú Dii kpéuɔ kpá zígɔ badeɔiwa. ¹¹ ɔ̀ dɔaiɔ m̄ aà kále Dii kpé n̄ sa'oklio kpele, sea za Dii kpépi ɔ̀plaa oi e a zɛe oi, baade n̄ a ḡɔkebo k̄ia, ké aaɔ né k̄iapi d̄sáɔ. ¹² ɔ̀ Yoiada b̄ n̄ k̄ia neḡɔepio à k̄iafua kpàe, à ikoyá lá kpáwá. Ké wà n̄isiká aà miwa wà aà kpá k̄ia ũ, ɔ̀ wà ɔ̀taalè wà wiilè wà mè: Lua k̄i d̄s n̄ aafiao! ¹³ Ké Atalia dɔai n̄ gbé k̄in̄o k̄iapi mà, ɔ̀ à fɛle gè n̄ k̄i Dii ua. ¹⁴ Ké à wɛzù, à k̄ipi è zea m̄pele sae lá wí kewa. Zígɔ badeɔ n̄ k̄aaɛpenaɔ zea aà sae, mé gbépii lé ponake, aale k̄aaɛpe. ɔ̀ Atalia a p̄kasaɔ ga kè à wii p̄ale à mè: Wà b̄ ma kpe! Wà b̄ ma kpe! ¹⁵ ɔ̀ sa'onkia Yoiada ò zígɔ badeɔne: A n̄ɛpi se b̄aàno bàasi, i gbé p̄ b̄ t̄eáz̄iɔ dede n̄ fɛndao. Asa à mè wasu aà de

† 10:29 1Kia 12.28-30

Dii uaoe. ¹⁶ Goo pɔ nɔɛpi kà kibe bole pɔ sɔɔ ɪ gɛu zɛu, ɔ wà ɔpèlewà, we wà aà dɛu.

¹⁷ Yoiada tò kɪ nɪ gbɛ́o ledoukè nɪ Diio mɪpii, ké aa e wàɔ de Diipi gbɛ́o ũ yáí. A tò kɪ nɪ gbɛ́o ledoukè nɪ kɔo lo. ¹⁸ ɔ wà gɛ Baali kpé gbòo, aa a gbabgakiɔ nɪ a táao wɪwi kélekele, ɔ aa Baali gbágbana Matá dè gbabgakiɔ sae.

Yoiadapi Dii kpé nà gudɔanaɔnɛ nɪ ɔzɪ, ¹⁹ ɔ à zɪgɔ badeɔ sɛ nɪ dɔaiɔ nɪ gbé kɪniɔ pii, aa bɔ Dii kpéu nɪ kɪapio, aa kibe bole pɔ dɔaiɔ ɪ gɛu zé sè. Ké aa kà kibe, ɔ kɪpi zɔ́le gɪnaa, ²⁰ ɔ bɔsupi gbépii pɔ kɛna, mé wéle gò yákelesai. Lá wà Atalia dè nɪ fɛndao kibɛn we.

12

Yoasi Dii kpé kekeɔ (2Lad 24.1-14, 23-27)

¹ Yoasi kpalablè a wè soplade guue. ² A gò kía ũ Yehu kpalablea wè soplade guu, ɔ à zɔ́le kpalau Yelusaleu wè bla. Aà da tɔn Zibia, Beeseba nɔɛe. ³ Goo pɔ sa'onkia Yoiada ledà Yoasiwa, Yoasipi yá pɔ maa Diie kè. ⁴ Kási i gulɛsɪ pɔ wa bɔɔ daafo, wɪ gi wàɔ sa'o we, wàɔ tulaletikatɛa wee.

⁵ Yoasi ɔ sa'onanaɔ: A ɔa pɔ wà m̀ò Dii kpéu káaa, naokɛ'ɔa nɪ t̀ɔɔmabo'ɔao nɪ ɔa pɔ wɪ m̀ò Dii kpéu nɪ pɔɛwao pii. ⁶ Sa'onao lí ɔapi si ɔsinaɔwa, wɪ Dii kpé guyaaa kekeɔ. ⁷ Kási e Yoasi kpalablea wè bao nɪ aaɔode guu, sa'onao i Dii kpé guyaaa kekeɔ, ⁸ ɔ kɪ Yoasi sa'onkia Yoiada sɪsi nɪ sa'onao pii, à nɪ lá à mè: Bɔyáí ále Dii kpé guyaaa kekeɔ ni? Asu ɔa si ɔsinaɔwa lo. Ali tó wà Dii kpé guyaaa kekeɔ. ⁹ ɔ sa'onao wèi, aai ɔasi gbéɔwa lo. Aame wa Dii kpé guyaaa kekeɔ. ¹⁰ ɔ sa'onkia Yoiada kpagolo sɛ à a né fɔ, ɔ a dilɛ sa'okɪ sae Dii kpé kpele ɔplaa oi. ɔ sa'ona pɔ lé kpé zé dɔaɔ ɪ ɔa pɔ wà m̀ò Dii ua kau we pii. ¹¹ Tó aa è kpagolopi ɔa zɔɔkù, ɔ kɪ lakɛna nɪ sa'onkiaɔ ɪ nao, aai káka baniu. ¹² Aaí ɔa pɔ wa yɔpi na gbé pɔ wà Dii kpé zɪ danɛɔnɛ nɪ ɔzɪ, ɔ aai flaboð lí'anaɔnɛ nɪ kpedɔnaɔ ¹³ nɪ gɪbonaɔ nɪ gbé'anaɔ. ɔ aa lí nɪ gbé áaɔ luluð lo, ké wà Dii kpé guyaaa kekeɔ yáí nɪ kpékekeɔ zɪ páleɔ pii. ¹⁴ Wɪ Dii kpé ánuɔu taɔ pí nɪ ɔa pɔ wà m̀ò Dii uapioo, ge filia tedɛbɔɔ ge au'elɛbɔɔ ge káaɛ ge vua pɔɔ ge ánuɔu pɔɔ. ¹⁵ Dii kpékekenao ɔ wà flaboðné. ¹⁶ Gbɛ́ pɔ aa ɔapi kpámá aa flabo zɪkenanaɔnɛ, aali nɪ lala ɔapi yá musuo, asa gbépiɔá náaideɔnɛ. ¹⁷ ɔa pɔ wa kpá táae flaboɔ ge duun awakpabɔ ũ, wɪli gɛð Dii kpéu. Sa'onao pɔɛ.

¹⁸ Goo beɛ Silio kɪ Azaeli gè lèle Gatawa, ɔ à ɛa lé m̀ó lélelɛ Yelusaleuwa lo. ¹⁹ ɔ Yudaɔ kɪ Yoasi pɔ pɔ api nɪ a dezi Yuda kíaɔ Yosafa nɪ Yolatu nɪ Aziazio kpá Diiwaɔ sɛle nɪ vua pɔ kú Dii kpé láasiuo nɪ a be láasiuo pii, a kpásá Azaelie, ɔ Azaeli gò Yelusaleu. ²⁰ Yoasi yá kɪniɔ nɪ yá pɔ a kèɔ pii kú Yuda kíaɔ ladau. ²¹ Aa íwaɔ lekpaáíaaɔzi, ɔ aa aà dè Bemilo Sila zɛu. ²² Aa denapio tɔn ke: Simeata né Yozaba nɪ Somɛe né Yozabao. Ké Yoasi gà, wà aà mia kpákɔi nɪ a deziɔ Davidi wéleu, ɔ aà né Amazia zɔ́le aà gbɛu.

13

Isailio kɪ Yoazaa

¹ Yudaɔ kɪ Aazia né Yoasi kpalablea wè bao nɪ aaɔode guu ɔ Yehu né Yoazaa gò Isailio kía ũ, à zɔ́le kpalau Samali wè gɛo nɪ plaoe. ² A yá pɔ Dii yeio kè à zè nɪ duuna pɔ Nɛba né Yeloboau Isailio dà a keauo, i páaleɔ. ³ ɔ Dii pɔ pá Isailiozi, à nɪ ná Silio kɪ Azaelie a ɔzɪ nɪ a né Benadadao e Yoazaa kpalablea léwa. ⁴ Yoazaa

awakpà Diie, 5 Dii s̄aàno, asa a è lá Silio kíapi lé Isailio wetà. 5 Dii tò aa suabana è, 5 aa b̄ Silio ɔz̄l, 5 baade ku a ua lá a ziwa. 6 Kási aai ɔbole duuna p̄ Neba né Yeloboau ní dá a keau guuo, aa zèðe. Asetaati lí ḡí pélea Samali. 7 Yoaza zlḡɔ ye láai, mé i ke s̄ode gb̄eɔn blakwiɔ ní zikas̄ogo m̄en kwio ní zlḡɔ k̄esede gb̄eɔn ɔaas̄oɔ leɛ kwio (10.000) báasio, asa Silio kía ní k̄é k̄élekeleɛ, 5 aa ḡl̄án búsutu p̄ wà ɔz̄òwawa. 8 Yoaza yá k̄niɔ, yá p̄ a k̄eɔ ní a neḡonkeyāɔ ku Isaili kíaɔ ladau. 9 Ké Yoaza ḡa, 5 wà aà v̄i Samali, 5 aà né Yehoasi z̄l̄e aà gb̄eu.

Isailio kí Yehoasi

10 Yudaɔ kí Yoasi kpalablea w̄e bla áāsaide guu 5 Yoaza né Yehoasi ḡò Isailio kía u, à z̄l̄e kpalau w̄e ḡeɔ ní m̄endoɔe. 11 A yá p̄ Dii yeio k̄e, i ɔbole duuna p̄ Neba né Yeloboau Isailio dà a keau guuo, à zèðe. 12 Yehoasi yá k̄ni p̄ a k̄eɔ ní a neḡonkeyāɔ ní z̄l̄ p̄ a k̄a ní Yudaɔ kí Amaziao ku Isaili kíaɔ ladau. 13 Ké à ḡa, wà aà mia kp̄k̄ɔi ní Isaili kíaɔ Samali, 5 Yeloboau z̄l̄e aà gb̄eu.

Elizi gaa

14 Elizi lé gyáke, a bleo, 5 Isailio kí Yehoasi ḡe aà l̄e, àle ɔɔb̄e à m̄e: Baa! Baa! Isaili zikas̄ogo ní a s̄odeɔn n̄ u.* 15 ɔ Elizi òè: Sá sé ní kaɔ. Ké a s̄e, 16 5 Elizi òè: Ka kpa s̄aa. Ké a kp̄a s̄aa, 5 Elizi ɔn̄ana k̄ipi ɔɔwa 17 à m̄e: Gukpe fenenti w̄e. Ké a w̄e, 5 Elizi m̄e: Kapi zu. Ké a z̄u, 5 Elizi m̄e: Dii ziblekan we. Ziblea Silioɔwa kaɛ. Nȳ Silio fu Afeki m̄iɔm̄iɔe. 18 ɔ Elizi m̄e: Kapiɔ séle. Ké a s̄e, 5 Elizi òè: T̄ɔɔle léð. A l̄eð ḡen áaɔ, 5 à z̄e. 19 ɔ Lua gb̄epi p̄ p̄aaazi à m̄e: A maa ní t̄ɔɔle léð yāa ḡen s̄o ge sooloe, ní zible Silioɔwa m̄iɔm̄iɔ. Tiasa n̄ȳ ziblemá ḡen áaɔe.

20 Elizi ḡa, 5 wà aà v̄i.

Ké a w̄e s̄u, 5 M̄abu gb̄aam̄eɔdeɔ s̄i Isaili búsuu. 21 Ḡoɔ bee gb̄eɔ lé ge v̄le. Ké aa gb̄aam̄eɔdepiɔ è, 5 aa gepi s̄e ɔz̄i Elizi miau. Ké gepi l̄eɛ Elizi w̄aɔwa, 5 à v̄u à f̄le z̄e.

22 Silio kí Azaeli Isailio wetà e Yoaza kpalablea léwae. 23 ɔ Dii s̄uuk̄er̄n̄o à w̄enad̄n̄e, à ní wegwa a b̄aa p̄ kú ní Ablahaũo ní Izaakio ní Yak̄ɔbuo yáí. I we ní t̄òz̄ò, i ní v̄uaa e ní a gb̄ao. 24 Ké Silio kí Azaeli ḡa, 5 aà né Benadada z̄l̄e aà gb̄eu. 25 Ké Yoaza né Yehoasi z̄l̄k̄a ní Azaeli né Benadadapio, à ɛa w̄éle p̄ Azaeli s̄i a mae Yoazawaɔ s̄iwà. Yehoasi z̄l̄bl̄e w̄a ḡen áaɔe, 5 à Isaili w̄élepiɔ s̄iwà.

14

Yudaɔ kí Amazia (2Lad 25.1-28)

1 Isailio kí Yoaza né Yehoasi kpalablea w̄e plaade guu 5 Yoasi né Amazia ḡò Yudaɔ kía u. 2 Aà w̄e baas̄ode guu 5 à kpalabl̄e, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ w̄e baakwi m̄endoɔaie. Aà da t̄on Yoadá, Yelusaleũ n̄eɛ. 3 A yá p̄ Dii yei k̄e, áma i ka a mae Davidi p̄wao. A a mae Yoasi ɔles̄e wásawasa. 4 Ama i guleɔl̄ p̄ wa b̄oɔ daaño, w̄iɔ sa'o w̄aɔ tulaletikateɔa we e tiaɛ. 5 Ké à z̄eðo kpalau, 5 à a iwa p̄ aa a mae òe òe s̄e. 6 Lá a ku M̄ozi ikoyá láuwa, i gb̄eɔnapiɔ néɔ dedeɔ. Lápi guu Dii m̄e wasu maeɔ dede ní néɔ duuna yáí, mé wasu néɔ dede ní maeɔ duuna yáí. Baade a ga azla duuna yáíe. 7 Amazia mé z̄l̄bl̄e Eɔɔɔwa Guzule Wisideu gb̄eɔn ɔaas̄oɔ leɛ kwi (10.000). Z̄ipi guu à Sela s̄iu, 5 à t̄okp̄áe Ȳokeeli e ní a gb̄ao.

* 13:14 2Kia 2.12

⁸ Bee gbɛa Amazia gbéɔ zì Isailiò kí Yoaza né Yehoasi, Yehu tɔ̀nawa, a dè: Mɔ̀ wà kɔ̀ le zílau. ⁹ Isailiò kí Yoasi wèwà à mè: Libā b̀susu leaa lékpásakè Libā b̀susu sɛde líe à mè, aà a nenɔe kpásá a néwa, ɔ̀ Libā b̀susu wài mò ɔ̀z̀ leaapiwa. ¹⁰ N zìblè Edb̀uwa, ɔ̀ n nzla sè lesí. N tɔ̀b̀, àma ǹ nzla to tɛɛ. Tó n sòle dà, ǹyɔ̀ fua, mpi ní Yudaɔ̀ píi. ¹¹ Kási Amazia i swáseio, ɔ̀ Yehoasi mò léléiwà. Aa kɔ̀ le Yuda b̀susu wéleu Besemesi. ¹² Ké Isailiò Yudaɔ̀ fù, ɔ̀ Yudaɔ̀ bàalè, baade tà a be. ¹³ Besemesi we ɔ̀ Yehoasi Amazia kùu à tàò Yelusaleù. A a bíi gbòo g̀sísuu òaa pla za Eflaiù Bòle e Gola Bòle. ¹⁴ A vua ní ánusuo ní p̀s p̀s kú Dii kpéu ní p̀s p̀s kú kibe láasiuɔ̀ sèle píi, ɔ̀ à gbéɔ̀ kùkù à tàr̀no Samali z̀z̀ɔ̀ u. ¹⁵ Yehoasi yá k̀ni p̀s a kèò ní a neg̀nkeyàò ku Isaili kíaò ladau ní lá à zìkà ní Yudaɔ̀ kí Amaziào. ¹⁶ Ké Yehoasi gà, wà aà mia kpàk̀sì ní Isaili kíaò Samali, ɔ̀ aà né Yeloboau z̀lè aà gbèu.

¹⁷ Yudaɔ̀ kí Amazia ku Yehoasi gaa gbɛa e wè g̀eoe. ¹⁸ Amazia yá k̀niò ku Yuda kíaò ladau. ¹⁹ Wà lekpaàfaazi Yelusaleùe, ɔ̀ à bàalè tà Lakisi. ɔ̀ wà gbéɔ̀ gbàe, aa pèleaazi aa aà dè we. ²⁰ ɔ̀ wà aà gè sè ní s̀o wà sùò Yelusaleù, wà aà mia kpàk̀sì ní a deziò Davidi wéleu. ²¹ ɔ̀ Yudaɔ̀ Uzia kpà kía u aà mae Amazia gbèu. Uzia wè g̀eò ní m̀ndooe. ²² ɔ̀me Elata kèke kàle Yudaɔ̀ne a mae gaa gbɛa.

Isailiò kí Yeloboau

²³ Yudaɔ̀ kí Yoasi né Amazia kpalablea wè g̀eode guu ɔ̀ Yoasi né Yeloboau g̀ò Isailiò kía u Samali, à z̀lè kpalau wè bla ní m̀ndooe. ²⁴ A yá p̀s Dii yeio kè, i ɔ̀b̀le duuna p̀s Neba né Yeloboau Isailiò dà a keau guuo. ²⁵ ɔ̀me èa Isaili b̀susu sí za Amata b̀lei e Isia Wisidei, lá Dii Isailiò Lua dà a z̀blena Amitai né Yonasi,* Gatefɛe gbèe a òwa. ²⁶ Asa Dii è Isailiò lé taasike maamaae, z̀ɔ̀ ní wéèò píi, mé aa gbèe ví à d̀nleò. ²⁷ Dii i me á Isailiò t́ de d̀nliuo, ɔ̀ à ní suabà Yehoasi né Yeloboau sabai. ²⁸ Yeloboau yá k̀ni p̀s a kèò ní z̀l p̀s a kàò ku Isailiò kíaò ladau ní lá à èa Damasi ní Amatao sí Isailiòneò. ²⁹ Ké à gà, wà aà mia kpàk̀sì ní a dezi Isaili kíaò, ɔ̀ aà né Zakali z̀lè aà gbèu.

15

Yudaɔ̀ kí Uzia

(2Lad 26.1-4, 21-23)

¹ Isailiò kí Yeloboau kpalablea wè baasòo ní plaode guu Amazia né Uzia g̀ò Yudaɔ̀ kía u. ² Aà wè g̀eò ní m̀ndooe guu ɔ̀ à kpalablè, à z̀lè báawa Yelusaleù wè blakwi ní plaoe. Aà da t̀n Yekolia, Yelusaleù nɔ̀e. ³ A yá p̀s Dii yei kè lá a mae Amazia kèwae. ⁴ Ama i gulesí p̀s wa b̀ò daafo, gbéɔ̀ ɔ̀ sa'o wàò tulaletikateae we e tiae. ⁵ ɔ̀ Dii tò kusu aà lè, a víe e à gè g̀àò. Aà kpé kú adoae, aà né Yotaù mé kú kibe. ɔ̀me Yudaɔ̀ d̀aana u. ⁶ Uzia yá k̀niò ku Yuda kíaò ladau ní yá p̀s a kèò píi. ⁷ Ké à gà,* wà aà ví kái ní kíapiò Davidi wéleu, ɔ̀ aà né Yotaù z̀lè aà gbèu.

Isailiò kí Zakali

⁸ Yudaɔ̀ kí Uzia kpalablea wè bla plasaide guu ɔ̀ Yeloboau né Zakali g̀ò Isailiò kía u Samali, à z̀lè kpalau m̀ sooloe. ⁹ A yá p̀s Dii yeio kè lá a deziò kèwae. I ɔ̀b̀le duuna p̀s Neba né Yeloboau Isailiò dà a keau guuo. ¹⁰ ɔ̀ Yabesi né Saluù lekpaàfaazi ní gbéɔ̀, à aà dè Ibleau, ɔ̀ à z̀lè aà gbèu. ¹¹ Zakali yá k̀niò ku Isaili

* 14:25 Yon 1.1 * 15:7 Isa 6.1

kia ɔ laɔau. ¹² Maa yá pɔ Dii ò Yehue kè, à mè aà bui mè aà Isaili kpalable e à ge pe aà sɔkpaɔwa.†

Isaili kɪ Salu

¹³ Yabesi né Saluú gò kía ũ Yuda ɔ kɪ Uzia kpalablea wè bla m̀ndosaide guue, à z̀le kpalau Samali m̀ doe. ¹⁴ Ké Gadi né Menaeu b̀ Tiiza à gè Samali, ɔ à Yabesi né Saluúpi lè we a dè, ɔ à z̀le aà gbèu. ¹⁵ Saluú yá kɪnió rí lé pɔ a kpaaí rí gbéó Zakalizio ku Isaili kía ɔ laɔau. ¹⁶ Menaeuپی b̀ Tiiza à gè lèle Tifasawa rí gbé pɔ kú a guu rí gbé pɔ kú a búsuu píi, asa aa gí zewéièè. Ké à lèlemá, ɔ à ǹsindeeo p̀ipui píi.

Isaili kɪ Menaeu

¹⁷ Yuda ɔ kɪ Uzia kpalablea wè bla m̀ndosaide guu ɔ Gadi né Menaeuپی gò Isaili kía ũ, à z̀le kpalau Samali wè kwie. ¹⁸ A yá pɔ Dii yeio kè e a wèni léue. I ɔb̀le duuna pɔ Neba né Yeloboau Isaili ɔ dà a keau guuo.

¹⁹ Ké Asilió kɪ Pulu sí Isaili búsuu, ɔ Menaeu aà gbá ánuusu tɔnu baakwi rí síiɔ, ké Pulupi e ɔdawa, i zedɔ kpalau yáí. ²⁰ Menaeu tò Isaili ɔ ánusupi fiabò, ɔ ɔde ɔ ánuusu kpá rí miwa ɔwatè blakwikwi Asilió kía pɔ ũ. ɔ Asilió kíapi èa tà, i ze rí búsu weo. ²¹ Menaeu yá kɪnió ku Isaili kía ɔ laɔau rí yá pɔ a kè píi. ²² Ké à gá, ɔ aà né Pekaia z̀le aà gbèu.

Isaili kɪ Pekaia

²³ Yuda ɔ kɪ Uzia kpalablea wè blakwide guu ɔ Menaeu né Pekaia gò Isaili kía ũ, à z̀le kpalau Samali wè plaè. ²⁴ A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔb̀le duuna pɔ Neba né Yeloboau Isaili ɔ dà a keau guuo. ²⁵ Aa z̀gɔ bade Lemalia né Peka lekpaálaazi rí gbéó. ɔ à Galada búsuɔde sè gbéon blakwi à sírɔnó kípizi aà zegikí Samali, à aà dè rí Aagobuo rí Alieo, ɔ à z̀le aà gbèu. ²⁶ Pekaia yá kɪnió ku Isaili kía ɔ laɔau rí yá pɔ a kè píi.

Isaili kɪ Peka

²⁷ Yuda ɔ kɪ Uzia kpalablea wè blakwi rí plaode guu ɔ Lemalia né Peka gò Isaili kía ũ, à z̀le kpalau Samali wè baoc. ²⁸ A yá pɔ Dii yeio kè, i ɔb̀le duuna pɔ Neba né Yeloboau Isaili ɔ dà a keau guuo. ²⁹ Peka gɔ ɔ Asilió kɪ Pulu m̀ Iyoni sí rí Abeli Bemaakao rí Yanɔao rí Kedesio rí Azoo. A Nefatali búsu sí lɔ, Galada rí Galileo píi, ɔ à búsupideɔ kùkù tárnɔ Asili. ³⁰ Ela né Ozee lekpaai rí gbéó Pekazi, ɔ à aà dè à z̀le aà gbèu Uzia né Yotau kpalablea wè baode guu. ³¹ Peka yá kɪnió ku Isaili kía ɔ laɔau rí yá pɔ a kè píi.

Yuda ɔ kɪ Yotau (2Lad 27.1-9)

³² Isaili kɪ Lemalia né Peka kpalablea wè plaade guu ɔ Uzia né Yotau gò Yuda ɔ kía ũ. ³³ Aa wè baasode guu ɔ à nà kpalableawa, à z̀le kpalau Yelusaleu wè gèó rí m̀ndooe. Aa da tɔn Yelusa, Zadoki néè. ³⁴ A yá pɔ Dii yei kè lá a mae Uzia kèwae. ³⁵ Ama i guleɔ pɔ wa b̀o daaí, wí ɔ sa'ò wà tulaletikatea we e tiaè. ɔme Dii ua b̀le pɔ kú musu kèkè. ³⁶ Yotau yá kɪnió ku Yuda kía ɔ laɔau rí yá pɔ a kè píi. ³⁷ Gɔ bee Dii tò Silió kɪ Lezini rí Lemalia né Pekao ná léleá Yudaɔwawa. ³⁸ Ké Yotau gá, wá aà mia kpáksí rí a dezió Davidi wéleu, ɔ aà né Aaza z̀le aà gbèu.

† 15:12 2Kia 10.30

16

*Yuda ki Aaza
(2Lad 28.1-27)*

¹ Lemalia né Peka kpalablea wè gēo ní plaode guu 5 Yotaū né Aaza g̃s̃ Yuda kía ũ. ² Aà wè baode guu 5 à kpalablè, à z̃lè báawa Yelusaleū wè gēo ní mēndoos̃. I yá p̃ Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwa. ³ A zè ní Isaili kía yákeaoe. A sa p̃ wí a p̃ káteu à tékū ò ní a neg̃se se.* A yábēekè, lá bui p̃ Dii ní yá Isaili n̄ō Ì ke yáawa. ⁴ A sa'ò à tulaletikátea gulesí p̃ wa b̄owa ní s̄s̄ musu ní lí yèlele gbáuō píi.

⁵ Bee gb̄ea Silió kí Lezini ní Isailió kí Lemalia né Pekaó mò zíkai Yelusaleū.† We aa koez̄u Aazazi, kási aai f̄ z̄iblèwào. ⁶ Zibeez̄í Lezini Yuda yà ní bóle Elata, à èa simá, 5 Edōuò mò z̄lè we e ní a gb̄ao. ⁷ Ǿ Aaza gb̄é z̄í Asilió kí Puluwa à mè: N z̄òblenan ma ũ, mé n n̄én ma ũ. M̄o n̄ ma b̄o Silió kía ní Isaili kía p̄o f̄leman̄ō z̄í. ⁸ Aaza ánuu ní vua p̃ kú Dii kp̄éu ní a b̄e láasiuo s̄le à Asilió kía gb̄a a kp̄ásàè. ⁹ Ǿ Asilió kíapi aà yámá, à ḡè l̄èle Damasiwa a sí. A Lezini d̄è, 5 à tà ní Damasid̄ō Kii. ¹⁰ Kí Aaza ḡè dà Asilió kí Pulupile Damasi. A sa'okli è we, 5 à a taa kè lá guu, a kp̄ásà sa'ona Uliáe ní a kea tao píi. ¹¹ Sa'ona Uliá sa'oklipi kè lá kí Aaza kp̄ásàewa wásawasa, à a m̄ide e kí Aazapi à ḡé sui ní Damasio. ¹² Ké à s̄ù, à táagbagbaklipi è, 5 à s̄s̄i à d̄èdewa. ¹³ A sa p̃ wí a p̃ káteu à tékū òwà, à p̄wenti kàwà, à it̄lèwà, à sáaukpasa au élewà. ¹⁴ Dii gb̄agbakli p̃ wa pí ní m̄ogot̄eo ku sa'okli dafupi ní Dii kp̄éo z̄anguo, 5 Aazapi se d̄ile sa'okli dafupi sae ɔplaa oi. ¹⁵ Ǿ kí Aazapi yádile sa'ona Uliáe à mè: Nili sa k̄o p̃ wí a p̃ káteu à tékū o sa'okli z̄s̄piwa ní p̄wenti oosio ní kí sa p̃ wí a p̃ káteu à tékūo ní aà p̄wenti gb̄ao ní gb̄é sa p̃ wí a p̃ káteu à tékūo ní ní p̄wenti gb̄ao ní í p̃ aal̄ t̄leo. Nili sa p̃ wí a p̃ káteu à tékū ní sáaukpasao au élewà. Sa'okli p̃ wa pí ní m̄ogot̄eo s̄s̄ āo dem̄e m̄asok̄ekli ũe. ¹⁶ Ǿ sa'ona Uliá kè lá kí Aaza òewa.

¹⁷ Kí Aaza m̄b̄ep̄ēēo ḡogo tadib̄ōwa à ní tao b̄ua. A íkaki ḡo m̄ogot̄e zuswana p̃ kú a z̄lewa,‡ a d̄ile gb̄eowa. ¹⁸ A kí ḡina p̃ wa b̄o Dii ua ní aà b̄ole p̃ kú weo gb̄oo misiile Asilió kíae yáí. ¹⁹ Aaza yá k̄in̄io ku Yuda kía ladau ní yá p̃ a k̄ēo píi. ²⁰ Aaza ḡa, 5 ũ wà aà mia kp̄ak̄s̄i ní a dezi Davidi w̄éleu, 5 aà né Ezekia z̄lè a gb̄e.

17

Isaili ki gb̄ezana Ozee

¹ Yuda kí Aaza kpalablea wè kueplade guu 5 Ela né Ozee g̃s̃ Isaili kía ũ Samali, à z̄lè kpalau wè k̄eokwie. ² A yá p̃ Dii yeio kè, àma i ke lá Isaili kía p̃ d̄baaeo k̄ewao. ³ Asilió kí Samanasaa mò l̄èlewà, 5 Ozee g̃s̃ aà z̄òblena ũ, àle falub̄e. ⁴ Ozee gb̄é z̄í Egipió kí Sowa, 5 i falu p̃ í b̄o Samanasaae w̄é ní w̄eo b̄e lo. Ké Samanasaa è Ozee b̄o a kpe, 5 à aà kù à m̄okàwà à aà d̄akp̄e. ⁵ Ǿ Samanasaa l̄èle Isaili búsuwa píi. Aà gb̄é mò koez̄ò Samalizi, aa ku we e w̄é àa. ⁶ Ozee kpalablea wè k̄eokwide guu 5 Samanasaapi Samali sí à tà ní Isaili a búsuu, à ní kálèkálè Ala ní Gozà p̃ kú Aboo baao ní Med̄e búsu w̄éleu guuo.

Isaili ḡsa z̄l̄ōo ũ ní duuna yáí

* 16:3 Iko 12.31 † 16:5 Isa 7.1 ‡ 16:17 1Kia 7.23-29 § 16:20 Isa 14.28

7 Yápi kè màa ké Isailio duunakè Dii ní Lua pò ní bós Egipio kí Falaᵔᵔ ɔzle yáie. Aa misilile dii páleɔne, ⁸ aa bui pò Dii ní yánéɔ ɔlesè, aa zè ní yá pò Isailio kíaɔ dánéɔ. ⁹ Aa yáɔᵔᵔsai díle Dii ní Lua yá gbɛu, aa guleᵔᵔ bò níziæ ní wéleɔ guu píi sea za bualoᵔᵔ ní wéle bíideɔ. ¹⁰ Aa gbɛɔ ní lí pèlɛpɛle sísi lesᵔᵔwa píi ní lí yèleleɔ gbáɔ píi.* ¹¹ Aa tulaletikátea guleᵔᵔ pò aa bòpiɔwa píi, lá bui pò Dii ní yánéɔ kèwa. Yávái pò aa kèpiɔ mé Dii pò fèlèè. ¹² Aa zòblè táaɔne. Dii òné yáa sᵔᵔ aasu kéo. ¹³ Dii dà ánabiɔ ní gu'enaɔne píi, ᵔᵔ aa lenáwá Isailio ní Yudaɔne, aa mè aa miké ní yáváiɔwa, aaiɔ Dii yádileáɔ ní aa yádanéɔ kúá, lá a ku ikoyá pò a díle ní deziɔne guu, à èa dà a zòblena ánabiɔne aa òwa.

¹⁴ N beo Isailio i swáseio, an swá gbáa lá ní dezi pò aai Dii ní Lua náaikéɔ pᵔᵔwaɛ. ¹⁵ Aa gí aà ɔtonɔkli gwai, aa aà bàakuaríno yá gbòo, aai lé pò a náwáné yádao. Aa tɛ pᵔᵔpázi, ᵔᵔ aa gᵔᵔ pá. Aa bui pò líaarízi ɔlesè, bui pò Dii mè aasu ní kea keopiɔ. ¹⁶ Aa pákpá Dii ní Lua yádileáɔzi, aa mókása mèn pla lán gáaenaɔwa ní dii ᵔᵔ, † aa Ásetaati lí pèle, aa kùle luabe pᵔᵔne, aa zòblè Baalie. ¹⁷ Aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò ní ní néɔ, ‡ gᵔᵔé ní nɔɔ, aa màsokè, aa welena gà, aa níziá kpá yá pò Dii yeiowa, aa aà pò fèlèè. ¹⁸ ɔ Dii pò pàrízi maamaa à ní yá. Yuda bui mé gᵔᵔ ado. ¹⁹ Baa se Yudaɔ i Dii ní Lua yádileáɔ mao, aa Isailio ɔlesèɛ. ²⁰ ɔ Dii gí Isaili buipiozi píi. A ní wetá à ní ná gbé pò aale gbáamónéɔne ní ɔzle à è gè ní yáó.

²¹ Ké Dii Isailio kè Davidi buiɔwa, ᵔᵔ aa Neba né Yeloboau díle ní kía ú. Yeloboau píi mé Isailio swáfè Diie, a tò aa duun sà zᵔᵔ kè. ²² Isailio gí lé duuna pò Yeloboau kèɔ ke, aai mikéwáɔ, ²³ ᵔᵔ Dii ní yá, lá a dà a zòblena ánabiɔne aa òwa. Asilio Isailio náaa ní búsuu aa táríno zᵔᵔzᵔᵔ ú, ᵔᵔ aa ku we e ní a gbáo.

Samali yá

²⁴ Asilio kía tò gbéɔ bèle Babeli ní Kutao ní Avaɔ ní Amatao ní Sefavaiúo, ᵔᵔ à ní kálékale Samali wéleɔ guu Isailio gbɛu. Màa aa Samali búsu sí aa zᵔᵔle a wéleɔ guu. ²⁵ Ké aa kà we káau, aali Dii sísiɔ, ᵔᵔ à nòɔmusuɔ gbàémá, aale ní dede. ²⁶ ɔ wa ò Asilio kíæ wá mè: Gbé pò n ní sé n ní kálékale Samali wéleɔ guu, aa búsupi táakekea dᵔᵔo, ᵔᵔ à nòɔmusuɔ gbàémá, aale ní dede. ²⁷ ɔ Asilio kía mè: Wá Samali sa'ona pò wa suríno do gbae aà ta we, i búsupi táa yáadané. ²⁸ ɔ Samali sa'onaè èa tà we à zᵔᵔle Beteli. A dáda gbéɔne lá aa ke aali Dii sísi.

²⁹ Gᵔᵔ bee gbé pò mò zᵔᵔle wélepiɔ guu, bui píi ní a táaoɛ, ᵔᵔ aa ní táapiɔ taa kè aa pèlɛpɛle guleᵔᵔ pò Isailio bòɔ kpéɔ guu. ³⁰ Babelideɔ Sukobeno pí, Kutadeɔ Nεεgali pí, Amatadeɔ Asima pí, ³¹ Avadeɔ Nibaza ní Taatakio pí, Sefavaiúdeɔ sa pò wí a pò káteu à tékú ò ní ní néɔ ní táa Adameleki ní Anamelekiowa. ³² ɔ aa èa Dii sísi lɔ. Aa ní gbéɔ díle guleᵔᵔpiɔ gbàgbanaɔ ú tɛ vío, ᵔᵔ aaiɔ sa'oné guleᵔᵔpiɔ kpéɔ guu. ³³ Aa Dii sísi, ᵔᵔ aale zòblè ní táaɔne lá búsu pò aa bùu felekaayá dɛwa. ³⁴ Màa aa ní felekaayá kúá e ní a gbáo. Aale Dii sísi, asa aali aà ɔtonɔkli gwao, aali aà yádané kúao ge aà ikoyá ge yá pò a díle Yakòbu pò à èa tɔkpàè Isaili buiɔne. § ³⁵ Ké Dii mè a bàa aɔ kú ní Isailipio yáa, à mè aasu dii páleɔ sísiɔ, aasu kùlenéɔ,* aasu zòblenéɔ, aasu sa'omáo, ³⁶ sema a gbé pò a ní bóle Egipi ní a iko zᵔᵔo ní a gása gbáao. Api áme aao a sísi, aao kùleɛ, † aai sa'owa. ³⁷ A mè aao a ɔtonɔkli gwa, aaiɔ a yádanéɔ kúá ní a ikoyá ní yádilea pò a kènè lá guu

* 17:10 1Kia 14.23 † 17:16 1Kia 12.28 ‡ 17:17 Iko 18.10 § 17:34 Daa 32.28, 35.10 * 17:35 Bɔa 20.5, Iko 5.9 † 17:36 Iko 6.13

e gɔɔpii. Aasu dii pãleɔ sísiɔ. ³⁸ Aasu to a bàakuarĩnɔ yá lí sáńguo. Aasu dii pãleɔ sísiɔ. ³⁹ Aali a Dii ní Lua sísi ado. Ame á ní bɔ ní wèleɔ ɔzĩ nípii.

⁴⁰ N beeo aai swáseio, ɔ aa zè ní ní felekaayão. ⁴¹ Buipio Dii sísi, kási aa gĩ lé zɔble ní táaone be, ɔ an néo ní ní tɔũnao lé ke lá ní maepio kèwa e ní a gbão.

18

Yudaɔ kí Ezekia

¹ Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè àaɔde guu ɔ Aaza né Ezekia gò Yudaɔ kía ũ. ² Aà wè baasɔode guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleũ wè baakwi m̀ndosaiɛ. Aà da tɔn Abi, Zakali néɛ. ³ A yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa piiɛ. ⁴ A guleɓí pò wa b̀o gb̀o, à táagbeɔ wíwi, à Asetaati lipelɔ zòzò. A m̀ogotè mlè pò Moizi pi* gb̀ègbè, asa e gɔɔ bee Isailio lé tulaletikatɛawàɛ, aa tɔkpàè Nɛusetá. ⁵ Ezekia Dii Isailio Lua náaikè, Yudaɔ kíaɛ muaaaànɔ, an gbè pò d̀baaɔ ge an gbè pò té aa gbeaɔ. ⁶ A ná Diiwa, i b̀o aà kpeo. A yá pò Dii dá Moizieo kúaɛ. ⁷ Dii kuaànɔ, ɔ yá pò a kèò b̀ò maa pii. A b̀ò Asilio kía yá kpe, i zɔbleè loo. ⁸ A zible Filitɔwa e Gaza ní b̀usu pò liaaio sea za bualoũ ní wèle b̀ideɔ pii.

⁹ Kí Ezekia kpalablea wè àaɔde guu, Isailio kí Ela né Ozee kpalablea wè soplade guu, ɔ Asilio kí Samanasaa m̀ò koezò Samalizi. Aa kálea we ¹⁰ e wè àaɔ, aa wèlɛpi sí Ezekia kpalablea wè soolode guuɛ. Isailio kí Ozee kpalablea wè kèokwiden we. ¹¹ Asilio kía tà ní Isailio a b̀usuu, à ní kálakale Ala ní Gozá pò kú Aboo baa ní Mede b̀usu wèleɔ guuo. ¹² Yápi kè màa, kè aai Dii ní Lua yámao yáie. Aa aà bàakuarĩnɔ yá kúaɔ, aai yá pò Dii z̀blena Moizi díle ma aa zikèwão.

Asilio kía vtadadaa Yelusaleũdezi (2Lad 32.1-16, Isa 36.1-22)

¹³ Kí Ezekia kpalablea wè gèo m̀ndosaiɛ guu ɔ Asilio kí Senakelibu m̀ò lèle Yuda wèle b̀ideɔwa, a sí pii. ¹⁴ ɔ Yudaɔ kí Ezekia gbèɔ zĩ Asilio kíaawa Lakisi à mè: Ma táaekè. Nsu m̀aoo, m̀io falubone lá nɔyò zòmɛɛwa. ɔ Asilio kía ánsuu zò Ezekiaɛ tɔnu kwi ní vuao tɔnu do. ¹⁵ ɔ Ezekia ánsuu pò a è Dii kpéu ní a be láasiuo kpàwà pii. ¹⁶ Gɔɔ bee à vua gò Dii kpé gbaɔwa ní pò pò a kùle gbapio lipelɛwao, a kpá Asilio kíapiwa.

¹⁷ ɔ Asilio kía a kwáasi ní a íwaɔ gbèzɔɔo ní a zlgɔɔ gbèzɔɔo zĩ, aa b̀ò Lakisi aa m̀ò Yelusaleũ kí Ezekia kí ní zlgɔɔ dasidasi. Kè aa kà Yelusaleũ, aa m̀ò zè íkalekí pò kú musu sae, p̀pinaɔ bua zéu. ¹⁸ Aa lezù kípizi, ɔ kibe ziia Ilikia né Eliakiũ ní aà lakèna Sebenao ní aà kpàwakena Asafa né Yoao b̀ò gè ní kí. ¹⁹ ɔ zlgɔɔ gbèzɔɔpi ònè: A ge o Ezekiaɛ, Asilio kía zɔɔ mé lé aà la, b̀ò àle a náaike máai? ²⁰ A mè á zlgbaselea d̀s mé á gbãa, kási yápa giie. Dé àle a náaike, ɔ àle b̀o a yá kpei? ²¹ Egipio kía pò àle a náaikepi gwa. A de lán fee lípan wíwiawae. Gbè pò gbãa'èwà, í aà zò a ɔue. ²² Ezekia Dii guleɓí ní aà gbagbakio gb̀oo lo? A ò Yelusaleũde ní Yudaone pii aa m̀ò kùle gbagbakii aɛ Yelusaleũ la, ɔ àle omɛɛ Dii a Luapi náai ɔ àle kea? ²³ Aà ledouke ní ma dii Asilio kiao, mí aà gba s̀ò òaa kwi, tó a gbè vɔl aa diè kpe. ²⁴ Lá àle Egipi zikasogoo ní s̀deɔ náaike, kpelewa a f̀z zezò baa ma dii zlgɔ gáli pò kèsánzi doei? ²⁵ Ale e ma dii m̀ò léle giue beewa à wíwi Dii lé sai yà? Dii mé òè aà léle b̀usue beepiwa, i wíwi.

* 18:4 Nao 21.9

26 Ǿ Eliakiū n̄ Sebenao n̄ Yoao ò zlg̃ᵛᵛ gbēzᵛᵛpi: Yā'o wápiᵛ n zòblenaᵛne n̄ Sili yáᵛ, asa wi maε. Nsu yá'owēε n̄ Ebelu yáᵛᵛ, ké gbé pᵛ kú bliwaᵛᵛ su mao yáí. 27 Ǿ gbēzᵛᵛpi wemá à mè: Ma dii i ma zl̄ mà yápi ᵛᵛ òé n̄ á diio átēε, n̄ gbé pᵛ zᵛleá bliwaᵛε lᵛ, asa aa n̄zla bliᵛkpe pᵛ aa kè bleε, aai n̄zla osoo mi lááwa. 28 Ǿ gbēzᵛᵛpi fēle pùna n̄ Ebelu yáᵛᵛ à mè: A Asiliᵛ kía zᵛᵛ yáma! 29 Kipi mè, ásu to Ezekia á sásáᵛ, asa a fᵛ á bᵛ a ᵛzlo. 30 Ezekia mè Dii a á bᵛ, a á wéleε bee kpa Asiliᵛ kíaᵛᵛ. Ásu Ezekiapi yáma à Dii náaike yá bee musuo. 31 Ásu Ezekia yáma. Asiliᵛ kía mè à ledoukeano, à mikpawa, á baade i azla vēεbe n̄ azla kaadεembεo ble, i azla bia'i mi, 32 e àᵛ mᵛ á séle i tááᵛᵛ bᵛsu pᵛ de lá á pᵛwau. Pᵛwena n̄ vēε nao pālawa, pēε n̄ vēεbuo n̄ kulio n̄ z'io diue. A ze n̄ wēnio. Ásu ze n̄ gaoo. Ezekia mè Dii a á bᵛε, kási ásu weio, ásu to aà á sásáᵛ. 33 Buipáleᵛᵛ táae fᵛ g̃í Asiliᵛ kíaε aà n̄ bᵛsu simáε? 34 Amata n̄ Aapadaᵛᵛ táaᵛᵛ gè máε? Sefavaiū ge Ena ge Iva táaᵛᵛ gè má ni? Samali táaᵛᵛ è giē n̄ n̄ wéleε? 35 Bᵛsupiᵛᵛ kpele táa mé fᵛ giē n̄ a bᵛsuoi? Kpelewa Dii a fᵛ giē n̄ Yelusaleūoi? 36 Gbēᵛᵛ n̄leá kilikili, aai yāwewáᵛ, asa an kía ᵛn̄é aasu yázásiwáᵛᵛ. 37 Ǿ kibε ziia Ilikia né Eliakiū n̄ aà lakēna Sebenao n̄ Asafa né Yoa aà kpāwakεnao n̄ pᵛkasaᵛᵛ kēkē, aa èa sù Ezekiapiwa aa zlg̃ᵛᵛ gbēzᵛᵛ yápi dàu a siūè.

19

Ezekia wabikεa Diiwa (Isa 37.1-20)

1 Ké kí Ezekia yápi mà, à a ula ga kè, ᵛ à zwānkasa kákaala, à gè Dii kpéu. 2 A a be ziia Eliakiū n̄ a lakēna Sebenao n̄ sa'onkiaᵛᵛ z̄l̄ ānabi Isaia, Amᵛzu néwa, zwānkasaᵛᵛ kákaañla. 3 Aa òè: Ezekia mè yá g̃í gbáε, wá wá da taasiu wá wá lele wá widádawá. Wa gᵛ lán nᵛε pᵛ a né kà bᵛa, mé yēεε ku a fᵛ iowaε. 4 Asiliᵛ kía a zlg̃ᵛᵛ gbēzᵛᵛ z̄l̄, à mᵛ Lua béε lánikè. Dii n̄ Lua yápi mà, a aà lele yápi oa yáia, wá dᵛo. Wabikεwá wá gbé kᵛna pᵛ wa gᵛᵛne. 5 Ké kí Ezekia z̄napiᵛᵛ gè Isaia lè màa, 6 a ᵛn̄é: A ge ᵛ á diie, Dii mè asu to vía a kᵛ Asiliᵛ kía iwaᵛᵛ dᵛεaano yá pᵛ a màpi yáio. 7 A ma! Tó Asiliᵛ kía baε mà, Dii a to láasoo gēaagu, i ta a bᵛsuo, Dii i to wá aà de n̄ fēndao we. 8 Ké zlg̃ᵛᵛ gbēzᵛᵛ mà Asiliᵛ kía fēle Lakisi, ᵛ à èa tà à aà lè, àle z̄lka n̄ Libenadeᵛ. 9 Ké Asiliᵛ kía mà Etiopiᵛᵛ kí Tilaka lé mᵛ z̄lkaiano, ᵛ à èa z̄lno gbáε Ezekiaᵛᵛ à mè: 10 A ᵛ Yudaᵛᵛ kí Ezekiaε, dii pᵛ àle a náaike à gbása mè á Yelusaleū nameε ma ᵛzlo, asu to diipi a sásáᵛ. 11 I ma lá Asiliᵛ kíaᵛᵛ kè bᵛsuᵛne à n̄ ké kélekele piio lé? Ǿme a bᵛ ado saa? 12 Wéle pᵛ ma deziᵛᵛ káaleᵛ, Gozā n̄ Halanaᵛ n̄ Lezeᵛfio n̄ Edeni pᵛ kú Telasaᵛᵛ, an táaᵛᵛ fᵛ n̄ bᵛé? 13 Amata kía kú máí? Aapadaε kía kú máε? Sefavaiū ge Ena ge Iva kíaᵛᵛ ku máí? 14 Z̄napiᵛᵛ Asiliᵛᵛ lā kpā Ezekiaᵛᵛ. Ké à a kyokè, ᵛ à gè Dii kpéu a pᵛᵛ aà aε, 15 à wabikεwá à mè: Dii Isailiᵛᵛ Lua, n̄ kú malaika gāsladeᵛᵛ zānguo,* n̄me n̄ Lua ū bᵛsu pᵛ kú dᵛnia guu piie. Mme n̄ musu kè n̄ tᵛleᵛ. 16 Swákpa n̄ yāma, Dii. Wéε n̄ gugwa, Dii. Dᵛεa n̄ Lua béεᵛᵛ lékpāsá pᵛ Senakelibu kè ma fá! 17 Sianaε Dii, Asiliᵛ kíaᵛᵛ buipiᵛᵛ káale piie, an bᵛsuᵛᵛ gᵛᵛ bezia ū. 18 Aa n̄ diiᵛᵛ káteu aa n̄ kpa, asa pᵛpiᵛᵛ á Lua no, pᵛ pᵛ gbēnaz̄lka kè n̄ lio n̄ gbεᵛᵛne. 19 Dii wá Lua, wá bᵛ aà ᵛz̄l, bᵛsu pᵛ kú dᵛnia guu piie iᵛ dᵛ kè n̄ Dii, n̄me n̄ Lua ū ndo.

* 19:15 1Sam 4.4

Senakelibu gaa
(Isa 37.21-38)

²⁰ Ǿ Amɔzu né Isaiá lékpásákè Ezekiaé à mè: Dii Isailiɔ Lua mè a wabi pɔ́ rí kè Asiliɔ kí Senakelibu yá musu mà, ²¹ ̄ à àsié bee ò aà musu:

Siona nenɔé léso lé sakangu,
àlé n láanike n kpe.

Gbèé i zible Yelusaleŭwa yāao

̄ àlé a mi dada a gāu.

²² Dé n dɔɔwà rí s̄s̄s̄i?

Dé n kāāé, n n mi dàè íai?

Isailiɔ Lua pɔ́ a kua adoa n bee kèé.

²³ N dà n zinaɔne aa Dii s̄s̄s̄,

n mè n dede s̄s̄s̄ musu

rí n zikasɔgoɔ dasidasi

e Libá bùsu gbèsis̄ misonau.

N sɛde lí gbàaɔ z̄z̄z̄,

n p̄li z̄z̄z̄ kwè,

n ka a léwa musu e a líkpe sisiu.

²⁴ N l̄ɔ ȳɔ buipāleɔ bùsuu,

n a imi,

n kèse Egipi swaɔ í bà.

²⁵ Ké ma Dii má díle màa za zi,

ni mao lé?

Ma zɛò à gègè, ̄ má tò à kè.

Má tò n rí wéle bíideɔ kwè wiliú,

aa ḡɔ daaŋa.

²⁶ Wélepideɔ gbāa kèsá,

aa ḡɔ suuu, wí rí kú,

aa de lán s̄saowa,

lán s̄la b̄b̄b̄wa,

lán s̄e pɔ́ b̄le kpéwa à gāga ḡɔwa.

²⁷ Má n kúki d̄s̄,

má n ḡea rí n suao d̄s̄,

má n k̄aaamazi d̄s̄.

²⁸ N k̄aaamazi,

n k̄aamai pɔ́ rí v̄l yá gè ma swáú.

Má bakanɛ n níuɛ,

má áas̄na kanɛ n léuɛ,

mí tó n̄ ea tá rí zé pɔ́ n m̄òò.

²⁹ Ezekia, yáé bee aɔ denɛ seela ũ:

A pɔ́z̄á ble ble w̄ea, zii l̄ɔ í ble we.

Zii kee sa à p̄t̄s̄ í p̄kɛkɛ,

à v̄eli pépé í a be ble.

³⁰ Yuda k̄ɔna pɔ́ b̄ɔ z̄ina a ea ḡé tíu,

an né iɔ kpa musu.

³¹ Asa gb̄é k̄ɔnaɔ b̄ɔ Yelusaleŭ,

Siona gb̄èsis̄sidepiɔ ḡs̄.

Ma Dii Z̄iḡɔde ma áia mé a bee kɛ.

³² Ayámɛto ma yáé bee ò Asiliɔ kía musu:

A ḡé wéle beeuo,

a kazuuo,
 a a sèngbao d̀òè,
 a koez̀i à gbà lesl daio.
³³ A εα tá ní zé p̀s à mòòo,
 a gē wéleε beeuo.
 Ma Dii mámmε má ò.
³⁴ Má gí ní wélepioε,
 mí a suaba mazía yáí
 ní ma z̀bblena Davidi yáío.

³⁵ Gwá bee Dii Malaika b̀ò gè Asilio b̀òou, à gbé̄o d̀èdε òaas̀oòo leε òaa do gēosai (185.000). Ké aa f̀ele k̀oò, aa gεo è kálea gupiiu. ³⁶ ̀ Asilio kí Senakelibu f̀ele a b̀oopiú à èa tà Niniva, a ku we. ³⁷ G̀oò p̀s à kúlea a táa Nisoki kpéu, ̀ aà néo Adamelēki ní Salezεεo aà d̀è ní f̀endao. Aa bàasi tà Alalata b̀usuú, ̀ aà né Esaad̀s z̀lε aà gbεu.

20

Ezekia gyákea *(Isa 38.1-8)*

¹ A gbea Ezekia gyákè à kà gaa, ̀ ànabi Isaia, Am̀ozu né gè aà lè a òè: Dii mè, ledile n gbé̄ne, asa níle m̀s gaie, níỳs fele lo. ² ̀ Ezekia aed̀s gíwa à wabikè Diiwa ³ à mè: Dii, n yá na! Lá ma t́aa'ònǹ ní náaio, mé ma yá p̀s ní yei kè ní ǹòsemendoò, to à d̀ongu. ̀ à wéna ̀òl̀. ⁴ E Isaia à gè b̀oi ua, ̀ Dii yá'òè à mè: ⁵ Gε n ò ma gbé̄o d̀aana Ezekiaε, ma Dii aà dezi Davidi Lua ma mè, ma aà wabikea mà, ma aà wé'í è. Má aà gbágbā, a g̀oò àaòde źí i gé ma kpéu. ⁶ Ma aà g̀oò káflε wè gēo. Má aà si Asilio kíawa ní wéleε beeo. Má gí ní wélepio mazía yáíε ní ma z̀bblena Davidi yáío.

⁷ Isaia mè wà kaad̀εmbe lo. Ké wa l̀ò, wa d̀òò aà sánepiwa, ̀ à gbàgbā. ⁸ ̀ Ezekia Isaia là à mè: Lá Dii mè á ma gbágbā, mí gé a kpéu a g̀oò àaòde źí, b̀sme aò dε a seela úi? ⁹ ̀ Isaia wèwà à mè: Seela p̀s Dii a kene lé p̀s a gbè̄ne yá musun ke: Uena p̀s íatē lé suò Aaza dedekíiwa, ní ye à gé e a gbápekli m̀en kwíowa yá, ge à εa kpe oi m̀en kwíowaε? ¹⁰ ̀ Ezekia wèwà à mè: Uena pilaa gbápekli m̀en kwíowa ź'úo. Aà to à εa dede kpe oi m̀en kwi. ¹¹ Ké ànabi Isaia lez̀ú Diizi, ̀ uena p̀s íatē lé suò èa d̀èdε gbápekli m̀en kwi p̀s à pílawá yáaowa.

Babeli b̀usu źnao m̀oa Yelusaleu *(Isa 39.1-8)*

¹² G̀oò bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli kía lá kpàsá Ezekiaε ní gbao, ké à aà gyákea bao mà yáí. ¹³ Ezekia gbáakpá źnapíozí, à g̀érǹo a láasiu, à a ánuusu òl̀oné ní vuaò ní p̀s ǵnanaò ní nísi maaò. A g̀érǹo a g̀εkεb̀okalekpeu lo, à a àizεεo òl̀oné míomio. P̀ε ku aà be ge aà b̀usuú ke à ǵ ̀obinéo. ¹⁴ ̀ ànabi Isaia gè aà lè à aà là à mè: Kpelewa gbé̄pio ònei? Za má aa b̀u aa mò n ḱii? ̀ Ezekia wèwà à mè: An b̀okli źá, Babeli aa b̀u. ¹⁵ ̀ Isaia aà là à mè: B́ aa è n bei? A wèwà à mè: Aa ma bεp̀s pii èε. Ma àizεεε ku ké ma gí òl̀inéo. ¹⁶ ̀ Isaia òè: Yá p̀s Dii ò ma: ¹⁷ G̀oò lé m̀s wa ní bεp̀s pii ní àizεε p̀s n deziò t̀one ní kua e gbāò séle taò Babeliε. Dii mè a kee a g̀oò. ¹⁸ Wa né p̀s níỳs ní iεo séle t́árǹo, aai g̀s Babeli kibe źkεnaò ú.* ¹⁹ ̀ Ezekia ò Isaiaε: Dii yá p̀s ní òmεpi maaε. Asa àle

* 20:18 2Kia 24.13-15, Dan 1.1-7

e áo ku aafia nié guu 5 a wēni léue. ²⁰ Ezekia yá kñio ní a negōnkeyāo ku Yuda kíao ladau ní lá à ikalekñi ní íze pò a sò gbēu í mós ní ío wéle guuo kèò. ²¹ Ké à gà, 5 aà né Manase zòle aà gbēu.

21

Yuda ki Manase (2Lad 33.1-10, 18-20)

¹ Manase wē kueplade guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wē bàaw sòosaie. Aà da tón Efeziba. ² A yá pò Dii yeio kè, à zè ní bui pò Dii ní yá Isailiōneō yābēe. ³ A èa guleſí pò a mae Ezekia dāaño bō ní Baali gbagbakñio. A Asetaati lí pèle lá Isailio kí Ahabu kè yāawa. A kùle luabe pōone à zòblèné. ⁴ A sa'okñio bō Dii kpéu Yelusaleū, gu pò Dii mē a tó a kuwāpi. ⁵ A luabe pōo gbagbakñio bō Dii ua ní a kaa guuo pii. ⁶ A sa pò wí a pò káteu à téku ò ní a negōe, à podà gbéowa, à māsō kè, à yāgbèa gèsisinaowa ní welende, à yá pò Dii yeio kè maamaae, 5 à aà pò fèlè. ⁷ A Asetaati taa pò á kèpi díle Dii ua, gu pò Dii ò Davidie ní aà né Salomōō a tó a kuwā gōōpiipi, asa Isaili wéleō guu pii Yelusaleū 5 a sè. ⁸ A mē tó Isailio yá pò á dílené kúa pii, mé aa zè ní ikoyā pò a zòblena Mōizi kpamáō pii, á ea ní bōle būsuo pò á kpà ní deziowauo, á tó aa liaaliaa lo. ⁹ N beeo aai swásēio. Manase ní sāsā, 5 aa vāikè de bui pò Dii ní mīde ní deziōneōla.

¹⁰ Dii yādà a zòblena ānabiōne aa mē: ¹¹ Lá Yudaō kí Manase yá pò má ye a glyāio kè, à vāikè de Amole pò kú a āaōla, à Yudaō dà duunkēau taa pò a kēō yá musu, ¹² a yái tò ma Dii Isailio Lua ma mē, má yávia Yelusaleūwa ní Yuda būsuo pii. Gbé pò a baomà a kēke swāwē. ¹³ Má guyōbo poo Yelusaleūwa má wíwí, lá má pōo Samaliwawa. Má kēè lá má kè Ahabu bēewae. Má ple mále Yelusaleūu lá wí mále tau wà kùlewa. ¹⁴ Má pākpa ma gbé kōnapiozi mà ní na ní wéleōne ní zōle. Aa ní naaa, aai ní pōō séle, ¹⁵ asa aa yá pò má yeio kèe, aaiō ma pò felemēe za gōō pò an deziō bō Egipiē e ní a gbāo.

¹⁶ Manase yāesaideō dède dasidasi e an gēō Yelusaleū pà za a léla e a léle, duuna pò a kè à Yudaō dà yá pò Dii yeio kēau bàasi. ¹⁷ Manasepi yá kñio ní duuna pò a kēō pii kú Yuda kíaō ladau. ¹⁸ Ké à gà, wà aà vī a be, Uza kaa pò à li'babau, 5 aà né Amō zòle aà gbēu.

Yuda ki Amō (2Lad 33.21-25)

¹⁹ Amō wē bao ní plaode guu 5 à kpalablè, à zòle báawa Yelusaleū wē plaē. Aà da tón Mesuleme, Aluzu né, Yoteba gbé. ²⁰ A yá pò Dii yeio kè lá a mae Manase kēwae. ²¹ A a maepi òlēsè piiē. A zòblè taa pò a mae zòblènéōne à kulenē. ²² A Dii a deziō Lua tò we, i aà zé seō. ²³ D aà íwaō lekpaāiaāzi aa aà dè a be. ²⁴ Ké Yudaō gbé pò lekpaāiaāzipiō dède pii, 5 aa aà né Yosia kpà kía ū aà gbēu. ²⁵ Amō yá kñio ku Yuda kíaō ladau ní yá pò a kēō pii. ²⁶ Ké wà aà vī Uza kaa, 5 aà né Yosia zòle aà gbēu.

22

Yuda ki Yosia (2Lad 34.1-2, 8-28)

* 21:2 Zel 15.4 † 21:4 2Sam 7.13 ‡ 21:8 1Kia 9.3-5

1 Yosia wè swaaɔde guu ɔ à kpalablè, à zòle báawa* Yelusaleũ wè baakwi ní m̀̀ndooe. Aà da tón Yedida, Adaia né, Bɔzeka gbéé. 2 A yá pɔ Dii yei kè, à a dezi Davidi ɔlesè piié, i p̄ale ɔplaii ge zeeio. 3 Aà kpalablea wè bao plasaide guu ɔ à a lakēna Safana, Asalia né, Mesulaũ tũna zĩ Dii kpéu à mè: 4 Gé sa'onkia Ilikia le, ní oè aà ɔa pɔ wa kpà Dii kpé bíibòledšanaɔwa nao, 5 wi na gbé pɔ wà ní díle Dii kpé zĩ gbéɔɔ ɔɔne ní ɔzĩ, aai flabo gbé pɔ aale Dii kpé guyaaa kekeɔne, 6 li'anaɔ ní kpebonaɔ ní kpedonaɔ. Aa lí lúò lɔ ní gbè áaɔ, aai kpépi kekeò. 7 Asu ɔa pɔ wa nané ní ɔzĩ kàakeo, asa gbépiá náaideɔne.

8 Sa'onkia Ilikia ò lakēna Safanae a bɔ Moizi ikoyá láwa Dii kpéu, ɔ a kpàwà. Ké à a kyokè, 9 ɔ à gèò kí k̄i, à a yá dàu a siuè à mè: Níwaɔ ɔa pɔ kú Dii kpéu bɔle aa ná Dii kpé gbéɔɔɔne ní ɔzĩ. 10 A èa òè sa'ona Ilikia lá kpàwa, ɔ à a kyokè k̄e. 11 Ké kí Moizi ikoyá lápi yámà, à a ulada ga kè. 12 ɔ a ò sa'ona Ilikiae ní Safana né Aikaũ ní Mise né Akaboo ní lakēna Safanao ní a íwa Asaiao à mè: 13 A ge Dii lamee ní Yudaɔ pii lá pɔ wa bɔwàe bee yá musu. Dii pɔpaawázi à kè zài, asa wá dezi i wá yá pɔ kú lác bee guu ma aa zíkèwàò. 14 ɔ sa'ona Ilikia ní Aikaũ ní Akaboo ní Safanao ní Asaiao gè yápi ò nɔe ànabi Uledae. Nɔepi ku Yelusaleũ fáani plaade guue, aà zá tón Saluũ, Tikeva né, Halasa tũnae. Halasapi mé Dii kpé ula'ulena ũ. 15 Dii Isailiɔ Lua yá'ò nɔepie à mè: A ge o gbé pɔ á z̄lac, 16 ma Dii ma mè má yávia gue beewa ní gbé pɔ kúuɔ, lá a ku lá pɔ Yudaɔ kía a kyokèpi guuwa. 17 Má p̄k̄umabɔɔ gue beewae, ma p̄k̄umapi a kpáleo, asa aa ma to we, aa tulaletikátea dii páleɔne, aa ma pɔ f̄lem̄e táa pɔ aa kèpiɔ yái. 18 A o Yudaɔ kía pɔ á z̄l ma laie, yá pɔ a màpi musu, ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, 19 yá pɔ má ò gue bee musu ní gbé pɔ kúuɔ, ma mè a ḡ yàaa láaipɔ ũe, lá à swàsèi à az̄la b̄sam̄e, à a ulada ga kè à ɔɔlɔ, ma aà yámà má siaànɔ. Ma Dii máme má ò. 20 A yái tò má tó aà ga, wi aà v̄l̄ nie guu. Aà wé a si yá pɔ má yía gue beewapileo. ɔ z̄napiɔ èa tà kí k̄i ní yápio.

23

Yosia ea zea ní Dii bàa kua ní Isailiɔ yáɔ (2Lad 34.3-7, 29-32, 35.1-27)

1 Kí Yelusaleũ gbéɔɔɔ ní Yudaɔ sísi, ɔ aa kàaaaazi nípii. 2 A gèr̄nɔ Dii ua ní sa'onaɔ ní ànabi ní Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii, néf̄enen gbéɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuar̄nɔ lá pɔ wa è aà kpéupi kyokè ní wáa pii. 3 Kí zea m̀̀pele sae, ɔ à èa zè ní Dii bàakuar̄nɔ yáɔ. A mè á té Diizi, í aà yádileɔ ní aà yádan̄e k̄ua, í aà ɔtond̄k̄i gwa ní n̄sem̄endoo teasisai, lá a ku lápi guuwa. ɔ gbépii zè ní Dii bàakuar̄nɔ yáɔ lɔ.

4 Kí ò sa'onkia Ilikiae ní aà kwáasio ní Dii kpé bíibòledšanaɔ, aa pɔ pɔ wa kè Baalie ní Asetaati ní luabe pɔɔ s̄ele bɔò Dii kpéu. ɔ à gè tesòwà Yelusaleũ bíi kpe Sed̄ guzule bugbeu, ɔ wà a túfu s̄ele tàò Beteli. 5 ɔ kí táagbagbana pɔ Yuda kía díle aa sa'ò Yuda wéle guleɔwɔ ní pɔ pɔ lía Yelusaleũzi yá nípii ní táagbagbana pɔ aa sa'ò Baali ní íat̄eò ní m̄ɔvuao ní saan t̄deɔ ní luabe pɔɔwɔ pii. 6 A Asetaati lip̄ele s̄e Dii ua à b̄ò ò gè tesòwà Yelusaleũ bíi kpe Sed̄ guzul̄e, ɔ à a tibò a f̄áe táaaɔ miaɔwa. 7 A ḡe káaluɔ kpé pɔ kú Dii uɔ gbòo lɔ. Kpépi guu n̄eɔ Asetaati zw̄akpeɔ t̄au. 8 A tò sa'ona pɔ kú Yuda wéleuɔ s̄u Yelusaleũ,

* 22:1 Zel 3.6

5 à gulesí pò wa bò sa'onapio tulaletikàteawàò gbàlè za Geba e Beeseba. A táagbagbakli pò kú wéle dōaana Yozuee bōleu wéle bōle ɔze oio gbòo. ⁹ I we gulesí gbàgbanapio sa'ò Diiwa Yelusaleū, āma aa kàa só ní ní gbé. ¹⁰ A tò sa'okli pò kú Tofeti, Beninō guzulēu gbàlè, ké gbēe su sa pò wí a pò káteu à tékū o Mòbkuwa ní a negōe ge ní a nenōe lo.* ¹¹ A gò ní sò pò Yuda kía dīle íatē pò ū Dii kpé kpele, 5 à sòpio gó kpása. Sòpio ku yāa Dii ua Natāmeleki kpé sae. ¹² A sa'okli pò Yuda kía bò Aaza kpediakōa musuò gbòo ní pò pò Manase bò Dii ua séia ní a plaadeo. ɔ a wíwi kélekele, à a buuna sèle kòle Sedō guzulēu. ¹³ ɔ à gulesí pò wa bò Yelusaleū gukpe oi Kùkpe sísipoleu gēomidokli oio gbàlè. Isailio kí Salomō mé sa'oklipio bò Sidōe dīi Asetaatie ní Mōabu dīi Kemōsio ní Amōni dīi Mòbkuo.† ¹⁴ A a gbēpele wíwi, à a lipēle ɔzō, 5 à gbēnazn gēwāò kàlekalē gupio à pà.

¹⁵ Baa gulesí pò Neba né Yeloboaū bò sa'okli ū Beteli à Isailio dàò du-unkeapui,‡ Yosia gulesipi ní a sa'oklio gbòo. A gulesipi gbēe wíwi à a tibò, à tesō Asetaati lipēlewa lo. ¹⁶ Ké à wēzū, à mia 5 è sístwa we, 5 à gēwāò bōleu a kpása sa'oklipiwa à a gbàlè, lá Dii dà Lua gbēe à dōaa òwa.§ ¹⁷ ɔ kí mè: Dé mia wà seelakēwà keei? ɔ wélepide mè: Lua gbé pò bò Yuda būsue. ɔme dōaa yá pò ní kè Beteli sa'okliē beee ò.* ¹⁸ ɔ kí mè: A to we. Gbēe su aà wá sé sōo. ɔ wá aà wáò tò we ní ānabi pò bò Samali wáo. ¹⁹ Gulesí kpé pò Isaili kía dō Samali būsue wéle guu aa Dii pò fēleò 5 Yosia wíwi píi, a kè sa'oklipioe lá a kè Beteli pōwae. ²⁰ ɔ à gulesipi gbàgbanāò kòlokpakpa sa'okli pò aal sa'owāowa píi, à gbēnazn gēwāò kpásawā, 5 à èa tà Yelusaleū.

²¹ Kí ò gbēpiiē à mè: A Gēamusu dikpeke Dii á Luae, lá a ku Dii bāakuawano taalae bee guuwa. ²² Za gō pò dōaana dōaa Isailioe ní gō pò Isaili kía ní Yuda kía lé kpalableo píi, wí Gēamusu dikpepi kē à kà mào. ²³ Kí Yosia kpalablea wē bao plasaide guu 5 wā Gēamusu dikpepi kē Yelusaleū. ²⁴ Bee gbēa à gēsisinaò ní welende mīde, à kpé guu táaò ní ua táaò ní táa pò pò wa è Yelusaleū ní Yuda būsuo dūuzō píi mīomio, ké à zīke ikoyá pò kú taala pò sa'onkia Ilikia bōwā Dii kpēupiowa. ²⁵ Kí pò dōaae ní kí pò kú aà gbēa guu, an gbēe i ze ní Diio ní nōsemendoo ní a pōeāo píi laaāwao. A Mōizi ikoyá kua píi a gbāa léue. ²⁶ Gia ní beeo Dii pōfēa Yudaazi ní pōkūma pāsio wāi pò Manase kē yá i kpáleo. ²⁷ Dii mè: Má Yuda yá mà ní gomala, lá ma Isailio yá ma ní gomalawae. Má gí Yelusaleū pò má sēi ní kpé pò ma mè ma tó a kuwāo. ²⁸ Yosia yá kīniō ku Yuda kía ladau ní yá pò a kēo píi.

²⁹ Kí Yosia gō ké Egipio kí Falaō Neko lé gé Asilio kía lei Uflatai, 5 Yosia gē zikaiaàn Megido. Ké aa kō lè, 5 Neko aà dē. ³⁰ Aà íwāo aà ge se dà sōgo guu, aa suò Yelusaleū wa vl. ɔ Yuda aà né Yoaza kpà kía ū aà gbēu.

*Yuda: kí Yoaza
(2Lad 36.1-4)*

³¹ Yoaza wē bao ní āaōode guu à kpalablè, à zōle báawa Yelusaleū mō āaōe. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbēe. ³² A yá pò Dii yeio kē lá a dezio kēwae. ³³ ɔ Falaō Neko mōkàwā Libla, Amata būsuo, ké asu à de kía ū Yelusaleū yá, 5 à mè Yuda būsude falubōe ānusu tōnu āaō ní kīnio ní vuao kiloo bla sōosai. ³⁴ ɔ à Yosia né Eliakiū dīle kía ū a mae Yosia gēe ū, 5 à aà tó lile

* **23:10** Lev 18.21, Zel 7.31, 19.1-6 † **23:13** 1Kia 11.7 ‡ **23:15** 1Kia 12.33 § **23:16** 1Kia 13.2

* **23:17** 1Kia 13.30-32

Yoakiü. ᵛ à Yoaza sè tàò Egipi, we à gàu. ³⁵ Yoakiü ánuᵛu rí vua pᵛ Falaᵛᵛ Ñeko gbèawa sí a búᵛudeᵛwa baade gbáa léu, ᵛ a kpàwà.

Yudaᵛ kí Yoakiü
(2Lad 36.5-8)

³⁶ Yoakiü wè baasᵛode guu ᵛ à kpalablè, à zᵛlè báawa† Yelusaleü wè kuēdoē. Aà da tón Zebuda, Pedaia né, Luma gbéē. ³⁷ A yá pᵛ Dii yeio kè lá a deziᵛ kèwae.

24

¹ Yoakiü kiblegᵛᵛ ᵛ Babeli kí Ñebukanēza mò lèlè Yuda búᵛuwa, ᵛ Yoakiü gᵛᵛ aà zᵛblena ü e wè áaᵛ.* A gbēa à nᵛᵛe pále sè, ᵛ à bᵛ aà yáü. ² Dii Babiloni gbāamᵛᵛnedeᵛ gbāewà rí Silio rí Mᵛabuᵛ rí Amᵛniᵛ. A rí gbáē Yudaᵛ búᵛuu aa kaale, lá a dà a zᵛblena áᵛnabᵛiᵛᵛe aa òwa. ³ Yápi Yudaᵛ lè, kè Dii mé ò yáí, kè à rí yá rí goala duuna pᵛ Manase kè yáí ⁴ rí yāesaide pᵛ à rí dedeᵛ yáio. Manasepi tò Yelusaleü pà rí yāesaide pᵛ à rí dedeᵛ auo. Bee yáí Dii i we sᵛuukèò. ⁵ Yoakiü yá kíniᵛ ku Yuda kíaᵛ ladau rí yá pᵛ a kèᵛ píi. ⁶ Kè à gà, ᵛ aà né Yekᵛnia zᵛlè aà gbēu. ⁷ Egipiᵛ kía i éa bᵛ a búᵛuu lo, asa Babeli kía búᵛu pᵛ de Egipi pᵛ ü yāa síwà píie za Egipi zé swai e Uflatai.

Yudaᵛ kí Yekᵛnia
(2Lad 36.9-10)

⁸ Yekᵛnia wè bao plasaide guu ᵛ à kpalablè, à zᵛlè báawa Yelusaleü mᵛ áaᵛe. Aà da tón Neuseta, Elenatā né, Yelusaleü gbéē. ⁹ A yá pᵛ Dii yeio kè lá a mae kèwae. ¹⁰ Zibeezī Babeli kí Ñebukanēza zlgᵛᵛ mò Yelusaleü aa koezᵛi, aa ku we. ¹¹ ᵛ Ñebukanēza mò we gᵛᵛ pᵛ aà iwapiᵛ liaai. ¹² ᵛ Yudaᵛ kí Yekᵛnia bᵛ gè azla kpàwà, aàpi rí a dao rí a iwaᵛ rí a kía deeᵛ rí a kwāasiᵛ. Babeli kíapi Yekᵛnia kᵛ à kpalablea wè swaaᵛde guue.† ¹³ ᵛ à Dii kpé áizeeᵛ náaa à bᵛò we rí kibe áizeeᵛ. A vua pᵛ pᵛ Isailiᵛ kí Salomᵛᵛ kè Dii kpé pᵛ ü zᵛēzᵛe lá Dii ðaa òwa. ¹⁴ A Yelusaleü gbēzᵛᵛᵛ rí zlgᵛᵛ kᵛkᵛ táriᵛᵛ zᵛzᵛᵛ ü píi, aa kà gbēᵛ ðaasᵛᵛᵛo lēe kwi (10.000). A tà rí li'ánaᵛ rí siaᵛ lo. Gbēe i gᵛᵛ, sema taasideᵛ bāasio. ¹⁵ Maa à Yekᵛnia kᵛ Yelusaleü rí aà dao rí aà naᵛ rí aà kwāasiᵛ rí búᵛu gbēzᵛᵛᵛ, à táriᵛᵛ Babeli zᵛzᵛᵛ ü. ¹⁶ A tà Babeli rí gᵛgbāaᵛ gbēᵛᵛ ðaasᵛᵛᵛo lēe soplá (7.000) rí li'ánaᵛ rí siaᵛ gbēᵛᵛ ðaa sᵛᵛ. Ampii gᵛsa giᵛᵛe. ¹⁷ A Yekᵛnia desē Matania díle kía ü aà gbēu, ᵛ à aà tᵛ lileē Zedekia.‡

Yudaᵛ kí Zedekia
(2Lad 36.11-12, Zel 52.1-3)

¹⁸ Zedekia wè bao rí mēndoode guu ᵛ à kpalablè, à zᵛlè báawa Yelusaleü wè kuēdoē. Aà da tón Amutali, Zelemii né, Libena gbéē. ¹⁹ A yá pᵛ Dii yeio kè lá Yoakiü kèwae. ²⁰ Dii pᵛkᵛma mé tò yápi Yelusaleü rí Yuda búᵛuo lè píi e à gè rí yá rí goala. ᵛ Zedekia bᵛ Babeli kía yáü.

25

Yelusaleü dúuzᵛa
(2Lad 36.15-21, Zel 39.1-10, 52.1-30)

¹ Zedekia kpalablea wè kēokwide guu, a mᵛ kwide gᵛᵛ kwide zᵛ ᵛ Babeli kí Ñebukanēza mò lélei Yelusaleüwa, aàpi rí a zlgᵛᵛ píi.* Aa bᵛokpà a bᵛi sae, ᵛ aa

† 23:36 Zel 26.1-6 * 24:1 Zel 25.1-38, Dan 1.1-2 † 24:12 Zel 24.1-10 ‡ 24:17 Zel 37.1 * 25:1 Zel 34.1-5

gbà lesi dā aa liai. ² Aa liaa wélepizi maa e kí Zedekia kpalablea wè kuedode guu. ³ A mọ síiṣode gṛṛo kēokwide zí nṛnana gbāakú wéleu, gbēe poblea v1 100. ⁴ Ké wá b́i f̄, 5 Yuda zígṛṛo lèkṛwa píi, aa b̀le ní kibe kaa0, aa b̀le wéle b̀leu gwá, 5 aa péle Yuude s̄eu. ⁵ ǃ Babiloni zígṛṛo péle kí gbewa, aa aà lè s̄epiu Yeliko oi. Ké Zedekia zígṛṛo fáaa, aa aà tò we, ⁶ 5 wá aà kú tàò Babeli kíae Libla. We wá yādauaala, ⁷ wá aà néo dède aà wáa, 5 wá aà wé wíwi, wá mṛgotē gala kpàè, wá taaano Babeli.

⁸ Babeli kía kpalablea wè bao m̀ndosaide guu, a mọ sṛode gṛṛo soplade zí 5 aà iwa Nebuzaladā m̀ Yelusaleū. Aapi mé Nebukanēza dṛai0 gbēzṛṛo ū. ⁹ A tesṛ Dii kpéwa ní kibeo ní Yelusaleū kpé0 píi. Kpé pṛ de kpé zṛṛo ū píi lé, à tesṛwàe. ¹⁰ ǃ a tò Babiloni zígṛṛo Yelusaleū b́i gbò0 m̀pii. ¹¹ A gbé pṛ gṛ wélepiau náaa tārno Babeli ní gbé pṛ gè nà Babeli kíawa0 ní gbé k̄ni0. ¹² Taaside0 5 à ní tó we aṛ v̄ebu0 ní bughe0 s̄ewa.

¹³ Babiloni0 Dii kpé mṛgotē péle0 ní tadibṛṛo ní ikakli zṛṛo wíwi* aa tàò Babeli. ¹⁴ Aa tufukabṛṛo ní péelu0 ní filiadebṛṛo ní gṛṛṛo0 ní mṛgotē pṛpále pṛ wí Dii kpé zí keṛṛo náaa tàò 10. ¹⁵ ǃ dṛai0 gbēzṛṛopi taaaso0 ní au'elebṛṛo ní pṛ pṛ wa pí ní vuao ge ní ánuṣuo0 s̄ele píie. ¹⁶ M̀pèle m̀en pla ní ikaklipio ní tadibṛṛo pṛ Salomṛṛo pí Dii kpé pṛ ū, wí f̄ wá a mṛgotē yṛ kiloowao, a gbia kè zai. ¹⁷ M̀pèlepi0 lesi ḡs̄isuu bao plaplasaie, mé a f̄u0 pṛ kú musu0 lesi ḡs̄isuu sṛsṛo0e. M̀daona t̄a ní ḡina pṛ wa kè lán gb̄afu h̄ewa0 liaa f̄u0pi0zi píie. M̀pèle m̀en plapi0 doue.

¹⁸ Dṛai0 gbēzṛṛopi sa'onkia Selaia kú ní aà plaade Zefaniao ní bíibledṛṛana gbēon aaṛṛo. ¹⁹ A zígṛṛo gbēzṛṛo kú wéle guu ní kí iwa gbēon sṛo pṛ à b̀má wéle guu0 10 ní zígṛṛo gbēzṛṛo lakēna pṛ í gbé0 tṛ dalauo ní ḡe gbēon b̄aaṛṛo pṛ wá b̀má wéle guu0. ²⁰ Nebuzaladāpi ní naaa tārno Babeli kíae Libla, ²¹ 5 Babeli kíapi ní dede Libla we Amata búsuu. Maa wá Yuda0 náaa ní búsuu wá tārno.

Gedalia dílea Yuda búsu gbēzṛṛo ū (Zel 40.7-41.18)

²² Babeli kí Nebukanēza Aikaū né Gedalia, Safana t̄uina díle gbé pṛ gṛ Yuda búsuu0 gbēzṛṛo ū. ²³ Ké zígṛṛo dṛaana0 ní ní gbé0 m̀ Babeli kía Gedalia díle gbēzṛṛo ū, 5 aa m̀ aà k̄i Mizipa. Netania né Isimaēla kú ní guu ní Kalea né Yohananio ní Tanume né Selaia, Netofa gbé0 ní Maaka gbé né Yazaniao ní ní gbé0. ²⁴ ǃ Gedalia legb̄ēn ní ní gb̄epi0 à mè: Asu v̄lake Babiloni gb̄adeṛneo. A z̄le wá búsuu la à z̄ble Babeli kíae, 10 aafia. ²⁵ Ama a m̀ soplade guu 5 Netania né Isimaēla, Elisama t̄uina pṛ de kíabui ū m̀ ní gbēon kw̄i0, à Gedalia d̄e ní Yuda pṛ kuaano Mizipa0 ní Babiloni pṛ kuaano we0. ²⁶ ǃ Yuda0 f̄le, néf̄enen gbēzṛṛo píi ní zígṛṛo dṛaanapi0, aa baalè tà Egipi, ké aale v̄lake Babiloni0e yáí.

Yekonia gbaea (Zel 52.31-34)

²⁷ Yuda0 kí Yekonia taa Babeli wè bla aaṛsaide, a mọ kuēplade gṛṛo baaso0 ní plaode zí 5 Babeli kí Evili Melodaki aà b̀ kpéu a kpalablea wè s̄eia guu, à aà s̄e lesi. ²⁸ A yāmaa òè, 5 à z̄lekli pṛ de a kía dee pṛ kuanṛ Babeli0 pṛa kpawá. ²⁹ ǃ Yekonia z̄ṛ a dakpeunake'ulai, 10 poble ní kí0 s̄anu e a w̄eni léu. ³⁰ Lá gu lé dṛ kí 10 pṛ pṛ a yei kpawàe e à gè gào.

LADA SEIA

Yá pò kú lác bee guu

Lác bee Isailio kua káau yá'òwée e wàò tàrínò zòò ù Babiloni. Lua gbàgbanaò mé kè. Aa yá pò kú Samuéli lác ń Kíà lác guu sè, àma lousisiyá mé gbàané, 5 aa gbàakpà Lua ua ń Lua yáowa. Lua mé kù àò de Isailio kía ù ado, kía de aa zíkènaò ùe, aame aal kíablea yágògò aa gèe ù. Yá bee guu Davidiá kía náaidee, 5me Yelusaleù si, 5 wélepi gò Lua wéle ù Lua kpé pò kú we yáí. 3me kíablea yác ń lousisiyáò dà Isailionè. Kía maapi gaa gbèa lápi kèna gbàakpà aa bui pò aa gò Yudaò bùsu kpalablenàò ùò yáwa.

Lápi daaleki wà gbéò tódòò sea za Adamuwa e à gè pèò Davidiwa (1-9). Bee gbèa wà Davidi kpalablea yá bòòlèkè (10-29), àma wi aa yákeaeò oo: Aà èwaasoblea, Saulu aa wèa, aa kpalablea wè sopla ń kíniò Heblò, aa Baseba sea, Abisaloù fèlèaàò ń yápàlèò. Lápi Davidi Lua kpèda Yelusaleù sòukea yá bòòlèkè lò: Sua ń Dii kpagoloo Yelusaleù, Davidi Isaili zígòò naoa, Levii buiò ń sa'onàò ń lèsinaò ń bòlédòanaò zì zékàlèa.

Sea Adamu e Ablahaùwa

(Daa 5.1-32, 10.1-32, 11.10-26)

¹ Adamu, Seti, Ènòsi, ² Kena, Maalalee, Yeledi, ³ Ènòki, Metusela, Lemeki, ⁴ Nòee ń a negòeò Seù ń Haùò ń Yafetio.

⁵ Yafeti negòeò tón ke: Gomèe, Magògu, Mède, Gelesi, Tubali, Mèseki ń Tilasio.

⁶ Gomèe negòeò tón ke: Asenazi, Lifa ń Tògaamao. ⁷ Gelesi negòeò tón ke: Elisa, Taasisi, Sipi ń Lodanio.

⁸ Haù negòeò tón ke: Etiopi, Egipi, Libii ń Kanaao. ⁹ Etiopi negòeò tón ke: Saba, Avila, Sabata, Laama ń Sabatekao. Laama negòeò Seba ń Dedào ù.

¹⁰ Niùlodiá Etiopi buiè lò. 3me dúnia negòò tòde séia ù. ¹¹ Egipi buiò tón ke: Ludiò, Anaùò, Leabaò, Nafetuò, ¹² Patusiò, Kasuluò ń Keleti pò Filitèò bò ń guuò.

¹³ Kanaa negòe séian Sidò ù. Aà bui kíniòn ke: Iti buiò, ¹⁴ Yebusi buiò, Amòle buiò, Giigasi buiò, ¹⁵ Ivi buiò, Aaka buiò, Sini buiò, ¹⁶ Aavadi buiò, Zemali buiò ń Amata buiò.

¹⁷ Seù negòeò tón ke: Elaù, Aapasa, Ludi ń Alaùò. Alaù negòeò tón ke: Uzu, Hulu, Getee ń Mèsekio. ¹⁸ Aapasa mé Sela ì, 5 Sela Èbelu ì. ¹⁹ Èbelupi negòe ì plaè. Ado tón Pelegi, asa aa gòò 5 wà kèkòwa dúniau. Aà dàuna tón Yotà.

²⁰ Yotàpi buiò tón ke: Alemòda, Selefì, Azemave, Yela, ²¹ Adolaù, Uzali, Dikala, ²² Obali, Abimaè, Seba, ²³ Ofii, Avila ń Yobabao. Yotà buiòn we píi.

²⁴ Seù, Aapasa, Sela, ²⁵ Èbelu, Pelegi, Leu, ²⁶ Selugi, Nakòò, Tela ²⁷ ń Ablau pò wí me lò Ablahaùò.

Ablahaù buiò

(Daa 25.12-16, 36.1-19)

²⁸ Ablahaù negòeò tón ke: Izaaki ń Isimaèlao. ²⁹ An buiò tón ke: Isimaèla negòe séian Nèbai ù. A gbèa Kedaa, Adibèeli, Mibisà, ³⁰ Misima, Duma, Masa, Adada, Tema, ³¹ Yetuu, Nafisi ń Kedemao. Isimaèla negòeòn we.

³² Ablahaù nò Ketula pò i mèsedilèèò negòeò tón ke: Zimana, Yosá, Mèdà, Madià, Isebaki ń Suao. Yosá negòeòn Seba ń Dedào ù. ³³ Madià negòeò tón ke: Efa, Efèe, Anòki, Abida ń Èledaao. Ketulapi buiòn we m̀pii.

³⁴ Ablahaū né Izaaki negḡeḡon Esau ní Yakɔbuo ũ. ³⁵ Esau negḡeḡo tón ke: Elifaza, Leueli, Yeusi, Yalaū ní Kolao. ³⁶ Elifaza negḡeḡo tón ke: Temani, Omaa, Zefo, Gataū, Kenazi ní Amaleki pɔ a ĩ ní Timinao. ³⁷ Leueli negḡeḡo tón ke: Naata, Zela, Sāma ní Mizao.

Sei bui

(*Daa 36.20-43*)

³⁸ Sei negḡeḡo tón ke: Lotani, Sobala, Zibeḡ, Ana, Disḡ, Ezee ní Disāo. ³⁹ Lotani negḡeḡon Oli ní Omaūo ũ. Lotani dāen Timina ũ. ⁴⁰ Sobala negḡeḡo tón ke: Alavā, Manaata, Ebali, Sefo ní Onaūo. Zibeḡ negḡeḡon Aya ní Anaŋo ũ. ⁴¹ Ana nēn Disḡ ũ. Disḡ negḡeḡo tón ke: Emadā, Esebā, Ilana ní Kelanao. ⁴² Ezee negḡeḡo tón ke: Bilana, Zaaḡā ní Akanao. Disā negḡeḡon Uzu ní Alanao ũ.

⁴³ Kía pɔ aa kpalablé Eḡoū būsuo Isaili kíao āao tón ke: Beḡḡo né Bela, Dinaba gbé. ⁴⁴ Ké Bela gā, ḡ Bɔzela gbé Zela né Yobaba zḡle aā gbēu, ⁴⁵ Ké Yobaba gā, ḡ Temani busu gbé Usaū zḡle aā gbēu. ⁴⁶ Ké Usaū gā, ḡ Aviti gbé Bedada né Adada zḡle aā gbēu. Ŋme ziblè Madiāḡwa Mɔabu būsuo. ⁴⁷ Ké Adada gā, ḡ Maseleka gbé Samala zḡle aā gbēu. ⁴⁸ Ké Samala gā, ḡ Leobo pɔ kú Uflata sae gbé Saulu zḡle aā gbēu. ⁴⁹ Ké Saulu gā, ḡ Akaboo né Baalanana zḡle aā gbēu. ⁵⁰ Ké Baalanana gā, ḡ Pau gbé Adada zḡle aā gbēu. Aā na tón Metabeli, Malēdi née, Mezaaba tɔūnae. ⁵¹ Adadapi gā sḡ.

Eḡoū bui dezi káauḡon ke: Timina, Alava, Yeteti, ⁵² Ŋholibama, Ela, Pino, ⁵³ Kenazi, Temani, Mibizaa, ⁵⁴ Magadiē ní Ilaūo. Eḡoū bui dezi káauḡon we.

2

Isaili bui

¹ Isaili negḡeḡo tón ke: Lubeni, Simeḡ, Levii, Yuda, Isakaa, Zabalḡni, ² Dā, Yosefu, Bēyāmeē, Nefatali, Gada ní Aseēo.

Yuda bui

³ Yuda negḡeḡo tón ke: Eē, Onani ní Selao. A né mēn āaḡpio ĩ ní Kanaa būsuo nḡe Sua néoē. Yuda negḡeḡe séia Eē yá ĩ ka Diiguo, ḡ aā aā dè. ⁴ Yuda mé Pelezi ní Zelao ĩ ní a népi gyaao, ḡ aā negḡeḡo kè pii sɔo.

⁵ Pelezi negḡeḡon Ezḡḡo ní Amuluo ũ. ⁶ Zela negḡeḡo tón ke: Zimli, Etani, Emani, Kaloli ní Daadao. Aā népio kè pii sɔo. ⁷ Kaami negḡeḡen Akāa* ũ. A ya ĩ Isailiḡne, a bḡ Dii yá kpe à láaiḡo sè.

⁸ Etani negḡeḡen Azalia ũ.

⁹ Ezḡḡo negḡeḡo tón ke: Yelameli, Laū ní Kalebuo.

¹⁰ Laū Aminadabu ĩ, Aminadabu Yudaḡo kía Naasḡ ĩ, ¹¹ Naasḡ Salamḡ ĩ, Salamḡ Bɔazu ĩ, ¹² Bɔazu Ŋbedi ĩ, Ŋbedi Yese ĩ,

¹³ Yese negḡeḡe séian Eliabu ũ, a plaade Abinadabu, a āaḡde Sāma, ¹⁴ a síiḡde Netaneli, a sɔode Ladai, ¹⁵ a soolode Ozeū, a soplade Davidi. ¹⁶ An dāeḡon Zeluia ní Abigailio ũ. Zeluia negḡeḡe āaḡe: Abisai, Yoabu ní Asaelio. ¹⁷ Abigaili mé Amasa ĩ. Amasapi den Isimaēla bui Yetee ũ.

¹⁸ Ezḡḡo né Kalebu néo ĩ ní a na Azubao. Aā nēnḡeḡen Yelio ũ. Aā negḡeḡo tón ke: Yesee, Sobabu ní Aadḡo. ¹⁹ Ké Azuba gā, ḡ Kalebu Eflata sè à Hulu ìo. ²⁰ Hulu Uli ĩ, ḡ Uli Bezaleli ĩ.

²¹ Bee gbēa ké Ezḡḡo kà wè bāaḡ, ḡ à Makii né pɔ de Galada da ũ sè à Segubu ìo. ²² Segubupi mé Yaii ĩ. Yaiipi wéle vĭ Galada būsuo mēn bao ní āaḡo. ²³ Ŋ

* 2:7 Yoz 7.1

Gesuu ṛ Alaũ lèle Yaii wélepiowa ṛ Kenatio ṛ a bualou. Wélepiò kè p̄ii bààṣ. Galada mae Makii buiɔn we p̄ii. ²⁴ Ké Eẗɔnɔ ḡa Kalebu Eflata, ṣ aà na Abia Asuli Ì. Asulipi mé Tekoa kàlè.

²⁵ Eẗɔnɔ yoa Yelameli negṣeɔ t̄n ke: A séian Lau ù, a gbèa Buna, Oleni, Ozeù ṛ Ahiao. ²⁶ Yelameli nɔ p̄ale v̄i, aà t̄n Atala. Ǿme Onaù da ù. ²⁷ Yelameli yoa Lau negṣeɔ t̄n ke: A séian Maaza ù, a gbèa Yamini ṛ Ekeeo. ²⁸ Onaù negṣeɔn Samai ṛ Yadao ù. Samai negṣeɔn Nadabu ṛ Abisuu ù.

²⁹ Abisuu na t̄n Abihaili, ṣ à Abani ṛ M̄olidio Ì. ³⁰ Nadabu negṣeɔn Seledi ṛ Apaiù ù. Seledi ḡa nésaie. ³¹ Apaiù mé Isi Ì, ṣ Isi Sesā Ì, ṣ Sesā Alai Ì.

³² Samai dàuna Yada negṣeɔn Yetee ṛ Yonatāao ù. Yetee ḡa nésaie. ³³ Yonatāa negṣeɔn Peleti ṛ Zazao ù. Yelameli buiɔn we.

³⁴ Sesā negṣe v̄io, sema nenɔe. Sesā Etiopi gbé v̄i z̄o ù, aà t̄n Yala. ³⁵ Ǿ Sesāpi a nenɔe kp̄a a z̄o Yalapiwa, ṣ à Atai Ìò. ³⁶ Atai Natā Ì, Natā Zabada Ì, ³⁷ Zabada Eflala Ì, Eflala Ǿbedi Ì. ³⁸ Ǿbedi Yehu Ì, Yehu Azalia Ì, ³⁹ Azalia Elezi Ì, Elezi Elasa Ì, ⁴⁰ Elasa Sisemai Ì, Sisemai Saluù Ì, ⁴¹ Saluù Yekamia Ì, Yekamia Elisama Ì.

Kalebu buiɔ

⁴² Yelameli dàuna Kalebu negṣeɔ t̄n ke: A séia M̄esa mé Zifi Ì, a plaade Malesa mé Hebl̄s Ì. ⁴³ Hebl̄s negṣeɔ t̄n ke: Kola, Tapua, Lèkèù ṛ Sema. ⁴⁴ Sema Lahaù Ì, Lahaù Yɔɔkaù Ì, Lèkèù Samai Ì. ⁴⁵ Samaipi mé Maɔni p̄ Bezuu kàlè Ì. ⁴⁶ Kalebu mé Halana ṛ M̄ozao ṛ Gazezio Ì ṛ a nɔ Efa p̄o Ì méseɔdileèoo, ṣ Halanapi Gazezi Ì.

⁴⁷ Yadaì negṣeɔ t̄n ke: Legeù, Yotaù, Gesā, Peleti, Efa ṛ Saafao.

⁴⁸ Kalebu mé Sebee ṛ Tilanao Ì ṛ a nɔ Maaka p̄o Ì méseɔdileèoo. ⁴⁹ Ǿ à Mademana mae Saafa Ìò ṛ Gibea mae Mabena. Kalebu nenɔen Akesa ù. ⁵⁰ Kalebu buiɔn ke lo.

Aà na Eflata negṣe séia Hulu néo t̄n ke: Sobala p̄o Kiliyaaliù kàlè ⁵¹ ṛ Salema p̄o Beteleù kàlèo ṛ Alefa p̄o Begadee kàlèo.

⁵² Sobala p̄o Kiliyaaliù kàlè buiɔ t̄n ke: Aloedeɔ ṛ Manaata gbé k̄niɔ ⁵³ ṛ Kiliyaaliù buie beeo: Yetee buiɔ ṛ Pu buiɔ ṛ Suma buiɔ ṛ Misela buiɔ. Zoladeɔ ṛ Esetaodeɔ b̄o buipio guue.

⁵⁴ Salema buiɔ t̄n ke: Beteleùdeɔ, Netofadeɔ, Atalobeyoabudeɔ ṛ Manaata gbé k̄niɔ ṛ Zoladeɔ ⁵⁵ ṛ lak̄ena p̄o kú Yabezi. Aame Tila buiɔ ṛ Simea buiɔ ṛ Suka buiɔ ù. Keni buipio b̄o Lekabu buiɔ guue. Amata mé ṛ dezi káau ù.

3

Davidi buiɔ

¹ Davidi né p̄o a Ì Hebl̄ɔn ke: A a negṣe séia Aminò Ì ṛ Yezelee gbé Ainɔaùoe. A a plaade Ì ṛ Kaameli gbé Abigailioe, ɔn Danieli ù. ² A a àaṣde Ì ṛ Gesuu k̄i Talemai né Maaka, ɔn Abisaloù ù. A a siṣde Ì ṛ Agitaoe, ɔn Adonia ù. ³ A a soode Ì ṛ Abitalioe, ɔn Sefatia ù. A a soolode Ì ṛ a nɔ Egelaoe, ɔn Iteau ù. ⁴ A negṣe gb̄eɔn soolopio Ì Hebl̄se. A kpalablè we wè sopla ṛ nɔ soolooe, mé à kpalablè Yelusaleù wè baakwi ṛ àaṣo.*

⁵ Né p̄o a Ì Yelusaleù t̄n ke: A negṣe gb̄eɔn siṣe beeo Ì ṛ Amieli né Basebaoe: Simeá, Sobabu, Natā ṛ Salom̄o. ⁶ Bee gbèa Ibaa, Elisua, Elifele, ⁷ Nɔga, Nefegi, Yafia, ⁸ Elisama, Eliada ṛ Elifeleo. Aà negṣe kè k̄eokwin we. ⁹ Davidi negṣeɔn we p̄ii nɔ p̄o Ì méseɔdile néo ùo bàasi. An dàen Tamaa ù.

Yuda k̄ta

* 3:4 2Sam 5.4-5, 1Kia 2.11, 1Lad 29.27

¹⁰ Salomɔɔ Lɔbɔaũ ĩ, Lɔbɔaũ Abia ĩ, Abia Asa ĩ, Asa Yosafa ĩ, ¹¹ Yosafa Yolaũ ĩ, Yolaũ Aazia ĩ, Aazia Yoasi ĩ, ¹² Yoasi Amazia ĩ, Amazia Azalia ĩ, Azalia Yotaũ ĩ, ¹³ Yotaũ Aaza ĩ, Aaza Ezekia ĩ, Ezekia Manase ĩ, ¹⁴ Manase Amɔ ĩ, Amɔ Yosia ĩ. ¹⁵ Yosiapi negɔɔ tɔn ke: A sɛia Yohanani, a plaade Yoakiũ, a aaɔde Zedekia, a siɔde Saluũ. ¹⁶ Yoakiũ nɛ Yɛkɔnia mɛ zɔ̃lɛ aa gbɛu, ɔ Zedekia zɔ̃lɛ Yɛkɔnia gbɛu.

Taa nɛ Yudaɔ Babiloni buɔsu gbɛa klabuis

¹⁷ Wà tà nɛ Yɛkɔniapio zɔ̃ɔ ũɛ. Aà negɔɔ tɔn ke: Salatieli, ¹⁸ Malakilaũ, Pedaia, Senazaa, Yekamia, Osama nɛ Nɛdabiao. ¹⁹ Pedaia negɔɔɔn Zolobabeli nɛ Simeio ũ. Zolobabeli mɛ Mesulaũ nɛ Ananiao ĩ nɛ rɛ dɛe Selomio. ²⁰ A negɔɔɔ ĩ lɔ gbɛɔn sɔɔ: Asuba, Oeli, Belekia, Asadia nɛ Yusabɛsedio.

²¹ Anania negɔɔɔn Pelatia nɛ Yesaiao ũ. Aà buiɔn Lefaia buiɔ ũ lɔ nɛ Aanana buiɔ nɛ Obadia buiɔ nɛ Sekania buiɔ. ²² Sekania negɔɔ tɔn ke: Semaia, Atusu, Igali, Balia, Nealia nɛ Safatao, aa kɛ soolo. ²³ Nealia negɔɔ tɔn ke: Elioenai, Izikia nɛ Azikaũ, aa kɛ aaɔ. ²⁴ Elioenai negɔɔ tɔn ke: Odavia, Eliasibu, Pelaia, Akubu, Yohanani, Delaia nɛ Ananio, aa kɛ sɔpla.

4

Yuda bui ktnis

¹ Yuda negɔɔ tɔn ke: Pɛlɛzi, Eɔzɔɔ, Kaami, Hulu nɛ Sobalao. ² Sobalapi nɛ Leaia mɛ Yaata ĩ, ɔ Yaata Ahumai nɛ Laadio ĩ. Zɔla buiɔn we.

³ Etaũ negɔɔɔn Yezɛɛ, Isema nɛ Ibasio ũ. An dɛe tɔn Azɛleponi. ⁴ ɔ à Penueli pɔ Gedoo kɛle ĩ nɛ Ezɛɛ pɔ Usa kɛle. Eflata yoa Hulu pɔ Betɛlɛũ kɛle buiɔn we.

⁵ Asuli pɔ Tekoa kɛle nɔ vɛ plaɛ, aan Ela nɛ Naalao ũ. ⁶ Naala mɛ Ahuzaũ nɛ Efɛɛo nɛ Temenio nɛ Aasetalio ĩ. ⁷ Ela mɛ Zeleti nɛ Zohaao nɛ Enanio ĩ.

⁸ Kozu Anubi nɛ Zobebao ĩ. An guu ɔ Aluũ nɛ Ahaleli buiɔ bɔu.

⁹ Yabesi bɛɛɛ vɛ de a gbɛɔla. Aà da mɛ tɔkpàɛ Yabesi, * ke à aà ĩ nɛ wãwã zɔɔ yáí. ¹⁰ Yabesi wiilɛ Isailiɔ Luawa à mɛ: Báaadamagu, ní ma buɔu káflimɛɛ. ɔdaa, ní ma bɔ vãiu, kɛ másu wãwãmao yáí. ɔ Lua siaànɔ.

¹¹ Suha dáuna Kelubu mɛ Mɛhii ĩ, ɔ Mɛhii Eɔitoni ĩ. ¹² Eɔitoni mɛ Belafa nɛ Paseao nɛ Tehinao ĩ. Tehinapi mɛ Naasa kɛle. Lekadeɔn we.

¹³ Kenazi negɔɔɔn ɔnieli nɛ Selaiao ũ. ɔnieli negɔɔɔn Hata nɛ Mɛɔnɔtaio ũ.

¹⁴ Mɛɔnɔtaipi mɛ ɔfela ĩ. Selaia mɛ Yoabu ĩ. ɔmɛ sia pɔ kú Siaɔ Guzuluɔ dezi ũ.

¹⁵ Yefũne nɛ Kalebu negɔɔ tɔn ke: Ilu, Ela nɛ Naaũ. Elapi mɛ Kenazi ĩ.

¹⁶ Yalɛleli negɔɔ tɔn ke: Zifi, Zifa, Tilia nɛ Asalɛ.

¹⁷⁻¹⁸ Ezala negɔɔ tɔn ke: Yɛtɛɛ, Mɛledi, Efɛɛ nɛ Yalonio. Mɛledi mɛ Falaɔɔ nɛ Bitia sɛ, ɔ à Miliaũ nɛ Samaio ìò nɛ Eɛmɔa mae Isebao. Aà Yuda nɔ ɔ à Gedoo mae Yɛledi nɛ Soko mae Eɛɛɛ nɛ Zanaa mae Yekutiɛo ìò.

¹⁹ Odia na Nahaũ dɛe buiɔ tɔn ke: Gaami bui pɔ kú Keilaɔ nɛ Maaka bui pɔ kú Eɛmɔaɔ.

²⁰ Simɔɔ negɔɔ tɔn ke: Aminɔ, Lina, Benana nɛ Tilonio. Isi buiɔn Zoeti nɛ aà negɔɔo ũ.

²¹ Yuda nɛ Sela buiɔ tɔn ke: Eɛ pɔ Leka kɛle, Laada pɔ Malesa kɛle nɛ zwãatãnaɔ bui pɔ kú Betasebeaɔ ²² nɛ Yokiũo nɛ Kozebadeɔ nɛ Yoasio nɛ Salafa pɔ aa de Mɔabu buɔu kɛle ùɔ nɛ Yasubilemao. Yápi kɛɔɔ zi. ²³ Gbɛpiáa oobonaɔ, aa ku Nɛtaĩũ nɛ Gedelao. We aal zɔkɛu kɛle.

Simɛɔ buiɔ

* 4:9 Bee mɛ wãwa.

²⁴ Simeo neg̃ɔe tɔn ke: Nemueli, Yamini, Yalibu, Zela n̄ Sauluo. ²⁵ Saulo Saluū ĩ, Saluū Mibisā ĩ, Mibisā Misima ĩ. ²⁶ Misima Amueli ĩ, Amueli Zakuu ĩ, Zakuu Sime ĩ. ²⁷ Simeipi neg̃ɔe ĩ g̃eō n̄ m̄endooe, nen̄e soolo. Aa gb̃ep̃io s̄o aai ne'ĩ dasio. Bee yáĩ Simeo buiɔ dasi lán Yudaɔwao.

²⁸ W̃éle p̄o aa z̄l̄eun ke: Beseba, Mólada, Azaasuali, ²⁹ Bila, Esee, Tolada, ³⁰ Betue, ɔoma, Zikilaga, ³¹ Bemaakabo, Azaasusiū, Bēbili n̄ Saalaiū. An w̃éleɔn we† e à g̃e p̄eð Davidi kpalableawa. ³² Aa w̃éleɔ v̄ĩ m̄en̄ soo lo: Etaū, Aini, Limɔ, Tokē n̄ Asāo ³³ n̄ n̄ bualoū p̄o liaa w̃élepiɔziɔ e à g̃e p̄eð Baalawa. An w̃éleɔn we. Aa n̄ buiɔ t̄s d̄alau, ɔn ke:

³⁴ Mesoba, Yamelēki, Amazia n̄ Yosa, ³⁵ Yoeli, Yosibia n̄e, Selaia t̄oūna, Asiē s̄wena Yehu, ³⁶ Elioenai, Yaakoba, Yesohaia, Asaia, Adieli, Yesimie, Benaia ³⁷ n̄ Zizao. Zizapi mé Sifi n̄e, Aloni t̄oūna, Yedaia s̄wena, Simeli s̄okpae, Semaia s̄s̄ĩ ũ.

³⁸ Gb̃é p̄o w̄a n̄ t̄s d̄ada láupio mé n̄ bui d̄oanaɔ ũ. An b̄edeɔ dasik̄ũ maamaa, ³⁹ ɔ aa f̄ele g̃e d̄ádákēki w̄elei Gedoo b̄e'ae oi guzule gukpe oi. ⁴⁰ ɔ aa b̄o d̄ádákēki maa t̄aaedewa we. B̄usupi ȳaasa mé a ȳakele v̄io. Haū buieɔ mé kú we ȳaa. ⁴¹ Gb̃épiɔ g̃e we Yudaɔ kí Ezekia g̃oɔe. Aa s̄ĩ Haū buiɔzi n̄ kp̄eɔ guu n̄ Meū bui p̄o kú weɔ. Aa n̄ dede m̄io, ɔ aa z̄l̄e we aa k̄e n̄ d̄ádákēki ũ e n̄ a gb̄ao. ⁴² ɔ Simeo bui gb̄eɔn ðaa pla n̄ basoɔ l̄ele Sei b̄usui s̄s̄idewa. Isi neg̃ɔe Pelatia n̄ Nealio n̄ Lefaiao n̄ Uzilielo mé d̄oané. ⁴³ Aa Amaleki bui k̄ona p̄o b̄o ȳaa d̄ede, ɔ aa ku we e n̄ a gb̄ao.

5

Lubeni buiɔ

¹ Isaili neg̃ɔe s̄eĩa Lubeni buiɔ tɔn ke: ɔme yoa ũ, ama ké à gbada a mae nawa yáĩ,* ɔ aa maepi aa yoakeze kp̄a Yosefu neg̃ɔeɔwa, wi aa t̄s dalau yoa ũ lo.

² Baa ké Yuda gb̄aa a gb̄eɔ guu, mé d̄oana b̄o aa buiɔ guu, Yosefu mé yoakeze v̄ĩ. ³ Isaili yoa Lubeni neg̃ɔe tɔn ke: An̄ki, Palu, Ez̄n̄o n̄ Kaamio.

⁴ Yoeli Semaia ĩ, Semaia Ḡogu ĩ, Ḡogu Sime ĩ, ⁵ Sime ĩ Mika ĩ, Mika Leaia ĩ, Leaia Baali ĩ, ⁶ Baali Beela ĩ. ɔme Lubeni buiɔ d̄oana ũ, ɔ Asilió kí Pulu aa k̄ũ t̄aò z̄l̄z̄ ũ.†

⁷ Beela gb̃é p̄o w̄a n̄ t̄s d̄ada láu daedaɔn ke: Kí Yeieli, Zakali ⁸ n̄ Azaza n̄e, Sema t̄oūna, Yoeli s̄wena Belao. Aa z̄l̄e Aloe n̄ Nebo n̄ Baali Meonao. ⁹ Aa z̄l̄e gukpe oi e aa g̃e n̄a guwaiwai p̄o p̄e Uflatawa, ké an̄ p̄oɔuoɔ dasik̄ũ Galada b̄usuu yáĩ. ¹⁰ Saulo g̃oɔ aa z̄ik̄a n̄ Ageli buiɔ, ɔ aa z̄ibl̄em̄a aa z̄l̄e n̄ w̃éleɔ guu b̄usu p̄o kú Galada gukpe oi píiu.

Gada buiɔ

¹¹ Gada buiɔ kú n̄ sae Basana b̄usuu e à g̃e p̄e Salekawa. ¹² Yoeli mé n̄ d̄oana ũ Basana we, Safaū mé aa plaade ũ, a gb̄ea Yanai n̄ Safatao. ¹³ An gb̄eɔn ke daedaē gb̄eɔn s̄opla: Mikaila, Mesulaū, Seba, Yolai, Yakā, Zia n̄ Ebeluo. ¹⁴ Buzu Yado ĩ, Yado Yesisai ĩ, Yesisai Mikaila ĩ, Mikaila Galada ĩ, Galada Yalao ĩ, Yalao Huli ĩ, Huli Abihaili ĩ, Abihaili mé gb̃ep̃io ĩ. ¹⁵ Abidieli n̄e, Guni t̄oūna Ahi mé gb̃ep̃io uabele s̄eĩa ũ. ¹⁶ Gada buiɔ ku Galada n̄ Basana b̄usu w̃éleɔ guu n̄ Sal̄ona d̄ádákēkio e a z̄l̄ewa. ¹⁷ W̄a gb̃ep̃io t̄s d̄alau Yudaɔ kí Yotaū n̄ Isailio kí Yeloboato g̃oɔe.

18 Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee doo gbé gbáa pọ́ kú zì sọu guuo gbẹ̀on òaasọ̀o lee bla ní sliiọ́ ní òaa àa5 ní baswaa50e (44.760). Wà zíkàa dànè, aa sèngbao ní fèndao ví, mé aa ka d5. 19 Aa zíkà ní Ageli buio ní Yetuuo ní Nafisio ní Nòdabao. 20 Lua d5rìe à Ageli buio nánè ní ọ̀zì ní gbé pọ́ kúrínọ́ pìi, ké aa wiilèwa zìlau yáí. A sírínọ́, ké aa a náaikè yáí. 21 Ọ́ aa Ageli buio pọtuoọ́ náaa, yiongoọ́ òaasọ̀o lee blakwi (50.000), sàw ní bleo òaasọ̀o lee òaa do ní blakwio (250.000), zàa'ínao òaasọ̀o lee pla (2.000). Aa gbéọ́ kùkù b́eé lọ́ òaasọ̀o lee baso (100.000), 22 mé gbé pọ́ gàga zìpi guuo dasi, asa zìpi bọ́ Dii kíiè. Aa zòle ní gbèu e wà gè Isailio kùkù tàrínọ́.‡

Manase bui pọ́ kú gukpe oio

23 Manase buio lee do zòle búsupiu za Basana e Baali Eemọ́ ní Senio ní Eemọ́ gbèo. Aa dasi. 24 An uabele káauon ke: Efee, Isi, Elieli, Azeliè, Zelemii, Odavia ní Yadielio. G5sa gbáa t0deone, mé uabeleone l0.

25 Kási aa náai ví ní deziọ́ Luaeọ, aa gbásíkè ní búsupi gbé pọ́ Lua ní mīdenéọ́ táaọe. 26 Ọ́ Isailio Lua tekpa Asilio kí Pulu pọ́ wí me l0 Tigela Pileseeegu, 5 Pulupi mọ́ Lubeni buio ní Gada buio ní Manase buio lee dopio kùkù tàrínọ́ Ala ní Abooo ní Halao ní swa pọ́ wí me Gozā saeọ.

Levii bui

27 Levii neg5eọ́ tón ke: Gees5, Keata ní Melalio.

28 Keata neg5eọ́ tón ke: Amlaü, Isaa, Hebł5 ní Uzielio. 29 Amlaü néọ́ tón ke: Aalona, M5izi ní Miliaüo. Aalona neg5eọ́ tón ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao.

30 Eleazaa Fineasi í, Fineasi Abisua í, 31 Abisua Buki í, Buki Uzi í, 32 Uzi Zelaia í, Zelaia Melaio í, 33 Melaio Amalia í, Amalia Aitubu í, 34 Aitubu Zadoki í, Zadoki Aimaaza í, 35 Aimaaza Azalia í, Azalia Yohanani í, 36 Yohanani Azalia í. Ọ́me Lua gbàgba kpé pọ́ Salomọ́ dọ́ Yelusaleü ua. 37 Azalia Amalia í, Amalia Aitubu í, 38 Aitubu Zadoki í, Zadoki Saluü í, 39 Saluü Ilikia í, Ilikia Azalia í, 40 Azalia Selaia í, Selaia Yozada í. 41 Ké Dii tò Nèbukaneza mọ́ Yelusaleüdeọ́ ní Yudaọ́ pìi kùkù tàrínọ́ zìzọ́ ü, Yozadapi kú ní guue.

6

1 Levii neg5eọ́ tón ke: Gees5, Keata ní Melalio. 2 Gees5 neg5eọ́on Libeni ní Simeio ü. 3 Keata neg5eọ́ tón ke: Amlaü, Isaa, Hebł5 ní Uzielio. 4 Melali neg5eọ́on Mali ní Musio ü. * Levii buion ke an dezi káauowa:

5 Gees5 Libeni í, Libeni Yaata í, Yaata Zima í, 6 Zima Yoa í, Yoa Ido í, Ido Zela í, Zela Yealai í.

7 Keata Aminadabu í, Aminadabu Kole í, Kole Asii í, 8 Asii Elikana í, Elikana Abiasafa í, Abiasafa Asii í, 9 Asii Taatu í, Taatu Ulieli í, Ulieli Uzia í, Uzia Saulu í. 10 Elikana neg5eọ́ tón ke: Amasí ní Aímọ́. 11 Aímọ́ Elikana í, Elikana Zofai í, Zofai Naata í, 12 Naata Eliabu í, Eliabu Yeloatü í, Yeloatü Elikana í, Elikana Samuèli í. 13 Samuèli neg5e sèían Yoeli ü, a plaade Abia.

14 Melali Mali í, Mali Libeni í, Libeni Simeí í, Simeí Uza í, 15 Uza Simeá í, Simeá Agia í, Agia Asaia í.

Lua kpé

16 Gbé pọ́ Davidi ní díiè Dii kpé lèsin gbèz5wọ́ ü kpagolo sua we gbèaon ke: 17 Aaü lèsizì ke zwàakpe pọ́ wí me Kpaaukpè kpele e Salomọ́ gè kpedbọ́ Diie Yelusaleü. Aa zíkè a zéwa lá wa dílenéwa. 18-23 Gbé pọ́ aa zìpi kèò ní ní neg5eọ́ tón

‡ 5:22 2Kia 15.29 * 6:4 B3a 6.16-19

ke: Lèsin d̄aana Emani, Keata bui deziɔ t̄n ke maeɔ r̄ n̄ n̄eɔ daalea Isailiwa: Isaili, Levii, Keata, Isaa, Kole, Abiasafa, Asii, Taatu, Zefania, Azalia, Yoeli, Èlikana, Amasai, Maatu, Èlikana, Zufi, Toa, Èlieli, Yeloau, Èlikana, Samueli r̄ Yoeli p̄o Emani pi io.

24-28 Emani gb̄edo Asafa mé i lesi aà ɔplai. Aà deziɔ t̄n ke maeɔ r̄ n̄ n̄eɔ: Levii, Gees̄, Yaata, Sim̄ei, Zima, Etani, Adaia, Zela, Eteni, Malakia, Baaseia, Mikaila, Sim̄ea r̄ Belekia p̄o Asafapi io.

29-32 An gb̄e Melali buiɔ d̄aana Etani mé iɔ kú r̄ ɔzei. Aà deziɔ t̄n ke: Levii, Melali, Musi, Mali, Sem̄ee, Bani, Amezi, Ilikia, Amazia, Asabia, Maluku, Abadi r̄ Kisi p̄o Etanipi io.

33 An Levii deeɔ mé zwaakpe p̄o de Lua kp̄e u zi k̄niɔ k̄e pii.

34 Aalona r̄ a buiɔ mé i p̄o kpasa sa'okliwa r̄ tulaletikateak̄liɔ. Aame aaiɔ luakuk̄i zi ke, aai Isailiɔ duuna k̄em̄á lá Lua z̄blena M̄ozi d̄ilenéwa. 35 Aalona buiɔ t̄n ke: Eleazaa Fineasi i, Fineasi Abisua i, 36 Abisua Buki i, Buki Uzi i, Uzi Zelaia i, 37 Zelaia Melaio i, Melaio Amalia i, Amalia Aitubu i, 38 Aitubu Zadoki i, Zadoki Aimaaza i.

Levii buiɔ w̄léɔ
(Yoz 21.4-39)

39 W̄léɔ p̄o wa kp̄amá r̄ z̄lek̄li uɔn ke: Keata t̄uina Aalona buiɔ ɔ w̄a gbelàn̄e k̄áau. 40 ɔ aa Hebl̄ɔ p̄o kú Yuda b̄usuu bl̄e r̄ a dáðákek̄liɔ p̄o liaaiɔ. 41 Ama w̄a w̄lépi buaɔ r̄ a bualoūɔ kp̄a Yef̄une né Kalebuwae. 42 Aalona buiɔ mé Hebl̄ɔ p̄o de misiw̄éle u bl̄e r̄ Libenao r̄ Yat̄iio r̄ Esem̄oao 43 r̄ Ilenio r̄ Deb̄iio 44 r̄ As̄o r̄ Besemesio, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔe. 45 Aa B̄eȳamee buiɔ w̄léɔ bl̄e iɔ, Ḡeba r̄ Alem̄eo r̄ Anatoɔ, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔe. W̄léɔ m̄en kue'aaɔp̄iɔá Aalona buiɔ p̄o. 46 Keata bui k̄niɔ mé Manase bui p̄o kú be'ae oio w̄léɔ bl̄e m̄en kwi gbelaa guu. 47 Gees̄ buiɔ mé Isakaa buiɔ r̄ Asee buiɔ r̄ Nefatali buiɔ r̄ Manase bui p̄o kú Basana b̄usuu w̄léɔ bl̄e daedae m̄en kue'aaɔ. 48 Melali buiɔ mé Lubeni buiɔ r̄ Gada buiɔ r̄ Zabuɔni buiɔ w̄léɔ bl̄e daedae m̄en kwi gbelaa guu. 49 ɔ Isaili buip̄iɔ w̄lépiɔ r̄ r̄ dáðákek̄liɔ kp̄a Levii buiɔwa. 50 Yudaɔ r̄ Sim̄eɔ buiɔ r̄ B̄eȳamee buiɔ w̄léɔ p̄o w̄a r̄ t̄ɔ s̄ip̄iɔ kp̄amá iɔ. 51 Keata buieɔ mé Eflaiu buiɔ w̄léɔ bl̄e iɔ.

52 W̄a Eflaiu b̄usu s̄is̄ide misiw̄éle p̄o w̄i me Sikeu kp̄amá r̄ Gezeo 53 r̄ Yokenaɔ r̄ Betolonio 54 r̄ Ayalonio r̄ Galimoɔ, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔe. 55 Manase bui p̄o kú be'ae oio mé Anee r̄ Bileaūo r̄ r̄ dáðákek̄liɔ kp̄a Keata bui k̄niɔwa.

56 W̄léɔ p̄o Gees̄ buiɔ èn ke: Manase bui p̄o kú gukpe oi w̄léɔ Golana p̄o kú Basana b̄usuu r̄ Asaloo r̄ r̄ dáðákek̄liɔ. 57 Isakaa bui w̄léɔ Kedesi, Dabela, 58 Lam̄otu r̄ An̄eɔ r̄ r̄ dáðákek̄liɔ. 59 Asee bui w̄léɔ Masala, Abed̄ɔ, 60 Hukoko r̄ Leobeo r̄ r̄ dáðákek̄liɔ. 61 Nefatali bui w̄léɔ Kedesi p̄o kú Galile, Ham̄o, Kiliataīu r̄ r̄ dáðákek̄liɔ.

62 Levii né Melali buiɔ mé ḡɔ. ɔ aa Zabuɔni bui w̄léɔ beeɔ è: Yokenaɔ, Kaata, Lim̄oɔ r̄ Tabooɔ, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔ. 63 Aa Lubeni bui p̄o kú Yuud̄e baa b̄oaa r̄ Yelikooɔ w̄léɔ beeɔ è iɔ: Bezeɔ p̄o kú guwaiwau, Yaza, 64 Kedem̄o r̄ Mefaaɔ, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔ. 65 Aa Gada bui w̄léɔ beeɔ è iɔ: Lam̄otu p̄o kú Galada b̄usuu, Maanāi, 66 Eseb̄o r̄ Yazeeo, amp̄ii r̄ a dáðákek̄liɔ.

7

Isakaa bui

¹ Isakaa negɔɔ sfiɔe: Tola, Pua, Yasubu n Simelɔnio. ² Tola negɔɔ tɔn ke: Uzi, Lefafia, Yeliɛ, Yamai, Ibisau n Samuelio. Uabeleɔne npii. Davidi gɔɔ Tola bui gɔsa pɔ wà n tɔ dalaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao n plao n ɔaa aaɔoe (22.600).

³ Uzi mé Izilahia i. Izilahia negɔɔn Mikaila, Obadia, Yoeli n Isiao u. An gbɛɔn sɔo piiá uabeleɔne. ⁴ An bui zlgɔ pɔ wà n tɔ dalaɔ daedaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ baakwi n soolooe (36.000), ké an nɔɔ n n nɛɔ dasi yáí.

⁵ Isakaa bui gɔsa pɔ wà n tɔ dalaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ basiiɔ n soplaoe (87.000).

Bɛyámɛɛ bui

⁶ Bɛyámɛɛ negɔɔ aaɔe: Bela, Bekɛɛ n Yediaɛo. ⁷ Bela negɔɔ sɔoe: Ezebɔ, Uzi, Uzieli, Yelimo n Ilio. Uabeleɔne npii. An bui gɔsa pɔ wà n tɔ dalaɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao n plao n baakwi n sfiɔoe (22.034).

⁸ Bekɛɛ negɔɔ tɔn ke: Zemila, Yoasi, Eliezɛɛ, Elioenai, ɔmeli, Yelemɔ, Abia, Anato n Alemɛo. Bekɛɛ negɔɔn we pii. ⁹ Wà n uabeleɔ tɔ dalaɔ, mé an gɔsaa gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao n ɔaa dooe (20.200).

¹⁰ Yediaɛ mé Bilana i. Bilana nɛɔ tɔn ke: Yeusi, Bɛyámɛɛ, Ehudu, Kenaana, Zetá, Taasisi n Aisahaao. ¹¹ Yediaɛ buipioá uabeleɔne npii. An bui gɔsa pɔ aaí bɔ gé zikaiɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ gɛo n plao n ɔaa dooe (17.200). ¹² Supiú n Hupiúoá Ili buiɔne, mé Husiúá Ahee buiɔne.

Nɛfatali bui

¹³ Bila né Nɛfatali negɔɔ tɔn ke: Yazieli, Guni, Yezɛɛ n Sileúo.

Manase bui

¹⁴ Manase negɔɔ tɔn ke: A Asieli n Makii i n Sili bui nɔ pɔ i méseɔdileɔooe. Makii mé Galada i. ¹⁵ Makii nɔsɛ Hupiúe n Supiúo. Aà dáe tɔn Maaka. Makii buie tɔn Zelofada. Nenɔe a i atɛɛ.

¹⁶ Makii negɔe i n a na Maakao, ɔ à tɔkpàè Pɛlesi. Aà dáuna tɔn Sɛlesi, aà negɔɔn Ulaú n Lakeúo ú. ¹⁷ Ulaú mé Bedá i. Makii né Galada, Manase tɔúna negɔɔn we.

¹⁸ Aà dáe Amoleke negɔɔn Isodo, Abiezɛɛ n Malao ú. ¹⁹ Semida negɔɔn Ahiana, Sikeú, Liki n Aniaúo ú.

Eflaiú bui

²⁰ Eflaiú Sutela i, Sutela Beledi i, Beledi Taatu i, Taatu Elada i, Elada Taatu i, ²¹ Taatu Zabada i, Zabada Sutela i. Ezeɛ n Eladuo gè Gatadeɔ pɔtuɔɔ kúkúí, ɔ wà n dede we. ²² An mae Eflaiú pɔsia kè n gaa yá musu à gɔɔplakè, ɔ aà daeɔ mò aà nɔsɛ niniè. ²³ Ké Eflaiúpi èa wùle n a nao, ɔ à nɔsɛ à negɔe i b. ɔ à tɔkpàè Belia, * ké yá'ɔma aà bedɔe lè yáí. ²⁴ Aà nenɔe tɔn Sɛela. ɔme Betoloni Musu n Betoloni Zúleo kàle n Uzeni Sɛelao.

²⁵ Lefa Lesɛfa i, Lesɛfa Tela i, Tela Taani i, ²⁶ Taani Ladá i, Ladá Amihudu i, Amihudu Elisama i, ²⁷ Elisama Nuni i, Nuni Yozuee i.

²⁸ An búsu wéleɔ tɔn ke: Beteli n a bualoúɔ, Naalana pɔ kú gukpɛ oi, Gɛzeɛ pɔ kú be'ae oi n a bualoúɔ, Sikeú n a bualoúɔ e à gè pè Aya n a bualoúɔwa. ²⁹ Betesá n Taanakio n Megidoo n Doo, ampíi n a bualoúɔ ku Manase buiɔ búsuue, ɔ Isaili né Yosefu buipio ku wélepiɔ guu.

Aseɛ bui

* 7:23 Bee mè yá'ɔma guu.

³⁰ Asee negḡeo tón ke: Imena, Iseva, Isevi ní Beliao. An dāen Sela ũ. ³¹ Belia negḡeo tón ke: Ebee ní Biizai mae Malakieo. ³² Ebee negḡeo tón ke: Yafleti, Somee ní Otaũo. An dāen Sua ũ. ³³ Yafleti negḡeo tón ke: Pasaki, Bimali ní Asevao. ³⁴ Somee negḡeo tón ke: Ahi, Loga, Uba ní Alaũo. ³⁵ Aà dāuna Otaũ negḡeo tón ke: Zofa, Imena, Selesi ní Amaluo. ³⁶ Zofa negḡeo tón ke: Sua, Aanefee, Suali, Beli, Imla, ³⁷ Bezee, Odo, Sāma, Silesa, Yetee ní Beelao. ³⁸ Yetee negḡeo tón ke: Yefũne, Pispipa ní Elao. ³⁹ Ula negḡeo tón ke: Ala, Anieli ní Liziao.

⁴⁰ Asee buiɔn we, mé uabeleɔne nípii. Gḡsa gbāa tɔdeɔne mé dḡaana maɔne. An zīgḡ pḡ wā ní tḡ dālauḡ gbḡɔn ḡaasḡḡo lee baasḡo ní mēndooe (26.000).

8

Bēyāme buiɔ

¹ Bēyāme negḡe sēian Bela ũ, a plaade Asebe, a āaḡde Ahala, ² a siĩḡde Nḡha, a sḡode Lafa. ³ Bela negḡeo tón ke: Aada, Ehudu mae Gela, ⁴ Abisua, Naamani, Ahoa, ⁵ Gela, Sefufā ní Hulaũo. ⁶⁻⁷ Ehudu negḡeo tón ke: Naamani, Ahia ní Gelao. Gelapi negḡeɔn Uza ní Aihuduo ũ. Uabeleɔn ní ũ Geba, ⁵ Gela tḡ aa fēle tā Manaata.

⁸ Saalaiũ a naḡ Husiũ ní Baalao yā, ⁵ ā nēe beeo i Mḡabu būsuo ⁹ ní a na Odesio: Yobaba, Zibia, Mēsa, Malekaũ, ¹⁰ Yeuzi, Sakia ní Miimao. Aà népiɔn we, ampíi uabeleɔne. ¹¹ A Abitubu ní Elipaa i ní a na Husiũpio zadḡ i aà yao. ¹² Elipaa negḡeo tón ke: Ebelu, Misau ní Semēdi pḡ Onḡ ní Lodio kále ní a bualouḡ.

¹³ A Belia ní Semaŋ i b. Uabeleɔn ní ũ Ayaloni. Aame Gatadeḡ yā. ¹⁴⁻¹⁶ Belia negḡeo tón ke: Ahio, Sasaki, Yelemḡ, Zebadia, Alade, Edee, Mikaila, Isepa ní Yohao.

¹⁷⁻¹⁸ Elipaa negḡeo tón ke: Zebadia, Mēsulaũ, Iziki, Ebee, Isimelai, Izilia ní Yobabao. ¹⁹⁻²¹ Simeĩ negḡeo tón ke: Yakiũ, Zikeli, Zabedi, Elienai, Ziletai, Elieli, Adaia, Belaia ní Simelao.

²²⁻²⁵ Sasaki negḡeo tón ke: Isepā, Ebelu, Elieli, Abedḡ, Zikeli, Anana, Anania, Elaũ, Anetotia, Ifidea ní Penuelio.

²⁶⁻²⁷ Yeloaũ negḡeo tón ke: Sameselai, Sealia, Atalia, Yaalesia, Elia ní Zikelio.

²⁸ Wā gbḡpiḡ tḡ dālau. Uabeleɔne nípii. Aa kú ní gbḡḡ sae Yelusaleũe.

Saulu buiɔ

²⁹ Ké Yeieli Gabaḡḡ kále, ⁵ a ku we. Aà na tón Maaka. ³⁰ Aà negḡe sēian Abedḡ ũ. A gbēa Zuu, Kisi, Baali, Nee, Nadabu, ³¹ Gedoo, Ahio, Zekēe ³² ní Simea mae Mikeloo. Aa kú ní gbḡḡ sae Yelusaleũe.

³³ Nee Kisi i, Kisi Saulu i, Saulu Yonatāa i ní Malakisuaŋ ní Abinadabuo ní Isiboseo. ³⁴ Yonatāa mé Mika mae Mefibose i. ³⁵ Mikapi negḡeo tón ke: Pitḡ, Mleki, Talea ní Azaa.

³⁶ Aaza Yoada i, Yoada Alemē i ní Azemaveo ní Zimlio. Zimli Mḡza i, ³⁷ Mḡza Bineā i, Bineā Lafa i, Lafa Elasa i, Elasa Aseli i.

³⁸ Aseli negḡe i sooloe. An tón ke: Azikaũ, Bokelu, Isimaela, Sealia, Obadia ní Ananio. Aseli negḡeɔn we pii. ³⁹ Aà gbḡdo Eteki negḡeo tón ke: Aà negḡe sēian Ulaũ ũ, a plaade Yeusi, a āaḡde Elifele. ⁴⁰ Ulaũ negḡeḡḡ gḡsa gbāa kādḡnaɔne. Aa negḡeo ní tḡũnaḡ ví dasi, aa kà basoplakwi.

Gbḡpiḡá Bēyāme buiɔne nípii.

9

Yuda pḡ aa sũ ní Babelio

¹ Wā Isailio tḡ dà Isaili kíaḡ ladau nípii.

Wà Yudaᵋ kùkù tàrínᵋ Babeli, ké aa bò Lua kpe yáí. ² Sa'onaoᵋ ní Levii buiᵋ ní Lua ua zíkēnaᵋ ní Isaili kínᵋ mé èa sù ní búsuu ní ní wéleᵋ guuo káau.

³ Yuda buiᵋ ní Bēyāmē buiᵋ ní Eflaiū buiᵋ ní Manase buiᵋ pò sù Yelusaleūᵋ* ke:

⁴ Amihudu né Utai, Ōmeli tōūna, Imeli síwēna, Bani sòkpaē mé Yuda né Pelezi buiᵋ dōaana ū. ⁵ Asaia ní a dāunaᵋ mé Yuda né Sela buiᵋ dōaanaᵋ ū. ⁶ Yeueli mé Yuda né Zela buiᵋ dōaana ū. Yuda buipᵋ gbēᵋn ᵋa aas ní basiiᵋkwioe (690).

⁷ Mēsulaū né Salu, Odavia tōūna, Asenua síwēna mé Bēyāmē buiᵋ dōaana ū ⁸ ní Yeloau né Ibineiao ní Uzi né Ela, Mikeli tōūnao ní Sefatia né Mēsulaū, Leueli tōūna, Ibinia síwēnao. ⁹ Bēyāmē buiᵋ pò wà ní tó dālaᵋo gbēᵋn ᵋa síiᵋ sù ní basoplakwi ní soolooe (956). Uabeleᵋne nípi.

¹⁰ Yedaia ní Yoalibuo ní Yakēo mé sa'onaoᵋ dōaanaᵋ ū ¹¹ ní Lua kpé gbēzō Azalia, Ilikia né, Mēsulaū tōūna, Zadoki síwēna, Melaio sòkpaē, Aitubu sísiᵋ ¹² ní Yeloau né Adaia, Pasuu tōūna, Malakia síwēnao ní Adieli né Maasai, Yazela tōūna, Mēsulaū síwēna, Mēsilemi sòkpaē, Imē sísiᵋ. ¹³ Sa'on uabeleᵋo gbēᵋn ᵋa swaaᵋ ní baswaaᵋoe (1.760). Gōsa gbāaᵋne, Lua ua zíkēnaᵋne.

¹⁴ Mēlali buiᵋ Asubu né Semaia, Azikaū tōūna, Asabia síwēna mé Levii buiᵋ gbēzō ū ¹⁵ ní Bakebakaao ní Elesio ní Galalio ní Mika né Matania, Zikeli tōūna, Belekia síwēnao ¹⁶ ní Semaia né Obadia, Galali tōūna, Yedutu síwēnao ní Asa né Belekia, Elikana pò kú Netofa tōūnao.

¹⁷ Bībōledᵋanaᵋ tón ke: Saluū, Akubu, Taleᵋo, Aimani ní ní gbēᵋ. Saluū mé ní gbēzō ū. ¹⁸ Ōmē lo Kí Bībōle pò kú gukpe oi dᵋa e ní a gbāo. Gbēpiᵋ mé Levii buiᵋ fáani bībōledᵋanaᵋ ū. ¹⁹ Kole né Saluū, Abiasafa tōūna, Kole síwēna ní a gbé Kole buiᵋ mé Lua kpé kpele dᵋanaᵋ ū lá ní deziᵋ de Dii bōo bōledᵋanaᵋ ū yāawa. ²⁰ Eleazaa né Fineasi mé ní dōaana ū gōo bee, mé Dii kuaāno. ²¹ Mēsēlemia né Zakali mé Kpaaukpe bībōledᵋana ū.

²² Gbē pò wà ní sé bībōledᵋanaᵋo ūo pii gbēᵋn ᵋa do ní kuēplaoe (212). An tōo ku taalau ní wéleᵋ guu. Davidi ní gu'ena Samuelio mé zí gbiapi dà ní deziᵋne.

²³ Ampio ní ní buiᵋ mé Dii ua bībōledᵋanaᵋo ū. ²⁴ Aaᵋ zezēa kpépi gola síiᵋowa, gukpe, be'ae, gugbāntoo ní gēomidᵋkᵋio. ²⁵ Zieᵋ an gbē pò aa ku wéle ní wéleᵋo lo mo zíkēirínᵋo gōo soplapla. ²⁶ Zipiá bībōledᵋanaᵋo gbēzō gbēᵋn síiᵋpiᵋ yáe. Levii buipᵋ mé i Lua ua kpéneᵋo ní a láasiᵋ dᵋa. ²⁷ Aaᵋ zezē lia Lua uai gwá, aaᵋ dᵋa. Ampio mé aaᵋ a zé kili kúa, aaᵋ wē lá gu lé do.

²⁸ An gbēᵋo lo laaido Lua ua zíkēbōowa. Tó wà gèᵋ ge tó wà bōᵋ, aame aaᵋ nao. ²⁹ Wà ní gbēᵋo díle aaᵋ laaido Lua kpé kpele pōo ní a zíkēbōowa ní pówentio ní wēo ní nísio ní tulaletio ní pò gīnanaᵋ. ³⁰ Sa'onaoᵋ mé aaᵋ pò gīnanapiᵋ yāalekō. ³¹ Pēkeca† mé Levii né Kole buiᵋ Saluū negᵋe séia Matitia zí ū. ³² Aa gbé Kole buieᵋo mé aaᵋ pēe pò wí kále dōᵋdōo kámabogōōzí ke.‡

³³ Levii buiᵋ uabele lēsinaᵋo mé aaᵋ ku Lua ua kpéneᵋo guu. Wili zí pále danéo, asa aaᵋ ní zí ke fáane ní gwāasīnao. ³⁴ Ampio mé Levii buiᵋ uabele pò kú Yelusaleūᵋ ū, gbēzō pò wà ní tó dālaᵋo ū.

Saulu buiᵋ

³⁵ Yeieli mé Gabaᵋo kále, ᵋ a ku we. Aa na tón Maaka. ³⁶ Aa yoan Abedᵋ ū. A gbēa Zuu, Kisi, Baali, Nēe, Nadabu, ³⁷ Gedoo, Ahio, Zakali ³⁸ ní Simēa mae Mikeloo. Aa kú ní gbēᵋo sae Yelusaleūe.

* 9:3 Eza 2.1 † 9:31 Lev 2.4-6 ‡ 9:32 Lev 24.5-9

³⁹ NEE Kisi İ, Kisi Saulu İ, Saulu Yonatāa İ nı Malakisualo nı Abinadabuo nı Isiboseo. ⁴⁰ Yonatāa mē Mika mae Mefibose İ. ⁴¹ Mikapi neg̃eɔ t̃n ke: Pit̃, Meleki, Talea nı Aazao. ⁴² Aaza Yada İ, Yala Aleme İ nı Azemaveo nı Zimlio. Zimli M̃za İ, ⁴³ M̃za Binea İ, Binea Lefaia İ, Lefaia Elasa İ, Elasa Aseli İ.

⁴⁴ Aseli neg̃eɔ İ soole. An t̃n ke: Azikaŭ, Bokelu, Isimaela, Sealia, Obadia nı Ananio. Aseli neg̃eɔn we pii.

10

Ki Saulu gaa (1Sam 31.1-13)

¹ Filit̃o zlkā nı Isailio, ̃ Isailio baalēné, an daside gāga Giliboa gbep̃oleu. ² Ké Filit̃o p̃le Saulu nı a neg̃eɔzi, ̃ aa aā néo Yonatāa nı Abinadabuo nı Malakisualo d̃de. ³ Zi p̃o liaa Sauluzi p̃aslkū, ̃ k̃azunaɔ aā p̃ā, ā k̃'ia. ⁴ ɔ a o ā zikabokūnae: N nı f̃enda wo, nı ma z̃ ñ ma deo. Tó ni ke maao, gyaf̃o dee beeo m̃o k̃o'omañe. ɔ via aā zikabokūnapi k̃ū, i weio, ̃ Saulu a f̃enda s̃ē ā azla o'oa. ⁵ Ké aā zikabokūnapi ē ā gā, ̃ ā azla o'oa a f̃endaa s̃o, aa gā ñpii. ⁶ Maa Saulu nı a neg̃eɔ gb̃eɔn āaɔ nı a b̃edeo gāga ñpii sanu.

⁷ Ké Isaili p̃o k̃ū guzul̃eu weo ē nı z̃ig̃o baalē mē Saulu nı a neg̃eɔ gāga, ̃ aa baalē s̃o, aa nı w̃eleo t̃o we, ̃ Filit̃o m̃o z̃̃leu. ⁸ Ké a gu d̃o, ̃ Filit̃o m̃o p̃o woloi gb̃é p̃o gāgawa, ̃ aa Saulu nı a neg̃eɔ gb̃eɔn āaɔ ge ē k̃alea Giliboa gbep̃oleu. ⁹ ɔ aa Saulu mi z̃o aa aā g̃okeɔo w̃olowā, ̃ aa gb̃é z̃i aa a bao f̃ae Filit̃o b̃usuu pii nı nı t̃aa k̃eɔ. ¹⁰ Wā aā g̃okeɔo k̃ale nı t̃aa k̃p̃eu, ̃ wā aā mi l̃oo Dag̃o k̃p̃eu.

¹¹ Ké Yabesi Galadadeo yá p̃o Filit̃o k̃e Sauluepi m̃a m̃aa, ¹² ̃ an neg̃nao f̃ele pii, aa Saulu nı a neg̃eɔ geo s̃ele t̃ao Yabesi. Aa nı ṽi gb̃éneli gb̃áu we, ̃ aa leỹe e goɔ s̃opla.

¹³ Saulu gā ké ā b̃o Dii k̃p̃e yáie. I Dii yādao,* ā g̃e yāgb̃ea g̃esisinawa se.† ¹⁴ I yāgb̃ea Diiwao. A yáie Dii aā d̃ei, ̃ ā Yese né Davidi kp̃a k̃palau aā gb̃eu.

11

Davidi k̃paa Isailio k̃palau (2Sam 5.1-10)

¹ Isailio m̃o Davidi k̃i ñpii Hebl̃o aa m̃e: Wá au doŭe. ² Za zi, baa goɔ p̃o Saulu de k̃ia ū, m̃me ni d̃aaaw̃e z̃l̃au gea nı suo. ɔ Dii ñ Lua òne m̃me ñỹo de a gb̃é Isailio d̃aana ū, an k̃ia ū. ³ Ké Isaili gb̃ez̃oɔ m̃o k̃i Davidi k̃i Hebl̃o ñpii, we ā led̃oŭk̃eurño Dii ae, ̃ aa ñsika aā miwa aa aā kp̃a Isailio k̃palau, lá Dii dá Samuelie a owa.

⁴ Davidi nı Isailio t̃ou Yelusaleŭ p̃o w̃i me lo Yebusi* ñpii. ɔ Yebusideo ⁵ o Davidie: Nỹo g̃e lao. N beeo Davidi w̃ele b̃iide p̃o w̃i me lo Siɔnapi s̃i, ̃ ā g̃o aā w̃ele ū. ⁶ Goɔ bee Davidi m̃e: Gb̃é p̃o d̃aa l̃ele Yebusideoɔwa k̃aa mē a g̃o z̃ig̃o swana ū, an gb̃ez̃o ū. Zeluia né Yoabu mē g̃e k̃aa, ̃ ā g̃o nı swana ū. ⁷ Davidi bekp̃a w̃ele b̃iidepiu, ̃ wā t̃ok̃p̃āe Davidi W̃ele. ⁸ A k̃p̃eɔ d̃do liai za gu p̃o wā Milo ε k̃aka nı b̃usuo e a b̃iwa, mē Yoabu w̃elepi gu p̃o g̃o k̃eke. ⁹ Davidi gb̃aa lé d̃ede, asa Dii Z̃ig̃o de kuaañe.

Davidi neg̃nao (2Sam 23.8-39)

* **10:13** Lev 19.31, 20.6 † **10:13** 1Sam 28.7-8 * **11:4** D̃a 1.21

¹⁰ Davidi negõnao kíao yán ke. Ampio ní Isailio píi aa zèaànoo aà kíake yá musu. Aa aà kpà Isailio kía ũ lá Dii òwa. ¹¹ Davidi negõnapio tón ke: Akemoo gbé Yasobaũ mé negõn tɔde gbèon aaõo swana ũ. Aàpi mé sõna sè gbèon òaa do ní basoozi, à ní zõzõo píi gɔɔdoutzi.

¹² Aa gbea Dodai né Elezaa, Ahoa gbé kú negõn gbèon aaõpio guu lo. ¹³ A kú ní Davidio gɔɔ pɔ Filitèo kàaa aa zíkà Pasadamii. Isailio pòòbòzákè gu pɔ naa bú kúu. ¹⁴ Aàpi ní a gbéoo aame zè wà gí búpi guoguo. Aa Filitèo dèdè, ò Dii tò aa zì zõo blè gɔɔ bee.

¹⁵ Negõn gbèon baakwio guu, gbèon aaõo mé bò gè Davidi kfi Adulaũ gbè'eu. Filitèo gáli bòo kálea Lefai guzuleu. ¹⁶ Gɔɔ bee Davidi ku sègháu mé Filitè gudõanao ku Beteleũ. ¹⁷ Davidi lé a be í nide à mè: Dème a gé Beteleũ bole lɔ'í tóimeei? ¹⁸ ǃ gbèon aaõpio gè gè Filitèo bòou, aa Beteleũ bole lɔ'opi í tò sùò Davidie. ǃ i we mio, a t̃le Diie sa'o'í ũe. ¹⁹ A mè: Kai ma Lua, má f̃ íe bee mio. Gbé pɔ aa gí ní wèniio aue! I we mio. Negõn gbèon aaõpio yákean we.

²⁰ Yoabu dáuna Abisai mé negõn gbèon baakwipio swana ũ. Aàpi mé sõna sè gbèon òaa do ní basoozi à ní dèdè, ò à tɔbò gbèon baakwipio guu. ²¹ A tɔbò de negõn gbèon aaõpio, ò à gò ní dɔaana ũ, kási a ku negõn tɔde gbèon aaõpio guuo.

²² Yoiada né Benaia, Kabazee gbéá zìkan wóodee. Aa yákeao dasi. A Mɔabu negõn tɔdeò dè gbèon pla. A gè e guu gɔɔ pɔ lougbe kwè, à nòomusu dèu. ²³ A Egipi gbé pɔ a gbàa kà gàsusu sɔo dè. Egipi gbépi sòmpa de lán zwàatan àsaliwae, ò Benaia s̃s̃aàzi ní goo, à aà s̃napi síwà à aà dèò. ²⁴ Yoiada né Benaia mé yápio kè, ò à tɔbò negõn gbèon baakwipio guu. ²⁵ A tɔbò de negõn gbèon baakwipio, kási a ku negõn tɔde gbèon aaõpio guuo. ǃ Davidi aà díle a dɔaio gbèzõo ũ.

²⁶ Negõnapio tón ke:

Yoabu dáuna Asaeli,
Dodo né Elana Beteleũ gbé,

²⁷ Alodi gbé Samo,

Peloni gbé Elezi,

²⁸ Tekoa gbé Ikesi né Ila,

Anato gbé Abiezeze,

²⁹ Usa gbé Sibekai,

Ahoa gbé Ilai,

³⁰ Netofa gbé Malai,

Netofa gbé Baana né Elebu,

³¹ Gibea pɔ kú Bèyāmee būsuu gbé Libai né Itai,

Pilatõ gbé Benaia,

³² Gaasi guzule gbé Idai,

Alaba gbé Abieli,

³³ Bauliũ gbé Azemave,

Saaleboni gbé Eliaba,

³⁴ Gizoni gbé Aseũ negõo,

gusiside gbé Sage né Yonatãa,

³⁵ gusiside gbé Sakaa né Ahiaũ,

Ulu né Elifala,
³⁶ Mɛkɛla gbɛ́ Efɛɛ,
 Peloni gbɛ́ Ahia,
³⁷ Kaameli gbɛ́ Ezelo,
 Ezɛbai né Naalai,
³⁸ Natá dáuna Yoeli,
 Ageli né Mibaa,
³⁹ Amɔni bui Zɛlɛki,
 Beelo gbɛ́ Naalai, Zeluia né Yoabu zikabɔkúna,
⁴⁰ Yɛtɛɛ buiɔ Ila ní Galebuo
⁴¹ Iti bui Uli,
 Alai né Zabada,
⁴² Siza né Adina, Lubeni buiɔ swana
 ní a gbɛ́ɔ gbɛ́ɔn baakwi.
⁴³ Maaka né Anana,
 Miti gbɛ́ Yosafa,
⁴⁴ Asalo gbɛ́ Uzia,
 Aloe gbɛ́ Otaũ negɔ́ɛ Săma ní Yeielio,
⁴⁵ Simeli né Yediaɛ
 ní a dáuna Yoha Tizi gbɛ́o,
⁴⁶ Maava gbɛ́ Elieli,
 Elinaaũ negɔ́ɛ Yelibai ní Yosaviao,
 Mɔabu gbɛ́ Itamaa,
⁴⁷ Elieli ní Ɔbedio
 ní Mɛzobi gbɛ́ Yaasio.

12

Zlgɔ́ pɔ ná Davidiwa Saulu gɔɔɔ

¹ Ké Kisi né Saulu Davidi yà, gbɛ́ pɔ aa ná Davidiwa Zikilagaɔ tɔn kɛ. Aa ku negɔ́na pɔ dɔ̀aaɛ zɛlaaɔ guuɛ. ² Aa sáɔ ní gbɛmaɔ kúá, aaɔ ka ge gbɛ zu ní ɔplaaɔ ní ɔzɛɛɔ pííɛ. Saulu zɛla bui Bɛ́yámɛɛ buiɔnɛ, aan kɛ:

³ An swana Ahiezeɛ, Gibɛa gbɛ́ Semaane ní aá dáuna Yoasio, Azemave negɔ́ɛɔ Yezieli ní Pɛletio, Belaka ní Anato gbɛ́ Yehuo, ⁴ Gabaɔɔ gbɛ́ Isimaia pɔ de negɔ́n gbɛ́ɔn baakwiɔ dɔaanaɔ do ũ, ⁵ Selemia, Yaaziɛ, Yohanani, Gedela gbɛ́ Yozaba, ⁶ Eluzai, Yelimo, Bealia, Semalia, Alufi bui Sefatia, ⁷ Elikana, Isia, Azaleli, Kole bui Yozeɛɛ ní Yasɔbaũo ⁸ ní Gedoo gbɛ́ Yeloau negɔ́ɛ Yoela ní Zebadio.

⁹ Gada buieɔ nízia kpá Davidiwa sɛgbáũ. Gɔsa gbáaɔnɛ. Aaɔ ku zɛ́ sɔu guuɛ, mé aa sɛngbao ní sɔnao dɔ́. An oa bɔ́ nɔ́ɔmusuwa, mé aaɔ wáa gusɛ́sɛdeu lán tuewa. ¹⁰ Ezeɛ mé ní swana ũ, a plaade Obadia, a áaɔde Eliabu, ¹¹ a sɛ́iɔde Misimana, a sɔode Zelemii, ¹² a soolode Atai, a soplade Elieli, ¹³ a swaaɔde Yohanani, a kɛokwide Elizaba, ¹⁴ a kwide Zelemii, a kuɛdode Mabanai.

¹⁵ Gada buipɔ́á zlgɔ́ swanaɔnɛ. An gbɛ́ pɔ a gbáa kɛ́sáarzi gbáa mé sáa ní gbɛ́ɔn basɔɔ gbáaɔ. An gbɛ́ pɔ deŋlaɔ sɔ́ gbɛ́ɔn áaa sɔo pɔ. ¹⁶ Ɔmɛ bùa Yuudɛ́wa mɔ sɛ́ia guu gɔɔ pɔ à pà, aa tò guzulɛdeɔ tilè gukpe ní be'aeo píi.

¹⁷ Bɛ́yámɛɛ buieɔ ní Yudaɛ mɔ ná Davidiwa sɛgbáũ lɔ. ¹⁸ Davidi gɛ́ daniɛ à mè: Tó aafia ále mɔa à dɔmale, mí gbáakpaazi ní nɔ́semendoo. Tó ále mɔ ma kpáí ma ibeɛɔwa, baa ké mi yápásɛ́kɛ́eɔe sɔ́, wá deziɔ Lua a e, i yá́gɔ́gɔ́wɛɛ. ¹⁹ Ɔ Lua Nisina dɛ́de negɔ́n gbɛ́ɔn baakwiɔ swana Amasaiwa à mè:

N gbéwón wá ù, Davidi,
wa zennoe, Yese né.

Lua aafia káfiñe,
Lua n dónlédèw gba aafia ló,
asa n Lua a dónlèe.

Ɔ Davidi ní díle à ní ké a zígṵ gbāamwónedèw swanao ù.

²⁰ Manase buièw ná Davidiwa gṵw pṵ aàpi ní Filitè lé gé zíkai ní Sauluo. Ɔ Davidi ní a gbéwón i dṵ Filitèlèw, asa Filitè kíaw mé lekpaál, 5 aa aà gbàe aa mè: Tó à zè ní a dii Sauluo, aa wá mi zṵzṵe. ²¹ Manase bui pṵ ná Davidiwa gṵw pṵ à tà Zikilagaon ké: Adena, Yozaba, Yediae, Mikaila, Yozaba, Elihu ní Ziletaiò. Aame Manase bui zígṵ gbéwón òaasṵṵo dṵaanao ù. ²² Aa dṵ Davidilè gbāamwónedèw yá musu, asa gṵsa gbāawone nípii, Davidi zígṵw gbèzṵṵawone. ²³ Lá gu lé dṵ wṵw mṵ Davidi kí dṵaàlè e aà zígṵw gè dasikù lán Lua ìwaṵwae.

Gbé pṵ ná Davidiwa Heblṵ

²⁴ Gbé pṵ aa gṵkèbṵw kṵa aa mò Heblṵ Davidi kpáí kpalau Saulu gbèu lá Dii òwaw dasilen ké: ²⁵ Yuda pṵ sèngbaò ní sṵnao kṵaw gbéwón òaasṵṵo lèe soolo n òaa síṵṵe (6.800). ²⁶ Simèw buièw gbéwón òaasṵṵo lèe sopla ní basṵṵoe (7.100). ²⁷ Levii buièw gbéwón òaasṵṵo lèe síṵṵ ní òaa àaṵṵe (4.600). ²⁸ Aalona buièw dṵaana Yoiada ní a gbéwón gbéwón òaasṵṵo lèe àaṵ ní òaa àaṵ ní basṵṵoe (3.700). ²⁹ Èwaaso negṵn Zadoki kú ní guu ní a be'uabeleṵw gbéwón bao ní plao. ³⁰ Saulu zía bui Bèyámèe buièw gbéwón òaasṵṵo lèe àaṵe (3.000). Bèyámèe buièw dasideo kú Saulu kpe e tiae. ³¹ Èflaiù buièw gbéwón òaasṵṵo lèe bao ní òaa síṵṵe (20.800). Gṵsa gbāa tṵdèwne ní gbéwón guu. ³² Manase buièw kú be'ae oio gbéwón òaasṵṵo lèe bao plasaie (18.000). Gbépiò wá ní plé aa gé Davidi kpáí kpalau. ³³ Isakaa buièw dṵaanao gbéwón òaa doe. Aa gṵw bee yá dṵ mé aa laai vṵ a yá musu, aa dṵ lá à kù Isailio ké. Aa kú ní ní ìwaṵ pii. ³⁴ Zabalóni buièw pṵ aa zṵ dṵ mé aa gṵkèbṵw dṵe dṵw pii gbéwón òaasṵṵo lèe blakwiè (50.000). Aa kú aa kpe ní nṵsemèndooe ³⁵ Nefatali buièw dṵaanao gbéwón òaa sṵoe ní ní ìwaṵ gbéwón òaasṵṵo lèe baakwi ní soplao (37.000), baade ní a sèngbaoo ní a sṵnao. ³⁶ Dá buièw pṵ aa kú zṵ sṵu guu gbéwón òaasṵṵo lèe baakwi plasaio ní òaa àaṵṵe (28.600). ³⁷ Aseè buièw pṵ zṵ dṵ mé aa kú sṵu guu gbéwón òaasṵṵo lèe blaè (40.000). ³⁸ Lubèni buièw ní Gada buièw ní Manase buièw kú Yuudè baalew gbéwón sṵsṵo lèe basooloe (120.000). An baade ní a gṵkèbṵw.

³⁹ Gbépiòá zígṵwone nípii, aaiò kú sia zṵlau sṵu guue. Aa mò Heblṵ ní nṵsemèndoo Davidi kpáí kpalau, i gṵ Isaili buièw pii kía ù. Ɔ Isaili kíniò láasoo doṵpi kè ló, aa ye Davidi kpaa kpalau. ⁴⁰ Ɔ aa gṵw àaṵ kè ní Davidio we, aa pòblè aa wèemí, asa an bedèw kùsṵakèné. ⁴¹ Bee gbèa an saede pṵ kú Isakaa buièw búsuu ní Zabalóni buièw búsuò e à gè pè Nefatali buièw pṵ kú zṵw búsuwaw aa pòblè dṵ zàa'inaone ní yiongo ní sṵbaonaw ní zuo aa mṵoné. Pṵwenti die ní kaadèembe giio ní wèbe giio ní wèò ní nísiò ní zuo ní sṵw, ké Isailio lé pṵnake yáí.

13

Sua ní Dii kpagoloo Yelusalei (2Sam 6.1-11)

¹ Davidi lekpaál ní a zígṵ gbéwón òaasṵṵo dṵaanao ní a gbéwón basṵṵobasṵṵo dṵaanao pii. ² Ɔ a ò Isailiòne pii: Tó à kèé maa, mé a de Dii wá Lua pṵeá ùe, wá lekpaásake wá gbé kíni pṵ kú Isaili búsuuòne pii ní sa'onaw ní Levii buièw pṵ

kúrĩno ní wéleɔ guu, aa mo káaawanɔ, ³ wí ge wá Lua kpagolo sé suò wá kái, asa wi yāgbɛawà Saulu gɔɔɔ. ⁴ Gbé pɔ káaapiɔ wèi màa, asa à kè nípiiɛ maaɛ.

⁵ ɔ Davidi Isailiɔ kàaa za Egipi swa Sikooi e à gè pè Amata bɔlewa, ké aa Lua kpagolo sé Kiliyaaliũ aa suò. ⁶ ɔ Davidi ní Isailiɔ gè Kiliyaaliũ pɔ wí me lo Baala, Yuda bùsuu nípii, ké aa ge wá Dii Lua kpagolo sé wá suò. Dii lo kible kpagolopi musu malaika gàsɩadeɔ zānguo* ɔ à tɔ kuwà. ⁷ ɔ aa kpagolopi sè Abinadabu be,† aa dà zugo dafu guu aa dàò zéu, Uza ní Ahio mé lé geò. ⁸ Davidi ní Isailiɔ lé ɔwá Lua ae ní gbāa pua léu nípii ní lesiao. Wàle moɔnàle ní kúuo ní gāao ní sésɛnao ní kàaɛɔ.

⁹ Ké aa kà Kidɔ ésegbèkii, zuo gēnalè, ɔ Uza ɔbò kpagolopi kù. ¹⁰ ɔ Dii pɔ pàaazi à aà lè we, ké à ɔnà kpagolopiwa yáí, ɔ à gá‡ Lua ae we. ¹¹ Davidi pɔ pà, ké Dii pɔ fɛ Uzazi yáí, ɔ wí me gupie Pɔfɛa'uzazi e ní a gbāo. ¹² Gɔɔ bee ɔ vɩa Davidi kù Lua yá musu à mè: Kpelewa má ke mà Lua kpagolo sé mà taòì? ¹³ ɔ i se suò a wéleu lo, à lile tàò Gata gbé ɔbededɔu be.

¹⁴ Lua kpagolopi ku aà be e mo àaɔ, ɔ Dii èfàaikè aà bededeɔne ní pɔ pɔ a vɩo pii. §

14

Davidi zɩblea Filitɛɔwa (2Sam 5.11-25)

¹ Tii kí Hilaũ gbéɔ zɩ Davidiwa ní sɛde lío ní gb'ənao ní li'anao kpɛdɔiè. ² ɔ Davidi dɔ sa ké Dii a kpa Isailiɔ kía ũe, mé à a kpala kàfle maamaa, ké Isailiɔ de Luapi gbéɔ ũ yáí.

³ Davidi èa nɔɔɔ sè Yelusaleũ lo, ɔ à negɔɔ ní nenɔɔo Ì'irĩno. ⁴ Negɔɔe pɔ à ní í Yelusaleũpiɔ tɔn ke: Samua, Sobabu, Natá, Salomɔɔ, ⁵ Ibaa, Elisua, Elifele, ⁶ Nɔga, Nefegi, Yafia, ⁷ Elisama, Eliada ní Elifeleo.

⁸ Ké Filitɛɔ mà wá Davidi kpà Isaili bui pii kía ũ, ɔ ampíi aa gè lé aà we. Ké Davidi a baomà, ɔ à gè dairíle. ⁹ Filitɛɔ mò lèle Lefai guzulɛdeɔwa, ¹⁰ ɔ Davidi gbèa Luawa à mè: Mà gé léle Filitɛɔwa, níyɔ ní nameɛ ma ɔzɩa? Dii wèwà à mè: Gé, má ní nanɛ n ɔzɩ. ¹¹ ɔ Davidi ní a gbéɔ gè Baali Pelaziũ, ɔ à zɩblémá we. Davidi mè: Lua dɔaameɛ à bò mò ma ibeɔɔwa ní gbāao, lá í í gufɔ bùiwa. ɔ à tɔkpà gupie Baali Pelaziũ.* ¹² Filitɛɔ ní táao tò we, ɔ Davidi mè wá kpasa.

¹³ ɔ Filitɛɔ èa mò lèle Lefai guzulɛdeɔwa lo. ¹⁴ ɔ Davidi èa gbèa Luawa lo. Lua wèwà à mè: Nsu gémá súsuo. Liarízi, ní lélemá bɔaa ní kpè kpéo. ¹⁵ Tó a táa'okii mà lípiɔ mia, à bɔmá ní zɩo, asa ma lo dɔaaén we, ké mà zɩble Filitɛ zɩgɔɔwa yáí. ¹⁶ Davidi kè màa lá Lua deɔwa, ɔ aa zɩble Filitɛ zɩgɔɔwa za Gabaɔo e à gè pè Gezeɛwa. ¹⁷ Davidi tɔ lí bùsuɔla pii, ɔ Dii tò bui pii víakèè.

15

Sua ní Dii kpagoloo Yelusaleũ (2Sam 6.12-22)

¹ Ké Davidi kpɛdɔdɔ azɩae a wéle guu, ɔ à gukèke Lua kpagoloɛ, à zwàakpe dɔè ² à mè: Gbèe Lua kpagolo sea zé vɩo, sɛma Levii buiɔ bàasio, asa Dii mé ní díle a sɛnao ũ, aaiɔ a zɩ ke gɔɔpii.

* **13:6** 1Sam 4.4, Sou 99.1 † **13:7** 1Sam 7.1-2 ‡ **13:10** Nao 4.15 § **13:14** 1Lad 26.4-5 * **14:11** Bee mè Dii bò bùi.

³ A Isaili bui pii kàaa Yelusaleù, ké aa ge Dii kpagolopi se suò gu pò a kèkèèu. ⁴ Ɔ à Aalona buiò ní Levii buiò sísi: ⁵ Keata buiò ðaana Ulieli ní a gbé gbèon basoolò. ⁶ Melali buiò ðaana Asaia ní a gbé gbèon ðaa do ní baoo. ⁷ Geesò buiò ðaana Yoeli ní a gbé gbèon basoolokwiò. ⁸ Elizafá buiò ðaana Semaia ní a gbé gbèon ðaa do. ⁹ Heblò buiò ðaana Elieli ní a gbé gbèon basiiò. ¹⁰ Uzieli buiò ðaana Aminadabu ní a gbé gbèon basookwi ní plaoo.

¹¹ Ɔ Davidi sa'onkiaò Zadoki ní Abiataao sisi ní Levii buiò Ulieli, Asaia, Yoeli, Semaia, Elieli ní Aminadabuo. ¹² A òné: Levii bui ðaanaon á ù. Apio ní á gbéò à gbábò áziáe, í gé Dii Isailiò Lua kpagolo sé à suò gu pò má kèkèèu. ¹³ Dii wá Lua pò fèwázi káau, ké á Levii buiò áme á seao yáí. Wi yágbewà a zéwao. ¹⁴ Ɔ Sa'onao ní Levii bui kñiò gbábò níziáe, ké aa Dii Isailiò Lua kpagolo se suò yáí. ¹⁵ Ɔ Levii buipio gé Lua kpagolo se dà ní gáu, aale suò ní a séliò lá Dii ò Mòiziewa.

¹⁶ Ɔ Davidi ò Levii bui ðaanaone aa ní gbèeò dile aao lesi ní pò'òbno: Domaò ní mɔɔnaò ní sésènaò, an pɔna súu ò do. ¹⁷ Ɔ Levii buipio Yoeli né Emami dile ní Belekia né Asafao ní Melali bui Kusaia né Etanio. ¹⁸ An kwáasiòn ke: Zakali, Yaazié, Semilamò, Yeieli, Uni, Eliabu, Benaia, Maasea, Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ɔbededòù, Yeieli ní Azaziao. ¹⁹ Lèsin ðaanaò Emami, Asafa ní Etanio lé mɔgoté sésènaò lé. ²⁰ Zakali, Azieli, Semilamò, Yeieli, Uni, Eliabu, Maasea ní Benaiaò lé doma'ò gèele lé. ²¹ Matitia, Elifeleu, Mikineia, Ɔbededòù, Yeieli ní Azaziao lé mɔɔna'ò kelenaò lé.

²² Levii bui ðaana Kenania mé kpagolosenaò ðaana ù. I yádané, ké a dšaa ví a guu yáí. ²³ Belekia ní Elikanaò mé kpagolopi dšanaò ù. ²⁴ Sa'onao beeò mé lé káape Lua kpagolo ae: Sebania, Yosafa, Netaneli, Amasai, Zakali, Benaia ní Eliezeo. Ɔbededòù ní Yehiao de a dšanaò ùe b.

²⁵ Maa Davidi ní Isailiò gbèzòò ní zlgò gbèon ðaasòòò ðaanaò gé Dii bàakuarínò kpagolo sè Ɔbededòù be, aale suò ní pɔnaò. ²⁶ Lua ò Levii bui pò kpagolopi seaoe, 5 wà sa'ò ní zuswanaò mèn soplá ní sásakao mèn soplá b. ²⁷ Davidi bàabaa gomusu daa ní Levii bui pò kpagolo seao ní ní ðaana Kenaniaò ní lèsinaò pii. Davidi bàabaa sa'o'ula daa b. ²⁸ Maa Isaili bui pii lé su ní Dii kpagoloo ní kúkuakeao ní kuu'òò ní káae'òò ní sésèn ɔò ní domaleao ní mɔɔnleao.

²⁹ Ké Dii kpagolo lé gé Davidi wéleu, Saulu né Mikali lé zíle gwa fenentiu. Ké a è kí Davidi lé ɔwá, àle pɔnake Dii ae, 5 à sakáaagu a sɔ guu.

16

¹ Wà suò ní Lua kpagoloo wa dile zwáakpe pò Davidi dè guu. Ɔ wà sa pò wí a pò káteu à tékù ò Lua ae ní sáaukpasao. ² Ké Davidi sa'ò a làa, à báaadà gbéoggu ní Dii tó. ³ Ɔ à pèe ní damina káao ní wèebe káao biile Isaili pò káaaa weone ní miwa mëndodo gèeò ní nɔe.

⁴ A Levii buieò dile aao zíke Dii kpagolo ae, aaiò Dii Isailiò Lua tɔbò, aaiò aa sáaukpa, aaiò aa táasile. ⁵ Asafa mé ní gbèzòò ù, Zakali mé aa plaade ù, bee gbèa Yaazié, Semilamò, Yeieli, Matitia, Eliabu, Benaia, Ɔbededòù ní Yeielio. Aaliò domaò lé ní mɔɔnaò. Asafa sɔ aliò sésènapa. ⁶ Sa'onao Benaia ní Yaaziéò mé aaliò káape Luabaakuarínò kpagolo ae gɔpii.

Lua a gbéò suabaa
(Sou 105.1-15)

⁷ Gɔò bee 5 Davidi Dii sáaukpaZí dàale, a nà Asafa ní a gbéone ní ɔZí.

- 8 A Dii sáaukpa, í aà sísi,
 à to bui pii aà yákeaᵋ dᵋ.
 9 A lesi à aà táasile,
 í aà yābᵋnsaekēᵋ galikē pii,
 10 í íanadā ní aà tᵋ pᵋ a kua adoao.
 A Dii kīi wēelēnaᵋ à pᵋnake,
 11 à gē Dii le à gbāa gbēawā,
 íᵋ aà aeya gᵋᵋpii.
 12 A to yābᵋnsaē pᵋ a kēᵋ dᵋágu,
 aà dabudabukēᵋ ní yá pᵋ a dīlēᵋ.
 13 A Dii zᵋblēna Isaili buiᵋ,
 á Yakᵋbu bui pᵋ à á sépiᵋ,
 14 Dii mé wá Lua ũ,
 5mē í yādīlē gbēpiiē.
 15 Aà bàakuawanᵋ yá lí sáaaguᵋ,
 yá pᵋ a ᵋpi aᵋ ku e wá buiwaē.
 16 Aà bàa kú ní Ablahaũᵋ,*
 à èa yá doupi lēgbē Izaakiē l.†
 17 Aà bàa èa kú ní Yakᵋbuo iko ũ,
 5 a kú ní Isailiᵋ e gᵋᵋpii.
 18 A mē á Kanaa bᵋsuu kpámá,
 aᵋ dē pᵋ pᵋ aa sē kpaalē guu ũ.‡
 19 Gᵋᵋ bee aa dasio, wīli ní yādao,
 aa ku Kanaa bᵋsuu bᵋmᵋᵋ ũ.
 20 Aaᵋ liaaliaa bui ní buio guuē,
 aaᵋ bēbē bᵋsuu ní bᵋsuo.
 21 I we gbēē ní wētāᵋ,
 à kíᵋᵋ lēle an yá musu à mē:
 22 Aasu ᵋkā gbē pᵋ a ní sépiᵋwao,
 aasu íada a ānabipiᵋwao.§

Dii mé kīa zᵋᵋ ũ
(Sou 96.1-13, 106.1, 47-48)

- 23 Dúnia gbēpii, à lesi Diie.
 Aᵋ aà zīblea baokpa lá gu lé dᵋ.
 24 A aà gawi yá'ᵋ buiᵋnē,
 à aà yābᵋnsaēᵋ galikē gbēpiiē.
 25 Dii zᵋᵋ, à kà wá aà táasile,
 à kà wá vīakeè dē diiᵋla pii.
 26 Buipáleᵋ diiᵋá pᵋ gianaᵋnē,
 Dii mé musu kē.
 27 A zᵋᵋkē ní bēēᵋᵋ vī,
 gbāa ní pᵋnao ku aà kīiē.
 28 A gawi ní gbāao dᵋ Diie,
 bᵋsuu pii gbēᵋ, à dᵋ Diie.
 29 A Dii tᵋ gawi dᵋè,
 à mᵋ aà aē, í aà gbā pᵋ,
 à kúlē Diie ní lousisi'ulaᵋ daa.

* 16:16 Daa 12.7, 17.8 † 16:16 Daa 26.3 ‡ 16:18 Daa 28.13 § 16:22 Daa 20.3-7

³⁰ Zílɛdeɔ à tó á mé àò kuke àà aɛ.
A dúnia kàlɛ giúgiú, a deea vío.

³¹ Musudeɔ, à pɔnake,
zílɛdeɔ, à ví àò kēaa,
í o buiɔ guu Dii mé lé kible.

³² Isia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kɔflke,
sèa ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake pii,

³³ lí pɔ kú lákpeuɔ i gulake,
aai pɔnake Dii aɛ,
asa àlɛ mó yákpalekei ní dúniaoɛ.

³⁴ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbēke láaa vío.

³⁵ A mɛ: Lua wá Suabana, wá suaba!
Wá bɔlɛ buiɔ guu, ní wá kēaa,
wí n tɔ káfi, asa a kua adoa,
wí íanadā ní n táasileao.

³⁶ Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa
za asínizl e gɔɔpii!

ɔ gbēpii mè: Ami! Aleluya!

³⁷ Davidi Asafa ní a gbéɔ díle Dii bàakuarínɔ kpagoloi, ké aaliɔ zíkɛ a aɛ lá gu lé dɔ lá wa dílewa. ³⁸ A ɔbededɔ ní a gbé gbéɔn bààkwí plasaib díle we lɔ. Yedutu né ɔbededɔupi ní Osao mé bɔledɔanaɔ ũ. ³⁹ A sa'onkia Zadoki ní a gbé sa'onao díle Dii zwàakpe kíi Gabaɔɔ gulesí pɔ wa bɔu, ⁴⁰ ké aaliɔ sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú o Dii gbagbakiwa kɔɔ ní oosio, lá a ku Dii ikoyá pɔ a díle Isailiɔne lá guuwa. ⁴¹ Emani ní Yedutuo kúrínɔ we ní gbé kíni pɔ wà ní tɔ sí wà ní séɔ, ké aà Dii sáaukpa, asa aà gbēke láaa vío. ⁴² Kāaɛ ní sésēnaɔ ní p'ɔ'ɔnɔn pàlɛɔ de Emani ní Yedutupio yá ũɛ, ké wàli lesiɔ Luaɛ. Yedutupi negɔɛ mé bɔledɔanaɔ ũ. ⁴³ Ké baade tà a bɛ, ɔ Davidi èa tà à samaa'ò a uadeɔne.

17

Lua lɛgbēa Davidie (2Sam 7.1-17)

¹ Ké kí zǎlɛ a bɛ, a ò ànabi Natāɛ: Ee! Kpé pɔ wa dɔ ní sedɛ lío ɔ máo zǎlɛ, Dii bàakuawano kpagolo iɔ dílea zwàakpeua? ² Natā wèwà à mè: Lá à n pɔ gbàn ke, asa Lua kunnɔɛ. ³ Gwāasína bee Dii yá'ò Natāɛ à mè: ⁴ Ge ñ o ma zǎblena Davidie ma mè ɔmɛ a bɛ pɔ máo ku a guu kpameɛo. ⁵ Za gɔɔ pɔ ma bɔ ní Isailiɔ Egipi e gbá mi bekpao. Miɔ sǎkliɔkpakpaɛ, zwàakpe mé ma zǎlekli ũ. ⁶ Gu pɔ ma sǎkliɔpàu ní ma gbé Isailiɔ pii mi dɔanao díle aa dɔaanéɛ, kási mi o ní gbēɛɛ, bɔyāi i kpedɔmɛ ní sedɛ líoo nio. ⁷ Ge ñ o ma zǎblena Davidipie, ma Dii Zígɔde ma mè ma aà sè sādādákdi, ké aàɔ de ma gbé Isailiɔ dɔaana ũɛ. ⁸ Gu pɔ à gèu pii miɔ kuaànɔɛ, ɔ ma aà ibeɛɔ dèdèè. Má aà tɔɔ maamaa saɛ, iɔ de dúnia tɔdeɔ do ũ. ⁹ Ma búsu kpà ma gbé Isailiɔwa ma ní kálɛu, ɔ aa zǎlɛu aa gǔ ví. Aa sǎdeedeke lɔo. Gbēváiɔ e ní wetà lá aa ní wetà káau ¹⁰ gɔɔ pɔ ma dɔanao dílenéwa lɔo. Má aà ibeɛpiɔ busaɛ piie.

Ma Dii mále oè, máme má bekpae aà buiɔ gbāa'ekdi ũ. ¹¹ Tó aà gɔɔ pà à gà, má aà negɔɛ mènɔdo se lesíɛ, mí aà kpa kpalaɔ.* ¹² Aàpi mé a kpedɔmɛɛ, iɔ ku

* 17:11 Sou 89.3-4, 132.11, Zaa 7.42, Zln 2.30

kpalau e gɔɔpii. ¹³ Máme máo de aà mae ũ, aàpi iɔ de ma né ũ.† Má gbêke bɔaaaàno lá má bɔaa ní gbé pɔ kú aà áawao. ¹⁴ Má aà buipi kpa kpala pɔ bɔ ma kúu, iɔ ku we e gɔɔpii, iɔ de ma gbé kía ũ, mé aà kpalapi aɔ láaa vɔo.‡

¹⁵ Ǿ Natá yápi dàu a siu Davidie lá Dii òewa pii.

Davidi wabikɛa Diiwa
(2Sam 7.18-29)

¹⁶ Ǿ kí Davidi gɛ zòle Dii ae à mè: Dii Lua, bɔn ma ùi? Deɔn ma bedɔ ũ ɔ n ma ka gweae taawai? ¹⁷ Lua, bee kène fɛnɛũ e tia, ɔ n mapi n zòblena bui pɔ aɔ ku zia yá'ò b. Dii Lua, ɔ n ma dile lándɔ má de gbépiilawaa? ¹⁸ Dii Lua, kpelewa má o sa mapi n zòblena káfia yá musu lɔi? N ma dɔ. ¹⁹ Dii, n yázɔɔpi kè lá ní yeiwa ma yáie, ɔ ní tò mapi n zòblena má yázɔɔpiɔ dɔ pii. ²⁰ Dii, gbêe muaannɔo. Diie kuo, n bàasio, lá wá màwa. ²¹ Déme muua ní n gbé Isailiɔi? Dúnia buiɔ guu bui mɛndopi ɔ ní bɔ n gbé ũ. N nzla tɔbɔ, n yázɔɔ bɔnsaɔ kè n gbépiɔne, n buieɔ yà n gbé pɔ n ní bó Egipiɔne. ²² N Isailiɔ dile aao de n gbé ũ e gɔɔpii. Dii, n gɔ ní Lua ũ. ²³ Dii, to lé pɔ ní gbé mapi n zòblena ní ma buiɔ yá musu aɔ ku gɔɔpii. Kè lá ní òwa, ²⁴ ní tɔbɔ maamaa e gɔɔpii, wi me Dii Zígɔdeá Isailiɔ Luae, mé mapi n zòblena Davidi, níyɔ ma buiɔ zínapele, ²⁵ asa mpi ma Lua, ní òmeɔ n mè níyɔ hekpaɔe ma buiɔ gbáa'ekdi ũe. A yáí tò mapi n zòblena ma sɔdile ma wabie bee kèma. ²⁶ Dii, nímenn Lua, ɔ n yámaapi ò mapi n zòblena. ²⁷ Báaada mapi n zòblena ma buiɔgu sa, ní wétefizi gɔɔpii. Dii, níme n báaadàngu, aao báaa ví e gɔɔpii.

18

Davidi ziblea buipalewa
(2Sam 8.1-18)

¹ Bee gbɛa Davidi ziblè Filitɔwa, à ní busa à Gata ní a wéleɔ simá. ² A ziblè Mɔabuwa, ɔ aa gɔ aà zòblena ũ, aaiɔ falubɔ. ³ Davidi ziblè Zoba kí Adadezeewa Amata gɔɔ pɔ à ɛa lé gɛ tɔsi Uflata swasaedeɔwa. ⁴ A aà sɔgo kùkù mèn ɔaa sɔo (1.000) ní sɔgodeɔ gbɛɔn ɔaasɔsɔo leɛ sɔpla (7.000) ní kèseɔe gbɛɔn ɔaasɔsɔo leɛ bao (20.000). A ní sɔo klzà zɔzɔ pii, mèn basɔo mé è bɔ. ⁵ Ké Sili pɔ kú Damasi bùsuuɔ mò dɔi Adadezele, ɔ Davidi ní gbéɔ dèdè ɔaasɔsɔo leɛ bao ní plao (22.000). ⁶ A gudɔanaɔ diledile Sili bùsuu, ɔ aa gɔ aà zòblena ũ, aaiɔ falubɔ. Dii tò Davidi ziblè gu pɔ à gèu pii. ⁷ Davidi vua sèngbao pɔ Adadezele iwaɔ kùaa sèle tàò Yelusaleũ. ⁸ A mɔgotɛ sèle zɔzɔɔ Adadezele wéle Teba ní Kunio guu. Salomɔo ikakli piò ní mɔpele ní Lua kpé pɔ.

⁹ Ké Amata kí Tou mà Davidi ziblè Zoba kí Adadezele zígɔwa pii, ¹⁰ ɔ à a né Adolau zì fɔkpaiwà. A aà sáaukpà zì pɔ a blè Adadezeewa yáí, asa Tou zikáaànɔ yáae. Ǿ Adolaupi mò ní vua pɔo ní ánuɔ pɔo ní mɔgotɛ pɔo, ¹¹ ɔ kí Davidi dile Dii pɔ ũ, lá a kè ní buipale pɔ à gbáablémá ánuɔo ní vuaɔwa pii, Eɔɔɔo ní Mɔabu ní Amɔniɔ ní Filitɔo ní Amaleki buiɔ. ¹² Zeluia né Abisai Eɔɔɔo dèdè Guzule Wisideu* gbɛɔn ɔaasɔsɔo leɛ bao plasai (18.000). ¹³ A gudɔanaɔ diledile Eɔɔɔo bùsuu lɔ, ɔ Eɔɔɔo gɔ aà zòblena ũ. Dii tò Davidi ziblè gu pɔ à gèu pii.

¹⁴ Davidi mé Isaili bui pii kía ũ, à yámaa gògò a gbéɔne a zéwa. ¹⁵ Zeluia né Yoabu mé aà zígɔo dɔaana ũ. Ailudi né Yosafa mé aà kpáwakena ũ. ¹⁶ Aitubu

né Zadoki ní Abiataa né Aimelekió mé sa'onkiaó ù. Selaia mé àà lakèna ù. ¹⁷Yoiada né Benaia mé àà ðaiaó gbèzɔó ù. Davidipi nɛgɔɛó mé àà kwàasió ù àà saɛ.

19

Davidi ziblea Amɔniɔwa (2Sam 10.1-19)

¹ Bee gbɛa ké Amɔnió kí Naasa gà, ɔ àà né zɔ̀lɛ àà gbɛu. ² Davidi m̀: Má gb̀ɛkɛkɛ Naasa né Anuniɛɛ, ké àà mae gb̀ɛkɛkɛm̀ɛɛ yaa yáí. ɔ Davidi a iwaeɔ z̀l̀ aa gé Amɔni búsuu aa àà ǹsɛ níniè àà mae gaa yá musu. Ké Davidi íwapió ká Anuni kíí we aa àà ǹsɛ níniè, ³ ɔ Amɔni kíaa ò Anuniɛ: Nlɛ e Davidi gb̀ɛɔ z̀l̀ n mae gè kpɛlaa yáí àà n ǹsɛ níniɛ nɛe? Aa m̀ wá búsu asiigwaie, aai ea m̀ lélɛwá. ⁴ ɔ Anuni Davidi íwapió kùkù à ní lekána wà, à ní pɔkasaa z̀z̀ɛz̀ɛ a guo an z̀l̀ léu, ɔ à ní gbáɛ. ⁵ Ké wá m̀ wá ò Davidiɛ, ɔ à gb̀ɛɔ z̀l̀ aa gé daiñlɛ, asa wí ní kú maamaaɛ. Aa ònɛ: Kí m̀ è à z̀l̀ɛ Yeliko e á lekána ká b̀ɔlɛ, í gbasa su.

⁶ Ké Anuni ní Amɔnió píi è Davidi ye ní glyáí bo, ɔ aa gb̀ɛɔ z̀l̀ Mesɔptami búsuu ní Maaka búsuu ní Zoba búsuu ní ánuusu tɔnu bla sɔsai, aa flabò z̀ikasɔgo yáí. ⁷ ɔ aa flabò s̀go m̀n òaasɔsɔ lɛɛ baakwi ní plao (32.000) ní ní dii yá musu. Aa flabò Maaka kíaa ní a z̀lgɔó b. Aa m̀ b̀okpá Medeba saɛ, ɔ wá Amɔnió káaa wéle ní wéleɔ, aa gè z̀llau. ⁸ Ké Davidi a baomá, ɔ à Yoabu z̀l̀ ní z̀lgɔó píi. ⁹ Amɔnió b̀ z̀l̀'p̀òò ní wéle bílib̀ɔlɛu mé kía p̀ m̀p̀iɔ ku s̀u níɛɛ. ¹⁰ Ké Yoabu è wá z̀l̀'p̀òò a ae ní a kpɛo, ɔ à Isaili z̀lgɔó maaɔ plè à ní kálɛ aa gé léleie Siliɔwa. ¹¹ A z̀lgɔó kínió ná a ðauna Abisaie a ɔz̀l̀, à ní kálɛ aa gé léleie Amɔniɔwa ¹² à m̀: Tó Silió gbáa sù lé ma fu, m̀ ɔ m̀ale. Tó Amɔni buiɔ gbáa mé sù lé n fu s̀, má m̀ ðonlɛ. ¹³ A s̀dile! Wá g̀ɛkɛ ke wá gb̀ɛɔ ní wá Dii wéleɔ yá musu. Dii a yá p̀ k̀ɛ maa ke. ¹⁴ ɔ Yoabu ní z̀lgɔó p̀ kuanɔɔ gè lé z̀ka ní Silió, ɔ Silió báalɛnɛ. ¹⁵ Ké Amɔnió è Silió báalɛ, ɔ aa báalɛ Abisaie s̀, aa sí wéle guu, ɔ Yoabu tá Yelusaleú.

¹⁶ Ké Silió è Isailiò z̀l̀blɛmá, ɔ aa gb̀ɛɔ z̀l̀ Uflata baa, aa gè ní gb̀ɛ kínió náaa súrɔnɔ. Adadezɛɛ z̀lgɔó ðaana Sofaki mé ðaana. ¹⁷ Ké Davidi a baomá, à Isailiò káaa píi, ɔ à bùaíno Yuudɛwa. Davidi gè Silió kíí, à z̀l̀'p̀òonzi, ɔ aa síkɔu. ¹⁸ Aalɛ báalɛ Isailiòne, ɔ Davidi ní ðɛɛ s̀godeɔ gb̀ɛɔn òaasɔsɔ lɛɛ sɔpla (7.000) ní k̀sɛɛɛ gb̀ɛɔn òaasɔsɔ lɛɛ bla (40.000). We wá ní z̀lgɔó ðaana Sofaki ðɛu. ¹⁹ Ké Adadezɛɛ z̀b̀lɛnaó è Isailiò z̀l̀blɛmá maa, ɔ aa ledoukè ní Davidiò, aa g̀ò à z̀b̀lɛnaó ù. ɔ Silió í we ðò Amɔniòlɛ bo.

20

Labá sia Amɔniɔwa (2Sam 12.26-31)

¹ Ké í b̀ò eu, gɔɔ p̀ kíaa í gé z̀kai, ɔ Yoabu ðaa z̀lgɔóne z̀llau. A Amɔni búsu ásookè, ɔ à gè koez̀ Labazí. Gɔɔ bee Davidi ku Yelusaleú. ɔ Yoabu lèlɛ Labawa a gb̀ò. ² ɔ Davidi m̀ ní kía vua f̀ua g̀ò àà miwa. A gbia ká kiloo baakwi, mé gbè b̀ɛɛɛde kuwá. ɔ wa kpá Davidiɛ. A wélepi p̀ɔ náaa dúuduue, ³ ɔ à gb̀ɛ p̀ kú weɔ kùkù b̀lɛrɔnɔ, à ní dá sii z̀lu ní dúuduusu z̀l̀ó ní m̀ɔ z̀l̀ó. Maa à kè Amɔni wéleɔne píi, ɔ à èa tà Yelusaleú ní a z̀lgɔó píi.

Zikaa ní Filitɛ (2Sam 21.15-22)

⁴ Bee gbɛa ké zì fɛlɛ ní Filitɛɔ Gezɛɛ, Usa gbɛ Sibekai mé gbɛ gbàa bui pɔ wí mɛ Sipai dɛ, ɔ Isailio gbàablɛ Filitɛɔwa. ⁵ Ké zì ɛa fɛlɛ ní Filitɛɔ lɔ, Yaii né Elana mé Gata gbɛ Goliati dáuna Lami dɛ. Lami sɔmpa de lán zwàatána àsaliwae. ⁶ Aale zìkaɔnɔ Gata lɔ. Gɔsa tiisie ku we, aà ɔnɛɔ soolosoole, mé aà gbáneɔ soolosoole, apii kè baaso mɛndosai, mé gbɛ gbàa buie lɔ. ⁷ A kuabii Isailiowa, ɔ Davidi víi Simɛa né Yonataa aà dɛ. ⁸ Gbɛpiá Gata gbɛ gbàa buine. Davidi ní a gbɛɔ mé ní dede.

21

Davidi a zìgɔ naoa (2Sam 24.1-25)

¹ Setáu fɛlɛ Isailiowa, ɔ à kɔnikɛ Davidie aà Isailio nao. ² ɔ Davidi ò Yoabue ní zìgɔ dɔaanaɔ: A ge Isailio nao za Bɛɛɛɛba e à ge pɛò Dáwa, í ɛa su ma kí, ké mà e ní dasile dɔ. ³ ɔ Yoabu wèwà à mɛ: Dii a gbɛɔ kɔnɛ lɛɛ baso! Ma dii kí, má dɔ n gbɛɔnɛ píi. Akea ní ye ke màai? Bóyái ní ye yá'i Isailionei? ⁴ N beeo kí yá Yoabu blɛ, ɔ à bɔ gɛ Isaili búsu kèlɛ, à ɛa sù Yelusaleú. ⁵ ɔ Yoabu gbɛ pɔ a ní nao lɛ ò Davidie. Isaili búsu guu píi gɔɛ pɔ aa fɛnda dɔɔ gbɛɔn miliò do ní ɔaasɔso lɛɛ basoɔe (1.100.000). Yudaɔ sɔ gbɛɔn ɔaasɔso lɛɛ ɔaa pla ní baaɔkwioe (470.000). ⁶ Yoabu i Levii buiɔ ní Bɛyámɛɛ buiɔ da nao guuo, asa yá pɔ kí dàepi i kaaáguo.

⁷ Yá pɔ Davidi kèpi kè Luae íi, ɔ à ɔtɔ Isailiowa. ⁸ ɔ Davidi ò Luae: Ma duunakè maamaa yápi kea guu. Mapi n zòblɛna, ma tàae kɛa sa, asa ma sɔyá kɛɛ. ⁹ Dii yá'ò Davidi gu'ena Gadae à mɛ: ¹⁰ Ge ñ ò Davidie ma mɛ má yá mèn ɔaɔ kpaaɛ. Aà yá mɛndo se a guu, mí kɛɛ. ¹¹ ɔ Gada gɛ Davidi lè a òɛ: Dii mɛ yáɛ beeo do gwa ñ sé. ¹² Imina wɛ ɔaɔ ge bàalɛa n ibɛɛɔnɛ á dedɛa ní fɛndaɔ mɔ ɔaɔ ge Dii Malaika gagyákaa Isaili búsu gupiiu gɔɔ ɔaɔ Dii fɛnda ú. A kpele ní sèi? Gwa ñ sé, mí dɔ lá má gé ò ma Zinae. ¹³ ɔ Davidi ò Gadae: Má kú yeelɛa zɔɔ guue. Má sí wà lɛlɛ da Dii ɔzì, asa a sósobi ví maamaae. Asu to mà lɛlɛ da gbɛnazina ɔzì. ¹⁴ ɔ Dii gagyáká Isailioɔgu, ɔ Isailio gága gbɛɔn ɔaasɔso lɛɛ baaɔkwi (70.000). ¹⁵ ɔ Lua malaikae zì aà gé yáyiái Yelusaleúdeɔwa. Gɔɔ pɔ àlɛ ní dede, ɔ Dii a nɔsɛ suumpà an dedɛapi yá musu, ɔ a ò malaika pɔ lɛ ní dedɛpi: Ze màa! N n ɔ soaa sa. Yebusi bui Alauna pówɛngbɛzɛa ɔ Dii Malaikapi kuu. ¹⁶ Ké Davidi wɛzù, ɔ à malaikapi è zɛa gugbɔu a musu yáio a zìlɛ yáio, à a fɛnda ɔ pɔoa Yelusaleúta. ɔ Davidi ní gbɛzɔɔ wùlɛ ní gbɛɛu zwánkasa kákaarlá. ¹⁷ ɔ Davidi ò Luae: Mámɛ má ò wà gbɛɔ nao. Mámɛ ma duunapi kè ma tàae. Gbɛpiá ma kpása sàne. Aai yáɛ keo. Dii ma Lua, to n ɔ suá ní ma de bedɛ. Nsu ñ n gbɛɔ dede ní gagyápioo.

¹⁸ ɔ Dii Malaikapi ò Gadae aà ò Davidie aà gé Dii gbagbakli boi Yebusi bui Alauna pówɛngbɛzɛu. ¹⁹ ɔ Davidi gɛ lá Gada òɛ ní Dii tɔo kei. ²⁰ Alauna lɛ ése gbɛ. Ké à lili, à malaikapi è. Aà né gbɛɔn siis pɔ kuaɔnɔ bɔzà. ²¹ Ké Alauna gugwà, a è Davidi lɛ mɔ a kíi, ɔ à bɔ pówɛngbɛzɛa, à gɛ kùlɛ Davidie à wùlɛ a gbɛɛu. ²² ɔ Davidi òɛ: N n pówɛngbɛzɛe yáaa mà Dii gbagbakli bou, ké gagyápi e go gbɛɔla. Yáaa a ɔawa. ²³ ɔ Alauna ò Davidie: Sé! Ma dii kí, lá à kɛnɛ maa, kɛò. Gwa, má zuo kpa sa'obɔ ú ní pówɛngbɛgɔ yàa ú ní éseo pówɛn gba ú. Má n gba píie. ²⁴ ɔ kí Davidi òɛ: Aawo! Má lúmáɛ, mí a fiabonɛ píi. Má pɔ pɔ de n pɔ ú se mà kpa Diiwao. Má sa'owà pà fiabosaio. ²⁵ ɔ à pówɛngbɛzɛpi lùwà vua ɔwatɛ mèn ɔaa ɔaɔ. ²⁶ A Dii gbagbakli bɔ we, ɔ à sa pɔ wí a pɔ káteu à

tékū òwà ní sáaukpasao. Ké à lezù Diizi, 5 Dii wèwà à té gbàe za musu, à sù gbagbaklipiwa.

²⁷ Dii yá'ò malaikapie, 5 à a fēnda sòb a kpéu. ²⁸ Ké Davidi è Dii sianò Yebusi bui Alauna pówengbēzea, 5 à èa sa'òwà we b. ²⁹ Goo bee Dii zwàakpe pò Mòizi kè guwaiwaiu ní a gbagbakliò ku Gabaòò gulesí pò wa bòu. ³⁰ Davidi lí f5 gè yágbeai Diiwa weo, asa àle víake Dii malaika fēndaee.

22

1 Dii Davidi mè: Lakli Dii Lua kpé aò kuu ní sa pò Isailio i a pò káteu à tékū oklio.

Lua kpé dsa sòukea

² Davidi ò wà bòmò pò kú Isaili búsuuo káaa píi, 5 à ní gbēeò díle gbè'ánaò ù aa gbēe ã wà Lua kpé boò. ³ A mò kpà siaowa maamaa aa kusao ní saneeò kēò gāmòò ní bōleò pò ù. Mògotē pò a kpà sō, à gè oaa. ⁴ Sede lí pò a kpàò dasi, wa a lé dōo, asa Sidēdeò ní Tiideò m̀bè ní sede líò à kè zài. ⁵ Davidi mè: Ma né Salomòóá èwaasonae, a yáe yáasi dō glao. A kù kpé pò wa dō Diie aò zōe, i ea aò kfeù b maamaa, gbépii i a maabo. A yáí tò mále a dsa sòuke. D Davidi kpépi dsa sòukè maamaa e àò gé gai.

⁶ Dii a né Salomòò sísi, a òè aà kpedò Dii Isailio Luae. ⁷ A òè: Ma né, ma zèò ma sō guu mà kpedò Dii ma Luae, aà tó iò kuwà. ⁸ Dii yá'òmēe à mè ma gbēdēde dasi zì pò má kàò guu. Má e kpépi dōe gbé dasi pò ma ní dede a ae yáí. ⁹ A mè né pò má i mé aò de aafia gbé ù, asa á tó aà kámabo aà ibee pò liaiò yá musue. Wa tókpa népie Salomòò.* A mè á tó Isailio kua àò na kilikili aà gōe. ¹⁰ Aapi mé a kpede, iò de a né ù, iò de aà mae ù. A aà zōlea kpalaò Isailio guu zedò, aà kpala aò láaa vío. ¹¹ Tia sō ma né, Dii aò kunno, i n dae ní gòmio, ní kpedò Dii n Luapie, lá a ò n yá musuwa. ¹² Dii n gba ònò ní wēzēo gōò pò a n díle Isailioñe, ké n̄yō aà ikoyá kua. ¹³ Tó ní ikoyá pò Dii dà Mòizie a díle Isailioñe kua, mé níle aà òtondòki gwa, n̄yō káfia e. Sōdile, níò wóò ví. Nsu to vía n kũo. Nsu to sō kēnguo.

¹⁴ Ma dēkà ma vua kàle Dii kpé pò ù tōnu òaa gēò ní plao, ánsu sō tōnu òaasōo leē baakwi ní síiō. Mò ní mògotēo sō, wa a lé dōo, a gbía kè zài. Ma lí ní gbēe kàle we b. Pópio káfí b. ¹⁵ N zikenao ví dasi, gbè'ánaò ní li'ánaò ní gbé pò gōi ví zì píi guuo, ¹⁶ vua zì, ánsu zì, mògotē zì ní mòsi zìo. N zikenao lé vío. Na zìpiwa! Dii aò kunno!

¹⁷ Dii Davidi ò Isaili kíaone aa mò dō a né Salomòòle ¹⁸ à mè: Dii á Lua kúánòò lé? I á gba íampakli gupiuo lé? A gbē pò kú búsuē beeu za káauò námēe ma zìle, 5 búsupi gò Diipi ní a gbé pò ù sa. ¹⁹ A Dii á Lua kíi wēle teasisai ní n̄semendoo sa, i na Dii Lua kúki boawa, i su ní Dii bàakuaánò kpagoloo ní aà pò keleò kpé pò ále dè, aà tó iò kuwàpi guu.

23

1 Ké Davidi zikù táotao, 5 à Salomòò kpà Isailio kía ù.*

Levii bui zì

² Davidi Isaili kíaò káaa ní sa'onao ní Levii bui píi. ³ Wà Levii bui gōe pò kà wè baakwi ge aa deao nàò, aa gbēon òaasōo leē bla plasaie (38.000). ⁴ Dii Davidi gbēon òaasōo leē baasōo mēndosaiò (24.000) díle aà wéte Dii ua yáí, à gbēon òaasōo leē sooloo (6.000) díle lakēnaò ní yágōgōnaò ù. ⁵ Dii a gbēon òaasōo leē

* 22:9 Bee mè aafia. * 23:1 1Kia 1.38-39

siiᵛ (4.000) dīle bīibōledᵛanaᵛ ū, mé à gbēᵛn ᵛaasᵛsᵛo leᵛe siiᵛ (4.000) dīle Dii táasilenᵛo ū, aaliᵛ aà táasile ní pᵛ'ᵛbᵛna pᵛ Davidi kpᵛᵛ. ⁶ Davidi ní kpaalè ní buiᵛwa gá ní gāᵛ, Geesᵛ buiᵛ, Keata buiᵛ ní Melali buiᵛ.

⁷ Geesᵛ negᵛᵛeᵛn Ladā ní Simeio ū. ⁸ Ladā negᵛᵛeᵛ aaᵛᵛe: A séia Yeieli, a gbea Zetaᵛ ní Yoelio. ⁹ Simeí negᵛᵛeᵛ aaᵛᵛe: Selomᵛ, Hazieli ní Halanao. Ladā bui uabele káauᵛn we. ¹⁰ Simeí negᵛᵛeᵛ siiᵛᵛe: Yaata, Ziza, Yeusi ní Beliao. ¹¹ A séia Yaata, a plaade Ziza. Yeusi ní Beliao buiᵛ dasio, ᵛ wà ní dīle buiᵛ douᵛ zī douᵛ guu.

¹² Keata negᵛᵛeᵛ siiᵛᵛe: Amlaᵛ, Isaa, Heblᵛ ní Uzielio. ¹³ Amlaᵛ negᵛᵛeᵛn Aalona ní Mᵛizio ū. Wà Aalona ní a buiᵛ dīle ní zéi, aaᵛ laaidᵛ Lua pᵛᵛwa, aaᵛ Luapi gbagba, aaᵛ tulaletikataᵛᵛe, aaᵛ zīke aà kúkli, aaᵛ samaa'ᵛo gbéᵛne ní aà tᵛo gᵛᵛpii.† ¹⁴ Wà Lua gbé Mᵛizi buiᵛ dīle lán Levii buiᵛ kniᵛwa. ¹⁵ Mᵛizi negᵛᵛeᵛn Geesᵛ ní Eliᵛzeᵛeᵛ ū. ¹⁶ Geesᵛ ní Eliᵛzeᵛeᵛ séian Sebueli ū. ¹⁷ Eliᵛzeᵛeᵛ negᵛᵛe séian Leabia ū. I negᵛᵛeᵛe i loᵛ, áma Leabiapi negᵛᵛeᵛ i dasi maamaaᵛ.

¹⁸ Isaa negᵛᵛe séian Selomi ū. ¹⁹ Heblᵛ negᵛᵛeᵛ tᵛn ke: A séia Yelia, a plaade Amalia, a áaᵛde Yaazie, a siiᵛde Yekamaᵛ. ²⁰ Uzieli negᵛᵛeᵛ tᵛn ke: A séia Mika, a plaade Isia.

²¹ Melali negᵛᵛeᵛn Mali ní Musio ū. Mali negᵛᵛeᵛn Eleazaa ní Kisio ū. ²² Eleazaa gá negᵛᵛeᵛsaie, nenᵛᵛeᵛ a i tᵛᵛᵛᵛe. An desé Kisi negᵛᵛeᵛ mé ní seᵛe. ²³ Musi negᵛᵛeᵛ aaᵛᵛe: Mali ní Edeᵛeᵛ ní Yelemᵛo.

²⁴ Levii buiᵛn we sea an dezi pᵛ de uabele káauᵛ ūwa. Lua ua zīkena pᵛ ká wᵛᵛe bao ge aa deaᵛ, wà ní baade tᵛ dálaᵛ an buipiᵛwaᵛ. ²⁵ Davidi mᵛ: Lá Dii Isailiᵛ Lua a gbéᵛ gbá íampakli mé à sù Yelusaleᵛ àᵛ ku we gᵛᵛpiiᵛ, ²⁶ Levii buiᵛ zwàakpe ní a zīkeᵛᵛᵛ se táa'ᵛoᵛ loᵛ. ²⁷ Yá pᵛ Davidi ò gbézā yáí ᵛ wī Levii buiᵛ pᵛ ká wᵛᵛe bao ge aa deaᵛ naoi.

²⁸ Levii buipiᵛ lᵛᵛ de Aalona buiᵛle ní Dii ua zīo. Aaliᵛ wᵛᵛe Lua uai ní a kpᵛᵛ ní gbāᵛᵛa Lua pᵛᵛᵛeᵛ ní zī pᵛ wī ke weo ²⁹ ní pᵛᵛe pᵛ wī kpa Luawao ní pᵛwenti gbao ní káawanao ní a totoao ní a zaaᵛ ní a zᵛᵛ léo. ³⁰ Aaliᵛ Dii sáaukpa ní aà táasileᵛo kᵛᵛ ní osoio ³¹ ní gᵛᵛ pᵛ wāle sa pᵛ wī a pᵛ káᵛeᵛ à tᵛkᵛ o Diiwa kámabogᵛᵛzᵛ ní mᵛ gᵛᵛ séia zīᵛ ní dikpe pᵛ wa dīleᵛ. Aaliᵛ zīke Diiᵛ gᵛᵛpii maa, mé an dasi lí ká lá wa dīlenéwa. ³² Ampio mé aali laaidᵛ kpaaukpe ní a pᵛkeleᵛ zīwa, mé an gbé Aalona buiᵛ lí laaidᵛ Dii kpᵛ zīwa.‡

24

Sa'onaᵛ zī

¹ Aalona buiᵛ gáᵛᵛn ke: Aalona negᵛᵛeᵛ tᵛn ke: Nadabu, Abiu, Eleazaa ní Itamaao. ² Nadabu ní Abiuo gága ní mae wáaᵛ,* aai negᵛᵛeᵛ i sᵛo. ᵛ Eleazaa ní Itamaao gᵛᵛ sa'onaᵛ ū. ³ Davidi ní Eleazaa buiᵛ Zadokio ní Itamaa buiᵛ Aimᵛᵛᵛekio sa'onaᵛ kpaalè gá ní gāᵛ, aaᵛ kᵛ gba zé zī yá musu. ⁴ Aa ᵛaanaᵛ è dasi Eleazaa buiᵛ guu de Itamaa buiᵛ guula, ᵛ aa Eleazaa buiᵛ uabeleᵛ sᵛ gbēᵛn gᵛᵛo ní mᵛndoo, Itamaa buiᵛ uabeleᵛ sᵛ swaaᵛ. ⁵ Aa ní kpaalè ní gbelaᵛᵛe an wegwasai, asa Eleazaa buiᵛᵛeᵛ ní Itamaa buiᵛᵛeᵛ de Lua kpᵛ gbᵛᵛzᵛᵛᵛ ní sa'onkiaᵛ ū mípiiᵛ. ⁶ Levii buiᵛ lakᵛna Semaia, Netaneli né ní tᵛ dálaᵛ kia ní aà íwaᵛᵛ beeᵛ wáaᵛ: Sa'onkia Zadoki, Abiataa né Aimᵛᵛᵛeki, sa'ona uabeleᵛ ní Levii buiᵛ uabeleᵛ. Tó wà gbéᵛ sᵛ Eleazaa buiᵛ guu do, ᵛ wī se Itamaa buiᵛ guu do.

⁷ Yoialibu mé séia, a plaade Yedaia,

† 23:13 Baa 28.1 ‡ 23:32 Nao 3.5-9 * 24:2 Lev 10.1-2

8 a àaõde Aliũ,
 a síiõde Seoliũ,
 9 a sode Malakia,
 a soolode Miamε,
 10 a soplade Akozi,
 a swaaõde Abia,
 11 a kεokwide Yesua,
 a kwide Sekania,
 12 a kuεdode Eliasibu,
 a kuεplade Yakiũ,
 13 a kuε'aaõde Hupa,
 a gεo mēndosaide Yεseba,
 14 a gεode Bilega,
 a gεo ní mēndoode Imεε,
 15 a gεo ní plaode Ezii,
 a bao plasaide Apisesi,
 16 a bao mēndosaide Petaia,
 a baode Yeezekeli,
 17 a bao ní mēndoode Yakε,
 a bao ní plaode Gamulu,
 18 a bao ní àaõde Delaia,
 a baasoo mēndosaide Maazia.
 19 Lá aali gé zíkεi Dii kpéu aa kō gba zén we, lá Dii Isailio Lua dà an dezi Aalonaε a dilεwa.

Levii bui kíniõ

20 Levii bui kíniõn ke: Amlaũ bui Sebueli né Yedeia.

21 Leabia yoa Isia.

22 Isaa bui Selomoo né Yaata.

23 Heblõ negõεo tón ke: Yelia, Amalia, Yaazie ní Yekamaũo.

24 Uzieli bui Mika né Samii.

25 Mika dáuna Isia né Zakali.

26 Melali negõεo Mali ní Musio. 27 Melali bui Yaazia negõεo tón ke: Beno, Soaũ, Zakuu ní Ibelio. 28 Mali né Eleazaa i negõε io. 29 Mali né Kisi bui Yelameli. 30 Musi negõεo tón ke: Mali, Edεε ní Yelimoo. Levii buion we an dezi buiowa.

31 Ampio sō aa gbelà lá an gbé Aalona buio kèwa kí Davidi ní Zadokio ní Aimelekió ní sa'ona uabeleó ní Levii bui uabeleó wáaε. Vii buio ní dáuna buio, yá dou wa kèné.

25

Lèsinao

1 Davidi ní Isaili kíao mé Asafa negõεo ní Emani negõεo ní Yedutu negõεo dile ní zéi aa ánbikekeε ní moõnao ní domaõ ní sésēnao. Zipikenaõ tón ke:

2 Asafa negõεo tón ke: Zakuu, Yosefu, Netania ní Asalelao. Asafa mé ao wéte a népiõzi, kíaa sō ɔ wéte ní ánbikekeεai.

3 Yedutu negõεo sooloe: Gedalia, Zeli, Yesaia, Simeí, Asabia ní Matitiao. An mae Yedutu mé ɔ wéteñzi, ɔ ɔ ánbikekeε ní moõnleao, ɔ Dii sáau kpa àò àá táasiléò.

4 Emani negõεo tón ke: Bukia, Matania, Uzieli, Sebueli, Yelemo, Anania, Anani, Eliata, Gidaleti, Lomantiezeεε, Maloti, Yosebekasa, Otii ní Maazioo.

5 Gbépiã kí gu'ena Emani negõεone nípii. Lua legbèè à mè á aà gba gbãa, ɔ à aà gbà negõεo gεo mēndosai ní nenõεo ɔ àaõ. 6 Gbépio ɔ lesi Dii ua ní sésēnao ní

a swaaɔde Puletai.

Asa Lua mé èf̄aaiḱè Ɔbededɔp̄ie.* 6 Aà né Semaia neḡɔɔ ɪ ɪɔ, aa kpalablè ní dezi buiɔ guu, asa beedeɔne. 7 Semaia nép̄iɔn ke: Ɖeni, Lefaeli, Ɖbedi ní Elizabao. Aà dáunaɔ Elihu ní Semakiaoa béedeɔne ɪ. 8 Gh̄épiɔ Ɖbededɔu buiɔne nípii. Ampio ní ní neḡɔɔ ní ní dáunaɔ béedeɔne, an gb̄aa kà z̄ipi kea. Aa gb̄eɔn báaɔ ní plaase. 9 Meselemia neḡɔɔ ní a dáunaɔ béedeɔne ɪ. Aa gb̄eɔn bao plasaie.

10 Melali bui Osa neḡɔɔ t̄ɔn ke: A s̄éia Simeli, áma né s̄éia no, aà meé aà díle yoa ũ. 11 A plaade ilikia, a áaɔde Tabalia, a síiɔde Zakali. Osa neḡɔɔ ní a dáunaɔ gb̄eɔn ku'e'aaɔe.

12 Wà z̄idá bui dáanap̄iɔne, baade ní a bíibled̄ɔan ḡaliɔ, lá wa dà ní dae p̄ó lé z̄ike Dii uaañewa. 13 Wà likp̄ané ní buiwaé, néf̄enɛn gb̄ɛz̄ɔɔ ní b̄ole p̄ó an baade aɔ d̄áaɔ. 14 Meselemia gukp̄e oi b̄ole blè, ɔ aà né Zakali p̄ó de ledamade ɔnɔna ũ gub̄antoo oi b̄ole blè. 15 Ɖbededɔu geɔmidɔkli oi b̄ole blè, mé aà neḡɔɔ mé d̄ɔ d̄áa blè. 16 Osa be'ae oi b̄ole blè ní zeda p̄ó kú musu b̄ole p̄ó wí me Saleke Boleo.

Bíibled̄ɔanaɔ ɪ k̄ɔ l̄eukpakee. 17 Levii buip̄iɔ ɪ ku gukp̄e oi lá gu lé d̄ɔ gb̄eɔn sooloo, gub̄antoo oi gb̄eɔn síiɔsií, geɔmidɔkli oi gb̄eɔn síiɔsií, d̄ɔ sae gb̄eɔn plapla. 18 Be'ae oi gb̄eɔn síiɔsií ɪ ku zedau, ua oi s̄ɔ gb̄eɔn plapla. 19 Kole bui ní Melali bui bíibled̄ɔana ḡaliɔn we.

Làasi d̄šanaɔ ní yaḡɔḡnaɔ

20 An gb̄é Levii buiɔ mé Lua kp̄é làasiɔ ní p̄ó p̄ó wí Lua gba làasiɔ d̄šanaɔ ũ. 21 Gees̄ɔ bui Ladá bui uabeleɔn ke: Yeieli 22 ní a né Zetaũ ní Zetaũpi dáuna Yoeli. Ampio mé aal̄ wéte Dii kp̄é làasiɔi.

23 Amlaũ bui gb̄eɔɔ ní Isaa bui gb̄eɔɔ ní Hebl̄ɔ bui gb̄eɔɔ ní Uzieli bui gb̄eɔɔ ku we ɪ. Ampioɔn ke: 24 Moizi né Gees̄oũ bui Sebueli mé làasi gb̄ɛz̄ɔɔ ũ. 25 Aà dez̄iɔ do Eleazaa mé Leabia ɪ, Leabia Yesaia ɪ, Yesaia Yolaũ ɪ, Yolaũ Zikeli ɪ, Zikeli Selomi ɪ. 26 Selomipi ní a daeɔ mé p̄ó p̄ó wa Lua gb̄à làasiɔ gb̄ɛz̄ɔɔ ũ. Kí Davidi ní uabele p̄ó de zlḡɔ dáanaɔ ũ mé gbap̄iɔ dà. 27 Aa p̄ó p̄ó aa náaa z̄i guuɔ kp̄a Luawa wà aà kp̄é kekeɔ. 28 Selomi ní a daeɔ mé aal̄ wéte p̄ó p̄ó gu'ena Samueli ní Kisi né Sauluo ní Nee né Abineeo ní Zeluia né Yoabuo kp̄aɔi ní p̄ó p̄ó gb̄é k̄niɔ kp̄aɔ píi.

29 Wà báasi z̄i dà Isaa bui Kenaniae ní a neḡɔɔ. Aame Isailiɔ lak̄naɔ ní ní yaḡɔḡnaɔ ũ. 30 Hebl̄ɔ bui Asabia ní a daeɔ gb̄eɔn àaa swaaɔ ní bas̄ooe (1.700). Beedeɔne nípii. Aal̄ wéte Isaili búsu p̄ó kú Yuud̄e baa be'aezi Dii yá musu ní z̄i p̄ó kí dané yá musuo píi. 31 Yelia mé Hebl̄ɔ buiɔ kía ũ. Davidi kpalablea wé blade guu ɔ á wet̄ete Hebl̄ɔ buip̄iɔ t̄ɔ p̄ó wa kà láuɔzi, ɔ wà ḡé b̄ɔ an beedeɔwa an be wéleu Yazee, Galada búsu. 32 Yelia dae uabeleɔ gb̄eɔn àaa ku'e'aaɔ ní bas̄ooe (2.700). Beedeɔne nípii, ɔ kí Davidi ní díle aao wéte Lubeni buiɔzi ní Gada buiɔ ní Manase bui p̄ó kú gukp̄e oi weɔ Lua yá ní az̄ia yáɔ kekea yáí.

27

Zlḡɔɔ

1 Isaili uabeleɔ ní zlḡɔ gb̄eɔn àaas̄ɔɔɔ dáanaɔ ní zlḡɔ gb̄eɔn bas̄oɔbas̄oɔ dáanaɔ ní ní lak̄na p̄ó aal̄ z̄ike kíae yápii musuɔn ke: Zlḡɔ ḡaliɔ ɪ k̄ɔ l̄eukpake m̄ɔ ní m̄ɔe e wé gé b̄olei, ḡalip̄iɔ baade zlḡɔ gb̄eɔn àaas̄ɔɔɔ lee baas̄o m̄d̄ensaie (24.000).

* 26:5 1Lad 13.14

² Zadieli né Yasɔbaũ mé mɔ sɛiadeɔ gáli dɔaana ũ. ³ Pelezi buie. Ɔme zígɔɔ dɔaana pɛi gbɛzɔɔ ũ mɔ sɛia guu.

⁴ Ahoa né Dodai mé mɔ plaadeɔ gáli dɔaana ũ. Mikelo mé aà plaade ũ.

⁵ Sa'ona Yoiada né Benaia mé mɔ àaɔdeɔ gáli dɔaana ũ. ⁶ Benaia pi mé nɛgɔn gbɛɔn baakwiɔ dɔaana ũ lo. Aà né Amizaba ku aà gáli guue.

⁷ Yoabu dɔana Asaeli mé mɔ sɛiɔdeɔ gáli dɔaana ũ. Ké à gà, ɔ aà né Zebadia gɔ aà gɛɛ ũ.

⁸ Izala bui Samu mé mɔ sɔodeɔ gáli dɔaana ũ.

⁹ Tekoa gbɛ Ikesi né Ila mé mɔ soolodeɔ gáli dɔaana ũ.

¹⁰ Eflaiũ bui Elezi, Peloni gbɛ mé mɔ sopladeɔ gáli dɔaana ũ.

¹¹ Zela bui Sibekai, Usa gbɛ mé mɔ swaaɔdeɔ gáli dɔaana ũ.

¹² Bɛyãmeɛ bui Abiezeɛ, Anato gbɛ mé mɔ kɛokwideɔ gáli dɔaana ũ.

¹³ Zela bui Malai, Netofa gbɛ mé mɔ kwideɔ gáli dɔaana ũ.

¹⁴ Eflaiũ bui Benaia, Pilatɔ gbɛ mé mɔ kuɛdodeɔ gáli dɔaana ũ.

¹⁵ Ɔnieli bui Eledai, Netofa gbɛ mé mɔ kuɛpladeɔ gáli dɔaana ũ.

Isaili bui dɔaanaɔ

¹⁶ Isaili buiɔ kɛaɔn ke:

Lubeni buiɔ kí Elizeɛɛ, Zikeli né,

Simɛɔ buiɔ kí Sefatia, Maaka né,

¹⁷ Levii buiɔ kí Asabia, Kemue né,

Aalona buiɔ kí Zadoki,

¹⁸ Yudaɔ kí Elihu, Davidi vɛi,

Isakaa buiɔ kí Ɔmeli, Mikaila né,

¹⁹ Zabalɔni buiɔ kí Isimaia, Obadia né,

Nɛfatali buiɔ kí Yelimɔ, Azeliɛ né,

²⁰ Eflaiũ buiɔ kí Ozee, Azazia né,

Manase bui pɔ kú be'ae oio kí Yoeli, Pedaia né,

²¹ Manase bui pɔ kú Galada busuuɔ kí Ido, Zakali né,

Bɛyãmeɛ buiɔ kí Yaasie, Abineɛ né,

²² Dã buiɔ kí Azaleli, Yeloau né.

Isaili buiɔ kɛaɔn we.

²³ Davidi i gbɛ pɔ ká wɛ bao ge aai kaoɔ naoo, asa Dii mè á tó Isailiɔ dasiku lán saanaɔwae.* ²⁴ Ké Zeluia né Yoabu ná ní naoawa,† i a midɛo. Naopi yáí Lua pɔ fɛi Isailiɔzi, ɔ wí ní dasile ké kí Davidi ladauo.

Kia íwaɔ

²⁵ Adieli né Azemave mé kibe làasi gbɛzɔɔ ũ.

Uzia né Yonatãa mé dɔ pɔ kú bua ní mɛɛwɛiaɔ ní zɔɛwɛiaɔ ní gudɔakliɔ gbɛzɔɔ ũ.

²⁶ Kelubu né Ezali mé buazikɛnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

²⁷ Lama gbɛ Simei mé vɛɛbudeɔ gbɛzɔɔ ũ.

Sefã gbɛ Zabedi mé ziia ũ vɛɛbe ní vɛɛ kùsũao yá musu.

²⁸ Gɛdeɛ gbɛ Baalanana mé kulibó ní kaadɔɛnliɔ zikɛnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

Yoasi mé ziia ũ kú nísi yá musu.

²⁹ Salɔna gbɛ Sitalai mé Salɔna zùdãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

Adelai né Safata mé guzulɛ zùdãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

³⁰ Isimaɛla bui Obili mé yiongodãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

Mɛlɔnɔ gbɛ Yedeia mé zaa'indãnaɔ gbɛzɔɔ ũ.

* 27:23 Daa 15.5, 22.17, 26.4 † 27:24 2Sam 24.1-15, 1Lad 21.1-14

³¹ Ageli bui Yazizi mé são ní bleo dānao gbēzōo ũ. Gbēpiá kí Davidi ziaaone nípii.

³² Davidi desē Yonataáá ledamade. Aa wé zēa mé lakēnae. Aapi ní Akemo né Yeielio mé Davidi negōe gwana ũ. ³³ Aitofeli mé Davidi ledamade ũ. Aaki gbé Usai mé kí kwāasi ũ. ³⁴ A gbēa Benaia né Yoiada ní Abiataao gō Aitofeli gēe ũ.

Yoabu mé kí zlgōo dāana ũ.

28

Davidi Lua kpé dāa zékalēa Salomōo

¹ Davidi Isaili kĩao káaa Yelusaleū pii, Isaili bui kĩao ní zlgōo dāana pó lé zíkēo, zlgō gbēon òaasoo dāanao ní gbēon basoobasoo dāanao ní gbé pó de kĩa ní a negōe àizee ziaa ũ ní a Iwao ní a negōnao ní a gō gbēeoo pii. ² Ő kí Davidi fēle zè à mè: Ma gbé, à swásemazi! Ma zeò ma sōu mà ní a dāo. ³ Ő Lua òmēe i ke māmē mà kpépi dōe, asa zlgōn ma ũ, ma gbēdēde dasidasie. ⁴ N beeo Dii wá Isailio Lua mà se ma bedeo guu, ké mapi ní ma buio wāo de Isailio kĩa ũ gōpii. A Yuda sè yāa dāana ũ, ũ à ma bedeo sè aà buio guu. A kaaāgu, ũ à ma kpa Isailio kĩa ũ. ⁵ Dii ma gba negōe dasi, ũ à Salomōo sè ní guu, à aà kpá kpala pó a díle Isailioe. ⁶ A òmēe à mè: N né Salomōo mé a kpédomee ní a uao, asa ma aà sè ma né ũ, mío de aà mae ũ. ⁷ Tó a ma yādileao ní ma ikoyāo kúa lá a kúa gbāwa, má tó aà kpala à ku gōpii.*

⁸ Ma gbé, ma naé wá Luazi Isailio bui pó kaaaa Dii aeo wáa pii, à te Dii wá Lua yādileao ní laaio, ké à ku búsu maae beeu, i gō á buioe e gōpii. ⁹ Mpi sō, ma né Salomōo, nyō ma Lua dō, ní zobleè ní nòsemendoo teasisai, asa Dii ì wá sō yōe à wá láasoo ní yá pó wa zeò dō. Tó n aà kí wèle, nyō aà e. Tó n pákpāaazi sō, à ginzin we e gōpii. ¹⁰ Nyō dō ké Dii n se ñ kpédōe a kúki ũe. Sōdile, ní zipi ke.

¹¹ Ő Davidi Lua kpé ní a kpēleo taa pó a kè taalau kpá a né Salomōowa ní a láasio ní a kpēa pó kú musu ní zléo ní a duunkēmakio. ¹² Yá pó kú aà sōu Dii ua ní a kpēne pó liaio musu, à a taataa pó a kè taalau kpawá lo: Lua kpépi láasio, pó pó wí Lua gba kálékio, ¹³ Dii kpé zíkēo ní lá wa sa'onao ní Levii bui galio díledile aa Dii kpé zí keo. ¹⁴ A vua ní ánuusu pó wa zíkēo piopiò gbia díledile: ¹⁵ Vua dauo ní a filiao, ánuusu dauo ní a filiao, ¹⁶ vua táabūnu pó wí pēe kálēwāo, ánuusu táabūnu, ¹⁷ vua saao, au'elebo pó wa pí ní vuaoo, vua loo, vua tao, ánuusu tao ¹⁸ ní tulaletikateakli pó wa pí ní vuaoo. A vua malaika gāsia de pó an gāsia aoo pōoa Dii baa kua ní Isailio kpagoloa aà zikasōgo ũ taa pó a kè taalau kpawá lo.

¹⁹ Davidi mè: Ma yápio taa dálau pii, asa Dii gbāa mōa à ma wé kēmēe. ²⁰ Ő Davidi ò a né Salomōo: Sōdile, zipi ke ní wōoo. Nsu to vía n kũo. Nsu bilikeo, asa Dii ma Lua a pákpanzio, a n to weo. Aoo kunnōe e ñ ge ñ kpé zipi midēo. ²¹ Sa'onao ní Levii buio galio ku sōu guu wá Dii kpépi zí ke, mé gbé pó aa gōi wí mé an pō gbào kunnōo aa zipi ke. Gbēpii ní ní kĩaoo aa n yāma.

29

Gbadaa Lua kpé dāa yá musu

* 28:7 2Sam 7.5-16, 1Lad 17.4-14

1 Ǿ kí Davidi ò gbé pò káaaaone pii: Ma né Salomoo pò Lua aà sèpiá èwaason bɔɔɔnae. 2 Zipi z̄so, asa uapiá gbēnazina pò no, Dii Lua pòe. 3 Ma Lua kpépi d̄sa s̄oukè maamaa ma gbāa léue, ma vua kpà vua z̄l pò ù ní ánusuo ánusú z̄l pò ù ní m̄ogot̄e m̄ogot̄e z̄l pò ù ní m̄osio m̄osi z̄l pò ù ní lío lí z̄l pò ù ní gb̄eò gbè z̄l pò ù ní onisio ní tiik̄ozio ní gbè b̄eede b̄ui píio ní gb̄epuao. 4 Bee gb̄ea lá ma Lua kpé yá kámagu, vua ní ánusú àizee pò má v̄l, 5 má kpá ma Lua kpé pò ù pò pò ma a s̄oukè b̄aasi: 6 Ofii b̄usu vua t̄onu basoo ní ánusú t̄ēt̄eēo t̄onu òaa do ní blaò, ké wà kpa kpépi gb̄wa a guu. 7 Vuaá vua z̄l pòe, ánusú ánusú z̄l pòe ní z̄l pòe ḡoideò k̄eò pii. 8 A d̄eme z̄èò gb̄à à kpa Diiwa s̄ús̄úii?

9 Ǿ uabeleò ní Isaili b̄ui kíao ní z̄l̄ḡs̄ gb̄eòn òaas̄os̄os̄ d̄oanao ní gb̄eòn bas̄obas̄os̄ d̄oanao ní kíapi z̄iiaò vua ní ánusuo kpà. 7 Aa vua kpà t̄onu bas̄waāk̄wi (170) wà Lua kpépi z̄l k̄eò ní ánusuo t̄onu òaa do ní bas̄oplaò (340) ní m̄ogot̄e t̄onu òaa àās̄ ní kwio (610) ní m̄osio t̄onu òaa ḡeò ní plao (3.400). 8 Gb̄é pò gbè b̄eedeò v̄l nà Gees̄ b̄ui Yeielīe a ɔz̄l Dii kpé làasiu. 9 Gb̄épii p̄o k̄ena pò pò wa kp̄api yá musu, asa aa kpà Diiwa ní n̄semendooe. Kí Davidi p̄o k̄ena maamaa, 10 5 à Dii s̄áaukpà gb̄é pò káaaa weò wáa à m̄è:

Éf̄aaide Dii wá dezi Isaili Lua
za as̄niz̄l e ḡoopii!

11 Dii, níme ní z̄soke ní gb̄āo
ní b̄eēeò ní denlao ní gawio v̄l,
asa pò pò kú musu ní z̄l̄eoā n pòe pii.
Mme ní kía ù,
níme ní p̄opii mide ù.

12 Aizee ní b̄eēeò ì b̄o n kíie,
ni kible p̄opiiwa.
Iko ní gb̄āo ku n ɔz̄le,
ní gb̄épii káf̄ia zé v̄l,
mé ní ní gb̄aa gb̄āa zé v̄l b̄o.

13 Tiasa wá Lua, wále n s̄áaukpa,
wále n t̄s̄ b̄eēede b̄o.

14 Ee, dén ma ù ge ma gb̄éò, ké wà gb̄asa pò kpama m̄aai? P̄opii ì b̄o n kíie. Pò pò wa kp̄ama b̄ò n ɔz̄le. 15 Wá d̄ene b̄òm̄oo ù, nib̄oo ù lán wá deziwae. Wá kua d̄úniau de lán uenawa t̄amaasaie. 16 Dii wá Lua, p̄oz̄so pò wá kpà n kpé d̄sa yáí, ké n t̄s̄ pò a kua adoa e àò kuwà, apii b̄ò n ɔz̄le, n pòe. 17 Ma Lua, má d̄s̄ ké s̄ò t̄aasikanan n ù, ȳakea a zéwa mé ì kangu. Ma p̄opio kp̄ama pii ní n̄sepuaos̄e, 5 má è n gb̄é pò kú laò pò kp̄ama ní p̄onaò s̄o. 18 Dii wá dezi Ablahaù ní Izaakio ní Isailio Lua, to n gb̄éò lí z̄eò beewa ní s̄o guu, ní tó an s̄ò àò kuma ḡoopii. 19 Ma né Salomoo gba zé aàò n ȳadileao ní n ikoȳaò k̄ua ní n̄semendoo, ì n ɔtond̄ok̄ii gwa à z̄ik̄ewà pii, ì n kpé pò ma a s̄oukè d̄o.

20 Ǿ Davidi ò gbé pò káaaa weone: A Dii á Lua s̄áaukpa! Ǿ gbé pò káaaa weò Dii ní deziò Lua s̄áaukpà, aa mip̄ele aa k̄ule Diie, aa k̄ule kíae b̄o.

Salomoo kpaa kía ù

21 Ké gu d̄ò aa sa'ò Diiwa. Aa sa pò w̄l a pò k̄at̄eù à t̄ék̄ú òwà ní zuswanaò m̄èn òaa s̄oò ní s̄asakaoò m̄èn òaa s̄oò ní s̄asa b̄ɔɔnao m̄èn òaa s̄oò. Aa w̄ēē èl̄ewà aa s̄áaukpa sa'òwà dúuduu Isaili pii pò ù. 22 Goo bee aa p̄obl̄e aa w̄ēem̄l̄ Dii ae ní p̄ona z̄soò.

Ǿ aa Davidi né Salomoo kpaa kía ù gb̄āa k̄āfi. * Aa aà kpà kía ù Dii ae sa, 5

* 29:22 1Lad 23.1

aa Zadoki dile sa'onkia ũ. ²³ Ɔ Salomɔɔ zɔ̀le kpalau a mae gbɛu kía pɔ́ Dii kpà ũ.† A gwea è mé Isaili bui pii misĩileè. ²⁴ Kíáɔ ní nɛgɔ́naɔ ní kí Davidi nɛgɔ́ɛɔ pii mikpà kí Salomɔɔwa. ²⁵ Dii tò Salomɔɔ zɔ́ɔke kàfi maamaa, Isaili bui pii wé è. Dii kiakɛgawi kpàwà, Isailiɔ kía pɔ́ dɔ́aaaèɔ, an kee i kaaàwao.

Davidi gaa

²⁶ Yese né Davidiá Isaili buiɔ pii kíaɛ. ²⁷ A kè kpalau wè blaɛ, Heblɔ́ wè sɔpla, Yelusaleŭ sɔ́ wè baakwi ní ààɔɔ.‡ ²⁸ A zikù táotaɔɛ, ɔ́ à gà. Ɔdee mé a bɛɛɛ ví. Ɔ àà né Salomɔɔ zɔ̀le àà gbɛu. ²⁹ Kí Davidi yákeɔ ku gu'ena Samueli taalau ní ànabi Natá láo ní gu'ena Gada láo za a daalɛawa e a midɛawa, ³⁰ àà kpalablea yáɔ́ ní àà nɛgɔ́nkeɔyáɔ́ ní yá pɔ́ àà lèɔ́ ní yá pɔ́ Isailiɔ́ ní bùsu pɔ́ liaai kíaɔ́ lèɔ́.

† 29:23 1Kia 2.12   ‡ 29:27 2Sam 5.4-5

LADA PLAADE

Yá pò kú láε bee guu

Láε bee Davidi né Salomɔɔ kpalablea yá bɔɔlekɛwɛε (1-9). Bee gbεa aà bui pò aa gò Yudaɔ kía ũɔ e à gè pèd Nebukanεza Yelusaleũ siawa ní taarínɔ Babilonio (10-36).

Láε bee dɔɔ gbεzā mèn plaɔ yá gè à Ezala lá ní Nεεmii láo kùε. Bee lé owɛε wà Isailiɔ yāziɔ kyoke aε we, asa wekɔ Pεεsiɔ kí Kilusi Yudaɔ gbà zé aa εa gé Lua kpé dɔɔ Yelusaleũ.

Salomɔɔ ɔnɔ gbεaa (1Kia 3.1-15, 10.26-29)

¹ Davidi né Salomɔɔ kpala zɔnapèle giúgiú, asa Dii aà Lua kuaánɔε, ɔ à aà zɔkε káfi maamaa. ² Salomɔɔ yádile Isailiɔne pii, gbεɔn baasɔɔɔɔɔ dɔaanaɔ ní gbεɔn basɔbasɔɔɔ dɔaanaɔ ní yákpalekenaɔ ní kíaɔ pii ní Isailiɔ uabeleɔ pii, ³ ɔ à gèrínɔ gulesɔ pò wa bò Gabaɔɔ, asa kpaaukpε pò Dii zòblena Moizi kè guwaiwaiu kú weε. ⁴ Davidi tò wà Dii kpagolo sè yāa Kiliyaaliú,* wà gèd gu pò a kèkèèu Yelusaleũ, asa we à zwaákpe dɔuè. ⁵ Mɔgotε sa'okli pò Uli né Bezaleli, Hulu tɔŭna pí† sɔ a ku Gabaɔɔ Dii zwaákpe kpεεε, ɔ Salomɔɔ ní gbé pò káaaapiɔ yāgbèawà we. ⁶ Salomɔɔ sò kpaaukpε sa'oklipizi Dii aε, ɔ à sa pò wí a pò káteu à tékú òwà ní pò mèn àaa sɔɔɔ. ⁷ ɔ Lua bò mɔwà gwāasina à mè: Pò pò ní yei gbεaa. ⁸ Salomɔɔ wè Luawa à mè: N gbèkèkè ma mae Davidiε maamaaε, ɔ n ma kpa kpalau aà gēε ũ. ⁹ Dii Lua, lé pò ní gbè ma mae Davidiε kε sa, asa n ma dile gbé pò aa dasi lán dúnia búsu'úfāawaɔ kía ũ.‡ ¹⁰ Ma gba ɔnɔ ní dšao sa, ké ma e dšaaɔ gbépiɔne. Tó maa no kpelewa máli yágɔgɔ n gbé dasipiɔnei?

¹¹ ɔ Lua òè: Lá yá bee mé kú n sɔu, mé ni ɔda ge àizεε ge gawi ge n ibεεɔ gaa ge wēni gbāa gbεaao, sema ɔnɔ ní dšao, ké n e yágɔgɔ ma gbé pò ma n dile ní kía ũε beeɔne, ¹² má n gba ɔnɔ ní dšapio, mí εa má n gba ɔda ní àizεεo ní gawio ɔ. Kí pò kú n áae ge kí pò aɔ ku n gbεae a kanwao. ¹³ ɔ Salomɔɔ bò kpaaukpε pò kú gulesɔpia kí Gabaɔɔ, à tà Yelusaleũ, ɔ ále kible Isailiɔwa.

¹⁴ Salomɔɔ zikasɔgoɔ ní sɔɔ káaa, aà sɔgopio kà àaa soplá (1.400), aà sɔɔ sɔ àasɔɔɔo lεε kuεpla (12.000). Wí aà sɔpio gwa aà sɔgo wéleɔ guu ní aà be Yelusaleũoe. ¹⁵ Kí tò ánuɔ ní vuao di Yelusaleũ lán gbεwa, mé sεde lí pò wà kpεdò dasi lán bèle líwa sεu. ¹⁶ Salomɔɔ sɔpio bò Egipi§ ní Silisi búsuoe. Kí laataná mé lúlu Silisi. ¹⁷ Aaí sɔgoɔ lúlu Egipi ánuɔ kiloo soplaplaε, sɔɔ sɔ kiloo plapla taawa, ɔ aaí εa sɔpio yía Itio ní Silii kíaɔwa ɔ. ¹⁸ ɔ Salomɔɔ dile wà kpεdò Diiε ní azia beo.

2

Salomɔɔ Dii kpé sɔukea (1Kia 5.15-32)

* 1:4 2Sam 6.1-17 † 1:5 Bɔa 38.1-7 ‡ 1:9 Daa 13.16, 28.14 § 1:16 Iko 17.16

1 Salomɔɔ gbɛ́ɔ̀ dà gbɛ'azlu gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ basiiṣ (80.000), a sɛsɛnaɔ sṣ gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ baaṣkwi (70.000) ní ní dɔaanao gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ aaṣ ní ɔ́a aaṣo (3.600).

2 ɔ̀ à gbɛ́ɔ̀ zì Tii kí Hilaūwa à m̀è: Sede lío kpásámɛɛ lá ní kpásà ma mae Davidiɛ ɔ̀ à bekpàòwa. 3 Mále kpɛɔ Dii ma Luaɛ. Aà p̀ɔ́ɛ, we waɔ tulaletikaue téa, wɔ̀ p̀ɛɛ kálɛɛ, wɔ̀ sa p̀ɔ̀ wí a p̀ɔ̀ káteu à tékú owà kɔ̀ ní oosio ní kámabogɔɔzlo ní m̀ɔ dafu gɔɔɔ ní Dii wá Lua dikpɛɔ. ɔ̀ Luapi díle Isailiɔne aao ke maa gɔɔpii. 4 Kpé p̀ɔ̀ mále dɔ̀ɛpi zɔ̀, asa wá Lua zɔ̀ de diiɔla pii. 5 N beeo déme kpɛɔɔaɛ gbáa ví? Asa musu a f̀s aà sio, baa musumusú. Dén ma ù má kpɛɔɔɛi, mé i ke ào de aà gbagbakii ù báasio.

6 Bee yáí g̀ɔ́ide kpásámɛɛ aà zìke ní vuao ní ánusuo ní m̀ogotɛo ní m̀osio ní ẁɔtɛnao ní bà gáaluladeo ní babuunao ní wɛsákɛa p̀ɔ̀ɔwao, i zìke Yelusaleū ní Yuda búsuo ní g̀ɔ́ide p̀ɔ̀ ma mae Davidi dílemɛɛɔ. 7 N n Libá búsuo sede lío kpásámɛɛ ní p̀ɛli ní lí beɛde páleɔ, asa má dṣ ké n búsu zikenaɔ lizṣ dṣ. Ma zikenaɔ lí zìke ní n zikenaɔ, 8 aai lí kekemɛɛ dasidasi, asa kpé p̀ɔ̀ mále dɔ̀pi, sema ào zɔ̀ mé ào muua ní kpéoo. 9 Má mase kpa n zikena p̀ɔ̀ lé lizɔ̀piɔwa koko ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ ɔ́a do (200.000) ní naao koko ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ ɔ́a do (200.000) ní wɛeo sela ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ bao (20.000) ní nísió koko ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ bao (20.000).

10 ɔ̀ Tii kí Hilaū lá kpásá Salomɔɔɛ à m̀è: Ké Dii ye a gbɛ́ɔ̀zi yáí, ɔ̀ à n kpa ní kía ù. 11 A ɛa ò lɔ: Wà Dii Isailiɔ Lua p̀ɔ̀ musu ní zìle kè sáaukpa! Asa à kí Davidi gbà né ɔ̀nɔna p̀ɔ̀ dṣa ní wezɛo ví, ɔ̀ àle kpɛɔɔ ní azla beo. 12 Mále g̀ɔ́ide p̀ɔ̀ zì dṣ gbaɛɛ, aà tɔ̀n Hulaū Abi. 13 Aà daá Dá buie, mé aà maeá Tii gbɛ́ɛ. A vua ní ánusuo ní m̀ogotɛo ní m̀osio ní gbeo ní lío ní bà gáaluladeo ní babuunao ní ẁɔtɛnao ní bàabaaɔ zì dṣ. A wɛsákɛa p̀ɔ̀ɔwa dṣ, mé zì p̀ɔ̀ wa dàè pii i keɛ. Ali zìke ní n ɔ̀zikenaɔ ní gbé p̀ɔ̀ de n mae Davidi ɔ̀zikena ù yáa. 14 Kí, mase ní naao ní nísió ní wɛe p̀ɔ̀ n a legbèo kpásá wápiɔ ní zikenaɔne, 15 wí Libá búsu lí zṣzɔne lá ní yei léu, wí yeye wà gbɛ́ɔ̀ zìó isiaa e Zope, ní taò Yelusaleū.

16 Salomɔɔ b̀m̀ɔ p̀ɔ̀ kú Isaili búsuuɔ náo pii, aà mae Davidi gbɛ́ɔ̀ naoa báasi. Aa kà gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ basoplakwi ní aaṣo ní ɔ́a aaṣo (153.600). 17 A ní gbɛɔ díle gbɛ́ɔ̀anaɔ ù gusísiɔdeu gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ basiiṣ (80.000), a sɛsɛnaɔ sṣ gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ baaṣkwi (70.000), an dɔaana p̀ɔ̀ aao wɛte zɔ̀pizíó sṣ gbɛɔn ɔ́aasɔɔɔ lɛɛ aaṣ ní ɔ́a aaṣoɛ (3.600).

3

Salomɔɔ Dii kpé dɔa (1Kia 6.1-38)

1 ɔ̀ Salomɔɔ ná Dii kpé boawa Molia* gbɛ musu Yelusaleū, gu p̀ɔ̀ Dii b̀ò m̀òu a mae Davidiwau. Davidi mé Yebusi bui Alauna p̀ɔ̀wɛngbɛzɛpi díle kpépi dɔ̀kii ù. 2 A ná zìpiwa a kpalablea wɛ s̀iíɔde m̀ɔ plaade gɔɔ plaade zìle. 3 ɛ p̀ɔ̀ a b̀ò Lua kpé p̀ɔ̀ ù gbáa kà gásiṣuu báaṣ, a yáasa bao. 4 Kpépi bilandaa ví, a yáasa sáa ní kpépioɛ gásiṣuu bao, a lesí kwi.

A vua tɛtɛɛ kpá kpépi guu. 5 A pé lipɛpɛɛɔ kpá kpɛɛle gíwa, ɔ̀ à vua maa kulewà. A g̀ɔ́inakèwà lán daminaliɔwa ní m̀ɔdaonaɔ. 6 A zablè kpépiwa ní gbè beɛedeɔ. Vuapi sṣ à b̀ò Paavaiú. 7 A vua kule kpépi balazaɔwa ní a kpɛɛle lío ní a glɔ ní a b̀ɔle gbaɔ, mé à g̀ɔ́inakè g̀piɔwa lán malaika gásladeɔwa.

* 3:1 Daa 22.2

8 A luakukli kè, a gbàa sáa ní kpépi yàasao gàsísuu bao, a yàasa bao. A vua tētētē kùlèwà tōnu bao. 9 Vua kusaᵒ gbia de kiloo kñnia. A vua kùlè kpea pᵒ kú musuwa lo.

10 A li'á malaika gâsladeᵒ ũ mèn pla, a kpà ní vuao. 11-12 Malaikapiᵒ gâsla pooa, a gbàa gàsísuu sᵒsᵒo, ampíi gàsísuu baoe. Ado gâsla gè pè gíwa le, ado pᵒ pè gíwa la, ᵑ an gâsla pᵒ gᵒᵒ pèkᵒwa. 13 Malaikapiᵒ gâslaᵒ poopooa màa e gàsísuu bao. Aa zea mé an ae dᵒa kpeele oi.† 14 A zwáa pᵒ wa da tà ní babuanao ní bà gâaluladeo ní wᵒᵒtēnao ní bàabaaᵒ, ᵑ à gᵒinakèwà lán malaika gâsladeᵒwa.‡

15 A mᵒpele pí mèn pla kpépi kpeele pᵒ ũ. A pla píi lesí gàsísuu bao plaplasaie, a fúa lesí sᵒ gàsísuu sᵒsᵒo. 16 A mᵒdaonaᵒ pí, ᵑ a fí fùapiᵒwa yàbaa ũ. A pᵒᵒ pí lán gbèafu beᵒwa mèn basᵒobasᵒo, a dᵒᵒᵒ mᵒdaonapiᵒwa. 17 A mᵒpiᵒ pèle kpé kpeele ᵒplaaí ní zeeio. A tᵒkpà ᵒplaa pᵒe Yakē,§ ᵒzee pᵒ sᵒ Bᵒazu.*

4

Lua kpé pᵒᵒ (1Kia 7.23-51)

1 Salomᵒᵒ sa'okli kè ní mᵒgotēo.* A gbàa ní a yàasao gàsísuu baobao, a lesí kwi. 2 A íkakti bᵒ bᵒoloo. Aléla e a léle gàsísuu kwie, a lesí sᵒo, a zᵒᵒ sᵒ baakwi. 3 A gᵒinakè íkaktipiwa lán tūuwa, a lía a léi zíle dᵒᵒ pla, gàsísuu dodo tūu mèn kwikwi. A íkaktipi pí sánu ní tūu gᵒinapioe. 4 Íkaktipi di zuswana mèn kuēplaᵒwa. Zù mèn áaᵒᵒ mi dᵒ gughántoo oi, mèn áaᵒᵒ be'ae oi, mèn áaᵒᵒ geomidᵒkli oi, mèn áaᵒᵒ lo gukpe oi. Íkaktipi di ní musu, ᵑ an pᵒᵒᵒ dᵒᵒᵒ guo. 5 Íkaktipi gèele ᵒtá doe, mé a swá de lán ta swáwa, lán tᵒᵒngbelezíwa. Galuba zᵒᵒ le òaa do ní basᵒoo í ᵑ ta sapi í sí.

6 ᵒ à dàa pí mèn kwi nᵒᵒpipibᵒᵒ ũ, a kàle Lua kpé ᵒplaa oi mèn sᵒo, ᵒzeei mèn sᵒo. Sa'onao í dàapiᵒ idadà sa pᵒ wí a pᵒ káteu à tékū nᵒᵒwa. Sa'onapio sᵒ aal zu'o ní íkaktipi íoe.†

7 A vua dau‡ pí mèn kwi lá wà a kea dílewa. A kàle Lua kpéu, mèn sᵒo ᵒplaa oi, mèn sᵒo zeei. 8 A táabunu§ kè mèn kwi, a kàle Lua kpéu, mèn sᵒo ᵒplaa oi, mèn sᵒo zeei. A ta au'elebᵒᵒ pí ní vuao mèn basᵒo. 9 A sa'onao ua kpáné ní Lua kpé uadao ní a bᵒle gbaᵒ, ᵑ à mᵒgotē kùlè gbapiᵒwa. 10 ᵒ à íkaktipi díle Lua kpé kpeele ᵒplaa oi geomidᵒkli oi ní gukpeo zānguo. 11 A tufukabᵒᵒ ní péeluo ní ta au'elebᵒᵒ pí lo.

Màa Hulaū Lua kpé zí kè kí Salomᵒᵒe, à a lekpáal. Zí pᵒ a kèpiᵒn ke:

12 Mᵒpeleᵒ pla.

Fúa pᵒ bᵒ lán lowa, a ku mᵒpelepiᵒ musuᵒ pla.

Mᵒdaona pᵒ à zāblèᵒ fùapiᵒwaᵒ pla.

13 Gᵒina pᵒ a dᵒᵒᵒ mᵒdaonapiᵒwa lán gbèafu beᵒwaᵒ òaa pla. A kè dᵒᵒ plapla, à zāblèᵒ fùapiᵒwa.

14 Tadibᵒᵒ ní a taᵒ.

15 Íkakti do ní zuswana pᵒ kú a zíeᵒ kuēpla.

16 Tufukabᵒᵒ ní péeluo ní saao ní a pᵒkeleᵒ píi.

† 3:13 Bᵒa 25.18-20   ‡ 3:14 Bᵒa 26.31   § 3:17 Bee mè í ní zedᵒ.   * 3:17 Bee mè gbáa kuwà.
* 4:1 Bᵒa 27.1-2   † 4:6 Bᵒa 30.17-21   ‡ 4:7 Bᵒa 25.31-40   § 4:8 Bᵒa 25.23-30

Pó pó Hulaü pí kí Salom^o Dii kpé pó ü píi, a pí ní m^ogotē pó wa y^oo^e. ¹⁷Kí mè wà kása ní Yuudē dàna gí pó kú Suko ní Zaletáo zānguoo. ¹⁸Pó pó Salom^o pí ní m^ogotēopi^o, wi y^o kiloowa wà a gbia d^oo, ké a dasi kè zài yáí.

¹⁹Salom^o pó pó kú Lua kpé guuo pí l^o, tulaletikateakli pó wa kè ní vuao ní vua táabunu pó wí Dii pēe kálēwà^o ²⁰ní dau pó wa pí ní vua tēētēeo ní a filia pó ì^o naa luakukli a^eo lá wa dilēwa. ²¹Wà g^osinakè daupio^owa lán k^opekli fù^owa. Wà a filia^o ní a kpào^o pí ní vua tēētēeo^e. ²²Vua filiadebo^o ní ta^o ní g^oñoa^o ní taaso^o ní kpea pó wí mè luakukli gba^o ní kpeele pó^o.

5

¹Ké Salom^o Dii kpé zipi kè a làa pii, ⁵à mè ní vuao ní ánusuo ní pó pó a mae Davidi dilē Lua pó ü, * a kà Lua kpé láasiu.

Taa ní Dii kpagoloo a kpéu (1Kia 8.1-9)

²Ü kí Salom^o Isaili gbēz^o sisi Yelusaleü, an bui d^obaana^o ní ní uabele^o pii, aa m^o Dii bàakuar^o kpagolo^o sé Davidi wéle Si^ona wà suð. ³Ü Isailio kàaaa^ozi nípii m^o soplade dikp^og^ozi. ⁴Ké Isaili gbēz^o kà pii, ⁵Levii bui^o Dii kpagolopi sè^o ⁵ní kpaaükpe^o ní Dii pó pó kú a guuo. Levii bui pó de sa'on^o ü mé p^opi^o sè, ⁶⁵ kí Salom^o ní Isaili pó kàaaa^ozi sa'ò ní sã^o ní zu^o kpagolopi a^e. Pó pó à sa'òopi^o dasi kè zài, wi f^o nàoo. ⁷Ü sa'on^o gè ní Dii bàakuar^o kpagoloo a kpéu e kpea pó wí mè luakukli. Aa dilē a dilēk^oli we malaika g^oslade^o zíe. ⁸Malaikapi^o g^oslia poopooa gu pó kpagolo ní a séli^o kuua. ⁹A séli^opi^o gbáa, wí a lé e kpépi kpeele, wíli e uao. Lípi^o ku we e gbá. ¹⁰P^oe ku kpagolopi guuo, mé i ke gbè p^op^oe mèn pla pó M^oizi d^oau Olebu, ‡ gu pó Dii mè a báa a^o kú ní Isailio ní b^oa Egipi gb^oea báasio.

¹¹Ü sa'on^o b^ole Dii kpéu. G^oo bee sa'on^o gáli pó kú we gbáb^oó nízi^oae pii kò. ¹²Levii bui pó de lēsina ü, Asafa ní Emanio ní Yedutuo ní ní né^o ní ní d^ouna^o sí pii sa'okli gukpe oi ní bàabaa p^okas^oo dadaa, aale sésēna^o lé ní m^oñoa^o ní doma^o. Sa'on^o k^oaaepena^o kú ní guu l^o gbē^on basoolo. ¹³K^oaa^o ní l^oeo d^oák^osi lán p^o mēndowa, aale Dii táasile, aale lémawà. Aale lesi ní k^oaa^o ní sésēna^o ní p^o’w^oño^on pále^o, aale Dii táasile aale me: A maa, aà gbēke láaa vío.

Telu Dii kpépi pá, ¹⁴⁵ sa'on^o i f^o gè zikei weo telupi yáí, asa Dii gawi kpépi páe. §

6

Salom^o ya'oa gbéne

¹Ü Salom^o mè: Dii mè á^o ku telu sia guue. * ²Ü a ò Diie: Ma kpé lesíe bee d^one ké ny^o kuu g^oppiie. ³Ü a líli aed^o bílawa à samaa'óné. ⁴Ü a mè: Wà gb^oakpa Dii Isailio Luazi! A legbè ma mae Davidi, ⁵à kèè lá a òwa. Asa à mè^o ⁵za g^oo pó a a gb^oé b^ole Egipi, i Isaili wélee dile wà kped^oueo, mé i gbēe dile a gb^o Isailio d^obaana ü, ⁶⁵ à Yelusaleü dilē ké a t^o á^o kuwà, mé à Davidi dilē a gb^o Isailio d^obaana ü. ‡ ⁷Ké ma mae Davidi ye kped^o Dii Isailio Luac, ⁸⁵ Diipi òè kped^oae ké a t^o e á^o kuwà láasoo pó a kèpi maae, ⁹ama i ke a^opi mé a d^oeo, aázla née

* **5:1** 2Sam 8.11 † **5:2** 2Sam 6.12 ‡ **5:10** Iko 10.5 § **5:14** B^oa 40.34-35 * **6:1** Sou 18.11, 97.2 † **6:4** 2Sam 7.1-13 ‡ **6:6** 2Sam 7.4-11

mé a dɔɛ. ¹⁰ Dii kè lá à legbèèwa, ɔ ma gɔ ma mae Davidi gɛɛ ũ, ma zɛle kpalau Isailio guu, lá Dii Isailio Lua a legbèèwa, ɔ ma kpépi dɔ̀è, ké aà tó e àò kuwà yáí. ¹¹ We ma Dii kpagolo díleu. Dii bàa kua ní a gbé Isailio yá kú a guu.

Salomɔ wabikea a gbéne
(1Kia 8.22-53)

¹² Salomɔ gè zè Dii gbagbakti kpɛɛle Isaili pɔ káaaa weɔ wáa pii, ɔ à ɔsè musu plapla. ¹³ Salomɔpi gína bò yáa ní mɔgotɛo ua guoguoɛ. A gbáa ní a yáasao gáslisuu sɔsɔɛ, a lesí sɔ́ àaɔ. ɔ à dèdɛ gínapiwa à kùle a kosowa Isaili pɔ káaaa weɔ aɛ, à ɔsè musu ¹⁴ à mè: Dii Isailio Lua, gbèe muaanno musu ge zílɛo. N gbèke guu n bàa kú ní n zòblena pɔ aa ku lá ní yeiwa ní nòsemendoɔɔɛ. ¹⁵ N yá pɔ n a legbè n zòblena ma mae Davidiè kè. N ò ní léo yáaɛ, gbá sa ɔ ní kè. ¹⁶ Tia kéwa Dii Isailio Lua, n legbè n zòblena ma mae Davidiè n mè, tó aà buio níza kúa dɔ́ mé aa ku lá ní yeiwa, aa n ikoyá kúa laaàwa, aao zɛle kpalau Isailio guu gɔɔpiie.* ¹⁷ Dii Isailio Lua, to yá pɔ ní ò n zòblena Davidiè ke slana ũ sa. ¹⁸ Lua, nýɔ kú ní gbènazína zílɛ la yáma yà? Gwa, n be pɔ kú musu ní gu pɔ kú musumusuo pii a fɔ n sio, belenke kpé pɔ má dònɛɛ bee sa.† ¹⁹ Dii ma Lua, mapi n zòblenawa wegwa, ní ma wabikea ní ma sùuugbeaamao sí. Swáse wii pɔ mapi n zòblena mále léma ní wabi pɔ mále kemaozi. ²⁰ To n wé àò pɛa kpéɛ beewa gwáasína ní fáanɛo, gu pɔ n mè n tó aò kuwàe beepi. Wabi pɔ mapi n zòblena mále ke ní aɛo dɔa gupiwa ma. ²¹ Tó mapi n zòblena ge n gbé Isailio aedò gue beewa, mé wa wabikèma, nili wá wabikea si za n kúkú musu, ní sùuukewano.

²² Tó gbé táaekè a gbédeɛɛ, mé wa dè aà mɛ á sí ní n tóo, tó à mò mé à mè á sí ní n tóo n gbagbakti kpɛɛle kpéɛ beeu, ²³ nili sírɔnɔ kua za musu, ní ɔɔnɛ. Nili yágɔgɔ n zòblenaɔnɛ, ní flabo táaedeɛ, aà yákea i wi aà musu, ní tó yá bɔ ní yáesaideo na, wí e dɔ́ ké i yáe keo.

²⁴ Tó n gbé Isailio ibɛɔ zìblèma duuna pɔ aa kè yáí, mé aa tárɔnɔ, mé aa èa sùma aa n sisi, tó aa wabikèma aa sùuugbèama kpéɛ beeu, ²⁵ kua za musu nili sírɔnɔ, ní ní duuna kémá, ní surɔnɔ bùsu pɔ ní kpà ní deziɔwae beeu.

²⁶ Tó luabe gò da wáiwai, lou lé mao ké aa duunakènɛ yáí, tó aa aedò gue beewa, aa wabikèma aa n sisi, mé aa mikè ní duunaɔnɛ ké n ní wetà yáí, ²⁷ kua za musu nili sírɔnɔ, ní ní duuna kémá. Nili ní da zé maawa, ní tó lou ma bùsu pɔ ní kpà n gbéèwa an pɔ ũɛ beeu. ²⁸ Tó nɔana ge gagyá kà bùsuɛ beeu, ge pówɛn gbɔsi ge pɔ fukpaa ge kwasutɛɔ ge sɛsɛwɛkwaɔ ge tó ibɛɔ koezò ní wéleezi ge tó músi ge gyá gɛ́ngu, ²⁹ tó an gbèe yá pɔ a le dɔ́ ní wáwá pɔ àle keo, mé à ɔdò kpéɛ bee oi, mé à wabikèma à sùuugbèama, ³⁰ kua za musu nili siaano. Nili sùuukeaano, ní flaboè aà yákeawa, asa ní aà nòse dɔ́. ³¹ Maa aalio víakɛnɛ, aao ku lá ní yeiwa e ní wèni léu bùsu pɔ ní kpà ní deziɔwae beeu.

³² Tó bòmɔ pɔ de n gbé Isaili bui ũo bò bùsu zàzàu à mò n tó zɔ́ yáí ní n ikoyáo ní n ɔ pɔ pɔoa yáo, tó à aedò kpéɛ beewa à wabikèma, ³³ kua za musu nili siaano, ní yá pɔ a gbèama keè, ké dúnia bui pii e n tó dɔ́, aai víakɛnɛ, lá n gbé Isailio i kɛnɛwa, aai dɔ́ ké n tó kú kpé pɔ má dɔ̀ɛ beewa.

³⁴ Tó n gbé bɔ̀le gè zíkai ní n wèleɔ zílau, gu pɔ n ní zíu pii, tó aa aedò wéle pɔ ní díleɛ bee ní kpé pɔ má dònɛɛ beewa, mé aa wabikèma, ³⁵ kua za musu

nili sírínɔ sùuu pɔ aa gbèama yá musu, ní tó yá bɔrínɔ na. ³⁶ Tó aa duunakène, lá gbèe ku à gí duunakeio, mé n pɔ pánzi n ní ná n wèlɔne ní zɔl, mé aa tárínɔ ní búsuu zìzɔɔ ũ búsuu zàzà ge a káina guun nó, ³⁷ tó aa nòsellìle búsuu pɔ aale zɔblepiu, mé aa èa sùuughèama we aa mè wà duunakè, wà taaekè, wà yáváikè, ³⁸ tó aa èa sùma ní nòsemendoo ní pɔeáo píi za búsuu pɔ wà tàurínɔ, aale zɔbleu, tó aa aedò búsuu pɔ ní kpá ní deziowa ní wèlɔ pɔ ní díleɔ ní kpé pɔ má dònɛe beeowa, mé aa wabikèma, ³⁹ kua za musu nili sírínɔ sùuu pɔ aa gbèama yá musu, ní tó yá bɔrínɔ na, ní sùuuke ní n gbé pɔ aa duunakène.

⁴⁰ Tia kéwa ma Lua, to n wé àɔ pɛa gue beewa, ní swáse wabi pɔ wa su kema lai.

⁴¹ Dii Lua, pila su n kúkí sa, mpi ní n gbáa kpagoloo.

Dii Lua, to gbéɔ suabaa àɔ dɔ n sa'onao sɔwa, to n yámana pɔnake n maa yáí.

⁴² Dii Lua, n̄su bɔ kía pɔ ní kpá kpɛo.

To gbèke pɔ ní kè n zòblena Davidie yá àɔ dɔngu.‡

7

Dii kpé sakèa

(1Kia 8.62-66)

¹ Ké Salomɔɔ wabikè a làa, té bò luabe à sù sa pɔ a ò pɔɔwa à tekù, ò Dii gawi kpépi pà. * ² Sa'onao i fɔ gèuo, Dii gawi pɔ kpépi pà yáí. ³ Ké Isailio tépi sua è ní Dii gawipio a kpé musu, aa wùle ní gbɛɛu aa misilìlè, aa Dii sáaukpá aa mè: A maa, aa gbèke láaa vío.

⁴ ɔ kí ní gbépiio sa'ò Diiwa. ⁵ Kí Salomɔɔ sa'òwà ní zuo àaasɔɔɔo lɛɛ bao ní plao (22.000) ní são àaasɔɔɔo lɛɛ basoolo (120.000). Maa kí ní gbépiio Dii kpé sakè.

⁶ Sa'onao zea ní zekí, mé Levii buio ku we, aale Dii sáaukpa ní pɔ'òbɔna pɔ kí Davidi kè, à Dii táasilèdò à mè: Aà gbèke láaa vío.

Sa'on káaɛɛnao kú ní aɛ, mé Isaili bui píi gò slá. ⁷ Salomɔɔ gbábò ua pɔ kú Dii kpé kpɛɛlɛɛ, ò à sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò we ní pówɛn gbao ní sáaukpa sa'obɔ n̄sio, asa sa'okli pɔ a kè ní mɔgotɛo i fɔ pɔpiɔ sí píio. ⁸ Zibeezì Salomɔɔ ní Isailio píi aa dikpekè e gɔɔ sɔpla. Wà dasi maamaaɛ, wà bò za Amata bɔlɛi e à gè pè Egipi zé swawa. ⁹ A gɔɔ swaaɔde zì wà kɔ káaa, asa wà sa'okli sakèa dikpekè gɔɔ sɔplae, ò wà èa wà Lákpɛdɔa dikpekè gɔɔ sɔpla lɔ. ¹⁰ Mɔ sɔplade gɔɔ bao ní àaɔode zì ò à ní ké, aa tà ní be ní pɔnao. An pɔ kèna yámaa pɔ Dii kè Davidi ní Salomɔɔo ní a gbé Isailionɛ yá musu.

Dii bɔ mɔa Salomɔɔwa

(1Kia 9.1-9)

¹¹ Ké Salomɔɔ Dii kpé míde ní azia beo ní zì pɔ a pɔ dɔwà à ke Dii kpéu ní a bɛpio, a làa píi, ¹² ò Dii bò mɔwà gwáasina, a òè: Ma wabi pɔ ní kèa mà, ma gue bee díle ma kpé pɔ wáli sa'oua ùɛ.

¹³ Tó ma musu zé tà mé lou lé mao, ge tó ma kwaɔ gbàewá, aale á búsuu pɔɔ ble, ge tó ma gagyákà ma gbéɔgu, ¹⁴ tó ma gbé pɔ ma tó kúmápiɔ níza búsa, aale wabikèa, aale ma aɛya, aale ní zé váio tó, kua za musu má sírínɔ, mí ní duuna kémá, mí ní búsuu gba aafia. ¹⁵ Ma wé iɔ pɛa gue beewa, mí swáse wabi pɔ wàlɛ

keui. 16 Ma kpée bee sè má díle ma pò ùe, ké ma tó e àò kuwà gòopii. Ma wé iò pèwà, ma pò Ìò dɔwà gòopii.

17 Mpi sɔ, tó n temazi lá n mae Davidiwa, mé n yá pò má dílenɛɔ kua n ma ya'onɛɔ, mé n íle ma ɔtondɔkii gwa, 18 má n zɔleá kpalau zedɔ, lá ma a legbè n mae Davidiéwa, ma mè aà buiò aà zɔleá kpalau Isailio guu gòoppié.† 19 Tó a bɔ ma kpe sɔ, tó a pàkpà ma ikoyáɔ n yá pò má díléézi, mé a ge lé zɔble dii páleɔne, ále n sisi, 20 má á bɔle búsu pò má kpáwáue, mí gí kpé pò má díle ma pò ùpizi, i gò láanipɔ ù, bui píi i yáadað. 21 Baa n kpépi lesi keo, a yá a di gbé pò lé gè weɔwa, aa mɛ: Bó yá mé tò Dii kè búsuɛ bee n kpée beeoɛ màai?‡ 22 Wi oné: Ké aa pàkpà Dii n deziɔ Lua pò n bɔle Egipizi yáie. Aa zè n dii páleɔ, aa n sisi aa zɔblénéɛ. Bee mé yápio Ìnɛ píi.

8

Salomɔɔ yá kɔniɔ (1Kia 9.10-28)

1 Salomɔɔ Dii kpé n azia kpéɔ dɔ wè baooɛ. A gbea 2 à wéle pò Hilaū kpáwao kèke kàle, ɔ a kpà Isailiowa, aa zòleu. 3 A gè n zio Amata Zoba, ɔ a sɔ. 4 A Tamɔɔ pò kú guwaiwaiu kèke kàle Ìò n kùsùakalawéle pò a kàle Amata búsuu. 5 A Betoloni Musu n Betoloni Zíleɔ kèke kàle wéle bíideɔ ù. Bíipio bɔle gbaɔ n gbáaɔ vɔ. 6 Maa a kè Baalata n wéle pò a kùsua káleeu píi n wéle pò aà sɔgoɔ kuuu. Kpé pò a ye dɔ Yelusaleū n Libaɔ n búsu pò ále kiblewá píi, a dɔ.

7 Bui pò dɛ Isaili uoɔ: Itio, Amoleɔ, Pelizio, Iviɔ n Yebusi kɔnaɔ píi, 8 gbé pò Isailio i n midɛɔɔ, an bui pò gò n búsuupio ɔ Salomɔɔ n dá zɔzɔ, ɔ aabɔ zikɛ màa e n a gbáɔ. 9 I Isailio da zɔzɔpiuo. Ampio ɔ à n díle a zɔgɔɔ n a kía deɔ n a gbéɔ dɔaanaɔ n a zikasɔgodeɔ n a sɔdeɔ ù. 10 An gbéɔ mé zɔ pò kí Salomɔɔ lé kepi gbézɔɔ ù Ìò, aa gbéɔn ðaa do n blakwioɛ.

11 Salomɔɔ bɔ Davidi wéleu n a nɔ Falaɔɔ nenɛɔ, à màaàno kpé pò a dɔ̀̀u, asa à mè: Ma napi a e àò ku Isailio kí Davidi beo, asa gu pò Dii kpagolo gèu a kua adoae. 12 Salomɔɔ Ìò sa pò wí a pò káteu à téku o Dii gbagbakii pò a bò Dii kpé bilandaa kpelewa. 13 Ìò o lá gu lé dɔ lá Mɔizi díle wà owa n kámabogɔzɔ pò n mɔ dafu pò n dikpe mèn aàɔ pò wí ke wè n wèo pòɔ, Káaso dikpe n Pòkeke dikpeo n Lákpédɔa dikpeo.* Maa à Dii kpé yáɔ kè lá à kùwa. 14 A sa'on gálio díledíle baade n a zio lá a mae Davidi ówa. A Levii bui kɔniɔ díledíle Ìò, an gbéɔ lí dɔaa n Dii táasileao, an gbéɔ lí dɔ sa'onaoɔ n zɔ pò aale ke lá gu lé dɔo. A n gbéɔ díle bíibɔledɔanaɔ ù gá n gáɔ, bɔle n bɔleɔ, asa màa Lua gbé Davidi ò. 15 Sa'onao n Levii bui i bɔ yá pò kí dílenéɛ kpéɔ, baa làasi yá. 16 Wà zɔ pò Salomɔɔ dáné kè piie, za gɔɔ pò wà Dii kpé è kpálɛ e wà gè a midɛð. Maa wà Dii kpé dɔ wa làa.

17 Kí Salomɔɔ gè Ezizogbeɛ n Elatao Edɔū búsuu ísia sae. 18 Hilaū a gode pò ísia dɔɔ zɔwà n gó'ílenao, ɔ aa dà ísiaa sánu n Salomɔɔ gbéɔ. Aa gè Ofii aa vua náaa we tɔnu gèo n mɛndoo, ɔ aa sùò kí Salomɔɔe.

9

Seba búsu nɛe kía mɔa Salomɔɔ gwai (1Kia 10.1-13)

† 7:18 1Kia 2.4   ‡ 7:21 2Kia 25.9   * 8:13 Baa 23.14-17

1 Ké Seba bùsu nɔɛ kía* Salomɔɔ bao mà, ɔ à mò àà léi à gwa Yelusaleũ ní yá zì'ù laawào. A kà ní a Ìwàɔ dasidasi ní pɔ gɪnanàɔ ní vuao zɔɔzɔɔ ní gbè bèɛɛde pɔ yiongo seàɔ, ɔ à gè Salomɔɔ kɪi à yá pɔ kú a nɔɛ guu faai bòaàno pɪi. 2 Salomɔɔ yá pɔ a làwàɔ bɔɔlɛkèè pɪi. A kee poloa i aà fuo. 3 Ké nɔɛ kíapi Salomɔɔ ɔnɔyà mà, mé à kpé pɔ a dɔ è 4 ní blɛ pɔ í bleo ní aà Ìwàɔ gweao ní aà bɛ zíkɛnaɔ kuao ní ní pokasaɔ ní wɛ̀bɔlɛnaɔ ní ní pokasaɔ ní sa pɔ a ò Dii uao, yápi dīwà, ɔ aà lé gò ɛlea. 5 ɔ a ò kɪe: N yákeao ní n ɔno bao pɔ má mà za ma bùsuuoá síanaɛ. 6 Mi n yápi sio e ma ge kaò la, tia ɔ ma wesíe sa. Wi n ɔno zɔɔ yá'omɛɛ píio fá! N de lá ma n bao màa. 7 Minadeɔn n gbéɔ ù, n Ìwa pɔ aaiɔ kunnɔ gɔɔpii aai swàɔn n ɔnɔyáìɔ! 8 Wà Dii n Lua sáaukpa, asa n yá kaaáguɛ, ɔ à n kpa kpala pɔ a díleu kía ù. Ké n Lua ye Isailiɔzi, Ì zɛ́fno gɔɔpii yá mé tò à n kpa ní kía ù, ké n yá gɔ́gɔ́né a zéwa. 9 ɔ à kía gbà vua tɔnu síiɔ ní pɔ gɪnanàɔ dasidasi ní gbè bèɛɛdeɔ. Pɔ gɪnana pɔ à kí Salomɔɔ gbàpɔ zɔɔ, gbèe i mɔòè à kà màa lo. 10 Hilaũ gó'ilena pɔ sù ní Ofio ní vuaoɔ sù ní lí bèɛɛdeo maamaa ní gbè bèɛɛdeɔ lo. 11 Kí Dii kpé ní azía kpéɔ pɔɔ kèò, mé à mɔɔnaɔ ní kúuɔ kèò lèsinaɔne lo. Wi mɔ́ ní lípi buiò à kà màa lo, wi wesíe beewa lo e gbá. 12 Pɔ pɔ Seba bùsu nɔɛ kía yei, a gbèa kí Salomɔɔwa, ɔ à aà gbà. A gbadàè de pɔ pɔ à m̀òɛa. ɔ nɔɛpi èa tà a bùsuu ní a Ìwàɔ.

Salomɔɔ àizɛɔ
 (1Kia 10.14-25, 11.41-43)

13 Vua pɔ Salomɔɔ Ì e wɛ́ ní wɛ̀oɔ Ì ka tɔnu bao ní àaɔo, 14 falu pɔ tagenaɔ ní laatanaɔ Ì bɔè bàasi. Laalubu kía ní bùsu gbàadeɔ Ì m̀òè ní vuao ní ánuusu lo. 15 A sɛngbao zɔɔ kè ní vua pɔ wa gbègbèo mèn àa do, an baade gbía kiloo àaɔ'aaɔ ní kɪnioɛ. 16 A sɛngbao nénaɔ kèò lo, an baade gbía ye kai kiloo plapla. A sɛngbaopiò kàlɛ kpé pɔ wí mɛ Libá Líkpeu. 17 Kí a kiblekila zɔɔ kè ní wesa swaao, ɔ à vua tɛtɛɛ kùlɛwà. 18 Kíapi dedekli vɪ, a gbápekiò sooloe, mé à gbadibɔ kè kíapiwa ní vuao. A gàsɪdikliò vɪ, nɔɔmusu pɔ wa kèò zɛzɛ gàsɪdikpiò sae. 19 Nɔɔmusu keapiò zɛzɛ gbápekiòpiòwa plapla ɔplaaí ní zɛɛo, apii kè kuɛpla. Wi kíapi taa ke bùsueu yáao. 20 Kí Salomɔɔ imibɔɔá vuae píi. Kpé pɔ wí mɛ Libá Líkpe pɔɔ píiá vua tɛtɛɛɛ, ánuusu pɔe ku weo, asa wíli ánuusu díle pɔe ù Salomɔɔ gɔɔɔ.

21 Kí isia gó'ilenaɔ Ì daa isiaa ní Hilaũ gbéɔ. Wè àaɔ ní wè àaɔo ɔ aaiɔ su ní vuao ní ánuusu ní wesa swaao ní gbaũ ní bā bui maao. 22 Kí Salomɔɔ àizɛɛ ní a ɔno zɔɔ de dúnia kía pɔa píi. 23 Dúnia kía zewéle píi wa wesi Salomɔɔle, wi swáse ɔno pɔ Lua dèe aà sɔuzi. 24 Wè ní wèo wíɔ m̀òè baade ní a gbao: Anusu pɔɔ, vua pɔɔ, ulaɔ, gòkɛbɔɔ, pɔ gɪnanàɔ, sɔ́ɔ ní a baonaɔ.

25 Salomɔɔ sɔ́ pɔ Ì gó gáleo kée àaasɔɔo lɛɛ síiɛ (4.000), a pɔ wí dikpeɔ sɔ àaasɔɔo lɛɛ kuepla (12.000). Aa ku sɔ́go wéleɔ guu ní aà bɛ Yelusaleũo. 26 Sea za Uflatai ní Filitè bùsu e a gè pè Egipi bùsu léwa, ɔmɛ bùsupiò píi kía ù.† 27 Kí tò ánuusu di Yelusaleũ lán gbewa, mé seɛe lí pɔ wá kpɛdɔ̀ò dasi lán bèle líwa sɛu. 28 Salomɔɔ sɔ́piò b̀ò Egipi* ní bùsu páleɔɛ.

29 Yá pɔ Salomɔɔ kè za a daalɛawa e a midɛawa kíni kú ánabi Natá taalau ní Silo gbé Ahia ánabikɛlao ní gu'ena Ido wépfungu pɔ a è Nɛba né Yeloboaũ yá

* 9:1 Mat 12.42 † 9:26 Daa 15.18 ‡ 9:28 Iko 17.16

musu láo. ³⁰ Salomɔɔ mé Isaili buiɔ pii kía ũ Yelusaleũ e wê bla. ³¹ Ké à gà, wà àà v̄l̄ a mae Davidi wéleu, ̄s̄ àà né Lɔɔɔaũ z̄l̄e àà gb̄eu.

10

Isailiɔ b̄a Lɔɔɔaũ kpe

(1Kia 12.1-24)

¹ Lɔɔɔaũ gè Sikèũ, asa wekli Isaili buiɔ pii gèu àà kpái kpalau. ² Ké Neba né Yeloboaū a baomà, à sù ní Egipto. Wekli a kuu za gɔɔ p̄s̄ à tilè Salomɔɔe. ³ Wà àà sísi, ̄s̄ à gè Lɔɔɔaũ lè ní Isaili buiɔ pii aa òè: ⁴ N mae z̄l̄ gb̄aa dàw̄eē p̄as̄ip̄as̄i. Mpi s̄s̄, z̄l̄ gb̄aa ní aso gb̄ia p̄s̄ a d̄iw̄eēpio lao, wí misiilene. ⁵ ɔ a wemà à mè: E gɔɔ àās̄, í ea m̄s̄. ɔ aa tà.

⁶ Kí Lɔɔɔaũ yápi kp̄al̄e gb̄ēz̄ɔɔ p̄s̄ aa de a mae Salomɔɔ ūwa ũ gēz̄l̄ à mè: Yá kpele á è a maa mà a z̄á sí gb̄ēpiɔwai? ⁷ ɔ aa wèwà aa mè: Tó n maakèné, n yá a kár̄gu. Tó n yámaa z̄ásimá, aao de n z̄òblenaɔ ũ gɔɔpiie. ⁸ ɔ Lɔɔɔaũ ḡi gb̄ēz̄ɔɔpio ledama mai, à gè yápi kp̄al̄e a ūwa èwaaso p̄s̄ aa neblè s̄anuɔ gēz̄l̄. ⁹ A ní lá à mè: Gb̄é p̄s̄ aa òm̄e mà z̄l̄ gb̄aa p̄s̄ ma mae dàn̄é laonépio, yá kpele á è a maa wà a z̄ásimái? ¹⁰ ɔ èwaasopiɔ wèwà wà mè: Gb̄é p̄s̄ aa òne n mae aso gb̄ia d̄in̄é, laonépio, oné n ònenz̄ana gèele de n mae gb̄ɔua. ¹¹ N mae aso gb̄ia d̄in̄é, mpi s̄s̄ níȳs̄ asopi káfin̄e. N mae ní wetà ní fl̄ao, kási fl̄aala lede ̄s̄ níȳs̄ ní wetàò. ¹² A gɔɔ àās̄de z̄l̄ Yeloboaū ní Isailiɔ èa m̄ò Lɔɔɔaũ lè nípii, lá a òné à mè aa ea m̄o gɔɔ àās̄ gb̄eawa. ¹³ ɔ kí ḡi gb̄ēz̄ɔɔ ledama mai, à yápas̄l̄ oné. ¹⁴ A òné lá èwaaso ledawawa à mè: Aso gb̄ia ma mae d̄ié, mapi s̄s̄ má asopi káfin̄e. Fl̄a ̄s̄ ma mae á wetàò, mapi s̄s̄, fl̄aala lede ̄s̄ má á wetàò. ¹⁵ Beewa kí í Isailiɔ yámao, asa yápi b̄ò Lua kíe, ké yá p̄s̄ a dà anabi Ahia, Silo gb̄éé, a ò Neba né Yeloboaūe e ke yáí.

¹⁶ Ké Isailiɔ è kí ḡi ní yámai, aa òè:
Wá bàa kú ní Davidioo,
wá lé kú Yese né yáuo,
á Isailiɔ, á baade tá a be!*
Davidi buiɔ, à laaid̄o á bewa!
ɔ Isailipio tà ní be. ¹⁷ Isaili p̄s̄ kú Yuda wéle guuɔ ̄s̄ Lɔɔɔaũ ḡs̄ ní kía ũ níte. ¹⁸ Kí Lɔɔɔaũ z̄ɔɔ gb̄ēz̄ɔɔ Adonilaũ z̄l̄ Isailiɔwa, ̄s̄ aa àà pápa ní gb̄eo wa dè. ɔ kí Lɔɔɔaũ f̄ēle ní w̄aao, à sí a s̄s̄go guu à bàalè tà Yelusaleũ. ¹⁹ Beewa Isailiɔ ḡi Davidi buiɔzi e ní a gb̄ao.

11

¹ Ké Lɔɔɔaũ kà Yelusaleũ, à Yudaɔ k̄aaa ní B̄eȳam̄e buiɔ. Z̄iḡs̄pio gb̄ēn̄ baas̄ɔɔo l̄e ̄s̄ ba do baosaie (180.000). ɔ aale gé z̄ikai ní Isailiɔ, ké aa e Lɔɔɔaũ kpa kpalapiu lo. ² ɔ Dii yá'ò Lua gb̄é Semaiaie à mè: ³ O Yudaɔ kí Salomɔɔ né Lɔɔɔaũe ní Isaili p̄s̄ kú Yuda bùsuu ní B̄eȳam̄e bùsuuɔne ⁴ ma Dii ma mè aasu gé z̄ikai ní ní gb̄é Isailiɔ. An baade tá a be, asa yá p̄s̄ k̄epi b̄ò ma kíe. ɔ aa yá p̄s̄ Dii oné mà aa tà, aai gé Yeloboaūwa ní z̄l̄o lo.

Lɔɔɔaũ gbaakasta Yudaɔne

- ⁵ Lɔɔɔaũ lo ku Yelusaleũ, ̄s̄ à bíib̄ò Yuda bùsu wéleɔzi:
- ⁶ Beteleũ, Etaũ, Tekoa,
- ⁷ Bezuu, Soko, Adulaũ,
- ⁸ Gata, Malesa, Zifi,

* 10:16 2Sam 20.1

⁹ Adolaiù, Lakisi, Azeka,
¹⁰ Zola, Ayaloni ní Hebl̄so.

Wéle bíide p̄s kú Yuda búsuu ní Bēyāmeε búsuoɔn we. ¹¹ A gbāa kàflí wélepiɔne, à zlḡs̄ d̄baanaɔ kàl̄eu ní p̄blea kúsuaɔ ní n̄sio ní w̄eo. ¹² A s̄ngbaɔ ní s̄naɔ kàlekale wéle ní wéleɔ píi, à gbāa kàflí wélepiɔne maamaae. M̄a Yuda búsu ní Bēyāmeε búsuɔ deò aà p̄s ù.

¹³ Sa'ona ní Levii bui k̄ni p̄s kú Isaili búsu gupiiu z̄eàaɔ. ¹⁴ Levii bui ní dádák̄k̄l̄iò ní ní wéleɔ tò we aa sù Yuda búsuu ní Yelusaleù, asa Yeloboaù ní a bui i weiné aao de Dii gbàgbanaɔ ù bo. ¹⁵ Gb̄ep̄aleɔ ÷ à ní díle guleś̄l̄ p̄s a b̄ò gbàgbanaɔ ù aa sa'o t̄aaɔwa ní ḡaena p̄s a p̄b̄. ¹⁶ Isaili bui píi gb̄é p̄s aa z̄èò ní s̄su wà Dii Isailiɔ Lua k̄l̄i w̄eεleɔ p̄leñzi Yelusaleù, ké aa e Dii ní deziɔ Lua gbagba yái. ¹⁷ Aa Yuda búsu z̄èd̄, aa Salom̄o ní L̄obaù gbà gbāa w̄è aà, ké aa Davidi ní Salom̄oɔ tufas̄é yái.

L̄obaù daeɔ

¹⁸ L̄obaù Yelimo ní Maalata, Davidi t̄una s̄e n̄o ù. Aà da t̄ón Abihaili, Eliabu né, Yese t̄unaε. ¹⁹ Neḡe p̄s a ìaànɔn ke: Yeusi, Semalia ní Zahaù. ²⁰ Maalata gb̄e ÷ à Abisaloù t̄una Maaka s̄e, ÷ à Abia ní Ataiò ní Zizao ní Selomio ìò. ²¹ L̄obaù ye Abisaloù ní Maakapizi de a n̄o k̄niò ní n̄o p̄s i m̄es̄ed̄il̄en̄eɔla píi. A n̄os̄e bao plasaie, n̄o p̄s i m̄es̄ed̄il̄en̄eɔ s̄s̄ b̄aa. A neḡe ÷ ì baakwi plasaie, nen̄eɔ s̄s̄ b̄aa.

²² L̄obaù díle Maaka ní Abia mé aɔ de k̄ia ù aà gb̄éɔ guu, ké aà z̄òle a gb̄eu yái. ²³ A ñ̄oɔsp̄èle a neḡe k̄inip̄iɔne, à ní díled̄ile wéle bíide p̄s kú Yuda búsu ní Bēyāmeε búsuɔ guu píi. A k̄s̄uak̄en̄e maamaa, mé à n̄os̄en̄e dasidasi.

12

*Sisaki l̄éle Yelusaleùwa
(1Kia 14.25-31)*

¹ Ké L̄obaù z̄inap̄èle kpalau mé à gb̄aakù, à p̄kp̄a Dii ikoyái, aapi ní a gb̄éɔ píi. ² Kí L̄obaù kpalablea w̄è s̄oode guu ÷ Egip̄iò kí Sisaki m̄ò l̄éle Yelusaleùwa, ké aa b̄ò Dii kp̄e yái. ³ A m̄ò ní s̄ḡoɔ m̄en̄ ÷aa soolo (1.200) ní s̄deɔ gb̄eɔn ÷aas̄oɔo l̄e b̄aa (60.000). Aà zlḡs̄ p̄s b̄aaàɔ Egip̄iò l̄é v̄io ní Libiò ní Sukiò ní Etiopiò. ⁴ A Yuda búsu wéle bíideɔ s̄i e à ḡe p̄e Yelusaleùwa.

⁵ ɔ anabi Semaia m̄ò L̄obaù ní Yudaɔ k̄ia p̄s k̄āaa Yelusaleù Sisaki yáiò l̄e a òn̄e: Dii m̄e a p̄kp̄aazi. Aȳmeto a p̄kp̄aazi s̄s̄, ÷ á na Sisakie a ɔz̄l̄. ⁶ ɔ Yuda k̄iaò ní k̄ip̄iò nízia búsa aa m̄e: Dii maa! ⁷ Ké Dii é aa nízia búsa, à ȳ'ò Semaiaε à m̄e: Lá aa nízia búsa, má ní mid̄eɔ, má t̄ó aa b̄ok̄li e tia. I ke Sisaki sabai ÷ má me aà p̄k̄umab̄òb̄om̄eε Yelusaleùwao. ⁸ N beeo aa z̄òbleè, ké aa e z̄òbleameε d̄sk̄e ní z̄òblea d̄unia k̄iaɔneɔ.

⁹ Ké Egip̄iò kí Sisaki l̄éle Yelusaleùwa, à Dii kp̄é àizeɔ ní kibe p̄s̄ n̄aa, à vua s̄ngbaɔ p̄s Salom̄oɔp̄iò s̄le píi. ¹⁰ ɔ kí L̄obaù s̄ngbaopiò ḡe píi ní m̄got̄eɔ, a n̄a d̄bai p̄s aaiò a be z̄é d̄s̄aɔ d̄baanaε ní ɔz̄l̄. ¹¹ Tó kí l̄é ḡé Dii ua, d̄baipiò ÷ geaàɔ ní s̄ngbaopiò k̄ua. Tó d̄baipiò s̄u, aaī eà k̄al̄e ní kp̄eu. ¹² Dii p̄o w̄è L̄obaùwa, ké à az̄la búsa yái, ÷ i aà ke k̄élekeleɔ. Yudaɔ ȳaeɔ maa.

¹³ Kí L̄obaù a gbāa kàflí Yelusaleù, aà kpala l̄é ḡé. A kpalabl̄e a w̄è bla ní m̄endoode guue, ÷ à z̄òle b̄aawa Yelusaleù w̄è ḡeò ní plao, wéle p̄s Dii díle Isaili bui píi wéleɔ guu, ké a t̄ó à kuwà. L̄obaù da t̄ón Naama, Am̄oni buie. ¹⁴ A yāv̄aik̄e, asa i z̄eò a s̄su à Dii k̄l̄i w̄eεleɔ.

¹⁵ Lɔbɔaũ yákeɔ za a daaleawa e a midɛawa ku ánabi Semaia taalau ní gu'ena Ido láo. Lɔbɔaũ ní Yeloboauto aaɓ zika ní kɔo ɔɔpiie. ¹⁶ Ké Lɔbɔaũ gà, wà aà vɛ Davidi wéleu, ɔ aà né Abia zɔ̀le aà gbɛu.

13

Yudaɔ ki Abia (1Kia 15.1-8)

¹ Yeloboau kpalablea wè bao plasaide guu ɔ Abia ɔ̀y Yudaɔ kía ũ, ² à kè báawa Yelusaleũ wè àaɔɛ. Aà da tɔn Maaka, Gibɛa gbɛ Ulieli tɔ̀unaɛ.

Abia ní Yeloboauto aaɓ zika ní kɔoɛ. ³ Abia gè zillau ní zɔ̀gɔ na maaɔ gbɛɔn àaasɔsɔo leɛ àa pla (400.000). ɔ Yeloboau bɔ̀ zɔ̀pɔ̀oaaɔi ní gɔ̀sa gbáaɔ gbɛɔn àaasɔsɔo leɛ àa siíɔ (800.000). ⁴ ɔ Abia dɛɛ Zemalaiũ gbɛ pɔ̀ kú Eflaiũ búsu gusɩsɩdeuwa à mè: Yeloboau ní Isailiɔ pii, à ma yáma. ⁵ A dɔ̀ ké Dii Isailiɔ Lua Davidi ní aà buiɔ kpá kpalau aa kible Isailiɔwa ɔ̀ɔpiio lé? Dii báakuaaãɔ lé vɛo. ⁶ N beo Nɛba né Yeloboau, Davidi né Salomɔɔ íwae bɔ̀ a diipi kpe. ⁷ Gbɛpá giaɛ kàaaaazi, aa gbáamɔ̀ Salomɔɔ né Lɔbɔaũe ɔ̀ɔ pɔ̀ a de èwaasona ũ, a yáɔ yáasi dɔ̀o, aà gbáa i ka à gínéo. ⁸ Tia kéwa ápiɔ sɔ̀ a zɛò à gi Davidi bui pɔ̀ Dii kpá kpala pɔ̀ a dilɛuɔne. A zɔ̀gɔɔ dasi maamaa, mé vua gáaena pɔ̀ Yeloboau píɛ dii ũɔ kúáɔ. ⁹ A Dii gbàgbana Levii buiɔ ní Levii buiɔ kɩniɔ yà, ɔ a azía sa'onao díle lá buipáleɔ i kewa. Gbɛ́ pɔ̀ mɔ̀ ní gáaenaɔ ní sásakaoɔ mèn sopla ɔ̀me i ɔ̀ pɔ̀ pɔ̀ de Lua ũo gbàgbana ũ.

¹⁰ Wápiɔ sɔ̀, Dii mé wá Lua ũ, wi pákpaaázio. Sa'onao pɔ̀ aaɩ zɩke Diiɛo mé Aalona buiɔ ũ, ɔ Levii buiɔ i dɔ̀ríle. ¹¹ Aaɩ sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú o Diiwa lá gu lé dɔ̀ kɔɔ ní oosio, aaɩ tulaletikaè téa. Aaɩ pɛɛ kále táabunu gbálesaiwa, aaɩ vua dau filiaɔ nana oosi ní oosio. Wáme wá Dii wá Lua yádileɔ kúa, ápiɔ sɔ̀ ɔ̀ a pákpaaazi. ¹² Lua kúwanɔ wá dɔ̀aana ũ. Aà gbàgbanaɔ mé aa zikawii dɔ̀wá ní káapeɛao. Isailiɔ, ásu zika ní Dii á deziɔ Luaoo, asa a bɔ̀ánɔ nao.

¹³ Yeloboau zɔ̀gɔɔ gbáɛ aa lɔle Yudaɔzi ní kpe. Aaɩ ní a gbɛ́ kú ní aɛ, mé lɔlenapiɔ kú ní kpe. ¹⁴ Ké Yudaɔ lili, ɔ aà è wále sumá kpe ní aɛo pii, ɔ a wíilè Diiwa. Sa'onao lé káapeɛ, ¹⁵ ɔ Abia ní Yuda zɔ̀gɔɔ kúkuakè. Ké aa kúkuakè, ɔ Lua tò aa Yeloboau ní Isaili zɔ̀gɔɔ fù. ¹⁶ ɔ Gɔɔ pɔ̀ aale báalené, ɔ Lua ní náné ní ɔ̀zɩ. ¹⁷ ɔ Abia ní a gbɛ́ Isailiɔ kè kélekele, an zɔ̀gɔɔ na maa pɔ̀ gágaɔ gbɛɔn àaasɔsɔo leɛ àa pla ní basɔoɛ (500.000). ¹⁸ Yudaɔ Isailiɔ búsa ɔ̀ɔ bee, aa gbáamɔ̀nɛ, ké aa sɔ̀kpále Dii ní deziɔ Luazi yáí.

¹⁹ Abia pèle Yeloboau zɔ̀gɔɔzi, ɔ à ní wéleɛo símá, Beteli ní Yesanao ní Efnɔɔo ní zɔ̀ewia pɔ̀ liaaɩ. ²⁰ Yeloboau i dɔ̀kɔwa Abia ɔ̀ɔ lɔo, ɔ Dii aà lé a dè.

²¹ Abia gbáa káfl. Aà nɔɔ gɛo mɛndosaie, aà negɔ̀ɛo bao ní plao, nɛnɔɛo sɔ̀ gɛo ní mɛndoo. ²² Abia yá kɩniɔ ku ánabi Ido taalau, yá pɔ̀ a kɛɔ ní yá pɔ̀ a dɔ̀ pii. ²³ Abia gà, ɔ wà aà vɛ Davidi wéleu, ɔ aà né Asa zɔ̀le aà gbɛu. Aà ɔ̀ɔ búsu ku kílilikie e wè kwi.

14

Yudaɔ ki Asa (1Kia 15.11-12)

¹ Kí Asa yázeɛde pɔ̀ Dii a Lua yei kè. ² A táa sa'okliɔ gbòo, à guleɩ pɔ̀ wa bòo dáaɩ, à gbèpeleɔ wíwi, à Asetaati líɔ zɔ̀zɔ̀. ³ ɔ a ò Yudaɔne aa Dii ní deziɔ Lua kɩi wɛle, aaɩ aà ikoyá ní aà yádileɔ kúa. ⁴ A guleɩ pɔ̀ wa bò Yuda wéleɔ

guu daa1, à tulaletikateaklɔ gbòò, 5 bùsu gò dɔɔa aà gɔɔ. ⁵ Ké bùsu gò dɔɔa màa, 5 à Yuda bùsu wéle bílɛɔ kèke kále. Gbɛe i zíkaaànɔ gɔɔ beeo, asa Dii tò à ìmpakli èe. ⁶ A ò Yudaɔne: Bùsu da wá pò ù gbã, asa wa Dii wá Lua kí wélele. Wá wélepɔ keke kále, wí bíli liai ní gugwakli lesɔ a musu ní bɔle gbaɔ ní a gbáao. Wa aà kí wélele, 5 a tò wa ìmpakli è gupiiu. ɔ aa wélepɔ kèke kále, aale namableu.

⁷ Kí Asa Yuda zígɔɔ ví gbɛɔn òaasɔɔo leɛ òaa do ní basɔoo (300.000), baade ní a sɛngbao zɔɔo ní a sɔnao. A Bɛyámee buiò ví zígɔɔ ù lo gbɛɔn òaasɔɔo leɛ òaa do ní basiiɔo (280.000), baade ní a sɛngbao nénao ní a sáo. Ampii gɔsa gbáaɔne.

⁸ Etiopi gbé Zela bò lé mós ní zígɔ gbɛɔn miliɔ doɔ (1.000.000) ní s'gɔo mèn òaa do ní basɔoo (300), aa mò e Malesa. ⁹ Kí Asa bò gè daiaale, 5 aa zì'pòòkòì Zefata guzuleu Malesa sae. ¹⁰ ɔ kí Asa lezù Dii a Luazi à mè: Dii, gbɛe muaanno à dɔ gbáasaidele gbáade wáao. Dii wá Lua, dɔwále, asa míme wa sòkpálenzi. Wa mɔ zíkai ní gbé dasidasie beeo ní n tóe. Dii, míme ní wá Lua ù, nísu to gbɛnazina gbáamɔne.

¹¹ ɔ Dii tò Asa ní Yudaɔ Etiopiò fù. Ké aale bàale, ¹² 5 Asa ní a zígɔò pèma e Gela. Aa Etiopipɔ dède dasidasi, 5 an gbé pò gɔò i fɛ fɛlɛrɛnɔ lo, asa Dii ní a zígɔò ní tɔɔmpae. ɔ Yudaɔ ní pɔ náaa dúuduu. ¹³ Aa lèle wéle pò liaa Gelaaziwa, asa Dii tò vía wélepideò kù, 5 Yudaɔ wélepɔ pɔ náaa píi, asa wélepɔ pɔo dasi. ¹⁴ Aa lèle pòdánaò bòòwa lo, 5 aa ní sáò ní ní yiongo náaa tàò Yelusaleù.

15

Kí Asa azla kpa Luawa (1Kia 15.13-16)

¹ Lua Nisna dède Odede né Azaliawa, ² 5 à bò gè dai Asale a òè: Kí Asa ní Yudaɔ ní Bɛyámee buiò, à ma yáma ápii. Dii kúánɔ, tó a zeaànɔ. Tó a aà kí wéle, á aà e. Tó a pàkpáaazi sɔ, a pàkpáazi. ³ Isailio ku Lua slande sai a gɔoplakè, sa'on yádanedeò kuo, ikoyá kuo. ⁴ An taasikea guu aa èa sù Dii ní Luawa, aa aà kí wélele, 5 aa aà è. ⁵ Gɔɔ bee gea ge sua náai vío, dúnia buiò píi kú gili zɔo guue. ⁶ Bui ní buio kɔ tɔɔmpa, wéle ní wéleò kɔ dɛɔnzɔ, ké Lua ìadamá ní taasi píio yáí. ⁷ Apɔ sɔ à sɔdile, ásu tó a ɔ gò dɔázio, asa á a yákea asea e.

⁸ Ké Asa ánabikeya pò ánabi Azalia, Odede né ò mà, à sɔdile, 5 à taa pò kú Yuda bùsuu ní Bɛyámee bùsuòò wòlewòle píi ní pò pò kú Eflaiù bùsu gušísíde wéle pò a sò guuo. A Dii gbagbakli pò kú Dii kpé bilandaa ae kèke, ⁹ 5 à Yudaɔ ní Bɛyámee buiò káaa píi ní Eflaiù buiò pò mò z'le ní guuo ní Manase buiò ní Simɛò buiò, asa wa è Dii aà Lua kuaànɔe, 5 wá bòle Isailio bùsuu dasidasi, wá mò náwà.

¹⁰ Kí Asa kpalablea wè gèode mɔ áaòde guu 5 aa káaa Yelusaleù. ¹¹ Zibeezì aa sa'ò Diiwa ní pò pò aa náaa aa sùdeò, zù mèn òaa áaò ní basɔoo (700) ní sáò mèn òaasɔɔo leɛ soplá (7.000). ¹² Aa legbè aa mè wá Dii ní deziò Lua kí wéle ní nòsemendoò, ní sò lo kuwà. ¹³ Gbè pò gí Dii Isailio Lua kí wélelɛi à gàe, néfɛnenan nò, gbɛzɔn nò, gɛen nò, nɔen nò. ¹⁴ Aa lépi gbè Diie ní k'fí gbáao ní pɔna wiiò ní káapeao ní kuupeao. ¹⁵ Yuda bùsudeò pò kèna lé pò wa gbèpi yáí, asa aa lépi gbè ní nòsemendoò. Aa aà kí wéle ní pɔeəo, 5 aa aà è, 5 a tò aa ìmpakli è gupiiu.

¹⁶ Kí Asa a dazi Maaka bò kíakeu se, ké à Asetaati lí pò Lua ye a gýáio pèle yái. Kí Asa lípi zò a pàa kélekele, 5 à tèsòwà Sedò guzuléu. ¹⁷ A azía kpà Diiwa e a wèni léue, áma i e gulesí pò wa bò sa'okíi ú Isaili búsuuò dàaí píio. ¹⁸ A vua n ánusuo n pópále pò aapi n a maeo díle Dii pò ú sèle kàle Dii kpéu. ¹⁹ Zi kuo e aà kpalablea wè bla sòosaideu.

16

Kí Asa kpalablea yá gbèzà

(1Kia 15.17-24)

¹ Kí Asa kpalablea wè bla síisáide guu 5 Isailiò kí Baasa mò lèle Yuda búsuwa, 5 àle bíibo Lamai, ké gbèe suli bò ge àli gè Yudaò kí Asa búsuuo yái. ² Ɔ kí Asa ánuu n vua pò kú Dii kpé láasiuò sèle n pò pò kú a be láasiuò, à gbéò zìò Sili búsuu Benadada pò lé kible Damasiwa à mè: ³ Wà ledouke, lá ma mae n n maeo kè yáawa. A ánuu n vuaon ke. Ledou pò n ví n Isailiò kí Baasao gboò, i gomala n a zígò. ⁴ Ɔ Benadada ledoukè n Asao, à a zígò gbàe aa gé léleí Isaili wélewa. Aa Iyoni sí n Dáo n Abeli Bemaakao n Nefatali bui wéle pò wí kúsua káleuò píi. ⁵ Ké Baasa a baomà, à bíiboa Lamai tò à kámabò n zípíio. ⁶ Ɔ kí Asa mò n Yudaò píi, aa Lama gbèò n lí pò Baasa lé bíibòò sèle à gè bíibòò Gebai n Mizipao.

⁷ Zibeezì gu'ena Anani mò Yudaò kí Asa lè, a òè: Lá n sòkpàle Siliò kíazi, ni sòkpàle Dii n Luazio, Siliò kía zígò pílimae. ⁸ Etiopi n Libiio zígò n n sògò n sòdeò dasi fá! Ké n sòkpàle Diizi, i n nane n ɔzìo lé? ⁹ Asa Dii í wéte dúniazi píie, ké à e gbàa káfi gbé pò aa nízla nàe a ɔzìone. N sòukekèe we fá! Za gbà wao zíkannɔe. ¹⁰ Ɔ kí Asa pò pà gu'enapizi à aà dàkpèu, ké aà za fèàazi yá pò a ò yái. Gòopi kí Asa wétèamò gbéone maamae.

¹¹ Kí Asa yákeao ku Yudaò n Isailiò kíaò ladau za a daaleawa e a midèawa. ¹² Aa kpalablea wè bla mèndosaide guu 5 gyá aà lè a gbálaowa. Aa gyápi pásì, áma i Dii kíi wèlele, sema esedeò. ¹³ Aa kpalablea wè bla n mèndoode guu 5 à gá. ¹⁴ Wà aà ge wùle wùlekíi pò wà pò gínana bui píi n tulaleti bui yáaleaò wíawa, 5 wà aà vè mia pò wa yòè Davidi wéleu. Wà té zò kà, wà pópíò kàu aà gè kpelaa yái.

17

Yudaò kí Yosafa

¹ Aa né Yosafa zòle aà gbèu, 5 à sòukè Isailiò yá musu. ² A zígò kàlekale Yuda búsu wéle bíideò guu píi, mé à gudòaktiò díledile Yuda búsuu n Eflaiú bui wéle pò aà mae kí Asa sí. ³ Dii kuaò, asa à Dii zé sè lá a dezi Davidi sè káauwae, i táaò kíi wèlele. ⁴ A a mae Lua kíi wèlele, a aà yádileao kú, i Isailiò ɔleseo. ⁵ Dii tò à zínápèle kpalau, 5 Yudaò gbadaè n píi, aà áizeo n aà gawio zò. ⁶ Aa mi daa ía Dii yá musu, 5 à gulesí pò wa bò Yuda búsuuò dàaí, à Asetaati lipelèò zòzò.

⁷ Aa kpalablea wè áaòde guu 5 à a íwae beo gbàe yádadiné Yuda wéleò guu: Benaili, Obadia, Zakali, Netaneli n Mikaiao. ⁸ Levii buie beo kú n guu: Semaia, Netania, Zebadia, Asaeli, Semilamò, Yonatáa, Adonia, Tobia n Tobadoniao. N sa'onae beo ɔ: Elisama n Yolaúo. ⁹ Aa Dii ikoyá lá sè aa gè

Yuda b̄usu w̄el̄eḡ k̄el̄eḡ pii, aa yādādaoné. ¹⁰ Ǿ v̄ia b̄usu p̄s liaa Yuda b̄usuziḡ deḡ k̄ūkū Dii yá musu pii, aai fele Yosafawa r̄i z̄loo. ¹¹ Filit̄eḡ m̄ò aà gb̄a ánuḡsu, mé Laalubuo m̄òè r̄i s̄āsakaḡ m̄èn ðaasḡḡḡo l̄ee sopla r̄i ðaa áaḡ r̄i basḡḡo (7.700) r̄i blesanaḡ m̄èn ðaasḡḡḡo l̄ee sopla r̄i ðaa áaḡ r̄i basḡḡo (7.700).

¹² Yosafa lé k̄áfi, aà gwea lé d̄ede. A zegikii gb̄aaḡ b̄ò, à k̄ūsuakal̄ew̄el̄eḡ k̄ale Yuda b̄usuu. ¹³ A z̄l̄ z̄ḡḡ k̄è Yuda w̄el̄eḡ guu, mé a z̄lḡḡ ḡḡsa gb̄aaḡ v̄i Yelusaleḡ. ¹⁴ W̄a z̄lḡḡḡḡo n̄aḡ an deziḡ uawae. Yuda z̄lḡḡ ḡḡaanaḡ ke: Adena r̄i a z̄lḡḡḡḡo gb̄eḡn̄ ðaasḡḡḡo l̄ee ðaa do r̄i basḡḡo (300.000). ¹⁵ A gb̄ea Yohanani r̄i a z̄lḡḡḡḡo gb̄eḡn̄ ðaasḡḡḡo l̄ee ðaa do r̄i basiiḡḡo (280.000). ¹⁶ A gb̄ea Amasia, Zikeli né p̄s ḡḡaa az̄la kp̄a Diiwa r̄i a z̄lḡḡḡḡo gb̄eḡn̄ ðaasḡḡḡo l̄ee ðaa do (200.000). ¹⁷ B̄eȳamee bui neḡḡna Eliada r̄i a z̄lḡḡḡḡo gb̄eḡn̄ ðaasḡḡḡo l̄ee ðaa do (200.000), baade r̄i a s̄áo r̄i a s̄engbaoo. ¹⁸ A gb̄ea Yozaba r̄i a z̄lḡḡḡḡo gb̄eḡn̄ ðaasḡḡḡo l̄ee ðaa do baosai (180.000), baade r̄i a ḡḡkeḡḡo.

¹⁹ ḡḡaanaḡḡo ku k̄ia iḡwaḡ guue, gb̄é p̄s k̄ia r̄i ðile Yuda b̄usu w̄el̄eḡ b̄iideḡ guuo b̄aasi.

18

Anabi Mise yá p̄s a su oa Ahabue (1Kia 22.1-28)

¹ Yosafa àizeeḡ r̄i aà gawio z̄ḡḡ, 5 à Ahabu nenḡe s̄è a née. ² ḡḡḡḡḡa gb̄ea à ḡè Ahabu gwai Samali. Ǿ Ahabu s̄aḡ r̄i zuḡ d̄edeḡ dasidasi r̄i gb̄é p̄s aa kuaaḡḡḡo, à n̄aw̄a aà ge lélee Lamḡtu Galadawa. ³ Ahabu Yosafa là à mè: Nyḡ ḡemanaḡ z̄lu Lamḡtu Galadao lé? Yosafa w̄ew̄a à mè: W̄a doḡe, ma gb̄eḡá n̄ gb̄eḡḡe. W̄a ḡennḡ z̄lue. ⁴ Ǿ à èa mè: Dii la ḡḡa. ⁵ Isailiḡ k̄iapi ānabi eḡenaḡ k̄āaa gb̄eḡn̄ ðaa pla, 5 à r̄i lá à mè: W̄a ḡé z̄lu Lamḡtu Galadadeḡwa ȳa, ge w̄a k̄ámaboḡ? Aa w̄ew̄a aa mè: Gé! Lua a r̄i n̄ane n̄ ǔz̄le. ⁶ Ǿ Yosafa mè: Dii ānabi ku la w̄a aà laoa? ⁷ Isailiḡ k̄ia w̄ew̄a à mè: ḡḡee ku l̄o, w̄i meḡ Mise, Imela née. A f̄ḡ ȳāḡbeaw̄ee Diiwa fá, āma má yeaāzi no, asa l̄i āsi maa omee z̄iio, sema a b̄ēe. Ǿ Yosafa mè: Nsu o m̄āao k̄i! ⁸ Ǿ Isailiḡ k̄ia a iḡwaḡ do sisi à mè: Ge n̄ Imela né Mise sisi aà m̄o kpakpa.

⁹ Isailiḡ k̄ia r̄i Yudaḡ k̄i Yosafao baade a kible'ula daa, aa z̄lēa r̄i b̄āaḡwa p̄w̄engb̄ēze p̄s k̄ū Samali b̄iib̄ole sae, 5 ānabi eḡenaḡḡo lé ȳayaa'a o r̄i ae. ¹⁰ Kenaana né Zedekia m̄o p̄i l̄án k̄ōbaḡwa à mè: Dii mè k̄ōbae beeḡ r̄iȳ Siliḡ z̄z̄ḡḡ ò n̄ r̄i d̄edeḡ pii. ¹¹ Ǿ ānabip̄iḡ lé ȳa doḡ o n̄p̄ii aale me: Ge n̄ léle Lamḡtu Galadawa, r̄iȳ fuao. Dii r̄i n̄áne n̄ ǔz̄le. ¹² Gb̄é p̄s ḡè Mise sisiḡ ḡè: Anabi d̄āo lé k̄è doḡe laḡ! Asi maa aale o k̄ie. Ȳa doḡpi o s̄ḡ. Asi maa oè. ¹³ Ǿ Mise mè: N Dii kuao, ȳa p̄s Lua ò, bee 5 má o.

¹⁴ Ké à k̄a, k̄i aà là à mè: Mise, w̄a ḡé z̄lu Lamḡtu Galadadeḡwa ȳa, ge w̄a k̄ámaboḡ? A w̄ew̄a à mè: Ge n̄ lélew̄a me! Nyḡ fuao. Lua r̄i n̄áne n̄ ǔz̄le. ¹⁵ Ǿ k̄i ḡè: ḡēn̄ ūma r̄i ye m̄a on̄e, r̄isu eḡtomeeḡ ni? S̄iana o r̄i Diio. ¹⁶ Ǿ Mise mè: Ma Isailiḡ è f̄āaaa s̄is̄ḡ p̄leu l̄án s̄ā p̄s d̄āna v̄iḡḡwa.* Ǿ Dii ḡmee, gb̄éḡḡo ḡaana v̄iḡ, an baade tá a be r̄i a aafiao. ¹⁷ Ǿ Isailiḡ k̄ia ḡ Yosafae: Ni ma we ya? Mi on̄e l̄i āsi maa omeeḡ, sema a b̄ēe lo?

¹⁸ Ǿ Mise èa mè: Dii ȳama! Ma Dii è z̄lēa b̄āawa,† luabe gb̄é dasiḡ z̄ea aà sae ḡplaa r̄i z̄eio.‡ ¹⁹ Ǿ Dii mè: Déme a e k̄ōnikemee Ahabue aà ḡé lélei Lamḡtu Galadawa, i ga wei? W̄āane ḡ k̄éwa, loot̄e ḡ k̄éwa, ²⁰ 5 nis̄inae b̄ò m̄ò z̄è Dii ae

* 18:16 Nao 27.17 † 18:18 Isa 6.1 ‡ 18:18 Yob 1.6

à mè: Má ge kōnikèè. 21 Dii aà là à mè: Nyō ke kpelewa ni? 21 2 a wèwà à mè: Má ge soso ka aà ānabiōne ní léu nisín eede ũe. 22 Dii mè: Nyō fō kōnikèè, ríyō fuao. Ge ñ ke màa. 22 Màa nisín eedepi soso kà n ānabiē beeōne ní léu, kási sō àsi bèè 5 Dii ò n yá musu. 23 2 Kenaana né Zedekia gè Mise sánke à mè: Zé kpele Dii Nisína sè à gòà à gè yá'ònei? 24 2 Mise wèwà à mè: Goo pò n ge uléi kpéu kpea, ríyō zépi dō. 25 2 Isailio kía mè: A Mise kú taò wéle kí Amò ní ma né Yoasio kíi. 26 A oné ma mè aa aà dakpeu. Aasu pœ kpwàò, sema pœe ní ío e mà ge suò aafia. 27 Mise mè: Tó n su aafia, Dii mé i damœe má òneo. 28 2 Mise èa mè: A baade pii ma yápi màò lò?

Ahabu gaa Lamotu Galada

(1Kia 22.29-35)

28 Isailio kía ní Yudaò kí Yosafao gè Lamotu Galada. 29 2 Isailio kía ò Yosafae: Má azía liléé, mí si zíu. Mpi sō ñyō ku la ní n kible'ulao daa. 29 Isailio kía azía lilé à sí zíu. 30 A mō lè Siliò kía ò a s'go dōanaōne à mè: Asu gbēe wē zípui, néfēna ge gbēzō, sema Isailio kía ado. 31 Ké s'go dōanapio Yosafa è, aale e Isailio kía. Ké aa sūwà, 5 Yosafa wiilè, 5 Dii dōaale a tò aa gòaala. 32 Asa ké aa è Isailio kía no, 5 aa aà tò we.

33 Gbēe ka tō Isailio gu pā yáí, 5 à gè Isailio kíapi pà à gè aà mò ula pœkio zāngu. A ò a s'gobaanae: Lēliaa wà bō zíu, ma ke'lae we. 34 Zípi gbāakù gōo bee, mé Isailio kíapi zea a s'go guu à òdiwà, aà ae dōa Siliowa e oosi. Ké latè gè kpéu, 5 à gā.

19

1 Ké Yudaò kí Yosafa lé su a be Yelusaleū aafia, 2 gu'ena Yehu, Anani né bō gè daiaale, a òè: N dōa gbēvāiole maa? N yea gbé pò za Diiguōzi maa? A yáí Dii pō fēanzi. 3 N beeo à yāmaa èma l, ké n zèò ñ a kíi wēle, 5 n wá būsū Asetaati lipelē zōzō.

Yosafa yákpalekenā diledileā

4 Yosafa ío ku Yelusaleū, ama ío be gbéō guu za Bēeseba e Eflaiū būsū gusísideue, a tò gbéō èa sù Dii ní deziò Luawa. 5 A yákpalekenā diledile Yuda būsū wéle bíideō guu. 6 A òné: A laaidō yá pò ále kewa, asa i ke gbēnazína ále kéò, Diie. Aó kúánō á yágōgōane guue. 7 Aliò Dii vía ví. A laaika! Dii wá Lua lí yáfaasai kéo, íli gbé zāboo, íli gbagusaesio.

8 Yosafa Levii buieō ní sa'onaē ní Isaili uabeleeō díle Yelusaleū Dii yákpalekenā ũ aao lekpaao bōaa. 2 aa ku Yelusaleū. 9 A yādilené à mè: Aó Dii vía ví, í zíkèé ní náaió ní nōsemendoo. 10 Tó á gbé pò kú ní wéleō guuò mōwá ní yáo, gbēdea yá ge ikoyā pālen nò, yādilea ge tondokíi ge yādilenen nò, ali ledamá, ké aasu táaeke Diie, i pōkūmabōbōwá ní á gbéō yáí. Aó ke màa, ké ásu duunakeo yáí. 11 Sa'onkia Amalia mé á gbēzō ũ Dii yápii musu. Isimaela né Zebadia, Yudaò gbēzō mé á gbēzō ũ kí yá musu. Levii buio mé á lakēnao ũ. A sōdile àó zíkē yápiowa, Dii ío kú ní gbēmaaœ.

20

Yosafa ziblea Mōabuwa

1 Bee gbea Mɔabuɔ́ n̄ Amɔniɔ́ n̄ Mɛu buieɔ́ mò zíkai n̄ Yosafao. 2 Wà mò wa ò Yosafae: Zìg̃⁵ dasiɔ́ b̃̀ Edɔ̀ù bùsuu Isida Wiside baale, aale mò zìkainno. Aa kà Asas̃ Tamaa kò. Ɔme Engedi ù. 3 Vía Yosafa kù, 5 à zèò à donle gbea Diiwa, 5 à gɔɔ̀dile Yudaɔne aa leye n̄pii. 4 Ɔ Yudaɔ kàaa donle gbeaa Diiwa yáí. Aa b̃̀ Yuda búsu w̃́le pii guu aa mò aà k̄i w̃́lele. 5 Yosafa f̄le zè Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yuda p̃́ káaaa Dii ua dafu guu kpele 6 à mè: Dii wá deziɔ́ Lua, Lua Musuden n̄ ùò ló? Niɔ́ kible bui pii bùsuwa. Gb̃́aa n̄ ikoo ku n̄ ɔ̀z̄le, gb̃́e lí f̄ k̄p̄neɔ. 7 Wá Lua, n̄ gb̃́e p̃́ kú ỹ́aa bùsue beeuɔ́ yà n̄ gb̃́e Isailiɔne, 5 n̄ k̄p̄a n̄ gb̃́ena Ablahaũ* buip̄iwa e gɔɔ̀pii. 8 Wá kú a guu, wa kp̄e bee d̄̀une wa mè, 9 tó n̄ tó mísi wa l̄e, ké n̄le wá wet̄a yáí, f̄enda ge gagyá ge n̄anan nò, wá ze n̄ ae kp̄e p̃́ n̄ t̄ kuwá bee kp̄ele, wí w̄ilema wá taasik̄ea guu, n̄ siwanɔ́, n̄ wá suaba. 10 Tia kéwa, Amɔniɔ́ n̄ Mɔabuɔ́ n̄ Sei gb̃́es̄s̄ideɔ́ f̄lewano. Ké Isailiɔ́ b̄̀le Egipi, ni we aa l̄le n̄ bùsuɔwao, 5 aa p̄alené, aai n̄ mid̄eɔ.† 11 Gwa lá aale kew̄e sa, aa mò lé wá yá aale wá b̄̀le bùsu p̃́ n̄ kp̄awáú. 12 Wá Lua, n̄ỹ yág̃⁵g̃⁵r̄n̄o lé? Wápiɔ́, wá gb̃́aa v̄́ zìg̃⁵ dasidasi p̃́ f̄lewáe beeuɔ́ ɔ̀z̄lo. Wá d̄̀s̄ lá wá keo. Wá wé donzi.

13 Yudaɔ́ s̄́ Dii ae we n̄ n̄ n̄oɔ́ n̄ n̄eɔ́. 14 Levii né Asafa bui Yaazie, Zakali né, Benaia t̄̀una, Yeielí s̄́wena, Matania s̄́kp̄ae ku z̄́a guu we, 5 Dii Nisina d̄̀dewá 15 à mè: Kí Yosafa n̄ Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yudaɔ́ pii, à swákpa! Yá p̃́ Dii óén ke: Asu tò v̄́a á k̄ũo. Asu bílike zìg̃⁵ dasidasipiɔ́ yá musuo, asa z̄́ipi de á yá ùo, Lua yáe. 16 A gémá zia. Zizi gb̄̀b̄̀le 5 aa sé, á n̄ le guzule léwa b̄̀aa n̄ Yelueli gbáao. 17 I ke á z̄́ika we no. A ze tee, í e lá Dii á á suaba. Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yudaɔ́ pii, ásu tò v̄́a á k̄ũo, ásu bílikeo. A gémá zia, Dii aɔ́ k̄úan̄e.‡

18 Yosafa k̄̀le à mip̄le, 5 Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yudaɔ́ pii k̄̀le Diie aa w̄̀le n̄ gb̄̀eu. 19 Ɔ Levii né Keata n̄ Koleo bui f̄le lé Dii Isailiɔ́ Lua sáaukpa gbáugb̄̀au.

20 Aa f̄le k̄̀o káaukaau, 5 aa Tekoa gb̄̀aa zé sè. Ké aale dazeu, 5 Yosafa mè: Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yudaɔ́, à ma yáma. A Dii á Lua náaíke, í á gba gb̄̀aa. A aà ánb̄̀iɔ́ yási, á tá í ke na. 21 Ké á lek̄p̄aá̄r̄n̄o, 5 à gb̄̀e d̄̀le aa d̄̀aa zìg̃⁵ɔne, aaɔ́ lesi Diie n̄ n̄ lousisi'ulaɔ́ daa, aaɔ́ me:

A Dii sáaukpa,
asa aà gb̄̀ke láaa v̄́o.

22 Gɔɔ́ p̃́ aa ná lesiawa n̄ gulak̄eao n̄ Dii táasil̄eao, 5 Diipi tò Amɔniɔ́ n̄ Mɔabuɔ́ n̄ Sei gb̃́es̄s̄ide p̃́ aale l̄le Yuda búsuwap̄iɔ́ kp̄akpak̄ɔa, 5 z̄́ z̄̀l̄emá. 23 Ɔ Amɔniɔ́ n̄ Mɔabuɔ́ l̄le Sei gb̃́es̄s̄ideɔ́wa, ké aa e n̄ dede míɔm̄iɔ́ yáí. Ké aa n̄ dede aa làa, aa líaa n̄ k̄o, aale k̄o dede. 24 Ké Yudaɔ́ kà gugwakti gbáau, ké aa zìg̃⁵ k̄i gwá, 5 aa n̄ geɔ́ è kp̄ale t̄̀ole, gb̄̀e i b̄̀o. 25 Yosafa n̄ a gb̄̀e ḡ̀e n̄ p̄oɔ́ naaai, 5 aa p̄oɔ́uoɔ́ n̄ k̄ũs̄uaɔ́ n̄ p̄okasaɔ́ n̄ p̄oɔ́ beedeɔ́ è z̄̀o z̄̀o. Aa náaa, aai f̄ s̄è píio. Aa n̄ p̄oɔ́ s̄èle e gɔɔ́ áaɔ́e, ké a z̄̀o yáí. 26 A gɔɔ́ s̄iíɔde z̄́í aa k̄aa Sáaukpaguzuleu, asa wek̄i aa Dii sáaukp̄au. Ɔ w̄́ me gup̄ie Sáaukpaguzule e n̄ a gb̄̀ao.

27 Yelusaleũdeɔ́ n̄ Yudaɔ́ pii èa lé tá Yelusaleũ n̄ p̄nao, Yosafa mé d̄̀aaa, asa Dii tò aa p̄nakè n̄ ib̄̀eɔ́ yá musue. 28 Ké aa kà Yelusaleũ, aa ḡ̀e Dii ua n̄ m̄oɔ́n̄leao n̄ domaleao n̄ k̄aaɛpeao. 29 Ké bùsu pii k̄iáɔ́ mà lá Dii z̄́ik̄a n̄ Isailiɔ́ ib̄̀eɔ́, Lua tò v̄́a n̄ kú n̄pii. 30 Ɔ Yosafa z̄́leaa báawa yákelesai, aà Lua aà gb̄̀á ímpakti gup̄iu.

*Yosafa kpalablea yá gb̄̀ezá
(1Kia 22.41-50)*

* 20:7 Isa 41.8, Zaa 2.23 † 20:10 Iko 2.4-19 ‡ 20:17 B̄̀sa 14.13-14, Iko 20.1-4

³¹ Lá Yosafa de Yudaᵋ kía ün we. Aà wè bla sᵋosaide guu ᵋ à kpalablèu à zᵋle báawa Yelusaleū wè baasᵋ. Aà da tᵋn Azuba, Seli néε. ³² A zè ní a mae kí Asa yākeᵋ, i páaleᵋ, à yá pᵋ Dii yei kè. ³³ N beeo i guleᵋᵋ pᵋ wa bòᵋ daalo. E tia gbéᵋ i ní sᵋ wè ní deziᵋ Luaεᵋ. ³⁴ Yosafa yá kᵋniᵋ ku Anani né Yehu yá pᵋ kú Isaili kíaᵋ ladau za a kpalablea daaleawa e a midεawa.

³⁵ Gbezā Yudaᵋ kí Yosafa ledoukè ní Isailiᵋ kí Aazia pᵋ de yāvāikena ūᵋ.

³⁶ Yosafa ledoukèaànᵋ gó'ilenā laatabᵋᵋ kea yá musue. Ké wà gópiᵋ kè Eziᵋgebeε, ³⁷ Dodava né Eliezeε, Malesa gbé ánabikekè Yosafae à mè: Lá n ledoukè ní Aaziao, Dii a zᵋ pᵋ ní kèᵋ gbooe. ᵋ gópiᵋ wíwi, aai e bᵋ ní táᵋ isiaa wà laataᵋ seo.

21

Yudaᵋ kí Yeholau (2Kia 8.16-24)

¹ Ké Yosafa gā, wà aà mia kpākᵋi ní a deziᵋ Davidi wéleu, ᵋ aà né Yeholau zᵋle aà gbeu. ² Yeholau dáunaᵋn ke: Azalia, Yeieli, Zakali, Azaliahu, Mikaila ní Sefatiao. Isailiᵋ kí Yosafa néᵋn we pii. ³ An mae ní gbá ánuᵋsu ní vuao ní pᵋ beεedeᵋ maamae ní Yuda búsu wéle bíideᵋ, ᵋ à Yeholau kpá kpalau, ké aà yoae yái. ⁴ Ké Yeholau zᵋnapèle giúgiú a mae kpalau, ᵋ à a dáunapiᵋ dède ní fēndao mᵋpii ní Yuda kíaεᵋ bᵋ.

⁵ Aà wè baakwi ní plaode guu ᵋ à kpalablè, à zᵋle báawa Yelusaleū wè swaaεε.

⁶ A Isaili kíaᵋ ɔlesè lán Ahabu bedεwae, asa à Ahabu nenεε sè nᵋ ūε, ᵋ à yá pᵋ Dii yeio kè. ⁷ Dii i we Davidi buiᵋ káaleᵋ, ké aà bàa kú ní Davidio yái, asa à legbèè à mè aà bui aᵋ de kía ū gᵋᵋpiiε.*

⁸ Yeholauᵋpi kpalablea gᵋᵋ Edbūᵋ níza sí Yudaᵋwa,† ᵋ aa níza kía kpá. ⁹ ᵋ Yeholau gè we ní a íwaᵋ ní a sᵋgoᵋ pii, ᵋ Edbūᵋ koezᵋaazi ní a sᵋgodeᵋ. ᵋ à fεle gwāasina, à ní kéaa à tà. ¹⁰ ᵋ Edbūᵋ níza sí Yudaᵋwa e ní a gbāᵋ. Gᵋᵋ bee ᵋ Libenadeᵋ níza sí Yudaᵋwa bᵋ, ké Yeholau pákpá Dii a deziᵋ Luazi yái. ¹¹ A guleᵋᵋ bᵋ Yuda búsu síᵋᵋwa se, ᵋ a tò Yelusaleūdeᵋ gbālè táa yá musu e Yudaᵋ gè kè Diiwa.

¹² Anabi Elia lá kpàsāè à mè: Dii n dezi Davidi Lua mè, ni n mae Yosafa ge Yudaᵋ kí Asa ɔlesεᵋ. ¹³ N Isaili kíaᵋ ɔlesè, ní tò Yelusaleūdeᵋ ní Yudaᵋ pii gbālè táa yá musu lá Ahabu bedεᵋ kèwa. N n dáunaᵋ dède bᵋ, n mae bedε pᵋ an maa denlapiᵋ. ¹⁴ Dii a to kisia zᵋᵋ n gbéᵋ le ní n negᵋᵋᵋ ní n naᵋ ní n àizeεᵋ piiε. ¹⁵ Mpi sᵋ, gyā zᵋᵋ a n le, i gᵋᵋplakennᵋ. Nyᵋ nᵋse gyā ke e n n nᵋna pa gbᵋ ū.

¹⁶ Dii Filitᵋ ní Laalubu pᵋ kú Etiopi saεᵋ sóikè Yeholauwa. ¹⁷ ᵋ aa lèle Yudaᵋwa aa sí ní búsuu, aa kibe pᵋᵋ sèle pii ní aà néᵋ ní aà naᵋ. Aà negᵋᵋe i gᵋᵋᵋ, mé i ke aà né gbezāna Aazia báasio. ¹⁸ Yápiᵋ pii gbea Dii tò gyā pᵋ a gbágbaᵋᵋ aà lè a nᵋnau. ¹⁹ Gyápi gᵋᵋplakèaànᵋ, a ye kaiaànᵋ wè pla, ᵋ gyápi aà nᵋnaᵋ bᵋle, à gā ní wāwā zᵋᵋᵋ. Aà gbéᵋ i té zᵋᵋ kaε aà gè kpelaᵋ yái lá aa kè aà deziᵋnewao. ²⁰ Yeholau wè baakwi ní plaode guu ᵋ à kpalablèu, à zᵋle báawa Yelusaleū wè swaaεε. Ké à ánuatᵋ, gbēε i aà beεkeᵋ, ᵋ wà aà vᵋ Davidi wéleu, wi aà mia kpākᵋi ní kía kᵋniᵋᵋ.

* 21:7 1Kia 11.36 † 21:8 Daa 27.40

22

Yudaɔ kɪ Aazia
(2Kia 8.25-29, 9.27-29)

¹ Yelusaleũdeɔ aà né gbexana Aazia kpà kpalau aà gbeu, ké gbãamɔnede pɔ sɪ ní bɔou ní Laalubuɔ aà vɪɔ dɛde pii yáí. ɔ Yudaɔ kɪ Aazia, Yeholaũ né ná kpalableawa. ² Aà wɛ̀ bao ní plaode guu ɔ à kpalablè, à zɔ̀le báawa Yelusaleũ wɛ̀ doe. Aà da tɔn Atalia, ɔmeli tɔ̀unaɛ. ³ Aàpi sɔ̀ à Ahabu bededɔ̀ ɔlesè, asa aà da mé nàewà ní vaíkɛao. ⁴ A yá pɔ̀ Dii yeio kè lán Ahabu bededɔ̀wa, asa aame aa gɔ̀ aà lɛdamadeɔ̀ ũ aà mae gaa gbea, ɔ aa aà ɔ̀ɔkpà. ⁵ A ní lɛdama mà, ɔ à gè ná Isailiɔ kɪ Ahabu né Yolaũwa, aa gè zɪkai ní Silio kɪ Azaelio sãnu Lamɔtu Galada. Silio Yolaũ kè'la, ⁶ ɔ à èa tà Yezelɛ e a bɔ̀ à lãa. ɔ Aazia gè wɛ̀kpalaxiaazi we.

⁷ Aazia gea Yolaũ gwai bɔ̀ Lua kíiɛ, ké wà e aà de yáí. Ké à kà, à bɔ̀ ní Yolaũo, aa gè dai Nimisi né Yehule. A mɔ̀ lè Dii Yehu dɪlɛ aà Ahabu bededɔ̀ midɛɛ. ⁸ Gɔ̀ pɔ̀ Yehupi lé sé ní Ahabu bededɔ̀ màa, à kpàaũ ní Yuda kíaɔ ní Aazia vɪɔ né pɔ̀ de aà iwaɔ̀ ũ, ɔ à ní dedɛ. ⁹ Wà gè Aazia wɛ̀elɛ, ɔ wà aà è ulea Samali, ɔ wà aà kù wà sùo Yehue, ɔ wà aà dè. Wà aà vɪ, asa wà mè Yosafa pɔ̀ Dii kíi wɛ̀elɛ ní nɔ̀semendoo tɔ̀unaɛ. Aazia be gbɛe ku à zɔ̀kù à kà kpalableao.

Yoasi ní a dazi Ataliao
(2Kia 11.1-20)

¹⁰ Ké Aazia da Atalia è a né Aaziapi gà, ɔ à ná Yuda kíabuɔ dedɛawa, ¹¹ ɔ kɪ Yeholaũ nenɔɛ Yosebã Aazia né Yoasi sɛ̀ ní saɛ kíane pɔ̀ wàlɛ ní dedɛpiɔ guu, ɔ à aà ùlɛ kpɛa pɔ̀ liiɔ kálɛau ní nɔɛ pɔ̀ lé yɔ̀ kpawào. Kí Yeholaũ né Yosebãpi mé sa'onkia Yoiada nɔ̀ ũ, Aazia dàɛɛ. A népi ùlɛ Ataliaɛ, i e aà dèo. ¹² ɔ népi ulea Dii ua we ní nɔɛpi e wɛ̀ soolo, gɔ̀ pɔ̀ Atalia lé kible Yuda bùsuwa.

23

¹ A wɛ̀ soplade guu sa'onkia Yoiada bɔ̀ à sɔ̀dile, ɔ à lɛdoukè ní zɪgɔ̀ badeɛ beeo: Yeholaũ né Azalia, Yohanani né Isimaɛla, ɔbedi né Azalia, Adaia né Maasea ní Zikeji né Elisafao. ² Aa Yuda bùsu kɛ̀elɛ aa Levii buiɔ ní Isaili uabeleɔ̀ kàaa wɛ̀lɛ ní wɛ̀lɛo, ɔ aa sù sãnu Yelusaleũ. ³ Gbɛ́ pɔ̀ wà ní kãaapiɔ̀ yãye ní kio Lua ua. ɔ Yoiada mè: Kíã népi a kpalable, lá Dii a lɛgbɛ́ Davidi buiɔ yá musuwa.* ⁴ Yá pɔ̀ á ken ke: Tó á sa'onao ní Levii buiɔ mò gudɔ̀ai kãmabogɔ̀zɪ, á gáli séiadeɔ̀ aao Lua kpé bɔ̀lɛo dɔ̀a, ⁵ á gáli plaadeɔ̀ sɔ̀ íb kibe dɔ̀a, á gáli aaɔ̀deɔ̀ íb Ekpalea Bole dɔ̀a, á gbɛ́ kɪniɔ̀ sɔ̀, à ku Dii ua. ⁶ Gbɛ́e su gɛ́ Dii kpéuo, mé i ke sa'onao ní Levii bui pɔ̀ lé zɪke weɔ̀ bàasio. Aame aa gɛ̀u, asa aa gbálɛao, gbɛ́ kɪniɔ̀ sɔ̀ à zɛ ní zɪ pɔ̀ Dii dàéo. ⁷ Levii buiɔ lia kízi, baade ní a gɔ̀kɛbɔ̀ kua, aai gbɛ́ pɔ̀ sù gè Dii kpéu de. Aɔ̀ kú ní kio gu pɔ̀ àlɛ géu pii.

⁸ Levii buiɔ ní Yudaɔ̀ kè lá sa'onkia Yoiada ònéwa. An baade ní a gbɛ́ pɔ̀ aale kãmaboo ní gbɛ́ pɔ̀ aale mɔ̀ ní lɛukpakeiɔ̀ pii, asa Yoiada í ní gálie gbaeo. ⁹ ɔ Yoiada kɪ Davidi sɔ̀naɔ̀ kpà zɪgɔ̀ badɛpiɔ̀wa ní a sɛ̀ngbao pɔ̀ kú Dii kpéu, a néna ní a zɔ̀ɔo. ¹⁰ A gbɛ́o kálɛ Dii kpé ní a sa'okio kpɛelɛ, sea za Dii kpépi ɔ̀plaa oi e a zɛɛ oi, baade ní a gɔ̀kɛbɔ̀ kua né kíapi dɔ̀aa yáí. ¹¹ ɔ Yoiada ní a néo bɔ̀ ní népiɔ, aa kíafua kpàè, aa Lua ikoyá lá kpàwà. Aa nísiká aà miwa aa aà kpà kía ũ, ɔ baade mè: Lua kía dɔ̀ ní aafiao!

* 23:3 2Sam 7.12

¹² Ké Atalia káa pò gbéé lé ke, aale bàale aale wiilepi mà, 5 à fèle gè ní kfi Dii ua. ¹³ Ké à wezù, à kí è zea a m̀pèle sae Dii kpé kpele. Zìgò badeò ní k̀aaepenaò sí aà sae, mé gbépii lé p̀nake aale k̀aaepe, mé l̀sinaò d̀aaaa ní táasileao ní p̀ò̀b̀onaò. Ɔ Atalia a p̀kasao ga k̀è à wii p̀àle à mè: Wà b̀ò ma kpe! Wà b̀ò ma kpe! ¹⁴ Sa'onkia Yoiada ò zìgò badepiòne: A ǹeepi se b̀òò bàasi, í gbé pò b̀ò teaàziò dede ní f̀endaò. Asu à aà de Dii uao. ¹⁵ G̀òò pò ǹeepi kà kibe b̀ole pò wí me S̀ò Bole guu, we wà aà kùu wà aà d̀è.

¹⁶ Ɔ Yoiada ledoukè ní Diio, ké àapi ní kíó ní gbépiio e aao de Dii gbéé ũ yáí. ¹⁷ Ɔ wà gè Baali kpé gbòò m̀pii, wà a sa'okliò ní a táao wíwi, 5 wà Baali sa'ona Mata d̀è sa'oklipiò sae.

¹⁸ Yoiada Dii ua ná Levii bui sa'onaoñe ní Ɔzì aao wéteí. Davidi mé ní díledile ỳaa à mè, aali sa pò wí a pò káteu à tékù o Diiwa a ua ní p̀nakeao ní lesiao, lá a ku M̀oizi ikoyá guuwa. ¹⁹ A bíibòled̀sanaò díledile Dii ua b̀oleòu, ké gbé gbálee su g̀eù, baa gbálee kpele buin nò. ²⁰ Ɔ à zìgò badeò sè ní gbáadeò ní kpalablenao ní gbé k̀niò p̀ii, aa b̀ò Dii ua ní kíó, aa b̀ole ní Musu Boleo aa gè kibe, 5 aa kipi z̀ìle g̀naa, ²¹ 5 gbépii pò k̀ena búsupiu. Atalia dea ní f̀endaò gbea, wélepi g̀ò yákelesai.

24

Yoasi Dii kpé keke (2Kia 12.1-17)

¹ Yoasi wè soplade guu 5 à kpalablè, à z̀ìle báawa Yelusaleũ wè blaè. Aà da t̀ón Zibia, Beeseba ǹeè. ² Yoasi yá pò Dii yei kè sa'onkia Yoiada g̀ò. ³ Yoiada ǹsè Yosiaè plaè, 5 à neg̀eò ní nenòe l'íruò.

⁴ Bee gbea Yoasi zèò à Dii kpé keke. ⁵ A sa'onaoñe ní Levii bui k̀niò sisi, a òné: A gé Yuda wéleò guu, í Isailiò wè'̀sa k̀aaa à á Lua kpé kekeò. A ke kpakpa. Levii buipiò í ke kpakpa s̀ò. ⁶ Ɔ kí sa'onkia Yoiada sisi, à aà lá à mè: Wè'̀sa pò Dii z̀òblena M̀oizi ní Isailiò p̀ii díle wà kpa ikoyá zwáakpe yáí, b̀oyáí ní gbea Levii buiwa aa sí Yelusaleũdeò ní Yudaòwa p̀iiò ní? ⁷ Asa ǹeè vái Atalia néò mé Lua kpé gbaò gbòò yá. Baa se aa z̀òblè táaòne ní Lua kpé z̀ìkeò.

⁸ Kí mè wà Ɔkakpagolo ke, 5 wa kè wa díle Dii kpé kpele b̀ole. ⁹ Wà kpáwakè Yelusaleũ ní Yuda búsuò, wà mè baade m̀ò Diie ní wè'̀sa pò Lua z̀òblena M̀oizi gbèa Isailiòwa guwaiwaiuo. ¹⁰ Ɔ k̀iaò ní gbépiio m̀òò ní p̀onaò aa kà kpagolopiu e à pà. ¹¹ Tó Levii buiò è kpagolopi ̀sa z̀òkù, 5 aaf se geò kí l̀waòne, 5 kí lakèna ní sa'onkia plaadeo aaf m̀ò a ̀sa b̀òle, aaf kpagolopi se ge díle a gbeu. M̀aa aafò ke lá gu lé d̀ò e ̀sa gè z̀òkù. ¹² Kí ní Yoiadaò ̀papi kpà Dii uaz̀ikenaò gbèz̀òòwa, 5 aafò flaboò gbè'̀anaò ní li'̀anaò ní kped̀onaòne, aao Dii kpé kekeò. Aaf flabo gbé pò aaf m̀osi ní m̀ogotèòpiòne l̀ò.

¹³ Zìpi d̀aanaò z̀ìkè, 5 Lua kpé kekeaa táa'ò ní Ɔzì, aa tò kpépi sù a gbeu lá a k̀aaúwa. ¹⁴ Ké aa z̀ìpi míde, aa m̀ò ̀sa pò g̀ò kpà kí ní Yoiadaòwa, 5 wà Dii kpé z̀ìkeòò p̀iò, sa pò wí a pò káteu à tékù oki p̀òò ní toonaò ní vua p̀eò ní ánuu p̀eò. Wí sa pò wí a pò káteu à tékù o Dii ua m̀òòm̀ò Yoiada g̀òe.

¹⁵ Yoiada zìkù táotaòe. Aà wè basoolokwide guu 5 à g̀à. ¹⁶ Wà aà v̀í Davidi wéleu, wà aà mia kpàk̀sí ní k̀iaò, asa à yámaakè Isaili búsuu Luae ní Luapi kpéò yá musuè.

* 24:6 B̀aa 30.11-16

*Yoasi yāvāika**(2Kia 12.18-22)*

¹⁷ Yoiada gaa gbɛa Yuda kíaò mò kulekè kíe, 5 à ní yāmà. ¹⁸ Aa pàkpà Dii ní deziò Lua kpézi, aa zòblè Asetaati lipelɛne ní táa páleò. Ɔ Dii pò pà Yelusaleüdeò ní Yudaò piizi táae pò aa kèpi yái. ¹⁹ A ñabio zímá aa ea suwa, aale ní táaeò oné, aai swáseio. ²⁰ Lua Nisína dède sa'onkia Yoiada né Zakaliwa, 5 à zè gbéò ae, a òné: Lua mè, àkea a pà a yái? A bǎnò nao. Lá a pàkpà Diizi, à pàkpáazi sɛe. ²¹ Ɔ aa lekpaálaazi, aa aà pápa ní gbɛo Dii ua, ké kí mé ò yái, 5 à gá.† ²² Gbɛke pò Zakali mae Yoiada kè kí Yoasie yá i dɔaaguò, 5 à aà népi dè. Goo pò népi lé ga à mè: Dii a yá pò wa kèmmee e, i a tsimeme.

²³ Ké wè sù, Sili zìgɔò fɛle ní Yoasio, 5 aa lèle Yuda bùsuwa ní Yelusaleüo. Aa Yuda dɔaanaò dède píi, 5 aa pɔò náaa aa kpàsà ní kíae Damasi. ²⁴ Baa ké Sili zìgɔò dasio, Dii Yoasi zìgɔò pò aa dasi maamaaò nanè ní ɔzì, asa aa pàkpà Dii an deziò Luazie. Maa yá zòle Yoasiwa. ²⁵ Ké Siliò tà, aa Yoasi tò we, à kè'la maamaae, 5 aà Iwaò lekpaálaazi, ké à sa'ona Yoiada né dè yái, 5 aa aà dè a liia. Ké à gá, wà aà ví Davidi wéleu, ama wí aà mia kpakɔi ní kíaò. ²⁶ Amóni nɔe Simɛata né Yozaba ní Mɔabu nɔe Somee né Yozabao mé gbé pò lekpaálaazipio ü. ²⁷ Aà néo yá ní ñabikeya pò wa ò aà musuo ní Lua kpé kekea yáo, yápio ku kíaò ladau. Aà né Amazia mé zòle kpalau aà gbɛu.

25*Yudaò kí Amazia**(2Kia 14.1-20)*

¹ Amazia wè baasode guu 5 à nà kpalableawa, à zòle kpalau Yelusaleü wè baakwi mëndosaie. Aà da tón Yoadá, Yelusaleü nɔee. ² A yá pò Dii yei kè, ama i ke ní nɔsemendoo no. ³ Ké à zínápèle kpalau, à a Iwa pò aa a mae dèò dède. ⁴ Lá a ku Mɔizi ikoyá láuwa, i ní néo dèdeò. Lápi guu Dii mè, maeò ga ní néo duuna yáio, mé néo ga ní maeò duuna yáio. Baade a ga azía duuna yáie.*

⁵ Amazia Yudaò káaa, 5 à Yudaò ní Bèyámee buio kpaalè gá ní gáo an uoowa. A zìgɔò gbɛon basooò dɔaanaò dilèdile ní zìgɔò gbɛon òaa sooo pò. Ɔ à gbé pò kà wè bao ge a deaò nàò, aa kà gbɛon òaa sooo lèe òaa do ní basooò (300.000). An soo mà aa gé zllau, baade ní a sɛnao ní a sèngbaoo. ⁶ A Isaili zìgɔò sè à flabònè gbɛon òaa sooo lèe basoo (100.000) ní ánusuo tɔnu áaò ní kɔnio. ⁷ Ɔ Lua gbɛe mɔ òè: Kí, rísu gé ní Isaili zìgɔpio, asa Dii kú ní Isailiò bo, a kú ní Èflaiü buipio. ⁸ Baa tó n ge n negónke kè zllau, Lua a to n ibeoo n fue, asa Lua mé gbáa ví à n misi ge à n sɔle. ⁹ Ɔ Amazia Lua gbépi là à mè: Anusu pò ma flabòò Isaili zìgɔpionè sɛ be? Ɔ Lua gbépi wèwà à mè: Dii a a gɛe kpama de beea. ¹⁰ Ɔ Amazia Èflaiü zìgɔò pò mò a kípíio gbàe ní be. An pò pà Yudaazi maamaa, 5 aa tà ní be ní pofè zɔoo.

¹¹ Amazia sòdile à dɔaa a gbéone Guzule Wisideu, 5 à Edoüò dède gbɛon òaa sooo lèe kwi (10.000). ¹² Yuda zìgɔò gbéò kùkù bée gbɛon òaa sooo lèe kwi (10.000), aa gèrínò gbɛ musu, 5 aa ní zuzu zìle, aa pùnápüna nípii. ¹³ Zìgɔò pò Amazia ní gbáe, i we aa gèano zílauopio, ké aale tá, aa lèle Yuda bùsu wéleowa za Samali e à gè pè Betoloniwa, aa gbéò dède gbɛon òaa sooo lèe áaò (3.000), 5 aa ní pò náaa dúúduu.

† 24:21 Mat 23.35, Luk 11.51 * 25:4 Iko 24.16

¹⁴ Ké Amazia sù ní Èdùṣò dedeao, à sù ní ní t́áaṣ. A ní pèlèpèlè azl̄ae, ̄ṣ ɪ̀ṣ kùlèné, ɪ̀ṣ tulaletikané téa. ¹⁵ Ǿ Dii pṣ pà Amaziazi, à ānabi z̄l̀wà à mè: Ak̄ea n̄l̄e ke Èdùṣò t́aaṣne k̀k̄ei? Pṣ pṣ aai f̄ṣ Èdùṣò b̀ṣ n ǝz̄l̄oa? ¹⁶ Gṣṣ pṣ àl̄e yá'o k̄īe, ̄ṣ k̄īpi òè: Wa n dil̄e ma l̄edamade ũ yá? N̄l̄e! Tó n gi, wa n wetá fá! E ānabipi àṣ gé n̄l̄ei, à mè: Má d̄ṣ k̀é Dii z̀è ní n deaoe, asa n yápi k̀è, ̄ṣ ni ma l̄edama mao.

¹⁷ Yudaṣ k̄ī Amazia l̄ekp̄aāl̄ ní a gb̄éṣ, ̄ṣ à gb̄éṣ z̄l̄ Isailiṣ k̄ī Yehoasi, Yoaza né, Yehu t̄ṣn̄awa, a òè: Mṣ wà wesik̄ṣl̄e z̄l̄lau. ¹⁸ Isailiṣ k̄ī Yehoasi w̄èwà à mè: Libā b̄ṣṣu leaa l̄ékp̄āsāk̀é Libā b̄ṣṣu s̄ede líe, à mè aà a nen̄ṣe kp̄āsā a n̄éwa, ̄ṣ Libā b̄ṣṣu w̄ai m̀ṣ ̄ṣz̄ṣ leaapiwa. ¹⁹ N z̄l̄bl̄è Èdùṣṣwa, ̄ṣ n nz̄l̄a s̄è l̄es̄l̄, n̄l̄e íanadā. N nz̄l̄a t̄o t̄ee fá! Ǿ ní ye n̄ s̄òl̄e da n̄ yá'í nz̄l̄ae ní Yudaṣ p̄iia? ²⁰ Ǿ Amazia í sw̄ás̄eio. Bee b̀ṣ Lua k̄īe, k̀é à e Yudaṣ na Yehoasīe a z̄l̄, k̀é aa k̀è Èdùṣò t́aaṣne k̀k̄e yáí. ²¹ Ǿ Isailiṣ k̄ī Yehoasi m̀ṣ l̄éleiwà. Aa wesik̄ṣl̄e Yuda b̄ṣṣu w̄élu Besemesi. ²² Isailiṣ Yudaṣ f̀ù, ̄ṣ Yudaṣiṣ l̄èk̄ṣwa, baade tà a be. ²³ Yehoasi Amazia k̀ṣ Besemesi we, à b̀ṣl̄eān̄ṣ Yelusaleṣ, ̄ṣ à a b̄l̄i gb̀ṣṣo ḡás̄s̄uu àaa pla za Èflaiṣ B̄ṣl̄e e à g̀è p̄è Gola B̄ṣl̄ewa. ²⁴ A vua ní ānusuo ní pṣ pṣ k̀ṣ Ǿbed̄ed̄ṣṣ k̄ī Lua ua s̄èl̄e p̄ií ní pṣ pṣ k̀ṣ kibe láasiuṣ. Ǿ à gb̄éṣ k̀k̀k̀ t̄ān̄ṣ Samali z̄l̄ṣṣ ũ.

²⁵ Yudaṣ k̄ī Amazia k̀è Yehoasi gaa gb̄ea w̄è ḡēṣ. ²⁶ Amazia yá k̄īn̄iṣ ku Yuda k̄īaṣ ní Isaili k̄īaṣ ladau za a daal̄e a e mid̄eawa. ²⁷ Za gṣṣ pṣ à b̀ṣ Dii k̄pe, wà l̄ekp̄aālaāzi Yelusaleṣ, ̄ṣ à b̄aal̄è tà Lakisi. Wà gb̄éṣ gb̄àe aa p̄l̄eaāzi, ̄ṣ wà aà d̄è we. ²⁸ Wà aà ḡe s̄è ní s̄ṣṣ wà s̄ṣṣ, ̄ṣ wà aà mia kp̄ak̄ṣi ní a dez̄iṣ Davidi w̄élu.

26

Yudaṣ k̄ī Uzia

(2Kia 14.21-22, 15.1-7)

¹ Ǿ Yudaṣ Uzia kp̄a k̄īa ũ aà mae Amazia gb̄eu aà w̄è ḡēṣ ní m̀endooṣe guu. ² Ǿm̄e Elata k̀k̀e k̄al̄e Yudaṣ pṣ ũ a mae gaa gb̄ea. ³ Aà w̄è ḡēṣ ní m̀endooṣe guu ̄ṣ à kp̄alabl̄è, à z̄l̄è b̄áawa Yelusaleṣ w̄è bl̄akwi ní pl̄aoe. Aà da t̄n̄ Yekolia, Yelusaleṣ n̄ṣe. ⁴ A yá pṣ Dii yei k̀è lá a mae Amazia k̀ewa. ⁵ A Lua k̄īi w̄èl̄e gṣṣ pṣ Zakali l̄é vl̄ak̄ea Luae dae, ̄ṣ gṣṣ pṣ àl̄e Dii k̄īi w̄eel̄e, Dii tò aà yáṣ b̀ṣ maa.

⁶ A g̀è z̄l̄k̄à ní Filit̄eṣ, à Gata b̄l̄i gb̀ṣṣo ní Yabene p̄o ní Asedoda p̄o. Ǿ à èa w̄éleṣ k̄al̄e Asedoda fáani ní gup̄al̄eṣ Filit̄eṣ b̄ṣṣuu. ⁷ Lua d̄baal̄e Filit̄eṣ ní Laalubu pṣ k̀ṣ Guubaal̄i ní M̄eu buiṣ yá musu. ⁸ Am̄on̄iṣ l̄é falub̄ṣ Uz̄īae, ̄ṣ à t̄ṣṣ e à g̀è p̄è Egipi z̄ṣl̄ewa, asa à gb̄aak̀ṣ l̄é ḡe.

⁹ Uzia gugwak̄ī l̄es̄ṣṣ b̀ṣṣo Yelusaleṣ b̄l̄i wa Gola B̄ṣl̄e ní Guzule B̄ṣl̄eo ní gola p̄al̄eo musu, mé a boa gb̄aa. ¹⁰ A gugwak̄ī l̄es̄ṣṣ b̀ṣṣo gb̄aaṣu ɪ̀, mé à ɪ̀ṣ ȳȳṣṣ dasi, k̀é a p̄ṣtuṣṣ v̄l̄ dasi gus̄īs̄ideu ní gusalalao yáí. A buaz̄k̄en̄aṣ ní w̄ēbu z̄l̄ken̄aṣ v̄l̄ gus̄īs̄ideu ní gutaaedeo, asa a ye buaie.

¹¹ A z̄l̄ḡṣṣ v̄l̄, aal̄ gé z̄l̄lau ḡā ní ḡāo an das̄il̄eu. Gb̄éṣ t̄ṣṣṣṣṣna Yeiel̄i ní lak̄ēna Maaseao í ní t̄ṣṣ dalau. K̄ī íwaṣ do Anania mé ní gb̄ēz̄ṣṣ ũ. ¹² Uabele pṣ de z̄l̄ḡṣṣiṣṣ d̄baana ũ gb̄ēn̄ṣ àaas̄ṣṣṣṣṣ l̄e pla ní àaa àaṣṣe (2.600). ¹³ An z̄l̄ḡṣṣṣ gb̄ēn̄ṣ àaas̄ṣṣṣṣṣ l̄e àaa do ní bas̄ṣṣṣ ní soplao ní àaa pla ní bas̄ṣṣṣṣṣṣ (307.500). Z̄l̄d̄n̄ saṣṣne, mé aa gb̄aa v̄l̄ aa d̄ṣ k̄il̄e a ib̄eṣṣ yá musu. ¹⁴ Uzia s̄ēngbaṣṣṣ ní s̄ṣnaṣ ní m̀ṣ f̄uaṣ ní m̀ṣ ulaṣ ní s̄áṣ ní gb̄emaṣṣ kp̄a ní baadewa. ¹⁵ A mas̄l̄ni pṣ d̄ṣnaṣ a taataa k̀èṣ k̀è, a k̄al̄e Yelusaleṣ b̄l̄i guleṣṣṣ ní b̄l̄i golaṣṣwa aas̄ṣṣ k̄aṣ ní gb̄è gb̄ēn̄ṣṣ zuzu. Aà t̄ṣṣ tà z̄ā, asa Lua d̄n̄l̄e z̄ṣṣ k̀èè, ̄ṣ à gb̄aak̀ṣ.

¹⁶ Ké Uzia gbāa'è màa, 5 à azia sè lesí e à lèlè. A dèe Dii a Luawa, à gèè aà kpéu tulaletikaìè téa a kátèakliwa. ¹⁷ Sa'onkia Azalia pèleaazi ní Dii gbágban wóodeo gbèon basiis. ¹⁸ Aa gíè aa mè: Uzia, ní zeví nì tulaletikatea Diieo, sema Aalona bui sa'ona pò wà gbábònèò bàasio.* Go aà kúkli la. N dɔe Dii Luawae, a n kpela lo. ¹⁹ Uzia tésibò kúa à tulaletikateao. Aà pò fè, 5 gɔɔ pò àlè káa sa'onapiozi, 5 kusu bílè aà mi'aewa ní wáa tulaletikateakli pò kú Dii kpéu sae we. ²⁰ Ké sa'onkia Azalia ní sa'onao aà gwà, aa è kusu bílè aà mi'aewa, 5 aa kè kpakpa aa bòlè. Aàpi sò à kè kpakpa à bò, ké Dii kusu zìwà yáí.

²¹ Kí Uzia gá ní kusupioe. Aà kpé kú adoae, mé wà Dii kpé zòè lo. Aà né Yotaū mé gbèzɔɔ ũ kibe. Ɔme gò Yudaɔ dɔaana ũ. ²² Uzia yá klni kú anabi Isaia, Amɔzu né taalau za a daalea e a mideawa. ²³ A gá,† 5 wà aà vɔ kíaɔ vɔkɔ, ama wi aà mia kpakɔirɔnɔ, asa wà mè, kusudee. Ɔ aà né Yotaū zòlè aà gbɛu.

27

Yudaɔ kí Yotaū (2Kia 15.32-38)

¹ Yotaū wè baasode guu 5 à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleū wè gèo ní mèndooe. Aà da tón Yelusa, Zadoki née. ² A yá pò Dii yei kè lá a mae Uzia kèwa. I gè Dii kpéu lá a mae gèuwao. Gbèé gí lé nízia ɔɔkpa e tiae. ³ Ɔme Dii kpé Bole Musu kèke, mé à bíi pò kú Ofeli sísí musu kèke bò maamaa. ⁴ A wéleɔ kàlè Yuda búsu gusísídeu, mé à zegikí gbāaɔ ní gugwakli lesɔ bò sísí líkpedeɔ musu.

⁵ Yotaū zíkà ní Amɔniɔ kíaɔ, 5 à gbāamòné. Wè bee aa ánuɔu kpàwà tɔnu àaɔ ní kɔni. Ese ní naao sò koko baasɔɔo leɛ basoobasɔo (100.000). Wè plaade ní a àaɔdeɔ guu màa aa mòòè. ⁶ Yotaū gbāa lé dedee, ké aà yákeɔɔ maa Dii a Luae yáí.

⁷ Yotaū yá klniɔ ku Isaili kíaɔ ní Yuda kíaɔ ladau, zí pò a kàɔ ní yá pò a kèɔ píi.

⁸ Aà wè baasode guu 5 à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleū wè gèo ní mèndooe.

⁹ Ké Yotaū gá, wà aà vɔ Davidi wéleu, 5 aà né Aaza zòlè aà gbɛu.

28

Yudaɔ kí Aaza (2Kia 16.1-20)

¹ Aaza wè baode guu 5 à kpalablè, à zòlè báawa Yelusaleū wè gèo ní mèndooe. I yá pò Dii a Lua yei ke lá a dezi Davidiwaɔ. ² A zè ní Isaili kíaɔ yákeaoe, à mɔkásakasa Baaliɔ ũ. ³ A sa pò wí a pò kátèu à tékú ò Beninɔú guzulèu ní a negɔeɔ se.* A yābēkèkè lá bui pò Dii ní yá Isailiɔnɔɔ í ke yāawa. ⁴ A sa'ò à tulaletikatea gulesí pò wa bòɔwa ní sísíɔ musuo ní lí yèleleɔ gbáuo píi. ⁵ Ɔ Dii aà Lua aà ná Siliɔ kíae a ɔzì. Siliɔ zìblèwà, aa aà gbéɔ kùkù dasidasi, aa tárnɔ Damasi.

Dii aà ná Isailiɔ kíae aà ɔzì lo, 5 Isailiɔ aà gbéɔ dède dúuɔduu. ⁶ Isailiɔ kí Peka,† Lemalia né aà gbéɔ dède Yuda búsuu gɔɔ do gbèon baasɔɔo leɛ basoolo (120.000), ké Yudaɔ pákpá Dii ní deziɔ Luazi yáí. ⁷ Èflaiú bui negɔn Zikeli kiane Maasea dè ní kibe gbèzɔɔ Azikaúo ní kí kwáasi Elikanao. ⁸ Isailiɔ ní dae Yuda nɔeɔ kùkù ní ní negɔeɔ ní ní nenɔeɔ gbèon baasɔɔo leɛ ba do (200.000). Aa ní pò náaa lo maamaa, aale taò Samali.

* 26:18 Nao 3.10 † 26:23 Isa 6.1 * 28:3 Iko 12.31 † 28:6 Isa 7.1

⁹ Dii á nabi Odede ku we. A gè dai zlgõ pò lé su Samaliòle, a ònè: Dii á deziò Lua Yudaò nàè á òzle, ké aà pò pànzì yáí. ¹⁰ J á ye Yudaò ké á zòò ù gòè ní nòèò saa? Apio i táaeké Dii á Luæ sòò lé? ¹¹ A ma yáma sa! A á gbé pò a ní kuku zìzò ùe beèò gbae, asa Dii pò fèaázi maamaae. ¹² J Èflaiù bui dsaanae beèò fèle gí gbé pò lé su ní zllaoone: Yohanani né Azalia, Mesilemò né Belekia, Saluù né Yezekia ní Hadelai né Amasao. ¹³ Aa ònè: Ásu su ní zlgõe beèò lao, ké wásu táaeké Diièò yáí. A ye wá duuna ní wá táaèò káfi yá? Wa táaekèè maamaa kò, ò aà pò fèa wá Isailiòzi maamaa. ¹⁴ J zlgõò zìzòò ní pò pò aa náaàò tò we gbé pò káaaa weò ní ní kíaò wáa. ¹⁵ Gbé pò wá ní tó síò zìzòò sè, ò aa pò pò wa náaàò se ná gbé pò kú puizìoi. Aa pòkasaò kpámá ní kyaleò ní pòbleaò ní imiaò, aa nísimàma ní bòòwa. Aa ní gbé pò gbáaòò òi zàa'inaò kpe, aa gèrínò ní gbéò kfi wéle daminalikpedue Yeliko, ò aa sù Samali.

¹⁶ Zibeezì kí Aaza gbéò zì Asilio kíawa à mè, aà mò d'ale, ¹⁷ asa Èdòùò mò lèle Yudaòwa lo, aa zìzòò kùkù. ¹⁸ Filitèò sò aa lèle Yuda búsúside wéleò ní Negève wéleòwa, aa Besemesi sí ní Ayalonio ní Gedeloo ní Sokoo ní Timinaò ní Gimézoo ní a zèwíaw, aa zòleu. ¹⁹ Dii òtòle Yudaòwa an kí Aaza yáí, asa à bò Dii kpeè maamaa, a Ayámèto Yudaò mekpá váikeawa. ²⁰ Asilio kí Tigela Pilesee mò Aaza kíi, kási i dònlekeèò, à aà tò yooyeae. ²¹ Kí Aaza Dii kpé pòò ní azla be pòò ní Yuda kíaò pòò sèle kpá Asilio kíapiwa, kási a kee i gbesuo. ²² Kua yooyeapi guu kí Aaza gí lé bò Dii kpeè. ²³ A sa'ò Silio kía pò aa a fuò táaòwa, asa à mè, lá Damasi táapio d'ònlè, má sa'omáe, aai d'male sò. Ama àà òòkpaklín we ní a gbéò pii. ²⁴ Kí Aaza Lua kpé pòò náaa a zòezè. A Dii kpé zé tà, ò a sa'oklìò pèlepèle Yelusaleù zékpaòò guu pii. ²⁵ A guleòò bòbo wéle ní wéleò Yuda búsuu, ké wáli tulaletikateà we dii páleòne, ò à Dii a deziò Lua pò fèleò.

²⁶ Yá pò a kè za a daaleawa e a midèawa kíni kú Yuda kíaò ní Isaili kíaò ladau. ²⁷ Ké à gà, ò wá aà vù Yelusaleù, áma wi aà mia kpakòí ní Yuda kíaòò. J aà né Ezekia zòle aà gbèu.

29

Ezekia gbábòà Lua kpéè (2Kia 18.1-3)

¹ Ezekia wè baasòode guu ò a kpalablè, à zòle báawa Yelusaleù wè baakwi mèndosaie. Aà da tón Abia, Zakali néè. ² A yá pò Dii yei kè lá a dezi Davidi kèwa piiè. ³ Aà kpalablea wè séia mò séia guu, à Dii kpé zé wè, à a gbaò kèkè. ⁴ A sa'onaoò ní Levii buiò sísi, ò a ní káaa gáae Lua kpé gukpe oi. ⁵ A ònè: A Levii buiò, à ma yáma! A gbábò ázlae, í gbábò Dii á deziò Lua kpéè. A bòle ní pò pò í luakukli gbáleo pii. ⁶ Asa wá maèò bò Dii wá Lua kpeè, aa yá pò a yeio kèè, aa pàkpáaazi. Aa bànebò aà kpéè, aa mikpèlìè. ⁷ Aa a kpeèle zé tà, aa a filiaò dè, aai tulaletikateà ní Luæ a kúkúio, aai sa pò wí a pò káteu à tékú owà lo. ⁸ J Dii pòkúmaòòò Yelusaleùdeò ní Yudaòwa, a tò aa gò sòkèngu pòò ù, láanipòò ù, pòsòsòò ù, lá á wé lé e gbáewa. ⁹ A yáí wá wá maèò dèdè ní fèndao, mé wá negèòò ní wá nenòèò ní wá nòèò gò zìzòò ù. ¹⁰ Má ye mà lèdòuke ní Dii Isailiò Luaoe sa, ké aà pòkúma pásì e weewá. ¹¹ Ma gbéò, ásu pàkpáaazi lo, asa Dii á sé àò ku a ae, í a gbagbae. Áme i aà gbagba, í tulaletikaè téa.

¹² J Levii buie beèò fèle:

Keata buiᵛ Amasai né Maatu
 ní Azalia né Yoelio.
 Melali buiᵛ Abadi né Kisi
 ní Yaleleli né Azaliao.
 Geesᵛ buiᵛ Zima né Yoa
 ní Yoapi né Edenio.

¹³ Elizafā buiᵛ Yeieli ní Simelio.
 Asafa buiᵛ Zakali ní Mataniao.

¹⁴ Emani buiᵛ Yeieli ní Simeio.
 Yedutu buiᵛ Semaia ní Uzielio.

¹⁵ Ké aa ní gbéᵛ káaa, aa gbábòné, ᵛ aa gè gbábò Dii uaᵛ lá Dii dà kíe a òwa.
¹⁶ Sa'onaoᵛ gè gbábò Dii kpée, ᵛ aa pᵛ gbálea pᵛ aa èuᵛ náaa wá b̀ò Dii ua, ᵛ
 Levii buiᵛ sí aa b̀ò bí kpé e Sedᵛ guzuleu. ¹⁷ Mᵛ séia gᵛᵛ séia zí ᵛ aa ná gbábò
 uapiewa. A gᵛᵛ swaaᵛde zí aa ká kpépi kpéle, ᵛ aa gbábòᵛ e gᵛᵛ swaaᵛ lᵛ. Mᵛ
 séia gᵛᵛ gēo ní m̀endoode zí ᵛ aa láa.

¹⁸ Ǿ aa gè kí Ezekia lè aa m̀: Wa gbábò Dii kpée, sa'okli ní a p̀keleᵛ p̄ii ní
 táabũnu pᵛ wí p̄e kálèwá ní a p̀keleᵛ p̄ii. ¹⁹ Pᵛ pᵛ kí Aaza sakáu a náaisaike
 guuᵛ p̄ii wá k̀e wa gbábòné, aa kálè Dii gbagbakí ae.

²⁰ Ké gu d̀, Ezekia f̀le káaukaau, à ẁle gbēzᵛᵛ káaa, ᵛ aa gè Dii ua. ²¹ Aa
 gè ní gáaenaᵛ m̀n sopla ní sásakaᵛᵛ sopla, ní s̀neᵛᵛᵛ sopla ní blesanaᵛ sopla
 duun awakpabᵛᵛ ũ Yudaᵛ ní ní b̀suo ní Lua kpéo yá musu. Ǿ kí ò Aalona bui
 sa'onaoᵛᵛ aa sa'òᵛ Dii gbagbakíwa. ²² Wá zupiᵛ kòlokpakpa, ᵛ sa'onaoᵛ a au
 sí wa lè sa'okliwa. Ǿ wá sásakaopiᵛ kòlokpakpa lᵛ, wá a au lè sa'okliwa. Ǿ
 wá s̀neᵛᵛᵛᵛ kòlokpakpa, wá a au lè sa'okliwa. ²³ Wá gè ní blesan duun
 awakpabᵛᵛ kí k̄i ní gbé pᵛ káaaa weᵛ, aa onàna b̀lepiwa. ²⁴ Ǿ sa'onaoᵛ a
 kòlokpakpa, aa gè ní a auo sa'okli duun awakpabᵛ ũ Isailio duunak̄ama yáí,
 asa kí mé mè wá sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ ní sa pᵛ wí o duun awakpabᵛ ũ o
 Isaili bui píᵛne.

²⁵ A Levii buiᵛ kàle Dii ua, aa s̀sēnaᵛ ní m̀ᵛᵛᵛ ní domaᵛ k̄ua lá Davidi ní
 aà gu'ena Gadao ní anabi Natáo dílewa, asa Dii mé dà a anabipiᵛᵛ, ᵛ aa ò.
²⁶ Ǿ Levii buiᵛ sí we, aa Davidi pᵛ'ᵛᵛnapipiᵛ kúkua. Sa'onaoᵛ ku we lᵛ, aa k̀aeᵛ
 kúkua. ²⁷ Ǿ Ezekia mè wá sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ o'o sa'okliwa. Ké wá ná
 sapi oawa, ᵛ wá ná lesia Diiwa ní k̀aeᵛ ní Isailio kí Davidi pᵛ'ᵛᵛnapipiᵛ. ²⁸ Gᵛᵛ
 pᵛ l̀sinaᵛ lè lesi, mé k̀aepenaᵛ lè ní k̀aape, gbé pᵛ káaaa weᵛ lè k̀le Dii e wá
 gè sapi ò wa láa píi. ²⁹ Ké wá sapi ò wa láa, kí ní gbé pᵛ kú weᵛ k̀leᵛ aa ẁle
 ní gbēu. ³⁰ Ǿ kí Ezekia ní a íwaᵛ ò Levii buiᵛᵛᵛ aa Dii táasile ní le pᵛ Davidi ní
 gu'ena Asafao dà. Aa aà táasile ní p̀ᵛᵛᵛ, ᵛ aa mip̀le aa k̀leᵛ.

³¹ Ǿ Ezekia m̀: Lá a ázla kpá Diiwa gbá, à mᵛ Dii ua ní á sa'obᵛᵛ ní á
 sáaukpasao. Ǿ gbé pᵛ káaaaᵛ m̀ ní ní sa'obᵛᵛ ní ní sáaukpasao, mé gbé pᵛ an pᵛ
 gbáᵛ m̀ ní pᵛ pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ. ³² Sa'obᵛᵛ pᵛ aa m̀ᵛᵛᵛᵛᵛ ke: Zu b̀aakwi,
 sásakao basᵛᵛ ní sása bᵛᵛᵛᵛ ᵛaa do. Aa sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ òᵛ píi. ³³ Sa'obᵛᵛ
 páleᵛᵛ ke: Zu ᵛaa áaᵛ (600) ní sᵛᵛ ní bleᵛᵛ ᵛaa gēo (3.000). ³⁴ Sa'onaoᵛ dasio, aai f̄s
 sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ obᵛᵛᵛ b́aa b̀o píio, ᵛ an gbé Levii buiᵛ lè d̄n̄lè e sa'on
 k̄niᵛ aao gé gbábò ní zlae, z̄lpi e láa, asa Levii buiᵛ laai v̄i gbábò ní zlae yá musu
 de sa'onaoᵛ. ³⁵ Sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékũ obᵛᵛᵛ dasi, mé sáaukpasao nísi di lᵛ ní
 v̄eᵛ pᵛ wí élewáᵛ.

Maa wá èa ná Dii ua zíwa. ³⁶ Ezekia ní a gbéᵛ pᵛ k̀ena yá pᵛ Lua k̀e a
 gbéᵛᵛᵛᵛᵛ, asa yápi k̀e gᵛᵛᵛᵛᵛ.

30

Ezekia Gēamusu dikpeke

¹ Ezekia lékpāsàkè Yudaɔne ní Isailiɔ pii, mé à lá kē kpàsā Eflaiū ní Manase buiɔne. A òné aa mɔ Gēamusu dikpeke Dii Isailiɔ Luae a ua Yelusaleū. ² Kí ní a ìwao ní gbé pɔ kú Yelusaleū zèd wà dikpepi ke mɔ plaade guue. ³ Aai e kè a gɔɔɔ, * asa sa'ona pɔ aa gbābɔ níziaeɔ an dasi í kao, mé gbé í káaa Yelusaleūo. ⁴ Yápi kè kíe maa ní gbé pɔ káaaa weɔ pii, ⁵ aa lékpāsàkè Isailiɔne pii za Beeseba e Dá, aa mè wà mɔ Gēamusu dikpeke Dii Isailiɔ Luae Yelusaleū, asa wi mɔ dikpepi kei dasidasi lá a ku taalauwao. ⁶ ɔ kí ní a ìwao gbéɔ zì, aa bàalè gèd Yuda búsuu ní Isaili búsuo pii. Lápi mè: Isailiɔ, à ze ní Dii Ablahau ní Izaakio ní Isailiɔ Luao, i ze ní á gbé pɔ bɔ Asiliɔ kía ɔzì aa gɔ́ɔwa. ⁷ Asu à de lá á maeɔ ní á gbé pɔ aa bɔ Dii ní Lua kpɔwao. Lua ní kè s̀kēngu pɔ ũ lá á èwa. ⁸ Asu swágbáakè lá á maeɔwao. A ɔɔ Diizi, í mɔ aà ua pɔ a díle a pɔ ũ gɔɔpii guu. A ɔɔble Dii á Luae, aà pɔkúma zɔɔ i weewá. ⁹ Tó a zè ní Diio, gbé pɔ aa á gbéɔ ní á néo kùkù zìzɔɔ ũ wēnadɔné, aai su búsue beeu, asa Dii á Luaá sósobide sùuudee. Tó a zeaàɔ, a bɔ á kpeo.

¹⁰ Kpáwakenaɔ gè wéle ní wéle Eflaiū buiɔ búsuu ní Manase buiɔ búsuo e Zabulni buiɔ búsuu, ɔ gbéɔ ní yáalɔ, aa ní aláfikè. ¹¹ N beeo Asee buieɔ ní Manase buieɔ ní Zabulni buieɔ nízia búsua, ɔ aa gè Yelusaleū. ¹² Dii zìkè Yudaɔ búsuu, a tò an láasoo dou, kè aa e yá pɔ á dà kí ní a ìwaoɔne aa ò ke yáí.

¹³ Gbéɔ káaa Yelusaleū dasidasi Káaso dikpeke yáí mɔ plaade guu. Gbépio dasi maamaae. ¹⁴ Aa fele sa'okliɔ ní tulaletikateakli pɔ kú Yelusaleū dāaí pii, aa sèle kòle Sedɔ guzuleu. ¹⁵ Aa Gēamusu sá kòlokpakpa mɔ plaade gɔɔ gēo mēndosaidezì. Yápi kè sa'onaɔ ní Levii buiɔne wí ũ, ɔ aa gbābɔ níziae, aa sa pɔ wí a pɔ káteu á tékú ò Dii ua. ¹⁶ Aa gè zè ní kii lá a ku Lua gbé Moizi ikoyá láuwa. Sa'onaɔ au sí Levii buiɔwa, ɔ aa lè sa'okliwa. ¹⁷ Kè gbé dasideɔ i gbābɔ níziae yáao yáí ɔ aai fɔ Gēamusu sá kòlokpaa Diiɔ, ɔ Levii buiɔ a kòlokpakpané. ¹⁸ Eflaiū buiɔ ní Manase buiɔ ní Isakaa buiɔ ní Zabulni buiɔ, an gbé daside i gbābɔ azlaeɔ, ɔ aa Gēamusu sá nò sò, aa bɔ yá pɔ kú lápiu kpe. A yáí tò Ezekia wabikèné à mè: Dii maa, aà sùuuke ¹⁹ ní gbé pɔ zèd à Dii a deziɔ Lua kii weleɔ, baa kè í gbābɔ azlaeɔ. ²⁰ ɔ Dii sí ní Ezekiao, à ní tó aafia. ²¹ Isaili pɔ kú Yelusaleūpio Káaso dikpeke e gɔɔ sopla ní pɔna zɔɔo, mè Levii buiɔ ní sa'onaɔ Ì Dii táasile lá gu lé d ní gbáa pua léu. ²² Ezekia Levii buiɔ gbá s̀ nípii, kè aa zìkè Diie ní dšao yáí.

Wà sáaukpa sa'ò e gɔɔ sopla, wà dikpe pɔpio sò, wà Dii ní deziɔ Lua sáaukpa. ²³ ɔ gbé pɔ káaaa zèd wà ea dikpeke e gɔɔ sopla lɔ, ɔ wà ea wa kè ní pɔnao lɔ. ²⁴ Yudaɔ kí Ezekia gbéɔ kámasa kà ní gáaeɔ òaa sɔo (1.000) ní sáɔ ní bleɔ òaaɔsɔo leɔ sopla (7.000), ɔ aa ìwao kpá lɔ gáae òaa sɔo (1.000) ní sáɔ ní bleɔ òaaɔsɔo leɔ kwi (10.000). Sa'ona pɔ aa gbābɔ níziae zìbeezìɔ dasi. ²⁵ Yuda pɔ káaaa pɔnakè nípii ní sa'onaɔ ní Levii buiɔ ní gbé pɔ bɔ Isaili búsuu ní bòmɔ pɔ kú Isaili búsuu ní Yuda búsuo. ²⁶ Wà pɔnakè Yelusaleū maamaae, asa za Isailiɔ kí Davidi né Salomɔ gɔɔ, wi dikpeke à kà màao. ²⁷ Sa'onaɔ ní Levii buiɔ fele zè aa samaa'ò gbéɔne, ɔ Lua sírno, asa an wabikea aà lè za musu aà kúkie.

---

* **30:3** Nao 9.9-11

31

1 Ké wa làa p̄ii, Isaili p̄ó kú weɔ̀ b̀lè gè Yuda w̄lèɔ̀ guu, ɔ̀ aa táagbe p̄ó wa p̄lèɔ̀ w̄iwi, aa Asetaati lipelèɔ̀ z̄z̄z̄, aa gulesi p̄ó wa b̀òɔ̀ dàaɔ̀, aa sa'okli p̄ó kú Yuda bùsuuɔ̀ gb̀òò ní B̄eyám̄eɔ̀ bùsuo ní Èflaiù bùsuo ní Manase bùsuo p̄ii. Ké aa làa, ɔ̀ an baade tà a be w̄lèu.

Ezekia lousisiyá k̄k̄eɔ̀

2 Ezekia sa'onao ní Levii buiɔ̀ kpaalè ḡá ní ḡáo, baade ní a z̄lò, ké aa sa p̄ó w̄i a p̄ó káteu à tékú o ní s̄áaukpasao, aai z̄l̄k̄e Dii kp̄é kp̄eele, aai aà s̄áaukpa, aai aà táasile. 3 Kí l̄ò p̄ó p̄ó de à kpa b̄o a àiz̄eɔ̀ guu lá gu lé d̄o sa p̄ó w̄i a p̄ó káteu à tékú ob̄oɔ̀ ù. l̄o kpa sa k̄oɔ̀ ob̄oɔ̀ ù ní sa oosi p̄óó ní kámaboḡoɔ̀ p̄óó ní m̄o dafu p̄óó ní dikpeɔ̀ p̄óó, lá a ku Dii ikoyá láuwa. 4 A ò Yelusaleùdeɔ̀ne aa sa'onao ní Levii buiɔ̀ aseá kpámá, * ké aa e mekpa Dii ikoyáwa yáí. 5 Ké yápi lígua ḡz̄o, Isailiɔ̀ ní p̄ó káauɔ̀ kp̄á s̄òús̄ò, p̄ówena ní v̄eɔ̀ ní n̄isio ní z̄'íò ní ní buap̄oɔ̀ p̄ii. Aa m̄o ní ní p̄ó kwideɔ̀ p̄ii à kè z̄ài. 6 Isailiɔ̀ ní Yuda p̄ó kú Yuda w̄lèɔ̀ guuɔ̀ m̄o ní z̄ù kwideɔ̀ l̄o ní ní s̄á kwideɔ̀ ní p̄ó p̄ó aale kp̄á Dii ní Luawaɔ̀ sopladeɔ̀, aa k̄alè z̄éze. 7 Aa ná a k̄áaaa z̄ézeɔ̀wa m̄o àaɔ̀de guu, ɔ̀ aa a m̄ide m̄o sopladeɔ̀ guu. 8 Ké Ezekia ní a íwaɔ̀ m̄o p̄p̄iɔ̀ è k̄áaaa z̄éze m̄aa, aa Dii s̄áaukp̄á mé à a gb̄é Isailiɔ̀ s̄áaukp̄á l̄o. 9 Ezekia yálàla sa'onao ní Levii buiɔ̀wa p̄ópiɔ̀ musu, 10 ɔ̀ sa'onkia Azalia, Zadoki bui w̄èw̄à à m̄è: Za ḡoɔ̀ p̄ó gb̄éɔ̀ ná m̄oɔ̀ Dii ua ní ní gbaɔ̀wa, wa p̄oblè wa k̄á, à f̄è. Báaa p̄ó Dii dà a gb̄éɔ̀gu mé tò p̄ópiɔ̀ f̄è k̄alèa m̄aa.

11 ɔ̀ Ezekia m̄è, w̄à Dii kp̄é láasio k̄eke, ɔ̀ wa k̄èk̄e. 12 ɔ̀ aa m̄o ní gb̄apiɔ̀ ní p̄ó kwidepiɔ̀ ní p̄ó p̄ó wa kp̄á Diiwapiɔ̀ ní náaio. Levii bui K̄onania mé p̄ópiɔ̀ gb̄èz̄o ù, mé aà dàuna Simeí mé aà plaade ù. 13 Kí Ezekia ní Dii kp̄é gb̄èz̄o Azaliao mé gb̄éɔ̀ beɔ̀ d̄ilè K̄onania ní Simeio d̄onlèdeɔ̀ ù:

Yeielì, Azazia, Naata, Asaelì,
Yelim̄o, Yozaba, Elieli,
Isemakia, Maatu ní Benaiao.

14 P̄ó p̄ó w̄à Lua gb̀àɔ̀ z̄l̄ de Gukpe B̄olè d̄š̄ana Levii bui Im̄ena né Kole yá ùe. ɔ̀me l̄ò gba p̄ó wa dà Diiɔ̀ ní sa p̄ó wa òw̄àɔ̀ p̄ó kpaalené. 15 Edeni, Miam̄e, Yesua, Semaia, Amalia ní Sekaniao mé aaiɔ̀ d̄oàalè ní náaio sa'ona w̄lèɔ̀ guu. Aa kpaalè ní gb̄éɔ̀ne ḡá ní ḡáo n̄éf̄en̄en gb̄èz̄o. 16 Bee gbea aa kpaalè ḡoɔ̀ p̄ó kà w̄è àaɔ̀ ge aa dea an t̄ó kú taalauɔ̀ne, gb̄é p̄ó aa ḡè Dii ua lá gu lé d̄o yákekei ḡá ní ḡáo baade ní a z̄lò. 17 Aa kpaalè sa'ona p̄ó an t̄ó kú taalau daedaɔ̀ne ní Levii bui p̄ó kà w̄è bao ge aa deaɔ̀ ḡá ní ḡáo baade ní a z̄lò. 18 Aa ní n̄oɔ̀ ní ní neḡz̄o ní ní nen̄oɔ̀ t̄ó dàlau p̄ii, ké aa níz̄la kp̄á Luawa ní náaio yáí. 19 Aalona bui sa'ona p̄ó kú ní w̄lè bualoũɔ̀ ge w̄lè p̄alè bualoũɔ̀ s̄ò, w̄à gb̄éɔ̀ d̄ilè aa gé sa'on ḡoɔ̀ piie ní a aseao ní Levii p̄ó w̄à ní t̄ó dàlau.

20 Yá p̄ó Ezekia kè Yuda bùsu p̄ii guun we. A yázeɔ̀de náaide p̄ó Dii a Lua yei kè. 21 Z̄l̄ p̄ó à ɔ̀kp̄àw̄à Dii kp̄é yá musu ge aà ikoyá ge aà yádileɔ̀ yáí, à a Lua k̄í w̄èlèò ní n̄òsemendoo, ɔ̀ yá p̄ó a k̄èò b̀ò maa p̄ii.

32

Asilio k̄ia v̄ladadaa Yelusaleùdeɔ̀zi (2Kia 18.13-37, Isa 36.1-22)

1 Ezekia yápiɔ̀ kea ní náaio gbea Asilio kí Senakelibu lèlè Yuda bùsuwa, à koez̄ò a w̄lè b̄lideɔ̀zi, à m̄è á gbooe, w̄lèpiɔ̀ i ḡo a p̄ó ù. 2 Ké Ezekia è Senakelibu

* 31:4 Nao 18.12-13, 21

mò mé à mipè Yelusaleūwa ní zlo, ³ à lekpaál ní a íwao ní a zlg̃o lá wa ke wà nibona pò kú bíi kpe tata, 5 aa d̃baale. ⁴ Gb̃é kàaa dasidasi, 5 aa nibona ní íze pò pà buaolao t̃ata pii aa mè: Tó Asilio k̃ia m̃, a í e la z̃o. ⁵ Ezekia ãiakè à bíi pò gb̃o kèke pii, 5 à gugwakli les̃o b̃owà. A bíibò bízi l̃o mé à Davidi w̃ele gu pò wa k̃akao gb̃aa k̃áfi. A g̃okeb̃o ní s̃engbao pí dasidasi. ⁶ A gb̃é d̃iledile zlg̃o gb̃ez̃o ũ, 5 à ní k̃aaazi w̃ele b̃ole kpeele, 5 à ní gb̃a s̃ à mè: ⁷ A s̃d̃ile, í w̃o ke. Asu to vía á k̃ũ. Asu bílike Asilio k̃ia ní a zlg̃o dasi yáwao, asa gb̃aa pò kúwaño de ní p̃sa. ⁸ Gb̃enaz̃ina gb̃aa 5 aa ví, wápi s̃, Dii wá Lua kúwaño. A d̃w̃ale, i z̃ikaw̃e. 7 Yuda k̃i Ezekia yápi gb̃é gb̃a s̃.

⁹ Bee gb̃ea Asilio k̃i Senakelibu ní a zlg̃o koez̃ Lakisizi pii, aa ku we, 5 à a íwae z̃i Yuda k̃i Ezekiawa Yelusaleū, aa òè ní Yuda pò kú we: ¹⁰ Yá pò Asilio k̃i Senakelibu òn ke: A gb̃é pò ma á kaka Yelusaleū, b̃ó ále a náaike m̃aai? ¹¹ Ké Ezekia mè Dii á Lua a á b̃o ma z̃li, á d̃ó ále á s̃as̃a noa? A ga ní noao ní imion we. ¹² Ezekia pi i Diipi guleš̃o ní aá gbagbakti gb̃oòo lé? A ò Yelusaleūde ñe ní Yuda pii aa m̃o kúle gbagbakti m̃endo ae, aai sa'owà. ¹³ A yá pò ma Senakelibu ní ma mae wá kè bui pò kú b̃usu páleuñe d̃o lé? Buipi t̃aa f̃ g̃imee mà ní b̃usu s̃imáe? ¹⁴ Bui pò ma mae ní kaale pii, an kpele t̃aa mé f̃ g̃iè ní a gb̃éi? Kpelewa á dii a f̃ á b̃o ma z̃li? ¹⁵ Asu to Ezekia ònkeé l̃o fá! Asu to aá á s̃as̃a m̃aao. Asu á aá yá sio, asa buie ge b̃usue t̃aa í f̃ a gb̃é b̃o ma z̃li ge ma mae z̃li, belenke á dii. Aa f̃ á b̃o ma z̃li.

¹⁶ Senakelibu íwapi èa d̃e ní Dii Luao ní aà z̃òblena Ezekiao l̃o. ¹⁷ 7 à lakè a kp̃as̃e, à Dii Isaili Lua s̃s̃s̃ a guu à mè: Lá buie t̃aa í f̃ ní gb̃é b̃o ma z̃li, m̃aa Ezekia Lua a f̃ a gb̃é b̃o ma z̃li. ¹⁸ 7 íwapi lé gb̃aa z̃u Yelusaleū gb̃é pò kú bíiwa z̃i ní Ebelu yáo, ké iw̃aa e ká ní p̃a, s̃s̃ í k̃éngu yáí, aai gbasa ní w̃ele sí. ¹⁹ Aa Yelusaleū Lua d̃ile lán bui t̃aa wae, dii pò gb̃enaz̃ina mé ní képi.

²⁰ Kí Ezekia ní anabi Isaia, Am̃zu néo wabikè yápi musu aa wiilè Luawa. ²¹ 7 Dii malaikae z̃i à gè zlg̃o ní ní bade ní ní d̃aana pò kú Asilio k̃ia b̃oou t̃òz̃. 7 Asilio k̃ia èa t̃a à b̃usu, aá gee g̃o kpa a wéi. Ké à gè a t̃aa kpéu, 5 aá néee à d̃e we ní f̃ndao. ²² Dii Ezekia ní Yelusaleūde b̃o Asilio k̃i Senakelibu z̃li ní gb̃épiio, à òl̃ianzi gupiiu. ²³ 7 wà mò dasidasi wà Dii gb̃a pò Yelusaleū, wà pò b̃eedeo kp̃a Yuda k̃i Ezekiawa. Za g̃o bee bui pii z̃òke d̃è.

Ezekia gyak̃ea

(2Kia 20.1-3, 12-21, Isa 38.1-8, 39.1-8)

²⁴ A gb̃ea Ezekia gyak̃è à k̃a gaa. Ké à wabikè Diiwa, 5 Dii s̃iaàño, à dabudabukè à seela ũ. ²⁵ N beeo Ezekia az̃ia s̃è les̃, i maa pò Dii k̃e fiab̃eò, 5 Dii f̃e Yelusaleūde ní Yuda z̃i pii. ²⁶ 7 Ezekia az̃ia b̃usa ní Yelusaleūde pii, 5 Dii i p̃ok̃umab̃o b̃omá Ezekia pi g̃o.

²⁷ Ezekia àizee ní gawio ví maamae. A láasi b̃obo à a ánus̃u k̃akau ní a vuao ní a gb̃é b̃eedeo ní a tulaleti g̃inaño ní a s̃engbao ní pò òde bui píio. ²⁸ A bl̃ewekak̃i b̃obo, 5 à p̃oweño k̃akau ní w̃eò ní nisio. A kp̃é d̃ò a z̃u bui dodoa ñe, à kaa dáda pò kelenañe. ²⁹ A kp̃as̃o k̃ale, 5 à s̃aò ní z̃u l̃ulu dasidasi a k̃áfi, asa Lua àizee písiè z̃o z̃o.

³⁰ Ezekia mé Giš̃ nibona musu t̃a, 5 à a í gb̃ae z̃ile Davidi w̃ele be'ae oi. Yá pò a k̃e pii b̃o maa. ³¹ Ké Babeli k̃ia gb̃é z̃i dabudabu pò k̃e aá b̃usu gb̃eaiwà, Lua aá t̃o a laaiwa, ké à aá le à gwa, í yá pò kú aá s̃u d̃.

³² Ezekia yá kɛniɔ n̄ yá pɔ a kɛ Luaɛ ku ʼnabi Isaia, Amɔzu né wɛpungu pɔ a è taalau n̄ Yuda kíaɔ n̄ Isaili kíaɔ láo. ³³ A gà, ʼ wà aà mia kpákɔi n̄ Davidi buiɔ s̄s̄l̄ musu. Ké à gà, Yelusaleũdeɔ n̄ Yudaɔ pii aà ge kpɛlà, ʼ aà né Manase z̄l̄e aà gbɛu.

33

Yudaɔ ki Manase (2Kia 21.1-18)

¹ Manase wɛ̀ kuɛplade guu ʼ à kpalablè, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ wɛ̀ báaɔ sɔosaie. ² A yá pɔ Dii yeio kè à zè n̄ bui pɔ Dii n̄ yá Isailiɔneɔ yábɛɛkeɔ. * ³ A èa guleɟɟ pɔ a mae Ezekia d̄aaiɔ b̄obo n̄ Baali gbabgaktiɔ. A Asetaati líɔ p̄lɛpɛlɛ, à kùlɛ luabe p̄ɔɔne, à z̄ɔblɛn̄. ⁴ A sa'okliɔ b̄o Dii kpéu Yelusaleũ, gu pɔ Dii mè á tɔ aɔ kuwà gɔɔpiipi. † ⁵ A luabe p̄ɔɔ gbagbaktiɔ b̄o Dii uaɔ guu pii. ⁶ A sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú ò n̄ a negɔɔ Beninɔũ guzuleu, à pɔ dà gbéɔwa, à másoɔ kè, à gbéɔ k̄ɔlɛkè, à yágbèa gèsisinaɔwa n̄ welendeɔ, à yá pɔ Dii yeio kè maamaa, ʼ à aà pɔ fɛlɛ. ⁷ A t̄aa pɔ a à díle Dii kpéu, gu pɔ Dii ò Davidie n̄ aà né Salomɔɔ a tɔ aɔ kuwà gɔɔpii, asa Isaili wɛ̀l̄e guu pii Yelusaleũ ʼ a sè. ⁸ A mè t̄o Isailiɔ yá pɔ á dílenɛɔ k̄ua pii, aale a ɔtonɔɔkli gwa, mé aa zè n̄ a ikoyáɔ n̄ yá'onɛ pɔ a z̄ɔblɛna M̄izi kpámáɔ pii, á n̄ b̄ole búsu pɔ á kpà n̄ deziɔwauo. ‡ ⁹ N beeo Manase Yelusaleũdeɔ s̄as̄a n̄ Yudaɔ pii, ʼ aa yáwáikè de bui pɔ Dii n̄ kaale n̄ deziɔneɔla.

¹⁰ Dii yá'ò Manase n̄ aà gbéɔ, kási aai swáseio. ¹¹ ɔ Dii mò n̄ Asiliɔ kía z̄l̄ḡɔ d̄aanaɔ, aa aà kù wà bakàè a níu wà m̄ogotè gala kpàè, ʼ wà t̄aaɔn̄ Babeli. ¹² Aà yooyeapi guu à awakpà Dii a Luaɛ, à azia búsa a deziɔ Luapie maamaa. ¹³ Ké à wabikè Diiwa, ʼ Dii síaɔn̄, à aà awa sí à èa aà kpà kpalau Yelusaleũ. Manase d̄ɔ sa ké Dii á Luaɛ.

¹⁴ Bee gbɛa à Davidi wɛ̀l̄e bíi pɔ wa b̄o bíizi kèkè za Giɔ nibɔna pɔ kú guzuleu be'ae oi e à gè p̄èò Kp̄ B̄olewa. A bíipi b̄o lía Ofeli s̄s̄li, mé a les̄i de a káaua. ɔ à z̄l̄ḡɔ d̄aanaɔ díledile Yuda búsu wɛ̀l̄e bíideɔ guu pii. ¹⁵ A d̄ii z̄l̄o n̄ t̄aa pɔ a p̄io b̄ole Dii kpéu, à sa'okli pɔ a b̄o Dii kpé s̄s̄t̄wa n̄ wɛ̀l̄e euoɔ gb̄o a k̄ole bíi kpe. ¹⁶ A Dii gbagbakti kèkè, ʼ à sa'òwa n̄ légb̄a flabobɔɔ n̄ s̄aaukpas̄aɔ. A ò Yudaɔne aa z̄ɔble Dii Isailiɔ Luaɛ. ¹⁷ Gb̄éɔ ḡl̄ lé sa'o guleɟɟwa, ama Dii n̄ Lua aale owà.

¹⁸ Manase yá kɛniɔ n̄ wabi pɔ a kè a Luawao n̄ yá pɔ gu'enaɔ òè n̄ Dii Isailiɔ Lua t̄oɔ aa ku Isaili kíaɔ ladau. ¹⁹ Wabi pɔ a kè n̄ lá Dii síaɔn̄o ku gu'enaɔ taalau s̄anu n̄ duuna pɔ a kè à b̄o Dii kpe e à gè azia busaio. Gu pɔ à guleɟɟ b̄oɔ ku lápi guu l̄ n̄ gu pɔ à Asetaati lí n̄ t̄aa páleɔ p̄lɛpɛleuɔ. ²⁰ Ké à gà, wà aà v̄l̄ a bɛ, ʼ aà né Amɔ z̄l̄e aà gbɛu.

Yudaɔ ki Amɔ (2Kia 21.19-26)

²¹ Amɔ wɛ̀l̄e bao n̄ plaode guu ʼ à kpalablè, à z̄l̄e báawa Yelusaleũ wɛ̀ plaɛ. ²² A yá pɔ Dii yeio kè lá a mae Manase kèwae. A sa'ò t̄aa pɔ a mae pípiɔwa pii, à z̄ɔblɛn̄. ²³ Kási i azia busa Diié lá a mae kèwao, a t̄o a t̄aaɔ d̄èdè. ²⁴ ɔ aà iwáɔ lekpaáfaazi aa aà dè a bɛ. ²⁵ ɔ Yudaɔ gbé pɔ lekpaáfaazipio d̄èdè pii, aa Am̄pi né Yosia kpà kía ú aà gbɛu.

* 33:2 Zel 15.4 † 33:4 2Sam 7.13 ‡ 33:8 1Kia 9.3-5

34

*Yudaɔ ki Yosia**(2Kia 22.1-20, 23.4-20)*

¹ Yosia wɛ swaaɔde guu ɔ a kpalablɛ, a zɔlɛ baawa* Yelusaleu wɛ baakwi nɛ mɛndooɛ. ² A yá pɔ Dii yei kɛ a a dezi Davidi ɔlesɛ píi, i paaɛ ɔplaaɛ ge zɛɛio.

³ Aa kpalablea wɛ swaaɔde guu, gɔɔ pɔ a de ɛwaasona u ɔ a na a dezi Davidi Lua kii wɛɛɛawa. A wɛ kueplade guu ɔ a na gbábɔa Yelusaleuɛwa nɛ Yuda búsuo pii. A gulesi pɔ wa bɔɔ daal, a Asetaati lipelɛɔ zɔzɔ, a taa pɔ wa aɔ nɛ pɔ pɔ wa kasaɔ sɛɛ. ⁴ Wa Baali gbagbakliɔ gbɔo aa waa, ɔ a tɔ wa tulaletikateakii pɔ kú gbagbakliɔ musu zɔzɔ. A Asetaati lipelɛɔ nɛ taa pɔ wa aɔ nɛ pɔ pɔ wa kasaɔ wíwi, ɔ a a tibò a fáfa táapiɔ gbagbanaɔ miaɔwa. ⁵ A táapiɔ sa'onaaɔ waa kpasa nɛ sa'okliɔwa.† Maa a gbábɔ Yelusaleu nɛ Yuda búsuoɛ. ⁶⁻⁷ A sa'okliɔ nɛ Asetaati lipelɛɔ gbɔo Manase buiɔ wɛɛɛɛ guu nɛ ɛflaiu buiɔ pɔɔ nɛ Simeɔ buiɔ pɔɔ e a gɛ pɛ Nefatali buiɔ pɔɔ nɛ a bezia pɔ liaɔwa. A taaɔ gbɛgbɛ a a tibò, a tulaletikateakliɔ gbɔo Isaili búsu gupiiu, ɔ a ɛa ta Yelusaleu.

⁸ Aa kpalablea wɛ bao plasaide guu, gɔɔ pɔ aɛ gbábɔ Yelusaleuɛ nɛ Yuda búsuo, a Asalia nɛ Safana nɛ wɛɛɛ kɛ Maaseo nɛ kpawakɛna Yoa, Yoaaza nɛo gbàɛ Dii a Lua kpɛ kɛkɛ. ⁹⁻¹⁰ ɔa pɔ wa mɔɔ Lua ua, Levii bui bíibɔɛdɔanaɔ si ɔ aa gɛɔ sa'onkia Ilikia kii, ɔ ampíi aa gɛ nà gbɛ pɔ wa nɛ díɛ Dii kpɛ zɛ gbɛzɔɔ uɔnɛ nɛ ɔzɛ. Manase buiɔ nɛ ɛflaiu buiɔ nɛ Isaili kɔnaɔ pii nɛ Yudaɔ pii nɛ Bɛyameɛ buiɔ nɛ Yelusaleuɛɔ mé ɔapi kpá. ɔ Dii kpɛ zɛ gbɛzɔɔpiɔ flabɔɔ zɛkɛnaɔnɛ wa Dii kpɛ kɛkɛ wa a gbáa káfi. ¹¹ Aa ɔa kpá kpebonaɔwa wa gbɛ áa luɔ. Aa kpá lí'ánaɔwa lɔ wa kpeɛɛ líɔ nɛ zaɔ luɔ, wí kpɛ pɔ Yuda kíaɔ tɔ we yaaɔ kɛkɛɔ. ¹² Gbɛpiɔ zikɛ nɛ náaio. Gbɛ pɔ wa nɛ díɛ aa wetɛ zɛpizɔn kɛ: Levii nɛ Melali buiɔ Yaata nɛ Obadio nɛ Levii nɛ Keata buiɔ Zakali nɛ Mesulauɔ. Levii buiɔ pɔ'ɔbɔnaɔ lea dɔ nɛpiɛ. ¹³ Aame aa asosenaɔ gbɛzɔɔ u, aa wetɛ zɛkɛnaɔzi zɛzɛ. Levii buiɔ mé tɔɔɔbɔnaɔ nɛ lakɛnaɔ nɛ bíibɔɛdɔanaɔ u.

*Yosia bɔa ikoyá láwa**(2Kia 22.8-23.3)*

¹⁴ Gɔɔ pɔ wáɛ bɔ Dii kpéu nɛ ɔa pɔ wa gɛuɔ, sa'onkia Ilikia bɔ ikoyá pɔ Dii ɔ Mɔziɛ taalawa. ¹⁵ ɔ Ilikia ɔ lakɛna Safanaɛ a ikoyá lá ɛ Dii kpéu, ɔ a kpáwa. ¹⁶ Safana gɛɔ kɛ kii, a yá dau a siuɛ a mɛ: N iwaɔ lé zɛ pɔ nɛ nánɛ nɛ ɔzɛpi kɛ píi. ¹⁷ Aa ɔa pɔ kú Dii kpéu nà zɛkɛnaɔ gbɛzɔɔɔnɛ nɛ ɔzɛ nɛ zɛpikɛnaɔ. ¹⁸ ɔ a ɛa ɔɛ sa'onkia Ilikia lá kpáwa, ɔ a a kyokɛ kɛ.

¹⁹ Kɛ kɛ ikoyá lápi yamá, a a ulada ga kɛ. ²⁰ ɔ a ɔ sa'ona Ilikiaɛ nɛ Safana nɛ Aikaɔ nɛ Mika nɛ Abedɔ nɛ lakɛna Safanaɔ nɛ a iwa Asaiaɔ a mɛ: ²¹ A gɛ Dii laimeɛ nɛ Isaili kɔnaɔ nɛ Yudaɔ taala pɔ wa bɔwáɛ bee yá musu. Dii pɔkúmbabɔwá a kɛ zai, asa wa deziɔ Dii yá kúao, aai yá pɔ kú taalae bee guu ma aa zikɛwáɔ. ²² ɔ sa'ona Ilikia nɛ gbɛ pɔ kɛ nɛ zɛ sánuɔ gɛ yá'ɔ nɛ ɛnabi Uledaɛ. Nɛpi kɛ Yelusaleu fáani plaade guuɛ, aa zá tɔn Saluu, Tikeva nɛ, Halasa tɔunaɛ. Gɛpiá Dii kpɛ pɔkasaɔ ulɛnaɛ.

²³ Dii Isailiɔ Lua yá'ɔ nɛpiɛ a mɛ: A gɛ o gbɛ pɔ á zɛɛ, ²⁴ ma Dii ma mɛ, má yáya guɛ beewa nɛ gbɛ pɔ kú a guu, láai yá pɔ kú taala pɔ wa a kyokɛ Yudaɔ kíaɛupiɔ píi. ²⁵ Má pɔkúmbabɔ guɛ beewa, ma pɔkúmapɛ a kpáɛo, asa aa pɔkpámazi aa gɛ sa'ɔ dɛ paaɛwa, aa ma pɔ fɛɛɛmɛ taa pɔ aa kɛpiɔ yá musuɛ.

* 34:1 Zel 3.6 † 34:5 1Kia 13.2

26 A ge o Yudaɔ kía pɔ á zí ma laie, yá pɔ a màpi musu, ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, 27 yá pɔ má ò gue bee ní gbé pɔ kú a guuɔ musu, lá à swàsèi à a ulada ga kè à ɔ̀̀l̀̀, má mà. Ma Dii máme má ò. 28 Má tó aà ánuatoe, wi aà ví nie guu. Aà wé a si yá pɔ má yía gue bee ní gbé pɔ kú a guuɔwaleo. ɔ zínapiɔ èa tà kíwa ní yápio.

29 Kí Yelusaleü gbézɔɔ ní Yudaɔ sìsi, ɔ aa kàaaaazi pii. 30 A gèrínɔ Dii ua ní sa'onao ní Levii buiɔ ní Yelusaleüdeɔ ní Yudaɔ pii, néfènen gbézɔɔ, ɔ a tò wà Dii bàakuarínɔ taala pɔ wa è aà kpéu kyokè pii ní wáa. 31 Kí zea a m̀̀p̀̀e sae, ɔ à èa zè ní Dii bàakuarínɔ yádileao. Á mè á té Diizi, iɔ aà yádileao ní aà yádan eo kúa, iɔ aà ɔtonɔkíi gwa ní ǹ̀semendoo ní a p̀̀eao pii, iɔ Dii bàakuarínɔ yá pɔ kú lápi guu ma. 32 ɔ a tò Yelusaleüdeɔ ní Bèyámee buiɔ fèle zè m̀̀pii, ɔ aa zè ní ní deziɔ Lua bàakuarínɔ yáo.

33 Yosia táaɔ náaa Isaili búsu gupiiu a k̀̀le, a tò gbé pɔ kú Isaili búsuuɔ zòble Dii ní Luae m̀̀pii. Yosia gɔɔ aa te Dii ní deziɔ Luazi, aai p̀̀aleéto.

35

Yosia Gēamusu dikpekεa (2Kia 23.21-23)

1 Yosia Gēamusu dikpekè Dii Yelusaleü, ɔ wà Gēamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa m̀̀ ɔ́ia gɔɔ gēo m̀̀ndosaidezì. 2 A sa'onao dàzìu, à ní gba s̄ Dii kpé zì pɔ aa ke yá musu. 3 A ò Levii bui pɔ wà ní kpá Diiwa, aai yádada Isailiɔneɔne: A Lua kpagolo dilé kpé pɔ Isailiɔ kí Davidi né Salomɔɔ d̀̀u, ásu da á g̀̀u ɔ̀. Ali zòble Dii á Luae ní a gbé Isailiɔ. 4 A baade sɔuke gá ní gáo á deziɔ uawa, lá Isailiɔ kí Davidi ní aà né Salomɔɔ d̀̀lauwa. 5 Aɔ slá Dii ua, á gbēeɔ iɔ kú ní á gbé Isailiɔ gá ní gáo, 6 í ní Gēamusu sa'obɔɔ kòlokpakpané. A gbábo ázlae, í sápio kèke á gbéɔne, ké aa e ke lá Dii dà M̀̀izie a òwa.

7 Yosia azla sãɔ ní a bleɔ kpá gbé pɔ kú weɔwa Gēamusu sa'obɔɔ ü àaasɔɔ leε baakwi (30.000) ní zuo àa gēo (3.000). 8 Aà ìwaɔ gbéɔ gbà pɔ ní sa'onao ní Levii buiɔ s̄. Lua ua d̀̀aanao Ìlikia ní Zakalio ní Yeielio sa'onao gbà Gēamusu sa'obɔɔ àa kue'aaɔ (2.600) ní zuo àa do ní basɔo (300). 9 Kɔnania ní Semaiao ní a d̀̀una Netanelio ní Asabiao ní Yeielio ní Yozabao mé Levii bui kíaɔ ü. Aa Levii buiɔ gbà Gēamusu sa'obɔɔ àaasɔɔ leε sɔo (5.000) ní zuo àa pla ní basɔo (500).

10 ɔ wà Lua gbagbazi sɔukè, sa'onao sla ní zekli, mé Levii bui k̀̀niɔ ku we gá ní gáo lá kí diléwa. 11 Aa Gēamusu sa'obɔɔ kòlokpakpa, ɔ sa'onao a au sí wa lè sa'okliwa. Levii bui p̀̀pio báa hò, 12 ɔ aa pɔ pɔ wí a pɔ káteu à tékũ b̀̀ adoa, aa kpá ní gbé Isailiɔwa gá ní gáo aa s̄ Dii, lá a ku M̀̀zi taalauwa. M̀̀ae ɔ ní zuo.

13 Levii buiɔ Gēamusu sa'obɔɔ kpátea lá wa diléwa,* ɔ aa zùnɔɔ ká taɔ ní ooo ní dàaɔ guu, aa a f̀̀ukè, ɔ aa g̀̀ò gbéɔne kpakpa. 14 Bee gbεa ɔ aa nízia pɔ kèke ní sa'onao, asa Aalona bui sa'onapi lé sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ní sa pɔ wí a pɔ nísi tékũ o e gu gè síòe. 15 Asafa bui lèsinaɔ kú ní zekli lá Davidi diléwa, Asafa bui ní Emanni bui ní kí gu'ena Yedutu bui. B̀̀ib̀̀led̄sana pɔ kú b̀̀le ní b̀̀le aai go ní tíao, an gbé Levii buiɔ mé ní pɔ kèkené.

16 Zibeezì wà Dii gbàgba a zéwa, wà Gēamusu dikpekè, mé wà sa pɔ wí a pɔ káteu à tékũ ò aà gbagbakiwa, lá kí Yosia diléwa. 17 Gɔɔ bee Isaili pɔ kú we Gēamusu dikpekè, ɔ aa Kàaso dikpekè gɔɔ soplá.† 18 Za ánabi Samuéli gɔɔ

* 35:13 B̄a 12.8 † 35:17 B̄a 12.1-20

wi Gēamusu dikpepi ke à kà màao. Isailiò kíae i dikpepi ke lá Yosia kèwao. Sa'onaò ku we ní Levii buiò ní Yudaò pfi ní Isaili pò kú weò ní Yelusaleùdeò. ¹⁹ Wà Gēamusu dikpepi kè kí Yosia kpalablea wè bao plasaide guue.

Yosia gaa

(2Kia 23.28-30)

²⁰ Yosia Lua kpé yákekea gbèa pfi Egipiò kí Neko lé gé zíkai Kaakemi, Uflata sae, ò Yosia bò gèwà ní zío. ²¹ Neko gbéò zìwà à mè: Yudaò kía, bómè wá daaai? I ke nímè ò mále mós zikainno gbáo, ma íbèène. Lua mè mà ke kpakpa. Lá a kumano, nísu kpaèò, ké asu n deo yáí. ²² Kási Yosia i mikèwàò, i yá pò Lua dà Nekoè a òe mao, ò à azía lílè, à gèwà ní zío Megido gusalalau. ²³ Ké kàzunaò kí Yosia pà, ò a ò a íwàone: A ma se tamanò, wà ma wíwíe we. ²⁴ Ó aà íwapiò aà bò a sògo guu wà aà dà a sògo plaade guu wà tàò Yelusaleù. A gà, ò wà aà mia kpàkò ní aà deziò. Yelusaleùdeò ní Yudaò aà ge sòlò mípii.

²⁵ Ó Zelemii wènale dà ní Yosiao. E gbā gōe ní nòeo lèsinaò í lèpi si Yosia yá musue, tó aale wènale sí. Ó wènalesia gò fèlèkaa ù Isaili bùsuu, lèpiò ku wènale taalau.

²⁶⁻²⁷ Yosia yá kñi pò a kè za a daaleawa e a midèawa ku Isaili kíaò ní Yuda kíaò ladau ní gbèke pò a kè Diiè à zíkè yá pò kú aà ikoyà láuwao.

36

Yudaò kí Yoaza

(2Kia 23.31-34)

¹ Ó Yudaò Yosia né Yoaza kpà kía ù aà gbèu Yelusaleù. ² Yoaza wè bao ní aaòode guu ò à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleù mò aaòe. ³ Ó Egipiò kí Neko aà bò kpalau Yelusaleù, ò à mè Yuda bùsudeò falubòe ánuusu tónu aaò ní kñio ní vuao kiloo bla sòosai. ⁴ A Yoaza wí Eliakiù kpà Yelusaleùdeò ní Yudaò kía ù, ò à aà tó lílè Yoakiù. Ó à Eliakiù dàuna Yoaza kù tàò Egipi.*

Yudaò kí Yoakiù

(2Kia 23.36-24.7)

⁵ Yoakiù wè baasòode guu ò à kpalablèu, à zòlè báawa† Yelusaleù wè kuèdoe. A yá pò Dii a Lua yeio kè. ⁶ Babeli kí Nèbukaneza mò lèlèwà, à mógotè gala kpàè à taaàno Babeli. ⁷ Nèbukaneza Dii kpé pòeò sèlè tàò, a kàle a be Babeli.‡ ⁸ Yoakiù yá kñiò ku Isaili kíaò ní Yuda kíaò ladau ní yábèe pò a kèò ní vāi pò wa èwàò. Ó aà né Yekonia zòlè aà gbèu.

Yudaò kí Yekonia ní kí Zedekiao

(2Kia 24.8-20, Zel 52.1-2)

⁹ Yekonia wè bao plasaide guu ò à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleù mò aaò ní gòò kwioe. A yá pò Dii yeio kè. ¹⁰ Ké í bò èu, kí Nèbukaneza gbéò zì, ò wà aà kù sùò Babeli ní Dii kpé pò òdeò. A aà desè Zedekia kpà Yelusaleùdeò ní Yudaò kía ù.

¹¹ Zedekia wè bao ní mèndooode guu ò à kpalablèu, à zòlè báawa Yelusaleù wè kuèdoe. ¹² A yá pò Dii a Lua yeio kè, i azía busa ànabi Zelemii pò Dii yá'òeèo. ¹³ Kí Nèbukaneza tò à legbèè à mè à sí ní Luao a bò aà kpeò, ò à bò aà kpe. Aà swá

* 36:4 Zel 22.11-12 † 36:5 Zel 26.1-6 ‡ 36:7 Dan 1.1-2

gbàakù, à gĩ ɛa sui Dii Isailiɔ Luawa ɖaɖa. ¹⁴ Ǿ sa'on dɔaanaɔ n̄ gbéɔ dɔaanaɔ bò Dii yá kpɛ s̄s̄, aa zè n̄ yāb̄ɛɛ pò buipāleɔ kèɔ, aa kpé pò Dii ðile a pò ũ gbālè.

Yelusaleŭ dũuz̄s̄a

(2Kia 25.1-21, Zel 39.1-10, 52.3-11)

¹⁵ Dii an dezioɔ Lua iɔ ānabioɔ zĩmá m̄ɔɔm̄ɔɔ, asa à a gbéɔ wēnagwà n̄ a kpéɔ, ¹⁶ ɔ aa Lua zĩnapio kè p̄ɔɔp̄ɔɔ, aa sakà Luapi yáú. Aa aà ānabipio àlafikè e aà p̄ɔ gè p̄an̄zi, a weea v̄io. ¹⁷ Ǿ à Babilonio kía gbàemá, à gè lèlemá. Kíapi n̄ èwaasoɔ dèdè n̄ fēndao Dii ua. Dii i èwaasoɔ n̄ wēndiaɔ wēnagwao ge maez̄ɔɔ ge gbē zio, à n̄ náè a ɔz̄le. ¹⁸ Ǿ à Dii kpé p̄ɔɔ sèle tàð Babeli píi, a z̄ɔɔ n̄ a n̄énao, n̄ Dii kpé àizeɛɔ n̄ kí n̄ a iwaɔ àizeɛɔ píi. ¹⁹ Ǿ aa tes̄s̄ Lua kpéwa, aa Yelusaleŭ b̄li gbòo. Aa tes̄s̄ a ua maaɔwa, aa p̄ɔ b̄ɛɛɛdeɔ ɔ̄ɔkpà píi.

²⁰ Kíapi gbé p̄ɔ ḡs̄ b̄éé, wi n̄ deɛ n̄ fēndaoɔɔ kùkù z̄ɔɔ ũ api n̄ a néɔ, à tàrn̄o Babeli e P̄ɛɛsio gè kpalablèo. ²¹ Isaili bùsu íampaki è sa. Ké à ḡs̄ da gii, a íampaa e wè bàaɔkwi gè p̄àð, lá Dii dà Zelemiie a òwa. §

Kilusi Isailiɔ gbæa

(Eza 1.1-4)

²² P̄ɛɛsio kí Kilusi kpalablea wè séia guu ɔ Dii tekp̄aaágu, ké yá p̄ɔ a dà Zelemiie a ò e ke yáí. * Ǿ Kilusi kp̄awakè a bùsu gupiiu, ɔ à gbàsa kè láu à mè: ²³ Yá p̄ɔ ma P̄ɛɛsio kí Kilusi má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala píi ḡs̄ ma p̄ɔ ũ, ɔ a ðilem̄ɛɛ mà kp̄eɔɛ Yelusaleŭ, Yuda bùsuu. † A gbé p̄ɔ á de aà gbé ũɔ, à f̄ele à á taananke we, Dii á Lua iɔ kúán̄o.

EZALA

Yá pò kú láε bee guu

Peesio kí Kilusi Yudaο gbá zé aa gé Dii kpé keke doi Yelusaleū (1). Gbé pò wà tǎrño yáa Babilonio èa lé tá ní be (2). Yá séia pò aa kè an ea sua guu mé Lua gbagbakli keke boa ũ, ké wáli e wàò sa'owà lán yáawa (3). Ama Lua kpé keke dɔa yá musu buipáleo íbelesèrño, 5 aa lékpásáké Peesi gbāadeone, ké wà e dō tò aa ní gbá zé wà kpépi dɔ síanaε (4-6).

Bee gbεa Peesio kí Aatasasa sa'ona Ezala zì we, 5 à lousisiyā vù Yelusaleū, a tò Yudaο nòsellile aa Lua yá kù òplapla. (7-10).

Ezala lá gbāakpà luanaaikaε yáwae ní kua gbāsisaio. Sa'ona Ezala wóò ví, 5 á kɔaikè a tò gbéò nòsellile wà gò luayámanaο ũ. Ezala gɔɔ 5 Yudaο kèke wà lousisiyā kù òplapla. Wéò gè dasi, a gbεa 5 wà Yesu Kilisi í.

Kilusi Isailio gbεa

¹ Peesio kí Kilusi kpalablea wè séia guu Dii tekpàaàgu, ké yá pò a dà Zelemiie a ò e ke yáí. * Ǿ Kilusi kpáwakè a bùsuu pii, 5 à gbása kè láu à mè: ² Yá pò ma Kilusi, Peesio kía má òn ke: Dii Lua Musude tò dúnia kpala pii gò ma pò ũ, 5 a dílemεε mà kpédɔε Yelusaleū, Yuda bùsuu.† ³ Gbé pò de aà gbé ũ á guu, Lua kuaànɔ, i ta Yelusaleū, Yuda bùsuu, i kpédɔ Dii Isailio Lua pò de Dii ũ Yelusaleūe we. ⁴ An gbé pò gòpio saedeo dɔrúle ní ánusuo ní vuao ní àizeεo ní pɔtuoo ní Lua kpé pò aale gé doi Yelusaleū gbao.

⁵ Ǿ Yudaο ní Bēyámεε buio uabeleo ní sa'onaο ní Levii buio ní gbé pò Lua tekpànguɔ fɛle lé gé Dii kpé doi Yelusaleū. ⁶ An saedeo ɔdámá, aa ní gbá ánusuo pɔɔ ní vua pɔɔ ní àizeεo ní pɔtuoo ní pɔɔ deo ní Dii kpé gbao pii. ⁷ Ǿ Peesio kí Kilusi bò ní Dii kpé pò pò Nεbukaneza sèle yáa Yelusaleū a kàle a táa kpéuo. ⁸ A ò a ɔ'ulena Miledaε aà pɔpio nao aà kpa Yudaο kí Sesebazaawa, 5 a kè màa. ⁹ Pɔpio dasin ke: Vua ta baakwi, ánusuo ta àaa sɔo, tapelenti baakwi mēndosai, ¹⁰ vua imibo baakwi, ánusuo imibo àaa pla ní kwio, ta buipále àaa sɔo. ¹¹ Vua ní ánusuo tao fɛle pii àaasɔsɔo lεε sɔo ní àaa plao (5.400). Ké zìzɔpio bòle Babeli aa sù Yelusaleū, 5 Sesebazaa mò ní pɔpio pii.

2

Zìzɔ pò sù

¹ Babeli kí Nεbukaneza Isailio kùkù zìzɔo ũ yáa, à tǎrño Babeli, 5 an gbēo bò zìzɔkepiu aa sù Yelusaleū, Yuda bùsuo sa, 5 baade tà a be wéleu. ² An dɔaanaon ke: Zolobabeli, Yesua, Nεemii, Selaia, Leelaia, Maadose, Bilisā, Misipaa, Bigivai, Leuú ní Baanao. Isaili gōε pò sùo dasilɛn ke:

³ Palosi buio gbēon àaasɔsɔo lεε pla ní baswaaǔkwi ní plao (2.172). ⁴ Sefatia buio gbēon àaa do ní baswaaǔkwi ní plao (372). ⁵ Ala buio gbēon àaa àa5 ní baswaaǔkwi ní sɔoo (775). ⁶ Paata Mɔabu bui pò de Yesua ní Yoabuo buio ũo gbēon àaasɔsɔo lεε pla ní àaa síi5 ní kuεplao (2.812). ⁷ Elaū buio gbēon àaa soolo ní blakwi ní síi5o (1.254). ⁸ Zatu buio gbēon àaa síi5 ní basoplasɔoo (945). ⁹ Zakai buio gbēon àaa àa5 ní baswaa5o (760). ¹⁰ Bani buio gbēon àaa àa5 ní bla ní plao

* 1:1 Zel 25.11, 29.10 † 1:2 Isa 44.28

(642). ¹¹ Bessai bui gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ bao n̄ ɔaɔo (623). ¹² Azegada bui gbɛɛn ɔaa soolo n̄ bao n̄ plaɔ (1.222). ¹³ Adonikaũ bui gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ baɔɔsɔo n̄ m̄ndoo (666). ¹⁴ Bigivai bui gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛe pla n̄ baɔɔ siĩsaio (2.056). ¹⁵ Adini bui gbɛɛn ɔaa pla n̄ blakwi n̄ siĩso (454). ¹⁶ Atee bui gbɛɛn basɔo plasai (98). ¹⁷ Bezai bui gbɛɛn ɔaa do n̄ basoolo n̄ ɔaɔo (323). ¹⁸ Yola bui gbɛɛn basɔokwi n̄ plaɔ (112). ¹⁹ Asuũ bui gbɛɛn ɔaa do n̄ bao n̄ ɔaɔo (223). ²⁰ Gibaa bui gbɛɛn basɔo sɔosai (95).

²¹ Betelɛũdeɔ gbɛɛn basoolo n̄ ɔaɔo (123). ²² Netofadeɔ gbɛɛn baɔɔ siĩsaio (56). ²³ Anatodeɔ gbɛɛn basoolosɔo n̄ ɔaɔo (128). ²⁴ Azemavɛdeɔ gbɛɛn bla n̄ plaɔ (42). ²⁵ Kiliyaaliũdeɔ n̄ Kefiladeɔ n̄ Beelodeɔ gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ basopla n̄ ɔaɔo (743). ²⁶ Lamadeɔ n̄ Gebadeɔ gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ bao n̄ m̄ndoo (621). ²⁷ Mimasadeɔ gbɛɛn basoolo n̄ plaɔ (122). ²⁸ Betelideɔ n̄ Aideɔ gbɛɛn ɔaa do n̄ bao n̄ ɔaɔo (223). ²⁹ Nebodeɔ gbɛɛn blakwi n̄ plaɔ (52). ³⁰ Magbisiɛdeɔ gbɛɛn baswaaɔ siĩsaio (156). ³¹ Elaũ pale bui gbɛɛn ɔaa soolo n̄ blakwi n̄ siĩso (1.254). ³² Aliũ bui gbɛɛn ɔaa do n̄ basooloo (320). ³³ Lodideɔ n̄ Adidadeɔ n̄ Onɔdeɔ gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ basoolosɔoo (725). ³⁴ Yelikodeɔ gbɛɛn ɔaa do n̄ basoplasɔoo (345). ³⁵ Senaadeɔ gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛe ɔaɔ n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ baakwio (3.630).

³⁶ Sa'ona bui p̄ s̄ɔn ke: Yesua bui Yedaia bui gbɛɛn ɔaa siĩ n̄ baswaaɔkwi n̄ ɔaɔo (973). ³⁷ Imɛɛ bui gbɛɛn ɔaa sɔo n̄ blakwi n̄ plaɔ (1.052). ³⁸ Pasuu bui gbɛɛn ɔaa soolo n̄ blasɔo n̄ plaɔ (1.247). ³⁹ Aliũ bui gbɛɛn ɔaa sɔo n̄ ḡɛo n̄ plaɔ (1.017).

⁴⁰ Levii bui p̄ s̄ɔn ke: Odavia bui Yesua n̄ Kamielio bui gbɛɛn baɔɔkwi n̄ siĩso (74). ⁴¹ Asafa bui l̄sinaɔ gbɛɛn basoolosɔo n̄ ɔaɔo (128). ⁴² B̄ibiɔled̄sana p̄ de Saluũ n̄ Ateeo n̄ Talemo n̄ Akubuo n̄ Atitao n̄ Sobaio bui uɔ gbɛɛn basopla m̄ndosai (139).

⁴³ Gb̄ɛɛ beɛ bui m̄ Lua ua z̄kenao u: Ziha, Asufa, Tabao, ⁴⁴ Kelosi, Siao, Padoni, ⁴⁵ Lebana, Agaba, Akubu, ⁴⁶ Agabu, Salemai, Anana, ⁴⁷ Gideli, Gaaa, Leaia, ⁴⁸ Lezini, Nekoda, Gaaũ, ⁴⁹ Uza, Pasea, Besai, ⁵⁰ Asena, M̄ɛuniũ, Nefusiũ, ⁵¹ Babuku, Akufa, Aluu, ⁵² Bazelu, Meida, Aasa, ⁵³ Baakosi, Sisela, Tema, ⁵⁴ Nezia n̄ Atifao.

⁵⁵ Gb̄ɛɛ beɛ m̄ Salomɔɔ z̄b̄blenaɔ bui u: Sotai, Sofele, Peludao, ⁵⁶ Yala, Daak̄, Gideli, ⁵⁷ Sefatia, Atili, Pokene Azebaiũ n̄ Amio. ⁵⁸ Lua ua z̄kenapiɔ n̄ Salomɔɔ z̄b̄blenapiɔ k̄a gbɛɛn ɔaa pla swaaɔsai (392).

⁵⁹ Gb̄ɛɛ b̄ Temela n̄ Telaasao n̄ Kelubuo n̄ Ad̄ɔo n̄ Im̄ɛo, ɔ aai e n̄ buib̄kli òn̄ɛo, t̄o Isailiɔn̄ n̄ u. ⁶⁰ Delaia n̄ Tobiao n̄ Nekodao bui n̄e, m̄ aa k̄a gbɛɛn ɔaa ɔaɔ n̄ blakwi n̄ plaɔ (652). ⁶¹ Sa'ona bui p̄ de Obaia n̄ Akozio n̄ Baazilaio bui u s̄u l̄o. Baazilaipi Galada b̄usu gb̄ɛ Baazilai n̄ s̄e ȳaa, ɔ a a ɔnsuepi t̄ s̄e. ⁶² Gb̄ɛpiɔ n̄ t̄ w̄ɛle buib̄kli taalau, k̄asi aai b̄ow̄ao, ɔ w̄a gin̄ɛ n̄ sa'oz̄lo. ⁶³ B̄usu d̄aana òn̄ɛ, m̄ i ke sa'ona n̄ ȳa gw̄a n̄ Uliũo n̄ Tumiũo* baasio, aasu sa'oble bleo.

⁶⁴ Gb̄ɛpiɔ pii gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛe bla n̄ plaɔ n̄ ɔaa doo n̄ baswaaɔoɛ (42.360).

⁶⁵ An z̄b̄blenaɔ ḡɛ n̄ n̄ɛo ku l̄o gbɛɛn ɔaasɔɔo lɛe sopla n̄ ɔaa doo n̄ basopla ɔaɔsaio (7.337). L̄sinaɔ ḡɛ n̄ n̄ɛo k̄ur̄n̄ l̄o gbɛɛn ɔaa do. ⁶⁶ Aa s̄ v̄i m̄n ɔaa ɔaɔ n̄ basopla siĩsaio (736), s̄baona ɔaa do n̄ blasɔoo, ⁶⁷ yiongo ɔaa pla n̄ bla sɔosaio (435), z̄aa'ina ɔaasɔɔo lɛe soolo n̄ ɔaa ɔaɔo n̄ basooloo (6.720).

⁶⁸ K̄e aa k̄a Dii kp̄ɛ d̄kli Yelusaleũ, an uabeleeɔ gbad̄ada, k̄e aa e Lua kp̄ɛ keke d̄o a gb̄eu. ⁶⁹ Aa gbad̄a kp̄ɛ z̄l̄ kpagolo guu n̄ gb̄aa l̄eu, vua kiloo ɔaa

pla ní basoo (500), ánuṣu tónu ááṣ ní sa'oná ulatao basoo. ⁷⁰ Sa'onao ní Levii bui ní lèsinao ní bíibòlédšanao ní Lua ua zíkɛnao ní gbɛpáleeo zòlèzòlè wéle pò wa kèkɛnéo guu, ò Isaili kíniò zòlè ní wéle guu.†

3

Dii gbagbakti boa

¹ Ké wè mɔ soplade kà, Isailiò sù zòlè ní wéle guu pii. O aa kàaa Yelusaleu lán gbé mèndowa. ² Yozada né Yesua ní a sa'on deeo ní Salatieli né Zolobabelio ní a gbé Isailiò Lua gbagbakti bò, ké aa sa pò wí a pò káteu à tékú owà, lá Lua gbé Mɔizi ò a ikoyá guuwa. ³ Baa ké aale viake gbé pò kú búsupi guuone, aa gbagbaktipi bò a gbue, ò aa sa pò wí a pò káteu à tékú ò Diiwa koo ní oosio.* ⁴ Aa Lákpédɔa dikpèké lá a ku lápi guuwa, aab sa pò wí a pò káteu à tékú ò lá gu lé dɔ, lá wà a lé dilewa.† ⁵ Bee gbea aa sa pò wí o gɔɔpii ò ní mɔofu pò ní dikpe pò Dii dileo pò ní gba pò wí mɔòò.‡ ⁶ Mɔ soplade gɔɔ séia zí ò aa ná Dii gbagbaawa màa, baa ké wi aà kpé dɔ yáao.

⁷ Aa òa kpà gbé'ánao ní li'ánaowa, ò aa poblea ní imiao ní nísio kpà Sidòdeò ní Tiideowa, ké aa sède lí zòzò Libá búsuu, aa yeye geò Zope daa ísía, lá Pɛesio kía Kilusi ní gbá zéwa. ⁸ An kaa Lua kpé dɔkii Yelusaleu wè plaade mɔ plaade guu, Salatieli né Zolobabeli ní Yozada né Yesuaò ná zíwa ní gbé kíniò, sa'onao ní Levii bui ní gbé pò bò zìzòkeu aa sù Yelusaleu pii. Aa Levii bui pò kà wè bao ge aa deao dile Dii kpé zìpi gbèzòò u. ⁹ Yesua ní a buiò nàkòwa ní Kamielio ní aà né Odavia bui, ò aa gò zìpi gbèzòò ù ní Enadao ní aà bui. Levii buiòne nípii. ¹⁰ Ké Dii kpebonao lé kpépi è kpále, sa'onao zezè we sa'on pòkasaò dadaa, aa ní kuuò kúkú, mé Levii né Asafa bui ku we lɔ ní sésènao aa Dii táasilèò, lá Isailiò kí Davidi ò yáawa.§ ¹¹ Aa lesí aa Dii táasilè, aa aà sáaukpà aa mè: Dii maa, aà gbèkèkèa wá Isailiòne láaa vlo. O gbépii wii gbáa lè aa Dii táasilè, ké wà Dii kpé è kpále yáí. ¹² Kási sa'on daside ní Levii buiò ní uabele pò zikú aa wesi kpé káauleo, ké aa kpépi èboa è, aa búbuapèè. Gbé dasideò sò aale pona wii lè. ¹³ Gbèe pona wii dòkòe ní búbuapèe pò wàle péo bo, ké baade lé wii gbáa lè yáí, mé wà kòfipi mà zà.

4

Ibelesca ní Dii kpebonao

¹ Ké Yudaò ní Bèyámee buiò ibeèò mà zìzò pò sùò lé kpé bo Dii Isailiò Luae, ² aa mò Zolobabeli ní uabeleò lè, aa òné: A to wà kpé boáno, asa wi á Lua kíi wele lááwa sòe. Wio aà gbagbae za gɔɔ pò Asiliò kí Esaadò súwanò la.* ³ O Zolobabeli ní Yesuaò ní Isailiò uabeleò kíniò òné: Wá Lua kpé boa de á yá úo. Wá wá pò bo Dii Isailiò Luae wátèe, lá Pɛesio kí Kilusi dilewèewae. ⁴ O búsupideò lé wele Yudaò káde, aale íadamá, ké aasu kpépi boo yáí. ⁵ Aa fiabò kía ledamadeone za Kilusi gɔɔ e à gè pè Pɛesio kí Daliusi kpalablegɔɔwa, ò aa gínè ní yá pò aale yáo.

⁶ Aa lakè Aasuelu† aà kpalablea daalegɔɔ, aa gbé pò kú Yelusaleuò ní Yudaò búsuò pii káalakèè. ⁷ Biselaù ní Miledao ní Tabeelio ní gbé kíniò lakè Pɛesio kí Aatasasae lɔ aà kpalablegɔɔ. Aa kèè ní Sili yáo, ò wà a bɔɔlekèè. ⁸ Búsuò

† 2:70 1Lad 9.2-3, Nee 11.1-3 * 3:3 Nao 28.1-8 † 3:4 Nao 29.12-38 ‡ 3:5 Nao 28.11-29.11 § 3:10 1Lad 25.1 * 4:2 2Kia 17.24-41 † 4:6 Esi 1.1

gbēzō Leuū n̄ a lakēna Simesaio lakē kī Aatasasae Yelusaleū yá musu l̄ aa m̄: ⁹Būsu gbēzō Leuū n̄ a lakēna Simesaio n̄ n̄ gbē kīni Dinadeō n̄ Afaasatadeō n̄ Taapelideō n̄ Afaasideō n̄ Elekideō n̄ Babelideō n̄ Susade p̄ b̄le Elaū būsuu ¹⁰n̄ gbē p̄ kīa zō beede Asenapa n̄ b̄le n̄ būsuu aa n̄ z̄l̄ez̄le Samali w̄leu n̄ Uflata baala gupaleu, ¹¹wá Uflata baaladeō n̄ z̄bl̄enaō mé lápi kēne kī Aatasasa, wa m̄:

¹²Kí, ñȳ d̄s̄ ké Yuda p̄ b̄ n̄ kīi aa s̄u laō ḡé lé Yelusaleū w̄le v̄ai p̄s̄ipi k̄ale, aa èa lé a bíibo l̄, aale a bezia f̄ele. ¹³Kí, ñȳ d̄s̄ l̄, tó aa èa w̄lepi k̄ale aa a bíibo wa làa, aa falub̄ne lo ge ele'ṣa ge w̄'ṣa, aai n̄ ṣa p̄ n̄ si k̄és̄a. ¹⁴Tia kéwa kī, lá n̄m̄e n̄ wá ū, i k̄u wá n̄ kpe eo. A yáí wa làe bee kp̄s̄aine ké wa yápi one. ¹⁵W̄ele n̄ deziō l̄aō guu n̄ gwa, ní e d̄s̄ lá w̄lepid̄eō swá gb̄aa, aa l̄ad̄a k̄iowa n̄ b̄su gb̄adeō. Za zi w̄lepid̄eō yakele k̄e z̄ai. Bee yá mé tó wá w̄lepi dúuz̄i. ¹⁶Kí, w̄ale one, tó wá èa w̄lepi f̄ele, wá èa a bíibo wa làa, ñȳ p̄e v̄l̄ Uflata baala lo.

¹⁷Bee gb̄ea kīa lá kp̄s̄ané à m̄: Būsu gbēzō Leuū n̄ a lakēna Simesaio n̄ a gbē kīni p̄ k̄u Samali n̄ Uflata baaleō, ma f̄okp̄awá. ¹⁸Lá p̄ á kp̄s̄ám̄e, wá a kyok̄e wá a b̄olek̄em̄e. ¹⁹Má ò wá w̄ele lá ziō guu, ṣ wa è ṣanae, w̄lepid̄eō l̄o b̄o k̄iō kpe. Za zi yakeledeōne. ²⁰Kía z̄ōō kp̄alabl̄e Yelusaleū we, aa gb̄abl̄e Uflata baaledeōwa p̄i, wá falub̄né n̄ ele'ṣao n̄ w̄'ṣao. ²¹A yād̄ile gb̄ep̄iōne aa kámabo sa. Aasu e w̄lepi vuo e má n̄ gba lé. ²²A laaika! Asu niaz̄l̄kpa yápiō, ké v̄ai pi s̄ta, aa wá ásookeo yáí.

²³Ké wá kī Aatasasa lápi kyok̄e, wá a b̄olek̄e Leuūe n̄ a lakēna Simesaio n̄ n̄ gbē kīni, ṣ aa f̄ele ḡé Yudaō l̄e Yelusaleū ḡō. Aa ḡin̄e p̄s̄ip̄s̄i aa m̄ aa kámabo. ²⁴Beewa aa kámabò n̄ Lua kp̄é z̄l̄ p̄ aale ke Yelusaleūo e P̄esiō kī Daliusi kp̄alablea w̄e plaade guu.

5

Tatenai lak̄ea kī Daliusi

¹Anabi Age* n̄ ānabi Zakali,† Ido néo ānabikek̄e Yuda p̄ k̄u Yelusaleūō n̄ Yuda b̄suo p̄i n̄ Isailiō Lua t̄o. ²Salatieli né Zolobabeli n̄ Yozada né Yesuao f̄ele n̄ Lua kp̄é boawa Yelusaleū.‡ Lua ānabip̄iō k̄ur̄iō, aale d̄n̄le.§ ³Weḡō Uflata baala d̄aana Tatenai n̄ Setaa Bozenaio n̄ n̄ gb̄eō m̄ n̄ lé, aa n̄ lá aa m̄: Déme á gbá z̄é à kp̄e bee keke boi? ⁴Aa gb̄é p̄ l̄é kp̄épi boō t̄ gb̄ea l̄. ⁵N beeo Lua lé w̄ete Yuda gb̄ez̄ōpiōzi, ṣ aai on̄e aa kámaboo. Aa m̄ wá l̄ekp̄as̄ake Daliusiē ḡla, aai lá p̄ a k̄e a yá musu e. ⁶Uflata baala d̄aana Tatenai n̄ Setaa Bozenaio n̄ n̄ gb̄é P̄esi buiō lak̄e, ṣ aa kp̄as̄a kī Daliusiē. ⁷L̄ekp̄as̄a p̄ aa k̄èn ke, aa m̄:

Kí Daliusi, wa f̄okp̄ama maamaa. ⁸Kí, ñȳ d̄s̄ ké wa ge Yuda b̄suo e Lua z̄ōde kp̄e. W̄ale kp̄épi bo n̄ gb̄e gb̄ēneō, w̄ale lí da kp̄épi ḡiowa. W̄ale z̄ipi ke n̄ laaio, àle t̄aa'o. ⁹Wa yálala n̄ gb̄ez̄ōōwa wa m̄: Déme á gbá z̄é à kp̄e bee keke boi? ¹⁰Wa n̄ t̄s̄ gb̄ea ké wa e one, ṣ wa n̄ d̄aanapiō t̄ dálau. ¹¹Lá aa yáz̄asiwán ke: Aa m̄ musu n̄ z̄l̄eo Lua z̄ōbl̄enaō n̄ ū. Kp̄é p̄ wa b̄o yáa à w̄e k̄e, ṣ wa k̄eke lé bo l̄. Isailiō kī z̄ō mé b̄o yáa. ¹²Aa m̄ n̄ deziō Lua Musude p̄ f̄ele, ṣ à n̄ ná Babiloni bui Nebukan̄eza, Babeli k̄iāe a z̄l̄, ṣ à kp̄épi w̄iwi à gb̄épiō s̄le t̄ar̄iō

* 5:1 Age 1.1 † 5:1 Zkl 1.1 ‡ 5:2 Age 1.12 § 5:2 Zkl 4.6-9

Babeli.* ¹³ Bee gbɛa Babeli kɪ Kilusi kpalablea wɛ sɛia guu a yɔdɪle a mɛ wɔ ɛa Lua kpɛpi bo bo. ¹⁴ Baa vua nɔ ɔnusu pɔ pɔ Nɛbukaneza sɛle Lua kpɛu Yelusaleu, a kɔle a tɔakpɛu Babeli, kɪ Kilusi bɔle kpɔ Sesebazaa pɔ a aɔ dɪle bɔsu dɔaana uwaɛ.† ¹⁵ A dɛ aɔ pɔpɔ se ge kɔle Lua kpɛu Yelusaleu, tɔ wɔ kpɛpi kɛke dɔ. ¹⁶ ɔ Sesebazaa mɔ Lua kpɛ ɛ kpɔle. Wɔle kpɛpi bo za gɔɔ beee e gbɔ, kɔsi i lɔa yɔao. ¹⁷ Kɪ, tɔ a kɛne maa, lɔ wele kɔa lɔkalekɪ Babeli, nɪ gwa tɔ kɪ Kilusi yɔdɪle wɔ Lua kpɛ dɔ Yelusaleuɛ. Lɔ nɪ ɛ, nɪ lɛkpɔsɔkewɛɛ.

6

Daliusi yadɪle Lua kpɛ boa yɔ musu

¹ Kɪ Daliusi yɔdɪle, ɔ wɔ lɔpi wɛle taala pɔ wa kɔle Babeli lɔkalekɪ guu. ² ɔ wɔ bɔ lɔ kooawa ɛbatana wɛle bɪideu Mɛde bɔsuu. Yɔe bee ku a guu, kɛ asu sɔnguo yɔi:

³ Kɪ Kilusi kpalablea wɛ sɛia guu a yɔdɪle Lua kpɛ pɔ kɪ Yelusaleu musu, a mɛ wɔ kpɛpi dɔ sa'okli u. Wɔ a ɛbo a lesɪ kɔ gɔsɪsuu baaɔ, a yɔasa gɔsɪsuu baaɔ. ⁴ Wali gbɛ gbɛne di ɔaɔ, lɪ mɛndo, gbɛ gbɛne ɔaɔ, lɪ mɛndo. Wa a flabo nɪ kibe ɔao. ⁵ Vua nɔ ɔnusu pɔ pɔ Nɛbukaneza sɛle Lua kpɛu Yelusaleu a suɔ Babeli sɔ, wa ɛa ge kɔle a gbɛu Lua kpɛu Yelusaleu.

⁶ ɔ kɪ Daliusi lɛkpɔsɔkɛ a mɛ: Tiasa Uflata baale dɔaana Tatenai nɪ Setaa Bozenaio nɪ a gbɛ pɔ kɪ Uflata baa weɔ, a ɔzia ga we. ⁷ A Lua kpɛ dɔna dɔo to tɛɛɛ. A to Yudaɔ dɔaana nɪ nɪ gbɛzɔɔ Lua kpɛpi kɛke dɔ. ⁸ Mɔle yɔ pɔ ɔsu ke Yuda gbɛzɔɔne Lua kpɛpi dɔa musu dileɛ. A pɔ pɔ aa yeiɔ sɛle ma lɔasiu we nɪ Uflata baale falu pɔ wa bɔo, i kpɔmɔ pii, kɛ zɪpi su ze bo yɔi. ⁹ Pɔ pɔ aa yei pii, zugaae, sɔsakaɔ, sɔnɛbɔbɔ pɔ aɔi Lua Musudɛ gbagbaɔ, pɔwɛna, wisi, vɛɛ, nɪsi, ɔo kpa Yelusaleu sa'onawɔ lɔ gu lɛ dɔ lɔ aa gbɛawɔwa pɔkpaisai, ¹⁰ kɛ aa e sa pɔ kɔ Lua Musudegu owɔ, aai wabikɛwɔmɛɛ nɪ ma nɛɔ. ¹¹ Tɔ gbɛe yɔ pɔ mɔ dileɛ bee lile, wa ade kpɛ lɪ wo, wi aɔ pawɔ wɔ pɛle, wi aɔ be ke tufua u. ¹² Tɔ kɔae ge buie lɛ wele yɔpi lile ge ɔle wele Lua kpɛ pɔ kɪ Yelusaleupi wɪ, Lua pɔ tɔ a tɔ kɪ gupiwa, aɔ ade fu. Ma Daliusi mɔmɛ ma yɔpi dɪle. Wɔ zɪkɛwɔ maamaa.

Lua kpɛ sakɛa

¹³ Kɛ kɪ Daliusi lɛkpɔsɔpi kɛ mɔa, Uflata baala dɔaana Tatenai nɪ Setaa Bozenaio nɪ nɪ gbɛ yɔpi kɛ nɪ laaio. ¹⁴ ɔ Yuda gbɛzɔɔ kpɛdɔa lɛ gɛ ɔe lɔ ɔnabi Age* nɪ ɔnabi Zakali Ido nɛo† ɔnabikɛkɛwa. Aa kpɛpi dɔ wa lɔa lɔ Isailiɔ Lua ɔwa, lɔ Pɛɛsiɔ kɔa Kilusi nɪ Daliusio nɪ Aatasasao a yɔdɪlewa. ¹⁵ Aa Lua kpɛ mɪde Adaa gɔɔ ɔaɔde zɪ kɪ Daliusi kpalablea wɛ soolode guue. ¹⁶ ɔ Isailiɔ Lua kpɛ sakɛ nɪ pɔnao, sa'onawɔ nɪ Levii buiɔ nɪ gbɛ kɪni pɔ su nɪ zɪzɔkɛo pii. ¹⁷ Lua kpɛ sakɛapi yɔi aa sa'ɔ nɪ zuswanaɔ mɛn basɔo nɪ sɔsakaɔ mɛn ɔaa dɔ nɪ sɔnɛbɔbɔ mɛn ɔaa pla, ɔ aa sa'ɔ nɪ blesanaɔ mɛn kuɛpla Isaili bui dasileu ampɪi duun awakpabɔ u. ¹⁸ Aa sa'onawɔ dɪledile gɔ nɪ gɔo, mɛ aa Levii buiɔ dɪledile gɔ nɪ gɔo bo, kɛ aa zɪke Luaɛ Yelusaleu, lɔ a ku Mɔizi lɔ guuwa.

¹⁹ Mɔ sɛia gɔɔ gɛo mɛndosaide zɪ, zɪzɔ pɔ sɔpiɔ Gɛamusu dikpɛ‡ kɛ. ²⁰ Sa'onawɔ nɪ Levii buiɔ gbɔbɔ nɪzɪae aa gɔ gbɔlesai nɪpii, ɔ aa Gɛamusu sɔ kɔlokpakpa zɪzɔ pɔ sɔne nɪ nɪ sa'on deɔ pɔo nɪ nɪzɪa pɔo. ²¹ Isaili zɪzɔ pɔ sɔpiɔ mɛ sɔ nɪ gbɛ pɔ

* 5:12 2Kia 25.8-12 † 5:14 Eza 1.2-11 * 6:14 Age 1.1 † 6:14 Zkl 1.1 ‡ 6:19 Bɔa 12.1-20

aa gbálea buipáleo yá musu tò, aale Dii Isailio Lua kíi wεεleo. ²² Ǿ aa Káaso dikpekè ní pónao e gɔɔ soplá. Dii tò an pɔ kèna, asa a tò Asilio kía nòselle ní yá musue, ɔ à dǎrile a kpédɔa zǐ guu, Isailio Luapi.

7

Ezala sua Yelusaleū sɔukea

¹⁻⁵ Yá beeo gbɛa Pεεsio kí Aatasasa kpalablegɔɔ Ezala bɔ Babeli à sù. Sa'onkia Aalona mé Eleazaa Ì, Eleazaa Fineasi Ì, Fineasi Abisua Ì, Abisua Buki Ì, Buki Uzi Ì, Uzi Zelaia Ì, Zelaia Melaiio Ì, Melaiio Azalia Ì, Azalia Amalia Ì, Amalia Aitubu Ì, Aitubu Zadoki Ì, Zadoki Saluū Ì, Saluū Ilikia Ì, Ilikia Azalia Ì, Azalia Selaia Ì, ɔ Selaia Ezalapi Ì. ⁶ Ezalaa yádanede, a Moizi ikoyá pɔ Dii Isailio Lua díle dɔ sáasa. Lá Dii aa Lua ɔkuaála, kía pɔ pɔ à a wabikèwa kpáwá píie. ⁷ Kí Aatasasa kpalablea wè soplade guu Isailieo sù Yelusaleū ɔ. Sa'onao kú ní guu ní Levii buio ní lèsinao ní bíibɔledɔanao ní Lua ua zikenao. ⁸ Ezala ká Yelusaleū kí kpalablea wè soplade mɔ sɔode guu. ⁹ A fɛle Babeli mɔ séia gɔɔ séia zɛ, ɔ à ká Yelusaleū mɔ sɔode gɔɔ séiazǐ. Aà Lua ɔ kuaála, ¹⁰ asa Ezala mekpá Dii ikoyá wáipaawa ní a keao, ké à e aà yádileneo ní aà ikoyáɔ dada Isailionε.

Lá pɔ kí Aatasasa kpá Ezalawa

¹¹ Taala pɔ kí Aatasasa kpá sa'on Ezala pɔ Ì Dii yádileao ní aà yádileneo da Isailionεwa yán ke: ¹² Aatasasa, kíaɔ kía mé láe bee kè sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyádanaε. Ma fɔkpáma. ¹³ Ma yádile ma mē Isaili bui ge sa'ona ge Levii bui pɔ kú ma búsuu aa ye genno Yelusaleūo píi, aa gé. ¹⁴ Mapi ní ma ledamade gbèon soplao mé n gbæ, ké n gé Yelusaleū ní Yuda búsuoo píi yá gwagwai n Lua ikoyá pɔ ní kua musu. ¹⁵ Anusu ní vua pɔ mapi ní ma ledamadeo wa Isailio Lua pɔ aà be ku Yelusaleū gbá séle wà geò ¹⁶ ní ánusuo ní vua pɔ ní è Babeli búsuoo píi ní pɔ pɔ gbéɔ ní sa'onao kpá ní Lua kpé pɔ ũ Yelusaleūo. ¹⁷ Zuswanao ní sásakao ní sáneɔɔo lúlu ní ɔpio n laaiwa, ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oò n Lua kpé gbagbakiwa Yelusaleū ní pɔwenti gbao ní imia gbao. ¹⁸ Mpi ní n gbéɔ à ke ní ánusuo ní vua pɔ gɔɔ lá à kèè maawa, lá á Lua yeiwa. ¹⁹ Pɔ pɔ wá nàne n ɔzǐ lousisia Lua kpéu pɔ ũo kpa n Luapiwa Yelusaleū. ²⁰ Tó ní ye Lua kpé pɔ kǐnisi, tó a kekeaa gɔɔ n yá ũe, se ma láasiu we. ²¹ Mámema kí Aatasasa, ma yádile Uflata baale ɔ'ulenaone píie. A wabi pɔ sa'ona Ezala, Lua Musude ikoyádana kèwá kpáwá gɔɔ píi. ²² Anusu su de tɔnu áaɔao. Pówena su de tɔnu baakwiao. Wèe ní nísio su de litili ɔaa baobaoao. Wisi sɔ, lá a yei léu. ²³ Lá Lua Musude díle píi, à kpa gɔɔ aà kpé pɔ ũ, ké asu kpèneke ní ma kíakeo ge ma néo. ²⁴ Aɔ dɔ sɔ ké á zéví à falu ge eɛ'ɔa ge wè'ɔa sí Lua ua zikenao ge sa'onao ge Levii buio ge lèsinao ge bíibɔledɔanao ge zikɛnpáleoɔwao.

²⁵ Mpi sɔ Ezala, yákpalekenaɔ ní yágɔgɔnao díledile ɔno pɔ n Lua kpáma léu, ké aa yákeke a zéwa gbé pɔ kú Uflata baaleone píi. Aaɔ de gbé pɔ aa n Lua ikoyá dɔo ũ. Gbé pɔ dɔo sɔ, dadané. ²⁶ Gbé pɔ n Lua ikoyá ní búsu ikoyá kua ɔplaplaɔ, wa yádaaála, aà dea ge aá ya ɔba búsuu ge aà áizee siawá ge aà daakpeun nò.

²⁷ Ǿ Ezala mē: Wá Dii wá deziɔ Lua sáaukpa! A láaso maa dà kía a sɔu, ɔ kipi gbáakpá aà kpé pɔ kú Yelusaleūwa máa. ²⁸ A tò ma yá ká kía ní a ledamadeo guu ní aà íwa gbáaɔ píi. Lá Dii ma Lua ɔ kuamala, ma sɔdíle, ɔ ma Isaili ɔaanao káaa aa gɛmanɔ.

8

Uabele pɔ̀ sù ní Ezalao

¹ Uabele pɔ̀ wa bɔ̀ Babeli bùsuu Aatasasa kpalablegɔ̀ wa su sãnuɔ̀ tɔ̀n ke ní ní buibɔ̀klio:

² Finɛasi buiɔ̀ uabele Geesoũ,

Itamaa buiɔ̀ uabele Danieli,

Davidi buiɔ̀ uabele Atusu.

³ Palɔ̀si bui Zakali ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n basoplakwi.

⁴ Paata Mɔ̀abu bui Zelaia né Elioenai ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n òaa do.

⁵ Zatu bui Yaazie né Sekania ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n òaa do ní basoo.

⁶ Adini bui Yonatãa né Ebede ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n blakwi.

⁷ Elaũ bui Atalia né Yesaia ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n bàaɔ̀kwi.

⁸ Sefatia bui Mikaila né Zebadia ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n basiiɔ̀.

⁹ Yoabu bui Yeieli né Obadia ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n òaa do ní gëo ní àaɔ̀.

¹⁰ Bani bui Yosifia né Selomi ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n baswaaɔ̀.

¹¹ Bebai bui Bebai né Zakali ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n baasɔ̀ ní àaɔ̀.

¹² Azegada bui Akatã né Yohanani ní a gbéɔ̀ gbéɔ̀n basoɔ̀kwi.

¹³ Adonikaũ bui pɔ̀ sù gbézã, Elifele ní Yeielio ní Semaiao ní ní gbéɔ̀ gbéɔ̀n bàaɔ̀.

¹⁴ Bigivai bui Zakuu ní Utaio ní ní gbéɔ̀ gbéɔ̀n bàaɔ̀kwi.

Ezalaɔ̀ daa Yelusaleũ zéu

¹⁵ Ma ní kãaa swa pɔ̀ í dɔ̀ Aavai, ɔ̀ wa bòokpà we gɔ̀ òaaɔ̀. Ké ma gbéɔ̀ fãnke ní sa'onaɔ̀, má è Levii buiɔ̀ kú ní guuo. ¹⁶ Ɔ̀ ma dɔ̀aanae beeɔ̀ sisi: Eliɛzɛɛ, Alieli, Semaia, Elenatã, Yalibu, Elenatã, Natã, Zakali ní Mesulaũo. Ma yãdanedeɔ̀ Yoalibu ní Elenatão sisi lɔ̀. ¹⁷ Ma ní zĩ Ido pɔ̀ de dɔ̀aana ù gu pɔ̀ wí me Kasifia kĩi.

Ma yá pɔ̀ aa oè ní aà gbé pɔ̀ kú weɔ̀ dànɛ, ké aa suwɛɛ ní wá Lua ua zíkɛnaɔ̀.

¹⁸ Lá wá Lua ɔ̀ kuawála maannɔ̀, aa sùwɛɛ ní gbé luaiɛde, Levii tɔ̀na Mali bui Selebã ní aà néɔ̀ ní aà dãunaɔ̀ gbéɔ̀n bao plasai. ¹⁹ Aa sù ní Melali buiɔ̀ Asabia ní Yesaiao lɔ̀ ní ní dãunaɔ̀ ní ní néɔ̀ gbéɔ̀n bao. ²⁰ Aa sù ní Lua ua zíkɛna pɔ̀ Davidi ní a iwaɔ̀ ní díle aa dɔ̀ Levii buiɔ̀ gbéɔ̀n òaa do ní baoo. Wà ní tɔ̀ dalaũ nípii.

²¹ Ma leye kpàwakè Aava swa sae we, ké wà wázla busa wá Luaɛ, wí tá na wabikewá wápiɔ̀ ní wá néɔ̀ ní wá àizɛɛ yá musu. ²² Ma sosao ní sɔ̀deɔ̀ gbɛaa kíawa aa kãedawázi zéu ibɛɛɔ̀ yáí oa widè, asa wá ò kíae wa mè: Wá Lua í ɔ̀ku gbé pɔ̀ aã a kfi weɛɛɔ̀la maannɔ̀ɛ, ɔ̀ í a pòkũma zɔ̀ bɔ̀bɔ̀ gbé pɔ̀ pãkpãziɔ̀wa.

²³ Wa leye wa wabikè wá Luawa yápiɔ̀ musu, ɔ̀ a síwanɔ̀.

²⁴ Ma sa'on dɔ̀aanaɔ̀ sè gbéɔ̀n kuɛpla ní Selebão ní Asabiao ní ní gbéɔ̀ gbéɔ̀n kwi. ²⁵ Ɔ̀ ma ánsu ní vuao yɔ̀né kiloowa ní pɔ̀ pɔ̀ kí ní a lɛdamadeɔ̀ ní aà iwaɔ̀ ní Isaili pɔ̀ kú weɔ̀ a labakè wá Lua kpé gba ùo. ²⁶ Wa ánsu yɔ̀né kiloowa tɔ̀nu bao ní plao ní ánsu pɔ̀ tɔ̀nu àaɔ̀ ní vuao tɔ̀nu àaɔ̀. ²⁷ Vua tao ku lɔ̀ mèn bao, aa kà kiloo swaaɔ̀, mé mɔ̀gotè ta maatɛkeɔ̀ ku mèn pla, a bɛɛ kà vuawa. ²⁸ Má òné: Ápiɔ̀ ní pɔ̀piɔ̀ Dii pɔ̀ɛ. Anusu ní vuaoá pɔ̀ pɔ̀ wá Dii á deziɔ̀ Lua gbàɛ. ²⁹ A itèke à pɔ̀piɔ̀ dɔ̀a e a ge yɔ̀ kiloowa Dii kpé kpéneɔ̀ guu Yelusaleũ sa'onaɔ̀ ní Levii buiɔ̀ ní uabeleɔ̀ wáa. ³⁰ Ɔ̀ sa'onaɔ̀ ní Levii buiɔ̀ ánsu ní vuao ní pɔ̀ pɔ̀ wa yɔ̀ kiloowapio sí aa geò wá Lua kpéu Yelusaleũ. ³¹ Wa fele Aavai, wa da Yelusaleũ zéu mɔ̀ sɛia gɔ̀ kuɛpladezi. Wá Lua ɔ̀kùwála, à kãedawázi zéu ibɛɛɔ̀ ní kpáiweliweɔ̀ yáí. ³² Ké wa ka Yelusaleũ, wa kãmabò we gɔ̀ òaaɔ̀. ³³ A gɔ̀ sùíɔ̀de zĩ wa ánsu

ní vuao ní pópíio y⁵ kiloowa wá Lua kpéu, ⁵ wá kpá sa'ona Ulia né Mēlemōwa. Fineasi né Elezaa kuaāno ní Yesua né Yozabao ní Binui né Nɔadiao. Levii bui³⁴ne nípii. ³⁴ Wá apii náo wa y⁵ kiloowa, ⁵ wá a gbía lé dálaui zibeezi. ³⁵ Ǿ zizo p⁵ sùo sa p⁵ wí a p⁵ káteu à tékū ò'ò Isailio Luawa, zuswana kuepla Isaili bui pii p⁵ ũ, sásakao basoo síisai, sãnebo³o basii⁵ aa⁵sai, blesanao kuepla duun awakpabo ũ. Wá sa p⁵ wí a p⁵ káteu à tékū òò Diiwa pii. ³⁶ Wá yá p⁵ kía díle taala kpá aà iwao ní Uflata baala ðaanaowa, ⁵ aa gbákà Isailione ní Lua kpé ðao.

9

Isailio buipaleo sea no ũ

¹ Yápi kea gbea kía⁵ mò ma kíi aa mè: Wá gbé⁵ ní sa'ona ní Levii bui aai kékōwa ní bui p⁵ liaawázio ní ní yábēekeao, Kanaao, Itio, Pelizio, Yebusio, Amōnio, Mɔabuo, Egipio ní Amoleo. ² Aa nosè ní guu, aa sè ní néone lo. Aa wá bui p⁵ wá ðe Lua gbé ũ kè kōgbē ũ ní bui p⁵ liaawázio. Kía⁵ ní ðaanao mé bò Lua kpe máa. ³ Ké ma yápi má, ma a ula ní ma ulataao gá má kè, ma a mikāeo ní ma lekāna káeo wò. Ǿ ma zōle, yápi ðia. ⁴ Ǿ gbé p⁵ yá p⁵ Isailio Lua ò vīa vīo káamazi pii zizo p⁵ sùo bōa Lua kpepi yái. Lá yápi ðia, ma g⁵ zōlea we e sa oosi ogoo. ⁵ Ké sa oosi ogoo ká, ma fēle mazía busaa guu, ma ula ní ma ulataao kēa, ⁵ ma gē kule ma kosowa, ma a o pòopoo Dii ma Lua⁶ ma mè:

Ma Lua, wí ma kú, ma gēe g⁵ kpa ma wéi. Ma Lua, má f⁵ wése mà n gwao, asa wá duuna kùwála, wá tàaeo zōma. ⁷ Za wá dezi⁵ goo e ní a gbāo wá tàae zōo. Wá duuna yái ⁵ n wá ná buipaleo kíaone ní ozi, wápio ní wá kía⁵ ní wá sa'ona, ⁵ aa wá gbēeo ðède ní fēndao, aa wá gbēeo kù zizo ũ, aa wá p⁵o náaa, ⁵ wí wá kú lá á wá kú gbāewa. ⁸ Dii wá Lua, tia kéwa n wá wegwa gīa yoo, n gbé kōnao tōwēe, ⁵ ní wá gbá tepekli n kpéu. Wá Lua, ní tò wá oa wēe, n wá lé ní láo yoo wá zobleu. ⁹ Wá Lua, baa ké zoon wá ũ, ni wá tó wá zobleuo. N tò Pēesio kía⁵ gbēekekwēe. N wá lé ní láo, ⁵ wa n kpé gbooo kēke wá ðò. Wá Lua, n kàedawázi Yelusau ní Yuda búsuo pii. ¹⁰ Tia kéwa wá Lua, yá kpele wá f⁵ one ló? Asa wa pákpá n yá ¹¹ p⁵ ní díle n zòblena anabione aa ðoze. Aa mè búsu p⁵ wá dezi⁵ lé gé síi ðe búsu p⁵ gbālè bui p⁵ kú weo yábēekeaa yái ũe. An bōlo búsupi pá za a léle ní a lélao an yábēekeaa yáie. ¹² Aa mè wásu wá wá nenoo kpásamáo, mé wásu ní no sé wá néoneo. Wásu wedo ní aafia ní ní gwea maa⁵zi bauo, ké wá e gbāakū, wí búsu p⁵maa⁵ ble, wá tó wá néone e goopii.* ¹³ Yápio wá lé pii wá vāikea ní wá tàae zōoo yáie. N beeo wá Lua, ni íadawá e wá duuna léwao, n gbé kōnao tōwēe kéwa. ¹⁴ Ǿ wa ea n yádileao gbòo, wa bui yábēekena⁵ sè no ũ. Lá wá kè máa, n p⁵ a pawázi, ní wá ðede míómíoe, gbé kōnae a bō lo. ¹⁵ Dii Isailio Lua, n yá kue, ⁵ wa g⁵ gbāgbē kōnao ũ. Tàaedee⁵ n wá ũ. A yái wá gbēe a f⁵ wése à n gwao.

10

Isailio ní duunao oa Luae

¹ Goo p⁵ Ezala lé lousisi máa, a kúlea Lua kpé kpele, àle ní duunao o Luae, àle óob, Isailio káaaaazi dasidasi, g⁵eo ní noeo ní néfēnena⁵, ⁵ aale óob maamaa. ² Ǿ Elaū bui Yeieli né Sekania fēle yá'ò Ezalae à mè: Wa bō wá Lua kpe, wa bui p⁵ liaawázio sè no ũ. N beeo bōkii kú wá Isailione e tia. ³ Wá ledouké ní wá Luao

* 9:12 Baa 34.12-16, Iko 7.1-4

sa, wí nɔɛpiɔ ya ní ní néɔ, lá n a ledáwáwa, mpi ní gbé pɔ aa wá Lua yádileáɔ vía víɔ. Wá ke lá áá ikoyá'òwa. ⁴ Fɛɛ! A gɔ̀ n yá úɛ. Wa zennɔɛ. Sɔ̀dile n̄ z̄lke yápiwa.

⁵ Ǿ Ezala fɛɛ, a tò kíáo n̄ sa'onáo n̄ Levii buiɔ ní Isailiɔ p̄ii legbè yápi musu. ⁶ Ǿ à gò Lua kpé kpeɛɛ, à gè ì Eliasibu né Yohanani kpéneɔ. I pòbleo, i imio, ké àlɛ z̄lɔ pɔ̀ sùò náaisaike ɔ̀ɔɔ yáí.

⁷ Ǿ wá kpáwakè Yelusaleú ní Yuda búsuo p̄ii wá mè, z̄lɔ pɔ̀ sùò aa káaa Yelusaleú p̄ii. ⁸ E gɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ gè pai, tó gbé i mɔ̀o, aà àizɛɛ gò Dii pɔ̀ úɛ, wi ade ya bɔ z̄lɔ pɔ̀ sùò guu. Kíáo n̄ gbèzɔɔ mé zèò màa. ⁹ Ǿ Yuda gɔ̀ɛ ní Bèyámɛɛ bui gɔ̀ɛ káaa Yelusaleú p̄ii e gɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ gè pàò. Mɔ̀ kèokwi gɔ̀ baode z̄l̄ aa z̄l̄ɛa Lua kpé gáaɛ n̄pii, aalɛ lualua yápi ní lou pɔ̀ lé mao yáí. ¹⁰ Ǿ sa'ona Ezala fɛɛ yá'òné à mè: A bɔ Lua kpe, a wá Isailiɔ táae káfi, a buipáɛ sè nɔ̀ ú. ¹¹ A á duunao o Dii á deziɔ Luáɛ, í aá pɔ̀eá ke sa. A kèkɔwa ní bui pɔ̀ líaaáz̄i n̄ nɔ̀ pɔ̀ á sè ní guu. ¹² Bila wèwá ní lɔ̀ gbáao aa mè: Maaɛ, wá ke lá ní òwɛɛwa. ¹³ Ama wá dasi mé lou ku, wá f̄ wáò z̄ɛa bàasi lao. Wá f̄ yápi kɛkɛ gɔ̀ do ge gɔ̀ plao, asa wá táae kè z̄ɔ yápi musu. ¹⁴ Tó wá kíáo ḡ la bíla ḡɛ ú. Gbé pɔ̀ buipáɛ sè nɔ̀ ú i bɔ wéɛ ní wéɛo, aai mɔ̀ gɔ̀ pɔ̀ wa dílenéwa ní ní wéɛ gbèzɔɔ ní yákpalekenaɔ, wá Lua pɔ̀ i weewá yápi musu. ¹⁵ Asaeli né Yonatáa ní Tikeva né Yaziao mé b̄ yápi kpe n̄pla, Ǿ Levii buiɔ Mesulaú ní Sabetaiɔ z̄èr̄nɔ̀.

¹⁶ Ǿ z̄lɔ pɔ̀ sùò kè lá wa òwa. Sa'ona Ezala uabeleɔ sè daedae m̄ndodo. A ní t̄ d̄alau p̄ii. Mɔ̀ kwide gɔ̀ séia z̄l̄ Ǿ gbépiɔ z̄l̄ɛ yápi gwágwa. ¹⁷ Mɔ̀ séia gɔ̀ séia z̄l̄ aa buipáɛ senapiɔ yá gwágwa aa láa p̄ii.

Gbé pɔ̀ aa buipale nɔ̀ sèɔ

¹⁸ Sa'ona pɔ̀ aa buipáɛ nɔ̀ sèɔn ke: Yozada né Yesua buiɔ ní a dáunaɛ beeo Maasea, Eliɛzɛɛ, Yalibu, Gedalia. ¹⁹ Aa ɔ̀dà k̄ ɔ̀u aa mè wa ní n̄piɔ yá, Ǿ an baade sása kpà ní táae flabobɔ ú. ²⁰ Imɛɛ buiɔ Anani ní Zebadio. ²¹ Aliú buiɔ Maasea, Elia, Semaia, Yeieli, Uzia. ²² Pasuu buiɔ Elioenai, Maasea, Isimaela, Nɛtanéli, Yozaba, Elasa. ²³ Levii buiɔ Yozaba, Simɛi, Kelaia pɔ̀ wí mɛ lɔ̀ Kelita, Petaia, Yuda, Eliɛzɛɛ. ²⁴ Lèsina Eliasibu ní bíbòled̄anaɔ Saluú ní Teleúo ní Ulio. ²⁵ Isaili k̄ni pɔ̀ aa buipáɛ nɔ̀ sèɔn ke: Palɔsi buiɔ Lamia, Izia, Malakia, Miame, Eleazaa, Malakia, Benaia. ²⁶ Elaú buiɔ Matania, Zakali, Yeieli, Abadi, Yelemɔ, Elia. ²⁷ Zatu buiɔ Elioenai, Eliasibu, Matania, Yelemɔ, Zabada, Aziza. ²⁸ Bebai buiɔ Yohanani, Anania, Zabai, Atalai. ²⁹ Bani buiɔ Mesulaú, Maluku, Adaia, Yasubu, Seali, Yelemɔ. ³⁰ Paata M̄abu buiɔ Adena, Kelala, Benaia, Maasea, Matania, Bezaleli, Binui, Manase. ³¹ Aliú buiɔ Eliɛzɛɛ, Isia, Semaia, Simɛɔ, ³² Bèyámɛɛ, Maluku, Semalia. ³³ Asuú buiɔ Matenai, Matata, Zabada, Elifele, Yelemai, Manase, Simɛi. ³⁴ Bani buiɔ Maadai, Amlaú, Ueli, ³⁵ Benaia, Bedea, Kelui, ³⁶ Vania, Melemɔ, Eliasibu, ³⁷ Matania, Matenai, Yaasu. ³⁸ Binui buiɔ Simɛi, ³⁹ Selemia, Natá, Adaia, ⁴⁰ Manadebai, Sasai, Salai, ⁴¹ Azaleli, Selemia, Semalia, ⁴² Saluú, Amalia, Yosefu. ⁴³ Nɛbo buiɔ Yeieli, Matitia, Zabada, Zebina, Yadai, Yoeli, Benaia. ⁴⁴ Gbépiɔ buipáɛ nɔ̀ sèɛ n̄pii, mé an n̄pi keeɔ néɔ í'ir̄nɔ̀.

NεEMII

Yá pò kú láe bee guu

Nεεmii lá yá pò kè Ezala lá guu gbea yá dàu a siuwēe. Nεεmii láá yá pò a kè azia yá musu láe. Nεεmii ku sa'oná Ezala gɔɔe, Peesio kí Aatasasa Iwaɔ doe. Kípi aà gbà zé aà ge Yelusaleũ keke kále. (1.1-2.10) Ké à kà we, baa ké gbēɔ íbelesèaàno, aà bùsu gbēɔ d̀baale, ̄ à Yelusaleũ bíi k̀k̀e a b̀. (2.11-7.72) A zè ní Ezalao gɔɔ pò aa káaaa z̄ɔ ke, ̄ Ezala Lua ikoyá kyokè. Levii bui yápi bɔɔlekè gbēɔne, ̄ baade k̀k̀e zè ní Diio. (8.1-10.40) Wà yāe ḡḡɔ Isaili pò sù Yelusaleũɔne, (11.1-12.26) ̄ Nεεmii d̀baa Yelusaleũ bíi sakēa guu. (12.27-43) Bee gbea à k̀k̀e Lua ikoyāe zé káléné. (12.44-13.31)

Láe bee guu wá è Nεεmiiá áiaadee. A w̄ɔ v̄í mé gbēmaae. Yá pò à su lé ke pii guu í wabike Luawa a yá musue.

Nεεmii Yelusaleũ k̀k̀akea

¹ Akalia né Nεεmii yán ke: Aatasasa kpalablea wè baode m̀ pò w̄í m̄e Kisele guu má kú kibe Susa m̄eewiau. ² ̄ ma dáuna Anani b̀ Yuda bùsuu à m̀ ní gbēɔ. Ma yálálamá Yuda gbé k̄na pò b̀ z̄ɔk̄eũ ní Yelusaleũo musu. ³ Aa wèa aa m̀, gbé pò b̀ z̄ɔk̄eũ aa tà Yuda bùsuu lé taasike maamaae, wále ní láanike, asa Yelusaleũ bíi gbooaee, mé a b̀le gbaɔ tékũa. ⁴ Ké ma yápi má, ma z̄le, ̄ wé'í b̀a. Ma ɔ̀b̀b̀ gɔɔpla, mále leye, mále wabike Lua Musudewa ⁵ ma m̀: N yá na Dii Lua Musude. Lua z̄ɔ pò í tó ní m̄e séenatan n ù. Gb̀ke guu n b̀aá ɔ̀ kú ní gbé pò yenzi aãb̀ n yádileao kũa. ⁶ Wéte mapi n z̀b̀lenai. Swákpa wabi pò mále kema fáane ní gwáasinao n z̀b̀lena Isailiɔnezi. Mále duuna pò wá k̀ene o. Baa mapi ní ma de b̄edeɔ wa duunakè s̄e. ⁷ Wa yāvāik̀ene maamaae, wi n yádileao dao, wi n ɔ̀tond̀k̄i gwao, wá n ikoyá pò ní ðile n z̀b̀lena M̄oizie kũa. ⁸ To yá pò ní ðile n z̀b̀lena M̄oiziee bee d̄ongu. N m̀é tó wa b̀ n kpe, r̄ȳɔ wá fáaa buipáleɔ guue. ⁹ N m̀é ɔ̀, tó wa ea suma, mé wá n yádileao kũa wále z̄ikewà, baa ké n wá yá e d̀únia léwa, r̄ȳɔ wá káaa, r̄ȳɔ suwano gu pò ní s̀e n t̄ó kuwau.* ¹⁰ Gb̀épiá n z̀b̀lenaɔne, n gbé pò n ní bó ní n iko z̄ɔo ní n ḡasa gb̄aaɔne. ¹¹ N yá na Dii, swáɔ mapi n z̀b̀lena wabikeai ní n z̀b̀lena pò n yá í kené na aa n vía v̄ɔ wabikeao. M̄api n z̀b̀lena ma dae ní gòmio gbá, kí i ma wegwa. Gɔɔ bee s̄ɔ kípi v̄eɔb̀lanan ma ù.

2

Kí Aatasasa Nεεmii z̄ɔ Yelusaleũ

¹ Aatasasa kpalablea wè baode m̀ pò w̄í m̄e Nisá guu kí ye v̄eemi, ̄ má s̀e má kpawá. A ma d̄s̄ ní oosisio yáao, ² ̄ à ma la à m̀: B́yái n oosisii? Nl̄e gyákeo. N p̄o mé yáa? Vía ma kũ maamaa, ³ ̄ má òè: Lua n d̄s̄ ní aafiao, Záai! Ma oosisi, asa wéle pò ma deziɔ mia kuu ḡ bezia ùe. A bíibole gbaɔ tékũa.* ⁴ ̄ a òm̄e: N ye má ke kpelewa ni? Ma wabikè Lua Musudewa gla, ⁵ ̄ má wèwà ma m̀: Kí, tó à k̀ene maa, mé mapi n z̀b̀lena ma yá kàngue, ma z̄í Yuda bùsu wéle pò ma deziɔ mia kuupi, ké má e keke kále. ⁶ Kípi na z̄leaa aà sae, ̄ à ma la à m̀: Nȳɔ ke we gɔɔ ùma ni? Gɔɔ kpele r̄ȳɔ sui? Ké kí wè ma geai, ̄ ma gɔɔðile. ⁷ Má

* 1:9 Iko 28.64, 30.2-5   * 2:3 2Kia 25.8-10

òè: Tó à kàngue, lákē Uflata baale d̄aanaone ñ kpaa. Oné aa to mà pá rí búsua e mà ge kaò Yuda búsuu. ⁸ Lákē n líkpe d̄ana Asafae lo. Oè aà ma gba lí mà zegikí pò kú Lua kpé sae gbaò keò rí bíibole gbaò rí kpé pò máo kuu pò. O kí lá pò má gbèawaò kpàa, asa ma Lua o kuamalaē. ⁹ Kí sosa badeò rí sòdeò dàmeē aa gemanò. O ma ge Uflata baale d̄aanaò lè, ma kí láò kpámá. ¹⁰ Ké Oloni gbé Sambala rí a ìwa Tobia, Am̄oni buio mà gbēe mò Isailio gwea káfí, à kéné íi maamae.

¹¹ Ké ma ka Yelusaleù, ma kámabò gíà goò àaò. ¹² O ma fele gwáasína rí gbēeò, mi yá pò ma Lua dà ma s̄ou mà ke Yelusaleù o gbēeò. Ma di zaa'ina kpe, gbé kíniò be kèse. ¹³ Ma bo Guzule Bole gwá, ma mipè Gbēgbon lòowa rí Tufua Boleo. Mále Yelusaleù bíi pò daaíà gwagwa rí a bole gbà tékúà. ¹⁴ O ma ge ae e Nibona Bole rí kí ikalekio. Gue ku we, ma zaa'ina í f̄o ḡeùo, ¹⁵ o má be swa'eu gwá, mále bíi gwagwa. O ma ea su, ma gē Guzule Boleu. ¹⁶ Gbāadeò gu pò ma geu ge yá pò má kè d̄o, asa mi yāe o Yudaone gíao, baa sa'onao ge kíabuiò ge gbāadeò ge gbé kíni pò aa z̄ipi keò. ¹⁷ O má òné: A taasi pò wá lé eó? Yelusaleù ḡò bezia ù, a bíiboleò tékúà. A to wà ea bíiboi lo, ké wásu wàò de láanipò ù lo yáí. ¹⁸ Má òné lo lá ma Lua o kùmalá rí yá pò kí òmeo. O aa mè: Wà fele na a boawa. O aa nà z̄í maapiwa oplapla.

¹⁹ Ké Oloni gbé Sambala rí a ìwa Tobia, Am̄oni buio rí Laalubu bui Gesēto a baomà, aa wá àlafikè, aa sakawágu aa mè: Bó ále ke wei? Ale bo kí yá kpe yoo? ²⁰ O ma a z̄asímá ma mè: Lua Musude a wá dae rí gómio. Wápiò aà z̄òblenaò, Yelusaleù bíiboa wále nawà ke. Apio s̄ò á baa ku lao. A yá kú la bo, á tó àò d̄o gbēegu wélepi guu la bo.

3

Yelusaleù bíibona

¹ Sa'ona Eliasibu rí a gbē sa'onao èa Sā Bole bò. Aa a sakè, o aa a gbaò pèlepele. Aa bíi sakè e za Baso Kalanga rí Ananeli Kalangao. ² An sae Yelikodeò bíibò. An sae Imeli né Zakuu bíibò. ³ Asenaa bedeo èa Kpò Bole bò, aa a zaò dàda, aa a gbaò pèlepele, aa a m̄oò rí a gbáaò dàu. ⁴ An sae Uliá né Melemo, Akozi t̄òna bíi kèke bò. Aà sae Belekia né Mesulaù, Mesezabeli t̄òna kèke bò. Aà sae Baana né Zadoki kèke bò. ⁵ Aà sae Tekoadoò bíi kèke bò, kási an gbēz̄oò ḡí z̄í gbāa pò d̄aana dànè keie.

⁶ An sae Pasea né Yoiada rí Beşodia né Mesulaùo Bole Zi bò. Aa a zaò dàda aa a gbaò pèlepele, aa a m̄oò rí a gbáaò dàu. ⁷ An sae Gabaò gbé Melatia rí Melono gbé Yad̄o bíi kèke bò rí Gabaòdeò rí Mizipadeò e za Uflata baala d̄aana be. ⁸ An sae Alaia né Uzieli pò í vua z̄í ke bíi kèke bò. Aà sae tulalekena Anania kèke bò e za bíi yàasa kíi. ⁹ Aà sae Hulu né Lefaiá, Yelusaleù kp̄edo kía, bíi kèke bò. ¹⁰ Aà sae Alumafa né Yedaia bíi pò boaa rí a beo kèke bò. Aà sae Asabana né Atusu kèke bò. ¹¹ Aliù né Malakia rí Paata M̄abu né Asubuo gupále kèke bò rí Kina Kalangao. ¹² An sae Aloese né Saluù, Yelusaleù kp̄edo kía, bíi kèke bò s̄anu rí a nen̄o. ¹³ Anuni rí Zan̄adeò Guzule Bole kèke. Aa èa bò aa a gbaò pèlepele, aa a m̄oò rí a gbáaò dàu. Aa bíi kèke bò lo ḡás̄isuu òaa s̄o e à gè pè P̄otuogb̄o Bolewa. ¹⁴ Lekabu né Malakia, Betakeleù fáani kí, P̄otuogb̄o Bole kèke. A èa bò, à a gbaò pèlepele, à a m̄oò rí a gbáaò dàu. ¹⁵ Koloze né Saluù, Mizipa fáani kí, Nibona Bole kèke. A èa bò a d̄ò, à a gbaò pèlepele, à a m̄oò rí a gbáaò

neg̃eɔ ní á nenɔeɔ ní á nao ní á beɔ. ⁹ Ké wá ibeɔ mà Lua ní fú, a tò wa ní lekpaal feena mà, ɔ wápii wa ɛa na bíiboawa, baade ní a zlo.

¹⁰ Za gɔɔ bee ma gbéɔ kpaalè lɛɛ pla. Gbēɔ lé zikɛ mé gbēɔ sōna kūa ní sɛngbaoo ní sáo ní mò ulao daa. Kíao sí gbé pɔ lé bíiboɔ kpe. ¹¹ Gbé pɔ aso seao aso kūa ɔ do, g̃kɛbo ɔ do. ¹² Bíibonao fēnda dɔa ní pi nípii. Kuupɛna ɔ ku ma sae. ¹³ ɔ má ò kíabuine ní gbāadeɔ ní gbé kíniɔ: Zí dasi mé bíipi gbāa, ɔ wa kɔkpaalèkpaale a léu. ¹⁴ Gu pɔ á mà wálɛ kuupɛu, à káawázi we, wá Lua i zikawēɛ. ¹⁵ ɔ wa ɛa na zíwa, gbēɔ sōna kūa za guluuluui e saanaɔ gè bílèð. ¹⁶ Zibeezi má ò gbéɔne: A baade lí i Yelusaleu la ní a íwaɔ, ké aali e gudɔa gwá, aali zikɛ faane. ¹⁷ Mapi ní ma dáunaɔ ní ma íwaɔ ní gudɔana pɔ kumanɔɔ, wili wá pɔkasa boɔ, baade ɔ a g̃kɛbo kūa a ɔplaaue.

5

Necmii zea ní taasiede

¹ Gɔɔ bee wá Yudaɔ ní ní nao lé wiile ní gbéɔwa maamaa. ² An gbēɔ mè: Wápiɔ ní wá néɔ, wá dasi. Wá ye pówɛnai wá pɔble, wí e wàɔ aafia. ³ An gbēɔ mè ɔ: Nɔana ku, ɔ wa wá buaɔ ní wá ṽɛɛbuɔ ní wá kpéɔ tɔɔma díle pówɛna yáí. ⁴ An gbēɔ mè: Wa ɔa s̃ɛa, ké wá wá buaɔ ní wá ṽɛɛbuɔ falu kpa kíwa yáí. ⁵ Baa tó wá bui douɛ, mé wá néɔ dou ní ní néɔ, wálɛ wá néɔ yiamá zɔɔ ù teasi. Wá nenɔeɔ lé zɔble kò, mé wá gbāa i ka wá pɔe keo, asa wá buaɔ ní wá ṽɛɛbuɔ g̃ɔ ní pɔ ùɛ.

⁶ Ké ma ní wiipi mà ní gbéɔ káala pɔ aa kèò, ma pɔ pà maamaa. ⁷ Ma yápi wáaipà ma s̃ɔ guu, ɔ ma zɔadɔ kíabuio ní gbāadeɔwa má ònɛ: A baade lé ɔ'idia a gbédeɛ.* ɔ ma mè wá bíla káaa an yápi yáí. ⁸ Má ònɛ: Wa wá gbé Yuda pɔ g̃ɔ buipalɛɔ pɔ ùò bò wá gbāa léu, ɔ á tò á gbéɔ lé nízia yiwá ɔa? ɔ aa níle kpé, aai yáe e òo. ⁹ ɔ ma ɛa ma mè: Yá pɔ ále kepi maa. Aɔ wá Lua vía ví, ké wá ibeɛ buipalɛɔ su wá s̃ɔs̃ɔ yáí. ¹⁰ Mapi ní ma daeɔ ní ma íwaɔ, wa ɔa ní pówɛnao s̃ɛané s̃ɔ. A ɔ'idiané tó sa, ¹¹ í ní buaɔ ní ní ṽɛɛbuɔ ní ní kù kpéɔ ní ní kpéɔ s̃ɛané ní pɔ basode pɔ ále símá ɔ'i ùò, ɔa ní pówɛnao ní ṽɛɛo ní nísio píi. ¹² ɔ aa mè: Wá s̃ɛané, wá pɔe w̃ɛɛlemá ɔo. Wá ke lá ní òwa. ɔ ma sa'onao sísi, má tò gbépiɔ lakpà níziála lá aa a legbèwa. ¹³ Ma a ulada kpɔɛ ma mè: Lua gbé pɔ i zikɛ lé pɔ á gbépiwao kpɔɛ màa, i aà bɛ ní a à àizeɔ siwà. Lua aà kpɔɛ aà g̃ɔ gii màa. Bíla mè: Ami! ɔ aa Dii sáaukpà. ɔ gbéɔ kè lá aa a legbèwa.

¹⁴ Bee gbɛa za gɔɔ pɔ Aatasasa ma díle Yuda búsu dɔaana ù a kpalablea wè baode z̃í e a wè baakwi ní plaode guu, à kà wè kuepla, mapi ní ma daeɔ wi dɔaanakeble bleo. ¹⁵ Dɔaana káau pɔ d̃ɔaameɔ aso gbia t̃ɔ gbéɔwa, aa pɔblea ní ṽɛɛo sí baadewa ní ánuɔu ɔwatɛ blablao. An íwaɔ gbāablémá ɔ. Mapi s̃ɔ mi ke màao, asa má Lua vía ví. ¹⁶ Ma mekpà bíipi boawa, mi tɔɔle sé ma pɔ ùò. Ma íwaɔ káaaa we z̃ipi yáí. ¹⁷ Yudaɔ ɔ pɔble ma bɛ gbéɔn basoplakwikwi, gbāadeɔ ní gbé pɔ bò bui pɔ liaawázi k̃íi. ¹⁸ Lá gu lé dɔ w̃ɔ zu kekemeɛ m̃ɛndodo ní sá mekpaao m̃ɛn soolosoolo ní kòɔ, mé w̃ɔ ṽɛɛ ba z̃ɔz̃ɔ gɔɔ kwí ní gɔɔ kwio. Gia ní beeo mi dɔaanakeble gbɛamáɔ, asa z̃í pɔ gbé beeo lé ke z̃ɔ. ¹⁹ Ma Lua, yámaa pɔ má kè gbé beɛne píi àò d̃ɔngu.

* 5:7 Bɔa 22.24

6

Nɛɛmii ibeɛo weele ɔnɔkeɔɛ

¹ Ma bɛlibò má láa, a fòo ku guei lo, áma mi a bɔle gbaɔ pɛlepele glao. Ké Sambala ní Tobiao ní Laalubu bui Gesɛũo ní ma ibeɛ kɛniɔ a baomà, ² Sambala ní Gesɛũpio lékpásákèmɛɛ aa mè mà mɔ darɛ Onɔ guzule wéleɛ guu. Vái ɔ aale weelemanɔ. ³ Ma gbéɔ zɛmá ma mè: Mále zɛ zɔɔ keɛ, má e mà mɔo. Má e mà zɛpi to we mà mɔ á kíio. ⁴ Aa lékpásápi kèmɛɛ gɛn siɔɛ, mé ma yápi zásímá màa pii. ⁵ A gɛn ɔode Sambala a iwae zɛla. A taala pɔ wi kán'ɔ nawào kúa. ⁶ Wa kè lápi guu wà mè: Wà yáe feena mà buipáleɔ kíi, ɔ Gesɛũ mè síanaɛ. A mè mpi ní Yuda kɛniɔ a zɛò à bɔ kí yá kpɛɛ. A yáí ále bíipi boi. Wà mè lo ní ye n gɔ Yudaɔ kía ũe, ⁷ ɔ n ánanibɔ díle aa o Yelusaleũ míme ní de ní kía ũ. Kí a yápi ma. Ayámɛto mɔ wà lekpaal. ⁸ ɔ ma lékpásákèè ma mè: Yá pɔ níle o kuo. Mmɛ n yápi ò nziɔawa. ⁹ Ampii aa ye vía ma kú aa mè wá ɔ a gɔ dɔwázie, wá e zɛpi midéɔ. Ma Lua, ma ɔ gba gbáa.

¹⁰ Gɔɔewa ma ge Delaia né Semaia, Metabeli tɔuna be, asa à azɛla yè a kpéu. A mè: Wà kpaau Lua kpéu, wí a gbatawále, asa gbéɔ lé mɔ n deie. Aa mɔ n dei gwáaɛ. ¹¹ ɔ ma mè: Ma taa í bàalea? Ma taa a fɔ ge ũle Lua kpéu mazɛla misia yáía? Má geɔ. ¹² Má dɔ mazɛlawa aà yápi i bɔ Lua kíio. A ánanibekɛpi kè ma yá musu, ké Tobia ní Sambalao fiabòè yáíe. ¹³ Maa à fiabòè, ké vía e ma kú mà duunake mà gé we, aai gbasá ma tɔ òkpa aa ma sɔsɔ. ¹⁴ Ma Lua, to Tobia ní Sambalao yákeapi àò dɔngu. To nɔɛ ánanibɔ Nɔadia yá àò dɔngu lo ní ánanibɔ kɛni pí aà ye vía ma kú.

Yelusaleũ bíi midɛa

¹⁵ Gɔɔ blakwi ní plao gbea wa bíipi midɛ mɔ pɔ wí me Elulu gɔɔ baasɔdezi. ¹⁶ Ké wá ibeɛo a baomà, mé bui pɔ liaawázio wesɛle, an ká gá, aa dɔ sa ké wa zɛpi kè ní wá Lua gbáaɔe. ¹⁷ Gɔɔbeezi Yuda kíabuiɔ lé lá kpásá Tobiaɛ mɔmɔ, mé Tobiapi lé kpásáné. ¹⁸ Yudaɔ yáyèaànɔ dasi, asa Ala né Sekania mé aà ánsue ũ, mé Belekia né Mesulaũ mé Tobiapi né Yohanani ánsue ũ. ¹⁹ Aaí aà sáukpa ma wáa lo, ɔ aal éa ma yá dau siuè. Tobiapi láo kpásámɛɛ lo, ké vía e ma kú.

7

¹ Ké wá bílibò mé ma a bɔle gbaɔ pɛlepele, wà bíibɔledɔanaɔ ní lèsinaɔ ní Levii buiɔ díle. ² ɔ ma a dáuna Anani díle Yelusaleũ gbéɔzɔ ũ ní kibɛ ziiia Ananiaɔ, asa gbé náaiɛe. A Lua vía ví de gbé dasidela. ³ Má ònɛ: Wasuli Yelusaleũ bɔle gbaɔ wɛo e íatɛ ge lí gbáakú. Wáli zetata wà gbáaɔ dau e bíibɔledɔanaɔ tá. Wà Yelusaleũdeɔ díledíle gudɔanaɔ ũ lo, an gbéɛo aao ku gudɔakíi, an gbéɛo ní be sae. ⁴ Wélepi zɔɔ mé a bálumaɔ ví, mé gbé pɔ kú weɔ bílao. Wí e èa a kpéɔ dɔdɔ yáaɔ. ⁵ Ma Lua láasoo dàmɛɛ ma sɔu, ɔ ma kíabuiɔ káaa ní gbáadeɔ ní gbé kɛniɔ pii, ké wà ní tɔ dalau ní buiwa yáí.

⁶ Babeli kí Nɛbukaneza Isailiɔ kùkù zɛzɔ ũ yáa, à tárnɔ Babeli. An gbé pɔ bɔ zɛkɛpiu aa sù Yelusaleũ ní Yuda búsuɔ, baade ní a beoɔn ke: ⁷ Aa sù ní Zolobabelio ní Yesuao ní Nɛemio ní Azaliao ní Laamiao ní Naamiano ní Maadoseo ní Bilisáɔ ní Misipaaɔ ní Bigivaio ní Leuũo ní Baanao sánu.

Isaili gɔɛ pɔ sùpiɔ naoan ke: ⁸ Palɔsi buiɔ gbéɔn àasɔsɔo lɛɛ pla ní baswaaɔkwi ní plao (2.172). ⁹ Sefatia buiɔ gbéɔn àa do ní baswaaɔkwi ní plao

(372). ¹⁰ Ala bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔo n̄ blakwi n̄ plao (652). ¹¹ Paata Mɔabu bui pɔ de Yesua n̄ Yoabuo bui ɔo gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe pla n̄ ɔaa sɔiɔ n̄ bao plasaiɔ (2.818). ¹² Elau bui gb̄eɔn ɔaa soolo n̄ blakwi n̄ sɔiɔo (1.254). ¹³ Zatu bui gb̄eɔn ɔaa sɔiɔ n̄ blasɔo (845). ¹⁴ Zakai bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ baswaaɔo (760). ¹⁵ Binui bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ blakwi plasaiɔ (648). ¹⁶ Bessai bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ baasɔo n̄ ɔaɔo (628). ¹⁷ Azegada bui gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe pla n̄ ɔaa do n̄ basoolo n̄ plao (2.322). ¹⁸ Adonikaũ bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ ɔaaɔɔo n̄ plao (667). ¹⁹ Bigivai bui gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe pla n̄ ɔaaɔɔo n̄ plao (2.067). ²⁰ Adini bui gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ ɔaaɔ sɔosaiɔ (655). ²¹ Atee pɔ de Ezekia bui ɔu bui gb̄eɔn basɔo plasai (98). ²² Asuũ bui gb̄eɔn ɔaa do n̄ basoolosɔo n̄ ɔaɔo (328). ²³ Bezai bui gb̄eɔn ɔaa do n̄ basoolosɔo m̄ndosaiɔ (324). ²⁴ Alifi bui gb̄eɔn basɔokwi n̄ plao (112). ²⁵ Gabaɔo bui gb̄eɔn basɔo sɔosai (95). ²⁶ Beteludeɔ n̄ Netofadeɔ gb̄eɔn ɔaa do kueplasai (188). ²⁷ Anatodeɔ gb̄eɔn basoolosɔo n̄ ɔaɔo (128). ²⁸ Betazamavedeɔ gb̄eɔn bla n̄ plao (42). ²⁹ Kiliyaaliudeɔ n̄ Kefiladeɔ n̄ Beelodeɔ gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ basopla n̄ ɔaɔo (743). ³⁰ Lamadeɔ n̄ Gebadeɔ gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ bao n̄ m̄ndoo (621). ³¹ Mimasadeɔ gb̄eɔn basoolo n̄ plao (122). ³² Betelideɔ n̄ Aideɔ gb̄eɔn basoolo n̄ ɔaɔo (123). ³³ Nebo p̄ale bui gb̄eɔn blakwi n̄ plao (52). ³⁴ Elau p̄ale bui gb̄eɔn ɔaa soolo n̄ blakwi n̄ sɔiɔo (1.254). ³⁵ Aliũ bui gb̄eɔn ɔaa do n̄ basoolo (320). ³⁶ Yelikodeɔ gb̄eɔn ɔaa do n̄ basoplasɔo (345). ³⁷ Lodideɔ n̄ Adidadeɔ n̄ Onɔdeɔ gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ basoolo n̄ m̄ndoo (721). ³⁸ Senadeɔ gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe ɔaɔ n̄ ɔaa sɔiɔ n̄ basoolokwio (3.930).

³⁹ Sa'ona bui pɔ s̄un ke: Yesua bui Yedaia bui gb̄eɔn ɔaa sɔo baasɔo n̄ plao sai (973). ⁴⁰ Imɛɛ bui gb̄eɔn ɔaa sɔo n̄ blakwi n̄ plao (1.052). ⁴¹ Pasuu bui gb̄eɔn ɔaa soolo n̄ blasɔo n̄ plao (1.247). ⁴² Aliũ bui gb̄eɔn ɔaa sɔo n̄ ḡeɔ n̄ plao (1.017).

⁴³ Levii bui pɔ s̄un ke: Odeva bui Yesua n̄ Kamielio bui gb̄eɔn ɔaaɔkwii n̄ sɔiɔo (74). ⁴⁴ Asafa bui l̄sinaɔ gb̄eɔn basoplasɔo n̄ ɔaɔo (148). ⁴⁵ Saluũ n̄ Ateeo n̄ Talemɔo n̄ Akubuo n̄ Atitao n̄ Sobaiɔ bui bl̄ib̄led̄ɔanaɔ gb̄eɔn basopla plasai (138).

⁴⁶ Lua ua zikenaɔá gb̄éɛ beeo buiɔne: Ziha, Asufa, Tabao, ⁴⁷ Kelosi, Siaa, Padoni, ⁴⁸ Lebana, Agaba, Salemai, ⁴⁹ Anana, Gideli, Gaaa, ⁵⁰ Leaila, Lezini, N̄koda, ⁵¹ Gazaũ, Uza, Pasea, ⁵² Bessai, M̄euniũ, N̄fusiũ, ⁵³ Babuku, Akufa, Aluu, ⁵⁴ Bazelu, Meida, Aasa, ⁵⁵ Baakosi, Sisela, Tema, ⁵⁶ N̄ezia n̄ Atifao.

⁵⁷ Salomɔɔ z̄ɔblena buiɔá gb̄éɛ beeo buiɔne: Sotai, Sofele, Peluda, ⁵⁸ Yala, Daakɔ, Gideli, ⁵⁹ Sefatia, Atili, Pokɛɛ Azebaiũ n̄ Amɔo. ⁶⁰ Lua ua zikenaɔiɔ n̄ Salomɔɔ z̄ɔblena buiɔi gb̄eɔn ɔaa pla swaaɔsaiɛ (392).

⁶¹ Gb̄eɔo b̄ɔ Temela n̄ Telaarao n̄ Kelubuo n̄ Adɔo n̄ Im̄eɔo, ɔ aai e n̄ buiɔk̄li ɔn̄eɔo, t̄o Isailion n̄ ɔu. ⁶² Delaia n̄ Tobiao n̄ N̄ekodao buiɔne, aa gb̄eɔn ɔaa ɔaɔ n̄ bla n̄ plaoɛ (642). ⁶³ Sa'ona bui pɔ de ɔbaia n̄ Akozio n̄ Baazilaio bui ɔu s̄u l̄. Baazilaipi Galada bui Baazilaine s̄e ȳaa n̄ ɔu, ɔ à a ɔnsue t̄opi s̄e. ⁶⁴ Gb̄épiɔ n̄ t̄o w̄eɛɛ buiɔk̄li taalau, aai b̄w̄aɔo, ɔ w̄a ḡin̄e n̄ sa'ozio. ⁶⁵ B̄usu d̄ɔaana ɔn̄e, mé i ke sa'ona n̄ ȳa gw̄a n̄ Uliũo n̄ Tumiũo* ɔaasio, aasu Lua bl̄e bleo.

⁶⁶ Gb̄épiɔ pii gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe bla n̄ plao n̄ ɔaa do n̄ baswaaɔo (42.360). ⁶⁷ An z̄ɔblenaɔ ḡɔeɔ n̄ n̄eɔo ku l̄o gb̄eɔn ɔaasɔɔo lɛe sɔpla n̄ ɔaa do n̄ basopla ɔaasaiɔ (7.337). L̄sinaɔ ḡɔeɔ n̄ n̄eɔo k̄ur̄in̄o l̄o gb̄eɔn ɔaa do n̄ blasɔo (245). ⁶⁸ Aa s̄ɔɔ v̄i ɔaa ɔaɔ n̄ basoolo n̄ ḡeɔo n̄ m̄ndoo (736), s̄ɔbaonaɔ ɔaa do n̄ blasɔo (245), yiongoɔ ɔaa pla n̄ bla sɔosaiɔ (435), z̄a'a'inaɔ ɔaasɔɔo lɛe soolo n̄ ɔaa ɔaɔ n̄ basooloo (6.720).

* 7:65 Bɔa 28.30, Iko 33.8

1 Mɔ doupi ɔɔ baaso mɛndosaide zɪ Isailio kɔ kàaa n lɛyeo n zwànkasao dadaa, mɛ bùsu kákaa n miu. 2 Aa nɪzla kɛ̀ buipàleowa ɔ aa sla, aale n duunao n n deziɔ yāvāikeaɔ o. 3 Aa ɔ̀ sla gu pɔ aa kuu, ɔ wà Dii n Lua ikoyā lá kyokèné e mɔ àaɔ, ɔ aa n duunao ò aa kùlɛ Dii n Luae e mɔ àaɔ. 4 Levii buieɔ ze gba pɔ wa dànɛ musu, aa lezù Dii n Luazi gbáugháu. An tɔn ke: Yesua, Bani, Kamieli, Sebania, Buni, Selebia, Bani n Kenanio. 5 Levii buio Yesua n Kamielio n Banio n Asaniao n Selebio n Odiao n Sebaniao n Petaiao mɛ: A fele Dii á Lua táasile! A ku za asínizl e ɔɔpi. To wà n tɔbɔ, asa n gawi de lémaama n táasiola pii. 6 Mmɛ n Dii ũ ndo. N báluma kɛ̀ n n be pɔ kú musuo n pɔ pɔ kú weɔ pii. N dúnia kɛ̀ n pɔ pɔ kuwà, n ísia kɛ̀ n pɔ pɔ kú a guuɔ. Ni wɛni kpa npiwa, n be malaika dasiɔ i kùlɛne.

7 Mmɛ n Dii Lua pɔ Ablaũ sɛ ũ, n boaanɔ Ulu, Babiloni bùsuu,* n aà tɔ̀ lilè Ablahaũ.† 8 N è a n náai vɪ a sɔ guu, ɔ n mɛ n bàa aɔ kuaanɔ, nɪyɔ Kanaa bùsu kpawá n aà buio, bùsu pɔ Iti n Amoleɔ kuu n Pelizio n Yebusio n Gígasio.‡ ɔ n lɛ pɔ n gbɛ̀pi kɛ̀, kɛ̀ n maa yáii.

9 N taasi pɔ wá deziɔ kɛ̀ Egipi è,§ n wii pɔ aa lè Isia Tɛai mà.* 10 N seelaɔ n dabudabuɔ kɛ̀ Falaɔɔe,† n kpáaazi n aà iwao n aà bùsudeɔ pii, asa n dɔ̀ lá aa aiapásikè n wá deziɔ. N tɔbɔ lá a ku e n a gbáowa. 11 N ísia zɔ̀enɛ, ɔ aa taa'ò gugiiu aa bùa.‡ N gbɛ̀ pɔ pɛlɛnziɔ zù ísiu, n n zú lán gbewa í zɔɔpi guu.§ 12 N dɔaa n gbɛ̀ɔne telu guu fáane, gwáasina sɔ té guu.* N zé pɔ de aa se pùnɛ.

13 N pila Sinai gbɛ̀sɪsɪ musu, n yá'ónɛ za musu.† N ikoyā zede slande kpámá n yámaa pɔ n díleɔ. 14 N tò aa kámabogɔ̀ dɔ̀ n pɔ ũ.‡ N n yádileɔ n n ɔtondɔkɪo n n ikoyāo dà n zɔ̀blena Mɔizie, ɔ aa kpámá. 15 Ké nɔana n dé, n ble gbàenɛ za musu.§ Ké imi n dé, n ibɔ̀nɛ gbɛsiu.* Bùsu pɔ n a legbènɛ n mɛ nɪyɔ kpámá ɔ n ònɛ aa ge sɪ n pɔ ũ.

16 N beeo wá dezipiɔ káamai vɪ, an swá gbáakù, aalio n yádileɔ kúao. 17 Aa gɪ n yámai, dabudabu pɔ n kènɛyá sánɔ. An swá gbáakù, aa bɔ̀ n yá kpe, aa dɔaana díle aà ea tánínɔ zɔ̀bleu.† Lua, ni gbɛ̀ɔ duuna kémá, n sùuu vɪ n sósobio, n pɔ lí pa kpaao, n gbɛ̀ke vɪ zɔɔ, ɔ ni pákpaɪziɔ.‡ 18 Baa ké aa mɔkása lán gáaenawa, aa mɛ n dii pɔ n bóle Egipin we,§ mɛ aa dɔ̀ennɔ maamaa, 19 ni pákpaɪzi guwaiwauo n sósobi zɔɔ yáii. Telupi dɔaa ze'ɔ̀bnɛ fáane, tépi zé pɔ de aa se pùnɛ gwá, i n tó we zii. 20 N n Nisina kpámá à yádánɛ. Ni n tɛ́ manao. Ké imi lɛ̀ n de, n n gbá í. 21 N n gwá guwaiwau wɛ̀ bla, pɔe i késámáo. An pɔkasao i yaao, an gbá i sɛ́seo.

22 N buio kpámá n n bùsuɔ, n n bùsupio kpaalɛnɛ mío. Aa Esebɔ̀ kí Siɔ̀ bùsu sɪ n pɔ ũ n Basana kí Ogu pɔo.* 23 N tò an bui dasikù lán saanaowa,† n gɛ́nno bùsu pɔ n ò n maeɔne aa ge sɪ n pɔ ũ guu. 24 Ké an néɔ gɛ̀ bùsupi sɪ n pɔ ũ, ɔ n Kanaa pɔ kú we kádènɛ, n n nánɛ n zɪ n n kíaɔ pii, n bùsupi buio kpámá, aa n pɔeá kémá.‡ 25 Aa wɛ̀le bíideɔ sɪ n tɔ̀le maaɔ, aa kpéɔ sɪ n pɔmaa pɔ kúuɔ n bɔ̀ pɔ wa yɔ̀ɔ n wɛ̀ebuɔ n kú kpéɔ n lí pɔ wɪ a be bleɔ à kɛ̀ zai. Aa pɔblɛ aa ká aa mɛkpa, aa namablɛ n ɛ́fáai zɔɔ yáii.

* 9:7 Daa 11.31, 12.1 † 9:7 Daa 17.5 ‡ 9:8 Daa 15.18-21 § 9:9 Bɔa 3.7 * 9:9 Bɔa 14.10
 † 9:10 Bɔa 7-12 ‡ 9:11 Bɔa 14.21-29 § 9:11 Bɔa 15.4-5 * 9:12 Bɔa 13.21-22 † 9:13 Bɔa 19.18-20 ‡ 9:14 Bɔa 20.8-11 § 9:15 Bɔa 16.14-15 * 9:15 Bɔa 17.6-7 † 9:17 Nao 14.4 ‡ 9:17 Bɔa 34.6 § 9:18 Bɔa 32.1-4 * 9:22 Nao 21.21-35 † 9:23 Daa 15.5 ‡ 9:24 Yoz 11.23

²⁶ N beeo an swá gbáakù, ɔ aa bòn n yá kpe, aa gĩ n ikoyáí. Aa ánabi pò ledámá aa sumaɔ dède, aa dɛnnɔ maamaa. ²⁷ N ní ná ní ibeɛɔne ní ɔzĩ, aa gbáamóné, ɔ aa wiilɛnzi ní taasikɛa guu. Kua za musu ní sírɛnɔ n sósobi zɔɔ yáí, n suabanaɔ dílené, ɔ aa ní bɔ ní ibeɛpiɔ ɔzĩ. ²⁸ Tó aa nie è, aai ɛa yá pò váine kee, ɔ n ní kpá ní ibeɛɔwa aa gbáablémá. Aa ɛa wiilɛnzi, ɔ kua za musu ní sírɛnɔ, n ní bɔ gɛn ũma'ũma n sósobi yáí. §

²⁹ N ledámá aa ze ní n ikoyáɔ, kási aa zazakũma, aaliɔ n yádileɔ kũao, n yá pò tó gbé kũa, aɔ ku a sabaie.* Aa zà n yápiɔwa aa mikpelĩne, an swá gbáakù aa gĩ n yámai. ³⁰ N menakèrɛnɔ a wɛ dasi, n Nisĩna yádá ní ánabiɔne, ɔ aa ledámá, aai swáɔbɔ, ɔ n ní ná buipáleɔne ní ɔzĩ.† ³¹ N sósobi zɔɔ guu ni ní mideo, Lua sũuude sósobiden n ũ, ni pakpaɛziɔ.

³² Ayámɛto wá Lua, Lua zɔɔ gbáade pò ní tó n me séenata, lá n baa ɔ kúwana gbéke guu, taasi pò wá lé ní wá kíaɔ ní wá dɔaanaɔ ní wá sa'onao ní wá ánabiɔ ní wá deziɔ ní n gbéɔ pii za Asili kíaɔ gɔɔ e ní a gbáɔ, rĩsu to à keɛ fɛnɛũ. ³³ Yá pò wá léɔ pii musu ní maa, baa ké wa yáwáikè, ní náai ví. ³⁴ Wá kíaɔ ní wá dɔaanaɔ ní wá sa'onao ní wá deziɔ aai zĩke ní ikoyáwao, aai laaidɔ ní yádileɔwao ge lé pò ní dámáɔ. ³⁵ Baa gɔɔ pò aa rĩza ví, mé aa pɔmaa dasi pò n ní gbáɔ ví ní búsu yáasa táaede pò ní kpámáɔ, aai zɔblenɛɔ, aai mikè ní yáwáiwao.

³⁶ Gwa! Zɔɔn wá ũ gbá. Búsu pò ní kpá wá deziɔwa aa a libeɔ ní a pɔmaaɔ ble, zɔɔn wá ũ a guu. ³⁷ Wá bugbe yáasaɔ gò kí pò ní tó aa gbáabléwáɔ pò ũ wá duuna yáí. Aai kiblewá ní wá pɔtuɔɔ lá aa yeiwa. Wá kú wétɛa zɔɔ guu.

10

Isaili ledoukɛa ní Luao

¹ Yá beeo yáí pii wále ledoukennɔ ní síanao, wále ké lá guu. Wá dɔaanaɔ ní Levii buiɔ ní wá sa'onao lé ní seela kewá. ² Gbé pò aa ní seela kèwàɔn ke: Búsu gbáade Nɛemii Akalia né, Zedekia, ³ Selaia, Azalia, Zelemii, ⁴ Pasuu, Amalia, Malakia, ⁵ Atusu, Sebania, Maluku, ⁶ Aliú, Mɛlemɛ, Obadia, ⁷ Daniɛli, Ginɛtɔ, Baluku, ⁸ Mɛsulaũ, Abia, Miamɛ, ⁹ Maazia, Bilegai ní Semaiaɔ. Gbépiɔá sa'onaoɛ.

¹⁰ Levii buiɔn ke: Azania né Yesua, Enada né Binui, Kamiɛli ¹¹ ní ní gbéɔ: Sebania, Odiá, Kelita, Pelaia, Anana, ¹² Mise, Leobe, Asabia, ¹³ Zakuu, Selebia, Sebania, ¹⁴ Odiá, Bani ní Beniuo.

¹⁵ Isaili dɔaanaɔn ke: Palɔsi, Paata Mɔabu, Elaũ, Zatu, Bani, ¹⁶ Buni, Azegada, Behai, ¹⁷ Adonia, Bigivai, Adini, ¹⁸ Atee, Ezekia, Azuu, ¹⁹ Odiá, Asuũ, Bezai, ²⁰ Alifi, Anato, Nebai, ²¹ Mapiasi, Mɛsulaũ, Ezii, ²² Mɛsezabeli, Zadoki, Yadua, ²³ Pelatia, Anana, Anaia, ²⁴ Ozee, Anania, Asubu, ²⁵ Aloese, Pila, Sobeki, ²⁶ Leuũ, Asabana, Maasea, ²⁷ Ahia, Anana, Ana, ²⁸ Maluku, Aliú ní Baanao.

²⁹ Isaili kíniɔ, sa'onao ní Levii buiɔ ní bíibɔledɛsanaɔ ní lèsinaɔ ní Lua ua zĩkenao ní gbé pò aa kè bui pò liaaɛziɔwa aa Lua ikoyá kũaɔ nàkɔwa ní ní gbé pò de gbáade ũɔ. An naɔ ní ní nɛgɛɔ ní ní nɛnɔɔ nàmá ɔ ní gbé pò yápi mà mé aa dɔɔ pii. ³⁰ Aa legbè aa mè: Wá sí ní Luao, wáɔ te Lua ikoyá pò a kpá a zɔblena Mɔiziwai. Wáɔ Dii wá Lua yádileɔ kua ní aá yádanɛɔ, wɔ aá ɔtonɔkɔli guu.

³¹ Wá wá nɛnɔɔ kpásá bui pò liaawáziɔwa ɔ. Wá ní nɛnɔɔ sé wá nɛnɛ sɔɔ.*

³² Aa mè ɔ: Tó bui pò liaawáziɔ m̀ ní laao ge pówenae aa yía kámabogɔɔ, wá

lúmá kámabogɔɔzɪ ge lousisigɔɔzɪo. Wɛ̃ sɔpla n̄ wɛ̃ sɔplao wáli tó tɔɔle ʼlampɔ,† wáli gbéɔ ké n̄ n̄ fɪaɔ.‡

33 Wá díle wázɪa yá ʉe, wá baade lí ánuɔu kpa wɛ̃ n̄ wɛ̃o galaũ síiɔ wá Lua ua zɪ yá musu. 34 Iɔ de pɛɛ pɔ wɪ kpa Luawa pɔ ʉ n̄ pówenti pɔ wɪɔ kpawá lá gu lé dɔo n̄ sa pɔ wɪɔ a pɔ káteu à tékú lá gu lé dɔo n̄ sa pɔ wɪɔ o kámabogɔɔ n̄ mɔ dafu dikpɛgɔɔo n̄ dikpɛ pále zɪo n̄ sa pɔ wɪɔ o sáaukpaa yáio n̄ Isailiɔ duun awakpabɔɔ n̄ wá Lua ua yá kɪniɔ pii. 35 Wá sa'onaɔ n̄ Levii buiɔ n̄ gbé kɪniɔ pii, wa gbelá mɔa n̄ yáao wá Lua ua yá musu, wáli mɔð uale n̄ ualeo gɔɔ pɔ wa dílewa wɛ̃ n̄ wɛ̃o. A de Dii wá Lua gbagbakɪ pɔ ʉe lá a ku Mɔzɪi ikoyá guuwa. 36 Wáliɔ mɔ Dii kpéu wɛ̃ n̄ wɛ̃o n̄ wá buapɔ káauɔ n̄ libe séiaɔ pii.§ 37 Wáliɔ mɔ wá Lua ua n̄ wá negɔe séiaɔ n̄ wá zune séiaɔ ge sá ge ble, wáli kpá sa'ona pɔ lé zɪke weɔwa, lá a ku Mɔzɪi ikoyá guuwa.* 38 Wáli mɔ n̄ wá pówen séiaɔ n̄ wá káa séiaɔ n̄ wá libe séiaɔ n̄ wá véɛ séiaɔ n̄ wá nísi séiaɔ, wí kále láasiu wá Lua ua sa'onaɔne. Wáli wá buapɔɔ kwide bɔ Levii buiɔne,† asa Levii buiɔ mé i a kwide si zɔɛwia n̄ zɔɛwiao. 39 Tó Levii buiɔ lé a kwide sí, Aalona bui sa'onaɔ líɔ kuɪnɔ. Levii buiɔ sɔ aali pɔ kwide pɔ aa sípi kwide se gɛð wá Lua ua, aali kále láasiu.‡ 40 Levii buiɔ n̄ Isaili kɪniɔ pii lí pówena n̄ véɛo n̄ nísiɔ labake, aali kále láasiu Lua ua, gu pɔ luakukɪ pɔɔ kuu n̄ sa'ona pɔ lé zɪke weɔ n̄ bíibɔledɔanaɔ n̄ lesinaɔ. Maa wáli pákpa wá Lua uaio.

11

Isaili pɔ zɔle Yelusaleu

1 Isaili dɔaanaɔ zɔle Yelusaleu, ɔ gbé kɪniɔ gbelá an gbéɔ kwide mɔ zɔleɔa Lua wélepi guu yá musu, an gbé kɪniɔ i gɔ zɔɛwiaɔ guu. 2 Wá uabele pɔ dɔaa zè n̄ kua Yelusaleuɔo sáaukpá.

3 Yuda búsu dɔaana pɔ zɔle Yelusaleu tɔɔn ke: Isaili kɪniɔ, sa'onaɔ n̄ Levii buiɔ n̄ Lua ua zɪkenɔ n̄ Salomɔɔ zɔbɪlen buiɔ zɔle Yuda búsu wéleɔ guu, baade n̄ a tɔɔleɔ, 4 ɔ Yudaɛ n̄ Bɛyámɛɛe buieɔ zɔle Yelusaleu.

Yudaɔ dɔaanaɔ tɔn Ataia n̄ Maaseaɔ. Pelezi Maalalee i, Maalalee Sefatia i, Sefatia Amalia i, Amalia Zakali i, Zakali Uzia i, ɔ Uzia Ataiapi i. 5 Sela Zakali i, Zakali Yoialibu i, Yoialibu Adaia i, Adaia Azaia i, Azaia Koloze i, Koloze Baluku i, ɔ Baluku Maaseapi i. 6 Pelezi bui gɔgbáa pɔ kú Yelusaleuɔ gbɛɔn ɔaa pla n̄ báaɔkwi plasaioɛ (468).

7 Bɛyámɛɛe buiɔ dɔaana Salu. Yesaia Itieli i, Itieli Maasea i, Maasea Kolaia i, Kolaia Pedaia i, Pedaia Yoedi i, Yoedi Mɛsulaũ i, ɔ Mɛsulaũ Salupi i. 8 Aápi gbea Gabai n̄ Salaio. Ampii gbɛɔn ɔaa síiɔ n̄ basoolokwi plasaioɛ (928). 9 Zikeli né Yoeli mé n̄ gbɛzɔɔ ʉ, mé Asenua né Yuda mé wéle gbɛzɔɔ plaade ʉ.

10 Sa'on dɔaanaɔ Yoialibu né Yedaia n̄ Yakɛo 11 n̄ Selaiaɔ. Lua ua dɔaana Aitubu Melaio i, Melaio Zadoki i, Zadoki Mɛsulaũ i, Mɛsulaũ Ilikia i, ɔ Ilikia Selaiaɔ i. 12 An gbé pɔ aale Lua kpé zɪ keɔ gbɛɔn ɔaa síiɔ n̄ bao n̄ plaɔɛ (822).

Sa'on dɔaana Adáa. Malakia Pasuu i, Pasuu Zakali i, Zakali Amezi i, Amezi Pelalia i, Pelalia Yolaũ i, ɔ Yolaũ Adaiapi i. 13 Aá gbé pɔ aa de uabeleɔ ʉ gbɛɔn ɔaa do n̄ bla n̄ plaɔɛ (242). Sa'on dɔaana Amasai. Imɛɛ Mɛsilemɔ i, Mɛsilemɔ Azai i, Azai Azaleli i, ɔ Azaleli Amasaipi i. 14 Aá gbéá gɔsa gbáaɔne, aa gbɛɔn basoolokwi plasaie (128). Agedoliu né Zadieli mé n̄ gbɛzɔɔ ʉ.

† 10:32 Bɔa 23.10-11   ‡ 10:32 Iko 15.1-2   § 10:36 Bɔa 23.19   * 10:37 Bɔa 13.2, Nao 18.15-16
† 10:38 Nao 18.21   ‡ 10:39 Nao 18.26

¹⁵ Levii buiɔ dɔaana Semaia. Buni Asabia ɪ, Asabia Azikaũ ɪ, Azikaũ Asubu ɪ, ɔ Asubu Semaiapi ɪ. ¹⁶ Levii buiɔ dɔaanaɔ Sabetai nɪ Yozabao mɛ Lua ua gbɛzɔɔ ũ. ¹⁷ Lɛsin dɔaana Matania pɔ de lousisin dɔaana ũ. Asafa Zabedi ɪ, Zabedi Mise ɪ, ɔ Mise Mataniapi ɪ. Babukia mɛ aɔ plaade ũ. Bee gbɛa Samua nɛ Abeda, Galali tɔna, Yedutu bui. ¹⁸ Levii bui pɔ kú Lua wɛleɔ gbɛɔn ɔaa do nɪ basiisɔ mɛndosaioɛ (284).

¹⁹ Bɪibɔledɔanaɔ Akubu nɪ Talemɔ nɪ nɪ gbɛɔ gbɛɔn baswaaɔkwi nɪ plaɔɛ. ²⁰ Isaili kɪniɔ nɪ sa'onao nɪ Levii buiɔ ku Yuda bɔsu wɛleɔ guu, baade nɪ a tɔleɔ. ²¹ Lua ua zikenaɔ ku Ofeli sɪsɪ musu. Ziha nɪ Gisepao mɛ nɪ gbɛzɔɔ ũ. ²² Levii bui pɔ kú Yelusaleũ dɔaanan Uzi ũ. Mise Matania ɪ, Matania Asabia ɪ, Asabia Bani ɪ, ɔ Bani Uzipi ɪ. Aapi mɛ Asafa bui pɔ aɔ dɔaa nɪ lesiyao Lua uaɔ gbɛdo ũ. ²³ Pɛɛsiɔ kɪa mɛ yɔdile lɛsinaɔnɛ, a yá pɔ aa ke lá gu lé dɔ danɛ. ²⁴ Mɛsezabeli nɛ Petaia pɔ de Yuda nɛ Zela bui ũ ku kiapi kɪ Isailiɔ yágɔgɔa yáɪ.

²⁵ Yudaɔ zɛle zɛwɪaɛ beɔ guu nɪ nɪ fáanio: Kiliataaba nɪ a bualoũ, Dibɔ nɪ a bualoũ, Kabazee nɪ a bualoũ, ²⁶ Yesua, Mɔlada, Bepele, ²⁷ Azaasuali, Bɛɛɛba nɪ a bualoũ, ²⁸ Zikilaga, Mɛkona nɪ a bualoũ, ²⁹ Enilimɔ, Zɔla, Yaamu, ³⁰ Zanaɔ, Adulaũ nɪ a zɛwɪaɔ, Lakisi nɪ a fáanio nɪ Azekao nɪ a bualoũ. Aa bekpá za Bɛɛɛba e Beninũ guzulɛu.

³¹ Bɛyámɛɛ buiɔ bekpá wɛleɛ beɔ guu: Geba, Mimasa, Ai, Beteli nɪ a bualoũ, ³² Anato, Nɔbu, Anania, ³³ Azoo, Lama, Gitaiũ, ³⁴ Adida, Zeboiũ, Nebala, ³⁵ Lodi, Onɔ nɪ Siaɔ guzulɛo. ³⁶ Levii bui gáli pɔ kú Yuda bɔsuu yáaɔ bekpá Bɛyámɛɛ buiɔ bɔsuu.

12

Sa'onao nɪ Levii buiɔ yá

¹ Sa'onao nɪ Levii bui pɔ aa sù nɪ Salatieli nɛ Zolobabelio nɪ Yesuaɔn ke: Selaia, Zelemii, Ezala, ² Amalia, Maluku, Atusu, ³ Sekania, Leuũ, Melemɔ, ⁴ Ido, Ginɛtɔ, Abia, ⁵ Miamɛ, Maadia, Bilega, ⁶ Semaia, Yoalibu, Yedaia, ⁷ Salu, Amɔku, Ilikia, Yedaia. Gbɛpiɔ mɛ sa'onao nɪ nɪ gbɛ Levii buiɔ dɔaanaɔ ũ sa'onkia Yesua gɔɔ.

⁸ Levii buiɔ dɔaanaɔn ke: Yesua, Binui, Kamieli, Selebia, Yuda, Matania. Matania nɪ a gbɛɔ mɛ aɔ dɔaa nɪ táasileao, ⁹ mɛ Babukia nɪ Unio nɪ nɪ gbɛɔ mɛ lɛsinaɔ gáli plaade ũ. ¹⁰ Yesua Yoakiũ ɪ, Yoakiũ Eliasibu ɪ, Eliasibu Yoiada ɪ, ¹¹ Yoiada Yonatáa ɪ, ɔ Yonatáa Yadaia ɪ.

¹² Sa'onao pɔ aa de uabeleɔ ũ Yoakiũ gɔɔn ke: Selaia bui Melaia, Zelemii bui Anania, ¹³ Ezala bui Mɛsulaũ, Amalia bui Yohanani, ¹⁴ Maluku bui Yonatáa, Sebania bui Yosefu, ¹⁵ Aliũ bui Adena, Melaio bui Elekai, ¹⁶ Ido bui Zakali, Ginɛtɔ bui Mɛsulaũ, ¹⁷ Abia bui Zikeli, Miyámɛ bui, Maadia bui Piletai, ¹⁸ Bilega bui Samua, Semaia bui Yonatáa, ¹⁹ Yoalibu bui Matenai, Yedaia bui Uzi, ²⁰ Salu bui Kalai, Amɔku bui Ebeɛ, ²¹ Ilikia bui Asabia nɪ Yedaia bui Netanelio.

²² Wá sa'onao uabeleɔ tɔ dalaɔ za gɔɔ pɔ Eliasibu nɪ Yoiadao nɪ Yohanani nɪ Yadao de sa'onkiaɔ ũ e Pɛɛsiɔ kɪ Dalusi kpalablegɔɔɛ. ²³ Wá Levii bui uabeleɔ tɔ dá ladaɔ e Eliasibu tɔna Yohanani gɔɔ. ²⁴ Levii bui dɔaanaɔ tɔn ke: Asabia, Selebia, Binui, Kamieli nɪ Yesua. An gbɛɔ ɪ yáwemá táasilea nɪ sáaukpaaɔ guu gá nɪ gáoɛ, lá Lua gbɛ Davidi dílewa. ²⁵ Gbɛɛ beɔ mɛ bɪibɔledɔana pɔ aɔ Lua ua láasiɔ nɪ a bɔleɔ dɔaa ũ: Matania, Babukia, Obadia, Mɛsulaũ, Talemɔ nɪ Akubuo.

26 Gbɛpiɔ ku gɔɔ pɔ Yesua nɛ Yoakiu, Yozada tɔuna de sa'onkia ue. Nɛɛmii mɛ busu dɔaana u, sa'ona Ezala mɛ yadanede u.

Yelusaleu bli sakɛa

27 Yelusaleu bli sakɛgɔɔ wɔ Levii buio wɛlewelele gu pɔ aa kuu, wɔ gɛrnu Yelusaleu aa bli sakɛ n pɔnao n saaukpaa n lesiao n sɛsɛnao n mɔɔnao n kuu.

28 Lɛsina pɔ kai n Yelusaleu kɔ kaa we, Netofa bualoudeɔ 29 n Begiligalideɔ n gbɛ pɔ ku Gɛba n Azemaveo sae, asa lɛsinao nɔzia bualoɔ kpɔ Yelusaleu sae we. 30 Sa'onao n Levii buio gbɔbɔ nɔziae, ɔ aa gbɔbɔ gbɛ kɔnɔne, ɔ aa gbɔbɔ bliɛ n a bɔleɔ.

31 Mɔ tɔ Yuda dɔaanao dɛde bliwa, ɔ ma lɛsinao kaa gali zɔ le pla, aa dɔaanɛ bli musu. An gali do be ɔplaa oi, aa be bli musu Tufua Bɔle oi. 32 Osaia n Yuda dɔaana leɛ doɔ tɛ n kpe 33 n Azaliao n Ezalao n Mesulaɔ 34 n Yudao n Bɛyameo n Semaiao n Zelemiio. 35 Sa'onae kurno lo, aa kuu kuku. Bee gbea Yonatɔa nɛ Zakali. Asafa mɛ Zakuu i, Zakuu Mise i, Mise Matania i, Matania Semaia i, Semaia Yonatapi i. 36 Aa gbɛ beɛ kuaano: Semaia, Azaleli, Milalai, Gilalai, Maai, Netaneli, Yuda n Ananio. Aa Lua gbɛ Davidi pɔɔɔnao kua. Yadanede Ezala mɛ dɔaanɛ. 37 Kɛ aa ka Nibona Bɔle musu, aa dɛde Davidi wɛle dɛdɛkli pɔ ku n aɛwa, gu pɔ bli sɛsi kuu. Aa dɔ Davidi bei, ɔ aa ka i Bɔle musu gukpe oi.

38 Lɛsinao gali plaadeɔ gɛ ɔzɛe oi. Mɔ tɛnzi bli musu n gbɛ kɔnɔ. Wa dɔ Kina kalangai, wa ge e bli yaasa kɛi. 39 ɔ wa gɛ Eflaiu Bɔlea n Bɔle Zio n Kpɔ Bɔleɔ. Wa dɔ Ananeli kalangai n Baso kalangao e Sa Bɔle musu, ɔ aa zɛ Dakpeunao Bɔle musu. 40 ɔ lɛsinao gali plapi kɔ kaa Lua ua. Mɔ ku we lo n gbɔade leɛ doɔ 41 n sa'onae beɛɔ: Eliakiu, Maasea, Miyame, Mise, Elioenai, Zakali n Ananio. Aa n kuu kuku. 42 Maasea ku we lo n Semaiao n Elezaao n Uzio n Yohananio n Malakiao n Elaɔ n Ezeo. Lɛsinao lɛ lesi, Yezahia mɛ n dɔaana u. 43 Gɔ beɛ aa sa'o maamaa, ɔ aa pɔnakɛ, asa Lua tɔ an pɔ kɛna a kɛ zaiɛ. Nɔeɔ n nɛɔ lɛ pɔnake lo. Wɔ Yelusaleudeɔ pɔnakɛapi sɔu ma zɔ.

44 Zibeezi aa gɛeɔ dile laasi gbɛzɔɔ u, gu pɔ gbaɔ n buapɔ kaaɔ n pɔ kwideɔ kɔleu. Gbɛpiɔ li buapɔ pɔ Mɔizi ikoyɔ dile a de sa'onao n Levii buio baa u sɛle zɔewia n zɔewiao aa kaa we, asa sa'onao n Levii bui pɔ aɔ zike weɔ ya ka Yudaɔge. 45 Lua ua zi n gbɔɔanɛo de n ya ue. Lɛsinao n bliɔledɔanao liɔ n zi ke la Davidi n a nɛ Salomɔɔ dilewa. 46 Asa za Davidi n Asafao gɔɔ lɛsin dɔaanao kue, aɔ dɔaa n Lua taasileao n a saaukpaa. 47 Zolobabeli n Nɛemiio gɔɔ Isailio pii lo lɛsinao n bliɔledɔanao kamasaa ka la gu lɛ dɔe. Aɔ Levii buio asea kpama, mɛ Levii buio i Aalona buio asea kpama ɔ.

13

Nɛemii yagɔgɔa Isailiɔne gbeza

1 Zibeezi wɔ Mɔizi la kyokɛ gbɛɔne, ɔ wa e we ke Amɔni ge Mɔabu buie suli gɛ Lua gbɛɔ guuo, 2 asa aai da Isailiɔle n pɔbleao n io. Aa fiabɔ Balaate aɔ laaikemae, ɔ wa Lua aɔ ya liɛ samaa'oa u.* 3 Kɛ aa ikoyapi ma, aa buipaleɔ bɔle n guu.

4 E yapi aɔ ge kei wɔ sa'ona Eliasibu dile wa Lua ua laasi gbɛzɔɔ u. Amɔni bui Tobia daeɛ, 5 a kpɛne zɔɔ kpɔ Tobiapiwa. Wi pɔwenti kɔleu we ya n

* 13:2 Nao 22.1-6

tulaletio ní Lua ua pɔ́o ní pówena kwideo ní v̄eεo ní n̄isi pɔ́ de Levii buio ní l̄esinao ní bílibed̄šanao pɔ́ ũo ní laba pɔ́ wa k̄e sa'onaŋeo. ⁶ Goo bee má kú Yelusaleũo, asa Babeli kí Aatasasa kpalablea w̄e baakwi ní plaode guu ma ea ge aà k̄íi. Goo pla gbea ma wabik̄ewá, ⁷ 5 ma su Yelusaleũ. Ma yāvái pɔ́ Eliasibu k̄e bao má, lá à Lua ua kpéne kpá Tobiawa. ⁸ Yápi k̄emeε íi maamae, 5 ma aà pɔ́o s̄ele k̄l̄eε báasi. ⁹ Ma m̄e wá gbábo kpénepie, 5 ma ea Lua ua pɔ́o k̄ale we ní pówentio ní tulaletio.

¹⁰ Má má lo w̄l̄i Levii buio ní l̄esinao aseá kpámáa, 5 aa ɔ̀b̄le Lua ua zlu, an baade tà bua. ¹¹ Ma zɔad̄o gbáadeɔwa ma m̄e: Ak̄ea a p̄kpá Lua uaii? ɔ ma Levii buio k̄áaa, ma ní baade dà a zlu. ¹² ɔ Yudaɔ m̄o ní pówen kwide b̄ò ní v̄eεo ní n̄isio m̄pii, aa k̄aka láasiu.† ¹³ Ma sa'ona Selemia ní lak̄ena Zadokio ní Levii bui Pedaiáo díle láasipio gb̄ez̄ɔɔ ũ, 5 ma Zakuu né Anana, Matania t̄oúna díle ní donlede ũ, asa wa ní d̄s gb̄e náaideɔ ũe. Láasi pɔ́o biil̄ea ní gb̄éne de ní yá ũe. ¹⁴ Ma Lua, ma yápi ào d̄nḡu. Nsu yámaa pɔ́ má k̄e n kp̄e z̄l̄ yá musu suumpao.

¹⁵ Goo bee z̄l̄ ma Yudaɔ è, aale 5z̄5 v̄eεwa a íf̄ek̄i kámaboḡɔz̄l̄. Ma gb̄eɔ è lo, aale su Yelusaleũ ní pówena kámaboḡɔz̄l̄. Aa ȳe z̄aa'inaŋe ní v̄eεe'io ní v̄eεbeo ní kaad̄emb̄eo ní aso páleɔ, 5 ma ní gba laai bleyiaa ḡɔɔpi z̄l̄ yá musu.‡ ¹⁶ Tiideɔ ku Yelusaleũ, aal̄ su ní kp̄o ní laa bui piio, 5 aal̄ yá Yudaɔwa kámaboḡɔz̄l̄. ¹⁷ Ma zɔad̄o Yuda gbáadeɔwa ma m̄e: Yāvái pɔ́ ále kee bee s̄o be! Ale kámaboḡɔ gb̄ále. ¹⁸ M̄aa á deziɔ lé ke, 5 wá Lua yāv̄ia w̄éleε beewao l̄o? ɔ ále kámaboḡɔ gb̄ále, ále aà p̄o f̄ele s̄a? ¹⁹ Má díle tó gu s̄i á̄s̄ad̄az̄l̄ oosi, w̄ali Yelusaleũ b̄ole gbaɔ tata, wasuli w̄eo e kámaboḡɔ ḡe. Ma az̄la gb̄éɔ k̄ale b̄olepiɔ, k̄e gb̄e su ḡe ní asoo kámaboḡɔ yáí. ²⁰ Laatanao ní gb̄e pɔ́ lé pɔ́o yiaɔ í bíi kpe ḡen do ge ḡen pla. ²¹ ɔ ma lez̄amá ma m̄e: Tó a i we sa, má á kúk̄uε. Za ḡoo bee 5 aai m̄o kámaboḡɔz̄l̄ lo. ²² ɔ má ò Levii buioŋe aa gbábo ní z̄lae, aai gé b̄ole d̄s̄ai, k̄e wá kámaboḡɔ d̄s̄ Lua pɔ́ ũ yáí. Ma Lua, to ma yápi ào d̄nḡu, ní ma w̄egwa n gb̄eke z̄ɔo léu.

²³ Goo bee z̄l̄ lo ma Yudaɔ è, aa n̄oo s̄e Asedodadeɔ ní Am̄oŋio ní M̄abuɔ guu. ²⁴ ɔ an n̄eεo í Asedoda yá ge buip̄ale yá ma, aali Eb̄elu yámaa. ²⁵ ɔ ma zɔad̄m̄a ma ní ká, ma ní ḡeεo gb̄e, ma ní gb̄eɔ mik̄a gá má w̄o. ɔ má t̄o aa m̄e wa sí ní Luao, wa ní nen̄eɔ kp̄ásá ní neḡeŋaɔwao. Wa ní nen̄eɔ sé ní neḡeŋe ge ní z̄la pɔ́ ũo. ²⁶ M̄aa Isailio kí Salomo duunak̄eo l̄o? Buie k̄ia i kaaáwao. Aa Lua yeaazi,§ 5 à aà kpá Isailio píi k̄ia ũ, k̄asi baa aapi, buip̄ale n̄eεo mé aa aà dà duunau.* ²⁷ ɔ wá má ápiɔ s̄o a yāvái z̄ɔopi k̄e, a z̄l̄b̄onkpe k̄e wá Luae, a buip̄aleɔ s̄e n̄o ũ. ²⁸ Yoiaada néo do pɔ́ de sa'onkia Eliasibu t̄oúna ũ mé Oloni gb̄e Sambala né s̄e yāa, 5 ma aà yā. ²⁹ Ma Lua, to an yá ào d̄nḡu, asa aa sa'onke gb̄al̄eε, aa n̄ b̄aa kua ní sa'onaɔ ní Levii buio yād̄ilea gb̄o. ³⁰ Ma buip̄aleɔ yá p̄ii b̄o sa'onaɔ ní Levii buioŋe, 5 ma ní baade d̄az̄lu. ³¹ Ma ea yā labakea ḡoo díle gb̄eŋe ní buap̄o k̄aaɔo kpaao. Ma Lua, to ma yá ào d̄nḡu a ma ũ.

† 13:12 Mal 3.10   ‡ 13:15 B̄a 20.8-10   § 13:26 2Sam 12.24-25   * 13:26 1Kia 11.1-8

ESITɛɛ Yá pɔ́ kú láɛ bee guuo

Láɛ bee yá pɔ́ wa sè ní Yuda buiɔ́ wa díle wà ní midɛ yá bɔ́ɔlɛkèwɛɛ, 5 Lua ní bɔ́. Yápi kè guo pɔ́ Pɛɛsi lé ikokɛ sea za India búsuu e à gè pèð Egipiwaɛ. Yuda bui kɔ́na pɔ́ wà ní kúkú wà tárnɔ́ Babiloni, an gbɛɔ́ i su ní búsuuo e à gè pèð guo pɔ́ Babiloni kpala míde e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 539. Yudapiɔ́ lí we bui pɔ́ aa kú ní guuo námáɔ, asa an yáɔ adoae, aaɔ zíkɛ ní ikoyá ní ní fɛlɛkaayáɔwae. Lápi íi pɔ́ kí Aasuelu gbáade séia Amani sè n̄ Yuda gbáadeɔ do Maadoseo yá bɔ́ɔlɛkè. Esitɛá Maadose néɛ, 5 Maadose ledàwà e à gò Pɛɛsi kía nɔ́ ù, 5 a zɛ'è à kpà vāi pɔ́ a a bui Yudaɔ leɛ. Bee lé ɔ́wɛɛ yá pɔ́ wa sè ní Yudaɔ píi í léle páɛ. Guo pɔ́ wa díle wà Yudaɔ dedewá gò ziblea an ibɛɛpiɔ́wa guo ù, 5 guopi gò Yudaɔ dikpɛgɔ́ ù e ní a gbáɔ, aaɔ dikpɛpi kɛ e Paki àɔ gé káie. Yá pɔ́ wa dāu wa siu Esitɛ láu lé dikpɛpi bókí ɔ́wɛɛɛ. Yudaɔ zè wà gí ní níziáɔ, asa kua búsu páleu wà gírziɛ. Wí Lua tó sí láɛ bee guuo, áma Lua i a gbéɔ to weo, à ní suabà Esitɛɛ sabai.

Kí Aasuelu a na Vasiti bɔ́a kpala

¹ Kí Aasuelu* guo búsu mèn basoolo ní soplaɔ 5 a de a kía ù sea za India búsuu e à gè pè Etiopi búsuwa. ² Zɔ́lɛa a bɛ Susa mɛɛwiau ³ aa kpalablea wè áaɔde guu à gbáadeɔ ní a íwaɔ káaa píi blesableawa. Pɛɛsi ní Mɛdeɔ búsu zígɔ́ badeɔ ku we ní gbé gbiaɔ ní búsu gbáadeɔ. ⁴ A a kpala àizɛɛ zɔ́ɔɔ ní a zɔ́ɔke gawio òlɔné e mɔ́ soolo. ⁵ Ké guo beeɔ pá, à blesakè gbé pɔ́ kú Susaɔnɛ, kíabuiɔ́ ní táaaɔ píi. Wà blesapi blè e guo sopla aa be'ua líkpɛu. ⁶ Wà zwàa pua ní zwàa búunaɔ dòɔ ánuɔu táanaɔwa ní bà puao ní bà gáaluladeɔ, 5 wa lòo kpé gbapele pɔ́ wa kè ní gbɛpuɔwa. Vua ní ánuɔu wúleɔɔ kálea gusalala pɔ́ wa kè ní gbɛpuo ní gbɛtɛɔ ní gbɛsio ní gbè búunaɔwa. ⁷ Wà vɛɛ kpákpamá we ní vua imibɔ́. Imibɔ́piɔ́ dodoa kɔ́ɛ píie. Kí vɛɛpi kpámá sɔ́ɔsɔ́. ⁸ Kí díle wasu vɛɛminaɔ wetáɔ. A ò a bɛ ziiaɛ aa kpa baadewa lá ade yei.

⁹ Kí Aasuelu na Vasiti blesakè nɔ́ɔnɛ kibe ɔ́. ¹⁰ A guo soplade zí kí pɔ́ kèna vɛɛ yáí, 5 a ò a dɔ́ai gbɛɔn soplaɔnɛ: Mɛumanu, Bizita, Aabona, Bigita, Abaga, Zetaa ní Kaakasio, ¹¹ aa mɔ́ɛ ní a na Vasitio ní a kía na fúao kpaa, ké à aa kɛfenke ɔ́lɔ gbéɔnɛ ní gbáadeɔ, asa nɔ́ɛpiá nɔ́ɛ. ¹² Ké kí dɔ́aiɔ́ yápi ò aa nae, à gí mɔ́í, 5 kí pɔ́ pá à fɛázi maamaa. ¹³ Kí yápi ò wɛzɛn saanyádɔ́naɔnɛ, asa ɔ́ yápii gbea gbé pɔ́ búsu ikoyá dɔ́ɔwae. ¹⁴ Pɛɛsi ní Mɛdeɔ gbáade pɔ́ aaɔ ku aa sae gbɛɔn soplaɔ tɔ́n kɛ: Kaasena, Setaa, Ademata, Taasisi, Melesi, Maasena ní Memukáɔ. Ampio mé aa aa kwáasiɔ́ ù, aa kpala ikodeɔ ù. ¹⁵ A ónɛ: Ma a dɔ́aiɔ́ zí aa yádile ma na Vasitie, 5 à gí mai. Wá seáánɔ́ kpelewa ní? Ikoyá mè kpelewa ní?

¹⁶ ɔ́ Memuká ò kíe ní gbáadeɔpiɔ́ à mè: Kí, míme n na Vasiti táaekènɛ ndoo, à táaekè gbáadeɔnɛ ní n búsu gbépiɔ́. ¹⁷ Yá pɔ́ n napi kè a ligua, nɔ́ɛ píi i ma, aai saka ní záɔgu aa mɛ: Kí Aasuelu mè wà a na Vasiti sísiɛ, 5 à gí géí. ¹⁸ Pɛɛsi ní Mɛdeɔ búsu gbáadeɔ nɔ́ pɔ́ n na yápi màɔ, aa yábɔ́ɔ ní záɔ lézi tia. Lé'ɛakɔ́wa ní zɔ́ao a kɛ zài. ¹⁹ Kí, tó à kàngue, yádile Vasitie asu tó á wesikòle ɔ́ɔ, ní nɔ́ɛ pɔ́ deaála kpa aa kpala. Wa yápi kè Pɛɛsi ní Mɛdeɔ ikoyá pɔ́ wíli a bádeɔ lá guu.

* 1:1 Eza 4.6

20 Tó wà yá pò ní díle kpàwakè n bùsu zɔɔ guu pìi, nɔɔ bɛɛɛ dɔ́ ní z'áɔne, nɔgbáaɔ ní nɔ nɛnaɔ pìi. 21 Yápi kà kíagu ní gbáadeɔ pìi, ɔ a kè lá Mɛmuká òɛwa. 22 ɔ à lékpásákè bùsu pò a de ní kía ù gbéɔne pìi, bùsu ní bùsuo ní a lákɛao, bui ní buio ní ní yáo. A mè gɔɛ mé aɔ a ua kía ù mé aà buiyá ɔ wáli o uapiu.

2

Esitete gɔa kía na ù

1 Yá beɔ gbɛa ké kí Aasuelu pɔ wèe, yá pò Vasiti kèè ní yá pò a díle aà yá musuo i sáaàguo. 2 ɔ kí ìwaɔ òè: Kí, to wà wéndia kefenáɔ wɛɛɛne. 3 Gbɛzɔɔ díle n bùsuɔ guu pìi aa wéndia kefenáɔ naaa mɔ ka n nɔɔ guu Susa la. N nɔɔ ziia Ege i ní gwa ní n naɔ, wi ní kɛkɛ ní nɔambleɔɔ wásawasa. 4 Nɔɔ pò kàngu i gɔ n na ù Vasiti gɛɛ ù. Yápi kè kía na, ɔ à zèð.

5 Yudaɛ ku Susa Bɛyámɛɛ bui ù, aà tón Maadose, Yaii néɛ. Simɛi ní Kisio ku aà deziɔ guu. 6 A ku zìzɔ pò Babeli kí Nebukanɛza ní kùkù Yelusaleù ní Yudaɔ kí Yekoniao à tǎrnɔɔ guuɛ.* 7 Ale a desɛ né Adasa pò wí mɛ lɔ Esitete gwa, asa aà de ní aà dao kuo. Wéndiapi kákaa maa mé a kɛfɛù. Ké aà de ní aà dao gà, Maadose aà sè a né ù. 8 Ké wà yá pò kí dílepi mà, ɔ wà gè ní wéndiaɔ dasidasi Susa, wà ní ná Egeɛ a ɔzì. ɔ wà Esitete sè gèð kibɛ kí nɔɔ ziiapie. 9 Wéndiapi kèè maa, ɔ à gbɛkɛkèè à mè, wà aà kɛkɛ ní nɔambleɔɔ wásawasa gɔɔ, wi blɛ maa kpawà. A kibɛ wéndia pò a sè gbɛɔn sopláɔ kpawà, ɔ à kpé maa kpawà kí nɔɔ bɛ. 10 Esitete i a bui ge a bɛ bùsu o gbɛɛo, asa Maadose òè asu to gbɛɛ dɔɔ. 11 Lá gu lé dɔ Maadose lɔ kí nɔɔ bɛ gáaɛ baa vívì, ké à e àɔ Esitete kua dɔ́ ní yá pò lé aà leo.

12 E wéndiaɔ aàɔ zɛ'e aàɔ gé ii ní kí Aasueluo, sema aa yá pò wa dílené ke gia e mɔ kuɛpla. Wíɔ nìsi pò wa kè ní lí'ɔ gí nao dɔmá e mɔ soolo, ɔ wíɔ ní kɛkɛ ní tulaleɔ ní nɔɔ mekɛkɛɔ e mɔ soolo. 13 Wéndia pò kí mè ia kàwà, nɔɔ bɛpɔ pò a gbèa pìi wí kpawà aà gɛðɛ. 14 I gé oosi, ì su nɔɔ bɛ kɔɔ ziia pò wí mɛ Saasagaza fáani. Aàpi mé ì ɔlia kí nɔ pò i mɛsɛdilenéopiɔzi. Ili e àa gè kí kíi lɔo, sema aà yá kà kípigu à aà gbèa aà tɔwa bàasio. 15 Ké ia kà Abihaili né Esitete pò aà desɛ Maadose aà sè a né ùpiwa, i pɔɛ gbɛao, sema pò pò kí nɔɔ ziia Ege òè bàasio. Esitete yá kà gbé pò wɛsíaàlɛguu pìi. 16 Kí kpalablea wè soplade guu wà gèaàɔ aà bɛ mɔ kwide Tebe guu. 17 Kí ye Esitetezi de a nɔ kɛniɔla pìi. Aà yá kàaàgu, à kèè na de wéndia kɛniɔla pìi, ɔ à kía na fùà kpàè, à aà díle a na Vasiti gɛɛ ù. 18 ɔ kípì blesakè, à gbáadeɔ ní a ìwaɔ káaa Esitete sea yá musu. A díle wà dikpe zɔɔ kɛ, ɔ wà a kpàwakè bùsu ní bùsuo, ɔ à gbadà gbéɔne sɔɔsùɔ.

Maadose ní Amanio

19 Wéndiaɔ káaaa gɛn plaade, Maadose zɔlɛa kibɛ bɔlɛu. 20 Esitete i a bɛ bùsu ge a buiyá'ò gbɛɛ máo lá Maadose òɛwa. lɔ Maadose yámaɛ, lá lɔ ma za gɔɔ pò àlɛ aà gwawa. 21 Ké Maadose zɔlɛa kibɛ bɔlɛu màa, kí Aasuelu ɔbai bɔlɛdɔana gbɛɔn plaɔ pɔ pà kízi, ɔ aa lɛkpáaíaazi. An tón kɛ: Bigana ní Telesio. 22 Ké Maadose yápi feena mà, a ò kía na Esitete, ɔ Esitete ò kía ní Maadose tɔo. 23 Ké wà yápi gwágwa, wa è slanaɛ, ɔ wà gbɛɔn plapiɔ lòo líwa aa gà. Wà yápi kè bùsu ladau kí wáa.

* 2:6 2Kía 24.10-16

3

¹ Yá beɔ gbɛa kí Aasuelu Amɛdata né Amani, Agaga* bui kpɛlà, à aà gbà gbàa, à zòlɛkɛlɛ pɔ dɛ gbàade pɔ kuaànɔɔ pɔa pii kpàwà. ² Kí Iwa pɔ kú aà be bɔlɛuɔ i wúle ní gbɛɛu ge aa misiile Amanie, lá kí dílɛwa, kási Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɛo. ³ ɔ kí Iwapiɔ Maadose là aa mè: Akɛa ríle kí yámao ní? ⁴ Lá gulɛ dɔ aabɔ oè màa, kási lílɛ ní yámao, à mè Yudan a ú. ɔ aa ò Amanie ké aa e dɔ tó a Maadose yákeapi fɛ. ⁵ Ké Amani è Maadose lí wúle a gbɛɛu à misiileɛo, ɔ aà pɔ pà. ⁶ Ké wà Maadose bui òè, aà dea ado kèè fɛnɛú, ɔ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Maadose bui Yuda pɔ kú Aasuelu búsuɔ guuɔ míɔnzɔ pii.

Amani vai lekpaata Yudaɔzi

⁷ Kí Aasuelu kpalablea wè kueplade guu a mɔ sɛía pɔ wí mɛ Nisánu guu, Amani gbɛ pɔ wí mɛ puliú là, ké à e mɔ pɔ á yápi kewà dɔ ní a gɔɔo. ɔ mɔ kuepla Adaa bɔ àsi guu. ⁸ ɔ Amani ò kí Aasueluɛ: Buie ku, a gbéɔ fáaa buipáleɔ guu n búsu dasiɔu pii. An fɛlɛkaayáɔ dodo ní buipáleɔɛ pii, aali n ikoyá dao. I kú ñ ní tó tɛɛo. ⁹ Kí, tó à kènɛ naɛ, yádile wà ní mide, mí ánuɔu tɔnu áaa pla kpá yápikeɔawa aa ka n láasiu. ¹⁰ Kí a táana seela kebɔ bɔ a kpá Amɛdata né Amani, Agaga bui Yudaɔ wɛlepiwa ¹¹ à mè: Kɛ buipie lá à kènɛ maawa, níú ánuɔupi kúa n pɔ ú.

¹² Mɔ sɛía gɔɔ kue'aaɔde zí Amani kí lakɛnaɔ sɛsi. Aa yá pɔ Amani dílɛ kí Iwaɔ ní kía pɔ kú búsu ní búsuɔɔ ní bui ní buio gbáadeɔnɛ dálau. Aa kè bui ní buioɛ ní baade buiyáɔ, búsu ní búsuɔ ní a lákɛao. Aa kè ní kí Aasuelu tɔo, ɔ aa aà seela ké láwa ní aà táanao. ¹³ Aa lápiɔ ná zínaɔnɛ ní ɔzɛ, aa ní gbáɛ kí búsu dasiɔu guu. Lápi guu wà mè wà Yudaɔ dede wà ní mide wà ní buibɔ, néfɛnɛn gbɛzɔɔ, gɔɛɔ ní nɔɛɔ gɔɔ dou zí, mɔ kueplade pɔ wí mɛ Adaa gɔɔ kue'aaɔde zí, wí ní pɔɔ naaa. ¹⁴ Wa yá pɔ a dílepi lá kpásá búsu ní búsuɔu pii, ké àɔ de ikoyá ú, wí a kpáwake bui piie, ké aao ku sɔu guu gɔɔpizɛ. ¹⁵ Zínaɔ wà gè màa yá pɔ kí dílepi yáí, ɔ wà a kpáwakè Susa mɛɛwiau. Kí ní Amanio zòlɛ lé imi. Susadeɔ sɔ aa bílikè yápiwa.

4

Maadose wabikɛa Esitɛɛwa aà lɛdau

¹ Ké Maadose yá pɔ wa kèpi mà, à a pɔkasao ga kè, ɔ à zwánkasaɔ dà à túfu gbè a miwa, ɔ a be wéle guu, àlɛ wɛna'ɔ gbàa dɔ. ² A gè e za kibe gáaɛ, asa gbèe a fɛ gè kibe bɔlɛu ní zwánkasaɔ daao. ³ Wà yá pɔ kí dílɛ iko úpi kpáwakè búsu ní búsuɔu pii, ɔ Yudaɔ ná ɔɔlɔwa maamaa gupiiu ní lɛyeo. An wé'í lé kwé, aale búbuape. An gbé daside zwánkasaɔ daa, aa túfu gbè ní miwa.

⁴ Ké Esitɛɛ Iwaɔ, nɔɛ ní gɔɛo pii, mɔ òè, à pelebò. A pɔkasao kpásá Maadoseɛ aà da zwánkasaɔ gbɛu, kási i we sío. ⁵ Ataki mé dɔai pɔ kí dílɛ aà ku aà saɛ ú. Esitɛɛ aà sɛsi à aà zí Maadosewa, aà gé aà laie: Bó yá mé mɔ? Bóyáí àlɛ kei màai? ⁶ Ataki bɔ kibe gáaɛ à Maadose lè. ⁷ Maadose yá pɔ a le síuè pii, ɔ à ánuɔu pɔ Amani mè à ká kí láasiu Yudaɔ dedeaa yáí lé òè kyáukyau. ⁸ A yá pɔ wa dílɛ Yudaɔ dedeaa yá musu wà a kpáwakè Susa taala kpáwà lɔ, aà ɔlɔ Esitɛɛɛ, i a bɔɔlɛkèè. A mè aà o Esitɛɛɛ aà gé kí kíí, aà awakpaè, i wabikewà a gbéɔnɛ. ⁹ Ataki tà à yá pɔ Maadose ò dàu a síuè.

* 3:1 1Sam 15.1-9, 32-35

10 Ǿ Esitce òè àà ge o Maadosee. 11 Kí ìwàò ní a bùsu gbéò dṣ p̄ii, tó gṣe ge nṣe sṣ kizi àà kpéu, mé i àà sísiò, ikoyá kú m̀endoe. Wí ade dee, mé i ke kí a vua gopana dṣè ké à e àò ku bàasio. Mapi sṣ, à kà gṣṣ baakwi wi ma sísi mà gé kí kíio. 12 Ké à gṣe Esitce yápi ðau a síu Maadosee, 13 5 Maadose èa lékpásakè à m̀è: Nsu nyṣ e míme r̄yṣ bṣ ndo Yudaṣ guu n kua kibe yáio. 14 Tó ní níle yá bee taa gṣṣzì, suabana a bṣ guei à Yudaṣ misi, aai bṣ. M̀pí ní n de bedeo sṣ, á gaga. Tó gṣṣe bee taa yáí n gṣi kía na ù, déme dṣi? 15 Ǿ Esitce lékpásakè Maadosee à m̀è: 16 Ge ñ Yuda pṣ kú Susaṣ káaa p̄ii, í leye ma yá musu. Asu pṣbleo, ásu imio gṣṣ àaṣ fáane ní gwáasinao. Mapi ní ma ìwàò wá leye màa sṣ. Bee gbèa mí gé kí kíi, baa tò má gea zevio. Tó má su gae, ma gan we. 17 Ǿ Maadose tà à yá pṣ Esitce òe kè p̄ii.

5

Esitce gea wabikei kiwa

1 A gṣṣ àaṣde zì Esitce a kíanake zwáaṣ yè, 5 à gṣe zè k̄ipi be'ua, kpé pṣ a kuu kp̄eile. Kí zṣlea a ḡinaa kpéu we, àa ae dṣa kp̄eilewa. 2 Ké à a na Esitce è zea kp̄eile, à aà wegwa, 5 à a vua gopana pṣ á k̄ua dṣè. Esitce sṣàazi à ɔkà aà gopanapi léwa. 3 Kí aà là à m̀è: Esitce, bṣ ní yeii? Bṣ níle gbèaai? Baa ma kpala guo má n gba. 4 A wèwà à m̀è: Kí, tó à kène maa, Amani sísi ble pṣ mále kène gbàwa. 5 Ǿ kí m̀è wà mṣ ní Amanio gṣṣ, ké aa ge yá pṣ Esitce gbèa ke. Ǿ kí ní Amanio gè ble pṣ Esitce lé kenépi blei.

6 Ké aale w̄emi, kí Esitce là à m̀è: Bṣ níle a wabikeai? Má kène. Yá kpele níle gbèaai? Baa ma kpala guo má n gba. 7 Esitce wèwà à m̀è: Yá pṣ mále a wabikema ke: 8 Kí, tó n ma wegwaè, tó à kàngu ñ yá pṣ mále a wabikema kemee, à mṣ ble pṣ má keé zia blei, mí yá pṣ n ma lai one.

9 Ké Amani bṣ gṣṣ bee, àa pṣ kèna, àle yáaṣ. Kási ké à Maadose è kibe bṣleu, í feleeo, a aà vía vío, 5 aà pṣ f̄aazi. 10 A azia k̄ua à tà be. Ké à a gbènaṣ sísi ní a na Zelesio, 11 5 àle ìanadā a àizee sà zṣṣ ní a negṣe dasiṣ yá musu. A m̀è kí a kp̄elà, à a gba gbāa de a ìwàò ní gbāadeṣla p̄ii. 12 A m̀è lṣ: Kía na Esitce ma sísi, à blekèmee ní kíó s̄anu, gbèp̄ale kuo. A èa ma sísi mà ble ní kíó zia lṣ. 13 N beeo tó ma Yuda bui Maadose è zṣlea kibe bṣleu, yá beeo p̄ii lí kemee pṣe ùo. 14 Ǿ aà na Zelesi ní aà gbènaṣ òè: To gbéò lípelene a lesí kà ḡas̄isuu blakwi, ní wabike kiwa zia kṣṣ aà n gba ze ñ Maadose loowá, ní gbas̄a gé ní kíó blepi blei ní pṣnao. Yápi kà Amanigu maamaa, 5 à lípi p̄ele.

6

Kí Maadose gbaa gbāa

1 Gwáasina bee kí í f̄i'òo. Ǿ à m̀è wà mṣ ní a bùsu ladao. Wà a kyokèè, 2 5 wà Maadose yá è we, lá kí dṣai bṣledṣana gbèṣn plaṣ Bigana ní Telesio lekp̄aalaazi, 5 Maadose bṣò. 3 Kí a ìwàò là à m̀è: Wà Maadose kp̄elà wà aà gbā gbāa yápi yáí kpeletaawa ni? Aa wèwà aa m̀è: Wi yae kèèo. 4 Ǿ kí m̀è: Déme kú ua wei? A mṣ lè Amanio gè kibe ua gṣṣ Maadose looa lí pṣ á p̄leepiwa yá'oiè. 5 Ǿ kí ìwàò wèwà aa m̀è: Amanio mé kú ua we. Ǿ kí m̀è aà mṣ ḡe. 6 Ké à gṣe, kí aà là à m̀è: Bṣ wa ke gṣe pṣ má ye aà kp̄elaei? Amanio láasookè à m̀è: Dé kí ye aà kp̄ela, mé i ke ma bàasio ni? 7 Ǿ a wèwà à m̀è: Tó ní ye ñ gbé kp̄elae, 8 wa kía gomusu pṣ ní dá

yāa se mɔ̀ɔ̀ ní n s̄́ p̄́ kía fua kpaao. ⁹ Gomusupi ní s̄́ p̄́ pio kpa n gbáade beedeo dowa, i gomusupi da gbé p̄́ ní ye ñ aà kpelaɛ, i aà di s̄́ p̄́ i kpe, i be aà aɛ wéle zeaɔ guu, i p̄́ na à me: Maa kí i ke gbé p̄́ á ye à aà kpelaɛ. ¹⁰ ɔ̀ kí òè: Ge ñ gomusupi se ḡ̀ɔ̀ ní s̄́ o lá ní òwa, ní yápi ke Yuda bui Maadose p̄́ i z̄́ le ma be b̄́ leue. Nsu yá p̄́ n m̄́ wà keèpi kee too.

¹¹ Amani gè gomusupi sè ní s̄́ p̄́ io à suò. ɔ̀ à gomusupi dà Maadoseɛ, à aà di s̄́ p̄́ i kpe, a be aà aɛ wéle zeaɔ guu, à le p̄́ na à le me: Maa kí i ke gbé p̄́ á ye à aà kpelaɛ. ¹² Ké aa sù, Maadose gè z̄́ le kibe b̄́ leu, ɔ̀ Amani ɔ̀ kù à wéwa, à le tá a be ní ɔ̀ ɔ̀. ¹³ A yá p̄́ a le dàu a siu a na Zelesie ní a gbēnaɔ p̄́ i. ɔ̀ aà ledamadepi ní Zelesio òè: Lá Maadose p̄́ ní le ḡ́ kpe aà yá musupia Yuda buie, ñȳ̄ aà f̄́ lo, ñȳ̄ k̄́ s̄́ aazi ñȳ̄ ge. ¹⁴ Ḡ̀ɔ̀ p̄́ aale yápi òè, kí d̄́ ai ɔ̀ kà, ɔ̀ aa aà sè ní wāao, aa ḡ́ aano ble p̄́ Esitɛɛ kè blei.

7

Amani looa liwa

¹ ɔ̀ kí ní Amano gè p̄́ blei ní Esitɛɛo. ² Ké aale v̄́ emi a ḡ̀ɔ̀ plaadepi z̄́ i, ɔ̀ kí Esitɛɛ lá à m̄́: Esitɛɛ, b̄́ ní le a wabikeai? Má kene. Yá kpele ní le gbeaai? Baa ma kpala guo má n gba. ³ A wèwà à m̄́: Tó n ma wegwà, mé yápi kàngue, to m̄́ ku wēni guu. Wabi p̄́ má k̄́ man we. To ma gbé a a wēni v̄́ i. Yá p̄́ má gbēan we. ⁴ Asa mapi ní ma gbé, wa dile wà wá dede wà wá mide wà wá buib̄́. Tó wale wá yia z̄́ ɔ̀ ũ yāaɛ, d̄́ má nile. Taasi bee taa i ka má ladamao. ⁵ ɔ̀ kí aà lá à m̄́: Dé ni? Déme a f̄́ yá bee taa kea láasoo da a s̄́ ui? ⁶ A wèwà à m̄́: Amani b̄́ ee bee mé ibee p̄́ zawágupi ũ. S̄́ k̄́ Amanigu kí ní a napio yá musu. ⁷ Kí f̄́ le a v̄́ ea ní p̄́ k̄́ ma, à gè líkpeu a ua. Amani ḡ́ we ní Esitɛɛo, ɔ̀ Amani lé kulekè a wēni yá musu, asa a è kí z̄́ è à v̄́ ikeɛ. ⁸ Amanipi kule Esitɛɛ gbázi w̄́ le b̄́ p̄́ a z̄́ lewà sae. Weḡ́ ɔ̀ kí b̄́ líkpeu à sù p̄́ blek̄́ i, ɔ̀ à m̄́: A ye kusi ma nawa ma wáa kpéu la yà? Ké yápi b̄́ kí léu ḡ̀ɔ̀, wà m̄́ p̄́ ye Amani oawa. ⁹ Kí d̄́ ai do Aabona òè: Lí pélea Amanipi be sae à kà ḡ́ s̄́ suu blakwi. Aapi lípi p̄́ le ké à e Maadose p̄́ yāmaak̄́ ne loow̄́ e. ɔ̀ kí m̄́: A aapi loow̄́ a. ¹⁰ Ké aa Amani lòo lí p̄́ a p̄́ le Maadosepiwa, kí p̄́ wèe.

8

Ki yapale dilea Yuda yá musu

¹ Ḡ̀ɔ̀ beezi kí Aasuelu Yuda w̄́ le Amani be kpà a na Esitɛɛwa. Esitɛɛ ò kíe Maadose mé a dae ũ, ɔ̀ Maadose s̄́ k̄́ zi. ² Kí a tāana p̄́ à èa sí Amaniwa b̄́ à dà Maadoseɛ, ɔ̀ Esitɛɛ Amani be n̄́ e aà z̄́ i. ³ Esitɛɛ èa gè yā'oi kíe lo. A w̄́ le aà gbázi, aà wé'í lé kwé, à awakp̄́ e aà v̄́ i p̄́ Agaga bui Amani a lekpaal Yuda z̄́ i gboo. ⁴ Kí vua gopana d̄́ è, ɔ̀ à f̄́ le zè aà aɛ ⁵ à m̄́: Tó n ma wegwà, mé ma yá kàngue, tó yá bee k̄́ ne zé v̄́ i, mé ma yá kàngue, lá Am̄́ data né Amani, Agaga bui, z̄́ è à Yuda p̄́ kú n búsuu dede piie, o n lak̄́ nae aa l̄́ k̄́ aa Amani yápi fuangba. ⁶ Má f̄́ yá p̄́ a yia ma gbéwapi gwao. Má f̄́ wesi ma bui dedealeo. ⁷ ɔ̀ kí Aasuelu ò a na Esitɛɛ ní Maadoseo: A gwa, ma Amani be kpà Esitɛɛwa, ɔ̀ ma Amanipi lòo líwa, ké à v̄́ ikp̄́ aal ní Yuda yá. ⁸ A l̄́ k̄́ Yuda yá musu lá à k̄́ e maawa. A k̄́ ní ma t̄́ o, í ma tāana seela kewà, asa lá p̄́ wa k̄́ ní ma t̄́ o wà ma tāana seela k̄́ wà

suumpaa vɔo. ⁹ Wegɔɔ aa kɪ lakɛnao sisi. Mo aaɔde Sivã gɔɔ bao nɪ aaɔde zɪ ɔ aa yã pɔ Maadose dɪle Yudaone nɪ kɪ iwao nɪ kɪaɔ nɪ bɪsu gbãade kɛ pii bɪsu mɛn basoolo nɪ soplaone sea za India bɪsuu e à gɛ pɛ Etiopi bɪsuwa. Aa lakɛ bɪsu nɪ bɪsuo nɪ à lãkɛao, bui nɪ buio nɪ nɪ buiyão. Aa lakɛ Yudaone lá aai lãkɛwa nɪ nɪ buiyão lo. ¹⁰ Maadose kɛ nɪ kɪ Aasuelu tɔo, à kɪ tãana seela kɛwã, à lãpiɔ nã zɪnaone nɪ zɪl, ɔ aa dɪ sɔkoelɛna pɔ bɔ kɪ sɔgɔu guu kpe aa gɛd.

¹¹ Yã pɔ kɪ dɪlepi Yuda pɔ kɪ wɛle nɪ wɛleo gbã zɛ aa kɔ kãaa aa gɪ nɪ nɪzɪao. A nɪ gba zɛ aa bui ge bɪsu zɪgɔ pɔ ibɛlesɛnɔ nɪ nɪ nɛɔ nɪ nɪ nɔɔ kɛ aa nɪ pɔɔ sɛleɔ dede, aa nɪ mɔnɔzɔ aa nɪ mide. ¹² A nɪ gba zɛ aa bee ke kɪ Aasuelu bɪsu daside guu pii mo kuɛplade pɔ wɪ mɛ Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔdezɪ. ¹³ Wã yã pɔ à dɪlepi lá kpãsa bɪsu nɪ bɪsuoɛ pii ikoyã u. Wã à kpãwakɛ bui piie, kɛ Yudaɔ aao ku sɔu guu aa yãya nɪ ibɛɔwa gɔɔ bee yã. ¹⁴ Kɪ yãdɪlepi yã zɪnao kɛ kpakpa dia kɪ sɔkoelɛnao kpe, aa gɛ. ɔ wã yãpi kpãwakɛ Susa mɛɛwiau. ¹⁵ Maadose bɔ kibe kɪake pɔ pua nɪ pɔ búunao daa, a kɪafua zɔɔ pɔ wã pɪ nɪ vuao kpaa. A baabaa gomusu tɛa daa lo, ɔ Susadeɔ gulakɛ nɪ pɔnao. ¹⁶ Gu pù Yudaone gɔɔ bee, aale pɔnake nɪ yaabo, asa wã nɪ gbã gbãae. ¹⁷ Bɪsu nɪ bɪsuo wɛle nɪ wɛleo, gu pɔ kɪ yã pɔ à dɪlepi lɛ pii Yudaɔ pɔnake nɪ yaabo, aa dikpekɛ nɪ blebleao. Buipãleɔ gɔ Yudaɔ u dasi, kɛ vɪa nɪ kɪ Yudaɔ yã musu yã.

9

Yudaɔ yãyaia nɪ ibɛɔwa

¹ Mo kuɛplade Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔde zɪ mé kɪ yã pɔ à dɪle keɔɔ u. Gɔɔ bee Yudaɔ ibɛɔ wɛ dɔi yãa wã gbãamo Yudaone, ãma wã yãpi lile, ɔ Yudaɔ gbãamɔ nɪ ibɛɔne. ² Kɪ Aasuelu bɪsuɔ guu pii Yudaɔ kɔ kãaa wɛle pɔ aa kuu, kɛ aa lɛle gbɛ pɔ vãikpaalɔnɔwa. Gbɛe i fɔ nɪ fúo, asa buipãleɔ vɪakɛnɛ piie. ³ Bɪsu gbãadeɔ, kɪ iwao nɪ kɪaɔ nɪ aà zɪkenao pii gbãakpã Yudaɔwa, kɛ aale vɪake Maadosee yã. ⁴ Maadose gbɪa kibe, ɔ aà tɔ lɪ bɪsu piia, asa aà gbãa lé dedeɛ.

⁵ Yudaɔ nɪ ibɛɔ dɛde nɪ fɛndao, aa nɪ mɔnɔzɔ pii, aa pɔɛã kɛ nɪ zangudepiɔwa. ⁶ Aa gɛɔ dɛde Susa mɛɛwiau gbɛɔn ðaa pla nɪ basoo. ⁷ Aa Paasãdata nɪ Dalefɔo nɪ Asepatao ⁸ nɪ Polatao nɪ Adaliao nɪ Alidatao ⁹ nɪ Paamasetao nɪ Alisaio nɪ Alidaio nɪ Vaizatao dɛde lo. ¹⁰ Gbɛpiã Amɛdata né Amani, Yudaɔ wɛle nɛgɛɛ gbɛɔn kwɪone. N beeo aai ɔkã nɪ pɔewao.

¹¹ Gɔɔ doupi zɪ kɪ gbɛ pɔ wã nɪ dede Susaɔ dasile mã. ¹² ɔ a o a na Esitɛɛ: Yudaɔ gɛɔ dɛde Susa la gbɛɔn ðaa pla nɪ basoo nɪ Amani nɛgɛɛ gbɛɔn kwɪo. Bɔ aa kɛ ma bɪsu kɪniɔ guu moɔ! Yã kpele nɪle a wabikea bi? Má kɛne. Bɔ yã nɪle gbɛaai? Má n gba. ¹³ Esitɛɛ wɛwã à mɛ: Kɪ, tó à kɛne maa, Yuda pɔ kɪ Susa laɔ gba zɛ aa yã pɔ nɪ dɪle aa ke gbã ke zia lo, wi Amani nɛgɛɛ gbɛɔn kwipɪo loo líwa. ¹⁴ Kɪ mɛ wã ke mã. Wã à kpãwakɛ Susa, ɔ wã Amani nɛpiɔ ge lóoloo. ¹⁵ Yuda pɔ kɪ Susaɔ kɔ kãaa Adaa gɔɔ gɛo mɛndosaide zɪ, ɔ aa gɛɔ dɛde lo gbɛɔn ðaa do nɪ basoo. N beeo aai ɔkã nɪ pɔewao.

¹⁶ Yuda kɪni pɔ kɪ bɪsuɔ guu pii kɔ kãaa, kɛ aa gɪ nɪ nɪzɪao, aai bo nɪ ibɛɔ yãu yã, ɔ aa nɪ zangudeɔ dɛde gbɛɔn ðaasɔsɔo lɛɛ basiiɔ sɔosai (75.000). N beeo aai ɔkã nɪ pɔewao. ¹⁷ Aa bee kɛ Adaa gɔɔ kuɛ'aaɔde zɪɛ, a gɔɔ gɛo mɛndosaide zɪ ɔ aa kãmabò. Aa gɔɔpi dɪle dikpe u, kɛ aa blesake, wi pɔnake gɔɔpizɪ.

¹⁸ Yuda pɔ kɪ Susaɔ kɔ kãaa a gɔɔ kuɛ'aaɔde zɪ nɪ a gɔɔ gɛo mɛndosaideo, ɔ aa kãmabò a gɔɔ gɛodezɪ. Aa gɔɔpi dɪle dikpe u, ɔ aa blesablɛ aa pɔnakɛu.

19 Ayāmeto Yuda z̄ɛ pɔ́ kú kú z̄ɛwiaɔ aai dikpɛpi ke Aadaa gɔɔ ḡɛo m̀ndosaide z̄í, aai blesable, aai pɔ́nake, aai blelikɔɛ.

Puliu dikpɛ dilea

20 Maadose yápiɔ k̀è lá guu, ɔ̀ à lá kpàsá Yuda pɔ́ kú kú Aasuelu búsu guuɔne pii, gbé pɔ́ kú káiɔ́ ń gbé pɔ́ kú z̄áɔ́ pii. 21 A dilené aaliɔ dikpɛpi ke wḗ ń wēo mɔ́ pɔ́ wí me Aadaa gɔɔ ḡɛo m̀ndosaide z̄í ń a gɔɔ ḡɛodeo. 22 Gɔɔpiɔ mé Yudaɔ bɔa ń ibɛɛɔ yáú dikpɛ ú. Mɔpi guu an pɔ́sia líle pɔ́na ú, mé an wēnakea líle dikpɛkea ú. Aali dikpɛpi ke gɔɔ beɛɔ z̄í, aali blesake, aali pɔ́nake, aali blelikɔɛ, aali gbada taasideɔne. 23 Yudaɔ z̀è ń yá pɔ́ Maadose k̀ènɛ́o, ɔ̀ dikpɛ pɔ́ aa k̀èpi g̀ònɛ́ felekaa ú.

24 Amedata né Amani, Agaga bui Yudaɔ pii ẁèle vái lekpáaí n̄zi à ń dɛdɛ, ɔ̀ à gbɛ pɔ́ wí me puliú gbèa à e ń fu, i ń dɛdɛ. 25 Kási ké kú a feena mà, à yádile lá guu, ké vái pɔ́ à a lekpáaí Yudaɔzipi wi aà musu. ɔ̀ wà aà lòo líwa ń a neḡɛɔ s̄anu. 26 Ayāmeto wí o gɔɔpiɔne Puliú, asa gbɛ pɔ́ a là t̄ɔn we. Yá pɔ́ Maadose k̀è lápi guu ń yá pɔ́ à ń léo yáí 27 aa sí wà dikpɛke gɔɔ plapiɔ guu wḗ ń wēo. Aa mè n̄piɔ́ ń ń n̄éɔ́ ń gbé pɔ́ n̄ámáɔ́ gí dikpɛpi keio, wáli ke a gɔɔwa lá wa k̀è láuwaɛ. 28 Wḗ ń wēo gɔɔpiɔ́ yá lío d̄oígú, aali a dikpɛke uale ń ualeo, wéle ń wéleɔ, búsu ń búsu. Puliú dikpɛpi su b̄áde Yudaɔ k̄íio, a ke gɔɔ su midɛ ń buiɔ k̄íio.

29 Kía na Esitɛɛ, Abihaili né, la plaade k̀è ń a ikoo pii Puliú yá musu, à gb̄aakpàò lá pɔ́ Yuda bui Maadose k̀èwa. 30 Maadose lápi kpàsá Yuda pɔ́ kú kú Aasuelu búsu m̀en basoolo ń soplao guuɔne. A kua aafia nie guu yá'óné, 31 ɔ̀ à Puliú dikpɛpi dile a gɔɔwa, lá aapi ń kía na Esitɛɛo dilenéwa, lá amp̄iɔ s̄ɔ́ aa sí wà ke ń ń buiɔ́ ń kpɛ ń lɛyeo ń ɔ̀ɔɔo. 32 Yá pɔ́ Esitɛɛ dilepi gb̄aakpà Puliú yá beɛɔwa, ɔ̀ wa k̀è láu.

10

Kí Aasuelu ń Maadoseo yá

1 Kí Aasuelu tò gbé pɔ́ kú a búsu guuɔ pii ń ísia ḡuḡúnaɔ falub̄ɔɛ. 2 Yáz̄ɔ pɔ́ a k̀è ń a ikokeyaɔ́ ku M̄edɛɔ́ n̄ P̄ɛɛsiɔ́ kíaɔ́ ladau. Lá kú Maadose gbà gb̄aa à ḡɔ́ gb̄ɛz̄ɔ́ ú, a ku lápi guu ɔ̀. 3 Yuda bui Maadose mé kú Aasuelu plaade ú. A t̄ɔb̄ɔ́ Yudaɔ guu, mé aà yá kà ń gbé dasidegu, asa à a gb̄éɔ́ aafia ẁèlɛɛ, mé à kuana zé k̀èke a buipiɔne.

YOBU

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Yobu lá dàale ní yá pɔ́ Yobupi lèoe (1-2). Yobuá gbēmaae mé dúnia pɔ́pii pèewà. N beeo a gi de náaide ũ Luae. Ké Lua báaadàaagu yáí yà? Gwa lá aà pɔ́pio míde pii, aà àizεεo ní aà néo ní aafia pɔ́ a vfo ní pɔ́ pɔ́ a vfo pii. Baa ké àle taasike, à gí lé Lua náaikεε.

Lua í séwano kpelewa ni? Lá Yobu í yáke a zéwa, bóyái yávaiipi aà léii? Aà gbēna gbēon àaɔɔ òè aa mè, táae pɔ́ a kè go mé lé aà gbē. Beewa ɔ aale yágaga ní kɔo, yápi ku lápi guoguo (3-31). Gbēon àaɔpio lé felekaayá o'o. Yobu ɔ́ à gí an yá pɔ́ aale o beei, ɔ́ à yázásimá à mè: Yázede kuo, vaikenao yá mé í gé ae. A gí yá pɔ́ a gbēnao zèopio, ɔ́ à zè ní a táesaidekeo.

Gbēpále yásè lo, à tón Elihu (32-37), ɔ́ àle wεεle à yá pɔ́ Yobu lé oε εbo. A mè Lua í yá'la zí gbēnazínawa lezaawá yáíe, gbēe a fɔ́ o Luaè aà azia yáɔ séle siue sɔo.

Gbezā ɔ́ Lua ledà yápiu azia sa (38.1-42.6). I we Yobuwao, āma à yāgbèagbèawà. Yobu yá pɔ́ a zāwàò dè sa, à yá pɔ́ á a gbādɔò ò.

Lápi yá láa ní yá pɔ́ Yobu lè gbèzāoe (42.7-17). Lua mè Yobu yá na de aà gbēnapio pɔ́la, ɔ́ à èa pɔ́ pɔ́ Yobu ví yāa kàfiè léε pla.

Setau kɔ́nikεa Yobue séia

¹ Gɔ́εε ku yāa Uzu búsuu, aà tón Yobu. Gbēmaae, a táae vfo. A Lua vfa ví mé à mikè yávaiwa. ² A negɔ́εo ví gbēon soplá, nenɔ́εo gbēon àaɔ. ³ A sáɔ ví mèn àaasɔo léε soplá, yiongoɔ àa gēo, zu àa sɔo, zàa'inao àa pla ní basoo, mé aà zikεnao dasi maamaa. Aà zɔo de gukpe oi gbépii. ⁴ Aà negɔ́εo í blekekɔ́e be ní beo, aà ní dáepio sísi aa mɔ́ pɔ́ble aa vēemiínɔ. ⁵ Tó aa bleblé wa láa pii, Yobu í ní sísi à gbáɔnéε. I fele kɔ́kɔ́o í sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú o an baadeε, í me: Wílio dɔo ma néo duunakè aa dè ní Luao ní sɔu. Maa Yobu lo ke gɔ́pii.

⁶ Gɔ́ɔewa luabe gbáadeɔ* mɔ́ sí Dii ae, mé Setau kú ní guu. ⁷ ɔ́ Dii ò Setáue: N bɔ́ má ní? A wèwà à mè: Mále bebe, mále liaa dúniaue. ⁸ ɔ́ Dii òè: N ma zɔ́blena Yobu èa? Aà sáa kú dúniauo. Gbēmaae, a táae vfo. A ma vfa ví mé à mikè yávaiwa. ⁹ ɔ́ Setáú† ò Diie: Yobu n vfa ví pá nee? ¹⁰ Ní oliaaazi ní aà beo ní pɔ́ pɔ́ a ví gupiiuɔo lé? N báaadà aà zlu, ɔ́ aà pɔ́o lígua. ¹¹ ɔ́bɔ na aà pɔ́wa pii n gwa, a yávai o n musue. ¹² ɔ́ Dii òè: Ma aà pɔ́o nàne ní ɔ́zɔ́ pii, āma nísu ɔ́ká aà mεwao. ɔ́ Setáú bɔ́ Dii kíi.

¹³ Gɔ́ɔewa Yobu negɔ́εo ní aà nenɔ́εo lé pɔ́ble, aale vēemi ní vfi be. ¹⁴ ɔ́ gbēe mɔ́ Yobu kíi à mè: Zu lé sapa mé zàa'inao lé sē ble ní sae, ¹⁵ ɔ́ Sebaɔ lèlemá aa ní naaa wà tàò, aa ní dānao dède ní fēndao. Mámε ma bɔ́ mado, ma mɔ́ a baokpaine. ¹⁶ I yá'o a láao, ɔ́ gbēpále mɔ́ à mè: Lua sù n sá kpásaɔwa, aa tekù, an dānao gāga. Mámε ma bɔ́ mado, ma mɔ́ a baokpaine. ¹⁷ I yá'o a láao, ɔ́ gbēpále mɔ́ à mè: Kaladeɔ kɔ́kpaalé gāli àaɔ, aa mɔ́ lèle n yiongoɔwa, aa ní dānao dède ní fēndao. Mámε ma bɔ́ mado, ma mɔ́ a baokpaine. ¹⁸ I yá'o a láao, ɔ́ gbēpále mɔ́ à mè: N negɔ́εo ní n nenɔ́εo lé pɔ́ble, aale vēemi ní vfi be, ¹⁹ ɔ́ zàa'ian gbāa kàka à bɔ́

* 1:6 N Ebelu yáoo wà mè Lua néo. Daa 6.2 gwa. † 1:9 Zia 12.10

guwaiwiau, à sù ní kpé gola síiṣwa, ̄ à kwè kà nériṗla, aa gàga. Mámé ma bɔ mado, ma mɔ a baokpaine.

²⁰ Yobu fɛlɛ à a ula ga kè, à a mi bò. ɔ à wùlɛ a gbɛɛu à misɛlɛ Luaɛ ²¹ à mè: Ma bɔ ma da gbɛɛu ɔgɛlɛ, mé má ɛa ta ɔgɛlɛ.‡
Dii kpàa, ̄ à ɛa sɛa,
ma sáaukè ní Diio.

²² Apii guu Yobu i duunakɛo, i Lua tàae eo.

2

Setau kɔnikɛa Yobuɛ gɛn plaade

¹ Gɔɔɛwa luabɛ gbáadeṗiɔ ɛa mɔ sɛl Dii aɛ mé Setáu kú ní guu. A zè Dii aɛ, ² ̄ Dii aà là à mè: N bɔ má ní? A wèwà à mè: Málɛ bebɛ, málɛ liaa dúniaue. ³ ɔ Dii òè: N ma zòblena Yobu ɛa? Aà sáa kú dúniauo. Gbɛmaae, a tàae vío. A ma vía ví mé à mikè yáváiwa. Baa ké n ma swáfɛè, ma músi kpáaazi pã, à gí ku tàaesai e tia. ⁴ ɔ Setáu òè: Kemɛɛ, má kɛnɛ. Pó pó gbé ví píi a kpa a misia yáí. ⁵ ɔbɔ na aà mɛwa n gwa. A yávái o n musue. ⁶ ɔ Dii òè: Ma aà nàne n ɔzɛ, áma nɛn n aà deo.

⁷ Setáu bɔ Dii kíi, ̄ à sáne vái zɛl Yobuwa sea za aà kèsewa e à gè pè aà minanguo. ⁸ ɔ Yobu tàaso sè à gè zòlɛ tufua, àlɛ azɛla waò. ⁹ Aà na òè: Nyɔ gi nyɔ ku tàaesai e tia yà? Yávái o Lua musu, ní ga. ¹⁰ ɔ a òè: Nlɛ yá'o lán nɛɛ sɔúwa. Maa wáɔ e Luawa, wá vái e lo yó? Apii guu Yobu i duunakɛ a yá'oa guuo.

Yobu gbɛnaɔ mɔa àa gwai

¹¹ Ké Yobu gbɛna gbɛn ɛa ɔ taasi pɔ aà lèo bao mà, an baade bɔ a be aa kɔ káaa, ̄ aa gè sósobi keiè, wi aà nòse níniè. An tɔn ke: Temani gbé Elifaza, Sua gbé Bilidada ní Naama gbé Zofaa. ¹² Ké aa aà wɛpà za káaa, aai aà dɔ lo, ̄ aa ɔlɔ, baade a ula ga kè, ̄ aa bùsu dá zù musu ní mia. ¹³ ɔ aa zòlɛaàno tɔlɛ gɔɔ sopla fáane ní gwáasnao. An gbɛe i yáe oèo, asa aa è lá aà wɛnakɛa kè zɔo maamaa.

3

Yobu sakaa a igɔɔu

¹ Bee gbɛa Yobu yásè à sakà a igɔɔu ² à mè:

³ To ma igɔɔ bádɛ

gwáasna pɔ wà mè wà ma iupi.*

⁴ To gɔɔpi lí gusia ũ.

Kua musu Lua su a yádaa,
asu to gupuuo.

⁵ To gusia nínií kúaa gɔɔpiwa,
to luabɛsiana kúlewà,
to gusia gèlɛ daala.

⁶ Gwáasnapi sɔ, aà siakú maamaa,

wasu da wè gɔɔ guu lo,
wasu nao mɔ gɔɔ guuo.

⁷ To gwáasnapi flikú,
gula su ào dɔ gɔɔ beeo.

⁸ Pɔdamade pɔ aali tɔ ɪatɛ gupuoɔ
lɔaiɪl ɔɔpiwa.

⁹ To a gudɔleia saanaɔ siakɔ,
wi gudɔa dɔ pɔ, gu a kɛo.

¹⁰ Asa ɔɔpi i ma da neasakpe zɛ tameɛo,
a tɔ ma wɛsɪ taasile.

¹¹ Akɛa wi ma i ge ũ yɔao ni?
Bɔyɔi mi bɔ gbɛɛu ma ta ɔɔo ni?

¹² Akɛa wɔ ma kpa gbɔai?
Bɔyɔi wɔ yɔ kpaa mɔ mli?

¹³ Tɔ ma ga yaa, dɔ mɔ kɔ kilikili,
dɔ ma i'ɔ ma kɔmabɔ

¹⁴ n kɔa n dɔnɔia lɛdamade
pɔ aa kpɛ zi kɛkɛ dɔ nɔlaɛɔ,

¹⁵ kɔa pɔ aa vua kɔaariɔi,
mɛ aa anusu ka n kɛ paɔ.

¹⁶ A maa yaa wɔ ma vl lɔn nɔbɔleawa,
lɔn nɛ pɔ mɔ gɛ, i dɔnɔia eowa.

¹⁷ Wɛkɔi vaikɛnaɔ i n zɔa tɔu,
mɛ yɛɛsaideɔ i kɔmabou.

¹⁸ Zizɔ i ɪampakɔi e we,
aali n wɛtanaɔ bɔ ma bɔ.

¹⁹ Gbɔadeɔ n taaɔ ku we pii,
mɛ zɔ lɔ de a dii pɔ ũ we bɔ.

²⁰ Bɔyɔi Lua i gupu wɛnadeɔnɛ
n gbɛ pɔ an nɔɛ ɔɔkpaasi?

²¹ Aai wɛle ga mɔ n sɛ, ili mɔɔ,†
aai kpɔlekei de la wi ke ɔdaila.

²² Tɔ aa gɛ tɛɛnau, an pɔ i ke na,
an nɔɛ i yaalɔ maamaa.

²³ Gbɛ pɔ dɔ gu pɔ a kɔuon ma ũ,
Lua kaa liamazi gupiiu.

²⁴ Wea zaɔzaɔ mɛ ma pɔblea ũ,
ma aaukea i bɔle ma lɛu lɔn iwa.

²⁵ Ya pɔ mɔ a vl vl mɛ ma le,
ya pɔ ma ka gli mɛ pillaa.

²⁶ Mɔ kɔ niɛo, mɔ kɔ kilikilio.
Mi e kɔmabɔo, gili mɛ gɛmagu.

4

Gbɛ pɔ Lua i ad toto mɛ bɔaa vl

¹ ɔ Temani gbɛ Elifaza yaɔasiwa à mɛ:

² Tɔ gbɛ wɔɔ fɔ ya'ɔnɛ, nɔyɔ menaɔoa?
Asa ma lɛ a fɔ aɔ kpaaɔa.

³ Gwa, n lɛdɔ gbɛɔwa dasi,

† 3:21 Zia 9.6

n gbé pɔ an yèèè làaᵛ gbà sɔ.

⁴ N yá gbé pɔ lé fuᵛ sè lɛsɪ,

n gbé pɔ naaleaᵛ gbà gbāa.

⁵ Ké yá n le sa sɔ, níle fu,

ké à n le, ɔ bíli n kú.

⁶ N víakea Luae lí tó n mi àᵛ daa íao lé?

N kua táaesai lí tó n nòse àᵛ daa doŋo lé?

⁷ Làasooke!

Démɛ i yáe keo, ɔ à midɛi?

Gbēmaa ku má ɔ wà aà suumpai?

⁸ Gbé pɔ vái sa pá à yákele tɔwá,

mále e bee mé í bɔlɛɛ.

⁹ Lua lé íana í aà midɛ,

aà pɔbɔa a níú í aà tɔbɔzɔ.

¹⁰ Aà káaa lán nòomusuwa lé í ká,

Lua í aà swaa é'èè.

¹¹ I ga lán nòomusu pɔ nòᵛ wèlele kùawàwa,

aà néᵛ i fáaa.

¹² Yákpáina m̀̀a íana guu,

yápi feena gè ma swáú,

¹³ gɔᵛ pɔ mále nana yàaa o gwāasína,

gɔᵛ pɔ izɔᵛ daa gbé'la.

¹⁴ Vía ma kú, mále lualua,

ma mè búú lé dee.

¹⁵ Íana ma oa pá,

ma meká fɛle sí.

¹⁶ A zè, mí a taa dɔo,

pɔpi ku ma ae,

ɔ ma aà bɔ kpáina mà à mè:

¹⁷ Gbēnazína yá aᵛ na Luaeɛ?

Démɛ a fɔ àᵛ zéa a Kena aei?

¹⁸ Lá Lua lí a malaikaᵛ náaikɛo,

mé í a zòblenapɔ táae e,

¹⁹ wa wá gbé pɔ wá me de g̀̀l k̀̀pé ú,

mé wá daalea de búsu giina ú,*

wí wá suumpa lán kitolowa pɔ oa?

²⁰ Za kɔᵛ e oosi gbé' í gaga,

aaí saale e gɔᵛpii, wíli ní fánkɛo.

²¹ Lua í ní k̀̀pépi gbapele woléné,

ɔ aaí ga ɔnɔkúsal.

5

¹ Lɛzu sa n̄ ma, tó gbēe a wema.

Malaika kpele níyɔ liliwáí?

² Sɔú í ga a yákuarínɔ yáí,

mísaide í kpagua a wedɔane yáí.

³ Má è sɔú zínapèle,

* **4:19** Daa 2.7, 3.19

5 zínapi yò kándo.

4 Aà néo kè aafia zéwa,
wí ní yá málené yákpalekekki,
gbèe lí zéínoo.

5 Nòandenaò aà buapòò blè,
baa pò pò à lèkaa líai,
imidenaò lùà aà àizèèi.

6 Yá'la lí bòlè bùsuwao,
yá'oma lí bòlè tòlèwao.

7 Kási lá tekona gea musu sea vío,
màa gbé pò wa í píi í yá'la e.

8 Tó máme sò, má gbea Luawa,
mí a yá kpále aà gèzì.

9 I yázòò pò wa fò a gbadòo kè,
wa fò aà yábònsaèkèaò lé dòo.

10 I to lou ma dúniau,
ì to a í dagua sèsaou.

11 I gbé kpèenaò se lesí,
ì oosisinaò da pònau.

12 I yá pò kònideò lé yá gboo,
ké an ò su àò báaa vío yáí.

13 I ònònaò kú ní kònikèa guu,*
ì to yáfuangbanaò ledama kè pà.

14 Gu ò siané fáane,
aà ò malemale íatè gbàa zá lán gwáwa.

15 I taasideò bò ga lézì,
ì ní bò gbàamòndèdèò zìl.

16 Ayámèto gbàasaideò wé aò dòaàzi,
yákpaanlakènaò i kè kyó.

17 Báaadèn gbé pò Lua ì aà toto ù.
Tó Gbàapiide lé n swágaga, ñsu gio.†

18 Asa ì gbé kè'la, ò ì aà bò gwa,
ì gbé wíwi, ò ì aà gbágbá.‡

19 A n bò taasiu gèñ soolo,
baa tó a dea, a n neo.

20 A n si gawa nòana gòò,
a n bò fènda lézì zllau.

21 Dii a kàedanzi ké wasu yádòmao yáí.
Tó músi mò, vía a n kúo.

22 Nyó músi ní nòanao yáalò,
nýó víake wàòneo.

23 Asa á kò yàma ní gbèò, n bú a gbè kao,
nýóò na ní sèanòbòò,

24 níò dò ké n ua aò na.

Tó n gè n kpàsau, pòe a kèsào.

* 5:13 1Kln 3.19 † 5:17 Yaa 3.11, Èbe 12.5 ‡ 5:18 Oze 6.1

19 Tema tagenaɔ ɪ ɪ wɛɛɛ swapiu,
Seba laatanaɔ wé ɪɔ dɔ ɪpizi.

20 Tó aa kà, an gɛɛ ɪ gɔ kpá ní wéi,
aa í'ea náai ví we, ɔ támaa ní né.

21 Maa ápiɔ sɔ, mí pɔe ewáo,
ké a yápasl pɔ ma le è, vía á kú.

22 Ma pɔe gbèawá yà?

Má òé à ma gba pɔ á gbãa léu yà?

23 Ma mè à ma bɔ ibɛɛɔ ɔzɪ yà?

Má òé à ma si gbé pásɪɔwae?

24 A yá pɔ ma zāwà ɔɔmɛɛ,

í ma wé kéɛɛɛ, mí níle.

25 Yázede oané mé zɛví,

āma ma bɛɛ pɔ á bò zɛvíɔ.

26 A ye yáasi pɔ má kèɔ bɛɛbo yà?

I támaasaide yá gwa yábɔle ũ yà?

27 A líkpa nɛtone sɛa yá musu,

á á gbēna kpámá ɔda'ea yáí.

28 A yá na, á lili à ma gwa.

Ma wé aɔ pɛ á wéu, mí ɛetoéa?

29 A sue! Asu ma yá gwa koleao.

A ɛa láasooke, ma yá mé zɛví.

30 Ma lɛdà yakpaanlau yāae?

Má yāvái dɔ noa?

7

Yobu zɔadɔa Luawa

1 Gbēnazína kua dúniáuá dɛɛɛ.

Aà kua de lán gbèwina kuawae,

2 lán zɔ pɔ lé ue nide kuawa,

ge gbèwina pɔ a wé ɪɔ dɔ a aseai.

3 Ma luakpama mé kua pā ũ mɔ ní mɔɔ,

Lua ma da taasiu gwá ní gwáo.

4 Tó ma wule, mi mɛ má fele bɔe ni?

Gwāasína ɪ gbãa, míɔ pelembo e gu gɛ dɔɔ.

5 Kɔɔ ní bɔtɛɛɔ nífi ma mɛwa,

ma mɛbaa kásaakù, ɪ ibɔ.

6 Ma gɔɔɔ ɪ gɛ ní bao lán zwāatāna kɔɔzuawa,

ɪ gɛzɛa wɛdɔa pɔí sai.

7 Lua, dɔ ké ma wēni de lán lé'lanawae,

má aafia'e bau ɔɔ.

8 Lá níle ma e, níyɔ ma e ɔɔ.

Nyɔ wékpalemazi, kási máɔ ku ɔɔ.

9 Lá luabɛpuana ɪ gusike à gɛzɛa,

màa gbé pɔ tà bɛdau lí feleɔ.

10 Ili ɛa su a bɛ ɔɔ,

aà yá lí dɔ̀ aà bɛdɛɔgu ɓo.

¹¹ Ayāmeto má a lé kpaaũo,
má yá'ò ma yeelɛa guu,
má zɔaka ma nɔ̀sɛ ɔ̀ɔkpaa yáí.

¹² Isia ge kpɔ̀ gbɛ̀nɛn ma ũ
ké ni ma d̄saa?

¹³ Tó ma m̄ɛ ma lii a ma s̄ɔ̀ dadou,
ge ma wúlebɔ̀ a ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ,

¹⁴ ɔ̀ ni to vía ma kũ nana guu,
ni to gili ḡɛmagu w̄ɛpungu'eau.

¹⁵ Ma waa flia a kemɛɛ na dɛ ké beea,
ga maamɛɛ dɛ ma wáwáɛ beea.

¹⁶ Mi saka ma w̄ɛnigu,
má ye m̄aɔ̀ ku gɔ̀ɔpiio.
Ma tó tɛɛɛ, asa ma kua ku pɔɛ léio.

¹⁷ Bón gbɛ̀nazína ũ ké niɔ̀ aà káflí,
niɔ̀ láasookɛ aà yáwai?*

¹⁸ Niɔ̀ aà tàasika lá gu lé dɔ̀,
niɔ̀ aà lɛ n̄ aà gwa gɔ̀ɔpii.

¹⁹ Nyɔ̀ n w̄ɛ woa baa yɔ̀ɔ
m̄a e lé'í m̄ó yá?

²⁰ Ma duunakè yá? Bó má k̄ɛnei?
Gbɛ̀nazíngwana, àkɛa n ma kɛ n pɔ̀dɛa ũi?
Ma ḡɔ̀nɛ aso ũ yá?

²¹ B̄óyáí nili ma tàaɛɔ k̄ɛa
n̄ ma duun̄a woloao ni?
Asa má ḡɛ t̄ɛɛnau tia, m̄aɔ̀ ku ɓo,
nyɔ̀ kpálɛkemazi, nyɔ̀ ma eo.

8

Baade í a tàae gbɛ'ɛɛ

¹ ɔ̀ Sua gbɛ́ Bilidada yá z̄ásiwà à m̄ɛ:

² Nyɔ̀ yá bee taa o e bɔɛ ni?
Nlɛ yábɔ̀lɛ búuu.

³ Lua í yá z̄ɛde fuangbaa?
Gbáapiide í yámaa báɛa?

⁴ Lá n n̄ɛɔ duunakèè,
a tò aa ní tàaɛɔ gbɛ'è.

⁵ Tó n Lua k̄lí w̄ɛɛɛ,
m̄ɛ n s̄uuugb̄ɛa Gbáapiidepiwa,

⁶ tó ní gb̄ásí vío m̄ɛ ní maa,
baa e tia a fɛɛ n w̄ɛnagwa,
í n bɛ yá ḡó ḡɔ̀nɛ a z̄ɛwa.

⁷ N gwea káau a kɛnɛ pɔɛ ũo,
n gwea gbɛz̄a aɔ̀ káflia ví maamaaɛ.

⁸ Gbɛ́ z̄iɔ̀ la,

* 7:17 Sou 8.4, 144.3

ní ɔ̀nɔ̀ pɔ̀ an deziɔ̀ kpálɛkèi dɔ̀.

⁹ Asa né zlánaɔ̀n wá ù, wá yáe dɔ̀o,
wá kua dúniaw í gēzɛa lán uenawae.

¹⁰ Gbɛ́ zipiɔ̀ yá a n wé kɛ̀o lé?
Aa ní nòsɛ guu yá'one.

¹¹ Kɛfu í kɛ maa dànsaiae?
Fee í zɔ̀kù isaia?

¹² Tó wi zɔ̀o, baa ní a lá'isikɛo,
a lá í giigaga àa de sɛ̀ola píi.

¹³ Maa a de ní gbɛ́ pɔ̀ Lua yá sàaàguo,
beewa támaa a luayádansai né.

¹⁴ Sɔ̀uba nian do ɔ̀ í a náaike,
dànsaba ɔ̀ í gbáa'ewà.

¹⁵ I sɔ̀kpale bapizi,

ɔ̀ bapi lí fɔ̀ aà kùo.

I didi bapiwa, ɔ̀ bapi í fua.

¹⁶ A gɔ̀naɔ̀ í dagua káau
lán lí pɔ̀ ɔ̀ í ví íatɛ gbáaiwa,

¹⁷ ɔ̀ a zlánaɔ̀ í flakɔ̀i gu gbɛdeu,
í gɛ́ gbɛɔ̀u.

¹⁸ Tó wa ga wòle a pékii,
gupi í lelekpaaazi à me:
Má n dɔ̀ yáao.

¹⁹ Zé pɔ̀ a sèpi pɔ̀na lén we,
ɔ̀ pɔ̀páleɔ̀ í bɔ̀le tɔ̀lepiwa.

²⁰ Lua lí gí tàesaidezio fá,
mé íli vāikɛnaɔ̀ gba gbāao.

²¹ A to n yáalɔ̀ tia,
ní kúkuake.

²² A wida n zangudeɔ̀wa,
gbɛ̀vāipiɔ̀ be a gɔ̀ bezia ù.

9

Lua gbāa demala

¹ ɔ̀ Yobu mɛ̀:

² Sianaɛ, má dɔ̀ maa.

Kpelewa gbɛ̀nazína yá aɔ̀ na Luaci?

³ Tó gbɛ́ ye lekpaakeaàno,
yá mèn ɔ̀aa sɔ̀o guu a fɔ̀ m̀endo zásiwào.

⁴ Aà ɔ̀nɔ̀ kè zài mé aà gbāa zɔ̀o.
Déme a fɔ̀ giè, ade i bɔ̀ aafiai?

⁵ I gbɛ̀sɛ̀sɛ̀sɛ̀ sɔ̀, aaliɔ̀ dɔ̀o,
í ní fuangba ní pɔ̀kúmao.

⁶ I tɔ̀le lualua à sɔ̀,
í to a gbapeleɔ̀ zlazla.

⁷ I yá'ò íatɛɛ, ɔ̀ í gí bilei,
í pɔ̀ku saanaɔ̀la.

⁸ ɔ̀me musu kpále ado,

Ì taa'ò ísia ikooaɔwa.

⁹ A saanaɔ kè gudou,

Kifɛnena ní Ko neadeo*

ní pɔ́ pɔ́ kú geɔmidɔkɪ oio píi.

¹⁰ I yázɔ́ke, wili fɔ́ dɔ́o,

Ì yábɔnsaɔ́ ke, a lé vío.

¹¹ I gɛmala, mili aà eo,

Ì gɛ́zea, mili aà wépaɔ.

¹² I pɔ́ símá, déme a fɔ́ gièi?

Déme a fɔ́ oè, bó níle ke màaii?

¹³ Lua lí to a pɔ́kúma kpáleo,

baa lɛnɔ́ɔ zɔ́† dɔ́nɛdeɔ vlánaùè.

¹⁴ Mapi sɔ́ má fɔ́ yázásiwàe?

Má fɔ́ lekpaakeaànoe?

¹⁵ Baa tó ma yá na,

má fɔ́ wewàɔ.

Ɔme ma yákpalekena ù,

sema má súuugbeawá.

¹⁶ Tó ma lezúaazi mé a wèa,

a yámaae? Mí sio.

¹⁷ I ma gbɛgbɛ́ yá yɔ́na yáie,

Ì ma ke'la kpélekpéle pá.

¹⁸ Ili tó ma wekɪ eo,

Ì ma tó ní nòsepusuoe.

¹⁹ Tó gbáa yáe, aàpi mé zɔ́.

Tó yágɔ́gɔ́ae sɔ́, déme a aà sisii?

²⁰ Tó ma mè ma yá mé na,

má lé a yádamalae.

Tó ma mè má táae vío,

a ma eɛboe.

²¹ Má táae víoa? A yáe ví bo,

mí saka mazía wɛniú.

²² Yá doue, asa lá mále o,

Ì táaesaiɔ́ ní gbɛváio midɛ píi.

²³ Tó yá m̀ ga ínɛ kándo,

Ì táaesaiɔ́ láanike ní yá'ea guu.

²⁴ Tó bùsu g̀ gbɛváio zɪ,

Ì pɔ́ku yákpalekenaɔ wéae.

Tó aàpi no, dé ní?

²⁵ Ma gɔ́ɔ́ gɛ́a wáa de báalenala,

aale tá ní bao, a kee nao.

²⁶ Aale gu baa ví lán kefu gó'ilenawa,

lán kúu sua pówawa.

²⁷ Baa tó ma mè má yá pɔ́ má kúa bo ma nòseu,

mí a oa wee má yákpáinadɔ,

²⁸ ma wáwá a iwáa ka ma pɔ́ae.

Má dɔ́ ké níyɔ́ to yá bɔmanɔ́ nao.

* 9:9 Amɔ́ 5.8 † 9:13 Isa 30.7

29 Lá wàlɛ ma gwa tàaede ũ,
 b'óyáí má ìada mazlawa pá lɔi?
 30 Baa tó ma zu'ò ní mɔsɔnao,
 ge ma a ɔ p'ípi ní kasagb'ò,
 31 níy'ò ma zu è p'èlɛadeue.
 Baa ma p'ɔkasɔ aao ye ma g'iyáio.
 32 A de gb'ɛnazína ũ lamawao.
 Má f'ò yázásiwà
 wà gbasa gé yákpalekekli sánuo.
 33 Tó gb'ɛe kú wá k'ó ũ,
 aɔ iko víwá wá gb'ɛn pla wáp'ii,
 34 i aà go'ɔ ze lé,
 vía z'ò p'ó mále k'èè a gé aɛ lɔo.
 35 Má víakeè lɔo, míy'á'ò,
 asa má d'ò mazlawa,
 má de lá wàlɛ ewao.

10

Ma dea yáí Lua tò wà ma ii

1 Ma kpasa ní ma w'ɛnio,
 má yá p'ó má k'ua o sa.
 P'òsia guu má yáb'ɔle sa.
 2 Má o Luaɛ: Nsu yádamalao.
 Yá p'ó ní èa omɛɛ.
 3 Gb'aa m'ɔa mapi n ɔgb'ɛɛ kàngu yá?
 N b'ɔ ma kpɛ,
 ɔ n ze ní gb'ɛv'áio lekpaalaoa?
 4 Wá w'é dou yá?
 Gudou ni e ní gb'ɛnazínaoa?
 5 N w'ɛni geseŭ lán wá p'ówa yá?
 N kua muaa ní wá gb'ɛnazínao yá?
 6-7 Lá ní d'ò tàaeden ma uo,
 mé gb'ɛe ku aà ma b'ɔ n ɔz'io,
 a yáí n kpálekè ma yáw'áio,
 n ma duuna tàasikáa?
 8 N ma ikása ní nzla ɔo,
 ɔ níy'ò ɛa n ma t'òl'òz'ò saa?
 9 Ké n ma ke ní bèlɛo, a yá d'ɔngu.
 Ny'ò ɛa n ma ke búsutu ũ lɔ yá?
 10 Ni ma kása n'ò'it'ɛna ũ lán ví'ipuwo lé?
 Ni to ma i lán ví iawao lé?
 11 N báa ní báasio dámala,
 n ma wáɔ p'èp'ek'owa ní k'ɔ.
 12 N gb'ɛke guu n ma gba w'ɛni,
 n ma d'ò, n ɔkú ma n'ísinala.
 13 Ma n láasoo d'ò sa,
 yá p'ó uleɛ n s'oun ke:
 14 Tó ma duunakè, n'io w'ɛtemazi,

nili tó ma bɔ pã ma tàaeɔ yá musuo.

¹⁵ Waiyoo mapi, tó tàaedɛn ma ũ.

Baa tó ma yá na, má fɔ midá íao,
asa wí ma kú, taasi ma kú gbãa.

¹⁶ Tó ma su midá ía,
ní bɔɛmazi lán nɔ̀ɔmusuwa,
ní ɛa n̄ n̄ gbãa bɔnsaɛ mɔ̀mɛɛ.

¹⁷ Ní ma kpakɔ̀a ní seelade páleɔ,
n pɔ̀fɛamazi i káfi,
ní tó yá'la ma le m̀ɔ̀mɔ̀.

¹⁸ Bóyáí n ma bɔ ma da gbɛɛui?
A maa yáa mà kesaie,
ké gbɛɛ su wesimalɛo.

¹⁹ A maa màɔ ku yáao.
A maa yáa ma bɔa nɛasakpɛu
wàɔ ma da mia'ɛu g̀ɔ̀ɔɛ.

²⁰ Gɔ̀ɔ yɔ̀ɔna pɔ̀ g̀mɛɛ a láa tia.
Gomala, ma pɔ̀ e ke na, baa yɔ̀ɔ

²¹ e màɔ gé géí gékíi,
gu pɔ̀ gugɛakɔ̀u ní gusiao kuu.

²² Gupi sí níinii lán gwáwa,
pɔ̀ɛ ku we zézeo,
wɛɛdo mé a fáanɛ ũ.

11

N̄sɛwɛ Luaɛ!

¹ ɔ Naama gbɛ́ Zofaa yásè à mè: ² Aà yá dasi, wá wewàò lé?

Yábɔlenapi a bɔ maa yá?

³ N yápã oa a gbɛ́ɔ lé kúa?
N yáyaabɔ̀le, ɔ wa zɔ̀aɔmaoa?

⁴ N mè n yádanɛ sáa vío,
ní kú Luaɛ tàaesai.

⁵ Tó Lua yá'ò lé,
a n ɛɛboɛ.

⁶ A ɔ̀nɔ asii bɔ̀ɔlekɛnɛ,
asa Lua ɔ̀nɔ zɔ̀ɔ dɛwála.
N dɔ̀ Lua lé íadama n vâi léu nɛe?

⁷ Nyɔ̀ fɔ̀ n̄ Lua asii dɔ̀a?
Nyɔ̀ bɔ̀ Gbãapiide zɔ̀ɔke léwae?

⁸ A lesí dɛ luabɛa, níyɔ̀ kɛ kpelewa ni?
A zã dɛ bɛdaa, níyɔ̀ fɔ̀ n̄ dɔ̀e?

⁹ A zɔ̀ɔ dɛ tɔ̀ɔkɛa, a lé vío,
a yáasa dɛ ísíaa maamaa.

¹⁰ Tó à m̀ɔ̀ gbɛ́ kù a dàkpɛu,
mé àlɛ yákpalekɛaànɔ,
démɛ a fɔ̀ gii?

¹¹ A mɔ̀afilideɔ dɔ̀ fá!
Tó à vâikɛa è, ili a yádao lé?

¹² Lá zàa'lna lí ne'ì gbēnazlna ūo,
màa nòsesaide lí ònòkūo.

¹³ Tó n n nòse wè Luae,
mé n ɔsè musu wabikea guu,

¹⁴ tó n nzla gà duunae,
mé yāvāi i zōlekī e n beo,

¹⁵ n mi aɔ daa ía sāsaiē,
ńyɔ zedɔ v́lasai.

¹⁶ N taasi yá i sāngu,
a dɔangu íɔ de lán í gēa zéawa.

¹⁷ N kua i teke de fáane íatēa,
gusia pɔ́ n kúu i pu lán gudɔawa.

¹⁸ N sɔ́ aɔ dilea, n nòse íɔ daa doŭ,
n laai aɔ kpalea, nín i'ò n í a nao kau.

¹⁹ Nyɔ ɔli nzlau,

gbēe yá a iwāa ka n pɔao,
baade a weele aɔ nannɔ.

²⁰ Gbēvāiɔ yiongo lébaa d́a,

aa bɔkí eo, yá pɔ́ gòné mé ga ū.

12

Lua mé gbāa v́i

¹ ɔ Yobu yāsè à mè:

² Sianaē, áme a maa gbéɔne sa lál!
ɔ ále e tó a ga, ònɔ m̀den we.

³ Mapi sɔ́ má nòse v́i lááwae,
má késáaázio,

déme a fu yá pɔ́ ále oɔwai?

⁴ Ma gbé pɔ́ ma lezù Luazi a wèa,
ma gɔ́ pɔ́ yáalɔa ū ma gbēnaɔne.

Ma gbé pɔ́ ma yá na mé má táae v́io,
ma gɔ́ pɔ́ yáalɔa ū.

⁵ Gbé pɔ́ aa ku nienieɔ

í gbé pɔ́ músi n léc gwa pāe,
aaí saka gbé pɔ́ kpáguawgu.

⁶ Gbēblenaɔ sɔ́ aaɔ zólea n be n laaiwa,
lualewena pɔ́ an gbāa de n lua ūpíɔ íɔ ku dɔɔa.

⁷ A ge nòbɔɔ la, aai yádaé,
à gbēa bāɔwa, aai oé.

⁸ A yá'ò n tɔɔleo, i ònɔ daé,
à to kpɔɔ séle siué.

⁹ Pɔ́píi p̄ii, an kpele mé gí d́i
ké Lua mé pɔ́pii kè n í a gbāaai?

¹⁰ Pɔ́pii wēni ku aà ɔzle
n gbépii nisnao.

¹¹ Lá léna í pɔ́ í d́,
màa swá í yá d́kóe.

12 Gbé zìò mé ʒnò vɪ,
gbé pò wē kèò wé mé zēa.

13 ʒnò ní gbāaoá Lua pòe,
ledama ní wēzēo ì bò àà kfié.

14 I pò gboo, wili fɔ̀ kèkèo,
ì zetañle, wili fɔ̀ wèò.

15 I lou ze, gu i giigaga,
ì to loupɔɔ fɔ̀, tɔ̀le i foofɔ̀.

16 Aàpi mé iko vɪ ní ðenlao,
gbēsāsānaò ní gbé sāsāaò ku àà ɔ̀zɪ nípiie.

17 I to ledamadeɔ ta kyalesai,
ì to yákpalekenao gɔ̀ mísaideɔ ù.

18 I gala pò kíaɔ kpà gbéɔne polo,
ʒ ì belona ye kíapiɔne.

19 I to sa'onaɔ ta kyalesai,
ì gbé pò an zína pèleɔ fuangba.

20 I to náaideɔ lé gɔ̀ kpaaña,
ì yázédɔ̀a si maezɔ̀ɔwa.

21 I saike kpalablenao wa,
ì negɔ̀naɔ gɔ̀kèbɔ̀ polomá.

22 I asiiya pò kú gusiau biiwáné,
ì bò ní yá pò wa a gbadɔ̀oo gupuau.

23 I to buiɔ tɔ̀bɔ̀, ʒ ì ní mide,
ì to aa ligua, ʒ ì ní fáaa.

24 I to dúnia dɔ̀aanaɔ gɔ̀ mí sai,
ì to aa sásá gugii zesaideu.

25 Aaño ɔ̀maləmalə gusiau filiasai,
aaño talaatalaabo lán idenaɔwa.

13

Yobu ye yá'o ní Luao

1 Ma wé yápiɔ è pii,

ma swá mà ʒ má dɔ̀.

2 Lá á dɔ̀a vɪ, màa má dɔ̀a vɪ sɔ̀,

ì ke má kēsáaázi no.

3 Ama Gbāapiide ʒ má ye mà yá'oè sa,

má ye gé ní ma yáo Luawaε.

4 Apiɔ sɔ̀ i εε liamazi,
gyāegwan giaɔn á ù ápii.

5 Tó á lé kpaaña yā lé,
wa á dile ʒnɔ̀naɔ ùε.

6 A ma yáze ma,
à swáε ma yázāsiawái.

7 Yázesai ʒ á o Lua gēε ùa?

Sásáyá ʒ á o Lua gbεua?

8 A yānakpa Luawa yá?

A yásiaànɔ yá?

⁹ Tó à wɛtè á yáí, a bɔ́ánɔ nae?
A dɔ́ewà lá wí dɔ́e gbɛ́nazínawawa yà?

¹⁰ Tó ále yánakpawà a gbadɔ́sai,
a á swá́gagae.

¹¹ Aà zɔ́ɔke a káadaálao lé?
Vlákɛaè a tɔ́wáo lé?

¹² A yá'onɛɔ́á tífue,
yá pɔ́ a giyèoaá pèléae.

¹³ A nílemɛɛ mà yá'o,
yá pɔ́ a ma le aà ma le.

¹⁴ Bóyáí má azía pa swaai?
Má a wɛ́ni naa ma ɔ́zì yá?

¹⁵ Gwa, a ye ma dɛɛ, ma wé dɔ́ pɔ́ei bo.
N beeo má gí rí mazíao aà ae.

¹⁶ Bee a ma bɔ́,
asa aà yádansaiɔ́ we mɔ́ ze aà aeo.

¹⁷ A laaidɔ́ ma yáwa maamaa,
à swá́semazi.

¹⁸ Ma yá pɔ́ má o zé kàle,
má dɔ́ ké ma yá nae.

¹⁹ Déme a fɔ́ bɔ́bɔ́manɔ́i?
Tó wa fɔ́, má nílee, mí ga.

²⁰ Lua, yá mèn plaɛ beeo kemɛɛ,
má ulɛneo.

²¹ N nɔ́ goa,
ńsu to iwáakampɔ́a kàadamalao.

²² Bee gbea lezumazi, mí mɔ́,
ma gba zé mà yá'o, ní yázásia.

²³ Ma yáwáio ń ma táaeɔ́ kà ũmai?
To má a táae ń ma duunao dɔ́.

²⁴ Akɛa níle nzía ulemɛɛ,
ńle ma díle n íbɛɛ ũi?

²⁵ Lakɛɛ pɔ́ lé íanse ɔ́ ń ye wíwíia?
Sè gii ɔ́ ń ye é'ea?

²⁶ Ni yá'íkpaá,
ni ma èwaasogɔ́ɔ duuna wi ma musu.

²⁷ Ni ma daliu,
ni ma táa'oa lé dameɛ,
ni wéte ma yáwáioi píi.

²⁸ ɔ́ ma gɔ́ lán pɔ́ vláa pɔ́ lí ále lélelelewa,
lán pɔ́kasa pɔ́ blɛɔ́ lé blewa.

14

Gbɛ́nazína kua wɛ́nau

¹ Gbɛ́nazína í bɔ́ nɔ́e kíie,
aà wɛ́ni kuluũ, líiɔ́ ku yákelesaio.

² I pia lán lávuwa, í giigaga,

aàzla ó ò aò dɔ.

15

Vaikena li bɔ pɔo

- 1 Ǿ Temani gbé Elifaza wèwà à mè:
 2 Ǿnɔna a yápá gii bee taa oa?
 A lé éle yáɔ bɔlɛwà yà?
 3 A lɛkpaake yá àisai musua?
 A yá káftasai oa?
 4 Mpi sɔ ríle víakea Luae báde sa,
 ríle kpá gbéɔne aa láasookɛwà.
 5 Vái pɔ rí kúa mé dɔ n léu,
 kɔnide lé mé dɔma.
 6 N lé mé n dayáu, i ke mámɛo,
 n lé mé n kaliké.
 7 Gbēnazín séian n ũa?
 Wà n i e wàɔ gé gbèsísíɔ keia?
 8 N Lua lɛkpaála rí a gbéɔ màa?
 Mmɛ rí ɔnɔ ví ndoa?
 9 Yá kpele rí dɔ mé wá dɔo ni?
 N wɛzɛ dɛwála yà?
 10 Gbēzɔɔ rí mikápuadeɔ kúwanɔ,
 gbé pɔ an zɔɔ de n maelaɔ.
 11 Lua ye n nòse nínine,
 ɔ à kène fénɛŭa?
 Wále yá'one busebuseo lé?
 12 Bóme n sɔ blèi?
 Bóyái ríle wá gwa rí wɛpásloi?
 13 N pɔ paa Luazi,
 ɔ yá dasi í bɔle n léu.
 14 Bón gbēnazína ũ ké àɔ ku gbálesaii?
 Gbé pɔ nɔɛ aà í aɔ maaa?
 15 Lá Lua í a malaikaɔ náaikɛo,
 mé aà bɛ i keè gbálesaiio,
 16 wa gbēnazína pɔ o lɔɛ?
 A bèɛ, a ɔɔkpaá, í yávái mi lán íwa.
 17 Má yá'one, swásei!
 Má yá pɔ ma swá mà séle mà siune.
 18 Ǿnɔnaɔ mé bò rí yápíio,
 aai yá pɔ an deziɔ ò kee ulɛwɛɛo.
 19 Aame rí bùsu ví rítɛɛ,
 zìloe i zɔle rí guuo.
 20 Gbēvái íɔ ku dɛɛu e a wēni léue,
 gbé pásí gɔɔ lé kuɛ.
 21 Kɔfi iwáakampade íɔ dɔ aà swáú,
 aà aafia gɔɔ gbāamɔnedɛo i léléwà.

- 22 A ɛa bɔa gusiau náai vɪ ɓo,
 dea ní fɛndao mé lé aà dá.
 23 ɓo liaaliaa, ɓo mɛ blɛ ku má ní?
 A dɔ́ ké a kua bɛda gusiau káikù.
 24 Taasi ní yeelɛao ɓo aà vlakù,
 a daaála lán kía pɔ́ a léɛama sɔu màwa.
 25 Asa à sɛ̀ Luazie,
 à kuabli Gbáapiidewae.
 26 A sùwà ní waakiba bɔbɔawàò
 ní a sɛngbao géele kɔdeo.
 27 Baa ké aà oa nísi bɔa,
 mé a mɛkpaá, aà gbɔu lɛɛɛ,
 28 a zɔ́ɛ uazɪ pɔ́ wili gɛuɔɔ guu,
 wéɛɛ pɔ́ wa wɪ, a kpéɔ̀ gɔ́ wɛɛwɛɛɔu.
 29 Aà àizɛɛ a gɔɔplakɛo,
 aɔ de ɔde ũo,
 pɔ́ pɔ́ a víoɔ ligua ɓo.
 30 A e bɔ gusiauo,
 tɛɛpɪɔ a aà vlápaa sásá,
 Lua lé'iana i aà sɛ gɛò zéa.
 31 Asu pɔ́ gia náaikɛ à azla sásáò,
 asa pɔ́ gia mé aɔ aà aseá ũ.
 32 Yápi a aà le e aà gɔɔ àò gé pai,
 aà gɔ́naɔ e ɔtao.
 33 A gɔ́ lán kuli pɔ́ a vú wòlowae,
 lán vɛɛli pɔ́ a nesoena wòlowa.
 34 Luayádansaiɔ gáli a báaa kɛo,
 té a kù gbagusaeɔdanaɔ kpéwa.
 35 Aaí yákele nɔsi, aaí nɛ'í yá'ia ũ,
 mɔafili mé i ɓo ní neasakpɛu.

16

Má seelade vɪ luabe

- 1 ɔ Yobu mè:
 2 Ma yá bee taa mà à dasikù,
 gbɛ̀nɔsenininaɔn á ũ wea?
 3 A zɛ́ á lé'lanagbaae bɔɛ ní?
 Bó yá mé lé ɔwá, ɔ áɛ yázásiai?
 4 Tó áme á kú ma kuawa yáa,
 má yá'ò lááwa sɛɛ,
 mí á de ní yá'oo,
 mí a mi kéé déúdeú.
 5 Kási ma yá a á gbáa káfiéɛ,
 ma lɛdama a á nɔ́sɛ níniéɛ.
 6 Tó máɛ yá'ò, ma wáwá a láao,
 tó má níɛ sɛ, a kpáɛɛ?
 7 Lua, ní tò ma gɔ́ gbáasai sa,
 n ma gbéɔ́ dɛɔnzɔ́ píi.
 8 N tò ma gɔ́ yooyea seela ũ,

ma ibabaa gòmee seela bèe ù.

⁹ Lua í felemanò ní pòfèò,

í ma zèzè,

ìò a swaa lòlómekòwa,

ma ibeepi í webiibia.

¹⁰ Wí lé'è'ea, wí yāzōzōmee,

wí ma sánkeke, wí felemanò píi.

¹¹ Lua ma na faasaideone ní zíl,

à ma zu gbēváiò òu.

¹² Ma a kuananke kilikilie,

ò à mò yáyíaa.

A ma kú ma waa kpe

à ma pá pòwa,

à ma ke a pòdea ù.

¹³ Aà kàzunaò Ìamazi,

à ma papaò ma pòawa ma wēnagwasai,

ma setēna wí, a í lé fáe tòle.

¹⁴ Ìò pūnaa ní pòkúmaò m̀òòòò,

í ś daa lá negòna í kewa.

¹⁵ Ma zwànkasaò nàminami má kàkamala,
ma a mi sòlò bùsuu.

¹⁶ Ma zòlò e ma wé wò,

ma wé tà loulou.

¹⁷ Kási ma ò ku yápásle guuo,

mé ma wabikea Luawa m̀òafili v́io.

¹⁸ Bùsu, rísu ka ma auao,

ma wii su kpáleo.*

¹⁹ Baa tia má seelade v́i luabe,

ma zennode ku musu we.†

²⁰ Ma gbēnapi mé ma kóò ù

gòò pò mále wé'í bò Luae.

²¹ A zemanò Lua ae,

lá gbé'í ze ní a gbēnaowa.

²² Asa ma gēa gékí wē í gò bílao,

gu pò wíli géú wà sù lópi.

17

Yobu wé d̀ p̀ei bo

¹ Ma nisína lé gēze,

ma gòò lé m̀ò pai,

mia'ē lé ma dá.

² Gbélaanikenao kálemazi,

ma wé í ma lēwenapio e.

³ Lua, ñyò de ma kóò ù.

N b́aasio, déme a zemanòí?

⁴ Lá ní tò aa gò ǹsesaideò ù,

rísu to aa tíòmalao.

⁵ Gbé pò í a gbēna kpámá pò yáí,

* 16:18 Daa 4.10 † 16:19 Yob 19.25

aà nẹ̀wé wé aɔ dɔ pɔi e an wé woε.

⁶ Lua tò gbé̄wó yāadāmanɔ,
ma gɔ̄ gbé̄ pɔ wí lé'ikakawà ũ.

⁷ Pɔsia tò ma wé lé gu'e lɔɔ,
ma guɔ gò záazaannɔ.

⁸ Ma yá dī gbēmaaɔwa,
tāesaideɔ nɔ̄sɛ fēle luayāmansaiɔ yá musu.

⁹ Gbēmaa a gε àɔ kú ní a yākeɔɔ,
yāesaide gbāa aɔ dεdεε.

¹⁰ Apɔ sɔ̄ à εa na yáwa lɔ apii,
mí á gbēe e ɔ̄nɔna ũo.

¹¹ Ma gɔɔ pà,
yá pɔ ma a zé kàle kè fama,
yá pɔ ma pɔ dɔmápiɔ.

¹² Aaĩ e gwāasinaá fāanεε,
tó gu lé gēkɔ̄u,
aai mε guwε lé kēε.

¹³ Tó beda ɔ̄ ma wé dɔi,
mé ma a pε kpàle gusiau,

¹⁴ tó má ò mia'ε mé ma de ũ,
mé má ò kɔ̄ɔ mé ma da ní ma dāeɔ ũ,

¹⁵ bɔ̄ ma wé aɔ dɔi lɔi?
Wa ma e ní gweao lɔi?

¹⁶ Tāmaa aɔ ma nε e bεdau nεe?
Wá si tēenau sānu yá?

18

Bai i vaikena kú

¹ ɔ̄ Sua gbé̄ Bilidada yázásiwà à mè:

² Nyɔ̄ n yá midε bɔ̄e ni?

Su n laaiwa, wí gbasā faaibo.

³ Bɔ̄yāi níle wá gwa lán pɔtuɔɔwai?

N wá díle sɔ̄ɔ̄ ũ yá?

⁴ N gbé̄ pɔ ni to n pɔfē nzla taitaie,

dúnia a gɔ̄ bezia ũ n yái nεe?

Gbesi a sɔ̄ n yá musu nεe?

⁵ Gbēvāi gupua í láa,
aà tévua í midε.

⁶ Aà kpé gupua í li gusia ũ,
filia pɔ kú aà sae í ga.

⁷ Aà táa'oa ní sɔ̄ dílea í gɔ̄ sea tá ũ,
aà yázekalea í aà fuangba.

⁸ Aà tá í aà kpa baia,
aà gbá í si baletāu.

⁹ Mɔ̄ í aà kú a kēsεwou léu,
baipi í kúlewá búlu.

10 Ba kpaà àà àe tɔɔɛu,
 kúse lé àà dā a táa'ozeu.
 11 Kisia i koez̄saàzi,
 àle àà gbesele.
 12 Nɔana i àà gbāa kɔ'ε,
 músi ɔ àà kpaà gua dá.
 13 I àà mē gueɔ ble,
 gagyā ĩ àà meguɔ yó.
 14 Wí àà ga wà bɔ kpé pɔ a kuu aafiau,
 wí àà gále geò pɔ pɔ ĩ to vía ní kúɔ midee.
 15 Àà kpé gò gii,
 íatēgbɔ lí àà uaa.
 16 Àà z̄inaɔ i giigaga tíu,
 àà gōnaɔ i imi musu.
 17 Àà yá i sángu dúniau,
 àà tɔ ĩ mide tɔɔɛ.
 18 Wí àà ya gupuaú wà àà kpa gusiaú,
 wí ɔz̄saàzi àà ánuato.
 19 A né ge buie to a gbéɔ guuo,
 àà be gbēe a bɔo.
 20 Yá pɔ àà lè dī be'aeɔewa,
 gukpɛɔe kási àà yá musu.
 21 Yá pɔ ĩ faasaide ua len we,
 luadōnsai gwean we.

19

Ma m̄sina a m̄ gb̄ez̄a

1 ɔ Yobu wèwà à mē:
 2 E gɔɔ ūma áɔ íadaa
 àɔ ma nòse òòkpameei?
 3 A ma s̄s̄s̄ à kē gēn kwi sa,
 i ma taiinke, wí lí á kúo.
 4 Tó ma s̄as̄a slana,
 ma tàae de maz̄la yá ūe.
 5 Tó a gi lé áz̄la maabo demala,
 mé ále ma duuna kamee ma ɔz̄l,
 6 àɔ d̄s̄ kē Lua mé ma yá fuangba,
 à filifilimbakp̄amee à ma k̄u.
 7 Mi a taiinakea ɔɔɔ, gbēe lí weao,
 mi suaba wiile, yázeɔe kuo.
 8 Lua zez̄m̄ee, d̄oik̄i kuo,
 à gusia dà ma z̄éa.
 9 A ma kp̄eb̄ò,
 à ma f̄ua gò.
 10 I ma deɛɛmpa gupiiu e mà láa,
 ĩ to támaa ma né lán lí biléawa.
 11 I a p̄ok̄umab̄ɔɔa,
 ĩ ma gwa a ib̄eɔ do ū.
 12 Àà z̄iḡɔ ĩ s̄m̄azi s̄anu,

aaɪ koezɔmazi, aaɪ bɔɔkpa lia ma kpɛi.

¹³ A tɔ ma gbɛ́ lɪ k̄aaamanɔ ɔɔ,
gbɛ́ pɔ ma dɔɔ lezɔ t̄amale.

¹⁴ Ma daɛɔ f̄ua,
ma yá s̄a ma gbɛ́naɔgu.

¹⁵ Ma gɔ nibɔ ũ ma be zikenaɔne,
ma gɔné lán bui z̄ilowa.

¹⁶ Tó ma a ziia s̄isi, ɪli wea ɔɔ,
baa ké ma awakpàè, à b̀ò ma léwa.

¹⁷ Ma lé'iana ɪ ké ma naɛ gbɔɔ ḡɪ ũɛ,
ma v̄liɔ ní ma d̄aunaɔ yemazi ɔɔ.

¹⁸ Baa negɔɛnaɔ ɪ sakamagu,
tó mále m̄ó, aaɪɔ ma ke pɔɔpɔɔ.

¹⁹ Ma kp̄aasiaɔ ye ma ḡlyáio,
ma gbɛ́ yenzideɔ b̀ò ma kpɛ.

²⁰ Ma gɔ wá ní báao ũ,
à ḡò leɛ mà gaɛ.

²¹ A ma w̄ɛnagwa ma gbɛ́naɔ,
à ma w̄ɛnagwa, asa Lua ɔt̄ɔɛ.

²² B̄yáɪ i pélemazi lán Luawai?
Ili kpsa ní ma k̄ék̄ak̄ɔɛoa?

²³ Má ye wà ma yáɔ k̄é,
má ye wà dalau.

²⁴ Wà k̄ɛ gbɛwa ní lákɛbɔɔ,
wi beɔma kpálɛu àɔ ku gɔɔpii.

²⁵ Mapi, má d̄ɔ ké ma m̄isina ku,
a fele ze t̄ɔle gbɛz̄a.

²⁶ Ma b̄ɔa s̄ɔue bee gbɛa,
má wesi Luale mesai.

²⁷ Má wesiáale maz̄la,
maz̄la w̄éɛ, i ke gbɛp̄ale no.
Mále a nide ma n̄ɔse guu.

²⁸ A m̄ɛ kpelewa á ke à k̄aaamazi,
ké à e yápi s̄áasá ma ma léu.

²⁹ A v̄lákɛ f̄ɛndaɛ.
Lua a p̄ok̄umabɔbɔɔ v̄aikenaɔwae,
ɪ d̄ɔ ké yákpale lé á dá.

20

Vaikena ɪ ya'ɔma e

¹ ɔ Naama gbɛ́ Zofaa yázāsɪwà à m̄ɛ:

² Yá pɔ ní ò ɔa,

ma me wà mà wema.

³ N ma lele n ma kpɛb̀ò,
má wema ma wez̄ɛ guu.

⁴ N d̄ɔ lá a de za zio lé?

Za gɔɔ pɔ Lua gbɛnazina kɛ dɔ́niau,

⁵ vaikena kukuakea lí gɛgɛo,
luayadansai pɔnakeaá gɔɔpla yáɛ.

⁶ Baa tó aá ɛ́andáa zɔ́ luawa,
mé aá mi ká luabɛpuanawa,

⁷ a gɛzɛa lá azia bílɛpɛwae,
gbɛ́ pɔ aa aá è yáaɔ mɛ:

A ku má ni?

⁸ A sáale lán nanawa, wa aá e loo,
a gɛ́le lán wɛ́pungu'eawae.

⁹ Gbɛ́ pɔ wɛsíaale yáaɔ aá e loo,
aá bedɛɔ aá wɛ́pa loo.

¹⁰ Aá néɔ awakpa taasideɔne,
aai aá àizɛɛ sɔaané.

¹¹ Aá èwaasogɔɔ gbāa pɔ a ví yáa
a gɛ́aàno tɛ́ɛnau.

¹² Baa ké yāvái ɔ na aá léɛ,
mé ɔ uleá aá léna zɛɛ,

¹³ baa ké à gí ɔkpaii,
mé ɔ dɔ aá léu,

¹⁴ blɛ pɔ a blè a li aá nɔsɛu,
i gɔ́ aá mɛu mlè sɛwɛ ɔ.

¹⁵ A blɛ níside pɔ a gbɛ́ pisi,
Lua mé a to à bɔ́le aá gbɛɛu.

¹⁶ Pɔ́ pɔ àle mi a gɔ́è mlè sɛwɛ ɔ,
i aá dɛ lán sɔ́gbala swaawa.

¹⁷ Zɔ́ ní vífáaio aɔ diaàzi lán íwa
lá aá wé dɔ́iwao.

¹⁸ A pɔ́ pɔ á símáɔ sɔaanéɛ,
a e pɔnake ní a laata'aioo.

¹⁹ Asa à gbāamò taasideɔne à ní tó giie,
à ní kpéɔ símá, ɔme dɔ́ sɔo.

²⁰ Aá yea pɔ́ lí to à ɛ́ampakɛi èo,
pɔ́ pɔ aá pɔ dɔ́wápiɔ lí aá bɔo.

²¹ A pɔ́pii è, pɔe kpé loo,
ní beeo aá nama a la ní lao leo.

²² Aá pɔ́deke guu a gɔ́ yooyeae,
ní aá ɔniɛkeo taasi a ɔgbagoèɛ.

²³ Gɔɔ pɔ́ à kà a làa,
Lua a pɔkúmabɔ́bɔ́wà pásipási,
a wɛ́tɛ́amɔ̀è, i dɔ́ a mɛwa.

²⁴ Baa ké à bàalè mɔ́si gɔ́kebɔɛ,
mɔ́gotɛ ka mé a aá pá.

²⁵ A kapi wo a kpɛsɛa,
i ká lé tɛ́kɛapi wo a pɔawa,
ga vía i aá kú.

²⁶ Gusia yá i aá àizɛɛ le,
tɛ́ pɔ́ gbɛ́e mé kào i kúwà,
tɛ́pi i pɔ́ pɔ́ gɔ́ aá kpéuɔ sásá.

27 Luabedeo aa aà tàaeo bo gupauau,
zìledeo bo aà kpe.

28 Aà bepoɔ gusike pii,
aa gēle luapɔkūmagɔɔ.

29 Fla pɔ Lua a boèn we,
baa pɔ gbēvāi i e Lua kīin we.

21

Vāikena i namable

1 ɔ Yobu mè:

2 A swákpa à ma yāma,

ɔme a mā nòse nínimee.

3 A menakemeē mā yā'o,
ma yā'oa gbea í ma àlafiike.

4 I ke gbēnazina mále zɔakaio.

Ma pɔyaa zevio lé?

5 A ma gwa, yápi i diwá,
íɔku á léwa.

6 Tó ma láasookè ma yáwa,
gili i gēmagu, mi lualua.

7 Akɛa vāikenaɔ iɔ ku,
aai zi kú, an gbāa iɔ káfii?

8 An néɔ i zínapele ní wáa,
aai wesi ní buiɔ gbāakūale.

9 An bedeo iɔ ku aafia,
vía lí ní kúo, Lua lí gotɔmáo.

10 An gáaeɔ i ku zudaɔwa, aali fuao,
an zudapiɔ lí nɔbɔleo, aai ne'i.

11 Aai ní néɔ gbae kɔ'o'i lán sá kpásawa,
an néfēnenaɔ i vívɔ lán blenɛɔwa.

12 Aai lesi ní gāao ní mɔɔnao,
aai kɔ'o ní kulepeao.

13 Aai zikū ní namao,
aai ta bedau nienie.

14 Kási aai o Luae: Gowála,
wá ye wàɔ be n zéuo.

15 Déme Gbāapiide ũ wá zɔbleèi?
Tó wa kulekèè, bó ài wá ei?

16 Kási an nama lé bo ní kīio.
A yáí mi gbēvāio ledama bee sio.

17 Vāikenaɔ filia i gamá mɔɔmɔɔe?
Lua pɔkūma lí tó músi ní lé dasio.

18 Iana i ní séle lán ése úawae?
Zaa'iana i ní waa lán sēwae?

19 Lua i vāi pɔ gbē kè wi aà néɔ musue.

Lua flabo adee gɔɔ, aà dɔ!

20 Aà wesi azía ɔɔkpaale!
Gbāapiide pɔkūma imibo dɔè aà mi!

21 Yá pɔ a aà bedeo le aà gaa gbea,

ili a kàakεo.

²² Lá Lua í yágḡḡ musudeḡne,
wa fḡ yádaèe?

²³ Gbēeḡ í ga ní àizeε zḡo,
aa namablé bélebele.

²⁴ Wí íḡ di, an taḡ pai yelele,
an wá íḡ gbāa, aāḡ mekpaa maamaa.

²⁵ Gbēeḡ í ga ní nḡseyaaḡ,
zaa aa ku, aai pḡmaa e wa blèo.

²⁶ Aaí wúle gudoú tēēnaue,
aaí kḡḡka mpla mpii.

²⁷ A èa? Má á làasoḡḡ dḡ
ní kḡni pḡ ále keμεεo.

²⁸ Asa i me: Gbēzḡḡ be kú má sae?
Váikenaḡ ua ḡḡ bezia ú.

²⁹ Ili yálala wéleḡenaḡwao lé?
A yá pḡ aaí o fán vío lé?

³⁰ Gbēvái í bḡ músikeḡḡḡ,
pḡe lí aà le taasikeḡḡḡo.

³¹ Déme í zḡadḡwài?
Déme í flaboè aà yákeawai?

³² Wí aà se wá ḡeḡ ḡevlíki,
wí itēke aà mia dḡngubḡwa.

³³ Swa sae bú sukḡḡḡéḡ í keè na,
gbépii teaazi we, mé wí dḡaaè dasi.

³⁴ A fḡ ma nḡse níni ní á yápáoe?
Yá pḡ ále weaá zlbḡnkpe yáε.

22

Yobu táae ví

¹ ḡ Temani gbé Elifaza mè:

² Gbēnazína a fḡ àḡ ài ví Luaεe?
Baa ḡḡde káfia víèe?

³ Baa tó n yá na,
níyḡ fḡ n Gbāapiide pḡ ke nae?
Baa tó ní kú táaesai,
bḡ ài a ví Luaεi?

⁴ Nle e ále zḡadḡma ále ḡḡḡḡḡḡ
ké ní de aà yámana ú yáí nee?

⁵ N váikεa zḡo lé?
N duuna lé vío.

⁶ N tḡmasi n gbéḡwa pá,
n gbéḡ pḡkasaḡ wólomá, aa ḡḡ puizi.

⁷ Ní í kpá yēεsaideḡwa aa mío,
n nḡandenaḡ tēḡ ble.

⁸ Mme ní gbāade ú, ní tḡle ví,
ní de n búsu beεεde ú.

⁹ ḡ n gyaa gbēandoḡ yá ḡgii,

n tone pɔ gwana vɛɔ gb̃aa m̃de.

¹⁰ Bee yáí músi dasi n le,

ásoo k̃ema k̃ando.

¹¹ A yáí gu síma, r̃le gu'eo,

í k̃uaama à d̃anla.

¹² Lua ku musu a beo lé?

Saanaɔ p̃ekli gwa, lá à z̃à!

¹³ ɔ r̃le o: Bɔ Lua d̃ɔi?

Kua luabe puana kpele a f̃ yágɔgɔw̃eɛe?

¹⁴ Lousisia kpaae, àle wá eo,

ɔ be musumusu wee.

¹⁵ Zé pɔ gb̃eṽaiɔ beu à g̃eg̃e

ɔ n̄ ye n̄ se s̃a?

¹⁶ Wá g̃ẽn̄ɔ z̃éa kp̃oo,

í d̃anla à tà n̄ n̄ z̃imp̃eɛo.

¹⁷ Aa ò Luae: Gowála!

Bɔ Gb̃apiide a k̃ew̃eɛi?

¹⁸ Kási ɔme n̄ ká p̃ɔmaawa n̄ ua.

Mi gb̃eṽaiɔ l̃edama bee sio.

¹⁹ Tó gb̃ẽmaaɔ yá pɔ n̄ lé è, an p̃ɔ í ke na,

t̃aesaideɔ í n̄ l̃aanike aal̄ me:

²⁰ Wá ib̃eɛɔ m̃de be!

Té k̃ú pɔ pɔ dir̄ziɔwa.

²¹ Misiile Luae, n̄ɔ naãn̄ɔ,

n̄i gbasa nama e.

²² Yá pɔ àle one ma,

n̄i da n̄ s̃u.

²³ Tó n̄ ea n̄ su Gb̃apiidewa,

m̃é n̄ tò ṽai k̃è n̄ uawa z̃à,

a n̄ z̃eɔ.

²⁴ Tó n̄ n̄ m̄ beɛeɔdeɔ k̄le b̄usu,

m̃é n̄ n̄ vua maaɔ v̄uaa swa'e gb̃eɔ guu,

²⁵ Gb̃apiide a g̃ɔ n̄ m̄ beɛeɔde ɔ,

aɔ de ne n̄ p̃eã ánu su ɔ.

²⁶ N̄ p̃ɔ í gbasa ke na Gb̃apiidewa,

n̄ w̃é ɔ p̃e Luawa.

²⁷ N̄i wabikewa, i sinn̄ɔ,

n̄i légb̃a pɔ n̄ d̄w̃a flabo.

²⁸ Yá pɔ n̄ z̃eɔ i z̃ekeɛ,

n̄ z̃é i pu.

²⁹ Lua í íand̃anaɔ fu,

í gb̃é pɔ an m̄i g̃ɔ p̃eɛaɔ suaba.

³⁰ Baa t̃aede, Lua a aà misi.

A n̄ misi n̄ ɔb̄leá ṽai guu yáí.

1 ǃ Yobu mè:

2 Baa e tia mále yá kútēka wēnanno,
 Lua t̄t̄a gbáugbāu, mále aaue.

3 Tó má d̄s gu p̄s má aà eu,
 d̄s ma ge aà kíi.

4 Má a yá d̄o d̄o è,
 má lekpaakeaàn̄o,

5 mí ma lá a wea,
 mí yá p̄s a om̄e tāasi k̄ta.

6 A sòlekeman̄o a gbāa pua léu n̄e?
 Aawo! A íb̄e l̄e s̄e man̄o.

7 Wek̄li gb̄ēmaa a e yá'ouè,
 ma yá kpalekenapi i ma k̄e e gōpii.

8 Tó ma ge gukpe oi, a ku weo,
 tó b̄e'ae s̄s, míli aà e weo.

9 Tó àle z̄ike gugb̄antoo oi, míli w̄esiaàleo,
 tó à líle gēomid̄k̄li oi, míli aà w̄epao.

10 Ama a z̄é p̄s má s̄e d̄s,
 tó à ma ȳs, má b̄o lán vuawae.

11 Ma aà k̄e s̄e k̄ù,
 ma aà z̄é s̄e, mí líleo.

12 Mí b̄o aà yá díleao kpeo,
 yá p̄s b̄o aà léu k̄em̄e na de ma p̄bleaa.

13 A ku ado, déme a f̄s ze gièi?
 Yá p̄s k̄aāgu s̄ i ke.

14 A z̄ike yá p̄s a dílem̄ewa,
 mé a yá k̄ta a n̄s̄eu dasi lo.

15 Bee yáí gili í ḡemagu aà ae,
 tó ma láasook̄wá, iwáa í ka ma p̄oae.

16 Lua ma k̄ad̄e,
 Gb̄aapiide v̄lad̄adamazi.

17 Gusia k̄ù ma w̄ea,
 āma i to ma níleo.

24

Lua í v̄aik̄en̄o to we

1 B̄yáí Gb̄aapiide íadamaḡo dil̄eao ní?
 Gōopi lí ká aà d̄s̄nān̄e o b̄e!

2 Gb̄é̄o í k̄ōo se wá s̄ō,
 aai p̄otuōo kp̄ái'o aao dá.

3 Aai tone p̄s gwana v̄io z̄aa'ina síwá,
 aai gyaa gb̄eando zu t̄ōmasi.

4 Aai ȳēēsaidēo yá z̄éu,
 s̄ b̄usu taasidēo í r̄ízla kpagui.

5 Taasidepīo í b̄eb̄eb̄e s̄éu
 lán s̄e z̄aa'ināwa,
 aaīo bl̄e w̄ēlēw̄ēlēe ní laaio,

aaɓ ble kpálekε sɛu ní nɛ́ɔnɛ.

⁶ Aaí tàaa kē bugbε ziu,
aaí vɛε kɔ́nwe gbɛ́váiɔ vɛεbuu.

⁷ Aaí i búu ké aa pɔ́kasa vío yáí,
aa zwáa ví wà kúrila tó íana b̀̀leɔ.

⁸ Lou í ní gbέ gbɛ́sísí musu,
aa ulekí vío, ɔ́ aaí na gbewa.

⁹ Wí nɛ́ desai sí a dawa,
wí taaside nɛ́ sí t̀̀ɔma ũ.

¹⁰ Aa pɔ́kasaɔ vío, ɔ́ aaɓ be búu,
ní ní p̀̀ b́aa sɛ́sɛanékεo, nɔ́a í ní dεε.

¹¹ Aaɓ nísi zɔ́nɛ́ ní kaau,
aaɓ ɔ́zɔ́nɛ́ vɛ́ewa,
kási imi ɓ́ ní dεε.

¹² Gbɛ́ p̀̀ lé gaɔ lé aukε wé́leu,
gbɛ́ p̀̀ kè́'laɔ lé wiile,
kási Lua lí gbɛ́e tàaε eo.

¹³ Gbɛ́eɔ ku aa ye gupua yáíɔ,
aa a gbadaɔ, aaí a zé sεo.

¹⁴ Gbɛ́dɛna í fέε gufɛ́nɛ,
í wɛ́nadeɔ ní taasideɔ dɛdɛ,
ɓ́ gusia yeyewa lán kpáíwa.

¹⁵ Gbásíkɛna ɓ́ gubeebee dāε,
íliɔ e gbɛ́e a a eo,
ɔ́ í p̀̀ku a oaa.

¹⁶ Gbɛ́ɔ́ í kpé gboo gusiai,
aaí nízla sɔ́ɔ kpéu fáanɛ,
aa gupua dɔ́o.

¹⁷ Gusia níinii mé ní fáanɛ ũ,
aa kɔ́ d̀̀ ní gwáasín p̀̀ɔ.

¹⁸ Aa gbiao lán í fúlawa,
wà lekè ní t̀̀ɔlɛε,
ɔ́ aali ní vɛ́ebu kɔ́ sε ɓ́o.

¹⁹ Lá t̀̀ɔlɛ gii í imi quantɛna,
m̀̀aa bɛ́da í duunkɛnaɔ m̀̀mɔ.

²⁰ An yá í sá ní da'iaɔgu,
aa g̀̀ k̀̀ɔɔ ble ũ.

Faasaidepiɔ yá lí dɔ́ gbɛ́egu ɓ́o,
aa g̀̀ kálɛa lán yàamíɔnaɔwa.

²¹ Gbɛ́piɔ í fiɔ p̀̀ɔ símá,
aali yámaake gyaa gbɛ́andoɔnɛo.

²² Lua í gbɛ́váipiɔ gále tárinɔ́ ní a gbāao,
baa tó aa zèdɔ́, an kua náai vío.

²³ I to aaɔ dɔ́dɔ́a aaɔ nízla náai ví,
ɔ́ ɓ́ wéte an yákeɔzì.

²⁴ Aaí tɔ́ɔ gɔ́ɔpla, ɔ́ aaí sáale,
aaí wulε ga lán gbɛ́piiwa,
aaí mipεlε lán ése sáowa.

25 Tó màan s̄o, déme a ma εεboi?
Déme a yá p̄s má ò dile pái?

25

Luad Gbaapiide

1 Ǿ Sua gbé Bilidada m̄:
2 Lua í a bε gwa musu we yákelesai,
kiake de aá yá ũ, à kà wà víakeè.
3 Aa zlḡo lé v̄le?
Ali gupu gbépīleó lé?
4 Kpelewa gbé a f̄s b̄o maa Luaei?
Kpelewa gbé p̄s n̄ε k̄ule í a f̄s à̄o ku gbās̄isaii?
5 Lá m̄vua lí teke iwesasaio,
mé saanao pípīaèò,
6 wa gbēnazina p̄s de k̄ob̄bii
ge k̄òt̄ē ũ yá'o be?

26

Yobu d̄s Luad Gbaapiide

1 Ǿ Yobu m̄:
2 N d̄o yē̄εsaidelen wee?
N òdà gbāasaidewan wea?
3 N l̄edà òn̄saidewan wee?
N b̄o n̄ wez̄ē z̄ōon wee?
4 N yápi ò n̄ dé gbāao ni?
Déme d̄baane n yá bee òi?
5 Gyaadeo lé pelembo
isia n̄ p̄s p̄s kú a guuo z̄íε.
6 Beda yāe ul̄εa Luaεo,
p̄ε daaè geob̄elao.
7 I gub̄antoo musu kp̄al̄ε b̄alumaa,
a tò d̄ún̄ia gola s̄iis̄ looa p̄ewao.
8 Í yε a bε puanau.
N ípi gbiak̄εo luabεpuanapi lí p̄nao.
9 I p̄oku m̄vuala,
í luabesiana na az̄lai.
10 A iadà isiaε gu'ea lé zel̄εu,
a de k̄o ũ gupua n̄ gusiao z̄anguo.
11 Tó Lua p̄na, gu í dee,
tó à k̄aa, í b̄o n̄ saε.
12 A isia yá n̄ a gbāao,
à kwāsa w̄iwi n̄ a d̄ōao.
13 A tò gu w̄èe n̄ a lé'ianaο,
à ml̄ē k̄ōnik̄ōni b̄awāade z̄ōε n̄ o.*
14 Aa yákeaeon we,
a yōna w̄al̄ε ma we.
Wá f̄s wá aá ḡsakeyāo gbad̄s piio.

* 26:13 Isa 27.1

28

ጵጵ ሳዳግቃላ

- 1 Anusuyōkī kú,
 vuabaasakī kú ló.
 2 Wī mōsi bō tōleu,
 wī mōgotē bō gbeu.
 3 Gbēnazīna ī gusia yá,
 ī tōle yōe e a lē lēu,
 ī gbe pō kú gusia nīnīiu wēēē.
 4 Wī eyō tōle nōnau wà zebō we,
 gu pō gbēē lī bēbē à kauo.
 Ba wī loowà wà gēō epīu.
 5 Ble ī bōle tōlewāe,
 5 gbēnazīna ī tōle tītiū lile
 lá tē ī pō lilewa.
 6 Safīi ku a gbēō guu,
 vua ku a būsuti guu.
 7 Bā nōsonāō a zē dō,
 bleaa lī wēsi zēpīlē.
 8 Sēā nōbō tōdeō lī zēpī sēo,
 nōmōsūō lī bēbēuo.
 9 Gbēnazīna ī gbekāo wīwī we,
 ī gbēsīsīō zīlē sō.
 10 I zē da gbeu we,
 ī wēsi gupī pō bēēēdeōlē pii.
 11 I zēzō swā'īe,
 ī bō ní pō ulēāō gupūau.
 12 ጵጵ sō, wī e má ni?
 Dōa kúkīn máí?
 13 Gbēnazīna a bēēē dō,
 wīlī e dūnīa guuo.
 14 Isī ī mē á vīo,
 ísīa ī mē a ku a kīio.
 15 Wa fō lú ní vua maaoo,
 wa fō a lēūkpakē ní ánusuo.
 16 A bēēē de Ofīi būsū vuaa
 ge safīi gbē bēēēde ge onīsī.
 17 Wa fō lēū ní vuaō ge bīsāgbēo,
 wa fō a flabō ní vua tēētēē pōoo.
 18 Wa ጵጵpua ge gbēdīi yā'o lē?
 ጵጵkūa bēēē de ōsowēēleaa.
 19 Wa fō lēū ní Etiopī būsū topazaoo,
 wa fō lú ní vua maaoo.
 20 ጵጵ ī bō má ni?
 Wēzē kúkīn máí?
 21 A ulēa pōpīē,
 baa bā pō ī vua musū lī a wēpao.
 22 Kaalē ní gao ī mē,
 wá swá a feena mē.

²³ Lua mé a zé d5,
aàpi mé a kúkli d5.

²⁴ Asa í gugwa e dúnia léwae,
í p3 p3 kú zíle e pii.

²⁵ Ké Lua gbáa díle íanae,
mé à isia í lé dàè,

²⁶ ké à lou ikoyá díle,
mé à zebò loupilae,

²⁷ zíbeezi à 5no laai gwà à a maabò,
a díle, 5 à a sáaukpa.

²⁸ ɔ a ò gbēnazinaɔne:

Viakɛa Diie mé í m3 n3 5no,

mikɛa yāvaiwa mé í n3 wé ké.*

29

Yobud beedeɛ yaa

¹ Yobu ɛa pè a yáí à mè:

² Tó má e màɔ ku ma kua yāa

gɔɔ p3 Lua lé ma d3awa lé!

³ Gɔɔ bee aà filia ɔ dia ma mi'aɛwae,

5 miɔ be aa gupuau gwá.

⁴ Gɔɔ bee má kú ma gɔɔ soplawa,
Lua gbēnaɔn wá ũ ma ua.

⁵ Gɔɔ bee Gbāapiide kumanɔɛ,
ma néɔ liaamazi.

⁶ Gɔɔ bee v1 dimazie,
mé ma gu gbede ku b3, nísi díe.

⁷ Tó ma gɛ wéle bíibɔleu,

ge ma z3lekdi kù gāae,

⁸ tó mále m3, ɛwaasoɔ í gubɔmɛɛɛ,

maezɔɔɔ í fele aɔ zɛae.

⁹ Gbēzɔɔɔ í ke ky3,

aaí ɔku n3 léwa.

¹⁰ Dɔaanaɔ yá' o í busa,

an lé í g3 kpaaua.

¹¹ Gbé p3 swāsè ma yáí í ma ɔnasi,

gbé p3 wɛsimalɛ í ma sáaukpa.

¹² Asa ma taaside p3 wiilè mísi

n3 tonɛo n3 gbé p3 ɔdamade v1oo.

¹³ Gbé p3 kú ga lézi samaa'òmɛɛ,

má tò gyaa gbēando gulad3a.

¹⁴ Ma yáke a zéwa dà p3kasa ũ,

maakɛa demɛɛ ulada ũ fù a ũ.

¹⁵ V1aɔ wén ma ũ,

ɛɛɔ gbán ma ũ,

¹⁶ taaside maen ma ũ.

* 28:28 Sou 111.10, Yaa 1.7, 9.10

Ké wàlè yáǵǵǵ ní nibòò, ma lɛdau.

¹⁷ Ma faasaideò kánkánaò è'ɛ,
ma gbé pò kpá àà lézì gá má b̀̀.

¹⁸ Ǫ ma mè ma gòò àò dasi lán ùfāawae,
mí ga niè guu ma be.

¹⁹ Ma zína a í le,
fii ìò kpa ma gònaòwa gwá.

²⁰ Ma gawi àò diadiɛ,
ma sá ìò naa ma ɔzì dafudafu.

²¹ Wì zɛ wà swā̀̀ò ma yáí,
wì ke kílíkíli wà ma lɛdama ma.

²² Ma yá'oa gbɛa gbɛɛ lí yá'o l̀̀ò,
ma yá mé í t̄́má.

²³ An wé ìò d̀̀mazi lá an wé ìò d̀̀ louziwa,
aaìò lua ma yáí lá wìò lua káabuan louziwa.

²⁴ Tó ma yamòɛkpámá, í b̀̀ ní saɛ,
ma oa weeama í kéné na,
gbɛɛ lí f̄̀ t̀̀ò ma oosisio.

²⁵ Ma zemikùné,
má kú ní guu d̄̀aana ù.
Má de p̀̀siadeò ǹ̀seninina ù
lá kía ìò kú ní a íwaòwa.

30

Yobuá bɛɛsaideɛ sa

¹ Tiasa ma ḡ̀ pò yáal̀̀a ù gbé pò aai kamawaoòne,
gbé pò an maɛò bɛɛɛ i ka aa yáale ní ma gbéò.

² B̀̀ gbépiò wòmɛɛi?

Aa yèèè ví l̀̀ò.

³ Aa ḡ̀ kóúkoùnnò ǹ̀ana ní p̀̀kēsámao yáí,
aaí bl̄̀e wɛɛl̄̀ewɛɛl̄̀e gugiiu,
aaí i gugbaigbau.

⁴ Aaí libeò wɛɛl̄̀e s̄̀ɛu,
lízina mé ní p̀̀blea ù.

⁵ Wà ní yá ní gbéò guuɛ,
wà wiid̄̀má lá wì ke kpáiewa.

⁶ Aaíò ku swa gbáòò guu
ní t̀̀òl̄̀e ɛò ní gbé'ɛò.

⁷ An wii ìò d̀̀ lákpeu,
aaí f̄̀f̄̀k̄̀wa s̄̀ɛ z̄̀ɛ.

⁸ Gbèp̄̀aòne, t̄̀saideòne,
wà ní yá ní b̀̀suuɛ.

⁹ Tiasa ma yá mé ḡ̀nè le ù,
ma ḡ̀nè láanipò ù.

¹⁰ Aa ye ma ḡ̀yáio, aaí b̀̀mɛɛ zà,
an lé'íkaaa líò kpaagui v̄̀l̀ò.

11 Za gɔɔ pɔ Lua ma sá ilo à ma busa,
aaɔ ma yá'o ma wáae.

12 Gbɛvãipio felemanɔ ma ɔplaii,
aaɔ gbá zɔzɔmɛɛ,
ma kaaŭa zé ɔ aaɔ wɛɛɛ.

13 Aaɔ zɛzɔmɛɛ,
aaɔ dɛɛka wà e ma boɔlia,
an gbɛɛ bàa kú ní dɔamaleoo.

14 Aa gufɔ wàu, aale mɔ,
aa dɔdɔkɔwa gu pɔ aa yãapiu.

15 Sɔ kɛmagu, ma bɛɛɛ gɛ̀zɛa ní ílanao,
ma kuana sàale lán luabɛpuanawa.

16 Tiasa ma wɛni lé gɛ̀zɛa,
ma si wɛtɛau sa.

17 Wãwã ɔ ma wá wí gwãasina,
wãwãpi ɔ swaa kíkɔ kámabosai.

18 Lua ma pɔkasa kãaa a kù gbáugbãu,
ɔ ma ulatao lé ma kólo wí.

19 A ma zu bèɛau,
ma gɔ lán bùsuti ge túfuwa.

20 Lua, mi wiilenzi, nili weao,
mi fele ze, wé ni ma gwaɔ.

21 Ni liaamanɔ pásipási,
ni felemanɔ ní n gãsa gbãao.

22 Ni ma se ñ ma gbaɛ ílanau,
ni to ma sãale zãa'lanau.

23 Má dɔ kɛ níyɔ ma kpa gaie.
Gbɛpii bɛɛ!

24 Gbɛ́ pɔ wíwi lí ɔdɔnzio lé?
Gbɛ́ pɔ si wɛtɛau i wiilenzie.

25 Mi ɔɔɔ gbɛ́ pɔ yá ní léɔnɛo lé?
Mi pɔsia kɛ wɛnadeɔnɛo lé?

26 Kɛ́ ma wé dɔ maai, ɔ ma vãí è.
Máɛ gupua dá, ɔ gusia m̀a.

27 Ma ǹsɛ líɔ daa doũ,
wɛtɛa miɔ e'e lá gu lé dɔ.

28 Miɔ bɛ sínkpaukpaũ,
i kɛ íatɛ yáí no.

Mi fele ze bila guu mà wiile.

29 Ma gɔ kɔgbɛ ũ ní gbɛgbonaɔ,
taataaɔ gbɛnan ma ũ.

30 Ma mebaa siakù, àɛ bɔ sɔu,
ma mɛ lé pí, àɛ pusu bɔ.

31 Ma mɔɔna gɔ̀ pɔsiakɛbo ũ,
ma kule'ɔ dàkɔí ní ɔɔɔnaɔ.

31

Yobu zsa ní a taaesaidekeo

- 1 Má díle ma wée
 asu àò biibiia wéndiaɔwao.
 2 Lua kua za musu, ài kpele wí ewàì?
 Asea kpele Gbáapiide í kenéí?
 3 Faasaide lí wétēa eo lé?
 Kísia lí váikena leo lé?
 4 Lua lé ma yákeao eo lé?
 A ma gbásea lé d̄so lé?
- 5 Miò be ní mɔafilio yà?
 Ma kèse leeu ní gbēsāsáao yà?
 6 Lua, ma yò a zéwa n̄ ma gwa,
 tó má kú taaesai.
 7 Tó ma pázea,
 mé p̄p̄ ma wé lé eo lé ma s̄o ble,
 ge tó ma ɔ ku yáváie guu,
 8 to gbēpáleɔ p̄p̄ má t̄ò ble,
 aai p̄p̄ má b̄àò bilebile.
- 9 Tó ma n̄e blikè ma s̄ou,
 tó ma a gbédee kpele baa v̄v̄v̄ aà n̄o yáí,
 10 to gbēpáleɔ gbada ma nawa,
 to aàò k̄ina ke gbēpálee.
 11 Asa tó ma yápi kè, d̄óe'lie,
 duuna p̄p̄ ká wá a yáḡḡḡe.
 12 Yápiá té p̄kaalenaε,
 d̄s̄ à kù ma buap̄ɔwa, i ma p̄ɔò bilebile.
- 13 Tó ma ḡe ge n̄e zíkena yáv̄ímanɔ,
 tó mi ḡḡḡ a zéwao,
 14 kpelewa má ke, tó Lua f̄lemanɔ yápi yáii?
 Tó à m̄a, kpelewa má oèi?
 15 Lua p̄p̄ ma ikása neasakp̄eu mé ade ikása s̄o lé?
 Lua doupi mé wá baade kè a da n̄seuo ló?
- 16 Tó ma gi p̄p̄ taaside lé a nide kpáiwà,
 tó ma gi gyaa gbēando wegwai,
 17 tó ma bleblè ma a ta s̄às̄,
 mé mi kpa tone p̄p̄ gwana v̄lowao, t̄ò!
 18 Aawo! Za ma èwaasoḡɔɔ tonɔ maen ma ū.
 Za ḡɔɔ p̄p̄ ma b̄ɔ ma da neasakp̄eu
 gyaa gbēandoɔ d̄n̄l̄eden ma ū.
 19 Tó ma gbēe è, íana lé aà de,
 ge ma wēnade è, a zwāa v̄l̄ à kualao,
 20 mé mi a s̄à ká p̄kasa kuaála
 aà me kè l̄òl̄òŭ à gbàsa samaa'òm̄eεo,
 21 tó ma gbāam̄o netonεε,
 ké má d̄s̄ wa zemanɔ yáí,

22 Lua to ma gāu gole à léle,
 ma gāsí i wo a pékíi.
 23 Má Lua íadama vía ví,
 aà zṵṵke yáí má fṵ yá bee taa keo.

24 Tó vua ma gbāa'èwà,
 tó ma mè vua tētēte má a náai ví,
 25 tó ma àizee zṵṵ ma pṵ dṵwà,
 ṵda pṵ gē ma ṵzípí,
 26 tó íatē tekea ma wepèwà,
 ge mṵvua taa'oa ní a kefenkeo,
 27 ṵ an yá lé ma sṵ ble tētēte,
 tó ma lepè ma ṵwa ma fṵkpàomá,
 28 beeá duuna pṵ kà wà a yágṵgṵe,
 mṵafilikea Lua Musudeen we.

29 Mi pṵnake ma zangude músi'ea yá musuo,
 mi aà yáab kē yá aà lè yáío.
 30 Mi we ma duunakè ma aà kào.
 31 Déme pílaa, i nṵṵ so à kào ní?
 Ma bedeṵ mé ma seeladeṵ ũ.
 32 Ma be zé ṵ wēa nibṵṵne,
 mili we gēzea í gāaεo.
 33 Ma lakà ma taaεla lán Adamuwaε?
 Ma a duuna ùle yá?
 34 Bila zṵṵlea, ṵ vía ma kṵ ma fua yá'oe?
 Mi gí boi kpéu sakaamagu yáío.

35 Ee! Déme a ma yáε maai?
 Ma zeṵ. Gbāapiide yápi zásia sa.
 Lua pṵ yávímanṵpi aà kē láu.
 36 Má lápi da ma gāue,
 mí kpá fua ũ,
 37 mí geowà mà yá pṵ má kèṵ dau mà siuè píi,
 mí sṵaàzi lán kíawa.

38 Tó ma bú lé wiilea,
 mé a gbaanaṵ lé ṵṵbmeε,
 39 tó mi tṵṵlepi flaboo mé ma a ble blè,
 ge tó ma gbé pṵ aa ví yāaṵ dèdeε,
 40 Lua to léaa bṵle mase gēε ũ,
 papaa sṵ ése gbeu.

Yobu yá lén we.

32

Elihu yá'oa

1 ṵ gbēṵn àaṵpiṵ kámabò, aai yázási Yobuwa bo, asa à azía díle gbēmaa ũε.
 2 ṵ Buzu gbé Balakeli né Elihu, Lauṵ bui pṵ pà. Aà pṵ pà Yobuzi, asa à yānakpà

azlawae, i ke Lua no. ³ Aa pɔ pà Yobu gbēna gbēn aaɔɔzi ɔ, asa aa à tàae èe, āma aai fɔ yázāsīwào. ⁴ Elihu lé ní dá e aa yā'ò wa làa, ké an zi deaala yái. ⁵ Ké a è gbēn aaɔpiɔ i fɔ yāe wè Yobuwa ɔ, ɔ aa pɔ pà ⁶ à mè:

Èwaason ma ù, gbēzɔɔn á ù,
bee yái ma azla bùsaié,
vía ma kù, mi e ma a dɔa óéo.
⁷ Ma mè a maa gbēzɔɔ yā'oe,
à kù gbē zio òno danéé.

⁸ Ama Lua Nisina mé ì gbé wé kēè,
Gbāapiide lé'lanapi ì aa gba òno.

⁹ I ke gbēzɔɔ mé òno níteeo,
i ke gbē zio mé lío yáede dɔo.

¹⁰ Bee yái ma mè à ma yāma sa,
mapi, má a dɔa o sɔ.

¹¹ Ma sɔaazi gɔɔ pɔ ále yā'o,
ma swákpa á ònoyái
gɔɔ pɔ ále yázāsikɔwa.

¹² Ma laaidò á yāwa maamaa,
āma á gbēe i Yobu eεboo,
i e yázāsīwào.

¹³ Asu à me á òno kào,
sema Lua aa fu, i ke gbēnazina no.

¹⁴ Lá Yobu i a yá dɔdɔmeeo,
má wewà lá á òewao.

¹⁵ Aa bílikè, aale wewà ɔ,
aa yāe ví wà oè ɔ.

¹⁶ Aale yāe oo, máo sɔarizi ɔ,
aa zea we, aa kua yā'okliwa.

¹⁷ Mapi, má a pɔ o sɔ,
mámé má a dɔa o sɔ.

¹⁸ Asa má yáví dasi mà o,
yápiɔ lé ma nòse pūna.

¹⁹ Aa ku ma guu lán vée pɔ kú tūu būu guuwa,
má ye pūna lán vée tūu dafuwa.

²⁰ Sema mapi mà yā'o, ma me i su,
sema mà félé mà wewà.

²¹ Má gbé bɔbɔ'osio,
má gbé keke ní léoo.

²² Tó má gbékekeca ní léo dɔ,
ma Kena a ma se tamanɔ gɔɔe.

33

Lua í gbēnazina gba laai

¹ Ma yāma sa Yobu,
swákpa ma yā'oai.

² Gwa, ma bɔ ní yáo sa,

a dɔ ma léu.

³ Ma yáó lé bɔ ma nòsemaa guue,
mále yá pɔ má dɔ o ní nòsemendoo.

⁴ Lua Nisína ma ke,
Gbāapiide lé'lanapi ma gba wēni.

⁵ Tó nýɔ fɛ, yāwea,
sɔuke, ní yázasia.

⁶ Má ké, má douñno Luaee,
à gítò à ma keò sɛe.

⁷ Nsu vɔakemeo,
má ɔtɔma gbāao.

⁸ N ò ma swá mà,
má mà n yá'ò n mè,

⁹ ní táae vío, ní zēa,
ní kú gbāsísai, ní yāvái vío.

¹⁰ ɔ Lua íbɛɛsènnɔ,
à n díle a wèle ũ.

¹¹ I galakpane,
ìò n tàasika n yākea pii guu.

¹² Mále onɛ, n yá bee nao,
asa Lua zɔɔ de gbēnazínaa.

¹³ Bóyái níle zɔadɔ Luawa
ké ìli yázási gbēnazínawao ni?

¹⁴ Lua í yá'ò gēn doe,
ìli a gbɛsisio.

¹⁵ I yá'oné wépfungu'ea ge nana guu gwá,
gɔɔ pɔ í niazíde kpà gbéɔla,
aale ipi o ní wúleki.

¹⁶ ɔ í yá'ò ní swáu,
í to vía ní kú ní íadama yáó,

¹⁷ ké gbéɔ e mikē yāváiwa,
mé aasu íanadáo.

¹⁸ I gíné màa aa ta miau,
í kpáné wà ní dede ní fēndao.

¹⁹ I gbé toto ní wawáwáo aà wúleki,
í íakpaaàzi kámabosai,

²⁰ ɔ pɔblea í kɛè bɔɔ ũ,
ìliò ye a pɛá blei seo.

²¹ Aà me í ibaba,
aà wá pɔ ulea yāa í bɔ gupuau sa,

²² e aà wēni káikū ní miao,
àle sɔ malaika gbēdenaɔzi.

²³ N beeo tó a malaika vɔ kɔɔ ũ,
gbé pɔ de gbēɔn àaa sɔɔla,

a yá pɔ zɛvɔ ɔbè,

²⁴ í sùuukeaàno à oné:

Asu to àà ta miauo,
 ma àà misia zé è.
²⁵ Àà mē i dafukū lán nētēnawa,
 ịọ teke lán ẹwaasowa,
²⁶ i wabike Luawa, i keaàno na.
 Tó a è Lua a wεgwà, a kúkuake,
 Lua i ẹa to àào naano.
²⁷ A gé gbéó kí, i mē:
 Ma duunakè ma yázede fuangbà,
 ọ Lua i a flabomεεo.
²⁸ A ma mísi, mi ta miauo,
 mále pɔnake àà gupuau sa.

²⁹ N ẹa? Lua ị yá beeo ke pii,
 ị ke gbéε gēn pla, baa gēn àaō.
³⁰ I àà si gawa,
 ké gupua wēnide e biiwà.
³¹ Swákpa n̄ ma yāma, Yobu,
 n̄yō n̄ lé kpaau, mapi má yá'o.
³² Tó ní yá'oa ví sō, o,
 asa má ye mà yānakpama.
³³ Tó ní ví sō, ma yāma.
 Níle mà ọno dane.

34

Elihu Yobu t̄aa'e'ea

¹ Elihu p̄e a yále à m̄e:
² A ọno nao, à ma yāma!
 A yād̄nao, à swákpa à ma!
³ Asa swá ị yá d̄ok̄ε,
 lá lé ị ble d̄ok̄εwae.
⁴ Wà ze ní yázedeo,
 wio yāmaa d̄o wá zānguo.
⁵ Yobu lé mē á t̄aae v̄io,
 ọ Lua lé gí a yānakp̄aiwà.
⁶ A m̄e ní a yá nao,
 Lua lé a dil̄e ẹede ụε,
 ní a t̄aaesaidekeo a b̄oá f̄nae.
⁷ Déme kú lán Yobuwa
 d̄ōea ní Luao ịọ de àà imia ụi?
⁸ A gb̄ekp̄a ní duunk̄ena,
 à b̄ēbe ní v̄aik̄ena.
⁹ Asa ị m̄e
 gb̄é w̄elea a yá ká Luagu ài v̄io.
¹⁰ A n̄ōsedeo, à ma yāma!
 Yād̄osai i k̄'ε ní Luao,
 Gb̄aapiide lí yāv̄aik̄eo.
¹¹ I flabo baadee a yākeawae,

gbépii zla yá ɔ̄ ì wiè a musu.*

¹² Lua lí yáɔ̄ɔsai keo fá!

Gbaapiide lí yáɔ̄ede fuangbao.

¹³ Déme aà díle dúnia kía ùi?

Déme dúnia búu nàè aà ɔ̄zli?

¹⁴ Tó à zèò

à nisina ní ìan wēnideo si baadewa,

¹⁵ gbépii a gaga gòòe,

gbēnazina i ea gē tíu.

¹⁶ Yobu, tó n ɔ̄nɔ̄ kà, yáe bee ma,

swáse ma yáí.

¹⁷ Gbé pɔ̄ ye yáɔ̄edeio a ke dɔ̄aana ùe?

Lua zɔ̄ɔ̄ mé a maa, ɔ̄ níyɔ̄ yádaaálao?

¹⁸ Luapi ì o kíaɔ̄ne, pɔ̄ giaɔ̄,

ì o kíabuine, gbēváb.

¹⁹ Ìli kíaɔ̄ díle nídoao,

ìli ze ní ɔ̄deɔ̄ à bò taasideɔ̄ kpeo,

asa ampíiá aà pɔ̄keaɔ̄ne.

²⁰ Aaí gaga kándo wēedo,

aaí gbásíle aa gēzea,

zeɔ̄deɔ̄ ì ánuato gbēnazina ɔ̄ sai.

²¹ Lua ì wéte gbēnazinaɔ̄ yákeai,

lá aale gbáse, ì e píie.

²² Gusia ge gusisie ku

ké vâikena ùleuè.

²³ Lua lí gbé lala yáí

à gbasa yádaaálao.

²⁴ I zeɔ̄deɔ̄ wíwi yáḡḡḡaínnɔ̄ sai,

ɔ̄ ì gbēpáleɔ̄ díle ní gbēu.

²⁵ Ké ì ní yákeɔ̄ e yáí,

ì ní fuangba gwāasina à ní wíwi.

²⁶ I ní wētá ní vâi yáí gupuau,

²⁷ ké aa bò aà yá kpe,

aaí laaidɔ̄ aà yáwao yáí.

²⁸ Aa tò pɔ̄esaideɔ̄ wii Lua lè,

ɔ̄ à wēnadepiɔ̄ wii mà.

²⁹ Lua nílea kpé, déme a fɔ̄ aà tàae ei?

A azía kpàgú, déme a bɔ̄wàì?

A iko ví bui píiwa ní baadeo,

³⁰ ké luayádansai su kpalable,

i kōnike gbéɔ̄neɔ̄ yáí.

³¹ Tó gbé ò Luae táaedén a ù,

á yáɔ̄ɔsai ke ɔ̄o,

³² yá pɔ̄ á dɔ̄o Lua dadae,

tó a duunakè yáae, á ke ɔ̄o.

* 34:11 Sou 62.13

33 Lua a ìadawà yà?
N Lua tàae è, ní è kpelewa ni?
Lá ríle e, o, n yáé, i ke máméo.

34 Nòsedeò òmεε,
òno na pò aa ma yámàò mè,

35 Yobu lé yá pò á dño o,
aà yá'oa dño vío.

36 Yobu ìadama aò γεε,
asa àle yázāsi lán gbēvāiwae.

37 Ale tàae káfi duunaa,
àle òtaale wá guu,
àle lenakasa Luaε.

35

Yobu zòadòa Luawaa páε

¹ Elihu èa pè a yále à mè:

2-3 Ké n mè Lua a yánakpama,
ò n εa n mè bò ài kua duunasai víi,
ge bò má séle a guui,

ríle e yá pò ní beopi maa yà?

⁴ Mpi ní n gbéé, má yázāsiwá.

⁵ Wése n luabe gwa,
gwa lá luabe puana zāno mè!

⁶ Tó n duunakè, bò a wo Luawai?

Tó n tàae lé diadi, bò a biwài?

⁷ Tó ní kú n dño wa, bò ríle aà gbai?
Bó àle emai?

⁸ N gbédeεò ò n väikea í pò womá,
n gbēnazín deεò ò n maakεa í àikεné.

⁹ Gbāamòané pásí í to wà wiile
wà me wá sí gbé taiinkεnaòwa.

¹⁰ Ama an gbēε lí me Lua a Kεna ku máεo.
Ome í to wàò letē dò gwá,

¹¹ í yádawēε de nòbòola,
í wá gba òno de bàola.

¹² Tó wà wiilèwà, ili yāmamáo,
ké gbēvāipiò ò dóεwá yái.

¹³ Wii páε! Lua lí swáεio,
Gbāapiide lí ní yádao.

¹⁴ Baa ké n mè ni wesiaáleo,
n yá aà kfi lè, sáaàzi.

¹⁵ Ké àle pòkumabòbò má tia kéwao
ò ríle e àle tàae pò wa kèò yádaoεa?

¹⁶ Beewa Yobu yápá ò,
à yá pò á a gbadòò bèle.

36

Wi taasikε wā bɔa maa yáie

¹ Elihu èa pè a yáie à mè:

² Menake yɔɔ, mí ea one

yá pɔ̀ tò Lua yá mé kú.

³ Mí bɔne ní ma d̄sa pɔ̀ í bɔ káioo,
mí yánakpa ma Kenawa.

⁴ Nyɔ̀ d̄s s̄as̄a ké ma yá εε v̄io,
ma ɔ̀nɔpaεmade má kunnɔ.

⁵ Lua z̄ɔɔ, kási ili saka gb̄εguo,
a z̄ɔɔ, yá pɔ̀ à zèd̄ lileá v̄io.

⁶ Ili gb̄v̄ai to aàɔ kuo,

í yáḡḡḡ w̄enadeɔne a zéwae.

⁷ Aà wé lí go gb̄maɔwao,
í ní kpá kpalau ní kíaɔ s̄anu,
í to aàɔ kible ḡɔɔpii, aai tɔbɔ.

⁸ Tó wà gb̄éɔ yèye ní mɔdaonaɔ,
tó wà wét̄ea ba k̄ané,

⁹ Lua í yá pɔ̀ aa k̄eɔ oné,
ɔ̀ aai d̄s ké wà d̄εwá, wà tàaekèè.

¹⁰ I ní swá busané,

ké aa e yāma yái,
í dilené aa mik̄e yāváiwa.

¹¹ Tó aa aà yāmà mé aa zɔ̀blèè,
aa láa maa, aai ká ní ḡɔɔwa ní namao.

¹² Tó aa ḡ̄ mai,

wa ní d̄eɔ ní f̄endaoε,
aa kpagua d̄sa k̄ésāma yái.

¹³ Luayādansaiɔ b̄ líkūa ní s̄ɔu,
baa tó Lua ní yé ní mɔdaonaɔ,
aali awakpaεo.

¹⁴ Aaí εε wà gaga ní èwaasogɔɔ
lán ḡ̄ε káaluɔ gaawa.

¹⁵ Lua í to w̄ena gb̄le ké à aà bɔ yáie,
í to wà gb̄amɔ gb̄éε, ké aà swá e busa.

¹⁶ Maa àle n sisi à n bɔ n yooyeau,
i ḡennɔ d̄εpooki, ní ḡ̄ nziáε d̄ɔd̄ɔa,
n táabūnu aɔ f̄ona v̄io ní ble maɔ.

¹⁷ Lua tàae'ea lán gb̄v̄aiwa lé í sima,
n aà tàae è, ɔ̀ àle n swágaga.

¹⁸ Laaika ké àizεε su n wé bleo,
nisu to gbagusae z̄ɔɔ n láasoo liaao.

¹⁹ N wiilea a f̄i n bɔ taasieue?
Baa ní d̄εε sa pɔ̀ níle kao píi.

²⁰ Nsu ḡwāas̄ina nideo,
gb̄enaz̄ina ánuatoa ḡɔɔpi.

21 Laaika zεa ní vāioi,
asa wāwāpi n le ké ñ kē vāiwa yáie.

Lua mé gbāa vi

22 Lua de pōpiia a gbāa yáí.
Démε yādanede ũ laaāwai?

23 Démε aà yākeε zé kàlèèi?
Démε a fō oè à vāikèi?

24 To aà zī maaboa àɔ dɔngu,
aà yá pó wà lédàò wī sipiɔ.

25 Gbēpii wεsī aà pɔkeapiɔle,
baade lé gwa kāaa.

26 Lua de pōpiia,
aà zōɔke de wá dōala,
wa fō wà aà wē dɔdɔ wà a lé dōo.

27 I í pusu gále suowa,
ō í to à ma lou ũ à εa ta swai.

28 I to lou sisi à kwe
à í zō bɔ gbēnazinaɔne.

29 Démε lousisia daa gua yáasi dōi?
Démε aà kōfi gbāa bɔkli gbadōi?

30 Gwa! I to loupilεa dagua,
a gupua í kúle ísīaa e títiu.

31 I kibleò bui píiwa,
í ble kpaomá àɔ dirzi.

32 A loupilεa naa a ɔzī,
ō í pó pó a yei aà suwà oè.

33 Aà kōfi íɔ aà baokpa,
baa pɔtuoo í dō ké à kà kái.

37

1 Zaa'iana í to sō kēmagu,
íɔ ví kpòkpokpo.

2 A swákpa à aà bɔ ma, àle pūna,
louvía lé bɔ aà léu.

3 I loupilεa gbæ musu gupiiu,
í pílepilε e dúnia léwa.

4 A gbεa í pala gbáugbāu,
í pūna ní a zōɔke bɔɔ.
Tó aà bɔ dɔ, íli a pílea zùukεo.

5 Lua pūnaaá yābonsaεε,
í yāzōɔke, wá fō a gbadōo.

6 I o loughεε aà kwε dúniau,
í o louε aà ma ní gbāao.

7 I tó gbēpii go azīa gīa,
ké baade e dō áme ále zīke we.

8 Sēa nɔbɔɔ í tá ní tòou,
aaɔ ye ní ulekli.

9 Zaa'iana í bɔ a kpéu,
í to ían nie bɔle.

7 Ɔɔɔ pɔ Ɔɔɔɔɔɔɔɔ saanaɔ lɛ Ɔɔɔɔɔɔɔɔ,
mɛ luabɛ Ɔɔɔɔɔɔɔɔ* kɔkua ɔɔ piii?

8 Kɛ isia bɔ a da Ɔɔɔɔɔɔɔ,
ɔɔɔɔɔ kaa liai a za zɔukɛi?†

9 Ma luabɛpuana dɛɛ Ɔɔɔkasa ũ,
ma sua fiwà ulada ũ.

10 Ma a zɛkii lɛ dɛɛ,
ma zɛtɛɛ ma Ɔɔɔɔɔɔɔɔ.

11 Mɔ ɔɛ: Nili mɔ la, nɔsu vɔɔɔ,
n ikooa zɔɔɔ zɛ la.

12 N yɔɔɔɔɔ kɔɔɔ yɔɔɔ?
N bɔkii ɔɔɔ Ɔɔɔɔɔɔɔɔ?

13 Ɔɔɔɔɔ i dɔnɔɔ kɔ a Ɔɔɔɔɔɔɔɔ,
i vɔikɛnaɔ kƆɔɔɔ.

14 I dɔnɔɔ lile lán oo pɔ wà seelakɛwàwà,
sɔsɔ i bɔ Ɔɔɔɔɔɔɔ lán ula kƆɔɔɔɔɔɔɔɔ kɛɔɔɔ.

15 I Ɔɔɔ vɔikɛnaɔɔɔ aa nɔ Ɔɔɔɔɔɔɔ kɛ,
i nɔ pɔ aa sɛ musu ɛ'ɛ.

16 N Ɔɔɔ e za isia nɔɔɔɔɔ kɔɔɔ?
N bɛɔɔ isipi nɔnau yɔɔɔ?

17 Wà Ɔɔɔ Ɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔ?

N bɛɔɔ bɔɔɔɔɔɔ ɛa?

18 N dɔnɔɔ yàasa lɛ tɔasikàa?

Tó nɔ yá bɛɔɔ ɔɔ pɔi, omɛɔ.

19 Ɔɔɔɔɔ bɛn mɔi?
N Ɔɔɔɔɔɔɔɔ dɔɔɔ?

20 Nyɔɔ fɔ Ɔɔɔɔɔ nɔ bɔsuaa?

N nɔ bɛ zɛ dɔɔ lɛ?

21 N dɔ, asa wà n i Ɔɔɔ bɛɔ nolo?

N wɛ lɛ vɔɔ nolo?

22 N Ɔɔɔ lɔasi pɔ ma Ɔɔɔɔɔ kɔɔɔɔɔ?
N ma lougɔɔ dɔ ɛa?

23 Mɔɔ kɔɔ tɔasikɛɔɔ pɔ ũɛ,
mɔ Ɔɔɔɔ zɔkɔɔɔ.

24 Ɔɔɔɔɔ i ligua kƆɔɔɔɔɔ ni?
ɔana i bɔ a li ɔɔɔɔɔ kƆɔɔɔɔɔ ni?

25 Dɛɔɔɔ i loukɔɔɔ dazɛwai?

Dɛɔɔɔ i zɛɔɔ loupilɛɔi?

26 I to lou ma ɔɔɔ pɔ Ɔɔɔɔ kuoɔ,
baa sɛɔɔɔɔ gu pɔ Ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ vɔɔ.

27 I bezia nɔ tɔaaɔ nɔni,
i to sɛ bɔɔ wɛ.

28 Lou dɛ'ia vɔɔ?

Dɛɔɔɔ dɛ sua pɔ i kƆɔɔ mɛ ũi?

29 Dé nɛasakƆɔ lougɔɔ i bɔɔi?

* 38:7 Yob 1.6 † 38:8 Zel 5.22

Déme í fii i, ʒ i gbasa kpai?

³⁰ Déme í to í fee lán gbewa
à to ísia musu gbàakūi?

³¹ Nyʒ fʒ saana pʒ káaaoo káaaa?

Nyʒ fʒ Saan kífēnēnao kēkʒwaa?‡

³² Nyʒ fʒ Saan nòò'imina bile a gʒwaa?

Nyʒ fʒ bo ní Saan ko neadeo ní a néʒa?

³³ N musupʒo ikoyá dʒa?

Nyʒ fʒ ñ ní kpá kpalau tʒleá?

³⁴ Nyʒ fʒ lezu louzi à sisi
à ibʒ à n gbēa?

³⁵ Ni loupilēaʒ gbae aa dazeu nee?

Aaí mo one wa làa yá?

³⁶ Déme ʒno dà kpʒbo'ilenaei?

Déme dʒa kpá kosawai?

³⁷ Dé ʒno mé ká à lounaaʒ naoi?

Déme a fʒ musu olaʒ yelei?

³⁸ Tó a ibòle, bùsu giina í gʒ bèle ũ,
bùsukʒtēʒ í nanakʒwa.

Lua mé nʒboʒ kē

³⁹⁻⁴⁰ Gʒo pʒ nʒomusuo naalea ní tòou,
ge aale nʒo kpakpa dào guu,
níme ni toekanéa?

Mme ni to an néʒ káaa?

⁴¹ Tó gbagbaa néʒ lé liaaliaa,
aale lezumazi blekēsāama yáí,
déme í pʒblea kpámái?

39

¹ N tue ne'igʒo dʒe?

N bana è gʒo pʒ àle ne'ia?

² Ni ní nʒo mo dʒdʒe?

Ni ní ne'igʒo dʒe?

³ Aaí kúle aa ne'ie,

ʒ an ne'iwáwá í kpále.

⁴ An néʒ í gbàakū sēu, aaí péle,
aaí gēzeá, aali su ní daʒwa bo.

⁵ Déme tò sēa zàa'ina gʒ azlaci?

Déme aa pólo gbàei?

⁶ Ma sēsao dílēè aa be ũe,
ma tʒole wiside kēè aa kúki ũ.

⁷ I wéle súu ke pʒpʒoʒe,
íli gbāamʒedeʒ zʒa mao.

⁸ Io sʒsʒo keele àʒ sē weele,
ío kpáleke pʒ ísinaʒ pii.

⁹ Zùsēle a we zíkenee?

A we í n taaakalekie?

10 Nyɔ̄ ba dɔwà àà sa panɛɛ?
 Nyɔ̄ zuudaɛ àà kpase kɛnɛɛ?
 11 Nyɔ̄ àà náaikɛ àà gbāa zɔ̄ yáie?
 Nyɔ̄ wei ñ n zɪ toèɛ?
 12 Nyɔ̄ àà náaikɛ,
 àà n pówena sésɛ suonɛ zɛue?

13 Taataa ì a gàsɪa poo ñ pɔnao,
 a muua ñ wàaliana gàsɪa káoo.

14 Ì gbɛda zɪlɛ,
 ì to úfāa gbepiɔ̄ wā à pipi.
 15 Ké wa su kèsɛpɛlɛwà à wíwi,
 gɛ sɛ̄anɔ̄bɔ̄ zɔ̄wà lí dɔaàguo.

16 Ì pāsɪ ñ a néɔ,
 ñyɔ̄ dɔ̄ se aázɪa néɔ no,
 zɪ pá kɛa lí kɛè yāe ũo.

17 Asa mi àà gba ñno,
 mi àà baa da faadeɔ guuo.

18 Ama tó à pòo à bò ñ bao,
 ì sʹ kɛɛ, ñ ì sʹpi dikpɛna yáalo.

19 Mmɛ ni to sʹ àɔ gbāaa?
 Mmɛ n bángasa pèpɛè àà waawaa?
 20 Mmɛ ni to aàɔ vɪvɪ lán kwawaa?
 Aà pɔbɔa a níu kɔfi ì to vɪa ñ kú.

21 Ì a gbá pálepáɛ guzuleu,
 ì pɔnake a gbāa yá musu,
 ñ ì gé dai zɪgɔ̄ɔɛ.

22 Ì pɔ pɔ wɪ víakɛè yáalɔɛ,
 sʹ lí kɛ̄aàguo,
 ìli pɔ̄bɔzake fɛndaɛo.

23 Ka Ì kɔfɪkɛ gbálau àà musu,
 sɔmpɛpɛɛ ñ sɔn gésedeo ì teke.

24 Tó wà zɪmɔ pɛ,
 ìliɔ azɪa dakɪ dɔo,
 Ì tɔɔɛ gbɛ Ì vɪvɪ,
 Ì kɛ sɛ̄sɛsɛsɛɛ.

25 Tó wà kuupɛ,
 ì pɔbɔ a níu à mè èhɛɛ!
 Ì zɪ ìanasɛɛ za zázá
 ñ dɔaanaɔ kɔfi gbāao ñ kúkuakɛao.

26 N ñno mé tò bleaa ì vua
 à a gàsɪa poo à gé gɛ̄midɔkɪ oia?

27 Mmɛ ñ dɪlɛ yāamusuɛ
 aali yáakpa, ì a sakpɛ da musua?

28 Ì ku gbɛ musu, we ì iu,
 ì pɛ gbɛ misonawa a aafia'ekɪ ũ.

29 Za we Ì pɔblea gwagwau,
 ì pɔ̄ wépa káaa.

30 Au mé àà néɔ pɔblea ũ,
gu pɔ pɔgɛ kuu, ɔ ku weɛ.*

40

Gbɛnazɪna li fɪ Lua bɛ̀ɛ̀bò

1 ɔ Dii èa ò Yobue:

2 Ma Gbáapiide,
ńyɔ ma táae e n̄ ma gba laaia?
Luabɛ̀ɛ̀bona, yáẏasia sa.

3 ɔ Yobu wèwà à mè:

4 Má pɔe ũo, kpelewa má wemai?
Sema má ɔku ma léwa báasio.
5 Ma yá'ò gɛn doɛ, má ɛa o ɔo,
má ò gɛn pla se, má a zási ɔo.

6 ɔ Dii èa yá'ò Yobue zàa'iana guu à mè:

7 Sɔuke lán gɔsawa,
má yálalama, ní wea.
8 Nyɔ láka ma yákea a zéwaa yá?
N ye n̄ yá'ikpa, n yána ɔo yá?
9 N gása gbáa kámawaa?
N ɔo a fɪ gu dee lamawaa?
10 Zɔɔke n̄ kíakɛo da nɔambleɔɔ ũ,
gawí n̄ bɛɛɛo da ulada ũ.
11 N n pɔfɛɔɔbɔmá,
waladeɔ gwa n̄ wɛpásio, widamá.
12 Waladeɔ gwa n̄ wɛpásio, ní n̄ lao,
ɔzɔmá gu pɔ aa kuu,
13 ní n̄ víle téɛnau píi,
ní pɔ fɪ n̄ oawa miau,
14 mí gbasa mà n sáaukpa,
ké n fɪ n zíblè n̄ n ɔplao yáí.

Dalagɔɔ

15 Dalagɔɔ gwa,
máme ma àà kè lá ma n kɛwa.
I sɛ ble lán zuwae.
16 Aà yɛɛɛ ku àà wokpɛɛ,
aà gbáa ku àà kutɛnawae.
17 I a vlá poo lán sɛde líwa,
aà gbala kí de lán bataawae.
18 Aà wáɔ de lán mɔgotéwa,
aà mɛguɔ de lán mò gowa.
19 Aà zɔɔ mé de pɔ bɛ́ɛ pɔ má kèɔla,
mapi aà Kena ma fɛnda kèè.
20 Gbɛ̀sɪsɪɔ mé aà blɛ'ekli ũ,
we sɛ̀anɔɔɔ í kɔ̀ɔ'ou píi.
21 I wúle íu kòɔwɛɛ zíɛ,

* 39:30 Mat 24.28, Luk 17.37

İ̄ ye feeu d̄ana guu.

²² K̄ɔ̄ɔwɛɛ ue i daāala,
swagbalala i k̄akaāala.

²³ Baa tó swa gbak̄aka, ili leelekeo,
tó Yuud̄e isukaa lé aà lé lé, ili deeo.

²⁴ Nle e wa f̄s w̄a aà w̄é wiw̄i, wi aà k̄u n̄ee?
Nle e wa e k̄ɔ̄nik̄eè, wi aà ní f̄s ȳà?

Kw̄asa

²⁵ Nȳs f̄s kw̄asa kú ní kokoao n̄ ḡále n̄ b̄oðe?

Nȳs f̄s ba d̄ɔ aà l̄enawae?

²⁶ Nȳs f̄s bà l̄ena ká aà níue?

Nȳs f̄s n̄ aà let̄a z̄ie f̄s ní k̄ulaoe?

²⁷ A awakpakpane?

A yá nana on̄ee?

²⁸ A l̄edouk̄enn̄o

n̄ a s̄e n̄ z̄ɔ ũ e a w̄eni léu n̄ee?

²⁹ Nȳs k̄ɔ̄'od̄ lá w̄i o ní b̄aowae?

Nȳs ba d̄w̄a n̄ kpa n̄ n̄en̄enaowae?

³⁰ Laatanao kw̄asapi t̄ɔm̄aé?

Laayianao aa aà t̄ɔn̄onakek̄e?

³¹ Nȳs f̄s n̄ aà pápa ní saao n̄ aà b̄aa f̄se?

Nȳs f̄s n̄ aà mi ke yáiyai ní s̄naoe?

³² W̄eɛɛ ɔk̄aw̄a n̄ gwa!

D̄eepi a s̄anguo,

nȳs si a siawa lo.

41

¹ Tó níle e nȳs aà k̄uɛ,

n̄íle nz̄la s̄as̄aɛ,

tó n̄ wes̄iāale, nȳs ḡɔ ze s̄āiie.

² Lá gb̄e w̄ɔ̄ i ka à to aà go a tíao,

d̄éme a f̄s ze ma ae s̄s̄i?

³ D̄éme a f̄s ma le à o ma flabōei?

P̄s p̄s kú d̄uniau pīiá ma p̄sɛ.

⁴ Má gí kw̄asapi gb̄aɔ ȳa'oi

ge aà ḡsake ge aà kefenke.

⁵ D̄éme a f̄s à aà tee woloi?

D̄éme a we áasina kāei?

⁶ D̄éme a we à aà lé w̄eaa?

Aà swaa aà lé p̄a mé a kai v̄i.

⁷ Aà tee de lán s̄engbaōwa aà k̄p̄eɛa,

a daāla s̄alala f̄onasai d̄ɔd̄ɔ.

⁸ Aà tee pīo nanaak̄ɔw̄aɛ,

baa íana lí ḡek̄li euo.

⁹ Aa pépeak̄ɔwa ḡiuḡiue,

aa k̄éaaak̄ɔwa v̄io.

¹⁰ Tó à nis̄á, gu í pue,

aà w̄é de lán lat̄e bil̄e k̄ɔk̄ɔwa.

¹¹ T̄évua i pípi aà léu,

teƙona ɔ bɔleu.

¹² Sùele ɔ bɔle aà níu
lán lá ísi té pɔ wà oo dīwà sùelewa.

¹³ Aà lé'iana í to sísiɔna tése,
télepiɔ í bɔ aà léu.

¹⁴ Aà gbāa ku aà waaue,
gbé pɔ kpāaúaànɔ pii í tolootooboe.

¹⁵ Aà báasi í didikɔa,
í nawà gbáugbāu, ɔli deeo.

¹⁶ Aà kùà gbāa lán gbewa,
lán wísilɔgbédawa.

¹⁷ Tó à fēle, sɔ í kē neɔgɔnaɔgue,
aai kpákpakɔa aaiɔ kua gēkdiwa.

¹⁸ Fēnda pɔ wa lèò pii, ɔli bɔwàò
ge sɔna ge ka ge saa.

¹⁹ I mɔsi dile lán gawatónawae,
mɔgotē ɔ deè lán lí mùaawa.

²⁰ ɔli bàale kaɔo,
gbema gbe ɔ deè lán ésemisinawae.

²¹ ɔ go gwa lán sè giuwaɔ,
sɔna kɔfi ɔ deè yaalyá ũe.

²² Aà gbɛɛ tɛɛ de lán zàkologbawae,
a ia ɔ te bèleau lán zúsoon guwibɔwa.

²³ I í bile títiu lán í piaouwa,
í ísipi ya lán nísí ikpaawa.

²⁴ I seena ɔ te aà kpɛɛ,
ísipi í ya aà kpɛ púuu.

²⁵ Aà sáa kú dúnia guuo,
ma pɔkɛaɔ guu ɔme vía vío.

²⁶ I pɔ pɔ aale e wa kaɔ dile pāe,
ɔme nɔɔ tɔdeɔ kía ũ.

42

Yobu misiile Luae

¹ ɔ Yobu ò Diiɛ à mè:

² Má dɔ ké nýɔ fɔ yápii ke,
nili fu yá pɔ níle yáwao.

³ N mè déme lé zɛzɔ ɔnɔɛ dɔsaii?
Sianaɛ, ma yá pɔ má a gbadɔo ò,
yābɔnsae pɔ de ma dɔala.

⁴ N mè mà swákpa, nýɔ yá'o,
nýɔ yálalaa, mí wema.

⁵ Ma n yá mà ní swáo yāae,
tiasa ɔ ma wesínle.

⁶ Ayámɛto ma sakà mazlagu,
ma nɔselile zɔleá bùsuu tufua.

Dii ɛa Yobu zɛɔa

⁷ Dii yá beeɔ oa gbɛa à yá'ò Temani gbé Elifazae à mè: Ma pɔ pánzi ní n gbé
gbɛɔn plaɔ, asa í ma yá'ò a zéwa lán ma zɔblena Yobuwao. ⁸ A zuswana se mèn

sopla ní sāsakaoo mèn sopla, à geò ma zòblena Yobu kǐi, í sa pó wí a pó kátèu à tékú oò, ma zòblena Yobu i wabikéé. Má aà wabikea sí, má kéé á sòúkewao. I ma yá'o a zéwa lán ma zòblena Yobuwao. ⁹ Ǿ Temani gbé Elifaza ní Sua gbé Bilidadao ní Naama gbé Zofaao ge kè lá Dii ònéwa, ǿ Dii Yobu wabikeané sí.

¹⁰ Yobu wabikea a gbēnaǹne gbea Dii tò à sù a pá ziu. A èa à pó pó a ví yāa kǎfiè lèe pla. ¹¹ Aà víi ní aà dáunaǹ mò aà kǐi píi ní aà gbé dǵaǹ píi. Aa pòblèaǹǹ a bè, aa sósobi kèaǹǹ, aa aà nǵe níniè yá pó Dii yíawá píi musu. Ǿ an baade aà gbà ánuusu ní vua táanao mèndodo.

¹² Dii èfáaikè Yobuè gbèzǵ de a káaua. A sǵó ví mèn òaasǵǵo lèe gǵo mèndosai (14.000), yiongoǵ òaasǵǵo lèe soolo (6.000), zuǵ òaa kwi (2.000) ní zǵa'inaǵ òaa sǵo (1.000). ¹³ A neǵǵe í gbèǵn sopla ní nenǵeǵ gbèǵn àaǵ lǵ. ¹⁴ Aà nenǵe sǵía tǵn Yemima,* a plaade tǵn Kasia,† a àaǵde tǵn Kelenafu.‡ ¹⁵ Bùsupi guu píi nǵeè ká a maa kǵ Yobu nenǵepiǵwao. An mae ní túbi dílené ní ní dǵǵǵe.

¹⁶ Yobu taasikea gbea à kè wè basoplae, à wesí a tǵunaǵ ní a síwenaǵ ní a sǵkpaǵǵe. ¹⁷ A zikù táotaǵe, ǵ à gǵa.

* 42:14 Bee mè felena. † 42:14 Lí gǵnana tǵ. ‡ 42:14 Bee mè kiopèna.

SOUO

Yá pò kú lálé bee guuo

Souóá wabi mèn basoplakwi pò Isailio kè Luawaone, mé aai si le ũ rí pò'ona, mé Yesude lé zíkèò e ní a gbáo.

Sou lá kpaalea lee sooe. Le pò Davidi dàò ku we dasi (51-65, 67-71) bee gbèa Kole buio leo (42-49, 84-88), Asafa leo (73-83), kiablea leo (93-99), gea Yelusaleu leo (120-134).

Souo buio dasi maamaae:

Le pò aai Dii tobo aà zòke ní aà maakoo yá musuo: 8, 19, 33, 100, 103-105, 111, 113-114, 117, 135-136, 145-149

Dii kiblea leo: Dii mé kía ũ: 47, 93, 96-99

Kiablea Souo, wabikea kiae ge kía wabikea: 2, 18, 20-21, 45, 72, 89, 101, 110, 144

Gèa Dii kpéu leo: 15, 24

Gèa Yelusaleu le pò Isailio i si goo pò aale gé dikpekei we: 84, 91, 121, 122

Siona leo, aale gu pò Dii sè wà a kpé du Yelusaleu tobo: 46, 48, 76, 87, 132

Waaso Souo: 14, 50, 53, 75, 81, 95

Sou pò i yádada luanaaikenaone: 1, 37, 49, 73, 78, 112, 119, 127, 133

Gbé pò aale pòsia ke aale Lua sisi ní yá'oma guuo Souo: 12, 44, 58, 60, 74, 79, 80, 83, 85, 90, 94, 106, 108, 123, 126, 137

Lua gbéò wiileawa yá'la ge ladama ge gudé ge gyá ge zíkè yá musu leo: 5-7, 13, 17, 22, 25-26, 28, 31, 35, 38-39, 41-43, 51, 54, 57, 59, 61, 63-64, 69-71, 86, 88, 102, 109, 120, 130, 140-143

Lua saaukpaa ké i ní suaba ge i duunakéma yái: 9-10, 30, 32, 34, 40.1-12, 92, 107, 116, 118

Pona ní aafia pò luanaaikenaò vī leo: 3, 4, 11, 16, 23, 62, 131, 139

Yesu Sou lesi Maaku 14.26 guu, mé à Sou yá'ò a yádanoo guu (Maa 12.10, 36) ní aà wabikeao guuo (Maa 15.34, Luku 23.46).

Souo guu wà dāaa wà Kilisi yá'ò ní taasi pò a keo (22, 69). Wà aà boa gau yá'ò bo ní aà taa luabe yáo (16, 110, 118). Wà Sou lá yáo ò Lua baakuarinoo gbèzā láo guu de gēn basola.

Isailio wabikea, Yesu wabikea, Yesude káauo wabikea (Zin 4.24-26), Souo de lá pò Yesudeo i lousisio ũ e ní a gbáo.

LA SEIA

1

Souo 1-41

Bdaade

1 Baaaden gbé pò lí gbēvāio ledama mao ũ.

Ili duunkenao zé seo,

ili zòle ní gbé aláfiikenaoo.

2 Dii ikoyā mé i kaaāgu,

bo laasookewā fāane ní gwāasināo.

3 A de lán lí pò wa bà swa saewa,*

a lá lí giigagao, bo ne' i a goowa,

yá pò i ke pii káfla vī.

4 A de màa ní gbēvāio.

* 1:3 Zel 17.8

Aa de lán ése úa pɔ́ íana ì séléwae.

⁵ Beewa gběvāiɔ bɔ maa yákpalekegɔɔziɔ,
duunkenaɔ ze gbēmaao saeo.

⁶ Dii ì zemikū gbēmaaoɔe,
gběvāiɔ sɔ, an zé mipè kaalewa.

2

Kía pɔ́ Lua kpà

¹ Bóyāi bui ní buio lé zɔakai?
Akea wàle lé pà kpaali?

² Dúnia kíao lé zì sɔuke,
kpalablenao lé káaa Dii
ní Kía pɔ́ a kpàozì.*

³ Aale me: Wà ní mɔdaonaɔ kéké,
wà ní ba polowá.

⁴ Dii lé ní àlafiké,
zɔlea musu àle ní yáalɔ.

⁵ A palamá ní pɔfēo,
aà kpēne ì to vía ní kú.

⁶ A mē a a Kía kpà
a gbēsìsì Sìna musu.

⁷ Má yá pɔ́ Dii òlēmee o à mē:
Ma nén n ũ, n Maen ma ũ gbá.†

⁸ Wabikēa, mí n gba bui píi,
mí dúnia gola síiɔ kpama n pɔ́ ũ.

⁹ Nyɔ́ kiblemá ní mò gopanao,
níyɔ́ ní wíwi lá wí gí oo wiwa.‡

¹⁰ Kíao, à ledamae bee ma,
dúnia kpalablenao, à ɔnɔkū sa.

¹¹ A zɔble Diié ní víakeaèò,
à kúle búsu seè ní lualuao,

¹² ké aà pɔ́ su fěázi à gaga zéuo,
asa aà pɔ́ ì pa kándoɔ.

Báaadē gbé pɔ́ nàaazi ũ.

3

Lɛzua Luazi ibeɔ yá musu (2Sam 15.13-17)

¹ Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à bàalè a né Abisaloué.

² Dii, ma wèlɔ die fá,
gbé pɔ́ íbelesèmanɔɔ dasi.

³ Wàle ma yá'o dasi,
wàle mɛ Lua a ma suabao.

* 2:2 Zln 4.25-26 † 2:7 2Sam 7.14, Mat 3.17, Zln 13.33, Ebe 1.5, 5.5 ‡ 2:9 Zia 2.26-27, 12.5, 19.15

⁴ Mpi sō Dii,
 n̄le ɔliamazi s̄ngbao ũ,
 ma gawin n ũ,
 ni tō ma mi à daa ía.

⁵ Mi lezu Diizi,
 í wea za a kp̄eu gb̄es̄is̄i musu.

⁶ Mi w̄ule i'ò ní a nao,
 mi vu aafia, asa Dii mé ma ũ.

⁷ Gb̄eɔn àaas̄ɔs̄o leɛ kwi lé ma we,
 kási mili víakenéó.

⁸ Fele Dii,
 ní ma íb̄eɔ legbeomble,
 ma suaba ma Lua,
 ní gb̄ev̄aip̄iɔ swaa é'ɛ.

⁹ Dii mé í gb̄é suaba.
 Báaada n gb̄éɔgu.

4

Wabi oosi kea

¹ Davidi le. Wí sí ní m̄ɔɔnleaoɛ.

² Tó ma n sisi, wea Lua ma Zennode.

Tó má yelea, ni ma gba d̄eɛpooki.

W̄enad̄m̄eɛ, ní ma wabikea ma.

³ Gb̄éɔ, á ze widaa ma Lua gawidewae b̄ɔɛ ni?

Í ye p̄p̄āɔzi, íb̄ te táaɔzi.

⁴ Aɔ d̄s̄ ké Dii a gb̄éɔ díle adoa,
 tó ma aà sisi, a ma yāma.

⁵ A kpakpanaga, ásu duunak̄eɔ,
 à láasook̄e á w̄ulek̄i, í n̄le.

⁶ A sa p̄s̄ de à o o,
 í Dii náaik̄e.

⁷ Dasi í me: Dém̄e a éf̄aaik̄ew̄éi?
 Wá wegwa Dii, báaadawágu.

⁸ Baa tó p̄w̄ena ní v̄éɛo dir̄zi,
 p̄na p̄s̄ ní d̄am̄eɛ ma s̄ou de ní p̄sa.

⁹ Mi w̄ule i'ò ní a nao kau,
 asa Dii, n̄m̄e ni to m̄àɔ ku d̄ɔɔa.

5

Wabi k̄ɔ kea

¹ Davidi le. Wí sí ní kul̄eɛaoɛ.

² Swákpa ma yáí Dii,
 laaid̄ɔ ma yāwaaipaawa.

³ Ma Kía, m̄ále wiilema,
 ma Lua, m̄ále wabik̄ema.

⁴ Dii, ni ma yāma guf̄ēne,
 mi a yáɔ d̄ɔɔne k̄ɔɔ,
 ma wé íb̄ d̄onzi.

5 Luan n ũ, n̄ ye vāizio,
nili gbēvāi dilɛo.
6 Zlakāfina lí e zè n aɛo,
n̄ za vāikenaɔgu piie.
7 Dii, ni ɛɛdeɔ mide,
n̄ ye gbēdenaɔ n̄ gbēblenaɔ gtyaio.

8 Mapi má gē n ua n gbēke zɔɔ yái,
má kúle n kpeɛɛ mà misiilene.

9 Dii, dɔaamɛɛ n náai yái,
zɛpoomɛɛ ma dādānaɔ yái.

10 Asa an yāe náai v̄io,
aaí lenakasa gbéɔne.
An n̄sɛ dɛ lán kaadɔembɛwae,
gbé ɔɔkpaá yá k̄ò n̄ s̄u.*

11 To yá z̄ɔlemá Lua,
to aa ɔzu n̄zla wéu.
N n̄ yá n aɛ an taaɛ dasiɔ yái,
asa aa ḡi n yāmaie.

12 To gbé p̄ɔ nà n kpeɔ yáalo,
aaio wiile n̄ p̄ɔnao gɔɔpii.

Oku gbé p̄ɔ yenziola,
aaí v̄í aaɔ kēaa n yá musu.

13 Dii, ni báaada gbēmaaɔgu,
n year̄zi i kàedañzi.

6

Wiile Luawa

1 Davidi le. Wí sí n̄ kúuleaɔɛ.

2 Dii, n̄su ma lele n̄ kp̄ɛneoo,
n̄su ma toto n̄ p̄ɔkúmaoo.

3 Wēnad̄smɛɛ Dii,
ma ḡɔ déedeennɔɛ,
ma gbágbá Dii, asa ma wá lé wíɛ.

4 Ma p̄ɔ yá dúuduue, Dii,
n̄ȳɔ d̄ɔmale bɔɛ ni?

5 Ɛa n̄ ma misi, Dii,
ma suaba n gbēke yái.

6 Asa gɛ lí e lem̄ama ɔo,
w̄ili n t̄asile miauo.

7 Ma wēnakè ma kpaɛ,
ma m̄ibɔɔ i gá n̄ wé'io,
ma w̄ilekli ɔo niɛɛ e gu gɛ d̄ɔd̄.

8 Ma wé ɔo b̄ɔb̄ɔ n̄ p̄ɔsiao,
ɔo wo, ké ma ibɛɛɔ dasi yái.

---

* 5:10 Lom 3.13

⁹ A go ma k̄i v̄aikenaṽ,*
asa Dii ma ɔɔlɔ mà.

¹⁰ Dii ma wiileṽ mà,
Dii ma wabikeṽ s̄i.

¹¹ Wí a ma ibeṽ k̄u píi,
aa ḡṽ bíli guu,
aa fua k̄ándo, aai kpekpa.

7

Yanakpaa, Dii!

¹ Le p̄ṽ Davidi s̄i Diie B̄eyámeṽ bui Kusi yá musu.

² Dii ma Lua, ma nanziṽ,
ma suaba ñ ma b̄ṽ gb̄é p̄ṽ p̄lemazi ɔzi.

³ Tó màa no,
aa ma taitai lán ñòṽmusuwaṽ,
aa ma k̄ék̄ek̄ṽ,
gb̄ē a ma misio.

⁴ Dii ma Lua, tó ma táaek̄ē s̄ṽ,
tó ma ɔ ku yávéiṽ,

⁵ tó ma v̄aik̄ē ma gb̄édeṽ,
ge tó ma gb̄āam̄ṽ ma w̄elēṽ p̄ā,

⁶ ma ibeṽ p̄i p̄lemazi aà ma k̄ú,
i ɔz̄ṽa t̄ṽle,
i ma t̄ṽ v̄ile b̄usu'úf̄āu.

⁷ Fele ze ní p̄ṽ Dii,
fele kp̄ēb̄ṽ ma ibeṽṽa.
N n me sé, ma Lua,
ní yáḡḡṽ a z̄éwa.

⁸ To gb̄ṽ k̄āanzi,
ní kiblem̄ṽ kua za musu.

⁹ Dii, ni yákpaleke ní gb̄ṽ.

Dii, to yá b̄man̄ṽ na ma yázeṽ léu,
Musude, kem̄ṽ ma ñṽṽepua léu.

¹⁰ Lua, níme ní maa,
ni ñṽṽe ní láasooṽ ȳṽ.*
Gb̄ṽv̄iṽ p̄s̄iṽka midē,
ní gb̄ēmaṽṽ gba zek̄i.

¹¹ Lua Musude mé ma s̄ēngbao ũ,
i ñṽṽemaadeṽ suaba.

¹² Lua i yákpaleke a z̄éwa,
i to yá à z̄lēm̄ṽ ḡṽpii.

¹³ Tó gb̄é i ñṽselileṽ,

Lua i a f̄ēnda leke, i a sá k̄á.

¹⁴ I a ka gbaè,
i a ḡṽkeṽ p̄ṽ i ga inéṽ keke.

* 6:9 Mat 7.23, Luk 13.27 * 7:10 Zia 2.23

¹⁵ Gwa, vāi i nɔɔɔ gbépiu,
i yáɔnweia nɔsi à ne iè ege ũ.

¹⁶ I eyɔ gbéɔne zàza bai ũ,

ɔ i zu e pɔ a yɔpi guu.

¹⁷ Aà yáɔnweia a wi aà musu,
aà gbéɔ wetāa a sɔaa aà miwa.

¹⁸ Má Dii sáaukpa aà maake yái,
má Dii Musude tɔbɔ ní lesiao.

8

Lua zɔɔke oa

¹ Davidi le.

² Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu,
n gawi bɔ gupuaú musu.

³ N dà néfɛnɛnaɔne ní né yɔminaɔ
aa n táasile,*

ké n ibeɛɔ ní n wèlɛɔ níle yái,
n mɔakanaɔ lé i gɔ kpaaŭa.

⁴ Ké ma n zí gwá musu,
mɔvua ní saana pɔ ní pɛpɛ weɔ,

⁵ ma mè bɔn gbɛnazina ũ an yá ɔ dɔngui?
Bɔn ní ũ ni laaidɔmái?†

⁶ N aà kè késaa malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpá kpalau ní gawio ní beɛɛo.

⁷ N tò à iko ví pɔ pɔ ní kèɔwa,
ní tò pɔpii misililɛ,‡

⁸ sáɔ ní zuɔ ní sɛanɔbɔɔ pii,

⁹ báɔ ní kpɔɔ ní pɔ pɔ kú ísia guuɔ.

¹⁰ Dii wá Dii, n tɔbɔ dúnia guu.

9

Lua sáaukpaá ké i yakɛke gbéɔne yái

¹ Davidi le.

² Dii, má n táasile ní nɔsemendoo,
má n yáɔnsaɛkeɔ kpáwakené.

³ Má pɔnake, má yáabɔ n yá musu,
Musude, má n tɔbɔ ní lesiao.

⁴ Ma ibeɛɔ i kpekpa,
aaí gɛmbɔle aa gaga n aɛ.

⁵ Asa n zɛmanaɔ, n yánakpàa,
zɔleá n gínaa n yágɔgɔ a zéwa.

⁶ N buipáleɔ lèle,
n gbɛváipio múnzɔ,

* 8:3 Mat 21.16 † 8:5 Sou 144.3, Ebe 2.6-8 ‡ 8:7 1Kln 15.27, Efe 1.22, Ebe 2.8

n ní tó dè míómíó.

⁷N músi láasai kpà ma wèlɛɔzi,

n ní wéleɔ kwè,

an yá dɔ gbèegu bo.

⁸Dii í kible gɔɔpii,

à a kpala ðile yákpalekea yáí.

⁹A yákpaleke ní dúnia gbéó súsu,

a kible buiɔwa a zéwa.

¹⁰Dii mé ulekli ũ

gbé pɔ wàle gbáamɔnéɔne,

a dené aafia'ekli ũ taasikegɔɔ.

¹¹Dii, gbé pɔ n tó dɔɔ n náai ví,

nili n aeyanaɔ vúaaɔ.

¹²A lesi Diiɛ, àle kible Siɔna,

à aà yákeɔ kpàwake bui píie.

¹³Asa yá lí sáaaguɔ,

í tɔsi gbèdenawa,

í taasideɔ wiilea yáda.

¹⁴Gwa lá ma ibeɛɔ lé íadaa, Dii,

wènadɔmɛɛ, ní ma bɔ ga lézì,

¹⁵mí lé mama Siɔna bíibɔleu,

mí pɔnake ké n ma suabà yáí.

¹⁶Buiɔ sí ɛ pɔ aa yòu,

an gbá zù ba pɔ aa kpàu.

¹⁷Wa Dii dɔ ní yákpalekea a zéwaoɛ,

í to gbèvái yáke labadaaála.

¹⁸Gbèváiɔ í ta bedau,

bui pɔ aali Lua yádaopiɔ.

¹⁹Wènadeɔ yá a sáaagu bauo,

taaside wɛɔbaaazi láaa vío.

²⁰Fɛle Dii,

nísu to gbènazina n gā flo,

bui pii káaa, ní yákpalekeéríɔ.

²¹Dii, to vía buiɔ kú,

ké aa e dɔ wa de gbènazinaɔ ũ.

10

Lua yáḡḡḡa ní gbéó wabikea

¹Dii, bɔyáí ní zea zázáí?

Akea ní ulené taasikegɔɔzìí?

²Gbèvái í gbáasaide wɛ wala guu,

í kɔnikèè, í aà kú.

³Gbèvái í a pɔnidɛɔ íanadā,

ɪ bɪide sáaukpa, ɪ Dii tɔbɛɛsi.

⁴ Gbɛvái wala mé tò ɪli Dii aeyao,
a Lua láasoo vɪo.

⁵ Yá pɔ́ ɪ kɛ píi ɪ bɔ̀ɛ maaɛ,
ɪ azɪa káfi, ɪli n ikoyá dao,
ɪ lesuikɛ a ɪbɛɛwa.

⁶ ɪ mɛ á kpaguo,
áɔ ku pɔ̀nau taasikesai gɔɔpiiɛ.

⁷ ɛɛ ɪɔ dɔ aà léu
ní gbékaao ní yápásio,
yádɔnwɛia ní yáváio mé aà lé pá.*

⁸ ɪ naalɛ yáesaideɛ wénkpe,
ké à e aà de asii guu,
ɪ mi'lide kpákpa gusaɛna.

⁹ ɪ naalɛ gbéɔne asii guu lán nɔ̀ɔmusuwa,
ɪ naalɛ lákpeu à e yéɛsaide kú.
Tó à aà kú, ɪ aà gálɛ ní a bao.

¹⁰ Gbé pɔ́ a le a kù gò wúlea yémɛɛ,
gbáa mé aà nè.

¹¹ Gbɛváiipi ɪ mɛ Lua a yá fán vɪo,
ɪ ɔku a wéwɛɛ, ɪli gu'eo.

¹² Dii, fɛle mɔ́ ní n gbáao,
Lua, nɪyɔ́ yéɛsaideɔ fánke.

¹³ Lua, bɔ́yái gbɛvái ɪ dɔ̀ɛnnɔi?
ɪ o a sɔ́ guu nɪyɔ́ ɪadawao.

¹⁴ N beeo ni e sáasá,
ní gbéɔ́ yá'ɔma ní ní pɔ́siao yáda,
ké n e ɔ̀daumá.
Yéɛsaide ɪ azɪa kpama,
tone pɔ́ gwana vɪo dɔ̀nɪledɛn n ũ.

¹⁵ Gbɛvái ní gbé pásio gásl éné,
an vái pɔ́ aalɛ e wa dɔ̀o wí ní musu.

¹⁶ Dii ɪ kible gɔɔpii,
aà yádansaiɔ midɛ aà bɪsuu.

¹⁷ Dii ɪ yéɛsaideɔ wabikɛa ma,
ɪ ní gba sɔ́, ɪ swáɔ ní yái.

¹⁸ ɪ zɛ ní tone pɔ́ gwana vɪoɔ
ní gbé pɔ́ wálɛ ɪadamáɔ,
ké gbɛnazɪna pɔ́ de bɪsuti ũ su to sɔ́ kéngu bo yái.

11

Sɔ́dilea

Davidi le.

¹ Ma na Diizi.

---

* 10:7 Lom 3.14

Bóyáí ále omɛɛ mà vua
mà ta gbɛ musu lán bāwai?

² A vāikenaɔ gwa, aa kakpà sáa,
aa gusaɛ yè má aa sá gà,
aa kakpàle nòsɛmaadeɔwa.

³ Tó felekaa yāmikpale gbòo,
gbēmaaɔ kea ní?

⁴ Dii ku a kpéu,
a zɔ́lea báawa musu we.

I wɛpá gbēnazínaɔla,
í wékpaleńzi.

⁵ Dii í gbēmaaɔ tāsika,
āma a za vāikenaɔgu
ní gbé pɔ́ yāpāsí í kené naɔ.

⁶ A tɛyɔ́ ní íatɛgbɔ́o kwe vāikenaɔwa,
ílan wāa mé aɔ de ní baa ũ.

⁷ Asa Dii í yāke a zéwa,
yākea a zéwa í keè na,
gbēmaaɔ wesiaále.

12

Gbēnazína bēeboa

¹ Davidi le. Wí sí ní kúuleaoc.

² Ma suaba Dii!
Asa gbēmaa ku lɔo,
náaide làa gbēnazínaɔ guu.

³ Baade í ɛto a gbédeɛɛɛ,
í lena keè ní nòsɛmɛmplao.

⁴ Dii, lenade gyawi
ní gbé pɔ́ í azía se leslo.

⁵ Aaí mɛ ní lé mé a tidɔ gbéa,
wa mé wa ní lé ví,
démɛ a kiblemái?

⁶ Gbé buseɔ wɛtāa
ní wēnadeɔ aukɛao yái,
Dii mè á fele sa,
á ní gba bɔ́kí pɔ́ aale a nide.

⁷ Dii yá sāa vío,
a de lán ánuɔ pɔ́ wa yò mua téu
wa bāasa gēn soplawa.

⁸ Mpi Dii, níyɔ́ wá d́a gɔɔpii,
níyɔ́ wá sí gbé bee taaɔwa.

⁹ Tó gbéɔ yābēɛ kù ɔ́plapla,
gbēváiɔ lɔ be ní yòo gupiiue.

13

Lezua Luazi

1 Davidi le.

2 E bɔɛ, Dii?

Ma yá aɔ sãangu gɔɔpii yá?

N mikpe aɔ dɔamɛɛ e bɔɛ ni?

3 Máɔ dɛɛka ní ma láasooɔ e bɔɛ ni?

Ma pɔ ɪɔ sia lá gu lé dɔ,

ma ibɛɛ aɔ gbãablea e bɔɛ ni?

4 Dii ma Lua, ma gwa ní ma yãma.

Ma oa weemɛɛ,

ké másu ga i oo yáí,

5 ké ma ibɛɛ su mɛ a tidɔmalao,

ké ma wɛlɛɔ su pɔnake ma fua yá musuo.

6 Máɛ n gbɛke náaike,

ma pɔ na ké nýɔ ma suaba.

Má lesi Diie,

asa à yãmaakɛmɛɛ.

14

Misaide ya'oa

(Sou 53)

Davidi le.

1 Misaideɔ ɪ o ní sɔ guu Lua kuo.

Aa ɔɔkpà, an yãka vãí,

yãmaakɛna kú ní guuo.

2 Za musu Dii ɪ wɛtɛ gbɛnazɪnaɔzi,

ɪ gwa tó gbɛɛ ɔnɔ kà a kíi wɛɛɛa.

3 Aa sãã píi, aa gɔ dɔɔsai mɔmɔ,

yãmaakɛna kuo, baa do.*

4 Vãikena wé lí gu'eo lé?

Aaɪ ma gbɛɔ mɔmɔ lán úwa,

aali lezu Diizio.

5 Gwa, vĩa a ní kú we maamaa,

asa Lua a ze ní gbɛmaaɔ.

6 Vãikena ɪ kpa taasideɛ a pɔɛu,

kási sɔ Dii mé taaside ulɛkíi ũ.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ n Isailiɔ bɔ!

Tó Dii sù ní a gbɛɔ ní pá ziu,

Yakɔbu buiɔ pɔnake,

Isailiɔ yáalb.

* 14:3 Lom 3.10-12

15

Luayamana ya'oa

Davidi le.

¹ Dii, déme zεvɪ à gē n uai?
Déme a fɔ̀ àɔ ku n gbè̀sɪsɪ musui?

² Gbɛ́ pɔ̀ ɪ ku tàaesai,
mé ɪ yáke a zéwa,
mé ɪ síana'o ní nòsemendoo.

³ Ili yáɔɔ gbɛ́ewao,
ɪli tàaeke a gbédeeeo,
ɪli a gbɛ́do sɔ́sɔ.

⁴ I saka luayádansaiɔgu,
ɪ luayámanaɔ kpela.
Ili a legbɛ́a liléo,
baa tó à kèè zɪ'ú.

⁵ Ili ɔa sɛ́ané à a igbàò,
ɪli bɔ gbɛ́ pɔ̀ a yá kú kpe ɔsásáa yáio.

Gbɛ́ pɔ̀ ɪ ke màa a kpagua bauo.

16

Naa Luazi

Davidi le.

¹ Ma dɔ́a Lua,
níme ma nanzi.

² Má ò Diiε ma diin n ú,
níme ɪ ma aafia ú.

³ N gbɛ́ pɔ̀ kú ma búsuuɔ
mé de gawide pɔ̀ ɪ kamaguɔ ú.

⁴ Gbɛ́ pɔ̀ aai wá gé táa kíiɔ
aai yá'ɔma kpá ɪzɪazie.

Má sa'o'ɪ tɔ́leɪnɔɔ,
wa ní táaɔ tɔ́ ma ma léuo.

⁵ Dii, n ma ka ma baawa,
ma wɛ́ni ku n ɔ́zɪε.

⁶ N kɔɔ dàmeεε gumaau,
gba pɔ̀ ní dàmeεε kámagu.

⁷ Má Dii táasile ké ɪ ledaa,
baa gwá ɪ to ma sɔ́ ma gba laai.

⁸ Miɔ Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a kumano, má kpaguauo.

⁹ Bee yáí ma pɔ̀ ɪ na,
ma nòse ɪ yáalɔ,
ma wé dɔi ɪ ma me aɔ ku aafia.

¹⁰ Asa níyɔ ma to miauo,
níyɔ we n yámana yaikεo.*

¹¹ N ma ka wɛ́ni zéwa,
n kíi pɔna ɪ pɛεau,

* 16:10 Zln 13.35

pɔmaaɔ ku n ɔzl ɔɔpii.†

17

Wabikea

Davidi wabikea.

¹ Dii, ma yāma,

asa ma yá nae,

swāɔ ma willeai,

ma wabikea ma,

asa mále ke ní mɔafilioo.

² N kíí má yāna eu,

n wé lé yá pɔ zεvɪ e sáasã.

³ N ma sɔ gwà, n wétemazi gwá,

n ma táasiká, ni yāe eao,

asa ma zeò ma lé a ma kalikēo.

⁴ Mili té gbēnazína yākeaozio,

mili gbé pásɔ ɔlesεo.

⁵ Ma be n zéu súsu,

mi pāale n yáεo.

⁶ Mále lezunzi, asa rýɔ wea.

Lua, swáse ma wabikeai.

⁷ N n gbēke bɔnsae kemεε,

gbé pɔ nānzio bɔ ní ibεεɔ ɔzl.

⁸ Laaidɔa lá ní wébesianawa,

ní ma sɔɔ n kúlukulunau.

⁹ Ma si gbēvái pɔ aai ɪadaaɔwa,

ma ibεε pɔ liaamazipiɔ.

¹⁰ Aali gbēe wegwao,

an lé ɪ yɔɔ yá'o.

¹¹ Aa pèlemazi aa ɪiamazi,

aa webliia ké aa e ma pále zíle.

¹² Aa ye ma taitai

lán nɔɔmusu nɔandɛnawa,

lán nɔɔkusi pɔ naalea gusaɛnawa.

¹³ Dii, fele darle, ní ní kwé,
ma si gbēvāipiɔwa ní n fēndao,

¹⁴ ma bɔ gbépiɔ ɔzl ní n gbāao.

An baa ku dúniaε bee guu,

an áizeε ɔ dirzi, an néɔ ɪ ká,

aai pɔ pɔ fēɔ kále ní népiɔne.

¹⁵ Má wesinle ma nðεmaa yái,

tó ma n e ma vugɔɔ, bee a mɔa.

† 16:11 Zln 2.25-31

18

Ziblea sáaukpa
(2Sam 22.1-51)

¹ Lε pɔ́ Dii zòblena Davidi siè gɔɔ pɔ́ à aà bɔ́ Saulu rí aà ibεε kɪnɪɔ ɔʒl.

² Má yenzi Dii,
númε rí ma gbāa ũ.

³ Lua mé ma gbesi ũ,
mí naaázi,
ma Lua mé ma zegikli ũ,
í ma misi.

A de ma sèngbao ũ,
má aà náai vɪ,
a de ma suaban gbāa ũ,
í ma d́sa.

⁴ Dii kà wà aà sáaukpa.

Mi lεzuaázi,
í ma bɔ́ ma ibεεɔ ɔʒl.

⁵ Gó kpálemano,
kaale swa lé ma ble.

⁶ Mía baɔ galakpámεε,
ga baikpámεε ma aε.

⁷ Ma yeelea guu màa ma Dii s̄isi,
ma lεzù ma Luazi,

ɔ́ à ma lɔɔ mà za a be,
ma wii káwà, à gè aà swáú.

⁸ Tɔɔle lùalua à zɪazɪa,
gbèsis̄is̄iɔ dèedee rí z̄ɪnau,
aa lùalua ké aà pɔ́ pà yáí.

⁹ Súele bɔ́ aà níu,
té pɔ́ í kúma bɔ́ aà léu,
a ȳɔɔ lé pipi aà aε.

¹⁰ A gu kèaa musu à p̄ila,
lou s̄isi aà gbá z̄íε.

¹¹ Alε vua dia malaika gàsɪade kpe,
àlε yàakpa rí íanao.

¹² A gusia kù az̄ɪlala,
à luabesiana kè a kúki ũ.

¹³ Lousisia d̄ɔaa aà gawi p̄ilεaε,
lougbε kwè, lou p̄ilεpile pás̄ipás̄í.

¹⁴ Dii Musude p̄ala za musu,
aà lɔɔ dɔ louv̄ía ũ.

¹⁵ A ka f̄a ma ibεεɔgu à rí f̄aa,
Lua s̄umá à rí yá.

¹⁶ Ké n palamá Dii,
ísia tɔɔle bɔ́ gupuau,
ké n pɔbɔ́ n níu,
dúnia z̄ina bɔ́ puizi.

¹⁷ A ɔbɔ́ za musu à ma kù,

à ma bɔ́ ísiu.

18 A ma si ma ibeεε gbāawa
ní ma wèlε pɔ́ an gbāa demalaɔ.

19 Aa ànaa ma wēnakεgɔɔ,
ɔ́ Dii zèmanɔ.

20 A ma bɔ́ à ma gba dèεpookdi,
à ma mísi ké a yemazi yáí.

21 Dii yákèmeε ma nòsemaa léu,
à flabòmεε ma gbāsísai léu.

22 Asa má Dii yádílεɔ kŭa,
mí vāikε ma a Lua tò weo.

23 Aà ikoyáɔ ɔ́ dɔ́aaameε,
mí bɔ́ yá pɔ́ a dílεɔ kpεo.

24 Ma kua táae ví Diiεo,
má azla kŭa duunasai.

25 Dii flabòmεε ma nòsemaa léu,
asa a è má kú gbāsísaiε.

26 N náai ví náaideɔne,
táaesaiden n ũ táaesaideɔne.

27 N wásawasa gbé wásawasaɔne,
āma ni kŏnikε gbé dòsaiɔne.

28 Ni zlabusanɔ́ suaba,
ní gbé pɔ́ aai rízi la se lesíɔ busa.

29 Dii, ní ma filia tefelε,
ma Lua, ní ma gusia lílε gupua ũ.

30 N n gbāao má fɔ́ kuadi kaawa,
ní ma Lua dɔ́nleɔ má fɔ́ ví gía.

31 Luapi sɔ́, aà yákeεa bòlei.
Dii yá sāa vío.

A de sèngbao ũ gbé pɔ́ nàaziɔne.

32 Dii bàasio, déme Lua ũi?
Wá Lua bàasio, déme gbési ũi?

33 Lua mé í ma gba gbāa,
ɔ́me í zεpoomεε súsu.

34 I to ma wá nakū lán tuewa,
í to màɔ be búsu gulesíɔ musu.

35 I zikaa dadameε
e ma gásl fɔ́ mɔgotē sá gá.

36 Ni n ziblesèngbao kpaá,
ní ma kŭa ní n ɔ́plaaɔ,
ní naalε n̄ ma tɔ́bɔ.

37 Ni ma zé yàasa kŭmeε,
ɔ́ ma gbá lí gbāleɔ.

38 Ma pele ma wèlεzi ma ní kŭkŭ,
mí kpekpaɔ e ma ge ní dedeɔ.

39 Ma ní wiwi, aai e fèleɔ,
aa kwè gɔ́ kálea ma gbá zíε.

40 N ma gba gbáa, ma zikàò,
 ní tò ma ibeɛɔ mikpáa.
 41 N tò ma wɛɛɔ kpekpa,
 ɔ ma a zangudepiɔ míde.
 42 Aa wiilè, gbɛe i ní suabao,
 aa lezù Diizi, i yāmamáo.
 43 Ma ní ké buɛbue
 lán luutē pɔ́ ɔana sèwa,
 ma táa'ómá lán zé guu pèleawa.

44 N ma bɔ gbé pɔ́ fɛlemanɔɔ ɔzɪ,
 n ma ke buiɔ míde ũ.
 Gbé pɔ́ má ní dɔɔɔ lé zɔblemɛɛ.
 45 Bui zɪloɔ i vlánaumɛɛ,
 tó aa ma yāmá, aai misiilemɛɛ.
 46 Buipáleɔ kúsu i kwé,
 aai bɔ ní zegiklɔu ní lualuao.

47 Dii ku! Báaaden ma gbesi ũ!
 Wà Lua ma Suabana tɔbɔ.
 48 Lua mé i tɔsimɛɛ,
 i buiɔ totomɛɛ.
 49 N tò ma pili ma ibeɛɔwa,
 n ma gba gbáa de ma wɛɛɔla,
 n ma bɔ gbé pásɔɔ ɔzɪ.
 50 A yáí má n sáaukpa buiɔne,
 má n táasile, Dii.*
 51 Dii i zɪ zɔɔ ble kía pɔ́ á sèɛ,
 i gbɛkɛkɛ kía pɔ́ á kpàpiɛ,
 ma Davidi ní ma buiɔ e gɔɔpii.

19

Luabe gawi ní Lua ya gawio

1 Davidi le.
 2 Musu i Lua gawi bɔ gupuaɔ,
 báluma pɔɔ i aà zɪ ɔloné.
 3 Iɔ yádané lá gu lé dɔ,
 i dɔa kpámá gwá ní gwáo.
 4 Ili yá'oo, aà yá'oa bui kuo,
 wíli a kía maɔ.
 5 Aà lɔɔ i gé dúnia guu píi,
 aà yá'oa i gé e tɔle léwa.*

Lua kpeɔbɔ latɛɛ we,
 6 i bɔ kpéu à bilɛ lán nɔsenawa,
 i fɛle ní táo ní pɔnao lán negɔnawa.
 7 I fɛle luabe léla,
 i paa gé e a léle,
 pɔe líɔ ulea a pusuo.

* 18:50 Lom 15.9 * 19:5 Lom 10.18

⁸ Dii ikoyā paea,
i ní nòse níniné.

Dii yá náai ví,
i lēda ɔnɔsaideɔwa.

⁹ Dii i ɔtona doné súsu,
i ní pɔ ke na.

Dii yádileɔ gbāsfí vɔ,
i ní oa weené.

¹⁰ Misiileɔ Diiε zépi wēbɔa,
waɔ tɛi gɔɔpii,

Dii yákpalekēa slana ví,
yápi ɔ ma wásawasa.

¹¹ Aá yámaa de vuaa, baa vua maa,
a na de zó'ia, baa zó búsu.

¹² Ni lēda mapi n zòblenawa,
gbé pɔ n yá kua ài ɔ zɔɔ.

¹³ Démε a fɔ yá pɔ ále zāwàɔ dɔi?
Sùuukεmanɔ ní ma tàae pɔ ulεɔ.

¹⁴ Nsu to mapi n zòblena dɔennɔɔ,
duuna su gbāableaɔ,
míɔ kú wásawasa tàae zɔɔ sai.

¹⁵ To yá pɔ lé bɔ ma léu
ní láasoo pɔ kú ma sūuo kangu
Dii, ma gbési, ma Suabana.

20

Ziblea wabikεa

¹ Davidi le.

² Dii sinnɔ n yeelεa guu,
Yakɔbu buiɔ Lua n se lesí.

³ Kua za aà kúkli a n suaba,
kua za Siɔna a donle.

⁴ Aà n sa'oa pii sí,
n sa'obɔɔ i dɔaagu.

⁵ Aà pɔ pɔ n pɔ gbà kpama,
aà to n yá pɔ níle yá le,

⁶ wí gulake zí pɔ ní blé yá musu,
wí dālapoo da ní wá Lua tɔo.
Dii wabi pɔ ní kè sinnɔ pii.

⁷ Má dɔ sa Dii i kía pɔ a kpà suaba,
i siaànɔ za a be pɔ a kua adoau,
i to aà zible ní a gāsa gbāao.

⁸ Gbēɔ i zikasɔgoɔ náaike,
gbēɔ i sɔɔ náaike,
wápiɔ sɔ, Dii wá Lua náai wi ke.

⁹ Ampio, aa kúle aa léle,
wápiɔ sɔ wáɔ zεa giúgiúε.

10 Dii, to kí zible,
tó wa lezúnzi, síwanɔ.

21

Ziblea sɔaukpaa

- 1 Davidi le.
2 Dii, kí lé pɔnakε ní n gbāao,
aà pɔ na maamaa ké ñ tò à zible.
3 N pɔ pɔ aà pɔ gbà kpàwà,
ni gí aà wabikεa síiaànɔ.
4 N danle kèè ní èfāai zɔɔ,
n vua fùà kpàè.
5 A wēni gbèama, ɔ ní kpàwà,
ní tò a ku e gɔɔpii.
6 Aà gawi zɔɔ ké ní tò à zible,
n gawi ní zɔkεo kpàwà.
7 Niɔ báaadaaàgu gɔɔpii,
n kuaaànɔ tò aà pɔ kēna.
8 Asa kí Dii náai ví,
kua Musude gbēkeu a kpaguao.

- 9 Nyɔ ɔdie n ibεεwa,
nyɔ n wēleɔ kú ní n ɔplaaɔ.
10 Nyɔ ní ke mua yàa ù n mɔgɔɔ,
Dii a ní múnzɔ a pɔfεgɔɔ,
i to tékūmá.
11 Nyɔ ní néɔ midε dúnia guu,
ní ní buiɔ kē gbēnazínaɔwa.
12 Baa tó aa lekpaálnzi,
an pɔeā a fɔ zíkεo.
13 Nyɔ ka dɔdɔ ní wéwa,
nyɔ to aa kpεkpa.

14 N gbāa guu, Dii, ñ nzía káfi,
wí lesi wà n gɔsake táasile.

22

Wiíla Luawa

- 1 Davidi le.
2 Ma Lua, ma Lua,
bóyāi n ma to wei?*
- Ma wiilè,
àkεa níle mɔ ma suabaio ní?
3 Ma Lua, ma lezúnzi fáane,
ni weao,
ma wiiléma gwāasína,
ɔ ní níle.
- 4 N kua adoa, ní zɔléa báawa,
ɔ Isailiɔ í ní táasile.

* 22:2 Mat 27.46, Maa 15.34

5 Mmɛ wá deziɔ n náaikè,
aa n náaikè ɔ n ní mísi.

6 Aa lɛzúnzi ɔ aa bɔkí è,
aa n náaikè ɔ wí i ní kúo.

7 Kòɔtɛn ma ũ, gbɛnazɪnan ma ũo,
wàlɛ ma sɔsɔ, wàlɛ sakamagu.

8 Gbɛ́ pɔ́ lɛ ma gwaɔ lɛ ma yáalɔ,
aale lɛsuikɛa,
aale mike déúdeú aale mɛ:†

9 Lá àlɛ Dii náaikɛ, aà aà bɔ,
tó aà yá kàaàgɛ, aà aà misí.‡

10 Mmɛ n ma bɔ ma da nòsɛu,
n ma dɔ aà yówa.

11 Má na n ɔzɪ za nɛasakpɛuɛ,
ní dɛ ma Lua ũ za ma da nòsɛu.

12 Nsu ñyɔ kumanɔ zàò,
asa taasi lɛ mekpá,
mé gbɛɛ ku à dɔmalɛo.

13 Wa liaamazi dasidasi lán zugaaɔwa,
wa pooamazi lán Basana zuswanaɔwa.

14 Wàlɛ lɛdɔdɔa lán nòɔmusu ɔɔbna pɔ aale pɔ taitaiɔwa.

15 Ma gbáa gɛzɛa lán í kóleawa,
ma guɔ bɔɔú píi,
ma mɛ yò lán zɔsawa.

16 Ma kólo giigága lán pɛnkasowa,
ma lɛna náale ma lɛ musu.§
Wà ma wulɛ lán gɛwa búsutiu.

17 Gbɛ́ɔ liaamazi dasidasi lán gbɛɔwa,
gbɛvãipio nònɔamazi,

aa ma ɔɔ ní ma gbáɔ fɔfɔ.*

18 Má fɔ mà a wáɔ nao píi.
Wà wɛbɪlibii, wàlɛ ma gwa,

19 wàlɛ ma pɔkasaɔ kpaale,
wàlɛ tɛlɛpa ma ulatao yá musu.†

20 Dii, ñsu ñyɔ kumanɔ zàò,
nímɛ ní ma gbáa ũ,
mɔ dɔmale kpakpa,

21 ma bɔ an fɛnda lézɪ,
ma wɛni si gbɛpɪɔ swaawa,

22 ma bɔ nòɔmusupio lézɪ,
ma si zùsɛlɛpɪɔ kɔbawa,

23 mí n tɔbɔ ma gbɛ́ɔnɛ,
mí n táasilɛ kókáa guu.‡

† 22:8 Mat 27.39, Maa 15.29, Luk 23.35 ‡ 22:9 Mat 27.43 § 22:16 Zaa 19.28 * 22:17 Zaa 20.27 † 22:19 Mat 27.35, Maa 15.24, Luk 23.34, Zaa 19.24 ‡ 22:23 Ebe 2.12

²⁴ A Dii vɔakɛnaɔ, à àà táasile,
á Yakɔbu buiɔ, à àà tɔbɔ,
á Isaiiɔ, à misiileè.

²⁵ Asa i saka taasideguo,
i àà wɛnadekɛ yaboo,
i mikpɛdɔèo,
à swákpa àà wiileai.

²⁶ Má n táasile balu guu,
má lé pɔ má kɛma flabo n vɔakɛnaɔ wáa.

²⁷ Taasideɔ pɔble aa ká,
Dii kfi wɛɛɛnaɔ aa àà táasile,
aaiɔ ku gɔɔpii.

²⁸ Dúnia búu gbéɔ Dii dɔ, aai zɛaàno,
bui pɔ kúuɔ kúleè pii,

²⁹ asa kpalableaá Dii yáɛ,
i kible bui píiwa.

³⁰ Dúnia gbáadeɔ kúleè pii,
gbé pɔ gè gékɔiɔ misiileè pii.

³¹ An buiɔ zɔbleè,
aa Dii yá dau siu ziadeɔne,

³² aai o gbé pɔ wi ní i yáaɔne
lá à yánakpamá,
asa a kè.

23

Dii mé ma dāna ũ

Davidi lɛ.

¹ Dii mé ma dāna ũ,*
pɔɛ a kɛsāao.

² I ma wúle sɛ̀bɔ̀kfi,
i gɛmanɔ i kílíkili saɛ.†

³ I ma nɔ̀sɛ nínimɛɛ,
i dɔaamɛɛ zé maaɔ guu a tó yái.

⁴ Baa tó má bɛ gusisi pásɔ,
má vāi vɔakɛo, asa ní kumanɔ,
n sɔ̀na ní n goo i ma gba sɔ.

⁵ Ni blɛkalɛ ma aɛ ma ibɛɛɔ wáa,
ni nísidɔɔ ma miwa,
ni íka ma toona pai yeɛɛɛ.

⁶ Nama ní gbɛkɛo aɔ kumanɔ gɔɔpiiɛ,
míɔ ku Dii ua e ma wɛ̀ni léu.

24

Dii gɛa a kpéu

Davidi lɛ.

* 23:1 Zaa 10.11, 1Pie 2.25 † 23:2 Zia 7.17

¹ Tɔɔle ní pɔ pɔ kuwàɔá Dii pɔse,*
dúnia ní gbé pɔ kú a guuɔ pii.

² A tɔɔle zínapèle ísiau,
a kàle ní swaɔ.

³ Déme zeví à dede Dii sɔstwai?
Déme a fɔ gē aà uai?

⁴ Gbé pɔ tàae vío mé aà nòse pua,†
mé ìli ze ní táaɔɔ,
mé ìli legbē ní mɔafilioo.

⁵ Dii a báaada adegú,
Lua aà Suabana a to yá bɔaàno na.

⁶ Maa a de ní aà kíi wèelenɔɔ,
Yakɔbu buiɔ Lua aeyanapiɔ.

⁷ A bíibɔleɔ wēwē,
à gbà zìɔ wēwē,
í tó Kía gawide‡ gē.

⁸ Déme Kía gawidepi úi?
Dii negɔn gbāae,
Dii zìkan gbāae.

⁹ A bíibɔleɔ wēwē,
à gbà zìɔ wēwē,
í tó Kía gawide gē.

¹⁰ Déme Kía gawidepi úi?
Dii Zìgɔde mé Kía gawidepi ũ.

25

Lua wá dšana

Davidi le.

¹ Dii, ma azía kpàmae,

² ma Lua, mále n náaike.

Nsu to wí ma kúo,
nísu to ma íbèeɔ tídɔmalao.

³ Wí a gbé pɔ an wé dɔnzìɔ kúo,
sema gbé pɔ bò n kpe pàɔ.

⁴ Dii, n n zé ɔɔmeɛ,
ní n yá dadameɛ.

⁵ Gemanɔ n sianau, ní dadameɛ,
asa Lua ma Suabanan n ũ,
ma wé ìɔ dɔnzìe gɔɔpii.

⁶ N sùuu ní n gbèkeo aɔ dɔngu,
asa ní ví za káauɛ, Dii.

⁷ Nsu tàae pɔ má kèɔ yádao
ge duuna pɔ má kè ma èwaasogɔɔ.
Ma yá àɔ dɔngu gbèke guu,
ké ní maa yáí, Dii.

* 24:1 1Kln 10.26 † 24:4 Mat 5.8 ‡ 24:7 1Kln 2.8

⁸ Dii maa, ɪ yāke a zéwa,
bee yáí ɪ a yádada duunkenaɔne.

⁹ I zlabusanaɔ da a zéwa,
ɪ yāmaa dadané.

¹⁰ Dii ɪɔ gbēke ní náaio vɪ
ní gbé pɔ zè ní a bàakuarínɔ yáo.

¹¹ Baa ké ma duuna zɔɔ Dii,
sùukemanɔ n tɔ yáí.

¹² Déme Dii vɪa vɪí?
Dii ɪ ade da zé pɔ de aà sɛwa.

¹³ Ade aɔ ku nama guu,
aà buiɔ mé aa gɔ ní bùsu vɪ.

¹⁴ Dii gbēke vɪ ní a vɪakenaɔ,
ɪ to aao a bàakuarínɔ yá dɔ.

¹⁵ Ma wé ɪɔ pɛ Diiwa gɔɔpii,
asa ɔme ɪ ma gbá bɔ bau.

¹⁶ Ma wegwa, wēnadɔmeɛ,
asa má kú mado ní taasio.

¹⁷ Ma yá'ɔmaɔ kɔ ma nɔse guu,
ma bɔ ma wétɛapi guu.

¹⁸ Ma taasi ní ma pɔsiao gwa,
ní ma duuna woloa píi.

¹⁹ Gwa lá ma ibeɛɔ lígua,
aa zamagu pásípási.

²⁰ Ma wēni dɔa, ní ma misi,
ńsu to wí ma kúo, asa ma nanziɛ.

²¹ To síana ní kua maaɔ aɔ ma dɔa,
asa ma wé ɪɔ dɔnziɛ.

²² Lua, Isailio bɔ ní taasikeaɔu píi.

26

Gbēmaa wabikea Diiwa

Davidi le.

¹ Yānakpaa Dii,
asa ma yāké a zéwa,
ma n náaikè seasai.

² Ma le n ma gwa Dii,
ní ma nɔse ní ma láasoɔ gwa.

³ N gbēke ɪɔ dɔaameɛ,
mí zíkɛ n síanawa.

⁴ Mili zɔle ní eɛdeɔɔ,
mili bebe ní mɔafilideɔɔ.

⁵ Má za duunkenaɔ káaaau,
mili zɔle ní gbēváiɔɔ.

⁶ Ma a ɔ pípi táaesai seela ũ,*
mále lia n gbagbaktizi, Dii,

* 26:6 Iko 21.6-7, Mat 27.24

7 ké mà e n sáaukpa lesia guu,
mí n yáɔnsaεɔ kpáwaka.

8 Dii, má ye n kpé pɔ nɔ kuuzi,
gu pɔ n gawi i pilau.

9 Nsu n ma naaa ní duunkεnaɔɔ,
ńsu n ma baa daaa ní gbēdenaɔɔ.

10 Vái láasoo mé ɔ ɔaané,
an ɔ ɔ pai ní gbagusaεɔ.

11 Mapi sɔ mí yáke a zéwa,
wēnadɔmεε ní ma suaba.

12 Ma zεkɔi è gumaau,
má Dii sáaukpa balu guu.

27

Dii mé ma gupua ũ

Davidi le.

1 Dii mé ma gupua ũ, ma Suabana ũ,
dé má vlakεi?

Dii mé ma ulεkɔi ũ,
dé vía mé a ma kúí?

2 Tó gbēváɔ simazi ma taitaia yáí,
ge tó ma ibεεɔ ní ma wēleɔ ànaa,
aa gēmbɔle aa léle.

3 Baa tó zígɔɔ koezɔmazi,
ma sɔ a vío.

Baa tó gbéɔ fēlea ní zío,
ma sɔ aɔ díleε.

4 Yá mēndo mále a wabike Diiwa,
yápi mále wεεle maamaa.
Má ye màɔ ku Dii ua e ma gɔɔ léwae,
ké màɔ aà aeya aà kpéu we,
mí wépe aà kefenkewa.

5 A ma ule a kpéu taasikegɔɔ,
a ma gwa a zwáakpɛu,
i ma ze gbε musu aafia.

6 Ma mí a fu ma ibεε pɔ liaamaziɔla,
mí sa'o Dii ua ní gulakeao,
mí lesi mà aà táasile.

7 Tó ma lezúnzi Dii, wea.
Ma wēnagwa ní ma yâma.

8 Ma nòse lé ledaa mà n aeya,
Dii, mále n aeya.

9 Nsu mikpɛɔ mapi n zòblenaεɔ,
ńsu bɔ ma kpe ní pɔfεoo.

Ma Dɔnlɛden n ũ, ńsu ma vúaaɔ,
Lua ma Suabana, ńsu ma to weo.

10 Tó ma de ní ma dao pákpámazi,
Dii a ɔliamazi.

11 Dii, ma da n zéwa,

dɔaamεε zé súsú guu ma kpàkpanaɔ yáí.

¹² Nsu to ma ibεεɔ ní pɔéá keao,
asa seelade εγεναɔ lé yáɔɔa,

mé gbé pásɔ lé pɔɔ ní níú.

¹³ Má yáε bee náai ví ké má e:

Dii a maakεmεε dúniaε bee guu.

¹⁴ Wεɔɔ Diizi.

Zε gbáa, ní sɔdilé.

Wεɔɔ Diizi.

28

Wabikεa ní sáaukpaaɔ

Davidí lé.

¹ Dii ma gbesi, mále lezunzi,

ńsu ñ n swá kákamεεo.

Tó ní nílé,

má gɔ lán gbé pɔ aa sí bɛdauɔwae.

² Mále wēna wii lema, swásεmazi,

mále ma ɔ se n kúkíi oi.

³ Nsu ma gále ní gbé b̄εεɔ ge váikεnaɔ sánuo.

Aaí yāna o ní gbédeεε,

āma an zaa gbéɔu kè zài.

⁴ Kené ní yákea ní ní váikεaowa,

fiaboné ní dàawa,

a gbe i wí ní musu.*

⁵ Aali Dii yákea ní aá zíkεao yádao,

a ní fuangba, a ní zεɔɔo.

⁶ Ma Dii sáaukpá,

asa à swāsè má wēna wiileai.

⁷ Dii mé ma gbáa ní ma s̄εngbaoo ũ,

má aá náai ví ma s̄ou.

I dɔmale, ma ñs̄ε í yáalɔ,

mí aá sáaukpa ní lesiao.

⁸ Dii mé a gbéɔ gbáa ũ,

a de ulekíi ũ kía pɔ a kp̄ε,

í aá suaba.

⁹ N n gbéɔ suaba, ní báaadariŋu.

N ní dádā, níɔ ní k̄ua gɔɔpii.

29

Dii yā'oa zàa'lana guu

Davidí lé.

¹ Malaikaɔ, à Dii tɔɔɔ,

à gawi ní gbáao d̄s̄ Diie.

² A Dii tɔɔɔ,

à kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa.

* 28:4 2Tim 4.14

- 3 Dii ɔɔ kú lousisia kpe,
 Dii gawide í to lou pūna,
 Dii ku lousisia musu.
 4 Dii ɔɔ gbāa dɔ,
 Dii ɔɔ gawí vɪ.
 5 Dii ɔɔ í sɛɛ líɔ paa,
 Dii í Libā būsú sɛɛ líɔ paa.
 6 Í to Libā gbɛsɪsɪɔ vɪvɪ lán zunewa,
 í to Ɛɛmɔ gbɛ vɪvɪ lán gáaenawa.
 7 Dii ɔɔ í ɔɔ rí loupilɛaɔ.
 8 Dii ɔɔ í gbāa dee,
 Dii í Kadɛsi guwaiwai dee.
 9 Dii ɔɔ í líɔ zɪa,
 í líkpe puakú,
 gbɛ́ pɔ́ kú aà uaɔ í oè, Gawideɛ.
 10 Dii ku í pɔ́ daa dúniaa musu,
 Dii ɔɔ zɔ́ɛa Kía ũ gɔɔpii.
 11 Dii í a gbɛ́ɔ gba gbāa,
 Dii í báaadaŋgu aaɔ aafia.

30

Dii sɔaukpaa

- 1 Ɛɛ pɔ́ Davidi dà Lua kpé sakɛɔ ũ.
 2 Má n káfi Dii, asa n ma sɛ ɛsɪ,
 ni to ma ibɛɛɔ tidɔmalao.
 3 Dii ma Lua, ma wiilɛma,
 ɔ n ma gbágbá.
 4 Dii, n ma si miawa,
 ni to ma si bɛdauo.
 5 Dii náaikɛnaɔ, à aà táasile,
 à aà tɔɔɔ, asa a kua adoae.
 6 Asa aa pɔ́fɛa lí la rí lao leo,
 aà ɛfáai mé ɔ ku e gbɛ́ wɛni léu.
 Ɔɔɔa ɔ ku gwá,
 ɔ gu í dɔ rí pɔnao.
 7 Ké má kú nama guu, ma mɛ:
 Má kpagua bauo.
 8 Dii, ké n ɛfáaikɛmɛɛ,
 n ma zɛ gíŋgíŋ lán gbɛsiwa.
 Ké n mikpɛɔmɛɛ,
 ma gɔ́ bíli guu.
 9 Mmɛ ma ɛzúnzi Dii,
 ma kulɛkɛ ma diiɛ ma mɛ:
 10 Bɔ́ ài ma gaa ge ma sia bɛdau víi?
 Ma papa a n tɔɔɔe?
 A n náai kpàwakɛɛ?
 11 Ma yāma Dii, wɛnadɔmɛɛ.
 Dii, nyɔ́ dɛ ma Dɔnɛde ũ.

12 N ma ɔɔba lile ɔwāa ũ,
 n ma zwànkasaɔ wòloa,
 n pɔna dàmɛɛ pɔkasa ũ.
 13 Máo nílɛo, máo n táasilɛɛ,
 Dii ma Lua, máo n sáaukpa láasaie.

31

Ziakpaa Diiwa

1 Davidi lɛ.
 2 Dii, nímɛ ma nanzi,
 nisuli tó wí ma kúo.
 Lá ni yáke a zéwa, ma misi.
 3 Swádɔmazi, ní ma bɔ kpakpa.
 Gómɛɛ ma misigbɛ ũ,
 zegikli pɔ a ma suaba ũ.
 4 Ma gbɛsi ní ma uleklion n ũ,
 dɔaamɛɛ, ní gɛmanɔ n tó yáí.
 5 Nsu to mà zu ba pɔ wa kpàmɛɛuo,
 asa ma Misinin n ũ.
 6 Ma a wēni nānɛ n ɔzɪ,*
 ma bɔ, Dii Lua Siande.
 7 Má za t́aa gbàgbanaɔgu,
 Dii má aà náai vɪ.
 8 Má yáalɔ má pɔnake ní n gbɛkɛo,
 asa n ma gwa ma taasikɛa guu,
 ní d̀manɔ ma yooyea guu.
 9 Ni ma na ma ibɛɛɔnɛ ní ɔzɪo,
 n ma gba d̀ɛɛpookli.
 10 Ma wēnagwa Dii, asa má yooyeaɛ,
 pɔsia tò ma wé g̀ s̀ii,
 ma pɔ yà, ma ǹsɛ ɔ̀kpà.
 11 Pɔsia lé ma wēni mɔɔ,
 aaukɛa lé ma wē lao,
 láasoo tò má ỳɛɛ vɪ bo,
 ma wáɔ k̀ m̀umuunnɔ.
 12 Ma gbédeɔ í sakamagu ma ibɛɛɔ yáí,
 ma yá í ma gbéɔ víakú maamaaɛ,
 gbé pɔ lé kpaatumanɔ gāaɔ í pāalemɛɛ.
 13 Ma yá í dɔ gbēegu bo
 ma g̀ lán gɛwa,
 ma g̀nɛ lán oogboowa.
 14 Miɔ ma gbé dasiɔ lé ma pe,
 vía pɔɔ liaamazi.
 Aaí káaa aa lɛkpaalmazi,
 aaí lɛdɔũkɛ ma wēnibɔa yáí.

15 Mapi sɔ, nímɛ má n náai vɪ, Dii,

* 31:6 Luk 23.46

mi me ma Luan n ũ.

¹⁶ Ma wēni ɔ ku n ɔzl gɔɔpiie,
ma si ma ibee pɔ lé ma weɔwa.

¹⁷ Mapi n zɔblenawa wegwā,
ma suaba n gbēke yáí.

¹⁸ Dii, n̄su to wí ma kũo,
asa ma lezùnzì.

To wí väikenaɔ kú,
to an lé àɔ kpaaüa tēenau,

¹⁹ to an léna etonaɔ naale.
Aaí d̄e ní gbēmaaɔ,

aaí sakarígu ní íandáao.

²⁰ Aizee pɔ ní káaa n v̄lakenaone z̄ɔɔ,
ni èf̄aaikē gbé pɔ nanziɔne gbépii wáa.

²¹ Tó gbéɔ lekpaal̄n̄zi,
ni ɔkuñla,

tó wàle lekpaaker̄no,
ni ní ule n guu.

²² Ma Dii sáaukpá,
asa a yemazi z̄ɔɔ
wéle pɔ wà koez̄i guu.

²³ Gili gèmagu we,
ɔ ma mè: N ma v̄üaae.
Ké ma suabale zùnzi,
n ma wēna wiilea mà.

²⁴ Dii yāmanaɔ, àɔ yeaàzi.

Dii í a náaikenaɔ d̄ša,
í fiabo z̄lakaf̄inaone a lé gb̄eu.

²⁵ A gbé pɔ á wé d̄o Diiziɔ,
àɔ gbāa à á s̄ɔdile.

32

Duuna'oa Luac

Davidi le.

¹ Báaaden gbé pɔ Dii aà tàae wòlowà
à aà duuna k̄wà ũ.

² Báaaden gbé pɔ Dii lí aà tàae yāda ɔo
mé m̄ɔafilí kú aà n̄ɔse guuo ũ.*

³ Ké má n̄ile ní ma duunao, ma ibàba,
ma wii ɔ d̄o za k̄ɔ e oosi.

⁴ N ɔt̄ɔleaa f̄āane ní gwāas̄inao,
ma yēe làa lá guantēna íatē ma gbēwa.

⁵ ɔ ma wenē ma duunai,
mí a yāv̄ai ulene ɔo.

Ma mè má a tàaeɔ one Dii,
ɔ n ma duuna k̄ēa.

* 32:2 Lom 4.7-8

6 N náaikena wabikema a gɔɔwa,
tɔ yá'la lé mɔ, a aà le ɔo.

7 Ma ulekin n u,
ni ma ɔ wétɛa guu,
ni liamazi n ma suaba.

8 Dii òmɛɛ à mè: Má yádanɛ,
mí n da zé pɔ de n sɛwa,
má lɛdama, mí ɔ wétɛnzi.

9 Nsu nyɔ ku láasoosai
lán sɔ ge sɔbaonawao.
Tó ni áasina káné ge kpíó,
aali n dɔ sɛo.

10 Yá'ɔma í li gbɛváiɔla,
Dii gbɛke í li aà náaikenaɔla.

11 Gbɛmaaɔ, à pɔnakɛ ní Dii,
nòsɛpuadeɔ, à gulakɛ, í yáaɔ.

33

Lua táasilea

1 A gulakɛ Diiɛ gbɛmaaɔ,
à kù nòsɛpuadeɔ aà táasilɛɛ.

2 A Dii tɔɔ ní domao,
à lesiè ní mɔɔnao.

3 A lè dafu siè,
à pɔ lé ní dɔao ní pɔna wiio.

4 Asa yá pɔ Dii ò síana ví,
a náai ví a yákea pii guu.

5 A ye yámaai ní yázɛdeɔ,
Dii gbɛke dúnia pà.

6 Dii yá'oa mé musu kè,
aà lé'ana mé musupɔɔ pèpɛ.

7 A ikàlɛ gudoũ, à gɔ̀ ísia ũ,
à ɔ kàaa, à gɔ̀ ísi ũ.

8 Dúnia gbɛpii, à vɛlakɛ Diiɛ,
gbɛ́ bɛ́ɛɔ pii, à misiileè.

9 Asa à yá'ò ɔ dúnia kè,
à yádile ɔ à gɔ̀ kálea.

10 Dii í lé pɔ buiɔ kpaaɪ gboo,
í kpa bùsudeɔnɛ ní yá pɔ aale yáo.

11 Yá pɔ Dii zèò ɔ zɛa gíugiũ,
yá pɔ aà pɔ gbà ɔ ku gɔɔpii.

12 Báaaden bui pɔ Dii de ní Lua ũ
à ní sé a pɔ ũ ũ.

13 Za musu Dii í gugwa zíle,
í gbɛnazinaɔ e pii.

14 Za aà kùkúì ì wɛpā
gbé pɔ kú dúníá guuola pii.

15 Aápi mé sɔ dɔ baade,
ì wesi ní yákeawɛ pii.

16 Kíá lí zible a zígɔ dasikɛ yáíó,
zìkanae lí bɔ a gɔsake yáíó.

17 Sɔ náaikɛ a ní bɔ ɛɛ vɛ,
baa ní a gbãakɛo a fɔ gbé suabao.

18 Dii wé pɛa a vɛakɛnawɛ,
gbé pɔ an wé dɔ aà gbɛkɛziɔ.

19 A ní bɔ ga lézi,
a ní gwa aafia nɔana gɔɔ.

20 Wá wé ɔ dɔ Diizi,
ɔmɛ wá Dɔnlɛde ú, wá sɛngbao ú.

21 Asa Dii ɔ wá pɔ ì kɛwá na,
wá aà tɔ pɔ a kua adoa náai vɛ.

22 Dii, n gbɛkɛ àɔ kúwanɔ
lá wá wé dɔnziwa.

34

Dii maakɛ

1 Lɛ pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ à azia dile íande ú Abimɛlɛki aɛ, ɔ Abimɛlɛki aà yà, à tã.*

2 Máo Dii sáaukpa gɔɔpiiɛ,
mí aà táasile lá gu lé dɔ.

3 Máo íanadã Dii yá musu,
taasideɔ i ma, aai pɔnakɛ.

4 A zɔkɛ dɔ Diimanɔ,
wí aà tɔbɔ sãnu.

5 Ma Dii kíi wèlɛ ɔ a wèa,
à ma bɔ ma sɔdeedee guu.

6 Gbé pɔ aà wé dɔaazi a yáalɔ,
aà gɛɛ a gɔ kpa aà wéi bauo.

7 Ma taasidekɛ guu ma lezù Diizi,
ɔ à ma yãma à ma bɔ ma yooyea pii guu.

8 Dii Malaika ɔ ku a vɛakɛnawɛ saɛ,
ì ní bɔ.

9 A iɛ àɔ dɔ lá Dii maa,†
báaaden gbé pɔ náaazi ú.

10 Dii gbéɔ, à vɛakɛɛ,
pɔɛ lí késã aà vɛakɛnawao.

11 Nɔana ì nɔɔmusu de, pɔblea ì késãwá,
ama pɔmaae lí késã Dii kíi wèlɛnawao.

12 Gbéɔ, à mɔ ma yãma,

* 34:1 1Sam 21.13-15 † 34:9 1Pie 2.3

To ba pɔ aa kpàmɛɛ ní kú,
 aai léɛ ɛ pɔ aa yɔ̃pi guu.

⁹ Ma pɔ i gbasa ke Diiwa na,
 mí pɔnakɛ ké à ma suabá yáí.

¹⁰ Má o ní nòsemendoo,
 Dii, déme kánwai?
 Ni taasideɔ si gbãamɔnedeɔwa,
 ni wɛnadeɔ bɔ ní wɛtánaɔ ɔzɪ.

¹¹ Seelade eɣenaɔ i feɛmanɔ,
 aai yá pɔ má a yá d̄so lalaa.

¹² Aai maa flabomɛɛ ní v̄aio,
 ɔ ma gɔ gbẽando ũ.

¹³ Tó aale gyãke yãa s̄ɔ,
 mi zwànkasa daɛ,

mi azɪa kɛsá ní lɛyeao,
 mi wabikɛné láasai,

¹⁴ lá aa de ma gbẽna ge ma gbé ũwa.
 Miɔ bɛ mipɛɛa ní oosisio,
 lá ma da mále wɛnakɛèwa.

¹⁵ Ama ké ma gẽmbɔɛ,
 aa kãamazi ní pɔnao,
 aa ma zãmakè aa ànaa,
 aa íadãa láasai.

¹⁶ Aa ma aláfiikè pásipási,
 aa lésakãmazi.

¹⁷ Dii, níyɔ̄ ma gwa màa e bɔɛ ní?
 N̄ɔmusupio lé ma taitai,
 ma símá màɔ ku.

¹⁸ Má n tɔbɔ balu guu,
 má n táasile dasi guu.

¹⁹ Nsu to ma ibɛɛɔ tidɔmalao,
 r̄su to gbé pɔ zamagu páɔ* ma gwa ní wɛdooo.

²⁰ Yãna lí bɔ ní léuo,
 aai yádɔ yãkelesaideɔwa.

²¹ Aai lé ɛɛa aa me:
 Èh̄ɛ, èh̄ɛ, wá wé mé è.

²² Dii, n wɛsɪɛ, r̄su níyɔ̄ níɛao,
 ma Dii, r̄su níyɔ̄ zãmanɔɔ.

²³ Ma Lua, feɛ zemanɔ,
 ma Dii, tó yá bɔmanɔ na.

²⁴ Ni yãke a zéwa Dii, yãnakpaa,
 ma Lua, r̄su to aa tidɔmalao.

²⁵ Nsu to aa o ní s̄ɔu wa ma n̄eo,
 r̄su to aa o wa ma mɔ b̄ɛɛo.

* 35:19 Zaa 15.25

26 Lá aale pɔnakɛ ma yá'ea musu,
to wí ní kú, mí ní kpɛ e.
Lá aale zɔ́kɛ blea,
widamá, ní ní kpɛbɔ.

27 To gbé pɔ ma bɔa maa í kené naɔ pɔnakɛ, aai wiidɔi.
To gbé pɔ ma bɔa aafia í kárɔgu o gɔɔpii, Dii mé zɔɔ.

28 Mapi sɔ má n náaiyá'ò,
mí n táasile gɔɔpii.

36

Gbēnazina vāi, Lua maa

1 Dii zɔ́blena Davidi le.

2 Gbēvāi duuna yá dɔ ma sɔwa,

aà wé líɔ Lua wí vɔo,*

3 asa b e gbēmaan a ũ,
íli a duuna dɔ à gbasá zauo.

4 Eɛ ní mɔafilio ku aà léu,
à ɔnɔ ní maakɛao tò.

5 I yāvāi wāaiipa a wúlekíi,
íli gí yāpāsliɔ,
í azía péle zé faasai guu.

6 Dii, n gbēkɛ zɔɔ kà saanaɔwa,
ní náai vɔ maamaa à zɔ́ Luawa.

7 N maakɛa zɔɔ lán gbēsísɔbɔwa,
n yágɔgɔ́a lé vɔo lán ísia ewa.
Dii, ní gbēnazinaɔ ní nòbɔɔ bɔ píi.

8 Lua, n gbēkɛ bɛɛɛ vɔ fá,
gbēnazinaɔ í sɔb ní kúlukulunau.

9 Aaí n ua ble níside ble aa ká,
ní n swa'í pɔnade kpámá aa mi.

10 Asa mme ní wēni mi ũ,
kua ní gupau mé wá wé kè.

11 Nyɔ gbēkɛkɛ gbé pɔ aa n dɔɔne ñyɔ gé,
gí ñyɔ nòɛpuadeɔ suaba.

12 Nsu to zlakáfnáɔ ɔzɔao,
ńsu to vāikenaɔ ɔkɛmɛ yāyaaɔ.

13 Gwa, mɔafilidepiɔ lèlɛ,
aa gò kálea sɔbɔ, aa fɔ fɛlɛɔ.

37

Gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ zia

Davidi le.

1 Nsu to gbēvāiɔ yá n kú gbāao,
ńsu vāikenaɔ gwea nídeɔ,

2 asa aa giigaga gɔɔ lán sēwae,
an maa a láa lán sēla ísiwa.

* 36:2 Lom 3.18

³ Dii náaike, ní yámaake.

Ze n búsuu, ní inamiu.

⁴ To n pɔ ke Diiwa na,
i n gba pɔ pɔ n nɔse yei.

⁵ Ze ní Diio,

ni aá náaike, i yáe beɔ keɛ:

⁶ A tó yá bonno na lán gudɔawa,
a to ni bo maa lán faanɛwa.

⁷ Lekpaau Dii aɛ, ní sáaazi,
nisu to saasena yá n kú gbáa
gɔɔ pɔ aá yá lé boleiɛo.

⁸ Pɔkúma tó, mikɛ pɔpaawa.

Nsu to yá lí n kú gbáao,
i mó ní váikɛaoɛ.

⁹ Asa gbɛváiɔ midɛ,
gbɛ́ pɔ an wé dɔ Diiziɔ mé aa gɔ́ búsuu ví.

¹⁰ A gɔ́ yɔɔ ké gbɛváiɔ aao ku bo,
baa tó n ní wɛɛɛ, níyɔ́ ní eo.

¹¹ Zibusanaɔ mé aao búsuu ví,*
aaiɔ pɔnakeɔ ní aafia zɔɔo.

¹² Gbɛvái i váikpaal ní gbɛmaao,
i lé sakáaazi.

¹³ Ama Dii bo aá yáalɔ,
asa a dɔ́ aá gɔɔ a pa.

¹⁴ Gbɛváiɔ i fɛnda wo,
aai ní kakpa sáa,
ké aa e taasideɔ ní wɛnadeɔ kwɛɔ,
aai gbɛ́ pɔ an yákea maaɔ dedɛ.

¹⁵ An zla fɛnda a ní zɔ́ ní sɔu,
wa ní sáo é'ɛné.

¹⁶ Yɔɔna pɔ gbɛmaa ví
de gbɛvái dasiɔ áizɛɛa.

¹⁷ Asa gbɛváiɔ gbáa a midɛ,
ama Dii bo gbɛmaaɔ kú.

¹⁸ Dii táesaideɔ yá dɔ́,
an kpaalɛ bo de ní pɔ́ ú gɔɔpiɛ.

¹⁹ Wí a ní kú yápasí gɔɔo,
baa tó nɔana ká, aao káaɛ.

²⁰ Ama gaga a gɛ́ gbɛváiɔ gu,
Dii ibɛɛɔ láa lá sɛboɔ i láawa,
aa gɛ́ɛ lán súlewa.

---

* 37:11 Mat 5.5

21 Gbɛ̃vái ĩ pɔ sɛ́amá,
 ìli a flaboo,
 gbɛ́maa sɔ́ ĩ gbada sɔ̀usɔ̀.

22 Gbɛ́ pɔ́ Dii báaadánguɔ́ mé aa gɔ́ bùsu vɪ,
 gbɛ́ pɔ́ à lɛ̀kɛ̀nɛ̀ɔ́ sɔ́ aa mide.

23 Dii mé ĩ zɛ̀mikú gbɛ́ɛ́,
 aà pɔ́ ɪɔ́ na aà kuawa.

24 Baa tó àlɛ̀ lɛ̀lɛ̀, a lɛ̀lɛ̀ sɔ̀lɔ̀lɔ̀,
 ké Dii aà kúa yáí.

25 Ewaason ma ũ yáa, ɔ́ ma zikù,
 mi e Lua gbɛ́maa vùaa bauo,
 mi e aà nɛ̀ɔ́ lɛ́ baakɛ̀o.

26 ɪɔ́ gbada gɔ̀ɔ̀pii ɪɔ́ pɔ́ sɛ́anɛ́,
 aà nɛ̀ɔ́ aao dɛ́ báaadeɔ́ ũɛ.

27 Mikɛ́ yáváiwa, níɔ́ yámaakɛ́,
 ní e ñyɔ́ ku gɔ̀ɔ̀pii.

28 Asa Dii ye maakɛ́i,
 a a náaikɛ́naɔ́ vùaaɔ́.

Aao ku aafiaɛ gɔ̀ɔ̀pii,
 gbɛ́váiɔ́ sɔ́ aa mide.

29 Gbɛ́maaɔ́ mé aa gɔ́ bùsu vɪ,
 aaiɔ́ ku we gɔ̀ɔ̀pii.

30 ɔ̀nɔ́yá ĩ bɔ́ gbɛ́maa lɛ́u,
 aà lɛ́ ĩ yázɛ̀de o.

31 Aà Lua ikoyá dɔ́ aà sɔ́wa,
 aà gbá lí tii pɔ́ewao.

32 Gbɛ́vái ĩ gbɛ́maa kpákpa
 ké à e aà dɛ́.

33 Dii a gbɛ́maapi to aà ɔ̀zɪɔ́,
 a we yákpale aà bleo.

34 Sɔ́a Diizi, níɔ́ aà yá kúa,
 i n káfi, ní gɔ́ bùsu vɪ,
 ní gbɛ́váiɔ́ midɛ́a e.

35 Ma gbɛ́vái gbáadee è yáa,
 àlɛ́ ɔ̀ta lán lí pɔ́ gu kɛ̀è nawa.

36 Ké tá ma kpa we, a ku we ɪɔ́,
 ma aà wɛ̀lɛ̀lɛ̀, mi aà eo.

37 Tàaesaide yá gwa,
 wɛ́tɛ gbɛ́maa yáí,
 asa nɔ́sɛ̀niɛ̀de buiɔ́ gɔ́ bui ũ.

38 Ama duunkɛ́naɔ́ báde sánusánu,
 gbɛ́váiɔ́ bui a mide.

³⁹ Dii mé a gbēmaaɔ suaba,
aɔ dené uleki ũ taasikegɔɔ.

⁴⁰ Dii a dɔrile, i ní bɔ,
a ní sí gbēváiɔwa, i ní suaba
ké aa náaazi yáí.

38

Taaside wabikεa

¹ Davidi le.

² Dii, n̄su ma toto ní pɔf̄εoo,
n̄su ma lele ní pɔkūmaoo.

³ N ka ma kū maa,
n ɔt̄ɔlea.

⁴ Ma me dáamav̄io n kp̄ene yáí,
ma wá aafiao ma duuna yáí.

⁵ Ma t̄aaɔ d̄amala,
aa t̄ša lán aso gbiawa.

⁶ Ma bɔɔ lí f̄ɔna ũ,
aa yaikè ma s̄ũke yáí.

⁷ Má kooa ma ḡɔ d̄ɔbɔbɔ,
m̄iɔ be oosisiaε gɔɔpii.

⁸ Ma wó lé wí slana,
ma me dáamav̄io.

⁹ Má ȳεεε v̄io, ma me kè múεmue,
m̄ále wiile ma s̄ɔ pusubɔa yáí.

¹⁰ Dii, ní p̄ɔ p̄ɔ má yei d̄ɔ pii,
ní ma wea f̄εεε ma s̄áas̄á.

¹¹ Ma s̄ɔ lé v̄í gbò gbò, ma gb̄aa ȳaa,
ma wé lé teke bo.

¹² Ma gb̄enaɔ ní ma gb̄éɔ í ēmεεε,
ma daεɔ í zemεε z̄àz̄á ma bɔ yáí.

¹³ Gb̄é p̄ɔ ye ma kaikεɔ í ma pá,
ma wenaɔ í v̄aikpaaf̄manɔ,
aaɔ m̄ɔafiliiȳa gwa ní k̄ɔo gɔɔpii.

¹⁴ Ma ḡɔ lán sw̄adowa,
mili ȳamao,
ma ḡɔ lán lénanaaleadewa,
mili lew̄εaao.

¹⁵ Má de lán gb̄é p̄ɔ lí ȳamaowa,
mili ȳáz̄asimáo.

¹⁶ Dii, níme ma wé d̄ɔnzi,
n̄ȳɔ ma ȳama, Dii ma Lua.

¹⁷ Ma m̄è n̄su to aa tidɔmalao,
n̄su to aa íanad̄á ma tiia guwa yáí.

18 Ma ka lélea,
miɔ ku yá'ɔmaue ɔɔɔpii.
19 Má a yávwáɔ siune sa,
asa ma duuna yáí ma pɔ yaa.

20 Ma ibeɛɔ gbāa mé aa aafia,
gbé pɔ zamagu pāo dasi.

21 Aaí maa fiabomεε ní vāio,
maa má téí, ɔ aa íbelesèmanɔ.

22 Dii, n̄su ma vūaao,
ma Lua, n̄su n̄yɔ kumanɔ zāo.

23 Mɔ dɔmale kpakpa,
ma Dii, ma Suabana.

39

Taaside wiile a Luawa

1 Davidi le.

2 Ma mē máɔ azia kūa d̄ɔe,
má tó ma lé ma da duunauo.
Tó gbēvwáɔ kumanɔ, má a lé f̄ɔ.

3 Ma lé kpaaŭa, má kú kilikili,
mi yāe oo, baa yāmaa,
ɔ ma yá'ɔma èa k̄afi.

4 Ma s̄ɔ pusu b̄ò ma guu,
ké ma láasookè, ma n̄ɔse té b̄ò,
ɔ ma yá'ò ma mē:

5 Dii, to mà a kua lé d̄ɔ,
ní ma ɔɔ dasileo.
To mà d̄ɔ lá ma wēni í gēzea àa.

6 N ma wēni lé ȳò n ɔt̄ao,
ma kua de wé ní níola n k̄íio.
Gbépii í gēzea lán íanawae,

7 gbēnazina bea ɔ de lán uenawae.
I ke b̄aab̄aa í àizeε k̄aaa,
àma a d̄ɔ dé a ɔ̄ɔe.

8 Lá màae, b̄ɔ má wé aɔ d̄oi l̄oi?
Mme ma wé d̄onzi, Dii.

9 Ma tàaeɔ k̄èa,
n̄su to m̄isaideɔ ma àlafikεo.

10 Ma lé kpaaŭa, mi a lé wēaao,
asa níme n yápi k̄è.

11 Nsu ma gbē ɔo,
n ɔgbala lé ma k̄as̄anke.

12 Ni gbé toto,
ní aà wēt̄a aà duuna yáí,
ní aà àizeε sóso lán bléwa.
Gbépii í gēzea lán íanawae.

13 Ma wabikεa si Dii,
swákpa ma wiileai.
Nsu swákaka ma ɔ́ɔbaεo,
asa n nĩbɔn ma ũ,
má de bòmɔ ũ lán ma deziɔwae.
14 Wεwoa ké mà e màɔ weea,
e màɔ kesai.

40

Dii sɔaukpaa

1 Davidi le.
2 Ma wεdò Diizi maamaa,
ɔ à ma wεgwà à ma wiileà mà.
3 A ma bɔ gbáo kɔfide guu,
à ma si deεwa.
A ma gbá pɛle gbɛsi musu,
à ma ze we gíúgiú.
4 A lè dafu dà ma léu,
wá Lua táasileá pɔ ũ.
Gbɛ́e e dasi, vɛa i n kú,
aai Dii náaike.
5 Báaadɛn gbɛ́ pɔ Dii náai vɛ
mé ili ze n waladeɔ n táagbagbanaɔ ũ.
6 Dii ma Lua, n yābɔnsaεkeεɔ dasi,
wa fɔ yá pɔ nle yáwanɔɔ dɔdɔɔ.
Tó má dáu lé siuné,
a lé vɛo, má fɔ o píio.
7 N ye sa'obɔ ge gbaio,
ɔ n tò ma swá mà.
Ni sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú
ge duun awakpabɔ gbεao.
8 ɔ ma mɛ: Má ké!
Lá a ku lá guu ma yá musuwa.
9 Má ye n pɔeá keaiε, ma Lua,
n ikoyá ku ma sɔ guu.*
10 Má yáze de baokpa balu guu,
má a lé kpaaũo lá n dɔwà Dii.
11 Lá ni yānākpámá, má nĩleo,
má n náai n n gbɛsuabaaɔ yá'o.
Má gí n gbɛke n n slandekεo oi balu guuo.
12 Dii, n̄su gí ma wɛnagwaio,
to n gbɛke n n slandekεo ma dɔ́a.
13 Asa vāi pɔ liaamazi lé vɛo,
ma táaeɔ dāmala, má fɔ gu'eo,
a dasi de ma mikāa, sɔ kɛmagu.

* 40:9 Ebe 10.5-7

14 Dii, sue, ma misi,
Dii, ke kpakpa, mɔ ɔmale.

15 To wí ma wenaɔ kú,
aa ní mi pele.

To gbé pɔ ye mà yá'eo kpekpa,
an gee gɔ kpá ní wéi.

16 Gbé pɔ aai omee, taale, taaleɔ,
to wí gɔ ní ú ú.

17 Gbé pɔ aale n kɛi weleɔ,
to an pɔ kema na aa yáalo.

Gbé pɔ an wé ɔɔi n ní suabaɔ,
aaɔ o láasai Dii zɔɔ.

18 Taaside wɛnaden ma ú,
láasooke ma yáwa, Dii.
Mme ní ma ɔnlede ú,
ma Mísina ú.
Ma Lua, nsu gɛgɛo.

41

Gyae wabikɛa

1 Davidi le.

2 Báaaden gbé pɔ í yéesaide yáda ú,
Dii í aá bɔ taasikegɔɔ.

3 Dii a aá ɔ́a, a aá gba wɛni,
a báaadaaagu aá búsuu,
a aá kpa aá ibeɔwa aa ní pɔeá daèo.

4 Dii a zeaanɔ aá gyákea guu,
a to aá gyápi ble.

5 Ma mɛ: Dii, ma duunakɛne,
ma wɛnagwa, ní ma gbágbá.

6 Ma ibeɔ le ga kpaalmanɔ aa mɛ:
A ga bɔe ni? Bɔe aá tó a midei?

7 Tó aa mɔ ma gwai,
yáyaaa aai bole mee,
aai bao vái wele ma yá musu,
ɔ aai fele ge fáaa báasi.

8 Ma zangudeɔ í vaikpaalmanɔ,
aai ási bɛe ɔba aai me:

9 Gagyá mé aá le,
a fele a wúlekli beeu bo.

10 Baa ma kpáasia pɔ má aá náai ví
wi pɔble sánu bɔ ma kpe.*

11 Mpi sɔ Dii, ma wɛnagwa,
ma gbágbá, mí flaboné.

* 41:10 Mat 26.23, Maa 14.18, Luk 22.21, Zaa 13.18

12 Tó ma ibeεɔ i kúkua dɔao,
máɔ dɔ sa ké ma yá kàngu.

13 N ma kúa ma nɔsemaa yáí,
n ae ɔ dɔa gɔɔpii.

14 Báaade Dii, Isailiɔ Lua
za asɔnizl e gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA PLAADE

Sotɔ 42-72

42

Zizɔ ɔɔba

1 Kole buiɔ le.

2 Lá tue í swa sae nide,
màa n ni ku ma sɔu, Lua.

3 Lua ni lé ma de, Lua béepi.
Bɔe má e ge wesiaálei?

4 Wé'i mé gɔ ma pɔblea ũ fáane ní gwáasɔnao.
Wíɔ omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

5 Yáe beeɔ dɔmagu,

ɔ máe ma nɔse yáɔ bɔle.

Miɔ gé yáa bíla guu e Lua ua,
gbéɔ í dɔdɔkɔwa ma kpe ní gulao,
dikpekenaɔ í nɔnɔaa ní táasileao.

6 Býyáí ma sɔ ɔɔkpáí?

Býyáí ma nɔse yáí?

Sema màɔ weɔɔ Luazi,
asa má ea màɔ aà táasile,
ma Suabana, ma Lua.

7 Ma sɔ ɔɔkpá ɔ n yá dɔmagu
za Mizaa gbepɔleu Yuudé mii,
za Eemɔ gbèslsɔ sɔɔu.

8 Ni to isukaa kɔfi àɔ dɔ,
ísiɔ lé lezukɔí,
ní tò í lé damala,
a sɔ́ lé tamanɔ.

9 Dii í gbèkekemee fáane,
aà le ɔ dɔ ma léu gwáasina
wabikea Lua pɔ ma wèni ũwa.

10 Mi o Lua ma gbesie:

Býyáí ma yá sângui?

Býyáí ní tò miɔ be oosisia

wétèa pɔ ma ibeε le mɔmee yáii?

11 Ma íadamadeɔ í ma sɔ́sɔ́,

ma wá ɔ wí,

aaɔ omee gɔɔpii:

N Lua ku máe la?

12 Bóyáí ma sɔ̀ ò̀kpàì?
 Bóyáí ma ǹsɛ yàì?
 Sema mà̀ wɛɔ Luazi,
 asa má ɛa mà̀ aà táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

43

1 Ma yānakpaa Lua,
 zɛmanɔ bui gbēkesaide yá musu,
 ma bɔ gbēvāi koleapiɔ ɔ̀zì.
 2 Lua, nímɛ ní ma ulékli ũ,
 bóyáí n gimazii?
 Bóyáí ní tò miɔ bɛ oosisia
 wétɛa pɔ ma ibɛɛ lé mɔmɛɛ yáii?
 3 N n gupua ní n slanao zía,
 i dɔaamɛɛ e n gbɛsɪsɪ musu,
 i gɛmanɔ e n kúkli we.
 4 Mí gé n gbagbakli Lua,
 ma pɔ i kɛma na, Lua ma pɔna,
 mí n tɔbɔ ní mɔɔnao, Lua ma Lua.

5 Bóyáí ma sɔ̀ ò̀kpàì?
 Bóyáí ma ǹsɛ yàì?
 Má̀ wɛɔ Luazi,
 asa má ɛa mà̀ aà táasile,
 ma Suabana, ma Lua.

44

Isaili wɛnakɛa

1 Kole buiɔ lɛ.
 2 Lua, yá pɔ ní kɛ wá deziɔ gɔɔ,
 aa òwɛɛ wá swá mà.
 3 N ɔ̀pɛ buipáleɔwa n ladámá,
 n wá deziɔ kálɛ ní gbɛu aa ɔ̀táu.
 4 An fɛnda mé ní ká búsupiwao,
 an gàsa gbāa ɔ̀ aa zìblèò.
 N zía gàsa gbāa mé kɛ,
 n kuarínɔ gupùnɛ, kɛ ní yɛnzì yáì.
 5 Mmɛ ní ma kía ũ ma Lua,
 ni to Yakɔbu buiɔ zìblɛ.
 6 N n báaao wí ɔ̀pɛ wá ibɛɛɔwa,
 ní n tɔo wí ɔ̀zɔ wá wɛlɛpiɔwa.
 7 I kɛ ma sá mále a náaikɛo,
 i kɛ ma fɛnda mé í ma bɔo.
 8 Asa nímɛ ni wá sí wá ibɛɛɔwa,
 ni wida wá zangudeɔwa.
 9 Lua, wíɔ n táasile gɔɔpii,
 wíɔ n tɔbɔ láasai.
 10 N beeo n ɔ̀pɛwá ní tò wí wá kú,
 nili bɔ ní wá zìgɔɔ bɔo.

11 N tò wa pɔ̀ɔ̀ɔ̀zàkè wá ibeɛɔ̀ne,
 ní tò wá zangudepiɔ̀ wá pɔ̀ɔ̀ nàaa.

12 N ní gbá zé aa wá deɛ lán sàɔ̀wa,
 n wá fáaa buipáleɔ̀ guu.

13 N n gbéɔ̀ yíaa àa'aa,
 ni ài'e ní yíaa yá musuo.

14 N tò wá saedeɔ̀ wá sɔ̀sɔ̀,
 gbé pɔ̀ liaawázio wá láanikè.

15 N tò wa gɔ̀ yáa ũ buipáleɔ̀ne,
 gbéɔ̀ ɔ̀ midewēɛ.

16 Mio kú ní wío gɔ̀piie,
 ma gee gɔ̀ kpa ma wéi,

17 ma láanikenao ní ma sɔ̀sɔ̀nao yáí
 ní ma ibeɛ pɔ̀ aa ye tɔ̀siaɔ̀ yáo.

18 Bee wá lé pii,
 baa ké n yá i sáwáguo,
 mé wi ní bàakuawano yá gbooo.

19 Wá nɔ̀se i liaamao,
 wi ké n zéwao.

20 N wá wiwi n wá ká gu gbēgbondeu,
 n gusia zɔ̀ kúaawá.

21 Tó wá Lua tɔ̀ sáwágu,
 ge tó wa weɔ̀ dɔ̀ dii zɔ̀lozi yáaɛ,

22 Lua a gí eie?

Asa ōme wá nɔ̀se yá dɔ̀ pii.

23 N yáí wá kú ga lézi gɔ̀pii,
 wí wá dile lán sá pɔ̀ wa ní kòlokpaɔ̀wa.*

24 Vu, Dii! Akea níe i'oi?
 Fele! Nsu wá vúaa gɔ̀piio.

25 Akea n mikpelīwēei?

Wá wēnakea ní wá wetāao sǎngu yà?

26 Wa gɔ̀ ye búsutiu,
 wa gɔ̀ wúlea tɔ̀le.

27 Fele dɔ̀wále!

Mɔ̀ n wá misi n gbēke yáí.

45

Kíá nɔ̀sele

1 Gbé yenzide le pɔ̀ Kole bui dà.

2 Yána lé pipi ma sɔ̀ guu,
 ō mále leɛ bee da ní kíó.
 Ma lé na lán ladɔ̀n maa lákēbɔ̀wa.

3 N kefenke de gbépiia,

* 44:23 Lom 8.36

n legbɛ'i ɔ na,
 báaa pɔ Lua dangu láaa vío.
 4 Zigɔ pasɔ, n n fɛnda se n loo
 n kiakɛgawi seela ũ.
 5 Di sɔ́ kpɛ gɛ zible n gawi guu
 slana ní yáɛdeɔ yáí.
 Yá pɔ í dimá kɛ n n ɔplaa gbāao.

6 Kí, n kaɔ lé sɔ́nɛ,
 a gɛ n ibɛɛɔ sɔ́ kú,
 buiɔ kwɛ n gbázi.
 7 Lua, n yɔɔ zɔ́leá báawa gɔɔpiie,
 niɔ n kiakɛ lípana kúá yáɛdeɔ ũ.

8 N ye yáɛdeɔ, ní za váigu.
 A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
 à pɔna pɔsima de n gbéɔla.*

9 Lí'ɔ gɔnana pɔsi ní pɔkasaɔwa,
 mɔɔna'ɔ a n pɔ kɛ na
 n kpé pɔ wa kɛkɛ ní wesa swaao guu.

10 Kí nɛnɔɔ ku n nɔ yenzideɔ guu,
 n nɔ dafu kú n ɔplai,
 a Ofii búsu vua zãbleɔɔ daa.

11 Nɛnɔɛna, swákpa n ma!
 N mae be ní n gbéɔ yá su dɔaanɛɔ.

12 N kɛfɛnke lé kí mɛ lua,
 misiilɛɛ, asa n diin aà ũ.

13 Tiideɔ mɔ gbadane,
 ɔdeɔ n aɛ wɛɛɛ.

14 Kí nɛnɔɛpi zɔ́le kpɛa ní gawio,
 wà vua ba kɛ aà pɔkasaɔwa.

15 Wàle mɔaàɔ kípɛ
 ní aà pɔkasa wɛsádeɔ daa.

Né wɛndiapi mɔtenziɔ tɛaàzi,
 aale mɔaàɔ aà kíí.

16 Wàle gɛrínɔ kibɛ,
 wàle pɔnake ní gulakɛao.

17 N nɛgɔɔ gɔ n maeɔ gɛɛ ũ,
 n yɔ ní diledile kíáɔ ũ dúnia guu pii.

18 Má tó n tɔ àɔ dɔ gbéɔgu láasai,
 bui pii ɔ n sáaukpa gɔɔpii.

46

Lua kúwanɔ

1 Kole buiɔ lé.

2 Lua mé wá ulɛkɛ ní wá gbāao ũ,
 ɔ dɔwàle gɔɔpii wá yooyeau.

* 45:8 Ebe 1.8-9

3 A yáí tò sɔ lí kéwáguo,
 baa tó dúnia yà,
 mé gbèsíslɔ kwè isiau,
 4 baa tó ípi sùka a fùlabò,
 mé gbèsíslɔ dèe ní kɔfio.

5 Swa ku a í í mɔ ní pɔnao Lua wéleu,
 Musude kúkíi pɔ a kua adoapi.

6 Lua ku wélepiu, a gɔ bezia ũo,
 Lua a dɔaale gudɔleia.

7 Bui píi lé wiile,
 kpalao lé báde.

Lua pùna ɔ dúnia yò.

8 Dii Zígɔde kúwanɔ,
 Yakɔbu buio Lua mé wá ulekíi ũ.

9 A mɔ Dii yákeɔ gwa,
 lá à yáya dúniawa.

10 Ɔmɛ í zí midɛ e dúnia léu,
 í sáɔ é'ɛ í sɔnaɔ suumpa,
 í tesɔ sɛngbaɔwa.

11 A ze teɛɛ, íɔ dɔ mámɛmaa Lua.
 Bui píi a ma káfi,

wa ma tɔbɔ dúnia guu píi.

12 Dii Zígɔde kúwanɔ,
 Yakɔbu buio Lua mé wá ulekíi ũ.

47

Lua mé dúnia gbépii kía ũ

1 Kole buio le.

2 Bui píi, à ɔtaale,
 à kúkuake Luaɛ ní gulao.

3 Asa Dii Musude kà wàɔ aà vía ví,
 dúnia gbépii Kía zɔɔn aà ũ.

4 A tò wa zíblè buiɔwa,
 a tò wa ɔzɔ gbépiɔwa.

5 A kpaalesèwéɛ,
 wápiɔ aà yenzide Yakɔbu buio íandábɔ ũ.

6 Lua fɛle, wàle gulake,
 Dii zea, wàle kàaɛɛɛ.

7 A lesi Luaɛ, à lesiè,
 à lesi wá Kíae, à lesiè.

8 Asa dúnia píi Kían aà ũ.
 A lesiè ní dɔao.

9 Lua lé kible bui píiwa,
 a zɔle a báa pɔ a kua adoawa.

10 Bui píi kpalablenɔ lé káaa
 ní gbé pɔ de Ablahaŭ Lua gbéɔ ũɔ,

asa dúnia kíaa Lua pɔe.
A deŋla pii.

48

Sionad Lua wéleɛ

¹ Kóle buiɔ le.

² Dii zɔɔ,

à kà wà aà táasile maamaa

wá Lua wéle guu,

aà gbɛsɛsɛ́ pɔ́ a kua adoa musu.

³ Sionna gbɛ kálea maa,

a de dúnia gbɛ́piiɛ pɔna ũ.

Kía zɔɔ wélepi* ku Sionna gugbántoo oi.

⁴ Lua ku a gudɔ́akliɔ guu,

a tò wa a dɔ́ aafia'ekli ũ.

⁵ Ké kíaa ledoukè,

ké aa mò léleiwá sánu,

⁶ ké aa è màa, ɔ́ à dimá,

iwāa kà ní pɔa ɔ́ aa tilɛ.

⁷ Aa gò ní lualuao

lán nɔɛ nɔ́wāwākenawa.

⁸ N ní wiwi

lá gukpɛ́ ñana ì laatanɔ́ gó'ilenɔ́ wíwiwa.

⁹ Yá pɔ́ wá mà ɔ́ wa wesle

Dii Zlgɔ́de wá Lua wéle guu.

Lua wélepi kále àɔ́ ku gɔɔpiiɛ.

¹⁰ Lua, wá kú n kpéu,

wále láasookɛ n gbɛ́kewa.

¹¹ Lua, lá n tɔ́ fàaa e dúnia léu,

màa n táasilea fàaa lɔ.

Ni yágɔ́gɔ́ n gbɛ́ɔne a zéwa.

¹² Sionna gbɛ́sɛsɛ́deɔ́ lé pɔnake,

Yuda búsu wéledeɔ́ pɔ́ kèna

yákpale pɔ́ ní kèɔ́ yáí.

¹³ A dɔ́dɔ́kɔ́wa à lia Sionnai,

í a bíi musu gudɔ́akli dasiɔ́ nao.

¹⁴ A a bíi táasika ní a zegikliɔ,

ké à e dau à siu ziadeɔ́ne.

¹⁵ Asa Lua dee de wá Lua ũ gɔɔpii,

í dɔ́aawɛɛ e wà geɔ́ gélkíe.

49

Aizɛɛ ndaikɛad mɛsaiyaɛ

¹ Kóle buiɔ le.

² Bui pii, à yáɛ bee ma,

* 48:3 Mat 5.35

dúnia gbépii, à swákpa,

³ kíaŋ ní táaaɔ,
ɔdeɔ ní taasideɔ pii.

⁴ Ɔnyā kú ma léu,
d̄sa ku ma s̄su.

⁵ Má swáɔ yáasi yáí,
mí polo m̄ɔnlea guu.

⁶ Má víake yāpásiḡɔɔ,
baa tó ma w̄leɔ liaamazi.

⁷ Aa ní àizee náai ví,
aaí ní ɔda íanadá.

⁸ Gb̄e a f̄s̄ gí ní a dee w̄enioo,
a e p̄e kpa Luawa à aà w̄eni boɔo.

⁹ Asa gb̄e w̄eni boa zí'ù,
àizee a f̄s̄ bo bauo.

¹⁰ A f̄s̄ to aà ku ḡɔɔpiio,
a f̄s̄ ḡiè aà wesi bedaleo.

¹¹ Asa wa d̄s̄ baa ɔnɔnaɔ í ga,
m̄isaideɔ ní s̄ɔɔ i mid̄e m̄aa pii,
aaí ní àizee tó gb̄ep̄aleɔne.

¹² Baa ké wà nízia t̄s̄ kpa bùsuɔne yāa,
an mia aɔ de ní be ũe ḡɔɔpii,
an kúkl̄i ũ e ní buiwa.

¹³ Gb̄enaz̄ina ní a beeekeo
íliɔ ku ḡɔɔpiio,
a ta lán n̄ɔb̄ɔwae.

¹⁴ M̄isaideɔ láaan we,
m̄aae lɔ ní gb̄e p̄ó té ní iaiɔ.

¹⁵ Aa si bedau lán s̄ɔɔwa,
ga mé aɔ de ní dàd̄ana ũ,
mé gb̄emaɔ kiblemá zia.
An meɔ yaik̄e miau,
aaɔ kp̄é ví bo.

¹⁶ Ama Lua a ma w̄eni si bedawa,
i gb̄aakpamazi.

¹⁷ Tó gb̄e lé ḡs̄ ɔde ũ,

mé aà be t̄s̄ lé nakú,
nísu to à kene yāe ũo,

¹⁸ asa a a kee e se taò a gaḡɔɔ,
aà àizee e p̄léaāz̄io.

¹⁹ Baa tó à azia d̄s̄ èf̄āaide ũ a w̄eniḡɔɔ,
mé wà aà s̄aukp̄a aà namablea yáí,

²⁰ a ta a dez̄iɔ k̄í,
a wesi gupuale bau bo.

²¹ Gb̄enaz̄ina ní a beeekeo,
tó aà wé i k̄eɔ,
a ta lán n̄ɔb̄ɔwae.

50

Lousisia stana

Asafa le.

¹ Dii Lua Gbãapiide lé yã'o,

àlé lezu dúnia gbé̃zi

za íatēbílēkli e a gēkpeukli.

² Lua gawi bile Siona,

wéle pɔ a kefenke bɔlei.

³ Wá Luapi lé mɔ, aɔ ku kílilikilio.

Té pɔ í kúmá kú aà aɛ,

zàa pāsí liaaaazi.

⁴ Ale lezu musudeɔ ní zíledeɔzi,

ké à e yákpaleke ní a gbé̃.

⁵ A mē: A ma yámanaɔ káaamɛɛ,

gbé̃ pɔ ma bàa kúrínɔ sa'oa yáí.

⁶ Lua mé yákpalekena ũ,

musudeɔ í aà yákea a zéwa kpáwake.

⁷ A ma ma gbé̃, má yáví mà oé,

Isaili, má bɔbɔánɔ,

mámɛmaa Lua á Lua.

⁸ Mále zɔadɔwá á sa'oa yáí,

asa í sa pɔ wí a pɔ káteu á tékú oa kōsōkōsō.

⁹ Má zuswana pɔ kú á kpásau ni vɔ,

ge ble pɔ kú á kaau,

¹⁰ asa sēanɔbɔɔá ma pɔɔne

ní pɔtuɔ wai pɔ kú sɔsɔ píi musuɔ.

¹¹ Má gbè musu bāɔ dɔ píi,

mé sēsao pɔkelenɔ ku ma pɔ ũɛ.

¹² Tó nɔa lé ma de, má oé,

asa máme má dúnia ví ní a pɔɔ píi.

¹³ Mi zuswana nɔɔ so yà?

Mi blesana au mi yà?

¹⁴ A sa'oa ma sáaukpaa ũ,

à lé pɔ á kè ma Musudewa flabo.

¹⁵ A lezumazi taasikegɔɔ,

mí á bɔu, í ma kpela.

¹⁶ Ŭ Lua ò vāikɛnaɔne:

Akea ále ma yādileɔ dɔdɔi,

mé ma bàakuarínɔ yá dɔ á léui?

¹⁷ A ye ma yādanɛio,

a ma yáɔ kpá kpe.

¹⁸ Tó a kpái è, i aà ke á gbé̃ ũɛ,

mé á bàa ɔ kú ní gbāsikɛnaɔ.

¹⁹ A legbe'i vāi,

mé í lenakasané.

²⁰ I z̃le ní a gbēdo tó,

mé i á da né bɛɛbo.

²¹ A yá beeɔ kè ɔ má níle.

Alɛ e má deáwae,
ama má zɔadɔwá, mí bɔbɔánɔ.

²² A gbé pɔ ma yá sááguɔ

à yápi ma.

Tó máan sɔo, má á taitai,

gbɛe a e á siao.

²³ Gbé pɔ sa'òda ma sáaukpaa ũ

ade ma kpɛlɛ,

àle ma gba zé mà ɔbɛ

lá mi gbéɔ suabaɛ.

51

Sùuugbɛaa Luawa

¹⁻² Le pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ ʼnabi Natá gè aà kɛi aà gbásikea ní Basebao gbɛa.*

³ Lua, wɛnadɔmɛɛ n gbɛke guu,

ma tàaeɔ midɛ n maa zɔɔ yáí.

⁴ Ma gbási woloa mà gɔ wásawasa,

ma duuna kɛa míɔmíɔ.

⁵ Má a tàaeɔ dɔ sa,
ma duuna lí sámaguo.

⁶ Mmɛ ma duunakɛnɛ,

ma yá pɔ ní yeio kè.

Tó n felea ní yáo, n yá aɔ naɛ,

tó n yádámala, n yá aɔ zɛví.†

⁷ Za ma da nɔsɛu má vái,

má duuna ví za ma igɔɔɛ.

⁸ Nɔsɛmaa mé í kangu,

ɔnɔ damɛɛ ma sɔ guu.

⁹ Ma zu'o ní saoo mà zɛ wásawasa,

ma nɔsɛ pípi mà gɔ púnvlávlá.

¹⁰ To mà pɔnake ní yaabɔ,

to ma wá pɔ ní bùsa wee.

¹¹ Nsu ma duuna yádao,

ma yávéiɔ bɔ díle pii.

¹² Lua, nɔsɛpua damɛɛ,
ɛa to ma sɔ à díleá.

¹³ Nsu ma vúaaɔ,

ńsu ñ n Nísna siao.

¹⁴ Ɛa to ma pɔ ke na

ké n ma suabá yáí.

To pɔeá maa dɔaamɛɛ,

¹⁵ mí n yá dada váikenaɔnɛ,

duunkɛnapíɔ í ɛa zɛnnɔ.

* 51:1-2 2Sam 12.1-15 † 51:6 Lom 3.4

16 Lua, ma bɔ gbɛ̄ɛa yáú,
mí lesi n yákea a zéwa musu,
Lua ma Suabana.

17 Dii, ma gba lé,
mí n táasilé.

18 Sa'oa lí kɛnɛ nao,
tó bee no, dɔ́ má ò.
Sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú lí kánguo.

19 Sa pɔ́ mále oma mé nòseniɛ ù,
nili saka nòseniɛ sùuudeguo.

20 Lua, èfáaikɛ Sionɛ n pɔɛã maa guu.
Yelusaleù bíi gba gbãa.

21 A gbɛa sa'oa a zéwa a kangu
ní sa pɔ́ wí a pɔ́ káteu à tékú,
wí sa'ò ní swanaɔ n gbagbakiwa.

52

Ɖɛ Íanadã

1-2 Le pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à gè Aimeleki be, ɔ Edɔù gbé Doegu ge ò Saulu.*

3 Nɛgɔna, Lua gbɛke ku gɔɔpiie,
àkea níle Íanadã ní yávaioi?

4 Nìɔ lɛkɔlɛka gbɛ̄zi gɔɔpii,
n lé na lán gɛ̄ mibobɔwa,
ni gbɛ̄ɔ gbázi na zɔ̀ò.

5 N ye vâii de maala,
ɛtoa ì kɛnɛ na de sɔanaa.

6 N ye gbɛkaalea yáí,
mɔafili mé dɔ n léu.

7 Lua a n k'ɛ e gɔɔpiie,
a n kú bɔnnɔ n kpéu,
a n wo, i n kɛ gbɛ̄ bɛ̄ɛɔwa.

8 Tó gbɛmaɔ è, vía a ní kú,
aai ñ lánikɛ aa me:

9 Gbɛ̄ pɔ́ i Lua si a mísina ùo gwa!
A a àizɛɛ zɔ̀ɔ náaikè,
à gò gbãade ù gbɛkaalea yá musu.

10 Mapi sɔ́ má de lán kú lásiade pɔ́ kú Lua uawa,
má zɛ ní Lua gbɛkeo gɔɔpiie.

11 Máo n sáaukpa gɔɔpii yá pɔ́ ní kè yáí,
má n tɔɔ n yámanaɔ wáa ké ní maa yáí.

53

Misaide ya'oa (Sou 14)

1 Davidi le.

* 52:1-2 1Sam 22.9-10

2 Misaideɔ ɪ o ní sɔ guu Lua kuo,
 aa ɔ̀ɔkpà, an yákeɛa vāi,
 yāmaakeɛna kú ní guuo.
 3 Za musu Lua ɪ wéte gbēnazɪnaɔzi,
 ɪ gwa tó gbēe ɔ̀nɔ kà a kɪi weɛɛɛa.
 4 Aa sàsā píi aa gò d̀ɔ̀sai míɔmíɔ,
 yāmaakeɛna kú ní guuo, baa do.*

5 Vāikenaɔ wé lí gu'eo lé?
 Aaɪ ma gbéɔ́ mómɔ lán úwa,
 aali lezu Luazio.
 6 Via ní kú maamaa,
 vía pɔ́ɔ ku we sɔo.
 Lua tò gbé pɔ́ lèlewáɔ gò káɛa geɔ ɔ̀,
 a widámá ké Lua gɪrɪzi yáí.

7 Lua, bɔ Siɔna mɔ̀ n̄ Isailiɔ suaba!
 Tó Lua sù ní a gbéɔ́ ní pá ziu,
 Yakɔbu buiɔ pɔ̀nake,
 Isailiɔ yáalɔ.

54

Gbé pɔ́ wáɛ ɪ adawà wabikɛa

1-2 Le pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Zifideɔ ge ɔ̀ Saulue aa mè Davidi uɛa ní bùsuu.*

3 Lua, ma suaba n tó yáí,
 yásimanɔ̀ ní n gbāao.
 4 Lua, ma wabikɛama ma,
 swákpa ma yá'oi.

5 Asa buipáɛɔ fɛɛmanɔ̀ɛ,
 gbé pástipɔ́ lé ma we,
 aali Lua yádao.

6 Lua mé ma dɔ̀nɛde ɔ̀,
 Dii mé ma wēnikúna ɔ̀.
 7 Gbé pɔ́ lé ma weɔ vāi sɔamá,
 n̄ ní bāde n náai yáí.
 8 Má sa'oma ní ma pɔ̀eáɔɛ,
 má n tɔ̀bɔ Dii, asa ní maa.
 9 A ma bɔ ma yooyea píi guu,
 a tò ma tidò ma ibeɛɔla.

55

Wabikɛa Luawa kua ɪ adama guu

1 Davidi le. Wí sí ní kúuɛɛ.
 2 Lua, ma wabikɛama ma,
 nísu láka ma yáao.

* 53:4 Lom 3.10-12 * 54:1-2 1Sam 23.19, 26.1

3 Swáse ma yáí, ní wea,
 ma láasoo líaa ma gɔ́ bíli guu,
 4 ma íbɛɛɔ yá'oa ní gbɛ́vǎiɔ wɛbiiaao yáí.

Asa aale taasi daae,
 aa ma kúá ní kpɛ́nɛo.

5 Sɔ́ kɛ́magu,
 ga tòlobi zúmagu.

6 Vía ma kú ní lualuaao,
 iwáa pásí ká ma pɔ́a.

7 Tó má gásíá vɛ́ lán felenawa,
 má vua gé kámaboie.

8 Má bàale gé zázæ,
 mí gɛ zɔ́le guwaiwau.

9 Má wá gɛ ulékli wɛɛɛ,
 ké zaa'lan gbāa su ma leo yáí.

10 N ní fu Dii, n̄ ní yá yáalené,
 asa má è zɔ́a ní sòleo kú wá wéleue.

11 Aaí kpálɛkɛ bíli musu fáane ní gwáasínao,
 yávái ní yá gbāao di wélepiue.

12 Gbɛ́dɛdɛa yá mé wélepi pà,
 gbāamɔ́ané ní mɔ́afilio lí kélɛ a gāæo.

13 Tó íbɛɛ mé lé ma wɛ yáa, a sàɔ,
 tó ma wèle mé fèlemanɔ́, má ulɛèɛ.

14 E'e mpi! N gbé pɔ́ wá sáa,
 ma gbɛ́do pɔ́ dɛ ma gbɛ́na úea?

15 Wí faaibo ní kɔ́o yáa nana,
 wíɔ tɛkɔ́i dasi guu Lua uaa?

16 Ga a zámakɛ ma íbɛɛɔnɛ,
 aai sí bɛdau ní gbāagɔ́,
 asa vái zɔ́lekli è ní guue.

17 Mapi sɔ́ mí lɛzu Luazi,
 ɔ́ Dii í ma suaba.

18 Kɔ́, fáane ní oosio
 míɔ a yá'ɔ́máɔ bóleè ní aaúo,
 ɔ́ í ma yáma.

19 Baa ké ma íbɛɛɔ dasi, aali ma leo,
 Lua í ma bɔ́ sòleu aafia.

20 Luapi íɔ zɔ́lɛa báawa gɔ́ɔ́piie,
 a ma yáma, í widamá.
 Aali n̄sɛlileo, aaliɔ aá vía vío.

21 Gbɛ́pi ɔ́ wáa ní a gbéɔ,
 à b̄ò lɛdoú pɔ́ aa kè ní kɔ́o kpe.

22 I na o ní wáa lán zówa,
 áma sòle láasoo mé kú aà s̄ou.
 I lenakasané páipai,
 áma yaalɔ́ma ba da b̄òue.

23 Ɔzɔ̄ Diiɛ n yá'ɔ̄maoɪ, ɪɔ n kúa,*
 ɪli tó gbɛ̄maa fù bauo.

24 Gbɛ̄dɛna náaisaidepiɔ́ rí gɔɔ guo leo.
 Lua, ríyɔ́ to aa si bɛda gbáou.

Mapi sɔ́ máɔ n náai vɪ.

56

Ziakpaa Luawa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ Filitɛɔ̄ aà kù Gata.*

2 Ma wɛ̄nagwa Lua, wàlɛ pɛa,
 wɪɔ zɪkamanɔ̄ wàɔ ɪadaa gɔɔpiɛ.

3 Ma kpàkpanapiɔ̄ ɪɔ pɛa gɔɔpiɛ,
 an wala yáɪ aalɛ zɪkaimanɔ̄.

4 Tó vɪa lé ma kú, má n náai vɪ.

5 Má Lua táasile yá pɔ́ a ò yáɪ,
 má Lua náai vɪ, má vɪakɛo.
 Bɔ́ gbɛ̄nazɪna a fɔ́ kɛmɛɪ?

6 Aaɪɔ̄ ma yá kpaanlabo gɔɔpiɛ,
 aaɪ váɪ lɛkpaalmazi.

7 Aaɪ sòlɛ da, aaɪ ulɛmɛɛ,
 aaɪ ma kpákpa, aaɪ ye ma dɛ.

8 Lua, rɪsu to an gbɛ̄ɛ bɔo,
 gbɛ́piɔ̄ nɛ rí pɔ́kúmao.

9 Ma bàalɛ liaaliaaaɔ̄ yáda,
 ma wɛ́'ika n tùuna guu.
 A ku n taala guuo lé?

10 Tó ma lɛzù Luazi,
 ma ɪbɛɛɔ kpekpa,
 míɔ dɔ́ kɛ á yásimanɔ̄.

11 Má Lua táasile yá pɔ́ a ò yáɪ,
 ao, má Dii táasile yápi oa yáɪ.

12 Má Lua náai vɪ, má vɪakɛo.
 Bɔ́ gbɛ̄nazɪna a fɔ́ kɛmɛɪ?

13 Lua, má lé pɔ́ má kɛmao fiabo,
 má sáaukpa sa'oma.

14 Asa n ma si gawa,
 n ma gbá vɪ lí miɔn pásɪa,
 kɛ máɔ bennɔ gupua pɔ́ ɪ wɛni kpámáú.

57

Wiiɛa Lua Musudewa

1 Lɛ pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ a bàalɛ Sauluɛ à ùlɛ gbɛ̀'eu.*

2 Wɛ̄nadɔ̄mɛɛ, Lua, wɛ̄nadɔ̄mɛɛ,

* 55:23 1Pie 5.7 * 56:1 1Sam 21.13-15 * 57:1 1Sam 22.1, 24.3

asa míme mi nanzi.
Ma sɔɔ n kúlukulunau
mi bɔ ga lézi.

³ Mále wiile Lua Musudewa,
Lua í ma yá píi bɔɔlekeɔmeɔ.
⁴ A to donle bɔ za musu à ma suaba,
a zɔadɔ gbé pɔ aale pɛaɔwa.
A a gbēke ní a náaiyáɔ keɔmeɔ.

⁵ Má kú nɔɔmusuɔ sɔɔu,
ma gɔ wúlea wáɔ guu.
Gbépi léna na lán fɛndawa,
an swaa de lán sɔnaɔ ge kaɔwa.
⁶ Lua, n nziá tɔɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa píi.

⁷ Aa baikpámee ma táa'ozeu
ɔ ma gɔ yelea,
aa eyɔ ma ae ɔ aa zù epiu.

⁸ Ma sɔ dilea Lua, ma sɔ dilea,
má lesi má n táasile.
⁹ Ma nisina, su!
Ma mɔɔna ní ma domao, vu!
Mí gbāakpa gudɔzi.
¹⁰ Dii, má n sáaukpa buiɔ guu,
má n táasile gbéɔne.
¹¹ Asa n gbēke zɔ zɔma,
mé n náai zɔ luabepuanawa.
¹² Lua, n nziá tɔɔ e a zɔma,
to n gawi li dúniaa píi.†

58

Gbēvāiɔ kaa Luawa

¹ Davidi le.
² Gbaadeɔ, i yá'o a zéwaa?
I yákpaleke ní gbéɔ a zéwaa?
³ I yá kolea wáaiɔ á sɔ guu,
i gbāamɔ gbéɔne á búsuu.
⁴ Gbēvāiɔ sásáa za ní igɔɔe,
eɛdeɔ ɔɔkpaɔ za ní da nɔseue.
⁵ An legbe'i de lán mlè sewewa,
aa de lán kyá pɔ a swá kákawa,
⁶ asa ili a kɔɔ'ona kule'ɔ mao,
ili a weliaanede gɔi eo.

† 57:12 Sou 108.2-6

7 Lua, n̄ n̄ swaa é'éné n̄ léu,
 Dii, n̄ɔmusupɔ kánkánaɔ wolo,
 8 aai gēzεa lán í bàaleawa.
 Tó aa sagòle, n̄ n̄ kaɔ é'ε.
 9 Aa giigaga zéu lán kòlo lé'iwa,
 aaɔ dε lán né pɔ wa í gè, í fatē eowa.
 10 E lè yàa mion té àɔ gé oo wāi,
 gbēvāiɔ gēzεa n̄ íanaoε.

11 Tó gbēmaaɔ è Lua tɔsiné gbēvāipiɔwa,
 mé aa n̄ gbá p̄ipi n̄ n̄ auo,
 an pɔ a kε na.

12 Gbēɔ i mε: Gbēmaaɔ ài v̄l fá!
 Lua ku, í yákpalekε dúniaɔ.

59

Ma si ma ibεεwa

1 Lε pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ Saulu gbēɔ z̄l aa aà dádā aà bε aa aà dε.*
 2 Ma Lua, ma si ma ibεεwa,
 ma bɔ gbé pɔ f̄lelmanɔɔ guu.
 3 Ma si vāikenaɔwa,
 ma bɔ gbēdenaɔ z̄l.
 4 Gwa, aale ma kpakpae,
 gbé pāsɔ lé sòlekemaɔ.
 Dii, mi táae ge duunakεnéo,
 5 mi zāné yāewao,
 5 aa kú n̄ naaamanaɔ sɔuo.
 Ma wεgwa! Fεle mɔ dɔmale!
 6 Mpi Dii Lua Z̄lgɔde, Isailiɔ Lua,
 fεle íada bui p̄iɔwa.
 Nsu bɔnkpeɔde vāipiɔ wēnagwao.

7 Aaí εa su oosi lɔ, aai wéle keεle,
 aai h̄εkεa lán gbēɔwa.

8 Gwa, an lé'i lé t̄s,
 f̄εna kpá n̄ léu.
 Aaí mε n̄le n̄ yāmao.

9 Mpi s̄s Dii, ni n̄ yáalɔ,
 ni bui p̄ií láanike.

10 Lua ma gbāa, ma wé dɔnzi,
 n̄mε n̄ ma aafia'ekli ũ.

11 Lua a dɔaamεε a gbēkε guu,
 a to mà tidɔ ma wèlep̄iɔla.

12 Dii wá s̄ngbao, n̄su n̄ n̄ dεdεo,
 ké an yá su s̄a ma gbēɔguo yáí.
 To aa olo'olobo,
 ní n̄ kwé n̄ n̄ gbāao.

* 59:1 1Sam 19.11

13 Yá pɔ́ ǐ bɔ́ n̄ léuá duunaε.
 To an tòe n̄ pui,
 asa aaī lεgbē pāe aaī gbé ká.
 14 N n̄ midε n̄ pɔkũmao,
 n̄ n̄ bāde, aasu wàɔ ku ɔɔ.
 Gbé pɔ́ kú e tɔɔle léwàɔ i d̄s̄
 Lua mé lé kible Yakɔbu buiɔwa.

15 Aaī ea su oosi, aaī wéle keεle,
 aaī hēεkea lán gbēɔwa.
 16 Aaī liaaliaa wàɔ pɔblea weεle,
 tó aaī káo, aaī gbokεε.
 17 Mapi s̄s̄ má lesi n̄ gbāa yá musu,
 má gulake kɔɔ n̄ gbēke yá musu,
 asa n̄ime n̄ ma aafia'ekli ũ,
 n̄ime n̄ ma ulεkli ũ taasikεgɔɔzi.
 18 Lua ma gbāa, má n̄ táasile,
 asa n̄ime n̄ ma aafia'ekli ũ,
 ni gbēkεkεmεε.

60

Wá zible n̄ Lua gbāao

1-2 Le pɔ́ Davidi dà gɔɔ pɔ́ à ziká n̄ Sili pɔ́ kú Mesɔpɔtami bùsuu n̄ Zoba bùsuu,
 3 Yoabu sù à Eɔɔɔ d̄de Guzule Wisideu gbēɔn̄ òasɔsɔ leε kuεpla (12.000).*

3 Lua, n̄ pɔ́ p̄wázi,
 n̄ ɔ̀p̄wá n̄ wá v̄uaa,
 ea ɔ̀kawázi sa.
 4 N tó wá bùsu l̄ua e à p̄aa,
 ea n̄ a gbε tata, asa à ḡs̄ looaε.
 5 N tó n̄ gbéɔ́ yá z̄l'ù è,
 n̄ ǐ gbāa kákawēε ɔ́ wa p̄p̄zεa.

6 N d̄alapoo dà n̄ v̄lakεnaɔne
 ké aa e bɔ́ gbéɔ́ ka lézi.
 7 Wewá, wá suaba n̄ n̄ ḡasa gbāao,
 ké wápiɔ n̄ gbé yenzideɔ wá e bɔ́.

8 Lua yá'ò za a kúki à m̄e:
 Má Sikεũ kpaale n̄ tidɔar̄lao,
 mí Suko guzule kpámá.
 9 Galada bùsuá ma p̄s̄e,
 Manase buiɔ bùsuá ma p̄s̄e,
 Eflaiũ buiɔ bùsuá ma m̄ò f̄uaε,
 Yuda bùsuá ma lípanaε.
 10 Mɔ́abuɔ bùsuá ma zion zu'obɔε,
 mí a kyale kále Eɔɔɔ bùsuwa,
 mí kúkua d̄ɔ Filitεɔ bùsuwa.

11 Déme a gēmanɔ wéle bíideui?

* 60:1-2 2Sam 8.13

Déme a dɔaamɛɛ e ɛdɔũɔ bɔ̀suui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ́ n wá vɔ́aa
nili bɔ́ ní wá zɔ́ɔ́ bɔ́ baaasio.

¹³ ɔ́dawá wá ibeɛɔ́ yá musu,
asa gbɛ́nazina gbɛ́suabaaá páɛ.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbāao,
ɔ́me a ɔ́zɔ́ wá ibeɛɔ́wa.†

61

Kía wabikɛa Luawa

¹ Davidi ɛ.

² Lua, swáɛ ma wiileai,
laaidɔ́ ma wabikɛawa.

³ Kua za tɔ́ɔɛ léwa ma lezúnzi.
Ma sɔ́ lé wo ɔ́ ma n sisi.
Gɛmanɔ́ gbɛsi pɔ́ a lesí demala kíi.

⁴ Asa níme ní ma aafia'ekli ũ,
ma kalanga gbāa ũ ma ibeɛɔ́ aɛ.

⁵ Má ye màɔ́ ku n ua gɔ́ɔ́piiɛ,
míɔ́ sɔ́ba n kúlukulunau.

⁶ Lua, asa n ma legbɛane mà,
ɔ́ n gba pɔ́ ní da n víakɛnaɔ́ne dàmeɛ.

⁷ Kía wɛ́ni dɔ́è ní mɔ́galao,
to aà ka a gɔ́wa.

⁸ Aàɔ́ kpalable n dɔ́a guu gɔ́ɔ́pii,
n̄ aà dɔ́a n gbɛ́ke ní n náaio yáí,

⁹ míɔ́ n táasilɛ lá gu lé dɔ́,
míɔ́ lé pɔ́ má kèma fiabo gɔ́ɔ́pii.

62

Lua mé ulɛkíi ũ

¹ Davidi ɛ.

² Lua ado mé tò ma sɔ́ dilea,
ɔ́me í ma suaba.

³ ɔ́me ma gbɛsi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gbāa'ewà, má fu bauo.

⁴ Gɛ́n ũma áɔ́ ãna'ãna gbéwai?

A aà ne lán gí yɛɛlea ge kaa ziwa yà?

⁵ Aà goa a tíá lé ɔ́ áɛ kpaáí,
ɛɛtoa mé í keé na.

I samaa'o gbéɛ ní léoe,
ɔ́ i ní ká á sɔ́ guu.

⁶ Lua ado mé tò ma sɔ́ dilea,
asa aàpi ma wé dɔ́i.

⁷ ɔ́me ma gbɛsi ũ, ma Suabana ũ.
Mi gbāa'ewà, má fu bauo,

⁸ Ma aafia ní ma beɛɛo í bɔ́ aà kíiɛ,

† 60:14 Souto 108.7-14

ɔme ma gbesi gbāa ũ,
 ɔme ma ulɛkli ũ.
 9 Gbɛ́, à à náai vɛ́ gɔɔpii,
 à á sɔ wɛ̀ɛ̀, ɔme wá ulɛkli ũ.

10 Gbɛ́nazínaɔ de lán lé'íanawae,
 an kee náai vɛ́o.
 Tó wá ní yɔ́ kiloowa,
 ampíi aao de fauunnɔɛ.

11 Ásu gbɛ́ble'ɔa náaikɛo,
 ásu íanadã ní kpáí pɔoo.
 Tó á àizɛɛ lé kɔ́,
 ásu to à á sɔ bleo.

12 Yá m̀endo Lua ò,
 yá m̀en plaɛ beɔ má mà:
 Lua mé gbāa vɛ́,
 13 mé mpi Dii, níme ní gbɛ́ke vɛ́,
 ɔ ni flaboò baadeɛ a yákeawa.*

63

Lua nideɛ

1 Lé pɔ Davidi dà gɔɔ pɔ a ku Yuda gbāau.*

2 Lua, ma Luan n ũ,
 mále n aɛya,
 ma níɔna yenzi,
 mále n nide
 lán guwaiwai pɔ lé í nidewa.

3 Ma n e n kúkli,
 ma n gbāa ní n gawio gwá.

4 N gbɛ́ke maameɛ de wɛ́nia,
 a yáí n táasilea aɔ dɔ ma léu.

5 Máɔ n sáaukpa e ma wɛ́ni léu,
 má ɔɛ musu mà n sísi.

6 Má ká lá wɛ́ nɔ́ bɔ́ gbɛ́ wá káwa,
 n táasilea aɔ dɔ ma léu ní gulakeao.

7 N yá í dɔmagu ma wúlekli,
 mi láasookɛma gwáasina.

8 Mále lesi sɔba ní kúlukulunau,
 asa níme ní ma dɔnlede ũ.

9 Ma níɔna yenzi,
 ní ma kúa n ɔplaa.

10 Gbɛ́ pɔ aale ma wɛ́o mide,
 aa si tɔ́le nɔ́nau.

11 Lua a to wá ní dɛde ní fɛ́ndaoɛ,
 aai gɔ́ gbɛ́gbonaɔ ble ũ.

12 Kí sɔ a pɔ a ke ní Luawa nao.

* 62:13 Mat 16.27, Lom 2.6, Zia 2.23 * 63:1 1Sam 23.14

Gbé pò mè amòoma Lua á sò
 aò vɪvɪ ní pɔnaoɛ,
 ɛɛdeɔ sɔ̄ an lé a gɔ̄ kpaaūaɛ.

64

Ma si gbɛ̄váiɔwa

- 1 Davidi lé.
 2 Lua, ma aaukea wii ma,
 ma bɔ̄ ma ibeɛ pò má ní vía vɪɔ̄ ɔzɪ.
 3 Ma si gbɛ̄váiɔ lekpaalamaziwa,
 ma bɔ̄ vāikenaɔ zɔ̄au.
 4 Aaí ní lé keke lán fɛ̄ndawa,
 aaí yápá̄sɪɔ o lán kazuawa.
 5 Aaí ye láu aa táesaide gbá,
 aaí aà pá kándo, vía lí ní kúo.
 6 Aaí tékpakɔ̄u ní vāikea guu,
 aaí bai pò aale kpánéɔ yá'o.
 Aaí me: Gb̄e a wá eo.
 7 An vāi lekpaaīa kɔ̄sè aa mè,
 lé pò wá kpáal̄ b̄l̄ei.
 Gb̄ɛ̄nazɪna n̄ɔ̄se guu yá̄ɔ asii zɔ̄ɔ.

- 8 Ama Lua a ní gbá ní kao,
 a ní ke'la kándo.
 9 A tó yá pò aa ò wí ní musu,
 gbé pò ní é pii iɔ mikɛ déúdeú.
 10 Vía a gbépii kú,
 aai Lua yákeɔ̄o galike,
 aaiɔ zɪ pò a kèɔ̄ t̄asi k̄ua.
 11 Gb̄ɛ̄maaɔ pɔ̄ a ke Diiwa na,
 aa naāzi,
 n̄ɔ̄sepuadeɔ aà táasile nípii.

65

Bui pii wé dɔ Luazi

- 1 Davidi lé.
 2 Lua, à kú wà n táasile Siɔnaɛ,
 wi lé pò wa kèmaɔ flabo.
 3 Lá ní gbé wabikea ma,
 bui pii a wi danlaɛ.
 4 Wá yāváiɔ láasoo wá kú gbāa,
 ɔ̄ n wá táaeɔ kèwá.
 5 Báaaden gbé pò ní sè
 n ḡɛ̄ānɔ̄ n ua ũ.
 N kpé pɔ̄maaɔ wá ká,
 n kpé pò a kua adoapi.
 6 Ní wewá a zéwa ní yábɔ̄nsaɛkeao,
 Lua wá Suabana.
 Za dúnia léwa ní ísia baaleo
 gb̄éɔ̄ wé dɔnzi.

7 N gbāa daa ula ũ,
n gbɛsɩsɩ kɛ n n ikoo.
8 Ni isia n a isɔɔ kɔfɩo kpāle,
ni buipāleɔ zɔa midɛ.
9 N dabudabukea dī gbé pɔ kú tɔle léɔwa,
wɩ guladɔma za íatɛbilekɩ n a gɛkpɛukɩio.

10 Ni laaidɔ dúniawa,
ni táaekɛ tɔleɛ.
Ni aà gba í, n swaɔ pai n ío,
ni to blɛwɛna kɛ, asa màa n zɛð.
11 Ni idagua e bugbaanaɔ pa,
ni guɔ foofɔ n louo,
ni báaada pɔ pɔ bɔleu.
12 Ni éfaaida buazɩu wɛ n wɛo,
blɛ nɩside í kwɛ n iau.
13 Sɛsao dáádákɛkɩio sɛbɔɔ kɛ,
sɩsɩ pɔna ula dà.
14 Pɔtuɔɔ lí dáádákɛkɩio la,
blɛwɛna daa gua sɩsɩpɔleu.
Wàle wiile n pɔnao, wàle lesi.

66

Lua sáaukpaa

1 Dúnia gbépii, à guladɔ Diiwa,
2 à lesi aà tɔ gawi yá musu,
à aà táasile à aà tɔɔ.
3 A o Luaɛ: N yákeɔ í dimá,
n gbāa zɔɔ í to n íbɛɛɔ vlánau.
4 Dúnia gbépii í kúlɛnɛ,
aà n táasile aa n tɔɔ.

5 A mɔ Lua yákeɔ gwa,
yá pɔ a kɛ gbɛnazɩnaɔnɛ i diwá.

6 A isia lí gugii ú*
aa bùa swawa kɛsɛ.†
Wà pɔnakɛ aà yá musu.

7 Iɔ kible n a gbāao gɔɔpii,
aà wé Iɔ ku bui piiwa.
Swágbāadeɔ su dɔɛaàno.

8 Buipāleɔ, à wá Lua sáaukpa,
aà táasileɔ àɔ dɔ á léu.

9 Iɔ wá wɛni dɔawɛɛ,
íli tó wa kpaguao.

10 Lua, asa n wá yɔ́,
n wá baasa lán ánuwuwa.

11 N gɛwanɔ gukpaoolonau,
n wá wó wɩ n aso gbiao.

* 66:6 Bɔa 14.21 † 66:6 Yoz 3.14-17

¹² N tò wà ɔz̄z̄z̄ wá mikpei,
wà té d̄iwē, í wá kú wá n̄ɔ,
ɔ̄ n m̄wan̄ gu namadee beeu.

¹³ Má m̄s n ua ní sa p̄ wí a p̄ káteu à tékú ob̄o,
má lé p̄ má k̄emaɔ flabo,

¹⁴ yá p̄ b̄ò ma léu ma taasikeḡo.

¹⁵ Má sa'oma ní p̄ mekpaaɔ,
má s̄asakaɔ k̄pasane,
mí n gbagba ní zuswanaɔ ní blesanaɔ.

¹⁶ A gb̄é p̄ á Lua vía v̄l̄, à m̄o ma,
mí yá p̄ a k̄eme oé.

¹⁷ Ma wiil̄wà,
aà táasile a d̄o ma léu.

¹⁸ Tó má yāvai kúa ma s̄s̄u,
d̄s̄ Dii ḡí ma yāmai.

¹⁹ Ama à ma yāmà,
ɔ̄ à ma wabikea sí.

²⁰ Má Lua s̄áukpa,
í ḡí ma wabikea maio,
í ḡí gb̄ekekeimee o.

67

Báaa gb̄eaa Luawa

¹ Le p̄ wí sí ní kúuɔe.

² Lua, wá w̄nagwa,
wá w̄egwa, ní báaadawágu,

³ ké d̄únia gb̄épii n zé d̄s̄,
bui píi í d̄s̄ lá ní gb̄é suaba.

⁴ Wa n táasile Lua,
gb̄épii a n táasile.

⁵ Bui píi a p̄nake, í gulake,
asa ní yákpaleke ní gb̄é a zéwa,
ní d̄aa buiɔne píi.

⁶ Wa n táasile Lua,
gb̄épii a n táasile.

⁷ T̄ōle a bleke,
Lua wá Lua a báaadawágu.

⁸ Lua a báaadawágu,
gb̄épii í v̄lake è e d̄únia léwa.

68

Lua z̄ōke

¹ Davidi le.

² Lua lé fele, aà ib̄eeɔ lé fáaa,
aà zangudeɔ lé bàalèè.

³ Lá sule í ḡé ní íanao,

kené màa, Lua,
lá zó nísí í yó té sae,
váikenaɔ midé n ae màa.
4 Gbēmaaɔ sɔ aa pɔnake,
aa yáalɔ Lua ae,
aa vívǐ ní pɔna zɔɔo.

5 A lesi Luae à lémwà.
A di luabepuana kpe, à aà tɔɔo.
Aà tón Dii, à kúkuake aà ae.
6 Kua aà gu pɔ a kua adoa guu,
Luaá toneɔ maee,
gyaaɔ zennodee.
7 Lua í bekpa zìlɔɔne,
í zìzɔɔ bɔle à ní da namau.
Swágbāadeɔ sɔ aɔ ku gugiiue.

8 Lua, ké n dɔaa n gbéɔne,
ké n beelefínɔ guwaiwaiu,
9 tɔɔle lùalua, lou kwè n ae,
n Lua pɔ n yá'ò Sinai gbé musu,*
Lua, Isailiɔ Lua.
10 Lua, n éfāai p̄siné k̄s̄s̄k̄s̄s̄,
ɔ n ní búsu kpeena gbà gbāa.
11 N gbéɔ zòle a guu Lua,
n wēnadeɔ gbà pɔ n maakēa yáí.

12 Dii yá'ò,
ɔ bíla gò aà baokpanaɔ ú.
13 Kíaa ní ní zìgɔɔ lé tíle kpakpa,
gɔe pɔ gò bòuɔ lé ní pɔɔ kpaale.
14 Baa ké a í sá kaaɔ sɔɔu,
ánusu kú ma felena gàsīaa,
a káɔ lé teke lán vuawa.
15 Ké Gbāapiide kíaa fāaa,
aa lí tɔɔlea lán Zalamɔ gbè neeziwa.

16 Basana gbèsísi de a kíniɔla,
Basana gbèsísi misonaɔ dasi.
17 A gbè misonaɔ, b́yāi ále webii
gbé pɔ Lua sè a kiblekíi úwai?
Dii mé aɔ ku we gɔɔpii.
18 Dii śgoɔ lé vío, à kà miliɔ do.
Dii b̀ò za Sinai,
à m̀ p̄lla a gu pɔ a kua adoau.
19 N de de musu ní zìzɔɔ,†
n gba sí gbéɔwa falu ú,
baa swágbāadeɔ,
ɔ n zòle we, Dii Lua.

* 68:9 Bɔa 19.18 † 68:19 Efe 4.8

20 Wà Dii sáaukpa, Lua wá Suabana,
 ɔ wá aso kúawɛɛ lá gu lé dɔɛ.

21 Wá Lua á Lua pɔ́ ɪ gbé suabae,
 Dii Lua mé ɪ wá bɔ́ ga lézi.

22 Lua a a ibɛɛɔ mi wíwiné,
 gbɛnazɪn miká dɔɛ pɔ́ aa té ní duunawaɔ.

23 Dii mɛ̀: Má á bɔ́le Basana búsuu,
 má á bɔ́le ísia títiu,

24 ké à á gbáɔ́ pípi ní á ibɛɛɔ auo,
 á gbɛɔ́ lɛnaɔ́ ɪ ní baa ewà.

25 Lua, wa n gbéɔ́ è aa dɔ̀dɔ̀kɔ̀wa,
 ma Lua ma Kíá, aale mɔ́ n kúkli.

26 Lèsinaɔ́ dɔ́aaa, pɔ́lɛnaɔ́ te zá,
 wéndia sésɛmpanaɔ́ ku guo.

27 A Lua tɔ̀bɔ́ balu guu,
 à Dii kpɛla Isailiɔ́ kɔ́kɔ́aaau.

28 Né gɔ́zána Bɛ́yámɛɛ buiɔ́ mé dɔ́aaa,
 bee gbɛa Yuda kíáɔ́ ní ní gbéɔ́
 ní Zabulɔ̀ni bui kíáɔ́ ní Nefatali bui kíáɔ́.

29 A Lua dílé è ɔ́ gbáa.
 Lua, bɔ́ ní n gbáa pɔ́ ní ɔ̀lɔ̀wɛɛɔ.

30 Kíáɔ́ mɔ̀nɛ ní ní gbaɔ́
 n kpé pɔ́ kú Yelusaleú yáí.

31 Zɔ́a dɔ́ ilɛnɔ̀bɔ́ Egipiwa,
 zɔ́adɔ́ buiɔ́ swanaɔ́ ní ní gbéɔ́wa.

Anusu gopana tɔ́má,
 gbé pɔ́ zíkaa ɪ kɛné naɔ́ fáaa.

32 Egipiɔ́ gbéɔ́ zíma,
 Etiopiɔ́ wá aa ɔ̀dɔ̀nzi, Lua.

33 Dúnia kpalablenaɔ́, à lɛsi Luac,
 à Dii táasilɛ.

34 A di lounaa kpɛ musumusu za zizi,
 à ma, àlɛ púna gbáugbáu.

35 A Lua gbáa galikɛ,
 wa aà zɔ̀kɛ dɔ́ Isailiɔ́wa,
 aà gbáa ku luabɛpuanau.

36 Lua, kua n kúkli ní zɔ̀,
 Isailiɔ́ Lua ɪ gbáa ní ikoo kpa a gbéɔ́wa.
 Wà Lua sáaukpa!

69

Wabikɛa Luawa kua tadama guu

¹ Davidi lɛ.

² Lua, ma suaba,
 asa ɪ ma kú ma nɔ̀ɛɛ.

³ Dɛɛ lé ma mɔ́, ma ka zà,
 tepekli kuo.

Ma kpale ísiu,
ísɔ lé damala.

⁴Ma wiilè ma kpasa,
ma kòlo náaa,
ma wɛdɔ ma Luazi
e ma wé gè lé wo.

⁵Gbé pɔ aa zamagu pã* dasi de ma mikãa,
ma ibɛɛ pɔ aa ye ma de pɔewiwinésaiɔ lé vío.
Pɔ pɔ mi a kpáí'oo ɔ aa mè mà a ne'i mà kpá.

⁶Lua, ní ma mísaiyãɔ dɔ,
ma tàaeɔ ulɛaneɔ.

⁷Dii Lua Zígɔde, gbé pɔ an wé dɔnzio
ńsu to wí ní kú ma yáio.

Isailio Lua, gbé pɔ aaí n kú wɛɛɛɔ
ńsu to an tɔ ɔkpa ma yáio.

⁸Asa n yáí mi sɔ́sɔa fíi,
ɔ ma gɛɛ gɔ́ kpa ma wéi.

⁹Ma gɔ́ zɔ́lo ú ma gbéɔ guu,
ma gɔ́ gbéando ú ma da bedeɔ guu.

¹⁰N kpé yá ma kú gbãa,
àɛ ma ibaba,†
n sɔ́sɔnaɔ n sɔ́sɔa gòmɛɛ.‡

¹¹Mi lɛye pɔsia guu,
ɔ wíɔ ma sɔ́sɔ.

¹²Mi zwãnkasaɔ fifla,
ɔ wíɔ ma ke pɔɔpɔɔ.

¹³Gbé pɔ zɔ́ɛ gãaɛɔ í ma pe,
ígbãaminaɔ í lɛdamanaɔ.

¹⁴Dii, máɛ wabikɛma,
ńsu to à bɔ n pɔ kpɛo,
wea Lua, n gbéke zɔ́ yáí,
ní ma suaba slana.

¹⁵Ma bɔ bèɛu,
ńsu to mà kpálɛuo.
Ma bɔ ísiu,
ma si ma zangudeɔwa.

¹⁶Nsu to ísɔ damalao,
ńsu to mà kpálɛ ísiuo,
ńsu to wà tɛ́ɛna kamalao.

¹⁷Wea Dii, asa n gbéke maa,
ma wɛgwa n sùuu zɔ́ guu.

¹⁸Nsu mikpeli n zɔ́blenaɛo,
wea kpakpa, asa ma gɔ́ yeelɛaɛ.

¹⁹Sɔ́mazi, ma misi,
ma suaba ma ibɛɛɔ yáí.

²⁰N ma sɔ́sɔa ní widaaao ní ma kpɛbɔao dɔ,

* 69:5 Zãa 15.25 † 69:10 Zãa 2.17 ‡ 69:10 Lom 15.3

ńlɛ gbé pɔ aa yákuamanɔɔ e.

²¹ Sɔsɔa ma sɔ zɔ, ma gɔ yɛɛesai,
gbé pɔ a ma wɛgwa ɔ má wɛɛlɛ, mi eo,
gbé pɔ a ma nɔsɛ nínimɛɛ ɔ ma wɛdɔi, a kuo.

²² Aa ɛsɛ vɛi kámɛɛ blɛu,
ké imi ma kú gbáa, aa vɛɛ kúma kpáa. §

²³ To an dikpɛkɛa gɔné bai ũ, wà ní kú,
to an kua aafia yá'íné.

²⁴ To an wé siakú, ké aasu gu'eo,
to an wó gɔ koolonno gɔɔpii.*

²⁵ N n kpɛnɛmuu bɔbɔmá,
n n pɔkúma pásɩ pisimá.

²⁶ An bòo gɔ bòo zia ũ,
an gbɛɛ su à ku ké à zɔlɛ ní kpéu bo, †

²⁷ asa aai ìada gbé pɔ ní gbèwae,
aai gbé pɔ ní zɔ wáwá galikɛ.

²⁸ N ní yá pii tàaɔ danla,
an baa su à ku n gbɛsuabaa guuo.

²⁹ N ní tɔ waa wɛni taala guu, ‡
an tɔ su à ku lá dou guu ní gbɛmaaɔ tɔoo.

³⁰ Lua, má kú taasi ní yá'ɔmao guu,
ma sɛ lesɩ má bɔu aafia.

³¹ Má Lua tɔbɔ lesia guu,
má aà sáaukpa má aà káfi.

³² Bee a ka Diigu de sa'oa ní zuoa,
a kɛɛ na de zugaaena kóbadea.

³³ Taasideɔ e, aai pɔnake,
á luakiwɛɛlɛnaɔ á sɔ i níni.

³⁴ Asa Dii í wɛnadeɔ yáma,
íli saka a gbé pɔ de zizɔ ũɔguo.

³⁵ A aà táasile musu ní tɔɔlɛo,
isia ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii.

³⁶ Asa Lua a Siɔna suaba,
a ɛa Yuda wéleɔ kálɛ,

aà gbéɔ i zɔlɛu ní pɔ ũ.

³⁷ Aà zɔblenaɔ néɔ mé aa gɔ ví,
gbé pɔ ye aà tɔ naipio io ku a guu.

70

Wiileɔ Suabanai (Sou 40.14-18)

¹ Davidi lɛ.

² Lua, ma misi,
Dii, kɛ kpakpa mɔ dɔmale.

§ 69:22 Mat 27.48, Maa 15.36, Luk 23.36, Zaa 19.28-29

* 69:24 Lom 11.9-10 † 69:26 Zin 1.20

‡ 69:29 Bɔa 32.32, Zia 3.5, 13.8, 17.8

³ To wí gbé pọ́ lé ma wẹ̀o kú,
 aa ní mi pe.

To gbé pọ́ ye mà taasikẹ̀o kpẹ̀kpa,
 an gẹ̀e gọ́ kpá ní wéi.

⁴ Gbé pọ́ aai omẹ̀e, tàale tàale,
 to aa ẹ̀a ní wíó.

⁵ Gbé pọ́ aale n kíi wẹ̀e,

to an pọ́ kẹ̀ma na aa yáa.

Gbé pọ́ an wé dọ́i n ní suaba,
 aa o láasai Lua zọ́.

⁶ Taaside wẹ̀naden ma ù,
 Lua, kẹ̀ kpakpa.

Mmẹ̀ ní ma Dọ́nlede ù,
 níme ní ma Mísina ù,
 Dii, nísu gẹ̀gẹ̀o.

71

Mae zọ́ wabikẹ̀a Luawa

¹ Dii, ma nanzi,

nísu to wí ma kú bauo.

² Ma misi, ma bọ́ n maakea yáí,
 swákpamazi, ma suaba.

³ Ma gbẹ̀si pọ́ máli gé ulẹ́i a guun n ù.
 N díle n má suaba,
 asa ma gbẹ̀si ní ma zẹ̀gikíon n ù.

⁴ Ma Lua, ma bọ́ váikena ọ́zì,
 ma si gbé bẹ̀e pástowa.

⁵ Mmẹ̀ ma wé dọ́nzi, Dii Lua,
 níme má n náai ví za ma ẹ̀waasogọ́.

⁶ Ma sọ́ kpáleeanzi za neasakpẹ̀ue,
 níme n ma bọ́ ma da nọ́seu.
 N táasi miọ́ le gọ́pii.

⁷ Ma kua de yábonsae ù gbé dasidee,
 asa níme ní ma ulekíi gbáa ù.

⁸ N táasilea ọ́ dọ́ ma léu,
 miọ́ n maabo kọ́ ní oosio.

⁹ Nsu pákpamazi ma zikúa yáio,
 nísu ma vúaa ma gbáa láaa yáio.

¹⁰ Asa ma ibe ẹ̀o lé ma yá'o,
 ma wẹ̀le ẹ̀o lé lekpaaf ma wẹ̀nibọ́ai.

¹¹ Aa mè: Lua gílaàzi,
 wà aà ya kú,
 gbẹ̀e ku à aà suaba.

¹² Lua, nísu nnyọ́ kumanọ́ zàò,
 ma Lua, kẹ̀ kpakpa mọ́ dọ́male.

¹³ To wí gbé pọ́ lé yáda ọ́ kú,
 aa midẹ̀,
 to sọ́sọ́a da gbé pọ́ lé 1adaa ọ́la,
 an tọ́ ọ́kpa.

14 Mapi sṽ, ma wé ɓ dɔnzi láasaie,
mìɔ n táasile màò gé.

15 N maakea aɔ dɔ ma léu gɔɔpiie
ní n gběsuabaa pɔ má a lé dṽoo.

16 Má mɔ mà Dii Lua gṽsakeyã galike,
n mendo maakea má dɔ gběɔgu.

17 N yádadamεε za ma èwaasogɔɔ,
Lua, e tia mále n yábɔnsaεɔ o'o.

18 Baa ké ma zikù, ma mikā pua,
ńsu ma to weo, Lua,
ké mà e n gbāa galike tiadeɔne,
mí n gṽsakeyã dau siu gbé pɔ aale feleɔne.

19 Lua, n maakea zṽma,
n yázṽkè, déme muaannɔi?

20 N tò taasi pásɩ ma le dasidasi,
ama ńyṽ ea ń ma gba wēni,
ńyṽ ea ń ma bɔ tɔɔle nɔnau.

21 Nyṽ ma beεε káflimeε,
ńyṽ ea ma nṽse nínimeε ɓ.

22 Ma Lua, má n sáaukpa ní mɔɔnao n náai yáí.
Isailiɔ Lua pɔ n kua adóa, má n táasile ní kúuo.

23 Gula aɔ dɔ ma léu.
Ma gbé pɔ n ma mísi,
má n táasile.

24 Máɔ n maakea o gɔɔpiie,
asa wí gbé pɔ lé ma vái weleɔ kù,
an geε gṽ kpá ní wéi.

72

Wabikea Luawa

Salomɔɔ le.

1 Lua, ń n iko kpa kíawa,
ń n maake kpa kíabuipiwa,

2 ké aà dɔaa n gbéɔne a zéwa,
i yágṽgṽ táaaɔne a zéwa,

3 gběsɩsɩ i mɔ gbéɔne ní aafiao,
sɩsɩnao i to aao ku nama guu.

4 Kía a to yá bɔ ní táaa na,
a taaside néɔ suaba,
i gbāamɔnedεɔ wíwi.

5 Aɔ ku lá ɩatē ɩɔ ku gɔɔpiiwa,
lán mɔvua kua wē ń wēowa.

6 Aɔ de lán zuɔ louwa,
lán mṽse pɔ ɩ pisi tɔɔlewawa.

7 Gbēmaao ɔta aà gɔɔ,
nama a ke zài e mɔ geε mideɔ.

8 A kible za isiale la ní a léleo,

za Uflata e dúnia léwa.*

⁹ Bui pɔ́ kú guwawaiuɔ́ mɔ́ kúléè,
aà ibeɛɔ́ wúle ní gbɛɛu aà aɛ.

¹⁰ Taasisi ní ísia baa kíaɔ́ falubɔ́è,
Seba ní Saba kíaɔ́ mɔ́ gbadaè.

¹¹ Kíáɔ́ mɔ́ kúléè nípii,
bui pii a misiiélé.

¹² Asa a wɛnade pɔ́ an wii dɔɔ́ bɔɛ,
a taaside pɔ́ dɔ́nlede víoɔ́ misi.

¹³ A yèɛɛsaideɔ́ wɛnagwa,
a taasideɔ́ bɔ́ ga lézì.

¹⁴ A ní bɔ́ gbāamɔ́nedeɔ́ ní gbé pásɔ́ ɔ́zì,
asa an kua beɛɛ víè.

¹⁵ Lua kía dɔ́ ní aafiao!
Wíɔ́ aà gba Seba bùsu vua,
wíɔ́ wabikéè Luawa gɔɔ́pii,
wíɔ́ samaa'òè láasai.

¹⁶ Bua pɔ́ɔ́ kɛ aà bùsuu maamaa,
a láɔ́ aɔ́ da sístɔ́ musu síii,
aa né'í aa pia lán Libá lákɛwa,
aa gbá lán kásapuwa sɛsaou.

¹⁷ Aà tɔ́ aɔ́ ku gɔɔ́pii lán íatɛwae,
bui pii a báaa e aà sabai, aai aà tɔ́nasi.

¹⁸ Wá Dii Lua, Isailiɔ́ Lua sáaukpa!
ɔ́mɛ í yábɔ́nsaɛɔ́ kɛ ado.

¹⁹ Wáɔ́ Lua gawidepi tɔ́ɔ́ gɔɔ́pii,
aà gawi i li dúniaa pii.
Amí! Amí!

²⁰ Yese né Davidi wabikɛa lén we.

LA AAɔ́DE

Souto 73-89

73

Vaikenáɔ́ káfta'ea yá

Asafa le.

¹ Lua í éfáaíke Isailiɔ́ne síanaɛ,
í maake nɔ́sepuadeɔ́ne.

² Mapi sɔ́ ma káikù ní léleao,
ma gbá ye zái guwa yáaɛ.

³ Ké ma vaikenáɔ́ kua maa è,
ma íandánapiɔ́ gwea nidè.

⁴ Yáe lí kpálikpanéɔ́,
aa aafia mé aa mekpa.

⁵ An wá lí wá lán dáɔ́wao,
aali gyáke lán deɔ́wao.

⁶ Aaí íandáa da ní nɔ́e yábaa ú,
aaí pásí náńzi pɔ́kasa ú.

* 72:8 Zkl 9.10

7 An oa ɔ nɔsi bo,
an kaamai de ni pia.

8 Aa gbɛlaani vi,
aai boo gbɛnɛ onɛ,
aai naenaema ni zɔke yai.

9 Aai me: Lua pila wa deka,
me an ya i li duniaa.

10 Ayameto wi kenɛ kɛke,
wi ya po aa o pii si sana u.

11 Aai me: Lua a do ma ni?
Musude do ka maae?

12 Vaikenapiɔ gwa, aa yaɛ ka vɔ,
an gwea ɔ kafi goɔpiiɛ.

13 Asi ma nɔse pua pa ya?
Ma a ɔbɔle taau wasawasa paea?

14 Niɔ ma gbɛ goɔpiiɛ,
niɔ ma swagaga la gu le do.

15 To ma ze ni ya bee taa oae,
bee aɔ de bo a n gbɛɔ kpe ue.

16 Ke ma laasookɛ yapiwa ma do,
a kemɛɛ zi'ue,

17 e ma ge geɔ Lua kukli,
o ma we gbasa ke an laaa ya musu.

18 Ni ni da gu zaandeu,
ni zɔni zi aa go ni liaao.

19 Aai go kaaleɔ u kando,
via po i ni le, aa mide.

20 La nana i gezeɛ, to gbɛ vu,
to n fele Dii, niyo to aa ge ni lanao maae.

21 Ke ma nɔse ɔɔkpa,
me ma po ya,

22 ma souku, ma yaɛ do,
ma go n kfi lan nɔboɔwa.

23 N beeo ma kunnɔ goɔpiiɛ,
n ma ku ma ɔplaawa.

24 Ni doamɛɛ ni n ledaaɔ,
bee gbeɛa niyo ma ka aizanaɔwa.

25 Ma we do gbɛzi musuo, n basio,
kuannɔ guu poɛ ni le ma de toloɔ.

26 Baa to ma me ni ma so yeɛ le laa,
Lua me i to ma so gbakɔ,
ɔme ma baa u goɔpii.

27 Asa gbɛ po kemɔ midɛɛ,
niyo n gbɛ po bo n kpeɔ baɛɛ.

28 Lua, soanzi me kemɛɛ na,
Dii Lua, ma n ke ma uleki ue.

Má n yákeaɔ dau mà siuné.

74

Wíleá Luai àà kpé wia yá musu

Asafa le.

¹ Lua, bóyáí n giwázi e gɔɔpiiii?

Akea níle pɔbɔ n níu n kpása sáɔ yá musui?

² Gbé pɔ n ní sí za zɔ yá dɔngu,

bui pɔ ní bò aa gò ní pɔ ɔɔ

ní Sína gbèstɔl pɔ ní kè n kúki ɔɔ.

³ N ibeɛɔ n kúki dáaí míómíɔ.

Dede ní laaio, à ɔɔkpá píi.

⁴ N wèleɔ káaa gu pɔ ní dauwále,
aa nízia seelaɔ pèle we.

⁵ Wá è, an mɔna dɔ musu,
aale ke lá wíɔ dào gbèwa.

⁶ Lí yɔɔa kefena pɔ wa kpá a gíwa,
aa gbè wa gbòo ní mɔoo ní fènkínio.

⁷ Aa tesɔ n kúkiwa, à kwè,
aa tò kpé pɔ n tɔ kuwàpi gbālè.

⁸ Aa ò ní nɔseu: Wá ɔtɔmá míómíɔ.
Aa tesɔ wá búsu lousisikpɔwa.

⁹ N kpé lousisibɔɔ gèzeá,
ánabie ku ɔɔ.

Wáɔ ku màa e bɔen yà?

Wá gbèe dɔɔ.

¹⁰ Lua, níyɔ to n ibeɛɔ aɔ n yáalɔ e bɔe ní?

N wèleɔ aɔ sakangu láasai yà?

¹¹ Bóyáí n ɔ kpaaúai?

ɔgo n kùe, ní ní dede.

¹² Lua mé ma kía ɔ za asínizí,
ɔme í gbè suaba dúniau.

¹³ Mmɛ n ísia zè ní n gbáao,*
n kwása mi wí í guu.

¹⁴ N Egipiɔ míde we,
n ní geɔ kpá wàɔwa pɔblea ɔɔ.

¹⁵ N swaɔ bɔ, n ze wè ní bɔnaɔne,
n swa pɔ a í baa vío zè.

¹⁶ Fáane ní gwáasínao de n pɔ úe,
n mɔvua ní latèo kúki dílené.

¹⁷ Mmɛ n kɔɔ dáda búsu píiu,
n sae ní buzíeɔ gɔɔ díle.

¹⁸ Yá pɔ n ibeɛɔ dɔ yá dɔngu Dii,
mísaidepiɔ sakà n tɔue.

¹⁹ Nsu n n felena kpá wàɔwao,

* 74:13 Bɔa 14.21

n wɛnadeɔ yá su sãnguɔ.

²⁰ Laaidɔ n bàakuawanɔwa,
asa wá bùsu gbè'ɛɔ pãslkù piie.

²¹ Wá gbé pɔ wàle gbãamɔwɛɛɔ,
ńsu to wá kpekpa ní wíoo.
To wɛnadeɔ ní taasideɔ n táasile.

²² Lua, fele gí ní nziao.
N yá pɔ mĩsaideɔ lé dɔ zesai mǎé!

²³ Nsu zɔa pɔ n ibeɛɔ lé kánzi kpa swááo,
n wèlepɔ kɔfi dɔ gɔɔpiie.

75

Lua mé yákpalekena u

¹ Asafa le.

² Wa n sáaukè Lua,
wa n sáaukè.
Tó wá n yábɔnsaɛɔ galikè,
ní kú kái.

³ Lua mè: Ma gɔɔdĩle,
má yákpaleke a zéwa.

⁴ Tó dúnia dèe, a gbéɔ lé ke sèee,
mámɛ mi a gbaɔle kú gíũgíũ.

⁵ Mi o yòɔdeɔne aasu ní gasa feleo,
mí o vǎikenaɔne aasu káakuo.

⁶ Ásu à á gasa feleo,
ásu kàamai kɛmanɔɔ.

⁷ Ása gbãa lí bɔ gukpe ge be'aeo,
ĩli bɔ guwawai guu no,

⁸ Lua mé yákpalekena ũ,
ɔme í gbèdo sɔɔle, í gbèdo fele.

⁹ Imibɔ ku Dii ɔzĩ, í gbãa ka a pai,
àle pí aà pɔkúma ũ.

I kóle dúnia vǎikenaɔwa pí,
ɔ aal mi wesai ní a gbɔɔ.

¹⁰ Mapi sɔ máɔ yápi o gɔɔpiie,
mí Yakɔbu Lua táasile.

¹¹ Má vǎikenaɔ gasa kwé,
gbẽmaaɔ gasa ɔ ku musu.

76

Lua mé ziblea gbãa u

¹ Asafa le. Wĩ sí ní kúuɔe.

² Wa Lua dɔ Yuda bùsuue,
aà tɔ gbãa Isailiɔne.

³ Aà zwàakpe kú Salema,
aà kúki kú Siɔna.

⁴ Kua we à ká wãaɔ è'ɛ
ní sɛngbaɔ ní fɛndaɔ ní zikabɔɔ.

- ⁵ Ni gupu, niɔ teke,
 n zɔɔ de gbɛsisi pɔ kú gɔɔpiia.
⁶ N gbáa denla kɛ gɔsa gbáaɔne,
 aa wúlea ní n i gbézáo,
 gɔ gbɛɛpiɔ gbɛe i fɔ ɔsɛo.
⁷ Yakɔbu Lua, n ní lele,
 ɔ sɔdeɔ ní n sɔɔ gɔ kálea ní izɔɔo.
⁸ Mme ní gbé pɔ de wà viakɛè ũ,
 tó n pɔbɔ n níu,
 déme a fɔ ze n aɛi?
⁹ Kua musu n yákpalekè,
 ɔ vía dúnia kù, à gɔ kílíkili.
¹⁰ Lua, n fele n yágɔgɔ dúniaɛ,
 n yɛɛsaideɔ suabà.
¹¹ Gbɛnazina pɔkúma í n tɔbɔ,
 n pɔkúma kíni íɔ dɔa n piɛ.
¹² A leke Dii á Luawa, í a fiabo.
 A gbé pɔ á liaawáziɔ,
 à mɔ Lua pɔ de wáɔ aà vía ví gba pɔ.
¹³ I kpalablenɔ káde,
 í to vía dúnia kíɔ kú.

77

Lua dɔnle bekeka taasi guu

- ¹ Asafa le.
² Ma lezù Luazi,
 ma wiilèwà,
 ma lezù Luazi aà ma yāma.
³ Kua taasi guu ma Dii kíi wèele,
 ma ɔ dɔa Luazi gwá kpasasai,
 ma nɔse i nínio.
⁴ Ké ma láasoo tà Lua kíi,
 ɔ mále kásánke,
 ké ma aà wáaipá,
 ma nisina vù.
⁵ N ma wé kúa, mi e i'òo,
 ma gɔ bíli guu, mi dɔ lá má oo.
⁶ Ma láasookè yāawa
 ní wè zizi pɔ gèɔ yáo.
⁷ Le pɔ má dà yāa dɔmagu gwá,
 ma láasookèwà mà wɛele dɔ.
⁸ Ma mè: Dii wá vūaa gɔɔpii yà?
 Wá yá a kaaàgu lɔa?
⁹ Aà gbéke midɛ mímiɔ yà?
 Aà yá aɔ gbooa gɔɔpii yà?
¹⁰ Wá wɛnagwaa yá sà Luagu yà?
 Aà pɔ pàwázi, a wá wɛgwa lɔa?
¹¹ ɔ ma mè: Yá pɔ má kúan ke:

Musude ɔʒɛɛdɔwɛɛɛ.

¹² Má láasooke Dii yábɔnsaɛɔwa,
mí aà yá pɔ a kè yāaɔ dɔ gbéɔgu.

¹³ Má n dabudabukɛaɔ wáaiɔ pɔi,
mí n yāzɔkɛaɔ oné.

¹⁴ Lua, n zé gbási vɔ.
Dii kpele mé zɔ lán Luawai?

¹⁵ Mmɛ ní Lua dabudabukɛna ũ,
n n gbāa òlɔ buiɔne.

¹⁶ N n gbéɔ mísi ní n gāsa gbāao,
wá Yakɔbu ní Yosɛfuo buiɔ.

¹⁷ Isia wɛsɔnle Lua,
isia wɛsɔnle ɔ à kɔdè,
à lualua za a ɛu.

¹⁸ Lou kwè, a pūnaa kɔfi dɔ luabe,
n kà tɛdeɔ kpá loupilɛa ũ.

¹⁹ N pūnaa kɔfi dɔ zaa'iana guu,
loupilɛa dúnia pù pɔi.
Tɔɔle gbále à lualua.

²⁰ N zé dà ísiau,
n gēki bɔ í zɔ guu,
wɔ n kèɛgbe eo.

²¹ N dɔaa n gbéɔne lán sá waiwa
Mɔizi ní Aalonao sabai.

78

Lɛdaawá Isailiɔ yá musu

Asafa le,

¹ Ma gbéɔ, à ma lɛdama ma,
à swákpa ma yáí.

² Má yá'óé ní yáasio,
má yá pɔ ulea za zi bɔɔlekeé,*

³ yá pɔ wá mà mé wá dɔ,
yá pɔ wá maɛɔ a galikèwɛɛ.

⁴ Wá yápi ule wá néɔneɔ,
wá Dii táasilɛa da wá tɔúnaɔne
ní aà gbāao ní yábɔnsaɛ pɔ a kèɔ.

⁵ A yáɔile Yakɔbu buiɔne,
à a ikoyá dà Isailiɔne.
A ò wá deziɔne aa tó ní néɔ dɔ,

⁶ í gɔ ní bui pɔ kpéɔne felekɛa ũ,
aai fele dada ní néɔne sɔ,

⁷ ké aa e Lua náaike,
ké Lua yákeɛaɔ su sáɔguo,

⁸ ké aasu wáɔ dɛ lán ní deziɔwao,
asa aa swágbāakè aa gɔ Lua yáí,

* 78:2 Mat 13.35

an sɔ̄ ku Luawao, aa náai vɛ̀o.

⁹ Eflaiũ buiɔ́ kázunaɔ̄ne,
ɔ̄ aa kpekpà zɛ̄ guu.

¹⁰ Aai zɛ̄ ní Luabaakuarínɔ̄o,
aa gĩ tɛ́i aà ikoyái.

¹¹ Aà yákeɔ̄ sáńgu
ní aà yábɔ̄nsaɛ̄ pɔ̄ a òbɔ̄néɔ̄.

¹² A dabudabuɔ̄ kè an deziɔ̄ wáa
Zoá wɛ̀léu, Egipi búsuu.†

¹³ A ísia zɔ̄ɛ̄ à bùarínɔ̄,
à í bílibò.‡

¹⁴ A dɔ̄aané telu guu fáane,
gwáasɛ̄na sɔ̄ ní tɛ̄ gupuaɔ̄.§

¹⁵ A gbesi pàa guwawaiu,
à í kpámá zɔ̄ lán ísia íwa.

¹⁶ A tò í bɔ̄né gbeu,
ípi bàalɛ̄ lán swadawa.*

¹⁷ ɔ̄ aa gĩ tɛ̄ duunawa,
aa gĩ Musude yámai guwawaiu.

¹⁸ Aa gĩ kè aa Lua lɛ̄we,
aa ní pɔ̄eá blɛ̄ gbèawá.†

¹⁹ Aa Lua bèɛ̀bò aa mè:
A fɔ̄ ɔ̄pi'í dilɛ̄wɛ̄e sɛ̄u lae?

²⁰ Gwa, à gbe lè, í bò dàgua mɛ̄!
A fɔ̄ blɛ̄ ge nòɔ̄ kpáwá sɔ̄a?

²¹ Ké Dii yápi mà, aà pɔ̄ pà,
ɔ̄ tɛ̄ kũ Yakɔ̄bu buiɔ̄wa,
à pɔ̄kúmabòɔ̄ Isailiɔ̄wa.

²² Asa aai Lua yá sio,
aa aà gbé suabaa gbáa náai vɛ̀o.

²³ A yádà bàlumaɛ̄,
à zɛ̄wè musu,

²⁴ ɔ̄ mana kwènɛ̄ blɛ̄ ũ.‡
à musu pɔ̄wɛ̄na gbɔ̄ yònɛ̄.

²⁵ Aa malaikaɔ̄ blɛ̄ blè,
à kùsɔ̄akèné, à díńla.

²⁶ A tò ían gbáa bò gukpe,
ní aà gbáaɔ̄ à bò gɛ̄midɔ̄kli oi lɔ̄,

²⁷ ɔ̄ à nòɔ̄ kwènɛ̄ lán luutɛ̄wa,
báɔ̄ líńla lán ísiale ũfáawa.§

²⁸ A tò aa kwè ní bòou,
aa gò kálɛ̄a liaa ní kpéɔ̄i.

²⁹ Lua pɔ̄ pɔ̄ aa a ní vɛ̄ kpámá,
ɔ̄ aa sò aa kà páupáu.

³⁰ E a ní àɔ̄ gé bɔ̄íńla,

† 78:12 Bɔa 7.8-12.32 ‡ 78:13 Bɔa 14.21-22 § 78:14 Bɔa 13.21-22 * 78:16 Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 † 78:18 Bɔa 16.3, Nao 11.4-5 ‡ 78:24 Bɔa 16.14-15, Nao 11.7-9, Zaa 6.31 § 78:27 Bɔa 16.13, Nao 11.31-32

gɔɔ pɔ blɛpi da n̄ léu,

³¹ Lua f̄lɛ f̄n̄n̄o,
à Isaili gɔgb̄aɔ d̄ɛɛ,
à n̄ èwaasoɔ kwè.*

³² Gia n̄ beeo aa ḡi tɛ duunawae,
n̄ aa yābɔnsaekɛaɔ aai aà náaikɛo.

³³ ɔ à n̄ w̄ɛni k̄ɛn̄é lán léʼanawa,
a tò òn̄kɛa n̄ midɛ.

³⁴ Tó à n̄ pisabò, aai aà aeya,
aai ɛa wà aà k̄i wɛɛɛ n̄ wāao.

³⁵ Aa d̄s̄ sa Lua mé n̄ gb̄esi ũ,
Lua Musude mé n̄ M̄sina ũ.

³⁶ Ama aai lémawà,
aai ɛtoè,

³⁷ an s̄s̄ kuwào,
aa aà bàakuar̄n̄o yá gbòo.

³⁸ Aapi s̄s̄ à n̄ w̄ɛnagwà,
à n̄ duuna k̄ɛmá, i n̄ midɛo.
ɔ azia zùuke m̄b̄o m̄b̄oɛ,
i a p̄k̄úma b̄o b̄o m̄á píio.

³⁹ A n̄ gb̄ɛnaz̄ln̄kɛ d̄m̄á,
asa aai ḡɛɛa susai lán ʼanawae.

⁴⁰ Aa swáḡb̄aakè guwaiwaiu ḡɛn ũma'ũma!
Aa aà p̄o yàè s̄ɛu we à k̄è zài.

⁴¹ Aa Lua lɛwɛ,
aa Lua lɛwɛ,
aa Isailiɔ Lua p̄o a kua adoa f̄ɛ.

⁴² Aa iko gb̄aa s̄àngu,

lá à n̄ sí n̄ ib̄ɛɛwa,
⁴³ lá à dabudabuɔ k̄è Egipi,
mé à yābɔnsaɛɔ k̄è Zoá b̄usuu.

⁴⁴ A n̄ swa'io lile au ũ,†
s̄ aai f̄s̄ aa a im̄i ɔo.

⁴⁵ A us̄ln̄aɔ k̄àngu, aa n̄ soso,‡
n̄ bl̄oɔ ɔo, aa yáɣlamá.§

⁴⁶ A tò kwaɔ n̄ p̄ówɛnaɔ bl̄ɛ,
à kwasut̄ɛ k̄à n̄ buap̄oɔ.*

⁴⁷ A tò loughɛ n̄ v̄ɛɛbuɔ k̄è k̄élekele,
a z̄aaʼana n̄ kaa líɔ è'ɛ.

⁴⁸ A n̄ p̄otuoɔ músikè n̄ loughɛpio,
lua sù n̄ kp̄asaɔwa.†

⁴⁹ A a p̄okúma z̄s̄ b̄òb̄o m̄á,
à ʼis̄ɛn̄n̄o n̄ p̄f̄ɛo n̄ kp̄ɛn̄eo,
à músi malaikaɔ gb̄ámá.

⁵⁰ A a p̄okúma gbà zé,
i zez̄s̄ gae ɔo, à gagyákàngu.

* 78:31 Nao 11.33 † 78:44 Bɔa 7.17-21 ‡ 78:45 Bɔa 8.20-24 § 78:45 Bɔa 8.1-6 * 78:46 Bɔa 10.12-15 † 78:48 Bɔa 9.22-25

51 A Egipi negõε séiao dèdε pii,‡
 Hau bui gõsake népio gaga.

52 A bõ ní a gbéõ lán sãowa,
 à d̀aané guwawaiu lán sã waiowa. §

53 A beńno, aa ku doɔɔa v́asai,
 an ibeεo sõ, ísia k̀aamá.*

54 A káńno a búsu z̄leu,†
 gusísíde pó a sí ní a gbãoapiu.

55 A buipáleo yáné,
 ̄ a ní búsu kpaaléné ní pó ũ,
 à uakpákpa Isaili buipione.‡

56 ̄ aa Lua lewe aa gí aà yãmai,
 aa Musude yádileao k̀uao. §

57 Aa kpekpa aa bõ aà kpe lán ní maeowa,
 aa náai vío lán sá gia baiwa.

58 Aa aà pɔ f̄leè ní ní sa'oktio,
 aa aà zaf̄èè ní ní táao.

59 Ké Lua è maa, ̄ aà pɔ pà,
 à ɔz̄õ Isailiozi pásípasi.

60 A a zwaakpe tò Silo* we,
 aà be pó a kpà gb̄enazinao guupi.

61 A tò an w̄leεo m̀ò a kpagolo s̄e,†
 ̄me aà gbãa ní aà gawio k̀k̄k̄i ũ.

62 A tò wà a gbéõ dèdε ní f̄endao,
 aà pɔ pà bui pó a s̄epizi.

63 An èwaasoɔ tekù z̄l guu,
 an w̄endiao i z̄akele d̄õ lo.

64 Wà ní sa'onao dèdε ní f̄endao,
 an gyaa i f̄õ ɔlo.

65 ̄ Dii vù ní io sa,
 lán gõsa pó vù ní w̄e'iowa.

66 A ní w̄leεo gbè, aa kpekpa,
 a tò aa ḡõ ní wío gɔɔpii.

67 ̄ à gí Eflaiũ buiozi,
 i Yosefu buipi se lo.

68 Yuda bui ̄ a s̄e sa
 ní Siɔna gb̄esl̄s̄l̄ pó á yeio.

69 A a k̀k̄k̄i d̀ò musumusu we,
 aɔ ku gɔɔpii lán d̀unia káleawa.

70 ̄ à a z̄õblena Davidi s̄e,‡
 à aà bõ sã kaau.

71 A aà bõ sãd̄au, à d̀aa Isailione, §
 Lua gbé Yakɔbu buipio kíaε.

72 Davidi ní kpà a kpe ní ǹsemendoo,

‡ 78:51 B̄a 12.29 § 78:52 B̄a 13.17-22 * 78:53 B̄a 14.26-28 † 78:54 Yoz 3.14 ‡ 78:55
 Yoz 11.16-23 § 78:56 D̄a 2.11-15 * 78:60 Yoz 18.1, Zel 7.12 † 78:61 1Sam 4.4-22 ‡ 78:70
 1Sam 16.11-12 § 78:71 2Sam 7.8

à d̀̀aané ní a ɔ báaadeo.

79

Yelusaleũ d̀̀eɛlea wii

Asafa ɛ.

¹ Lua, buipáɛɔ sí ní b̀̀usuu,
aa n kpé ṕ a kua adoa ̀̀ɔkpà,
aa Yelusaleũ d̀̀eɛɛ.*

² Aa n z̀̀blenaɔ d̀̀ɛɛ aa ní gɛ kpà b̃̀ɔwa,
aa n ỹ́manaɔ gɛ tò wàìɔnɛ blɛ ù.

³ An au bàalè lán íwa Yelusaleũ b̃́i kpe,
gb̃́e ku à ní ṽ́io.

⁴ Wa g̃́o ṕ yáalɔ ̀̀ ù wá saedeɔnɛ,
láanipɔ ù gb̃́é ṕ liaawázìɔnɛ.

⁵ Dii, n pɔ aɔ paawázi e bɔɛ ní?

N kp̃́nɛ té aɔ k̃́u g̃́ɔɔpii ỹ́à?

⁶ Pɔk̃́uma bɔbɔ bui ṕ aa n d̃́oɔwa,
gb̃́é ṕ aali ní sísiɔɔ b̀̀usuɔwa.

⁷ Asa aa Yakɔbu buiɔ blè,
aa ní b̀̀usu ̀̀ɔkpàɛ.

⁸ Nsu wá maɛɔ duuna wi wá musuo.

W̃́nad̃́w̃́ɛ kpakpa,
asa wa busa dúuduue.

⁹ Dɔwáɛ, Lua wá Suabana.

Wá misi, ké ñ tɔbɔ,
wá duuna kéwá n tó yáí.

¹⁰ B̃́yáí níỹ to buipáɛɔ wá lá:
Wá Lua ku máɛ la?

To buipáɛɔ d̃́o wá aɛ,
ké ní ñ z̀̀blenaɔ d̀̀ɛɛa t̃́osimá.

¹¹ To z̃́l̃́ɔɔ ɔɔɔ g̃́ɛ n swáú,
gb̃́é ṕ kú ga léz̃́ip̃iɔ bɔ
ní n g̃́asa gb̃́aao.

¹² Láani ṕ wá saedeɔ z̃́l̃́ma,
fiaboné g̃́ɛn soplá, Dii.

¹³ Wápiɔ n gb̃́éɔ, n kp̃́asa s̃́aɔ,
wíɔ n s̃́aukpa g̃́ɔɔpii,

wíɔ n tó galikɛ e wá buiwa.

80

Isailiɔ sua ní ṕa ziu wabikɛa

¹ Asafa ɛ.

² Swákpa Isailiɔ Dɔaana,
n gb̃́é ṕ ní Yosefu buiɔ dá lán s̃́aɔwa.

Bɔ gupuaɔ, n gb̃́é ṕ ní z̃́l̃́ɛa malaika g̃́às̃́ladeɔ z̃́nguo,*

* 79:1 2Kia 25.8-10, Zel 52.12-14 * 80:2 Bɔa 25.22

³ ní dɔaa Eflaiũ buiɔne
 ní Bēyāmeɛ buiɔ ní Manase buiɔ.
 Fɛɛ ní n gbāao, mɔ̀ n wá suaba!

⁴ Lua, to wà ɛa su wá pá ziu.
 Wá wegwa wá aafia'e.

⁵ Dii Lua Zígɔde,
 níɛ pɔbɔ n niu e tia,
 níyɔ n gbéɔ wabikea mamá bɔɛ ni?

⁶ N wé'i kpámá blɛ ũ,
 n ní wé'i yɔné pɔ pai aa mí.

⁷ N tò wa gɔ láaniɔ ũ wá saedeɔne,
 wá ibɛɛpiɔ lé wá ke pɔɔpɔɔ.

⁸ Lua Zígɔde, to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wá aafia'e.

⁹ N vēeli wò Egipi,
 n buipáleɔ yá ũ n pè ní gbɛu.

¹⁰ N gukèkèè, à zínápèɛ,
 ũ à ɔtà à a bùsu pà.

¹¹ A uedà gbèsisíɔla,
 a gɔnaɔ de sɛɛ lí zɔɔla.

¹² A ɔtà à gè e ísiale,
 a ɔneɔ gè e Uflatai.

¹³ Bóyái n a kaa gbòo,
 gbé pɔ lé gɛzɛaɔ ɔ ɔmaleii?

¹⁴ Dáo sàwa í lé kái,
 sèanɔbɔɔ í mɔ a lá blei.

¹⁵ N yá na! Lua Zígɔde, wá wegwa!
 Kua za musu wezu n gwa!
 Laaidɔ vēelipiwa,

¹⁶ bui pɔ ní pè nzía,
 né pɔ ní sí n pɔ ũpi.

¹⁷ Wá n vēelipi zɔ̀ wá tesòwà.
 Wɛpási biimá aa mède.

¹⁸ ɔda gbé pɔ kú n ɔplaiiwa,
 gbɛnaziɔn né pɔ ní sí n pɔ ũ.

¹⁹ Wá kɛma ɔo.
 Wá lé ní láo, wí n sísi.

²⁰ Dii Lua Zígɔde,
 to wà su wá pá ziu,
 wá wegwa wá aafia'e.

81

Isailiɔ dikpɛ ɛ

¹ Asafa ɛ.

² A guladɔ Lua wá gbāawa.
 A kúkuakɛ Yakɔbu buiɔ Luaɛ.

³ A bɔ ní ɛo, í bala lé

ń mɔɔna'ɔ nao ń ɔmao.

⁴ A kuupe mɔɔɔzɪ,*

í pé a vua zá wá dikpeɔɔ,

⁵ asa a de ikoyá ũ Isailiɔneɛ.

Yá pɔ Yakɔbu buiɔ Lua ɔlɛn we.

⁶ A yápi dá Yosefu buiɔne

ɔɔ pɔ à àna Egipiɔwa.

Aa ɔɔ pɔ aai ma yāao mà à mè:

⁷ Ma aso gò á gāu,

ma á ɔ bɔ̃ ɛu.

⁸ A wiilɛa taasikeɔɔ, ɔ ma á bɔ,

má wèwá asii guu ń louvɛao.

Ma á lé ma á gwá Mɛliba í kɪ.†

⁹ A swákpa ma gbéɔ, mí ledawá.

A Isailiɔ, à ma yāma lé!

¹⁰ Asu àɔ dii pále vɛo,

ásu kúle dii zɛloɔ.‡

¹¹ Mámɛ má Dii á Lua ũ,

ma á bóle Egipiɛ.

A á lé ɛɛ, mí tó à ká.

¹² ɔ Isailiɔ i ma yāmao,

ma gbépiɔ i misiilemɛɛo.

¹³ ɔ ma ń tó ń ń swágbāao,§

aa té ńzɪa pɔɛai.

¹⁴ Tó Isailiɔ sɔamazi,

tó ma gbépiɔ te ma yái,

¹⁵ dɔ ma ń ibɛɔ bɛsané ɔ̃ɔɔɔ,

ma ɔzɔ̃ ń wèlepɔzi.

¹⁶ Ma zangudeɔ i vlānau ma aɛ,

an ladama aɔ láaa vɛo.

¹⁷ Mí á gwa ń pɔwɛn gawideo,

mí gbè zɔ'í kpáwá à ká.

82

Yákpalekeɛ ń gbāade

Asafa ɛ.

¹ Lua zɔlɛa balu guu,

àle yáɔ̃ɔ̃ gbāadeɔne à mè:

² Bɔɛ á yákpalekeɛ a zéwai?

Aɔ ke vāikɛnaɔne kèke ɔɔpii yá?

³ A yānakpa yèɛsaideɔwa

ń tone pɔ gwana vɛo.

A ze ń taasideɔ

ń gbè pɔ wàle ladamáɔ.

* 81:4 Nao 10.10 † 81:8 Bɔa 17.7, Nao 20.13 ‡ 81:10 Bɔa 20.2-3 § 81:13 Lom 1.24

4 A yɛɛsaideɔ n wɛnadeɔ misi
à n bɔ vɛikenaɔ ɔzɪ.

5 Gbāadepiɔ yāe dɔɔ,
aa a kee gbáɛɔ.
Aa ku gusiaue,
ɔ dúnia zína lé fu.

6 Ma mè luaɔn á ũ,*
Musude néɔn á ũ ápii.

7 N beeo á ga gbɛnazína ũɛ,
á kpagua lán kía páleɔwae.

8 Lua, fɛɛ yákpaleke n dúniao,
asa bui píiá n pɔɛ.

83

Isaili n ibeeɔ kaa Luawa

1 Asafa le.

2 Lua, nsu nyɔ níleao,
n lé su àɔ kpaauao,
nsu nyɔ ku kilikilio, Lua.

3 N n ibeeɔ gwa, asa aale kaa,
n wɛlepiɔ lé n mi fu.

4 Aale ɔnoɔpéle n gbéɔne,
aale lekpaaf n yenzideɔzi.

5 Aale me: A mɔ wà n buibo,
an tɔ Isaili su àɔ dɔ gbɛegu bo.

6 Aa lekpaaf, an lé kɔsè,
aa ledoukè n kɔo aa fɛlennɔ.

7 Edɔɔ n Isimaɛla buiɔ
n Mɔabuɔ n Hagaa buiɔ

8 n Gebalideɔ n Amɔniɔ
n Amalekiɔ n Filitɛɔ n Tiideɔ.

9 Baa se Asiliɔ namá bo,
aale ɔda Lotu buipiɔwa.

10 Kené lá n kè Madiɔneɔwa,*
lá n kè Sisela n Yabɛoɛ Kisɔl.†

11 N n ké kélekele Endoo,
aa gɔ kálɛa tɔle lán pɔgbɔwa.

12 Ke n gbɛzɔɔne
lá wa kè Olebu n Zeebuoɛwa.‡
Ke n kíaɔne

lá wa kè Zeba n Zalemunaoɛwa.§

13 Ampio mé ò yaa aa mè,
wà Lua dáɔakɛkɛi sé n pɔ ũ.

14 Ma Lua, to aa gɔ lakɛɛ ũ
lán ése úa pɔ íana i sélewa.

15 Lá dào i tékú,

* 82:6 Zaa 10.34 * 83:10 Dɔa 7.1-23 † 83:10 Dɔa 4.6-22 ‡ 83:12 Dɔa 7.25 § 83:12 Dɔa 8.12

ge lá té í gbèstí sāsā,

¹⁶ péléńzi ní n záo maa,
n ían pásí i to sǒ kǎngu.

¹⁷ To an gɛɛ gǔ kpá ní wéí,
aai n gbáa dǔ Dii.

¹⁸ Wí lío ní kú gɔɔpii ní bílió,
aa kpébo aa midɛ,

¹⁹ ké aa e dǔ ké n tón Dii,
ńmɛ ní Musude ũ dúniau píi.

84

Lua ua bɛɛkɛa

¹ Kole buio lɛ.

² N kúkíi maa fá, Dii Zígǔde!

³ Málɛ Dii ua bɛɛkɛ e gu gè lé lia,
ma nisína ní ma mɛo lé lua Lua bɛ́ɛi.

⁴ Dii Zígǔde, ma Kia, ma Lua,
gòlegolena kpé è ní gbagbakíi saɛ,
luakibána sakpɛdà we à a nɛ́o kàu.

⁵ Báaadeɔn gbé pǒ kú n ua
aaíɔ n táasile gɔɔpiiɔ ũ.

⁶ Báaadeɔn gbé pǒ an gbáa bò n kíi
mé n kpé gea yá kú ní sǒ guuo ũ.

⁷ Tó aale pá Baka guzulea,
aaí to à gǔ lán gu nibɔnadewa,
káabuan lou í to ɛ́fai ligua.

⁸ An gea guu an gbáa ío káfiɛ
e aa gɛ kaò n kíi Siɔna.

⁹ Dii Lua Zígǔde, ma wabikɛa sí,
swásɛ ma yái, Yakɔbu buio Lua.

¹⁰ Lua, kía wá sɛngbao gwa,
wéte kía pǒ ní kpai.

¹¹ Kua n kpé kpɛɛle gɔɔ do maa
de kua gupálei gɔɔ ɔaa sɔola.

Ma Lua ua bílibɛdɔ́anake sí
de kua ua dou ní wáikɛnaɔla.

¹² Dii Lua dené íatɛ* ní sɛngbao ũ.

Dii í báaadańgu ní káfiáo,
íli gí maakei táaesaidɛo.

¹³ Dii Zígǔde,
báaaden gbé pǒ lé n náaikɛ ũ.

85

Isailio aafia wabikɛa

¹ Kole buio lɛ.

² N báaadà n búsuu, Dii,

* 84:12 Mal 4.2, Zia 21.23

n su n Yakɔbu buiɔ n pɔ ziu.

³ N n gbɛɔ taaɛɔ wɔlomá,
n n duuna kɛ́má pii.

⁴ N pɔ wɛemá,
n n pɔkúma pásí kpà kpe.

⁵ Suwanɔ wá pá ziu,
Lua wá Suabana,
kpɛne pɔ́ n kɛ́wanɔ suumpa.

⁶ N pɔ aɔ paawázi gɔɔpii yà?
Nyɔɔ n pɔfɛgɔɔ gága wɛ́ n wɛɔ yà?

⁷ Nyɔ́ ɛa n n gbɛɔ lé n láo
ké an pɔ e kema nao lé?

⁸ Dii, n n gbɛ́ke ɔɔwɛɛ,
wá suaba n n gbáao.

⁹ Ma swá dɔ Dii Lua yá'oai,
asa í aafia lɛgbɛ́ a yámanaɔneɛ,
tó aai ɛa sù n mísaíyáɔwao.

¹⁰ Aà vɔakɛnaɔ suabaa záo,
ké aà gawi e àɔ kú wá búsuu yái.*

¹¹ Gbɛ́ke n náaio kpàaù,
yázede n aafiao dàkɔ́lɛ.

¹² Náai í ɔ pɔo musu,
yázede í ɔnɔnɔ zíleí.

¹³ Dii a maakewɛɛ,
wá tɔɔlɛ í blɛke.

¹⁴ Yázede ɔ bɛ aà aɛ,
í zɛkɛkɛ̀.

86

Kowekea Luaɛ

Davidi lɛ,

¹ Dii, swákpa ma yái, ní wea,
asa taaside wɛ́naden ma ú.

² Ma wɛ́ni d́a, asa má n yáɔ kúae.
N n zɔ́blena suaba,
ńmɛ n ma Lua ú, mále n náaike.

³ Sùuukɛmanɔ, Dii,
asa miɔ lɛzunzi kɔɔ n oosioɛ.

⁴ N n zɔ́blena pɔ kɛ na,
asa ma laai tà n ḱi, Dii.

⁵ N maa mé n sùuu v́, Dii,
n gbɛ́ke zɔɔ n sísinanɛ.

⁶ Dii, swákpa ma wabikeai,
laaidɔ ma wɛ́na wiiwa.

⁷ Má lɛzunzi ma taasikɛgɔɔzɔ́,
asa ní wea.

---

* 85:10 Zaa 1.14

8 Táae muaannɔɔ, Dii,
gbēe lí fɔ̄ n kea kèo.

9 Bui pɔ́ ní kèɔ mɔ́ kúlene,*
aa n tɔbɔ m̄pii.

10 Asa ní zɔ̄ɔ mé ni dabudabuɔ ke,
m̄me ní Lua ũ ndo.

11 N n zé ɔbɔmɛɛ Dii,
m̄ɔ bɛ n síana guu.

Ma sɔ́ damɛɛ dou, m̄ɔ n vía ví.

12 Má n sáaukpa ní n̄semendoo,
Dii ma Lua, m̄áɔ n tɔbɔ gɔɔpiiɛ.

13 Asa gbēke pɔ́ ní k̄emɛɛ zɔ̄ɔ,
n ma wēni sí beda è títiwa.

14 Lua, káamaideɔ lé felemanɔ,
gbé pásɔ lé ma we, aali n yádao.

15 M̄pi Dii, Lua sósobiden n ũ,
ní s̄uuu ví mé n pɔ́ lí pa kpaao,
ní gbēke ní náaiɔ ví zɔ̄ɔ.

16 Ma wɛgwa, wēnadɔmɛɛ.
N n zòblena gba gbāa,
mapi n nɔɛ z̄íkɛna né suaba.

17 Maakɛamɛɛ seela ke,
ma wēleɔ i e, wí i ní kú,
asa Dii, n dɔmale,
n ma n̄ɔɛ n̄nimɛɛ.

87

Sionaá Lua wéleɛ

Kole buiɔ le.

1 Lua a wéle kàle gbèsisí pɔ́ a kua adoa musu,

2 Dii ye Siona bílibɔleɔi
de Yakɔbu buiɔ wéle k̄niɔla pii.

3 Lua gawi yá'ò wélepi musu à mè:

4 Má Egipiɔ ní Babelideɔ da gbé pɔ́ aa ma dɔɔ guu.
Filitɔ̄ ku a guu ɔ́ ní Tiideɔ ní Etiopiɔ.

Wa me wà gbé beɔ̄ i weɛ.*

5 Wa o Siona yá musu:

Wà wáanɛ ní wáanɛɔ i weɛ,
Musude mé i a zedɔ́ gíũgíũ.

6 Tó Dii lé gbéɔ tɔ dalau,
a me: Wà gbé beɔ̄ i weɛ.

7 L̄sinaɔ ní ōwánaɔ pii aa me:
Wá maa pii i bɔ Sionaɛ.

* 86:9 Zia 15.4   * 87:4 Gal 4.26

Kua ga lézi wiileɔ

- 1 Ezala bui Emami* lé.
 2 Dii Lua ma Suabana,
 mále wiilema fáane ní gwáasínao.
 3 To ma wabikéa kama,
 swákpa ma wiileai.
 4 Asa yá'oma kò ma nòseue,
 ma wēni sò è léi.
 5 Wà ma da gbé pɔ aale si bɛdaɔɔɔ,
 ma gɔ lán yèesaidewa.
 6 Wà ma ya ma kpa gɛɔ guu
 lán gbé pɔ wúleɔ miau sɔɔɔɔɔwa.
 An yá dɔngu ɔɔ, aa bɔ n ɔɔ.
 7 N ma zu è zòolo guu
 e tɔɔle nɔna gbáo gusiau.
 8 N pɔkúma tɔa,
 a ísɔ lé ma lé.
 9 N tò ma gbéɔ ma vúaa,
 ní tò aa ye ma glyáio.
 Wà ma kaka, bɔki kuo.
 10 Iadama ma wé siakù,
 mále lezunzi za kɔɔ e oosi,
 ma ɔɔ dɔanzi.
 11 Gɛɔ ni yábɔnsaekenéa?
 Gyaadeɔ mé aáí fele n sáaukpaá?
 12 Wí n gbéke galike miau yà?
 Wí n náaiyá'ò kaaleu yà?
 13 Wa n dabudabuɔ dɔ a gusiau yà?
 N maakeaɔ dɔa ku wésia guu yà?
 14 Dii, mi wiilema,
 ma wabikéa kɔɔ í ka n kíi.
 15 Bóyáí níle gímazii, Dii?
 Akeɔ n mikpɛllimɛɛi?
 16 Má kú ga lézi wēnannɔ za ma èwaasogɔɔ,
 n wétɛamɔané tɔa, ma gɔ sáii.
 17 N pɔpaamazi mà ma mia,
 n vía pɔɔ lé ma midɛ.
 18 A daamala lán íwa za kɔɔ e oosi,
 à kúaaa míɔmíɔ.
 19 N tò ma gbé yenzideɔ ma vúaa,
 gusia mé gɔ ma gbēna ũ.

---

* 88:1 1Kia 5.11

89

Lua legbɛa Davidie

¹ Ezala bui Etani* le.

² Dii, máo lesi n gbɛke yá musu láasaie,
máó n náaiyá kpáwake wɛ́ ní wɛ́o.

³ Má o n gbɛke lío kpálea vío,
n náaideke zínapelea musu n be.

⁴ N mɛ́ n bàa kú ní gbɛ́ pɔ́ ní sèò,
n legbɛ́ n zòblena Davidie.

⁵ Nyɔ́ to aà bui ào kible gɔɔpiiɛ,
níyɔ́ aà kpala gba gbáa e aà buiwa.†

⁶ Musudeo n dabuyáó sáaukpa, Dii,
malaikaó n náaiyá'ò balu guu.

⁷ Asa gbɛ́e ku musu à kà Diiwao,
malaikae muaaaànɔo.

⁸ Baa malaikaó káaa, Lua mé fuańla,
gbɛ́ pɔ́ liaaaaziɔ mɛ́ í seena ta.

⁹ Dii Lua Zígɔ́de, déme muaannɔi?
N gbáa ní náaió ví yápii guu.

¹⁰ Ni gbáamɔ ísiaɛ,
tó à fɛ́le ní víńlao, ní a zùuke.

¹¹ N Egipiɔ suumpà aa gɔ́ gɛɔ ũ,
n n wɛ́lepiɔ fàaa ní n gàsa gbáao.

¹² Musu ní zílɛoá n pɔ́e,
n dúnia kále ní pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ.

¹³ N gugbántoo ní gɛɔmidɔklio kè,
Taboo ní ɛɛmɔ gbɛɔ í guladɔma.

¹⁴ N gàsaá gɔ́sa pɔ́e,
n ɔ gbáa mé n ɔplaa ɔo musu.

¹⁵ Yámaa ní yáɛdeó mé n gńna ɛ́kpale ũ,
gbɛ́ke ní náaió mé dia n aewa.

¹⁶ Báaadeɔn gbɛ́ pɔ́ aa guladɔama dɔ,
aaɔ be n aɛ gupuaɔ ũ, Dii.

¹⁷ Aaɔ pɔ́nake ní n tɔo gɔɔpii,
aaɔ íanadá ní n maakeao.

¹⁸ Asa an gawí ní ní gbáaon n ũ,
n zeawanɔ yáí wá mí daa ía.

¹⁹ Wá sɛngbaoá Dii pɔ́e,
wá kíapiá wá Isailiɔ Lua pɔ́e.

²⁰ N yá'ò n yámanaɔne yáa
wɛ́pungu'ea guu n mɛ́:
Ma ɔnɛkè nɛgɔ́naɛ,
ma ɛ́waasopi sè lesí a gbɛ́o guu.

²¹ Ma a zòblena Davidie,

* 89:1 1Kia 5.11 † 89:5 2Sam 7.12-16, Sou 132.11, Zln 2.30

ma a nísikàwà ma aà dīlɛ.

22 Mác aà kúa ma ɔzɛ,

ma gâsa gbâa aɔ kuaânɔ.

23 Ibɛɛ a fɔ falusiwàò,
gbɛvâi a e ɔnaalɛwàò.

24 Má aà wɛlɛɔ wíwi aà aɛ,
má aà zangudeɔ kwé.

25 Mác náai víɛ ní gbɛkɛo,
aà mi iɔ daa ía ní ma tóo.

26 Má ísia naè a ɔzɛ,
iɔ iko ví swaɔwa.

27 A lɛzumazi à mɛ,
má dɛ a Mae ní a Luao ũ,
a gbɛsi ní a Suabanao ũ.

28 Má aà kɛ ma yoa ũ,

iɔ dɛ dúnia kíaɔ mide ũ.‡

29 Mác gbɛkɛ víaânɔ gɔɔpiiɛ,
ma bàa pɔ kuaânɔ gbooa vío.

30 Má tó aà bui àɔ kible gɔɔpiiɛ,
aà kpala iɔ ku e dúnia gɛ láaò.

31 Tó aà buiɔ pākpa ma ikoyâi,
mɛ aai tɛ ma yādileaɔzio,

32 tó aa bò ma yá kpɛ,
mɛ aa ma yādanɛɔ kúao,

33 má gotɔmá an tàaɛɔ yáíɛ,

mí ní kɛ búubuu an vâi yá musu,

34 âma gbɛkɛ pɔ má víaânɔ a mideo,
má fɔ náaisaiyákɛo.

35 Má a bàa pɔ kuaânɔ yá gbooo,
má lé pɔ má gbɛ̀ɛ̀ lileo.

36 Ma lɛgbɛ̀ ní mazía kuaɔ gɛn do,
má ɛɛto Davidiɛo, ma mɛ,

37 aà bui aɔ ku gɔɔpiiɛ,
aà kpala aɔ ku ma aɛ lán íatɛwa.

38 Lá mɔvua dɛ seela náaide ũ musu,
mâa aà kpala aɔ ku gɔɔpii.

39 N beeo n gi kía pɔ ní kpâi,
n ɔkpâaàzi, n kolokèaânɔ.

40 N n bàa kua ní n zòblenao yá gbòo,
n sakà aà kíafuau, ní zù zíɛ.

41 N aà wɛ́ɛ́ b́iɔ gbòo,
n aà zɛgikíɔ kwɛ̀ ní dàaɪ.

42 Gɛ̀zɛadeɔ lé ní baa sɛu,
à gò láanipɔ ũ a saedeɔnɛ.

43 N tò aà wɛlɛɔ gâ gbâɛ,
ní tò aà ibɛɛɔ pɔnakɛ.

44 N aà fɛnda lé dè,

‡ 89:28 Zia 1.5

ni zeaàncɔ zɪ guuo.

⁴⁵ N aà gawi kɔ'è,
n aà báa bɔààla.

⁴⁶ N tò à zikù a gbáau,
n widàwà.

⁴⁷ Dii, ñyɔɔ uleawēε gɔɔpii yà?
N pɔkúma té aɔ kù e bɔε ní?

⁴⁸ Làasookε ma wēni kulunkεwa,
n gbēnazína kè pà yà?

⁴⁹ Gōsa kpele mé aɔ ku à gí gaii?
Démε a fɔ azɪa si mia ikowai?

⁵⁰ Dii, gbēkε pɔ ní vɪ yāa gè má ni?
Lé pɔ ní gbè Davidie ní náaio sɔ bε?

⁵¹ To n zòblena láanikεa yá dɔngu,
buiɔ ma kea pɔɔpɔɔ ma sɔ zò.

⁵² N ibεεɔ kía pɔ ní kpà láanikè,
e gu pɔ aà kèε zèu, Dii.

⁵³ Wà Dii sáaukpa gɔɔpii!
Ami! Ami!

LA SIJODE

Sotɔ 90-106

90

Lua ñ gbēnazínao

Lua gbé Mɔizi wabikea.

¹ Dii, wá uleklin n ù wē ní wēo.

² E ñyɔ gέ gbèsɪsɪɔ keɪ,

e ñyɔ gέ tɔɔle ní dúniao kálεi,

Luan n ù za asɪnizɪ e gɔɔpii.

³ Ni dile gbēnazínaε aà gέ tēenau,
ni to aà εa gɔ búsuti ù.

⁴ Wè òaa sɔo dene lán gɔɔ dowa,*
í gēne lán gla ge gwáasinawa.

⁵ Ni to i dańla aai gaga,
aa de lán sē pɔ í bɔle kɔɔwa,

⁶ í bɔle kɔɔ, i gbá,
í i'o oosi, i giugaga.†

⁷ N pɔkúma í wá suumpa,
n kòloke a í gili gēwágu.

⁸ Wá yāváiɔ kálεa n aε,
wá asiiyáɔ bò gupuau n kuu.

⁹ Wá gɔɔ í gēkɔu n kpēne yáí,
wá wēni í midε wá wea dóúdoúnau.

¹⁰ Wá wē í ka báaɔkwi taawa,
tó wá gbáa sɔ, basiiɔ.

Wēpɔ guu baa a pɔ pɔ na

* 90:4 2Pic 3.8 † 90:6 Zaa 1.11

- 1 mɔ́ ń taasio ń pɔsiasɛ,
 1 gɛzɛa kpakpa, ɔ wi kpagui.
 11 Dɛmɛ n pɔkɔma gbāa lé d̄si?
 Dɛmɛ n kpɛnɛ lé d̄s̄ á víakɛi?
 12 Dadawɛ wàɔ wá wɛni d̄s̄ m̄aa,
 ké wá ɔnɔ e wá s̄s̄ guu.
 13 Dii, n̄yɔ ɛa wá wegwa bɔɛ ni?
 Wɛnad̄s̄ n zòblenaɔnɛ.
 14 Tó gu d̄s̄, to n gbɛkɛ m̄owá,
 wɔ pɔnakɛ n̄ gulakɛao gɔɔpii.
 15 Wá gba pɔna ɔ p̄ó n̄ t̄owá gɔɔ léu,
 taasi p̄ó wá kè wɛ léu.
 16 N n yáɛao ɔɔ n zòblenaɔnɛ,
 ní tó wá n̄ɛɔ n iko gbāa d̄s̄.
 17 Dii wá Lua, báaadawágu nana,
 ɛf̄aaida wá z̄lu wàɔ káf̄iakɛ,
 ao, ɛf̄aaida wá z̄lu wàɔ káf̄iakɛ.

91

Lua mé wá d̄šana ũ

- 1 Gbɛ́ p̄ó ulɛa Musude ɔ guu,
 mé a ku Gb̄apiide uei,
 2 ɪ mɛ Dii mé a zegik̄li ũ,
 a Lua mé a ulek̄li ũ, á aà náai v̄l̄.
 3 A n si kaiwa,
 a n suaba n̄ gagyāo.
 4 A n sɔɔ a p̄ɔɛu,
 n̄yɔɔ ulɛa aà k̄ulukulunau.
 Aà náai mé aɔ dɛ n sɛngbao ũ.
 5 Gw̄aasn̄ p̄ó n̄ f̄aanɛ k̄a kpán'āaɔ
 an kee vía a n k̄ũo,
 6 ge gagyā p̄ó ɔ be gusiau
 ge gyākaw̄ɛɛ p̄ó ɪ n̄ le f̄aanɛ gbāa.
 7 Baa tó gbɛɔn̄ ɔaa sɔo lé kwé n saɛ,
 ge gbɛɔn̄ ɔaasɔsɔo lɛɛ kwi lé fu n ɔplai,
 pɔɛ a n leo.
 8 Wɛzu n̄ gwa,
 n̄yɔ e lá w̄l̄ f̄ada v̄aikɛnaɔwa.
 9 Tó n Musude d̄ilɛ n ulek̄li ũ,
 mé n Dii d̄ilɛ n k̄úk̄li ũ,
 10 v̄aie a s̄ɔnzio,
 músi a gɛ n uao.
 11 Asa a n yā'o a malaikaɔnɛ
 aa n d̄s̄a gu p̄ó n̄lɛ géu piiɛ.
 12 Aa ɔdama,
 ké n̄su gɛn̄alɛ gbɛwao yáí.*
 13 Nyɔ́ táa'o n̄ɔɔmusuwa n̄ kyáo,

* 91:12 Mat 4.6, Luk 4.10-11

ńyɔ̄ ʒɔ̄z̄ nɔ̄kusiwa ń ml̄ɛ̄ p̄as̄lo.†

¹⁴ Dii m̄ɛ: Lá à n̄amazi, má aà bɔ,
lá a ma d̄ɔ, má aà se musu.

¹⁵ A lezumazi, mí wewa.
Tó yá n̄aewà, máɔ kuaàɔ,
má aà suaba, mí aà kp̄ela.

¹⁶ Má báaadaaàgu ń w̄ɛni gb̄aao,
má aà suaba, i p̄onak̄eɔ.

92

Lua s̄aukp̄aa

¹ Kámabogɔ̄ le.

² A maa wà n s̄aukp̄ae, Dii,
wá lesi wà n tɔbɔ, Musude,

³ wí n gb̄ɛke galike kɔɔ,

wí n náaiyá'ò gwá,

⁴ wí n táasile ń mɔɔnao
ń domao ń kotilio.

⁵ N yákeɔ̄ ń ma pɔ̄ ke na, Dii,
mi guladɔ n ɔ̄z̄ikeɔwa.

⁶ Dii, n yákeɔ̄ z̄ɔ̄ maamaae,
n láasoɔ̄ gb̄ia à k̄è z̄ai.*

⁷ Sɔ̄u yápi d̄ɔo,
m̄isaide a f̄ɔ̄ mao.

⁸ Baa tó gb̄ɛv̄aiɔ̄ ɔ̄t̄a lán k̄aewa,
mé v̄aikenao káfla è ńpii,
an z̄ia de kaale láasai ũe.

⁹ Mpi s̄ɔ̄ Dii, ńyɔ̄ káfla gɔ̄ɔpiiɛ.

¹⁰ N n ibeɛ̄ gwa, aale mid̄e,
v̄aikenao lé fáaa pii.

¹¹ N ma gba gb̄aa lán z̄us̄el̄ewa,
n n̄isi ɔ̄de kà ma miwa.

¹² Ma w̄es̄i ma w̄el̄eɔ̄ f̄uale,
ma swá ma ibeɛ̄ v̄aiɔ̄ wii mà.

¹³ Gb̄ɛmao gb̄a lán daminaliɔ̄wa,
aa z̄ɔ̄kū lán Libá sede líɔ̄wa.

¹⁴ P̄éleɔ̄ Dii kp̄é kp̄eele
aa gb̄a wá Lua ua.

¹⁵ N ń z̄ik̄uakeo aao n̄e'ie,†
an lá aɔ̄ n̄isi b̄ɔe si pl̄eple.

¹⁶ Aa m̄e Dii maa,
ɔ̄m̄e wá gbesi ũ,
v̄aie ku aà guuo.

93

Dii mé K̄la u

¹ Dii mé lé kible,

a zɔɔkɛ daa ula ũ.
 Dii zɔɔkɛ daa, à gbāa dɔ a pi,
 à dúnia kàlɛ giúgiú, a deeo.

² N zɔlɛa báawa za gɔɔpi,
 ní kú za asínizl.

³ Swaɔ pà Dii,
 swaɔ kɔfi dɔ,
 swaɔ lé gǎalɛ.

⁴ Dii ku musu, a zɔɔ,
 aà zɔɔ dɛ í zɔɔ kɔfla,
 aà gbāa dɛ ísia í vɔvɔlaa.

⁵ Dii, n yādilɛaɔ gbooa vɔo,
 à kù n kpé àɔ ku adoa e gɔɔpiiɛ.

94

Lua mé yákpalekena ũ

¹ Dii á Lua pɔ́ í tɔsimáɛ.
 Lua pɔ́ í tɔsimá, bɔ gupuau!

² Dúnia yákpalekena, fele!
 Fla bo íandánaɔne ní yákeawa.

³ Gbɛváiɔ aɔɔ pɔnakɛ e bɔɛ ní?
 Aaɔ tidɔwála e bɔɛ ní, Dii?

⁴ Váikɛnapiɔ í gɔsagɔsa yá'o,
 aaí yábɔlɛ, aaí íanadá nípii.

⁵ Dii, aaí táa'o n gbéɔwa,
 aaí gbāamɔ gbé pɔ́ n ní sépiɔne.

⁶ Aaí gyaa gbɛandoɔ ní bɔmɔɔ dɛdɛ,
 aaí tonɛ pɔ́ gwana vɔoɔ suumpa.

⁷ Aaí mɛ Dii lé ní eo,
 Yakɔbu buiɔ Lua laai kúmáɔ.

⁸ A sɔɔɔ, à laaika!
 A mísaidɔ, á ɔnɔkú bɔɛɛ la?

⁹ Lua swá pè, íli yámao lé?
 A wé kása, íli gu'eo lé?

¹⁰ I bui píi toto, a ní swágagaoa?
 I yádané, a dɔa vɔoɔ?

¹¹ Dii gbɛnazína láasooɔ dɔ,
 a dɔ ké aa yáfúu lán gbé tíwa. *

¹² Báaaden gbé pɔ́ ní toto,
 ní n ikoyá dadaɛ ũ, Dii.

¹³ Ní aà nɔsɛ daè dou taasikɛgɔɔ,
 e wá gɛ eyɔ váikɛnaɛ.

¹⁴ Dii a pákpa a gbéɔzio,

* 94:11 1Kln 3.20

a gbé pɔ́ á sè a pɔ́ ɔ̀ vūaaɔ.

¹⁵ Wa ea yákpaleke a zéwa,
nòsepuadeɔ í zedɔ.

¹⁶ Déme a felemee gbɛváiɔwai?
Déme a zemanɔ vāikenɔ musui?

¹⁷ Mé i ke Dii donlekèmee yāa no,
dɔ́ má kú miau kilikili gɔ̀ɔ.

¹⁸ Ké ma mē zāana lé ma séle,
n ma kú n gbēke guu, Dii.

¹⁹ Ké ma láasoo kɔ́ ma sɔ̀u,
n ma sɔ́ nɛnimē n ma pɔ́ kèna.

²⁰ N lé líɔ ku yágɔ̀gɔ̀n koleaɔ yáuo,
an yádileɔ́ í mɔ̀né ní taasio.

²¹ Aaí lekpaal gbɛmaazi,
aaí yāda táaesaidea wá aà de.

²² Dii mé ma zegikíi ɔ̀,
ma Lua mé gbɛsi pɔ́ mi ulɛu ɔ̀.

²³ A ní vāikea sɔ́aamée,
i ní buibɔ́ an táaɔ́ yáí,
Dii wá Lua a ní buibɔ́.

95

Lua tɔ́asileá

¹ A mɔ́ wá pɔ́na wii dɔ́ Diiwa,
wá guladɔ́ gbɛsi pɔ́ í wá bɔ́wa.

² Wá gé aà ae wá aà sáaukpa,
wá lesi wá aà táasile.

³ Asa Dii mé Lua zɔ́ɔde ɔ̀.
Kía zɔ́ɔe, a de dii píia.

⁴ Tɔ́ɔle nɔ́na ku aà zɔ́le,
gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ misonaɔ́á aà pɔ́e.

⁵ Isiaá aà pɔ́e, ɔ́me kè,
ɔ́me tɔ́ɔle ikása ní a ɔ̀.

⁶ A mɔ́ wá wúle wá gbɛɛu
wá kúle Dii wá Kena ae.

⁷ Asa aàpí mé wá Lua ɔ̀,
wá de aà kpása gbéɔ́ ɔ̀e,
aà sá pɔ́ àle ní dáɔ ɔ̀.

Tó a aà bɔ́ mà gbá,

⁸ ásu swágbáake lá á deziɔ́ kè Meliba
gɔ́ɔ pɔ́ aa ku Masa guwaiwaiuwao.*

⁹ Baa ké aa ma yákeɔ́ è,
aa ma yɔ́ aa ma gbáa legwà.†

¹⁰ ɔ́ má ye ní gíyáio e wè̀ bla,
ma mē gbé sásáaɔ́ne,
aa ma yákeɔ́ dɔ́o.

* 95:8 Ebe 3.15 † 95:9 Bɔ́a 17.1-7, Ebe 3.7-11

11 Má ò ní mazlao ní pɔfɛo ma mɛ,
aa gɛ ma kámabokliuo.‡

96

Dii mé Kta zɔɔ u (1Lad 16.23-33)

1 A lè dafu sí Diie,
dúnia gbépii, à lesi Diie.
2 A lesi Diie, í àà tɔbɔ,
àɔ àà ziblea baokpa lá gu lé dɔ.
3 A àà gawi yá'o buiɔne,
à àà yábɔnsaεɔ galikε gbépiiε.
4 Dii zɔɔ, à kà wà àà táasile,
à kà wà vɔlakeε de diiɔla pii.
5 Buiɔpáεɔ diiɔá pɔ gianaɔne,
Dii mé musu kè.
6 Zɔɔke ní bεεεo kuwà,
gbāa ní gawio ku àà kfiε.

7 A gawi ní gbāao dɔ Diie,
bùsu pii gbéɔ, à dɔ Diie.
8 A Dii tɔ gawi dɔɔ,
à mɔ àà ua, í àà gba pɔ.
9 A kúle Diie ní lousisi'ulaɔ daa,
zfiεdeɔ, à tó á mε àɔ kuke àà aε,
10 í o bui piiε, Dii mé lé kible.
A dúnia kàle giúgiú, a deea vío.
A yákpaleke ní gbépii o a zéwa.
11 Musudeɔ, à pɔnake,
zfiεdeɔ, à ví àɔ kéaa,
isia ní pɔ pɔ kúuɔ, à kɔfiε.
12 Sèa ní pɔ pɔ kúuɔ, à kúkuake,
lí pɔ kú lákpεuɔ i gulake pii.
13 Aa pɔnake Dii aε, asa àle mɔ,
àle mɔ yákpalekei ní dúniaoε.
A yákpaleke ní dúniao a zéwa,
a yágɔgɔ gbéɔne ní síanao.

97

Dii mɔa

1 Dii mé lé kible!
Dúnia gbéɔ, à pɔnake,
ísiabaadeɔ, àɔ ku pɔna guu.
2 Luabepuana ní a síanao liaaaàzi,
yázede ní yāmaao mé àà kpala zfi na u.
3 Té ɔ dɔaaaè,
í kú àà ibεε pɔ liaaaàziɔwa.

‡ 95:11 Nao 14.20-23, Ebe 4.3, 5

4 Aà loupileao ì tɔɔle pu,
tò dúniá è, ì lualua.

5 Gbè̀sísíwò ì yò lán zónisiwa Dii aε,
dúniá gbé̀pii Diipi aε.

6 Musudeo ì aà maakεa kpàwake,
bùsu pii gbé̀o ì aà gawi e.

7 Wí ì táagbagbanao kú,
gbé̀ pò aal íanadā ní táapio.
Diipio kúle aà aε mpiie.

8 Tó Sionadeo mà, aa pónake,
Yuda wéledeo aao ku póna guu
n yákpalekeao yáí, Dii.

9 Dii Musuden n ù dúniá gbé̀piiε,
n zòo de diiola pii.

10 Gbé̀ pò ye Diizio, à za vaigu.
Io a yámanaao wēni kúané,
ì ní bɔ váikenaoo.

11 I gupu gbēmaao ne ní zéu,
ì póna tō nòsepuadeo guu.

12 Gbēmaao, à tó á pò ke Diiwa na,
à aà tɔɔo, asa a ku adoa.

98

Dii mɔa tɔasileá

1 A lè dafu sí Diie,
asa à yáboonsaεo kè,
à zìblè ní a gàsa pò a kua adoa gbáao.

2 Dii tò wa dò a zìblè,
à a gbēsuabaa gbáa òlo bui piiε.

3 Gbēke ní náai pò a vɪ ní wá Isailio dɔaágu.
E dúniá léwa wa è lá wá Lua zìblè.

4 Dúniá gbé̀pii, à póna wii dɔ Diiwa,
à vɪ ní wii, à gulake à lè sí.

5 A lesi Diie ní mɔonleao,
ní mɔonleao ní letédɔawao

6 ní káaεεao ní kuu'oo,
à póna wii dɔ Dii wá Kíawa.

7 Isia ní pò pò kúuo, à kɔ́fike,
ní tɔɔleo ní gbé̀ pò kuwáoo pii.

8 Swao, à gáale Dii aε.
Gbè̀sísíwò, à gulake sánusánu,

9 asa àle mó yákpalekei tɔɔleε.
A yákpaleke ní dúniá a zéwa,
a yággò gbé̀one ní slanao.

99

Lua kuaadoade

¹ Dii mé lé kible,
 bui pii lé lualua,
 a zɔ́lea malaika gâsladeɔ zânguo,*
 dúnia lɔ̀o.
² Dii zɔ̀ Sibna,
 a ku musu, a de bui piila.
³ Aa aà tɔ́ zɔ̀ pɔ́ ɪ to vɪa ní kú bɔ,
 asa aà kua adoae.

⁴ Wá Kía gbáa ví, a ye yáze dei,
 ɔme yákpalekea a zéwa dà,
 à yáḡḡḡ Yakɔbu buiɔne a zéwa.

⁵ A Dii wá Lua tɔ̀bɔ,
 à kúle aà gbadibɔ sae,
 aà kua adoae.

⁶ Mɔ̀zizi ní Aalonao mé aà gbàgbanaɔ ũ,
 Samuɛli mé aà sɪsinaɔ do ũ.

Aa lezuaazi, ɔ a wè má.
⁷ Kua telu guu à yá'òné,†
 aa aà ikoyá ní aà yādilenɔ kua.

⁸ Dii wá Lua, ní wè má,
 Lua sùuuden n ũ.
 N beeo n ní yāváiɔ wíné ní musu.

⁹ A Dii wá Lua tɔ̀bɔ,
 à kúle aà gbèsisí pɔ́ a kua adoa musu,
 asa Dii wá Lua kua adoae.

100

Dii sáaukpa

Sáaukpa le.

¹ Dúnia gbépii, à kúkuake Diie.

² A zɔ̀ble Diie ní pɔ̀nao,
 à mɔ̀ aà kú ní gulakeao.

³ Aɔ dɔ́ ké Dii mé Lua ũ,
 ɔme wá ké, wá de aà pɔ́ ũe.

Wá de aà gbéɔ ũ, aà kpàsa sãɔ ũ.

⁴ A gē aà ua léu ní sáaukpaao,
 à gē aà ua ní aà táasiléao,
 à aà sáau kpa à aà tɔ̀bɔ.

⁵ Asa Dii maa, aà gbēke láaa vɪo,
 ɪɔ náai ví gɔ̀piie.

101

Kɪa legbēa a kiblea yá musu

Davidi le.

* 99:1 Bɔa 25.22 † 99:7 Bɔa 33.9

¹ Má lesi gbēke ní yáꝛedeo musu,
má soũ dannɔ, Dii.

² Má laaidɔ kua táaesaiwa,
bɔe níyɔ mɔai?

Má ku ma ua ní nòsepuaɔ,

³ má pɔvái dɔ ma wéio.

Má za yáɔɔsaikɛau, a naao.

⁴ Má yáɔɔsai fɔo,

ma báa aɔ kú ní yáváioo.

⁵ Má gbé pɔ i a gbédee pe suumpaɛ,

má yɔɔdeɔ ní íandánaɔ fɔo.

⁶ Ma wé dɔ ma bùsu náaideɔzi aaɔ kumanɔ,

gbé pɔ íɔ be táaesai mé aɔ de ma zíkɛna ũ.

⁷ Má we gbēsāsána àɔ ku ma beo,

má tó mɔafilide àɔ ku ma saeo.

⁸ Má a bùsu gbéváio suumpa lá gu lé dɔ,

máɔ vāikɛnaɔ midɛ Dii wéle guue.

102

Yēēsaide wabikɛa

¹ Wēnade yēēsaide pɔ lé a yá'ɔmaɔ bɔle Diie wabikɛa.

² Dii, ma wabikɛa ma,

to ma wiileama ká.

³ Nsu bɔ ma kpe ma taasikɛgɔɔo,

swákpamazi.

Tó má lezúnzi, wea kpakpa,

⁴ asa ma gɔɔ lé gē lán súlewaɛ,*

ma mé lé pusu bɔ lán teyɔwa.

⁵ Ma sɔ lé wo,

mále ibaba lán sēwa,

bleblea yá lí dɔmagu mà bleo.

⁶ Ma aaukea mé tò

ma gɔ wákambaau ũ.

⁷ Ma gɔ lán gbáa gbaonawa,

lán bezia koowa.

⁸ I lí gē ma wéuo

lán bá mēndona pɔ pé kpé musuwa.

⁹ Ma ibeɛɔ íɔ ma sɔsɔ gɔɔpiie,

ma láanikɛnaɔ í gbé ká ní ma tɔo.

¹⁰ Túfu mi ble ble ũ,

ma wé'í í ka ma imía guu

¹¹ n pɔkúma ní n kpēneo yái,

asa n ma se n ma páleɛ.

¹² Ma wēni lé gēzɛa lán uenawa,

ɔ mále giigaga lán sēwa.

¹³ Mpi Dii, ní zɔleá báawa gɔɔpii,

* 102:4 Zaa 4.14

ńyɔ̄ de tɔde ũe e wá buiwa.

¹⁴ Nyɔ̄ fele wɛnadɔ̄ Siɔnae,
asa n sùuukeaaànō gɔɔ kà sa.

¹⁵ Aà gbɛɔ̄ kè n zɔ̀blenaɔ̄ne maa,
aà daala Ìb ke wɛ̄e wɛ̄nae.

¹⁶ Bui pii a vɛ́akene, Dii,
dúnia kíaɔ̄ gawi d̄ɔ̄ne ńpii.

¹⁷ Asa Dii a ea Siɔna kále Ìb,
i bɔ̄ mómá we ní gawio.†

¹⁸ A gbé pɔ̄ ḡò yóyɔ̄ɔ̄ wabikɛa sí,
a ní wiileawa kpa swáao.

¹⁹ Wa yápi kè ziadeɔ̄ yáie,‡
gbé pɔ̄ kuopiō i Dii táasile.

²⁰ Dii wɛkpàle z̄́le za a kúkti,
kua za musu à wezù tɔ̀le,

²¹ ké à e gbéɔ̄ zɔ̀blewii ma,
i ní bɔ̄ ga léz̄í yáí,

²² wi Dii tɔ̀bɔ̄ Siɔna,
wi aà táasile Yelusaleŭ.

²³ Gɔɔ bee bùsu pii gbéɔ̄ káaa we,
bùsu pii gbéɔ̄ mɔ̄ misiileiè.

²⁴ Kua ma sápaagɔ̄ à ma busa,
à ma wɛ̄ni kulun kú.

²⁵ Ŋ ma mè: Ma Lua,
ńsu ma se kpóoo,

n gbé bee, n wɛ̄ni láaa v̄́o.

²⁶ N tɔ̀le kále za as̄niz̄í,
musuá n z̄́kɛae.

²⁷ Ampii a ḡe, áma ńyɔ̄ kuɛ.

Aa zikú lán pɔ̀kasawa píe,§
ńyɔ̄ ní lile lán ulawa aa ḡēle.*

²⁸ Mpi s̄́ ńyɔ̄ doū gɔɔpiie,
n gɔɔ láaa v̄́o.†

²⁹ N zɔ̀blenaɔ̄ néɔ̄ zɛdɔ̄,
an buiɔ̄ aā ku n ae.

103

Lua gb̄ke

Davidi le.

¹ Má Dii sáaukpa,
má aà tɔ̄ pɔ̄ kú adoa bɔ̄ ní n̄semendoo.

² Má Dii sáaukpa,
aà maakɛae a s̄́maguo.

³ I sùuukɛmanɔ̄ ní ma táaeɔ̄ pii,
í ma gbágbá ní ma gyáɔ̄ pii.*

† 102:17 Isa 60.1-2 ‡ 102:19 1Kln 10.11 § 102:27 Isa 51.6 * 102:27 Zia 20.11, 21.1 † 102:28

Èbe 1.10-12, 13.8 * 103:3 Bɔa 15.26

4 I ma bo ga lézi,
 i maakemee a gbēke guu.
 5 I to pomaao ma,
 mí ea su ewaaso ũ lán kúuwa.

6 Dii i yāke a zéwa,
 i to yá bo ní gbé pó wàle gbāamónéne na.

7 A tò Mɔizi a pɔeã dō,
 à a yākeao òl Isailione.

8 Dii sùuu ví ní sósobio,
 aà pó lí pa kpaao,
 a gbēke ví maamaae.†

9 Ilo zoadomá láasaio,
 aà pò lí fēa gɔɔpii.

10 Ili yākewēe wá duunawao,
 ili íadawá wá váikewawao.

11 Lá luabe lesí de ní tɔleɔ,
 màa a gbēke ví zɔɔ ní a víakenaɔ.

12 Lá gukpe zà kōe ní be'aeɔ,
 màa í wá tàaeɔ kēwá.

13 Lá mae í a néɔ wēnagwa,
 màa Dii í wēnadɔ a víakenaɔne,

14 asa a wá kebo dō,
 wá dea bùsuti ũ dɔaagu.‡

15 Gbēnazina wēni de lán sēwae,
 ò gawi ví gɔɔpla lán lávuwae.§

16 Tó íanapèwá, í gēleɔ,
 a kúki lí dɔ gbēegu bo.

17 Dii ò gbēke ví ní a víakenaɔ
 za asínizí e gɔɔpii,
 í maake ní néne ní ní tɔ̀naɔ,*

18 gbé pó zè ní aà bàakuarínɔ yáo
 aa yá pó a dilɔ kúɔ.

19 Dii a kpalabaa kpàle musu,
 a iko ví gbépiiwa.

20 A Dii sáaukpa aà malaikaɔ,
 ikode pó í aà yá'one ma à zíkewáɔ.

21 A Dii sáaukpa, aà íwao píi,
 aà zíkena pó í aà pɔeã keɔ.†

22 A Dii sáaukpa, aà pɔkeao píi
 gu pó àle kibleuɔ píi.
 Má Dii sáaukpa.

104

Dii Pópiikena táasilea

1 Má Dii sáaukpa.

† 103:8 Bɔa 34.6, Yon 4.2, Yoe 2.13, Zaa 5.11 ‡ 103:14 Daa 3.19 § 103:15 Isa 40.6-7, 1Pie 1.24,
 Zaa 1.10-11 * 103:17 Bɔa 20.6 † 103:21 Luk 2.13

Dii ma Lua, ní zɔɔ maamaae,
 ní gawi daa pɔkasa ũ, àlɛ teke,
 2 gupua fifiama zwaa ũ.
 N musu kpàlɛ lán pɛwa,
 3 n bekpà lousisiaa.
 N luabɛpuana kè ní sɔ́go ũ,
 niɔ bɛ ní íanao.
 4 Ni íana gbae n zínaɔ ũ,
 ni té zɪ n zíkɛnaɔ ũ.*
 5 N dúnia kálɛ, n a zínapèlɛ,
 a deea ví bauo.
 6 N ísia lèaála pɔkasa ũ,†
 í kù gbèsísíɔla.
 7 N ípi lèlɛ ɔ à bàasi,‡
 n púnawà ɔ gili gèu.
 8 Gbèsísíɔ lɛsɪ kù, gusalalao ɛɛnkù,
 ɔ í tà gu pɔ ní dílɛèu.
 9 N koo dà ípíɛ, a e víao,
 a e ɛa da tɔɔlɛa hau bo.
 10 N tò nibɔnaɔ í í pisi swa'ɔnaɔu,
 ɔ a í bo bàalɛ gbèsísíɔ zānguo.
 11 Sèa pópíi bo a imi,
 a í í sèa zaa'inaɔ imi bo.
 12 Bãɔ bo ka swapiɔ sae,
 aalɔ pɛa a dào guu, an wii bo do.
 13 Za n bɛ ni lou gbae gbèsísíɔwa,
 n zɪ gbe í dúnia ká.
 14 Ni to sɛ boɛ pɔtuooɛ,§
 ni blɛ bui kpa sèwanaɔwa.
 Ni blɛ boɛ tɔɔlɛ, aai blɛ.
 15 Vɛɛ pɔ í ní pɔ kɛ na
 ní nísi pɔ í ní lekpe yoo
 ní blɛ pɔ í ní gba gbãao.
 16 Dii líɔ í mɔsɛ e maamaa,
 sɛdɛ lí pɔ a bà Libapiɔ.
 17 We bãɔ í sakpɛdadau,
 wàalianaɔ í bekpa pɛlí láu.
 18 Gbèsísíɔ lɛsɔ dɛ tueɔ kúkúi ũ,
 gbɛtɔɔ dɛ é'n'ui'uinaɔ ulékúi ũ.
 19 N mɔvua kè gɔɔ tàasikabo ũ*
 ní íatɛ pɔ a gɛa kpéu gɔɔ dɔo.
 20 Ni to gu si, ɔ gwáasna í kɛ,
 ɔ lákpe pɔɔ í fele ní táo píi.
 21 Nɔɔmusuɔ í ɔɔlɔ maafɛi,
 aal pɔblea wɛɛlɛ Luawa.
 22 Tó íatɛ bílɛ, aal bo gá,

* 104:4 Ebe 1.7 † 104:6 Daa 1.1-2 ‡ 104:7 Daa 1.9 § 104:14 Daa 1.11 * 104:19 Daa 1.14

aaɪ ta wúlei ní tòou.

²³ Gbēnazina i bɔ gé zíkɛi,
 ɪ̀b yāma azɪawa e oosi.

²⁴ Dii, n yākeaɔ dasi fá!
 Apii bɔ̀ n ɔ̀nɔ guue.

Dúnia pà ní pɔ́ pɔ́ ní kèɔ.

²⁵ Isia ku, a zɔ̀ mé a yàasa,
 pɔ́ b́́́́ pɔ́ kú a guu lé vío,
 a néna a zɔ̀ píi.

²⁶ Gó'ilenao ɪ̀b b̄eu
 ní kwāsa pɔ́ ní kè à kò̀'ouo.

²⁷ Pɔ́pɔ́ wé dɔ̀nzi nípii,
 ké n̄ blɛ kpámá a gɔ̀wa.

²⁸ Ni kpámá, aaɪ séle,
 ni ɔ̀ pooné ɔ̀ pɔ̀maa ɪ̀ ní ká.

²⁹ Tó n mikpɛ́liné, bíli i ní kúe,
 tó n wēni símá,

aaɪ ga aa ea ta té́naue.

³⁰ Tó n n Nisina gbàe,
 pɔ́ b́́́́ ɪ̀ bɔ̀,
 ni to tɔ̀le ea dafukú.

³¹ Dii gawipi aɔ ku gɔ̀piiɛ,
 Dii pɔ́ i ke na a yākeaɔwa.

³² I dúnia gwa ɔ̀ dúnia i lua,
 i ɔ̀ká gbɛ́sɪ́sɪ́wa ɔ̀ súle i bɔ̀.

³³ Má lesi Dii e ma wēni léue,
 má a Lua táasile e ma kua léue.

³⁴ To ma láasoo kangu,
 mí pɔ̀nakennɔ, Dii.

³⁵ To duunkenaɔ mide dúnia guu,
 vāikenaɔ su aaɔ ku ɔ̀o.

Má Dii sáaukpa.
 Aleluya!

105

Lua a gbéɔ suabaa *(1Lad 16.8-22)*

¹ A Dii sáaukpa, i lé́mawà,
 à to bui píi aà yākeaɔ d̄s.

² A lesi, i aà táasile,
 à aà yā̀bɔ̀nsaekɛaɔ galikɛ píi.

³ A íanadà ní Dii tó pɔ́ kú adoao.

A Dii kíi wèelenaɔ à pɔ̀nake,

⁴ à gɛ Dii le à gbāa gbɛawà,
 ɪ̀b aà aeya gɔ̀pii.

⁵ A to yā̀bɔ̀nsaɛ pɔ́ a kèɔ dɔ̀águ,

aà dabudabukεαο ní ikoyá pò a òò,
 6 á Dii zòblena Ablahaū buiò,
 á Yakòbu bui pò à á séò.

7 Dii mé wá Lua ũ,
 5mε ĩ yādile gbépiie.

8 Aà bàakuawano yá lí sãaquo,
 yá pò a òpi aò kue e wá buiwa.

9 Aà bàa kú ní Ablahaū,*
 à èa à a legbè̀ Izaakie lo.†

10 Aà bàa èa kú ní Yakòbuo iko ũ,
 5 a kú ní Isailio e gòopi.

11 A mè á Kanaa bùsu kpámá,
 aò de pò pò aa se kpaale guu ũ.‡

12 Goo bee aa dasio, wili ní yádao,
 aa ku Kanaa bùsuu bòmoo ùe.

13 Aaio liaaliaa bui ní buioo guu,
 aaio bebe bùsu ní bùsuo.

14 I we wá ní wetáo,

à kiao lèle an yá musu à mè

15 aasu oká gbé pò a ní sépiowao,
 aasu ìada a anabipiwao. §

16 Ɔ a tò nana kà bùsupiu,

a tò an kùsua làa píi.*

17 Ɔ à Yosefu gbàe à dbaané,
 wá aà yia zo ũ.†

18 Wá m-òkà aà gbáwa,
 wá m-ò d-ò aà n-òe‡

19 e yá pò à d-òaa ò gè k-òò,

5 yá pò Dii dàè tò yá bàaano na. §

20 Ké kía gbé zì, 5 wá aà gbàe,

bùsu gbèz-òopi aà k-è.*

21 A aà òile a bùsu d-òaana ũ,
 a tò a-òo iko ví a àizεεwa píi.†

22 Yosefu aà kiao tòto a p-òeáwa,
 à 5no dà aà ìwaone.

23 Ɔ Yakòbu buio mò Egipi,‡

Isailio ku niboo ũ Haū buio bùsuu. §

24 Dii tò a gbéò kò we maamaa,

a tò aa dasikù de ní ibεεola.

25 Ɔ à ní ibεεpio swáfè, 5 aa zà aà gbépiou,

* 105:9 Daa 12.7, 17.8 † 105:9 Daa 26.3 ‡ 105:11 Daa 28.13 § 105:15 Daa 20.3-7 * 105:16
 Daa 41.53-57 † 105:17 Daa 37.28, 45.5 ‡ 105:18 Daa 39.20 § 105:19 Daa 37.6-9 * 105:20
 Daa 41.14 † 105:21 Daa 41.39-41 ‡ 105:23 Daa 46.6 § 105:23 Daa 47.11

aa ɔnɔɔpɛle aà zòblenapiɔne.*

26 A a zòblena Moizi zì má†
ní Aalona pɔ a sèo.‡

27 Aa yàkè Egipiɔne seela ũ,
aa dabudabukè Haũ buipɔ būsuu.

28 A gusia gbàemá, gu sí ní būsuu,§
ké aa gĩ aà yāmai yái.

29 A ní swa'i líle à gǔ au ũ,
ɔ a kpɔɔ gága.*

30 Blɔ lí ní būsua
ní gbāadeɔ wúlekɔ pii.†

31 A yá'ò ɔ ũsɪnaɔ kàngu,‡
gái kàngu e an būsua lé léu pii.§

32 A loubɛ kàngu lou ũ,
loupilea lí ní būsua gupiiu.*

33 A ní vɛliɔ è'è ní ní kaadɔenliɔ,
à ní būsua líɔ kè kélékélé píi.

34 A yá'ò ɔ kwaɔ kàngu,
kwasutɔ kà, aa lé vío.

35 Aa ní būsua sɛ ní láo nè,
aa ní buapɔɔ blè pii.†

36 A ní būsua negɔe sɛiaɔ dède píi,
né woode pɔ aa ní ní èwaasogɔɔpiɔ.‡

37 A bòle ní a gbéɔ,
aa ánuɔ ní vuao kúa,
an bui gbɛe i gɛnale zéuo.

38 Ké aa bòle, Egipiɔ pɔ kèna,
ké vía ní kú Isailiɔ yá musu yái.§

39 A telu pèle kpà a gbéɔzi,
à kè té ũ gwá, à gupùné.*

40 Aa wabikèwà, ɔ à mònɛ ní bùuɔ,
à musu blɛ kpámá aa kà.†

41 A gbɛsi pàa, ɔ í bùu,‡
ípi bàalè guwaiwaiu we lán swawa.

42 Asa lé pɔ a gbè yá dɔaàguɛ,
yá pɔ a ò a zòblena Ablahaũɛpi.

43 A bò ní a gbéɔ, aale pɔnake,
gbé pɔ a sèpiɔ guladɔ.

44 A buipáleɔ būsua kpámá,§
zì pɔ gbépiɔ kèò ài gǔnɛ.

45 Bee kè píi ké aa e wàò a yádileɔ kúa,

* 105:25 Bɔa 1.7-14 † 105:26 Bɔa 3.10 ‡ 105:26 Bɔa 4.14-16 § 105:28 Bɔa 10.21-23 * 105:29 Bɔa 7.17-21 † 105:30 Bɔa 8.1-6 ‡ 105:31 Bɔa 8.20-24 § 105:31 Bɔa 8.12-15 * 105:32 Bɔa 9.22-25 † 105:35 Bɔa 10.12-15 ‡ 105:36 Bɔa 12.29 § 105:38 Bɔa 12.33-36 * 105:39 Bɔa 13.21-22 † 105:40 Bɔa 16.2-15 ‡ 105:41 Bɔa 17.1-7, Nao 20.2-13 § 105:44 Yoz 11.16-23

aai a ikoyã da.

Aleluya!

106

Isailio ní duunao oa Luae

¹ Aleluya!

A Dii saaukpa, asa a maa,
aà gbèke láaa vío.

² Déme a f̄ Dii yāzōkεao oi?
Déme a f̄ à aà táasile píii?

³ Báaadeon gbé p̄ aai yāmaa k̄ua
aai yāke a zéwa ḡōpiio ũ.

⁴ Tó níle na ke n gbéone,
ma yá ā ongu, Dii.

Tó níle ní suaba, ma wegwa,
⁵ ké ma baa e à̄ ku n gbé̄o namau,
mí p̄nake ní bui p̄ ní s̄ēo,
mí ní táasile n gbé̄pio guu.

⁶ Wa duunakè lán wá deziwa,
wa táaekè wa yāvāikè.

⁷ Ké wá dezi ku Egipi,
aai Dii dabudabukεao yādao,
yāmaa dasi p̄ a k̄enéo s̄ānguε,
ō aa swágbaakè Isia T̄εa saε.*

⁸ N beeo à ní suabá a t̄ yái,
ké wá e a gbāa d̄o.

⁹ A gbāamò Isia T̄εa ō guggi b̄o,
à s̄īn̄o a εu, aa bùawá guwaiwai ũ.†

¹⁰ A ní b̄o ní ibεεo ozi,
à ní sí ní zangudeo gbāawa.

¹¹ I dà ní w̄ε̄lepiola,
baa an gbé m̄endo i b̄o.‡

¹² Ō aa yá p̄ a ò sí,
aa aà táasilè.§

¹³ Ō aà yākeo s̄āngu ḡō,
aai aà dā aà l̄edamáo.

¹⁴ Aale ní p̄blea b̄εke guwaiwaiu,
ō aa Dii l̄ewe s̄εgbāu we.*

¹⁵ A p̄ p̄ aa gb̄eawa kpámá,
ō à m̄'ibabagyā z̄imá.†

¹⁶ Aa l̄isè ní M̄ozio b̄ouu
ní Aalona p̄ Dii aà d̄ileo.‡

* **106:7** B̄oa 14.10-12 † **106:9** B̄oa 14.21-22 ‡ **106:11** B̄oa 14.21-22 § **106:12** B̄oa 15.1 * **106:14**
Nao 11.4-6 † **106:15** Nao 11.31-33 ‡ **106:16** Nao 16.1-3

17 Tɔɔle wɛ̄aa à Datani m̀, à kùaa Abilaũ ní a gbéɔwa. §

18 Té sù an Íwaɔwa, tévua kùle gbɛ̄vãipɔwa.*

19 Aa m̀ pí Olebu lán gáaenawa, ɔ̄ aa kùle ní dii p̀ aa kásapie. †

20 Aa Lua gawide leũkpakè ní zù sɛ̄sona taao. ‡

21 Lua ní suabà ɔ̄ aa yá sàngu. A yãzɔ̀kèné Egipi,

22 à dabudabuɔ̀ kè Haũ buiɔ̀ b̀usu, à yá p̀ 1 to v̄la ní kú kè Isia T̄ai.

23 A m̀ é a gbépiɔ̀ mide, ɔ̄ aa gbé Mɔ̀izi aa zùukè, a tò aa p̀ wèe, ɔ̄ i ní midɛo. §

24 Aa pàkpà ní p̀ɔeã b̀usui, aa ḡi Dii yá síi.

25 Aa yákütèkà ní zwàakpɛɔ guu, aai swáse Dii yáio.*

26 ɔ̄ à ɔ̀lèlèné à m̀ é á tó aa kwe guwawaiue,

27 á tó an buiɔ̀ léle buiɔ̀ guu, í ní f̄aa b̀usu ní b̀suo. †

28 Aa ná táa Peoowa, aa p̀ p̀ wà sa'òò p̀ɔgɛɔwa sò. ‡

29 An yákeɔ̀ Dii p̀ f̄é, ɔ̄ gaga gèngu.

30 Fineasi f̄ele yápi tedè, ɔ̄ gagapi zèné. §

31 ɔ̄ Dii tò yá b̀aãnɔ̀ na, aa bàa kuaãnɔ̀ e aa buiwa.*

32 Aa Dii zafè Mɛliba í kíi, ɔ̄ Mɔ̀izi yã'1 azlae an yáí.

33 Asa aa aa ǹsɛ̄ ɔ̀kpàèe, ɔ̄ à yá'ò làasoosai. †

34 Aai b̀supideɔ̀ ke kélékèle, lá Dii ð̄lènéwao. ‡

35 Aa ḡò k̄gbɛ̄ɔ̀ ũ ní buipiɔ̀, aa ní ɔ̀lɛsè.

36 Aa zɔ̀blè ní diiɔ̀e,

§ 106:17 Nao 16.31-33 * 106:18 Nao 16.35 † 106:19 B̄a 32.1-6 ‡ 106:20 Lom 1.23 § 106:23 B̄a 32.10-14 * 106:25 Nao 14.1-4 † 106:27 Nao 14.26-35 ‡ 106:28 Nao 25.1-3 § 106:30 Nao 25.7-8 * 106:31 Nao 25.10-13 † 106:33 Nao 20.10-12 ‡ 106:34 Iko 7.2

ṣ yápi ní sṣ blè. §

³⁷ Aa ní nẹgṣenaṣ dèdè sa'obṣ ũ,
aa sa'ò tááwa ní ní nẹnṣenaṣ.*

³⁸ Aa yáesaideṣ kòlòkpakpa,
an nẹgṣeṣ ní ní nẹnṣepiṣ.

Aa sa'òrínṣ Kanaa bùsu tááwa,
ṣ an bùsupi gbālè. †

³⁹ An yākeṣ mé tò aa gbālè,
an dāaṣ tò aa gṣṣ Luaε káaluṣ ũ.

⁴⁰ Ɔ Dii pṣkūmabòbṣmá,
a ye gbé pṣ a ní sépiṣ gíyái bo.

⁴¹ A ní kpá buiṣwa,
an zangudepiṣ ikokè má.

⁴² An ibeṣeṣ wétēamòné,
aa ɔtṣòlemá. ‡

⁴³ Ɔ ní bṣ mṣmṣ,
āma aa zè ní ní swágbāaṣe,
ṣ an duuna dārla.

⁴⁴ Tó à ní wii má,

ĩ taasi dṣnéε. §

⁴⁵ Aà bàakuarínṣ yá i sáaāguo,
ṣ à nṣsellile a gbéke zṣṣ guu.

⁴⁶ A tò gbé pṣ aa ní kùkù zṣzṣ ũṣ wēnadṣné.

⁴⁷ Dii wá Lua, wá suaba!
Wá bṣle buiṣ guu, ní wá kāaa,
wí n tṣ pṣ kú adoa bṣ,
wí íanadā ní n táasileao.

⁴⁸ Wá Dii, Isailiṣ Lua sáaukpa
za asniziṣ e gṣṣpii!
Gbépii mε, āmi!
Aleluya!

LA SṢODE

Sou 107-150

107

Lua sáaukpa aà maa yái

¹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbéke láaa vío.

² Gbé pṣ Dii ní bṣṣ o màa,
gbé pṣ à ní bṣ ní ibeṣeṣ ɔzṣṣ.

³ A ní bṣ bùsu ní bùsuo à ní kāaa
za gukpe oi ní be'ae oiṣ,
za gugbāntoo oi ní geṣmidṣkli oiṣ.

⁴ An gbēeṣ be sásāa guwaiwaiu ní sēgbāo,*

§ 106:36 Dṣa 3.5-6 * 106:37 2Kia 17.17 † 106:38 Nao 35.33-34 ‡ 106:42 Dṣa 2.14 § 106:44

aai wéle pó aa zṽleu zé dṽo.

⁵ Nṽana ní imio lé ní de,

an wēni gṽ leenno.

⁶ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikeau,

ṽ à ní bṽ ní wétēa guu.

⁷ A ní dá zé súsuwa,

ṽ aa kà wéle pó aa zṽleu.

⁸ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí

ní yābṽnsae pṽ í kenéó.

⁹ Asa í imidenao kòlo níniné,

í pṽmaa kpa nṽandenaṽwa aa ká.†

¹⁰ An gbēeṽ ku gusiau ga lézì,‡

aale taasike yea ní mṽdaonao.

¹¹ Asa aa gí Lua yāmai,

aa sakà Musude ledamaue.

¹² A tò wà ní busa ní zì gbāao,

aale lé gále, gbēe ku à dṽníleo.

¹³ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikea guu,

ṽ à ní bṽ ní wétēapi guu.

¹⁴ A ní bṽ gusiau ní gao lézì,

à ní mṽdaonapiṽ kèkēma.

¹⁵ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,

ní yābṽnsae pṽ í kenéó.

¹⁶ Asa í bíbṽle gba pṽ wa pí ní mṽgotēo gbooe,

í mṽsi gbāa zékakabṽṽ é'ε.

¹⁷ An gbēeṽ liaa ní swágbāa yáí,

aa gṽ suuunno ní tàaeṽ yáí.

¹⁸ Aa ye pṽblea gíyáio,

aa kà gaa.

¹⁹ Ǿ aa wiilè Diizi ní taasikeau,

ṽ à ní bṽ ní wétēapi guu.

²⁰ Aà lékpāsā ní gbāgbā,§

à ní sí miá'ewa.

²¹ Aa Dii sáaukpa aà gbēke yáí,

ní yābṽnsae pṽ í kenéó.

²² Aa sáaukpa sa'owa,

aai aà yākeṽ galike ní gulakeao.

²³ An gbēeṽ gṽ gó'ilenaṽ,

aa dāzεu ísíaa,

aaṽ be í zṽṽpia aao gé laatai.

²⁴ Gbépiṽ Dii yākeṽ è,

ní yābṽnsae pṽ í ke í guoṽ.

²⁵ A yá'ò ṽ zāa'lan gbāa kàka,

ísia fēle ní butēmbaao.*

²⁶ Aa gṽ musu aa sù zìle,

† 107:9 Luk 1.53

‡ 107:10 Luk 1.79

§ 107:20 Luk 7.7

* 107:25 Yon 1.4

kua kaipi lézɪ sɔ kɛ̀ngu.

²⁷ Aa dèedee,
aa tãlaatalaabò lán wɛ̀denawa,
an ílɛ'ɛ̀nɔ̀ mĩde.

²⁸ Aa wiilɛ̀ Diizi ní taasikeau,
ɔ̀ à ní bɔ́ ní wɛ̀tɛ̀api guu.

²⁹ A ían gbãa zè à gɔ̀ ían fɛ̀ena ù,
à í zùukɛ̀ à kɛ̀ kílikili.†

³⁰ Ké gu nini gɔ̀ɔ̀, an pɔ̀ kɛ̀na,
ɔ̀ à gɛ̀nɔ̀ godɔ̀kii pɔ̀ aale yáú.

³¹ Aa Dii sáaukpa aà gbɛ̀ke yáí,
ní yã̀bɔ̀nsaɛ̀ pɔ̀ í kɛ̀néo.

³² Aa aà tɔ̀bɔ̀ balu guu,
aa aà táasile dɔ̀aanaɔ̀ kãaa guu.

³³ A swaɔ̀ zɔ̀ɛ̀ à gɔ̀ gugii ù,‡
a tò nibɔ̀naɔ̀ gɔ̀ tɔ̀le inidɛ̀naɔ̀ ù.

³⁴ A tɔ̀le báaade líle gu wiside ù
gbɛ̀ pɔ̀ zɔ̀leuɔ̀ vãí yáí.§

³⁵ A guwaiwai líle dãna ù,
a tò gugii gɔ̀ nibɔ̀na ù.*

³⁶ A nɔ̀andɛ̀naɔ̀ díle we,
ɔ̀ aa wɛ̀le kãle aa zɔ̀leu.

³⁷ Aa buapɔ̀ tɔ̀ aa vɛ̀liɔ̀ bà,
ɔ̀ à nɛ̀'ínɛ̀ maamaa.

³⁸ A báaadãngu,
ɔ̀ aa dasikù à kɛ̀ zài,
i to an pɔ̀tuɔ̀ lãoo.

³⁹ ɔ̀ à ní lão lɔ̀, aa gɔ̀ yɔ̀ɔ̀nɔ̀
gbãamɔ̀ané ní músio ní pɔ̀siao yáí.

⁴⁰ Lua í saike kpalablenawa,
í to aa liaaliaa gugii pɔ̀ zɛ̀vɪo guu.

⁴¹ I wɛ̀nadeɔ̀ bɔ̀ taasiu à ní sé lesí,
í to an uadeɔ̀ dasikù.

⁴² Tó gbɛ̀maaɔ̀ è, aal pɔ̀nake,
gbɛ̀vãíɔ̀ sɔ̀ aal ní lé kpaau.

⁴³ Nɔ̀sɛ̀de laaidɔ̀ yápiɔ̀wa,
i Dii gbɛ̀ke gwa lá a de.

108

Lua mé í to wà zɪble

¹ Davidi le.*

² Ma sɔ̀ díleá, Lua,
má lesi má ní táasile ní nɔ̀semendoo.

³ Ma mɔ̀ɔ̀na ní ma domao, vu!
Mí gbãakpa gudãzi.

⁴ Dii, má ní sáaukpa buiɔ̀ guu,

† 107:29 Luk 8.24 ‡ 107:33 Yoz 3.13 § 107:34 Daa 13.10, 19.24-26 * 107:35 Bɔ̀a 17.6 * 108:1
Sotɔ 57.8-12, 60.7-14

má ní táasile gbéɔne.

⁵ Asa n gbēke zɔ zɔmae,
mé n náai zɔ luabepuanawa.

⁶ Lua, tɔbɔ e à zɔma,
to n gawi li dúniaa pii.

⁷ Wea, wá suaba ní n gâsa gbâao,
ké wápiɔ n gbé yenzideɔ e bɔ.

⁸ Lua yá'ò za a kúki à mè:
Má Sikeũ kpaale ní tidɔanlaɔe,
mí Suko guzule kpámá.

⁹ Galada búsúá ma pɔe,
Manase buiɔ búsúá ma pɔe,
Eflaiũ buiɔ búsúá ma m̀ò fùae,
Yuda búsúá ma lípanae.

¹⁰ Mɔabuɔ búsúá ma zion zu'obɔe,
mí a kyale kále Eɔbɔɔ búsúwa,
mí kúkua dɔ Filitɔɔ búsúwa.

¹¹ Déme a gēmanɔ wéle bíideui?
Déme a dɔaamɛe e Eɔbɔɔ búsúui?

¹² Lua, mé i ke n gbé pɔ n wá v̄laa
nili bɔ ní wá zlḡɔ bɔ bàasio.

¹³ ɔdawá wá ibeeɔ yáí,
asa gbēnazina gbēsuaabaa páe.

¹⁴ Wá zible ní Lua gbâao,
ɔme a ɔzɔ wá ibeeɔwa.

109

Sa b̄eɔ oa ibeeɔ

Davidi le.

¹ Lua, míme mí n táasile,
nísu ñȳɔ níleao.

² Asa gbēvái bɔnkpɛdeɔ í ma yaa,
aáí lekɔlekamazí ní eeo.

³ Aaí liamazi ní yá'íio,
aáí sòlekemanɔ pɔewiwinesai.

⁴ Aaí ma yearízi fiabomee ní yádɔmao,
mapi s̄ɔ m̄iɔ wabikema.

⁵ Aaí maa fiabomee ní váio,
ma yearízi s̄ɔ ní zaamaguɔ.

⁶ Gbēvái sóike ní dɔaanawa,
ní aá na gudnae a ɔzɔ.

⁷ To yákpale bɔaànɔ vái,
to aá wabikɛa yá'íè.

⁸ Aà wēni su àɔ gbâao,
gbēpále i zɔle aà gbɛu.*

⁹ Aà néɔ ḡɔ desai,
aà na i ḡɔ gyaa ũ.

* 109:8 Zín 1.20

10 Aà néo gō llaanao ũ aao baake,
aao pō welewelele pōkolekli.

11 Aa flade aà pōo naaa pii,
buiपाले aà zī ài siwà.

12 Gbēe su gbēkekeēo,
wasu wēnadō aà né pō a tōneō.

13 Aà buio mide,
an tō ga gbē pō lé feleo guu.

14 Aà deziō vāikea yá dōngu, Dii,
ńsu n̄ aà da duuna kēwà bauo.

15 An duuna aō dōngu gōpii, Dii,
an yá i sã gbēōgu dūniau,

16 ké ńi laasooke gbēkewao yái,
ń lada taasideō ń wēnadeō
ń gbē pō an ká gāwa e aa ga.

17 A ye savái'oa gbēēi,
to à wí aà mušu.
Sa maa oa gbēē ńi kaaāguo,
a ke báaa vī sōo.

18 A lekēané ula dà,
à gē aà nōseu lán íwa,
à táaleaāgu lán nísiwa.

19 Aō fiwà gōpii zwāa ũe,
io dō aāpi asana ũ.

20 Dii flabo ma yādōmadeōne maa
ń gbē pō aai vāi o ma musuō.

21 Dii Gbāapiide, ma wegwa n tō yái,
ma bō n maa ń n gbēkeo yái.

22 Asa taaside wēnaden ma ũ,
ma pō yà dúuduu.

23 Mále sāale lán oosi uenawa,
mále gēzea lán ńana kwasawa.

24 Leye tō ma gbá lé sé ńo,
ma fēfē e ma gō wákambaau ũ.

25 Ma gōné pōsōsōa ũ,
aai ma gwa aa mīke déūdeū.†

26 Dōmale Dii ma Lua,
ma suaba n gbēke yái,

27 aai dō ké n dāa,
ké nīme ń kēme, Dii.

28 Tó aa ma ka, ńyō báadamagu,
tó aa fēlemanō, wí a ń kú,
mapi n zōblena mí pōnake.

29 Tó ńi a gō ma yādōmadeōne ula ũ,
aa wida ńzlawa lán gomusuwa.

† 109:25 Mat 27:39

30 Má Dii sáaukpa ní lɔɔ gbāao,
má aà táasile balu guu.

31 Asa í zε ní wēnadeɔε,
í ní sí gbé pɔ lé yādarílaɔwa.

110

Mesii klake

Davidi le.

1 Dii ò ma diie aà zɔle a ɔplaai
e aà aà ibeεɔ keè aà gbadibɔ ũ.*

2 Dii a to n iko ligua,
níyɔ kible n ibeεɔwa Siɔna.

3 N gbéɔ nízia kpama n ikokegɔɔ
ní lousisi'ulaɔ daa.
N èwaasoɔ mɔ n kfi gudɔleia lán fiwa.

4 Dii legbè, a lé lilea vío à mè:
Nyɔɔ de sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mekizeɔwae.†

5 Dii ku n ɔplaai,
a kíaɔ míɔnzɔ a pɔfɛgɔɔ.

6 A tɔsi buiɔwa, an gεɔ gupa,
a dúnia búu kíaɔ míɔnzɔ,
7 i swa'i mi zé lé.

Bee yá mé tò aà mi aɔ daa ía.

111

Dii tɔbɔa

1 Aleluya!

Má Dii sáaukpa ní nòsemendoo
ní gbēmaao sánu balu guu.

2 Dii yákeaɔ zɔɔ,
gbé pɔ à kánguɔ í a wáaipa.

3 Aà yákeaɔ beεε ní gawio ví,
aà yákea a zéwa láaa vío.

4 Dii tò a yābɔnsaεkeεɔ dɔwágu,
a sùuu ní sósobio ví.

5 I ble kpa a víakenaɔwa,
aà baakuarínɔ yá lí sáaaguɔ.

6 A a gbāa òlɔ a gbéɔne yákea guu,
à buipaleɔ búsuɔ kpamá.

7 Yá pɔ a kèɔ náai ví mé a zεví,
yá pɔ a díleɔ slana ví piie.

8 Yápiɔ zínaɔ pélea gɔɔpii,
í yáke a zéwa náai guu.

9 A suabana zì à a gbéɔ bò,

* **110:1** Mat 22.44, Zln 2.34-35, 1Kln 15.25, Efe 1.20-22, Ebe 1.13, 8.1, 10.12-13 7.17, 21

† **110:4** Ebe 5.6, 6.20,

aà bàa kúrínṓ gṓṓpii.
 Aà tṓ kua adoa mé ì to v́a ní kú.
¹⁰ V́akea Diie mé ɔnṓ źina ù,
 gbé pṓ ì v́akeè wezè gbàa.
 Aà táasilèa aṓ láaa v́io.

112

Gbé pṓ Dii v́a v́i

¹ Aleluya!

Báaaden gbé pṓ Dii v́a v́i,
 mé Diipi yádilèaṓ ì kaaágu ù.
² Aà néṓ gṓ gbáadeṓ ù ní búsuu,
 asa nṓsepuede buiṓá báaadeṓne.
³ Pṓmṓama ní àizeṓo di aà beṓ,
 aà yákea a zéwa láaa v́io.
⁴ Baa gusiau gu ì pu gbēmaaṓneṓ,
 nṓsepuede pṓ sùuu ní sósobio v́io.
⁵ Gbé pṓ gbēke v́i ì pṓ sēané,
 ì a yáṓ ke a zéwa, yá ì bṓè maac.
⁶ Gbēmaa lí fu bauo,
 aà yá aṓ dṓngue gṓṓpii.
⁷ Bao íi lí aà v́iakúo,
 aà sṓ ìṓ dílea, ìṓ Dii náai v́i.
⁸ Aà sṓ lí v́io, v́a lí aà kúo,
 e à ge tidṓò a ibeṓla.
⁹ Ì pṓ fáṓ taasideṓne,
 aà yákea a zéwa láaa v́io.*
 Aà mi ìṓ daa ía ní gawioṓ.
¹⁰ Gbēv́ai líṓ ye aà ea yáio,
 ì lésakáaazi, ì ìṓ gá.
 Yá pṓ v́aikena wé dṓi ì midewáe.

113

Dii táasilèa

¹ Aleluya!

Dii zṓblenṓ, à aà táasilè,
 í aà tṓṓ!
² Gbépii Dii sáaukpa
 za gbá e gṓṓpii.
³ Gbépii Dii tṓṓ
 seá za íatēbilea e a gēkpεukli.
⁴ Dii ku musu, a de bui píila,
 à tṓṓ e à mà musua.
⁵ Gbēe ì ka Dii wá Luawao,
 a zṓlea báawa musu.
⁶ Ì wékpale źile,
 ì musu ní tṓleṓ gwa.

* 111:10 Yaa 1.7, 9.10 * 112:9 2Kln 9.9

7 I yèesaideṭo bṭo bṭusutiu, i ní fele,
i wēnadeṭo bṭo tífuu, i ní sé lesí.

8 I ní da kíabuṭo guu,
anzla gbé kíabuṭo guu.

9 I to fii né bṭoṭo,
i gṭo neade pṭnade ũ.

Aleluya!

114

Gēamusu dikpe le

1 Ké Isailiṭo bṭo Egipi,
ké Yakṭbu buiṭo bṭo bui zllṭo guu,*

2 Yuda bṭusu gṭo Dii kúki ũ,
Isaili bṭusu gṭo aá kibleki ũ.

3 Isia Tēa è ʒ à baalē,†
Yuudē í kpekpa.‡

4 Gbēsisiṭo vṭvṭ lán sṭowa,
sṭisiṭo ɔyaayè lán bleṭwa.

5 Isia, bóme n le n baalēi?
Yuudē, àkea n kpekpaí?

6 Gbēsisiṭo, bóyái a vṭvṭ lán sṭowai?
Sṭisiṭo, àkea a ɔyaayè lán bleṭwai?

7 Dúnia, lualua Dii mṭa guu,
dee Yakṭbu Luapi aε.

8 A gbēsi kè ibṭki ũ,§
à gbēkáo líle nibṭna ũ.

115

Dii mé í bdaadartgu

1 I ke wá tṭ mé a bṭo Dii,
i ke wá tṭ mé a bṭo.
N nzla tṭbṭo n gbēke ní n náaio yái.

2 Akεa buipāleṭo í wá la aa me
wá Lua kú má niei?

3 Wá Lua ku musu,
yá pṭ a yei í keε.

4 Aa ní diiṭo pí ní ánusuo ní vuaṭo,
gbēnazina ɔgbεε.*

5 Aa lé vṭ, aali yá'oo,
aa wé vṭ, aali gu'e sṭo.

6 Aa swá vṭ, aali yámao,
aa ní vṭ, kási aali pṭ gṭmao.

* 114:1 Bṭa 12.51 † 114:3 Bṭa 14.21 ‡ 114:3 Yoz 3.16 § 114:8 Bṭa 17.1-6, Nao 20.10-11

* 115:4 Zia 9.20

⁷ Aa ɔ vl, aali ká pówao,
aa gbá vl, kási aali táa'oo.
Aali kolokεεo.

⁸ An pinaɔ gónwae
ní gbé pɔ lé ní náaike.†

⁹ Isailiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ù, í dɔ́ále.

¹⁰ Aalona buiɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ù, í dɔ́ále.

¹¹ Dii vlakεnaɔ, à Dii náaike!
Ɔme á sèngbao ù, í dɔ́ále.

¹² Wá yá lí sá Diiguɔ,
a báaadawágu.
A báaada Isaili buiɔgu,
a báaada Aalona buiɔgu.
¹³ Dii a báaada a vlakεnaɔgu,
néfēnen gbēzɔɔ.‡

¹⁴ Dii káflakéé,
ápiɔ ní á néɔ.

¹⁵ Dii mé a báaadaágu,
musu ní tɔɔleo Kεnapi.

¹⁶ Musuá Dii beε,
ɔ à tɔɔle ná gbēnazinaɔne ní ɔzɪ.

¹⁷ I ke geɔ mé lí Dii táasileo,
gbé pɔ kú bedaɔɔ ɪɔ ku kílikilie.

¹⁸ Wápiɔ, wáɔ Dii sáaukpa
za gbá e gɔɔpiie.

Aleluya!

116

Gbé pɔ bɔ ga lézɪ Dii sáaukpa

¹ Má ye Diizi,
asa à ma yámàε,
à ma wiileawa mà.

² Máɔ aá sisi e ma wēni léue,
ké à swādòmazi yáí.

³ Ga fùà kpàmee yāa,
má kú yeélea zɔɔ guu,
taasi ní pɔsiao tɔ́a.

⁴ Ɔ ma lεzù Diizi ma mè:
Dii, n yá na, ma misi.

⁵ Dii sùuu vl mé a maa,
wá Lua sósobi vl.

⁶ Dii í yēesaideɔ d́a.
Ké ma gɔ dɔ́lɔɔ, à ma suabà.

† 115:8 Soṭṭ 135.15-18   ‡ 115:13 Zia 11.18, 19.5

7 Ma nɔ̀sɛ aɔ nɔ̀nia sa,
asa Dii yāmaakɛmɛɛ.

8 Dii ma bɔ ga lézl,
à wé'i gɔgɔmɛɛ,
i to ma gɛnalɛɔ,

9 ké màɔ ku dúnia guu,
míɔ bɛ aà aɛ.

10 Ké taasi tɔ̀a, ma gɔ búɛbue.
Ma aà náaikè, ɔ ma yā'ò.*

11 Gili gɛmagu ma mè:
Gbɛ mɔafilisaio.

12 Bɔ má flaboð Diie
maa pɔ a kɛmɛɛ píi yá musui?

13 Má Dii gbé suabaa imibɔ sɛ musu,
mí aà sísiò.

14 Má lé pɔ má kè Diiwaɔ flabo
aà gbéɔ wáa píi.

15 Dii yāmanaɔ gaa gbiaè.

16 Dii, n yá na, n zɔ̀blenan ma ũ.
Nɔ̀ɛ pɔ zɔ̀blɛnɛ nɛn ma ũ,
n ma bɔ hau.

17 Má sáaukpa sa'oma,
mí ní sísiò, Dii.

18 Má lé pɔ má kè Diiwaɔ flabo
aà gbéɔ wáa píi.

19 Má flaboè aà ua Yelusaleũ.

Aleluya!

117

Dii táasilea

1 Bui píi, à Dii táasile,
bùsu píi gbéɔ, à aà tɔ̀bɔ,*

2 asa a gbɛke víwanɔ̀ à kè zài.
Dii náai ví gɔ̀pɔ̀iie.

Aleluya!

118

Gɛa Dii ua ní sáaukpaao

1 A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbɛke láaa vío.

2 Isailiɔ o,
aà gbɛke láaa vío.

3 Aalona buiɔ o,

* 116:10 2Kln 4.13 * 117:1 Lom 15.11

aà gbēke láaa vío.

⁴Aà víakenaᵅ o,
aà gbēke láaa vío.

⁵Ma lezù Diizi ma yeleea guu,
ᵅ a wèa à ma gba dēepooki.

⁶Dii kumaᵅ, vía a ma kũo,
bó gbēnazína a f̄ kemei?*

⁷Dii kumaᵅ ma donlede ũ,
má tidᵅ ma ibeeleae.

⁸Naa Diizi maa de
gbēnazína náaikéala.

⁹Naa Diizi maa de
gbāadeᵅ náaikéala.

¹⁰Bui pii liamazi,
ᵅ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹¹Aa liamazi ɔplaaí ní zeeo,
ᵅ ma ní kwé ní Dii tóo.

¹²Aa f̄a lán zodaᵅwa,
ᵅ aa míde lán s̄é tékúawa,
ma ní kwé ní Dii tóo.

¹³Aa ɔz̄mazi pásipási,
má ye lélei, ᵅ Dii d̄male.

¹⁴Dii mé ma gbāa ũ, aà táasi mí lé,
à ḡᵅ ma Suabana ũ.

¹⁵A ma, kúkua dᵅ gbēmaᵅ b̄dou,
Dii ɔplaa gbāa zíkè.

¹⁶Dii ɔplaa dᵅa musu,
Dii ɔplaa gbāa zíkè.

¹⁷Má gao, máᵅ kue,
míᵅ Dii yákeᵅ galike.

¹⁸Dii ma swágága maamaa,
āma i to ga ma seo.

¹⁹A gbé suabaa b̄le gbaᵅ wēmee
mà ḡé mà Dii sáaukpa.

²⁰Dii ua b̄le ke,
gbēmaᵅ mé í ḡeu.

²¹Ma n sáaukè Dii, asa ní wèa,
n ḡᵅ ma Suabana ũ.

²²Gbe p̄s̄ ebonaᵅ p̄kp̄ai
mé ḡᵅ gb̄eᵅ mide ũ.†

²³Dii mé bee kè,
ᵅ à k̄ew̄e yābonsae ũ.‡

²⁴Gᵅᵅ p̄s̄ Dii d̄ilen ke.

* **118:6** Ebe 13.6 † **118:22** Luk 20.17, Zln 4.11, 1Pie 2.7 ‡ **118:23** Mat 21.42, Maa 12.10-11

Wà pɔ̀nakeu wà yáaṽ.

²⁵ N yá na Dii! Wá suaba!
Suε Dii! Wá daε ní gòmio!

²⁶ Báaaden gbé pɔ́ lé mɔ́ ní Dii tso ũ,
kua Dii ua wáε gbáakpanzi. §

²⁷ Dii mé Lua ũ, à gupùwεε.
A ba dɔ̀dɔ̀ sa'obɔ̀wa,
í poo gbagbaktizi.

²⁸ Ma Luan n ũ, má n sáaukpa,
ma Lua, má n tɔ̀bɔ̀.

²⁹ A Dii sáaukpa, asa a maa,
aà gbεke láaa vío.

119

Gbáakpa Lua yáwa

¹ Báaadeɔ̀n gbé pɔ́ aa ku táaesai
aa Dii ikoyá kúá ũ.

² Báaadeɔ̀n gbé pɔ́ aai Dii yá'one ma
aai aà kíi wεεε ní nòsemendoo ũ.

³ Aali yákpaaɔ̀nakeo,
aai aà dɔ̀bɔ̀ sé.

⁴ N n ɔ̀tondɔ̀kíi òbɔ̀wεε,
ké wàɔ̀ tei ní laaio.

⁵ Má ye màɔ̀ ku ma dɔ̀bɔ̀waε,
míɔ̀ n yádileneɔ̀ kúá.

⁶ Tó má n yádileɔ̀ kúá píi,
bee a to wí ma kúo.

⁷ Gɔ̀ pɔ́ máε n yámaapiɔ̀ dada,
má n sáaukpa ní nòsepuaε.

⁸ Máɔ̀ n yádileneɔ̀ kúáε,
nísu ma to we míɔ̀míɔ̀.

⁹ Kpelewa èwaaso a ke àɔ̀ ku gbálesaii?
Sema aà yákea kpaal ní n yáo.

¹⁰ Máε n kíi wεεε ní nòsemendoo,
nísu to mà páale n yádileɔ̀neɔ̀.

¹¹ Ma n yá dà ma sɔ́ guu,*
ké másu duunakeɔ̀neɔ̀ yái.

¹² Ma n sáauké, Dii,
n n yádileneɔ̀ dameε.

¹³ N ikoyá pɔ́ bɔ̀ ní léuɔ̀ píi,
má dau siú néε.

¹⁴ Máε pɔ̀nake ní n yá'oneɔ̀
lá wí ke ní àizeεowa.

¹⁵ Máε n ɔ̀tondɔ̀kíi wáaipa,
ma láasoo ku n kekeáwa.

§ 118:26 Mat 21.9, Maa 11.9, Luk 19.38, Zaa 12.13 * 119:11 Luk 2.19

16 Ma pɔ kɛna n yādileaɔwa,
n yá a sámaguɔ.

17 Yāmaake mapi n zòblenaɛ,
mí e màɔ ku màɔ n yá kúa.

18 Ma wé kémɛɛ,
ké mà wesi n ikoyá bɔnsaɛɔɛ.

19 Bòmɔn ma ù dúnia guu,†
ńsu ñ n yādileaɔ ulemɛɛo.

20 N ikoyá nidɛa gɔɔpii
mé tò ma nisina vù.

21 Ni waladeɔ lele, ni láaikemá,
gbé pɔ pàale n yādileaɔnepi.

22 Ma bɔ sósɔa ní sa pɔ aal kamaguou,
asa má n yá'oneɔ kúaɛ.

23 Baa ké kíaɔ zòle lekpaaimazi,
ma láasoo aɔ ku n yādilenɛɔwae.

24 N yá'oneɔ mé ì ma pɔ ke na,
n yápi mé ì ledaa.

25 Ma nisina naa líwa.
Ma misi lá ní òwa.

26 Ma a yákeɔ dɔdɔne, ɔ ní wèa.
N n yādilenɛɔ dameɛ.

27 To mà n ɔtondɔkɔɔ dɔ,
ma láasoo iɔ ku n yábɔnsaɛɔwa.

28 Kua pɔsiau ma nòse ɔɔbò.
Ma gba gbáa lá ní òwa.

29 Ma kē sásáɛwa,
ní ma gba zé mà ze ní n ikoyáɔ.

30 Ma síana zé sè,
ma sɔ ì ku n ikoyáwa.

31 Má n yá'oneɔ kúa ɔplapla.
Dii, ńsu to wí ma kúo.

32 Má wáa ní n yādileaɔ,
asa n ma sɔ dameɛ doũɛ.

33 Dii, ñ n yādilenɛɔ zé ɔɔmɛɛ
màɔ kúa e ma wɛni léu.

34 Ma gba ɔnɔ màɔ n ikoyá kúa,
míɔ zikewá ní nòsemendoo.

35 Ma da n yādileaɔ zéu,
asa bee mé ì kamagu.

36 To ma sɔ ta n yá'oneɔwa,
asu tá gbɛble'aiwao.

37 To ma wema pɔ gianaɔla,
ma lé ní láo n zé guu.

38 Yá pɔ ní ò ke mapi n zòblenaɛ,
lé pɔ ní gbè n vɔakɛnaɔnepi.

† 119:19 Ebe 11.13

39 To s̄s̄sa p̄ó má a v̄ia v̄i ḡe ma swá kpe,
asa n yákekea maae.

40 Má ye n ɔtonɔk̄lii fá,
ma lé ní láo n maakea guu.

41 Dii, m̄o gb̄ekeke mee,
ma suaba lá ní òwa,

42 mí yázi ma s̄s̄nawa,
asa mále n yá náaike.

43 Nsu to m̄o ku síana'ohané saio,
asa n ikoȳā ɔ̄ ma wé ði.

44 M̄a n ikoȳā k̄ua
za gbá e ḡōpiie,

45 m̄o be ma laaiwa,
asa ma n ɔtonɔk̄li w̄elee.

46 Má n yá'one ɔ k̄iane,
wí a ma k̄uo.

47 N yádile ɔ̄ i ma p̄o ke na,
asa má ye yápiie.

48 Má ye n yádile ɔ̄ i ɔ̄ ma ɔ̄ ði,
mi láasooke n yádilene ɔ̄ wa.

49 To yá p̄ó ní ò n z̄b̄blenae ð̄ngu,
asa ní tò ma wé ðie.

50 Ma n̄se i nini ma taasikea guu,
asa n yá mé i ma lé ní láo.

51 Walade ɔ̄ lé ma yáal̄ maamae,
ní beo má páale n ikoȳāe.

52 Mi láasooke n ikoȳā yáāwa,
ɔ̄ aai ma n̄se n̄nim ee, Dii.

53 Ma p̄o i pa maamaa
v̄aiken ɔ̄ p̄akpaa n ikoȳai yái.

54 Mi lesi n yádilene ɔ̄ musu
ma kua d̄úniau b̄om̄o ũ guu.

55 N yá ɔ̄ ð̄magu gwá, Dii,
ɔ̄ m̄o n ikoȳā k̄ua.

56 Má yá be ɔ̄ ð̄e ð̄e,
asa m̄o n ɔtonɔk̄li gwae.

57 Dii mé ma baa ũ,
ma legb̄e ma m̄e má n yāma.

58 Mi awakpane ní n̄semendoo,
s̄uukeman ɔ̄ lá ní òwa.

59 Ma a yáke ɔ̄ gwá,
ɔ̄ ma n yáze s̄e.

60 M̄a wāa, má z̄ez̄e ɔ̄,
má n yádile ɔ̄ ða.

61 Baa tó gb̄ev̄āi ba l̄lamazi,
n ikoȳā s̄amaguo.

62 Mi fele má n s̄aukpa w̄e ɔ̄do

n ikoyā maapiɔ musu.

63 N vɪakenaɔ gbēnan ma ũ,
gbé pɔ aai n ɔtonɔkli gwaɔ.

64 Dii, n gbēke dúnia pà.
N n yādilenɔ dameɛ.

65 N maakè mapi n zòblenaɛ,
lá ní òwa, Dii.

66 Wezē ní d̄sao dameɛ,
asa ma n yādileaɔ s̄ie.

67 E ñyɔ gé ɔtɔleia, má sásāaɛ,
āma tiasa má n yá k̄ua.

68 N maa mé ni yāmaake.
N n yādilenɔ dameɛ.

69 Baa ké waladeɔ yásia lí wa nánaa,
miɔ n ɔtonɔkli gwa ní n̄semendoɔe.

70 An swá yīaa, aa s̄uk̄ù,
mapi s̄ɔ ma pɔ na n ikoyāwa.

71 N ɔtɔleaa kè maaɛ,
asa ma e ma n yādanɔ d̄adaɛ.

72 Ikoyā pɔ lé bɔ n léu maameɛ
de vua ní ánusu ɔwatē òaa s̄oɔla.

73 N ɔ mé ma ikása, ɔ n ma ke.
Ma gba ònɔ mà n yādileaɔ dada.

74 Tó n vɪakenaɔ ma e, an pɔ í ke na,
asa n yá ɔ ma wé ði.

75 Dii, má d̄ɔ ké n ikoyāɔ maa,
ké ní náai v̄i yái ɔ n ɔtɔleaa.

76 Gbēkekemeɛ, ma n̄se i níni,
lá ní ò mapi n zòblenaɛwa.

77 Mɔ n̄ wēnad̄m̄eɛ màɔ ku aafia,
asa n ikoyāɔ mé ma p̄nak̄eɔ ũ.

78 To wí waladeɔ kú, asa aa yād̄baɛ,
mí láasooke n ɔtonɔkliwa.

79 To n vɪakenaɔ mɔ ma kíi,
gbé pɔ aa n yā'one d̄piɔ.

80 To màɔ ku tàaesai n yáɔ musu,
ké wí su ma k̄uɔ yái.

81 Ma s̄anzi n̄ ma suaba e ma nisina lòo,
n yá ɔ ma wé ði.

82 Ma wed̄òd̄ɔ n legbēai e ma wé wò,
b̄ɔe níyɔ ma n̄se n̄nimeɛi?

83 Má de lán báa b̄ò pɔ t̄éz̄ana màwaɛ,
ní beeo n yādilenɔ lí s̄amaguo.

84 Mapi n zòblena máɔ n dá e b̄ɔe ni?
B̄ɔe níyɔ ìada ma w̄leɔwai?

85 Waladeɔ í eȳm̄eɛ,

an yá lí kɔ'e ní n ikoyáoo.

⁸⁶ N yádileáɔ píi náai ví.
Dɔmale, asa wàle íadaa pãe.

⁸⁷ A gò yɔɔ aa ma bɔ dúniaue,
mapí sɔ mí n ɔtonɔkíi tó weo.

⁸⁸ Ma lé ní láo n gbêke yáí,
mí n yá'one ma.

⁸⁹ Dii, n yá ɔ ku gɔɔpiie,‡
a zínapelea musu n be.

⁹⁰ N náai ví wē ní wēo,
n dúnia kàle, ɔ a ku.

⁹¹ N ikoyáɔ mé tó pɔpii kú gbá,
asa pɔpii misileane.

⁹² Tó n ikoyá mé ma pɔnakebɔ ɔo,
dɔ ma míde ma taasikea guu.

⁹³ N ɔtonɔkíi a sámagu bauo,
asa a sabai ɔ n ma lé ní láo.

⁹⁴ N pɔn ma ũ, ma suaba,
asa míbɔ n ɔtonɔkíi wɛɛɛɛ.

⁹⁵ Gbēváiɔ lé ma wɛ,
ɔ ma laai ku n yá'oneɔwa.

⁹⁶ Má è pɔpii maa lé kuɛ,
ama n yádileáɔ zɔɔ lé vío.

⁹⁷ Má ye n ikoyáí à kè zài,
míɔ láasookɛwá gɔɔpiie.

⁹⁸ N yá tò ma ɔnɔ de ma ibeɛɔla,
asa a ku ma sɔu gɔɔpiie.

⁹⁹ Ma wɛzɛ de ma yádanedeɔla,
asa ma láasoo ɔ ku n yá'oneɔwae.

¹⁰⁰ Ma ɔnɔ de maezɔɔla,
asa míɔ n ɔtonɔkíiɔ gwae.

¹⁰¹ Mi gbápɛɛ zé vāie guuo,
ké mà e màɔ n yá kúa yáí.

¹⁰² Mi kē n ikoyáɔwao,
asa níme ní dāmɛɛ.

¹⁰³ N yáɔ nameɛ à kè zài,
a na de zɔa ma léu.

¹⁰⁴ N ɔtonɔkíi í ma gba ɔnɔ,
a yáí tò má za sásāze píiu.

¹⁰⁵ N yá mé filia ũ ma gbázi,§
ĩ gupumɛɛ zéu.

¹⁰⁶ Ma legbè ɔ ma kpale ma siwá,
ma mè máɔ zíkɛ n ikoyáɔwae.

¹⁰⁷ Ma taasikea kè zài, Dii.
Ma lé ní láo lá ní òwa.

¹⁰⁸ To n sáau pɔ mále kpá kángu,*

‡ 119:89 Mat 24.35, 1Pic 1.25 § 119:105 Yaa 6.23

* 119:108 Ebe 13.15

ní n ikoyáɔ damεε, Dii.

109 Gɔɔpii miɔ ku ga léziε,
ní beeo n ikoyáɔ lí sámaguo.

110 Vaikεnaɔ baikpámεε,
kási mi zá n ɔtonɔkɔiwao.

111 N yá'onεɔ́á ma pɔ́ε gɔɔpii,
aaɩ to ma pɔ́ ke na.

112 Ma a sɔ́ kpá n yádilenεɔwa,
máɔ kúa gɔɔpii e ma wēni léuε.

113 Má za nòsemεmpladeɔgu,
má ye n ikoyáɩ.

114 Mmε ní ma ulεkli ní ma sèngbaoo ũ,
n yá ɔ́ ma wé dɔi.

115 A gomala vaikεnaɔ,
ké má zíkε ma Lua yádileεɔwa.

116 Nyɔ́ ma kúa lá ní òwa, míɔ ku,
ńsu to támaa ma nεo.†

117 Nyɔ́ de ma gbáa ũ, míɔ aafia,
ma wé iɔ́ pε n yádilenεwa láasai.

118 Ɔzɔ́ gbé pɔ́ pàale n yádilenεεi,
an mɔafiliyá a àikenéo.

119 Ni dúnia vaikεnaɔ waa bísa ũ,
a yáɩ tò má ye n yá'onεi.

120 Má n vɩa vɩ, ma mε i seenata,
n ikoyáɔ i to vɩa ma kú.

121 Ma yá kè a zéwa wásawasae,
ńsu má to ma íadamadeɔnεo.

122 Kpégaausi mapi n zòblenae,
ńsu to waladeɔ ma wetáo.

123 Ma wé dɔ́ n dɔnlei e ma wé wò,
má sɔ́anzi ñ ma suaba lá ní òwa.

124 Yá kεmεε n gbéke guu,
ní n yá da mapi n zòblenae.

125 N zòblenan ma ũ, ma gba ɔ́nɔ,
ké má n yá'onεɔ yáasi dɔ́.

126 N yá kεgɔɔ ká, Dii,
wáλε bɔ́ n ikoyá kpe.

127 Má ye n yádileɔɔi de vuaa,
baa vua baasaa.

128 Má è n ɔtonɔkɔi maa,
a yáɩ má za sásáze píiu.

129 N yá'onεɔ demεε yábɔnsae ũ,
Ayámεto má dá ma sɔ́u.

130 N yá bɔ́λεkεa i gupuné,
í nòsεdɔuɔdeɔ gba ɔ́nɔ.

131 Ma lé ελεa, máλε we fòofoo,
asa n ikoyáɔ ni lé ma deε.

† 119:116 Lom 5.5

132 Ma wɛgwa, sùuukɛmanɔ,
lá ni kɛ gbɛ́ pɔ́ ye n tɔ́ɔnɛwa.

133 Ma dazɛwa lá ní òwa,
ńsú to yáwaie kibleao.

134 Ma bɔ́ gbɛ́ taiinkɛnaɔ ɔzɪ,
ké màɔ n ɔtonɔkɪi gwa.

135 Mapi n zòblena wɛgwa,
ní tó mà n yádilɛnɔ dɔ́.

136 Wé'i lé bàale ma kùawa,
ké wa n ikoyá kúao yáí.

137 Dii, ní maa,
n yákekeɔ zɛví.

138 N n yáɔ díle a zéwa,
aa náai ví maamaae.

139 N yá lé kɛ ma ibɛɔnɛ yáe ùo,
ɔ a yá lé ma dɛ.

140 Wa è n yá sãa vío,
mapi n zòblena, má yei maamaae.

141 Pɔɛn ma ùo, wí sakamagu,
ní beeo n ɔtonɔkɪi lí sãmaguo.

142 N yá ɪɔ zɛví gɔɔpiie,
n ikoyá síana ví.

143 Taasi n yá'ɔmao ma le,
áma n yádíleɔ mé ma pɔnakebɔ ù.

144 N yá'onɛɔ maa gɔɔpiie,
ma gba ɔnɔ ké màɔ kú.

145 Mi n sísi ní nòsemendoo,
wea Dii, míɔ n yádilɛnɔ kú.

146 Mi lɛzunzi,
ma suaba, míɔ n yá'onɛɔ kú.

147 Mi fɛle gudɔsai mà wíilema,
n yá ma wé dɔi.

148 I lí na ma wéu gwãasíno,
ké mà e láasooke n yáwa yáí.

149 Ma yáma n gbɛ́kɛ yáí, Dii,
ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.

150 Gbɛ́ pɔ́ lé lekpaafmaziɔ kái,
aa zà ní n ikoyáɔ.

151 N kumanɔ kái, Dii,
n ikoyá pii síana ví.

152 Má dɔ́ n yá'onɛɔwa à gègè,
ké ní díle àɔ ku gɔɔpii yáí.

153 Ma taasi gwa, ní ma suaba,
asa n ikoyá i sãmaguo.

154 Zɛmanɔ, ní ma bɔ́,
ma lé ní láo lá n a lɛgbèwa.

155 N donle zà ní vāikenaᵋ,
 asa aali n yādilenᵋ wēleᵋo.
 156 N sósobi vī zᵋᵋ, Dii,
 ma lé ní láo lá n ikoyá'òwa.
 157 Ma ìadamadeᵋ ní ma wēleᵋo dasi,
 āma mi pāale n yá'onᵋᵋᵋo.
 158 Má ye n náaikensaiᵋ glyáio,
 ké aaliᵋ n yá kúao yáí.
 159 Gwa lá má ye n ɔtonᵋkii.
 Dii, ma lé ní láo n gbēke yáí.
 160 N yápii zínaá slanaᵋ,
 n ikoyáᵋ maa, aa láaa vío.

161 Gbāadeᵋ ì ìadaa pā,
 āma n yá ɔ má a vía vī.
 162 Mi pᵋnake ní n legbēao,
 lán gbé pᵋ àizeᵋ zᵋᵋ kᵋmpawa.
 163 Má za mᵋafiliu, má ye a yáio,
 n ikoyá má yei.
 164 Míᵋ n táasile gᵋᵋ do gēn soplapla
 ké n ikoyáᵋ maa yáí.
 165 Gbé pᵋ ye n ikoyáio aafia zᵋᵋ,
 yāe lí tó aa fùo.‡
 166 Ma wé dᵋi ñ ma suaba, Dii,
 mi zike n yādileᵋᵋwa.
 167 Má n yá'onᵋᵋ kua ní nᵋseᵋo,
 má yei maamaae.
 168 Mi n ɔtonᵋkii gwa, mi n yāma,
 asa ma kekeá pii kú n ɔzle.

169 To ma willea kama, Dii,
 ma gba ɔnᵋ lá ní òwa.
 170 To ma wabikᵋa n le,
 ma suaba lá n a legbēwa.
 171 N táasilea aᵋ dᵋ ma léuᵋ,
 asa ni n yādilenᵋᵋo dameᵋᵋ.
 172 Má lesi n legbēa musu,
 asa n yādileᵋᵋo maa píe.
 173 Nyᵋ kú ní dᵋamale sᵋuo,
 asa ma ze ní n ɔtonᵋkiiᵋo.
 174 Mále a nide ñ ma suaba, Dii,
 n ikoyá mé ma pᵋnakeᵋᵋo ú.
 175 To màᵋ ku, míᵋ n táasile,
 to n ikoyáᵋ aaᵋ ma kua.
 176 Ma liaa lán sá pᵋ sàsawa,
 mapi n zᵋblena, ma wēleᵋ,§
 asa n yáᵋ i sāmago.

‡ 119:165 1Zaa 2.10 § 119:176 Luk 15.4

120

Kua yakeledeɔ guu

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma kua yeelɛa guu ma wiilɛ Diizi,
 ɔ̄ a ma yāmà.

2 Ma si yásiadeɔ yādɔmawa
 ní mɔafilide yáo.

3 Mɔafilide, kpelewa Lua a sennɔi?

Bɔ a flaboonei?

4 Gɔsa gbãa kà lenaɔ

ní sɛ̄ sɛ̄lɛ̄ wãao.

5 Waiyoo mapi kua Mesekiɔ guu,*

zɔlɛa Kedaaɔ zwaakpeu.†

6 Ma zɔlɛ gbɛ́ pɔ za aafiauɔ guu à gɛ̀gɛ̀.

7 Yakelesaiden ma ũ,
 tó ma a yã'ò, sòle aã̄ fɛlɛ̀ò.

121

Dii wá dɔ̀ana

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ma wé dɔ gbè̀sɛ̄lɛ̄ kɛ̄i oi,
 gu pɔ ma dɔnɛ̄ í bɔu.

2 Ma dɔnɛ̄ í bɔ Dii kɛ̄i,
 aãpi mé musu ní zɛ̄lɛ̀o kè.

3 A to à gɛ̀naleo,
 i lí kpá á dɔ̀analao.

4 I lí Isailiɔ dɔ̀ana leo,
 ìli i'oo.

5 Dii mé á dɔ̀ana ũ,
 Dii deé ue ũ á ɔplaai.

6 Tatē a á lé fãaneo,*
 mɔvua a dɔwá gwáo.

7 Dii a á sí vãi píiwa,
 a á wēni dɔ́aé.

8 Dii a á dɔ́a á gea guu ní á suao
 za gbã e gɔɔpii.

122

Davidi wabikɛa Yelusaleŭ

Gea Yelusaleŭ le.

1 Ké wa òmɛɛ wá gé Dii ua,
 ma pɔ kèna.

2 Wa ka Yelusaleŭ sa,
 wá zea a bíibɔleu.

3 Wá Yelusaleŭ kàle,

* 120:5 Daa 10.2, Eze 38.2-3 † 120:5 Daa 25.13, Isa 21.16-17 * 121:6 Zia 7.16

wa nànakɔwa gíugiù.

⁴Wekti Isaili buiɔ ì gɛ̀u,
bui pɔ Dii sɛ̀piɔ.

Aaí gɛ́ Dii sáaukpai,
lá a dilenéwa.

⁵We wá kía yágɔ̀gɔ̀baaɔ kpàlɛu
Davidi buiɔ báaɔ ù.

⁶A wabike Lua à Yelusaleù gba aafia à mɛ:
Gbɛ́ pɔ yeiɔ aaɔ ku niɛniɛ,

⁷aafia iɔ ku a bíi guu,
a gudɔ̀akliɔ iɔ ku yákelesai.

⁸Ma gbɛ́ɔ ní ma gbɛ̀naɔ yáí má o,
Lua Yelusaleù gba aafia.

⁹Dii wá Lua kpé yáí
má maa wabikeɛ̀.

123

Wɛ̀dɔ Luazi

Gɛa Yelusaleù lɛ.

¹Ma wesè mále n kíi gwa
gu pɔ ní zɔ̀lɛau báawa musu.

²Lá zɔ̀ wé ìɔ dɔ pɔí a dii ɔ̀zì,
mé zɔ̀nɔ̀ena wé ìɔ dɔ nɔɛ pɔ a vízi,
màa wá wé ìɔ dɔ Dii wá Luazi,
e aà gɛ wá wɛgwaɔ.

³Wá wɛgwa Dii, wá wɛgwa,
asa gbɛ́ɔ sakaawágu wá wá maamaae.

⁴Namablenɔ̀ wá láanikè,
waladeɔ sakáwágu,
wá pɔ̀ yà dúuduu.

124

Dii wá Zennɔ̀de

Gɛa Yelusaleù lɛ pɔ Davidi dà.

¹Tó Dii kúwanɔ̀ yáaɔ,
Isailiɔ o:

²Tó Dii kúwanɔ̀ yáa
gɔ̀ɔ pɔ̀ wá fɛ̀lɛwanɔ̀,

³dɔ̀ wá wá mɔ̀mɔ̀ bɛ́ɛ,
ké an pɔ̀ pàwázi,

⁴dɔ̀ aa dàwála lán í zɔ̀wa,
aa wá séle tàwanɔ̀ lán swa paawa,

⁵aa kùwála lán í pɔ̀ fɛ̀wa.

⁶Wá Dii sáaukpa,

ké i to aa wá kékɛ̀kɛ̀ɔ.

⁷Wá bɔ̀ fiiu lán báwa.
Fii zɔ̀wá, wa pilimá.

⁸Wá dɔ̀nle ì bɔ̀ Dii kíe,

aapi mé musu ní zílèò kè.

125

Lua gbéṣṣ kua aafia

Gea Yelusaleṹ le.

¹ Dii náaikénao de lán Siṓna gbèsiṣí pò deea v̄io aṓ ku gṓṓpiiwaε.

² Lá gbèsiṣiṓ liaa Yelusaleṹzi,

màa Dii liaa a gbéṣṣzi

za gbā e gṓṓpii.

³ Gbēv̄aiṓ e w̄aṓ kible gbēmaaṓ bùsuwa aao ḡeo,

ké gbēmaaṓ su oḋa v̄aikeauo yái.

⁴ Dii, maake gbēmaaṓne,

gbé pò an n̄ṣe puaṓ.

⁵ Gbé pò aa te zé koleaiṓ s̄ṓ,

Dii a n̄ waa ní v̄aikeanaṓe.

Lua Isailiṓ gba aafia!

126

Isailiṓ sua ní pá ziu

Gea Yelusaleṹ le.

¹ Ké Dii wá b̄ṓ zṓbleu à s̄uwanṓ Siṓna,

à kèw̄ε lán nanawae.

² Wa v̄í ní yáṓ, wá guladṓ,

ṓ buiṓ òk̄ṣe, Dii yāzṓṓkèṣe.

³ Siṓnaε, Dii yāzṓṓkèw̄εε,

ṓ wále p̄ṓnake.

⁴ Dii, suwanṓ wá pá ziu,

lá ní su ní ío gbáauwa.

⁵ Gbé pò p̄ṓṓ ní w̄é'io,

a k̄εk̄ε ní gulaoε.

⁶ Gbé pò b̄ṓ be ní oṓṓṓ p̄ṓbui k̄ua,

a εa su ní gulao ése báaa sea.

127

Luakpama yádaa

Gea Yelusaleṹ le pò Salomṓṓ dà.

¹ Mé i ke Dii mé lé kp̄eḋṓṓ,

kp̄eḋṓṓnaṓ lé z̄í pá k̄εε.

Mé i ke Dii mé lé w̄éle d̄ṣao,

gud̄ṣanaṓ lé it̄éke páε.

² F̄eṣ̄a káaukaau, w̄úṣ̄a w̄eεdo,

z̄ík̄ea ní leeṓṓ ble yáíá páε,

asa Dii mé í a yenzideṓ gba íampaa.

³ Neḡṣ̄enaṓá Dii gbaε,

né pííá aà kp̄ámaε.

⁴ Lá ka íṓ ka ḡṣ̄a gb̄aa oṓ,

màa èwaaṓoḡṓ neḡṣ̄enaṓ de.

⁵ B́aaaden gbé ṕs aà gbàla pàò ù.
Tó aà ibeεε aà lè ǵaaε,
wí a aà kúo.

128

Maa ṕs Dii v́lakena i e

Gεa Yelusaleŭ lε.

¹ B́aaaden gbé ṕs Dii v́la v́l
a aà ýá kúa ù.

² Nyɔ̄ n zíkεa baa ble,
nyɔ̄ έf́ai e, níɔ̄ aafia.

³ N nɔ̄ aɔ dε lí nε'ina ù n ua,
n nεgɔ̄εnaɔ aαɔ liaa n keenai
lán kuli kεleɔwa.

⁴ Maa gbé ṕs Dii v́la v́l aɔ b́aaa v́l.

⁵ Kua Siɔna Dii a b́aadangu,
nyɔ̄ Yelusaleŭ nama e e n ẃeni léu,

⁶ nyɔ̄ n tɔ̀naɔ e.

Dii Isailiɔ̄ gba aafia!

129

Isailiɔ̄ savai'oa n ibεεnε

Gεa Yelusaleŭ lε.

¹ Za wá ὲwaasogɔ̄ɔ

wá íbeleséwanɔ̄ maamaae.*
Isailiɔ̄ o:

² Za wá ὲwaasogɔ̄ɔ
wá íbeleséwanɔ̄ maamaae,
kási wi f́ɔ̄ wá wá f́úo.†

³ Wá wá gbé wá kpenanguo bí
wélelewelele lán sàdɔ̄wa.

⁴ Dii maa,
à gbēv́aipiō ba źɔ̄wá.

⁵ Gbé ṕs za Siɔnaguɔ̄ kpekpa ní wíoe.

⁶ Aαɔ dε lán sē ṕs b̀le kpé musu
à giigága, i e gbáowae.

⁷ A sēkēna ɔ̄kú pao,
a ka b́aaa ù wá ye wá da ní ǵauo.

⁸ Gbé ṕs lé gēɔ̄ mε Dii b́aadanguo
ge wa b́aadàngu ní Dii t́soo.

130

Wεdɔ̄a Diizi

Gεa Yelusaleŭ lε.

¹ Ké í ma kúa ma nɔ̄ε
ma lezù Diizi ma mè,

* 129:1 Bαa 1.11 † 129:2 2Kln 4.8-9

² Dii, ma yāma,
swákpa ma wēna wiii.
³ Tó n wá duuna yādà,
Dii, déme a bɔi?*

⁴ Mmɛ ní duunakēama zé vɪ,
Ayāmeto wɔɔ n vía vɪ.†

⁵ Ma wé ɔ dɔ Diizi,
mále aà dá, má s̄s̄a aà yáí.
⁶ Lá gudɔanaɔ wé ɔ dɔ gudɔai,
ma wé ɔ dɔ Diizi deńla,
aɔ, a de gudɔanaɔ wɛdɔa gudɔaia.
⁷ Isailiɔ, àɔ wɛdɔ Diizi,
asa a gbēke vɪ à kè zài,
gb̄suabaa gb̄aa pɛɛwà maamaae.‡

⁸ Aàpi mé a Isailiɔ suaba
an duuna yá musu pii.§

131

S̄kpaɛa Diizi

Gea Yelusaleŭ ɛe pɔ Davidi dà.

¹ Dii, íandāa ku ma s̄s̄uo,
mili wé k̄uaa gb̄éwao,
mili laaidɔ yá pɔ demala
ge yá pɔ zɪ'ŭ mɛɛwao.
² Aawo! Ma a n̄sɛ dè,
ma a s̄ɔ dàdɔŭ,
lán né k̄ea pɔ kú ní a daowa,
ma n̄sɛ de lán né k̄ea pɔwae.*

³ Isailiɔ, àɔ wɛdɔ Diizi
za gb̄a e gɔɔpii.

132

Davidi buiɔ z̄s̄ɛa b̄awa Siɔna

Gea Yelusaleŭ ɛe.

¹ Dii, nísu to Davidi yá sāngu
ní taasi pɔ a k̄eɔ pii.
² A ɛkè Yakɔbu Lua gb̄aadewa,
à ɛgb̄è Diie à m̄e,
³ á tá kp̄eɔ,
á wúɛ a liiwao,
⁴ á we i a wébaa gbiak̄tɔ,
á tó i na a wéuo,
⁵ e à ge uakpaɔ Diie,
i kp̄edɔ Yakɔbu Lua gb̄aadepie.*

* 130:3 Mal 3.2, Zia 6.17 † 130:4 1Kia 8.39-40 ‡ 130:7 Lom 3.24 § 130:8 Mat 1.21, Tit 2.14

* 131:2 Mat 18.3 * 132:5 1Kia 8.17, Zln 7.46

6 Wá mà a ku Eflata bùsuu,
wá è Kiliayaaliùdeṭṭ bua.
7 Wà gè aà kùkìi,
wà kùlè aà gbadibṭṭ aε.
8 Dii, fèlè su n pilakìi,
mpi ní n kpagólo ikodeo.†
9 N gbàgbanaṭṭ gbèsuabaa da ula ù,
n yámanaṭṭ gula iṭṭ dṭṭ.
10 Nsu mikpèdṭṭ kía pṭṭ ní kpàεo
n zòblena Davidi yáii.

11 Dii lεgbè Davidiε,
a náai v̄i, a lé lilèo, à mè:
Má n bui zṭṭlè n kpalabaawa.‡
12 Tó n buiṭṭ ma bàakuarínṭṭ yādà,
mé aa yá pṭṭ má dànέṭṭ kùā,
an buiṭṭ aā zṭṭlè n kpalabaawa gṭṭpiiε.
13 Asa Dii Siṭṭna sè,
a ye àṭṭ dε a zṭṭlèkìi ù à mè:
14 Guε bee máṭṭ kuu gṭṭpii,
la máṭṭ zṭṭleau, asa à ma pṭṭ gbàε.
15 Má báaadau, mí kùsūa diè,
má blè kpa a wènadeṭṭwa aa ká.
16 Má gbèsuabaa da sa'onaṭṭε ula ù,
ma yámanaṭṭ letè iṭṭ dṭṭ ní pṭṭnao.
17 We má Davidi bui kía gbāade bṭṭu,§
we kía pṭṭ má kpà filia aṭṭ dṭṭu.*
18 Má wida aà ibεεṭṭwa,
aà kíafua iṭṭ pipi aà musu.

133

Kua ní ledouo

Gea Yelusaleṭṭ lε pṭṭ Davidi dà.
1 Gwa lá a maa mé a na
tó kṭṭgbèṭṭ ku gudou ní ledouo.
2 A dε lán sakènisì pṭṭ wa kà Aalona miwawae.*
A bàalè pìla aà lèkánawa
e à gè pìla aà ula léwa.
3 A dε lán Eεmṭṭ fii mé lé kpá Siṭṭna gbèsiṭṭṭwawa.
Wekìi Dii báaadangu díleu wèni láasai ù.

134

Dii sisia a ua gwá

Gea Yelusaleṭṭ lε.
1 A Dii zíkεnaṭṭ,
à Dii sáaukpa ápii,
á gbé pṭṭ ále zíkε Dii ua gwáṭṭ.

† 132:8 Nao 10.35-36 ‡ 132:11 2Sam 7.12-16, Luk 1.32-33, Zln 2.30 § 132:17 Luk 1.69 * 132:17
1Kia 11.36, 2Kia 8.19 * 133:2 Bṭṭa 29.7

² A á ɔ se musu Dii kúkdi oi,
í aà sáaukpa.

³ Kua Siɔna Dii báaadaágu,
aápi mé musu ń źíleo kè.

135

Dii táasilɛa

¹ Aleluya!

A Dii tɔɔ!

A Dii táasilɛ aà zíkɛnao!

² A gbé pɔ́ í zíkɛ wá Lua uaɔ,
á gbé pɔ́ íɔ sí Dii kpé kpeleɔ,

³ à Dii tɔɔ, asa a maaɛ,
à lémawà, asa bee mé na.

⁴ Dii Yakɔbu buiɔ sè a pɔ́ ũ,
à Isailiɔ díle a gbé yenzideɔ ũ.

⁵ Má dɔ́ ké Dii zɔɔ,
wá Lua mé de diiɔla pii.

⁶ Dii í yá pɔ́ kàagu ke musu ń źíleo,
ísia guu ń tɔle nonauo.

⁷ ɔme í to lou sisi tɔle léwa,
í to lou ma ń píleao,
í bɔ́ ń zàa'íanao a láasiu.

⁸ A Egipiɔ yoaɔ dèdɛ*
ń pɔtuo né séiaɔ pii.

⁹ A seelaɔ ń dabudabuɔ kè Egipi,†
à Falaɔ ń a gbéɔ fù pii.

¹⁰ A buiɔ míde dasi,
à kía gbāadeɔ dèdɛ.

¹¹ Amɔleɔ kí Siɔ́ ń Basana kí Oguo‡
ń Kanaa bùsu kíaɔ pii.

¹² A gbadà ń ń bùsuo,
a kpà a gbé Isailiɔwa.

¹³ Dii, n tó gaa vío,
Dii, n yá aɔ dɔ́ gbéɔgu gɔɔpiiɛ.

¹⁴ Asa Dii a yákeke a gbéɔne,
i a z̀b́lenapiɔ wɛnagwa.

¹⁵ Buipáleɔ ń diiɔ pí ń ánusuo ń vuaoe,
gbɛnazina ɔgbɛɔne. §

¹⁶ Aa lé ví, aali yá'oo,
aa wé ví, aali gu'e sɔo.

¹⁷ Aa swá ví, aali yámao,
an lé íana vío.

* 135:8 Bɔa 12.29 † 135:9 Bɔa 7.3 ‡ 135:11 Nao 21.21-24, 33-35 § 135:15 Sou 115.4-8, Zia 9.20

18 An pinao gōnwaε
n gbέ ṕó lé n náaikεo pii.

19 Isailio, à Dii sáaukpa!
Aalona buio, à Dii sáaukpa!

20 Levii buio, à Dii sáaukpa!
Dii v́iakεnao, à Dii sáaukpa!

21 Wà Dii sáaukpa Siɔna,
à bεkpà Yelusaleu.

Aleluya!

136

Dii sáaukpa

1 A Dii sáaukpa, asa a maaε,
aà gbέkε láaa v́io.

2 A luao Lua sáaukpa,
aà gbέkε láaa v́io.

3 A diio Dii sáaukpa,
aà gbέkε láaa v́io.

4 Ŋme í dabudabu zɔɔo kε ado,
aà gbέkε láaa v́io.

5 Ŋme musu kè n a ŋnoo,
aà gbέkε láaa v́io.

6 Ŋme tɔɔle pòo ía,*
aà gbέkε láaa v́io.

7 Ŋme gupuakūna zɔɔo kè,
aà gbέkε láaa v́io.

8 A íatε kè à kible fáane,
aà gbέkε láaa v́io.

9 Mɔvua n saanao í kible gwá,†
aà gbέkε láaa v́io.

10 Ŋme Egipio negɔε séiaɔ dède,
aà gbέkε láaa v́io.

11 A Isailio b̀̀le n guu,‡
aà gbέkε láaa v́io.

12 A a g̀̀sɔl p̀̀o n a iko gb̀̀ao,
aà gbέkε láaa v́io.

13 A Isia Tēa z̀̀ε pla,
aà gbέkε láaa v́io.

14 A t̀̀o Isailio g̀̀ε ípi z̀̀anguo,
aà gbέkε láaa v́io.

15 A t̀̀o ípi dà Falaɔo n a z̀̀igɔɔla,§
aà gbέkε láaa v́io.

16 Ŋme d̀̀aa a gb̀̀εɔne guwaiwau,
aà gbέkε láaa v́io.

17 Ŋme kía z̀̀ɔɔo t̀̀obz̀̀o,

* 136:6 Daa 1.1-2 † 136:9 Daa 1.16 ‡ 136:11 Bɔa 12.29-31 § 136:15 Bɔa 14.21-29

aà gbêke láaa vío.

¹⁸ A kía gawideɔ dède,

aà gbêke láaa vío.

¹⁹ Amɔleɔ kí Siɔ,

aà gbêke láaa vío.

²⁰ N Basana kí Oguo,*

aà gbêke láaa vío.

²¹ A gbadà ní ní búsuo,

aà gbêke láaa vío.

²² A kpà a zòblena Isailiɔwa,

aà gbêke láaa vío.

²³ Ibɛɛɔ ɔnaaleawá i sáaàguo,

aà gbêke láaa vío.

²⁴ A wá bɔ́le wá ibɛɛpiɔ guu,

aà gbêke láaa vío.

²⁵ Ɔme í blɛ kpa pɔ́piiwa,

aà gbêke láaa vío.

²⁶ A Lua Musude sáaukpa,

aà gbêke láaa vío.

137

Zìzɔ ɔɔba

¹ Zɔ́lea Babeli búsuo swaɔ sae*

Siɔna yá dɔ́wágu, ɔ wa ɔɔbɔ.

² Wa wá mɔɔnaɔ tò looa swagbalaliɔwa we.

³ Gbé pɔ́ aa wá kúɔ le gbèawá,

wá wetánaɔ mè wá ní pɔ́na yá,

wá Siɔna lee síné.

⁴ Kpelewa wá Dii leɔ si

kua buipáleɔ búsuo guui?

⁵ Tó Yelusaleu yá sámagu,

to ma ɔplaa imi.

⁶ Tó Yelusaleu yá lí dɔ́maguo,

mé mi aà dile ma pɔ́nakeɔ mide uo,

to ma léna naale.

⁷ Dii, tó yá pɔ́ Eɔuɔ kè Yelusaleu wáɔɔ dɔ́ngu aa mè:

A wíwi, à wíwi, à daaí mímíɔ.

⁸ Pɔ́kaaleaɔá Babeli búsudeɔ!

Báaaden gbé pɔ́ a yá pɔ́ á kèwɛɛ fiaboé u.†

⁹ Báaaden gbé pɔ́ a á néɔ kúkú

à ní wíwi gbɛsiwa u.‡

138

Dii sáaukpa aà gbêke yáí

Davidi le.

¹ Má n sáaukpa ní nòsemendoo,

má n táasile gbáadeɔ aɛ.

² Má kúle n kpé pɔ́ a kua adoa aɛ,*

* 136:20 Nao 21.21-35 * 137:1 Eze 1.1, 3 † 137:8 Zia 18.6 ‡ 137:9 Isa 13.16 * 138:2 1Kia 8.29

má n tɔbɔ n gbɛkɛ ní n náaiɔ yáí,
 asa níme ní tò n tɔ ní n yáɔ zɔɔ de pɔ́piia.
 3 Gɔɔ pɔ́ ma lezúnzi, ní wèa,
 n ma gba wɔɔ ní gbáao.

4 Tó dúnia kíaɔ yá pɔ́ ní ò mà,
 aa n sáaukpa ní píí, Dii.

5 Aa lesi Dii kekeáɔ yá musu,
 asa Dii gawi zɔɔɛ.

6 Baa ní Dii kuamusukɛɔ,
 í gbé késáanaɔ wegwa,†
 í wɛvɛ́ gbé pɔ́ aale e wà kàɔla.‡

7 Baa tó má yooyea, ni ma bɔ,
 ni ma íbɛɛɔ pɔ́kúma kpále,
 ni ma suaba ní n gâsa gbáao.

8 Dii a ma yá píí lekpaaimɛɛ,§
 Dii, n gbɛkɛ láaa víɔ.
 Nsu zɛ́ pɔ́ n ɔkpàwà too.

139

Dii yápii dɔ́a

Davidi le.

1 Dii, n ma táasikà ní dɔ́,

2 ní ma zɔ́lea ní ma fɛleao dɔ́.
 N n zākeɔ ní yá pɔ́ mále yáɔ kúá.

3 Ni ma taa'oa ní ma wúleao gwa,
 ma kekeá píí dɔ́ekènnɔ.

4 E yá áɔ gé boi ma léu,
 Dii, ní dɔ́ sáasá.

5 N liaamazi kpe ní aɛɔ,
 n ɔ kumala.

6 Dɔ́a bee demɛɛ dabuyá úɛ,
 a demala, ma ɔ́nɔ í kawào.

7 Má má géu mà pili n Nisínawai?
 Má má báale tau, níyɔɔ ku weo ní?

8 Tó ma fɛle gé musu, ní kú we!
 Tó ma tòò sɔ́ miau, ní ké!

9 Tó ma fɛle ge íatɛ́bilékíi gukpe,
 tó ma ge zɔ́le ísia baale be'ae,

10 baa wekíi má naa n ɔzɛ́,
 níyɔɔ ma kúá n ɔplaaue.

11 Tó ma mɛ́ gusia kumala,
 ge gupua pɔ́ má kúu li gwá ú,

12 gu líɔ sianɛɔ,*

gwá íɔ puane lán fáanɛwae,
 asa gupua ní gusiao dou nɛɛ.

† 138:6 Luk 1.48   ‡ 138:6 Zaa 4.6   § 138:8 Flp 1.6   * 139:12 Dan 2.22

13 Mmɛ n ma sɔ̀ pɛ̀mɛɛ,
 n ma ikàsa ma da nòseu.
 14 Ma n sàaukè, n yàkea ì dia,
 ma kea de dabuyá ũ, à bò ma sae,
 a yá ma kúa gbáa.
 15 Gɔɔ pɔ́ ma daale neasakpe guu,
 ma wáe uleanɛo.
 Ké ma mɛ lé i asii guu we,
 16 n wesímale nɔ'itɛna ũ.
 Lá n ma gɔɔ díle pii,
 a lé kú n taalau
 zadɔ a kee i daaleo.

17 Lua, n láasoo gbiamɛɛ maamaaɛ,
 a naoa zɔ́ fá!
 18 Tó má ye nao, an dasi de úfáaa.
 Tó ma vu, miɔ kunnɔɛ e tia.

19 Lua, bɔ́ níle dá ní gbɛ̀váiɔi?
 A gomala gbɛ̀denaɔ!
 20 N ibɛɛɔ ì n yá'o ní nòseváiɔe,
 n tɔ́ gbia ní léuo.
 21 Dii, má za n zangudeɔguo lé?
 Má ye gbé pɔ́ fɛ̀lennɔɔ glyáio.
 22 Má zarígu váivái,
 ma ní díle ma ibɛɛɔ ũɛ.

23 Lua, ma gwagwa, ní ma nòse dɔ́,
 ma táasika, níɔ ma asiio kúa.
 24 Gwa tó má dɔ́ɛ'li vɛ́,
 ní dɔ́aamɛɛ n zé gasai guu.

140

Wabikea gbɛ̀váiɔ yá musu

1 Davidi le.
 2 Dii, ma si gbɛ̀váiɔwa,
 ma dɔ́a gbé pásɛ̀piɔ yáí.
 3 Aaí yávái wáaipa ní sɔ́ guu,
 sòle lé ɔ́ aaɔ wé gɔɔpii.
 4 Aaí ní lé keke lán mlɛ̀wa,
 an legbe'íá sògbala sɛ̀wɛɛ.*
 5 Dii, nísu to gbɛ̀váiɔ ɔ́káao,
 ma si gbé pásɛ̀piɔwa,
 aaí ɔ́zɔ́amazi lekpaal.
 6 Waladepiɔ ɛ̀yɔ́mɛɛ,
 aa filifilimbakpamɛɛ,
 aa baikpamɛɛ zéú.

7 Má ò Diiɛ: Ma Luan n ũ,
 swákpa ma wɛ̀na wiii, Dii.

* 140:4 Lom 3.13

⁸ Dii Lua, ma Suabana gbāa,
ni ɔkumala zɪ guu.

⁹ Nsu to gbɛv̄aiɔ pɔeã zekɛo,
Dii, n̄su to an lɛkpaal̄ kɔsɛo.

¹⁰ To gbɛ́ pɔ́ liaamaziɔ midɛ,
to v̄ai pɔ́ aale o wí n̄ musu.

¹¹ To tɛyɔ́ w̄aa élemá,
to aa si ɛ pɔ́ aa f̄ɔ buo guu.

¹² Nsu to yásiade zekli e dúniauo,
to v̄ai aɔ gbɛ́ pásɪ wɛ zesaie.

¹³ Má d̄s Dii ì yánakpa wɛnadeɔwa,
ì yákeke taasideɔne a zéwa.

¹⁴ Gbɛmaaɔ mé aa n̄ tɔbɔ,
nòsepuaɔ mé aaɔ ku n̄ kíi.

141

Suabaa wabikɛa

Davidi lɛ.

¹ Dii, mále wiilenzi, ke kpakpa,
tó ma lezúnzi, swákpa ma yái.

² Ma wabikɛa a kama
lán tulaleti súlewa,*
ma ɔ dɔa musu ɔ dɛne sa oosi oa ũ.

³ Dii, ma léna d̄samɛɛ.

To ma a lé f̄ɔ.

⁴ Nsu to ma n̄se ta yāváiwa
mà ḡɔ dáade ũ n̄ v̄aikenaɔ,
mà ɔdaaaɪn̄ɔ n̄ blɛnablea guuo.

⁵ Tó gbɛmaa ma gbɛ, gbɛkekeae!
Tó à ma swāgāga, má ḡiio,
à n̄sikà ma miwa.
M̄iɔ wabikɛ ké gbɛv̄aiɔ yákeɔ su zekɛo.

⁶ Tó wà n̄ gbɛz̄ɔɔ kwè yātɛu,
wa si sa ké ma yá mé na.

⁷ Lá w̄i yàa paa a fénaɔ fáaa,
m̄aa an wá aɔ kálɛ n̄ mia'ele.

⁸ Dii Lua, n̄ime ma wé péma,
ma nanziɛ, n̄su ma kpámáɔ.

⁹ Ma suaba n̄ mɔ pɔ́ aa kpámɛɛo,
to mà z̄á bai pɔ́ v̄aikenaɔ kpámɛɛi.

¹⁰ To gbɛv̄aiɔpiɔ si n̄izla bai guu,
mapi s̄ɔ mí d̄oi aafia.

* 141:2 Zia 5.8, 8.3

142

Wabikea gbè'eu

¹ Davidi wabikea gɔɔ pɔ a ku gbè'eu.*

² Málɛ ɔ gbãa dɔ Diie,
málɛ wɛna wii lɛ Diiwa.

³ Málɛ a yá'ɔma bɔlɛè,
málɛ a taasikɛa siuè.

⁴ Tó ma wɛni gɔ lɛɛ,
nímɛ niɔ ma kua dɔ.
Wá baikpámɛɛ ma táa'ozɛu.

⁵ Wésɛ n̄ ma ɔplaa gwa,
gbɛɛ lɛ ma yádao.
Ulɛkɛi láaa,
gbɛɛ lɛ ma aafia gbɛao.

⁶ Dii, málɛ wiilema ma m̀:
Mmɛ ní ma ulɛkɛi ũ,
nímɛ ní ma baa ũ dúniaɛ beeu.

⁷ Swáɔɔ ma wiileai,
asa ma gɔ mugɛɛnnɔɔ.
Ma si ma gbèsɛlɛnaɔwa,
asa an gbãa demalɛɛ.

⁸ Ma bɔ yooyeɛ beeu,
kɛ má n̄ tɔbɔ,
gbɛmaɔɔ i káamazi,
kɛ n̄ maakɛmɛɛ yáí.

143

Kua ibɛɔ ɔɪ wabikea

Davidi lɛ.

¹ Dii, ma wabikea sí,
swáɔɔ ma wɛna wiii.
Wea n̄ náai ní n̄ maaɔ yáí.

² Nsu yákpalekɛ ní mapi n̄ zòblɛnaoo,
asa gbɛɛ kune táaesaiɔ.

³ Ma ibɛɛ ma gbɛsɛlɛ à ɔzɔ̀a,
a tò má kú gusiau
lán gbɛ́ pɔ gá à gègɛwa.

⁴ ɔ ma wɛni gɔ lɛɛ,
ma pɔ yá dúuduu.

⁵ Gɛa dɔmagu,
málɛ láasookɛ n̄ zɛkɛaɔwa,
málɛ n̄ yákeɔ wáaipa.

⁶ Ma ɔ dɔnzi,
málɛ n̄ m̀sɛ nide lán guggiwa.

⁷ Wea kpakpa Dii, ma ỳɛɛ láa.
Nsu bɔ ma kpe má gɔ
lán gbɛ́ pɔ sí bɛdauɔwao.

* 142:1 1Sam 22.1

⁸ N n gbēke ɔbmeε koo,
asa nime má n náai ví.
Ma da zé pɔ de mà sewa,
asa nime ma azla kpàma.

⁹ Ma si ma ibeεwa, Dii,
nime ma nanzi.

¹⁰ Mmε ní ma Lua ũ,
n n pɛákea dameε.
N Nisina maa dɔaameε gusalalau.

¹¹ Ma lé ní láo n tó yáí, Dii,
ma bɔ taasi guu n maa yáí.

¹² Ma ibeε midε n gbēke yáí,
ma wεleε dede píi,
asa n zòblenan ma ũ.

144

Wabikea misia yá musu

Davidi le.

¹ Má Dii ma gbɛsi sáaukpa,
í zikaa ɔ na dameε,
í to ma ɔ àɔ kai ví zí guu.

² ɔme ma ulékli ũ, í gbēkekemeε,
ɔme ma zegikli ũ, í ma suaba.
ɔme ma sɛngbao pɔ mi mikpai ũ,
í to buiɔ mikpaa.

³ Dii, bón gbēnazina ũ an yá ɔ dɔngui?

Bón ní ũ, ni laaidɔmái?*

⁴ Gbēnazina de lán kàsafiwaε,
aà wēni í gēzεa lán uenawaε.

⁵ Dii, n n bε siile n pila,
ɔká gbɛsisɔwa aa súdebo.

⁶ To lou pilepile n gbéε fáaa,
ka fánɔgu, gili i gēngu.

⁷ ɔbɔ za musu n ma kú.
Ma bɔ í zɔɔ guu,

ma si bui zillowa.

⁸ Yá pā oa mé ní lé pā,
aai ɔlele ní lé pā gbēao.

⁹ Lua, má lè dafu síne,
má n táasile ní kúu bakwio.

¹⁰ Ni to kíao zible,
ni n zòblena Davidi bɔ fɛn'ɔɔ lézi.

¹¹ Ma kú n ma bɔ bui zillo guu,
yāpā oa mé ní lé pā,
aai ɔlele ní lé pā gbēao.

¹² Wá nεgɔεɔ péle ní èwaasokeu lán lí pεawa,

* 144:3 Souto 8.4, Ebe 2.6

wá nenṽṽ aṽ de lán kibε gbèpele kefenawa.

¹³ Wá dṽṽ pa, aṽ pṽpii vī,
wá pṽtuṽṽ kṽ lεε ḽaa sṽṽ,
aa ka ḽaaasṽṽṽ lεε kwi wá kpásau.

¹⁴ Wá zuṽ aso zṽṽ sése.
Bḽighṽṽṽ aṽ kuo, lala'oa aṽ kuo,
búbuapea aṽ ku gāae bo.

¹⁵ Báaadeṽṽ gbé pṽ an kua de maaṽ ũ.
Báaadeṽṽ gbé pṽ Dii de ní Lua ũṽ ũ.

145

Dii táasile aṽ maakea yáí

Dii táasi pṽ Davidi le.

¹ Má n táasile ma Lua, ma Kía,
máṽ n tṽṽṽ gṽṽpiiε.

² Máṽ n sáaukpa lá gu lé dṽ,
máṽ n táasile láasaie.

³ Dii zṽṽ, à ká wá aṽ táasile,
aṽ zṽṽke lé vīo.*

⁴ Kpáṽṽ n yákeaṽ sáaukpa Wueṽṽṽ,
aa n yáṽzṽṽkeaṽ galike.

⁵ Aa n maa zṽṽ gawide yá'o,
má n yáṽṽnsaεkeṽṽ wáaipa.

⁶ Aa n dabudabukea gbāa yá'o,
mí n zṽṽke dau siuné.

⁷ Aa n maakea zṽṽ baokpa,
aai gulake n yáṽdekeṽṽ yáí.

⁸ Dii sùuu vī ní sósobio,
aṽ pṽ lí pa kpaaṽ, a gbéke vī zṽṽ.

⁹ Dii í maake gbépiiε,
í a pṽkeṽṽ wēnagwa pii.

¹⁰ Dii, n pṽkeṽṽ n sáaukpa pii,
n yámanaṽṽ n tṽṽṽ.

¹¹ Aa n kpala gawi faai bo,
aa n iko gbāa yá'o.

¹² Aa n yáṽzṽṽkeaṽ da gbéṽṽṽ
ní n kpala maa gawide yáo.

¹³ N kpalaá kpala láasaie,
níyṽṽ de kía ũ wè piiε.

Dii náai vī a yápii musu,
a sùuu vī ní a pṽkeṽṽ pii.

¹⁴ Dii í gbé pṽ lé léleṽṽ kú,
í gbé pṽ taasi tṽṽmáṽ fele.

¹⁵ Pṽpii wé dṽṽṽṽ,
ní ble kpámá a gṽṽwa.

¹⁶ Ni ṽṽṽṽṽ, pṽ mómá,

* 145:3 Lom 11.33

ni pɔ bɛɛ pii pɔeã bɔɔlekeɛ.

¹⁷ Dii kekeáo maa pii,
a gbɛke vɪ a yápii kea guu.

¹⁸ Dii kái ní a sísináɔ pii,
gbɛ pɔ aáí aà sísi ní sílanao.†

¹⁹ I a víakenaɔ pɔeã bɔɔlené,
í ní wíílea ma, í ní suaba.

²⁰ Dii í gbɛ pɔ yeaziɔ d́sa pii,
áma a váikenaɔ míɔnzɔɛ.

²¹ Dii táasilea aɔ dɔ ma léue.
Pɔpii aao aà tɔbɔgɔɔ pii, asa a kua adoae.

146

Dii laaida wɛnadeɔwa

¹ Aleluya!

Mapi, má Dii táasile,

² máɔ Dii táasile e ma wɛni léue,
máɔ lesi ma Luae ma kua léue.

³ Asu sɔkpale gbáadeɔzio,
gbɛsuabaa ku gbɛnazína kíio.

⁴ Tó an wea làa, aáí ea gɛ tíue,
zɪbeezi yá pɔ aale yá í mide.

⁵ Báaadɛn gbɛ pɔ Yakɔbu Lua mé aà dɔnlɛde ú ũ,
aá wé ɪɔ dɔ Dii a Luazi.

⁶ Ɔme musu ní zɪleo kɛ,
isia ní pɔ pɔ kú a guuɔ pii.*

⁷ I yánakpa gbɛ pɔ wále gbáamɔnéɔwa,
í blɛ kpa nɔandɛnaɔwa.

Dii í babɔ gbɛ pɔ yeleeaɔwa,

⁸ Dii í vɪaɔ wé wɛné,†
Dii í gbɛ pɔ taasi tɔmáɔ fele,
Dii ɪɔ ye gbɛmaaɔzi.

⁹ Dii í bɔmɔɔ gwa,
í ɔda gyaaɔ ní toneɔwa,
ɔ í zé kaaŭ gbɛváiɔne.

¹⁰ Dii ɪɔ kible gɔɔpiiɛ.
Siɔnadeɔ, á Lua ɪɔ ku e á buiwaɛ.
Aleluya!

147

Pɔpii kua Lua ɔzi

¹ Aleluya!

Lesia wá Luae maa mé a na,
à kú wá aá táasileɛ.

† 145:18 Zaa 4.24 * 146:6 Zln 4.24, 14.15 † 146:8 Mat 9.30, Zaa 9.7

- 2 Dii lé Yelusaleŭ fɛle lɔ,
 à Isaili zìzɔɔ nàaa lé suŋɔ.
 3 I gbé pɔ an pɔ yàɔ nɔsɛ níniné,
 ì nísidɔɔ ní gu'laɔwa.
 4 I saanaɔ nao,
 a ní baade dɔ ní a tɔo.*
 5 Wá Dii zɔɔ, a iko ví maamaae,
 aà ɔnɔ lé vío.
 6 Dii í zɪabusanaɔ gba gbāa,
 ɔ ì tɔ vāikenaɔwa e zīle.
 7 A lesi Diiɛ ní aà sáaukpaaɔ,
 à wá Lua táasile ní mɔɔnao.
 8 I to lou sisi,
 ì tɔɔle gba lou,
 ì to sɛ bɔle sɪsɪa.
 9 I ble kpa nɔbɔɔwa
 ní gbagbaa néɔ, tó aale wiipe.
 10 I ke sɔ gbāaɔ mé ì kaaàguɔ,
 i ke gɔsagbāake mé ì keèo.†
 11 Gbé pɔ aa aà vía vío mé ì kaaàgu,
 gbé pɔ an wé dɔ aà gbèkeipiɔ.
 12 Yelusaleŭdeɔ, à Dii tɔɔ,
 Sibnadeɔ, à á Lua táasile.
 13 Asa ì báaadaague,
 ì á wéle bɔle gbāaɔ gba gbāa.
 14 I á gba aafia'e á bùsu lé léu,
 ì pɔbui maa kpáwá à ká.
 15 I yá'o kpásá tɔɔle,
 aà yá ì ká ní bao.
 16 I neezi kwe púuu lán sákáwa,
 ì to fii kpá lán túfuwa.
 17 I loubɛ fáɛ lán gbèkɔsɔwa.
 Déme a fɔ zɛ a íanaii?
 18 I yá'o kpásá, ɔ loubɛpi ì yó,
 ì íana gbaɛ, a ì ì bàale.
 19 I to Yakɔbu buiɔ a yá dɔ,
 ì ikoyá pɔ á díleɔ da Isailiɔne.
 20 I bee ke buipáleɔneɔ,
 aa aà yádílɛaɔ dɔo.

Aleluya!

148

Dii pɔkeɔ aà táasileɔ

¹ Aleluya!

* 147:4 Isa 40.26 † 147:10 1Sam 16.7

A Dii táasile àà bɛdeɔ!
 A àà táasile za musu!
² A àà táasile àà malaikaɔ pii!
 A àà táasile àà ɪwɔɔ pii!
³ A àà táasile ɪatɛ ní mɔvuao!
 A àà táasile saan'inaɔ pii!
⁴ Báluma kpele pɔɔ
 ní í pɔ kú luabɛpuanaaɔ,*
 à àà táasile.
⁵ Aa Dii tɔbɔ,
 asa ɔme yá'ò, ɔ aa kè.†
⁶ A ní pɛpɛ ní pépɛkɪ,
 aaɔ ku we gɔɔpii,‡
 à kɔɔ dɔnɛ́, aa fɔ vɪao.

⁷ Pɔ pɔ kú tɔɔɛɔ, à Dii táasile,
 ní kpò gbɛ̀nɛɔ ní ɪsia í títiuaɔ§
⁸ ní loupileao ní lousisiao
 ní lou'io ní a gbɛɔ
 ní zàa'ɪana pɔ ɪ misiile àà yáɛɔ
⁹ ní gbɛ̀sɪsɪɔ ní sɪsɪnaɔ pii
 ní lí ne'inaɔ ní sɛde líɔ pii
¹⁰ ní sɛ̀anɔbɔɔ ní pɔtuɔɔ pii
 ní pɔtaa'onkuawaɔ ní bɔɔ
¹¹ ní dúnia kíaa ní buiɔ pii
 ní kíaa ní búsu gbáadeɔ pii
¹² ní èwaasoɔ ní wéndiaɔ pii
 ní gbɛ̀zɔɔ ní nɛ́fɛnɛnaɔ.
¹³ A Dii tɔbɔ,
 asa àà tó mé deɪɪla,
 àà zɔɔkɛ de musu ní zɪɛɔ pɔa.
¹⁴ A kíaa gbáade kpà a gbɛ̀ɔne
 gbɛ́ pɔ Isailio ɪ àà táasile ũ,
 àà yámana pɔ káiaànɔpiɔ.

Aleluya!

149

Dii yamanaɔ yákpalekea ní dúniaɔ

¹ Aleluya!

A lè dafu sí Diiɛ àà yámanaɔ!
 A àà táasile balu guu!
² Isailio, à vɪ àò kɛ́aa á Kɛna yá musu.
 Siɔnadeɔ, à pɔnake ní á kíaa.
³ A ɔwá à àà tɔbɔ,
 à àà táasile ní mɔɔnao ní gáao.
⁴ Asa Dii gbɛ́ɔ yá í kaaáguɛ,

* 148:4 Daa 1.7 † 148:5 Daa 1.1, 3 ‡ 148:6 Daa 1.14 § 148:7 Daa 1.21

ĩ zlabusanaɔ kpela à ní suaba.

⁵ Dii yāmanaɔ kúkuakε ní gawipiu,
an gula aɔ dɔ ní lii musu.

⁶ Lua táasileá aɔ dɔ ní léu,
fēnda lé pla aɔ naa ní ɔzɪ,

⁷ aa tɔsiò buiɔwa,
aai bùsu pii gbéɔ wetãò,

⁸ aai ní kíaɔ yeye ní mɔdaonaɔ,
aai galakpa ní kiabuione,

⁹ aai sérínɔ lá Lua yãdãrlawa.
Dii yāmanaɔ tɔbɔ a guu.

Aleluya!

150

Dii táasileá

¹ Aleluya!

A Lua táasile áà kúki,
à à táasile báluma zɔɔ guu.

² A à táasile áà gɔsake yáí,
à à táasile áà zɔɔ deńla yáí.

³ A à táasile ní kuupeao,
à à táasile ní mɔɔnao ní domao.*

⁴ A à táasile ní gãao ní ɔwãao,†
à à táasile ní goeo ní kulεo.

⁵ A à táasile ní sésēnapaao,
à à táasile ní sésēn'ɔ gbãao.

⁶ Pɔ b́éε pii, à Dii táasile!

Aleluya!

* 150:3 2Sam 6.5 † 150:4 2Sam 6.14

YAASIO Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Láε bee guu wá yáasiɔ ní ɔno yádanεo ɔu, ɔ wá Salomɔɔ tɔkpáε, asa Isailio Salomɔɔ dɔ ɔnɔna pɔ́ tɔbɔ́ u.

Yáasi láá lá pɔ́ wá Isailio felekaa ɔnoyáɔ kɛuɔ doe. Wa fɔ́ lápi kpaale léε áaɔ:

A séia lé ái pɔ́ ɔno í iné bɔɔleke (1-9). Gueɔ ɔno í yá'ɔ lán gbɛnazɔnawa (8.12-36), í azla dile Lua zíkɛna u.

A plaade mé lápi guoguo yá u, gu pɔ́ yáasiɔ kuu (10-29). Salomɔɔ mé yáasipio kɛ ge a káaa gudou (10.1-22.16, 25.1-29.27), mé wá ɔnɔna páleɔ yáasiɔ káfi a guu ɔ (22.17-24.22, 24.23-34).

A áaɔde (30-31) guu ɔnoyá pɔ́ gbɛpáleɔ kɛu kuu.

Yáasi lá í yázi ge Isailio yáɔ ɔ lán Bibeli lá kɔniɔwao. A yádanεoá wá baade pii pɔε, mé a ledamaɔ í to gbɛ kua áɔ na, íɔ Lua pɔεá kɛ ní pɔnao. ɔnoyá pɔ́ kú lápi guuá wá kua lá gu lé dɔ yáε. Lua mé iko ví. Vɔakeaε mé dɔa zína u, í mó ní yámaakeaɔ ní kuanao. Músi í gbɛváiɔ ní sɔuɔ ní ɔdeɔ le, áma gbɛmaao ní ɔnɔnao ní gbɛ pɔ́ aai wɛnadɔ taasideɔneɔ í ní maakea gbɛ e.

Yáasi lá kyokea í to wá Isailio kua gbadɔ ní ɔno pɔ́ aa víɔ. Wí e lá an ɔnɔnao í wá gbɛnazɔnao yáɔ ní wá yá'ɔmao dɔdɔ. ɔnoɔi de ɔɔɔpii yá úε, mé á gí ku e ní a gbáɔ.

Yá pɔ́ a yáí wí yáasikei

¹ Yáasi pɔ́ Davidi né Salomɔɔ,*
Isailio kía kɛ,

² kɛ gbɛɔ e ɔno kú, aao laai ví,
aai dɔayá dada,

³ aai gɔ wezɛn láasoodeɔ u,
maakea ní yázeɔdeɔ ní náaio yá musu.

⁴ Yáasipio í nɔsɛdɔuɔde gba laai,
í to ɛwaaso áɔ ku a dɔɔwa ní dɔao.

⁵ Laaide í ma, áa yádadaa í gé aε,
nɔsɛde í ledama e a guu,

⁶ í yáasi ní yáleeúaneɔ midɔ
ní ɔnoɔdeɔ yá'ɔao ní ní faai yáɔ.

⁷ Vɔakea Diie mé dɔa zína u,†
gbɛ pɔ́ í saka ɔno ní yádadaaoguá sɔúε.

Laaikaa gbɛváiɔ kɔnii

⁸ Ma né, níli n mae yá'ɔne ma,
nísu pákpa n da ledamaio.

⁹ Aɔ de fúa kɛfɛna ú n miwa,
aɔ de yábaa ú n nɔε.

¹⁰ Tó duunkɛnao lé kɔnikɛne,
nísu weio, ma né.

¹¹ Aaí mε:

* 1:1 1Kia 5.12 † 1:7 Yob 28.28, Sou 111.10

Mḅ wà ge gbéḅ dádá wà ní deḅe,
wà yáesaideḅ kpákpa wà ní kúkú.

¹² Wà ní mómḅ bḅḅ lá mia i kewa,
wà ní mós íí lá beda í kewa,

¹³ wí pḅ ḅde bui píi e,
wá kpéḅ i pa ní pḅ pḅ wá náaapiḅ.

¹⁴ Mḅ wà wá baa daaa,
wápii, wá mḅkpe iḅ doũ.

¹⁵ Ma né, nísu géínḅḅ,
nísu zéserínḅḅ.

¹⁶ Asa an kèse leḅú ní vāikeaḅe,
aa wáa ní gbḅḅeao.

¹⁷ Bakpaa bāḅ wáaá pāe.

¹⁸ Aale baikpá níziāeḅ,
an tḅe mé a ní pui.

¹⁹ ḅvāi'enaḅ zian we nípii,
an luaa pḅí mé í ní wēní bḅ.

ḅḅḅ gbḅḅisia

²⁰ ḅḅḅ lé wiile gāe,
aá lé ḅḅ zēau.

²¹ I lezu zé pḅ wíli láauo miwa,
í kpáwake wéle bíibḅḅḅ guu à me:

²² ḅḅḅsaideḅ, áḅ kú ní ḅḅḅsaio e bḅe ni?
Ma láanikenaḅ, á zē ma láanikeaḅe bḅe ni?
Sḅḅḅ, áḅ za dḅagu e bḅeḅ?

²³ Tó a ma leḅdama mà yāa,
ḅḅ ma a nísiḅa písiwá,
mí tḅ áḅ ma láasoo vḅ.

²⁴ Lá ma á sisi, a gi swákpai,
ma ḅ pḅoé, á gbḅḅe laai i kawào,

²⁵ lá a ma leḅdama kpà swáa píi,
i we laai pḅ ma á gbáio,

²⁶ tḅ mḅsi á lé, má á yáalḅe,
tḅ yá á lé, má á láanikeḅe,

²⁷ baa tḅ yá á lé lán zàa'ianawa,
mé mḅsi á lé lán zàalolowa,
mé taasi ní yá'ḅmao géázi.

²⁸ Gḅḅ bee á gbasa lezumazi,
kási má weo,
á ma kḅi wele, kási á ma eo.

²⁹ Asa á za dḅaue,
mé i zē ní vḅakea Diiḅḅḅ.

³⁰ I we ma leḅdamaio,
a sakà laai pḅ ma á gbáue.

³¹ Á á dāa gbḅ'e,
yāvái pḅ a zēḅ a wi á musu.

³² Gia ḅḅḅí ḅḅḅsaideḅ deḅe,
láasopsai í sḅḅḅ tḅbḅzḅ.

³³ Gbé pḅ ma yá kḅa sḅ aḅ ḅḅḅḅa,
aḅ ku niḅ musu vāi kākesaie.

2

Tɛa ʃnɔi ài

¹ Ma né, tó n ma yá sí,
 mé n ma yádileao kúa n s̄su,
² tó níle swádo ʃnɔyái,
 mé n s̄s̄ kpá a dadaawa,
³ tó n lezù laaizi,
 mé n wiilè yádadaai,
⁴ tó n kpálekèi ánuusu ũ,
 mé n wèele àizee ulea ũ,*
⁵ níyō v̄lakea Diie mid̄s sa,
 ní Lua d̄sa e.
⁶ Asa Dii mé ǀ n̄ gba ʃnɔ,
 dadaa ní d̄saŋ i b̄o aà kíie.
⁷ A káfla zé kúa gbēmaaoŋe,
 a de s̄ngbao ũ táaesaideŋe.
⁸ ǀolia gbēmaaozi ní taa'ou,
 ǀ a yāmanaŋ d̄sa ní yá pii kea guu.

⁹ Nyō yáze de d̄s sa ní yá d̄b̄odeo
 ní yá p̄s̄ zev̄lo ní maa pii zéŋ.
¹⁰ Asa ʃnɔ a m̄oma,
 mé d̄sa a n kási.
¹¹ Kua ní laaio a n d̄sa,
 yázed̄sa a ɔlianzi.
¹² A n b̄o gbēv̄aiŋ zéu
 ní yāb̄ēk̄enaŋ ɔziŋ.
¹³ Gb̄épiŋ p̄aale yāmaa zéee,
 aa gusia zé s̄e.
¹⁴ Aaǀ p̄onake ní v̄aikeao,
 aaǀ v̄i aao k̄ēaa ní yāb̄ēe faasaio.
¹⁵ An kekeá faa v̄lo,
 aaǀ yāke ní k̄onioe.

¹⁶ ʃnɔpi a n b̄o káalua ɔzi,
 a n si n̄oe p̄ale yá nana oan̄ewa.
¹⁷ N̄oe pi p̄akp̄a a nen̄on ḡsi,
 à a Lua bàa kuaano yá gb̄o.
¹⁸ Aa be ǀ mip̄eín̄o gawae,
 aa kp̄é zé ǀ táín̄o bedau.
¹⁹ Gb̄é p̄s̄ ḡēaazi lí n̄selileo,
 ǀli w̄ēni zé le bo.

²⁰ ʃnɔpi a n da gbēmaao zéwa,
 níŋ d̄b̄odeŋ zé kúa.
²¹ Asa n̄sepuadeŋ mé aa ḡs̄ b̄usu v̄i,
 táaesaideŋ mé aao ku a guu.
²² V̄aik̄enaŋ s̄s̄, wa ní yá ní b̄oleue,
 wa náaisaideŋ kp̄oeue.

* 2:4 Mat 13.44

3

Dii ndaikεa i ɔno iné

1 Ma né, rísu to ma yádanε sānguo,
 ñyɔ yá pɔ má dilenεɔ kúa n sɔu.

2 Asa a n ka wēni gbàawa,
 a aafia káfiñε.

3 Gbēke ní náaiɔ su kēmao,
 ñyɔ daa yábaa ũ,
 kē n sɔwa lá wí kē lákēkiwawa,

4 n tó iɔ na,
 níɔ maa Luæ ní gbēnazínaɔ.*

5 Dii náaike ní nòsemendoo,
 rísu gbáa'e nzla ɔnoɔwao.

6 Nyɔ aà dɔ n yá pii kea guu,
 i zεpoone.

7 Nsu ñ nzla gwa ɔnoɔna ũo,
 ñyɔ Dii vía ví, ní kē váiwa.†

8 Bee aɔ de n mε aafia εse ũ,
 a n wá gba gbāa.

9 Dii kpela ní n àizεεo
 ní n búapɔ káauɔ pii,

10 pɔwεnaɔ i bi bɔ n dɔu,
 n selaɔ i pa yelele ní vεε dafuo.

11 Ma né, tó Dii n toto, rísu dile pāo,
 tó à n gba laai, rísu to à kenε íio.‡

12 Asa gbé pɔ Dii yei ɔ i dazεwa,
 lá mae i ke a né pɔ kèε maaεwawa.§

ɔno ài

13 Báaaden gbé pɔ ɔno le kù
 mé dɔa pàè ũ.

14 Asa a ài ví de ánusua,
 i káflakené de vuua.

15 A bεεε ví de òsoa,
 pɔ pɔ a ni kumaɔ kee i kawào.

16 Wēni gbàa ku aà ɔplaau,
 àizεε ní gawio ku aà ɔzεεu.

17 Aà yáɔ kekeá na,
 aà zé pii aafia ví.

18 A de lí wēnide ũ gbé pɔ kúaɔne,
 báaadeɔn gbé pɔ síɔ ũ.

19 Dii gɔike guu à tɔɔle kàle,
 aà ɔno guu à musu kè.

20 A ísia ε bɔ a dɔa guu,
 a tò luabεpuana mɔse ví.

* 3:4 Luk 2.52 † 3:7 Lom 12.16 ‡ 3:11 Yob 5.17 § 3:12 Ebe 12.5-6, Zia 3.19

- 21 Ma né, ñyᓃ wezē ní ᓂᓃᓃ vī,
 ńsu ñ wevīao.
- 22 Aᓃ de n nisína wēni ũ,
 aᓃ de yābaa ũ n nᓃe.
- 23 Nyᓃᓃ be n laaiwa,
 pᓃe a kpálikpaneo.
- 24 Tó n wule, vīa a n kūo,
 ñyᓃ wúle i'o na.
- 25 Nyᓃ kai víakeo,
 ge músi pᓃ í vāikenao le kándo.
- 26 Asa Dii aᓃ de n mikpakli ũ,
 a n gbá vī kaia.
- 27 Tó n ᓃ lé n kpe le,
 ńsu gí maakei gbé pᓃ kù ñ keèeo.
- 28 Tó n dᓃnle zé vī,
 ńsu o n gbédeee aà gé e ziao.
- 29 N gbédee pᓃ kú n sae dᓃdᓃa,
 ńsu lekpaafaazi ní gbēeo.
- 30 Tó gbé i yāe kenao,
 ńsu lekpaakeaano páo.
- 31 Nsu gbāamᓃnedᓃ kua nideᓃ,
 ńsu ñ ní keae keo.
- 32 Asa Dii ye kᓃnideᓃ gíyāio,
 nᓃsepuadeᓃ ᓃ í ke a kpāasiaᓃ ũ.
- 33 Dii í láaizi gbēvāio uawa,
 í báaada gbēmaᓃ beu.
- 34 I gbēlaanikenao láanike,
 a gbēke vī ní zibusana.*
- 35 ᓂᓃde a beee e,
 sᓃ ũ sᓃ í wida azlawa.

4

Gbēzᓃ ledama

- 1 Ma néᓃ, à gbēzᓃ ledama ma,
 à á laai kpále ké à e àᓃ dᓃa vī.
- 2 Dᓃa súsu mále daé,
 ásu pákpa ma yādancio.
- 3 Ké má kú né ũ ma mae ᓃzī,
 má buse ma da né mēndona ũ.
- 4 Ma mae yādamee à mè:
 Nyᓃ ma yá kua n sᓃu,
 ma yādilenᓃ da, n kua io na.
- 5 ᓂᓃokū, ñyᓃ dᓃa vī,
 asu sāngu ñ páale ma yáeo.
- 6 Nsu pákpa ᓂᓃio, a n dᓃa,
 ñyᓃ yeaazi, a ᓃkunla.
- 7 ᓂᓃokū, ᓃme yápii mi ũ,
 dᓃa weele ní áizee pᓃ ní vī piió.*

* 3:34 Zaa 4.6, 1Pie 5.5 * 4:7 Mat 13.44-46

8 N àà kú gbáugbáu, a n káfi,
didiwà ɔplapla, a n kpela.

9 Aɔ de fùa maa ũ n miwa,
àɔ deɛ kíafua gawide ũ.

10 Ma né, swákpa ma yáí,
yápi da, n wēni aɔ gbāa.

11 Ma ɔnɔ zé òbne,
ma n da yāmaa zéwa.

12 Tó ríle taa'ou, pɔe a kpanɛo,
tó ríle bàaleu, ñyɔ gēnalɛo.

13 Nyɔ ma lɛdama kúa, rísu gbæo,
didiwà gbāa, asa ɔme n wēni ũ.

14 Nsu váikenaɔ zé seo,
rísu te gbēváiɔ zéio.

15 Ené, rísu namáo,
kémá, ñ n gea ke.

16 Tó aai vāi e kèo, aali i'oo,
tó aai gbé e kàaũo, i lí gē ní wéuo.

17 Asa váikea mé ní poblea ũ,
gbéɔ wetāa mé ní imia ũ.

18 Gbēmaaɔ zé de lán gudɔleiawa,
a gupua ò dede lán íatē dedeawa.

19 Váikenaɔ zé de lán gusia níiniiwa,†
aali pɔ pɔ tò wāle gēnalɛ d̄so.

20 Ma né, laaidɔ yápiɔwa,
swáse ma yá'onei.

21 Nsu kpá swáao,
ñyɔ kúa n s̄su.

22 Asa a de wēni ũ gbé pɔ le kùɔne,
a de mè búu aafia ũ.

23 Azaiasa laaidɔ n s̄ yáwa,
asa wēni zína b̄o s̄ k̄íe.

24 B̄o yābēe'oua,
mikē yákpaanla'oua.

25 Wɛdɔ n aɛ,
gugwa n kuu s̄usu.

26 Zé sé s̄usu,
n yákeɔ pii a b̄o maa.‡

27 Nsu yeɛle ɔplai ge zeɛio,
rísu gbápele vāi zéuo.

5

Laaikaa káaluai

1 Ma né, laaidɔ ma ɔnɔwa,
swákpa ñ ma wezē yāma,

2 ké ñ e ñyɔ ku n d̄ɔwa,

† 4:19 1Zaa 2.11 ‡ 4:26 Ebe 12.13

dᓃa iᓂ ku n léu.

³ Káalua legbe'i iᓂ na lán zᓃwa,
i ní gálee ní lé nao,

⁴ áma gbezá i kené'íi lán gᓃiwa,
i ní zᓃ lán fēnda lena kpeplawa.

⁵ Aà zé i miperiᓂᓂ gawa,
i si ní gbé pᓃ teaziᓂ bedau.

⁶ Ili láasooke wēni zéwao,
a dᓃ a zā zépiwao.

⁷ Ma né, swásee ma yáí sa,
nísu gi ma ledamaio.

⁸ Páale nᓂe bee taae zā,
nísu n̄ aà be gāae baa v̄io.

⁹ Nsu n̄ n gbáakpa gbēpálewao,
nísu n̄ n wēni kpa gbé pásíwao,

¹⁰ ké n àizeᓂᓂ su gᓃ dāᓂᓂᓂᓂ,
mé n zī ài su gᓃ ua páledeᓂᓂᓂᓂ.

¹¹ Nyᓃ aauke n gᓃᓃ vláwa,
nyᓃ ibaba, n yēēe a láa,

¹² ní me: Ma gi ledamai fá!
Ma sakaa totoau mé tò.

¹³ Mi ledamadeᓂ yá'one mao,
mi swásee ma yádanedeᓂᓂᓂᓂ.

¹⁴ Ma gᓃa wēna pᓃ ũ míᓂmíᓂ
ké dúnia ma e zāo.

¹⁵ N nzla ola imi,
ze ní nzla lᓂᓂ'io.

¹⁶ N nibᓂna ibᓂlea bàasi maae?
N í gufᓂᓂ bᓂa gāae zev̄io.

¹⁷ To àᓂ de n̄ na pᓃ ũ ado,
asu àᓂ de gbēe pᓃ ũo.

¹⁸ To Lua báaada n biapiu,
pᓂnake ní n èwaasogᓃᓃ nᓂᓂ.

¹⁹ N tue báasēde! N zᓃtēn kefena!
To bᓂᓂᓂbleaaᓂᓂᓂ lí kangu gᓃᓂpii,
ní aà báasē nide lá gu lé dᓂ.

²⁰ Ma né, bᓂyáí nyᓃ nᓂ pále nidei?
Bᓂyáí nyᓃ bᓂᓂᓂble ní nᓂ pᓂseoi?

²¹ Gbēnazinaᓂᓂ yākeae ulēa Diieo,
iᓂ zé pᓃ aa sè dᓃ pii.

²² Vāikena tàae í aà kú,
aà duuna í ba zuè.

²³ Aà ledamamasai a aà kpa gai,
aà sᓂŭke zᓃᓂ a aà sásá.

1 Ma né, tó n n gbēdo fla dī n miwa,
tó n kpégaausi gbéé,

2 tó n lé n kalikè,
tó n yá'oa n dayáu,

3 lá nýᓂ ken la ma né: Lebo yápiu,
asa n na n gbēdo ɔ́lɛ.
Ge nýᓂ zεε n gbēdopizi,
awakpaè.

4 Nsu to i gē n wéuo,
ńsu to n wébaa gbiakúo,

5 ñ nzía siwà
lá tue í ní kēwa,
lá bá í bo fiikpana ɔuwa.

6 Zigbiade, gé boona gwai,
ní aá yákea tàasika, nýᓂ ɔ́nkú.

7 A dɔaana vɔo,
a gbēzɔɔ ge dii vɔo.

8 I ble kúsúa di sae,
í a pɔblea káaa pɔkekεɔɔ.

9 Máade, nýᓂ wúlea e boe ni?
Boe nýᓂ vu ní ioi?

10 Ni kámabo yɔɔ, ni i'o yɔɔ,
ni wúle yɔɔ ɔkpa n kùe.

11 Pó taasi a gēnzi lán kpáiweliwewa,
noana a mɔma lán gbé pó gōkebo kúawa.

12 Gbēnazín páá gbēváiε,
í bo bebe ní εεo dɔ a léu.

13 I yá'oa ní wéo ní ɔo,
í seelakené ní gbáo.

14 Mɔafili mé aá nòse pá,
vái wáai ɔ bo pa gɔɔpii.

15 Bee yái músi a mɔwà lezasai,
kaaú a gēaazi kándo, aɔ felea vɔo.

16 Yá mèn soolo ku ké Dii zau,
à kà se sopla ké a ye a glyáio.

17 Káakua, εεtoa, yáesaidedeá,

18 yápási wáaipaa, wáa ní váio,

19 seelade εεtoa ní daεo pεáaao.

Laaikaa gbástikeai

20 Ma né, nýᓂ n mae yádileao kúá,
ńsu pákpa n da yádanεio.

21 Nyᓂ kúá n sɔu gɔɔpii,
nýᓂ daa yábaa ú.

22 A dɔaanε n táa'oa guu,
a n dśa n wúlea guu.

Tó n vu, ali leɔdama.

23 Asa yádileapiɔ́a filiaε,

yādanepiá gupuaε,
ledama ní leleaoá zé wēnideε.

²⁴ A n si nᓂε vāiwa,

a n bᓂ nᓂε pāle yá nana oanεu.

²⁵ Nsu ñ aà kefenke nidεo,

ńsu to aà gᓖgwawε n kūo.

²⁶ Káalua ì ní gᓖ gii,

gbēpāle nᓂ yá sᓖ ì ní beεε mide.

²⁷ Tó gbé teεε dà a pᓂεu,

aà pᓂkasa a gí tékúie?

²⁸ Tó gbé kèsepele teyᓖwa,

a na aà gbáwao lé?

²⁹ Maaε ní gbé pᓂ gè a gbédee nᓂ yáuo,

asa tó à ɔnāwā, a bᓂ páo.

³⁰ Tó nᓂa lé gbēde, tó à kpáí'ò,

wī a yá dile pāe?

³¹ Tó wà aà kù, a fiabo leε soplá,

ì pᓂ pᓂ a vī a ua kpa pii.

³² Gbé pᓂ ì wúle ní pāle nᓂo láasoo vīo,

gbé pᓂ ì bee ke lé azía òᓂkpaε.

³³ Gbēa gbāa ní kpebaao mé aà baa ũ,

aà tᓖ ì a kēwāo.

³⁴ Asa ìbele a aà zá nᓂse fele,

ì tᓂsiwà aà wēnagwasai.

³⁵ A awakpabᓂε sio,

baa tó à gba zᓂo dàè, a weio.

7

Laaika nᓂε pᓂ ì ní gālezi

¹ Ma né, ma yá'one ma,

ma yādileao da n nᓂseu.

² Nyᓖ ma yādileao kūa, níᓂ aafia,

laaidᓂ ma yādanewa lán n wéwa.

³ Da n ɔnewa tāana ũ,

kē n sᓖwa lá wī kē lākēᓂowawa.

⁴ O ɔnᓂε, n daen aà ũ,

wεzē sísi n daε ũ.

⁵ A n dᓖa dᓖε'lide yá musu,

a n bᓂ nᓂ pāle yá nana oanεu.

⁶ Má zεa ma kpé fenentiu,

mále bāasi gwa.

⁷ Ǿ ma gᓖgbāanaεᓂ è, ɔnᓂ ì panéo,

èwaasoe kú ní guu, a láasoo vīo.

⁸ Ale liaaliaa gāaε,

àle waaloukεke nᓂeezi,

àle aà be gāaε baa vīvī

⁹ za oosiele gukáaaa e gwá,

e gu gè siakù maamaa.

10 Ǿ nɔɛpi b̀ò m̀ò d̀aaàlè ní k̀õnio,
à ɔm̀à azlawa lán káaluawa.

11 A lé ví mé zlapɔeákɛnaɛ,
aà p̀ò lí pé b̀eo.

12 Zlɛɔ ɔ ku zɛau, zlɛɔ g̀āaɛ,
ɔ zékpaá yeyewa.

13 Ǿ à èwaasopi k̀ù à lɛp̀èwà,
à aà gwà ní wɛgaalimao à m̀è:

14 Sáaukpasa'oa kua yāa,
õ ma lé p̀ó má k̀èpi flab̀ò gbā.

15 N k̀õ'ea yáí ma b̀oi,
m̀ále n wɛɛɛ, ma n e kɛ s̀õ.

16 Ma k̀untu kpà ma liia
ní Egipi búsu zwàa wé kɛfɛnao.

17 Ma tulale f̀āɛ ma wúlektia,
wa k̀è ní lí'ɔ g̀ɛnanao ní litɛɔ.

18 M̀ò wà b̀õnɔble e gu gɛ d̀ò,
wà wá p̀oɛá kɛ à m̀òwá.

19 Asa ma źá kú b̀eo,
wéle p̀ó à g̀èu źá.

20 A ɔbaaa yè g̀èò,
e aà g̀é sui m̀ò a ɔsike.

21 A aà s̀õ blè ní ýá dasi káɛaɛo,
à g̀anàwà ní ýá nana oaèò.

22 Ǿ à b̀ò tɛaázi g̀òò,
lán zu p̀ó wáɛ g̀é a k̀òlokpaiwa,
lán tue p̀ó lé gbápele bauwa,

23 lán b́á p̀ó wà sí f̀iiuwa.
I d̀õ k̀é a azíá kpà gaiɛo,
e ka g̀è aà s̀õ k̀ù.

24 Tiasa ma néɔ, à ma ýama,
à laaidɔ ýá p̀ó lé b̀ò ma léuwa.

25 Nsu to n láasoo ta aà k̀íio,
nísu pázɛa n g̀é aà ýauo.

26 Gb́é p̀ó à ní né à ní ɔòkpáɔ dasi,
gb́é p̀ó à ní kaaũpiɔ lé vío.

27 Aà bɛá bɛda zékpaáɛ,
ĩ siĩnɔ ga kɛ kɛáue.

8

Ǿ gb́ésisia

1 Ǿnɔ lé lɛzuwázi fá!

Wɛzɛ lé wá sisiaɔ!

2 A ku s̀isí musu zé gɛɛwa,
a zɛa zɛnankpaau.

3 A ku wéle bíib̀oɔ saɛ,

aà lɔɔ dɔ bɔlɛ gbaɔ kɛi.

⁴ Gbɛ́ɔ, áme mále á sisi,
gbɛ́nazɛ́naɔ, mále lezuázi.

⁵ Niaziɛɔ, à welele àɔ laai vɛ́,
làasoosaideɔ, à to àɔ nɔ̀se vɛ́.

⁶ A swákpa, asa yá gbia má oé,
yá dɔ̀de a bɔ ma léu.

⁷ Asa ma lé í síana'o,
má ye vâi gɛ́yâio.

⁸ Yá pɔ́ dɔ ma léuɔ maa,
a kee faasai ge kpaanlao.

⁹ Aa síana vɛ́ laaideɛ píie,
aa ze vɛ́ gbé pɔ́ ɔ̀nɔ̀kùɔ̀ne.

¹⁰ A ma ledama sé de ánusua,
à dɔ́a se de vua kefenaa.

¹¹ Asa ɔ̀nɔ́ beee de ɔ̀soɔla,
pɔ́ pɔ́ a ni kúwáe i kawào.

¹² Mapi má ɔ̀nɔ́, má laai vɛ́,
mé má yákea a zéwa dɔ́a kúa.

¹³ Vɛ́akea Diie mé zaa vâiguo ù.

Má za zɛ́ase leɛ́l ní òandáao
ní zea ní vâio ní yákpaaanla'oaoguo.

¹⁴ Ledama ní yákekea dɔ́aoá ma pɔ́e,
máme má wezè ù,
ma kɛi gbáa i bɔu.

¹⁵ Kíao í kpalable ma sabaie,
ɔ́ kpalablɛnaɔ í yázeɛ de dileò.

¹⁶ Gbáadeɔ í ikoke ma sabaie
ní dúnia kpaladeɔ píi.

¹⁷ Má ye gbé pɔ́ yemaziɔzi,
gbé pɔ́ lé ma weleɔ mé aa ma e.*

¹⁸ Aizee ní gawio ku ma ɔ́zɛ́
ní ɔ́da káfiadeo ní namao.

¹⁹ Né pɔ́ mi iné maa de vua síanaa,
káfia pɔ́ mi kené de ánusua maaa.

²⁰ Má be yá dɔ̀de zéu,
mi táa'o zé susu guu.

²¹ Mi gbé pɔ́ yemaziɔ gba àizee,
an láasiɔ i pa.

²² Dii ma kúa za a zɛ́ daaleɔɔ,
e àɔ gé yá pɔ́ a kè za káauɔ kei.†

²³ A ma dile za asinize,
za a daaleɔɔ, dɔ́ i dúnia keo.

²⁴ A ma i zadɔ́ ísia kuo,
nibɔ́nae ku ɔ́ɔ beeo.

* 8:17 Mat 7.7-8 † 8:22 Daa 1.1, Zaa 1.1-3, Zia 3.14

25 A ma i s̄s̄lḃ āa,
 e àḃ gé gbè̄s̄lḃ z̄napelei,
 26 e àḃ gé dúnia kálei,
 ge s̄s̄sao ge búsu wén do.
 27 Ké àle p̄ḃ p̄ḃ kú musuḃ ke,
 ké àle báluma da ís̄iaa,
 28 ké àle lou na musu,
 ké àle ís̄ia í zé f̄ḃ,
 29 ké àle kḃḃ da ís̄iae,
 a í su a baa vío,
 ké àle tḃḃle z̄napele,
 má kú wee.
 30 Má kú aà sae z̄lpi ziia ũ,
 ma p̄ḃ Ìḃ nawà lá gu lé dḃ,
 miḃ p̄ḃnake aà ae gḃḃpii.
 31 Miḃ kḃḃ'o aà dúniaa,
 gb̄naz̄lḃnaḃ de ma p̄ḃnakeḃḃ ũ.

32 Tiasa ma néḃ, à ma yāma.
 Báaaden gbé p̄ḃ ma yákeḃḃ kúa ũ.
 33 A ledama ma, í òḃkū,
 ásu niaz̄lkpaio.
 34 Báaaden gbé p̄ḃ lé ma yāma
 Ìḃ ma dā ma kp̄eele ũ,
 Ìḃ taamale gḃḃpii.
 35 Asa gbé p̄ḃ ma e wēni èe,
 aḃ na n̄ Diio.
 36 Gbé p̄ḃ kùaa vāi í az̄laee,
 gbé p̄ḃ zamaguḃ, ga 5 aa yei.

9

ጋጋ ስጋጋ

1 ጋጋ a kpé dḃ,
 à a gbapeleḃ à mèn sopla a pèlepele.
 2 A nḃḃ dē à v̄ēe kèke,
 à bleḃ ስጋጋ a kàle.
 3 A a wēndia z̄ikenḃḃ z̄l,
 àle lezu wēle s̄l̄l̄ misonaa à mè:
 4 Gbé p̄ḃ nḃse v̄lḃḃ à ea mḃ ke!
 ጋጋkēs̄amadeḃ mále oé,
 5 à mḃ bleblemanḃ,
 í v̄ēe p̄ḃ má kèke mi.
 6 A ስጋጋke tó, Ìḃ aafia,
 í taa'o wékēa zéu.
 7 Gbé p̄ḃ lé leda gbélaanikenawa
 Í ḡḃ s̄s̄s̄ee,
 gbé p̄ḃ lé vāikena dazewa
 Í ḡḃ taaeee.
 8 Nsu gbélaanikena dazewao,

asa a ʕisennɔɛ.

ʒɔɔna dazɛwa, iɔ yenzi.

⁹Yáda ʒɔɔnaɛ, aà ʒɔɔ i dɛdɛ,
yá'o gbɛmaɛ, aà dʒa i káfi.

¹⁰Vlakea Diie mé ʒɔɔ daalea ũ,
Lua pɔ a kua adoa dʒa mé wékɛa ũ.

¹¹Asa níyɔ gɛgɛ ma sabai,
n wɛni a gbáakú.

¹²Tó ní ʒɔɔ, nzlaɛɛ,
tó gbɛ'awiambɔnan n ũ, n mi musu.

¹³Misaikɛ dɛ lán nɔɛ lɛdewɛɛ,
a sɔŭ mé a yáɛ dʒo.

¹⁴I zɔlɛ kílau a kpɛɛɛ,
aà kpɛ kú wɛlɛ sɪsɪ musu,

¹⁵i lezu gbɛ pɔ lɛ gɛɔzi,
i o gbɛ pɔ zɛ kua súsuɔɛ:

¹⁶Láasoosaide, ɛa mɔ kɛ!
ʒɔɔkɛsámade, máɛ onɛ,

¹⁷i kpáí mia iɔ na,
blɛblɛa asii guuá zɔɛ.

¹⁸Gɔɛpi dɔ kɛ gɔa gyaade ũ zɛn weo,
gbɛ pɔ à ní sisiɔ sɪ bɛda gbáou.

10

Salomɔ yáasiɔ

¹Né ʒɔɔna i to a mae pɔ kɛ na,
né sɔŭ i a da pɔ yaɛ.

²ʒvái lí àikɛo,
yákea a zɛwa i ní sí gawa.

³Dii lí to nɔana gbɛmaa dɛo,
mé i váikenaɔ tɛ ní pɛá pɔ.

⁴Pɔɛwosai i to wá taasikɛ,
zɪkɛa ɔplapla mé i to wá kɛ pɔdɛ ũ.

⁵Né pɔ blɛ gba dɔ saɛá né laaideɛ,
né pɔ i i'o pɔkɛkɛgɔ wí dʒo.

⁶Gbɛmaa mi iɔ báaa vɪ,
ama yápási mé váikena lé pà.

⁷Gbɛmaa lí ga ní a tʒoo,
váikena tɔ i midɛ.

⁸ʒɔɔna i zɪkɛ yádilɛnɛɔwa,
yáɔlɛna i azɪa né.

⁹Gbɛ pɔ i yáke a zɛwa ku dɔdɔa,
yábɛɛkɛna yá a bɔ.

¹⁰Gbɛgwaa ní wé váio i mɔ ní yáo,
gbɛ gbaa laai i íbɛlɛmidɛ.

¹¹Gbɛmaa léá nibɔna wɛnideɛ,
yápási mé váikena lé pà.

- 12 Zaakᵇu ᵇ sòle da,
yeakᵇi ᵇ láka tàae piia.*
- 13 Ɔnᵇyá ᵇ dᵇ laaide léu,
flá mé Ɔnᵇkēsámade pᵇ ũ a kpēsēa.
- 14 Ɔnᵇna ᵇ dᵇa kùsua dia,
laaisaide lé ᵇ aà dayáu àa.
- 15 Ɔde àizēē ᵇ deē wéle bíide ũ,
wēnade taasikea mé aà midea ũ.
- 16 Gbēmaa aseá ᵇ mᵇè ní wēnio,
vāikēna ài ᵇ íadama iē.
- 17 Gbē pᵇ ᵇ íedama ma wēni zé sè,
gbē pᵇ ᵇ itoia dile pā zā zéwa.
- 18 Gbē pᵇ za gbēu mé a ye wa dᵇo ēēdeē,
gbē'ᵇᵇkpanaá sᵇūē.
- 19 Duuna a gíᵇ kui yá dasi bᵇlea guuo,
gbē pᵇ ᵇ a lé fᵇá laaideē.
- 20 Gbēmaa lénaá ánuusu maaē,
vāikēna nᵇsē gbiao.
- 21 Gbēmaa yá'oa ᵇ ní dazēwa dasi,
laaisaide ᵇ ga Ɔnᵇkēsáma guue.
- 22 Dii báaadaaᵇgu ᵇ ní ke Ɔde ũ,
zíkēa ní taasio lí pᵇe káfio.
- 23 Dàakea de sᵇūē kᵇᵇ yá ũē,
Ɔnᵇkūa mé ᵇ ke laaideē na.
- 24 Yá pᵇ vāikēna lé a vīake mé a aà le,
Lua a gbēmaa pᵇeá pᵇ kpawá.
- 25 Tó íana kàka à gᵇē,
vāikēnaᵇ aᵇᵇ ku bᵇo,
gbēmaa zína mé ᵇ pélea gᵇᵇpii.†
- 26 Lá lemua kúma ᵇ ke swaaē,
lá sūele ᵇ ke wéē,
màa zígbiade de gbē pᵇ aa aà zᵇnē.
- 27 Vīakea Diiē ᵇ wēni gbáa káfí,
vāikēnaᵇ sᵇ, an wēni a kulunkú.
- 28 Gbēmaaᵇ wé ᵇ dᵇ pᵇnai,
vāikēnaᵇ sᵇ, támaa a ní nēē.
- 29 Dii zé mé mikpakli ũ gbēmaaᵇnē,
vāikēnaᵇ sᵇ, Dii ᵇ ní kaalēē.
- 30 Gbēmaa a fu bauo,
gbēvái sᵇ a zᵇlekli e dúniauo.
- 31 Ɔnᵇ ᵇ bᵇ gbēmaa léu,
leváide sᵇ, wa aà léna zᵇēē.
- 32 Gbēmaa yá pᵇ kú wà oné dᵇ,
yábēē ᵇ dᵇ gbēvái léu.

11

1 Dii za pᵇyáa ní mᵇafilioᵇu,
kiloolēa a zéwa ᵇ kaaágu.

* 10:12 1Kln 13.7, Zaa 5.20, 1Pic 4.8 † 10:25 Mat 7.24-27

- 2 Zia sea lesí í mó ní wíó,
 zlabusaa mé ɔ́nɔ́yá ũ.
- 3 Gbēmaa nòsepua í àà dazewa,
 náaisaide nòse bēè í àà òòkpa.
- 4 Aizεε ài ví yákpalekegɔɔzlo,
 yákea a zéwa mé í ní sí gawa.
- 5 Taaesaide maakεa í zεpooè,
 väikεna yäväikea í àà né.
- 6 Nòsepuaide maakεa í àà bɔ,
 náaisaide pɔnidεa í àà kú.
- 7 Tó gbēvái gá, àà támaa í midε,
 pó pó à wεdɔi a wēnigɔɔ í láa.
- 8 Gbēmaa í bɔ taasiu,
 ɔ́ gbēvái í gēu àà gēε ũ.
- 9 Luayádansai lé í àà gbédee òòkpa,
 áma dāa í gbēmaa bɔu.
- 10 Tó gbēmaaɔ ku namau, wéle íb naε,
 tó gbēváiɔ gága, wí gulakε.
- 11 Wéle í káfi nòsepuaɔ sabai,
 gbēváiɔ lé í wéle dε.
- 12 ɔ́nɔ́kēsámade í saka a gbédeegu,
 laaide í a lé fí.
- 13 Gbēpena í bɔ ní dāɔ asiio gupuaú,
 gbé náaide í pó kúlewá.
- 14 Dɔaanasaikε í to gbéɔ fu,
 yákeken dasiɔ í to wá zible.
- 15 Tó n gbēpále fla dí ní miwa, taasi n kaε,
 gbé pó mibòleu í gɔ a laaiwa.
- 16 Gbāamɔnεde íb àizεε ví,
 áma nɔε nòsemaade íb gbiané.
- 17 Sùuude í maa í azlaε,
 gbé pásí í azla kpa lai.
- 18 Gbēvái zí ài líb báaa vío,
 yámaatɔna í ài síana e.
- 19 Kua maa síana í ní ká wēniwa,
 tea väizi í mó ní gao.
- 20 Dii ye nòseváide gíyáio,
 táaesaide yá í kaaàgu.
- 21 Síana guu gbēváiɔ bɔ pāo,
 gbēmaaɔ mé aa bɔ aafia.
- 22 Lá vua táana dε sàwakusana níu,
 màa nɔ kefen ɔ́nɔ́saide dε.
- 23 Gbēmaaɔ pɔeá í ní ká namawa,
 gbēváiɔ támaa í ní né.
- 24 Gbé pó ɔ́ pòò í káfla e dε a zia,
 gbé pó gí pó pó dε à kpa kpái, pó í késāwá.
- 25 Gbēnazín báaade àɔ ku namau,

gbé pṣ í ní gba nié a nié e sṣ.*

26 Wí gbé pṣ í pṣwena ʒa na dá kaε,
wí sa na o gbé pṣ í yíamáε.

27 Gbé pṣ í maa wεεε aṣ na ní gbéṣ,
gbé pṣ í vāi wεεε, vāi a aà le.

28 Gbé pṣ í a àizεε náaike a léε,
gbēmaa a bṣbṣ lán lí láwa.

29 Gbé pṣ yá'í a uae a gṣ gii,
sṣú a gṣ ʒnṣna zṣ ú.

30 Gbēmaa yákea gbéá lí wēnideε,
ʒnṣna í gbé e.

31 Lá Lua í flabo gbēmaae dúniau,
wa vāikena ní duunkenaṣ pṣ o lbe?†

12

1 Gbé pṣ ledama í kεè na ye dṣai,
gbé pṣ totoa í kεè íi mi vío.

2 Dii í gbēmaa wegwa,
ama í yáda láasoováideε.

3 Váikeε lí gbēε zεdṣo,
gbēmaa zína sṣ deεa vío.

4 Nṣ maa de a záε lán fùawa,
nṣ widamade dεè mεεmuuna ú.

5 Gbēmaaṣ íṣ yázεde yá,
gbēváiṣ ledama mṣafili ví.

6 Gbēváiṣ yáá gbēwea yáε,
gbēmaaṣ lé í ní bṣ.

7 Wí gbēváiṣ fuangba, aai midε,
ama gbēmaaṣ ua íṣ ku.*

8 Wí gbé tṣbṣ aà ʒnṣ léuε,
faasaide sṣ, wí sakaue.

9 Gbé kpεε pṣ í a zíkε maanno
de zladilengbia pṣ ble í késáwala.

10 Gbēmaa a pṣtuṣṣ gwaa dṣ,
ama gbēváiṣ sṣsobi pásí.

11 Zṣε áiade íṣ kaa,
gugiiyana sṣ, ʒnṣ í késáwae.

12 Gbēvái íṣ vāi nide,
kási gbēmaa zína mé íṣ mṣse ví.

13 Gbēvái lé vāi í aà kú,
gbēmaa sṣ í bṣ yákeleu.

14 Lé maa í ní ká pṣmaawa,
zí pṣ gbé kè ai a suwà.

15 Sṣú yákea í kεè maa,
ʒnṣna sṣ í ledama ma.

16 Sṣú í to wà a pṣfē dṣwa gṣṣ,

* 11:25 Mat 10.42 † 11:31 1Pie 4.18

* 12:7 Mat 7.24-27

laaide sᓅ ʔli sᓅsᓅa dao.

¹⁷ Sian'ona ʔ yáze de o,

seelade vái yá ʔ mᓅafili vʔ.

¹⁸ Yáᓂᓂlana yá ʔ gbé sᓅ zᓅ lán fēnawa,

ᓅnᓂna legbe'ʔ ʔ mᓅ n' aafiao.

¹⁹ Siana pᓅ wa ʔ ʔ zedᓂa,

egε sᓅ ʔ gēzea lán weᓂeawa.

²⁰ Mᓅafili kú vái wáaipanaᓂ sᓅu,

gbé'aafiawεelenaᓂ mé pᓂna vʔ.†

²¹ Váie lí gbēmaa leo,

gbēváiᓂ sᓅ, taasi ʔ dańla.

²² Dii ye εεde gʔyáio,

aá pᓅ ʔ na síandewa.

²³ Laaide ʔ a dᓅa kúa a sᓅu,

sᓂ ʔ ʔ yáfaasai kpáwake.

²⁴ Zikεa ʔplapla ʔ to gbé kible,

máa ʔ gbé da zᓂbleu.

²⁵ Kua bili guu ʔ gbé kúsu kwé,

yána'oaᓂε ʔ n' pᓅ ke na.

²⁶ Gbēmaa ʔ a gbēna dazeᓂa,

gbēváiᓂ yákeᓂa ʔ n' sásá.

²⁷ Máade lí nᓂᓂ sásá maamaao,

áiaide ʔ laaidᓂ a pᓅᓂwa.

²⁸ Kua yáze de zéu wēni vʔ,

zépi sea lí n' kpá gaio.‡

13

¹ Né ᓅnᓂde ʔ a mae leᓂdama ma,

gbélaanikεna gbaa laai lí tᓅwáᓂ.

² Legbe'ʔ ʔ na ʔ gbé ká pᓂmaawa,

náaisaide ʔ ble a pási guuε.

³ Gbé pᓅ ʔ a lé fᓅ ʔ a wēni dᓅa,

gbé pᓅ a lé lí kuo ʔ azʔa ᓂᓂkpa.

⁴ Máade lí pᓅ pᓅ á yei eo,

áiaide mé ʔ namable.

⁵ Gbēmaa za mᓅafiliyáu,

gbēvái ʔ widamá ʔ n' kpeᓂᓂ.

⁶ Yámaakeᓂ ʔ zeᓂmaasena misi,

dáakeᓂ ʔ duunkεna fuangba.

⁷ Gbēεᓂ ʔ nízʔa dile ᓂde ũ,

kási aaliᓂ pᓅε vʔ sᓅo,

gbēεᓂ ʔ nízʔa dile taaside ũ,

kási aaliᓂ pᓅ vʔ zᓂᓂ.*

⁸ ᓂde ʔ azʔa bo n' a àizeεo,

taaside sᓅ ʔli wétēabiima eo.

⁹ Gbēmaaᓂ gupua aᓂ pipi,

gbēváiᓂ filia a gamá.

¹⁰ Zʔa sea leᓂí mé ʔ sᓂle da,

lɛdamamaa mé ĩ to wà ònòkù.

¹¹ Ǫvái lí gé aeo,

ò'a'ea isima guu mé ĩ kó.

¹² Wɛɔba pói gɛgɛa ĩ ní sò òòkpa,
pɔɛa ea ĩ mós ní wēni dafuo.

¹³ Gbɛ́ pɔ́ ĩ fionada yáwa a ya'e,
gbɛ́ pɔ́ ĩ gbɛ́ ya'one ma a ài'e.

¹⁴ Ǫnɔna yádanɛá nibɔna wēnideɛ,
ĩ ní bɔ ga lézĩ.

¹⁵ Wɛɛɛ gbāa ĩ to wàɔ narĩnɔ,
āma náaisaideɔ zé pásĩ.

¹⁶ Laaideɔ ĩ yáke ní d̄sao,
sɔũ ĩ a faasaikɛ fáaa.

¹⁷ Zina vái ĩ zu taasiu,
ĩwa náaide ĩ su aafia.

¹⁸ Gia totoai ĩ mós ní taasio ní wío,
lɛdamamaa ĩ ní kpɛla.

¹⁹ Pónideɛ ea ĩ ní pò ke na,
ò sɔũ ye kɛa vāikɛawa glyāio.

²⁰ Gbɛ́ pɔ́ tɛ ònɔnɔzi ĩ ònòkù,
gbɛ́ pɔ́ káaaa ní sɔũ ĩ vāikù.

²¹ Taasi Ìò tɛ duunkɛnɔzi,
nama mé gbɛ́maaɔ ài ũ.

²² Gbɛ́maa ĩ túbito a tɔ̀unaɔnɛ,
duunkɛna sò, àà àizɛɛ a gò gbɛ́maaɛ.

²³ Taaside bua ĩ blekɛ maamaa,
ò yáfuangbanaɔ ĩ to àà kuawà.

²⁴ Gbɛ́ pɔ́ lí a né gbɛ̀o zaaàgɛ,
gbɛ́ pɔ́ ye a néi ĩ àà toto a gɔ̀wa.

²⁵ Gbɛ́maa ĩ pòble à ká,
gbɛ̀vāiɔ nòsɛ Ìò da gii.

14

¹ Nɔɛ ònɔde ĩ ua kálɛ,
a faasaide sò ĩ ua fáaa.

² Gbɛ́ pɔ́ ĩ yáke a zéwa Dii vīa vī,
zɛkoleasena ĩ sakaaàgu.

³ Faasaide lé mé àà gbɛ̀bɔ ũ,
ònɔna yá'oa ĩ àà bɔ.

⁴ Tó zu kuo, gba Ìò da giie,
wī ài zò e ní zu gbāao.

⁵ Seelade slande lí ɛɛtoo,
seelade vái yá Ìò mɔafili vī.

⁶ Láanide ĩ kpálɛke ònɔi à kuawà,
laaide yád̄sáá faaiɛ.

⁷ Kɛ sɔũwa zázá,
asa rýɔ́ d̄sa ewào.

⁸ Ǫnɔ ĩ to laaide láasookɛ a zéwa,
sɔũ faasaikɛ ĩ àà sásá.

⁹ Faasaideḡ ǐ saka táae kulékεau,
gbēmaao ǐ na ní kōo.

¹⁰ Baade azla yá'oma dō,
mé gbé ponaá gbēpále pō no.

¹¹ Gbēváiḡ ua a mide,
gbēmaao be a ḡta.

¹² Zé kú ǐ ke gbéḡne maa,
āma a midekǐiá gaε.

¹³ Baa yaalo guu nōse ǐ ḡkpa,
pona ku ǐ mide ní pōsiao.

¹⁴ Pōḡḡzákεna yákeá ǐ wi aá musu,
gbēmaa ǐ a yákeá gb'e.

¹⁵ Láasoosaide ǐ yápii sie,
laaide lí yá náaike láasookesaio.

¹⁶ ḡḡona váikεa vía ví, ǐ ēē,
sḡḡ ǐ azla náai ví, ǐ wāa.

¹⁷ Pōkūmade ǐ yá yáfūna ke,
kōnide ǐ to wá zaagu.

¹⁸ ḡḡkēsámade ǐ ḡḡ faasai,
laaideḡ ǐ dōa kpa fua ũ.

¹⁹ Gbēváiḡ misiile gbēmaaḡne,
váikεnaḡ kúle nōsepuadeḡ kpεεε.

²⁰ Baa taaside gbédee ǐ zaaágu,
āma ḡde gbēnaḡ ǐḡ dasi.

²¹ Sakaa n gbédeeguá duunaε.
Báaaden gbé pō ǐ wēnadō taasideḡne ũ.

²² Vái wáaipanaḡ sásáao lé?
Maa wáaipanaḡ sūuu ví ní náaiḡ.

²³ Mεkpaá zǐwa ǐḡ ai ví,
mé yábḡle ǐ ní kēsá.

²⁴ ḡḡonaḡ àizeε ǐ ḡḡ ní gawi ũ,
sḡḡḡ faasaikε ǐ ní ḡḡ faasai.

²⁵ Seelade slande ǐ gbé misi,
a εεde yá mḡafilí ví.

²⁶ Vlakεa Diieá gbāa'ekli náaideε,
a de misikǐi ũ ade néḡne.

²⁷ Vlakεa Diieá nibḡna wēnideε,
ǐ ní bḡ ga lézǐ.

²⁸ Tó kǐa gbéḡ dasi, ǐḡ gawi ví,
būsugbēsaikeá kpalablεna músie.

²⁹ Gbé pō a pḡ lí pa kpaaḡ wé kēa,
pōkūmade ǐ a yáfúke se lesǐ.

³⁰ Sōdaadoū mé me aafia ũ,
wεdḡanε ǐ mεkεmuuna zǐmá.

³¹ Wēnade wetána ǐ aá Kεna kpεbḡ,
taaside wegwana ǐ aá Kεna kpεla.

³² Tó yá váikεna lè, ǐ aá neε,
baa tó gbēmaa gá, a ulékǐi ví.

³³ ḡḡ ǐ zōlékǐi e wεzēna nōseu,

āma wīli e sɔ̄wao.
 34 Yázede í bui se lesí,
 duuna í wida gbéwa.
 35 Z̀bblen laaide yá í ka kíagu,
 āma í a pɔ̄kūmabɔ̄ɔ a gianawa.*

15

1 Yáwea d̄s í pɔ̄kūma kpáɛ,
 yá'íi í n̄ pɔ̄ fɛɛ.
 2 Ɔnɔna yá'oa í to d̄sa kángu,
 sɔ̄ú lé s̄s, yáfaasai ɔ̄ bɔ̄ɛu.
 3 Dii wé kú gupiiu,
 ɔ̄ gbēvái ń gbēmaa ɔ̄ táasika.
 4 N̄sɛ níniyá í n̄ gba wēni dafu,
 yákpaaɔ̄la í n̄ káɛ.
 5 Faasaide í saka a mae totoau,
 ɛdamamana s̄s ɔ̄ laai v̄í.
 6 Gbēmaa ua ɔ̄ áizɛɛ z̄sɔ̄ v̄í,
 gbēvái p̄sɔ̄ ɔ̄ yákele v̄í.
 7 Ɔnɔna lé í d̄sa f̄áɛ,
 sɔ̄úɔ̄ s̄s aa n̄sɛ v̄íɔ̄.
 8 Dii ye gbēváiɔ̄ sa'oa ḡiyáio,
 gbēmaa wabikɛa mé í kaaágu.
 9 Dii za gbēvái yákeau,
 a ye gbé p̄s t̄é yázedeiɔ̄zi.
 10 Toota pásíá gbé p̄s p̄ázɛa p̄sɛ,
 gbé p̄s ye ɛdamaiio s̄s ḡɛkɔ̄ɛ.
 11 Lá Dii beda ní t̄éyo yá d̄s,
 wa gbēnazína s̄s yá'o ɔ̄ɛ?*
 12 Láanide líɔ̄ ye wà a gba laaio,
 líi ḡé ɔ̄nɔnaɔ̄ kíio.
 13 N̄sɛna í oa teke,
 n̄sɛ ɔ̄ɔ̄kpaa í n̄ kúsu kwé.
 14 Láasoode í d̄sa wɛɛɛ,
 sɔ̄ú í yáfaasai m̄ómɔ̄.
 15 Gɔ̄ɔ̄pii ɔ̄ líi wēnadeɛɛ,
 p̄nade ɔ̄ ku dikpɛ guu láasai.
 16 P̄ɔ̄vía yɔ̄ɔna v̄íakea Diiɛ guu
 maa de áizɛɛ z̄sɔ̄ k̄ua gili guua.
 17 Dò sau blea yeak̄i guu
 maa de n̄ò níside soa ní zaak̄uoa.
 18 Pɔ̄kūmade í s̄òle da,
 n̄sɛniɛde í z̄ɔa míde.
 19 M̄aade z̄é ɔ̄ deè ɛk̄aa úɛ,
 gbēmaa z̄é ɔ̄ daaíɛ.
 20 Né ɔ̄nɔde í to a mae p̄s ke na,
 gbēnazín sɔ̄ú í saka a dau.
 21 Yáfaasai í ke ɔ̄nɔk̄ésámadeɛ na,

* 14:35 Mat 24.45 * 15:11 Zaa 2.25

lâasooᓂe ᓂ zéᓂe sýsu.

²² Lɛkpaafsai ᓂ yá gboᓂ,
ledamade dasiᓂ ᓂ to à ke.

²³ Yáwea dᓂ ᓂ a òna pᓂ ke na,
yá'oa a gᓂᓂwa ᓂ na fá!

²⁴ Wɛni zé ᓂ gé ní laaideᓂ musu,
ké aasu si beᓂaᓂo yáí.

²⁵ Dii ᓂ káakuna ua wí,
ᓂ to gyaa kᓂᓂ ku a gbeu.

²⁶ Dii za lâasoo váiu,
yána'oa gbásí v̄l̄eo.

²⁷ Gbɛwetāna ᓂ íada a uawa,
gbé pᓂ za gbagusaɛu aᓂ ku aafia.

²⁸ Gbɛmaa ᓂ lâasooke yázásiawa,
yávái ᓂ bᓂle gbɛváiᓂ léu gᓂᓂ.

²⁹ Dii zā ní gbɛváiᓂ,
ᓂ swákpa gbɛmaaᓂ wabikeai.†

³⁰ Oa weea ᓂ ní pᓂ ke na,
baona ᓂ ní wá wee.

³¹ Gbé pᓂ ᓂ swádᓂ aafia ledamai
aᓂ bele ũ òᓂᓂnaᓂ guue.

³² Gbé pᓂ gí totoai za azíau,
ledamamana mé ᓂ gᓂ nᓂseᓂe ũ.

³³ Vlakɛa Diie ᓂ òᓂᓂ dané,
zlabusaa mé ᓂ mᓂ ní beɛɛo.

16

¹ Gbɛnazina ᓂ yáse,
ama a mídeɛa ᓂ bᓂ Dii léue.

² Baade ᓂ a yákeɛa e maaɛ,
ama Dii mé ᓂ ní pᓂeá dᓂ.

³ N n yá kpále Dii gɛzi,
n pᓂeá i zɛke.

⁴ Dii pᓂpii kè a pᓂeá yáie,
baa váikenaᓂ de íadamagᓂᓂ pᓂ ũe.

⁵ Dii ye íandánaᓂ gíyáio,
slana guu aa bᓂ páo.

⁶ Gbɛke ní náaio ᓂ láka tàaea,
vlakɛa Diie ᓂ ní ɛ váie.

⁷ Tó gbé yákeɛaᓂ ká Diigu,
ᓂ to se aá íbeɛo keaàᓂᓂ na.

⁸ Pᓂ yᓂᓂna ea maakeɛa guu
maa de v̄vái'ea zᓂᓂla.

⁹ Gbɛnazina ᓂ zé pᓂ á sé lâasooke,
ama Dii mé ᓂ aá kèse dᓂᓂᓂe.

¹⁰ Lá kía mé ᓂ yádile Lua gɛɛ ũ,
a maa aá yá bᓂ yázede kpeo.

¹¹ Zaa maa ní kiloo lea súsuoá Dii pᓂe,
a zā néna ní a gbɛ̀neᓂo píi aá pᓂkeɛe.

† 15:29 Zaa 9.31

12 Wiliᵇ ye kía vāikena giyāio,
wī kpala zīnapelē yázede musuē.

13 Yázede'ona ī ka kíagu,
lᵇ ye slan'onai.

14 Kía pᵇkūmaá ga zīnaē,
āma ōnᵇna ī a tēde.

15 Kía oa weea lᵇ aafia vī,
aā nakēnēá káabuan louē.

16 Ūnᵇkūa maa de vuala zā,
gᵇᵇa laaide ū bēēē de ánuᵇsu maaa.

17 Gbēmaa ī zé pᵇ ī ē vāie sé,
ziakūadᵇna ī a wēni dᵇa.

18 Iandāa ī mᵇ nī lēleao,
ziasea lesī ī mᵇ nī ēēao.

19 Zibusaa taasideᵇ guu
maa de baadaaa nī iandānaᵇla.

20 Gbē pᵇ ī laaidᵇ yāwa ī maa e,
Dii náaikēna mé lᵇ pᵇna vī.

21 Gbē pᵇ nᵇse pāe ō wī mēē wēzēna,
gbē pᵇ a lé na, wī aā yādᵇa zé e.

22 Laai de wēni mi ū gbē pᵇ vīᵇne,
faasaideᵇ yāfaasai ī nī gbē.

23 Ūnᵇna láasoo ī pisi aā léwa,
aā lé ī to wā aā yādᵇa zé e.

24 Yāna'oaá zᵇsapunaē,
a na nᵇseu, mé ī mē gba aafia.

25 Zé kú ī kē gbēᵇne maa,
āma a midēkliá gaē.

26 Sēwana nᵇse ī aā dazlu,
asa nᵇana ī tēkpaaāguē.

27 Gbēpā ī vāikpaālrīnᵇ,
yāvāi lᵇ dᵇ aā léu.

28 Gbē dᵇᵇsai ī sᵇle da,
gbēpena ī gbēnaᵇ kēaa.

29 Gbē pásī ī kᵇnikē a gbēdeēē,
ī aā da zé vāiwa.

30 Gbē pᵇ lé wē'i'ᵇ láasoo vāi vī,
gbē pᵇ lé lesuikē zē nī vāioē.

31 Mikā puaá fūa ī gbiaē,
maakea mé ī nī káwā.

32 Nᵇseniēde maa de zīgᵇa,
ziakūadᵇna maa de wēlesinala.

33 Wī yākekeā gbēa nī gbēo,
āma a bᵇᵇle ī bᵇ Dii kīē.

17

1 Pēē miᵇn giina soa yākelesai
maa de nᵇᵇgbēa ua soledēula.

2 Zᵇ laaide lᵇ iko vī né giawae,
aā baa aᵇ ku ua túbi guu.

3 Wí ánuᓂu ní vuao baasa,
 Dii mé í wá s̄s̄ táasika.
 4 Gbēvái swá ɪᓂ na ní yádɔɔsaio,
 ɛɛde laai ɪᓂ ku lekpeɔdaamáwa.
 5 Gbé p̄s̄ í taaside ke p̄ɔɔp̄ɔɔ lé saka aà Kenaguc,
 gbé p̄s̄ í gbé yáab músiwa a b̄ɔ p̄ao.
 6 Tɔ́únaɔ mé ní dezɪᓂ gawi ũ,
 maeɔ mé ní néɔ ɪandáɔ ũ.
 7 Yázeɔde oa lí k̄s̄i ní s̄oúoo,
 máa ɛɛ lí k̄s̄i ní beɛɛde léoo.
 8 Gbagusaɛ de zlakekea ũ a danaɛ,
 gu p̄s̄ à liliu píi aà tá ɪᓂ naɛ.
 9 Gbé p̄s̄ laká tàae p̄s̄ wa kèèla ye wáɔ yeazie,
 yázifelena s̄s̄ í gbēke b̄ɔaa.
 10 Ɔn̄na gbaa laai í t̄wá
 de s̄oú gbēa gēn basɔla.
 11 Yāvái mé í d̄ɔaa swágbáadeɛ,
 wa zina sósobisaide gbæwá.
 12 Kpaaua ní wai p̄s̄ wá a né s̄èlɛɔ
 s̄àɔ de kpaaua ní s̄oúo a m̄saikɛula.
 13 Tó gbēmaa fiabò ní v̄aio,
 v̄ai a kē aà uawao.
 14 Lekpaadaa de lán ízewēawae,
 go we e s̄ole àɔ gé fɛlɛi.
 15 Yanakpaa tàaedewa ní yádaa yāesaidelao,
 Dii za yá beɔu piie.
 16 B̄s̄ ài s̄oú ɪadea a kyod̄sa yáí víi?
 Asa a n̄sɛ v̄io.
 17 Gbēnaɔ ɪᓂ yek̄s̄i ḡɔɔpiie,
 v̄ií ní dáunaɔ ku d̄sa k̄s̄e yáie.
 18 M̄saide í a gbēdo fia di a miwa,
 í kpégausí a gbédeɛ.
 19 Gbé p̄s̄ ye s̄olei ye duunaie,
 yágbāa'ona í músi'í azlæ.
 20 Láasookpaanlade lí maa eo,
 lɛf̄ɔbde í léɛ da taasiu.
 21 S̄oú'ina p̄ɔ ɪᓂ siaɛ,
 faasaide mae p̄ɔ líᓂ nao.
 22 N̄s̄enaá ɛɛ maaɛ,
 p̄ɔsia í ní ibaba.
 23 V̄aikena í gbagusaɛ s̄oɔ a ulau
 ké à e yázeɔde bádeò yáie.
 24 Laaide í webii ɔn̄owa,
 áma s̄oú wépek̄ki ɪᓂ z̄æ.
 25 Né s̄oú í a mae p̄ɔ ya,
 í a da'ia n̄sɛ ɔ̄ɔkpaè.
 26 A maa wá yāesaide yíao,
 beɛɛde gbēa a n̄sɛmaa yáí zev̄io.

27 Gbé p'ó í a lé f'ó d'óa ví,
 n'òse niède Ìò laai ví.
 28 Baa s'òù, t'ó à a lé f'ó, wí aà dilé òn'ona ùé,
 gbé p'ó í a lé k'úá laaidee.

18

1 Zia p'òeá mé í d'òaa gbé p'ó í k'émáe,
 í f'ènízi ledama pii musu.
 2 S'òù lí p'ònake wez'è y'á musuo,
 y'á p'ó d'èdewà ò í o.
 3 Váikea í m'ó ní sakanguoe,
 kp'eb'oyá í láani iné.
 4 Gb'ènazina legbe de lán isiwae,
 lán swa'í bàalea ge òn'ò b'òwa.
 5 Kea váikenae k'èk'è
 ge yákekea yáesaidee òkp'ei maao.
 6 S'òù lé í aà da s'òleu,
 aà yá'oa í aà kpa gb'èai.
 7 S'òù lé í aà ò'òkpa,
 aà yá'oa í aà k'ú lán baiwa.
 8 Gb'èpena y'á í kené lán z'ówa,
 í g'è léu d'ò e n'òse kp'eu.
 9 Gbé p'ó í p'ákpa a z'íá músi d'áunae.
 10 Dii t'óá ulék'í les'íe,
 gb'èmaa í bàale à az'ía yeu.
 11 Òde àiz'ee Ìò deè w'élé k'áede ù,
 a deè bíi p'ó wa f'ó d'edewàò ù.
 12 Zias'ea les'í í m'ó gb'èe ní léleaoe,
 z'íabusaa í m'ó ní b'eeeo.
 13 Gbé p'ó í y'áz'ási y'ámasai,
 m'ísaike ní kp'eb'òao mé í g'òè.
 14 S'òdileá í gbé gba gb'áa gyáp'ewa,
 áma déme a p'òsia f'íi?
 15 Wez'èna í yádada a s'òu,
 òn'ona swá Ìò d'ò d'óai.
 16 Gba p'ó gbé dà í z'ek'ek'èe,
 í zew'èè gb'èz'òò k'íi.
 17 Gbé p'ó d'òaa a y'á'ò, wí aà y'áze e,
 e aà ib'ee àò g'è aà p'ó oi.
 18 Yákekea gb'èaa Diiwa ní gb'eo
 í s'òle midé, í g'ògb'áa yoaa.
 19 Daé p'ó wà t'áak'èè y'á Ìò gb'áa lán bíiwae,
 aà s'òle de lán z'ékakaa ní l'èowae.
 20 Yá'oa í gbé k'á k'áawa,
 aà legbe'í í to p'ó m'ówà.
 21 Ga ní w'ènio ku léue,
 gbé p'ó ye yá'oi a a gb'e'e.
 22 Gbé p'ó n'ò è p'òmaa è,

báaa bee b̀ Dii ḱiie.

²³ Taaside í yá'o wēnawēna,

ɔde í yázási gbáugbáu.

²⁴ Gbēna yáaa í yāvái inéε,

gbēnaεɔ ku aaɪɔ naɪnɔ de ua gbéa.

19

¹ Kua taaside táaesaide ũ
maa de kua sɔũ yāvái'ona ũla.

² Aia vía yázed̄sai maaɔ,

wáa z̄ɔ́ í ní z̄á zéwae.

³ Gbēnaz̄ina faasaikε í zé ò̀kpaè,
ɔ́ í Dii táae e.

⁴ Aizεε í to wà gbēna e dasi,
taaside gbēna í kēwàc.

⁵ Seelade v̄ai a b̀ páo,
εede a gí wét̄ēa eio.

⁶ Gbé daside í kpalablēna t̄nasi,
gbépii ɪ ye gbadana àɔ de a gbé ũε.

⁷ Taaside daεɔ í aà vūaaε,
wa aà gbēnaɔ kēawà o ɪo.

Tó a wéεε yá'or̄nɔ, ɪli ní e beo.

⁸ Gbé p̄ɔ́ lé ò̀nkú ye az̄l̄aiε,
gbé p̄ɔ́ ye d̄sai í maa e.

⁹ Seelade v̄ai a b̀ páo,
εede a midε.

¹⁰ Lá namablea lí k̄s̄i ní sɔũoo,
m̄aa í kú z̄ɔ́ àɔ kible wéεɔwao.

¹¹ Wεzēna p̄ɔ́ lí pa kpaao,

lákāa táaea mé aà ɪandábo ũ.

¹² K̄ia z̄akaaá n̄ɔ́musu pūnaaε,
aà nakεεá m̄ɔ̀sep̄isia sēwae.

¹³ Né sɔũ de a mae ò̀kpana ũε,
n̄ɔ́ s̄olede de lán ɪt̄ɔ́t̄sa zesaiwae.

¹⁴ Wí ua ní a àizeεo e mae t̄bíi ũε,
āma n̄ɔ́ laaide ea í b̀ Dii ḱiie.

¹⁵ Z̄igbiakε í ní da í z̄ɔ́'oua,
n̄ɔ́an̄a í màade de.

¹⁶ Gbé p̄ɔ́ ɪ yādilenε k̄ua aɔ aafiaε,
gbé p̄ɔ́ í saka a kuau a ga.

¹⁷ Gbé p̄ɔ́ wēnad̄̀ taasideε p̄ɔ́ s̄èa Diieε,
ɔ́mε a aà yákeɔ flaboè.*

¹⁸ N n né toto a ḡɔ́wa,
āma n̄su to a gēagē e à gao.

¹⁹ Wa ɔa z̄ɔ́ p̄k̄umadeε aà flabo,
tó n aà b̀, aà boa aɔ lé vío.

²⁰ Ledama ma, totoa yáda,
ké n̄ e n̄ ò̀nkú z̄á yái.

* 19:17 Mat 25.40

21 Lâasoo ku gbēnazina nòseu dasi,
āma yá pɔ Dii zèò mé a ke.

22 Gbēkekeanede mé i ka gbéoggu,
kua taaside ũ maa de kua eede ũa.

23 Vlakēa Diie i mós ní wēnio,
ade i i kāa, vāi lí aà leo.

24 Māade i ɔgē tau
à fua bleli geò a lé kíi.

25 Lāanide gbē, mīsaide i gɔ laai vl.
Wēzēna gba laai, i yādada.

26 Né pɔ i a mae gbē mé i a da yáá né gia pɔ i widamāe.

27 Ma né, tó n kāmabò ní ledamamaao,
n pāale yādāen we.

28 Seelade pā i yáze de lāanike,
vāikēna i yá'li mómɔ bēe.

29 Go looa gbēlaanikenāla,
gbēāá sɔɔ pɔe ní kpesea.

20

1 Vēe i to wà gɔ lāanipɔ ũ,
i gbāa i ní da yábɔleu,
gbé pɔ tò à a de ɔno vɔo.

2 Kía palaaá nòomusu pūnaae,
gbé pɔ aà pɔ fēē azia kpà gai.

3 Lēdaa lekpaau sai i to wàɔ beee vl,
faasaide ɔ kāa nípiie.

4 Māade lí sapa a gɔɔ,
tó à gē bua pɔkekegɔɔ, ili pɔe eo.

5 Gbēnazina sɔ yá de lán ísiwae,
wēzēna mé a tɔa dɔ.

6 Gbē daside i a gbēkekeanē yá'o,
āma bɔa gbé náaidewa zɔ'ú.

7 Gbé pɔ i yáke a zéwa mé maa,
bāaaden né pɔ à gá à ní tó ũ.

8 Kía zɔle a yákpalekekii
i vāi pii dɔ a wé guu à plekɔu.

9 Déme a fɔ o a nòse yāe vɔo
á kú duunasai wásawasaei?

10 Kiloolēa vāi ní gbēblezaao,
Dii za beeo piie.

11 Baa kò'o'oa guu wí dɔ néwa,
tó aà yáke a maa mé a dɔɔ vl.

12 Swá pɔ wí yāmaò ní wé pɔ wí gu'eoo
Dii mé ní ké pii.

13 Tó ní ye ii, níyɔ gɔ taaside ũe,
tó n wé i vɔo, ble a mɔma.

14 Pɔluna i mē: I ka mào! I ka mào!
Tó à kàò ae, i azia sáaukpa.

15 Vua saio, òso die,

āma bḡa yāfaade'onawa āao.
 16 Tó gbé nibḡ fla dī a miwa,
 n̄ aà ula si n̄yḡ k̄ua tḡḡma ū gbépi gēe ū.
 17 Diidiina pḡblea ḡ nané,
 gbēzā sa ḡ gḡ léu lán gbēkḡḡḡwa.
 18 Zē n̄ yāo lēdama musu,
 yā gwa maamaa, nī gbasā zīka.
 19 Gbēpena ḡ bē n̄ dāḡ asiiḡ,
 n̄su yāale n̄ yābḡlēn zḡḡdeoo.
 20 Gbé pḡ a de ge a da k̄a,
 aà filia a gawā gusia n̄iniuiḡ.
 21 Túbiblea k̄áau taasidḡsai
 lí bāaa v̄l gbēzāo.
 22 Nsu v̄ai tḡsia l̄aasookēo.
 Sḡa Diizi à n̄ suaba.
 23 Dii za kiloolēa v̄aiue,
 gbēblezaa lí kaaāguo.
 24 Dii mé ḡ gbēnazīna k̄ēse dḡḡḡ.
 Kpelewa gbé a yā pḡ a kē zé d̄si?
 25 Wā lēgbēa Luae kai v̄l,
 gbēzā n̄yḡ l̄aasooke lé pḡ n̄ k̄ēwāpiwa.
 26 K̄ia ḡnḡna ḡ gbēv̄aiḡ ple
 à n̄ k̄a gbēu à n̄ kē k̄élékēlé.
 27 Dii filia ḡ gbēnazīna l̄aasoo pu,
 ḡ aà n̄ḡsekpeaḡ t̄aasika p̄ii.
 28 Gbēkē n̄ náaiḡ mé k̄ia d̄ānaḡ ū,
 gbēkēkēa ḡ aà kpala zedḡ.
 29 Ewaasoḡ gbāa mé n̄ l̄andāḡ ū,
 maezḡḡḡ mikā pua mé n̄ gawi ū.
 30 Gbēa pḡ ḡ gēn̄gu ḡ v̄ai wolomá,
 flā'sama ḡ gē e za n̄ḡsekpeau.

21

1 K̄ia n̄ḡe ku Dii ḡl̄ lán ízewae,
 gu pḡ a yei ḡ ḡ aà liliu.
 2 Baade ḡ e a yākēa maae,
 āma Dii mé ḡ n̄ n̄ḡe dḡ.
 3 Maakea n̄ yākēa a zéwao
 ḡ ka Diigu de sa'oaawāa.
 4 Ziasēa lēsl̄ n̄ l̄andāo
 ḡ v̄aikēnaḡ duuna ḡ gupuau.
 5 Aiade l̄aasoo ḡ aà ka namawa,
 nḡnwāade ḡ si pḡk̄ēsāmau.
 6 Aizēe pḡ gbé è eetoa guu
 a gē n̄ l̄anaoē, aāpi ḡ ga.
 7 V̄aikēnaḡ p̄aslkēa a t̄árnḡ,
 asa aali we yāzedekēo.
 8 T̄aaede yākēa líḡ dḡḡ v̄lḡ,
 yāesaide yākēa ḡ wásawasae.

- 9 Ia g̃ɔu záu maa de
kua kpéu s̃anu ní nɔ sòledeola.
- 10 Váikena s̃ɔ ɔ ku váiwaɛ,
íli a gbé wēnagwao.
- 11 Tó wà ɔadà gbélaanikena, m̃isaide í ɔnɔkúɛ,
tó wà ɔnɔna gbà laai, aà d̃ɔa í káfle.
- 12 Lua maa, í váikena be táasika,
ɔ́ í váikenaɔ fuangba taasiu.
- 13 Gbé p̃ɔ í swákpa wēnade wiiio,
aáp̃i a wiile s̃ɔ, gb̃ɛ a wewào.
- 14 Gbadaa asii guu í p̃okúma kpále,
gbagusaɛ s̃ɔba ulau í p̃ɔf̃ɛ midɛ.
- 15 Yág̃ɔg̃ɔa a zéwa í gbēmaa p̃ɔ ke na,
āma í iwāa ka váikena p̃ɔaɛ.
- 16 Gbé p̃ɔ p̃aalɛ wék̃ɛa zéɛ
a ta gyaadeɔ káaauɛ.
- 17 Gbé p̃ɔ ye p̃ɔnak̃ɛai a g̃ɔ p̃ók̃ɛs̃ama guuɛ,
gbé p̃ɔ ye w̃ɛi ní ble ñisideo a ke ɔde úo.
- 18 Váikenaɔ mé gbēmaaɔ awakpab̃ɔ ũ,
wa ɔada náaisaideɔwa ñɔɛpuadeɔ gb̃ɛu.
- 19 Z̃ɔlɛa s̃ɛgb̃au maa de
z̃ɔlɛa ní nɔ sòlede kp̃ɛnedeola.
- 20 Ble maa ní ñisio ɔ kálɛ ɔnɔna be,
āma s̃ɔ ũ í a p̃ɔ m̃óm̃ɔ g̃ɔɔɛ.
- 21 Gbé p̃ɔ í yázede ní gb̃ɛkeo w̃ɛɛɛ
í w̃ɛni ní yá nao ní beɛɛo e.
- 22 ɔnɔna í si g̃ɔgb̃aaɔzi ní w̃éleu,
í gb̃aa p̃ɔ aalɛ a náaike gboo.
- 23 Gbé p̃ɔ a lé f̃ɔ à a léna z̃uk̃ɛ,
ade k̃éɛɛke a w̃ɛniɛɛ.
- 24 Gbé p̃ɔ wala ní ỹɔɔo ṽí t̃ón gbélaanikena,
í yáke ní zaza z̃ɔɔoɛ.
- 25 M̃aade p̃ɔeā í aà kpa gai
ké à ɔkp̃a a s̃í yáí.
- 26 ɔ ku p̃ɔnideau g̃ɔɔpiɛ,
gbēmaa s̃ɔ í gbada, íli gio.
- 27 Dii ye gb̃ɛṽai a gbagbaa g̃tyáio,
at̃ɛsa tó àlɛ sapi o ní m̃ɔafilio.
- 28 Seelade ṽai a midɛ,
gbé p̃ɔ í gbé yāma yá aɔ ku.
- 29 Gb̃ɛṽai wé ɔ p̃as̃le,
ñɔɛpuade í w̃éte a yákeai.
- 30 ɔnɔ ge w̃ɛz̃ɛ ge lɛdama,
an kee a f̃ɔ p̃á Dii p̃ɔeālo.
- 31 W̃í s̃ɔ s̃ɔuke z̃ikaa yáíɛ,
āma Dii mé z̃lblea yá d̃ɔ.

22

- 1 Tᵇ na de àizeea,
na ní gbéᵇ de vua ní ánuᵇuola.
- 2 Ɔde ní taasideo zína doᵇe,
Dii mé ní ké píi.
- 3 Laaide í dᵇaa vái e, ᵇ í uleᵇ,
ᵇnᵇsaide í gi àᵇ gé, ᵇ í wétēa e.
- 4 Ziabusaa vᵇakea Diie guu gbᵇ
mé àizee ní beeeo ní wēnio ú.
- 5 Le ní baio ku gbᵇ dᵇᵇsai zéu,
gbᵇ pᵇ ye aafiai í kᵇmá.
- 6 Ewaasona da zé pᵇ de aà sewa,
tó à zᵇᵇkù, a bᵇuo.
- 7 Ɔde í gbāamᵇ taasidee,
pᵇsᵇana í zᵇble pᵇdeee.
- 8 Gbᵇ pᵇ vái tò a yá'e a kekegᵇᵇ,
aà pāslkego a aà gbᵇ.
- 9 Lua a báaada gbᵇ pᵇ gbᵇke vᵇigu
ké í bleli taasideᵇne yáí.
- 10 Láanide yá, sᵇle í mide,
yákele ní wío í láa.
- 11 Nᵇsepuade pᵇ a legbe'i na,*
ᵇme aᵇ de kía gbᵇna ú.
- 12 Dii íᵇ wéte dᵇai,
í mᵇafilide eekaᵇ a ᵇzᵇ.
- 13 Máade í me nᵇᵇmusu ku bàasi,
a ma de gāae.
- 14 Káalua léá è zᵇoloe,
gbᵇ pᵇ Dii láaiẓwá í léle dau.
- 15 Faasaiyá íᵇ dᵇ néᵇ sᵇwa,
totoa ní fláo a to aa kᵇwá.
- 16 Gbāasaide wetāa í aà káfi,
ᵇde gbaa pᵇ í aà kᵇsá.
- ᵇnᵇnaᵇ ledama*
- 17 Swákpa nᵇ ᵇnᵇnaᵇ yá'one ma,
nᵇ n nᵇse wᵇ ma yādanee,
- 18 asa a maa nᵇyᵇ kúa n sᵇ guue,
íᵇ dᵇ n léu.
- 19 Baa mpi, mále yādanᵇ gbā,
ké nᵇyᵇ Dii náai vᵇe.
- 20 Ma yá'one kᵇne mèn baakwi,
yápiᵇ ledama ní dᵇao vᵇí.
- 21 Mále yá pᵇ síana vᵇí danᵇ,
ké nᵇ e nᵇ yázásimá a zᵇwae.
- 22 Nsu gbāasaide ble aà gbāasaikᵇ yáio,
nᵇsu gbāamᵇ wᵇnadeᵇ yákpalekekliᵇ.
- 23 Asa Dii a yásirínᵇe,

* 22:11 Mat 5.8

i gbé p'ó lé n' wetaḅ wetā.

²⁴ Nsu gbékpa n' p'okūmadeoo,
n'isu bebe n' p'ofēdeoo,

²⁵ ké n'isu n' aà d'aa séle
n' n'zla kpa yáio yáí.

²⁶ Nsu gbēp'ále fia di n' miwao,
n'isu kpégaausiēo.

²⁷ Tó n' p'oe ví n' flaboḅo,
wa n' wúleḅo se n' zíεε.

²⁸ Nsu k'oo baa v'io,
n' deziḅ mé d'aa za zi.

²⁹ N gbé p'ó g'oi ví a ɔz'í guu d'aa?
Ade a z'íke kíaḅneε, i ke táaaḅ a kenéo.

23

¹ Tó n' m'ɔ p'oblei n' gbāadeo,
n'nyḅ d'oo gbé p'ó kú n' aε.

² Tó asiaden n' ũ,
f'ena da n' kòlowa.

³ Nsu to aà p'ó n'iside n' wé bleo,
asa blepiá kokoazuanεε.

⁴ Nsu l'ada n'zlawaa ɔ z'oo ea yáio,
n' n'zla ōn'ɔ tó.

⁵ W'í w'éle ōawae ō i g'ēzεa,
i g'asla b'ɔ i vua lán yāamusuwa.

⁶ Nsu b'lide ble bleo,
n'isu to aà p'ó n'iside n' wé bleo,

⁷ asa i'ɔ a ōa nao a n'ɔseue.

I onε n' p'oble n' imi, āma aà p'ɔ d'ɔmao.

⁸ Nyḅ a mi'na p'ó n' blé pisie,
aà s'aa p'ó n' kpà i ke p'á.

⁹ Nsu yá'o s'ou swáuo,
asa a sakanε n' ōnyāue.

¹⁰ Nsu k'oo baa v'io,
n'isu netonεḅ bú le n' ka n' p'ouo.

¹¹ Asa an Zεnn'ode gbāa,
a b'ɔ n' kpεε, i yásir'ɔ.

¹² Lεdama da n' s'ou,
swásε d'ōayái.

¹³ Nsu g'í n' né totoio.
Tó n' gbē n' flāo, a gao.

¹⁴ N aà gbē n' flāo,
n' aà b'ɔ ga léz'í.

¹⁵ Ma né, tó n' n'ɔse p'aa,

ma pᓂna a ke zài.

16 Tó yázede lé bᓂ n léu,
ma nᓂse a yáalb.

17 Nsu duunkenaᓂ gwea nideo,
nyᓂ Dii vīa vī gᓂᓂpi.

18 Asa nyᓂᓂ zia vīe,
mé tāmāa a n neo.

19 Ma né, ma yāma, ní ᓂᓂkū,
to n laai àᓂ ku yázedekeawa.

20 Nsu yāale ní wēdenaᓂᓂ,
ńsu nyᓂᓂ ku lé'udeᓂ guuo.

21 Asa wēdena ní lé'udeo i gᓂᓂ puae,
an mekemuuna i ní da zwānkasa yeauē.

22 N n de'ia yāma,
tó n da zikù, ńsu sakaaāguo.

23 Nyᓂ sīana yá, ńsu zeēo,
ᓂᓂ ní yādanaᓂ ní wezēo weele.

24 Gbēmaa mae pᓂ ᓂ na maamaae,
ᓂᓂna de'ia mikpe ᓂ tévūe.

25 To n de ní n dao pᓂ àᓂ nama,
to n da'ia yáalbma.

26 Ma né, n n nᓂse wēmeē,
wēte ma yākeai.

27 Asa káaluaá è zòole,
nᓂe dᓂe'ideá tᓂᓂ kpaolonaē.

28 I gbé kpákpa lán kpáiweliwewa,
i to gᓂe daside gᓂ náaisaie.

29 Dé wī waiyookeēi?

Dé wī ó'o keēi?

Déme lekpaa vīi?

Déme zᓂa vīi?

Déme i ke'la pái?

Dé wé mé tēai?

30 Gbé pᓂ aai sēe de wē tūui,
aai gé kpálekei vēe yāaleaione.

31 Nsu webii vēewa a tēake n wé bleo,
asa ᓂ pipi keeona guue, mé a gēa léu ᓂ na.

32 Gbezá a swaa kīma lán mlēwae,
i n gbā à n kū lán pīlignonawa.

33 Nyᓂ wesi pᓂ pᓂ ni e yāaole,
nyᓂᓂ láasoo kpaanlake n sᓂu.

34 Nyᓂᓂ de lán gbé pᓂ wúlea gó guu ísiaawa,
lán gbé pᓂ kú gó zwāa misonaawa.

35 Nyᓂ me: Wá ma gbē, i ᓂao,
wá ma ke búubuu, mi a wáwāmao.
Bᓂe ma wé a wee má i weele mi lᓂi?

24

1 Nsu lua gbēváiḡ gwēaio,
ńsu yáaleańńo nide seo.

2 Yá gbāa láasoo mé ń kú ní sōu,
yákele mé ń dḡ ní léu.

3 Ɔńo wí uakpaḡ,
wezē ń to àḡ báaa ví.

4 Dḡa 5 wí pḡ kaḡ láasiḡ pai
ń àizēē maa gawideo.

5 Ɔńna gbāa ń káfiē,
dḡna iko ń dēdēē.

6 Zĩgbasēēa ń to wá fḡ wá zĩka,
tó yákekenao dasi, ń to wá zĩble.

7 Ɔńo lesĩ de faasaidea,
wéle kḡkáaa guu aà lé ń kpaauāe.

8 Gbē pḡ ń vāikeané láasoo ví
5 wí mē kḡnide.

9 Yáfaasai wáaipaaá duunae,
gbēe líḡ ye gbélaanikēna gĩyáio.

10 Tó n nzĩa bùsa taasiē,
n yēēē mé bílao.

11 Gbē pḡ aa mipè gawaḡ suaba,
gbē pḡ aa sòo lé si kaale guuḡ misi.

12 Tó n mē: Ɔ'o, wá dḡ yāao fá,
Lua pḡ nḡse guu yá dḡ a eo lé?
N wēni Dḡana a yá dḡ,
a fiabo baadēē a yákeawae.

13 Ma né, zḡ ble, asa a naē,
zḡsapuna ń ke léē na.

14 Maa 5ńo ń ke gbēē na a nḡseu.
Tó n 5ńkũ, ńyḡḡ zia ví,
mé támaa a n neo.

15 Dāade, ńsu gbēmaa ua kpákpaḡ,
ńsu ń aà pḡḡ waawà a beo.

16 Baa tó gbēmaa lèle gēn sopla, ń ea feleē,
vāikēnaḡ sḡ, músi ń to aa fu.

17 Tó n ibēē lèle, ńsu pḡnakeo,
tó à fù, ńsu tidḡaálao.

18 Tó Dii è maa, a keē nao,
aà pḡkúma a wee n ibēēpiwae.

19 Nsu to gbēváiḡ yá n kũ gbāao,

ńsu lua váikenaᓂ gweaio.

²⁰ Asa gbēvái líᓂ zia v́lo,
Lua a váikenaᓂ tēde.

²¹ Ma né, v́iake Diie ní ḱiao,*

ńsu gbékpá ní gbé ṕᓂ b̀ò ní kp̄eᓂᓂ.

²² Asa yá a ní le kándoe.

Déme d̄ᓂ lá wa ní ásookei?

ᓂᓂᓂᓂ yán ke b

²³ ᓂᓂᓂᓂ yán ke b:

Gbēbᓂᓂᓂᓂ'ᓂsi yákpale guu maaᓂ.

²⁴ Gbé ṕᓂ í yánakpa táaedewa,
wa saváí'oe, buiᓂ í ɔ́leleè.

²⁵ Gbé ṕᓂ í yá'likpawà aᓂ maa e,
Lua a báaadaaàgu maamaae.

²⁶ Gbé ṕᓂ í yáwe gbéwa wásawasa
lé lép̄ewàe.

²⁷ ɔ́lia n buai a z̄iᓂ láa,
ní gbasá kp̄eᓂᓂ sa.

²⁸ Nsu bᓂᓂᓂ ní n gbédeeo p̄ao,
ńsu to n lé gbéᓂ sásao.

²⁹ Nsu me: Má keè lá a k̄emeewaᓂᓂ,
ge má flaboè a yákeawaᓂᓂ.

³⁰ Ma p̄a màade bua,
ma d̄ᓂ ɔ́nᓂk̄es̄ámade v̄ēebui,

³¹ ɔ́ má è le b̄ole dàgua píi,
à s̄ekù, ḡí ṕᓂ a b̀ò ní gb̄eᓂᓂ kwè.

³² Ma yápi gwà, ma làsookèwà,
ɔ́ yá ṕᓂ má èpi yádadam̄e.

³³ Tó n m̄e: Má i'ᓂ yᓂᓂ, má kámabo yᓂᓂ,
má w̄ule yᓂᓂ ɔ́kpaá ma k̄ùe,

³⁴ p̄ᓂtaasi a n zámak̄e lán kp̄áiwa,
ṕᓂᓂana i m̄ᓂma lán ḡᓂk̄eb̄ᓂdewa.

25

Salomᓂᓂ yáasi p̄ale

¹ Salomᓂᓂ yáasi ṕᓂ Yudaᓂ kí Ezekia gbéᓂ è aa k̄eᓂᓂ ke:

² Lua gawi v́i ké à yá ule,
ḱiao gawi v́i ké aa yá táasika.

³ Luabe les̄í lé ní t̄ᓂᓂle ḡeēle léᓂ
ní ḱia làasooᓂ táasikaa v́io.

⁴ Anusu gbās̄í b̄ole,
ánusuzik̄ena i p̄ᓂmaa piò.

⁵ Váikenaᓂ b̄ole ḱia íwaᓂ guu,
aà kpala i z̄eᓂᓂ yázeᓂde musu.

* 24:21 1P̄ic 2.17

6 Nsu n̄ nzla dile gbia kía aeḃ,
 nsu ze gbēzḃḃ gbēuo.

7 Asa aà oanε, mḃ ae la, maa de
 aà n dile kēsāa gbé gbiaḃ aca.*

8 Yá pḃ n wé è nsu nyḃ wā ní a gḡḡaoo.
 Tó wá yeledine, bḃ nyḃ ke gbēzai?

9 Tó níle yáḡḡḡ ní n gbédeeo,
 nsu bḃ ní gbēpāle asiioo.

10 Tó à su mǎ, a widamaε,
 n tḃ í a láa bo.

11 Yána'oa a gḃḃwa kefeḃ
 lán mao tēa pḃ da ánuḃu tauwa.

12 Ɔnḃna ledama maa gbé pḃ nḃse víe
 lán vua nḃamblebḃwae.

13 Lá í nie bḃ de pḃkekεnaḃne,
 màa zína náaide de gbé pḃ aa aà zḃne,
 í ní nḃse níniné.

14 Gbé pḃ í gbadaa legbē mé íli dao
 de lán lou pḃ sisi à íana kàka i maowae.†

15 Menakea í to kía ní yáze e,
 kpálea yái í tó ní yá ble.

16 Tó n zḃ è, ble n lé léu,
 ké nsu ble zḃḃ n̄ pisio yái.

17 Nsu n̄ n gbédee be zé sḃḃ,
 ké asu kpasannḃ à zanguo yái.

18 Gbé yādḃa a gbédeewa
 de lá à aà kè'ia ní goo ge fēnda ge ní kaowae.

19 Sḃkpalea náaisaidezi taasikegḃḃ
 de lán swaa gyāe ge gbá kḃḃwae.

20 Pḃna lesia pḃsiadeε
 de lán ulawoloama íampuu
 ge yḃuna kaa bḃwawae.

21 Tó nḃa lé n ibεε de, ble kpawà,
 tó imie sḃ, n̄ aà gba í,

22 asa níle aà ḃ kaè a léun we,‡
 mé Dii a fiabone.

23 Lá gukpe íana í mḃ ní lou,
 màa gbēpea í mḃ ní oa fēnkpaao.

24 Ia gḃḃu zāu maa
 de kua kpéu sānu ní nḃ sòledeola.

25 Baona bḃa bḃsu zāzāu
 de lán í nie kpaa gbé pḃ a yèεε làawawae.

26 Gbēmaa pḃ misiile väikεnaε
 de lán nibḃna pḃ a í yāwae,

* 25:7 Luk 14.8-10 † 25:14 Yud 12 ‡ 25:22 Lom 12.20

lán lɔ́ pɔ́ a í ò̀kpàwa.

²⁷ Zɔ̀blea gēagēa maao,
gbé azía kpelaa gbiao.

²⁸ Gbé pɔ́ azía kŭa d̄ɔ
de lán wéle pɔ́ a bíi gbooawae.

26

¹ Lá loughɛkwɛa saɛ
ge loumaa pɔ̀kɛkɛgɔ́ lí zekɛo,
màa gawi lí k̄osi ní s̄ɔ̀uoo.

² Lá gòlegolena ní luakitelenao
lɔ́ vuavua, lɔ́ gé la, lɔ́ ta le,
màa ɔ̀leleá gbéé p̄a a p̄ɔe z̄ɔ̀wàò.

³ Fláá s̄́ p̄ɔe, kpíá z̄aa'ina p̄ɔe,
s̄ɔ̀u p̄ɔ́ mé go ũ a kpɛsea.

⁴ Nsu yázási s̄ɔ̀uwa a faasaikɛwao,
ké r̄isu ḡɔ̀aàwao yáí.

⁵ Yázási s̄ɔ̀uwa a faasaikɛwa,
ké asu azía gwa ò̀nɔna ũo yáí.

⁶ Tó n leđi s̄ɔ̀uɛ,
n nzía ò̀kpàɛ, n yá'í nzíáɛɛ.

⁷ Yáasi pɔ́ d̄ɔ s̄ɔ̀u léu
de lán ɛɛ gbá pɔ́ lé gbáɛwae.

⁸ S̄ɔ̀u kpelaa
de lán gbɛdaa gbɛmauwae.

⁹ Yáasi pɔ́ d̄ɔ s̄ɔ̀u léu
de lán le naa wɛdɛna ɔ̀z̄íwae.

¹⁰ S̄ɔ̀u ge gbɛp̄áp̄a daaz̄íu
de lán toekana p̄ɔ̀pii gbáawae.

¹¹ S̄ɔ̀u eaa a yáfaasaikɛawa lɔ́
de lán gbɛ p̄ɔ́ èa a pisi blèwae.*

¹² N gbé pɔ́ azía díle ò̀nɔna ũ èa?
S̄ɔ̀u s̄ɔ̀wà.

¹³ M̄aade í me: N̄ò̀musu ku zéuɛ,
wài pás̄l bɛ zɛau.

¹⁴ Lá gba lɔ́ lili a lilibɔu,
màa m̄aade lɔ́ lilelile a wúlek̄íi.

¹⁵ M̄aade í ɔ̀si tau,
aà bleli gɛò a lé k̄íí í kewà ía.

¹⁶ M̄aade lɔ́ e a ò̀nɔ
de yáwend̄na gbɛ̀ɔn soplala.

¹⁷ V̄i péleá d̄áɔ lekpaau
de bàasi gbɛ kŭa a vláwa ũɛ.

¹⁸⁻¹⁹ Gbé pɔ́ a gbédee s̄àsá ò̀ à gbàsa oè: M̄ále faaiboe
de lán wekɛyiode pɔ́ lé k̄à tɛde ní kagbao f̄ánguwaɛ.

* 26:11 2Pie 2.22

20 Tó yàa kuo, té ì gae,
 tó gbēpena kuo, sòlè ì láaε.
 21 Lá sísí ì ke teyḅε, lá yàa ì ke téε,
 màa lekpaade ì sòlè da.
 22 Gbēpena yá ì kené lán zówa,
 ì gē léu dḅo e nḅεskpeau.

23 Nḅεpāsīde pḅ ì yá nana oné
 de lán lo pḅ wà ánuḅu'i lèwáwae.
 24 Gbé pḅ ìo zaṅgu ì azía keke ní léoe,
 gbésásáa láasoo mé kú aà sḅu.
 25 Tó yá nana bḅ aà léu, nḅu sio,
 asa yáwái mèn sopla mé kú aà sḅu.
 26 Tó à a zaa gbéḅu ùlè mḅafilí guu,
 aà vái ì bḅ gupuaú bíla wáa.

27 Gbé pḅ eyḅné a zu a guue,
 gbé pḅ gbε gbeembò, gbepi a si adewa.
 28 Eεde za gbé pḅ ì ní ḅokpaḅgu,
 kḅnide ì gbé kpá léleai.

27

1 Nsu íanadā zia yá musuo,
 asa ní dḅ yá pḅ zia a io.*
 2 To wà n sáaukpa, nḅu n nziá sáaukpaó.
 To à bḅ gbēpáleḅ léu, asu bḅ n léuo.
 3 Gbε gbía, úfāaá asoe,
 kási sḅú íadama ì tḅmá de beea.
 4 Pókúma pásí, pḅfē ì dańla,
 déme a nḅεgḅa fḅ sḅí?
 5 Gbé gbaa laai bíla wáa maa
 de yea gbézi yāe oaè saia.
 6 Gbēna yā'ḅma kpaarízi náai ví,
 íbεε lépeama mḅafilí vl.†
 7 Gbé pḅ káa ì zazakú zówae,
 āma nḅandēna pḅ kḅsá dḅo.
 8 Gbé pḅ kē a uawa àlε bebebebe
 de lán bá pḅ sásá a sakpewawae.
 9 Nísi gḅnana ní tulaletíó ì ní pḅ ke na,
 lēdaakḅwa ní nḅεmēndoo ì gbēnaḅ ke na.
 10 Nsu n n gbēna vūaao ge n mae gbēna.
 Tó yá n le, nḅu gé n vḅi ge n dáuna beo.
 N gbédee pḅ kú kái maa de n bε gbé pḅ kú zāa.
 11 Ma né, nḅyḅ ḅnḅ, ma pḅ ì kema na,
 mí e yázási ma sḅḅsnaḅwa.

* 27:1 Zaa 4.13-16 † 27:6 Luk 22.47-48

- 12 Laaide i dᵇaa vāi e ᵇ i ulèè,
lāasoosaide i gi àᵇ gé ᵇ i yá'e.
- 13 Tó gbé nibᵇ fla di a miwa, n̄ aà ula sí,
nyᵇ kua tᵇᵇma u gbépi gēe ũ.
- 14 Tó n lēdà ía n samaa'ò n gbédeee kᵇᵇkᵇᵇ,
wa dile savāi ũe.
- 15 Nᵇ sólede muaa
ní í pᵇ lé tᵇtᵇ zesai lou záoe.
- 16 Aà zùukeaá íana zùukeae,
ade lé í ᵇkùkpaē.
- 17 Lá mᵇᵇ í kᵇ lēke,
màa gbēnazína í a gbédeee kēke.
- 18 Tó n laaidᵇ lí ne'inawa, nyᵇ a né ble,
tó n ᵇlía n diizi, a n kpela.
- 19 Lá gbé í a oa e í guu,
màa gbé í a nᵇse dᵇ a yákeawa.
- 20 Lá gēᵇ lí mᵇ beᵇda ní téowao,
màa gbé wé yea pᵇí lí mᵇwàᵇ.
- 21 Wí ánuᵇsu ní vuaᵇ maa dᵇ a baasaa guue,
màa wí gbé bēee dᵇ aà tᵇᵇᵇa guu.
- 22 Baa tó n faasaide kà góu
níe aà sabo ní pᵇwēnao sānu,
aà faasaikē a kēwàᵇ.
- 23 Niliᵇ n pᵇᵇtuᵇᵇ kua dᵇ maamaa,
laaidᵇ n kpāsa pᵇᵇwa.
- 24 Asa àizee líᵇ ku gᵇᵇpiio,
mé gawi líᵇ gé wē ní wēoo.
- 25 Sē í láa, a dafu í bᵇle,
ní a táaa kpá pᵇᵇne,
- 26 ní pᵇkasa kē ní n sᵇᵇ káo,
ní bú lú ní n blè ᵇao,
- 27 ní bleᵇ ví iᵇ dinzi n pᵇblea ũ,
ní n uadeᵇ ní n nᵇe zlkēnaᵇ gwàᵇ.

28

- 1 Vāikēna í bàalee, baa tó wàle aà yao,
gbēmaa íᵇ wᵇᵇ ví lán nᵇᵇmusuwa.
- 2 Tó duuna kᵇ bᵇsuu, a kíaᵇ íᵇ dasie.
Gbé pᵇ wēzē ní dᵇao ví í to yázede àᵇ ku.
- 3 Kíá pᵇ í íada yēeseaideᵇwa
de lán lou pᵇ í kwē à ble ᵇᵇkpawae.
- 4 Ikoyádansaiᵇ í gāga vāikēnaᵇne,
ikoyádanaᵇ sᵇ aal bᵇ ní kpēe.
- 5 Gbēvāiᵇ yázede gbadᵇᵇ,
gbé pᵇ lé Dii aeᵇyaᵇ dᵇ wásawasa.*
- 6 Taaside táesaide maa
de ᵇde yákpaanlakēnala.

* 28:5 1Kln 2.14

- 7 Né ikoyādana wé kēa,
lalasideḡ gbēna i wida a maewae.
- 8 Gbé pḡ i a àizee káfi ḡ'igbaa ní àiwēelea zḡḡ guu
lé pḡ káaa gbé pḡ i taasideḡ wegwaee.
- 9 Gbé pḡ i ikoyā kpá swáa,
Lua líḡ ye aà wabikēawa glyāio.
- 10 Gbé pḡ i gbēmaao da zé wáíwa,
a léle da azía baiue,
tāaesaideḡ sḡ aa bḡ maa.
- 11 Ḳde i azía dile ḡḡḡna ũe,
kási taaside wēzēna i aà ḡḡḡ dḡwāe.
- 12 Tó gbēmaao kúkua ḡḡ, gbépii ḡḡ íanadāe,
tó wáikēnaḡ gbāakù, baade ḡḡ mikpaguie.
- 13 Tó n n tāaeḡ ũle, níyḡ gé aeḡ,
tó ní ò mé ní tò, Lua a n wēnagwa.†
- 14 Báaaden gbé pḡ Dii vía ví ũ.
Swágbāade sḡ i léle da taasiu.
- 15 Gbēvāi pḡ i kible yēeseaideḡwa
de lán nḡḡḡḡḡ pūnaawae,
lán gbēaana kusiamáwa.
- 16 Dḡaana pḡ i gbé wetā wé kēao,
gbé pḡ za ḡvāi'eau wēni ḡḡ gbāa.
- 17 Gbēdēna pḡ a láasoo lé íadawa
aḡ bāale e a ge gaḡe.
Gbēe su kpaēo.
- 18 Gbé pḡ i yāke a zéwa aḡ aafiae,
yāḡḡḡsaikēna sḡ a ee kánde.
- 19 Gbé pḡ i laaidḡ a buazíwa ḡḡ káa,
gugiiyana sḡ ḡḡ ku pḡkēsáma guue.
- 20 Lua a báaada náaidegu maamaae,
gbé pḡ lé wā à ke ḡde ũ a bḡ pāo.
- 21 Gbēbḡḡa'ḡsi maaḡ,
kási gbé a tāaeke pēe miḡḡna yái.
- 22 Blide mé i wā ní àizee'eao,
líḡḡ dḡ ké taasi a a leo.
- 23 Gbé pḡ gbé gbà laai ḡḡ naaàḡḡ
de gbé pḡ aà tḡnasila.
- 24 Gbé pḡ a de ní a dao kpái'ò,
mé àle me tāae no,
ade dou ní kpáiweliwēoe.
- 25 Gbé pḡ wékaka ví i sòle dae,
gbé pḡ Dii náai ví mé a mekpa.
- 26 Gbé pḡ lé azía náaikeá sḡũe,
gbé pḡ kú ḡḡḡḡḡ mé a bḡ maa.
- 27 Pḡ lí kēsá gbé pḡ i taasideḡ gba pḡwao,
wí gbé pḡ i wēvínla kae.

† 28:13 1Zaa 1.9

28 Tó vāikenaᓂ gbāakù,
baade ᓂ mikpaguie.
Tó aa gāga, gbēmaaᓂ ᓂ liguae.

29

1 Gbḗ pᓂ wa gbà laai maamaa mé aà swá gī gbāa,
kaaᓂ a gēaàzi kánde, a fēle ᓂo.

2 Tó gbēmaaᓂ ligua, gbḗ pᓂ ᓂ nae,
tó gbēvāi ku kpalau, wī aauke.

3 Gbḗ pᓂ ye ᓂᓂi ᓂ a mae pᓂ ke na,
káaluᓂ be zεεna ᓂ a ᓂa de.

4 Kía ᓂ a bᓂsu zεᓂ yáede musu,
a gbagusaesina sᓂ ᓂ a bᓂsu de.

5 Gbḗ pᓂ lé lena ke a gbēde

lé ba kpa azlae.
6 Gbēvāi táakea ᓂ aà kᓂ bai ᓂ,
gbēmaa gula ᓂ ᓂ ᓂ rí pᓂnao.

7 Gbēmaa ᓂ laaidᓂ yēesaidee a yágᓂᓂawa,
vāikena sᓂ ᓂli aà káakeo.

8 Gbēlaanikenaᓂ ᓂ wēle wā,
ᓂᓂnaᓂ ᓂ gbḗ ᓂᓂse níniné.

9 Tó ᓂᓂna gē yákpalekei rí sᓂᓂo,
sᓂᓂpi pᓂ pà yà, àle yáalo yà,
aà lé ᓂ kpaauo.

10 Gbēdenaᓂ ᓂ za táesaidegue,
aaᓂ gbēmaaᓂ we.

11 Sᓂᓂ pᓂkᓂma ᓂ pisi aà wéwae,
ᓂᓂna sᓂ ᓂ a ᓂᓂse suumpae.

12 Tó gbāade lé swáse eyāi,
aà ᓂwaᓂ ᓂ gᓂ vāikenaᓂ ᓂ píie.

13 Taaside rí tadamadeo an yáe bee doue,
Dii mé tò an wé lé gu'e nípi.

14 Kía pᓂ ᓂ yákpaleke taasideᓂe rí sᓂanao,
aà kpala zᓂnapela ᓂ gbāa gᓂᓂpiie.

15 Toota rí flāo ᓂ to gbḗ ᓂᓂkᓂ,
né pᓂ wa tò azlae ᓂ wida a dawae.

16 Tó vāikenaᓂ ligua, táakea ᓂ kᓂe,
āma gbēmaaᓂ aa rí lélea e.

17 N n né toto, ᓂ n ᓂᓂse dane dou,
a to n ᓂᓂse àᓂ yáalwa.

18 Gu pᓂ Lua yá kúuo wiliᓂ rízia kᓂa dᓂo.
Báaaden gbḗ pᓂ aà ikoyá kᓂa ᓂ.

19 Wili zᓂ toto rí léoo.

Baa tó a mà, a zᓂkewào.

20 N gbḗ pᓂ ᓂ wā àᓂ yā'o èa?

Sᓂᓂ sᓂᓂwa.

21 Zᓂ pᓂ wa zàza za a èwaasogᓂᓂ,
a gᓂ gulu ᓂ gbēzāe.

22 Pᓂkᓂmade ᓂ sᓂle da,

nòseyáfunde i duunakε maamaae.

²³ Iandáa í ní busae,
ziabusaa mé i ní káfi.*

²⁴ Gbé pò lé ble ní kpáio za azl̄aue,
í me á sí ní Luao, s̄ líi we òo.

²⁵ Viakεa gbēnaz̄inaeá baie,
gbé pò lé Dii náaikε mi aḅ daa ía.

²⁶ Gbé daside ɔ ye gbāade zεr̄n̄oε,
āma yákpalekεa ní gbéḅá Dii yáε.

²⁷ Gbēmaa ye gbé d̄òsai ḡiyáio,
gbēvái s̄ líi ye n̄sεpuade yákeaiο.

30

Aguu yá'oa

¹ Yake né Aguu yá'oa.
Ma kpasa Lua, ma kpasa dúduuu,

² asa ma s̄ũkε de d̄aḅla,
má gbēnaz̄ina wezē vío.

³ Mi s̄n̄o dadao,
mé má Lua d̄sa vío.

⁴ Déme ḡε luabe yāa à s̄uì?

Déme íana k̄aaa k̄ù a ɔz̄li?

Déme lou yè a p̄kasauì?

Déme t̄oɔε lé d̄ai?

Aà t̄n̄ lai? Aà né t̄n̄ lai?

Tó ní d̄s̄.

⁵ Lua yáḅ pípia píie,
ɔ de s̄engbao ũ gbé pò náaàzie.

⁶ Nsu yáε káfi aà yá guuo,
ké asu ní εεkane ní ɔz̄lo yái.

⁷ Yá mèn pla máε gbeama Dii,
nísu giomεε e màḅ gao.

⁸ Ma kē yāpā oa ní εεtoaowa.

Níli ma gbá ble ma lé léu.

Nsu ma da taasi ge ɔdekeuo,

⁹ ké pò su àḅ dimazi
mà íelekpanzi mà me,

déme Lua ũio,

mé ké taasi su ma k̄ù mà kpáí'ο

mà n t̄ s̄òkpao.

¹⁰ Nsu yáḅ ɔḅwa a dii k̄íio,
ké asu n ka, à wi n musuo yái.

¹¹ Gbēo ku, aali ní mae kaε,
aali samaa'ο ní daeo.

¹² Gbēo ku aali e wa gbās̄io,
kási an ámake i k̄émáo.

* 29:23 Mat 23.12

13 Gbēᵇᵇ ku an wépekli zà,
aai ní mi ga da ía.

14 Gbēᵇᵇ ku an swaaá fēndaε,
an kánkānaá fēnaε,
aai dúnia taasideᵇ ní gbēnazín wēnadeᵇ taitaiò.

15 Too nεnᵇεnaᵇ ví mèn pla,
aai mε: Wá gba, wá gba.

Pó mèn aaᵇ ku aali káo,
à kà síiᵇ se, aali mε pó mòmáᵇ:

16 Bεda ní neasakpε giio
ní tᵇᵇleᵇ asa í lí mᵇwàᵇ
ní téo asa ìli mε a ká ziio.

17 Wé pó né í a mae láanikeò mé í sakaò a dau,
swa'ε gbagbaaᵇ mé aa aà wépi bᵇ,
yāamusuᵇ i gbasa aa aà gε ble.

18 Yá mèn aaᵇ ku aa dε ma dᵇala,
à kà síiᵇ se ké má ní midᵇᵇ:

19 Zé pó yāamusu ᵇ beò musu,
zé pó mlē ᵇ taa'òd gbεεεnaa,
zé pó gó'ílēna ᵇ beò isia guo
ní zé pó gᵇε ᵇ yeò wéndiazio.

20 Nᵇε dᵇε'lide yākean kε:
I pᵇble, í ᵇma a léwa,
í mε í váikεᵇ.

21 Yá mèn aaᵇ í tᵇ tᵇᵇlewa à lualua,
à kà síiᵇ se a yápiᵇ fᵇᵇ:

22 Zᵇ kpalablea,

sᵇᵇ pᵇble káa,

23 nᵇε pó wa zau zákεa,
zᵇ wéndia gᵇsa a dii zá nᵇ ᵇ.

24 Pó nénaᵇ ku tᵇᵇle mèn síiᵇ,
kási aa ᵇnᵇ ví maamaaε:

25 Bᵇᵇnaᵇ dε pó gbáaᵇ ᵇᵇ,

kási aai ble kúsua di saεε.

26 En'ui'uinaᵇ dε pᵇzᵇᵇ ᵇᵇ,
kási aai bekpa gbεsᵇᵇᵇ.

27 Kwaᵇ líᵇ kía víᵇ,
kási aai bᵇle zéze gā ní gāᵇε.

28 Nyᵇ fᵇ zᵇ kú ní ᵇᵇ,
kási í e gε na kía kpé saaiε.

29 Pó mèn aaᵇ ku an bea maa,
à kà síiᵇ se an taa'oa kεfεᵇ:

30 Nᵇᵇmusu pó dε gᵇsa ᵇ nᵇᵇᵇᵇ guu,
ìli pᵇᵇᵇzákε pᵇεᵇᵇ

31 ní kosa pɔ toe bɔɔ ní blesan giio
ní kía pɔ kú a zlgɔɔ aεo.

32 Tó n sɔũyá kè ziasca lesí guu
ge tó n vâi láasookè, oku n lɛ̄wa,

33 asa lá wí vî disaa í fé à gɔ wàagase ũ,
ge lá wí ní kú wà fi à aubɔ,
màa gbéɔ pɔfɛane í sòleda.

31

Ki Lemueli yá

1 Kí Lemueli da lɛdàwà à mè:
2 Kpelewaε, ma né? Bɔé, ma ne'ia?
Akeε, né pɔ ma a lekè Luawa?

3 Nsu n̄ n wo de nɔεɔ kíio,
nísu zé pɔ í kíaɔ ɔ̀ɔkpa sεo.

4 Lemueli, vɛ̄εá kíaɔ pɔmia no,
í gbáaá kpalablenɔɔ pɔmia no,

5 ké aasu mi ikoyáɔ sáńgu,
aai yágɔgɔ taasideɔne faasaio yáí.

6 A í gbáa kpa gbé pɔ lé mó gaiɔwa,
à vɛ̄ε kpa pɔsiadeɔwa

7 aa mi, an taasi í sáńgu,
an yá'ɔma aɔ dɔńgu bo.

8 Yá'o gbé pɔ a lé lé bebeka gɛ̄ε ũ,
yágɔgɔ gbé pɔ aale sáaleɔne.

9 Nsu n̄yɔ níleo, yákpaleke a zéwa,
taasideɔ ní wɛ̄nadeɔ yánakpámá.

Nɔ aiade

10 Déme a nɔ aiade ei?
Aà bεεε de ɔsɔɔla zà.

11 Aà zá ɔ̀ aà náai vî ní n̄semendoεε,
pɔmaae lí késáwàɔ.

12 Maa ɔ̀ ke a záε, í ke vâi no
e a wɛ̄ni léu.

13 I sáká ní buao wεεε,
í a ɔ̀zɔ́ ke ní pɔnao.

14 I gé ble séi zà
lán gó'ilena laatanawa.

15 I fele gufɛ̄ne à bleke a uadeɔne,
í zɔ́ kpaale a wɛ̄ndiaɔne.

16 I tɔ̀le maa wεεε lú,
í vɛ̄eliɔ pépɛu ní azla b̄ɔɔ ɔ̀ao.

17 I gbáa dɔ a pi asana ũ,
í gástwa b̄ɔɔ a zɔ́wa.

18 ɔ̀ d̄ɔ́ ké á ele e,
aà filia ɔ̀ dɔ gwá.

LAASOODE

Yá pò kú láe bee guu

Sea za lápi dɔɔ séiawa lápi kɛna lé azla yá bɔɔlekewɛe lá á ɔnɔ, áma lápi ɔnɔ yáɔ dou ní Yáasi lá pɔoo. Aá ɔnɔ dou ní felekaa pɔoo. Aá kua dúnia guu á yá pò á kɛɔ ní yá pò a leɔ gwá, ɔ a è nama de lán suawae, mé gbɛnazína í dɛɛka, ké à e namable yáie, ɔ ɔ bɔ pã mɔɔmɔɔ. A lâasookè azlawa tó kua dúniau dɔɔ vɛ, ge tó a beɛɛ vɛ. I to gbɛ pò lé lápi kyokeɔ yá doupiɔ wáaipa. Lá a ku Yobu lá guuwa, yáwea áao. Lâasoode ní a ɔnɔkeɔ à bilikè gbɛnazína kuana yáwa. ɔ à ledáwá wá zíkɛ maamaa wá pɔnake ní pò pò Lua wá gbáɔ e wá wɛni léu.

Lâasoode yá dasiɔ bɔ yáɔ kpɛɛ, í gbɛ káde. A zèð ké dɛɛ pò wí ká ní pɔna pò wí e dúnia guuoá yápáɛ. Ewaasoke, ɔdeke, áizeɛdeke, zíkɛa, ɔnɔkúta, yákeɛa a zéwa, a dile yápiiá pãɛ mé gugiyaaɛ. Lá gbɛnazínaɔ ɔ ku ga lézi mé yázesai ku, bee tò nama lí kuo. Wiliɔ yá pò Lua lé yá ní dúniao dɔo, ɔ bee tò wá gbɛnazína zia gbá dɔo. Yápiɔ í to wá lâasooke zé pò maa wá seɔwa.

Bibeli láɔ í wá wɛni mi ɔɔwɛɛ. A maa wá lápiɔ kyoke, wí e dɔ, wí bɔ seakeɛa ní pɔyaaɔ guu. A maa wá lâasooke wá kua dúniauwaɛ, wí zíkɛ yá pò wa kè Bibeliuwa, wí e Lua náaike a zéwa. Wɛdɔa Luazi mé a tó wá kua dúniau áo de gugiyaa úo.

Yápii pãɛ

¹ Lâasoode Davidi né, Yelusaleú kía yán ke:

² Mámɛmaa Lâasoode ma mɛ:

Yápã búubuu,

yápã búubuu, yápii pãɛ.

³ Bó ài gbɛnazína í e dúniau taasi pò ále ke a zí pii guuwai?

⁴ Kpáɔ í gɛ, Wueɔ í su, ní beo dúnia ɔ ku gɔɔpiiɛ.

⁵ Tatɛ í bile í gɛ kpéu, í wá à ɛa gé gu pò a bɔu.

⁶ Iana í na gɛmidɔkɛi oi, í liaa su gubántoo oi, ɔ liaaliaa á gé le á su la.

⁷ Swa pii í ɔ ka ísiauɛ, kási ísia lí pao, ípiɔ í ɛa su swapiɔ miwa.

⁸ Pópii í ní kpasa,

kpasapi yá gɛ oaa. Gugwaa lí mɔ wéwao,

yámaa lí swá pao.

⁹ Yá pò kú yáa mé a ɛa áo ku ɔ,

yá pò wa kè yáa ɔ wa ɛa ke ɔ.

A dafue ku dúniau.

¹⁰ Pɔe ku ké wá mɛ:

Pó dafue gwaa?

Aawo! A d̄baa kú wá āa za zi k̄ò.

¹¹ Gb̄é káaū yá líò d̄ò gb̄ēgu l̄ò.

Baa gb̄é p̄ó aao ku ziaò,

an yá a d̄ò gb̄ēgu gb̄ezāò.

¹² Ma láasoode ma ke Isailiò kía ũ Yelusaleũ. ¹³ Ma mekp̄a yá p̄ó w̄al̄e ke d̄úniau p̄ii táasikaawa, má ȳðe òno'òno, má è Lua zì p̄ásì dà gb̄ēnazinaōne aa ke. ¹⁴ Ma yá p̄ó w̄al̄e ke d̄úniau è p̄ii, a p̄iiá p̄āe mé gugiyyaae.

¹⁵ P̄ó flaa p̄ooa v̄l̄o,

wili e p̄ó p̄ó k̄ēsā n̄aò ní a k̄in̄iò.

¹⁶ Ǿ má ò ma n̄òseu ma m̄è: Gwa! Ma òno z̄òò de gb̄é p̄ó kpalablè Yelusaleũ ma āaola p̄ii, ma òno ní ma d̄ṣaò web̄ò maamaae.* ¹⁷ Ǿ ma mekp̄a òno asii d̄ṣawa mà s̄òuke ní m̄isaiyāo asii d̄ṣ, ò má è beea gugiyyaae l̄ò.

¹⁸ Asa òno z̄òò ì m̄ó ní p̄oyaa z̄ṣooe, mé w̄i yá'òma e ní d̄ṣa léue.

2

P̄onakead p̄āe

¹ Má ò mazlawa mà fele mà p̄onakea lé gwa, mí namablea d̄ṣ, ò má è beea p̄āe l̄ò. ² Má è yaal̄a s̄òukee. P̄onakea s̄ò, b̄ó ì in̄éí? ³ Ma p̄ona w̄ēle v̄ēm̄ia guu, ma òl̄la m̄isaiyāi, āma ma láasoo lé taman̄o ònōwa, ké mà yá p̄ó maa gb̄ēnazina lí ke d̄únia guu a w̄ēni kp̄òona léu d̄ṣ.

⁴ Ma ɔkp̄a zì z̄òòwa, ma kp̄ed̄òò mazl̄ae, ma v̄ēliò p̄èpe kp̄élekp̄ele. ⁵ Ma kaaò dàda, ma swa saeò k̄èke, ma lí p̄ó w̄i a b̄e ble bui p̄ii bàbau. ⁶ Ma íkalek̄liò k̄èke aao m̄òsep̄isi líkp̄ep̄iòwa. ⁷ Ma z̄òò l̄ùlu ḡṣeò ní n̄ōe, mé w̄à ní keeò ì ma b̄e. Má zuò ní p̄otuo keleo v̄l̄ dasidasi de gb̄é p̄ó kú Yelusaleũ ma āaola p̄ii.* ⁸ Ma ánūsu ní vuao k̄āamazi ní k̄iào àizeeò ní ní bùsu p̄ó.† Ma l̄ēsinaò s̄è ḡṣeò ní n̄ōe, ma n̄o p̄ó ḡṣe ì luaiò s̄è dasi. ⁹ Ma t̄òb̄ò, ma z̄òò de gb̄é p̄ó kú Yelusaleũ ma āaola p̄ii, mé mà gi má òno ap̄ii guu.

¹⁰ Mi gi mazl̄ae ní p̄ó p̄ó ma w̄é bl̄eoo.

Mi p̄ó p̄ó ma p̄ò gb̄āe to weo.

Ma p̄ò k̄ēna ma z̄l̄kea p̄iiwa,

òme ma isimagakpaa p̄ii asea ũ.

¹¹ Ké ma wet̄è yá p̄ó má k̄èz̄i p̄ii ní isima p̄ó má ḡà má kp̄a a musuo, má è ap̄ii p̄āe mé gugiyyaae,

a ài v̄l̄ d̄úniauo.

¹² Ǿ ma láasoo tà òno ní s̄òukeò ní m̄isaikeowa.

Yá p̄ó wa k̄è za zi bàasio,

a k̄pele kí ḡēe a ke l̄òí?

¹³ Má è òno ài v̄l̄ de m̄isaikea

lá gupua l̄ò ài v̄l̄ de gusiaawa.

¹⁴ Ǿnōna w̄é l̄ò ku aà ae,

s̄òũ l̄ò b̄e gusiau.

Ǿ má è ḡó doū mé a ní bua nípii.

¹⁵ Ǿ ma láasook̄è ma s̄oū ma m̄è:

Lá ḡó doū mé a w̄á bua ní s̄òũ,

b̄ó ài má e ma ònōwai?

* 1:16 1Kia 5.9-11, 10.23-24 * 2:7 1Kia 5.2-3 † 2:8 1Kia 10.14-27

Ɔ ma mè: Beeá yāpāe lo.

¹⁶ Ɔnɔna yá a dɔ gbēegu de sɔɔao,
ampii an yá a sã gbēegu zia.
Ɔnɔna í ga lán sɔɔwae.

Isimagakpaad pãe

¹⁷ Ɔ ma sakà ma kuau, asa yá pɔ wàle ke dúniau pii i kemee yā'ɔma ũe. Apii pãe mé gugiyyae. ¹⁸ Ɔ ma sakà zɪ pɔ má kè dúniauɔgu pii, ké má tó ma gēee yáí. ¹⁹ Déme dɔ tó Ɔnɔna ge sɔɔn aà ũi? Kásile zɪ pɔ má kè dúniau ní Ɔnɔo a gɔēe. Beeá pãe lo. ²⁰ Ɔ ma pɔ yà isima pɔ má gà má kpà dúniau pii yá musu. ²¹ Asa gbé í zíkè ní Ɔnɔo ní dɔao ní gɔio, ɔ í to gbé pɔ í a kee keoe a pɔ ũ. Beeá pãe lo, yāvãie maamaa. ²² Bɔ gbé í e isima pɔ a ga kpà dúniau ní dēe pɔ a kào pii yá musui? ²³ Aà kua dúniau gɔɔpii aà zɪ í mɔè ní yā'ɔmao ní pɔyaaoc.‡ Baa gwá aà nɔse lí dadouo. Beeá pãe lo.

²⁴ Yá pɔ maa ní gbēnazinao mé de aà pɔble, aà imi, aà a zɪ sáaukpa.§ Má è bee bɔ Lua ɔzɪe lo. ²⁵ Lua dɔnle sai déme a fɔ pɔble à pɔnakiei? ²⁶ Lua í gbé pɔ kàagu gba Ɔnɔ ní dɔao ní pɔnao,* àma Lua í àizeselekàaaa zɪda duunkenae, ké a kpa gbé pɔ kàaguwa. Beeá pãe lo mé gugiyyae.

3

Yápii ní a gɔɔoe

¹ Yápii ní a gɔɔoe,
bɔɔle pii ní a kegɔɔo.

² Ne'igɔɔ ku, gagɔɔ ku,
pɔtɔgɔɔ ku, a wolɛgɔɔ ku.

³ Deɔɔ ku, gbágbáɔɔ ku,
gboogɔɔ ku, a dɔgɔɔ ku.

⁴ Ɔɔlɔgɔɔ ku, yaalɔgɔɔ ku,
wēnakɛgɔɔ ku, kɔɔ'ogɔɔ ku.

⁵ Gbɛkɔlɛgɔɔ ku, gbɛkãaagɔɔ ku,
bɔnɔblegɔɔ ku, a zɛgɔɔ ku.

⁶ Pɔwɛlɛgɔɔ ku, a ɔkpaigɔɔ ku,
ɔdidia pɔwa gɔɔ ku, a gbaea gɔɔ ku.

⁷ Pɔgakɛgɔɔ ku, a namigɔɔ ku,
lɛkpaaugɔɔ ku, yá'ogɔɔ ku.

⁸ Yenzigɔɔ ku, zangugɔɔ ku,
zíkagɔɔ ku, kálea aafia gɔɔ ku.

⁹ Bɔ ài zíkèna í e taasi pɔ a kèwai? ¹⁰ Ma zɪ pɔ Lua dà gbēnazinaone aa ke è. ¹¹ Lua tò pɔpii maa a gɔɔwa. A kua gɔɔpii làasoò dà gbēnazina sɔu lo, kási a fɔ yá pɔ Lua lé ke za dúnia daalea e a midɛawa gbadɔ. ¹² Má dɔ ké pɔe maa ní gbēnazinao de aà kua pɔna guu ní maakɛao aà wēni léulao. ¹³ Tó gbé lé pɔble, àle imi, àle a zɪ pii sáaukpa, Lua mé aà gbà. ¹⁴ Má dɔ ké yá pɔ Lua lé ke aɔ ku gɔɔpii. Wa fɔ pɔe káfiuo, mé wa fɔ pɔe laouo. Lua kè màa, ké wàɔ a vía ví yáie. ¹⁵ Pɔ pɔ kú tia ku za zi kò, mé pɔ pɔ aɔ ku zia ku yāa lo. Lua í yá pɔ kè yāa gbesisi.

‡ 2:23 Yob 14.1 § 2:24 Isa 56.12, Luk 12.19, 1Kln 15.32 * 2:26 Yob 32.8, Yaa 2.6

16 Ma yá è dúniau lɔ:

Gu pɔ de yázedede àɔ kuu,
yázesai mé kú we,
mé gu pɔ de yámaa àɔ kuu,
yāvái mé kú we.

17 Má ò maziława:

Lua a yákpaleke ní gbēmaaɔ ní gbēvāiɔ pii,
asa yápii ní a gɔɔɔe,
bɔɔle pii ní a keɔɔɔ.

18 Má ò ma sɔ guu lɔ: Gbēnazínaɔ í ke màa, Lua a ní yáwe wēnē, aai dɔ níłlawa wa de lán nòbɔɔwae. 19 Slanae, gbēnazínaɔ ní nòbɔɔ, gó dou mé a ní bua. Lá nòbɔ í ga, màa gbēnazína í ga lɔ, an wea douē. Gbēnazína de nòbɔlao, asa yápii pāe. 20 Ampii aal gé gudou, asa ampii aa bò búsutiuē, mé ampii aa ea gɔ búsutipi ũe. 21 Tó gbēnazína nisína í ta musu, nòbɔ pɔ í ta zílēn lò, déme dɔi? 22 A yái tò má è yāe maa ní gbēnazínaɔ de aà a zí sáaukpalao, asa aà luakpaman we. Déme a to aà dɔ yá pɔ a mɔ aà kpei?

4

Kua ní kɔ

1 ɔ ma gbāa pɔ wāle mɔ gbēɔne dúniau yá gwà lɔ pii. Ma gbé pɔ wāle ní wetā wé'í è, aa nɔseninina vɔ. Aa nɔseninina vɔ, asa an wetānapɔ mé gbāa vɔ. 2 ɔ ma mē, gbé pɔ gá yāaɔ Lua sáaukè de gbé pɔ kuɔla, 3 ama gbé pɔ wi í yāao, í wesi vāi pɔ wí ke dúniauleo sàómá nípii. 4 Má è pɔ pɔ tò gbé í zíkē à mēkpawà, ké à e àɔ de a gbédeela yáie. Beeá pāe lɔ mé gugiyaae.

5 Sɔ ũ í a ɔ kpaau à ibaba.

6 Kua ní pɔ ɔkú doo ní sɔdaadoũ
maa de kua ní pɔ ɔkú plao
ní isimagakpaao ní gugiyaao.

7 ɔ ma ea yāpā pāle è dúnia guu lɔ. 8 Zíloe ku, a né vɔ, a vɔi ge dāuna vɔ. Aà isima lí bao, kási aà àizee lí mɔwàò. Dé yái àle zíkēii? Bóyái à pɔnakea tē azlaei? Beeá pāe lɔ, bɔɔle pásle.

9 Plaa de doũa,
asa an taasi ài aɔ maa.

10 Tó gbēdo lèle, aà gbēdo a aà sé.
Waiyoo gbēdoũna!

Tó à lèle, aɔ sena vɔ.

11 Tó gbēɔn plao wúlea gudou,
aa kɔ pusu ma.

Kpelewa gbēdoũna a bɔ íana yáui?

12 Wí gbāamɔ gbēdoũnaeε,
gbēɔn plao sɔ aal ze wá gie.

Bà nian aà lí kē kpaao.

13 Ewaaso ɔnɔna taaside maa de kía zi sɔ pɔ lí ledama ma bɔla, 14 baa tó èwaasopi bò dakpeunake guu ɔ à gɔ kía ũ, ge wá aà í búsupiu táaa ũn lò. 15 Má è dúnia a te kí gē èwaasopizi, 16 gɔ bee aà gbé aɔ lé vɔ, gbé pɔ a de ní dɔaana ũ. N beeo gbé pɔ aa mɔ gbēzā aà aà sáaukpao. Beeá pāe lɔ mé gugiyaae.

Vłakea Luae

¹⁷ Tó n ge Lua kpéu, ñyṣ kú ní laaio. Sṣaaàzi ò àà yāma maa de sṣṣṣ sa'oa wea, asa an yādṣsai mé ì to aa yāvāike.

5

¹ N lé su àò wāao, ñsu ònṣwāake ò yā'o Lua aeo. Lá a ku musu mé ní kú zīle, ñsu yā'o dasio. ² Lá bṣṣle dasi ì mṣ ní nana'oaò, màa yá dasi bṣṣle ì mṣ ní sṣṣyā'oo. ³ Tó n lekè Luawa,* ñsu ò a fiaboa gágao. N a fiabo, asa sṣṣṣ yá lí kaaàguo. ⁴ Leka Luawa sai maa de a keawá fiabosaia. ⁵ Nsu to n lé n dayāuo. Nsu o sa'onae n zā lekeawaeo. N ye Lua pṣ panzi n yápi yái, i zī pṣ ñle ke bade yà? ⁶ Nana dasi oa ní yá dasi bṣṣleao ì mṣ ní yāpāo. A yái tò ñyṣ Lua vīa vl.

Aizeeá pāe

⁷ Tó ní è wāle gbāamṣ taasideṣne guei, wāle gíné ní yázedeo, wāle yágṣṣṣnṣé a zéwao, ñsu to yápi dimao, asa bṣsupi gbāadeo lé wéteṣṣie, mé an gbṣzṣṣò lé wéteṣṣi bṣ. ⁸ Ampii aai bṣsupi baa blee, asa kía mé buaṣ vl.

⁹ Gbé pṣ ye ṣai lí káòo,
gbé pṣ ye àizeei ài lí mṣwàò.
Beeá pāe bṣ.

¹⁰ Tó àizee lé káfi,
a blenaṣ bṣ káfi.
Bṣ ài a vī a diiei?
Aà weṣiiwá bàasio.

¹¹ Zìgbāakena ì i na ma,
à pṣblé yṣṣ ge maamaan nò.
Ḷde sṣ, aà kāa lí tó à i'oo.

¹² Ma yāvāi pásì è dúniau,
gbṣe zetá a ṣdale,
à azía kpá ìai,

¹³ ṣ à bṣṣle vāi kèò,
aà àizee mīde píi.
Ké à negṣe ì, a pṣe vl à toè bo.

¹⁴ Gbṣnazina ì bṣ a da gbṣeu puizie.
Lá à mṣ, màa ì ea ta bṣ,
ìli a zī àie e se ná a ṣzì à tàò.†

¹⁵ Yáe beeá yāvāi pásìe bṣ.

Lá gbé mṣ, màa ì ea ta bṣ.
A isima ga kpá, à gugiyáe,
bṣme gṣṣei?

¹⁶ Bee gbṣa à a gṣṣ mṣaokè gusiau
ní pṣyaa zṣṣò ní gyāo ní pṣṣeo.

¹⁷ Ḷ má è a maa ní gbṣnazinao aà pṣble, aà imi, aà zī pṣ a kè ní taasio dúniau a wṣni kpòona pṣ Lua aà gbá léu sáaukpa, asa aà luakpaman we. ¹⁸ Bee gbṣa tó Lua gbé ká ṣdawa ní àizeeo, mé à aà gbá zé aà pṣnakeò, aà ze ní a luakpamao, aà a zī sáaukpa. Lua mé aà gbá. ¹⁹ Iliṣ làasooke a wṣni gesenawa mṣṣmṣṣò bo, asa Lua mé yāmàwà ní pṣnao.

* 5:3 Sou 66.13-14 † 5:14 Yob 1.21, Sou 49.17-18, 1Tim 6.7

6

1 Ma vāi è dúnia guu lɔ, à t̄ò gbēnazinaɔwa. 2 Lua gbé kà ɔdawa, à aà gbà àizεε ní bεεεo, a p̄s p̄s de ào a ni v̄i p̄i v̄i, 3 Lua i to à p̄nakèòo, gbēpale mé ḡs v̄i. Beeá p̄ae, yāvāi p̄as̄ie.

3 Tó gbé nε̄i mèn baso mé à zikù táotao, baa ní aà gēgēakεo, tó i e p̄nakè a guuo, tó à gà mé aà v̄ia kpelaa, né p̄s wa í gē s̄aɔwà. 4 Asa népi m̄ò p̄ae, 5 à tà gusiau, aà t̄ò ḡs balau. 5 Baa ké í íatē eo mé a yāe d̄o, à niε è de ɔdepia. 6 A de gbé p̄s kú wē òaa kwi p̄nakεsaila. Aali gé gudou mípiio lé?

7 Gbēnazina isima p̄s a gà lé kpá,

à p̄s e da léε yāε,

kási aà gbεε lí káo.

8 B̄s ònɔna deò s̄ouai?

B̄s ài yákea a zéwa í i taasideei?

9 P̄nakεa ní p̄s ní v̄io

maa de a p̄ale nideaa.

Beeá p̄ae lɔ mé gugiyyaaε.

10 P̄s p̄s kē yāa t̄ò v̄i k̄o,

mé wa d̄s lá gbēnazina de.

Gbēnazina a f̄s lekpaake

ní gbé p̄s a gbāa dealao.

11 Yab̄le dasi í yāp̄a k̄s.

B̄s ài bee v̄i gbéei?

12 Déme d̄s p̄s p̄s maa ní gbēnazinao aà wēni gii kp̄oona p̄s í gē lán uenawa guui? Déme a f̄s yá p̄s a ke aà kpε dúnia guu oei?

7

Ɔnɔdaané

1 T̄s na maa de tulale bεεεdea,*

mé gaḡo maa de iḡo.

2 Gēa ua p̄s w̄ale gēwiipeu maa

de gēa ua p̄s w̄ale dikpekεula,

asa gbépii midεan we,

mé a maa gbé p̄s kú yápi da.

3 Wēnakεa maa de yáalaa,

oosisia gbεa n̄sε í wee.

4 Ɔnɔna laai lɔ ku ua p̄s w̄ale ɔɔluwa.

S̄u laai lɔ ku ua p̄s w̄ale p̄nakεuwaε.

5 Ɔnɔna n lelea yādaa maa de

swásea s̄u n táasileiaia,

6 asa s̄u yaalɔ de

lán kù té p̄naa k̄nauwaε.

Beeá p̄ae lɔ.

7 Gbāa m̄a gbéɔne í to ònɔna s̄ouk̄uε,

mé gbagusae í gbé òkpaε.

8 Yá midεa maa de a feleaa,

s̄uuu maa de k̄amaia.

9 Nsu to n p̄o lí pa áao,†

* 7:1 Yaa 22.1 † 7:9 Zaa 1.19

asa sɔũ mé ɪɔ pɔfɛ vɪ.

¹⁰ Nsu yāgbɛa n̄ mɛ
bɔyāi yāagɔɔ maa dɛ tiaiao,
asa yālaa bee taaá ɔnɔyā no.

¹¹ Ɔnɔ́á pɔmaae lán túbiwa,
a ài vɪ gbɛ́ pɔ́ lé ɪatɛ eɔnɛ pɪi.

¹² Ɔnɔ́á kpanziɛɛ,
lá ɔa dɛ kpanziɛ ũwa,
mé dɔ́a àin kɛ:

Ɔnɔnaɔ ɔnɔ ɪ ní misi.

¹³ Láasooke Lua yákeɔwa.
Déme a fɔ́ pɔ́ pɔ́ a kè kolea pooi?

¹⁴ Tó gɔɔ na mɔ́ma, pɔnakɛð.
Tó gɔɔ vāie sɔ́, làasooke,

Lua mé kè pii, kè gbɛɛ su àɔ a zia dɔ́o yáí.

¹⁵ Ma wɛni giie bee guu ma yáɛ beɔ è pii.

Ma gbɛ́maa è à gá a maakɛa guu,
mé ma gbɛ́vāi è àle gɛ́gɛ a yāvāikɛa guu.

¹⁶ Nsu to n maakɛa gɛ́agɛo,
ńsu to n ɔnɔ gɛ́agɛo.

Bɔyāi n̄yɔ́ yáyia nzlawai?

¹⁷ N vāi su gɛ́agɛo,
ńsu n̄yɔ́ sɔ́ũo.

Bɔyāi n̄yɔ́ ga kpóoi?

¹⁸ A maa n̄yɔ́ yá mèn plapiɔ kŭae,
ńsu ɔkpaio,

asa gbɛ́ pɔ́ Lua vɪa vɪ ɪ yápiɔ zé e piie.

¹⁹ Ɔnɔ ɪ to ɔnɔna gbāa àɔ dɛ
wéle gbāade gbɛ́ɔn kwɪɔla.

²⁰ Gbɛ́maa pɔ́ ɪɔ yāmaake
mé ɪli duunakeɔ ku dúniauo.

²¹ Nsu swáse yá pɔ́ wāle ozi píio,
ké tó n zikena lé n ká, ńsu mao yáí.

²² Asa ní dɔ́ nzlawa,

ké mpi sɔ́ n gbɛ́ɔ kà dasi.

²³ Ma wetè yá beɔi ɔnɔ'ɔnɔ pii,
ma mɛ́ má ɔnɔkŭ, ɔ à zàkŭmanɔ.

²⁴ Ɔnɔ kŭkɪ zà,
a asii zɔɔ maamaae,
déme a fɔ́ bɔwāi?

²⁵ Ma ɔnɔ ní yápii mio táasikà,
má yɔ́ɛ ké má e dɔ́,
mí yāvāikɛa dɔ́ sɔ́ũkɛ ũ,
mí sɔ́ũkɛ dɔ́ mɪsaikɛ ũ.

²⁶ Má è nɔɛ pɔ́ dɛ bai ũ,
aà sɔ́á mɔ́musunae,
mé aà ɔɔ́á mɔ́daonae,

aà yá ɪ ma pɔ́ ya dɛ gaa.

Gbɛ́ pɔ́ a yá kà Luagu ɪ pili nɔɛpiwa,
āma nɔɛpi ɪ duunkena kŭɛ.

27 Mámεmaa Láasoode ma mε:
Yá p3 ma b3wà gwa.

Ké mále yá gwa zéze mà e a mid5,

28 g33 p3 mále weele mále eo,
ma g3ε beεede è mendo gbēn 3aa s333 guu,
āma baa mendo mi n3ε beεede e ní guuo.

29 Yá p3 ma b3wàn ke:

Lua gbēnazina3 kè n3εpuade3 ũe,
5 aa pèlepele k3ni zéu.

8

1 Déme de lán 5n3nawai?

Déme yá3 b33le d3i?

3n3 í gbēnazina oa weeè,
í oa pásí lile.

2 Misiile kía yáε,

asa n lekèwà ní Lua t33ε.

3 Nsu wá n go aà aεo,

n3su n3y3 yá p3 lé keè íi kúkūao,

asa a yá p3 káagu ke píie.

4 Lá kía yá mé zεv1,

déme a f3 oè, b3 níle ke weii?

5 Gbé p3 misiileè à ía eo,

gbé p3 5n3 a a g33 ní a kekeáo d3.

6 Yápii a g33 ní a kekeáo víε,

baa tó taasi lé t3 gbéwa gbáugbāu.

7 Lá gbēε zia d3o,

déme a f3 yá p3 a m3 oèi?

8 Gbēε a wēni kūa gbāa v1o,

māa gbēε a f3 à a gag33 se s33o.

Wili e b3 sosau z1g333o,

māa vāi lí a kenā3 gbāεo.

9 Ké ma yá p3 wāle ke dúniau wāaipā pii, má è gbēnazina í gbāablemá à íakpañzi. 10 3 ma vāikena p3 wāle ní v13 è. Gbé3 b3 Lua kpéu, aa m3 ní t3nasil wéle p3 aa ní yákeā3 kèu guu. Beeá pāε l3. 11 Tó wi íada dàakenawa kpakpao, a yá í to gbēnazina zεð a s3u à vāike s3ε. 12 Baa tó duunkena dàakè gēn baso mé à gègè, má d3 ké gbé p3 Lua vía v1 aale misiileè3 dáama deaála. 13 Vāikena3 aa3 dáamav1o, ké aa Lua vía v1o yáí, an g33 a gbākū lán uenawao.

14 Yápā pále lé ke dúniau. Yá í gbēmaa le lán vāikenan aà ũwa, yá í vāikena le lán gbēmaan aà ũwa. Ma mε beéá pāε l3. 15 Mi p3nakea sáaukpa, asa a maa ní gbēnazina3 dúniau aà p3ble, aà imi, aà p3nake, p3napi i d3aaè aà z1kεa guu lá Lua aà gbā aà wēni léu dúnia guue.

16 Ma mekpā 5n3kūawa, 5 ma b33le p3 wāle ke dúniau, ké í lí na ní wéuo fáane ní gwāasina3 wāaipā. 17 Má è Lua tò gbēε a f3 yá p3 lé ke dúniau d3o. Baa tó gbé kpálekèi maamaa, a a mid3o. Baa tó 5n3na mε á d3, a f3 b3wà3o.

9

Wēni kulunkē

¹ Ma beo wāaipà pīi, 5 ma zeò ké gbēmaoó rí ònònao rí rí yákeao ku Lua zīle. Gbēe lío dō tó wào yeazi ge wào zaagu gbezāo. ² Yā dou mé lé gbēpii dá, gbé dōodeo rí gbé dōosaiò, gbēmaao rí gbēvāio, gbé pò aa gbāleao rí gbālensaiò, sa'onao rí sa'onsaiò. Lá a de rí gbēmaao, màa a de rí duunkenaò. Lá a de rí gbé pò aai me wa sí rí Luaoò, màa a de rí gbé pò aa a oa vīa vīo. ³ Yāvai pò í ke dúniau píin ke: Yā dou í gbēpii le. Vāi kò gbēnazīnao sōu, mīsaiyā mé í dōaané, a gbea aai ta geò guu. ⁴ Goo pò gbé bēe, 1ò tāmāa vīe. Baa se gbē bēe sào nòomusu gēwa. ⁵ Gbē bēe dō ké wa ga, geò sō aa pòe dōo. Aa àie vī loò, an yá a dō gbēegu loò. ⁶ An yea gbēzi rí rí zaa gbēguo rí rí denlaweēleao gēzean we kò. An bàa aò kú rí yá pò lé ke dúniauò bau loò. ⁷ Ge n poble rí pònao, vēemi rí yaaloò, asa Lua n yákeapio sáaukpà kò. ⁸ Nyò ula pua daa goopii. Nsu lío ku nísidooa n miwa saio. ⁹ Dúnia ble rí n na yenzideo n wēni gii pò Lua kpāma dúniau léu, asa n luakpaman we goò pò n isima gā rīle kpá dúniau. ¹⁰ Zí pò rí è n okpawà, mekpawà n gbāa léu, asa zí ge láasoo ge dōa ge ònò ku bedau, gu pò rīle táuo.

¹¹ Mā è dúnia guu lo ké
 bakpaai bleaá kāsakasa yāe adoo,
 zibleaá negōnkēyāe adoo,
 pobleaá ònōyāe adoo,
 àize'eaa wēzēyāe adoo,
 na rí gbéóá ladōyāe adoo,
 asa goò vāi rí kīsiao í gbēpii lee,
¹² mé gbēe goò pò vāi a a le dōo.
 Lán kpò pò sí táalu guuwa,
 lán bā pò fii aà kùwa,
 màa gu í dō gbēe vāivāi,
 í aà kù kándo.

Ònò de gbāaa

¹³ Ma ònòe taa è dúniau, a yá ma kù gbāa. ¹⁴ Wéle kú yāa a gbéò dasio, 5 kía gbāadee mò léleiwa, à koezōi. ¹⁵ Gōe taaside ònònae ku wélepi guu, a fō wéle bō rí a ònò, àma gbēe í aà yādao. ¹⁶ Ǿ ma mè ònò de gbāaa, àma wī saka taaside ònòue, wīli aà yādao.

¹⁷ Ǿnòna yá pò wà swādòi nienie
 maa de sòuò dōaana zōakaala.

¹⁸ Ǿnò í mó rí maao de gōkebōola,
 àma duunkena mēndo í yāmaa zōò òokpae.

10

Sòuke kai

¹ Úsin geò í to tulalekena nīsi gī íikù,
 sòuke yōona í gbé pò ònò rí beēeo vī tó òokpa.

² Ǿnòna láasoo í ta oplaai,
 sòu pò í ta ozeēi.

³ Baa tó sòu be zéu,
 aà ònò 1ò kēsāwāe,

Ì to gbépii a mísaiké dṣ.

⁴Tó gbáade pṣ pánzi,
ńsu go n tiao.

Kua n laaiwa í láka tàae zṣṣa.

⁵Ma yávaie è dúniau,

a de gbáade zāa yáwa ũe.

⁶Wí sṣṣṣ kpa kpala gbiau dasi,
mé ɔdeɔ ɔ ku kpala yáfúnau.

⁷Ma zṣṣ è di sṣ kpe,

mé wééɔ be kèse lán zṣṣwá.

⁸Gbé pṣ lé eyṣ a zu a guu,*

gbé pṣ lé gí gboo, mlē a aà só.

⁹Gbé pṣ lé gbewi, gbē a aà kē'la,

gbé pṣ lé lipaa, lí a aà kaikē.

¹⁰Tó mṣo lenao, mé wi a lekēo,
sema n gāstwa bṣbṣwà ní gbāao,
āma sṣṣ ɔ to wà ze'ee.

¹¹Tó mlē bṣn'aa kē a kṣṣ'onae à aà sò,
a ài vī a guu bo.

¹²Ṣṣṣna legbe'i na,
āma sṣṣ lé ɔ aà kaalēe.

¹³I na yá'owa sṣṣsṣṣ,
í a midē ní misaiyāvāio,

¹⁴asa sṣṣ ɔ da yāae.

Lá gbēe yá pṣ a mṣ dṣo,

déme a fṣ yá pṣ a kē aà kpe oèi?

¹⁵Sṣṣ zī ɔ aà kpasa,

ṣ ɔllo wéle zé dṣo.

¹⁶Waiyoo bùsu pṣ a kía de èwaasona ũ,
mé aà ɔwaɔ ɔ blē gbē kṣṣ.

¹⁷Násaa bùsu pṣ a kíaá kíabuie,
mé aà ɔwaɔ ɔ pṣble a gṣṣwa

gbāakáfla yái, i kē idēkea yái no.

¹⁸Tó gbé màa vī,

aà kpé zaɔ ɔ wozuzuae,
tó à ɔkpà a sí, aà kpé ɔ ibṣ.

¹⁹Wí blē zṣṣ kē pṣnakea yáie,
vēmia ɔ mṣ ní yaabo,
āma ṣa mé ɔ mṣ ní a píio.

²⁰Nsu kía sṣsṣṣ, baa n nṣseu,
ńsu ɔde kao, baa n kpēa,

asa bā a yápi séle gé siuinēe.

11

¹Ṣṣṣ gbéṣṣne blei,
gṣṣewa níyṣ e ɔ.

²Biile gbēṣṣn soplaṣṣne ge swaaṣ,
asa ní músi pṣ a bùsu le dṣo.

* 10:8 Sou 7.16, Yaa 26.27

3 Tó luabesiana pà ní ío, í ma tɔɔle lou ùe,
tó lí lèlè gukpe ge be'aen nò,
gu pɔ à lèlèu, we ɔ wùlèu.

4 Gbé pɔ a wé dɔ íanai lí pótɔ,
gbé pɔ lé luabesia gwa lí pɔkekeo.

5 Lá ní wɛnibɔkɔlí ge né daalea neasakpeu dɔo,
nyɔ fɔ̀ n̄ Lua Pɔpiikena yákea dɔo.

6 Pótɔ kɔɔ, ísu ɔkpa n kùe oosio,
asa ní dɔ a kpele mé a ke báaa vío.

Ké bee yá, ge kee yá,
ge aao maa mpíi yá, ní dɔo.

7 Gupua na,
mé wɛsia íatɛle í káíngu.

8 Lá gbé wɛni lé gé léu,
aà pɔnakeu píi.
N beeo aà láasooke gusia gɔɔɔwa,
asa aao dasie.

Yá pɔ lé mɔ píi pãe.

Lɛdaa èwaasoɔwa

9 Èwaaso, pɔnake n èwaasogɔɔ,
to n pɔ ke n èwaasogɔɔwa na.

Yá pɔ n pɔ gbà ke,
te yá pɔ kàngui,
ama apii guu nyɔ dɔ
ké Lua a yákpalekenno.

10 Nsu to n pɔ yao,
n̄ n gu'íao bɔnla,
asa èwaasoke ní miká siao í gɛ́zɛaɛ.

12

1 To n Kena yá dɔngu n èwaasogɔɔ
e gu àò gé dɔine vâi,
e wɛ pɔ nyɔ me n pɔ nawào aò gé kái.

2 To aà yá dɔngu
e íatɛ ní gupuaò àò lao,
e mɔvua ní saanao aao siakù,
e loumaa gbɛa gu weesai àò gé m̄í.

3 Gɔɔ bee n ɔɔ lualua,
n gbáɔ koo,
n pɔsobɔɔ kámabo ké aa dasi bo,
n gugwabɔɔ gu'e ní tɔnau dàadãa.

4 N lé aò kpaatã gãaɛ,
wísilɔgbɛ kɔ́fí a busekũne.
Bã wii a n vu íu,
mé nenɔenaɔ le a kene buse.

5 Nyɔ víake gulesíe ní bea zé guuo,
n miká a pu lán gyavuwa.
Nyɔ nzla gále lán kwa tãa'oawa,
pɔe a n me fele bo,
asa gbɛnazina í gé a gékɔie,

ṣ ɔɔɔnao ɔ be gāae.

⁶To n Kena yá dɔngu
e n ánu su ba à gɛ kɛ́i,
e n vua ta à gɛ kpàolokú,
e n nibona lo à gɛ wíwii,
e n bɔ wuluu à gɛ éi,

⁷e n bú suti à ea à gɛ gɛi tɛ́nau,
gu pɔ à bɔu,
e n nisina à gɛ tái
Lua pɔ kpàma kí.

⁸Mapi ma Láasoode ma mɛ:
Yāpā búubuu, yāpii pāe.

Yāpi midɛa

⁹Bee gbɛa lá Láasoodepi ɔnɔ, à dɔa dādané. A láasookè à kpálekè yáɔi, ɔ à yáasiɔ kèkɛ dasi. ¹⁰A kpálekè yāmaai, ɔ à yāpiɔ kè a zéwa, mé slanae.

¹¹Ṣ ɔɔnao yá de lán gɛse pɔ wí lé sɔ́uwaɛ,
an yā'onɛɔ de lán kusa pɔ wa pà gíúgiúwaɛ.
Sādān mɛndona mé dānɛ.

¹²Ma né, laaika, nɛsu yāe káfluo. Wí taalaɔ bɔ dasidasi a lé vɔo, mé kyokea zɔɔ
í mɛ kpasae. ¹³Wā apii mā, a midɛan kɛ:

Víakɛ Luac,
nɔ aà yādílɛaɔ kūa,
asa gbépii yán we.

¹⁴Lua a yákpalekɛwano wá yá píiwa,
baa asiiyá, a maa ge a vāin nò.

SALOMɔɔ Lɛ

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Salomɔɔ léá báasɛ lɛɛ. We ɔ gbɛɔn plaɔ lé ní báasɛ ɔbukɔɛ n yá nana oakɔɛo wídesai. Yápi í di Bibeli kyokɛnaɔwa maamaaɛ. Bee yáí za asínízi wà lepi díle Lua yea a gbɛɔzi yátaa ũ. N beeo gɔɛ ní nɔɔo báasɛ í bɔ Lua kíe, Lua gbae. Ayámɛto lápi kua Bibeli guu zɛv́.

Bɔ̀nɔ̀blenapíɔ lé báasɛ yá lɛɛŭ ní buapɔɔ. Gɔɛ ní nɔɔo yá'oa ní kɔ̀opi guu, zleɔ aal kɔ̀ wɛɛle aal kɔ̀ e, zleɔ aal kuakɔ̀wa ɔ aal ɛa wàɔ kɔ̀ wɛɛle lɔ. Zleɔ gbɛ̀páleɔ í mɔ̀ dúsakúkpané, sádánaɔ (ɛ̀waaso gbɛ̀naɔ) ge wɛ̀ndiapi da ge aà dáɔ ge aà gbɛ̀naɔ. Aalɔ wɛɛle wà lɛda gbɛ̀piɔ yáú, áma báasɛpi i bɔ ní kíi no, Lua mé tò an nísina yekɔ̀i.

¹ Lɛɔ mide pɔ́ Salomɔɔ dà.*

Nɔɔ

² Lépe ma léwa,
asa n yeamazí na demɛɛ vɛɛa.

³ N tulaleɔ gí na.
N tɔ́ na lán tulale lékulea gíwa.

Bee yá mé tò wɛ̀ndiaɔ yenzi.

⁴ Ma se wà ta kpakpa.

Kí, gɛ́manɔ n kpéú.

Yelusaleŭ nenɔ̀naɔ

Kí, wáɛ pɔ̀nake n yá musu,

wáɛ yasenapa,

wá n yearízi na bo de vɛɛa.

Nɔɔ

Aalɔ yenzi a zéwa.

⁵ Yelusaleŭ nenɔ̀naɔ,
má sia mé má kefeŭ.

Má sia lán Kedaa zwáakpɛɔwa,

má kefeŭ lán Salomɔɔ kpé zwáaɔwa.

⁶ Asu àɔ ma gwa ma siake yáío,

íatɛ mé ma lɛ.

Ma dáɔɔ pɔ̀ pámazie,

ɔ aa ma da vɛ̀bugwaa zlu.

Mi e ma azía pɔ́ kékɛo.

⁷ N gbé pɔ́ ma nísina yenzi,

̀n n sáɔ dá́dákɛkí omɛɛ.

Mákíi ní to aa íatɛ deui?

Býái máɔ ku n gbéɔ sá waiɔ sae sásáai?

Kía

⁸ N gbé pɔ́ n nɔ̀ankɛ de nɔ̀ɔla píi,

tó ní gupi dɔ̀o, te sáɔ íai,

ní n blenɔ̀ dá sádánaɔ bɔ̀o sae.

⁹ Ma gbɛ̀na, ní kefeŭmɛɛ

lán Falaɔɔ sɔ̀da pɔ́ í godɔ̀néɔ dowa.

¹⁰ N gɛɛɔ maa, n swáliɔ n se,

* 1:1 1Kia 5.12

n ɔ̃nɛɛɔ kɔ̃sɪ́ ní n nɔ̃ɔ.

11 Wá swáliɔ pine ní vuao,
wí ánuusu pélepeleu.

Nɔ̃ɛ

12 Gɔɔ pɔ́ kía gɛngɛsɛkɛa,
ma tulale gí dɔ.

13 Ma yenzide demɛɛ

lí'ɔ gínana pɔ́ looa ma yɔ́ taau ũ.

14 Ma yenzide demɛɛ áyá ligɔ̃n vude
pɔ́ wá bɔ̀ɔ Ɛngɛdi vɛɛbua ũɛ.

Kía

15 Ma gbɛ̃na, ní kɛfɛũ fá!

N wé kɛfɛũ lán felen wéwa.

Nɔ̃ɛ

16 Ma yenzide, ní kɛfɛũ fá!

N zɛa maa!

Wá wúlekíá sɛ̀bɔ̀bɛ,

17 wá kpé zaɔ́ sɛde líɔ̃nɛ,
wá kpé bala líɔ́ pɛ̀líɔ̃nɛ.

2

1 Má de lán Salɔna náalevuwa,
lán guzule sūmaavuwa.

Kía

2 Lá lávu kɛfɛna de leɔ guu,
màa ma gbɛ̃na de wéndiaɔ guu.

Nɔ̃ɛ

3 Lá mao lí de líkpeu,
màa ma yenzide de èwaasoɔ guu.

Zɔ́lɛa a uenai í kamagu,
a bɛ blea í kemɛɛ na.

4 A gɛ̃manɔ a pɔ̃nabɛblekpeu,
aà dɔlapoo pɔoamala báasɛ ũ.

5 A vɛɛbɛ gii kpaa ké mà yɛɛɛ e,
à ma gba mao ké ma mɛ su,
asa aà báasɛ lé ma gyákeɛ.

6 Aà ɔzɛɛ ku ma mi zíɛ,
aà ɔplaa liaamazi.

7 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
ma naé tueɔ ní zɔ́tɛnaɔzi,
ásu dúsakũkpawɛɛɔ,
ásu wá báasɛ gbɔoo e a lé ká.

Nɔ̃ɛ

8 Ma yenzide kíi ma, àlɛ mɔ́,

à vɪ́ lé pélepele gbɛ̀sɪ́sɪ́ɔwa,
àlɛ bàalɛ sɪ́sɪ́ musu, àlɛ vɪ́vɪ́.

9 Ma yenzide demɛɛ

lán tue ge bùasanawa.

A aà gwa zɛ wá kpé kpe.

Àlɛ wékpale fɛnɛntiu,
àlɛ gugwagwa a mɔɔ zánguo.

10 Ma yenzide yā'òmɛɛ à mè:

Kia

Ma gbēna kefena, fɛlɛ wà gé,

11 asa lou làa, buziɛ gèzɛa.

12 Pɔ́pii lé vukɛ tɔɔlɛwa,

lɛsigɔɔ kà,

felenkɔpunaɔ ó ligua wá búsuu.

13 Kaadɔɛnliɔ né sɛ́ia dàale,

vɛ́eliɔ vukè, a gl lòo.

Ma gbēna kefena, fɛlɛ wà gé.

14 Ma felena,

ń pɛ gbèsɔɔu n ulɛkɛi.

To ma n wegwa, to ma n lɔɔ ma,

asa n lɔɔ na, mé n oa kefɛú kè zài.

15 A gbēghbonaɔ kúkūwɛɛ,

gbēghbon kelepiɔ,

aale wá vɛ́ebuɔ ásookɛɛ,

wá vɛɛ pɔ́ lé vukepiɔ.

Nɔɛ

16 Ma yenzideá ma pɔ́ɛ,

mé aá pón ma ũ,

àlɛ pɔ́ble sūmaavuo guu.

17 Ma yenzide, e gu àɔ gé dɔi,

e guwɛ àɔ gé kɛ́i,

ɛa ñ ke lá tue ge bũasan bɔɔna

ĩ ke gbɛ́sɛ́sɛ́wawa.

3

1 Ma wé dɔ ma yenzidezi gwáasɛna ma wúlekɛi,

ma aá wɛ̀ɛlɛ, mi aá eo.

2 Má fɛlɛ gé zɛaɔ keɛlɛi saɛ,

mí gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yeipi wɛɛlɛ gáaɛɔ.

ɔ ma aá wɛ̀ɛlɛ, mi aá eo.

3 Gudɔ́anaɔ b̀̀a, ké aale bebe wɛ́lɛu,

ɔ ma mè:

A gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yei è lae?

4 Ké ma gɛ́má g̀̀ɔ,

ma bɔ gbɛ́ pɔ́ ma nisɛna yeipiwa.

Ma aá k̀̀, mi we ma aá gb̀̀e lɔo

e ma gɛ́ g̀̀aãɔ ma dakpɛu

e kpɛa pɔ́ à ma nɔ́sɛu.

5 Yelusaleú nɛnɔna,

ma naé tueɔ ń z̀̀tɛnaɔzi,

ásu d̀̀sak̀̀kpawɛɛo,

ásu wá báasɛ́ gbooo e a lé ká.

Nɔɛ

6 Déme b̀̀ gb̀̀au,

àlɛ mɔ́ lán teluwa keei?

A lí'ɔ g̀̀nana tulaetikàtɛa

ń laatanaɔ pɔ́ g̀̀nanaɔ pii.

7 Salomɔɔ mákɛlɛ gwa ke,

gɔsaaɔ liaai gbɛɔn baaɔ

Isaili nɛgɔnaɔnɛ.

⁸ Aa fɛndaɔ kɔa mɔpii,

zɔkan saɔnɛ!

An baade fɛnda looa gwaaasin yaa yai.

⁹ Kɔ Salomɔɔ a sebɔpi kɛ

n Liba busu liɔɛ.

¹⁰ A lipeleɔa anusue,

a kpɛnakɔia vuae.

Zwaa gaalulade kpa a zɔlekɔia,

a guua Yelusaleu nenɔnaɔ yeanzi ɔgbɛɛ.

¹¹ Siɔna nenɔnaɔ,

a bɔle a mɔ kɔ Salomɔɔ gwa,

a a kiakɛfua kpa.

Aa da me kpae aa nɔsezi,

gɔɔ pɔ aa nɔse le yaab.

4

Kɔa

¹ N kefeu ma gbena, n kefeu fa!

N we de lan felen wewa n salana fou,

n mika de lan ble wiilaɔ pilaa Galada sisɔwawa.

² N swaa pua lan sa pɔ wa n kakɛle

aa bɔ zu'okɔi aale suɔwa.

Aa kɔseɔ plapla pii,

a kee i pɔse bɔɔ.

³ N lebaa de lan wɔɔtɛn nian dowa,

n le kefeu.

N gee de lan gbɛafu peewa n salana fou.

⁴ N nɔɛ de lan Davidi kalangawa.

Sengbaɔ men aɔa sɔo looawa,

nɛgɔnaɔ gɔkeɔɔɛ pii.

⁵ N yɔ de lan tue ne sia pɔ aale pɔble sɔmaavɔɔ guuwa.

⁶ E gu aɔ ge doi,

e guwe aɔ ge kei,

ma ge gbɛsɔsɔ li'ɔ gɔnanade musu,

ma dede sɔsɔ tulaletidewa.

⁷ Ma gbena, n gupii kefeu,

n gue saa vlo.

⁸ Ma nɔkpama,

to wa pila Liba gusɔsɔidewa

za Amana misonawa

n Senii gbɛ misonaɔ n Emɔ gbɛ misonaɔ,

za nɔɔmusuɔ toɔpiu,

za gbɛaantɛnaɔ gusɔsɔidɛpiu.

⁹ N ya ma sɔ ble ma nɔkpama, ma baasɛde,

wɛ pɔ n ma gwaɔ ma sɔ ble

n nɔnɛ pɔ mɛndoeo.

¹⁰ Ma nɔkpama, ma baasɛde,

n yeamazi kɛ zai,

n yeamazi nameɛ de vɛɛa,

n n̄sɪ gɪ namɛɛ dɛ pɔ ɡɪnanaɔla p̄i.

¹¹ N lɛbaa m̀sɛ dɛmɛɛ lán zɔsapunawa.

Ma nɔkpama,

zɔ n̄ v̄io mɛ́ kú n lɛna z̄iɛ,

n pɔkasaɔ ɡɪ dɛ

lán Libā b̄usu líkpɛ ɡɪwa.

¹² N dɛ lán kaa pɔ wà a zɛt̄a

wà kilid̄auwa.

Ma báasɛde, ma nɔkpama,

n̄ dɛ lán bia pɔ wà kaa d̄aiwa,

lán nibɔna pɔ wà zɛt̄àɛwa.

¹³ N lu pɔɔ́ ɡbɛafuɛ

n̄ libɛ maaɔ n̄ áyálio n̄ naadilio

¹⁴ n̄ s̄umaaɔ n̄ fee bui ɡɪnanaɔ

n̄ sinamaɔ lío n̄ líɔ ɡɪnanaɔ p̄i.

Z̄ɔgo líɔ n̄ aloɛ líɔo ku we

n̄ pɔ pɔ a ɡɪ na dɛr̄ilaɔ p̄i.

¹⁵ Kaa b̄ɔn n̄ ũ,

nibɔna i w̄ɛnide pɔ lɛ bɔ za Libā gus̄is̄ideu ũ.

Nɔɛ

¹⁶ Gugb̄antoo íana, fele!

Ʒɛmid̄ok̄ti íana,

káka su ma kaawa,

a pɔɔ ɡɪ na i ligua,

ma yenzide i ɡɛ̄u,

i a libɛ nanaɔ ble.

5

Kia

¹ Ma ɡɛ́ ma kaa, ma nɔkpama báasɛde,

ma a z̄ɔgo líɔ gò n̄ pɔ ɡɪnanaɔ,

ma a zɔsapuna blɛ n̄ a ío,

ma a v̄ɛɛ m̄i n̄ ma v̄io.

Yelusaleũ n̄ɛnnaɔ

A pɔble ɡb̄ɛɔ,

à imi à ká á b̄ɔnɔblenaɔ.

Nɔɛ

² Málɛ i'ò, áma ma láasoo b̄ɛɛ,

ma yenzide ma, àlɛ ɡbalɛ.

Kia

Gba w̄ɛmɛɛ ma ɡb̄ɛna báasɛde,

ma felen s̄aasaide!

F̄i k̄p̄a ma miwa,

ɡw̄áas̄ina m̀sɛ ma mikā n̄ini.

Nɔɛ

³ Ma a ula b̀, mí ɛa mà da ba?

Ma ɡbá p̄ip̄i, i ɛa ɡbás̄íkpa ba?

⁴ Ma yenzide ɔɡ̄ɛ ɡbà f̄ou,

ɔ ma mɛ lɛ ke fɛfe.

⁵ Ma fele ɡɛ ɡbaw̄ɛi ma yenzideɛ,

ma ɔ lɛ yɔyɔ n̄ z̄ɔgo líɔ tulaleo,

z̄ɔgo lípi n̄sɪ lɛ báalɛ ma ɔnɛwa,

à f̄i ɡbatabɔwa.

6 Ma gbawɛ ma yenzideɛ,
 āma à gɛ̀zɛa à tà kò.
 Ké àlɛ yá'o, aà ni ma kù.
 Ma aà wɛlɛ, mi aà eo,
 ma lɛzùzuaazi, i weao.
 7 Gudɔ́anaɔ bɔ̀a,
 ké aalɛ bebe wɛ́lɛ guu.
 Aa ma gbɛ aa ma wiwi,
 bíidɔ́anapiɔ ma pɔ̀bgáu wòlomala.

8 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 tó a ma yenzide è,
 á oè kpelewa ní?
 Ma náé Luazi à oèmɛɛ,
 ma yeaazi ma mɛ búsa.

Yelusaleũ nenɔnaɔ

9 Bɔ́ n yenzide dɛ̀ò dāɔlai?
 N gbɛ́ pɔ́ rí kɛfɛũ dɛ nɔ̀ɛɔla pii,
 bɔ́ n yenzide dɛ̀ò dāɔla
 ɔ́ n gbasa n nawɛɛ Luazi màai?

Nɔ̀ɛ

10 Ma yenzide tɛ́a pípia,
 gbɛ̀ɔ́n ðaasɔ̀ɔo lɛɛ kwíɔ guu ɔ́mɛ vua ũ.

11 Aà miá vua tɛ́ɛtɛɛɛ,
 aà miká dɛ sí plèɛɛ
 lán gbagbaa káwa.

12 Aà wɛ́ dɛ lán felen pélea íuwa,
 aà wɛ́pi pípia rí vío, mɛ́ a sálala.

13 Aà gɛɛ dɛ lán pɔ́ gɛ́nanaɔ buawa,
 a gíɔ́ nanannɔ.
 Aà lébaa dɛ lán lávuwa,
 àlɛ yɔ̀yɔ́ rí zɔ̀go lí nísio.

14 Aà ɔ́ dɛ lán vua lipɔ̀ɔ pɔ́ diamaa dadauwa,
 aà gbɛɛ dɛ lán wesa swaa yɔ̀ɔa pɔ́ wà safii gbɛ pèpɛwawa.

15 Aà gbáɔ dɛ lán gbèpɛlɛ bɛɛɛde
 pɔ́ wà a zɛbɔ́ pí rí vuaowa.
 A bɔ́ lán Libá búsuwa,
 aà zɛa maa lán sɛdɛ líwa.

16 Aà léá zɔ́ɛ,
 aà gupii kɛfɛũ.
 Yelusaleũ nenɔnaɔ,
 lá ma gbɛna yenzide dɛn we.

6

Yelusaleũ nenɔnaɔ

1 N gbɛ́ pɔ́ rí kɛfɛũ dɛ nɔ̀ɛɔla pii,
 n yenzide gɛ́ má ní?
 N yenzide mi dí má oíɛ
 ké wà e wà aà wɛɛlennɔi?

Nɔ̀ɛ

2 Ma yenzide gɛ́ a pɔ́ gɛ́nana buaɛ,
 à gɛ́ pɔ̀blei a kaaɛɛ,
 i lávuɔ wɛ.

³ Ma yenzideá ma pɔ́e,
mé aá pón ma ũ,
àɛ pɔ́ble sũmaavuɔ guue.

Kia

⁴ Ma gbēna, ní kefeũ lán Tiizawa,
ní maá lán Yelusaleũwa.
N yá ì dimá
lán zígɔ́ pɔ́ dɔ́lapoo kũaɔwa.

⁵ Wegoa, asa máɛ lie.

N miká de lán blè wiilaɔ pilaa Galada sɔ́siwawa.

⁶ N swaa pua lán sá pɔ́ aa bɔ́ɛ zu'okdi aale suɔwa.
Aa kɔ́sè plapla pii,
an kee ì pɔ́se bɔ́o.

⁷ N geɛ de lán gbɛafu pɛɛwa
n sálana fòou.

⁸ Ma naɔ kà bàaa,
a pɔ́ mi mése dilenéɔɔ basiiɔ,
a lésoɔ lé vɔ́o,

⁹ ama ma felen sãasai adoaɛ,
aá da né m̀endonan we,
aá da'iaɔ pɔ́ dɔ́wãɛ.

Tó nenɔnaɔ aá e, aai aá sáaukraɛ,
ma nɔ́pɔ́ ì aá tɔ́bɔ́ nípii.

¹⁰ Démɛ bɔ́ lé mɔ́ kee lán gudɔ́awai?

A kefeũ lán mɔ́vuawa,
a píɔ́ia lán ìatēwa.

Aá yá ì dimá
lán zígɔ́ pɔ́ dɔ́lapoo kũaɔwa.

¹¹ Ma ge lí pɔ́ wí a wéna só kaaɔ,
ma píla swa'eu pɔ́ɔ lá taa gwaieɛ.
Ma ge gwai tó v̄ɛɔ bɔ́ɔbɔ́,
tó gbɛafuɔ vukè.

¹² Mí dɔ́ ké ma níɔ́na ma se
gèmanɔ́ ma kía deɔɔ s̄goɔ guuo.

7

Yelusaleũ nenɔnaɔ

¹ Ea su, ea su Sulami nɔ́e!

Ea su, ea su wà wɛfɔ́ma!

Kia

Býái á ye wɛfɔ́ Sulami nɔ́ɛwa
lán zà leɛ pla ɔ́gwaawai?

² Kía bui nɔ́ɛ,
n gbála maa n kyaleu,
n gbala ú de búunno,
a de lán gɔ́ide ɔ́zɔ́wãɛ.

³ Keɛona pɔ́ v̄ɛli láa a guuo ku we,
pɔ́wɛn ze pɔ́ sũmaavuɔ liaai ku we.

⁴ N yɔ́ de lán bua né m̀en plaɔwa,
lán tue né síaɔwa.

⁵ N nɔ́ɛ de lán kalanga pɔ́ wa bò ní wesa swaaowa.

N wé de lán Esebɔ́ ikalekɔ́i pɔ́ kú Balabiũ bíibɔ́le saewa.

N ní de lán Libá búsu kalanga pɔ́ bɔ́aa ní Damasiowa.

⁶ N mi maa lán Kaameli gbèsísiwa.

N miká de lán zwáa gaaluladewa,
a de pléee, í ma laai sia.

⁷ N kefeú fá, ni kamagu,

wá yeakɔ́i gēgē.

⁸ N zea maa lán daminaliwa,

n yɔ́ de lá a kówa.

⁹ Ma mē má dede lípiwa,

mí a be kú.

N yɔ́ demee lán v̄ee kówa,

n lé'ana de lán mao gíwa.

¹⁰ N lé'í na

lán v̄ee pɔ́ a na deńlawá.

Nɔe

V̄ee pi lé gē ma yenzide léu sáaa,

àle táa'ò aà lébaa ní aà swaaowa yɔ́bɔ́.

¹¹ Má de ma yenzide pɔ́ ú,

ma ni kuwá.

¹² Ma yenzide, mɔ́ wá gé s̄eu,

wí gé ú z̄s̄ewiaɔ́u.

¹³ Gufene wí gé v̄eebua,

wá gwa tó v̄eeɔ́ bɔ́bɔ́,

wá e tó gbeafuɔ́ vú p̄ia.

We má yeanzi ɔ́bun̄e.

¹⁴ S̄ee lávu gí dàgua,

libe nana bui pí kú wá kpeele.

Ma a zi ní a dafuo kàlene,

ma yenzide.

8

¹ Tó ma d̄aɔ́n n ú
wa yɔ́ mí wá kpákɔ́wa ȳaae lé!

Tó ma kpaauñnɔ́ bàasi,
d̄ɔ́ má l̄epema, wa sakamaguo.

² D̄ɔ́ ma genno ma da'ia kp̄eu,

mí v̄ee gí na kpama ñ mí

ní gbeafu í nanao.

³ Aà ɔ́zee ku ma mí zíc,

aà ɔ́plaa liaamazi.

⁴ Yelusaleú nenɔ́naɔ́, ma naé Luazi,

ásu d̄usakúkpaw̄eeo,

ásu wá báas̄e gbooo e a lé ká.

Yelusaleú nenɔ́naɔ́

⁵ Déme b̄ò gbáau, àle mós,

àle gbáa'e a yenzidewa keei?

Nɔe

Ma n vu mao lí gbáu,

wekli n da n n̄os̄u,

wekli n̄owáwá m̄ouwá ɔ́ à n i.

⁶ Ma na n s̄owa lán seelakebɔ́ pɔ́ wí da ní n̄oe ge ní ɔ́wawa,

asa yeaḡɔ́ei í mós má lán gawae,

báasēpi pāsí lán mia'ɛwae.

I namá lán téwae,

í kúmá lán té sà zɔwae.

⁷ Baa ísi a fɔ́ báasē tedeo,

baa swada í a fɔ́ daao.

Tó gbé a bɛ àizεεɔ kpà pii

báasē lua yáí,

wa sakaágu búubuue.

Yelusaleu nen-nao

⁸ Wá dáuna ví, í yó bɔbɔo.

Kpelewa wá ke

tó gbēe ye gē aà yáui?

⁹ Tó a de bíi ũe,

wá gulesɔ bowá ní ánusuoε.

Tó a de bíibɔle ũe,

wá káka ní sεde líoε.

Nɔε

¹⁰ B́in ma ũ,

ma yó mé a gulesɔ ũ,

ɔ́ má de ma yenzideε

gbé pɔ́ í aafia iè ũ.

¹¹ Salomɔɔ véebu ví Baalamɔ,

à búpi ná gbèwinaɔne ní ɔzɪ.

An baade líɔ flabo ánuusu ɔwatē òaasɔɔo.

¹² Salomɔɔ, má azɪa véebu víε,

má ánuusu ɔwatē òaa sɔo kpama,

mí a òaa do kpa véebu zíkɛnaɔwa.

Kia

¹³ N gbé pɔ́ níɔ ku kaaɔ guu,

wí swáɔnzi,

to mà n lɔɔ ma.

Nɔε

¹⁴ Ma yenzide, mɔ́ kpakpa,

ní ke lá tue ge búasan bɔbɔna

í ke sísí pɔ́gɪnadeɔ musuwa.

ISAIA

Yá pò kú láε bee guu

N Ebelu yáa Isaia tó bɔɔle mè Dii í ní suaba. Ama Lua gbéɔ suabaa dou ní pò pò gbéɔ ɔ yaoo. A yáí láε bee yá í dimá. A léε mèn bàáɔ ní soolooe (66) kpaalea léε ááɔ:

Léε 1 e 39 Anabi Isaia kè Lua ledɔɔkena ũ Yelusaleũdeɔne yãpãsí ɔɔɔ. ɔɔɔ bee Egipiɔ gbãa lé ɔɔaa mé Asiliɔ gbãa lé káfi.

E wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 734, ɔɔɔ pò Aaza de Yelusaleũ kía ũ, Siliɔ ní Isailiɔ (wí me ɔ Eflaiiɔ) ledoukè, ɔ aa zíkà ní Yudaɔ, ké Yudapiɔ e namá, wí zíkà ní Asiliɔ.

Wè 722-721 guu Isaili bũsu mĩde. Asiliɔ ní meewia Samali sí, ɔ aa tà ní ní gbéɔ.

Wè 701 guu kí Ezekia kpalablegɔɔ ɔ Asiliɔ koezò Yelusaleũzi, ɔ aa Yuda bũsu kpaalè.

ɔɔɔ bee ánabi Isaia bò gupuau negõna ũ, àà yáa adoa. A mè Asiliɔ wétẽamɔanè bò Lua kíie, àle a gbé náaisaidepiɔ swágagae. A gí Yelusaleũ dɔaanaɔ lekpaalɔnzi dasiɔ ní ní bɔa ikoyá kpeo ní ní yázesaio ní lousisiyá pò aa koleaɔ ní ní gbãamɔa taasideɔneɔ ní yãpáleɔ dasi. Ama tó kai mò, ánabipi yá'oaané í ní gba sɔ, í ní nòse níninée.

Yápii guu Isaia í oné aa Lua náaike, atesa lé pò a gbènéɔ, aai zíkε àà yádieaɔwa. Isaia ò à kpàle à síwà à mè, sema luanaaikεa mó ní yãmaakeaɔ, baade zla yáa musu ní wéledeɔ yáa ɔ ní gbãadeɔ yáa pii.

Léε 40 e 55 ɔ wí me Isailiɔ nòseninia yá. Bũsu yáa líle sa. Babilonideɔ mé aa gò dɔaaa Asiliɔ gbɛu, aame gò gbãa ví, ɔ aa Yelusaleũ sí e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587, aa gbé pò kú a guu náaa tárnɔ. Gbé pò wà ní séle wà tárnɔɔ lé kò lala wàle me: Lua wéle kaaleaá Babiloni táaɔ ziblea Isailiɔ Luawa yà mɔɔɔ? Wà ní ké bũsu pò Dii kpámáwa zázá, wà gíné aa lousisi Dii kpéu, ɔ an pɔ na ɔo, aa díle Dii pákpańziε, à kaaágu maan lò, ge a gbãa ví ɔon lò, wa dɔo.

Gbé pò an pɔ yaapiɔ ɔ ánabi lé yá'oné. A mè Lua a zíkε Peesiɔ kí Kilusi nòse guu, ké à a gbéɔ suaba. A ní ɔ a gẽn plaade lá à ní bó Egipi bũsuu yãawa, Lua gbépiɔ i ea ta bũsu pò Lua kpámáú. Lá Lua mé dúnia Kena ũ, a fɔ yá pò a mɔ o, i gbasá ke. Gbé pò ziblémápiɔ táaɔá pò gianaɔne.

Wedɔa yápiɔ guu yá mèn síiɔɔ ku, àle gbé pò wí meè Dii zíkεna yá'o: (42.1-4, 49.1-6, 50.4-9, 52.13-53.12). Lua bàakuańɔ gbɛzà lá guu gbépi mé Yesu Kilisi pò wà dɔaa wà àà yá'ò ũ (Zin 8.30-35).

Léε 56 e 66 yáa gbé pò wà tárnɔɔ ea sua Yelusaleũ yáε. E wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 538 Peesiɔ kí Kilusi ɔdá láú à mè gbé pò wà ní séle wà súrnɔɔ ea tá ní bũsuu, aai ea Lua kpé keke wà dɔ. Ké aa ká we, yá zí'ũ ní lé. An meewia Yelusaleũ ɔkpá, gbé pò aa gò beɔ bũsu kèaakèaakóε, mé luanaaikεnaɔ dasi ɔo. Wàle yáke a zéwao, baa kúleá táaɔne èa fèle ní gbãao se.

Ama ánabi Isaia azla òlóné Dii zina ũ, à bao na kpá taasideɔne, à pɔsiadeɔ gbà sɔ. (61.1-3). ɔɔɔ pò Yesu mò, a dɔ zɔ pò a mɔ keiá ánabikezɔpiε. (Luk 4.16-21).

1 Yá pò Amòzu né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleũo musu Yuda kĩa Uzia* ní Yotaũo† ní Aazao‡ ní Ezekiao§ gɔɔn ke:

2 Musudeɔ, à yāma!

Gbɛ́ pò kú zílɛɔ, à swákpa!

Asa ma Dii ma mɛ,
ma néɔ sí ma ní gwá,
ɔ aa gĩmazi.

3 Zu a dii dɔ,
zàa'ina a blɛkalɛkɛi dɔ,
kási Isailiɔ ye yápi dɔa yáio,
ma gbépiɔ líɔ yá dɔo.

4 Waiyoo bui duunkena pi!
Tàae kè ní musu zɔɔ!
Gbɛnazin vāikenaɔ! Né vlāaɔ!
Aa pákpà Diizi aa mikpɛlìè,
aa saká Isailiɔ Lua Kuaadoadegu.

5 A ye aà ɛa á gbɛ yá?
Bóyāi a gi lé bɔ aà yá kpɛi?
Mi gyā sɛ, sɔ yèɛɛ làa míɔ.

6 Za á kèɛwa e à gè pè á miwa,
aafia ku gueio,
sema bɔ ní flāala iaɔ ní bò uusikeaɔ.
Wi ɔtɔ a keewa à ibò,
wi nísimawà wà zwāa yèwào.

7 A bùsu gò da giiɛ,
á wéleɔ tekù.
Bui zílloɔ á buapóɔ sèle á wáa,
à gò da gii ké aa zíblèwà yáí.

8 Siɔna mé gò ado lán vɛɛbu kolakpɛwa.
A gò lán pɛn bua yāyāasuwa,
lán wéle pò wà koezòíwa.

9 Mé i ke Dii Zlgòde wá kɔnaeɔ tòwɛeɔ,
dɔ wa gò lán Sòdòɔwa,
wí bɔ lán Gómɔɔwa.*

10 A Lua yāma,
á kĩa pò á yá muaa ní Sòdòɔdeɔ.
A swáɔ wá Lua ikoyāi,
á Gómɔɔ dendaeɔ.

11 Ma Dii ma mɛ:
Sa dasi pò ále oa demɛɛ pɔe ũe?
Sa pò wí a pò kátɛu à tékú oaa
ní são ní pɔ mekpaa nísio ni bòmala.
Gáae ní são ní bleo au lí kamaguo.

12 Ké a mɔ zɛ ma aɛ,
démɛ bee gbèawái?

* 1:1 2Kia 15.1-7 † 1:1 2Kia 15.32-38 ‡ 1:1 2Kia 16.1-20 § 1:1 2Kia 18.1-20.21 * 1:9 Daa 19.24, Lom 9.29

Pɔɔ kilimpaa ma uapi.

¹³ Asu ɛa ma gba pɔpá ɓo,
má ye á tulaleti glyáio.

Dikpe pɔ i ke mɔbɔɔɔl ní kámabogɔɔo,
á kɔkáaapiɔ váie, má fɔo.

¹⁴ Má za á mɔbɔa dikpeɔgu
ní dikpe pɔ i keɔ pii,
í ma kú gbáa lán asowaɛ,
ma kpasa ní a seao.

¹⁵ Tó a ɔsè musu a wabikèa,
má a wé ga zue,
baa tó a wabikèa kɔsɔkɔsɔ,
má swáseio.

Gbède'au gɔkpa á ɔwa.

¹⁶ A zu'o, í gɔ gbásísai,
à yáwáí tó,
má ye má á e ní váikeao ɓo.

¹⁷ A fɛle ze ní maakeao,
í te yázedekèai.

A gbé pɔ wàle gbáamɔnéɔ dazewa,
í yánakpa tone pɔ gwana vɔɔwa,
í yágɔgɔ gyaa gbèandoɔne.

¹⁸ Ma Dii ma mè:

A mɔ wà ledouke,
Baa tó á duuna gɔwá téɛe lán wɔɔtɛnawa,
a gɔwá púuu lán buawaɛ.

Baa tó à gɔwá téɛe lán gàalulawa,
a gɔwá púuu lán sákáwaɛ.

¹⁹ Tó a wei mé a ma yámà,
á á bùsue bee ble maɔ bleɛ.

²⁰ Tó a gi sɔ mé a swágbàakè,
wa á dede ní fɛndaɔe.
Ma Dii ma lé mé ò.

²¹ A gwa lá wéle pɔ náai ví yáa gò káalua ù sa.

Maakea ní yázedeo di a guu yáaɛ,
tiasa gbèdenaɔ mé kò a guu.

²² N ánsu tánkpakè,
n véɛ maa kè íwa.

²³ N dɔaanaɔ swágbàakè,
aa ná kpáíɔwa.

Ampii aa ye gbagusaɛi,
aaɔ kpáleke gbaí.

Aali yánakpa tonɔwao,
aali leda gyaaɔzio.

²⁴ A yáí tò ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua Gbáade ma mè:
Kai ma ibeɔɔ! Má tɔsiwáɛ,
ma pɔ i weewá.

²⁵ Má ɔdiéwáɛ sa,
mí á baasa lán mɔwa ní kasagbɔo,
mí á gbásl wolowá pii.

26 Má tó àò dɔaanaɔ vɪ lán yáawa,
á lɛdamadeɔ i gɔ́ ní kua ziwa.

Bee gbɛa wi mɛ á wéleɛ
yázede wéle ge náai wéle.

27 Má Sionadeɔ bɔ ladaama guu,
an gbé pɔ́ nɔ̀sɛlileɔ bɔ yázede yái.

28 Má táaedeɔ ní duunkenaɔ wíwi piie,
gbé pɔ́ aa pákpámaziɔ mide.

29 Wí a á kú
gbéneli pɔ́ kàágu a sa'òmáɔ yái.

Á gɛɛ a gɔ́ kpá á wéle
swalu sa'oa pɔ́ a zɛɔɔ yá musu.

30 A gɔ́ lán gbéneli pɔ́ a lá wòlowa,
lán swalu pɔ́ a í láawa.

31 Gɔ́sa gbáa a gɔ́ lán sè giiwa,
aà yákeɛ iɔ de tekɔna ù.

A tékú ní a yákeao sánue,
gbéɛ aɔ ku we à tépi deo.

2

Dii gbèstst

1 Yá pɔ́ Amɔzu né Isaia è Yuda bùsu ní Yelusaleùo musun ke:

2 Gɔ́gbɛzázl Dii kpé gbèststl
a gɔ́ gbèststlɔ mide ù.

Wa sɛ lesl de sɛstɔla,
bui pii i siu we.

3 Dasi a gé we aai mɛ:
A mɔ wá Dii gbèststlkú,
wá gé Yakɔbu buiɔ Lua kpéu,
i wá da a zéwa, wíɔ bɛu.

Dii yádaané a bɔ Siona,
aà yá a bɔ Yelusaleù.

4 A yágɔgɔ buiɔne,
a yákeke dasiɔne,
aai ní fɛndaɔ gbégbé lile soona ù,
an sɔnaɔ sɔ máaso limibobo ù.*

Buie a fɛnda sɛ a deezio,
wa zíkaa dada bo.

5 Yakɔbu buiɔ, à mɔ,
wáɔ bɛ Dii gupuau.

Dii yákpalekegɔzɪ

6 N n gbé Yakɔbu buiɔ vùaa,
asa gukpe oi yá tòmáɛ.

Aa ɔ̀didi m̀aso yáwa lán Filitɛɔwae,
aa kɔ́ ɔ́ kù ní buipaleɔ.

7 Anusu ní vuao di ní bùsuue,
an àizeɛɔ lé vɪo.

* 2:4 Yoɛ 4.10, Mis 4.1-3

Só di ní búsuuε,
an zikasɔgɔɔ lé vɔo.

⁸ Pɔ́ pɔ́ aa kè táaɔ ũ di ní búsuuε,
aaí kulekε ní ɔ́lɔ́pɔ́nε.

⁹ Gbɛ́nazínaɔ gɔ́ suuunnɔ,
aa gɔ́ yɛ́εε.

Nsu sùuukerínɔɔ!

¹⁰ Bàale Dii zɔ́kε gawɔ́ pɔ́ ɪ to vɔ́a ní kũε,
ní sɔ́ɔ gbɛu, ní ulε εu.†

¹¹ Waladeɔ mi a gɔ́ pélea,
gbɛ́ɔ́ ɪandáa a mide.
Dii mé a tɔ́ɔ ado gɔ́ɔ beezɪ.

¹² Dii Zɪgɔ́de gɔ́ɔdɪle
yɔ́ɔdeɔnε ní waladeɔ pɪi
ní ɪandána pɔ́ aaí nízɪa sε lesɔ́ɔ,

¹³ Libā búsú sɛde lí gbāa zɔ́ɔ
ní Basana búsú gbɛ́nɛlɔ́ pɪi,

¹⁴ gbɛ́sɪsɪ misonaɔ

ní sɪsɪ lesɪlesɔ́ pɪi,

¹⁵ kalanga lesɔ́ɔ

ní bíi gbāaɔ pɪi,

¹⁶ gó'ílɛna laatanáɔ

ní gó'ílɛna bɛɛɛdeɔ pɪi.

¹⁷ Gbɛ́nazína wala a kpále,

gbɛ́ɔ́ yɔ́ɔkεa a busa.

Dii mé a tɔ́ɔ ado gɔ́ɔbeezɪ,

¹⁸ táaɔ ɪ gɛ́le míɔ.

¹⁹ Tó Dii fɛ́le ní dúnɪa kpoεao,
wa bàale aà zɔ́kε gawɔ́ pɔ́ ɪ to vɔ́a ní kũε,

gbɛ́ɔ́ ta gbè'εɔ guu ní vukpɛ'εɔ.

²⁰ Zɪbeezɪ aa ní táa pɔ́ wa pí ní ánusuo ní vuao

wà kúlené kóle é̄naɔnε ní sasio.

²¹ Tó Dii fɛ́le ní dúnɪa kpoεao,
wa bàale aà zɔ́kε gawɔ́ pɔ́ ɪ to vɔ́a ní kũε,

gbɛ́ɔ́ sɔ́ɔ gbè'εɔ ní gbɛ́sɔ́ɔ guu.

²² Asu gbɛ́nazína náaikεo.

Iana ɪ weò, bɔ́n aà ũi?

3

Yadaa Yelusaleúde ní Yudaɔla

¹ Gwa! Dii Lua Zɪgɔ́de
a lípana pɔ́ Yelusaleúdeɔ ní Yudaɔ lé gbāa'ewà gá,
a ní kùsua ní ní ɪo símá pɪi.

² A ní negɔ́naɔ ní ní zɪgɔ́ɔ símáε
ní ní dɔ́aanaɔ ní ní ánabiɔ
ní ní mäsokεnaɔ ní ní gbɛ́zɔ́ɔ.

† **2:10** Zia 6.15

3 A ní sosa badeᵛ ní ní gbāadeᵛ sīmáe
ní ní ledamadeᵛ ní ní ɔ̀zíkēnaᵛ
ní ní wēełēkēneᵛ de kāsaaᵛ.

4 A èwaasonaᵛ kpáné kíaᵛ ũ.

Gbḗ pᵛ an yá í gḗ ní kpeᵛ à su ní aeᵛ mé aa dᵛaané.

5 Wa kᵛ bᵛᵛ'í mi,

gbḗ ní a gbḗᵛ, gbḗ ní a gbḗdeeo.

Èwaaso a gbḗzᵛᵛ lele,

bēesaide a zᵛado gawidewa.

6 Gbḗ a a dāuna kᵛ a mae be, i oè:

N ula vī, kēwēe dᵛaana ũ,

kaaūae bee kēkēa gᵛ n yá ũe.

7 Zibeezī sa i pūna à me:

Ma gēne no.

Pᵛblea ge pᵛkasa ku ma beᵛ,

nīsu ma kpa gbḗᵛne kía ũo.

8 Yelusaleᵛdeᵛ lé fua,

Yudaᵛ lé ke kēłēkēle.

An yá'oa ní ní yákeao bᵛ Dii kpe,

aa le'è Dii gawidewa.

9 Wa ní tàae dᵛ ní wéwa,

aaí ní duunake gupuaᵛ lán Sᵛdᵛdeᵛwae,

aali kpaguio.

Waiyoo ampiᵛ, aa kisia í nízlae.

10 A o gbḗmaaᵛne aᵛ ku aafia,

asa aa ní yákeao gb'e.

11 Waiyoo väikēnaᵛ! Aa yá'e,

asa pᵛ pᵛ aa tᵛ mé a bᵛlené.

12 Èwaasonaᵛ lé ma gbḗᵛ wetā,

nᵛᵛ mé lé kiblemá.

Ma gbḗᵛ, á dᵛaanaᵛ mé lé á sāsá,

aale á da zé väiwa.

13 Dii mᵛ zᵛle a gḗnaa,

à fēle lé yákpaleke ní gbḗᵛ.

14 Dii lé yáda a gbḗ gbḗzᵛᵛ ní ní dᵛaanaᵛla à mḗ:

Ame a ɔ̀mále ma vēebuᵛ,

a taasideᵛ pᵛ náaa á kále á kpḗᵛu.

15 Déme á gbá zé à ma gbḗᵛ wíwi

à taasideᵛ dḗnzᵛi?

Ma Dii Zīgᵛde, máme mále á la.

Yelusaleᵛ nᵛᵛ

16 Dii mè, Siᵛna nᵛᵛ yᵛᵛ vī,

aaᵛ bebe wàᵛ ní waa bᵛᵛ ní ae,

wàᵛ wéblaavu bilebiléné,

aaᵛ táa'o meemeete

ní zà kᵛfideᵛ daa ní gbáwa.

17 A yáí Dii a to Siᵛna nᵛᵛ mi bᵛkeleka,

a to an mi gbáa ke.

18 Zibeezi Dii a ní nɔamblebɔɔ wolomá,
 zādangbawao ní falanaɔ ní ɔneɛɔ
 19 ní swáliɔ ní zāɔ ní sálanao
 20 ní pókummusuɔ ní gāsígbɛɔ
 ní seɔ ní tulaleɔ ní esebao
 21 ní tāanaɔ ní tāana ní pɔɔ
 22 ní zwāaɔ ní pɔɔgāuɔ
 ní ula gbāaɔ ní kiopēnaɔ
 23 ní díiɔ ní pɔɔleɛnaɔ
 ní tulu pɔ aai diɔ ní gomusuɔ.
 24 An gí na gbɛu, gí íi mé a gɔ dɔ,
 an se gbɛu, zɔ ba mé aɔ dɔ ní pi.
 An mitāa gbɛu, migbaa mé a gɔ,
 an pɔkasaɔ gbɛu, zwānkasa aɔ yea,
 an maa gbɛu, mɔ wāa seela mé aɔ ku.
 25 Wa á zāɔ dede ní fēndaɔe,
 wa á negɔnaɔ dede zí guue.
 26 Siɔnadeɔ wēnake aa ɔɔɔ,
 aa gɔ kálea tɔɔle ɔgii.

4

1 Zibeezi nɔe gbɛɔn sɔplao gɔe mēndo sikɔwa aa me:
 Wáɔ wázla gwa,
 wíɔ pɔkasa ke wázlae.
 Wibɔwēe, n tó iɔ kuwá.

Vlá pɔ Dii a to à pá

2 Zibeezi Dii a to Isailiɔ vlāpa,
 aɔ maa mé aɔ gawi vī.
 An búsu pɔɔ aɔ zɔɔ,
 a Isaili kɔnaɔ ka beee ní gawiowa.
 3 Gbé pɔ aa gɔ Siɔnaɔ,
 gbé pɔ aɔ ku Yelusaleɔpiɔ,
 waɔ o gbé pɔ wà ní tɔ kè wēni taalaupiɔne Lua gbéɔ.
 4 Dii a Siɔna nɔeɔ áma wolomá,
 a gbéde'au wolo Yelusaleɔdepiɔwa.
 Tó à yákpalekèrino ní téo màa,
 5 a telu kúle Siɔna gbèsísi
 ní gbé pɔ káaaa weɔwa pii fáane,
 i tēlepiɔ gupua kúlewá gwāasina,
 asa Dii gawi mé a kúlewá pii.*
 6 Aɔ de mikpakli ũ fáane,
 ké à uena danla íatē gbāa yái.
 Aɔ de yekli ũ lɔ,
 ké wà e ulɛu zàa'iana ní loue yái.

5

Dii vēebu

1 Má lesi ma yenzidee aà vēebu musu.

* 4:5 Bɔa 13.21, 24.16

Ma yenzide v̄ēbu v̄i s̄l̄s̄l̄ t̄aaede p̄leu.

² A a gu b̄i à a gb̄eɔ k̄òl̄e,
à v̄ēli maɔ b̄au.
A gugwakli lesi dà a guoguo,
à v̄ēf̄ekli ȳò a guu.*
Aà wé d̄oi à né maa īe,
ò né gia a īè.

³ Tiasa Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ,
à yágḡōw̄ēe, mapi ní ma v̄ēebu.

⁴ Yá kpele mé ḡò mà ke ma v̄ēbue,
mé mi keo ni?
Ma wé d̄oi aà né maa im̄e.
B̄oyái à né gia im̄ei?

⁵ Tiasa má oé lá má ke ma v̄ēbue:
Má a kaa gbooe, wi a òkpa,
má a bíio daale, wi òz̄ōw̄a.

⁶ Má p̄akpaiè,
wa a lío mibo lo, wa a s̄ēwao.
Leaa ní lesikaoo mé a fele we,
mé má o loue asu ma we lo.

⁷ Isailio mé Dii Zigḡode v̄ēebupi ũ,
Yudaɔ mé kaa p̄ó í p̄onakeò ũ.
Yázeɔde a w̄ēle, ò gb̄ēdeɔ mé k̄ò,
aà wé d̄o maakeai, ò búbuɔ mé d̄o.

Waiyoo v̄aikenaɔ

⁸ Waiyoo gb̄é p̄ó aai kp̄é nanak̄ōwa,
aai bú pépek̄òl̄e e gu láa,
aai ḡò búsu v̄i r̄idoɔ.

⁹ Dii Zigḡode ò, ma swá mà à mè:
Ua yálalapiɔ ḡò uazi ũe,
be z̄ō maapiɔ ḡò bezia ũe.

¹⁰ Baa v̄ēbu bà kwi,
a v̄ē a ka litili baoo,
p̄ówena zaa le bas̄o t̄sa guu,
le kwi wa e.

¹¹ Waiyoo gb̄é p̄ó aai fele k̄oɔk̄oɔ
w̄o kp̄álek̄e í gb̄ai,
aai ḡēḡē v̄ēi gw̄aasina
e à ḡè f̄el̄eín̄oɔ.

¹² M̄oona ní kotilio ní ḡaao ní kuleo
ní v̄ēo ò aai p̄onakeò.
Aali Dii ȳákeɔo dao,
aali láasooke z̄l p̄ó a k̄ōwao.

¹³ Ma gb̄é ònk̄ēs̄ama yái
wa ní s̄ēle t̄áín̄oɔ.
An gb̄é gb̄iaɔ gaga ní n̄oanaoɔ,
imi a ní daside de.

---

* 5:2 Mat 21.33, Maa 12.1, Luk 20.9

14 A yáì tò bɛda lé vù,
à lɛ'èlɛ à gɛ̀agɛ̀.
An gawidɛɔ ní ní dasidɛɔ siu we,
ní ní zɔadɛɔ ní ní pɔnakɛnaɔ sãnu.

15 Gbɛ̀nazínaɔ gɔ̀ suuunnɔ,
aa gɔ̀ yɛ̀ɛɛ,
waladɛɔ gɛɛ a gɔ̀ kpá ní wéi.

16 Dii Zígɔ̀de a tɔ̀bɔ yázeɔde guu,
Lua Kuaadoade a a kuaadoake ɔ̀bɔné yákeɛa a zéwa guu.

17 Sãɔ i gbasa aaɔ kú ní dádakɛ̀kɛ̀di,
sãneɔbɔbnaɔ pɔ̀ble ɔ̀deɔ bɛziapiu.

18 Waiyoo gbé pɔ̀ aal yávái dɔ̀ ní pi ní mɔ̀afilio,
aalɔ̀ ní duuna gále ní kpe lán zugowaɔ.

19 Aal me: Yá pɔ̀ Lua kúa,
aa bɔ̀ɔ̀ kpakpa wà wɛsiɛ.
Yá pɔ̀ Isailio Lua Kuaadoade lé yá mɔ̀ wà e.

20 Waiyoo gbé pɔ̀ aal me váie maa
mé aal me maáe váiɔ̀.
Aal gusia dile gupua ũ
mé aal gupua dile gusia ũ.
Aal íi dile na ũ
mé aal na dile íi ũ.

21 Waiyoo gbé pɔ̀ aalɔ̀ e wà kà,
aal níziɛ dile ɔ̀nɔ̀na ũɔ̀.

22 Waiyoo gbé pɔ̀ aa tɔ̀bɔ̀ wɛ̀mia guuɔ̀
ní gɔ̀sa pɔ̀ aa í gbáa yáaleɛa dɔ̀ɔ̀.

23 Aal yánakpa táaedeɔwa gbagusaɛ yáí,
aal gbɛ̀maaɔ̀ yá málené.

24 A yáì tò lá té í áwa sásá
mé sɛ́ í kwé té guu,
màa an zínaɔ yó,
an vùɔ̀ gɛ́ ní íanao lán luutɛ̀wa,
asa aa gí Dii Zígɔ̀de ikoyáí,
aa saká Isailio Lua Kuaadoade yáue.

25 A yáì Dii pɔ̀kúmbàbɔ̀bɔ̀ a gbéɔ̀wa,
à ɔ̀ ue sù má à ní gbé.
Gbɛ̀sɛ̀sɛ̀bɔ̀ dèe,
an gɛɔ̀ gɔ̀ kálɛ baaasi lán bisawa.
N beɔ̀ píi aà pɔ̀kúma í kpáleo,
aa ɔ̀ gi looanlaɛ.

26 Dii gudɔ̀kɛ̀kɛ̀di dile bui zàzãɔ̀ne,
à swe pɛ̀ gbé pɔ̀ kú tɔ̀lɛ léwaɔ̀zi.
Gwa, aalɛ mɔ̀ wáawáa díoo.

27 An gbɛ̀e í kpasao,
an gbɛ̀e í gɛ̀naleo.

An gbēe lé igofampao,
i lé n gbēe dedeo.

An gbēe pɔdɔmpi i fēesio,
an gbēe kyalebā i kēo.

²⁸ An kaɔ lena, an sáɔ káa píie,
an sɔ́ɔ swɛ gbáa lán gbɛsiwa,
an sɔ́goɔ gbá lé liasáizɔ lán zàawa.

²⁹ An kɔ́fi dɔ lán nɔ́ɔmusuɔwa,
aale pūna lán nɔ́ɔkusi bɔbɔwa.
Aale lé kú pɔ́wa n palaaɔ,
aale taɔ, gbēe a fɔ́ gé síio.

³⁰ Zibeezi aɔ pūnamá lán ísia pūnaawa.
Tó n bɔsupi gwá,
gusia n yooyeao mé aɔ ku we,
gu a sisi luabesiana yáí.

6

Lua Isaia dilea anabi u

¹ Wē pɔ́ kí Uzia gá,* ma Dii è zɔ́lea báawa musumusu, aà gomusu pɔ́ bàe aà gbázi aà kpé pà. ² Malaika gudɔanaɔ ku aà mia, an baade gásla soolosoole. Aa a mèn plapla kù n oaa, a mèn plapla sɔ́ n mewa, a plapla pɔ́ gɔ́ɔ ɔ́ aai vuaɔ.

³ Aale okɔ́e:
Kuaadoade, Kuaadoade, Kuaadoade Dii Zigɔ́de!
Aà gawi dúnia pà píi.†

⁴ Lua kpé kpéleliɔ dèe tɔ́leu malaikapiɔ bɔ́ yáí, ɔ́ súle kpépi pà.‡

⁵ ɔ́ ma mè: Yá gíae sa, kegua, asa ma lé gbálae, mé gbé pɔ́ má kú n guu lé gbálea, ɔ́ ma wesí Kí Dii Zigɔ́dele. ⁶ ɔ́ malaikapiɔ do tɛyɔ́ sè gbagbakli n kpáoo, à vù m̀ò ma kíi, ⁷ ɔ́ a zɔ́ ma léwa à m̀è: Lá à zɔ́ n léwa, n taae kèma, wà lakà n duunaan we. ⁸ ɔ́ ma Dii bɔ́ má à m̀è: Dé má zii? Démɛ a géwēei? ɔ́ ma m̀è: Má ké! Ma zí mɛ. ⁹ ɔ́ à m̀è:
Ge n o gbéɔne,

aa swákpa aɔ́ gé yáemasai,
aa wéteɔ aɔ́ gé yáedɔsai.

¹⁰ N n wé dené ke aasu gu'eo,
n n swá gbáakūné ké yá su gēuo,
n n ǹsɛ tatané ké aasu yae dɔ́
aa ea sua, mí n gbágbáo yáí.§

¹¹ ɔ́ ma aà là: Aɔ́ de màa e goɔ ũma ni, Dii? ɔ́ a wèa:
E goɔ pɔ́ an wélepiɔ kwè wiliú,
gbēe ku a guu bɔ,
mé wà n bɔsupi kaaɛ dèɔɔ,
à gɔ́ bezia ũ,

¹² mé má tò wà tà n a gbéɔ zàzà,
wà bɔsupi tò da fɔ́ɔɔ.

¹³ Baa tó an gbéɔ kwide gɔ́ we,
wa ea n t̀òbɔzɔ́ bɛ.

* **6:1** 2Kia 15.7 † **6:3** Zia 4.8 ‡ **6:4** Zia 15.8 § **6:10** Maa 4.12, Zaa 12.40, Zin 28.26-27

Lá wí kpakpaa ge kpàkɛfɔɔli zɔ
a miɔna i vlápa,
màa bui pɔ a kua adoa a gɔ a miɔna ũ.

7

Emanueli seela

¹ Gɔɔ pɔ Yotaũ né Aaza, Uzia tɔũna de Yudaɔ kía ũ, ɔ Silio kí Lezini ní Isailio kí Peka, Lemalia néo gè lélei Yelusaleũwa, ɔ aa fùà.* ² ɔ wà gè wa ò Davidi bui Aazapie wà mè: Silio ledoukè ní Eflaiũ buio. ɔ sɔ kèaagu ní a gbéɔ, aa lùalua lá íana í likpe lá deedeewa. ³ ɔ Dii ò Isaiaɛ à mè: A bɔ gé dai Aazale Ikalékí Musu íze lé pɔpizeu ní n né Gbèkɔnaɔ' easuo,† ⁴ ní oè aàó kú ní laaio kpálea, asu to vla a kú yàa miɔn súdelede mèn plapiɔ yáio. Asu to iwáa ka a pɔa Silio kí Lezini ní Lemalia néo pɔbɔa ní níu yá musuo. ⁵ Silio ní Eflaiũ buio ní Lemalia néo vâikpaalaano aa mè, ⁶ wà gé lélei Yudaɔwa wà gbãamóné, wà ní ke yáiyai wí Tabeeli né kpáné kpalau.

⁷ Ma Dii Lua ma mè:

Bee a keo, bee a ní leo,

⁸ asa Damasi mé Sili búsu mi ũ,

Lezini sɔ, ɔme Damasi mi ũ.

Wè bàaɔsɔo gbɛa Eflaiũ buio gɔ wíwía,
aaɔ de pɔe ũ bo.

⁹ Samali mé Eflaiũ buio búsu mi ũ,

Lemalia né sɔ, ɔme Samali mi ũ.

Tó Aazapi i ze ní ma náaikeaoo,
aɔ zeao.

¹⁰ Dii èa yá'ò Aazae à mè:

¹¹ Seela gbɛa ma Dii n Luawa,

baa yá pɔ kú za tɔɔle nɔnau,

ge yá pɔ vl luabɛpuanaa.

¹² ɔ Aaza mè:

Má seela gbɛao,

má Dii le mà gwao.

¹³ ɔ Isaia mè:

A yáma Davidi buio!

Gbènazinaɔ kpasaaáno i mówáo,

ɔ á ye ma Lua kpasaaáno ba?

¹⁴ A yáí Dii a seelakeé azla.

Gwa! Wéndia léso a nɔsi‡
à ne'í gɔe ũ, i tókpaè Emanueli. §

¹⁵ Tó à zɔɔkù, mé a vâi dɔkɔe ní maaó, vífâai ní zɔo mé aɔ de aà pɔblea ũ. ¹⁶ E népi aɔ gé kái vâi dɔakɔe ní maaoo sɔ, kía gbɛɔn pla pɔ ní ní vla vlɔ búsu a ziaɔɔ.

¹⁷ Dii a yámɔne ní n gbéɔ ní n de bedeɔ, ɔme Asilio kía ũ. Za gɔɔ pɔ Eflaiũ buio ní Yudaɔ kèkɔwa, gɔɔ bee taa i keo.

¹⁸ Zibeezi Dii a swe pe úsinaɔzi Egipi swaɔ zɔleu ní zɔ pɔ kú Asili búsuuo.

¹⁹ Ampii aa mɔ kpa swa'e zòloɔ guu ní gbèɔɔɔ ní le kpeɔ ní bia'eo. ²⁰ Zibeezi Dii a gè sémá Uflata baale Asilio kía ũ, i á miká ní á mekáo ní á lekánao waoé.

²¹ Zibeezi wa zuda ní bleða mèn plao daaleu. ²² Pɔ beeɔ vl mé a gɔ di gbé kɔna

* 7:1 2Kia 16.5 † 7:3 Isa 10.21-22 ‡ 7:14 Mat 1.23 § 7:14 Bee mè Lua kíwano.

pó g⁵ búsupi^uɔne, vífáai n zóo iɔ de n pɔblea ú. ²³Zibeezi gu pó véeli áaa sɔɔ pó ká ánu^su ɔwaté áaa sɔɔ ú kuu, leaa n lesikaoo mé a g⁵u. ²⁴Wali gé toekai we n gbá^lao, asa leaa n lesikaoo mé a gupi sisi. ²⁵Sisi pó wá bú kèu^o s⁵, gbēe a gé we bo leaa n lesikaoo yáí. Wa zu^o n sáɔ gbae aa kilimpapau.

8

Póɔnaagɔɔ Póɔselekpakpa

¹Dii òm^ee mà taala kooa zɔɔ se mà yá^e bee kēwà: Póɔnaagɔɔ Póɔselekpakpa.
²Ma sa'ona Uliá n Belekia né Zakalio sisi a^o dem^ee yápi seelade^o ú. ³Ké ma wule n ma nɔ áⁿabio, à nɔs^í à ne^í g⁵e ú. ɔ Dii òm^ee mà tókpaé Póɔnaagɔɔ Póɔselekpakpa. ⁴E àò gé Naa n Baao oi d⁵, Asili^o kía a Damaside^o àiz^eɔ naaa, a Samalide^o p^oɔ s^ele. ⁵Dii òm^ee lɔ à mè:
⁶Gbē^e bee^o saká Siloe* í pó lé bàale busebusegu,
 ɔ aa zè n Lezinio n Lemalia néo.
⁷A yáí tò má n pá n Uflata í zɔɔ pó a sìs^í se à daguao,
 ɔm^e Asili^o kía n a gbé gbia^o ú.
⁸A pa gē Yuda búsu^zi,
 i dagua, i búsupi kú a nɔe.
 Ipi yáasa lé da n búsu^a pii, Emanueli.

⁹Buipá^le, à z^í sɔuke, wi á wíwi.
 Búsuzázade^o, à swákpa!
 A gōke^bɔɔ s^ele, wi á wíwi,
 A gōke^bɔɔ s^ele, wi á wíwi.
¹⁰Baa tó a lekpaál, páe.
 Baa tó a yádíle n k⁵o, a keo,
 asa Lua kúwanɔe.

Vlaka Luac

¹¹Dii a ɔ gbáa náa à yá'òm^ee, à ledàa à mè másu gbépi^o kea keo. A mè:
¹²Yá pó aale gwa lekpaalⁿzi yá ú,
 n⁵su díle máao.
 Yá pó aale vlak^eè, n⁵su keèo.
 Nsu to iwáa ka n p^oaa.
¹³Ny⁵ Dii Zlg⁵de yáma ado,
 ɔm^e kù n vlak^eè.
 Aà yá mé de à iwáa ka n p^oaa.
¹⁴ɔm^e a^o de n ulekíi ú,
 mé a^o de Isaili lee pla^one
 gb^e pó í to wá gēmb^olewá ú,
 gb^esi pó í to aa fu ú.†
 A^o de Yelusaleúde^one bai ú.
¹⁵An daside a gēmb^olewá,
 aa fu, aai ke kél^ekele.
 Aa si bai^opiu, i n kú.

¹⁶Má pó fi yápi taalawa seela ú,
 má kán'ɔ lé yádanepiwa ma íwa^one.
¹⁷Ma wé d^o Dii pó mikp^ed^o Yak^obu bui^onezi,

* 8:6 Zaa 9.7 † 8:14 1Pie 2.8

má àà náai vɪ.

¹⁸ Má ké, ní né pɔ Dii kpàaɔ. † Wá de Isailiɔne àsi pɔ Dii Zígɔde pɔ kú Siɔna gbe musu ò seela ũ.

¹⁹ Tó wa òé à gé welende ge gèsisina pɔ aabɔ yá'o ní kòlòu hũu kíi, yágbèaa á Luawa mé maao lò? Wí gbé bée àsi gbèa geɔwa yà? ²⁰ A ge Lua ikoyádanè gwa. Tó an yá i kpaalò, gu i òné yáao.

²¹ Aa bàabāabo ní būsuu, nɔana a ní de, aa ke wēna. Tó an yēēe làa, an pɔ a pa, aai ní kía ní ní diio ká. Aa musu gwa, ²² aa zílè gwa, yá'oma mé a ní le. Aa ku gusia ní pɔsia zɔɔo guu, aai gɔ gusia níiniu. ²³ Ama gbé pɔ kú yá'omaupio aao ku gusiapiu gɔɔpiio. Wá Zabulni buiɔ ní Nefatali buiɔ būsú kpèbò yāa, ama wa Galilè būsú pɔ buipáleɔ kuu kpela zia za isialeu e à ge pe Yuudē baawa.

9

Wà ne'iwēe

¹ Gbé pɔ aa ku gusiaɔ gupua zɔɔ è, gu ò būsú pɔ kú ga lézì deɔne.*

² N tò an pɔ kèna zɔɔ, n ní gbá pɔna maamaa. Aale pɔnake n ae lá wí ke pɔkekegeɔwa, lá aale zɪblea pɔ kpaalewa.

³ Asa n zuu pɔ wa òné ní gǎu ní go pɔ wàle ní gbèòò è'è. N ní wetanapio fù lá ní kè Madiāɔne yāawa.

⁴ Zígɔ kyaleɔ ní ní ula pɔ au gɔkpawà, wa káteu à tékú yàa ũe.

⁵ Asa wá ne'iwēe, wá wá gbá negɔe. Lua kíakemi díe, † wáli oè Lèdamade Bɔnsaede, Lua Gbāade, Mae Gɔɔpiide, ‡ Aafia Kía.

⁶ Aà kpala zɔɔ ní a aafiao aɔ lé vɪo, aɔ zɔleá báawa Davidi kpalau. § Aà kpala zínapeleá aɔ gbāa, aɔ yággɔ wásawasa a zéwa gɔɔpiie. Dii Lua Zígɔde áia mé a mó ní beeo.

Dii pɔpaa Isailiɔzi

⁷ Dii yá'o kpàsá Yakɔbu buiɔne, yápi a wi Isailiɔ musue,

⁸ Samalideɔ ní Eflaiū buiɔ yápi ma. Aa wala ní kàamaio vɪ aa mè:

⁹ Kpé pɔ wa ò ní bilikiɔ kwè, wá bó ní gbèoe sa.

Wá wá kaadɔenliɔ zɔzɔ, seɔe líɔ wá pé ní gēe ũ sa.

10 ɔ̃ Dii ní ibeε̃ kàfl,

à ní wè̃ε̃ sóikémá.

11 Siliõ b̃ò gukpẽ oi,

Filit̃ε̃ b̃ò be'aẽ oi,

aã Isailiõ s̃òs̃ó ní lé pai.

N beeõ piĩ Diĩ p̃ókúma a kpá̃ε̃o,

aà̃ ɔ̃ aɔ̃ looarílaẽ.

12 Isailiõ ĩ ε̃a sù̃ ní t̃òtonawaõ,

aaĩ Diĩ Zīg̃ōdẽ k̃l̃i wε̃ε̃lẽo.

13 A yáí̃ tò̃ Diĩ a Isailiõ mĩ z̃ó̃ ní ní vlá̃o piĩ,

a ní zaliõ ní ní kẽfũɔ̃ z̃ó̃z̃ó̃ g̃ɔ̃ɔ̃ do kó̃t̃ẽ.

14 Gb̃ē̃z̃ɔ̃ɔ̃ ní gb̃é̃ p̃ó̃ aaĩ ní mĩ dã íãɔ̃ mé̃ mipĩ ù̃,

ānabĩ ε̃genãɔ̃ mé̃ vlá̃pĩ ù̃.

15 Gb̃é̃pĩɔ̃ d̃baanãɔ̃ lé̃ ní s̃ās̃āẽ,

ō̃ gb̃é̃ p̃ó̃ t̃ér̃zĩɔ̃ lé̃ mid̃ẽ.

16 A yáí̃ añ è̃waasõɔ̃ ĩ kã Diiguõ,

añ t̃onẽɔ̃ ní ní gyãã ĩ kẽε̃ w̃ē̃nãũ̃o,

asã luaỹādansaĩ váik̃enãɔ̃ñ ní ù̃,

yā̃d̃ɔ̃saĩ mé̃ í̃ɔ̃ d̃ó̃ ní lé̃ũ.

N beeõ piĩ aà̃ p̃ókúma a kpá̃ε̃o,

aà̃ ɔ̃ aɔ̃ looarílaẽ.

17 Yāṽaĩ í̃ felemá̃ láñ té̃wa,

í̃ k̃ú̃ lẽaã ní̃ lesikãoowã,

í̃ dã d̃ãõ ní̃ lik̃pẽɔ̃lã,

a lũ í̃ɔ̃ s̃ú̃lẽ b̃ú̃unã b̃ɔ̃.

18 Diĩ Zīg̃ōdẽ kp̃ē̃nemuũ a tõ b̃usupĩ t̃é̃s̃ẽẽ,

gb̃ē̃naz̃ínãɔ̃ mé̃ ããɔ̃ dẽ t̃é̃pĩ yā̃ã ù̃,

gb̃ē̃ẽ a ã deẽ w̃ē̃nagwaõ.

19 Wã p̃ó̃ lí̃ ɔ̃plaĩ,

ñɔ̃anã a g̃í̃ à̃õ ní̃ d̃ẽẽ.

Wã p̃oblẽ ɔ̃z̃ẽẽĩ, kásĩ wã k̃ā̃o,

baadẽ a ã gb̃é̃deẽ s̃ó̃so.

20 Manasẽ buĩɔ̃ kẽ Ẽflaĩũ̃ buĩɔ̃nẽ,

Ẽflaĩũ̃ buĩɔ̃ kẽ Manasẽ buĩɔ̃nẽ,

ampiĩ aaĩ kẽ Yudãɔ̃nẽ.

N beeõ piĩ aà̃ p̃ókúma a kpá̃ε̃o,

aà̃ ɔ̃ aɔ̃ looarílaẽ.

10

1 Waiyoõ gb̃é̃ p̃ó̃ aaĩ yā̃faasaĩ ní̃ gb̃ē̃w̃et̃ā̃o yā̃d̃ilẽɔ̃.

2 Aaĩ taasidẽɔ̃ yā̃nã s̃ímá̃,

aaĩ mã gb̃é̃ w̃ē̃nadẽɔ̃ yá̃ má̃lené̃.

Gyaã gb̃ē̃andõɔ̃ í̃ g̃ó̃ ní̃ p̃ó̃ m̃ɔ̃s̃ɔ̃ɔ̃ ù̃,

aaĩ ñet̃onẽ p̃ó̃ gwanã vl̃õɔ̃ waã.

3 G̃ɔ̃ɔ̃ p̃ó̃ Diĩ m̃ò̃ l̃adaiwá̃,

wà̃ b̃ò̃ zã z̃à̃z̃à̃ wà̃ m̃ò̃ á̃ músikẽĩ,

á̃ kẽ k̃pelewã ní̃?

Dé̃ k̃l̃ĩ á̃ bà̃alẽ g̃é̃ũ aà̃ á̃ misiĩ?

Má̃k̃lĩ á̃ á̃ à̃iz̃ẽε̃ɔ̃ touĩ?

4 A keẽ kp̃é̃o,

sema à vlānau ní zìzòò,
ge àò ku gbé pò wà ní dèdèò guu.
N beeo aà pòkúma a kpáleo,
aà ò aò looarílae.

Dii yadaa Asilila

5 Waiyoo Asili pò aai pòkúmabòbòmáméèò!
Òmè ma pòkpèñe go pò na ma zìí ù.

6 Mále ní kpakòsa ní bui luayàdansaio,
mále ní zì gbé pò aa ma pò fèòwae,
ké aa ní pòò naaa, aa ní àizèè séle,
aai zòzò má zékpaàòu lán pèleawa.

7 Ama yá pò aale yán weo,
làasoo pò kúmán weo.

Gbéò midèa yá mé dò ní sòwa,
ké aa e buiò mionzò dasi.

8 Asa aai mè:

Ma dsaanaòá kíàòne píio lò?

9 Lá má kè Kaakemie,

má kè Kalenòe.

Lá má kè Amatae,

má kè Aapadae.

Lá má kè Damasiè,

má kè Samalie.

10 Ma òbò ma táaò bùsuò símá,

kási sò an diipio dasi

dè Yelusaleù ní Samalio pòòla.

11 Lá má kè Samalie ní a táaò,

má kè Yelusaleùe ní a diio lé?

12 Tò Dii a yákea Yelusaleù Sìona gbè musu lezè, a Asilio kía swágagàè wala pò
a ví ní aà wekúaaamào yáí. 13 Asa à mè:

Má kè ní mazía gbáaòe ní ma ònòò,

asa ma wé zèèae.

Ma bùsuò zòlèò dè,

ma ní àizèèò náaa,

ò ma ní gòsa kpalablenàò pàlè.

14 Lá wí ògè bà sakpeu,

màa ma buiò àizèèò náaa.

Lá wí gbe pò bà gòà séle,

màa ma ní bùsuò sí píi.

An kee i kúu'ooò,

an kee i lewèaaao.

15 Tò wa mòò kúao, a zíkèe?

Tò wí sii seò, a zíkèa?

Lípana a liaa ní a kúnaoè?

Go a fèlè ní gbé pò lé pògbèòòe?

16 A yáí tò Dii Lua Zìgòde

a ibabagyá kpa Asili kíapi zìgò káapiòzi,

i to té aà gawí kò'e.

17 Isailio Gupua a gò té ù,

an Lua Kuaadoade a gò tévua ù,

i kú Asili leaao ní aà lesikaoowa gɔɔ do kóú.

¹⁸ A aà likpeɔ ní aà swaluɔ gawi midɛ míɔ,
aa láa lán gyãe ibabaawa.

¹⁹ Lí pɔ́ a gɔ́ aà likpeu aɔ dasio,
baa néfɛnɛna a fɔ́ a lé dɔ́ɛ.

²⁰ Zibeezi sa Isaili kɔ́naɔ na gbɛ́ pɔ́ lèlemápiɔ kpe loo.
Yakɔbu bui pɔ́ bɔ́piɔ,
Dii an Lua Kuaadoade ɔ́ aa nai ní sɛanao sa.

²¹ Yakɔbu bui kɔ́naɔ ɛa su,
gbɛ́ kɔ́napɔ́ ɛa zɛ ní Lua Gbãadeo.

²² Isailiɔ, baa tó á gbɛ́ɔ dasi lán ísiale úfãawa,

an kɔ́naɔ mé aa ɛa su.*
Pisaboa looaála ké yázede e ké zài yáí.

²³ Asa Dii Lua Zígɔ́de mé a mɔ́
ní kaale pɔ́ a díleo á búsuu píi.

²⁴ A yáí tò ma Dii Lua Zígɔ́de ma mɛ̀:

Ma gbɛ́ pɔ́ kú Siɔnaɔ,
Asiliɔ á gbɛ́ ní flão,
aa go'ɔ sɛázi lá Egipiɔ kèwa,
ãma ásu vɛlakenéɔ.

²⁵ Asa á gɔ́ yɔɔ ké ma pɔ́ weewá,
mí gbasa pɔ́kúmabɔ́bɔ́má má ní dɛdɛ.

²⁶ Dii Zígɔ́de a fɛlemá ní flaalao,
lá á Madiáɔ gbɛ́ ɔ́lebu gbɛ saɛwa.
A a go poo ísɛaa,
lá a kè Egipiɔnɛwa.

²⁷ Zibeezi a ní aso go á gáu,
a ní zuu bɔ́ɛ á nɔ́ɛ á é'ɛ.

Asiliɔ mɔ́a lélelɛ Yelusaleúwa

²⁸ Aa ku Ayata,
aa bɔ́le ní Migɔ́nɔɔ,
aa ní aso kálɛ Mimasa.

²⁹ Aa bɔ́le ní gbɛbɔ́leɔ,
aa bɔ́okpá Gɛba,
Lamadeɔ lé lualua,
Gibɛa Saulu wéledeɔ lé bàale.

³⁰ Galiúdeɔ, à búbuape!

Laisideɔ, à swákpa!
Waiyoo Anatodeɔ!

³¹ Mademenadeɔ lé tíle,
Gebiúdeɔ lé ulékíi wɛɛle.

³² Gɔɔ bee aa píla Nɔ́bu,
aa ní gá gbãɛ Yelusaleúdeɔne Siɔna gbɛ́sɛsɛ́ musu.

³³ Gwa! Dii Lua Zígɔ́de
ali lesɛpiɔ zɔ́,
ali zɔ́piɔ né,
an gɔ́naɔ kwɛ wíliú.

³⁴ A dào likpepi zɔ́zɔ́ ní mɔ́oo,
likpepi i kwɛ Lua Gbãade aɛ.

* 10:22 Lom 9.27

11

Yese gōna kpalablea

¹ Yese miɔna a vlāpa a zīnau,* a gōna a bo, i ne'i.

² Dii Nisīna aɔ kuwà,
a aà gba ɔno ní wezeɔ,
a aà gba gbāa ní ledaama zéɔ,
a aà gba dōa, i to aà Dii vla ví.

³ Vlakεa Diiε a aà kási.
A yágǵǵ gbéɔne lá wé lé ewao,
a yákekené lá àle mawao.

⁴ A yákpaleke taasideɔne a zéwa,
a dúnia wēnadeɔ yānākpámá.
Aà yá a dúnia gbéɔ gbē lán gowa,
a váikenaɔ dede ní a lé'īanao.†

⁵ A yázeɔde kuluka báa ũ,
a náai dɔ a pi asana ũ.‡

⁶ Awalewana aɔ ku sānu ní sāneɔ,
gbeaana a wúle kō sae ní bleo.
Gáaena ní nòɔmusuo aa pòble sānu,
néfēne na mé a dōaané.

⁷ Zuda ní wàio aɔ de kōgbēɔ ũ,
an néɔ wúle gudou.
Nòɔkusi a sē ble lán zuwa.

⁸ Né yōmina a kō'o kyá εle,
né kēa a ɔgē pīligonazi.

⁹ Pó pó í ní ke'la ge pó pó í ní de
aɔ ku Dii gbēsīsl pó a kua adoawao,§
asa Dii dōa a li dúniaaε,
lá í í dagua ísiaiwa.

¹⁰ Zibeezi Yese zīna aɔ de gudɔkōekki ũ buiɔne. * Wa aà kīi weεle mé aà kúki aɔ
gawi vl.† ¹¹ Zibeezi Dii a εa ɔbo a gēn plaade, i a gbé kōna pó gōɔ bo. Aa bo Asili
ní Egipio ní Etiopio ní Elaūo ní Babilonio ní Amatao ní ísia gūgūnaɔ.

¹² A gudɔkōekki dile buiɔne,
i Isaili zīzɔ káaa.

A Yuda pó fáaaapiɔ séle
za dúnia gola síiɔwa.

¹³ Eflaiū buiɔ zaarígu a mide,
aɔ za Yudaɔgu bo.
Yudaɔ íbele a láa,
aa íbeleε ní Eflaiū buiɔ bo.

¹⁴ Aa léle Filitēɔ būsua be'ae,
aa gukpedeɔ pɔɔ naaa sānu.
Aa ɔtō Édɔūɔ ní Mabuɔwa,
mé Amɔniɔ misiilené.

¹⁵ Dii a to Egipi ísiale gō gii,
a ɔmale Uflatai ní a lé'īan wāao,
i gōnakē leε soplá,

* 11:1 Zia 5.5, 22.16 † 11:4 2Tes 2.8 ‡ 11:5 Efe 6.14 § 11:9 Isa 65.25 * 11:10 Zaa 12.32

† 11:10 Lom 15.12

wi buawà ní kyaleo kpaa.‡

16 A zeda bɔ a guu a gbé kɔna pɔ gò Asilionɛ,
lá a kè Isailionɛ gɔɔ pɔ aa bɔ Egipiwa.

12

Dii sɔaukpaa

1 Zibeezɪ á o à mè:

Wa n sáaukè Dii!

Baa ké n pɔ pàwázi, n pɔ wèewá,
ɔ n wá nɔsɛ n̄niwɛɛ.

2 Lua mé wá Suabana ũ,
wáɔ à náai vɪɛ, vɪa a wá kũo.
Dii mé wá gbáa ũ, àà táasi wi lé,

ɔmɛ wá suabà.*

3 A íto ní pɔnao suaba nibɔnaɔi.

4 Zibeezɪ á o à mè:

A Dii sáaukpaa à àà sísi,
à to buiɔ àà yákeɔ dɔ.

A oné Dii mé tɔbɔ ado.

5 A lesi Diiɛ, asa à tidòrílaɛ,
à to dúnia gbépii yápi dɔ.

6 Siɔnadeɔ, à wiile à gulakɛ,
Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa zɔɔ,
mé a kú á guu.

13

Babeli dutuzɔa

1 Yá pɔ Amɔzu né Isaia è Babeli musun ke:

2 A gilili péle sísí wáiwai musu,
à kúkua dɔmá à ɔkené
aa si Wéɛɔ bɔleɔ.

3 Ma yádile ma gbéɔne,
ma a gɔsapio sísi

aa mɔ ge pɔkúmabɔbɔmámɛɛ,
ɔ aale pɔnakɛ ní ma tidɔarílaɔ.

4 Kɔfi lòo gbèsisɪɔ musu lán bíla kɔfiwa,
zɔa dɔ buipáleɔ guu lán bui dasiɔ káaaawa.
Dii Zígɔde mé lé a zígɔɔ káaa.

5 Aa bɔ bùsu zàzàɔu za dúnia léwa,
Dii ní gbé pɔ aal pɔkúmabɔbɔmáepiɔ
lé mɔ dúnia kei kélekele pii.

6 A búbuape, asa Dii gɔɔ káikùɛ,
Gbáapiide mé a ní kaale.*

7 A yáí baade ɔ a gɔ dɔlɔlɔ,
sɔ a kɛ gbépiigu.

8 Gili a gɛngu,

wáwá ní gu'ɔamáo a tɔmá.
Aaɔ pelembo lán ne'inawa,

‡ 11:15 Zia 16.12 * 12:2 Bɔa 15.2, Sou 118.14 * 13:6 Yoc 1.15

yá a dimá, an wé i tā,
aaiᵛ kᵛ gwa.

⁹ Gwa! Dii yákpalekeᵛᵛ lé mᵛ,
aᵛ pāsᵛ, pᵛᵛnniu ní fēnkpaao aᵛ ku,
a dúnia ke kélekéle,
i duunkenaᵛ dēdeu.

¹⁰ Saan tᵛdeᵛ ní a kᵛniᵛ ike lo,
íatē a siakū za a bilekᵛi,
mᵛvua a gupu lo.†

¹¹ Má íada dúniawa a väikea yái,
má gotᵛ duunkenaᵛwa ní tàaeᵛ yáie,
má waladeᵛ yᵛᵛke a mide,
má gbé pāsᵛ íandaa kpále.

¹² Má tᵛ gbēnazinaᵛ gᵛ kálaūkalaū lán vua tēetēewa,
gbēnazinaᵛ gᵛ kásakasa lán Ofii vuawa.

¹³ A yái tò ma Dii Zígᵛde má musu dee ma pᵛkūma yái,
tᵛᵛle i lualua za a zínau ma pᵛpaa zᵛᵛ gᵛᵛ.

¹⁴ Baade a ta a gbéᵛ guu lán tue pᵛ wále wewa,
gbépii a bàale ta a būsuu lán sá pᵛ dāna vᵛᵛᵛwa.

¹⁵ Wa gbé pᵛ wá kpáaūrínᵛᵛ zᵛ,
wa gbé pᵛ wà ní kúᵛ dēde ní fēndao.

¹⁶ Wa ní néᵛ wíwi ní wáa,
wa ní kpéᵛ yᵛe, wi ke ní naᵛne ní gbāao.

¹⁷ Gwa! Má Mēdeᵛ sóikemá.

An laai ku ánuuwao,
an bàa aᵛ kú ní vuaoo.

¹⁸ Aa èwaasoᵛ dēde ní kao,
aa nétēnaᵛ wēna boo,
aa néᵛ sósoᵛbi vᵛᵛ.

¹⁹ Babeliá kpalaᵛ mideᵛ,
Kaladeᵛ íandábᵛᵛ gawideᵛ.
N beeo wa a suumpaᵛ
lán Sᵛᵛᵛᵛ ní Gᵛmᵛᵛᵛᵛᵛ suumpaawa.‡

²⁰ Aᵛ da bezia ũ gᵛᵛᵛᵛᵛᵛ,
waᵛ ku we bau lo.
Laalubue a bᵛᵛᵛᵛᵛᵛ weo,
pᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ a i weo.

²¹ Gbáa nᵛᵛᵛᵛᵛᵛ mé aᵛᵛ kálēa we,
a kpéᵛᵛ gᵛ gbēgbonaᵛ tᵛᵛ ũe.
Kooᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ zᵛᵛᵛᵛ we,
táaᵛ i kilimpau.§

²² Maiᵛ wiile a bíᵛᵛᵛᵛᵛᵛᵛ,
gbēgbonaᵛ gbokē a namablekᵛᵛᵛᵛᵛᵛ.
A gᵛᵛ káikū, a gᵛᵛ ga lo.

† 13:10 Mat 24.29, Zia 6.12-13, 8.12   ‡ 13:19 Daa 19.24   § 13:21 Zia 18.2

14

Isailiɔ sua n̄ pɔ ziu

1 Dii a Yakɔbu buiɔ wɛnagwa,
 a ɛa Isailiɔ si ɔ.
 A ɛa n̄ kálɛ n̄ b̄usuu,
 buipáleɔ namá, aai káaárnɔ.
 2 Buipáleɔ gé zɛinɛ n̄ gbɛu,
 Isailiɔ i ḡɔ n̄ v̄i n̄ b̄usuu.
 Aaɔ dɛ n̄ z̄ikɛnaɔ ù ḡɔɛɔ n̄ nɔɛɔ.
 Gbɛ́ p̄ɔ n̄ v̄i zɔ ù yáaɔ ḡɔ n̄ zɔ ùɛ,
 gbɛ́ p̄ɔ n̄ gá l̄inɛ n̄ kɛɔɔ ɔ aa gbãamɔné.
 3 Zibeez̄i ɔ Dii a á gba íampakli,
 á taasikɛ ɔ, á liaaz̄ɔ ɔ,
 á zɔz̄i gbãa kɛ ɔ.

Babeli k̄ta yá

4 A yáada n̄ Babeli k̄iao à mɛ:
 Gbɛ́gáfn̄a ku ɔ,
 aá káaa midɛ.
 5 Dii v̄aikɛnaɔ go è,
 à kpalablenapiɔ lípana z̄ɛ.
 6 Kíapi buiɔ gbèò n̄ pɔf̄ɛo yáa ɔzɛsaie,
 à gbãa dɛnla kɛnɛ n̄ p̄ókúmao,
 i kámabo n̄ íadaamáoo.
 7 B̄usu p̄ii ḡɔ n̄ienie yákelesai,
 an gula d̄ɔ sa.
 8 P̄eliɔ n̄ Libã b̄usu sɛdɛ líɔ p̄ɔ k̄ɛna n̄ yá musu, aale mɛ:
 Za ḡɔɔ p̄ɔ n̄ lele,
 gbɛ́ɛ lí m̄ó wá z̄ɔi ɔ.

9 Bɛda looa n̄ yáí za z̄ílez̄ile,
 wáɛ m̄ó dainɛ.
 Bui p̄ii k̄iao lé fɛɛ n̄ k̄ilau,
 d̄únia gbɛ́z̄ɔɔ gyaadeɔ lé gbãakpanzi n̄p̄ii.

10 Aa yáɛ n̄p̄ii aa mɛ:

Mpi s̄ɔ n̄ kɛwanɔ mùaa yá?
 N̄ ḡɔ gbãasai l̄áwáwa yá?

11 N̄ íandãa n̄ n̄ táasi m̄ɔɔna ɔo sí bɛdau la,
 k̄ɔɔbiɔ mé ḡɔ n̄ pɛ ù,
 séseɔ mé n̄ zwáa ù.

12 Saan n̄ò'imina, gudɔleia n̄é!

N̄ b̄aɛ luabɛ n̄ su z̄íɛ fá!
 N̄ gbɛ́ p̄ɔ n̄ buiɔ k̄aaɔ

ɔ wá n̄ nɛ t̄ɔɔɛ.*

13 N̄ ò n̄ s̄ɔ guu n̄ m̄ɛ
 n̄ȳɔ gbã z̄ɔ luawae,†

n̄ȳɔ n̄ kpala káfi e a v̄i saanaɔla,
 n̄ z̄ɛɛ diiɔ k̄ɔkáakegbɛ p̄ɔ kú gugb̄antoo oi musu,

* 14:12 Zia 9.1 † 14:13 Mat 11.23

14 ní dèdè nì vî luabepuanaa,
nîᵛ dè lán Musudewæ.

15 Ǿ n si bɛdaʊ e a nɔnau.

16 Gbɛ́ pɔ́ n e aɔ n gwa soee,
i láasoókɛ à mɛ:

Ǿmɛ dúniá lùá yáaò lò?

Aàpi mé kpalaᵛ gbàeò lò?

17 Ǿmɛ tò dúniá gɔ́ guwaiwai ù,
à a mɛɛwiaᵛ dɛ̀ɔnzɔ́,

ìli a zìzᵛᵛ gbaɛ aa tá ní bɛo.

18 Bui píi kíaᵛ wúleá ní gawio
baade a kpé dɔngubᵛ guu,

19 ɔ́ wà n vúaa miagbesai
lán né pɔ́ wa ì ge ùwa.

Gbɛ́ pɔ́ wà ní zɔ́zɔ́ ní fɛndao
wà ní dèdɛᵛ kákaanla.

Wà n zu eu ní gbɛ́píɔɛ,

wà ɔ́zɔ́ n gɛwa.

20 Wa n mia kpakɔ́i ní kíaᵛᵛ,

asa n n bùsu ɔ́kpàɛ,

n n gbɛ́ᵛ dèdɛ.

Wa väikenapi bui tó ma bauo.

21 A aà néᵛ dèdɛkíi kɛkɛ
duuna pɔ́ an maɛᵛ kè yáí,

ké aasu gbàakū aa gɔ́ bùsu vî,
an wéleᵛ dúniá pao yáí.

22 Ma Dii Zìgɔ́de ma mè má felemá,

mí Babeli tó dè ní a gbɛ́ kíniina pɔ́ gɔ́ᵛ,
an néᵛ ní n buiᵛ píi.

Ma Dii máme má ò.

23 Má wélepi kɛ dàna ùɛ,
kpɔᵛᵛ'ilenáᵛ kákli ù,

mí waa ní mɛ́ɛo mà kaale.

Ma Dii Zìgɔ́de máme má ò.

Yá pɔ́ a Asiliᵛ le

24 Ma Dii Zìgɔ́de ma legbè ma mè:

Lá ma zɛò a kɛ,

yá pɔ́ má dà a zekɛ.

25 Má Asiliᵛ wíwi ma bùsuu,
má ɔ́zɔ́má ma gbɛ́sísíᵛ musu.

Má ní zuu bɔ́lɛɛ,

má ní asoᵛ goé á gàu.

26 Lá ma zɛò mà kɛ dúniáú píin we,

a yáí ma ɔ́ looa bui píila.

27 Ma Dii Zìgɔ́de lá ma zɛòn we,

démɛ a fɔ́ kpamɛɛi?

Ma ɔ́ dɔa musu,

déme a fɔ̄ siilei?

Yá pɔ̄ a Filitēɔ̄ le

²⁸ Wɛ̄ pɔ̄ kɪ́ Aaza gá, † ɔ̄ Lua yáɛ bee ò:

²⁹ Filitēɔ̄, ásu pɔ̄nakɛ go pɔ̄ á gbé̄ ɛa yá musuo.

Ml̄ɛpi bui guu ɔ̄ ml̄ɛ pásɪna a bɔ̄u,
aá lé̄ aɔ̄ v̄ai mé̄ aɔ̄ w̄aa.

³⁰ Taaside búubuuɔ̄ dádákɛkɪi maa e,
w̄ɛnadeɔ̄ w̄ulɛ ní laai musu.
Ama má tó á z̄ina ga ní nɔ̄anaoɛ,
mí á gbé̄ kɪnina pɔ̄ ḡɔ̄ dɛdɛ.

³¹ W̄é̄lɛdeɔ̄, à wiile!
Uadeɔ̄, à búbuape!
Filitēɔ̄ ápii, à kɛ d̄ɔ̄nɔ̄nɔ̄,
asa súlɛ dɔ̄ gugbántoo oi,
z̄iḡɔ̄ kpaala,
an gbé̄e k̄ɛa a deewao.

³² Kpelewa wa o buiɔ̄ z̄inaɔ̄nɛi?
Wa oné̄ Dii Siɔ̄na k̄alɛ,
aá gbé̄ w̄ɛnadeɔ̄ ulɛkɪi ví a guu.

15

Yá pɔ̄ a Mɔ̄abuɔ̄ le

¹ Yá pɔ̄ Lua ò Mɔ̄abuɔ̄ musun kɛ:

Mɔ̄abuɔ̄ búsu w̄é̄lɛ Ala gbòo,
wà a suumpa gw̄aasɪn doɛ.

Mɔ̄abuɔ̄ búsu w̄é̄lɛ Kii gbòo,
wà a suumpa gw̄aasɪn doɛ.

² Dibɔ̄deɔ̄ lé̄ gé̄ ɔ̄ɔ̄bi ní táakpɛu ní ní sa'ok̄iɔ̄wa.
Mɔ̄abuɔ̄ búbuɛ dɔ̄ Nɛbo ní Medebao yá musu.
Migbaalɛa nípii, lek̄ana waa.

³ Gb̄é̄ɔ̄ ku zɛaɔ̄u, zw̄ankasaɔ̄ kákaaɪla,
aa ku ua ní ḡaaɛo,
aale ɔ̄ɔ̄ɔ̄, aale pelembo.

⁴ ɛ̄seb̄ɔ̄deɔ̄ ní Elealedɔ̄ búbuɛ dɔ̄,
w̄alɛ ní ɔ̄ɔ̄ ma za Yaaza.
A yáí tò Mɔ̄abu z̄iḡɔ̄ lé̄ wiipe
e an nis̄ina náliwa.

⁵ Málɛ w̄ɛnake Mɔ̄abuɔ̄nɛ ma s̄ɔ̄ guu,
an lala'onao lé̄ tá Zoaa
e à ḡè p̄è Egala Selisiawa.
Aale Luiti s̄is̄i kú ní ɔ̄ɔ̄ɔ̄,
aa bɛ Olonaiũ z̄ɛu,
aale ní w̄iwia búbuape.

⁶ Asa Niũliũ í bà, a s̄ɛ ḡagae,
s̄è̄ ísi làa, lá ísi kú ɔ̄ɔ̄.

⁷ ɔ̄ aa àizɛɛ pɔ̄ aa è aa k̄alɛɔ̄ s̄èlɛ,
aale taò swa gbalade baa.

⁸ Búbuɛ lígua Mɔ̄abu búsu z̄ɔ̄lɛu,

† 14:28 2Kia 16.20

wà ní ɔ̀ɔ̀ɔ̀ mà e à gè pè Egelaiũwa,
wà ní t̃aaapeapi mà Bɛɛ'eliũ.

⁹ Dibõ Ìɔ̀ gá ní auo,
asi má ɛa kpa Dibõzi lɔɛ.
Má n̄ɔ̀musu gbae Mɔabu lala'onaɔwa
ní ní b̄usu gbé k̄ninaɔ.

16

Mɔabuɔ d̄ɔ̀nle gbɛaa Yelusaleũdeɔwa

¹ A b̄usu gb̄ɛz̄ɔ̀ gba s̄ãɔ̀ à kp̄ás̄ãè,
b̄ɔa Sela á ma guwaiwaia e à gɛ ka Siɔna gb̄ɛs̄is̄iwa.

² Mɔabu n̄ɔɔɔ ku Aaɔ buakl̄iɔ
lán bá p̄ó wà ní yá ní sakp̄eu aale liaaliaaɔwa.

³ Aaí mɛ: Ledawá! Lá wá ke ow̄ɛɛ!
Ue dawála lat̄ɛ gb̄aa zá lán gw̄aas̄nawa.
Lala'onaɔ ule, n̄su b̄ɔ ní bàalenapiɔɔ.

⁴ To Mɔabu lala'onapiɔ aaɔ kú ní b̄usuu,
n̄ ní ule gbé p̄ó ye ní ke k̄lék̄elɛɛ.

Tó gbé p̄ó lé ɔ̀t̄ɔ̀máɔ̀ m̄ide,
m̄é an kea k̄lék̄elɛ l̄aa,
m̄é gbé p̄ó lé ɔ̀z̄ɔ̀máɔ̀ s̄ãale b̄usupiu,

⁵ kpala a z̄inapele gb̄eke guu,
Davidi buie a z̄l̄ɛu ní náaiɔ.
A kp̄álek̄e yázedei,
aɔ w̄aa ní yáḡḡḡane a z̄éwao.

⁶ Wa Mɔabu ȳɔ̀ ȳamà,
an k̄aamai ní ní zazaɔ z̄ɔ̀ɔ̀.
Aa wala ní Ìand̄ãɔ̀ v̄i,
k̄ási an ȳáɔ̀l̄ɛa pii p̄ãɛ.

⁷ Bee yáí Mɔabu lé ɔ̀ɔ̀ɔ̀,
ampii, aale ɔ̀ɔ̀ɔ̀ níz̄ia yáí,
aale ɔ̀ɔ̀ɔ̀, aale k̄aa b̄ɛɛke,
k̄aa p̄ó w̄i ke ní v̄ɛɛb̄eɔ Kilalɛɛ.

⁸ Asa Esebõ buaɔ ní Sibema v̄ɛɛbuɔ t̄ɔ̀le ḡãɛ.
Buip̄ále kiblenaaɔ ɔ̀z̄ɔ̀ ní v̄ɛɛlipiɔwa.
A bú k̄a ȳaa za Yazɛɛ e guwaiwai l̄éwa,
aa ɔ̀t̄ã e á gè n̄ã isiawa.

⁹ A yáí mále ɔ̀ɔ̀ɔ̀ Sibema v̄ɛɛbuɔne
lá Yazɛɛdeɔ a ɔ̀ɔ̀ɔ̀wa.
Esebõdeɔ! Elealedɔɔ! Ma w̄é'ik̄awá,
asa gula p̄ó Ìɔ̀ d̄ɔ̀ ȳaa sae p̄ok̄ek̄eḡɔ̀ l̄ããɛ.

¹⁰ Wá p̄ɔna ní yaalɔ b̄ò á kaaɔu,
gula ní p̄ɔna wiio d̄ɔ̀ á v̄ɛɛbuɔ guuo.
Gb̄ɛɛ lé ɔ̀z̄ɔ̀ v̄ɛɛwa a if̄ɛk̄liu l̄ɔ,
ma á p̄ɔna s̄úu m̄ide.

¹¹ Ma n̄ɔse lé ɔ̀ɔ̀ɔ̀ Mɔabuɔne lán m̄ɔɔnawa,
ma p̄ɔ yaa Kilalɛɛ yá musu.

12 Tó Mɔabuɔ bò gè ní sa'oklí,
aaí lada nízlawaɛ.
Tó aa gè wabikéi ní táakpɛu,
aa ma nao.

13 Yá pɔ Dii d̀aa ò Mɔabuɔ musun we. 14 Ama tiasa Dii mè: Wè àaɔ léu lán
gbèwina zìgɔɔ lɛdileawa Mɔabuɔ gawi a ĺaa, an gbé daside a yá'fukú, an gbé
kíninaɔ fènéú a kɛ zài, aaɔ dasio.

17

Yá pɔ a Damasi le

1 Yá pɔ Dii ò Damasi musun kɛ: Gwa! Damasi aɔ de wéle ú bo,
aɔ d̀d̀ɔaa lán zètè kwɛawaɛ.

2 Aloe wéleɔ gɔ bezia ú,
aɔ de pɔɔ kákli ú.
Gbèe aɔ ku we
ké a vía gbasá pɔpiɔ kúo.

3 Eflaiú buiɔ wéle bíideɔ aɔ ku bo,
Damasi kpala aɔ ku bo.

Sili gbé ḱninaɔ gɔ lala'onaɔ ú lán Isailiɔwaɛ.
Dii Zìgɔde mé ò.

4 Zí bee Yakɔbu buiɔ gawi kɔ a é,
an namablea a midɛ.

5 An búsu a gɔ lán bua pɔ wà a pɔ kèkè wà ɔmàlɛuwaɛ,
lán Lefai guzule pɔ wà a pɔ kɔnwèwa.

6 Kási a kɔnapi a gi gɔ yɔɔ

lán ku pɔ wa kè a né mèn pla ge àaɔ gí gɔ a musu
mé a né mèn sííɔ ge sɔo gí gɔ a gɔn nedewawaɛ.
Dii Isailiɔ Lua mé ò.

7 Gɔɔ bee gbènazínaɔ wé aɔ pɛ ní Kenawa,
aa wesi Isailiɔ Lua Kuaadoadele.

8 An wé aɔ ku sa'oklí pɔ aa bò nízláɛɔwa bo,
aa wedò lí pɔ aa pèle táa úzi bo ge ní tulaletikateakliɔ.

9 Gɔɔ bee an wéle bíideɔ a gɔ bezia ú,
aa gɔ daaí lán Amɔleɔ ní Iviɔ wéleɔwa
gɔɔ pɔ aa ní tó Isailiɔne.

10 Asa Lua á Suabana yá sàáguɛ,
Lua á gbāa á ulekli yá i d̀ɔáguo.
Ayámɛto a d̀ɔɔsagbɛ pèle,
a buade pè lá buipáleɔ í kɛwa.

11 Zí pɔ á bà a kaa líai,
a gu d̀ò á tò à b̀òb̀ò.
Kási á pɔe e weo,
sema gyá ní ya'ɔma láasaio.

12 O'o! Buiɔ zɔa d̀ɔ dasidasi
lán ísia kɔfiwa.
O'o! Gbènazínaɔ ḱi d̀ɔ
lán izɔɔsukaawa.

13 Tó buiɔ ḱipi d̀ɔ

lán izɔ̄sukaawa màa,
 Dii a ní lele, aai bàale ta zàzā
 lán ése úa pɔ́ ʔana sɛ̀le sɛ̀sɛ̀ musuwa,
 lán ʔampuuvu pɔ́ zàaʔana gè̀ò zéawa.
 14 Tó oosi kè, sɔ̀kɛngu a me á kè!
 E gu àò gé dɔ̀i yá a láa.
 Gbɛ́ pɔ́ aai wá pɔ́ sɛ̀leɔ baan we,
 gbɛ́ pɔ́ aai wá pɔ́ naaaɔ zian we.

18

Yá pɔ́ a Etiopiɔ le

1 O'ò! Etiopi bùsu swade fionde gbɛ̀ɔ!
 2 Aai zɛ̀naɔ gbae ʔisiaa,
 aaiɔ be ʔa ní kefu gó'ilenaaɔ.
 Zina kàsakasaɔ,
 à gé bui gbàa mè yòlɔ pɔ́ wɛ̀ ʔlakené gupiiuɔ kɛ̀i,
 bui pàsi pɔ́ aai ɔ̀zɔ́ ní ibeɛɔwa mé swaa ní bùsu zɔ̀e zɔ̀eɔ.
 3 A dúnia gbɛ̀pii,
 á gbɛ́ pɔ́ á kú tɔ̀leɔ,
 tó wá gilili pèle gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ musu, á e,
 tó wá kuupè, á ma.
 4 Dii òmɛɛ à mè
 áò gugwa za a kúkɛ̀i kilikili,
 lá ʔatè ʔɔ̀ pipi tɔ̀leɔwawa,
 lá lou ʔɔ̀ ku masai pɔ̀kekegɔ̀wa.
 5 E wàò gé pɔ̀kekeɛ̀i,
 e vɛ̀vu àò gé láai a nesoenaɔ kákā,
 a a gɔ̀naɔ zɔ̀zɔ̀ ní fɛ̀nkɛ̀nio,
 a a ɔ̀ pɔ́ a tào é'è kòle.
 6 Wa ní tó gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ bāɔ ní wàio ble ũ,
 gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ bāɔ sae bleɛ̀nɔ,
 wàio i buziebleɛ̀nɔ.
 7 Gɔ̀ bee bui gbàa mè yòlɔ pɔ́ wɛ̀ ʔlakené gupiiuɔ,
 bui pàsi pɔ́ aai ɔ̀zɔ̀ ní ibeɛɔwa mé swaa ní bùsu zɔ̀e zɔ̀eɔ
 aa mɔ̀ Dii Zɛ̀gɔ̀de gba pɔ́ Siɔ̀na gbɛ̀sɛ̀sɛ̀ musu,
 gu pɔ́ aà tó kuwàpiu.

19

Yá pɔ́ a Egipiɔ le

1 Yá pɔ́ Dii ò Egipi musun ke:
 Gwa! Dii di lou kàsakasa kpe,
 àle mɔ̀ Egipi.
 An taa lé lualua aà ae,
 mé sɔ́ a kè Egipiɔgu.
 2 Dii mè:
 Má Egipiɔ kpakɔ̀a ní zlo,
 ʔii ní daunaɔ, gbɛ́ ní gbɛ̀o,
 wéle ní wéleɔ, kpala ní kpalaɔ.

³ Egipiɔ nislɔna a naliwa,
má n̄ lekpaaf̄ gboo.

Aa yāghɛa t́aa n̄ welɛndɛɔwa
n̄ ḡɛsisinaɔ n̄ m̄asokɛnaɔ.

⁴ Má Egipiɔ na dii p̄as̄lɔnɛ n̄ ɔz̄lɛ,
kia gb̄ɛwɛt̄ana m̄ɛ aɔ dɛ n̄ kia ũ.
Ma Dii Lua Z̄iḡɔde m̄ame má ò.

⁵ An swada í a ba,
swa'ɛpi a ḡɔ gií, a b̄lɛ a paa.

⁶ Egipi b̄usu swa'ɔnaɔ ḡl̄dɔ,
a í a l̄aa, i w̄ɛt̄ɔna b̄ɔ,
swa'ɛ feɛɔ n̄ a w̄aaɔ vl̄a.

⁷ Niili d̄ɔɔ a ḡɔ náinai e a k̄aaawa,
bua p̄ɔ wa k̄ɛ a ḡɛɛwaɔ giigaga,
aa ḡɛ n̄ íanaɔ, aɔɔ ku l̄ɔɔ.

⁸ Kp̄ɔwɛnaɔ ɔɔl̄ɔ,
t̄aalukpanaɔ ḡɔ w̄ɛnannaɔ,
gb̄ɛ p̄ɔ aaf̄ kokoa da Niili íuɔ ḡɔ zeesai.

⁹ Wí a b̄unwɛmb̄ɔb̄ɔnaɔ kú,
b̄aabaat̄anaɔ ḡɛɛ a ḡɔ kp̄á n̄ w̄ɛí.

¹⁰ Z̄ɛɔ p̄ɔ a ya,
lak̄ɛnaɔ n̄ɔsɛ a ɔɔkpa.

¹¹ Zoã d̄baanaɔá ɔɔl̄ɔnɛ,
Falaɔ íwa ɔn̄ɔnaɔ ledama gb̄á v̄l̄o.
Kpelewa aa f̄ɔ o Falaɔɔɛ
ɔn̄ɔnaɔn n̄ ũ, ȳaa kíabuɔn n̄ ũi?

¹² N ɔn̄ɔnaɔ ḡɛ m̄áe la?
Aa yá p̄ɔ Dii Z̄iḡɔde d̄ilɛ
à kɛ Egipiɔnɛ o w̄a mae?

¹³ Zoã d̄baanaɔá ɔɔl̄ɔnɛ,
Nɔfu gb̄aadeɔ s̄ás̄aaɛ.
An b̄usu gb̄ɛz̄ɔɔ l̄ɛ n̄ gb̄ɛɔ liaa.

¹⁴ Dii láasoo kpaanla dà Egipiɔnɛ,
à liaa z̄l̄m̄á an yá pii kea guu,
ɔ aa ḡɔ lán w̄ɛdɛna p̄ɔ l̄ɛ m̄álɛmale a p̄isiuwa.

¹⁵ Egipi mi n̄ a vl̄áo,
a zal̄l̄ɔ n̄ a náaleɔ,
a d̄baanaɔ n̄ a gb̄ɛ kp̄ɛɛɔ
an gb̄ɛɛ a f̄ɔ ȳáe keo.

¹⁶ Goo bee Egipiɔ aɔɔ dɛ lán n̄ɔɔwaɛ, v̄l̄a a n̄ kú aa lualua Dii Z̄iḡɔde ɔ p̄ɔ looar̄la
yáí. ¹⁷ Yuda b̄usu yá a di Egipiɔwa, gu i limá. Gb̄ɛ p̄ɔ w̄a Yudaɔ yá'òɛ pii, s̄ɔ a
k̄ɛ adegoo yá p̄ɔ Dii Z̄iḡɔde z̄ɛò à kɛnɛ musu.

¹⁸ Goo bee Egipi w̄ɛlɛ m̄ɛn ɔɔɔɔ Ebɛlu yá'ò, aai zɛ n̄ Dii Z̄iḡɔde. W̄ɛlɛpiɔ do
t̄ɔn Eliɔp̄l̄i. ¹⁹ Goo bee wa Dii gbagbakii bo Egipi guo, wa d̄ɔngub̄ɔ p̄ɛlɛ Diiɛ
Egipi b̄usu z̄ɔlɛu. ²⁰ Aɔ dɛ seela n̄ d̄ɔnguo ũ Dii Z̄iḡɔdeɛ Egipi b̄usuu. Tó aa
wiipɛ Diiwa gb̄ɛ p̄ɔ l̄ɛ n̄ gyawɔ yá musu, a suabana gbaɛnɛ à yás̄ir̄n̄ɔ, i n̄ b̄ɔ.

²¹ Goo bee Dii a azla ɔl̄ɔ Egipiɔnɛ, aai aà d̄ɔ, aaiɔ z̄ɔblɛ n̄ sa'ob̄ɔɔ n̄ p̄ɔwɛntio, aa

lekewa, aai a flabo. ²² Dii a kpa Egipiɔzi. A kpáńzi, i ea n gbágbá. Aa ea ze n Diio, i n wabikea sí, i n gbágbá.

²³ Goo bee zeda a bo Egipi a gé Asili. Asilio gé Egipi, Egipió gé Asili, Egipió n Asilio kúle Diie sanu. ²⁴ Isaili mé aao de búsu éfaaideo aaode u n Egipio n Asilio dúnia guo goo bee. ²⁵ Dii Zígɔde a báadańgu à me: Éfaaideo ma gbé Egipió n Asili ma ogbeco n Isaili ma pɔvɔa.

20

Asili ziblea Egipió n Etiopiɔwa

¹ Asilio kí Saagɔ a zígɔo gbēzɔo zì, ɔ à gè lèle Asedodawa a sí. ² Wē bee Dii yāda Amozu né Isaiae à mè: Ge n n zwànkasaɔ woloma, n n kyaleo boɔo. O a kè maa, a be búu kyalesai. ³ O Dii mè: Lá ma zòblena Isaia gò be búu kyalesai wè aaɔ Egipió n Etiopió yá'ea seela u, ⁴ maa Asilio kía a Egipió n Etiopió séle zìzɔo u, néfēnen gbēzɔo, i táńno búu kyalesai. An pòo io di, aa kpəbo. ⁵ Gbé pɔ aa Etiopió náaikè aa Egipió gbāa kèo gɔ n bílio, an gee i gɔ kpá n wéi. ⁶ Goo bee búsubeedeo me: Gwa! Gbé pɔ wá n náai vɔ wa nańzi aa dowale aa wá sí Asilio kíawaon we fá! Kpelewa wá kè wa pilimá sai?

21

Yá pɔ a Babeli le

¹ Gbāa pɔ paa ísiai yá.
Lá zaa'ana i pā Negevea,
maa wá bò búsu pɔ wa a vɔa vɔu,
wale pā guwaiwaia.

² Wépungu pɔ má èpi yá pásì.
Pɔkaalena lé pɔ kaale,
zìbɔnkpede lé bo n kpe.
Elaɔ, à lélemá!
Mede, à koezɔńzi!

³ Yá pɔ má è tò ma lé gò kpaaua,
yá pɔ má mà ma da bíliu.
A wawá ma kú gbāa, àle ma wó paa,
à fèlemanɔ lá nɔwawá i fèle nɔewawa.

⁴ Iwāa kà ma pɔa,
gili gēmagu, mále lualua.
Oosi mé ma sí,
ɔ à mòmee n kpaapanagaa.

⁵ Wale blékale táabunu musu,
wale pe kpálekpaie,
wale poble, wale imi.
Zígɔo gbēzɔo,
à fèle à á gòkebo séle!

⁶ Yá pɔ Dii òmēen ke:
Ge n gbé dile gugwakli,
pɔ pɔ a è i o.

⁷ Tó à sɔo è kpaala plapla,
aale zikago gá
n gbé didia zaa'inao kpe n yiongo,

aà kú ní laaio maamaa.

⁸ Ǿ gugwanapi wiilè à mè: Dii,
miò zε ma gugwakli lá gu lé d̄ε,
miò ku ma limusudakli gwá ní gwáó.

⁹ Gwa! S̄ kpaáíá plapla gode lé mós.

Ǿ godepi mè: A gà! Babeli gà!^{*}
A diiò kálεa t̄óε wíwía.

¹⁰ Ma gbé p̄ wà á gbé lán p̄wεnawaò,
ma yá p̄ má mà Dii Zíḡde Isailiò Luawa óé.

Yá p̄ a Eδ̄uò le

¹¹ Duma yá.

Gbēε lé lεzumazi za Sei à mè:
Gud̄šana, gusia kà kpelewai?
Gud̄šana, gusia kà kpelewai?

¹² Ǿ gud̄šana òè: Gu lé mós d̄óε,
kási gu a gi àò siaε.
Tó ní ye yálaε, la, ní εa su l̄.

Yá p̄ a wi Laalubuò musu

¹³ Laalubuò yá.

A Dedá kyaama p̄ í b̄òokpa Laalubuò bùsu likpεnauo,

¹⁴ à gé dai imidεnaòε ní ío.

A gbé p̄ á kú Tema bùsuuo,
à gé dai lala'onaòε ní p̄bleao.

¹⁵ Asa aalε bàalε f̄ndaεε,
f̄nda wétε ní sákāao ní z̄i p̄s̄l̄oε.

¹⁶ Dii òmεε à mè: W̄é do léu lán gbèwina z̄iḡò l̄d̄ilεawa, Kedaaò gawi a l̄áa.

¹⁷ Kedaa ḡsa kadeò b̄o dasio. Dii Isailiò Lua mé ò.

22

Yá p̄ a Yelusaleudeò le

¹ Wépungu'ea guzulεu yá.

B̄óme á lé a d̄ede á kpé musu píii?

² W̄éle súu gbāade gbéò!

W̄éle p̄na k̄f̄ide gbéò!

I kε f̄nda mé á gbéò d̄d̄εo,
aai gaga z̄i guuo.

³ A d̄aanaò kpák̄ōε aa bàal̄ε,
ō wà ní naaa, wà ní k̄k̄k̄u k̄zasai.

Wà á gbé p̄ wà ní éo k̄k̄k̄u,
baa ké aa bàal̄ε tà z̄āz̄ā.

⁴ Ayāmeto ma mè:

A gomala, à to mà ól̄b̄ w̄nanno.

Asu w̄εεε ma n̄b̄ε n̄nimεε
ma gbé p̄ ḡagaò yá musuo.

⁵ Dii Lua Zíḡde ḡòd̄ilε.

Z̄a ní z̄z̄amáo ní gilio
aò ku Wépungu'ea Guzulεu

* 21:9 Zia 14.8, 18.2

ń bígbooao ń wiilea gbèstsi musuo.

⁶ Elaũ ń gbála sèlè,

aale mós ń sòde ń s̀sgode.

Kiib ń s̀ngbaos sè lé d̀d̀.

⁷ S̀sgo di á guzule táae de,

s̀de zezé á wéle bíibole,

⁸ Yuda gia ń níziáo zeví bo.

Ɔ ź bee sa a á zikab ń wèele
kpé pó wí me Líkpe Kpéu.

⁹ A è Davidi wéle bíi gufoos dasi,

a i kùsua dí ikalekti pó kú źle guu.

¹⁰ A Yelusaleũ kpé ń nà,

a kpé gbòo à a bíi tàtào.

¹¹ A ikalekti kè wéle guu
ikalekti zi plaade ũ,

ãma i wed ń Lua pó m̀ ń yápiozio,

i Lua pó yápi díle za zi yádao.

¹² Ź bee Dii Lua Zígòde á sisi

à s̀, à búbuape, à á mi wa,

í zwànkasa kákaála,

¹³ 5 á kú p̀nakéa guu ń yaabo.

A zuo ń s̀ d̀d̀,

ále ǹ só, ále v̀emi,

ále me: Wà p̀ble, wà imi,

asa wá ga ziae.*

¹⁴ Dii Zígòde kàme ma swáwa à mè:

A duunapi k̀awá v́o e à ge gaò.

Dii Lua Zígòde mé ò.

Kibe ziia Sebena

¹⁵ Yá pó Dii Lua Zígòde òn ke:

Fele ge o kibe ziia Sebenae:

¹⁶ Bó ń v́ lai? Dé ń v́ la

5 ńle mia'e s̀ nzlae la,

ńle gbesi ý musumusu n v́kdi ũi?

¹⁷ Laaika g̀sa!

Dii a n kú n zu!

¹⁸ A n koo lán banwa,

i ń gbeembo e búsu yàasau.

We ńy 5 gau,

n s̀go gawide i g̀ we.

N díi ua k̀nan n ũ.

¹⁹ Má n b́ źle,

má n k̀ n gweawae.

²⁰ G ń bee má a z̀blena

Ilikia né Eliakiũ sisi,

²¹ mí n ula daè, mí n asana d̀,

* 22:13 1Kln 15:32

mí n kpala kpawà aàò kùà,
 iò de Yelusaleùdeò mae ù
 ní Yudaò píi.

22 Má Davidi be kili daè a gàu,
 a zewé, gbèe a f̄ tao,
 a zeta, gbèe a f̄ wèò.†

23 Má aà pe kálo ù ḡ gbāawa,
 aà z̄lek̄l̄i aò maa,
 i aà de b̄edeò kpela.

24 Ama aà de b̄edeò a loowà nípii,
 an n̄éò ní ní buiò ní ní ta keleò píi,
 sea dodábòò e olaòwa.

25 Dii Zlḡs̄de mè, z̄l̄ bee kálo p̄ó wa p̄è ḡl̄ gbāawapi a fu, a kaso léle, aso p̄ó
 loowàò i wíwi. Dii mé ò.

23

*Yá p̄ó a Tiideò le**

1 Tii yá. Isia ḡó'ilenadeò,

à òòò, asa Tii ḡò yàaae,
 kp̄éé i ḡò l̄ò, god̄ok̄l̄i kú l̄ò.
 Sipi b̄usudeò mé baopi kp̄ané.

2 A ke k̄ilikili isialedeò
 ní Sid̄s̄ laatanana p̄ó aa k̄à isiatagenaò musuò.

3 Bua p̄ó kú Niili sae mé Tiideò p̄ó'ek̄l̄i ù.
 We aal̄ p̄ó'wena l̄úluu wà buaò í z̄òwa,

ò Tii ḡò buiò eleblek̄l̄i ù.

4 Sid̄s̄deò ní isia ḡuḡuna w̄éle bl̄ideò,
 á ḡee a ḡò kp̄á á w̄éle, asa isia mè:

Mi n̄owáwákeo, mi n̄e'io,
 mi neḡs̄e gwao, mi nen̄e tòlokeo.

5 Tó Egipiò Tiideò baopi mà,
 aa b̄āabāabo.

6 A bua ta Taasisi,
 à òòò á isialedeò!

7 A w̄éle p̄onade p̄ó kálea za zin weo lò?

W̄élepi gb̄eò mé f̄āaa
 aa ḡè z̄l̄e b̄usu z̄āz̄uo lò?

8 Tiideò gb̄éò kp̄a kpalau yāa,
 an laatananaò k̄iaòne,
 an p̄oyianaò t̄òb̄ò d̄úniau.

Déme díle yápi Tii lei?

9 Dii Zlḡs̄de mé díle

à f̄andānapio gawi k̄ó'e,
 i gb̄é p̄ó aa t̄òb̄ò d̄úniaupio busa.

10 Taasisio, à dagua lán Niili í paawa,
 gb̄e ku à kp̄áé l̄ò.

11 Dii òlòò isiaa,
 a tò b̄usu p̄ó kú a saeò l̄ualua.

A yādīle Kanaa būsū yá musu,
à mè wà a wéle p̄līdeɔ dēle.

¹² A mè: Sidō wéle
p̄s̄ gbēe i zīblema yāao,
wà lēlema n̄ gbāao sae,

n̄yō e íanadā lo.
Tó a fele bua íwa e Sipi būsuu,
baa wek̄i á íampak̄i eo.

¹³ A būsūpi gwa,
Babiloniɔ tò à ḡs̄ gbēgbonaɔ tòo ũ,
i ke Asiliɔ no.

Aa gbà les̄i dà wa kp̄aaí n̄ a b̄iio,
aa a kp̄é maao dēle,
gupi ḡs̄ yáiyai.

¹⁴ Isia gó'ilenadeɔ, à s̄olo,
asa á wéle gbāa ḡs̄ yāaae.

¹⁵ Ḡoɔ bee Tii yá a s̄a gbéɔgu wè b̄aaɔkwi lán k̄ia wè dasilewa. Tó wè b̄aaɔkwipi
làa, lá wa ò le p̄o wa dà n̄ k̄áaluao guuwa, màa aɔ de n̄ Tiio wà mè:

¹⁶ Káaluwa p̄o gbēe lé m̄oma lo,
n̄ n̄ m̄ona se da wélea.
Le maamaa, n̄i leɔ siò dasidasi,
ké n̄ yá e d̄o gbéɔgu yái.

¹⁷ Wè b̄aaɔkwipi gb̄ea Dii a ea aed̄o Tiiwa. Tii a ea na a laataawa, i k̄áaluaka n̄
dún̄ia būsū p̄i. ¹⁸ Aà z̄ia yáa ài aɔ de Dii p̄o ũe. Wa àipi dileo, wa ul̄eo, aɔ de
Dii s̄isinaɔ p̄o ũe, ké aa e p̄oble maamaa, aai p̄okasa ɔdeɔ l̄u.

24

Yá p̄o a dún̄ia le

¹ Gwa! Dii a dún̄ia to da p̄a, a a delempae.

A t̄ole flaa, i a gbéɔ fáaa.

² Lá aɔ de n̄ gbéɔ,
m̄aa aɔ de n̄ sa'onao.
Lá aɔ de n̄ z̄oɔ,
m̄aa aɔ de n̄ n̄ diio.
Lá aɔ de n̄ nen̄enao,
m̄aa aɔ de n̄ n̄ daɔ.
Lá aɔ de n̄ p̄olunao,
m̄aa aɔ de n̄ p̄oyiano.
Lá aɔ de n̄ p̄os̄enao,
m̄aa aɔ de n̄ p̄odeɔ.
Lá aɔ de n̄ fl̄as̄enao,
m̄aa aɔ de n̄ fl̄adeɔ.

³ Dún̄ia da p̄a l̄áil̄ai òkp̄aa.

Dii mé yápi ò.

⁴ Dún̄ia ḡs̄ wēnanno s̄itiú!

T̄ole ḡs̄ ɔɔanno búebue!

Dún̄ia gbé gb̄iao ḡs̄ yēeesai.

⁵ Dún̄ia òkp̄a a gbé p̄o k̄úuɔ yái,

asa aa pà Dii ikoyāa,
 aa bò yá pò a díleò kpèè,
 aa aà bàakuarínò gòopii yá gbòò.

⁶ Ayāmeto dúnia gò láaipò ù,
 a gbéò ní tàaeò gbè'è.

Ayāmeto dúnia gbéò tekù,
 gbé pò gòò dasio.

⁷ Vēè dafu lé fè tūuu,
 vēèliò giigāga,
 pònakeṅaò lé we zàūzau nípii.

⁸ Pona gāa'ò kè kílíkili,
 kòò'onaò kòfi ní,
 pona mōnaò kè kyó!

⁹ Wàle vēemi ní letèò bo,
 wē kīsākù a minao léu.

¹⁰ Wéle gò da pā,
 ua léò kàka pii, gbēè lé gē bo.

¹¹ Zò a dò gāae vēesai yáí,
 yaalò lí oosisi ù míò,
 pona gò dúniaa.

¹² Wéle gò kaaūa,
 a bolèò kè kélekele.

¹³ Maa aò de bui píie dúnia guu.
 Aò de lán kukeawa,
 lá wà kpa kōnwè wa làawa.

¹⁴ Gbēèò lé wii gbāa lé,
 aale gulake,
 be'aedeò wiido Dii zòke yá musu.

¹⁵ A yáí gukpedeò, à Dii táasile,
 ísiabaadeò à Dii Isailiò Lua tòòò.

¹⁶ Wále le ma dò za dúnia léwa
 wàle me: Gbēmaa kefena!
 O ma mè: Waiyoo mapi!
 Ma kaalen kéwaa?
 Ma kaalen kéwaa?
 Zìbònkpedeò bò ní kpe,
 náaisaideò náaisaiyákèné.

¹⁷ Gili ní eo ní baio lé á dá dúnia gbéò.

¹⁸ Gbé pò lé bàale gili síue a zu epi guue,
 mé bai a gbé pò bò epi guu kú.

Lou pòòfò, dúnia dèe e a zínau.

¹⁹ Tòòle pàa à wí,
 dúnia dèe gbáughāu!

²⁰ Dúnia lé ke talaatalaa
 lán wēḍenawa,
 àle ke dègēdegeè
 lán gbà lestwa.

Aà tàae gbia mé t̄wà,
àl̄e l̄e, a e f̄e l̄e ɓo.

²¹ Goo bee Dii a lada malaika gbāadeɔwa musu
ní dúnia kíaɔ z̄l̄e.

²² A ní naaa ní ká è z̄oolou,
a gbatar̄il̄e lán dakpeunaɔwa,
tó à gɔɔplakè, i yágɔgɔr̄no.*

²³ Wí a mɔvua kú,
íat̄e ḡe a ḡo kpa a w̄í,
asa Dii Zígɔde mé a kible Yelusalet̄i,
a tɔɔ Siɔna gb̄e musu gb̄ez̄ɔɔ wáa.

25

Dii s̄aukpa

¹ Dii, ma Luan n ũ, má n kpela, má n tɔɔ,
asa ní náai ví maamaae,
n yábɔnsae p̄o n z̄eɔ za zi kè.

² N m̄eɛwia kè gb̄ze ũ,
n w̄íe bíide d̄eɛe.
Buipálee w̄íe bíide de w̄íe ũ ɓo,
mé wa ea kále bau ɓo.

³ Ayám̄eto bui gbāaɔ n kpela,
bui pás̄ɔ aɔ n vía ví ní w̄íe.

⁴ N de aafia'ekli ũ ȳeɛsaideɔne,
ní de ulekli ũ w̄enadeɔne ní yooyeau.
N de mikpakli ũ lou z̄á,
ní de uena ũ íat̄e z̄á,

asa gb̄é pás̄ɔ lé'iana de
lán lou ḡl̄gb̄eawae,
⁵ aa de lán íat̄e pusuwa guwaiwai.
Ni buipálep̄o z̄oa mid̄e,
lá lou ue íat̄e pusu kpál̄ewa.
Maa gb̄é pás̄p̄o kúkua í z̄e kȳó!

⁶ Dii Zígɔde a dikpe ble ke bui píe
gb̄es̄l̄e bee musu ní ble asaao
ní n̄ɔ n̄isideo ní v̄e maa kɔɔs̄keao.

⁷ Gb̄es̄l̄e bee musu ɔ
a sálana p̄o kú bui píi w̄ea b̄ade,
zwāa p̄o kú búsu píi gb̄éɔlapi.

⁸ A ga mid̄e, aɔ ku ɓo,*
a w̄é'í gogo gb̄épiie,†
a wib̄o a gb̄eɔne dúnia guu píi.
Dii mé ò.

⁹ Goo bee wa m̄e: Wá Luan ke,
wa wed̄baazi, ɔ à wá suab̄a.
Diin ke, wá w̄e d̄aazi.
Wá p̄nake wá yáalɔ,

* 24:22 Zia 20.3   * 25:8 1Kln 15.54   † 25:8 Zia 7.17, 21.4

ké à wá suabà yáí.

¹⁰ Dii ɔ aɔ ku gbɛ́sísíe beea,
ama a ʒzʒ Mɔabuɔwa,
lá wí ʒzʒ sɛ́wa zùgbɔ́uwa.

¹¹ Aa ɔke a guu
lá kpáa'ona í íliwa.
Baa ní ní ɔkeapio,

Dii a ní ílandáa k'è.

¹² A ní bíí gbāa lesíɔ gboo,
a pále zíle à daaí ní bùsutio.

26

Dii ndaikenaɔ le

¹ Gɔɔ bee wa leɛ bee si Yuda bùsuu wá mɛ:
Wá wéle gbāa vɪ,

Lua í to a bíí ní a zegiklío wá suaba.

² A bííɔleɔ wɛ, bui maa í gɛ,
gbé pɔ aaliɔ Dii náai vɪ ɔ.

³ Gbé pɔ aá sɔ ɪɔ díleá
ʒ ní aá nɔse daè doú wásawasa,
ké a n náai vɪ yáí.

⁴ Aɔ Dii náai vɪ gɔɔpii,
Dii mé gbɛsi pɔ ɪɔ ku gɔɔpii ɔ.

⁵ I gbé pɔ aal bekpa musuɔ kwé,
í wéle pɔ káleá lesíɔ bāe
à pále zíle à daaí ní bùsutio.

⁶ Taasideɔ ʒzʒwá,
wɛnadeɔ kɛse tɔwá.

⁷ Nɔsepuadeɔ zé ɪɔ pɔoa,
ní gbɛmaaɔ kua kɛkené wásawasa.

⁸ Aɔ Dii, wá kú ní yá pɔ n zɛɔo zéu,
wá wé dɔnzi,
n tɔ ní n yá dɔawáguo wá kási.

⁹ Mi n nide gwáasína,
tó gu dɔ, mi n kíí wɛɛle.
Tó n yákpalekè ní dúniao,
zílɛdeɔ í yázɛde dada.

¹⁰ Baa tó wá sùuukè ní gbɛváo,
íli zé súsú sɛo.
Vái í feleɔ dɔɔdeɔ bùsuu,
íli Dii zɔɔke yádao.

¹¹ Dii, n ɔ looáríla,
kási aali eo,
to aa áia pɔ ní vɪ ní n gbéɔ e,
wí í ní kú.
To té pɔ ní díle ní íbɛɛɔne kúma.*

¹² Dii, ní wá gba aafia,

* 26:11 Ebe 10.27

yá pɔ́ wá kè pii, míme ní kèwēe.

¹³ Dii wá Lua,
dii páleɔ gbáablèwá,
ní beeo míme wi n tɔ́ɔ́ ado.

¹⁴ Aa gága aa ku ɔ́o,
an geɔ́ lí vuo,
asa n íadámá n ní míde,
ní tò an yá ɔ́ gbēegu ɔ́o.

¹⁵ N wá bui kò, Dii, n wá bui kò,
n nzíá tɔ́bò,
ní tò wá búsu z̄leɔ́ ɔ́tá pii.

¹⁶ Aa n k̄í wèeɛ ní yooyea guu,
Dii, ké n ní toto,
aa wabikèma wēnanno.

¹⁷ Lá nɔ́sindee pɔ́ ká ne'ia í dēeka,
í wiile wāwā guu,
màa wá kú n aɛ yāa, Dii.

¹⁸ Wa nɔ́sí wa dēeká,
ní beeo wa ne'í íana ūe.

Wí e wá dúnia bòo,
wi néɔ́ í aao ku tɔ́leɔ.

¹⁹ N gbé pɔ́ gào vu, aai ku,
gbé pɔ́ kú tēnauɔ́ ɔ́ gau, aai gulake.
N m̀se a pɔ́ fele lán kɔ́ fiiwa,
ge pɔ́ kú tɔ́le guuɔ́ í bɔ́le.

²⁰ Ma gbéɔ́, à fele gē á kpéu,
í zetaále à ule gía yɔ́ɔ́
e aà pɔ́kúma gēzɛa.

²¹ Gwa! Dii b̀ a kúki,
àle mó dúnia gbéɔ́ taae wiiné ní musu.
Tɔ́le a gbé pɔ́ wá ní dedeɔ́ ule ɔ́o,
a ɔ́ ní gbépiɔ́ auo gupuaue.

27

Isailiɔ́ suabaa

¹ Gɔ́ɔ́ bee Dii a íada kwásawa,
m̀lè k̀nik̀ni bàwāadepi,
ní a fēnda z̄ɔ́ gbāa pásílo,
í ísia kwásapi de.

² Gɔ́ɔ́ bee á lesi v̄ēebu ne'ina yá musu.

³ Ma Dii miɔ́ d̄́a,
miɔ́ íkawà gɔ́ɔ́pii,
miɔ́ d̄́a fáane ní gwáasinao,
ké wasu ɔ́kāvào yáie.

⁴ Ma pɔ́ lí paaázio.
Tó leaa ní lesikaoo b̀leu yāa,
d̄́ ma ge lelemá
mà tesómá mío!

5 Sema aa ma sí ní ulékli ù,
aai kɛmanɔ na,
ao, aai kɛmanɔ na.

6 Gɔɔewa Yakɔbu buiɔ zɪnapɛɛ,
Isailiɔ bɔɔbɔ, aai vukɛ,
an libɛɔ i li dúniaa.

7 Dii ní gbé lá à bui pɔ ní gbéɔ gbèwae?
Dii ní dɛdɛ lá à gbé pɔ ní dɛdɛɔ dɛdɛwae?

8 Dii a yákpalekɛrɪnɔ,
i ní yá ní gbae.

A bɔ ní a ían páslo gukpe oi,
i ní séɛ.

9 Bee a láka Yakɔbu buiɔ tàaeɔla.
An duunakɛama gbɛn kɛ:
Aa ní sa'okli gbɛɔ wíwi kélékɛɛ,
mé aali pɔ wa pè táa ù
ní ní tulaletikateakiɔ zɔzɔ píi.

10 Wéɛ bíide gɔ̀ bɛzɪ ù adoa,
a dɛ gu pɔ wá pákpáì ù lán gbáa wáiwaiwa.
Wékli zuɔ i pɔbleu, aai wúɛu,
aai a líɔ suumpa.

11 Tó a gɔ̀naɔ gága,
nɔɔ mɔ é'ɛ wa tékaò.
Wéɛpideɔ nòsɛ vío,

a yáí tò an Kena a ní wɛnagwao,
Lua pɔ ní ikása a sùuukɛrɪnɔ.

12 Gɔɔ bee Dii a a pɔwɛna gbé
za Uflata pɔ a í lí zɛɛoi
e à ge pɛ Egipi zé swawa,
i á Isailiɔ pɛɛɛ dodo.

13 Gɔɔ bee wa káae zɔɔ pé,
gbé pɔ vùaa Asili bùsuuɔ
ní gbé pɔ lala'ò tà Egipi bùsuuɔ
aai ɛa su kúɛ Diiɛ Yelusaleù
a gbésí sí pɔ a kua adoa musu.

28

Waiyookɛa Eflaiù buiɔ ní Yelusaleùdɛɔne

1 Waiyoo wéɛ pɔ Eflaiù bui idekɛnaɔ aai íanadãò,
mɛɛwíwa pɔ kú guzule táaeɛ sísí musu lán kíafuawa!
A kɛfɛnkɛ gawi lé láa lá lávu í wolowa.

2 Dii gɔ̀sa gbáa ví, a mɔ wéɛpi wí
lán lou maa ní gbɛɔ zàa'lan gbáa pɔ í pɔ músikɛwa,
lán lou zàa'lan gbáa pɔ í to í daguawa.

3 Wa ɔzɔ wéɛ pɔ Eflaiù bui idekɛnapiɔ í íanadãòwa.

4 A kɛfɛnkɛ gawi pɔ kú guzule táaeɛ sísíwa lán lávuwa
a kwé lán kaadɔɛn né maà séíawa.

Tó wa è, wa se zu léu gɔ̀ɔ bló.

⁵ Gɔ̀ɔ bee Dii Zígɔ̀de aɔ de lán kíafua gawidewa a gbé kɔ̀naɔne, ɔ̀me aɔ dené lán tulu kefenawa.

⁶ A tó yázedede dɔ̀aa yákpalekɛnaɔne, a gbéɔ gba gbáa aa zɪ yoaa bílibɔleu.

⁷ Vɛɛ ɪ sa'onao tálaatalaazɔ,

í gbáa ɪ ánabio pápázea.

I gbáa ɪ n̄ tálaatalaazɔ,

vɛɛ ɪ zɔ̀lemá.

I gbáa ɪ n̄ pápázea,

aaɪ tálaatalaabo n̄ ánabike guu,

yá ɪ yamá n̄ yágɔ̀gɔ̀a guu.

⁸ Pisi dà n̄ táabunuɔla,

gue fòona v̄io n̄ gbáɔlo.

⁹ Aaɪ o ma yá musu:

A ye d̄sa kewɛɛ yá?

Alɛ weɛle ánabike dadawɛɛ yá?

Né d̄ɛɛ́naɔn wá ũa?

¹⁰ Asa ɪ me:

Sá, sà, sá, sà,

ká, kà, ká, kà,

la yɔ̀ɔ, le yɔ̀ɔ.

¹¹ A yáɪ tò Dii a yá'o gbépiɔne

n̄ buipále yá pɔ́ aale maoo.

¹² Asa a òné yáa:

Kámabokli ke! Tampakli ke!

A to gbé pɔ́ kpásaɔ kámabo!

Kási aai swáse aà yáio.*

¹³ ɔ̀ Dii yá dené:

Sá, sà, sá, sà,

ká, kà, ká, kà,

la yɔ̀ɔ, le yɔ̀ɔ,

ké aa bɔ̀lele kpaanla, aai wíwi,

bai ɪ n̄ kú, wi ɔ̀diemá.

¹⁴ A yáɪ tò à Dii yāma,

á gbélaanikɛna pɔ́ ále kible gbépiɔwa Yelusaleũ.

¹⁵ A m̄e a kɔ́ yámá n̄ gao,

a ledoukè n̄ bɛdao.

A m̄e ɔ̀, tó músi lígua,

àle páála, a á leo,

asa ɛɛ mé á ulekli ũ,

mɔ̀afili mé á mikpakli ũ.

¹⁶ A yáɪ tò ma Dii Zígɔ̀de ma m̄e:

Gwa! Mále gbe gbáa díle Siona,

kpé gbè bɛɛɛde mide pɔ́ wa ɛ́ kpálèò ũ.

Wí a gbé pɔ́ lé aà náaike kũo.†

¹⁷ Yázedede mé aɔ de kpépi yɔ̀ba ũ,

* 28:12 1Kln 14.21 † 28:16 Sou 118.22-23, Lom 9.33, 10.11, 1Pic 2.6

mé maakea aɔ de a gɪsusugwabo ũ.
Lougbe a ee pɔ de á uleki ũpi gbē,
í a da á mikpakia.

18 A kɔ yámaa ní gao a mide,
á ledoukea ní bɛdao a gboo.
Tó músi lígua, ále pãála,
a ɔzɔwáe.

19 Tó à mɔ, ali á séle táánɔe,
aɔ pãála lá gu lé dɔ fáane ní gwãasinao.
Gili a gē gbē pɔ yápi zé dɔu.

20 Wúlebo ke geseŭ, a ní pooo,
zwãa kè teeeŭ, a kúrɪlao.

21 Dii a fele ní a zlo,
lá a kè Pelaziŭ gbɛsɪsɪ saewa,‡
a bo ní a dabudabu zlo,
lá a kè Gabaɔɔ guzuleuwa. §

22 Asu aɔ de gbélaanikenaɔ ũo,
ké ba pɔ wa dɔwá su nao yáí.
Asa má mà Dii Lua Zígɔde mɛ
a ze ní á bŭsu kaaleao píie.

23 A swákpa ma yá ma,
à laaidɔ yá pɔ mále oéwa.

24 Zɔe ɪɔ kpase kē gɔɔpii yá?
ɪɔ gubi aɔ sapa zesai yá?

25 Tó à tɔɔle dáal,
í dosiona ba,
í efo keele,

í mase tɔ dɔɔdɔɔ,
í naa ba a bakli,
í gbé'a pé kɔɔ lézɪ.

26 Aá Lua í dɔaaè,
í aá da zɪpi zéwa sŭsu.

27 Ili dosiona gbē ní éngooo,
íli efo wé suumpa ní zugo gbáoo.
I dosiona webɔ ní gongbãanaoɔe,
í efo wé suumpa ní ɔoɔe busebuse.

28 I pówena lɔe, ɪliɔ gbē gɔɔpiio.
Baa tó à táa'òwá ní zugo gbáo,
íli a tí boɔ.

29 Yápi bɔ Dii Lua Zígɔde kíie ɪɔ,
aá ledama í bo ní sae,
aá ɔno zɔɔ.

29

Yá pɔ a Yelusaleudeɔ le

1 Waiyoo Alieli!

Alieli wéle pɔ Davidi zɔ́leu!
I dikpeke wē ní wēo, ále gé.

‡ 28:21 2Sam 5.20 § 28:21 Yoz 10.10-12

2 N beeo má Alieli da taasiu.
Wa búbuape, wa búbuape,
Alieli i g̃m̃eε sa'okli k̃na ũ.

3 Má koe'ɔpooi, mí εỹ liai,
mí gbà lesí dai.

4 Wa ɔnaalewá,
á yá'oa i g̃ɔ dɔ tɔɔleu,
á lɔɔ i g̃ɔ wíwia b̃usuu.

A yá'oa aɔ bɔ t̃énau lán g̃engbāgbānawa,
á k̃li aɔ dɔ b̃usutiu kpáikpái.

5 N beeo á ibeε dasipio g̃ɔ lán luut̃ewaε,
gbé p̃as̃ipio aɔ de lán ése úa p̃ó íana lé g̃èð zéawaε.
Yápi a rí le kpóokpoo kándoe.

6 Ma Dii Zlg̃de má m̃o íadamá
ní loup̃ūnaao ní t̃ɔɔle lualuaao
ní k̃s̃f̃i z̃ɔɔo ní z̃aa'íanao
ní z̃aao ní t̃élep̃io p̃ɔkaalenao.

7 Bui dasi p̃ó m̃ò lélei Alieliwaɔ g̃ɔ lán nana yáwa,
gbé p̃ó m̃ò a bíi g̃hooi aa koez̃ɔio g̃ɔ lán wépfungu'ea yáwa.

8 Lá ñandena í nana'o à e ále p̃oble,

ɔ́ í vu ní ñanao,

lá imidena í nana'o à e ále imi,

ɔ́ í vu ỹéεsai k̃olo gagaa,

m̃aa aɔ de ní bui dasi p̃ó lé m̃ó Siona gbewa ní z̃l̃opio.

9 Aɔ gé ní ỹadiawáo,

àɔ gé ní yá t̃ɔawáo,

à tó á ṽiake àɔ gé!

Á kua b̃ubuu aɔ gé,

i ke ṽéε mé lé á deo.

Á t̃alaatalaabo aɔ gé,

i ke í gb̃aa yáí no.

10 Asa Dii k̃pasa'í z̃ɔɔ daálaε.

Anabio mé á wé ũ,

ɔ́ a t̃ò wépio lé gu'e bo.

Gu'enaɔ mé á mí ũ,

ɔ́ à p̃ɔkuaé.

11 Anabikeyáε bee deé yá p̃ó kú taala nanaau ũ pii. Tó á kpà kyokenawa aà a kyoke, a me á f̃so, asa a nanaaε. 12 Tó á kpà kyod̃nsaiwa aà a kyoke, a me á kyó d̃so.

13 Ma Dii ma m̃è bui bee í s̃m̃azi

à ma kp̃ela ní léoe, an s̃ɔ kuao.

Aaí ma sísi gb̃enaz̃ina yādileawae.*

14 A yáí má εa yāb̃nsaεɔ kené,

má ɔ̃ñodeɔ ɔ̃ño midε,

má wez̃ēnaɔ wez̃ē suumpa.†

15 Waiyoo gbé p̃ó aaí yá p̃ó aale yáɔ ulem̃eε z̃àz̃à,

* 29:13 Mat 15.8-9, Maa 7.6-7 † 29:14 1Kln 1.19

aaĩ ní yáᵛ ké gusiau aaĩ me:
 Déme lé wá eĩ?
 Déme wá yá d̄si?
 16 Yáfuangbanaᵛ!
 Al̄e e oobona de lán gl̄wae.
 P̄s p̄s wa bò a o a bonāe i a booa?
 Oo a o a kùunāe a yáe d̄soa?‡

17 A ḡᵛ yᵛᵛ ké Libā a ḡᵛ bugbe ũ,
 mé bugbe a ḡᵛ likpe ũ.

18 Gᵛᵛ bee swādoᵛ taalapi yāma,
 v̄l̄aᵛ bᵛ gusia níiniuu aa gu'e.

19 Taasideᵛ pᵛ a ea ké na Diiwa,
 wēnadeᵛ p̄ᵛnake ní Isailiᵛ Lua p̄s a kua adoao.

20 Gb̄é p̄as̄l̄ᵛ ḡēle,
 gb̄élaanikenaᵛ mide.

Gb̄é p̄s an me wá ní v̄aiᵛᵛ kaale,

21 gb̄é p̄s aaĩ yāᵛᵛ gb̄éwa,
 aaĩ baikpa yānadēe yákpalekeki,
 aaĩ yāda yāesaidela ní ε̄εopiᵛ.

22 Ayāmeto Dii p̄s Ablahaũ b̄ᵛ yáe bee ò Yakᵛbu buiᵛᵛ musu:
 Wí a Yakᵛbu buiᵛᵛ kũ l̄ᵛᵛ,
 an gēe a ḡᵛ kpá ní wéi l̄ᵛᵛ.

23 Tó an buiᵛᵛ ma yākēa ní guu è,
 aaᵛᵛ d̄ᵛ ké ma kua adoa. §

Aa ma d̄ᵛ Yakᵛbu Lua p̄s a kua adoa ũ,
 an mēe i kuke ma Isailiᵛ Lua ae.

24 Gb̄é p̄s an n̄ᵛse liaaᵛᵛ òn̄okũ,
 yákt̄ekanaᵛ ledama ma.

30

Yá p̄s a bui swágb̄aadeᵛ le

1 Ma Dii ma m̄e:

Waiyoo né swágb̄aadeᵛ!

Aaĩ yá p̄s ma lé kú a guuᵛᵛ yá,
 aaĩ k̄ᵛ yāma ní gb̄éᵛ,
 ma Niš̄nali d̄ᵛaanéᵛ,
 aaĩ duuna káfi duunaa.

2 Aaĩ fele ḡé Egipi, aali lezaao,
 aaĩ na Falaᵛᵛzi ní misina ũ,
 aaĩ mikpa Egipi uenai.

3 Kási naa Falaᵛᵛzi a widawá,
 mikpaa Egipi uenai a á t̄ᵛ ᵛᵛkpa.

4 Baa ké á gb̄aadeᵛ ku Zoã,
 mé á zinaᵛᵛ kà Anesi,

5 wí a ní kú m̄pii bui àisaiپی yáí,
 aa d̄nle ge káfla e weo,

‡ 29:16 Isa 45.9 § 29:23 Mat 6.9

sema wí ní tó'íio.

⁶ Nεγενε nòbɔɔ yá.

Wále guwaiwai pó yá'íá ní taasio ví baa ví,
nòɔmusu saɔ ní nòɔmusu daɔ
ní sògbalaɔ ní mlé pásínaɔ di wee.
Záa'ínaɔ ní àizεεɔ sésεa,
yiongɔɔ lé k'ó' é'ε ní ní pɔmaaɔ,
aale geò bui àisaipione.

⁷ Aale geò Egipi pó an donle gia
lán lé'íana gbawae.

A yáí tò mi oè, Ilεnɔbɔ zɔɔ pɔewonsai!

⁸ Dii mè mà gé yápi kéné láu ge pó pεpεenawa,
iɔ dené gɔɔ pó lé mópi seela ù gɔɔpii.

⁹ Buipiá lualεwεnaɔne,
né sásáaɔne,

aaliɔ ye swásεa Dii ikoyáizio.

¹⁰ Aaí o gu'εnaɔne
aasu gu'e aai a yá'oné lɔɔ,
aaí o ànabiɔne
aasu yázede mané lɔɔ.

Aaí mε: A yá nana owéε,
à ànabikεyá'òwéε kpaanla.

¹¹ A ké zépiwa, à pā yāmaaa,
à Isailiɔ Lua pó a kua adoa gáwéε zéu.

Ayāmeto Isailiɔ Lua pó a kua adoa yáε bee ò:

¹² Lá a gi yápi mai,
a gbéɔ b'ó'ímia náaikè,
mé a ze ní kónio,

¹³ Ayāmeto duunapi aɔ déé
lán gí lesí paaa k'ó'dɔa pó a kwé kpóokpoo kándowa.

¹⁴ A wíwi kélekele
lán lo pó oobona gotòwàwa.
Wa a kaso e a guu
ké à ká tésibɔ ge idáɔɔ ùo.

¹⁵ Dii Isailiɔ Lua pó a kua adoa yáε bee ò:
Zléa tεεε ní sòdaadoùo mé a á bɔ,
laaikpalea niεniε mé á gbáa ù,
s̄ i wéio.

¹⁶ A mè: Beewa no!
Wá di s̄ kpe wà bàaleε!

A yá bee yáí á bàalei síana.
A mè: Wá di s̄ wáa kpe!

A yá bee yáí á gbèselenaɔ wāa.

¹⁷ Tó á gbēɔn òaa sɔɔɔ ní gbé mēndo wεpà,
á tílεε.

Tó gbēɔn sɔɔε sa,
á lék'owa píiε.
A gbé pó g'óɔ iɔ ze

lán lí pò péle gbε musuwa,
lán dàlapoo pò kú sìsì musuwa.

¹⁸ Kási Dii lé á dá à e maakeé,
i fεlε à á wēnagwa,
asa Dii Lua í yáke a zéwae.
Báaaden gbé pò sáa Diizi ũ.

Dii a a gbé suaba

¹⁹ A Siṇadeo,
á gbé pò á kú Yelusaleŭo,
á ɔɔɔ bau ɔo.
Tó Dii á ɔɔɔ mà, a gbēkekeé,
tó à á wii mà, a wewá.
²⁰ Baa tó Dii taasi dàé á ble ũ,
mé à á dá wētēau á imia ũ,
á yádanede aɔ ulεá ɔo,
á wesiaále.
²¹ Tó a páale ɔplaa oi ge zεε oin nó,
á swále yáwa á kpε à ma,
wàle me: Zén ke, áo beu.
²² I gbasa á táa pò wà ánuusu lèwàò
ní a pò pò wà vua lèwàò ɔ̀okpa,
í ɔ̀ɔ̀i lán bɔɔwa,
í o pòpione: A géí!

²³ A á gba lou pò pò ále tó bua yáí,
tɔɔle a blekeé maamaa zitiŭ.
Gɔɔ bee á pɔtuoo sē ble dádákekti yáasau.

²⁴ Zu ní zàa'ina pò aale bua zikεo
sēla búuna ní táaa wisideo ble,
wa kálené ní péeluo ge saa.

²⁵ Gbéɔ dedεa dasidasi gɔɔ,
tó pò lesí pò wa bɔɔ kwē,
swa pò a í lí z̄εo aɔ ku
gbēsìsɔ ní sìsì lesíɔ musu pii.

²⁶ Tó Dii a gbéɔ gu'laò kèkené,
mé à ní gbágbá ní la pò a kpànzio,
mɔvua í aɔ gbāa lán latē gupuawa,
latē gupua a káfi lεε soplá lán gɔɔ soplá gupuawa.

²⁷ Dii bò z̄az̄a,
ále mɔ luabesianau,
ále pɔɔo a níu,
aà lébaa lé lua ní kpēneo,
aà léna de té pɔkaalena ũ.

²⁸ Aà lé'iana de lán swa paa í
pò ká ní n̄ε ís̄wa.
Ale buiɔ bobo ní tēmeo à ní báde,
ále áas'ina káne à ní sásá.

²⁹ Apiɔ s̄s̄ áo lesi,
lá ále dikpeke Diiε gwáasinawaε,

á pɔ a kɛ na,
 lá ále Dii gbɛ̀sɪsɪkɔ́ ń kulepɛao
 ále gé Isailiɔ́ gbɛsi kɪ́iwa.
 30 Dii a to gbɛ̀ɔ a ɔ́ɔ gawide ma,
 a to aa a ɔ́ pɔ́ looanla e.
 Ale pila ń pɔ́kɔ́ma zɔ́ɔ ń tɛ́lɛpiɔ́ pɔ́kaalenao
 ń lou kwɛao ń zàa'lanan ń loughɛo.
 31 Dii ɔ́ɔ a gili gɛ́ Asiliɔ́gu,
 a ń wiwi ń a gopanao.
 32 A ń lé dodo ń go pɔ́ a dilenéo
 ń gaa ɔ́o ń mɔ́ɔna ɔ́o sɛnu.
 A zɪ́kaɪnɔ́ ɔ́zɛsai.
 33 A dɔ́aa tɛkà à gɛ́gɛ́ an kía pɔ́ ũ,
 tɛ́pi kákli ɛ zà a yàasa mé yàa mɔ́wà.
 Iatɛ́gbɔ́ tɛsɛa a ɔ́ɔ Dii léu a lé'iana ũ, i kɔ́wà.

31

Waiyoo gbé pɔ́ aa sɔ́kpále Egipiɔ́zi

1 Waiyoo gbé pɔ́ aaí gé dɔ́nle wɛɛlei Egipi,
 aaí gbáa'e ń sɔ́wa,
 aaí ń zɪ́kasɔ́go dasiɔ́ náaike
 ń ń sɔ́de pɔ́ lé vɪɔ́.
 Aali wépe Isailiɔ́ Lua pɔ́ a kua adoawao,
 aali Dii kɪ́i wɛɛleo.
 2 Kási aàpi sɔ́ a zɪ́ka'ɔ́nɔ́ vɪ́,
 Ì yáyiamá, mé ìli lelileo.
 A fɛle gbɛ̀váiɔ́wa
 ń gbé pɔ́ aaí dɔ́ váikenapiɔ́leo.
 3 Egipiɔ́á Lua no, gbɛ̀nazinaɔ́ne!
 An sɔ́ɔ́á Lua Nisina no, pɔ́ audeɔ́ne!
 Tó Dii ɔ́ loonla,
 an dɔ́nledeɔ́ gɛ́mbɔ́le,
 gbé pɔ́ aale dɔ́nleɔ́ léle,
 aa míde sɛnu ńpii.
 4 Dii yáɛ bee òmɛɛ à mè:
 Tó nɔ́ɔ́musu lé hɛ́kɛ a pɔ́bleawa,
 mé wà pɔ́dánaɔ́ kàaaaazi dasi,
 lá an wiidawà vɪ́a a aà kɔ́o,
 mé an zɔ́a a aà kádeɔ,
 màa Dii Zɪ́gɔ́de a pila zɪ́kai
 Siɔ́na gbɛ́wa ń a sɪ́sɔ́naɔ́.
 5 Lá bá ɪɔ́ gí ń a néɔ,
 màa Dii a gí ń Yelusaleŭo.
 A giò, a aà suaba,
 a maaála, a aà ɔ́.
 6 Isailiɔ́, à ɛa ze ń Lua pɔ́ a ɔ́ɔ aà yáú pásɪpásɪo sa. 7 Asa gɔ́ɔ bee á baade a gí
 táa pɔ́ a pí azɪaɛ ń ánusuo ń vuaozi.
 8 Wà Asiliɔ́ kwé ń fɛ́ndao,
 i ke gbɛ̀nazina no.

Fēnda pɔ de gɔe pɔ ũo mé a ní dede.
 Aa wí ní bao fēndapi lézi,
 wí zɔzɔda ní èwaasoone.
 9 Vía a ní kía kú à gɔɔgɔɔbo,
 iwáa a ká ní dɔaanaɔ pɔa,
 aai ní dálapoo to daa we.
 Dii mé yápi ò.
 Aà té dɔ Siona,
 aà kína ku Yelusaleũ.

32

Kia maa kpala

1 Gwa! Kíae a kpalable ní yázedeo,
 aà iwao kible a zéwa.
 2 An baade aɔ de ulekli ũ zàa'lanac,
 aɔ de mikpakli ũ lou zá,
 aɔ de swa ide ũ gbáau,
 aɔ de gbési zɔɔ uede ũ gugiiu.
 3 Wɛbiibiinaɔ wé a kɛ sa,
 swákpanaɔ yáma.
 4 Nɔnwáadeɔ ɔnɔkú aa yá dɔ,
 bebedeɔ yá'o sa káukau iwesasai.
 5 Wa me sɔũe beede bo,
 wa me kɔnidee gbémaa bo.
 6 Asa sɔũ í yáfaasai o,
 aà láasoo ɔ ku yáwáwa.
 Ili zíkɛ Lua yáwao,
 í Dii seela bɛɛ kɛé.
 I nɔandenaɔ to gii,
 í imidenaɔ to isai.
 7 Kɔnide yákeɔɔ vái,
 í váikpaál ní taasideɔ
 à ní ɔɔkpa ní nɔafilio,
 í wɛnadepiɔ yá málené.
 8 Beede í yázedé yá,
 yá beede ɔ í zèð.
 9 A nɔe namablɛnaɔ,
 à fɛɛ swádɔmazi,
 á nɔe pɔ á kú nienieɔ,
 à ma yáma.
 10 A nɔe pɔ á kú nienieɔ
 á gɔ ní bílio zii maa'i,
 asa vɛɛkɔzɔzɔa aɔ kuo,
 ésekekea a kɛo.
 11 A nɔe pɔ ále namableɔ,
 à lualua ní sɔ̀deedeo.
 A nɔe pɔ á kú nienieɔ,
 à kpakpanaga.
 A á pɔɔ wolowá pii,

í zwànkasaᵋ dᵋ á pi.

¹² A ázia gbēgbē, í búbuape
á bua maaᵋ ní á v̄ēē ne'inaᵋ yáí.

¹³ A ᵋᵋᵋ ma gbēᵋ b̄usu yáí,
asa l̄ea ní l̄esikaoo b̄l̄eu.

A ᵋᵋᵋ á ua p̄nadeᵋ
ní á w̄éle nae beeo yáí.

¹⁴ Kibe a ḡᵋ da p̄á,
w̄éle súude a ḡᵋ bezia ũ.

A s̄ísí gud̄akli aᵋ da wáiwai ḡᵋpii
z̄aa'inaᵋ p̄nak̄ekli ũe,

p̄ᵋᵋ d̄ádák̄ekli ũ,

¹⁵ e Lua àᵋ gé a Nis̄ina p̄isiiwá b̄oa za musu,
gbáa i gbasa ḡᵋ gutaaede ũ,
gutaaede s̄ᵋ dào ũ.

¹⁶ Yázeᵋde a kible gbáapiu,
maak̄ea aᵋ ku gutaaedeᵋpiu.

¹⁷ Yázeᵋdeᵋpi a aafia iné,
maak̄ea gbe aᵋ de kua d̄ᵋᵋa ní s̄ᵋdaadoᵋ ũ ḡᵋpii.

¹⁸ Ma gbēᵋ aᵋᵋ ku ua aafiadeu,
an be aᵋ nié,

aa kámabou nama guu.

¹⁹ Baa tó lough̄e likpe òᵋkpa,
mé wá w̄éle deᵋl̄empá wa d̄aaí,

²⁰ áᵋ de p̄nadeᵋ ũ,
áᵋ p̄ᵋᵋᵋ swa p̄íi sae,
á zuᵋ ní á z̄aa'inaᵋ deᵋpookli e.

33

Yelusaleᵋ suabaᵋ yá

¹ Waiyoo gbē'ᵋᵋkpana,
n gbé p̄ᵋ wi n òᵋkpa yāao!
Waiyoo z̄l̄b̄nkpeᵋde,

n gbé p̄ᵋ wi b̄ᵋ n kpe yāao!
Tó n gbé òᵋkpa ní làa,
wa n òᵋkpa s̄ᵋe.

Tó n b̄ᵋ gbēᵋ kpe ní làa,
wa b̄ᵋ n kpe s̄ᵋe.

² Dii, wá wegwa, wále s̄ánzi.
Nyᵋᵋ d̄ᵋwále lá gu lé d̄ᵋ,
ní wá suaba wá taasik̄eᵋᵋᵋ.

³ Tó n kolok̄eke, wí l̄ék̄ᵋwae
tó n fele, buiᵋ í f̄āaae.

⁴ Wa léle ní p̄ᵋᵋwa
lá kwaᵋ i léle buap̄ᵋᵋwawa,
wa ní p̄ᵋᵋ s̄ímá
lá kwasut̄eᵋ í kenéwa.

⁵ Dii sáa kuo, asa a ku musu,

a to yáẓede ní maakeao li Siɔnaa.

⁶ Dii aɔ de ní zĩmpelɛ ũ gɔɔ bee,
aafia ní ɔnoo ní d̄sao aɔ die.
Vlakea Diie mé í mós ní àizepio.

⁷ Gwa! Gõsa gbãaɔ wiido gãae,
gbé pó wà ní zí awakpaipio lé ɔɔb wɛnanno.

⁸ Zedaɔ lé sé bo,
gb̄e lé gu baa ví bo,
lédoũ ku bo, wàle saka seelaɔu,
wa k̄o beɛɛ d̄s bo.

⁹ Bùsu lé wɛnake, à ḡò zeesai,
Libā ḡò ní wío, à mùakù.
Salɔna guzulɛ ḡò lán gbáawa,
Basana ní Kaamelio ḡò gii.

¹⁰ Ma Dii ma mè má fɛle sa,
má a gbãa ɔlɔné, mí tɔbo.

¹¹ A nɔsí sɛpisa ũ,
a ne'í sè giina ũ,
ma pɔbɔa ma níu de té pó a kúwá ũe.

¹² Gb̄épio tékũ aa ḡò túfu ũ
lán káele z̄z̄sa pó wà tesòwàwa.

¹³ A gbé pó á kú z̄z̄aɔ,
à yá pó má kè ma,
á gbé pó á kú káiɔ,
à ma ḡsake d̄s.

¹⁴ Gili gè Siɔna duunkenaɔgu,
luayádansaipio lé kpakpanaga.
Wá déme a f̄s àɔ kú ní té p̄kaalenaoi?
Wá déme a f̄s àɔ kú ní té gasaipioi?

¹⁵ Gb̄é pó í yáke a zéwa,
mé í yámaa o,
a za gb̄eble'aigu,
mé í ɔbɔle gbagusae yáu,
ili swáse gb̄eɛyáio,
mé ili ye à wesi vailɛo.

¹⁶ Ɔme aɔ ku aafia musu,
aá ulékli aɔ gbãa gbèsɔɔu.
Ali pɔblea e we,
mé í a késawào.

¹⁷ Nȳs wesi kía kefenkele,
nȳs bùsu e káaa yàasa.

¹⁸ Nȳs làasooke gili pó kè yāawa n s̄ guu, ní me:
Naokena ku máe la?
Ɔsiɔna ku máe la?
Gb̄é pó í d̄s nao ku máe la?

¹⁹ Nȳs gbé pó aai yā'o ní ɔpio e bo,

⁸ Asa Dii t̄simagɔɔɛ,
aà ìadama w̄ɛɛ yásia ní Sionao yáí.

⁹ Eɔw̄ swaɔ li kɔtaa ũ,
a b̄suti a li ìat̄ɛgb̄ɔ ũ,
an b̄su i ḡɔ lán kɔtaa t̄ɛwa.

¹⁰ Aɔ gaa v̄lo fáane ní gwáas̄l̄nao,
a s̄úɛɛ aɔ d̄ɔ ḡɔɔpiie.†
W̄ɛ ní w̄ɛo aɔ da wáíwaie,
gb̄ɛ a a baa v̄l̄ bo.

¹¹ Gáw̄ ní kp̄ɔb̄ɔ'ilen̄aɔ ke ní kúki ũ,
kooh̄uh̄unaɔ ní gbagbaaɔ sakp̄eda we.
Dii a guȳɔb̄ɔ poowà, i ḡɔ da pá,
a gwa ní ḡs̄usugwabao, i ḡɔ ḡii.

¹² Kíá buiɔ ku wà ní kpá kpalau bo,
an d̄baanaɔ ḡɛɛ míɔ.

¹³ K̄aɛɛɔ ní leaaɔ kúɛ ní kp̄é gb̄aaɔwa,
l̄ɛs̄ikao ní ḡaagaaɔ a da ní z̄ɛḡik̄liɔla.
Aɔ d̄ɛ gb̄ɛgb̄onaɔ t̄oò ũ, kooɔ b̄ɛ ũ.

¹⁴ Awal̄ɛwanaɔ ní maiɔ kpaau we,
t̄aaɔ f̄ɔkpakpak̄ɔwa,
babaȳɔɔ z̄ɔl̄ɛk̄li eu, aaɔ káɛu.

¹⁵ B̄aso a sakp̄ɛ da we à gbedau,
a nepipi, i ní k̄aaa a z̄l̄ɛ.
Ȳaamusuɔ k̄ɔ n̄ɔn̄ɔaaɔ,
sa l̄ɔ t̄ɛ a nai.

¹⁶ A w̄ɛɛɛ Dii taala guu,
à a kyoke,

an kee a k̄és̄aɔ,
a dae a kua a sawao,
asa aà lé mé ò,
aà Nis̄ina mé a ní k̄aaa.

¹⁷ Ǿm̄ɛ ní baa kp̄amá,
à ɔd̄ɔ ní baadeɛ a kúkiwa.
A ḡɔ ní p̄ɔ ũ ḡɔɔpii,
aaɔ ka a guu w̄ɛ ní w̄ɛo.

35

Gb̄é p̄ɔ Lua ní suab̄aɔ kua zia

¹ Gb̄aa ní guḡiio a p̄ɔnake,
guwaiwai a yáalɔ,
kpaɔ a b̄ɔɛu.

² A vuke ní p̄ɔna z̄ɔɔo, a gulake.
Lib̄a gaw̄i a ḡɔɛ,
Kaameli ní Sal̄nao maa a pisiwà,
w̄i Dii wá Lua gaw̄i ní a z̄ɔk̄ɛo e.

³ A á ḡàs̄l̄ p̄ɔ ḡɔ d̄áziɔ zu,
à á gb̄á p̄ɔ ḡɔ t̄èeeɔ sé.*

⁴ A o gb̄é p̄ɔ an ká ḡàɔn̄ɛ:
A s̄ɔd̄il̄ɛ, ásu to v̄ia á k̄ũo.
A gwa! A Lua lé m̄ɔ t̄ɔsiie,

† 34:10 Zia 14.11, 19.3 * 35:3 Ebe 12.12

àlɛ mɔ flaboiné, i á suaba.

⁵ Vɪaɔ wé a ké,

swádoɔ swá a wē,

⁶ ɛɛɔ vívɪ lán banawa,
lénanaalɛadeɔ gulakɛ,†

asa gbáa a pūna ní ío,
gugii a li swa ũ.

⁷ Tɔɔlɛ wáa a li íkalekɪ ũ,
gugii a gɔ nibɔna ũ.

Gbēgbonaɔ kálɛkɪ a vɔ ní wáao ní swamɔeɔ bɔlɛ.

⁸ Wa zeda bɔ we,

wa mɛ zépiɛ zé pɔ a kua adoa.

Gbàlɛnaɔ sɛo,

sɔŭ a bebɛ kpa a áao,

zépi aɔ de a sɛnaɔ pɔ ũɛ ní tɛɛ.

⁹ Nɔɔmusu aɔ ku weo, wáie a sɔio,
wa wesi wáilɛ weo.

Gbé pɔ Lua ní suabáɔ mé aɔ bɛ we,

¹⁰ gbé pɔ Dii ní bópiɔ ɛa su,

aa gē Sɔna ní kúkuakeao,

pɔna láasai kú ní musu,

pɔna ní yaalɔ gērízi,

pɔsia ní wēnaɔ gēzɛa.

36

Asilio kía vɪadadaa Yelusaleũdeɔzi (2Kia 18.13-27, 2Lad 32.1-19)

¹ Kí Ezekia kpalablea wē gēo mēndosaide guu Asilio kí Sɛnakelibu m̀ lɛlɛ Yuda wéle b́ideɔwa, a sí pii. ² ɔ à a zɪgɔɔ gbēzɔɔ zɪ, à b̀ Lakisi à gē Yelusaleũ kí Ezekia lè ní zɪgɔɔ dasidasí. A zè íkalekɪ pɔ kú musu saɛ, pɔpinaɔ bua zéu. ³ Kibɛ ziia Iikia né Eliakiũ ní aà lakēna Sebenao ní aà kpáwakɛna Asafa né Yoao b̀ gè aà ḱi. ⁴ ɔ gbēzɔɔpi ònɛ: A gɛ o Ezekiaɛ, Asilio kía zɔɔ mé lé áa la, b̀ àlɛ a náaike m̀aai? ⁵ A m̀ é zɪgbaseleá dɔ mé á gbáa. Yápa giie. Dé àlɛ a náaike, ɔ àlɛ b̀ aà yá kpei? ⁶ Egipiɔ kía pɔ àlɛ a náaike gwa. A de lán feelipan wíwíawae. Gbé pɔ gbáa'èwà, i aà zɔ a ɔue.* ⁷ Tó á òmɛɛ Dii á Lua náai àlɛ kɛ, aà guleſɔ ní aà gbagbakɪo Ezekia gbòoo lò? A ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔnɛ pii aa m̀ kúle gbagbakɪ aɛ Yelusaleũ la. ⁸ Aà lɛdoũkɛ ní ma dii Asilio kíaɔ, m̀ aà gba s̀ m̀n ɔaa kwi, tó a gbé vɪ aa diè kpe. ⁹ Lá àlɛ Egipi zɪkasɔgoɔ ní s̀deɔ náaike, kpelewa a f̄ zɛzɔ baa ma dii zɪgɔ gáli pɔ k̀s̀ánziɔ doe? ¹⁰ Alɛ e ma dii m̀ lɛlɛi guɛ beewa à a dúuzɔ Dii lé sai yà? Dii mé òè aà lɛlɛ bùsue beewa, i a dúuzɔ.

¹¹ ɔ Eliakiũ ní Sebenao ní Yoao ò zɪgɔɔ gbēzɔɔpiɛ: Yá'o wápiɔ n z̀bblɛnaɔnɛ ní Sili yáo, asa wí maɛ. Nsu yá'owɛɛ ní Ebelu yáo, kɛ gbé pɔ kú b́iwaɔ mao. ¹² Gbēzɔɔpi wémá à m̀: Ma dii i ma zɪ mà yápi òé ní á diio átɛɛo, ní gbé pɔ z̀lɛa b́iwaɔnɛ lɔ, asa aa nízɪa b́ikpe pɔ aa kè ble, aa nízɪa osoo mi lááwae. ¹³ ɔ gbēzɔɔpi f̄lɛ p̀na ní Ebelu yáo à m̀: A Asilio kía zɔɔ yáma! ¹⁴ Kípi m̀ ásu to Ezekia á sásáɔ, asa a f̄ á b̀ a ɔzɪo. ¹⁵ Ezekia m̀ Dii a á b̀, a á wéleɛ bee kpa Asilio kíawao. Asu Ezekia pi yáma à Dii náaike yápi musuo. ¹⁶ Ásu Ezekia yámao. Asilio kía m̀

† 35:6 Mat 11.5 * 36:6 Eze 29.6

à lèdoukèaṅ, à mikpawa, á baade i azía v̄ēēbē ní azía kaadɔembēo ble, i azía bia'i mi, ¹⁷ e àò mós á sélei à táánṅ b̄usu pále pò de lá á pówau. Pówena ní v̄ēē nao p̄alawá, p̄ēē ní v̄ēēbuo diue. ¹⁸ Ezekia m̄ē Dii á á b̄o. Asu weio, ásu to á á sásāo. Buipaléṅ táae è ḡi Asiliṅ k̄iáe aà ní b̄usu s̄ímáe? ¹⁹ Amata ní Aapadaeṅ tááṅ ḡē máe? Sefavaiṅ tááṅ ḡē má ní? Samali tááṅ è ḡi ní ní w̄éleoe? ²⁰ B̄usu beeṅ p̄ii, an kpele t̄áa mé f̄i ḡi ní a b̄usuoí? Kpelewa Dii á f̄i ḡi ní Yelusaleṅoi?

²¹ Gb̄éṅ níle k̄ilikili, aai ȳawewào, asa an k̄iá òné aasu ȳázasiwào. ²² Ǿ kibē ziia Ilikia né Eliakiṅ ní aà lak̄ēna Sebenao ní Asafa né Yoa aà kp̄awakenao èa s̄u Ezekiaṅpiwa ní n̄ p̄okasaṅ k̄ék̄ēa, aa z̄iḡṅṅ gb̄ēz̄ṅṅ ȳá dàu aa siṅe.

37

Ezekia wabik̄eṅ Diiwa (2Kia 19.1-19)

¹ Ké k̄i Ezekia ȳápi mà, à a ula ga k̄ē à zw̄ankasa k̄akaala, ǿ à ḡē Dii ua. ² A a bē ziia Eliakiṅ ní a lak̄ēna Sebenao ní sa'onk̄iáṅ z̄l̄ anabi Isaia, Am̄ozu néwa, zw̄ankasaṅ k̄akaar̄la. ³ Aa òè: Ezekia m̄ē ȳá ḡi gb̄āe, w̄á w̄á dá taasiu, w̄á w̄á lele, w̄á widádawá. Wa ḡṅ lán n̄e p̄ó a né k̄á b̄oa mé ȳēēe ku a f̄i iowa. ⁴ Asiliṅ k̄iá a z̄iḡṅṅ gb̄ēz̄ṅṅ z̄l̄, à m̄ò Lua b̄éē lánik̄ē. Dii n̄ Lua ȳápi mà, a aà lele ȳápi oa ȳáia, w̄á d̄ṅo. Wabik̄ewá w̄á gb̄é k̄ōna p̄ó wa ḡṅṅe.

⁵ Ké k̄i Ezekia z̄inapiṅ ḡē Isaia lè màa, ⁶ a òné: A gē o á diie, Dii m̄ē asu to v̄ia a k̄u Asiliṅ k̄iá iwaṅ d̄óeaṅṅ ȳá p̄ó a màpi ȳáio. ⁷ A ma! Tó Asiliṅ k̄iá baœ mà, Dii á to làasoo ḡēaṅṅ, i ta a b̄usuu. Dii i to w̄á aà de ní f̄ēndao we.

⁸ Ké z̄iḡṅṅ gb̄ēz̄ṅṅ mà Asiliṅ k̄iá f̄ēle Lakisi, à èa tà à aà lè, àle z̄ika ní Libenadeṅ. ⁹ Asiliṅ k̄iá mà Etiopiṅ k̄i Tilaka lé mós z̄ikaianṅ, ǿ à èa z̄inaṅ gb̄āe Ezekiawa à m̄ē: ¹⁰ A o Yudaṅ k̄i Ezekiae, dii p̄ó àle a náaike à gb̄āsa m̄ē á Yelusaleṅ namee ma ǔl̄o, asu to aà a sásāo. ¹¹ I ma lá Asiliṅ k̄iáṅ k̄ē b̄usuoṅe à ní k̄é k̄élekele p̄iio lé? A mé a b̄o adoa? ¹² Bui p̄ó ma deziṅ k̄àaleṅ, Goz̄á ní Halanao ní Lezeṅfio ní Edeni p̄ó k̄u Telasaaṅ, an tááṅ ní b̄óe? ¹³ Amata k̄iá k̄u máí? Aapadaeṅ k̄iá k̄u máe? Sefavaiṅ ge Ena ge Iva k̄iáṅ k̄u máí?

¹⁴ Z̄inapiṅ lá kp̄a Ezekiawa. Ké à a kyok̄ē, à ḡē Dii kp̄éu, a p̄ò aà ae, ¹⁵ à wabik̄ewá à m̄ē: ¹⁶ Dii Z̄iḡṅṅ Isailiṅ Lua p̄ó k̄u malaika ḡàsladeṅ z̄ānguo,* m̄ime ní Lua ū b̄usu p̄ó k̄u d̄únia guu p̄iie. M̄me n̄ musu k̄ē ní t̄oṅleo. ¹⁷ Sw̄ákpa ñ yama, Dii. W̄ése ñ gugwa, Dii. D̄óea ní Lua b̄éoe lékp̄āsá p̄ó Senakelibu k̄ē ma fá! ¹⁸ Slanae Dii, Asiliṅ k̄iáṅ buipiṅ k̄àale p̄ii, an b̄usuoṅ ḡṅ bezia ū. ¹⁹ Aa ní diiṅ k̄āteu aa ní kp̄asa, asa aa de Lua ūo, p̄ó p̄ó gb̄ēnaz̄ina k̄ē ní lío ní gb̄eoṅe. ²⁰ Dii w̄á Lua, w̄á b̄o aà ǔl̄i, bui p̄ó k̄u d̄únia guu p̄ii iṅ d̄ṅ k̄ē n̄ Dii, m̄ime ní Lua ū ndo.

Senakelibu gaa (2Kia 19.20-37)

²¹ Ǿ Am̄ozu né Isaia lékp̄āsák̄ē Ezekiae à m̄ē: Dii Isailiṅ Lua m̄ē a wabi p̄ó ní k̄ē Asiliṅ k̄i Senakelibu ȳá musu mà, ²² à asiē bee ò aà musu:

Siṅna w̄éle lé sakangu,

àle n̄ lánik̄ē n̄ kpe.

Gb̄ēe i z̄ible Yelusaleṅpiwa ȳāo,

ǿ àle a mi dada a ḡāu.

* 37:16 B̄oa 25.22

23 Dé n dɔɛwà ní s̀̀s̀s̀i?

Dé n káaè n n mi dàè íai?

Isailio Lua pɔ́ a kua adoa ní kèɛ.

24 N dà n ìwaɔɔɛ aa Dii s̀̀s̀s̀,

n mè n dede s̀̀s̀s̀ musu ní n zikasõgo dasio
e Libà bùsu gbè̀s̀s̀l misonau.

N sɛde lí gbàaɔ z̀̀z̀z̀,

n p̀̀li z̀̀z̀z̀ kwè,

n ka a léwa musu e a likpe sisiu.

25 N b̀̀yò buipaleɔ̀ b̀̀suu,

n a imí,

n kè̀sɛ Egipi swaɔ́ í bà.

26 Ké ma Dii má díle màa za zi,
ní mao lé?

Ma zɛ̀ò à gè̀gè̀, ɔ́ má tò à kè.

Má tò n ní wéle bíideɔ̀ kwè wíliũ,

aa g̀̀ɔ́ daaíá.

27 Wélepideɔ̀ gbàa kè̀sà,

aa g̀̀ɔ́ suuu, wí ní kú.

Aa de lán s̀̀saowa,

lán s̀̀la b̀̀lɔ̀wa,

lán s̀̀e p̀̀ɔ́ b̀̀le kpéwa à g̀̀ga g̀̀ɔ̀wa.

28 Má n kúki d̀̀,

má n gea ní n suo d̀̀,

má n p̀̀paamazi d̀̀.

29 N p̀̀p̀amazi,

n kàamai p̀̀ɔ́ ní ví yá gè̀ ma swáú.

Má bakanɛ n níú,

má àasína kanɛ n léue,

má tò ñ ea tá ní zé p̀̀ɔ́ n m̀̀òò.

30 Ezekia, yáe beeɔ̀ dɛne seela ù.

A p̀̀zà ble ble wéa,

zii lo í ble we.

Zii kee sa à p̀̀t̀ɔ́ í p̀̀keke,

à wéli pépe í a be ble.

31 Yuda k̀̀na p̀̀ɔ́ b̀̀ò z̀̀na a ea péle tíu,

an né iɔ̀ kpa musu.

32 Asa gbé k̀̀naɔ̀ b̀̀o Yelusaleũ,

Siona gbè̀s̀s̀lɛpɔ̀ g̀̀.

Ma Dii Zíg̀de ma áia mé a bee ke.

33 Ayámeto ma yáe bee ò Asilio kía musu:

A gè̀ wéleɛ beeuo,

a kazuuo,

a a s̀̀ngbao d̀̀èò,

a koez̀i à gbà lesí daio.

34 A ea tá ní zé p̀̀ɔ́ à m̀̀òòɛ,

a gè̀ wélepíuo.

Ma Dii máme má ò.

35 Má gí ní wélepíuo,

má a suaba mazíá yáí

ní ma zòblena Davidi yáio.

³⁶ Ǿ Dii Malaika bò gè Asilio bòou, à gbé̄ dèdè òaasòsoo lee òaa do gēosai (185.000). Ké aa fèle koo, aa geoo e kálea gupiiu. ³⁷ Ǿ Asilio kí Senakelibu fèle a bòopiu, à èa tà Niniva, a ku we. ³⁸ Goo pò a kúlea a táa Nisoki kpéu, àa néo Adameleki ní Salzeero àa dè ní fèndao, 5 aa bàasi tà Alalata bùsuu. Ǿ àa né Esaadò zòle àa gbèu.

38

Ezekia gyakèa

(2Kia 20.1-11, 2Lad 32.24-26)

¹ Bee gbèa Ezekia gyakè à kà gaa, 5 ànabi Isaia Amozo né gè àa lè, a òè: Dii mè ledile n gbé̄ne, asa níle mós gaie, níy fèle bo. ² Ǿ Ezekia aedò gíwa, à wabikè Diiwa ³ à mè: Dii, n yá na! Lá má n yá kúa ní náaio, mé ma yá pò ní yei kè ní nòsemendoo, to à dongu. Ǿ à wèna òòb. ⁴ Ǿ Dii yá'ò Isaiaa à mè: ⁵ Gè n o Ezekiaa, ma Dii àa dezi Davidi Lua ma mè, ma àa wabikèa mà ma àa wé'i è, ma àa goo káflè wè gèo. ⁶ Má àa si Asilio kíawa ní wéle beeo, má gí ní wélepioe.

²¹ Isaia mè wà kaadòembe bo wà doo àa sánèwa, i gbágbá. ²² Ǿ Ezekia mè: Bóme aò de ma ea gea Dii kpéu seela úi? Isaia wèwà à mè: ⁷ Seela pò Dii a kene lé pò á gbène yá musun ke: ⁸ Uena pò íatè lé suò Aaza gbápèkíio gwa. A to uena pò lé pilawá ea dedewá mèn kwi. Ǿ íatè èa dèdè gbápèkíi mèn kwi pò à pilawá yáawa.

⁹ Le pò Yudaò kí Ezekia dà a gbágbáa ní a gyáo gbean ke:

¹⁰ Ma mè, goo pò ma ka kámaboa

5 ma káikù ní eleoa?

Lua a ma wè klnina pò gòmee sia yá?

¹¹ Ǿ ma mè má Dii e dúniau bo, má wesi gbènazínale bo,

máó kú ní gbé pò kú tóoleo bo.

¹² Lua lé ma bo soú,

àle soú sia,

lá dáákèna í a kpé wolowa.

Àle ma wèni bamba,

lá zwàatána í pòle bo àsauwa.

Fáane ní gwáasínao àle ma midèe.

¹³ Ma a nòse suumpà e gu gè dòò,

ní beeo à ma wá wí

lán nòomusu wáwiawa.

Fáane ní gwáasínao àle ma midèe.

¹⁴ Ma wiitèna lè lán luakibánawa,

ma òòb lán felentuukènawa.

Ma wé donzi musu e ma wé wò,

mále taasike, Dii, zemanoo.

¹⁵ Má o kpelewaè?

Bó yá má fò oè, ké òme mòò nòò!

Máò be busèbuse e ma wèni léue

ma pòsia yáí.

¹⁶ Dii, ni to wàò ku,

* **38:22** Dòò 21-22 maa lakli, lá a ku 2Kia 20.7-8 guuwa.

ma nisl̩na aɔ aafia n yáí,
 ríyɔ ma gbágbā, míɔ ku.

¹⁷ Ma káfla yáí pɔsia bee ma lei,
 ní tò ma gɔsɔkù n yeamazi yáí,
 n ma duuna zù n kpɛ píí.

¹⁸ Asa wíli n sáaukpa miauo,
 gɛɔ lí n táasileɔ,
 gbé pɔ sí ɛuɔ lí wɛdɔ n náaiio.

¹⁹ Gbé béɛɔ mé í n sáaukpa,
 lá mále ke gbáɛwa,
 maeɔ í n náai galike ní néɔne.

²⁰ Dii a ma suaba,
 wí ɔke Dii táasileɔwa
 aà kpéu e wá wēni léu.

39

Babeli b̩usu z̩naɔ (2Kia 20.12-19)

¹ Gɔɔ bee Baladā né Melodaki Baladā, Babeli kía lá kpàsā Ezekiaɛ ní gbaɔ, ké a aà gyáke gbágbāa bao mà yáí. ² Ezekia gbáakpā z̩napiozi, à gèr̩no a láasiu, à a ánusuo ní vuao ní pɔ g̩nanaɔ ní n̩si maaɔ òl̩né. A gèr̩no a z̩kabɔkalekpɛu b, à a àizɛɔ òl̩né mísmiɔ. Pɔe ku aà be ge aà b̩usuu ke à g̩ ɔl̩inéo. ³ ɔ anabi Isaia gè aà lè à aà là à mè: Kpelewa gbépiɔ òneí? Za má aa b̩u aa mò n k̩ii? Ezekia wèwà à mè: An b̩kli z̩à, Babeli aa b̩u. ⁴ ɔ Isaia aà là à mè: Bó aa è n beí? A wèwà à mè: Aa ma beɔ p̩i è. Ma àizɛɛ ku ké ma g̩ òl̩inéo. ⁵ ɔ Isaia òè: Yá pɔ Dii Z̩g̩de ò ma. ⁶ Gɔɔ lé mɔ ké wa n beɔ p̩i ní àizɛɛ pɔ n dez̩iɔ t̩ne ní k̩a e gb̩aɔ séle tað Babeli. Dii mè a kee a g̩o. ⁷ Wa né pɔ r̩yɔ ní ieɔ séle t̩r̩no, aai g̩ Babeli kibɛ z̩kenao ù. ⁸ Ezekia òè: Dii yá pɔ ní òmɛ maa. Asa a ðile áo aafia niɛ guu e a wēni léuɛ.

40

Lua gbéɔ n̩seniniane

¹ A Lua mè:

A ma gbéɔ n̩se n̩ininé,
 à ní n̩se n̩ininé.

² A yá nana o Yelusaleudeɔne,
 à oné an z̩z̩l̩ làa,
 an t̩aae wí ní musu k̩ɔ,
 aa ní duuna flabò Diie lee pla.

³ Kp̩awakena b̩ɔ ma dɔ, àle me:
 A z̩ekeke Diie gb̩áau,
 à z̩eda poo wá Luaɛ s̩u.*

⁴ Guzule píí a tata,
 gbè les̩ɔ ní s̩is̩ɔ daaí píí,
 gutout̩uɔ kpaai,
 gus̩is̩ideɔ g̩ gusalalao ù.

* 39:7 2Kia 24.15   * 40:3 Mat 3.3, Maa 1.3, Zaa 1.23

⁵ Dii gawi a bɔ,
gbɛ̃pii a wesie s̃anus̃anu.†
Dii lé mé ò.

⁶ Ma lɔɔ mà dɔ à mè: Kpàwaxe!
Ma mè: Mà kpàwaxe mà o kpelewai?
A mè: Gbɛ̃naz̃ina pii de lán s̃ɛwaxe,
an kefenke de lán s̃ɛvuwaxe.

⁷ S̃ɛ̃ í gaga, a vú í kwé,
ké Dii í íanapewà yáí.
Gbɛ̃naz̃inaɔ de lán s̃ɛwa s̃ianaɛ.

⁸ S̃ɛ̃ í gaga, a vú í kwé,
wá Lua s̃ɔ, aà yá íɔ ku gɔɔpiiɛ.‡

⁹ Siona baonakpana,
dede gbɛ̃sis̃í les̃íwa, leda ía.
Yelusalẽu baonakpana,
yá'o gbáugbáu ṽiasai,
o Yuda w̃éledeɔne: A Lua ké!

¹⁰ A gwa! Dii Lua lé mó r̃ ikoo,
àle mó kiblei r̃ g̃asa gb̃āao.
A gwa! A a asea k̃ūa, §
a a z̃l ài kpán'aeke.

¹¹ I a p̃ɔɔ dā lán sādānawa,*
í a s̃āneɔ s̃ɔlɔ a ɔu,
í r̃ kpá a k̃ūe,
í a neadeɔ t̃alākpa.

Dii dea p̃ɔɔpia

¹² Déme ísia í yò a ɔ guui?
Déme luabe yò r̃ ɔt̃aíoi?
Déme d̃únia b̃usuti k̃a zaau piií?
Déme gb̃ɛ̃sis̃lɔ d̃í kiloowai?
Déme s̃is̃lɔ gbia yòí?

¹³ Déme Dii láasoo d̃s̃í?
Déme yādàè à leɔd̃awai?†

¹⁴ Dé Dii yākpalɛ aà g̃ɛz̃l aà leɔd̃awai?
Déme aà d̃a z̃é s̃úsuwai?
Déme d̃sa k̃āff̃ei?
Déme ɔnɔ d̃àèi?

¹⁵ Bui pii deè lán itona p̃ɔ t̃ò soo guuwaxe,
lán luut̃ɛ p̃ɔ kpá kiloowawa,
ísia g̃ūg̃ūnaɔ gbia deè lán gb̃étiwaxe.

¹⁶ Libá likpe í ka Dii gbagbayaa ɔ,
a ñòb̃ɔɔ í ka wá sa'ooowào.

¹⁷ Bui pii deè yáf̃unñɛɛ,
àle r̃ gwa fooonñɛɛ,
aa deè p̃ɔɛ ɔ.

† 40:5 Luk 3.4-6 ‡ 40:8 1Pie 1.24-25 § 40:10 Zia 22.12 * 40:11 Eze 34.15, Zaa 10.11 † 40:13
Lom 11.34, 1Kln 2.16

18 Dé á Lua leεũòì?
 Bó á me a muaaòì?
 19 Táa sǝ, ɔ̀zíkɛna mé ì pí,
 ɔ̀ sia ì vua í léwà,
 ì ánuసు yàbaa ke daè.‡
 20 Gbé pɔ́ a ɔ̀ lé a kpɛ leo
 ì lí pɔ́ lí vláo sé,
 ɔ̀ ì lí'án gɔ̀ide wɛɛɛ
 aà táa péɛɛ, ké asu léleo.

21 A dǝo lé? I mao lé?
 Wi oé za asínizìo lé?
 I dúniakalɛɔɔ yámao lé?
 22 A zǝlea bàlumaa dúnia musu,
 a gbéɔ̀ deè lán kwaɔ̀wae.
 I musu poo lán zwàakpɛwa a be ũ.
 23 I to kpalablenao gɔ̀ fooonnɔ,
 ì dúnia dɔ̀aanao sɔ̀aa aa gɔ̀ kpɛɛ.
 24 Wà ní díɛn lò,
 wà ní kpán lò,
 an zǝna gè tíun lò,
 tó à íanapè má, aai giigagae,
 zàa i ní sé lán sè keleɔ̀wa.

25 Lua pɔ́ a kua adoa mè:
 Dé á ma leεũòì?
 Dé ále e wá sáai?
 26 A wéɛɛ musu gwa.
 Déme pɔ̀ beeɔ̀ kèi?
 Déme ì to aa bile ní dasileu
 à ní baade sisi a tɔ̀wai?
 Aà iko zɔ̀o ní aà gbáa pǝsìo
 mé tò a keeli késáo.

27 Yakɔ̀bu buiɔ̀, bɔ̀yáì i me Dii á zé dǝo ní?
 Isailiɔ̀, àkea ále o á Lua á yá fán vïo ní?
 28 A dǝo lé? I mao lé?
 Dii mé Lua béɛ ũ, dúnialedana ũ.
 Ili kpasao, ili fuo,
 mé wa fɔ̀ aà ɔ̀nɔ̀ lé dǝo.
 29 I gbáa káfi gbé pɔ́ kpásaɔ̀ne,
 ì gbé pɔ́ gò d̀lɔ̀lɔ̀ gba yèɛɛ.
 30 Ewaasoɔ̀ ì kpasaa fu,
 gbé gbáa ì gèmbòle aa léle,
 31 gbé pɔ́ an wé dɔ̀ Diizìo sǝ,
 an gbáa lɔ̀ deɛɛɛ.
 Aa féle ní gbáao lán kúuwa,
 aa bàale aa kpasao,
 aa táa'o aa fuo.

‡ 40:19 Zln 17.29

41

Gbẹ́ pọ́ Dii aà vù iu

¹ Isiabaade, à ke ma ae kilikili,
bui pii, à tó á gbāa à káfí.
A sòmazi à yá'ò,
wà kō kāaa wà yágōgō.

² Déme gukpe gbépi vù iu,
gu pọ́ í gèu pii í ziblei?
Déme í buiò naè a ọ́zì,
í to aàò gbāable ní kíawai?
Í ní ke kélekéle ní a fèndao,
í ní fáaa ní a kaò
lán íana sèpisa séléawa.

³ Í ní yá à ní kpá, í gé ae aafia
ní zé pọ́ aà kèse í péleu yáaoo.

⁴ Déme bee kèi? Déme m̀òdì?
Déme tò buiò ń tete kō kpe za asínizli?
Ma Dii, máme má Daaana ní Gōzānao ù.

⁵ Isiabaade è, vía ní kú, aale s̀i,
tòleledeò lé m̀s ní lualuao.

⁶ Aale d̀ok̀le,
baade lé o a gbéè aà ze gbāa.
⁷ An sia í m̀okasana gba s̀,
gbé pọ́ lé m̀ gae ní masanao
í o gbé pọ́ lé m̀le éewae:

N táa pèpèpèapi kè maa,
ò aafí pá ní kusao giúgiú,
ké asu léleò yáí.

⁸ Apìò s̀ Isaili ma z̀blenaò,
á Yakòbu bui pọ́ ma á séò,
ápìò ma gbēna Ablahaù buiò,*

⁹ ma á naaa za tòle léwa,
ma á sisi za dúnià gola síòwa,
má òé ma z̀blenaò ñ á ù,
ma á sé mé mi á vūaaò.

¹⁰ Asu to vía á kùò, asa má kúánò,
ásu bílikeò, asa á Luan ma ù.
Má á gba gbāa, ao, má d̀ále,
ao, má á kú ní ma ọ́plaa z̀blenaò.

¹¹ Wí a gbé pọ́ f̀éázìò kú,
á ibèpìò gèe a gō kpá ní wéí,
aa gō p̀e ùò, aa m̀de.

¹² Á á wèlepìò wèele kuamá,
gbé pọ́ z̀kàánòpìò gō fooonnò.

¹³ Asa m̀mema Dii á Lua,

* 41:8 Zaa 2.23

ma á kú á ɔplaawa má òé,
 ásu to vía á kúo, má dɔáɛ.

¹⁴ A Yakɔbu bui kòɔtɔ,
 ásu to vía á kúo,
 á Isaili pɔ gbɛɛ lé á gwaɔɔ,
 má dɔáɛ.

Ma Dii Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoa,
 mapi á Bona máme má ò.

¹⁵ Gwa! Má á ke gbáalakɛɔɔ dafu swaa sɔnede ũ,
 á gbɛsɔsɔ gbáala ke à ní tibo,
 á sɔsɔ dɛɔnzɔ à ní ke búɛbúɛ.

¹⁶ A ní fá, íana i ní séɛ,
 zaa íana i ní fákɔwa.
 A Isailiɔ, á pɔ a ke Diiwa na,
 á íanadá ní á Lua pɔ a kua adoa.

¹⁷ A taasideɔ ní á wɛnadeɔ
 aa kpáɛke ii aa kuawa,
 an kòlo a gaga ní imio.
 Ma Dii má wemá,
 ma Isailiɔ Lua má pákpaɔzio.

¹⁸ Má nibɔnaɔ bɔ sɔsɔ wáiwaiɔ musu,
 má tó swa'ɔ baaɛ guzuleɔ guu,
 má gbáa lile dàna ũ,
 tɔɔɛ gii i gɔ gu ide ũ.

¹⁹ Má seɛ líɔ ba gbáau
 ní lepusialɔ ní gbɛliɔ ní kuliɔ,
 má pɛliɔ pɛ gugiɔ
 ní kpɛliɔ ní séliɔ,

²⁰ ké gbɛpii e, aai a wàaipa,
 aai láasookɛwá aa dɔ
 ké ma ɔ mé ké,
 ma Isailiɔ Lua pɔ ma kua adoa,
 máme ma mɔɔ.

Dii táaɔ gbaasaike kaané ní ɔzi

²¹ Ma Dii ma mè,
 à su ní á yáɔ!
 Ma Yakɔbu buiɔ Kía ma mè,
 à á pɔ o wà ma!

²² A mɔ ní á táaɔ,
 aa yá pɔ a mɔ o.
 Aa yá pɔ kè za zi o,
 wà láasookɛwá, wíɔ a midɛa dɔ.

Aa yá pɔ a mɔ zia o wà ma,
²³ aa yá pɔ a ke gbɛzã o,
 wí ní dɔ diiɔ ũ sɔana!
 Aa yáe ke, a maa ge a vâi,
 ké vía e wá kú, wí kɔ gwagwa.

²⁴ Gwa! Pɔ giaɔn ní ũ,
 pã sã ní yákeɔwa.

Má ye gbé pọ̀ zèrínọ̀ gtyáio.

²⁵ Ma gughántoo gbēe vù iu, àlẹ̀ mọ̀,
ma aà sísí za látẹ̀ bílẹ̀awa.
I ẓẓ gbàadeᵋwa lán bèlẹ̀ᵋawa,
lán oobona gtotoawa.

²⁶ Démẹ̀ yápi ò za aslínízi wà e wàò dǫí?
Démẹ̀ ò za kááú kẹ̀ wà e o síanaci?
A gbēe i a yá'oo, wi yāe mawáo,
á gbēe i dᵋaa káné ní swáwao.

²⁷ Ma dᵋaa ò Sìᵋnadeᵋne,
ma baonakpana zì Yelusaleᵋᵋdeᵋwa
ma mè: A gwa, aalẹ̀ mọ̀!

²⁸ Ma wẹ̀pá táapiᵋla,
mi ní kee e a f̄lẹ̀daao.
Ké ma yāgbèamá,
an kee i yázásiao.

²⁹ Gwa! Ampii pọ̀ gíᵋne,
pá sàᵋ ní yákeawa.
Pọ̀ pọ̀ wa pípiᵋá ían giᵋne.

42

Dii zòblena

¹ Ma zòblena pọ̀ má kù ᵋplaplan ke.
Ma aà sè, ma pọ̀ kẹ̀wà na.

Má a Nisína pisiwá,*
i mᵋ buiᵋne ní yázedeo.

² A wiileo, a palamáó,
gbēe a aà zᵋa ma dᵋ gāeᵋo.

³ A fee ekpaazeua éo,
a filia yēēena deo,
a mọ̀ ní yázedeo síana.

⁴ A busao, aà kúsu a kwéᵋo,
a to yázede zedeᵋ dúníau,
ísiabaadeᵋ wé aᵋ dᵋ aà yádanei.†

⁵ Ma Dii Lua, ma musu kẹ̀ ma ᵋlíu,
ma tᵋlẹ̀ kàlẹ̀ ní pọ̀ pọ̀ b̄lẹ̀wàᵋ,
ma lé'ana kpà gbé pọ̀ kuwàᵋwa,
ma gbé pọ̀ bewàᵋ gbà wēni‡ ma mè:

⁶ Ma Dii ma n sisi yázede yáie.

Má n kᵋa n ᵋwa, mí n d̄́a.
Má n ke ma báakuarínọ̀ mi ù,
mí n dilẹ̀ buiᵋne gupua ù,§

⁷ Ke ñ v̄lᵋ wé wēnέ,
ní dakpeunaᵋ bᵋ kpéu,

* **42:1** Luk 3.22 † **42:4** Mat 12.18-21 ‡ **42:5** Zln 17.24-25 § **42:6** Isa 49.6, Luk 2.32, Zln 13.47, 26.23

gusia gbéṣo s̄́ n̄́ gusṵṵkeu.

⁸ Mámema Dii, ma tón we!
Má we wà ma b̄̄eε kpa dii pálewao,

má we wà ma táasile táaeo.

⁹ Gwa! Yá p̄́ ma d̄́aa má ò kè,
yá dafu mále o sa,
mále a baokpaé e àò gé boi.

Dii táasile

¹⁰ A l̄́ dafu si Diie,
à aà táasile e t̄́oṵe léwa,
á gbé p̄́ ɔ̄́ b̄́e ísiaaṵ
n̄́ p̄́ p̄́ kú ísia guuṵ,
isia gūgūnaṵ n̄́ gbé p̄́ kú weṵ p̄́i.

¹¹ Gbáa n̄́ a w̄́eṵedeṵ koo p̄́na,
Kedaa b̄́oodeṵ v̄́i waṵ k̄́aa,
Sela gbè'edeṵ gulake,
aa p̄́na wii le gbèsiṣiṣi musu.

¹² Aa Dii t̄́oṵo,
wi aà táasile ísia baa.

¹³ Dii a b̄́o n̄́ neḡ́onkeo,
aà me a fele lán z̄́ḡ́o í k̄́ewa,
a naemá n̄́ wii gb̄́aaṵ,
a ḡ́sake mo a lb̄́eεne.

¹⁴ Má n̄́le à gègè,
ma lé kpaat̄́a, ma azia kù,
ṵ ma wii d̄́o sa, mále we f̄́ofofo,
mále wea gb̄́aa ke
lán n̄́e p̄́ le ne'iwa.

¹⁵ Má gbèsiṣiṣi n̄́ siṣiṵnaṵ ò̄̄kpa,
má tó p̄́ p̄́ b̄́l̄́emáṵ giigaga,
má swaṵ li gugii ũ,
má nib̄́naṵ wena.

¹⁶ Má d̄́aa v̄́iaṵne z̄́e guu,
má z̄́ew̄́ena p̄́ aa d̄́o ȳ́aaṵ séiṵnaṵ,
má gusia liné gupua ũ n̄́ ae,
má gutoū̄t̄́oū̄ daalné s̄́alala.

Má yá beeṵ ke, má pákpaíziio.

¹⁷ Gbé p̄́ aa p̄́ áaṵ náai v̄́i,
aaí o p̄́ k̄́asaṵ mé n̄́ diiṵ ũṵ s̄́o,
aa kpekpa, wí a n̄́ kú maamaa.

Isailiṵà v̄́ia sw̄́adoṵe

¹⁸ Sw̄́adoṵ, à sw̄́ákpa, í ȳ́ama!

V̄́iaṵ, à wezu, í gu'e!

¹⁹ Deṵ mé v̄́iaṵ ũi, mé í ke ma z̄́b̄́lenaṵ bàasio?

Deṵ mé sw̄́adoṵ ũ lán ma iwa p̄́ ma n̄́ z̄́iṵwai?

Deṵ mé v̄́iaṵ ũ lán gbé p̄́ naman̄́p̄́iṵwai?

Deṵ mé sw̄́adoṵ ũ lán Dii z̄́b̄́lenaṵwai?

²⁰ A yáṵ è dasi, kási á k̄́uaṵ,

ma ní ké ma tɔbɔa yáipio.

⁸ Bɔ ní v̄la wɛdepio
ní swádo yámanapio.

⁹ Bui pii kɔ́ káaa,

bùsu pii gbéɔ́ kálea gudoù.

An déme yá bee d̄s à dɔaa oi?

An déme yázi kàwɛɛ wá swáwai?

Aa bɔ ní ní seeladeɔ, aai ní yá'o,

ké gbéɔ́ ma, aai me síanae!

¹⁰ Ma Dii ma m̄e,

ám̄e á ma seeladeɔ ù,

ma z̄bblena p̄ó má s̄eɔ ù.

Ma á sé ké à ma d̄s, í ma náaike,

íɔ d̄s gbé p̄ó má de a ù.

Táae ku ma áao,

m̄é an kee aɔ ku ma gb̄eao.

¹¹ Mapi, mámem̄aa Dii,

m̄é má bàasio suabanae kuo.

¹² Máme ma dɔaa ma yá'ò,

ma á suabà, má dàé á d̄s,

í ke dii z̄llo p̄ó kú á guue no.

Áme á ma seeladeɔ ù,

ké máme má Lua ù.

¹³ Ao, má de a ù zad̄s goɔ i daaleo.

Gb̄e a f̄s p̄e bɔ ma ɔuo.

Tó mále yáke, déme a kpameei?

Lua s̄uu ní Isailio ndaisaiko

¹⁴ Ma Dii á Suabana,

á Isailio Lua p̄ó ma kua adoa, ma m̄e,

má gbéɔ́ gbae Babeliwa á yáí,

má Kaladeɔ ne goɔ p̄ó aale bàale,

má ní gulakea lile aaukea ù.

¹⁵ Ma Dii á Lua p̄ó ma kua adoa,

á Isailio Kena, á Kian ma ù.

¹⁶ Ma Dii ma zeb̄ò ísiau,

ma zé dá í z̄ɔpi guu,

¹⁷ má tò z̄ikas̄goɔ ní s̄ɔ s̄í z̄éu

ní z̄l̄ḡɔ ní ní gb̄áo píi,

̄s aa ḡò kálea, aai f̄ele bo,

aa m̄ide lán filiadeawa.

¹⁸ Asu làasooke yáziwa bo,

ásu yá p̄ó ḡèpi da bo.

¹⁹ Gwa! Mále yá dafu ke sa.

Ké yápi lé bɔ, i d̄sɔ lé?

Mále zé f̄s gb̄áau,

mále swaɔ bɔ gugiiu.

²⁰ S̄èa n̄òb̄ɔɔ ma t̄nasi,

gbēgbonaᵛ ní koohūhūnaᵛ,
asa mále í kpá gbáawa,
mále swaᵛ bᵛ gugiᵛ,

ké ma gbé pᵛ má sèᵛ e imi,

²¹ gbé pᵛ ma ní ké mazla pᵛ ũ
ké aa ma táasilepiᵛ.

²² Yakᵛbu buiᵛ, í ma sísiso,
Isailiᵛ, í ma kí wēle a kpasao.

²³ I moa ní sa pᵛ wí a pᵛ káteu à tékū sāoo,
í ma kpela ní á sa'obᵛᵛo.

Mi pᵛwēn gba aso díeᵛ,
mí tadawá ní tulaletikaame téaoo.

²⁴ I tulaleti gínana lumēeᵛ,
í á sa'obᵛ nísi kpaa ma káo,
ᵛ á á duuna aso dímeᵛ,
a tadáa ní á yáwáio.

²⁵ Mámēmaa Dii,
mí á tàaeᵛ bāde ma sūuu yáí,
mili tó á duuna yá dᵛmagu bo.

²⁶ A á yá'omēe wá gwa ní kᵛo,
à dau siu lá a á bᵛwa.

²⁷ A dezi sēia duunakè,
mé á ānabiᵛ bᵛ ma kpe.

²⁸ A yáí má a kúkí gbēzᵛᵛo kpeᵛ,
má Yakᵛbu buiᵛ kpa kaaleí,
má Isailiᵛ kpa sᵛsᵛi.

44

Lua diike de táala

¹ Tiasa Yakᵛbu bui ma zᵛblenaᵛ,
Isaili ma yenzideᵛ, à ma yāma.

² Ma Dii á Dᵛnlēde pᵛ á ké
ma á ikāsa neasakpeu ma mè:
Yakᵛbu bui ma zᵛblenaᵛ
á bui maa pᵛ má sèᵛ,
ásu to vía á kᵛo.

³ Asa má í pisi gu'isaie,
má tó í da tᵛle gíia,
má a Nisna pisi á buiᵛwa,
má báaada á sᵛkpaēgu.

⁴ Aa fēle lán sèbᵛᵛwa,
aa tᵛá lán swagbalawa.

⁵ Gbé bee a me Dii pᵛn a ũ,
gbēdo a Yakᵛbu tᵛ ble,
ado a kē a ᵛwa, Dii pᵛ,
ado a Isaili tᵛ sé.

⁶ Ma Dii Zīgᵛde Isailiᵛ Kía
an Bona, ma mè,
mámē má Dᵛaana ní Gᵛzānao ũ,*

* **44:6** Isa 48.12, Zia 1.17, 22.13

ma bàasio diie kuo.

⁷ Déme kámawai?

Aà lési, aà yá'o.

Aà yá pò lé mó dau siumeε káau,

aà yá pò a su ke o.

⁸ Asu to vía á kũo, ásu gilikeo.

Mí a kpáwaxeé, á mà za káauo lé?

Áme á ma seeladeo ũ.

Diie ku lɔ ma bàasie?

Má gbési pále dõo.

⁹ Táapinaoá pœ no,

an zí pò ní pò dɔwáɔ ài vío.

An seelamaakenaóá víaone,

an yádõsai a widamá.

¹⁰ Tó gbéé táa pí a kè dii ũ,

a àikeo.

¹¹ Wí a gbéé pò lé zɔblenéo kú pii,

asa an pinaóá gbēnazínaone.

Aa káaa nípii aa bɔ gupuau,

mí gili gēngu, mí widamá sãnu.

¹² Sia í mɔ da téu,

í gbēgbē ní masanao,

ípi táa ũ ní a gãsa gbãao.

Ɔ nɔana í aà de, aà gbãa í busa,

tó í í e mío, aà yēεε í láa.

¹³ Lí'ana í ba yõ líwa,

í a dɔda ní pò ía boolodabɔo,

í a seelake ní síslɔnao,

í a tēεε ní kpásagõnao.

Í á lán gbēnazínawa kefeúkεfεũ,

ké áo ku a kpéu táa ũ.

¹⁴ Wí seεe lí ge gialí

ge gbēneli zõ líkpεu ní pœáwa,

ge pēli pò wa bà, lou tò à zõkũ.

¹⁵ Lí de gbēnazínaone yàa ũ.

Wí se wà tékpakpaò,

wí tékaò wà pēεkeò lɔ.

Ɔ wí á táa ũ wàɔ kúléè,

wí aà ke dii ũ wà misiiléè lɔ.

¹⁶ Wí a kíni káteu wà blekeò,

wí nɔɔ kpaò téa wà so wà ká.

Wí tékpakpaò lɔ wà me:

Uhũ! Ma té è sa, ma me kè lɔɔɔ.

¹⁷ Ɔ í a kíni ke táa ũ a dii ũ,

í kúléè, í misiiléè,

í wabikεwá í me:

Ma suaba, asa ma diin n ũ.

¹⁸ Aa õnɔ vío, aali yámao,

wà òkúné ní wéwæ, aale gu'eo,

wà ní nòse líaa, ɔ̄ aa gò faasai.

¹⁹ Aali láasookεo, aa ɔ̄nɔo.

Ké aa a kɪni kàteu,

aa p̄εεkè a yōwa,

aa n̄ɔ̄ kpào téa aa sò,

ɔ̄ aa táa kè ní a kɪnio,

aa mis̄ileli p̄ɔ̄ aa z̄ε,

aali yápi wáaipao.

²⁰ Aale káwā wεεle tawa lé'iuε,

an s̄ò m̄ɔ̄afilide ɪ ní sásá.

Aa f̄ɔ̄ rízi misi aa mε,

p̄ɔ̄ p̄ɔ̄ wa k̄uáá p̄ɔ̄ εgenεo.

²¹ Yakɔ̄bu buiɔ̄, à to yá beeɔ̄ d̄ɔ̄agu,

asa ma z̄òblenaɔ̄n á ũ, Isailiɔ̄.

Ma á ké, ma z̄òblenaɔ̄n á ũ,

Isailiɔ̄, á yá a s̄amaguo.

²² Ma á táaeɔ̄ b̄ādè,

aa tà lán louwa,

á duuna ḡèzεa lán suawa.

A εa sua, asa ma á bó.

²³ Luabedeɔ̄, à gulake, asa Dii kè,

z̄íledeɔ̄, à kúkuake.

Gb̄èsísiɔ̄ à v̄iví ní wiit̄enaɔ̄,

likp̄ε ní a líɔ̄ pii,

asa Dii Yakɔ̄bu buiɔ̄ b̄ò,

à t̄ɔ̄b̄ò Isailiɔ̄ yá musu.

Yelusaleū zia vua

²⁴ Ma Dii á Bona p̄ɔ̄ ma á ikàsa neasakp̄εu, ma mè

mámεmaa Dii, ma p̄ɔ̄pii kè,

ma musu kp̄ále mado,

ma dúnia kàle ní maz̄ia ɔ̄o.

²⁵ Mí anabi εgenεaɔ̄ seela p̄ále,

mi to m̄asokεnaɔ̄ ḡɔ̄ láanip̄ɔ̄ ũ,

mi to ɔ̄nɔ̄naɔ̄ kp̄εkpa,

mi ní d̄ɔ̄a liaané.†

²⁶ Mí a z̄òblenaɔ̄ yá sé lesí,

mi to ma íwaɔ̄ leɔ̄dama z̄íke,

má ò Yelusaleū zia a vu,

wi εa Yuda w̄éleɔ̄ kàle,

wi ní kp̄é gb̄ooaɔ̄ keke.

²⁷ Mí o ísie aà ba,

mi o swaɔ̄ne aa ḡɔ̄ gii.

²⁸ Má ò Kilusi yá musu,

àɔ̄ de ma s̄ád̄ana ũ,

ké à ma p̄ɔ̄eá kemεε,

i o Yelusaleū yá musu,

wa εa kàle, wi ma kp̄é d̄ɔ̄.‡

† 44:25 1Kln 1.20 ‡ 44:28 Eza 1.2

45

Dii Kilusi kpaa kpalau

¹ Ma Dii ma Kilusi kpà kpalau,
ma aà kù a ɔplaawa.

Má buiɔ nɛɛ,
i ní kíaɔ asana polo ní pi,
má zɛwɛɛ, bíibɔlɛɔ aɔ tataaɛɔ.

² Má òɛ: Máme má dɔaanɛ,
má gbɛsísíɔ daaíne,
má bíibɔlɛ gba pɔ wa pí ní mɔgotɛɔ gboo,
má m̀ gbáaɔ z̄z̄ɛz̄ɛ.

³ Má n gba gusɔɔ pɔ ɔdeɔ ní àizeɛ pɔ ulɛaɔ,
ké n e d̄s̄ mámɛmaa Dii,
Isailiɔ Lua pɔ n sisi n tɔwa ũ.

⁴ Ma lɛz̀nzi n tɔwa
ma z̀bblena Yakɔbu buiɔ yáí,
Isaili pɔ ma ní s̄ɛɔ yáí.
Baa ké ní ma d̄s̄o,
ma tɔ gbia kpàne.

⁵ Mámɛmaa Dii, a pàle kuo,
ma bàasio diie kuɔ.
Baa ké ní ma d̄s̄o, má n gba gbāa,

⁶ ké wà e d̄s̄ za íatɛbilekli
e a ḡkpeukli ma bàasio gb̄ɛe kuo.
Mámɛmaa Dii, a pàle kuo.

⁷ Gupua íkasanan ma ũ,
gusiakūnan ma ũ,
aafiakpamaden ma ũ
m̄ɛ yáiyamaden ma ũ.
Ma Dii máme mi beɔ ke píi.

⁸ Musu, m̀s̄ɛ gb̄aɛ,
luabɛ, to lou kwɛ yázeɛde ũ.
Tɔɔlɛ, w̄ɛaa, gb̄ɛɔ suabaa i bɔlɛ,
i z̄ɔkū ní yázeɛdeɔ s̄anu.
Ma Dii máme má d̄ile màa.

⁹ Waiyoo gb̄ɛ pɔ lé a Kɛna léwɛ,
oo kaso pɔ k̄alɛ tɔlɛɔ don aà ũ.
Gí í o a t̀tonaɛ: Bó níle keia?*

N p̄kɛa a onɛ ní ɔ vloa?
¹⁰ Waiyoo gb̄ɛ pɔ ò a maɛɛ:
Bóyáí n ma kai dúniawa kéwai?
Waiyoo gb̄ɛ pɔ ò a dac:
Bóyáí n ma ù kéwai?

¹¹ Ma Dii á Isailiɔ Kɛna,
á Lua pɔ ma kua adoa, ma m̀ɛ
ámɛ á ma lala zia yá musua?

* 45:9 Lom 9.20

Amé á yādilemēē ma néo
ge ma p̄keāo yá musua?

¹² Mámē ma t̄ole kè,
ma gbēnazl̄na kālēwā,
ma ɔ mé musu kp̄alē,
ma yādiledile a p̄ɔne.

¹³ Mámē má Kilusi vu iu yázede yái,
má zepooè gupiiu súsu.

Ɔmē a ma gbé z̄l̄z̄o gbae
aa ma wéle vu.

A bee ke à'ea ge gbagusae yáio.

Ma Dii Zlḡode mámē má ò.

¹⁴ Ma Dii ma mē:

Eḡip̄o z̄l̄ ài ní Etiop̄o ele àio
a ḡó á p̄ó ũ,

mé Seba bui gb̄āo bua su á kíi
m̄ɔdaona gala kp̄ákp̄aa.

Aa kúléé aa awakpaé aa mē:

Lua kúán̄o fá, dii p̄ale kuo.

¹⁵ Lua p̄ó wa aà asii d̄son n ũ fá,

Isailīo Lua ní Suab̄anan n ũ.

¹⁶ Wí a táapināo kú m̄pii,

an ḡeē a ḡó kp̄á ní wéi.

Aa kpekpa sanu m̄pii mip̄elea.

¹⁷ Dii a Isailīo suaba,

an suab̄a a ɔ láaa v̄lo.

Wí a á kú bauo,

á ḡeē a ḡó kp̄á á wéi bauo.

¹⁸ Ma Dii ma mē

mámē ma musu kè,

mámē má Lua ũ.

Ma dún̄ia ik̄asa má kè,

mám̄maa Kalena ũ.

Mi dún̄ia ke ɔ da p̄ao,

má kèkè ké w̄a ɔ ku a guue.

Mám̄maa Dii, a p̄ale kuo.

¹⁹ Mi yá'o asii guu ge t̄ole n̄nauo,

mi o Yak̄obu buiɔne aa ma w̄eēle p̄ao.

Ma Dii mi yá'o a zéwae,

s̄lana kp̄awa mi ke.

²⁰ A buip̄ale p̄ó a gulè

a á b̄usu tò w̄e ɔ,

à m̄o k̄ó k̄aaa, í s̄ó k̄ai.

Gb̄é p̄ó aali t̄aa k̄ua ɔ ȳae d̄so,

aaí wabike dii p̄ó a ní suabaowa.

²¹ A lekpaal̄ à m̄o á yá'o gupua.

Déme d̄baa yápi ò za káaui?

Déme b̄òò za zii?

Mapi Dii nolo?

Luae kuo, ma bàasio.
 Lua maa suabanae kuo, sema mapi.

²² A gbé pɔ́ á kú za tɔɔle léwaɔ,
 à sua, mí á suaba,
 asa máme má Lua ũ, a pãle kuo.

²³ Ma legbè ní mazia tóo,
 yázede bò ma léu, a gbooa vïo,
 ma mè: Gbépii a kúlemeε,
 aa ma luake dɔ́.†

²⁴ Wa o ma yá musu:
 Yázede ní gbáao ku Dii kíie.
 Gbé pɔ́ fémaziɔ mɔ ma kíi vlánaa ní pɔɔu.

²⁵ Isaili bui píi a bɔ maa Dii sabai,
 aai íanadã àà yá musu.

46

Babeli dijì kɔ'ea ní Luao

¹ Bèli lé su zíle,
 Nèbo lé naale,
 an táa pɔ́ zuɔ seapiɔ́ á asoε,
 aa kpàsa ní a seao.

² Zupio lé naale, aale su zíle,
 aale fu asowa sãnusãnu,
 ɔ́ táapiɔ́ lé gɛzεa zìzɔɔ ũ.

³ Yakɔbu buiɔ, à ma yãma!
 Isaili kɔna pɔ́ má á sea za nòseu,
 má á zɔa ma gàu za neasakpɛupioɔ.

⁴ E à gε zikùò máɔ ku kéwae.
 E á miká gε può máɔ á kúae.
 Máme ma á ké, máme máɔ á sea,
 máme máɔ á kúa, mé má á bɔ.

⁵ Dé ále e ma muaadi?
 Dé ále e wá saai?
 Dé ále e wá doũ, ále ma leεũòì?

⁶ Gbéɔ i vua bɔ ní sɔɔu,
 ge aai ánu su yɔ́ kiloowa,
 ɔ́ aai a zì da siaε àà táapioné,
 ɔ́ aai kúleε aa misiileε.

⁷ Aai se da ní gàu aa taò,
 aai dile a pélekíi,
 ɔ́ í gɔ́ zεa we, íli go a tíao.
 Tó wà lezùì, íli weo,
 íli ní yá'ɔ́ma bɔnéo.

⁸ A làasookε yáε beewa,
 íɔ kúa á sɔu, swágbáadeɔ.

† 45:23 Lom 14.11, Flp 2.10-11

⁹ A láasooke yázi káauɔwa,
asa máme má Lua ũ, a pále kuo.
Máme má Lua ũ, diie muaamanɔo.

¹⁰ Mi dɔaa yá zà kpàwake za káau,
mi yá pɔ a su mɔ o e àɔ gé kái.
Mi me yá pɔ ma zeò a ke,
yá pɔ má yei píi, má kee.

¹¹ Má lezu básoi gukpe oi,
má gbépi sísi za búsu zázau aà yá pɔ mále yá ke.
Yá pɔ má ò má bɔð sae,
yá pɔ ma zeò má kee.

¹² A swágbáade pɔ ále e á ziblea zàɔ,
à ma yáma.

¹³ Ma ziblea gɔɔ zàɔ, à káikù,
ma gbéɔ suabaa a gɔɔ ga ɔo.
Má tó Sína zible,
má a gawi pisi Isailiɔwa.

47

Babeli dutuzɔa

¹ Babeli wéle léso, pila zɔle búsuu,
á Kaladeɔ, à zɔle zíle kpalabaasai.
Wa oé mèzãe ge menienade ɔo.

² A á pɔkummusu go á mia,
í gbene se wísilo.
A zwáa kuluka á gbala tãa bɔ,
í gē íu à bua swaɔwa.

³ Wa á puizi e, á asii a bɔ gupuaú.
Má tsíwá, má á gbēe tēboo.

⁴ Wá Bona tón Dii Zígɔde,
Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa.

⁵ Dii ò Babelideɔne:
A gé gusiau, í zɔle kílíkili.
Wa oé kpalao mide ɔo.

⁶ Ma pɔ pà gbé pɔ de ma pɔ ũzi,
má tò wá ma gbépiɔ kpe è.
Ma ní kpama, ñ ní ní wēnagwao.
Baa maezɔɔ, n zuu gbia dànέ à tǔmá.

⁷ N mē n kpalablea aɔ gé gɔɔpiie.
N yápiɔ kúa n nòse guuo,
ni láasooke yápiɔ mideawao.

⁸ Yáe bee ma sa lalaside.
N zɔleá báawa dɔɔa,
n mē n báasio gbēe kuo,
níyɔ gyaable bauo,
níyɔ nega wēnakeo.

9 Yáe bee a ní le pii gɔɔ do kóú,
 neɓaga ní gyaableao.*
 Baa ní n gbɛkɔɔlekea zɔɔo
 ní n pɔdama pásio,
 yápi a ní le, aɔ fòona vío.
 10 N n yávaikɛ náai ví,
 n mè gbɛɛ lé n eo.
 N ɔno ní n dɔao n mi líaa,
 ɔ ní o n nòseu n báasio gbɛɛ kuo.
 11 Músi a gɛenzi,
 ñyɔ a yɔɔ dɔ n keo.
 Kísia a n le, aɔ kekɛa vío,
 ásoo pɔ ní a fán vío a n le lezasai.

12 Wɛta ñyɔ gé ní n pɔdaamáo ní n gbɛkɔɔlekea
 pɔ de n ɔzɪ ú za n néfɛnen zío.
 Tó a fɔ àikene be!
 Tó a fɔ to ñ vladadañzi be!
 13 N nzla kpása ní yágbeaama dasio.
 To musu táasikanaɔ ní saanyádɔnaɔ
 ní mo ási baokpanaɔ sune ní ní yáɔ,
 aa n suaba ní yá pɔ lé moɔmao.
 14 Aa de lán sɛ giiwa, té a kúmá,
 aa nízia si tévua gbáawao.
 Té pɔ wa kpakpa no,
 té pɔ wa zɔle a sae no.
 15 Maa gbé pɔ tétenzi za n néfɛnen zí
 n nzla kpása ní yáɔ gɔ.
 Aa fáaa aɔ liaazɔ,
 an kee a fɔ n bɔo.

48

Dii mé zia yá dɔ

1 Yakɔbu buiɔ, à yáe bee ma.
 Isaili tɔ kúwá, a bɔ Yuda au guu.
 I legbɛ ní Dii tɔo,
 i Isailiɔ Lua sísi,
 ɔ ili ke a zéwa ní náaiɔo.
 2 I me Lua wéledeɔn á ú,
 á sɔ kpálea Isailiɔ Luazi,
 aà tɔn Dii Zígɔde.
 3 Ma dɔaa yázi káauɔ ò,
 ma a kpàwakè ní ma léo,
 ma bɔ ní yáɔ kándo, ɔ yápiɔ kè.
 4 Asa má dɔ ké á swá gbáa,
 á waa gbáa lán sówá,
 mé á kúa gbáa lán moɔgotéwa.
 5 Ayámɛto ma dɔaa má òé za káau,
 ma a kpàwakèé e àò gé míi,

* 47:9 Zia 18.7-8

ké ásu me á táaᵛ mé kèò,
ge á pᵛ áaᵛ ní á pᵛ kásaaᵛ mé díleo.

⁶ A yápiᵛ mà. Gwa! A kè pii.
A ye dᵛ noa?

Za gbā má yá dafu kpàwakéé,
yá pᵛ uleáé, á dᵛo.

⁷ Ma bᵛò gbāé, yāzi no.
Gbā bàasio, i ma yāao,
ké ásu o á dᵛ yāaεo.

⁸ I mao, á dᵛo, á swá dᵛi za zio.
Asa má á dᵛ náaisaideᵛ ùε,
za á igᵛᵛ wí meé Wúuuε!

⁹ Ma tᵛ yáí ᵛ ma a pᵛkúma tò kpaá íi,
ma táasilea yáí ma azía zùukèi,
ké másu á míᵛnzᵛo.

¹⁰ Gwa! Ma á baasa,
i ke ní téo lán ánuwuwa no.
Ma á maa wèele ní taasikeao,
i ke mua té guu no.

¹¹ Ma bee kè mazía yáí.
Má tᵛ wá ma tᵛ òᵛkpaá?
Má we wá ma beεε dᵛ dii páleo.

¹² Yakᵛbu buiᵛ, à ma yāma,
á Isaili pᵛ ma á sisiᵛ.
Mámεmaa ù.

Mámε má Dᵛaana ù,
mámε má Gᵛzāna ù lᵛ.*

¹³ Ma ᵛ mé dúnia kále,
ma ᵛplaa mé musu kpàle.
Tó ma ní sisi, aaí fele sánusānu.

¹⁴ A mᵛ ápii, à yāma!

Táaᵛ kpele mé yápiᵛ ò yāai?
Ma gbēna mé a yá pᵛ mále yá ke Babelie,
a ᵛᵛ Babiloniᵛwa ní gbāao.

¹⁵ Mámε ma yá'ò ma aà sisi,
má mᵛaānᵛ mé aà tá a ke na.

¹⁶ A sᵛmazi à yāε bee ma:
Za a daalegᵛᵛ mí yāε o asii guuo,
gᵛᵛ pᵛ à kè, má kú we.

Dii Lua ní ma Nisínao aa ma zí à mè:

¹⁷ Ma Dii á Isailiᵛ Lua á Bona
ma mè mámεmaa Dii á Lua,
mí yá káfiade daé,
mí á da zé pᵛ de à sewa.

¹⁸ Tó a laaidᵛ ma yádanεᵛwa yāa,
dᵛ á kua aᵛ na lán swawa,

* 48:12 Isa 44.6, Zia 1.17, 22.13

á maakεa aɔ kpálea vɔ́o lán ísia idáaziwa,
 19 á néo dasiku lán úfáawa,
 bui pɔ́ a bɔ́ á pleuɔ́ aao dasi lán gbèkɔ́owa.
 An tɔ́ a ga bauo, a láa ma kíio.

20 A bɔ́le Babeli,†
 à bàale Babiloniɔ́ne!
 A yápi kpáwake ní gulakeao,
 à yápi baokpa e dúنيا léwa,
 í o Dii a zòblena Yakɔ́bu buiɔ́ bɔ́.

21 A gérinɔ́ guyaaau, imi i ní deo,
 a tò í bòné gbésiu.
 A gbepi páa, ɔ́ í bɔ́ lé bàale.

22 Ma Dii ma mè:
 Váikenaɔ́ aao aafiao.

49

Dii zòblena lè plaade

1 A ma yáma ísiabaadeɔ́!
 A swákpa búsuazádeɔ́!
 E wàò gé ma ii Dii ma sisi,*
 gɔ́ɔ pɔ́ má kú ma da gbεεu, à ma tɔ́ òné.

2 A ma lé kè lán fènda lenawa,†
 à ɔ́kùmala ké à ma d́sa,
 à ma ke lán kà sónewa,
 à ma zu a gbálau.

3 A òmεε a zòblenan ma ũ,
 Isaili pɔ́ á tɔ́ɔ a musu.

4 Ma mè ma zɔ́ pã kèε,
 ma a gbáa kòle gugiiyaa musu.

N beeo ma asea ku Dii kíi,
 ma ài kú ní ma Luao.

5 Dii ma ikása ma da gbεεu
 ké màò de a zòblena ũ,
 ké mà suε ní Yakɔ́bu buiɔ́,
 mà Isailiɔ́ káaaε.

Asa má gbia Diie,
 ma Lua mé ma gbáa ũ.

6 A òmεε à me: Gɔ́a ma zòblena ũ
 ké n̄ εa Yakɔ́bu buiɔ́ se musu,
 ké n̄ su ní Isaili pɔ́ b̀ɔ́ ní pá ziu,
 ké bee kènε f́éneũ.
 Má n̄ dile gupua ũ buipáleɔ́ne,‡
 ké n̄ gé ní suabayáo e tɔ́le léwa.§

7 Dii, Isailiɔ́ Bona,
 an Lua pɔ́ a kua adoapi mé ò
 kpalablénáɔ́ zòblena pɔ́ wà sakáu

† 48:20 Zia 18.4 * 49:1 Isa 7.14, Zel 1.5, Mat 1.21 † 49:2 Ebe 4.12, Zia 1.16 ‡ 49:6 Isa 42.6,
 Luk 2.32, Zin 26.23 § 49:6 Zin 13.47

wa ye àà gyláioe à mè:
 Tó kíao wesiñle, aa fele ze,
 d̄baanao i kúlen̄e,
 asa Dii p̄o n se náai v̄l,
 Isailio Lua p̄o a kua adoapi.

Isaili z̄lzo sua Siɔna

⁸ Ma Dii ma m̄e,
 má n yáma a ḡowa,
 má d̄onle suabaḡo.*
 Má n d̄sa,
 má n ke ma b̄aa kua ní gb̄ēo mi ũ,
 ké ñ e su ní Isaili b̄usu yàaa a pá ziu,
 ní kpaalené.

⁹ Nȳo o z̄lzo p̄o kú gusiauoñe
 aa b̄ole m̄o gupuaú.
 Aa p̄oble z̄ēo sae
 ní s̄is̄l wáiwaīo pii.

¹⁰ N̄oana ge imi a ní de lo,
 íat̄e a ní léo, mé gu a w̄amáo,
 asa an W̄enad̄oñede mé a ḡéñ̄o,
 i d̄baané e nib̄onai.†

¹¹ Má a gb̄es̄is̄o ke z̄é ũ,
 ma z̄ēd̄o aao ku musu.

¹² Gwa! Aa b̄o za z̄áz̄a, aale m̄o.
 An gb̄ēo gwa, aa b̄o gugh̄antoo oi,
 an gb̄ēo b̄o be'ae oi,
 an gb̄ēo b̄o Sini b̄usuu.

¹³ A gulake luabedeo,
 à p̄onake z̄íledeo,
 à koo p̄una ní lesiao gb̄es̄is̄o,
 asa Dii lé a gb̄ēo n̄ose nininé,
 ale w̄enad̄o a gb̄ē taasideoñe.

¹⁴ N beeo Siɔnadeo mè:
 Dii pákp̄awázi,
 wá yá s̄aaàgu.

¹⁵ Né p̄o ñe ȳo kp̄awà yá a f̄o s̄aaàgue?
 A a ne'ia w̄enagwao lé?

Baa tó aà yá s̄aaàgu,
 n yá a s̄amaguo.

¹⁶ Gwa! Ma n t̄o k̄e ma olau,
 n bíio yá lo do ma s̄owa ḡoipiie.

¹⁷ N né p̄o aa ea n feleo w̄á lé su,
 gb̄ē p̄o aa tò n ḡo bezia ũo lé tá.

¹⁸ W̄ezu ñ gugwagwa,
 n néo k̄aaa lé suma.
 Ma Dii ma m̄e ní maz̄ia kuaó,
 aa nama m̄pii lán ñambleb̄owa,

* 49:8 2Kln 6.2 † 49:10 Zia 7.16-17

ńyŏ ń da lán zākɛn dafu bɔawa.

¹⁹ Baa ké wà n gboo

wà n kɛ bezia ũ,

mé n bŭsu gŏ da pā,

ńyŏ fŏ ñ n néŏ si píi ɓo.

Gbé pŏ kpánziɔ aɔ kunnɔ ză.

²⁰ Nyŏ swáɛ né pŏ wà ń í n ɔɔɓgɔɔɔ yáwa, aa okŏɛ:

Gue bee fɛnɛũ, a fŏ wá sio,

wá gba dɛɛpookli wá zŏɛu.

²¹ Nyŏ mɛ n sŏ guu:

Démɛ né beɔ imɛɛi mɔɔɔ?

Ma néŏ gága ma gŏ nésai,

Lua gímazi à ma néŏ sŏa,

démɛ népiɔ gwài?

A ma to mado, népiɔ bŏ má ni?

²² Ma Dii Lua ma mɛ:

Gwa! Má ɔkɛ buipáɛnɛ,

aa n nɛgŏɛɔ kue suonɛ.

Má gudɔkŏɛkli dile bŭsu píi gbéɔnɛ,

aa n nɛnɔɔɔ zŏ ń gáu aa mɔonɛ.

²³ Kíáɔ mé aɔ de n néŏ gwanɔ ũ,

kía naɔ mé aɔ de ń yŏkpamadeɔ ũ.

Aa kúɛ bŭsu sɛnɛ,

aa n gbá bŭsu sásá,

ńíŏ dŏ ké mámɛmaa Dii.

Wí a gbé pŏ a wé dɔmazi kŭo.

²⁴ Wa fŏ gŏsa zŏ ài siwàɛ?

Wa fŏ zŏɔɔ bŏ gbé pásŏ ɔzŏɛ?

²⁵ Ma Dii ma mɛ,

ao, wa zŏɔɔ si gŏsawa,

mé wa zŏ ài bŏ gbé pásŏ ɔzŏɛ.

Má sŏleɛ ń gbé pŏ lé sŏleɛnɔɔɔ,

mí n néŏ suaba.

²⁶ Má tŏ n ɪadamadeɔ ńízŏa sŏ,

aa ńízŏa au mi à ń de lán wɛwa,

gbépii ɔ dŏ ké

mámɛ má Dii á Suabana,

á Yakɔbu buiɔ Lua gbáade, á Bona ũ.

50

¹ Ma Dii ma mɛ,

ké a mɛ ma á da yà,

aà gínzila kú má ni?

Ma flade kpele ma á yíawài?

Aawo! A duuna yái ma á yiai,

á tàaɔ yái ma á da yài.

² Ké ma mɔ, bŏyái mi gbɛe eo ni?

Ké ma lezùázi,

àkεa á gbēe i weao ni?
 Ma ɔ̀ kè geseū a f̄s á bɔo yà?
 Má gbāa v̄l mà á bo noa?
 Ma ísia lèlè, ɔ̀ gugià b̀,
 má tò swa g̀ lán gbáawa.
 A kpɔ̀ g̀ga isai yáí,
 ɔ̀ aa yaikè ké í kuo yáí.
 3 Mi to gu si gbéɔ̀ne,
 mi zwàa sia da musue.

Dii z̀blena lè àāsde

4 Dii Lua ma gba lé mà yádaoné
 mà yá p̄ ɔ̀ gbé p̄ b̀saɔ̀ gba s̄ o.
 ɔ̀ ma vu lá gu lé d̄,
 í ma swá nakú,
 ké mà yāma lán yádadana p̄wa.
 5 Dii Lua ma swá wè,
 mi zazakūo, mi p̄ɔ̀bɔ̀zákεo.
 6 Ma a kpὲ tò lia gbé p̄ aale ma gbéɔ̀ne,
 ma a gεὲ tò d̄ɔa gbé p̄ aale a ká woloɔ̀ne.
 Ké aale ma s̄s̄s̄, aale lé'ikákaa,
 mi a wé ga ma s̄d̄o.*
 7 Ma gεὲ a ḡɔ̀ kpa ma wéio,
 ké Dii Lua lé d̄male yáí.
 A yáí ma aὲ d̄ɔ̀ s̄usu lán gbesiwa,
 má d̄s̄ ké wí a ma k̄uɔ̀.
 8 Lua ma yānakpamade kumanɔ̀ kái.
 Déme a b̄ɔ̀b̄manɔ̀i?
 Wá aὲd̄k̄wa!
 Déme ma káalakεna úi?
 Aà s̄ kái!
 9 Dii Lua mé í d̄male,
 déme a f̄s yádamalai?†
 Ampii aa kὲ yáiyai lán p̄kasawa,
 k̄ɔ̀ɔ̀ mé a ní s̄oso.

10 A déme Dii v̄a v̄l
 í aà z̀blena yāmai?
 Tó a be gusiau filia í sai,
 aà Dii náaikε,
 í s̄kpale a Luazi.
 11 A ma, á gbé p̄ ɔ̀ t̄ka ázlaὲ
 í s̄é t̄é d̄ɔ̀,
 à gὲ àɔ̀ be á t̄epi vuai
 ge s̄é p̄ a tes̄wá gupuai.
 Yá p̄ a b̄ɔ̀ ma ɔ̀z̄l à á len kὲ:
 Aɔ̀ wúlea gu wáwádeu!

* 50:6 Maa 14.65 † 50:9 Lom 8.33-34

51

Dii Siɔnadeɔ suabaa

¹ Ma Dii ma m̀e
 à ma yāma yāzedeɔyanaɔ,
 á gbé ṕ ále ma kíi w̄eɛɛɔ!
 A wépe gbesi ṕ wà á b́ a guuwa,
 à gu gbede ṕ wà á ýu yāda.
² A láasooke á dezi Ablahaũ yāwa
 n̄ aà na Sala ṕ á bui k̄eɔ,
 asa gɔɔ ṕ m̄ aà s̄isi, a né v̄io,
 ̄ ma báaadāaagu,
 má tò à kp̄asa k̄ale.
³ M̄a ma Dii, má Siɔna n̄ɔse n̄iniè,
 má w̄enak̄eè a gbooa yá musu.
 Má aà gb̄aaɔ lile lán Edeɔniwa,
 aà gugbaigbaɔ ḡɔ lán ma swaluwa.
 P̄na n̄ yaalɔ aɔ ku a guu,
 s̄aaukp̄aa n̄ let̄eɔ aɔ d̄ou.

⁴ Ma gb̄eɔ, à laaidɔ ma yāwa,
 ma kp̄asa, à swákpa ma yái,
 asa yāzede a b́ m̄a kíie,
 ma ikoyá aɔ de buiɔ gupua ũ.
⁵ A ḡēḡeɔ má tó yá b́ n̄ gb̄eɔ na,
 ma gb̄e suabaa ye kái.

Má yá ḡɔ ḡɔ buiɔne a z̄ewa,
 ísiabaadeɔ i s̄ámazi,
 an w̄é d̄bi má n̄ suaba.

⁶ A w̄ese luabe gwa,
 í z̄íle gwa b,
 asa luabe a ḡēzea lán s̄úlewa,
 d̄únia a ke yáiyai lán p̄kasawa.
 A gb̄eɔ gaga lán k̄òt̄eɔwa,
 āma gb̄e ṕ ma n̄ suab̄aɔ aɔ ku ḡɔpiie,
 ma toa yá b̄aárn̄ na gbooa v̄i bauo.

⁷ A ma yāma yāzede d̄ɔnaɔ,
 á gb̄e ṕ á ma yādan̄e k̄ūa á s̄ou!
 Asu v̄lake s̄s̄aɛo,
 ásu to gb̄eɔ á t̄b̄ēsia diwáɔ.

⁸ K̄òɔ n̄ sóso lán p̄kasawa,
 bl̄eɔ n̄ ble lán ulawa,
 āma ma toa yá b̄aárn̄ na láaa v̄io,
 gb̄e ṕ ma n̄ suab̄apiɔ aɔ ku ḡɔpiie.

⁹ Vu iu, vu iu Dii,
 fele n̄ n̄ ḡasa gb̄aaɔ.
 Vu iu lá n̄ k̄e yāadeɔ ḡɔwa.

Mme n kwāsa z̄z̄e z̄z̄eo lò?
N dalaḡopi z̄z̄.

¹⁰ Mme n gugii b̄ò ísiao lò?
Isi z̄z̄ í pí!

N zeb̄ò ísia lutuŋnau
gb̄é p̄s n ní b̄óne aa bùau.

¹¹ Gb̄é p̄s Dii ní b̄óe aa su Síona ní kúkuakeao.
P̄na láasai āo kú ní musu,
p̄na ní yaalo a ḡēnzi,
p̄sia ní w̄ēnao a ḡēzea.

¹² Ma Dii, máme má á n̄oseninina ū.
Akea ále víake gb̄ēnazimmikād̄e p̄s a w̄ēni de koaoei?

¹³ Mapi á Kena ma musu kp̄ale,
ma d̄unia z̄inap̄ele,

ō ma yá s̄água?
B̄yái īo ku gili guu lá gu lé d̄o
gb̄ēwet̄ana p̄s z̄ē ní á mid̄eao p̄f̄ē yáii?
Gb̄ēwet̄anapi p̄ok̄uma t̄ón láí?

¹⁴ Gb̄é p̄s an k̄ó b̄ò ḡō níziae tia,
aa ga n̄ gb̄āauo,
p̄blea a k̄ēsámá lo.

¹⁵ Ma Dii á Lua mi ísia í fele,
a ikooāo k̄ōf̄ike.
Ma t̄ón Dii Zlḡōde!

¹⁶ Ma a yá s̄oso má k̄áé á léu,
ma ok̄úála ma á d̄ó.
Ma musu kp̄ale, ma d̄unia z̄inap̄ele,
ō má ò Síonadēne aa de ma gb̄é̄o ū.

Dii p̄ weea Sínadēwa

¹⁷ Vu iu, vu iu! Yelusaleŋ fele ze!
N p̄ok̄uma toona p̄s na Dii ok̄l̄ í m̄i,
n āa kēona p̄s í ní kē t̄alaatalaa í l̄eu ní a gb̄ō.*

¹⁸ Né p̄s w̄à ní í n guū kee i f̄ō zemik̄ūneo,
né p̄s w̄à ní gwá n guū kee i e d̄ò n owao.

¹⁹ M̄úsi m̄èn plāe beeō ḡēnzi:
W̄a n ḡboo n ḡō hezia ū,
mé imina ní f̄ēndao n gb̄é̄o d̄ede.

Déme f̄ō s̄ob̄nei?
Déme f̄ō n n̄se n̄in̄ei?

²⁰ Ȳēēsai n gb̄é̄o n̄e,
aa k̄álea n z̄ékp̄aāo p̄ii.
Aa ḡò yelea lán kp̄òo gb̄owa.
Dii p̄ok̄uma t̄ómá, n Lua ní wet̄à.

²¹ A yáí ma ȳama sa w̄éle w̄ēnade!
I z̄òlema, i kē v̄ēe no.

* 51:17 Zia 14.10, 16.19

22 Má Dii n Lua, mi ze ní ma gbéǎ.
 Ma mē má a pòkúma toona bò n ɔzǐ,
 nýǎ kɛɛona pǎ í n kɛ tálaatalaa í mi bau bo.
 23 Má kpa n íadamadeɔwae.
 Aa ònɛ yáa n wúle wá taa'oma,
 ɔ n kɛ búsu ũ,
 aa taa'ò n kpɛsɛa lán tɔɔlewa.

52

1 Vu iu, vu iu Siɔna!
 Gbáa ɔa ula ũ!
 Lua wéle Yelusaleŭ,
 n n pòkasa í gbíaa ɔa,
 gyafɔɔdeɔ ní gbálenaɔ gē ní guu bo.*
 2 Yelusaleŭ, búsu woloma,
 fele zǎle n báawa.
 Nenɔn zǐzɔ Siɔna,
 mɔdaona polo n nɔɛ.

3 Asa ma Dii ma mē:
 Ma á kpámá pǎ,
 mé má á bo ɔasai.
 4 Asa ma Dii Lua ma mē:
 Ma gbéǎ zɔblè Egipi káau,
 a gbɛa sa Asilí gbáamòné.

5 Ǔ ma mē:
 Ké bee de kpelewa sa ni?
 Asa wá ma gbéǎ sèle pǎ,
 ɔ an gbáamònedɔ bo tidòŕla,
 aaɔ ma tɔbɛɛsi gɔɔpii.†
 6 A yáí tò má tó ma gbéǎ ma dǎ.
 Gɔɔ bee aaɔ dǎ ké máme ma ɔaa yápi ò.
 Ao, máme.

7 Baonakpana gbapelea gbèsisí musu maa fá!‡
 Ale aafia kpàwake,
 àle baonakpa Siɔnadeɔnɛ.
 Ale suabayá'òné,
 àle me an Lua mé lé kible.
 8 A gudɔanaɔ wiidɔ,
 aale kúkuake sánusánu,
 asa aa wɛsǐ Dii ea sua Siɔnale.
 9 Yelusaleŭ ziadeɔ,
 à púna ní gulakeao sánusánu,
 asa Dii Yelusaleŭ bò,
 à a gbéǎ nòsɛ níniné.

10 Lua a a gàsa pǎ a kua adoa gbáa ɔɔ bui piiɛ,
 tɔɔleledeɔ e pii lá wá Lua a a gbéǎ suaba.

11 A fele, à fele, à bo we,

* 52:1 Zia 21.2, 27 † 52:5 Lom 2.24 ‡ 52:7 Lom 10.15

ásu ɔká pɔ gbǎɛawao. §

A gbé pɔ á Dii kpé pɔɔ sea,
à bɔɛu, íɔ ku gbǎɛasai.

¹² A bɔɛ ní leeleoo,

á tá ní bàaleaoo,

asa Dii Isailɔ Lua a zemikúé,
i ɛa àɔ té á kpe.

Dii zɔ̀blena lɛ stiɔde

¹³ Gwa! Ma zɔ̀blena a gwea e,
wa aà káfi, wa aà se lɛsí,
aɔ fuańla musumusu.

¹⁴ Aà oa ɔ̀kpà, a de oa ù ɔ̀o,
aà me líle, a de me ù ɔ̀o,
ɔ̀ aà yápi dímá.

¹⁵ Maa aà yá a ɛa bɔ bui dasiɔ sae,
mé kíaɔ lé a gɔ kpaatá aà ae,
asa aa yá pɔ wi oné yáao e,
aa yá pɔ aai ma yáao zé dɔ.*

53

¹ Déme bao pɔ wá mà sɛi?*

Déme Dii gbǎa asiipi dɔ̀i?†

² Aà zɔ̀blena fɛɛ aà ae lán lí vlápaawa,
lán lízína pɔ fù tɔ̀le giu à bɔɔbɔ̀wa.

Aà kákaa ge aà zea maa i ka à gbé wé bleo,
aà kefenke i ka wá wéteaàzio.

³ Wá sakáaagu wá bǎnebòè.

Pɔsiadee, a gyáeɔ dɔ̀e dɔ,
a de lán gbé pɔ wa ye wesieowa.
Wa sakáaagu, wi aà yádao.

⁴ Kási wá gyáɔ ɔ̀ a sea,

à wá wáwáɔ dí a miwa.‡

ɔ̀ wa aà díle gbé pɔ Lua aà gbè ù,
gbé pɔ Lua ɔ̀kɔ̀mpàè à widàwà ù.

⁵ Wá aà zɔ̀ wá táaeɔ yáí,

wá aà kè'la wá yáwáɔ yáí.

Ía pɔ wa dàwàpi wá gbá aafia,
aà fláala íaɔ mé wá gbǎgbá.

⁶ Wa sāsá wápíi lán sǎowa, §

baade azla zé sè,

ɔ̀ Dii wápíi váikɛa díè.

⁷ Wá aà wɛtá wá widàwá,

ɔ̀ i lewéaaɔ lán sǎ pɔ wàle gé a kòlokpaiwa,*

a níle kpé lán sǎ pɔ wàle a kákɛɛlewa.†

⁸ Wá aà kù ní gbáao,

§ 52:11 2Kln 6.17 * 52:15 Lom 15.21 * 53:1 Lom 10.16 † 53:1 Zaa 12.38 ‡ 53:4 Mat 8.17

§ 53:6 1Pie 2.24-25 * 53:7 Zia 5.6 † 53:7 Maa 14.61, 1Pie 2.23

wà yákpalekèaàno.
 Wà aà b̀ dúniau ma gbé̀ t̀ae yáí,
 wà aà d̀ an gbēgo p̀ l̀́ r̀́ d́́ ú.
 Gbé́ p̀ kú aà gooo,
 an déme yápi láasookèi? ‡
 9 Baa ké i yápasíkéo,
 mé wi ma à εεt̀o,§
 wà aà mia kpák̀i r̀́ dàakenao,*
 5 wà aà v̀ ̀de miao.†

10 A kà Diigu à aà kέla aà taasikε.‡
 Lá à azía k̀ t̀ae awakpabo ú,
 a buikε, aà wēni a gbáakú,
 Dii p̀eá i b̀okleke aà sabai.

11 Aà taasikεa gbεa a εa à̀ wēni v̀,
 i a namable.
 Ma z̀bblen maapi a to yá b̀ r̀́ gbé̀ na dasi,
 ké aa aà d̀ yáí,
 asa a r̀́ yávái di a miwa.

12 A yáí má aà baa daaa r̀́ gbēz̀oo,
 a z̀l̀ ài kpaale r̀́ gbáadeo,
 asa à g̀l̀ a wēnii e à g̀e g̀àò,
 wà aà gwà dou r̀́ dàakenao.§
 A gbē dasi duuna s̀e,*
 à kulek̀e Luaε t̀aeedeoε.†

54

Yelusaleu dafu

1 Ma Dii ma mè,
 n fli p̀ ní nē'io,
 koo p̀na r̀́ p̀na wiio.
 N gbé́ p̀ ní ǹwawákeo, gulake.
 Asa n gbé́ p̀ n g̀ pákpánzi,
 n nε dasi à dε ǹe p̀ a g̀ aed̀wá p̀a.*

2 N n zwáakpe gu káfl,
 n a zwáa yáasa kú,
 n a ba gbáakú,
 n a lío p̀éle g̀iugíu.
 3 Asa nýo ̀ta ̀plaaí r̀́ zεeo,
 n gbé̀ buio búsu símá,
 aai z̀le r̀́ wéle ziaou.

4 Nsu víakeo, asa wí a n kúo.
 Nsu wideo, n gεε a g̀ kpa n wéio.
 N éwaasogoo wíyá a s̀angu,

‡ 53:8 Zln 8.32-33 § 53:9 1Pie 2.22 * 53:9 Luk 23.33 † 53:9 Mat 27.57-60 ‡ 53:10 Zln 2.23
 § 53:12 Luk 22.37 * 53:12 Ebe 9.28 † 53:12 Lom 8.34 * 54:1 Gal 4.27

n gyaable ní gεεo kpánwεi yá a dɔngu bo.

⁵ Asa mapi n Kεna máme má n gɔ̄ ũ,
ma tɔn Dii Zígɔ̄de!

Ma Isailiɔ Bona, an Lua,
ma kua adoaε,
wĩ mεmεε dúnia pii Lua.

⁶ Má n gbεsi
lán nɔε pɔ wá pákpài aà pɔ yáwa.

Mapi n Lua má εa n kú
lán ε̄waaso nɔkpama pɔ à ḡiwa.

⁷ Ma n to we yáa yɔɔ gláε,
āma má εa n si ma sùuu zɔɔ yái.

⁸ Ké ma pɔ fě, ma bo n kpε gɔɔpla,
āma má wēnadɔnε gbēkε láasai musu.
Ma Dii n Boṅa máme má ò.

⁹ Lá ma lεgbē Nɔee gɔɔ,
ma mē í a da dúniaa bo,†
màa ma lεgbē gbá bo,
ma mē ma pɔ a fēnzi mà n lele bo.

¹⁰ Baa tó gbèsisɔ làa mé s̄is̄is̄o gbòo,
ma gbēkεa láa n kíio,
ma bàakuannɔ aafia yá a gbooo.
Ma Dii n wēnadɔnεde máme má ò.

¹¹ Wéle wēnade pɔ zàa'iana í a suumpapa,
mé gbēε i n nòse nínio,
má εa n kále ní tiikɔazío,
má n ε̄ daale safiiwa.

¹² Má n bíi misonaɔ kε ní lubiio,
má n bíibɔleɔ kε ní gbēdiio,
má n bíi bo ní gbē bεεεdeɔ.‡

¹³ Ma Dii, má yáda n gbéɔnε pii,§
n néɔ aafia aɔ zɔɔ.

¹⁴ Yázeɔde a n gba gbáa,
gbáamɔa gbéɔnε a zà kúnno.
Nyɔɔ pɔε v̄la v̄lo,
gili a gēnguo.

¹⁵ Tó wá lèlεma, bee i bo ma kíio,
gbé pɔ lèlεma a mikpama.

¹⁶ Gwa! Máme ma sia kè,
í tévu ní bòɔo,
aà z̄l̄n ḡɔkεbɔpia ũ.
Máme ma gbēkaalena kè bo
aà gbéɔ dedε.

¹⁷ Ḡɔkεbo pɔ wa kè n yái a àikεo.
Gbé pɔ b̄òb̄onno, n yá a z̄lεwà.
Ma z̄òblenaɔ baan we,
má tó aa z̄ible.

† 54:9 Daa 9.11 ‡ 54:12 Zia 21.18-21 § 54:13 Zaa 6.45

Ma Dii máme má ò.

55

Dii kfi weelea a gowa

¹ Hee! A gbé pò imi lé á deo,

à mɔ i kfi ápii!*

Baa tó á ɔa vɔo, à mɔ pɔble.

A mɔ vɛɛ ní vɔo mi ɔasai, flabosai.

² Akea ále ɔa de pò pò de ble ũo musui?

Bóyáí ále zí ài de pò pòli ní káo yáíi?

A ma yáma sa à pɔmaa ble,

á pɔ i ke na a nísíwa.

³ A swákpa ma!

A mɔ ma kfi ké à e ào ku.

Ma bàa aɔ kúánɔ gɔɔpii,

ma gbèke seasai pò má kè Davidiɛ yápi.†

⁴ Gwa! Ma aà díle seelade ũ buionɛ,

ma aà kè gbéɔ dɔaana ũ, an kía ũ.

⁵ Nyɔ bui pò ní dɔoɔ sísi,

bui pò ní dɔopiɔ bàale mɔ n kfi

ma Dii Isailiɔ Lua pò a kua adoa yáí,

asa ma gawi písima.

⁶ A Dii kfi weele aà egɔo,

à aà sísi gɔo pò a káiánɔ.

⁷ Väikena a zé tó,

gbèvái ɔkpa a láasooi.

Aà ze ní Díio, i aà wɛnagwa,

wá Luapi i sùuukeaànɔ maamaa.

⁸ Asa ma Dii ma mè,

á láasoo muaa ní ma láasoooo,

á yákea muaa ní ma yákeaoo.

⁹ Lá musu ní zílɛo lesí de ní kɔo,

màa ma yákea lesí de á yákeaa,

màa ma láasoo de á láasooa.

¹⁰ Lá lou ní mɔsɛo í bɔ za musu,

mé ìli ea we tɔoleninisaio,

í to pò bɔlewá à ne'í,

ɔ í buike pɔtɔnae,

í bleke pɔblenaɛ,‡

¹¹ màa yá pò bò ma léu de.

A léle pá ma pɔeá kesaio,

ma yá'o kpásáa tá aɔ na.

¹² Asa á bɔle ní pɔnao,

wa dɔaaé ní aafiao,

gbèsíslɔ ní síslɔ koo púna ní gulao á ae,

sèali pii a ɔtaale.

¹³ Pɛliɔ bɔle leaaɔ gbɛu,

* 55:1 Zia 21.6, 22.17 † 55:3 Zin 13.34 ‡ 55:10 2Kln 9.10

gbélio bɔle lesikaoɔ gbɛu.
Bee aɔ ma tɔbɔ
seela láasai pɔ a súuli kpáleo ũ.

56

Bui pii suabaa

¹ Ma Dii ma mɛ:

A ze ní yázeɔdeɔ,
í yáke a zéwa,
asa ma sɔu mà ní á suabaaɔ,
má làa ní á bɔa maaɔ.

² Báaaden gbé pɔ lé bee ke
a yápi kúa ũ.

Ili kámabogɔɔ pɔ má díle gbáleo,
à ɔbɔle vái piiu.

³ Buipále pɔ náa su o
má we à gɛ ma gbéɔ guuoo.

Gbé pɔ a le wia su me
lí giin a ũo.

⁴ Asa ma Dii ma mɛ:

Tó gbé pɔ wà ní le wɔb ma kámabogɔɔ yáda,
tó aa ze ní ma pɔeáɔ,

mé aa ma bàakuarínɔ yá kúa,

⁵ má ɔgbekene ma kpéu,
an maa aɔ de negɔɔ ní nenɔɔla,
má ní tɔ na ké a gbɔwa,
tɔpi aɔ láaa vɔo, a ga bauo.

⁶ Buipále pɔ aa náa aa zíkemeɔ,
aa ye ma tɔi aa zɔblemɔɔ,
aali kámabogɔɔ pɔ má díle gbáleo,
aa ma bàakuarínɔ yá kúaɔ,

⁷ má géínɔ ma sísí pɔ a kua adoa musu,
má tó an pɔ ke na ma sísikpeu.

Má ní sa pɔ aai o ma gbagbakliɔ sí
ní sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúɔ,

asa wa me ma kpéɛ bui pii lousisikpe.*

⁸ Ma Dii Lua pɔ mi Isaili zizɔɔ káaa ma mɛ
má ɛa gbéɔ káaa káfi gbé pɔ káaaɔ guu.

Lua yákpalekeɔ ní anabi váiɔ

⁹ Sɛa nɔbɔɔ pii, à mɔ pɔble
ní lákpe nɔbɔɔ pii.

¹⁰ Isaili gudɔanaɔá vɔaɔne pii,
aa a kee gbáleo,
gbé lénanaaleaɔne, aali gbokɛ dɔo,
aaɔ wúlea ní nana'oaɔ, aa ye ii.

¹¹ Gbɛ asiadeɔne, ble lí mómáɔ,
dɔaana pɔ yáe dɔoɔne.
An baade a pɔeá ze sɛ,

* 56:7 Mat 21.13

an baade zía mi m̀endo ài àle w̄ēle.

¹² Aaí ok̄ō: A m̄o w̄à v̄ēē w̄ēle,
w̄à í gb̄aa mi w̄à a de ke.
P̄ó p̄ó m̀ò ní gb̄ao a m̀ó ní ziao,
io de gb̄a p̄ōē beea maamaa.

57

¹ Gb̄ēmaao lé mide,
mé a yá lé k̄àada gb̄ēlao.
W̄à luaȳamanao s̄ēle lé t̄árín̄o,
mé gb̄ēe láasoo i kaw̄ao.
Lua lé gb̄é maapīo si músi p̄ó lé m̀ówa.

² Zemaasenapīo lé ḡō ní aafiao,
aa k̄ámabo ní w̄úlekīowa miau.

³ Apīo s̄ō, à m̄o la á m̄asoken n̄é̄!
Gb̄ās̄ide ní k̄áaluao buīon á ú!

⁴ Dé àle a l̄áanik̄ei?
Dé àle á lé ȳàasa ēlew̄a
àle á l̄éna b̄ōēi?

A t̄aae n̄é̄! A bui m̄oafilidē!
⁵ A me i lua t̄áai lí gb̄ē̄n̄ēo gb̄áu
ní liḡōn ȳàasao p̄íi.

I sa'ò ní á n̄é̄o swai
ní gb̄è lookpaāo z̄íēo.

⁶ A ze ní swa gb̄è p̄ó̄p̄ōb̄ō,
ōme á baa ū.

Ao, amp̄io a it̄ōlemá,
a ní gb̄á p̄ōw̄enti.
Lá m̄aae, má ḡí t̄osiiw̄áe?

⁷ A d̄ōē'lik̄ek̄i k̄ēke s̄is̄i les̄i musu,
wek̄i i d̄ede ge sa'ou.

⁸ I á zeeo p̄éle kp̄ēleleli sae.
A pákp̄amazi,

a á zw̄aa w̄olowá,
a d̄ede a da á w̄úlekīi ȳaasaa.
A l̄ēd̄ōuk̄è ní á yenzidēo,
a wulēn̄o, a ōl̄ia ní plei.

⁹ A n̄isi gb̄ēw̄á,
a fele ní kib̄egetao,
a tulalelè maamaa,
A a z̄inao z̄i b̄usu z̄āz̄āu,
a áz̄ia b̄usa e b̄edau.

¹⁰ A áz̄ia kp̄asa ní tá dasi oao,
i d̄ō k̄é a z̄é̄ kuoo.
A áz̄ia l̄è ní láo, ō á ȳēē i láao.

¹¹ Dé àle b̄ilik̄ew̄a àle v̄lakēè
ō a fele ní m̄oafilioi?
Ma yá i d̄ōáguo,
i ma ȳada á s̄ūo.

Ké ma nile à ḡē̄ḡē ȳái
àle v̄lak̄em̄ēōa?

12 Má á yānakpaa ázlawa ní á yākeao εεκαέ á ɔzɪ,
a káfiakεέo.

13 Tó a wēna wii lè,
á zladɔabɔ pɔ́ á káaaɔ á bɔ̀ mè!

Aa gē ní íanao pii,
baa lé'iana a ní sélé.

Gbē pɔ́ nāmazi mé a bùsu túbible,
ɔ̀me a gɔ́ ma gbèsíslí pɔ́ a kua adoa ví.

Lua gbéɔ gbágbaa

14 Dii mè: A zékpa! A zékpa!
Ali miɔnaɔ bibi!

A pɔ́ pɔ́ wa gēnalawà gága ma gbéɔ zéu!

15 Asa ma Lua Musude má deńla,
má kú gɔɔpii mé ma tɔ́ kua adoa.
Ma mè: Ma be ku guleśl pɔ́ a kua adoau,
má kú bɔ́ ní nòsenie sùuudeo.

Mi sùuudeɔ gba wēni dafu,
mi nòseniedeɔ gba sɔ́.

16 Máɔ yágagarínɔ láasaio,
ma pɔ́ aɔ paanzi gɔɔpiio.

Tó màae, ma pɔ́keao yèee a láa,
an ían wēnide pɔ́ bɔ́ ma kíi a gēzea.

17 An gbēble'ai tàae mé ma pɔ́ fè,
ɔ́ ma ní gbé ma ulené ní pɔ́kpēneo,
ɔ́ aa gí bɔ́ ma kpe,
aa ní pɔ́eā zé sè.

18 Baa ké ma ní yākeao è màa,
má ní gbágbā, má ní talakpa,
má ní sɔ́ níniné vlévlé.

19 Má tó ma sáaukpaa aɔ dɔ́ ɔ̀ɔ̀ɔ̀napio léu.
Ma Dii ma mè má aafia kpá
gbé pɔ́ kú zàɔ́ ní gbé pɔ́ kú káiɔ̀wa,*
mí ní gbágbā.

20 Váikenaɔ de lán ísia í pápáakɔ̀wawa.
A í líɔ́ ku kilikilio,
a ikooaɔ í fele ní pèleao ní gbáslo.

21 Ma Dii ma mè
váikenaɔ aao aafiao.

58

Leyea stande

1 Wii lé gbáugbāu,
ńsu n̄ nzía kúkúo.
N n̄ lɔ́ fele musu lán kuu'ɔ̀wa.
Ma gbéɔ tàae kpáwakéné,
Yakɔ̀bu buipio duunaɔ oné.

2 Aaíɔ ma kíi weele lá gu lé dɔ́,
an mēsa í wā ma yākeao d̄sai

* 57:19 εεε 2.17

lán bui pọ́ ń yáke a zéwa
 ńli pákpá a Lua yádileawziowa.

Aaí yágógó a zéwa gbeaa,
 aań ye mà sńrızı.

3 Ọ aaí ma la: Bóyáí wa leyèi,
 ké ní ẹ wá gwao ní?
 Bóyáí wa wázla búsaínẹ,
 ké ní wá fán vío ní?

Gwa! A leyegọ́ ń ázla pọ́eá ke,
 mé ń á zíkẹnaọ wẹtá píi.

4 Gwa! A leyẹa ń midẹ ní lekpaao ní sòleo,
 ń kọ gbẹ́ ń ọkú gbáao.

A fẹ́ leyẹ lá ále ke gbáewa
 mà á lọ ma musue?

5 Lá ma leyẹ dilẹn wee?

Ziabusaa ado yá nẹe?

I ke mipelea lán kpootẹwa

ge wúlea túfuu ní zwánkasa kákaaálao yá no.

Pọ́ pọ́ ń mé leyen wea?

Bee mé ń kamagua?

6 Leyẹ pọ́ má dilẹ min keo lò?

A váikẹnaọ gala polo gbéowa,

à zuubọle gbéone,

à gbé pọ́ wále ọtómáọ gbae,

ń gbáamọ́a gbéone midẹ píi.

7 A blẹli nọandenaẹ,

à wẹnade besaide dile.

Tó a gbé è be puizi, à pọ́ nai.

Tó ń bàale á madoúdeeo,*

8 gu a pué lán latẹ bíleawa,

á gọ́a maa a bọle àanno,

á maakea a zemikúé,

ma gawi ń té á kpe.

9 Tó a lezùmazi sa, má wewá,

tó a wiilẹmazi, má oé: Má ké!

Tó a gbáamọ́a gbéone midẹ á guu

ń ọtonđakọwao ní yápási'oo,

10 tó a nọandena gbá á pọ́eá ble,

mé a pọ́ kpá wẹnadewa à kà,

gu a pué gusiau,

gubeebee a gọ́é lán fáanewa,

11 míọ́ ọbaaé gọ́píi.

Má tó pọ́ mówá gu tékúau,

má á wá baasaé,

ń de lán swalu mọ́sedewa,

lán nibọna pọ́ a ń lí baowa.

12 A á bezia zi fele,

á á wéle pọ́ kále a gègè vu,

* 58:7 Mat 25.35

wi mée bligbooa ní uazlò kèkènao.

¹³ Tó ále ghabò kámabogòzlo,
mé ále ázla pœá ke ma gòpiwao,
tó a mè kámabogòzli na,
mé a ma gòpi díle gbía,
tó á díle gbía mé a á bòle tò,
tó i ázla pœá keuo,
mé i yáyaaboleuo,
¹⁴ á pò a kèa na,
mí tò àò kible búsu gulestòu,
mí tò à á dezi Yakòbu túbible.
Ma Dii ma lé mé ò.

59

Gbèò duuna bòa gupuau

¹ Dii ò i ke geseù à kèsá á suabaaiò.

Aà swá i ke gbáa à gí yámaiwáo.

² A yáváiò mé á kékòwa ní á Luao,
á duuna mé tò à a wé gòwá,
ò à gí á yámai.

³ Asa gbède'au gókpa á òwa,
á táaeò á òkò pá.
Èe mé ló dò á léu,
ìò yákpaanla bòle.

⁴ Gbèe lí wiile yáze deio,
gbèe lí síana'o yákpaleuo.
Aaí ze ní yápáo, aalò èeto.
Aaí òsì yákele ù,
aaí n'è'í gude ù.

⁵ Aaí mlè gbe pipi,
aaí dànsaba tá.
Tó gbé ní gbe blè, a gae,
tó gbé wí sò, kyá a bò.

⁶ An bapìò lí pòkasa keo,
an òzìpìò lí pò narízio.
An yákeòá gudee,
aa òdìdi yápásíwa.

⁷ An kèse lèeù ní vaíkèao,
aaí yàesaide de àanno.
Gudelaasoo aalò ke,
aaí ásoo ní músio kpárízi.

⁸ Aa aafia zé dso,*
yá dòde kú ní tufauo.
Aaí zé kolekolea da,
gbé pò beuo líò aafia dso.

⁹ A yáí tò yáze de zàkùwanò,
mé yámaa i wá leo.
Gupua wá wé dòi,

* 59:8 Lom 3.15-17

ṣ gusia wa su è,
gukēa wá mē wài,
ṣ gubeebee wá beu.

10 Wi ɔdɔ gfi lán v̄aɔwa,
wi ɔmalemale lán wesaideɔwa,
wi gēnale fāane lán guluuluuiwa.
Wá gbāa fá,
ní beeo wá de lán geɔwa.

11 Wi wiile lán waiɔwa,
wi ɔɔɔ wēnannɔ lán felenaɔwa.
Wá wé ɔ dɔ yáze dei, wili eo,
wá mē wà wà wá suaba, a zāwanɔ.

12 Asa wá taaɔ kōne,
wá duuna wá dá yáu.
Wá taaɔ z̄l̄ewá,
wá wá yākeɔ d̄s sa.

13 Wa bɔ Dii kp̄e wa mɔafilikèè,
wa gi wá Luazi,
yākpaanla ní k̄liwáio í d̄oawēe.
Ee k̄ò wá s̄s guu, àle b̄ole wá léu.

14 Maa yáze de p̄ɔɔɔzākè,
maakea zea k̄āa,
s̄lana gēmb̄ole ḡāe,
yá d̄òde k̄ua gēk̄liwa.

15 Slana gbezákp̄a,
wí ɔz̄ɔ gb̄é p̄ó k̄è waiwawa.

Dii wekp̄ale gwà, à k̄èè íi,
asa yáze de kuo.

16 A è gb̄é maae kuo.
Ké yākek̄enaē kuo, à d̄iwà.
ɔ à suabaze b̄ò ní a ḡɔsagb̄aakeo,
à gb̄āa'è a maakeawa.

17 A maakea dà mò ula ũ, †
à suabaa kp̄a mò f̄ua ũ, ‡
à t̄ɔsima dá p̄okasaɔ ũ,
à aiap̄así k̄akaala ulada ũ.

18 A fiabo gb̄éɔne ní yākeawa,
a p̄okūmab̄ɔɔ a ibeɔwa,
a t̄osi a w̄leɔwa,
i asea ke ísiabaadeɔne a zéwa.

19 Be'ae deɔ v̄lake Dii t̄ɔe,
gukp̄edeɔ aà gawi da gb̄ia,
asa a mó lán í guf̄sawa,
lán í p̄ó Dii lé'ana lé ɔz̄iwa.

20 Yakɔbu huiɔ Bona a mɔ Siɔna
gb̄é p̄ó mik̄è ní duunaɔwao k̄li. §

Ma Dii máme má ò.

²¹ Ma Dii ma mè,
 ma bàakuarínɔ yán ke:
 Ma Nisina pɔ kúwá
 ní ma yá pɔ má dàé á léuo
 a bɔ á léuo ge á néo ge á tɔ́nao
 za gbá e gɔɔpii.

60

Siona gawi zia

¹ Fɛɛ teke, asa n gupua mò,
 Dii gawi pɛsima.

² Gwa! Guluuluu kù dúniaa,
 gusia kùɛ a gbéowa.
 Mpi sɔ, Dii a bilɛma,
 aá gawi i bɔma.

³ Buiɔ mɔ n gupua,
 kíao sɔ n pípia í gbáai.

⁴ Wɛzu gugwa ñ liai,
 aa káaa píi, aale mɔ n kfi.
 N nɛgɔɔ bɔ za zázá, aale su,
 wa n nɛnɔɔ naaa ní gbàtɛɛu, wàɛ suínɔ.

⁵ Tó n bee è, n pɔna a pisi n oawa,
 n nòsɛ a yáalɔ kua nzla dakiwa.
 Wa n gba ísia baa àizɛɔ,
 wa mɔnɛ ní buiɔ pɔmaao.

⁶ Yiongo waiɔ li n búsua,
 Madiá ní Efa búsua yiongo né bɔbɔ.
 Seba búsudeɔ mɔ píi
 vua ní tulaleti gɛnanao sɛa,
 aale ma yákeao baokpa.

⁷ Wa Kedaa búsua pɔtuoo káaane píi,
 wa Nɛbaioɔ sásaɔ kpama ñ n bɔɔlɛkɛò,
 wi sa pɔ í kamagu oò ma gbagbakiwa,
 mí a kpé gawide gawi káfiò.

⁸ Bóme táa'ò lé su lán louwa,
 lán felenguuluɔ sua ní kpéuwa keei?

⁹ Isiabaadeɔ lé káamazi we,
 ísia gó'ilɛnao mé zemikúa we.

Aa bɔ ní n néo za zázá,
 aale mɔ ní ní ánusuo ní ní vuaɔ
 ma Dii n Lua tɔbɔi,
 asa ma Isailiɔ Lua ma kua adoae,
 má gawi pisima.

¹⁰ Buipáɛɔ ɛa n bíi bo,
 an kíao zikɛnɛ.
 Baa ké ma n gbɛ ní pɔfɛo yáa,

má wēnadōne ma sūuu yái sa.

11 N bíliboleo aao wēae gōōpii,
aaliō taao fáane ní gwáasíno,
ké buio mōne ní ní àizēeō
ní ní kíao kpán'aekea.*

12 Asa bui ge kpala pó i zōbleneo a midēe,
wa ní būsuo deēlempa míōmíō.

13 Wa mōne ní Libā būsuo gawio,
pēliō ní kpēliō ní sēliō pii,
ké má e zābleō ma kúkiwa,
ma gbadibōpi iō gawi ví.

14 N wetāna néō mō kúlēne,†
gbé pó aa sakàngupio wúlēne n gbázi,
aai onē Dii wéle
Siōna pó Isailio Lua pó a kua adoa kále.

15 Baa ké gbéō zàngu yáa
aa pákpānzi,
gbēeli gu baaví n guuo,
má n ke íandābō láasai ũ,
gbéō iō pōnakēō e ní buiwa.

16 Nyō buio ví mi,
an kíao yó kpama,
níō dō máme máa Dii n Suabana ũ,
Yakōbu Lua gbāade n Bona ũ.

17 Má mó ní vuao mōgotē gbeu,
ánusu sō mōsi gbeu.
Má mó ní mōgotēoli gbeu,
mōsi sō gbe gbeu.
Má aafia dilēne n laaidōmade ũ,
má yázede danē n gbāade ũ.

18 Wa yāpāsí sūu ma n būsuo bō,
ásoo ní mūsio a sō n būsuo zōleio.
Wa tōkpa n bíie Suaba,
n bōleō sō Táasi.

19 Tatē ali gupune fáane bō,
mōvua í gbāa a gupune bō.
Ma Dii máme máō de n gupua ũ gōōpii,
mapi n Lua, máme máō de n tekea ũ.‡

20 N íatē a gē kpéu bauo,
mé n mō a osikēo,
asa máme máō de n gupua láasai ũ,
n zōb a midē sa.

21 N gbéō aao maa píie,
mé aao būsuo ví gōōpii.
Aao de lí pó má bà vlāpaa ũ,
ma ogbē ũ ma zāblea yái.

22 An gbé pó kēsāarízi

* 60:11 Zia 21.25-26 † 60:14 Zia 3.9 ‡ 60:19 Zia 21.23, 22.5

a k̄s̄ à ka gb̄ēn̄ òaa s̄o,
 an gb̄é p̄s̄ kp̄ēe ní guu,
 a ḡō bui z̄ō ù.
 Mámema Dii,
 má yápi ke a ḡōwa ní w̄aao.

61

Dii èfaaḡō

¹ Dii Lua Nis̄ina kua,
 à ma se mà baonakpa taasidēn̄e,*
 à ma z̄l̄ mà p̄siadēo gba s̄o
 mà z̄l̄z̄ō ḡsa w̄é̄ēo ù ní dakpeunāo gbaeao kp̄awake,
² mà Dii gb̄ēkekēnēḡō†
 ní wá Lua t̄simaḡōo oné,
 p̄siadēo n̄òse i nini p̄ii.‡
³ A ma z̄l̄ mà f̄uakpa Sīona òòl̄nāōne t̄ufu gb̄eu,
 mà p̄ona n̄isi d̄ōmá an gb̄ás̄ikpāa gb̄eu,
 mà táasilēa p̄okasa dané an k̄gaa gb̄eu.
 Aāo maa, w̄iò mené
 lí p̄o Dii bà az̄la t̄òb̄a yáio.

⁴ Aa bezia sà zizi vu,
 aa p̄o p̄o wà a dēēlemp̄a ȳaao keke,
 aa ea w̄é̄le p̄o ḡō da wáiwai za k̄aauo k̄ále lo.

⁵ Bui z̄l̄ōo á p̄o d̄ád̄áé,
 buip̄alēo á bua ní á v̄é̄ebūo s̄éwaé.

⁶ Ap̄io s̄o, wa meé Dii gb̄aḡbanao,
 wa á sisi wá Lua z̄l̄kenao.
 A buio àizēēble,
 á fanad̄a ní ní p̄ōmaāo.

⁷ Ma gb̄é̄o asēa e lēe pla
 wí p̄o wa d̄am̄a gb̄eu,
 aa p̄onake ní ní baao
 an gēekpanweia gb̄eu.
 Aa ḡō bùsu lēe pla v̄i,
 p̄ona láasai āo de ní p̄o ù.

⁸ Asa ma Dii, yázēde mé ì kamagu,
 má za p̄os̄iama ní gb̄āableam̄ōgu.
 Má ní asēa kp̄amá ní náaio,
 ma bàa āo k̄úrn̄ō ḡōpii.

⁹ Wāo ní buio d̄s̄ d̄ún̄iau,
 an néo t̄òb̄o bui p̄ii k̄ii,
 gb̄é p̄o ní é p̄ii i d̄s̄ ké
 aa de gb̄é p̄o ma báaad̄ar̄ngūo ù.

¹⁰ Mí p̄onake ní Diio maamaa,
 ma p̄o na ma Luawa,
 asa à suabaa n̄amaz̄i p̄okasa ù,

* 61:1 Mat 11.5, Luk 7.22 † 61:2 Luk 4.18-19 ‡ 61:2 Mat 5.4

à bɔa maa dàmmɛ ula ũ,
 lán nɔsɛna pɔ́ kákakèwa,
 lá aà nɔ pɔ́ a zàblebɔ́ ñwawa. §
 11 Lá tɔɔlɛ í to pɔ́ bɔlɛwa,
 mé bua í to pɔ́wɛna fɛlɛ,
 màa Dii Lua a to yázede ligua,
 a to wà ma táasilɛ bui píi wáa.

62

Yelusaleu dafu

1 Siona yáí máo ñileao,
 Yelusaleu yáí ma lé a gɔ́ kpaauao
 e a ge bɔ̀ò maa lá gu í dɔ̀wa,
 e a suabaa ge à̀ pìpi lán sɛtɛwa.
 2 Bui n bɔa maa e,
 kíao wesi n gawilɛ ñpii.
 Wa tɔ́ dafu pɔ́ a bɔ́ Dii léu kpánɛ.
 3 Nyɔ́ de lán tulu gawidewa Dii ɔ̀zɪ,
 ñyɔ́ de kíafua ũ á Lua olau.
 4 Wa mɛnɛ Bezia bau bo,
 wa n búsu sísi Guwaiwai bau bo.
 Waɔ mɛnɛ Mapɔ́ɛawɛlɛ,
 n búsu sɔ́ Nɔ́zɛ,
 asa Dii pɔ́ aɔ dɔ̀ma,
 mé n búsu a zàkɛaano.
 5 Lá èwaaso í wéndia sé,
 màa n Kena a n sé.
 Lá nɔsɛna í pɔ̀nake ní a nɔ,
 màa n Lua a pɔ̀nakenno.
 6 Yelusaleu, ma gudɔ̀anaɔ díle n bíiɔ́ musu,
 aao ñileao fáane ní gwáasinao pii.
 A Dii sísinano, ásu kámaboo,
 7 à̀ zeaazi e a ge Yelusaleu kále,
 í aà ke wélɛ pɔ́ dúnia à̀ aà táasile ũ.
 8 Dii ladà ní ɔ̀lɛlɛao,
 a ò ní a gása gbáa dɔ̀ao à̀ mè
 á á blɛwɛ kpá á ibɛɛɔwa bau bo,
 buipáleɔ vɛɛ pɔ́ a a zíkè mi bo.
 9 A kèkɛnaɔ ble, aai ma táasile,
 vɛɛkɔ́zɔ́zɔ́nao mi ma kpé kpɛɛlɛ.
 10 A bɔlɛ! A bɔlɛ wénkpe!
 A zekɛkɛ gbéɔ̀nɛ!
 A kpá! A zɛda kpá! A gbɛɔ́ gágau,
 í gudɔ́kɔ́ekli díle buiɔ̀nɛ!
 11 Gwa! Dii kpáwakè e dúnia léwa:
 O Sionɛ aà Suabana lé mó.

Gwa! A a asea kūa
mé a a zí ài kpán'ækéa.*

¹² Wa mené Lua gbéᵛ,
gbé pó Dii ní bó.
Wa mené Wa'oliai, Bezianbo.

63

Dii t̄simagᵛᵛ

¹ Déme b̄ Ed̄ũ búsuu, àle m̄,
à b̄ B̄zela, aà p̄kasaᵛ t̄a keei?*

Déme lé ḡsaḡsa t̄a'a'ó ní gb̄aa z̄ᵛᵛ,
a ula gawide daa keei?

Mámé, mále ziblea kp̄awake,
má gbéᵛ suabaa gb̄aa vl.

² B̄ȳai n ula ní n p̄kasaᵛ t̄a
lán gbé pó ̄z̄ᵛ v̄ēf̄ēk̄iu p̄w̄ai?

³ Ma ̄z̄ᵛ v̄ēf̄ēk̄iu mado,
gb̄ēe kuman̄ᵛᵛ, baa do.
Ma ̄z̄ᵛ buiᵛwa ní p̄k̄ūmao,
ma k̄ēse t̄ōmá ma p̄f̄ē ȳái.

An au f̄āf̄a ma p̄kasaᵛwa,†
ma ula gb̄āsik̄p̄a pii.

⁴ Asa má t̄simagᵛᵛ kūa ma s̄ᵛ,
ma gbéᵛ bogᵛᵛ k̄a.

⁵ Ma gugw̄agwa, gb̄ēe ku à d̄maleo,
ȳá d̄ia k̄é gb̄ēe ku à ma gba gb̄āao.
ᵛ ma z̄ibl̄é ní maz̄ia ḡàsa gb̄āao,
ma p̄k̄ūma mé ma gba gb̄āa.

⁶ Ma ̄z̄ᵛ buiᵛwa ní p̄f̄ēᵛ,
má tò ma p̄k̄ūma í z̄̄l̄emá,
ma ní au k̄̄le z̄̄l̄e.

Dii gb̄ēke galik̄e

⁷ Má Dii gb̄ēke galik̄e ní aà táasileao,
asa à ȳápii k̄ēw̄ēe w̄á gwaa guu,
à ȳamaa dasi k̄ē w̄á Isailiᵛne gb̄ēke guu.

⁸ A m̄: Aa d̄e ma gbéᵛ ū,
aa m̄af̄iliȳa k̄em̄eᵛᵛ,
ᵛ à ḡᵛ ní Suabana ū.

⁹ A d̄ōn̄ᵛ ní taasik̄e guu pii,
aà āe malaika ní suab̄a,
à ní bó k̄é a ȳen̄zi à ní w̄ēnagw̄a ȳái.
A ní sea za ȳāȳāa a ní kūa.

¹⁰ K̄ási aa b̄ᵛ aà kp̄e,

* 62:11 Isa 40.10, Zia 22.12 * 63:1 Isa 34.5-8 † 63:3 Zia 14.19, 19.13, 15

aa aà Nisína pɔ yàè.

Ɔ à mikpɛdɔnɛ à gò ní ibɛɛ ù,
à zìkàrínɔ.

11 Ɔ Mɔizi gɔɔ yá dɔ aà gbéɔgu aa mè:

Lua pɔ bùa ní a kpàsa dàdánao ísiawa,
à a Nisína dàngu ku má ní?

12 A a gàsá gawide pòo Mɔizi ɔplai,

ɔ à í zǐɛ ní aɛ,

ké à tɔbɔ e gɔɔpii yáí.‡

13 A gèrínɔ í titiu, aai gẽmbɔlɛo

lán sɔ́ pɔ lé bàale guwaiwaiuwa.

14 Ɔ Dii Nisína ní gbá íampakli,
lán zu pɔ wá gèrínɔ swadɔɔɔwa.

Màa n dɔaanɛ,

ké n e tɔbɔ yáí.

Suabaa wii

15 Kua za musu wékpale n̄ gwa,
kua za n gulesí gawide pɔ a kua adoau.

N pásí ní n nɛgɔ̀nkɛo tɔ̀n lá?

N gí wɛ̀na ní sósobio kɛi wɛ̀ɛ.

16 Baa tó Ablahaũ wá dɔo,

n̄mɛ ní wá Mae ù.

Baa ké wá yá í dɔ Isailiguo,

Dii, n̄mɛ ní wá Mae ù,

n tɔ̀n wá Bona za zi.

17 Dii, bɔyáí ní tò wa zã n zéwai?

Akɛa n wá swá gbáakù,

ɔ́ wá n vía vío ní?

Ɛa su wápi n zòblenaɔwa,

gbé pɔ́ ní sè buiɔn wá ù.

18 Wa gɔ́ bùsu pɔ́ ní kpàwá ví gɔɔpla,

ɔ́ wá ibɛɛo m̀ò ɔ̀zò n kpéwa.

19 Wá dɛ lán gbé pɔ́ ní iko vímáɔɔwa à gègè,

lán gbé pɔ́ n tɔ́ kúmáɔɔwa.

Kai! Tó n musu wè n pila,

gbèsísiɔ lualua n aɛ.

64

1 Nyɔ̀o dɛ lán té pɔ́ kù yàa giuwa

a tò ípiwa,

n ibɛɛo i n tɔ́ dɔ,

buiɔ i gilike n aɛ.

2 Asa ké n pila yãa,

n dabudabu pɔ́ wá a fãn vío kè,

gbèsísiɔ lualua n aɛ.

3 Dii pɔ́ í yáke gbé pɔ́ an wé dɔaàziɔnɛ,

mé í kɛ n bàasio, wi e yãa gueio.

‡ 63:12 Baa 14.21

Gbēe swá i mao, gbēe i wesieo.*

⁴ Ni ze ní gbé pò n yáli sãaàguoo,
gbé pò ì yáke a zéwa ní pònao.
Ama ké wa duunakè, n fēwázi,
wá kuò à gègè, kpelewa wá bɔui?

⁵ Wápii, wa gò gbálea,
wá maakeaɔ pú de lán bɔbwa.
Wápii wáɛ l'ò lán lí láwa,
wá yāvãikea a gēwanɔ zéa lán íanawa.

⁶ Gbēe lé n sisi bɔ,
gbēe i fɛɛ lé zezenzi bɔ,
asa n n wé gawēɛ,
n wá kpá wá yāvãɔla.

⁷ Kási níme ní wá Mae ù Dii,
gín wá ù, wá bonan n ù,
n ɔgben wá ù wápii.

⁸ Dii, n pɔ su pawázi à gēagēo,
wá yāvãɔ su àɔ dɔngu gɔɔpiio.
Wá wɛgwa, n gbéɔn wá ù wápii.

⁹ N wéɛɔ gò gbáa ù,
baa Siɔna gò gbáa ù,
Yelusaleù gò guwaiwai ù.

¹⁰ N kpé gawide pò a kua adoa
pò wá deziɔ n táasilèu tekù,
pò pò wá pɔ dɔwàɔ ɔ̀ɔkpà pii.

¹¹ Nyɔ̀ yá beɔ gwa, ní gí yáe keia?
Nyɔ̀ níɛ kpé, ní ɔ̀tɔ̀ɔlɛwá à gēagēa?

65

Yákpalekea n Isailɔ

¹ Ma sɔu mà mà wemá,
ɔ gbēe i ma gbɛao,
má kè wá ma e,

ɔ gbēe i ma kú wɛɛɛo.
Má ò bui pò lé ma sisioɔnɛ:
Má ké! Má ké!

² Ma ɔ̀ ìɔ dɔa bui swágbãadeɔzi,
kási aa be zé vãì guu tea níziã pɛãì.*

³ Bui pò ìɔ ma léwɛ gɔɔpiin ní ù,
aaɔ sa'ò swaluu,
aaɔ tulaletikatea tàasoɔu.

⁴ Aaɔ zòɛ miai, aaɔ i bàalikpɛu,
aaɔ sa'osawa nɔ̀ sò,
aaɔ pò bèɛɔ yãma de ní dou.

⁵ Aaɔ mɛ: Ɛa, n̄su s̄mazio,
asa má ye mà gò gbáleao!

* 64:3 1Kln 2.9 * 65:2 Lom 10.20-21

Gbé beɔ de té pɔ ɔ kú gɔɔpii súle ũ ma níziɛ.

⁶Dii mè: Gwal!

A kɛa láu ma aɛ, máo níleo,

má flaboné à gɛ ní kú,

⁷má flaboné ní duuna

ní ní deziɔ duunao yá musu pii,

asa aa tulaletikáta gbèsiɔwa,

aa le'èa siɔ musu.

Má yá pɔ aa kɛ yáa flaboné a léu à gɛ ní kú.

⁸Ma Dii ma mè:

Baa tó vɛɛbeɔ í vɛ yɔɔnno,

wí me wasu a òkpao,

asa a káfiá vɛ.

Máa má kɛ ma zòblenaɔ yáí,

má gbéɔ midɛ piio.

⁹Má bui se Yakɔbu buiɔ guu,

Yudaeɔ gɔ ma gbèsiɔ vɛ.

Gbé pɔ má sèɔ mé aa gɔ vɛ,

wekí ma zòblenaɔ aɔ kuu.

¹⁰Salɔna a gɔ dá dákeki ũ,

Akoo guzule† a gɔ zuɔ káléki ũ

ma gbé pɔ aai ma kíi wɛɛɛne.

¹¹A gbé pɔ a pákpámaziɔ sɔ,

ma gbèsiɔ pɔ a kua adoa yá sáágu,

i blekale táa pɔ í mó ní minaoɛ,

i í gbáa yáale tɔle táa pɔ í ní baa kpámáwa.

¹²Má á baa kpáwá fɛnda ũ,

í kúle wá á dede,

asa ma lezù, i weao,

ma yá'ò, i swáseio,

a yá pɔ má yeio kè,

a ze ní yá pɔ i kamaguoo.

¹³A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mè

ma zòblenaɔ poble, nɔana i á de.

Ma zòblenaɔ imi, imi i á de.

Ma zòblenaɔ pɔnake, wí i á kú.

¹⁴Ma zòblenaɔ gulake ní nɛsenao,

ápiɔ sɔ á wiile ní yá'ɔmao,

í búbuape ní pɔsiao.

¹⁵A tɔ a gɔ gbé pɔ má sèɛne gbékabo ũ.

Ma Dii Lua má á dede,

áma má tɔ dafu kpá ma zòblenaɛne.

¹⁶Gbé pɔ lé sa'olekené búsupiu

a kɛ ní Lua sílande tɔo.

Gbé pɔ lé lada búsupiu,

† 65:10 Yoz 7.26

a da ní Lua slande tóo.
Asa taasi pọ aa kẹ yāa a sáńgu,
i sáale ma wéu.

Musu dafu ní zílẹ dafuo

¹⁷ Málẹ musu dafu ní zílẹ dafuo kẹ.‡
Yāzi dọ gbéǎgu ọo,
a gē ní láasoo guuo.

¹⁸ A pọnakẹ,
àọ yáalọ pọ pọ málẹ kẹwa gọọpii,
asa málẹ Yelusaleũ kẹ wà yáalọ,
aà gbéǎ i pọnakẹu.

¹⁹ Má yáalọ Yelusaleũwa,
ma pọ a kẹ ma gbéǎwa na.
Wa ọọlọ ní búbuapeao súu ma a guu bau ọo. §

²⁰ Wa ne' iulitẹn kpéẹ bau ọo.
Mae zọọe a ga we a gọọ lesaio.
Tó gbé ká wè basọo mé à gà,
wa mẹ èwaasọe.
Tó gbé i ka wè basọo, mé à gà,
wa mẹ Lua lekèèè.

²¹ Aa kpẹdọdọ, aaiọ kuu,
aa véelíọ pépẹ, aaiọ a bẹ ble.

²² Aa kpẹdọdọ buipáleọneo,
aali pépẹ, dáọ a bẹ bleo,
asa ma gbéǎ wẹni kẹ lán líwa,
gbé pọ ma ní sépiọ ní zí ài ble.

²³ Aa isima ga kpa pāo,
aa ne' i à ẹẹ ní tó weo,
asa aao de gbé pọ ma báaadáńguo ũ,
ampio ní ní nẹo sánu.

²⁴ E aao gé ẹzui, má wemá,
e aao yá' o aao gé láai, má swásei.

²⁵ Awalewana ní sáo a sẹ ble sánu,
nọomusu a táaable lán zuwa,
mléọ pọblea aọ de búsu ũ.

Aa pọe kẹ' la ge aa pọe ọọkpa ma gbèsisi pọ a kua adoa musuo.*
Ma Dii máme má ọ.

66

Dii bui pti káaa

¹ Ma Dii ma mè:
Musu mé ma kpalabaa ũ,*
tọọle mé ma gbádibọ ũ. †
Kpé pọ á ye dọmẹe bee ku máe?
Ma zólẹkíi bee ká kpelewai?

² Ma ọ mé pọ beeo kẹ pii,
s aa kuo ló?‡

‡ 65:17 Isa 66.22, 2Pir 3.13, Zia 21.1 § 65:19 Zia 21.4 * 65:25 Isa 11.6-9 * 66:1 Mat 5.34,
23.22 † 66:1 Mat 5.35 ‡ 66:2 Zin 7.49-50

Ma Dii máme má ò.
 Gbé pọ́ má aà wegwan ke:
 Gbé pọ́ azlá bùsa mé a nòse dou,
 mé a ma yáṣ vía ví.
³ Wí sa'oa ní zuo, ɔ́ wí gbēde lɔ,
 wí sa'oa ní são, ɔ́ wí gbē waa fi,
 wí mɔ ma gba pọ́wenti, ɔ́ wí sàwa au tólé,
 wí tulaletikamee téa, ɔ́ wí kúle táae.
 Aa zè ní rízia pọ́eao,
 an pọ́ lɔ na ní yābēepiowa.
⁴ Mapi sɔ́ ma zed
 mà yá gea ní kpeo sua ní aeo kené,
 má móma ní yá pọ́ aa a vía vío,
 asa ma lezu, gbēe i weao,
 ma yá'ò, aai swáseio.
 Aa yá pọ́ má yeio kè,
 aa zè ní yá pọ́ i kamaguoo.

⁵ A gbé pọ́ á ma vía vío à ma yāma.
 A gbé pọ́ aa zaágu,
 aai á bɔ adoa ma yáṣ mè:
 Dii tɔbɔ, wí á pona e mè!
 Wí a ní kú nípii.
⁶ Wéle súu ma do!
 Ma kpé kɔfi ma do!
 Mále flabo ma ibeɛone a lé gbɛu.

⁷ E aàṣ gé nɔwāwākei à pila,
 e aà nòse àṣ gé swaa kúwa,
 à ne'í gɔe ũ.Ṣ

⁸ Déme yá bee taa mà yāai?
 Déme wesie máai?
 Wa bùsu i gɔṣ doa?
 Wa buike kándo gɔṣa?
 Kási ké nɔwāwā mò Sinawa,
 à néṣ bɔbɔ gɔṣ.

⁹ Ma Dii ma mè
 má tó ne'igɔṣ ká, né gí bɔ péleia?
 Mapi á Lua ma mè
 má tó pilagɔṣ ká, mí sakpe tataa?

¹⁰ A pónake Yelusaleu yá musu,
 à yáalɔwá, á gbé pọ́ á yeaazib.
 A pónakeò, á gbé pọ́ ále ɔ́lɔè.

¹¹ Asa á aà yó mi à ká, á nòse i níni,
 á aà í mi, á pọ́ i ke aà àizee zɔṣwa na.

¹² Asa ma Dii ma mè

má aafia pisiwà lán swawa,
 má buiò àizεε naaaè lán swa paawa,
 i yó kpáwá, i á kuε, i á kpá a gbáa.

¹³ Lá da Ì a né nòse níni,
 màa má á nòse nínié,
 á nòse a níni Yelusaleù.

¹⁴ Tó a wesíaaè, á pò a ke na,
 á me iò aafia lán sèkusiwa.
 Dii a to a zòblenao a gbáa dò,
 kási a kpènemuu bòbò a ibεεwa.

¹⁵ Gwa! Dii lé mós ní téo,
 aà zikasògo aò de lán zàawa.
 A sumá ní kyàwáao,
 a ní lele ní tēlepìo.

¹⁶ Asa Dii a yákpaleke ní bui pìio ní téo ní fèndao,
 mé gbé pò a ní dedεo fàao.

¹⁷ Gbé pò aai gbàbò níziεe aa gé sa'oiò,
 aaiò tε sa'onazi e swaluu,
 aai sàwa sa'onoo só ní zaeo ní énao,
 aa midε sànuε.
 Ma Dii máme má ò.

¹⁸ An yákeao ní ní làasooò yáí mále mós bui pìi káaai. Tó aa mò, aa wesi ma gawilε. ¹⁹ Má seelake ní guu, mí ní gbé pò bòεo gbaε buiowa, Taasisi ní Libiio ní Ludi pò kázunao vío ní Tubalio ní Gelesio ní ísia baa bùsu zázàò, gu pò wi ma tó mauo mé wí wesi ma gawilεoò, aai ma gawi kpàwake buiòne. ²⁰ Aa bò ní á gbéò bui pìi kíi dia sós kpe ní sòbaonao ní yiongoò kua sógooò ní zugooò guu. Ma Dii ma mè wa mórínò ma kpéu wà ma gba Yelusaleù ma gbèsísí pò a kua adoa musu, lá Isailio Ì mós ní pówentio ta gbàlesai guuwa. ²¹ Ma Dii ma mè, má ní gbēεo se díle sa'onao ní Levii buiò ù.

²² Ma Dii ma mè lá musu dafu ní zìle dafu* pò mále keo aao ku ma aε gòopii, màa á néo ní á tso aò ku gòopii. ²³ Ma Dii ma mè mò ní mào, kámabogòòzì ní kámabogòòzìo, bui pìi aliò mò kúlei ma aε. ²⁴ Tó aa bò wénkpe, aa gbé pò bò ma kpeo gεo gwagwa. An kòòbiiò láao, an té a gao,† mé bui pìi aò ye ní gíyáio.

* 66:22 Isa 65.17, 2Pic 3.13, Zia 21.1 † 66:24 Maa 9.48

ZELEMII

Yá pɔ́ kú lálɛ bee guuɔ

Zelemii ku ado, a ku yá pɔ́ gbépii lé ke kpɛo, áma a náai ví Luae e à gè zí pɔ́ Lua dàc kèò pii. Zelemii ku lá Lua zína Pɔlu ò gbɛzāwa à mè, yēesaike guu ɔ́ Lua gbāa síana í bɔu (2Kln 12.9).

Zelemii yá pɔ́ kù wà láasookewàn ke: Aà èwaasoke guu à gò Lua ledɔekena ũ Yelusaleũ (1.4-9) e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 626, kí Yosia dea kía ũ gɔɔ (640-609), ɔ́ a ku we wè bla, gɔɔ pɔ́ yáò lé zí'ŭkú àlɛ káfi.

Asiliò mé gbāa ví gupiiu gɔɔ bee, ɔ́ aa ná Babiloniò gbāa guwa. Yosia ze'è à èa Isaili bɔsu zi kpɛdo sí. Ama wè 609 guu wà aà dè Megido gɔɔ pɔ́ àlɛ gé kpáí Egipi zígɔ́ pɔ́ aa mò dɔi Asililɔɛnɛ. Egipiò aà né Yoazaa pɔ́ zòlɛ aà gbɛu bò kpalau, ɔ́ aa Yoakiũ kpà aà gbɛu. Wè 597 guu kí Nɛbukaneza ní Babiloniò sí Yelusaleũ guu, aa ní gbɛɛ náaa tǎrínɔ́ ní kí Yekɔnia pɔ́ gò a mae Yoakiũ gēe ũo sǎnu. ɔ́ aa Zedekia kpà Davidi kpalau, kía gbāasaide pɔ́ gbéò tò à yákele kè ní a dii Babiloniò. ɔ́ aa fɛleaaǎnɔ́ pǎsípǎsí, aa koezò Yelusaleũzi e wè do, ɔ́ Nɛbukaneza zígɔɔ Yelusaleũ sí wè 587 mɔ́ soplade guu, aa kí Zedekia kù, ɔ́ aa Lua kpé kpàsa, ɔ́ aa tà ní gbé gbāaɔ pii.

An taa gbɛa wà Gedalia pɔ́ zɔ́lɛnapiò aà dílɛ gbāade ũ dè, ɔ́ Yuda gbé kɔna pɔ́ aa gòò bàalè wà tà Egipi, aa ánabi Zelemii sè ní gbāao wà tàò. We à gàu.

Lán ánabi kɔniòwa Zelemii è yá gbāa pɔ́ kèpiò guu Lua lezà a gbé pɔ́ aa a náai víopiòwa. ɔ́ Zelemii mè tó aa ye músipi kémáé, sema aa ea su Dii ní Luawa, aa lɛkpaafá ní Egipiò tó, aai ze ní zɔ́blea Babilonideɔnɛo. Ama aa Zelemii dílɛ bɔnkɛde ũe, ɔ́ wà ladàwà. A bílikè yápiwa, asa a ye a gbépiòzi maamaae. Màa a kuò dúnia. Gaga bao pɔ́ Lua dílɛè aà kpa a gbé pɔ́ aa ku kai lezɔnɛ mé tò à bílikè, asa a ye a gbépiòzi. A yáí lɔ́ zɔ́aka Luazi mòòmɔ́ (11.18-12.6, 15.10-21, 18.18-23, 20.7-18).

Baa ké àlɛ Lua gbéò kaalɛa yá kpàwake luanaaikensaidepiònɛ, à ní suabaa yá è káaa lɔ́ Luapi bàa ea kuarínɔ́ yá ũ (31). A zí pɔ́ Lua a ble gbɛzā náai ví, ɔ́ à seeladeke pɔ́ í bɔ́ ní sae kè. Wɛdɔa Luazi guu à tɔ́lɛ lù. (32).

Zelemii kè waasokpan náaide pɔ́ wà Yesu lɛɛùò ũ (Matie 16.14). E Yesupi àò gé gai à Gɛamusu dikɛ blɛ blè ní a íwaɔ, ɔ́ à mè Lua bàa kua ní a gbéò yá pɔ́ Zelemii ò pàpa sa (Luk 22.20, 1Kln 11.25).

Dii Zelemii dílɛa anabi ũ

¹ Ilikia né Zelemii, Anato pɔ́ kú Bēyāmɛɛ buiò bɔsuu sa'onae yán ke. ² Dii yá'òè Amò né Yosia, * Yudaò kía kpalablea wè kue'aaòde guu ³ ní Yosia né Yoakiũ,† Yudaò kía kpalablea gɔɔo e Yosia né Zedekia,‡ Yudaò kía kpalablea wè kuɛdode mɔ́ sɔode guu, gɔɔ pɔ́ wà Yelusaleũdeò kùkù zìzɔɔ ũ.

⁴ Dii yá'òmɛɛ à mè:

⁵ E màò gé n íkasai nɛasakpɛu, má n dɔ́, e ñyɔ́ gé bɔi gbɛɛu,

* 1:2 2Kia 22-23 † 1:3 2Kia 23.35-24.6 ‡ 1:3 2Kia 24.18-25.21

ma n se ma pɔ̄ ũe,§

ma n dile anabi ũ buiɔne.

⁶ Ǿ ma mɛ: A'a Dii Lua! Má yá'oa dɔ̄o, asa èwaasonan ma ũ. ⁷ Ǿ Dii òmɛɛ:

Nsu o èwaasonan n ũo.

Gé gbɛ́ pɔ̄ ma n zímáɔ kǎi pii,

ní yá pɔ̄ má danɛ pii oné.

⁸ Nsu viakenéó,

asa má kunnɔ n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Ǿ Dii ɔ̄bò a zò ma léwa à mɛ:

Ma a yá sòso má kàne n léue.

¹⁰ Gwa! Ma n dile buiɔne ní ní bùsuɔ,

ńyɔ̄ ní wo ní bùsuu,

ńyɔ̄ ní gbáa kɔ̄'e,

ńyɔ̄ ní kaale, ní ea ñ ní zedɔ,

ńyɔ̄ ní gboo, ní ea ñ ní keke.

¹¹ Dii yá'òmɛɛ à mɛ: Zelemii, bó ní èi? Ǿ má wèwà: Lí pɔ̄ wí me wétei gɔ̄na mále

e. ¹² Ǿ Dii òmɛɛ: N è wásawasae, asa mále wéte ma yáí, ké à e papa yáie.

¹³ Dii yá èa dèdèa à mɛ: Bó ní èi? Má wèwà: Ma oo è, àle pusu bɔ, à

yèle, a zí dɔ gugbántoo oi. ¹⁴ Ǿ Dii òmɛɛ: Za gugbántoo oi wa bɔu wà yáyia

bùsuɛbeedeɔwa. ¹⁵ Mále bùsu pɔ̄ kú gugbántoo oio gbéɔ sisi aa mɔ̄ piiɛ.

An kíaɔ ní kpalabaaɔ kpále Yelusaleũ bílibɔleɔu.

Aa koezɔ̄ a bíi pɔ̄ liaizi,

aa léle Yudaɔ bùsu wéleɔwa.

¹⁶ Maa má yákpaleke ní ma gbéɔ

vái pɔ̄ aa kè aa bò ma kp yáí.

Aa tulaletikàtea dii pàleɔne,

aa kùle ní pɔ̄keɔne.

¹⁷ Sɔ̄uke, ní fele yá pɔ̄ má danɛ oné pii.

Nsu to sɔ̄ kēngu an yáio.

Tó mán sɔ̄o, níme má tó sɔ̄ kēngu ní ae.

¹⁸ Ma n ke lán wéle bíidewa gbæ,

lán m̀pɛle ge m̀gotɛ bíiwa.

Yuda kíaɔ fɔ̄ kpaneɔ,

ge a gbáadeɔ ge a sa'onao ge a gbépii.

¹⁹ Aa anama, kási aa n fuo,

asa má kunnɔ n misia yáie.

Ma Dii máme má ò.

2

Isailis bɔa Dii kpe

¹ Dii yá'òmɛɛ à mɛ: ² Ge ñ yáe bee kpàwake Yelusaleũdeɔ swáu.

Ma Dii ma mɛ,

á wēndiagɔɔ gbɛ́ke pɔ̄ á vímanɔ dɔmagu

gɔɔ pɔ̄ á yemazi ma nɔ̄ dafu ũ.

Gɔɔ bee á temazi guwaiwaiu,

gu pɔ̄ wí pɔ̄tɔ̄uo.

³ Aa ku ma m̀endo yáie,

aame ma buapó káauo ũ.

Ma gbé pó ní mómoo tàae è,
 ɔ́ músi ní lé.

Ma Dii máme má ò.

⁴ A swáse ma yáí, á Isailio,
 á Yakobu buio píi.

⁵ Ma Dii ma mè,
 tàae kpele á deziò èa,

ɔ́ aa zàkūmanɔi?

Aa tè táaɔzi, ɔ́ aa gí ɔi.

⁶ Ma ní b́le Egipi ma d̄aané guwaiwaiu
 ní sēgbáo ní búsu t̄ɔ'edeo
 ní búsu iminadeo ní gusisi páslo,
 gu pó gbēe lí a baa v́lo mé gbēe lío kuuo,
 kási aai ma gb̄eao.

⁷ Ma sur̄no t̄ɔle táaedeu la,
 aaliò a libeò ble ní a p̄maaò.

Ké aa kà, aa ma búsu gbálè,
 aa tò à ḡò pó pó má yeio ũ.

⁸ An sa'onao i ma d̄ɔo,
 ma ikoyādanedeò i ma d̄ɔo,
 an d̄aanaò b̄ò ma kpe,
 an ānabiò ānabikékè ní Baali gbāao,
 aa tè pó pó lí káflak̄enéoozi.

⁹ A yáí má m̄ó ní á yáo s̄ɔ,
 mé má m̄ó ní á néo ní á t̄ɔunaò yáo.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ A bua ísiawa e Sipi búsuu à gwa.

A gbé z̄í Keda a búsuu à a yá tàasika,

í gwa tó yáe bee taa kè we yāa.

¹¹ Buie a diio líle yāae?

Kási an táapióá Lua no.

Ma gbé pó má de Lua gawide ũ,

ma gbéò ma leũkpakè

ní pó pó lí káflak̄enéoo.

¹² A musudeò, à to yápi diwá,

á me i seenata à ḡò s̄aiii.

Ma Dii máme má ò.

¹³ Asa ma gbéò duunakè lee plaè.

Máme má nib̄ona í w̄enide ũ,

ɔ́ aa ma to we,

aa gè wà biaò ȳò níz̄lae,

bia tef̄eena pó aa f̄ɔ́ í dil̄eoo.

¹⁴ Isailioá z̄ooñee?

Wà ní í z̄oble guu ñee?

Bóyái aa ḡò p̄v̄lao ũ sai?

¹⁵ N̄òomusuò p̄alamá aa p̄unamá,

ɔ́ aa ní búsu yāa,

an w̄éleò tekù, gbēe ku we lo.

16 Mefisideᵛ ní Tapanesideᵛ ní mi wàné.

17 Ame a yápi í ázlaeo lò?
Ma Dii á Lua, ké má zemikūaé,
ᵛ a ma to we.

18 Bóyái ále gé Egipi Sioo í miii?
Akea ále gé Asili Uflata í miii?

19 A vāikea a wi á musue,
á pᵛᵛᵛzākea a wétēa ié.
A láasooke, í dᵛ ké
á bᵛa ma Dii á Lua kpe vāi,
mé á kua vᵛakeamee sai íi.
Ma Dii Lua Zigᵛde máme má ò.

Isailiᵛ dea nᵛ ndaisai ũ

20 A ma zuu gbòò á nᵛe à gègè,
a ma baᵛ kèkè,
a mè á zᵛblemeeo.
Siana guu í gbāsike sᵛsᵛ lesᵛ pᵛi musu
ní lí yèlèlèᵛ pᵛi gbáuo.

21 Ma á bá vᵛeli maa náaide ũe.
Kpelewa a kēa,
a gᵛ vᵛeli bᵛlenzlae ũi?

22 Baa tó a zu'ò ní saoo
ní mᵛᵛᵛnao maamaa,
á táae tèbateba a láameeo.
Ma Dii Lua máme má ò.

23 Kpelewa á fᵛ o í gbáleo,
í ke Baaliᵛne kèkeo ní?
A yá pᵛ á kè swadᵛᵛᵛ gwa,
á láasooke á yákeapiᵛwa.
I gé le à su la,

lán yiongo núnu pᵛ a me fèlewa,
24 lán sèa zaa'ln da pᵛ dᵛekè ní gbáao,
ále gᵛ íana sesewa.

Déme a fᵛ á aà lé liaa gᵛᵛ pᵛ aà me fèlei?
Zaa'ln sa pᵛ lé aà welelèᵛ kpasao,
aa aà e a gᵛᵛwae.

25 Asu àᵛ kpálekerizi
e á kyale gé yaa á gbáu,
á kòlo giigagao.
N beeo a mè a zekèo,
wá ye dii zᵛloᵛzic,
sema wà gé má.

26 Lá wí í kpái kú, tó wà bᵛwá,
màa wa wida Isailiᵛwa,
an kíaᵛ ní ní gbāadeᵛ
ní ní sa'onao ní ní ānabiᵛ.

27 Aaí o líe: Wá maen n ũ,
aaí o gbèe: Mme n wá í.
Aa bᵛ ma kpe, aaí zemanᵛᵛ.
Gᵛᵛ pᵛ taasi ní lé,
ᵛ aaí me mà fele mà ní suaba.

28 Dii pɔ́ á kè ázlaɔ ku máe?

Aa fele á taasikeɔɔ,

tó aa fɔ́ á suaba!

Asa á Yudaɔ,

á diiɔ dasi kà á wéleɔwa.

29 Býái ále zɔakaimazii?

Apíi a bɔ́ ma kpeɛ.

Ma Dii máme má ò.

30 Ma íadà á deziɔwa pãɛ,

aai totoapi yádao.

Aa lèle ní ànabiɔwa

lán nɔ́musu pɔ́kaalenawa.

31 A gbágbèɔ, à wéte ma yáí.

Ma gɔ́ Isailiɔne gbáa

ge gubeebee ú yà?

Býái ma gbépiɔ í me

waɔ ní bɛbɛa kɛɛ,

wa mɔ́ ma kíi bɔ́ ni?

32 Nɔ́amblebɔ́ yá a fɔ́ sá wéndiague?

Zákezi pɔ́ɔ yá a fɔ́ sá nɔ́ dafugue?

Kási ma yá sá ma gbéɔgu

à gɔ́plakè.

33 A yenzi ɛɛ víe fá!

Baa káalua sà zɔɔ,

á á yákea dadaè.

34 Wí taaside yáesaide au e á pɔ́kasaɔwa,

i ke a ní lé á kpéu,

aale á pɔ́ɔ sélen sɔɔ.

35 Gia ní beo i me á yãe vío,

ma pɔ́ a paázio.

Lá a mè i duunakɛo,

má yákpalekɛánɔɛ.

36 Býái iɔ liaaliaa à á yákea lilei?

Egipiɔ widawá,

lá Asiliɔ kèéwa.

37 A bɔ́ we à su ní ɔ́ dia á musue,

asa gbé pɔ́ ále ní náaikɛpiɔ,

ma giríziɛ, á ðnle emáo.

3

1 Tó gbèe gí a nai,

ɔ́ à gɛ zákè gupálei,

a fɔ́ ɛa nɔ́pi kú bɛ?

Aà kúa a búsupi gbále dúuduue.

Apíi sɔ́ a gbáskè ní gɔ́ɔ dasi,

ɔ́ a ɛa lé sua saa?

Ma Dii máme mále á la.

2 A wezu à sísí wáiwaiɔ gwae,

gu kpele wi á dáakpauo ni?

Iɔ zɔ́le zé sae àɔ gɔ́ɔ dá

lán Laalubue z̄l̄ea guwaiwaiuwa.

³ A yáí tò ma gi lou maé,
káabuana i keéó.
N beeo á wé de lán káaluwa wéwae,
wí lí á kũo.

⁴ A lezùmazi tia a m̀e:
Wá Mae, wá èwaasogoo gbēna,

⁵ n p̄o aɔ paawázi e b̄e ni?
Nyoo wá kp̄ene kũa ḡoo pii yá?
Máa i om̄e,
̄o iɔ yāvái ke á p̄eáwa.

Isaili p̄oo b̄ozakea Dii ní suawò

⁶ Kí Yosia kpalableḡoo Dii òm̄e: N Isaili p̄oo b̄ozakenapiɔ yá kea èa? Aa gè gbásikè s̄s̄i les̄i pii musu ní lí yèleleɔ pii gbáuo. ⁷ Mále e yá beeo kea gbea pii aa suaɛ, kási aai suo. ɔ an gbé Yuda náaisaideɔ ní yákeapiɔ è. ⁸ Ma ginzila kpá Isaili p̄oo b̄ozakenapiɔwa, ma ní yá gbásí p̄o aa k̄eɔ yáí. Kási v̄a i ní gbé Yuda náaisaidepiɔ kũo, ̄o aa gè gbásikè s̄s̄. ⁹ Káaluakaa i ke Isailiɔne yáe ũo, ̄o aa ní b̄usu gbālè, aa gbásikè gbeɔ ní lío yá musu. ¹⁰ Gia ní beeo pii an gbé Yuda náaisaidepiɔ i sua ní n̄sem̄endooo, sema m̄oafili. Ma Dii máme má ò.

¹¹ ɔ Dii òm̄e: Isaili p̄oo b̄ozakenapiɔ yá maa de Yuda náaisaidepiɔla. ¹² Ge n̄ kpáwake gugb̄antoo oi n̄ me:

Ma Dii ma m̀e,
à sua Isaili p̄oo b̄ozakenaɔ!
Má f̄éazi bo, asa má gb̄eke v̄l̄,
ma p̄o aɔ paaázi ḡoo pii.
Ma Dii máme má ò.

¹³ A we á tàaei lé!
Asa a b̄o ma Dii á Lua kpeɛ,
a táa'ò dii z̄l̄oowa
lí yèleleɔ pii gbáuo,
i swáse ma yáio.
Ma Dii máme má ò.

¹⁴ Ma Dii ma m̀e, gbēnaz̄in p̄oo b̄ozakenaɔ, à sua, asa á zán ma ũ. Má á sé wéle ní wéleɔ dodo, bui ní buio plapla, mí suáno Siɔna. ¹⁵ Dána p̄o an n̄se muaamanoo ̄o má ní dile aa d̄aaé ní d̄̄o ní laaio. ¹⁶ Ma Dii ma m̀e, ḡoo bee tó a k̄o a dasikù á b̄usu, wa ma bàakuaán̄o kpagolo yá'ò bo, a láasoo a ḡe an s̄o guuo. A ni aɔ kúmáoo, mé wa a p̄ale keo. ¹⁷ Zibeez̄i wa o Yelusaleũe, Dii kpalabaa. Bui pii a si Yelusaleũu ma t̄oɔa yáí. An n̄sev̄ai swágb̄aa yá a d̄oan̄e bo. ¹⁸ Ḡoo bee Yudaɔ na Isailiɔwa, aa b̄o gugb̄antoo oi b̄usu s̄anu, aai su b̄usu p̄o má kpá ní deziowau.

¹⁹ Máme má ò.
Má ye mà á sí ma néo ũe,
mí p̄eá b̄usu kpáwá,
b̄usu p̄o a kefenke de buip̄aleɔ p̄oá.
Mále e áli ma sísi á Mae ũe,
mé á we ma to weo,
²⁰ áma á Isailiɔ a b̄o ma kpe,
lán n̄e p̄o a z̄á tò à gè gbásikèwa.
Ma Dii máme má ò.

21 Wii ma dɔ sɪsɪ wáiwai musu,
Isailio lé ʒɔɔ, aale awakpa,
asa aa p̄azeae,

ma Dii ní Lua ma yá sànguɛ.

22 A ea sua, p̄ɔɔɔz̄akɛnaɔ,
mí á gbágbā ní á p̄ɔɔɔz̄akɛgyãɔ.

Wá ké! Wá sumae,
asa nímenn Dii wá Lua.

23 Sɪsɔ ɛɛ vɪ, gbɛsɪsɔ zɔa vɪ,
Dii Isailio Lua mé wá Suabana ũ.

24 Za wá èwaasogɔɔ
táaɔ wá maeɔ zɪ ài blè,
an sãɔ ní ní zuɔ
ní ní neḡɔɔ ní ní nenɔɔɔ.

25 Wá naale ní wíɔ,
wà tó wá gɛɛ ḡɔ kpa wá wéi,
asa ní wá deziɔ wa duunakè Dii wá Luaɛɛ,
za wá èwaasogɔɔ e gbã wi aã yãmao.

4

1 Ma Dii ma mè, á Isailio, tó á sua, à sua.

Tó a z̄z̄ á p̄ɔ p̄ɔ má zauɔi,
mé ále liaaliaa ɔɔ,

2 tó a legbè ní ma kuaɔ káukáu ní sɪanaɔ,
buiɔp̄aleɔ báaadakɔu ní ma tóɔ,
aai íanadã ma yá musu.

3 Yá p̄ɔ Dii ò Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔnen kɛ:
A Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii,
à kpase k̄ɛ wásawasa,
ásu p̄ɔt̄ɔ leuo.*

4 A t̄z̄z̄ á s̄ɔ gbãsiwoloa ũ,
í ḡɔ ma p̄ɔ ũ wásawasa.
Tó m̄aan s̄ɔɔ,
má a p̄ɔk̄umabɔɔwáɛ
lán té p̄ɔ gb̄ɛe a f̄ɔ deowa
yãvãi p̄ɔ á kè yáí.

Ziḡɔɔ b̄ɔa gugbãntoo oi

5 A kpáwake Yudaɔne,
à o Yelusaleũdeɔne:
A kuupe á búsuu,
à wiile ní ɔɔ gbãt̄ɛɔ
à oné aa k̄ãaa,
aai bàale ta wéle bíideɔu.

6 A gud̄ɔk̄ɛk̄i dile Sɔna,
wí mó ulɛ we, ásu zezɛɔ,
asa má tó k̄isia z̄ɔɔ ní p̄ɔ ònekeao ɔɔ gugbãntoo oiɛ.

* 4:3 Oze 10.12

7 Nɔɔmusu fɛlɛ bɔ a tɔu,
buiɔ kaaalenapi dazeu.
A gò a tia,
àlɛ gé á bùsu kei kélekɛlɛ,
á wɛlɛɔ i gɔ beziaɔ ũ.

8 A yáí tò à zwánkasaɔ kákaála,
à ɔɔlɔ à búbuape,
asa Dii pɔfɛawázi zɔɔ, i kpáleo.

9 Zibeezɪ sɔ a kɛ kía ní a íwaɔgu,
yápi i di sa'onaɔwa,
ánabiɔ lé i gɔ kpaaŭa.
Ma Dii máme má ò.

10 ɔ ma mè: A'a Dii Lua! N ɔnɔkè Yelusaleũdeɔneɛ ní gbɛ́ɛ beeɔ pii. Ké n mè aao ku aafiaɛ,† 5 fɛnda mé aɔ wiile ní miwaa?

11 Gɔɔ bee Dii a o Yelusaleũdeɔne ní gbɛ́ɛ beeɔ pii, à me ílan wāa a bɔ gbáau sɪsɪ wáiwaiɔ musu à mɔ léle a gbɛ́ɔwa. I ke íana pɔ wɪ pɔ fáí a gbási bɔle no,

12 íana pɔ á gbaemá gbāa aɔ de beea, yákpale á keŋno sa.

13 Gwa! Ale mɔ lán lousisiawa,
aà zikasɔgo de lán zāawa,
aà sɔɔ wāa de kúuɔla.
Waiyoo wápiɔ! Wa kaaleɛ sa.

14 Yelusaleũdeɔ, à á sɔ pípi,
ké à e bɔ aafia.

Aɔ kú ní á láasoo vāio e bɔɛ ni?

15 Wàle a baokpa Dā buiɔ bùsuu,
wàle músi kpáwake Eflaiũ buiɔ bùsu sɪsɪdeu:

16 A o buiɔne,
í a kpáwake Yelusaleũdeɔne,
ibɛɛɔ bɔ bùsu zázau, aale mɔ,
aale kúkua dɔ Yudaɔ wɛlɛɔwa,
17 aale liai lán masedánaɔwa,
asa Yudaɔ bɔ ma kpɛɛ.
Ma Dii máme má ò.

18 A dàa ní á yákeɔ mɛ bee íé.
A íadaman we. A pásí!
Ale íadawá e á sɔu.

19 Ma nɔse ɔɔkpà! Ma nɔse ɔɔkpà!

Ma nɔse lé pusu bɔ, sɔ kɛmagu,
má fɔ màɔ níleɔ.
Ma kuu'ɔ mà dɔ ní kúkuakeao.

20 Wíwía lé ke wíwía,
bùsu gɔ da wàuu gupiiu.
Wá zwáakpɛɔ wíwi kándo,
wá zwáaɔ yàa gɔɔgɔɔ.

21 Máo dàlapooɔ gwa e bɔɛ ni?
Máo kuu'ɔpi ma dɔ e bɔɛɛ?

† 4:10 Zel 6.13-14, 14.13, 23.16-17

22 Dii mɛ̀ a gbɛ́ɔ mi vɔ, aa a dɔ, nɛ̀ sɔ̀ɔ̀nɛ̀, aa yáe gbáeɔ.
Váí ɔ̀nɔ̀ ɔ̀ aa dɔ, aa maakea dɔ.

23 Ma zɛ́lɛ gwà,
má è da pà, a kekeao.
Ma musu gwà, má è a gupua vɔ.

24 Ma gbè̀sɛ̀sɛ̀ɔ gwà,
mà è aale lualua,
sɛ̀sɛ̀ɔ sɔ̀ aale deede pii.

25 Ma gugwà, mi gbɛ̀e eo,
baa bāɔ aa ní taa kè pɛ̀ie.

26 Ma gugwà, ɔ̀ má è
bùsu táaeɛde gò gbáa ũ,
wé́lɛɔ wíwi pii Dii aɛ
aa pɔ̀kúma pásí yáí.

27 Asa Dii mɛ̀
bùsu a ɔ̀ɔ̀kpa pɛ̀ie,
ní beo á kaale míómíɔ.

28 Ayámɛto tɔ̀ɔ̀le a búbuape,
musu i siakú,
asa Dii yá'ò, a a nòsɛ suumpao,
à yádíle kò, a ea kpɛo.

29 Wé́lɛdeɔ lé tíle pii,
ké aa sòdeɔ ní kázunaɔ kɔ̀fí mà yáí.
Gbɛ̀eɔ lé si dào guu,
gbɛ̀eɔ dèdɛ lé sɔ̀ɔ̀ gbè̀sɔ̀ɔ.

Wé́lɛɔ gò beziaɔ ũ,
gbɛ̀e ku we lo.

30 Yelusaleũ, bó níle kei?
Ake a n zwàa tɛ̀a yè,
n vua nɔ̀amblebɔ̀ɔ dà, n kio kài?
N nzla kèkɛ pàe!
N gɔ̀pɔ̀sɛɔ gínzie,
aa ye n wé̀ni bɔ̀e sa.

31 Ma wii mà lán ne'iwāwā wiiwa,
lán nɔ̀e pɔ̀ lé né sɛ́ia iwa.
Siona wiiɛ, àlɛ we fòo, fòo,
à ɔ̀pòo à mè: Waiyoo mapi,
gbè̀denaɔ ɔ̀díea, má kú ga léziɛ.

5

Gbɛ̀e maao

1 A Yelusaleũ zɛ̀aɔ kekele à gwa,
à wɛ̀le a gāaɛɔu à e dɔ.
Tó yāmaaken sɛ̀anwɛ̀elenaɛ ku we,
má sùuuke ní wé́lepɛo.

2 Baa ké aal mɛ̀ Dii ku,
ní beo aal lɛ̀gbɛ̀ ní mɔ̀afilioɛ.

3 Dii, slana ɔ́ n̄le wɛɛlemáo ló?
 N n̄ gbé, i ɔ́máo,
 n n̄ k̄é búɛbuɛ, ɔ́ aa ḡi totoapi mai.
 An swá gbáakù lán gbɛwa,
 aa ḡi n̄selilɛi.

4 ɔ́ ma m̄è taasidɛnɛ, aa mi v̄io,
 aa Dii yákeɔ d̄ɔ,
 aa d̄ɔ yá p̄ó n̄ Lua lé yárin̄ɔ.

5 Má gé mà yá'ò maez̄ɔnɛɛ,
 aa Dii yákeɔ d̄ɔ lé?
 Aa d̄ɔ yá p̄ó n̄ Lua lé yárin̄ɔ lé?
 Kási gbépiɔ s̄ɔ aa n̄ zuu b̄òr̄la,
 aa n̄ baɔ k̄ék̄émáɛ.

6 Ayámɛto n̄ɔmusu a b̄ɔ lákpeu à kusimá,
 àwalewana a b̄ɔ gbáau à n̄ d̄ɛɛ.
 Gbɛaana a naalené wénkpe,
 i gbé p̄ó b̄ɔ taitai,
 asa an t̄aaɔ dasikù,
 an p̄ɔb̄ɔzákɛa k̄è z̄ai.

7 Yelusaleù, má s̄uukennɔɛ?
 N gbéɔ p̄ákp̄ámazie,
 aaí yási n̄ t̄aaɔɛ, i ke mámɛo.
 Má tò p̄ó m̄má,
 ɔ́ aa s̄i k̄aalua kp̄éu aa gbásik̄è.

8 S̄ɔsa k̄aa p̄ó an m̄ɛ feleaɔnɛ,
 an baade í lua a gbédee n̄ɔi.

9 Ma Dii ma m̄è
 má íadamá yápi yáio lé?
 Má t̄ɔsi buipi taawao lé?

10 A gɛ ma v̄ɛebu* dúuz̄ɔ,
 āma āsu d̄ɛɛɛ p̄íio.
 A a ḡɔnaɔ z̄ɔz̄ɔ,
 asa ḡɔnap̄iɔ má p̄ó no.

11 Isailiɔ n̄ Yudaɔ b̄ɔ ma kpe.
 Ma Dii mámɛ má ɔ.

12 Aa Dii ɛɛbò aa m̄è:
 Maa no, v̄aie a wá leo.
 Wá k̄'e n̄ z̄io ge n̄ n̄anaoo.

13 Anabiɔ lé lé'ana gbɛɛ,
 Dii yá aalɛ oo.
 Aamɛ aa n̄ p̄ó e r̄íz̄lawa we.

14 Ayámɛto ma Dii Lua Zlḡɔde ma m̄è,
 lá màa gbépiɔ ònɛ,
 má a yá sóso káne n̄ léu té ũɛ,

* 5:10 Isa 5.7

gbépiɔ ɔ de yàa pɔ tɛpi a kŭwà ũ.

15 Isailiɔ, ma Dii ma mɛ
má bui pɔ kú zàzà sóikewáe,
bui pɔ kú za zi mé aɔ ku gɔɔpiie.
Bui pɔ ili ní yámao
mé á ní yá'oa dɔo.

16 An gbálaɔ í ga inéɛ,
ampii gɔsa gbáaɔne.

17 Aa pɔ pɔ á kèkɛɔ ní á bleɔ naaa,
aai á negɔɔ ní á nenɔɔ séle.
Aa á zuɔ ní á sáɔ ní á bleɔ naaa,
aai á vɛɛɛɔ ní á kaadɔembɛɔ séle.
Aa á wéle blide pɔ ále a náaikɛɔ dɛɔnzɔ ní ní zikabɔɔ.

18 Ma Dii ma mɛ, baa gɔɔ bee má á ke kélékɛleɔ. 19 Tó wà n la, bóyái ma Dii ní
Lua má kèiné màa pii, ní oné, lá aa pàkpàmazi aa zɔblɛ dii zìlɔɔne nízia bùsuu,
màa aa zɔble bui zìlɔɔne bùsu zìlou sɔ.

20 A yáɛ bee o Yakɔbu buiɔne,
í a kpáwake Yudaɔne à me:

21 Sɔŭ nɔsesaideɔ, à yáma,
á wé ví, ili gu'eo,
á swá ví, ili yámao.†

22 I kú à vɛlakemɛɔ lé?
I kú à lualua ma aɔ lé?
Ma Dii máme mále á la.
Ma bùsu'ufáa kàle ísia zòle ũ,
kɔɔ pɔ ma dàèn we,
a í a fɔ à a baa ví bauo.
Baa ké a í í zàampapa,
ìli fɔ à a baa vɛlo.
Baa ké a ikooɔ í kɔfike,
ìli fɔ à a baa vɛlo.‡

23 Gbépiɔ swá gbáa, aa fɛlemanɔ,
ɔ aa páalemɛɛ aa gɛ̀zɛa.

24 Baa ké mi lou mané a gɔɔwa
za káabuana e à gé bɔleí,
mé ma pɔkɛkɛgɔɔ dílené,
aali okɔɛ wà vɛlake ma Dii ní Luaɔo.

25 A váikɛa mé kpà pɔpiɔne,
á duuna mé gíé á ma e.

26 Váikɛnaɔ ku ma gbéɔ guu,
aai ní we lán fiikpanaɔwa,
aai baikpá gbéɔne ké aa e wà ní kú yái.

27 Lá bá ɔ ka báwɛna bákabɔ pai,
màa mɔafili ní ua pá,
ɔ aai ke ɔdeɔ ũ wà gbáakŭ,

28 aai ká, an me ɔ tɛke.

An váikɛa gɛ̀agè,

† 5:21 Isa 6.9-10, Eze 12.2, Maa 8.18   ‡ 5:22 Yob 38.8-11

aali yási ní netoneo, yá e boóno nao.
Aali ze ní p̄esaideo aa ní yānakp̄amáo.

²⁹ Ma Dii ma mē,

má íadamá yápi yáio lé?
Má t̄osi buipi taawao lé?

³⁰ Yá p̄o wa ye a ḡiyáio
wí v̄lakeē k̄o ní b̄usuu.

³¹ Anabio í ānabikēke ní eeo,
sa'onao z̄la yá mé í d̄oanē.

Maa ma gb̄ēo yei,
āma kpelewa aa ke z̄ái?

6

Koez̄a Yelusaleūi

¹ B̄eyāmeē buio, à b̄ole Yelusaleū,
í ḡé m̄ikpakli w̄eele!
A kuup̄e Tekoa!

A to s̄iēle fele B̄etakelēū seela ū.
Kisia lé b̄o ḡughāntoo oi,
kaale z̄o looaála.

² Má Siōna mide,
w̄ēle p̄o wí me a kefeū mé a maa.

³ Z̄iḡo m̄o b̄òokpa liai,
lán s̄ādānao ní ní s̄āowa,
baade ní a gb̄ēo a b̄òou.

⁴ A s̄ouke wà si Siōna ní z̄io,
à fele wà ge lélemá íatē gb̄āa z̄á.
Agya! Íatē'aua p̄ila,
gu lé ḡēk̄o k̄o.

⁵ A fele wà ge lélemá gw̄āas̄ina,
wí gu p̄o de aa ze giu wíwi.

⁶ Ma Dii Z̄iḡode ma mē:
A liz̄z̄,

í b̄usu k̄ále Yelusaleū bíi sae.
A íada w̄élepiwa,
asa gb̄āam̄ak̄ōe mé k̄ōu.

⁷ Lá í b̄o di b̄o,
mà yāvai di w̄élepiu.
Taiina ní yāp̄asio z̄oa d̄ou,
m̄i e aà gyá ní aà b̄o l̄aa ziio.

⁸ Yelusaleūde, à ma l̄edama ma,
ké másu k̄éw̄áo yáí.
Tó m̄aan s̄o, má á b̄usu d̄ēonze,
gb̄ēe āo ku a guu b̄o.

⁹ Ma Dii Z̄iḡode ma mē:
Wa Isaili p̄o ḡōo k̄ōnwe,
lá wí v̄ēe k̄ōnwewa.

Wa ɛa a gbesisi,
lá wí pọ́ gbesisiwa.

10 Dé má yá'òè mà àà gba laaii?

Déme a mameɛi?

An swá wēao, aa f̄ yāmao,

Dii yá í kené íie,

ìli kán̄guo.

11 Dii pọ́kúma dèdɛa,

má f̄ màò kúkúa lo.

Pọ́kúmapi bọ́bọ́ néowa gāɛ

ń ɛ́waaso pọ́ káaaa gudoū.

To wà ḡɛ ń a n̄o kú s̄anu

ń gbé pọ́ zikù táotao.

12 Ma Dii ma m̄e,

tó ma ọ́ l̄oò búsuɛbeedeola,

má ń b̄e ọ́ na gb̄ep̄al̄e ọ́ne ń ọ́zle,

ń ń bua ọ́ ń ń n̄oɛ.

13 Néf̄ɛnen gb̄ɛz̄o p̄ii ọ́v̄ai'ena ọ́ne.

Anab̄i ń sa'onao p̄ii aab̄i gb̄é ọ́ s̄as̄ɛ.

14 Aaí ɛɛe ma ma gb̄é ọ́ b̄owa

lá a de p̄e ọ́owa.

Aaí me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we s̄o.*

15 Yáb̄ɛe pọ́ aa k̄è í kené wí ọ́e?

Aawo! Ìli kené wí ọ́o,

an ḡe lí ḡo kpá ń w̄eio.

A yáí aa ta gb̄é pọ́ ḡe ḡékl̄i ọ́ guu,

aa kwe ḡo pọ́ mále íadamá.

Ma Dii máme má ò.

16 Ma Dii ma m̄e:

A ze zékpaau à a ze káau ọ́ gwa,

í a pọ́ pọ́ maa gb̄eà à ọ́ beu,

á s̄o í n̄ini.†

Ọ́ a m̄e á ọ́ beuo.

17 Ma gud̄ɛana ọ́ † dileé,

má òé àli swá ọ́ an kuup̄eai,

ɔ́ a m̄e á swá ọ́o.

18 Ayám̄eto buip̄al̄e ọ́, à yāma,

í yá pọ́ a ma gb̄é le d̄o!

19 Dúnia gb̄é ọ́, à yāma,

mále m̄o gb̄épi ọ́ asook̄eí.

Yá pọ́ aale yá ọ́ gben we,

asa aai swá ọ́ ma yáio,

aa ḡi ma ikoyáie.

20 Seba tulaleti dem̄e p̄e ọ́o,

ge kan̄eli fee ḡinana pọ́ b̄ò búsu z̄áz̄au.

M̄ili sa pọ́ í oa í a pọ́ káteu à tékú s̄io,

á sa'oa lí kamaguo.

* 6:14 Eze 13.10 † 6:16 Mat 11.29 ‡ 6:17 Oze 9.8

21 Ayāmeto ma Dii ma mē:

Má gbē pɔ gbé̄ɔ ɪ gēmbɔlɛwàɔ kálɛ gbé̄pionɛ ní aɛ,
maeɔ ní ní néɔ, gbé̄ ní a gbé̄o
aai kpákpaá m̄pii aa gaga.

22 Ma Dii ma mē:

Gugbántoo oi búsideɔ gwa,
aa f̄lɛ,
bui zɔɔpiɔ lé bɔ za dúnia léwa,
aale m̄ɔ.

23 Aa sáɔ ní s̄naɔ kúkūa,
aa pás̄l, aali gbēe wēnagwao.
An k̄ɔfi ɪɔ dɔ lán ísia k̄ɔfiwa,
aa didi s̄s̄ kpɛ, aa z̄l'ɔp̄oɔ,
aale m̄ɔ lélɛiwá, S̄ɔnadeɔ.

24 Wa ní bao mà,

wáɔ ḡò dɔwázi.

Yá'ɔma wá kú gbāa,
wálɛ wāwāma lán ne'inawa.

25 Asu gé buao,
ásu àɔ bɛ zéuɔ,
asa ibeɔ ní fēndaɔ kúkūaɛ,
vía p̄ɔɔ liaaázi.

26 Ma gbé̄ɔ, à zwánkasaɔ dɔdɔ á pi,
í gbeembo tufu guu.
A ɔɔɔ lán né mēndona gaamáwa,
à búbuape pás̄pás̄l,
asa gbēkaalena a m̄wá kándɔɛ.

27 Ma n dile m̄baasana ũɛ,

ma gbé̄ɔ mé gbè m̄de ũ.

N ní yákeaɔ ȳɔ, ní ní dàa d̄ɔ.

28 Swáyāmansaideɔne nípii,
aalo bebe wàɔ yádɔdɔmáɛ.
Aa f̄eɛ lán m̄got̄ɛ ge m̄siwae,
yákpaanlakenaɔne nípii.

29 Sia lé tévu,
ké m̄gb̄ɔ e láa tépiu,
kási àlɛ m̄ɔ baasa p̄aɛ,
gbēv̄aio lé k̄é gbēmaawao.

30 Wí oné ánusu giana,
asa Dii ḡínziɛ.

7

Lua zé egeɔnád p̄aɛ

1 Dii yá'ò Zelemiiɛ à mē: 2 Ge ñ ze ma kpé bɔlɛu, ní kpáwakɛné we ñ me: A Yuda p̄ɔ álɛ gē bɔlɛu la álɛ gé kúleimeɔ, à ma yāma.

3 Ma Dii Z̄iḡɔde Isailio Lua ma mē,
à n̄selile ní á yákeaɔ,

mí tó àò ku guε beeu.

⁴ Asu sásāyā náaike à me
Dii kpén ke, Dii kpéεo.

⁵ Tó a nòsellε ní á yakeao síana,
mé ále yákekōε a zéwa,

⁶ tó i gbáamò nibòò ní tonεò ní gyaααεο,
mé i yáesaideò dede guε beeuo,
mé i láda ázlawa a γε dii páleòwao,

⁷ má tó àò ku guε beeuε.

Gupi ò má kpá á deziòwa
aaò kuu gòòpii.

⁸ A èa?

Ále sásāyā pò ài vío náaike.

⁹ E'e! I kpáí'ò, i gbēde,
i gbāsikε, i εεto ní ma tóo,
i tulaletikateα Baaliε,

i gé táa pò á ní dō yāαòwa,

¹⁰ ò i gbasa mò ze ma aε
kpé pò ma tó kuwàε beeu.

I me a bò aafia,
ò i εa γε yábēεpio ke.

¹¹ Ále e kpé pò ma tó kuwà pi

á kpáiweliwεò tòo neε?*

Màa mále ewá.

Má Dii máme má ò.

¹² Ayāmeto,

à gé gu pò ma zòleu káau Silo,†

í yá pò má kè we gwa

ma gbé Isailiò vāikεα yái.‡

¹³ Ma Dii ma mè:

Gòò pò ále yápio ke pii,
mí dōaa máò oé mòòmòεε,

ò ili swásεio.

Ma lezùázi, i weao.

¹⁴ A yái, lá má kè Siloε,

màa má ke gu pò má kpá á deziòwae,

kpé pò ma tó kuwà ále a náaikepi.

¹⁵ Má á yá à gomalaε,

lá ma á gbé Éflaiū buiò yàwa.

¹⁶ Nsu wabikεα gbépioεo.

Nsu wiileα ní yá musuo.

Nsu yágbeaanéo.

Nsu nyò ze mazi ní yáio,

asa má yámamao.

¹⁷ N è lá aale ke Yuda wéleò guu

ní Yelusaleū gáαεα?

¹⁸ Néò ì yàawε, maeò ì tesòwà,

* 7:11 Mat 21.13 † 7:12 Yoz 18.1 ‡ 7:12 Sou 78.61

nɔɔɔ ɪ pówenti de aa kàa ke musu nɔɔe kíae.

Aaí it̄ɔ̄le d̄ii páleɔwa,

ké a yá e ɔa yáí.

¹⁹ ɔ ma Dii ma m̄e

i ke máme a ɔao,

ampio ɔ a ɔmá, wí i ní kú.

²⁰ A yáí tò ma Dii Lua ma m̄e,

má a pɔkúma pásí bɔbɔ gue bee ní a gbéɔwa

ní a pɔtuɔɔ ní s̄eá líɔ ní buapɔɔ.

Aa tékú píie, wa e tépi deɔ.

²¹ Ma Dii Zíḡɔde Isailiɔ Lua ma m̄e,

à sa pó wí a pó káteu à tékú káfi sáaukpasaɔu,

à áiake àɔ a n̄ɔɔ so màa àɔ geɔ.

²² Asa ké ma á deziɔ b̄ɔle Egipi,

ma yáðil̄en̄é,

i ke sa pó wí a pó káteu à tékú

ní sa páleɔ yá ɔ má ðil̄en̄é adoo.

²³ Má òné lɔ aao ma yá kúa,

míɔ de ní Lua ũ,

aaíɔ de ma gbéɔ ũ.

Má òné aa zé pó má òl̄on̄é sé,

an kua iɔ na.

²⁴ Kási aai swáseio,

aai laaidɔwàɔ,

an n̄ɔseváí swágb̄aa yá mé ð̄baan̄é.

Aa gbez̄á gwà, aai gé aeɔ.

²⁵ Za gɔɔ pó á deziɔ b̄ɔ Egipi e gb̄a

m̄iɔ a z̄ɔbl̄ena ànab̄iɔ ðil̄éé,

²⁶ kási ili swáse ní yáíɔ,

ili laaidɔwàɔ, a swágb̄aakè,

ɔ a yáw̄aíkè de á deziɔla.

²⁷ Tó n yápiɔ òné, aa swáse n yáíɔ.

Tó n lez̄un̄zi, aa wemao.

²⁸ Oné bui pó i Dii ní Lua yámaon ní ũ.

Aai we totoaiɔ,

ɔ slana pillimá, a kú ní léuo.

²⁹ A á mi kák̄eɛle kóle,

í w̄en̄ale si sl̄s̄l̄ wáiwaiɔ musu,

asa á gb̄ágb̄eɔ, ma giáz̄ie,

ma pákp̄áázi ní pɔf̄eɔe.

³⁰ Ma Dii ma m̄e: Yudaɔ yá pó má yeio kè, aa pɔb̄eɛ kàle kpé pó ma tó kuwàu aa a gb̄alè. ³¹ Aa Tofeti gulest̄i b̄ɔ Benin̄ɔũ guzuleu, § aa sa pó wí a pó káteu à tékú ò we ní ní neḡɔeɔ ní ní nen̄eɔ. Máme mi yápi ðil̄en̄éɔ, a láasoo i ḡe ma s̄ɔ guu seo. ³² Ayám̄eto ma Dii ma m̄e, a gɔɔ lé mó ké wa o gue beee Tofeti ge Benin̄ɔũ guzule lɔo, sema Gb̄eð̄eð̄eguzule, asa waɔ ge v̄iv̄i Tofeti e gu gé láae. ³³ Gb̄épiɔ

ge a gō bāo ní wàio pòblea ùe. Gbēe a ɔkené yàayaa. ³⁴ Má pona wii ní yaabo ní nɔsekōfio midé* Yuda wéléou ní Yelusaleū gāaε, asa būsupi a gō bezia ùe.

8

¹ Ma Dii ma mè, gɔɔ bee wa Yuda kía gewa bɔle miao ní a gbāadeɔ ní a sa'onao ní a anabio ní Yelusaleúdeɔ píi. ² Wa ɔliu latēi ní mɔvuao ní saana pɔ aa yerizi aa zɔblèné aa tēnzi aa yāgbēamá aa kùléné. Wa séle vīo, aa gō kálea tɔle lán pɔtuo gbɔwae. ³ Gu pɔ má ɔzɔu bui vāipizi píi, an gbé pɔ gōpɔ ga sí ní kuawae. Ma Dii Zígōde máme má ò.

Duuna ní yá pɔ í iné

⁴ Oné ma Dii ma mè:
Tó gbé lèlè, ìli fèlèo lé?

Tó gbé zà zéwa, ìli εao lé?

⁵ Bóyái Yelusaleúdeɔ í zámee yáwai?

Akea gbépiɔ mikpe ìɔ dɔamei?

Mɔafilí ɔ aa zèò, aa gí suia.

⁶ Ma swákpà má má,

aali yáze de oo,

mé an gbēe líɔ ku déndómee guu

à me: Bóyái ma váie taa kèo.

Ampii aáí té ní tufaiε,

lán s̄ pɔ lé si zílauwa.

⁷ Baa wáaliana í fèlè a gɔɔwae,

felena ní luakibānao ní yaabεεo

aaɔ gɔɔ pɔ de wa εa suwà d̄ε,

kási ma gbéɔ ma yádilene d̄o.

⁸ Kpelewa á e o ɔnɔnaɔn á ù,

ámé á Dii ikoyá kúai?

Yádanede εεnao a bɔlekèé kpaanlaε.

⁹ Wí a ɔnɔnapɔ kúe,

aa bílike, aáí zu bai guu.

Aa gí ma yáie.

Ɔnɔ kpeletaa buin wei?

¹⁰ A yáí má ní nɔεo kpa gbépáleɔwa,

an buaɔ i gō d̄aɔne.

Néfēnen gbēzɔ píi ɔvái'enaone.

Anabio ní sa'onaoá gbēsāsánaone.

¹¹ Aáí εεe má ma gbéɔ bɔwa,

lá a de pɔe ūowa.

Aáí me, aafia ku, aafia ku,

kási aafia ku we s̄o.*

¹² Yábēe pɔ aa kè í kené wí ūe?

Aawo, ìli kené wí ūo,

an gεε lí gō kpá ní wéio.

A yáí aa ta gbé pɔ gè gékliɔ guu,

aa kwe gɔɔ pɔ mále íadamá.

Má Dii máme má ò.

* 7:34 Zia 18.23 * 8:11 Eze 13.10

13 Ma Dii ma m̀e,
 má ní buapɔ́ɔ símáε.
 V̄εε a κεo,
 kaadɔena a ne'io,†
 baa lá a giigaga.
 Wa pɔ́ pɔ́ má kpámáɔ símá.

14 B́yáí wá káleα lai?
 Wá káaa wá ta wéle bíideɔu,
 wíɔ ga dá we,
 asa Dii wá Lua díle wá gagae.
 A kona í kpáwá wá mi,
 ké wa duunakéε yáí.

15 Wá wé dɔ aafiai,
 kási yámaae kuo.

Wa gbágbáɔɔ dá,
 ɔ́ wá níšína ná líwa.

16 S̄ɔ́ lé pɔ́ɔ ní níu Dá buiɔ̀ b̀usu,
 b̀usupi lé lualua s̄s̄aɔ́ ɔ́ɔba yáí.
 Wá m̀ɔ̀ b̀usu ɔ́kpai ní pɔ́ pɔ́ kúuɔ,
 wéle ní gbé pɔ́ aa ku a guuɔ.

17 Ma Dii ma m̀e,
 má ml̄é páslnaɔ́ gbaεwá aa á sósoε,
 ml̄epiɔ́ lí εεdeɔ yámao.
 Má Dii máme má ò.

18 Ma Gb̄enɔseninina, ma pɔ́ siakù,
 ma ǹse ɔ́kpá.

19 Ma gb̄éɔ́ wii ma dɔ
 za b̀usu zázau aa m̀e:
 Dii ku Siɔnao lé?
 Siɔna Kiapi ku we ɔ́o lé?

B́ome tò aa ma pɔ́ f̄elemεε ní ní táaɔi?
 B́yáí aa ma zaf̄emεε ní dii z̄llo páɔi?

20 Wá pɔ́ k̄εke k̀ɔ, saε ḡé,
 wápiɔ́ s̄ɔ́, wi wá suabao.

21 Lá ma gb̄éɔ́ wíwía, màa má wíwía,
 ma oosisi, iwāa ká ma pɔ́a.

22 B̀ɔ́ εεε ku Galada b̀usuuo lé?
 Lóotoo ku weo lé?

Akea ma gb̄éɔ́ bɔ́ i láao ni?

23 Tó ma miá íε yāa,
 mé ma wéá nibɔnaε lé,
 d̄ɔ́ má wé'í lé kwé fáane ní gwāasnao
 ma gb̄é pɔ́ wa ní dedeɔ́ yá musu.

† 8:13 Mat 21.19

9

¹ Tó má pilakti vɪ gbáau yáae lé,
má a gbé̄ to we mà gé wee,
asa gbāsikenaɔne nípii,
náaisaideɔ gálie.

² Aaí lésakā aa ege zuò,
aaliɔ gbāa ní búsuu ní náaiyāoo.
Aaíɔ váike wáɔ gee, aa ma d̄so.
Ma Dii máme má ò.

³ A baade laaika a gbēnai,
ásu à a dae náaikεo,
asa dae pííá gbēsāsánae,
gbēnaɔ í k̄o pee.

⁴ Gbēna ní gbēnao aaí ònɔkek̄ɔe,
aali slana'ok̄ɔe.
An lé d̄ɔek̄e ní eeo,
aaí tàaek̄ek̄ɔe e wá kpása.

⁵ N kú m̄afilideɔ guue,
m̄afilipi mé tò aa gí ma d̄si.

⁶ A yáí tò ma Dii Zlḡɔde ma mè,
má ní baasa mà gwae.

Bó má ke ma gbé̄ɔne
an v̄áipi yá musu loí?

⁷ An lénaá kagbae,
m̄afilí mé lo d̄o ní léu.
Na'onwaaɔne,
mé yaalɔma ba da ní b̄òuɔne.*

⁸ Yá bee yáí má íadamáó lé?
Má t̄si buipi taawao lé?
Ma Dii máme má ò.

⁹ Má ɔɔɔ mà búbuape síst̄ɔne,
má wēnale sí d̄ád̄akek̄liɔne.
A s̄ek̄ù, gbēe lé a baa v̄i lo,
w̄ili zù ɔɔɔ ma we lo.
B̄áɔ ní n̄òb̄ɔɔ ḡēzeá píi.

¹⁰ Má tó Yelusaleū ḡɔ bezia ūe,
gbēgbonaɔ t̄oo ū.
Mí Yuda b̄usu w̄éleɔ d̄ēɔnz̄ɔ,
gbēe aɔ ku we lo.

¹¹ Dé ònɔ mé kà yápi gbad̄ɔai?
Dé Dii yád̄àè aà a b̄òlekei?
Akeɔ b̄usu ḡɔ ḡii lán gbáawa,
à gá, gbēe lé a baa v̄i lo ní?

¹² Ma Dii ma mè,
ké aa pákpà ma ikoyá p̄ó má dílenéí yáíe,
aai ma yápi mao, aai zlk̄ewào.

* 9:7 Sou 28.3

13 An swágbāa mé d̄baané,
 5 aa te táaʒi lá ní maeʒ d̄anéwa.
 14 A yáí ma Dii Zígõde Isailiʒ Lua ma m̄e,
 má ḡõl kpámá aa soe,
 mí kona í kpámá aa mi.
 15 Má ní fáaa buiʒ guue,
 bui p̄õ amp̄iʒ ní ní maeʒ d̄õ yáaoʒ.
 Mí tó wà p̄emá ní f̄ẽndao
 e wà ḡè ní m̄ide.

16 Ma Dii Zígõde ma m̄e:
 A yápi da,
 í ge n̄õ ge ʒõõõnaʒ sísi,
 í gb̄éʒ z̄l n̄õ w̄ẽnale d̄õnaʒwa aa m̄õ.
 17 Aai m̄õ búbuapeé,
 á wé í ib̄õ e à kwé.
 18 Wà ʒõõ mã d̄õ Siõna, wàle me,
 wa ʒõkp̄æ fá, wí wá kú maamaae.
 Wàle wá bùsu to we,
 asa wà wá uaʒ dúuz̄õ.

19 N̄õõ, à Dii yáma sa,
 à swákpa yá p̄õ lé b̄õ aà léui.
 A ʒõõ dada á n̄õõõõõõ,
 í w̄ẽnale dadak̄õ.
 20 Asa gaga ḡè wá f̄enentiõõõ,
 5 à sí wá zegikliõ.
 Gapi wá n̄õõ d̄ede zeõ guu,
 à wá èwaaso m̄ide ḡāe.

21 Oné ma Dii ma m̄e:
 Gb̄enaz̄l̄n geʒ ḡõ kp̄ále s̄ẽu lán p̄õtuõ gb̄õwa,
 lán èse p̄õ wa k̄è kál̄ea gb̄e e i m̄õ séleowa.

22 Ma Dii ma m̄e:
 ʒõõna su íanad̄á a ʒõõyā musuo,
 ḡõgb̄āa su ȳõk̄e a ḡõsake yáío,
 ʒde su az̄la se les̄i a ʒda yáío.

23 Tó gb̄é ye íanad̄á,
 aà dá ké a wé k̄è a ma d̄õ yáí.†
 A d̄õ ké má gb̄ẽke v̄í,
 mi yāmaake dún̄iau a zéwae,
 asa yá beeʒ mé í kamagu.
 Ma Dii mame má ò.

24 Ma Dii ma m̄e a ḡõõ a m̄õ ké má íada gb̄é p̄õ aa t̄õz̄õwa, 25 Egipiʒ ní Yudaʒ ní
 Ed̄õõ ní Am̄õniʒ ní M̄õabuʒ ní gb̄é p̄õ aa ku guwaiwiau aaf̄ ní k̄àk̄am̄õ k̄ẽleõ.‡ Asa
 buip̄iʒ ní Isailiʒ píi, gyaf̄õdeõõõ ní s̄õu.

† 9:23 1Kln 1.31, 2Kln 2.17 ‡ 9:25 Lev 19.27

10

Lua ɛɛŋa nɪ tʰaa

¹ Isaili, à yá pɔ Dii lé oé ma.

² A mè ásu buipále ɔɔɛɛ
à bílike seela pɔ ɪ bɔ musuwao.

Asu to vía lí á kú láríwao.

³ Asa buipále ɔ felekaayáá yāpāɛ.

Aaɪ lizɔ sɛu,

ɔ sia ɪ áné nɪ kpásagɔnao.

⁴ Wɪ zāblewà nɪ ánusuo nɪ vuao,

ɔ wɪ kusa pápawà nɪ masanao,

ké asu à ɔ zɪazɪao yáɪ.

⁵ Táapi ɪ lí yā'oo,

aa de lán bua bāyabɔɔwae.

Aali taa'oo, wɪ nɪ sɛɛ.

Ásu vlakɛnéo,

aali fɔ váie kɛnéo,

mé aali fɔ yāmaae kɛné sɔo.

⁶ Dii, gbēe muaannɔ, nɪ zɔɔ,

n tɔbɔ n gbāa yá musu.

⁷ Bui pii Kía, déme n vía vlo ni?*

Ao, a maannɔ máae.

Bui pii ɔnɔnao nɪ nɪ kpalade ɔ guu

gbēe muaannɔ.

⁸ Aa dou nɪpiɛ,

sɔɔɔne, aa mi vlo,

lí'aaɔne, aa fɔ ɛdamáe?

⁹ Wɪ ánsu gbēgbēa pɔ wà bɔ̀ò Taasisi

nɪ vua pɔ wà bɔ̀ò Ufaza kúɛwà,

ɔ wɪ ula búuna nɪ a gáaluladeo káka

pɔ pɔ sia nɪ vuazɪkɛnao kèpie.

Gɔ́ide ɔ zɪɔne pii.

¹⁰ Dii mé Lua slande ũ,

aapi mé ɪ ku ɔɔpii Kía ũ.

Tó aa pɔ fɛ, tɔɔɛ ɪ lualuae,

buie a fɔ zɛ aa aà pɔkũma dāo.

¹¹ A o buipɔne à me dii pɔ aame aa musu nɪ zɪ́ɛo kèopiɔ aa midɛ dúniaue, aao ku gueio.

¹² Dii mé dúnia kè nɪ a gbāao,

à tɔɔɛ káɛ nɪ a ɔnɔo,

à musu kpáɛ nɪ a wɛzɛo.

¹³ Tó Dii pũna,

í pɔ kú musu ɪ kɔ́fɪkɛɛ,

lou ɪ sisi za dúnia léwa.

Dii ɪ bɔ nɪ íanao a làasiu,

lou ɪ ma nɪ píɛao.

¹⁴ Gbēnazɪnao sɔũ, aa yāe dɔo,

sia ɔ gɛɛ a ɔ kɔ́pá nɪ wéɪ

* 10:7 Zia 15.4

táa pɔ aa pɔ́ yá musu.
Pɔ ɛɛnaɔne, aa wɛni vɔo.

¹⁵ Pɔ gianaɔne, láanipɔɔne.

Yákpalekegɔɔzɪ aa mide.

¹⁶ Dii pɔ de Yakɔbu buiɔ baa ũ muaarɩno,

asa ɔme pɔpii kè

n Isaili pɔ à n sɛ a pɔ ũ.

Aà tɔn Dii Zigɔde.

¹⁷ A gbé pɔ wà koezɔ́aziɔ,
à á pɔɔ ye bɔɔ á bɔ́suu.

¹⁸ Asa ma Dii ma mè
tia kéwa má bɔ́sue bee gbéɔ zuzu lán gbewae.

Má n ásookee, wi n kúkú.

¹⁹ Waiyoo wápiɔ, ké wá wíwia yáí.

Wá bɔ́á b̀kɔɔɛ.

Wáɛ e yáa wá gyápi bleɛ.

²⁰ Wá wá zwàakpɛɔ kwèkwɛ,

wá a baɔ kèkè.

Wá néɔ gèzɛa, aa ku ɔo.

Gbèe ku à zwàakpɛ dɔwɛe ɔo,

gbèe ku à a zwáaɔ kpáɛo.

²¹ Wá dɔaanaɔá sɔ́ɔne,

aali yágbɛa Diiwao.

A yáí tò an yáe lí bɔ́ maao,

ɔ an gbéɔ fàaa pii.

²² A ma, wáɛ mó baokpai,

kɔ́fi zɔɔ dɔ gughántoo oi bɔ́suu.

Wáɛ mó Yuda wéɛɔ dɛɔnzɔ́i,

wéɛpiɔ i gɔ gbègbonaɔ tòo ũ.

²³ Dii, má dɔ́ ké gbɛnazɪna kua de aázɪa yá ũo,
gbèe a fɔ zepoo azɪaɛo.

²⁴ Dii, ma toto a zéwa,

i ke n pɔkúmao no.

Nsu ma lao mà gɔ́ tɛnɛɛo.

²⁵ Pɔfɛ bɔ́bɔ́ bui pɔ́ aa n dɔ́ɔwa,

gbé pɔ́ aali n sísiopiɔ,

asa aa Yakɔbu buiɔ m̀mɔɛ,

aa n m̀mɔɔ b̀ɛɛ,

aa n bɔ́su ɔ́kpá.

11

Yudaɔ Dii bàakuarɩno yagbooa

¹ Dii yá'ò Zelemii e à mè: ² Swáɛe ma bàakuaánɔ yáí, ní o Yelusaleũdeɔne n Yudaɔ pii. ³⁻⁴ Oné ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, ma bàakuarɩno yá pɔ́ má dile n dezɔne gɔɔ pɔ́ ma n bóɛ Egipiɔ temɔaneu, gbé pɔ́ yápi kúaoá láaipɔɛ. Má òné

aa ma yāma, aaɔ zikε yá pɔ má dilenɛɔwa, aaɔ de ma gbɛ́ɔ ũ, míɔ de ní Lua ũ,
 5 mí lé pɔ má gbɛ́ an deziɔne papa. Ma mè má bùsu pɔ vɪ ní zɔ'io diu kpámá, lá
 à gɔ́ á pɔ ũ gbāewa. ɔ ma mè: Ami, Dii!

6 ɔ Dii òmεε: Ge n̄ kpáwake Yuda wéleɔ guu ní Yelusaleũ gāaεɔ n̄ oné aa swáse
 ma bàakuarínɔpi yáí, aaɔ zikεwà. 7 Za gɔɔ pɔ ma bɔ ní á deziɔ Egipi e gbā, gɔɔpii
 míɔ ledamáε, mi me aa ma yāma. 8 Kási aali swáseio, aali laaidɔwàɔ, ɔ an
 baade n̄sɛvái ní swágbāao d̄aaè, ɔ ma láaiɔlmá ma bàakuarínɔ yá musu, asa
 ma a yādilenéε, āma aa kūao.

9 ɔ Dii òmεε: Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii aa kú ní lekpaalamazie. 10 Aa èa sù
 ní dezi pɔ gí ma yāmaiɔ duunawa. Aa t̄e t̄aaɔzi aa zɔbl̄ené. Isailiɔ ní Yudaɔ pii,
 aa ma bàa kua ní ní deziɔ yá gbòo.

11 A yáí tò ma Dii ma mè
 má músi pɔ aa f̄ɔ buo zlmá.
 Baa tó aa wiil̄a,
 má swáse ní yáíɔ.

12 Yelusaleũdeɔ ní Yudaɔ pii
 aa b̄le ge wiile t̄aa pɔ aai tulaletikané t̄éaɔwa.
 Aa f̄ɔ ní suaba ní taasikεgɔ s̄ɔ.

13 A Yudaɔ,
 á t̄aaɔ dasi kà á wéleɔwa,
 tulaletikateaki pɔ á b̄ɔ Baaliεɔ
 dasi kà Yelusaleũ gāaεɔwa.

14 Mpi s̄ɔ Zelemii,
 nísu wabikεa gbépiɔneɔ,
 nísu wiileanéɔ,
 nísu yágbεaa ní yá musuo.

15 Ma gbé yenzideɔ lé lé v̄ai kpaai,
 b̄ɔ aale ke ma kpé guui?
 Sa'onɔɔ pɔ aai kpaá a ní sí íadamawao,
 aai p̄nake ní v̄ai pɔ d̄baanéɔ.

16 Ma Dii mi oé yāa
 kuli pɔ a lá sia mé a né kefeũ.
 Má tes̄wáε sa
 ní z̄aa'lan gbāa k̄f̄lo,
 á ḡɔnaɔ i golegole.

17 A Isailiɔ ní á Yudaɔ,
 ma Dii Ziḡɔde ma á báε,
 kási yáyaawá ɔ ma zeð sa.
 Ma za f̄ε v̄ai pɔ á k̄e yáí,
 asa a tulaletikateá Baaliεε.

Lekpaata Zelemiizi

18 Dii yá pɔ aale ke òl̄mεε má d̄ɔ, asa à ma wé k̄emεεε. 19 Má de yā lán
 s̄aneɔb̄ɔ yāesaide pɔ w̄ale gé a k̄olokpaiwae, mi d̄ɔ k̄é aale lekpaalmazio. Aa
 mè wà liz̄ɔ ní a néo wà aà b̄ɔ dúniau, k̄é aà t̄s su àɔ d̄ɔ gb̄εegu ɔo yáí.

20 Dii Ziḡɔde,
 asa ni yá gwa a z̄éwae,

ni n̄̀se ní l̄̀asooo t̄̀asika.
T̄̀o símá mà gwa,
asa ma az̄̀la n̄̀n̄̀e n̄̀ ɔ̄̀z̄̀le.

²¹ Aȳ̀am̄̀eto ma Dii ma m̄̀e
Anato gb̄̀é p̄̀o aale n̄̀ w̄̀e aale m̄̀e,
t̄̀o n̄̀ an̄̀abik̄̀ek̄̀e ní ma t̄̀so,
n̄̀ȳ̀o tá ní ní ɔ̄̀eɔ,
má ȳ̀av̄̀l mà o ní musu.

²² Ma Dii Ziḡ̀o de ma m̄̀e
má ìadamá,
an èwaasoɔ gaga z̄̀l̄̀au,
an n̄̀eɔ gaga n̄̀ n̄̀oanao,

²³ an gb̄̀é k̄̀o nae a ḡ̀so,
asa má ȳ̀aȳ̀ia Anatodeɔwa an ìadamaḡ̀oɔe.

12

Zelemii yagbeaa Diiwa

¹ Dii, t̄̀o ma m̄̀oma ní ȳ̀áo,
n̄̀ ȳ̀á mé ì z̄̀ev̄̀l.
N̄̀ beeo má ȳ̀a'onn̄̀o ȳ̀á z̄̀ede musu.

B̄̀ȳ̀ai v̄̀aik̄̀enaɔ ȳ̀á ì b̄̀o maai?
Akēa náaisaideɔ ì namablei?

² N̄̀ ní bá, aa z̄̀inap̄̀le e aa ḡ̀e n̄̀e'ì.
N̄̀ t̄̀o d̄̀o ní léu, an s̄̀o kuma s̄̀o.

³ Mpi Dii, ní ma d̄̀o, ní ma ȳ̀akēa e,
ní w̄̀éte l̄̀asoo p̄̀o mi kemai.
N̄̀ ní ḡ̀ale tárin̄̀o

l̄̀an s̄̀a p̄̀o w̄̀ale ḡ̀e ní k̄̀olokpaiɔwa.
N̄̀ ní dil̄̀e n̄̀do a p̄̀oded̄̀eḡ̀oɔ p̄̀o ù.

⁴ Wá búsu aɔ ku w̄̀enann̄̀o e b̄̀o ni?
S̄̀e aɔ ku giigagaa e ḡ̀o kpele ní?
N̄̀b̄̀oɔ ní b̄̀aɔ m̄̀ide gb̄̀é p̄̀o kúuɔ v̄̀aik̄̀ea ȳ̀áie.
Asa aaī m̄̀e Lua ȳ̀á p̄̀o a ní le zia d̄̀o.

Lua yázasia Zelemiiwa

⁵ T̄̀o n̄̀ bàalè ní k̄̀esedeɔ mé aa n̄̀ k̄̀e,
kpelewa n̄̀ȳ̀o bakpaaí ke ní s̄̀deɔí?
T̄̀o n̄̀ s̄̀o daa dou búsu aafiadeuo,
kpelewa n̄̀ȳ̀o ke t̄̀o Yuud̄̀e p̄̀ai?

⁶ Baa n̄̀ gb̄̀éɔ ní n̄̀ uadeɔ b̄̀o n̄̀ kpe,
aa z̄̀ak̄̀anzi.
Baa t̄̀o aale ȳ̀á nana one,
n̄̀su n̄̀ ní náaik̄̀eo.

⁷ Ma p̄̀akp̄̀a ma gb̄̀é yenzideɔzie,
ma bui p̄̀o má s̄̀epi t̄̀o we,
ma a gb̄̀épiɔ ná ní ib̄̀eɔne ní ɔ̄̀z̄̀le.

⁸ Ma gb̄̀éɔ ìaaman̄̀o l̄̀an n̄̀omusuwa líkpeu.
Aa p̄̀unaa, ɔ̄̀ má zaígu.

⁹ Ma gbéḗ gòmmee báso bàebae ũ,
báso páleḗ líai, aale ánwà.
A ge wàìḗ káaa píi, aa mḗ ble.

¹⁰ Dḗaan dasideḗ ma vēebuḗ òḗkpàe,
aa ḗzḗ ma buaḗwa,
aa tò ma pḗeá tḗle gḗ gbáa gii ũ.

¹¹ Aa tò à gḗ gugii ũ,
a da ma aē wēnanno.
Bùsupi gḗ bezia ũ píi,
asa gbēe ku à laaidḗwàò.

¹² Bùsudeḗnaḗ dēde gbáa sísí wáiwaiḗ musu píi,
asa Dii a gbéḗ dēde ní fēndao
za bùsu léla e a lélee.
Gbēnazínae a aafia'e gueio.

¹³ Aa blēwēna tḗ, ḗ à bḗléné lé ũ,
aa taasi dà nízlawaē, aai ài'eo.
Wí mé de an yákea gbē ũ
Dii pḗkúma pásí yáí.

¹⁴ Ma Dii ma mē ma bui vāi pḗ aa ku ma gbé Isailiḗ sae, aale bùsu pḗ má kpá
ma gbépiḗwa símáḗ bḗle ní bùsuue, mí Yudaḗ kpoē ní guu lḗ. ¹⁵ An woa gbēa mí
ea wēnadḗné, mí suḗno ní pá ziu ní bùsu guu. ¹⁶ Buipiḗ mé legbēa ní Baali tḗo
dà ma gbéḗne yāa. Tó aa ma gbéḗ ḗlesè sa, mé aale legbē ní ma tḗo, aale mē wa sí
ní Diio, má ní zedḗ ma gbéḗ guue. ¹⁷ Tó an buie i ma yāma sḗo, má ní kpoee, mí
ní kaale. Ma Dii máme má ò.

13

Sàana yá

¹ Dii òmēe mà ge sàana lu mà ye, áma másuli pío. ² Ḷ ma sàana lù lá a òwa
má yè. ³ Dii yá'oaameē gēn plaade à mè ⁴ mà sàana pḗ má lù má yēpi se geḗ
Uflatai, mí ulē gbèsḗḗu we. ⁵ Ḷ ma ge má ulē Uflatai lá a òmēewa.

⁶ Gḗḗpla gbēa Dii èa yá'òmeē à mè mà fele gé Uflatai, mí sàana pḗ a òmēe mà
ulē we se suḗ. ⁷ Ḷ ma ea ge Uflatai, ma sàanapi bḗ gu pḗ má ulēu, ḗ má è a òḗkpà,
a keekea ke lḗo.

⁸ Ḷ Dii yá'òmeē à mè: ⁹ Ma Dii ma mē, beewa má ke Yudaḗ íandāa ní
Yelusaleúdeḗ íandāa zḗoē. ¹⁰ Gbēvāipiḗ gí ma yāmaie, swágbāa kēmá zḗḗ, ḗ
aa tē dii páleḗzi aa zḗbléné aa kùléné. Aaḗ de lán sàanapiwae, a keekea ke lḗo.
¹¹ Lá wí sàana narízi, màa ma Isailiḗ ní Yudaḗ nāmazi, ké aaḗ de ma gbéḗ ũ, aaḗ
ma tḗḗo, aaḗ ma táasile, aaiḗ ma kpela, ḗ aa gí ma yāmai.

Vēe tūu yá

¹² Oné ma Dii ma mē, wa vēe ka tūuḗ guu à pa píi. Tó aa òne wa dḗ ké vēe a
tūu pa, ¹³ ní oné ma Dii ma mē, má vēe káka bùsupideḗne e à zḗ ní lḗwa nípiie,
sea za kía pḗ zḗléa Davidi kpalauḗwa ní sa'onaḗ ní ánabiḗ ní Yelusaleúdeḗ píi,
¹⁴ mí ní pápákḗwa aa wíwi, maē ní ní néḗ píi. Ma Dii máme má ò. Má ní dedee,
má ní bḗo, má súuukeḗrínḗo, má ní wēnagwao.

Gbēaana a fḗ à a wēsa líle?

¹⁵ A swákpá yāma!
Asu ázla se lesḗo,
asa Dii mé lé yá'ò.

16 A bεεε dɔ̄ Dii á Luac
 e àɔ gé gusia kúleiwá,
 à gēmbɔle guluuluui gusísídeu.
 A wé dɔ̄ gupuai,
 kási gusia zɔ̄ɔ ɔ̄ a kúaaawá,
 i gusia pásí kúála.

17 Tó i yápi mao,
 á wala a to mà ge wiipe gusae,
 ma wé'i i kwε maamaa
 ké wa Dii kpása gbéɔ kúkū yái.

18 O kíaε ní a dao aa zɔ̄le z̄lé,
 ké an kíafua gawideɔ gogo yái.

19 Negeve búsu wéle gbaɔ aaɔ tataae,
 gbēe aɔ ku we à wēo.

Wa Yudaɔ naaa tárnɔ zɔ̄ɔ ũ piie.

20 Yelusaleŭ, wεzu ñ gwa,
 gbéɔ b̀le gugbántoo oi, aale mɔ.
 Gbé pɔ̄ Lua nàne n ɔ̄zɔ̄ ku máe?

N kpása gbé gawidepiɔ!

21 Bui pɔ̄ n gbēnakpárnɔɔ,
 tó Dii tò aa f̄leɛnɔ,
 r̄yɔ̄ me a ni?

Wáwá a ní le lán ne'inawae.

22 Tó n mè àkea yáε taa n lei?

N tàaeɔ yái ɔ̄ wà n zwāa p̄liima
 wà gbāamòne.

23 Etiopi gbé a f̄ɔ̄ à a mebaa lilée?

Gbeaana a f̄ɔ̄ à a wēsá lilée?

A Yelusaleŭdeɔ s̄ɔ̄,
 v̄ai d̄ɔ̄kèánɔ, á f̄ɔ̄ maakeo.

24 Má á f̄āaa
 lán s̄e pɔ̄ ́ana s̄ele gbāauwae.

25 A zian we,
 baa pɔ̄ má díleén we.

Ma Dii máme má ò,

asa ma yá s̄áágue,

ɔ̄ a εε náaikè.

26 T̄ɔ̄ɔ, má n zwāa lé káne n miae,
 wi n puizi e.

27 Ma yāb̄εε pɔ̄ á kè s̄is̄ɔ̄ musu è,

n gbāsíkεa ní n wiilea ḡɔ̄z̄io

ní n káaluakaa t̄áaɔ yá musuo.

Waiyoo Yelusaleŭ,

r̄yɔ̄ɔ gbālea e b̄ɔ̄e ni?

14

Ikpaa

¹ Dii yá'ò Zelemiie lousai yá musun à mè:

² Yuda bùsu gò wēnannɔ,
a wéleɔ gò zeesai.

Wéledeɔ oosisi ní bùsu yá musu,
Yelusaleũdeɔ zɔa ma dɔ.

³ Zedeɔ í ní zíkɛnaɔ zí ítɔi.

Tó aa gè lɔɔi, aali í eo,
aali su tùu giie, bíli í ní kú.
I kené wí ú, aali pókú ní wéa.

⁴ Sèwanaɔ gò ní bílio,
aale pókuku ní wéa,
tɔɔle páapaa, lou í ma gueio.

⁵ Baa tue da í a né tó weɛ,
ké sē kuo yáí.

⁶ Sèa zàa'inaɔ ze sísí wáiwaiɔ musu,
aale we hēhēhē lán gbēgbonaɔwa,
an wé tà loutùtù sēsai yáí.

⁷ Baa ké wá tàaeɔ wá dá yáú,
dɔwále n tó yáí.

Wá pɔɔbɔzákɛa kè zài,
wa òunakène.

⁸ N gbé pɔ Isailiɔ wé ònzi,
an wɛtágoɔ Suabana,
àkɛa n gɔwéɛ lán nibɔ ge gēzɛa
pɔ mɔ í wá bùsuu goɔ dowai?

⁹ Bóyáí ní de lán gbé pɔ yá òiwà
ge nɛgɔna pɔ a fí ní suabaowai?
Dii, ní kú wá guu,
wíɔ wá sisi n tówa,
ńsu pàkpawázio.

¹⁰ Yá pɔ Dii ò gbépiɔ yá musun ke:

Aa yé liaaliaai maamaae,
aali zɔle ní zíwao,
an yá lí ká Diiguo.
An tàaeɔ a dɔaagu sa,
í òadamá an duuna yáí.

¹¹ Ǿ Dii òmɛɛ: Nsu gbépiɔ aafia wabikeao. ¹² Baa tó aa leyè, má ní wabikea sio. Baa tó aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú òa ní pɔwɛntio, má sínnɔ. Má ní midɛ ní zlo ní nɔanao ní gagyāoɛ. ¹³ Ǿ ma mè: A'a Dii Lua! Anabiɔ mé i oné aa wesi zileo, nɔana a ní deo. Aali me níyɔ ní gba aafia goɔpii gue beueɛ.

¹⁴ Ǿ Dii òmɛɛ: Anabipiɔ lé anabikeke ní ɛɛo ní ma tɔɔe. Mi ní zlo, mi yádilenéɔ, mé mi yāe onéɔ. Anabike pɔ aale keéá wépfungu eɛna ní māsò beeesaio ní láasoo kpaanlao yáɛ. ¹⁵ A yáí tò yá pɔ ma Dii má ò anabi pɔ mi ní zlo, mé aale anabikeke ní ma tɔɔpiɔ musun ke: Aale me zí ge nɔana a gē ní bùsuuo, kási sɔ zí ní nɔanao mé a ní dede, ¹⁶ wi gbé pɔ aale anabikekenéɔ zuzu Yelusaleũ gāaeɔ nɔana ní zípío yáí. Gbēe aɔ ku à ní vɔo ge ní nɔe ge ní néɔ. Má ní wáikeapi wíné ní musuɛ. ¹⁷ Yáɛ bee oné:
To mà wé'ikau,

má pɔkaalenɔ gbaemá lee síiɔe.

Fɛnda a ní dede,
gbɛɔ i ní gálegale tárnɔ,

bãɔ ní wàìɔ i ní ble sáasá.

⁴Yá pɔ a ní le a to sɔ kɛ dúnia bùsu gbépiigu yá pɔ Yudaɔ kí Manase, Ezekia né kɛ Yelusaleŭ yáí. §

⁵Yelusaleŭ, déme a wɛnadɔnei?

Déme a waiyookenei?

Déme a mɔ n aafia gbɛaii?

⁶Ma Dii ma mɛ

n pákpámazi n bɔ ma kpɛ.

A yáí má tɔma mà n de,
ma kpasa ní n wɛnagwaaɔ.

⁷Má a gbɛɔ zuzu musu ní saao

lán ésewa an bùsu wɛlɛɔ guue,

má tó aa kua ní nɔɔwa,

mí ní midɛ,

asa aai mikɛ ní yákeɔwao.

⁸Má tó an gyaɔɔ dasi aɔ de ísiale úfáaa.

Má tó bùsudenɔɔ mɔ léle

ní èwaasɔɔ daɔwa fáane gbáa zá,

gili ní bàabãaboao a gɛ́ngɔ kándɔe.

⁹Nɔe pɔ negɔe i soplá yèèe i láa,

wí i aà kú,

aà gɛɛ i gɔ kpa a wéi.

Aà gɔɔ a pa kpóoe, i tá.

Má tó an ibɛɛɔ ní gbɛ́ kɔnaɔ dede.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰Ma da, waiyoo mapi ké n ma i!

Bùsudeɔ lé ma dilɛ nípii sòlede gudɛna ùe.

Mí pɔ sɛanéɔ, mí pɔ sɛamá sɔɔ,

kási sa bèe ò gbépii ò omɛɛ.

¹¹ɔ Dii mɛ:

Má tó n bɔ aafiae fá!

Mí tó n ibɛɛɔ mɔ kulekene taasi pásí gɔɔ.

¹²Gbɛe a fɔ mɔsi ée?

Atɛsa gugbántoo oi mɔsi ge a mɔgotɛ.

¹³Má á àizɛɛɔ ní á pɔ ɔdeɔ kpámá

aa naaa flabosaie

duuna pɔ á kɛ á bùsuuɔ pii yáí.

¹⁴Má tó á zɔble á ibɛɛɔne

bùsu pɔ á dɔo guu,

asa ma pɔfɛ a fɛle lán tɛwae,

i kúwá.

¹⁵Dii, ní ma yá dɔ.

To ma yá àɔ dɔngu, ní laaidɔa.

Tò simεε ma wetānaowa,
 n̄su menaker̄n̄o e aa ge ma deo.
 Nyō d̄s k̄é n yáí w̄i ma láanikei.

¹⁶ K̄é n yá s̄oso n̄ k̄ameε ma léu,
 má m̄m̄o,
 ōme ma p̄ona n̄ ma yáal̄bao ū,
 asa n̄ t̄s mé kua Dii Lua Z̄iḡs̄de.

¹⁷ Mili z̄s̄le s̄anu n̄ yaal̄b̄nao,
 mili p̄onaker̄n̄o.
 Miō z̄s̄lea madoε, asa n̄ kuman̄oε,
 mé n̄ tò mále kp̄ēneke an yá musu.

¹⁸ B̄yāi ma yá ōma lí láao ni?
 Ma b̄o p̄āsl̄, āle ḡi láai.
 Nyō demεε lán yiongo lébaawa,
 lán nib̄na p̄s̄ ǐ yèledinéwa yà?

¹⁹ A yáí tò ma Dii ma m̄è:
 Tó n̄ n̄s̄el̄l̄e,
 má εa n̄ dile n̄ pá ziu,
 n̄s̄o z̄ikεmεε.
 Tó n̄ yá ḡbia b̄āa n̄ yá yáf̄ūnao,
 n̄yō de ma led̄oekena ūe.
 Tò aa εa suma, n̄su t̄ámáo.

²⁰ Má n̄ ke gb̄épīo ne b̄li ūe,
 m̄ogot̄ē b̄li p̄s̄ wa f̄s̄ gb̄ooō ū.
 Aa s̄oleken̄n̄o, k̄ási aa n̄ fuo,
 asa máo kunn̄oε,
 má n̄ suaba, mí n̄ b̄o.
 Ma Dii m̄ámε má ò.

²¹ Má n̄ b̄o gb̄ēv̄āio z̄l̄e,
 mí n̄ si n̄s̄ep̄āsl̄depīowa.

16

Zelemii kua

¹ Dii yá ōmεε à m̄è: ² Nsu n̄s̄e la k̄é n̄ néo i'ì gue beeuo. ³ Yá p̄s̄ ma Dii má ò né p̄s̄ wà n̄ i'ì b̄usue beeuo n̄ n̄ da'iaō n̄ n̄ de'iaō musun ke: ⁴ Gaḡyá mé a n̄ dede. Wa n̄ v̄io, wa n̄ gaa s̄ol̄o, an ḡeō ḡs̄ k̄álea t̄oole lán p̄tuo gb̄ōwae. Z̄i n̄ n̄oanao mé a n̄ dede, an ḡeō i ḡs̄ b̄āo n̄ w̄āio p̄oblea ū.

⁵ Ma Dii ma m̄è n̄su ḡe ua p̄s̄ wà ḡāuo. Nsu ge s̄ol̄b̄r̄n̄o n̄ w̄ēnad̄ōnéo, asa má tò gb̄épīo ḡō aafiasaie. Má yer̄zi lo, má w̄ēnad̄ōnéo. Ma Dii m̄ámε má ò. ⁶ Néf̄ēnen gb̄ēz̄ō aa gaga b̄usup̄iue. Wa n̄ v̄io, wa n̄ ge ūanab̄o. Gb̄ēe a az̄ia lili ge a a mi boo. ⁷ Wa ble kpa ḡē ūamb̄onaowa wà n̄ n̄s̄e n̄ininéo. Gb̄é p̄s̄ a de ge a da ḡā s̄ō, wa í d̄òè wà w̄ēnad̄ōèo.

⁸ Nsu ḡē ua p̄s̄ wàle p̄onakeuo, n̄su z̄s̄le n̄ p̄oble n̄ igb̄ēr̄n̄o. ⁹ Asa ma Dii Z̄iḡs̄de Isail̄io Lua ma m̄è, má p̄ona wii midε gup̄iu n̄ w̄āae, mí yaal̄o n̄ n̄s̄ek̄ōffio b̄āde n̄ ḡo.*

¹⁰ Tó n̄ yápīo ò gb̄épīo ne pii, aa n̄ la: Ak̄ea Dii àsi b̄ēe bee taa ò wá yá musu m̄āai? T̄āae kpele wá k̄ei? Duuna kpele wá k̄è Dii wá Luaci? ¹¹ Ní wemá n̄ m̄e, k̄é an dez̄io p̄ākp̄āmazi yáie. Aa t̄è dii p̄ālezi, aa z̄obl̄éné, aa kul̄éné, ō aa

* **16:9** Zia 18.23

pākpāmazi, aaliɔ ma ikoyā kūao. Ma Dii máme má ò. ¹² Ampio sɔ aa vāikè de ní dezipiola, an baade nɔsevái mé dɔaaaè, an swá gbāa, aali ma yāmao. ¹³ Má ní bɔle būsue beepiue, mí tárínɔ būsú pɔ aa dɔo guu, baa an deziɔ se aa dɔo. Wekti aa zɔbleu dii páleone fáane ní gwāasinao, asa má sùuukerínɔ.

¹⁴ Ma Dii ma mè, a gɔɔ a mɔ ké gbēe a me á sí ní Dii pɔ Isailiɔ bɔle Egipioo, ¹⁵ sema Dii pɔ Isailiɔ bɔle gughántoo oi būsuu ní būsú pɔ á ní yá ní kpáuo píi, asa má surínɔ būsú pɔ má kpá ní deziɔwapi guue.

¹⁶ Ma Dii ma mè, tia kéwa mále kpɔwenaɔ sisi dasidasi aa mɔ gé Yudaɔ kúkúti. Bee gbea mí toenaɔ sisi dasidasi aa mɔ gé ní wei gbèsislɔ musu ní síslɔ musuo ní gbèsoɔɔ. ¹⁷ Asa ma wetè ní yákeadi píie, a kee uléameeɔ, an táaee ku ké ma wé gí eio. ¹⁸ Má fiaboné lee pla an táaee ní ní duunao léue, asa aa ma būsú gbālè ní ní dii wénisai pɔ má zauɔ e pɔ pɔ má ye a glyáiopiɔ lí būsúpiæ.

¹⁹ Dii, níme ní ma gbāa ũ,
níme ní ma zegikli ũ,
níme ní ma ulékli ũ wétēagɔɔ.

Buiɔ bɔ za dúnia léwa,
aai mɔ one ee ò ní deziɔ kūa,
an diipiɔ i àikenéɔ.

²⁰ Gbēe a fɔ dii ke azlaeɔ,
i ke pɔpɔá dii no.

²¹ Ayāmeto má yādané,
má a gbāa ní ma ikoo mɔné sa,
aai dɔ ké ma tɔn Dii.

17

Sɔ mɔafili vɔ de pɔpiia

¹ Wá Yudaɔ duuna yá kènè ní sɔwa ní pēnkēbɔɔ.

Wa kè ní sa'okliɔ kɔbaɔwa ní gbekāoo.

² An sa'okliɔ ní ní Asetaati lipelɔe yá ɔ dɔ ní néogu se.

Aa ku lí yèleleɔ gbáuo síslɔ leslɔ musu.

³ Má a gbèsislɔ na á ibeɔne ní ɔzl
ní á àizeeɔ ní á pɔ ɔdeɔ
ní guleslɔ pɔ á bɔɔe

duuna pɔ á kè á būsuu yái.

⁴ A ɔkpa būsú pɔ má kpáwázi,
mí tó á zɔble á ibeɔne būsú pɔ á dɔo guu,
asa á tó ma pɔ fèle lán téwæ,
mé tépi aɔ kú gɔɔpiie.

⁵ Ma Dii ma mè, gbé pɔ bɔ ma kpe
à gbēnazinaɔ náaikè,
a daa ní gāu gɔ láaipɔ ũe.

⁶ A de lán lí pɔ kú gugiiuwæ.
Tó nama mɔ, a e bleo.
Aɔ ku guwaiwaiue
ge būsú wiside pɔ gbēe kuuo.

⁷ Báaaden gbé pɔ lé ma náaike,
àle sɔkpalemazi ũ.

8 A de lán lí pɔ wa bà swa sae,*
 a zínapelea iuwaε.
 Aà bàa kú ní guwáaoo,
 a lá ɔ siaε.
 Ili imina yádao,
 ne'í laaàno.

9 Sɔ mɔafili ví de pɔpiia,
 a kekeε vɔo,
 déme a fɔ à a yáɔ dɔi?

10 Ma Dii, máme mi sɔ yɔε,
 mi nɔse yá táasika,
 mí flabo baadeε a yákeawa,†
 mí keε lá a kèwa.

11 Gbé pɔɔda è zé vāi guu de
 lán dɔna pɔ gbe kɔmpa pɔpiwaε.
 Gɔɔ pɔ a ku a gɔɔ soplawa,
 ɔapi a láawāε, i gɔ sɔ u ũ gbεzā.

12 Wá Lua kpé mé aà kpalabaa gawide ũ,
 kpépi mé fuanla za asɔnizl.

13 Dii, míme Isailio wé dɔnzi,
 wí a gbé pɔ pákpánzió kú.
 Gbé pɔ bɔ ma kpεɔ de lán tɔ pɔ wa kè tɔɔlewawae,
 asa aa pákpà n gbé pɔ ní de nibɔna í wēnide ũzie.

14 Ma gbágbā Dii, mí gbágbā,
 ma bɔ Dii, mí bɔ,
 asa n táasi mio le gɔɔpii.

15 Wí me yá pɔ Dii ò ku máε?
 Aà ke wà e me!

16 Mí gí dɔaaíne n gbéɔneɔ,
 ní dɔ ké máme mi wétēagɔɔ nideɔ,
 yá pɔ í bɔ ma léu uleanεo.

17 Nsu to sɔ kēmaguo,
 míme ní ma ulekli ũ yápásɔgɔɔ.

18 To wí ma wētānaɔ kú,
 mapi sɔ, nsu to wí ma kũo.

To sɔ kēngu,
 mapi sɔ, nsu to sɔ kēmaguo.
 N ní ká yápásɔpi gɔɔwa,
 ní ní wíwí e léε pla.

Kámabogɔɔ

19 Dii òmεε: Ge ñ ze Gbéɔ Bɔleu, gu pɔ Yuda kíaɔ ɔ gēu, aaɔ bɔu, ní gé
 Yelusaleu bɔle kɔniɔ bɔ pii. 20 Ní oné aa swákpa aa ma yāma, Yuda kíaɔ ní
 Yelusaleudeɔ pii ní Yuda pɔ aale gē bɔlepiɔuɔ pii.

21 Ma Dii ma mē: A laaika!
 Asu asose kámabogɔɔzlo,

* 17:8 Sou 1.3 † 17:10 Sou 62.13, Zia 2.23

ásu gēò Yelusaleū b̄leɔuo.‡

22 Asu b̄ò á ua kámabogɔɔzlo,
ásuli zle ke gɔɔpi zlo.

Alio d̄s ké kámabogɔɔá ma p̄e,

lá má d̄ile á deziɔɛwa.§

23 Kási aai mao, aai swáseio,

aa ní swá kàkae, aai mao,

aa ḡi totoaiɛ.

24 Ma Dii ma m̄e, tó a ma yāma, ále gē wélepi b̄leɔu ní asoo kámabogɔɔzli bo,
tó á d̄s ké gɔɔpiá ma p̄e, ále zle ke gɔɔpi zlo, 25 kía p̄o aa z̄leá Davidi kpalauo
gē wéleɛ beepi b̄leɔu ní ní iwao kua s̄ogoɔ guu ní dia s̄o kpeo. Yelusaleúdeɔ ní
Yudaɔ aao kúrino, aaiɔ ku wéleɛ beepiu gɔɔpii. 26 Wa b̄o wéle p̄o liaa Yelusaleúio
guu ní Yuda wéleɔ pii ní B̄yámee bui wéleɔ ní gusalalao ní gusisideo ní Negɛve
guwaiwaio, wi m̄o ma kp̄eu ní sa p̄o w̄i a p̄o káteu à tékū ob̄o ní sa pále ob̄o ní
p̄owentio ní tulaletio ma sáaukpaa yái. 27 Tó i ma yāma á d̄s ké kámabogɔɔzliá
ma p̄e, mé ále gē Yelusaleū b̄leɔu ní asoo kámabogɔɔzli, má téka b̄lepiɔue, i
kú á zegikioɔwa. Wa f̄i tépi deo.

18

Zelemii kua oobona be

1 Dii yā'ómee à m̄e: 2 F̄ele gé oobona be, we má tó ní ma yāmau. 3 Ké ma ge
oobona be, má è ále oo bo. 4 Ké oo p̄o ále bopi òkp̄a aà zli, 5 à èa a pále b̄o ní
ḡipio, lá à k̄èè maawa.

5 ɔ Dii yā'ómee à m̄e: 6 A Isailio, má f̄i k̄éé lá oobonapi i k̄ewao lé? Lá ḡi de
oobona zli, màa á de ma zli.* 7 Tó ma bui ge b̄usu yā'ò ma m̄e, wà a fuangba,
wà a mide, wà kaale, 8 mé bui p̄o ma ledaw̄api mik̄e a väikeawa, má yá p̄o ma
zeo mà yíawà b̄o ma n̄seue. 9 Tó ma bui ge b̄usu yā'ò ma m̄e, wà a zed̄o, wi
gba gbāa, 10 mé buipi i ma yāmao, à yá p̄o má yeio k̄e, má èf̄aii p̄o ma m̄e má
k̄éè b̄o ma n̄seue. 11 A yái tò, o Yelusaleúdeɔne ní Yudaɔ pii, ma Dii ma m̄e:

A ma, mále v̄ai o á musu,

ma s̄ou mà mà yáyíawá.

12 Kási aa one a z̄ek̄eo.

Aame wao gé ní yá p̄o wà z̄eoe,

baade n̄sev̄ai swágbāa yá mé aɔ d̄oaaè.

13 A yái tò ma m̄e,
à buip̄aleɔ la à ma!

Dém̄e yá bee taa mà yāai?

A Isaili p̄o á dem̄ee bui léso ūo

a yāv̄ai p̄o i dimá k̄e.

14 N̄eezi i go Libā b̄usu gb̄esisiae?

A í nie p̄o i b̄o za a musu a láae?

15 Kási ma yá s̄a ma gb̄éɔgue,

aaí tulaletikateɔ t̄aɔne,

5 aa z̄à ní felekaa zéwa,

‡ 17:21 N̄ee 13.15-22 § 17:22 B̄oa 20.8-10 * 18:6 Daa 2.7, Lom 9.20-21

aa pèle zé kpáinau.

¹⁶ Bee yáí an bùsu a gǔ yáaa,
io de láanipɔ ũ gɔɔpii.

Yápi a di gbé pɔ lé gē weɔwa,
aai ní miké déúdeu.

¹⁷ Má ní fáaa lán gukpe íanawa ní ibeɛɔ aɛɛ,
má mikpelinéɛ,
má zέnɔ an wétέagɔɔ.

Lεkpaata Zelemiizi

¹⁸ Gbéɔ mè: A mɔ wà lεkpaal Zelemiizi, asa sa'onɔɔ yādane a láao ge ðnɔnɔɔ
lεdama ge ánabio yá. A mɔ wà lenakasaè. Wásu laaidɔ aá yá'onεwa lo.

¹⁹ Dii, swáse ma yáí,

yá pɔ ma ibeɛɔ lé o ma.

²⁰ Wí maa flabo ní váio yá?

Kási aa εyǔmεε.

To lá má ze n aε yá ðngɔ,

ma ní maa wèele,

ké n pɔ e weemá.

²¹ Tǔɔ! Nɔana kpá ní néɔzi sa,

ni ní kpá fēndaa.

To wà ní gǔɛɔ deɛde aa gaga,

an naɔ i gǔ gyaa nésaio ũ,

ní ní èwaasoɔ kpa fēndaa zllau.

²² To wà búbua ma ðɔ ní ua

gɔɔ pɔ wà lèlemá kándo,

asa aa εyǔmεε ma kŭa yáíɛ,

aa baikpámεε ma táa'ozeu.

²³ Mpi sǔ Dii, ní ðǔ ké

aa lεkpáalmazi, aa ye ma de.

Nsu láka ní táaepiao,

nísu ni ní duunapi bádeɔ.

To aa kpagua n aε,

yáyiamá n pɔkŭmabɔɔmagɔɔ.

19

Lowiad ziblea Yelusaleŭwa seelaε

¹ Dii mè: Gé lo lúi oobona kíi. Mae zɔɔ ní sa'on gbēzɔɔ séle gérinɔ, ² ní bɔrinɔ Beninɔŭ* guzuleu Táaso Bole saε. Yá pɔ má onε kpáwakε we, ³ o Yuda kíaɔne ní Yelusaleŭdeɔ pii aa ma yáma. Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, mále músizí gue beewa, gbé pɔ a baomá a keke swáwēε. ⁴ Asa aa ma to weε, aa gue bee ðile dii zllɔɔ pɔ ũ, aa tulaletikátau táa pɔ ampiɔ ní ní deziɔ ní Yuda kíaɔ ní ðɔɔne, aa guapi ðè ní yáesaideɔ auo. ⁵ Aa Baali gbagbakliɔ bò, aa sa pɔ wí a pɔ káteu à tékŭ ðwá ní ní negǔɛɔ.† Máme mi yápi dilenéo, a láasoo i gē ma sŭu seo. ⁶ Ma Dii ma mè, a gɔɔ lé mó ké wa o gue beεε Tofeti ge Beninɔŭ guzule lo, sema Gbēdeεguzule.

* 19:2 2Kia 23.10 † 19:5 Lev 18.21

7 Guε beu má yá pó Yelusaleüdeᵛ ní Yudaᵛ lé yá bádeu. Má tó an wèleᵛ ní dede ní fēndaoε, mí ní ge kpa báᵛ ní wàᵛwa aa ble. 8 Má tó wélepi gᵛ yáaaε, i gᵛ láanipᵛ ü. Yápi a di gbé pᵛ lé gē weᵛwa, aaᵛ fionada wétēa pᵛ wá màè yáí. 9 Má tó aa ní negᵛdeᵛ ní ní nenᵛdeᵛ só, aai gbasaa liaa ní kᵛo koe pᵛ an wèleᵛ zᵛnzi a gēgē taasi yáí.

10 Lopi wi gbé pᵛ ríyᵛ gérínᵛᵛ wáa, 11 ní oné ma Dii Zlgᵛde ma mè: Má buie bee ní wéleε beeo wi lá lopi wí a kekea vlowaε. Waᵛ ge vī e gu ge kēsámáε. 12 Ma Dii ma mè, yá pᵛ má ke guε beee ní gbé pᵛ kúuᵛn ke: Má wéleε bee ke lán Tofetiwa. 13 Yuda kibεᵛ ní Yelusaleü uaᵛ gbále lán Tofeti guε beewaaε. Kpé pᵛ wá tulaletikátēau musupᵛᵛne wá itᵛle táaᵛwa a musuᵛ tékū.

14 Ké Zelemii sù ní Tofetio, gu pᵛ Dii aà zᵛ à ānabikekèu, a gè zè Dii kpé ua, ᵛ a ò gbéᵛne: 15 Dii Zlgᵛde Isailiᵛ Lua mè á yá pᵛ a mè á yía wéleε bee ní a zᵛεwiaᵛwa yíamá piie, ké wélepidεᵛ swá gbāa kè, aai a yāmao yáí.

20

Zelemii daaliu

1 Ké sa'ona Pasuu, Imεε né pᵛ de Dii kpé gbēzᵛᵛe ü Zelemii ānabikekεapi mà, 2 a tò wá aà gbè wá aà dáliu Dii kpé bᵛle pᵛ wí mε Bēyāmεε Bᵛle Musu saε. 3 Ké gu dᵛ Pasuu Zelemii bᵛ líu, ᵛ Zelemii òè: Dii a onε Pasuu bᵛo, sema Vlapᵛᵛliaai. 4 Asa ma Dii ma mè, má tó n gili gē nzlau ní n gbēnaᵛ piie. An ibεᵛᵛ ní kwé zᵛ guu, ríyᵛ wesie. Má Yudaᵛ na Babeli kíaa a ᵛzle, i tá ní ní gbēᵛᵛ Babeli, i ní gbēᵛᵛ dede zᵛ guu. 5 Má wéleε bee àizeεᵛ na ní ibεᵛᵛne ní ᵛzle, a buapᵛᵛ pii ní a pᵛ beεdeᵛᵛ pii ní pᵛ pᵛ kú Yudaᵛ kía àisasiᵛ, aai naaa taᵛ Babeli. 6 Mpi sᵛ Pasuu ní n bedeᵛᵛ pii, wa táánᵛ Babeli zᵛzᵛᵛ üε. We ríyᵛ gau, wa n vī ní n gbēna pᵛ n ānabi'εgenake kēnéᵛ.

7 Dii, n kᵛnikémεεε,

ᵛ ma n yáze è,

n gbāmᵛmεεε, ᵛ n ma fu.

ᵛ ma gᵛ pᵛ yáaba ü,

gbépii bᵛ ma láanikeε.

8 Tó mále yá'ᵛ pii, wii mi lé,
mi wétēa ní pᵛkaaleao kpáwakaε.

Dii yá mé tò wí ma sᵛsᵛ,
wíᵛ ma ke pᵛᵛpᵛᵛ za kᵛᵛ e oosi.

9 Tó ma mè má aà yá dᵛ gbéᵛᵛguo,

má yá'ᵛ ní aà tᵛo bᵛo,

aà yápi bᵛ ma sᵛ tékūε,

bᵛ de lá wá teká ma mε guuwaε.

Yápi kúkua i ma wáε, má fᵛo.

10 Asa mi ma wíᵛ vāikpaalmanᵛ dasi,

wíᵛ mε, Vlapᵛᵛliaai.

A aà kᵛmalekε!

Wá aà kᵛmalekε!

Ma gbéᵛᵛ wé bᵛ dᵛ ma léléaie,

aaí mε, tó à zà yáwa,

wá aà fue, wí tᵛsiwá.

11 N beeo Dii kumanᵛ negᵛn pásí ü,

a yáí ma wētánao kpagua.

Aa fua, wí i ní kú.

Aa tidomalao, aai gō ní tó'io.

¹² Dii Zīgōde, gbēmaa táasikana,

ní nòsē ní láasooo gwagwa.

Tò símámēē mà gwa,

asa ma azía nàne n'ozíe.

¹³ A lēsi Diiē à aà táasilē!

Asa í wēnade bō vāikēnao ɔzíe.

¹⁴ Goo pō ma da ma iwà gō láaipō ū,*
ma igōopi su báaa kēo.

¹⁵ Gōe pō gē a baokpà ma maee,

à aà pō kēē na à mē,

aà na nē'í gōe ū,

ade gō láaipō ū.

¹⁶ Gōepi gō lán wēlé pō Dii ní fuangba ní wēnagwasaiowa.

Aalió búbuwa ma koo,

ilió zíkawii ma fáane.

¹⁷ Asa i ma de neasakpeu

ma da gbēe gō ma mia ū

aà neasakpe gō dō ma papa ū gōopiio.

¹⁸ Bómē tò ma bō neasakpepiu la?

Taasi ní pōsiao ɔ má dō,

ma gōo a pa ní wíoe.

21

Zelemii Yelusaleū dúuzōa yá'oa

¹ Dii yá'ò Zelemiiē gōo pō kí Zedekia Malakia né Pasuu ní sa'ona Zefania, Maasea néo zìwà. Aa mè: ² Yāgbēawēē Diiwa, asa Babeli kí Nebukanēza lé zíkawanōe.* Wilió dōo tó Dii a dabudabue kēwēē lán yāawa, i aà yāwēē.

³ Ǿ Zelemii óné aa ge o Zedekiaē: ⁴ Dii Isailiio Lua mè: N zīgō pō aa gōkebooo kūa, aale zikaò bíi kpe ní Babeli kíao ní Babiloni búside pō koezōázio, má tó n zīgōpiio kpekpaē, wi ní gōkeboopiio séle sioázi wēléu la. ⁵ Mámē má a gāsl' poo, mí zikaánō ní ma gāsa gbāao ní pōfēo ní kyāwāao ní pōkūma zōoo. ⁶ Má gagyā pāsl' ká wēléēbeedepiogu aa gagae, gbēnazinao ní pōtuoo pii. ⁷ Ma Dii ma mè, bee gbēa mí Yudaō kí Zedekia ní a íwao ní gbé pō aa bō gagyā ní zlo ní nōanao guoo na Babeli kí Nebukanēzaē a ɔz'í ní ní íbēē pō aale ní wēo, aai ní dede ní fēndao. Aa sūuukēnīnoo, aa ní gbēe too, aa ní wēnagwao.

⁸ O gbé kīniōne sō ma Dii ma mè, wēni zé ní ga zéo ɔ mále ɔbné. ⁹ Gbé pō gō wēléē beepiioo gaga zlu ní nōanao ní gagyāoe. Gbé pō aa bō gē nà Babiloni búside pō koezōniziwao sō aao kue, adeo mé aa bō. ¹⁰ Ma zēo mà vāike wēléē beepiē, i kē maa no. Ma Dii máme má ò. Má wēlépi na Babeli kíae a ɔz'íe, i tēsōwà. ¹¹ O Yudaō kí bēdeōne aa Dii yáē bee ma.

¹² Davidi bēdeo, ma Dii ma mè,

alió yáke a zéwa lá gu lé dō,

í gbé pō wāle gbāamōnéo bō ní wētánao ɔz'í.

* **20:14** Yob 3.1-12 * **21:2** 2Kia 25.1-2

Tó i ke màa s̄o, má p̄f̄eb̄ob̄wá
lán téwa á váikeaɔ yáie,
io kúwá, gb̄ēe a f̄i deo.

¹³ Yelusaleudeɔ, má b̄o á kpeε.

Ma Dii máme má ò.

A kú gb̄è s̄alala musu guzule sae,

̄i i me: Déme a f̄i léwái?

Déme a e siwázi wá t̄ouui?

¹⁴ Má ladawá á yákeɔ léue.

Ma Dii máme má ò.

Má tes̄ó á líkpe kpéwae,†

tépi i kú p̄o p̄o liaaiɔwa pii.

22

Zelemii ya'oa Yuda kiasne

¹ Yá p̄o Dii òn ke: Gé Yudaɔ kí be, ní yáe bee oè. ² Yudaɔ kía p̄o z̄s̄lea Davidi kpalau, Dii yáma, mpi ní n íwao ní n gb̄é p̄o aai ḡē b̄oleε beeuɔ. ³ Dii mè, àli yámaake a zéwa. Ali gb̄é p̄o w̄ale gb̄aam̄òè b̄o aà wet̄ana ɔz̄l. Asuli gb̄aam̄ò b̄òm̄o ge tone ge gyaa. Asuli ní taiink̄eo. Asuli yáesaide de gue beeu bo. ⁴ Asa tó ále z̄lke yápiwa, kía p̄o z̄s̄lea Davidi kpalauɔ ḡē beε bee b̄olepiu kua s̄s̄goɔ guu ní dia s̄ó kpeo ní n íwao ní n gb̄éɔe. ⁵ Tó ále z̄lke yápiɔwa s̄o, ma Dii má s̄i ní mazlao, beε beepi a ḡō bezia ue.*

⁶ Yá p̄o ma Dii má ò Yudaɔ kí be musun ke: N dem̄e lán Galada búsuwa,

lán Libā búsu gb̄ès̄l̄s̄l̄ misonawa.

N beeo má tó ñ ḡō gb̄áa ue,

w̄éle p̄o gb̄ēe ku a guuo ũ,

⁷ mí búsudenaɔ gbaema,

an baade io a ḡōkeɔɔ k̄ua,

aai á sede lí maɔ z̄z̄z̄ k̄áteu.

⁸ Buiɔ aao d̄o w̄éleε beepizi dasi, aai k̄o lala aa me: B̄oyāi Dii k̄e m̄eεwiae beε kéwai? ⁹ Wi oné, ké aa Dii ní Lua bàakuar̄n̄o yá t̄o we, aa ḡē k̄ule dii p̄áleɔne aa z̄obl̄n̄é yáie.

¹⁰ Asu ɔɔb̄o gb̄é p̄o ḡà yá musuo,

ásu waiyook̄ēò.

A ɔɔb̄o gb̄é p̄o w̄à t̄aaànɔ yá musu,

asa a sua v̄l̄ bo,

a wesi a be búsure bo.

¹¹ Yá p̄o Dii ò Yudaɔ kí Saluū† p̄o z̄s̄le a mae Yosia gb̄eu yá musun ke, à mè: A b̄o lak̄i, mé a su la bo.

¹² A ga gu p̄o w̄à t̄auaànɔ z̄l̄z̄o ue,

a wesi búsure bepile bo.

¹³ Waiyoo kía p̄o bekp̄a,

i a yákeke a zéwao,

a t̄o a gb̄é z̄l̄k̄eε p̄a.

Waiyoo kía p̄o kp̄é ò didik̄sa,

i a yáḡḡō a zéwao,

i flabo a zikenaon̄eo.

14 A m̄e á ua tiisi kpa azlae
 ní kpé z̄o didiak̄o, á f̄enenti yaasanao b̄ob̄o,
 í s̄ede lío kpa a gl̄owa kp̄ékp̄e,
 í p̄s̄ t̄ea l̄wá.

15 N kíak̄eá s̄ede lí dasi yá yà?
 N mae i p̄oble à im̄io l̄o?
 A yāmaak̄e a z̄éwa,
 ̄o aà yá b̄o maa.

16 A z̄e ní taasideo ní w̄enadeo,
 ̄o yá b̄òe maa.

Ké a ma d̄o yáin weo l̄o?
 Ma Dii máme má ò.

17 N tò ̄vái n w̄e ní n s̄o bl̄e
 ní yāesaidedeao ní gb̄aam̄an̄eo
 ní gb̄ēo b̄o'imiao.

18 Ayāmeto Dii yáe bee ò Yudaō kí Yosia né Yoakiū[‡] musu.

Wa aà ge ̄ob̄o wá me
 waiyoo ḡse, waiyoo n̄ōeo.
 Wá aà ge ̄ob̄o wá me,
 waiyoo ma dii, waiyoo ma kíao.

19 Wa ke aà gee
 lá wí ke z̄aá ln̄ geeuae.
 Wa aà ge gále b̄ōo Yelusaleū
 wá v̄ūaa w̄énkp̄ee.

20 A ge wii pále Libā b̄usuu,
 í búbuape Basana b̄usuu,
 í wiile Abaliū gbe musu,
 asa bui p̄s̄ a yāȳer̄n̄o f̄uae.

21 Ké ále namable, má òé,
 ̄o a m̄e á mao.
 Z̄é p̄s̄ á beu za á èwaasoḡōn we,
 íli swáse ma yáio.

22 Iana a á d̄oanao séle piie,
 wi bui p̄s̄ a yāȳer̄n̄o kúku tárn̄o,
 á gee i ḡo kpá á w̄eí,
 wí i á kú á v̄aíkeao yáí.

23 A gb̄e p̄s̄ á kú kp̄e p̄s̄ wa d̄o ní Libā lío guu,
 a sak̄pedá s̄ede lípīo musu,
 wāwā a m̄owá lán̄ ne'iwāwāuae,
 í aauke à pelembo.

24 Ma Dii má ò Yudaō kí Yekonia[§] Yoakiū n̄ee, baa ké ní de tāana ū ma ̄plaa
 on̄ewa, ní ma kuao má n b̄o ma ̄piuae. 25 Mí n na gb̄e p̄s̄ aale n weon̄e ní z̄l̄, gb̄e
 p̄s̄ níle vl̄aken̄ēo, Babeli kí Nebukan̄eza ní Babilonīo. 26 Mpi ní n da'iao, má á zu
 b̄usu páleue, b̄usu p̄s̄ wí á iuo. We á gagau. 27 Á e su b̄usu p̄s̄ á a beekeuo.

[‡] 22:18 2Kia 23.36-24.2   [§] 22:24 2Kia 24.8-17

28 Yeƙonia gbé bee de oo pɔ wɪ
wà sakàu ge pɔ pɔ gbēe yeio ũ yà?
Bóyáí wa aà zu n̄ a néo
bùsu pɔ aa d̄o guui?

29 Bùsude, bùsude, bùsude,
à Dii yāma.

30 Dii mē gbēpi tɔ dalau nésai,
gbé pɔ a bɔ maa e a wēni léuopi,
asa aà née a bɔ maa,
an gbēe a e Yudaɔ kía ble
à z̄le Davidi kpalauo.

23

Davidi bui vlápaa yázedekena ũ

1 Ma Dii ma mē, waiyoo sādāna pɔ aai ma s̄o kaaleɔ, d̄oana pɔ aai ma kp̄asa
s̄o fáaaɔ. 2 Ayāmeto ma Dii Isailio Lua má ò ma gbé d̄oanapioɔne, lá i o lia
ma s̄ozio, mé a n̄ yá a n̄ fáaa, má á yákeɔ wíé á musue. Ma Dii máme má
ò. 3 Máme má a s̄a k̄naɔ k̄aa bùsu pɔ ma n̄ yá ma n̄ kp̄auɔ pii, mí suɔn̄o n̄
kp̄asau, aai ne'í aa k̄s̄. 4 Má sādānaɔ dilené aa d̄oané, vía a n̄ kú bo, s̄o a k̄éngu
bo, mé an kee a s̄as̄a bo. Ma Dii máme má ò.

5 Gwa, ḡoɔe a m̄o

ké má tó Davidi bui vlápa* gbēmaa ũ,
kía pɔ a kpalable n̄ laaio ũ,
i yāmaake a zéwa a bùsuu.

Ma Dii máme má ò.

6 Aà ḡoɔ Yudaɔ mi aɔ daa íae,
Isailio iɔ ku d̄oɔa.

T̄e bee wáli aà sísiwà,

Dii pɔ tò yá b̄òwanɔ na.†

7 Gwa, ḡoɔe a m̄o ké wa me n̄ Dii pɔ Isailio b̄le Egipto bo, 8 sema n̄ Dii pɔ Isailio
b̄le gub̄antoo oi bùsuu n̄ bùsu pɔ à n̄ yá n̄ kp̄auɔ pii.

Anabi egenaɔ

9 Ma pɔ yá ānabio yá musu dúuduue,
ma wá gá pii,

ma ḡo lán wēdenawa,

lán gbé pɔ v̄e z̄l̄ewàwa

Dii n̄ a yá gb̄as̄isaio yáí.

10 Gb̄as̄ikenaɔ bùsu p̄a,
v̄ai ō aa t̄ei, we an gb̄aa kuu.

Bùsu ḡò wēnannɔ ké Dii lek̄èè yáí,

dád̄akek̄li ḡò n̄ wío.

11 Ma Dii ma mē,

ānabio n̄ sa'onaɔ p̄azea,

mí n̄ e n̄ váio ma kp̄eu se.

12 A yáí tò an zé a zāana ke,

* 23:5 Isa 4.2 † 23:6 Zel 33.14-16

má ɔʒɔ́nzi aa kwε gusiaue,
 mí yáyiamá ní íadamagɔɔ.
 Ma Díi máme má ò.

¹³ Ma yāvái è Samali ānabieɔwa,
 aa yá'ò ní Baali gbāao
 aa ma gbé Isailio sàsáò.

¹⁴ Ma vāi pɔ́ í dimá è Yelusaleŭ ānabieɔwa,
 aaí gbāsíkε, aaɔ bε ní mɔafilio,
 aaí vāikenaɔ gba gbāa,
 ɔ gbēe lí mikε a vāiwao.

Aa gɔ́mεε lán Sɔɔɔdeɔwa nípii,
 wéledepiɔ de lán Gɔmɔɔdeɔwae.‡

¹⁵ A yái tò ma Dii Zígɔde
 má ò ānabipiɔ yá musu ma mè,
 má tó aa gɔ́i só ní pɔblea ũ,
 aai kona í mi ní imia ũ,
 asa Yelusaleŭ ānabipiɔ tò
 ma yādasai lí būsúpiε.

¹⁶ Ma Dii Zígɔde ma mè,
 ásu yá pɔ́ ānabieɔ lé oé mao.
 Aaí to àɔ yiongo lébaa d́sε,
 anzla yá ɔ aaí oé,
 aali ma ma léuo.

¹⁷ Aaí o gbé pɔ́ sakámaguɔne,
 má òné aaɔ ku aafiaε.
 Aaí εa o swágbāadepiɔne,
 vāi a ní leo.

¹⁸ An déme kú ma íwaɔ guu
 à e ma yāmai?

An déme swàsè ma yái a mài?

¹⁹ Gwa! Má pɔkúmabɔɔɔmá lán zàa'lanawae,
 i liasáizɔ à pila vāikenaɔ miwa lán zàawa.

²⁰ Ma pɔfε a weeo
 e mà gε yá pɔ́ mále yá mideò.
 Gɔɔgbεzāzī ɔ á a midɔ́ sáasā.

²¹ Máme mi ānabipiɔ dileo,
 ɔ aa wāa ní ní yákeao,
 mi yá'onéɔ, ɔ aa gè yá'ò.

²² Tó aa ku ma íwaɔ guu yāa,
 d́ɔ aa ma yá kpàwakè ma gbépiɔne,
 d́ɔ aa tò aa b̀ò ní zé vāi guu
 aa mikè ní dàa vāiɔwa.

²³ Ma Dii ma mè,
 gudouna Luan ma ũa?
 Káikái e zāzā Luan ma ũ.

²⁴ Ma Dii ma mè,
 gbēe a e ulε guei mà gí aà eia?

‡ 23:14 Daa 18.20

Mi musu ní zílèo pao lé?
Ma Dii máme má ò.

²⁵ Ma yá pò ànabi egeṅaṅ ì o ní ma tóo mà, aai me, wa è iue, wa è iue.
²⁶ Anabipio ee kua ní nòse guu. Bòe aa ze sásáyá pò kú ní sòu ànabikekeaei?
²⁷ Aale e nana yá pò wàle okòe a to ma tó sá ma gbéogwe, lá à sà ní deziogbu Baali yáíwa. ²⁸ Anabi pò nana'ò, aà a nanapi dau siuné. Gbé pò ma yá kua sò, aà ma yápi oné síana. Bó blewe m̀sina ví ní p̀wenapioi? ²⁹ Ma yá de lán téwae, a de lán masana pò ì gbewi kélekelewae. Ma Dii máme má ò.

³⁰ A yáí ma Dii ma fele ní ànabi pò aai ma yá sékòwa aa sòòpio. ³¹ Ao, ma fele ní ànabi pò aai níza yá'o, aai me máme má òpioe. Ma Dii máme má ò. ³² Ao, ma fele ní ànabi gbésásána nana'onapio. Aai dau siu ma gbéone, aai ní sásá ní ní ee p̀a giòe. I ke máme ma ní díleo, mi ní zlo. Aali káfiæ ke gbépioṅeo. Ma Dii máme má ò.

³³ Tó gbépio ge ànabie ge sa'onae n la à mè, yá kpele ma mè a ní lei? Ní oné, bó yá úi? Má ní tó wee. Ma Dii máme má ò. ³⁴ Tó ànabi ge sa'ona ge gbèe mè Dii yá ále o, má lada gbépiwae ní a bedeo. ³⁵ Yá pò á baade ì o a gbènae ge a daeṅ ke: A me kpelewa Dii yázásimai? Dii mèa ni? ³⁶ A gbèe su lékà ma yázòlewáwa lo, asa baade zla yá mé a zòlewà. Maa io be ní ma Dii Zigòde á Lua bée yá fuangbaao. ³⁷ Ali ànabi la, kpelewa Dii yázásimai? Dii mèa ni? ³⁸ Tó à sù mè, yá pò ma mè a zòlewán ke, baa ké má òe ásu lékawào, ³⁹ a yáí má á yá bò dílee. Àpio ní wéle pò má kpá á deziowao, má giázie, mí á vūaa, ⁴⁰ mí tó àò be ní wío, á ge ee io kpaá á wéi gòopii.

24

Kaadɛn gbi pla

¹ Ké Babeli kí Nɛbukaneza Yudaɔ kí Yekɔnia, Yoakiu né ní Yuda gbāadeɔ ní li'ánaɔ ní siaɔ kùkù Yelusaleu à tàrɔnɔ Babeli bùsuu zìzɔɔ ù, * a gbɛa Dii kaadɛn gbí pla òlómee kálea a kpé kpeele. ² Gbipi m̀endo kaadɛna maa maamaae, libe maa dafuɔne. Ado sò, a v̄ai ḡeaḡe, wa f̄s bleo a v̄ai yáí. ³ Ǿ Dii ma la à mè: Bó ní èi Zelemii? Má w̄ewà: Kaadɛnaɔne. A pò pò maa maa maamaae, pò pò v̄ai sò, a v̄ai ḡeaḡe, wa f̄s bleo a v̄ai yáí. ⁴ Ǿ Dii yá'òmee à mè: ⁵ Ma Dii Isailio Lua ma mè, Yuda pò ma ní yá la, aa gò zìzɔɔ ù Babeli bùsuu, mále ní gwa p̀omaao ù lán kaadɛn maapiwae. ⁶ Máo w̄eteɔzi an bɔa maa yáie, mí suɔnɔ bùsue beeu. Má ní zedɔe, má ní fuangbao, má ní gba gbāae, má ní gbooo. ⁷ Má ní gba sò pò a to aa má d̄s, ké m̄amema Dii, aaiɔ de ma gbéɔ ù, míɔ de ní Lua ù, asa aa sua ní nòsemendoe. ⁸ Ma Dii ma mè, lá wa ke ní kaadɛn v̄ai pò wa f̄s bleo a v̄ai yáí, maa má ke ní Yudaɔ kí Zedekiao ní a iwaɔ ní Yelusaleu gbé k̄naɔ, aa gò bùsue beeu ge aa tà Egipin nò. ⁹ Má tó aa ḡs s̄k̄engu ȳap̄ási ù dúnia bùsu gbépiiɛɛ. Aa ḡs láanipio ù, gbésòsòbɔ ù, gbékabɔ ù, wi yáadaɔnɔ gu pò má ní yá má ní kpáu pii. ¹⁰ Má zìḡɔɔ gbaemá ní iminao ní gagyáo e má ge ní midɛ bùsu pò má kpá ní deziowau.

25

Yudaɔ kua zìzɔɔ ù w̄e bàas̄kwi

* **24:1** 2Kia 24.12-15

1 Dii yá'ò Zelemii e Yudaᵋ yá musu Yudaᵋ kí Yoakiᵋ, Yosia né kpalablea wè síiᵋde guu, Babeli kí Nebukaneza kpalablea wè séia guu.* 2 Ǿ ānabi Zelemii ò Yelusaleᵋdeᵋne n̄ Yudaᵋ pii à mè: 3 Sea za Yudaᵋ kí Yosia, Amᵋ né kpalablea wè kue'aaᵋde guu e gbā, a wè bao n̄ āaᵋon la ké Dii yá Ǿ deᵋe, 5 miᵋ oé, ili swáseio.

4 Dii Ǿ a zᵋblena ānabiᵋ dileé mᵋᵋmᵋᵋ, ili swáse n̄ yáio, ili mao. 5 Aa mè á baade bᵋ a zé váiu, à miké a váikeawa, Ǿ ku búsu pᵋ Dii kpá á deziᵋwau gᵋᵋpii. 6 Aa mè ásu te táaᵋzi à zᵋblené à kúlené. Asu to Dii pᵋ fé á pᵋkeᵋᵋ yáí à Ǿadawá.

7 Ma Dii Zigᵋde ma mè, i swáse ma yáio, 5 a ma pᵋ fè n̄ á pᵋkeᵋᵋ. Maa a Ǿadā áziᵋwa. 8 A yáí ma Dii Zigᵋde ma mè, lá i swáse ma yáio, 9 má gubāntoodeᵋ sísiwá n̄ ma zᵋblena Babeli kí Nebukanezaᵋ, mí tó aa léléwá á búsuu la n̄ bui pᵋ Ǿiaaáziᵋ pii. Má n̄ kaalee, aai gᵋ sᵋkēngu pᵋ Ǿ, láanipᵋ Ǿ, aaiᵋ kaalea wáiwai e gᵋᵋpii. 10 Má n̄ pᵋnakēa n̄ yaabo n̄ nᵋsekᵋfio n̄ wísilᵋgbē kᵋfio n̄ filia gupuaᵋ midē.† 11 Wa búsupi kaale à gᵋ da wáiwai piie, a buiᵋ i zᵋble Babeli kíae wè bāaᵋkwi.‡ 12 Tó wè bāaᵋkwipi pā, má tó Babeli kía n̄ a búsuᵋdeᵋ táae wí n̄ musu, Babiloni búsupi i gᵋ wáiwai e gᵋᵋpii. Ma Dii Zigᵋde máme má ò. 13 Má tó yá pᵋ má ò búsupi le piie, yá pᵋ kú lāe bee guu ānabike pᵋ Zelemii kē bui pii musu. 14 Ampiᵋ aa zᵋble buiᵋne dasi n̄ kía zᵋᵋᵋ, mí fiaboné n̄ yákeawa n̄ n̄ pᵋkeᵋᵋᵋ.

Dii pᵋkūma imibᵋ

15 Yá pᵋ Dii Isailiᵋ Lua òmēen ke a mè: Imibᵋ pᵋ ma pᵋkūma vēe ka a pai si ma ᵋzi, n̄ tó bui pᵋ mále n̄ zímáᵋ mi n̄pii. 16 Tó aa mí, aa tālaatalaabo, aaiᵋ Ǿande yá ke fēnda pᵋ mále síngu yáí. 17 Ǿ ma imibᵋpi si Dii ᵋzi, má tó bui pᵋ Dii ma zímáᵋ mí n̄pii. 18 A ma zǾ Yelusaleᵋ n̄ Yuda wéleᵋ n̄ n̄ kíaᵋ n̄ n̄ gbāadeᵋwa, ké aa gᵋ bezia ᵋ, sᵋkēngu pᵋ Ǿ, láanipᵋ Ǿ, gbékabo ᵋ, lá a ku gbāeᵋwa. 19 A ma zǾ Egipiᵋ kí Falaᵋᵋwa n̄ a Ǿwaᵋ n̄ a kía deeᵋ n̄ a gbéᵋ pii 20 n̄ bui pᵋ kú weᵋ pii n̄ Uzu búsu kíaᵋ pii n̄ Filitē kíaᵋ pii, Asekeloni kía n̄ Gaza kíaᵋ n̄ Ekeloni kíaᵋ n̄ Asedoda gbé kᵋnaᵋ kíaᵋ, 21 n̄ Edᵋᵋ n̄ Mᵋabuᵋ n̄ Amᵋniᵋ 22 n̄ Tii búsu kíaᵋ pii n̄ Sidᵋ búsu kíaᵋ pii n̄ ísia baa búsu kíaᵋ pii 23 n̄ Dedāᵋ n̄ Temaᵋ n̄ Buzuᵋ n̄ bui pᵋ aaí n̄ kākāmᵋ kēleleᵋ 24 n̄ Laalubuᵋ búsu kíaᵋ pii n̄ bui pᵋ aa ku guwaiwaiᵋᵋ pii 25 n̄ Zimli búsu kíaᵋ pii n̄ Elaᵋ búsu kíaᵋ pii n̄ Medē kíaᵋ pii 26 n̄ gubāntoo oi búsu káikái n̄ a zāzāᵋ pii n̄ dúnia búsu piio. Babeli búsu kíaᵋ mé aa mi n̄ gbea.

27 Oné ma Dii Zigᵋde Isailiᵋ Lua ma mè, aa ípi mi e à zᵋlemáe. Aa pisi, aai léle, aa fele bo fēnda pᵋ mále síngu yáí. 28 Tó aa gǾ imibᵋpi síi n̄ ᵋzi aa a imi, oné ma Dii Zigᵋde ma mè aa mi teasie. 29 Ma yáviaama guu, lá mále daale wéle pᵋ ma tᵋ kuwáwa, ampiᵋ sᵋ aa bᵋ pāe? Aa bᵋ pāo, asa mále fēndadeᵋ sisi dúnia gbépiiwa. Ma Dii Zigᵋde máme má ò. 30 Anabikeke yápi musu n̄ me,

Dii a pala za musu,
a pūna za a kúki pᵋ a kua adoau,
a pala a búsuᵋdeᵋwa gbáugbāu,
a wiile lán gbé pᵋ lé 5z5 vēeᵋwawa,
i zᵋadᵋ dúnia gbépiiwa.

31 A kᵋfi a gé e dúnia léwa,
asa Dii a bᵋbᵋ n̄ bui piioe,
a yákpaleke n̄ gbēnazina piio,

* 25:1 2Kia 24.1, Dan 1.1-2 † 25:10 Zel 7.34, Zia 18.22-23 ‡ 25:11 2Lad 36.21, Dan 9.2

17 Ǿ bñsu maezɔɔɔ fɛle ò bílae aa mè: 18 Mɔlese gbé Mise ānabikekè kí Ezekia ɔɔɔ, a ò wá Yudaɔne píi à mè:

Dii Zlgɔde mè,

wa Siɔna sa pa bua ũe,

wa to Yelusaleŭ gɔ bezia ũ,

a kpé sɔsɔ i gɔ sɔsɔ líkpede ũ.‡

19 Kí Ezekia ge Yuda gbēe Misepi dèe? Ké Ezekia pi Dii vɔa vɔ, i awakpaè, ɔ Dii yá pɔ à mè á yíamá bò a nòseuo lé? Wápiɔ sɔ wá ye yāzɔɔ i wázɔae yà? 20 Gbēe ku à ānabikekè ní Dii tɔo lo. Aa tón Ulia, Semaia né, Kiliayaaliŭ gbēe. A āsi bēe dou pɔ Zelemii ò wéle bee yá musu ò lo. 21 Ké kí Yoakiŭ ní a negɔnaɔ ní a kía deeɔ Ulia yápi mà, a wēle a àa de. Ké Uliapi a feena mà, vɔa aà kŭ, ɔ à bàalè tà Egipi. 22 Ǿ kí Yoakiŭ gbéɔ zɔ Egipi ní Akaboo né Elenatāo. 23 Aa Ulia kŭ sùò kíe, ɔ à aà dè ní fēndao à aà ge se zù táaaɔ vɔkí. 24 Bee gbēa Safana né Aikaŭ zè ní Zelemii, ɔ wi aà kpámá aa aà dè lo.

27

Zelemii zuudaa azɔae

1 Yudaɔ kí Zedekia,* Yosia né kpalablea ɔɔɔ, ma Zelemii, Dii yā'òmee 2 á mè: Zuu fɔfɔ, ní ba kákau n da n nɔe, 3 ní bɔ ge ledi kíae beeo zɔna pɔ aa mò Zedekia kí Yelusaleŭɔne: Eɔbŭɔ kía ní Mɔabuɔ kía ní Amɔniɔ kía ní Tiideɔ kía ní Sidɔdeɔ kía. 4 Lediné aa ò ní diiɔne, ma Dii Zlgɔde Isailiɔ Lua ma mè, 5 máme ma ɔ pòo ma dúnia kè ní gbēnazɔnaɔ ní nòbɔ pɔ kú a guuɔ ní ma iko zɔɔo, ɔ mi kpa gbé pɔ má yeiwa. 6 Mále á bñsuɔ na ma zòblena Babeli kí Nebukanezae a zɔl sa. Baa sēanɔbɔɔ aao de aà pɔ ũe. 7 Bui píi i zòbleè ní aà néo ní aà tɔŭnao aà kpe e aà bñsu iko lé àò ká, bui dasiɔ ní kía zɔɔo i gbasa aà bñsudeɔ ka zòbleu.

8 Bui ge bñsu pɔ a gbéɔ i Babeli kí Nebukaneza zuu se à zòbleè, má buipi naè a zɔle, i ní wetá ní fēndao ní nɔanao ní gagyāo e aa ge mide. 9 Asu swáse á ānabi yáio ge á māsokenaɔ ge á nana yābɔɔlekenaɔ ge á welende ge á esede pɔ aale oé á zòble Babeli kíaeɔ. 10 Ee pɔ aale ānabikekeoé mé a to wá á kŭkŭ tááɔ, lo zà ní á bñsuo. Má zɔsázíe, we á gagau. 11 Bui pɔ aa Babeli kía zuu se aa zòbleè sɔ, má tó aao kŭ ní bñsuu aao sēwauē, aaiɔ ku we. Ma Dii máme má ò.

12 Ma yápi ò Yudaɔ kí Zedekiae píi ma mè: A Babeli kía zuu se à zòbleè ní aà gbéɔ, ké à e àò ku. 13 A ye á gaga ní zlo ní nɔanao ní gagyāo lá Dii ò bui pɔ i zòble Babeli kíaeɔ a gawa yá? 14 Asu swáse ānabi pɔ aai oé á zòble Babeli kíaeɔ yáio. Ee ɔ aai ānabikekeoé. 15 Dii mè i ní zlo, ee aai ānabikekeoé ní a tóo. An yáí á zɔsází, i mide, ápiɔ ní ānabi pɔ aai ānabikekeépiɔ sánu.

16 Ǿ ma yá'ò sa'onaaɔne ní gbé kɔniɔ ma mè, Dii mè ásu swáse á ānabi pɔ aai ānabikekeéɔ yáio. Aai me wa Dii kpé pɔɔ séle Babiloni bñsu wá suò tiatiae. Ee ɔ aai ānabikekeoé. 17 Asu swáse ní yáio. Aa a zòbleananke Babeli kíae, ké á e àò ku. A ye á mēewiaē bee gɔ bezia ũ yá? 18 Tó ānabiɔn ní ũ sɔana, mé Dii yá ɔ aale ò, a maa aa kuleke Dii Zlgɔdeē, ké wasu pɔ pɔ gɔ aà kpéuɔ ní Yudaɔ kía beo ní Yelusaleŭto séle taò Babilonio yáí. 19-20 Asa ké Babeli kí Nebukaneza Yudaɔ kí Yekonia, Yoakiŭ né kŭ tàò Babeli ní Yelusaleŭ gbēzɔɔo ní Yuda gbēzɔɔo píi, i Dii kpé mɔpeleɔ ní íkakiɔo ní tadibɔɔo ní pɔ kɔni pɔ gɔ wélepiuɔ séleo. 21 Yá pɔ Dii

‡ 26:18 Mís 3.12 * 27:1 2Kia 24.18-20

Zig̃de Isailio Lua ò pò pò g̃s̃ a kp̃euo ñ Yudaɔ k̃ia beo ñ Yelusaleũo musun ke:
 22 A mè wa p̃p̃io s̃ele taò Babeliɛ. We p̃p̃io aao kuu e aò gé s̃elei à suò a gb̃eu la.

28

Anabi egena Anania

¹ Yudaɔ kí Zedekia kpalablea w̃ẽ siĩde mo soode guu ɔ̃ anabi Anania, Azuu né, Gabaɔo gb̃é òm̃e Dii ua sa'onaɔ ñ gb̃é k̃niɔ wáa à mè: ² Dii Zig̃de Isailio Lua mè á Babeli k̃ia zuu é. ³ E w̃ẽ pla aò gé kái á tó wà su ñ a kp̃é pò pò Babeli kí Ñebukaneza s̃ele taò Babeliɔ a gb̃eu la. ⁴ A tó Yudaɔ kí Yek̃onia, Yoakiũ né su lo ñ Yuda z̃l̃ɔ pò wà t̃ar̃no Babeliɔ p̃ii. Dii mé ò, à mè á Babeli k̃ia zuu é.

⁵ Ɔ̃ anabi Zelemii w̃ẽ anabi Ananiapiwa sa'onaɔ ñ gb̃é pò kú Dii uao wáa ⁶ à mè: Ami! Dii ke màa! Dii ke lá ñ á anabikek̃e, aà to wà su ñ a kp̃é pò ñ gb̃eu la ñ z̃l̃ɔ pò aa ku Babeliɔ p̃ii. ⁷ Ñ beeo sw̃ase ñ yá pò mále one gb̃épii wáae bee ma. ⁸ Anabi pò kú wá áa za k̃aukaauo anabikek̃e z̃l̃ ñ músio ñ gagyao yá pò a búsu daside ñ ñ k̃ia z̃ɔɔ le yá musu. ⁹ Anabi pò anabikek̃e à mè aò aafiae s̃ɔ, tó à k̃e lá a òwa, ɔ̃ wa d̃s̃ ké Dii mé aà z̃l̃ slana. ¹⁰ Ɔ̃ anabi Anania zuu pò da Zelemii ñɔp̃i b̃ò a è. ¹¹ A ò gb̃épii wáa à mè: Dii mè màa á zuu pò Babeli kí Ñebukaneza dà bui piie e e w̃ẽ pla aò gé kái. Ɔ̃ anabi Zelemii g̃z̃ea.

¹² Anabi Anania zuu pò a b̃ò anabi Zelemii ñɔe a èpi ea gb̃ea, Dii yá'ò Zelemii e à mè: ¹³ Ge ñ o Ananiae ma Dii ma mè, zuu pò wa k̃e ñ lío ɔ̃ ñ èo lò? M̃ò zuu má ke sa a g̃e u. ¹⁴ Ma Dii Zig̃de Isailio Lua ma mè má mò zuu da bui piie, aai z̃oble Babeli kí Ñebukanezae. Baa s̃ẽanob̃ɔ má ñ naè aò z̃le.

¹⁵ Ɔ̃ anabi Zelemii ò anabi Ananiae: Ma yama Anania! Dii mé i ñ z̃lo, ɔ̃ ñ tó gb̃épi e e náaik̃e. ¹⁶ Ayameto Dii mè ñỹõ ánuato. Nỹõ w̃ẽ bee bleo, asa ñ ò gb̃éne aa b̃ò Dii kp̃e. * ¹⁷ W̃epi mo soplade guu ɔ̃ anabi Anania g̃au.

29

Lá pò Zelemii kp̃asa z̃l̃ɔne

¹ Anabi Zelemii kua Yelusaleũ ɔ̃ á lá kp̃asa z̃l̃ɔo gb̃ez̃ɔɔne ñ sa'onaɔ ñ anabio ñ gb̃é pò Ñebukaneza ñ naaa Yelusaleũ à t̃ar̃no Babeliɔ. Yá pò a k̃e lápi guun ke. ² A lápi k̃e kí Yek̃onia ñ a dao ñ a íwaɔ ñ Yuda gb̃ez̃ɔɔ ñ Yelusaleũ gb̃ez̃ɔɔ ñ siao ñ li'anao kúkua Yelusaleũ t̃ar̃no Babeli gb̃eae. * ³ A lápi kp̃a Safana né Elasa ñ Ilikia né Gemaliaowae, ɔ̃ Yudaɔ kí Zedekia ñ z̃l̃ó kí Ñebukanezawa Babeli. Lápi guu à mè: ⁴ Yá pò Dii Zig̃de Isailio Lua ò gb̃é pò á tó wà ñ naaa Yelusaleũ wà t̃ar̃no Babeliɔñ ke: ⁵ A z̃le we, í kp̃eɔɔ. A p̃t̃s̃ bua, í b̃le. ⁶ A ñɔe, í néo ĩr̃no. A ñɔe á néne, í á ñeɔo kp̃ásá g̃ɔwa, aai néo i, ío k̃s̃, ásu laoa zé s̃ẽeo. ⁷ A w̃éle pò má tó á kú a guu maa w̃ẽe. Ali wabikea w̃élepi yá musu, asa tó w̃élepi maa, ɔ̃ á kua aò na. ⁸ Ma Dii Zig̃de Isailio Lua ma mè, ásu to anabio ñ m̃asok̃ena pò kú á guuo á s̃ás̃o. Asu sw̃ase nana pò aai o yáio. ⁹ E ɔ̃ aai anabikekeoé ñ ma t̃s̃o, k̃ási máme mi ñ z̃lo. Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma Dii ma mè, tó á kua Babeli w̃ẽ bããkwipi p̃a, † má mó á k̃i, mí yamaa pò ma a legb̃è keé, mí suáñ á gb̃eu. ¹¹ Asa má yá pò ma z̃eò mà keé d̃s̃. Ma Dii máme má ò. Aafia yáe, i ke yáp̃as̃l̃ no. Má á ká zia pò á wé d̃iwa. ¹² G̃ɔo bee á

* 28:16 Iko 13.6 * 29:2 2Kia 24.12-16 † 29:10 2Lad 36.21, Dan 9.2

mó wabikeia, í lezumazi, mí swáse á yái. ¹³ A ma kíi weele, í ma e, tó a su ma kíi weele ní nòsemendoo.† ¹⁴ Ma Dii ma mè á ma e, mí á káaa mà suáno á pá ziu. Má á bọle bui guu ní gu pọ ma ọzúúaziọ pńi, mí ea suáno gu pọ ma á yáu. Ma Dii mame má ò. ¹⁵ Ma bee ò ké a mè máme ma anabi kpawá Babeli yáie. ¹⁶ Ma Dii ma mè, kía pọ zọlea Davidi kpalau ní Yelusaleúdeọ pńi, á gbé pọ aai táánọpọ, ¹⁷ má zí n nọnao ní gagyáo kánigwe, aai gọ lán kaadọen vláa pọ wa fẹ bleowa. Ma Dii máme má ò. ¹⁸ Mí pémá ní fẹndao ní nọnao ní gagyáo, vía í dúnia búsu gbépii kú ní yái. Aaọ de láaiọ ọ, sọkẹngu pọ ọ, láanipọ ọ, gbésọsọbọ ọ bui pọ ma ní yá ma ní kpá ní guoone pii. ¹⁹ Asa aai swáse yá pọ má dà ma zọblena anabiọne aaọ oné láasaiio. Ma Dii máme má ò. Apọ sọ í swáseio. Ma Dii máme má ò.

²⁰ A ma yáma, á gbé pọ má tò wá á kúkú Yelusaleú wá táánọ Babeliọ. ²¹ Ma Dii Zígọde Isailiọ Lua ma mè, Kolaia né Ahabu ní Maasea né Zedekiao lé anabikekéé ní eeo ní ma tóoe. Má ní na Babeli kí Nebukanazea a ọzle, í ní dede á wáa. ²² A Yuda pọ á kú Babeli zízọ ọó áli gbé ká à leéú ní gbépiọ à me: Dii kene lá Babeli kía kẹ Zedekia ní Ahabuoé à ní kpáteawa. ²³ Asa aa wiyá kẹe, aa gbáskè ní ní gbédee nao, mé aa eeto ní ma tóo, aa yá pọ mi danéo ò. Má yápi dş, a seeladen ma ọ. Ma Dii máme má ò.

Anabi egena Semaia

²⁴ Dii ò Zelemiie aà o Neela gbé Semaiae aà me: ²⁵ Dii Zígọde Isailiọ Lua mè, n láọ kpásá sa'ona Zefania, Maasea née ní nzla tóo ní sa'on kńiọ ní Yelusaleúdeọ pii n mè, ²⁶ Dii mé Zefaniapi kpá sa'ona ọ sa'ona Yoiada gbue aaọ wéte Dii kpéi, í fande pọ lé anabikekéọ gbá ní ní mio daliu. ²⁷ Ọ n Zefaniapi lá, bóme tò í Anato gbé Zelemii pọ lé anabikekené wetáo ni? ²⁸ N mè Zelemiipi lá, kpásáé Babeli à mè á gọoplake wee. A zọle we, í kpedọdọ. A pótş bua, íọ ble.

²⁹ Sa'ona Zefania lápi kyokè anabi Zelemiie, ³⁰ ọ Dii yá'ò Zelemiipie à mè: ³¹ Lá kpásá zízọone nípii, ní oné ma Dii ma mè, lá Neela gbé Semaia anabikekéé, máme ma aà zlo, ọ a tò a ee náaikè, ³² a yái ma Dii ma mè, má lada Neela gbé Semaiaپیwa ní aà buie. Aà buie a e àọ ku ma gbéọ guuo, mé a efaai pọ má ke ma gbéone eo, ké a òné aa bọ ma kpe yái. Ma Dii máme má ò.

30

Isailiọ sua ní pá ziu

¹ Dii yá'ò Zelemiie à mè: ² Ma Dii Isailiọ Lua ma mè, yá pọ má òne pii ké lá guu. ³ Ma Dii ma mè, gwa, gọọe a mó ké má a gbé Isailiọ ní Yudaọ bọ zízọkeu, mí suńiọ búsu pọ má kpá ní deziowa aa gọ vl guu. Ma Dii máme má ò. ⁴ Yá pọ Dii ò Isailiọ ní Yudaọ musun ke, à mè:

⁵ Ma Dii ma mè, à vía wii ma dọ!

Sọkẹngu wiie, aafia wii no.

⁶ A gbée la à ma,
gşe mé í kúle ne'ia?
Ákea ma neğşnaọ è,

an oa fẹnkpaá pii,
aale ọ fífi ní gbéewa
lán nọe pọ lé ne'iwai?

⁷ Waiyoo, asa gọọpi taasi vl zşọ,

gɔɔe aɔ muaaɔɔ.
 Yakɔbu buiɔ taasigɔɔe,
 ama aa bɔu.

⁸ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ,
 gɔɔ bee mǎ zuu ɛ'ɛnɛ nɔɛ,
 mǐ nǐ mɔɔaɔnɔɔ kɛ'kɛnɛ.
 Aa zɔble bui zɔlɔɔne ɔɔ,
⁹ ma Dii nǐ Lua, mǎmɛ aa zɔblemɛɛ,
 nǐ nǐ kǐ Davidi bui pɔ mǎ dilɛnɛɔ.

¹⁰ A Yakɔbu bui ma zɔɔblɛnɔɔ,
 ʒsu to vǐa ʒ kɔɔ,
 ʒ Isailiɔ, ʒsu bilikɛɔ.
 Ma Dii mǎmɛ mǎ ɔ.
 Asa mapi mǎ ʒ bɔle za guzǎzǎue,
 mǐ ʒ buiɔ bɔle nǐ zɔblebusuu.
 Yakɔbu buiɔ ɛa aɔ ku dɔɔɔa nana,
 gbɛɛ a to vǐa nǐ kú ɔɔ.

¹¹ Ma Dii ma mɛ,
 mǎ kúánɔ ʒ suabaa yǎie.
 Bui pɔ mǎle ʒ fáaa nǐ guuɔ,
 baa tɔ ma nǐ midɛ píi,
 mǎ ʒ midɛ mǐɔmǐɔɔ.
 Má ʒ toto a zɛwae,
 mǎ we ʒ bɔ swǎgagasaio.*

¹² Asa ma Dii ma mɛ,
 ʒ bɔʒ bɔkɔɔe,
 ʒ kɛ'a'la uusikɛ.
¹³ Gbɛɛ ku ʒ kulekɛmɛɛ ʒ yǎ musuo,
 ʒ bɔ a ɛɛɛ mao, a láaa vɔɔ.

¹⁴ A yǎ sǎ ʒ yenzideɔgu,
 aa yeǎzi ɔɔ,
 asa ma ʒ lé lán ʒ ibɛɛwae,
 ma ʒ toto lán gbɛ pǎstɔwae,
 asa ʒ tǎaeɔ zɔɔe,
 ʒ duuna tǐisi.

¹⁵ Asu wiile ʒ bɔkɔɔ wǎwǎ yǎ musuo.
 A tǎae zɔɔ nǐ ʒ duuna tǐisio yǎi
 ma yǎ beɔ kɛiɛ.

¹⁶ Wa ʒ tǎitainɔɔ taitai píie,
 wi tá nǐ ʒ ibɛɛɔ zɔzɔ ɔ píi.
 Gbɛ pɔ aa ʒ pɔɔ náaaɔ gɔ pɔ naaaaɔ ɔ sɔɛ,
 gbɛ pɔ aa ʒ pɔɔ sɛleɔ gɔ pɔ sɛleɔ ɔɛ.

¹⁷ Má ɛa ʒ gba aafia,
 mǎ tɔ ʒ bɔ láa,
 ké wǐɔ oɛ pɔ vǐaaaaɔ,
 Siɔnade pɔ gbɛɛ yerzɔɔ yǎi.

* 30:11 Zel 46.27-28

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Má su ní Yakɔbu buiɔ ní pá ziu,
má ní wɛnagwa aa su ní gbɛu.
Aa ní mɛɛwla zia vu,
aai ɛa kibɛ kpá lá a ziwa.

¹⁹ Wa sáaukpaa mamá ní pɔna súuo.
Má tó aa dasikúɛ, aa lao lɔo,
má ní kpɛlaɛ, wa ní kpɛbo lɔo.

²⁰ Aaɔ dɛ lán káauwa,
aaɔ zɛɔamɛ nípiɛ,
mí lada gbé pɔ gbáamɔnɛɔwa.

²¹ An gbɛɛ mé aɔ dɛ ní dɔaana ũ,
gbé pɔ nɛblè ní guu mé aɔ dɛ ní kía ũ.
Má tó aà sɔmazi aàɔ kumanɔ kái.
Tó màa no, déme a fɔ gi a wɛnii à sɔmazii?
Ma Dii máme má ò.

²² Aa gɔ ma gbéɔ ũ,
mí gɔ ní Lua ũ.

²³ Ma pɔfɛ a fele lán zàa'lanawɛ,
i su váikenaɔ miwa lán zàalolowa.

²⁴ Ma pɔkúma pásí a weeo,
sema ma yá pɔ ma zɛò ma sɔu kè.
Gɔɔgbɛzãzì á yápi gbadɔ.

31

¹ Ma Dii ma mɛ
gɔɔ bee máɔ dɛ Isailiɔ Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbéɔ ũ.

² Ma Dii ma mɛ
má maake gbé pɔ bɔ fɛnda lézɔnɛ gbáau,
má gé Isailipiɔ gbai íampakíi.

³ Dii bɔ mɔwá za káaa à mɛ:
Ma yeaázi láaa vɔo,
a yáí ma á gále ní gbɛkɛo.

⁴ Má ɛa á zɛɔɔ, ɔ zɛɔɔa.
A Isaili nɛnɔnaɔ,
á ɛa á sɛsɛnaɔ se lɔ,
í bɔlɛ gɛò pɔnakenaɔ òwãu.

⁵ A ɛa vɛɛliɔ ba Samali sɔsɔ pɔlɛu,
mé a banaɔ mé aa a bɛ mɔaokɛ.

⁶ Gɔɔɛ a mɔ kɛ gudɔanaɔ lé gbáa zu Eflaiũ gbɛsɔsɔ musu aa mɛ:
A fele wà gé Siɔna Dii wá Lua kíi.

⁷ Ma Dii ma mɛ
à lesi Yakɔbu buiɔnɛ ní pɔnao,
à gulake buiɔ mide yá musu.
A to wà ma táasilea ma dɔ, í mɛ:
Dii, ñ n gbé Isaili kɔnaɔ suaba.

⁸ Má bɔrínɔ gugbántoo oi búsuue,

mí ní káaa za dúnia léwa.
 Vláa ní ɛɛ ní nɔsindee aao kú ní guu
 ní nɔɛ pɔ kúlea ní nɔwáwáa.
 Gbé bílapɔ su la dasidasi,
 9 aa su ní wé'io ní awakpaameeɔ.
 Máa dɔaané swa sae
 zé sálala pɔ aa gẽmbɔleuo guu,
 asa Isailiɔ maen ma ũ,
 Eflaiũ buipíá ma negɔe séíae.

10 A buipáleɔ, à ma yáma,
 í a kpáwake isiabaazázadeɔne.
 Ma gbé pɔ ma Isailiɔ fáaa,
 má ea mà ní káaa bɛ,
 mí a kpása sápiɔ dʒa lán sādánawa.

11 Asa má Yakɔbu buiɔ bo,
 má ní bɔ gbé pɔ an gbáa deńlaɔ ɔzɪ.

12 Aa mɔ gulake Siɔna sɪsɪ musu,
 aa pɔnake ní ɛfáai pɔ má kènéo,
 pówena ní véɛo ní nísio
 ní pɔtuo ne'iao yáí.
 Aao de lán swalu idewa,
 an yéɛɛ a késámá bo.

13 Wéndiaɔ pɔnake, aao ɔwá
 ní ɛwaasoɔ ní maezɔɔ píi.
 Má ní ɔɔlɔ lilɛ pɔna ũ,
 mí ní nòɛ níniné,
 an nòseyaa gbɛu má nòsena dané.

14 Má tó ble nísie fɛ sa'onaozi,
 má tó ble maa àɔ di ma gbéɔzi.

15 Ma Dii ma mè
 wàle wii ma dɔ Lama,
 wàle búbuape,
 wàle ɔɔlɔ wɛnanno.
 Laseli mé lé a néɔ ɔɔlɔ,
 à gĩ awamai,
 ké aà néɔ ku bo yáí.*

16 Ma Dii ma mè
 ásu ɔɔlɔ bo,
 ásu to wé'i bɔwá bo,
 asa má á taasi ài kpáwáɛ.
 Ma Dii máme má ò.
 A buiɔ bɔle ní íbɛɛɔ bùsuu aa su.

17 A wé dɔ á ziai,
 asa á buiɔ su ní bùsuue.
 Ma Dii máme má ò.

18 Ma Eflaiũ buiɔ wɛnakɛa mà aa mè:

* 31:15 Daa 35.16-19, Mat 2.18

Wá de lán gáae pò zì d'òe d'òwa,
 5 n wá swágaga maamaa.

Wá gbesi, wí su,
 asa n'ime ní wá Lua ũ.

¹⁹ Wa bɔ n kpe, 5 wa n'òsèlile,
 wá wékēa gbēa wa wázla gbègbē.

Wí wá kú wá èwaasogɔ yá musu,
 wá gēe gò kpá wá wéi.

²⁰ Èflaiũ buiɔ́a ma né yenzideɔne,
 ma pɔ dɔmáó lé?

Baa ké miɔ ní lele an yáɔ yáí m̀ɔmɔɔ,
 an yá lí sāmago.

A yáí ma pɔ i bɔ ní guuo,
 má wēnadɔ́nē maamaa.
 Ma Dii máme má ò.

²¹ A lípələpələ á zéu seela ũ,
 à tó á s'ò à ku zé p'ó á bēupiwa.

Isaili léso, su n wéleɔ guu,

²² Nenɔe p'ɔɔbɔzákēna,
 níy'ɔ liaaliaa e b'ɔe ní?

Ma Dii má yá dafu dile dúniau,
 n'ɔpi mé aɔ o lia a g'ɔi sa.

²³ Ma Dii Zig'ɔde Isailiɔ Lua ma m̀e, tó ma su'ɔnɔ ní pá ziu, gbé p'ó kú Yuda
 b'usuu ní a wéledeɔ me: Dii báaada a s'is'ɔ p'ó a kua adoau, gu p'ó yáze de kuu.

²⁴ Wa z'le Yuda b'usuu ní a wéleɔ, s'èwanaɔ ní dádákēnaɔ píi. ²⁵ Asa má gbé p'ó
 imi ní y'èe s'ímáɔ gba í, mí tó gbé p'ó n'ɔana ní gbāa s'ímáɔ ká.

²⁶ Gɔɔ bee 5 wé'pungu p'ó mále e w'èea. Ké ma gugwá, yá p'ó má è i guupi na.

Dii baa ea kua ní Isaili

²⁷ Ma Dii ma m̀e g'ɔɔe a m'ó ké má tó gbēnazinaɔ ní p'ɔtuɔɔ gupa Isaili ní Yuda
 b'usuo. ²⁸ Lá ma wéd'òné yáa, ma ní fuangba, ma ní gboo, ma ní pisabò, ma
 yá'yíamá, màa má w'éte'nízi sa, má ní zedɔ, má ní gba gbāa. Ma Dii máme má ò.

²⁹ Gɔɔ bee aa me maeɔ v'èebe k'uma blè 5 néɔ swaa f'énkpàò, † ³⁰ asa baade a ga
 a duuna yáíe. Gbé p'ó v'èebe k'uma blè swaa mé a f'énkpa.

³¹ Ma Dii ma m̀e, a g'ɔɔ a m'ó ké ma baa a ea àɔ kú ní Isailiɔ ní Yudaɔ dafu. ‡

³² Ma baa aɔ kú'n'ɔ lá a kú ní ní dezibɔ g'ɔɔ p'ó ma ní kú ní ɔwa ma ní b'òle Egipiwaɔ.
 Asa baa ké má de ní z'á ũ, aa ma bàakuar'ɔnɔ yá gb'òe. Ma Dii máme má ò. ³³ Lá
 ma bàa aɔ kú ní Isailiɔ g'ɔɔ bee gb'ean ke.

Má a ikoyá dané ní n'òse guu,
 má ké ní s'òwa.

Má de ní Lua ũ,
 aaiɔ de ma gbéɔ ũ.

³⁴ An gbēe a yádada a deeɔ,

gbēe a ma d'òa da a gb'èeɔ,
 asa amp'ii aɔ ma d'òe,

néf'ènen gb'èz'ɔ píi.

Ma Dii ma mè
 má rí tàaeò kěmá,
 má rí duuna yáda bo. §

³⁵ Ma Dii ma mè
 máme ma íatē díle à gupu fáane,
 ma mɔvua rí saanaò pèpe aa gupu gwá,
 mi to ísia fele, a ikooaò pūna,
 ma tón Dii Zígōde.

³⁶ Mé i ke pópíò gòmalaò,
 Isaili bui a midemeε bauo.
 Ma Dii máme má ò.

³⁷ Ma Dii ma mè
 mé i ke wà musu yò
 wà dúnia zímpeleò asii dōo,
 má gí Isaili buiozi pii
 yá pò aa kē yáío.
 Ma Dii máme má ò.

³⁸ Ma Dii ma mè gɔɔe a mó ké wa εa wélepi kálemεε sea za Ananeli kalangawa e Gola Boleu. ³⁹ Za we wa ba poo geò Galebu sístíwa, wi liaa geò Goai. ⁴⁰ Guzule pò de gevíkí rí nísigbòkkekíio ù rí bua pò kú we e za Sedō swaiò e Só Boleu gukpe oi, apií aò de ma pò úe. Wa wélepi wi bo, wa gboo bauo.

32

Zelemii tɔɔlelua

¹ Dii yá'òmeε Yudaò kí Zedekia kpalablea wè kwide guu,* Nebukanεza kpalablea wè bao plasaide guu. ² Gɔɔ bee ɔ Babeli kíapi zígɔɔo liaa Yelusaleùí, mé wa ma kúa dakpeunaò ua Yudaò kí be. ³ Yudaò kí Zedekia mé ma dakpeu we a mè: Bóyái ríle á nabikeke n mè, Dii mè á wéleε bee na Babeli kíaε a ɔzì, i siai? ⁴ N mè má bò Babiloniò ɔzìo. Dii a ma na Babeli kíaε a ɔzìe, wá wesikòle, wí yábo kò léú. ⁵ N mè a ma kú tamanò Babeli. We máò kuu e Dii ge ma yá keke. N mè tó wa zíká rí Babiloniò, wá zìbleo.

⁶ Dii yá'òmeε à mè ⁷ ma desē Saluū né Hanameli a mɔ ma kíi, i omεε mà a tɔɔle pò kú Anato lú, asa máme má a dae fēεε ù, máme má a lua zé ví. ⁸ ɔ ma desē né Hanamelipi mò ma kíi dakpeunaò ua lá Dii òwa. A òmeε mà a tɔɔle pò kú Anato, Bēyámεε buio búsuu lú, asa máme má a lua zé ví. Má dō ké yápi bò Dii kíe, ⁹ ɔ má lù, ma ánuusu yòè le gēo rí plao. ¹⁰ Ma a tó kē láu má nana, ɔ ma ánusupi dí kiloowa seeladeò ae. ¹¹ ɔ ma tɔɔlepi lútaala lé nana, yá pò wa díle a yá musu ku a guu. Ma lápi sè rí lá pále pò wi a lé nanao, ¹² má kpà Nelia né Baluku, Maasea tóúnawa Hanameli rí seelade pò aa rí tó kē lápiuò rí Yuda pò kálea dakpeunaò uaò wáa. ¹³ An wáa má ò Balukue ma mè: ¹⁴ Dii Zígōde Isailio Lua mè ñ láε beeo sé, pò pò wá a lé nana rí pò pò wí a lé nanao, ní ge da oou, iò ku we e gɔɔpla, ¹⁵ asa Dii Zígōde Isailio Lua mè, wa εa kpéò rí tɔɔleò rí wēεbuo lúlu búsuε beepiu bo.

¹⁶ Ké ma lápi kpà Nelia né Balukupiwa, ɔ ma wabikè Diiwa ma mè: ¹⁷ A'a Dii Lua, níme n n ɔ pòo n musu rí zìléo kè rí n gbáa zɔɔo, yáe lío zì'ù neo. ¹⁸ Ni

gbēkekené dasi, mé ni maeo taae wi ní nēone ní musu. Lua zōo gbāade, n tón Dii Zīgōde. ¹⁹ Yá pò ni zedò zōo, yá pò ni keo dasi. Ni wéte gbēnazína yākeasi, mé ní fiabo baadee a yākeawa. Gbēpii a zé pò á sè gbē'e. ²⁰ N dabudabuò kè Egipi seela ù, e ní a gbáo niò ke wá guu ní buipáleò guuo, ò n tóbò lá wàle ma gbāewa. ²¹ N n ò pòò, n n gbé Isailiò bòle Egipi ní dabudabukeaò seela ù ní n gàsà gbāao e vía gbéò kù. ²² N bùsu pò n a legbè ní dezìone n mē ríyò kpámá kpámá, bùsu pò ví ní zó'io diue beepi. ²³ Aa mò sí, ò aai n yāmao, aa te n ikoyáio, aai zìke yá pò ní dilenéwao, ò n yáe bee yíamá pii. ²⁴ Babiloniò koezò wá wélei, aa dedekiò bò bíi sae ké aa e si yáí. Fēnda ní nōanao ní gagyāo mé tò wélepi naa ní zlí. Yá pò ní ò a ke kè, n wesíe. ²⁵ Dii Lua, wéle kú Babiloniò zlí, ò ní òmēe mà tōle lú ní ánusuo seeladeò wáaa?

²⁶ O Dii yá'ò Zelemiie à mè: ²⁷ Dii gbēpii Luan ma ù, yāe ò zí'ù mēe? ²⁸ A yáí tò ma Dii ma mè mà wélepi na Babeli kí Nebukanēza ní Babiloniòne ní zlí. ²⁹ Babiloni pò lé zikaòpiò tesōwà ní a kpéò, ké wá tulaletikàtea Baalie, wá itòle dii pàleòwa kpépiò musu, wá ma pò fēmeē yáí.

³⁰ Isailiò ní Yudaò yá pò má yeio kè za ní èwaasogòò, aa ma pò fēmeē ní pò pò aa kèò. Ma Dii mame má ò. ³¹ Za gòò pò wá wélepi kàle e ní a gbáo a gbéò ò ma nòse felemēe. Aa tò ma pò pà, a yáí má ní yá mà ní gomalae. ³² Isailiò ní Yudaò ma pò fēmeē ní vāi pò aa kèò ní ní kíao ní ní gbāadeò ní ní sa'onao ní ní ānabiò ní Yelusaleūdeò ní Yudaò pii. ³³ Mikpe aa dōmēe, i ke ae aa dōao. Míò yādadané mòomòò, kási aali swáseio, aa gí totoai. ³⁴ Aa pòbēò kàle kpé pò ma tó kuwàù, aa a gbālè. ³⁵ Aa gulelò bò Baalie Beninò guzuleu, aa ní negōeò ní ní nenòeò kpà Mòbkuwa. Mámē ma yápi dilenéo, a laasoo i gē ma sò guu seo.† Yābēe pò aa ké aa Yudaò dàò duunaun we.

³⁶ N mè fēnda ní nōanao ní gagyāo mé tò wéleē bee naa Babeli kí zlí, ò ma Dii Isailiò Lua ma mè, ³⁷ bùsu pò ma zòuúzi ní pòkúma pāsio ní pòfè zōòò, má ní káaa bùsupiò guu we mà suúnò ní gbèu lae, mí tó aao ku dōò. ³⁸ Aa ò de ma gbéò ù, míò de ní Lua ù. ³⁹ Má tó aao ma vía ví gòòpii ní nòsemendoo zé dòu guu, ké aao ku aafia ní ní nēò. ⁴⁰ Ma bàa aò kúrínò gòòpii, má kámabo ní maakeanéo. Má tó aao ma vía ví ní sōue, aa bò ma kpe bauo. ⁴¹ Ma pò ò dómá, mí maakené. Má ní zedò bùsue beepiú síana ní nòsemendoo ní pòeò.

⁴² Ma Dii ma mè, lá ma yá sae bee yí gbépiòwa pii, màa má ní gba aafia lá ma a legbènéwa. ⁴³ Bùsu pò ále ò a gò bezia ù, gbēnazínae ge pòtuoe ku a guuo, má ná Babiloniòne ní zlí beepi, wa ea tōleò lúlu a guue. ⁴⁴ Wa tōleò lúlu ní ánusuo, wi tó dada láu, wi a lé nana seeladeò wáa Bēyāmēe buiò bùsuo ní wéle pò liaa Yelusaleūziò ní Yuda wéleò ní gusísideo ní gusalalao ní gbāao, asa má suúnò ní pà zíue. Ma Dii mame má ò.

33

Dii legbēa Yelusaleū yá musu

¹ Dii yá'ò Zelemiie ò gòò pò wá aà tàta dakpeunaò ua, à mè: ² Ma Dii ma mè ma tōle ikàsa, má kàle ma a zèdò, ma tón Dii. ³ Lezumazi, má wema, mí asiiyá zōò pò ní dōò one. ⁴⁻⁵ Asa ma Dii Isailiò Lua ma mè, wá wéleē bee kpéò ní kibeo

† 32:35 Lev 18.21

kwé. Ale zika ní Babiloni bùsude pò koezòázio, kási á kpépio pa ní gbēnazín geoe. Má ní dede ní kpēneo ní pofēoe. Má gí wélepizie a gbéò vaikēa yáí.

⁶ N beeo má m̀è ní eseo ní aafiao, mí a gbéò gbágbā, mí tó nama t́má, an zea ío gbāa. ⁷ Má su ní Yudaò ní Isailio ní pá ziu, mí ní zedò lán káauwa. ⁸ Má duuna pò aa k̀emee wolomá wásawasa, má tàae pò aa k̀emee aa b̀ò ma kpe ḱémá. ⁹ Wélepi a ma t̀òò, a ma pò ke na, wa ma táasileu, wi lémaa. Tó bui pò kú dúnia guu pii yámaa pò mále k̀eò mà píi, an me a dee, aa bílikē aafia ní nama pò mále kpawào yá musu.

¹⁰ Ma Dii ma m̀è, i me gue bee g̀ò bezia ù, gbēnazínaò ní p̀otuoò ku a guu l̀ò. Kási Yuda wéleò ní Yelusaleù gāae pò g̀ò f̀ìòòò, gbēnazína ge p̀otuo ku a guu gueio, ¹¹ wa p̀ona ní yaalò sùu ma d̀ou ní ǹsek̀f̀io ní sáaukpa sa'onaò l̀òò aà me:

Wà Dii Zìg̀òde sáaukpa,

asa a maa, aà gbēkē láaa v̀io.*

Asa má tó bùsupi su a gb̀eu lá a káauwae. Ma Dii máme má ò.

¹² Ma Dii Zìg̀òde ma m̀è, gue beea beziae, gbēnazína ge p̀otuo ku a guuo, kási a wéle pii a ea àò dádàkēk̀i v̀ie, sádánaò i ní sáò káleu. ¹³ Gusiside wéleò guu ní gusalala wéleò ní gbáa wéleò ní B̀yámee buiò bùsu wéleò ní Yelusaleù z̀ewiaò ní Yuda wéleò pii, sáò ea g̀e ní kaau gbé pò lé ní nao ae. Ma Dii máme má ò.

Dii lēgbēa Davidi bui yá musu

¹⁴ Ma Dii ma m̀è g̀ooe a m̀ò ḱé má lé maa pò má gb̀è Isailio ní Yudaòne papa.

¹⁵ G̀òbeezi má tó

Davidi bui vl̀apa† gbēmaa ù,
ili yámaake a zéwa a bùsuu.

¹⁶ G̀ò bee Yudaò d̀èepoo,
Yelusaleùdeò aà ku d̀òd̀òa.

T́e bee waliò aà sisiwà,

Dii pò tò yá b̀òwano na.

¹⁷ Asa ma Dii ma m̀è Davidi bui a ḱéle Isaili kpalawa bauo,‡ ¹⁸ Levii bui sa'onaò ḱéle ma ae ní sa pò wí a pò káteu à tékú oaoo ge ní p̀wəntio ge ní lá gu lé d̀ò sa'oaò.§

¹⁹ Dii yá'ò Zelemiie à m̀è: ²⁰ Ma Dii ma m̀è, tó a f̀ì ma fáane ní gwāasinao dilea gb̀òò,* ḱé aasu ke a g̀ooa l̀ò, ²¹ t̀òò, ma bàa kua ní ma z̀òblena Davidio a gboò, aà bui i ḱéle kpalawa sa. M̀aae ní sa'ona Levii bui pò aal ma gbagbaò l̀ò.† ²² Ma z̀òblena Davidi buiò ní Levii bui pò aal z̀ikemeeò, má tó aà dasi lán saanaòwa, wa f̀ì naoò, lán isiale úfáawa, wa f̀ì zaadauo.

²³ Dii yá èa d̀ède Zelemiwa à m̀è: ²⁴ N yá pò gbépio lé o m̀ào lò? Aa m̀è ma gi bui m̀èn pla pò má s̀èpìòzi. M̀aa aale saka ma gbéoggu, aale ní gwa bui ù l̀ò. ²⁵ Ma Dii ma m̀è, tó mí fáane ní gwāasinao dileo, mé mí iko dile musu ní z̀íleoeò, ²⁶ má gí Yakòbu buiò ní ma z̀òblena Davidiozie sa, ḱé aà bui su kpalable Ablahaù ní Izaakio ní Yakòbu buiòwa l̀ò yáí. Asa má suf̀nò ní pá z̀iue, mí ní ẁēnagwa.

* **33:11** Eza 3.11, Sou 118.1, 136.1 † **33:15** Isa 4.2, 11.1, Zel 23.5-6 ‡ **33:17** 2Sam 7.12-16, 1Kia 2.4

§ **33:18** Nao 3.5-10 * **33:20** Daa 8.22 † **33:21** Zia 5.10

34

Dii legbēa Zedekiaē

¹ Gɔɔ pɔ Babeli kɪ Nɛbukaneza nɪ a zɪgɔɔ pii nɪ bɪsu pɔ ɔle kiblewɔɔ gbɛ́ɔ pii lɛ zɪka nɪ Yelusaleũdeɔ nɪ a zɔɛwɪaɔ, Dii yá'ò Zelemiiɛ à mè: ² Ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, gɛ o Yudaɔ kɪ Zedekiaē ma mè, mále wéleɛ bee na Babeli kíaɛ a ɔzɪɛ, i tesɔwá. ³ Aàpi sɔ a bɔ aà ɔzɪo, wa aà kũ na Babeli kíapie a ɔzɪɛ. Aa wesikɔle, aai yábo kɔ léu, wi taaàno Babeli. ⁴ N beeo lɛ pɔ ma Dii má gbɛ̀ɛn ke: Ma mè wa aà de nɪ fɛndaoo, ⁵ a ga nienieɛ. Lá wà tulaletikà aà dezi kía káau pɔ dɔaaone téa, máa wa tulaletikàɛ téa, wi búbuapeɛ wà mɛ: Waiyoo kí! Ma Dii máme ma lépi gbɛ̀.

⁶ ɔ anabi Zelemii yápi ò Yudaɔ kɪ Zedekiaē pii Yelusaleũ, ⁷ gɔɔ pɔ Babeli kía lɛ zɪka nɪ Yelusaleũdeɔ nɪ Yuda wéle pɔ gɔɔ, Lakisi nɪ Azekao. Yuda wéle bíide pɔ gɔɔ lén we.

Zɔbo

⁸ Kí Zedekia leduukè nɪ Yelusaleũdeɔ à mè wà zɔɔ gɔa wéɛɔ ũ kpàwake. A gbea ɔ Dii yá'ò Zelemiiɛ. ⁹ Kí mè baade a zɔ pɔ de Ebelu ũ ké, gɔɛ nɔɛ pii. Gbɛɛ su àɔ a Yuda dee ví zɔ ũ bo. ¹⁰ ɔ gbàadeɔ nɪ gbé kɪniɔ lɛ kè dou aa mè, wá baade a zɔ ké gɔɛ ge nɔɛ, wáɔ nɪ kũa zɔɔ ũ bo. Ké aa kɔ yámà, aa nɪ ké. ¹¹ Gbezá aa nòse pále sè, aa èa zɔ pɔ aa nɪ képiɔ dà zɔbleu.

¹² ɔ Dii yá'ò Zelemiiɛ à mè: ¹³ Ma Dii Isailiɔ Lua ma mè, gɔɔ pɔ ma á deziɔ bɔle Egipi bɪsu zɔbleu, ma a bàakuarínɔ yádilené ma mè ¹⁴ an baade lí a Ebelu dee pɔ azɪa yíamá ké a wè soplade guu. Tó à zɔbléné wè soolo, aali aà ké. * ɔ á deziɔ i swásemazi aa ma yámào. ¹⁵ A su á dɔɔwa, a yá pɔ má yei kè, á baade gɔa wéɛɔ ũ yá'ò a gbédeee, ɔ a kɔ yámà ma aɛ ua pɔ ma tɔ kuwàu. ¹⁶ ɔ a ea a ma tɔ ɔkpá, á baade èa a zɔ pɔ a kè aà a pɔeá ke kũ bo. A ea a nɪ dá zɔbleu, gɔɛ nɔɛ pii.

¹⁷ Ayámeto ma Dii ma mè, i swáse ma yáio, á baade i gɔa wéɛɔ ũ yá'ò a gbédeeeo. Ma Dii máme mále gɔa wéɛɔ ũ yá kpàwakeɛ sa. Má á gbaɛ mà á kpá fɛnda nɪ gagyáɔ nɪ nɔanaoae. Má tó à gɔ sɔkɛngu pɔ ũ dúnia bɪsu gbépiie. ¹⁸⁻¹⁹ Yuda dɔaanaɔ nɪ Yelusaleũ dɔaanaɔ nɪ kɪ íwaɔ nɪ sa'onaa nɪ bɪsu gbé kɪniɔ leduukèmanɔ, aa gè gáaena paaa zanguo. ɔ aa ma bàakuarínɔ yá gbòo, aai zɪke leduu pɔ aa kèmanɔpiwao. A yáí má tó aa gɔ lán gáaena pɔ aa pàa pla aa gè a zanguopiwa, ²⁰ má nɪ na nɪ ibee pɔ lɛ nɪ weɔne nɪ ɔzɪɛ, an gɛɔ i gɔ bɔɔ nɪ wáib pɔblea ũ.

²¹ Má Yudaɔ kɪ Zedekia nɪ a íwaɔ na nɪ ibee pɔ aale nɪ weɔne nɪ ɔzɪɛ, Babeli kía zɪgɔ pɔ aale kéwápiɔ. ²² Ma Dii ma mè má yádilené, aai su wéleɛ beepiu, aai lélewá, aai tesɔwá. Má tó Yuda bɪsu wéleɔ gɔ beziaɔ ũ, gbɛɛ aɔ ku a guuo.

35

Lekabu bui

¹ Dii yá'ò Zelemiiɛ Yudaɔ kɪ Yoakiũ, Yosia né gɔɔ* à mè: ² Gé Lekabu bui be. Yá'orinɔ, nɪ mórínɔ ma kpé kpéne dou, nɪ véɛ kpámá aa mi. ³ ɔ ma gɛ Zelemii né Yazania, Habazinia tɔúna sisi nɪ a dáunaɔ nɪ a néɔ nɪ Lekabu bui beɔdeɔ pii. ⁴ Ma geínɔ Dii ua e Lua gbé Anana, Igedalia né íwaɔ kpéneu. A ku kpéne pɔ dí

* 34:14 Bɔa 21.2, Iko 15.12 * 35:1 2Lad 36.5-8, Dan 1.1-2

bilibledšana Maasea, Saluü ne kpéneae, gu pó gbēzɔɔ kpéne kúu. ⁵ Ma tūu pó v̄ē ka a paio kále Lekabu buipione ní keeonaɔ, ⁵ má òné: A mi. ⁶ Aa mè: Wili v̄ēmio, asa wá dezi Lekabu né Yonadabu yádilew̄ē à mè wásuli v̄ēmio e wá bui léwae. ⁷ A òw̄ē lɔ wásuli kpedɔɔ, wásuli pótso, wásuli v̄ēbu bao. A mè wásu wàɔ pópɔ v̄lo, sema wàɔ ku zwàakpɛɔ guu gɔɔpii, ké wà e gēgē búsu pó wá kú a guu bòmɔɔ ũe beeu. ⁸ Wá wá dezi Lekabu né Yonadabu yápi kua piie. Wápiɔ ní wá nɔɔ ní wá neḡɔɔ ní wá nenɔɔ wili v̄ēmio. ⁹ Wili kpedɔ wàɔ ku a guu. Wá v̄ēbu v̄lo ge bua ge pɔbui. ¹⁰ Wio ku zwàakpɛɔ guue. Wá yá pó wá dezi Yonadabu dílew̄ē kua piie, wále zíkewà. ¹¹ Ké Babeli kí Nebukaneza sí wá búsuu, ⁵ wá òkɔɔ: A mɔ wá báale Babiloni zígɔɔ ní Sili zígɔɔne, wí tá Yelusaleü, ⁵ wa ḡɔ Yelusaleü la.

¹² ɔ Dii yá'ò Zelemii à mè: ¹³ Ma Dii Zígɔɔde Isailio Lua ma mè, ge o Yelusaleüdeɔne ní Yudaɔ pii ñ me: A swáse ledamai à ma yámao lé? Ma Dii máme mále á la. ¹⁴ Lekabu né Yonadabu yádile a buione à mè aasuli v̄ēmio, ⁵ aa yápi kua, aali mio e ní a gbáo, ké aale zíkɛ ní dezipi yáwa yái. Mapi s̄o miɔ yá'óé m̀ɔm̀ɔɔ, ⁵ ñli zíkɛ ma yáwao. ¹⁵ Mio a zòblena ánabio zlwá m̀ɔm̀ɔɔ, aaiɔ óé á baade bɔ a zé vái guu, i a yákeɔ lile. Aaiɔ óé ásu te dii páleɔzi à zòblenéo, lɔ ku aafia búsu pó má kpá á deziɔwa guu. Kási i swásei à ma yámao. ¹⁶ Lekabu né Yonadabu buio zíkɛ yá pó an dezipi dílenéwa, ápiɔ s̄o ñli ma yámao. ¹⁷ Ayámeto ma Dii Lua Zígɔɔde Isailio Lua ma mè, yá pó má ò má yía Yelusaleüdeɔ ní Yuda kíniɔwa, má yíamáe, asa ma yá'òné, aai swáseio. Ma lezúnzi, aai weao.

¹⁸ ɔ Zelemii ò Lekabu buipione, Dii Zígɔɔde Isailio Lua mè, lá á á dezi Yonadabu yádileae kua, ále zíkɛ yá pó a dílépiɔwa pii, ¹⁹ a yái Dii Zígɔɔde Isailio Lua mè, Lekabu né Yonadabu buie aɔ zòblee gɔɔpii, aɔ kélea we ví baou.

36

Yoakiu Zelemii lá kaa téu

¹ Yudaɔ kí Yoakiü, Yosia né kpalablea w̄ē síiɔde guu, Dii yá'ò Zelemii à mè: ² Lá sé yá pó má òne Isailio ní Yudaɔ ní buipálee yá musu za gɔɔ pó ma na yá'oanewa Yosia gɔɔ e gbá kéu pii. ³ Wilio d̄so tó Yudaɔ yá pó ma zeò má yíamá yáma, an baade i bɔ a zé váiu, mí ní táaeɔ ní ní duunao kémá.

⁴ ɔ Zelemii Nelia né Baluku sísi. Ké Zelemii yá pó Dii òe dàu lé siu Balukue, ⁵ ále ké láu. ⁵ ɔ Zelemii òè: Lá wá ḡimee ní gea Dii uao, ⁶ gé Dii yá pó má dàu má síune ní ké láu kyokeiné we leyegɔɔ. N a kyoke Yuda pó aa b̀ z̄ɛwia aa m̀ɔɔne pii. ⁷ Wilio d̄so tó aa awakpa Dii, an baade i bɔ a zé váiu, asa kp̄ene ní p̄f̄e yá pó Dii ò gb̄épiɔ musuo z̄ɔɔ.

⁸ ɔ Nelia né Baluku kè lá ánabi Zelemii òewa pii, à gè Dii yá pó kú lápi guu kyokè Dii ua. ⁹ Yudaɔ kí Yoakiü, Yosia né kpalablea w̄ē soode, a m̀ keokwide, wa díle wá leye Dii kp̄e kp̄eele Yelusaleüdeɔ ní Yuda pó aa b̀ z̄ɛwia aa m̀ Yelusaleü pii. ¹⁰ Gɔɔbeezi Baluku Zelemii yá taalapi kyokè Dii kp̄e kp̄ea pó de lak̄ena Gemalia, Safana né pó ũ guue. Kp̄eapi ku Bole Dafu sae Dii kp̄e ua lesiue.

¹¹ Ké Gemalia né Mika, Safana t̄ɔna Dii yá pó kú taala guupi mà, ¹² ⁵ à gè kibe lak̄ena kp̄éu, à gb̄aadee beeo lè kálea we, lak̄ena Elisama ní Semaia né Delaiaio ní Akaboo né Elenat̄ao ní Safana né Gemaliao ní Ananja né Zedekiaio ní gb̄aade kíniɔ pii. ¹³ ɔ Mika taala pó Baluku a kyokè a mà káné ní swáwa pii.

14 ǃ gbāadeɓio Netania né Yehudi, Selemia tɔ̀una, Kusi s̄l̄wena z̄l̄ Balukuwa aa mè: Oè àà lá pɔ̀ à a kyokè gbéɔ̀nɛpi se mɔ̀. ǃ Nelia né Baluku taalapi sè gèoné. 15 Aa òè: Z̄l̄e n̄ lápi kyokewēe. ǃ Baluku a kyokèné. 16 Ké aa yápi mà, aale k̄ gwagwa wèlewele, 5 aa ò Balukue: Sema wà yápi dau wà siu k̄ie pii. 17 ǃ aa Baluku là wà mè: Kpelewa ní kè ní lápi k̄ei? A dau a siune yá? 18 ǃ Baluku wémá à mè: Ké à yápi dau a siume, 5 má kè ní lákèbɔ̀. 19 ǃ gbāadeɓio òè: A ní Zelemii à ge ul̄e, gb̄e su àò á kúki d̄o.

20 Gbāadeɓio taalapi si d̄ile lakēna Elisama kp̄eu, 5 aa gè kí lè ua aa yápi siuè. 21 ǃ kí Yehudi z̄l̄ lápi séi, 5 à ge sè lakēna Elisama kp̄eu. Ké à sùò, à a kyokè k̄ipie ní gbāade pɔ̀ kú àà saeɔ̀. 22 A mɔ̀ lè mɔ̀ k̄eokwide guue, íana kú. Kí z̄l̄ea a kp̄eu, té kaa tàasoo d̄ilea aà ae. 23 Tó Yehudi lápi kyokè zek̄li aā ge sī, 5 kí í lápi z̄w we léu ní lakēna f̄ena, í zu tàaso t̄epiu e lápi gè tekù pii. 24 Ké kí ní a iwapi yápi kyó mà, vla í ní k̄uo, aai ní ulaɔ̀ gá wa k̄eo. 25 Baa ké Elenatá ní Delaiao ní Gemaliao awakpàè asu lápi kpasao, í ní yámao. 26 ǃ kí ò a né Yelamelie ní Azelie né Selaiao ní Abedee né Selemiao aa gé lakēna Baluku ní anabi Zelemii kúki, ama Dii ní ul̄e.

27 Kí taala pɔ̀ Zelemii a yá dau a siu Balukue a k̄epi kpasaa gbea, Dii yá'ò Zelemii è mè: 28 Ea n̄ lá p̄ale se lɔ̀, ní yá pɔ̀ kú taala séia guu, Yudaɔ̀ kí Yoakiu k̄pasapi k̄eu, 29 ní ge ò k̄ipie ma Dii ma mè, à taalapi k̄pasa à mè: B̄yái wa k̄eu wà mè Babeli k̄ia a mɔ̀ búsu e bee ɔ̀kpa, í gb̄enaz̄ina ní p̄tuoo yáui? 30 A yáí má ò Yudaɔ̀ kí Yoakiu yá musu, aà buie a z̄l̄e Davidi k̄palauo, wa aà ge zu báasie, íat̄e í le f̄aane, f̄i í kpawá gwá. 31 Má aà táae ní aà néɔ̀ táaeo ní aà íwaɔ̀ táaeo wí ní musue, mí yá pɔ̀ ma mè má yía Yelusaleũdeowa ní Yudaɔ̀ pii yíamá pii, ké aai ma yámao yáí.

32 Zelemii taala p̄ale se kpà lakēna Baluku, Nelia néwa, 5 à lá pɔ̀ Yudaɔ̀ kí Yoakiu k̄pasapi yá dau a siuè pii a k̄eu. A yá bee taa k̄áfk̄áfiè dasi lɔ̀.

37

Zelemii daakp̄eu

1 Babeli kí N̄ebukan̄eza Yosia né Zedekia d̄ile Yudaɔ̀ búsu k̄ia ũ Yoakiu né Yekonia gbeu.* 2 Aapi ní a íwaɔ̀ ní a búsuɔ̀ aai swáse Dii yá pɔ̀ anabi òio. 3 ǃ Zedekia Selemia né Yehukali ní sa'ona Zefania, Maasea néɔ̀ z̄l̄ anabi Zelemiiwa aa mè: Wabikewēe Dii wá Luawa. 4 Zelemii lɔ̀ bebe gb̄e guu, asa wi aà dakp̄eu ḡiao.

5 Goo bee Falaɔ̀ b̄ò Egipi ní a z̄l̄ḡ. Ké Babiloni búsu gb̄e pɔ̀ lia Yelusaleũziɔ̀ a baomá, 5 aa gò. 6 ǃ Dii yá'ò Zelemii è mè: 7 Ma Dii Isailiɔ̀ Lua ma mè, Yudaɔ̀ kí pɔ̀ gb̄e z̄l̄ma n̄ ma lae, ge n̄ oè Falaɔ̀ z̄l̄ḡ pɔ̀ b̄l̄e Egipi aale mɔ̀ d̄biāl̄e ea tá ní búsuu. 8 Babiloni búsuɔ̀ ea mɔ̀ léle w̄lépiwae, aai si aa tes̄wá. 9 Ma Dii ma mè ásu áz̄la s̄ásá à me, Babiloni goálae, asa aa tao. 10 Baa tó a Babiloni pɔ̀ lé z̄l̄kaán̄ɔ̀ f̄u pii, tó k̄ɔ̀ɔ̀ mé ḡó ní zw̄akp̄e guu, amp̄i mé aa fele tes̄ á w̄lépiwa.

11 Ké Babiloni z̄l̄ḡ gò Yelusaleũa Falaɔ̀ z̄l̄ḡ yáí, 12 5 Zelemii f̄ele lé gé B̄yám̄e bui búsu a kpaale séi a gb̄e guu we. 13 Ama ké à k̄a Yelusaleũ B̄yám̄e b̄leu, gud̄šanaɔ̀ gb̄z̄ɔ̀ pɔ̀ wí me Selemia né Ilia, Anania tɔ̀una aà kú à mè: N ye gé nai Babiloniwae. 14 ǃ Zelemii mè: Ege! Mále gé naimáo. ǃ

* 37:1 2Kia 24.17

Ilia i we aa yáio, 5 à gèaàno gbàadeo kfi. 15 Gbàadeo po pàaazi, aa aà gbé aa aà dákpeu lakèna Yonatáa be, gu pò wa díle dakpeunaò be ù. 16 Ǿ wà aà dà ε pò wà a bala kèu, à gooplakè we.

17 Bee gbèa kí Zedekia gbézo zli, wà aà bò m̀doè azlia kúkiu, 5 à aà là à mè: N yáe mà Diiwae? Zelemii wèwà à mè: Ao, a n na Babeli kíaε a ɔzle. 18 Ǿ Zelemii kí Zedekia là à mè: Tàae kpele má kène ge n iwaone ge ní gbéone 5 a ma dakpeui? 19 A ànabi pò aa ànabikèkè aa mè Babeli kía a léle á busuwaoo ku máε? 20 Tiasa ma dii kí, níle maa? Nsu to wà εa tamanoo lakèna Yonatáa beo. Tó ni ke máao, má ga weε. 21 Ǿ kí Zedekia mè wà Zelemii díle dakpeunaoo ua, wio wéle pèekenaoo pèε kpawà lá gu lé do m̀endodo e pèε ge láaò wéleu. Ǿ Zelemii gò dakpeunaoo ua.

38

Zelemii zua bo giuu

1 Matá né Sefatia ní Pasuu né Gedaliao ní Selemia né Yukalio ní Malakia né Pasuu yá pò Zelemii lé o gbéone mà à mè: 2 Dii mè gbé pò gò wéleε bee guuo 5 wa ní dede ní f̀endao ge ní nɔanao ge ní gagyáo, ama gbé pò aa gè ná Babiloniowao aao ku. Aa bo aafia, aaiò ku. 3 Dii mè á wéleε bee na Babeli kía zlgóne ní ɔzle, aai sí. 4 Ǿ gbàadeo ge ò kía: Wà gbépi de, asa àle zlgó pò gòwèε wá wéle guuo kádeε ní gbé k̀niò pii, yá pò àle oné yái. Gbépi lé wá gbézo aafia wεleεo, sema an ásookea. 5 Ǿ kí Zedekia òné: Madó a kú á ɔzli k̀oi? Bó á ye mà ke loi? 6 Ǿ aa Zelemii se dà kiane Malakia bo pò kú dakpeunaoo uapiu. Wà aà gbàε boopiu ní baoo. Boopii í vlio, sema pèlea, 5 Zelemii v̄le pèleapiu.

7 Etiopi gbé Ebemeleki pò de kía nɔo gwana ù mà wà Zelemii dà boopiu. Goo pò kí zólea Bèyámee Boleu, 8 5 Ebemelekipi b̀o aà be, à gè à òè: 9 Ma dii kí, yá pò gbépio kè ànabi Zelemiiε maao, aa aà dà booue. A gau ní nɔanaoε, asa pèε ku wéle guu bo. 10 Ǿ kí òè: Gbèon baakwi se la gérnò, ní aà bo boopiu e ào ga. 11 Ǿ Ebemeleki gbézo sè gérnò kibε. Aa pò zio ní zwánkasaò sèle kpea pò kú làasi zliεu, 5 aa gbàε Zelemiiε ní baò boopiu. 12 Ǿ a ò Zelemiiε à mè: Pópio ka n kúlukulunau ní bapio. Ké Zelemii kè màa, 13 5 aa aà gá b̀ò boopiu. Zelemii ku dakpeunaoo uapiu.

Kí Zedekia yagbèaa Zelemiiwa

14 Ǿ Zedekia gbézo zli ànabi Zelemiiwa, aa aà sè suòè Dii kpé bole áaódeu. Ǿ kipi ò Zelemiiε: Mále yagbèama. Nsu yáe ulemεεo. 15 Ǿ a wèwà à mè: Tó má òne, níyó ma deo yó? Baa tó ma ledáma, níyó swáse ma yáio. 16 Ǿ kí legbèè asii guu à mè: Má sí ní Dii pò wá gbá wénio, má n deo, má n na gbé pò lé n weone ní ɔzlo. 17 Ǿ Zelemii òè: Dii Lua Zlgóde Isailio Lua mè, tó n mikpà Babeli kía zlgó d̀aanaowa, níyó bo, mé wa tesó wéleε beewao. Mpi, níyó kú ní n bεdeo. 18 Tó ni mikpamá s̄o, á wélepi na Babilonione ní ɔzle, aai tesówà, mé níyó e pilimáo. 19 Ǿ kipi òè: Mále v̄lake wá gbé Yuda pò gè ná Babiloniowaoneε. Tó wà ma kpámá, aa ma wetáε. 20 Ǿ Zelemii mè: Wa n kpámáo. Dii yáma, níò zike yá pò má ònepiwa, níyó bo, níò ku aafia. 21 Tó n gi mikpaimá s̄s, yá pò Dii òlmeen ke: 22 Má é wá b̀le ní n be nœ pò gò Babeli kía zlgóne, 5 nœpio lé mè:

Gbé pò nannopio ònòkèneε,
5 aa n fu.
N gbá v̄le pèleau,
5 aa b̀ò n kpε.

²³ Wa bɔle ní n naɔ ní n néɔ Babiloniɔne. Mpi sɔ́ ríyɔ́ pilimáɔ. Babeli kíapi mé a n kú, i tesɔ́ wéleε beewa. ²⁴ ɔ Zedekia ò Zelemiiε: Nsu to gbēε yápi mao, ké wasu n deo yáí. ²⁵ Tó gbāadeɔ mà ma yá'ònnɔ, mé aa mò n la aa mè ò yá pɔ́ ní òmεε ní yá pɔ́ má òneo oné, tó n a kee ùlené, aa n deε, ²⁶ ní oné n mɔ awakpaimεε, ké másu n gbaε Yonatāa be ò ga weo yáíε.

²⁷ Gbāadeɔpiɔ mò Zelemii kíi pii, aa yálalawà, ɔ a wémá lá kí dàεwa pii. ɔ aai yāε òè lɔ, asa gbēε yá pɔ́ aa ò ní kɔɔ ní kíó dɔɔ. ²⁸ ɔ Zelemii ku dakpɛunaɔ ua e wà gè Yelusaleù sɔ̀. Lá wà Yelusaleù sín ke:

39

Babiloniɔ Yelusaleù sia

¹ Yudaɔ kí Zedekia kpalablea wè kēokwi mɔ kwide guu, Babeli kí Nebukanεza mò lía Yelusaleùí ní a zígɔɔ. ² Zedekia kpalablea wè kuεdode mɔ síisɔde guu, a gɔɔ kēokwide zí ɔ aa a bíi fɔ́. ³ ɔ Babeli kía ní a íwaɔ mò zòle Guo Bɔleu. Asi'onki Nεεgali Salezεεe kú ní guu ní Samεgaa Neboo ní zígɔɔ ziiia Saasikiuto ní Babeli kía íwa kíniɔ pii. ⁴ Ké Yudaɔ kí Zedekia ní a zígɔɔ ní é màa, ɔ aa lèkɔwa aa bɔle ní kibε kaaɔ, aa bɔle wéle bɔleu gwá, aa Yuudē dɔɔ zé sè. ⁵ ɔ Babiloni zígɔɔ pèle ní gbεu, ɔ aa Zedekia lè Yeliko gusalalau. Aa aà kù tàò Babeli kí Nebukanεzawa Libla, Amata bùsuu. We à yādauaála, ⁶ à aà néɔ dēde aà wáa ní Yuda bùsu kíabuiɔ pii. ⁷ ɔ à Zedekia wé wíwi à aà yè ní mɔdaonao, à taaànɔ Babeli. ⁸ ɔ Babiloniɔ tesɔ́ aà bεwa ní Yelusaleù kpéɔ pii, mé aa a bíi gbòo. ⁹ Dɔaiɔ gbēzɔɔ Nebuzaladā gbé pɔ́ gò wéleuɔ sèle tárnɔ Babeli ní gbé pɔ́ gè nàwao ní gbé kíniɔ. ¹⁰ Taaside búubuɔɔ ɔ à ní tó Yuda bùsuu we, à ní gbá vèεbuɔ ní bugbεɔ gɔɔ bee.

¹¹ Babeli kí Nebukanεza yādile dɔaiɔ gbēzɔɔ Nebuzaladāε Zelemii yá musu à mè: ¹² N aà sé, níɔ laaidɔwà. Nsu váie kēè. Lá a òne, nili kēè. ¹³ ɔ dɔaiɔ gbēzɔɔpi ní zígɔɔ ziiia Nebusazebáo ní asi'onki Nεεgali Salezεεo ní Babeli kía íwaɔ pii ¹⁴ Zelemii sè bòò dakpɛunaɔ ua, aa aà kpá Aikaù né Gedalia, Safana tɔ̀nawa, à tàò a be, ɔ a ku a gbéɔ guu we.

¹⁵ Gɔɔ pɔ́ Zelemii ku dakpɛunaɔ ua, Dii yá'òè à mè:

¹⁶ Gε ò o Etiopi gbé Ebeμεlekiε,
ma Dii Zígɔde Isailiɔ Lua ma mè,
má yá pɔ́ má ò wéleε bee musu ke,
kaaleε, i ke aafia no.

Gɔɔ bee aà wé a sie.

Ma Dii máme má ò,

¹⁷ Gɔɔ bee sɔ́ má aà bɔ,

má aà na gbé pɔ́ àle vɔakεnéɔne ní ɔzlo.

Ma Dii máme má ò.

¹⁸ Má aà bɔε, wa aà de ní fēndaoo,

má aà misi ké a ma náai vɔ́ yáí.

Ma Dii máme má ò.

40

Zelemii zɔ́leá Mizipa

¹ Dɔaiɔ gbēzɔɔ Nebuzaladā Zelemii gbaεa gbεa Dii yá'ò Zelemiipiε. A Zelemii lè Lama, wà aà yè ní mɔdaonao, a ku Yelusaleù zígɔɔ ní Yuda gbé pɔ́ wàle tárnɔ

Babelio guue. ² Ké dɔaio gbɛzɔɔpi Zelemii è, a dè: Dii n Lua zèò wà yáya gue beewae. ³ Dii mòò sa lá á òwa, asa a duunakèè, i aà yāmao. A yáí yápi á léi. ⁴ N beeo mále mɔdaona polo n ɔwa gbá. Tó à kène, tamanɔ Babeli, mí laaidɔma we. Tó i kenɛ sɔo, kámabo. Bùsu gwa da n ae, gu pɔ kène maa géu. ⁵ Ké Zelemii i dazeuo, a dè: Gé Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una pɔ Babeli kía aà díle Yuda wéleɔ gbɛzɔɔ ũ kíi, níɔ kuaànɔ n gbéɔ guu, ge gu pɔ kène pii lé. ɔ dɔaio gbɛzɔɔpi kùsúakèè, à aà gbàèò. ⁶ ɔ Zelemii gè Aikaũ né Gedalia kíi Mizipa, ɔ a kuaànɔ we a gbé pɔ gò ní bùsuu guu.

Gedalia díle
(2Kia 25.23-24)

⁷ Ké Yuda zlgɔ dɔaanao ní ní gbé pɔ kú sɛuɔ mà Babeli kía mé Aikaũ né Gedalia díle bùsu dɔaana ũ, mé à taaside pɔ aai tárnɔ Babelio nàè a ɔzì, gɔɔ ní nɔɔ ní néo pii, ⁸ aa mò Gedalia kíi Mizipa. Netania né Isimaela kú ní guu ní Kalea néo Yohanani ní Yonataao ní Tanume né Selaiao ní Netofa gbé Efai néo ní Maaka gbé Yezaniao ní ní gbéɔ. ⁹ ɔ Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una legbènè ní ní gbéɔ à mè: Asu zɔblea Babiloniɔne vɔakɛo. A zɔle wá bùsuu la, í zɔble Babeli kíaɛ, yá i bɔánɔ na. ¹⁰ Mapi, má gɔ Mizipa lae, mí yá'o Babiloni pɔ aa mɔ wá kíiɔne. Apio sɔ à ge pɔkɛke ní véɛo ní nísio, í ká dɔu, í ku wéle pɔ á zɔleu.

¹¹ Ké Yuda pɔ kú Mɔabuɔ bùsuu ní Amɔniɔ bùsuo ní Edɔuɔ bùsuo ní bùsu páleɔ mà Babeli kía gbé kɔnao tò Yuda bùsuu, mé à Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una díle ní gbɛzɔɔ ũ, ¹² aa bò bùsu pɔ aa fáaaupioɔ aa sú Yuda bùsuu, aa mò Gedalia kíi Mizipa, ɔ aa pɔ kèke maamaa ní véɛo pii.

¹³ Kalea né Yohanani ní zlgɔ dɔaana pɔ kú sɛuɔ mò Gedalia lè Mizipa nípii, ¹⁴ aa dè: N dɔ kè Amɔniɔ kí Baalisi mé Netania né Isimaela zì n deio lò? Ama Aikaũ né Gedalia i ní yá sio. ¹⁵ ɔ Kalea né Yohanani ò Gedaliaɛ asii guu Mizipa à mè: To mà ge Netania né Isimaelapi dɛ. Gbèe aɔ a yá dɔo. Bóyáí níyɔ to aà n dɛ, Yuda pɔ káaaarizɔ i fáaa pii? Yuda kɔnao midɛɛ. ¹⁶ ɔ Aikaũ né Gedalia wè Kalea né Yohananiwa: Nsu yápi kɛo, ɛɛ níle dɔ Isimaelawa.

41

Gedalia dea

¹ Wɛpi mɔɔplade guu ɔ Netania né Isimaela, Elisama tɔ̀una mò ní gbɛɔn kwio, aa Aikaũ né Gedalia lè Mizipa. Kía buie, mé kía iwae. Gɔɔ pɔ aale pɔble Mizipa we sánu, ² ɔ Isimaelapi ní gbɛɔn kwi pɔ kuaànɔɔ fɛle Aikaũ né Gedalia, Safana tɔ̀una lè ní fɛndao, aa gbé pɔ Babeli kía aà díle bùsu gbɛzɔɔ ũpi dè.* ³ Isimaelapi Yuda pɔ kuaànɔ Mizipa weɔ dèdɛ pii ní Babiloni zlgɔ pɔ kú weɔ.

⁴ Ké a gu dò, gbèe Gedalia dea yá dɔ glao, ⁵ ɔ gbɛɔn basiiɔ bò Sikeũ ní Siloo ní Samalio. Gbɛpio ní lekánao wá, aa ní pɔkasao ga kèkè, aa ní me líli kpélekpɛle, aale gé Dii ua ní pówentio ní tulaletio. ⁶ ɔ Isimaela fɛle Mizipa, àle gé dairíle ní ɔɔɔo. Ké à kà ní kíi, a ònè: A mɔ wá gé Aikaũ né Gedalia kíi. ⁷ Ké aa gè wéleu, ɔ Isimaela ní gbé pɔ kuaànɔ ní kòlokpakpa, à ní ká lɔ̀ɔu. ⁸ A mɔ lè an gbɛɔn kwio ò Isimaelaɛ: Nsu wá dedɛo, asa wa mase ní naao ní nísio ní zɔo ùle sɛue. ɔ à ní tó we, i ní dedɛ ní ní gbéɔo. ⁹ Lɔ̀ɔ pɔ kí Asa yò gɔɔ pɔ àle zika ní Isailio kí Baasao ɔ Isimaela gbé pɔ à ní dedɛpio kàu Gedalia pɔ sae. Lɔ̀ɔpi ɔ Isimaela gbé pɔ gágao kàu páupáu.

* 41:2 2Kia 25.25

¹⁰ Ǿ Isimaela gbé pò aa gò Mizipao kùkù pii, kía neneno ní gbé pò dɔaiɔ dɔaana Nebuzaladá Gedalia díle ní dɔaana ũ aa gò weɔ, ɔ à dàzeu ále tá Amɔniɔ búsuu.

¹¹ Ké Kalea né Yohanani ní zígɔ dɔaana pò kuaànɔ yāvāi pò Isimaela kè mà pii, ¹² aa ní gbé sèle pii, aa gè zíkai ní Isimaelapio. Aa àà lè ikalekii zɔɔ pò kú Gabaɔɔ sae. ¹³ Ké gbé pò aa kú ní Isimaelaoɔ Yohanani ní zígɔ dɔaana pò kuaànɔ è, an pò kèna. ¹⁴ Ǿ gbé pò Isimaela ní kùkù Mizipapio Isimaelapi tò we, aa tá Yohanani kii. ¹⁵ Ǿ Isimaela ní a gbèɔn swaaɔ piliwà, aa tilè wà tá Amɔniɔ búsuu.

¹⁶ Yohanani ní zígɔ dɔaana pò kuaànɔ Mizipa gbé kɔnapio sɪ Isimaelawa Gedalia dea gbea, aa ní sèle, zígɔ ní nɔɔ ní néɔ ní kía nɔɔ gwana pò à sùrnɔ ní Gabaɔɔɔ, ¹⁷ ɔ aa dàzeu aa zè Kimaũ pilakii pò kú Beteleũ sae. Aale tá Egipi, ¹⁸ ké aale bàale Babiloniɔne yáí. Aale vɩakené, asa Isimaela Gedalia pò Babeli kía àà díle búsuu dɔaana ũ dèe.

42

Zelemii wabikea Diiwa Yudaɔne

¹ Ǿ Kalea né Yohanani ní Osaia né Azaliao ní zígɔ dɔaanaɔ ní gbé kɩniɔ néfɛnen gbèzɔɔ pii gè ² anabi Zelemii lè aa òè: Yá pò wále gbeama ma, ní wabikewèe Dii n Luawa ní gbé kɔnae beeo pii. Wá dasi yáa, wá gbé pò wa gɔɔ sa wá bílao lá ní è wá slè beewa. ³ Wabike Dii n Luawa àà zé pò wá sé ní yá pò wá keo owèe. ⁴ Ǿ anabi Zelemii òné: Má mà. Má wabikéé Dii á Luawa lá á òwa. Yá pò a wèwá pii má oé. Má gí yáe oié. ⁵ Ǿ aa ò Zelemii: Lá Dii n Lua su onè wá ke, tò wi zikewá pii, Diipi mé aɔ de wá seelade stande náaide ũ. ⁶ Yámaa ge a vāin nò, wá zíkè Dii wá Lua pò wále n zɪ yāgbəaiwā yāwa, ké wá e wàɔ aafia, asa wá zíkè Dii wá Lua yāwaɔ.

⁷ Goo kwi gbea Dii yá'ò Zelemii. ⁸ Ǿ à Yohanani ní zígɔ dɔaana pò kuaànɔ sisi ní gbé kɩniɔ néfɛnen gbèzɔɔ pii. ⁹ A òné: Dii Isailio Lua pò a ma zɪ yāgbəaiwā mè: ¹⁰ Tó a gɔ zɔle búsupiɔ la, má á zedɔ, má á fuangbao, má á gba gbāa, má á gbooo, asa ma pò yá pò má yíawá yáíe. ¹¹ Asu vɩake Babeli kía pò á àà vɩa vɩe. Asu vɩakeèò, asa máɔ kúánɔe. Má á suaba, mí á bɔ àà ɔzɪ. Ma Dii máme má ò. ¹² Má wɛnadɔé, Babeli kía í á wɛnagwa, í ea á búsuu ɔaaé. ¹³ Tó a su mè á Dii á Lua yámao, á zɔle búsuu lao, ¹⁴ tó a su mè aawo, wá tá Egipiɔ, we wáɔ kuu, wá kɔ'e ní zɩoo, wá zɪ kuu mao, nɔana a káwáguo, ¹⁵ too, à ma yāma Yuda kɔnaɔ. Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, tò a gi ta Egipi, a ge zɔle we, ¹⁶ fɛnda pò ále vɩakeè mè a á le Egipi we, nɔana pò ále leeleke a yá musu a káágué, í gaga we. ¹⁷ Gbé pò aa zè ní Egipi taao wá ge zɔle weɔ, wa ní dede ní fɛndaoe ní nɔanao ní gagyāo. An gbèe a bɔo, aa bɔ yá pò má yíamá fòouo. ¹⁸ Ma Dii Zígɔde Isailio Lua ma mè, lá ma pɔfɛ ní pɔkúmao bɔbɔ Yelusaleũdeɔwa, màa má pɔkúmabɔbɔwá, tò a ta Egipi. A gɔ gbékabɔ ũ, sɔkɛngu pò ũ, láaipɔ ũ, láanipɔ ũ, mé á wesi gue beele bau ɔo.

¹⁹ Ǿ Zelemii mè: Yuda kɔnaɔ, Dii óé ásu ta Egipio. Aɔ dɔ sáasá ké má òé gbān we, ²⁰ ma mè a zā yāwa, ále ázla kaiké. A ma zɪ Dii á Luawa, a mè mà wabikewáé, yá pò a omee mà oé, á ke pii. ²¹ Ma yá pò Dii á Lua ma zɪ òé gbā, kási í swáseio. ²² Aɔ dɔ sáasá ké wa á dede ní fɛndaoe ní nɔanao ní gagyāo gu pò á ye gé zɔleuipi.

43

Yudaɔ taa Egipi

¹ Ké Zelemii yápi ò gbépiɔne pii a làa, yá pɔ Dii ní Lua àà zìomápi, ² Osaia né Azalia ní Kalea né Yohananiò ní waladeɔ pii ò Zelemii: Eε ríle to. Dii wá Lua i n zì ò owéε wásu gé zɔlei Egipioo. ³ Nelia né Baluku mé n swáfèwéε, ké à wá na Babiloniɔne ní ɔzì, aai wá dede ge aai táwanɔ Babeli. ⁴ Ɔ Yohanani ní zìgɔ dɔaanɔ ní gbé kíniɔ i Dii yámao, aai gɔ Yuda búsuuo. ⁵ Ɔ Yohanani ní zìgɔ dɔaanapiɔ Yuda kɔna pɔ aa bò búsu pɔ aa fáaau aa sù Yuda búsuuo sèle pii aa dázεu, ⁶ gɔε ò ní nɔε ò ní né ò ní kía nenɔε ò ní gbé pɔ dɔai gbèzɔ Nebuzaladá ní tó ní Gedaliao ní anabi Zelemii ò ní Nelia né Balukuo. ⁷ Aai Dii yámao, ɔ aa tà Egipi e Tapanesi.*

⁸ Ɔ Dii yá'ò Zelemii Tapanesi we à mè: ⁹ Gbè gbènε sèle ge ò vɛlɛvɛ biliki pɔ kpáεa guu Falaɔ be kpεεle Tapanesi la Yudaɔ wáa, ¹⁰ ní oné ma Dii Zìgɔde Isailiɔ Lua ma mè, má a zòblena Babeli kí Nebukanεza sisi, mí àà kpalabaa kpáεe gbε pɔ má vɛlɛpiwa. Ɔme a zwáakpe dɔ gbepiɔ musu. ¹¹ A mɔ léle Egipiwa, ɔ gbé pɔ má díle aa gagaɔ gaga, gbé pɔ má díle wà ní kúkú zìzɔ u, wa ní kúkú a uε, mé gbé pɔ má díle wà ní dede ní fɛndaɔ, fɛnda wa ní dedeò. ¹² A tesɔ Egipi táakpεwa aa tékú, i táapi sèle taò. Lá pɔdána i a pɔ kákaala, màa Babeli kía a Egipi búsu pɔ kákaala, a ta aafiaε. ¹³ A latè kpé pɔ kú Egipi gbèpεleɔ wíwi, i tesɔ Egipi táakpεwa.

44

Yáyiaa táagbaghanaɔwa

¹ Yáε bee dede Zelemiiwa Yuda pɔ kú Egipiɔ yá musu, gbé pɔ kú Midoliɔ ní Tapanesiò ní Mefisiò ní Egipi búsu geɔmidɔkí oiɔ. ² Ma Dii Zìgɔde Isailiɔ Lua ma mè, a yá pɔ má yía Yelusaleu ní Yuda wéleɔwa è pii. A gɔ bezia ù gbá, gbεe ku weo ³ vái pɔ wélepideɔ kè, aa gè tulaletikátea dii pɔ ápiɔ ge á deziɔ dɔɔne aa kùlené, ɔ aa ma pɔ fɛlemεε yái. ⁴ Miɔ a zòblena anabiɔ zìwá m̀ɔm̀ɔ, aai me ásu yábεε pɔ má zaupi keo. ⁵ Ɔ i swáε a ma yámào. I miké á váikeawao, i tulaletikaa téa dii páleɔne too. ⁶ Ɔ ma pɔfè ní pɔkúmao b̀b̀ɔ Yuda wéleɔ ní Yelusaleuowa e aa gɔ bezia gii ù lá á dɔ gbáεwa.

⁷ Ma Dii Lua Zìgɔde Isailiɔ Lua ma mè, b̀yáí ále yázɔ i ázlaε à ázla midεi? A Yuda gɔε ge nɔε ge néε ge ỳminae a gɔ. ⁸ Ale ma pɔ fɛlemεε ní á p̀keao. Ale tulaletikátea dii pálepiɔne Egipi la, gu pɔ a mɔ zɔleu. A ázla dede a yái, i gɔ láaiɔ ù ní láanipɔ dúnia bui piiε. ⁹ Vái pɔ á deziɔ kè á búsu ní Yelusaleu zeao guuo ní á kía ò ní ná ò ní ápiɔ ní á ná sáágu yà? ¹⁰ E ní a gbāo i ázla busao, á ma vía vío. I te ma ikoyá ní yá pɔ má díle á deziɔneziɔ. ¹¹ Ayámεto ma Dii Zìgɔde Isailiɔ Lua ma mè, ma zeò mà mikpelié, mí yáyiawá mà á míɔnzɔ ápiiε. ¹² A Yuda kɔna pɔ a ze ní sua Egipi lao, ɔ a su la, lakí ɔ á gagau ápii. Fɛnda ní nɔanao a néfɛn gbèzɔ dede, aai gɔ gbékabɔ ù, s̀k̀εngu pɔ ù, láaiɔ ù, láanipɔ ù. ¹³ Má á gbé pɔ kú Egipiɔ wetá ní fɛndaò ní nɔanao ní gagaɔε, lá ma Yelusaleu deɔ wetáwa. ¹⁴ Yuda kɔna pɔ m̀ z̀le Egipiε a b̀ɔ. A e εa ta Yuda búsu pɔ ále a b̀εεkuo. A tá weo, sema á gbé pɔ s̀ b̀k̀i è bàasio.

* 43:7 2Kia 25.26

15 ɔ gɔɛ pɔ aa dɔ n nɔɔ ɪ tulaletikateɔ dii pɔleɔnɔɔ n nɔɛ pɔ kɔaaa we dasidasio n Yuda pɔ aa ku Egipi n Patelosipio ɔ Zelemii: 16 Wɔ yɔ pɔ n ɔwɛɛ n Dii tɔopi sio. 17 Yɔ pɔ bɔ wɔ lɛu pii ɔ wɔ ke, wɔ tulaletikateɔ luabe nɔɛ kɔaɛɛ, wɔ ɪtɔlɛwɔ, lɔ wɔpɔ n wɔ dezio n wɔ kɔa n wɔ gbɔadeɔ kɛ Yuda bɔsuu n Yelusaleɩ zɛaɔɔwa. Gɔɔ bee pɔblea diwɔziɛ, wɔlɛ namable, mɛ vɔi i wɔ leo. 18 Za gɔɔ pɔ wa tulaletikaa tɛa luabe nɔɛ kɔapie tɔ, wɔlɛ ɪtɔlɛwɔ bɔ, pɔpii lɛ kɛsɔwɔɛ, fɛnda n nɔnao lɛ wɔ dedɛɛ. 19 ɔ nɔɔ mɛ: Kɛ wɔlɛ tulaletikateɔ luabe nɔɛ kɔapie, wɔlɛ ɪtɔlɛwɔ, wɔlɛ kɔa kɛɛ lɔ aɔ taawa, wɔ kɛ wɔ zɔɔ lɛ sai nɛɛ?

20 ɔ Zelemii ɔ gɔɛ n nɔɛ pɔ lɛ yɔzɔsiwaɔnɛ ɔ mɛ: 21 Tulaleti pɔ apio n ɔ dezio n ɔ kɔa n ɔ gbɔadeɔ n ɔ bɔsudeɔ kɔteɔ Yuda wɛlɛɔ guu n Yelusaleɩ zɛaɔ guuo yɔ dɔ Diiguo lɛ? Diipi i laasookɛwɔ lɛ? 22 Kɛ Dii kpɔsa n ɔ vɔikeɔ n tɛ yɔ pɔ ɔ kɛɔ, a yɔi ɔ bɔsu gɔ bezia gii ɩ, gbɛɛ ku we bɔ, ɔ gɔ lɔaipo ɩ lɔ ɔ dɔ gbɔɛwa. 23 Lɔ ɔ tulaletikateɔ ɔ duunakɛ Diie, i ɔ yɔmao ge ɔ ikoyɔ ge ɔ yɔdileɔ, i ɔ ɔtonɔkɩ gwao, a yɔi ɔ yɔmɔiɛ lɔ ɔ gɔ gbɔɛwa.

24 ɔ Zelemii ɔ nɔɔnɛ n gbɛ kɩnɔ ɔ mɛ: A Yuda pɔ ɔ kɩ Egipi laɔ, ɔ Dii yɔma. 25 Dii Zɩgɔde Isailio Lua mɛ apio n ɔ nɔɔ ɔ legbɛ, ɔ zɩkɛwɔ ɔ mɛ ɔ lɛ pɔ ɔ kɛ luabe nɔɛ kɔiawa flaboɛɛ. A mɛ ɔ tulaletikaɛ tɛa, ɔ ɩtɔlɛwɔɛ. Too, ɔ lɛ pɔ ɔ kɛwɔ flaboɛ! A zɩkɛ lɛ pɔ ɔ gbɛɛwa! 26 N beeo ɔ ma yɔma, ɔ Yuda pɔ ɔ kɩ Egipi! Ma Dii ma mɛ, mɔ sɩ n ma zɔkɛo, ɔ Yuda pɔ ɔ kɩ Egipi, ɔ gbɛɛ ɔ ma tɔ si ɔ gbasa mɛ ɔ sɩ n Dii Lua kuao bɔ. 27 Mɔlɛ wɛtɛɔzi ke mɔ vɔikeɛ yɔiɛ, i ke maakeɛ yɔi nɛ. Wa ɔ Yuda pɔ ɔ kɩ Egipi dedɛ n fɛndaɔ n nɔnao ɔ ɔ ge mɩde apii. 28 Gbɛ pɔ aa bɔ fɛnda lɛzɩ, ɔ bɔlɛ Egipi ɔa ta Yuda bɔsuu ɔaɔ bɩlao, Yuda kɔna pɔ mɔ zɔlɛ Egipio i dɔ sa gbɛ pɔ ɔ yɔ kɩ, tɔ mapi ge ampionɛ.

29 Ma Dii ma mɛ seela pɔ ɔ to ɔ dɔ kɛ yɔ pɔ ma mɛ mɔ yɔawɔ gue beeu kuɛn ke: 30 Ma Dii ma mɛ mɔ Egipio kɩ Falaɔɔ ɔfela na ɔ ɔ ibɛɛ pɔ lɛ ɔa wɛɛ ɔ zɩlɛ, lɔ ma Yudaɔ kɩ Zedekia na ɔ ibɛɛ Babeli kɩ Nebukaneza pɔ lɛ ɔa wɛɛ ɔ zɩwa.

45

Baluku yɔ

1 Nɛlia nɛ Baluku yɔ pɔ ɔnabi Zelemii ɔɛ kɛ lɔu. A gbɛa ɔ Zelemii yɔ bee ɔɛ Yudaɔ kɩ Yoakiu, Yosia nɛ kpalablea wɛ sɩiɔde guu. 2 Dii Isailio Lua mɛ yɔpi ɔnɛ Baluku. 3 Ni mɛ waiyoo mpi, Dii yɔ'la kɔfɩnɛ n yɔ'omaue, nɩlɛ aauke e n kpasa, nɩlɛ ɩampakɩ eo. 4 Dii mɛ mɔ onɛ ɔ pɔ pɔ ɔ bɔ wɩwi, ɩ pɔ pɔ ɔ tɔ wole, baa bɔsu bɩu guu. 5 Yɔzɔɔ nɩlɛ wɛɛlɛ nzɩɛa? Nsu wɛɛlɛo, asa Diipi mɛ ɔ yɔmɔ gbɛpiie, ama gu pɔ n geu pii, ɔ n misie. Dii mɛ ɔ.

46

Yɔ pɔ ɔ Egipio le (Isa 19.1-25, Eze 29.1-32.32)

1 Dii yɔ'ɔ ɔnabi Zelemii bui yɔ musu ɔ mɛ: 2 Egipi pɔn la. Yɔ pɔ Dii ɔ Egipio kɩ Falaɔɔ Nɛko zɩgɔɔ musun ke, gɔɔ pɔ Babeli kɩ Nebukaneza zɩblɛmɔ Uflatai Kaakemi saɛ, Yudaɔ kɩ Yoakiu, Yosia nɛ kpalablea wɛ sɩiɔde guu.

3 A ɔ sɛngbaɔ keke, a zɔɔ n ɔ nɛnao, ɩ gɛ zɩu.

4 A ɔasɩna kɔ sɔɔnɛ, ɩ di n kpe.

A m̀ò f̀uàᵛ kpákpa, í ze d̀òᵛᵛᵛ,
à m̀ò ulaᵛ dada, í á s̀ᵛnaᵛ leke.

⁵ B̀ò m̀ále e wei?

M̀á è v̀ía r̀í z̀íᵛᵛ k̀ù,
aale p̀òᵛᵛz̀áke,
wà z̀íblè má, aale t̀íle,
aale r̀í k̀pe gwao, v̀ía p̀óᵛ liaar̀ízi.
Dii mé ò.

⁶ Gb̀é k̀asakasa i e bàaleᵛ,
gb̀é gb̀aa i e b̀ò.
Aale g̀emb̀ole, aale kwé
Uflata sae gugb̀antoo oi.

⁷ Deᵛ mé lé f̀ele lán Niiliwa kee,
aale z̀ampapa lán í z̀ᵛwai?

⁸ Egipiᵛne! Aale f̀ele lán Niiliwa,
aale z̀ampapa lán í z̀ᵛwa,
aale me: Wá f̀ele da d̀úniaae,
wí ẁéleᵛ m̀íᵛnz̀ó r̀í gb̀é p̀ó k̀úᵛ.

⁹ S̀odeᵛ, à dazeu!
Zikasᵛgodeᵛ, à gofi s̀ᵛᵛᵛ!
Zigᵛᵛ, à b̀ó r̀í táo!
Etiopiᵛ r̀í Libiiᵛ s̀engbao k̀ua,

Ludiᵛ sá k̀ua, aale ká.

¹⁰ G̀ᵛᵛpiá Dii Lua Zigᵛde p̀óe,
t̀sia aá íb̀eᵛᵛwa g̀ᵛᵛe.

F̀enda a ỳém̀mir̀ígu à tá r̀í auo,
asa Dii Lua Zigᵛde sa'oa v̀í
Uflata sae gugb̀antoo oi b̀usuue.

¹¹ Egipiᵛ, à ge b̀ò ese weele Galada!
N beeo á esekeke p̀ae,
á gyá a k̀éwáó.

¹² Buiᵛ ma lá wà widàwá,
á pelemboa wii a li d̀úniaa.
A g̀ᵛsaᵛ kpákpakᵛa,
aai k̀we sikᵛa.

¹³ Yá p̀ó Dii ò anabi Zelemii e Babeli kí Nebukaneza m̀ᵛa lélel Egiyiwa musun ke:

¹⁴ A yáe bee o Egipiᵛne,
à a kpáwáke Midoli r̀í Mefisio r̀í Tapanesio.
A oné aa s̀ouke aa z̀íᵛpoo,
asa z̀í lé r̀í saedeᵛ blee.

¹⁵ B̀yáí á negᵛnaᵛ wúleai?
Aai f̀í f̀eleᵛ, Dii mé r̀í né.

¹⁶ Aa g̀enalele aa kpákpakᵛa,
aa me, f̀ele wà ta wá gb̀éᵛ k̀íi,
wà bàale gb̀aamᵛneᵛdeᵛ f̀endae,
wà ta wázla b̀usuu.

¹⁷ A t̀ókpa Egipiᵛ kí Falaᵛᵛe,
Zᵛade p̀ó à azla g̀óikè.

18 Lá á Taboo dᵛ gbèᵛsᵛsᵛ ũ,
 mé á Kaameli dᵛ Ísia sae,
 ní ma kuaᵛ, màa á ibeᵛᵛ mᵛa sea vᵛo.
 Ma Kíá pᵛ ma tᵛn Dii Zígᵛde máme má ò.

19 A Egipiᵛ, à á pᵛᵛ naaa.

Wa á kúku wà táánᵛᵛ.
 Wa teᵛᵛ Mefisiwa à gᵛ bezia ũe,
 gbᵛe aᵛ ku we bo.

20 Egipi de lán zununu kefenawae.
 Fíona a bᵛ gugbántoo oi, i mᵛ pewa.

21 Zígᵛ pᵛ Egipiᵛ flabónéᵛ
 de lán zunéᵛᵛ mekpaaᵛwae.
 Aa kpekpa, aai tíle sánu,
 aa fᵛ ze gio,
 asa yámᵛᵛᵛᵛᵛ mé kà,
 an íadamagᵛᵛ mé píla.

22 Egipiᵛ bà kpáí lé lán mléwa,
 an ibeᵛᵛ lélemá ní gbāao,
 aa sumá ní mᵛᵛᵛ lán yāawenaᵛwa.

23 Ma Dii ma mē,
 baa ké Egipi zígᵛᵛ kpa
 lán líkpe sisi pᵛ wa fᵛ gᵛuowa,
 wa ní kwéᵛ.
 Asa an ibeᵛᵛᵛᵛᵛ dasi de kwaᵛla,
 wa fᵛ ní naoo.

24 Wa Egipiᵛ na gugbántoodepiᵛᵛᵛ ní ᵛzᵛe,
 wi widamá.

25 Ma Dii Zígᵛde Isailiᵛ Lua ma mē má Tebesi táa Amᵛni wetá ní Falaᵛᵛᵛ ní Egipiᵛ
 ní ní táa kíniᵛ ní ní kíaᵛ. Má Falaᵛᵛ ní gbé pᵛ aa aà náai vᵛᵛ wetá, 26 mí ní na Babeli
 kí Nebukanéza ní aà zᵛᵛᵛᵛᵛ pᵛ aale ní weᵛᵛᵛᵛ ní ᵛzᵛ. A gbéa wa ea wáᵛ ku we lán
 yāawa. Ma Dii máme má ò.

27 Ma zᵛᵛᵛᵛᵛᵛ Yakᵛbu buiᵛ,
 ásu to vía á kᵛᵛ.
 Isailiᵛ, ásu bílikéᵛ,
 asa má á bᵛ búsu zázáu,
 á buiᵛ ᵛ má ní sí zᵛᵛᵛᵛᵛ.
 Yakᵛbu buiᵛ ea aᵛᵛ ku kílikili dᵛᵛᵛᵛ,
 gbᵛe a to vía ní kᵛᵛ.

28 Ma zᵛᵛᵛᵛᵛᵛ Yakᵛbu buiᵛ,
 ásu víakeᵛ, asa má kúánᵛᵛ.
 Bui pᵛ ma ᵛzᵛázi ní guuᵛᵛ
 baa tᵛ ma buipiᵛᵛ míᵛnzᵛᵛ,
 má á míᵛnzᵛᵛᵛ.

Ama á bᵛ páo fá!*

Má á swágaga a zéwae.

47

Yá pᵛ a Filitᵛᵛ le

(Isa 14.29-32, Eze 25.15-17, Yoᵛ 3.4-5, Amᵛ 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

* 46:28 Zel 30.10-11

¹ Dii yá'ò ànabi Zelemii e Filitēo musu e Falaōo àò gé lélei Gazawa à m̀è: ² Dii m̀è:

I b̀ò gugbántoo oi,
àlè su lán swa paawa.
Ipi dà b̀úsua ní p̀ó p̀ó kú a guuō,
à dà wéleola ní gbé p̀ó kúuō pii.

Wàlè wiile,
b̀úsudeō lé búbuape nípii,
³ ibeēō s̀s̀ gbāa bàalekōfi yáí
ní s̀s̀gōo wuluu t̀òlelualuaa yáío.

Maeō ea su ní nēō s̀léio,
ké an g̀àsi g̀ò d̀òlòlò yáí.
⁴ Filitēo kea kélekele g̀oō mé kà,
wa gbé p̀ó aai d̀o Tiideō ní Sidōdeōlè k̀onapio míon̄z̄e.
Dii mé a Filitēo ásooke,

i Keleti b̀úsude p̀ó g̀òpio d̄eōnz̄ō.

⁵ Gazadeō ní mi b̀ò,
Asekelonideō lé g̀ò kpaaua.

Gusalala gbé k̀ōnā,
áò ázía lili e b̀oē ní?

⁶ A'a Dii f̄enda, níȳs̄ z̄ew̄ēe b̀oē ní?
Solò n k̀p̄éu! Káma bo! Z̄e màa lè!

⁷ Dii mé f̄endapi d̀au, k̀pelewa a ke à z̄ei?

A d̄ilè f̄endapie aà ỳm̄emi Asekelonideō ní ísialedeōgue.

48

Yá p̀ó a M̀abuo le

(Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Eze 25.8-11, Am̄o 2.1-3, Sof 2.8-11)

¹ Dii Z̄iḡōde Isailio Lua yá'ò M̀abuo musu à m̀è:

Waiyoo, wà Nebo ásookè.

Wà Kiliataiū sí wà a gbéō k̀k̀k̀,
wà ní m̄eēwiadeō k̀k̀, aa g̀ò bíli guu.

² M̀abuo íandāa ví l̀o,
wà lek̀p̄aíńzi Eseh̄ō wà m̀è:
A m̀o wà ḡe buipi dúuz̄ō.
A Mad̄emedeō s̀s̀ á lé a g̀ō kpaauae,
wi péwá ní f̄endao.

³ Olonaiūdeō wii ma d̀o:
Wà wá d̄eōnz̄ō! Wà wá ké dúuduū!

⁴ Wà M̀abuo dúuz̄ō,
an n̄éf̄ēn̄ēn̄oō oolò ma d̀o.

⁵ Aalè wiipe, aalè Luiti sísi kú,
aalè búbuape, aa píla lé gé Olonaiū.

⁶ A bàale! A ázía mib̀okli w̄eēl̄e,
íō ku gb̄au lán s̄ēa z̄àa'ínawa.

⁷ Lá a á ỳakeō ní á àiz̄eō náaikè,
a yáí wa á k̀k̀k̀i,
wi táán̄o b̀usu páleu ní á kíao
ní á t̄aa Kem̄sio ní a gb̀agbanao.

8 Gudena a léle á wélewa píie,
á wéle a bɔo.

Wa guzule ɔ́kpaε,
wi gusalala dúuzɔ́,
asa Dii mé ò.

9 A gásláɔ kpa Mɔabuɔwa
aa vua taò,

asa an wéleɔ gɔ́ bεziaɔ úε,
gbēε aɔ ku a kee guu bo.

10 Gbé pɔ́ í zíkε Diiε ní zígbiaoá láaipɔε.
Gbé pɔ́ gí gbēdeí ní a fēndaoá láaipɔε.

11 Mɔabuɔ ku dɔɔɔa za ní èwaasogɔɔ,
aa zɔ́leεε mèteεε lán wēwa dàa guu.
Wi ní lile wá ní ká dàa páleu yāao,
wi ní bɔ́le wá tárnɔ́ búsu páleuo.
Aa na e tiaε, an gí i lileo.

12 A yáí ma Dii ma mè a gɔɔ lé mɔ́
ké mà dàalεkulεnao zímá,
aai ní dàapio lé kúle aa ní bɔ́leu,
aai gbasa ní dàapio wíwi.

13 Wí a Mɔabuɔ kú Kemɔsi yá musue,
lá wí Isailio kù Beteli pɔ́ aa aà náaikè yá musuwa.

14 Mɔabuɔ, kpelewa á e o
nεgɔ́n zíkán gbāaon á úi?

15 Wa si Mɔabuɔ wéleɔu wá ní dēɔnzɔ́ε,
an èwaaso maaɔ i gaga gbēdeɔεa guu.
Kía mé ò, aà tɔ́n Dii Zígɔ́de.

16 Mɔabuɔ kea kélekele káikù,
wa yáyiamá zεzεsaie.

17 A bui pɔ́ á liaarɔ́zɔ́
ní á gbé pɔ́ a ní tɔ́ màɔ píi
à ázla gbēgbē ní yáí,
í mε an gopana gbāa làa,
an kpala gawi kɔ́'è.

18 Dibɔ́deɔ à á kúkii gawide to we,
í pila zɔ́le búsuu.
Asa Mɔabuɔ káalenao lé mɔ́ léleiwá,
aa á wéle bíideɔ gbooε.

19 Aloeedeɔ, à zε zε saε àɔ gudá,
íɔ gɔ́ε ní nɔ́ε pɔ́ aale kòsɔ́ fáɔ la
àɔ mε, à kè kpelewa ní?

20 Wí Mɔabuɔ kù, wá ní dúuzɔ́ε.
A wiile! A búbuape,
í oné Aanɔ saε we,
wá Mɔabuɔ míɔnzɔ́ε.

21 Lua yákpalekè ní gusalaladepioε,
Olonadeɔ ní Yazadeɔ ní Mefaadeɔ

22 ní Dibɔ́deɔ ní Nebodeɔ ní Bεdiblataiudeɔ

23 ní Kiliataiüdeᵛ ní Begamuludeᵛ ní Bemeᵛnadeᵛ

24 ní Keliodeᵛ ní Bᵛzeladeᵛ

ní Mᵛabu búsu wéleᵛ píi,

a pᵛ pᵛ kú káiᵛ ní a pᵛ pᵛ kú zàᵛ.

25 Wá Mᵛabuᵛ gbāa k'è,

wá ní gàsá wíwi.

Dii mé ò.

26 Mᵛabuᵛ kuabii Diiwae.

A íkakané,

aa léle ní pisi guu blàtau,

aa gᵛ láanipᵛ ù.

27 I Isailiᵛ láanike yāa nolo?

Tó ále ní yá'o,

iliᵛ mikené déüdeü

lán kpáí wa kúwao lé?

28 Mᵛabuᵛ, à á wéleᵛ to we,

í ge àᵛ ku gbetᵛᵛu

lán bá pᵛ i né da wewa.

29 Wa Mᵛabuᵛ yᵛᵛ yāmá,

an káamai ní ní zazao kè zài.

Aa zlaséa lesí ní íandāo ví,

wala mé lé ní é ní sᵛ guu.

30 Ma Dii ma mè,

má nízla sea lesí dᵛ, kási pāe,

an yābᵛle lí gbesuo.

31 Ayāmeto mále ᵛᵛᵛ Mᵛabuᵛne,

mále wiipe ní yá musu,

mále búbuape Kilalesedeᵛne.

32 Mále ᵛᵛᵛ Sibema véebuᵛne,

ma wiipi de lán Yazeedeᵛ pᵛwa.

Sibema gᵛna ᵛtá yāa e isialei

e à gè ká Yazeewá.

ᵛ gbēkaalena mò léle

a véé kᵛ pᵛ màᵛwa.

33 Wá pᵛna ní yaalᵛᵛò bᵛ

Mᵛabuᵛ kaaᵛu ní ní buaᵛ.

Má tò véé lé bᵛ a fēkíi bᵛ,

gbēe lé ᵛzᵛ véewa ní wiio bᵛ.

Wii dᵛ, kási pᵛna wii no.

34 An wii dᵛ za Esebᵛ e Eleale ní Yaazao,

za Zoaa e à gè pè Olonaiü ní Egala Selisiaowa,

asa baa Niüliü í bá bᵛe se.

35 Gbé pᵛ aal sa'o guleᵛᵛᵛwa,

aal tulaletikatea ní diiᵛneᵛ,

má ní midé Mᵛabu búsuue.

Ma Dii máme má ò.

36 A yáí ma nᵛse lé ᵛᵛᵛ lán kule'ᵛwa Mᵛabuᵛne,

ma nᵛse lé ᵛᵛᵛ lán kule'ᵛ wá Kilalesedeᵛne,

asa an àizee pᵛ aa náaaᵛ gēzeae.

37 An baade migbaa lè,
aa ní lekàna wà,
aa ní ɔ̀ lili nípii,
aa zwànkasaɔ̀ d̀d̀d̀ ní pi.

38 M̀abuwɔ̀ lé búbuape
ní kpéɔ̀ musu pii ní ní g̀aaɔ̀ pii,
asa ma ní wiwi
lán ta p̀ó gbèe yeiowaɛ.
Ma Dii máme má ò.

39 B́ili M̀abuwɔ̀ kú, ɔ̀ aale wiipe,
aale kpekpa ní wíó.
M̀abuwɔ̀ g̀̀ láanipɔ̀ ũ,
s̀skēngu p̀ó ũ gbé p̀ó liaarízìɔ̀ne.

40 Ma Dii ma m̀è:
A gwa, wàle yàakpa M̀abuwɔ̀la,
wà kúu'ò lé sumá.

41 Wa léle Keliowa,
wa wéle bíideɔ̀ sí.
Zí bee s̀ó a kē M̀abuwɔ̀ neg̀ɔ̀naɔ̀ngu
lán nɔ̀e p̀ó lé ne'í wáwákewa.

42 Wa M̀abuwɔ̀ míɔ̀nzɔ̀,
an bui aɔ̀ ku ɔ̀o,
ké aa kuabliia yáí.

43 Ma Dii ma m̀è, M̀abuwɔ̀,
yápasí ní ɛo ní baio lé á dá.

44 Gbé p̀ó lé bàale yápasípiɛɔ̀ zu ɛue,
mé bai a gbé p̀ó b̀ò ɛpi guuɔ̀ kú,
asa má t̀ó M̀abuwɔ̀ wɛtáɔ̀ kae.
Ma Dii máme má ò.

45 Olo'olobonaɔ̀ yéee láa,
aale mikpakli wéle ɛsebɔ̀ uei,
ɔ̀ té f̀le ɛsebɔ̀,

télepiɔ̀ b̀ò kí Sís wélepiu,
àle kú M̀abuwɔ̀ miwa,
àle kú z̀akanapiɔ̀ d̀ówa.

46 Waiyoo á M̀abuwɔ̀!
Kem̀sì gbàgbanaɔ̀ míde!

Wà á neg̀ɔ̀e kùkù z̀ìz̀ɔ̀ ũ,
wà á nenɔ̀e náaa wà t̀arínɔ̀.

47 Ma Dii ma m̀è g̀ɔ̀gbézází
má su ní M̀abuwɔ̀ ní pá ziu.

Lá yá a z̀ìle M̀abuwɔ̀wan we.

49

Yá p̀ó a Am̀oniɔ̀ le

(Eze 21.28-32, 25.1-7, Am̀o 1.13-15, Sof 2.8-11)

¹ Am̀oniɔ̀ yá musu Dii m̀è:
Isailiɔ̀ neg̀ɔ̀e ɔ̀lò lé?

Aa túbiblenao vɔ́o lé?
 Akea táa Mɔ́ɔku gɔ́ Gada búsu víi?
 Bóyáí aa gbàgbanao ku a wéleui?

² Ma Dii ma mè,
 a gɔ́o lé mó ké má kúkua do
 Amɔ́no mæwɔ́a Labawa,
 i gɔ́ bezia ũ.
 Isailio i tesɔ́ a zɔ́ewɔ́owa,
 aai gbé pɔ́ ní yá yáapio ya sɔ́.
 Ma Dii máme má ò.

³ Esebɔ́de, à wiile,
 asa Ai káale.
 Labade, à búbuape,
 í zwànkasao kákaála,
 í ázla gbēgbē,
 à báabáabo á wéle bíidepiu,
 asa wa Mɔ́ɔku séle taò sánu
 ní a gbàgbanao ní ní kíaoe.

⁴ Bóyáí ále íanadā
 á guzule táaede yá musui?
 Pɔ́ɔɔzákena, i á áize náaike
 à me: Deo mé aa fɔ́ lélewái?

⁵ Ma Dii Lua Zígɔ́de,
 má tó bui pɔ́ líaaázio gili gēágue,
 aai péwá ápii,
 gbēe ku à á gbé pɔ́ fáaaa káaa.
⁶ Gbezā má su ní Amɔ́no ní pá ziu,
 ma Dii máme má ò.

Yá pɔ́ a Edɔ́o le

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Eze 25.12-14, 35.1-15, Am 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

⁷ Edɔ́o yá musu Dii Zígɔ́de mè:
 ɔ́noae ku Temani ɔ́o lé?
 Laaide ledama làa yá?

An ɔ́no gēze a yá?
⁸ Dedade, à ea ní bao,
 í ge ule gbè'eo guu,
 asa má tó á Esau buio yá'e
 á wetágo pie.

⁹ Tó vɛ́eko zɔ́zɔ́nao mé mò sí á vɛ́ebuɔ́,
 vɛ́e kɔ́na ɔ́ aa tóeo lò?
 Tó kpáio mé gēázi gwá sɔ́,
 pɔ́ pɔ́ an pɔ́ dɔ́wá ɔ́ aa se adoo lò?

¹⁰ Mapi sɔ́ má Esauo pɔ́o pilimá pii,
 má bɔ́má ní uleklíio guue,
 aa naalekli e guei ɔ́o.

An néo ní ní daeo ní ní gbédeeo gaga,
 an bui ao ku ɔ́o.

¹¹ A tone pɔ́ gwana vɔ́o to we,
 má ɔ́liánzi.

A gyaa gbēando i ma náaike ɔ́o.

¹² Ma Dii ma mè,

tó gbé pọ́ aai ka ma pọ́kúma í miao sù wa mí,
 ápiọ sọ́ á bọ́ páe?

Á bọ́ páo, á mi sẹ́.

13 Ma Dii má sí ní mazíao,

Bọ́zela a gọ́ bẹ́zia ùe,

ìọ da gii lán gbáawa.

Aọ de láanipọ́ ù, láaipọ́ ù,

a zẹ́wíao ìọ da gii gọ́pii.

14 Ma baomà Diiwa,

wà zinae zì buiọwa aà oné,

aa kọ́ káaa aa gẹ́ lẹ́lẹ́wá,

aa fẹ́lẹ́ gẹ́ zíkaiánọ́.

15 A ma! Má tó á gọ́ kpẹẹ buiọ guu,

wíliọ sakaágu.

16 A nọ́sẹ́ pásí ní á kàamaio mé á sásá.

A gbé pọ́ a gbẹ́ kẹ́ á kpé ù,

á zọ́lea gbẹ́sísí musu,

baa ké á á sakpẹ́ dà musumusú lán baewa,

má á báẹẹ.

Ma Dii máme má ò.

17 Edọ́ù bùsu a gọ́ wáiwai,

yápi í di gbé pọ́ lé gẹ́ weọwa,

aaio a láanikẹ́ wétẹ́a pọ́ wà mọ́è yáí.

18 Aọ de lán Sọ́dọ́ù ní Gọ́mọ́ọ́*

ní wẹ́lẹ́ pọ́ kú ní saeọ́ míọ́nzọ́awae.

Gbẹ́e a zọ́lẹ́ weo, baa do.

Ma Dii máme má ò.

19 Lá nọ́ọ́musu í bọ́ Yuudẹ́ dàou

à gẹ́ bualoú àizẹ́edeu,

màa má Edọ́ùọ́ ya mà ní bọ́lẹ́ ní bùsuu gọ́ọ́,

mí gbé pọ́ má sẹ́ díle we.

Déme muaamanọ́i?

Déme a fọ́ ma gbẹ́a a yáii?

Dọ́aana kpele mé a fọ́ ze gimẹ́ei?

20 Ayámẹ́to à yá pọ́ Dii zẹ́ò à ke Edọ́ùọ́ne ma

ní yá pọ́ a díle Temanideọ́ musuo.

Nọ́ọ́musupi a ní nẹ́ọ́ naaa taò lán sáọ́wae,

í ní bualoúpi dẹ́ọ́nzọ́ ní yáí.

21 An kwea a tọ́lẹ́ lualua,

wa ní wii ma e Isia Tẹ́ai.

22 A ma! Ibẹ́e a fẹ́lẹ́ kúu'omá,

í a gá́sía poo Bọ́zela.

Gọ́ọ́ bee sọ́ a kẹ́ Edọ́ù nẹ́gọ́naoгу

lán nọ́e pọ́ lé nẹ́'í wáwákẹ́wa.

Yá pọ́ a Damasi le

(Isa 17.1-3, Amọ́ 1.3-5, Zkl 9.1)

23 Damasi yá.

Amatadeọ́ ní Aapadadeọ́ gẹ́e gọ́ kpá ní wéí,

* 49:18 Daa 19.24-25

ké aa bao íi mà yáí.
An sɔ zea tɛɛɛo lán ísia íwa,
an nɔsɛ daa doũ.

²⁴ Damasidɛ kúsu kwè,
aale olo'olobo,
aa lèkɔwa ní bao,
Pɔsia ní wáwáo tɔmá,
lán nɔɛ pɔ lé ne'íwa.

²⁵ Bɔyáí aai bɔlɛ wà wéle tɔdepi tò weo ni?
Mɛɛwía pɔnadepi.

²⁶ Wélepi èwaasɔ kwɛ a zea guue,
wi a zlgɔɔ dɛdɛ zibeézí pii.
Ma Dii Zlgɔde máme má ò.

²⁷ Má tesɔ Damasi bíɔwa,
kí Benadada zegikíi i tékú.

Kedaa ní Azoo búsude

²⁸ Kedaa ní Azoo búsú pɔ Babeli kí Nebukanɛza lèlemá yá musu Dii mè:
A fɛle gé léleí Kedaaɔwa,
í gukpɛdepiɔ dɛɔnzɔ.

²⁹ Wa ní zwàakpɛɔ ní ní pɔtuɔɔ símá,
wi tá ní ní zwáa pɔ aal da ní kpɛuɔ
ní ní yiongoɔ ní ní pɔɔ pii.
Wi wiidɔmá: Vía pɔɔ liaaázi!

³⁰ Azoo búsudeɔ, à bàale fáaa,
í ge ulɛ gbè'ɛɔ guu.
Ma Dii máme má ò.

Babeli kí Nebukanɛza yàsèánɔ,
à lekpaalázi ní gbéɔ à mè:

³¹ A ge léle bui pɔ kálea dɔdɔa,
aale nízi náaikɛɔwa.
An wéleɔ gbaɔ ní gbáa vɔo,
aame ká we níte.
Ma Dii máme má ò.

³² Wa ní yiongoɔ naaa,
wi tá ní ní zuɔ dasidasi.
An gbé pɔ aal mizɔiɔ,

má tó yá bɔ gupiiu à ní le,
mí ní fáaa dúnia gola síiɔ.
Ma Dii máme má ò.

³³ Azoo búsú a gɔ gbɛgbonaɔ tòò ũɛ,
iɔ da wáiwai gɔɔpii.
Gbɛɛ aɔ ku we ɔo, baa do.

Elaũ búsú

³⁴ Dii yá'ò anabi Zelemii Elaũ búsú yá musu Yudaɔ kí Zedekia kpalablea
daaleɔɔ à mè:

³⁵ Ma Dii Zlgɔde ma mè,
má Elaũɔ sá é'ɛ,
asa sápi ɔ aale gbáa'ewá.

³⁶ Má dúnia gola síiɔ íana gbaemá,
mí ní fáaa gupiiu.
Búsue ku ké an lala'onaɔ gí tauio.

37 Má Elaũo kãde ní ibee pó aale ní wẽone,
 mí yáiyamá ní pofẽ pãslo.
 Ma Dii máme má ò.
 Má pémá ní fẽndao
 e mà ge ní midẽe.

38 Má Elaũo kĩa ní rĩ dɔaanaɔ dedee,
 mí a kpalabaa kpále an bùsuu.
 Ma Dii máme má ò.

39 Gbezã má su ní Elaũo ní pá ziu
 Ma Dii máme má ò.

50

Babeli dutuzõa

(Isa 13.1-14.23, 47.1-15)

1 Yá pó Dii dà anabi Zelemiie a ò Babeli ní Babiloni bùsuo yá musun ke:

2 A baœ bee kpa buĩne,
 à dalapoo da, í kpáwaxe,
 ásu yãe ulenéo,
 à me wà Babeli sí,
 an táa Beli gee gõ kpa a wéi,
 an táa Melodaki gõ ze yẽe.
 An pó pó aa pí dii ũo gõ ní wío,
 vía ní táapiɔ kù píi.

3 Gughãntoo oi bui mé lèlèwà,
 aa a bùsu kè yáiyai.
 Gbẽe ku we lo,
 baa nòbɔɔ se, aa bàalè b̀̀leue.

4 Ma Dii ma mè
 zĩbeezi Isailiɔ ní Yudaɔ su sãnu,
 aa ma Dii ní Lua kíi wẽele ní ɔɔbo.

5 Aa Sina ze ghea, aai mipewà,
 aai naa, ma bàa iɔ kúrinɔ gɔɔpii,
 a yá a sãnguɔ.

6 Ma gbẽɔ de lán sã sásãawae,
 an dɔaanaɔ mé tò aa liaaliaa,
 õ aa p̀̀ɔbɔɔzákèmee gbẽsɩsɩ musu.
 Aa gè gbẽsɩsɩ musu le,
 aa sù sɩsɩ musu la,
 e aa gè zã ní kúkiwa.

7 Gbẽ pó b̀̀máɔ ní m̀̀m̀̀.
 An ibeepiɔ mè wa táae vío,
 asa aa duunakè Diiẽe.
 Dii mé ní kaa sɩandè
 pó an deziɔ wé dɔi ũ.

8 A b̀̀le Babeli,*
 à Babiloni bùsu to we.
 Aɔ de lán blesana

* 50:8 Zia 18.4

pó dɔ́aaa kpása pɔ́ɔnɛɔwae.

⁹ Asa má bui zɔ́ɔ káaa gugbántoo oi búsuu,
mí nǎ sóike aa gɛ léle Babeliwae.
Bɔa we aa gɛ zǎ'ɔpooi, aai sí.
An kaɔ de lán negɔ́n ɔnade pɔ́ aali su asioɔwa.

¹⁰ Aa Babiloni búsu pɔ́ɔ naaa,
pɔ́selenapiɔ i ká.
Ma Dii máme má ò.

¹¹ A gbé pɔ́ i ma gbéɔ́ pɔ́ɔ naaaɔ,
lá ále tidɔ́ríla, ále pɔ́nake ní nǎ pɔ́ɔ,
lá ále vívǎ lán zununu pɔ́ lé pɔ́wenagbēwa,
lá ále wiile lán sɔ́saaɔwa,

¹² wí a á da kú maamaae,
nɔ́e pɔ́ á í gɛe a gɔ́ kpa a wéi.
Aá buiɔ i gɔ́ kpɛe buiɔ guu,
aá búsu i gɔ́ gbáa gii wáiwai ũ.

¹³ Gbēe aɔ ku weo ma pɔ́fɛ yáí,
a gɔ́ da yáaa piie.
Yápi a di gbé pɔ́ lé dɔ́ Babelizíɔwa píi,
aaiɔ lesuikɛwá ía pɔ́ wa dáwá yáí.

¹⁴ Kázunaɔ à zǎ'ɔpoo Babelizi,
ásu á kaɔ wegwaɔ, à ɔzɔ́i,
asa à duunaké Diiɛɛ.

¹⁵ A kúkua dɔ́wá gupiiu!
A mikpámá sa,

a bíiɔ kwè, a gɔ́ gbòo.
Lá Dii mé lé tɔ́siwá,
à tɔ́siwá,
à kɛè lá à kènéwa.

¹⁶ A pɔ́tɔ́naɔ míɔnzɔ́ Babeli ní pɔ́kɛkɛnaɔ.
Baade bɔ́le tá a gbéɔ́ kǎi,
gbépii báale ta a búsuu,
gbáamɔ́nedeɔ ní nǎ fɛndao yáí.

¹⁷ Isailiɔ de lán sá pɔ́ fáaaaɔwa,
nɔ́ɔmusuɔ mé síngu.
Asiliɔ kía mé ní mɔ́mɔ́ káau,
ɔ́ Babeli kí Nebukaneza ní kɛ kɛlekele gbezá.

¹⁸ Ayámeto ma Dii Zígɔ́de Isailiɔ Lua ma mè,
má Babeli kía ní a búsideɔ wetá
lá ma Asiliɔ kía wetáwae,

¹⁹ mí su ní Isailiɔ ní dádákɛkǎi.
Aa pɔ́ble Kaameli ní Basanao,
aai ká Eflaiũ ní Galada sísiɔ musu.

²⁰ Ma Dii ma mè,
gɔ́ɔ bee wa sáa wɛɛle Isailiɔwa, wa eo,
wa kpáleke Yudaɔ duunai, wa bɔ́wáɔ,
asa má gbé pɔ́ ma ní bópiɔ duuna kémáe.

21 A léle Mɛlataiɔ̀ bùsuwa,
 í Pekodiɔ̀ dɛdɛ à ní míónzɔ̀.
 Ma Dii máme má ò.
 A yá pɔ́ má díléé ké pii.

22 Zikakɔ̀fi ma dɔ̀ bùsupiu,
 a wíwía zɔ̀.

23 Masana pɔ́ dúnía wíwi pii yáa gwa wíwía sa sɛ́e!
 Babelipi gɔ̀ sɔ̀kɛngu pɔ́ ù bui piie.

24 Dii baikpàne Babeli,

ní a yá dɔ̀, ɔ̀ à n kù.
 Wà zámakène wà ɔ̀diema,
 asa n sòlekè ní Diiɔ̀.

25 Dii Lua Zígɔ̀de a làasi zé wè,
 à b̀ò ní a pɔ̀fɛ̀ gɔ̀kɛbɔ̀,
 asa a zɔ̀ ví Babiloni bùsuu à gé keie.

26 A b̀ɔ̀le gupiiu à mɔ̀ lélewà,
 í a dɔ̀ wɛ̀wɛ̀,
 í a pɔ̀ káaa zùuuzuuu,
 í a míónzɔ̀, a kee su gɔ̀.

27 A ní swanaɔ̀ dɛdɛ,
 à ní kòlokpakpa!
 Waiyoo ampɔ̀,
 asa an wetáɔ̀ mé kà.

28 A gbé pɔ́ bàalè b̀ò Babiloni bùsuu,
 aa sù Siɔ̀naɔ̀ yáma, aale me,
 Dii ní Lua tɔ̀símá a kpé yá musu.

29 A kázunaɔ̀ káaa Babelizi,
 sadepiɔ̀ i b̀òokpa wà liai.
 A gbèe su b̀o.

A fiaboè aà yákeawa,
 à keè lá a kènéwa pii,[†]
 asa à kuabíiaɛ,
 à b̀ankù ma Isailiɔ̀ Lua pɔ́ ma kua adoawae.

30 A yáí tò a èwaasoɔ̀ kwe a zeaɔ̀,
 a zígɔ̀ gaga zibeezɔ̀ nípiie.
 Ma Dii máme má ò.

31 Ma, ma íbelesènnɔ̀ káamaide.
 Ma Dii Lua Zígɔ̀de máme má ò,
 asa gɔ̀ pɔ́ má dílé má n wetáwà mé kà.

32 Káamaide a gɛ̀mbɔ̀le à léle.
 Gbèe ku à ɔ̀kaaázio.
 Má tesɔ̀ aà zɛ̀wíawae,
 pɔ́ pɔ́ liai i tékù pii.

33 Ma Dii Zígɔ̀de ma m̀e,
 wà gbáamɔ̀ Isailiɔ̀ne ní Yudaɔ̀ pii.

Gbè pɔ́ tàrínɔ̀ zɔ̀ ɔ̀ ù ní kù,
 aa gí ní gbaei.

34 Ama an Bona gbáa ví,
 aà tón Dii Zígɔ̀de.

[†] 50:29 Zia 18.6

A zεrno, i to an bñsu 1ampa,
i gili gε Babelideɔgu.

35 Wa léle Babiloniɔwa ní fēndaoε.

Ma Dii máme má ò.

Wa léle Babelideɔwa
ní a dɔaanaɔ ní a ònɔnaɔ.

36 Wa léle ánabi εgenaɔwa,
wi ní dɔ sɔɔ ũ.

Wa léle negɔnaɔwa,
an nisina i na líwa.

37 Wa léle ní sɔɔ ní ní zikasɔgoɔwa

ní bui pɔ lé zεrno,
aai gɔ lán nɔɔwa.

Wa léle ní làasiɔwa,
wí ní pɔɔ naaa.

38 Wa léle ní swaɔwa, a í i ba,

asa táaɔ di ní bùsuuε.

Pɔvãipio mé tò aa gɔ misai.

39 Gbεgbonaɔ ní maiɔ mé aao kálea we,

kooɦũhũnaɔ ìɔ zɔzɔu.

Aɔ da bezia ũ gɔɔpiie,
gbεε aɔ ku we hau bo.

40 Lá Lua Sɔɔɔ ní Gɔmɔɔɔ suumpà‡

ní wéle pɔ kú ní saεɔ,

màa gbεε aɔ ku Babeli bo, baa do.

Ma Dii máme má ò.

41 Gwa! Zigɔɔ bɔ gugbãntoo oi,

bui zɔɔ ní ní kíaɔ fεle dasidasi

za dúnia léwa, aale mɔ.

42 Aa sáɔ ní sɔnaɔ kúkũa,

aa pásí, sósobisaideɔne.

Aa di sɔɔ kpe,

an kía dɔ lán ísia kɔfiwa,

aale mɔ zɔ'ɔpooirzi, Babeli.

43 Ké Babeli kía ní bao mà,

a dɔ ké yá giwae, ɔ à gɔ dɔɔɔ,

wáwá aà kù lán ne'iwáwáwa.

44 Lá nɔɔmusu í bɔ Yuudé dàou

à gé bualoũ àizeεdeu,

màa má Babelideɔ ya

mà ní bole ní bùsuu gɔɔ,

mí gbé pɔ má sè dile we.

Déme muaamanɔi?

Déme a fɔ ma la a yáii?

Dɔaana kpele mé a fɔ ze gimεei?

45 Ayãmeto à yá pɔ Dii zèò

à ké Babelideɔne ma

‡ 50:40 Daa 19.24-25

ń yá pó a díle Babilonió musuo.
 Nǒomusupi a ń néo naaa taò lán sǎowaε,
 i ń bualoupi dēonzǒ ń yáí.

⁴⁶ Babelideo kúkua kǒfi a tǒle lualua,
 bui píi a ń wii maε.

51

¹ Ma Dii ma mē, má tó ían pǎkaalena fele,
 i Babelideo séle ń Babilonió píi.

² Má bui zǐllo gbaε Babeliwa,
 aa bǒ gupiiu,
 aai lélewà yáyawagǒ,
 aai ń fáfá e an búsu gǒ da gii.

³ Ásu to an kázuna ń sá kǎo,
 ásu to aa ń mò ulaǒ dao.
 Ásu ń èwaaso wēnagwao,
 à ń zǐgǒ mǐonzǒ.

⁴ Aa kwe gεo ũ Babiloni búsuu,
 wa ń zǒzǒ aa léle a zεaǒu.

⁵ Isailio ń Yudaǒá gyaǒ no,
 Dii Zǐgǒde ń Lua i pǎkparǐzio,
 asa tǎae pó wa kē Isailio Lua
 pó a kua adoε Babiloni búsuu kē zài.

⁶ A bàale bǒle Babeli,
 á baade i a mibǒkli wεεle.
 Ásu to à gaga wélepi tǎae yáio.
 Dii tǒsimagǒ mé píla,
 a fiaboné a zéwae.

⁷ Babeli de lán vua imibǒwa Dii ǒzǐe,
 a tò dúnia bui píi a igbè kǎ.*
 Buiǒ a vεe mǐ, ǒ aa gǒ mǐsai.

⁸ Babeli a kwé kándoe, i ga.
 A ǒǒǒè, í ese maè aà bǒwa.
 Wiliǒ dǒo, a gí gbágbǎia?

⁹ Wa εεε màma Babeliwa, i gbágbǎo.
 Wá aà to we sa,
 wá baade a taa ke a búsuu,
 asa aà tǎae luabepuana lè,
 à gbà zǒ luawae.†

¹⁰ Dii tò yá bǒwanǒ na.
 A mǒ wá gé yá pó Dii wá Lua kē dau siuiné Siǒna.

¹¹ A á kaǒ lé keke,
 í á sēngbaǒ séle!
 Dii Mεde kíaǒ sóikè Babeliwa,
 asa à zè ń aà kaaleaε,
 i tǒsiwà a kpé yá musu.

¹² A dǎlapoo se à mipεǒ Babeli bíiwa.

* **51:7** Zia 17.2-4, 18.3 † **51:9** Zia 18.5

A zīgō gba gbāa,
 í gudṣanaṵ gbae aa gé ní kúkti!
 A gbéṵ zεze aa bṵnsae kené!
 Yá pṵ Dii zèḵ a kee,
 yá pṵ àle yá Babelideṵ yá musupi.

¹³ N kále swa zṵṵ sae,‡

àizee tōma,
 ní beeo n ka kaalea sa,
 n ṵvái'ea lé kà.

¹⁴ Dii Zīgōde sí ní azlao à mè
 má tó wà li Babelia lán kwaṵwa,
 wi kúkua dṵwà.

¹⁵ Dii mé tṵṵle kè ní azla gbāao,
 à dúnia kàle ní azla ṵnṵṵ,
 à musu kpàle ní azla wezēo.

¹⁶ Tó Dii pùna,
 í pṵ kú musu í kṵfike,
 í to lou sisi za dúnia léwa.
 Dii í bṵ ní íanao a láasiu,
 í to lou ma ní píleao.

¹⁷ Gbēnazinaṵ sṵṵ, aa yāe dṵṵ,
 siaṵ gee a gṵ kpá ní wéi
 táa pṵ aa píṵ yá musu.

Pṵ εgenaṵne, aa wēni vīo.

¹⁸ Pṵ gianaṵne, láanipṵṵne,
 yákpalekegṵṵzī aa mide.

¹⁹ Dii pṵ de Yakṵbu buiṵ baa ū muaarínṵṵ,
 asa ṵme pṵpii kè
 ní bui pṵ à ní sé a pṵ ū.
 Aà tṵn Dii Zīgōde.

²⁰ Babeli, ní de ma gbéwiwibṵ ūe,
 ma gṵkebṵn n ū.

Mi n se má buiṵ wíwiḵ,
 mí ní kpalaṵ midennṵṵ.

²¹ Mi sṵṵ ní ní dikpenaṵ wíwinno
 ní zikasṵgoṵ ní sṵgodeṵ.

²² Mi gṵeṵ ní nṵeṵ wíwinno,
 néfēnen gbēzṵṵ,

èwaasoṵ ní wéndiaṵ pii.

²³ Mi sādānaṵ ní ní sṵṵ wíwinno,
 zṵeṵ ní ní zṵ zíkēnaṵ,
 dṵaanaṵ ní gbāadeṵ.

²⁴ Má flabo Babelideṵne
 ní Babiloniṵ pii á wáa
 vái pṵ aa kè Siṵnae yái.
 Ma Dii máme má ò.

‡ 51:13 Zia 17.1

25 Gbèsíslì búsudena,
ni dúnia búu òkpa,
ò ma feleññ sa.
Ma Dii máme má ò.
Má òkàa kpanzi
mà n zu yátèuè,
ní gò lán gbèsíslì tékūawa.

26 Wa n gbèe sè kpèdògbèò mide ù
ge èdaalegbè ùò,
asa ríyòò de bezia ù gòopiie.
Ma Dii máme má ò.

27 A gudòkòèkì dile dúniau,
à zì kuupe bùsu ní búsuo.
A gbábò buiòne,
aa gé lélelì Babeliwa,
Alalata kía ní Mini kiao
ní Asenazi kiao sóikèwà,
í zìgò badeò dile aa gé léleiwà,
í sòdeò gbaèwà lán kwasutèòwa.

28 A gbábò buiòne aa géwà ní zìò,
Mede kiao ní ní dòaanàò ní ní gbāadeò
ní bùsu pò aale kiblewàò gbèò.

29 Dúnia lé dee, àle pelembo,
yá pò Dii lé yá ní Babelio gi kue.
A tò Babiloni bùsu gò bezia ùe,
gbèe aò ku we lóò.

30 Babeli negònaò fù zìwa,
aa gò ye ní zegikìòu.
An yèèè làa aa gò lán nòèòwae.
Wà tesò ní bèòwa,
wà ní bòle gbáaò è'è.

31 Zìnaò lé dadakòle,
baokpanaò tekòì,
aale gé baokpai Babeli kiae,
aa oè wà aà wéle búu síwà,

32 wà swabuakìò sí,
wà tesò dànaòwa,
gili gè zìgòògu píi.

33 Ma Dii Zìgòde Isailiò Lua ma mè
Babeli kèkègòò kà,
a de lán pòwèna pò wa kàle zeu,
wàle go kèèwae.

34 Babeli kí Nebukanèza wá taitai,
à wá ké kèlékèlé,
à wá tò lán dàa giiwa.
A wá mòmò lán kwásawa,
à kà páupáu ní wá pò maaò,
ò à zòwázi.

35 Sìònadeò mè

gbāa pɔ Babelideɔ m̀néné aa ní só,
to a yá wí ní musu.
Yelusaleúdeɔ mè
ní bɔɔ'i pɔ Babiloniɔ mĩ,
to aa a gbɛ'e.

³⁶ A yáí ma Dii ma mè,
A ma! Má zéánɔ, mí tsié.
Má tó an swada í ba,
má tó an nibɔnaɔ g̃ g̃ii.

³⁷ Babeli a g̃ gbèzɛ úɛ,
gbɛghbonaɔ tóo ú, s̃k̃k̃ngu pɔ ú,
láanipɔ ú, gbɛe aɔ ku weo.

³⁸ Babelidepiɔ p̃na s̃anus̃anu lán ñɔmusuwa,
aa ɔɔɔ lán ñɔmuɔ ñéɔwa.

³⁹ Gɔɔ pɔ an mɛ wá,
ɔ má m̀néné ní í gbāao,

mí kákané, aai g̃ d̃ɔsai, S̃
aaiɔ i'o vusai g̃ɔpii.
Ma Dii m̃m̃e má ò.

⁴⁰ Má ní pále lán s̃aneɔɔɔ
pɔ wále m̃ ní k̃ɔlokpaɔɔwa,
lán s̃asakaɔ ge blesanaɔwa.

⁴¹ Wa léle Babeliwaɛ fá!
Wa dúnia w̃éle t̃ɔdepi siɛ,
Babelipi i g̃ s̃k̃k̃ngu pɔ ú buiɔne.

⁴² Isia a da Babeliaɛ,
a ikooa k̃f̃ideɔ lélewá.

⁴³ Aà z̃ɛw̃iaɔ g̃ b̃ɛziaɔ ú,
aà bùsu i g̃ gbāa g̃ii ú.
Gbɛe aɔ ku weo, gbɛe a p̃āao.

⁴⁴ Má fele ní Belio Babeli,
mí tó aà pɔ pɔ a m̃m̃ɔɔ p̃isip̃isi.
Buiɔ siu we ɔo, aà bíi kwé.

⁴⁵ A b̃ɔle a guu ma gb̃éɔ,
baade az̃ia m̃ib̃k̃ti w̃éle
ma p̃k̃úma p̃ásí yáí.

⁴⁶ Tó a bùsupi baɔe mà,
ásu to s̃ k̃éáguo,
ásu to vía á k̃úo.

Yápasí a fele bùsupiu,
kpaladeɔ fele ní k̃ɔo.

A yápi feena ma w̃éa,
í a feena ma zii.

⁴⁷ Asa a g̃ɔ lé m̃
ké m̃ fele ní Babeli táaɔ.

A gb̃éɔ kwe g̃ɔ ú a guu,
bùsupideɔ g̃ɛɛ i g̃ k̃pá ní w̃éi.

⁴⁸ Luabedeɔ ní z̃iledeɔ gulake

Babeli yá musu nípii,*
asa búsudenaᵋ bᵋ gugbántoo oi,
aa mᵋ léléwàé.

Ma Dii máme má ò.
49 Lá Babelideᵋ gbéᵋ dèdè dúnia guu dasi,
Babelipi a wié sa

Isaili pᵋ aa ní dèdèᵋ yá musu.†
50 A Isaili pᵋ a bᵋ an fènda lézlb,
à bᵋ we, ásu zezé weo.
A to Dii yá dᵋágu za zázá we,
í Yelusaleü yáda á sᵋu.

51 Wà yá líwēé, ̄ wí wá kú,
bui zllᵋ gè Dii kpéu e aà kúkli,
wá gēé gᵋ kpá wá wéi.

52 Ma Dii ma mē, a gᵋᵋ lé mᵋ
ké má fele ní Babeli táaᵋ,
gbé pᵋ kè'ia Babiloni búsu búu guuᵋ aᵋᵋ aauke.

53 Baa tó Babeli gbà zᵋ luawa,
mé à a bíi lesl gbāa kàfi,
ma búsudenaᵋ gbaé aa gē léléwàé.
Ma Dii máme má ò.

54 Babelideᵋ wii ma dᵋ,
Babiloni búsu wíwia zᵋᵋ.

55 Asa Dii a Babeli dúuzᵋé,
i to aà sᵋu zᵋᵋ midé.
Zigᵋᵋ léléwà lán ikooᵋwa,
an zᵋa iᵋ dᵋ lán isukaawa.

56 Búsudenaᵋ mᵋ léle Babeliwa,
aai aà negᵋᵋnaᵋ kúkú,
aai ní sáᵋ é'íé,
asa ma Dii mi tᵋsimá
mà flaboné a zéwae.

57 Má ikaka aà kíaᵋne
ní aà ᵋᵋnaᵋ ní aà dᵋaanaᵋ
ní aà gbāadeᵋ ní aà negᵋᵋnaᵋ,
aaiᵋ iᵋ vusai gᵋᵋpii.
Ma Dii máme má ò.

58 Ma Dii Zigᵋde ma mē
wa aà bíi gēele daal,
wa tesᵋ aà bolé lesᵋwa.
Gbēnazlᵋnaᵋ í lada nízlawa pāé,
buiᵋ isimagakpaa gbé a gᵋ té pᵋ ué.

Gēa ní Zelemii taalao Babeli

59 Nelia né Selaia, Maasea tᵋᵋna gè Babeli ní Yudaᵋ kí Zedekiao kíapi
kpalablea wè siᵋᵋde guu. Selaiaipi mé kía bᵋokpakli dᵋaana u. Yá pᵋ Zelemii
dàèñ ké. 60 Zelemii yāvai pᵋ a Babeli lepᵋᵋ kè taala guu pii, 61 ̄ a ò Selaiaé: Tó n

* 51:48 Zia 18.20 † 51:49 Zia 18.24

ka Babeli, wεtā n̄ lāe bee kyokené pii, ⁶² ní mε, Dii mé ò á guε bee míonz̄ε, gb̄εe ge p̄tuoε aɔ ku a guu bo. Aɔ da bεzia ũ gɔɔpiiε. ⁶³ Tó n̄ lápi kyokè ní làa, ba yewa n̄ naaa ní gb̄eo, ní zu Uflata guoguo, ⁶⁴ ní mε, màa Babeli a kp̄alε fusai‡ yá p̄ Dii yíawà yái.

Zelemii yá lén we.

52

Yelusaleū dūtuz̄sa *(2Kia 24.18-25.21)*

¹ Ké Zedekia kà w̄ε bao ní m̀ndoo, ̄ à kía bl̄è, à z̄l̄ε kpalau Yelusaleū w̄ε kuεdoε. Aà da t̄sn̄ Amutali, Zelemii né, Libena gb̄éε. ² A yá p̄ Dii yeio kè lá Yek̄onia k̄ewa piiε. ³ Dii p̄ok̄uma mé tò yápi Yelusaleū ní Yuda b̄usuo lè pii e à ḡε ní yá à ní goala.

Ɔ Zedekia b̄ò Babeli kía yáu. ⁴ Zedekiapi kpalablea w̄ε k̄εokwide guu, a m̄o kwide gɔɔ kwide z̄l̄ ̄ Babeli kí Nebukanεza m̀ò l̄l̄ei Yelusaleūwa, aapi ní a z̄lḡɔɔ pii. Aa b̄ookpà a b̄l̄i saε, ̄ aa gbà l̄εs̄l̄o dà aa liai. ⁵ Wa liaa w̄élep̄izi màa e kí Zedekia kpalablea w̄ε kuεdode guu. ⁶ A m̄o síis̄ode gɔɔ k̄εokwide z̄l̄ ̄ n̄ana gb̄aak̄ù w̄éleu, gb̄εe p̄oblea v̄l̄ bo. ⁷ Ké wà b̄l̄i f̄s̄, ̄ Yuda z̄lḡɔɔ l̄εk̄wa gwá, aa b̄bl̄e ní b̄ole p̄ó kú b̄l̄i m̀èn plaɔ z̄anguoo kibε kaa saε, aa p̄èl̄ε Yuud̄ε guzule z̄éu. ⁸ Ɔ Babiloni z̄lḡɔɔ p̄èl̄ε kíapi gb̄eu, aa aà lè Yeliko gusalalaa. Zedekia z̄lḡɔɔ f̄aa aa aà tò we, ⁹ ̄ wà aà kù tàò Babeli kíaε Libla, Amata b̄usuu. We wà yád̄uaala, ¹⁰ ̄ Babeli kía aà néo k̄olokpakpa aà wáa. Libla we bo ̄ à Yuda kíaɔ d̄èd̄eu. ¹¹ Ɔ à Zedekia w̄é b̄b̄o, à aà yè ní m̄odaonaɔ à t̄aaan̄o Babeli.* Ɔ à aà d̄akp̄eu e aà ḡε ga we.

¹² Babeli kía kpalablea w̄ε bao m̀ndosaide guu, a m̄o s̄ode gɔɔ kwide z̄l̄ ̄ aà íwa Nεbuzalad̄a m̀ò Yelusaleū. Aapi mé Nebukanεza d̄oai gb̄εz̄z̄o ũ. ¹³ Ɔmε tes̄ò Dii kp̄éwa ní kib̄eo ní Yelusaleū kp̄é pii. Kp̄é z̄ɔɔo pii lé, à tes̄òw̄aε. ¹⁴ Ɔ a tò Babiloni z̄lḡɔɔ Yelusaleū b̄l̄i gb̄òo pii.† ¹⁵ A taasideɔ ní gb̄é p̄ó ḡò w̄éleuɔ n̄aa t̄ar̄n̄o Babeli ní gb̄é p̄ó ḡè n̄a Babeli kíawaɔ. ¹⁶ Ɔ à taasideeɔ tò we aao v̄εebuɔ ní bugb̄eo s̄ewa.

¹⁷ Ɔ Babiloniɔ Dii kp̄é m̄ogot̄e p̄éleɔ ní tadib̄oɔ ní íkakt̄io w̄iwi,‡ aa tàò Babeli pii. ¹⁸ Aa t̄ufukab̄oɔ ní p̄éleuɔ ní filiadeb̄oɔ ní au'eleb̄oɔ ní ḡɔɔn̄aɔ ní m̄ogot̄e p̄ó p̄ó w̄l̄ Dii kp̄é z̄l̄ k̄eòo n̄aa tàò bo.§ ¹⁹ D̄oaiɔ gb̄εz̄z̄opi taɔ ní t̄ésib̄oɔ ní au'eleb̄oɔ ní t̄ufukab̄oɔ ní dauɔ ní ḡɔɔn̄aɔ ní imib̄o p̄ó w̄l̄ v̄εε kauɔ ní p̄ó p̄ó wa p̄l̄ ní vuao ge ní ánuusuɔ s̄èl̄e pii. ²⁰ M̄p̄el̄ε m̀èn pla ní íkakt̄ipio ní m̄ogot̄e zuswana p̄ó kú a z̄l̄eɔ ní tadib̄o p̄ó Salom̄oɔ pí Dii kp̄é p̄ó ũo, gb̄εe m̄ogot̄epi gb̄ia lé d̄so, a gb̄ia kè z̄ai. ²¹ M̄p̄elep̄io l̄es̄l̄ ḡás̄isuu bao plaplasaie, a gb̄èn̄e s̄o kueplapla. M̄op̄io ḡeεle kà ɔne síis̄is̄iis̄, mé aa ε v̄l̄v̄l̄ ní guu. ²² F̄ua p̄ó kú ní musuo l̄es̄l̄ ḡás̄isuu s̄ós̄oε. M̄ogot̄e m̄odaona t̄aa ní ḡs̄ina p̄ó wa k̄è lán gb̄eafu b̄ewa liaa f̄uap̄iz̄i pii. M̄p̄el̄ε m̀èn plap̄io douε. ²³ Gbeafu be ḡs̄ina p̄ó liaip̄io bas̄oɔ síis̄is̄iis̄isaie, mé a ku m̄odaona p̄ó wa t̄api musu m̀èn bas̄obas̄oɔ.

²⁴ D̄oaiɔ gb̄εz̄z̄opi mé sa'onkia Selaia kù ní aà plaade Zefaniaɔ ní b̄iib̄led̄s̄anaɔ gb̄ēn̄ aaɔo. ²⁵ A gb̄εz̄z̄o p̄ó de z̄lḡɔɔ d̄oana ũ kù w̄éle guu ní kía íwa gb̄ēn̄ sopl̄a

‡ 51:64 Zia 18.21 * 52:11 Eze 12.13 † 52:14 Eze 33.21 ‡ 52:17 1Kia 7.15-26 § 52:18 1Kia 7.45

pó à bòmá wéle guuó ní zígṣṣṣ gbēzṣṣ lakēna pṣ ǐ gbéṣ tṣ dalauo ní gṣe gbēṣṣn bàáṣ pṣ wà bòmá wéle guuó. ²⁶ Nεbzaladāpi mé ní naaa tàrínṣ Babeli kíaε Libla, ²⁷ ṣ Babeli kía ní dεde Amata bṣsuu we.

Màa wà Yudaṣ náaa ní bṣsuu wà tàrínṣ. ²⁸ Gbé pṣ Nebukanεza ní naaa à tàṣṣ dasilen ke: Aà kpalablea wè soplade guu ṣ à tàrínṣ gbēṣṣn àaa gṣo ní bao ní àaṣo (3.023). ²⁹ A wè bao plasaide guu gbēṣṣn àaa síiṣ ní baakwi ní plao (832). ³⁰ A wè bao ní àaṣode guu ṣ dṣaiṣ gbēzṣṣ Nεbzaladā gbéṣ náaa tàrínṣ gbēṣṣn àaa àaṣ ní basoplasṣṣo (745). An dasi fεle pii gbēṣṣn àaasṣṣṣo lεε síiṣ ní àaa àaṣo (4.600).

Yekṣnia gbaεa

(2Kia 25.27-30)

³¹ Yudaṣ kí Yekṣnia taa Babeli wè bla àaṣsaide mṣ kuεplade gṣṣ baasṣṣo ní plaode zǐ ṣ Babeli kí Eṣvili Melodaki aà bṣ kpéu a kpalablea wè séia guu, à aà gbà gbāa. ³² A yāmaa òè, ṣ à zṣlekli pṣ de aà kía dee pṣ kuaànṣ Babeliṣ pṣa kpàwà. ³³ Yekṣnia a dakpεunake'ula lilε, ṣ ǐ pṣble ní kíó sānu e a wēni léu. ³⁴ Lá gu lé dṣ Babeli kía ǐ pṣ pṣ a ni lé aà de kpawàε e à gè gàṣ.

WĒNALE

Yá pó kú láε bee guu

Wēnale láε bee lee sɔɔ píi lé Yelusaleū kaalea yá'o, ké an ibee Babiloni zlgɔɔ lɛlewá e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 587. Yudaɔ kpala midéan we. A de lán músipi lé pó Lua gbè Davidiε εεbòwa ké à mè: Aà buiɔ aao kpalable gɔɔpii. Aà kpalapi aɔ láaa vío (2Sam 7.16).

Músi yá pó kèpiɔ tò gbé pó aa bùuɔ lé láasooke, ɔ aa wèele wà yápi bɔɔle dɔ. Déme gèwázi ní yáεò? Dii gò azla gbéɔne ibee ũ yá? N beeo gbé pó wà ziblémáɔ ní taeeɔ dɔ. A dɔngu ké Dii wēnadɔane lí láao mé a náai ví zɔɔ (Wēn 3.22-23). Yá bee ɔ an wé gi dɔi, baa ké aa yá è.

Wēnakea Siɔnaε

¹ Wéle pó wa diu yáa gò da gii sa be!
A tɔbɔ buiɔ guu yáa,

ɔ à gò lán gyaa gbēandowa.
A iko ví búsuɔwa yáa,

ɔ à gò zìzɔ ũ.

² Iɔ búbuape gwá,
aà oa í ya ní wé'io.
Bui pó yeaazi yáaɔ,
an gbēε lé aà nòse niniεo.
Aà gbēnapiɔ zibɔnkpekèè,
aa gò aà ibεεɔ ũ.

³ Yudaɔ ku zì gbāau ní taasio,

ɔ wà tārínɔ zìzɔɔ ũ.

Aa ku buipáleɔ guu,

aali íampakdi eo.

An kua wétēapiu
an íadamadeɔ mɔ lɛlémá nípii.

⁴ Siɔna zéɔ gá píi,
gbēε lé sé à mɔ dikpekεi bo.

A bíibɔleɔ gò da gii,

a sa'onaɔ lé aaukε,

a wéndiaɔ ku pɔsiaɔ,

wélepi íikù.

⁵ Aà ibεεɔ mé gò aà ví,
aà wélepiɔ kálea dɔdɔa.

Dii mé mɔ ní pɔsia beeo

tàae zɔɔ pó Siɔnapi kè yái.

Aà ibεεɔ a gbéɔ kpán'aekè

aa tārínɔ zìzɔɔ ũ.

⁶ Siɔna gawi làa píi.

A kíaɔ gò lán tue pó kua sēwawa.

Aa yéεε vío,

ɔ aa bàalè ní yanaɔne.

⁷ Siɔnadeɔ líaaliaa wétēa guu,

aale ní pọ́ maaᵛ beeke.
 Ké aale gē ní ibeᵛᵛ ɔzɪ,
 aai gbēe e à ɔdamáo.
 Ké Yelusaleᵛ ibeᵛᵛ aà wíwía è,
 aa aà yáalᵛ.

⁸ Yelusaleᵛ duuna zᵛᵛ,
 bee yá mé tò à gbálè.
 Aà kpelanaᵛ lé aà kpeᵛᵛ sa
 ké aa aà puizi è yáí.
 Aàziawa àle aauke,
 àle a mi papáu.

⁹ Aà gbási kú aà zwāawa,
 i yá pọ́ a a le dao.
 Aà léleapi bᵛ gbéᵛ sae,
 gbēe i waiyookéᵛᵛ.
 Ma taasi gwa Dii,
 asa ma ibeᵛᵛ lé yᵛᵛ keae.

¹⁰ Aà ibeᵛᵛ ɔpèle aà àizeᵛᵛwa.
 Bui pọ́ n giné aa gē n gbéᵛ kᵛkāaaᵛᵛ,
 a è buipiᵛ gē n kpéu.

¹¹ Aà gbéᵛ lé aauke nípii,
 aale pᵛblea weele.
 Aale ní àizeᵛᵛ léᵛkpake
 ní pᵛbleao wēni badᵛa yáí.
 Wése n gwa Dii,
 wàle ma ke pᵛᵛpᵛᵛ.

¹² A gbéᵛ pọ́ àle gē laᵛ,
 ma yá lé kéé yāe ũo lé?
 A wése à gwa tó yá'ᵛmae kà
 pọ́ pọ́ wa kpāmaziwía.
 Dii mé kpāmazi a pᵛkūma pásí bᵛᵛᵛaa gᵛᵛ.

¹³ Kua za musu à té gbàea wawāwā ũ.
 A ba kpàmee ma taa'ozeu,
 à ma sᵛaa.
 A ma ke bezia ũ,
 à ma to ní aafiasaio gᵛᵛpii.

¹⁴ Dii ma taaᵛᵛ kákᵛᵛ,
 a tà zuu ũ.
 A dàmee ma nᵛe,
 ᵛ ma gbāa bᵛsa.
 A ma gbéᵛ nà gbé pọ́ aa fᵛ ní fuoᵛne ní ɔzɪ.

¹⁵ Dii saká negᵛna pọ́ kú ma guuᵛgu.
 A gbéᵛ kàamazi,
 aa ma èwaasoᵛ ké kélekele.
 Ma Yudaᵛ meeᵛwía léso,
 Dii ɔzᵛᵛa a vᵛefᵛkliu.

¹⁶ Bee ɔᵛ málè dᵛ,
 ma wé'i lé kwé.
 Nᵛseninina kumano káio,
 wàle weele ma nisina suo.

Ma néo gò gii,
asa ibeε gbāamòmeεε.

17 Ma Siɔna, ma ɔkpà,
ɔ gbēε ku à ma nòse nínimeεo.

Bui pò liaa Yakɔbu buioziɔ

ɔ Dii ðile aa gò ní ibeεo ù.

Ma Yelusaleù ma gò ibeεpiɔne lán pò gbāleawa.

18 Dii yá naε,

asa ma bɔ aà yá kpeε.

Bui pii à swákpa,

í ma yá'ɔma ma.

Wà tà ní ma wéndiaɔ ní ma èwaasoɔ zìzɔɔ ù.

19 Ma lezù bui pò yemaziɔzi,

ɔ aa zìbɔnkpekèmeε.

Ma sa'onao ní ma gbēzɔɔ kèsai ma zeao guu,

gɔɔ pò aale ble wεεε,

aa ní wēni ba dɔɔ.

20 Dii, ma taasikea gwa,

ma nòse lé tékù.

Ma túlu yà,

asa ma pá n yáa maamaaε.

Zì ma gbéɔ blè gāaε,

mé gaga ku ua.

21 Wà ma aaukea mà,

kási má nòseninina v'lo.

Ma ibeεo ma taasikea bao mà,

aale pɔnake ní yá pò ní kèmeεo.

To gɔɔ pò n a yá'ò ká,

aaí gòmawa.

22 N ní vāikea bɔné gupuau,

ní kené lá ní kèmeεwa ma tàae yái.

Ma aaukea zɔɔ,

ma sɔ yèεε ví lo.

2

Ia pò Dii dà Siɔnawa

1 Gwa lá Dii pɔkúma kù Siɔnaa lán suawa.

A Isailio beεε pò zò luawa pàle z'ile.

I a gbadibɔpi yáda a pɔfεgɔɔo.

2 Dii Yakɔbu buio kpéɔ dàaí ní wēnagwasai,

à Yudaɔ mεεwia zegik'io kwè a pɔfε guu,

à kèse tò a kíao ní ní kpalaowa z'ile.

3 Aà pɔkúma pásí guu à Isailio gbāa k'è.

A a ɔbòle ní yáu an ibeεo wáa.

A kù Yakɔbu buiowa té ù ní pò pò liaiɔ pii.

4 A sagòle lán ibeεwa,

à ɔkà sáú.

A gbé pò kèε maa yāaɔ dède pii

lán wélewa.

A a pɔkúma pípi Siɔnawa

lán téwa.

⁵ Dii g̃ lán ibeewa,
a kè Isailiṅne sàabu.
A ní kibeo daal,

à ní wéle bídeṅ kwè.

A tò búbua ní wēna wiio kàfi Yudaṅ meewiau.

⁶ A a kpé gbṅo à g̃ lán kaawa,

à a gbēṅ káaakipi wíwi.

Dii tò dikpe ní kámabogṅṅo yá dṅ Siṅnadeṅgu bo.

Aà zafēa zṅṅo guu i kía ní sa'onaṅ gwa pṅe ūo.

⁷ Dii g̃ a gbagbakizi,

à pákpá a kpéi.

A kibe kpé gbāaṅ nà ibeṅne ní zṅl.

Aa kúkuakè Dii kpéu

lá wí ke dikpe z̃lwa.

⁸ Dii zè ní Siṅna bíi gbooaṅe.

A ba yṅwà, i g̃i ṅtṅiwàṅo.

A tò a bíiṅ lé p̃ia, aa g̃ṅ kèlekèle.

⁹ A bṅle gbaṅ ṽle tṅṅeṅ,

a gbāaṅ è'ε kpéekpee.

A kía ní a néṅ g̃ṅ buipáleṅ guu,

wa ikoyā k̃ua bo.

A ānabiṅ lí yá pṅ bṅ Dii k̃i e bo.

¹⁰ Siṅna gbēzṅṅo zṅleā z̃le,

an lé kpaat̃a.

Aa b̃suká ní miu,

aa zwānkasaṅ kākārla.

Yelusaleṅ wēndiaṅ mi g̃ṅ péleā z̃le.

¹¹ Ma wé lé wo ní zṅṅo,

ma nṅse lé tékū.

Ma pṅ yá dúuduu ma gbēṅ dedea yái.

Néfēnenaṅ ní nétēnaṅ kále ma gāaṅ yēesai.

¹² Gṅṅo pṅ aale léle gāaṅ

lán gbé pṅ kè'laṅwa,

aale ní daṅ la aa mè:

Wá pṅblea ní imiaṅ e má ní?

An wēni lé gēzēa ní daṅ kùe.

¹³ Yelusaleṅ, má onṅ kpelewa ní?

Bṅ má n leṅṅoi?

Meewia léso Siṅna, bṅ má me n muaaṅ

má ní nṅse ññinei?

N bṅ ε z̃á lán ísia éwa,

déme a f̃s n gbágbái?

¹⁴ N ānabiṅ yápá gii ène.

Aai n yāvái bṅne gupuaṅ aa n kē zṅblewao.

Yápá gii pṅ aa ène n sāsā.

¹⁵ Gbé pṅ lé gēṅ pii aabṅ ṅtaale,

aaṅ leṅṅikema Yelusaleṅ,

aaṅ mikenṅ déúdeṅ.

Aai me, wéle pṅ a kefena kè zài,

dúnia píi pɔnakɛbɔpin wee?

16 N ibeεɔ lé lɛɔma píi,
aale lesuikema.

Aale swaa biima,
aale me wá dàal,
wá wé dɔ ɔɔpizi yāae,
wa wešle sa.

17 Dii kè lá à zèowa,
à yá pɔ a díle za zi pápa.
A n kwe n wēnagwasai.
A tò ibeεɔ pɔnakɛ n musu,
à n wèlɛɔ gbà gbàa.

18 Siɔna, to n bíi wiile Diizi ní nòseɔ,
to n wé'í àɔ bàale lán swa'íwa fáane ní gwáasinao.

Nsu kámaboo,

ńsu to n wé íampao.

19 Fɛle wii kau gwá gudɔanaɔ kɔ lɛtkpakeɔɔ.

N n sɔ wē Diie,

ní ɔɔaàzi n né pɔ lé ga ní nɔanao zeauɔ wēni yáí.

20 Dii, gwa n gwa!

Dé n yá bee taa kèè yáai?

Nɔɔɔ ní né pɔ aa ní í aa ní kueɔ soa maan wea?

Sa'onao ní ánbio dɛdɛa n kpéu maan wea?

21 Néfɛnen gbɛzɔɔ ɔɔ ɔɔ kálea zeau luutɛu.

Wà ma èwaasoɔ ní ma wéndiaɔ dɛdɛ ní fɛndao.

N ní dɛdɛ n pɔfɛɔɔɔ,

n ní kaale ní wēnagwasai.

22 Lá ni gbéɔ káaa dikpeɔɔɔ,

màa ní tò yápási liamazi.

N pɔkúmagɔɔ gbɛe i pilimao,
gbɛe i e bɔɔ.

Ma ibeεɔ gbé pɔ ma ní gwá ma ní kueɔ mĩde.

3

Wɛɔa nɔseniniai Dii kíi

1 Má de gbé pɔ Dii pɔkúma gotɔwá à taasi è ũe.

2 A ma ya à ma kpa gusiaue,
i ke gupuaú no.

3 Máme ɔ ɔtɔa ɔɔpii,
a láaa vío.

4 A tò ma me ibàba,
à ma wáɔ wíwi.

5 A kona ní mekemuunao liamazi lán bíiwa.

6 A tò ma ye gusiau

lán gbé pɔ gá à gègèɔwa.

7 A gí liamazi, má fɔ bɔɔ,

à mɔ gala gbiao kpámee.

8 Ma wiilè, ma suabale zùààzi,

kási i swásemaziɔ.

9 A gíbò ní gbè gbèneɔ,

a pà ma zéa a dè.

¹⁰ A gòmeε lán gbεaana pò naalea
ge nòomusu pò ye láuwa.

¹¹ A zé sia, à ma taitai,
à ma òkpà.

¹² A a ka kpà sáa,
ò à ma dilé pò pò á pá ù.

¹³ A a gbála kaò tò ma baluwa.

¹⁴ Ma gò ma gbéone pò yáalɔa ù,
aa ledámanò nípii.

¹⁵ A blε kl̄sā ò'omεε,
à ma kaka ní gōio.

¹⁶ A gbèkòso kpáa, ma swaa è'ε,
à òzōa tufua.

¹⁷ A ma kē aafiawa,
má dō bó wí mε nama loo.

¹⁸ O ma mē, ma gō yēεesai,
ma wé dɔ Diizi loo.

¹⁹ Ma liaaliaaa wétēa guu dɔmagu,
a demεε gōi ní konao ù.

²⁰ Yápi lo dɔamagu maamaaε,
ò ma kúsu kwè.

²¹ Yá pò lo dɔmagu
í to ma nòse àò daa doùn ke:

²² Dii gbēke mé tò wi midεo,
aà wēnadōane lí láao.

²³ Aà yearízi lo dafu lá gu lé dɔε,
a náai ví zōo.

²⁴ Ma mē, Dii mé ma baa ù,
a yáí má sōaaazi.

²⁵ Dii maa gbé pò an wé dɔaàziòne,
gbé pò aale aà k̄li wεεεo.

²⁶ Wεdɔa Diizi zɔasai à ní suaba mé maa.

²⁷ A maa gbé taasi f̄o a èwaasogɔε.

²⁸ Aà z̄s̄le ado k̄ilikili,
asa Dii mé aà dàu.

²⁹ Aà a mipεle búsuu,
io wεdɔaazi.

³⁰ Aà a gεε dɔ gbé pò ye a s̄ankεε,
i to wí a kú.

³¹ Asa Dii lí gí gbéi à aà tò we gɔɔpiio.

³² Baa tó à aà dà taasiu,
í aà wēnagwae a gbēke z̄o léu.

³³ Dii lí gbé swágaga ní pɔnaoo,
íli aà da taasiu páo.

³⁴ Tó wale òz̄o z̄l̄z̄ɔɔwa dúnia guu guei,

³⁵ tó wale ní yá málené Lua Musude kpé kpeεε,

³⁶ tó wale yákpaleke gbéone kolea,
Diipi lé eo lé?

³⁷ Déme a f̄o mε á ke, i ke,

tó Dii i a zebòèo ni?

38 Vái ní maao ì gbé le Lua Musude lé saia?

39 Gbēnazīn bēē né zé vī à zɔaka a duuna ìadama yá musuo.

40 Wá wéte wá kuai wá gwa maamaa,

wí ɛa su Diiwa.

41 Wá ɔɔ Luazi musu ní nòsemendoo, wí me:

42 Wa duunakè, wa swágbāakè,

ɔ ní sùuukewanɔ.

43 N pɔkūma kàkanla, n pɛwá,

n wá dede wá wēnagwasai.

44 N sɔb luabɛpuanau,

ké nsu wá wabikea mao yái.

45 N wá díle ukɔb ge bīsa ū buipāleɔ guu.

46 Wá ibeɛ swaa bīiwá nípii.

47 Vía ní zua baiuo mé gʷwē

ní músio ní kaaleao.

48 Ma wé'í lé bāale lán swa'iwa

ma gbēɔ tɔlɔzɔa yái.

49 Ma wé'í aɔ kwɛ zesaie,

aɔ kámaboa vɔ,

50 e Dii ge wezu zīle à e.

51 Yá pɔ ma wéle nɔɔ lè,

ké ma wesīe, ma nòse òkpà.

52 Gbé pɔ aa íbelesèmanɔ pā

lé ma we lán bāwae.

53 Aa ye ma wēni bɔlia ɛu,

aa ma papa ní gbɛo.

54 I dāmala,

ɔ ma mè ma gae sa.

55 Kua za è títiu we

ma lezúnzi, Dii.

56 Ké ma suaba wiilè, ní mà,

ní swákpa ma yáao.

57 Ké ma lezúnzi, n sɔmazi,

n mè másu víakɛo,

58 Dii, n zemanɔ yákpaleu,

n ma wēni sí.

59 N è lá wá ma yá màlemɛɛ,

ɔ n yánakpāa, Dii.

60 N è lá aa ye tɔsia

ní vái pɔ aa a lekpāalmazio pii.

61 Dii, ní mà lá aa ma sɔsɔ

ní vái pɔ aa a lekpāalmazio pii.

62 Ma íbeɛpiɔ Ìb lépe kɔ swáú,

aaɔ lekpāalmazio gɔɔpiiɛ.

63 N ní zɔleá gwa ní ní feleao,

ma tɔ mé gʷ ní le ū.

64 Dii, flaboné a zéwa,

kené an yákea léu.

65 To an swá gbāakū,

ní láaizímá.
 66 Pémá ní pɔfēo,
 ní ní t̩lɔz̩ dún̩iaɯ.

4

Ia pɔ wa dà Sɔnadeɔwa

- 1 Vua siakùe fá! Vua t̩ɛt̩ɛ l̩i!
 Lua kpé gbè beedeo fáaa zékpaawu pii.
 2 Sɔnade pɔ wàle ní beee leeu ní vuao yáa,
 wà ní díle lán g̩i ooɔwa,
 oobona ɔz̩le.
 3 Baa gbēgbonaɔ ɪ yó kpá ní néɔwa aa miε.
 Ma gbéɔ s̩s̩ aa pás̩kù,
 aa g̩ɔ lán taataawa gbáau.
 4 Né y̩m̩inaɔ léna nàale ní lé musu imi yái.
 Néɔ lé p̩ɛɛ gb̩ea,
 kási gb̩e lé lín̩eo.
 5 Né pɔ aai bl̩e maa ble yáaɔ g̩ɔ g̩emb̩̩enaɔ ũ z̩eao guu.
 Né pɔ wà ní gwá ní p̩kasa ɔdeɔ lé p̩blea w̩eɛɛ bisau tufua.
 6 Ma gbéɔ v̩aika de S̩ɔɔũdeɔ duunala.
 Lua S̩ɔɔũpi suumpà kánd̩oe,
 gb̩e i ɔdawào.*
 7 An kíaɔ t̩ɛa de b̩ntafaa yáa,
 an pípia de v̩i'ipua.
 An m̩eɔ t̩ɛa lán lubiiwa,
 an z̩ea maa lán safiiwa.
 8 Tiasa an sia de nísi b̩o g̩ó,
 tó aa be g̩aae, w̩li ní d̩so.
 Aa g̩ɔ wákambaaɔ ũ,
 aa g̩ɔ lán lí g̩iiwa.
 9 Gb̩é pɔ g̩aga z̩luɔ mi na de
 gb̩é pɔ lé gaga ní n̩anaoɔla.
 Bua p̩ɔ kuo, aale ibaba,
 aa g̩ɔ wooo.
 10 Baa n̩e w̩n̩ad̩̩neɔ ní néɔ f̩ùkè níz̩la.
 An n̩épiɔ g̩ɔ ní p̩blea ũ ma gb̩éɔ t̩lɔz̩sa guu.†
 11 Dii p̩f̩e p̩alamá,
 à a p̩kũma pás̩i b̩b̩ɔmá.
 A tes̩ɔ Sɔnawa,
 à kù a ēwa.
 12 Dún̩ia kíaɔ ní gb̩é pɔ kú a guuɔ pii,
 aale e yáa Yelusaleũ ib̩eɔ f̩i g̩e a b̩leuo.
 13 Aà anabio duuna ní aà gb̩agbanaɔ v̩aika yáie.
 Aa gb̩emaɔ d̩de ní w̩le guue.
 14 ɔ aab̩ ɔmalemale z̩eao guu lán v̩laɔwa sa.
 Aa gb̩alè gb̩̩eapi yái,

* 4:6 Daa 19.24 † 4:10 Iko 28.57, Eze 5.10

gbēe lí we ɔkà ní pɔkasaɔwao.

¹⁵ Wíɔ wiidɔmá, à géi gbásídeɔ!

A géi, à géi, ásu ɔkáo!

Aaɔ báale wáɔ liaaliaa,

buipáleɔ i oné: A e àɔ ku lao.

¹⁶ Dii mé ní fáaa ní oa fénkpaaɔ,
a ye à ní eo.

Wili ní gbágbanaɔ gwa pɔe úo,

wíli gbēzɔɔ wɛgwao.

¹⁷ Wá wé dɔ gbéɔzi aa dɔwáɛ
e wá wé wò pá.

Kua gudɔakli wa buie dà,

a fɔ wá suaba sɔo.

¹⁸ Lá wáɛ táa'ò pii, wáɛ wá wɛɛ,

wili e wa bebe gáaɛ bo.

Wá wēni gò lɛɛ, wá gɔɔ ye pai,

asa wá kua lé káɛ.

¹⁹ Wá gbèselenaɔ wáa de kúu bɔa musua.

Aa pèlɛwázi gbésísɔ musu,

aa wá dádá gbáau.

²⁰ Kíá pɔ Dii kpá wá ían wēnide ú,

aa aà kù ní baio.

Wáɛ e yáa ɔmɛ aɔ kpaawázi buipáleɔ guu.

²¹ A Edɔú pɔ á kú Uzu búsuuɔ,

à ví àɔ kēaa ní pɔnao gíá!

Lua a a pɔkúma í dɔɛ à mi à ká sɛɛ,

í á pɔkasaɔ wolowá.

²² Sɔɔnadeɔ, á íadama lé a ká,

wa táánɔ zɔɔ ú bo.

Edɔú, Dii a bɔbɔánɔ ní á duunaɔ,

í á váikɛa wíé á musu.

5

Wabikɛa kua tadamau

¹ Dii, to yá pɔ wá lé dɔngu!

Gwa n̄ gwa lá wá widáwá.

² Buipáleɔ mé gò wá búsu ví,

zɔlo mé kú wá kpéɔ guu.

³ Wa gɔ nɛtonɛɔ ú desai,

wá daɔ gò gyaɔ ú.

⁴ I pɔ wá ví, wi lue wá gbasa mi,

baa wázíá yáa wi ɔabɔ wá lue sa.

⁵ Wá ibɛɛɔ looawála,

wa kpaɔa, wi íampakli eo.

⁶ Wa ɔdɔ Egipiɔ ní Asilɔzi

ké wá ble e à mówá yáí.

⁷ Wá maɛɔ duunakè, aa ku bo,

ɔ an táaɛɔ lé wí wá musu.

⁸ Zɔɔ mé lé kiblewá,

gbēe ku à wá bɔ ní ɔlɔ.

- 9 Wi blē wēεε kai guue
gbāamɔnde pó kú sēuɔ yái.
- 10 Wá báa wà lán oo pó diteawa,
nɔana mò ní mēwáa páslo.
- 11 Wà gbāamò wéndiaɔne Siona
ní wá Yudaɔ wéleɔ guuo.
- 12 Wà kíáɔ yèye ní ɔwa wà ní loo,
wi bεεε dɔ maezɔɔneɔ.
- 13 Wí wísilɔgbε di èwaasoɔne,
nεgɔenaɔ lé fu yàabaaawa.
- 14 Gbēzɔɔ lí káaa gāε lo,
èwaasoɔ kámabò ní lesiao.
- 15 Wá pɔna làa,
wá ɔwáa gɔ́ búbuapea ũ.
- 16 Wá fùl gò wá miwa à lèlè,
waiyoo wápiɔ, wa duunakè.
- 17 Bee yá mé tò wá pɔ yà,
yá beɔ yái wá wé sisi.
- 18 Siona gbèsisi gɔ́ bezia ũε,
we gbēghbonaɔ i kilimpau.
- 19 Mpi Dii, niɔ kible gɔɔpiε,
n zɔ́lea báawa láaa vɔo.
- 20 Bóyái wá yá lo sāangui?
Nyɔ́ wá vūaa e wá wēni léu yá?
- 21 Dii, to wà suma, wí su.
To wá εa su wá pá ziu.
- 22 Ge n giwázi flafia yá?
N pɔ fēwázi dúuduu yá?

EZEKIELI

Yá pò kú láε bee guuo

Yelusaleū Lua kpé sa'oná Ezekieli ku Isaili pò wà tǎrínò Babiloniò guue e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 597, Nebukanéza lélea Yelusaleūwa séia gbεa. A wè síiò gbεa Lua aà sisi aà ke ānabi ũ. Kua zòbleu Ezekieli lé lèda Yuda pò wà tǎrínò Babiloniòwa ní gbé pò aa gò Yelusaleūò ɔ. Ké wà Yelusaleū ní Lua kpéo kàalε wè 587 guu, ɔ à ní nòse nǎniné, a oné aa wedò Luazi.

Ezekieli wépungu'è dasi, bee gbεa à yáò kèkε seelaò ũ, aà yákeapio aà yādane slanapiliwàné. Dea sa'oná ũ guu à gbāakpá Lua kpé dɔa yáwa maamaae, ní beeo à mè Lua kú ní a gbéò, baa Babiloni bùsuu, i ke kpépi ɔ Lua kuu adoo (11.16). Baade yákeao de azia yá ũe (18), i ke gbépále yá no, ɔ à baade g̃sa gbé dafu ũ yá'ò à kpàle à síwà. A mè ɔ Lua a a Nisína da Isailiògu, aai vu (37) aai ea tá ní bùsuu (11.14-20, 36.1-38).

Dii azia ɔba Ezekielie

¹ Ma wè baakwide guu, a mɔ síiòde gɔɔ sɔode zǎ, má kú ní zǎzɔ swa pò wǎ me Kebaa sae, ɔ luabe wèaa, * ɔ ma Lua è wépungu'ea guu. ² Kí Yekonia g̃sa zǎzɔ ũ† wè sɔode guu ³ ɔ Dii yá'ò mapi sa'oná Ezekieli, Buzi néε Babiloni bùsuu we. We Dii gbāa m̀dua.

⁴ Ké ma wezù, ɔ má è zàa'iana lé fele gugbāntoo oi. Lou sa sisi, àle pile, àle teke púuu. Té pò kú a guoguo de lán mò tēa bóiboíwa. ⁵ Pò kú tépi guu, a de lán pò bée mèn síiòwa,‡ an taa bò gbēnazínawa, ⁶ ama an baade oa síiòsíiò mé aa g̃sía vǎ síiòsíiò. ⁷ An gbáò súsu, an gbálaò de lán zù swewa, àle teke lán m̀gotē yɔɔawa. ⁸ Aa gbēnazína ɔ vǎ ní g̃síaò zǎe. An oa síiò ní ní g̃sía síiò dɔdɔ ae ní kpéo, gbātēε ní gbātēεo, ⁹ an g̃síaɔo lé kákɔwa. Gu pò aale géu, aali lé liaao, aai ké ní ae màa g̃ɔɔe.

¹⁰ Lá an oapio den ke: An baade gbēnazína oa vǎ, mé aa ǹɔmusu oa vǎ ɔplaa oi, zu oa ɔzεε oi, mé aa kúu oa vǎ ɔ ní kpε oi. ¹¹ M̀a an oao de. An baade g̃sía pɔoa musu plapla, aale kákɔwa, a pla pò g̃ɔɔ naar̃zi. ¹² An baade i gé a aεɔbawae súsu. Gu pò an nisína tàu, we aai géu, mé gu pò aale géu pii, aali lé liaao. ¹³ Pò béeɔio kekeá de lán teyɔ ge sētewae. Tépi gupua zɔɔ, ɔ t́aa'o pò bée mèn síiòɔio zānguo. Lou lé pilepile tépi guu.* ¹⁴ Pò béeɔio wāa lán loupileawa, aaió gé, aaió su.

¹⁵ Ké mále pò bée oa síiòdepi e màa, ma wuluu è an baade sae tɔle. ¹⁶ Wuluupio ní ní pò lé teke lán gbè bæedewa, mé an síiò pii aa douε. Wuluupio kea taan ke: Ampii aa wuluu vǎ mèn plapla pápáak̃sa. ¹⁷ Tó aale t́aa'o, aai gé ae ní kpéo, gbātēε ní gbātēεo liaasaie. ¹⁸ An wuluupio les̃i, i to vǎa ní kú, mé wé fifiwa à liai.† ¹⁹ Tó pò béeɔio lé t́aa'o, wuluupio ɔ be ní saεε. Tó pò béeɔio fele tɔle aale gé musu, wuluupio i fele musu s̃εε. ²⁰ Gu pò an nisína tàu, we aai géu, an wuluu i fele gériño s̃anue, asa pò béeɔio nisína kú ní wuluu guue. ²¹ Tó pò béeɔio lé t́aa'o, an wuluu ɔ t́aa'oε. Tó aa zεae, aaió zεa s̃εε. Tó aa fele tɔlewa, wuluupio i feleriño s̃anue, asa pò béeɔio nisína kú ní wuluu guue.

* 1:1 Zia 19.11 † 1:2 2Kia 24.10-16 ‡ 1:5 Zia 4.6 § 1:10 Zia 4.7 * 1:13 Zia 4.5 † 1:18 Zia 4.8

22 Báluma kpálea pò béeṗiò mia e musu, àle tɛke wásawasa lán díiwa.‡
 23 Bálumapi zíe an gàsɬaò pooa, aale kákōwa, an baade gàsɬa mèn plaplaò
 naarízi. 24 Ké aale taa'ò, ma ní gàsɬapiò kía mà lán izòòsuka kōfiwa,§ lán
 Gbáapiide loowa, lán zígòò zɔawa. Ké aa zè, 5 aa ní gàsɬaò náaa. 25 Ké aa zea
 an gàsɬaò naaaa màa, ma loò mà ní mia za báluma musu. 26 Pɔe kú ní mia
 bálumapi musu we lán kiblekila pò wa kè ní safiiowa,* mé ma gbēe è zōlea
 kilapiu musu we lán gbēnazínawa. 27 Má è, zōa aàpi léu e musu a de lán mò
 tēa bóiboi† pò lé pipi lán tēwawa, mé zīle oi de lán tēwa. Gupua gbāa liaaazi.
 28 Gupuapi bò lán náali pò bò gòò pò lou lé mawa. Dii gawi kēkēá pò má èn we.
 Ké má è, ma wule ma gbēeu gòò, 5 ma loò mà, àle yá'omēe.

2

Dii Ezekieli stsia

1 A mè: Gbēnazín né, fele ze mà yá'onno. 2 Ké àle yá'omēe, aà Nislna òmēe
 à ma se ma ze, 5 mà má àle yá'omēe 3 à mè: Gbēnazín né, mále n zɪ Isailiòwae,
 bui swágbāade pò bò ma kpepiò. Ampio ní ní deziò aa zàmēe yáwae e ní a gbāo.
 4 Gbé pò mále n zímápiò swá gbāa, mé aali ma yāmao. Oné Dii Lua mé lé
 yáe bee oné. 5 Aa swásei ge aa gí séii an swágbāa yáin nò, aao dō ké ānabi
 kú ní guu. 6 Mpi sō gbēnazín né, n̄su vlakené ge an yá'oaɛo. Baa ní kua leaa
 ní lesikaopio guu, mé ní zōlea sóipio kíi, n̄su vlake ní yá'oaɛo. Nsu to sō kēngu
 an yáio, asa swágbāadeɔne. 7 Tó aa swàsè ma yáí ge tó aa swáseiò, n̄su gí
 oinéo, asa swágbāadeɔne. 8 Mpi sō gbēnazín né, swáse yá pò mále onéi. Nsu
 swágbāake lán swágbāadepiòwao. Le'ele, ní pò pò má daune só. 9 Ké ma wesè,
 5 ma ɔ è, a taala kooa kúa, àle òmēe, 10 a pòò ma ae. Wà wēnale ní búbuao ní
 waiyooò kèwà kpe pla pii.*

3

1 A òmēe: Gbēnazín né, pò pò òane só. Taalae bee só, ní ge n̄ a yá'ò Isailiòne.
 2 Ké ma le'èle, à taalapi dàumēe mà só. 3 ɔ a òmēe: Gbēnazín né, taala pò má
 dàne ní léupi só, i n n̄se ká. ɔ má só. A kè ma léu na lán zówa.* 4 ɔ a òmēe:
 Gbēnazín né, fele ge n̄ ma yápi o Isailiòne. 5 Mále n zɪ bui pò an buiyā maa ía
 mé an yá'oa zɪ'úò kíio, Isailiò mále n zímá. 6 I ke bui dasi pò an buiyā maa ía
 mé an yá'oa zɪ'ú mé n̄yò ní yāmaoò kíi no. Tó ampio mále n zímá, aa swáse n
 yáie. 7 Isailiò we swáse n yáio, asa aali swáse ma yáio. Ampii an swá fēe, an
 kua gbāae. 8 Má tó n kua àò gbāa lá ní pówae. Má tó n ze gí lá aa zè lé gíwa.
 9 Má tó n kua gbāa àò de gbēa. Nsu vlakenéo. Nsu to sō kēngu an yáio, asa
 swágbāadeɔne. 10 ɔ a òmēe: Gbēnazín né, swáse yá pò mále onéi pii, n̄yò kúa
 n s̄su. 11 Fele ge yá'ò n gbē zìzòɔne, ní me Dii Lua mé yáe bee ò, tó aa swásei, ge
 aa swáseiò.

12 Aà Nislna ma se musu, 5 ma kōfi gbāa mà ma kpe wà mè: Wà Dii gawide
 sáaukpa aà kúkii. 13 Pò béeṗiò gàsɬaò leakōwa kōfi mé òò ní wuluu pò be ní saeò
 kōfi gbāao. 14 Nislnapi ma se gēmanò zéa, ma n̄se òòkpa mé ma pò paa, āma

‡ 1:22 Zia 4.6 § 1:24 Zia 1.15, 19.6 * 1:26 Eze 10.1, Zia 4.2-3 † 1:27 Eze 8.2, Zia 1.15 * 2:10
 Zia 5.1 * 3:3 Zia 10.9-10

Dii gbáa mé m̀da. ¹⁵ Ma ka z̀z̀w p̀ kú T̀elabibio k̀i Kebaa sae, ̄ ma z̀s̀e gu p̀ aa kuu we e g̀w soplá. Yá d̀a.

Isailio gbaa laai

¹⁶ G̀w soplápi gb̀ea Dii yá'òm̀e à mè: ¹⁷ Gb̀enaz̀n né, ma n ke gud̀sana ù Isailiòn̄e.† Swáse yá p̀ lé b̀ ma léuzi, ní n gbaom̀e laai. ¹⁸ Tó má ò v̀aikenae a gae, mé ni aà gb̀a laaio, ge ni ledawà aà mik̀e v̀aiwa ké à e àò kuo, v̀aikenapi a ga a duuna yáie. Aà gaa yá s̀ a wi n musue. ¹⁹ Tó n aà gb̀a laai s̀, mé i mik̀e a v̀aikenapiwao, a ga a duuna yáie, mpi s̀ n lé aò ku yápi guu b̀o. ²⁰ Tó maakena a maak̀e tò mé àle v̀aike, má tó aà kpaguae, i ga. A ga, ké ni aà gb̀a laaio yáie. Má maa p̀ a k̀e yáda b̀o. Aà gaa yá s̀ a wi n musue. ²¹ Tó n l̀edawà n mè asu duunak̀eo s̀, mé i duunak̀eo, aò kue, ké à n ledama mà yáie. Mpi s̀ n lé aò ku yápi guu b̀o.

²² Dii gbáa m̀da we, ̄ a òm̀e: Fele gé gusalalau, we má yá'oun̄e. ²³ ̄ ma fele ge gupiu, ma Dii gawi è ze we lá má è Kebaa saewa, ̄ ma wule ma gb̀eu g̀w. ²⁴ ̄ aà Nisina d̀eà a ma se ma ze, ̄ a òm̀e à mè: Ge n g̀e kpéu. Zetanle. ²⁵ N gb̀enaz̀n né, wa m̀oma n bao, wi k̀ane, ké n̄su b̀ n k̀i báasio yáie. ²⁶ Má tó n l̀ena naale n lé musu, ké n̄su yá'oné, ní n gba laaio yáie, asa swágbáadēn n ù. ²⁷ Ama tó ma yá'òne, má n l̀ena gole, ní gbaso oné ma Dii Lua máme ma yáe bee ò. Gb̀é p̀ a swásei, aà séi, gb̀é p̀ a gii, aà gii, asa swágbáadēn n ù.

4

Koez̄sa Yelusaleui seela

¹ Gb̀enaz̀n né, biliki dile n ae, ní Yelusaleũ wéle taa kewá, ² ní koez̄si. Bòo kpákpai, ní gb̀a les̀o da n liai, ní b̀usu kálekale a b̀io sae, ní b̀ligboob̀w kále n liai. ³ M̀ò p̀ēe se n p̀ēle m̀ò b̀i ù mpi n wélep̄io z̀anguo, ní aed̀wá. Wà koez̄ò wélep̄izie, n̄me n koez̄napi ù s̀. Bee io de seela ù Isailiòn̄e.

⁴ Wúle n gb̀at̀ēe ̄zeewa, n̄o Isailio duuna sea e n wúle n gb̀at̀ēepiwa g̀w léu. ⁵ Ma g̀w àaa pla kwisai (390) dilene n̄ȳ Isailio duuna sea e an duunak̀e wè dasileu. ⁶ Tó n bee k̀e n̄ làa, ea wúle n gb̀at̀ēe ̄plaawa, n̄o Yudā duuna sea e g̀w bla. Ma n̄ duunak̀e wè dilene, wè dodo g̀w dodo. ⁷ Aed̀o Yelusaleũ p̀ n koez̄̄ipiwa, ní n ula g̀s̄i s̀s̀, ní ànabik̀e a yá musu. ⁸ Má ba k̀ane, ké n̄su lilek̀i eo yáie, n̄o wúle n gb̀at̀ēe k̀e dopiwa e koez̄̄opi ge paò.

⁹ Mase n̄ naao n̄ bláao n̄ nasio n̄ éseo n̄ weao se ka ta dou guu, ní a bleke n̄ȳ ble g̀w àaa do kwisai p̀ n̄ȳ wúle n gb̀at̀ēewapiu. ¹⁰ N̄li ble p̀ n̄ȳ ble lá gu lé d̀o ȳ kiloowa galaũ àaa dodo, n̄o ble ỳobiyobi. ¹¹ N̄li í p̀ n̄ȳ mi lá gu lé d̀o d̀a litili k̀kpaale léu, n̄o ga v̀olovolo. ¹² Gb̀enaz̀n gb̀é té ̄ n̄ȳ k̀a kewá an wáa, ní só. ¹³ Dii èa mè: Beewa Isailio ble gb̀alea ble bui p̀ ma ̄z̀n̄zi n̄ b̀usu guu.

¹⁴ ̄ ma mè: A'a Dii, mi gb̀ale yáao. Za ma nézi e n̄ a gb̀ao mi p̀ p̀ g̀a n̄ aziao ge p̀ p̀ wai tàitai n̄w̄ soo. N̄w̄ p̀ de t̄ ù i g̀e ma léu ziio. ¹⁵ ̄ a òm̀e: T̀w̄, ma n gba zé n̄ k̀a ke z̀gb̀é téwa gb̀enaz̀n gb̀é gb̀eu. ¹⁶ ̄ a èa mè: Gb̀enaz̀n né, má Yelusaleũdēo k̀s̀ua mide, aaiò p̀blea ỳȳk̀e yákaakea guu, aaiò imi g̀ona le dodo s̀deede e guu, ¹⁷ asa p̀blea n̄ imiao a k̀s̀am̄e. S̄ a k̀éngu n̄pii, aai ibaba n̄ taee yáie.

† 3:17 Eze 9.1-9

5

Iadaa Yelusaleũdeɔwa

¹ Gbɛnazɪn nɛ, fɛnda lena sɛ sa, nɪ n mikā rɪ n lekānao waɔ lá mɪbona i kɛwa. Nɪ kiloo sɛ n n kápi yɔ, nɪ kpaale lɛɛ aaɔ. ² Tó n koezāa wélei gɔɔ lé pà, nɪ a lɛɛ do séle ká pɔ pɔ rɪ kè wéle taa ũpiwa, nɪ tesɔwà. Nɪ a lɛɛ plaade do sɛ n fɛndapi léleɔ n lia wélepizi. Nɪ a lɛɛ aaɔde do pɔ gɔ́ fáe íanau, asa má a fɛnda wo mà pélerɪziɛ. ³ Mi kápi pɛele we yɔɔ, nɪ ye n ula léu, ⁴ nɪ dā n káteu à tékū. Tépi mé a kúle Isailiɔwa pii.

⁵ Ma Dii Lua ma mà, yá pɔ a Yelusaleũ len we. Má kàle buiɔ guoguoɛ, an bùsuɔ liaai. ⁶ An vāike guu aa bɔ ma yádileɔɔ kpe de buiɔla, aa gɪ ma ikoyā mai de bùsu pɔ liaañziɔ deɔla. Aa gɪ ma yádileɔɔɛ, aai tɛ ma ikoyāpiɔzi. ⁷ Ayāmeto ma Dii Lua ma mà, a zɔaká de bui pɔ liaaáziɔla, i tɛ ma ikoyāio, i zɪke ma yádileɔɔwao. Bui pɔ liaaáziɔ felekaayāɔ a zɪkèwà. ⁸ Ayāmeto ma Dii Lua ma mà, mapi sɔ má feleánɔɛ. Yelusaleũdeɔ, má yákpalekeáno buipiɔ wáa. ⁹ Má yá pɔ mi ke yāao mé má ke ɔo keé á yábɛekɛao yáí. ¹⁰ A yáí maɛɔ rɪ néo sɔ, mé néo rɪ maɛɔ sɔ á mɛɛwiau.* Má á wetā, mí á gbé kɔnaɔ fáaa gupiiu. ¹¹ Ma Dii Lua ma mà, lá a ma kpé gbàlè rɪ á pɔbɛɛ rɪ á yábɛekɛao, rɪ ma kuaɔ má kéwáɛ. Má á wɛnagwao, má á bɔo. ¹² A gbéɔ lɛɛ do a gaga rɪ gagyāo ge nɔana á mɛɛwiau, á gbéɔ lɛɛ plaade a gaga zɪ guu bíi kpe, mé má á gbéɔ lɛɛ aaɔde fáaa gupiiu, mí a fɛnda wo mà péleoázi.

¹³ Ma pɔkúma i gbasá kpále, ma pɔ i wee, ma nɔse i níni sa. Tó ma pɔkúmaɔbɔbɔ má láa, aaɔ dɔ sa ké ma gbé pɔ mili sí sáao máme má ò.

¹⁴ Má Yelusaleũ ke bezia ũɛ, ɔ de láanipɔ ũ bui pɔ liaaɔɔne rɪ gbé pɔ lé dɔɔ. ¹⁵ Tó ma yákpalekɛáno, mé ma á wetā rɪ pɔfɛo rɪ pɔkúmao, áo de láanipɔ ũɛ, pɔ sɔsɔaɔ ũ bui pɔ liaaáziɔne. A yá a to sɔ kɛrígu, i rɪ gba laai maamaa. Ma Dii máme má ò. ¹⁶ Tó ma a kagba tɔ́agu nɔana ũ, má á ke kélekele. Má á kùsua midɛɛ, mí nɔana káfié. ¹⁷ Má nɔana kááguɛ, mí wàio sóikewá, í gɔ́ nésai. Gagyā rɪ gbɛdeao a gɛázi, mí tó wà siágu rɪ zɪo.† Ma Dii máme má ò.

6

Isaili bùsu gbɛstɔ

¹ Dii yá'òmɛɛ á mà: ² Gbɛnazɪn nɛ, wɛbiibii Isaili bùsu gbɛstɔɔwa, nɪ anabikeke a yá musu ³ n me: Isaili bùsu gbɛstɔɔ, à Dii Lua yāma. Dii Lua ò gbɛstɔɔne rɪ sɪstɔ rɪ swadɔɔ rɪ guzuleɔ, à mà ále mɔwá rɪ zɪo, i á gulesɪ pɔ wa bɔɔ daal. ⁴ Wa á sa'okliɔ gboo, wi á tulaletikateakliɔ wíwi, mí á gbéɔ dede á táaɔ aɛ. ⁵ Isailiɔ, má á gɛɔ kále á táaɔ aɛ, mí á wáɔ fáaa mà lia á sa'okliɔzi. ⁶ Wéle pɔ á kúu a gɔ bezia ũ piiɛ. Wa gulesɪ pɔ á bɔɔ daale, wi á sa'okliɔ gboo aaɔ da wáiwai. Wa á táaɔ wíwi aaɔ ku ɔo, wi á tulaletikateakliɔ gboo, wi pɔ pɔ á kèpiɔ mɔnzɔ. ⁷ Gbé pɔ wà fɛnda tɔ́má á guuɔ i kwé, ɔ dɔ ké mámɛmaa Dii.

⁸ N beeo má tó á gbé kɔnaɔ gɔ́ɛɛ. Tó ma á fáaa buiɔ guu, á gbɛɛɔ bɔ fɛnda lézɪ bùsu pɔ á kúu, ⁹ ma yáylamá an náaisai pɔ tò an sɔ kua ɔo yá musu rɪ rɪ gbásikewɛ pɔ aal táaɔ gwao yáɔ. Aaɔ ye rɪzɪa glyāio vāi pɔ aa kè yáí rɪ rɪ yábɛekɛao yáɔ, ¹⁰ aaiɔ dɔ ké mámɛmaa Dii. Mi lé'ana gba no, má yápi yíamáɛ.

* 5:10 Wɛn 4:10 † 5:17 Zia 6:8

11 Ma Dii Lua ma m̀̀, ɔplaa da zɛɛu, nɪ gbápále n̄ m̄: Agya! Zi n̄ n̄anao n̄ gagyáo a Isailiɔ dede an yāvái pɔ má ye a gɪyáioɔ yáí. 12 Gb̄é pɔ aa ku zàɔ gaga n̄ gagyáo, gb̄é pɔ aa ku káiɔ i gaga zɪu, mé gb̄é pɔ aa sù b̀̀ɔ gaga n̄ n̄anaoɛ. Lá má pɔkùmabɔbɔmán we. 13 Wa n̄ gb̄eɔ dede, aao kálea n̄ n̄ táaɔ an gbagbakɪɔ sae s̄s̄l̄ les̄l̄ɔ musu pii n̄ gb̄es̄s̄l̄ misonaɔ pii n̄ lí yeleleɔ n̄ gb̄éneli lásisiɔ gbáuɔ pii, gu pɔ aa tulaleti ḡnana kp̄asau n̄ táaɔnepiɔ, aaiɔ d̄s̄ sa ké m̄m̄maa Dii. 14 Má ɔbɔ t̄s̄m̄á, mí tó an b̀̀supi ḡɔ b̄ezia ũ wáiwai za guwaiwai e Dibla, gu pɔ aa kuu pii, aaiɔ d̄s̄ ké m̄m̄maa Dii.

7

Isailiɔ mid̄ea kà kai

1 Dii yá'om̄ɛɛ à m̀̀: 2 Gb̄enazɪn né, yá pɔ ma Dii Lua má ò Isaili b̀̀sudeɔnen ke: A kua lé kà! A b̀̀su gola s̄iɔ pii mid̄e. 3 A kua lé kà! Má pɔkùmabɔbɔwáɛ, mí yákpalekeáno á yákeɔwa, mí yáb̄eɛ pɔ á kè flaboé pii. 4 Má á w̄nagwao. Má á k̄eɔ. A yákeɔ flia má boé n̄ yáb̄eɛ pɔ á k̄eɔ, iɔ d̄s̄ ké m̄m̄maa Dii.

5 Ma Dii Lua ma m̀̀ yá á le!

Yázɔ a á le!

6 A kua lé kà! A kua lé kà!

Yápi lé s̄s̄ázi, à p̄lawá kò!

7 Yá z̀̀l̄wáɛ,

á gb̄é pɔ á kú b̀̀sue beeuɔ.

A gɔ kà kai, à kà se!

Gili ḡèngu gb̄es̄s̄l̄ɔ musu,

i ke p̄na wii aale léɔ.

8 Tia kéwa má pɔkùmabɔbɔwá,

mí palawá n̄ p̄f̄eɔ.

Má yákpalekeáno á yákeɔwa,

mí á yáb̄eɛkeɔ flaboé.

9 Má á w̄nagwao, má á k̄eɔ.

Má flaboé á yáb̄eɛkeɔwae,

iɔ d̄s̄ ma Dii m̄m̄e ma á wet̄.

10 A gɔpi gwa, à kà! Yá p̄la!

A n̄s̄i yá gb̄aa ũ, ɔ à n̄e'ɪ wala ũ.

11 Yápas̄i f̄le váikenaɔ gb̄ego ũ.

An gb̄e a b̄o! Bílapi gb̄e a b̄o!

ɔdee a b̄o! An b̄eɛɛdee a b̄o!

12 A gɔ kà! A n̄ lé!

Pɔluna su p̄nakeɔ,

p̄yiana su ɔɔbɔ,

asa ma pɔ f̄e bílapizie.

13 P̄yiana a pɔ pɔ á yia si b̄o e a w̄ni léu.

Anabikekeɔ bílapei a léle p̄ao,

gb̄e a b̄o a táae yáí.

14 Wá kuupè, z̄i s̄ou má pii,

kási gb̄e a gé z̄llauo,

asa ma pɔ f̄e bílapizie.

má yādańla lá aa dà gbéawae,
aaiò dō ké māmema Dii.

8

Táakea Dii kpéu

¹ Zizɔɔ kúa wè soolode guu, a mɔ soolode ɔɔɔ ɔɔode zí, má zɔlea ma kpéu, Yuda gbēzɔɔ kálea ma ae, ɔ Dii Lua gbáa m̀da we. ² Ké ma wesè, ɔ ma pɔe è lán gbēnazínawa.* Zɔa aapi léu zíle oiá tée. Musu oi sɔ, àle teke lán mò tēa bóiboíwa. ³ A pɔ b̀ lán ɔwa, ɔ à ma kú ma mikáwa. Lua Nisína ma se, má musu yáio, má zíle yáio, ɔ à gèmanɔ Yelusaleu wépfungu pɔ Lua m̀domepi guu e Lua ua plaade bílibole pɔ kú gubántoo oi kpéleu, gu pɔ t́a pɔ a yá í Dii ǹse fele kúu. ⁴ Ma Isailio Lua gawi è we, lá má è yáa gusalalaa wépfungu'ea guuwa.† ⁵ ɔ a òmɛɛ: Gbēnazín né, wése gubántoo oi gwa. Ké ma wesè má gwà, ɔ ma t́a pɔ a yá í Dii ǹse felepi è bílibole pɔ kú sa'okli gubántoo oi kpéle. ⁶ ɔ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n yábēe sa pɔ Isailio lé ke la èó? Yápi a ma ya ma kúki à ma kpa zà. Nyɔ ea yá pɔ a bèe de beea maamaa e lɔ.

⁷ ɔ à gèmanɔ ua bíliboleu. Ké ma wesè, ɔ ma e è bíi guu. ⁸ A òmɛɛ: Gbēnazín né, bíipi f̄. Má f̄, ɔ ma b̀le è we. ⁹ ɔ a òmɛɛ: Gē ǹ yábēe pɔ má zau aale ke la gwa. ¹⁰ ɔ ma gē má gwà. Má è wà ṕtaa'onkuawaɔ taa kè wà lia ɔpizi píi ní ǹò pɔ de tē ũò ní Isailio t́aɔ pii. ¹¹ ɔ Isaili gbēzɔɔ gbēɔn b́aákwio s̄la ní ae, Safana né Yazania kú ní guu. Baade tésibo kúkú, tulaleti súele ɔí na buumbo, àle fele musu. ¹² ɔ a òmɛɛ: Gbēnazín né, ní è lá Isaili gbēzɔɔ lé ke gusiau, baade ní a t́aao gugolonau? Aaí me ma wé lé ní eo, ma pákpa ní búsuze. ¹³ A èa òmɛɛ lɔ: Nyɔ ea yá pɔ aale ke a bèe de beea maamaa e lɔ.

¹⁴ ɔ à gèmanɔ a ua bílibole pɔ kú gubántoo oi guu. Ma ǹɔɔ è kále we, aale Tamuzu ɔɔlɔ. ¹⁵ ɔ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n bee èa? Nyɔ yá pɔ a bèe de beea maamaa e lɔ. ¹⁶ ɔ à gèmanɔ a kpé ua plaadeu, ɔ ma gbé è baasɔ taawa, bilandaa ní sa'okliò zànguo. An kpe lia Dii kpée, an ae d̄a gukpewa, ɔ aale kúle laté we. ¹⁷ ɔ a òmɛɛ: Gbēnazín né, n bee èa? Yábēe pɔ Yudaɔ lé ke lapi d̄ené yáe ũò, ɔ aa tò yápasí k̀ ní búsuu ké ma p̀kúma e fele lɔa? N ní gwa, lá aale gozɔzɔ ma léwa. ¹⁸ T̀ò! Má p̀kúma b̀b̀má. Má ní wegwa. Má ní b̀o. Baa tó an wii gbáa lé gē ma swáú, má swáseio.

9

Táagbaghanaɔ dedea Yelusaleu

¹ ɔ à lezú gbáugbáú ma swáú à mè: M̀s ní wéle d̄anaɔ, baade ní a gbēdebo. ² ɔ ma gbēɔn sooloo è, aa b̀ Musu B̀le pɔ a lé elea gubántoo oiwa, aale mó baade ní a gbéwíwíwí. Ḡse kú ní guu báabaa ula daa, lákēbo ní taalao d̄a à pi. Aa gē zè m̀gotē sa'okli sae. ³ Isailio Dii gawi gò malaika ḡsladeɔla à m̀ò aà kpé kpéle. ɔ Dii lezú gbé pɔ báabaa ula daa, lákēbo ní taalao d̄a aà pipizi ⁴ à mè: Yelusaleu keele, ní seelake gbé pɔ aale ɔɔlɔ, aale wēnake yábēe pɔ wále keu píi musu mi'aewa.* ⁵ ɔ má má, a ò gbé k̄inɔne à mè: Aɔ te aà kpe, à wéle keele, lɔ gbēdede ní wegwasai ní késai. ⁶ A maezɔɔ ní èwaasɔ ní wéndiaɔ ní néɔ ní

* 8:2 Eze 1.26 † 8:4 Eze 1.28 * 9:4 Zia 7.3, 9.4, 14.1

nɔɔɔ dɛdɛ à ní midɛ píi, áma ásu sɔ́ gbé pɔ́ wà seelakè mázɔio. A daale ma kpéu la. ɔ́ aa dàale gbɛ̀zɔ́ pɔ́ kú Dii kpé kpeleowa.

7 ɔ́ a òné: A ní gɛɔ kále ma ua, í ma kpé gbàlèò. A gé! ɔ́ aa sí wéleu, aale gbɛ̀dɛdɛ. 8 Gɔɔ pɔ́ aale gbɛ̀dɛdɛ, máme ma gɔ́ mado, ɔ́ ma wule ma gbɛɛu gɔ́, ma wiilè ma mè: A'á Dii Lua! N pɔ́kúmabɔ́ɔba Yelusaleúwa guu nýs Isaili kɔ́naɔ dɛdɛ píi yà? 9 ɔ́ a wèa: Isaili ní Yudaɔ duuna zɔ́ maamaae. Gbɛ̀dɛa di ní bùsuue, mé yádɔ́sai di wéle guue. Aaí me ma pákpá ní bùsuzie, ma wé lé ní eo. 10 Tɔ́! Má ní wegwao, má ní kèò. Má ní yákeɔ wíné ní musue. 11 ɔ́ ma gbé pɔ́ bàabaa ula daa, lákɛbɔ́ dɔ́a aàpi pi è, à sù ní yáo à mè: Má kè lá ní òmɛwae.

10

Dii gawi goa a kpéa

1 Ké ma wezù, ɔ́ ma pɔ́e è lán kiblekila pɔ́ wa kè ní safii gbɛowa* bàluma pɔ́ kú malaika gàsɛlɛɔ mia musu. 2 ɔ́ Dii ò gbé pɔ́ bàabaa ula daapie à mè: Gɛ́ wuluu pɔ́ kú malaika gàsɛlɛɔ zíe guu, ní ɔ́kpa plapla tɛyɔ́ pɔ́ kú malaikapiɔ́ zànguo si n ɔ́ pai, ní fá wéleu.† ɔ́ à gèu ma wáa. 3 Ké à gèu, malaikapiɔ́ sɛ́a Lua kpé gɛɔmidɔ́kí oi, mé súle buumboa kule Lua kpé ua plaadewa. 4 ɔ́ Dii gawi gò malaikapiɔ́ mia à gè aà kpé kpele. Súlepi kpépi pà mé Dii gawipi uapi pù. 5 Wà malaikapiɔ́ gàsɛ́a kía mà za ua sé́iau lán Lua Gbáapiide yá'owaa. 6 Ké à ò gbé pɔ́ bàabaa ula daapie aà tési wuluu ní malaikapiɔ́ zànguo, à gè zè wuluue sae. 7 Pɔ́ bɛ́epiɔ́ do ɔ́ɔ gè té pɔ́ kú ní zànguo, a si kà gbé pɔ́ bàabaa ula daapie a ɔ́, ɔ́ à bɔ́ò. 8 Ma pɔ́e è lán gbɛ́nazína ɔ́wa malaikapiɔ́ gàsɛ́a zíe.

9 Ké má gwà, ma wuluu è mèn síiɔ́ malaikapiɔ́ sae, an baade ní a wuluuo. Wuluupiɔ́ lé tɛke, an kekeá de lán gbè bɛɛɛdewa. 10 Wuluupiɔ́ doú píie, mé ampíi wuluu ví mèn plapla pápáakɔ́a. 11 Tó aale taa'o, aaí gé ae ní kpeo, gbàtɛ́e ní gbàtɛ́e liaasaie. Aaí tɛ wuluu pɔ́ kú kpe pɔ́ wàle géuzi. Gɔɔ pɔ́ aale taa'o, aali lé liaao. 12 Wé fífi malaikapiɔ́ mewa píie, an kpe ní ní ɔ́ ní ní gàsɛ́a ní ní wuluu mèn síiɔ́piɔ́ píi.‡ 13 Má mà wuluupiɔ́ lé liasáizɔ́. 14 Pɔ́ bɛ́epiɔ́ oa síiɔ́siíɔ́e, a sé́iaɔ́á zù pɔ́e, a plaadeɔ́á gbɛ́nazína pɔ́e, a àaɔ́deɔ́á nɔ́omusu pɔ́e, a síiɔ́deɔ́á kúu pɔ́e.§ 15 ɔ́ malaikapiɔ́ fele musu. Pɔ́ bɛ́e pɔ́ má è Kebaa saeɔ́ne. 16 Tó malaikapiɔ́ lé gé, wuluu pɔ́ kú ní saepiɔ́ í gé sɛ́e. Tó aa ní gàsɛ́a pòo, aale fele tɔ́le, wuluupiɔ́ lí go ní saeɔ́. 17 Tó aa zɛae sɔ́, aaí zɛae. Tó aa fele, aaí fele níɔ́e, asa malaikapiɔ́ nisína kú ní guue.

18 ɔ́ Dii gawi gò a kpé kpelea à gè zè malaika gàsɛlɛpɛɔ mia. 19 Ké mále gwa, aa ní gàsɛ́a pòo, ɔ́ aa fele tɔ́lewa. Ké aale gé, wuluu lé gérɔ́, ɔ́ aa zè Dii ua bíibɔ́le pɔ́ kú gukpe oi musu. Isaili Lua gawí kú ní mia musu. 20 Pɔ́ bɛ́e pɔ́ má è Isaili Lua zíe Kebaa saeɔ́n ke, ɔ́ má dɔ́ sa ké malaika gàsɛlɛɔne. 21 An baade oa ní gàsɛ́a ví síiɔ́siíɔ́e, mé pɔ́ pɔ́ de gbɛ́nazína ɔ́wa kú ní gàsɛ́a pɔ́ zíe. 22 An oao doú ní pɔ́ pɔ́ má è Kebaa saeɔ́ pɔ́o. Ampíi í taa'o a aedɔ́awae súu.

11

Yákpaleka ní Isaili gbɛ̀zɔ́

1 Dii Nisína ma se gèmanɔ́ Dii ua bíibɔ́le pɔ́ kú gukpe oi guu, ɔ́ ma gbɛ́ɔ́n baasɔ́ɔ è kálea we. Kíaeɔ́ kú ní guu, Azuu né Yazania ní Benaia né Pelatiao.

* 10:1 Eze 1.26, Zia 4.2 † 10:2 Zia 8.5 ‡ 10:12 Zia 4.8 § 10:14 Eze 1.10, Zia 4.7

² Ɔ Dii òmɛɛ: Gbɛnazɪn nɛ, gbɛ beɔ lɛ vɛi lekpaal, aale lɛ bɛɛ da mɛ wɛlɛ beeu. ³ Aa mɛ kpɛdɔɔ i ka glao. Wɛlɛ beea dɛaɛ, ɔ aa kau nɔ ù. ⁴ Ayɛmɛto ɛnabikekenɛ. Gbɛnazɪn nɛ, ɛnabikeke. ⁵ Ɔ Dii Nisɪna dɛdɛa à mɛ mɛ o mɛ mɛ: Ma Dii ma mɛ á Isailio ì o màa, kási má á laasoo dɔ. ⁶ A gbɛdɛde dasidasi wɛlɛ beeu, a gɛɔ daadà a zeɔɔ. ⁷ A yáí ma Dii Lua ma mɛ, gbɛ pɔ a rí dɛdɛ kálepɔ mé nɔɔpi ù, mé wɛlɛ bee mé dàapi ù. Apɔ sɔ, má á yá má á bɔlɛue. ⁸ Ma Dii Lua ma mɛ, fɛnda ále vɛlɛkɛ, fɛndapi ɔ má mɔwá. ⁹ Má á yá má á bɔlɛue, mí á na bui zɪlɔɔnɛ rí zɪ, aai á wɛtá. ¹⁰ Má yákpalekɛánɔ á bùsu zɔlɛu, wi á dɛdɛ rí fɛndao, ì dɔ kɛ mámɛmaa Dii. ¹¹ Wɛlɛ bee aɔ dɛɛ dɛa ùo, mé aɔ ka dàapi guu nɔ ùo. Má yákpalekɛánɔ á bùsu zɔlɛue, ¹² ì dɔ kɛ mámɛmaa Dii, asa i ma ɔtondɔkɪ gwao, á ma ikoyá kúao, á bui pɔ liaáziɔ ɔlɛsɛ.

¹³ Ma ɛnabikekɛapi guu Benaia nɛ Pelatia gá, ɔ ma wule ma gbɛɛu gɔɔ ma wii gbáa lè ma mɛ: A'a Dii Lua! Nyɔ Isailio midɛ pii yá?

Dii a gbɛ pɔ fáaaa káaa

¹⁴ Dii yá'òmɛɛ à mɛ: ¹⁵ Gbɛnazɪn nɛ, n gbɛ pɔ aa dɛ n au ùo rí Isailio pii, Yelusaleúdeɔ ì onɛ: Aɔ ku zá rí Diio màa, asa á bùsue bee kpáwá wá pɔ ùɛ. ¹⁶ A yáí tò, onɛ ma Dii Lua ma mɛ baa kɛ ma tarɪnɔ zázá buipáleɔ guu, mé ma rí fáaa bùsu rí bùsuo, rí beeo má dɛnɛ ulɛkɪ ù gɔɔpla bùsu pɔ aa tɔu guu. ¹⁷ A yáí tò, onɛ ma Dii Lua ma mɛ má rí káaa buiɔ guu, má rí naaa bùsu rí bùsuo gu pɔ aa fáaaaɔ, mí suɪnɔ Isaili bùsuu. ¹⁸ Aa su we, aai pɔbɛɛ pɔ má zauɔ bɔlɛ a guu, ¹⁹ mí sɔ dou danɛ, mí nisɪna dafu danɛ rí nɔsɛu. Má rí sɔ pɔ dɛ lán gbɛwa bɔ, mí sɔ pɔ dɛ báasi ù danɛ, ²⁰ aaiɔ ma ɔtondɔkɪ gwa, aaiɔ ma ikoyá kúaa, aaiɔ zɪkɛwá.* Aaɔ dɛ ma gbɛɔ ù, míɔ dɛ rí Lua ù. ²¹ Gbɛ pɔ an pɔ dɔ pɔbɛɛ pɔ má zauɔwá sɔ, ma Dii Lua ma mɛ má rí yákeɔ wɪnɛ rí musuɛ.

²² Ɔ malaikapiɔ rí gáslɔɔ pòo, wuluupiɔ kú rí saɛ, mé Isailio Lua gawi kú rí mia. ²³ Ɔ Dii gawipi gò wɛlɛpia, à gɛ zɛ sɪsɪ pɔ kú wɛlɛ gukpe oi musu. ²⁴ Wɛpungu pɔ Lua Nisɪna mɔopi ea guu, à ma sɛ támánɔ zɪzɔɔ kɪ Babiloni bùsuu. Kɛ wɛpungu pɔ má ɛpi wɛɛa, ²⁵ ɔ ma yá pɔ Dii ɔlɛmɛ ò zɪzɔɔnɛ pii.

12

Taa rí Isailio zɪzɔɔ ù seela

¹ Dii yá'òmɛɛ à mɛ: ² Gbɛnazɪn nɛ, rí kú swágbáadeɔ guue. Aa wɛ vɪ, kási aali gu'eo, aa swá vɪ, kási aali yámao, asa swágbáadeɔnɛ.* ³ Ayɛmɛto gbɛnazɪn nɛ, ì n pɔɔ naaa fáane, ì n taa bùsu páleu sɔuke, ní dazeu rí wáa. Go n tía, ta gupáleu rí wáa. Baa kɛ swágbáadeɔn rí ù, an wɛ a gí kɛía? ⁴ Bɔlɛ rí pɔ pɔ rí náapɔ fáane rí wáa. Tó aua pɪla, ní bɔ wɛlɛu rí wáa lán gbɛ pɔ lɛ gɛzɛawa. ⁵ Bɪí fɪ rí wáa, ní bɔlɛ rí n asoɔ we. ⁶ Asopi sɛ rí wáa oosiele, ní bɔɔ. Ní pɔku n wɛá, kɛ rɪsu bùsupi eo yáí. Ma n ke yá pɔ á Isailio le seela ùɛ. ⁷ Ɔ má kɛ lá Dii òmɛɛwa. Ma bɔ rí ma pɔɔ fáane lá mále tá bùsu páleuwa. Kɛ aua pɪla, ɔ ma bɪí fɪ rí ɔo. Oosiele ɔ ma á aso sɛ má bɔɔ rí wáa.

⁸ Kɛ gu dɔ, Dii yá'òmɛɛ à mɛ: ⁹ Gbɛnazɪn nɛ, Isaili swágbáadeɔpiɔ i rí la bó rɪle kɛ máaio lɛ? ¹⁰ Onɛ ma Dii Lua ma mɛ, yá pɔ dɔaana pɔ kú Yelusaleú rí Isaili pɔ kú wɛɔ ken we. ¹¹ Onɛ seelan n ù, lá rí kɛ, á rí le sɛɛ, aai ta bùsu páleu zɪzɔɔ

* **11:20** Zel 31.33, Eze 36.26-28

* **12:2** Isa 6.9-10, Zel 5.21, Maa 8.18

ũ. ¹² An kía a a aso da a gàu oosiele, i daò zéu. Wa bíi fṣè, i bòò, i pòku a wéa, ké asu bùsupi eo yáí. ¹³ Má ba kpaè, i aà kú, mí taaàno Babeli, Babiloni bùsuu, kási a wesi bùsupile lo.† We a gau. ¹⁴ Má gbé pò liaaaàziò fáaa gupiiue, aà ðnledeò ní aà ðoaiò píi, mí a fènda wo mà péleorízi.

¹⁵ Tó ma ní fáaa buiò guu, mé ma ní zuzu bùsu ní bùsuo, aao dṣ sa ké mámɛmaa Dii. ¹⁶ Zí, nɔana, gagyā, má tó an gbèeò bɔ apii guu, ké aa e ní yābèekeaò dau siuné bùsu pò aa tàuu guu, gbépiò iò dṣ ké mámɛmaa Dii.

¹⁷ Dii yá'òmeɛ à mè: ¹⁸ Gbēnazlín né, ñ ní blɛpi ble ní sòdeedeo, ní ípi mí ní lualuaao yākāakea guu, ¹⁹ ní o būsudeɔne, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Yelusaleúdeɔne ní Isaili būsudeò píi. Aa bleble yākāakea guu, mé aa imi yādima guu, asa wa ní bùsu ke yáiyai gbāamɔané pò kò ní guu yáíe. ²⁰ An wéleò gṣ beziaò ũe, an bùsu i gṣ da wáuu, í dṣ ké mámɛmaa Dii.

²¹ Dii yá'òmeɛ à mè: ²² Gbēnazlín né, yási pò wí ke Isaili bùsu guue bee de kpelewa ní? Wí me, àle gɔɔ gá, ānabikeyā lé gbesuo. ²³ Oné ma Dii Lua ma mē má yásipi mide. Wa yásipi ke Isaili bùsuu lo. Oné lo, gɔɔ kà kái ké yá pò ānabi è a gbesu píi. ²⁴ Asa wa wépfungu eeyā ge māsokɛ lenakasa Isailiɔne lo. ²⁵ Ma Dii má yá'ò, mé yá pò má o a ke, a gɔɔ gága lo. A swāgbāadeò, yá pò má ò á gɔɔ, má kee. Ma Dii Lua máme má ò.

²⁶ Dii yá'òmeɛ à mè: ²⁷ Gbēnazlín né, ma! Isailiò lé me wépfungu pò ní è yáá zia yáe, n ānabikekea gbesuagɔɔ zà. ²⁸ Ayāmeto oné ma Dii Lua ma mē, ma yápi kee a gēgē lo, yá pò má òpi gbɛ a su. Ma Dii Lua máme má ò.

13

Yá zṣleá anabi egenaɔwa

¹ Dii yá'òmeɛ à mè: ² Gbēnazlín né, ānabikeke Isaili ānabi pò aale ānabikekeò yá musu. O ānabi pò aai nízia láasoo yá'òne, aa swādo ma yáí. ³ Ma Dii Lua ma mē, waiyoo ānabi sɔũ pò aali yāe eo, anzia yá mé lé ðaanéò. ⁴ Isailiò, á ānabi de lán gbègbona pò be beziauwae. ⁵ Aai gé zei gufooo guuo, aai bíi pò lia Isailiòzi keke, ké Isailiò e ze gbāa zí guu Dii pòkūmagɔɔ. ⁶ An wépfungu'eaá pāe, an māsóá eee. Aai me Dii mé ò, kási máme ma ní zlo, ñ an wé lo ðo ní yáí à gbesu. ⁷ Ké aa mē Dii mé ò, mé mí o sṣo, wépfungu pā aa èo lò? Māso aa kèò lò?

⁸ Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, lá aa yāpā ò, aa wépfungu ee è, a yáí má felelínɔ. Ma Dii Lua máme má ò. ⁹ Má ɔtṣ ānabi egena pò aai wépfungu'e mé aai māsokɛwa. Aao ku ma gbé ledamadeò guuo, an tṣ àò ku Isailiò buibòkfi taalauo, mé aa e ea ta Isailiò bùsuuo, lo dṣ ké mámɛmaa Dii Lua. ¹⁰ Aa ma gbéò sàsā, aa mē aafia ku, kási sṣ aafia ku.* Ma gbéò í bíibo, ñ ānabipio í soolewā. ¹¹ O soolenapioɔne, bíipi a kwɛe. Dii a to lou bílibili ma ní gbɛo ní zā'lan gbāao.

¹² Tó bíipi kwè sṣ, wa ní la wà me, soo pò aa lèwà ku máe?

¹³ Ayāmeto ma Dii Lua ma mē, má zā'lan gbāa gbae ní pòkūmao, ma pofè i to lou bílibili ma ní gbɛo pòkaalea yáí. ¹⁴ Má bíi pò aa soolèwapi gboo mà daaíe, a ēgbekpale i bɔ gupua. Tó bíipi kwè sṣ, gbé pò kú wélepi guuò kaalee, lo dṣ ké mámɛmaa Dii. ¹⁵ Má pòkūmabòbò bíipiwa ní gbé pò soolèwāɔe, mí one bíipi ku, mé a soolenao ku, ¹⁶ Isaili ānabi pò aa ānabikekè Yelusaleúdeɔne, aa wépfungu'ené aa mē aafia ku, kási sṣ aafia kuopio. Ma Dii Lua máme má ò.

† 12:13 2Kia 25.7 * 13:10 Zel 6.14, 8.11

¹⁷ Mpi sɔ gbɛnazɪn nɛ, wɛbiibii n bui nɔɛ ʔnabi pɔ aʔi nɪzɪa lʔasoo yʔa'owa, nɪ ʔnabikeke nɪ yʔa musu ¹⁸ n mɛ: Ma Dii Lua ma mɛ, waiyoo ʔ nɔɛ pɔ i ɛseba naminami ʔ dada ʔ ɔpɛsewaɔ. I sɔɔɔ zɔ baadeɛ a gbʔa lɛu an nisɪna kɔbɔ u. A ma gbɛɔ nisɪnaɔ kɔkɔ, ʔpiɔ i bɔ aafiaa? ¹⁹ A ma ɔɔkpʔa ma gbɛɔnɛ pɔwɛna ɔkɔ doɔ ge pɛɛ kasoo yʔi. I ɛeto ma gbɛ pɔ aʔi swʔase ɛɛiɔnɛ. A gbɛ pɔ i kɔ aa gaoɔ dɛdɛ, mɛ a gbɛ pɔ i kɔ aaɔ kuoo tɔ.

²⁰ Ayʔameto ma Dii Lua ma mɛ, mʔa za ʔ ɛseba pɔ i gbɛnazɪna kɔbɔ lʔan bʔawaɔ. Mʔa ɛsebapiɔ bɔ ʔ ɔwa, mɪ nisɪna pɔ a kɔ lʔan bʔawapiɔ gbaɛ. ²¹ Mʔa ʔ sɔɔpiɔ taitai, mɪ a gbɛɔ bɔlɛ ʔ ɔzi. Aaɔ dɛ pɔ pɔ naa a ɔzɔ u bɔ, iɔ dɔ kɛ mʔamɛmaa Dii. ²² A gbɛmaa pɔ mʔa ye nɪ pɔ yaoo kʔdɛ ʔ mɔafili guu. A gbɛvʔaiɔ gbʔa sɔ, ɔ aai bɔ nɪ zɛ vʔaiu aa nɪzɪa mɪsio. ²³ Ayʔameto ʔ e wɛpungu ɛɛ enɛ bɔ, ʔ e mʔasokenɛ bɔ. Mʔa a gbɛɔ bɔ ʔ ɔzi, iɔ dɔ kɛ mʔamɛmaa Dii.

14

Yazɪɛa tʔagbagbanaɔwa

¹ Isaili gbɛzɔɔɔ mɔ ma kɔi, aa zɔlɛ ma ʔɛ, ² ɔ Dii yʔa'omɛɛ ʔ mɛ: ³ Gbɛnazɪn nɛ, gbɛɛ beɔ tɔ tʔaa yʔa nɪ sɔ blɛ, an duuna pɔ lɛ nɪ fupi mɛ lɛ nɪ gʔlɛ. Aa yʔgbɛaaa zɛ vɪa? ⁴ Yʔa'onɛ nɛ mɛ ma Dii Lua ma mɛ, tɔ Isailie tɔ tʔaa a sɔ blɛ, mɛ aa duuna pɔ lɛ aa fupi mɛ lɛ aa gʔlɛ, tɔ ʔ mɔ yʔgbɛai ʔnabiwa, ma Dii mʔamɛ mʔa yʔazasi adewa aa tʔaaɔ dasileu. ⁵ Mʔa mʔa Isaili pɔ aa gɔmɛɛ zɪlɔ u nɪ tʔaaɔ yʔaiɔ gbɛsi pii.

⁶ Ayʔameto o Isailiɔnɛ ma Dii Lua ma mɛ, aa nɔselile aa mikɛ nɪ tʔaa nɪ nɪ yʔbɛɛkɛaɔwa. ⁷ Tɔ Isailie ge bɔmɔ pɔ kɔ nɪ guue tɔ tʔaa a sɔ blɛ, aa duuna pɔ lɛ aa fu ʔlɛ aa gʔlɛpi tɔ ʔ kɛa, tɔ ʔ mɔ ʔnabi lɛ aa yʔgbɛaaɛ, mʔamɛ mʔa yʔazasiwa mʔazɪa, ⁸ mɪ iɛlɛɛ nɪ gbɛpiɔ, mɪ aa kɛ seela pɔ wa yʔaadaɔ u. Mʔa aa bɔ ma gbɛɔ guue, iɔ dɔ kɛ mʔamɛmaa Dii.

⁹ Tɔ ʔnabipi tɔ wʔa kɔnikɛɛ, ɔ ʔ azɪa yʔa'ɔ, mʔamɛ ma kɔnikɛɛ. Mʔa ɔtɔwʔɛ, mɪ aa bɔ ma gbɛɔ guu mʔa dɛ. ¹⁰ ʔnabipi nɪ gbɛ pɔ mɔ yʔgbɛaiwʔapiɔ duuna doʔɛ. An duuna a wi nɪ musu mʔpiiɛ, ¹¹ kɛ Isailiɔ su zʔmɛɛ yʔawa, aai gbʔlɛ nɪ duuna yʔa musu bɔ yʔi, aaiɔ dɛ ma gbɛɔ u, mɪɔ dɛ nɪ Lua u. Ma Dii mʔamɛ mʔa ɔ.

Gbɛvʔaiɔ bɔ gbɛmaaɔ sabaio

¹² Dii yʔa'omɛɛ ʔ mɛ: ¹³ Gbɛnazɪn nɛ, tɔ bɔsudeɔ nʔaisaiyʔkɛ aa duunakɛmɛɛ, mɛ mʔalɛ ɔtɔmʔa, mʔalɛ nɪ kɔsɔa mɪɔnɔzɔ, mʔalɛ imina zɪmʔa, mɛ aale gaga nɪ nɪ pɔtɔuoɔ pii, ¹⁴ baa tɔ gbɛɔn ʔaɛ beɔ ku we, Nɔɛ nɪ Daniɛliɔ nɪ Yobuo, aa fɔ gbɛɛ misi nɪ gbɛmaake yʔaiɔ, mɛ i kɛ anzɪa mi bʔasio. Ma Dii Lua mʔamɛ mʔa ɔ.

¹⁵ Tɔ mʔa tɔ wʔaiɔ pʔa bɔsupia aa bɔsupi nɛɔ sɛlɛ pii, mɛ bɔsupi gɔ bezia u, gbɛɛ lɛ pʔa bɔ wʔaiɔ yʔi, ¹⁶ ma Dii Lua ma mɛ, nɪ ma kuaɔ tɔ gbɛɔn ʔaɔpiɔ ku we, aa fɔ nɪ negɔɔ ge nɪ nenɔɔ misio, mɛ i kɛ anzɪa mi bʔasio, bɔsupi i gɔ bezia u.

¹⁷ Tɔ mʔa tɔ wʔa fɛlɛ bɔsupiwa nɪ zɪɔ, ma mɛ wʔa pʔa wʔa gbɛnazɪnaɔ nɪ pɔtɔuoɔ dɛdɛ, ¹⁸ ma Dii Lua ma mɛ, nɪ ma kuaɔ tɔ gbɛɔn ʔaɔpiɔ ku we, aa fɔ nɪ negɔɔ ge nɪ nenɔɔ misio, mɛ i kɛ anzɪa mi bʔasio.

¹⁹ Tɔ ma gagyʔakʔa bɔsupiu, ma pɔkɔmabɔbɔwʔa, ma a gbɛɔ nɪ a pɔtɔuoɔ dɛdɛ, ²⁰ ma Dii Lua ma mɛ, nɪ ma kuaɔ tɔ Nɔɛ nɪ Daniɛliɔ nɪ Yobuo ku we, aa fɔ nɪ negɔɔ ge nɪ nenɔɔ misi nɪ gbɛmaake yʔaiɔ, mɛ i kɛ anzɪa mi bʔasio.

²¹ Ma Dii Lua ma mà, tò màle ìada Yelusaleũdeᵋwa ní yá mèn síiᵋe beeᵋ, zì ní iminao ní wàio ní gagyão,* màle ní dede ní ní pᵋtuᵋo, a ke zài. ²² N beeo an gbé kᵋnaᵋo gᵋ, an negᵋᵋeᵋo ní ní nenᵋeᵋo bᵋ. Tó aa bᵋ mò á kíi, mé a ní dàa ní ní yákeᵋo è, á nᵋse a níni vâi pᵋ má zì Yelusaleũwa yá musu ní ìa pᵋ má dáwᵋo píi. ²³ Tó a ní dàa ní ní yákeᵋo è, á nᵋse a níni, asa áᵋ dᵋ kᵋ yá pᵋ má kᵋ Yelusaleũe píi, mi ke pᵋo. Ma Dii Lua máme má ò.

15

Yelusaleũ leũa ní vᵋe yáao

¹ Dii yá'òmᵋe à mè: ² Gbᵋnazlín né, vᵋeli líke de líᵋla yá? ³ Wí pᵋe ke ní a lío yá? Wí kálo ke ní a lío wà pᵋ loowáe? ⁴ Wí káteu yáa ùe. Tó a vlá ní a mio tekù mé a guo té lè, wa fᵋ zlíkeᵋe? ⁵ Gᵋᵋ pᵋ a léso, wà zle kᵋde, belenke gᵋᵋ pᵋ á té lè á gᵋ sín bᵋebeeaa?

⁶ Ayámᵋto ma Dii Lua ma mà, lá líᵋ guu vᵋeli má sè yáa ù má káteu, màa má ke Yelusaleũdeᵋne. ⁷ Tó ma feleᵋnᵋ, baa kᵋ aa bᵋ téu, té mé a ea kúma. Tó ma íbelesᵋnᵋ, áᵋ dᵋ kᵋ mámeᵋmaa Dii. ⁸ Má tò an búsu gᵋ bezia ùe, asa aa náaisaiyákᵋmᵋe. Ma Dii máme má ò.

16

Yelusaleũ leũa ní nᵋ náaisaio

¹ Dii yá'òmᵋe à mè: ² Gbᵋnazlín né, Yelusaleũdeᵋ yábᵋekeᵋo káné ní ɔzì ³ n me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Yelusaleũ musu ma mè: Kanaa búsu n bᵋu, we wà n iu. N maeá Amᵋle buie, n daá Iti buie.* ⁴ Kᵋ wà n i, wi n bi zᵋo, wi n zu'ò wa gbábᵋneᵋo, wi n nana ní wisio wà zwáa fᵋmao. ⁵ Gbᵋe i n wᵋnagwa á yápiᵋ kᵋneᵋo. Wa n sósobi vᵋlo, ᵋ wà n vᵋua sᵋu, asa ke wà n i, wa ye n glyáio.

⁶ Kᵋ màle gᵋ, ᵋ má è níle buumpa au guu. Gᵋᵋ pᵋ ní kú aupi guu, ma mà níyᵋ ke pᵋ ùe! ⁷ Má tò n gbá lán líwa sᵋu, n zᵋᵋkù n ke nᵋana ù. N yᵋ bᵋᵋᵋ n ká pᵋe, kási nᵋ be puizie.

⁸ Kᵋ ma ea màle dᵋnzi lᵋ, ma n gwa, ᵋ má è n ka kᵋ wà gᵋ n yáu, ᵋ ma a dábi lᵋnla ma n puizi ùleᵋ. Ma legbᵋne, ma mà ma bàa aᵋ kunnᵋe, ᵋ n gᵋ ma pᵋ ù. Ma Dii Lua máme má ò. ⁹ Ma n zu'ò ma n au wᵋloma, ᵋ ma nísidᵋma. ¹⁰ Ma zwáa wede yᵋne, ma ayo báa kyale kpᵋne, ma bàabaa tulu dᵋne, ᵋ ma siliki pᵋlgᵋu dᵋne. ¹¹ Ma nᵋambleᵋᵋ fᵋma. Ma zᵋᵋ kᵋkanᵋ, ma yábaa dᵋne. ¹² Ma táanadᵋne n níu, ma swáli boolᵋᵋ dᵋne, ma kíafua gawide kpᵋne. ¹³ Maa ma zᵋblᵋma ní vuao ní ánusuo. N pᵋkasaᵋ de bàabaa ní silikio ní zwáa wedeᵋ ù, mé n pᵋblea de pᵋeti maa ní zᵋo ní nísiᵋ ù. N kefenke gᵋagᵋ, ᵋ n zᵋᵋkù n gᵋ nᵋe kía ù. ¹⁴ N tᵋᵋᵋ buiᵋ guu n kefenkepi yáí, asa n kefenke bᵋleí nᵋambleᵋᵋ pᵋ má kᵋneᵋo yáí. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ ɔ n n kefenke náaike, n gᵋ káaluá ù tᵋ pᵋ ní bᵋ yáí, n káaluakà ní gbᵋ pᵋ lé gᵋ weᵋ, n gᵋ ní pᵋ ù. ¹⁶ N n pᵋkasaᵋᵋ sè n zᵋblᵋᵋ guleᵋí pᵋ ní bᵋᵋwa, ᵋ n káaluakà we. Yá bee taa maaᵋ, a kea zᵋvᵋlo. ¹⁷ ɔ n n vua ní ánusuo nᵋambleᵋᵋ pᵋ má kᵋnepi keeᵋ sè n táagᵋᵋ pᵋᵋ, ᵋ n káaluakáᵋnᵋ. ¹⁸ N n pᵋkasa wedeᵋ sè ní dᵋné, ᵋ n ma nísi kámá, n ma tulaletikᵋné téa. ¹⁹ Ble pᵋ má kpᵋma n ble, pᵋeti ní zᵋo ní nísiᵋpi ᵋ ní kpᵋmá sa pᵋ a pᵋ tékua gᵋ lᵋ na ù. Yá pᵋ kᵋn we. Ma Dii Lua máme má ò.

* 14:21 Zia 6.8 * 16:3 Daa 10.15-16

20 N n negɔɔ rí n nenɔɔ pɔ́ rí ímanɔɔ sè n sa'òomá blɛ ù. N káaluakaa i mɔ́maoa? 21 N ma néɔ kòlokpa n sa pɔ́ wí a pɔ́ kátɛu à tékú òomá. 22 N yábɛɛkɛaɔ rí n káaluakaapiɔ guu píi n nɛblegɔɔ yá i dɔnguo. Gɔɔ bee rí kú puizi, ríle buumpa au guu.

23 Waiyoo! Waiyoo mpi! Ma Dii Lua ma mɛ n yáwáikɛapiɔ gbɛa píi, 24 n táakpɛɔ dɔ̀ n sa'okli bòbo gáaɛ píiu. 25 N sa'okli bòbo zɛa miɔwa píi, ɔ́ n n kɛfɛnkɛ ɔ̀ɔkpá, n n gbá wɛ́aa gbɛ́ pɔ́ lé gɛ́ɔnɛ píi, n si káaluakaau. 26 N káaluaká rí n Egipi† pɔ́ kú n saɛ gɔ́ɛ blesanaɔ, n ma pɔ́ fɛ́lɛ n sia káaluakaapi yáí. 27 ɔ́ ma ɔ̀tɔ́ma, ma n bùsu lào, ma n kpa n zangude Filiteɛ‡ pɔ́ n dàa vái dímaɔwa, aa rí pɔ́ɛá kɛma. 28 N ɛa n káaluaká rí Asilɔ̀§ lɔ, asa nili káo. Baa n káaluakaarínɔ gbɛa ni káo, 29 ɔ́ n si káaluakaau rí Babeli bùsu laatanaɔ. N beeo ni káo.

30 Ma Dii Lua ma mɛ: N ɔ̀ɔkpaa gɛ́agɛ̀. Lá n yápiɔ kɛ, n gɔ́ káaluwa wisaide ù. 31 N beeo kɛ n táakpɛɔ dɔ̀dɔ zɛa miɔwa píi, mé n sa'okli bòbo gáaɔ píi, rí dɛ lán káaluawao, asa n saká ɔ́auɛ. 32 Nɔɛ gbásikɛna, niɔ gɔ́ páleɔ si n zá gbɛuɛ. 33 Wí pɔ́ kpá káaluawae, kási mpi níme ni pɔ́ kpá n gɔ́pɔ́sɛɔwa, ni gbagusaɛdanɛ, kɛ aa bɔ́ gupiiu aa mɔ́ káaluakannɔ yáí. 34 N káaluakaa adoa rí nɔɛ páleɔɛ. Gbɛɛ lí luanzio. Mmɛ ni flaboné, wili flabonɛ. N yá adoae.

35 Ayámɛto káaluwa, ma yáma! 36 Ma Dii Lua ma mɛ, n n ɔ́a dè, n nzla kpá n gɔ́pɔ́sɛɔwa rí káaluakaa guu, rí táa pɔ́ má ye rí glyáioɔ kúá, mé n n néɔ au kpámá. 37 Ayámɛto mále n gɔ́pɔ́sɛ pɔ́ rí yá kángupio káaa, gɔ́ pɔ́ rí yerizí rí gɔ́ pɔ́ rí yerizíɔ píi. Má tó aa bɔ́ gupiiu, aai mɔ́ lélema, mí tó aa n puizi n nípii. 38 Má nɔɛ pɔ́ aal gbásikɛ mé aal gbɛ́dɛɔ táae wine n musue, mí gbɛ́dɛ pɔ́fɛ bɔ́bɔma, asa mili sí sáao. 39 Má n nanɛ rí ɔ̀zɛ, aai n táakpɛɔ kwɛ, aai n sa'okliɔ gboo, aai n pɔ́kasaa woloma, aai n nɔ́amblebɔɔ sima, aai n to puizi. 40 Aa dasi káaanzi, aai n pápa rí gbɛo, aai n zɔ́zɔ́ rí fɛ́ndao. 41 Aa tesɔ́ n kpɛ́ɔwa, aai n wetá nɔɛ dasiɔ wáa. Má n káaluakaa midɛ. Nyɔ́ e flabo n gɔ́pɔ́sɛɔnɛ lɔ. 42 Ma pɔ́fɛ i kpále, asa mili sí sáa yá bee taa musuo. Ma nɔ́sɛ i gbasa níni, ma pɔ́ a panzi lɔ.

43 Lá n negɔɔ yá i dɔnguo, ɔ́ n ma pɔ́ fɛ́lɛmɛɛ rí yápiɔ píi, má n yákea wine n musue. Ma Dii Lua máme má ò. Ni gbásikɛa káfi n yábɛɛkɛaɔ guu píio lé? 44 Yáasikɛnaɔ yáasikɛ n yá musu aa mɛ, pɔ́ pɔ́ bɔ́ sáda wéwa mé i bɔ́ a né wéwa. 45 N n da pɔ́ ye a zá rí a néɔ glyáioɔ ɔ́lɛsè. Daa dou ɔ́ n ví rí n víi rí n dáuna pɔ́ aa ye rí zá rí n néɔ glyáioɔ. N daá Iti buie mé n maeá Amɔle buie. 46 N víi Samali ku gugbantoo oi rí a néɔ, mé n dáuna Sɔ́dɔ̀u ku gɛ́omidɔ̀kli oi rí a néɔ. 47 I kɛ n rí ɔ́lɛsè n rí yábɛɛkɛaɔ kɛ yɔɔ no, n ɔ̀ɔkpaa dɛrila n yákeaɛ guu píie. 48 Ma Dii Lua ma mɛ rí ma kuoa n dáuna Sɔ́dɔ̀u rí a néɔ i yá pɔ́ mpi rí n néɔ kɛ keo.

49 Váí pɔ́ n dáuna Sɔ́dɔ̀u kèn ke: Aapi rí a néɔ wala ví, asa aa káa mé aa kálea dɔ́dɔa yákelesai, kási aai dɔ́ taasidɛɔ rí wɛ́nadeɔleɔ. 50 ɔ́ aa rízia sè lɛsɔ́ aa yá pɔ́ má ye a glyáio kɛ, ɔ́ ma rí suumpá lá rí ɛwa. 51 Samali duuna i ka n duuna kɔ́kpaalɛwao. N yábɛɛkɛ dasi dɛ n víi rí n dáunaola, ɔ́ an yá kɛmɛɛ sáɔ yábɛɛ pɔ́ rí kɛ píi yáí. 52 Nyɔ́ɔ bɛ rí n tɔ́ íioɛ, asa n duuna pɔ́ bɛɛ dɛ rí pɔ́a mé tò an pɔ́ sàmmɛ. Aa sàɔma. Wí a n kúɛ, ríyɔ́ bɛ rí n tɔ́ íioɛ, asa rí tò n víi rí n dáunaɔ yá kɛma sàɔɛ.

53 Má su rí Sɔ́dɔ̀u a pá ziu rí a néɔ rí Samalio lɔ rí a néɔ rí mpio lɔ, 54 kɛ n gɛɛ e gɔ́ kpa n wéí, wí i n kú yá pɔ́ rí kèɔ yáí, an nɔ́sɛ i níni sa. 55 N dáuna Sɔ́dɔ̀u a su

a pá ziu ní a néo, mé n vli Samali a su a pá ziu ní a néo, mé mpi níyó su n pá ziu ní n néo. ⁵⁶⁻⁵⁷ E n väikea à gé bói gupuaú n wala gwo, ní ye wá n dáuna Sodoú tó ma ní léuo. Edoú wéleó ní ní saedeo lé n láanike sa sò, mé Filitè wéleó ní ní saedeo lé sakangu lo. ⁵⁸ N gbásíkèa ní n yábèkèaao a wí n musue. Ma Dii máme má ó.

⁵⁹ Ma Dii Lua ma mè má kene lá à kòsinnòwae, asa n saká lé pò má gbèñeue, n ma bàakuannò yá gbòo. ⁶⁰ N beeo ma bàakuannò n negoo yá a sãmaguo, ma bàa a ea à kunnò sae e gwopii. ⁶¹ Má n vlió ní n dáunao kpama n néo ú, baa ké mí a legbèneo. Tó n ní sí, n yákeao dõngu, i kene wí ú. ⁶² Ma bàa a kunnò, ní dõ ké mãmema Dii. ⁶³ Tó ma duuna pò ní kè yáa kèma pii, duunapi yá a dõngu, i kene wí ú, n lé lo kpaaúa n tó lí yáí. Ma Dii Lua máme má ó.

17

Kúu mèn plao ní vèelio

¹ Dii yá'òmee à mè: ² Gbènazín né, yálèeú Isailiòne, ní yáasikené ³ n me, ma Dii Lua ma mè, kúu zòe ku, aà gàsía gbáa mé a ká gbáa, mé aà sula wèsá páe. A mà Libá búsuu à sede lí misona kú, ⁴ a zò tàò laatanò búsuu, à gè pè tagenapio wéleu. ⁵ A búsupi vèe bui sè lo, a pè swada sae bua lán swagbala líwa. ⁶ Vèepi lí kè lí ú, à otá yeennò, a gõnao yèele kúupi kí oi, mé a zínao tà aà zíc. Màa à gõnao kèkè, a lá sísi à gò vèeli ú.

⁷ Kúu zòo pále ku we, aà gàsía gbáa mé aà sula tíisi. O vèelipi zínao tà aà kí oi za kaa pò a pèu, àle aà í nide, a gõnao tà aà kíi. ⁸ A mo lé a pèa tole maau swada sae, kè à otá, i ne'í vèeli gawide ú.

⁹ Oné ma Dii Lua ma mè, a ke maan wee? Vèelipi a gé aee? Kúupi a gí a né woloio. A lípi bile à gao lé? A la boloo giigaga pii. I ke gõsagbãake ge dasike wá kèé wá bileo. ¹⁰ Tó wá èa pè, a lí be? Tó gukpe ìana kàka sùwá, a giigagao lé? A giigaga kaa pò à bèleupiue.

¹¹ O Dii yá'òmee à mè: ¹² Bui swáyãmansaidepio la, aa yápi midõoa? Oné Babeli kía mé gè Yelusaleú, à a kía kú ní aà íwao à tãrño Babeli. ¹³ O à kíabuie díle, à ledoukèaànò, a tò à legbèe a yá musu. A búsupi doaanao sèle tãrño lo,* ¹⁴ kè búsupi e gõ kpee felesai yáí. Ledou pò kíabui kèaànòpi mé tò a ku. ¹⁵ O kíabuipi bò aà kpe, à zínao zì Egipi sòó ní zlgõ wèelei dasi. Kípi a gé aee? Yápikena a bõe? A ledoupi gboo, i bõa?

¹⁶ Ma Dii Lua ma mè, ní ma kuao a ga kía pò à aà kpá kpalaupi meeúwia Babelie, kè à saká lé pò a gbèèu à ledou pò a kèaànò gbòo yáí. ¹⁷ Tó wá búsu kàlekale wéle bíi sae, mé wá gbà leslo da líai, kè wá e gbéó dede dasi yáí, Falaõ ní a zlgõ gbáaó ní a gbé bílao fõ doaaale zípi guuo. ¹⁸ Asa kíabuipi saká lé pò a gbèue, à ledoupi gbòo. Lá aa odá kò ou ledoupi musu, a yápio kè pii, a bõo.

¹⁹ Ayãmeto ma Dii Lua ma mè, lá lé pò a gbè ní ma tóo a sakáu, mé ledou pò a kè ní ma tóo a gbòo, ní ma kuao má tó a yá wí aà musue. ²⁰ Má ba kpaè, i aà kú, mí taaànò Babeli. We má yákpalekèuaànò náaisaiyá pò a kèmee yáí. ²¹ Wí aà zlgõ pò lé bàaleaànò dede ní fèndao, mé wá ní gbé pò bõo fáaa gupiiue, lo dõ ké ma Dii máme má ó.

²² Ma Dii Lua ma mè, má sede lí lesí misona zõ ge pé. Má a misona gõn boloo zõ,

* 17:13 2Kia 24.15-20

mí gε pε gbèsísl zṵo lesí musu.
 23 Má pé Isaili gbèsísl lesí musuε,
 i gṵnapa, i nε'í sεde lí gawide ú,
 bá bui píi i mṵ ue e a láu,
 aai pεpε a gṵnaṵwa.†
 24 Sṵa lí píi i dṵ ké ma Dii
 mi to lí lesí εenkū,
 mé mi to lí εεna lesí kú.
 Mí to lí ísi giigaga,
 mé mi to lí gii bṵbṵ.
 Ma Dii máme má ò mé má keε.

18

Gbé pṵ duunakè mé a ga

1 Dii yá'òmεε à mè: 2 Bóyái á Isailiṵ í yáasiε bee ke á bùsu yá musui? I me:
 Maeṵ vṛεbe kṵma blè,
 ṵ néṵ swaa fṛεnkpa.*
 3 Ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaṵ á yáasi bee ke á bùsuu lo. 4 Gwa, gbépiiá ma
 pṵε. Maeṵ ní néṵ pii, yá douε. Gbé pṵ duunakè mé a ga. 5 Gbṛmaa pṵ lé yāmaake
 a zéwa yá gwa.
 6 Ili gé pṵblei táaṵ kùεo,
 ìli wṛmale Isailiṵ diipiṵzio.
 Ili a gbédee nṵ wεεεo,
 ìli wúle ní nṵεo gṵṵ pṵ a ṵkúao.
 7 Ili gbāamṵ gbṛεεo,
 í gbé pṵ a fla sea tṵṵma sṵaaεε.
 Ili pṵ símáṵ,
 í nṵandεna gba blε,
 í pṵ na gbé pṵ kú búuzi.
 8 Ili ṵa sṛané à a igbaṵ,
 ìli ài zṵṵ wεεεo,
 í azía bṵ yāváiue,
 í yágṵṵné a zéwa.
 9 Iṵ ma ṵtonṵkíi gwa,
 íṵ ma ikoyáṵ kúā,
 íṵ zíkεwá ní náaiṵ.
 Ma Dii Lua ma mè,
 gbṛ bee mé maa, aṵ kucε.†
 10 Tó gbṛmaapi né vái í sṵ be? I gbṛde, ge í yápiṵ ke a gbṛdeε. 11 Baa ké aapi
 i a kee keo,
 népi í pṵble táa kùε,
 í a gbédee nṵ wεεεε,
 12 í gbāamṵ taasideṵne ní wṛnadeṵ,
 í pṵ símá,
 ìli tṵṵma pṵ á kúā sṵaanéṵ,
 í wṛmale táaṵzi, í yābṛεεε,
 13 í ṵa sṛané à a igba,

† 17:23 Mat 13.32 * 18:2 Zel 31.29 † 18:9 Lev 18.5

ĩ ài zɔɔ wɛɛɛɛ.

Gbɛ́ bee taa aɔ kua? Aawo, aɔ kuo. A ga yābēe pɔ a kè pii yáíe. Aà tàae a wi aázla musue.

¹⁴ Tó né vāipi ne'ĩ, ɔ aà né duuna pɔ a mae lé keɔ è, mé i a kee keɔ sɔ be?

¹⁵ Ili poble tǎa kùeɔ,
ĩli wɛ́malɛ Isailiɔ ðiipiɔzɔ,

ĩli a gbédee nɔ wɛɛɛɛɔ,

¹⁶ Ili gbāamɔ gbēeɛɔ,

ĩli tɔɔma gbɛaɔ,

ĩli pɔ símáɔ,

ĩ nɔandɛna gba ble,

ĩ pɔ na gbé pɔ kú búuzi,

¹⁷ I azla bɔ yāváiu,

ĩli ɔa sɛané à a igbao,

ĩli ài zɔɔ wɛɛɛɛɔ,

ĩ ma ikoyáɔ kúa,

ĩ ma ɔtonɔkɔli gwa.

A ga a mae duuna yáíe, aɔ kue. ¹⁸ Aà mae a ga azla duuna yáíe, asa à gbéɔ bɔɔ'ĩ mĩ, à a gbédo pɔ síwà, à yá pɔ maao kè a gbéɔ guue.

¹⁹ ɔ i me: Bóyáí maepi tàae lí wí a né musuo ní? Lá népi yāmaakè a zéwa, à ma ɔtonɔkɔli gwà ní laaio, aɔ kue. ²⁰ Gbɛ́ pɔ duunakè mé a ga. Mae tàae a wi a né musuo, né tàae a wi a mae musuo. † Gbēmaa maakeaá aázla yáíe, mé gbēvāi vāikeaá aázla yáíe.

²¹ Tó gbēvāi mikè a duunaɔwa sɔ, mé à ma ɔtonɔkɔli gwà, àle yāmaake a zéwa, a gao, aɔ kue. ²² Wa aà tàae pɔ a kèpiɔ kee dao, aɔ ku yāmaa pɔ á kèpi yáíe. ²³ Ma Dii Lua ma mè, vāikena gaa í kamagu nee? Tó à mikè a yākeawā, aɔ kue, bee mé í kamagu.

²⁴ Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, àle yābēe pɔ gbēvāi ɔ keɔ ke, aɔ kue? Wa yāmaa pɔ a kèpiɔ kee dao. A ga a náaisaike ní duuna pɔ a kèò yáíe.

²⁵ A Isailiɔ i me ma yākea dɔɔ vɔ. A swákpa sa. Ma yākea dɔɔ vɔ ló? Ge á yākea mé dɔɔ vɔ kai! ²⁶ Tó gbēmaa mikè a maakeawa, àle duunake, a yáí a gai. A ga duuna pɔ a kèpi yáíe. ²⁷ Tó gbēvāi mikè a vāikeawa, àle yāmaake a zéwa sɔ, a azla misie. ²⁸ Tó à tàae pɔ a kèò è mé à mikèwà pii, a gao, aɔ kue. ²⁹ A Isailiɔ sɔ i me ma yākea dɔɔ vɔ. A Isailiɔ, ma yākea dɔɔ vɔ ló? Ge á yākea mé dɔɔ vɔ kai!

³⁰ A yáí má yákpaleke ní á Isailiɔ, baade a yākeawa. Ma Dii Lua máme má ò. A nɔselile à mikè á tàaeɔwa pii, ké á duuna su á ásookeo yáí. ³¹ Isailiɔ, à ɔzɔ á tàaeɔzi pii, í á sɔ ní á nisínao keke dafu. Bóyáí ále ázla kpa gaii? ³² Ma Dii Lua ma mè, gbēe gaa lí kamagu. A nɔselile, í e à ɔku.

19

Wɛnalesia Isaili kɔaɔne

¹ Wɛnale si Isaili kɔaɔ yá musu ² n me:

A daá nɔɔmusu dae fá!

A wùle nɔɔmusu saɔ zānguo,

à a néɔ gwà nɔɔmusu èwaasɔɔ guu.

³ A a né do gwà,

5 à kè nòomusu sà bɔɔ ũ.

A pótaitaia dàda,

5 à gò gbēnazĩnsona ũ.

4 Ké buiɔ aà bao mà,

aa eyòè, 5 à zù epɪu.

Aa bakàè a níu,

aa taaànɔ Egipi bùsuu.*

5 Ké nòomusu dapi è támaa a ne,

yá pɔ aà wé dɔi mé mĩde we,

5 à ɛa à a né do dĩle ɔ,

à kè nòomusu sà bɔɔ ũ.

6 A bèbe ní nòomusu saɔ

nòomusu sà bɔɔ ũ.

A pótaitaia dàda,

5 à gò gbēnazĩnsona ũ.

7 A ní kibɛɔ wĩwi, à ní wéleɔ dàal.

Sɔ kè bùsupideɔgu

nòomusupi pūnaama yáí.

8 ɔ buiɔ bɔ bùsu pɔ liaaɔ guu,

aa mɔ léleiwà.

Aa baikpàè,

5 à zù ɛ pɔ aa yòe guu.

9 Wà bakàè a níu,

wà wáa tã wà aà dàu,

5 wà taaànɔ Babeli kíaɛ.†

We wà aà dàu kpéu,

ké wasu aà pūnaa ma

Isaili bùsu gbèsĩsɔ sòu ɔo yáí.

10 A da de lán véeliwa á kaau.

Wa aà pè swa sae,

5 à gɔnaɔ kèkè,

5 swa saepi tò à neĩ.

11 A gɔnapiɔ gbàa kà

wà kía gopana keò.

Lípi lesɪ, à gbà zò luawa,

a gbàa ní a gɔn dasipiɔ tò wĩli kuawàò.

12 ɔ wa bíle ní pɔfèo wa nè.

Gukpe íana tò à giigàga,

5 a néɔ wòlo.

A gɔn gbāapiɔ giigàga,

5 té kũwà.

13 Tiasa a pɛa gbáaue

tɔɔle gii isáideu.

14 A gɔn do tesè à kũ a néɔwa.

A gɔna pɔ a gbàa kà wà kí gopana keò kuwà ɔo.

Wēna yáɛ, wàli sí le ũ.

* 19:4 2Kia 23.33-34 † 19:9 2Kia 24.15

20

Isailiɔ swáyamansaidɛnɛ

¹ Taa ní Isailiɔ zǐzɔɔ ũ wɛ̀ soplade guu, a mɔ sɔode gɔɔ kwide zǐ, an gbɛ̀zɔɔɔ mɔ̀ yǎgbɛai Diiwa. Aa zǔle ma aɛ, ² Dii yá'òmɛɛ à mè: ³ Gbɛ̀nazǐn né, yá'o Isaili gbɛ̀zɔɔpɔnɛ n̄ mɛ, ma Dii Lua ma mè, aa mɔ̀ yǎgbɛaia yá? N ma kuaɔ má we aa yáɛ gbɛaao.

⁴ Nyɔ̀ yákpalekerínɔ lé? Gbɛ̀nazǐn né, n̄yɔ̀ yákpalekerínɔ lé? N ní dezio yábɛ̀kɛaɔ oné ⁵ n̄ mɛ, ma Dii Lua ma mè, gɔɔ pɔ̀ ma Isailiɔ sè, ma legbè Yakɔbu buipɔnɛ, má tò aa ma d̄s Egipti. Ma legbèné ma mè Dii an Luan ma ũ. ⁶ Gɔɔ bee ma legbèné ma mè má ní bɔle Egipti, mí gérínɔ̀ bùsu pɔ̀ má sɛ̀né, * zǔ ní v̄io diu, a maa de bùsuɔla pii guu. ⁷ Má òné an baade ɔkpa pɔ̀bɛɛ pɔ̀ an wé blèzɔi, aasu n̄zia gbàle Egipti táaɔ yá musuo. Mámɛ máa Dii an Lua ũ.

⁸ ɔ aa b̄ɔ ma kpe, aai we swásè ma yáio. Aai ɔkpa pɔ̀bɛɛ pɔ̀ ní wé blèzɔio, aai Egipti táaɔ to weo. ɔ ma zɛ̀ɔ̀ má pɔ̀kúmabɔ̀bɔ̀má, mí palamá ní pɔ̀fɛo Egipti we. ⁹ Kási mi keo ma t̄s yáí. Má ye má a t̄s ɔ̀kpa bui pɔ̀ aa kú ní guuɔneo, asa má tò Isailiɔ ma d̄s ní wáa, ké má ní bɔle Egipti. ¹⁰ ɔ ma ní bɔle Egipti, ma gérínɔ̀ guwawaiu. ¹¹ Ma a ikoyáɔ̀ kpámá, ma a yádileaɔ̀ dànɛ, asa gbé pɔ̀ kúa a wɛ̀ni e a guue.† ¹² Ma kámabogɔ̀ yádànɛ lɔ seela ũ wá zǎnguo, ké aa e d̄s ké ma Dii ma ní sé ma gbéɔ̀ ũ.‡

¹³ ɔ Isailiɔ̀ b̄ɔ ma kpe guwawaiu, aa ma ikoyáɔ̀ kúa. Aa ḡi ma yádilea pɔ̀ tó gbé kúa, a wɛ̀ni e a guuɔzi. Aa tò kámabogɔ̀ pɔ̀ má díle gbàlè míom̄i, § ma zɛ̀ɔ̀ má a pɔ̀kúmabɔ̀bɔ̀má guwawaiu, mí ní t̄lɔz̄. ¹⁴ Ama mi keo ma t̄s yáí. Má ye má a t̄s ɔ̀kpa bui pɔ̀ ma b̄ɔ ní Isailiɔ̀ ní wáaɔneo. ¹⁵ Ma ɔ̀lɛnɛ guwawaiu lɔ ma mè má gérínɔ̀ bùsu pɔ̀ ma a legbèné ma mè má kpámá guuo. V̄i ní z̄so di bùsupiue, a maa de bùsu piiá. § ¹⁶ Aa ḡi ma yádileaɔ̀ie, aa ma ikoyáɔ̀ kúa, mé aa tò kámabogɔ̀ pɔ̀ má dílenɛ̀ gbàlè, ké an s̄ɔ kú ní táaɔwa yáí. ¹⁷ N beeo ma ní wɛ̀nagwá, mi ní kaale guwawaiu má ní bui mideo. ¹⁸ Má ò ní néɔne guwawaiu aasu ní maeɔ̀ ɔlɛɛo, aasu ní yákea keo, aasu gbàle ní táaɔ yá musuo. ¹⁹ Mámɛ má Dii ní Lua ũ, aaliɔ̀ ma ikoyáɔ̀ kúa, aali swásɛ ma yádileaɔ̀i aao zíkɛwá. ²⁰ Aali kámabogɔ̀ díle ma pɔ̀ ũ seela ũ wá zǎnguo, aao d̄s ké Dii ní Luan ma ũ.

²¹ ɔ an n̄p̄iɔ̀ b̄ɔ ma kpe, aa ma ikoyáɔ̀ kúa, aai swásɛ ma yádilea pɔ̀ tó gbé kúa i wɛ̀ni e a guuɔzi aa zíkɛwá, mé aa tò kámabogɔ̀ gbàlè, § ma zɛ̀ɔ̀ má pɔ̀kúmabɔ̀bɔ̀má, mí palamá ní pɔ̀fɛo guwawaiu, ²² § ma ɔ̀s̄aa, mi keo ma t̄s yáí. Má ye ma t̄s ɔ̀kpa bui pɔ̀ ma ní bɔle Egipti ní wáaɔneo. ²³ Ma ea ɔ̀lɛnɛ guwawaiu we lɔ, ma mè má ní fáaa bui guue, mí ní fándaiada bùsu ní bùsuo,* ²⁴ asa aai ma yádileaɔ̀ mao, aa ḡi ma ikoyáɔ̀ie, aa tò kámabogɔ̀ gbàlè, mé an maeɔ̀ táaɔ ní wé blè. ²⁵ ɔ ma ní kpá yábɛ̀kɛaɔla ní yádilea pɔ̀ w̄li wɛ̀ni e a guuɔɔ. ²⁶ Má tò aa ḡs gbàlea an sa'oa yá musu. Aa sa pɔ̀ w̄i a pɔ̀ káteu à tékú ò ní ní né séia, ké v̄ia e ní kú, aai d̄s ké mámɛmaa Dii.

²⁷ Ayámɛto gbɛ̀nazǐn né, yá'o Isailiɔnɛ n̄ mɛ ma Dii Lua ma mè an dezio d̄sɛmanɔ̀ yáɛ bee musu lɔ, aa náaisaiyákɛmɛɛ. ²⁸ Ké ma mɔ̀rínɔ̀ bùsu pɔ̀ ma a legbèné guu, ké aa s̄l̄s̄l̄ leste ge lí yélele è, aa sa'ò we. Aa ma pɔ̀ f̄lɛmɛɛ ní gba

* 20:6 B̄a 6.2-8 † 20:11 Lev 18.5 ‡ 20:12 B̄a 31.13-17 § 20:15 Nao 14.26-30 * 20:23 Lev 26.33

pó aa dà weo ní pò tékúā gl na pò aa kèò ní wēe pò aa èlèwàò. 29 Ǿ ma ní lá ma mē gulesí pò aale gēu weo dea ni? Ǿ wí mē gupionē gulesí e ní a gbāò.

Yákpaleka ní Isaili

30 Ayámeto o Isailionē ma Dii Lua ma mē: A á deziò zé se à gbāle tááo yá musu à gō gbālea yà? 31 Tó a mō sa'oimá mé a sa pò wí a pò káteu à tékú ò ní á néò, áo gbālea á tááo yá musu e ní a tiaoe. Lá maaē Isailiò, má we à yāgbēaaò. Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaò má we à yāgbēaaò.

32 Yá pò kú á nòseu a zekēo. I mē áo zòble líone ní gbēò lán buiowae, lán dúnia gbēowa. 33 Ma Dii Lua ma mē, ní ma kuaò má a gāsí poo, mí gbāamé ní pòkumabòbawáo. 34 Má a gāsí poo mà á káaa bui pò a fáaa ní guuò guue, mí á bòle búsu ní búsuò ní ma gāsa gbāao ní pòkumabòbawáo. 35 Má tó à gé buiò búsuò gbāau, wá wé i ke siìsì we, mí yákpalekēánò. 36 Lá ma yákpalekè ní á deziò Egipi guwaiwau, maa má yákpalekēánò. Ma Dii Lua máme má ò. 37 Mí tó à gē ma kaaú, mí tó à ze ní ma bàakuaánò yáo. 38 Má gbé pò aa tàakèmmē aa bò ma kpēò bò á guue. Baa ké ma ní bòle búsu pò aa ku a guu, aa gē Isaili búsuò, íò dō ké māmēmaa Dii.

39 A Isailiò, ma Dii Lua ma mē, lá á baade ye zòble a tááone, à gé! Gbezā á ma yāma! A ma tó pò a kua adoa òòkpamē ní á tááo ní á sa'oamáo bo. 40 Asa ma Dii Lua ma mē, Isailiò pii aa zòblemē ma gbēsísí pò a kua adoa musue, Isaili búsu gbēsísí lesípi. We má ní síu. Wekí má sa'oa gbēawá ní á buapó káauò ní gba pò á mōomēò. 41 Tó ma á káaa buiò guu, mé ma á bòle búsu ní búsu pò a fáauò guu, má á sí sa pò a pò tékúā gl na ú, mí tóò á musu buiò wáa. 42 Tó ma suánò Isaili búsu pò ma a legbè á deziòne guu, á dō sa ké māmēmaa Dii. 43 Wekí á yákeao ní á dāa pò tò a gō gbālea i dōagu, 5 á gbasa áo ye ázla glyáio vāi pò á kèò yái. 44 Tó ma yákè ma tóò a yái, i ke á yāvāikea ge á yá koleao léu no, á Isailiò í dō sa ké māmēmaa Dii. Ma Dii Lua máme má ò.

21

Gēomidòkli oi té

1 Dii yá'òmē à mē: 2 Gbēnazín né, webiibii gēomidòkliwa ò yá'o'òè. Anabikeke Negeve búsu líkpepi yá musu, 3 ní oè aà ma yāma. Ma Dii Lua ma mē má tesōwae. Tépi a kú á lí isio ní a lí giowa pii. Wa e a tépi deo. Tépi a to gbépii oa siakú za gēomidòkli oi e gugbántoo oi. 4 Gbépii íò dō ma Dii máme ma tépi sòwá, wa fō deo.

5 Ǿ ma mē: A'a Dii Lua! Wále o ma yá musu wá mē, yáasikena nolo?

Dii fēnda

6 Dii yá'òmē à mē: 7 Gbēnazín né, webiibii Yelusaleū oi ò yá'o'ò sa'oklionē. Anabikeke Isaili búsu yá musu, 8 ní oè ma Dii ma mē, má fele ní búsupideò. Má a fēnda wo a kpéu, mí a gbēmaaò ní a gbēvāio dedeò pii. 9 Lá mále a gbēmaaò ní a gbēvāio dedeò pii, má a fēnda wo mà gbépii léò za gēomidòkli oi e gugbántoo oi. 10 Gbépii íò dō ké ma Dii ma a fēnda wò a kpéu, má sòbu bo.

11 Gbēnazín né, aauke! Aauke ní wáa ní èl'èlèboao ní pòsiao. 12 Tó wá n la, bóyāi ríle aaukeii, ní oné bao pò wa ma tia yáie. Sò a kē gbépiigu, an òò i gō dòbò, an ká i ga, an gbá ío lua. Yá lé pila, mé a kee. Ma Dii Lua máme má ò.

13 Dii yá'òmē à mē: 14 Gbēnazín né, anabikeke ò mē ma Dii ma mē: Fēndae! Fēndae!

A lena, mé àle teke gènegēne!

¹⁵ Wà a lekè gbèdèdea yáie,
wa kèkè ké àò teke lán loupilèawa.

Wa pɔnake ní ma né gopanao yà?
Fēnda bàa kú ní go bee taaeoo.

¹⁶ Wí fēnda kèkè wàò kúae,
wí a leke, wí kèkè,
wà na gbèdenae a ɔzle.

¹⁷ Wii lé gbēnazín né,
ní waiyookené,
asa wa fele ma gbéowa
ní fēndapioe,
wa fele ní Isaili kíaɔ piie.
Wa ní dede ní fēndaoe
ní ma gbéɔ b.

A yáí tò ò nzi la gbēgbē.

¹⁸ Wa ní gbāa le gwa fá!

Tó gopana pɔ fēnda bàa kuo su ku bo sɔ be?
Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁹ Gbēnazín né, ànabikeke, ní ɔtaale.
To mà lélemá ní fēndao gēn pla ge àaɔ.
Fēnda pɔ a gbèdède dasidasie,
wa koezónzi ní zpio,

²⁰ sɔ i kéngu, gbé daside i fu.
Má tó gbèdèdefēndapi àò ku
an wéle boleɔ guu piie.
Kúku, àle teke lán loupilèawa,
gbèdèdea yáí wa kúai.

²¹ Fēnda, le ɔplaa oi, gé zeei.
Gu pɔ n lé yéleu píí lé!

²² Mapi sɔ má ɔtaale, ma pɔ i wee.
Ma Dii máme má ò.

Babeli kia lélea Yelusaleūwa seela

²³ Dii ya'òmee à mè: ²⁴ Gbēnazín né, iada lán zéwa mèn pla, Babeli kia i sé ní a fēndao. Zépio bo bùsu dou mípii. Seela péle zépio daaleki, i wéle pɔ zépi lé géu ɔɔné. ²⁵ Ado iada, fēnda i se ge léle Amɔniɔ meewia Labawa. Ado iada, i se ge léle Yudaɔwa ní ní wéle bíide Yelusaleūo. ²⁶ Babeli kia a ze zékpaau, gu pɔ zé mèn plapiɔ kéukɔwa, i māsoké we. A yála ní kaɔ, i yāgbèa táaɔwa, i pɔɔ pɔa gwagwa. ²⁷ Lí a Yelusaleū sé, i gé bíigboobɔ péle a boleɔu, i bùsu káaai, i gbà lešɔ da, i gbèdèdeyá dile, i zlgáale. ²⁸ Yelusaleūdeɔ aao e lí pɔ a sèpiá eee lé pɔ a gbèné yáí. Ama a to aa ní tàae dɔ, i ní kúku. ²⁹ Ayámeto ma Dii Lua ma mè, lá á tò wá á vāikea dɔ, á tàaeɔ bɔ gupuau mé á duuna písi á yákeɔwa, lá á tò wa dɔ màa, wa ɔpelewáe sa.

³⁰ Mpi sɔ Isailiɔ kía vāi beeesaide, n gɔɔ pà, ía pɔ wàle dama kà a wáwa sa.
³¹ Ma Dii Lua ma mè wa aà tulu go, wí aà kíafua go. Yá a lile, wa gbé pɔ í azla busa káfi, wí gbé pɔ í azla káfi busa. ³² Bezia! Bezia! Má tó à gɔ bezia ũe. A ea su a gbèuo e gbé pɔ à a vía zé ví mɔ, * mí kpawà.

* 21:32 Daa 49.10

33 Gbēnazīn né, ānabikeke ñ me, ma Dii Lua máme ma yáe bee ò Amōnio musu an yāzōzōa Isailiōne yái.

Fēndaē! Fēndaē!

Wa wò gbēdedea yáie,

àle teke à láa gbēōne,

àle pipi lán loupileawa.

34 Wépungu gii wàle e ní yá musu, wàle māsò pā kené. Fēndapi sɔu mà à gbēvāipio mi zōzō. An gɔɔ pà, 1a pò wàle damá kà a wáwa sa. 35 Aa ní fēnda sɔb a kpéu sa, mí yákpalekefínɔ gu pò wà ní íu, búsu pò aa b̀̀u. 36 Má p̀̀kũmab̀̀b̀̀wá ní téo, mí p̀̀b̀̀b̀̀ ma níu, mí ní na gbé pās̀̀l̀̀ne ní ɔ̀̀l̀̀, gbépio p̀̀kaalea d̀̀. 37 Aa de yàa ù tée, wa ní au fándaiada ní búsuu. An yá a d̀̀ gbēegu l̀̀o, asa ma Dii máme má ò.

22

Yelusaleũde duuna

1 Dii yá'òmee à mè: 2 Gbēnazīn né, níyō yákpalekeaanò lé? Nyō yákpaleke ní gbēden wélepioo lé? N a yābēekeao oè 3 ñ me, ma Dii Lua ma mè: Wéle, n wetágo kà gbé pò wà ní dede n guu yái. N gbālè táa pò n gbépio yái. 4 N gō táade ù n gbēdea yái, n gbālè táa pò wa pio yái. N tò n wēni kulun kú, n gɔɔ pà. A yái má tó buio n láanike, má tó búsu píi gbéō n ke p̀̀ɔ̀ɔ̀. 5 Gbé pò kunno káio ní gbé pò kunno zàò n yáalò ké n tó ò̀̀kpà, yá yà n guu yái. 6 Isaili kíao gwa, an baade lé gbāamɔ a gbēdeee n guu, aale ní dede. 7 Gbēo ì saka ní de ní ní daogu n guu,* wí gbāamɔ b̀̀m̀̀ɔ̀ne n guu,† wí tone pò gwana v̀̀o ní gyaa gbēandoɔ taiinke n guu. 8 N sakà ma p̀̀ɔ̀ɔ̀, n gɔɔ pò má díle kámabogɔ ù gbālè.‡ 9 K̀̀maledeɔ ku n guu, aa zè ní gbēdeo. N gbēo ì táa bleɔ ble gbēs̀̀s̀̀ɔ̀ musu, ɔ aal̃ ea gbásike n guu. 10 N gbēo ì gbada ní mae nawa, n gbēo ì kusi nɔe pò ɔ̀̀kũawá. 11 N gbēo ì gbásike ní ní gbēdee nao, n gbēo ì wiyá ke aa gbada ní né nawa, n gbēo ì kusi ní dāe fēewa.§ 12 Wí gbagusaesi n guu gbēdea yái,* wí ɔ̀̀i símá, wí ài zō weele,† wí k̀̀ b̀̀ɔ̀'í mi. Ma yá sãngue, ma Dii Lua máme má ò.

13 Má ɔ̀̀taale ɔ̀̀vái pò wa è yái ní gbé pò wà ní dede n guu yáo. 14 Tó mále yá g̀̀g̀g̀nno, n gbāa a ka n s̃ ò̀ dileaa? Ma Dii ma yá'ò mé má kee. 15 Má n gbéɔ fáaa buio guue, má ní fándaiada búsu ní búsuo, má ní gbásikea mide. 16 Tó n g̀̀ sauluunno buiōne, níyō d̀̀ ké mámema Dii.

17 Dii yá'òmee à mè: 18 Gbēnazīn né, Isailiō g̀̀m̀̀ee lán m̀̀ gbástwa, amp̃ii aa g̀̀ lán m̀̀goté ge m̀̀pu ge m̀̀si ge beɔma gbást pò wa b̀̀le muauwae. Aa demee lán ánuu gbástwae. 19 Ayámeto ma Dii Lua ma mè, lá á gbást ápii, má á naaa Yelusaleũe. 20 Lá wí ánuu ní m̀̀gotéo ní m̀̀sio ní beɔmao ní m̀̀puo ka muau wà tékau e m̀̀pi b̀̀le, màa má á naaa má á ká wélepiu ní p̀̀f̃e, mí á yó ní p̀̀kũmao. 21 Má á naaae, mí tes̃wá ní p̀̀f̃e, í yó wélepi guu. 22 Lá wí ánuu yó muau, màa á yó wélepi guu, ío d̀̀ ké ma Dii máme ma p̀̀kũmab̀̀b̀̀wá.

23 Dii yá'òmee à mè: 24 Gbēnazīn né, o Yelusaleũpie, wi gbábɔ a búsuɔe, ɔ ma p̀̀f̃e tò lou í mauo. 25 Aa kíao ku a guu lán ǹ̀ɔ̀musu pò aa ǹ̀ɔ̀ le k̀̀ aale taitai, aale wiid̃wáwae. Aal̃ gbēnazīña nis̃na s̃o, aal̃ ní áizee ní ní pò beedeo naaa, ɔ aa tò gyaaɔ ligua a guu. 26 Aa sa'onaɔ lé z̃ike ma ikoyáwao, aal̃ ma

* 22:7 Iko 5.16 † 22:7 Iko 24.17 ‡ 22:8 Lev 19.30 § 22:11 Lev 18.7-20 * 22:12 B̃a 23.8

† 22:12 Iko 23.20

pɔɔ gbālee. Aali pɔ pɔ de ma pɔ ũ dɔkɔe n̄ pɔ pɔ de ma pɔ ũooo. Aali pɔ gbālea n̄ pɔ gbālesaio dodoa kɔe yāda gbēneŋo.‡ Aaí wékpa v̄l kámabogɔɔzɪ táaeae, ɔ ma tɔ ɔ òkpaá n̄ guu. 27 Aa kíaɔ ku a guu lán àwalewana pɔ aa pɔ kù, aale kékékɔeɔwa. Aaí gbēdede ɔv̄ai'ea yáí. 28 Aa ànabio í wépungu giio e, aaí māsò p̄á ke, aale pɔ kúle n̄ yákeapɔwa, ɔ aaí me lá má òn we, kási mi yae o s̄o. 29 Bùsudeŋe í gbāamɔkɔe, aalɔ kɔ kpáí'o. Aaí taasideo n̄ wēnadeɔ taiinke, aaí b̄omɔ wetā n̄ n̄ yá nao.

30 Ma gbēe wēle n̄ guu aà b̄li kaso keke, ɔ ze ma ae gufoou àɔ gi finini bùsupi yá musu, ké māsú bùsupi kaaleo yáí, ɔ mi eo. 31 Ayámeto má pɔkúmabòbómá, mí n̄ midé n̄ pɔfētēo. Má n̄ yákeao wíné n̄ musue. Ma Dii Lua máme má ò.

23

Yelusaleu n̄ Samalio dea lán n̄e gbásikɛnawa

1 Dii yá'om̄ee à mè: 2 Gbēnazl̄n né, n̄eɔ ku gbēn pla dadoudeɔ ũ, 3 ɔ aa káaluakà Egipi, aa de káaluao ũ za n̄ wēndiagɔɔe. Wekli wà ɔ biibiiu n̄ yɔɔwa, wekli wà ɔm̄ama n̄ nenɔnkeyɔɔwa. 4 V̄li tón ɔla, dáuna tón ɔliba. Aa ḡɔ ma n̄o ũ, ɔ aa negɔe n̄ nenɔe í'í. ɔla mé Samali ũ, ɔliba mé Yelusaleu ũ. 5 Kua ma pɔ ũ ɔla sí káaluakaau, à lù a ḡpɔse Asiliozi. 6 Ampii bùsu d̄aanaɔne n̄ gbāadeɔ, èwaaso maa pɔ di s̄ɔ kpe n̄ ula ḡaaluladeɔ daa. 7 A azía kpámá káaluao ũ, ampii Asili gbé beedeɔne. ɔ à gbásikè n̄ gbé pɔ à lùanzipio táaɔ. 8 I káaluakaa pɔ á dáda Egipi too. We wà wùlewuleuaànɔ a wēndiagɔɔ, wà ɔ biibii aà nenɔnkeyɔɔwa, wà n̄ p̄eá kèaànɔ. 9 ɔ ma aà nà a ḡpɔseɔne n̄ ɔzɪ, Asili pɔ à lùanzipio. 10 Aa tò wà aà puizi è, aa aà negɔe n̄ aà nenɔe nàaa, ɔ aa aà dè n̄ fēndao. Ké aa íadawà màa, ɔ à ḡɔ yāa ũ n̄eɔne.

11 Ké aà dáuna ɔliba è màa, ɔ à lùanzi a òkpa deaála, à káaluakà de a v̄lipila. 12 A lù a Asiliozi ɔ se, an bùsu d̄aanaɔ n̄ n̄ gbāadeɔ, èwaaso maa pɔ di s̄ɔ kpe n̄ ula wedeɔ daa nípii. 13 Má è à gbásikè s̄o, an pla nípii aa zé dou s̄e. 14 Aa káaluakaa gè ae ɔ. A è wà ḡeɔ taa kè ḡlwa n̄ pɔ t̄eao, Babiloni bùsudeɔne, 15 pɔɔ d̄ɔɔa n̄ pi, aa tulu gb̄aɔ didia, aa b̄ lán Babeli zlḡ kíaɔwa lán Babiloni bùsudeɔwa. 16 Ké à wesié, ɔ à lùanzi, ɔ à gbé z̄l n̄ sísi Babiloni bùsuu. 17 Babelideɔ m̄ò aà k̄i wùleiaànɔ, aa tò à gbásikè an luaaaazi guu. Ké aa tò à gbásikè màa, ɔ aà nis̄ina ye n̄ yáí ɔo. 18 Ké aà káaluakaa kpálea v̄l ɔo, mé aà puizi b̄ gupuaú, ɔ ma nis̄ina ye aà yáí ɔo, lá ma nis̄ina ye aà v̄li yáí ɔowa. 19 Aa káaluakaa Egipi a wēndiagɔɔ yá d̄aagu, ɔ à a káaluakaa k̄afi. 20 We à lùao a ḡpɔseɔzi. An ḡekeɔ de lán z̄a'ín p̄owa, aaí í zu lán s̄owa. 21 A a wēndiagɔɔ d̄e'íi beekè, gɔɔ pɔ wà ɔ biibii aà yɔɔwa Egipi, mé wà ɔm̄ama aà nenɔnkeyɔɔwa.

22 Ayámeto ɔliba, ma Dii Lua ma mè, má tékpa n̄ ḡpɔse pɔ n̄ nis̄ina ye n̄ yáí ɔopiɔgu, má tó aa ɔ gupiiu, aa m̄o lélema. 23 Babelideɔ n̄ Babiloni bùsudeɔ pii n̄ Pekodiɔ n̄ Soaɔ n̄ Koaa n̄ Asilio ɔ. Èwaaso maaɔne, bùsu d̄aanaɔne n̄ gbāadeɔ nípii, zlḡ kíaɔ n̄ t̄deɔ dia s̄ɔ kpe. 24 Aa ɔo gugb̄antoo oi aa m̄o lélema n̄ ḡkɛb̄o n̄ zikas̄ogo n̄ zugoo n̄ gbēnazl̄naɔ dasidasi n̄ s̄engbaoo n̄ m̄ò fùao, aai koez̄nzi. Má n̄ nané n̄ ɔzle, aai yákpalekenno lá aaí kewa. 25 Ma pɔ a fēnz̄ie, mí tó wà yáiyama n̄ pɔkúmao. Aa n̄ ní n̄ n̄ swáɔ gole, n̄ gbé pɔ ḡɔɔ í gaga zɪ guu.

‡ 22:26 Lev 10.10

Aa n neg̃ɛɔ ní n nenɔɔ naaa, n gbé pɔ̃ g̃ɔ̃ i tékú. ²⁶ Aa n pɔkasaɔ woloma, aai n nɔamblebɔɔ séle. ²⁷ Má n d̃ɛ'li mid̃ɛ ní n káaluakaa pɔ̃ n nawà Egipio. Nỹɔ wesi yápiɔle bo, ñỹɔ ɛa láasook̃ɛ Egipi yáwao. ²⁸ Ma Dii Lua ma m̃ɛ má n na n zangudeɔne ní ɔz̃le, gbé pɔ̃ n nis̃na ye ní yáí loopiɔ. ²⁹ Aa zangu aa yákeñɛ, aa n áiz̃ɛɔ séle píí, aai n to puizi wáiwai, n káaluakaa wisaiyá i bɔ gupuu. ³⁰ N ṽáikea ní n káaluakaa mé m̃ɔne, ké n lua buiɔzi n gbásik̃ɛ ní n táaɔ yáí. ³¹ Ké n n ṽli zé s̃ɛ yáí, pɔkúma i pɔ̃ má kakãɛ ɔ má kákane.

³² Ma Dii Lua ma m̃ɛ
ñỹɔ i pɔ̃ má kakã n ṽliɛ miɛ.

N imibɔ yàasa mé a ɛ z̃à,
gbéɔ n láanik̃ɛ aa n yáab
í z̃ɔ pɔ̃ imibɔpi i si yáí.

³³ Ipi a n de, p̃sia i danla,
g̃ɔa bezia ũ wáiwai i pɔ̃ n ṽli Samali mipi yáí.

³⁴ Nỹɔ ipi mi píie wululu,
ní n imibɔpi wíwi,
ní n ỹɔ lili ní a kasoo.

Ma Dii Lua máme má ò.

³⁵ A yáí tò ma Dii Lua ma m̃ɛ

lá pɔ̃ ma yá s̃angu, n ma kpa kpe,
ñỹɔ n d̃ɛ'li ní n káaluakaa gb̃e'ɛɛ.

³⁶ ɔ̃ Dii òm̃ɛ: Gb̃enaz̃n né, ñỹɔ yákpalek̃ɛ ní ɔlao ní ɔlibao lé? Bɔb̃ɔr̃nɔ ní ñ yáb̃ɛk̃ɛaɔ. ³⁷ Asa aa gbásik̃ɛ mé aa gbéɔ d̃ɛɛ. Aa gbásik̃ɛ táaɔ yá musu, ɔ̃ aa sa pɔ̃ wí a pɔ̃ káteu à tékú òm̃á ní ñ né pɔ̃ aa imanɔɔ táapiɔ poblea ũ. ³⁸ Aa yáɛ bee k̃ɛm̃ɛ bɔ, g̃ɔɔ bee ɔ̃ aa ma kpé gbálè, aa kámabog̃ɔɔ pɔ̃ má dil̃eñ òkpa. ³⁹ Ké aa sa'ò ní táaɔwa ní ñ néɔ, z̃í bee aa g̃ɛ ma kpéu aa a gbálè. Yá pɔ̃ aa k̃ɛ ma kpéun we.

⁴⁰ Baa se wí gbéɔ z̃í g̃ɛɔ sísiine z̃àz̃à aa mó. N zu'ò, r̃ile ní dá, n kio ká, n n nɔamblebɔɔ dà. ⁴¹ N z̃ɔle wúlek̃li kefenawa, p̃ɔ kálea táab̃unuwa n ae ní ma tulaletio ní ma ñisio.

⁴² Bíla pɔ̃ kú aà k̃íi yá'ò d̃ɔ ní gbé pɔ̃ b̃ò gbáau aa m̃ɔ. Aa z̃à dàɛ ní aà dáunao, aa f̃uɛ kefenaa kpákané. ⁴³ ɔ̃ ma láasook̃ɛ ma m̃ɛ: Ñɔɛ pɔ̃ yáa gbásik̃ɛa yáí de a gb̃ɛɔa mé lé si káaluakaa lo? ⁴⁴ ɔ̃ aa ge k̃ɛãnɔ lá wí ge ke ní káaluawa. M̃aa aa ge k̃ɛ ní d̃ɛ'liɛɛ beeɔ ɔla ní ɔlibao. ⁴⁵ Gb̃ɛmaɔ yákpalek̃ɛr̃nɔ, aai káaluakaa ní gb̃ɛɛaɔ yá w̃iné ní musu, asa aa káaluak̃aa gbéɔ d̃ɛɛ.

⁴⁶ Ma Dii Lua ma m̃ɛ, to dasi m̃ɔ léleimá, aai to gili g̃ér̃gu, aai ní p̃ɔ naaa. ⁴⁷ Aa ní pápa ní gb̃eɔɛ, aai ní z̃ɛz̃ɛ ní f̃ɛndao. Aa ní neg̃ɛɔ ní n nenɔɔ d̃ɛɛ, aai t̃ɛs̃ ní kp̃ɛwa. ⁴⁸ Má d̃ɛ'li mid̃ɛ ní búsuu, ké ñɔɔ e ãa laai ṽl, aasu d̃ɛ'li ke lárwao. ⁴⁹ Ñɔɛpiɔ d̃ɛ'li a wí ní musue, aa ní duunak̃ɛa táaɔ yá musu gb̃e'e, aai ò d̃ɛ k̃ɛ mámem̃aa Dii Lua.

- 1 Wá kua zìzò ù wè kēokwide, a mɔ kwide gɔɔ kwide zí Dii yá'òmɛɛ à mè:
 2 Gbēnazlɛn né, gɔɔɛ bee dalau, asa gbā Babeli kía koezò Yelusaleūzi.* 3 Yáɛɛū
 rí bui swáyámansaidepiɔ̀ ò oné ma Dii Lua ma mè:
 A oo dite, í íkau,
 4 í nòɔ kau,
 nòɔ maaɔ, a gbá rí a ɔo,
 í wá nisideɔ ka à pai.
 5 Iɔ de kpása nòɔ maa ũ,
 í yàaka oopi zíe,
 í disa à ma oopi guu éle'ele.
 6 A yáí ma Dii Lua ma mè,
 waiyoo gbēden wéle,
 oo pɔ a gbásí gí woloi pi!
 A a nòɔpiɔ̀ bɔleu dodo pii,
 kási ásu líkpa a yá musuo.
 7 Aa gbéɔ̀ dède wélepi guu,
 aa rí au bòle gbeseɛnawa,
 aai kóle tɔɔlewa aa bùsukàwàò.
 8 Má tò aupi gò gbeseɛnapiwa,
 ké wasu e pɔ káwàò yáí,
 gbéɔ̀ pɔ i parzi, aai tɔsimá.
 9 A yáí ma Dii Lua ma mè,
 Waiyoo gbēden wéle!
 Mapi, má yàakau zòzò sɛ.
 10 A yàakau, í té dau.
 A nòɔpi disa e a í ba,
 a wápi i tékú.
 11 A oo giipi di teyɔ̀wa,
 ké à mò e wáa kú táutáu,
 a gbásí i wolowà,
 a kpe sia i láa.
 12 Oopi tò wà fùwa,
 a gbásí zò a gowà té guuo.
 13 N gbásí mé n dɛ'li ũ.
 Nyò zɛao e ma pɔ gé weedò,
 asa má wèle má n gbásí woloma,
 kási rí ye à wolomao.
 14 Ma Dii ma yá'ò, yápi lé mɔ.
 Má yápi keɛ, má gí keio,
 má gbēe wegwao, má nòselileo.
 Má yákpalekéánɔ̀ á yákeawae,
 ma Dii Lua máme má ò.

Ezekieli na gaa

15 Dii yá'òmɛɛ à mè: 16 Gbēnazlɛn né, má pɔ pɔ n wé blè sima kándo. Nsu búbuapeo, rísu ɔ̀ɔbo, rísu to wé'i bɔmao. 17 Aauke kilikili, rísu ò aà ge ɔ̀ɔbo. Nyò n fua rí n kyaleɔ̀ kpa. Nsu pɔ kú n léwao. Nsu ge'ɔ̀ɔbnao ble bleo.

* 24:2 2Kia 25.1

18 Ma ya'ò gbéone koo, a oosi 5 ma na gà. Ké gu dò, 5 má yá pò Dii òmèe kè. 19 Ǿ aa ma la aa mè: Yá pò nle kèe beeò de wá yá ũ yá? N a boolekewē. 20 Ǿ má wemá ma mè: Dii ya'òmèe à mè 21 mà o á Isailione á Dii Lua mè, ále a kpé gbále, á zegikpi pò í ñanadò, í kéé maa, í a beeképi, á negōeó ní á nenoe pò a ní tó weo gaga zì guue. 22 I ké lá má kèwa. A pò kú á léwao, á ge'oolnawò ble bleo. 23 Ǿ á fùao ní á kyaleo kpa. A búbuapeo, á ɔbo. A íbaba á duuna yáí, í aaukekōe. 24 Máo deé seela ũ. Lá má kè pii, ápio sō á kèe, ío dō ké Dii mé Lua ũ.

25 Dii èa mè: Gbēnazin né, gwo pò ma ní zegikpi simá, an ñandābo pò aai pɔnakèopi, pò pò ní wé blè an pò dɔwāpi ní ní negōeó ní ní nenoe, 26 gbé pò bò zì bee a mo n kfi, í a bao kãne n swáwa. 27 Zì bee n léna a gole, ní ya'ò ní gbé pò bōpio, n léna a naalea lo. Nyō dené seela ũ, aai dō ké māmema Dii.

25

Anabikekea Amōnio yá musu
 (Zel 49.1-6, Eze 21.28-32, Amō 1.13-15, Sof 2.8-11)

1 Dii ya'òmèe à mè: 2 Gbēnazin né, wēbiibii Amōnio kfi oi, ní ānabikeke ní yá musu 3 ñ mē: A Dii Lua yāma! Ma Dii Lua ma mè, ké wá ma kpé ɔokpá, wá Isaili búsu kè bezia ũ, mé wá Yudaɔ kùkù tárinɔ zìzɔ ũ, lá a mè, ēhē, tàale, tàale, 4 a yáí má á na gukpedeone ní ɔzì. Aa bōokpakpa á guu, aai zwāakpɔ dɔdɔ á zānguo, aai á libeɔ ble, aai á vī mi. 5 Mí tó á mēwia Laba gō yiongo kákii ũ, á búsu í gō sādādákii ũ, ío dō māmema Dii. 6 Asa ma Dii Lua ma mè, ké a ɔtaalè, a gɔpàlè, a pɔnakè Isaili búsu yá musu, a yá kpáí dō á nòse guu, 7 a yáí má ɔtšwá, mí tó buio á pɔɔ séle. Má á ké buiowa, mí á búsu mide. Má á dēonzō, ío dō ké māmema Dii.

Anabikekea Mɔabu yá musu
 (Isa 15.1-16.14, 25.10-12, Zel 48.1-47, Amō 2.1-3, Sof 2.8-11)

8 Ma Dii Lua ma mè, ké Mɔabu ní Seideɔ mè, gwa, Yudaɔ gō lán bui piwa, 9 a yáí má ní wéle pò kú gbepoleuo bíiboleo wēwē, sea za ní búsu lé wéle maae beeɔwa: Beyesimɔ, Baali Mēona ní Kiliataiūo. 10 Má ní kpá gukpedeɔwae, aai gō ní pò ũ ní Amōnio, Amōnio yá a dɔ gbēegu lo. 11 Maa má yákpaleke ní Mɔabu, aai dō ké māmema Dii.

Anabikekea Edoño yá musu
 (Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 35.1-15, Amō 1.11-12, Abd 1-14, Mal 1.2-5)

12 Ma Dii Lua ma mè, ké Edoño tsi Yudaɔwa, tàae láasai aa kè we. 13 A yáí ma Dii Lua ma mè, má ɔtš Edoñowae, mí gbēnazina ní potuoɔ mīnzō, mí tó an búsu gō wáiwai. Wa gaga zì guu sea za Temani e á gè pè Dedāwae. 14 Ma gbé Isaili tɔsimèe Edoñoɔwa. Aa yáke Edoñoone ma pɔfé ní ma pɔkūmao léu, Edoño ío dō sa ké māmè mále tɔsimá. Ma Dii Lua māmè má ó.

Anabikekea Filitē yá musu
 (Isa 14.29-31, Zel 47.1-7, Yoē 3.4-5, Amō 1.6-8, Sof 2.4-7, Zkl 9.5-7)

15 Ma Dii Lua ma mè, ké Filitē sakà ní íbee zibgu, aa tɔsimá maamae, 16 a yáí ma Dii Lua ma mè, má ɔtš Filitēwae, mí Keleti buipio mīnzō, mí ní gbé kfi pò kú ísialeɔ mide. 17 Má tɔsimáe maamaa, mí ní wetá ní pɔféo. Tó ma tɔsimá, aai dō ké māmema Dii.

26

*Anabikekeɔ Tiide yá musu**(Isa 23.1-18, Yoɛ 3.4-5, Amɔ 1.9-10, Zkl 9.1-4, Mat 11.21-22)*

¹ Wá kua zɔɔɔ ũ wê kuedode mɔ gɔɔ séia zɪ Dii yá'òmɛɛ à mè: ² Gbɛnázɪn né, Tiideɔ ò Yelusaleũ yá musu aa mè: Ehɛɛ, a da wíwíae! Buiɔ zé wèwèɛ. A gɔ bezia ũ, wa káe sa. ³ A yáí ma Dii Lua ma mè, má feleɔnɔɛ Tii, má tó buio mɔ lélelelema lán ísia ikoɔɔwa. ⁴ Aa Tii bíi dúuzɔ, aai a gugwakli lesɔ gboo, mí a búsuti waaɛ, i gɔ gbeseɛna ũ. ⁵ I gɔ táalufálékli ũ ísia guu, asa ma Dii Lua máme má ò. Buiɔ wélepi pɔɔ séle, ⁶ wi a zɛwiadeɔ dede ní fɛndao, aaiɔ dɔ ké mámeaa Dii.

⁷ Asa ma Dii Lua ma mè, má tó Babeli kí Nɛbukaneza bɔ gugbántoo oi, kíaa kíapi i mɔ léle Tiiwa ní sɔɔ ní zikasɔgɔɔ ní sɔdeɔ ní zlgɔɔ dasidasi. ⁸ A n zɛwiadeɔ dede ní fɛndao, i gbà lesɔ da lianzi, i búsu kále bíi saɛ, i a sɛngbaɔɔ aɛ kpálema. ⁹ A n bíi gbɛgbɛ ní a bligboobɔɔ, i n gugwakli lesɔ gboo ní a mɔɔɔ. ¹⁰ Aa sɔɔ dasi gɛagɛ, an luutɛ i kunla. N bíi deede sɔdeɔ ní zugɔɔ ní sɔgɔɔ kɔfl yáí, i gɛ n bíibɔleu lá wí gɛ wéle pɔ wá a bíi gbòouwa. ¹¹ Aa sɔɔ ɔzɔ n zɛaɔɔ, i n gbɛɔ dede ní fɛndao, n gbɛpɛle gbáa i kwé. ¹² Aa n àizɛɔ naaa, aa n pɔɔ séle. Aai n bíi gboo, aai n pɔɛá kpɛɔ dúuzɔ, aai n gbɛɔ ní n líɔ ní n búsutio zu ísia. ¹³ Má lesia mide n guu, wa mɔɔna'ɔ ma n guu bo. ¹⁴ Má n ke gbeseɛna ũɛ, ní gɔ táalufálékli ũ. Wa ɛa n kále bau bo, asa ma Dii Lua máme má ò.

¹⁵ Ma Dii Lua má ò Tii yá musu, tó ísialedeɔ n kwea kɔfl mà, mé aa gbé pɔ ké'laɔ aaukea mà, wále gbɛɔ dede n guu, aa kpakpanaga. ¹⁶ Isiale búsu kíaa pila ní gínawa, aai ní gomusuɔ wolo, aai ní ula wésádeɔ bɔ. Zólea tɔle vía a ní kú, n yá i dimá, aaiɔ lualua láasai. ¹⁷ Aa wɛnale si n yá musu aa mɛne:

Wéle tɔde pɔ ígbɛɔ kuu,
n kaalɛ fá!
Mpi ní n gbɛɔ gbáa ví yáa ísiaa,
ní tò vía ísialedeɔ kú nípii.

¹⁸ N gbooa tò aa lualua ní víaɔ,
gili gɛ ísia gūgūnadeɔgu n kwɛgɔɔ.

¹⁹ Ma Dii Lua ma mè, tó má tò n gɔ bezia ũ, wéle pɔ wa kuu bo ũ, tó má tò ísia dánla mé í zɔɔpi kúaaama, ²⁰ má n kpa gbé káaɔ kíi ní gbé pɔ aa sí bedauɔ. Má tó nɔy kú tɔle nɔnau we ní gbé pɔ sí bedauɔ bezia pɔ a vuo ũ. Nyɔ su n kúki dúniau la bo. ²¹ Má tó n mide váie, níyɔɔ ku bo. Wa n wɛle, kási wa n e bo. Ma Dii Lua máme má ò.

27

Wɛnakea Tiiɛ

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè: ² Gbɛnázɪn né, wɛnale da ní Tii pɔ kú ísiabuakli ³ í laata ní bui dasi pɔ an búsu ku ísialeɔ n mɛ:

Ma Dii Lua ma mè,
Tii, ni mɛ n kefenke bɔlei.
⁴ N de lán gówa ísia guo,
n kalɛnaɔ tò n kefenke bɔlei.
⁵ N líbá Senii gbɛ pɛlione,
mé n lipelá Libá sede líɛ.

30 Aa wiile n yá musu,
 aai búbuape wēnanno.
 Aa búsu zu ní mia,
 aai gbeembo túfu guu.

31 Aa ní migbaa lé n yái,
 aai zwànkasaɔ da.
 Aa n ɔɔɔ ní pɔsiao
 ní búbua pásfo.

32 Aa wēnale sine ní ɔɔɔɔ,
 aa wēnakene aa me:
 Tii, wēlee muaanno,
 ɔ n ke kyó ísia guoguo?

33 Ké n laa yíaaɔ dàzeu ísiao,
 bui daside ká n àizee zɔɔ yái.
 N pɔɔ tò dúnia kíaa kè ɔdeɔ ú.*

34 Ísia n wiwi sa, n sɔɔle ísiu,
 n pɔɔ ní n gbéɔ kpálennɔ nípii.

35 N yá dí ísialedeɔwa,
 ɔ an ká sí, an oa ɔɔkpá.

36 Buiɔ laatanɔ lé lesuikema,
 n kaalea vái, níyɔɔ ku bau ɔɔ.

28

Anabikekea Tii kía yá musu

¹ Dii yá'òmee à mè: ² Gbēnazín né, o Tii kíaa
 ma Dii Lua ma mè:
 Ké n nzla sè lesl yái,

ni me n kamawa,*
 ní zɔɔlea ma kpalabaawa ísia guo.
 Gbēnazinan n ú, Lua no,
 baa tó ríle e n ɔnɔ kāmawa.

³ N ɔnɔ ká Daniéliwaa?
 Asiiyáe uléaneoa?

⁴ N àizee káaanzi n ɔnɔ ní n wezēo yái,
 n vua ní ánusuo nɔnɔaa n láaɕiu.

⁵ N tágea ɔnɔ zɔɔ yái n àizee káfí
 ɔ n nzla sè lesl àizeepi yái.

⁶ A yái ma Dii Lua ma mè,
 lá ríle e n ɔnɔ kāmawae,

⁷ a yái má tó bui zìllo lélema,
 bui pɔ aali gbé wēnagwaoɔ.
 Aa fēnda wo n kefenke ní n ɔnɔozi,
 aa n gawi pípia ɔɔkpane.

⁸ Aa n kpa bedau,
 n gaa aɔ pásí ísia guo.

⁹ Nyɔ e o gbé pɔ lé n deɔ wáa n kamawae?
 Gbēnazinan n ú gbépiɔne, Lua no.

* 27:33 Zia 18.19 * 28:2 Isa 14.13, 2Tes 2.4

10 Gyafɔɔde gaa n̄yɔ ga a ũ bui z̄lloɔ ɔz̄l,
asa ma yá'ò.
Ma Dii Lua máme má ò.

11 Dii yá èa dèdea à mè: 12 Gbēnaz̄l̄n né, wēnaleε bee da ní Tii kíao, ní meè ma
Dii Lua ma mè:

Gbé wásawasa sáasain n ũ,
n ɔ̄nɔ pèεma, n kefenke léso.

13 N kú ma swalu guu Edeni,†
gbè beεεde pii de n pɔnanzi ũ:
Lubii, topaza, emelodi,
kisoliti, onisi, diamaa,
safii, tiikɔazi ní yasepeo.

Vua wà gbè beεεdepiɔ kùkùò zàblebɔɔ ũ.
Gɔɔ dou z̄l wà n ke ní p̄ɔpiɔ.

14 N de malaika gās̄lade p̄ɔ má ðile àɔ ku ma kùk̄li ũ.
N kú ma gbès̄s̄l̄ p̄ɔ a kua adoa musu,
n taa'ò gbè beεεde tekeɔ guu.‡

15 Zaa wà n ke ní taae v̄l n yákeauo,
e gɔɔ p̄ɔ wà d̄ɔsaikε èma.

16 N tágea z̄az̄a guu pás̄l̄ pèεma,
n duunakè, ɔ ma a gbès̄s̄l̄ z̄òne.

Malaika gās̄lade p̄ɔ kú ma kùk̄lia,§
ma n ya n bɔ gbè beεεde tekeɔɔu.

17 N nz̄la sè les̄l̄ n kefenke yáí,
n ɔ̄nɔ kè búí, ɔ ma n zu d̄úniau,*
ma n ke p̄ɔgwagwaa ũ kíao aε.

18 N duun das̄l̄ ní n tágea d̄ɔsaio yáí
n gbás̄saikε ð̄ɔkpà,
ɔ má tò té b̄ò n guu, à k̄uma,
ɔ n ḡɔ t̄ufu ũ t̄oole
gbé p̄ɔ lé n gwaɔ aε.

19 Yápi ði bui p̄ɔ n d̄ɔwa pii,
n kaalea v̄ai, n̄yɔɔ ku bau bo.

Anabikekeε Sid̄ɔ yá musu
(Yoε 4.4-8, Zkl 9.1-2, Mat 11.21-22)

20 Dii yá'òmeε à mè: 21 Gbēnaz̄l̄n né, wēbiibii Sid̄ɔ oi, ní ānabikekeε a yá musu

22 ñ me ma Dii Lua ma mè,
má fele ní Sid̄ɔ saε,
wi ma kpela aà yáí.

Tó ma yákpalekèaànɔ,
mé ma t̄ɔb̄ò aà yá musu,
wi d̄ɔ ké mámeεmaa Dii.

23 Má gagyá z̄lwàε,
au i báale aà zeɔɔu.
Wa liaaázi, wi z̄lkaaànɔ,
gbéɔ i kwε aà guu gεɔ ũ,

† 28:13 Daa 2.8 ‡ 28:14 Zia 21.19-21

§ 28:16 Daa 3.24

* 28:17 Isa 14.12, Zia 12.9

aai d5 ké mámema Dii.

²⁴ Bui p3 liaa Isaili3zi, aai sakaŋgupi3 a30 dené le p3 í rí z5 à rí wāwā ũ 30, wi3 d5 ké mámema Dii Lua.

²⁵ Ma Dii Lua ma mē, t3 ma Isaili3 b3le b3su p3 aa fáaa3 guu ma rí káaa, mé ma t3b3 rí yá musu bui3 wáa, a30 ku b3su p3 má kpà ma z3blena Yak3buwau.

²⁶ T3 ma yákpalekè rí bui p3 liaarzi aa sakaŋgupi3, Isaili3 i3 ku b3supi guu d3d3a, aai kp3d3d3u, aai v33bu3 keu, aai d5 ké mámema Dii rí Lua.

29

Anabikeke Egipt3 yá musu (Isa 19.1-25, Zel 46.2-26)

¹ Wá kua ziz33 ũ wē kwide, a m3 kwide g33 ku3plade z1 Dii yá'3m33 à mē:

² Gbēnazin né, w3biibii Egipt3 kí Fala33wa, ní anabikeke aa yá musu rí Egipt3 b3su3. ³ Oè ñ m3 ma Dii Lua ma mē:

Egipt3 kí Fala33, má fe3enn3,
n kwása p3 rí wú3a Niili 3na3 guu,
ni m3 Niiliá n p33e,
m3m3 n n p3 kē nz3lawa.

⁴ Má koko33 kan3 n gbá3u,
mí t3 n swa kp33 m3 kpa n t333wa.
Má n gá3e má n b3 n swa'3nap33u
rí n swa kp3 p3 kpà n t333wa3 sánu,

⁵ mí n to gbá3u,
m3i rí n swa kp3pi3 p3i.

N gē a g3 wú3e s1s1a,
gbē3e a n wá3 káaa à s333o.
Má n kpa wá3 rí bá3wa rí p3blea ũ3e,

⁶ Egipt3 i d5 ké mámema Dii.

N g3 Isaili3n3e fee lípana ũ yáa. *

⁷ Ké aa gbáa'3ma aa n kú,
n wiwi rí 3u, 3 an gá3u gb33o.
Ké aa s3kpá3enzí, n e'e,
3 an w3 b333u.

⁸ A yáí t3 ma Dii Lua ma mē
má t3 wá m3 z1kainn3,
mí n gbē33 rí n p3tuo3 m33nz3.

⁹ Egipt3 a g3 bezia gi3 ũ3e,
a gbē33 i3 d5 ké mámema Dii.
Ké n mē Niiliá n p33e, m3m3 rí kē,

¹⁰ a yáí t3 má fe3enn3 rí n swa3.
Má t3 Egipt3 b3su g3 da wáuu
bezia gi3 ũ za Midoli rí Asuá3o
e à g3 p3 Etiopi b3su z333ewa.

¹¹ Gbēnazina ge p3tuo gb3e a pé33e weo,
p3e a pá3o,

gbē3e 30 ku weo e wē bla.

¹² Má t3 Egipt3 b3su g3 bezia ũ
d3e b3su p3 33kpà yá333a,

* 29:6 Isa 36.6

a wéle i gō bezia ũ
 de wéle pō wà ní dúuzò yāaola.
 Má Egipiō fáaa buiō guue,
 má ní fándaiada bùsu ní bùsuoe,
 an wéle i gō bezia ũ e wè bla.

¹³ N beeo ma Dii Lua ma mè, wè blapi gbèa má Egipiō bōle bui pō aa fáaauo guue, mí ní káaa, ¹⁴ mí suŕnō ní buibōkí Egipi búsu geomidōkí oi. Wekí an kpala a gōu kpèe, ¹⁵ a gō kpèe de kpala píia, aa e nízia se lèsi de buisla bo. Má ní laoe, aa e kible buiowa bo. ¹⁶ Aa de Isailiō gbāa'ekí ũ bo, Isailiō i dō sa ní zea ní Egipiō á duunae, aaiō dō ké māmēmaa Dii Lua.

¹⁷ Wá zōblea wè baaso ní plaode guu, a mō séia gōo séia zí Dii yā'òmee à mè:
¹⁸ Gbēnazín né, Babeli kí Nebukanēza ní a zīgōo zí gbāa kà ní Tiideō. Ō aso ní baade mikā ní ní gāuo wolo, aapi ní a zīgōpiō aai ài'e zí pō aa kà ní Tiideō yá musuo. ¹⁹ Ayāmeto ma Dii Lua ma mè, má Egipi ní Babeli kí Nebukanēzae a zōle, i Egipipi àizeeō naaa, i a pōo séle a zīgōpiōne ní asea ũ. ²⁰ Ma Egipi kpawà kōai pō a ké asea ũe, asa māmē aa zípi kāmēe. Ma Dii Lua māmē má ò.

²¹ Gōo bee má Isailiō gba gbāa, mí n gba lé n yā'o ní guu, aaiō dō ké māmēmaa Dii.

30

Wēnakea Egipiōne

¹ Dii yā'òmee à mè: ² Gbēnazín né, ānabikeke n me ma Dii Lua ma mè wiipe n me, agya! A gōo kà!

³ Asa gōopi kà kái,

Dii gōopi káikù.

Guduudu gōoe!

Buiō yā'egōoe!

⁴ Wa mō léle Egipiōwa ní fēndao,
 sō i ké Etiopiōgu.

Tó wà gbéō dède Egipi,

wa aà àizeeō séle,

wi aà gbāa'ekí gboo.

⁵ Etiopiō ní Putiō gagaŕnō sānu zlu
 ní Ludiō ní Laalubuō píi ní Libiio
 ní bùsude pō aa ledōukèŕnōo.

⁶ Ma Dii ma mè

gbé pō i Egipi gba gbāo léle,

gbāa pō Egipiō i fānadāō kō a é.

Wa gaga zí guu za Midoli e Asuá,
 ma Dii Lua māmē má ò.

⁷ An bùsuō gō bezia ũ de bùsu píia,
 an wéle òkpaa aō de wéle píia.

⁸ Tó ma tesō Egipiwa,

an dōnlèdeō ké kélekele nípiiē,

aaiō dō ké māmēmaa Dii.

⁹ Gōo bee má zinaō gbae ní gó'ilēnaō,
 aai gili gē Etiopi pō kálea dōdōaogu.

S5 a kénégu Egipi yá'egɔɔ.

Gɔɔpi lé mɔɛ fá!

¹⁰ Ma Dii Lua ma mɛ
má tó Babeli kí Nɛbukaneza
Egipi zígɔ dasiɔ miónzɔ.

¹¹ Má mɔaàno ní aà zígɔɔ,
bui pásipiɔ i Egipi dúuzɔ.
Aa ní fɛndaɔ wo Egipiɔzi,
aai to bùsu pa ní gɛɔ.

¹² Má tó a swaɔ í ba,
mí bùsupi na gbɛváiɔɔne ní ɔzi.

Má tó bui zìloɔ bùsupi òkpa
ní pɔ pɔ kú a guuɔ.
Ma Dii máme má ò.

¹³ Ma Dii Lua ma mɛ
má táaɔ midɛ,
mí Mɛfisi dii pápiɔ miónzɔ.
Kíae aɔ ku Egipi loo,
má tó vía Egipiɔ kú nípiie.

¹⁴ Má tó Egipi gɛɔmidɔkɔi oi gɔ bezia úɛ,
mí tesɔ Zoáwa,
mí yákpaleke ní Tebesio.

¹⁵ Má pɔkúmabɔɔ
Egipi wéle bíide Pelusiwa,
mí Tebesi gbé dasipiɔ tòlɔzɔ.

¹⁶ Má tesɔ Egipiwa,
Pelusi i luukpa,
wi Tebesi bíi gboo,
Mɛfisi i loo fáane.

¹⁷ Eliɔpɔli ní Bubasio èwaasoɔ gaga zì guue,
wi tá ní wélepideɔ zìzɔ ú.

¹⁸ Tó ma Egipiɔ zuu bɔle gbéɔne,
má ní gbáa pɔ aai íanadàò kɔ'ɛ.

Gu a si Tapanesi fáane,
lou guduuduu i daa,
wi a zɛwiadeɔ kúkú zìzɔ ú,
wi tárinɔ.

¹⁹ Maa má yákpaleke ní Egipiɔ,
aaiɔ dɔ ké mámɛmaa Dii.

²⁰ Wá kua zìzɔ ú wè kuɛdode, a mɔ séia gɔɔ soplade zì Dii yá'òmeɛ à mè:

²¹ Gbɛnazín né, ma Egipiɔ kí Falaɔɔ gàsɛ è,
ɔ wi dɔ à gbàgbáo,

wi zwāa yewà à gbāakù,
ké à e fɛnda kúo.

²² A yáí tò ma Dii Lua ma mɛ
má ɛa fele ní Egipiɔ kí Falaɔɔɔɛ,
mí aà gàsɛ é'ɛ pla píi,
a gbāa ní a gyāeo,

váikeawa. Ma giaazi, ¹² 5 bui z̄lo p̄as̄piɔ aà z̄ò, aa aà tò gb̄es̄s̄lɔ musu we. A ḡɔnaɔ l̄le guzulɔɔ p̄ii, a ɔneɔ w̄iwi b̄usu swadɔɔ p̄ii. ɔ dúnia bui p̄ii b̄òle aà uei, aa aà tò we. ¹³ Bā bui p̄ii mò p̄epe a ḡewa, s̄ɛanɔɔ bui p̄ii mò kilimpa a ḡɔnaɔwa. ¹⁴ Ayám̄eto lí p̄ó kú í saee a gb̄aakū l̄s̄l̄es̄l̄ m̄aa l̄o, a misona a z̄ɔ luawa l̄o. Lí í'enaē gb̄aa a ka m̄aa l̄o, asa amp̄ii a ga lán gb̄enaz̄nawae, aai ta è z̄oolou t̄ole n̄nau.

¹⁵ Ma Dii Lua ma m̄e, ḡɔɔ p̄ó à tà bedau, má tò í p̄ó kú t̄ole w̄enak̄è, má tò a l̄o z̄è, í z̄ɔpi ḡò kálea gudoū. Má tò gusia k̄ule Libā b̄usuwa, 5 s̄ɛa lío lá w̄olo p̄ii. ¹⁶ Ké ma aà z̄ú bedau ní gb̄é p̄ó aale tá è z̄oolou we, aà l̄élea k̄ɔfi buio l̄ualua, 5 Edeni lío n̄se n̄ni t̄ole n̄nau we, Libā lí maa kefena í'enap̄i. ¹⁷ Bui p̄ó l̄edouk̄eàn̄ aa ku aà ueip̄iɔ s̄ɔ, buip̄iɔ s̄iàn̄o bedau, aa tà gb̄é p̄ó ḡaga z̄i guuɔ k̄ii.

¹⁸ N beee ní n z̄ɔk̄eo yá musu Edeni lí kpele mé k̄anwai? N beeo wa n zu t̄ole n̄nau Edeni líp̄iɔ k̄ii. Nȳɔ ku we ní gyaf̄ɔdeɔ ní gb̄é p̄ó ḡaga z̄i guuɔ. Falaɔ ní a gb̄é yán we m̄pii. Ma Dii Lua m̄ame má ò.

32

W̄enak̄ea Falaɔ

¹ Wá kua z̄iz̄ɔ ũ w̄è kuɛplade, a m̄o kuɛplade ḡɔɔ s̄éia z̄í Dii yá'òm̄e à m̄e:

² Gb̄enaz̄ln̄ né, w̄enale si Egip̄iɔ kí Falaɔ yá musu n̄ oè:

Ni k̄e lán n̄ɔmusuwa buio guu,

n̄ de lán kw̄asawa l̄o guue.

Ni k̄ɔde n swaɔ guu,

ni a í ya ní n gb̄aɔ, ní ɔz̄wà.

³ Ma Dii Lua ma m̄e

z̄iḡɔ dasiɔ k̄aaa, mí a bai kpane,

aai n ga n b̄o ma táalu guu.

⁴ Mí n zu s̄eu mā n to t̄ole we,

b̄aɔ i m̄o p̄epe ma m̄pii,

s̄ɛanɔɔ i n ble aa k̄a m̄pii.

⁵ Má n báasi k̄ále gb̄es̄s̄lɔ musu,

mí n guup̄ɔɔ k̄óle guzulɔɔ pai.

⁶ Má tó t̄ole ga ní n au p̄ó b̄òleo,

a gb̄es̄s̄lɔ le, í swaɔ pa.

⁷ Tó ma n de, má ɔku luabea,

má tó saanaɔ siakū.

Má tó lou k̄ule íat̄ewa,

m̄e m̄vua a gupu l̄o.

⁸ Luabe gupuak̄ūnaɔ siakū p̄ii,

má tó gu k̄e s̄iii n b̄usu.

Ma Dii Lua m̄ame má ò.

⁹ Tó ma n kaalea baokp̄a buione,

má tó gili ḡe gb̄é dasip̄iɔgu,

b̄usu p̄ó ní d̄ɔɔ gb̄é.

¹⁰ Má tó n yá di dasiwa,

an k̄iaɔ k̄a í s̄i n yáí,

tó ma a f̄enda m̄ale n w̄e oi.

N l̄élea ḡɔɔ an baade a lualua láasai a w̄eni yáí.

11 Asa ma Dii Lua ma mè,
Babeli kía a mo lélema zI guue.

12 Má tó bui pásI negóna
n zIgõ dasi kwé ní ní fënda.
Aa Egipi zIasea lesI mide,
aai a zIgõ dasi tóbzõ.

13 Má a zu pó kú í saeó míonzõ pii,
gbënazína ge zu a ípi ya lo.

14 A gbea má tó a í dõdõ,
a swaó i táa'ó lán nísiwa.
Ma Dii Lua máme má ò.

15 Tó ma Egipi kè bezia ú,
mé ma a põõ pliwà pii,
tó ma gbé pó kú weó dède pii,
aai dõ ké mámeaa Dii.

16 Wënale pó wa sièn we.
Buió nenõenaó mé aa si
Egipi ní a zIgõ dasi yá musu.
Ma Dii Lua máme má ò.

17 Wá kua zIzõ ú wè kuéplade, a mo séia gõõ gëode zI Dii yá'òmee à mè:

18 Gbënazín né, waiyooke Egipi zIgõ dasiõne, ní ní kpá tõe nõnau ní bui zõõ ní
gbé pó aale tá è zòolou. 19 Oné, an maa deñla yà? Aa ge wúle sãnu ní gyafõdeõ.

20 Aa kwé gbé pó aa gà zI guuõ guu. Fënda woa. Wà Egipi ní a zIgõ dasi gále
tað. 21 Negõn swana pó kú bedauó i o Egipi ní bui pó ledoukëaãnaõ yá musu aa
mè: Aa mò wúle ní wá gyafõde pó wa gaga zI guuõ.

22 Asili ku we ní a zIgõõ pii, aa gbé pó gága zI guupio miaõ liaaãzi pii. 23 An
miapiõ ku è zòolo põõu, mé aa zIgõõõ lia aa miai. Gbé pó aa tò sõ kè dúnia
gbéõgupio gága zI guu nípii.

24 Elaú ku we. Aà zIgõ dasi pó gága zI guuõ lia aa miai. Gbé pó aa tò sõ kè
dúnia gbéõgupio tà gyafõdeõ kii tõe nõnau. An gee gõ kpá ní wéi ní gbé pó
tà è zòolo guuõ. 25 Wà wúlekíi kèè geõ guu, aà zIgõ dasiõ lia aa miai. Ampii
gyafõdeõne, aa gà zI guu. Lá pó aa tò sõ kè dúnia gbéõgu, an gee gõ kpá ní wéi
ní gbé pó aa tà è zòolo guuõ. Elaú wúlea geõ guu.

26 Meseki ní Tubalio ku we. An zIgõ dasiõ lia ní miai. Ampii gyafõdeõne. Aa
gà zI guu, ké aa tò sõ kè dúnia gbéõgu yái. 27 Aa wúlea ní negõn gyafõde pó aa
tà bedauó ní ní zíkabõõ. Wà ní fëndaõ kále ní mi zíe, wà ní sèngbaõ kùle ní geõwa.
Negõnapio tò sõ kè dúnia gbéõgu.

28 Mpi sõ Falaõõ, níyõõ ku wíwia gyafõdepio guue. Nyõ wúle ní gbé pó aa gà zI
guupõe.

29 Edõú ku we, aà kíaõ ní aà kiabuiõ. Baa ní ní negõnkeo aa kpagua ní gbé pó aa
gà zI guuõ, aa wúle ní gyafõdeõ ní gbé pó aale tá è zòolo guuõ.

30 Gugbãntoo gukpe oi kíaõ ku we nípii ní Sidõdeõ pii. Baa ké sõ kè gbéõgu ní
negõnke yái, aa tà geõ guu ní wíoe, aa wúlea gyafõdeõ ú ní gbé pó aa gà zI guuõ.
An gee gõ kpá ní wéi gbé pó aa tà è zòolo guuõ ú.

31 Falaõõ a wesiríle, aà nõse i níni aãpi ní a zIgõ dasi pó aa gà zI guuõ yá musu.
Ma Dii Lua máme má ò. 32 Má tò sõ kè dúnia gbéõgu Falaõõ ní a zIgõ dasiõ yái,
kási aa wúle gyafõdeõ guu ní gbé pó gà zI guuõ. Ma Dii Lua máme má ò.

33

*Dii Ezekielì díleɔ gugwana ù
(Eze 3.16-21)*

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè: ² Gbēnazlín né, o n gbéɔne ñ me, tó má tò zì fèlè bùsuu mé bùsupideɔ gbé se díle gugwana ù, ³ tó a è wàlè mós n zlo a bùsuu, mé à kuupè gbéɔ gbaa laai yáí, ⁴ tó wà kuu'ɔ mà, tó wi laaidɔwàò, mé zì n blé, anzía mi musue. ⁵ Lá aa kuu'ɔ mà, ɔ aai laaidɔwàò, aa nízla dèe. Tó aa laaidɔwà yāa, dɔ aa nízla mísi. ⁶ Tó gugwana è wàlè mómá n zlo, mé i kuupe à gbéɔ gbaò laaio, mé zì gbé blé, ade gà a duuna yáíe, kási aà ga a wi gugwanapi musue.

⁷ Mpi sɔ gbēnazlín né, nímɛ ma n díle gugwana ù Isailiɔne. Tòɔ, swáse yá pò lé bɔ ma léuzi, ní n gbaomɛɛ laai. ⁸ Tó má ò vāikenae à gāe, mé ni lɛdawà aà a yākea too, vāikenapi a ga a duuna yáí, kási aà ga a wi n musue. ⁹ Tó n lɛdawà aà mikē a vāikeawa sɔ, mé i mikēwàò, ade a ga a duuna yáíe, mpi sɔ n nzla mísi.

¹⁰ Gbēnazlín né, yá pò Isailiɔ lé o oné ñ me, wá duuna n wá taaeɔ tɔwá, ɔ àlè wá ibaba. Kpelewa wá ke wàò kui? ¹¹ Oné ma Dii Lua ma mè, n ma kuaò vāikena gaa lí kamaguò. Má ye vāikena mikē a vāikeawae, ké à è àò ku. A Isailiɔ, à nɔselile à mikē á vāikeawa. Bóyáí á ázía deii?

¹² Gbēnazlín né, o n gbéɔne ñ me, tó gbēmaa vāikè, aà maakea a aà bɔo. Tó gbēvái mikē a vāikeawa sɔ, a aà kpaguao. Tó gbēmaa duunakè, a e àò ku a gbēmaake yáio. ¹³ Tó má ò gbēmaae aò kue, mé àlè a gbēmaake náaike, à gè lé duunake, aà maakea kee aò òmagu bo. A ga duuna pò a kè yáíe. ¹⁴ Tó má ò vāikenae à gāe, mé à mikē a duunawa, àlè yāmaake a zéwa, ¹⁵ tó à tɔɔma pò a sí sàané n pò pò a simáo, àlè ma ɔtondɔkfi pò i wēni iné gwa, mé lílì vāikeo, a gao, aò kue. ¹⁶ Duuna pò a kè kee aò òmaguò. Ké à yāmaakè a zéwa yáí, aò kue. ¹⁷ Kási n gbéɔ i me, ma yākea maaò. Ge an yākea mé maaò kai! ¹⁸ Tó gbēmaa a yāmaakea tò mé àlè duunake, a ga a yáíe. ¹⁹ Tó gbēvái a vāikea tò, ɔ àlè yāmaake a zéwa, aò ku a yáíe. ²⁰ I me ma yākea maaò, kási má yákpaleke n a baadeo a yākeawae.

Ziblea Yelusalewa

²¹ Wá zɔblea wè kueplade guu, a mɔ kwide gɔɔ sɔode zì, gbēe pìlimá Yelusaleu à m̀ a òmɛɛ à mè: Wá wá mɛɛwia dè.* ²² E gbépi àò gé mói a oosi, Dii gbāa dèdɛa, ɔ à ma léna gòlɛ. Ké a gu d̀ gɔɛpi m̀, mà léna gòlɛa, ma lé kpaaua bo. ²³ ɔ Dii yá'òmɛɛ à mè: ²⁴ Gbēnazlín né, gbé pò kú Isaili b̀suu wélepi ziauo yá'oa ma aa mè, Ablahaù mé ado yāa, kási ɔme bùsue bee ví. Azaiasa an gbé pò aa dasi, aa gɔ bùsupi vɔ. ²⁵ A yáí tò, oné ma Dii Lua ma mè, lá aal ǹò kòlokpasai só, aal wémale táaɔzi, mé aal gbēde, a maa aao bùsupi vía? ²⁶ Lá aa zè n f̀ndao, aal yābēeke, mé an baade i gbāsike n a gbédee nao, a maa aao bùsupi vía?

²⁷ Oné ma Dii Lua ma mè, n ma kuaò wa beziadepiɔ kwé n f̀ndaoe, mí zɔɛwiadeɔ kpa wàiwá aa ǹ só, sēgbadeɔ ǹ gbé'edeɔ i gaga ǹ gagyáo. ²⁸ Má tó bùsupi gɔ da yāaa f̀ɔɔ, an ɔandāa ǹ gbāa yá musu a mide, i gɔ f̀ɔɔ. Gbēe a Isaili bùsupi baa vɔ bo. ²⁹ Tó ma ǹ bùsu tò da yāaa f̀ɔɔ, aao dɔ ké māmɛmaa Dii.

* 33:21 2Kia 25.3-10, Zel 39.2-8

³⁰ Mpi sɔ gbɛnazɪn nɛ, n gbɛɔ lɛ n yá'o kpɛ gbɔ sae n kpɛɛɔ, aale okɔɛ aale me wà mɔ yá pɔ lɛ bɔ ma léu ma. ³¹ Ma gbɛɔ i mɔ n kɪi, aai zɔlɛ n aɛ, aai swákpa n yáí, kási ili kenéɔ. Aa yemazi n léo, ɔ an sɔ i ta ɔváiwa. ³² N denɛ gbɛ pɔ i yenzi le sí n bɔ nao n pólɛadɔ u. Aai swáse n yáí, kási ili kenéɔ. ³³ Tó yápi mò, kási yápi a mɛɛ sɔ, aai dɔ sa ké ɔnabi kú n guu.

34

Dii Isailiɔ dána lelea n a sáɔ suabaao

¹ Dii yá'òmɛɛ à mè: ² Gbɛnazɪn nɛ, ɔnabikeke Isailiɔ dánaɔ yá musu. Anabikeke, ní oné ma Dii Lua ma mè, waiyoo á Isailiɔ dána pɔ ále laaidɔ ázlawaɔ! Sɔ ɔ wɪ laaidɔmáo lò? ³ I wáagase sɔ, i sáká pɔkasaa da, i sá mekpaaɔ de à sɔ, kási ili laaidɔmáo. ⁴ I n yɛɛsaideɔ gba gbáao, i esɛke a gyáɛnɛo. A pɔ pɔ an gbá ɛao i n gbá dɔnéo, i ɛa su n pɔ pɔ aale sásáɔ, i gé pɔ pɔ vúaaɔ wɛɛleio. A gbáablémá pásipásie. ⁵ Aa fáaa, ké aa dána vɪo yáí, ɔ aa gò wài píie pɔblea ú.*

⁶ Ma sáɔ zà zéwa, aa líaalíaa gbɛsɪsɪ píi n sɪsɪ lesɪ píio musu. Aa fáaa dúníau píi, gbɛɛ i n wɛɛleio, gbɛɛ i kpálɛkɛnɪzio.

⁷ A yáí tò á sádánaɔ, à swáse ma yáí. ⁸ Ma Dii Lua ma mè, n ma kuaɔ lá ma sáɔ gò pɔ pɔ wɪ n sío ú, aa gò wàiɔ pɔblea ú, mé an dána pɔ má dílepiɔ i n wɛɛleio, aai laaidɔmáo, sema nɪzia yá, ⁹ a yáí tò á sádánaɔ, à swáse ma yáí. ¹⁰ Ma Dii Lua ma mè má feleáɔ, má a sáɔ bɔle á ɔzɪ, mí á bɔle sádáɔ, ké ásu e laaidɔ ázlawa bɔ yáí. Má a sáɔ bɔ á lézɪɛ, aao de á pɔblea ú bɔ.

¹¹ Asa má Dii Lua ma mè, máme má kpálɛke ma sáɔzi màɔ ɔlianzi sa. ¹² Lá sádána i ɔlia a kpásai gɔɔ pɔ a ku a sá pɔ kpálɛao guu, màa má ɔlia ma sáɔzi, má n bɔle gu pɔ aa fáaaɔ guduuduɔ gɔɔ. ¹³ Má n káaa búsu n búsuɔ, mí n bɔle buiɔ guu, mí surɪnɔ n búsuu. Má n dádáke Isaili gbɛsɪsɪɔ pɔleu n a swadɔɔɔ n gu pɔ wa ku búsupiuo píi. ¹⁴ Má n dádáke dádákekli maau, Isaili gbɛsɪsɪ lesɪɔ aao de n kúkli ú. We aa ɔli nɪzlaɔ, aa pɔble dádákekli sɛbɔbɔdeu Isaili gbɛsɪsɪɔ pɔleu. ¹⁵ Ma Dii Lua ma mè, má a sápiɔ dá, mí tó aa ɔli nɪzlaɔ. ¹⁶ Má a pɔ pɔ vúaaa n pɔ pɔ kpálɛao wɛɛle suò, mí esɛke a pɔ pɔ kè'laɔne, mí n yɛɛsaideɔ gba gbáa, mí n dádáke a zéwa. Kási má a mekpaa sà gbáaɔ dedeɛ.

¹⁷ Apɪɔ ma sáɔ, ma Dii Lua ma mè, máme má yágɔgɔɛ, mí gɔgɔ sásakao n blesanaɔne. ¹⁸ Isailiɔ dánaɔ, pɔblea dádákekli maau i mɔwáɔ, ɔ a ɔzɔné a kɪniwaa? I dɔɔba mia i mɔwáɔ, ɔ a gɛu á yánéa? ¹⁹ Pɔ pɔ a ɔzɔwà ɔ ma sáɔ blea? I pɔ a gɛu á yá ɔ ma sáɔ mia? ²⁰ A yáí ma Dii Lua mále oé, má yágɔgɔ á gbɛ pɔ á mekpaaɔ n á gbɛ pɔ á féfɛaɔne. ²¹ I gásazɔ yɛɛsaideɔne, i kɔbamalenɪzi e a n yá n kpá zá kpɛ. ²² Má a sáɔ suaba, aao de pɔ pɔ wɪ n sío ú bɔ, mí yágɔgɔné.

²³ Má sádána dílené mɛndo ma zɔblena Davidi bui ú. Aɔ de n dána ú, a laaidɔmá, i n gwa.† ²⁴ Máme ma Dii máɔ de n Lua ú, mé ma zɔblena Davidi bui aɔ de n Kíá ú.‡ Ma Dii máme má ò. ²⁵ Ma báa aɔ kúrinɔ, mí wàiɔ midɛ n búsuu. Aao ku gbáau, aao i lákpɛu dɔɔba. ²⁶ Má tó apɪɔ n búsu pɔ lía ma gbɛsɪsɪɔ gɔ éfáai pɔ ú. Má tó lou lí mané a gɔɔwa. Má éfáai gbaenɛ lán louwa. ²⁷ Sɛsao lí nɛ'í, tɔle a bleke, aai kú n búsuu dɔɔba. Tó ma n mɔgala pòloné n nɛɛ, mé ma n bɔ gbɛ pɔ aale zɔblenɛɔ ɔzɪ, aai dɔ ké mámɛmaa Dii. ²⁸ Aao de buiɔ pɔblea ú bɔ, wàiɔ n sɔ bɔ. Aao ku dɔɔbaɛ, gbɛɛ a to sɔ kéngu bɔ. ²⁹ Má tɔle maa táaede

* 34:5 Nao 27.17, 1Kia 22.17, Mat 9.36 † 34:23 Zia 7.17 ‡ 34:24 Eze 37.24

kpámáe. Nɔana a kené sàabu we ɔo. Aaɔ de pɔ s̄s̄s̄a ũ buiɔne ɔo. ³⁰ Isailiɔ i d̄s̄ ké ma Dii ní Lua má kúrínɔ, mé ma gb̄éɔn ní ũ. Ma Dii Lua máme má ò. ³¹ Ma gb̄éɔn á ũ, ma kpása s̄aɔn á ũ, mé má de á Lua ũ. Ma Dii Lua máme má ò.

35

Asi'oa Eɔũ yá musu

(Isa 34.5-17, 63.1-6, Mal 1.2-5)

¹ Dii yá'òme à mè: ² Gb̄enazín né, webiibii Sei gbewa, ní ànabikeke a yá musu, ³ ní o bùsupideɔne n̄ me: Ma Dii Lua ma mè má feleáɔ, má ɔt̄ɔle á bùsuwa, i ḡo da yáaa f̄ɔɔ. ⁴ Má tó á wéleɔ ḡo beziaɔ ũe, á bùsu i ḡo da yáaa, ɔ d̄s̄ ké mámeɔma Dii. ⁵ Lá á ibeles̄é ní Isailiɔ za zi, mé a ní kpámá wà ní dede ní f̄endao an taasikeḡo, an lá gb̄ezá daama guu, ⁶ a yáí tò ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaó má á kpá gb̄edenawá aa péléazi. Lá á za gb̄eɔe, gb̄edenawá péléazie. ⁷ Má Sei gbe yaa à ḡo f̄ɔɔ, gb̄e a a baa v̄l ɔo. ⁸ Má tó ḡo li á gb̄es̄is̄ɔ, gb̄é p̄ wà ní dede z̄l guu ḡe a ḡo kálea á s̄is̄ɔ musu, á guzuleɔ guu ní á swad̄ɔɔ. ⁹ Má tó á bùsu ḡo da yáaae e ḡoɔpii, á wéleɔ ḡo beziaɔ ũe, ɔ d̄s̄ ké mámeɔma Dii.

¹⁰ Lá a mè bui m̄en plapiɔ ní ní bùsuɔ ḡo á p̄ ũe, baa ní ma kua weo, ¹¹ a yáí ma Dii Lua ma mè, ní ma kuaó má keé á p̄f̄eáɔ ní á wed̄aneɔ ní á zaar̄guo léue. Tó mále yákpalekeáɔ s̄o, má tó aa ma d̄s̄, ¹² ápiɔ i d̄s̄ ké ma Dii ma d̄ennoyá p̄ á ò Isaili gb̄es̄is̄ɔ musu mà, a mè à ḡo da yáaa, ɔ ble sa. ¹³ A le'èa, a yá p̄ òmeɔ má mà. ¹⁴ Ma Dii Lua ma mè, tó d̄unia lé p̄nake píi, má tó á bùsu ḡo da yáaae. ¹⁵ Lá a p̄nake ḡo p̄ Isaili bùsu ḡo da yáaa, màa má keé s̄o. Sei gbe ní Eɔũ bùsu píio a ḡo da yáaa, ɔ d̄s̄ ké mámeɔma Dii.

36

Isailiɔ ea ḡo a ní bùsu v̄l

¹ Mpi s̄o gb̄enazín né, ànabikeke Isaili gb̄es̄is̄ɔ yá musu, ní oné aa ma yáma. ² Ma Dii Lua ma mè, lá á ibeɔ mè, èh̄e, gules̄l zipiɔ ḡo ní p̄ ũe, ³ ànabikeke a yáí n̄ me, ma Dii Lua ma mè, lá bui ɔaázi, aa á yaa a ḡo ní p̄ ũe, mé á t̄l̄i ḡo d̄o gb̄épii léu, ⁴ a yáí tò Isaili gb̄es̄is̄ɔ ní swad̄ɔɔ ní guzuleɔ ní gu p̄ wa k̄e yáiyaiɔ ní bezia p̄ bui p̄ liaiɔ l̄el̄ewá aa á láanik̄e, ⁵ ma Dii Lua mále oé, ma àsi bèè ò buiɔ ní Eɔũ píi yá musu ní p̄f̄e p̄s̄lo, asa aa ma bùsu k̄e ní p̄ ũe ní yaalɔ ní sakaamaguo, ké aa dá dákekiɔ eu.

⁶ A yáí tò ànabikeke Isaili bùsu yá musu, ní o gb̄es̄is̄ɔne ní s̄is̄ɔ ní swad̄ɔɔ ní guzuleɔ, ma Dii Lua ma mè mále yá'ò ní p̄f̄e p̄s̄lo, asa bui á ké p̄ s̄s̄s̄a ũe. ⁷ A yáí tò ma Dii Lua ma mè, ma ɔl̄ele bui p̄ liaázion̄e, ma mè aa ḡo p̄ s̄s̄s̄a ũ s̄e. ⁸ A Isaili gb̄es̄is̄ɔ s̄o á ḡonapa, á ne'í ma gb̄é Isailiɔne, ma an sua kà kái. ⁹ Máme má á wegwa, mi z̄eáɔ, wí á sa pa wà p̄t̄s̄wá. ¹⁰ Má tó gb̄é p̄ kú á guu k̄s̄. Gb̄épiɔ mé Isaili bui píi ũ. Aa z̄le á wéleɔ guu, aai ea á beziaɔ vu. ¹¹ Má tó á gb̄enazínɔ ní á p̄tuɔo k̄s̄, aai ne'í aa dasik̄u. Ma gb̄é kále á guu lán yáawa, ɔ d̄s̄ ké mámeɔma Dii. ¹² Má tó gb̄é bebe á guu ma gb̄é Isailiɔ ũ, aai ḡo á v̄l e ḡoɔpii. A tó an néo kesai ɔo.

¹³ Ma Dii Lua ma mè, lá w̄l̄ oé i gb̄é m̄óm̄o, i tó á gb̄é néo aaɔ kesai, ¹⁴ a yáí tò á gb̄é m̄óm̄o ɔo, á tó á gb̄é néo kesai ɔo. Ma Dii Lua máme má ò. ¹⁵ Má we

buie á s̄s̄s̄ à ma ɓo. Bùsu pãle deɔ á láanike ɓo, buie a á fu ɓo. Ma Dii Lua máme má ò.

¹⁶ Dii yá èa dèdeà à mè: ¹⁷ Gbēnazīn né, ké Isailio kú ní būsuu, aa a gbālè ní yākea ní ní dàaɔ yáí. An yākea gbāsimee lán nɔe zawae.* ¹⁸ ɔ ma a pɔkúma b̄b̄b̄má, ké aa gbéɔ dède ní būsuu, mé aa a gbālè ní ní táaɔ yáí. ¹⁹ Ma ní fáaa buiɔ guu, ma ní fándaiadá būsú ní būsuo. Ma íadámá ní yākea ní ní dàaɔ yáí. ²⁰ Gu pɔ aa tau buiɔ guu píi, aa tò ma tɔ pɔ a kua adoa òkpà we, asa wa ò ní yá musu wà mè: Dii gbēɔn ke, kási aa lèkōwa aà būsuu. ²¹ ɔ ma ze gi ma tɔ na yá musu, ma tɔ pɔ Isailio tò a òkpà gu pɔ aa tau buiɔ guupi.

²² A yáí tò, o Isailione ma Dii Lua ma mè, i ke á Isailio yáí mále bee keio, ma tɔ pɔ a kua adoa, á tò a òkpà gu pɔ a tau buiɔ guu yáí. ²³ Má a tɔ gbia pɔ á tò a òkpà buiɔ guu kuaadoake ɔɓné. Ma Dii Lua ma mè, tó ma tɔb̄ á musu an waa, aaiɔ d̄s̄ ké mámemaa Dii. ²⁴ Má á káaa buiɔ guu, má á bɔ būsú ní būsuo, mí suánɔ á būsuu. ²⁵ Má í wásawasa fáfáwá, í ḡs̄ wásawasa. Má gbāb̄é táaɔ ní á gbālea píio yá musu. ²⁶ Má á gba s̄ò dafu, mí nisina dafu daágu. Má á s̄ pɔ de lán gbewa b̄é, mí s̄ pɔ de báasi ũ daé. ²⁷ Má a Nisina daágu, mí tó à ma ɔtonɔk̄i gwa, í ma ikoyā k̄a ní laaio. ²⁸ Aɔ ku būsú pɔ má kpà á deziwa guu. Aɔ de ma gbéɔ ũ, míɔ de á Lua ũ.† ²⁹ Má á d̄s̄a, ké ásu gbāleo. Má p̄wena sísi á k̄s̄é, má nɔana káágu ɓo. ³⁰ Má tó á lí pɔ wí a be bleɔ ní á buapɔɔ k̄s̄, ké wí su á kú buiɔ ae nɔana yá musu ɓo yáí. ³¹ Tó á yāvāikea ní á dàaɔ d̄àgu, áo ye ázla glyāio á duuna ní á yābēkeao yáí. ³² Ma Dii Lua ma mè, àò d̄s̄ i ke á Isailio yáí mále bee keio. A to wí á kú, á gee í ḡs̄ kpà á wéi á yākeapi yáí.

³³ Ma Dii Lua ma mè, tó ma á duuna k̄ewá, má á kále á wéleɔ guu, í á beziapiɔ vu. ³⁴ Būsú pɔ da yāaa a ḡs̄ bugbe ũ. Gbé pɔ lé á būsú baa v̄ɔ e f̄ɔɔ ɓo. ³⁵ Aa me būsue bee da yāaa yāae, ɔ á ḡs̄ lán Edeni swaluwa sa. Wéle bee ḡs̄ beziaɔ ũ yāe, wa kwè wa kè yáiyai, ɔ aa ḡs̄ wéle bíide gbēnazīndeɔ ũ sa. ³⁶ Bui pɔ ḡs̄ líaaázio i d̄s̄ ké ma Dii ma ea wéle pɔ kwè k̄alekale, ma būsú pɔ ḡs̄ da yāaa k̄èke. Ma Dii máme má ò mé má kee s̄s̄. ³⁷ Ma Dii Lua ma mè má tó Isailio yáe bee gbēaa ɓ, mí kené. Má tó aa k̄s̄ lán s̄āwa, ³⁸ lán s̄á wai pɔ wí m̄oomee Yelusaleũ dikpeɔɔwa. Má tó gbēnazīna ní wéle ziaɔ pa dasidasi m̄aa, aaiɔ d̄s̄ ké mámemaa Dii.

37

Gewa giis nɔnaa guzuleu

¹ Dii gbāa kua, ɔ aà Nisina ma se gè ma dile guzuleu, gēwao nɔnaau. ² A líaaliaamanɔ ní guu, ɔ ma wáɔ è dasidasi guzuleu, aa giiḡaga maamaae. ³ A ma la à mè: Gbēnazīn né, gēwapio vue? Má wèwà: Dii Lua, nime ní d̄s̄. ⁴ ɔ a òme: Anabikeke gewa giipione, ní oné aa ma yāma. ⁵ Ma Dii Lua má ò gewapione: A ma! Má tó ían wēnide gēágu, í vu. ⁶ Ma k̄ɔ nanawá, mí báasi fifiwá, mí baa naázi. Má tó ían wēnide gēágu à vu, í d̄s̄ ké mámemaa Dii.

⁷ ɔ ma ānabikekè lá a òmeewa. Ké mále ānabikepi ke, ma k̄s̄fi má w̄ɔɔw̄ɔɔw̄ɔɔw̄ɔɔ, ɔ wáɔ pèpekōwa. ⁸ Ké ma gugwá, ɔ má è k̄ɔ ní báasio nānamá, ɔ baa nānzi, kási aa ían wēnide v̄ɔ. ⁹ A èa òme: Anabikeke íanae. Gbēnazīn né, ānabikeke, ní o íanae ma Dii Lua ma mè aà bɔ d̄unia gola síis̄u, aà gbé pɔ

* **36:17** Lev 15.19 † **36:28** Eze 11.19-20, Yoe 3.1-2, Zkl 12.10, Zln 2.16-21

wà ní dèdèpìo pà. ¹⁰ Ɔ ma ànabikèkè lá a òmèewa. Iana ní pá, aa vù, 5 aa fèlè sì zìgṣ̄ dasidasìo ù.*

¹¹ Ɔ a òmèe: Gbēnazlīn né, Isailiṣ̄ pii mé gɛwapiṣ̄ ù. Aale mɛ wá wáṣ̄ puakù, tãmaa wá né, wa gṣ̄ pṣ̄ kaaleṣ̄o ùe. ¹² A yáí tò ànabikèkè, ní oné ma Dii Lua ma mè, ma gbéṣ̄, má á miáṣ̄ wēwē mà á bṣ̄lèu, mí suánṣ̄ á bṣ̄suu. ¹³ Tó ma á miáṣ̄ wēwē, mé ma á bṣ̄lèu, áṣ̄ dṣ̄ ké mámèmaa Dii. ¹⁴ Má a Nisīna daágu, í vu. Má á kále á bṣ̄suu, íṣ̄ dṣ̄ ké ma Dii má ò 5 má ké. Ma Dii máme má ò.

Isailiṣ̄ kua gudou ní Kia m̀̀endo

¹⁵ Dii yá'òmèe à mè: ¹⁶ Gbēnazlīn né, go se ǹ̀ lákēwà ǹ̀ mɛ, Yudaṣ̄o ní ǹ̀ gbé Isailiṣ̄o pṣ̄e. Gò pále se lṣ̄, ní lákēwà ǹ̀ mɛ, Yosefu pṣ̄e, Eflaiū buiṣ̄o ní ǹ̀ gbé Isailiṣ̄o pii pṣ̄e. ¹⁷ Gopiṣ̄o nakṣ̄wa aa gṣ̄ gò m̀̀endo ù ǹ̀ ɔzì. ¹⁸ Tó ǹ̀ gbéṣ̄o ǹ̀ la aa m̀̀, ǹ̀yṣ̄o gopiṣ̄o yá bṣ̄lèkènéṣ̄o lé, ¹⁹ ní oné ma Dii Lua ma m̀̀, mále Yosefu go pṣ̄ de Eflaiū buiṣ̄o ní ǹ̀ gbé Isailiṣ̄o pṣ̄ ù se na Yudaṣ̄o gowae, mí tó aa gṣ̄ gò m̀̀endo ù ma ɔzì. ²⁰ Go pṣ̄ ní lákēwàṣ̄ dṣ̄né aa e, ²¹ ní oné ma Dii Lua ma m̀̀, má Isailiṣ̄o bṣ̄ gu pṣ̄ aa tàu buiṣ̄o guu, má ní káaa za gupiiu, mí suṣ̄nṣ̄o ní bṣ̄suu. ²² Má tó aa gṣ̄ bui m̀̀endo ù ní bṣ̄suu gbèṣ̄isidepiue, mé aas̄o kía v̀̀ m̀̀endoe. Aas̄o de bui lèe plaṣ̄o ù lṣ̄o, mé an kpala aṣ̄o kpaaale lèe pla lṣ̄o. ²³ Aa níziá gbále ní táaṣ̄o lṣ̄o ge yá pṣ̄ má zauṣ̄o ge táae páleṣ̄o. Má ní dṣ̄a, ké aasu pṣ̄oṣ̄oṣ̄oṣ̄oṣ̄o aa duunake lṣ̄o yáí. Má gbābṣ̄oné, aas̄o de ma gbéṣ̄o ù, míṣ̄o de ní Lua ù.

²⁴ Ma zṣ̄blena Davidi bui a kiblemá.† An dána aṣ̄o m̀̀endoe,‡ aas̄o ma ikoyá kṣ̄a, aas̄o ma ɔtonṣ̄okli gwa ní laaio. ²⁵ Aas̄o ku buiṣ̄o pṣ̄ má kpà ma zṣ̄blena Yakṣ̄buwau, bṣ̄suu pṣ̄ an deziṣ̄o kuu yáa. Ampio ní ǹ̀ néṣ̄o ní ǹ̀ tṣ̄onṣ̄o aas̄o ku a guu gṣ̄oṣ̄oṣ̄o, mé ma zṣ̄blena Davidi bui aṣ̄o de ní kía ùe gṣ̄oṣ̄oṣ̄o. ²⁶ Ma bàa aṣ̄o kúrnṣ̄o gṣ̄oṣ̄oṣ̄o. Má ní zedṣ̄o, mí ní kṣ̄, mé ma kúkli aṣ̄o kú ní guu gṣ̄oṣ̄oṣ̄o. ²⁷ Ma zṣ̄lekli aṣ̄o kú ní guue, mé máṣ̄o de ní Lua ùe, aas̄o de ma gbéṣ̄o ù.§ ²⁸ Tó ma kúkli kú ní guu gṣ̄oṣ̄oṣ̄o, buiṣ̄o dṣ̄ ké ma Dii ma Isailiṣ̄o dṣ̄ile ma gbéṣ̄o ù.

38

Anabikeka Gṣ̄gu yá musu

¹ Dii yá'òmèe à mè: ² Gbēnazlīn né, webiibii Gṣ̄gu* pṣ̄ de Meseki ní Tubali buiṣ̄o kía ù Magṣ̄gu bṣ̄suuwa, ní ànabikèkè aà yá musu. ³ Oè ma Dii Lua ma m̀̀: Má fèlennṣ̄o Gṣ̄gu, Meseki ní Tubali† buiṣ̄o kía. ⁴ Má ǹ̀ lé liaa, má kokoṣ̄o ka ǹ̀ gyaṣ̄wai, mí bṣ̄onnṣ̄o ní ǹ̀ zìgṣ̄o pii ní ǹ̀ sṣ̄o ní ǹ̀ sṣ̄o de pṣ̄ an gṣ̄kèbṣ̄o paiṣ̄o ní bíla pṣ̄ sèngbao néna ní a zṣ̄oṣ̄o kṣ̄a, amp̄ii aale ní fènda máleṣ̄o. ⁵ Pèes̄is̄o ní Etiopio ní Libiṣ̄o kunnṣ̄o, baade ní a sèngbaoṣ̄o ní a m̀̀ f̀̀lao. ⁶ Gomèe zìgṣ̄o pii kú we lṣ̄o ní Tṣ̄gaama‡ pṣ̄ kú gughántoo títiu zìgṣ̄o. Bui dasipiṣ̄o kunnṣ̄o. ⁷ Sṣ̄uṣ̄e maamaa, mpi ní bíla pṣ̄ káaanziṣ̄o, ní dṣ̄aané. ⁸ Wèṣ̄o dasi gbea má yákpalekennṣ̄o. Gṣ̄oṣ̄gbeṣ̄azlī ǹ̀yṣ̄o si Isailiṣ̄o bṣ̄suu. Bṣ̄supideṣ̄o bṣ̄ zì yáú, aa bṣ̄ buiṣ̄o guu dasi, aa káaa ní bṣ̄suu gbèṣ̄iside pṣ̄ gṣ̄ za zi wáiwai guu. Ma ní bṣ̄le buiṣ̄o guu, 5 aa ku dṣ̄oṣ̄a mípii. ⁹ Ǹ̀yṣ̄o si ní bṣ̄suu lán zàa'lanawa, lán lou fèlea pṣ̄o dāguawa, mpi ní ǹ̀ zìgṣ̄o ní bui dasi pṣ̄ kunnṣ̄o.

¹⁰ Ma Dii Lua ma m̀̀, gṣ̄oṣ̄o bee yá a gē ǹ̀ sṣ̄o, ní láasoo v̄ai kè, ¹¹ ní mɛ ǹ̀yṣ̄o ge si bṣ̄suu pṣ̄o kálea blisai guu, ní lèlè a gbéṣ̄o pṣ̄o kú dṣ̄oṣ̄a kilikilíṣ̄o. Aa blí ge

* **37:10** Zia 11.11 † **37:24** Eze 34.24 ‡ **37:24** Zaa 10.16 § **37:27** 2Kln 6.16, Zia 21.3 * **38:2** Zia 20.8 † **38:3** Daa 10.2 ‡ **38:6** Daa 10.2-3

bɔlɛ ge zɛkakabɔ gb̄aae vɔ. ¹² Nyɔ mɛ nyɔ n ɔ pɔɔ naaa n n ble, nɛ ɛa ɔʔ bezia pɔ wa vù depiɔwa, gb̄ɛ pɔ bɔ buiɔ guu, aa kàaa dúnia guoguo n n ɔtuuo n n àizee pɔ di. ¹³ Seba n Dedá búsudeɔ n Taasisi tagenaɔ n n kíaa onɛ: N mɔ pɔɔ síimá yá? N bilapi kàaa, ké aa ánuɔ n vuaɔ n ɔtuuo n n àizeeɔ n pɔzɔɔ naaa tað dasidasi yá? ¹⁴ A yá tò gb̄enazn nɛ, ánbikekɛ, nɛ o Gɔguɛ ma Dii Lua ma mɛ, gɔɔ bee, tó ma gb̄ɛ Isailiɔ kálɛa dɔɔa, ɔ nyɔ ɔazɛuo ló? ¹⁵ Nyɔ bɔ n búsu gugbántoo títipiu, mpi n bui pɔ kunnɔ dasidasio, ɔ dia sɔ kpɛ ápii. A dasi a ke zài zígɔ waiwaiɔ ù. ¹⁶ A mɔ léleɛ ma gb̄ɛ Isailiɔwa lán lou felea pɔ i daguawa. Gɔgu, gɔɔgbɛzází má mɔnnɔ, nɛ léleɛ ma búsuwa, ké bui pii e ma kuaadoake dɔ gɔɔ pɔ má tɔbɔ n musu n wáa.

¹⁷ Ma Dii Lua ma mɛ, nɛ mɛ n gb̄ɛ pɔ ma aà yáda yáa ma zɔblɛna Isaili ánbɔnɛ aa ò uo ló? Gɔɔ bee aa ánbikekɛ a wɛ dasikù, aa mɛ nyɔ lélemá. ¹⁸ Ma Dii Lua ma mɛ, gɔɔ bee, tó Gɔgu léleɛ Isaili búsuwa, má fele n pɔbɔa ma níuo. ¹⁹ Pɔfɛ pásí n kyáwáao guu ma mɛ, tɔɔlɛ lualuaa zɔɔ aɔ ku Isaili búsuu gɔɔ bee. ²⁰ Kpɔɔ n báɔ n sɛanɔbɔɔ n pɔtaa'onkuawaɔ pii n gb̄ɛ pɔ kú dúnia guuɔ pii aa lualua ma aɛ. Gb̄ɛsɛsɛ gb̄oo, yátɛɔ kwé, bíiɔ léleɛ pii. ²¹ Ma Dii Lua ma mɛ má yá pɔ i to vía n kú pii gbae Gɔgu n a gb̄ɛɔwa. An baade a fɛnda ka a gb̄ɛ. ²² Má íadamá n gagyáo. Má lou bilibili n loughɛo n íatɛgb̄ɔ tedeo kaaágu n aà zígɔɔ n bui dasi pɔ kuaanɔɔ. ²³ Maa má a zɔɔke n ma kuaadoakeo ɔb buiɔnɛ dasi, mí bɔmá, aai dɔ ké mámɛmaa Dii.

39

Ziblea Gɔguwa

¹ Gb̄enazn nɛ, ánbikekɛ Gɔgu yá musu n mɛ ma Dii Lua ma mɛ: Má feleɛno Gɔgu, Mɛsɛki n Tubalio kía. ² Má n lé liaa, má n ga za gugbántoo títiu mà mɔnnɔ, mí n gbae Isaili gb̄ɛsɛsɛɔwa, ³ mí n sá lé má bɔ n ɔzɛɛu, mí n kaɔ bɔlɛ n ɔplaau aa kwé. ⁴ Nyɔ kpagua Isaili gb̄ɛsɛsɛɔ musu, mpi n n zígɔɔ n bui pɔ mɔnnɔɔ pii. Má á kpá bá nɔɔblɛna bui piiwa n wáɔ pɔblea ùɛ. ⁵ Ma Dii Lua ma mɛ á kwé sɛuɛ, asa máme má ò. ⁶ Má tɛ gbae Magɔgu búsuwa n gb̄ɛ pɔ kálɛ dɔɔa ísia baaleɔ, aai dɔ ké mámɛmaa Dii. ⁷ Má tó ma gb̄ɛ Isailiɔ ma tɔ kuaadoake dɔ. Má tó wà ma tɔ pɔ a kua adoapi ɔɔkpa ɔb, buiɔ i dɔ ké máme má Dii Isailiɔ Lua pɔ a kua adoa ù. ⁸ Ma Dii Lua ma mɛ, yápi a mɔ mé a ke. Gɔɔ pɔ má òpin we.

⁹ Isaili wɛledeɔ bɔlɛ zikabɔɔ sɛle yáa ù, aai tékað, sɛngbao néna n a zɔɔo pii n sáɔ n kaɔ n gɔɔ n sɔnaɔ. Aaɔ tékað e wɛ sɔpla. ¹⁰ Aa gé yàawei sɛu ɔb. Aa lízɔ lákpɛu ɔb, asa aa gɔkɛbɔpiɔ sɛle yáa ùɛ. Aa gb̄ɛ pɔ mɔ n ɔ pɔɔ síimáɔ pɔɔ sɛle, aa gb̄ɛ pɔ mɔ n ɔ pɔɔ naaapiɔ pɔɔ naaa. Ma Dii Lua máme má ò. ¹¹ Gɔɔ bee má gu pɔ wa Gɔgu n a gb̄ɛɔ víu ɔɔnɛ Isaili búsu tagenaɔ guzulɛu Isida Wiside oi. Gɔgu n a gb̄ɛ bílaɔ vía we a zɛzɔ tagenaɔnɛ, wí tókpa guzulɛpiɛ Gɔgu Zígɔɔ. ¹² Isailiɔ n ví e mɔ sɔpla gb̄abɔa n búsuɛ yáí. ¹³ Ma Dii Lua ma mɛ, búsuɛ n ví nɔpii, aaɔ kpɛlaa ma tɔbɔgɔɔ. ¹⁴ Wa gb̄ɛɔ dile aaɔ búsu kɛle gb̄abɔaɛ yáí. Mɔ sɔplapi gbɛa aa gé kpálɛkei ge pɔ kú vísaizi. Gb̄ɛɔ líɔ kpálɛkei, gb̄ɛɔ lí gɔ waɔ ví. ¹⁵ Tó aale gé kpálɛkei maa, tó gb̄ɛ bɔ gewawa, aali lípɛle we seela ù, gɛvínaɔ i mɔ sɛle ge ví Gɔgu Wai guzulɛu. ¹⁶ Wɛléɛo ku we, wí mɛ Bíla. Maa aa gb̄abɔ búsupiɛ.

17 Gbēnazīn né, ma Dii Lua ma mē, o bā bui piié ní wàìò pii aa káaa gupiiu, aai mō sānu sa zōò pò mále oné guu Isaili gbèsíísíò musu, aa nòò ble aa au mi. 18 Aa nēgōnaò ble, aa dúníà kíàò au mi, lá aa dené sāsakaòò ní sānebòòò ní blesanaòò ní gáaèò úwae. Ampii aàò dené lán Basana bùsu pò mèkpaàòwae. 19 Sa pò mále oné guu, aa a nísi gbē aa kē'la'la, aai a au mi, íò ní dē. 20 Ma Dii Lua ma mē, blesa pò mále kené guu aa sōò ble aa ká ní ní dikpenaòò ní nēgōnaòò ní zìkan bui piiò.*

21 Má tòòò buiò guu, aai ò pò má tómá e ní ía pò má damáo. 22 Sea za gòò bee Isailiò dō ké māmema Dii ní Lua, 23 buiò i dō ké Isailiò gòò zìzòò ù yāa ní duuna ní ní bōa ma kpéò yáíe. A yáí ma bō ní kpe, ma ní ná ní ibeèòne ní òzì, ò wà ní kwé zì guu. 24 Ma yākèné an gbálea ní ní táaeòwa, ma a wé gá má zùnè. 25 Ayámèto ma Dii Lua ma mē, ma pofé pásí a fele ma tó pò a kua adoa yá musu, mí Yakòbu buiò bō zìzòòkeu má suínò, mí Isailipiò wēnagwa píi. 26 Tó aa kálea ní bùsuu dòdò, mé gbēe yá lé ní vlakù bō, an gēe pò gòò kpá ní wéi ní ní bōa ma kpé yáo a dōngú bō. 27 Tó ma ní káaa buiò guu, mé ma ní bōle ní ibeèò bùsu ní bùsuo, má suínò, mí tòòò ní musu bui dasideò wáa, 28 aai dō ké māmema Dii ní Lua. Baa ké ma òzòònízi buiò guu zìzòò ù, má ní bōle we mà ní káaa ní bùsuue. An gbēe a gō weo. 29 Má a wé gá zu Isailipiòne bō, asa má a Nisína písímáe.† Ma Dii Lua máme má ò.

40

Lua ua dafu yá

(1Kia 6.1-38, 2Lad 3.1-9)

1 Wá kua zìzòò ù wē baasòode daalea gòò kwide zì, wá mēewia wia wē gēò mēndosaide guu, gòò bee ò Dii gbáa m̀à, à gèmanò we. 2 Wépungu'ea guu Lua gèmanò Isaili bùsuu, à ma da gbèsíísí zòò lesí musu.* Kpéò ku gbepi gēomidòkìi pòleu lán wélewa. 3 A gèmanò we, ò ma gōèe è, aà mē dē lán m̀ogotēwa. A zea bílibòleu, mé a bapuna ní fee p̀oyòbòò k̀ua.† 4 Ò gōepi òm̀e: Gbēnazīn né, gwa ní wéò, ma ní swáò, ní laaidò pò pò mále òb̀nēwa píi, asa a yáí wà m̀òinnò la. Yá pò níle e pii dau ǹ siu Isailiòne.

Gukpe oi bílibòle

5 Má è bíi liaa Lua uai. Gōepi fee p̀oyòbòò k̀ua, a gbàa g̀s̀isuu soolòe. G̀s̀isuu pò wàle a yá'opi dē g̀s̀isuu doa òla doe. A bíi yò ní feepio, a gēele le do, a lesí le do. 6 A gē bílibòle pò a lé bōa gukpe oi k̀íi, à d̀d̀e a d̀d̀dek̀íiwa, ò à b̀lepi b̀eè yò ní feepio, a yàasa le do. 7 Bílibòléd̀s̀anaò kpea gbàa le do, a yàasa le do, mé g̀í pò k̀ú kpeaò zānguo yàasa g̀s̀isuu s̀ò. B̀lepi bilandaa pò b̀aa ní Lua kpéò b̀eè le do. 8 Ò à b̀lepi bilandaa pò b̀aa ní Lua kpéò yò ní feepio, 9 à k̀è g̀s̀isuu swaaò, a lé g̀íò s̀ò g̀s̀isuu plapla. B̀lepi bilandaa b̀aa ní Lua kpéò. 10 Gukpe B̀lepi kpeaò v̀í kpela ní kpeleo aa'aaò. Kpeapio gbàa ní a yàasao sáae, a suunaò douè kpela ní kpeleo. 11 A b̀lepi lé yò ní feepio, a yàasa g̀s̀isuu kwi, a gbàa s̀ò kue'aaò. 12 Bílibòléd̀s̀ana kpeapio ku kpela ní kpeleo, a yàasa ní a gbàao g̀s̀isuu soolooò, mé g̀í ku kpeapio kpele, a lesí g̀s̀isuu do. 13 Ò à b̀lepi yàasa yò za kpea musu kpela e kpea musu kpele, à k̀è g̀s̀isuu baasò. 14 A ba yò bilandaapiwa à liai, à k̀è g̀s̀isuu b̀aaò. 15 Za b̀lepi léwa e a bilandaa léwa

* 39:20 Zia 19.17-18 † 39:29 Eze 11.19, 36.26-27, 37.14 * 40:2 Zia 21.10 † 40:3 Zia 11.1, 21.15

gàsissuu blakwié. ¹⁶ Kpɛaɔ ní suunaɔ ní bilandaaɔ fɛnɛnti vɪ à liai, a bàasi oi lé yaasaù, a guu oi tuuuù. A suunaɔ daminali gɔinaɔ vɪ.

Lua ua sɛ́ia

¹⁷ A ma se gèmanɔ ua sɛ́ia guu. Má è kpéne mèn baakwiɔ dɔɔɔkɔwa gbɛ pɔ kpáɛawa à liai. ¹⁸ Gbɛkpáɛapi pɛ bɔɛpiɔ saalowa, mé à kpáaí ní bɔɛpiɔ gbàa léo. Gbɛ pɔ kpáɛa, a gu ɛna pón we. ¹⁹ ɔ à ua sɛ́ia yàasa yɔ̀ bɔa za bɔɛ sɛ́ia léwa a guu oi e à gèò ua plaade bɔɛ léwa bàasi oi. Gukpɛ oi pɔ kè gàsissuu basɔɔ ní gugbántoo oi pɔo ɔ.

Gugbántoo oi bíibɔɛ

²⁰ ɔ à ua plaade bíibɔɛ pɔ kú gugbántoo oi gbàa ní a yàasao yɔ̀. ²¹ A kpɛaɔ àaʼaaʼaa kpɛla ní kpɛleo ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ kè dou ní bɔɛ sɛ́ia pɔoɛ. A gbàa gàsissuu blakwi, a yàasa sɔ̀ baasɔo. ²² A fɛnɛntiɔ ní a bilandaaɔ ní a daminali gɔinaɔ dou ní gukpe oi bɔɛ pɔoɛ. A dɛdɛkɪ gbápɛpɛkɪ sɔplae, mé a bilandaapi ku a lé kpɛle. ²³ Ua plaade bɔɛ lé bɔaa ní gugbántoo oi bɔɛ léoɛ lán gukpe pɔwa. Sɛa bɔɛpi léwa e ua plaade bɔɛ léwa gàsissuu basɔoɛ.

Gɛɔmidɔkɪ oi bíibɔɛ

²⁴ ɔ à ma se gèmanɔ gɛɔmidɔkɪ oi, ɔ ma gɛɔmidɔkɪ oi bɔɛ è. A a lé gɪɔ ní a bilandaaɔ yɔ̀, à kè dou ní a kɪni pɔoɛ. ²⁵ Bɔɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ liai lá a kɪniɔwae. A gbàa gàsissuu blakwié, a yàasa sɔ̀ baasɔo. ²⁶ A dɛdɛkɪ gbápɛpɛkɪ sɔplae, mé a bilandaa ku a lé kpɛle. Daminali gɔinaɔ ku a lé gɪɔwa kpɛla ní kpɛleo. ²⁷ Ua plaade gɛɔmidɔkɪ oi bɔɛ vɪ. Sɛa bɔɛpi léwa e gɛɔmidɔkɪ oi bɔɛ léwa gàsissuu basɔoɛ.

Ua plaade bíibɔɛ

²⁸ ɔ à ma se gèmanɔ ua plaade bɔɛ pɔ kú gɛɔmidɔkɪ oi guu e ua plaadepiu. ɔ à bɔɛpi yɔ̀, à kè dou ní a kɪniɔɛ. ²⁹ A kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ douɛ. Bɔɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ vɪ liai. A gbàa gàsissuu blakwi, a yàasa baasɔo. ³⁰ Ua plaade bilandaaɔ sáasaaɛ, an gbàa gàsissuu baasɔɔo, a yàasa sɔ̀ sɔsɔo. ³¹ An bilandaapiɔ ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔina ku an lé gɪɔwa, an dɛdɛkɪ gbápɛpɛkɪɔ swaaʼswaaʼɛ.

³² ɔ à ma se gèmanɔ ua plaadeu gukpe oi. Ké a yɔ̀, à kè douɛ. ³³ A kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ douɛ, mé bɔɛpi ní a bilandaaɔ fɛnɛntiɔ vɪ liai. A gbàa gàsissuu blakwié, a yàasa sɔ̀ baasɔo. ³⁴ A bilandaa ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔinaɔ ku a lé gɪɔwa kpɛla ní kpɛleo. A dɛdɛkɪ gbápɛpɛkɪɔ vɪ swaaʼ.

³⁵ ɔ à ma se gèmanɔ ua sɛ́iapi gugbántoo oi bɔɛu. Douɛ ní a kɪniɔ. ³⁶ Maa ní a kpɛaɔ ní a suunaɔ ní a bilandaaɔ. A fɛnɛntiɔ vɪ liai. A gbàa gàsissuu blakwié, a yàasa sɔ̀ baasɔo. ³⁷ A bilandaa ku ua sɛ́ia oi. Daminali gɔinaɔ ku a lé gɪɔwa kpɛla ní kpɛleo, a dɛdɛkɪ gbápɛpɛkɪ swaaʼɛ.

Sa'obɔ kpéɔ ní a táabúnu

³⁸ Kpéne kú bɔɛ bilandaa sae. Wɛkɪ wɪ idau sa pɔ wɪ a pɔ káɛu à tékú obɔɔwa. ³⁹ Táabúnu ku bilandaaɔ guu kpɛla ní kpɛleo mèn plapla. Wɛkɪ wɪ sa pɔ wɪ a pɔ káɛu à tékú obɔɔ ní duun awakpabɔɔ ní táae fiabobɔɔ kòlòkpakpau. ⁴⁰ Gugbántoo oi bɔɛ bilandaa bàasi oi, táabúnu ku a dɛdɛkɪ ɔplai ní zɛɛio mèn plapla. ⁴¹ Maa táabúnu káɛ bɔɛpi ɔplai ní zɛɛio mèn síísií, apii kè swaaʼ. Wɛkɪ wɪ sa'opɔ kòlòkpakpau. ⁴² Gbè táabúnu mèn síí ku we ɔ sa

pó wí a pó káteu à tékú pó ũ. A gbàa gàsísuu do ní kńioe, a yàasa ló màae, a lesí gàsísuu do. Táabúnupi musu wí sa'onoo kekeeboo kálee. ⁴³ Mò kòolo lé mèn pla pó an gbàa kà òtā dodoo loolooa kpépiu à liaai. Táabúnupio ò wí sa'onoo báasi kálewā.

Sa'ona kpé

⁴⁴ Kpé mèn pla ku ua plaadeu. Ado ku gughántoo oi bọle sae, a lé elea geomidokíiwa. Ado ku geomidokíi oi bọle sae, a lé elea gughántoowa. ⁴⁵ Ɔ gbépi òmee: Kpé pó a lé elea geomidokíiwapiá sa'ona pó Lua kpé zí de ní yá ũ pọe. ⁴⁶ Kpé pó a lé elea gughántoowapiá sa'ona pó sa'okli de ní yá ũ pọe. Sa'onapibá Levii bui Zadoki buione. Ampio mé aai sō Diizi wā aā gbagba. ⁴⁷ A uapi yò, a gbàa ní a yàasao sáasaae gàsísuu basobasoo. Lua kpé kpeele ò sa'oklipi kuu.

Lua kpé

⁴⁸ A ma se gèmano Lua kpé bilandaau, ò à a gbapeleo yò, a gèele kè gàsísuu sóssoe. A lé yàasa gàsísuu gèo mēndosai, mé a lé gbọ gèele kè gàsísuu aa'saa's kpela ní kpeleo. ⁴⁹ Bilandaapi gbàa kè gàsísuu baos, a yàasa sō kuedo. A dedekli gbápepekli kwie, gbapelepio ku a lé gpiio sae kpela ní kpeleo.

41

¹ Ɔ à ma se gèmano Lua kpéu a kpeele, ò à a lé gbọ yò, a yàasa gàsísuu soolosoolo e plai ní zeeio. ² A lé yàasa gàsísuu kwie, a lé gbọ yàasa sō gàsísuu sóssoe. Kpelepi gbàa gàsísuu bla, a yàasa sō bao.

³ A gè kpea, ò à a lé lipleo yò, a yàasa gàsísuu plapla. A lépi yàasa gàsísuu soole, a lé gbọ yàasa soplapla. ⁴ Kpeapi gbàa ní a yàasao gàsísuu baobaos. Ɔ a òmee: Luakukli zálalan ke.

⁵ Ɔ à Lua kpé gí yò, a yàasa gàsísuu soole, mé kpéne pó liaa Lua kpéi plai ní zeeio ní a kpeo yàasa gàsísuu síiye. ⁶ Kpénepio didikōa lee aa's, a zíle baakwi, a guo baakwi, a musu baakwi. Lua kpé gbe pó kú musu yàasa kēsáa zílepoo, kpénepio zadaa yáí, ké wasu Lua kpépi gí fō yáí. ⁷ Maa kpéne pó liaa Lua kpéi didiakōapi musu yàasa de a zíle. A dedekli vī e a musupooe.

⁸ Má è wā gbe kpàle, a lesí gàsísuu soole, ò wā gbàsa Lua kpépi dōwā. ⁹ Lua kpé kpéneo báasi oi gí gèele gàsísuu soos. Gu pó da Lua kpé ¹⁰ ní sa'onoo kpé zānguo yàasa gàsísuu baos. ¹¹ Kpénepio lé mèn pla mé bō uawa, mēndo gughántoo oi, mēndo geomidokíi oi. Gbepalea pó liaai yàasa gàsísuu soos.

¹² Be'ae oi kpé pó a lé elea Lua kpépiwa yàasa gàsísuu baaōkwie, a gbàa sō basiōkwie. A gí gèele pii gàsísuu soos. ¹³ Ɔ à Lua kpé yò. A gbàa gàsísuu basos, mé kpé pó kú a be'ae oi ní uā pó kú zānguo gàsísuu basos ló. ¹⁴ Uā pó kú Lua kpé kpele gukpe oi gàsísuu basos ló. ¹⁵ Ɔ à kpé pó kú Lua kpé kpe oi, a lé elea Lua kpé uawa yò ní a gēkli pó kú kpela ní kpeleo sānu, a gbàa gàsísuu basos ló.

Lua kpé kpeele ní luakuklio ní a bilandaao ¹⁶ ní a bēeó ní a fenenti tuuunao, wā lí kpawā a guu pii kpéke za zíle e fenenti kii. ¹⁷⁻¹⁸ Wā malaika gástadeo ní daminali gōinaké Lua kpépi lé musu, mé wa kè wā lía kpépi guu gbọ, luakukli ní a kpeleo pii. Daminali kú malaikapio zānguo mēndodo. Malaikapio oa plapla, ¹⁹ a oa pó de gbēnazina pówa ae dōa daminaliwa kpela, a pó de nōomusu

pówa aε dɔa daminaliwa kpεle. Wa kε kpé guu gíwa wà liai pii²⁰ za zíle e musu ní kpépi lé musuo. ²¹ Lua kpépi lé yàasa ní a leslɔ sáae.

Pó kú luakukii kpεele oi²² lán sa'okli pó wa kε ní líowa. A lesl gàsísuu aaɔ, a gbàa ní a yàasao gàsísuu plapla. A golaɔ ní a zebɔɔ ní a saaloɔá líe. ɔ gbépi òmεε: Táabunu pó kú Dii aen ke. ²³ Lua kpé kpεele ní luakukii kpεeleo gba pó í koo kpaau vl. ²⁴ Kpεεlepiɔ gbaɔ plaplaε, mé í liasáizɔ. ²⁵ Wà malaika gàsíadeɔ ní daminaliɔ gɔ́inakε kpεele gbapíɔwa lá wa kε gíwawa, mé wà bilandaa saa kε ní lío. ²⁶ Lua kpé bilandaa gí fenenti tuuunaɔ vl, mé wà daminali gɔ́inaɔ kε fenentipiɔ léɔwa ɔplaaí ní zεeio. Lua kpépi kpéneɔ saa vl b.

42

Sa'onaa kpé

¹ ɔ à ma se gèmanɔ gugbántoo oi e ua séiau e kpé pó kpaafa ní ua plaadeo bɔaa ní kpé pó kú gugbántoo oio. ² Kpépi gbàa gàsísuu basɔe, a yàasa blakwi, a lé elea gugbántoowa. ³ Ua plaade ku kpépi ní Lua kpéo zànguo, a yàasa gàsísuu baɔe. Kpépi kpaafa ní ua séia gbe pó kpáleaoe. Kpé didikɔa lee aaɔ kpaafa ní Lua kpé kpéneɔ. ⁴ Gèkii ku kpénepiɔ zànguo, a yàasa gàsísuu kwi, a gbàa basɔo. Kpépi lé elea gugbántoowa. ⁵ Kpéne pó kú musu yàasa i ka kpéne pó kú zíle ní guoowao, gèkii pó kú we yái. ⁶ Musu kpénepiɔ gbapeleɔ vl lán ua pówaa. A yái kpénepiɔ gu késaa kpéne pó kú zíle ní guoɔɔzi. ⁷ Bli kú kpépi kpεele ua séia oi, à pài e gàsísuu blakwi. ⁸ Asa ua séia oi kpépi gbàa gàsísuu blakwie. Lua kpé oi sɔ́ gàsísuu basɔo. ⁹ Kpénepiɔ gèkii kú zíle gukpe oi. A lépi elea ua séiawa.

¹⁰ Kpéneɔ nana bliwa Lua kpé geɔmidɔkii oi b, bɔaa ní kpé pó kú geɔmidɔkii oio. ¹¹ Gèkii ku kpénepiɔ zànguo lán kpéne pó aa ku gugbántoo oio pówa. A gbàa ní a yàasao sáae. Gugbántoo oi kpénepiɔ gèkii ní ní zɔɔo ní ní léɔ sáa ¹² ní geɔmidɔkii póɔe. Zé pó wí gèu ku gèkii miwa bíi sae gukpe oi lán gugbántoo oi pówa.

¹³ ɔ gbépi òmεε: Gugbántoo oi kpéneɔ ní geɔmidɔkii oi kpéne pó kpaafa ní ua plaadeɔ kua adoae. Wekii sa'ona pó aal sɔ́ Diizib lí Dii pɔɔ bleu. Wekii aali Dii pɔɔ káleu, pówenti ní duun awakpabɔɔ ní tàae flabobɔɔ, ké gupi kua adoa yái.

¹⁴ Tó sa'onaa gèu, aasuli bɔ gu pó a kua adoapii aa gè ua séiauo, sema aa ní pɔkasa pó aal zíkεɔɔ tò we gla, asa pɔpiɔ kua adoae. E aaɔ gé bɔi gbéɔwa, aali pɔkasa líle.

¹⁵ Ké à Lua kpé ua plaade yɔ́ a làa, à ma se bɔ́manɔ ní bɔ́le pó kú gukpe oi léo, ɔ a yɔ́ à liai. ¹⁶ Gukpe bíi gàsísuu àa pla ní basɔoɔe. ¹⁷ Gugbántoo bíi gàsísuu àa pla ní basɔoɔe b. ¹⁸ Geɔmidɔkii bíi gàsísuu àa pla ní basɔoɔe b. ¹⁹ ɔ à gè be'ae bíi yɔ́, à kε gàsísuu àa pla ní basɔoo b. ²⁰ Maa à a bíi yɔ́ à liai kpε síiɔ pii. A yàasa ní a gbàao gàsísuu àa pla ní basɔoɔe pii. Bíipi pó pɔ́ de Lua pó ũ kèkɔ́wa ní pó pɔ́ de Lua pó ũoo.

43

Dii gawi sua a kpéu

¹ ɔ à ma se gèmanɔ gukpe oi bɔ́leu. ² Má è Isailiɔ Lua gawi bɔ́ gukpe oi, aa bɔ́ de lán izɔ́suka kɔ́fiwa,* mé aa gawipi tɔ́le pù. ³ Wépungu pó má èpi bɔ́ lán

* 43:2 Zia 1.15

wépungu pò má è gɔɔ pò Lua mò wá mɛɛwia kaaleiwae, lán wépungu pò má è Kebaa sae, 5 ma wule ma gbɛɛuwae. ⁴ Dii gawi gè gukpe oi bɔlɛpiu e aà kpéu. ⁵ Lua Nisina ma se gèmanɔ ua plaadeu, 5 má è Dii gawi aà kpé pà.

⁶ Gɔpi zɛa ma sae, 5 má mà wàlɛ ya'omɛɛ za kpépiu ⁷ wá mè: Gbɛnazin né, ma kpalabaa kpálɛklin kɛ, ma gbadibɔn kɛ. Máo ku Isailiɔ guu lae e gɔɔpii. Isailiɔ ní ní kíaɔ ma tó pò a kua adoa ɔ̀ɔkpa ní ní gbáleao ní ní kíaɔ gɛɔ bau loo. ⁸ Kíapiɔ uakpá wa nana ma uawae, aa kpedò wa nana ma kpéwa, bíi mé gò daa wá zanguo. Aa ma tó pò a kua adoa ɔ̀ɔkpa ní yábɛɛ pò aa kèò, 5 ma ní míɔnzò ní pɔfɛo. ⁹ Aa ní gbáleapi tó, aai ní kía gɛpiɔ kɛa, míɔ kú ní guu sa gɔɔpii.

¹⁰ Gbɛnazin né, ma ua yá bɔɔleke Isailiɔnɛ, aai láasooke a kpaawa, an gɛɛ i gɔ kpá ní wéi ní duuna yáí. ¹¹ Tó an gɛɛ gò kpá ní wéi yá pò aa kèò yáí, ma ua taa bɔɔlekené, a kpaá ní a bɔkliɔ ní a gèkliɔ ní a iadaaɔ ní a ikoyáɔ ní a yádileao. N a bɔɔlekené, ní ké láu ní wáa, ké aaɔ a iadaaɔ kúa, aai zikɛ a yádileao wa. ¹² Ma kpe ikoyán we. Tóɔle pò liaai gbɛsisi musuá ma pòɛ, a kua adoa piie. Ma kpé ikoyán we.

Sa'okti yá

(Bɔa 27.1-2, 2Lad 4.1)

¹³ Lá wá sa'okti yɔ̀n kɛ: Gàsɔsuu pò wàlɛ a ya'opi de gàsɔsuu doa ɔla doe. Wá eyò wa lia sa'oklipizi, a yáasa ní a záo gàsɔsuu dodo, mé pò wa bò wa liai ɔtá doe. Sa'oklipi lesin kɛ: ¹⁴ Daalea e pò kú tɔɔleu e a swá nɛnawa gàsɔsuu plaɛ, a swápi yáasa gàsɔsuu doe. Za a swá nɛnapiwa e a zɔɔwa gàsɔsuu síiɛ, a yáasa sɔ gàsɔsuu do. ¹⁵ A kína pò kú musu lesi gàsɔsuu síiɛ, mé a kóba mèn síiɔɔ kpa musu. ¹⁶ Kɔnapi gbàa ní a yáasao sáaɛ, gàsɔsuu kueplapla. ¹⁷ Swá zɔɔpi kíi sa'okti gbàa ní a yáasao sáaɛ, gàsɔsuu gɛo mɛndosaisaie. Swá pò liai zíle yáasa ɔtá doe, mé e pò liai yáasa gàsɔsuu do.

¹⁸ ɔ a òmɛɛ: Gbɛnazin né, Dii Lua mè: Tó wa sa'oklipi bò, ké wá e sa pò wí a pò káteu à tékú owà, wi au élewà, a yádileaoɔn kɛ: ¹⁹ Levii bui sa'ona pò aa de Zadoki bui ɔ̀ò mé aa sòmazi ma gbagbai. Gáaena kpámá duun awakpabò ɔ̀, ²⁰ ní a au dá máma sa'okli kóba mèn síiɔɔwa ní a swá zɔɔ gola mèn síiɔɔ ní pò pò wa bò wa liaipiɔ, ní gbábòè, i gɔ ma pò ɔ̀. ²¹ Gáaena duun awakpabòpi se gɛò gu pò wa díleu ma ua, ní tesòwà à tékú, ²² a gɔɔ plaade ní sa'ò ní blesan sáasaio duun awakpabò ɔ̀, wi gbábòɔ sa'oklie, lá wa kè ní gáaenaowa. ²³ Tó n gbábòè ní làa, gáaena sáasai ní sásakao sáasaio ²⁴ se mɔomɛɛ, sa'onaɔ i wisi fáfáwá, aai ma gbagbaò sa pò wí a pò káteu à tékú ɔ̀.

²⁵ E gɔɔ soplá nílíɔ blesana kpa duun awakpabò ɔ̀ lá gu lé dɔ ní gáaena sáasaio ní sásakao sáasaio. ²⁶ Gɔɔ soplapi guu aali gbábò sa'oklie, i gɔ ma pò ɔ̀, aai na zíwa. ²⁷ Gɔɔpiɔ gbɛa, gɔɔ swaaɔde zí sa'onaɔ lí sa pò wí a pò káteu à tékú ɔ̀ sa'okliwa gbɛòne ní saúkpasao, ma pò i kemá na.

44

Gukpe oi bɔlɛd kí pòɛ

¹ ɔ a ma se à èa gèmanɔ ua séia bɔle pò kú gukpe oi kpeele, a zé taa. ² ɔ Dii òmɛɛ: Wa bɔlɛɛ bee zé tó taac, wasu wɛo. Gbɛɛ su gɛuò, àɔ taac, asa ma Dii Isailiɔ Lua ma gɛue. ³ Kí mé a zíle bɔlɛpiu, i pòbleu ma wáa. Aali gé, ili bɔ ní bɔlɛpi bilandaa zéo.

Bui zíloe suli gɛ Lua uao

4 Ɔ à ma se gèmanɔ gugbántoo oi bɔleu e Dii kpé kpeele. Ké ma gugwà, 5 má è Dii gawi aà kpé pà, 5 ma wule ma gbεεu. 5 Ɔ Dii òmεε: Gbēnazlɔn né, swákpa yá pɔ mále onε ma kpé yádileao ní a ikoyáɔ musu ma. Gbé pɔ lé gēɔ ní gbé pɔ lé bɔɔ táasika. 6 O Isaili swáyámansaideɔne ma Dii Lua ma mē an yābēεkeao m̀le. 7 Aa gē ma ua ní bui z̄llo gyafɔɔde pɔ an s̄p pípiaoɔ, 5 aa ma kpé gbālèò gɔɔ pɔ wàle n̄isi ní auo kpa ma blε ù. An yābēεkea pàle: bàasi, lá aa ma bàakuarínɔ yá gbòon we. 8 Aai laaidɔ ma kpé z̄iwao, aa z̄ipi tò dāonεε. 9 Ma Dii Lua ma mē, bui z̄llo gyafɔɔde pɔ an s̄p pípiaoɔ suli gē ma uao, baa bui z̄llo pɔ kú Isailio guuɔ.

Levii bui suli sa'oo

10 Levii bui pɔ aa p̀ɔɔɔzákèmεε gɔɔ pɔ Isailio sásāa, aa zà ma yáwa, aa té ní t̄aaɔziɔ ní duuna gbε'e. 11 Aali z̄lke ma ua, aalio wéte a bɔleɔ yáí. Aali ma ua z̄l ke, aai sa pɔ wí a pɔ káteu à tékúò kòlokpakpa ní sa'obɔ pɔ gbéɔ í m̀òòò, aai z̄lkené. 12 N beeo lá aa sa'ò Isailione ní t̄aaɔwa, aa tò aa zà yáwa aa duunaké, a yáí ma Dii Lua ma ɔlèléné ma mē aa ní duuna gbε'e. 13 Aasuli s̄mazi ma gbagbaio. Aasuli ɔk̄a ma p̀ɔɔ ge ma blewao, an gεε i ḡɔ kpá ní wéi an yābēεkeao yáí. 14 N beeo má a ua yá ní z̄l pɔ wí ke weɔ p̄ii nané ní ɔz̄le.

Yadile sa'onane

15 Ké Isailio p̀ɔɔɔzákèmεε, Levii bui sa'ona pɔ aa de Zadoki bui ù laaidɔ ma ua z̄iwa. Ampio mé aa s̄mazi aao z̄lke mεε. Aao ze ma ae, aai ma gbagba ní n̄isio ní auo. Ma Dii Lua máme má ò. 16 Ampio mé aali gē ma kúklí, aai s̄p ma táab̄nui, aai ma gbagba, aai z̄lke mεε.

17 Tó aa gē ua plaade bɔleɔ dou, aali bàabaa pɔkasa da. Aasuli z̄lke ua plaade bɔleɔ guu ge Lua kpé kpeele ní p̀óká p̀okasao daao. 18 Aalio bàabaa f̄ua kpa, aalio bàabaa s̄olo gese yeyea. Aasuli pɔ pɔ a to í simá yeo. 19 Tó aa b̀è lé gē gbéɔ k̄í ua séiaɔ, aali ní p̀okasa pɔ aai z̄lkeoɔ bɔ gl̄a, aai kále ma ua kpéneɔ dou, aai a pàle da, ké an p̀okasapio su na gbéɔwa à íadamáo yáí.

20 Aasuli migbaa léo.* Aasuli tó ní miká dadarila s̄o, aali lao. 21 Sa'onao suli v̄εemi wà gē ua plaadeuo.† 22 Aasuli gyaa ge nɔ pɔ wà ḡii seɔ, sema Isaili nɔ léso ge an sa'on dee gyaa.‡ 23 Aali pɔ pɔ de ma pɔ ù d̄sak̄ε ní pɔ pɔ de ma pɔ ùoo dada ma gbéɔne. M̄aa lɔ ní pɔ gb̄alea ní a gb̄alesaio d̄sak̄εo.§ 24 Tó s̄ole sù f̄ele, sa'onao mé aali a yáḡḡḡ, aai yák̄paleke lá má dilewa. Aalio dikpe pɔ má dileɔ ikoyáɔ ní a yádileao k̄ua, aai kámabogɔɔ dile adoa.

25 Sa'ona suli s̄p gei à gb̄aleo, ama tó aà mae ge aà da ge aà né ge aà v̄i ge aà d̄auna ge aà d̄ae pɔ í z̄akeoe, 5 a z̄ev̄i à gb̄ale aà yáí.* 26 Aà gb̄abɔa az̄laε gbea aali kámabo e gɔɔ sopl̄a. 27 Gɔɔ pɔ à gē sa'oi ma kpé ua plaadeuo, aali sa'ò ní duun awakpabɔo. Ma Dii Lua máme má ò. 28 Máme má ní t̄ubi ù. Wasuli ní baa da t̄oale kpaaleuo, máme má ní baa ù.† 29 Aali p̀ɔwenti ní duun awakpabɔo ní t̄aaε fiabobɔɔ ble. Pɔ pɔ wa kp̄aa ní a m̄ibaɔ Isaili búsuuɔ mé aɔ de ní pɔ ù. 30 Isailio buapɔ k̄aaɔ ní ní gba séiaɔ p̄ii aao de sa'onao pɔ ùe. Aali ní p̀ɔwena k̄aaɔ tí kpá sa'onaoɔwa, mí b̄aaada ní uau.‡ 31 Sa'onao suli pɔ kòlokpasai ge pɔ pɔ w̄ai d̄è ǹòò soo, b̄a ge ǹòò kpele buin ǹò.§

* 44:20 Lev 21.5 † 44:21 Lev 10.9 ‡ 44:22 Lev 21.7, 13-14 § 44:23 Lev 10.10 * 44:25 Lev 21.1-4 † 44:28 Nao 18.20 ‡ 44:30 Nao 18.8-19 § 44:31 Lev 22.8

45

Bùsu kpaalɛa

1 Tó a gbɛlà bùsu kpaalɛa yá musu, à Dii baa kpawà. A gbàa gàsísuu òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ baasɔ̀o (25.000), a yàasa lɛɛ òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ bao (20.000). Tɔ̀ɔ̀lɛpiá Dii pɔ̀ɛ. 2 Tɔ̀ɔ̀lɛ iɔ̀ ku a guu Dii ua pɔ̀ ù. A gbàa ní a yàasao iɔ̀ sáa gàsísuu òaa pla ní basɔ̀o (500), wi gu to dai, a yàasa iɔ̀ gàsísuu blakwi. 3 Dii tɔ̀ɔ̀lɛpi kɛɛ do iɔ̀ de aà ua ní aà kùkúio pɔ̀ ù. A gbàa gàsísuu òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ baasɔ̀o (25.000), a yàasa òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ kwi (10.000). 4 Tɔ̀ɔ̀lɛpiá Dii pɔ̀ɛ. Sa'ona pɔ̀ aai zíkɛ Dii ua, aai sɔ̀aàzi aà gbagbaisi mé aao ví, aai bekpau, Dii ua iɔ̀ ku we iɔ̀. 5 Tɔ̀ɔ̀lɛpi kɛɛdo gbàa iɔ̀ gàsísuu òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ baasɔ̀o (25.000), a yàasa òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ kwi (10.000). Levii bui pɔ̀ aai zíkɛ Dii uao mé aao ví. An wéleɔ̀ iɔ̀ ku we.

6 A tɔ̀ɔ̀lɛ pɔ̀ dà Dii pɔ̀i dile mɛɛwia kálɛkɛi ù, a gbàa gàsísuu òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ baasɔ̀o (25.000), a yàasa òaasɔ̀ɔ̀o lɛɛ sɔ̀o (5.000). Isailiɔ̀ pón we nípii. 7 Kí tɔ̀ɔ̀lɛ iɔ̀ da Dii tɔ̀ɔ̀lɛ ní mɛɛwia tɔ̀ɔ̀lɛo kpɛla ní kpɛleo za be'ae e gukpɛ. A léɔ̀ iɔ̀ pɛakɔ̀wa ní pɔ̀ pɔ̀ Isaili buiɔ̀ aa a kpaalɛsɛo za be'ae e gukpɛ. 8 Tɔ̀ɔ̀lɛpi iɔ̀ de aà pɔ̀ ù Isaili bùsuu. Kíia pɔ̀ má kpá a gbàamɔ̀ ma gbéɔ̀ne iɔ̀, aa to Isailiɔ̀ tɔ̀ɔ̀lɛ kpaalɛ e ní buiwa.

9 Dii Lua mè: Isaili kíia, bee m̀òwá. A á pásíkɛa ní á gbàamɔ̀a gbéɔ̀neɔ̀ tó, iɔ̀ yámaake a zéwa. Asu tɔ̀ɔ̀lɛ si ma gbéɔ̀wa iɔ̀. Ma Dii Lua máme má ò. 10 A tó á kiloo ní á zaa ní á nísiyɔ̀bɔ̀ɔ̀ aao ku a zéwa.* 11 P̀òwena pɔ̀yɔ̀bɔ̀ɔ̀ ní nísí pɔ̀yɔ̀bɔ̀ɔ̀ líɔ̀ sáa. Apíi iɔ̀ litili baobao. 12 Anusu do iɔ̀ gela bao. Mína do iɔ̀ ánuusu ɔ̀waté baaɔ̀.

13 Gba pɔ̀ àli dameɛn kɛ: P̀òwena litili òaa do guu àli ma gba litili aaɔ̀. 14 Nísi litili òaa do guu àli ma gba litili pla. 15 Isaili bùsu sá m̀èn òaa do guu àli ma gba m̀endo. Gbapi iɔ̀ de p̀òwenti gba ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékúɔ̀ ní sáaukpasao ù gbéɔ̀ duunakéama yáí. Ma Dii Lua máme má ò. 16 Isaili bùsudeɔ̀ píi lí gbapi káaakáa ní kíiaɛ. 17 Sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékúɔ̀ ní p̀òwenti gbaɔ̀ ní wéɛ pɔ̀ wí éle dikpɛgɔ̀ɔ̀ iɔ̀ de kí yá ù, m̀o dafu dikpɛgɔ̀ɔ̀ ní kámabogɔ̀ɔ̀ ní dikpɛ pɔ̀ má díle Isailiɔ̀neɔ̀ píi. Ɔ̀mɛ ali duun awakpabɔ̀ɔ̀ kpá ní p̀òwentiɔ̀ ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékúɔ̀ ní sáaukpasao Isailiɔ̀ duunakéama yáí.

Dikpɛɔ̀
(Bɔ̀a 12.1-20, Lev 23.33-43)

18 Ma Dii Lua ma mè: M̀o séia gɔ̀ɔ̀ séia zí àli gáaena sáasai sé, í gbábɔ̀ɔ̀ ma kùkúie. 19 Sa'ona lí duun awakpabɔ̀pi au dá, í máma ma kpé kɛɛle gbapeleɔ̀wa ní sa'okli lé gola síiɔ̀ ní ua plaade bɔ̀le gbapeleɔ̀. 20 Ali yá doupi kɛ m̀o gɔ̀ɔ̀ soplade zí gbé pɔ̀ zama ní lé aa duunakéɔ̀ ní gbé pɔ̀ aa kè d̀saiɔ̀ne, í gbábɔ̀ɔ̀ ma kpɛɛ.

21 M̀o séia gɔ̀ɔ̀ g̀eò m̀endosaide zí àli Gɛamusu dikpɛkɛ e gɔ̀ɔ̀ soplá. Gɔ̀ɔ̀ bee ali káa só. 22 Gɔ̀ɔ̀ bee kí mé ali gáae kpa duun awakpabɔ̀ ù api ní a bùsudeɔ̀ pɔ̀ ù. 23 Dikpɛpi guu aliɔ̀ sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú oá lá gu lé dɔ̀ e gɔ̀ɔ̀ soplá ní gáae m̀èn sopláplá ní sásakao sáasaiɔ̀ m̀èn sopláplá ní blesanao m̀endodo duun awakpabɔ̀ ù. 24 Aali p̀òwenti kpá gáae ní sásakao miwa koko dodo ní nísio litili aaɔ̀'aaɔ̀.

25 M̀o soplade gɔ̀ɔ̀ g̀eò m̀endosaide dikpɛ zí aaliɔ̀ kpa máa lá gu lé dɔ̀ e gɔ̀ɔ̀ soplá duun awakpabɔ̀ɔ̀ ní sa pɔ̀ wí a pɔ̀ káteu à tékú obɔ̀ɔ̀ ù ní a p̀òwentiɔ̀ ní a nísio.

---

* 45:10 Lev 19.36

46

Yá p̄s k̄i ali k̄e dikpeḡḡḡz̄l̄o

¹ Dii Lua mè: Wàli ua plaade b̄le p̄s a lé elea gukp̄ewa gba to taae e ḡḡḡ soolo p̄s w̄i z̄ik̄eḡḡ ge pao, wili w̄e k̄ámabogḡḡz̄l̄i ní m̄o dafu dikpeḡḡḡz̄l̄o. ² Kí ali b̄o ua séiaue, i ḡē ní b̄olepi bilandaa, i ze b̄olepi gbapeleḡḡ sae. Sa'onao lí sa p̄s w̄i a p̄s k̄áteu à tékū ōē ní s̄áaukpasao, ili k̄ule b̄olepi bèewa, i gbasaa b̄o. Wàli b̄olepi gbatao e oosi. ³ B̄usudeḡḡ lí k̄ule Dii b̄olepi kp̄eḡḡ k̄ámabogḡḡz̄l̄i ní m̄o dafu dikpeḡḡḡ. ⁴ K̄ámabogḡḡz̄l̄i kí lí m̄s ní s̄āneḡḡḡ s̄āsaio m̄ēn soolo ní s̄āsakao s̄āsaio m̄ēndo sa p̄s w̄i a p̄s k̄áteu à tékū ob̄ḡḡ ū. ⁵ Aali p̄wenti kp̄á ní s̄āsakao koko do, s̄āneḡḡḡ s̄ō lá a yeiwaē. P̄wenti koko do nísi alio litili aaḡē. ⁶ M̄o dafu dikpeḡḡḡ aali m̄s ní ḡāaenao ní s̄āneḡḡḡ m̄ēn soolo ní s̄āsakao. A kee su àḡ s̄āa v̄io. ⁷ Aali p̄wenti kp̄á ní zupio koko do ní s̄āsakao koko do, s̄āneḡḡḡ s̄ō lá a yeiwaē. P̄wenti koko do nísi alio litili aaḡē. ⁸ Kí lí ḡē, ili b̄o ní b̄ole bilandaa zé d̄oupio.

⁹ Tó b̄usudeḡḡ m̄o k̄ule Dii dikpeḡḡḡz̄l̄i, gb̄é p̄s ḡē ní ḡugb̄antoo oi b̄oleḡḡ lí b̄o ní ḡeḡmid̄ok̄li oi b̄oleḡḡ, gb̄é p̄s ḡē ní ḡeḡmid̄ok̄li oi b̄oleḡḡ lí b̄o ní ḡugb̄antoo oi b̄oleḡḡ. Asu ea b̄o ní b̄ole p̄s à ḡēḡḡḡ, sema aà b̄o ní a ae oi b̄oleḡḡ. ¹⁰ Kí lí k̄úr̄n̄ḡḡ we. Tó gb̄éḡḡ lé ḡē, aali ḡē. Tó aale b̄ole, ili b̄o.

¹¹ Dikpeḡḡḡz̄l̄i k̄ámabogḡḡz̄l̄i zu ge s̄āsakao miwa p̄wenti gba líḡ koko dodo, s̄āneḡḡḡ s̄ō lá wa yeiwaē. P̄wenti koko do nísi alio litili aaḡē. ¹² Tó kí m̄o ní gbao Dii, sa p̄s w̄i a p̄s k̄áteu à tékū ge s̄áaukpasao n̄o, wàli gukp̄e oi b̄ole gba w̄ēḡ, ili kp̄á lá í k̄e k̄ámabogḡḡz̄l̄iwa. Tó à b̄ò, wi gbata aà kp̄e.

¹³ Wàliḡ sa p̄s w̄i a p̄s k̄áteu à tékū o Diiwa ní s̄ā w̄edona s̄āsaio lá gu lé d̄o k̄ḡḡ ní k̄ḡḡḡ ¹⁴ ní p̄wentiḡ litili aaḡ ní n̄isio litili do p̄wenti m̄òsek̄ea yáí. Wàliḡ p̄wentiḡ kp̄a Diiwa lá gu lé d̄o ḡḡḡḡ. ¹⁵ Wàliḡ sa p̄s w̄i a p̄s k̄áteu à tékū o ní s̄āneḡḡḡ k̄ḡḡ ní k̄ḡḡḡ lá gu lé d̄o ní p̄wentiḡ ní n̄isio m̄aa.

¹⁶ Dii Lua mè: Tó kí a néḡ do gb̄a a t̄ole saalo, aà népi buio mé aali a t̄úbi sé. ¹⁷ Kási tó à a z̄òblenao do gb̄a a t̄ole saalo, alio de z̄òblenapi p̄s ūe e ḡōa w̄éḡ ū w̄ē,* i ea ḡō k̄ipi p̄s ū. Aà néḡ mé aali a t̄úbi sé ní t̄ē. ¹⁸ Kí sulí gb̄ēe t̄ole síw̄ào, mé asulí ní ȳaw̄ào. Aà z̄la t̄ole ḡ ali kp̄á a néḡwa t̄úbi ū, ké ma gb̄ēe su go a t̄olew̄ao yáí.

¹⁹ ḡ ḡōpi ma se ḡēman̄o sa'onaa kp̄néḡ p̄s k̄ú b̄ole sae léu, a lé elea ḡugb̄antoo. A gu ḡl̄m̄eḡ kp̄épi b̄e'ae oi, ²⁰ ḡ a òm̄eḡ: Gupiu ḡ sa'onao lí t̄aae flabob̄ḡḡ ní duun awakpab̄ḡ f̄uukeu, aali p̄wenti k̄aa keu, ké aasu ḡeḡ ua séiaue aa k̄ā gb̄éḡwa aa íadamáo yáí.

²¹ ḡ à èa ma se s̄ūman̄o ua séiaue, à bèb̄eman̄o uapi gola síiḡḡ. Má uanaeḡ è a golapiḡ. ²² A gola ní golao uanapiḡ gb̄āa ḡāsiḡḡḡ blabl̄ae, a ȳāasa baakwikwi. Uana m̄ēn síiḡḡḡ doḡe. ²³ W̄a ḡib̄o lía uanapiḡz̄i mé w̄a k̄inaḡ p̄lepepe líai z̄l̄e. ²⁴ ḡ ḡōpi òm̄eḡ: Blek̄ek̄l̄ion ke. La Dii ua z̄ik̄enaḡ lí sa'onao f̄uukeu gb̄éḡe.

47

Swa p̄s í b̄o Dii kp̄éu

¹ A èa ma se ḡēman̄o Dii kp̄é kp̄eḡḡ, ḡ má è í lé b̄o kp̄épi bèe z̄le* ḡeḡmid̄ok̄li oi, àḡe ḡē sa'ok̄li ḡeḡmid̄ok̄li oi, àḡe tá gukp̄e oi, asa Dii kp̄é lé elea gukp̄ewa. ² A ma

* 46:17 Lev 25.10 * 47:1 Zkl 14.8, Zaa 7.38, Zia 22.1

se b̀̀lemanɔ́ ń gugb́antoo oi b̀̀leo, ̄ a d̀̀manɔ́ b́lizi e gukpɛ oi b̀̀leo, ̄ má è ípi lé báale b̀̀lepi sae geɔmidɔ́kɩ oi. ³ Ḡɔpi gè gukpɛ oi, a bà p̄yɔbɔ́ k̄ua. A ba ỳ̀ ḡásisuu ̀̀aa s̄oo léu, ̄ a ma se b̀̀amanɔ́ íwa, ípi wá kú wá k̄esewoú léu. ⁴ A ba ỳ̀ ḡásisuu ̀̀aa s̄oo léu b, ̄ a ma se b̀̀amanɔ́, í wá kú wá koso léu. A ba ỳ̀ ḡásisuu ̀̀aa s̄oo léu b, ̄ a ma se b̀̀amanɔ́, í wá kú wápi léu. ⁵ A ba ỳ̀ ḡásisuu ̀̀aa s̄oo léu b, ̄ í ḡ̄ da swa p̄́ má f̄́ buawàò ù, asa ípi dàgua wa f̄́ ḡ̄u b̄oo, sema wá kpáa'owá bàasio. ⁶ ̄ a ma la à mè: Gb̄enazín né, n bee èò? ̄ a èa lé buamanɔ́ s̄ísía. ⁷ Ké ma bua, ma lí è kpa swa baala ń baaleo, an dasi kè zài. ⁸ ̄ a òm̄e: Ípi lé tá gukpɛ oi e Yuud̄é guzuleue, i ká Isida Wisidewa. Tó à k̄awá, ísidapi í i maakú. ⁹ Gu p̄́ ípi bàalè t̄au píi, p̄́ b̄̄eɔ́ iɔ́ k̄e píi ỳ̀eȳ̄e. Kp̄̄ɔ́ iɔ́ ku we dasidasi, asa gu p̄́ ípi gè k̄au píi, a maakúe. Gu p̄́ swapi t̄au píi, p̄́ p̄́ kú weɔ́ píi aao b̄̄e. ¹⁰ Kp̄̄wen̄aɔ́ z̄eze ísidapi geewa. Táaluf̄alek̄iɔ́ ku za Enḡedi e Enḡelaiú. Kp̄̄ buiɔ́ lé v̄́ weo lán ísia kp̄̄wa. ¹¹ N beeo d̄anaɔ́ ń biaɔ́ í a maakúo, aa ḡ̄ máae wisi'ek̄i ù. ¹² Lí p̄́ wí a b̄e ble bui píi a b̀̀le swapi baale ń a baalao. An kee láe a giugagao, mé an b̄e aó láaa v̄́o. Lípiɔ́ aao ne'í m̄o ń m̄ooe, asa í p̄́ lípiɔ́ lé e lé b̄o luakuk̄i. Lípiɔ́ beɔ́a p̄̀bleae, mé a láaá gb̄̄e gb̄̄gb̄̄ab̄̄e.†

B̀̀su z̄̄leɔ́

¹³ Dii Lua mè: A Isaili bui kueplaɔ́, lá á b̀̀su kpaalen k̄e. Yosefu buiɔ́ kpaalese mèn pla, ¹⁴ í kpaalené s̄áasaa. B̀̀sue bee a ḡ̄ á p̄́ ùe, asa ma legbè ma mè má kpá á deziwae. ¹⁵ A b̀̀su z̄̄len k̄e: B̄o za ísia z̄̄oɩ gugb́antoo oi a d̀̀ Eteloni z̄̄é i Amata b̀̀lei, i gé Zedada ¹⁶ ń Belotao ń Siblaiú p̄́ kú Damasi b̀̀su ń Amata b̀̀suo léu, i gé e à ge p̄́ Azaatik̄o, Haulani b̀̀su léwa. ¹⁷ B̀̀su lépi a daale isiwae, i gé Azaa'enana, Damasi b̀̀su léu. Amata b̀̀su lé iɔ́ ku gugb́antoo oi. A b̀̀su lé gugb́antoo oin we. ¹⁸ Gukpɛ oi á b̀̀su lé a gé Haulani ń Damasi z̄̄anguoe, i p̄́ Yuud̄éi Galada b̀̀su ń Isaili b̀̀suo z̄̄anguo, i ge p̄́ Isida Wisidewa e Tamaa. A b̀̀su lé gukpɛ oin we. ¹⁹ Geɔmidɔ́kɩ oi b̄o Tamaa a gé e Meliba Kadesi ík̄i, i p̄́ Egipi z̄̄e swai e ísia z̄̄oɩ. A b̀̀su lé geɔmidɔ́kɩ oin we. ²⁰ Be'ae oi ísia z̄̄o mé aó de á b̀̀su z̄̄le ù e gu p̄́ b̄oaa ń Amata b̀̀leo. A b̀̀su lé be'ae oin we.

²¹ A b̀̀supi kpaalek̄o è á Isaili á buiwa. ²² A b̀̀supi kpaale ń gb̄elao ń b̀̀m̄o p̄́ ne'í á guuɔ́ s̄anu. A ń dile á Isaili b̀̀sudeɔ́ ù, í ń da á Isaili buiɔ́ kpaale guu.

²³ A Isaili bui p̄́ b̀̀m̄o ku a guu, we á aà dau kpaaleu. Ma Dii Lua máme má ò.

48

Isaili b̀̀su kpaalea

¹ Buip̄̄n̄ k̄e baade ń a t̄o. Sea gugb́antoo oi D̄á buiɔ́ a lee do sé. An b̀̀su a p̄́ Eteloni z̄̄é i Amata b̀̀lei. Azaa'enana ń Damasi b̀̀su lé p̄́ kú gugb́antoo oi Amata b̀̀su saeo mé ń b̀̀su lé ù gukpɛ oi.

² Asee buiɔ́ i a lee do sé. An b̀̀su iɔ́ naa D̄á buiɔ́ b̀̀suwa za gukpɛ e be'ae.

³ Nefatali buiɔ́ i a lee do sé, iɔ́ naa Asee buiɔ́ p̄́wa.

⁴ Manase buiɔ́ i a lee do sé, iɔ́ naa Nefatali buiɔ́ p̄́wa.

⁵ Eflaiú buiɔ́ i a lee do sé, iɔ́ naa Manase buiɔ́ p̄́wa.

⁶ Lubeni buiɔ́ i a lee do sé, iɔ́ naa Eflaiú buiɔ́ p̄́wa.

⁷ Yuda buiɔ́ i lee do sé, iɔ́ naa Lubeni buiɔ́ p̄́wa.

⁸ B̀̀su p̄́ á kpá Diiwa aó naa Yudaɔ́ b̀̀suwae za gukpɛ e be'ae. B̀̀supi ȳaasa iɔ́ ḡásisuu ̀̀aas̄oɔ́o lee baas̄o (25.000), a gb̄aa iɔ́ s̄aa ń buiɔ́ p̄́o za gukpɛ e be'ae. Dii kúk̄i iɔ́ ku guoguo. ⁹ B̀̀su p̄́ á kpá Diiwapi gb̄aa iɔ́ ḡásisuu ̀̀aas̄oɔ́o

lee baasoo (25.000), a yaasa lee kwi (10.000). ¹⁰ Dii tolepi aɔ de sa'onao pɔ ũe. Gugbantoo oi gɔsɔsuu baasoo lee baasoo (25.000), be'ae oi lee kwi (10.000), gukpe oi lee kwi (10.000), geomidokli oi lee baasoo (25.000). Dii kuki aɔ ku guoguo. ¹¹ Zadoki bui sa'ona pɔ wà ní díle Dii gbàghana ũo pón we. Ké Isailio zà yáwa, Zadoki bui zɔ pɔ Dii dànè kè, aai zà aà yáwa lá Levii bui kèwao. ¹² Wa Dii tole kinipi kpámá, a kua iɔ adoa, sa'onao tolepi iɔ naa Levii bui búsuwa.

¹³ Levii bui búsu iɔ naa sa'onao búsuwa. A gbàa iɔ gɔsɔsuu baasoo lee baasoo (25.000), a yaasa lee kwi (10.000). ¹⁴ Aasuli yáo, aasuli a leũkpakeo, aasuli kpá gbèpálewao. An búsupi deŋla, ké Dii pɔe yáí.

¹⁵ Tole pɔ a gɔ yaasa iɔ gɔsɔsuu baasoo lee soo (5.000), a gbàa lee baasoo (25.000). Meewiadeo pón we, aa bekpau, aai pɔɔ dádáu. Meewiapi iɔ ku guoguo, ¹⁶ a gbàa ní a yaasao iɔ sáa. A gola ní golao iɔ gɔsɔsuu baasoo lee sɔiɔ ní baá pla ní basoo (4.500). ¹⁷ Dádákèkɔi iɔ liaai, a yaasa gɔsɔsuu baá do ní blakwio (250). ¹⁸ Búsu pɔ gè iɔ naa Dii tolewa gukpe oi gɔsɔsuu baasoo lee kwi (10.000), be'ae oi lee kwi (10.000) e a gbàa léu. Tolepi ble iɔ de wélepi zilkenao poblea ũ. ¹⁹ Isaili bui pii guu ɔ meewia buakenapio bo. ²⁰ A Dii tole li gudou ní meewia pɔo, a gbàa ní a yaasao iɔ sáa gɔsɔsuu baasoo lee baasoo (25.000).

²¹ Sea tole pɔ de Dii pɔ ũ ní meewia pɔowa e à gè pè á búsu zɔlewa kpela ní kpeleo iɔ de kí pɔ ũ. Tole pɔ kú gukpe oi ní be'ae oio gbàa iɔ gɔsɔsuu baasoo lee baasoo (25.000). Kí tolepi iɔ naa tole pɔ á bui a kpaalekewa. Dii tole pɔ aá kɛ aɔ ku a guu iɔ ku kí tole zanguo. ²² Levii bui tole ní meewia tole iɔ ku kí tole zanguo. Kí tole iɔ ku Yuda tole ní Bèyámee bui tole zanguo.

²³ Bui kinio pón ke: Bèyámee bui i a lee do se za gukpe e be'ae.

²⁴ Simeo bui i a lee do sé, iɔ naa Bèyámee bui pɔwa.

²⁵ Isakaa bui i a lee do sé, iɔ naa Simeo bui pɔwa.

²⁶ Zabulni bui i a lee do sé, iɔ naa Isakaa bui pɔwa.

²⁷ Gada bui i a lee do sé, iɔ naa Zabulni bui pɔwa.

²⁸ Bɔa Tamaa Gada bui tole lé pɔ kú geomidokli oi a gé Meliba Kadesi íktie, i pà Egipi zé swai e ísia zɔi. ²⁹ Búsu pɔ á a kpaaleke Isaili buione ní gbelaon we. An baan we. Dii Lua mé ò.

Meewia bole

³⁰⁻³¹ Meewiapi boleɔn ke: Wa Isaili bui tɔkpa boleɔne.* Gugbantoo oi bɔi gbàa gɔsɔsuu baasoo lee sɔiɔ ní baá pla ní basoo (4.500). A boleɔ aáɛ, Lubeni bole, Yuda bole ní Levii bole. ³² Gukpe oi bɔi gbàa gɔsɔsuu baasoo ní baá pla ní basoo. A boleɔ aáɛ, Yosefu bole, Bèyámee bole ní Dá bole. ³³ Geomidokli oi bɔi gɔsɔsuu baasoo lee sɔiɔ ní baá pla ní basoo. A bole aáɛ, Simeo bole, Isakaa bole ní Zabulni bole. ³⁴ Be'ae oi bɔi gɔsɔsuu baasoo lee sɔiɔ ní baá pla ní basoo. A bole aáɛ iɔ, Gada bole, Asee bole ní Nefatali bole. ³⁵ Bɔi pɔ liaipi gɔsɔsuu baasoo lee bao plasaie (18.000). Za gɔɔ bee wa me meewiapie, Diikuwe.

* 48:30-31 Zia 21.12-13

DANIELI

Yá pò kú láe bee guu

Danieli lá yá dàale Yuda èwaaso gb̄ɔn síiɔ yáwae. Aa ku gbé pò kí Nebukaneza ní naaa à tàr̄nɔ a bùsuu guue. Ké aa gò gb̄adeɔ ũ we, aa gí wà Lua náai víe. Lée 1 e 6 lé Danieli ní a gb̄eeɔ ziblea yá'o. Yá beeɔ guu ɔ Danieli zua nòkusio tóou yá kuu.

Lée 7 e 12 de wépfungu pò Danieli è ḡɛn síiɔ yá ũe. Wépfungupi ea guu Dii ɔbò Danielié buipálee gb̄able Yudaɔwa e kpala láasai pò bò Lua kíi à ḡé b̄oi gupuuu.

Lápi yáɔ de lán Zia yá láwae. Lápi lé tékpa luanaaikenaɔgu aa áiake wàɔ Lua náai ví e an w̄eni léwa, baa ní taasi píio ní tadama píio. Zea gb̄aa yáɔ mé kú lápiɔ guu píi.

Danieli ḡsa Babeli kía ìwa ũ

¹ Yudaɔ kí Yoakiú* kpalablea w̄è àaɔde guu, Babeli kí Nebukaneza mò koezò Yelusaleŭzi. ² Ɔ Dii kí Yoakiú naè aà ɔz̄l ní Lua kpé p̄ɔe, ɔ à tàò Babiloni bùsuu, a kàle a táakpe làasiu.†

³ Ɔ kíapi ò a be ziiia Asepenazaɛ aà m̄ó ní Isaili èwaasona pò aa de kía ge gb̄ade bui ũ, ⁴ ḡɔ kefena s̄asai pò an ɔnɔ kà aa yápii dada aaɔ wez̄é víɔ, gbé pò an d̄sa í káfí àa, mé an ḡs̄i kà aa z̄lke kibeeɔ. Ziiapi mé a Babiloni yá dadané ní a kyóo. ⁵ Kía díle wà ble pò i ble lá gu lé d̄ɔ liné ní v̄ee pò i mio, wi yádadané e w̄è àaɔ, bee gb̄ea aai z̄lke. ⁶ Yuda buieɔ kú ní guu, Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao. ⁷ Ziiapi ní tó ll̄ené. A tokpà Danielié Belasaa, Anania s̄s̄ Sadaki, Misaeli s̄s̄ Mesaki, Azalia s̄s̄ Abedinegoo.

⁸ Danieli zèò a s̄su ké á kía ble ble‡ ge á aà v̄ee mi à gb̄aleɔ, ɔ à zé gb̄ea ziiawa à blepi to we. ⁹ Lua tò ziiapi gb̄ek̄ek̄é Danielié, à aà w̄enagwà, ¹⁰ ɔ a òè: Má a dii ma kía vía ví, asa aapi mé á p̄blea ní á imiao díle. Tó à su è n oosisia de ní saadeeɔla s̄s̄ be? Nȳs̄ tó yápi wi ma musu kía aeɛ. ¹¹ Ziiapi gwana díle aà laaidò Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao, ɔ Danieli òè: ¹² Ȳs̄ wápiɔ n z̄b̄lenaɔwa ḡɔɔ kwi ní gwa. Níliɔ d̄ò sau kpáwá ní íwat̄o, ¹³ ní wá leeŭ ní èwaaso pò aale ble dou ble ní kíaɔɔ, ní kew̄ee lá ní èwa. ¹⁴ A w̄enè yá beei, ɔ à ní tó we e ḡɔɔ kwi.

¹⁵ Ké ḡɔɔ kwipi pà, à ní gwá a è aa aafia, aa mekpà de èwaaso kíni pò lé ble dou ble ní kíaɔɔla. ¹⁶ Ɔ an gwanapi i kía ble ní aà v̄eeɔ kpámá bo, sema d̄ò sau. ¹⁷ Lua èwaaso gb̄ɔn síiɔpiɔ gb̄à d̄sa ní wez̄eɔ. Aa kyó ní ɔnɔ d̄s̄ píi. Danieli s̄s̄ a wépfungu'ea ní nanapoloao d̄s̄.

¹⁸ Ké w̄è àaɔ pò kí Nebukaneza díle wà yádada èwaasopiɔne lé kà, ɔ ziiapi ḡér̄nɔ aà kíi. ¹⁹ Ké kía faaibòr̄nɔ, ɔ a è Danieli ní Ananiao ní Misaelio ní Azaliao s̄aa ví ní guuo, ɔ aa ḡs̄ aà ìwaɔ ũ. ²⁰ Kía yálàlamá ɔnɔ ní d̄s̄ao píi musu, ɔ a è aa d̄è màsokenaɔ ní wez̄ena pò kú a bùsu guuɔla píi lee kwi. ²¹ Danieli ku we e Kilusi kpalablea w̄è séia guu.

* 1:1 2Kia 24.1 † 1:2 2Kia 20.17-18, Isa 39.6-7 ‡ 1:8 Bsa 34.15

2

Nɛbukaneza nana'oa dúnia kpalaɔ yá musu

¹ Nɛbukaneza kpalablea wɛ plaade guu, à nana'ò'o. Nanapi yá aà kù gbáa, i fɔ̀ i'ò bo. ² Ɔ à mè wà mäsokenaɔ ní àsi'onao ní esedeɔ ní saanyádɔnaɔ sisi* aa nanapi poloɛ. Ké aa mò aà aɛ, ³ a òné: Ma nana'ò, nanapi ma kù gbáa. Má ye nanapi àsi dɔ. ⁴ Ɔ aa òè ní Sili yáo aa mè: Adeɔ n dɔ ní aafiao, Záai! Nanapi yá'o wápiɔ n zòblenaɔne, wí a bɔɔlekenɛ. ⁵ Kía òné: Yá pɔ ma zedò mà keén ke: Tó i nanapi ní a bɔɔleɔ omeeɔ, wa á zɔɛzɔɛɛ, wi á uao ke tufua ũ. ⁶ Tó a nanapi ní a bɔɔleɔ siume sɔ, má á kpela maamaaɛ, á gbaɔ e á asea ũ. A nanapi omee sa ní a bɔɔleɔ.

⁷ Aa èa òè lo aa mè: Kí, nanapi o wápiɔ n zòblenaɔne, wí a bɔɔlekenɛ. ⁸ Ɔ kía òné: Má dɔ sáasa ké ále yá gagae, ké á yá pɔ ma zedò mà keé dɔ yáí. ⁹ Tó i nanapi omeeɔ, yá mɛndopi mé gɔ́é. A lekpaal à etomee ní yákpaaɔnao e yá àò lile. A nanapi yá'omee, míò dɔ ké á fɔ̀ à a bɔɔleke. ¹⁰ Ɔ aa òè: Kí, gbɛe ku dúnia guu a fɔ̀ yá pɔ níle gbɛae bee bɔɔlekeo. Kíae ku à yá bee taa gbɛa mäsokenaɔ n àsi'onao ní saanyádɔnaɔwao, baa kía sà gbàngbooe. ¹¹ Kí, yá pɔ níle gbɛapi zí'ũ. Gbɛe a fɔ̀ onɛo, sé Lua, mé aà be ku gudou ní wá gbɛnazínao.

¹² Yá bee tò kía pɔ pà, aà za fɛ maamaa, à mè wà Babeli ònɔnaɔ dede pii. ¹³ Ké wà ònɔnaɔ dedeaa yápi kpáwaké, ɔ wále Danieli ní a gbɛ́e wɛɛle wá ní dede. ¹⁴ Ké kía dɔaiɔ gbɛzɔɔ Alioki gè Babeli ònɔnaɔ dedeí, ɔ Danieli yázede òè ní láasoo maaɔ, ¹⁵ ɔ Danieli aà là à mè: Bóyáí kía yápasipi díleí? Ɔ Alioki yápi dau a síu Danieliɛ. ¹⁶ Ɔ Danieli gè wabikè kíawa aà sɔ ní gɔɔo yɔɔ, í gbaa nanapi bɔɔlekeé. ¹⁷ Ɔ à tà be, à yápi sɛle síu a gbɛ́ɔne Anania ní Misaelio ní Azaliao. ¹⁸ A òné aa wabike Lua Musudewa aà wɛnadɔné nanapi asii yá musu, ké wasu ní dede ní Babeli ònde kíniɔ yáí.

¹⁹ Gwáasína Danieli wépfungu'è, Lua Musude nanapi asii òè, ɔ Danieli aà sáaukpà à mè:

²⁰ Wáɔ Lua sáaukpa gɔɔpii,
ɔme ònɔ ní gbáao ví.

²¹ I gɔɔ ní zaao lile,
í kíaɔ kpa kpalau, í ní bɔu,
í ònɔ dá ònɔnaɔne,
í dɔa kpa wɛzɛnaɔwa.

²² I asiiyáɔ ní yá pɔ ulɛaɔ ɔloné,
a gusia yáɔ dɔ, asa ɔme í gupu.

²³ Ma n sáaukè ma dezio Lua,
ma n tɔbò,
asa n ònɔ ní gbáao káfimɛɛ.

N yá pɔ wá gbɛama dau ní siumeɛ,
n nana pɔ kía ò òlwɛɛ.

Danieli kía nana bɔɔlekeɛ

²⁴ Ɔ Danieli gè Alioki pɔ kía aà díle aà Babeli ònɔnaɔ dede kíí, a òè: Nsu Babeli ònɔnaɔ dedeɔ. Gɛmanɔ kía kíí, mí aà nana bɔɔlekeé. ²⁵ Wegɔɔ Alioki Danieli sè gɛaàno kía kíí, a òè: Ma gbɛ́ pɔ a fɔ̀ n nana bɔɔlekenɛ è Yuda zizɔɔ guu. ²⁶ Kía Danieli pɔ wí mɛè lo Belasaa là à mè: Nyɔ́ fɔ̀ nana pɔ má ò bɔɔlekemɛɛ, ní a

* 2:2 Daa 41.8

yáasi polomeea? ²⁷ Danieli wèwà à mè: Ɔnɔnae ge àsi'onae ge màsokenae ge saanyādōnae a fɔ asiiyā pɔ́ n gbɛapi onɛo. ²⁸ Ama Lua ku musu, ɔmɛ í asiiyā'óné. Kí Nebukanɛza, Lua yá pɔ́ a mɔ zia òlɔnɛ. Nana pɔ́ n ò n liiwa n wépungu pɔ́ n èon ke: ²⁹ Kí, gɔɔ pɔ́ n wúlea n liiwa, n láasoo tà yá pɔ́ a mɔwa, ɔ Lua pɔ́ n asiiyā ɔlɔné tò n yá pɔ́ a mɔ dɔ́. ³⁰ Mapi sɔ́, i ke ma ɔnɔ mé de dāola ɔ Lua asiiyāpi òmɛo. A òmɛ ké n è n à bɔɔle mǎe, nɔ́ láasoo pɔ́ kú n nɔ́se guu dɔ́.

³¹ Kí, n gugwà ɔ n pɔe è n aɛ lán gbɛnazɔnawa. A zɔɔ, àle teke mé í to vía gbé kú. ³² Pɔ́pi miá vua tɛɛtɛɛe, aà kua n áa gǎsɔ́á ánusue, aà gbɛe n áa geleɔ́á mɔgotɛe, ³³ aà gbáɔ́á mɔsie, mé aà gbálaɔ́á mɔsi n gɔe. ³⁴ Gɔɔ pɔ́ nɛ gwa, gbɛsie gbòo, i ke gbɛe mé kǎwàò, ɔ à mò pɔ́pi gbála pɔ́ de mɔsi n gɔo ù ɔlò à n wiwi. ³⁵ Zibeezi mɔsi n gɔo n mɔgotɛo n ánusuo n vuao wíwi gɔ́ɔ, ɔ à gɔ́ lán èse mǐsina pɔ́ kú pɔ́wengbɛzeuwa. A gɛ́ n íanao, wi a ia e loo, ɔ gbɛsi pɔ́ gbɛnazɔna taapi ùlò gɔ́ gbɛsɔ́sɔ́ zɔɔ ù, à dúnia pà píi.

³⁶ Nanapin we. Kí, wá a bɔɔlekɛne sa. ³⁷ Kí, mǐmɛ n kíaɔ kía ù. Lua Musude n kpa kpalau n ikoo n gbǎao n gawio. ³⁸ A gbɛnazɔna n sɛanɔɔɔ n bǎo nǎne n ɔzɛ. Gu pɔ́ a a kuu píi nýɔɔ de n kía ùe. Mmɛ n de mi pɔ́ de vua ɔ́pi ù. ³⁹ Kpala pále a bɔ n kpe, a ka n pɔ́wao. Bee gbɛa a áaɔde a bɔ, i li dúniaa píi. Bee mé mɔgotɛ ù. ⁴⁰ Kpala síiɔde a mɔ, aɔ gbǎa lán mɔsiwa, asa mɔsi í pɔ́pii wíwi à a tiboe. Lá mɔsi í pɔ́ wíwi, mǎa a kpala káauɔ bǎde à n ke déɔdɛɔ. ⁴¹ Lá n gbálaɔ n gbǎnɔ è, a gueɔ de gɔ́ oobobo ù, a gueɔ de mɔsi ù, mǎa kpalapi aɔ kpaalea, áma mɔsi gbǎa aɔ ku a guue, asa n è mɔsi yǎalea n gɔ́ kúsaaoe. ⁴² Lá gbǎne gueɔ de mɔsi ù, a gueɔ de gɔ́ ù, mǎa kpalapi kɔ́ni aɔ gbǎa vɛ mé a kɔ́ni aɔ kasokasoa. ⁴³ Lá n mɔsi è yǎalea n gɔ́ kúsaao, mǎa gbɛnazɔn buiɔ ku we yǎalea, áma aa kɔ́sio, lá n è mɔsi lí kɔ́si n gɔoowa.

⁴⁴ Kíapio gɔɔ Lua Musude a kpala láasai kpá. A midɛo mé a gɔ́ buipáleo pɔ́ ù baou. A kpala káaupio ke déɔdɛɔe, i n bǎde, aapi io ku gɔɔpii. ⁴⁵ Beewa n è gbɛsie† gbòo gbɛsɔ́sɔ́wa, i ke gbɛe mé kǎwàò, ɔ à gɛ́ mɔsi n mɔgotɛo n gɔo n ánusuo n vuao wíwi. Kí, Lua Zɔɔde yá pɔ́ a mɔ zia òlɔnɛ. Nanapiá síanae, mé a bɔɔle náai vɛ.

⁴⁶ Ɔ kí Nebukanɛza wúle a gbɛɛu Danieli aɛ à misilɛè, ɔ à mè wà aà gba pɔ́, wá tulaletikaè téa. ⁴⁷ A ò Danieliɛ: A Luaá diio Luae, kíaɔ Diie síana. Ɔmɛ í asiiyā bɔnɛ gupuaɔ, asa n fɔ n bɔwɛe n asiipio. ⁴⁸ Ɔ kía Danieli gbà gbǎa, à aà gbà pɔ́ bɔnɛ, à aà kpá kpalau aáò wɛtɛe Babeli búsu, à aà díle Babeli ɔnɔnao píi gbɛzɔɔ ù. ⁴⁹ Danieli gbèa kíawa, ɔ à Sadaki n Mesakio n Abɛdinegooo díle Babeli búsu gbáadeɔ ù. Danieli sɔ́ a ku kibe.

3

Gbɛn áaɔ zua muɔ tɛu

¹ Kí Nebukanɛza táa pí n vuao lán gbɛnazɔnawa. A lesi gǎsɔ́sɔ́ soolo. Ɔ a pɛle Dula guzulɛu Babeli búsu. ² Ɔ à lékpásakè a búsu gbɛzɔɔnɛ aa kɔ́kǎaakɛ, kíaɔ, ledamadeɔ, zɔ́gɔ́ dɔ́aanao, gbáadeɔ, ɔ'ulenaɔ, yákpalekɛnao, yǎgɔ́gɔ́nao n a búsu kpalablenao píi, aa mɔ pɔ́ pɔ́ a pí a pɛlepi sakɛi. ³ Ɔ búsu gbɛzɔɔpio kɔ́ kǎaa táapi sakɛa yá musu, aa sía a aɛ. ⁴ Ɔ kpáwakɛna ò bílae gbáugháú à mè: Búsu píi gbɛɔ́ n bui píio, à yá pɔ́ wa dílé ma. ⁵ Tó a kuu'ò mǎ n kuleo n goeo n kúuo n mɔɔnao n kɔ́ pɔ́ píi, à kúle misilɛ

† 2:45 Sotú 118.22, Isa 28.16, Lom 9.33

táa pò kí Nɛbukaneza pí ní vuao a pèlɛpiɛ. ⁶ Gbɛ́ pò gí kùlɛi à misiilèè, wa ade zu mua té pásí guu gòɔɛ. ⁷ Ayãmeto tó gbɛ́ pòpɔ ɔ mà, bùsu píi gbɛ́ ge bui píin nò, aã kùlɛ aa misiilɛ vua táapiɛ.

⁸ Goo bee ɔ saanyãdɔnaeɔ mò Yuda buieɔ kɔmalekè, ⁹ aa ò kí Nɛbukanezae: Adeɔ n dɔ́ ní aafiao Záai! ¹⁰ Kí, n yãdile n mɛ, tó gbɛ́ pòɔ ɔ mà, aa kùlɛ misiilɛ táa pò ní pí ní vuaoɛ. ¹¹ N mɛ gbɛ́ pò i kùlɛ misiilèè, wa ade zu mua té pásí guue. ¹² Tɔɔ, Yuda buieɔ ku, n ní díle Babeli bùsu gbãadeɔ ù. An tɔ́n Sadakí, Mɛsaki ní Abɛdinegooo. Kí, gbɛ́piɔ lí n yãmao, aali zɔble n diiɔneɔ, mé aali kùlɛ a vua pò pò ní pèlɛɛo.

¹³ ɔ Nɛbukaneza pò pà maamaa, à mɛ wà mɔɛ ní Sadakio n Mɛsakio ní Abɛdinegooo. ɔ wà mò gbɛ́piɔ kpàwà. ¹⁴ Nɛbukaneza ní lá à mɛ: Sadaki, Mɛsaki ní Abɛdinegooo, ále gí zɔblei ma diiɔne stana yà? Ale gí kùlɛi vua pò pò má pèlɛɛ yà? ¹⁵ Tó á sɔu mà à kùlɛ misiilɛ pò pò má pípiɛ gɔɔ pò a pòɔ ɔ mà, a maae, ama tó i kùlèè, wa á zu mua té pásí guu gòɔɛ. Táa kpele mé a fɔ à á bɔ ma ɔzli? ¹⁶ Aa wèwà aa mɛ: Wá yápi zásimao. ¹⁷ Kí, tó wà wá zú mua téu, wá Lua pò wi zɔblèè a fɔ wá bɔu, i wá bɔ n ɔzli. ¹⁸ Baa tó i ke sɔo, ñyɔ dɔ́ ké wá zɔble n diiɔneɔ. Wá kùlɛ vua pò pò ní pèlɛɛo.

¹⁹ ɔ Nɛbukaneza pò pà maamaa, à a oa fɛ́nkpańzi. A mɛ wà mua té káfi de lá wí kea lɛɛ soplá. ²⁰ ɔ a ò a zígɔ́ gɔ́sa gbãaeɔne aa Sadakí ní Mɛsakio ní Abɛdinegooo yeye aa ní zu mua té pásípi guu. ²¹ ɔ gɔ́sapɔ ní yeye ní ní pɔkasa pò aa daaɔ, ulaɔ ní soolɔ ní tulɔ píi, ɔ aa ní sé ní zú mua té pásípi guu. ²² Lá kía yãdile pásí pásí, mé muapi wà maamaa, ɔ té pusu gɔ́sa pò aa ní zúpiɔ lè à ní dede. ²³ Gbɛ́ɔn aaɔpiɔ sɔ aa gè kwè mua té gbãapi guu yeyea.

²⁴ ɔ kí Nɛbukaneza gbãle à fɛle zè, gili gèaãgu. A a iwao là à mɛ: Gbɛ́ɔn aaɔ ɔ wà ní zú téu yeyea ló? Aa wèwà aa mɛ: Maaɛ kí! ²⁵ ɔ à mɛ: A gwae! Gbɛ́ɔn siiɔ má è. Aa poloa, aale bebe tépi guu, aai lamao. An gbɛ́ɔn siiɔde bò lán Lua Nɛ́wa. ²⁶ ɔ à sò mua bɔlɛi à mɛ: Sadakí, Mɛsaki ní Abɛdinegooo, Lua Musude zòblenaɔ, à bɔlɛ. ɔ aa bòlɛ te. ²⁷ Bùsu gbɛ́zɔɔ ní ledamadeɔ ní zígɔ́ dɔ́aanaɔ ní gbãadeɔ ní kíaɔ kãańzi, aa è tépi i fɔ pɔe wòmáɔ, an miká i tékúo, an ulaɔ i ɔɔkpao. Baa té gí kumá seo. ²⁸ ɔ Nɛbukaneza mɛ: Wá Sadakí ní Mɛsakio ní Abɛdinegooo Lua sáaukpa! A a Malaika zì à a zòblena pò aa a náai vɔ suabà. Asa aa gí yá pò má díle keie, aa sí wà ga, ké wasu kùlɛ misiilɛ dii pãlɛneɔ yáí, sema ní Lua. ²⁹ Yá pò má dílen ke: Tó gbɛ́e Sadakí ní Mɛsakio n Abɛdinegooo Lua tɔbɛɛsí, bùsu píi gbɛ́ ge bui kpelen nò, wa aa zɔɛzɛ, wi aa ua ke tufua ù. Asa dii pãle a fɔ gbɛ́ suaba máao. ³⁰ ɔ kía Sadakí ní Mɛsakio ní Abɛdinegooo gbà gbãa Babeli bùsuu.

Nɛbukaneza nana'oa liyá musu

³¹ Kí Nɛbukaneza mé lé yáɛ bee o gbɛ́piɛ, bùsu gbɛ́pii ge bui pò kú dúnia guu píin nò, à mɛ: Aɔ kú ní aafiao maamaa! ³² A kãmagu ké mà dabudabuɔ ní yãbɔnsae pò Lua Musude kɛmɛɛo oé. ³³ Aà dabudabuɔ zɔɔ fá! Aà yãbɔnsaeɔ pásí. Aà kpala láaa vɔo, aà kiblea aɔ ku gɔɔpiiɛ.

4

¹ Ma Nɛbukaneza ké má kú ma be kílikili yákelesai, ² ɔ ma nana'ò, a tò vía ma kú. Kua ma liiwa yá pò má è ní láasoo pò má kèò tò sɔ kèmagu. ³ Má

* 3:6 Zia 13.15

dĩle wà mómee ní Babeli ònónáọ pfi aa nanapi bọ́ọ́lekemee. ⁴ Ké àsi'ónáọ ní dabudabukenaọ ní saanyádónáọ ní mäsokenaọ mò, ma nanapi yá'óné, aai f̄s aa a bọ́ọ́lekèmmee. ⁵ Gbezā ò Danieli p̄ wà ma t̄áa t̄ó kpàè, wí meè Belasaa, mò ma kíi, ò ma nanapi òè. A Lua p̄ a kua adoa Nisína v̄í. ⁶ Ma mè: Belasaa, ònónáọ gbèz̄z̄, má d̄s ké ní Lua p̄ a kua adoa Nisína v̄í, asiyiá líz̄ z̄l'ù neo. Yá p̄ má è nana guun ke. N a bọ́ọ́lekemee. ⁷ Yá p̄ má è ma láasoo guu ḡz̄ p̄ má wúlea ma liiwan ke: Mále gugwa ò ma lí è ze t̄ole guoguo, a lesí kè z̄ai. ⁸ Lípi z̄z̄kù à gb̄àakù è a misona gè z̄ò luawa. Wí lípi è za dúnia lé léu p̄i. ⁹ A lác kefeù, mé a ne'í kè z̄ai, a p̄blea mò gbépiiwa. Sèa n̄b̄z̄z̄ ue è a gbáu, mé b̄á ò m̄s p̄pe a ḡsnaowa.* P̄ wēnide p̄i ò ble ewà.

¹⁰ Mále yápi e ma láasoo guu ḡz̄ p̄ má wúlea ma liiwa, ò ma malaika è à b̄ luabe. ¹¹ A lez̄u gb̄áugb̄áú à mè: A lípi z̄ à né, í a ḡsnaọ boeboe. A a lác wolo, í a beo fáaa. A to n̄b̄z̄z̄ bàale kēwà, à to b̄á b̄ole a lác. ¹² Ama à lípi m̄sna ní a z̄inao to t̄oleu, í m̄s̄i gala kpàè ní m̄gotē p̄s̄o s̄eu we. Fii a kpawà, ò ku s̄eu we ní n̄b̄z̄z̄. ¹³ Àà mi a liaa, àà láasoo í ḡs̄ lán n̄b̄z̄z̄ p̄s̄wa e wè sopla. ¹⁴ Malaikaò mé yá p̄ Lua dĩlepi ò, àà gbépiò mé yá p̄ Lua z̄eò kpàwàkè, ké gbé p̄ kúo e d̄s Musude mé iko v̄í gbēnazina kpalaowa. I gbé kpá kpalaú lá a yeiwa, baa gbé kp̄eena se. ¹⁵ Ma kí Nebukaneza, nana p̄ má òn we. Belasaa, ò a bọ́ọ́lekemee sa, asa ma kpala ònnae í f̄s a bọ́ọ́lekèmmee. Nȳs̄ f̄s̄, asa ní Lua p̄ a kua adoa Nisína v̄í.†

Danieli Nebukaneza nana bọ́ọ́leka

¹⁶ Ọ yápi dĩ Danieli p̄ wí meè l̄o Belasaaawa. Láasoo p̄ àle ke tò s̄s̄ k̄eàagu. Ọ kía mè: Belasaa, n̄su to nanapi yá ní a b̄ọ́ọ́le n v̄iakúo. Ọ Belasaa òè: Ma dii, Lua to nanapi àò de n zangudeọ yá ù. Lua to a b̄ọ́ọ́le àò de n ibeeyọ yá ù. ¹⁷ Lí p̄ ní è, a z̄z̄ mé a gb̄àa, a misona z̄ò luawa, wí e za dúnia lé léu. ¹⁸ A lác kefeù, a ne'í kè z̄ai, a p̄blea mò gbépiiwa. Sèa n̄b̄z̄z̄ ku a gbáu, mé b̄á ò m̄s p̄pe a ḡsnaowa. ¹⁹ Kí, n̄me ní lípi ù. N iko z̄z̄ mé ní gb̄aa v̄í. N z̄z̄ke gb̄à z̄ò luawa, n kpala òt̄a e dúnia léwa. ²⁰ Kí, n malaikae è à b̄ luabe à mè: A lípi z̄, í lípi ke kélekele, àma à a m̄sna ní a z̄inao to t̄oleu. A m̄s̄i gala kpàè ní m̄gotē p̄s̄o s̄eu we, fii í kpawà, ò kú ní s̄eàn̄b̄z̄z̄ e wè sopla.

²¹ Kí, a b̄ọ́ọ́len ke. Yá p̄ Musude dĩle ma dii kía yá musun ke: ²² Wa n ya wà n b̄o gbēnazinaọ guue, n̄s̄ kú ní s̄eàn̄b̄z̄z̄, n̄s̄ s̄e ble lán zuwa, fii í n gbē. Nȳs̄ ku màa wè sopla e n̄ ge n̄ d̄s ké Musude mé iko v̄í gbēnazina kpalaowa, mé í gbé kpá kpalaú lá a yeiwa. ²³ Lá à mè wà lim̄sna ní a z̄inao t̄ó, bee mè tò n Lua d̄s ikode ù, a ea n kpa kpalaú. ²⁴ Aȳm̄eto kí, ma ledamae bee ma. Kē n duunawa, n̄s̄ yáke a z̄éwa. N n yāv̄aika t̄ó, n̄s̄ gbēkeke taasideọne, n namablea í ḡz̄ ga ȳz̄.

²⁵ Yápi kí Nebukaneza lè p̄i. ²⁶ M̄o kuepla gb̄ea àle bebe a be kpé z̄z̄ musu Babeli. ²⁷ Ọ à mè: Babeli z̄z̄ p̄ má k̄ale ma kiblekti ùn keo lò? Má k̄ale ní ma iko gb̄aa ma kíake gawí yáie. ²⁸ E yápi àò gé b̄i kía léu, l̄z̄e b̄ luabe à mè: Kí Nebukaneza, yá p̄ wa ò n musun ke: Wà n b̄o kpalaue. ²⁹ Wa n ya wà n b̄o gbēnazinaọ guue, n̄s̄ kú ní s̄eàn̄b̄z̄z̄, n̄s̄ s̄e ble lán zuwa. Nȳs̄ ku màa wè sopla e n̄ ge n̄ d̄s ké Musude mé iko v̄í gbēnazina kpalaowa, mé í gbé kpá kpalaú lá a

* 4:9 Mat 13.32 † 4:15 Daa 41.38

yeiwa. ³⁰ Wegɔɔ yá pɔ wa ò Nebukanɛza musu kè. Wà aà yà wa bɔ gbɛnazina guu, à sɛ blè lán zuwa, mé fii aà gbɛ. Aà mikā gè gbà lán kúu káwa, aà ɔkɔ gbà lán bā ɔkɔwa.

³¹ Ké wè soplapi pà, ma Nebukanɛza ma wesè ma musu gwà, ɔ ma su ma laaiwa. ɔ ma Musude sáaukpà, ma Gɔɔpiide tɔbò, ma beɛɛ dɔ̀è. Asa aà kíake láaa vío mé aà kpala ɔ ku gɔɔpiiɛ. ³² Gbɛ́ pɔ kú dúnia guuɔ pii deɛ pɔe úo.‡ I ké lá á yeiwa ní gbáade pɔ kú musu ní gbɛnazina pɔ kú tɔɔɔ. Gbɛ́ lí fɔ kpàèo, gbɛ́ lí fɔ òè: Bó n̄le ké weio.

³³ Gɔɔ pɔ ma su ma laaiwa, ɔ ma ea su ma kíakegawiu ní beɛɛo ní zɔ̀kɛo. Ma íwa ní ma búsu gbáade ma gbea, aa ma kpa kpalau, ɔ ma iko dè a káaua.

³⁴ Ma Nebukanɛza mále musu Kía sáaukpasa, mále aà kpela, mále aà tɔbɔ, asa aà yáke a ma piiɛ, ɔ yáke a zéwa. A fɔ gbɛ́ pɔ í azia se lesí busa.

5

Yá pɔ wa kè gtwa

¹ Kí Balazaa a búsu gbáade s̄isi dikpe blewa gbɛɔn òaa s̄oo, ɔ àle v̄ɛɛmir̄nɔ. ² Ké aà pɔ kè ipiwa na, à mè wà mɔ́ ní vua imibɔɔ ní ánuusu imibɔ pɔ a dezi Nebukanɛza s̄ɛle Lua kpéu Yelusaleú, à imiò, aàpi ní a búsu gbáade ní a naò ní a nɔ pɔ í mése dilenéo. ³ ɔ wà mò ní imibɔpi, aale imiò. ⁴ Aale v̄ɛɛmi, aale t̄aa pɔ wà ní ké ní vuaò ní ánuusu n mɔgot̄eo ní m̄sio ní lío ní gb̄eo sáaukpa. ⁵ Wegɔɔ gbɛnazina ɔbò filia íi, àle l̄ák̄e kibe ḡí pɔ wà b̄olok̄ewáwa. Kía ɔpi è, àle l̄ák̄e, ⁶ ɔ aà láasoo tò s̄ò k̄eáagu. Aà oa òkpà, aà wopeɛk̄iio búsa, ɔ aà gbázina l̄ua. ⁷ A wii gbáa lè à mè wà mɔ́ ní àsi'onaò ní saanyád̄naò ní m̄sokenaò. ɔ a ò Babeli ònonapiɔne à mè: Gbɛ́ pɔ w̄es̄aɛ bee kyokè à a b̄olok̄em̄ɛɛ, má gomusu t̄ɛa ní vua yábao daɛ, i ḡɔ ma búsu gbáade áaòde ú. ⁸ Ké kía ònonapiɔ ḡè nípii, ɔ an gb̄e i fɔ w̄es̄api kyokè à a b̄olok̄è k̄íeo. ⁹ S̄ò èa k̄è kí Balazaagu maamaa, aà oa èa òkpà, mé aà búsu gb̄ɛz̄ɔɔ ḡò bíli guu.

¹⁰ Ké kía na kía ní búsu gb̄ɛz̄ɔɔ z̄oa mà, à ḡènz̄i bleblekp̄eu à mè: Adeɔ n d̄ɔ ní aafiao Záai! Nsu to n láasoo n pɔ yao, nísu ñ n oa òkpao. ¹¹ Gb̄e ku n búsu la, a Lua pɔ a kua adoa Nis̄ina ví. N dezi Nebukanɛza gɔɔ wa è a laai ví ní wez̄eo ní ònɔ lán Luawa. N dezi aà díle wez̄enaò ní àsi'onaò ní saanyád̄naò ní m̄sokenaò gb̄ɛz̄ɔɔ ú. ¹² Aà ònɔ ní aà d̄sao pásí, í yápii maɛ. I nanaò b̄olok̄e, í yá z̄í'ú yáasi polo ní yá'laò. Aà tón Danieli. Kía tɔkpàè ɔ Belasaa. N aà s̄isi s̄ò, í yápi b̄olok̄ene.

¹³ Ké wà mò ní Danielio kíapi kíi, ɔ a òè: Mmɛ ní z̄ìz̄ɔ pɔ wí mɛ Danieli, ma dezi b̄òð Yuda búsuu úa? ¹⁴ Má mà wà mè ní Lua Nis̄ina ví, ní laai ví ní wez̄eo ní ònɔ gb̄áo. ¹⁵ Wà m̄m̄ɛ tia ní ònɔnɔ ní àsi'onaò aa w̄es̄aɛ bee kyokè, aai a b̄olok̄em̄ɛɛ, áma aai f̄o. ¹⁶ Má mà ni f̄ò ñ yáò b̄olok̄e, ni f̄ò ñ yá'laò polo. Tó n f̄ò n w̄es̄aɛ bee kyokè ní a b̄olok̄em̄ɛɛ, má gomusu t̄ɛa ní vua yábao dane, ní ḡɔ ma búsu gbáade áaòde ú.

¹⁷ ɔ Danieli òè: Nȳ ñ gbaò k̄ua, ní asea ké gb̄ep̄aleɛ. N beeo má w̄es̄api kyokene kí, mí a b̄olok̄ene. ¹⁸ Kí, Lua Musude mé kíake ní z̄ɔ̀kɛo ní gawio ní beɛɛo kpà n dezi Nebukanɛzawa. ¹⁹ Lá á aà sè lesí màa, gb̄épii aà vía ví, aai misiilè, bui pii ge yá'oa bui piin nò. Gbɛ́ pɔ a ye de, í aà deɛ. Gbɛ́ pɔ a ye bɔ, í aà b̄ɔɛ. Gbɛ́ pɔ a ye gba gbáa, í aà gba gbáa. Gbɛ́ pɔ a ye k̄ésá, í aà k̄ésáɛ. ²⁰ Ama

‡ 4:32 Isa 40.17

ké à azla sè lesl mé aà swá yīaa mé à zazakù, 5 Lua aà bò kpalau, à aà gawi kò'è. ²¹ Wà aà ya bò gbēnazinao guu, aà laasoo gò lán nòbɔɔwa. A kú rí saeɔ, à sè blè lán zuwa. Fii aà gbè, 5 a dɔ sa ké Lua Musude mé iko vī gbēnazina kpalawā, mé i gbé pɔ a yei kpa kpalau. ²² Mpi sɔ Balazaa, aà tɔŋnan n ū. Baa ké rí yápi dɔ píi, ni nzla busao. ²³ N le'è Dii Musudewa. N tò wà mò rí aà kpé imibɔɔ, 5 mpi rí n bɔsu gbēzɔɔ rí n nao rí n nɔ pɔ ni mēsēdilenéɔ a vēemlò, 5 n taa pɔ wa ké rí vuao rí ánusuo rí mɔgotēo rí mɔsio rí lío rí gbēo sáaukpá, pɔ pɔ aali gu'eo, aali yāmao, mé aa dɔa vīo. N wēni rí n ziao ku Lua ɔzle, 5 ni aà kpelao. ²⁴ A yái a tò ɔpi mò wēsāpi kè.

²⁵ Yá pɔ ɔpi kēn ke: Mene, mene, tekeli, pēesi.* ²⁶ Yápi bɔɔlen ke: Mene mè Lua n kpalablegɔɔ nào, à a lezè. ²⁷ Tekeli mè wà n gbia legwá kiloowa, wa è ni kiloo sēo. ²⁸ Pēesi mè wà n kpala kpaale Medēo rí Pēesione.

²⁹ Balazaa yá'ò, 5 wà gomusu tēa rí vua yābaao dà Danielie,† wà kpáwakè wà mè, aà bɔsu gbāadeo aaōden aà ū. ³⁰ Gwāasin doupi guu 5 wà Babiloni kí Balazaa dè.

6

Danieli zua nòomusuo tóou

¹ Medē bui pɔ wī oè Daliusi mé zòle aà gbēu a wè bàāɔ rí plaode guu. ² A kà Daliusigu à bɔsu gbāadeo dile gbēɔn basoolo, 5 à rí díledile a bɔsuu píi. ³ A ledamadeo dile gbēɔn aaō an dɔaanao ū. Danieliá gbēɔn aaɔpi doe. Bɔsu gbāadeo i rí yá sēle siu ledamadepiɔne, ké aasu ásooke kíaeo yái. ⁴ Danieli ɔnɔ gbāa de ledamade kíniɔ rí bɔsu gbāadeola píi, 5 kía zèò à aà dile a bɔsu gbēzɔɔ ū. ⁵ ɔ ledamade kíniɔ rí bɔsu gbāadeo lé zewēle wà yāe ewà kpala pɔ a blēpi yá musu, āma a taae vīo, aai yāe ewào, asa a náai vī a yákea guu píie. Ili pákpa yāeio, ili zā yāewao. ⁶ ɔ aa mè: Wá yāe e Danieliwa bauo, mé i ke aà Lua síisia yá musu báasio. ⁷ ɔ ledamade kíniɔ rí gbāadeo kɔ náaa aa gè kía lè aa mè: Kí Daliusi, adeo n dɔ rí aafiao! ⁸ Wá bɔsu dɔaanao rí kía rí zlgɔ dɔaanao rí gbāadeo rí ledamadeo n rí iwaɔ píi, wa lekpaál wá è a maa n yāe bee dílee, ní tó wà zikewá. E gɔɔ baakwi léu gbé pɔ sù wabikè diiewa ge gbēnazinan nò, mé i ke ríme à wabikēmao, wa ade se zu nòomusuo tóou. ⁹ Kí, yápi dile sa, ní n tɔ da lāe beeu, ké gbēe su líleo yái. Iɔ de Medēo rí Pēesio ikoyā pɔ wa fɔ a bādeo ū. ¹⁰ ɔ kí Daliusi yápi dile à a tɔ dáluu.

¹¹ Ké Danieli mà wà yápi dile, à tà be. Aà kpea pɔ kú kpé musu fēnentio bɔaa rí Yelusaleuo wēwēa. ɔ á kùle wabikè Luawa à aà sáaukpá, lá Iɔ ke lá gu lé dɔ gēn aaɔ'aaɔwa. ¹² ɔ gbépiɔ mò siaazi, aa è àle wabike Luawa, àle kulekēè. ¹³ ɔ aa gè kía lè yá pɔ a dílepi musu aa mè: N yādile n mè e gɔɔ baakwi gbé pɔ wabikè diiewa ge gbēnazinan nò, mé i ke n báasio, wa ade se zu nòomusuo tóoue. Kía mè: Yápi sea vīo, à gɔ Medēo rí Pēesio ikoyā pɔ wa fɔ wà a bādeo ūe. ¹⁴ ɔ aa òè: Yuda bɔsu zɔzɔ Danieli lí n yádao ge yá pɔ rí dílepi. Iɔ wabike Luawa lá gu lé dɔ gēn aaɔ'aaɔe. ¹⁵ Ké kía yápi mà, à kèè lí maamaa. A zèò à Danieli suaba, 5 àle aà bɔa zé wēle e latè gè gèò kpéu. ¹⁶ ɔ gbépiɔ kɔ náaa aa mò kía lè aa mè: Kí, rí Medēo rí Pēesio ikoyā dɔ, wà mè yá pɔ kía dile rí yá pɔ à giio lílea vīo. ¹⁷ ɔ kía mè wà mɔ rí Danieliò wà aà zu nòomusuo tóou. Kía ò Danielie: N Lua pɔ nio kùlèe gɔɔpii n bɔ!

* 5:25 Bee mè nao, nao, gbia legwá, kpaale. † 5:29 Daa 41.42

18 Ké wà àà zù tòopiu, wà gbè se tà tòopile, ò kía seelakèwà ní a táanao ní a búsu gbāadeo táanao, ké gbèe su yāe lile Danieli musuo yáí. 19 Ō kía tà be, à gí poblei gwāasína bee, mé i a nɔe gbēao. I fí i'òo. 20 Ké gu dò, guwe lé ké, ò kíapi fèle gè nòomusuo tòopi kíi kpakpa. 21 Ké à sò tòopii, à lezù Danielizi ní pɔsiao à mè: Danieli, Danieli, Lua bée zòblena! N Lua pò niò kùlèe gɔɔ pii fí n bɔ nòomusuo lézi? 22 Danieli wèwà à mè: Lua n dɔ ní aafiao Záai! 23 Ma Lua a Malaika zì, à mò nòomusuo lé kúaa, aai ma kè'iao, asa ma kèè yāesaide ũe. Kí, mi táaee kene ziio. 24 Kía pɔ kèna maamaa, ò à mè wà Danieli bɔ tòopiu. Ké wà àà bò, wí àà gue e à kè'iao, ké a Lua náai vī yáí. 25 Ō kía mè wà mɔ ní gbé pɔ yàdò Danieliwà, ò wà ní zuzu tòopiu sɔ ní n nɔo ní n nao. E aao gé zìle lei, nòomusuo ní gbá aa ní kùkù, aa ní wáw wíwi píi.

26 Kí Daliusi lakè gbé pɔ kú a búsu guuɔne pii, bui píin nò, à mè: Aɔ kú ní aafiao maamaa! 27 Ma yāe bee díle ma búsu gbépiie. Aao Danieli Lua vīa vī, aai misiilè. Asa Lua bée pɔ kú gɔɔpiin aà ũ. Aà kpalaá kpala láasaie, mé aɔ kible gɔɔpiie. 28 I gbé suaba, i ní bɔ. I dabudabuo ní yābɔnsaɔ ke musu ní zìleo. Ōme Danieli bɔ nòomusuo lézi. 29 Danieli gbāa'è Daliusi kiblegɔɔ ní Peesi bui Kilisi kiblegɔɔ.

7

Danieli wépfungu'ea wàì mèn siiṣ yá musu

1 Babeli kí Balazaa kpalablea wè séia guu ò Danieli wépfungu'è, à yāe è a láasoo guu gɔɔ pɔ á wúlea a liiwa, ò à wépfungu'ea yá kè láu, à a yá mideo ò. 2 Danieli mè: Málè gugwa wépfungu'ea guu gwāasína, ò ma luabe íana è mèn siiṣ, aale fele ísia zɔa. 3 Ō wàì zɔo mèn siiṣ bòle ísia, an bui dodoo kɔe.* 4 A séia bɔ nòomusuwá, a kúu gàsiao vī. Ké málè gwa, wà aà gàsía wòlowà, ò wà aà se zè gbá pla lán gbēnazínawa, ò wà gbēnazína sɔ dɔè. 5 Ō ma wàì plaade è, à bò maiwa, a gengesekea, gbàtēewa mèn aaɔo kpa aà lézi. Ō wa òè aà fele nòo so maamaa. 6 Bee gbēa ma gugwá, ò ma wàì pále è, à bò gbēaanawa.† A gàsía vī a kpesea mèn siiṣ, mé a mi siiṣ. Wà aà kpá kpalau. 7 Bee gbēa ké málè gugwa wépfungu'ea guu gwāasína màa, ma wàì siiṣde è, i to vīa gbé kú e sɔ kè adegú. Aà gbāa sáa vīo. Aà swaaá mɔsɔie mé a zɔo, i pɔ sòò à wíwi, i zɔo a kíni pɔ gòwa. A adoa ní wàì pɔ dɔaaɔe. A kɔba kwí.‡ 8 Ké málè láasooke aà kɔbapi yáwa, ma kɔba pále è nēnannɔ, àle bɔ ní guu, ò kɔba káau mèn aaɔo wòlo, aa gubòè. Má è kɔba nēnapi wé vī lán gbēnazínawa. A lé vī lo, lo wala yá'ò.§

9 Ké málè gwa màa, má è wà kiblekila kàle,* ò Mae Zie mò zòle. Aà pɔkasao de púntaitai, mé aà miká de lán sá zu'oa káwa.† Aà kiblekila le té bɔ mé a wuluu lé pipi lán tévuawa. 10 Té swa bɔ aà zíc, àle bàale aà ae. Gbēon baasɔo lee ba aɔo lé aà íwa ble, mé gbé pɔ sí aà aeo ká millis baso.‡ Yákpalekenaò zòle, ò wà lác wéwē.§ 11 Ma gí lé gwa walayá pɔ kɔbapi lé o yáí, ò ma gí lé gwa e wà gè wáipi dè, wà aà ge tɔlɔzò wa se zù téu. 12 Wà wàì pále bɔ kpalau, ama wí ní wēni bɔo e gɔɔewa.

* 7:3 Zia 13.1, 17.8 † 7:6 Zia 13.2 ‡ 7:7 Zia 12.3, 13.1 § 7:8 Zia 13.5-6 * 7:9 Zia 20.4

† 7:9 Zia 1.14 ‡ 7:10 Zia 5.11 § 7:10 Zia 20.12

13 Ké málé gugwa gwá wépfungupi guu màa, ma pò è lán gbēnazínawa, àlè mós luabepuanau.* Ké à kà, 5 wà aà kpán'ækè wà gèò Mae Zipi kfi. 14 A aà kpà kpalau, à iko kpàwà ní gawio, 5 gbépii kùlèè, bùsu pii gbé ge bui piin nò. Aà iko aò ku gòpiiè, a láaa vío, mé aà kpala a midè bauo.†

Wépfungupi bɔɔle

15 Ma Danieli ma pò yà. Yá pò málé e ma láasoo guu tò sò kèmagu. 16 Ma sò gbé pò ze weo doi, ma yápio síana gbèawà pii. Ɔ à yá'òmee à yápio bɔɔlekèmee. 17 Wàì zɔɔ mèn síiɔpiá kpala mèn síiɔ pò aa bɔ dúnia guue. 18 Ama Musude gbéé mé aa kpala si aa ble, aai ví gòpii, aò láaa vío.‡ 19 Bee gbèa má ye síana dɔ wàì síiɔde yá musu. A adoa ní wàì kɔniɔ, i to vía gbé kú deŋla. Aà swaaá mɔsié, aà ɔkɔá mɔgoté, i pò só à wíwi, mé i 5zɔ à kɔni pò gɔwa. 20 Má ye kóba mèn kwi pò kú aà miwao yáasi dɔ lɔ ní kóba pò bɔ 5 kóba mèn aaɔ wòlo aa gubɔè. Kóbapi wé ví ní léo, i wala yá'o mé aà zea gbèa de a kɔniɔla. 21 Ké málé gwa, kóbapi lé zika ní Lua gbéé, àlè ní fu.§ 22 Ɔ Mae Zipi mò yánakpà Musude gbépiowa, asa kpala gɔa Lua gbéé pò ũ gɔɔ mé kà.*

23 Wa òmee wà mè: Wàì mèn síiɔdepiá kpala síiɔde pò a bɔ dúnia guue. A adoa ní kpala kɔniɔ, a da dúniaa pii, i 5zɔwà, i wíwi. 24 Kóba mèn kwipiá kpalapi kía gbèon kwi† pò aa kibleɔ. Kía pò dodoo ní a káau a fele ní gbèa, i kía gbèon aaɔpio bɔ kpalau. 25 A Musude tɔbèesi,‡ a gbèamò aà gbéone, a weele à gɔɔ ní yá pò Lua díleɔ lile. Wà Lua gbéé nàè aà ɔzɔ wè aaɔ ní kɔniɔ.§ 26 Ama yákpalekenao zɔle aa aà bɔ kpalau, aai kpalapi midè míomio e gòpii. 27 Wa dúnia kpalao pii kíake ní ikoo ní zɔɔkeo kpa Musude gbéowa.* Aà kpalapiá kpala láasaie,† mé kpalablenao kùlèè aa misiilèè n̄pii. 28 Yápi lén we. Ma Danieli, ma láasoo: tò sò kèmagu maamae, ma oa ɔ̀kpà, 5 má yápi kua ma n̄seu.

8

Sasakao sólekèa ní Blesanao

1 Balazaa kpalablea wè aaɔde guu ma Danieli ma wépfungu'è a pò má è káau bàasi. 2 Málé gugwa ma wépfungu'eapi guu, 5 má è má kú kibe Susa wéleu Elaũ bùsuu. Má kú swa pò wí me Ulai sae. 3 Ma weɔe ma gugwà, 5 ma sásakao è zea swapi le. A kóba pla. Aa gbàa, àma ado gbàa de adoa, a pò pò gbàapi bɔ gbèzæ. 4 Ma sásakaopi gwá, àlè sɔ́dada be'æ oi ní gubhantoo oio ní gɔmidɔkfi oio, àlè kóbamale. N̄bɔe a fɔ ze à aà dáo, mé gbèe a fɔ ní bɔ aà ɔzɔ. Lɔ azia pɔeá kee, 5 à azia di.

5 Málé láasooke yápiwa, 5 ma blesana è, à bɔ be'æ oi à mà dúniaa pii, aà gbá i ká ɔɔlewao. Kóba zɔɔ dɔ aà wé taau. 6 A gè sásakao pò zea swalépi kfi, 5 à kúu'ò à sùwà n pɔkúma pásio. 7 Má è, ké à sùwà ní pɔfɛo màa, à aà gbégbè à aà kóba mèn plapiɔ è'è, 5 sásakaopi i fɔ kaakaanakèo. Blesana aà se nè à 5zɔwà, gbèe i fɔ aà bɔ aà ɔzɔ. 8 Ɔ blesana azia di, àma ké à pèle maamaa, aà kóba zɔɔpi è, 5 kóba páleɔ bɔ kpa mèn síiɔ a gèe ũ, an lé dɔdɔ dúnia gola síiɔwa.

* 7:13 Mat 24.30, 26.64, Zia 1.7, 13, 14.14 † 7:14 Flp 2.9-11, Zia 11.15 ‡ 7:18 Zia 22.5 § 7:21 Zia 13.7 * 7:22 Zia 20.4 † 7:24 Zia 17.12 ‡ 7:25 Zia 13.5-6 § 7:25 Zia 12.14, 13.7 * 7:27 Zia 20.4 † 7:27 Zia 22.5

⁹ Kɔ́bapɔ do gɔ́nakè nénannɔ, ɔ à zɔ̀kù maamaa. A gè gɛmidɔ̀ki oi ní gukpe oio ní bùsu kefena oio. ¹⁰ A zɔ̀kù e à gè pè luabe zígɔ̀wa, ɔ à ní saanae kwè zìle* à ɔ̀zɔ̀má. ¹¹ A azía dì à sáakpà ní zígɔ̀pi Kíao. A sa pɔ̀ wɔ̀ owá lá gu lé do míde, à aà kúki kè bezia ù. ¹² Wá zígɔ̀pi náè à ɔ̀zɔ̀ ní sa pɔ̀ wɔ̀ o lá gu lé do taae pɔ̀ wa kè yáí, ɔ à síana pále zìle. Yá pɔ̀ a kè pii à saasè. ¹³ Ǿ má mà malaika lé yá'ò, ɔ malaika pále aà là à mè: Wépfungu'ea yápi aɔ̀ gé e bɔ̀e ní? Sa pɔ̀ wɔ̀ o lá gu lé do yápi ní taae pɔ̀ a yá a dimáo ní Lua kpé kpaamáó ní ɔ̀zɔ̀ zígɔ̀piwao. ¹⁴ Ǿ a òmɛe: Aɔ̀ gé e gɔ̀ ɔ̀a kuɛdo ní basɔ̀oɛ (2.300) sa'oa kɔ̀ ní oosio gbɛa, Lua kpé i gbasa bɔ̀ maa.

Wépfungu'eapi bɔ̀lekea

¹⁵ Gɔ̀ pɔ̀ ma Danieli mále wépfungu e màa, mále zewɛele mà a yáasi dɔ̀, ɔ ma pɔ̀ e zɛa ma aɛ, à b̀ lán gɔ̀ewa. ¹⁶ Ǿ ma gbɛnazína bɔ̀ mà bɔ̀a Ulaii. A lezú à mè: Gablieli,† wépfungu pɔ̀ gbépi è bɔ̀lekeè. ¹⁷ A sòmazi ma zekli. Ké àle mú, iwāa ká ma pɔ̀a, ɔ ma wule ma gbɛu. A òmɛe: Gbɛnazín né, n̄yɔ̀ dɔ̀ ké wépfungu pɔ̀ ní è de dúnialaagɔ̀ yá ùe. ¹⁸ Gɔ̀ pɔ̀ àle yá'omɛe, i ma kú gbāa, má wúlea ma gbɛu. Ǿ à ɔ̀nàa à ma fele à ma ze. ¹⁹ A mè: Mále yá pɔ̀ a mɔ̀ luapɔ̀kumabɔ̀bɔ̀ma gɔ̀gbezází onɛe, asa dúnialaagɔ̀ yáe. ²⁰ Sásakao kɔ̀ba mèn plaade pɔ̀ ní èpi de Medɛó ní Pɛesi kíao ùe. ²¹ Blesana sɔ̀ Gelesi kpalae, kɔ̀ba zɔ̀ pɔ̀ do aà wé taau mé a kía séia ù. ²² Kɔ̀ba mèn síiɔ̀ pɔ̀ b̀le kɔ̀ba pɔ̀ è gɛe ɔ̀piá kpalala mèn síiɔ̀ pɔ̀ aa b̀le aà bui guuɔ̀e, áma an gbāa a kaaáwao.

²³ An kpalablea gɔ̀gbezází, tó an taaekɛa lé ká, kía oapáside kɔ̀niki a fele. ²⁴ Aà gbāa a káfi, i ke ní aázía gbāao no. Aà pɔ̀kaalea a dimá. Yá pɔ̀ a ke pii a b̀leie, a gɔ̀sa gbāao ní Lua gbéɔ̀ dɛɔ̀nzɔ̀. ²⁵ Aà kɔ̀ni guu aà mɔ̀afili a b̀leie, iɔ̀ dile a ka. Tó gbéɔ̀ yáe daao, ɔ a ní dɛɔ̀nzɔ̀ dasidasi, i fele ní kíao Kíao. Wa aà kaale, áma gbɛnazína ɔ̀ no.

²⁶ Sa kɔ̀ ní sa oosio ogɔ̀ wépfungu pɔ̀ ní éa síanae. Yápi ká láu, asa a keɔ̀ zàe. ²⁷ Ma Danieli ma yéɛe làa, ɔ ma gyákè gɔ̀pla. Ké ma fele, ma ea zìkè kíe. Wépfungu pɔ̀ má èpi yá dia, mi a bɔ̀le dɔ̀o.

9

Danieli wabikea Luawa

¹ Aasuelu né Daliusi, Medɛ bui, kpalablea Babiloni bùsuo wè séia guu, ² ma Danieli ma yá pɔ̀ Dii ò ánabi Zelemiie* è taalau à mè, Yelusaleú a gɔ̀ bezia ù wè bàaɔ̀kwie. ³ Ǿ ma aedɔ̀ Dii Lua kúkiwa ma kulekèè, ma wabikèwá ní leyɛo, má z̀lela tufua ní zwánkasaɔ̀ daa. ⁴ Ma wabikè Dii ma Luawa, ma a gbéɔ̀ duunaɔ̀ òè. Ma mè: N yá na Dii Lua. N zɔ̀, ni to vía ní kú. Niɔ̀ n bàa kua ní gbé pɔ̀ yenzi aaf misiiile yá pɔ̀ ní díleɔ̀neɔ̀ kúa gbéke guu. ⁵ Wa duunakè wa yáwáikè. Wa taaekène, wa zāne yáwa. Wa bɔ̀ yá pɔ̀ ní díleɔ̀ ní n ikoyá kpe. ⁶ N z̀blena ánabɔ̀ yá'ò wá kíaɔ̀ne ní wá kpalablenáɔ̀ ní wá dezio ní wá bùsu gbéɔ̀ pii ní n tɔ̀o, ɔ wi n yámao. ⁷ Dii, ní maa. Wápiɔ̀ sɔ̀ wa gɔ̀ ní wíó gbā, wá Yelusaleúdeɔ̀ ní Yudaɔ̀ pii ní Isaili pɔ̀ kú káio ní Isaili pɔ̀ kú zà bùsu pɔ̀ n ní fáaau an bɔ̀a n kpe yáio pii. ⁸ Dii, wí wá kú duuna pɔ̀ wá kène yáí, wápiɔ̀ ní wá kíao ní wá kpalablenáɔ̀ ní wá dezio. ⁹ Dii wá Lua, baa ké wa zāne yáwa, ní sósobi ví ní súuuo. ¹⁰ Dii wá Lua, wí misiiilenɛo, wí té ikoyá pɔ̀ ní dá n z̀blena ánabɔ̀ne aa òwɛɛzio. ¹¹ Isailio pii

* 8:10 Zia 12.4 † 8:16 Luk 1.19, 26 * 9:2 Zel 25.11, 29.10

pà n ikoyāa, aa gĩ n yāmai. Ɔ n láaikèwá ké wa duunakène yáí, lá rí ò n zòblena Mɔzi ikoyā láuwa. ¹² N yá pɔ n mē a wá le kèwēe ní wá dɔaanaɔ. N yáíawá, wi yá pɔ Yelusaleũ lè taa e dúnia guu yāao. ¹³ Wá Lua, yápi wá lé lá a yá kú Mɔzi ikoyā láuwa, † kási wi n kǐi wēleɔ, wi mikē wá duunaɔwa wa laaidò n sɔnawao. ¹⁴ Dii wá Lua, n wētè wá yáí, ɔ n yápi yíawá, asa n yá lɔ na n yákea guu píie, ɔ wi n yāmao. ¹⁵ Dii wá Lua, n wá gbé pɔ de n gbé ɔ̀ b̀le Egipi ní n gása gbāao, n tɔ̀b̀ lá a ku e ní a gbāowa. Wa duunakè, wa taaekène.

¹⁶ Dii, lá n yákeaɔ maa píi, ñ n pɔkúma ní n pɔfɛo wee n wéle Yelusaleũ ní n gbèsístowa sa, asa Yelusaleũ ní wá gbé pɔ de ní gbé ɔ̀ g̀ò láanipɔ ɔ̀ gbé pɔ liaawázionē píie wá duuna ní wá deziɔ yāváikeyao yáí. ¹⁷ Wá Lua, mapi n zòblena wabi pɔ mále kema si sa ní ma wēna wiio. N kúki pɔ gbòo gwa n tɔ́ yáí. ¹⁸ Ma Lua, swákpa ñ ma yāma. Wése ñ wéle pɔ n tɔ́ kuwá bezia gwa. I ke wá maakea yáí wále wabikeimao, n sósobi zɔ́ yáíe. ¹⁹ Dii, ma yāma! Dii, sue! Dii, swáse ma yáí, ní ke kpakpa! Ma Lua, n̄su gēgēo n tɔ́ yáí, asa n tɔ́ dɔ wélepi ní n gbéɔwae.

Wè sɔpla leɛ b̄aaɔkwi yá

²⁰ Gɔɔ pɔ mále yá'o maa, mále wabike, mále ma duuna o ní ma gbé Isailio pɔɔ, mále sùuugbea Dii ma Luawa aà gbèsísi yá musu, ²¹ ké mále wabike maa, Gablieli, ‡ gbé pɔ má è wépungu'ea guu yáapi vùà m̀ò ma kǐi sa oosi ogɔɔ. ²² A yá'òmēe à mè: Danieli, ma bɔ mɔma ké mà ní wé kēne, n d̄sa í káfi. ²³ Ké n na wabikeawa, Lua sinnɔ, ɔ ma mɔ oine, asa aà gbé yenziden n ɔ̀. Laaidɔ́ yáe beewa, láasooke wépungu pɔ r̄le ewa. ²⁴ Lua wè sɔpla leɛ b̄aaɔkwi ðile n gbéɔne ní n wélepio, ké à taaɔ midē à duuna v̄le, à yāvāiɔ kéwá, i bɔ ní maake láasaio, wépungu'ea ní anabikekeao lé i ká, wi luakukti sakē. ²⁵ Láasooke yápiwa, n̄ɔ d̄ɔ́ ké sea gɔɔ pɔ wa ðile Yelusaleũ ea sua a pá ziuwa e à gè pè kía pɔ Lua kpá mɔgɔɔwa aɔ de wè sɔplapl̄a leɛ sɔpla ní wè sɔplapl̄a leɛ b̄aaɔ́ ní plaoo ũe. Wa ea kále, wi a gāaɔ keke ní zeaɔ, āma taasi aɔ ku gɔɔpi. ²⁶ Wè sɔpla leɛ b̄aaɔ́ ní plaopi gbea wa kíapi bɔlia, gbēe a zeaànɔ. Kía pɔ lé m̀ɔ z̄igɔ́ wélepi kaale ní Lua kpéɔ. A lé a ká lán í daa pɔɔlawa. E a lé aɔ gē kái z̄lkaa ní gud̄eɔ aɔ ku lá Lua ðilewa. ²⁷ Kíapi a ledouke ní gbéɔ dasi e wè sɔpla. Wè sɔplapi guoguo a sa'oa ní gbadaao midē, i t̄e gud̄ena § péle we e kaale pɔ Lua ðile gud̄enapie gē aà leò.

10

Gawide bɔ m̄sa Danieliwa

¹ Peesiɔ kí Kilusi kpalablea wè àaɔde guu wá yá b̄iiwá Danieli pɔ wí meè lɔ Belasaae. Yápiá s̄lanae mé íadama zɔ́ yáe. A yápi mà wépungu'ea guue, ɔ wa a b̄ɔ̀lekèè.

² Gɔɔ bee ma Danieli, mále p̄sia ke e ās̄sa āaɔ. ³ Mi bl̄enana bleo, n̄ò ge v̄ēe i gē ma léuo. Mi n̄isidɔɔo e ās̄sa āaɔpi gè láaò.

⁴ Mɔ séia gɔɔ baasɔ m̀endosaide z̄í má zea swa zɔ́ pɔ wí me Tigilisi sae. ⁵ Ma wesè ma gugwá, ɔ ma gbēe è pɔ pua daa mé vua maa asana d̄ɔa aà pi. ⁶ Aà me b̄ò lán gbē b̄eēedewa, aà oa de lán loupil̄eawa. Aà wé de lán t̄evuawa, aà ɔ́ ní aà gbáɔ lé teke lán m̄ogot̄e yɔɔawa. Aà lɔ de lán dasi k̄fiwa.* ⁷ Ma Danieli

† 9:13 Iko 11.28, 28.15-68 ‡ 9:21 Luk 1.19, 26 § 9:27 Dan 11.31, 12.11, Mat 24.15 * 10:6 Zia 1.13-15, 19.12

mámé ma wépfungu è mado. Gbé pò kumanɔɔ i eo. Sɔ kèngu, 5 aa bàalè gè ùlè. ⁸ Mámé ma gɔ mado, mále wépfungu zɔɔpi e. Ma gbáa làa, ma oa òòkpà, ma gɔ yèèesai.

⁹ Ma aà lɔɔ mà, 5 gɔɔ pò mále ma, i ma kù gbáa, má wúlea ma gbèeu. ¹⁰ Ɔ wà ɔnàa wà ma se ma kule ma koso ní ma ɔowa, mále lualua. ¹¹ Ɔ wa òmèe: Lua gbé yenzide Danieli, laaidɔ yá pò mále onewa. Fèle ze, asa wà ma zímae. Ké a òmèe màa, ma fèle ze, mále deede. ¹² Ɔ à èa òmèe: Danieli, rísu to vía n kùo, asa za gɔɔ séia pò n n nòse kpà yáwaaipaawa mé n nzía bùsa Luae, a sínno. N yápi yáí ma mɔi. ¹³ Pèesi kpala malaika kía zezòmmèe gɔɔ bao ní mèndoo, 5 malaika kía do Miseli† mò dòmále, 5 ma gbáa denla kè Pèesi kíaɔne. ¹⁴ Ma mɔ yá pò a n gbé le gɔɔgbèzází bɔɔlekeinee, asa wépfungu pò ríyɔ e lɔ de zia yá ùe.

¹⁵ Gɔɔ pò àle yápi omèe, ma a mipèle, má níle kpé. ¹⁶ Gbé pò bò gbènazínawapi ɔkà ma léwa, 5 ma lebò ma yá'ò. Má ò gbé pò zea ma aee: Dii, wāwā t̄sa pò pò mále e yáí, ma gɔ yèèesai. ¹⁷ Dii, kpelewa mapi n zòblena má f̄s yá'onno? Má gbáa ví lɔo, mále wekli e lɔo. ¹⁸ Gbé pò bò gbènazínawapi èa ɔkàa à ma gba gbáa ¹⁹ à mè: Lua gbé yenzide, rísu to vía n kùo. Nyɔɔ kú ní aafiaoe! N n me kpále! Sòdile! Ké à yá'òmèe, ma gbàakù, 5 ma mè: Dii, yá'omèe sa, asa n ma gba gbáa. ²⁰ Ɔ à mè: N yá pò tò ma mɔ n kii d̄sa? Má ea gé zika ní Pèesio malaika kíapio tia. Tó ma ta, Gelesio malaika kía a mɔ. ²¹ Ama má yá pò kú síana taalau one gía. Gbèe zeamanɔ kíapio yá musuo, sema á Isailio malaika kía Miseli bàasio.

11

¹ Mède bui Daliusi kpalablea wè séia guu, ma ze giaànɔ, ma kàedàaazi.

Geomidɔkli kía ní gubántoo kíao

² Slana mále onè. Kía páleɔ fèle gbèɔn àaɔ Pèesi. An síiɔde té ní kpe, aɔ àizee ví maamaa denla. A gbàakù a àizeepi yáí, i to gbèpii fèle ní Gelesì bùsuo. ³ Kía gbàade a fèle kpala zɔɔ ble, i ke lá a yeiwa. ⁴ Aà fèlea gbèa aà kpala a gboo à ke lee síiɔ, dúnia gola síiɔ ní a pòo. I ke aà buio mé aa kpalapio bleo, gbèpáleo mé aa ble mé aa kpalapio gbáa a ka a káauwao.

⁵ Geomidɔkli kía a gbàakù, aà zígɔɔ gbèzɔɔe i gbàakù deaala, i kible, aà kpala aɔ zɔɔ. ⁶ Gɔɔpla gbèa aa ledouke. Geomidɔkli kía a a nenɔena kpásá gubántoo kíawa yáyea ní k̄so seela ù, àma nɔepi aɔ iko ví weo, kíapi ní aà népio aa gègèo. Wa nɔepi ní gbé pò m̄daànɔɔ ní aà néo ní aà donledeo kpámá gɔɔ bee. ⁷ Nɔepi daee mé a kible aà mae gbèu. A léle gubántoo kía zígɔɔwa, a gè aà zegikii, a zikaínɔ, i gbàamóné. ⁸ A ní t̄aaó ní ní dii pò aa ní kásao séle taò Egipi ní ní pò bèeede pò wa kè ní vuao ní ánuɔuo. A gubántoo kía tó we gía gɔɔpla. ⁹ Gubántoo kíapi i mɔ lélei geomidɔkli kíapi bùsuwa sɔ, i ea ta a bùsuu. ¹⁰ Aà néo zì sɔuke, aa zígɔɔ káaa dasidasi. Aa dazeu aa dagua lán swa paawa, aai zika e aa gè peò aa zegikiíwa. ¹¹ Geomidɔkli kía pɔ a pa, i gé zikai ní gubántoo kíao ní zígɔ pò á káaa dasidasi, i ziblemá. ¹² Tó à zígɔpio sèle t̄árno, a azla se lesi, i ní dede de gbèɔn òaasɔɔo lee kwia (10.000), àma aɔ fuañla gɔɔpiio. ¹³ Gubántoo kía a ea zígɔ káaa dasidasi de a káaua. Tó a gɔɔ kà, a mɔ ní a zígɔ bílapio, baade ní a gòkebɔɔ.

¹⁴ Gɔɔbèeɔ gbé daside a fèle ní geomidɔkli kíao. N bui gɔ pásio fèlewá wépfungu pò ní è yá papaa yáí, kási aa saaseo. ¹⁵ Gubántoo kía a mɔ koezɔ

† 10:13 Yud 9, Zia 12.7

wéle blídezi, i sí. Geomidɔkɩ zígɔɔ gbāa a fɔ kpánéó, baa an zígɔɔ badeɔ. An gbāa a kao. ¹⁶ Kíá pɔ m̀ò lèlèwá a ke lá a yeiwaɛ, gbēe a fɔ kpaɛo. A ze búsu kefenau, aɔ a dúuzɔa zé vɩ. ¹⁷ A zeò à m̀ó n̄ a búsu ikoo píi, áma a ledouke n̄ geomidɔkɩ kíaoɛ, i a nenɔɛ kpásáwá aà kpala òòkpaa yáí. Yápi a zekɛo, aɔ aie víeò. ¹⁸ I gbasá aedɔ ísia sae búsuɔwa, i sí dasi, ɔ zígɔɔ dɔaana a aà káamai míde, a to aà káamai wí aà musu, ¹⁹ i ɛa aedɔ a be búsu zegikɩɔwa sa, kási a gẽmbole à léleɛ, wa aà e ɔo.

²⁰ Aà gēɛ i gbáamɔnde gbaemá a kíakegawi káfɩa yáí, áma gɔɔpla gbea a gaɛ, i ke pɔkúma ge zɩ yáí no. ²¹ Aà gēɛ aɔ de gbé gia pɔ wi aà kpa kpalauro ũ. Gɔɔ pɔ gbéɔ yáe yádaao, a m̀o lenakasané, i kpala símá. ²² A zígɔɔ wíwi a ae kélekele, a n̄ kaale n̄ kíá pɔ à ledoukèaàno. ²³ Ledoukèaaàno gbea a bɔ aà kpe, aà gbāa i káfɩ, baa tó aà gbéɔ dasio. ²⁴ A si búsu táaede gbé pɔ yáe yádaaoozi, i yá pɔ a maeɔ ge a deziɔ i e kèò ke. A n̄ pɔɔ séle, a n̄ pɔtuoo naaa, i n̄ àizepiɔ biile a íwaone. A váikpaal̄ n̄ zegikɩɔ, áma a gɔɔplakɛo. ²⁵ A sɔdile, i tékpa azɩau, i sí geomidɔkɩ kíazi n̄ zígɔɔ dasidasi. Geomidɔkɩ kíapi a zíkaaàno n̄ a zígɔɔ dasi pɔ an gbāa kè zàiɔ, áma a fɔo, asa wa lekpaalaàzie. ²⁶ Gbé pɔ aai pobleaàno zibɔnkpɛkɛè. Wa aà zígɔɔ yá, wi n̄ daside dede. ²⁷ Kíá gbēon plapiɔ zɩle táabúnu doui n̄ n̄seváio, aai ɛetokɛɛ. A zekɛo, asa yá a míde a gɔɔwaɛ. ²⁸ Gugbántoo kía a da a búsu zéu n̄ àizeɛ zɔo, áma a váikpaal̄ n̄ gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɔɛ. A yáyiamá, i gbasá ta a búsuu.

²⁹ Tó a gɔɔ kà, a ɛa si geomidɔkɩ búsuzi, áma gbezá yápi aɔ de lá a káauwao. ³⁰ Be'aeɛde gíè n̄ gó'ílenao, i vlánau, i ɛa gé kpēneɔbɔ gbé pɔ Lua bàa kúrínɔɔwa. A ze n̄ gbé pɔ aa Lua baakuarínɔ yá gbòo, ³¹ aà zígɔɔ i Lua kpé gbále, aai sa pɔ wɔ o lá gu lé dɔ míde, aai t̄è gudɛna* péleu. ³² A gbé pɔ aa Luabaakuarínɔ yá gbòo òòkpa n̄ m̀afilio, áma gbé pɔ aa n̄ Lua dɔo ze gbāa, aai giè. ³³ An gbé pɔ ɔno vɩ yáda gbé dasideɔne, áma gɔɔplanaea wa n̄ gbēoo kwé n̄ fɛndao, wa n̄ gbēoo kpasa, wa n̄ gbēoo ka kpéu, wi n̄ pɔɔ símá. ³⁴ Tó aa kpágua màa, wa dɔnle yoo, m̀afilideɔ i namá dasi. ³⁵ ɔnoɔnapi keeɔ kpagua, ké Lua e n̄ baasa à n̄ gbási wolomá, an n̄se i pu e gɔɔ lé kà, asa gɔɔpi a ka lá Lua dílewaɛ.

Kíá pɔ a azla sè lesɩ

³⁶ Kíae mé a ke lá a yeiwa, i azla se lesɩ, i zɔòke d̄s azlaɛ de diiɔla pii,† i d̄ɛenn̄yá'ò diiɔ Dii musu.‡ Aà yá aɔ gēɛ e luapɔkúmabɔbɔmagɔɔ gē láaò, asa Lua a yá pɔ a zeò keɛ. ³⁷ Kíapi a a deziɔ táaɔ yádao ge táa pɔ n̄ɔɔo ɔ yei. A diie yádao, a zɔòke d̄s azlaɛ derɩla píie. ³⁸ A zegikɩɔ táa kpela a dii ũ n̄ gbɛu. A dii pɔ a deziɔ d̄ɔopi kpela n̄ vuao n̄ ánusuo n̄ gbè beɛedeo n̄ pɔ oɔe. ³⁹ A yáyia zegikɩ gbèneɔwa n̄ a diipi d̄onleɔ. A gbé pɔ aa a d̄o kpela maamaa, i to aa kible gbé dasideɔwa, i búsu kpaalené n̄ aseá ũ.

⁴⁰ Tó a gɔɔ lé kà, geomidɔkɩ kía a m̀wà n̄ zɩo, ɔ gugbántoo kía a felewá lán zaa'lanawa n̄ s̄gɔo n̄ s̄deɔ n̄ gó'ílenao dasidasi. A si búsuɔzi dasi, i dagua. ⁴¹ A si búsu kefenazi ɔ. Zi a búsuɔ ble dasi, áma ɛd̄oɔ n̄ M̀abuo n̄ Am̀onɩɔ dɔaanaɔ bɔɛ. ⁴² Aà iko a búsu daside le, Egipi a bɔo. ⁴³ A gbáable Egipi àizeɛ pɔ uleaaɔwa, vua n̄ ánusuo n̄ pɔ beɛedeɔ píi. Libiiɔ n̄ Etiopiɔ misiilè. ⁴⁴ Bao pɔ a bɔ gukpe oi n̄ gugbántoo oio a to gilli gēaàgu, i dazeu n̄ pɔfè zɔoɔ dasi kaalea n̄ n̄ bádeao

* 11:31 Dan 9.27, Mat 24.15 † 11:36 2Tes 2.3-4 ‡ 11:36 Zia 13.5-6

yáí. ⁴⁵ A a kíake zwaákpe dɔ ísia ní Lua kpé gbèslí kefenao zānguoc. We ɔ a midɛu, gbēe a dɔaaleo.

12

Gɔɔgbɛzazi

¹ Gɔɔbeezi Miseli, * gbāade zɔɔ pɔ í ze ní n gbéɔ a fele. Gɔɔ bee taasi aɔ zɔɔ. Za buio daalegɔɔ e gɔɔ bee, a taa i ke yāao.† Gɔɔ bee n gbé pɔ an tɔ kú Lua taala‡ guuɔ bɔ. ² Gbé bíla pɔ lé i'ò téenauɔ vu. An gbēe a aɔ de àizāna pɔ ũ, an gbēe sɔ láani ní wí láasaio pɔ ũ.§ ³ Gbé pɔ ɔnɔ vɔ a aɔ teke lán musupɔɔwa. Gbé pɔ aai to dasi bɔ maapi a aɔ ike lán saanaɔwa.* ⁴ Mpi sɔ Danieli, yápiɔ ká láu, ní nana† e gɔɔpi lé ká. Gbé dasiɔ gé le wà gé la dɔa káfi.

⁵ Ma Danieli ma gugwà, ɔ ma gbēɔn plaɔ è, ado zea swa baala, ado baale. ⁶ An gbēdo ò gbé pɔ bàabaa daa a ze swa'iae à mè: Yābɔnsapiɔ midɛ bɔɛ ni? ⁷ Gbé pɔ bàabaa daa a ze swa'iapi a ɔplaa ní a ɔzeɛo sè musu, ɔ má mà a ò ní Gɔɔpiide tɔɔ‡ à mè: Wè àaɔ ní kɔnioɛ.§ Tó wà Lua gbéɔ gā líné ní kpe wa làa, ɔ yápiɔ midɛ pii. ⁸ Má mà, àma mi a bɔɔle dɔo, ɔ ma aà là: Dii, yápi a midɛ kpelewa ni? ⁹ A wèa à mè: Danieli, gé! Yápiɔ mi aɔ uleae, wɔ pɔ kúlewà e gɔɔ léwa. ¹⁰ Zibeezi gbéɔ gbási a wolo dasi, an nɔɛ a puakū lá wà ní baasawa, àma gbēvāiɔ wetā a aɔ vāi.* Gbēvāie a yápi mao, gbé pɔ ɔnɔ vɔ mé aa ma. ¹¹ Tó wà sa pɔ wí o lá gu lé dɔ midɛ, wà tè gudena† pèle, gɔɔ àaa soolo n basiɔkwio (1.290) aɔ ku. ¹² Báaade gbé pɔ a gɔɔ àaa soolo ní basopla sɔosaio (1.335) dā à ká. ¹³ Mpi sɔ gé e n gɔɔ léwa. Nyɔ ánuato, ní fele ká n baaa gɔɔ léwa.

* **12:1** Zia 12.7 † **12:1** Mat 24.21 ‡ **12:1** Bɔa 32.32, Sou 69.28, Luk 11.20, Zia 21.27 § **12:2** Isa 26.19, Mat 25.46, Zaa 5.28-29 * **12:3** Mat 13.43, 1Kln 15.40-44 † **12:4** Zia 22.10 ‡ **12:7** Zia 10.6 § **12:7** Zia 12.14 * **12:10** Zia 22.11 † **12:11** Dan 9.27, Mat 24.15

OZEE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Amɔsi gaa gbεa wɛ̀ kwi taawa Ozee gɔ̀ Lua lɛdɔɛkɛna ũ Isaili bɔ̀suu e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wɛ̀ 750. A gɔ̀ wɛ̀ baakwi e gɔɔ pɔ́ Asiliɔ Samali sí, ɔ Isaili kpala míde wɛ̀ 721 guu.

Gɔɔ bee (2Kia 14.23-17.23 gwa), Isaili bɔ̀su ɔ̀kpa. Kí Yeloboau plaade kpalablea gbεa Asiliɔ gbāa lé dɛdɛε. Kɔ̀bɔ̀ba kpalau mé lé Samali de, gbé pɔ́ aa zè ní yákpaaɔ ɔ̀ wàle kpá kpalau. Yázesai pɔ́ Amɔsi a yá'ò lé káfi. Luanaaikɛnaɔ sɔ́, yá'la ní lé maamaa, asa Kanaa bɔ̀su táagbagbaa lé gēki e ní gbāaoε.

Yá'lapɔ́ taa Ozee lè nɔ̀sea guu. Yá'la pɔ́ aà lè báasɛ̀ dɔ̀ guupi bɔ̀ yá pɔ́ Lua wáwá a gbéɔ náaisai yá musu guuε. Lua ye aa wɛdɔ̀ gbágbāai, i gbasa àɔ yɛɔzi (14.2-10). Ozee mè gbékekeakɔ̀ε ɔ́ Lua yei (6.6) lá Yesu ɔ̀ a baona waasokɛa guuwa (Mat 9.13, 12.7).

Anabi Ozee lá yá zékalean ke:

Lεε 1-3 Ozee kua ní a nao yá

Lεε 4.1-9.9 Isailiɔ kua yá ní lá an yápi dε Luaεɔ

Lεε 9.10-14.1 Lua gbéɔ náaisaika zínabɔ̀ki

Lεε 14.2-10 Lua yea Isailiɔzi mé a zible an náaisaikaεwa

Ozee nɔ̀ ní a néɔ

¹Yudaɔ kíaɔ Uzia* ní Yotaũo† ní Azaao‡ ní Ezekiao§ ní Yehoasi né Yeloboau* Isailiɔ kíaɔ kpalablegɔɔ, Dii ya'ò Beeli né Ozeewe. ²Ké Dii ná ya'oa Ozeεwa, a dɛ: Gè nì nɔε dɔ̀ε'lide se nɔ̀ ũ, ní gɔ́nasɔ̀nɔ̀ si lɔ, asa bɔ̀suebeedeɔ ma to we, aale gbásike maamaε. ³Ɔ̀ à gɛ̀ Diblaiũ né Gomεε sè nɔ̀ ũ. Ɔ̀ à nɔ̀siaàn, à nɛ'ĩ gɔ̀ε ũ. ⁴Dii ò Ozeeε: Tɔ̀kpaε Yezεεε, asa má tó gbé pɔ́ wà ní dɛdɛ Yezεεε† yá wí Yehu bɛdɛɔ musue tia, mí Isailiɔ kpala míde. ⁵Gɔɔ bee má Isailiɔ sá é'ε Yezεεε guzuleu.

⁶Gomεε nɔ̀sɔ́ lɔ, à nɛ'ĩ nɔ̀ε ũ, ɔ́ Dii ò Ozeeε: Tɔ̀kpaε Wégwaakuo, asa má Isailiɔ wegwa lɔ, má sùuukérɔ̀nɔ̀ lɔ. ⁷Ama má Yudaɔ wegwa, mí ní suaba. Ma Dii an Lua, máme má ní suaba, i ke ní sáo gè ní fɛndao gè ní zlo gè ní sɔ̀ gè ní sɔ̀deɔ no. ⁸Ké à Wégwaakuo kè yɔ̀wa, à nɛ'ĩ gɔ̀ε ũ lɔ. ⁹Dii mè: Tɔ̀kpaε Magbɛ̀no, asa á dε ma gbéɔ ũo mé má dε á Lua ũo.

2

¹N beeo Isailiɔ aao dasi lán ísiale úfáawaε, wa fɔ́ ní lé dɔ̀o, wa fɔ́ ní naoo.* Gu pɔ́ má òuné ma gbéɔ no, we wa ní sísiu Lua béε néɔ. ²Yudaɔ ní Isailiɔ káaa ní ledouo, aai dɔ̀aana mɛndona dile ní pɔ́ ũ. Aa bɔ̀le bɔ̀su ní bɔ̀suo, asa Yezεεε gɔɔpi an zɔ̀ɔε. ³A o á gbéɔne, gɔ̀ε ní nɔ̀εo, ma gbéɔn ní ũ, ma ní wegwa.

Isailiɔ dεa Dii nɔ̀ gbástikɛna ũ

⁴Isailiɔ, à zɔ̀adɔ́ á dawa, à zɔ̀adɔ̀wá, asa ma nɔ̀n aà ũ lɔ,

* 1:1 2Kia 14.21 † 1:1 2Kia 15.32 ‡ 1:1 2Kia 16.1 § 1:1 2Kia 18.1 * 1:1 2Kia 14.23 † 1:4 2Kia 10.11 * 2:1 Lom 9.26

mé aà zán ma ũ lo.

Aà káaluakaa bɔ a wée,
i mikē gbáslkɛawa.

⁵ Tó màa no, má pɔ piliwáɛ,

i gɔ puizi,
má tó aà gɔ láilai,
lá wá aà iwáɛ.

Má tó aà gɔ gbáa ũɛ,
má aà li gugii ũɛ,
mí tó aà ga n imio.

⁶ Má aà nɛɔ wɛgwao,
asa gɪnasɔnɛɔnɛ.

⁷ An da dɛɛ'li kè,
ɔ à ní nɔsí wisaikɛa guu.
A mè á gé a gɔpɔsɛɔwáɛ,
aai a gba pɔblea ní io ní sákao
ní bàabaao ní nísio ní vɛɛo.

⁸ Ayámɛto má zɛdɛɛ ní leo,
má gɪ liaaazi,

ké asu tɛ a dàaio yáí.

⁹ Tó à sù bɔ pèlɛ a gɔpɔsɛɔzi sɔ,
a ní leo,

a kpálɛkɛnízi, a ní eo,
i mɛ á ɛa ta a gɔ sɛíawáɛ,
asa aà pɔ na yáa dɛ tiaa.

¹⁰ I dɔ ké má mɛ ma pɔwɛna ní vɛɛo kpàwao.

Ma nísi ní ánusuo ní vuao nɔnɔaaɛ,
ɔ à a mɔaokè Baaliwa.

¹¹ A yáí má ɛa mà a pɔwɛna síwà
ní ma vɛɛo a kɛkɛgɔɔ
ní sákao ní bàabaa pɔ à a puizi ùlɛoo,

¹² mí aà wisaikɛ kaɛ a ɔzi
aà gɔpɔsɛɔ wáa.

Gbɛɛ a e à aà bɔ ma ɔzi.

¹³ Má aà pɔnakɛa midɛ píiɛ,
dikpɛ pɔ í kɛ wɛ ní wɛo pɔɔ

ní mɔ dafu pɔɔ ní kámabogɔɔ pɔɔ.

¹⁴ Má aà vɛɛliɔ ní aà kaadɔɛnliɔ dɛɛɛɛ,
lí pɔ à mè a gɔpɔsɛɔ mé flabòdɛpiɔ,
mí tó gupi gɔ taaa ũ, sɛanɔbɔɔ i ble.

¹⁵ Lá à tulaletikàtɛa táaɔnɛ,
à azia kɛkɛ ní tãanaɔ ní nɔamblɛbɔɔ,
à pèlɛo a gɔpɔsɛpiɔzi,

ɔ ma yá sáaagu,

yápiɔ yáí má aà wɛtáɛ.

Má Dii má mɛ má ò.

¹⁶ Má tó Isailiɔ ma yá zɛ e,
má gɛrínɔ gbáauɛ,
mí ní nɔsɛ níninɛ.

¹⁷ We má ní vɛɛbuɔ sɔaauné,
mí Akoo guzulɛ† kɛné pɔ'ɛzɛ ũ.

† 2:17 Yoz 7.24-26

Aa ma yāma lá aa mà ní wéndia ɔɔɔ,
 ɔɔɔ pɔ́ aa b̀ Egipi.

¹⁸ Ma Dii ma m̀e:

Ɔɔɔbeezí aa om̄e ní źá,
 aa om̄e Baali ɔɔ.

¹⁹ Má táaɔ tɔɔ ní léu,
 an tɔ́ aɔ dɔ́ngu ɔɔ.

²⁰ Ɔɔɔ bee má yádile pɔ́ɔne pii an yá musu,
 s̀eãnɔɔɔ ní b̄aɔ ní pɔ́taa'onkuawaaɔ.

Má sá ní f̄endaɔ ní z̄lo mide an b̀usuu,
 mí tó aã ku we dɔ́ɔa.

²¹ Má á ke ma nɔ́ ù e ɔɔɔpiiɛ,
 má á ke ma nɔ́ ù a zéwa súsuɛ,
 mí w̄enadɔ́é gb̄e ke guu.

²² Má á ke ma nɔ́ ù ní náaio,
 íɔ ma d̄ɔ́ Dii ù.

²³ Ma Dii ma m̀e:

Ɔɔɔ beɛ má swáw̄e.

Má swáse musu yáí,

musu i swáse tɔ́le yáí,

²⁴ tɔ́le i swáse pɔ́wena ní v̄eɛo ní n̄isio yáí,
 aai swáse bui pɔ́ má t̄ɔ́ yáí.

²⁵ Má ní t̄ɔ́ ní b̀usuu maz̄la pɔ́ ù.
 Bui pɔ́ ma tɔ́kpàè W̄éɔwaakuopi,
 má ní w̄egwa.

Bui pɔ́ ma tɔ́kpàè Magb̄eɔnopi,

má oné ma gb̄éɔ,

aai om̄e ní Lua.‡

3

Ozee ɔ: a a nɔ́ k̄úí

¹ Dii om̄e ɔ: Ɔe n̄yɔ́ ye n nɔ́ gb̄as̄k̄ena pɔ́ ɔ́ p̄ale yeaázizi, lá ma Dii má ye Isailiɔziwa, baa ké aãɔ ze ní dii p̄aleɔ, aãɔ ní v̄eɛbe k̄aaɔ nide. ² Ɔ ma ánuusu kpà ɔwat̄e ɔ̄e ní naa w̄eɔ koko ɔ̄e. ³ Má òè: Ɔɔɔ pla k̄emaɔ. Nsu d̄e"i ke ɔɔ, nísu gé ɔ̄e k̄i ɔɔ, míɔ kunnɔ. ⁴ Asa Isailiɔ ɔɔɔplake k̄iasai, d̄aanasai sa'osai gb̄eɛɛsai gb̄elasai sa'o'ulasai. ⁵ Bee gb̄eaa aa ɛa su, aai Dii ní Lua ní ní k̄ia Davidi buio k̄i w̄eɛɛ. Ɔɔɔgb̄ez̄zí aa ze ní Diio ní a èf̄aiao ní kpakpanagaao.

4

Dii b̄ɔɔa ní Isailiɔ

¹ Isailiɔ, á ma yāma,
 asa má yávi ní b̀supideɔ.

Gb̄e náai v̄lo, gb̄e gb̄e ke v̄lo,
 gb̄e ma d̄ɔ́ b̀usuɛ bee guuo.

² Gb̄ékaa ní ɛetoao mé kú a guu

ní gb̄eɛao ní kp̄ai'oao ní gb̄as̄k̄eao.

Aai gb̄aam̄e,

an gb̄eɔalia z̄eɛe v̄lo.

‡ 2:25 Lom 9.25, 1P̄ie 2.10

3 A yáí tò bùsupi gò wēnannɔ,
gbé pɔ kú a guuɔ gò yēēsai píi.
Baa se nòbɔɔ ní bāɔ ní kpɔɔ lé gaga.

4 Gbēe su lekpaakeo,
gbēe su zɔakao,
asa á sa'onao áme mále bɔbɔánɔ.

5 I gēnale fáane,
á anabio sɔ aal gēnapi léánɔ gwá.
A yáí má á bui mide.

6 Ma gbéɔ gò kaalea d̄sa kēsáma yáí.
Lá a gí d̄sai,
má gí à de ma gbàgbanao ũe.
Lá mapi á Lua ikoyá sáágu,
màa á néo yá a sámagu sɔ.

7 Lá sa'onapio kò,
màa an duunkεameε kò,
aa ma gawi lekpaakè ní wíyāo.

8 Aaí sa pɔ ma gbéɔ ò ní duuna yáí pɔ só.
A yáí an yāvāikea í kené na.

9 Sa'onao muua ní gbépioe.
Má ní dàakeaɔ wíné ní musue,
má flaboné ní yákeawae.

10 Aa poble, kási aa káo,
aa gbásike, kási aa káflo,
asa aa pákpámazi,

11 aa zè ní gbásikeaoe.
Vēe zi ní a dafuo ní mi líaa.

12 Líɔ aal gé yágbeaimá,
màsokena go í yá'oné.
Gbásikea mé ní sása,
aal gbásike aa ní Lua to wee.

13 Aaí sa'o gbèsis̄lɔ musu,
aal tulaletikatea s̄is̄lɔwa
giali ní baalio ní gbēnelio gbáu,
asa a uena í kené nae.
A yáí tò á nenɔɔ í d̄sē'li ke,
mé á né naɔ í gbásike.

14 Tó á nenɔɔ d̄sē'li kē,
mé á né naɔ gbásikē,
má íadamáo,
asa á ḡeɔ í ge na n̄e d̄sē'lideɔwae,
aal gé sa'oi ní táakpe káaluaoe.
Bui pɔ d̄sa vío í kaalee.

15 Isailio, baa ké a gbásikē,
Yudaɔ su tàaekε máao.
Asu gé Giligalio,
ásu Betavē s̄is̄l k̄uo,
ásu legbē we à me ní Dii kuaoo.

16 Isailio swá gbāa lán zununuwae,

5 mà gérínɔ dádákεkɔi lán sãɔwaa?

17 Eflaiũ buiɔ ná tãɔwa,
wà ní tó we.

18 Tó an í gbãa làa, aai gbãsíkkεε,
an dɔanaɔ ye wisaiyãí à kè zài.

19 Zaa a ní séle taðe,
an sa'okliɔ i widamá.

5

Isailiɔ daa yáú

1 Sa'onaɔ, à yáε bee ma,

Isailiɔ, à swákpa.

Kibedeɔ, à swãdɔ yáí,
asa mále yádaálaε.

A gɔné bai ũ Mizipa,
a filifilimbakpáné Taboo.

2 Gbé dɔɔsaipiɔ kà zà ní gbẽdeao,
mámε má ní swágaga nípii.

3 Mámε má Eflaiũ buiɔ dɔ,
Isailipiɔ yá uleamεεo.
Eflaiũ buiɔ zè ní gbãsíkkεao saε,
Isailiɔ gbãlè.

4 An yákeao mé tò aali su ní Luawao,
gbãsíkkεa kú ní sɔu, aa Dii dɔo.

5 Isailiɔ wala í ní dayãu,
Eflaiũ buiɔ í gẽmbɔle ní duunkea guu,
Yudaɔ í gẽmbɔleínɔ sɔε.

6 Aai gé Dii kíi wεεlei ní ní sãɔ ní ní zuɔ,
kási aali bɔwàɔ, à azla gáné.

7 Aa bɔ Dii kpe, ɔ aa naaenεɔ í'i.
Wa ní kaale saε e mɔ do,
ampiɔ ní ní buaɔ.

8 A kuupe Gibea!

A kãaepe Lama!

A zlgãale Betavé!

A dɔaa Bɛyámεε buiɔ!

9 Eflaiũ bùsu a gɔ bezia ũ an wetãgɔɔε.

Yá pɔ mále o Isaili buiɔne sea vɔo.

10 Yudaɔ kíao de lán gbé pɔ aai kɔɔ se sɔɔwae.
Má a pɔkúma bɔbɔmá lán idaa guawae.

11 Wãle gbãamɔ Eflaiũ buiɔne,

yákpaε mé ní ble,
asa aa gi te yápáie.

12 Má de Eflaiũ buiɔne lán bléwae,
má de Yudaɔne mekemuuna ũ.

13 Ké Eflaiũ buiɔ ní gyákεa è,
mé Yudaɔ ní bɔkea è,

Eflaiũ buiɔ gè Asiliɔ kíi,
aa gbéɔ zɔl dɔnle gbɛai ní kía zɔɔwa,

kási a f̄s á gbágbāo,
a f̄s tó á b̄oo láao.

¹⁴ Asa máo de Ɛflaiū buiɔne lán n̄oɔmusuwaɛ,
má o de Yudaɔne n̄oɔkusi ũe.

Má ní taitaie, mí dazeu,
má táńɔe, suabanae aɔ kuo.

¹⁵ Má dazeu, mí tá ma kúki,
e aao ní tàae d̄s, aai ma kíi w̄eɛɛ,
aai ma aeya ní yooyea guu.

6

Isailiɔ i n̄selileo

¹ A m̄o wà ɛa ta Diiwa.

Ɔme wá taitai,

kási a wá gbágbāe.

Ɔme wá ké 1a,

kási a ɛsekew̄aw̄eɛɛ.

² Ḡooɔpla gbea a wá lé ní láo,

a ḡoo āaɔde z̄í i wá fele,

w̄iɔ kuān̄o.

³ Wà Dii d̄s wá péle aà d̄sai.

Lá gud̄ɔa sea vío, a b̄o m̄owá,

a m̄owá lán káabuan louwa,

lán lou gb̄ez̄á p̄o i kwe t̄olewawa.

⁴ Ɛflaiū buiɔ, b̄o má keán̄o?

Yudaɔ, b̄o má keán̄o?

A yeamazi de lán suawaɛ,

lán k̄oo k̄oo fii p̄o i ḡēzeawa.

⁵ A yáí tò ma á z̄s̄ez̄s̄e

ní yá p̄o b̄o ma léuo,

ma á dede ní ma ānabiɔ yáó.

Ma yákpalekeaān̄o b̄o lán loupileawa.

⁶ Gb̄ekekeak̄s̄e ō má yei,

i ke ma gbagbaa no.*

Ma d̄sa Lua ũ maa de sa p̄o w̄i a p̄o káteu à tékua.

⁷ Aa ma bàakuar̄n̄o yá gb̄o,

aa b̄o ma kpe Adama.

⁸ Galada b̄usudeɔá yāv̄aikenanaɔne,

gb̄ede'au mé ɔ té ní iau.

⁹ Lá gb̄aam̄n̄edeɔ i gb̄éɔ kpákpa,

m̄aa sa'on ḡaliɔ i ke,

aaí gb̄éɔ dede Sikeū z̄éu,

we aaí d̄aakeun̄e.

¹⁰ Ma yá p̄o i dim̄a è Isailiɔwa,

Ɛflaiū buiɔ ní z̄ia kpá gb̄ásikeawa,

Isailiɔ gb̄al̄e.

¹¹ A Yudaɔ s̄s̄ a ma v̄aika guu,

a ka kekeá!

* 6:6 Mat 9.13, 12.7

7

¹ Tó má ye mà su ní ma gbéò ní pá ziué,
tó má ye mà Isailiò gba aafiaé,
Eflaiü buipiò duuna í bile,
Samalideò váikeaò í bò gupauu.

² Aale e ní yákeae ðomaguo.

An dàa kùamámá, mále wesié.

³ An yávéikeaò í ka kíagu,
an mɔafili í ke ðaanaone na.

⁴ Gbásíkènaone nípii,
an me ò wáa lán pèèkpèwa.

Za pèetotogò e a kákágò
pèèkèna lí a té kèke bo.

⁵ Kíá dikpègò vèé í tékpa kíagògu,
kíá í òda kò òu ní gbélaanikenàò.

⁶ An me wà ní kònio lán pèèkpèwa,
gwá an pò í gi àò fèa e gu gè ðòò,
ò í ðede kò lán tèlepiòwa.

⁷ Ampii aa wáa lán pèèkpèwa,
aaí bùsu yággònaò mómò.
An kíaò í kwè pii,
an gbèe lí lezumazio.

⁸ Eflaiü buiò yáalea ní buipáleò,
ò aa gò lán kàagbaala lilesaiwa.

⁹ Buipáleò lé ní gbáable, aa ðòò,
an miká lé dadau, aa a fán vío.

¹⁰ Isailiò wala í ní dayáu,
gia ní beeo aali tá Dii ní Luawao,
aali aà kíi wéleò.

¹¹ Eflaiü buiò ðe lán felenawae.
Sòòne, aa mi vío,
aaí lezu Egipiòzi,
ò aaí ea gé Asiliòwa.

¹² Tó aa dàzeu, má táalu zuñlae,
mí ní kwé lán bàòwa.
Tó aa káaa gudoù,
mí ní wetá ní váikea yáí.

¹³ Waiyoo ampiò, asa aa kèæ.
Kaale mé gòné, asa aa bò ma kpèe.
Má ye mà ní bo, ò aaí eedòa.

¹⁴ Aali wiilea ní nòsemendooo,
aaí wiipe ní lii musu.

Aaí rízia líli pówena ní vèeo ea yáí,
aaí kèa.

¹⁵ Ma ní toto,
má tò an gàsà gbàakù,
ò aaí làasoo vái ke ma musu.

¹⁶ Ma Musude, aali suao,
aa ðe lán sá gia baiwae.

Fènda mé a ní kíaò kwé an lé'èaa yáí,

Egipiɔ i ní yáaɓ.

8

Yákpale z̄s̄lea p̄ɔɔzakenaɔwa

¹ Lépe k̄aaewa!

W̄ale su lélei ma gbé Isailiɔwa lán kúuwa,
asa aa ma bàakuañño yá gbóo,
aa b̄ò ma ikoyá kpeɛ.

² Isailiɔ ì lezumazi wà me:
Wá Lua, wá n d̄ò!

³ Lá Isailiɔ ḡi yámaai,
ib̄e a ní gb̄eseleɛ.

⁴ Aaí k̄iaɔ kpa ma lé saie,
aaí d̄aanaɔ díle ma d̄sa saie.
Aaí táaɔ pí n̄z̄lae ní ánusuo ní vuao.

A yáí ɔ̄ aa kaalei.

⁵ Ma gi Samalideɔ zugaaei,
ma p̄o p̄aízi.

Kua gb̄alesai aɔ ní fu e b̄oɛ ni?

⁶ Isaili ɔ̄zikena mé ḡaaepi k̄è,
Samalideɔ p̄ópiá Lua no,
wa wíwi k̄élekeleɛ.

⁷ Iana aaí t̄s̄, ɔ̄ ì b̄olené z̄aa ù.
Ese i piao, wa e wísilɔo.

Baa t̄ó à p̄ia,
buip̄aleɔ mé aa m̄ó ní p̄ó naaa.

⁸ Isailiɔ ḡò p̄obleaɔ ù,
aa ḡò lán p̄ó p̄ó wa yeiɔwa buiɔ guu.

⁹ Asa aa ḡè Asiliɔwa,
lán s̄èa z̄aa'ina p̄ó ì b̄e adowae.
Eflaiū buiɔ ì gb̄èna w̄eele ní p̄óoɛ.

¹⁰ Baa k̄é aa gb̄enakp̄a ní buip̄aleɔ,
má ní naaae sa.

K̄ia z̄ɔɔ mé a ɔ̄t̄má,
aai na laoawa.

¹¹ Eflaiū buiɔ sa'ok̄liɔ k̄ò duunak̄ama yáí,
ɔ̄ sa'ok̄ipiɔ ḡòné duunk̄eze ù.

¹² Ma yá k̄èné dasi ma ikoyá ù,
ɔ̄ aa díle yá z̄llo ù.

¹³ Aaí ma gb̄agba, ɔ̄ aaí a n̄ò só.

Ma Dii ma p̄o namáo,
an váik̄ea d̄magu.
Má t̄ó an duuna wi ní musue,
aai ea ta Egipi.

¹⁴ Isailiɔ Kena yá s̄āngue,
ɔ̄ aale ní kib̄eɔ kpakpa.
Yudaɔ lé w̄éle b̄fideɔ k̄álekale,
k̄ási má tes̄o w̄élepiɔwae,
an kib̄epiɔ i tékū.

9

¹ Isailio, ásu pɔnakεo,
 ásu yáalo lán buipaleɔwao,
 asa a á Lua tò we,
 a ge gbáskè táa yá musue.

Pɔwεngbēki pīiu á pɔ ɔ dɔ táagbagba'aseawae.

² Pɔwεngbēki ɔ ní vεεfēki ɔ fɔ á gwao,
 vεε dafu a bɔo.

³ Eflaiū bui ɔ gɔ Dii būsuuo,
 aa ea ta Egipi,
 aa ní tē ble Ásili būsuu.

⁴ Aa e vεε tɔle Diiwa weo,
 an sa'obɔɔ kaaɔguo.
 An blepi de lán ge'ɔɔɔnaɔ blewae,
 a blenaɔ gbálee.

Aa blepi mɔaoke níziae,
 aa e geɔ Dii kpéuo.

⁵ Dikpe pɔ Dii díle a pɔ úɔ,
 kpelewa aa ke gɔɔpiɔ zii?

⁶ Gwa, baa tó aa pili kaalewa,
 Egipi ɔ ní ge káaa, Mefisideɔ ní vl.
 Lεaa mé a kūaa ní ánuusu pɔ bεεedeɔwa,
 lesikao i kúle ní kpéɔwa.

⁷ Tɔsimagɔɔ lé mɔ,*
 flabonegɔɔ lé ká!

A to Isailio dɔ!
 An duun zɔɔ ní íi pɔ aa sè ní Luao yái,
 aaí anabi gwa sɔú ue,
 aaí gbé pɔ Lua Nisina lé dɔaae dile íande ue.

⁸ Anabiá gudɔanae
 ma Lua gbé Eflaiū buiɔne,
 ɔ wí filifilimbakpaè a táa'ozeu,
 wí íbelesεaãɔ a Lua kpéu.

⁹ Aa sí yáɔɔsaiu
 lá wa kè Gibea yáawa.†
 An váikεa dɔ Luagu,
 a ní duuna wíné ní musue.

¹⁰ Ma Isailio ea de lán vεεbeɔ kɔmpaa gbáauwae.

Wésia ní deziɔle de lán kaadɔen né séia eawae.
 Ama ké aa ká Baali Peoo,
 aa nízia kpà táawa,‡

ɔ aa bēεkù lán pɔ pɔ aa yeipiwa.

¹¹ Eflaiū bui gawí a gēzea lán báwae.
 Nɔsia aɔ kuo, nɔsindee aɔ kuo, ne'ia aɔ kuo.

¹² Baa tó aa né gwà, à gbáakù,
 má tó aa kuawàe e gbéɔ ge láaɔ.
 Waiyoo ampiɔ, tó ma bɔ ní kpe.

¹³ Má è Eflaiū bui néɔ gɔ

* 9:7 Luk 21.22 † 9:9 Dɔa 19.1-30 ‡ 9:10 Nao 25.1-5

lán nòᵛ pò toenaᵛ ní dadan'aεkεwa,
aa b̀̀le ní ní nεᵛ gbēdenaᵛne.

14 N ní gba pò Dii! B́́ riyò ní gbai?

Nεansakpε pò a nᵛ ì gboo ní ý́ isaiοε.

15 An vāikεa ku Giligali píi,

we ma zauᵛgu.

Má ní yá ma kpéue,

ké an yākeᵛᵛ vāi yáí.

Máᵛ yeńzi lᵛo

an kía swágbaadeᵛ yáí.

16 Eflaiū buiᵛ gya sè,

an ź́na imí, aale ne'io.

Baa tó aa Ì,

má tó né pò an pᵛ dᵛwàᵛ gagae.

17 Ma Lua a gínzie,

aai liaaliaa buipáleeᵛ guu,

asa aai aà yāmao.

10

Isailiᵛ kpala midea

1 Isailiᵛᵛ vēeli ᵛtaae yāa,

aai ne'í ríziāe.

Lá an népiᵛ kᵛ,

màa an sa'okliᵛ kᵛ.

Lá an búsu maakú,

màa aa zāblè ní gbè táaᵛwa.

2 Mᵛafili ní sᵛ pà,

an táae a wi ní musue sa.

Dii a ní sa'oklipiᵛ gbooe,

í ní gbè táapiᵛ wíwi,

3 aai gbasaa me: Wá kía vío,

ké wá Dii vía vío yáí.

Baa tó wá kía ví,

b́́ a fᵛ wowēei?

4 Aai lé pāᵛ gbēgbē,

aai εᵛᵛ tóto,

aai lεdoᵛᵛ kekeńᵛ,

ᵛ kᵛ káalakea ì ligua

lán sápaaa dafu kàe néwa.

5 Samalideᵛ me a lua Betavē gáae yáí,

wa sᵛᵛbè, a sa'onaaᵛ i búbuape.

A gawi a mide,

asa wa símá wà taᵛe.

6 Wa se taᵛ Asili búsuu falu ù an kía zᵛᵛe.

Eflaiū buiᵛ gee a gᵛ kpá ní wéi,

wí a Isailiᵛ kú zé pò aa se yáí.

7 Samali búsu a mide,

a kía a gēze

lán lí miᵛna pò ì lé séwa.

⁸ Gulesi pɔ wa bɔ taaɔneɔ baɗe,
asa a ɗe Isailiɔ duuna ũe.
Leɔ nɔ lá úadeɔ fele da nɔ sa'okɔpɔla,
aai o gbɛsiɔne aa léle simá,
aai o sɔsɔne aa kúrila.*

⁹ Za gɔɔ pɔ Isailiɔ duunakè Gibea, aa zèðe.
Zi a yábɛekenapiɔ le Gibeaɔ lé?

¹⁰ Gɔɔ pɔ má yei, má nɔ swágagae,
buiɔpáɔ i mɔ káaariɔ,
aai mɔkamá nɔ duuna leɔ pla yáí.

¹¹ Eflaiũ buiɔá zununue,
wà zidàè, a ye ésegbɛai.
Má zuudané nɔ nɔe maaɔ,
mí tó aa soona gále.
Yudaɔ i sapa,
Yakɔbu buiɔ i gudaal.

¹² A maa tɔ, í keke gbɛke ũ.
A kpase kɛ wásawasa,†
asa Dii kí weɛlea gɔɔ kàe,
e aàɔ mɔ èfaiɔ pisiíwá.

¹³ A vai tɔ á kèke yábɛe ũ,
ɔ a blɛ mɔafilidepi blè.
Ké a ázla gbáa náaikè,
mé a ze nɔ á zlgɔ dasiɔ yáí,

¹⁴ wa zɔ zɔadɔwá,
wa á wéle bɔideɔ dúuzɔ,
lá kí Samana Betaabe kàale
à nɔeɔ nɔ nɔe wíwi zikagɔɔwa.

¹⁵ Maa wa keé Betelideɔ,
asa á vaikea kè zàie.
Tó gu dɔ, Isailiɔ kía aɔ ku bo.

11

Lua yea Isailiɔzi

¹ Ké Isailiɔ ɗe èwaasona ũ,
ma aà gbèsi Egipi.*

² Ama lá mále lezurízi,
màa aale zà kúmanɔ.
Aaɔ sa'o táaɔwa,
aaɔ tulaletikateɔ nɔ diipiɔne.

³ Mámɛ ma tá dáda Eflaiũ buiɔne,
ma nɔ kpá ma kùe,
ɔ aai dɔ ké mámɛ ma nɔ gbá aafiao.

⁴ Ma gbɛke galakpáné,
ma nɔ gále nɔ yenzi bao,
ma zuub̀lené,
ma naale ma blɛ kpámá.

⁵ Lá aa gí ǹselilei,

* 10:8 Luk 23.30, Zia 6.16 † 10:12 Zel 4.3

* 11:1 Bɔa 4.22, Mat 2.15

aa ɛa ta Egipio lé?
 Asilio mé aao kiblemá.
 6 Fēnda a teke an wéleɔ guu,
 wa ní bɔle gbáaɔ wíwi.
 Wa ní lekpaal̄ gboo,
 7 asa ma gbépiɔ̀ b̀ò ma kpɛ.
 Baa tó aale lɛzumazi,
 ma Musude, má ní gba gbāao.
 8 N beeo á Eflaiũ buiɔ̀,
 má f̄ɔ̀ ɔkpaázio,
 á Isailiɔ̀, má f̄ɔ̀ mà á kpámáo.
 Má f̄ɔ̀ mà keé lá má kè Adamaɛwao,
 má f̄ɔ̀ mà á baa daaa ní Zeboiũoo.†
 Ma n̄sɛlile á yá musu,
 ma wēnad̄sáé f̄ɛɛ.
 9 Má ɛa Eflaiũ buiɔ̀ ásooke ɔo,
 má p̄kúma pásí b̀òb̀ómáo,
 asa Luan ma ũ,
 i ke gbēnazinan ma ũo.
 Lua p̄ɔ̀ a kua adoan ma ũ á guu,
 má m̄ɔ̀ á kaaleio.
 10 Má pala lán n̄òmusuwa,
 aai tɛmazi.
 Tó ma pala,
 ma népiɔ̀ b̀ò b̄e'ae oi,
 aai m̄ɔ̀ ma kí ní lualuo.
 11 Aa b̀ò Egipi ní lualuo lán b̄aɔwa.
 Aa b̀ò Asili b̀usu lán felenaɔwa,
 mí ní káɛ ní b̄e.
 Ma Dii máme má ò.

12

Isailiɔ̀ duunakɛa

1 Eflaiũ buiɔ̀ yãliamazi,
 Isailiɔ̀ m̄ɔ̀afilikèkemeɛɛ,
 Yudaɔ̀ lé pámeɛ zéa ɔo
 baa ma Náaide p̄ɔ̀ ma kua adoa.
 2 Eflaiũ buiɔ̀ í ìana m̄óm̄o,
 aaɔ̀ kpáleke íampuuí,
 sásayá ní yápásio í k̄ɔ̀ ní guu.
 Aal̄ k̄ɔ̀ yáma ní Asilio,
 aal̄ gé Egipi ní n̄isio.
 3 Dii yáví ní Yudaɔ̀,
 a Yakɔ̀bu buiɔ̀ d̄aa w̄iné ní musu,
 í flaboné ní yákeawa.
 4 Yakɔ̀bu d̀ò a v̄i gbatoewa a da neasakpɛu.*
 Ké á z̄ɔ̀kù, à d̄ɛkà ní Luao,
 5 à d̄ɛkà ní aà malaikao à d̄ɛenè,†
 à ɔ̀ɔ̀b̀ à s̄uu gb̄ɛawa.
 A kp̄aaũaàn̄o Beteli,‡

5 à yá'òààno we.

6 Aà tón Dii,
Dii Lua Zig⁵deε.

7 Api⁵ s⁵, à su á Luawa,
à⁵ kú ní gbèkeo ní yákea a zéwao,
á wé i⁵ d⁵ á Luazi g⁵pii.

8 Laatana i⁵ kiloo vái k⁵ua,
gbèblea mé i keè na.

9 Eflaiū bui⁵ mè: Wa ke o⁵de⁵ ũ,
wa g⁵ àizεεde⁵ ũ.

Wá o⁵dapi yáí
wa wá yá⁵vái ge duuna eo.

10 Mámema⁵ Dii á Lua,
ma á b⁵le Egipie.

Má tó à εa à⁵ ku zwàakpe⁵ guu bε,
lá i ke dikpe z⁵íwa.

11 Ma yá⁵dá ànabi⁵ne,
mámε má tó aa wé⁵pungu⁵ è dasi,
5 aa yá'ò gbé⁵ne ní yáasio.

12 Lá Galadade⁵ zè ní t⁵áa yáo,
aa g⁵ pá síanaε.
Lá Giligalide⁵ i sa'o ní zuswanao,
an sa'ok⁵li⁵ g⁵né gbèze⁵ ũ bugbeue.

13 Yak⁵bu bàalè gè Sili b⁵usu,
Isaili z⁵oblè we n⁵wεεlea yá musu,
n⁵ yá musu 5 à dádákè. §

14 Dii tò ànabi b⁵ ní Isaili⁵ Egipi,*
5 à ní dádákè ànabipi sabai.

15 Eflaiū bui⁵ Dii p⁵ fèlè maamaaε.
Dii a to an gbè⁵dea yá wí ní musue,
i fiaboné sa p⁵ aa kàagu yáí.

13

Dii p⁵paa a gbézi

1 Ké Eflaiū bui⁵ yá'ò, wá lùalua,
aame gbáa Isaili⁵ guu.

2 aa tàaekè Baali yá musu,
a yáí an kpala a gai.

2 An duunkεa lé dεdεε sa,
aale á⁵nusu kása níziεe t⁵áa ũ.
An o⁵zíkεna⁵ mé lé ní diipi⁵pi ní 5no léu.

Wí ní yá'o wí me,
aaí sa'o ní gbēnaz⁵l⁵nao,
aaí lépepe zugaaε taa⁵wa.

3 A yáí tò aa g⁵ lán suakpaa k⁵owa,
lán k⁵ok⁵ fii p⁵ i gēzeawa,
lán ése úa p⁵ zàa i sélewa,

lán súle pɔ́ ǐ bɔ́ fɛnɛntiuwa.

⁴ Mámɛmaa Dii á Lua pɔ́ á bɔ́le Egipi.

Asu àɔ́ diie dɔ́o, ma bàasio.

Suabanae kuo, sema mapi.

⁵ Mámɛ ma á gwá guwaiwau,

ma òliaázi bùsu guwáadeu.

⁶ Ké ma á dádákè, a ká.

Ké a ká á làa, á ázia sè lɛsí,

ɔ́ ma yá sàágu.

⁷ Too! Má kusiwá lán nòɔ́musuwaɛ,

mí á dádá zéu lán gbɛaanawa.

⁸ Má mléwá lán wàì pɔ́ wà a né sèlɛwaɛ,

mí á kùa goaa mà á só lán nòɔ́kusiwa,

má á taitai lán maiwa.

⁹ A Isailiɔ́, á kaalɛɛ,

ké a bɔ́ mapi á Dɔ́nlɛde kpe yáì.

¹⁰ A kía pɔ́ ǐ á suaba ku máɛ sa?

A wéle dɔ́aana pɔ́ á òné

aa kía kpáé* ku má ni?

¹¹ Ma kía kpáé ní pɔ́kúmao,†

ɔ́ ma aà síwá ní pɔ́fèo.‡

¹² Èflaiü buiɔ́ yāváiɔ́ dilea,

wà ní duuna ká láu.

¹³ Aa de lán né sɔ́ŵwa a igɔ́,

nɔ́wáwá mɔ́, ɔ́ népi gí bɔ́l.

¹⁴ Má ní bɔ́ bɛda gbáaue?

Má ní sí gawae?

Ga, n sɛwe kúmáɛ?

Bɛda, n gbɛkaalebɔ́ sɔ́ bɛ?§

Má ní wegwao.

¹⁵ Baa tó Èflaiü buiɔ́ kò ní gbéɔ́ guu,

ían wáa a bɔ́ guwaiwau à sumáɛ.

Nibɔ́na a giigaga,

bɔ́'í a ba,

wa léle ní láasiɔ́waɛ,

wi ní pɔ́ bɛɛɛdeɔ́ sèle.

14

¹ Samalideɔ́ tàae a wi ní musɛ,

asa aa bò ní Lua kpeɛ.

Wa ní kwé ní fɛndaɔɛ,

wi ní néɔ́ wíwi,

wi ní nɔ́sindeɔ́ puipui.

Isailiɔ́ nɔ́sɛlilɛa

² A Isailiɔ́, à su Dii á Luawa,

á yāváiɔ́ mé tò a kpagua.

³ A su Diiwa, í yásiuè à oè:

Wá yāváiɔ́ kɛ́wá,

* 13:10 1Sam 8.5-6 † 13:11 1Sam 10.17-24 ‡ 13:11 1Sam 15.26 § 13:14 1Kln 15.55

gbáakpawázi, wí n sáaukpa.

⁴Asilio f̄s wá b̄o,
wá di ní s̄o kpe lo.

Táa p̄ wa ní pío
wá ní s̄isi wá diī ũ lo,
asa ní m̄e ní tone p̄ gwana vío wegwa.

⁵Ma Dii ma m̄e:
Má ní gbágbá ní ní p̄b̄o z̄akegyāo,
ma yeartzi a ke z̄ai,
asa ma p̄ w̄emá.

⁶Má de Isailīo m̄se ũ,
aaīo vuke,
aaī z̄inapele lán Libā b̄usu líwa.

⁷Aa b̄ob̄o,
aaīo gawi ví lán kuliwa,
an ḡīo na lán sēde líwa.

⁸Aa bekpa ma uei,
aaī b̄ole lán p̄w̄enawa.
Aa vuke lán v̄eliwa,
aaī t̄ob̄o lán Libā b̄usu v̄ewa.

⁹B̄s̄ Eflaiū buīo ke ní táāo bí?
Mám̄e má ní wabik̄ea sí,
m̄īo w̄et̄enzi.
Má de lán p̄li p̄ a lá sisiawāe,
an k̄afia a b̄o ma k̄īe.

¹⁰Dém̄e ñ̄o ví?
Aà láasook̄e yápiwa.
Dém̄e láasoo ví?
Aà yápi gbad̄s̄.
Asa Dii yákēo maa,
gb̄emāo lo t̄ei.
Aà yámansaīo s̄s̄ aaī p̄al̄ē.

YOELI

Yá pò kú lée bee guu

Anabi Yoeli yá ì gbéḡ gba gbāa gḡpii. Yá gbia pò Yoeli ò a lá guu mé Dii a gbāa ɔba buiḡne ní aà yákpalekeañḡo ũ. A yákpaleke ní Isailio a ɔtonɔkii gwasai yá musu, mé a yákpaleke ní buipáleḡ an zaa Isailioḡgu yáí. Músi yáḡ ɔbaa yákpalekeḡḡpié ní gu daa yáaao ní pòkēsāmao. Kwaḡ léléamá ní iminakaao ní pḡḡ tékūao ní zlgḡḡ léléamáo lé kaaleḡḡpi yá bḡḡleke (1.2-12, 15-18, 2.1-11). A de lá ánanbipi lé yá'o azla gḡḡ yá musuwa ní yá pò a su mḡḡ pii.

Gea sua yá pò àle yá a waasokea guu weḡḡa: Isailio gḡḡ gii, aai e Lua kpé zlkè lo, ɔ àle oné aa ea su Luawa aa wabikewà (1.13-14, 19-20, 2.12-17). Sema aa gḡḡ gii gla, yá i gbasá bḡḡnḡ na sa. Pḡdinzi pò Lua a legbèné (2.18-27, 3.1-5, 4.17, 18-21) yá i kḡḡe ní pòkēsāma pò de aà pòkūmabḡḡeamaḡ tḡo. Yá a zḡḡe buipáleḡwa (4.1-16), Isailio i ɔḡ sa lá Lua kua ní guu de. Yoeli ánanbikēka lé ɔḡwēe ké zlewa Lua aḡ kú ní bui píio, asa Lua a a Nisina pisimá (3.1-2). Lua legbēapi pápa Yesude káauḡ gḡḡ Páteko dikpeḡḡzḡ (Zin 2.16-21).

Kaaleḡḡ pò Dii díle

¹ Dii yá'oa Petue né Yoelien ke.

² Mae zḡḡḡ, à yáe bee ma!

Gbé pò kú búsuu laḡ pii, à swákpa!

Yáe bee taa kè á gḡḡ
ge á dezio gḡḡe?

³ A dau siu á néḡne,
aai o ní néḡne,
an néḡ i o ní néḡne lo.

⁴ Pò pò kwasutḡḡ tò
sēsēwekwaḡ sò.
Pò pò sēsēwekwaḡ tò
kwa búunaḡ sò.
Pò pò kwa búunaḡ tò
kwa keleḡ sò.

⁵ A vu iu idenaḡ, í ɔḡḡ!
A búbuape vēeminaḡ ápii
vēe dafu yá musu,
asa wa wò á léwae.

⁶ Buie lèle ma búsuwa,
aa gbāa mé an dasi lé vío,
an swaa de lán nḡḡmusu swaawa,*
an kánkānaḡ de lán nḡḡkusi kánkānawa.

⁷ Aa ma vēeliḡ ɔḡkpá,
aa ma kaadḡenliḡ kē kélekele.
Aa a tee wolo kòle,
a gōna gḡḡ kpá púuu.

⁸ A búbuape lán wéndia pò lé a gḡkpama gaa ɔḡḡ
à zwánkasa kákaalawa.

⁹ Pḡwena ní vēe gbao zḡḡe Lua kpéu,

* 1:6 Zia 9.8

sa'on Dii gbàghbanao lé ɔ́ɔɔ.

¹⁰ Bua músikè,
tɔɔɔɔ gɔ́ wɛ́nanno,
pɔ́wɛna ásookè,
vɛ́ɛɛɛ i vɛ́ɔ,
ku i bɔɔ.

¹¹ Zɛ́ɔ, à ɔku á wéwa,
vɛ́ɛbudeɔ, à búbuape.

A ɔ́ɔɔ mase ní éseo yá musu,
asa bua pɔ́kekea i zekɛo.

¹² Vɛ́ɛliɔ i'ò,
kaadɔ́enliɔ lá dɔ́rízi
ní gbɛafuɔ ní daminaɔ ní maɔɔ.

Sɛ́a líɔ giigàga píi,
pɔ́na láa gbɛ́nazɛnaɔwa.

¹³ Sa'onaɔ, à zwánkasa kákaála
à bala bɔ́ ɔɔ,
Lua gbagbakli zɛ́kenaɔ,
à búbuape.
Ma Lua gbàghbanaɔ,
à mɔ i la ní zwánkasaɔ daa,
asa pɔ́wɛna ní vɛ́ɛ gbao lé gé á Lua kpéu ɔɔ.

¹⁴ A lɛye dilɛ Lua pɔ́ ɔ,
à gbɛ́ɔ káaa,
à maezɔ́ɔ sisi
ní á búsudeɔ píi
aa mɔ wiile Dii á Luawa a kpéu.

¹⁵ Agya! Asa Dii gɔ́ káikù,
kaalɛgɔ́ pɔ́ Gbáapiide dilɛ lé mó.†

¹⁶ Pɔ́blea i láa wá wáao lé?
Pɔ́na ní yaalɔ míde wá Lua kpéu.

¹⁷ Pɔ́wɛna gɔ́ koosiinnɔ búsukɔ́tɛu,
dɔ́ɔ gɔ́ yáiyai, gbaɔ gbòɔ,
asa pɔ́wɛna glɛ.

¹⁸ Zuɔ wii gɔ́ dɔ, asa sɛ́ kuo,
kpásaɔ bílikè gékíiwa.
Baa pɔ́tuo nénaɔ lé íamaɛ.

¹⁹ Dii, máɛɛ lezunzi,
asa dádákɛkíiɔ tekùɛ,
tɛ́ɛpiɔ sɛ́sao líɔ sàsá píi.

²⁰ Baa sɛ́anɔbɔ́ɔ, n ní lé ní de,
asa swadɔ́ɔ gɔ́ gii píiɛ,
mé an pɔ́blekíiɔ tekùɛ.

2

Zígɔ́ ɛ́ɛta ní kwaɔ

¹ A kuupe Siɔna,
à zígáale Dii gbɛ́sɛ́sɛ́l musu.

† 1:15 Isa 13.6

Bùsudeɔ p̄ii, à gilike,
asa Dii ɔɔ lé m̄ó, à k̄aik̄ù.

² Gubeebeegɔɔɛ, gu a siak̄ù.

Lou guduuduu ɔɔɔɛ.

Ziḡɔ dasi lé li gb̄ɛs̄is̄iɔla
lán gudɔɔwaa.

An gb̄aa taa s̄aa i bɔ ȳaaɔ
m̄é a bɔ bau ɔɔ.

³ Té lé kú ní aɛ, t̄ɛlep̄iɔ dɔ ní kpe.

Bùsu k̄alé ní aɛ lán Edeni swaluwa,

à ɔ̄ɔ ní iau lán gb̄aa w̄aiwaiwa,
pɔɛ i e pilim̄áo.

⁴ An aɛ b̄ò lán s̄ówa,
aale bàale lán z̄ikas̄ɔ w̄aiɔwa.

⁵ An k̄ɔfi dɔ lán z̄ikas̄ɔɔɔwa,
aale s̄oo z̄ɔ gb̄ɛs̄is̄i m̄isonaa.

An k̄ii dɔ lán t̄é k̄ua s̄ɛsaowawa
lán ziḡɔ dasi p̄ó aale z̄l'ɔpooɔwa.*

⁶ Ké buiɔ wes̄ir̄ile,
aa olo'olobò aa oos̄isi.

⁷ Aale siu ní bao lán ɔ̄ɔsaɔwa,

aale v̄i ɔ̄ɔ lán ziḡɔɔwa.

Baade lé t̄aa'ò a aɛɔɔwaaɛ,

an gb̄ɛe i z̄á a ɔwao.

⁸ Aale ɔ̄asaz̄k̄ɔɔɔɔ,

aa mip̄è ní aɛ,

aale kuadi ní ib̄ɛɛɔwa,

an z̄ikabɔɔ lé kp̄ánéɔ.

⁹ Aale si w̄éle guu,

aale bàale b̄ii musu,

aale d̄ede kp̄éɔwa,

aale ɔ̄ɛ f̄enentiɔ guu lán kp̄áiɔwa.

¹⁰ Tɔɔle lé lualua ní aɛ,

musupɔɔ lé deedeɛ,

lat̄ɛ ní m̄ɔvuao lé siak̄ù,

saanaɔ lé ɔ̄ɔ t̄ek̄esai.†

¹¹ Dii d̄aa a ziḡɔɔɔɔ ní ɔɔ gb̄aaɔ.

Aà iwaaɔ dasi maamaeɛ,

gb̄é p̄ó lé z̄ike aà ȳawapiɔ gb̄aa.

Dii ɔɔpi z̄ɔɔ, a to v̄ia ní kú.

Dém̄ɛ à e b̄uui?‡

¹² Dii m̄è: Baa tia k̄éwa,

à su ma k̄ii ní n̄ɔsem̄endoo

n̄ leyeo ní ɔɔɔɔ ní búbuapeao.

¹³ A n̄ɔselile,

i ke á p̄okasaɔ no.

A su Dii á Lua k̄ii,

asa a s̄uu ní s̄osobio v̄i,

* 2:5 Zia 9.7-9 † 2:10 Zia 8.12 ‡ 2:11 Mal 3.2, Zia 6.17

aà pɔ lí pa kpaao.
 A gbēke ví zɔɔ,
 í ɔ́a pɔ́ a díle à damá bɔ́ a nɔ́sɛɛɛ.

¹⁴ Wílíɔ́ dɔ́o tó a wēnadɔ́wēɛ,
 i wá tó ń báaao,
 wí gbadaè ń pɔ́wɛnao ń v̄ɛɛo.

¹⁵ A kuupe Síɔ́na,
 à gbéɔ́ sísi,
 í lɛye díle Lua pɔ́ ũ.

¹⁶ A gbéɔ́ káaa à gbábɔ́né.
 A maézɔ́ɔ́ naaa à néɔ́ káaa,
 baa a yɔ́mínaɔ́.

O nɔ́sɛnaɛ aà bɔ́ a kpéu,
 aà nɔ́ dafu i bɔ́ kpea.

¹⁷ To sa'ona pɔ́ lé Dii gbagbaɔ́ ɔ́ɔ́ɔ́
 aà kpé kpele ń aà gbagbaktio zānguo.

Aa mɛ: Dii, n̄ n gbéɔ́ wegwa,
 n̄su to n bui gɔ́ láanipɔ́ ũo,
 n̄su to buipáleɔ́ yāadaɔ́nɔ́o.
 B̄yáí buiɔ́ mɛ wá Lua kú má niéi?

Dii zea n̄ a gbéɔ́

¹⁸ Dii n̄sɛ a fele a b̄usu yá musu,
 i a gbéɔ́ wēnagwa.

¹⁹ A wemá à mɛ:
 Mále pɔ́wɛna ń v̄ɛɛo ń n̄sio kpásáé,
 íɔ́ k̄aa páup̄au.

Má á ke láanipɔ́ ũ buiɔ́ne bau ɔ́o.

²⁰ Má gugbāntoodeɔ́ yáé zàzà,
 má ɔ́z̄n̄zi mà ń kpá gbáa wáiwai guue.
 Má n̄ ɔ́aanaɔ́ zu Ísida Wisideu,
 mí n̄ gbezádeɔ́ zu be'ae ísiau.
 Aa yaikɛ, an ḡí íɔ́ d̄o we,
 yá pɔ́ aa k̄éé píi yáí.

²¹ Tɔ́ɔ́le, n̄su vlakɛo!
 Pɔ́nake! Yáalɔ́!
 Asa ma Dii ma yāzɔ́kè.

²² S̄ɛa n̄ɔ́bɔ́ɔ́, ásu vlakɛo,
 asa s̄ɛ lé k̄usi kpále.
 Líɔ́ lé n̄'i,
 kaadɔ́ena n̄ v̄ɛɛo lé n̄ ase a ke.

²³ Síɔ́nadeɔ́, à pɔ́nake,
 à yáalɔ́ Dii á Luawa.

Ale á gba zuɔ́ lou káfla yáie,
 àle lou maé lán yāawaɛ.
 A daale a gɔ́ɔ́wa, i b̄olei.

²⁴ Pɔ́wɛna a n̄ɔ́nɔ́aa a gbēzeɔ́u,
 v̄ɛɛ n̄ n̄sio kákliɔ́ pa yelee.

²⁵ Pɔ́ pɔ́ kwaɔ́ blè wē n̄ w̄ɛo,

sēsēwεkwaɔ ní kwasutēɔ
 ní kwa búunaɔ ní kwa keleɔ,
 ma zígɔ dasi pɔ ma gbaεwápiɔ,
 má a flaboé.

²⁶ A pɔble lá á yeiwa à ká,
 í ma Dii á Lua táasile,
 asa ma yáɔnsaεkēé.

Wí a ma gbéɔ kū bau ɔo.

²⁷ A Isailiɔ íɔ dɔ sa
 ké ma Dii á Lua má kú á guu,
 mé dii pále kuo.

Wí a ma gbéɔ kū bau ɔo.

3

Dii a Nisina pisia a gbéɔwa

¹ Gɔɔ bee gbεa má a Nisina pisi bui píie,
 á nεgɔε ní á nεnɔεɔ í ánbikεke,
 á maezɔɔɔ í yáɔ e iu,
 á εwaasoɔ í wéɔpungu'e.

² Gɔɔbeezi má a Nisina pisimá,
 baa ma zɔɔblenaɔ, gɔεɔ ní nɔεɔ.

³ Má yáɔnsaεɔ ke musu ní zílεo,
 au ní téo ní teluo aɔ ku.

⁴ Iatē a siakū,
 mɔvua a tá lán auwa
 e Dii mɔgɔɔ zɔɔ pɔ a to vɔa ní kú à ká.*

⁵ Dii sísináɔ bɔ píi,†
 asa suabaa aɔ ku Yelusaleú
 Siɔna gbèsísi musu lá Dii òwae.

Gbé pɔ bɔ̀piɔ aɔ de
 gbé pɔ Dii ní sisiɔ ũe.

4

Dii yákpalekea ní bui

¹ Gwa! Gɔɔ bee, zɔɔbeezi,
 tó ma Yelusaleúdeɔ ní Yudaɔ pii díle ní pá ziu,

² má buiɔ káaa pii
 mà pilaínɔ yákpalekeguzuleu.

We má yákpalekeuínɔ
 ma gbé Isailiɔ ní ma búsuo yá musu,
 asa aa ma gbéɔ fáaa dúniau,
 aa ma búsupi kpaalèkɔε.

³ Aa tēlepá aa ma gbéɔ kpaalèkɔε,
 aa ma nεgɔεɔ ní ma nεnɔεɔ yia,
 aa káaluaká aa vεēmí ní a ɔao.

⁴ Tiideɔ ní Sidɔdeɔ*
 ní Filitē búsu zɔɔledeɔ pii,

* **3:4** Mat 24.29, Maa 13.24-25, Luk 21.25, Zia 6.12-13   † **3:5** Zln 2.17-21, Lom 10.13   * **4:4** Isa 23.1-18, Mat 11.21-22

á ye semano kpelewa ni?

Alé yá pò má kèè fiabomεε yà?

Tó ále a fiabomεε,

má tó a wi á musu kándo gᵛᵛε.

⁵ Asa a ma ánuusu ní ma vuao sèle,

a ma pᵛᵛmaa bεεdeᵛ sèle a taᵛ

á kàle á táakpεᵛ guue.

⁶ A Yelusaleᵛdeᵛ ní Yudaᵛ pᵛi yía Gelekiᵛwa,

ké à ní ké ní bùsuwa zà yái.

⁷ Gwa! Má ní vu iu,

aai fele gu pò a ní yiau,

mí yá pò á kènépi wíé á musu.

⁸ Má á negᵛᵛdeᵛ ní á nenᵛᵛdeᵛ yía Yudaᵛwa,

aai ní yía Seba pò kú zàᵛwa.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Yáε bee kpáwake buiᵛne:

A zᵛ sᵛuke à negᵛᵛnaᵛ vu iu,

í tó zᵛgᵛᵛ fele sᵛ kái mᵛpii.

¹⁰ A á soonaᵛpi fēndaᵛ ũ,

à á máaso limibobᵛᵛ lile sᵛnaᵛ ũ.†

Gbāasaide o gᵛsan a ũ.

¹¹ Bui pii, à bᵛ gupiiu,

à mᵛ káaa we kpakpa.

Dii, pilamá ní n negᵛᵛnaᵛ!

¹² Buiᵛ vu iu,

aai gé yákpalekeguzuleu,

asa we má zᵛleu

mà yákpaleke ní gupii buiᵛ.

¹³ An váikea kè zài!

Kᵛma ká pᵛi n kè,

asa à mà à ká kekeεε.‡

A mᵛ ᵛzᵛ vēεwa a fēkᵛiu,

asa à pàε,§ vēεkakᵛiᵛ pà yelele.

¹⁴ Wa ku we dasidasi yákpale midεguzuleu,

asa Dii yákpalekegᵛᵛ káikᵛ

yákpale midεguzuleuε.

¹⁵ Iatē ní mᵛvuao a siakᵛ,

saanaᵛ teke lo.

¹⁶ Dii a bᵛ Siᵛna ní káaaᵛ,

a bᵛ Yelusaleᵛ ní loᵛ gbāao.

Musu ní zᵛleᵛ a lualua,

āma Dii aᵛ de ulekᵛi ũ a gbᵛᵛneεε,

aᵛ de aafia'ekᵛi ũ Isailiᵛne.

¹⁷ Iᵛ dᵛ sa ké ma Dii á Lua,

má kú Siᵛna musu, ma gbε pò a kua adoapi.

Yelusaleᵛá ma pᵛε,

buiᵛpaleᵛ si wélepiu bau lo.

† 4:10 Isa 2.4   ‡ 4:13 Zia 14.15   § 4:13 Zia 14.20, 19.15

18 Gɔɔ bee gbèsíslɔ vɛɛbe a kwé,
mé síslɔ pɔtuɔɔ vɛl aɔ díe.

Yuda búsu swadɔɔe í a zɔ̄eɔ.
Nibɔna a bɔ Dii kpéu à bàale,
i m̀̀sepisi lepusia guzulɛu.

19 Egipi a gɔ̄ gbáa g̀̀i ù,
Edɔ̀ ù a gɔ̄ guwaiwai ù

yāpāsɪ pɔ̄ aa kè Yudaɔne yáí,
asa aa yāesaidepiɔ d̄ede n̄ búsuue.

20 Yuda búsu aɔ kálɛa gɔɔpiie,
wɔ̄ ku Yelusalɛ̀ ù w̄ɛ n̄ w̄eɔ.

21 Tɔ̄ pɔ̄ mi síné yāao ɔ̄ má síné sa.
Ma Dii, m̀̀o ku Síona.

AMOSI

Yá pò kú láe bee guu

E wàò gé Yesu Kilisi ii wè 760 Amosi bò a be wéleu Tekoa, Yuda búsuu, à gè zòle Beteli, gu pò Isaili búsuu sa'okli zòo kuu. Wegòò ànabikekeea bò ní sae lán loupūnaawa.

Gòò bee kí Yeloboaū plaade de Isaili búsuu kía ũ (787-747). Siliò lé zíkárñò lo, ò Isailiò èa lé namable lo, ò ànabi Amosi mò Lua gbépiò midèa yá pàlérígu. Gòò bee búsudepiò lé zíkè lousisiyáowa maamaae. Bóyáì à bao pàsipi pàlérígui?

A maa wà to baade àò kú ní a laaio kpálea lá Lua ikoyá dílewa, àma gbāadeò lí wei gbéòneò. Bee yáì Lua í zè ní gbāasaideò. Amosi yá pò tò a gò waasokena ũ yápi musu ò (7-9), ò wà aà yá Isaili búsuu gòògòò (7.10-17).

Lèe 1 e 2 zòa pò Lua ò Isailiòwa ní bui pò liaanzìò,

Lèe 3 e 6 yá pò tò Lua ní a gbéò yá bò kò kpe,

Lèe 7 e 9 wá gbá zé wá yá pò Amosi ò bókli dò. A wépfungu'è gēn sòò mé a yá de yá pò Lua a ea mò keiò seelaò ũe.

Amosi waasopi í to wá láasooke Lua yá bóa dúniaè bee yá kpewa pii. Anabi pò wá aà yàpi í to wá láasooke Yesu yáwa lo. Yesu yá í kòsè ní gbāadeò yáoo, í kè ní gbāao no, àma yá pò a òpi lé yá dafu dílewèe de Amosi pòal!

Yá pò a bui pò liaa Isailiòzi le

¹ Tekoa sádánaò do Amosi yá pò a è Isailiò yá musun ke. Yá pò a èpi dāaa tòle lualuaae wè plaè. Gòò bee Uzia de Yudaò kía ũ* mé Yehoasi né Yeloboaū de Isailiò kía ũ.† ² A mè:

Dii lé bò Sìna ní pūnaao,
àle bò Yelusaleŭ ní palaa gbāao.‡

Pòdánaò dádákèkìio lé gò wēnanno,
Kaameli gbepòle lé giigaga.

³ Ma Dii ma mè,

Damasi búsuu taaekè gēn àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo,

asa aa Galada búsudeò gbègbè ní éngooe.

⁴ Má tó té fele an kí Azaeli bēwa,
í kú aà né Benadada kpé gbāaowa.

⁵ Má Damasi bíibòle gba gbooe,
mí Aveni guzulèpi kía tìlòzò,
gbé pò zòle báawa Edenibepi,
wi tá ní Sili búsudeò Kii zìzòò ũ.
Ma Dii máme má ò.

⁶ Ma Dii ma mè,

Gazadeò taaekè gēn àaò,
a de beea se,
ma pò a weemáo.

Asa aa ma gbéò kùkù zìzòò ũ píie,

* **1:1** 2Kia 15.1-7 † **1:1** 2Kia 14.23-29 ‡ **1:2** Yoc 4.16

5 aa ní ná Edóũone ní ɔzɪ.

7 Má tó té fɛɛ Gaza bɪiwa,
i kũ a kpé gbāaɔwa.

8 Má Asedoda kía t̃bɔz̃
ní gbé p̃ɔ z̃ɛ báawa Asekelonio.
Má ɔse mà Ekelonideɔ lé,
e Filitē k̃ona p̃ɔ g̃ɔ weɔ ge midɛð.
Ma Dii Lua máme má ò.

9 Ma Dii ma mè,
Tiideɔ tàaekè g̃ɛn àaɔ,
a de beea se,
ma p̃ɔ a weemáo.

Asa aa ma gbéɔ kùkù z̃ɔz̃ɔ ũ piie,
5 aa ní ná Edóũone ní ɔzɪ.
Lɛdoũ p̃ɔ aa k̃ériñɔ i d̃órguo.

10 Má tó té fɛɛ Tii bɪiwa,
i kũ a kpé gbāaɔwa.

11 Ma Dii ma mè,
Edóũɔ tàaekè g̃ɛn àaɔ,
a de beea se,
ma p̃ɔ a weemáo.

Aa p̃ɛɛ ní daɛɔzi ní f̃ɛndao,
aai gb̃ɛe w̃ɛnagwao.
Aa p̃ɔk̃umab̃ɔb̃ɔmá z̃ɛz̃ɛsai,
an p̃ɔ f̃ɛar̃zi i kp̃áleo.

12 Má tó té fɛɛ ní bùsu Temaniwa,
i kũ a m̃ɛw̃ia B̃ɔz̃ɛla kpé gbāaɔwa.

13 Ma Dii ma mè,
Am̃oniɔ tàaekè g̃ɛn àaɔ,
a de beea se,
ma p̃ɔ a weemáo.

Aa Galada bùsu ñɔsindeɔ p̃ùì,
ké aa ye ní bùsu káf̃i yái.

14 Má t̃ɛs̃ ní m̃ɛw̃ia Labawa,
i kũ a kpé gbāaɔwa.

Zikawii iɔ d̃ɔ,
z̃àaʼlan gbāa i f̃ɛɛr̃gu,

15 wi tá ní ní k̃iao z̃ɔz̃ɔ ũ,
aàpi ní a ɪwaɔ s̃anu.
Ma Dii máme má ò.

2

1 Ma Dii ma mè:
M̃abuɔ tàaekè g̃ɛn àaɔ,
a de beea se,
ma p̃ɔ a weemáo.

Aa Edóũɔ kía ge kp̃asa
e aà wáɔ g̃ɔ t̃ufu ũ.

2 Má tó té fɛɛ M̃abuɔwa,
i kũ Kelio kpé gbāaɔwa.

M̃abuɔ gaga z̃ɔ z̃ɔa guue
g̃ɔz̃ɔ p̃ɔ w̃áɛ kúkuake,

wàle mɔ pé.

³ Má ní dɔaana tɔ̀bɔzɔ̀e,
mí aà iwáɔ dɛdɛaà̀nɔ.
Ma Dii máme má ò.

Yá pɔ a Yudaɔ ní Isailiɔ le

⁴ Ma Dii ma mɛ,
Yudaɔ tàaekè gɛ̀n àaɔ,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.
Asa aa gí ma ikoyáíe,
aalɔ yá pɔ má díleɔ kúao.

An t́aaɔ mé ní sásá,
ɛɛde pɔ an deziɔ tɛiɔ.

⁵ Má tó té fele Yuda búsuwa,
i kú Yelusaleú kpé gbáaɔwa.

⁶ Ma Dii ma mɛ,
Isailiɔ tàaekè gɛ̀n àaɔ,
a dɛ beea se,
ma pɔ a weemáo.

Aaí gbɛmaaɔ yía zɔɔ ú ɔa yáí,
aaí taasideɔ yía kyale flaboane yáí.

⁷ Aaí ɔzɔ wɛ̀nadeɔwa búsu'úf́aaú,
aaí gbáasaideɔ yá málené.
Né ní a maeo aaí gbada wéndia doúwa,
aaí ma tó pɔ a kua adoa ɔ̀ɔkpa.

⁸ Aaí ní wó poo sa'okliɔ sae píi
zwáa pɔ aa a tɔ̀masímáɔwa.
Aaí v́ɛɛ lú ní ɔa pɔ aa símáo
aa mi ní táakpɛu.

⁹ Máme ma Amoleɔ káaleé yáa,*
baa ké aa gbáa lán sɛde líɔwa,
mé aa gbáa lán sé gɔ̀n giiwa.
Ma ní kaale píi, néfɛ̀nɛ̀n gbɛ̀zɔ̀ɔ.

¹⁰ Máme ma bɔ́aɔ Egipti,
ma dɔaaé guwaiwiau wɛ̀ bla,
má tò Amoleɔ búsu gò á pɔ ú.

¹¹ Ma á néeɔ díle ànabiɔ ú,
má tò á èwaasoeɔ nízla kpáa.†
Isailiɔ, síana mále oéo lò?
Ma Dii máme má ò.

¹² A nae gbé pɔ aa nízla kpàapiɔwa aa v́ɛɛmi,
á díle ànabipiɔne aasu ànabikeke bo.

¹³ A ma! Má á ke d́éɔd́eɔe,
lán zugo pɔ pówen aso sea í pɔ ke d́éɔd́eɔwa.

¹⁴ Gb́é kásakasaɔ bɔ̀kli eo,
gɔ̀saɔ e bɔ̀ ní gbáa yáíó,
negɔ̀naɔ e nízla misio.

* 2:9 Iko 3.8-10 † 2:11 Nao 6.1-8

15 Kàzunaᵛ fᵛ zε gio,
 bàwáadeᵛ e bᵛo,
 sᵛdeᵛ e rízlá misio.
 16 Baa negᵛn wᵛᵛdeᵛ
 aa bàasi ᵛgii gᵛᵛ beee.
 Ma Dii máme má ò.

3

1 A Isaili bui pᵛ ma á bóle Egipi,
 à swákpa à yá pᵛ ma mē a á le ma.

2 Dúnia buiᵛ guu pii áme ma á sé.
 A yái má vāi pᵛ á kē wíé á musu.

Amosi anabikekea bᵛ Dii klíe

3 Gbēᵛn plaᵛ lo tekᵛi kᵛyámasaia?
 4 Nᵛᵛmusu í pūna ðao guu pᵛblea esaie?
 Nᵛᵛkusi í pala a tòou nᵛᵛkúsaie?

5 Tó bāe i zu fiuo,
 a e á aà kūe?
 Tó ba i e pᵛ kúo,
 a bilēe?

6 Tó wá zīgāalè wéleu,
 sᵛ lí ké gbēᵛguo lé?
 Tó músi gē wéleu,
 Dii mé tòo lò?

7 Dii Lua lí yá pᵛ a zeᵛde ke
 oa a zᵛblena ānabíᵛne saio.

8 Nᵛᵛmusu pūna,
 dé vā a gí kúii?
 Dé Dii Lua a yá'òè,
 à gí a kpāwakeii?

Yá pᵛ a Isailiᵛ le

9 A kpāwake Asedoda kibedeᵛne
 ní Egipi kibedeᵛ à oné,
 aa káaa Samali gbèᵛsᵛsᵛ pᵛleu,
 aai gili zᵛᵛ pᵛ gēu e
 ní gbāa pᵛ wāle mᵛ a gbēᵛneᵛ.

10 Ma Dii ma mē,
 gbāadeᵛ yākea a dᵛᵛwa dᵛo.
 Aaí gbēᵛ wetā aa ní taiinke,
 aaí ní àizεεᵛ naaa aa taᵛ ní be.

11 Bee yái ma Dii Lua ma mē,
 ibεεᵛ mᵛ lia á búsuzi,
 aa á gbāa mide,
 aai á kibe pᵛᵛ séle.

12 Ma Dii ma mē,
 lá sādāna í a sā gbá mᵛna
 ge a swá mᵛna bᵛ nᵛᵛmusu lézl,
 màa Isaili pᵛ kú Samaliᵛ bᵛ kaso,
 gbé pᵛ zᵛle ní lii bélebelewapiᵛ.

13 Ma Dii Lua Zīgᵛde ma mē,

à swákpa à ma,
í Yakɔbu buiɔ gbað laai.

¹⁴ Tó mále Isailiɔ taae winé ní musu,
má sa'okli pɔ kú Beteliɔ kɔba zɔzɔ mà kwe tɔɔle,
mí sa'okliɔ dúuzɔ.

¹⁵ Má á guantẽmblekpɛɔ
ní á ðampuublekpɛɔ wíwíe,
má kpé pɔ a zablẽmá
ní wesa swaaopiɔ daaie,
mí a kpé zɔɔ gboo pii.
Ma Dii máme má ò.

4

¹ A Basana zununuɔ, à yáe bee ma,
á nɔe pɔ a m̀ekpa Samali s̀isipɔleuɔ!
I gbãamɔ wɛnadeɔne,
i taasideɔ wetá,

i o á záɔne aa idá dɔ à mi.

² Ma Dii Lua ma legbè ní ma kuaadoakɛɔ,
ma m̀e gɔɔ lé m̀wá

wa kokoaka á gbé kɔnaɔzi,
wi á séle táánɔ ní m̀ò kòoloo.

³ Á baade a bɔ a aedɔawa súsú bíifooou,

wi táánɔ zìzɔɔ ù.

Ma Dii máme má ò.

Isailiɔ swágbaaɛa

⁴ A gi àò gé Beteli, í taaekɛ we.

A gi àò gé Giligali, í ea taaekɛ ɔ.

Aliɔ sa'ò á diiɔwa we lá gu lé dɔ,

íɔ á pɔ kwide kpa we wè àaɔ ní wè àaɔo.

⁵ Ali p̄eɛ seɛ kpasa sa'okliwa sáaukpabɔ ù,

í pɔ pɔ íɔ ma gba kpáwakɛ wá ma,

á Isailiɔ, asa bee kɛa á yei.

Ma Dii máme má ò.

⁶ Wéle píiu má tò á lekpe lé yɔ ɔo,

uale ní ualeɔ má tò a kua blɛwa,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

⁷ Ké à ḡɔ mɔ àaɔ wá pɔkɛkɛ,

ɔ ma á té lou.

Má tò lou mà wéleɔu,

à gi mai wéleɔu.

Má tò à mà buaeɔ,

à gi mai buaeɔ, ɔ gu giigaga.

⁸ A gb̄eɔ bàab̄aabò,

aa gè wéle ní wéleɔ í wéleɔi,

aaí e à m̀máoo,

kási i ea su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Mi to p̄wɛn gb̄osi ní pɔ fukpaao

á kaaɔ ní á wébuɔ le m̀ɔm̀ɔ.

Kwaɔ á kaadɔɛnaɔ ní á kuɔ blè,

kási i ɛa su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

¹⁰ Ma gagyáɔ káágu,

lá má kà Egipiɔguwa.

Ma á èwaasoɔ dèdè zǐ guu,

má tò wà á sǔɔ náaa.

Má tò yai gǐ dà á bòoa,

á ní lé dɔkǐ eo,

kási i ɛa su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

¹¹ Ma á gbèeɔ suumpa,

lá ma sɔdɔɔ ní Gɔmɔɔɔ suumpawa.*

A gɔ gòmioɔna pɔ wa ga bɔ tɛú ú,

kási i ɛa su ma kíio.

Ma Dii máme má ò.

¹² A yáí Isailio, má yápio keé.

Lá má yápio keé Isailio,

àɔ kú ní mapi á Lua yákpalekeaáno sɔuo.

¹³ A ma! Mí gbèsisɔ kása,

mi to zàa'iana fɛle,

mi to gbènazina dɔ lá a láasoo de,

mi to gu dɔ, mi ɛa to gu si,

mi táa'o dúnia guleɛɔwa,

ma tɔn Dii Lua Zǐgɔde.

5

Wɛnakɛa Isailione

¹ Isailio, à yáɛ bee ma,
máɛ wɛnale daáno.

² Wi Isailio ne sɔɔɔ yáao,

áma à lɛle sa mé a fɛle bo.

Wà aà tò wúɛa a búsuu we,

gbèe ku à ɔkaaázio.

³ Ma Dii Lua ma mè,

wéle pɔ a zǐgɔɔ bɔle gbèɔn àaa sɔo,

gbèɔn basɔo mé a su.

Wéle pɔ a zǐgɔɔ bɔle gbèɔn basɔo,

gbèɔn kwi mé a su.

⁴ Ma Dii máɛ yáɛ bee o Isailione:

A ma kíi wɛɛɛ, íɔ ku.

⁵ Asu gé lousisii Betelio,

ásu gé Giligali sɔo,

ásu tɔu Bɛɛɛɛbao,

asa wa tá ní Giligalideɔ zǐzɔɔ úɛ,

mé Beteli a gɔ bezia úɛ.

⁶ A Dii kíi wɛɛɛ, íɔ ku.

Tó màa no,

* 4:11 Daa 19.24

a mɔ̄ kũ Yosefu buiɔwa tɛ̄ ũ,
a kũ Beteliwa, gbɛ̄e a f̄ɔ̄ deo.

⁷ I yá'likpa yánadeɔwa,
mɛ̄ i yáke a zéwa mále.

⁸ Dii saankifɛ̄nɛ̄naɔ̄ kè
ní saankonɛ̄andeo.

I to gusia níinii li gudɔa ũ,
í to gu ɔ̄ si.

I ísia í káaa musu,
í to à ma lou ũ bùsu píi guu.

Aà tón Dii.

⁹ I to kaale bile gbáadeɔwa,

í wɛ̄le bíideɔ̄ ásooke.

¹⁰ Apio s̄ɔ̄ ilio ye slan'ona glyáio,
i za gbé p̄ɔ̄ í bɔ̄bɔ̄ ní váikenaɔ̄gu.

¹¹ Lá i gbáable wɛ̄nadeɔwa,
i p̄ɔ̄wɛ̄na símá,

á kpé p̄ɔ̄ á bò ní gbè áao,

á e z̄ɔ̄le ní guuo,

á p̄ɔ̄eá w̄ɛ̄e p̄ɔ̄ á bà,

á e à a imio.

¹² Asa Dii á táae z̄ɔ̄ d̄ɔ̄

ní á duuna p̄ɔ̄ lé v̄loo.

I gbɛ̄maaā wɛ̄tá,

i to gbédɛ̄na flabo, í aà gbae,

i gí taasideɔ̄ne ní ní yá nao.

¹³ A yáí tò laaide d̄aā lé ɔ̄ kpaaua tia kéwa,
asa ḡɔ̄ɛ̄ beeō váie.

¹⁴ A wɛ̄ɛ̄le à̄ yámaake,

i ke a vái no,

ké à e à̄ ku,

Dii Lua Zíḡɔ̄de ɔ̄ kúanɔ̄,

lá i o a kúanɔ̄wa.

¹⁵ Aɔ̄ za yá váiu, ɔ̄ ye a maai,

íli yáḡɔ̄ḡɔ̄ a zéwa yákpalekekli.

Wíli d̄ɔ̄, Dii Lua Zíḡɔ̄de a gí Yosefu bui k̄ɔ̄naɔ̄ wɛ̄nagwaio.

¹⁶ A yáí Dii Lua Zíḡɔ̄de m̄e,

wa búbuape gáaɔ̄ píi,

waɔ̄ o zékpaaā guu: Wéee! Wéee!

Wa s̄ɛ̄wanaɔ̄ sísi aa ɔ̄ɔ̄ɔ̄,

wa o gɛ̄'ɔ̄ɔ̄ɔ̄naɔ̄ne aa búbuape.

¹⁷ Búbuapea aɔ̄ ku w̄ɛ̄ebuɔ̄u píi,

asa Dii mé a pá á bùsua.

Dii mé ò.

¹⁸ Waiyoo gbé p̄ɔ̄ lé Dii ḡɔ̄ɔ̄ nide!

Akea ále Dii ḡɔ̄ɔ̄pi nidei?

Gusia ḡɔ̄ɔ̄, i ke gupua no.

¹⁹ Aɔ̄ de lá gbé lé bàale n̄ɔ̄musue,

ɔ̄ à gè kpà wài páleawa,

ge lá à gè gè kpéu à ɔ̄nà gíwa,

* 5:8 Yob 9.9, 38.32

5 mlē aà sòwac.

20 Dii gɔɔpiá gusiaɛ,
i ke gupua no, gusia nĩniĩe.
Baa gupuan beena aɔ vɔo.

21 Ma Dii ma mē,
má za á dikpɛɔu, má gíie,
má ye á kōkāapiɔ gíyáio.

22 Baa tó a sa pɔ wí a pɔ káteu à tēkū òa ní pówentio, má sio.
Baa tó a sáaukpa sa'òa ní pɔ mekpaaɔ,
má wése mà gwao.†

23 A gomala ní á lèsikɔfio,
má swásɛ á mɔɔna sio.

24 A to yázeɛde dagua
lán swa gbakakaawa,
à tó á yákea a zéwa ligua
lán swa pɔ a í lí baowa.

25 Isailio, i ke máme a sa'òa
a ma gba pɔ guwaiwiau wē blao.

26 Táa Mɔɔku kpé á sea
ní saana pɔ a zéɔ taao.

A dii pɔ á pí ázɔaepiɔ‡ yáí

27 5 má tó wà táánɔ Damasi baale.
Ma Dii máme má ò.
Ma tón Lua Zígɔde.

6

Waiyoo Isailio kta namableno

1 Waiyoo á gbé pɔ á kú nienie Siɔnaɔ
ní á gbé pɔ á kú dɔɔɔa Samali sísipɔleuɔ,
á gbé pɔ á de buio mide kíao ũ
gbé kɔniɔ wé ɔ dɔázio!

2 A gé Kaleno à gwa!
Bɔa we í gé Amata mɛɛwiau,
í gé Gata, Filitē mɛɛwiau.

An wélepɔ maa de wéle pɔ á kíao kuulae?
An bùsu zɔɔ de á pɔae?

3 Lá ále e Lua ɔadaawá gɔɔ zá,
kía pásí gbáableawá káikù.

4 I wúle á wesa swaa líɔwa,
i ɔli ázɔau á wúlekɔpíɔwa.
I sãneɔɔ ní gáaena mekpaaɔ só.

5 I mɔɔnale lán Davidi lèwa,
i lè dafu da ní pɔ'ɔbɔnaɔ.

6 I vɛɛmi à a òa bɔ,
i nísi ɔde dɔɔ,
kási ili ɔɔɔ Yosefu buio kaalea yá musuo.

7 A yáí tò áɔ ku gbé pɔ wa táríno káauɔ guue,

† 5:22 Isa 1.11-14 ‡ 5:26 Zin 7.42-43

á lalasi wiiᵛ i midε.

⁸ Ma Dii Lua Zigᵛde

ma legbè ní ma kuaᵛ ma mè,
 má ye Yakᵛbu buiᵛ íandáa gíyáio,
 má za an zegikliᵛu.
 Má ní meeᵛwía na ní íbeεᵛne ní ɔZl
 ní pᵛ pᵛ kú a guuᵛ piiε.

⁹ Baa tᵛ gᵛεᵛ gᵛᵛ uae gbēᵛn kwi, aa gagaε. ¹⁰ Tᵛ gbé mᵛ a daε ge séi, àle bᵛᵛ à gé
 tesᵛiwà, mé à gbé pᵛ ulea we là à mè: Gbēε kunnᵛ we ɔε? Ade a wewa: Gbēε
 ku lao. Ke kilikili, baa Dii tᵛ, nísu sio.

¹¹ Asa ma Dii ma yádíle ma mè,
 má ua zᵛᵛ wíε kélékεlé,
 mí a néna ke yáiyai.

¹² Wí sᵛ baa gbesi musue?
 Wí sapa ní zuᵛ wee?

Màa á tò yázeᵛde gᵛᵛ séwe ũ,
 mé yakea a zéwa gᵛᵛ gᵛi ũ.

¹³ A pᵛ kèna zíblea Lodebaawawa,
 a mé a Kaanaiᵛ sí ní ázia gbáaoε.

¹⁴ Ma Dii Lua Zigᵛde ma mè:
 Isailiᵛ, mále tékpa buieu à feleáno,
 i wétéamᵛé za Amata bᵛleu e Isida Wisidei.

7

Kwaᵛ

¹ Yá pᵛ Dii Lua òlᵛmεen ke: Má è Dii bᵛ ní kwaᵛ pᵛkeke daalegᵛᵛ, pᵛ pᵛ wí kpa
 kíawa kékea gbea. ² Ké kwaᵛ tᵛᵛle pᵛᵛ sᵛ pᵛi aa láa, ma mè: Dii Lua, sùuuke! Bᵛ
 Yakᵛbu buiᵛ e aao kuòì? Asa aa kè fᵛneᵛ. ³ ɔ Dii yápi bᵛ a nᵛseu à mè, bee a ke
 ɔo.

Té

⁴ Yá pᵛ Dii Lua òlᵛmεen ke: Má mà Dii Lua lé mé á yákpaleke ní gbéᵛ ní téo.
 Tépi ísia zᵛᵛ í bà, 5 à kù Isaili bᵛsuwa. ⁵ ɔ ma mè: Dii Lua, n yá na! Tuele! Bᵛ
 Yakᵛbu buiᵛ e aao kuòì? Asa aa kè fᵛneᵛ. ⁶ ɔ Dii Lua yápi bᵛ a nᵛseu à mè, beepi
 a ke ɔo.

Pᵛsusugwabᵛ

⁷ Yá pᵛ a òlᵛmεen ke: Ma Dii è zea bíi sᵛsu saε, a pᵛ sᵛsusugwabᵛ kúa. ⁸ ɔ à ma
 la à mè: Amᵛsi, bᵛ ní èi? ɔ má wèwà ma mè, pᵛ sᵛsusugwabᵛε. ɔ à mè:

Gwa, ma pᵛ sᵛsusugwabᵛ pᵛᵛ ma gbé Isailiᵛwa,
 má sùuukeᵛnᵛ ɔo.

⁹ Wa Isailiᵛ guleᵛsᵛ pᵛ aa bᵛᵛ daaᵛ,
 wa Izaaki buiᵛ sa'ókliᵛ wíwi.
 Má fele Yeloboauᵛ bewa ní fᵛndaoε.

Amᵛsi ní sa'onkia Amazio

¹⁰ ɔ Beteli sa'onkia Amazio gbéᵛ zᵛ Isailiᵛ kí Yeloboauᵛwa à mè: Amᵛsi lé
 lekpaainzi ní gbéᵛ Isailiᵛ bᵛsuu. Bᵛsudeᵛ aa aà yá fᵛ ɔo. ¹¹ Asa à mè wa
 Yeloboauᵛ de ní fᵛndaoε,
 wi Isailiᵛ kúkú ní bᵛsuu,
 wà tárnᵛ zᵛzᵛᵛ ũε.

12 ǃ Amazia mo ò Amosie à mè: Gu'ena, bàasi n̄ ta Yuda b̄usuu, n̄o ble n̄ ànabikekeawa we. 13 Nsu ea mo ànabikekei Beteli la lo, asa sa'okli p̄ í kía gba gb̄aa ku lae. 14 ǃ Amosi a z̄asi Amaziawa à mè: Anabi ge ànabi ḡali gb̄een ma ù ȳa seo. S̄ad̄anan ma ù, kaad̄emblea d̄se má d̄s. 15 Sad̄api guu ̄ Dii ma seu, a òm̄e ma ge ànabikeke a gb̄é Isailiõne. 16 Sw̄ákpa n̄ Dii ȳama sa. N mè, másu ànabikeke Isailiõ ȳa musuo, másu v̄ai p̄ a Izaaki buiõ le oo.

17 Aȳameto Dii mè,
n na a k̄aaluaka w̄éleu,
wa n n̄eõ d̄ede n̄ f̄endao ḡõeo n̄ n̄eõ.
Wa ba ȳõ n̄ b̄usuwa,
wi kpaalek̄õe.
Wa Isailiõ k̄úkú n̄ b̄usuu
w̄a t̄ar̄n̄o z̄iz̄õ ù,
ní ga luaȳad̄nsaiõ b̄usuu we.

8

Libe mài kaa gbi guu

1 Yá p̄ Dii Lua òlom̄een ke: Ma libe mài è ká gb̄i guu. 2 ǃ Dii ma la à mè: Amosi, b̄ó n̄ èi? ǃ má w̄ewa ma mè: Libe mài má è ká gb̄i guu. ǃ à èa òm̄e:

Ma w̄em̄a ma gb̄é Isailiõwae,
má s̄uuuker̄n̄o lo.

3 Ma Dii Lua ma mè,
ḡõ bee ma kp̄é lesia a li ̄õba ùe,
geõ ḡõ kp̄ále gupiiu kp̄èn̄ene.
Gu a ke k̄ilikili!

4 A ȳáe bee ma,
á gb̄é p̄ i gb̄able taasideõwa,
i w̄enadeõ mid̄e á b̄usuu.
5 I m̄e: Mo dafu dikpe a l̄aa w̄a e w̄a p̄w̄ena ȳia b̄õe ni?
Ḡõ kpele k̄amaboḡõ a ḡẽ w̄a e w̄a d̄õ w̄ei?

Wá zaa n̄ena dau, wí a ̄a k̄áfi,
wá wá kiloõ lile, w̄õ gb̄eble.

6 Wá w̄enadeõ lú n̄ ánusuo,
wí taasideõ se z̄õ ù,
ké baa wá kyale fia aai e b̄ow̄eo ȳái.
Wá p̄w̄ena ȳia n̄ a b̄isaoe.

7 Ma Dii Yakõbu buiõ Lua gawide,
ma legb̄è n̄ ma kuaõ ma mè,
an ȳakeae a s̄amagu bauo.

8 A ȳái t̄õle a lualua,
gb̄é p̄ k̄al̄ew̄aõ i búbuape n̄pii.
B̄usu a loo lán Niili í gbakakaawa,
a ya i ea kp̄ále lán Egipi swapi íwa.

9 Ma Dii Lua ma mè,
ḡõ bee má tó lat̄e ḡé kp̄éu
ḡõ p̄ à k̄a minanguo,
má tó gu si f̄aane gb̄aa z̄á.

10 Má á dikpeõ lileé búbuapeḡõ ù,

á lesiaᵛ i gō wēnalᵛ ũ.

Má tó à zwànkasaᵛ kákaála,
á baade i a mi wa gbáigbai.

Má tó gᵛᵛpi àᵛ de
lán nēgᵛᵛe mēndona gaa ᵛᵛᵛwa,
gᵛᵛpi i mide ní pᵛᵛsiao.

¹¹ Ma Dii Lua ma mē,
a gᵛᵛ lé mᵛ
má tó nᵛᵛana ká á bùsuu.
I ke ble ge í nᵛᵛana no,
swákpaᵛ ma yá ni mé aᵛ á de.

¹² Wa bàabaabo ísia baa ní ísia baao,
wa bebe za gukpe e be'ae.
Aa kpáleke ma yamaai,
kási aa mao.

¹³ Gᵛᵛ bee wēndia maaᵛ
ní gᵛᵛsa gbāaᵛ yēᵛᵛᵛ a láa imi yái.

¹⁴ Gbé pᵛ aai legbē ní Samali táa tᵛᵛᵛ
ní gbé pᵛ aai me ní Dã dii kuaᵛᵛ,
ní gbé pᵛ aai me ní gea sa'oi Beeseba gbāaᵛᵛ,
aa kpaguae, aa fele bau lo.

9

Isailiᵛ midēa ní ní sua ní pá ziuo

¹ Ma Dii è zea a gbagbakli sae à mè:
Gbèpele misona lé, kpele gi i dee,
ma kpépi i kwe ká gbépiia,
mí gbé pᵛ bᵛᵛᵛ dede ní fēndao.
An kee a e bᵛᵛᵛ,
baa mēndo a e piliao.

² Baa tó aa eyᵛᵛᵛ aa tà e bedau,
má ᵛᵛpelemá wee.
Baa tó aa gè za musumusu,
má ní bua wee.

³ Tó aa gè ùle Kaameli gbè misonau,
má ní gbesele mà gé mà ní kúkū wee.
Tó aa sᵛᵛlmeᵛᵛ ísia zle,
má o ísia mlēᵛᵛ aà ní só wee.

⁴ Tó an wēleᵛᵛ ní kúkū aa tãrĩᵛᵛ zĩzᵛᵛᵛ ũ,
we má tó wá ní dedeu ní fēndao.
Má wēterizi ladaama yáie,
i ke maakeané yái no.

⁵ Ma Dii Lua Zīgᵛᵛde,
mí ᵛᵛká tᵛᵛᵛlewa, i yᵛ,
gbé pᵛ kú weᵛᵛ i búbuape pii.
Mi to bùsu loo
lán Niili í gbakakaawa,
i ea kpále lán Egipi swapi íwa.

⁶ Ma a kúkū kè, má didikᵛᵛa musu,
ma a ē kpále dúniawa.

Mi ísia káaa musu,
mí tó à ma lou ū dúnia guu,
ma tón Dii.

⁷ Ma Dii ma mē,
á Isailio, a kemēē dou ní Etiopioē.

Lá ma á bóle Egipi,
mí Filitēo bóle Keleti,
ma Silio bóle Kiio lé?

⁸ A ma! Ma Dii Lua,
ma wemá á búsu duundewa
má á kpalapi midē dúniau,
áma má Yakobu buio kaale míomio.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má yádile,
mí tó wà Isailio fáfa buipáleo guu píi
lá wí pówēna ká gbaana guu wà fáfāwae,
baa a wén do a léle zíleo.

¹⁰ Duunkena pó kú ma gbéō guu,
aai me vāi a sōrízi à gbasá ní leoō,
wa ní dede ní fēndao mپیē.

¹¹ Gōo bee má ēa Davidi bezí bo,
mí a gufoōo keke.

Má aá ua pó gāpi vu,
mí uapi fēle lá a de yāawa,

¹² aai gō Edōu bui kōnaō vī
ní buipále pó ma tó kúmáō píi.*

Ma Dii pó má yápi ke,
máme má ò.

¹³ Ma Dii má mē gōo lé mó
ké sápanaō aao be pōkekenao iau,
wáli pótō e vēekekea ào láa.

Baa gbēsísio vēē ke,
vēē na io di sístpōle píiu.

¹⁴ Má su ní ma gbé Isailio ní pá ziu,
aa ēa ní wēle ziaō kále aa zōleo.

Aali vēebu ke, aai a imi,
aali kaaō da, aai a libe ble.

¹⁵ Má Isailio pe ní búsuu,
gbēe a ní wo búsu pó má kpámápiu bau lo.

Ma Dii á Lua máme má ò.

* 9:12 Zln 15.16-17

ABADIA

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Lá nɛnae beeá yá pɔ́ Lua ò Èdɔ̀uɔ (Esau buiɔ) yá musu láasoo pɔ́ aa kè Isailiɔ (Esau dáuna Yakubu buiɔ) yá musu yáí. Èdɔ̀uɔ zɔ́lea ísida wiside sae gɛ̀mɔ̀dɔ̀kɔ̀i oi, ɔ́ aabo íbelesɛ ní Isailiɔ gɔ̀ɔ̀pii. Gɔ̀ɔ̀ pɔ́ wà zɔ̀blɛ Yuda búsuwa mé wà Yelusalèu sɔ́, an íbele gè e a léwae. I ke kɛ́ aai mɔ́ doi ní gbé̀ɔ̀leo ado no, aa ní búsu saalo sè ní pɔ́ ùe, ɔ́ aa gè Yelusalèudeɔ pɔ́ sèle.

Wà lápi kè Babilonideɔ Yelusalèu sia gbea e wàɔ gɛ́ Yesu Kilisi ii wè 587. A guu ánabi Abadia ò Èdɔ̀uɔne aa kaale ní Isailiɔ íbɛɛ kɔ̀niɔ sánue. Beewa à Isailiɔ nɔ̀sɛ níniné. Lua mé a yá gbezã o, a mɔ́ yákpalekei ní bui píio!

Yádaa Èdɔ̀uɔla

¹ Yá pɔ́ Abadia èn ke:

Yá pɔ́ Dii Lua ò Èdɔ̀uɔ * musuɛ.

Wa baomá à bɔ́ Dii kíí,

à gbé́ zɔ́ buiɔwa aà oné:

A fɛle! Wà gɛ́ Èdɔ̀uɔwa zɔ́u.

² Èdɔ̀uɔ, à ma!

Má tó à gɔ́ kpɛɛ buiɔ guue,

wa sakaágu à ke zài.

³ A kàamai mé á sásá.

A gbé́ pɔ́ a gbɛ́ kè á kpé ù

á zɔ́leu musumusuɔ,

i o á sɔ́ guu à mɛ,

i gbɛɛ e à fɔ́ á bua à á né zɔ́leo.

⁴ Baa kɛ́ á da musumusu lán baewa,

mé a á sakpe dà saanaɔ sɔ̀u,

má á báɛ za weɛ.

Ma Dii máme má ò.

⁵ Tó kpáíɔ mé gèázi gwá,

ge tó kpáíweliweɔ slázi yáa,

pɔ́ pɔ́ an pɔ́ dɔ̀wá ɔ́ aa sɛ adoo ló?

Tó vɛ̀kɔ̀zɔ̀zɔ̀naɔ mɔ́ sí á búu sɔ́,

vɛ̀ɛ kɔ̀na ɔ́ aa tóeo ló?

Kási á kaaleɛ.

⁶ Esau buiɔ, wa á pɔ́ naaaɛ míɔ,

wa á áizeɛ pɔ́ uleaɔ séle.

⁷ Bui pɔ́ an lé douánɔɔ á yá á búsuu,

gbé́ pɔ́ naánɔɔ á sásá, aai ziblewá,

gbé́ pɔ́ i ɔ̀káaaɔ filifilimbakpaé,

á a yá dɔ́o.

⁸ Ma Dii ma mè,

má Èdɔ̀u bui ɔ̀nɔ̀naɔ dɛdɛ gɔ̀ɔ̀ bee,

yádɔ̀nae a gɔ́ Esau gbɛ̀sɔ̀sɔ̀ musuo.

⁹ Gili a gɛ́ Temani negɔ̀naɔgu,

---

* 1:1 Isa 34.5-17, 63.1-6, Zel 49.7-22, Eze 25.12-14, 35.1-15, Amɔ 1.11-12, Mal 1.2-5

aa midε n̄pii Esau gb̄s̄s̄s̄ide⊃ dedεau.

10 A ḡō n̄ w̄io,
wi á midε, á⊃ ku l̄o,
yāp̄as̄l̄ p̄ó á k̄è

á dáuna Yak̄obu bui⊃ne yáí.

11 Ké bui p̄alē⊃ lé n̄ àizεε séle,
ké bui z̄l̄op̄i⊃ ḡè Yelusaleū,

aa le líkpa a yá musu,
á kú wē lá á doūn̄owae.

12 A maa yāa á dáuna bui⊃ gwaa kéé na an wet̄aḡo⊃o.

I kú á p̄⊃ ké na Yuda⊃ kaaleḡo⊃o,
i kú á yam̄osekpa an taasikeapi guuo.

13 A maa yāa à si ma gb̄é⊃ w̄éleu an yā'eapi guuo.

I kú an gwaa kéé na an yā'eapi guuo,
i kú á n̄ àizεε naaa an yā'eapi guuo,

14 A maa yāa à⊃ zεa zenankpaa an gb̄é p̄ó lé bàale dea yáío.

I kú á n̄ gb̄é p̄ó b̄o⊃ kú kú à kpámá an w̄éteaḡo⊃pio.

15 Ma feleá n̄ bui p̄iio ḡo⊃ k̄á k̄ái,
mí kéé lá á k̄enéwa.

Á yákeā⊃ wi á musu.

16 Lá a im̄i ma s̄l̄s̄l̄ p̄ó a kua adoa musu,
m̄aa bui p̄ií a im̄i we zesai.

Aa ma p̄ok̄umab̄o⊃ma ípi gb̄ē,
aai ḡō lán wi n̄ i yāaowa.

17 Má gb̄é⊃ suaba Si⊃na gb̄e musu.

A⊃ de ma p̄ó ū,
Yak̄obu bui⊃ i ea n̄ p̄ó sí.

18 Yak̄obu bui⊃ a⊃⊃ de lán téwa,
Yosefu bui⊃ a⊃⊃ de lán tévuawa,

Esau bui⊃ i⊃ de lán s̄ē giwa.
Aa kú Esau bui p̄i⊃wae m̄i⊃m̄i⊃,

an gb̄ē a b̄o⊃.
Ma Dii máme má ò.

19 Ma gb̄é p̄ó kú Nεgeve⊃ i ḡō Esau gb̄s̄s̄s̄l̄o v̄l̄,
an gusalalade⊃ i Filit̄ē⊃ b̄usu sí

n̄ Eflaiū b̄usuo n̄ Samali b̄usuo.
Bēyāmeε bui⊃ s̄ō aai ḡō Galada b̄usu v̄l̄.

20 Isaili z̄l̄z̄o⊃ i ḡō Kanaa b̄usu v̄l̄ e za Salepa,
Yelusaleū z̄l̄z̄o⊃ p̄ó kú Sefala⊃ i ḡō Nεgeve w̄éle⊃o v̄l̄.

21 Suabana⊃ dede Si⊃na gb̄s̄s̄s̄l̄wa,

aai yákpaleke n̄ Esau gb̄s̄s̄s̄ide⊃,
kpala i ḡō Diie.

YONASI

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Anabi pɔ́ wèele à gí zíkèi yá pɔ́ Lua díleewa lápi a yá dàu a siuwē. Yonasi lé bàale Luae, áma i kéo. Yá pɔ́ kè lápi guu i káńgu, mé i yáadané maamaa.

Anabi Yonasi yákeao lé síanaeɔ bɔɔleke: Lua ye Isailiozi rítēeɔ, a ye bui z̄llo pɔ́ aale aà yádaɔzié lo. Tó Lua gbéɔ gbà laai, mé aa aà yámá aa nòselile síana, aà sɔu lo maà gɔɔpii à wétēamɔané bɔ a nòseu. Ōme dúnia pɔ́pii dii ũ ado, atesa ga ní wēnio dɔɔu. Tó à sùuukè ní duunkenaɔ, anabio sulí tó à kené'ño.

Bee gbēa Yonasi lá yá'laɔ ní yāɔ ní sea pɔ́ anabi a kéo òwē. Yá beeɔ pii a f̄s gbé pɔ́ Lua z̄l dānēɔ le. Ale dadawēe ké Lua lí pākpa a anabizi gɔɔ pɔ́ yá yàwà ge gɔɔ pɔ́ a ku adoo, ge baa tó àle bàaleè à ta z̄z̄z̄, asa Lua sɔu mà à ea yáe bee bɔɔlekeè lo: Lua ye gbépiizi, ñli gbēe tēboo.

Yesu Yonasi yá sè à a gaa ní a vuao yádaòné, 5 à Ninivadeɔ nòselilee yá sè a nòselilee dàò gbéɔne (Matie 12.38-42).

Yonasi bàalea Diie

¹ Dii yá'ò Amitai* né Yonasié à mè: ² Fele gé mēewia z̄sɔ Niniva, ní wiidɔmá, asa an váikea ma le. ³ Ō Yonasi bàalè Diie à mipè Taasisiwa. Ké à kà Zope, à gó'ílēna è we, àle gé Taasisi. Ké à fiabò, à síu ní gbé pɔ́ lé gé weɔ. Ale bàale Diie. ⁴ Dii ñan gbāa gbàe ísiau, 5 z̄aá'ñan pásí f̄le ísiaa e gó'ílēna ye wíwii. ⁵ Vía gobɔnaɔ kù, baade lé wiile a diiwa, 5 aa gópi asoɔ b̄b̄b̄o lé ká íu, gó e yáfukú. Yonasi s̄s̄ à píla gè wùle gó kpea, 5 à gè ní io. ⁶ Gobɔnaɔ gbēz̄z̄o gè aà lè à mè: Bó i níle o màai? Fele wiile n diiwa, wíliɔ d̄s̄o tó a wá wegwa wá b̄o kaale léz̄l.

⁷ Ō aa òk̄s̄e: A m̄o wá líkpa wá e d̄s̄ gbé pɔ́ gèwázi ní kisiaeɔ. Ké aa líkpa, 5 à Yonasi s̄s̄. ⁸ Aa aà là aa mè: Owēe, gbé pɔ́ ní de a ũ, n gbé pɔ́ n gèwázi ní kisiae taaɔ. Zí kpele ní kei? N b̄o má ní? B̄usu kpele gbén n ũi? Bui kpelen n ũi? ⁹ A wè má à mè: Ebelun ma ũ. Dii Lua Musude pɔ́ ísia ní t̄oɔleɔ kè 5 mi sísi. ¹⁰ Ō vía gbépiɔ kù, an nisína v̄ua, aa òè: Bó yá ní kè màai? Gbépiɔ d̄s̄ ké àle bàale Diie, ké a òné beewa yáí. ¹¹ I wetà ní ní zuzuaɔ, 5 aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke ísia busawēei? ¹² A òné: A ma se à ma zu ísiau, i busae, asa má d̄s̄ máme ma gèázi ní z̄aá'ñan gbāae beeo. ¹³ Aa nà góliawa ké aa e bua, áma aai f̄s̄o, asa í wetà ní ní zuzuaɔ. ¹⁴ Ō aa wiilè Diiwa aa mè: N yá na Dii! Nsu wá kaale gbéé bee wēnibɔa yáío. Dii, nísu wá díle t̄aaedeɔ ũ aà dea yá musuo, asa n n p̄eá d̄awēe. ¹⁵ Aa Yonasi se zù ísiau, 5 ípi pásí kp̄ale. ¹⁶ Dii gbāa yá gbépiɔ víakú maamaa, 5 aa sa'òwà aa lekèwà.

2

Yonasi wabikea kpɔ́ gbēu

¹ Dii tò kpɔ́ gbēne m̄ò Yonasi m̄ò,* 5 à kè kpɔ́pi gbēu fáane áaɔ gwāas̄n áaɔ. ² Kua kpɔ́pi gbēu Yonasi wabikè Dii a Luawa à mè: ³ Ma lez̄ú Diizi ma yooyea guu, 5 a wèa,

* 1:1 2Kia 14.25   * 2:1 Mat 12.40

kua beɗa nɔnau ma wiilè,
 5 à ma yàmà.
 4 N ma zu ísia í títiu
 e za a nɔnau,
 ísɔ̀ dèɗea ní ikooaɔ,
 n idáazlɔ́ táa'ò ma mia.
 5 Ma mè ma yá kú n sɔ́u lɔ́o,
 kási má ɛa wesi n kpé pɔ́ a kua adoale.
 6 I ma kú ma nɔɛ,
 ísi ma mɔ́,
 wáa fíia ma mii.
 7 Ma kpale e gbèsisɔ́ zínau,
 dúnia zé pɔ́ wɛa vío tàmale.
 ɔ n ma bɔ́ gbáou,
 n ma m̄isi, Dii ma Lua.
 8 Ké má ye ánuatoi,
 Dii, n yá dɔ́magu,
 5 ma wabikèma,
 à n le za n kpé pɔ́ a kua adoau.
 9 Gbè pɔ́ lé táa gbagbaɔ aa ke báaa vío,
 10 áma mapí, má sa'oma ní sáaukpaaɔ,
 má lé pɔ́ má kèma flabo.
 Dii mé í ní suaba.
 11 Dii yá'ò kpɔ́pie, 5 à Yonasi písi sísla.

3

Yonasi gɛa Niniva

1 Dii yá gɛn plaade oa Yonasie guu Dii mè: 2 Fɛle gé mɛɛwia zɔ́ɔ Niniva, ní yá pɔ́ má òne kpáwakɛu. 3 ɔ Yonasi fɛle gè Niniva lá Dii òɛwa. Niniva sɔ́ mɛɛwia zɔ́ɛ maamaa. Páa wélepiá kà tá gɔ́ɔ áaɔ ũ. 4 A gè wélepiu à táa'ò gɔ́ɔ do, 5 à nà kpáwakɛawa à mè: Gɔ́ɔ bla mé ḡò ké Lua Niniva dúuzɔ́. 5 Ninivadeɔ Lua yá sí, 5 aa lɛye kpáwakè aa zwànkasaɔ kákańla, néfɛnen gbɛzɔ́.*

6 Ké a bao Niniva kía lè, à fɛle a ḡinaa à a gomusu wòlo zù, à zwànkasa kákaala à z̄òle tífuu. 7 A mè wà kpáwake a wélu wa mɛ: Lá kí ní a íwaɔ dílen ke: Gbɛnazinaɔ ní pɔ́tuɔɔ píi, ble su ḡɛ ní léuo, aasu imio. 8 Gbɛnazinaɔ ní pɔ́tuɔɔ aa zwànkasa kákańla mípii, aao wiile Luawa aao zeaála. Baade bɔ́ a zé vāiu, i ɔbɔle yāpāsíu. 9 Déme Ìò d̄s̄ tó a wá wɛnagwa à a nòse suumpa, aà kyàwāa lāa, wí bɔ́ kaaleui? 10 Ké Lua ní yákea è, lá aa b̄ò ní zé vāiu, à ní wɛnagwà, i to músi pɔ́ a díle à kpáńzi ní le lɔ́o.

4

Dii gbɛ́ wɛnagwaa dadaa Yonasie

1 Yápi kè Yonasie íi maamaa, 5 aà pɔ́ pà. 2 A wabikè Diiwa à mè: N yá na Dii! Mí yápi o za ma búsuuo lé? Bee yáí ma dɔ́aa bàalè mále tá Taasisie fá! Asa má d̄s̄ ké ní suuu ní sósobio ví. N pɔ́ lí pa kpaaɔ, ní gbɛ́ke ví zɔ́ɔ, ní íadama bɔ́ n nòsɛɛ.* 3 Tiasa Dii, ma sé, asa ma ga sí ma kuawa.† 4 Dii òè: A maa n pɔ́ pàe?

* 3:5 Mat 12.41, Luk 11.30, 32 * 4:2 Bsa 34.6 † 4:3 1Kia 19.4

⁵ Yonasi b̀ wéleu, à z̀le a gukpe oi. A yáayáasu d̀ we, a ku a guu, àle gwa yá p̀ a wélepi le. ⁶ Ǿ Dii tò ladaadaa f̀le uedà Yonasia, ké aà taasi e lao. Ladaadaapi yá Yonasi p̀ k̀na maamaa. ⁷ Ké gu d̀, ̄ Lua tò k̀ m̀ ladaadaapi z̀, ̄ à giigaga. ⁸ Ké 1atē gbāak̀, Lua b̀ ní 1an wāao gukpe, ̄ 1atē lé aà le a miwa. Aà ỳe lāa, ̄ à ga nidē à m̀: Ma ga sí ma kuawa. ⁹ Ǿ Lua òè: N p̀paa ladaadaa bee yá musu zevle? Ǿ à m̀: A zé v́, ma p̀paa kà à ga imee. ¹⁰ Ǿ Dii òè: Ladaadaa p̀ ni a taasikεo, míme ní tò à b̀le à gb̀o, ̄ n wēnakèè. A f̀le gwāasín doε, ̄ à míde gwāasín do. ¹¹ Mapi s̀, a maa mà wēnad̄ meεwia z̀ Ninivaεo lé? An gb̀é p̀ aa ɔplaa d̀k̄ε ní zεεoɔ dasi de òaasɔɔ leε basooloa (120.000), mé an p̀tuɔ̀ k̀ z̀i.

MISE

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Mise ku Isaia ᠑᠐᠐᠑, à zikè e wà᠔ gé Yesu Kilisi ii wè 740 e 700. Lá Isaia kèwa, à yá'ò Yuda᠗ne ᠑᠐᠐ pò Asili zig᠑᠑ lé gbāamóné.

Mise lezà a gbépi᠑wa an bùsu ní ní mēewiao yá musu, à mē yá pò Isaili bùsu mēewia Samali lè a ní le s᠑᠙. Wà lèlè Samalipiwa e wà᠔ gé Yesu Kilisi ii wè 721. A mē yá pò a ní lépi de an duuna᠑ gbe ũe, atēsa yázesai pò di ní guu. A yá᠑ gbēamá Luaε, à yápi᠑ gbèa an gbēz᠑᠑᠑ ní ní gbāade᠑wa, àizēede ní d᠑aana᠑ ní yákpaleken᠑ ní sa'ona᠑. A z᠑ad᠑ ānabi pò aai gbé᠑ sásá ní yá nana oané᠑wa, asa aali oné aa n᠑selile᠑.

Mise gbé᠑ gbaa laai guu àlè wēlè gbé pò aale a yāma᠑ láasooke, aa zé maa sé, aai zikè Lua p᠑eāwa, aai᠑ k᠑ yāma, aai᠑ yek᠑i (6.8). A èa Lua a gbé᠑ suabaa yá baokpáné ᠔.

Mise lá waaso lēe pla᠑ yá pélepeleak᠑ue. Lua mē á yákpaleke ní a gbé᠑, í ní swágaga (1-3, 6.1-7.7), ᠑ à suabaa legbèné ᠔ (4-5, 7.8-20), à mē á su᠑n᠑ ní pá ziu à ní na kía pò a b᠑ Davidi bui guue a ᠑᠑᠑ (5.1-4).

Yákpaleke a ní Samalide᠑ ní Yelusaleude᠑

¹ Dii yá'ò M᠑lēsē gbé Misesē Yuda᠑ kía᠑ Yotau* ní Aazao† ní Ezekia᠑‡ ᠑᠐᠐. Yá pò ku Samali ní Yelusale᠑wa ᠑ Dii òè à mē:

² Bui pii, à swákpa,

dúnia ní gbé pò kú a guu᠑,
à ma yāma āpii.

Dii Lua lé b᠑b᠑án᠑
za a bē pò a kua adoau.

³ Gwa! Dii b᠑ a kúkli,
à pila, àlè táa'o dúnia gules᠑wa.

⁴ Gbèsis᠑ lé y᠑ aá zic
lán z᠑sa pò kú té saewa.

Aale bàale lán í pò lé pila s᠑s᠑wawa,
mē guzulē lé wēaa.

⁵ Bee a ke pii Yak᠑bu bui᠑ taae ní Yuda᠑ duuna᠑ yáie.

B᠑mē Yak᠑bu bui᠑ taae ũi?
An mēewia Samali taa᠑ nolo?
Yuda᠑ táagbagbakli kú má ní?
An mēewia Yelusale᠑ nolo?

⁶ Bee yáí má tó Samali g᠑ bezia ũ,
i᠑ de gu pò wa vēbu keu ũ.
Má a gbē᠑ k᠑lé guzulēu,
mí a ēdaalekli᠑ b᠑ gupua᠑.

⁷ Wa a taa᠑ wíwi piie,
wí tes᠑ gba pò wà mò᠑ ní kpéuwa.
Má aá diipi᠑ dúuz᠑ piie.

Lá wà gbapi᠑ kàaa káalu᠑ ase a ũ,

* 1:1 2Kia 15.32 † 1:1 2Kia 16.1 ‡ 1:1 2Kia 18.1

wa taò à ea gō káaluao aseá ù loe.

8 Ǿ Mise m̀e:

A yáí tò má ʒòlo, má búbuape,

máò be búu kyalesai.

Má wiile lán gbēgbonawa,

má ʒòlo lán koowa.

9 An bɔ gō b̀kɔɔ ũe,

à ma gbé Yudaɔ lè

e Yelusaleũ bíibɔleu.

10 Asu o Gatadeɔneɔ,

ásu ʒòlo Akooɔ.

A gbeembo búsuu Betafla.

11 Safiideɔ, à gēzeá búu ní wío.

Zaanadeɔ bɔle á gwaio,

Beteselideɔ lé ʒòlo,

aa ní gba zeklío.

12 Malodeɔ lé kōde aafia'eai,

asa Dii vāi zímáe

e Yelusaleũ bíibɔleu.

13 Lakisideɔ, à godɔ s̀ɔɔne.

Ame á tò Sibnadeɔ ná duunkɛawa,

á wéleu ʒ Isailio táaekèu káau.

14 A yáí tò á kékɔwa ní M̀lesɛgatadeɔ.

Akazibudeɔ aao de Isailio kíaoɔne yiongo lébaa ũe.

15 Malesadeɔ, Dii a m̀wá ní gbāamɔndeɔ,

Isaili beɛɛdeɔ ge gē Adulaũ gbè'eu.

16 A á mi bo, í a gbáa lé,

à ʒòlo á né yenzideɔ musu.

A á mi ke gbáigbai lán yāamusuwa,

asa wàle ní kùkù z̀zɔɔ ũe.

2

Yá p̀s a ɔde gbāamɔndeɔ le

1 Waiyoo yābēe lekpaafnaɔ,

gbé p̀s aai vāi làasooke ní lii musu!

Tó gu d̀ò, aai z̀kɛwà,

ké aa a zé v́i yáí.

2 Aai lua buai aa símá,

aaí wɛdɔ kpéi aa ke ní p̀s ũ.

Aai gbāamɔ gbéé,

aa aá be ge aa túbi síwà.

3 Ayámto ma Dii ma m̀e:

Má díle má yáyia gbéé beeɔwa,

aa e b̀uo.

Aa táa'o ní mio daa ía loo,

asa wéteagɔɔe.

4 Gɔɔ bee wa yáadaafnaɔ,

an yá i gō wēnale ũ wa me:

Wá wá ásookè,

wá wá gbéɔ búsu símá,

wàle wá bugbeo kpaalekɔe ní luayãdɔnsaiɔ.

⁵ A yáí áo gbēe vɪ Dii gbéɔ kɔkãaa
à búsu kpaale ní gbelaao.

⁶ Anabi eɣenaɔ yãbòle aa mè:

Wasu anabikeke yá bee musuo,
wí a wá kũo.

⁷ Yakɔbu buiɔ, màa ále oa?

Dii pɔ ɪ pa kpaayà?

Aà yákean wea?

Dii mè:

Ma yá lío maa gbé pɔ ɪ yáke a zéwaeo lé?

⁸ I fele ní ma gbéɔ lán ibeɔwa,

i gbé pɔ yáe daaoɔ ulaɔ símá,

lán gbé pɔ aale su ní zllaɔwa.

⁹ I ma gbé nɔeɔ ya ní be maau,

i ní néo kē ma gawiwa gɔɔpii.

¹⁰ A fele tá! A zɔleklin lao.

Búsue bee gbálè,

à òkpá à kaalegyá sè.

¹¹ Tó mɔafilide mò eɛtò à mè

á àsi maa o véɛ ní wéɔ yá musu,

anabi bee taa gbéɛ beeo ɔ yei.

¹² Yakɔbu buiɔ, má á naaa píie,

má Isaili kɔnaɔ kakɔu.

Má ní kãaa lán sã pɔ kú kaauɔwa,

an dádákeki síu aɔ dɔ ní dasi yáí.

¹³ Gbé pɔ zewèné a dɔaané,

aa bílɔle gboo, aai bɔleu.

An kía mé a dɔaané,

ma Dii má zemikúné.

3

Isaili dɔaana lelea

¹ ɔ ma ea ma mè:

A swákpa á Yakɔbu bui kíaɔ,

á Isaili kpalablɛnaɔ!

I kú à yázeɛde dɔo lé?

² A za maau, á ye vãizi,

i ma gbéɔ báa bo,

i ní báasi wolo ní wáwa.

³ I ní mebaasi só,

i ní báa wolo ní mewa,

i ní wá wíwí,

i ní nò fùuke dáau,

i tɔeɛtɔe ka do'oo.

⁴ Tó aa wiilà sa, má wemáo.

Gɔɔ bee má wese má ní kí gwao

yávai pɔ aa kè yáí.

⁵ Yá pɔ̄ Dii òn ke, à mè:

Anabi pɔ̄ aai ma gbé̄o sásão,
tò aa pɔ̄ è aa sò,
aai me aafia aɔ̄ ku.
Tò aai pɔ̄ e aa dà lé̄eo sɔ̄,
aai me aa zì sɔ̄uke.

⁶ A yáì tò gwáasina a kùlɛwá,
wépungu'ea aɔ̄ kuo.
Gusia a daálae,
màsokɛa aɔ̄ ku lɔo.
Iatɛ a gɛ̄ ãnabipionɛ kpéu,
fãane aɔ̄ siané.

⁷ Wí a gu'enaɔ̄ kú,
màsokɛnaɔ̄ gɛɛ a gɔ̄ kpá ní wéi.
Ampii aa aɔ̄ku ní léwa,
ké mále wemáo yáì.

⁸ Mapi sɔ̄, gbãa màa
Dii Nisina pɔ̄ ù.

Yázede dèdɛa ní ikoo
ké mà Yakɔ̄bu buiɔ̄ tãae oné,
mà tò Isailiɔ̄ ní duuna dɔ̄.

⁹ A yápi ma á Yakɔ̄bu bui kíaɔ̄,
á Isaili kpalablenaɔ̄!
A ye yázede gtyáio,
i yá pɔ̄ zɛvɛ fuangbae.

¹⁰ I Siɔ̄na káfi ní gbèdɛao,
i to Yelusaleù zɔ̄kù ní yãdɔ̄saio.

¹¹ A kíaɔ̄ i yágɔ̄gɔ̄ gbagusaɛ yáì,
a sa'onaa ì yãdadané ài'ea yáì,
a ãnabi ì màsokɛ ɔ̄a yáì.
O aai Dii tɔ̄ sé aa me:
Dii kú wá guuo lé?

Yá a wá leo.

¹² A yáì wa Siɔ̄na sa pa bugbe ùɛ,
Yelusaleù i gɔ̄ bezia ù,
Lua kpé sɛsɛ i gɔ̄ sɛsɛ líkpede ù.*

4

Dii gbèstɛsɛ *(Isa 2.1-4)*

¹ Gɔ̄ɔ̄gbɛzãzì
gbèstɛsɛ pɔ̄ Dii kpé kuwà
a gɔ̄ gbèstɛsɛ mide ù.

Wa se lɛsɛ de sɛsɛla,
bui píi i siu we.

² Buiɔ̄ gé we dasi, aai me:
A mɔ̄ wà dɛdɛ Dii gbèstɛsɛwa,
wí gé Yakɔ̄bu buiɔ̄ Lua kpéu,

* 3:12 Zel 26.18

i wá da a zéwa, wíw beu.
 Dii ikoyá a bɔ Siɔna,
 aá yá a bɔ Yelusaleu.

³ A yágɔgɔ buiɔne,
 a yákeke búsu zázá pɔ gbáa víɔne,
 aai ní fɛndaɔ gbɛgbɛ aa lile soona ũ,
 aai ní sɔnaɔ lile máaso limibobo ũ.*
 Buie a fɛnda se a deezio,
 wa zíkaa dada bo.†

⁴ Baade a zɔle a vɛeli
 ní a kaadɔenlio gbáu,‡
 gbɛe a vladadañzi bo,
 asa Dii Zígɔde lé mé ò.

⁵ Bui pii bo kú ní ní táa tɔo,
 wápiɔ sɔ, Dii wá Lua tɔ wáɔ kuò gɔɔpii.

⁶ Dii mè:
 Gɔɔ bee má a gbé tɔɔlenaɔ káaa,
 má a gbé pɔ ma íadámá ma ní yápiɔ naaa.
⁷ Má a gbé pɔ lé tɔɔlepɔ ke ma gbé kɔnaɔ ũ,
 má a gbé pɔ wá tárino zápiɔ ke bui gbáa ũ.
 Za gɔɔ bee máo kiblemá
 Siɔna gbɛsɪsɪ musu e gɔɔpii.

⁸ Siɔna gbɛsɪsɪlá ma kpása dádákegbae,
 aá kpala káau a ea suwá,
 wíw kible Yelusaleu.

⁹ Bóyáí ále búbuapeí?

Ké á kía vío yáí yá?
 A ledamade kuo,
 ɔ wáwá á kú lán ne'iwáwáwaa?

¹⁰ Siɔnadeɔ, à flaaflaa ní wáwáo
 lán nɔe pɔ lé ne'íwa,
 asa á bole á wéle guu
 à kále sɛue, í tá Babeli.
 We Dii a á misiu,
 we a á bou á ibeɛɔ ɔzɪ.

¹¹ Tia kéwa buiɔ káaaaázi,
 aa mè wa Siɔna ɔɔkpa,
 wíw gwa wáɔ pɔnake.

¹² Aa Dii láasoo dɔo,
 aa yá pɔ àle yá gbadɔo,
 asa à ní káaa lán pɔ báaawa pɔwengbɛzeue.

¹³ Siɔnadeɔ, à fɛle pɔgbɛ!
 Má tó àɔ gbáa
 lán zu pɔ a kɔba de mo ũ
 mé a swe de moɔgotɛ ũwae,
 í bui dasipiɔ ulɔ.
 A ní pɔ pɔ aa è gbɛblea guu kpa,
 an àizeɛɔ i gɔ mapɪ ma dúnia Dii pɔ ũ.

* 4:3 Yoc 4.10 † 4:3 Isa 2.2-4 ‡ 4:4 Zkl 3.10

14 Wéle bíide, à á zlg̃o káaa,
asa wà koez̃ázie.
Wa Isailio d̃aana lé ní goo a geewa.

5

Isailio kía a b̃o Beteleu

1 Beteleu Eflata ní k̃ésaa Yuda bùsu wélezi,
ama n guu gb̃ee a b̃ou,
io demee Isailio kía ũ.*
Ōme kú za káaukaau,
aà felea ku à g̃èg̃e.

2 Ayámeto Isailio aao ku ṽuaaa
e g̃oo p̃o ñe'ina a ge ñepi iò,
aà gb̃é k̃niò i su ní Isailio s̃anu.

3 A fele ní dádake ní Dii gb̃aao
ní Dii a Lua z̃õkeo.
Aà z̃õke a ligua e dúnia léwa,
aaiò ku niè guu.

4 Ōme aò de ní aafia ũ.

Tó Asilio sí wá bùsuu,
tó aa ̃z̃ò wá wéle bíidewa,
wá tó d̃aana gb̃ẽn s̃oplaò fele'no,
kíapiò ka se swaaò.

5 Aa kible Asili bùsuwa ní f̃endao,
aa gb̃aable Niulodi† bùsupiwa
ní f̃endao woa a kp̃eu.
Tó Asilio síwágu

mé aa ̃z̃ò wá bùsuwa,
kíapi mé a wá b̃o ní ̃zi.

6 Yak̃obu bui k̃onaò ku buiò guu
lán fii p̃o b̃o Dii k̃i k̃paawa,
ìli s̃a gb̃enaz̃inazio,
lán lou'i p̃o f̃af̃a s̃ewawa,
ìli gb̃ee d̃ao.

7 Yak̃obu bui k̃onaò aao ku buiò guu,
bùsu p̃o aao ku a guuò aao dasi,
lán ñõmusu kua líkpe ñb̃õ guu
ge ñõkusi kua s̃a kaauwa.

G̃oo p̃o àle p̃aa,
ì kusimá à ní taitai,
gb̃ee ku à ní b̃o aà ̃ziò.

8 Á oloo á ibeola,
í á wèlep̃io dede píi.

9 Ma Dii ma m̃e,
g̃oo bee má á s̃õ midè á guu,
mí á s̃ogo wíwi.

10 Má á bùsu wéleò d̃ẽonz̃o,

* 5:1 Mat 2.6, Zaa 7.42 † 5:5 Daa 10.8-11

mí a zεgikdiɔ kwé.

¹¹ Má á gbĕkɔɔlekɛnaɔ báde,
pɔdamadeɔ aαɔ kú á guu ɔɔ.

¹² Má táa pɔ á àò é'ε,
má gbε pɔ á pèlɛɔ wíwi,
á kúle á pɔkεapɔɔne ɔɔ.

¹³ Má Asetaati líɔ wolewole,
mí á wéleɔ yaa.

¹⁴ Bui pɔ aai ma yámaαɔ sɔ,
má tɔsimá ní pɔkúmao ní kyàwāaoε.

6

Dii bɔbɔa ní Isailiɔ

¹ A swákpa yá pɔ Dii òi!

A mè mà fɛlɛ zε,
mà ɔ ní yáo gbèstisɔ wáa,
mà to sɔsɔ ma ɔɔ ma.

² Gbèstisɔ, à yá pɔ Dii lé ɔɔ ma!
Dúnia zína pɔ ɔ ku gɔɔpiiɔ
à swákpa!

Asa Dii lé ɔɔɔ ní a gbéɔε,
a yáví ní Isailiɔ.

³ Ma gbéɔ, bó má kèéi?
Bó má kè a kpasamanɔi?
A omεε!

⁴ Ma á bóle Egipi,*
ma á bó zɔbleu,

Ma Mɔzizi† zì à dɔaaé
ní Aalonao ní Miliaũ.‡

⁵ Vái pɔ Mɔabuɔ kí Balaki díle à kèé
ní yá pɔ Bεɔɔ né Balaau§ wèwào,
à to à dɔágu ma gbéɔ.
Ma dɔaaé sea za Šitiũ
e a gε ka Giligali,*
ké á e ma maakeαɔ dɔ.

⁶ Bó má gε zεò Dii aei?
Bó má kúleò Lua Musudeei?
Má gε zε aá aε ní gáae wēdonao yà?
Má sa pɔ wí a pɔ káteu à tékú oowá yà?

⁷ A sása mèn ɔaa sɔo si yà,
ge nísi ta mèn ɔaasɔɔo lεε kwi?
Má a negɔε séia kpá ma táae fiabobo ũ yà?
Má né pɔ bɔ ma pleu kpa ma duuna awakpabo ũ yà?

⁸ Gbēnazína, wá yá pɔ maa òne.
Yá kpele Dii lé gbεamai?
Yáke a zéwa, ní ye gbĕkεkεai.

* 6:4 Bαa 12.50-51 † 6:4 Bαa 4.10-16 ‡ 6:4 Bαa 15.20 § 6:5 Nao 22.2-24.25 * 6:5 Yoz 3.1-4.19

N nzla busa, ní té Luazi.

⁹ A Dii ɔɔ ma dɔ,
àlɛ lɛzu mɛɛwiadeɔzi.
Vlakea Diie mé ɔnɔ ũ.
A go pɔ a á gbɛ gwa,
í Lua pɔ dílɛ yáma.

¹⁰ ɔvái ku váikenaɔ ua e tia
ní zaa mɔafilide pɔ de láaipɔ ũo.

¹¹ Gbé pɔ kiloo gbɛblebɔ vɪ
a gbiayɔbɔ váiɔ kúa,
má aá bɔ maa nɛe?

¹² Mɛɛwiaɛ bee ɔdeɔ pásɪ maamaaɛ,
mé a gbé kíniɔ í ɛɛtoto,
mɔafiliyá mé kú ní léu.

¹³ Ayámeto ma na á dedeawa,
mále á ásooke á duuna yáí.

¹⁴ A pɔble, kási á káo,
á nɔsɛ a gɔ da giie.

A pɔ dílɛ kùsua ũ, a gɔɔplakeo,
asa má á kùsūapi kpa zɪblenaɔwae.

¹⁵ A pɔtɔ, kási á kɛkɛo.
A nísi kɛ, kási á a mɔaokɛo.
A vɛɛ dafu kɛ, kási á a imio.

¹⁶ A ɔmeli† yá'one kúa
ní Ahabu‡ bɛdeɔ yákeɔ pii,
a ní ɔlɛsè.

A yáí tò má á dúuzɔ,
mí tó wà á mɛɛwiadeɔ láanikɛ,
í gɔ bui píie gbé sɔsɔbɔ ũ.

7

Isailiɔ feka

¹ Waiyoo mapi!

Má de lán gbé pɔ lé libe
ge vɛɛbe kɔnwɛwae.

Vɛɛ kɔ ge kaadɛn sɛía pɔ mi a nide ku ɔo.

² Luayámanaɔ làa dúniau,
gbɛmaaɔ ku gbɛnazɪnaɔ guu ɔo.

Ampii aal gbé dádá aa de,
baade lé a gbédee wɛ ní táaluɔ.

³ Aa váikea gɔi vɪ ɔplaa ní zɛɛo.
Kía í pɔ gbɛa,

yákpalekɛna í gbagusaɛsi,
gbáade í azla pɔeá dilɛné,
ampii aal gbé wɛtáò.

⁴ An gbɛmaaɔ de lán leaawa,
an dendaeɔ pásɪ de lesikaɔa.
An ladamagɔɔ pɔ ní gudɔanaɔ a yá'ò kà,

an b̄ab̄abogɔɔ p̄ila se.

⁵ Nsu ñ n gb̄édee náaikεo,
 ñsu ñyɔ daa n kw̄asi ḡauwao.
 Laaika yá p̄ó ñyɔ o nɔε p̄ó kpá ñ k̄uεεzi.

⁶ Nεḡɔε a a mae kpebo,
 nenɔε a fele ñ a dao,
 nɔz̄ae a bo a z̄ada kpe,
 gb̄é bedeo ḡɔ aà ibeεo ù.*

⁷ Mapi s̄o ma wé aɔ dɔ Diizi,
 má Lua ma Suabanapi dá.
 Ma Lua a ma ȳama.

⁸ Wá ibeεo su p̄onake wá yá musuo.
 Baa ké wa lele, wá feleε.
 Baa tó wá kálea gusiau,
 Dii a gupuw̄εε.

⁹ Lá wa duunak̄ε Diiε,
 àle a p̄ok̄uma b̄ob̄wá
 e aɔ gé ȳásiiwanɔ,
 i to yá b̄owanɔ na.
 A wá da gupuau,
 a wá suaba, wí wésie.

¹⁰ Tó wá ibeεo è, wí a ñ kú.
 Wá ibeεp̄io òw̄εε ȳaa
 aa mè Dii wá Lua ku máε?
 Wa òz̄má lán p̄eleawa ḡaaε,
 wí wésie.

¹¹ Siɔna b̄libogɔɔ a ká,
 gɔɔ bee a kálea a ȳaasa kú.

¹² Gɔɔ bee gb̄éɔ bo Asili ñ Egipi w̄éleɔ guu,
 aa bo za Egipi ñ Uflatao,
 za ísia baale ñ baalao,
 za gb̄ès̄l̄s̄l̄ kpele ñ kpelao,
 aai m̄o we.

¹³ Dúnia a ḡɔ ȳaaa
 gb̄é p̄ó kú a guuɔ ȳakeaɔ gb̄e ù.

¹⁴ Dii, ñ ñ gb̄éɔ dádáke ñ n gopanao,
 n kp̄asa s̄ap̄io aaiɔ kú ñt̄εε Kaameli líkp̄eu,
 aai p̄oble Basana ñ Galadao dádákeki maau lán ȳaawa.

¹⁵ Nyɔ ȳab̄onsaεo kené,
 lá ñ k̄ε gɔɔ p̄ó n b̄or̄inɔ Egipiwa.

¹⁶ Buip̄aleɔ e,
 wí i ñ kú ñ nεḡɔnke ȳa musu.
 Aa ɔku ñ léwa,
 an swá iɔ ke weúu.

¹⁷ Aa b̄usu ble lán ml̄éwa,
 lán p̄ótaa'onkuawaɔwa.
 Aa bo ñ ulekiɔ guu,

---

* 7:6 Mat 10.35-36, Luk 12.53

aa mɔ Dii wá Luawa ní lualuao.
N vɪa a ní kú, sɔ́ i kɛ́ngu.

¹⁸ Lua, déme muaannɔi?

Ni n gbɛ́ kɔ́naɔ duuna kɛ́má,
ní sùuukɛ́nɔ́ ní ní tàaeɔ.

N pɔ́ líɔ paa gɔ́piio,
gbɛ́kɛkɛ́ané mé ì kangu.

¹⁹ Nyɔ́ ɛa wá wɛ́nagwa lɔ́,

ní ɔ́zɔ́ wá yáwáɔwa,
ní wá duuna zu ísia í títiu pii.

²⁰ Nyɔ́ náaiyá kɛ́ Yakɔ́bu buiɔ́ne,
níyɔ́ gbɛ́kɛkɛ́ Ablahaũ buiɔ́ne,

lá ní a legbè wá dezipɔ́ne za káauwa.

NAUU

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Láε bee dɔ́aa à lélea Asili pɔ́ Isailiɔ́ lé falubɔ́nɛɔ́ bɔ́su meeɔ́wia Ninivawa yá'ò. Nauu lápi ké e Babiloniɔ́ aao gé Niniva dúuzɔ́i e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 612.

Lápi daalea (1.2-8) lé ɔ́bwɛε ké Lua mé iko ví dúnia pɔ́piiwa mé ɔ́me a yákpaleke ní dúniao. A gbɛa (1.9-2.3) lá Lua gbáapi a zíkε bɔ́suɔ́ yá musu Nauu gɔ́ɔ. Niniva a kaale, Yudaɔ́ i gɔ́ níziá ví. A gbɛa lo (2.4-3.19) Nauu Niniva gbáa pɔ́ a ví midea dàu à siuwɛε, àlé pɔ́nakeò.

Anabipi yá pɔ́ àlé yá gbáa de Niniva kaalea yáa. Ninivaá meeɔ́wia pɔ́ íandáa kòuε. A gbéá dáaken lalasideɔ́nε. Gbé bee taaɔ kaale piie.

Dii pɔ́paa Ninivadeɔ́zi

¹ Niniva* yá pɔ́ Elekosi gbé Nauu è taalan ke:

² Dii nòse í fele à tɔ́simá,
Dii í tɔ́simá, pɔ́fɛden aà ù,
Dii í tɔ́si a íbɛɛɔ́wa,
Íɔ́ fɛa a wèléɔ́zi.

³ Dii pɔ́ lí pa kpaao,
a gbáa ví zɔ́ɔ,
Íli tó táaeɛde bɔ́ páo.
Dii ku zàa'íana ní zàao guu,
luabeɔ́puana de aà kèse luutɛ ù.

⁴ Í isia lele, gugia i bɔ́,
Í to swa pii í ba,
Basana n̄ Kaamelio i gɔ́ wɛnannɔ́,
Libá bɔ́su sɛde lá bɔ́lɔ́ɔ́ i giigaga.

⁵ Gbésìsìɔ́ í deedeɛ Dii aε,
sìsìɔ́ í yɔ́,
dúnia í lualua aà yáí,
tɔ́le ní pɔ́ pɔ́ kuwàɔ́ píi.

⁶ Déme a fɔ́ gí aà kpɛnɛmuuii?
Déme a fɔ́ àɔ zεa
aà pɔ́kúma pásí bɔ́bɔ́magɔ́ɔ́i?
Aà pɔ́fɛ í bɔ́ lán téwae,
gbɛsìɔ́ i wi aà aε.

⁷ Dii maa,
a de mikpakdi ù wétɛagɔ́ɔ́,
gbé pɔ́ náaazìɔ́ ɔ́ a ní yá dɔ́.

⁸ A a wèléɔ́ midε ní idaaguao,
a a íbɛɛpiɔ́ ya ní kpá gusiau.

⁹ Lé kpele aale kpaal Diizii?
A a midε,
aa wétɛamóé gɛn plao.

¹⁰ Aa igbɛ aa ká, aai gɔ́ ye leu,
té i kúma míɔ́míɔ́ lán sè giywa.

¹¹ Niniva gbɛε lé lé gia da gbéɔ́wa,

* 1:1 Sof 2.13-15

àlɛ lɛkpaaf́ ní gbé̌o Diizi.

¹² Ma Dii ma m̀è:

Baa tó an zlg̃o m̀ò ní dasileu,
wa ní kwéé, aai s̃aale.

Baa ké ma á swágaga yāa,
má gága bo.

¹³ Má zuu p̃o aa dàé gboo,
má m̃o p̃o aa káwá kéké.

¹⁴ Yá p̃o ma Dii má ò Niniva yá musun ke:
N gb̃é a g̃o n t̃o aɔ kuwá bo.

Má p̃o āaɔ ní p̃o kásaa p̃o kú n táakp̃e uɔ wíwí,
mí mia'e ỹne, asa w̃éle gian n ũ.

2

Ziblea Ninivawa

¹ Baonakpana gwa b̃e s̃is̃l̃ musu,

àlɛ aafia kp̃awake.*

Yudaɔ, àli á dikp̃eɔ ke,

àli lé p̃o á kè Diiwaɔ fiaboè.

Gb̃ekaalenapiɔ ɛa lélewá bo,
wà ní mid̃e m̃pii.

² Ninivadeɔ, w̃ale m̃o léleiwá.

A á b̃li d̃sa, ɔ zé gwa!

A tepe, í z̃e giúgiú!

³ Dii a ɛa Yak̃obu buiɔ gawi kp̃amá,
lá Isailipiɔ ví yāawae.

Asa gb̃ēwaanaɔ m̀ò ní bùsu w̃aæ,
aa ní ṽēbuɔ dè.

⁴ An zlg̃o gb̃āaɔ s̃engbaɔ t̃à,
ñeg̃napiɔ ula t̃ēa z̃óizoio daa,

an s̃ógo m̃o lé pípi,

aa ku s̃ou guu,

aale ní s̃ōnaɔ gb̃āegb̃āe.

⁵ Aa sí w̃élepi z̃eau ní ní s̃ógo bàzaao,

aale ke g̃āæ kilikili.

Aale g̃ē bioobioo lán s̃ētewa,

aa w̃āa lán loupileawa.

⁶ Wà zlg̃o slanaɔ s̃isi,

aale w̃ā, aale kpakpagua,

aa m̃ip̃è b̃liwa ní w̃āo,

aale ní s̃engbaɔ p̃élep̃e.

⁷ Aa b̃lib̃oɔ w̃ēw̃ē,

gu p̃o swa p̃āu w̃élepi,

aa kibe kw̃e.

⁸ Wà t̃à ní Niniva kí nao z̃l̃z̃o ũ,

aa z̃oɔñaɔ lé ɔɔb̃o lán felenguuluɔwa,

aale ní z̃la gb̃ēgb̃ē.

⁹ Ninivapi g̃o lán íkalek̃liwa.

A gb̃é̌o lé g̃ēz̃ea lán íwa.

* 2:1 Isa 52.7

Wàlè oné: A zé! A zé!
Ama gbèè i éao.

¹⁰ A ánsu sélé! A vua naaa!
Aizéé diuè ní pò béeédeò píí.

¹¹ Wà pòò náaa, wà pòò sèlé,
wééle gòò da gii.

Sò kè gbéégu,
an gbázína lé lua,
an me zéa ló,
an baade oosisi.

¹² Nòòmუსupìò tòò gè máé?
Nòòmუსu néò pòbleklipi ku má ní?
Nòòmूसu sa ní dao íò bèbe we yáa,
gbèé yá lí ní néò víakúò.

¹³ Nòòmूसu sapi nòò kù a néòne yáa,
à nòò è a naòne, à mòmá.
Nòò pò a tàitàiò ka aà tòò pai.

¹⁴ Ma Dii Zígòde ma mè:

Má fèlennò,
má n sògoò kpasa, a súdele íò dò,
wi n népiò dede ní fèndao.
Má pò pò ní símáò kaale,
wa n zínaò yá'ò ma ló.

3

Waiyoo Niniva

¹ Waiyoo gbèèdenaò wéle!
Iliò ku gbètàitàisaio.

Mòafili pàèwà ní pò pò wa símáò.

² Flà kòfi ní sògo gbá kòfio ma dò!
Sòò lé bàale, an góò lé víví.

³ Zígò sòdeò lé suwà,
an fènda wétè lé pipi,
an sònaò lé teke.
Gbèé pò wà ní paepaèò dasi,
geò gòò kpále, wa fò dòdòò.
Wàle kpakpa geòla.

⁴ Káaluapi lenakasaané yáíe.
Aà kákaa maa, í kpárízi,
à buiò kà zòbleu ní lenakasaanéò,
à ní òòkpá a gbèkòòlekea guu.

⁵ Ma Dii Zígòde ma mè,
má fèlennò,
má n zwáa se kanè n mia,
mí tó buiò n puizi e,
mí n asii òò an kíàòne.

⁶ Má n pápa ní pò gí váio,
mí n ke pòpòò,
mí tó gbépii wèfíma.

7 Gbé pɔ wesɪnleɔ baalene
 aai me: Niniva gò da f̄ii.
 Déme a wēnake a yá musui?
 Má wá n̄ɔɛnininaɔ euèi?
 8 N maa de Tebesi pɔ kálea Niili saea yà?
 Swapi í mé kaedài a bí ũ.
 9 Etiopiɔ ní Egipiɔ mé wélepi wá ũ,
 a gbáa lé v̄io,
 Putiɔ ní Libiiɔ ku a zennodeɔ guue.
 10 Kási wà tà ní Tebesideɔ z̄l̄z̄ɔɔ ũ,
 wà ní néɔ w̄iwi zékpaɔɔ guu piie.
 Wà likpà an beedeɔ sea yá musu,
 wà m̄kà an gbēz̄ɔɔwa.
 11 A Ninivadeɔ s̄ɔ,
 ma p̄kūmabɔbɔma í a z̄ɔlewáɛ,
 í ḡɔ s̄aalea,
 íɔ mikpakli weele á ibeɔ yáí.
 12 A zegik̄liɔ ḡɔ lán libe pɔ m̄awae.
 Tó wa z̄la, aa kwɛ a blenaɔɛ.
 13 Gwa! A z̄lḡɔɔ de lán n̄ɔɔwae,
 á wéleɔ bíibɔleɔ w̄ɛá á wèleɔne dàii.
 Té lé kú b̄lepiɔ gbáaɔwa.
 14 A ítɔɔ kále, asa wa á kákáɛ.
 A ḡɛ b̄èleu, í ɔz̄ɔwá!
 A bilikib̄ɔɔ, í á bíi gbáa káfí!
 15 Té a gi kúwá weɛ,
 wi á deɛ ní f̄endao.
 Wa á kaale kwasut̄ɔɔ p̄blea ũɛ.
 A k̄ɔ lán kwaɔwa!
 A gusisi lán kwasut̄ɔɔwa!
 16 A laatanaɔ dasikù lán saanaɔwa,
 aai gbēble, aai ḡɛz̄ɛa.
 17 A gud̄ɔanaɔ de lán kwasut̄ɔɔwa,
 á z̄lkan d̄ɔaanaɔ dasi lán kwaɔwa,
 aa kpa bíiwa niɛniɛ.
 Tó lát̄ɛ bilɛ, aai ḡɛz̄ɛa,
 w̄liɔ ní ták̄i d̄ɔɔ.
 18 Asilio k̄ia,
 n gb̄ɛɔ d̄ɔaanaɔ i'ò,
 n z̄lḡɔɔ gbēz̄ɔɔ ḡaga.
 N gb̄ɛɔ fáaaa s̄is̄ɔɔ musu,
 gb̄ɛɛ ku à ní k̄aaao.
 19 W̄iwia p̄ɔ wà n wiwi eɛɛ v̄io,
 n b̄opi láaa v̄io.
 Gbé pɔ n bao mà
 ali ɔtaale n yá musuɛ,
 asa gb̄ɛɛ i ḡi n pás̄i kpálesai mai a m̄ewao.

ABAKU

Yá pò kú láε bee guu

Lápi lé dēε pò ānabi Abaku kà yāpāsí ɔɔ bɔɔlekewēε. I wēnadō gbēɔne, í vāi pò aai kεɔ bɔné gupuaui, í wiile Luawa a yá musu, í pɔnakε tó Lua a wabikεa mà. A lápi kē e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wē 700 taawa. ɔɔ bee Babiloniɔ gbāa lé káfi mé Isailiɔ ku bíli guu ní kua zia yá ní ní kua ní Luaoo yá musu.

Lua yāwē ānabiwa, à yá'òè aà ɔɔ gbēɔ yá musu ní gbēɔ pò aao ku ɔɔ bee gbεaɔ lɔ à mè: A Lua náaike, bee mé í to gbēɔ aao ku (2.4). A Lua náaike, i mɔ dɔiále (1εε 3).

Yāpāsí ɔɔ gbēɔ laai í ta Abaku lá yáwa, ké aa Lua náaike aai sōdile. Lua zina Pɔlu waasokē Yesude káauɔne à mé luanaaikaapi mé Yesu Kilisi náaike a ũ tia (Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38).

Abaku Lua taa'e'a

1 Yá pò ānabi Abaku èn kε:

2 Málε wiilema à gègè,
níε yāmaao, Dii.

Málε lezunzi yāpāsí yáie,
níε wá suabao.

3 Bóyái ni to mà váikεa ei?
Akeá niɔ dàakea gwai?
Kaale ní yāpāsí ku ma aε,
sòle ní yákeleo fεle.

4 Bee yái ikoyā gò plègεlεgε,
wíli zíkε yázedewao.
Gbēváiɔ í koezō gbēmaaɔzi,
ō wí yázedε fuangba.

Dii yázasia Abakuwa

5 A buiɔ gwa à gwa, yá i diwá,
asa málε yáke á ɔɔε,
tó wa síué, á sio.*

6 A gwa! Málε tékpa Kaladeɔgu.†
Bui pásí nɔnwāadepiɔ lé li dúniaa pii,
aale zōlekíi pò de ní pò ũoɔ símá.

7 Aaí to vía ní kú,
sō í kē gbēɔgu.
Aali ikoyádao,
aaí níziá se lesí.

8 An sō wāa de gbεaanaa,
an pásí de áwalewan oosielea.

An sōdeɔ bɔ̀ búsu zāzāu,
an sō lé bàale bíoo,
aaí kúu'o su pò léi.

9 Ampii aaí zε ní páslo,

* 1:5 Zln 13.41 † 1:6 2Kia 24.2

aaĩ su sãnusãnu lán guwaiwai ílanawa,
aaĩ zĩzɔɔ naaa lán bùsu'ufãawa.

¹⁰ Aaĩ kíaɔ ke pɔɔpɔɔ,
aaĩ gbãadeɔ yáaɔ,
aaĩ wéle bíideɔ àlafike,
aaĩ bùsu kãaa bízi aa sí.

¹¹ Aaĩ gē gē aε lán ílanawa.
Tãaedeɔnε, an gbãa mé ní lua ũ.

Abaku εa Lua tàae'ea

¹² Dii, ní kú za káaukaauε,
ma Lua pɔ n kua adoa, wá gao.
Dii, n buipi díle yákpalεkεawanɔ yáie,
ma gbεsi, n buipi zèdɔ wá totoa yáie.

¹³ N kua adoa, n gē wεsia vãileε,
ńyɔ fɔ yãvãikeε gwao.
Bɔyáí nio bɔnkpedeɔ gwa ní wéoi?
Tó gbēvãio lé gbēmaaɔ mɔmɔ,
bɔyáí nio níleí?

¹⁴ N gbēnazina kè lán ísia kpɔɔwa,
lán pɔ kelena pɔ aa kía vɔɔwa.

¹⁵ Ibεεɔ í ní kú ní kokoao,
aaĩ ní gá ní bɔ.

Aaĩ ní kú ní sɔɔ,
aaĩ ní naaa ní ní táaluɔ,
ɔ aaĩ pɔnakε, aaĩɔ yáaɔ.

¹⁶ A yáí tò aaĩ εseke táaluwa,
aaĩ tulaletikatεa sɔε,
asa beeɔ mé tò aa ku nama guu,
aaĩ pɔ nísíde ble.

¹⁷ Aaɔ kpɔ bɔle ní táaluɔ gɔɔpii yá?
Aaɔ buio dede ní wεgwasai láasai yá?

2

Dii yázasia Abakuwa

¹ Má zε ma gudɔakli,
má tepe bíiwa,
má itēke mà gwa lá asu omεε,
lá a a tàae pɔ mále e yázasia.

² ɔ Dii òmεε à mè:
Yá pɔ ní è dalau,
kē gbè pèpεεwa wásawasa,
ké kyokεna e ke ní wãao.

³ Asa yápi gɔɔ díleεε,
yápi lé a kegɔɔ yá, a gí keio.
Baa tó a gɔɔ lé gēgē, ńyɔ dá,
gɔɔpi a ká, wa sɔɔo.

⁴ Gwa! Gbē pɔ a nòse maao a fu,
ãma gbē maa aɔ ku

ma náai pɔ̀ àlɛ kɛ yáí.*

⁵ Aizɛɛ náai vɔ̀,
yɔ̀de sɔ̀ lɔ̀ daa douo.
A asia vɔ̀ lán bɛdawɛ,
ìli káò, a dɛ lán gawa.
I buio káaazi,

ì bùsu pii gbéò kúkú zìzò ù.

⁶ Àà yá a gɔ̀ ní baadeɛ yáa ù,
aa aà àlafiiɛ aa aà láanikɛ aa mɛ:
Waiyoo n gbé pɔ̀ ní dāò pɔ̀ káaa nzlaɛ,
ni nzla dilɛ gbia gbé bɔ̀'imia yá musu.

⁷ N fiadeò feleño kándoɛ,
aa vu iu, ní gɔ̀ ní lualuaò,
ní gɔ̀ ní gbãablema ài ù.

⁸ Lá bui pɔ̀ n ní pɔ̀ simá yáaò dasi,
an kónaò n pɔ̀ sima sa sɛ,
asa n gbéò dɛdɛ, n bùsuò kàale
ní wéleò ní gbé pɔ̀ kúuò piie.

⁹ Waiyoo n gbé pɔ̀ ni n ua káfi ní ài vāio,
ni n sakpepi da musu,
ké músi su n leo yáí.

¹⁰ N lekpaal gbédɛdɛa dasi yáí,
ɔ̀ n widá n uawa,
nyɔ̀ wɛni kɛ bo.

¹¹ N kpɛ gbéò mé aa wiidoma,
a zaò i yápi zásimá.

¹² Waiyoo n gbé pɔ̀ ní wéle kú ní gbédɛao,
ni mɛɛwia kále ní diidiinkeao.

¹³ Gbɛnazinaò isimagakpaa gbɛ a gɔ̀ yàa ùɛ,
buiò ì rízià kpasa páɛ.
Dii Zìgɔ̀de mé dilɛ màao lò?

¹⁴ Asa Dii gawi dɔ̀a a li dúniaaɛ,
lá ì ì dagua ísiaiwa.†

¹⁵ Waiyoo n gbé pɔ̀ ní íkaka n gbédeɛɛ,
ni naɛnaɛmá e ipi gɛ zɔ̀leomá,
ké n e wéte an puizii yáí.

¹⁶ Wí mé a n kú, i kɛ gawi no.
Imi, asa wa n puizi e sɛ.
Imibò pɔ̀ kú Dii zì lé suma,
wí i gɔ̀ n gawi gbɛu.

¹⁷ Yápási pɔ̀ ní kè Libā a kúlemaɛ,
n nòbòò kaalea yá a sɔ̀ kɛngu.
Asa n gbéò dɛdɛ, n bùsuò òòkpáɛ,
n wéleò ní gbé pɔ̀ kúuò kàale pii.

¹⁸ Bó ài táaò víi? Gbɛnazina mé à.
Bó ài pɔ̀ kásaa pɔ̀ aai ní da ɛɛupiò víi?
Gbé pɔ̀ kè ì a pòkea náaike,

* 2:4 Lom 1.17, Gal 3.11, Ebe 10.38 † 2:14 Isa 11.9

ĩ t́áa ṕo lí f́o ýá'òopio ƙe.

¹⁹ Waiyoo n gbé ṕo ni o líe
aà yámama,
ge ni o gbè wēnisaie ào ku.
A f́o d́oanɛɛ?

Wà vua ge ánu'u'ì lèwà,
kási wēni ku a guuo.

²⁰ Dii ku a be ṕo a kua adoau.
Dúnia gbépii à ƙe kilikili aà ae.

3

Abaku wabikɛa

¹ Anabi Abaku wabikɛa.

² Dii, ma n bao mà,
Dii, n yáƙeao tò má n vía ví.

Ɛa yá bee taaɔ ƙe wá gɔɔ,
ní tó wà d́o wá gɔɔ.
Tó wá wɛgwaa d́ongu n pɔkúmagɔɔ.

³ Lua a bɔ Temani,
Kuaadoade a bɔ Palana gbèsí sí musu.
Aà gawi a kúle luabea,
aà táasilea a dúnia pa.

⁴ Aà tɛƙea aɔ de lán latē bileawa,
gupua a pípi aà gbátē ń gbátē eo,
we aà gbāa uleau.

⁵ Gagya be aà ae,
télépio be aà iau.

⁶ Tó à zè, dúnia ĩ zāampapa,
tó à wetèi, buio ĩ ƙe gāsí.
Gbèsí sí zio kwè,
sí sí ṕo kú za káauɔ gbòo.
I yáƙe lá a kè káaukaauwa.

⁷ Ma Kusá zwàakpɛo è,
wàle taasikɛu,
ma Madiá búsu zwàakpɛo è,
gili gèngu we.

⁸ Dii, n pɔ pà swaɔzi yá?
N za fè swa'ɔnaɔzi nɛe?
Ƙé ní di n s'ɔɔ kpɛ ní n ziblesɔgɔɔ,
n mɛ fè ísiazí yá?

⁹ N n sá b̀ò a b̀òu,
n m̀è wà m̀ó ní ƙaɔ,
ɔ n dúnia pàapaa ní swaɔ.

¹⁰ Gbèsí sí n e, aale kòde,
í dàgua, àle gē,
ísi k'fí dɔ,
a ikooaɔ lé fele musu.

¹¹ Iatē ní mɔvuao zè gudoú musumusu

n ka pɔ́ lé gē floo tɛkea yáí
 ní n sɔ́na pípia yáo.

¹² Nlɛ tavaavaa'o dúniau ní pɔ́kúmao,
 nílɛ buiɔ gbɛ́ ní kyáwáao.

¹³ N bɔ́ n mɔ́ n gbɛ́ɔ́ boi,
 n mɔ́ kía pɔ́ ní kpá suabai.
 N gbɛ́vái mi wí,

n pɔ́ píliwá à g̃ò láilai.

¹⁴ Ké aà zíg̃ɔ́ sɔ́wázi wá fáaai,
 aalɛ pɔ́nake yɛ́ɛsaide pɔ́ ulɛɔ́ blea yá musu,
 ɔ́ n ní dɔ́aana mi f̃ò ní azía sɔ́nao.

¹⁵ N ɔ́z̃ò ísiawa ní n s̃ó,
 n í z̃ɔ́pi yá.

¹⁶ Ké ma a baomà, s̃ò kèmagu,
 a k̃ɔ́fi ma lébaa dèe, ma wá gà,
 mále lualua ma zɛgbɛu.

Má mɛna màɔ gɔ́ɔ́ pɔ́ wa yáyia gbé pɔ́ lèlɛwáɔ́wa dá.

¹⁷ Baa tó kaadɔ́ena i nɛsoe kɛo,
 mé ṽɛliɔ i nɛ'io,
 baa tó ku i bɔ́o,
 mé buap̃ɔ́ i kɛo,
 baa tó s̃áɔ ku kaau lɔ́o,
 mé zuɔ láa kpásau,

¹⁸ ní beeo ma pɔ́ aɔ́ na Diiwae,
 má pɔ́nake ní Lua ma Suabanao.

¹⁹ Dii Lua mé ma gbáa ũ,
 í ma wá nakú lán tuewa,*
 í to màɔ bɛ gulɛs̃íɔ́wa.

---

* **3:19** 2Sam 22.34, Sot 18.33

10 Ma Dii ma mè,
 ɔɔpi zɪ wa ɔ gbāa dɔ Kpò Bɔleu,
 Fáani dafu a wā n̄ wiio,
 mé wa zɔa zɔɔ ma gbèsɪsɪɔ musu.

11 Elɛfāanideɔ, à wiipe,
 asa laatanɔ midɛ piie,
 mé ɔde gbāngbooɔ kaale mɔmɔɔɛ.

12 Zibeezi má Yelusaleũ keele n̄ filiaɔ,
 mí ìada gbé pɔ kálea we
 lán wē pɔ kú n̄ a gbɔɔwa.

Gbépi ɪ o n̄ sɔ guu aa me
 má yāe keo, a maa ge a vāin nò.

13 Wa n̄ àizeɔ naaa,
 an beɔ i gɔ yāaa.

Aa bekpakpa,
 kási aa e zɔleuo,
 aa vɛeli pépe,
 kási aa e a imio.

14 Dii ɔɔ zɔɔ káikũ,
 A ká kái, àle ká n̄ bao.
 Dii ɔɔ zɔa ɔ dɔ wēnanno,
 baa neɔɔna a wiipe.

15 ɔɔpiá kpēnɛmuugɔɔɛ,
 taasi n̄ yeleeo ɔɔɛ ɔ.
 Músi n̄ gudɛao ɔɔɛ,
 gubeebee ɔɔɛ, gu a siakũ,
 lou guduudu ɔɔɛ.

16 Zibeezi kàae'ɔ n̄ zikawii ɔ dɔ
 wéle biideɔ n̄ biipi guleɪɔ.

17 Má gbēnazɪnaɔ da taasiu,
 aai táa'o lán vɔɔwa,
 asa aa duunakēmɛɛɛ.
 Wa n̄ au daada lán íwa,
 an geɔ ɔ kpálea lán bisawa.

18 An ánuɔ ge an vua a fɔ n̄ bɔ
 Dii kpēnɛmuugɔɔpi zɪɔ.
 Aà zafēa té a kú dúniawa piie,
 a gbé pɔ kú a guuɔ midɛ kándo.

2

1 Gbēnazɪn wisaideɔ,
 à káaa, í lekpaal

2 e ɔɔdileapi ɔ ge kái,
 e Dii pɔkúma zɔɔ ɔ ge á lei,
 e Dii pɔkúma ɔɔ ɔ mɔwá,
 asa ɔɔpi a su lán ése úawaɛ.

3 A n̄sɛdoúde pɔ i Dii yāmaɔ,
 à aà kɪi wele,
 à wele ɔ maa, á n̄sɛ ɔ doũ.
 Bee a gí á bɔi Dii pɔkúmagɔɔa?

ń wéle sáa ví guei ɓo.
 Gwa! A gō sōkēngu pō ũe,
 wàɔ̀ tōo ũ.
 Gbḗ pō lé dɔɔ̀ swedɔ̀wá
 ń ɔ̀kɛa yáayaa.

3

Yelusaleu

¹ Waiyoo mɛɛwɪa gbāamɔ̀ndɛɔ̀!

A gbḗɔ̀ swá gbāa mé aa gbāɛa.

² Aali gbēe yá sio,

aali ledama mao.

Aa Dii náai vɔ̀,

aali sō ń Luazio.

³ Mɛɛwiapi kíaɔ̀ dɛ

lán nɔ̀musu fɛ́awa,

a yāgōgōnaɔ̀ dɛ lán áwalewan

oosiɛɛ pō aali pɔ̀e to gu dɔ̀wáɔ̀ɔ̀wá.

⁴ A ánabiɔ̀á yábɔ̀ɛnaɔ̀nɛ,

náaisaideɔ̀nɛ.

A sa'onáɔ̀ í Dii pōɔ̀ gbāɛ,

aaí aà ikoyá ò̀kpa.

⁵ Dii ku wéɛpi guu,

a maa, ɪli váikɛo.

Lá gu lé dɔ̀ ɓ yázeɛde dané,

ɪli fu bauo.

N beeo dɔ̀ɔ̀saideɔ̀ líɔ̀ wí dɔ̀o.

⁶ Ma buieɔ̀ bādɛ,

ma ń b́lí guɛɛɓɔ̀ dɛɛɛlempá.

Má tò an wéɛɔ̀ gṑ bɛziaɔ̀ ũ,

wíli a zékpaáɔ̀ sɛ ɓo.

Wa ku wɛ ɓo, baa do.

⁷ Ma mɛ̀ Yelusaleuɛɔ̀ ma vía ví,

aa ma ledama sio lé?

Tó màa no, má ń mɛɛwɪa dúuzɔ̀

ń yá pō má díɛ mà mɔ̀ɛɔ̀ píiɛ.

N beeo an mɛ wá ń yáɔ̀ɔ̀saikeao.

⁸ Ma Dii ma mɛ̀, à sɔ́amazí

e gɔ̀ɔ̀ pō má fɛɛɛ ɓɔ̀ɓɔ̀nɔ̀.

Asa má díɛ mà buiɔ̀ káaa,

má búsu píi gbḗɔ̀ naaa,

mí a pɔ̀kpɛnɛ ɓɔ̀ɓɔ̀má,

baa ma pɔ̀kúma pásí pii.

Ma zafɛa té i kú dúniawa pii.

⁹ Bee gbɛa má gbāɓɔ̀ gbḗɔ̀ léɛ,

ké ampíi aa ma sísi,

aaí zɔ̀blemɛɛ ń ledouo.

¹⁰ Za Etiopi swáɔ̀ baale

ma sísiɛna pō fáaaaɔ̀ mɔ̀mɛɛ ń gbáɔ̀.

11 Goo bee wí a á kú
 tàae pó á kèmeee yãa yá musuo,
 asa Ìandána pó aai nízla se leslò
 ɔ má ní bɔle á wéle bee guu.
 A ázla se lesl ma gbèsísl
 pó a kua adoa musu ló.

12 Má taasideɔ ní wɛnadeɔ to wéle bee guu,
 gbé pó aai namaziɔ.

13 Isaili kɔnapio gbéɔ wetá ló,
 aa gbéɔ sásáɔ,
 mé wa ee ma dɔ ní léuo.*
 Aali pɔble, aali wúle,
 gbée yá a ní vlakúo.

14 Siɔnadeɔ, à gulaké!
 Isailiɔ, à kúkuaké!
 Yelusaleúdeɔ, à wiile ní pɔnao!

15 Dii á bɔ yákpaleu,
 a tò á wéleɔ kpekpa.
 Dii á Isailiɔ kía kú á guu,
 áɔ yáe vla vl ló.

16 Goobeezi wa me:
 Yelusaleúdeɔ, ásu to vla á kúo,
 Siɔnadeɔ, á ɔ su gɔ dɔlɔlɔ.

17 Dii á Lua kú á guu
 gɔsa pó í ní suaba ũ.
 A koo púna á yá musu ní pɔnao,
 a á gba wɛni dafu a yeaázi guu.
 A pɔnaké á yá musu ní gulakéao,

18 Íá wí ke dikpegoowa.
 Ma Dii ma mɛ, má á aso pilaé,
 má á bɔ sɔsɔau.

19 Goo bee má yáke
 gbé pó gbáamɔéɔne.
 Má á gbé tòlenao misi,
 má á gbé pó wà ní yá káaa.
 Bùsu pó wà widáuwáɔ guu píi,
 má á tɔbɔ, má á kpela.

20 Zibeezi má á káaa,
 goobeezi má suánɔ, mí á tɔbɔ.
 Má á kpela dúnia gbépii wáa,
 má suánɔ á pá ziu, á wesie.

---

* 3:13 Zia 14.5

AGE

Yá pò kú láε bee guu

Anabi Age yáε bee ò Lua kpé keke ða Yelusaleū yá musu Yudaɔ sua ní Babiloni zɔbleo gbεε. Lua yápiɔ dàε, ̄ a ò e wàɔ gé Yesu Kilisi ii wè 520.

A kù Yuda pò aa bò zɔbleu séiaɔ Lua kpé pò Babiloniɔ wíwi wè 587 guu keke wà ðε, ̄ an kúsu kwè ḡɔḡɔ. Ayámeto ānabi nāε ðaanaɔwa aa ɔkpa z̄ipiwa, ̄ aa ɔkpáwà wè 520 guu. Age tekpāngu à mè taasi pò aale ke ní ní bua pòɔ kesaiò bò an Lua kpé kekesai kíie (1.1-14). A mè Lua kpé dafu gawi aɔ ðε a káau pò ̄ɔkpà pòla (2.1-9) mé a ða a to gbāsi pò kú ní guu láa ní taasi pò Lua gbéɔ lé keo (2.10-20). Bee gbεa Lua zia maa légbè ðaana Zolobabeli Davidi bui pò á sèε (2.20-23).

Lua gbé pò aa sù ní zɔbleo dafu wé aɔ ða Lua kpé pò a gawi aɔ ðε a káauai ní Lua zikena pò Lua sè àle mó ðaiŋleo. Bee yáí ānabi Age ledà gbéɔwa aa ní láasooɔ lile, aai laaidɔ z̄iwà yá dafu pò Lua lé kené yáí.

Yudaɔ Lua kpé ða

¹ Kí Daliusi kpalablea wè plaade guu,* a mɔ soolode gɔɔ séia z̄í, Dii yá'ò ānabi Ageε,† ̄ a ò bùsu gbāade Zolobabeli, Salatieli néε ní sa'onkia Yesua, Yozada néo‡ à mè: ² Ma Dii Ziḡɔde ma mè, á gbēε lé me kpedɔameε gɔɔ i ka yāao.

³ Dii yá éa ðε ðε ānabi Agewa lɔ à mè: ⁴ A kua á kpé keke wásawasaɔ guu gɔɔ pò ma kpé ḡɔ kpezi ū maan wea? ⁵ Ma Dii Ziḡɔde ma mè, à láasooke á yákeɔwa à gwa. ⁶ A pòt̄ɔ maamaa, i ne'ie bílaɔ. I pòble, ili káɔ. I imi, ili ká à á ðεo. I pòkasa da, ili íanakué. I ̄a séle, kási á b̄ò lɔ f̄ɔaε.

⁷ Ma Dii Ziḡɔde ma mè: A láasooke á yákeɔwa à gwa. ⁸ A gbèsiŋkū à su ní lío, í kpépi ðɔ, ma pò i kewà na, mí tɔbɔ. Ma Dii máme má ò. ⁹ A wé ðoi à pò e z̄ɔ, i e bílaɔ. Pò pò a suò be, má tò à gè ní íanao. Bóyāi ní? Ma Dii Ziḡɔde máme mále á la. Ké á baade lé laaidɔ a kpéwa, mé ma kpé kú kpezi ū yáie. ¹⁰ A yápi mé tò luabe ḡi mòsepisii, ̄ tɔle ḡi blekei. ¹¹ Ma iminapi sisi buaɔ ní siŋɔwa pówena ní v̄εo ní nisio yá musu ní pò pò í bole tɔlewaɔ pii ní gbēnazinaɔ ní pòtuɔɔ ní z̄í pò ále keo pii.

¹² ɔ Salatieli né Zolobabeli ní sa'onkia Yesua, Yozada néo ní gbé k̄ɔnapiɔ pii Dii ní Lua yá pò ānabi Age òpi mà, asa Dii an Lua mé aà z̄í. Gbéɔ Dii v̄ia v̄i. ¹³ ɔ Dii z̄ina Age lé pò Dii ðileε bee òné à mè: Dii mè á kúánɔ. ¹⁴ ɔ Dii tekpà Yuda bùsu gbāade Zolobabeligu ní sa'onkia Yesuaɔ ní gbé k̄ɔnapiɔ pii, ̄ aa mò ná Dii Ziḡɔde ní Lua kpé z̄íwa ¹⁵ kí Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ soolode gɔɔ baasɔ mēndosaidezi.

2

Kpé dafu gawi

¹ Mɔ soplade gɔɔ bao ní mēndoode z̄í Dii yá'ò ānabi Ageε à mè: ² Yá'ò Yuda bùsu gbāade Zolobabelie ní sa'onkia Yesuaɔ ní gbé k̄ɔnapiɔ pii, ñ ní la ñ me: ³ A

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:1 Eza 5.2

déme kú tia a ma kpé dō rí a gawi káauoi?*

A tia pɔe bee deé kpelewai? A ea guu a deé pɔe ũo yá? ⁴ Ma Dii má ò Zolobabelie, sōdile! Má ò sa'onkia Yesuae, sōdile! Má ò búsu gbé kíniɔne pii, à sōdile! Ma Dii máme má ò. A zɔpi ke, asa má kúanɔ. Ma Dii Zigōde máme má ò. ⁵ Lé pɔ má gbèé á bɔa Egipi gɔɔn we. Ma Nisina gi kúanɔe, ásu vɔakeo. ⁶ Ma Dii Zigōde ma mē, à gō yɔɔ ké mà musu rí zɔleo lualua gēn do b,† ísia rí tɔɔleo pii. ⁷ Ma Dii Zigōde ma mē, má buiɔ zɔzɔia, wi mɔ rí bui pii àizεεo, mí tó ma kpé pa rí gawio. ⁸ Ma Dii Zigōde ma mē, ánuusá ma pɔe, vuaá ma pɔe. ⁹ Ma Dii Zigōde ma mē, kpée bee gawi gbεzā zɔɔ aɔ de a káaua. Ma Dii Zigōde ma mē, má aafia pisi gue beewa.

Dii a báaada Yudaɔgu

¹⁰ Daliusi kpalablea wē plaade guu, a mɔ kēokwide gɔɔ baasɔo mēndosaide zɔ, Dii yá èa dēde ánabi Agewa à mē: ¹¹ Ma Dii Zigōde ma mē, à sa'onao la: Ikoyá mē kpelewa ni? ¹² Tó gbé nɔɔ pɔ gō ma pɔ ũ kúa a ula léu, mé aá ulapi zō pēε ge do ge vεε ge nísi ge blε pálewa, pɔpɔi í gō ma pɔ ũ yá? Sa'onao mē: Aawo! ¹³ ɔ Age èa rí lá à mē: Tó gbé pɔ kú rí ɔnaa pɔgεwa gbáleaɔ ɔnà pɔpiwa, aai gbále yá? Sa'onao wēwà aa mē: Aai gbáleε.‡ ¹⁴ ɔ Age mē: Ma Dii ma mē, màa á bui demεε. Yá pɔ i ke rí pɔ pɔ i ma gba weɔ pii gbáleε. ¹⁵ A láasooke maamaa à gwa za gbā, lá á de yāa zadō i ma kpé gbεε dio. ¹⁶ Tó gbé gē pówena dáí zaa bao, kwi ali e. Tó à gē vεε tóti tùu blakwi, bao ali e. ¹⁷ Má tò á buapɔɔ ɔɔkpá rí gbōsio rí fukpaao rí loughεo, kási i suo. ¹⁸ A láasooke à gwa za gbā, mɔ kēokwide gɔɔ baasɔo mēndosaidezɔ. A láasooke à gwa yá pɔ lé ke za ma kpé édaalegɔɔ e gbāwa. ¹⁹ Pówena kú dōu tiaa? Vεε rí kaadɔɔnao rí gbεafuo rí kuo i ne'io e gbā. Za tia má báaadaágu sa.

Dii legbēa Yuda búsu gbáade

²⁰ Dii yá'ò Ageε lɔ mɔgɔɔ baasɔo mēndosaidepi zɔ à mē: ²¹ O Yuda búsu gbáade Zolobabelie, má musu rí zɔleo lualua.§ ²² Má kpalabaaɔ fuangba, mí buipáleo kpalao mide. Má zikasɔgɔɔ fuangba rí gbé pɔ ká a guuo, sɔɔ rí sɔgodepiɔ kwé, aai kō dēde rí fēndao. ²³ Ma Dii Zigōde ma mē, gɔɔ bee má n se, ma zòblena Zolobabeli. Ma Dii máme má ò. Má n ke lán ma táana seelakeɔɔwa, asa ma n seε. Ma Dii Zigōde máme má ò.

* 2:3 Eza 3.12 † 2:6 Ebe 12.26 ‡ 2:13 Nao 19.11-22 § 2:21 Ebe 12.26

ZAKALI

Yá pɔ́ kú láε bee guu

Wa fɔ o Zakali láεá wedɔa Luazi láε, asa a ðɔwɛε lá Lua gbéɔ́ ðɔ wedɔ Luapizi. Lápi kpaalea lee plaε: A séia (lee 1-8) de wépfungu pɔ́ ánabi Zakali è ánabi Age ɔɔɔɔ ũ. Wépfungupio yáɔ́ lé ɔɔwɛε ké Lua kpé keke ɔɔa ní Yelusaleŭ keke káleea aɔ de yá gbia ũ géa ɔɔɔ dafu guu. Lua ní ɔɔaana Zolobabeli ní sa'onkia Yesuao sè ɔɔɔ bee a gbéɔ́ne. ɔɔɔ lé gé àle su, Isailio wedɔa Luazi lé káfi, an wé ɔɔ ɔɔɔ zɔɔ pɔ́ Lua a mɔ́ ní a gawio, io de ɔɔɔle ní pɔ́ pɔ́ kúwàɔ píi kía ũ. Bee a kpaau ní gbé pɔ́ Lua sè a zikena ũ mɔaɔ.

Lápi lee plaade (9-14) guu mèkpá yázinda mèn plapiɔwa. A Lua gbé pɔ́ lé mɔ́ dúnia kía ũ taa ðwɛε. Aɔ de nòseniede ũ mé ziblenae lo. Aɔ de sádána ũ, io de zina pɔ́ wa de ũ lo. Yesu baonakpanaɔ yápio sè wa ðɔwɛε ké Yesu yáε, atésa aá gaa yá (Mat 21.4-5, 26.31, Maa 14.27, Zaa 19.37).

Dii oa Yudaɔne aa ea suwa

¹Daliusi* kpalablea wè plaade guu, a mɔ swaaɔde zí, Dii yá'ò ánabi Zakali,† Belekia né, Ido tɔ́ɔnaε, à mè: ²Ma pɔ́ pà á deziɔzi. ³A yáí tò ma Dii Zígɔde ma mè, o gbéɔ́ne aa su, mí sumá. Má Dii Zígɔde máme má ò. ⁴Asu àɔ de lá á deziɔwao. Anabi káauɔ kpáwakèné aa mè, ma Dii Zígɔde ma mè aa miké ní yáwáikeaɔwae, aai bo ní zé yáú. ɔ aai swáεio, aai laaidɔ ma yáwao. Ma Dii Zígɔde máme má ò. ⁵Too! A deziɔ ku máε? Anabipio sɔ́ aai ku ɔɔɔpii yá? ⁶Ma yá pɔ́ má ò ma zɔ́blena ánabipioɔne aa díle á deziɔne, i ní leo lé? ɔ aa nòsellile aa mè ma Dii Zígɔde má kèné ní yákeɔ ní ní dáaɔwa, lá ma zeɔwae.

Sɔdeɔ kua gbélio zánguo

⁷Daliusi kpalablea wè plaade guu, a mɔ kuɛdode pɔ́ wí me Seba ɔɔɔ baasɔo mènɔsaide zí, Dii yá'ò mapi ánabi Zakali, Belekia né, Ido tɔ́ɔnaε. ⁸Ma wépfungu'è gwá, ɔ ma gɔ́εe è di sɔ́sɔɔba kpe, a zea gbélio zánguo guzuléu. Sɔ́sɔɔbaɔ ní sɔ́zɔatɛɔ ní sɔ́kaapuaɔ ze aá kpe.‡ ⁹⁻¹⁰Ma mè: Baa, gbépio dea ni? ɔ gɔ́ε pɔ́ kú gbélio zánguo, àle yá'òmanɔpi òmεε: Má ɔɔne lá aa de. Gbépioá gbé pɔ́ Dii ní gbáε bebei dúniaɔne. ¹¹ɔ aa yá'ò Dii Malaika pɔ́ zea gbélio zánguopie aa mè: Wa bebe dúniaɔ, wá è dúnia kú kilikili yakelesai píie. ¹²ɔ Dii Malaika mè: Dii Zígɔde, n fε Yelusaleŭ ní Yudaɔ bɔ́su wéle kíniɔzi a wè bàaɔkwin la. Nyɔ́ kú ní ní wénagwasaiɔ e bɔε ni? ¹³ɔ Dii wè Malaika pɔ́ lé yá'òmanɔpiwa ní nòseníniyá maaɔ. ¹⁴ɔ Malaika pɔ́ lé yá'òmanɔ òmεε má yáε bee kpáwake, à mè: Dii Zígɔde mè Yelusaleŭ ní Siɔnao yá a kú gbáa, ¹⁵a pɔ́ pà maamaa bui pɔ́ kálea ɔɔɔɔaɔzi. A pɔ́ paa Isailioɔzi yáa yɔɔε, ɔ buipálepio ɔadaamá káfi. ¹⁶Ayámεto Dii mè á ea su Yelusaleŭ wénagwaawa. Wa ba yɔ́ Yelusaleŭwa, wí a kpé ɔɔ we. Dii Zígɔde mè ò.

¹⁷Malaikapi mè má ea yáε bee kpáwake lo: Dii Zígɔde mè nama aɔ ku a wéleɔ guue. Dii a Siɔna wénagwa, i ea Yelusaleŭ se lo.

* 1:1 Eza 4.24 † 1:1 Eza 5.1 ‡ 1:8 Zia 6.2-8

2

Kóba mèn stiṣṣo ní sia gbḗn stiṣṣo

¹ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma kóba è siṣṣ. ² Ma malaika pò lé yá'omano là: Beeṣ dea ni? A wèa à mè: Beeṣ de kóba pò Isailiṣo ní Yelusaleúdeṣo ní Yudaṣo pii fáaaṣo úe. ³ Dii sia gbḗn stiṣṣo òlómee. ⁴ Ma aà là: Bó gbḗpiṣo lé mó keii? A wèa à mè: Kóbapiṣo mé Yudaṣo fáaa, ṣ an gbḗe i fṣ a mí sè musuo. Siapiṣo mò vladadai bui kóbapiṣozié, aai ní gbḗgbḗ, asa buipiṣo ní kóba gḗlè Yudaṣozi, aa ní fáaae.

Gbḗ pò poyṣba kúa

⁵ Ké ma wɛzù ma gugwà, ma gṣee è, a poyṣba kúa. ⁶ Ma aà là: Nlè gé má ni? A wèa à mè: Mále gé Yelusaleú yṣi mà a yàasa ní a gbàao dṣe. ⁷ Ké malaika pò lé yá'omanṣo pi lé tá, ṣ malaika pále mò dáaaale ⁸ a òè: Bàale ge o èwaasopie, Yelusaleú aṣo kálea bíisai a gbḗnazina ní a pṣtuoo dasike yáí. A mè lo: ⁹ Dii mè áme áṣo de a bíi tede pò liai ú, lo ku a guu a gawi ú. ¹⁰ Dii èa mè: A mó! A mó! A bàale à bṣle gugbántoo oi búsuu, asa ma á fáaa dúnia gola síiṣo guue. Ma Dii máme má ò. ¹¹ A Siṣnadeṣo, à mó! A gbḗ pò á kú Babeliṣo, à piliwà!

¹² Dii Zigṣde mè a ma zí mà a tṣṣo bui pò lèlèwáṣo yá musue, asa gbḗ pò ṣzṣwá ṣzṣo api a webewae. ¹³ A ṣerízi, an zṣṣo i lèlémá, lo dṣo ké Dii Zigṣde mé ma zí.

¹⁴ Dii mè: A Siṣnadeṣo, à gulake ní pṣnao, asa máme mále mó, mí bekpa á guu. ¹⁵ Gṣṣo bee buiṣo naa dasi, aai gṣo ma gbḗṣo ú. Má bekpa á guu, lo dṣo ké Dii Zigṣde mé ma zíwá. ¹⁶ Dii a Yudaṣo se a gbḗṣo ú a búsuu, i ea Yelusaleú se lo. ¹⁷ Baade ke kílikili Dii ae, à fèlè a kúkii pò a kua adoau, àle mó.

3

Pókasa gbia daa sa'onkia

¹ Dii sa'onkia Yesua* òlómee, a zea Dii Malaika ae, mé Setáu zea aà ṣplaii yáṣawá yáí.† ² Dii Malaika ò Setáu: A kṣo le ní Diio, Setáu.‡ A kṣo le ní Dii pò Yelusaleú sèò fá! Gbḗe beeá yáamioṣna pò wa ga bṣo té guue. ³ Ké Yesua zea malaikapi ae, a pókasa ámakea daa. ⁴ Dii malaikapi yá'ò gbḗ pò sí a aeṣne à mè: A aà pókasa ámakeapiṣo bo. Dii a ò Yesuae: Gwa! Ma n duuna kèma. Má pókasa gbia danee sa. ⁵ Dii a mè wà tulu gbāṣlasi daiè. Dii aa kpàè aa èa pókasa dàè, gṣṣo pò Dii Malaika zea we.

⁶ Dii malaikapi ledá Yesuawa à mè: ⁷ Dii Zigṣde mè, tó ní be a zéu, mé ní yá pò á dilèṣo kúa, á a kpé nane n ṣzṣo, níṣo de a beḡwana ú, i n gba zé òyṣo ku gbḗ pò síae beeṣo guu. ⁸ Sa'onkia Yesua, ma! Mpi ní n sa'on dee pò kále n aeṣo, áme á yá pò lé mó taaṣo ú. Mále mó ní ma zṣṣblena Vlápaao.§ ⁹ A gbḗ pò má dilè Yesua ae gwa. Gbè mēndopi wé soplai, mé má lákēwá, mí gbāṣo búsupie gṣṣo do kóú. Ma Dii Zigṣde máme má ò. ¹⁰ Gṣṣo bee á baade a a gbḗḗdee sísi aà zṣle nana a wēli ge kaadēnli gbáu.* Ma Dii Zigṣde máme má ò.

4

Vua dau ní kuli mèn plai

¹ Ké malaika pò lé yá'omano èa sù, à ma vu lá wí ní vu iuwa. ² Dii à ma la à mè: Bó ní è wei? Má wèwà ma mè: Ma vua tētētēe dau è, a filia vī soplai, mé a

* 3:1 Eza 5.2 † 3:1 Zia 12.10 ‡ 3:2 Yud 9 § 3:8 Zel 23.5, 33.15, Zkl 6.12 * 3:10 Mis 4.4

nísikakli ku a musu. Filia mèn soplapiɔ, baade ní a nísi zéó. ³ Kuli mèn pla ku a sae,* ado nísikakli ɔplaa oi, ado zee oi. ⁴ Ǿ ma malaika pɔ lé yá'omano lá: Baa, beeɔ dea ni? ⁵ A wèa à mè: N dɔ lá pɔpiɔ deoa? Ma mè: Aawo, Baa! ⁶ Ǿ a òmɛɛ, yá pɔ Dii lé o Zolobabelien ke: Dii Zigɔde mè, i ke ní gbáao ge ní ikoo no, sema a Nisina. ⁷ Gbèsísl zɔɔ, bɔn n úi? Nyɔ gɔ Zolobabelie gudaafia úe. Tó à bɔ ní kpé midɛgbɛo, wa báaa káaa.

⁸ Ǿ Dii yá'òmɛɛ à mè: ⁹ Zolobabeli ɔ mé kpépi é kpále, mé aà ɔ mé a a midɛ, ɔ dɔ ké Dii Zigɔde mé ma zlwá. ¹⁰ Gbɛe su saka yá yɔɔna keɔɔuo. Tó wá gɔsugwabo è Zolobabeli ɔzi, an pɔ a ke na.

Filia mèn soplapiɔ de Dii wétea dúniai úe.† ¹¹ Ǿ ma malaikapi lá: Kuli mèn pla pɔ kú dau ɔplai ní zeeio dea ni?‡ ¹² Ǿ ma ea aà lá lo ma mè: Kú ligɔn pla pɔ kú nísi zé mèn pla pɔ wa pí ní vuaoɔ sae, ále nísi pisi filiaɔwa dea ni? ¹³ A wèa à mè: N dɔ lá pɔpiɔ deoa? Ǿ má òè: Aawo, Baa! ¹⁴ Ǿ à mè: Gbɛɔn pla pɔ wá ní díle aa zíkɛ dúnia búu Diieɔn we.

5

Taala pɔ lé vua

¹ Ma ea wezú ma gugwá lo, ɔ ma taala è, ále vua. ² Malaika ma la à mè: Bɔ ní èi? Ǿ má wèwá ma mè: Taala má è, ále vua. A gbàa kà gàsísuu bao, a yàasa kwi. ³ Ǿ a òmɛɛ: Láaiɔ Lua lé zí n búsuwan we pii. Yá pɔ kɛa a kpe dowa mè, Lua a kpáio ya ní boɛu pii. A kpe do sɔ, Lua a gbé pɔ í etto ní a tɔoo ya pii. ⁴ Dii Zigɔde mè á lápi kpásá, lápi i gɛ kpáii kpéu ní gbé pɔ í etto ní a tɔo kpéuo. Aɔ ku we, i kpépi wíwi, a zao ní a gɔo pii.

Nɔɛ pɔ kú gbi guu

⁵ Malaika pɔ lé yá'omano mɔ òmɛɛ: Wése nì pɔ pɔ lé bɔma gwa. ⁶ Ma aà lá: Bɔ ni? Ǿ à mè: Gbí pɔyɔbɔe. Ǿ à ea òmɛɛ: N búsuɔde taaen we. ⁷ Ǿ má è wá gbípi né pɔ de beoma ú wè, nɔɛ mé zɔɛu. ⁸ Ǿ malaikapi mè: Luayádasain we. Ǿ à ɔtɔɔlɛwá gbíu we, à a né pɔ de beoma úpi tàe.

⁹ Ké ma wezú ma gugwá, ma nɔɛ gbɛɔn plaɔ è, aa gàsía vɔ lán wáalianawa. Aale gàsía lé, aa vù lé mɔ, ɔ aa gbípi sè lé vuao, aa musu yáio, aa zíle yáio. ¹⁰ Ǿ ma malaika pɔ lé yá'omano lá: Aale tá ní gbípio má ni? ¹¹ A wèa à mè: Aale gé kpeɔiè Babiloni búsuue. Tó aa làa, aa aà dau we a dílekli úe.

6

Zikasɔgo mèn síiɔ

¹ Ma ea wezú ma gugwá lo, ɔ ma zikasɔgo è mèn síiɔ, aale bo gbèsísl mèn plaɔ zanguo. Gbèsíslpíiá mɔgotɛe. ² Gó séia dɔa sɔsɔɔbaɔne. A plaade dɔa sɔsinaɔne. ³ A aaɔde dɔa sɔkaɔne. A síiɔde dɔa sɔdánaɔne. Sɔ gbáaɔne pii.* ⁴ Ǿ ma malaika pɔ lé yá'omano lá: Baa, beeɔ dea ni? ⁵ A wèa à mè: Sɔgo mèn síiɔpíiá íana mèn síiɔ pɔ aalɔ zɛa dúnia búu Dii aeɔne.† Aa bɔle lé gé. ⁶ Sɔsinaɔ gó lé gé gubántoo oi búsuu. Sɔkaɔ gó té ní kpe. Sɔdánaɔ gó lé gé geɔmidɔkli oi búsuu. ⁷ Ké sɔ gbáapiɔ bɔle, an me lé ke fêfe ní sia dúniauo. Ǿ malaika mè: A ge si dúniauo. Ǿ aa síu. ⁸ Ǿ à lezú a òmɛɛ à mè: Sɔ pɔ lé gé gubántoo oio tò ma pɔ wèe búsupiwa.

* 4:3 Zia 11.4 † 4:10 Zia 5.6 ‡ 4:11 Zia 11.4 * 6:3 Zia 6.1-8 † 6:5 Zia 7.1

Kia fùakpaa Yesuae

⁹ Dii yá'òmee à mè: ¹⁰ Gba si Eledai ní Tobiao ní Yedaia pò aa b̀̀ Babeli aa s̀̀w̃wa, ní g̃eò g̃oò doũ z̃í g̃ò̃ Zefania né Yosia be. ¹¹ Anusu ní vua pò aa gbadàòpi se ñ kía fua keò, ní kpá sa'onkia Yesua, Yozada néE. ¹² Oè Dii Zlg̃õde mè: G̃õe pò w̃i me Vl̃apaan[‡] we. A vl̃apa a kúki, i ma kpé d̃o. ¹³ Òme a kped̃õmee, i ea z̃õle a báawa we, iò kpalable ní gawio. A z̃õle a báawa kía ù sa'oña ù. L̃edama pò i m̀́ ní aafiao a b̀́ apii guu. ¹⁴ Wa kía fuapi kpa Eledai ní Tobiao ní Yedaiao ní Zefania né Yosiaowa, i g̃õ yápi d̃õngubo ù ma kpéu. ¹⁵ Gb̃é pò kú z̃àò m̃o ma kpé d̃o, iò d̃õ ké Dii Zlg̃õde mé ma z̃íwá. Tó a Dii á Lua yá'oñe mà maamaa, yápi a ke.

7

Leyea ní ñõsem̃endoo

¹ Kí Daliusi kpalablea w̃è s̃iõde guu, a m̃o k̃eokwide Kisele g̃oò s̃iõde z̃í, ma Zakali, Dii yá'òmee. ² G̃oò bee Betelideò Salezee ní Legemelekio ní ní gb̃éò z̃í yágbeai Diiwa. ³ Aa Dii Zlg̃õde kpé sa'oñaò là aa mè: Wà leye ní òbo m̃o s̃oode guu, lá wi ke w̃è ní w̃eowa yà? ⁴ Ò Dii Zlg̃õde yá'òmee à mè: ⁵ Sa'oñaò ní bùsu gb̃épiio la ñ me: Ké aa leyè ní òbo m̃o s̃oode ní m̃o sopladeo guu a w̃è bààskwin la, máme aa yèmee? ⁶ Ké a pòbl̃e a im̃i, ázia yá a p̃ópi bl̃eio lé? ⁷ Yá pò Dii dà ànabi káauñe aa a kp̃awak̃en we, g̃oò pò Yelusaleũ ní a z̃ewiaò kálea d̃oòba ní namao, mé wa ku Negeve ní gusalala pò kú a saeo.

⁸ Ma Zakali, Dii yá èa d̃eòe a mè: ⁹ Ma Dii Zlg̃õde ma mè: Aò yázedeke ní síanao. Aò gb̃éke ví ní k̃õo ní k̃õ w̃enagwaaò. ¹⁰ Asu gb̃aam̃o gyaa taasideò ní tone pò gwana ṽioò ní b̃òm̃oò ní w̃enadeòneo. Asu k̃õ yámaake ní váioo. ¹¹ A dezio g̃í yápi mai, aa b̀́ ma kpe aa òt̃à ní sw̃ále. ¹² An sw̃á gb̃aakù lán gb̃ewa, aai sw̃áse ma ikoyáio ge yá pò má dà ànabi káauñe aa ò ní ma Nis̃ina gb̃aao. Ò ma Dii Zlg̃õde ma pò p̃ánzi maamaa. ¹³ Ma Dii Zlg̃õde ma mè, ké ma lez̃uñzi, aai sw̃áseio. A yáí tò, ké aa lez̃um̃azi, mi sw̃ásei s̃õo. ¹⁴ Ò ma ní séle lán z̃àawa, ma ní fáaa bui pò aa ní d̃õoò guu. An bùsu g̃ò̃ bezia ù ní kpe, wa f̃õ p̃aao. Màa aa tò p̃oèà bùsu g̃ò̃ bezia ù.

8

Dii legb̃ea Yelusaleũ yá musu

¹ Dii Zlg̃õde yá'òmee à mè: ² Ma Dii Zlg̃õde ma mè, Sìona yá ma kú gb̃aa maamaae, àle ma ñõse tékù p̃ásip̃ásí. ³ Ma Dii ma mè, má ea su Sìona, mí z̃õle Yelusaleũ. Wa o Yelusaleũe w̃éle síande, wi o ma Dii Zlg̃õde gb̃èsis̃ie Lua gb̃èsis̃í. ⁴ Ma Dii Zlg̃õde ma mè, maeziò ní ñeziò ea kále Yelusaleũ g̃aaò, baade ní a lípanao k̃ua, ké aa w̃è k̃è yáí. ⁵ Neg̃õenaò ní neñenaò w̃élepi g̃aaò pa be, aaiò k̃ò'o a z̃eò guu. ⁶ Ma Dii Zlg̃õde ma mè, yápi a b̀́ gb̃é k̃õnaò sae g̃oò bee, kási a b̀́ ma saeo. Ma Dii Zlg̃õde máme má ò. ⁷ Ma Dii Zlg̃õde ma mè, máme má a gb̃éò b̀́ gukpe bùsuò ní be'ae bùsuò guu, ⁸ mí suñ̃oò aao ku Yelusaleũ, aai g̃õ ma gb̃éò ù, míò de ní Lua ù a z̃éwa síana.

⁹ Ma Dii Zlg̃õde ma mè, á gb̃é pò àle yáe bee ma ànabiò léu za g̃oò pò wà ma kpé è kpàle e gb̃aò, à g̃ásiwa b̀́òò kpépi z̃íwa. ¹⁰ E g̃oòpi g̃è k̃aò, gb̃enaz̃inaò ní p̃oòuoò lé ài'e z̃í yá musuo. Gb̃é pò lé gé ní gb̃é pò lé suo aafia ṽio an w̃eò yáí, asa

[‡] 6:12 Zkl 3.8

má tò wà íbelesè ní k̄s̄o k̄t̄t̄e. ¹¹ Ama má yáke gbé k̄nap̄iõne tia lán yáawao. Ma Dii Ziḡs̄de máme má ò. ¹² Luabe a lou gbae, p̄wena iõ aafia, v̄eliõ i ne'i, t̄õle i bleke. Má p̄p̄iõ kpa gbé k̄nap̄iõwa gba ùe. ¹³ A Yudaõ ní Isailiõ, lá a ḡs̄ gbékabõ ù buip̄aleõne, màa má á suaba, mí tò wà báaadak̄õ ní á t̄õ. Asu to vía á k̄ũo. A ḡs̄iwa wee.

¹⁴ Ma Dii Ziḡs̄de ma mè, lá ma zeò mà músikpaázi ḡõ p̄ á deziõ ma p̄ f̄m̄e, ò mí á w̄enagwao, ¹⁵ màa ma zeò l̄o má maake Yelusaleũdeõne ní Yudaõ p̄i ḡõ beez̄l. Ma Dii Ziḡs̄de máme má ò. Asu to vía á k̄ũo. ¹⁶ Yá p̄ áli ken ke: A baade lí slana'o a gbédeec. * Ali yáḡḡõ a zéwa nana á yákpalek̄eK̄iõ. ¹⁷ A gb̄e suli váikpaal ní a gbédeeo. Eetoa ní ma t̄õ suli kááguo, asa má za yápiõ p̄iie. Ma Dii Ziḡs̄de máme má ò.

¹⁸ Dii Ziḡs̄de yá òa d̄deã à mè: ¹⁹ Ma Dii Ziḡs̄de ma mè, lé p̄ iõ ye m̄õ siĩõde guu ní m̄õ s̄õodeo ní m̄õ sopladeo ní m̄õ kwideo, a ḡõ á Yudaõne dikpe maa p̄ á p̄nak̄e ní yaabo ù. Ayám̄eto à wele ò kú ní slanao yákelesai. ²⁰ Ma Dii Ziḡs̄de ma mè, buiõ ní w̄éledeõ aao m̄õ dasi e tia. ²¹ Wa ge ok̄õ w̄éle ní w̄éleõ wà me: Wà ge Dii k̄i wele, wí Dii Ziḡs̄depi aeya. Mapi má gé s̄õ. ²² Buiõ ní b̄õsu gb̄aa gb̄õ m̄õ ma k̄i wele dasi Yelusaleũ la, aai ma aeya. ²³ Ma Dii Ziḡs̄de ma mè, ḡõ bee gb̄eõn kwi p̄ b̄õ bui ní buio guuõ Yuda m̄endo kú a ula léwa, aai oè aa me: Wá ḡenn̄õ, asa wá mà Lua k̄iãno.

9

Yá z̄leã Isailiõ íbeõwa

¹ Dii a yáda Adalaka b̄õsula,

i to yá z̄le Damasiwa, *
asa Sili m̄eewiapiá aà p̄õ,
i ke Isaili buiõ ní t̄e no.

² Yápi a z̄le Amatawa b̄õ
ní T̄iõ ní Sid̄õ,†

baa ké aã de òn̄õaõ ù maamaa.

³ Tiideõ b̄i gb̄aa bo lía ní w̄éle,
aa ánuõ k̄aaar̄zi lán ùf̄aawa,
aa vua n̄õn̄õaaar̄zi lán zé guu p̄leawa.

⁴ Gwa! Dii a ní p̄õ símá,
i zé p̄ aa v̄ ís̄iaa mid̄e.

Té mé a kú ní w̄élepiwa.

⁵ Asekelonideõ e, vía i ní kú.
Gazadeõ lualua maamaa
ní Ek̄elonideõ l̄õ, asa t̄amaa a ní n̄e.
Gazadeõ kua ní kíawa,
Asekeloni a ḡõ b̄ezia ù.

⁶ Buip̄aleõ z̄le Asedoda,
Dii i Filit̄eõ‡ wala mid̄e.

⁷ I n̄õ k̄olokpasai b̄õ ní léz̄l,
i t̄e b̄õ ní léu.

An gbé p̄ ḡõ ḡõ wá Lua p̄ ùe,
aa ḡõ lán Yudaõ buiewa,
Ek̄elonideõ ḡõ aà gb̄eõ ù lá Yebusiõ k̄ewa.

* 8:16 Efc 4.25   * 9:1 Isa 17.1-3   † 9:2 Isa 23.1-18, Yoẽ 4.4-8   ‡ 9:6 Isa 14.29

8 Dii i a b̀usu ŕ a gbé̄o d́sa
 zlḡo p̄o lé m̄o léleimáó yáí.
 Gb̄aam̄enedēo gb̄aablemá bo,
 asa aó wé̄er̄ízi sae.

Siona Kia ma

9 A Sionadēo, à p̄onake maamaa,
 á Yelusalēudēo, à kúkuake.
 A gwa, á kía lé m̄owá,
 ì yáke a zéwa mé z̄iblenae.
 Aà n̄ose nie mé a di z̄aa'ina kpe,
 a di z̄aa'in né b̄ob̄o kpe. §

10 A z̄ikas̄oḡo b̄ole Eflaiū b̀usu,
 a to z̄ikas̄o ku Yelusalēu bo,
 wi z̄ikasaó é'ε.
 A aafia kp̄awake bui p̄iie,
 i kible za ísiale la ŕ a léleo,
 za Uflatai e dúnia léwa.*

11 A gbé̄ p̄o á de z̄iz̄oó ũ s̄o,
 má á b̄ole è isaipiu
 ma bàakuaán̄o au† yáí.

12 A z̄iz̄o p̄o á d̄s̄ á b̄o,
 à su á wé̄le bíideu,
 baa gb̄a m̄ále oé,
 má éa asea kp̄awá lee pla.

13 Yudaó mé ma sá ũ, má sápi ká,
 Eflaiū bui mé ma ka ũ, má dau,
 mí Sionadēpió gb̄ae Gelek̄iowa.
 Aa ḡom̄ee lán neḡona f̄endawa.

14 Za musu Dii a b̄o a gbé̄piowa,
 aà ka a ḡe fioo lán loupil̄eawa.
 Dii Lua a k̄aape,
 i m̄o ḡom̄id̄k̄i oi z̄aa'iana guu.

15 Dii Zlḡode a ōlia a gbé̄ozi,
 aa ŕ ibēe taitai,
 aai z̄z̄o ŕ ḡok̄eb̄owa.
 Aa ŕ b̄oó'í mi,
 aai pala lán w̄eminawa.

Aa ke z̄íuz̄i
 lán ta p̄o w̄i au é̄leò sa'ok̄iwawa.

16 Dii an Lua a ŕ suaba ḡo bee
 a kp̄asa s̄aó ũ,
 aaió teke aà b̀usu
 lán kíafua gbè bēedeowa.

17 Aaó maa mé an kefena a ke z̄ai.
 Éwaasoó lekpeó ȳȳo p̄owena yáí,
 wéndiaó w̄ew̄e, ké w̄e di yáí.

10

Dii ɔliaa Yudaɔzi

¹ A lou gbɛa Diiwa káabuana,
asa Dii mé ɪ to lou keke,
ɪ to lou kwɛné,
ɪ to buapó ke baadeɛ.

² Táaɔ ɪ yáyaaa'o,
màsokɛnaɔ ɪ yá ɛgena e.
Wéɓungu'enaɔ yáá mɔafilie,
an gbéɔ nɔsɛninianɛá pãɛ.
A yáí tò gbéɔ liaaa lán sáɔwa,
an kúsu kwɛa ké aa dāna vɪo yáí.*

³ Ma Dii ma mè,
ma pɔ paa an dānaɔzi,
má ɪada blesanapiɔwa.
Ma Dii Zígɔde má ɔlia Yudaɔzi ma kpása pɔɔ ũ,
má ń kɛ zɪkasɔ gawide ũ.

⁴ Gbé pɔ de lán ɛdaalegbɛwa† a bɔ ń guu,
gbé pɔ de lán kálo‡ ge zɪkasawa a bɔ we,
kpalablɛnaɔ bɔ we píɛ.

⁵ Aaɔ de nɛgɔnaɔ ũɛ,
aa ɔzɔ ń ibɛɔwa zɪkawɛɛ zéu lán pɛɛawa.
Lá má kúrɪnɔ,
aa zɪka, aai sɔdeɔ fu.

⁶ Má Yudaɔ gba gbāa,
má Yosefu buiɔ suaba,
mí suɪnɔ ń pá ziu,
ké má ń wɛna vɪ yáí.
Aaɔ de lá mi ń vūaa yāaowa,
asa māmɛmaa Dii ń Lua,
má yāmamá.

⁷ Ɛflaiū buiɔ gɔ nɛgɔnaɔ ũ,
an pɔ ɪɔ na lán vɛɛ zɔ̀lɛmáwa.
An nɛɔ e, aai pɔnake,
an pɔ a kɛ na Diiwa.

⁸ Má swe pɛrízi, mí ń káaa,
má ń boɛ, aaiɔ dasi lán yāawa.

⁹ Baa tó ma ń fáaa buiɔ guu,
ma yá aɔ dɔ́ngu za bùsu zàzàɔue.
Ampɪɔ ń ń nɛɔ aaɔ kue, aai su.

¹⁰ Má ń bɔ Egipi bùsuu mà suɪnɔ,
má ń káaa Asili bùsuu,
mí suɪnɔ Galada bùsuu ń Libāo.
Gu a mómáoo.

¹¹ Aa bua Egipi ísiawa,
aa a ikooaɔ fu,
Niili ísiɔ ba.
Asiliɔ wala a kpáɛ,

* 10:2 Mat 9.36 † 10:4 Isa 28.16, Ɛfe 2.20 ‡ 10:4 Isa 22.23

Egipio iko a láa.

¹² Ma Dii Zigōde ma mè,
ma gbéǎ gbáa'e ma kíi,
aaio temazi.

11

¹ Libā būsu, zewē,
té i kú n sēde líowa.

² Pēlio ɔɔɔ, asa sēde lío lēle,
gawidepio ɔɔkpāe.

Basana būsu gialiɔ búbuape,
asa líkpe sisipi kwēe.

³ Sadánaɔ búbuada,
asa an dádākekli maaɔ ɔɔkpāe.
Nɔɔmusuɔ wiido,
asa Yuudē dào káalee.

Sadán maa ní sadán beeesaideo

⁴ Dii ma Lua òmēe maaɔ sã pɔ de wà ní kòlokpaaɔ dá, ⁵ asa an lunaɔ ì ní kòlokpae, wili ní taae eo. An yīanaɔ sã aai me wa sáaukē ní Diio, asa wa ɔda lè wá kù. An dánapiɔ lí ní wegwaɔ. ⁶ Dii mè á dúnia gbéǎ to we bo, á ní baade kpakᵋae, á ní na ní kíaɔne ní ɔzle. Aa dúnia wíwi, mé á gbēe bo ní ɔzlo. ⁷ ɔ ma sã pɔ de wà ní kòlokpaaɔ dá, atēsa a yēeesaideɔ. ɔ ma gopana sè mèn pla, ma tɔkpáné. Ado tón Nandiio, ado sɔ Naakōwa, ɔ mále sápio dáɔ.

⁸ Mo dou guu ma sādánaɔ dē aaɔ. Ma sã ye ma glyáio, ɔ ma fumá. ⁹ Má ò sãɔne má ní dá bo, a pɔ pɔ lé gaɔ ga, a pɔ pɔ lé kaaleɔ kaale, a pɔ pɔ gɔɔ kɔ sɔ.

¹⁰ ɔ ma a gopana pɔ mi me Nandiio sè má zᵋe, ma ledotɔ pɔ má kè ní bui píio gbò. ¹¹ Ledotɔpi gboogɔpi, ɔ sã yēeesaide pɔ lé ma gwaɔ dᵋ sa ké yápi bᵋ Dii kíie. ¹² Má ò sãɔne, tó à kèné maa, aa ma asea kpa. Tó mán sɔo, aao ní pɔ kua. ɔ aa fiabòmeē ánuɔ ɔwatē baakwi.* ¹³ Dii òmēe mà ɔa pɔ aa díle ma lua ɔa de beeaopi zu oobonaē, ɔ ma ánuɔ ɔwatē baakwipi sè má zù oobonaē Dii kpéu.†

¹⁴ ɔ ma a gopana plaade pɔ mi me Naakōwa sè má zᵋe, ma gbēke pɔ Yudaɔ ní Isailio ví ní kɔo gbò. ¹⁵ ɔ Dii òmēe mà gē sādán beeesaide pɔkasaɔu sa, ¹⁶ asa á sādána dile ní būsuu, aɔ sã pɔ lé kaaleɔ fān vío, a a pɔ pɔ fáaaɔ weleɔ, a eseke a pɔ pɔ kè'laɔneo, a a pɔ pɔ gbáa gwao. A sã mekpaɔ swe wolo, i ní sɔ.

¹⁷ Waiyoo sādán beeesaide pɔ ì pákpa sãɔzi!
Wa aà lé ní fēndao a ɔplaa gāsɔ ní a ɔplaa wéowa,
aà gāsɔpi i imi víoo,
aà wépi i na féu.

12

Dii Yelusaleu bɔa bui pii ɔzi

¹ Yá pɔ Dii ò Isailio yá musun ke. Dii pɔ musu kpàle à tɔle kàle mé ì nisina íkasa gbēnazina guu mè: ² Gwa! Má Yelusaleu ké lán toona pɔ a í a bui pɔ liaaɔ tálaatalaabowa. Aa koezɔ Yelusaleuzi ní Yuda būsuo pii. ³ Gɔɔ bee tó dúnia bui pii koezɔi maa, má Yelusaleu ké bui piiē gbesi pɔ wa fᵋ deo ũ. Gbé pɔ lé wele

* 11:12 Mat 26.15 † 11:13 Mat 27.9-10

yōwà pii, a aà woloε nài. ⁴ Gɔɔ bee má tó s̄́ pii bílikε ḡ́kíiwa, mí fana z̄́l ní dikpenaɔwa. Ma Dii máme má ò. Ma wéɔ wēa Yudaɔ yá musu, má buipáleɔ s̄́ɔ v̄́lakūné. ⁵ Yudaɔ kíaɔ i o ní s̄́ guu, Yelusaleúdeɔ gbāa, ké Dii Z̄́iḡ́s̄́de de ní Lua ú yái.

⁶ Gɔɔ bee má tó Yudaɔ kíaɔ ḡ́s̄́ lán kina té p̄́s̄́ ká yàa gbáúwa, lán s̄́te p̄́s̄́ ɔɔɔ áwauwa. Aa gb̄́e p̄́s̄́ liaañiz̄́ɔ s̄́ásá ɔplaa ní z̄́eεo, Yelusaleú ɔ kálea a gb̄́eu Yelusaleú ũ. ⁷ Ma Dii má Yuda w̄́léɔ ɔ káau, ké Davidi buiɔ gawi ní Yelusaleúdeɔ p̄́s̄́o su àɔ de Yuda k̄́niɔ p̄́s̄́ao. ⁸ Gɔɔ bee ma Dii má ɔku Yelusaleúdeɔla. Gɔɔ bee an gbagalenɔ gbāa'e lán Davidiwa, Davidi buiɔ s̄́o aa gbāa'e lán Luawa, lán Dii Malaika p̄́s̄́o d̄́aaanéwa. ⁹ Gɔɔ bee má z̄́e ní gb̄́e p̄́s̄́o m̄́ò lélei Yelusaleúwaɔ kaaleao.

Yudaɔ ɛa sua Diiwa

¹⁰ Má a Nisina pisi Davidi buiɔ ní Yelusaleúdeɔwa pii, aai ma gb̄́e d̄́s̄́, aai wabikea, aai gb̄́e p̄́s̄́ aa aà z̄́s̄́ aa aà d̄́e gwa.* Aa búbuape aà yá musu† lá w̄́i pe né m̄́endona gaa yá musuwa. Aa w̄́enakeè lá w̄́i ké neḡ́s̄́e s̄́éia gaa yá musuwa. ¹¹ Gɔɔ bee Yelusaleúdeɔ búbuapea aɔ de lán búbuwa p̄́s̄́o wa p̄́e Adadalimɔ Megido gusalalauwa. ¹² B̄́usudeɔ búbuape fáani ní fáanio, Davidi buiɔ n̄́t̄́eε, an n̄́ɔɔ n̄́t̄́eε, Nat̄́a buiɔ n̄́t̄́eε, an n̄́ɔɔ n̄́t̄́eε, ¹³ Levii buiɔ n̄́t̄́eε, an n̄́ɔɔ n̄́t̄́eε, Simeɔ buiɔ n̄́t̄́eε, an n̄́ɔɔ n̄́t̄́eε, ¹⁴ ní bui k̄́niɔ n̄́t̄́eεt̄́eε, an n̄́ɔɔ n̄́t̄́eεt̄́eε l̄́o.

13

¹ Gɔɔ bee nibɔna a w̄́e Davidi buiɔne ní Yelusaleúdeɔ pii duunawoloama ní gbab̄́anéo yái. ² Gɔɔ bee má táaɔ t̄́s̄́ b̄́ade ní b̄́usuu, aɔ d̄́o gb̄́egu ɔɔ. Ma Dii Z̄́iḡ́s̄́de máme má ò. Má ānabi ɛgenɔ midε ní b̄́usuu ní w̄́elena p̄́s̄́o lé ní gba léɔ. ³ Tó gb̄́e ḡ́l lé ānabikeke, aà de ní aà da'iaɔ oè à láawàn we, asa à ɛt̄́o ní ma t̄́s̄́oε. Tó ále ānabikeke, aà de ní aà da'iaopiɔ mé aa aà z̄́s̄́ aa de. ⁴ Gɔɔ bee w̄́i a ānabi pii kú yá p̄́s̄́o aale e oa yá musu. Aa ānabike p̄́s̄́o ká ula da aa gb̄́e s̄́ás̄́o ɔɔ. ⁵ A me ānabin a ũo, z̄́en a ũ, ále buake za a neḡ́ɔɔe. ⁶ Tó wà aà là: B̄́o ia mé t̄́t̄́e n ɔɔwa s̄́o? A me: E'e! Ma ké'la ma gb̄́e bee.

⁷ Ma Dii Z̄́iḡ́s̄́de ma m̄́e:
F̄́enda, fele ní ma s̄́ad̄́anao,
ḡ́s̄́ p̄́s̄́o de ma gb̄́e ũpi.
S̄́ad̄́anapi lé, s̄́ao i fáaa,*
mí ɔlia an gb̄́e kp̄́eenaɔzi.

⁸ Wa b̄́usudeɔ leε pla le wà ní dede,
leε do i ḡ́s̄́ a guu.

Ma Dii máme má ò.

⁹ Má leε dopi baasa ní t̄́eɔ

lán ānusu baasaawa,
má ní maa leɔwa,
lá w̄́i vua maa leɔwawa.

Aa ma sisi, mí wemá.

Má mené ma gb̄́e,
aai om̄́e Dii ní Lua.

* **12:10** Zaa 19.37, Zia 1.7 † **12:10** Mat 24.30, Zia 1.7 * **13:7** Mat 26.31, Maa 14.27

14

Zìgbɛza ní Dii m̄ɔa

¹ Gwa, Dii gɔɔ lé m̄ɔ, wa á p̄ɔɔ síwá, wi kpaalek̄ɔɛ á wáa. ² A bui pii káaa Yelusaleũzi aa zikaáɔ, aai wélepi sí. Aa kpéɔ yɔɛ aa kusi nɔɔwa. Wa tá ní wélepiɔɔ lɛɛ doo zìzɔɔ ũ, áma wa ní k̄ni p̄ɔ ḡɔɔ bɔle wélepi guuo. ³ Dii a m̄ɔ zikai ní buip̄i, lá í ke yáa zikagɔɔwae. ⁴ Gɔɔ bee Dii a gbápele Kùkpe s̄is̄i misonaa Yelusaleũ gukpe oi. S̄is̄ipi a paa pla sea gukpe e be'ae, a guzule aɔ z̄ɔɔ maamaae. S̄is̄ipi kpedo a ta gugb̄antoo oi, ado s̄ɔ gɛɔmid̄okli oi. ⁵ A bàale ta s̄is̄ip̄iɔ guzule, asa guzulepi a ge pe Aseliwae. A bàale lá á deziɔ bàalè t̄ɔle lualuae Yudaɔ k̄i Uzia gɔɔwa, Dii ma Lua i m̄ɔ ní a gbé p̄ɔ an kua adoaɔ s̄anu.

⁶ Gɔɔ bee gupua aɔ kuo, sema gunie ní loughɛo. ⁷ Gɔɔpi aɔ adoa, fáane ge gwáas̄ina aɔ kuo. Dii mé gɔɔpi d̄ɔ. Tó oosi kè, gu a pu.

⁸ Gɔɔ bee í wēnide* a b̄ɔ Yelusaleũ à bàale, a k̄ni i ta gukpe oi Isida Wisideu, a k̄ni i ta be'ae oi isiau sae ní buz̄iɔ pii. ⁹ Dii mé aɔ de d̄únia pii K̄ia ũ. Gɔɔ bee ɔme aɔ Dii ũ ado, aà t̄ɔ mé aɔ ku ado. ¹⁰ B̄usupi pii a ḡɔ gusalala ũe, sea za Gɛba p̄ɔ k̄ú Yelusaleũ gugb̄antoo oi e Lim̄ɔ p̄ɔ k̄ú a gɛɔmid̄okli oi. Ama Yelusaleũ aɔ kálea a gb̄eu musumusue, sea za B̄eyám̄eɛ b̄iib̄ɔleu e B̄iib̄ɔle S̄éia ní Gola B̄iib̄ɔleɔ, sea za Ananeli b̄ií l̄es̄i e k̄i v̄eɛf̄ekli. ¹¹ Waa ku a guue, wa wíwi bau b̄o. Yelusaleũdep̄i a aɔ ku d̄ɔbae.†

¹² Gagyá p̄ɔ Dii a ka bui p̄ɔ aa lèle Yelusaleũwaɔgun ke: An me a yaik̄e gɔɔ p̄ɔ aa s̄ia. An wé a yaik̄e a t̄ɔnau, an l̄éna a yaik̄e ní léu. ¹³ Gɔɔ bee Dii a to gili ḡeíngu maamaa, aa k̄ɔ k̄úkú k̄ɔ op̄iz̄l, aai liaa ní k̄ɔo. ¹⁴ Yudaɔ z̄ika Yelusaleũ nípi, aa z̄ible bui p̄ɔ liaańziɔwa, aai ní àizee naaa, vua ní ánusuo ní p̄ɔkasaɔ kè z̄ai. ¹⁵ Gagyápi a ka s̄ógu b̄ɔ ní s̄ɔbaonaɔ ní yiongoɔ ní z̄aa'lnaɔ ní p̄ɔtuo p̄ɔ k̄ú gb̄épi b̄òouɔ pii.

¹⁶ Bui p̄ɔ m̄ɔ lèle Yelusaleũwapi, an gbé p̄ɔ ḡɔɔ a aɔ gé we w̄e ní w̄e k̄uléi K̄i Dii Z̄iḡɔdeɛɛ, aai Lákp̄eɔa dikpeke. ¹⁷ Tó d̄únia buie i gé Yelusaleũ k̄uléi K̄i Dii Z̄iḡɔdep̄iɔ, lou a manéɔ. ¹⁸ Tó Egipi bui i gé dikpepi keio, lou a manéɔ, mé Dii a gagyá p̄ɔ i ka bui p̄ɔ i gé dikpepi keioɔgu k̄ániḡue. ¹⁹ Ia p̄ɔ a da Egipiɔwa ní bui p̄ɔ i gé dikpepi keioɔwan we. ²⁰ Gɔɔ bee wa k̄e s̄́ ánanawaa: Dii p̄ɔ. Dii kpé d̄aa a aɔ s̄áa ní sa'okli taɔɛ. ²¹ Oo p̄ɔ k̄ú Yelusaleũ ní Yuda b̄usuoɔ ḡɔ Dii Z̄iḡɔde p̄ɔ ũ pii. Gb̄é p̄ɔ aa m̄ɔ sa'oiɔ se aa n̄ò f̄iuk̄eð. Gɔɔ bee laatana aɔ ku Dii Z̄iḡɔde kpéu b̄o.

* 14:8 Eze 47.1, Zaa 7.38, Zia 22.1 † 14:11 Zia 21.3-4

MALAKI

Yá pò kú láε bee guu

Malaki a lá kè e wàò gé Yesu Kilisi ii wè 500 e 450. Isailio sù ní zòblea Babilonio wè 538 guu. An suapi gbea an kúsu ná kweawa busebuse. E anabi Malaki àò gé anabikekèi, Isailio tē anabi Age ní anabi Zakalio yádanəoi, 5 aa èa Lua kpé dò Yelusaleū wè 520 e 515 guu. Ama za guu bee an wé dɔa yá dafu pò a ke dɔaana Zolobabeli ɔzɪ i zekεo. An lousisiyāò òòkpà mé yāvāi lé káfi. Aa pàkpà sa'oa Luawai (1.6-14), wio Lua kpái'o gbaò daa guu (3.6-11), sa'onkiaò sɔ aale laaidɔ zɪwa bo, mé wili ikoyá pò Lua dilené da bo (2.1-16).

Yápio yáí Malaki ledà sa'onəwə ní gbéɔ pii aa nòselile. A dòngu ké Lua yerzi (1.1-5), áma a oné bɔ aà mɔa ní aà yákpalekea ní gbéɔ guu kà kái (2.17-3.5, 3.13-24). A zina pò Lua a gbaε yá'oné (3.1), aɔ de anabi ũ lán Eliawa (3.23). Baona lá pò Matiee ní Lukuo kèò guu, Malaki yá bee de Zāa Daa'ilena pò a m̀ò gbéɔ da zéwa Yesu Kilisie yá ũe (Mat 17.11-13, Luk 1.17).

Ké Malaki fɛle ní Isailio an kua pò òòkpà ní ní pàkpaa Lua yáio, à ledàda luanaaikenaone aao kú ní Lua yákpalekearino sɔuo. Wápio sɔ Malaki lé owèε wá baade àò kú ní Lua yákpalekeaaano sɔuo za káau.

Sa'oya

1 Yá pò Dii ò Isailione Malaki sabain ke: 2 Ma Dii ma m̀é má yeázi, 5 a m̀é ma yeaázi de kpelewa ni? Ma Dii ma m̀é Esauá Yakɔbu vli nolo? Kási Yakɔbu má yei, 3 má ye Esauio,* 5 ma aà gusɪsɪde lile guwaiwai ũ, ma aà búsu tò gbáa gbēgbonaò kúkli ũ. 4 Edɔ̀pɪo i me, baa ké wà ní wéleɔ dēɔnzɔ, aa ea ní beziaɔ fεleε. ɔ ma Dii Zig̃ɔde ma m̀é: Tó aa èa kàle, má ní deεlempae, wi oné Vāibusudeɔ, gbé pò Dii ní kp̃εne kúa guɔpiio!† 5 A wesie, i me Dii zɔɔ, baa wá búsu zɔle kpele.

6 Né í a mae kpela, mé zòblena í a dii kpela. Ké má de á mae ũ, ále ma kpelaε? Ké má de á dii ũ, á ma vía víe? Ma Dii Zig̃ɔde máme mále á la. A sa'onəɔ, áme ále sakamagu. I me: Kpelewa wa sakangui? 7 Ké a sakà ma táabūnuu yáie. I mɔ ma gbagbakli ní ble gbáleaoε. I me: Kpelewa wa n gbagbakli gbálèi? 8 Ké a mɔ sa'òá ní pò víaɔ, yāvāin weoa? Ké a sa'òá ní nòεε ge a gyáεɔ, yāvāin weoa?‡ A ge kpa búsu gbēzɔɔwa à gwa! A yá a kaaɔgua? A á sáaukpa? Ma Dii Zig̃ɔde máme mále á la.

9 Tó a awakpámεε tia kéwa, má á wegwaε? Tó pò bee taao kú á ɔzɪ, má siánɔε? Ma Dii Zig̃ɔde máme mále á la. 10 Tó á gbēε gè ma ua zé tà yāa, ké wasu gē tékai ma gbagbakli páo, bee sáɔ. Ma Dii Zig̃ɔde máme má ò. A yá lé kemεε nao, má á gba sio. 11 Za íatē bilea e a gēkpεukli ma tó aɔ zɔɔ buinε. Wa tulaletikamεε téa, wi mɔmεε ní gba gbálesaiɔ gupiiu, asa ma tó aɔ zɔɔ bui guue. Ma Dii Zig̃ɔde máme má ò. 12 Kási ápio i ma tó òòkpae, ále e ma táabūnu gbáleε, 5 i sa'owá ní pò giaɔ. 13 Ma Dii Zig̃ɔde ma m̀é: I me, bee á kú gbáε, 5 a niféi. Tó a mɔ ma gbagbai ní pò kòɔkúá ní pò εεkúá ní pò gyáεɔ, má beε sia? Ma Dii máme mále á la. 14 Mɔafilide pò pò sa ví a kpása guu, a zèmeε, mé á gè ma gbagba ní pò sáadeo a gēε ũ, adeá láaipɔε. Asa mámemaa Kía zɔɔ, ma tó í tò vía bui pii kú. Ma Dii Zig̃ɔde máme má ò.

* 1:3 Lom 9.13 † 1:4 Isa 34.5-17, 63.1-6 ‡ 1:8 Iko 15.21

2

¹ Ma Dii Zīgōde ma mē: A sa'onāo á yán la sa. ² Tó i swáseio, tó i da á sōu à ma tōbō, má láaiZíwá à gō báaasaie. Má Zíwá kò se, asa i da á sōu a ma tōbō. ³ Gwa! Má á buio lele á yáí, mí dikpe sa pò á ò pōgbō fáe á oawa, wi á kólèò. ⁴ Iò dō sa ké ma yá bee díléé, ké ma bàa kua ní á Levii buio gi kue.* Ma Dii Zīgōde máme má ò. ⁵ Ma bàakuarínpi guu ma wēni ní aafiao kpámá, ké aao ma vía ví, ò aa ma vía ví, aa lùalua ma ae. ⁶ An lé yādanē síana dō, wi ma yákpaaanla bō ní léuo. Aa táa'òmanō ní ledouō ní nòsepuaō, aa gbéò bō víi guu dasi. ⁷ A maa sa'ona àò dōa víe, ké gbéò e yādanē mawà, asa òme ma Dii Zīgōde íwa ū. ⁸ Apio sō a pāzea, á yādanē tò gbéò fù dasi, a ma bàa kua ní á Levii buio gbòo. Ma Dii Zīgōde máme má ò. ⁹ O má tò wà sakáágu, ma á sōaa gbépiiē, ké i te ma tufaio, mé i ke gbéòne kèkē ikoyā musu yáí.

Noyaa yá

¹⁰ Wá De dou nolo? Lua dou mé wá keo lò? Bóyáí wá kō náai vío, ò wa Lua bàa kua ní wá deziò yá gbòoi? ¹¹ Yudaō náaisaiyákè, aa yābēekè Yelusaleū ní Isaili búsuō, asa aa táagbagbanaō sè nō ū, aa Dii kpé pò a yei gbálèò. ¹² Gbé pò yá bee taa kè, Dii aà kē Yakōbu buiōwa, i de, bòmō ge bele no, baa tò à mò ní gbaō Dii Zīgōde.

¹³ Yá plaade pò i ken la. Iò sōbō àò aauke, á wé'i Iò ka Dii gbagbakiwa, ké à wesé lé gba pò a mōde gwa á gbasa sio yáí. ¹⁴ I me: Bóme mò ní yáeo? Ké Dii mé seelade ū apio ní á baade èwaasogō nōo yá musu yáíe. Asa n nō mé n gbēdo pò a kō yāma ū, ò n bō aà kpe. ¹⁵ Dii i á ke lán sàwakula ní gbalaowa, ké á me ní á léo àò dou lé? Bó Lua lé yá á medoukepi musui? Ké á néo e aa a yāma yáíe. Bee yáí àò ázía kúa dō, ké ásu náaisaiyáke á naeo. ¹⁶ Ma Dii Isailiō Lua ma mē, má za noyaa ní pōpiliawàoue. Ma Dii Zīgōde máme má ò. Aò ázía kúa dō, ké ásu náaisaiyákèò.

Dii yákpalekegō

¹⁷ A tò á yā'ō Dii kù gbāa. I me: Wá yá kpele mé aà kù gbāai? Ké i me, väikenāo maa Diie, an yá í kaaágu yáíe. I me Iò, Lua pò í yákpaleke ní gbéò ku máe?

3

¹ Ma Dii Zīgōde ma mē: Gwa! Má a zína gbae aà dōaa zekekemee.* Dii pò i aà kíi wēle i gē a kpéu kándō. A ma, ma bàakuaainō zína pò á pō dōwapi lé mó! ² Déme a aà mōgō fōi?† Tó à bíle, déme a bōi? Asa aò de lán mōbaasana téwae, lán pōpina kasa baasaawa. ³ A zōle à gbéò baasa à ní gbāsi wolo. A Levii buio gbābōné, lá wí vua ní ánusuo, gbāsi wolowa, mō Diie ní gbaō a zéwa. ⁴ Gōo bee Yelusaleūde ní Yudaō pii gba a ka Diigu lán yāawa, lá a ziwa.

⁵ Ma Dii Zīgōde ma mē: Má mówá yákpaleu, ma me a wā ní bōbōa ní gbé pò ma vía vío: Gbēkōlekenāo ní gbāsi kenāo ní ee legbēnaō ní gbé pò aai gbāamō ní zikēnaōne ní gyaa taasideō ní tone pò gwana vío ní bòmō.

Gbēnazína Lua kpáí'oa

* 2:4 Nao 3.11-13   * 3:1 Mat 11.10, Maa 1.2, Luk 1.76, 7.27   † 3:2 Yoe 2.11, Zia 6.17

⁶ Ma Dii mili lilɛo. A yáí á Yakɔbu buiɔ i kaaleo. ⁷ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ: Za à deziɔ gɔɔ ɔ a pã ma yáa, á kúao. A zɛmanɔ, mí zɛánɔ. I mɛ, kpelewa wá zɛnnɔi?

⁸ Gbɛnazína í Lua kpáí'oa? Kási ále ma kpáí'o. I mɛ, bó musu wále n kpáí'oui? A pɔ kwide ní á gbao yá musuɛ. ⁹ A bui píi gɔ́ láaipɔ ũɛ, ké ále ma kpáí'o yáí. ¹⁰ A mɔ́ ní pɔ kwideo‡ píi, í ká ma láasiu, ké ble e àò ku ma kpéu. Ma Dii Zlgɔde máme má ò. A ma le bee musu à gwa. Tó mi musu zé wɛ ma èfáai písíe, a kua a kákíiwao, mámeo! ¹¹ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ: Má kpá á buapɔ ɔ̀ɔkpanaɔnɛɛ. Aa á pɔɔ míɔnzɔɔ, á wɛɛliɔ né a woloo. ¹² Bui píi i oé èfáaideɔ, asa á búsu aɔ nae.

Dii bɔa ní yáo gɔɔ

¹³ Ma Dii ma mɛ: A yávái ò ma musu. I mɛ, bó yá wá ò n musui? ¹⁴ A mɛ, zɔblea Luaéá páɛ. Ké wa zíkè Dii Zlgɔde yáwa mé wa zwánkasaɔ dà aà yáí, bó ài wá èi? ¹⁵ Tia kéwa i mɛ waladeɔnɛ èfáaideɔ. Ale e vâikenɔɔ mé lé zedɔ, gbé pɔ í mɛ Lua pila wà dɛɛka sɔ, yãe lí aà leo.

¹⁶ Gbé pɔ Dii vía víɔ yá'ò ní kɔo, ɔ à swádò ní yáí a mà. ɔ wà gbé pɔ Dii vía ví aai láasookɛwàɔ tɔ kè ladau aà aɛ. ¹⁷ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ, gɔɔ pɔ ma bɔ ní yáo, aɔ de ma pɔ ũ, ma àizɛɛ ũ. Má wɛnadɔné lá gbé í wɛnadɔ a né pɔ lé zikɛɛɛwa. ¹⁸ I gbɛmaɔ ní gbɛvâiɔ dɔkɔɛ sa, gbé pɔ lé zɔble Luaɛɔ ní gbé pɔ lí zɔbleèɔɔ. ¹⁹ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ: Gwa! Gɔɔpi lé mɔ, aɔ wãa lán mua téwa, mé waladeɔ ní vâikenɔɔ aɔ de lán sè giiwa. Gɔɔpi a kúmá píi, an zína ge an ɔnɛ a gɔo. ²⁰ A gbé pɔ á ma vía víɔ sɔ, á bɔa maa íatè i biléé, mé aafia aɔ ku a gupuai. A bɔle àò víví lán zune pɔ wà ní gbáɛwa. ²¹ Ma Dii Zlgɔde ma mɛ: Gɔɔ pɔ ma bɔ ní yáo, á ɔzɔ gbɛvâiɔwa, aɔ de túfu ũ á gbáu. ²² A to ikoyá pɔ má kpà ma zɔblena Mɔziziwa Olebu àò dɔágu, yá pɔ má díle Isailiɔnɛ ní yá pɔ má dànéo. ²³ A ma! Má ànabi Elia^S zíwá e ma mɔgɔɔ zɔɔ pɔ a to vía ní kú àò ká. ²⁴ A to maeɔ ledouké ní ní néɔ, mé néɔ ledouké ní ní maeɔ,* ké másu mɔ ɔlele á búsuɛo yáí.

MATIEE

Yá pò kú láe bee guu

Matiee baona pò a kè ku zéze lán Maaku pówae:

Zaa da'ilena waasokèa (3.1-12)

Yesu da'ilèkèa ní aà yǎao (3.13-4.11)

Yesu zíkèa Galile, gu pò à waasokèu bílae à yādané, à gyāeɔ gbàgbā (4.12-18.35)

Aà gɛa Yelusaléu (19-20)

I gēgēo, āsāa do taa, ɔ wà Yesu kù wà yādāaala wà aà dè. Aà bɔa gau yá bò ní sae, ɔ à bò m̀ gbéowa (21-28).

Matiee Yesu buibòkí yá bɔ̀lekè ní aà iao ní aà nɛgɔɔ yáo (1-2). Yá beeɔ guu à gbé pò Yesu de a ù ò: Kíae mé Suabanae lá Lua a legbènéwa, wí me lɔ Emanueli. Bee mè Lua kúwanɔ. Ɔme yá pò Lua ò a bàakuarínɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yādanɔ káaa lɛe sɔo:

Yādaané sɛsɛl musu lé kpala pò b̀ Lua kí gbéɔ luanaaíkea ɔlɔwéɛɛ (5-7).

Lɛdilea gbé pò aa kpalapi baokpanéɔne (10).

Kpalapi asiyá lɛɛɔané. Kpalapi ulea gɛa, āma a bɔ gupuau ní gawio zɛwa (13).

Kua ní kɔo kpalapi guu (18).

Wɛɔa kpalapi m̀ai (24-25).

Baona pò Matiee kè guu, Yesu mé kpala pò b̀ Lua kí Kíā ù, mé àlɛ yādada gbé pò aalɛ gēɔne, ké aa e wàɔ de a seeladeɔ ù gbéɔne.

Bui pò Yesu b̀ ní guu (Luk 3.23-38)

¹ Davidi ní Ablahaũ bui Yesu Kilisi yá pò kèa Luayātaalaun kɛ: ² Ablahaũ Izaaki í, Izaaki Yakɔbu í, Yakɔbu Yuda í ní a v̀iɔ ní a dāunaɔ. ³ Yuda Pɛlɛzi ní Zelao í ní a na Tamaao, Pɛlɛzi Eɛzɔnɔ í, Eɛzɔnɔ Alaũ í. ⁴ Alaũ Aminadabu í, Aminadabu Naasɔ í, Naasɔ Salamo í, ⁵ Salamo Bɔazu í ní a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbedi í ní a na Lutuo, Ɔbedi Yese í, ⁶ Yese kí Davidi í.

Davidipi mé Salomɔɔ í ní Uli nao, ⁷ Salomɔɔ Lɔbɔaũ í, Lɔbɔaũ Abia í, Abia Asa í, ⁸ Asa Yosafa í, Yosafa Yeholaũ í, Yeholaũ Ozia í. ⁹ Ozia Yoataũ í, Yoataũ Akazi í, Akazi Ezekia í, ¹⁰ Ezekia Manase í, Manase Amɔ í, Amɔ Yosia í, ¹¹ Yosia Yekɔnia í ní a dāunaɔ gɔɔ pò wà gbéɔ kùkù tārínɔ Babiloni.*

¹² Taa ní gbéɔ Babiloni gbɛa ɔ Yekɔniapi Salatieli í, Salatieli Zolobabeli í, ¹³ Zolobabeli Abiudu í, Abiudu Eliakiũ í, Eliakiũ Azɔɔ í. ¹⁴ Azɔɔ Zadoki í, Zadoki Akiũ í, Akiũ Eliudu í, ¹⁵ Eliudu Eleazaa í, Eleazaa Matana í, Matana Yakɔbu í, ¹⁶ ɔ Yakɔbu Maliamaa zá Yosefu í. Maliamapi mé Yesu pò wí me Mesii í.

¹⁷ Za Ablahaũ léu e à gè pè Davidiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za Davidi léu e gɔɔ pò wà tà ní gbéɔ Babiloni, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie. Za taa ní gbéɔ Babiloni e à gè pè Mesiiwa, mae ní a néo ku gēo m̀ndosaie.

Yesu Kilisi ia (Luk 2.1-7)

* 1:11 2Kia 24.15

18 Lá wà Yesu Kilisi ìn kẹ: Aà da Maliamaá Yosefu nɔkpamae. E à gè zàkẹi à nɔsì ní Lua Nisína gbáao. 19 Aà gɔkpama Yosefupíà gbẽmaae, a ye widawáo, ɔ à zèò á bɔ aà yáú asii guue. 20 Gɔɔ pɔ àlẹ láasookẹ yápiwa, Dii malaikae bò m̀wà nana guu a òè: Davidi bui Yosefu, rísu bílikẹ n nɔkpama Maliama sea yá musuo, asa nɔ pɔ a sia bò Lua Nisína kíi. 21 A ne'í gɔe ù, ní tókpaè Yesu, asa a a gbé bɔ ní duuna guu. 22 Bee kè pii, kẹ yá pɔ Dii dà ànabie a ò e kẹ à m̀è:

23 Nɔe léso mé a nɔsi,

i ne'í gɔe ù,

wi tókpaè Emanueli.†

Tó bee m̀è Lua kúwanɔ.

24 Kẹ Yosefu vù, a kè lá Dii malaikapi díleewa, à a nɔpi sè. 25 Ama i aà dɔ nɔe ùo e à gè negɔepi ìò. ɔ à tókpaè Yesu.

2

Saanyádɔnaɔ m̀a Yesu gwai

1 Wà Yesu í Betelèù* Yude búsuu kí Elodi gɔɔe. ɔ saanyádɔnaɔ bò gukpe oi aa m̀ò Yelusaleù, 2 aa gbé lã aa m̀è: Né pɔ wa í Yudaɔ kía ù ku má ní? Wa aà saana è gukpe oie, ɔ wa m̀ò kùlèè. 3 Kẹ kí Elodi yápi mà, à bílikè ní Yelusaleùdeɔ pii. 4 A Yuda sa'onkíaa ní Mɔizi ikoyádanedeɔ káaa pii, ɔ à ní lá gu pɔ wa Mesii iu. 5 Aa wèwà aa m̀è: Betelèù, Yude búsuu lae. Asa lá ànabi kèn kẹ:

6 Betelèù pɔ kú Yudaɔ búsuu,

ní késãa Yudaɔ m̀eewiaɔzio fá.

Asa n guu ɔ kía a bɔu,

i dɔaa ma gbé Isailiɔne.†

7 ɔ Elodi saanyádɔnaɔ sísì asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sáasá gbèamá. 8 ɔ à ní gbáe Betelèù à m̀è: A ge népi gbèagbèa ní laaio. Tó a aà è, à m̀ò omee, mapi sɔ mí ge kùlèè.

9 Kẹ aa kía yámá, ɔ aa dàzeu. ɔ saana pɔ aa è gukpe oi yã d̀aanè lɔ e à gè zè népi kúkíia. 10 Kẹ aa saanapi è, an pɔ kèna maamaa. 11 Aa gè kpéu aa népi è ní a da Maliamao, ɔ aa wùlẹ ní gbèeu aa kùlèè. ɔ aa ní àizee kpagoloɔ wèwè aa aà gbà vua ní zɔgo lí'ò gínanao ní tulaletio. 12 Lua òné nana guu aasu bɔlẹ Elodi kíio, ɔ aa tà ní búsuu ní zé páleo.

Bàalẹ taa ní Yesuo Egipi

13 An taa gbèa Dii malaika bò m̀ò Yosefuwa nana guu à m̀è: Fèlẹ népi sé ní a dao, ní bàalẹ tárnɔ Egipi, níw ku we e mà m̀ò yá'one lɔ, asa Elodi a népi wèelẹ à dɛe.

14 ɔ Yosefu fèlẹ gwáasína, à népi sè ní a dao à tárnɔ Egipi. 15 A ku we e Elodi gè gào. Bee kẹ yá pɔ Dii dà ànabie a ò e kẹ yáie à m̀è:

Ma a né gbèsi Egipi.‡

16 Kẹ Elodi è saanyádɔnaɔ ònɔkèe, aà pɔ pà maamaa. Lá a saanapi bɔgɔɔ taa dɔ yá pɔ á gbèa saanyádɔnapíwa yáí, ɔ à gbé zì, aa negɔe pɔ kà wè pla ge i kaoɔ dèdẹ Betelèù ní a bualoũ pii. 17 Yá pɔ ànabi Zelemii ò kè sa à m̀è:

18 Wà wii gbàa mà Lama,

wàlẹ ɔlɔ, wàlẹ búbuape.

Laseli mé lé a né ɔlɔ,

à gí awamai, asa aa ku lɔ.§

19 Ké Elodi gà, 5 Dii malaikapi bò mò Yosefuwa Egipi nana guu 20 à mè: Fèlè népi sé ní a dao, ní tárinɔ Isaili búsuu, asa gbé pɔ aale népi wɛɔ gàgà.

21 ɔ à fèlè népi sè ní a dao à tárinɔ Isaili búsuu. 22 Ké a mà Aakelau mé lé kible Yude a mae Elodi gbɛu, zɔlɛa wekɔlɛ vɛa aà kù. Lua ya'òè nana guu, 5 à tà Galile búsuu, 23 à gè zɔlɛ wéle pɔ wɛ mɛ Nazaleti. Beewa yá pɔ ànabi ɔ kè, aa mè: Wàli mèè Nazaleti gbé.

3

Zaa Da'ilena waasokɛa

(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zaa 1.19-28)

1 Bee gbɛa Zaa Da'ilena mò Yude gbáau, àlɛ waasokɛ 2 à mè: A nòselilɛ, kpala pɔ bò Lua kíi kà kái. 3 Zàapi yá 5 ànabi Isaia ɔ yáa à mè: Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau, àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diie, à zéwɛwɛnaɔ pooè súsu.*

4 Zàapi lɔ yiongo ká pɔkasaa daa, mé ì báa sántilii dɔ a pi.† Kwa ní zó'io mé àà pɔblea ù. 5 Wɔ bɔlɛ Yelusaleŭ ní Yude gupiiio ní Yuudɛ dɔɔio, wɔ gé aà kíi. 6 Wɔ ní yáwái o gupuau, 5 ì ní da'ilɛkɛ Yuudɛi.

7 Ké Zaa è Falisio ní Saduseɔ lé mɔ a kíi da'ilɛkɛi dasidasi, 5 a ònɛ: Gbɛnazɔn pɔligonaɔ! Déme òè à bàasi pɔkúma pɔ Lua a bɔbɔmáei? 8 A nòselilɛa yá kɛ, wɔ dɔ kɛ a lilɛ. 9 Ké Ablahaŭ dɛ á dezi káau ù, ásu àò e bee mé a á bɔɔ. Málɛ oé, Lua a fɔ gbɛɛ beɛ kɛ Ablahaŭ buiɔ ù. 10 Mɔɔ dilea lízɔi kò. Lua a lí pɔ lé né maa io zɔ zu téuɛ. 11 Málɛ á da'ilɛkɛ á nòselilɛa seela ùɛ. Ama gbɛɛ a mɔ ma gbɛa, aà iko demala, mi ka mà aà sabala séléò. ɔmɛ a á da'ilɛkɛ ní Lua Nisinao ní téo.‡ 12 A gbaana kúa a ɔzɔlɛ ésegbɛkɛi. Tó a fà, a a pɔwɛna ká a dɔu, i a bísa ka té gasai guu.

Yesu da'ilɛkɛa

(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 ɔ Yesu bò Galile à mò Zaa kíi Yuudɛi aà a da'ilɛkɛ. 14 Zaa ye gí, à mè: Ma gbé pɔ má dɛ n ma da'ilɛkɛ 5 n mɔ ma kíia? 15 ɔ Yesu wèwà à mè: Aɔ dɛ màa gɔa, asa a maawanɔ beewɛ yákeɛ a zéwa yáí. ɔ à wèi. 16 Ké Yesu da'ilɛkɛ, à bùa gɔɔ. Luabɛ wèaa, 5 à Lua Nisina è, àlɛ su lán felenawa, à diɛ. 17 ɔ wà ya'ò mà bɔa luabɛ à mè: Gbɛɛ beea ma Néɛ, má yeaazi, ma pɔ kèwà na.§

4

Yesu yáa

(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 ɔ Lua Nisina gè ní Yesuo gbáau kɛ Ibiisi aà yɔ. 2 Yesu leyè fáanɛ ní gwáasinao e gɔɔ bla. Ké nana lé aà dɛ, 3 5 kɔnidepi sàaazi à mè: Tó Lua Nén n ù, o gbɛɛ beɛ li pɛɛ ù. 4 Yesu wèwà à mè: A kɛa Lua taalau wà mè, pɔblea yá 5 gbɛnazɔna kuò adoo, sema yá pɔ Lua lé o píi.*

5 ɔ Ibiisi aà sè gèò Lua wéleu, à aà zè Lua kpɛ misonaa, 6 a òè: Tó Lua Nén n ù, n nziɛ zu zɔlɛ, asa a kɛa láu Lua mè, a n ya'ò a malaikaɔnɛ aa ɔdama,

* 3:3 Isa 40.3 † 3:4 2Kia 1.8 ‡ 3:11 Zln 2.3-4 § 3:17 Sou 2.7, Isa 42.1 * 4:4 Iko 8.3

ké n̄su gēn̄ale gb̄ewao yáí.†

7 Yesu òè: A kēa Lua taalau l̄o wà mè, n̄suli Dii n̄ Lua l̄e n̄ gwao.‡

8 ∩ Ibiisi aà sè gèò l̄o gb̄èsis̄l̄ les̄l̄ maamaa musu, à d̄únia b̄usu píi òl̄è r̄í n̄ àiz̄ēēo 9 à mè: Má n̄ gba beeo píīe, tó n̄ wule n̄ gb̄ēu n̄ mis̄il̄em̄ē. 10 ∩ Yesu òè: Géi Setáú! Asa a kēa láu wà mè: Kúle Dii n̄ Luae,

n̄l̄o z̄oblēè ado.§

11 ∩ Ibiisi aà tò we sa, ò malaikaò mò d̄àāle.

Yesu ∩kpāa a z̄l̄wa

(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Ké Yesu mà wà Zāa k̄ù wa d̄ak̄p̄ēu, ò à tà Galile. 13 I z̄òle Nazaleti l̄o, à gè z̄òle ísida sae Kapenaúe, Zabol̄ni buiò r̄í Nefatali buiò b̄usu, 14 ké yá p̄ò ānabi Isaia ò ke yáí à mè:

15 Zabol̄ni buiò r̄í Nefatali buiò b̄usu

za ísia oi e Yuud̄ē baale,
Galile b̄usu p̄ò buip̄alēo kuupi,

16 an gb̄é p̄ò kú gusiauo gupua z̄ò è,
gu d̄ò b̄usu p̄ò kú ga léz̄ipi dēne sa.*

17 Za ḡoo bee Yesu n̄a waasok̄ēawa à mè: A n̄òselile, kpala p̄ò b̄ò Lua k̄íi k̄à k̄ái.†

18 Ké Yesu lé d̄ò Galile ísidai, à kp̄òw̄enāo è gb̄ēon̄ pla, v̄i r̄í d̄aunāo, Sim̄oo p̄ò w̄í me Píēe r̄í a d̄auna Andeleeo. Aale táalu zu ísidapi guu. 19 ∩ Yesu òné: A mo temazi, mí á ke gb̄ew̄ēl̄enāo ũ. 20 Weḡoō aa r̄í táalu tò we, aa b̄ò teāazi. 21 Ké à gè ae, à gb̄ēon̄ pla pálēo è, v̄i r̄í d̄aunāo l̄o, Zebedee né Zaaki r̄í a d̄auna Zāao. Aa ku gó'íl̄ena guu r̄í r̄í mae Zebedeepio, aale r̄í táalu k̄ēke. Yesu r̄í sisi, 22 ò aa r̄í mae tò gó guu weḡoō, aa b̄ò teāazi.

23 Yesu l̄o Galile b̄usu k̄ēle, í yādané r̄í lousisik̄p̄ēo guu, í kpala p̄ò b̄ò Lua k̄íi baokpa, í gb̄é̄o gb̄ágb̄á r̄í gyā bui píio r̄í k̄òoo píi. 24 Aà t̄ó lí Sili b̄usua píi, ò w̄io m̄òè r̄í gb̄é p̄ò aale gyā bui dasi ge w̄aw̄ak̄ēo r̄í t̄áadēo r̄í gbak̄ōndēo r̄í ēēo píi, ò í r̄í gb̄ágb̄á. 25 Wà b̄ò Galile r̄í W̄é̄l̄em̄enkwi b̄usuo r̄í Yelusalēuo r̄í Yudeo r̄í Yuud̄ē baaleo dasidasi, wà t̄eāazi.

5

B̄aaadēon̄ Yesu íwāo ũ

(Luk 6.20-23)

1 Ké Yesu gb̄é bílapio è, à d̄ède s̄is̄twa. Ké à z̄òle, aà íwāo mò aà k̄íi, 2 ò à n̄a yādaan̄éwa à mè:

3 Gb̄é p̄ò aa r̄í gb̄aasaik̄ē d̄oo mé b̄aaadēo ũ,
asa kpala p̄ò b̄ò Lua k̄íi dē r̄í p̄ò ũe.

4 P̄osiadēo mé b̄aaadēo ũ,
asa Lua a r̄í s̄ò n̄in̄iné̄e.*

5 Ziabusanāo mé b̄aaadēo ũ,
asa aamēe aao d̄únia v̄l̄.†

6 B̄aaadēon̄ yāzede nid̄enāo ũ,

† 4:6 Sou 91.11-12 ‡ 4:7 Iko 6.16 § 4:10 Iko 6.13 * 4:16 Isa 9.1-2 † 4:17 Mat 3.2 * 5:4 Isa 61.2 † 5:5 Sou 37.11

asa aame aa ká.‡

7 Báaadeɔn wɛnadɔndɛɔ ũ,
asa Lua a wɛnadɔndɛɛ.

8 Báaadeɔn nɔsepuadeɔ ũ,

asa aame aa wesi Luale.‡

9 Báaadeɔn ibɛɛmidenaɔ ũ,
asa wali oné Lua nɔɔɛ.

10 Báaadeɔn gbé pɔ wɛɛɛɛɛɛ yákea a zéwa yáɔ ũ,
asa kpala pɔ bɔ Lua kɛi de ní pɔ ũɛ.

11 Báaadeɔn á ũ, tó wá á sɔsɔ mé wá ɛɛɛɛɛɛ, mé wá yáwáɛ pɛi dɔwá ma yáɔ.

12 A pɔnake, í yáalɔ, asa á asea aɔ zɔɔ luabe. Maa wá ɛɛɛɛɛɛ anabi pɔ kú á áaɔwa.

*Yesu iwáɔ mé wisi ní gupuaɔ ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)*

13 Ame á wisi ũ dúniaɛ. Tó wisi í na sù tà, kpelewa wá ke à gɔ wisi ũ lɔi? A aie ví lɔ, sema wá kɔle gbéɔ taa'owá báasio.

14 Ame á gupua ũ dúniaɛ. Wéle pɔ wa kále sɛsɛ musu lí e àɔ ulɛaɔ. 15 Wili filia na wá pɛna kùɛwáɔ. Wí di dauwáɛ, i gupu gbé pɔ kú uaɔnɛ. 16 A gupu gbéɔnɛ beewa, aai á maakeaɔ e, aai á Mae pɔ kú musu sáaukpa.*

Mɔzi ikoyá bɔɔlekea

17 Asu àɔ e ma mɔ Mɔzi ikoyá ní anabi yáɔ bádeɔ no. Mi mɔ a kee bádeɔ, ma mɔ papaiɛ. 18 Sɛna mále oé, luabe ní dúniao a gɛ, ama Luayátaala wɛsá néna ge a pɔ kelenae a bádeɔ, yápii a ke. 19 Ayámeto tó gbé yá pɔ wa dílepiɔ mɛndo gbàɛ, baa a pɔ pɔ kɛsáarizi, mé í da gbéɔnɛ aa ke máa, ade aɔ kɛsáarizi kpala pɔ bɔ Lua kɛi gbéɔ guue. Tó gbé kúa mé í dané máa sɔ, ade aɔ zɔɔ kpala pɔ bɔ Lua kɛi gbéɔ guue. 20 Mále oé, tó á maa i de Mɔzi ikoyáɛndɛɔ ní Falisiɔlao, á gɛ kpala pɔ bɔ Lua kɛi guuo.

Pɔkúma

21 A má wá ò yáadeɔnɛ aasuli gbédeɔ. Gbé pɔ gbédè, wa yákpalekeaaɔnɛ.†
22 Mapi sɔ mále oé, gbé pɔ a pɔ pà a gbédeɛzi, à ká wá yákpalekeaaɔnɛ. Gbé pɔ a gbédeɛ sɔsɔ ká wá geaaɔnɛ gbáadeɔ kɛi. Gbé pɔ ò a gbédeɛ mɛsaide sɔ à ká aà gé téu. 23 Tó n mɔ Lua gbai pɔ a gbagbakɛi, mé à dɔngu wekɛi ké n gbédeɛ yákuannɔ, 24 n n gba to sa'okɛi aɛ we, ní ge awakpa gbépiɛ gɛa, ní ea su n sa'ò sa. 25 Tó n ibɛɛ ye gennɔ yákpaleu, ke kpakpa keaaɔnɛ na e aàɔ dazeu, ké asu n kpa yákpalekenawá yáɔ. Tó ni ke máa, yákpalekenapi a n kpa dɔaiwáɛ, i n dakpɛu. 26 Sɛna mále onɛ, níyɔ bɔ weo e n ge n flabò. Baa tanga a gɔ tenzio.

Gbasíkɛa

27 A má wá mè ásuɛi wúle ní gbépaɛle nɔɔ.‡ 28 Ama mapi mále oé, tó gbé nɔɛ gwá ní láasoo páleɔ, à gbásíkɛaaɔnɛn we kɔ. 29 Tó n ɔplaa wé mé tó níle fu, bɔ n vúaa. N megue vúaaa maa de wá n mè búu zu téula. 30 Tó n ɔplaa mé tó níle fu, zɔ n vúaa. N megue vúaaa maa de n mè búu taa téula.

*Gia nɔzi yá
(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)*

³¹ Wa ò lɔ, tó gbé lé gí a nazi, àà gínzila kpawà. § ³² Mapi sɔ mále oé, tó gbé gí a nazi, mé i ké à gbásikè no, àà zápi mé tò à gò gbáside ù. Tó gbé nɔ pɔ wà gii sè sɔ, à gbásikèè.

Lɛkɛa Luawa

³³ A mà wa ò yáadeɔnɛ lɔ, aali lé pɔ aa kè Diiwa kɛ, aasuli bɔ a kpɛo.* ³⁴ Mapi sɔ mále oé, ásuli mɛ á sí ní Luao seo. Asuli mɛ á sí ní luabɛoo, asa Lua kpalabaaɛ, ³⁵ ge dúniá, asa Lua gbadibɔɛ, † ge Yelusaleũ, asa Kíá zɔ wéɛɛ. ‡ ³⁶ Nsu mɛ ní sí ní n mioo, asa níyɔ fɔ̀ ò n miká mènɔ puakú ge ò a siakúo. ³⁷ Ali mɛ ao ge aawo. Yá pɔ de beea bɔ Setáu kíe.

Tɔsiamá

(Luk 6.29-30)

³⁸ A mà wà mɛ wà wé flabo ní wéoo, swaa ní swaao. § ³⁹ Mapi sɔ mále oé, ásuli gí taiinaio. Tó gbé n sánkɛ n ɔplaa gɛɛwa, ò n ɔzɛɛ pɔ dɔɛ lɔ. ⁴⁰ Tó gbé ye n danzii yákpalekennɔ, ò n ulada toè lɔ. ⁴¹ Tó gbé teasidàɛ ò asosɛɛ kiloo do, gɛoè kiloo pla. ⁴² Tó gbé wabikèma, ò àà gba. Nsu gbé pɔ ye pɔ sɛama tɛo.

Yea ibɛɛzi

(Luk 6.27-28,32-36)

⁴³ A mà wà mɛ àò ye á gbédeɛzi, à za á ibɛɛgu.* ⁴⁴ Mapi sɔ mále oé, àò ye á ibɛɛzi, à wabike gbé pɔ aal ladawáɔnɛ, ⁴⁵ ké à gɔ á Mae pɔ kú musu nɛò ù slana. Asa í latɛ bɔ gbɛváiɔnɛ ní gbɛmaao píie, í lou ma táaesaidɛɔnɛ ní táadeɔ píie. ⁴⁶ Tó gbé pɔ yeázì ɔ á yerzi, á àie e Lua kíe? Baa ɔsinao lí kɛ máao lé? ⁴⁷ Tó á gbé ɔ í fɔkpakpamá níɛɛ, bɔ á deò dáɔlai? Baa luayádɔnsaiò lí kɛ máao lé? ⁴⁸ Ayámɛto àò kú wásawasa lá á Mae pɔ kú musu kú wásawasawa. †

6

Gbé gbaa pɔ

¹ A laaika á lousisiyákeɛ gupuaui. Asuli kɛ gbɛnazína wé yáio. Tó ále kɛ màa, á ài'e á Mae pɔ kú musu kíio. ² Tó níle taaside gba pɔ, nísu ò a kpáwáke lán mɔafilideɔwao. Aal kɛ lousisikpɛɔ guu ní gáaɛɔ, ké gbé ɔ é ní tɔnasi yáie. Slana mále oé, aa ní ài èn we kò! ³ Mpi, tó níle taaside gba pɔ, nísu to n ɔzɛɛ dɔ lá n ɔplaa lé kɛo. ⁴ To n gbadaa kɛ asiiyá ù, n Mae pɔ asiiyá dɔ í a flabone.

Wabikɛa

(Luk 11.2-4)

⁵ Tó ále wabike, ásu àò de lán mɔafilideɔwao. Aalɔ ye wabikea zɛa lousisikpɛui ní zékpaao, ké gbé ɔ ní e yáie. Slana mále oé, aa ní ài èn we kò! ⁶ Mpi, tó níle wabike, gɛ n kpɛa, ní gbata, ní wabike n Mae pɔ kú we asii guuwa,* n Mae pɔ asiiyá dɔ í sinnɔ. ⁷ Tó ále wabike, ásuli yábɔle dasi lán luayádɔnsaiɔwao. Aalɔ é ní yábɔleɛ dasi mé a tó ní yá ká. ⁸ Asu àò de níwao, asa á Mae pɔ pɔ á a ní ví dɔ é àò gé gbɛaiwa. ⁹ Ali wabike à mɛ: Wá Mae pɔ kú musu, tó wà n tɔ kuaadoakɛ dɔ, ¹⁰ to kpala pɔ bɔ n kíi bɔ gupuaui, wíò n pɔɛá kɛ dúniá guu lá wí kɛ n kíiwa.

§ 5:31 Iko 24.1-4 * 5:33 Nao 30.3 † 5:35 Isa 66.1 ‡ 5:35 Sou 48.3 § 5:38 Bɔa 21.24

* 5:43 Lev 19.18 † 5:48 Lev 19.2 * 6:6 2Kia 4.33

¹¹ Wá gba ú pọ wá ble gbā.

¹² Wá tàaeo kẹ́wá,

lá wi gbé pọ tàaekèwēeo kēwa.

¹³ Nsu to wà fu yǎawao,

wá kẹ́ wáiwá.

¹⁴ Tó a gbé kè ní n tàaeo, á Mae pọ kú musu a á kẹ́ sōe. ¹⁵ Tó i gbé kẹ́ ní n tàaeo sōo, á Maepi a á kẹ́ ní á tàaeo.

Leyea

¹⁶ Tó á leyea sō, ásuli oosisi lán mọafilideo wao. Aai ní oa fénkpa kẹ́ gbé e dō wa leyea yáie. Siana mále oé, aa ní ài èn we kò! ¹⁷ Mpi, tó ní leyea, oopi, ní nísido, ¹⁸ kẹ́ gbé su dō ní leyeao, sema n Mae pọ kú asii guu bàasio. N Mae pọ asiiyá dōpi i a fiabone.

Aizεε

(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

¹⁹ Asu aizεε káaazi dúnia guu lao. Lakii kòo ní pótánkpaεao i pọ òkpau, mé kpáio i gufú aa pọ sέε. ²⁰ A á aizεε káaa luabe. Wekii kòo ní pótánkpaεao lí pọ òkpauo, mé kpáio lí gufú aa pọ sέleo. ²¹ Gu pọ n aizεε kúu, wekii ò n laai lo kuu.

²² Wé mé me filia ũ. Tó n wé kú gudoŭ, n mè búu ao gupua víe. ²³ Tó n wé kú plapla sō, n mè búu ao gusia víe. Tó gupua pọ ní kúa de gusia ũ, gusiapi zō.

²⁴ Gbēe lí f̄ zòblè dii mèn plaεo. Ao za gbēdogue, io ye gbēdozi. A na gbēdowa, i saka gbēdogu. A f̄ ao zòble Luε n ōao sãnuo.

Luanaaikεa

(Luk 12.22-31)

²⁵ Ayãmeto mále oé, ásuli á wēni kàake pòblea ge imia yá musuo. Asuli me kàake pòkasa yá musuo. Wēni de pòblealao lé? Me de pòkasalao lé? ²⁶ A gwa bāwa. Aali pótō, aali pòkeεo, aali pọ ká dō guuo, kási á Mae pọ kú musu i ble kpámáe. A de bāola maamae fá! ²⁷ A guu, á déme a f̄ à a wēni gbàa káfi, baa gō do, a yákáakea guui?

²⁸ Býyá i pòkasa yákáakei? A lá vudeo gwa sēu, lá aa de. Aali zíkεo, aali bua tào, ²⁹ ama mále oé, baa Salomoo ní a odekεo, i ulada a maa kà ní keewao.†

³⁰ Sèa lá pọ kú gbā mé a tékū ziapi, lá Lua i pọ nai màa, ápi, wa á pọ o be? Luanaaifēnende! ³¹ Ayãmeto ásuli pōe kàake à me, bó wá blei, ge bó wá mii, ge bó wá daio. ³² Luayádōnsai ò pọ bee pii yá i dōaané. Lá á Mae pọ kú musu dō kẹ́ pọ bee ni kuwá, ³³ à to kpala pọ bō aà kii ní yá pọ zeví Luapiεo dōaaé gía, i pọpi kaaé pii. ³⁴ Ayãmeto ásu zia yákáakeo, asa zia azia yá dō. Gōpii taasi mōwá.

7

Kō tàae'ea

(Luk 6.37-38,41-42)

¹ Asuli kō tàae eo, Lua a á tàae e sōo. ² Asa lá ni gbé tàae e, màa Lua a n tàae e. Zaa pọ ní yōu gbé ò Lua a yōune. ³ Býyá níle sèkōna pọ da n gbédee wéu e, mé níle lí miōna pọ da n wéu yádao ni? ⁴ Ké lí miōna da n wéu, kpelewa níyō o

n gbédeee: To mà sèkɔna pɔ da n wéu bɔnei? ⁵ Mɔafilide, lí miɔna pɔ da n wéu bɔ gla, ní gu'e wásawasa ké ñ e sèkɔna pɔ da n gbédee wéu bɔè.

⁶ Asu Lua pɔ kpá gbéɔwao.

Aa liaaánɔ aa á taitaie.

Asu á ɔsoɔ zu sàwakusanaɔneɔ.

Aa táa'o'owàe.

Wabikɛa

(Luk 11.9-13)

⁷ A wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛɛ, í e. A gbalɛ, Lua i wɛé. ⁸ Asa gbé pɔ wabikè, wa kpawàe. Gbé pɔ wɛɛɛ sɔ a eɛ. Wa zɛwɛ gbé pɔ gbalɛ. ⁹ A guu, déme a gbe kpa a néwa, tó à pɛɛ wabikèwá? ¹⁰ Ge tó à kpɔ wabikèwá, a píligona kpawá yá? ¹¹ Baa ní á wáikɛo, á pɔmaa kpaá á néwa dɔ. Wa á Mae pɔ kú musu pɔmaa kpaá gbé pɔ aa wabikèwawá pɔ o be?

¹² A ke gbéne lá á ye aa kééwa. Mɔizi ikoyá ní ànabiɔ yáɔ min we.

Zéle tuuuna

(Luk 13.24)

¹³ A zéle tuuuna sé. Zé pɔ a lé yàasa mé a dèepookki ví í génnɔ kaale guue. Bee ɔ gbé daside lé sé. ¹⁴ Zé pɔ í génnɔ àizāna guu lé tuuunú mé a naaa, mé gbé pɔ aa è lé séɔ bílao.

Gbé dɔa ayáɛawa

(Luk 6.43-44, 13.25-27)

¹⁵ A laaika ànabi egeɔnɔzi. Aaí mɔ á kíi sá báa daa, àwalewan nɔandɛnaɔn ní ũ sɔ. ¹⁶ A ní dɔ ní yáɛawa. Wili kuke lé líwao. Wili kpa bo kaewao. ¹⁷ Lí maa í né kefena i, lí vái í né gia i. ¹⁸ Lí maa lí fɔ né gia ò, mé lí vái lí fɔ né kefena ò. ¹⁹ Wí lí pɔ lí né maa io zɔ zu téue.* ²⁰ Beewa á ní dɔ ní yáɛawa.

²¹ I ke gbé pɔ í omɛɛ Dii, Dii, mé a gɛ kpala pɔ bɔ Lua kíi guuo, sema gbé pɔ í ma Mae pɔ kú musu pɔɛá ke. ²² Yákpalekegɔɔzɔ gbé dasideɔ omɛɛ: Dii, Dii, wí Lua yá'oné ní n tɔoo lé? Wí táago ní n tɔoo lé? Wí dabudabuɔ ke dasi ní n tɔoo lé? ²³ Má oné wásawasa: Má á dɔ gueio, à gomala wáikenaɔ!†

Kpɛbon gbéɔn plaɔ

(Luk 6.47-49)

²⁴ Ayámɛto gbé pɔ ma yáɛ beɔɔ mà mé à zikèwà de lán gbé laaide pɔ a kpɛdɔ gbewawa. ²⁵ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ i kwɛo, ké wa dàale gbewa yáí. ²⁶ Gbé pɔ ma yáɛ beɔɔ mà mé í zikèwà de lán mɛsaide pɔ a kpɛdɔ bùsu'ufáawawaɛ. ²⁷ Ké lou mà, í dàgua, íana kàka sù kpépiwa, ɔ à kwè à lèle wiliú.

²⁸ Ké Yesu yá beɔɔ ò a làa, aa yádaané bɔ bíla saɛ, ²⁹ asa i yádané lá Mɔizi ikoyádanɛdeɔwao, a dànɛ ní ikooc.

8

Kusude gbágbáa

(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

¹ Ké Yesu píla sɛsɛwa, bíla tɛaazi. ² Ɔ kusude mò kùlɛ aa aɛ à mè: Dii, tó n wei, níyɔ fɔ ñ gbáɔmɛɛ. ³ Yesu ɔbɔ náwá à mè: Ma wei. Gɔ gbáɛsai. Wegɔɔ gɔɛpi

* 7:19 Mat 3.10 † 7:23 Sou 6.9

kusu lãa. ⁴ ǃ Yesu òè: Ma. Nsu o gb̃e mao. Ge ñ nziã òb sa'onae, ní sa pò M̃izi òn o n g̃ã gb̃alesai seela ù gb̃e. *

Sosaɔ gb̃eɔ zikena gb̃gbaa
(Luk 7.1-10)

⁵ Ké Yesu lé gē Kapenaũ, ̃ sosaɔ gb̃eɔ m̃ò aà k̃i, à wabikèwà ⁶ à m̃è: Dii, ma zikena wulea be, à kaaũ, àle wawake maamae. ⁷ ǃ Yesu òè: Má gé mà aà gb̃gba. ⁸ ǃ gb̃eɔpi òè: Dii, mi ka ñ gé ma beo. Baa tó n yá'ò, ma zikena a gb̃gba. ⁹ Mapi, wa iko ṽae, mé má iko ṽi sosaɔwa. Mi o an gb̃eɔe aà gé le, í gé. Mi o a p̃le aà m̃o ke, í m̃o. Mi o ma zikena aà ke kéwa, ̃ í ke.

¹⁰ Ké Yesu yápi mà, à b̃ò aà sae, ̃ a ò gb̃é p̃o aa teziɔne: Siana mále oé, mi e gb̃e ma náaiké kéwa Isaili guu. ¹¹ Mále oé, gb̃é b̃o gukpe ní be'aeo dasidasi aa m̃o bleblei n Ablahaũ ní Izaakio ní Yak̃buo kpala p̃o b̃o Lua k̃iu. ¹² Gb̃é p̃o de yáa aã ku kpalapi guu s̃o, wa ní zu báasi gusiae. We aa s̃obu aa òdi ní musu. ¹³ ǃ Yesu ò sosaɔ gb̃eɔpi: Ta be. A kene lá n ma náaikèwa. ǃ aà zikena pi gb̃gba zibezi g̃o.

Yesu gyaeɔ gb̃gbaa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

¹⁴ Yesu gè Piee be, ̃ a è aà nada wulea, àle m̃ewake. ¹⁵ Ké à ɔk̃a aà owa, aà me nini, ̃ a f̃le blekè.

¹⁶ Ké oosi kè, ̃ wà m̃ò Yesue ní táadeɔ dasidasi, ̃ à táapiɔ gònè n yá'oa, à gyaeɔ gb̃gba pii. ¹⁷ Maa yá p̃o ānabi Isaia ò kè à m̃è:
A wá gb̃asaiké s̃e,
à wá gyã gòwá. †

Gb̃é p̃o aa ye te Yesuzi
(Luk 9.57-62)

¹⁸ Ké Yesu è bíla k̃aaazi, ̃ a ò a íwaɔne: Wà bua ísida baale. ¹⁹ ǃ M̃izi ikoyadanede m̃o ò Yesue: Metulu, gu p̃o níle géu pii máo tenzi. ²⁰ ǃ Yesu òè: Gb̃egbona ní tòò ṽi, b̃ã ní sakpe ṽi, Gb̃enazín Né s̃o a íampaki ṽio.

²¹ ǃ íwa p̃ale òè: Dii, to e ma de'ia kpagui gla. ²² ǃ Yesu òè: Temazi. To geɔ ní geɔ ṽi.

Yesu zaa'iana zea
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

²³ Yesu g̃é g̃ó'ílèna guu, ̃ a à íwaɔ d̃ezeuaã. ²⁴ Kándo zaa'ian gb̃ã kaka ísida, í ṽi ṽi lé pélepele ní g̃ó. Yesu lé i'ò, ²⁵ ̃ a à íwaɔ s̃òazi, aa aà ṽu aa m̃è: Dii, wá suaba, wále kaale. ²⁶ ǃ Yesu òné: Luanaaif̃endeɔ! Akea á sea ṽi m̃aai? ǃ à f̃le g̃í íanae ní ío, ̃ gu nini kilikili. ‡ ²⁷ Yápi b̃ò gb̃épiɔ sae aa m̃è: Gb̃é kpeleatan wei? Baa íana ní ío aai aà yamae.

Táaɔ dia s̃awaɔne
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

²⁸ Ké Yesu b̃ua baale Gadala búsuu, táade gb̃eɔn plaɔ b̃ò gb̃é'è p̃o de mia ũ guu, aa m̃ò dáaale. Aa p̃asi maamae, gb̃e lí f̃o zépi s̃o. ²⁹ Aa wiilè aa m̃è: B̃óme wá daai, Lua Né? N m̃o íadaiwála e a g̃o ò ka yá? ³⁰ S̃awakusan wai kúr̃ño k̃aa, aale p̃oble. ³¹ ǃ táapiɔ awakpa Yesue aa m̃è: Tó n wá yá, wá gb̃ae s̃awa wai keeɔ guu. ³² ǃ Yesu òné: A gé. ǃ aa g̃ò gb̃épiɔwa, aa dí s̃awaɔne. ǃ

* 8:4 Lev 14.2-4 † 8:17 Isa 53.4 ‡ 8:26 Sou 107.28-29

sàwa waipio wí ní bao pii, aa píla sòonawa aa sí ísidau, 5 aa gàga í guu we. 33 Ǿ sàwadánaò bàalè tà wéle guu, aa yápio dàu aa síunè ní yá pò táadeò lèò pii. 34 Ǿ wéledeò bòle gè dai Yesule mípii. Ké aa aà è, aa awakpàè aa mè aà bònè ní bùsuu.

9

Gbēkaaua gbágbāa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

1 Yesu gè gó guu, à èa bùa ísidawa, à kà a be wéleu.* 2 Ǿ wà m̀èè ní gbēkaauaò wúlea mákeleu. Ké Yesu è gbépio a náai ví, 5 a ò gbēkaauapie: Ma gbé, sòdile! N duuna kèma. 3 M̀oizi ikoyádanedeò ku we, 5 a ò ní sò guu: Gbè bee lé d̀eè ní Luaoè. 4 Yesu ní láasoo d̀s, 5 à ní lá à mè: B̀yáí a láasoo vái dà á sò guui? 5 Tó má ò aà duuna kèwà, ge tó má ò aà fèle taa'o, a kpele mé àai? 6 Má ò màa ké àò d̀s Gbēnazín Né duunakèama iko ví d̀uniaue. Ǿ a ò gbēkaauapie: Fèle ǹn mákèle se ta be. 7 Ǿ à fèle tà a be. 8 Ké bíla è màa, vía ní kú, aa Lua pò iko bee taa kpà gbēnazínaòwa sáaukpà.

Matiee sisia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

9 Yesu b̀ò we àle gè, 5 à gbé pò wí me Matiee è zòlea a òsikpeu. Yesu òè: M̀o temazi. Ǿ à b̀ò teaàzi. 10 Ké Yesu lé pòble aà be, òsinaò ní luayádansaiò ku we dasi, aale pòbleaàò ní aà íwao sànu. 11 Ké Falisio è màa, 5 aa aà íwao là aa mè: B̀yáí à dii lé pòble ǹ òsinaò ní luayádansaiò? 12 Ké Yesu yápi mà, à mè: Gbè gbāa baa kú ní lòotoooo, sema gyæ. 13 A ge láasooke yá pò kèa láue bee miwa wà mè: Gbèkèkèakòè 5 má yei, i ke sa'oa no.† Mí m̀o gbēmaaò sísiio, sema duunkènaò.

Leyea
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

14 Ǿ Zaa Da'ílèna íwao m̀ò Yesu là aa mè: Akèa wápio ní Falisio, wio leye m̀òòm̀ò, mé ǹ íwao lí ye sòò? 15 Ǿ Yesu yálèèùnè à mè: Ǹosena gbéò pòsia ke g̀òò pò a kúrínò ǹosè guue? Aawo, àma a g̀òò lé mó ké wa ǹosenapi b̀ò ní guu, g̀òò bee 5 aa leye sa. 16 Gbèe lí pólè dafu di pòkasa ziuo, asa a dafu a sòòue, aai kò gá, ula zi f̀sa i káfi. 17 Wili véè dafu ká baa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, tùupi a p̀unaè, véè i kòle, tùu i òòkpa. Aawo, wí véè dafu ká baa tùu dafu guue, aaiò maa pii.

Nenɔena vua ní nɔe pò òkà Yesu ulawao
(Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 G̀òò pò Yesu lé yá beeò oné, gbàadee m̀ò kùlèè à mè: Ma nenɔena kèsai tia. M̀ò ǹ onawà, i vu. 19 Ǿ Yesu fèle teaàzi ní a íwao. 20 Ǹosè ku we, au lé b̀òlèwà à kà wè kuepla. A m̀ò òkà Yesu ula léwa aà kpe. 21 Asa ǹoepi lé me: Baa tó ma òkà aà ulawa lé, má gbágbāè. 22 Yesu líli à aà è, 5 à mè: Sòdile, ǹoè! Ma náai pò ní kè mé ǹ gbágbā. Weg̀òò ǹoepi gbàgbā. 23 Ké Yesu kà gbàadepi be, a è wàle kulepe, bíla kòfi d̀ò. 24 Ǿ Yesu mè: A ázia gá. Nenɔenapi i gao, àle i'oe. Ǿ aale Yesu ke pòòpòò. 25 Ké wà bíla gbàè, 5 Yesu gè kpéu à népi ò kù, 5 à fèle. 26 Ǿ yápi bao lí bùsupia pii.

* 9:1 Mat 4.13 † 9:13 Oze 6.6

Vlaᵛ gbágbāa

²⁷ Ké Yesu b̀ we, vlaᵛ gbēᵛn plaᵛ teaazi ní wiio aa m̀: Wá wēnagwa, Davidi Bui! ²⁸ Ké Yesu ká be, v̀lapiᵛ s̀saazi, ̄ à ní lá à m̀: A ma náai v̀l ḱ má f̄ yápi keéa? Aa wèwà aa m̀: Ao, Dii. ²⁹ Ǿ à ɔkà ní wéwa à m̀: A keé lá ále ma náaikewa. ³⁰ Ǿ an wé wē. Yesu lé lènè à m̀: Asu o gbēe mao. ³¹ N beeo aa gē aà bao fáaa b̀supiu pii.

Yesu wēnad̄sa gbēᵛne

³² Gᵛᵛ pᵛ v̀laᵛ lé b̀le, wà mò Yesuē ní táade léna naaleao. ³³ Ké Yesu táapi gòè, ̄ à yá'ò. Yápi b̀ bila sae aa m̀: Wi yá bee taa e Isaili b̀susu yáao. ³⁴ Ǿ Falisio m̀: I táa go ní táa kía gbāaoe.

³⁵ Yesu mēewiaᵛ ní z̄sewiaᵛ k̀ele pii, à yādánè ní lousisikpēᵛ guu, à kpala pᵛ b̀ Lua kí baokpánè, à gyāeᵛ gbágbā pii ní k̀ᵛᵛ pii.† ³⁶ Ké à bila è, ̄ à k̀èè wēnau, asa aa kpasaa mé aa liaaa lán pᵛ pᵛ dāna v̀loᵛwae.‡ ³⁷ Ǿ Yesu ò a iwaᵛne: P̀kekeke z̄ᵛ mé z̄kēnaᵛ dasio. ³⁸ A wabike Budewa aà z̄kēnaᵛ gbae a pᵛ k̀ekei.

10

Yesu iwaᵛ

(Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

¹ Yesu a iwa gbēᵛn kueplao sisi, ̄ à ní gbá iko aa táago gbēᵛwa, aa gyāeᵛ gbágbā pii ní k̀ᵛᵛ pii. ² Zina gbēᵛn kueplapiᵛ t̄n ke: Gb̀é séia Simᵛᵛ pᵛ wí mē Piēe, aà dāuna Andelee, Zebedee né Zaaki, aà dāuna Zāa, ³ Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee, Alafe né Zaaki, Tade, ⁴ Simᵛᵛ Gínziao ní Yudasi Isaliᵛti pᵛ b̀ Yesu kpēᵛ.

Yesu a iwa gbēᵛn kueplao z̄la

(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

⁵ Ké Yesu lé gbēᵛn kueplapiᵛ z̄l, a òné: Asu gé buipáleᵛ kíi oio. Asu gē Samali wéleᵛ guuo. ⁶ A gé Isaili pᵛ aa sásaa lán s̄ᵛwao kíi. ⁷ A gé íᵛ waasoke àᵛ geᵛ ò a mē: Kpala pᵛ b̀ Lua kíi ká kái! ⁸ A gyāeᵛ gbágbā, à geᵛ vu, à gbāᵛᵛ kusudeᵛne, à táagoné. Lá á è p̀kpasai, à kené p̀sisai. ⁹ Asu àᵛ ̄a kūao, baa ɔs̄gbena. ¹⁰ Asu babalabᵛᵛ seo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa z̄kēna ká à a ble e. ¹¹ Wéle pᵛ ásu kau pii, mēewia ge z̄sewia, à gbēma k̀pákpá à pilawá, íᵛ ku we e à ge gēᵛ zéa. ¹² Tó a gē ua, íᵛ na kpámá. ¹³ Tó uadeᵛ ká, á f̄ na a ḡné. Tó aai kao s̄, á f̄ na a ea suwáe. ¹⁴ Gu pᵛ wi gbāakpauázio ge wi swáse á yáio, à bᵛ ua bee ge wéle bee guu, íᵛ k̀olémá. ¹⁵ Síana mále oé, yákpalekegeᵛᵛ z̄l wélepideᵛ íadama e de Sᵛᵛᵛ ní Gᵛᵛᵛᵛᵛ b̀sudeᵛla.*

Yesu yá pᵛ a a iwaᵛ le oané

(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

¹⁶ Mále á z̄l s̄ᵛ ū áwalewanaᵛ guue. Aᵛ laai v̀l lán mlēᵛwa, íᵛ de yāsaideᵛ ū lán felenaᵛwa. ¹⁷ A laaika gbēnazinaᵛzi, asa aa á kú aa yákpalekeáᵛᵛ, aai á gbē ní flaalao ní lousisikpēᵛ guu. ¹⁸ Wa géáᵛᵛ b̀su gbāadeᵛ ní kíaᵛ kíi ma yáí. Bee a á gba zé àᵛ dené ma seeladeᵛ ū ní buipáleᵛ. ¹⁹ Tó wá á kpámá, ásu bílike yá pᵛ á o ge yá pᵛ á líwàᵛ. Zibeez̄l Lua mé a yá pᵛ á o sóso káé á léu. ²⁰ I ke áme á yá'ò, á Mae Nis̄l̄na mé a sóso káé á léu.

21 Vli ní dāunaɔ kɔ kpámá dea yáí. Maa maeɔ ní néɔ kpámá. Néɔ bɔ ní de ní ní daɔ kpe wà ní de. 22 Gbɛ̀pii a zaágu ma yáí, áma gbé pɔ zea gbāa e a gɔɔ léwa a bɔ. 23 Tó wále íadawá wéleu, à bàale ta a páleu. Siana mále oé, á e Isaili búsu wéleu keele piiu, ɔ̀ Gbɛ̀nazín Né a mɔ. 24 Iwae líɔ de a yādanedelao. Zòblenae líɔ de a diilao. 25 Tó Iwa a yādanede lea lè, ge tó zòblena a dii lea lè, bee m̀wà. Tó wà tɔkpà uabelee Beezebu, tó pɔ a vāi de beea ɔ̀ wa kpa aà uadeɔne.

26 Asu víakenéo. Yá pɔ ulea pii a bɔ gupuaú, mé asiiyáe ku ké wa gí d̄sio. 27 A yá pɔ mále oé gusiau o gupuaú. A yá pɔ ále ma búnu guu kpáwake gāae. 28 Asuli víake gbé pɔ aai gbēde, aali f̄s aà nisina d̄oɔne. Ali víake Luae, asa a f̄s gbé ní a nisina kaale té guu pii. 29 Wili gòlegolen m̀en pla yía dalao lé? Kási an kee wá lí su tɔɔle á Mae lé saio. 30 Apɔ s̄s, baa á miká, a a lé d̄s. 31 Ayámeto ásu víakeo. A beee de gòlegolen dasiola.

32 Gbé pɔ zèmanɔ gbéɔ ae, má zeaànɔ ma Mae pɔ kú musu ae. 33 Gbé pɔ lelekpámazi gbéɔ ae, má lelekpaaazi ma Mae pɔ kú musu ae.

34 Asu à e ma mɔ ké gbéɔ aao na ní k̄so dúniau no. Mi mɔ ké gbéɔ aao na ní k̄so yáí no, sema felea ní k̄so. 35 Ma m̄e, ké ḡe bɔ a de kpe, n̄e bɔ a da kpe, n̄zāe bɔ a zāda kpe. 36 Gbé b̄edeɔ ḡs aà ib̄eɔ ũ.† 37 Gbé pɔ ye a de ge a dazi demala i ka à de ma íwa ũo. Gbé pɔ ye a neḡe ge a n̄ezi demala i ka à de ma íwa ũo. 38 Gbé pɔ i a lip̄aak̄sa se à teomazio i ka à de ma íwa ũo. 39 Gbé pɔ a w̄eni k̄ua, w̄enipi a v̄uaawà. Gbé pɔ ḡi a w̄enii ma yáí s̄s, ade mé aɔ w̄eni vl̄.

40 Gbé pɔ á díle, ade ma dílee, mé gbé pɔ ma díle gbé pɔ ma z̄i dílee. 41 Gbé pɔ ánabi díle aà ánabike yáí a ánabi asea e. Gbé pɔ gb̄maa díle aà maake yáí a gb̄maa asea e. 42 Baa í nie, gbé pɔ dà née beeɔ doe ma íwake yáí, síana mále oé, a kua a aseawao.

11

Zaa Da'ílēna z̄inaɔ (Luk 7.18-35)

1 Ké Yesu yá beeɔ dà a íwa gb̄eɔn kueplaɔne a làa, à b̄o we à ḡe waasokei ní w̄éleɔ guu, àle yādané.

2 Zaa kua kpéu à Kilisi yákeɔ m̄a, ɔ̀ à a íwaeɔ z̄i 3 aaa aà lae, ɔ̀me gbé pɔ a m̄o ũa, ge w̄aɔ w̄eɔ gb̄ep̄alezie? 4 Ǿ Yesu w̄emá à m̄e: A ge yá pɔ ále ma mé ále e o Zāae à me,

5 v̄laɔ lé gu'e, eɔ lé t̄áa'o,
w̄ale gb̄ab̄o kusudeɔne,
sw̄adoɔ lé yāma, geɔ lé vu,

mé taasideɔ lé baona waaso ma.*

6 Báaaden gbé pɔ lí fu ma yāwao ũ.

7 Ké gb̄ep̄iɔ t̄a, Yesu n̄a Zaa ȳ'oa bílaewa à m̄e: Bó a ge gwai gb̄aau? Fee pɔ íana lé deede ȳa? 8 Bó a ge gwai sai? Gbé pɔ p̄okasa z̄ae naaazi ȳa? P̄okasamaadanaɔ ɔ̀ ku kib̄e. 9 Bó a ge gwai wei? Anabi ȳa? Ao! Mále oé, a de se ánabia. 10 Asa Zaa yá wa ɔ̀ taalau wà m̄e: Má a z̄ina gbae aà d̄aa z̄ekeken̄e.†

¹¹ Siana mále oé, nɔɛ nɛ'ia guu ánabie i bɔ à kà Zaa Da'ilenawao. N beeo gbé pɔ de gbé kpɛɛ ũ kpala pɔ bɔ Lua kí gbéɔ guu deaála. ¹² Za gɔɔ pɔ Zaa Da'ilena waaso dàale e gbá, wále kɔde wà e gē kpalapiu, ɔ wále siu n' gbāao. ¹³ Mɔizi n' ánabio pii dāaa aa a yá'ò e à gè pè Zāawa. ¹⁴ Tó á f̄s̄ à sí, Zāapi mé Elia pɔ wà mè a mɔ ũ.† ¹⁵ Gbé pɔ nɔse ví aà yápi ma.

¹⁶ Bɔ má gbāgbéɔ leɛúoi? Aa de lán né pɔ aa ku gāe aale lezukoɔwae ¹⁷ aale me:

Wa kule pèé, i ɔwāo.

Wa wēnale síé, i ázla gbēgbēo.

¹⁸ Ké Zaa mò, ìli pēe soo, ìli vēemio, ɔ wà mè táadeɛ. ¹⁹ Ké Gbēnazin Né mò, ì pòble, ì imi, ɔ wà mè: Asiade wēminae, ɔsinao n' luayādansaiɔ gbēnae! Ama wí Lua ɔnɔ d̄s̄ a yákea gbewae.

Yesu zɔadɔ wéleɔ deɔwa

(Luk 10.13-15)

²⁰ ɔ Yesu fēle zɔadò wéle pɔ à a dabudabu daside kēuɔ gbéɔwa, ké aai nòselileo yáí. ²¹ A mè: Waiyoo Kɔlazenideɔ! Waiyoo Besaidadeɔ! Tó wà dabudabu pɔ má kèé kè Tii n' Sidɔo yāa, § d̄s̄ wélepideɔ zwānkasa kākariŋa, aa būsukà n' miu nòselilea seela ũ. ²² Mále oé, yákpalekegɔɔzɔl á íadama a de Tiideɔ n' Sidɔdeɔ pɔa. ²³ A Kapenaúdeɔ s̄s̄ á f̄s̄ gbā z̄s̄ Luawa yà? Wa ɔz̄ázie e bedau.* Asa tó wà dabudabu pɔ má kèé kè Sɔdɔú yāa, d̄s̄ a ku e n' a gbāo.† ²⁴ Mále oé, yákpalekegɔɔzɔl á íadama a de Sɔdɔú pɔa.

Kámaboa Yesu kí

(Luk 10.21-22)

²⁵ Zibeezi Yesu mè: Baa, musu n' z̄íleo Dii, ma n' sáaukè, ké n' yáe beeo ùle yādnaone n' ɔnɔde, mé n' òlɔ lad̄nsaiɔne. ²⁶ Ao, Baa, bee kàngu màa. ²⁷ Ma Mae pɔpii nàmeɛ ma ɔzɔl. Gbēe Lua Né d̄s̄o, mé i ke Mae Lua bàasio, mé gbēe Mae Lua d̄s̄o, mé i ke aà Né n' gbé pɔ Népi yei à aà ɔlɔnéɔ bàasio.

²⁸ A mɔ ma kí á gbé pɔ á asosea a kpasao pii, mí á gba zé à kámabo. ²⁹ A ma zuu sé, í yādada ma kí, á s̄s̄ i níni, asa má buse mé ma nòse nie. ³⁰ Asa bea n' ma zuuo z̄l'úo, mé ma aso gbiao.

12

Kámabogɔɔzɔl

(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

¹ Bee gbɛa Yesu lé pà blewembua kámabogɔɔzɔl. Nɔana lé aà íwao de, ɔ aa pówena wólo, aale só.* ² Ké Falisio è, ɔ aa ò Yesue: N íwao gwa, aale yá pɔ wíli ke kámabogɔɔzɔlo ke.† ³ ɔ Yesu òné: I kyoke á è lá Davidi kè n' a gbéɔ gɔɔ pɔ nɔana lé n' deo lé? ⁴ A gè Lua ua, à pēe pɔ wa kàle Luae sò, pēe pɔ aàpi n' a gbéɔ aa a soa zé vío, sema sa'onaɔ bàasio.‡ ⁵ Ké sa'ona pɔ aa ku Lua ua kámabogɔɔzɔlɔ lé bɔ gɔɔpi yá kpɛ mé aa tàae ví s̄s̄o, i a kyoke á è Mɔizi ikoyā guuo lé?§ ⁶ Mále oé: Pɔ pɔ a z̄s̄ de Lua uaa ku la. ⁷ Tó á yáe bee mid̄s̄e, gbēkekeak̄s̄e ɔ má yei, i ke sa'oa no,* d̄s̄ yāa i yāesaideɔ tàae eo. ⁸ Asa Gbēnazin Né iko ví kámabogɔɔwae.

‡ 11:14 Mal 3.23 § 11:21 Isa 23.1-18 * 11:23 Isa 14.13-15 † 11:23 Daa 19.24-28 * 12:1 Iko 23.25 † 12:2 Baa 34.21 ‡ 12:4 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § 12:5 Nao 28.9-10 * 12:7 Oze 6.6

9 Ké Yesu b̀ò we, ̄ à g̀è ní lousisikp̄eu. 10 Ḡõe p̄ó a ̄ ò imia ku we. Ké gb̄ẽe ̄ ye yáda Yesula yáí, ̄ aa aà là aa m̀è: Gb̄égb̄agb̄aa zev̄l kámaboḡōzla? 11 ̄ Yesu w̄emá à m̀è: A déme āo sá v̄l, a zuwà eu kámaboḡōzl, a ḡẽ b̄oio ni? 12 Gb̄enazlna de s̄aa z̄o. Aȳameto maakea kámaboḡōzl zev̄l. 13 ̄ Yesu ò ḡõep̄ie: N n̄ ̄opi poo. A p̄òo, ̄ à s̀ù a gb̄eu wásawasa lá adowa. 14 ̄ Falisio b̀òlè g̀è lekpaali Yesuzi, lá aa ke wà aà de.

Zikena p̄o Lua s̀è

15 Yesu d̄ò, ̄ à g̀ò we. Bila b̀ò teaazi, ̄ à ní gyãe ̄ gb̄agb̄a pii, 16 à ḡinè aa a t̀ó fáaa. 17 Beewa Lua yá p̄ó ãnabi Isaia òe bee k̀è, à m̀è:

18 Ma zikena p̄ó má s̀en ke,

ma yenzide p̄ó aà yá í kamagu.

Má a Nislna pisiwà,

i yáede da buine.

19 A lekpaakeo, a palamáó,

gb̄ẽe a aà z̄oa ma d̄o ḡãeo.

20 A fee ekpaaz̄eua éo,

a filia ȳẽena deo,

̄ a to yáede m̄o da z̄aa.

21 Bui pii wé āo d̄oaazi.†

Táagoa

(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 ̄ wà m̀ò Yesu ní táade v̄la p̄ó a léna naaleao. Yesu aà gb̄agb̄a, àlè yá'o sa, àlè gu'e. 23 ̄ yápi d̄i bílawa pii aa m̀è: Davidi Buiipi yà m̄ōo? 24 Ké Falisio mà, ̄ aa m̀è: Gb̄ẽe bee a f̄s táa gonéó, mé i ke ní táao kía Beezebu gb̄aao bàasio.‡

25 Yesu ní láasoo d̄s, ̄ à m̀è: Kpala p̄ó a gb̄é̄o ibelesè ní k̄o a midè. W̄éle ge ua p̄ó a gb̄é̄o ibelesè ní k̄o a ḡo bezi ũe. 26 Tó Set̄au lé a gb̄é̄o goné, à ibelesè ní aziaon we. Aà kpala āo z̄ea kpelewa ni? 27 Tó Beezebu gb̄aa mīo táagoomá be, á gb̄é̄o í go ní dé gb̄aao s̄s ni? Beewa ázla gb̄é̄o yá'likpawá. 28 Lá Lua Nislna gb̄aa ̄ mále táagoomá, à̄o d̄s k̄é kía p̄ó Lua kpà m̀ò á guun we.

29 Kpelewa gb̄é a ḡẽ ḡõsa gb̄aa kp̄eu à aà p̄ōo séle, mé i ke à aà yè ḡla bàasio ni? Aà yea gb̄ea ̄ a aà kp̄e ȳo sa. 30 Gb̄é̄ p̄ó de ma gb̄é̄ ũo á ma ibeee, mé gb̄é̄ p̄ó lé p̄ó k̄aaaman̄o, àlè fáaae. 31 Aȳameto mále oé, Lua a gb̄é̄o k̄é ní ní duunao ní a t̀ó b̄èe p̄ó aa s̄s pii, áma a gb̄é̄ p̄ó à a Nislna t̄ob̄eesí k̄eo. 32 Tó gb̄é̄ yad̄ò Gb̄enazln N̄éwa, Lua a aà k̄é, áma tó gb̄é̄ yad̄ò Lua Nislnawa, Lua a ade k̄é dúnia tiae bee guuo ge a p̄ó lé m̀ó.

Gb̄é̄ d̄sa a yákeawa

(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a né ìo maae. Tó n lí v̄ai bà s̄s, a né ìo v̄aie. Asa libe w̄l lí d̄s̄wà. § 34 Gb̄enazln p̄iligona! * Ké á v̄ai, kpelewa á f̄s yámaa oi? Asa yá p̄ó k̄ò s̄s̄u ̄ lé í o. 35 Gb̄ēmaa í maa b̄o a s̄s̄ maa guue. Gb̄ēv̄ai s̄s̄ í v̄ai b̄o a s̄s̄ v̄ai guue. 36 Mále oé: Yákpalekeḡōzl gb̄é̄o ní yáfaasai p̄ó aa ò séle siu Luae pii. 37 Asa yá p̄ó ní ò mé a yánakpama ge òme a yadanla.

† 12:21 Isa 42.1-4   ‡ 12:24 Mat 9.34   § 12:33 Mat 7.20   * 12:34 Mat 3.7

Aa ye ea sua mà ní gbágbáo.*

¹⁶ Báaadeon á ú, ké á wé lé gu'e, mé á swá lé yáma. ¹⁷ Slana mále oé: Anabio ní gbēmaao ku dasi aa ye pópó ále eo e, aai eo. Aa ye yá pópó ále maao ma, aai maoo.

¹⁸ A pówenkeelea yáma sa. ¹⁹ Tó gbé kpala pópó b̀ Lua kíi yámà mé i d̄so, Setáú i mós pópó wa t̄s̄ aà s̄s̄ guupi siwáe. Pówena pópó lèlè zé guu min we. ²⁰ Pówena pópó lèlè gbeseenawa s̄s̄, bee mé yá pópó gbé mà a sí ḡso ní p̄nao ú. ²¹ Lá yápi z̄ina ví aà guuo, ìli ke ḡoolao. Tó taasi aà lè ge tó wále ìadawà yápi yáí, ì fu ḡōe. ²² Pówena pópó lèlè le guu de yá pópó gbé mà, s̄ d̄únia yákáakea ní yea àizeio k̄uaawà ú, s̄ ì ḡs̄ àisai. ²³ Pówena pópó lèlè t̄ole maau de yá pópó gbé mà mé a d̄s̄ ú. I káflake leé basobasoo ge leé b̄aābaās̄ ge leé baakwikwi.

Yáleeúa ní kpala pópó b̀ Lua kíi
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

²⁴ Yesu yápalé l̄ēēuné à m̄e: Lá kpala pópó b̀ Lua kíi den ke: Gbēe mé ése maa t̄s̄ a bua. ²⁵ Goo pópó wále i'ò, s̄ aà ibeé m̀ papaa kà ésepiu, s̄ à ḡèzea. ²⁶ Ké ése nōs̄i, ále pia, s̄ papaa b̀ gupua. ²⁷ Ǿ búde z̄ikenaoo m̀ ōe: Dii, bl̄ewena ní t̄s̄ n buao lo. Papaa b̀ má ní? ²⁸ Ǿ à oné: Ibeé mé bee k̄e. Ǿ z̄ikenaoo ōe: N ye wá ge wolewole yá? ²⁹ Ǿ à m̄e: Aawo! Tó ále wolewole, á ése woleōe. ³⁰ A to aa f̄ele s̄ánu e p̄okekeḡoo, mí o p̄okekenaooe aa papaapi k̄e ḡia, aai a gbakpa té pópó ú, aai ḡbasa ése k̄eke ka ma d̄s̄u.

³¹ Yesu yápalé l̄ēēuné l̄o à m̄e: Kpala pópó b̀ Lua kíi de lán d̄o bui pópó gbēe se t̄s̄ a buawae. ³² A w̄ena keleu de pówenaola pii, áma tó à f̄ele, ì z̄ōkú de d̄o buiola pii. I ìi ke, s̄ b̄ao ì m̀ pépe a ḡs̄nawa.

³³ Yesu yápalé l̄ēēuné à m̄e: Kpala pópó b̀ Lua kíi de lán p̄ese'ese pópó nōe se kà p̄ēeti zaa le áās̄ guu a ìia piiwa.

³⁴ Yesu yá beeo ò bílae ní yáleeúao, i yāe oné yáleeúane saio, ³⁵ ké yá pópó anabi ò ke yáí, asa à m̄e:
Má yáleeuné,

má yá pópó ulea za d̄úniakaleḡoo oné.†

³⁶ Ǿ Yesu bíla t̄o we à t̄a be. Aà ìwaa s̄s̄aazi aa m̄e: Bua papaa yá b̄oolekew̄e. ³⁷ Ǿ a oné: Bl̄ewent̄naa Gb̄enaz̄in Née. ³⁸ Buaá d̄úniac. Bl̄ewenaá kpala pópó b̀ Lua kíi gb̄ēone. Papaaa gb̄ev̄īone. ³⁹ Ibeé pópó ní t̄s̄a Ibiisie. P̄okekeaa d̄únialaaḡoo. P̄okekenaoo malaikaoo. ⁴⁰ Lá w̄i papaa k̄e k̄áteu, màa a ke d̄únialaaḡoo. ⁴¹ Gb̄enaz̄in Né a a malaikaa ḡbae aa gb̄es̄as̄anao ní v̄aikenaoo b̄ole a kpala gb̄ēo guu pii, ⁴² aai ní ká té p̄as̄i guu. We aa s̄obu aa ōdi ní musu. ⁴³ Ǿ gb̄emaao aao teke lán ìat̄ewa kpala pópó b̀ ní Mae kíi.‡ Gb̄é pópó n̄se ví aà yápi ma.

⁴⁴ Kpala pópó b̀ Lua kíi de lán àizee pópó ulea buawae. Ké gbēe b̄owà, a k̄eke ùle, s̄ p̄na guu à t̄a à pópó á v̄io ȳia pii, s̄ à buapi lù.

⁴⁵ Lá kpala pópó b̀ Lua kíi den ke l̄o. Laatana mé lé òso maaoo w̄eele. ⁴⁶ Ké à òso ōde è, s̄ à t̄a à pópó á v̄io ȳia pii, s̄ à òsopi lù.

⁴⁷ Lá kpala pópó b̀ Lua kíi den ke l̄o. Wà táalu z̄ú ís̄iau, à kpò bui pii k̄ú. ⁴⁸ Ké à pà, wa ḡale bùaò s̄is̄la, s̄ wa z̄ìle wà a maaoo pl̄e wa kà gb̄iu, wà a v̄īo k̄òle. ⁴⁹ Maa a ke d̄únialaaḡoo. Malaikaa m̀ gb̄ev̄īo s̄éle aa ní b̄ole gb̄emaoo guu, ⁵⁰ aa ní ká té p̄as̄i guu. We aa s̄obu aa ōdi ní musu. ⁵¹ Ǿ Yesu ní lá à m̄e: A yá beeo mi

* 13:15 Isa 6.9-10 † 13:35 Sou 78.2 ‡ 13:43 Dan 12.3

dɔ sa piia? Aa wɛwà aa mè: Ao! 52 ɔ a ònɛ: Tó Moizi ikoyādanɛde kpala pɔ bɔ Lua kɪ yādàda, aɔ dɛ lán uabele pɔ ɪ pɔ dafu rí a zio bɔ a làasi guuwaɛ.

Nazaletideɔ gia Yesu ndaikɛi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Ké Yesu yá beɔ ɔ lɛɛũnɛ a làa, à bɔ we. 54 A gɛ gu pɔ à nɛblɛu, ɔ à yādánɛ rí lousisikpɛu. Aa yá bɔ rí sɛɛ aa mè: A ɔnɔ rí dabudabu beɔ sɛ má ni? 55 Li'ana nɛn aa ũo lé? Aa da tɔn Maliamao lò? Aa dāunaɔn Zaaki rí Yosefuɔ rí Simɔɔo rí Yudaɔ ũo lò? 56 Aa dāɛ kúwanɔ lao lé? A yá beɔ è má pii ni? 57 ɔ bee tò aai aa náaikɛo. Yesu ònɛ: Anabi lɔ beɛsaio, sɛma aa bɛ wɛlɛu rí aa uao bàasio. 58 I dabudabukɛ we bílao, ké aai aa náaikɛo yáí.

14

Zaa Da'ilena gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gɔɔ bee búsupi kí Elodi Yesu bao mà. 2 ɔ à ò à ɪwaɔnɛ: Gbɛpiá Zaa Da'ilenaɛ. Gábɔɛ. Bee yá mé tò à gbāa'è, àlɛ dabudabuɔ kɛ. 3 Asa Elodi Zaa kù yāa, à mɔkàwà à aa dàkpɛu a dāuna Filipi na Elodia yáíɛ. 4 Ké Zaa ɔ oè: N Elodia vɪa nɔ ũ zɛ vɪo. 5 Elodi ye à aa dɛ, āma àlɛ vɪakɛ bílaɛ, asa aa aa ānabikɛ sɛ. 6 Elodi ia dikpɛ zɪ, Elodia nɛnɔn gbāa ɔwà gbɛ pɔ mɔ wɛɔnɛ, ɔ à kè Elodie na maamaa. 7 ɔ à legbè à mè: Má sí rí Luao, má n gba pɔ pɔ n a wabikɛa pii. 8 ɔ aa da yādàɛ, ɔ nɛpi mè: Ma gba Zaa Da'ilena mi pɛlɛntiu la tia. 9 ɔ kiapi pɔ yá, āma lé pɔ a gbɛ bleblenɔ wáa yáí ɔ à mè wà kpawà. 10 ɔ à gbɛ zɪ Zaa Da'ilena mi zɔi kpéu. 11 Ké wà mɔ rí aa mio pɛlɛntiu, wa kpà nɛpiwa, ɔ à gèò a daɛ. 12 ɔ Zaa ɪwaɔ mɔ, aa aa gɛ sɛ vɪ, ɔ aa gè wa ò Yesue.

Yesu blekpaa gbɛɔn baasɔsɔo lɛɛ sɔɔwa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

13 Ké Yesu yápi mà, ɔ à gɛ gó'ilena guu, àlɛ gé gusaɛna ké àò ku ado. Ké gbɛɔ mà, aa bɔ wɛlɛ rí wɛlɛo dasidasi, aa pɛlaaazi kɛsɛ. 14 Ké Yesu bɔ gó guu, à bíla è, ɔ aa kèè wɛnaɔ, ɔ à rí gyáɛ gbàgbánɛ. 15 Ké oosi kè, aa ɪwaɔ sɔàazi aa mè: Guɛá sɛgbāɛ, mé ɪatɛ i gɔ bíla ɔo. Gbɛɔ gbaɛ aa ta wɛlɛo guu, aa pɔblea wɛɛlɛ lú. 16 ɔ Yesu ònɛ: I kɛ aa ta teasio. A pɔ kpámá aa ble. 17 ɔ aa òè: Pɛɛ mɛn sɔona rí kpɔ mɛn plao ɔ wá vɪ la. 18 Yesu ònɛ: A mɔomɛɛ la. 19 A ò gbɛpiɔnɛ aa zɔlɛ sɛwa, ɔ à pɛɛ mɛn sɔo rí kpɔ mɛn plaopi sɛ, à wɛsɛ musu à báaadáu. ɔ à pɛɛpi è'ɛ kpà a ɪwaɔwa, aa kpaalɛ bílaɛ. 20 Ampii aa pɔblɛ wà ká. ɔ wà a miɔna pɔ fɛɔ sɛlɛ gbí kuɛpla pai.† 21 Gɔɛ pɔ aa pɔblɛ kà gbɛɔn baasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa, nɔɔo rí nɛɔ bàasi.

Yesu táa'oa isidaa
(Maa 6.45-56, Zaa 6.16-25)

22 ɔ Yesu nàɛ a ɪwaɔwa gɔɔ aa gɛ gó guu, aa dɔaaɛ isida baale e àò bíla gbaɛ. 23 An gbaɛa gbaɛ à dɛdɛ sísi musu wabikɛi Luawa ado. Gu lé si, a ku we ado. 24 Gópi zàkú rí gɔsɔlɛo, ɔ zaa'iana kàka lé daɛ, í lé a za'ɔwá. 25 Gufɛnɛ Yesu bɛ ía, àlɛ gé a ɪwaɔ kɪ. 26 Ké aa aa è bɛ ía, ɔ sɔ kɛngu aa mè: Gyaadeɛ! Aa wiɛlɛ rí vɪao, 27 ɔ Yesu ònɛ gɔɔ à mè: A sɔdɪlɛ, máme! Asu tò vɪa á kúo. 28 ɔ Pɪɛɛ òè: Dii, tò míme, to mà táa'ó ía mà mɔ n kɪ. 29 ɔ Yesu mè: Mɔ! ɔ Pɪɛɛ bɔ gó guu a bɛ

* 14:4 Lev 20.21 † 14:20 2Kia 4.42-44

ía, àle gé aà kíi. ³⁰ Ké a è íana lé a pá, 5 vía aà kù, àle kpále, 5 à wiilà à mè: Dii, ma suaba. ³¹ Wegɔ̃ Yesu ɔ̀b̀b̀ à aà kù, 5 a òè: Luanaaifɛ̀nɛ̀nde! B́yáí n seakèi? ³² Ké aa gè gó guu, íana láa. ³³ Ǿ gbé ṕs aa ku gó guuɔ̃ kùlèè aa mè: Lua Nén n ũ slana. ³⁴ Ké aa bùa baa, aa kà Genezalɛ̀ti bùsuu. ³⁵ Weklideɔ̃ Yesu d̀, 5 aa aà bao fáaa bùsupiu pii, 5 wà m̀d̀è ní gyáɔ̃ pii. ³⁶ Wà wabikèwà, baa aà ula lé, wà e ɔ̀kàwà. Ǿ gbé ṕs ɔ̀kàwàɔ̃ gbàgbà pii.

15

Felekaaya (Maa 7.1-13)

¹ Falisiõ ní M̀ɔ̀zi ikoyádanɛ̀deeɔ̃ b̀ Yelusaleũ aa m̀ Yesu kíi, 5 aa aà là aa mè: ² B́yáí ní íwàɔ̃ líɔ̃ wá deziɔ̃ felekaayá kúao ni? Aali ɔ̀pi lá felekaayá dílewa aa gbása pòblèo. ³ Ǿ Yesu a zasímá à mè: B́yáí i pákpa yá ṕs Lua díleɔ̃zi iɔ̃ felekaayá kúai? ⁴ Asa Lua mè, àli á de ní á dao kpelaɛ.* A mè l, gbé ṕs a de ge a da kpéb̀, wà ade de.† ⁵ Apiõ s̃s̃ i me tó gbé ò a de ge a daɛ, ṕs ṕs á v́ à d̀oñle g̀s̃ Lua ṕs ũe, ⁶ ade b̀ ní kpelaa yáun we. Beewa i Lua yá b̀d̀e á felekaayá kua yáí. ⁷ M̀ɔ̀afilideɔ̃! Anabi Isaia d̀baa á yá'ò wásawasa à mè: ⁸ Bui bee í Lua kpela ní léoe, an s̃s̃ kuwà lɔo. ⁹ Aaɔ̃ aà sisi p̀e, gbɛ̀nazína ikoyáɔ̃ 5 aaɔ̃ dané.‡

Yá ṕs í to wà gbále (Maa 7.14-23)

¹⁰ Ǿ Yesu bíla laai sisi à mè: A swákpa yáma. ¹¹ I ke ṕs ṕs i gè léu mé lí tó gbé gbàlèo. Yá ṕs í b̀ léu mé í to gbé gbále. ¹² Ǿ aà íwàɔ̃ s̀s̀aazi aa mè: N d̀s̃ ké Falisiõ yápi mà, à z̀s̃ ní p̀wao lé? ¹³ Yesu wèmá à mè: Ṕs ṕs ma Mae ṕs kú musu i t̃s̃o, a woleɛ. ¹⁴ A ní tó we. V́la d̀baanaɔ̃ne! Tó v́la d̀baa v́laɛ, an pla mípii aa zu eue. ¹⁵ Píeɛ òè: Yápi b̀ɔ̀lekewɛɛ. ¹⁶ Ǿ Yesu mè: E tia i ònɔ̀kúoa? ¹⁷ A d̀s̃ ké ṕs ṕs gè léu í ta gbɛɛu, 5 wí a b̀líkpɛkeo lò? ¹⁸ Yá ṕs b̀ léu s̃s̃ à b̀ s̃s̃ guue. Ǿme í to gbé gbále. ¹⁹ Asa za s̃s̃ guu 5 láasoo v́ai i b̀ɔ̀u: Gbèdɛa, wúlea ní gbɛ̀pále nɔo, gbásíkea, kpáí'oa, yáɔ̀bama ní gbés̃s̃s̃ao. ²⁰ Yá beeo mé í to gbé gbále. Pòblea ɔ̀pisai lí tó gbé gbàlèo.

Buipale nɔe wabikɛa (Maa 7.24-30)

²¹ Ǿ Yesu b̀ we à gè Tii ní Sid̃so bùsuu. ²² Kanaa nɔe ku bùsupiu, à m̀ wiilàwà à mè: Dii, Davidi Bui, ma wɛ̀nagwa. T́aa lé íada ma nenɔ̀enawa maamaɛ. ²³ Ǿ Yesu i wewào. Aà íwàɔ̃ s̀s̀aazi, aa wabikèwà aa mè: Nɔe pi yá, asa aɔ̃ t́ewázi ní wiiɔe. ²⁴ Yesu wèmá à mè: Isailiõ v́uaaa lán s̀ɔ̀wae. An kíi 5 Lua ma z̃lu ado.‡ ²⁵ Ǿ nɔe pi m̀ kùlèè à mè: Dii, ma ía. ²⁶ Yesu òè: A maa ké wà néo ble se zu gbɛ̀nɛo. ²⁷ Ǿ nɔe pi mè: Slanaɛ Dii! Baa ní beeo gbɛ̀ɔ̃ í ble kasona ṕs lèlè ní díi taábunu z̃íeɔ̃ p̀eɛle. ²⁸ Ǿ Yesu wèwà à mè: Nɔe, ní ma náai v́ z̃s̃o. A kene lá ní yeiwa. Ǿ aà nenɔ̀ena gbàgbà zaapiwa g̀ɔ̀.

* 15:4 B̃a 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13 § 15:24 Mat 10.5-6

²⁹ Yesu b̀ò we à s̀ù, àlè d̀ò Galile ísidai, 5 à bùa à z̀ìlè s̀ìs̀ta. ³⁰ Wà m̀d̀è ní ɛ̀ɛ̀ɔ ní v̀l̀ào ní k̀ò̀ò̀o ní swàd̀òo ní gyáe p̀álèo dasidasi. Wà ní kálè aà gbázl, 5 à ní gbāgbā. ³¹ Ké gbéè è swàd̀òo lé yá'o, gbēkaauāo lé g̀õ wásawasa, ɛ̀ɛ̀ɔ lé t́a'a'o, mé v̀l̀ào lé gu'e, yápi b̀ò ní sae, 5 aa ní Isailiò Lua sáaukpá.

Yesu blekpaa gbēon òaasɔsɔo lɛɛ siiwɔwa
(Maa 8.1-10)

³² Yesu a íwaɔ káaa a òné: Gbēɛɔ kèmmɛ wēnaū, asa aa kumanɔ a gɔɔ àaɔn la, mé aa pɔe vɔl wá bleo. Má ye mà ní gbæ ní nɔanao, ké an yēɛɛ su láa zéuo yáí. ³³ ɔ aà íwaɔ aà là aa m̀è: Mákíi wá ble eu sēgbāu la à gbé sà dasiɛɔ kái? ³⁴ Yesu ní lá à m̀è: A p̀ɛɛ v̀l̀ m̀èn ùma ní? Aa m̀è: M̀èn soplá ní kp̀ò kelenaeɔ. ³⁵ Yesu ò bílae aa z̀ìlèz̀ìlè t̀òlè. ³⁶ ɔ à p̀ɛɛ m̀èn soplapiɔ s̀è ní kp̀ɔɔ, à sáaukpá, 5 a è'e kpá a íwaɔwa, aa kpá bílawa. ³⁷ Gbēpii p̀òblè ká. Wà a mionna p̀ó f̀è̀ɔ s̀èlè s̀ò soplá pai. ³⁸ G̀õ p̀ó aa blèò ká gbēon òaasɔsɔo lɛɛ siiw (4.000) nɔɔo ní néò bàasi. ³⁹ Ké Yesu bíla gbæ, 5 à g̀è g̀ó'ílèna guu, à g̀è Madala bùsuu.

16

Falisio seelagbeaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

¹ Falisio ní Saduseɔ m̀ò Yesu kíi. Aale aà kpakpa, 5 aa gbèawà aà seelakɛnɛ ní Lua gbāao wá e.* ² ɔ Yesu a zásímá à m̀è: Tó latē g̀è kpéu i m̀e: Gu a weee, asa luabe t̀ɛakùè. ³ Tó k̀ɔ̀ɔɛ i m̀e: Lou a ma gbá, asa luabe de t́enduuduue. A luabe wé d̀òk̀ò, áma i f̀õ g̀ɔ̀ɔɛ bee seela d̀õ. ⁴ Gbāgbēɔ v́ai, luanaaikensaiɔne! Aaí seela gbeaa, áma má seelae kɛnéo, sema Yonasi p̀ó.† ɔ à ní tó we à tà.

⁵ Ké aà íwaɔ bùa baa we, p̀ɛɛ kùsua yá sángu. ⁶ ɔ Yesu òné: Aò ázla kua d̀ò! A laaika Falisio ní Saduseɔ p̀ɛɛs'e'sei. ⁷ ɔ aale ok̀ɔɛ: P̀ɛɛ p̀ó wi seo yáí a òi màa. ⁸ Yesu d̀òmá, 5 à ní lá à m̀è: Luanaaifɛnɛndɛɔ, b̀óyáí àlè ok̀ɔɛ ké á p̀ɛɛ v̀l̀o yáíi? ⁹ E tia i d̀òo? P̀ɛɛ m̀èn sɔo p̀ó má kpá gbēon òaasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa (5.000) yá d̀òáguo lé? A s̀èlè gbí ùma ní?‡ ¹⁰ P̀ɛɛ m̀èn soplá p̀ó má kpá gbēon òaasɔsɔo lɛɛ siiwɔwa (4.000) s̀õ, á s̀èlè s̀ò ùma ní?§ ¹¹ B̀óyáí i d̀ò ké p̀ɛɛ yá má déoo ní? A laaika Falisio ní Saduseɔ p̀ɛɛs'e'sei! ¹² ɔ aa d̀ò sa i kɛ p̀ɛɛs'e'se àlè oné wá laaikaio, Falisio n Saduseɔ yádanɛɛ.

Piɛɛ Yesu Mesiike oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

¹³ Ké Yesu ká Sezale Filipi bùsuu, 5 à a íwaɔ lá à m̀è: Dé wàlè o Gbēnazin Né de a úi? ¹⁴ Aa m̀è: Gbēɛɔ i m̀e Zaa Da'ílènae.* Gbēɛɔ i m̀e Elia. Gbēɛɔ i m̀e Zelemii ge ánabi yáaen n ù. ¹⁵ Yesu m̀è: Apíò s̀õ, dé i m̀e má de a úi? ¹⁶ Simɔɔ Piɛɛ wèwà à m̀è: Mesiin n ù, Lua b́éé Né. ¹⁷ ɔ Yesu òè: Báaaden n ù, Yonasi né Simɔɔ! Asa i kɛ gbēnazína mé yá bee d̀àneɔ, ma Mae p̀ó kú musue. ¹⁸ Mále onɛ: Piɛɛn† n ù, mé gbesipi 5 má a gáli zedwà. Baa bɛda gbáadeɔ a z̀l̀blewàò. ¹⁹ Má kpala p̀ó b̀ò Lua kíi kilineɔ kpama. P̀ó p̀ó ní yè d̀úniau aɔ yea musue, mé p̀ó p̀ó ní p̀òlò d̀úniau aɔ poloa musue. ²⁰ ɔ Yesu a íwaɔ lepápa aasu o gbēɛɛ Mesiin a úo.

* **16:1** Mat 12.38 † **16:4** Mat 12.39 ‡ **16:9** Mat 14.17-21 § **16:10** Mat 15.34-38 * **16:14** Mat 14.1-2 † **16:18** Bee m̀è gbɛ.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

²¹ Za gɔɔ bee ʒ Yesu lé a Yelusaleu gea piliwà a İwaɔne à mè, sema à taasike gbèzɔɔ ní sa'onkiaɔ ní Mɔizi ikoyádanedeɔ ɔzɪ, aai a de, í vu a gɔɔ àaʒdezi. ²² ɔ Píeε aà sɪsi gusaε, àle giè à mè: Sue Dii! Bee a n leo! ²³ ɔ Yesu İlii ò Píeε: Gomeε we Setáu! N ye zezɔmεεε, asa n låasooá Lua pɔ no, gbènazína pɔε.

Yesu İia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

²⁴ ɔ Yesu ò a İwaɔne: Tó gbé ye ke ma İwa u, aà gi azía wēnizi, i a lipāakōa sé, i temazi. ²⁵ Gbé pɔ ye àɔ a wēni kua, wēnipi a vūaawà. Gbé pɔ gí a wēni ma yáí sɔ, ade mé aɔ wēni vɪ. ²⁶ Tó gbé dúnia búu è mé à kua ziawa, bó ài bee vii? Bɔ gbé a flaboð à zia'ei? ²⁷ Asa Gbènazín Né a εa mɔ a Mae gawi guu ní a malaikaɔ, i flabo baadeε a yākeawa. §

²⁸ Siana mále oé, gbé pɔ aa ku laeɔ gao, aa Gbènazín Né e, àle mó kía u.

17

¹ Gɔɔ soolo gbεa Yesu Píeε ní Zaakio ní aà dāuna Zāao sèle gèrño gbèsiłi lełi musu rítεε. ² ɔ à İi ní wāa. Aà oa lé teke lán İatēwa, mé aà ulao gɔ púntaitai. ³ ɔ Mɔizi ní Eliao bò mòmá, aale yá'o ní Yesuo. ⁴ ɔ Píeε ò Yesue: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ní yei, má lākpe dɔ mēn àaɔ, n pɔ do, Mɔizi pɔ do, Elia pɔ do. ⁵ Gɔɔ pɔ àle yá'o, luabepuana tekea kúrila. ɔ aa bɔ má luabepuanapi guu à mè: Gbèε beea ma Né mēndona yenzideε, aà yá İ kamagu. A aà yāma. * ⁶ Ké aà İwapo bɔpi mà, vɪa ní kú maamaa, aa wùle ní gbεu. ⁷ ɔ Yesu sɔrɪzi à ɔnámá à mè: A fele, ásu vɪakeo. ⁸ Ké aa wesè musu, aai gbēe eo, sema Yesu ado.

⁹ Gɔɔ pɔ aale pila gbèsiłspiwa, Yesu dilené à mè: Asu yá pɔ á è o gbēe mao e Gbènazín Né ge bɔɔ gau. ¹⁰ ɔ aà İwaɔ aà là aa mè: Býái Mɔizi ikoyádanedeɔ İ o Elia mé a dɔaa mɔi?† ¹¹ ɔ a wémá à mè: Elia a mɔ slanaε, i εa yápii keke. ¹² Ama mále oé: Elia mò kò,‡ wi aà dɔo, ɔ wà ní pɔeá dàε. Maa wa Gbènazín Né wetā b. ¹³ ɔ aà İwaɔ dɔ kē Zāa Da'İlena yá àle oné.

Yesu ne gɔε táade gbāgbāa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa kà bíla guu, gɔεe mò kùle Yesue ¹⁵ à mè: Dii, ma né wēnagwa, asa gbakɔndee. I taasike maamaaε, İ léle téu ge İu mòɔmɔε. ¹⁶ Ma mɔaàno n İwaɔne, aai fɔ aà gbāgbāo. ¹⁷ ɔ Yesu mè: Gbāgbē kolea luanaaikensaiɔ! Máɔ kúanɔ e bɔε ni? Máɔ menakeánɔ e bɔε ni? A mɔmεεaàno la. ¹⁸ Yesu gí táaε, ɔ à gò népiwa, à gbāgbā wegɔɔ.

¹⁹ Bee gbεa Yesu İwaɔ sɔaazi rítεε, aa aà là aa mè: Býái wa fua táapi goi? ²⁰ A wémá à mè: Ké á Lua náai vɪ bílao yáie. Siana mále oé: Tó á Lua náai vɪ a gbène kà εfɔ wénawa, mé á ò gbèsiłe beεe aà fele la aà gé le, a feleε. Yae a á fuo. ²¹ Wabikea ní Ieyeaɔ mè İ táa bee taa go.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

²² Gɔɔ pɔ a kú ní a İwaɔ sánu Galile, a oné: Sema wà Gbènazín Né kpámá, ²³ wi aà de, i vu a gɔɔ àaʒdezi. ɔ an pɔ yà maamaa.

‡ 16:25 Mat 10.38-39 § 16:27 Sou 62.13 * 17:5 Mat 3.17 † 17:10 Mal 3.23 ‡ 17:12 Mat 11.13-14

Lua kpé wè'ṣa flaboa

²⁴ Ké aa kà Kapenaü, Lua kpé ṣsinaṵ m̀ò Piεε là aa mè: A yádanede lí wè'ṣa kpao lé? ²⁵ Piεε wè má à mè: I kpá. Ké Piεε lé gē ua, Yesu d̀ṵaa òè g̀ṵṵ: Simṵṵ, deṵ d̀úniaε bee kíṵ ì wè'ṣa ge aseá sí máí? An néṵ yà, ge gbēpáλεṵne? N yápi è kpelewai? ²⁶ Piεε mè: Gbēpáλεṵne. Yesu òè: Tó beewae, an néṵ bàa kuo. ²⁷ Ama ké wá yá su ṵ máo yáí, gé kokoa dai isidaa. Kp̀ò s̀éíá p̀ó ní k̀ù, ò a lé wēaa, níyṵ ṣa e a guu. Bee se kpámá, mapi ní mpio p̀ó ù.

18

Tεa Yesuzi lán néwa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

¹ Zibeezi Yesu íwaṵ m̀ò aà là aa mè: Déme deńla kpala p̀ó b̀ò Lua kíi gbéṵ guui? ² Ṷ Yesu néfēnenae sisi zè ní ae ³ à mè: Slana mále oé, tó i lile a g̀ṵ lán néwao, á gē kpala p̀ó b̀ò Lua kíi guuo. ⁴ Gbé p̀ó azía s̀ṵaa à g̀ṵ lán néfēnenae beewa mé deńla kpala p̀ó b̀ò Lua kíi gbéṵ guu. ⁵ Gbé p̀ó né bee taa díle ma íwake yáí, ade ma díleε.

⁶ Tó gbé tò né p̀ó lé ma náaikéεṵ do f̀ù, a maa ní adeo yáa wá wísilṵgbε gbène d̀ṵ aà nṵεε, wi aà zu ísi guo. ⁷ Waiyoo d̀únia, ké yá p̀ó ì to wá fu ku a guu yáí. Sema yá p̀ó ì to wá fu àṵ ku, áma waiyoo gbé p̀ó fua yápi s̀ù b̀ò aà kíi. ⁸ Tó n ṵ ge n gbá mé tò níle flu, zṵ ò v̀úaa. Gēa àizána guu k̀ṵṵ ù ge εε ù maa de wá n zu té gasai guu ní ṵ mèn plaṵ ge ní gbá mèn plaola. ⁹ Tó n wé mé tò níle fu, b̀ṵ ò v̀úaa. Gēa àizána guu wedode ù maa de wá n zu zía té guu ní wé mèn plaola.*

¹⁰⁻¹¹ A laaika sakaa néεṵ douzi, asa mále oé, an malaikaṵ ku luabe, aa ku kṵ wéu ní ma Mae p̀ó kú weo g̀ṵṵpiie. ¹² Ale e kpelewa ni? Tó gbé sá ví mèn basṵ, tó ado v̀úaa, a a mèn basṵ m̀endosaiṵ to gbepṵleu we à gé a p̀ó p̀ó v̀úaa pi weleio lé? ¹³ Slana mále oé, tó a è, aà p̀ṵ aṵ nawá de a mèn basṵ m̀endosai p̀ṵ aai k̀óleola. ¹⁴ Maa á Mae p̀ó kú musu ye néε beeṵ do v̀úaa s̀ṵo.

S̀uukεa ní kṵo

¹⁵ Tó n gbédee táaekè, ge ò aà le ndo, yápi b̀ṵε gupuaü. Tó à n yáma, n n gbépi m̀isiε. ¹⁶ Tó i n yámao, gbé m̀endo ge gbēṵn pla se nama, ké à e yápi si seelade gbēṵn pla ge áaṵ musu.† ¹⁷ Tó à g̀i n yámai, yápi o gáli guu. Tó à g̀i gáli yámai l, ò aà díle z̀ilo ù luayádansai ù.

¹⁸ Slana mále oé: P̀ó p̀ó á yè d̀úniau, aṵ yea musuε, mé p̀ó p̀ó á p̀ólo d̀úniau aṵ p̀óloa musuε.‡ ¹⁹ Mále oé l, tó á gbēṵn plaṵ lé kè dou d̀úniau la, yá p̀ó a a wabikè ma Mae p̀ó kú musuwa píi, a kéεε. ²⁰ Asa gu p̀ó gbēṵn pla ge gbēṵn áaṵṵ kṵ káaau ní ma tṵo, miṵ kú ní guue.

²¹ Bee gbεa Piεε m̀ò Yesu là à mè: Dii, gēn ūma mà s̀uukεa ní ma gbédee p̀ó ìṵ táaekεmεεoi? Gēn soplá yá? ²² Yesu wèwá à mè: Mále onε, i kε gēn soplá no, gēn soplá leε bàaṵkwie.§

²³ Bee yáí kpala p̀ó b̀ò Lua kíi yá de lán kíaε bee yáwa. Kíaε mé ye à a ṣa yá g̀ṵṵ ní a íwaṵ. ²⁴ Ké à ná ṣapi yáwa, ṵ wá m̀è ní gbé p̀ó aà flá sea miliṵ ṵaa kwio. ²⁵ Lá a ṣa ví à flapi boo, ṵ aà dii mè wá aà yía ní aà nao ní aà néṵ ní p̀ó p̀ó a v̀ṵṵ píi, wi gbasa wá aà ké. ²⁶ Ṷ zikεnapi wùle a dii ae, à awakpàè à mè: Menakεmano,

§ 17:24 Bṵa 30.13-16 * 18:9 Mat 5.29-30 † 18:16 Iko 19.15 ‡ 18:18 Mat 16.19 § 18:22 Daa 4.24

má n fiabone pii. 27 Ǿ aà dii aà wēnagwà, à aà gbàe à fiapi tòè. 28 Ké zíkēnapi b̀̀ lè, à kpàaũ ní a zíkēndee p̀̀s a fla d̀̀wà ánuṣu ɔwatē basoo. Ǿ à aà k̀̀, àlè aà k̀̀lo wi à mè: Ma fiabomēē. 29 Aà gbédēepi ẁ̀lè aà aē à awakpàè à mè: Menakēman, má n fiabone. 30 Ama i weio. A tò wà aà dàkp̄eu e aà a fiaboe.

31 Ké aà zíkēn gbé k̀̀nìṅ è màa, à k̀̀nè íi maamaa, ɔ aa gè yápi sèlè síu ní diie pii. 32 Ǿ diipi aà sisi à mè: Iwa v̀̀i! Ma n fla t̀̀ne pii, ké n awakp̄amēē yáí. 33 Lá ma s̀̀uukēnn, a maa ñ s̀̀uuke ní n gbédēeo s̀̀o lé? 34 Aà diipi p̀̀ p̀̀, a tò wà aà dàkp̄eu ẁ̀o ladawà e aà gē fiapi boò pii. 35 Ǿ Yesu èa mè: Tó á baade lí s̀̀uuke ní a gbédēeo ní ǹ̀semēndoo, màa ma Mae p̀̀ k̀̀ musu a k̀̀é.

19

Nyaa (Maa 10.1-12)

1 Ké Yesu yá beeo ò a làa, à b̀̀ Galile à gè Yude b̀̀su kpe dou Yuudē baale. 2 B́la teaazi, ɔ à ní gyàe ɔ gbàgbáné we. 3 Ǿ Falisio m̀̀ líkpaleiwà, aa aà là aa mè: Ḡe zev̄í à a na ya yápii yáia? 4 A wemá à mè: Ké Lua ní ké ḡe ní n̄eo za káau, i a kyoke à èo lé? 5 Lua mè a yáí ḡe a go a de ní a daowa, i na a nawa, an pla nípii aai ḡo lán s̀̀wakula ní gbalaowa.† 6 Beewa aa ku dodo lo, aa g̀̀ m̀̀doũe. Ayámeto p̀̀ p̀̀ Lua nàk̄wa, gbēnazina su kēaa. 7 Ǿ Falisio aà là aa mè: B̀yáí M̀oizi díle ḡe lí gínzila kē kpa a nawa, i gbasa à aà yai? 8 Yesu wemá à mè: M̀oizi á gbá zé à á na yá ké á swá gbāa yáíe, ama a de màa za a daale ɔo. 9 M̀ale oé, tó gbé a na ya, mé i kē à gbásikè no, tó à n̄o pále sè, à gbásikèe. § 10 Ǿ aà íwa ɔ òè: Tó màa ḡe yá de ní a nao, a maa wà n̄seo. 11 Ǿ Yesu òné: I ke ḡe pii mè a f̄i yápi seo, sema gbé p̀̀ Lua ní gbá a zé. 12 Asa gbēe lí n̄seo ké wà ní í màa yáí, mé gbēe ɔ ku màa ké wà ní lè wí yáí, mé gbēe ní zla k̀̀ màa kpala p̀̀ b̀̀ Lua kí yáí. Gbé p̀̀ a f̄i yápi se aà sé.

B́aadaa négu (Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gbēa gbé ɔ m̀̀ Yesu e ní néo aà ɔnamá, i wabikéné, ɔ aà íwa ɔ lé gíné. 14 Ǿ Yesu mè: A to néo m̀̀ ma kíi. Asu gíné, asa kpala p̀̀ b̀̀ Lua kíiá gbé bee tao p̀̀e. 15 Ké à ɔnamá, ɔ à b̀̀ we.

Ǿde (Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ǿ ḡe e m̀̀ Yesu kíi, à aà là à mè: M̀etulu, b̀̀ maa má ke mà àizána ei? 17 A wèwà à mè: B̀yáí níle ma la maakeaii? Lua ado mé maa. Tó ní ye ñ gē àizána guu, ñȳ ɔ aà yádile ɔ k̀̀a. 18 Ǿ à aà là à mè: An kpele ni? Ǿ Yesu mè: Nsuli gbédēo, n̄suli ẁ̀lè ní gbēpále n̄oo, n̄suli kpáí'oo, n̄suli yāɔ n gbédēewao, 19 nili n de ní n dao kp̄ela, ñȳ ɔ ye n gbédēezi lá ní zla wēniwa.* 20 Ewaasopi òè: Má yá beeo k̀̀a pii. A kpele mé g̀̀mēe l̄i? 21 Yesu òè: Tó ní ye ñȳ ɔ k̀̀ wásawasae,† gē ñ n p̀̀o yia pii, ní a ɔa kpá taasidewa, ní m̀̀o temazi, ñȳ ɔ àizere v̄i luabe. 22 Ké èwaasopi yápi mà, à t́ ní p̀̀siao ké aà p̀̀o dasi yáí. 23 Ǿ Yesu ò a íwa ɔne: Slana m̀̀ale oé, ɔde gēa kpala p̀̀ b̀̀ Lua kíiu z'í'ú. 24 M̀ale oé lo, yiongo gēa abaaweu àa de ɔde gēa kpala p̀̀ b̀̀ Lua kíiula. 25 Ké aà íwa ɔ

* 19:4 Daa 1.27 † 19:5 Daa 2.24 ‡ 19:7 Iko 24.1-4 § 19:9 Mat 5.31-32 * 19:19 B̄a 20.12-16 † 19:21 Mat 5.48

yápi mà, 5 à ní kú gbāa aa m̀: Tó màaε, déme a bɔi? 26 Ǿ Yesu ní gwá soee, a òné: Gbēnazīna a f̄so. Lua mé apii zé v̄l.

27 Ǿ P̄ieε a zāsiwà à m̀: Wápiɔ s̄s wa p̄pii tò wa bɔ tenzi. Bóme a ḡw̄w̄ε sai? 28 Yesu òné: Sīana mále oé: Tó Gbēnazīn Né z̄l̄ε a kpalabaa gawidewa d̄unia dafu guu,‡ á gb̄é p̄s á temaz̄iɔ á z̄l̄ε kpalabaa m̀n̄ kuεplaw̄wa, ɔ yáḡḡs̄ Isaili bui kuεplaw̄ne. 29 Gb̄é p̄s a b̄ε tò ge a v̄l̄iɔ ge a d̄aunaɔ ge a mae ge a da ge a néɔ ge a buaɔ ma yáí, a εa bee taa e l̄εε bas̄o, mé a àiz̄ana e. 30 Dasi p̄s d̄baaaɔ ḡs̄ z̄á, mé dasi p̄s t̄é z̄áɔ ḡs̄ d̄baaa.

20

Yalεua ní gb̄ewinaɔ

1 Lá kpala p̄s b̀ Lua k̄li den ke: Uabelee mé b̀ k̄oɔk̄oɔ, à ḡε gb̄ewinaɔ w̄εel̄ei aa z̄l̄k̄ε a bua. 2 An yá k̄s̄è àà flaboné ánuusu ɔwat̄ε dodo. Ǿ à ní gb̄áε a bua. 3 A b̀ l̄ muuw̄āamiḡoɔ, 5 à gb̄ēp̄al̄ε l̄ε ḡāε k̄álea p̄á. 4 A òné: Ap̄iɔ s̄s à gé z̄l̄k̄ei ma bua, mí flaboé a z̄éwa. 5 Ǿ aa ḡε. A εa b̀ l̄ lat̄ε minanguo, 5 à εa b̀ lat̄ε auapilaa, a ò gb̄ēp̄al̄εne màa l̄. 6 Ké à b̀ oosi, à gb̄ēp̄al̄ε l̄ε k̄álea, 5 à ní lá à m̀: B̄ȳāi á k̄álea la p̄a za k̄oɔi? 7 Aa w̄èwà aa m̀: Ké wi z̄ldaw̄εo yáíε. A òné: A gé z̄l̄k̄ei ma bua s̄s. 8 Iat̄ε ḡā kp̄éu* 5 budepi ò a z̄iiaε: Z̄l̄k̄en̄aɔ s̄isi ñ flaboné. Daale gb̄é z̄áɔwa e à ḡε mid̄ε gb̄é k̄áauɔwa. 9 Ǿ oosideɔ m̀, aa ánuusu ɔwat̄ε è m̀ndodo. 10 Ké gb̄é k̄áauɔ m̀, aale e ní 5a aɔ d̄ε gb̄é z̄áɔl̄ε, 5 ánuusu ɔwat̄ε do aa è nípii. 11 Ké aa ní 5a sí, 5 aa z̄oɔd̄ò uabelepiwa 12 aa m̀: L̄εel̄u do 5 gb̄é z̄áɔ z̄l̄k̄é, mé n̄ ní d̄il̄ε s̄áa ní wá gb̄é p̄s wa z̄l̄ z̄oɔde k̄é, wa iat̄ε gb̄āa k̄akaw̄al̄aɔ? 13 Ǿ à w̄é ní gb̄ēpiɔ dowa à m̀: Ma gb̄é, mi n̄ bleo. Wa k̄s̄ ȳāmà ánuusu ɔwat̄ε do musu nolo? 14 N n̄ p̄s si ñ tá. Má ye kpa gb̄é z̄áε beewa lá n̄ p̄w̄aε. 15 Má z̄εv̄l̄ mà ke ní ma 5ao lá má yeiwao lé? N̄l̄ε w̄eb̄oɔi k̄é má gb̄ēk̄ε v̄l̄ yáí yà? 16 Beewa gb̄é p̄s t̄é z̄áɔ ḡs̄ d̄baaa, mé gb̄é p̄s d̄baaaɔ ḡs̄ z̄á.

Yesu a gaa ní a vuao yá'oa

(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Ḡoɔ p̄s Yesu lé gé Yelusaleũ, à a iwa gb̄ēon kuεplaw̄ k̄āaa n̄t̄εε, à yá'òné z̄éu à m̀: 18 Wále gé Yelusaleũ. We wa Gbēnazīn Né kp̄áu sa'onkiaɔ ní M̄ozi ikoyādan̄edeɔwa, aai yádaaála, 19 aai àà kpa luayād̄ōnsaiɔwa. Aa àà ke p̄oɔoɔ, aai àà gb̄ē ní fl̄aalao, aai àà p̄áliwa, aai àà d̄ε, i vu a ḡoɔ àaōdezi.

Zaaki ní Z̄āao wabik̄εa

(Maa 10.35-45)

20 Bee gb̄ēa Zebedee néɔ da m̀ Yesu k̄li ní a néɔ. A ye wabik̄εwà, 5 à k̄ul̄è. 21 Ǿ Yesu àà là à m̀: Bó ní yeii? A w̄èwà à m̀: To ma né gb̄ēon pl̄aεɔ aao kunno n̄ kpalau, gb̄ēdo n̄ ɔpl̄ai, gb̄ēdo ɔz̄eεi. 22 Ǿ Yesu ò népiɔne à m̀: A yá p̄s ále a wabik̄εa d̄so. Taasi k̄εεona p̄s má a imi, á f̄s̄ mia? Aa w̄èwà aa m̀: Wá f̄s̄. 23 Yesu m̀: I p̄s má mi, á mí fá, áma z̄l̄εa ma ɔpl̄ai ge ma ɔz̄eεi d̄ε ma yá ūo. Z̄l̄ek̄li beeɔ d̄ε gb̄é p̄s ma Mae k̄ēk̄en̄éɔ p̄s ūε. 24 Ké àà iwa gb̄ēon kwi k̄niɔ yápi mà, an p̄o p̄a v̄l̄i ní d̄aunapiozi. 25 Ǿ Yesu ní k̄āaa nípii, a òné: A d̄s̄ k̄é b̄usu gb̄āadeɔ í gb̄āablem̄á, mé gb̄ēz̄oɔ í ikokem̄á, 26 ama aɔ d̄ε màa á k̄lio. Tó á gb̄ēε ye àò d̄ε gb̄ēz̄oɔ ū, àà ḡs̄ á d̄onl̄ede ū. 27 Tó á gb̄ēε ye àò d̄ε d̄baana ū, àà ḡs̄ á

‡ 19:28 Dan 7.13-14 * 20:8 Iko 24.15

zòblena ũ. ²⁸ Asa Gbēnazɪn Nɛ i mɔ wà dɔaleo, à m̀ dɔi gbéɔleɛ, i gi a wēnii gbé dasiɔ boa yáí.

Vɪa baakɛnaɔ gbágbáa
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

²⁹ Gɔɔ pɔ aale bɔ Yeliko, bíla tɛ Yesuzi. ³⁰ Vɪa gbēɔn plaɔ zɔle zé lé, aa mà Yesu mé lé gē, ɔ aale lé gbáa zu aa m̀: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa! ³¹ Wále gínɛ wále mɛ aa nɪle, ɔ an lɛzu kèke gbáakù aa m̀: Dii, Davidi Bui, wá wēnagwa! ³² Ǿ Yesu zè à ní sisi à ní lá à m̀: Bó á ye mà kɛí? ³³ Aa wèwà aa m̀: Dii, wá ye n wá wé wēwɛɛɛ. ³⁴ Yesu n wēnagwà, à ɔkà ní wéwa. Wegɔɔ aa gu'è, ɔ aa b̀ tɛaàzi.

21

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleũ
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zaa 12.12-22)

¹ Ké aa kà kái ní Yelusaleũo, aa kà Befaze wéle pɔ kú Kùkpe s̀s̀s̀pɔleu, ɔ Yesu a íwa gbēɔn plaɔ zɪ ² a ònɛ: A gé wéle pɔ kále á aɛ kee guu. Tó a gē, á zàa'ɪna e dɔa í a néo wegɔɔ. A polo suomɛɛ. ³ Tó gbēɛ á lá, kpelewa ní, í mɛ Dii mé ye ní mɔaio, a ní gbaɛɛ tia. ⁴ A de màa ké yá p̀ anabi ò ke yáíe, à m̀:

⁵ O Sɪnadeɔne an kía mé lé m̀ ní k̀í.
Aà ǹɔse nɪɛ, a di zàa'ɪn bɔlo kpe.

⁶ Iwapio gɛ kè lá Yesu ònéwa. ⁷ Aa s̀ ní zàa'ɪnapio ní a néo, aa ní ulaɔ kpálemá, ɔ Yesu dikpe. ⁸ Gbé dasideɔ lé ní ulaɔ kpále zéu, † gbēɔ lé lá zɔ wále kpále zéu b. ⁹ Bíla pɔ dɔaaaɛ ní gbé pɔ tɛ aà kpeɔ lé wiile wále mɛ: Gbáa ke, Davidi Bui!

Báaaden gbé pɔ lé m̀ ní Dii tóo ũ!
Wà gbáakpaaàzi à zɔ luawa.‡

¹⁰ Ké Yesu gè Yelusaleũ, wéle l̀oo, gbépii lé mɛ: Dén gbé bee ũi? ¹¹ Bíla m̀: Anabi Yesue. A b̀ Nazaleti, Galile búsuue.

Yesu gɛa Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

¹² Yesu gè Lua ua à laayianaɔ ní laalunaɔ yà ní bóle pii. A ɔlɛũkpakɛnaɔ táabũnaɔ ní felenyianaɔ kilaɔ fuangba. ¹³ A ònɛ: A kēa Lua taalau, wali o ma kpeɛ lousisikpe, § ɔ á kè gbēblenaɔ t̀oo ũ.*

¹⁴ Vɪaɔ ní ɛɛɔ m̀ aà k̀i Lua ua we, ɔ á ní gbágbá. ¹⁵ Ké sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanɛɛɔ yábonsaɛ p̀ ále keɔ é, mé aa mà néo lé wiidɔwà Lua ua aale mɛ, gbáa ke Davidi Bui, ɔ an pɔ pà. ¹⁶ Aa òè: N mà lá aale oa? Yesu wémá à m̀: Ao! Ké Lua dà néfɛnɛnaɔne ní né ỳminaa aa a táasile, i a kyokeo lé?† ¹⁷ Ǿ à b̀ wéleu à ní tó we, à tà ii Betani.

Yesu kaadɛnli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)

¹⁸ Ké gu d̀ kɔkɔ, à èa lé su wéledau, ɔ nɔana lé aà de. ¹⁹ A kaadɛnli è zé lé, ɔ à s̀i, i né ewàò, sema lá pã. Ǿ a ò lípie: Nyɔ nɛ'i bau loo. Wegɔɔ lípi giigàga.

²⁰ Ké aà íwaɔ è, ɔ à b̀ ní sae aa m̀: Akea kaadɛnlipi giigàga màa g̀ɔɔi? ²¹ Yesu wémá à m̀: Sɪana mále oé, tó á Lua náai v̄ seasai, i ke kaadɛnlipi yá ɔ á ke

* 21:5 Zkl 9.9 † 21:8 2Kia 9.13 ‡ 21:9 Sou 118.25-26 § 21:13 Isa 56.7 * 21:13 Zel 7.11
† 21:16 Sou 8.3

adoo. Baa tó á ò s̄s̄l̄e beee aà az̄la se zu ís̄iau, a kee.† 22 Tó á Lua náai v̄l, p̄s̄ p̄s̄ á gb̄eawá wabikea guu pii, á ee.

Yesu laa a ikoi

(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu ḡe Lua ua, àl̄e yādané. Ǿ sa'onkiaǾ ní gb̄ēz̄ǾǾ m̄ò aà là aa m̄è: Iko kpele níle yá beeǾ keǾi? Déme n gba iko beei? 24 Ǿ Yesu w̄emá à m̄è: Mapi s̄s̄ má yá m̄endo gbeawá. Tó á òm̄e, ̄s̄ má iko p̄s̄ mále yá beeǾ keo oé. 25 Dé iko Z̄aa gb̄éǾ da'ilek̄èǾi?§ Lua p̄s̄ yá, ge gb̄ēnaz̄ina p̄s̄e? Ǿ aa lek̄p̄aai aa m̄è: Tó wa m̄è Lua p̄s̄e, a wá lá b̄óȳai wi Z̄aa yá sio ni. 26 Tó wa m̄è gb̄ēnaz̄ina p̄s̄e s̄s̄, wá bíla v̄ia v̄l, asa amp̄ii aa Z̄aa ānabike síe. 27 Ǿ aa w̄e Yesuwa aa m̄è: Wá d̄s̄o. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄s̄ má iko p̄s̄ mále yá beeǾ keo oéo.

Né gb̄ēn pla

28 Ǿ Yesu m̄è: Gb̄ē mé neḡōenaǾ v̄l gb̄ēn pla. Ǿ a ò Wooe: Gé z̄ikei bua gb̄a. 29 Woo m̄è: Má geo. Ǿ à n̄s̄el̄ile gb̄ez̄á, à ḡè. 30 Maepi ge ò See màa l̄o. Ǿ Se m̄è: Too. Kási i geo. 31 A è kpelewai? Gb̄ēn plapiǾ guu, an déme a mae p̄eā k̄ei? Aa m̄è: Wooe. Ǿ Yesu òné: S̄lana mále oé: Ǿs̄inaǾ ní káaluǾ ḡē kpala p̄s̄ b̄ò Lua kíi guu á āa. 32 Asa Z̄aa m̄ò à z̄é s̄usu òl̄é, i aà yá sio. Ǿs̄inaǾ n káaluǾ mé aa aà yá sí. Baa ní bee eao i n̄s̄el̄ile gb̄ez̄á a aà yá sío.

V̄ēbu z̄ikena

(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yāp̄ale ma l̄o. Uabelee mé kú a v̄ēbu v̄l, à kaa líai à eȳò a guu v̄ēf̄ek̄li ū, à gbada. * Ǿ a v̄ēbupi nà z̄ikenaǾne ní Ǿz̄l̄, ̄s̄ à f̄ile ní táo. 34 Ké v̄ēk̄Ǿz̄Ǿz̄ǾǾ k̄a, ̄s̄ à a íwaǾ z̄l̄ z̄ikēnapiǾwa aa a v̄ē ase a síe. 35 Ǿ z̄ikēnapiǾ aà íwaǾ k̄ùk̄ù, aa ní gb̄ēdo gb̄è, aa ní gb̄ēdo d̄e, aa ní gb̄ēdo p̄apa ní gb̄eo aa d̄e. 36 Uabelepi èa íwa p̄aleǾ z̄l̄, † an dasi d̄e gb̄é k̄áauǾla, ̄s̄ aa k̄en̄é màa l̄o. 37 Gbez̄á ̄s̄ à a né z̄l̄má à m̄è: Aa ma né yāda. 38 Ké z̄ikēnapiǾ népi è, aa òk̄ōe: Túbiblenan kee. Wá aà d̄e, bú i ḡōw̄ēe. 39 Ǿ aa aà k̄ù b̄ò k̄aa u aa aà d̄e. 40 Tó búde s̄u, kpelewa a ke z̄ikēnapiǾnei? 41 Aa w̄ewà aa m̄è: A gb̄é p̄ásp̄iǾ d̄ede p̄ásp̄ás̄le, i búpi na z̄ikēn p̄ale p̄s̄ aa aà ase a kpawa a ḡōwaǾne ní Ǿz̄l̄. 42 Ǿ Yesu òné: I yáe bee kyok̄e taalauo lé?

Gbe p̄s̄ ēbonaǾ p̄ákp̄ai mé ḡò gb̄eo mide ū.

Dii mé bee k̄è ̄s̄ à k̄ēw̄ēe yāb̄ons̄ae ū.‡

43-44 Ayameto mále oé: Lua a á b̄o kpala p̄s̄ b̄ò a kíi guu, i gb̄é p̄s̄ aa a ase a kpawa kpau.

45 Ké sa'onkiaǾ ní FalisiǾ Yesu yáleeūanepiǾ mà, aa d̄ò k̄é ní yá àl̄e o. 46 Ǿ aale z̄ew̄eele wá aà kú, āma aa v̄iak̄è bílae, k̄é wá aà díle ānabi ū yáí.

22

N̄osep̄onake

(Luk 14.15-24)

1 Yesu èa yáleeūné à m̄è: 2 Lá kpala p̄s̄ b̄ò Lua kíi den ke l̄o. Kíae mé lé n̄osep̄onake a née, 3 ̄s̄ à a z̄ikēnaǾ z̄l̄ gb̄é p̄s̄ à ní gbea blebleawaǾ sísií, āma aa ye m̄oaiio. 4 Ǿ à èa z̄ikēnp̄aleǾ z̄l̄ à òné: A ge o gb̄é p̄s̄ ma ní gbeaǾne ma s̄ou mà, ma zuswanaǾ ní p̄otuo mekp̄aaǾ d̄ede má láa. Aa m̄o n̄ose guu. 5 Ǿ aai laaido

‡ 21:21 Mat 17.20 § 21:25 Mat 3.6 * 21:33 Isa 5.1-2 † 21:36 2Lad 36.15 ‡ 21:42 Sou 118.22-23

yápiwao, an baade gè a bɔɔlekei. Gbēeɔ gè ní bua, gbēeɔ gè ní laatai, ⁶ gbé kɔniɔ zikɛnapiɔ kùkù aa widámá aa ní dɛdɛ. ⁷ ɔ kíapi pɔ pá, à a sosaɔ gbàe aa gè gbēdenapiɔ dɛdɛ, ɔ aa tɛsò ní wélewa. ⁸ ɔ kíapi gbàsa ò a zikɛnaɔne: Nɔseble mà, àma gbé pɔ ma ní gbɛaɔ kèwà fɛnɛù. ⁹ A gé zékpaɔ guu, í gbé pɔ á è pɔi sísi nɔse guu. ¹⁰ ɔ zikɛnapiɔ fɛle gè zéɔ guu, aa gbé pɔ aa èɔ káaa, gbévaiɔ ní gbɛmaɔ pɔi. Maa nɔseɔnakenaɔ gupá.

¹¹ Ké kíapi gè pɔnakenapiɔ gwai, à gɔe è we, a nɔseɔna ula daao, ¹² ɔ a òè: Ma gbé, àkea n gè la nɔseɔna uladasaii? ɔ à ní kpáuu. ¹³ ɔ kía ò a dɔaɔne: A aà ɔ ye ní aà gbáɔ, í aà zu bàasi gusiau. We a ɔɔbu a ɔdi a musu. ¹⁴ Asa dasi ɔ Lua sísi, àma gbé pɔ a sèò bílao.

Yesu lousisin gbɛzɔɔ fua
(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

¹⁵ Bee gbɛa ɔ Falisiɔ bò gè lekpaál lá wà ke aa e Yesu kú a yá'oa guu. ¹⁶ ɔ aa ní ìwao zìwà ní Elodi kpala zenkpɛdeɔ, aa mè: Metulu, wá dɔ ké gbé náaiden n ù. Ní Lua zé ɔɔnɛ wásawasae. Nili yási ní gbéɔ ublembɛke yáio, asa nili gbēe wɛgwao. ¹⁷ Lá ní è n owɛɛ. A kù wà wè'ɔa kpá Sezaawaa, ge i kúo? ¹⁸ Yesu ní nòsevái dɔmá à mè: Mɔafilideɔ! Bóyái ále filifilimbakpameɛi? ¹⁹ A ɔa pɔ wí wè'ɔa kpaò ɔɔmɛɛ. ɔ aa ɔapi do dɔè. ²⁰ ɔ à ní lá à mè: Dé mi ní a tɔon lai? ²¹ Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔɛ. ɔ a ònɛ: Too, à Sezaa dee pɔ kpawá, í Lua pɔ kpawá. ²² Ké aa yápi mà, à bò ní sae, ɔ aa aà tò we aa tà.

²³ Gɔɔ doɔpi zì Saduseɔ mò Yesu kfi. Aaí me gɛɔ lí vuo, ɔ aa aà là aa mè: ²⁴ Metulu, Mɔizi mè, tó gɔe gà nésai, dáuna lí a vli gyaa da'uake, aà a vli gɛɛ keò.* ²⁵ Tò. Dedoúdeɔ kú wá guu yáa gbɛɔn soplá. Woo nɔ sè à gà a nɔpi tò nésai, ɔ gyaa gò Sec. ²⁶ A kè Seɛ màa ɔ ní Bíbo e à gè pè gbɛɔn soplapiɔwa pɔi. ²⁷ Ampii gbɛa ɔ nɔ gà sɔ. ²⁸ Gɛɔ vugɔɔzì an gbɛɔn soplapiɔ guu, déme aɔ nɔpi vli? Asa ampíi aa aà dɔ nɔ ùɛ. ²⁹ ɔ Yesu wémá à mè: A sásáe á Luayátaala ní aà gbáao dɔsai yáí. ³⁰ Tó gɛɔ vù, aa nɔseɔ, aa zàkeo, aao kulán luabe malaikaɔwae. ³¹ Gɛɔ vua yá musu i yá pɔ Lua òé kyokeo lé? A mè ³² ámeaa Ablahaù ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.† Gɛɔ Luan aà ùo, sema gbé bɛɛɔ. ³³ Ké bíla yápi mà, aà yádaanɛ dímá.

³⁴ Ké Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa kɔ káaa. ³⁵ ɔ an ikoyádɔnao do likpálewá à aà là à mè: ³⁶ Metulu, Mɔizi ikoyá kpele gbía mé dɛrílai? ³⁷ Yesu wèwà à mè: Nyɔ ye Dii n Luazi ní nòsemendoo teasisai, n sɔ ɔ kuwá.‡ ³⁸ Ikoyá pɔ a gbía dɛrílan we. ³⁹ A plaade pɔ bòwan ke: Nyɔ ye ní gbɛnázín deezi lá nzía wèniwa.§ ⁴⁰ Mɔizi ikoyá pɔi ní ànabiɔ yáɔ pɔi looa ikoyá mèn pla beeɔwae.

⁴¹ Lá Falisiɔ káaaa, Yesu ní lá à mè: ⁴² A è kpelewa Mɛsii yá musui? Dé buin aà ùi? Aa wèwà aa mè: Davidi buie. ⁴³ ɔ Yesu ònɛ: Àkea Lua Nisína dèdɛ Davidiwa, ɔ a òè Diií? A mè

⁴⁴ Dii ò ma Diie aà zɔle a ɔplaii

e àa aà ibeɔ kálèè a gbá zɛ.*

⁴⁵ Lá Davidi òè Dii, kpelewa aɔ dɛ aà bui ùi? ⁴⁶ Gbēe i fɔ yázásiwàò. Za gɔɔ bee gbēe i we yāe làwà ɔo.

* 22:24 Iko 25.5 † 22:32 Bɔa 3.6 ‡ 22:37 Iko 6.5 § 22:39 Lev 19.18 * 22:44 Sou 110.1

23

Mɔizi ikoyadanedeɔ n Falisiɔ mɔafilɩ
(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

¹ Bee gbɛa Yesu yá'ò bílɛe n á íwaaɔ ² à mè: Mɔizi ikoyadanedeɔ n Falisiɔ mé aa gɔ̃ Mɔizi gɛɛ ù. ³ Ayámɛto àli yá pɔ aã oéɔ ke pii, íɔ kúa. Ama ásu n kea keo, asa aali yá pɔ aã o keo. ⁴ Aaã aso gbhia yeye da gbéɔne n gáue, mé baa ɔton do aaliɔ ye kaio. ⁵ Aaã n yá pii ke ké gbéɔ n é yáie. Maa aã Lua yá eɛɛba gbène da, * aã tũfa gbàa da n pɔkasai.† ⁶ Pɔnableble zɔlekdi maaɔ n lousisikpe zɔlekdi maaɔ ɔ aãɔ wɛɛɛ zɔleu. ⁷ Aaã ye wàɔ fɔkpakpamá gāae, wàɔ one Metulu. ⁸ Asuli tó wà oé Metuluo, asa ápii vliɔ n dàunaɔn á ù, mé á Metulu mɛndoe. ⁹ Asuli o gbɛe á mae dúnia guu lao, asa á Mae mɛndoe, ɔme kú musu. ¹⁰ Asuli tó wà oé Dɔaanao, asa á Dɔaana mɛndoe, ɔn Mesii ù. ¹¹ Gbé pɔ zɔɔ á guu aàɔ de á dɔnlɛde ù.‡ ¹² Gbé pɔ í azla káfi Lua a aà busae, mé gbé pɔ í azla busa Lua a aà káfi.

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyadanedeɔ n Falisiɔwa
(Luk 11.37-42)

¹³ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I kpala pɔ bɔ Lua kii zé ta gbéɔne. Ili gɛuo, mé ili we gbé pɔ aa ye gɛuo gɛu sɔo.

¹⁴ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I wabi gbàa ke Luawa à gyaaɔ bleò. Bee yáí á íadama pásí aɔ deńla.

¹⁵ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I bebe tɔɔɛ n ísiao íwa mɛndo ea yáí. Tó á è sɔ, i aà ke té pɔ ù deála lee plaɛ.

¹⁶ Waiyoo á vliɔ dɔaanaɔ! I me tó wà mè wa sí n Lua kpéɔ, a yáe vliɔ, ama tó wà mè wa sí n Lua kpé vuaɔ, bee mé yávi. ¹⁷ Vliɔ mĩsaideɔ! A kpele mé zɔɔi? Vua yà, ge Lua kpé pɔ í to vua gɔ aà pɔ ùe? ¹⁸ I me bɔ tó wà mè wa sí n sa'okɔio, a yáe vliɔ, ama tó wà mè wa sí n sa'obɔ pɔ kú weo, bee mé yávi. ¹⁹ Vliɔ! A kpele mé zɔɔi? Sa'obɔ yà, ge sa'okli pɔ í to sa'obɔ gɔ Lua pɔ ùe? ²⁰ Gbé pɔ mè á sí n sa'okɔio, a sí n pɔ pɔ kú weɔe bɔ pii. ²¹ Gbé pɔ mè á sí n Lua kpéɔ, a sí n Lua pɔ kú a guuoɔe bɔ. ²² Gbé pɔ mè á sí n luabeo, a sí n Lua kpalabaaɔ§ n Lua pɔ zɔlɛwàɔe.

²³ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I toɛɔ dosina n kianaɔkpeo n dà láo kwide kpa Luawa, ɔ i Mɔizi ikoyá gbhiaɔ to we, yázeɛde n sùuuɔ n náaiɔ. Yá beɛ mé de wà ke a kɔni tosaí.* ²⁴ Vliɔ dɔaanaɔ! I maemilona ple á imiau, ɔ i yiongo mɔ.

²⁵ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I gbáɔɔ bisaa kpeɛ n tao, mé bli n gbɛtaiinkeao mé á nɔɛe pà. ²⁶ Falisi vliɔ! Bisa guu pípi gía, a kpe i gɔ gbásísaí.

²⁷ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! Á de lán mia pɔ wà soolɛwàɔwae. An kpe maa wéɛ, ama gewaa n gbásí piio mé n guu pà. ²⁸ Maaɛ ápiɔ sɔ, á bea maa gbéɔ wéɛ, ama mɔafilɩ n yávaiɔ mé á guu pà.

²⁹ Waiyoo á yadanedeɔ n Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I pɔ bo ánabiɔ miaɔwa, i zàble Lua gbéɔ pɔwa, ³⁰ i me: Tó wá kú yáa wá deziɔ gɔɔ, wá bàa aɔ kúnnɔ ánabiɔ dedeɛa guuo. ³¹ Beewa á dɔ̃ ké gbé pɔ aa ánabiɔ dèdɛɔ buinɔn á ù. ³² A áiake á á deziɔ taaaba, í a midɛ sa! ³³ Mlɛɔ! Gbɛnazín píligonaɔ! Kpelewa á bɔ té yá pɔ daaála guui?† ³⁴ A yáí má ánabiɔ n ɔnɔnaɔ n yadanedeɔ zíwá, í n gbɛɛɔ dede,

* 23:5 Iko 6.8 † 23:5 Nao 15.38 ‡ 23:11 Mat 20.26-27 § 23:22 Isa 66.1 * 23:23 Lev 27.30

† 23:33 Mat 3.7, 12.34

í ní gbēeɔ páliwa, í ní gbēeɔ gbē ní flaalao á lousisikpeɔ guu, í ní yá wéle ní wéleɔ. ³⁵ Beewa Lua gbé pɔ wà ní dɛdɛɔ yá a wi á musu, sea za gbēmaa Abeliwa‡ e à gè pè Balakia né Zakali pɔ a aà dè Lua kpé ní sa'oklio zānguowa. [§] ³⁶ Siana mále oé, yá beeɔ pii a wi gbāgbēɔ musuɛ.

³⁷ Yelusaleúdeɔ, Yelusaleúdeɔ! A ānabio dɛdɛ, a gbé pɔ Lua ní zíwáɔ pàpa ní gbɛo a ní dɛdɛ. Míɔ ye mà á káamazi m̀ɔm̀ɔ, lá ko í a gàsía kú a nɛɔlawa, āma ili weio. ³⁸ Lua a á kpé tóé kpézi ũe sa. ³⁹ Mále oé, za tia á ma e lo, e à omɛe báaade gbé pɔ lé m̀ɔ ní Dii tɔo.*

24

Yelusaleu dúuzɔa ní dúnialaagɔɔ seela (Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

¹ Yesu b̀ɔ Lua ua, ále tá, ɔ aà íwáɔ s̀aazi, aa lesuikèè Lua kpé dɔawa. ² Yesu oné: A bee è piiá? Siana mále oé, wa gbɛe to dikɔa weo, wa a dúuzɔe.

³ Gɔɔ pɔ Yesu z̀leá Kùkpe s̀isipoleu, aà íwáɔ m̀ɔ aà kíi rítɛɛ, aa aà là aa mè: Owɛɛ, yá beeɔ ke b̀ɔe ní? B̀ɔme aɔ dɛ n m̀ɔa ní dúnialaagɔɔ seela úi? ⁴ Yesu wɛm̀á à mè: A laaika, ásu to gbē á s̀ásáɔ. ⁵ Asa gbéɔ m̀ɔ ní ma tɔo dasi, aa me Mesiin ní ũ, aa gbéɔ s̀ásáɔ dasi. ⁶ Ali z̀ì bao ma ní a súuo. Asu to s̀ɔ kéáguo. Bee a keɛ, āma gɔɔ láaa pón we g̀lao. ⁷ Asa bui ní buio aa fele ní k̀ɔoɛ, màaɛ lo b̀usu ní b̀usuo. Ǹɔana ní t̀ɔle lualuaao aɔ ku guɔu dasi. ⁸ Yápiɔ piiá nɔwáwá daaleaɛ. ⁹ Bee gbɛa wa á kpámá wà á wɛtá, wi á dɛ, bui pii i zaágu ma yáí.* ¹⁰ Gbé dasideɔ i gbasa fu, aai b̀ɔ k̀ɔ kpe, aaiɔ zakɔu. ¹¹ Anabi egenaɔ m̀ɔ dasi aa gbéɔ s̀ásáɔ dasi, ¹² yāvai i k̀ɔ, gbé dasideɔ yea Luazi i busa. ¹³ Gbé pɔ zea gbāa e a gɔɔ léwa, ade mé a b̀ɔ.† ¹⁴ Wa kpala pɔ b̀ɔ Lua kíi baokpa dúnia gupiiu seela ũ bui piiɛ, a lé i gbasa ká.

¹⁵ Tó a t̀ɛ gudena pɔ ānabi Danieli a yá'ò‡ è Lua ua, kyokena yápi da, ¹⁶ gɔɔ bee gbé pɔ aa ku Yudeɔ bàale mipɛ s̀isɔwa. ¹⁷ Gbé pɔ kú kpé musu su pila g̀é kpéu p̀ɔe séio. ¹⁸ Gbé pɔ kpɛ bua su ea bɛ a ula séio. ¹⁹ Waiyoo nɔsindeɔ ní nɛadeɔ gɔɔ bee. ²⁰ A wabike Luawa ke lala'oapi su ke buzie ge kámabogɔɔzlo. ²¹ Asa gɔɔpi taasi aɔ z̀ɔɔɛ. Zaa Lua dúnia kàle e gbā, a taa i keo, mé a ke lo. [§] ²² Tó Lua i zɛò à gɔɔpi laoo, d̀ɔ gbē a b̀ɔo. Ama a lào gbé pɔ á ní séo yáí.

Gbēnazin Né m̀ɔa (Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

²³ Gɔɔ bee tó gbēe su oé, gwa, Mesii ku la ge a ku le, ásu sio. ²⁴ Asa Mesii egenaɔ ní ānabi egenaɔ m̀ɔ aa seela z̀ɔɔ n dabudabuɔ ke, ké baa gbé pɔ Lua ní séo aa ní s̀ásáò, tó a zekɛ. ²⁵ Mále oé za káauɛ. ²⁶ Tó wa oé, gwa, a ku séu, ásu gɛo. Ge tó wa oé, gwa, a ku kpɛa, ásu sio. ²⁷ Asa lá lou í píle à luabɛ pu za gukpe e bɛ'ae, màa Gbēnazin Né m̀ɔa aɔ dɛ. ²⁸ Gu pɔ ge kuu, we yāamusu káauu.

²⁹ Gɔɔ bee wétɛa gbɛa g̀ɔɔ, íatɛ a siakú, m̀vua a ikɛo, saanaɔ wolo luawa, pɔ pɔ kú luawapiɔ z̀á ní pékliwa.* ³⁰ Gbēnazin Né seela i gbasa b̀ɔ luabɛ, bui pɔ kú dúnia guuɔ i nízla gbēgbē mípii, aai Gbēnazin Né m̀ɔa e luabɛpuanau ní gbāao ní

‡ 23:35 Daa 4.8 § 23:35 2Lad 24.20-21 * 23:39 Sou 118.26 * 24:9 Mat 10.22 † 24:13 Mat 10.22 ‡ 24:15 Dan 9.27, 11.31, 12.11 § 24:21 Dan 12.1 * 24:29 Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4

gawi zɔɔo.† 31 A a malaikaɔ zɪ n̄ kàae'ò gbãao, aa a gbé pɔ à n̄ séò kãaa za dúnia gola síɔwa za luabe léla e a léle.

32 A yá pɔ kaadɔɛnli lé daé gwa. Tó a gɔna busekù mé àle bɔbɔ, i dɔ ké guantɛna káikù. 33 Maae sɔ, tó a yá beeo è pii, àò dɔ ké aà mɔa káikù, a ze kpɛɛle.

34 Siana mále oé, gɔɔbeedeɔ gɛle yá beeo pii keɛsaio. 35 Luabe n̄ dúniao a gɛle, kási ma yáò gɛlea vɪo.

36 Gbɛe a gɔɔ ge a zaa dɔo, baa luabe malaikaɔ, baa Lua Né, sema ma Mae ado. 37 Lá a de Nɔee gɔɔ,‡ maa aɔ de Gbɛnazɪn Né mógɔɔ. 38 Gɔɔ pɔ í i da dúnialao, wàle pɔble, wàle imi, wàle nɔse, wàle zàke e Nɔee gè gè gó'ilena guu.

39 Aai dɔo, ɔ í m̀ò n̄ séle nípii.§ Maa aɔ de Gbɛnazɪn Né mógɔɔ b. 40 Gɔɔ bee gɔe gbɛɛn plaɔ aao ku bua, wa gbɛdo sé, wa gbɛdo to we. 41 Nɔe gbɛɛn plaɔ aao pɔ lɔ gbɛzɪ, wa gbɛdo sé, wa gbɛdo to we. 42 Ayãmeto à itêke, asa á gɔɔ pɔ á Dii a mɔwà dɔo. 43 Aɔ yáe bee ma. Tó uabele zaa pɔ kpáí a mɔwà a be dɔ yãa, dɔ à itêkɛ, a we aà a kpé gbooo. 44 A yáí ápiɔ sɔ àò ku sɔu guu, asa Gbɛnazɪn Né a mɔ zaa pɔ á wé dɔiowae.

Ziken náaide laaide (Luk 12.41-48)

45 Déme zikennáaide laaide pɔ aà dii a zikenao naè a ɔzɪ, aali ble kpámá a gɔɔwa úi? 46 Báaaden zikena pɔ aà dii aà lè àle ke màa a sugɔɔ ú. 47 Siana mále oé, a a àizee pii naè a ɔzɪ. 48 Ama tó zikenapi vái, a o a sɔ guu a dii lé gɛgɛ, 49 i fele na a zikendeo gbɛgbɛawa, iò ulatáble, iò imi n̄ wɛdenao, 50 aà dii a su gɔɔ pɔ aà wé dɔiowae, zaa pɔ a dɔowa, 51 i aà zɔzɔe, i aà baa daaa n̄ mɔafɪlide. We a ɔɔlu à ɔdi a musu.

25

Wéndia gbɛɛn kwi

1 Gɔɔ bee kpala pɔ b̀ò Lua kɪi yá aɔ de lán wéndia gbɛɛn kwi pɔ aa n̄ filiao sè b̀òò aale gé dai nɔsenaleɔ yáwaɛ. 2 An gbɛɛn sɔɔɔá laaisaideɔne. An gbɛɛn sɔɔɔ sɔ laaideɔne. 3 A laaisaideɔ n̄ filiao sè nísi kùsua saie, 4 a laaideɔ sɔ aa n̄ filiao sè n̄ nísi kùsua. 5 Nɔsena i m̀ò kpaao, ɔ i n̄ lé nípii, aale i'ò. 6 Weedo wà wiillè wà mè: Nɔsena lé m̀ó! A fele gé daiaale. 7 ɔ wéndiapiɔ vù nípii, aa n̄ filiao kèke. 8 ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔne: A wá gba nísi yɔɔe, wá filia lé gae. 9 ɔ a laaidepiɔ wemá aa mè: A m̀ówá n̄ ápiɔ piio. A gé á pɔ lúí a yɪanao kɪiaɔ! 10 Ké aa gè lúí, ɔ nɔsena kà. Gbé pɔ an sɔu màò gèaàno nɔse guu, ɔ wà gbatá. 11 Gbezá wéndia kɪnipi sù, aale lezu: Dii, Dii! Zewewé! 12 ɔ a wemá à mè: Siana mále oé, má á dɔo. 13 Ayãmeto à itêke, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔo.

ɔdakea zikenaɔne (Luk 19.11-27)

14 Kpala pɔ b̀ò Lua kɪi de lán gbé pɔ ye fele n̄ táo, ɔ à a zikenao sisi à a àizee nanè n̄ ɔzɪwaɛ. 15 A ɔdakè an gbɛdoe bāni sɔo, gbɛɛn plaade bāni pla, gbɛɛn aaɔde bāni do. A kpà an baadewa a gbāa léu, ɔ à fele n̄ táo. 16 Bānisode gè zikè n̄ ɔapio gɔɔ, ɔ à àikèè bāni sɔo. 17 Bāniplaade kè màa b, ɔ à àikèè bāni pla. 18 Bānidode sɔ à gè e yɔe, ɔ à a dii ɔapi ùleu. 19 Gɔɔplakea gbɛa zikenapiɔ dii sù, ɔ àle a ɔa yá g̀g̀g̀g̀. 20 Bānisode m̀ò n̄ bāni sɔo pāle pɔ á èo à mè: Dii, bāni sɔo pɔ n̄ kpàa gwa, à àikè bāni sɔo b. 21 ɔ aà dii òè: N kè ziken maa náaide! Lá n̄

náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nanɛ n ɔzɛ sa. Gɛ ma pɔnakɛa guu. ²² Bāniplaade m̀ò l̀ò à mè: Dii, bāni pla p̀ò ní kp̀aa gwa, à àikè bāni pla l̀ò. ²³ Ɔ àà dii òè: N k̀è zikɛn maa náaide! Lá ní náai ví ní a yɔɔnao, má a zɔɔ nanɛ n ɔzɛ sa. Gɛ ma pɔnakɛa guu. ²⁴ Ɔ dode m̀ò sa à mè: Dii, má d̀ò k̀é gb̀é zɛ'ún n ù. Ni p̀okɛkɛ gu p̀ò ni t̀suoɛ, mé ni p̀ò k̀aa gu p̀ò ni gb̀euo. ²⁵ Ɔ vía ma k̀ú, ma gɛ ma n ɔa ùlɛ eu. N p̀ò k̀é. ²⁶ Ɔ àà dii òè: Zikɛn víi màade! N d̀ò k̀é mi p̀okɛkɛ gu p̀ò mi t̀suo, mi p̀ò k̀aa gu p̀ò mi gb̀euo l̀ò? ²⁷ Tó n dak̀èò gb̀éɛ ỳaa, lá ma sué, d̀ò má sí ní a ío. ²⁸ A bāni dopi siwà, í kp̀a bānisɔdewa. ²⁹ Asa gb̀é p̀ò p̀ò ví Lua a k̀áflɛ e à f̀ɛɛ. Gb̀é p̀ò ví s̀o, baa p̀ò p̀ò a ví Lua a siwàɛ.* ³⁰ Zikɛn p̀aɛ bee s̀s̀, à àà zu bàasi gusiau. We a ɔ̀l̀bu à ɔ̀di a musu.†

Yákpale gbeza

³¹ Tó Gb̀enazɛn Né m̀ò a gawi guu ní a malaikaɔ p̀ii, a z̀lɛ a kpalabaa gawidewa.‡ ³² Dúnia bui i k̀aa aà aɛ p̀ii, i ní k̀ék̀owa lá p̀ɔ̀dāna i s̀aɔ k̀ék̀owa ní bleɔwa. ³³ A s̀aɔ kpa a ɔ̀plaa, bleɔ ɔ̀zɛɛi. ³⁴ Bee gbea Kíapi a o gb̀é p̀ò aa ku a ɔ̀plaaɔnɛ: A gb̀é p̀ò ma Mae báaadááguo à m̀o kpala p̀ò à a s̀ouk̀èé za dúniakalɛɔɔ ble. ³⁵ Asa k̀é nɔana lé ma de, a ble kp̀aa. K̀é imi lé ma de, a í kp̀aa. K̀é má de nib̀o ù, a ma dilɛ. ³⁶ K̀é má be búu, a uladámɛɛ. K̀é mále gyáke, a ma gwa. K̀é wà ma dakpɛu, a m̀o ma gwai.

³⁷ Gb̀ɛmaaɔ i gbasaa oè: Dii, b̀oɛ wá è nɔana lé n de wa ble kp̀amai, ge imi lé n de wa í kp̀amai? ³⁸ B̀oɛ wa n e nib̀o ù wa n dilɛi, ge ní be búu wa uladānɛi? ³⁹ B̀oɛ wá è níle gyáke ge wà n dakpɛu, wa gɛ n gwaii? ⁴⁰ Kíapi i wemá: Siana mále oé, g̀oɔ p̀ò á k̀è ma gb̀éɛ beɔ doɛ, baa an gb̀é p̀ò k̀ésāarzi, máme á k̀émɛɛ.

⁴¹ Bee gbea a o gb̀é p̀ò aa ku a ɔ̀zɛɛɔnɛ: A gomeɛ we luaginziɛ! A ta té gasai p̀ò Lua k̀èkè Ibiisie ní a íwaɔ guu. ⁴² Asa k̀é nɔana ma de, i ble kp̀aa. K̀é imi ma de, i í kp̀aa. ⁴³ K̀é má de nib̀o ù, i ma dilɛo. K̀é má be búu, i uladamɛɛo. K̀é mále gyáke ge wà ma dakpɛu, i m̀o ma gwaio. ⁴⁴ Aai gbasaa lá: Dii, b̀oɛ wa n e ní nɔanao ge imi ge nib̀o ù ge búu ge gyáɛ ge dakpɛuna ù, mé wi d̀onlɛo ní? ⁴⁵ Kíaa i wemá: Siana mále oé, lá i ke gb̀éɛ beɔ doɛo, baa an gb̀é p̀ò k̀ésāarzi, máme i kemɛɛo. ⁴⁶ Gb̀é beɔ ta íadama láasai guuɛ, gb̀ɛmaaɔ s̀s̀ àizāna guu.§

26

Lɛkpaata Yesuzi

(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zaa 11.45-53)

¹ K̀é Yesu yá beɔ ò p̀ii a láa, ɔ a ò a íwaɔnɛ: ² A d̀ò k̀é g̀oɔpla gbea wa Gɛamusu* dikpɛkɛ, wí Gb̀enazɛn Né kp̀amá wá aà p̀aliwa.

³ Bee gbea sa'onkiaɔ ní Yuda gb̀ɛzɔɔ k̀s̀ k̀aa sa'onkia p̀ò wí mɛ Kaifa be.

⁴ Aa lɛkp̀aaí lá aa e Yesu k̀ú kp̀ái, aai aà de ⁵ aa mè: Wásu ke dikpɛ z̀l̀o, k̀é bíla su fele ní z̀aoo yáí.

Tulalekaa Yesu miwa

(Maa 14.3-9, Zaa 12.1-8)

⁶⁻⁷ K̀é Yesu k̀ú Betani, àlɛ p̀oble Simɔɔ kusude be, ɔ nɔɛ s̀s̀aazi, a tulale ɔde loona k̀ua. Ɔ a k̀a Yesu miwa. ⁸ K̀é aà íwaɔ è, ɔ an p̀ò f̀lɛ aa mè: B̀ón p̀ò p̀akɛa bee úi? ⁹ D̀ò yáa wá tulalepi yáa ní ɔ z̀ɔɔo, wí a ɔa kp̀a taasidɔwa. ¹⁰ Yesu

* 25:29 Mat 13.12 † 25:30 Mat 8.12, 22.13 ‡ 25:31 Mat 16.27, 19.28 § 25:46 Dan 12.2 * 26:2 B̀a 12.1-11

dòmá, 5 a òné: Bóyáí ále íadai nɔɛpiwai? Yá pɔ a kèmɛɛ maac. ¹¹ Taasideɔ Ìò kúánɔ ɔɔɔpiie,† áma máo kúánɔ ɔɔɔpiio. ¹² Ké à tulalepi kà ma mewa, a kè ma gè kpelaa yáíe. ¹³ Siana mále oé: Gu pɔ wàle ma baokpau dúnia gupiiu, waɔ yá pɔ nɔɛpi kè o aà dɔngu yáíe.

*Yudasi bɔa Yesu kpe
(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)*

¹⁴ Bee gbɛa gbɛɔn kuɛplao do pɔ wí mɛ Yudasi Isaliɔti gè sa'onkiaɔ kíí ¹⁵ à mè: Tó ma Yesu kpáwá, bó á we kpaai? ɔ aa ánuusu ɔwatɛ baakwi‡ nào aa kpáwá. ¹⁶ Za ɔɔ bee 5 ále zɛwɛɛle à aà kpámá.

*Gɛamusu bleblea
(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)*

¹⁷ Káaso dikpɛɔɔ sɛíia zí Yesu íwaɔ mɔ aà là aa mè: Má ní ye wà Gɛamusu bleble sɔukɛuni? ¹⁸ A wɛmá à mè: A gé wɛlédau gbɛɛ kíí, í oè Mɛtulu mè a ɔɔ kà kái. Aà bɛ á Gɛamusu ble bleu ní a íwaɔ. ¹⁹ Yesu íwaɔ kè lá a dánéwa, aa Gɛamusu bleble sɔukè. ²⁰ Ké oosi kè, Yesu zóle táabúnui ní a gbɛɔn kuɛplapi. ²¹ ɔɔ pɔ aale pɔble à mè: Siana mále oé, á gbɛdo a ma kpámá. ²² An pɔ yá maamaa, an baade fɛle lé aà la dodo: Asa mámeo yó, Dii? ²³ Yesu wɛmá à mè: Gbɛ pɔ wàle ɔkáaa ta doú mé a ma kpámá. § ²⁴ Gbɛnázín Né a ánuato lá wà a yá'ò taalauwa,* áma waiyoo gbɛ pɔ a aà kpámápi. A maa wà aà í yáao. ²⁵ ɔ Yudasi pɔ a aà kpámápi mè: Asa mámeo yó, Mɛtulu? Yesu òè: ɔmɛ do n léu we.

²⁶ ɔɔ pɔ aale pɔble, Yesu kàa sè à báaadàu, 5 a è'ɛ a kpà a íwaɔwa à mè: A si só. Ké beea ma mɛɛ. ²⁷ ɔ à imibɔ sè lɔ. A sáaukpá, 5 a kpámá à mè: A mí ápii. ²⁸ Ké beea ma aue. A de Lua bàa kua ní gbɛ́ dasiɔ au† pɔ a bɔlea an duunakɛama yáí úe. ²⁹ Mále oé, za gbá má vɛɛbɛ'í mí lɔo. Sema tó kpala pɔ bɔ ma Mae kíí bɔ gupuuu, 5 má a dafu miánɔ. ³⁰ Ké aa lesí, 5 aa bɔle gè Kùkpe sísiɔpɔleu.

³¹ Bee gbɛa Yesu òné: Apii á ma to we gwáasínaa, asa a kɛa láu wà mè, Lua a pɔdána lé, aà kpása pɔɔ í fáaa.‡ ³² Ma vua gbɛa má dɔaaé Galile. ³³ ɔ Píɛɛ òè: Baa tó ma gbɛ́ n to we nípii, má n to we bauo. ³⁴ Yesu òè: Siana mále one, gwáasínaa e ko à gé lezui, níyɔ lelekpamazi gɛn áaɔ. ³⁵ Píɛɛ òè: Baa tó má su gannɔ, má lelekanzi bauo. ɔ aà íwaɔ ò máa sɔ nípii.

*Yesu wabikɛa Gesemani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)*

³⁶ Bee gbɛa Yesu ní a íwaɔ kà gu pɔ wí mɛ Gesemani, 5 a òné: A zóle la e ma gɛ wabikɛ le. ³⁷ A Píɛɛ ní Zebede né gbɛɔn plaɔ sè gèrínɔ. Aà pɔ siakù, tòlobi zúaaɔgu. ³⁸ ɔ a òné: Pɔsia ma kú gbáa e ma ka gaa. A zɛ la, í itɛkemanɔ. ³⁹ ɔ à gè aɛ yɔɔ, à wúle a gbɛɛu à wabikè à mè: Baa, tó a zɛkɛ, tó taasi kɛɛonaɛ bee dɔmazi. Ama i kɛ lá má yeiwa no, sema lá ní yeiwa. ⁴⁰ ɔ à èa sù a íwaɔ lè, aale i'ò. ɔ a ò Píɛɛ: Maa yá? I fɛ itɛkemanɔ baa yɔɔoɔa? ⁴¹ A itɛkɛ àɔ wabikɛ, ké ásu fu yɔawao yáí. A nisína yei, áma á mɛ mé buse. ⁴² Aà kɛamá gɛn plaade, à wabikè à mè: Baa, tó taasi kɛɛona í a dɔmazi a imisaio, to n pɔɛá kɛ. ⁴³ Ké à èa sù ní lé, a è aale i'ò lɔ, asa an wé gbiakùɛ. ⁴⁴ ɔ à ní tó we lɔ, à gè wabikè a gɛn áaɔde, à yá doúpi ò lɔ. ⁴⁵ ɔ à èa sù a íwaɔwa a òné: Ale i'ò ále kámabo e tiaa?

† 26:11 Iko 15.11 ‡ 26:15 Bɔa 21.32 § 26:23 Sou 41.10 * 26:24 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12
† 26:28 Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ 26:31 Zkl 13.7

A gwa! Gbēnazīn Né kpaa duunkenaowa gɔɔ kà. ⁴⁶ A fele wà tá. Gbé pɔ́ lé ma kparamá lé mɔ́.

Yesu k̄ua

(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)

⁴⁷ Gɔɔ pɔ́ àlɛ yápi o, ɔ̄ aà íwa gbēɔn kueplaɔ do Yudasi kà ní bíla pɔ́ aa bɔ́ sa'onkiaɔ ní Yuda gbēzɔɔ k̄iɔ. Aa fēndaɔ kúkua ní gɔɔ. ⁴⁸ Bɔnkpɛdɛpi sɔ́ à seela òné à m̀: Gbé pɔ́ ma su lepèwà, aàpin we. A aà kú. ⁴⁹ ɔ̄ à táa'ò Yesuwa ḡɔɔ à m̀: Fɔ̄ Metulu. ɔ̄ à lepèwà. ⁵⁰ Yesu òè: Ma gbé, n̄ n kea ke! ɔ̄ wà mò ɔ̀pèle Yesuwa, wà aà kù. ⁵¹ ɔ̄ Yesu íwaɔ do a fēnda wò, à sa'onkia zíkɛna lèò à aà swá gò. ⁵² ɔ̄ Yesu òè: N n fēnda pɛ a gbɛu. Asa gbé pɔ́ zè ní fēndaɔ, fēnda mé a aà dɛ. ⁵³ Tó má ye ma Mae malaika zígɔɔ gbaɛmɛɛ ḡɔɔ dɛ gáli kueplaɔla, ní dɔ́ má fua a wabikɛwà yá? ⁵⁴ Tó má kè màa sɔ́, kpelewa yá pɔ́ k̄ɛa Luayátaalau wà m̀ a kɛ a kɛi? ⁵⁵ ɔ̄ Yesu ò bílaɛ: Kpáí welíwen ma ù, ɔ̄ a m̀ ma kúí ní fēndaɔ ní gɔɔa? Gɔɔpii miò z̄lɛ Lua wa màò yádané, i ma k̄uò. ⁵⁶ Ama yápi kè pii, kè yá pɔ́ ánbibò ò kɛ yáíe. ɔ̄ aà íwaɔ aà tò we m̄pii, aa bàasi.

Yuda gbáadeɔ yákpalekea ní Yesuo

(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zaa 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Gbé pɔ́ aa Yesu k̄uò ḡɛààno sa'onkia Kaaifa bɛ. M̄zií ikoyádanɛdɛɔ ní gbēzɔɔ k̄áaaa we. ⁵⁸ Piɛɛ tɛ Yesu kpɛ k̄áaa e sa'onkiapi bɛ. A ḡɛ ua à z̄lɛ ní d̄ɔai, kè à yápi midɛa e. ⁵⁹ Sa'onkiaɔ ní Yuda gbáadeɔ pii lé yá wɛɛɛ dɔ́ Yesuwa aa e wà aà dɛ. ⁶⁰ Baa kè gbéɔ mò yáɔ̀d̄ɔ̀wà dasi, i keo. Gbɛzà gbēɔn plaɛɔ mò ⁶¹ aa m̀: Dee mè á f̄s̄ Lua kpé wí, í ɛa dɔ́ gɔɔ áaɔɛ sé! ⁶² ɔ̄ sa'onkia f̄lɛ zè a ò Yesue: Yá pɔ́ wàlɛ d̄ɔ̀d̄ɔ̀mapi dɛa ni? Nyɔ́ yáɛ zásioa? ⁶³ Ké Yesu nílɛ kpé, ɔ̄ sa'onkiapi òè: Ma nanɛ Lua b̄ɛi, ow̄ɛ tó Lua Né pɔ́ wí mɛ Mesiin n ù. ⁶⁴ Yesu wèwà à m̀: ɔ̄mɛ dɔ́ n léu we. Mapi sɔ́ mále oé, za gbá à Gbēnazīn Né e z̄lɛa Gbáapiide ɔ̀plaaí, § mé á aà e, àlɛ mɔ́ luabɛpuanau.* ⁶⁵ ɔ̄ sa'onkiapi a p̄kasaɔ ḡa kè à m̀: A d̄ɛ ní Luao! Wá bàa ùma n seeladeɔ bi? A mà lá à d̄ɛ ní Luao wea? ⁶⁶ A è kpelewai? ɔ̄ aa wèwà aa m̀: Aà táae kà wà aà dɛ.† ⁶⁷ ɔ̄ wà lé'iká aà oawa‡ wà aà lè ní ɔ̀k̄uò. Gbēɔ aà s̄ankèkɛ ⁶⁸ aa m̀: Mesii, ánbikèkɛ n̄ gbé pɔ́ n lɛ ow̄ɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi

(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zaa 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Piɛɛ z̄lɛa ua, ɔ̄ nɔɛ zíkɛnaɛ m̀ òè: Mpi sɔ́ iò s̄ánu ní Galile gbé Yesupioɛ. ⁷⁰ ɔ̄ à lelekpá gbépii wáa à m̀: Má d̄ɔ́ yá pɔ́ nílɛ oo. ⁷¹ Ké à ḡɛ ḡs̄u, nɔɛ pále aà è, ɔ̄ a ò gbé pɔ́ kú wɛɔnɛ: Gb̄ɛɛ bee s̄ánu ní Yesu Nazalɛtioɛ. ⁷² Piɛɛ ɛa lelekpá à m̀: Má sí ní Luao má gbépi d̄s̄o. ⁷³ Ké à kè s̄aa yɔɔ, gbé pɔ́ zɛa wɛɔ s̄s̄ Piɛɛzi aa m̀: S̄lanaɛ, an gbēdon n ù, asa wá n d̄s̄ n yá'oawaɛ. ⁷⁴ ɔ̄ à f̄lɛ az̄la kà à m̀: N Luao má gbépi d̄s̄o. Weḡɔɔ ɔ̄ kò lɛz̄u. ⁷⁵ ɔ̄ yá pɔ́ Yesu ò d̄ɔ̀aɔgu kè à m̀, e kò à gé lɛz̄ui a lelekpaaɔzi ḡɛn áaɔ. ɔ̄ Piɛɛpi b̄ò bàasi, à ɔ̀lò à kè w̄ɛna.

27

Yudasi gaa

(Zl̄n 1.18-19)

§ 26:64 Sou 110.1 * 26:64 Dan 7.13 † 26:66 Lev 24.16 ‡ 26:67 Isa 50.6

1 Ké gu dò kɔɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ní Yuda gbɛ̄zɔɔ pɔi lekpāāl Yesuzi, ké aa e wà aà de. 2 Aa aà yè, 5 aa gè aà kpà bùsu gbɛ̄zɔɔ Pilatiwa.

3 Ké Yudasi pɔ aà kpà má è yá z̄lèwa, à ḡs̄ dénd̄m̄e guu, 5 à gè ánuṣu ɔwat̄e baakwipi s̄oaa sa'onkiaɔne ní gbɛ̄zɔɔ. 4 A ònè: Ma duunakè, ma táesaide kpà gai. 5 aa òè: Wá bàa ùmai? N yáe. 6 Yudasi ɔapi zù Lua kpéu, 5 à tà à gè az̄la lòo. 7 Y sa'onkiaɔ ɔapi sèle aa mè: ɔapi kaa Lua kpé kpagolo guu zev̄lo, asa gbède'5ae. 8 Ké aa lekpāāl, 5 aa oobona ḡtɔk̄li lù ní ɔapio nibɔɔ vík̄i ù. 9 Ayámeto e ní a gbáo wí me tɔlɛpie Gbèdena tɔlɛ. 10 Y yá pɔ ánabi Zelemii ò kè, à mè: Wá ánuṣu ɔwat̄e baakwipi sèle, 5a pɔ Isailiɔ zèd̄ aa kpà aà yá musupi, 10 5 wà oobona ḡtɔk̄li lùd̄ lá Dii òm̄ewa.*

*Pilati yákpaleka ní Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)*

11 Yesu zea bùsu gbɛ̄zɔɔ ae. 12 Y gbɛ̄zɔɔpi aà lá à mè: Yudaɔ kían n ùa? Yesu wèwà à mè: ɔme dɔ n léu we. 13 Gɔɔ pɔ sa'onkiaɔ ní gbɛ̄zɔɔ lé yá d̄d̄d̄wà, i yáe zásimáo. 14 Y Pilati òè: Nl̄e yá dasi pɔ wàle d̄d̄d̄ma mao lé? 15 Ké Yesu i yáe o yápiɔ kee musuo, à b̄ò bùsu gbɛ̄zɔɔpi sae maamaae.

16 Ḡeamusu dikpe z̄l̄ p̄ii, bùsu gbɛ̄zɔɔpi ì dakpeunaɔ do pɔ bíla yei gbaenée. 17 Gɔɔ bee s̄o dakpeuna t̄dee ku we, wí me Balaba. 18 Ké bíla k̄aa, 5 Pilati ní lá à mè: Dé á ye mà k̄ééi? Balaba yá, ge Yesu pɔ wí me Mesiiè? 19 Asa a d̄s̄ ké w̄eɔa Yesue yáí 5 wà aà kpáíwa.

20 Gɔɔ pɔ Pilati z̄l̄eaa ḡnaa, aà na gbé z̄l̄wà à mè: Nsu yáe ke gbémaapiɛo, asa nana pɔ má ò aà yá musu ḡla gwá ma k̄u gbáa maamaae.

21 Sa'onkiaɔ ní gbɛ̄zɔɔ n̄ae bílawa aa Balaba gbea, wí Yesu de. 22 Ayámeto ké bùsu gbɛ̄zɔɔpi ní lá, gb̄eɔn plapiɔ guu dé aa ye à k̄ééi, 5 aa mè Balaba. 23 Y Pilati ní lá à mè: Kpelewa má ke ní Yesu pɔ wí me Mesiioi? Gb̄épii mè: N aà páliwa. 24 Y ɔ à ní lá à mè: Vái kpele a k̄éi? ɔ an wiileaa k̄áfi aa mè: N aà páliwa. 25 Ké Pilati è á f̄y yáe keo, mé z̄oa lé k̄áfi, 5 à id̄á à ɔp̄i bíla wáa à mè: Ma ɔb̄le gb̄épi gaa yáú.† A yáe. 26 Y gb̄épiɔ mè: Aà dea yá wí wá musu ní wá néo. 27 Y à Balaba k̄èné à mè wá Yesu gb̄é ní fl̄aalao, wí aà páliwa.

28 Bee gbea Pilati sosao gè ní Yesuo bùsu gbɛ̄zɔɔpi be, 5 an ḡali p̄ii líaaazi. 29 Aa aà p̄ɔɔ w̄olowà, aa gomusu t̄eaa dàè. 30 Aa lè f̄ua tà wa kpàè, aa fee n̄àè a ɔplaau gopana ù. 31 Y aale k̄ulékuleè, aale aà ke p̄ɔɔp̄ɔ aale me: Fɔ, Yudaɔ kía! 32 Aa lè'ikàwà, aa feepi sè aa aà lèd̄ a miwa. 33 Ké aa aà kè p̄ɔɔp̄ɔ aa làa, aa gomusupi b̄aaala aa aà p̄okasaɔ dàè, 5 aale gé aà páliwa.

*Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)*

34 Ké aa b̄le lé gé, aa kp̄aaú ní Sileni gbé pɔ wí me Simɔɔo. Aa teasid̄è, 5 à Yesu lip̄ak̄o sè. 35 Ké aa k̄a gu pɔ wí me Goḡota, (bee mè mit̄ɔnagu), 36 5 aa v̄eè yáalea ní es̄eo d̄èè aà mi.‡ Ké a l̄e, 5 à ḡi mii. 37 Ké aa aà páliwa, 5 aa t̄elep̄a aà p̄okasaɔ kpaalea yá musu. 38 Y ɔ aa z̄l̄e lé aà d̄s̄a we. 39 Wá aà táae pɔ wa è kè wa ná aà mia wá mè:

Gb̄éè beeá Yesu Yudaɔ kíae.

40 Y wà kp̄áiweliweɔ páliwa Yesupi sae gb̄eɔn pla, ado ɔplaai, ado ɔzei. 41 Gb̄é pɔ lé ḡe weɔ lé ní mid̄e, aale aà s̄s̄s̄* 42 aale me: N mè r̄ȳɔ Lua kpé wí, ní ea d̄o ḡɔɔ

* 27:10 Zkl 11.12-13 † 27:24 Iko 21.6-7 ‡ 27:34 Sou 69.22 § 27:35 Sou 22.19 * 27:39 Sou 22.7, 109.25

àaš nolo?† Tó Lua Nén n ũ, n nzla suaba, pila líwa. ⁴¹ Maa sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ ní gbēzɔɔ lé aà ke pɔɔpɔɔ lɔ aa mè: ⁴² A gbēpáleɔ suabà mé a fɔ à azla suabaoa? Isailiɔ kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaike. ⁴³ A Lua náai vɪ. Tó Lua yeaàzie, aà aà bɔ sa,‡ asa à mè Lua Nén a ũ. ⁴⁴ Baa kpáí pɔ wà ní páliwa sánu: lé aà sɔsɔ maa lɔe.

⁴⁵ Gusia kù búsupi gupiiu za íatē minanguo e aua gè pílàò. § ⁴⁶ Íatē'auapílaa ɔ Yesu wii gbāa lè à mè: Eli, Eli, lɛma sabatani! Bee mè ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei? * ⁴⁷ Ké gbé pɔ zea weeɔ yápi mà aa mè: Ale Elia sisie. ⁴⁸ Wegɔɔ an gbēdo bàalè gè sao se kpále vée kùmau, a pè feea, ɔ a dɔ Yesue aà mi. † ⁴⁹ ɔ gbé kɪniɔ mè: Ze gla wà gwa tó Elia a mɔ aà suabai. ⁵⁰ Yesu èa wii gbāa lè lɔ, ɔ à tà.

⁵¹ ɔ Lua kpé zwāa‡ pɔ daa luakukli aɛ pàa pla za musu e zílɛ. Tɔɔle lualua, gbɛɔ pàapaa, ⁵² miaɔ wèwè, ɔ Lua gbéɔ vù dasi aa bɔ gau. ⁵³ Yesu vua gbɛa aa bɔle miau aa gè Lua wéle pɔ a kua adoau, gbéɔ ní é dasi. ⁵⁴ Ké sosao gbēzɔɔ ní a gbé pɔ aale Yesu dɔaɔ tɔɔle lualuaapi è n yá pɔ kèɔ pii, iwāa kà ní pɔa maamaa aa mè: Gɔepiá Lua Néɛ slana. ⁵⁵ Nɔɔɔ ku we dasi, aale gugwa káaa. Aa te Yesuzi za Galilɛ, aabɔ blɛkèè. ⁵⁶ Maliama Madeleni kú ní guu ní Zaaki ní Yosefuo da Maliamao n Zebedee néɔ dao.

Yesu vía

(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

⁵⁷ Ké oosi kè, Alimate gbé ɔde pɔ wí mɛ Yosefu mɔ. Yesu iwaɛ lɔ. ⁵⁸ A gè Yesu ge wabikè Pilatiwa, ɔ Pilati mè wà kpawà. ⁵⁹ Ké Yosefu gɛpi sè, à bàabaa dafu fíwà ⁶⁰ à aà dà azla gbè'e pɔ wa sò mia ũ guu. ɔ à gbè gbène gbeembo tà epilé à tà. ⁶¹ Maliama Madeleni ní Maliama pálepíio zɔléa we, an aɛ dɔa miawa.

⁶² Ké gɔɔ líle, kámabogɔɔzɔl kà, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisiɔ gè Pilati kíi sánu ⁶³ aa mè: Yá pɔ gbésásánapi ò a bée zɪ dɔwágu, à mè gɔɔ àaɔde zɪ á vue. § ⁶⁴ O wàɔ miapi dɔa e a gɔɔ àaɔdezi. Tó maa no, aà iwaɔ mɔ wà aà ge se kpáie, aai o gbéne à bɔ gau. Eɛ gbɛzà bee aɔ de a séiala. ⁶⁵ ɔ Pilati ònɛ: A sosao sí, í gé mia dɔa lá á fɔwa. ⁶⁶ ɔ aa gè seelakè miagbetaɛwa, aa sosao tò we aao dɔa.

28

Yesu bɔa gau

(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

¹ Kámabogɔɔ gbɛa, áššanɛnzɪ kɔɔkɔɔ Maliama Madeleni ní Maliama pálepíio gè mia gwai. ² ɔ tɔɔle lualua gbáugbáu, asa Dii malaikae bɔ musu à mɔ gbepi gbeembɔ à gò mialɛ, ɔ à zɔléwà. ³ Aà oa de lán loupilɛawa mé aà ula de púntaitai. ⁴ Via gudšanaɔ kù, aale lualua, ɔ aa gè sáii. ⁵ ɔ malaikapi ò nɔɛpiɔne: Asu to vía á kùo. Má dɔ kè Yesu pɔ wa páliwa ɔ ále wɛɛɛ. ⁶ A ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pɔ wà aà wùleu gwa, ⁷ í ge o aà iwaɔne kpakpa à bɔ gau. A dɔaané Galilɛ, we an wé a siukɔle. Má òén we.

⁸ ɔ aa gò mia kíi kpakpa ní víao, áma an pɔ na zɔɔ. Aa bàalè lé gé a baokpai aà iwaɔne. ⁹ ɔ Yesu dàríle gɔɔ, à fɔkpamá. Ké aa sààzi, aa kùlɛ, ɔ aa onà aà gbakpɛawa. ¹⁰ ɔ Yesu ònɛ: Asu to vía á kùo. A ge o ma gbéne aa ta Galilɛ. Wékí wá wesiukɔle.

† 27:40 Mat 26.61 ‡ 27:43 Sou 22.9 § 27:45 Amɔ 8.9 * 27:46 Sou 22.1 † 27:48 Sou 69.22

‡ 27:51 Baa 26.31-33 § 27:63 Mat 16.21, 17.23, 20.19

¹¹ Nɔɔ kpe ɔ sosa gudɔanaeɔ gè wéle guu, aa yá pɔ kèɔ ò sa'onkiaɔne pii. ¹² ɔ sa'onkiapiɔ gbɛzɔɔ sɪsi aa lekpaal, ɔ aa ɔ zɔɔ kpà sosapiɔwa gusae ¹³ aa mè: A o aà İwaɔ mé mò gwáasina, aa aà ge sè kpáí gɔɔ pɔ ále i'o. ¹⁴ Tó búsu gbɛzɔɔ sù yápi mà, wá awakpaè, í bɔ yákeleu. ¹⁵ Sosaɔ ɔapi sí, ɔ aa kè lá wa dànéwa. ɔ yápi gɔ Yudaɔne yáa ũ e ní a gbáo.

Yesu zinaa a İwaɔne ní zɪ

(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23, Zɪn 1.6-8)

¹⁶ Yesu İwa gbɛɔn kuɛdoɔ tà Galile, sɪsɪ pɔ à a yánukèné yáa musu. * ¹⁷ Ké aa aà è, aa kùlèè, áma an gbɛɔ lé seakee. ¹⁸ ɔ Yesu sɔ́nzi à yá'òné à mè: Lua musu ní dúniao iko pii kpàa. † ¹⁹ Ayámɛto à ge bui pii ke ma İwaɔ ũ, í ní da'ileke ní Mae Lua tɔo ní aà Né tɔo ní aà Nisina tɔo, ²⁰ í yá pɔ má ðiléɛɔ dané aaɔ kúa pii. A ma, máo kúánɔ gɔɔpii e dúnia ge láaò.

---

* 28:16 Mat 26.32 † 28:18 Dan 7.14

MAAKU

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Baona lá mèn síiɔɔ guu, Maaku pɔ́ mé geseũ mé a kēa dɔ̀aa a kɪnɪɔɔ.

Sea za a dɔ̀ɔ sēiawa à Yesu dea Lua Né ũ ò̀ɔwēε (1.1). Wí bílikε tɔ̀piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbé pɔ́ Lua aà zìpi m̀, sema wà gbāakpaaàzi wà aà kpela. A yáí Zāa Da'ilena m̀, ké gbé sɔu e àɔ maà. (1.2-8) Zāapi mé Yesu dà'ile kè (1.9-11).

Yesu yša gbáau gbεa (1.12-13), ɔ̀ à ɔ̀kpà a zɪwa. Maaku ɪ̀ iko pɔ́ Yesu vɪ̀ ɔ̀wēε m̀ɔ̀m̀ɔ̀, aà yádaa bílaε rí aà gyáε gbágbáao rí aà gbé sisia aa m̀ tεazio (1.14-8.30).

Aà lápi midεkɪ ṑwēε lá Yesu mipè Yelusaleũwa gu pɔ́ a taasikεu, wí aà dε, i gbasa bɔ̀ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikεa rí a gaao rí a bɔ̀a gauo yá'ò a ɪ̀waɔne gēn àaɔ, kási aali a gbadɔ. A a dea Gbēnazɪn Né ũ yá'òné a gēna lé vɪo, rí beeo aà kua asii gi ulεanē.

Ké à gè Yelusaleũ, wà gbāakpaaàzi, āma a gbεa à laatanɔ̀ yà Lua ua rí flāo, ɔ̀ à ɔ̀adɔ̀ Isaili lousisin dɔ̀aanaɔ̀wa. Zibeezɪ à zε'è à yá gbεzā dà a ibεεne rí bílao rí a ɪ̀waɔ (11-13).

Lεε 14 e 15 guu Maaku lé gɔ̀ɔ pla pɔ́ g̀ Yesuε aà āsɔ̀a gbεzā guu yā'o. A guu à pɔ́ gbεzā bléu rí a ɪ̀waɔ, ké à pēε rí vēεo kpaalēné, a gbεa ɔ̀ à wabikè Gesemani swaluu ado, ɔ̀ wà aà kù, wà yádaaála, wà aà páliwa, wà aà vɪ̀ gb'εu. A gɔ̀ɔ àaɔde zɪ́ kε nɔɔε gè aà mia kɪ, aa e a da giie, ɔ̀ aa mà wa ò̀né wà mè à b̀ gau a ku b'εε (16.1-18), ɔ̀ aa b̀le rí pɔ̀nao.

Baona lá pɔ́ Maaku kè, tó rí a kyokè rí làa, dɔ̀ lá sosaɔ gbεzɔ̀ d̀wa, ké Yesu Nazalɛtía Lua Néε slana.

Zaa Da'ilena waasokεa (Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zaa 1.19-28)

¹ Lua Né Yesu Kilisi baon ke: ² A dàale lá a ku ānabi Isaia lá guuwae à mè: Má a zɪna zɪ́ aà dɔ̀aane, i zεkεkεne.*

³ Kpáwakεna bɔ̀ ma dɔ̀ gbáau à mè: A zεkεkε Diε, à zéwεwεnaɔ̀ pɔ̀oε súsú.†

⁴ Beewa ɔ̀ Zāa Da'ilena kuò gbáau, àle waasokε, a ò̀ gbéɔne aa ǹselilε aa da'ilekε, Lua i rí duuna kémá. ⁵ Yude búsideɔ̀ rí Yelusaleũdeɔ̀ gè aà kɪi n̄pii, aa rí duunaɔ̀ ò̀ gupuau, ɔ̀ à rí da'ilekè Yuudēi.‡ ⁶ Zāapi ɪ̀ ula pɔ́ wa tã rí yiongo káo daa, à báa sántilii d̀ a pi.§ Kwa rí z'io mé aà pɔ̀blea ũ. ⁷ A waasokè à mè: Gbēe a m̀ ma gbεa, aà iko demala. Mi ka mà kúle mà aà sabala bɔ̀bɔ̀ε. ⁸ Mí à da'ilekε rí ɪoε. Gbépi sɔ̀, ɔ̀mε a á da'ilekε rí Lua Nisɪnao.

⁹ Gɔ̀ɔ bee Yesu b̀ Nazalɛti, Galilε búsuu, à m̀, ɔ̀ Zāa aà da'ilekè Yuudēi. ¹⁰ Ké Yesu bùa g̀ɔ̀, a è luabe lé kēaa, Lua Nisɪna lé su lán felenawa, à diε. ¹¹ ɔ̀ à yá'o mà bɔ̀a luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ̀ kema na.*

¹² Zibeezɪ Nisɪnapi n̄awá à gè gbáau, ¹³ ɔ̀ a ku we rí s̄εanɔ̀bɔ̀ɔ e gɔ̀ɔ bla, Setáu lé aà yɔ̀. ɔ̀ malaikaɔ̀ m̀ d̀aálε.

* 1:2 Mal 3.1 † 1:3 Isa 40.3 ‡ 1:5 Yuudéá swac § 1:6 2Kia 1.8 * 1:11 Sou 2.7, Isa 42.1

Yesu a t̄wa s̄éīāo s̄tsia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

14 Z̄aa k̄ua gb̄ea ̄ Yesu t̄a Galile, àl̄e baona p̄o a mà Lua k̄íi waasokpa 15 à mè: A ḡōo k̄a, kpala p̄o b̄ò Lua k̄íi k̄a k̄ai. A n̄s̄elile, í baonapi sí.

16 Ké Yesu lé d̄o Galile ísidai, à kp̄òw̄enāo è, Sim̄ōo ní a d̄auna Andeleo, aale táalu zu ísidapi guu. 17 ̄ Yesu òn̄é: A m̄o temazi, mí á ke gb̄ew̄eelen̄āo ù. 18 Weḡōo aa ní táalu tò we, aa b̄ò teaàzi. 19 Ké à ḡè ae yoo, à Zebedee n̄é̄o è, Zaaki ní a d̄auna Z̄aao. Aa ku ḡó'ílena guu, aale ní táalu keke. 20 A ní sisi ḡōo, ̄ aa ní mae Zebedee ní zik̄enāo tò ḡo guu we, aa b̄ò teaàzi.

Yesu kua Kap̄enaù
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

21 Aa k̄a Kap̄enaù. Ké k̄ámaboḡōōz̄l̄ k̄a, Yesu ḡè lousisikp̄e, àl̄e ȳadadané. 22 Aa ȳadaané b̄ò gb̄é̄o sae, asa í dané ní ikooe, ili ke lán M̄oizi ikoȳadan̄edēowao.

23 Zibeez̄l̄ ḡs̄e táadee ku kp̄épi guu. Aa t̄aa m̄ò, a p̄una à mè: 24 B̄ó wá v̄í ní k̄s̄oi Yesu Nazaleti? N m̄o wá kaalei yà? Má d̄s̄ gb̄é̄ p̄o ní de a ù. Lua gb̄é̄ p̄o a kua adoan n ù. 25 ̄ Yesu ḡí t̄áapīe à mè: Níle! Go gb̄épiwa. 26 ̄ t̄áapīe aa z̄l̄az̄ia, à wii gb̄āa l̄è, ̄ à ḡòwā. 27 B̄íli gb̄épii k̄ù, aale k̄o lala aa mè: B̄otaa bui yán wei? Yá dafu daané yà? I dané ní ikooe. Baa t̄aa, tò à ȳadil̄ené, aai aà ȳamae. 28 ̄ k̄ándo Yesu t̄ó lí Galile b̄usa p̄ii.

29 Ké Yesu b̄ò lousisikp̄e, ̄ à t̄a Sim̄ōo ní Andeleo b̄e ḡōo ní Zaakio ní Z̄aao. 30 Sim̄ōo nada lé sionake w̄úlea, ̄ wá aà yá'ò Yesue ḡōo. 31 A ḡè aà k̄íi, à aà k̄ù a owa à aà f̄ele. ̄ aà sionapi w̄ewā, ̄ à bl̄ek̄ené.

32 Ké oosi k̄è, íat̄é lé ḡé kp̄éu, wá m̄òè ní gȳāēo ní t̄áadēo pii. 33 W̄éledēo k̄āaa aà kp̄é kp̄ēle pii. 34 A gb̄é̄o gb̄āgb̄ā dasi ní ní gȳā bui pii, à t̄aa ḡò dasidasi. Ili t̄aa gba zé aa yá'ò, asa aa d̄s̄ gb̄é̄ p̄o a de a ù.

35 Guf̄ene k̄āaukaau Yesu f̄ele b̄ò ḡè s̄ēu gusaena, àl̄e wabike we. 36 ̄ Sim̄ōo ní a gb̄é̄o p̄ēleaazi. 37 Ké aa b̄òwā, aa òè: Gb̄épii lé n gb̄ea. 38 ̄ a òn̄é: Wá gé gup̄álei, w̄éle p̄o kú wá saēo guu, mí waasoke we l̄o, asa a yáí ma m̄oi. 39 M̄aa l̄o beb̄e Galile b̄usu gup̄iiu, l̄o waasoke an lousisikp̄ēo guu, l̄o t̄áagoné.

40 ̄ kusudee m̄ò aà k̄íi, à k̄ùl̄e à wabik̄èwā à mè: Tó ní yei, r̄ȳs̄ to mà ḡs̄ s̄āasai. 41 A k̄è Yesue w̄enaù, ̄ à ōb̄ò à n̄awā à mè: Má yei, ḡs̄ s̄āasai. 42 Weḡōo aà kusu l̄aa, à ḡs̄ s̄āasai. 43 ̄ Yesu aà gb̄aē ḡōo, à ḡíè à mè: 44 Nsu o gb̄ēe mao. Ge n̄ nzla ōb̄o sa'onae, ní sa p̄o M̄oizi díle o n ḡs̄a s̄āasai seela ù gb̄é̄on̄e.† 45 Ké à b̄ò, à ḡè lé yápi o'oné. Yápi fáaa, ̄ Yesu lí f̄s̄ ḡé w̄éleu gup̄uau l̄o. Īo ku s̄ēu gusaena, ̄ w̄īo b̄o gup̄iiu w̄āo m̄o aà k̄íi.

2

Gb̄ekaaua gb̄āgb̄aa
(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Ḡōo pla gb̄ea Yesu èa t̄a Kap̄enaù. Ké wa mà a ku b̄e, 2 ̄ wá k̄āaaaazi dasidasi, ḡek̄íi kú l̄o baa kp̄ēle, àl̄e Lua yá'oné. 3 ̄ wá m̄òè ní gb̄ekaauao, gb̄ēon̄ s̄īīo mé aa aà sea. 4 Lá aai e s̄òò Yesuzio dasi yáí, ̄ aa d̄edēo musu, aa kp̄é f̄s̄ gu p̄o Yesu k̄úu, ̄ aa gb̄ekaauapi p̄ila w̄úlea mákele guu. 5 Ké Yesu è aale a náaike, a ò gb̄ekaauapīe à mè: Ma gb̄é̄, n duuna k̄éma. 6 M̄oizi ikoȳadan̄edēo

† 1:44 Lev 14.1-2

zōlea we, aale o ní nòse guu: ⁷ Bóyái gbépi lé oi màai? Ale dōe ní Luaoe! Déme a f̄ duunakēmaí, mé i ke Lua ado bàasio? ⁸ Wegō Yesu d̄ a nòse guu láasoo p̄ aale ke, ̄ a ní lá à mè: Bóyái ále láasoo bee taa ke á nòse guui? ⁹ Tó má ò gbēkaaūapie aà duuna kēwà, ge tó má òè aà fele a mákele se taa'o, a kpele mé àai? ¹⁰ Má ò màa ké à ò d̄ Gbēnazl̄n Né duunakēama iko v̄ t̄òle lae. ̄ a ò gbēkaaūapie à mè: ¹¹ Mále one, fele n̄ n mákele se ta be. ¹² ̄ a f̄le ḡō, à a mákelepi s̄ b̄ò gbēpii wáa. Yápi b̄ò ní sae, ̄ aa Lua t̄òb̄ aa mè: Wí yáe taa e yáao.

Yesu Levii sisia
(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

¹³ Yesu èa b̄ò ḡè ísidale. Wàle m̄s aà k̄í dasidasi, ̄ àle yádané. ¹⁴ Gōō p̄ àle ḡe, à Alafe né Levii è zōlea a òsikpeu, ̄ a òè: M̄o temazi. ̄ a f̄le t̄eàazi.

¹⁵ Ziewa ké Yesu lé p̄ble aà be, òsinao ní duunkenao lé p̄bleaano dasidasi ní aà íwao s̄anu. Asa gb̄e bee taa t̄eàzi dasi. ¹⁶ Falisi p̄ aai M̄ozi ikoyá dané ò ku we. Ké aa è Yesu lé p̄ble s̄anu ní òsinao ní duunkenao, ̄ aa aà íwao là aa mè: Bóyái í p̄ble s̄anu ní òsinao ní duunkenao? ¹⁷ Ké Yesu yápi mà, a òné: Gb̄e gb̄aa bàa kú ní lòotoooo, sema gyáe. Mí m̄o gb̄emaao sísiio, sema duunkenao.

¹⁸ Zaa Da'ilena íwao ní Falisio lé leye, ̄ wà mò Yesu là wà mè: Zaa íwao ní Falisio íwao aai leye, mé n̄ íwao lí ye s̄o be? ¹⁹ ̄ Yesu òné: N̄osena gb̄e leye gōō p̄ a kúr̄no n̄ose guue? Aawo! Gōō p̄ n̄osena kúr̄no, aa leyeo. ²⁰ A gōō a m̄o ké wa n̄osena b̄ò ní guu. Gōō bee ̄ aa leye sa. ²¹ A mè l̄o: Wili p̄le dafu di ula zi guuo. Tó wa k̄e màa, a dafu a s̄oúe, aai k̄ó gá, ula zi f̄sa i káfl̄. ²² A mè l̄o: Wili v̄e dafu ká báa t̄uú zi guuo. Tó wa k̄e màa, v̄e a a p̄nae, v̄e ní t̄uupio i òkpa pii. Wí v̄e dafu ká báa t̄uú dafu guue.

Kámabogōōz̄í
(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

²³ Kámabogōōz̄í Yesu lé p̄ ble bua. Lá àle gé, aà íwao lé p̄wena wolo aale só.† ²⁴ ̄ Falisio ò Yesue aa mè: Gwa! Aale yá p̄ wili ke kámabogōōz̄io ke s̄ be?‡ ²⁵ ̄ Yesu ní lá à mè: Lá Davidi k̄e gōō p̄ aapi ní a gb̄e aale taasike, n̄ana lé ní de, i a kyoke á èo lé? ²⁶ A ḡe Lua ua sa'onkia Abiataa gōō, ̄ à p̄e p̄ wa k̄ale Luae s̄o, ̄ a kp̄a a gb̄e wa. § Sa'onao bàasio gb̄e lí p̄epi so s̄o.* ²⁷ Yesu èa òné l̄o à mè: Lua kámabogōō òle gb̄enazl̄na aafia yáie. I ke kámabogōō yáí ̄ a gb̄enazl̄na k̄e. ²⁸ Ayámeto Gb̄enazl̄n Né iko v̄í kámabogōōwa s̄o.

3

¹ Yesu èa ḡe lousisikpeu. Gb̄e ku we, aà ò do imia. ² Falisio lé Yesu taasika, tó a su à aà gb̄ágb̄a kámabogōōz̄í, wi e yádaaála. ³ ̄ Yesu ò gb̄e p̄ a ò imiapie à mè: Fele m̄o ze z̄a guu la. ⁴ ̄ a ní lá à mè: Kámabogōōz̄í a ze v̄í wà yámaakea, ge v̄aie? Wí gb̄e misi yá, ge wí dee? ̄ aai yáe oo. ⁵ Yesu wep̄ánla à ní gwá ní p̄f̄eo, asa aà p̄o yá an n̄osesai yáie. ̄ a ò ḡe pie à mè: N n̄ o pi poo. Ké a p̄o, ̄ aà o pi s̄u a gb̄eu. ⁶ ̄ Falisio ní kí Elodi kpala zenkp̄edeo b̄òle ḡe lekpaali Yesuzi ḡō, lá aa ke aa aà de.

Yesu z̄l̄na gb̄en̄ k̄uepla ò dilea
(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

* 2:7 Isa 43.25 † 2:23 Iko 23.25 ‡ 2:24 B̄sa 34.21 § 2:26 1Sam 21.1-6 * 2:26 Lev 24.9

⁷ Yesu ní a ìwàṣo nízá gáné we, aa gè ísidadé. ⁸ Ǫ bíla bò Galile aa t̄aàzi. Aa bò Yude l̄o ⁸ ní Yelusaleūo ní Edou búsuo ní Yuudē baaleo ní Tiio ní Sid̄o, aa mò aà kí dasidasi, ké aa yá pò àl̄e keo bao mà yáí. ⁹ Bílapi yáí Yesu ò a ìwàṣne aa gó'íl̄ena s̄ouk̄e, ké wasu naewao yáí. ¹⁰ Asa Yesu l̄o gb̄éṣo gb̄ágb̄a dasi, ̄o gyāeṣo l̄é naewà dasi ké aa e ɔk̄awà. ¹¹ Táadeṣo s̄o, tó aa aà wepà, aal̄ m̄o wúle aà aee, aal̄ wille aa m̄e: Lua Nén n̄ ú. ¹² Ǫ Yesu l̄i gíné aa o gb̄é pò á de a ú.

¹³ Ké Yesu d̄ede s̄is̄iwa, à gb̄é pò a yeio s̄isi, ̄o aa mò aà kí. ¹⁴ Ǫ à gb̄eṣon kuεpl̄aṣo d̄il̄e aao kuan̄o, ké àṣo ní z̄i waasokei ¹⁵ mé aao táagoamá iko ví. A t̄okp̄ané z̄inao. ¹⁶ An t̄on̄ ke: Sim̄o (Yesu t̄okp̄àé Piεε), ¹⁷ Zebedee néṣo Zaaki ní a d̄auna Z̄aao (Yesu t̄okp̄ané B̄oan̄eεε, bee mè loup̄ūnaadeṣo), ¹⁸ bee gb̄ea Andelee, Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Tade, Sim̄o Gínz̄iao ¹⁹ ní Yudasi Isaliti pò b̄ò aà kp̄eo. Ǫ Yesu èa tà be.

Táagoa

(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

²⁰ Bíla èa k̄aaa l̄o, ̄o Yesu ní a ìwàṣo aai ze'e baa aa p̄obl̄eo. ²¹ Ké aà daeṣo yápi mà, aa dà aà gb̄esizeu, asa w̄al̄e m̄e íana k̄awàe.

²² M̄oizi ikoyādanede pò aa b̄ò Yelusaleū aa mò mè: Táaṣo kí Beezebu mé diè, í táagoné ní aà t̄oε. ²³ Ǫ Yesu ní laai s̄isi à yāta a òn̄é à mè: Set̄au a we az̄ia gb̄éṣo goé? ²⁴ Tó kpaladeṣo íbelesè ní k̄o aa k̄èaa l̄eε pla, kpalapi a ḡēḡēe? ²⁵ Tó uadeṣo íbelesè ní k̄o aa k̄èaa l̄eε pla, uapi a ḡēḡēe? ²⁶ Tó Set̄au íbelesè ní az̄ia gb̄éṣo aa k̄èaak̄ōwa, a ḡēḡēo, a mid̄eε. ²⁷ Gb̄ēe a f̄s̄ ḡē ḡōsa gb̄āa kp̄éu à taiinakaṣo, sema à aà ye gla báasio, i gb̄asa a aà kp̄é ȳoε.

²⁸ Slana mále oé, Lua a gb̄éṣo ké ní ní t̄aao ní a t̄ó b̄èe pò aal̄ s̄io píi, ²⁹ ama tó gb̄é aà Nis̄ina t̄ob̄eesi, a aà k̄eo, à duuna pò lí k̄émá o k̄eε. ³⁰ Yesu bee ò ké aa mè a t̄aa ví yáíe.

Yesu daeṣo

(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

³¹ Ké aà da ní aà d̄aunaṣo k̄a, aa z̄e kp̄eεle, ̄o aa aà gb̄èa. ³² Wa k̄álea liaaaazi dasidasi, ̄o wa òè wà mè: Gwa! N da ní n d̄aunaṣo ze kp̄eεle, aale n gb̄ea. ³³ Ǫ à mè: Deon ma da ní ma d̄aunaṣo úi? ³⁴ Ǫ à wepà gb̄é pò k̄álea liaaaziṣo à mè: Ma da ní ma d̄aunaṣon ke. ³⁵ Luap̄oēakenaṣo mé ma d̄auna ní ma d̄aεo ní ma dao ú.

4

P̄ow̄enk̄eεlea

(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

¹ Yesu èa lé yādané ísida sae. Wà k̄aaaaazi dasidasi, ̄o à ḡè z̄òle gó'íl̄enu ía, dasipi k̄álea nípii isida ḡs̄òle. ² A yādané ní ȳal̄eṣ̄un̄eṣo dasi. Lá àl̄e dadané à mè: ³ A sw̄ákpa! Z̄ōe mé kú à b̄ò ḡè p̄ow̄enakeεlei. ⁴ Lá àl̄e keεle, ̄o a keeṣo l̄èl̄e z̄é guu, b̄aṣo m̄o bl̄è. ⁵ A keeṣo l̄èl̄e gb̄es̄eεna musu, gua pò t̄oεle ḡeεleuo, ̄o aa b̄òle ḡòṣo, ké t̄oεle ḡeεle weo yáí. ⁶ Ké íat̄é f̄èle, ̄o aa tek̄ú aa giiḡaga, ké aa z̄ina vío yáí. ⁷ A keeṣo l̄èl̄e le guu, ̄o le f̄èle n̄aemá, aai ne'io. ⁸ A keeṣo s̄o aa l̄èl̄e t̄oεle maa guu. Aa b̄òle aa z̄ōk̄ú aa ne'í. A keeṣo k̄áfiak̄é baakwikwi, keeṣo b̄aaṣbaaṣ, keeṣo bas̄oabas̄o. ⁹ Ǫ Yesu mè: Gb̄é pò n̄s̄e ví aà yápi ma.

10 Ké Yesu gòné we, a ku ado, 5 aà zína gb̄eɔn kuεplao ní aà íwao m̀ò yápii mi gb̀èawá. 11 Ǿ a òné: A kpala p̀ò b̀ò Lua kíi asii d̄sa zé v̄l, áma mi yápii o gb̀é kíniɔne ní yáleeúaoe,

12 ké aa webiibii p̀oe'esai

mé aa swákpakpa yámasai,

ké aasu ze ní Luao, i s̀uuukeɛ́nɔo yáí.*

13 Ǿ Yesu ní lá à mè: A yápi d̄soa? Kpelewa á a kíniɔ ma loi? 14 A ma! Z̄εpi Lua yá 5 ále keεle. 15 Gb̄eɔ de lán p̀ówena p̀ò lèlè zé guuwae, gu p̀ò wà Lua yá kèleleu. Tó aa mà, 5 Setáu í m̀o Lua yá p̀ò wa kèele ní guupi símá ḡɔɔ. 16 Gb̄eɔ de lán p̀ówena p̀ò lèlè gb̄eεena musuwa. Tó aa Lua yámà, aai sí ní p̀oɔnao ḡɔɔ. 17 Ama lá aa zína v̄l, 5 aali ke ḡoɔplao. Tó wà ní wetá ge wà íadámá Lua yá yáí, aai fu ḡɔɔe. 18 Gb̄eɔ de lán p̀ówena p̀ò lèlè le guuwae. Aa Lua yámà, 19 áma aai aafia káake, áizee í ní s̄ ble mé aai p̀ò kíniɔ niaka, 5 yá beeɔ í gupa Lua yápizi, à ḡ áisai. 20 Gb̄eɔ de lán p̀ówena p̀ò lèlè t̄oɔle maawaɔwa. Aai Lua yáma, aai sí, 5 aai káflake, an keeɔ baakwikwi, keeɔ bàaɔbaaɔ, keeɔ bas̄oɔbas̄oɔ.

*Yáleeúá ní kpala p̀ò b̀ò Lua kíi
(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)*

21 Yesu òné: Wili filia na wà p̄ena kùlewàò. Wili dile lii z̄ieo. Bámana 5 wí diwàò lò? 22 P̀oe ku ulea ké à ḡi b̄oi gupuauo. Asiie ku ké wà ḡi maio. 23 Gb̀é p̀ò ǹòse v̄l, aà swákpá yápi ma.

24 A òné l̄o: A laaid̄o yá p̀ò ále mawa. Zaa p̀ò á dàuné, bee Lua a daué s̄, í ea káfiè. 25 Gb̀é p̀ò p̀ò v̄l 5 Lua a ea káfiè. Gb̀é p̀ò p̀oe v̄l, baa a ȳoɔna p̀ò a v̄l Lua a siwàe.

26 A mè l̄o: Kpala p̀ò b̀ò Lua kíi de lán p̀ówena p̀ò gb̀é kèele buawae. 27 Gwáasina ní fáaneo ále i'on nò, a béen nò, p̀ówenapi í b̄ole í z̄oókú, gb̀épi líò d̄s lá í keo. 28 T̄oɔle mé í to à ne'í ní azíao. I kakpa ḡíae, a gbea í n̄osi, a gbea 5 í pia. 29 Tó à mà, 5 wí ké ní k̄oɔmao, asa a k̄ekeɔɔ mé kà we.†

30 A mè l̄o: Kpala p̀ò b̀ò Lua kíi dea ní? B̄ó wa leeúòí? 31 Doe ku lán ef̄owa. A t̄ḡoɔ a wéna kele de p̀ówena p̀ò kú d̄unia guuɔla pii. 32 Tó wa t̄s s̄, í b̄ole à z̄oókú de dò buisla pii. I ḡon ḡeeleɔ pápa, b̄aɔ l̄o kaka a láu.

33 Yesu Lua yá'òné dasi ní yáleeúá bee taaɔ lá aa f̄s ma léu. 34 I yá'oné yáleeúsaio. Tó à ḡò ní a íwao nt̄e, 5 í yápii b̄oolekené.

*Yesu z̄aa'íana z̄ea
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)*

35 Ḡoɔ doũpi z̄í oosi Yesu ò a íwaoɔne à mè: Wà bua baale. 36 Lá Yesu kú gó guu, aa ḡeuaãno aa dàzeu màa, aa bíla tò we. Gó páleɔ ḡeɛn̄o. 37 Ǿ z̄aa'ían gb̄aa f̄le. I lé gó z̄aampapa, ále ká a guu e a ye pai. 38 Yesu kú gò p̀òkpe, ále i'o, aà mi di míb̄oɔwa. Ǿ aà íwao aà v̄u aa òè: Metulu! Ké wále gaga, ále káadanlao lé? 39 Ǿ Yesu f̄le ḡí íanae, a ò íe à mè: Níle! Z̄úuke we! Ǿ íana kpàle, gu kè kílikili. 40 Ǿ à ní lá à mè: Ak̄ea á sea v̄l màai? Asi ále ma náaike e tiaoa? 41 Ǿ aa gò bili guu, aale k̄s lala aa mè: Dén gb̀épi ũ sai? Baa íana ní ío aai aà yámae.

* 4:12 Isa 6.9-10 † 4:29 Yoε 4.12-13

5

*Táa dia sàwàne**(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)*

1 Aa kà Gadala būsuu ísida baale. 2 Ké Yesu bò gó guu g̃ɔɔ, táadee bò gevíkí à mò daiaaile. 3 Ɔ ku gbè'è pò de mia ũ guue. Baa mɔdaona lí f̃ɔ aà kù Ɔo. 4 Asa w̃ɔ aà ye ní mɔdaonaɔ, w̃ɔ aà daliu mòm̃m̃ɔɔ, áma i m̃p̃iɔ kék̃é, i líp̃iɔ gboogboo. Gb̃é gb̃aa i ka à aà zùuk̃eo. 5 Gw̃aasina ní f̃aañeo píi Ɔo bebe gevíkí ní s̃is̃ip̃ɔɔ, Ɔo w̃iile, Ɔo az̃la lili ní gb̃eo.

6 Ké à Yesu è k̃aaa, 5 à bàalè mò w̃ùle aà ae. 7-8 Ɔ Yesu m̃è táapi gowà, 5 à wii gb̃aa lè à m̃è: Yesu, Lua Musude Né, b̃óm̃e wá daaai? Ma nañe Luazi, r̃isu ñ ma wet̃áo. 9 Ɔ Yesu aà là à m̃è: N t̃ón kpelewai? Ɔ a w̃èwà à m̃è: Ma t̃ón Dasi, asa wá dasi. 10 Ɔ aa awakpà Yesu maamaa aa m̃è asu ní yá ní b̃óle b̃usupiwo.

11 G̃oo bee s̃awakusan waiɔ ku we, aale p̃oble s̃is̃ip̃ɔɔ. 12 Ɔ táapi wabikè Yesuwa aa m̃è: Wá gb̃ae s̃awao guu wá diné. 13 Yesu ní gbá zé, 5 táapi gò g̃ɔɔpiwa aa dí s̃awap̃iɔne. Ɔ s̃awa wai p̃ó kà àaa kwi taawap̃iɔ w̃í ní bao, aa píla s̃oonawa aa sí ísidau, 5 aa g̃aga we. 14 Ɔ an d̃anaɔ bàalè g̃è yápi oiñe w̃éleu ní bualoũ. Ɔ wá b̃òle g̃è yá p̃ó k̃èpi gwai. 15 Ké aa mò Yesu k̃ii, aa g̃ɔɔe p̃ó táa diè dasi ỹaapi è z̃l̃ea we, a ula daa, aà íanapi w̃èwà, 5 vía ní kú. 16 Gb̃é p̃ó yápi è ní w̃éoo yá p̃ó táadepi ní s̃awao lè dau aa síuñé. 17 Ɔ wá wabikè Yesuwa aà boñé ní b̃usuu.

18 Ké Yesu lé g̃é g̃ó'ílena guu, g̃ɔɔpi wabikèwà à e taaaño. 19 Yesu i weio, a òè: Ta ñ be ñ gb̃é k̃ii, ní yá p̃ó Dii k̃ène oñé píi ní lá à w̃enad̃ñeo. 20 Ɔ g̃ɔɔpi tà, àle yá p̃ó Yesu k̃èe kp̃awake W̃élem̃enkwi b̃usuu, 5 yápi k̃è gb̃épiie dabuyá ũ.

*Zailu né vua ní ñɔe p̃ó òk̃à Yesu ulawao**(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)*

21 Yesu èa bùa ísidawa ní g̃oo, 5 wá k̃aaaazi dasidasi ísidale. 22 Lousisikpe gb̃ɔɔ Zailu mò we. Ké à Yesu è, à w̃ùle aà gb̃ázi, 23 5 à awakp̃àè maamaa à m̃è: Ma neñena lé k̃asanake. M̃o ñ onawa aà gb̃ágb̃a, Ɔo ku. 24 Ɔ Yesu d̃aaaño z̃éu. Bila teaazi, aale naewà.

25 Ñɔe ku we, au lé b̃olèwà à kà w̃è k̃uepla. 26 Ɔsedeo aà dà taasiu maamaa, à a 5a blè píi. I aafia'eo, i k̃eke à k̃á'ile. 27 Ké à Yesu bao mà, 5 à bila k̃èaa à s̃aaazi aà k̃pe oi. Ɔ à òk̃à aà ulawa, 28 asa à m̃è: Baa aà ula, tó ma òk̃àwà, má gb̃ágb̃ae. 29 Ɔ aà aub̃leapi z̃è g̃ɔɔ. A d̃ò a me guu ké a gb̃ágb̃a ní a gyápio. 30 Weg̃ɔ Yesu d̃ò az̃lawa ké gb̃aa b̃bagu, 5 à lili bila guu à m̃è: Dém̃e òk̃à ma ulawai? 31 Ɔ aà íwao òè: N è lá bila lé naema, 5 níle me dém̃e òk̃amaia? 32 Ɔ Yesu w̃ep̃à bílaa ké à gb̃é p̃ó yápi k̃è e. 33 Ñɔepi lé lualua ní víao, asa a d̃ó yá p̃ó k̃è a me, 5 à mò w̃ùle aà gb̃ázi, à a síana òè píi. 34 Ɔ Yesu òè: Ñɔe, ma náai p̃ó ní k̃è m̃é ñ gb̃ágb̃a. Ta be aafia, ñ gyápi w̃eeam we.

35 Lá Yesu lé yá bee o, wá b̃ò lousisikpe gb̃ɔɔpi be wá mò wa òè: N népi k̃esai. Nsu tákpa metuluzi p̃ao. 36 Ama Yesu i sw̃áse ní yáio. A ò gb̃ɔɔpiie: Nsu to ñ s̃ó vío, ma náaike lé. 37 I wei gb̃é g̃é zeieo, sema P̃iee ní Zaakio ní Zaaki d̃auna Z̃aao. 38 Ké aa kà gb̃ɔɔpi be, Yesu è aà be lòo, w̃ale ɔɔo, w̃ale búbuape maamaa. 39 Ké à g̃é kp̃éu, à ní lá à m̃è: B̃óyáí á k̃ii d̃o, àle ɔɔbi? Népi i gao, àle i'oe. 40 Ké aale aà ke p̃óɔɔ, 5 à ní yá ní b̃óle píi. Ɔ à népi de ní aà dao s̃è ní gb̃é p̃ó aa mò s̃anu, à g̃èíño guu p̃ó népi kuu. 41 Ɔ à aà ɔ k̃à a òè: Talita kuú! (Bee m̃è

nenɛna, má òne fɛle.) ⁴² Wegɔ̀ nɛpi fɛle taa'ò, asa aà wɛ̀ kà kuepla. Yápi ní kú gbāa maamaa. ⁴³ Ǿ Yesu gínɛ́ fíafía aasu o gbɛ́e maɔ. Ǿ à mè wà pɔ̀blea kpawà.

6

Nazalɛtɛɔ Yesunaaikeṣai (Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

¹ Yesu b̀ò we à gè gu p̀ó à nɛblɛ̀u. Aà Iwaɔ̀ gɛ̀aàno. ² Ké kámabogɔ̀ɔ̀zɪ̀ kà, ɔ̀ àlɛ̀ yádané lousisikpɛ̀u. Gbɛ́ɛ̀ dasi p̀ó aa aà yámàò bílikè aa mè: Máki gbépi yápi sèuì? Ǿno kpele a è, ɔ̀ àlɛ̀ dabudabu bee taao kei? ³ Gbépiá li'ána nolo? Maliama né nolo? Zaaki ní Yosefuo ní Yudao ní Simɔ̀ɔ̀o v̀in weo lò? Aà dæ̀e kúwanɔ̀ keo lé? Ǿ bee tò aai aà náaikɛ̀o. ⁴ Ǿ Yesu òné: Anabi líò bɛ̀ɛ̀ɛ̀saio, mé i ke aà bɛ̀ wɛ̀léu ní aà daɛ̀o ní aà uadeɔ̀ kɪ̀io báasio. ⁵ Yesu i e dabudabue kè weo, sema gyæ̀e p̀ó à ɔ̀námá à ní gbágbæ̀e báasio. ⁶ Lá aai aà náaikɛ̀o, an yá b̀ò aà sae maamaaɛ̀.

Yesu a iwa gbɛ̀n kueplaɔ zta plapla (Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ǿ à gè wɛ̀lé ní wɛ̀léo, àlɛ̀ yáadané. ⁷ Ǿ à a gbɛ̀n kueplaɔ̀ sisi à ní zɪ̀ gbɛ̀n plapla, à táagoa gbɛ̀ɔ̀wa iko kpámá. ⁸ A òné aasu pɔ̀e se aa gɛ̀o, kùsúa ge babalabɔ̀ ge ɔ̀sɔ̀gbɛ̀na, sema gopana. ⁹ A mè aa kyalekpa, ama aasu ulada mèn plao. ¹⁰ A òné lo: Gu p̀ó a pilau, àò ku we e à gɛ̀ b̀òò wɛ̀lépi guu. ¹¹ Gu p̀ó wi gbáakpauázio, mé wi á yámao, tó álɛ̀ tá, à kɔ̀lɛ̀má an toa ní Luao seela ù. ¹² Ǿ aa dàzeu. Aa ǹsɛ̀lilɛ̀a kpáwakè gbɛ̀nɛ, ¹³ aa táagóné dasi, aa nísimáma gyæ̀eɔ̀wa dasi, aa ní gbágbá.

Zaa Da'ilena gaa (Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

¹⁴ Kí Elodi yápi má, asa Yesu t́ó líguaɛ̀. Gbɛ́eɔ̀ mè Zaa Da'ilena mé b̀ò gau. Bee yáí à gbáa'è, àlɛ̀ dabudabuke. ¹⁵ Gbɛ́eɔ̀ lé mɛ̀ Eliæ̀, gbɛ́eɔ̀ lé mɛ̀ anabié lán anabi yáaewa. ¹⁶ Ké Elodi má à mè: Zaa p̀ó ma aà mi z̀ò mé wù.

¹⁷⁻¹⁸ A m̀ò lè Elodi doupi mé a dáuna Filipi ǹò Elodia síwà a sè yáa. Ké Zaa lo oè aà dáuna ǹò siawà maoo,* ɔ̀ Elodipi tò wà Zaa kù wà m̀okàwà, wà aà dàkpeu Elodia yáí. ¹⁹ Elodia s̀ò a Zaa kpɛ̀ne kùa, a ye à aà dɛ̀, ama i zɛ̀'eo, ²⁰ asa Elodi d̀ò ké Zaaá Lua gbé zálalæ̀, ɔ̀ lo v̀lakèè, ili tó wà tadawào. Tó à gè aà yámai, láasoo i gɛ̀aàgue. N beeo lo ye faaiboaaàno.

²¹ Elodia zɛ̀'è Elodi ia dikpɛ̀gɔ̀zɪ̀. Elodi gbáadeɔ̀ ní sosa gbɛ̀zɔ̀ɔ̀ ní Galile gbé gbíaɔ̀ káaa p̀nabɛ̀lɛ̀wa. ²² Ǿ Elodiapi nenɛ̀e gɛ̀ ɔ̀wá. A kè Elodie na ní a nibɔ̀ p̀ii, ɔ̀ kipi ò nɛ̀piɛ̀: P̀ó p̀ó ní yei ǹ a wabikɛ̀a, má n gba. ²³ Ǿ à èa òè: N ma iao p̀ó p̀ó ní a wabikèa p̀ii, má n gbæ̀, baa ma kpala guoɛ̀. ²⁴ Ǿ nɛ̀pi b̀ò gè a da là à mè: Bó má a wabikèwáí? Ǿ aà da òè, Zaa Da'ilena miɛ̀. ²⁵ Wegɔ̀ Ǿ à èa sù ní wáao, a ò kíæ̀: Zaa Da'ilena mi má ye ǹ ma gba pɛ̀ntiu ti tiatia.

²⁶ Ǿ kí p̀ó yà dúudu, ɔ̀ i f̀ɔ̀ g̀ lo lé p̀ó á gbé nibɔ̀ wáa yáí. ²⁷ Ǿ kipi a dɔ̀aie z̀ì g̀ò, a òè aà ge aà mi sɛ̀ m̀ò. Ǿ à gè aà mi z̀ò kpéu, ²⁸ a dà pɛ̀ntiu, à m̀ò kpá nɛ̀piwa, ɔ̀ a kpá a dawa. ²⁹ Ké Zaa Iwaɔ̀ yápi má, ɔ̀ aa mò wà aà gɛ̀ sè aa v̀ì.

Blekpaa bílawa séia (Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zaa 6.1-15)

* 6:17-18 Lev 20.21

30 Zinapio sù Yesu kii, 5 aa yá pò aa kèò ní yá pò aa dànèò òè pii. 31 Wàlè mós, wàlè tá, 5 Yesu ní a gbéò aai zè'e baa wà pòblèò dasi yáí. 32 Ǿ a ònè: A mò wà gé gusaena wátèe, wí kámabo yoo. 33 Ǿ aa gè gó'ilenau aa dàzeu, aalè gé gusaena nítèe. 34 Ké gbéò ní gea è, aa ní dís, 5 bóa wéle pii guu wà bàalè d̀baané we kèse. 34 Ké Yesu b̀ò gó guu, à bíla è, 5 aa kèè wènaù, asa aa de lán sá pò aa dána víoowa.† Ǿ àlè yádadané maamaa.

35 Ké íatè búsa, 5 àà íwaò s̀s̀aàzi aa m̀è: Guéá s̀egb̀aè mé íatè i g̀ò bíla bo. 36 Gb̀éò gb̀aè aa ta bualoũò ní z̀s̀ewia pò kú kái laò, aai pò wèele lú aa ble. 37 Ǿ Yesu a z̀s̀ímá à m̀è: A pò kpámá aa ble yà? 38 Ǿ Yesu ní lá à m̀è: P̀èe m̀èn ùma á víi? A ge gwa. Ké aa ká, aa m̀è: P̀èe ku m̀èn soò ní kpòò m̀èn pla.

39 Ǿ a ònè: A gb̀éò z̀lèz̀lè s̀èb̀oowa booloboolo. 40 Ǿ aa z̀lèz̀lè g̀ā ní g̀āò, booloè gb̀èòñ basò, booloè gb̀èòñ blakwi. 41 Ǿ Yesu p̀èe m̀èn soò ní kpò m̀èn plapio s̀è, à wesè musu à báaadàu. Ǿ à p̀èepi è'e kpà à íwaòwa, aa bíile gb̀épiòne. Ǿ à kpò m̀èn plapio kpaalènè nípii. 42 Ampii aa pòblè wà kà. 43 Ǿ wà p̀èe m̀ìnaò ní kpò kni pò g̀òò s̀èlè gbí kuèpla pai.‡ 44 G̀s̀e pò aa pòblèò gb̀èòñ òaasòsoò lèe soòe (5.000).

Yesu táa'oa isidaa
(Mat 14.22-36, Zaa 6.16-21)

45 Ǿ Yesu náe à íwaòwa g̀òò aa g̀e gó guu aa d̀baae Besaida ísida baale e àò bíla gb̀aè. 46 Ké à lèzà gb̀éowa a làa, 5 à d̀dè s̀ìsìwa, à g̀è wabikei. 47 Íatè g̀èa kpéu gó'ílèna kú isidaa mé Yesu kú s̀ìsìa ado. 48 Ǿ a è gofla lé íadamá, ké ían gb̀aa lé gíné yáí. Gufène 5 à g̀è ní kii, àlè táa'o ía, 5 a kè lá á ye g̀emáwa. 49 Ké aa aà è, àlè táa'o ía, aalè e gyaadee, 5 aa wiillè. 50 Ké aa aà è nípii, gili g̀èngu. Ǿ Yesu ònè g̀òò: A s̀òdile, máme. Asu to vía á kúo. 51 Ké à g̀è gó guu, 5 íana làa, 5 yápi ní kú gb̀aa, 52 asa an wé i kè p̀èe yá musuo, ké aa ǹòse vío yáí.

53 Ké aa b̀ua baa aa kà Genèzaleti, 5 aa god̀ò we. 54 Ké aa b̀lè gó guu, wà Yesu d̀ò g̀òò, 55 5 wà bàalè g̀è búsupi kèele, wà gyáèò s̀èlè ní mákèleo, gu pò wa mà a kuu pii wíò m̀òòè. 56 Gua pò à g̀èu pii, z̀s̀ewiaò ge m̀èewiaò ge bualoũò, wíò m̀òè ní gyáèò, wíò ní kále g̀aae, 5 wí wabikèwà aà to aa òkà baa aà ula léwa. Ǿ gb̀é pò òkàwàò i gb̀ágb̀a píi.

7

Felèkaayá
(Mat 15.1-9)

1 Falisio ní Moizi ikoyádanede pò aa b̀ò Yelusaleũeò m̀ò Yesu kii. 2 Aa è aà íwaèò lé pòblè òpia ní gb̀ab̀ò'io sai. 3 Asa Falisio ní Yudaò pii aa ní deziò felèkaayá kúaa, aali pòblè òpia ní gb̀ab̀ò'io saio. 4 Aali su ní èleo aa pòblè zu'osaio. Aa felèkaayá páleo kúaa dasi. Beewa aà gb̀ab̀ò imibòò ní tao ní oòne. 5 Ǿ Falisio ní Moizi ikoyádanedepio Yesu lá aa m̀è: B̀óyáí n íwaò líò wá deziò felèkaayá kúao ní? Aaí pòblè òpia ní gb̀ab̀ò'io saie. 6 Yesu wèmá à m̀è: A m̀òafilideò, Isaia d̀baa á yá'ò wásawasa, lá a kè l̀áuwa à m̀è:

Buipi i ma kpela ní léoe,
an s̀ò kua bo.*
7 Aaí ma sísi páe,

† 6:34 Nao 27.17, 1Kia 22.17   ‡ 6:43 2Kia 4.42-44   * 7:6 Isa 29.13

gbēnazina ikoyāo 5 aai dané.

8 A pākpā Lua ikoyāi, 5 á gbēnazina felekaayā kūa. 9 Ǿ Yesu òné lɔ: A pāa Lua yāa ké à e àò á felekaayā kūa maan wea? 10 Mɔzi mè àli misiile á de ní á daoé.† A mè lɔ, gbé pɔ a de ge a da kpébò, wà ade de.‡ 11 Apio sɔ i me tó gbé ò a de ge a dae pɔ pɔ á ví à dɔonléá Kɔɔbanié, 12 a zeví à a de ní a dao kpelaò lɔo. (Kɔɔbani bee mè, à Lua gbà.) 13 Beewa i Lua yá bàde á felekaayā pɔ i dadané yāi. Yá bee taao 5 i ke dasi.

Yá pɔ i to wà gbále
(Mat 15.10-20)

14 Ǿ Yesu èa bíla laai sisi à mè: A swákpa à ma yāma, ápii. 15 Pɔe ku ké à gē gbé guu à to aà gbáleo. Pɔ pɔ bò gbé guu ɔme i to aà gbále. 16 Gbé pɔ nɔse ví aà yápi ma.

17 Ké à bíla tò we, à tà be, 5 aà íwaɔ yápi mi gbèawà. 18 A òné: Apio, i ɔnɔkú sɔoa? Ké pɔe ku à gē gbé guu à to ade gbáleo, á dɔo lé? 19 Pɔpi lí gē aà sɔ guuo, sema aà gbēeu, 5 i a bílkeke. (Māa Yesu gbábò ble pii.) 20 Ǿ à mè: Yá pɔ i bɔ gbé guu mé i to ade gbále. 21 Za gbēnazina sɔ guu 5 láasoo vāi i bɔu: Káaluakaa, kpáí'oa, gbēdea, 22 gbásikéa, bíi, nòsevāi, mɔafilí, wisaiyá, wēbɔɔa pɔí, gbésɔsɔa, makamaka ní misaiyáo. 23 Yāvāipio i bɔ gbēnazina sɔ guue pii, 5 i to aà gbále.

Buipale nɔe wabikéa
(Mat 15.21-28)

24 Yesu bò we à gè Tii búsuu, 5 à pilla uaeu. A ye wà a dɔo, āma líi e ùleo. 25 Nɔe pɔ a nenɔena táa ví Yesu bao mà gɔɔ, 5 à mò wúle aà gbázi. 26 Nɔepiá buipálee, wà aà i Silifinisi búsuue. A wabiké Yesuwa aà táa goe a néwa. 27 Ǿ Yesu òè: To wà ble kpá néowa gla, asa a maa wà néo ble se wà zu gbēɔneo. 28 Ǿ Nɔepi a zāsíwà à mè: Dii, baa gbē pɔ wúleańzi i néo ble kasonaɔ pɔlee. 29 Yesu òè: N yáwea maa yāi, tá, n né táa gòwà. 30 Ké à kà be, à a né è wúlea pɔewa, táapi gòwà slana.

Swado gbágbāa

31 Ǿ Yesu fɛle Tii búsuu à gè Sidɔ, 5 à bòle ní Wélemenkwi búsuo e à gè kà Galile ísidai. 32 Ǿ wà mòè ní swádo pɔ yá'ò zí'uaanɔo, wà wabikèwà aà ɔnawà. 33 Yesu bɔaanɔ bíla guu mípla, à ɔtona pɔpɔe aà swáú. Ké à lé'i kè a ɔwa, 5 à kà aà lénawa. 34 A wesè maa à wè fɛe, 5 a òè: Efata. (Bee mè wē.) 35 Wegɔɔ gɔepi swá wè, aà léna gòle, 5 à yá'ò wásawasa. 36 Yesu ò gbéɔne aasu o gbēe mao, āma aa gè lé a kpáwakené maamaa de lá à gínéla. 37 Yápi díma maamaa à kè zài, 5 aa mè: Aà yápii kea lɔ maae. I to baa swádoɔ yāma, mé i to lénanaaleadeɔ yá'ò.

8

Blekpaá bílawa plaade
(Mat 15.32-39)

1 I gēgēo bíla èa káaaaazi lɔ. Aa pɔbleae ví lɔo, 5 Yesu a íwaɔ sisi a òné: 2 Gbēpio kèmeɛ wēnaú, asa a gɔɔ áaɔn la ké aa kumanɔ, aa pɔe ví aa ble lɔo. 3 Tó ma ní gbáe aa ta be ní nɔanao, an yēe a lāa zé guue, asa an gbēeɔ bɔkli zāe.

† 7:10 Bɔa 20.12 ‡ 7:10 Bɔa 21.17

4 ǃ aà ǃwaǃ aà là aa mè: Máki wa ble eu sēgbāu la à gbépio kai? 5 ǃ Yesu ní lá à mè: Pēe mèn ūma á víi? Aa mè: Mèn soplae. 6 ǃ à ò bílae aa zōle tǃǃle. ǃ à pēe mèn soplapi sè à sáaukpá, a è'e kpá a ǃwaǃwa aa kpaale bílae, 5 aa kpaalèné. 7 Aa kpǃ nénǃaǃ vǃ ǃǃǃ lǃ. Ké à báaadāu, a òné aa ea bee kpaalèné lǃ. 8 ǃ aa blè aa kǃ, 5 wà a miǃna pǃ gǃǃ sèle sǃ sopla. 9 Gbépio kǃ òaasǃǃǃǃ lēe síiǃ (4.000) taawa. Ké Yesu ní gbáe, 10 5 à gè gó'ílēna guu ní a ǃwaǃ, aa gè Damanuta būsuu.

Falisi seelagbēaa (Mat 16.1-12)

11 ǃ Falisi mǃ lé lekpaakeaǃǃǃ, aale líkpalewà, aale wēle aà seelakené ní Lua gbāao. 12 ǃ à wè fēēē à mè: Bóyái gbāgbēǃ lé seela wēleai? Siana mále oé, má seelae ke gbāgbēǃǃǃǃ. 13 ǃ à ní tó we, à èa gè gó'ílēna guu à tà baale.

14 A sǃ aà ǃwaǃgu aa pēe kūsua sé. Pēe mēndo mé gǃné gó guu. 15 ǃ Yesu ledámá à mè: Aǃ kú ní laaio. A laaika Falisi ní Elodio pēese'esei. 16 ǃ aale okǃē aa mè: Ké wá pēe vǃǃ yáí a òi mǃa. 17 Yesu dǃmá, 5 à ní lá à mè: Bóyái ále o ké á pēe vǃǃ yáíei? E tia á wé i kē á dǃǃǃǃ? Á nǃǃē vǃǃǃǃ? 18 A wé vǃ, ili gu'ea? A swá vǃ, ili yámaoa? Yāe lí dǃǃǃǃǃǃǃ? 19 Ké ma pēe mèn sǃǃ è'e má kpá gbēǃǃ òaasǃǃǃǃ lēe sǃǃǃǃwa (5.000), a a miǃna sèle gbí ūma ní? Aa wèwà aa mè: Gbí kuēplae.† 20 Yesu èa ní lá à mè: Ké ma pēe mèn sopla è'e má kpá gbēǃǃ òaasǃǃǃǃ lēe síiǃǃǃwa (4.000), a a miǃna sèle sǃ ūma ní? Aa wèwà aa mè: Sǃ soplae.‡ 21 ǃ a òné: E tia á wé i kēǃǃǃǃ?

Besaida vǃa gbāgbāa

22 Ké aa kǃ Besaida, 5 wà mǃǃé ní vǃǃǃ, wà wabikèwà aà okǃwá. 23 ǃ à vǃǃǃǃ kǃ a ǃwa, à bǃǃǃǃ wénkpē. A lé'i kè aà wèwà à ǃnǃwá, 5 à aà là à mè: Nlē gu'ea? 24 ǃ gǃēpi wēsè musu à mè: Mále gbéǃ e, aa de lán líǃ mé lé tǃǃǃǃǃǃǃ. 25 ǃ Yesu èa ǃnǃ aà wèwà lǃ. Ké gǃēpi webǃi, 5 aà wé wè, ále pǃpii e sa wásawasa. 26 ǃ Yesu aà gbàe be à mè: Nsu bǃle wéle guuo.

Piē Yesu Mēsiike oa (Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

27 Ké Yesu lé gǃé ní a ǃwaǃ Sezale Filipi būsú zǃēwiaǃ guu, 5 à a ǃwaǃ là zé guu à mè: Dé wǃle o má de a ūi? 28 Aa wèwà aa mè: Gbēǃǃ í mē Zǃǃ Da'ílēnae, gbēǃǃǃ í mē Elia. Wǃ ea mē lǃ ānabi yāaen n ū.§ 29 ǃ à ní lá à mè: Apǃ sǃ, dé i mē má de a ūi? Piēe wèwà à mè: Mēsiin n ū. 30 ǃ Yesu ní lepǃpa aasu o gbēe mǃǃ.

31 ǃ à ná yǃdaanéwǃ à mè: Sema Gbēnazǃn Né taasike maamaa, gbēzǃǃǃǃ ní sa'onkiaǃ ní Mǃzǃi ikoyǃdanedeǃ giaǃzi, wi aà de, a gǃǃ āaǃde zǃ í vǃ. 32 A yǃpi òné wásawasaē, 5 Piēe gēaǃǃǃ gusaē, ále giè. 33 Ké Yesu líli à a ǃwaǃ gwǃ, 5 à gǃǃ Piēē à mè: Gomeē we Setǃu! Lua láasoo lé dǃǃǃǃǃǃǃ, sema gbēnazǃna pǃ.

Yesu lia (Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

34 Bee gbēa Yesu bíla laai sisi ní a ǃwaǃ, a òné: Tó gbé ye ke ma ǃwa ū, aà gi azǃǃ wēnií, i a lipǃǃǃǃ sé, i temazi. 35 Gbé pǃ ye àǃ a wēni kǃǃ, a kua a wēnipiwaē. Gbé pǃ gǃǃ a wēnií ma yáí ní ma baona yáǃ lǃ, ade mé aǃ ku. 36 Tó gbé gǃǃ dǃǃǃǃǃǃǃ búu vǃ mé à kǃǃ zǃǃǃǃǃ, bǃ ài bee vǃǃǃ? 37 Bǃ gbé a flaboǃ à zǃǃǃǃǃǃǃ? 38 Tó gbé zǃǃǃǃǃǃǃ ge ní ma yǃǃ widē gbāgbē duunde luanaaikensǃǃǃ guu, Gbēnazǃn Né a zǃǃǃǃǃǃǃ widē sǃē, gǃǃǃ pǃ a mǃǃ a Mae gawǃ guu ní a malaika.

* 8:18 Zel 5.21, Eze 12.2 † 8:19 Maa 6.43 ‡ 8:20 Maa 8.8 § 8:28 Maa 6.14-15

9

1 **Ɔ** a òné: Siana mále oé, gbé pò kú laeɔ ga kía pò Lua kpà mɔa ní gbāao esaio.

2 **Ɔ**ɔɔ soolo gbɛa Yesu Píɛɛ ní Zaakio ní Zāao sè à dèdèrɛnɔ gbèsíslí lesíwa rítɛɛ.

Ɔ à lí ní wáa, ³ aà pɔkasaa lé teke púntaitai. Gbɛɛ ku dúnia guu ké a fɔ pò pí à puakú màao. ⁴ Bee kpe Elia ní Mɔizio bò mòmá, aale yá'ò ní Yesuo. ⁵ **Ɔ** Píɛɛ ò Yesue: Dii, wá kua la maae. Wá lákpe dɔ mèn aaɔ, n pò do, Mɔizi pò do, Elia pò do. ⁶ A dɔ lá ále oo, asa vía ní kú maamaae. ⁷ Luabɛpuana pila kùfíla, ⁵ aa lɔɔɛ mà a guu à mè: Gbɛɛ beeá ma Né m̀ndona yenzidee, à aà yāma.* ⁸ Kándo g̀ɔɔ ké aa gugwágwa, aai gbɛɛ e lɔo, sema Yesu ado.

⁹ Ké aale pila gbèsíslípiwa, ⁵ Yesu òné aasu yá pò aa èpi o gbɛɛ mao e Gbɛnazín Né ge bɔò gau. ¹⁰ Aa yápi kúa, ní beeo aale kɔ lala aa mè: Bɔa gau yá bee dea ni? ¹¹ **Ɔ** aa aà là aa mè: Bóyái Mɔizi ikoyádanedeo í o Elia mé a dɔaa mɔi?† ¹² A wemá à mè: Elia a dɔaa mɔ, i yápii keke zéze, āma ké a kēa láu wá mè wa saka Gbɛnazín Négu, i taasike maamaa sɔ be?‡ ¹³ Mále oé, Elia mò kò, ⁵ wá ní pɔeá dàè lá wá wá yá'ò taalauwa.

Yesu nɛg̃ɛ táade gbágbaa (Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

¹⁴ Ké aa sù ní gbé kíniɔwa, aa è bila liaarzi mé Mɔizi ikoyádanedeo lé lekpaakerɛnɔ. ¹⁵ Ké bila Yesu è, aà yá bò ní sae, ⁵ aa bàalè gè fɔkpàwà g̀ɔɔ n̄pii. ¹⁶ **Ɔ** à a íwaɔ là à mè: Bó lekpa aale keɛrɛnɔi? ¹⁷ **Ɔ** gbé pò kú zā guue wèwà à mè: Dii, ma mɔne ní ma nɔe, t́aa mé aà léná nàale. ¹⁸ Tó à dèdèwà, í aà ne źllee, ⁵ í lɛ'ífula bɔle, í swaalɔbɔkɔwa, í gbágbá t́elele. Ma m̀ò n íwaɔne aa táapi go, ⁵ aa f̀ua. ¹⁹ **Ɔ** Yesu òné: Gbágbé luanaaikensaiɔ, máo kúánɔ e bɔe ni? Máo menakeánɔ e bɔe ni? A m̀mɛɛ ní népio la.

²⁰ Ké wá m̀òè, ké táapi Yesu è g̀ɔɔ, ⁵ à népi źlazía à aà pàle źllee kpèbau. **Ɔ** ále gbeembo, ále lɛ'ífula bɔle. ²¹ Yesu népi mae là à mè: A aà lè màa za bɔe ni? A wèwà à mè: Za aà néfɛnen źlee. ²² Ío aà zu té ní ío guu m̀ɔmɔɔe, ío ye aà dee. Tó n̄yɔ f̄ɔ n̄ pɔe ke, wá wɛnagwa, ní dɔwále. ²³ Yesu òè: N mè tó má f̄ɛe ló? Yápii zɛv́l gbé pò lé ma náaike. ²⁴ **Ɔ** népi mae ò g̀ɔɔ: Má n náai ví. N n náai pò lé késáa káfíme. ²⁵ Ké Yesu è bila lé naemá, à ḡi táapie à mè: T́aa swádo, mále one, go népiwa. Nsu ea suwá lɔo. ²⁶ **Ɔ** táapi wiilè à aà źla pásípasl, ⁵ à gòwà. Népi g̀ɔɔ lán gewa, ⁵ gbé daside mè à ḡae. ²⁷ **Ɔ** Yesu aà kù a ɔwa à aà f̄ele, ⁵ à g̀ɔ zɛa.

²⁸ Ké Yesu gè ua, źlloe kúf̄nɔ lɔo, ⁵ aà íwaɔ aà là aa mè: Bóyái wa fua táapi goi? ²⁹ **Ɔ** a wemá à mè: Wabikea ado mé í f̄ɔ t́aa bee taa go.

³⁰ Ké aa bò we, ⁵ aa pà Galilea. Yesu ye wàɔ a kúkii d̄ɔo, ³¹ asa ále yádada a íwaɔne. A òné: Wa Gbɛnazín Né kpámá, wí aà de, í vu a g̀ɔɔ aaòdezi. ³² Aai aà yápi mid̄ɔo, mé aa yápi laawá víakè.

Tɛa Yesuzi lán n̄ɛwa (Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

³³ **Ɔ** aa kà Kapenaù. **Ɔ**ɔɔ pò a ku be, à a íwaɔ là à mè: Bó lekpa aale ke zé guui?

³⁴ Aa ní kpàuu, asa zé guu aale lekpaake denla yá musue. ³⁵ **Ɔ** à z̀lè à gbɛn kuɛplapiɔ káaa à mè: Tó gbé ye ke mide ù, aà késáa gbépiizi, i ke an baade píi d̀ɔnlede ù. ³⁶ A né sɛ zè ní ae, ⁵ à aà sɛ kpà a kùe a òné: ³⁷ Gbé pò n̄ɛe beeɔ do díle

* 9:7 Maa 1.11, Iko 18.15 † 9:11 Mal 4.5 ‡ 9:12 Isa 53.1-12, Sou 22.1-18

ma ìwàkè yáí, ade ma dilèè. Gbè pò ma dilè s̄í i ma dilè madoo, à gbè pò ma zì díìlè s̄s̄e.

³⁸ Ǿ Zāa òè: Dii, wa gbèe è, àlè táago ní n t̄so, ̄ wá ye giè, asa wá gbè no. ³⁹ Ǿ Yesu m̄è: Asu gièò, asa gbèe a f̄o dabudabuke ní ma t̄so, a ea ma t̄òb̄èesi ḡòò.

⁴⁰ Gbè pò i íbèlèsewanò, wá bàakpèèè. ⁴¹ Siana málè oé, gbè pò á gbá imia á dea Kilisi pò ù yáí, ade a kua a aseawao.

⁴² Tó gbè t̄ò né pò lé ma náaikéèò do f̄ù, a maa yāa ní adeo wá wísilògbè gbèèè do aà n̄oèè, wí aà zu ísiu. ⁴³⁻⁴⁴ Tó n ̄ mé ì to ò ò fu, z̄s̄. Gēa àizāna guu k̄òò ù maa de n taa té gasai guu ní ̄ mèn plaola. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tó n gbá mé ì to ò ò fu, z̄s̄. Gēa àizāna guu èè ù maa de wà n zu té guu ní gbá mèn plaola. ⁴⁷ Tó n wé mé ì to ò ò fu, b̄o. Gēa kpala pò b̄ò Lua kíi guu w̄edode ù maa de wà n zu té guu ní wé mèn plaola.

⁴⁸ Wekii an k̄òòbii lí láao, mé a té lí gao. §

⁴⁹ Wa temò baadeè an k̄ek̄ea ní wisio ù. * ⁵⁰ Wisiá pò naè. N beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa k̄e à nakù bi? A to wisi àò kù á guu, íò na ní k̄òo.

10

N̄yaa

(Mat 19.1-12)

¹ Ǿ Yesu b̄ò we à ḡè Yude búsuu e Yuud̄è baale. Bila èa k̄àaaaazi we, ̄ à yādànè lá Ìo k̄ewa. ² Falisio ̄ mò líkpaleiwà, ̄ aa aà là aa m̄è: Ḡs̄e z̄eV̄í à a na yáa? ³ A wèmə à m̄è: M̄oizi díìlè kpelewa ní? ⁴ Aa m̄è: M̄oizi ḡs̄e gbá zé aali gínzila k̄é, aali a na yaòe. * ⁵ Ǿ Yesu ònè: A swágbāa yáí M̄oizi bee díìlé. ⁶ Za d̄únia daaleḡòò Lua ḡs̄e k̄è ní n̄oèe. † ⁷ Ayām̄eto ḡs̄e Ì go a de ní a daowa, Ì na a nawa, ⁸ ̄ aaf̄ ḡs̄ lán s̄awakula ní gbalaowa. ‡ Beewa aa ku dodo lo, aa ḡò mèdoùe. ⁹ A yáí gbè pò Lua ní n̄ak̄ōwao, gbèe su ní k̄ēaao. ¹⁰ Ké Yesu tà be, aà ìwao aà là yápi mii. ¹¹ Ǿ a ònè: Gbè pò a na yà à a p̄ale s̄è gb̄asik̄è a n̄o s̄éia yá musun we. ¹² N̄oè pò gi a z̄ázi à z̄á p̄ale k̄è s̄s̄, à gb̄asik̄èn we.

Yesu báaadaa néngu

(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)

¹³ W̄alè m̄ó Yesuè ní n̄éò aà ònamá, ̄ aà ìwao gínè. ¹⁴ Ké Yesu è m̄aa, aà p̄o p̄a a ònè: A to n̄éò m̄o ma kíi, ásu gínéò, asa kpala pò b̄ò Lua kíiá gbè bee taaò p̄s̄e.

¹⁵ Siana málè oé, gbè pò i kpala pò b̄ò Lua kíi sí lán n̄éwao a ḡēuo. ¹⁶ Ǿ a n̄éò se kp̄akpa a k̄ùè, à òn̄anamá à báaad̄an̄gu.

Ǿde

(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

¹⁷ Ké Yesu dàzeu àlè gé, ̄ ḡs̄eè baalè mò k̄ùlè aà ae, à aà là à m̄è: M̄etulu maa, kpelewa má k̄e má àizāna ei? ¹⁸ Ǿ Yesu òè: Akea ní òm̄eè má maai? Gbèe maao, sé Lua ado. ¹⁹ N ikoyāò d̄s̄: Nsuli gb̄èdeò, ñsuli w̄ùlè ní gb̄èp̄alè n̄oòo, ñsuli kp̄áí'oo, ñsuli yād̄o n gb̄èdeewao, ñsuli gb̄èbleo, ñli n de ní n dao kpela. § ²⁰ Ǿ à m̄è: M̄etulu, za ma n̄éñ̄enḡòò má yá beeò k̄ūa piie. ²¹ Ǿ Yesu aà gwà ní yenzi wéò a òè: Yá ḡòè m̄èndo. Ge ò p̄ò p̄ò ní v̄l̄o yía pii, ní a ̄sa kp̄a taasid̄eowa, ní m̄o temazi, ñȳòò àiz̄eè v̄l̄o luabe. ²² Ǿ ḡs̄epi oos̄isi yápi yáí, à tà ní p̄os̄iao, k̄é aà àiz̄eèò dasi yáí. ²³ Ǿ Yesu w̄ep̄à a ìwao a ònè: Aiz̄eède ḡēa kpala pò b̄ò Lua kíiu z̄í'ù. ²⁴ Yápi b̄ò aà ìwao sae, ̄ Yesu èa ònè: Gb̄éò, ḡēa kpala pò b̄ò Lua kíi guu z̄í'ù

§ 9:48 Isa 66.24 * 9:49 Lev 2.13 * 10:4 Iko 24.1-4 † 10:6 Daa 1.27 ‡ 10:8 Daa 2.24

§ 10:19 B̄oa 20.12-16

fá! 25 Yiongo gēa abaawεu àa de ɔde gēa kpala pɔ̀ b̀ Lua k̀iula. 26 ɔ̀ yápi aà iwaɔ̀ k̀ù gbāa, aale okɔe aa m̀: Tó m̀aae, déme a bɔi? 27 Yesu n̄ gwá soee à m̀: Gbēnazina a f̄o, āma Lua a f̄ wá bɔ̀, asa Lua apii gbāa v̄le.

28 ɔ̀ Piεε òè: Wápi s̄ b̄? Wa p̄pii tò wa bɔ̀ tenzie. 29 Yesu m̀: Siana mále oé, gb̄é p̄ a b̄e tò we ge a v̄liɔ̀ ge a d̄aunaɔ̀ ge a da ge a mae ge a n̄eɔ̀ ge a bua ma yáí n̄ ma baona yáó, 30 ade a εa b̄eɔ̀ n̄ v̄liɔ̀ n̄ d̄aunaɔ̀ n̄ daɔ̀ n̄ n̄eɔ̀ n̄ buaɔ̀ e leε basɔ̀ d̄úniaε bee guu n̄ íadamao b, i aizāna e d̄únia p̄ a m̄o guu. 31 Dasi p̄ d̄ɔ́aaɔ̀ ḡs̄ z̄á mé dasi p̄ t̄é z̄áɔ̀ ḡs̄ d̄ɔ́aaa.

*Yesu a gaa n̄ a vuao yá'oa
(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)*

32 Aa èa dàzeu, aale gé Yelusaleu. Yesu d̄ɔ́aaa a iwaɔne, ɔ̀ yápi b̀ n̄ sae, mé v̄la gb̄é p̄ t̄é aà kpeɔ̀ k̀ù. ɔ̀ Yesu líle n̄ a iwa gb̄ēn̄ kuεplao, à èa yá p̄ a su a le òn̄é b̄ 33 à m̀: A ma! Wále gé Yelusaleu. Wa Gbēnazin̄ N̄é kpá sa'onkiaɔ̀ n̄ Moizi ikoyádanedeɔ̀wa, aai yádaaála, aai aà kpa luayáɔ̀nsaiɔ̀wa aa aà de. 34 Aa aà ke p̄ɔ̀p̄ɔ̀, aa lé'ikakawá, aa aà gb̄é n̄ fl̄aalao, aai aà de, a ḡɔ̀ aaɔ̀de z̄l̄ i vu.

*Zaaki n̄ Zāao wabikεa
(Mat 20.20-28)*

35 ɔ̀ Zebedee n̄eɔ̀ Zaaki n̄ Zāao s̄ò Yesuzi aa òè: Metulu, wá ye n̄ yá p̄ wále a wabikema kew̄εe. 36 ɔ̀ à n̄ lá à m̀: B́ á ye m̀a keí? 37 Aa w̄ewá aa m̀: Wá gba zé wá z̄l̄enno n̄ kpala guu, gb̄ēdo n̄ ɔ̀plaaí, gb̄ēdo zεei. 38 Yesu òn̄é: A yá p̄ ále a wabikεa d̄s̄o. Taasi keεona p̄ má a ími, á f̄s̄ mia? Ga p̄ má siu, á f̄s̄ siua? 39 Aa w̄ewá aa m̀: Wá f̄s̄. ɔ̀ Yesu òn̄é: I p̄ má mi, á mi, mé ga p̄ má siu, á siu, 40 āma z̄l̄lea ma ɔ̀plaaí ge zεeiá ma yá no. Gb̄é p̄ Lua k̄ēken̄éɔ̀ p̄e.

41 Ké iwa gb̄ēn̄ kwi k̄niɔ̀ yápi m̀a, an p̄ p̄a Zaaki n̄ Zāaozi. 42 ɔ̀ Yesu n̄ k̄aa a òn̄é: A d̄s̄ ké gb̄é p̄ wále n̄ gwa búsu gb̄ēz̄ɔ̀ɔ̀ ū i gb̄āable n̄ gb̄éɔ̀wae. M̄aa gb̄āadeɔ̀ i kiblemá b. 43 Ama a deán̄o m̄aao. A guu gb̄é p̄ ye ḡs̄ gb̄ēz̄ɔ̀ ū, aà ke á d̄on̄lede u. 44 M̄aae b̄ gb̄é p̄ ye ḡs̄ á d̄oana u, aà ke ápii z̄òblena u.* 45 Asa Gbēnazin̄ N̄é i m̄o wá d̄on̄lekeε yáio, à m̀ò d̄on̄lekei gb̄éɔ̀neε, i gi a w̄ēnii ké à e gb̄éɔ̀ bo dasi yáí.

*V̄la baakena gbágbāa
(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)*

46 Aa k̄a Yeliko. Lá Yesu lé b̄o we n̄ a iwaɔ̀ n̄ bílao, v̄la baakena Time né Baatime z̄l̄lea zé le. 47 Ké a m̀a Yesu Nazaletí mé lé ḡe, ɔ̀ à n̄á lé gb̄āa zuawa à m̀: Davidi Bui Yesu, ma w̄ēnagwa! 48 ɔ̀ dasile giè, aale m̄e aà n̄ile. ɔ̀ aà lezua gb̄āa k̄afi à m̀: Davidi Bui, ma w̄ēnagwa. 49 Yesu z̄è à m̀: A aà sisi. ɔ̀ wá v̄lapi sisi wa òè: S̄òdile fele. Ale n̄ sisi. 50 ɔ̀ v̄lapi a zwāa w̄olo à v̄l̄ p̄èle à m̀ò Yesu k̄ií. 51 ɔ̀ Yesu aà lá à m̀: B́ n̄ ye m̀a keñei? V̄lapi w̄ewá à m̀: Dii, má ye m̀a gu'eε. 52 ɔ̀ Yesu òè: Gé, ma náai p̄ n̄ k̄é mé n̄ gbágbá. Weḡɔ̀ à gu'è, ɔ̀ à b̀ t̄eaazi.

11

*Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleu
(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zaa 12.12-19)*

1 Ké aa k̄aik̄ù n̄ Yelusaleu, aa k̄a Befaze n̄ Betani p̄ k̄ú K̄ukpe s̄is̄ip̄oleuo. ɔ̀ Yesu a iwaɔ̀ gb̄ēn̄ pla z̄l̄ 2 a òn̄é: A gé w̄éle p̄ k̄ále wá ae kee guu. Tó a ḡe ḡs̄, á

* 10:44 Maa 9.35

zàa'ln bɔɔ e dɔa we, gb̄e i dikpe yāao. A polo suò. ³ Tó wà á lá, b́ ále ke wei, í me Dii mé ye a mɔaoui, a ea suò tia. ⁴ Ǿ aa gè wà zàa'lna è dɔa kp̄eɛle gāa. Ké aale polo, ⁵ Ǿ gb̄é ṕ zea we ń lá aa m̀: B́ ále ke ń zàa'lnapio, Ǿ ále poloi? ⁶ Aa wemá lá Yesu ònéwa, Ǿ wà ní tó we. ⁷ Aa sú ní zàa'lnapio Yesue. Aa ní ula Ǿ kp̄ále zàa'lnapiwa, Ǿ Yesu dikpe.* ⁸ Gb̄e Ǿ lé ní ula Ǿ kp̄ále zé guu, † gb̄e Ǿ lé lá Ǿ z̄ s̄eu, aale kp̄ále l. ⁹ Gb̄é ṕ dɔaaa ń gb̄é ṕ té záo lé wiile wále me: Gb̄aa ké!

Báaadn gb̄é ṕ lé ḿ ń Dii tóo ũ. ‡

¹⁰ Lua báaada wá dezi Davidi kpala ṕ lé vugu.

Wà gb̄aakpaaazi à z̄ luawa.

¹¹ Ké Yesu ká Yelusaleŭ, à gè Lua ua, Ǿ à wepà ṕpiila. Ké íatē i ḡó bíla lɔo yáí Ǿ à b́ ḡé Betani ń a Iwa gb̄e Ǿn kuɛpla.

Yesu kaadɔenli kaa ń à kua Lua uao

(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zaa 2.13-22)

¹² Ké gu d̄o, aa b́ Betani, Ǿ nana lé Yesu de. ¹³ A kaadɔenli è káaa, a lá p̄a. A ḡé gwai tó a né mà. Ké à kà we, i p̄e eo, sema a lá, asa a maḡo i ka yāao. ¹⁴ Ǿ a ò lípi: Gb̄e a n né ble bau lɔo. Aà Iwa Ǿ yápi mà.

¹⁵ Ké aa ká Yelusaleŭ, Yesu gè Lua ua, Ǿ à laayiana ń laaluna Ǿ ní b́le, à ɔlɔkpakena Ǿ táabũno ń felenyiana Ǿ kílao fuangba. ¹⁶ I wei gb̄e a aso sè à b́ ń Lua uaoo. ¹⁷ Ǿ à yādà gb̄e Ǿn è m̀: A kēa Lua taalau à m̀: Ma kpé a Ǿ de ma sísikpe ũ bui píe. § Apio s̄ó á kè gb̄eblena Ǿ tóo ũ.* ¹⁸ Sa'onkia ń M̄ozi ikoyadanede Ǿ yápi mà, Ǿ aale zeweɛle wà aà de. Aale víakeè, asa aà yādaané í di bílawa píe. ¹⁹ Ké oosi kè, Ǿ Yesu ń a Iwa Ǿ b́le wéleu.

²⁰ Ké gu d̄o aa be zéu, Ǿ aa kaadɔenlipi è, à giigaga e a z̄nau. ²¹ Ké a yá d̄o Piɛgu, Ǿ a ò Yesue: Dii, kaadɔenli ṕ ń ká gwae, à giigaga. ²² Yesu òné: A Ǿ Lua náai ví. ²³ Siana mále oé, tó gb̄é ò síle beee aà fele azla zu ísiau, tó i seake a n̄se guuo, tó a a náai ví ké yá ṕ a òpi a ke, a keè. ²⁴ Bee yáí mále oé, tó ále lousisi, yá ṕ a a wabikè píi, à dile á è k̄o, i e. ²⁵ Tó a fele ále lousisi, tó á líkua ń gb̄e Ǿ, à s̄uukeaán Ǿ, á Mae ṕ kú musu i s̄uukeaán ń á táae s̄o. ²⁶ Tó i s̄uuke ń gb̄e Ǿ, á Mae ṕ kú musu a s̄uukeaán ń á táae s̄o.

Yesu laa a ikoí

(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

²⁷ Ǿ aa ká Yelusaleŭ. Lá Yesu lé bebe Lua ua, sa'onkia ń M̄ozi ikoyadanede Ǿ ń gb̄e z̄o s̄o aazi ²⁸ aa aà là aa m̀: Iko kpele níle yápi ke Ǿi? Déme n gba yápi kea zéi? ²⁹ Yesu wemá à m̀: Má yá m̀ndoe gbeawá. A wea, mí iko ṕ mále yápi ke Ǿ oé sa. ³⁰ A omeɛ. Zaa gb̄e Ǿ da'ilekea † b́ Lua kíi yà, ge gb̄enazina kíie? ³¹ Ǿ aa lekpaaí aa m̀: Tó wa m̀ Lua kíie, a me b́yáí wi Zaa yá sio nie. ³² Tó wa m̀ gb̄enazina kíie s̄o, too. Aa bíla vía ví, asa gb̄epii Zaa ánbiké síe. ³³ Ǿ aa we Yesuwa: Wá d̄o. Ǿ Yesu òné: Mapi s̄ó má iko ṕ mále yápi ke Ǿ oé.

12

V̄eɛbu z̄ikena

(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

* 11:7 Zkl 9.9 † 11:8 2Kia 9.13 ‡ 11:9 Sou 118.25-26 § 11:17 Isa 56.7 * 11:17 Zel 7.11
† 11:30 Maa 1.4-5

1 Ǿ Yesu fɛle yálɛɛúné à mè: Gbɛe mé vɛɛbu vl, à kaa liai, à ɛyɔ̄ vɛɛfɛkdi ũ à gbadà,* 5 à búpi ná zikenaɔne ní ɔzl, 5 à fɛle ní táo. 2 Ké vɛɛkɔzɔzɔgɔɔ kà, 5 à a íwae zì zikenapiɔwa, à a vɛɛpi aseaa símáe. 3 Ǿ zikenapiɔ aà kù wa gbé wa gbàe ɔgii. 4 Ǿ à èa íwa pále zímá. Ǿ aa gbé bee mi fɛ̄ aa widàwà. 5 A èa a pále zì lɔ, 5 aa gbé bee dè. Maa à gbɛpáleɔ zì dasi, aa ní gbɛeɔ gbè, aa ní gbɛeɔ dè. 6 Budepi né mɛndona mé gɔ̄ɛ sa, 5 à aà zì gbɛzà à mè: Aa ma né yáda. 7 Ǿ zikenapiɔ òkɔɛ aa mè: Túbiblenan kee. A to wà aà dɛ, bú i gɔ̄wɛɛ. 8 Ǿ aa aà kù wa dè, wà aà ge sè wa zù kaa kpɛ. 9 Tòo, kpelewa budepi a ke sai? A ge zikenapiɔ dɛdɛ, i búpi kpa gbɛpáleɔwae. 10 I Lua yáe bee kyokeo lé? Wà mè:

Gbɛ pɔ̄ ɛbonaɔ pàkpàì
mé gɔ̄ gbɛɔ mide ũ.

11 Dii mé bee kè,
5 à kèwɛɛ yábɔnsae ũ.†

12 Ǿ aa zɛwɛɛle wà aà kù, asa aa dɔ̄ ní yáì à yápi lɛɛú. N beeo aa vɛakè bílae, 5 aa aà tò we aa tà.

*Yesu lousisin gbɛzɔɔ fua
(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)*

13 Ǿ wà Falisieɔ ní Elodi kpala zenkpɛdeɛ zì Yesuwa ònɔkɛiè a yá'oa guu. 14 Ké aa kà, 5 aa òè: Metulu, wá dɔ̄ ké gbé náaiden n ũ. Nili yási ní gbéò ublembeke yáio, asa nili gbɛe wegwao. Lua zé ni ɔbné wásawasa. A zɛvɛ̄ wà wɛ̄'ɔa kpá Sezaawaa, ge a zɛvɛ̄lo? Wà kpa yá, ge wásu kpao? 15 Yesu ní mɔafili dɔ̄, 5 a òné: Bɔyáì ále filifilimbakpamɛi? A ɔapi do ɔmɛɛ mà gwa. 16 Ké aa dèè, 5 à ní lá à mè: Dé mi ní aà tson lai? Aa wèwà aa mè: Sezaa pɔ̄ɛ. 17 Ǿ Yesu òné: A Sezaa dee pɔ̄ kpawà, í Lua pɔ̄ kpawà. Aà yá bɔ̄ ní sae.

18 Ǿ Saduse pɔ̄ aai gɛɔ vua ɛɛboeɔ mò Yesu lè aa aà là aa mè: 19 Metulu, Mɔizi òwɛɛ a lá guu à mè, tó gbé vɛ̄i gà à a nɔ tò nésai, aà dáuna gyaapi da'uake à a vɛ̄i gɛɛ kɛð.‡ 20 Maaɛ, vɛ̄i ní dáunaɔ ku gbɛɔn soplá. Woo nɔsè, 5 à aà tò we nésai. 21 Se aà da'uakè, 5 à gà à nɔpi tò we lɔ nésai. Ǿ Bíb kè maa lɔ 22 e à gè kà an sopladewa. Ampii aa aà tò nésai. Ampii gbɛa 5 nɔpi gà. 23 Gɛɔ vugɔzì an déme aɔ nɔpi vɛ̄i? Aa an gbɛɔn soplá nípii aa aà dɔ̄ nɔ ũɛ. 24 Yesu wemá à mè: A Lua yá ní a gbáa dɔ̄sai yáì a sásáio lò? 25 Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛ, aa zàkɛo, aao ku lán malaikaɔ kua luabɛwae. 26 Ké gɛɔ bɔ̄ gau sɔ̄ be, i Mɔizi lá kyoke gua pɔ̄ à kàele yá'òuo lé? Lua òè à mè ámeaa Ablahaũ ní Izaakio ní Yakɔbuo Lua.§

27 Luaá gɛɔ Lua no, gbé bɛɛɔ pɔ̄ɛ. A sásá à kè zài.

28 Mɔizi ikoyádanɛdee ku we, à lɛkpaapi mà. Ké a è Yesu yámaa wemá, 5 à sàaazi à aà là à mè: Ikoyá kpele mé dɛrlai? 29 Yesu wèwà à mè: A miden ke: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mé Dii mɛndona ũ. 30 Aɔ ye Dii á Luazi ní nòsemendoo teaisai á gbáa pua léu, á sɔ̄ iɔ kuwà.* 31 A plaaden ke: Aɔ ye á gbédeezi lá ázla wɛ̄niwa.† Ikoyáe dɛ beeslao. 32 Ǿ yádanɛdepi òè: Yámaaɛ, Metulu. N sílana'ò, n mè Lua mɛndoe, a plaade kuo, sema aapi.‡ 33 Yea Luazi ní nòsemendoo ní n ònɔo píi n gbáa pua léu ní yea n gbédeezi lá nzla wɛ̄niwao dɛ sa pɔ̄ wí a pɔ̄ káteu à tékú ní sa'oa bui píiola.§ 34 Ké Yesu è à yáwèwa ní laaio, a òè: Gɛa kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kíiu zànnɔo. Bee kpe gbɛe í we yáe láwà lɔo.

* 12:1 Isa 5.1-2 † 12:11 Sou 118.22-23 ‡ 12:19 Iko 25.5 § 12:26 Bɔa 3.6 * 12:30 Iko 6.4-5
† 12:31 Lev 19.18 ‡ 12:32 Iko 4.35 § 12:33 Oze 6.6

35 Yesu èa lé yáadané Lua ua, 5 à gbéè là à m̀: Bóyáí Moizi ikoyáadanedeo ì o Mesiiá Davidi buiei? 36 Ké Lua Nisína dède Davidiwa à m̀: Dii ò ma Diie aà zòle a oplaai e àò aà ibeè kálèè a gbá zíe.*

37 Lá Davidi aà sísi Dii màa, kpelewa aò de aà bui ù ló? O bíla lé aà yáma ní p̀nao.

38 Aà yáadané guu à m̀: A laaika Moizi ikoyáadanedezi. Aaño ye bebea ní uladao daa wàò f̀kpakpamá gāae. 39 Aaño weele zòle lousisikpe zòlekíi maao guu ní bleble zòlekíi maao. 40 Aaño lou gbàa sísi gbéè wé yáí, 5 aai gyaao kpé siomá. An íadama pásí aò deńla.

Gyaa taaside gbadaa
(Luk 21.1-4)

41 O Yesu zòle Lua ua osikpagolo ae, àle gbéè gwa, lá aale 5a dau. Ode saò lé o zòò dau. 42 O gyaa taaside mò tanga dau mèn pla, i ka dalao. 43 O Yesu a íwaò káaa a òné: Siana mále oé, gyaa taasidepi 5a dà kpagolo guu de gbépiila. 44 Asa o dia 5 aa dà wà kàu m̀pii. Nòepi sò, aà taasideke guu pò pò a ví à p̀obleò 5 a dau we pii.

13

Yelusaleu diuzòsa ní dúnialaagoo seela
(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Ké Yesu lé b̀ Lua ua, aà íwae òè: Metulu, gwa lá wà kpé maao d̀ò ní gbé kefenaeo taao. 2 O Yesu òè: N kpé zòopi è píia? Gbee a gò dikòsa weo, wa a diuzò píie.

3 Yesu zòle Kùkpe sístipoleu, aà ae d̀ba Lua uawa. Píie ní Zaakio ní Zāao ní Andeleo mé kuaño n̄t̄e, 5 aa aà là aa m̀: 4 Ow̄e, bee a ke b̄e ni? Bóme aò de apii kegoo seela úi? 5 O Yesu òné: A laaika, ásu to wà á sásáo. 6 Gbéè m̀ó ní ma t̄so dasi, aa me Mesiiin ní ù, aai gbéè sásá dasi. 7 Tó a zíkakòfi mà ge a bao, ásu bílikéo. Sema bee ke, ama dúnia láaan we ḡlao. 8 Bui ní buio aa fele ní k̄so, màae l̀ búsu ní búsu. Tòle a lualua gueo mé n̄ana aò ku. Yápi aò de lán n̄awá daaleawae.

9 Aò kú ní laaio. Wa á kúkú wà yákpalekeáño, wí á gbé lousisikpeo guu. Aò zea búsu gbáadeo ní kíao ae ma yáí, l̀ dené ma seeladeo ù. 10 Sema wà baonakpa bui píie ḡla. 11 Tó wà ḡeáño yákpaleu, ásu d̀baa bílike yá pò ásu owao. A yá pò Lua a sóso káé á léu gòbeezi o, asa i ke áme á ya'oo, Lua Nisínae. 12 Víi ní d̀aunaò k̄o kpámá dea yáí. Màa maeo ní n̄eò kpámá. Néò b̀o ní deo ní ní daò kpe wà ní de. 13 Gbépii a zaágu ma yáí. Gbé pò menaf̄ò e a léwa, ade mé a b̀o.

14 Tó a t̄e gudena* è gu pò de àò kuuo, (kyokena yápi da), gbé pò kú Yudeo bàale mip̄e sístíowa. 15 Gbé pò kú a kpé musu su pila ḡe kpéu a p̄e séio. 16 Gbé pò kpé bua su ea be a ula séio. 17 Waiyoo neadeo ní n̄osindeo ḡoo beezí. 18 A wabike ké yápi su á le buziéo, 19 asa wét̄ea pò aò ku gòopi aò zòe.† Za ḡoo pò Lua dúnia k̄e e gbá a taa i keo, mé a ke bau l̀o. 20 Tó Dii i gòopi laoo, d̄s gb̄e a b̀o. A gòopi l̀ao a gbé pò á ní séo yáíe.

Gbēnazīn Né m̄o
(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

* 12:36 Sou 110.1 * 13:14 Dan 9.27, 11.31, 12.11 † 13:19 Dan 12.1

21 Goo bee tó wà su òé Mesií gwa ke, ge Mesií ku le, ásu sio. 22 Asa Mesií egenao ní anabi egenao mo dabudabuo ní yābōnsaεo ke, ké baa gbé pó Lua ní séo aa ní sásāo, tó a zé kú. 23 Ao kú ní laaio, ma yápii lezawá za káau.

24 Goo bee wétéapi gbea laté a siakū, mo vua a ikεo, 25 saanao wolo luawa, pó pó kú luawapio zā ní pékiwa.† 26 Wi Gbēnazln Né moa e luabe puanau ní gbāa zōo ní gawio,§ 27 i a malaika zī aa gbé pó Lua ní séo kāaa za dúnia gola siigu, za dúnia léla ní a léleo.

28 A yá pó kaadēnli lé daé ma. Tó a gōnao busekū mé a lá lé pae, 5 i dō quantēna káikū. 29 Maaε lo, tó a è yápio lé ke, ào dō ké aà moa káikūe, a ku kpεεle. 30 Siana mále oé goobeedoε gēle yápio pii kesaiο. 31 Luabe ní toleo a gēle, ama ma yáo gēlea vío. 32 Gbēe a goo ge a zaa dōo, baa malaika pó aa ku luabeo ge Lua Né, sema Mae Lua.

33 Ao kú ní laaio à itēke, asa á dō zī pó goopi a kao. 34 A de lán gbé pó lé gé wéluwaε. A a be tó a zikenaonε baade ní a zlo, 5 a ò a gudšanaε aà itēke. 35 Apio sō á uabele sugoo dōo, oosin nò, wεedon nò, ko zōban nò, gufēnen nò. Ayameto à itēke, 36 ké asu su kándo, i á le ále i'oo yái. 37 Yá pó mále oé, mále o gbépiiεε, à itēke.

14

Tulalekaa Yesu miwa (Mat 26.1-16, Zaa 12.1-8)

1 Gēamusu* dikpe ní Kāaso dikpeo gō goo pla, 5 sa'onkiaο ní Moizi ikoyadanedeo lé zewεεle wà gbézo zámakε wà e Yesu kú wà de. 2 Asa aa mè: Wásu wà aà kú dikpegoozlo, ké wasu fele ní zaoao yái.

3 Goo pó Yesu kú Simoo Kusude be Betani, àle poble, 5 nōεε sōaazi a tulale bui maa ode loona kūa. 3 a loonapi waa è à tulalepi kà Yesu miwa. 4 Gbēeo ku we, yápio òmá, 5 aa mè: Bóyái à tulalepi pákèi maaí? 5 Tulale pó a 5a de ánuo owaté 5aa do ní basooa, dō yaa wa yla wà a 5a kpá taasideowa. 3 aa zoadōwà. 6 3 Yesu mè: A aà to we. Bóyái ále ladaiwài? A yámaakēmεεε. 7 Taasideo kúáno goopiie.† Goo pó á yei, á fō na kené, ama máo kúáno gooppiio. 8 A kè a gbāa léue, à dōaa tulale kà ma mewa ma ge kpelaa yáie. 9 Siana mále oé, gu pó wàle ma baokpau dúnia guu pii, wao yá pó nōepi kè o aà yá doangu yái.

10 Bee gbea Yudasi Isalioi pó de gbēon kueplao gbēdo ū gè sa'onkiaο kfi Yesu kpaamá yái. 11 Ké aa aà yāmà, an po kèna, 5 aa legbèè wa 5a kpawà. 3 àle zewεεle à Yesu kpámá.

Gēamusu blεblea (Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zaa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Kāaso dikpegoo séia zī, goo pó wī Gēamusu sā kōlokpa, Yesu iwaο òè: Má ní ye wà ge Gēamusu ble sōukeunεi? 13 Yesu a iwaο gbēon pla zī a ònè: A gé wéledau. A kpaau ní gbēeo í sea lo guu. A teaazi 14 e ua pó a gēu, í o uabeleε, Metulu mè má á pilauí, gua pó á Gēamusu ble bleu ní a iwaο? 15 A kpediakōa kpea zōo musu pó wa kèke oboé, í sōukewēε we. 16 Ké iwapio dàzeu, 5 aa kà wélepi guu, aa è lá a ònéwa. 3 aa Gēamusu ble sōukè we.

‡ 13:25 Isa 13.10, 34.4, Yoe 3.4 § 13:26 Dan 7.13 * 14:1 Baa 12.1-11 † 14:7 Iko 15.11

17 Ké oosi kè, Yesu kà we ní a ìwa gbèṣṣṣ kueplao. 18 Ké aa zòlè lé pòble, 5 Yesu m̀: Siana mále oé, á gbé pò wále pòble sánuo do a ma kpámá.† 19 An pò yà, 5 aale aà la dodo: Asa mámeo yó? 20 Ǿ a òné: A gbèṣṣṣ kueplao doe, wále okáaa ta dou. 21 Gbènazín Né a ta lá wà a yá'ò taalauwa,§ ama waiyoo gbé pò a Gbènazín Né kpámápi. A maa wà ade ì yáao.

22 Ké aale pòble, Yesu kàa sè à báaadàu, 5 a è'e kpámá à m̀: A sí, beeá ma me. 23 Ǿ à imibò sè à Lua sáaukpà a kpámá, 5 aa mí nípii. 24 Ǿ a òné: Beeá ma aue, Lua bàa kua ní gbé dasi au* pò a b̄aae. 25 Siana mále oé, má vébe'i mi lo e kpala pò b̀ Lua kíi b̀ gupuaui, 5 má a dafu mi. 26 Ké aa lesí aa làa, 5 aa b̀lè gè Kùkpe s̀s̀p̀leu.

27 Ǿ Yesu òné: Apii á ma to we, asa a k̄ea láu Lua m̀: Má sādāna lé, s̄ao ì fáaa.† 28 N beeo ma vua gbea má d̄aae Galile. 29 Ǿ Piεe òè: Baa tó wa n to we pii, má n to weo. 30 Ǿ Yesu òè: Siana mále one, gwāasinaa e ko àò gé lé ḡen pla zui, níyò lelekpamazi ḡen àa5. 31 Ǿ Piεe legbè à m̀ máumaue: Baa tó má su mále gannò, má lelekpanzi bauo. Ǿ aa ò màa s̄s̄ nípii.

*Yesu wabikεa Gεsemani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)*

32 Ké aa kà gu pò wí me Gεsemani, 5 Yesu ò a ìwaone: A zòlè la e màò wabikε. 33 Ǿ à Piεe ní Zaakio ní Zāao sè ḡer̄inò. Iwāa kà aà p̄oa, tòlobi zuaagu, 34 5 a òné: P̄osia ma k̄u gbāa e ma ka gaa. A ze la à it̄ēke. 35 Ké à gè ae yoo, 5 à wùle a gb̄eue à wabikè, tó a zé kú, ḡoo pi gēala. 36 A m̀: Baa, ma Mae, ní yá pii zé ví. To taasi keeonapi d̄omazi, ama ma p̄eá no, sema n pò. 37 Ké à èa sù a gbèṣṣṣ àāpiò kíi, a è aale i'ò. Ǿ a ò Piεe: Simoo, níle i'ò yá? Ni f̄s̄ n it̄ēkè baa yooa? 38 A it̄ēke àò wabikε, ké ásu fu ȳawao yáí. Nisina yei, ama me buse. 39 A èa gè wabikεi, 5 à yá doupi ò lo. 40 Ké à èa sù, a è aale i'ò, asa an wé gbiakù. Ǿ aai d̄s̄ lá wa oèo. 41 Aà ea sua ḡen àāde a òné: Ale i'ò ále kámabo e tiaa? Bee m̀. Goo kà sa. A gwa, wále Gbènazín Né kpá duunkenaowa. 42 A fele wà gé. Gbé pò lé ma kpámá lé m̀ kee.

*Yesu kua
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zaa 18.3-12)*

43 Ké Yesu lé yápi o ḡoo, 5 à ìwapio gbèdo Yudasi kà ní bíla pò b̀ sa'onkiaò ní M̄oizi ikoyādanedeò ní gb̄ēz̄oo kíi. Aa f̄endaò k̄ua ní go. 44 B̄onkp̄edepi s̄s̄ à d̄baa seela òné à m̀ gbé pò a su lep̄ewà, aapin we. Aa aà k̄u gbāa aa taò. 45 Ké à kà we, 5 à t̄aa'ò Yesuwa ḡoo, a òè: Metulu! Ǿ à lep̄ewà. 46 Ǿ wà op̄el̄ewà wà aà kù giugiù. 47 Z̄a guu gb̄ee a f̄enda wò à sa'onkia zik̄enae l̄èò à aà swá gò. 48 Ǿ Yesu òné: Kpáí weliwen ma ū, 5 a m̀ ma k̄uí ní f̄endaò ní goa? 49 Má kuánò Lua ua lá gu lé d̄o, miò yādaé, i ma k̄uo. Ama bee kè ké yá pò k̄ea Luayātaalau e ke yáí.‡ 50 Ǿ a ìwaò bàalè pii aa aà tò we.

51 Ewaasoe t̄eāzi, aà zwāa kuaaála p̄eyesai. Ké wà aà kù, 52 5 à a zwāa tònè we, à bàalè puizi.

*Piεε lelekpaε Yesuzi
(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zaa 18.12-27)*

53 Ǿ wà gè ní Yesuo sa'onkia be. Sa'onkiaò ní gb̄ēz̄oo ní M̄oizi ikoyādanedeò k̄aaaa we nípii. 54 Piεε té ní kpe k̄aaa e à gè gè sa'onkia be'ua. A zòlè we, àle

‡ 14:18 Sou 41.10 § 14:21 Sou 22.1-19, Isa 53.1-12 * 14:24 B̄oa 24.8 † 14:27 Zkl 13.7 ‡ 14:49 Isa 53.8

tékpakpa ní dɔaib sánu. ⁵⁵ Sa'onkiaɔ ní Yuda yákpalekenɔ pɔi lé yá wɛɛɛ wà dɔ Yesuwa wà e wà aà dɛ, ɔ aai eo. ⁵⁶ Wà yádòdɔwà dasi, áma an yáe i kɔsɛo. ⁵⁷ Ɔ gbɛɛ fɛɛ yádɔwà lɔ aa mɛ: ⁵⁸ Wá mà dee mɛ á Lua kpé pɔ gbɛnazína dɔ wí, i a pále pɔ gbɛnazína i dɔo dɔ ɔɔo áaɛ. ⁵⁹ Baa ní beeo an lé i kɛ doúo. ⁶⁰ Ɔ sa'onkia fɛɛ zè zà guu à Yesu là à mɛ: Nyɔ yáe zásioa? Yá pɔ wàɛ dɔdɔmapio dɛa ni? ⁶¹ Yesu níɛ kpé, i yáe wewào, ɔ sa'onkiapi èa aà là à mɛ: Mmɛ ní Lua báaade Né Mɛsii úa? ⁶² Ɔ Yesu mɛ: Mámɛ má aà ú. A Gbɛnazín Né e zɔɛa Gbáapiide ɔplaai, S mɛ á aà mɔa e luabɛpuanau.* ⁶³ Ɔ sa'onkiapi a ulao ga kè à mɛ: E'e, wá bàa kú ní seeladeɔ lɛ? ⁶⁴ A mà lá à dɛ ní Luao weó? Kpelewa a zɛòì? Ɔ aa yá diè mípii aa mɛ wà aà dɛ.† ⁶⁵ Ɔ wà fɛɛ lé lé'ikakawà.‡ Ɔ wà pɔkùè aà wéwa, wàɛ aà lɛɛ ní ɔkúo, wàɛ oè: Anabikeke, ní gbé pɔ n lɛ o. Ɔ dɔaib aà kù aa aà sánkeke.

⁶⁶ Píɛɛ ku zílɛ ua, ɔ sa'onkia bɛ nɔɛ zikɛnaɔ do mɔ we. ⁶⁷ Ké à Píɛɛ è, áɛ tékpakpa, ɔ à aà gwá soee, a oè: Mpi sɔ, iɔ sánu ní Yesu Nazaletipioe. ⁶⁸ Ɔ à lelekpá à mɛ: Má dɔo, mi ma lá níɛ oo. Ɔ à fɛɛ gè gɔu guu. ⁶⁹ Nɔɛpi èa aà è we, ɔ a ò gbé pɔ zɛa weɔnɛ à mɛ: Gɔɛpiá an gbédɛ. ⁷⁰ Ɔ Píɛɛ lelekpá lɔ. Ké à kè sáa yoo, gbé pɔ zɛa weo ò Píɛɛ: Sianae an gbèdon n ú, asa Galile gbén n ú. ⁷¹ Píɛɛ váikpáál ní azlao, ɔ à mɛ: Má sí ní Luao, má gbé pɔ áɛ aà yá'opi dɔo. ⁷² Wegɔo ɔ ko lé gɛn plaade zù, ɔ yá pɔ Yesu ò dɔ Píɛɛgu, ké à mɛ e ko àò gé lé gɛn plaade zui, a lelekpaaizi gɛn áaɔ. Ɔ à ná ɔɔɔwa.

15

Pilati yákpaleka ní Yesuo

(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zaa 18.28-19.16)

¹ Ké gu dɔ gɔo sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔo ní Mɔizi ikoyádanɛdɛo ní gbáadeɔ pɔi lekpáál, ɔ aa Yesu yè aa gè aà kpá Pilatiwa. ² Ɔ Pilati aà là à mɛ: Yudaɔ kían n úa? Yesu wèwà à mɛ: N òn we. ³ Sa'onkiaɔ lé yádòdɔwà, ⁴ ɔ Pilati èa aà là à mɛ: Nyɔ yáe ooa? Yá pɔ wàɛ dɔdɔma ma fá! ⁵ Ké Yesu i yáe zásimáo, ɔ aà yá bɔ Pilati sae.

⁶ Gɛamusu dikpɛgɔɔzi Pilati i dakpɛunaɔ do pɔ wa yei kéné. ⁷ Bùsudena pɔ aa bɔ gbáadeɔ kpɛ aa gbédɛɔ ku kpéu. An gbèdo tɔn Balaba. ⁸ Ɔ bíla sɔ Pilatizi aa wabikèwà aà kɛ lá i kénéwa. ⁹ Ɔ Pilati ní lá à mɛ: A ye mà Yudaɔ kía kée yà? ¹⁰ Asa a dɔ sáasá ké sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesue yáí ɔ aa aà kpáíwa. ¹¹ Ɔ sa'onkiaɔ tékpá bílagu, ɔ aa oè aà Balaba kéné. ¹² Ɔ Pilati ní lá à mɛ: Kpelewa á ye mà kɛ ní gbé pɔ wí mɛ Yudaɔ kíaoi? ¹³ Ɔ aa èa willè: N aà páliwa! ¹⁴ Ɔ Pilati ní lá à mɛ: Bóyáí? Váí kpele a kèi? Ɔ an willɛa káfi aa mɛ: N aà páliwa! ¹⁵ Pilati ye yá pɔ a kángu kɛ, ɔ à Balaba kéné. A Yesu kpá sosaɔwa aa aà gbɛ ní fláalao, aai aà páliwa.

¹⁶ Ɔ sosapio gèaàno bùsu gbáadepi be'ua, aa ní gáli káaa pɔi. ¹⁷ Aa gomusu tɛa dàè, ɔ aa fùà tã ní lɛo aa kpàè. ¹⁸ Ɔ aalɛ fɔkpakpawà aa mɛ: Yudaɔ kía fɔo! ¹⁹ Aalɛ aà gbɛ a miwa ní feeo, aalɛ lé'ikakawà, aalɛ kúɛkule aà aɛ, aalɛ lémwà. ²⁰ Ké aa aà kè pɔɔpɔo aa làa, ɔ aa gomusu tɛapi bɔààla, aa aàzla pɔkasa dàè. Ɔ aa bɔaàno, aalɛ gé èa páliwa.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zaa 19.17-30)

§ 14:62 Sou 110.1 * 14:62 Dan 7.13 † 14:64 Lev 24.16 ‡ 14:65 Isa 50.6

21 Ké aale gé, gōee bò sè oi, àle dōnzi, 5 aa teasidàè aa Yesu lipāakōa diè. Gōepi tón Simō, Sileni būsū gbéé, Alésānda ní Lufuo de'iae. 22 Ō aa gé ní Yesuo gu pò wí me Gōgōta. (Bee mè mitōnagu.) 23 Ō aa vēe pò wà lí'ò kàu dōè, āma i mio. 24 Ké aa aà pāliwa, 5 aa aà pōkasaō kpaalè kàlè, aa tēlèpà a sea yá musu.* 25 Aa aà pāliwa latē muuwāamigōe. 26 Yá pò wa dōwa 5 wa kè wa ná aà mia wà mè: Yudaō Kía. 27 Wà kpáiwēliwēō pāliwa we lō gbēōn pla, ado aà oplaai, ado zēei. 28 Ō yá pò kēa láuē bee pà wà mè: Wà aà gwà dou ní taaekēnaō.†

29 Gbè pò lé gē weō lé ní midē,‡ aale aà sōsō aa mè: Ehē! Tò! N mè nýō Lua kpé wí, ní ea dō gōō āaō nolo?§ 30 N nziā suaba! Pila líwa mè! 31 Maa lō sa'onkiaō ní Mōzi ikoyādanēdeō lé aà kē pōpōō aa mè: A gbēpāleō suabà, āma a fō à azia suabao. 32 Tó wá è Isailiō kía pò wí me Mesiipi pīla líwa, wá aà náaike sa. Ō gbè pò wà ní pāliwa sánuō lé aà sōsō lō.

33 Sea za latē minanguo e aua gè pīlāō gu siakù būsūpiu piie. 34 Latē'auapilaa 5 Yesu wiilè gbāugbāu à mè: Eloi, Eloi, lema sabatani! Bee bōōle mè: Ma Lua, ma Lua, àkea n ma to wei?¶ 35 Ké gbè pò zea weeō yápi mà, 5 aa mè: Ma we, àle Elia sisie. 36 Ō gbēe bàalè gè sao zō vēe kùmawa,† a pè feea a dō Yesue à mè: A ze gla wà gwa, tó Elia a mō aà pila. 37 Yesu wii gbāa lè, 5 à gā. 38 Ō Lua kpé zwāa‡ pò daa luakukú aē pāa pla za musu e zīle. 39 Ké sosaō gbēzōō pò ze Yesu aē we aà gā è maa à mè: Gōepiā Lua Nēe slana. 40 Nōeō ku we lō, aale gūgwa kāaa. An guo Maliama Madeleni kuu ní Maliama pò de Yosefu ní Zaaki Nēnao da ūo ní Salomeeo. 41 Gōō pò Yesu kú Galile, aame aalō teaazi wāō blēkēè. Nōe pāleō mōānō Yelusaleū aa ku we lō dasi.

Yesu viā
(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zaa 19.38-42)

42 Asōadazl oosi lé kē. Lá kāmabogōō ye daalei, 43 Yosefu Alimate mō. Gbè tōdeē Yuda gbāadeō guu, mé àle kpala pò a bō Lua kīi dá. A sōdile à gè Pilati kīi, à Yesu gē wabikèwà. 44 Ké Pilati mà Yesu gā kō, à bō aà sae. Ō à sosaō gbēzōō sisi, à aà là tó Yesu gā kō. 45 Ké Pilati gbēzōōpi yāmà, 5 à Yosefu gbà zé aà gepi sé. 46 Yosefu gè bàabaa lū, 5 à gè à aà bùa à bàabaapi fīwà. A aà dà gbè'e pò wa sò mia ū guu, 5 à gbè gbènē gbeembo tà epile. 47 Maliama Madeleni ní Maliama Yosefu dao lé gwa, aa è gua pò wà Yesu gepi dāu.

16

Yesu bōa gau
(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zaa 20.1-10)

1 Kāmabogōōzī láaa latē gēa kpéu Maliama Madeleni ní Maliama Zaaki dao ní Salomeeo nísi gīnana lū, kē wà ge ma Yesu mēwa. 2 Asōanenzl kōōkōō latē bilēa 5 aa bō gè miapi kīi. 3 Aale kō la zéu aale me: Déme a gbepi gbeembo à gowēē mia'e léi? 4 Asa gbepi gbènēē. Ké aa wēsè, 5 aa è wà gbepi gbeembò kō. 5 Ké aa gè mia'epi guu, 5 aa èwaasoe è zōlēa oplaai oi, a ulatao pua daa. Ō iwāa kà ní pōa. 6 A òné: Asu to iwāa ká á pōao. Yesu Nazaleti pò wa pāliwa àle wēleō lò? A vù. A gu pò wà aà dīleu èa? A ku lao. 7 A tá, í o aà iwāone ní Piēeo, a dōaané Galile. Aa aà e we lá a ònéwa.* 8 Iwāa kà ní pōa, aale kpakpanaga, 5 aa bōlè

* 15:24 Sou 22.19 † 15:28 Isa 53.12 ‡ 15:29 Sou 22.8, 109.25 § 15:29 Maa 14.58 * 15:34 Sou 22.1 † 15:36 Sou 69.22 ‡ 15:38 Bōa 26.31-33 * 16:7 Maa 14.28

miapiu ní bao. Aai yāe o gbēεεo, ké vīa ní kú yái.

Yesu azia ɔba a iwane

(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zaa 20.11-23)

⁹ Ké Yesu bò gau asōanenzí gufēne, à azia òl Maliama Madeleni pò à táa mèn sopla gòèe káau. ¹⁰ Ɔ nɔɛpi ge ò aà gbé pò an pò yaa, aale ɔɔlɔne. ¹¹ Ké aa mà Yesu vù, nɔɛpi aà è ní wéo, ɔ aai sio.

¹² Bee gbεa gɔɔ pò an gbēon plaɔ be zé guu, aale gé wéleu, à azia òlbné lán gbēpālewa. ¹³ Ké aa èa sù ní wélepio, aa ò gbé kliniɔne. N beeo aai ní yá sio. ¹⁴ Gbezá ɔ à azia òl a gbēon kuɛdoɔne gɔɔ pò aale poble. Ɔ à ɔɔadòmá, ké an swá gbāa mé aai a náaikεo yái. Asa aai gbé pò aa aà è à vù yá sio. ¹⁵ Ɔ a òné: A gé dúnia guu pii, í ma baokpa gbépiiε. ¹⁶ Gbé pò sí mé à da'ilekè a bɔ. Gbé pò í sio sɔ, yá a zòlewà. ¹⁷ Gbé pò aa yápi sɔ yákeɔn ke: Aali táago ní ma tso, aali yāebui'o. ¹⁸ Tó aa mlē kù ní ɔo ge tó aa kona í mī, a pɔe kenéo. Aali ɔna gyāeɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabe

(Zin 1.9-11)

¹⁹ Ké Dii Yesu yá'òné a làa, ɔ Lua aà sè tàò musu, à zòle Luapi ɔplaa. ²⁰ Ɔ aà iwapiɔ bò gè waasokpá gupiiu. Dii zikèrɔnɔ, ɔ an dabudabukeɔ yá pò aa ò slanapliiwānε.

LUKU

Yá pò kú láe bee guu

Luku Yesu baona lápi kè lá Maaku kèwae.

Zāa da'ilena ya'oa guu, a ye gbé sɔu à maà wàò Yesu dá (3.1-20)
Yesu da'ilekea ní aà ȳsao (3.21-4.13).

Yesu zíkɛa Galile búsuu, gu pò à waasokèu ̄ à gyāeɔ gbàgbā (4.14-9.50).

Yesu wéleɛa bɔa za Galile e taa Yelusaleŭ (9.51-19.28). Luku yá pò Maaku i kèo kè dasi. A keeɔn ke: Sámali gbēmaa yá, ɔde sɔŭ yá, né pò sàsá yá, ɔde ní Lazaa yá.

Yá pò Yesu kè Yelusaleŭ (19.29-21.38).

Yesu taasikɛa ní aà gaao (22-23).

Lápi midɛkɛi (24) Yesu bò gau ̄ à bò m̀ à iwaeɔwa Emausi zéu e àò ge táí luabe.

Luku Yesu ní Zāa Da'ilena ia yá bɔɔlɛkè glae (1-2). Wɛkɛi a ò lá malaika bò m̀ Yesu da Maliamawa ní Zāa Da'ilena da Elizabetio, ní lá sādānao ní saanyād̄nao m̀ kùle Yesueo, lá Maliamawa ní Zakalio Dii sáaukpà mé Simeo Lua Musude tɔb̄.

Yá bee guu Luku yá gbiao ò k̀ à Yesu seeladekɛkɛa guu: Yesu luake ní aà dea Isaili zalala ũo ní lá aà m̀ɔa dúnia guu de yāz̄ɔ ũ gbépiiɛo. Luku òb̄wɛe b̄ lá Lua ye ǹsɛdɔũdeɔzi ní gbé pò wà pákp̄anz̄io ní n̄ɔe ní taasideɔ ní nib̄ɔ. Lua Nis̄ina yá kú we b̄ ní p̄na pò Yesu baona í inéo ní Lua táasileao ní wabikɛawào.

Luku í Isailio felekaayá bɔɔlɛkewɛe wásawasae. Baona láe bee kyokɛa guu baade a f̄ gbépii Suabana yá d̄su.

¹ Gbé ɔkpà yá pò kè wá guu dau siua lá guu zézeɔa dasi, ² lá gbé pò aa de yápi seeladeɔ ní a baokpanaɔ ũ za káauɔ òwɛɛwa. ³ Tiasa mapi s̄, lá ma wetè yápiɔo dodo za a daaleɔwa, má è a maa má k̄ne zéze, ma gbé beɛɛde Teofili, ⁴ kè n̄ e n̄ yá pò wa d̄ne sásá d̄s.

Malaika d̄ɔaa Zaa Da'ilena ia ya'oa

⁵ Yude b̄su kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà t̄n Zakali. A ku Abia sa'onao gáli guue. Aà na t̄n Elizabeti. Aalona buie b̄. ⁶ An pla nípii aa maa Luae. Aaŭ ku táaesai, aa Dii ikoyá ní yá pò a dilɛo k̄ua. ⁷ Aa né v̄io, asa Elizabetiá flie, mé an pla nípii aa zik̄.

⁸ Gɔɔ pò sa'oa kà an gáliwa, Zakali mé lé Lua gbagba. ⁹ Lá sa'onapiɔ í kɛwa, aa likpà, ̄ lí Zakali sè aà gé tulaletikai téa Dii kpéu. ¹⁰ Tulaletikpasagɔɔ bíla káaa kp̄eɛle pii, aale wabike. ¹¹ ɔ Dii malaikae bò m̀wà, à zè tulaletikateak̄i ɔplaa. ¹² Kè Zakali aà è, à bílikè, vía aà k̄u. ¹³ ɔ malaikapi òè: Nsu to vía n k̄uo Zakali. Lua n wabikɛa s̄i, n na Elizabeti a ne'í ḡe ũ, ní t̄kpaè Zāa. ¹⁴ N p̄o a ke na, níȳ yáalɔ, gbé ɔ p̄nake aà ia yá musu dasi, ¹⁵ asa aɔ de Diie gbéz̄ɔ ũe. A w̄e ge í gbāe mio, * Lua Nis̄ina aɔ d̄deawà za aà da gb̄eue. ¹⁶ A to Isailio ze ní Dii ní Luao dasi, ¹⁷ a d̄ɔaa Diie ní Lua Nis̄ina gbāa pò Elia ví yáao. A to maeɔ ledoukɛ ní ní n̄é, † a to swáȳamansaideɔ gbēmaaɔ ōno sé. A gbé ɔ k̄eɛ aao ku sɔu guu Diie.

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24

18 ǃ Zakali ò malaikapie: Kpelewa má yápi síana d̄si? Asa maezinan ma ũ, mé ma na zikù l̄. 19 ǃ malaikapi wèwà à m̄: Mám̄ má Gablieli, ‡ miò zea Lua ae. ǃme ma zì yápi oine, mà baonapi kpane. 20 Ma, n léna a naale, n̄ȳ f̄ yá'oo e yápi ge keò, ké ni ma yá p̄ a ke a ḡowa sio yáí. 21 Ḡoo bee s̄ wàle Zakali dá. Aà ḡēgēa Lua kpéu b̄ó r̄i sae. 22 Ké à b̄ò, i f̄ yá'òr̄n̄o, ̄ wa d̄s̄ ké à wépungu'è Lua kpéu. Lá aà léna n̄aale, ̄ àle yá'oné r̄i o. 23 Ké Zakali sa'oḡoo lé kà, ̄ à tà a be. 24 Bee gb̄ea aà na Elizabeti n̄s̄i, ̄ à az̄ia ùle e m̄o s̄o à m̄: 25 Dii kè, à ma w̄nagwà, à wib̄m̄e.

Malaika d̄aaa Yesu ia yá'oa

26 A m̄o soolode guu Lua malaika Gablieli z̄i Galile w̄le p̄ w̄i m̄e Nazaleti guu. 27 A ḡe nen̄e léso p̄ aà t̄n̄ Maliama k̄i. A ḡokpama v̄i Davidi bui ũ, aà t̄n̄ Yosefu. 28 Ké malaikapi ḡe aà k̄i, a òè: F̄oo báaade! Dii kunn̄e. 29 Maliama bilikè yápiwa, à láasookè à m̄: F̄oo bee mi dea ni? 30 ǃ malaikapi òè: Maliama, r̄isu to v̄ia n̄ k̄u, asa Lua báaad̄angu.

31 Ma! Nȳ n̄s̄i, ní ne'í ḡe ũ, ní t̄kpaè Yesu.

32 A ò de gb̄ez̄o ũ, w̄ali oè Musude Né. Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,

33 i ò de Yak̄obu bui k̄ia ũ ḡōpii, aà kpala a ò láaa v̄io. §

34 ǃ Maliama ò malaikapie: Lá mi ḡe d̄s̄ yáao, bee a ke kpelewa ni? 35 Malaika wèwà à m̄: Lua Nis̄na a dine, Musude gb̄aa i m̄oma.

A yáí né p̄ n̄ȳ ipi kua a ò adoa, w̄ali oè Lua Né.

36 N dae Elizabeti neḡe n̄sia s̄o a zikù guu. N̄e p̄ wa d̄ile f̄i ũpi kú r̄i n̄ò m̄o sooloo tia. 37 Asa Lua lí fu yáewao. * 38 ǃ Maliama m̄: Dii z̄òblenan ma ũ. Aà kem̄e lá r̄i òwa. ǃ malaikapi aà tò we.

Maliama ḡea Elizabeti gwai

39 Ḡoo bee Maliama f̄e ḡe w̄le p̄ kú Yude b̄usu gusis̄ideu ḡò. 40 A ḡe Zakali be, ̄ à f̄okpà Elizabetiwa. 41 Ké Elizabeti Maliama f̄opi mà, aà né v̄iv̄i aà gb̄ee guu, ̄ Lua Nis̄na d̄e Elizabetiwa, 42 Elizabeti wii gb̄aa l̄e à m̄: Báaaden n̄ ũ de n̄e píila. Báaaden né p̄ kú r̄i gb̄ee ũ l̄. 43 B̄ón ma ũ ké ma Dii da m̄ò ma gwaii? 44 Ḡoo p̄ ma sw̄al̄e n̄ f̄owa lé, né p̄ kú ma gb̄ee v̄iv̄i r̄i p̄naoe. 45 Báaaden n̄ ũ, asa r̄i sí yá p̄ Dii òne a ke. 46 ǃ Maliama m̄: Báaaden n̄ ũ, asa Mále Dii t̄òb̄ ma s̄ guu,

47 ma n̄se lé yáal̄o Lua ma Suabanawa, †

48 asa à ma yáda,

mapi aà z̄òblena p̄ mi ka p̄e ũo. Za tia e ḡōpii w̄ali om̄e báaadee,

49 asa Lua Gb̄aadepi yá z̄òk̄em̄e.

Aà t̄o kua adoa,

50 I w̄enad̄s̄ gb̄e p̄ aàí v̄lakēne e r̄i buiwa.

51 A a ḡás̄i p̄ò à a gb̄aa òl̄né,

à waladeɔ fãaa ní náasooɔ.

⁵² A gbáadeɔ bò kpalau,

à táaaɔ kãfi.

⁵³ A pɔmaaɔ kpà nɔandenaɔwa aa kà,
à ɔdeɔ gbàe ɔgii.

⁵⁴ A a zòblena Isailiɔ Ìa,
an yá i sãaãguo.

⁵⁵ A wēnadò Ablahaũ ní a buipione‡

lá à a legbè wá deziɔnewa.

⁵⁶ Maliama zòle ní Elizabetio lán mɔ aaɔwa, ɔ à gbàsa tà a be.

Zaa Da'ilena ia

⁵⁷ Elizabeti ne'igoo kà, ɔ à ne'í gōe ũ. ⁵⁸ Ké aa fáanideɔ ní aa daeɔ mà lá Dii wēnadò, aa pɔnakèaãno. ⁵⁹ A goo swaaɔde zí aa mò tɔzɔi népie, § aai aa mae Zakali tókpaè, ⁶⁰ ɔ aa da mè: Aawo! Wàli oè Zaa. ⁶¹ Aa òè: Gbèe ku n daeɔ guu, a tó bee vɔo. ⁶² ɔ aa yá'ò aa mae ní ɔo, ké aa e dɔ lá a ye wá tókpaè. ⁶³ Zakalipi pɔ pɔ á e lákewá gbèa, ɔ a kèwà: Aa tɔn Zaa. Yápi bò ní sae nípii. ⁶⁴ Wegɔɔ aa léna gòle, à lebò lé yá'ò, àle Lua sáaukpa. ⁶⁵ ɔ vɔa ní fáanideɔ kù pii, ɔ Yude bùsu gusísíde gbéé lé yápi galike pii. ⁶⁶ ɔ gbéé pɔ aa yápi mào kua ní nòse guu aa mè: Bó népi aɔ de a ũ ziai? Asa Dii oiaaaaziè.

⁶⁷ Lua Nisína dède aa mae Zakaliwa, ɔ à ānabikekè à mè:

⁶⁸ Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!

A mò a gbéé bò.

⁶⁹ A Suaban gbáade bòwèe
a zòblena Davidi bui guu,

⁷⁰ lá a dà a ānabione aa ò za ziwa.

⁷¹ Aa mè a wá sí wá ibeɔwa,
a wá bɔ gbéé pɔ zawágupio ɔzɪ.

⁷² Maa à wá deziɔ wēnagwá,
aa bàa pɔ kúrino yá i sãaãguo.

⁷³ A legbè wá dezi Ablahaũ*

⁷⁴ à mè á wá bɔ wá ibeɔ ɔzɪ,
í wá gba zé wá zòblee vɔlasai,

⁷⁵ wá kua iɔ adoaè gbēmaaɔ ũ
e wá wēni léu.

⁷⁶ Mpi sɔ ma né, wàli one Musude ānabi,
asa nime níyɔ dɔaa n zekèke Diie.†

⁷⁷ Nyɔ to aa gbéé dɔ lá a ní suaba,
lá a ní duuna kéma,

⁷⁸ ké wá Lua nòse sósobi vɔ yáí.

Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu ũ dɔwa,

⁷⁹ i gupu gbéé pɔ kú gusiauone

ní gbéé pɔ kú ga lézɔ,‡

i wá gbá péle aafia zéu.

⁸⁰ Népi zɔòkù à gò kágbáade ũ. A ku gbáau e goo pɔ à bò gupuaɔ Isailiɔwa.

2

Yesu ia (Mat 1.18-25)

1 Goo bee Sezaa Ogusi b̀̀ ní yáò à mè wà dúnia gbépii nao. 2 Wà nao séiapi kè goo p̀̀ Kilini de Sili búsu gbēz̀̀o ùe. 3 Baade pii gè a b̀̀e wéleu wà a t̀̀s dalau. 4 Yosefu s̀̀o à b̀̀o Nazaleti, Galile búsuu, à gè Davidi b̀̀e wéle Beteleu, Yude búsuu, kè a de Davidi bui ù yáí. 5 A gè wà a t̀̀s dalau we ní a ǹ̀kpama Maliamao. A ǹ̀sia, 6 5 goo p̀̀ aa ku we, aà ne'igoo kà, 7 5 à a yoa í g̀̀e ù. A zwáa fíwà à aà wúle p̀̀tuoo p̀̀blebu, kè aai gu e niboo pilaklio yáí.

8 Sádánao ku búsu doupi guu, aale í s̀̀eu, gwáasina aale ní sáw d́́a. 9 7 Dii malaikae b̀̀o m̀̀má, Dii gawi gupúnzi, 5 vía ní kú maamaa. 10 Malaikapi òné: Asu to vía á kúo, asa ma m̀̀o baonakpaié, gbépii p̀̀o í ke na maamaa. 11 Wà Suabana íe Davidi wéleu gwáa, 5me Mesii ù, Dii ù. 12 Seela p̀̀o a to à aà d́́n ke: A nétèna e wúlea p̀̀tuoo p̀̀blebu, zwáa fifiwa. 13 Kándo luabe íwao ku sánu ní malaikapio dasidasi, aale Lua táasile aa mè:

14 Wà Lua t̀̀bo musu,
gbé p̀̀o an yá kèèo í aafia'e t̀̀ole.

15 Ké malaikapio gòrila aa tà luabe, 5 sádánao òk̀̀e aa mè: Wà gé Beteleu wà yá p̀̀o kèpi e, yá p̀̀o Dii tò wá d̀̀. 16 7 aa fèle gè kpakpa, aa b̀̀o Maliamaa ní Yosefuowa ní nétènapio wúlea p̀̀tuoo p̀̀blebu. 17 Ké aa aà è, aa yá p̀̀o wa òné nétènapio yá musu ò. 18 7 yá p̀̀o sádánao òpi b̀̀o gbé p̀̀o aa mào sae pii. 19 Maliamaa yápi kú a ǹ̀se guu pii, àle láasookewa. 20 Sádánao èa tà, aale Lua t̀̀bo, aale aà sáaukpa yá p̀̀o aa mà mé aa è musu, asa à kè lá wa ònéwae. 21 Ké a goo la sù, né t̀̀z̄z̄goo kà,* 5 wà t̀̀kpàè Yesu, t̀̀o p̀̀o malaika ò zad̄ wi aà ǹ̀sio.

Yesu oba Diie

22 Ké an gbábogoo kà, aa aà sè gè obo Diie Yelusaleu lá M̀̀oizi ikoyá'òwa. 23 Asa a ku Dii ikoyáu wà mè wà neg̀̀e séiao kpawàe.† 24 Aa sa p̀̀o wa díle Dii ikoyáu ò, wà mè felena m̀̀n pla ge felenguulu né bo b̀̀o m̀̀n pla.‡

25 Gbèe ku Yelusaleu, aà t̀̀n Simoo. Gbèmaae, a Lua vía ví, mé aà wé d̀̀o Isailio misiai. Lua Nisina diè, 26 5 Nisnapi òè a ga kía p̀̀o Dii kpà esaio. 27 Nisnapi d̀̀baaè, 5 à gè Lua ua. Ké Maliamaa ní Yosefuwo m̀̀o ní ní né Yesuo yá p̀̀o wa díle ikoyáu kea yáí, 28 5 Simoo aà sí a ozi, à Lua sáaukpa à mè:

29 Mapi n z̀̀blena gbae nie guu sa
lá ní òm̀̀ewa Dii,

30 asa ma wesí Suabana p̀̀o ní díle

31 n aà yá kèke bui pii wáale.

32 A de gupua ù à gupu buioe, §
í n gbé Isailio t̀̀bo.

33 Yá p̀̀o a ò népi musu b̀̀o aà de ní aà dao sae. 34-35 Simoo samaa'òné, 5 a ò népi da Maliamae à mè:

36 Me a de seela p̀̀o Isailio gii ù,

p̀̀sia í n s̀̀o z̄o lán f̀̀ndawa.

Isailio lao ge aa káfi aà yáí,

an ǹ̀se guu yá í bo gupuau.

* 2:21 Lev 12.3 † 2:23 B̄a 13.2 ‡ 2:24 Lev 12.6-8 § 2:32 Isa 42.6, 49.6

³⁶ Nɔɛ ʔnabie ku we, aʔ tɔn Ana, Fanueli nɛ, Aseɛ buie. Nɔɛpi zikɛ taotao. A zʔkɛ nɛ a gɔkpamao wɛ soplac, ³⁷ ʔ a gɔdɔ gyaa ũ e wɛ basiiʔ nɛ sɛiʔo. Ili bɔ Lua uao, ɔ lousisi faane nɛ gwaaʔnɔa nɛ lɛyeao nɛ wabikɛao. ³⁸ Zibeezi gɔdɔ a sɔnzi a Lua saaukpʔ, ʔlɛ nɛpi ya'o gbɛ pɔ an wɛ dɔ Yelusaleũ boaiɔnɛ pii.

³⁹ Kɛ Yosefu nɛ Maliamao kɛ lʔ a ku Dii ikoyʔ lʔuwa pii aa lʔa, aa ɛa tʔ nɛ be wɛlɛu Nazalɛti, Galile bɔsuu. ⁴⁰ Nɛpi fɛlɛ a gbʔakɔ. ʔnɔ pʔɛ, mɛ ɔ ku nɛ Lua bʔaaɔ.

Yesu gɛa Lua ua a nɛgɔ

⁴¹ Wɛ nɛ wɛo Yesu de nɛ aʔ dao aʔ gɛ Gɛamusu* dikpɛkɛi Yelusaleũɛ. ⁴² Kɛ Yesu ka wɛ kuepla, aa ɛa gɛ dikpɛkɛi lʔ aʔ kɛwa. ⁴³ Kɛ dikpɛ lʔa, aale tʔ, ʔ an nɛ Yesu gɔ Yelusaleũ, aa dɔo. ⁴⁴ Aale e a ku nɛ gbɛ guuɛ. Kɛ aa tʔaʔdɔ gɔdɔ do, ʔ aa gbʔasa lɛ aʔ wɛlɛ nɛ daɔ nɛ nɛ gbɛ dɔaɔ guu. ⁴⁵ Kɛ aai aʔ eo, aa ɛa gɛ aʔ wɛlɛi Yelusaleũ. ⁴⁶ A gɔdɔ ʔaʔdɛ zɛ ʔ aa aʔ ɛ Lua ua zɛlɛ yaɔanɛdɛɔ guu, ʔlɛ yaʔmamʔ, ʔlɛ yaʔlalamʔ. ⁴⁷ Aʔ yaʔdɛ nɛ aʔ yaʔweamʔo dɛ gbɛ pɔ aale aʔ yaʔmaʔwa pii. ⁴⁸ Kɛ aʔ de nɛ aʔ dao aʔ ɛ, ʔ bɔ nɛ sae, ʔ aʔ da ɔɛ: Bɔyaɛ nɛ kɛwɛɛ maai? N mae nɛ mapio, wʔ pʔ ya nɛ wɛlɛa guu. ⁴⁹ A wɛmʔ a mɛ: Bɔyaɛ ʔlɛ ma wɛlɛi? Kɛ a ku mʔo ku ma Mʔo kpɛu, ʔ dɔo lɛ? ⁵⁰ Ama aai ya pɔ a ɔnɛpi dɔo.

⁵¹ Yesu ɛa tʔarɔnɔ Nazalɛti, ʔ misɛilɛnɛ. Aʔ da yaʔpiɔ kɛa a nɔsɛ guu pii. ⁵² Yesu zɔɔkɔ, aʔ ʔnɔ kʔflɛ, mɛ a na nɛ Luao nɛ gbɛnazɔnɔ.†

3

Zaa Da'ilena waasokpaa

(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zaa 1.19-28)

¹ Sezaa Tibelia kpalablea wɛ gɛode guu Pɔnsi Pilati mɛ Yude bɔsu gbɛzɔɔ ũ, Elodi lɛ kible Galile, aʔ dauna Filipi lɛ kible Itule bɔsu nɛ Takɔni bɔsuowa, mɛ Lisania lɛ kible Abileni bɔsuwa. ² Anasi nɛ Kaifafo mɛ sa'onkiaɔ ũ. Gɔdɔ bee ʔ Lua ya'dɔ Zakali nɛ Zaaɛ gbʔaaɔ. ³ ʔ a fɛlɛ lɛ bebe Yuudɛ baale nɛ baalao pii, ʔlɛ waasokɛ gbɛɔnɛ. A ɔnɛ aa nɔselilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua i nɛ duuna kɛmʔ. ⁴ Mʔa ya pɔ ʔnabi Isaia ɔ a lʔa guu kɛ a mɛ:

Kpʔawakɛna ɔɔ ma dɔ gbʔaaɔ,

ʔlɛ mɛ a zɛkɛkɛ Diie,

ʔ zɛwɛwɛnɔɔ pooɛ sɛsu.

⁵ Guzule pii a tata,

gbɛ lɛʔɔ nɛ sɛʔɔ daal pii.

Zɛ koleaɔ poo sɛsu,

zɛ tɔtɔtɔ daal,

⁶ gbɛpii i e lʔa Lua i nɛ suaba.*

⁷ Bila ɔ mʔo aʔ kɛi da'ilɛkɛi, ʔ i onɛ: Gbɛnazɔnɛ piligona! Dɛmɛ lɛdʔawʔ a bʔaasi pɔkɛma pɔ Lua a bɔbɔmʔaɛi? ⁸ A nɔselilɛa ya kɛ, wi dɔ kɛ a lile. Kɛ Ablahaũ de a dezi ũ, ʔsu dilɛ bee mɛ a a bɔo. Mʔalɛ oɛ, Lua a fɔ gbɛɛ beɛo kɛ Ablahaũ buiɔ ũ. ⁹ Mʔo dilɛa liɔzi kɔ. Li pɔ lɛ nɛ maa io, wa zɔ zu tɛue.

¹⁰ Bila aʔ lʔa: Tɔ mʔaɛ, wʔ kɛ kpelewa ni? ¹¹ A wɛmʔ a mɛ: Gbɛ pɔ ula vɛ mɛn pla, aʔ ado kpa gbɛ pɔ vɛowa. Gbɛ pɔ pɔblea vɛ, aʔ kɛ mʔa ɔ. ¹² ʔsinaɔ mʔo da'ilɛkɛi, ʔ aa aʔ lʔa aa mɛ: Metulu, wʔ kɛ kpelewa ni? ¹³ A wɛmʔ a mɛ: Asu

* 2:41 Baa 12.1-11 † 2:52 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * 3:6 Isa 40.3-5

ʒasimá de lá wa dílelao. ¹⁴ Sosao aà là aa mè: Wápiɔ sɔ wá kea ni? A òné: Asu gbãamɔ gbéɔne à ní bleo. A ze ní fla pɔ wí boéo.

¹⁵ Gbéɔ pɔna lé dede. Gbépii lé làasooke a nɔse guu Zaa yáwa, tó aɔ de Mesii ũ. ¹⁶ Zaa òné pii à mè: Mi á da'ileke ní íoe, ama gbée lé mɔ, aà iko demala, mi ka mà aà sabala bɔbɔèo. Ɔme a á da'ileke ní Lua Nisinao ní téo.† ¹⁷ A gbaana kua à pɔ fáò, i pówena ká a dɔu, i a sàò ka té gasai guu. ¹⁸ Zaa baonakpaané guu, à naemá ní yápáleo dasi. ¹⁹ Ké à yá pɔ kí Elodi kè a dàuna na Elodia yá musu ní vâi pále pɔ a kèò bɔè gupuaui pii, ²⁰ ɔ Elodi èa yāvãikè ɔ, à Zaa dàkpeu.

²¹ Ké Zaa lé gbéɔ da'ileke pii, à Yesu da'ilekè sɔ. Ɔɔɔ pɔ Yesu lé wabike, luabe wèaa, ²² ɔ Lua Nisina sù lán felenawa à ðè. Ɔ wá yá'o mà bɔa luabe à mè: Ma Nén n ũ, má yenzi, ma pɔ kèma na.‡

*Bui pɔ Yesu bɔ ní guu
(Mat 1.1-17)*

²³ Ɔɔɔ pɔ Yesu a zɪ dàale, a wè baakwi taa ví. Wàle e Yosefu née.

Yosefupi sɔ Heli née,
²⁴ Helipi sɔ Mata née,
 Matapi sɔ Levii née,
 Leviipi sɔ Meleki née,
 Melekipi sɔ Yana née,
²⁵ Yanapi sɔ Yosefu née,
 Yosefupi sɔ Matatia née,
 Matatiapi sɔ Amosi née,
 Amosipi sɔ Nauũ née,
 Nauũpi sɔ Eseli née,
 Eselipi sɔ Nage née,
²⁶ Nagepi sɔ Maatu née,
 Maatupi sɔ Matatia née,
 Matatiapi sɔ Semei née,
 Semeipi sɔ Yoseku née,
 Yosekupi sɔ Yoda née,
 Yodapi sɔ Yohanani née,
²⁷ Yohanani sɔ Lesa née,
 Lesapi sɔ Zolobabeli née,
 Zolobabelipi sɔ Salatieli née,
 Salatielipi sɔ Neli née,
 Nelipi sɔ Meleki née,
²⁸ Melekipi sɔ Adi née,
 Adipi sɔ Kosaũ née,
 Kosaũpi sɔ Elemadaũ née,
 Elemadaũpi sɔ Ee née,
 Eepi sɔ Yoꝛuee née,
²⁹ Yoꝛueepi sɔ Eliezeé née,
 Eliezeepi sɔ Yoliũ née,
 Yoliũpi sɔ Mata née,
 Matapi sɔ Levii née,
 Leviipi sɔ Simeɔ née,
³⁰ Simeɔpi sɔ Yuda née,
 Yudapi sɔ Yosefu née,
 Yosefupi sɔ Yonaũ née,

† **3:16** Zln 2.3-4   ‡ **3:22** Sou 2.7, Isa 42.1

Yonaūpi s̄ Eliakiū née,
 Eliakiūpi s̄ Melea née,
 31 Meleapi s̄ Mena née,
 Menapi s̄ Matata née,
 Matatapi s̄ Natá née,
 Natápi s̄ Davidi née,
 Davidipi s̄ Yese née,
 32 Yeseipi s̄ Ōbedi née,
 Ōbedipi s̄ B̄azu née,
 B̄azupi s̄ Salam̄o née,
 Salam̄opi s̄ Naas̄o née,
 Naas̄opi s̄ Aminadabu née,
 33 Aminadabupi s̄ Adami née,
 Adamipi s̄ Aani née,
 Aanipi s̄ Ēsel̄ōu née,
 Ēsel̄ōupi s̄ Pelezi née,
 Pelezipi s̄ Yuda née,
 Yudapi s̄ Yak̄abu née,
 34 Yak̄abupi s̄ Izaaki née,
 Izaakipi s̄ Ablahaū née,
 Ablahaūpi s̄ Tela née,
 Telapi s̄ Nak̄ōo née,
 Nak̄ōopi s̄ Selugi née,
 35 Selugipi s̄ Leu née,
 Leupi s̄ Pelegi née,
 Pelegipi s̄ Ēbelu née,
 Ēbelupi s̄ Sela née,
 Selapi s̄ Kena née,
 36 Kenapi s̄ Aapasa née,
 Aapasapi s̄ Seū née,
 Seūpi s̄ N̄oee née,
 N̄oeeipi s̄ Lem̄eki née,
 Lem̄ekipi s̄ Metusela née,
 37 Metuselapi s̄ En̄oki née,
 En̄okipi s̄ Yeledi née,
 Yeledipi s̄ Maalalee née,
 Maalaleepi s̄ Kena née,
 Kenapi s̄ En̄osi née,
 38 En̄osipi s̄ Seti née,
 Setipi s̄ Adamu née,
 Adamupi s̄ Lua née.

4

Yesu ȳsa

(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lé su n̄ Yuud̄eo Lua Nis̄ina p̄eawá guu, ̄ Nis̄inapi ḡeàano gbáau.
 2 Ibiisi aà ȳ we e ḡō bla. Ḡōpi i p̄e bleo. Ké ḡō blapi p̄a, n̄cana lé aà de.
 3 Ō Ibiisi òè: Tó Lua Nén n̄ ū, o gb̄e bee li p̄e ū. 4 Yesu w̄ewá à m̄è: A k̄ea Lua taalau wá m̄è:
 P̄blea ̄ gb̄enaz̄ina kuò adoo.*

* 4:4 Iko 8.3

5 Ɔ Ibiisi aà sè gèaàno musu, 5 à dúnia kpalaò òlòè píi a zegbeu gɔ̀ 6 à m̀: Má n gba iko bee Ɔ píi ní a gawio. A ku ma ɔ̀zle, gbé p̀s má yei má kpawàe. 7 Tó n kulémee lé, a g̀ n p̀s úe píi. 8 Yesu wèwà à m̀: A kèa Lua taalau wà m̀: Kúle Dii n Luae, ní ɔ̀ zòbleè ado.†

9 Ɔ à gèaàno Yelusaleù, à aà zè Lua kpé misonaa à m̀: Tó Lua Nén n ù, ɔ̀kpa nzlai, 10 asa a kèa láu wà m̀: Lua a n yá'o a malaikaone aa n d́a.

11 Wà m̀ l̀:

Aa ɔ̀dama, ké n̄su gēnale gbewao yáí.‡

12 Yesu wèwà à m̀: Wà m̀,

n̄suli Dii n Lua le n̄ gwao.§

13 Ké Ibiisi Yesu ỳs ní yápiio a làa, 5 à aà tò we e gɔ̀ pàle.

Nazaretide ɔ̀ gia Yesu ndaiké

(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu èa tà Galile ní Lua Nisina gbāao, 5 àà tò lí bùsupia píi. 15 I yádadané n̄ lousisikpe ɔ̀ guu, mé gbépii í aà tɔ̀nasi.

16 Ɔ à gè Nazaleti, gu p̀s à neblèu. Kámabogɔ̀zì à gè lousisikpeu lá í kewa. A f̀le à kyoke, 17 5 wà ànabi Isaia taala kpawà. Ké a p̀o, à b̀ gu p̀s wà yáe bee kèuwa à m̀:

18 Dii Nisina kua.

A ma sè mà baonakpa taasidone,

à ma zì mà g̀a wé ɔ̀ ù kpàwake

gbé p̀s aa n̄zla v̄ioone,

mà wewèa kpàwake v̄iaone,

mà gbé p̀s yea ɔ̀ polo,

19 mí Dii gbèkèkèngɔ̀ kpàwake.*

20 Ɔ à lápi kòo a kpà d̀nledewa, 5 à z̀le. Gbé p̀s aa ku kpéu wé fiwà píi. 21 Ɔ à yàsè à m̀: Lua yáe bee pà gbá, lá ále maewa. 22 Yámaa p̀s d̀o aà léu b̀ ní sae píi, 5 aale aà tɔ̀nasi. Ɔ aa m̀: Yosefu né nolo?

23 Ɔ a òné: Má d́s sáasá ké á yásie bee kemee. Tó ní lòotoo ù, n̄ nzla gbágbá. A omee mà yá p̀s á mà má kè Kapenaù ke ma be wélu la l̀. 24 Siana mále oé, ànabi lí ɔ̀ gbha a be wéluo. 25 Mále oé siana guu, ké luabe zé tà Elia gɔ̀, gyaa gbèando ɔ̀ ku dasi. Lou i mao e wè àa 5 ní m̄ sooloo,† mé n̄an z̀o kà Isaili bùsuu píi, 26 kási Lua í Elia zì ní keewao, sema gyaa p̀s kú Salpa wélu Sid̄ sae.‡ 27 Anabi Elizi gɔ̀ s̄, Isaili bùsu kusude ɔ̀ die, kási í ní kee gbágbāo, sema Sili bùsu gbé Naama.§

28 Ké gbé p̀s kú lousisikpeu yápi mà píi, an p̀s pà maamaa. 29 Ɔ aa b̀ ní Yesuo wénkpe, aa gèaàno s̄sì p̀s ní wéle kálèwà misonaa, ké aa ɔ̀z̄aazi z̀le yáí. 30 Ɔ à b̀ ní guu à tà.

Yesu kua Kapenaù

(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapenaù, 5 ále yádadané Galile bùsu wélepiu kámabogɔ̀zì. 32 Aà yádaané b̀ ní sae, asa aà yá iko v̄le. 33 Ḡe táadee ku lousisikpeu we, 5 à wii

† 4:8 Iko 6.13 ‡ 4:11 Sou 91.11-12 § 4:12 Iko 6.16 * 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1

‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

gbāa lè à mè: ³⁴ Ee! Bó wá wí n í k'ooi Yesu Nazaleti? N mọ wá kaalei yà? Má dᵋ gbé pᵋ rí de a ù, Lua gbé pᵋ a kua adoan n ù. ³⁵ Ǿ Yesu gí táapie à mè: Nílé! Go gᵋepiwa. Ǿ táapi gᵋepi nè dasi guu à gòwà, i aà ke'iao. ³⁶ Bíli gbépii kù, aale kᵋ lala aa mè: Bᵋtaa bui yán wei? Gwa, i yádile táaone rí iko gbāao, ᵋ aal gᵋzea. ³⁷ Ǿ aà bao li bùsupia gupiiu.

³⁸ Ké à bᵋ lousisikpeu, ᵋ à tà Simᵋᵋ be. Simᵋᵋ nada lé mᵋwāake maamaa, ᵋ wá a yá'ò. ³⁹ Yesu zè aà mizí à gí mᵋwāapie, ᵋ aà me nīni. Wegᵋᵋ à fᵋle blekᵋnᵋ.

⁴⁰ Ké latᵋ gᵋ kᵋéu, gbé pᵋ gyāe wíᵋ mᵋrínᵋ Yesue, ᵋ à ɔnàna rí baadewa, à rí gbāgbā rí rí gyā bui dasio. ⁴¹ Táaᵋ lé go gbéᵋwa rí wiio dasi lᵋ aa mè: Lua Nén n ù. Ǿ à gínᵋ aa yá'o, ké aa aà dᵋ Mesii ù yáí.

⁴² Ké gu dᵋ, Yesu bᵋ wᵋléu à gᵋ gusaena, ᵋ bíla lé aà weele. Ké aa bᵋwà, aale giè aà rí tó we. ⁴³ Ǿ à oné: Sema mà kpala pᵋ bᵋ Lua kí baokpa wᵋlé kᵋnᵋne lᵋ, asa a yáí Lua ma zli. ⁴⁴ Ǿ à gᵋ lé waasoke Yudaᵋ lousisikpeᵋ guu.

5

Yesu a iwa sᵋiaᵋ sisia

(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

¹ Zlewa Yesu zea Genᵋzaleti ísida gᵋsᵋle, ᵋ bíla káaaaazi Lua yāmaa yáí, aale naewà. ² Ǿ à gó'ílēna è kálea gᵋsᵋle mèn pla, kpᵋwenaᵋ bᵋle lé rí táaluᵋ pipi. ³ Ǿ à gᵋ gópiᵋ do pᵋ de Simᵋᵋ pᵋ ù guu, à wabikᵋwà aà ɔzᵋi aà go gᵋsᵋwa yᵋᵋ. Ǿ zᵋlea gópi guu à yáda bílae.

⁴ Ké à yá'ò a làa, ᵋ a ò Simᵋᵋe: Gé rí góo ísia à táalu zu, á kpᵋ kú. ⁵ Simᵋᵋ wᵋwà à mè: Mae, wa zikᵋ è gu gᵋ dᵋò, wi pᵋe kᵋo, āma lá rí ò, má kpá. ⁶ Ké aa kᵋ maa, aa kpᵋ náaa giligili è an táaluᵋ ye kᵋkᵋi. ⁷ Ǿ aa ɔkᵋ rí zikᵋndee pᵋ kú gópi do guuone aa mᵋ dᵋrile. Ké aa mᵋ, aa kpᵋ kà gó mèn plapiᵋ pai è aa ye kpálei. ⁸ Ké Simᵋᵋ Pie è maa, à kᵋle Yesu gbázi à mè: Go ma sae Dii, asa duunkᵋnan ma ù.

⁹ Bíli Simᵋᵋ kù rí gbé pᵋ aa sánuᵋ pii kpᵋ giligili pᵋ aa kᵋpi yáí. ¹⁰ Maa Zaaki rí Zaaᵋ, Zehedee né pᵋ aa de kᵋgbᵋᵋ ù rí Simᵋᵋᵋ bílikᵋ lᵋ. Ǿ Yesu ò Simᵋᵋe: Nsu to vía n kᵋo. Za gbā gbᵋnazina ᵋ ríyᵋᵋ weele. ¹¹ Ké aa kà rí rí góo gᵋsᵋle, ᵋ aa apii tò we, aa bᵋ teaazi.

Kusude gbāgbāa

(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

¹² Zlewa Yesu kú wᵋlé guu ᵋ gᵋe pᵋ kusu líaala mᵋ. Ké à Yesu è, à wᵋle a gbᵋeu à wabikᵋwà à mè: Dii, tó n wei, ríyᵋ fᵋ gbāᵋmᵋe. ¹³ Ǿ Yesu ɔbᵋ nàwà à mè: Ma wei, gᵋ gbālesai. Wegᵋᵋ aà kusu láa. ¹⁴ Ǿ Yesu ò: Nsu o gbᵋe mao. Ge n ríza ɔᵋ sa'onae, ní sa pᵋ Moizi dile o n gᵋa gbālesai seela ù gbᵋᵋne.*

¹⁵ Yesu bao ligua de yāala. Bíla í kaaa, ké aa aà yāma mé ké aà rí gbāgbā rí rí gyā yáí. ¹⁶ Ǿ Yesu í kᵋmá à gᵋe wabike gusaᵋ.

Gbᵋkaaᵋa gbāgbāa

(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

¹⁷ Zlewa Yesu lé yádanᵋ. Falisieᵋ rí Moizi ikoyádanᵋdeᵋᵋ zᵋlea we. Aa bᵋ Galile rí Yude wᵋlé guu piiᵋ rí Yelusaleᵋo. Lua gbāa kuaᵋᵋ, ᵋ àle gyāᵋᵋ gbāgbā. ¹⁸ Ǿ gbᵋᵋᵋ mᵋ, aa gbᵋkaaᵋa sea rí mákᵋleo, aale zewᵋele wá gᵋaᵋᵋ aa aà dile Yesu ae. ¹⁹ Lá aai gᵋkᵋi eo dasi yáí, ᵋ aa dᵋᵋaᵋᵋᵋ kpᵋ musu. Aa kpᵋpi fᵋ, ᵋ aa aà píla rí a mákᵋleo zā guu Yesu ae. ²⁰ Ké Yesu è aale a náaike, à mè:

* **5:14** Lev 14.1-32

Ma gbé, n duuna kèma. ²¹ Yádanedepiò ní Falisipiò an láasoo guu aa mè: Dén gbé pò lé dóe ní Luao bee úi? Déme a fí duunakè mái, Lua ado bàasioi? ²² Yesu ní láasoo dḗ, 5 à ní lá à mè: Bóyáí ále láasoo bee taa ke á sḥ guui? ²³ Tó má ò aà duuna kèwà, ge tó má ò aà fele taa'o, a kpele mé àai? ²⁴ Má ò màa ké àò dḥ Gbènazín Né duunakèama iko ví dúniau la. Ǿ a ò gbèkaaúapie: Má òne, fele ní ní mákele sé tá n be. ²⁵ Wegḥò à fele zè ní wáa, à a wúlebḥpi sè à tà a be, ále Lua sáaukpa. ²⁶ Baade píi lé gḥ élea, 5 aa Lua sáaukpa. Vía guu aa mè: Wa dabu è gbā.

Levii sisia
(*Mat 9.9-17, Maa 2.13-22*)

²⁷ Bee gbèa Yesu bḥ, 5 à ɔsina pò wí me Levii è zḥlea ɔsikpeu. Yesu òè: Mo temazi. ²⁸ Ǿ à fele à pḥpii tò we à tèaàzi.

²⁹ Ǿ à pḥnable zḥò kè a be, à Yesu sísiwà ní ɔsinaò ní gbèpáleò dasi, aale pḥble. ³⁰ Ǿ Falisio ní ní Moizi ikoyádanedeò yákútèkà aà íwaɔzi aa mè: Bóyáí ále pḥble ále imi ní ɔsinaò ní luayádansaii? ³¹ Ǿ Yesu a zásímá à mè: Gbé gbāa bàa kú ní lootooo, sema gyæ. ³² Mi mḥ gbèmaaò sísií aa nḥselileò, sema duunkenaò.

³³ Ǿ wa òè: Zāa íwaò Ìò leye, aao wabike kḥsḥkḥsḥ. Māae ní Falisio íwaò Ìò. Ama n gbéò Ìò pḥble aao imiè. ³⁴ Ǿ Yesu wémá à mè: A we to nḥsena gbéò leye gḥò pò nḥsenapi kúrínḥ? ³⁵ A gḥò a mḥ ké wa nḥsenapi bḥ ní guu. Gḥò bee 5 aa leye sa. ³⁶ Yesu yálèúné Ìò à mè: Wíli pḥkasa dafu lí wa dí a zi guuo. Tó wa kè màa lé, pḥkasa dafu a yaae, mé a zi a kḥse ní a dafu pò wa díupioo. ³⁷ Wíli vḥe dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kè màa, vḥe dafu a tùu pḥnae, i kḥle, tùu i òkpa. ³⁸ Wí vḥe dafu ká báa tùu dafu guue. ³⁹ Gbé pò dḥkè ní vḥe zio lí a dafu sáaukpaò, i me a zi mé na.

6

Kámabogḥzi
(*Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6*)

¹ Kámabogḥe zí Yesu lé pá ble bua, 5 aà íwaò pḥwena wòlo aa a suumpá ní ɔu, aale só. * ² Ǿ Falisio òné: Bóyáí ále yá pò de wà ke kámabogḥzio kei? ³ Yesu wémá à mè: Lá Davidi ní a gbéò kè gḥò pò nḥana lé ní de, i a kyokeo lé? ⁴ A gè Lua ua, à pḥe pò wa kàle Luae se só, a kpà a gbéowa,† pḥe pò gbèe lí sóo, sema sa'onao bàasio.‡ ⁵ Ǿ Yesu òné: Gbènazín Né mé iko ví kámabogḥwa.

⁶ Kámabogḥò pále zí Ìò Yesu gè lousisikpeu, ále yádané. Gḥe ku we, aà ɔplaa imia. ⁷ Moizi ikoyádanedeò ní Falisio lé Yesu kpakpa, tó a gbépi gbágbá kámabogḥzi, wi e yádaaála. ⁸ A ní láasoo dḥ, 5 a ò gbé pò a ɔ imiapie: Fele ze zā guu. Ké à fele zè we, ⁹ 5 Yesu òné: Mále á lée. A zeví wà yāmaake kámabogḥzi yà, ge yāváiè? Wà gbé misi yà, ge wà aà deè? ¹⁰ Yesu wepàríla nípii, 5 a ò gbé pò a ɔ imiapie: N n ɔpi poo. Ké a pòo, 5 aà ɔ sù a gbèu. ¹¹ Falisio pḥ fè maamaa, 5 aa lekpaal Yesuzi lá aa keè yá musu.

Iwa gbèon kueplaò seà
(*Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19*)

¹² Gḥò bee Yesu bḥ gè wabikei sísi musu, 5 a kú ní wabikea Luawao e gu gè dḥò. ¹³ Ké gu dḥ, 5 à a íwaò kàaa, à gbèon kueplaò sè ní guu à ní díle zínaò ù.

* 6:1 Iko 23.25 † 6:4 1Sam 21.1-6 ‡ 6:4 Lev 24.9

14 Gbɛ̀pɔ tɔn ke: Simɔɔ pɔ à tɔkpàè Piɛɛ, aà dāuna Andelee, Zaaki, Zaa, Filipi, Batelemii, 15 Matiee, Tomaa, Alafe né Zaaki, Simɔɔ pɔ wí oè Gínzɔlao, 16 Zaaki né Yudasi ní Yudasi Isalɔɔtɔ pɔ gò Yesu bɔnkpɛde ũo.

17 Yesu pɔlɔnɔ à zè gusalalaa, gu pɔ aà iwa kɔnɔ ní bílao kuu. Aa bò Yelusaleũe ní Yude búsuo pii ní ísiale wéle pɔ kú Tii ní Sidɔo saɛ. 18 Aa mò aà yāmai, mé ké aà ní gbágbá ní ní gyāo yáí. Gbɛ̀ pɔ t́aa lé íadamaɔ gbàgbá lɔ.

19 Gbɛ̀pii lé wɛɛle ɔkàwà, asa gbáa lé bɔ aà guu, àle gbɛ̀pii gbàgbàe.

20 ɔ à wɛsè a íwaɔ gwà à mè:

Báaadeɔn á gbɛ̀ pɔ ále taasikeɔ ũ,
asa kpala pɔ bò Lua kɔi de á pɔ ũe.

21 Báaadeɔn á gbɛ̀ pɔ nɔana lé á de gbāɔ ũ,
asa á ká.

Báaadeɔn á gbɛ̀ pɔ ále ɔɔlɔ gbāɔ ũ,
asa á yáalɔ.

22 Báaadeɔn á ũ, tó wà záágu mé wà gíazi,
mé wà á sɔsɔ mé wà á tɔbɛesi Gbɛ̀nazɔn Né yáí.

23 Gɔɔ pɔ yá beɛɔ á lé, àɔ vɔvɔ ní nɔnao, asa á asea zɔɔ luabe. Beewa an deziɔ kè ànabiɔne.

24 Waiyoo á ɔdeɔ,
a me nama è kɔ.

25 Waiyoo á gbɛ̀ pɔ á kaa gbāɔ,
nɔana a á de.

Waiyoo á gbɛ̀ pɔ ále yáalɔ gbāɔ,
á wɛnake, á ɔɔlɔ.

26 Waiyoo ápiɔ, tó gbɛ̀pii lé á tɔnasi,
asa beewa an deziɔ kè ànabi egeɔne.

Yea ibɛɛzi (Mat 5.38-48)

27 Málɛ o á gbɛ̀ pɔ ále ma yāmaɔneɛ, àɔ ye á ibɛɛzi, à maake gbɛ̀ pɔ zaáguɔne.

28 A samaa'o gbɛ̀ pɔ aal saváí'óɛne. A wabike gbɛ̀ pɔ aal íadawáɔne. 29 Tó gbɛ̀ n sánke n gee dowa, n ado dɔè lɔ. Tó gbɛ̀ n ulada síma, n̄su giè ní n danziioo.

30 Pɔ pɔ gbɛ̀ gbɛ̀ama pii kpawà. Tó gbɛ̀ n pɔ síma, n̄su gbɛ̀awáɔ. 31 Lá á ye wà kéé, à kené maa sɔ. 32 Tó gbɛ̀ pɔ aa yeázɔ ɔ áliɔ yeɔzi, bó sáau bee vɔi? Baa luayádansaiɔ lɔ ye gbɛ̀ pɔ yeɔziɔzie. 33 Tó gbɛ̀ pɔ aal maakeɛɔ ɔ áli maakené, bó sáau bee vɔi? Baa luayádansaiɔ í ke maaɛ. 34 Tó gbɛ̀ pɔ á wé dɔi à pɔ emáɔ ɔ áli pɔ sɛané, bó sáau bee vɔi? Asa luayádansaiɔ í pɔ sɛakɔe a ea a lé gbɛ̀u yáíe. 35 Aɔ ye á ibɛɛzi à maakené, à pɔ sɛané wedɔisai, í asea zɔɔ e, lɔ de Musude néɔ ũ, asa í maake guluɔne ní gbɛ̀váiɛ. 36 Aɔ sósobi vɔi lá á Mae sósobi víwa.

Kɔ t́aae'ea (Mat 7.1-6)

37 Asuli gbɛ̀ t́aae eo, Lua a á t́aae e sɔo. Asuli yāda gbɛ̀ao, Lua a yādaálo. A sùuuke ní gbɛ̀ɔ, Lua i sùuukeánɔ. 38 A gbɛ̀ gba pɔ, Lua i á gba. A zaa maa pɔ á gbɛ̀gbɛ̀ à wè à pà yeɛle káé á ula léu. Asa zaa pɔ ní yòu gbɛ̀e ɔ Lua a yòune sɔ.

39 ɔ à yátaa òné à mè: V̀la a fɔ dɔaa v̀lae? An pla nípii aa zu euo lé? 40 Iwa líɔ de a diilao. Gbɛ̀ pɔ yádada a làa de lá a diiwaɛ. 41 Bóyáí níle sèkɔna pɔ da n gbɛ̀dee wéu e, mé níle lí miɔna pɔ da n wéu yádao ní? 42 N gbɛ̀ pɔ níle lí miɔna

pó da n wéu eo, kpelewa ríyō e o n gbédeee àà tò n sèkɔna pɔ da àà wéu bɔèi? Mɔafilide! Limiɔna pɔ da n wéu bɔ gla, ní gu'e wásawasa ké n sèkɔna pɔ kú n gbédee wéu bɔè.

*Gbé dsa a yákwawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)*

⁴³ Lí maa lí né vāi io, lí vāi lí né maa io. ⁴⁴ Wí lí píi dō a bɛwae. Wíli kpa bo lè líwao, wíli kuke kàelɛwao. ⁴⁵ Gbēmāa í maa bɔ a sò láasoo maaɔ guue. Gbēvāi sō í vāi bɔ a sò láasoo vāiɔ guue. Asa yá pɔ kò sō guu s lé í o.

⁴⁶ Bóyāi ío ma sisi Dii, Dii, mé ili yá pɔ má ò keo ní? ⁴⁷ Gbé pɔ m̀ò ma kfi à ma yāmà mé a kè, má ɔɔé lá ade de. ⁴⁸ A de lán ēbona pɔ eyò zázà à kpé kpàlɛ gbewawae. Ké swa pà, í dàgua à kà kpépizi, i deeo, ké wa b̀ò maa yái. ⁴⁹ Gbé pɔ lé ma yāma mé àlɛ keo de lán ēbona pɔ kpé kpàlɛ ɔɔlea pā ēyòsaiwae. Ké swa'í kài, s à kwè g̀ɔɔ. Kpépi òɔkpa a kè z̀ɔɔ.

7

*Sosaɔ gbēzɔɔ zikena gbágbāa
(Mat 8.5-13)*

¹ Ké Yesu yá beeo ò gbéɔne pii a làa, s à gè Kapenaú. ² Sosaɔ gbēzɔɔe ku we, a zikena vī, a yeaázie maamaa, s àlɛ gyáke à kà gaa. ³ Ké àà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbēzɔɔɔ zī wabikeiwà aà m̀ò a zikenapi misie. ⁴ Ké aa kà Yesu kfi, aa wabikèwà k̀s̀òk̀s̀s̀ aà mè: Gbépi kà n ɔaàlɛ. ⁵ A ye wá buizi, s̄mɛ lousisikpe d̀w̄ɛɛ. ⁶ Ǿ Yesu g̀ɛr̄n̄ɔ. Ké à kà kái ní aà beo, s̄ sosaɔ gbēzɔɔpi a gbēnaɔ zī a òné: A oè asu lada azlawaɔ, mi ka ké aà gē ma kpéuo. ⁷ Ayāmeto má dile mi ka mà m̀ò aà kfi mazlao. A oè aà y'á'ò, ma zikena i gbágbā. ⁸ Asa mapi s̀ò, wa iko v̄l̄aɛ, mé má iko vī sosaɔwa. Mi o an gbédoe aà gè, s̄ í gè. Mi o a pàlɛe aà m̀ó, s̄ í m̀ó. Mi o ma zikenaɛ aà ké bee ke, s̄ í ke. ⁹ Ké Yesu yápi mà, à b̀ò aà sae. Ǿ à lili a ò bíla pɔ teazie: Mále oé, mi e gbēe ma náaikè kéwao, baa Isailiɔ guu. ¹⁰ Ké zínapiò èa s̀ù, aa è zikenapi gbágbā.

Gyaa né m̀endonon vua

¹¹ Bee gbea Yesu gè wéle pɔ wí mɛ Naini. Aà íwao ní gbēpàlɛe g̀e aàno dasidasi. ¹² Ké à kà kái ní wélepi bílɔɔlɛo, a è wa ge sea wà b̀ò. Gyaa né m̀endonon. Wélepideɔ kú ní nɔepio dasi. ¹³ Ké Dii aà è, s̄ à kèè wēnaú a òè: Nsu s̀ɔɔbo. ¹⁴ Ǿ à s̀ò gepizi à okà aà pewa. Ké gbé pɔ seaɔ zè, s̄ à mè: Ewaaso, má òne vu. ¹⁵ Ǿ gepi f̄lɛ z̀lɛ à nà y'á'oaawa. Ǿ Yesu aà kpà aà dawa. ¹⁶ V̄l̄a gbépii k̀ù, aa Lua sáaukpà aà mè: Wa ānabi z̀ɔɔ è wá guu. Aa mè l̄: Lua m̀ò a gbéɔ gwai. ¹⁷ Ǿ Yesu bao lí Yude búsu a ní búsu pɔ liaiɔ pii.

*Zāa Da'ilena zinaɔ
(Mat 11.1-19)*

¹⁸ Zāa íwao yá bee dàu aa siuè pii. Ǿ Zāa ní gbéɔn plaɔ sisi, ¹⁹ à ní zī Diiwa aa aà la, aapi mé gbé pɔ a m̀ò ūa, ge wàɔ wɛdɔ gbēpàlɛzie? ²⁰ Ké gbépiò kà Yesu kfi, aa òè: Zāa Da'ilena mé wá zī wà n la, míme ní gbé pɔ a m̀ò ūa, ge wàɔ wɛdɔ gbēpàlɛzie? ²¹ Wegɔɔ Yesu gbéɔ gbágbā dasi ní ní gyáɔ ní ní wáwáɔ ní ní táaɔ. A tò v̄l̄aɔ gu'e dasi l̄. ²² Ǿ a ò Zāa zinaɔne: A ge yá pɔ á è mé á màɔ dau siuè. A

oè v̄l̄aó lé gu'e, εεó lé t̄áa'o, mále gb̄ábó kusudeɔne, sw̄ádoɔ lé ȳama, geó lé vu, taasideɔ lé baona waaso ma.* 23 Báaaden gb̄é p̄s lí fuao ú.

24 Ké Z̄áa z̄inaɔ t̄a, Yesu ná aà ȳ'oa bílaewa à mè: Bó a ge gwai gb̄áaui? Fee p̄s íana lé deede ȳa? 25 Bó a ge gwai wei? Gb̄é p̄s p̄kasa z̄áe naaazi ȳa? Namabl̄ena p̄s aai p̄kasa maa daɔ ɔ ku kibee. 26 Bó a ge gwai wei? Anabi ȳa? Ao! Mále oé a de ānabia se. 27 Asa Z̄āapi w̄a aà ȳá k̄é láu w̄a mè: Má a z̄ina gbae aà d̄baa zek̄ek̄ene.†

28 Mále oé, n̄e ne'ia guu wi née i à k̄a Z̄āawao. N beeo gb̄é p̄s de gb̄é kp̄ee ú kp̄ala p̄s b̄ò Lua k̄íi guu deaála. 29 Ké gb̄épii aà ȳamá, baa ɔsinaɔ, ɔ aa ȳānakp̄a Luawa, ɔ Z̄āa n̄ da'ilek̄e.‡ 30 Falisio n̄ M̄oizi ikoyādanedeɔ s̄s aa ḡí ȳá p̄s Lua díle à kenéi, ɔ aai wei Z̄āa n̄ da'ilek̄e.

31 Bó má gb̄āgb̄ēo leeūdi? Bó aa b̄òw̄ai? 32 Aa b̄ò né p̄s kú ḡāe aale lezúk̄iɔwae aale m̄e:

Wa kule p̄éé, i ɔw̄áo.

Wa w̄enale síé, i ɔɔbo.

33 Asa Z̄āa Da'íl̄ena m̄ò, i p̄éee soo, i vēemio, ɔ a m̄è t̄áadee. 34 Gb̄ēnaz̄l̄n Né m̄ò, í p̄oble, í imi, ɔ a m̄è asiade w̄ēminae, ɔsinaɔ n̄ luayādansaiɔ gb̄ēnae. 35 W̄í ɔn̄o d̄s ɔn̄oɔn̄o ȳákeawae.

Tulalekaa Yesu gb̄áwa

36 Falisie Yesu gb̄èa aà m̄o p̄obleano. Yesu ḡe aà be, ɔ àle p̄oble gengesekea. 37 N̄e d̄s̄e'idee ku w̄élepi guu. Ké a m̄a Yesu lé p̄oble Falisipi be, ɔ à ḡe we tulale loona k̄ūa. 38 A z̄è aà kp̄e aà gb̄ázi, àle ɔɔbo. Aà w̄é'i lé k̄a aà gbakp̄eaa, ɔ a w̄aa n̄ a mik̄áo, à lep̄epe aà gb̄áwa, ɔ à tulalepi k̄aw̄a. 39 Ké Falisi p̄s aà sisipi è m̄aa, ɔ a ò a s̄s̄ guu: Tó gb̄épiá ānabié, d̄s̄ à n̄e p̄s lé ɔk̄awapi taa d̄s̄, ké d̄s̄e'idee. 40 Ǿ Yesu ò Falisipie: Sim̄oɔ, má ȳae v̄í m̄a one. Sim̄oɔ mè: O, Metulu. 41 Yesu mè: Dak̄enae mé kú, gb̄ēon̄ plaɔ aà f̄ia k̄ūa, gb̄ēdo ānusu ɔwat̄e ɔaa pla n̄ bas̄oo, gb̄ēdo s̄s̄ ānusu ɔwat̄e blakwi. 42 Lá aa p̄e v̄í aa flabodo, ɔ à n̄ k̄é an pla n̄pii. An guu, déme aɔ yeaazi de a deelai? 43 Sim̄oɔ w̄ew̄a à mè: Mále e gb̄é p̄s w̄a aà k̄é n̄ ɔ z̄oɔoe. Yesu òe: N w̄e maae. 44 Ǿ Yesu aed̄ò n̄eipiwa, a ò Sim̄oɔe: N n̄eipi èa? Ké ma ḡē n̄ be, ni í kp̄aa n̄ ma gb̄á pípio, ɔ n̄eipi ma gb̄á pípi n̄ a w̄é'io, a w̄aa n̄ a mik̄áo. 45 Ni lépeao. N̄eipi s̄s̄, za ḡoɔ p̄s ma ḡē la, i k̄ámabo n̄ lépea ma gb̄áwao. 46 Ni n̄sid̄oɔ ma miwao. N̄eipi s̄s̄ à tulale k̄a ma gb̄áwa. 47 Ayāmeto mále one, a yemazi maamaa ké aà duun z̄oɔ k̄ēw̄a ȳáie. Gb̄é p̄s w̄a aà k̄é n̄ a ȳoɔnao s̄s̄, aɔ ye adei ȳoɔn̄no s̄s̄e. 48 Ǿ a ò n̄eipie: N duuna k̄ēma. 49 Ǿ gb̄é p̄s aale p̄oble s̄an̄u òk̄s̄e: Dén gb̄épi ú ké àle duunak̄emái? 50 Ǿ Yesu ò n̄eipie: Ma náai p̄s n̄le ke n̄ suab̄a. Ta be aafia.

8

N̄e p̄s t̄é Yesuzi

1 Bee gb̄ea Yesu bèbe w̄éle n̄ w̄éleo, m̄eewiaɔ n̄ z̄ōewiaɔ pii, àle waasoke, àle kp̄ala p̄s b̄ò Lua k̄íi baokpané. Aà íwa gb̄ēon̄ kuεplaɔ ḡeaaɔ 2 n̄ n̄e p̄s à t̄áagòné à n̄ gb̄āgb̄ā n̄ n̄ gȳáɔ. Maliama p̄s w̄í m̄e ɔ Maliama Madeleni, Yesu t̄áa m̄èn soplaɔ gòè kú n̄ guu 3 n̄ Elodi ziia Kuza na Yoanao n̄ Suzānao n̄ n̄e p̄aleɔ dasi. Aaɔ Yesu n̄ a íwaɔ gwa n̄ p̄s p̄s aa v̄ío.

* 7:22 Isa 35.5-6, 61.1 † 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

Pówenkelea
(*Mat 13.1-23, Maa 4.1-25*)

4 Wà bò wéle ní wéleo wà kàaa Yesuzi, 5 à yálèùné à m̀: 5 Z̄se mé b̀ gè pówenakelei. Ké àle keele, a keeò lèle zé guu, wà taa'òwà, 5 b̄aò m̀ blè. 6 A keeò lèle gbeseena musu. Ké aa b̀le, 5 aa giigàga, ké aai m̀se eo yáí. 7 A keeò lèle leò guu, 5 lepiò fèlèrínò s̄anu, aa kùaamá. 8 A keeò lèle t̄ole maawa, 5 aa b̀le aa ne'í leε bas̄o. Ké a ò m̀aa, à p̀na à m̀: Gb̄é p̀ ǹse ví aà yápi ma.

9 Aa ìwaò aà là yápi b̀olei. 10 Ǿ à m̀: Lua á gbá zé à kpala p̀ b̀ a k̄í asiiò d̄s, àma mi o gb̄é k̄nionε ní yálèùnaeoe, ké aa gugwa p̀e'esai, aa yáma d̄sai.* 11 Yápi b̀olen ke: Pówenapiá Lua yáε. 12 Zé guu p̀ò de gb̄é p̀ aa Lua yámà ù, 5 Ibiisi m̀ yápi b̀ ní s̄s guu, ké aasu Lua náaike, i ní suabao yáí. 13 Gbeseena p̀ò de gb̄é p̀ aa Lua yámá aa sí ní p̀nao ù, àma yápi líò z̄na ví ní guuo. Aaí Lua náaike gla, àma tó wà ní ȳs, aai p̀òb̄zákε. 14 Le guu p̀ò de gb̄é p̀ aa Lua yámà ù, 5 yákáakea ní àizeε yáó ní d̄unia p̀nakeao ì kùaamá, aali f̄s ne'í à m̀o. 15 T̄ole maa p̀ò de gb̄é p̀ aa Lua yámà ní ǹsepuaò 5 aa k̄ia ní ǹsemaaò ù. Aaí menaf̄ e aa ge káflakèò.

16 Wili filia na wà ta kùlewàò ge wà dile lii z̄ieo. Wí di bábanawae, ké gb̄é p̀ lé ḡeò gupua e yáí. 17 P̀e ku ulea ké à gí b̄oi gupuaúo. Asiiyáε ku ké wà gí mai wà o balu guuo. 18 Bee yáí à yáma ní laaio. Gb̄é p̀ p̀ ví 5 Lua a káflè. Gb̄é p̀ p̀e ví s̄o, p̀ p̀ àle e á ví Lua a siwáε.

Yesu daε
(*Mat 12.46-50, Maa 3.31-35*)

19 Yesu da ní aà d̄aunaò m̀ aà k̄í, 5 aai e s̄àazio dasi yáí. 20 Ǿ wa ò Yesuε: N da ní n d̄aunaò ku bàasi, aa ye n k̄s'eai. 21 Ǿ a òné: Gb̄é p̀ aai Lua yáma aa z̄kewàò mé ma da ní ma d̄aunaò ù.

Yesu zàa'iana zεa
(*Mat 8.23-27, Maa 4.35-41*)

22 Ziewa Yesu ḡè gó'ilena guu ní a ìwaò, 5 a òné: Wà bua ísida baale. Ǿ aa d̄azeu. 23 Ḡoò p̀ aale gé, Yesu ḡè ní io. Ǿ zàa'iana f̄le ísidaa, í lé ká gó guu, aa ku kai guu. 24 Ǿ aa s̄àazi aa aà vù aa m̀: Mae! Mae! Wále kaale! Ǿ à f̄le gí íanaε ní í p̀ lé ní gó z̄ampapao, 5 à z̄ε, gu kè kilikili. 25 Ǿ a òné: A ma náai víoa? Ǿ yápi òimá, vía ní kú, 5 aa òk̄ε: Dén gb̄épi úi m̀ó? Baa íana ní io, í yádilené, aai aà yámaε.

Táa dia s̄awaε
(*Mat 8.28-34, Maa 5.1-20*)

26 Ǿ aa kà Gadala b̄usu ísida baale, Galile b̄usu gukpe oi. 27 Ké Yesu b̄ua s̄ísia, à kp̄aaú ní w̄lepi gb̄é p̀ táaò vío. A ḡoòplakè ní p̀naaazio, mé líio ku beo, sema miagbe'εo guu. 28-29 Wí aà yeye ní m̀daonaò, wí aà daliu aà z̄uukea yáí, kási ì m̀daonap̄io k̄ék̄ε, táapi ì aà zu s̄εu. Ké à Yesu è, 5 à wiillè à kùle aà ae, 5 à p̀na à m̀: Lua Musude Né Yesu, b̄ómε wá daaai? N yá na! Nsu íadaao. A bee ò ké Yesu lé o táapi gowá yáíε. 30 Ǿ Yesu aà là à m̀: N t̄n kpelewai? Ǿ à m̀: Ma t̄n Dasi. Asa táaò kuwà dasiε. 31 Ǿ táapiò wabikè Yesuwa asu oné wà si gbáò guuo.

* 8:10 Isa 6.9

³² Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpɛɛɛ, aale pɔble sɪsɪpɔleu. ɔ taaɔ wabikɛ Yesuwa aà ní gba zé wà diné. ɔ Yesu ní gbá zé. ³³ ɔ taaɔ gò gbépiwa aa dɪ sàwaɔnɛ. ɔ sàwapiɔ wí ní bao aa sí sòonau, aa kà ísiu aa kpàle. ³⁴ Ké an dánaɔ è màa, aa bàalè gè yápi oiné wéle guu ní bualoũ. ³⁵ ɔ wà bɔle yá pò kèpi gwai. Ké aa kà Yesu kɪi, aa gbé pò taaɔ gòwàpi è zɔleá Yesu gbázi. A pɔkasa naaazi, à gò a laaiwa. ɔ via ní kú. ³⁶ Ké gbé pò yápi kè ní wáaɔ òné lá wà táadeɔpi gbàgbà, ³⁷ 5 Gadala bùsu gbépii awakpà Yesue aà gorila, asa via ní kú maamaa. ɔ à gè gó guu, a ye tá. ³⁸ Gbé pò à taaɔ gòè awakpàè à e à kuaàɔ. Yesu gɪè à mè: ³⁹ Ea ta n be, ní yá pò Lua kènɛ dau n siuné pii. ɔ à tà à yá pò Yesu kèè kpàwakè wéleɔpi guu pii.

*Zailu né vua ní nɔɛ pò ɔkà Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)*

⁴⁰ Ké Yesu èa sù, 5 bíla gbàakpàaazi, asa gbépii lé aà dàe. ⁴¹ ɔ gɛɛ pò de lousisikpe dɔaana ù, wí me Zailu, m̀ wùle a gbɛɛu Yesu gbázi, à awakpàè aà gé a be, ⁴² ké aà né m̀ndona lé ga yáí. Nenɔɛpi kà wè kɛɛpla. Ké àle gé, 5 bíla lé aà gèsoomble.

⁴³ Nɔɛɛ ku we, au lé bɔlewà à kà wè kɛɛpla. Pò pò nɔɛpi ví pii a dè eɛɛɛɛ kɪi, ama gbɛɛ i fɔ aà gbàgbà. ⁴⁴ Ké à sò Yesuzi aà kpe, 5 à ɔkà aà ula léwa. Wegɔ aà aubɔle zè. ⁴⁵ ɔ Yesu mè: Déme ɔkàai? ɔ gbépii mè á a yá dɔo. ɔ Píeɛ mè: Mae, bíla liaanzi, aale naema. ⁴⁶ ɔ Yesu mè: Gbɛɛ ɔkàa, asa má dɔ ké gbàa b̀mague. ⁴⁷ Ké nɔɛpi è wà a yá dɔ, 5 à m̀ ní lualuaao, à wùle a gbɛɛu aà gbázi, 5 à yá pò tò a ɔkàwà ò gbépii wáa ní lá pò à aafia'è gɔɔ. ⁴⁸ Yesu òè: Nɔɛ, ma náai pò ní kè mé n gbàgbà. Ta be aafia.

⁴⁹ Ké Yesu lé o màa, gbɛɛ b̀ lousisikpe dɔaanapi be, à m̀ a òè: N népi kèsaí. Nsu tákpa metuluzi pão. ⁵⁰ Yesu yápi mà, 5 a ò Zailue: Nsu to n sò vío. Ma náaike lé, a gbàgbà. ⁵¹ Ké à kà aà be, i wei gbɛɛ gèanɔ, sema Píeɛ ní Zãao ní Zaakio ní népi deo ní aà dao. ⁵² Gbé pò kú weɔ lé ɔɔɔ pii, aale níziá gbégbè. ɔ Yesu mè: Asu ɔɔɔo. I gao, àle í'oe. ⁵³ ɔ aa aà kè pɔɔɔɔ, asa aa dɔ à gáe. ⁵⁴ Yesu aà kù a ɔwa, 5 à p̀na à mè: Nenɔna, fele! ⁵⁵ ɔ aà wèni sù, à fele gɔɔ. Yesu mè wà pɔblea kpawà. ⁵⁶ Yápi dɪ népi de ní aà daowa, 5 Yesu òné aasu yápi o gbɛɛ mao.

9

*Yesu a iwa gbɛɛn kɛɛplaɔ zɪa
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)*

¹ Yesu a iwa gbɛɛn kɛɛplaɔ kàaazi, 5 à ní gbá zé aao iko ví tãa bui piiwa, aa gyaɛɔ gbàgbà. ² ɔ à ní zɪ kpala pò b̀ Lua kɪi yá waasokei, aao gyaɛɔ gba aafia. ³ A òné: Asu pɔe se geòo, gopana ge babalabɔ ge kùsɪa ge ɔa ge ula plaade. ⁴ Ua pò a pilau à ku we e à ge gèò zéa. ⁵ Wéle pò wi gbàakpauázio à bɔu, í kɔlemá an toa ní Luao seela ù. ⁶ ɔ aa dàzeu aa bèbe wéle ní wéleɔ, aa baonakpáné, aa gyaɛɔ gbàgbà gupiiu.

⁷ Ké kí Elodi yá beɔ mà pii, 5 à bílikè, asa gbɛɛɔ mè Zãa Da'ilena mé b̀ gau, ⁸ gbɛɛɔ mè Elia mé b̀ m̀má, gbɛɛɔ mè l̀ anabi yãaɔ do mé vù. ⁹ Elodi mè: Ma Zãa mi zɔ. Dén gbé pò ma aà bao màe bee tí m̀ɔ? ɔ àle wèeɛ wesiaale.

Yesu blekpaa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zaa 6.1-15)

¹⁰ Ké zlnapio sù, 5 aa yá pò aa kèò dàu a síu Yesue. Ɔ à ní sé rítɛɛ à gèrínɔ wéle pò wí mɛ Besaida. ¹¹ Bìla dɔ̄, 5 aa pèleaazi. A gbáakpar̄nzi à kpala pò bò Lua kí ya'òné, 5 à gbé pò aa ye aafiaio gbàgbà.

¹² Iatɛ busaa íwa gbɛɔn kueplao s̄s̄aazi aa òè: Gbɛ́o gbae aa ta pilakii ní pòbleao wɛɛɛɛi zɛɛwiao ní bualoú pò kú káiò guu, asa sɛgbā wá kúu la. ¹³ A òné: Apio à pòblea kpámá. Aa mè: Pɛɛ mèn s̄o ní kpò mèn plao 5 wá ví. Sema wà gé ble lúí bílae báasio. ¹⁴ Gɔɛ pò kú wɛɔ kà lán gbɛɔn òaas̄o s̄o leɛ s̄o taawa (5.000). Ɔ a ò a íwaɔne: A to aa z̄lɛ gāgā gbɛɔn blakwikwi. ¹⁵ Ɔ aa kè màa aa ní z̄lɛz̄lɛ p̄ii. ¹⁶ Ɔ à pɛɛ mèn s̄o ní kpò mèn plapio sè, à wesè musu à báaadàu. Ɔ a è'ɛ kpà a íwaɔwa, aa bìile bílae. ¹⁷ Ampii aa pòblè kà, 5 wà a miɔna pò f̄ɛ̀ò sèle gbí kuepla.

Piɛɛ Yesu Mɛsiike oa

(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

¹⁸ Ziewa ké Yesu lé wabike ado, aa íwaɔ mò aà lè, 5 à ní lá à mè: Dé dasile o má de a úi? ¹⁹ Aa wèwà aa mè: Zāa Da'ílɛnae. Gbɛɔ̄ í mɛ Eliae. Gbɛɔ̄ í mɛ anabi yāa do mé vù. ²⁰ Ɔ à ní lá à mè: Apio s̄o, dé àlɛ o má de a úi? Piɛɛ wèwà à mè: Lua gbé pò wí mɛ Mesiie. ²¹ Ɔ à ḡiné aa yápi o gbɛɛ. ²² Ɔ à mè: Sema Gbɛnaz̄n Né taasike maamaa. Gbɛz̄s̄o ní sa'onkiāo ní M̄oizi ikoyádandɛɔ ḡiaazi, aai aà de, a ḡo àaɔde z̄i í vu.

Yesu lia

(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

²³ Ɔ a ò gbépiiɛ: Tó gbé ye ke ma íwa ũ, aà gi az̄la wɛnizi, io a lipāak̄sa se lá gu lé d̄o, i temazi. ²⁴ Gbé pò ye àò a wɛni k̄ua, wɛnipi a v̄uaawàe. Gbé pò ḡi a wɛni ma yáí s̄o, ade mé aò wɛni ví. ²⁵ Tó gbé ḡs̄ d̄unia búu ví, mé a kpà az̄lai à k̄ua ziawa, b̄ò ài a èi? ²⁶ Tó gbé zɛaman̄o widè ge ma yá, Gbɛnaz̄n Né a zɛaan̄o wide s̄o, ḡo pò a m̄o a gawi guu ní a Mae gawio ní a malaikāo gawio. ²⁷ S̄lana mále oé, gbé pò aa ku laeɔ ga k̄ia pò Lua kpà esaio.

²⁸ Yá bee oa gbea, a ḡo la taawa 5 à Piɛɛ ní Zāao ní Zaakio sè dɛdɛr̄n̄o gbɛs̄isi musu wabikei. ²⁹ Ké àlɛ wabike, aà oa lìlɛ, aà ulaɔ lé teke p̄untaitai. ³⁰ Kándo gbɛɔn plao ku we, M̄oizi ní Eliaoe, aale ya'oaàn̄o. ³¹ Aa b̄ò mòwà gawi guu, aale ánuu pò a to Yelusaleũ ya'ò. ³² Piɛɛ ní a gbɛɔ̄ gè ní io. Ké aa vù, aa Yesu gawi è ní gbɛɔn pla pò zɛ aà saeɔ. ³³ Ké gbɛɔn plapio lé kék̄owa ní Yesuo, Piɛɛ òè: Mae, a maa wàɔ ku lae. Wà lákpe d̄o mèn àaɔ, n pò do, M̄oizi pò do, Elia pò do. A d̄ò lá àlɛ oo. ³⁴ Ké àlɛ o màa, luabɛpuana k̄uaamá. Ké aa ḡò ka a guu, vía ní kú. ³⁵ Ɔ b̄oɛ b̄ò luabɛpuanapi guu à mè: Gbɛɛ beea ma Néɛ. Ma aà díle, à aà yāma.† ³⁶ L̄oɔpi maa gbea aa è Yesu mé ḡs̄ we ado. Iwapio ní lé f̄s̄, aai yá pò aa è o gbɛɛ ḡo beeo.

Yesu nɛḡs̄ɛ táade gbágbáa

(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

³⁷ Ké gu d̄ò, aa pila s̄is̄ipi musu, 5 bíla mò dai Yesule. ³⁸ Bíla guu ḡs̄ɛ p̄una à mè: Mɛtulu, n yá na! Ma né gwaa, asa ma né pò má v̄in we. ³⁹ Táa í felewà, 5 í wiile kándo. I aà z̄laz̄la e aà lé'í f̄ulab̄ɔle, í tadawà, ili gowà kpaaoo.

* 9:19 Luk 9.7-8 † 9:35 Isa 42.1, Sou 2.7, Luk 3.22

40 Ma wabikè n Ìwaᵋwa aa táapi go, 5 aa fùà. 41 Yesu m̀è: Gbāgbē kolea luanaaikensaiò! M̀áò kúánᵋ e bᵋe ni? M̀áò menakeánᵋ e bᵋe ni? M̀ó ní n ǹépiò la. 42 E ǹépi àò gé s̀s̄iaazì, 5 táapi aa nè à àà z̀lazla. 3 Yesu g̀í táapie à ǹépi gbāgbā, 5 à àà kpà aa maewa. 43 Lua iko z̀ᵋ yápi gb̀épii k̀ù gbāa.

Gb̀é lé ɛlea Yesu yákeawa pii, 5 a ò a Ìwaᵋne: 44 Aᵋ yáe bee k̀ua á ǹᵋse guu. Wa Gb̀enaz̀n Ǹé na gb̀éᵋne ní z̀z̀í tia. 45 Aai yápi d̀ᵋo, a mi uleané, 5 aai mao, mé aa yápi laawà v̀lakè.

T̀ea Yesuzi

(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 3 aa f̀elè ní lekpaao deakᵋa yá musu. 47 Yesu láasoo p̀ó k̀ú ní ǹᵋse guu d̀ᵋ, 5 à nè s̄e z̀è a sae. 48 A ònè: Gb̀é p̀ó ǹéè bee taa díle ma Ìwake yáí, ade ma díle. Gb̀é p̀ó ma díle s̀ᵋ, ade gb̀é p̀ó ma z̀l díle. A gb̀é p̀ó de gb̀é kpeɛ ù á guu mé z̀ᵋ.

49 3 Zaa yáᵋè à mè: Mae, wa gb̀e è àle táago ní n tᵋo, 5 wá ye giè, k̀é Ìlìò t̀éwázio yáí. 50 3 Yesu òè: Asu giè, asa gb̀é p̀ó i Ìb̀elɛs̄eánᵋoá bàakpɛɛɛ.

51 K̀é Yesu fele taa luabe g̀ᵋò kà kài, à mipè Yelusaleᵋwa. 52 3 à gb̀éᵋ gb̀ae aa d̀baae. Aa g̀è g̀è Samali búsu z̀ᵋewiaɛ guu s̀oukeiè. 53 3 ẁelɛpideᵋ i aa díleò, k̀é à mipè Yelusaleᵋwa yáí. 54 K̀é aa Ìwaeᵋ Zaaki ní Z̀aao è màa, aa mè: Dii, ní ye wà o t̀é b̀ᵋ luabe à m̀ò k̀úmá yà? 55 3 Yesu lílì à g̀íné. 56 3 aale gé ẁelɛ p̀aleu.

57 K̀é aa be z̀éu, gb̀e m̀ò ò Yesue: Gu p̀ó níle géu pii, m̀áò tenzié. 58 Yesu òè: Gb̀egbonaᵋ ní tòò v̀l, b̀áò ní sakpe v̀l. Gb̀enaz̀n Ǹé s̀ᵋ à Ìampakli v̀lò. 59 Yesu ò gb̀epálee: M̀ò temazi. 3 gb̀épi mè: Dii, to e ma de'ia kpagui g̀ía. 60 Yesu òè: Tó g̀eò ní g̀eò v̀l. Mpi s̀ᵋ g̀e kpala p̀ó b̀ᵋ Lua k̀í yá waasoke. 61 Gb̀epále ò lᵋ: M̀áò tenzi Dii, àma to mà gé lezai ma b̀edeᵋwa g̀ía. § 62 Yesu òè: Gb̀é p̀ó soona na a z̀z̀í mé àle a kpe gwa, ade i k̀ᵋsì ní kpala p̀ó b̀ᵋ Lua k̀íioo.

10

Gb̀en bàas̄kwi ní plao z̀la

(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gb̀ea Dii gb̀eᵋn bàas̄kwi ní plao p̀aleᵋ díle, 5 à ní z̀l gb̀eᵋn plapla aao d̀baae ẁelɛᵋ guu ní gu p̀ó á ye géuᵋ pii. 2 A ònè: P̀okekea z̀ᵋ, a k̀ekenaᵋ bílao. A wabike Budewa aa z̀ikenaᵋ gbae p̀okekei. 3 A dazeu. Málé á z̀l s̀áò ù àwalewanaᵋ guueaᵋ! 4 Asu m̀okpe s̄eò g̀e babalabᵋᵋ ge kyaleᵋ. Asu z̀e z̀éu à f̀kpa gb̀ewao. 5 Ua p̀ó a g̀eᵋ pii, à o g̀ía Lua uapi gba aafia. 6 Tó aafiade ku we, á f̀b̄ aafiade a g̀ᵋè. Tó a ku we s̀ᵋo, a ɛa suwáe. 7 Aᵋ ku uapiu, à p̀ó p̀ó wa kpáwá ble ge p̀omia, asa z̀ikena kà à a asea eɛ. Asu àò s̀k̀iikpakpao. 8 Ẁelɛ p̀ó a g̀eᵋ mé wà á díle, à p̀ó p̀ó wà m̀òé ble. 9 A ẁelɛpi gyáeᵋ gb̀ágbā, í o gb̀eᵋne kpala p̀ó b̀ᵋ Lua k̀í kàríno kài. 10 Tó a g̀e ẁelɛu mé ẁí á díleò s̀ᵋ, à b̀ole g̀aae, í me: 11 Baa á ẁelɛ luutè p̀ó kpà wá gb̀awa, wá k̀oleowáe.* Aᵋ d̀ᵋ s̀ásas̄ k̀é kpala p̀ó b̀ᵋ Lua k̀í kà kài. 12 Málé oé, yákpalekegᵋz̀l ía p̀ó Lua a da S̀òdᵋᵋdeᵋwa a ka ẁelɛpideᵋ p̀owao. †

13 Waiyoo K̀olazenideᵋ! Waiyoo Besaidadeᵋ! Dabudabu p̀ó má k̀è á ẁelɛᵋ guu, tó má k̀è Tii ní Sidᵋo yáa, d̀ᵋ ẁelɛpideᵋ z̀wànkasaᵋ kàkàríla, aa z̀lè tufua à g̀èg̀è ǹᵋselilea seela ù. 14 Yákpalekegᵋz̀l á Ìadama aᵋ de Tiideᵋ ní Sidᵋdeᵋ p̀oa. ‡ 15 Kapenaudeᵋ s̀ᵋ, á gb̀á z̀ᵋ luawa yá? Wa z̀z̀ázie e b̀edau. §

‡ 9:54 2Kia 1.9-16 § 9:61 1Kia 19.20 * 10:11 Luk 9.5 † 10:12 Daa 19.24-28 ‡ 10:14 Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4 § 10:15 Isa 14.13-15

16 Ǿ Yesu ò a ƙwapiɔne: Gbɛ́ pɔ́ á yámà, ade ma yámàe. Gbɛ́ pɔ́ gǎzi, ade gĩmazie. Gbɛ́ pɔ́ gĩmazi s̄s̄, ade gĩ gbɛ́ pɔ́ ma zizie.*

17 Gbɛɔn bàaṣkwi ní plaopiɔ gè, ̄ aa èa sù ní pɔnao aa m̀: Dii, baa táao misiilɛwɛe n tó yáí. 18 Yesu ònɛ́: Mále gugwa, ma Setáu è à bàe luabe lán loupilɛawa. 19 Ma iko kpáwá à táa'o mlɛɔ ní sóiɔ ní á ibeɛ gbáa píiowae, pɔe a f̄ à á ke'iao.† 20 N beeo ásu pɔnake ní mi pɔ́ táao ì siilɛ́oo. A pɔnake á tó pɔ́ kú taalau luabe yáí.

21 Zibeez̄í Lua Nis̄ina Yesu pɔ́ k̀ena maamaa à m̀: Baa, z̄íle ní musuo Dii, lá n yá beeɔ ùle yádɔnaɔne ní ɔnɔnaɔ, mé n bɔ̀ò ladɔnsaɔne, ma n sáaukè. Ao, Baa, bee kàngu màa. 22 Ma Mae pɔ́pii nàmee ma ɔz̄le. Gbɛe Lua Né d̄so, mé ì ke Mae Lua bàasio, mé gbɛe Mae Lua d̄so, mé ì ke aa Né ní gbɛ́ pɔ́ Népi yei aa ɔ̀b̄nɛ́o bàasio.

23 Ǿ Yesu aɛ̀d̄ba a'íwaɔwa a ònɛ́ ní t̄e: Báaadeɔn á ù yá pɔ́ ále e ní wéyo yáí. 24 Mále oé, ánaɔiɔ ní k̄iaɔ ku yáa dasi, aa ye yá pɔ́ ále e e, aai eo. Aa ye yá pɔ́ ále maɔ ma, aai maɔ.

Samali gbɛ́maa

25 Ikoyádɔnae mé f̄le lé líkpale Yesuwa à m̀: Mɛtulu, kpelewa má ke mà àizána ei? 26 Yesu òè: Kpelewa a ku Mɔizi ikoyá guui? Nì a kyoke ò ma kpelewa ni? 27 Gbɛ́pi wèwà à m̀: Nȳɔ ye Dii n Luazi ní n̄sɛmɛndoo teasisai n gbáa pua léu, n s̄s̄ iɔ kuwà,‡ níɔ ye n gbédeezi lán nzla w̄niwa. § 28 Yesu òè: N wè maae. Nȳɔ ke màa, níȳɔ ku.* 29 Ǿ gbɛ́pi ye yánakpa azlawa, ̄ à Yesu là à m̀: Démɛ ma gbédee ùi?

30 Ǿ Yesu òè: Gbɛe mé b̀ò Yelusaleũ àle gé Yeliko, ̄ kpáiweliwɛɔ kpáaũaãɔ. Aa aa p̄ɔ́ síwà, aa aa gbè dúúduu e à kà gaa. Ǿ aa aa tò we, aa ḡz̄ea. 31 A m̀ lè sa'onaɛ zé doupi sè. Ké à aa è, ̄ à d̄baazi. 32 Màae lɔ́ ké Levii buie kà gupiu, à aa è, ̄ à d̄baazi. 33 Samali búsu gbɛe be zépiu. Ké à m̀ aa è, ̄ à kèè w̄naũ. 34 A s̄s̄aaazi, à eɛe mà aa gu pɔ́ kè'íawɔa ní n̄sio ní w̄eɔ, à pɔ́ yèyewà. Ǿ à aa se d̄í a zaa'ina kpe, à ḡeaãɔ nib̄ɔɔ pilak̄ii. Ǿ à aa gwà we. 35 Ké gu d̄ò, ̄ à ánuusu ɔwatè b̀ò m̄n pla a kpá pilak̄lidewa à m̀: N aa gwamɛe. Tó n ea n ɔablè de beea aa yá musu, má a flabone, tó ma su.

36 T̄ɔɔ, gbɛɔn aaɔpiɔ guu, an déme gbɛkèkè gbɛ́ pɔ́ kpáíɔ kpáaũaãɔpiɛi? 37 A wèwà à m̀: Gbɛ́ pɔ́ w̄nadaɔ̀e. Ǿ Yesu òè: Gɛ ní ke màa s̄s̄.

Yesu kua Maata ní Maliamao be

38 Ḡɔɔ pɔ́ aa be zéu, aa kà w̄léu, ̄ nɔe pɔ́ w̄í mɛ Maata Yesu d̄ile. 39 A dáuna v̄í, w̄í mɛ Maliama, à z̄lɛ Dii gbázi, àle aa yáma. 40 K̄ina z̄í dà Maatala, ̄ à m̀ Yesu k̄íi à m̀: Dii, ké ma dáuna ma to z̄ípiɛ mado, ì kene yáe ùo lé? Oè aa d̄ɔmale. 41 Ǿ Dii wèwà à m̀: Maata, Maata, níle yáe k̄aake, níle íada nzlawa ní yáɔ dasi. 42 A m̀endo mé zev̄í. Maliama baa maa sè mé wa siwàò.

11

Wabikɛa

(Mat 6.9-15, 7.7-11)

* 10:16 Luk 9.48 † 10:19 Sou 91.13 ‡ 10:27 Iko 6.5 § 10:27 Lev 19.18 * 10:28 Lev 18.5

¹ Ziewa Yesu lé wabikε guei. Ké a làa, aa íwae òè: Dii, wabikεa dawēε lá Zāa dà a íwawεwa. ² Ɔ a òné: Tó ále wabikε, àli mε: Baa, to wà d̄s k̄ε n̄ kua adoa.

To kpala p̄ b̄ n̄ k̄i b̄ gupauu.

³ Wá gba ú p̄ wáw̄ ble lá gu lé d̄.

⁴ Wá duuna k̄éwá,

asa wi gb̄é p̄ t̄aek̄ew̄εo k̄é piie.

Nsu to wà fu ȳawao.

⁵ Ɔ a òné: Gb̄εε mé gb̄ēna v̄i, ̄s à ḡè aa k̄i wεedo a òè: Ma m̄ n̄ k̄iε, p̄εε s̄εamεε m̄n̄ aās. ⁶ Nib̄εε p̄lāa tiaε, má p̄εε v̄i má kpawào. ⁷ Ɔ aa gb̄ēnapi w̄ewà za kp̄εa à mè: Nsu l̄adaao, ma zetà k̄ò. Ma ta kp̄éu ní ma néo, má f̄s fele má kpamao.

⁸ M̄alé oé, baa tó i fele kp̄awà gb̄ēnake yáio, a fele p̄ p̄ a yei kp̄awà ké a zeazi yáí. ⁹ Mapi s̄s m̄alé oé, à wabikε, Lua i kp̄awá. A w̄εεle, í e. A gbalε, Lua i w̄ēε.

¹⁰ Asa gb̄é p̄ wabik̄è, wí aa gbaε, gb̄é p̄ p̄ w̄εεle í eε, mé gb̄é p̄ gbalè, wa w̄ēε.

¹¹ A gb̄é p̄ á néo v̄i, tó á né kp̄o wabik̄èwá, á déme a p̄iligona kp̄awài? ¹² Ge tó à kogbe wabik̄èwá, á déme a sói kp̄awài? ¹³ Baa ní á váikεo, lá á p̄maa kp̄aa á néowa d̄s, á Mae p̄ kú musu a a Nis̄ina kpa gb̄é p̄ a wabik̄èwawao lé?

Táagoa

(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

¹⁴ Yesu lé t̄aa swádo go gb̄éwa. Ké à t̄aapi gò, swádopi ná ȳ'awaa, ̄s yápi b̄ò bíla saε. ¹⁵ Ɔ an gb̄ēo m̄: I t̄áagoné ní t̄aa k̄i Beezebu t̄oε. ¹⁶ Ɔ gb̄ép̄alεo lé líkp̄aléwá, aa gb̄èawa aa seelae kené ní Lua gb̄āao. ¹⁷ Lá Yesu ní láasoo d̄s, ̄s a òné: Kpala p̄ a gb̄é̄o íbelesè ní k̄s̄o a midε. Ua p̄ a gb̄é̄o íbelesè ní k̄s̄o a ḡo bez̄i ūε. ¹⁸ Tó Set̄au íbelesè ní a gb̄é̄o, kpelewa aa kpala āo zeai? Má ò màa ké i me mi t̄áagoné ní Beezebu t̄o yáíε. ¹⁹ Tó Beezebu t̄s mi t̄áagoò, á gb̄é̄o í go ní dé t̄o ni? Beewa ázia gb̄é̄o yá'lik̄p̄awá. ²⁰ Lá ma t̄áagoamaá Lua ōgb̄εε, à d̄s k̄é k̄ia p̄ Lua kp̄a kp̄alau á k̄i l̄en we. ²¹ Tó ḡs̄a gb̄āa ḡs̄kebōo k̄ūa, ále a ua d̄s̄aò, aa àizεεo Ìo aafiaε. ²² Ama tó gb̄é̄o p̄ a gb̄āa deaala mò ḡè à aa gb̄é̄o, a aa ḡs̄kebōo p̄ a a náai v̄iò séle, i aa àizεεo biilené. ²³ Gb̄é̄o p̄ de ma gb̄é̄o ūo, ma íbeεε. Gb̄é̄o p̄ lí p̄ k̄aaaman̄o, ále fáaaε.

²⁴ Tó wà t̄aa gò gb̄é̄o, Ìo liaaliaa gugiiu à gb̄é̄o w̄εεle à dièε. Tó i eo, í mε: Má εa ta ma s̄s̄ziwae. ²⁵ Tó à t̄a we, í e a be ado, à zu'ò, à azia k̄èke wásawasa, ²⁶ ̄s í εa ge t̄aa p̄ an v̄ai dealaò séle suñ̄n̄ m̄n̄ sopla, aaí diè. Beewa gb̄é̄pi gwea gb̄ez̄a v̄ai Ì de a k̄aaua.

²⁷ Ké Yesu lé o màa, wà n̄oε mà, à p̄n̄na z̄a guu à mè: Báaaden n̄oε p̄ n̄ i à ȳó kp̄ama ū. ²⁸ Ɔ Yesu m̄: Báaadēn̄ gb̄é̄o p̄ aa Lua ȳam̄ aa k̄ūa ū de beea.

Seela gb̄εaa Yesuwa

(Mat 6.22-23, 12.38-42)

²⁹ Gb̄é̄o n̄n̄oaa, ̄s Yesu m̄: Gb̄āgb̄é̄o v̄ai. Aaí seela gb̄εaa, āma má seelae kené̄o, sema Yonasi p̄. ³⁰ Lá Yonasi de seela ū Ninivadēn̄ε,* màa Gb̄ēnaz̄in Né āo de seela ū gb̄āgb̄é̄n̄ε. ³¹ Yákp̄alεkeḡōz̄i ḡε̄omid̄ok̄i oi n̄oε k̄ia a fele ȳada gb̄āgb̄é̄ōl̄ae, asa à b̄ò za t̄ōle léwa à mò Salom̄ōo ò̄nȳa maie,† mé gb̄é̄o p̄ a z̄s̄o de Salom̄ōo ku la. ³² Yákp̄alεkeḡōz̄i Ninivadēo fele ȳada gb̄āgb̄é̄ōl̄ae, asa ké Ninivadēo Yonasi waaso mà, aa n̄s̄el̄il̄εε,‡ mé gb̄é̄o p̄ a z̄s̄o de Yonasia ku la.

* 11:30 Yon 3.4 † 11:31 1Kia 10.1-10 ‡ 11:32 Yon 3.5

33 Wili filia na wà dile gusɔɔnauo ge wà pɛna kùlewàò. Wì di bábanawae, ké gbé pɔ aale gɛɔ gupua e. 34 N wé mé n mɛ filia ũ. Tó n wé kú gudou, n mɛ pii aɔ gupua víɛ. Tó n wé kú plapla sɔ, n mɛ pii aɔ gusia víɛ. 35 Ayámɛto laaika ké gupua pɔ níɛ e ní vɛ su àò dɛ gusia ũo. 36 Tó n mɛ pii gupua ví mé a kee ku gusiauo, aɔ gupu wásawasa lándɔ filia í dɔmawae.

Zɔɔɔa Mɔizi ikoyádanɛdɛɔ ní Falisíwaa (Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Ké Yesu yá'ò a làa, ɔ Falisie wabikèwà aà mɔ pɔbleaɔ, ɔ à gɛ zɔ̀ɛ. 38 Ké Falisipi è í ɔpipi lá aafí kɛwa à gbàsa lé pɔbleo, à bɔ aà sae. 39 ɔ Dii òè: A Falisio í gbábɔ bisaa kpɛɛ ní taɔ, kási bli ní yáváikɛao mé á nòsɛ pà. 40 Sɔ̀ũ! Lua pɔ a kpɛ kè í a guu kɛo lé? 41 A pɔ pɔ kú á taɔ guu dá wɛnadɛɔnɛ, á tapio í gɛ́ɛ gbáɛsai.

42 Waiyoo á Falisio! I toɛɔ dosina ní kpɛaanao ní dopɔɔ pii kwide kpa Luawa,* ɔ í pakpa yágɔgɔsa a zéwai ní yea Luapiziao. Yá beɛɔ mé dɛ àò kua pakpa a kɛnɔzi sai. 43 Waiyoo á Falisio! Iɔ ye zɔ̀ɛa gumaaɔu lousisikpɛu, iɔ ye wàò fɔkpakpawá gáaɛ. 44 Waiyoo ápiɔ! A dɛ lán mia kpɛɛna pɔ wíò taa'owá dɔsaiwae.

45 ɔ ikoyádɔnae òè: Metulu, tó ní ò màa, níɛ wá sɔ̀sɔ sɛ. 46 Yesu mɛ: Waiyoo á ikoyádɔnao sɔ! I gbéɔ da asosɛa zɔ̀'ũu, mé ili ɔdamá ní a seaoo, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ! 47 I pɔ bo ánabi pɔ á deziɔ ní dɛdɛɔ miaɔwa dɔngu yáí. 48 Bee lé ɔ̀b gbéɔnɛ ké a ze ní á deziɔ yáɛaɔɛ. Aa ánabio dɛdɛ, ɔ áɛ pɔ bo ní miaɔwa. 49 Ayámɛto Lua ɔ̀nɔ guu á mɛ á ánabio ní zɔ̀na gbawá, á ní gbéɔ dɛdɛ, í lada ní gbéɔwa. 50 Lua a ánabi pɔ wà ní dɛdɛ za dúnia daalegɔɔ e gbáɔ au tɔsi gbágbɛɔpiɔwa. 51 Ao, máɛ oé, za Abeli dea† e à gɛ̀ pè Zakali pɔ wa dè sa'okli ní Lua kpéɔ zānguowa,‡ Lua a ní au tɔsi gbágbɛɔwae. 52 Waiyoo á ikoyádɔnao! A dɔa zé kili wò. I gɛ̀uo, mé a gi gbé pɔ aa ye gɛ̀uɔnɛ. 53 Ké Yesu bɔ we, Mɔizi ikoyádanɛdɛɔ ní Falisio aà lè pásipási, aale yá dasi lalawá, 54 aale aà kpakpa ké aa e wà aà kú yá pɔ áɛ o guue.

12

Zɛa ní Yesuo gbéɔ aɛ (Mat 10.19-33)

1 Gɔ̀ɔ beɛ bíla nɔ̀nɔaaaazi, wa ní lé dɔo, e aale kɛsɛpɛɛɛɛkɔwa, ɔ à yá'ò a íwaɔnɛ gla à mɛ: A laaika Falisio mɔafilii, í lírla lán pɛsɛ'ɛsɛwae. 2 Yá pɔ ulea a bɔ gupuaú pii. Asiiyáe ku ké wa gí dɔio.* 3 Beewa yá pɔ á ò gusiauo, wa ma gupuaú, mé asiiyá pɔ á ò kɔ swáú láasiu, wa a kpáwaka gáaɛ.

4 Ma gbɛnao, máɛ oé, gbé pɔ a á dɛ mé a gbɛa a fɔ yáe kɛé bo, ásu víakeɛo. 5 Má gbé pɔ dɛ á víakeè oé. A víake Lua pɔ gbé zua té guu aà ga gbɛa iko víɛ. Ao, máɛ oé, á víake aapiɛ. 6 Wili gòlegolena mɛn sɔo yía daa plao lé? Kási baa a mɛndo yá lí sá Luaguo. 7 Baa á mikáɔ, a a lé dɔ. Asu víakeo, á dɛ gòlegolen dasiɔla.

8 Máɛ oé, gbé pɔ zɛmanɔ gbéɔ aɛ, Gbɛnazín Né a zɛaàno Lua malaikaɔ aɛ. 9 Gbé pɔ lelekpámazi gbéɔ aɛ sɔ, má lelekpaaazi Lua malaikaɔ aɛ. 10 Tó gbé Gbɛnazín Né bɛɛbò, Lua a aà ké. Ama tó gbé Lua Nisína tɔbɛɛsí, a kɛa vío. 11 Tó

§ 11:33 Luk 8.16 * 11:42 Lev 27.30 † 11:51 Daa 4.8 ‡ 11:51 2Lad 24.10-21 * 12:2 Luk 8.17

wàlè g'éánɔ yákpaleu lousisikpeu ge kíáɔ ní gbàadeɔ ae, ásu bílikè bɔkí yáwao ge yá pɔ́ á o, ¹² asa Lua Nisína mé a yá pɔ́ de à o daé zibeezi.

Aizɛɛ

(Mat 6.19-34)

¹³ Zã guu gbɛɛ ò Yesue: Mɛtulu, o ma wɛiɛ aà ma asea kpaa wá túbí guu. ¹⁴ ɔ a wèwà à mè: Ma gbé, déme ma dilé á yákpalekena úi ge á yãgɔgɔna? ¹⁵ ɔ a ò bílae: Aɔ ázia kúá dɔ. A laaika pɔ́pii bílikéai, asa àizɛɛá gbɛnazína wɛni no, baa tó a zɔɔ.

¹⁶ ɔ à yálèèùnè à mè: ɔdee mé kú, aà bua blékèè maamaa, ¹⁷ ɔ à làasookè à mè: Má ke kpelewa ní? Má blɛwɛkákíi vío. ¹⁸ ɔ à mè: Lá má ken ke: Má a blɛwɛkákíi gbooe, mí a zɔɔ bobo, mí a pówena káu píi ní ma àizɛɛɔ, ¹⁹ mí o mazíae: Ma gbé, ní kúsúá ví zɔɔ, a kannɔ wɛ úma? Káma bo, pɔ́ble, imi, pɔ́nake. ²⁰ ɔ Lua òè: Sɔú, gwáasínae bee má n wɛni gbɛama. Sou pɔ́ ní kè a gɔ́ dé pɔ́ úe? ²¹ Maa aɔ de ní gbé pɔ́ lé àizɛɛ káaa azíae mé a de ɔde ú Luaeoo.

²² ɔ a ò a íwaɔne: Ayámɛto mále oé, ásuli á wɛni káake pɔ́blea yá musuo, ásuli á me káake pɔ́kasa yá musuo. ²³ Wɛni de pɔ́bleala, me de pɔ́kasala. ²⁴ A gbagbaaɔ gwa. Aali pɔ́tɔo, aali pɔ́kekeo, aa dɔ ge gbà zòolo vío, mé Lua í ní gwa. A de bāɔla zɔɔo lé? ²⁵ A guu déme a fɔ́ à a wɛni gbāa káfi, baa gɔɔ do, a yákaakea guui? ²⁶ Lá á yá yɔɔnapi fɔ́o, býyáí ále yá kíniɔ kàakei? ²⁷ A lá vudeɔ gwa sɛu lá aa de. Aali zíkɛo, aali bua tão. Mále oé baa Salomɔɔ ní a ɔdekeo,† i ulá e dà a maa kà an keewao. ²⁸ Luanaaifɛnɛndeɔ! Sɛã lá pɔ́ kú gbā mé a tékú zia, lá Lua í pɔ́ nai maa, wa á pɔ́ o be? ²⁹ Asu to pɔ́ pɔ́ á ble ge pɔ́ pɔ́ á mi yá dɔaaéo. Asu bílikɛo. ³⁰ Pɔ́píi pii yá í dɔaa dúnia gbéɔne, áma á Mae dɔ́ ké á ye pɔ́píi. ³¹ A to kpala pɔ́ bɔ́ aà kú yá dɔaaé, i pɔ́píi kaaé. ³² Ma kpàsa néna gbéɔ, ásu víakeo, asa à kà á Maegu ké á á kpá kpalapiu. ³³ A pɔ́ pɔ́ á vío yía, í wɛnadeɔ gba a ɔa. A mɔ́kpe pɔ́ lí zikúo zɔ, luabe àizɛɛ pɔ́ lí láao kákíi ú. Kpáí a sɔ́i weo, kɔ́o a pɔ́ ɔ́kpa weo. ³⁴ Gu pɔ́ á àizɛɛ kúu, wekíi ɔ́ á laai ío kuu.

Ziken ndaide laaide

(Mat 24.45-51)

³⁵ Aɔ ku sɔu guu, à tó á filia ào naa, ³⁶ ío de lán gbé pɔ́ aale ní dii sua ní nɔseɔnakeao dáowa, ké gɔɔ pɔ́ á kà mé á gbalè, aa e zɛwɛè gɔɔ. ³⁷ Báaadeɔn zíkɛna pɔ́ an dii a ní lé b'éé a sugɔɔpíi ú. Slana mále oé, diipi a a pɔ́o kéke ye, i ní zɔle, i pɔ́blea káaané. ³⁸ Baa tó à kà wɛɛdo ge gufɛne, tó à ní lé maa, báaadeɔn ní ú. ³⁹ Aɔ yáe bee dɔ. Tó uabele kpáí mɔ́gɔɔ dɔ, a wei aà a kpé gbooo. ⁴⁰ Apiɔ sɔ́ ào kú ní sɔuo, asa Gbɛnazín Né a mɔ́ gɔɔ pɔ́ á wé dɔiwa.

⁴¹ Píeɛ mè: Dii, wá yáí n yápi lèèúia, ge gbépiie? ⁴² Dii mè: Dén ziaa náaide laaide pɔ́ aà dii a a zíkɛnaɔ naè a ɔzɔ́ aali ble kpámá a gɔɔwa úi? ⁴³ Báaaden zíkɛna pɔ́ aà dii aà lè, ále ke maa a sugɔɔ ú. ⁴⁴ Slana mále oé, a a àizɛɛ pii naè a ɔzɔ́e. ⁴⁵ Tó zíkɛnapi ò a sɔu a dii sua lé gégè sɔ, i fele na zɔnɔe ge gɔɔe gbégbéawa, ío ulatable, ío wɛde ke, ⁴⁶ aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wé dɔiwaɛ, zaa pɔ́ a dɔowa, i aà zɛzɛe, i aà baa daaa ní luayádansai. ⁴⁷ Zíkɛna pɔ́ a dii pɔ́eá dɔ́ mé i sɔuke à aà pɔ́eá kèo, wa aà gbé dúduuu. ⁴⁸ Zíkɛna pɔ́ a dii pɔ́eá dɔo, mé à yá pɔ́ de wá aà gbé kè sɔ, wa aà gbé yɔɔe. Gbé pɔ́ Lua aà gbà zɔɔ ɔ́ Lua a wɛɛlewá zɔɔ. Gbé pɔ́ Lua pɔ́ náe a ɔzɔ́ zɔɔ, a gbɛawá deńla.

† 12:27 1Kia 10.4-7

Kɔkpaalea Yesu yáí
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

49 Tɛ ma mo sɔi dúníawá, mé mále wá maamaa ké tɛpi kú sa. 50 Má ga ví mà siu. Má kú láasoo guu e à ge keò. 51 Ale e ma mo ké gbɛ́ɔ aao na ní kɔo dúníau yà? Aawo! Mále oé, kɔkpaalea yáí ma moi. 52 Za tia ua pɔ gbɛ́ɔn sɔo kuu aa kɔkpaalee. Gbɛ́ɔn áaɔɔ bo gbɛ́ɔn plaɔ kpe, gbɛ́ɔn plaɔ bo gbɛ́ɔn áaɔɔ kpe. 53 Mae a bo a neɔe kpe, neɔe i bo a mae kpe. Da a bo a nenɔe kpe, nenɔe i bo a da kpe. Zá da a bo nozæe kpe, nozæe i bo a záda kpe.‡

54 Yesu èa ò bílae: Tó á è lou lé sisi gukpe, i o gòò lou a ma, ɔ í ke màa. 55 Tó á è íana lé bo geomidɔkɔi oi, i o gu a wá, ɔ í wá. 56 Mɔafilideɔ! A tɔle ní luabeo wé dɔ, mé á gɔɔe bee yáasi dɔ sɔo be?

57 Bóyáí á yákekea a zéwa dɔ ázɔao ni? 58 Tó n ibee lé genno yákpaleu, kɔaíke aà n ké za zéu, ké asu n gále genno yákpalekena kíio yáí. Asa yákpalekenapi a n kpa dɔaiwæ, dɔaiipi i n dakpeu. 59 Mále one, níyɔ bo weo e n ge ní flapi bo píi. Baa tánga a gɔ tenzɔo.

13

Nɔselileá

1 Gɔɔ bee gbɛ́ɔ mò Galile gbé pɔ Pilati ní dede à ní au yáale ní n sa'obo auoɔ yá siu Yesue. 2 ǃ Yesu òné: Ké Galile gbépiɔ gaa kè màa, ále e an duuna de Galile gbé kíniola yà? 3 Aawo! Mále oé, tó i nɔselileo, ápii á kaale láríwæ. 4 Gbɛ́ɔn bao plasai pɔ Siloe kalanga kwɛ́má aa gágaɔ sɔ, ále e an táae de gbé kíni pɔ kú Yelusaleúola yà? 5 Aawo! Mále oé, tó i nɔselileo, ápii á kaale láríwæ.

6 ǃ à yáe bee léèúné à mè: Gbɛ́e mé kaadɔenli bà a swaluu, ɔ à gè a né wɛelei, i eo. 7 ǃ a ò a zíkɛnae: Gwa, a wè áaɔn la, ké mi mo né wɛelei kaadɔenapiwa, mili eo. Zɔ. Wá tó à gusi pá yà? 8 ǃ zíkɛnapi òè: Mae, to we wɛa bo. Má gubi mà liaie, mí zùgbɔ kau. 9 A gí ne'ii ziiá? Tó i i sao, mí zɔ.

Nɔe kaaua gbágbáa

10 Kámabogɔɔe zɔ́ Yesu lé yádané lousisikpeu. 11 Nɔee ku we, táa aà kòòkù à káaàno wè bao plasai. Iɔ kooae, ili fɔ pòo baa yɔɔo. 12 Ké Yesu aà è, ɔ à aà sɔsi à mè: Nɔe, n kòòke gòma. 13 ǃ à ɔnàwá. Wegɔɔ à pòo, ɔ à Lua sáaukpá.

14 ǃ lousisikpe gbɛ́zɔɔ pɔ pá, ké Yesu aà gbágbá kámabogɔɔzɔ́ yáí, ɔ à fɛle ò bílae: Gɔɔ soolo mé kú ké wí zíkɛu.* Ali mó wá à gbágbá gɔɔ beeɔwa, kámabogɔɔzɔ́ bàasi. 15 ǃ Dii a zásíwà à mè: Mɔafilideɔ! Kámabogɔɔzɔ́ á baade lí a zu ge zaa'ína polo a dɔkɔi à gè í kpàwàò lé? 16 Ablahaú bui nɔee bee sɔ, Setáu aà yè wè bao plasai. Aà bapi poloawá kámabogɔɔzɔ́ zé vío lé? 17 Ké a ò màa, ɔ wí aà ibeeɔ kú píi, ɔ bíla pɔ kèna dabudabu pɔ ále keɔwa píi.

Yalɛúá ní kpala pɔ bɔ́ Lua kíio
(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 ǃ Yesu mè: Kpala pɔ bɔ́ Lua kíi bɔ́ bówà ni? Bó má léèúoi? 19 Doe ku a wéna bɔ́ lán efo wénawa, ɔ gbɛ́e se tɔ́ a kaau. Ké à bɔ́le à kè lí ú, ɔ báɔ mò pèpe a gɔ́naɔwa.

20 ǃ a ò bo: Bó má kpala pɔ bɔ́ Lua kíi léèúoi? 21 A bɔ́ pèese'ese pɔ nɔe se ká pèeti zaa lé áaɔ guu a lía píiwaæ.

‡ 12:53 Mis 7.6 * 13:14 Bɔa 20.9-10

22 Gɔɔ pɔ Yesu lé gé Yelusaleü, ále pã mæwɔa ñ zɛwɔaɔla, ále yãdané, 23 ɔ gbɛe aa lá à mè: Mae, asi àizána'enaɔ dasioa? ɔ Yesu ò bílae: 24 A ãiake à gɛ zéle tuuuna guu. Mále oé, gbɛ́ dasideɔ wɛɛle gɛu, kási aa eo. 25 Tó uabele fɛle zɛtà a làa, tó a gɔ́ bàasi, mé ále gbale, ále me: Mae, gbawɛwɛɛ, a oé á á dɔ́ gueio. 26 Bee gbɛa tó á òè à pɔblè à imiánɔ, mé à yãdané á be gãae, 27 a oé á á dɔ́ gueio. A goala ápii väikenaɔ.†

28 Tó a Ablahaü ní Izaakio ní Yakɔbuo ní ánabio è pii kpala pɔ bɔ́ Lua kíi guu, mé wà á zú bàasi, we á ɔɔbu à ɔdi á musu. 29 Gbɛ́ bɔ́ gukpe ní be'aeo ní gugbántooo ní gɛɔmidɔkɔio, aa mɔ bleblei kpala pɔ bɔ́ Lua kíi guu. 30 Gbɛ́ kpeɛɔ gɔ́ dɔaaa mé gbɛ́ pɔ dàaaɔ gɔ́ kpeɛ.

*Yesu ɔɔba Yelusaleudeɔ yá musu
(Mat 23.37-39)*

31 Gɔɔ bee gɔ́ɔ Falisieɔ mɔ Yesu kíi aa òè: Fɛle go lakii, asa Elodi ye n deɛ. 32 ɔ a òné: A ge o kifɛnɛnapiɛ mále táagoné, mále gyãeɔ gbágbã gbã ní ziao, a gɔɔ aaɔde zí má a zí midɛ. 33 N beeo sema má gé ae gbã ní ziao ní zia bàasio, asa i kũ ánabi ga gueio, sema Yelusaleü. 34 Yelusaleüdeɔ, Yelusaleüdeɔ, i ánabio dɛde, i gbɛ́ pɔ́ Lua ní zíwáɔ pápa ní gbɛɔ à ní dɛde. Míɔ ye má á kãamazi mɔmɔɔ, lá ko í gãsla kú a néɔlawae, kási ili weio. 35 Lua a á kpé tóéé sa. Mále oé, á ma e bo e à omɛɛ, báaade gbɛ́ pɔ́ lé mɔ́ ní Dii tɔo.‡

14

Yesu kua Falisie be

1 Kámabogɔɔe zí Yesu gè poblei Falisio gbɛ́zɔɔ be, ɔ gbɛ́ pɔ́ aa ku weɔ lé aa kpakpa. 2 Kákagyákɛnae ku Yesu ae we. 3 ɔ Yesu yásè a ò ikoyádɔnaɔne ní Falisio: Gbɛ́gbágbãa kámabogɔɔzɔ́ zɛvía ge a zɛvío? 4 ɔ aa níle kílikili. ɔ Yesu gyãepi kú à aa gbágbã à aa gbàe. 5 ɔ a òné: A dé né ge aa zu, tó à zú bɔɔu kámabogɔɔzɔ́, a aa bɔ́ gɔ́ɔo ní? 6 Aai fɔ́ yázásiwàò.

7 Yesu è lá gbɛ́ pɔ́ wà ní sisi lé zɔ́lekli maaɔ kùkù, ɔ à yálɛɛuné à mè: 8 Tó wà n sisi nɔseɔpnablewa, rísu zɔ́le zɔ́lekli maaúo. Tó wà gbɛ́ pɔ́ a gbia denla sisi be! 9 Tó á sí sina mɔ òne: Fɛle zɔ́lekli kpá deewa, nýɔ́ fɛle gé zɔ́lekli kpɛɛu ní wioɛ. 10 Tó wà n sisi, nili zɔ́lekli kpɛɛ kú, ké tó n sí sina mɔ, a one: Ma gbɛ́na, mɔ ae la. Bee a n ke gbia gbɛ́ pɔ́ á sãnuɔne.* 11 Gbɛ́ pɔ́ í azía káfi, Lua a aa busae, mé gbɛ́ pɔ́ í azía busa, Lua a aa káfi.

12 ɔ Yesu ò a sí sinapie: Tó níle gbɛ́ɔ́ sisi ble fáane bleawa ge a oosi pɔ́, rísu ñ n gbɛ́naɔ sí sio ge ní vlió ní n dàunaɔ ge n daɛɔ ge n ɔde deɔ. Tó ní kè màa, aa ea n sí siwà sɛe, aai fiabone. 13 Tó níle gbɛ́ɔ́ sisi pobleawa, taasideo sí si ní gbɛ́kaaúaa ní ɛɛɔ ní vliá, 14 nýɔ́ gɔ́ báaade ü, asa aa pɔe ví aa gla fiaboneo. Lua mé a fiabone gbɛ́maaa vugɔɔ.

*Pɔnabilelea
(Mat 22.1-14)*

15 Ké gbɛ́ pɔ́ aa sãnuɔ do yápi mà, ɔ a ò Yesu: Báaaden gbɛ́ pɔ́ a poble kpala pɔ́ bɔ́ Lua kíi guu ü. 16 Yesu òè: Gbɛ́e mé ye pnableke, ɔ à gbɛ́ɔ́ gbɛ́a dasidasi. 17 Bleblezɔ́ ɔ́ à a zíkɛna zì oi gbɛ́ pɔ́ á ní gbɛ́aɔne aa mɔ́, wa làa sa. 18 Gbɛ́ sɛía òè: Ma bú lùe, sema má gé gwai. N yá na, ma awakpàe. 19 Gbɛ́pále mè: Ma zu lù

† 13:27 Sou 6.9 ‡ 13:35 Sou 118.26 * 14:10 Yaa 25.6-7

soon sɔo, má gé wesiei. N yá na, ma awakpàc. ²⁰ Gbēpàle mè: Ma nɔsè dafue. Ayāmeto má e mɔo. ²¹ Ǿ zikenapi èa tà à ní lɛgbɛ dàu a siu a diie. Ǿ uabelepi pɔ pà a ò a zikenac: Gé wéle guu kpakpa gāac ní zɛac, ní taasideɔ ní gbēkaaúac ní vīac ní ɛɛo naaa suɔnɔ la. ²² Bee gbɛa zikenapi mɔ òè: Dii, ma yá pɔ ní ò kè, mé zɔlɛkɔi gi ku. ²³ Ǿ diipi ò zikenapie: Gé zéɔ guu ní zéwewenac píi, gāna gbéowa aa gē, ma ua e pa. ²⁴ Mále oé, gbé pɔ ma ní gbɛapɔ kee a e lezɔ ma blɛpiwao.

Gɔa Yesu İwa ũ (Mat 10.37-38)

²⁵ Wa be zéu ní Yesuo dasidasi, ɔ à lili òné: ²⁶ Tó gbé mò ma kú mé a ye a de ní a dao ní a nao ní a néɔ ní a vīo ní a dāunac, baa azɔapizi demala, a fɔ ke ma İwa ũo. ²⁷ Gbé pɔ ac a lipāakɔa sea ac tɛomazio, a fɔ ke ma İwa ũo.† ²⁸ Tó á gbēe ye kalanga dc, a zɔle gla à a ɔa dɔdɔ à gwa, tó a fɔ zɔpi ke lāa ya? ²⁹ Tó i ke máao, tó à ɛ kpàle mé i fɔ à a mīdeɔ, gbé pɔ aà è pii a aà lāanike ³⁰ a me: Gbēe bee kpé dāale, i fɔ a mīdeɔ. ³¹ Ge tó kía ye gé zɔkai ní kía páleo, a zɔle gla à a wāaipa à gwa, tó a sosa gāli kwio fɔ kuakpa sosa gāli bao pɔ lé mɔwacwacwao lé? ³² Tó a è á fɔo, a zɔnac zɔ ledoukea yágbɛaiwà zadɔ i ka kāioe. ³³ Māac lɔ, tó á gbēe i ɔzɔ pɔ á vɔzi píio, a fɔ gɔ ma İwa ũo.

³⁴ Wisia pɔ nac, āma tó a í na tà, kpelewa wa ke à nakú bi? ³⁵ A maa tɔlɛɛo ge zùgbɔkɔlɛkio, wí kɔlɛ. Gbé pɔ nòse vī aà yápi ma.

15

Pɔ pɔ vūaac (Mat 18.12-14)

¹ Ǿsinac ní duunkɛnac lé sɔ Yesuzi aà yāmai nípii. ² Ǿ Falisio ní Moizi ikoyādanedeɔ lé yákkütɛka aa mè: Gbēe bee i duunkɛnac si aa pɔble sánue.* ³ Ǿ Yesu yāc bee lɛɛúné à mè: ⁴ Tó á gbēe sá vī mèn basɔo mé ado vūaa, İli a basɔo mēndosai tó sɛu à pèle a pɔ pɔ vūaapizi e à ge bɔwàò lé? ⁵ Tó à bɔwà, İ se da a gāu ní pɔnac, ⁶ İ taò be, İ a gbēnac ní a fāanideɔ sisi, İ oné: A pɔnakɛmanɔ. Ma a sá pɔ sàsapi è. ⁷ Māac lɔ mále oé, wa pɔnake luabe duunkɛna mēndo pɔ a nòsɛllɛ yá musu de gbēmaa gbēon basɔo mēndosai pɔ an bāa kú ní nòsɛllɛaooɔla.

⁸ Nɔc pɔ ánsusu ɔwatɛ vī mèn kwi sɔ be, tó a mēndo vūaa, a filia na, i kpɛwaa, i wɛɛɛ busebuse e à ge bɔwàò lé? ⁹ Tó à bɔwà, a a gbēnac ní a fāanideɔ sisi, İ oné: A pɔnakɛmanɔ. Ma a ánsusu ɔwatɛ pɔ vūaapi è. ¹⁰ Mále oé, Lua malaikaɔ İ pɔnake duunkɛna mēndo pɔ nòsɛllɛ yá musu maa lɛ.

Né pɔ sasa

¹¹ Yesu ò lɔ: Gbēe mé kú a negɔeɔ vī gbēon pla. ¹² Ǿ Se ò a maec: Baa, ma asea pɔ máo vī túbi guu kpa. Ǿ maepi a àizee kpaalɛnɛ. ¹³ İ ke gɔɔplao, ɔ Se a pɔo náaa pii à tà bùsu páleu zāzā. We à a àizee kpàleu lalasikea guu. ¹⁴ Ké à a pɔo dè pii, ɔ nɔan zɔo kà bùsupiu, ɔ à gò ní pɔ wēnakeao. ¹⁵ A gè nà bùsupi gbēezi, ɔ gbépi aà gbàc a bualou ble kpái sáwakusanaɔwa. ¹⁶ Ǿ İo ye libe pɔc sáwac lé ble mómɔ bēe, āma wīli pɔc kpawàò. ¹⁷ Ké aà wé kè, à mè: Ma ma zɔkenac ble vī die, ɔ mále ga ní nɔanao la. ¹⁸ Má fele má ta ma mae kúe, mí oè: Baa, ma duunakè Luac ní mpio, ¹⁹ mi ka màò de n né ũ lɔo. Ma dile n zɔkenac ò ũ. ²⁰ Ǿ

† 14:27 Luk 9.23 * 15:2 Luk 5.29-30

à fèlè lé tá a mae kíí. Ké a be káaa, aà maepi aà è, 5 à kèè wēnaū. A bàalè gè kùsiwà à lepèwà. ²¹ Ǿ népi òè: Baa, ma duunakè Luæ ní mpio, mi ka màò de n né ũ bo. ²² Ǿ maepi ò a zíkēnaonē: A gé kpakpa, à ulada maa pò deŕla se m̀ò ò à daè, í táanadaè, í kyalekpaè. ²³ I gáae mekpaa kù à de wà so p̀onakea guu, ²⁴ asa ma népi gá à vùe. A sàsāe, 5 ma aà è. Ǿ aa ná p̀onakeawa.

²⁵ Woo kpé bua. Ké àlè su, à káikù ní beo, 5 à k̀òò gáa mà d̀o. ²⁶ Ǿ à zíkēnao do sisi à aà là bómè kèi. ²⁷ Ǿ a wèwà à mè: N dáuna mé sù, 5 n mae gáae mekpaa dè, ké à aà è aafia yáí. ²⁸ Ǿ Woo p̀o pà à gí gèi ua. Ké aà mae b̀ò awakpaiè, ²⁹ 5 Woopi ò a maæ: E'e, à kà wè ũma mále zíkēne, mi fokema ziiio, mé baa blesan giana ni kpaà mà p̀onakèò ní ma gbēnao. ³⁰ Ké n né p̀ó à n àizēe káale káaluaoŕepi sù, n gáae mekpaa dèè. ³¹ Ǿ aà mae òè: Ma né, ní kumano g̀oɔpiiē. P̀ó p̀ó má v̀í pii, n p̀óe. ³² A kù wà blèble ní p̀onaø, asa n dáunapi gá à vùe. A sàsāe, 5 wà aà è.

16

Aizēe náaisai

¹ Yesu ò a Iwaonē: Ǿdee mé kù à ziiia díle a zíkēnaonē. Ǿ wà mò wà aà k̀omalekèè wà mè àlè aà àizēe kpále. ² Ǿ à aà sisi a òè: Yá p̀ó má mà n musu de kpelewa ni? Lá níle ke n ziiake guu siumēe. Nyõ e n ziiia zí kemēe bo. ³ Ǿ ziiapi ò a s̄o guu: Ma dii lé ma b̀o zluæ, má ke kpelewa ni? A ke má f̄s s̄ewao, mé baakea demēe wí ũ. ⁴ Má d̄s lá má ke gbéò ma díle ní be, tó à ma b̀o zlu. ⁵ Ǿ à a dii fladeo sisi dodo, 5 à gbé s̄éia là à mè: N ma dii fla kúa ũma ni? ⁶ A mè: Nisi zaa le basooe. Ǿ ziiapi òè: Lá p̀ó ní kèè ke. Z̄sle lile blakwi kpakpa. ⁷ Ǿ a ò gbēpálee: Mpi s̄s n fla ũma ni? Ǿ à mè: Ese sakili basooe. Ǿ ziiapi òè: Lá p̀ó ní kèè ke, lile basiiõ. ⁸ Ǿ diipi ziiia náaisaidepi sáaukpá wēzē yá p̀ó a kè musu. Asa dúniae bee gbéò wé z̄ea de gupua gbéola k̀t̄t̄e yákekea guu.

⁹ Mapi s̄s mále oé, à gbēnao wēle ní àizēe náaisaiò, ké g̀oɔ p̀ó à m̀idewá, Lua a á díle be p̀ó a gao guu. ¹⁰ Gbé p̀ó náai v̀í ní a ỳoɔnao aò náai v̀í ní a z̄s̄o boe. Gbé p̀ó náai v̀í ní a ỳoɔnao aò náai v̀í ní a z̄s̄o. ¹¹ Tó i ke náai v̀í ní àizēe náaisaiioo, Lua a á náaike ní a slandee? ¹² Tó i ke náai v̀í ní gbēpálee p̀oɔ, Lua a ázla p̀ó kpáwáe? ¹³ Zíkēna lí e z̀oblè dii m̀en plaø, asa aò za gbédogue, io ye adozi, ge a na gbédowa, i saka adou. A f̄s àò z̀oble Luæ ní 5ao s̄anu.

Ǿde ní Lazaa

¹⁴ Falisio ye 5ai. Ké aa yápi mà pii, 5 aale lesuikē Yesuwa. ¹⁵ Yesu ònē: I yānakpa ázlawá gbēnazínao kíie, áma Lua á s̄s d̄s. Yá p̀ó gbía gbēnazínaonē 5 Lua í sakau.

¹⁶ M̀ozi ikoyá ní ānabio láo ku e Zāawa. Za g̀oɔ bee wále kpala p̀ó b̀ò Lua kíi baokpa, 5 baade lé ḡe ní gbāao. ¹⁷ Luabe ní t̀oɔleo s̄áalea áa de Lua ikoyāpi wēsá nēna b̄adēala. ¹⁸ Gbé p̀ó gí a nazi à ǹo p̄ale sè, à gbásíkēe. Gbé p̀ó ǹo p̀ó wá ḡii sè s̄s, à gbásíkēn we.

¹⁹ Ḡe Ǿdee ku í p̀okasa maa Ǿdeò da, io p̀onake nama guu g̀oɔpii. ²⁰ Wēnade p̀ó wí me Lazaa í wúlea aà be ḡo, b̀o f̄fiwá. ²¹ Io ble p̀ó i léle Ǿdepi táabũnu z̄ie blea nide. Gbēò mé io aà b̀oɔio s̄ásá. ²² Wēnadepi gá, 5 malaika aà sè tàò Ablahaũ kíi. Ǿdepi gá s̄s, 5 wà aà v̀í. ²³ Kua íadama guu b̄edau, ké à wesè musu, 5 à Ablahaũ è káaa, Lazaa ku aà sac. ²⁴ Ǿ à lezú à mè: Ba Ablahaũ, ma wēnagwa, ní Lazaa z̄í aà a ɔtona z̄s íwa, aà m̀o ma léna níniomēe, asa mále wáwáke tévuae bee guue. ²⁵ Ǿ Ablahaũ mè: Ma gbé, to nama p̀ó p̀eema n

wēnigɔɔ dɔngu ní taasi zɔɔ pɔ Lazaa kèò. Aà nɔ̀sɛ nini lakli sa, mé ní kú wáwá guu. ²⁶ Bee gbɛa tɔ̀'ɛ zòolo da wá zānguo. Tó gbé ye bɔ la à gé á kíi, a f̄so, mé gbēe a f̄so bɔ we à mɔ wá kíio. ²⁷ ɔ̀ɔdepi mè: N yá na Baa, lá màaɛ, n̄ aà z̄l ma mae bɛ, ²⁸ asa ma dāunaɔ v̄l gbēɔn sɔo. Aà gé lɛdaimá, ké aasu mɔ gu wāwādeɛ beeuo. ²⁹ ɔ̀ Ablahaũ mè: Aa Moizi n̄ anabio lá v̄l, aa ní yāma. ³⁰ ɔ̀ɔdepi mè: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó gbēe b̄o gau à gè ní kíi, ɔ̀ aa n̄sɛlile. ³¹ ɔ̀ Ablahaũ òè: Tó aai Moizi n̄ anabio yāmao, baa tó gbēe b̄o gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa

(Mat 18.6-7, 21-22)

¹ Yesu ò a iwaɔnɛ: Sema yá pɔ í to gbéɔ fu ào ku, āma waiyoo gbé pɔ a bɔ aà kíi. ² Tó wá wísilɔgbɛ gbēnɛ d̄òè a nɔ̀ɛ mé wá aà zù isiu, bee maa ní adeo de ké aà to n̄ɛɛ beɔ do fula. ³ Aɔ kú ní laaio. Tó n gbēdo duunakè, gɛ n̄ aà le. Tó à n̄sɛlile, sùuukɛaàno. ⁴ Tó à duunakènɛ gɔɔ do gēn sɔpla mé à èa ònɛ gēn sɔpla a n̄sɛlile, sùuukɛaàno. ⁵ Dii z̄lɔ̀ òè: Wá luanaaikɛa káfiwɛɛ. ⁶ Dii mè: Tó á luanaaikɛa kà ɛf̄o wénawa, á o lasinliɛ bee az̄lɔ bile gé péi isia guu, a á yāmaɛ.

⁷ Tó á gbēe zɔ v̄l, àlɛ s̄ɛwàɛ ge àlɛ s̄ɔ d̄àè, tó à sù ní buao, aà dii a oè aà mɔ pɔble ḡɔ̀ yá? ⁸ Aawo, a oè aà blɛkɛɛ, aà ula lile, i mɔɛ ní pɔbleao ní imiao, aapi i gbasa pɔble, i imi. ⁹ Wì zɔ s̄aaukpa ké à yá pɔ wa d̄àè kè yá yá? ¹⁰ Api s̄o màaɛ, tó a yá pɔ Lua d̄àè kè pii, à mɛ: Zɔɔn wá ũ, wá kɛa wá kè.

Kusude gbēn kwio gbágbaa

¹¹ Yesu gea Yelusaleũ a bɛ Samali búsu z̄lɛu ní Galileo. ¹² Ké àlɛ gē wélɛu, ɔ̀ ḡɛ kusude gbēn kwio kp̄aaũaàno. Aa zɛ k̄aaa, ¹³ aa lɛz̄uaazi aa mè: Mae Yesu, wá wēnagwa. ¹⁴ Ké a è màa, ɔ̀ a ònɛ: A ge áz̄lɔ ɔ̀o sa'onaɔnɛ.* Ké aale gé, ɔ̀ aa gbágbā. ¹⁵ Ké an gbēdo è a gbágbā, ɔ̀ à èa sù, àlɛ Lua s̄aaukpa ní ɔ̀o gbāao. ¹⁶ A wùlɛ a gbɛɛu Yesu aɛ, à f̄okp̄awá. Gbé beeá Samali gbéɛ. ¹⁷ ɔ̀ Yesu mè: Gbēn kwio mé gbágbāo l̄ò? Gbēn k̄ɛokwio kú má ní? ¹⁸ An gbēe i ɛa mò Lua s̄aaukpaio, sema z̄lɔɛ beea? ¹⁹ ɔ̀ Yesu òè: Fɛlɛ tá, ma náai pɔ ní kɛ mé n gbágbā.

Gbēnaz̄lɔ N̄ɛ m̄ɔa

(Mat 24.23-41)

²⁰ Falisio Yesu là kpala pɔ a bɔ Lua kii mógɔɔ, ɔ̀ a wè má à mè: Kpala pɔ b̄o Lua kii lí mó wá e ní wéno. ²¹ Wa o gwa kɛ ge gwa keeo. Kpalapi kú á guuɛ.

²² ɔ̀ a ò a iwaɔnɛ: A gɔɔ lé mó ké á Gbēnaz̄lɔ N̄ɛ mógɔɔ ea nide, á eo. ²³ Wa oé a ku le ge a ku la, āma ásu geo, ásu t̄ér̄z̄io. ²⁴ Lá loupilɛa ì gupu luabɛ léla ní a léleo, màa aɔ de Gbēnaz̄lɔ N̄ɛ mógɔɔ. ²⁵ Sema aà taasikɛ gl̄a maamaa. Gbágbēo giaaz̄i. ²⁶ Lá à kè Nɔ̀ɛ gɔɔ, † màa a kɛ Gbēnaz̄lɔ N̄ɛ mógɔɔ Ì b. ²⁷ Wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ nɔ̀sɛ, wàlɛ z̄akɛ a gɔɔ pɔ Nɔ̀ɛ ḡɛ gó'ílɛna guu, ɔ̀ í dà dúniaa, gbéɔ ḡaga pii. ‡ ²⁸ Màaɛ ɔ̀ Lotu gɔɔ, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ pɔ lú, wàlɛ pɔ yia, wàlɛ p̄t̄s, wàlɛ kp̄ɛd̄o. ²⁹ Gɔɔ pɔ Lotu b̄o S̄o d̄oũ, t̄é n̄ íat̄ɛgb̄so b̄o luabɛ à kwè, ɔ̀ gbéɔ ḡaga pii. § ³⁰ Beewa aɔ de gɔɔ pɔ Gbēnaz̄lɔ N̄ɛ b̄o gupuaũ.

* 17:14 Lev 14.1-3 † 17:26 Daa 6.5 ‡ 17:27 Daa 7.6-24 § 17:29 Daa 19.24-25

³¹ Goo bee gbé pò kú kpé musu su pila kpé guu a pòo séleio. Maae lo gbé pò kpé bua su ea beo. ³² A to Lotu na yá d'águ.* ³³ Gbé pò ye à a wēni kua, wēnipi a vūaawà. Gbé pò gí a wēnii s5, ade mé aò ku.† ³⁴ Málé oé, gwá bee gbēon plaò aao wúlea gudoũ, Lua a gbēdo sé, i gbēdo to we. ³⁵ Nœ gbēon plaò aao pò ló gudoũ, Lua a gbēdo sé, i gbēdo to we. ³⁶ G5e gbēon plaò aao ku bua, Lua a gbēdo sé,‡ i gbēdo to we. ³⁷ Ō aa àà là aa mè: Dii, mákii ní? A wēmà à mè: Gu pò ge kuu, we yāamusu káau.

18

Wabikea

¹ Yesu yálēuñé ké aao Lua wabike kōsōkōs5, aasu kpasao yái. ² A mè: Yákpalekenae mé kú wéléu, a Lua vía v1o, mé ìli gbēe yádao. ³ Gyaae ku wélépi guu, lo mo àà kii mōomōo i me: Zemanō ma ibee yá musu. ⁴ I weio e goopla. Bee kpe a ò azlawa: Baa tó má Lua vía v1o, mé mili gbēe yádao, ⁵ lá gyaapi lé ma súu z5, má zeañœ. Tó mi ke máao, àa zeamala láasaie a ma dee. ⁶ Ō Dii mè: A yákpaleken vāi y'oa ma. ⁷ Lua a ze ní a gbé pò aale wiilewa fáane ní gwáasnaoòo lé? A zígbiake ní d'arñleo yá? ⁸ Málé oé, a zeñno kpakpae. N beo tó Gbēnazñ Né mō, a a náaikena e dúniaua?

⁹ Ō à èa yáe bee lēu gbé pò aale nízia dile gbēmaa ũ mé aaiò saka gbé kñiŋguone à mè: ¹⁰ Gbēon plaeò mé gē wabikei Lua ua, gbēdoá Falisie, gbēdo s5 osinae. ¹¹ Falisipi zea, àle wabike. A ò a s5 guu à mè: Lua, ma n sáauké ké má de lán dāowao, dūidiindeo, náaisaideo, gbásikenaò ge osinae bee. ¹² Mio lēye goopla pla pla asōa ní asōaoe. Pó pò má è pii mi a kwide bone. ¹³ Ōsinapi s5 a ze káaa, i f5 wešē musu gwā seo. Ale azia gbēgbē à mè: Lua, sūuukemanò, duunkenan ma ũ. ¹⁴ Málé oé, g5epi tà a be Lua siaaano guu, i ke Falisipi no. Asa gbé pò i azia káfi Lua a aa busae, mé gbé pò i azia busa Lua a aa káfi.*

Bdaadaa négu

(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

¹⁵ Wā mōè ní ní nēfēnenaò aà onamá. Ké aà iwaò è, 5 aa gñe. ¹⁶ Ō Yesu néo sīsì à mè: A to néo mo ma kii, ásu kpánéo, asa kpala pò bō Lua kii de gbé bee taao pò ũe. ¹⁷ Sīana málé oé, gbé pò i kpala pò bō Lua kii yá sí lán néwao, a gēuo.

Ōde

(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

¹⁸ Yudaò kiabuie mō Yesu là à mè: Metulu maa, kpelewa má ke mà àizána ei? ¹⁹ Yesu òè: Akēa n mè má maai? Gbēe maaò, sé Lua ado. ²⁰ N yá pò Lua díleo d5: Nsuli wúle ní gbēpale noo. Nsuli gbēdeo. Nsuli kpáí'oo. Nsuli yādo n gbédeewao. Nili n de ní n dao kpela.† ²¹ Ō a òè: Zaa ma ke èwaaso ũ, má yá beeo kua piiē. ²² Ké Yesu bee mà, a òè: Yá gñe mēndo. Pó pò ní v1 yía pii, ní a 5a biile taasideoñe, rýoò àizee v1 luabe. Bee gbea ní mo temazi. ²³ Ké à yápi mà, àa pò siakù, asa òde sà gbāngbooe. ²⁴ Ké Yesu è aà pò siakù, à mè: Gēa kpala pò bō Lua kii guu z'ũ gbé pò aa àizee v1oñe. ²⁵ Yiongo gēa abaaweu àa de òde gēa kpala pò bō Lua kii guula. ²⁶ Gbé pò aa yápi màò mè: Démē a àizána e loí? ²⁷ Yesu wēmà à mè: Yá pò gbēnazñnaò fua ke, Lua i f5.

* **17:32** Daa 19.26 † **17:33** Luk 9.24 ‡ **17:36** Mat 24.31, 1Tes 4.17 * **18:14** Luk 14.11 † **18:20** Baa 20.12-16

28 ǃ Piεε mε: Wa wá pǃpii tò weε, 5 wá ténzi fá. 29 ǃ Yesu òné: Słana mále oé, gbé pǃ a be tò ge a na ge a vliò ní a dáuna ǃ ge a de ní a dao ge a né ǃ kpala pǃ bǃ Lua kłi yái 30 a εa bee taa e de beea maamaa dúnıaε bee guu, mé a àizána e dúnıa pǃ lé mǃ guu.

Vła baakεna gbágbaa
(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbεǃn kuεplao káaaazi, 5 a òné: Wále gé Yelusaleũε. Wekłi Gbēnazın Né yá pǃ ánbıǃ kē Lua yáu a pau pii sa. 32 Wa aá kpa buipáleǃwa, aai aá ke pǃǃǃǃ, aai aá sǃsǃ, aai lé'ıkakawá, 33 aai aá gbē ní flaalao, aai aá de, a gǃǃ áaǃde zı́ i εa vu. 34 Ama aá iwapiǃ a kee gbáεo, asa yápi mi ulεanéε, aa dǃ yá pǃ ále oo.

35 Ké Yesu ká kái ní Yelikoo, vłae zǃleá zé lé, ále baake. 36 Ké a mà bíla lé gē, 5 a ní lá bǃme kēi. 37 ǃ wa òε, Yesu Nazaleti mé lé gē we. 38 ǃ à lezù à mε: Yesu, Davidi Bui, ma wēnagwa. 39 Gbé pǃ dǃaaǃ gı̀ε aa mε aá nıle, 5 aá wiileá gbáakǃ, ále mε: Davidi Bui, ma wēnagwa. 40 Yesu zε à mε wá mǃaaǃnǃ. Ké à mǃ, 5 Yesu aá lá à mε: 41 Bǃ ní ye mà kenεi? A wēwá à mε: Dii, má ye mà ǃ gu'εε. 42 ǃ Yesu òε: Gu e. Ma náai pǃ ní kε mε tò n gbágbá. 43 Wegǃǃ à gu'è, 5 à bǃ teáazi, ále Lua sáaukpa. Ké gbēpii è màa, aa Lua sáaukpá.

19

Zase

1 ǃ Yesu gē Yeliko, ále pāa. 2 Gbēε ku we aá tǃn Zase. ǃsınaǃ gbēzǃǃε, mé ǃdeε. 3 Ale weεle à gbé pǃ de Yesu ũ e, áma i fǃ aá èo dasi yái, asa gbé gesenε. 4 ǃ à bàalè dǃaa à gè dède símfofowa ké à Yesu e, asa a gē weε. 5 Ké Yesu ká wekłi, 5 à wešè musu a òε: Zase, pıla kpakpa. A kǃ mà i n be gbáε. 6 ǃ Zase pıla kpakpa, à aá díle ní pǃnao. 7 Ké wa è màa, gbēpii lé yákǃtεka aa mε: A gè pilai duunkena be. 8 ǃ Zase fεle zε à ò Dii: Dii, má a áizeε guo kpa taasideǃwae. Tó ma gbēε taiinkè sǃ, má εa mà a gēε kpawá leε síiǃ. 9 ǃ Yesu òε: Lua uaebeedeǃ mısi gbá. Asa gbēε beea Ablahaũ buie ı. 10 Gbēnazın Né mǃ gbé pǃ sǃsǃ welele i à aá suabε.

ǃdakea zıkenεnε
(Mat 25.14-30)

11 Gǃǃ pǃ wále aá yápi ma, 5 à èa yákǃfıne ı. Lá à káikǃ ní Yelusaleũo, wále e kpala pǃ bǃ Lua kłi a bǃ gupuaı gǃǃε, 5 à yálεũné 12 à mε: Kie buie mé lé gé kpableleı búsu zázau, i εa su. 13 ǃ à a zıkenεǃ sísi gbēǃn kwi, à ánuıu ǃwatē kpá ní baadewa mèn basǃbasǃo, a òné: Aǃ laataǃ e màǃ su. 14 Aá búıudeǃ sǃ aa zǃaaǃguc, 5 aa zınaǃ zı́ aá kpe aa mε: Wá we gbēpi kiblewáo. 15 Aá sua ní kpableleao gbεa lé, à mε wá zıkenεa pǃ a 5a kpámápi sísiε, ké à e dǃ lá pǃ aa áı'è. 16 Gbé sēıa mǃ à mε: Dii, n ǃapi áikémεε leε kwi. 17 ǃ a òε: Náıaa, zıken maa. Lá n ke náai vı́ ní a yǃǃnao, níyǃǃ iko vı́ wéle mèn kwıǃwae. 18 Gbēǃn plaade mǃ à mε: Dii, n ǃapi ne'ı leε sǃo. 19 ǃ a òε: Mpi sǃ níyǃǃ iko vı́ wéle mèn sǃǃǃwa. 20 ǃ gbēpále mǃ à mε: Dii, n 5an ke. Má ùle kooa zwánkasaue. 21 Má n vıa vı́, asa gbé zı'ũn n ũ. Ni pǃ pǃ ni díleǃ sé, ni pǃ pǃ ni tǃo keke. 22 ǃ a òε: Zıken vıi, n lé mé n kalikē. N dǃ ké gbé zı'ũn ma ũ, mi pǃ pǃ mi díleǃ sé, mi pǃ pǃ mi tǃo keke. 23 Ké ní dǃ màa, bǃyái ni dakeoné, tó ma su, mà a pǃ sí ní a íoo ni? 24 ǃ a ò gbé pǃ

kú weɔne: A ánuṣu ɔwatɛ basoopi siwà, í kpá gbé pɔ ài'è lɛɛ kwiwa. ²⁵ ɔ wa òè: Dii, a ài lɛɛ kwi kúa kò. ²⁶ ɔ a wèmá à mè: Málè oé, Lua a pɔ káfi gbé pɔ pɔ vlɛ. Gbé pɔ vlɔ sɔ, baa pɔ pɔ a vl, Lua a siwàɛ. * ²⁷ Ma ibɛɛ pɔ aa ye mà kiblemáoo sɔ, à móríno la, í ní dɛdɛ ma aɛ.

Gbaakpaa Yesuzi Yelusaleü

(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zaa 12.12-19)

²⁸ Ké Yesu yá bee ò a láa, ɔ à dàzɛu, àlɛ gé Yelusaleü. ²⁹ Ké à káikù ní Bɛfazeo ní Betanio, sísí pɔ wí mɛ Kùkpe sísípɔlɛu, ɔ à a ìwa gbɛɔn plaɔ zì ³⁰ à mè: A gé wéle pɔ kálɛ wá aɛ kee guu. Tó a ka we, á zaa'ín né bɔbɔ e dɔa, gbɛɛ i dikpe yáa. A polo mɔò. ³¹ Tó gbɛɛ á lá, déme ò à poloi, í mɛ Dii mé ye a mɔa. ³² ɔ zína gɛ à è lá a ònéwa. ³³ Ké aale zaa'ínapi polo, ɔ a dii ní lá aa mè: Déme ò à zaa'ínapi poloi? ³⁴ Aa mè: Dii mé ye a mɔa. ³⁵ ɔ aa gèòè. Aa ní pɔkasaɔ kpálɛ zaa'ínapiwa, ɔ aa Yesu dikpe. ³⁶ Ké àlɛ taa'o, gbéɔ lé ní pɔkasaɔ kpálɛ zé guu.

³⁷ Ké à káikù ní gu pɔ zépi pílau Kùkpe sísíwao, ɔ pɔna guu dasi pɔ teaaziɔ ná Lua táasileawa ní bɔ gbáa, dabudabu pɔ aa èò yá musu pii ³⁸ aa mè: Báaaden Kíá pɔ lé mɔ ní Dii tóo ù.†

Aafia ku luabe! Wá Musude tɔbɔ!

³⁹ Falisi pɔ aa ku zá guueɔ òè: Metulu, gi n íwaɔne. ⁴⁰ ɔ a wèmá à mè: Málè oé, tó aa nílɛ, gbɛɔ mé aa wiipi lé.

⁴¹ Ké à sɔ Yelusaleüzi, a gwá, ɔ à ɔɔbè ⁴² à mè: Tó n yá pɔ a mɔne ní aafiao dɔ gbá yáa lé, kai! Tia kéwa sɔ a uleanɛ. ⁴³ A gɔɔ a mɔ ké n ibɛɛ gbà lesɔ da lianzi, aai n káka, ⁴⁴ aai n dúúzɔ, aai n gbéɔ wíwí. Baa gbɛɛ aa to dinekɔaɔ, ké ni gɔɔ pɔ Lua lɛzúnzi dɔo yáí.

⁴⁵ Ké Yesu gè Lua ua, ɔ à ná pɔyianaɔ yaawa. ⁴⁶ A òné: A kéa Lua taalau à mè: Ma kpé aɔ de lousisikpe ùɛ.‡ Apíɔ sɔ á kè gbɛblenaɔ tóo ù.§

⁴⁷ Lá gu lé dɔ Yesu íb yádanɛ Lua ua. ɔ sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ lé aà we sánu ní gbɛzɔɔ, ⁴⁸ ama aai lá wa ke zé eo, asa gbépii lé Lua aà yáíɛ.

20

Yesu laa a ikoi

(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

¹ Ziewa Yesu lé yáda gbɛɔne Lua ua, àlɛ baonakpané, ɔ sa'onkiaɔ ní Moizi ikoyádanedeɔ ní gbɛzɔɔ sàazi ² aa òè: Iko pɔ níle yápi keò owɛɛ. Déme n gba ikopii? ³ ɔ a wèmá à mè: Mapi sɔ má yá mendo gbeawá. A omɛɛ, ⁴ Zaa gbé da'ileka bɔ Lua kí yá ge gbɛnazína kíe? ⁵ ɔ aa lekpaál aa mè: Tó wa mè Lua kíe, a wá la bɔyáí wi aà yá sio ni? ⁶ Tó wa mè gbɛnazína kíe sɔ, gbépii a wá pápa ní gbɛo wá wá dɛɛ, asa aa zè ní Zaa ánanibikeoɛ. ⁷ ɔ aa mè: Wá dɔ má à bɔuo. ⁸ ɔ Yesu òné: Má iko pɔ málɛ yápi keò oé sɔo.

Vɛɛbu zíkɛnaɔ

(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

⁹ ɔ Yesu èa yálɛɛúnɛ lɔ à mè: Gbɛɛ mé vɛɛbu vl, * ɔ a ná zíkɛnaɔne ní ɔzì, à gé wéleu à gɔɔplakè we. ¹⁰ Ké vɛɛkɔzɔzɔgɔɔ kà, à a íwae zì zíkɛnapiɔwa aa a asea kpawa, ɔ aa íwapi gbè aa aà gbàɛ ɔgii. ¹¹ A èa íwa pále zì lɔ, ɔ zíkɛnapiɔ aà gbè, aa widawá aa aà gbàɛ ɔgii. ¹² ɔ à èa gbɛɔn áaɔde zì lɔ, ɔ aa aà kè'la aa aà yá.

* 19:26 Luk 8.18 † 19:38 Sou 118.26 ‡ 19:46 Isa 56.7 § 19:46 Zel 7.11 * 20:9 Isa 5.1

13 Ɔ v̄ēebudepi mè: Má k̄ea sa ni? Má a né m̄endona z̄imáe. Aa gí aà ȳadaia? 14 Ké z̄ik̄enap̄i aà è, aa òk̄ōe aa mè: Túbiblenan kee, wà aà de, bú i ḡōw̄ēe. 15 Ɔ aa b̄òàà̄n̄o kaa kp̄e aa aà d̄è.

Kpelewa budepi a s̄ér̄n̄o sai? 16 A m̄o z̄ik̄enap̄i dede, i bú si kpa gb̄ep̄al̄e-w̄ae. Ké gb̄é̄ ȳápi mà aa mè: Lua wá b̄o. 17 Ɔ Yesu w̄ep̄àr̄la à mè: Yá p̄ó k̄ea Luayátaal̄ae bee de kpelewa ni?

Gbe p̄ó ēbona p̄ákp̄ai mé ḡō gb̄ēo mide ū.†

18 Gb̄é̄ p̄ó l̄èl̄e gb̄ep̄iwa a w̄íw̄ie.

Tó gb̄ep̄i s̄í gb̄éwa s̄ō, a ade ūl̄e.

Yesu lousisin gb̄ēz̄ōo fua

(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 M̄oizi ikoȳadan̄edeo ní sa'onkiāo d̄ō ké ní ȳápi Yesu ȳápi l̄ēēūi, ̄ō aale z̄ew̄eēle wà aà k̄ū ḡō, āma aa v̄lak̄è dasie. 20 Aale aà kpakpa, ̄ō aa z̄ámade p̄ó aale nízia dile gb̄ēmaa ū z̄ìw̄à, ké aa aà k̄ū aà ȳ'oa guu, aai aà kpá ní b̄usu gb̄aadewa aà iko ɔl̄è. 21 Ɔ z̄ámadepi aà là aa mè: Metulu, wá d̄ō ké ní ȳ'ò n̄ ȳadan̄e a z̄éw̄ae, i ke gb̄ēnaz̄ināo w̄é ȳápi no. Ni Lua z̄é ɔl̄n̄é ní s̄l̄anao. 22 A k̄ū wà falub̄o Sezaae ȳá ge wásu b̄oo? 23 Yesu ní ̄ōn̄o d̄ōm̄á, ̄ō a òn̄é: 24 A ̄ōa do d̄o mà gwa. Dé mi ní aà t̄ó mé kuwà lai? Aa mè: Sezaa p̄ōe. 25 Ɔ a òn̄é: T̄ò, à Sezaa dee p̄ó kpawà, i Lua p̄ó kpá Luawa. 26 Ɔ aa f̄ua aa aà k̄ū a ȳ'oa guu gb̄é̄ w̄aa. Aa ȳawea b̄ò ní sae, ̄ō aa ní l̄é kp̄aū.

27 Ɔ Saduse p̄ó aai ḡeo vua ēēboēo m̄ò Yesu k̄íi, aa aà là aa mè: 28 Metulu, M̄oizi dil̄ew̄ēe ȳóo: Tó gb̄é̄ v̄li ḡà à a na tò n̄ésai, aà d̄auna n̄opi se à a v̄li ḡēe k̄eò.‡ 29 M̄aa v̄li ní d̄aunāo ku gb̄ēon s̄opla. Woo n̄os̄ē, ̄ō à ḡà à aà tò n̄ésai. 30 Ɔ Se gyaapi da'uak̄è. 31 Se gbea Bío k̄è b̄. Aa k̄è m̄aa ní gb̄ēon s̄opla n̄pii, aa ḡaga aa n̄opi tò n̄ésai. 32 An gbea n̄opi ḡà. 33 Ḡeo vuḡozi an d̄ēmē āo n̄opi v̄li? Asa an gb̄ēon s̄opla n̄pii aa aà d̄ò n̄ ūe. 34 Yesu òn̄é: D̄ún̄iāe bee gb̄é̄ aai n̄os̄e aai z̄áke, 35 āma gb̄é̄ p̄ó Lua dile aa k̄à aa b̄o gau aa d̄ún̄iā dafu l̄eo aa n̄os̄e weo, aa z̄áke weo. 36 Aā de lán malaikāw̄ae, aa ga b̄o. Aā de Lua n̄é̄ ūe, ḡàb̄o ū. 37 Baa M̄oizi lá guu, à ḡeo vua ȳá p̄iliwan̄é. Gu p̄ó à k̄aele ȳ'òu, à mè Dii mé Ablahaū ní Izaakio ní Yak̄obuo Lua ū.§ 38 Diiá ḡeo Lua no, sema gb̄é̄ b̄é̄e p̄ó. Gb̄épii b̄é̄e Luaēe. 39 Ɔ M̄oizi ikoȳadan̄edeo f̄l̄e ȳ'ò aa mè: Metulu, n ȳamaa ò. 40 Ɔ aai we ȳae l̄awà b̄o.

41 Yesu ní lá à mè: Kpelewa w̄i o M̄esiiá Davidi Buiēi? 42 Asa Davidi ò Sou lá guu à mè:

Dii ò ma Diiē aà z̄l̄e a ɔplaa

43 e à̄o aà ib̄ēēo k̄èe gb̄adib̄o ū.*

44 Lá Davidi aà s̄isi Dii, kpelewa a de aà bui ū l̄oi?

45 Ké gb̄épii l̄é aà ȳama, ̄ō a ò a iwāone: 46 A laaika M̄oizi ikoȳadan̄edeozi. Aāo ye b̄ēea ní ulada daaoi, w̄à ɔkpakpam̄á ḡaa. Aāo w̄eēle z̄l̄e lousisikpe gumaāo ní bl̄ebl̄e z̄l̄ek̄i māo. 47 Aāi wabi gb̄aa ke gb̄ēnaz̄ināo w̄é ȳápi, ̄ō aai gyāa kp̄é siom̄á. An l̄adama p̄ás̄i āo d̄ēn̄la.

21

Gyaa taaside gbadaa

(Mat 12.41-44)

¹ Ké Yesu wɛzù a aɛ, ɔ a è ɔdeɔ lé ní gbaɔ ka ɔsikpagolo guu. ² Ɔ à gyaa taaside búubuue è we, à tɔnga dàu mèn pla. ³ Ɔ à mè: Sìana mále oé, gyaa taasidepi ɔa dàu de gbépiia. ⁴ Asa ɔ dia ɔ aa dá kàu nípii. Nɔɛpi sɔ, aa taasideke guu pɔ pɔ a ví à pɔbleo ɔ a dàu we píi.

Yelusaleŭ dúuzɔa ní dúnialaagɔ seela

(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

⁵ Gbɛɛ lé Lua ua yá'o, aa mè wà a kpéɔ kèke maa ní gbè kefenao ní pɔ pɔ wà Lua gbàɔ, ɔ Yesu mè: ⁶ Gooe a mó, pɔ pɔ á è keeɔ, baa gbɛe a gɔ dikɔao, wa ní dúuzɛ. ⁷ Ɔ aa aà là aa mè: Metulu, bee a ke bɔɛ ní? Bóme aɔ de a kegɔɔ seela ũi? ⁸ Ɔ à mè: A laaika, ásu to wà á sásáo, asa wa mó ní ma tɔo dasi, aa me wa mé wa de aà ũ, ge a gɔɔ kà. Asu ténzio. ⁹ Tó a zì bao mà, ge á mà wà fele ní kɔo, ásu to iwáa ká á pɔao. Sema yápi ke káau, dúnia láaan we glao. ¹⁰ Ɔ a òné: Bui ní buio aa fele ní kɔo, màae lɔ búsu ní búsu. ¹¹ Tɔɔlɛlualuaa pásɔ aao ku. Nɔana ní gagyáɔ ka gu ní guo. Asi bèè vía yáɔ aao ku luawa.

¹² E yápi à mó, wa á kú, wi ladawá, wi á kpá lousisikpedeɔwa, wi á ká kpéu, wi géánɔ kíaɔ ní búsu gbáadeɔ aɛ ma yáí. ¹³ Bee a á gba zé à de ma seeladeɔ ũ. ¹⁴ A zɛò á sɔ guu ásu láasooke lá á owao, ¹⁵ asa máme má sóso káé á léu, mí á gba ɔnɔ, ké á ibeɛe a fɔ gii ge a a zásiwáo.* ¹⁶ Baa á de ní á dao ní á vío ní á dáunaɔ ní á daeɔ ní á gbɛnaɔ aa á kpámáe, wi á gbɛeɔ de. ¹⁷ Gbépii a zaágu ma yáí, ¹⁸ ama baa á miká mènɔo a vúaaɔ. ¹⁹ A menafɔa guu ɔ á àizána e.

²⁰ Tó á è zígɔɔ lia Yelusaleŭzi, à dɔ ké á dúuzɔa zàò. ²¹ Zibeezì Yude búsuɔe baaɛ mipe sístɔwa, gbé pɔ kú Yelusaleŭ fàaa. Zɛewiadeɔ su gɛuo. ²² Asa gɔɔpiá tɔsimagɔe, ké yá pɔ kɛa Luayataalua e pa píi yáí.† ²³ Waiyoo nɔsindeɔ ní neadeɔ zibeezì, asa búsupi taasi aɔ zɔɔ, Lua a pɔkúmabɔɔ gbépiɔwae. ²⁴ Wa ní gbɛeɔ dɛde ní fɛndao, wa ní gbɛeɔ kú taò búsu píi guu zìzɔ ũ, buipáɛɔ i ɔzɔ Yelusaleŭwa e an gɔɔ pa.

Gbɛnazɪn Né mɔa

(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

²⁵ Seelaɔ aao ku laté ní mɔvuao ní saanaɔwa,‡ bui píi iɔ ku pɔsia guu dúniau. Aa gɔ bíli guu ísia kɔfi ní a bàaleao yáí. ²⁶ Wɛdɔa yá pɔ lé mó dúniawai guu, vía a gbéɔ kásánke, asa pɔ pɔ kú luawaɔ zà ní pékliwae, ²⁷ wi Gbɛnazɪn Né mɔa e luabɛpuanau ní gbáa zɔɔ gawideo.§ ²⁸ Tó yá beeɔ kea dàale, à fele ze, í á mi se musu, asa á suabagɔɔ mé káikù.

²⁹ Yesu yálɛɛŭné á mè: A kaadɔenli gwa ní lí kɪniɔ. ³⁰ Tó á è aa bɔɔbɔɔ, ɔ í dɔ ázɪlawa ké guantɛna káikù. ³¹ Beewae sɔ, tó á è yá beeɔ lé ke, à dɔ ké kía pɔ Lua kpá káikù. ³² Sìana mále oé, gɔɔbeedeɔ gɛle yápi píi kesaiɔ. ³³ Luabe ní tɔleɔ a gɛle, ama ma yáɔ gɛleá vío.

³⁴ A laaika. Asu to asiake ní wɛdekeo ní wɛnikáakeao á laai síwáo, ké aà mɔgɔɔ su á kú kándo lán baiwao yáí. ³⁵ Asa a kúle gbé pɔ kú dúnia guuɔwa píie míɔ. ³⁶ A itɛke, lɔ wabike gɔɔpii, ké à gbáa ví á e pili yá pɔ lé mówa píi, í bɔ ze Gbɛnazɪn Né aɛ.

³⁷ Lá gu lé dɔ Yesu lɔ yádané Lua ua.* Tó oosi kè, í bɔ ge i Kùkpe sístɔpɔleu. ³⁸ Kɔɔkɔɔ ɔ gbépii í fele ge aà yámai Lua ua.

* **21:15** Luk 12.11-12 † **21:22** Oze 9.7 ‡ **21:25** Isa 13.10, Yoe 3.4 § **21:27** Dan 7.13 * **21:37** Luk 19.47

22

Lekpaata Yesuzi (Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zaa 11.45-53)

¹ Kàaso dikpe pò wí me Gēamusu* kà kái. ² Sa'onkiaò ní Mòizi ikoyádanedeò lé wéele lá aa ke aa Yesu b'olia asii guu, asa aale v'laake gbé'onee. ³ Ǿ Setáu dī Yudasí pò wí me Isalib'ti miwa. Yesu iwa gb'èon ku'eplao doe. ⁴ Ǿ Yudasipi gè lekpaai ní sa'onkiaò ní Lua ua d'šanaò gb'èz'òò, lá á ke à Yesu kpámá. ⁵ An pò k'èna, ò aa ledoukè wà òa kpawà. ⁶ A z'èò, ò àle z'eweele à Yesu kpámá gb'èò sae.

Gēamusu bleblea (Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zaa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

⁷ Kàaso dikpe g'òò kà, g'òò pò wí Gēamusu sà kòloka. ⁸ Ǿ Yesu Pi'eé ní Zaaò gbàe à mè: A gé Gēamusu ble s'oukewēe. ⁹ Ǿ aa aà là aa mè: N ye wà ke má ni? ¹⁰ Ǿ a w'èná à mè: Tó a g'è w'èledau, á kpaau ní g'èo í sea lo guu. Aò t'eaazi e ua pò a g'èu, ¹¹ í o uabelee, Metulu lé gu pò a Gēamusu ble bleu ní a iwaò gb'ea. ¹² A kpe'diak'ša kpe'a z'òò pò wa k'èke ò'òé, í p'òblea yá k'èke we. ¹³ Ké aa g'è, aa è lá Yesu ò'n'èwa, ò aa Gēamusu ble s'oukè we.

¹⁴ Ké a g'òò kà, Yesu mò z'òle we ní a z'inaò s'ánu. ¹⁵ Ǿ a ò'né: Gēamusu ble bee blea'áno ní ma de maama e màò gé taasikei, ¹⁶ asa mále oé, má ble lo e kpala pò b'ò Lua kíi ge b'òò gupuaú, dikpe s'iana í mó. ¹⁷ Ké à imib'ò s'è, à sáaukpà, ò à mè: A si d'òd'òk'è, ¹⁸ asa mále oé, za tia má v'èb'e'í mi lo e kpala pò b'ò Lua kíi ge b'òò gupuaú. ¹⁹ Ké à kàa s'è, ò à sáaukpà a e kpámá à mè: Ké beeá ma me pò mále kpá á yáie. Alio bee ke ma yá d'òa'águ yáí. ²⁰ Ké aa p'òblè aa làa, à imib'òpi s'è màa lo à mè: Ie beeá ma au pò lé b'òléé. Lua bàa kua ní gb'èò tia au.e.† ²¹ Ma ò ku ta dou ní ma b'onkpe'deoe,‡ ²² asa Gb'ènaz'ín Né a kpagui lá Lua d'ile'wae. Waiyoo gb'è pò a aà kpámápi. ²³ Ǿ aa ná k'ò lalaawa aa mè: Wá déme a yá bee k'èi?

Yesu ledaa a iwa'awa (Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zaa 13.36-38)

²⁴ Ǿ lekpaai f'èle ní guu, ké aa ye d'ò ní gb'è pò de'nila. § ²⁵ Ǿ Yesu ò'né: B'usu kíao í ikokemá mé gb'aadeò í n'z'la t'òò, ²⁶ ama ásu ke máao. A kú á gb'èz'òò aàò de gb'è pò k'ésáa'ázi ue. A kú á d'òaana aàò de á z'ík'ena ue. ²⁷ Bleblena ní blez'ík'enaò, an déme z'òò? Bleblena nolo? Mapi s'ò má kú á guu lán gb'è pò lé z'ík'èéwa. ²⁸ Gb'è pò z'èmanò ma taasikea guu'òn á ù. ²⁹ Lá ma Mae ma kpa kpalau, má á kpá kpalau màa s'ò, ³⁰ í bleblemanò ma kpalau, íò z'òlez'ò'èa báawa àò yá'kpaleke ní Isaili bui ku'eplao.

³¹ Sim'òò, Sim'òò, ma. Setáu gb'èa à á ká íu lá wí p'òw'ena ká íu wà gwawa. ³² Ǿ ma wabik'ène, ké ma náai pò ní v'í su k'ésámao. Tó n' ea n' sua, n' n' gb'èò gba gb'aa. ³³ Pi'eé òè: Dii, má sí wa ma dakpe'unnò, mí gannò. ³⁴ Yesu mè: Pi'eé, mále one, e ko àò gé lezuí gb'á, n' y'ò leleka ma d'šai g'èn áàò.

³⁵ Ǿ à ní lá à mè: Ké ma á z'í m'òkpe ní babalab'òòò ní kyaleò sai,* p'òe k'ès'awáe? Ǿ aa mè: Aawo. ³⁶ Ǿ a ò'né: Tiasa gb'è pò m'òkpe v'í, aà sé. Maae lo ní babalab'òòò. Gb'è pò f'ènda v'í s'òò, aà a ula yá, í lú. ³⁷ Mále oé, sema yá pò k'èa Luayá'taalau ma musu papa wà mè: Wà aà d'ile dou ní d'áakenaò.† Asa yá pò wa k'è ma yá musu mé lé papa sa. ³⁸ Aa mè: Dii, f'ènda m'èn pla ke. Ǿ a ò'né: Bee mò.

* 22:1 B'oa 12.1-11 † 22:20 Zel 31.31-34 ‡ 22:21 Sou 41.10 § 22:24 Luk 9.46 * 22:35 Luk 9.3 † 22:37 Isa 53.12

*Yesu kua**(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zaa 18.3-11)*

³⁹ Yesu bò gè Kùkpɛ sɪsɪpɔɓu lálì kɛwa. À Ìwàò tɛaàzi. ⁴⁰ Ké à kà gu pò àlɛ géu, a òné: A wabikɛ ké ásu fu yɔwawo yáí. ⁴¹ Ǿ à kɛmá à kà lán gbɛzu léléa taawa. Ǿ à kùlɛ wɛ, àlɛ wabikɛ ⁴² à m̀: Baa, tó ní yei, to taasi kɛɛonaɛ bee zākūmanɔ, áma asu kɛ ma pɛá ũo, sema n pó. ⁴³ Ǿ malaika bò luabɛ à m̀wà à aà gbà gbáa. ⁴⁴ Kua wétɛa guu àlɛ wabikɛ ní áiao. Ǿ aà isima lé t́ tɔɔlɛ lán autonawa. ⁴⁵ Ké à wabikɛ, à fɛlɛ gè a Ìwàò ḱí, à ní lé, aalɛ i'ò ní pɔsiao. ⁴⁶ Ǿ a òné: Akɛa àlɛ i'oi? A fɛlɛ wabikɛ, ké ásu fu yɔwawo yáí.

⁴⁷ Ké àlɛ yá'ò, ɔ wà kà dasidasi. Gbɛ́ pó wí mɛ Yudasi, aà Ìwa gbɛɔn kuɛplao do mé dɔaaanɛ. Ké à s̀aàzi lépɛiwà, ⁴⁸ ɔ Yesu òɛ: Yudasi, lépɛaa guu ɔ níyɔ Gbɛnazɪn Né kpaomáa? ⁴⁹ Ké gbɛ́ pó aa kú ní Yesuoɔ yá pó lé mó è, aa m̀: Dii, wà ní gbɛgbɛ ní fɛndao yà? ⁵⁰ Ǿ an gbɛdo sa'onkia zíkɛna lè à aà ɔplaa swá gò. ⁵¹ Ǿ Yesu m̀: A bee tó. A ɔkà aà swáwa à aà gbàgbà. ⁵² Ǿ a ò sa'onkia ní Lua ua d̀anaɔ ní gbɛzɔɔ pó aa m̀wawɛnɛ: A m̀a ní fɛndao ní goɔ lán kpáiweliwɛn ma ũwaa? ⁵³ Lá gu lé d̀o miò kúánɔ Lua ua,‡ m̀é i ɔkãao. Ama goɔɔ bee dɛ á pó ũɛ, gusia kiblegɔɔɛ.

*Piɛɛ lelekpaa Yesuzi**(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zaa 18.12-18,25-27)*

⁵⁴ Ké aa Yesu kú s̀ò, aa gèaànɔ sa'onkia bɛ. Piɛɛ bɛ zàzà. ⁵⁵ Ké wà tekà ua guo, wà kálɛ líai, ɔ Piɛɛ m̀ò s̀òb ní guu. ⁵⁶ Nɔɛ zíkɛnaɛ aà è, ɔ à wɛb̀liwà à m̀: Gbɛ́ɛ bee kuaànɔ s̀ɔɛ. ⁵⁷ Ǿ à lelekpà à m̀: Nɔɛ, má aà d̀ɔ. ⁵⁸ Yɔɔnnɔ g̀ò ɔ gbɛpále aà è, ɔ à m̀: Mpi s̀ ní dɛ an gbɛdo ũɛ. Ǿ Piɛɛ ò g̀ɛɛɛ: Mámɛo. ⁵⁹ Ké lɛɛlu do taa g̀ɛ, gbɛpále giyyèwà à m̀: Siana guu gbɛ́ɛ bee kuaànɔɛ, asa Galilɛ gbɛ́ɛ. ⁶⁰ Ǿ Piɛɛ m̀: Mi d̀ó lá ríle oo. Weg̀ò ké àlɛ yá'ò, ɔ ko lezù. ⁶¹ Ké Dii líli wɛpɛ Piɛɛwa, ɔ yá pó a ò d̀ Piɛɛgu, ké à m̀ e ko àò gé lezui gbà, a lelekpaaɔzi gɛn áaɔ. ⁶² Ǿ Piɛɛ b̀ò báasi, à ɔ̀òb à kè wɛna.

⁶³ Gbɛ́ pó aalɛ Yesu d̀áa aà kè p̀ɔɔɔ aa aà gbɛ́. ⁶⁴ Aa pó yèè a wéwa, ɔ aalɛ aà lala aa m̀: Anabikɛkɛ n̄ o, démɛ n léi? ⁶⁵ D́ɛaaànɔ guu aa yá dasi páleɔ òè ɔ.

⁶⁶ Ké gu d̀ò, Yuda gbɛzɔɔ k̀ò káaa, sa'onkia ní M̀ɔzi ikoyádanɛɔ p̄i. Ǿ aa Yesu s̀è g̀ò ní yákpalekɛk̄i. ⁶⁷ Ǿ aa aà lá aa m̀: Mɛs̄iɪn n ũa? Owɛɛ. A wɛmá à m̀: Tó má òé, á s̄io. ⁶⁸ Tó ma yáɛ làwá s̀ɔ, á weo. ⁶⁹ Za tia Gbɛnazɪn Né aɔ z̀lɛa Lua gbáade ɔplaaí. § ⁷⁰ Ǿ gbɛp̄ii m̀: Asi Lua Nén n ũa? Ǿ a wɛmá à m̀: Lá a d̀ó á léuwa, má m̀é má aà ũ. ⁷¹ Ǿ aa m̀: Wá báa ũma ní seeladeo ɔi? Wá má aà léu k̀ò.

23*Pilati yákpalekɛa ní Yesuo**(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zaa 18.28-19.16)*

¹ Ǿ aa fɛlɛ n̄p̄ii, aa gèaànɔ Pilati aɛ. ² Aalɛ mó ní aà yáa aa m̀: Wa gbɛ́ɛ bee è, àlɛ gudekɛ wá búsuue, àlɛ gínɛ wá falubɔ Sezaaɛ, m̀é à azía dílɛ Mɛs̄iɪ ũ, kía ũ. ³ Ǿ Pilati aà lá à m̀: Yuda kían n ũa? A wéwà à m̀: Ǿmɛ d̀o n léu wɛ. ⁴ Ǿ Pilati ò sa'onkia ní dasi pó kú wɛnɛ: Mi táaɛ'ɛ gbɛpiwawo. ⁵ Ǿ aa giyyèwà aa m̀: ɔ tɛkpa gbɛ́ɔgu a yádaanɛ guu Yude búsuu p̄iɛ. A dáalɛ Galilɛ, ɔ à gè kàiò la sa.

6 Ké Pilati mà màa, 5 à gbéè là tó Galile gbén aà ù. 7 Ké a dò à bò Elodi bùsuue, mé Elodipi ku Yelusaleù zibeezì, 5 à aà gbàewà. 8 Ké Elodi Yesu è, 5 aà pò kèna maamaa, asa à aà bao màe, mé a ye wesiaàle à gègè. Aà wé dò Yesu dabudabukea eai. 9 A yáò làlawà dasi, 5 Yesu i a kee wewào. 10 Sa'onkiaò ní Mòizi ikoyádanedeò zea we, aale mós ní aà yáò pásipási. 11 Elodi ní a sosaò sakà Yesugu, aa aà láanikè aa ula tóde dàè, 5 à èa aà gbàe Pilatiwa. 12 Zibeezì Elodi ní Pilatio kè na, asa aa líkúà ní kṵo yáae.

13 Pilati sa'onkiaò ní gbàadeò ní gbé kíniò kàaa píi, 14 a òné: A mòmee ní gbéè beeo a mè gudenaè. Ma aà làla á wáa yá pò á dòdòwàò musu, mi e à tàae keo. 15 Maa Elodi i eo sṵ, asa à èa aà gbàewáe. A gwa, i yáe ke à kà mà aà dèo. 16-17 Má tó wà aà swágaga, mí aà gbae. 18 Ǿ aa wiilè nípii sánu aa mè: Gbépi de! Balaba kéwèè! 19 Wà Balabapi dàkpèu bṵa gbàadeò kpè ní gbèdeao yáie. 20 Pilati ye Yesu gbae, 5 à gbéè laai sísi a kíi. 21 Ǿ aa èa wiilè aa mè: N aà páliwa! N aà páliwa! 22 A gèn àaòde Pilati òné: Bó daa a kèi? Mi tàae pò kà wà aà de ewào. Má tó wà aà swágaga, mí aà gbae. 23 Ǿ aa didiwa, aale gbeawà ní wii gbàao aà aà páliwa. Ǿ an zṵakaa tò an yá blè. 24 Ǿ Pilati díle wà ke lá aa gbèawawa. 25 Gbé pò wa dàkpèu bṵa gbàadeò kpè ní gbèdeao yáí pò wa gbèapi 5 a kènè, 5 à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zaa 19.17-30)

26 Ké wàle geaàno, wà dà Sileni gbé Simṵole, àle su ní buao, 5 wà aà kù wà lipāakṵa dìè aàò teò Yesuzi. 27 Bíla bò teaàzi ní nṵe pò aale sṵòb aale nízià gbègbèò. 28 Yesu líli aedómá à mè: Yelusaleù nṵeò, ásu sṵòb ma yáio. A sṵòb ázià yáí ní á néò. 29 Asa a gṵò lé mós ké wa o: Báaadeò n fii pò aai ne'io mé né i yṵ mimáò ù. 30 Gṵṵbeezì

wa o gbesiòne aa léle simá,

wa o sísiòne aa kúrila.*

31 Asa lá wàle yáe taa ke ní lí bùsuo, lí gii pò aò deai?

32 Wàle gé ní dàaken plaèò b, ké wà ní dede ní Yesuo sánu. 33 Ké aa kà gu pò wí me Mitṵonagu, 5 aa aà páliwa we ní dàakenapio, ado aà ɔplai, ado ɔzeèi. 34 Ǿ Yesu mè: Baa, sùuukeñno, asa aa dṵ lá wàle keo. Ǿ wà télepá wà aà pokasao kpaalèokṵe.† 35 Gbéè zea we, aale gwa, mé Yuda gbàadeò lé lesuikèkewà‡ aa mè: A dāo suabà. Tó Mesii pò Lua dílen aà ù, aà ázià suabae! 36 Sosaò lé aà ke pṵòpṵò b. Ǿ aa sṵàazi aa véè kùma dṵè§ 37 aa mè: Tó Yudaò kían n ù, n nzià suaba. 38 Seelae naa aà mia à mè:

Yudaò kían ke!

39 Dàakena pò looa líwapiò do dṵennoyá'òè à mè: Mesii n ùò lò? N nzià suaba ní wápiò sánu. 40 Ǿ aà gbèdo giè à mè: Nle víake Luae seoa? Yá dou mé zṵléwá. 41 Wápiò, à kṵsìwano màae, asa pò pò wá tṵ mé bṵléwèe, àma dee i yáe keo. 42 Ǿ à mè: Yesu, tó n mṵo kíà ù, to ma yá àò dṵngu. 43 Ǿ a wèwà à mè: Sìana mále onè, za gbá nýṵò kumanò àizāna guu.

44 Ké íatè kà minanguo, a biia zè, 5 bùsupi siakù píi e aua gè pilaò. 45 Zwāa pò daa Lua kpéú* kè a guo. 46 Yesu wiilè gbáugbáu à mè: Baa, ma a nisína nàne n ɔzi.† Ké a ò màa, 5 à tà. 47 Ké sosaò gbèzṵò yá pò kèpi è, à Lua sáaukpà à mè:

* 23:30 Oze 10.8 † 23:34 Sou 22.19 ‡ 23:35 Sou 22.8 § 23:36 Sou 69.22 * 23:45 Bṵa 26.31-33 † 23:46 Sou 31.6

Gbépíá gbēmaae síana. ⁴⁸ Bila pò aa mò wà kàaa yápi gwaá yáio, ké aa yá pò kèò è, aa èa tà, aale nízia gbēgbē. ⁴⁹ Yesu gbé d̄sao ní n̄oe pò teaazi za Galileo pii ze kàaa, aale yápio gwa.‡

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zaa 19.38-42)

⁵⁰ Ḡsee ku aà t̄n Yosefu. Yuda gbāadeo doe. Gbēmaae, mé luayāmana. ⁵¹ Aà lé kú yá pò a gbézo zè ní a keaopi guuo. Yuda wéle Alimate gbéé, aà wé do kpala pò b̄ Lua kíii. ⁵² A gè Pilati kíi à Yesu gè gbèawà. ⁵³ Ŋ a bùa à bàabaa f̄f̄iwà à aà dà gbè'è pò wa s̄ò mia ũ guu. Wi gbēe dau we yāao. ⁵⁴ Ḡoopia á̄s̄adaz̄le, kámaboḡo lé ká. ⁵⁵ N̄oe pò aa te Yesuzi za Galileo te Yosefupi kpe, aa mia'epi è ní lá à Yesu gè díleuo. ⁵⁶ Ŋ aa tà gè n̄isi ḡnana ní tulaletio s̄ouk̄ei. Kámaboḡozi aa kámabò lá Lua dílewa.§

24

Yesu b̄a gau

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zaa 20.1-10)

¹ As̄an̄en̄zi guf̄ene ō n̄oepio èa gè miapi kíi ní n̄isi ḡnana pò aa a s̄ouk̄eo. ² Aa lè gbè goa mia'ele. ³ Ké aa gè, aai Dii Yesu gè eo. ⁴ Aa ku bili guu, ō ḡse gbēon plāo b̄ò mò má p̄kasa tekeao daa. ⁵ Vía ní kú, aa ní mi p̄ele, ō ḡsepio òné: B̄yāi ále gbé b̄éé weele ḡeo guui? ⁶ A ku lao, à vù. A to yá pò a óé ḡo pò a ku Galileo d̄oágu ⁷ à mè, sema wà Gbēnaz̄in Né kpá duunk̄enaowa, aa aà páliwa, a ḡo á̄āde z̄i i vu.* ⁸ Ŋ yápi d̄òngu. ⁹ B̄oa mia kíi aa gè yápi baokpà aà Iwa gbēon kuedoone ní gbé kíni. ¹⁰ Maliama Madeleni ní Yoanao ní Zaaki da Maliamao ní n̄oe kíni pò aa kúr̄n̄o mé yápi ò z̄in̄ap̄ione. ¹¹ Ŋ n̄oepio yápi k̄en̄é lán faai yáwa, aai sio. ¹² Ŋ Piee f̄ele bàalè gè miapi kíi. Ké à wekp̄ale miapiu, i p̄oe eo, sema bàabaa p̄oleo, ō à èa tà, ále láasooke yápi aà kù gbāa.

Emausi z̄éu

(Maa 16.12-13)

¹³ Ḡo dōupi z̄i Yesu Iwa gbēon plāo lé gé wéle pò w̄i me Emausi. N Yelusalēuo à kà kiloo kuedo taa. ¹⁴ Aale yá pò kè pii faai bok̄e, ¹⁵ ō ḡo pò aale a faaibo, aale a w̄aipa, Yesu ní lé, ō aa b̄e z̄éu s̄anu. ¹⁶ P̄oe kpaan̄é ní aà d̄sao. ¹⁷ Ŋ à ní lá à mè: B̄yá ále t̄aa'òò ní k̄oi? Ŋ aa zè, an oo sisia. ¹⁸ An gbēdo pò w̄i me Keleopa wèwà à mè: Mé i ke ndo bàasio, gbēe ku Yelusalēu a gi yá pò kè ḡo plāea d̄sio. ¹⁹ Ŋ à ní lá à mè: Yá kpelei? Aa wèwà aa mè: Yesu Nazaleti yáe. Anabi z̄ōe. Gbēpii d̄s ké aà yákea ní aà yá'oaò b̄ò Lua kíie. ²⁰ Ŋ sa'onkiāo ní wá gbāadeo aà kp̄amá, ké wà yādaāla yáí, wi aà páliwa wà de. ²¹ Wápio s̄s w̄ale e ōme a Isailio suaba. Bee kpe yápi kea ḡo á̄āden gbā. ²² Ŋ yá pò wá n̄oeo ò b̄ò wá sae. Ké aa gè aà mia kíi guf̄ene, ²³ aai aà gè e weo. Aa sù aa mè malaikāo b̄ò mò má, aa òné a ku b̄é. ²⁴ Ŋ wá gbēe gè miapi gwai, aa è lá n̄oepio ònéwa, a ku weo. ²⁵ Ŋ Yesu òné: Láasoosaide, ili yá pò anabi ò si kpaao. ²⁶ Lua díle Mesii taasike beewa, i gbas̄a ḡe a gawi guuo lò? ²⁷ Daalea M̄ozi láwa e à gè pè anabi p̄owa pii, Yesu yá pò k̄ea Lua yáú az̄ia yá musu b̄ōlek̄en̄é pii.

‡ 23:49 Luk 8.1-3 § 23:56 B̄oa 20.10 * 24:7 Luk 9.22, 18.31-33

²⁸ Ké aa káikù ní wéle pò aale géuo, Yesu kè lá á ye gèzeawa. ²⁹ Ǿ aa aà kùkù aa mè: Gõwanõ la. Oosi kè, gu lé gèkõu. Ǿ à gè ua à gòrínõ. ³⁰ Gõõ pò àle pòblefínõ, ñ à pèe sè à báaadàu, ñ a è a kpámá. ³¹ Ǿ an wé kè aa aà dõ sa, ñ aa kùawà. ³² Ǿ aa òkõe: Ké àle yá'owèe zéu, àle Lua yá pilokèwèe, wá nðse lé yáalõ lé? ³³ Ǿ aa fèle gõõ aa èa gè Yelusaleü. Aa aà ìwa gbèon kuendo è káaaa we ní gbé pò namáõ ³⁴ aale me: Dii vù síanae. A azía òb Simõõ. ³⁵ Ǿ gbèon plapio zé guu yá dàu síuné ní lá aa aà dõ gõõ pò à pèe èo.

Yesu azía òba a ìwaõne

(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zaa 20.19-23, Zín 1.6-8)

³⁶ Ké aale yápi o màa, kándo aa aà è zea ní guu, ñ a òné: Aõ kú ní aafiao. ³⁷ Ǿ gili gèngu, vía ní kú, aale e gyaade wa è. ³⁸ Ǿ a òné: Akea á nðse òòkpàì? Akea á kú ní nðse plaplaoi? ³⁹ A ma õõ gwa ní ma gbáõ, máme. A õkãa à gwa. Gyaade me ge wá ví lá a ma eewao. ⁴⁰ Ké a ò màa, ñ à a õõ ní a gbáõ òbõné. ⁴¹ Põna guu aa a eebò, ké à bõ ní sae yáí. Ǿ à ní lá à mè: Pòblea kua? ⁴² Ǿ aa kpò kpaateã kòõ kpawà, ⁴³ ñ a sò ní wáa. ⁴⁴ Ǿ a òné: Yá pò má òé gõõ pò má kúánõ mé kè. Ma mè sema yá pò wa ò ma yá musu Mõizi ikoyá láu ní anabio láo ní Sou láo pa pii. ⁴⁵ Ǿ à ní nðse wèné, ké aa e yá pò kú lápio guu dõ. ⁴⁶ A òné: A kèa Lua taalau wà mè, Mesii a taasike, a gõõ áaõde zí i bõ gau, ⁴⁷ wi waasoke bui piie ní aà tó daalea Yelusaleü, ké aa nðselile, an duuna i kèamá. ⁴⁸ Yápi seeladeon á ü. ⁴⁹ Mapi sõ má gba pò ma Mae a legbè kpásáé. Aõ ku wéle guu la e gbãa bõ luabe à kúála.†

⁵⁰ Ǿ Yesu bõrínõ wénkpe e Betani sae, ñ à õsè plapla à báaadàngu. ⁵¹ Ké àle báaadàngu màa, ñ à kèamá, Lua aà sè tàò a kúí. ⁵² Ǿ aa kùlèè, aa èa tà Yelusaleü ní pona zõõ. ⁵³ Aaíõ ku Lua ua gõõpii, aao Lua sáaukpa.

† 24:49 Zín 2.1-4

ZAA

Yá pò kú láe bee guu

Yesu Kilisi baona lá mèn síiɔ guu Zaa láe bee mé adoa. Yesu taasikea yá báasi (18-19), yá pò kú láe bee guu doú ní baona lá kíniɔ. Ɔme nɔsea Kana (2.1-12) yá'ò ní Nikodeú gea Yesu kíi yáo (3.1-21) ní Samali nɔe yáo (4.1-12) ní Bezata kpáa'okli gyáe gbágbáa yáo (5.1-18) ní gbé pò wa ì vĩa gbágbáao (9.1-41) ní yápaleɔ. I Yesu yákeɔ o dasio, áma pò pò a ò Yesu yádàdaò gbéɔne maamae.

Lápi daalekli (1.1-18) òlòwéé ké Yesuá Lua Yá pò ɔ ku gɔɔpiie, ɔ à gbè gbènazina ù a kú ní guu wēni ní gupuaò ní sɔnao ù.

Baona láe bee kpaalea lée plaé, yá pò kè zadɔ Yesu kúgɔɔ i kao (2.4) ní yá pò kè ké àà ɔɔgɔ káo (12.23).

E àà gɔɔ àò ká (1.19-12.50). Zaa Da'ilena dɔaa kè Yesupi seelade ù. Àà iwaɔ Andelee ní Filipio ní Natanaelio kè seeladeɔ ù bɔ, yá pò an baade è Yesuwa ɔ à kè a seelade ù. Bee gbɛa à Yesu kpaaúa ní gbéɔe yá'ò ní dabudabu mèn sɔpla pò à kè seela ù. Dabudabupio mi mé yá ù. Ké Zaa yá séia bee ò a làa, à yá pò Yesu ò azia yá musu kè (12.37-50).

Ké Yesu gɔɔ ká (13.1). Yesupi lé gbɛzã dile a iwaɔne lá wí kɛwa (13-16). Bee gbɛa wabikea guu i gi taasi pò a kéio, ɔ à a iwa pò aa gɔ a kpeɔ ná a Maeɛ a ɔzɪ (17). Ɔ Zaa Yesu kúa yá dau a síu lá a yá kú baona lá kíniɔ guuwa, lá wá yádáaála, wá àà pà lipáakɔawa, ɔ wá àà mia è da gii (18-20). Àà ɔɔa gau gbɛa à bɔ m̀ò Maliama Madelēni ní a iwaɔwa, atēsa Tomaa. Léé 21 guu à bɔ m̀ò a iwa gbɛɔn sɔplawa Tibelia ísida lé.

Lápi láakli (20.30-31) Zaa yá pò tò a baona lápi kè ò, ké wà e Yesu sí Lua Né Mesii ù, wí wēni e àà náaika yáí, asa Lua mé Yesu zɪ, ɔ Yesu m̀è ámeaa zé ní wēnio ní sɔnao ù (14.6).

Yesu Kilisi m̀a dúnia guu

¹ Asínizɪ Yá kú, Yápi kú ní Luao, mé Yápiá Luae. ² A kú ní Luao asínizɪ. ³ Lua pòpii kè àà sabaie, pɔe ku à kè àà saio. ⁴ Àà guu wēni kuu, mé wēnipi de gupua ù gbéɔne. ⁵ Gupuapi i bii gusiau, ɔ gusiapi lí e dáao.

⁶ Lua gbé zɪ, àà tɔn Zaa. ⁷ A m̀ò gupuapi seelade ù, à à yá'ò gbéɔne, ké gbépii e àà náaika a sabai. ⁸ Àapi mé gupuapi ùo, à m̀ò gupuapi seelade ùe. ⁹ Gupua síande pò i gupu gbépiié mé lé m̀ó dúnia guu.

¹⁰ A ku dúnia guu. Baa ké Lua dúnia kè àà sabai, dúnia i àà dɔo. ¹¹ A m̀ò a be, ɔ àà gbéɔ i àà dileo. ¹² Gbé pò zèaàno aa àà náaikèò sɔ, à ní gbá zé aa g̀ò Lua néɔ ù. ¹³ An iapi i bɔ gbé au guuo, i bɔ mefelea ge g̀e pɔeá kíio, Lua mé ní í. ¹⁴ Yápi g̀ò gbènazina ù, à gɔɔplakèwanɔ, ɔ wa àà gawi è,* Mae Lua Né m̀endona gawie, gbéke ní sɔnao pèewà.†

¹⁵ Zaa mé àà seelade ù, à p̀una à m̀è: Gbé pò ma àà yá'òn ke. Ma m̀è gbé pò lé m̀ó ma gbɛa demala, ké a ku ma áa yáí. ¹⁶ Àà gbéke pɛeawà guu à gbékekè wá baade, mé àà gbékepi kè gbéke ù. ¹⁷ Lua a ikoyá kpáwéé M̀oziwa, à gbéke ní sɔnao kèwéé Yesu Kilisi sabaie. ¹⁸ Gbé e wesí Luale yáao. Lua Né m̀endona pò kpaa a Maepi kùe mé tò wa àà dɔ.

* 1:14 Bɔa 33.18 † 1:14 Bɔa 34.6

Zaa Da'ilena seeladekeε
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbāade p5 kú Yelusaleu5 sa'onae5 ní Levii buie5 z1 Zāawa, 5 aa àà là aa mè: Mmenn déi? Yá p5 a ònén ke: 20 A òné wásawasa, i yāe ulenéo à mè: Mesiin ma ũo. 21 Ŭ aa àà là aa mè: Dén n ũ sai? Elian‡ n ũa? A wemá à mè: Aawo! Ŭ aa èa àà là l5: Anabi z55n§ n ũa? A wemá à mè: Aawo! 22 Ŭ aa òè l5: Mmenn dé s5i? Owēε kē wā e o gbē p5 wá z1nε. Kpelewa níle o nz1a yá musui? 23 Ŭ à mè: Gbē p5 a l55 d5 gbāau, àle oné wā zεpoo Diien ma ũ, lá ānabi Isaia a yā'òwa.*

24 Gbē p5 wá ní z1pi5 s5, aa b5 Falisi5 k1ie. 25 Ŭ aa àà là aa mè: Lá Mesiin n ũo ge Elia ge ānabi z55, b5yāi níle gbē5 da'ilekei? 26 Zāa wemá à mè: Mi gbē5 da'ileke, āma gbēε kú á guu, á aà d5o. 27 Ale m5 ma gbea, mi ka kē má aà sabala b5b5εo. 28 Yápi kè Betani p5 kú Yuudē baale, gu p5 Zāa lé gbē5 da'ilekeue.

29 Ké a gu d5, Zāa Yesu è àle m5 a k1i, 5 à mè: Sā p5 Lua kpà a dúnia duuna wolon ke. 30 Gbēpi yá má ò yāa ma mè, gbē p5 lé m5 ma gbea demala, kē a ku ma āa yāi. 31 Má aà d5 yāao, āma ma m5, mále gbē5 da'ileke, kē Isaili5 e aà d5 yāie.

32 Zāa mé aà seelade ũ à mè: Ma Lua Nis1na è à b5 luabe à sù lán felenawa à m5 diē. 33 Má aà d5 yāao. Ké Lua ma z1 gbē5 da'ilekei, a òmεε gbē p5 má è Lua Nis1na m5 diē, aapi mé a gbē5 da Nis1napiu. 34 Ma bee è, 5 má dε aà seelade ũ, 5mε Lua Né ũ.

Yesu iwa séia5

35 Ké a gu d5, Zāa èa ku we l5 ní a iwa5 gbē5n plao. 36 Ké à Yesu è àle gē, à mè: Sā p5 Lua kpàn we! 37 Ké iwa gbē5n plapi5 yápi má, aa b5 te Yesuzi. 38 Yesu lili a è aa teazi, 5 à ní lá à mè: B5 á yeii? Aa òè: N be ku má ni Labi? (Bee mè Metulu.) 39 A wemá à mè: A m5 gwa. Ŭ aa gē gu p5 a kuu è, 5 aa g5āan5 z1beezi. Oosi m5 sii5 zaawa.

40 Gbē5n pla p5 aa Zāa yāmà aa b5 te Yesuzipi5, an gbēdo á Sim55 Piεε dāuna Andeleε. 41 A gē a v1i Sim55 lè g1a, 5 a òè: Wa Mεsii è. (Bee w1 mε l5 Kilisi.) 42 Ŭ à gēāan5 Yesupi k1i. Yesu aà gwā soee à mè: Zāa né Sim55n n ũ. Wali one sa Piεεε. (Bee mè gbe.)

43 Ké a gu d5, Yesu ye ta Galile b5suu, 5 à kpāau ní Filipio. A òè: Temazi. 44 Filipipiá Andelee ní Piεεo be w1ε Besaida gbēε. 45 Ŭ Filipi gē Natanaeli lè à mè: Gbē p5 Moizi a yā'ò a ikoyā guu mé ānabi5 a yā'ò l5, wa aà è. Yosefu né Yesuε. Nazaleti gbēε. 46 Natanaeli òè: Gbēmaa a b5 Nazaletie? Filipi òè: M5 n gwa. 47 Ké Yesu Natanaeli è àle m5 a k1i, à aà yā'ò à mè: Isaili zálalan ke, aà n5se m5afili v1o. 48 Ŭ Natanaeli òè: N ma d5 má ní? Ŭ Yesu wēwà à mè: E Filipi à5 gé n sísi, ma n e kaad5ena gbāu. 49 Ŭ Natanaeli òè: Metulu, Lua Nén n ũ, Isaili5 K1an n ũ. 50 Yesu òè: Ké má ònε ma n e kaad5ena gbāu, 5 n ma náaikèa? Ny5 yāz55 e dε kē beela. 51 A èa òè l5: S1ana mále oé, á luabe e wēa, Lua malaika5 i dεdε Gbēnaz1n Néwa, aai pillawā.†

2

N5εεa Kana

‡ 1:21 Mal 3.23 § 1:21 Iko 18.15 * 1:23 Isa 40.3 † 1:51 Daa 28.12

¹ A gɔɔ ɔ̄aɔde zɪ wɔ̄le nɔ̄se Kana, Galile bɔ̄suu. Yesu da ku we, ² mɛ wɔ̄ Yesu nɪ a ɪwɔɔ sɪsi nɔ̄sepi guu lɔ. ³ Kɛ vɛɛ kɛsɔ̄, Yesu da ɔ̀: Aa vɛɛ vɪ lɔ bɛ. ⁴ ɔ̄ Yesu wɛwɔ̄ à mɛ: Akɛa n mɔ̄ ma kɪi? A gɔɔ i kameɛ yɔ̄aɔ. ⁵ ɔ̄ aà da ɔ̀ zɪkɛnaɔ̄nɛ: Lá a oé pii à kɛ. ⁶ Ola ku we mɛn soolo Yudaɔ gbɔ̄bɔ̄'ikabɔ̄ ɔ̄. A keeɔ ɪ ɪ sí litili basiɔ̄, a keeɔ basoolo. ⁷ ɔ̄ Yesu ɔ̀ zɪkɛnaɔ̄nɛ: A ɪka olaɛ beɔ̄ pai. ɔ̄ aa ɪkà nɪ pai yeleyɛlele. ⁸ ɔ̄ a ɔ̀nɛ: A tɔ̄ gɛɔ blɛblɛn dɔ̄aanɛ sa. ɔ̄ aa tɔ̄ gɛɔ. ⁹ Kɛ dɔ̄aanapi ɪ ɪleɔ vɛɛ ɔ̄pi ɪɛ, ɪ dɔ̄ gu pɔ̄ à bɔ̄uo, ɔ̄ma zɪkɛna pɔ̄ aa ɪpi tɔ̄ dɔ̄. ɔ̄ dɔ̄aanapi nɔ̄de sɪsi ¹⁰ a ɔ̀: Vɛɛ na ɔ̄ wɪ kpámá gɪa. Gɔɔ pɔ̄ ɪ zɔ̄lemá, ɔ̄ wɪ mɔ̄ nɪ a ɪio sa. Mpi sɔ̄ n vɛɛ na tɔ̄ gbɛzɔ̄.

¹¹ Yesu dabudabu sɛ́ia bee kɛ Kana, Galile bɔ̄suue. A tɔ̄bɔ̄, ɔ̄ aà ɪwɔɔ aà náaikɛ.

¹² Bee gbɛa Yesu gɛ Kapɛnaɔ̄ nɪ a dao nɪ a dɔ̄anaɔ̄ nɪ a ɪwɔɔ, ɔ̄ma aai gɔɔplake weo.

Yesu kua Lua ua

(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

¹³ Kɛ Yudaɔ Gɛ́amusu* dikpɛ káikù, ɔ̄ Yesu gɛ Yelusaleɔ̄. ¹⁴ A è wɔ̄le zuɔ̄ nɪ sɔ̄ ɪ felenguuluɔ̄ yia Lua ua, mɛ ɔ̄lɛɔkpakɛnaɔ̄ zɔ̄leɔ we. ¹⁵ ɔ̄ à bàflá tà à nɪ yá nɪ bɔ̄le, sɔ̄ nɪ zuɔ̄ pii. A ɔ̄lɛɔkpakɛnapiɔ̄ ɔ̄a fàaa, à nɪ táabɔ̄nuɔ̄ fuangba. ¹⁶ ɔ̄ a ɔ̀ felenyanapiɔ̄nɛ: A pɔ̄piɔ̄ sɛ́le bɔ̄ɔ̄ pii. Asu ma Mae kpɛ ke ɛle ɔ̄o. ¹⁷ ɔ̄ yá pɔ̄ kɛa láue bee dɔ̄ aà ɪwɔɔgu à mɛ: N kpɛ yá ma kɔ̄ gbáa, ɔ̄le ma ibaba.† ¹⁸ ɔ̄ Yuda gbáadeɔ̄ aà lá aa mɛ: Dabudabu kpele nɔ̄y kɛwɛɛ, kɛ wà e dɔ̄ nɪ yá bee kea iko víi? ¹⁹ Yesu wɛmá à mɛ: A Lua kpɛɛ bee wɪ, má ea kpɛpi fele gɔɔ ɔ̄aɔ. ²⁰ ɔ̄ gbáadepiɔ̄ ɔ̀: Wɛ̀ blasɔ̄ nɪ mɛndoo ɔ̄ wá kpɛpi dɔ̄, mɛ mpi nɔ̄y fele gɔɔ ɔ̄aɔɛ lɔ? ²¹ Ama Lua kpɛ pɔ̄ à a yá'ɔ̄pi, aà mɛ yá ɔ̄le o. ²² Kɛ Yesu bɔ̄ gau, yá pɔ̄ a ɔ̄pi dɔ̄ aà ɪwɔɔgu, ɔ̄ aa yá pɔ̄ kɛa Luayátaalau sɪ‡ nɪ yá pɔ̄ Yesu ɔ̄pio.

²³ Yesu kua Yelusaleɔ̄ Gɛ́amusu dikpɛ zɪ wá aà náaikɛ dasi, kɛ wá dabudabu pɔ̄ a kɛɔ è yáí. ²⁴ Yesu ɪ nɪ náaikɛo, asa a gbɛ́pii nɔ̄se dɔ̄ɛ. ²⁵ Aà bàa kú nɪ gbɛɛ gbɛ́nazɪna yá'oaɛoo, asa a yá pɔ̄ kú nɪ nɔ̄se guu dɔ̄ɛ.

3

Yesu nɪ Nikodeɔ̄u

¹ Falisie ku wɪ mɛ Nikodeɔ̄u. Yuda gbáadeɔ̄ dɔ̄ɛ. ² A mɔ̄ Yesu kɪi gwáasɪna a ɔ̀: Mɛtulu, wá dɔ̄ kɛ yádanɛde pɔ̄ bɔ̄ Lua kɪin n ɔ̄, asa gbɛɛ a fɔ̄ dabudabu pɔ̄ ni keɔ keo, sema Lua kuaaɔ̄nɔ̄ bàasio. ³ ɔ̄ Yesu ɔ̀: Slana mále onɛ, mɛ ɪ ke wá gbɛ́ ɪ lɔ bàasio, a e ɔ̀ kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kɪi dɔ̄o. ⁴ ɔ̄ Nikodeɔ̄u Yesu lá à mɛ: Kpelewa wa gbɛ́ gbáa ii? A ea gɛ a da nɔ̄se guu, aà a ɪ lɔ yá? ⁵ ɔ̄ Yesu wɛwɔ̄ à mɛ: Slana mále onɛ, mɛ ɪ ke wá gbɛ́ ɪ nɪ ɪo nɪ Lua Nisɪnao bàasio, a e gɛ kpala pɔ̄ bɔ̄ Lua kɪi guuo. ⁶ Gbɛ́nazɪna ne'iaá mɛ yáɛ, Lua Nisɪna ne'iaá nisɪna yáɛ. ⁷ Nsu tɔ̄ yá pɔ̄ má ɔ̀nɛ bɔ̄ n saɛo, sema wá á ɪ lɔ. ⁸ Tana ɪ káka gu pɔ̄ a yeiu. Ni a kɔ̄fi ma, nili dɔ̄ gu pɔ̄ ɔ̄le bɔ̄u ge gu pɔ̄ ɔ̄le géuo. Maa ɔ̄ de nɪ gbɛ́ pɔ̄ Lua Nisɪna aà ɔ̄o.

⁹ ɔ̄ Nikodeɔ̄u aà lá à mɛ: Kpelewa yá bee a kei? ¹⁰ Yesu wɛwɔ̄ à mɛ: N Isailiɔ̄ yádanɛde ia ɔ̄ nɪ bee dɔ̄oa? ¹¹ Slana mále onɛ, yá pɔ̄ wá dɔ̄ ɔ̄ wi o. Yá pɔ̄ wá è seeladeɔ̄n wá ɔ̄, ɔ̄ ili wá yá sio. ¹² Lá ma tɔ̄le yá'ɔ̀é, ili sio, tó ma luabe yá'ɔ̀é, á síe?

* 2:13 Baa 12.1-11 † 2:17 Sou 69.10 ‡ 2:22 Sou 16.10

¹³ Gbēe i gé luabe yāao, sema Gbēnazlín Né pò bò we bàasio. ¹⁴ Lá Mòizi mlē se dō musu guwaiwau, * màa wa Gbēnazlín Né sé dō musu, ¹⁵ ké gbé pò lé aà náaike àò wēni láasai vl. ¹⁶ Asa Lua ye dúniazí à kè zài, ̄ a a Né mēndona kpà, ké gbé pò lé aà náaike a gao, wēni láasai ̄ a vl. ¹⁷ Lua i a Né zl dúnia guu yā dai dúnipila no, ké à dúnia suaba aà sabai yáie.

¹⁸ Yá a z̄le aà náaikenawao. Yá z̄le aà náaikensaiwa kò, ké i Lua Né mēndonapi náaikeo yáí. ¹⁹ Pò pò tò yá z̄le gbéwan ke: Gupua mò dúnia guu, ̄ aa ye gusiai de gupuapila, ké an yákeao vāi yáí. ²⁰ Asa vāikena pii za gupuaue, ìli mò gupua kíio, ké aà yákeao su b̄o yáí. ²¹ Gbé pò í z̄ike s̄anawa, ade mé í mo gupua kíi, ké wà e d̄o kua Lua guu ̄ a yápio k̄eu.

Zaa Da'lena Yesu ya'oa

²² Bee gb̄ea Yesu gē Yude b̄usuu ní a íwao. A ḡooplak̄ér̄no we, àle gbé da'ileke. ²³ Zaa lé gbé da'ileke s̄o Aino, Saliũ sae, asa í di wee. W̄o mo aà kíi, ̄ í ní da'ileke. ²⁴ Asa wí Zaa dak̄peu yāao. ²⁵ Ḡo bee Zaa íwaeo nà lekpaakeawa ní Yuda gbāadeeo gbāb̄o a yá musu. ²⁶ ̄ aa s̄o Zāazi aa mē: Metulu, gbé pò kunn̄o yāa Yuudē baale, n aà yá'owēe, ̄ me lé gbé da'ileke tia, gbépii lé gé aà kíi. ²⁷ Zaa òné: Gbēe lí f̄o yāe k̄eo, sema Lua aà gbà zé bàasio. ²⁸ Am̄e á ma seeladeo ū, ké má ò máme má Mesii ūo. M̄a mē Lua ma zl má d̄aae. † ²⁹ N̄osena mé n̄o vl. N̄osena gbēna ̄o ze aà sae, í swákpa aà yáí, n̄osena b̄o í aà p̄o ke na. Beewa s̄o ma p̄o na kè zài. ³⁰ Sema aapi àò káf̄i mapi mío lao.

³¹ Gbé pò b̄o musu de gbépii. Gbé pò a kea b̄o dúnia guu a dúnia gbé, dúnia yá í o. Gbé pò b̄o luabe de gbépii, ³² ̄o de pò pò a è ní yá pò a mào seeladeo ūe, ̄ gbēe lí aà yá sio. ³³ Gbé pò aà yá sí, ade Lua s̄anadeke síe. ³⁴ Gbé pò Lua aà z̄ipi í Lua yá'o, asa Lua i a Nis̄ina kpawá kasoo. ³⁵ Mae Lua ye a Nézi, ̄ a p̄opii n̄aè a z̄li. ³⁶ Gbé pò lé Népi náaike wēni láasai vl. Gbé pò lé gí aà yāmai a wēnipi eo, Lua p̄o gi paaázie.

4

Yesu ní Samali n̄e

¹ Falisio mà Yesu lé gbé da'ileke, àle íwao e de Zāala. ² I ke Yesu mé ní da'ilek̄e azlao, aà íwao mé kè. ³ Ké Yesu yápi mà, à b̄o Yude à èa lé tá Galile. ⁴ Gea guu sema aà b̄o ní Samali b̄usuo. ⁵ ̄ a kà Samali wéle pò wí me Sikaa. A zà ní t̄oole pò Yak̄obu kpà a né Yosefuwa yāao. * ⁶ Yak̄obu b̄o ku we. Yesu t̄aa'ò à kp̄asa, ̄ a z̄le b̄opi sae. Iatē kà minanguo.

⁷ Samali n̄e mò ítoi, ̄ Yesu òè: Ma gba í mà mi. ⁸ Aà íwao s̄o aa gē wéle guu blē lúí. ⁹ ̄ n̄epi òè: Yudan n ū, Samali n̄en ma ū, ̄ níle imia gb̄eaaa? (Asa Yuda ní Samalió yá lí kák̄uo.) ¹⁰ ̄ Yesu òè: Tó ní gba pò Lua í dan̄e d̄o ní ma gbé pò mále í gb̄eamao, d̄o ní gb̄eaa, mí n gba í wēnide. ¹¹ N̄epi òè: Mae, ní goa v̄io. L̄o s̄o, a e z̄a. Nȳo í wēnidepi e má ní? ¹² N de wá dezi k̄aau Yak̄obula yà? ̄ Me b̄opi tòwēe. Aapi a imi ní a néo ní a p̄otuo. ¹³ ̄ Yesu òè: Gbé pò íe bee mí, imi a ea aà de b̄e. ¹⁴ Gbé pò a í p̄o má kpáwá mi s̄o, imi a aà de bau b̄o. Asa í p̄o má kpáwá a ḡo aà n̄se guu níb̄ona pò a íb̄e wēni láasai ū. ¹⁵ ̄ n̄epi òè: Mae, ma gba í bee, ké imi su ma de mà mò ítoi la b̄o.

* 3:14 Nao 21.9 † 3:28 Zaa 1.20 * 4:5 Daa 33.19

¹ Bee gbɛa Yudaɔ dikpɛɛ kà, ɔ Yesu èa gè Yelusaleù. ² Kpáa'okli kú we Sá Bɔle sae, wí me Bezata ní Èbelu yáó. Kpáa'oklipi bilandaa ví sɔɔ, ³ gyáɛ wúleau dasidasi, wáɔ ní ɛɛɔ ní gbé pɔ an gu imiaɔ. ⁴⁻⁵ Gɔɛe ku we àle gyáke à kà wè bla plasai. ⁶ Ké Yesu aà è wúleau we, a dɔ́ ké àle gyáke à gègè maamaae, ɔ a òè: N ye ñyɔ aafiaa? ⁷ Gyáepi wèwà à mè: Mae, má gbèe ví à ma da í guu gɔɔ pɔ à dèedeo. Tó mále gé gèui, gbèpàle í dɔaa gè ma áae. ⁸ Yesu òè: Fele ze ñ n pɛ se táa'o. ⁹ Wegɔɔ gɔɛpi aafia'è. A a pɛ sè à táa'ò.

Gɔɔpiá kámabogɔɔzi, ¹⁰ ɔ Yuda gbāadeɔ ò gɔɛ pɔ gbàgbāpiɛ: Kámabogɔɔzín gbā. I kú ñyɔ n pɛ seao.* ¹¹ A wè má à mè: Gbé pɔ ma gba aafia mé òmɛɛ mà a pɛ se mà táa'o. ¹² ɔ aa aà là aa mè: Déme òne ñ n pɛ se ñ táa'oi? ¹³ Gbé pɔ gbàgbāpi dɔ́ dé no, asa Yesu gèle bíla pɔ kú we guue. ¹⁴ Bee gbɛa Yesu aà è Lua ua, ɔ a òè: Ma, n aafia'è. Nsu duunake ɔɔ, ké yá pɔ a vāi de beea su n leo yái. ¹⁵ ɔ gɔɛpi ge ò Yuda gbāadeɔne Yesu mé tò a aafia'è.

¹⁶ ɔ gbāadepiɔ fèle ní ìadaa Yesuwao, ké í yá bee taoɔ ke kámabogɔɔzi yái. ¹⁷ ɔ Yesu yázásimá à mè: Ma Mae ɔ zíkɛ kámabosaie, màa mále ke sɔ. ¹⁸ Yá bee yái gbāadepiɔ lé Yesu we de káua. I ke ké ìli kámabogɔɔzi yádao ado yái no, ké í me Lua mé a Mae ù, àle sáakpa ní Luao yáie.

Lua Né iko

¹⁹ Yesu èa a zásimá à mè: Siana mále oé, Lua Né lí fɔ yáe kè ní aziaoo, sema yá pɔ a è a Mae lé ke bàasio, asa yá pɔ aà Mae í ke pii, bee aà Népi í ke sɔ. ²⁰ Asa Mae Lua ye a Nézi, mé í yá pɔ í ke pii ɔɔè. A yá pɔ a zɔɔ de beea ɔɔè, i ɔɔ á sae. ²¹ Lá Mae Lua í gɛɔ vu à wèni kpámá, màa aà Né í wèni kpa gbé pɔ á yeiɔwa. ²² Mae Lua lí yákpaleke ní gbèeoo, à yákpalekea iko kpà a Néwa piie, ²³ ké gbépii aà Né kpela, lá aai Mae Lua kpelawa. Gbé pɔ lé Lua Né kpelao lé aà Mae pɔ aà zì kpelao.

²⁴ Siana mále oé, gbé pɔ lé ma yāma mé àle gbé pɔ ma zì náaike wèni láasai ví. Yá a zɔlewàò, à bò gau à gè wèni guu. ²⁵ Siana mále oé, gɔɔe lé mɔ, à kà kò, ké gɛɔ Lua Né ɔɔ ma, an gbé pɔ màò í vu. ²⁶ Lá Mae Lua wènikpaama iko ví, à wènikpaama iko kpà a Néwa ɔ.

²⁷ A yákpalekea iko kpàwà ɔ, ké a de Gbènazín Né† ù yái. ²⁸ Asu to bee ɔɔ á sae, asa gɔɔe lé mɔ ké ge pɔ kú miauɔ aa aà ɔɔ ma, ²⁹ aai ɔɔle pii. Maakenaɔ í vu gè wèni guu, wáikenaɔ sɔ yázɔleama guu.‡ ³⁰ Mili fɔ mà yáe kè ní mazlaoo. Mí yákpaleke lá a òmɛɛwae, mé mí yákpaleke a zéwa, asa mili mazla pɛá wɛleɔ, sema gbé pɔ ma zìpi pɔ.

Yesu iko seeladeɔ

³¹ Tó má de mazla seelade ù, ma yá náai vío. ³² Seelade pàle ku í ma yá'ò, mé má dɔ́ ké ma yá pɔ í o náai ví. ³³ Baa ápiɔ, a gbéɔ zì Zāawa, ɔ à siana'òé.‡ ³⁴ Má daa gbènazín seeladeke gàuo, mále bee oé ké à e ɔɔ zia yáie. ³⁵ Zāa mé filia pɔ naa àle gupu ù, ɔ a we pɔnakè aa gupuai gɔɔpla. ³⁶ Yá pɔ Mae Lua dāmeɛ mà keɔ, yá pɔ mále kepɔ deé seela ùe ké Mae Lua mé ma zì. Ma seelapi de Zāa pɔla. ³⁷ Ma Mae pɔ ma zì ma yá'ò ɔ. I aà ɔɔ ma ziio, mé i wesiaáleɔ,* ³⁸ mé aà yá í zɔleki e á sɔ guuo, ké àle gbé pɔ a zì náaikeo yái. ³⁹ I mekpa Lua yá kyokeawa,

* 5:10 Zel 17.21 † 5:27 Dan 7.14 ‡ 5:29 Dan 12.2 § 5:33 Zaa 1.19 * 5:37 Maa 1.11

asa ɪɔ e we á wēni láasai eu. Ma yá ʒ taalapi lé o sɔ, ⁴⁰ kási ále gí mɔi ma kíi á wēnipi e.

⁴¹ Mále sáau wēle gbēnazína kíio, ⁴² ama má á dɔ, má dɔ ké á ye Luazio. ⁴³ Ma mɔ ní ma Mae tɔo, ʒ i ma dileo. Tó gbēpále mɔ ní azla tɔo, á aà dile. ⁴⁴ Lá i sáau wēlekɔwa, ili sáau wēle Lua mēndonawao, kpelewa á fɔ ma yá síi? ⁴⁵ Asu àɔ e máme má gé ní á yáo ma Mae kíio, Mɔizi pɔ á wé dɔi mé á gɛð. ⁴⁶ Tó a Mɔizi yá sí, dɔ á ma yá sí sɔ, asa ma yá ʒ á kè láu. ⁴⁷ Lá i yá pɔ á kèɔ sio, á ma yá síe?

6

Blekpa bilawa

(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

¹ Bee gbɛa Yesu bùa Galile ísidawa, (wí me ɔ Tibelia.) ² Bila ɔ tɛaàzi dasidasi, ké aa aà gyáɔ gbágbáa dabudabuɔ è yáí. ³ ʒ Yesu dède zɔle sísi musu ní á Iwao. ⁴ Yudaɔ Gɛamusu dikpe ká kái. ⁵ Ké Yesu wesè musu, á è bíla lé mɔ a kíi dasidasi, ʒ á Filipi là à mè: Máki wá ble e luu gbéɔ blei? ⁶ A bee ò Filipi le gwaa yáie, asa á dɔ lá á ye ke. ⁷ ʒ Filipi wèwà à mè: Anusu òaa do pɛe, baa tó wa líli baadee yɔɔyɔɔ, á pɛemáo. ⁸ Aà Iwao do Andelee, Simɔ Piɛɛ dáuna òè: ⁹ Negɔɛnae ku la á pɛe zɔzɔna ví mèn sɔo ní kpɔ giinaeo mèn pla. Bɔ bee á ke gbé dasie beɔ guui? ¹⁰ Yesu mè: A to gbéɔ zɔle. Sè bɔɔ di gupiue, ʒ aa zɔlezɔle. Gɔɛo níte aa ká gbɛon òaasɔsɔo lee sɔo (5.000). ¹¹ Yesu pɛepiɔ sè à Lua sáaukpá, ʒ á kpaalè gbé pɔ zɔle wɛpionɛ. Maa à kpɔ kpámá ɔ lá á aa yeiwa. ¹² Ké aa ká, ò á Iwao: A á miɔna pɔ gɔɔ sɛle pii, ké á kee su vúaa. ¹³ ʒ aa pɛe mèn sɔo pɔ wa sòpi miɔna pɔ gɔɔ sɛle gbí kuɛpla pai.

¹⁴ Ké wá dabudabu pɔ Yesu kèpi è wá mè: Gbépiá anabi pɔ lé mɔ dúnia guue síana. ¹⁵ Yesu dɔ ké wa ye mɔ á kpa kía ù ní gbáaoe, ʒ á góné we á èa dède sísi musu ado.

Yesu tda'oa isidaa

(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

¹⁶ Ké oosi kè, aà Iwao gè isida gɔsɔle. ¹⁷ ʒ aa gè gó'ílɛna guu, aale bua isidapi baale Kapenaù oi. Gu sí kò mé Yesu i mɔ ní kíi yáao. ¹⁸ Zaa'lan gbáa káka, ʒ í lé fele. ¹⁹ Ké aà Iwao goli aa ká kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àle taa'ò ía, àle sɔ ní gózi, ʒ vía ní kú. ²⁰ ʒ á òné: Máme, ásu to vía á kúo. ²¹ Aa wèi aà gɛ guu, ʒ gópi ká gu pɔ aale géu gɔɔ.

²² Ké gu dɔ bíla zɛa gɔsɔle isida baale. Aa dɔ ké gó'ílɛna kú we yáa mēndoe, mé Yesu i gɛ gópi guu ní á Iwao, aa tà níteɛɛ. ²³ Gbezá gó'ílɛna páleɔ bɔ Tibelia aa mɔ gu pɔ kái ní gu pɔ wá pɛe sòu Dii sáaukpaa gbɛao. ²⁴ Ké bílapi è aapi ge aà Iwao ku we ɔo, aa gè gópi guu aa gè aà wɛleli Kapenaù.

Yesu mé ble pɔ i ní ká wēniwa u

²⁵ Ké aa aà è isida baa we, aa òè: Mɛtulu, n ka la bɔɛ ni? ²⁶ Yesu òné: Slana mále oé, ále ma wēle pɛe pɔ á sò á ká yáie, i ke dabudabu pɔ á è yáí no. ²⁷ Asu zíkɛ ble pɔ í láa yáio, sema ble pɔ í ní ká àizánawa. Gbēnazín Né mé á á gba blɛpi, asa aapi ʒ Mae Lua á seela kèwá.*

* 6:27 Zaa 1.32

28 Ɔ aa aà là aa mè: Kpelewa wá ke wà yá pò Lua ye wà ke kei? 29 Yesu wè má à mè: Yá pò Lua ye à ke mé gbé pò a zì náaikea ù. 30 Aa òè: Dabudabu kpele ñyṣ kewēe ké wà e wí n náaikei? Yá kpele ñyṣ kei? 31 Wá deziṣ mana blè guwaiwau† lá a kēa láuwa wà mè: A blé pò bò musu kpámá aa blè.‡ 32 Ɔ Yesu ònè: Slana mále oé, i ke Moizi mé blé pò bò musu kpáwá. Ma Mae mé ì blé slande pò bò musu kpáwá. 33 Lua blépi mé gbé pò bò musu ì wēni kpa dúniawa ù. 34 Aa òè: Mae, ñyṣ blé bee taa kpáwá ƆƆpii. 35 Ɔ Yesu ònè: Mámé§ má blé pò ì ní ká wēniwa ù. Nɔana a gbé pò m̀ ma k̀i de lo, imi a ma náaikena de bauo. 36 N beeo lá má óéwa, baa ké a ma e, ále ma náaikeo. 37 Gbé pò ma Mae kpàa a m̀ ma k̀i, mé má gbé pò m̀ ma k̀i yá bauo. 38 I ke mazla pœákea yá ma b̀i musu ma m̀o, sema gbé pò ma zì pò. 39 Gbé pò ma zìpi pœán ke: Ḿsu to gbé pò a kpáa kee v́aao. A ye má ní b̀o gau ƆƆgbézázì. 40 Asa ma Mae pœán ke: A ye gbé pò wesí aà Néle ále aà náaike wēni láasai ee. Mámé má aà b̀o gau ƆƆgbézázì.

41 Ɔ Yuda gbāade Ɔ zɔakáaazi, ké à mè áme á blé pò bò musu ù yáí. 42 Aa mè: Gbépiá Yosefu né Yesue. Wá aà de ní aà dao d̀o lé? Ɔ ále o a b̀o musuea? 43 Yesu ònè: Asu zɔakao. 44 Gbé a f̀i m̀ ma k̀io, sema ma Mae pò ma zì aà sísi báasio, mí aà b̀o gau ƆƆgbézázì. 45 A kēa ānabi lá guu wà mè: Lua mé a yáda baade.* Gbé pò Mae Lua yámá mé a dà mé ì m̀ ma k̀i.

46 I ke gbēe Mae Lua è ní wéo no. Gbé pò b̀o aà k̀i mé aà è ado. 47 Slana mále oé, ma náaikena wēni láasai v́l. 48 Mámé má blé pò ì ní ká wēniwa ù. 49 A deziṣ mana blè guwaiwau, kási aa gá. 50 Blé pò ì b̀o musu pò mále opi, tó gbé blé, a gao. 51 Mámé má blé b́e pò b̀o musu ù. Tó gbé blépi blé, a Ɔ ku ƆƆpii. Blé pò má kpámá mé ma mebaasi ù, ké dúniá e a Ɔ wēni v́l yáí.

52 Ɔ gbāadepi lé lekpaake ní k̀o aa mè: Gbépi a f̀i a mebaasi kpáwá wà sóe? 53 Ɔ Yesu ònè: Slana mále oé, tó ì Gbēnazín Né mebaasi só a aà au m̀io, a Ɔ wēni v́lo. 54 Gbé pò ì ma mebaasi só mé ì ma au mí wēni láasai v́l. Mámé má aà b̀o gau ƆƆgbézázì. 55 Asa ma mebaasiá blé slandee, mé ma auá imia slandee. 56 Gbé pò ì ma mebaasi só mé ì ma au mí ku ma guu, mé má kú aà guu. 57 Lá Mae Lua b́e ma zì, mé m̀io ku aà yáí, máa gbé pò ì ma me so a Ɔ ku ma yáí. 58 Blé pò b̀o musun we. A de lán blé pò á deziṣ blé aa gáwao. Blé beeblena a Ɔ ku ƆƆpii.

59 Yesu yá beeo ò ƆƆ pò ále yādané Kapenaū lousisikpeue.

Yesu iwaṣ p̀o b̀o zakea

60 Ké aà iwaṣ yápi má, an daside mè: Yá gbāe, déme a f̀i? 61 Yesu d̀o a iwaṣwa ké aale zɔaka yápi musu, Ɔ a ònè: Yápi lé á fu yá? 62 Tó a sù á è Gbēnazín Né f̀le lé tá gu pò a kuu yáa s̀ be? 63 Lua Nisína mé ì wēni kpámá, mebaasi pœ ù weo. Yá pò má óé mé Lua Nisína pò ì ní ká wēniwa yá ù. 64 Kási á gbēo lé ma náaikeo. Asa Yesu gbé pò lé a náaikeo d̀o za káau ní gbé pò a su a kpámá. 65 Ɔ à mè lo: Bee yáí má óé, gbēe a e m̀ ma k̀io, sema Mae Lua aà gbà zé báasio.

66 Ɔ beeo bee aà iwaṣ p̀o b̀o zake dasidasi, aai t̄aazi lo. 67 Ɔ Yesu a iwa gbēn ku eplaṣ lá à mè: A ye ta s̀ yá? 68 Sim Ɔ Pi e wèwà à mè: Dii, dé k̀i wá géui? N wēni láasai yá v́l. 69 Wa n náaikè, Ɔ wá d̀o ké Lua gbé pò a kua adoan n ù. 70 Yesu

òné: A gbèon kuεplacɔ, mi á seo lé? Kási á gbèdo Setau vl. ⁷¹ Simɔɔ Isaliɔti né Yudasi yá ɔ àle o. Aàpi mé gbèon kuεplapio gbèdo pɔ a aà kpámá ũ.

7

Yesu gεa Lakpedɔa dikpeu

¹ Bee gbεa Yesu gè Galile wéle ní wéleɔ, asa a ye bebe Yudeo, ké Yuda gbāadeɔ lé aà we yái. ² Yudaɔ Lakpedɔa dikpe kaikù,* ³ ɔ aà dāunaɔ òè: Fεle laki gé Yude, ké n íwa pɔ kú weɔ yá pɔ níle keɔ e sɔ. ⁴ Tó gbé ye tɔbɔ, ìli a yáɔ ke asii guuo. Lá níle yáε beεɔ taa ke, n nzla ɔb dúniaε. ⁵ Baa aà dāunapio i aà náaikeo. ⁶ ɔ Yesu òné: A gɔɔ i kameε yāao. Apio sɔ, gɔɔpii zεvlé. ⁷ Dúnia a we zaáguo, āma a zamagu, ké mi me aà yākea vāi yái. ⁸ A gé dikpepiu, mále géuo, asa a gɔɔ i kameε yāao. ⁹ Aà yápi oa gbεa à gɔɔ Galileε.

¹⁰ Ké aà dāunapio gè dikpepiu, ɔ à gbāsa gè. I gé bíla wáao, à gè asii guue. ¹¹ Yuda gbāadeɔ lé aà wεle dikpepiu aa mè: Aàpi ku má ni? ¹² Bíla guu wāle yákùkù o maamaa aà musu. Gbēεɔ mè: Gbēmaε. Gbēεɔ mè: Aawo, àle gbéɔ sāsāε. ¹³ Gbēε i aà yā'o gupuauo, ké wāle vīake gbāadepio nε yái.

¹⁴ Ké dikpe kà a guo, Yesu gè Lua ua, àle yādané. ¹⁵ Aà yá bɔ gbāadepio sae aa mè: Gbé pɔ i kyokeo mé lá dɔ kéwaa? ¹⁶ ɔ Yesu òné: Yá pɔ mi danéá mazla yá no, gbé pɔ ma zí yáε. ¹⁷ Tó gbé ye ze ní Lua pœākeao, tó ma yādanε de aà pɔ ũ ge mazla yá mále o, aɔ dεε. ¹⁸ Gbé pɔ i azía yā'o lé wεle à tɔbɔε. Gbé pɔ i wεle à gbé pɔ a zí tɔbɔ, ade náai vl, mɔafili kú aà guuo. ¹⁹ Mɔizi i ikoyādaéo lé? A gbēε yápi kua sɔo. Bóyāi àle ma wei?

²⁰ ɔ bíla òè: N taa vlε. Démε lé n wei? ²¹ Yesu òné: Yá mendo má kè, ɔ à bɔ ápii saε. ²² Mɔizi tɔzɔyā dàε,† ɔ i tɔzɔ kámabogɔɔzì. (Kási i ke Mɔizi mé dàaleo, à bɔ á dezi káauo kíε.)‡ ²³ Lá wì tɔzɔnέε kámabogɔɔzì, ké wasu bɔ Mɔizi ikoyā kpεo yái, bóyāi á pɔ paamazi, ké ma gbé mè búu gbā aafia kámabogɔɔzì?§ ²⁴ Asuli yá gwa lá á wé lé ewao. Ali yá gwa a zéwa.

Kɔkpaalεa Yesu yái

²⁵ ɔ Yelusaleŭdeεɔ mè: Gbépiá gbé pɔ wāle we nolo? ²⁶ Gwa, àle yā'o gupuauee, mé gbēε lé lεdaaázioa? Gbāadeɔ aà dɔ Mesii ũ síana yá mɔɔɔ? ²⁷ Wá dɔ gu pɔ gbépi bɔu. Tó Mesii mɔ, waɔ dɔ gu pɔ à bɔu. ²⁸ Ayámεto gɔɔ pɔ Yesu lé yādané Lua ua, à pùna à mè: A ma dɔ mé á dɔ gu pɔ ma bɔu. Kási mi mó ní mazlaoo. Gbé pɔ ma zía síandεε, mé á aà dɔo. ²⁹ Má aà dɔ, asa ma bɔ aà kíε, aàpi mé ma zì. ³⁰ ɔ aale wεleε aà kú, āma gbēε i okāwào, asa aà gɔɔ i pa yāao. ³¹ Bíla guu wā Yesu náaikè dasi wā mè: Tó Mesii mɔ, a dabudabuke dasi de a pɔ pɔ gbéε bee kēla yá?

³² Ké Falisio mɔ wāle yákùkù o zā guu aà yá musu, ɔ sa'onkiaɔ ní Falisipio dɔaio zì aà kúí. ³³ ɔ Yesu mè: Ma kuaáno gɔɔ yɔɔ, mí gbasa tá gbé pɔ ma zì kíí. ³⁴ A ma wεleε à kuaa, asa á fɔ gé gu pɔ má kúuo.* ³⁵ ɔ gbāadepio lé kɔ lala aa mè: Má a ye géu, wí kuawài? A ye gé wá gbé pɔ lala'ò buipáleɔ guuo kíí à yāda buipálepio nε yá? ³⁶ Yá pɔ á òpi mi dea ni? A mè wá a wεleε wā kuawa, gu pɔ á kúu, wá fɔ gé weo.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zaa 5.9 * 7:34 Zaa 12.26, 14.3, 17.24

37 Dikpe ɔɔ gbia pɔ de kaa'isizl ũ, Yesu fɛle pùnámá à mè: Gbé pɔ imi lé de aà mɔ ma kɛi, 38 gbé pɔ lé ma náaike aà imi, í pɔ í ní ká wēniwa íɔ bɔ aà nòse guu, lá a kēa Luayátaalauwa. † 39 A bee ò Lua Nisina pɔ gbé pɔ lé a náaike e yá musue. Aai Lua Nisnapie e gɛiao, ké Yesu i tɔbɔ yáao yáí.

40 Ké bila yápi má, gbēe mè: Gbépiá anabipie síana. 41 Gbēe mè: Gbé beepiá Mesii. Ama gbēe mè: Mesii a bɔ Galilee? 42 A kēa Luayátaalau wà mè Mesiiá Davidi buie, ‡ a bɔ Davidi be wéle Beteleũe. § 43 Ŭ bila kɔkpaalè Yesu yáí. 44 An gbēe ye aà kú, ama gbēe i ɔkávào.

45 Ŭ dɔaiɔ èa tà sa'onkiaɔ ní Falisiɔ kɛi. Ŭ aa ní lá aa mè: Bóyáí i aà kú sùdo ní? 46 Dɔaiɔ wémá aa mè: Gbēe i yá'ò lán gbépiwa yáao. 47 Ŭ Falisiɔ òné: A á sásá sɔ yá? 48 Gbáadee ge Falisie aà náaike? 49 Bila bee Lua yá dɔo, Lua láaizimáe. 50 Nikodeũ pɔ gè Yesu kɛi * yáaa gbáadeɔ doc. A òné: 51 Wá ikoyá guu wà mè, wásu yáda gbéla aà yámasai ge yá pɔ a kè dɔsaio. 52 Aa òè: Galile gbén n ũ sɔa? Wéte ní gwa. Nyɔ e anabie a bɔ Galileo. 53 Ŭ baade tà a be.

8

Nɔe pɔ wa kù ní gɔo

1 Yesu gè Kùkpe sístipoleu. 2 Ké a gu dɔ gɔo, à èa gè Lua ua. Gbépii mɔ aà kɛi, ɔ à zòle lé yádané. 3 Ŭ Mɔizi ikoyádanedeɔ ní Falisiɔ mɔ ní nɔe pɔ wa kù ní gɔoo, aa aà zè zá guu 4 aa ò Yesue: Metulu, wà nɔee bee kù ní daakeaoe. 5 Mɔizi dilawé wá ikoyá guu wà nɔe bee taa pápa ní gbɛo wà dee. * N è kpelewa sɔi? 6 Aa bee ò ké aale líkpalewá aa e yádaaála yáíe. Ŭ Yesu náale, àle ɔgbeké tɔlewa. 7 Ké aa gí lé aà lala, ɔ à a mi fɛle a òné: A gbé pɔ í duunake yáao, aà aà pá ní gbɛo séia. 8 Ŭ à èa náale, àle ɔgbeké tɔlewa lɔ. 9 Ké aa mà màa, ɔ aa gèzea dodo sea za gbɛzɔɔwa. Ŭ Yesu gɔ ado ní nɔepio. 10 Ŭ à èa a mi fɛle a òè: Nɔe, aa tà má ní? Wi yádanla lɔoa? 11 Nɔepi wèwà à mè: Baa, gbēe ku la lɔo. Ŭ Yesu òè: Mapi má yádanla sɔo. Géi. Za gbá nsu duunake lɔo.

Yesu mé gupua ũ dúniaɛ

12 Ŭ Yesu yá'ò bílae lɔ à mè: Máme má gupua ũ dúniaɛ, gbé pɔ temazi aɔ ku gusiau lɔo, gupua pɔ í ní ká wēniwa ɔ aɔ vɛ. 13 Ŭ Falisiɔ òè: N de nzla seelade ũ, n yá náai vío. † 14 Ŭ Yesu wémá à mè: Baa tó mále mazía yá'ò, ma yá náai ví, asa má dɔ gu pɔ ma bɔu ní gu pɔ mále táuo. Apɔ, á gu pɔ ma bɔu ní gu pɔ mále táuo dɔo. 15 Àle ma tàae e lá á wé lé ewae. Mále gbēe tàae eo. 16 Tó ma su gbé tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai ví, asa má kú madoo, ma Mae pɔ ma zɛ kumaɔ. 17 A kú á ikoyá láu wà mè, seelade gbéɔn plaɔ yá mé náai ví. 18 Máme má de mazía seelade ũ. Ma Mae pɔ ma zɛ ma seelade lɔ. 19 Ŭ aa aà là aa mè: N mae ku má ní? Yesu wémá à mè: A ma dɔo mé á ma Mae dɔo. Tó a ma dɔ, dɔ a ma Mae dɔ.

20 Yesu yá bee ò osikli, ɔɔ pɔ àle yádané Lua uae. Wi aà kúo, asa aà ɔɔ i pa yáao.

21 Ŭ Yesu òné lɔ: Mále tá mé á ma wēle, ama á ga á duuna guue. A fɔ gé gu pɔ mále táuo. 22 Ŭ gbáadeɔ mè: A mè wá fɔ gé gu pɔ ále táuo. Asu azía de yá mɔɔɔ? 23 Ŭ Yesu òné: Zíle la gbéɔn á ũ, musu gbén ma ũ. Dúniaɛ bee gbéɔn á ũ,

† 7:38 Isa 44.3, Eze 47.1   ‡ 7:42 2Sam 7.12   § 7:42 Mis 5.1   * 7:50 Zaa 3.1-2   * 8:5 Iko 22.22-24   † 8:13 Zaa 5.31

dúniæ bee gbén ma ùo. ²⁴ A yáí tò má òé á ga á duuna guue. Asa tó i si máme má aà ùo, † á ga á duuna guue. ²⁵ Ǿ aa aà là aa mè: Mmènn déi? Yesu wèmá à mè: Gbé pò má òé za káau. ²⁶ Má yáví dasi mà ò á yá musu, mí yádaoála. Gbé pò ma zlá slandee, yá pò má mà aà kíi ò mi ò dúniæ.

²⁷ Aai dō ké Mae Lua yá ò ále onéo, ²⁸ 5 Yesu òné: Tó a Gbēnazlīn Né se dō musu, í gbasa dō máme má aà ù. Mili yáe ke ní mazlao, yá pò ma Mae dāmee ò mi ò. ²⁹ Gbé pò ma zī kuman, i ma to madoo, asa mib yá pò í kaaágu ke gōōpii. ³⁰ Gōō pò Yesu lé yápio ò, wà aà náaikè dasi.

Yesu dea Ablahaū

³¹ Ǿ Yesu ò Yuda gbāade pò aa a yá síone: Tó á ma yá kúa, áo de ma íwao ù yāma. ³² Aō slana dō, slanapi i to á gō wéee ù. ³³ Ǿ aa òè: Ablahaū buin wá ù, wi zōble gbēee yāao. Ǿ rīle ò wá gō wéee ùa? ³⁴ Yesu wèmá à mè: Slana mále oé, gbé pò í duunakéa duun zōe. ³⁵ Zóá ua gbēee gōōpii, ua né mé ua gbé ù gōōpii. ³⁶ To Lua Né á bó, á gō wéee ù slana. ³⁷ Má dō ké Ablahaū buin á ù, áma ále ma we, kée líi ma yáda á nòseuo yáí. ³⁸ Yá pò má è ma Maewa ò mále o, yá pò á mà á mae kíi ò ále ke. ³⁹ Ǿ aa òè: Ablahaū mé wá mae ù. Ǿ Yesu òné: Tó Ablahaū òlesenaon á ù, dō ále Ablahaū kea ke. ⁴⁰ Tia kéwa ále ma we, ma gbé pò ma slana'òé, slana pò má mà Lua kíi. Ablahaū i yá bee taa keo. ⁴¹ Ale á mae kea kee.

Ǿ aa òè: Naaenen wá ùo. Wá mae mēndoe, 5n Lua ù. ⁴² Yesu òné: Tó á maen Lua ù, dō á yemazi, asa Lua kíi ma bōu ma mō. Mí mō ní mazlao, aàpi mé ma zī. ⁴³ Bóyáí á ma yá midō ni? Ké á fō swādō ma yáio yáie. ⁴⁴ A mae Ibiisi pón á ù, aà pōeá ò á ye ke. Gbēdenan aà ù za káau, i ze ní slanao, ké slana ku aà nòse guuo yáí. Tó à eeto, aázla daan we, asa eden aà ù, egeō midee. ⁴⁵ Mapi sō mí slana'o. A yáí líi ma yá sío. ⁴⁶ A guu, déme duuna éai? Lá slana mále o, bóyáí ále ma yá sío ni? ⁴⁷ Gbé pò de Lua pò ù í swādō yá pò Lua lé oie. A de Lua pò ùo, a yáí líi swādō ma yáio.

⁴⁸ Ǿ gbāadepio òè: Samali gbén n ù! N táa víe! Wá yá na noa? ⁴⁹ Yesu mè: Má táa seao. Mí ma Mae kpela, ò i ma kpebo. ⁵⁰ Mili weele mà azla tōbo, Lua mé í weelemee, òme yāgōgōna ù. ⁵¹ Slana mále oé, gbé pò ma yá kúa a ga bauo.

⁵² Ǿ gbāadepio òè: Wá dō sa ké ní táa ví. Ablahaū gà ní anabio pii, ò rīle ò gbé pò n yá kúa a ga bauoa? ⁵³ N de wá dezi Ablahaū pò gala yá? Anabio gaga lo. Dé rīle nzla dile a ùi? ⁵⁴ Yesu mè: Tó mále mazla tōboe, bee gbiao. Ma Mae pò ále me a de á Lua ù, aàpi mé í ma tōbo. ⁵⁵ A aà dō, áma má aà dō. Tó ma mè má aà dō, máo de eede ù lááwae. Má aà dō mé má aà yá kúa. ⁵⁶ A dezi séia Ablahaū pōnakè ma gōō ea yá musu. A è, ò aà pō kēna. ⁵⁷ Ǿ gbāadepio òè: Ní ka wè blakwí yāao, ò n Ablahaū èa? ⁵⁸ Yesu òné: Slana mále oé, e wàō gé Ablahaū íi, má kú.

⁵⁹ Ǿ aa gbē sèle wà aà pápaò. Ǿ à ùle à bō Lua ua.

9

Gbé pò wa í vĩa gbágbaa

¹ Ké Yesu lé bebe, á gbé pò wa í vĩa è. ² Ǿ aà íwao aà là aa mè: Metulu, dé duuna yáí ò wà gbépi líi vĩa? Aà zla pò yáí yà, ge aà de ní aà dao pòe? ³ Yesu wèmá à mè: I ke aà duuna ge aà de ní aà dao pò yáí no. Ké wà Lua yáke a ewá

yáie. ⁴ Sema wà gbé pò ma zì yàkka ke za gupua wéi. Gwáasina lé mós ké gbèe a e yàe ke bo. ⁵ Goo pò má kú dúnia guu, má de gupua ù dúniae.

⁶ Ké a ò màa, à lé'i tò búsuwa, ò a yà a màma aà wéowa. ⁷ A òè: Ge n̄ oopi Siloe í guu. (Bee m̄ í sísia.) Ǿ à gè oopí, ò à sù wé wēa. ⁸ Aà fáanideò n̄ gbé pò aa aà d̄s baakena ù m̄: Gbé pò l̄o baake z̄leapin weo lò? ⁹ Gbēeò m̄: Aàpiē. Gbēeò m̄: Aawo, ade b̄aàwae. Ḡeepi m̄: Mámē! ¹⁰ Ǿ aa aà là aa m̄: Kpelewa n̄ kè n wé wēi? ¹¹ A wè má à m̄: Gbé pò wí mē Yesu mé búsu yà a màma ma wéwa, à m̄ m̄ gē oopi Siloe í guu. Ké ma gē oopí, ò ma gu'è. ¹² Ǿ aa aà là aa m̄: Aàpi ku má n̄? A m̄: Má d̄sò.

¹³ Ǿ aa gè Falisieò k̄i n̄ gbé pò de v̄ia ù yāapio. ¹⁴ A m̄ lè kámabogooz̄l̄ ò Yesu búsu yà à aà wé wēè. ¹⁵ Ǿ Falisieò aà là l̄o: Kpelewa n̄ kè n gu'èi? A wè má à m̄: A b̄èle n̄ ma wéwae. Ké má p̄ipi, ò ma gu'è. ¹⁶ Ǿ Falisieò m̄: Gbépi í b̄o Lua k̄iio, asa líi kámabogooz̄l̄ yādao. An gbēeò m̄: Duunkena a f̄o dabudabu beeò taa kee? Ǿ aa k̄okpaalē. ¹⁷ Ǿ aa aà là l̄o: Mpi s̄s n̄ gbé pò à n wé wēne, n̄le e kpelewa aà yá musui? A m̄: Anabiē.

¹⁸ N beeo gbāadeò í sí ké a de v̄ia ù ò aà wé wēo, ò aa gè aà de n̄ aà dao sísi. ¹⁹ Aa n̄ lá aa m̄: A nén laa? A aà í v̄ia yāma yá? Kpelewa a kè àle gu'e sai? ²⁰ Ǿ aà de n̄ aà dao wè má aa m̄: Wá d̄s ké wá néē. Wa aà í v̄iaē. ²¹ Ama lá a kè sa àle gu'e, wá d̄sò. A aà la we, gbé gbāae, a f̄o azla yá'o. ²² Aà de n̄ aà dao ò màa, ké aale v̄lake gbāadeòne yáie. Asa aa zèò ké gbé pò ò Yesuá Mesiie, wà lousisikpez̄z̄e. ²³ Bee yáí aà de n̄ aà dao m̄, gbé gbāae, aa aà la.

²⁴ Gbé pò de v̄ia ù yāapi sísia gēn plaade guu ò aa òè: O n̄ sí n̄ Luao. Wá d̄s ké ḡeepiá duunkenaē. ²⁵ Ǿ à m̄: Tó duunkenaē, má d̄sò. Yá m̄endo má d̄s. V̄ian ma ù yāa, ò mále gu'e sa. ²⁶ Ǿ aa aà là aa m̄: Bó a kènei? A n wé wēne kpelewa ni? ²⁷ A wè má à m̄: Má òé kò, í swáseio. Bóyáí á ye mai l̄o? A ye ḡo aà íwaò ù s̄s yá? ²⁸ Ǿ aa z̄o ad̄wá aa m̄: Mmē n̄ de aà íwa ù we! Wamooowao Moizi íwaon wá ù. ²⁹ Wá d̄s ké Lua yá'ò Moizie. Aàpi s̄s, wá d̄s gu pò à b̄uo.

³⁰ Ǿ ḡeepi òné: Yáb̄onsae ma we! A ma wé wēmēe, ò á d̄s gu pò à b̄uoa? ³¹ Wá d̄s ké Lua lí swáse duunkenaò yáio, í swáse a yāmana pò í a p̄oēā ke yáí. ³² Zaa Lua dúnia k̄ale, wí ma gbēe gbé pò wa í v̄ia wé wēo. ³³ Tó gbépi í b̄o Lua k̄iio, a f̄o p̄oē keo. ³⁴ Ǿ aa òè: Wà n̄ í duuna guu m̄m̄ioē, ò n̄le yādada wēea? Ǿ aa aà yá.

Luad̄saiá v̄lakuaē

³⁵ Yesu má wá aà yá. Ké à aà è, à aà là à m̄: N̄le Gbēnaz̄l̄n Né náaikēa? ³⁶ Ḡeepi wèwá à m̄: Mae, dén aà ùi, ké má e aà náaikēi? ³⁷ Yesu òè: N̄ aa è, aàpi mé lé yá'onno. ³⁸ Ǿ ḡeepi òè: Dii, mále n̄ náaikē. Ǿ à k̄uleè. ³⁹ Ǿ Yesu m̄: Gbéò kpaalea yáí ma m̄oi dúniau la, ké wésia deò gu'e, wēkēnaò í ḡo v̄iaò ù.

⁴⁰ Falisieò ku we. Ké aa yápi má, aa òè: Wápiò, v̄iaon wá ù s̄sá? ⁴¹ Ǿ Yesu òné: Tó v̄iaon á ù, d̄s á duuna v̄io. Lá ále o á wé kēa, á duuna ḡi kuē.

10

Yesuá sadan maaē

¹ Stana mále oé, gbé pò lí gē s̄s kaa léuo, í v̄i kaaa gupálei, adeá kpáie, kpáiweliwēe. ² Gbé pò í gē kaa léu s̄s, ade mé s̄adana ù. ³ Kaa lé d̄šana í zewē adee, s̄aò s̄s aa aà l̄o d̄s. I a s̄aò sísi an baade t̄owa, í b̄olér̄no. ⁴ Tó à b̄olér̄no, í

d̄baané, aal̄b̄ t̄eaàzi, ké aa aà l̄b̄ d̄s̄ yáí. ⁵ Aali we t̄è gb̄p̄alezio. Aal̄ bàal̄è, ké aa gb̄p̄ale l̄b̄ d̄s̄o yáí.

⁶ Yesu yápi l̄èeüné, ÿ aai d̄s̄ b̄ȳ á a ònéo. ⁷ Bee yáí Yesu èa òné: Slana mále oé, máme má kaa lé ù s̄aone. ⁸ Gb̄é p̄ aa d̄baameeá kp̄áione, kp̄áiweliweone mpii, ÿ s̄a i ní yámao. ⁹ Máme má kaa lé ù. Gb̄é p̄ ḡè ma guu a aafia'e. Alio ḡè alio b̄b̄, ali p̄obleki e. ¹⁰ Kp̄áí'oa yáí ÿ kp̄áí i moi, ÿ p̄ de ÿ p̄ òkpa. Ma m̄e, ké gb̄é aao w̄eni v̄í, aal̄b̄ v̄í à k̄è zài. ¹¹ Máme má s̄ad̄an maa ù. S̄ad̄an maa ÿ gi a w̄eni a s̄a yáí. ¹² Gb̄èwinaá s̄ad̄an maa no. Lá s̄a de aà p̄ ùo, tó a è àwalewana lé m̄s̄, ÿ s̄a to we à bàal̄è, ÿ àwalewana ÿ s̄a k̄úkú ÿ ní fáaa. ¹³ Gb̄épi bàa líb̄ kú ní s̄aob̄, ké a de gb̄èwina ù yáí.

¹⁴ Máme má s̄ad̄an maa ù. Má a s̄a d̄s̄, mé aa ma d̄s̄, ¹⁵ lá Mae Lua ma d̄s̄ mé má aà d̄wa. Mále gi ma w̄eni an yáí. ¹⁶ Má s̄a pále v̄í aa ku kaae beeuo. Sema má d̄baané s̄s̄. Aa ma l̄b̄ ma, kp̄asa i ḡs̄ m̄endo ní d̄nao m̄endo. ¹⁷ Mále gi ma w̄eni ké má èa si l̄b̄ yáíe. A yáí Mae Lua yeimazi. ¹⁸ Gb̄èe a ma w̄eni siao, má gi ní maziao. Má a giia zé v̄í, mé má a sia zé v̄í l̄b̄. Yá p̄ ma Mae dil̄em̄en we.

¹⁹ Yápi yáí Yuda gb̄adeo k̄okpaal̄è l̄b̄. ²⁰ An guu gb̄é daside m̄è: A t̄áa v̄íe, aà mi líaae. B̄ȳáí ále sw̄áse aà yáíi? ²¹ An gb̄èe m̄è: T̄áade yá'oan weo. T̄áa a f̄s̄ v̄í a w̄é w̄èe?

Yesu a luak̄e oané

²² Lua kp̄é sak̄ea Yelusaleü dikpe k̄a. Buzièe, ²³ ÿ Yesu lé bebe Lua ua a gu p̄ w̄í me Salom̄ bilandaau. ²⁴ ÿ Yuda gb̄adeo líaaàzi aa aà là aa m̄è: Nȳ w̄á tó looa e b̄e ni? Tó Mesiin n ù, ow̄èe w̄asawasa. ²⁵ ÿ Yesu w̄emá à m̄è: Má óé, i sio. Yá p̄ mále ke ní ma Mae t̄oob̄, yápi má a seela ù. ²⁶ Api s̄s̄ i sio, ké á de ma s̄a ùo yáí. ²⁷ Ma s̄a ÿ ma yáma. Má ní d̄s̄ mé aal̄b̄ temazi. ²⁸ Mi w̄eni láasai kp̄amá, aa gaga bauo. Gb̄èe a f̄s̄ ní b̄b̄ ma ozi. ²⁹ Ma Mae mé ní kpa, mé aà z̄s̄ de gb̄épiia. Gb̄èe a f̄s̄ ní b̄b̄ aà ozi. ³⁰ Mapi ní ma Maeo w̄á doue.

³¹ Gb̄adepio gb̄e s̄èle l̄b̄, aa ye aà pápaò aa aà de. ³² ÿ Yesu òné: Ma yámaa p̄ ma Mae d̄am̄e k̄èè dasi. A kpele yáí á ye ma pápa ní gb̄eoi? ³³ ÿ gb̄adepio w̄èw̄a aa m̄è: W̄á ye w̄á ní pápa ní gb̄e yámaa p̄ ní k̄è yáí no. Ké n d̄e ní Luao yáíe.* Gb̄enaz̄inan n ù, ÿ n nz̄la dil̄e Lua ù. ³⁴ ÿ Yesu w̄emá à m̄è: Lua ò á ikoyá láu à m̄è, luaon ní ù.† ³⁵ Lua i o gb̄é p̄ ále yá'onépioe luao lé? Aà yá báde a v̄í s̄o. ³⁶ Ma gb̄é p̄ ma Mae ma dil̄e adoa à ma z̄í d̄únia guu s̄s̄, ké ma m̄è Lua Nén ma ù, b̄ȳáí a m̄è ma d̄e ní Luaoei? ³⁷ Tó mále ma Mae kea keo, ásu ma yá sio. ³⁸ Tó mále ke s̄s̄, baa tó i ma yá sio, à ma náaike ma yákeo yáí, ké à e d̄s̄ s̄ásá Mae Lua ku ma guu mé má kú aà guu. ³⁹ ÿ aa èa lé z̄ew̄e e wa aà kú, ÿ à pílimá.

⁴⁰ ÿ à èa ḡè Yuud̄e baale, gu p̄ Zaa gb̄é da'il̄ek̄eu s̄éia. A ḡooplak̄è we,‡ ⁴¹ ÿ w̄á m̄ò aà k̄íi dasidasi w̄á m̄è: Baa ké Zaa i dabudabue keo, yá p̄ a ò gb̄é bee musu piia slanae. ⁴² ÿ w̄á aà náaike we dasi.

11

Lazaa gaa

* 10:33 Lev 24.16 † 10:34 Sou 82.6 ‡ 10:40 Zaa 1.28

¹ Gbé pò wí mē Lazaa lé gyáke Betani, wéle pò aà dāe Maliama ní Maatao kuu. ² Maliamapi mé nɔe pò tulale kà Diiwa à aà gbá wàa ní a mikáo ũ. ³ Ǿ Lazaa dāepiò lékpāsákè Yesue aa mē: Dii, n gbēna lé gyáke. ⁴ Ké Yesu yápi mà à mē: Gyápi miá ga no. Ké Lua zòke bɔ gupuaú yáie, Lua Né i tɔbɔ a musu. ⁵ Yesu ye Maata ní aà dāunao ní Lazaaózi. ⁶ Aà Lazaa gyáke baomaa gbēa à kè gu pò á kúu gía gɔɔ pla.

⁷ Bee gbēa ɔ à ò a iwāɔne: Wà ea gé Yude. ⁸ Ǿ aà iwāɔ òè: Metulu, gbāadeɔ ye n pápa ní gbēo i gēgēo, ɔ ní ye wà ea gé we ba? ⁹ Yesu mē: Fáane do lelu kuēpla nolo? Gbé pò lé bebe fáane lí gēmbɔleo, ké àle gu'e dúniaē bee gupua yáí. ¹⁰ Tó àle bebe gwāasína, a gēmbɔleε, ké a gupuapi vío yáí.

¹¹ Yápi oa gbēa Yesu òné: Wá gbēna Lazaa í'ò. Málé gé aà vuie. ¹² Ǿ aà iwāɔ òè: Dii, tó àle í'oe, a aafia'e. ¹³ Lazaa gaa yá Yesu lé oné, ɔ aale e í'oe síana. ¹⁴ Ǿ Yesu òné sa wásawasa: Lazaa gāe. ¹⁵ Ma pɔ kèna ké má kú weo, ké à e à ma náaikε yáí. Wá gé aà kíi. ¹⁶ Ǿ Tomaa pò wí mē Sía ò a gbéɔne: Wá gé, wí ga ní Diio s̄.

¹⁷ Ké Yesu ká we, à mɔ lè wà Lazaa v̄ à kè gɔɔ síiɔ kò. ¹⁸ Betani ku kái ní Yelusaleũo lán kiloo àaɔ taawa. ¹⁹ Yuda gbāadeɔ b̄ we dasi aa mò Maata ní Maliamao kíi an n̄s̄e níniiné an dāɔ ga yá musu. ²⁰ Ké Maata mà Yesu lé mɔ, à gè daiaàle. Maliama gò z̄leá be. ²¹ Ǿ Maata ò Yesu: Dii, tó ní kú la yáa, ma dāɔ a gao. ²² Baa tia má d̄s̄ ké yá pò ní gbēa Luawa, a kenε. ²³ Yesu òè: N dāɔ a vu. ²⁴ Maata òè: Má d̄s̄ ké a vu z̄l pò gɔɔ vu gɔɔgbēz̄ázi. ²⁵ Yesu òè: Mámε má gbé pò í gɔɔ vu à wēni kpámá ũ. Baa tó ma náaikena gā, a gi àɔ kue. ²⁶ Gbé pò kú mé àle ma náaikε a ga bauo. N bee sía? ²⁷ Maata òè: Ao Dii, má sí ké Mesií, Lua Né pò wà mē a mɔ dúnia guun n ũ.

Lazaa vua

²⁸ Ké Maata yápi ò, à gè a dāuna sísi, a òè asii guu: Metulu mò, àle n gbēa. ²⁹ Ké Maliama yápi mà, à f̄le kpakpa, àle gé aà kíi. ³⁰ Yesu i gē wéle guu yáao, a ku gu pò Maata dāuaàle gíae. ³¹ Gbāadepiò ku kpéu ní Maliamao, aale aà n̄s̄e nínié. Ké aa è à f̄le ní wāao à b̄, aa b̄ teàázi, asa aale e àle gé ɔlɔi miaae.

³² Ké Maliama ká gu pò Yesu kúu, ké à aà è, à kùle aà gbázi a òè: Dii, tó ní kú la yáa, ma dāɔ a gao. ³³ Yesu è àle ɔlɔ mé gbāade pò m̄aànɔpiò lé ɔlɔ b̄. Ǿ tólobi z̄uaágu, aà pɔ yá. ³⁴ Ǿ à mē: A aà v̄ má ní? Aa wèwà aa mē: Mae, mɔ n̄ gwa. ³⁵ Yesu wé'ikáu. ³⁶ Ǿ gbāadepiò mē: A gwa lá a yeaázi. ³⁷ Ǿ an gbēe mē: Aà gbé pò à v̄la wé wè, a f̄s̄ gi Lazaa ga yáao lé?

³⁸ Ké Yesu lé gé miapi kíi, ɔ tólobi z̄uaágu b̄. Miapiá gbè'εε, gbè gbènε ta a léle. ³⁹ Yesu mē: A gbepi go epile. Ǿ gɛpi dāe Maata òè: Dii, à yaikè kò, asa à kè gɔɔ síiɔε. ⁴⁰ Yesu òè: Mi onε, tó níle ma náaikε, níȳ Lua z̄òke eo lé? ⁴¹ Ǿ wà gbepi gò. Yesu wēsè musu à mē: Baa, ma n sáaukè ké n ma yámà. ⁴² Má d̄s̄ ké n̄ɔ ma yāma gɔɔpii, āma má ò bíla pò kú la yáie, ké aa e si níμε n ma z̄l.

⁴³ Ké a ò beewa, à p̄na ní b̄ɔ gbāao à mē: Lazaa, mɔ n̄ b̄. ⁴⁴ Ǿ gbé pò gāpi b̄, pòle fifia aà mēwa mé zwāa yea aà miwa. Yesu òné: A pò polowà, í aà gbac.

Lεkpaata Yesuzi

⁴⁵ Yuda gbāade pò aa mò Maliama k̄lipi, ké aa yá pò Yesu k̄epi è, aa aà náaikè dasi. ⁴⁶ Ama an gbēe gè Falisio k̄i, aa yá pò Yesu k̄e òné. ⁴⁷ Ǿ sa'onkiaɔ ní Falisipio gbāadeɔ gbēa k̄k̄aaawa aa mē: Gbépi lé dabudabuke dasi, wá sé

kpelewa ni? ⁴⁸ Tó wá tò àlè kè màa, wa aà náaikè píe, Lomadeo i mo wá Lua kpé ní wá buio suumpa píi. ⁴⁹ O an gbèdo Kaaifa pò de sa'onkia ũ wē bee òné: A yāe dso. ⁵⁰ Ké gbé mēndo gaa wápíi gbēu maa de wá bui midēala, á dso lé? ⁵¹ I yá bee o ní azlaoo. Ké a de sa'onkia ũ wē bee yáí, 5 à anábikèkè à dōaa lá Yesu a su ga Yudaō gbēu ò. ⁵² I kē Yudaō n̄tē no, ní Lua né pò fáaaaōe lo, ké aà ní kē mē dou. ⁵³ Za zibeezi 5 gbāadepio zè ní Yesu deao. ⁵⁴ A yáí tò Yesu i bō gupuaú ní guu loo. O à gè zōewia pò kú gbáa léa, wí mē Eflaiū. A gōoplakè we ní a íwaō.

⁵⁵ Yudaō Gēamusu dikpe káikù. Wà bō zōewiaō guu dasidasi, wà gè Yelusaleū e dikpepi àò ka gbāōa yáí. ⁵⁶ Wàlè Yesu wēle, wa zea Lua ua, wàlè kō lala wà mè: A è kpelewai? A we mo dikpeue? ⁵⁷ Sa'onkiaō ní Falisio dīlè tò gbēe Yesu kúkíi dō, aà oné ké wà e aà kú.

12

Tulalekaa Yesu gbāwa (Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

¹ Gēamusu dikpe gō gōo soolo, 5 Yesu mò Betani, Lazaa pò à aà vù à bō gau bē wēleu. ² Wà blèkè Yesuē we. Maata mé lé blè kpaale, mé Lazaa ku blēblenaō guu ní Yesuo. ³ O Maliamaa tulale bui maa ode sè mòò, à kà litili guo, 5 a kà Yesu gbāōwa à aà gbápio wàa ní a mikāo. Tulale gí lí kpéa. ⁴ Yesu íwaō do, Yudasi Isalioṣi pò a Yesu kpámá mè: ⁵ Tulale bee 5a kà wē do zī 5a ũ. Bóyáí wi yía wà a 5a kpà taasideōwao ni? ⁶ I bee o taasideō wēnagwaa yáí no, ké kpáie yáie. Ome lo mòbōo kúa, lo 5a kñni kuluyeye. ⁷ O Yesu mè: Nōepi tó. Aà bee ulè e ma gē kpelagōo. ⁸ Taasideō kuánō gōōpiie,* ama máo kuánō gōōpiio.

⁹ Yuda gbāadeō mà Yesu kú Betani, 5 aà gè we dasidasi. I kē Yesu yáí aa gèi adoo, ké aa Lazaa pò Yesu aà bō gau e loe. ¹⁰ O sa'onkiaō zèò aa Lazaa de lo, ¹¹ asa aà yáí 5 gbāadeō lé kémá dasi, aale Yesu náaikè.

Gbāakpaa Yesuzi Yelusaleū (Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

¹² Ké a gu dō, bíla pò mò dikpeuo mà Yesu lé mó Yelusaleū, ¹³ 5 aa kpakpalaō zōzō aa gè daioaale. Aale wiile aale me:
Gbāa kè!

Báaaden gbé pò lé mó ní Dii tóo u!

Báaaden Isaiiō Kía u!†

¹⁴ Yesu zaa'ina è, à dīkpe lá a kēa láuwa wà mè:

¹⁵ Siōnadeō, ásu vīakeo.

A kía lé mó dia zaa'in bōlo kpe.‡

¹⁶ Aà íwaō i yápi midō glao. Yesu fēle taa gawi guu gbea 5 aa dō sa ké wà yápi kè aà yá musue, mé nípio wà apii kèè. ¹⁷ Ké Yesu Lazaa sísi à bō miau à aà vù à bō gau, gbé pò kuaaōo a baokpākpané. ¹⁸ A yáí bíla gè daiaale, asa aa mà à dabudabupi kèè. ¹⁹ O Falisio òkōe aa mè: A èa? Wá fō pōe wowào. Gwa, dúnia bō teaazi.

Yesu a ga ya'oa

²⁰ Gelekioē ku gbé pò aa mò lousisii dikpeuo guu, ²¹ 5 aa gè Besaida pò kú Galile gbé Filipi kñi, aa wabikèwà aa mè: Mae, wá ye Yesu kō'eai. ²² Filipi gē ò Andeleee, 5 aa gè wa ò Yesuē sánu. ²³ Yesu òné: Gbēnazlín Né tōbōgōo kà.

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Sou 118.25-26 ‡ 12:15 Zkl 9.9

24 Slana mále oé, tó pówena i gē tíu à f̄mbasibò, ɔ ku adoe. Tó à f̄mbasibò s̄s, ɪ ne'i maamaae. 25 Gb̄é p̄s ye a wēnii, wēnipi a v̄uaawà. Gb̄é p̄s ḡi a wēnii d̄úniæ beeu s̄s, ade aɔ ku ḡɔɔpiie. 26 Tó gb̄é ye z̄ikemeε, aàɔ temazi, ma z̄ikenapi ɔ ku gu p̄s má kúu. Tó gb̄é lé z̄ikemeε, ma Mae a aà kpela. 27 Tiasa ma p̄s yà. Kpelewa má oi? Mà o, Baa, ma b̄s yá p̄s lé m̄ɔau yà? Aawo! Ma m̄s yá p̄s lé m̄ɔapi yáie. 28 Baa, t̄b̄ɔ. ɔ b̄ɔ b̄ɔ luabe à mè: Má b̄s kò, mé má εa b̄s ɔ. 29 Ké bíla p̄s kú we mà aa mè: Lou mé v̄i. Gb̄ēɔ mè: Malaika mé yá'òè. 30 ɔ Yesu ònè: I ke ma yáí b̄ɔpi b̄òio, á yáie. 31 Yá a z̄l̄e d̄úniæ beewa sa. Wa d̄úniæ bee kía b̄s kpalau sa. 32 Mapi s̄s, tó wà ma se ma d̄s musu, má bui píi sísi aa m̄s ma kíi. 33 Ké Yesu ò màa, à d̄baa lé ga p̄s a su ga yá'oe.

34 ɔ bíla òè: Wá mà a ku ikoyá láu wà mè, Mesii aɔ ku ḡɔɔpiie, S̄ mé n mè wa Gb̄ēnaz̄in Né se d̄s musu s̄s be? Déme Gb̄ēnaz̄in Népi úi? 35 Yesu wemá à mè: Gupua kuaán̄ ḡs ɔɔε. Ḡɔɔ p̄s á gupuapi v̄i, à b̄eu, ké gu su siwáó yáí. Gb̄é p̄s be gusiau líb̄ d̄s gu p̄s àl̄e géuo. 36 Ḡɔɔ p̄s á gupua v̄i, à gupuapi náaike, í ḡs gupua gb̄é ɔ. Ké Yesu ò màa, ̄s à gè ùlené.

Yuda gb̄aadeɔd̄ Yesu nd̄aikensaiɔne

37 Baa ní dabudabu dasi p̄s a kè ní wáaɔ, aai aà náaikeo, 38 ké yá p̄s á nabi Isaia

ò e pa yáí à mè:
Dii, gb̄ēe i bao p̄s wá kpà sio.
Wà n gb̄āa è, wi d̄sɔ.*

39 Aai we aà náaikèo, asa Isaia ò ɔ:

40 Lua ní wé v̄lak̄úné ké aasu gu'eo,
à ní n̄d̄e tátané ké aasu yāma aa εa suwa,
i ní gb̄ágb̄ao yáí.†

41 Isaia bee ò ké à Yesu gawi èɔ yáie, ̄s à aà yá'ò. 42 N beeo gb̄aadeɔd̄ Yesu náaikè dasi. Falisio yáí ̄s aaliɔ ye wà d̄s máo, ké wasu lousisikpeɔz̄ónéó yáí. 43 Asa aa ye gb̄ēnaz̄inao ní s̄aaukpa de Lua ní s̄aaukpa.

44 ɔ Yesu p̄na à mè: Gb̄é p̄s lé ma náaike, i ke mapi àl̄e a náaike adoo, àl̄e gb̄é p̄s ma z̄i náaikeε ɔ. 45 Gb̄é p̄s lé ma e lé gb̄é p̄s ma z̄i εe ɔ. 46 Ma m̄s d̄úniæ guu gupua úe, ké gb̄é p̄s lé ma náaike su àɔ ku gusiau ɔ. 47 Gb̄é p̄s ma yāmà mé a k̄uao, i ke máme má yādaaálao, asa mi m̄s yādaí d̄úniala no, ma m̄s d̄úniæ suabaie. 48 Gb̄é p̄s ḡimazi mé i ma yá sio, yákpale lé aà d̄āe. Yá p̄s má dàèpi mé a z̄l̄ewà ḡɔɔgb̄ez̄áz̄i. 49 Asa mi yāe o ní maz̄l̄aoo. Yá p̄s má ò ní yá p̄s má d̄anéó, ma Mae p̄s ma z̄i mé dilemeε. 50 Má d̄s ké yá p̄s a d̄ám̄eεá wēni láasai yáe. Beewa yá p̄s mále o, mále o lá ma Mae òmeεwae.

13

Yesu a íwaɔ gb̄á pípia

1 E Gēamusu dikpe àɔ ka, Yesu d̄s ké a b̄sa d̄úniæ bee guu taa a Mae kíi ḡɔɔ kà. Lá a ye a gb̄éɔzi d̄úniæ guu, a yeŋzi e a wēni léwae.

2 Aale p̄oble. Íbiisi d̄á Sim̄ɔɔ Isalicti né Yudasie a s̄ɔu kò, ké aà Yesu kpámá.

3 Yesu d̄s ké a Mae p̄pii n̄ae a ɔz̄i. A d̄s ké a b̄s Luapi kíi, mé a εa lé tá aà kíie.

4 Ḡɔɔ p̄s aale p̄oble, Yesu f̄l̄e à a ula b̄s kàl̄e, ̄s à saveti se d̄s a pi. 5 Bee gb̄ea à

ikà ta guu, 5 à nà a ìwao gbá pípiawa, àlè waa ní saveti pò á dò a pipio. ⁶ Ké à kà Simoo Piεε kíi, Piεεpi òè: Dii, míme ríyò ma gbá pípipimεεa? ⁷ Yesu wèwà à mè: N yá pò mále ke dò glao. Nyò dò gbezà. ⁸ Piεε òè à mè: Nyò ma gbá pípipimεε bauo. Yesu òè: Tó mi n gbá pípio, wá yáe v1 ní kòo bo. ⁹ Simoo Piεε òè: Dii, i ke ma gbáe adoo, ma o ní ma mioe bo. ¹⁰ Yesu òè: Gbé pò zu'ò bàa kú ní a gue pípioo, sema aà gbá, asa a zéae. A gbásio, ama i ke ápii no. ¹¹ A dò gbé pò a su à a kpámá. A yáí à mè aa gbásisai nípii.

¹² Ké à ní gbá pípiné a làa, à a ula se dà, 5 à zòlè bo. A òné: A yá pò má kèè dǎa? ¹³ I omεε Metulu ge Dii. Alé o a zéwae, asa má de a úe. ¹⁴ Lá ma gbé pò má de á dii ní a yádanedeo ú ma á gbá pípié, àliò kò gbá pipi sò. ¹⁵ Ma a taa kèé. Aliò ke lá má kèéwa. ¹⁶ Siana mále oé, zòblena lío de a diilao, zina lío de gbé pò a zllao. ¹⁷ Lá a yá bee dǎ, báaadeon á ú tò ále ke. ¹⁸ I ke ápii yá mále oo. Má gbé pò má sèò dò. Sema yá pò kèa láue bee pa wà mè:

Gbé pò wi okáaa ta dou mé bò ma kpe.*

¹⁹ Mále oé tia e àò gé mói, ké tó à mò, á sí máme má aà ú. ²⁰ Siana mále oé, tò gbé gbé pò ma aà zì díle, à ma díleε. Tó gbé ma díle sò, à gbé pò ma zì díleε.

Yesu dɔaa Yudasí ní Piεεo yá'oa

(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

²¹ Ké Yesu bee ò, tòlobi zùaaǵu, 5 a òné wásawasa à mè: Siana mále oé, á gbèdo mé a ma kpámá. ²² O aà ìwao kò gwàgwa, aa bìlikè gbé pò àlè owa. ²³ Iwa mendo pò Yesu yeaàzi gengesekeεa aà sae. ²⁴ O Simoo Piεε lesuikèè aà Yesu la gbé pò àlè o. ²⁵ O ìwapi sòkpàle Yesuzi à aà là à mè: Dii, dé ni? ²⁶ Yesu wèwà à mè: Má ìmazò dowá, mí kpá adewa. O à ìmazò dowá a kpà Simoo Isalioti né Yudasíwa. ²⁷ Ké Yudasí ìmapi sí, Setáu gèaǵu gò. O Yesu òè: Yá pò níle ke ke kpakpa. ²⁸ Gbé pò aale pòble, an gbèe i dò bóyáí Yesu bee òiè. ²⁹ Lá Yudasí mé ìò mòbo kú, 5 gbèe ìé e Yesu òè aà gé dikpe pò pò aa yeiò líúε ge aà gé pòe kpáí taasidewae. ³⁰ Ké Yudasí ìmapi sí, à bò gò. A mò lè gwáε.

³¹ Ké Yudasí bò, Yesu mè: Tiasa Gbēnazin Né a tòbo, mé Lua a tòbo aà yá musu. ³² Tó Lua tòbò aà musu sò, Lua a aà tòbo a kíi mé a bò gò. ³³ Ma gbé, ma kuaánò gò yoo. A ma wεεle, ama mále oé tia lá má ò gbāadeonewa, á fò gé gu pò mále táuo.† ³⁴ Mále yá dafu díleéε, àliò yekòí. Lá má yeázi, ápiò sò àliò yekòí maa bo. ³⁵ Tó á yekòí, 5 gbépii a á dò ma ìwao ú.

³⁶ Simoo Piεε aà là à mè: Dii, níle tá má ní? Yesu wèwà à mè: Gu pò mále táu, ríyò fò temazi glao. Gbezà 5 ríyò mó. ³⁷ Piεε òè: Dii, bóyáí má fò tenzi tiaò ní? Má gí ma wēnii n yáí. ³⁸ Yesu mè: Nyò gi n wēnii ma yáí ló? Siana mále onε, e ko àò gé lezui, ríyò lelekpamazi gēn aaò.

14

Yesu mé luabe zé ú

¹ Asu tó á pò yao. A Lua náaike, í ma náaike. ² Ma Mae be kpé v1 dasi, mále gé gukekeié. Tó a de máao, dò mi oéo. ³ Lá mále gé gukekeié, má ea mò má á séle táánò ma kíi, ké ápiò sò àò ku gu pò má kúu. ⁴ A gu pò mále táu zé dò. ⁵ O Tomaa òè: Dii, wá dò gu pò níle táuo. Wá fò a zé dò kpelewa ní? ⁶ Yesu wèwà à

* 13:18 Sou 41.10 † 13:33 Zaa 7.34

mè: Mámé má zépi ũ, mámé má slana ní wēnio ũ. Gbēe lí e gè ma Mae kíi ma kèše kúsaio.

⁷ Tó á ma dṣ, dṣ á ma Mae dṣ. Za tia a aà dṣ mé a aà è. ⁸ Ǿ Filipi òè: Dii, ñ n Mae ɔlwēe. Bee a mṣwá. ⁹ Yesu òè: Filipi, má kuánṣ za gbāo, ṣ ní ma dṣoa? Gbé pṣ ma e ma Mae èe. Býyáí níle o mà a Mae ɔbèí? ¹⁰ Ké má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, ní sio lé? Yá pṣ mále oé, mále o ní mazlaoo. Ma Mae pṣ kú ma guu mé lé a yákeao ke. ¹¹ Ké má ò má kú ma Mae guu mé ma Mae ku ma guu, à ma yá sí. Tó màan sṣo, à si ma yákeapio yáí. ¹² Slana mále oé, gbé pṣ lé ma náaiké a yá pṣ mi kepio ke. A ke de beeola se, ké mále tá ma Mae kíi yáí. ¹³ Má yá pṣ a a wabikè ní ma tṣo ke, ké ma Mae e tṣo ma musu yáí. ¹⁴ Tó a yāe wabikè ní ma tṣo, má ke.

Yesu lēgbēa a Nistna yá musu

¹⁵ Tó á yemazi, áo yá pṣ má dileo kúa. ¹⁶ Má gbēa ma Maewa, i á gba Zennode pále pṣ aṣ kuánṣ gṣpii* ¹⁷ Nisín slande ũ. Dúnia gbéṣ fṣ aà dileo, asa aale aà eo mé aa aà dṣo. Apio á aà dṣ, asa a kuánṣ mé aṣ kú á guu. ¹⁸ Má á tó ádo, má ea mṣ á kíi. ¹⁹ A gṣ yṣe ké dúnia a ma e bo, áma á ma e. Ké má kú yáí, áo ku sṣ. ²⁰ Gṣo bee áo dṣ ké má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mé má kú á guu. ²¹ Gbé pṣ ma yádileao dà mé a kúa, ade mé yemazi. Ma Mae aṣ ye gbé pṣ yemazizi, mé máo yeaázi, mí azla ɔlè.

²² Ǿ Yudasi aà lá, i ke Yudasi Isalioti gbé no: Dii, bṣ yá mé mṣ, níyṣ nzla ɔlwēe, mé dúnia a n eo ní? ²³ Ǿ Yesu wēwá à mè: Tó gbé yemazi, aṣ ma yá kúa. Ma Mae aṣ yeaázi, wí mṣ aà kíi, wí zṣleaṣ. ²⁴ Gbé pṣ yemaziao ma yá kúao. Yá pṣ ále mapi i bo ma kíio, à bṣ ma Mae pṣ ma zí kíie. ²⁵ Ma yápi oé gṣo pṣ má kuánṣ. ²⁶ Ma Mae a a Nisina zí ní ma tṣo Zennode ũ. Ǿme a yápii dadaé, i to yá pṣ má oé dṣágu pii. ²⁷ Mále á tó ní aafiao, mazla aafia ṣ mále á gba. Mále á gba lá dúnia í ní gbawao. Asu tó á pṣo yao, ásu sṣdeedeekao. ²⁸ A mà, má oé mále tá, mí ea mṣ á kíi. Tó á yemazie, dṣ á pṣo na, ké mále tá ma Mae kíi yáí, asa ma Mae demala. ²⁹ Má oé tia e aṣ gé kei, ké tó à kè, á ma náaiké. ³⁰ Má e yá'oáno gbāa bo, asa dúniāe bee kía lé mṣ. A iko vṣao, ³¹ áma lá ma Mae dāmee ṣ mále ke, ké dúnia e dṣ má yeaázi. A fele wá go lakli.

15

Yesu mé vēeli stande u

¹ Mámé má vēeli slande ũ, ma Mae mé vēebude ũ. * ² I gṣna pṣ pēa ne'isai pii zṣe, ṣ í a ne'ina pii mibo, ké a ne'ia káfi yáí. ³ Apio á zēae yá pṣ má oé yáí. ⁴ Aṣ naa mapiwa lá má naawáwa. Ligṣna lí fṣ ne'í ní azlaoo, sema aṣ pēa lidawa. Māae apio á fṣ káfiakao, sema aṣ naaa báasio.

⁵ Mámé má vēe lida ũ, áme á a gṣnao ũ. Gbé pṣ naaa mé má naawá, ade a káfiaké maamaae, asa á fṣ pṣe ke ma saio. ⁶ Tó gbé naaao, wa aà vṣaa, lá wí ligṣna zṣ vṣaa à giigaga, wá séle káteu à tékúwae. ⁷ Tó á naaa mé ma yá kú á sṣu, à pṣ pṣ á yei wabike, í e. ⁸ Tó a káfiakè maamaa, áo de ma íwaṣ ũ slana, ma Mae i tṣo.

⁹ Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. A ze ní ma yeaázio. ¹⁰ Tó á yá pṣ má dileo kúa, á zea ní ma yeaázion we, lá má yá pṣ ma Mae dileo kúa mé má zea ní aà

* 14:16 Zln 2.1-4 * 15:1 Isa 5.1-4

yeamaziowa. ¹¹ Ma yápiɔ óé, ké àɔ pɔna pɔ má ví vl, á pɔna i ke zài. ¹² Yá pɔ má díléén ke: Aɔ yekɔi lá má yeáziwa.† ¹³ Tó gbé gí a wēnii a gbēnaɔ yáí, gbēe aɔ ye gbéi de beelao. ¹⁴ Tó ále yá pɔ má díléé ke, ma gbēnaɔn á ú. ¹⁵ Má oé zòblenaɔ bo, asa zòblena líb a dii bɔɔle d̄so. Má oé sa gbēnaɔe, asa yá pɔ má mà ma Mae kíi ɔ má óé píi. ¹⁶ Ame i ma seɔ, máme ma á sé, mé ma á zí à gé káfiakéi, káfiá pɔ aɔ ku, Mae Lua i á gba pɔ pɔ a a wabikèwa ní ma t̄so. ¹⁷ Yá pɔ má díléén ke: Aɔ yekɔi.

Dúnia zaa Yesu ní a gbéɔgu

¹⁸ Tó dúnia zàágu, àɔ d̄s ké à zàmagu á aa. ¹⁹ Tó dúnia gbéɔn á ú, d̄s dúnia yeázi. Lá ma á sé ma á bó dúnia guu, á de a gbéɔ uo. Bee yáí dúnia zaiágu. ²⁰ A to yá pɔ má óé d̄bágu. Zòblena líb de a diilao. Lá aa íadàa, màa aa dawá s̄s. Tó aa ma yá k̄uae, aao á yá k̄ua s̄se. ²¹ Aa yá beeɔ kéé píi ma t̄o yáí, asa aa gbé pɔ ma zí d̄so.

²² Tó mi m̄o ma yá'ònéo, d̄s aa duuna vío. Tia kéwa an duuna awa vío. ²³ Gbé pɔ zamagu za ma Maegue s̄s. ²⁴ Tó mi yá pɔ wi ke yāao ke an guuo, d̄s aa duuna vío. Tia kéwa aa yá pɔ má k̄eò è, ɔ aa zàmagu ní ma Maeo wápii, ²⁵ ké yá pɔ kú M̄oizi ikoyá guu pa, wà mè aa zàmagu p̄a.‡

²⁶ Tó Zennɔde pɔ má àa gbaewá b̄o ma Mae kíi à m̄ò, Nisín slande pɔ í b̄o àa kíipi, aɔ de ma seelade ú. ²⁷ Ap̄iɔ s̄s áɔ de ma seeladeɔ ú, ké á kumanɔ za káau yáí.

16

¹ Ma yá beeɔ óé ké ásu fuo yáie. ² Wa lousisikpeɔz̄é. A gɔɔ lé m̄o se ké gbé pɔ á dé aɔ e ále z̄lke Luaee. ³ Aa yápiɔ kéé ké aa ma Mae ní mapio d̄so yáí. ⁴ Ma yá beeɔ óé, ké t̄o a gɔɔ kà, íb d̄s má óé k̄de.

Lua Nis̄na zí

Mí yá beeɔ óé za káauo, ké má kúánɔ yáí. ⁵ Mále tá gbé pɔ ma zí kíi sa. A gbēe i ma la gu pɔ mále táuo. ⁶ A pɔ siakù sa, ké ma yá beeɔ óé yáí. ⁷ Slana mále oé, ma taa a àikéé, asa tó mi tao, Zennɔdepi a m̄ówáo. Tó ma ta, má aa z̄íwá.* ⁸ Tó à m̄ò, a dúnia eekàe a ɔz̄l duuna ní maak̄eao ní yákpalekeao yá musu, ⁹ duuna yá musu, ké aai ma náaik̄eao yáí, ¹⁰ maak̄eao yá musu, ké mále tá ma Mae kíi, mé á ma e bo yáí, ¹¹ yákpalekeao yá musu, ké wà yákpalekè ní dúniae bee kíao yáí.

¹² Má yávl dasi mà oé b̄, áma á yápiɔ f̄s ḡiao. ¹³ Tó Nisín Slande m̄ò, a d̄soae slana pii guu. A yá'o ní az̄lao, yá pɔ a mà ɔ ali o, i yá pɔ lé m̄ó baokpaé. ¹⁴ A ma t̄b̄o, asa ɔme a ma yáɔ séle siué. ¹⁵ Pɔ pɔ ma Mae vl píiá ma p̄se. A yáí ma mé a ma yáɔ séle siué.

¹⁶ A ḡò yɔɔ ké á ma e bo, à ḡò yɔɔ b̄ í ma e.

P̄osia lílea p̄na ú

¹⁷ ɔ aá Iwaɔ òk̄ɔe: B̄o yá ále ow̄e wei? A mè à ḡò yɔɔ wá a e bo mé à ḡò yɔɔ b̄ wí a e. A mè b̄ ále tá a Mae kíi. ¹⁸ ɔ aa mè: A ḡò yɔɔ pɔ a òpi de kpelewa ni? Wí yá pɔ ále opi ma. ¹⁹ Yesu d̄s ké aa ye a la, ɔ a òné: Ké ma mè à ḡò yɔɔ á ma e bo, mé à ḡò yɔɔ b̄ í ma e, bee ále k̄o lalaa? ²⁰ Slana mále oé, á ɔɔb̄ á wēnake, áma

dúnya a pɔnake. Aɔ ku pɔsia guu, ama á pɔsiapi a lile pɔna ũ. ²¹ Tó nɔɛ ye ne'ii, aá pɔ i siaku ké aá wāwākeɔɔ ká yáí. Tó à ne'í sɔ, wāwā pɔ a kèpi lí dɔaagu bo. Aá pɔ i ke nae, ké à né dafu ká dúniawa yáí. ²² Maa ápiɔ, á pɔ sia gla. Má ɛa má á e lɔ, á pɔ i ke na, mé gbēe a fɔ á pɔnapi síwáo. ²³ Gɔɔ bee á yāe laa bo. Siana mále oé, ma Mae a pɔ pɔ a a wabikèwa ní ma tɔo kpáwá. ²⁴ E tia i pɔe wabike ní ma tɔoo. Ali wabike, lí e, ké á pɔna e pɛwá yáí.

²⁵ Ma yápi lèɛúɛɛ. A gɔɔ lé mɔ ké má yá'óé ní yāɛɛúao bo, mí a Mae yá'óé wásawasa. ²⁶ Gɔɔ bee á wabike ní ma tɔo. Mí oé máme má wabikéé ma Maewao, ²⁷ asa ma Mae yeázi ké á yemazi yáí, mé a ma bo aá kíi sí. ²⁸ Ma bo ma Mae kíi ma mɔ dúnya guu. Tiasa mále dúniato mále tá aá kíi. ²⁹ ɔ aá íwaɔ òè: Too, níle yá'o ní yāɛɛúao bo, níle o wásawasa. ³⁰ Wá dɔ sa ké ní yápii dɔ, baa tó gbé i a láasoo onɛo. Bee yáí wa n bo Lua kíi sí.

³¹ ɔ Yesu òné: Ale ma náaike saa? ³² A gɔɔ lé mɔ, à ká kò, ké á fáaa, á baade i ta a be i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa ma Mae kumanɔɛ. ³³ Ma yá beeo òé, ké naaa guu á nòɛ aɔ daa doú. A wétèa e dúnya guu, ama à sɔdile, ma ziblè dúniawa.

17

Yesu wabikɛa a Maewa

¹ Yesu yápi oa gbɛa á wɛsè musu à mè: Baa, a gɔɔ ká. N n Né tɔbo, n Né i n tɔbo. ² N tò má iko vɛ gbépiiwa, ké má wēni láasai kpá gbé pɔ ní kpáaɔwa pii. ³ N Lua mēndona slande ní mapi Yesu Kilisi pɔ ní zlo dɔa mé wēni láasai ũ. ⁴ Ma n tɔbò tɔole, zɛ pɔ ní dàmeɛ má ke má làa. ⁵ Baa, gawi kpaa n kíi sa, lá ní kpaa n kíi zadɔ dúnya kuo.

⁶ Gbé pɔ n ní sé dúnyau n ní kpaaɔ, má tò aa n dɔ. N pɔɔne, ɔ n ní kpaa. Aa n yá kúa, ⁷ aa dɔ sa ké yá pɔ ní dàmeɛ bɔ n kíi piiɛ. ⁸ Ma yá pɔ ní dàmeɛ dànɛ. Aa sí, ɔ aa dɔ ké ma bo n kíie slana. Aa sí ké míme n ma zɛ. ⁹ Mále wabikené, i ke dúnya mále kèèo, sema gbé pɔ n ní kpaapi, asa n pɔɔne. ¹⁰ Ma pɔɔá n pɔɔne pii, n pɔɔá ma pɔɔne pii. Mále tɔbo gbépiɔ yá musu. ¹¹ Mále su n kíi, máo ku dúnya guu bo, ama ampio aao ku dúnya guu. Baa Kuaadoade, n ní dɔa ní n tɔ pɔ ní kpàa gbāao, ké aao ku medou lāwáwa. ¹² Gɔɔ pɔ má kúrino, ma ní dɔa ní tɔ pɔ ní kpàapi gbāao. Má ní kúa, ɔ an gbēe i vūaaɔ, mé i ke gbé pɔ mipè kaalɛwa ké n yá e pa yáí bàasio.*

¹³ Tiasa mále su n kíi. Ma yá beeo ò dúnya guu, ké aao pɔna pɔ má vɛ vɛ, i pɛɛmáɛ. ¹⁴ Ma n yá dànɛ, ɔ dúnya zánɔ, ké dúnya gbéɔn ní ũo lán mapiwa. ¹⁵ Mále wabikema, i ke ké n ní bo dúnya guu no, ké n kàedarzi Setau yá musuɛ. ¹⁶ Dúnya gbéɔn ní ũo lán mapiwa. ¹⁷ To an kua aɔ adoa ní slana gbāao, n yá mé slanapi ũ. ¹⁸ Lá n ma zɛ dúnya guu, mapi sɔ ma ní zɛ dúnya guu. ¹⁹ Mále azɛa kpama an yáí, ké aao ku n gbéɔ ũ slana.

²⁰ I ke mále wabikené nído no, ní gbé pɔ aa ma náaike ní yáibe lɔ, ²¹ ké ampíi aao ku medou. Baa, lá ní kú ma guu mé má kú n guu, ampíi sɔ aao kú wá guu, ké dúnya e sí míme n ma zɛ. ²² Gawi pɔ ní kpàa ɔ má kpámá, ké aao ku medou lāwáwa. ²³ Má kú ní guu mé ní kú ma guu, ké aao ku medou míomio, dúnya i dɔ míme n ma zɛ, mé ní yerizi lá ní yemaziwa.

* 17:12 Sou 41.10, Zaa 13.18

²⁴ Baa, gbé pò ní kpàaò, má ye aàò ku gu pò má kúu, ké aa wesi ma gawile, gawi pò ní kpàa ké ní yemazi zadò dúnía kuopi. ²⁵ Mae Maa, dúnía n d̄so, āma má n d̄s, mé gbéé beeò d̄s ké m̄me n ma z̄l. ²⁶ Má tò aa n d̄s, mé má ɛa mà to aàò n d̄s l, ké ãò yenzi lá ní yemaziwa, m̄io naam̄a.

18

Yesu k̄ua

(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

¹ Yesu yápi oa gb̄ea à b̄ò ní a ìwaò, aa bùa Sedò baale. Lu ku we, ò à ḡèu ní a ìwaò. ² Yudasi b̄onkp̄ede s̄s a gupi d̄s, asa Yesu ní a ìwaò aalò k̄aa we m̄òom̄oòe. ³ Ǿ Yudasi ḡe we ní sosa ḡáli doo ní d̄bai pò sa'onkiaò ní Falisio ní z̄l̄. Aa filiaò k̄ua ní s̄t̄eò ní ḡòk̄eb̄oò. ⁴ Yesu yá pò a a le d̄s p̄ii, ò à b̄ò d̄an̄le à ní lá à m̄è: Dé ále w̄elei? ⁵ Aa w̄èwà aa m̄è: Yesu Nazaletie. Ǿ à òn̄é: Mám̄e má aà ù. Yudasi b̄onkp̄edepi kúr̄n̄o. ⁶ Ké Yesu òn̄é: Mám̄e má aà ù, ò aa ɛa kp̄ekpe aa b̄òlele. ⁷ Yesu ní lá l̄o: Dé ále w̄elei? Ǿ aa m̄è: Yesu Nazaletie. ⁸ Yesu w̄emá l̄o: Má òé m̄ame má aà ù. Tó m̄ame ále ma w̄eɛle, à to gb̄éé beeò tá. ⁹ A bee ò ké yá pò à d̄baa ò e pa yáíe à m̄è: Gbé pò ní kpàaò, an gb̄e i v̄uaaò. ¹⁰ Sim̄oò Pīe f̄enda looa, ò a wò à sa'onkia z̄ikena l̄è ò à aà òplaa swá gò. Zikenapi t̄ón Malaku. ¹¹ Ǿ Yesu ò Pīe: N n f̄enda p̄e a kp̄éu. Má taasi pò má Mae d̄ile mà ké k̄eona í mio lé?

¹² Ǿ sosaò ní ní gb̄èz̄oò ní Yuda d̄baiò Yesu k̄u aa aà yè. ¹³ Aa ḡèaàno Anasi k̄ii ḡla. Anasipia Kaaifa pò de sa'onkia ù w̄e bee ànsuee. ¹⁴ Kaaifapi mé ledà Yuda gb̄aadeòwa yāa à m̄è: A maa gb̄é m̄endo ga gb̄épii gb̄eue.*

Pīe lelekpaa Yesuzi

(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

¹⁵ Sim̄oò Pīe ní Yesu ìwaò doo te Yesupi kp̄e. Sa'onkia ìwapi d̄s, ò ìwapi ḡè Yesu k̄ii sa'onkiapi be'ua. ¹⁶ Pīe ḡò ze b̄òleu ḡaa. Ǿ ìwa pò sa'onkia aà d̄pi ḡè yá'ò n̄e pò lé b̄òlepi d̄sae, ò à ḡè ní Pīeò. ¹⁷ Ǿ n̄e b̄òled̄sanapi Pīe là à m̄è: Gbépi ìwaen n ùo l̄ò? Pīe w̄èwà à m̄è: Mám̄eò. ¹⁸ Zikenaò ní d̄baiò tekà yāa ké ìana kú yáí, ò aale kpakpa. Pīe kúr̄n̄o we, ále tékpakpa.

¹⁹ Ǿ sa'onkia lé yálala Yesuwa aà ìwaò ní aà yādan̄eò musu. ²⁰ Yesu w̄èwà à m̄è: Ma yá'ò gb̄épii e gupuau. Ma yādan̄e lousisikp̄eò guu ní Lua uao, gu pò Yudaò ì k̄aaau m̄pii. Mi yāe o asii guuo. ²¹ B̄oyáí níle yálalaaí? Ma yāmanaò la, aa yá pò má òn̄é d̄s. ²² Ké Yesu yá bee ò, d̄baiò do pò kú we aà s̄anke à m̄è: W̄i yáz̄asi sa'onkiawa màa yá? ²³ Yesu w̄èwà à m̄è: Tó yāv̄ai má ò, o wà ma. Tó yāmaa má ò s̄s, b̄oyáí n ma lei? ²⁴ Ǿ Anasi Yesu gb̄ae sa'onkia Kaaifawa yea.

²⁵ E tia Pīe ku we, ále tékpakpa. Ǿ wà aà là: Aà ìwaen n ùo l̄ò? Pīe lelekp̄a à m̄è: Mám̄eò. ²⁶ Sa'onkia z̄ikenaò doá gb̄é pò Pīe a swá gò daee, ò à m̄è: Mi n eaàno lu guuo lé? ²⁷ Ǿ Pīe lelekp̄a l̄o. Weḡoò ko lez̄u.

Pilati yákpalek̄ea ní Yesuo

(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

²⁸ Ǿ Yuda gb̄aadeò b̄ò ní Yesuo Kaaifa k̄ii, aa ḡèaàno bùsu gb̄èz̄oò be. Guf̄enee. Aai ḡe gb̄èz̄oòpi beò, ké aasu gb̄aleo yáí, asa aa ye Ḡeamusu dikpeke. ²⁹ A yáí tò Pilati b̄ò m̄ò ní k̄ii à m̄è: Yá kpele á v̄l ní gb̄épioi? ³⁰ Aa w̄èwà aa m̄è: Tó v̄aikena no, d̄s wi m̄o aà kp̄aímao. ³¹ Ǿ Pilati òn̄é: A aà se gé yákpalek̄eiaàno

* 18:14 Zaa 11.49-50

ázla ikoyáwa. Ɔ gbāadeɔ̀ òè: Wá gbēɗea zé vɔ. ³² Bee kè ké yá pò Yesu ò e pa yáie, ké à d̀aa a ga taa ò.†

³³ Ɔ Pilati èa gè a be. A Yesu sìsi, ɔ à aà là à m̀è: Yudaɔ kían n ùa? ³⁴ Yesu wèwà à m̀è: Nlè bee o rí nzlao yà, ge wà ma yá'òneɛ? ³⁵ Pilati m̀è: Yudan ma ùa? N buiɔ rí n sa'onkiaɔ m̀é n kpaa. Bó rí kèi? ³⁶ Yesu m̀è: Ma kpalaá dúniaɛ bee pò no. Tó ma kpalaá dúniaɛ bee pòe, d̀s ma íwaɔ zlká, ké wasu ma kpa Yuda gbāadeɔ̀wao. Ma kpalaá dúnia la pò no. ³⁷ Ɔ Pilati òè à m̀è: Asi kían n úóo? Yesu m̀è: Mm̀e ríle o kían ma ù. Wá ma i, ɔ ma m̀o dúnia guu síana seelade ù. Gbè pò de síana pò ù i ma yáma. ³⁸ Pilati m̀è: Bóme síana úi?

Ké a ò m̀aa, à èa b̀ò gè Yuda gbāadeɔ̀ kii, a òné: Mi yáe e gbépiwao. ³⁹ A felekaayá ví ké mi dakpeunae kée Gēamusu dikpeɔ̀ɔ̀zl. A ye mà Yudaɔ kía kée yá? ⁴⁰ Ɔ aa wiilè b̀ aa m̀è: Aàpi no, Balabae! Kási s̀s Balabapiá kpáiweliwɛe.

19

¹ Ɔ Pilati m̀è wà Yesu se wà gbè rí fláalao. ² Ɔ sosaò lè f̀ua tá aa kpàè aa gomusu t̀ea dàè. ³ Aale s̀sàazi dodo aale me: F̀o Yudaɔ kía! Ɔ aale aà s̀ankeke.

⁴ Pilati èa b̀ò b̀, ɔ a ò bílae: A gwa, mále b̀óéaànò bàasi la, ké à e d̀s mi yáe ewào. ⁵ Yesu b̀ò bàasi, a lè f̀uapi kpaa, a gomusu t̀éapi daa. Ɔ Pilati òné: G̀ɔepi ke! ⁶ Ké sa'onkiaɔ rí d̀wai aà è, aa wiilè aa m̀è: N aà páliwa! Ɔ Pilati òné: A aà se ge páliwa ázla, asa mi yáe ewào. ⁷ Yuda gbāadeɔ̀ wèwà aa m̀è: Wá ikoyá ví, mé ikoyápi m̀è sema aà ga, ké à azla díle Lua Né ú yáí.

⁸ Ké Pilati yápi mà, aà vía káfl. ⁹ A èa gè rí Yesuo a be b̀, ɔ à aà là à m̀è: N b̀o má ni? Yesu i wewào, ¹⁰ ɔ Pilati òè: Nyó yá'om̄eɛo lé? N d̀s ké má n gbæa iko ví, mé má n paa líwa iko ví b̀o lé? ¹¹ Yesu wèwà à m̀è: N ikoe víao, sema pò Lua kpàma bàasio. A yáí tò gbè pò ma kpama duuna mé z̀s. ¹² Za g̀o bee Pilati lé zewɛɛle à aà gbæ, áma Yuda gbāadeɔ̀ wiilè aa m̀è: Tó n gbépi gbæ, Sezaa gbēnan n úo. Gbè pò azla díle kía ù íbelesè rí Sezaaoe. ¹³ Ké Pilati yá bee mà, à m̀è wà b̀o rí Yesuo bàasi. Ɔ à z̀le a g̀naa, gu pò wí me gbè gusalalau. (N Èbelu yáo s̀ Gabata.) ¹⁴ A gudɔa mé Gēamusu dikpe ù. Ké latè ká minanguo, ɔ Pilati ò Yuda gbāadeɔ̀ne: A kía ke. ¹⁵ Ɔ aale wiilè aale me: N aà de. N aà de. N aà páliwa. Pilati òné: Má á kía páliwa yá? Sa'onkiaɔ m̀è: Wá kía vɔ, Sezaa bàasio. ¹⁶ Ɔ Pilati Yesu kpámá aa aà páliwa. Ɔ aa aà s̀è g̀ò.

Yesu gaa

(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

¹⁷ Yesu b̀ò wéle guu a azla lipāak̄sa sea, à gè gu pò wí me Mitɔ̀nagu. (N Èbelu yáo wí me G̀ogta.) ¹⁸ We wà Yesu pàu líwa rí gbēɔ̀n pla páleɔ, gbèdo ɔplaai, gbèdo ɔzei, ɔ Yesu kú rí zànguo. ¹⁹ Pilati lakè a nà Yesu lipāak̄sapiwa. Yá pò a k̀èpin ke:

Yesu Nazaleti, Yudaɔ kía.

²⁰ Yuda lápi kyokè dasi, asa gu pò wà Yesu pàu líwapi zà rí wéleoo. Wa kè lápiwa rí Èbelu yáo rí Lomadeɔ̀ yáo rí Geleki yáo. ²¹ Ɔ Yuda sa'onkiaɔ ò Pilati: Nsu kē Yudaɔ kiao, áma kē aàpi mé ò Yudaɔ kían a ù. ²² Pilati m̀è: Yá pò má kè má kèe.

† 18:32 Zaa 3.14, 12.32

²³ Ké sosaɔ Yesu pàliwa aa làa, ɔ aa aà pɔkasaaɔ sèlɛ kpaalè lɛɛ sɩɩ baade miwa. Aa aà ulatao pɔ wa tà namisai za musu e zɩlɛ sè lɔ, ²⁴ ɔ aa òkɔɛ: Wásu ulapi paapaao. Wà tɛlɛpa gbé pɔ a gɔɛ. Aa bee kè ké yá pɔ kɛa láuɛ bee paɛ, wà mè:

Aa aà pɔkasaaɔ kpaalèkɔɛ,
aa tɛlɛpa aà ula yá musu.*
Bee yáí sosaɔ kèi màa.

²⁵ Yesu da ní aà da dáunao ní Kolopa na Maliamao ní Maliama Madelenio ku lí pɔ wà Yesu pàwà saɛ. ²⁶ Ké Yesu a da è ní a iwa pɔ á yeaázio zɛ aà saɛ, a ò a daɛ: N né kɛ! ²⁷ ɔ a ò íwapiɛ: N da kɛ! Za zɩbeezɩ ɔ íwapi aà sè tàò a bɛ.

²⁸ Bee gbɛa Yesu dɔ apii pà. Ké yá pɔ kɛa Luayátaalau e pa† ɔ à mè: Imi lé ma dɛ. ²⁹ Lo ku we, vɛɛ kúma ka a pai. ɔ wà sao kpàlɛ vɛɛpi guu wa pè lía, wa dà Yesuɛ a léu. ³⁰ Ké à vɛɛpi mí à mè: Apii pà. ɔ à a mipèlɛ à kèsai.

Yesu zɔa ní sɔnao

³¹ A gudaa mé kámabogɔɔ ú. Yuda gbáadeɔ ye geɔ gɔ líwa e kámabogɔɔzɩo, asa kámabogɔɔzɩpiá gɔɔ zɔɔɛ. ɔ aa gè wabikè Pilatiwa wà ní gbá é'ɛ, wi ní bua. ³² ɔ sosaɔ gè gbé sɛía pɔ wa pàliwa sãnu ní Yesuo gbá è'ɛ ní a plaade pɔo lɔ. ³³ Ké aa kà Yesu kɩi, aa è à gà kò, ɔ aai aà gbá é'ɛo. ³⁴ ɔ sosaɔ do Yesu zò ní sɔnao a gbàtɛɛu. Wegɔɔ au ní ío bòlɛ. ³⁵ Gbé pɔ yápi è ní wéo mé yápi ò. Aa seeladeke síana vɩ, mé a dɔ síana ále o, ké ápiɔ sɔ à e Yesu náaike. ³⁶ Yá beɛ kè ké yá pɔ kɛa Luayátaalauɛ bee paɛ wà mè:
Aà wáe a eo.‡

³⁷ A kɛa Luayátaalau lɔ wà mè:

Aa gbé pɔ aa aà zò aa aà dɛ gwa.§

Yesu vía

(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

³⁸ Bee gbɛa Yosefu Alimate gbé gè wabikè Pilatiwa aà a gba zé à Yesu ge bua. Yesu íwae asii guu, ké ále víake Yuda gbáadeɔne yáí. Pilati wèi, ɔ à gè aà ge bùa. ³⁹ Nikodéú pɔ gè Yesu kɩi gwáasina* gè sɔ ní lí'oo ní ese gɩnanao yáalea, à kà kiloo baakwi taawa. ⁴⁰ ɔ aa Yesu ge sè aa bàabaa pólɛo fɩwà ní ese gɩnanapio, lá Yudaɔ í ge kpɛla ní felekaayá guuwa. ⁴¹ Kaa ku gu pɔ wà Yesu pàu líwapiu. Gbè'ɛ pɔ wa sò mia ú ku kaapiu, wi gbèe dau yáao. ⁴² Wekí aa Yesu dàu, ké a zàrínoo, mé Yudaɔ kámabogɔɔ lé ká yáí.

20

Yesu vua

(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

¹ Asɔanenzɩ guluuluui Maliama Madeleni gè mia kɩi, ɔ a lè gbɛ goa mia'ɛ lɛ. ² ɔ à bàalè gè Simɔɔ Piɛɛ kɩi ní íwaɔ do pɔ Yesu yeaázipio, a òné: Wà Dii bò miau, wi dɔ gu pɔ wà aà díleuo. ³ ɔ Piɛɛ ní íwaɔ dopio fɛlɛ gè mia kɩi. ⁴ An gbɛɔn pla nípii aale bàale sãnu, ɔ íwapi ba na dɛ Piɛɛla, à kà mia kɩi káau. ⁵ Ké à wɛkpàlɛu, ɔ à bàabaa pólɛo è kálea, áma i gɛuo. ⁶ Ké Simɔɔ Piɛɛ kà aà gbɛa, ɔ à gè miau. A bàabaa pólɛpio è kálea ⁷ ní zwáa pɔ wa fɩ aà miwao. Zwáapi peakɔwa ní pólɛpio, a kooa dílea adoe. ⁸ ɔ íwa pɔ kà mia kɩi káaupi gè sɔ. A è,

* 19:24 Sou 22.19 † 19:28 Sou 69.21, 22.15 ‡ 19:36 Baa 12.46, Sou 34.21 § 19:37 Zkl 12.10

* 19:39 Zaa 3.1-2

5 à aà vua sí. 9 E tia aai yá pò kēa Luayátaalau wà mè a bɔ gau midɔ. 10 ɔ Iwa gbɛɔn plapiɔ èa tà bɛ.

11 Maliama ze mia'e kpɛɛɛ, àlɛ ɔɔɔ. Lá àlɛ ɔɔɔ màa, à wɛkpàlɛ mia'eu. 12 ɔ à malaika gbɛɔn plao è zɔlɛa gu pò wà Yesu gɛ dilɛu yāa. Ado ku mizí, ado gbázi. Aa ula pua daa. 13 ɔ aa àà là aa mè: Bóme n le, níle ɔɔɔ? A wemà à mè: Wà ma Dii sɛ tàde, má dɔ gu pò wà aà dilɛuo. 14 Ké à bee ò, à lili, 5 à Yesu è zɛa, àma i dɔ Yesu no. 15 Yesu aà là à mè: Bóyái níle ɔɔɔ? Dé níle wɛɛɛi? Maliama lé e kaadeɛ, 5 a òè: Mae, tó níme n aà sɛ n bɔɔ, omɛɛ gu pò n aà dilɛu, mí gé mà aà sé. 16 Yesu òè: Maliama! A aɛdòwà, 5 a òè ní Ebelu yáo: Labuni! (Bee mè Metulu.) 17 Yesu òè: Nsu ɔkàao, mi ta ma Mae kíi yāao. Gɛ ò o ma gbɛɔne, mále tá ma Mae ní ní Maeo kíi, ma Lua ní ní Luao kíi. 18 ɔ Maliama Madeleni gè a baokpà aà iwaɔne à mè: Ma Dii è. ɔ à yá pò a òe òné.

*Yesu azía ɔɔa a iwaɔne
(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)*

19 Asɔanɛna bee oosi, aà iwaɔ kàaaa kpé guu, aa gbatàríle aa kilidàu, ké aale víake Yuda gbàadeɔne yái. ɔ Yesu mò zè ní guu, a òné: Aɔ ku aafia! 20 Ké à ò màa, 5 à a ɔɔ òɔné ní a gbàtɛɛo. Ké íwapiɔ Dii è, an pɔ kèna. 21 Yesu èa òné: Aɔ ku aafia! Lá ma Mae ma zí, mále á zí sɛ. 22 Ké à bee ò, à íanapɛmà à mè: A Lua Nisína sí. 23 Tó a gbɛɔ duunaɔ kɛmá, à kɛmán we. Tó i kémá sɔo, a kémáo. 24 Gɔɔ pò Yesu mò, aà iwa gbɛɔn kueplao do Tomaa pò wí me Sía kúrínɔ. 25 ɔ aà iwa kɔnɔ òè: Wa Dii è. ɔ a òné: Tó mi kusa gbɛ e aà ɔ guu ma ɔtona pɛuo, mé mi ɔpɛ aà gbàtɛɛuo, má sio.

26 A gɔɔ la aà iwaɔ ku kpéu ɔ, Tomaa kúrínɔ sa. Aa gbatàríle aa kilidàu, 5 Yesu mò zè ní guu à mè: Aɔ ku aafia! 27 ɔ a ò Tomaa: N n ɔtona pɛ ma ɔ guu la ò gwa, ní ɔpɛ ma gbàtɛɛu. Nsu seake ɔo, ma náaikɛ. 28 Tomaa òè: Ma Dii, ma Lua. 29 Yesu òè: Ké n ma e yái 5 n ma náaikè. Báaadeɔn gbɛ pò aa ma náaikè ma esaiɔ ù.

30 Yesu dabudabu páleɔ kè dasi a iwaɔ wáa, wi kɛ taalae bee guuo. 31 Ama wà ké beeo kè, ké à e Yesu sí Lua Né Mesii ù, í wɛni e aà náaikɛa guue.

21

Yesu azía ɔɔa a iwaɔne isidale

1 Bee gbɛa Yesu èa azía ɔɔ a iwaɔne ɔo Tibelia isidale. Lá à azía òɔnén ke: 2 Simɔɔ Píɛɛ ku sánu ní Tomaa pò wí me Síao ní Kana pò kú Galile gbɛ Natanaelio ní Zebedee néɔ ní Yesu iwa gbɛɔn pla páleɔ. 3 Simɔɔ Píɛɛ òné: Mále gé kpɔ wɛiɛ. ɔ aa òè: Wápiɔ sɔ wá gɛnnɔɛ. ɔ aa gè gè gó'ilena guu, àma aai pɔe e wà kù gwá beeo.

4 Ké gu lé dɔ, Yesu zɛa gɔsɔlɛ, àma aà iwaɔ i dɔ ké aapi no. 5 ɔ à lɛzu à ní lá à mè: Gbɛɔ, i kpɔe e á kùò lé? Aa mè: Aawo! 6 ɔ a òné: A bafá gó ɔplaaí, ákpɔ kú. Ké aa fà, aa kpɔ kù dasidasi, aa fùà séi. 7 ɔ Iwa pò Yesu yeaazipi ò Simɔɔ Píɛɛ: Diiɛ. Píɛɛpi ula daao. Ké a mà wà mè Diiɛ, 5 à a ula sɛ dà à kùsi iwa. 8 Iwa kɔnɔ lé bapi gáɛ, à pà ní kpɔo, aale suò ní góo, asa aa zà ní gɔsɔlɛo, a de gàsísuu ɔaa do taalao.

9 Ké aa bùa baa, aa pɛɛ è káɛa we ní kpɔo kpaa téa. 10 Yesu òné: A mó ní kpɔ pò á kù tia keeo. 11 ɔ Simɔɔ Píɛɛ gè gó guu, à ba gáɛ a bùaò sísía, à pà ní kpò gbɛɛno mèn basoplakwi ní àaɔo. Baa ké a dasi màa, ba i kɛo. 12 Yesu òné: A mó pɔble.

Aà İwae i f5 lebò aà là dén aà ũio, asa aa d5 ké Diiε. ¹³ Yesu gè pēε se kpámá. Maa a kè ní kpoo lb. ¹⁴ Yesu azla ɔba a İwaone gēn aaōden we aà bɔa gau gbεa.

¹⁵ Ké aa pòblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piεε là à mè: Zāa né Simɔɔ, ní yemazi dε lá gbéε beε yemazilaa? A wèwà à mè: Ao Dii, ní d5 ké má yenzi. Yesu òè: Blε kpa ma sāneɔɔɔwa. ¹⁶ A gēn plaade Yesu èa aà là lb: Zāa né Simɔɔ, ní yemazia? A wèwà à mè: Ao Dii, ní d5 ké má yenzi. Yesu òè: Ma sāo dāmεε. ¹⁷ A aà là a gēn aaōde: Zāa né Simɔɔ, ní yemazia? Ké Yesu Piεε là a gēn aaōde tó a yeazi, aà pɔ yà, 5 a òè: Dii, ní yápii d5. N d5 ké má yenzi. Yesu òè: Blε kpa ma sāwa. ¹⁸ Siana mále one, ké ní dε èwaaso ũ, ni pɔ da nzla n gέ gu pɔ ní yei, āma tó n zikù, níyɔ n ɔ pɔo, gbēpāle i dane, i genno gu pɔ ní yeio. ¹⁹ Ké a ò maa, Piεε ga pɔ a Lua tɔbɔ 5 àle o. Bee gbεa Yesu òè: Tεmazí.

²⁰ Piεε lili à İwa pɔ Yesu yeaázipi è tértzi. Gbépi mé s5kpāle Diizi, à aà là gɔɔ pɔ aale poble gbé pɔ a aà kpámái.* ²¹ Ké Piεε aà è, a ò Yesuε: Dii, gbéε bee s5 be? ²² Yesu òè: Tó má ye aà ku e ma gε mɔò, a yá n e má ni? Tεmazí. ²³ ɔ yápi fāaa Yesudeɔ guu, ké İwapi a gao. Ama Yesu i oè a gao no. A mè tó á ye aà ku e à gε mɔò, a yá aà e má niε?

²⁴ İwapi mé yáε bee seelade ũ, aàpi mé lāε bee kè, mé wá d5 ké aà seeladeke náai vI.

²⁵ Yesu yāpāleɔ kè dasidasi lb. Tó wa kè lá guu dodo pii, mále e dúnia azlawa a f5 taala pɔ wa kèpi sio.

---

* 21:20 Zaa 13.25

ZINAŌ YAKEAO

Yá pŏ kú láe bee guu

Láe beeá lá plaade pŏ Luku kĕe. Baona lá ō a kĕe sĕia, Yesu kua dŭnia guu yá ō a ō a guu. Yesu taa luabe gbea (1.1-11) aá iwaŏ lí e wĕsíaale lo, áma a kúrĩŋ, asa aá Nisína mé kú ní guu sa. Zinaŏ lápi guu ō Yesu gáli daalea yá kúu, mé Yesu gi ku a iwaŏ guu, í ní gba gbáa.

Lua zina Piee mé Yesu gáli daale Yudaŏ guu Yelusaleŭ, ō Yesu yá ōta buipáleŋ guu Antioŏ ní Kolenio ní Filipio Lua zina Pŏlu sabai. Wá Pŏlu wĕlegea dasiŋ dau wá síu ní yá'ia pŏ Yesudeŋ lèŋ ní lá wá yápiŋ gŏgŏ ní Lua Nisína gbáao.

Luku bèbĕ ní Pŏluo aá wĕlegeaeŋ guu à mè: Wa gea Masedoni sŏukĕ gŏŏ (16.10-40). Ō à gĕaàŋŋ Yelusaleŭ, gu pŏ wá Pŏlu kùu (20.5-21.18), ō boa Sezale à gĕaàŋŋ e Loma, gu pŏ wa Pŏlu kŭau wĕ pla e wáŋ gé yákpalekiaànŋ (27-28).

Za a daaleawa Luku yá pŏ kú láe bee guu zekàle à mè (1.8).

Yesu gáli a daale Yelusaleŭ Yesu taa luabe gbeae (1.1-8.3)

Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bŭsuu (8.4-12.25)

Wi baonapi kpa e à gĕ pĕŋ Lomadeŋ mĕewia Lomawa (13.1-28.31).

Yápi lia dŭniaa bŏ Lua zinaŏ waasokeaŋ guue ní yá pŏ aa ō gbĕŋŋeŋ. Baona pŏ Lua zinaŏ kpá Yudaŋe ní buipáleŋá Yesu yáe ado. Lua Nisína mé lo gbáka zinaŋe an yá'oa ní ní yákeao guu.

Lua zinaŏ zĩ pŏ Yesu dà a iwaŋŋe zebŏ, mé za gŏŏ bee Yesudeŋ lé zĩpi kĕ, aale Yesu Kilisi baona kpa gbĕpiie e à gĕ pĕ dŭnia léwa.

Yesu taa luabe

¹ Teofili, má ònĕ ma lá sĕia guu lá Yesu kĕ ní yá pŏ a dànéŋ pii za a daalegŏŏ* ² e gŏŏ pŏ à yádile a zinaŋe ní Lua Nisína gbáao, ō Lua aá sĕ tào a kíi. ³ Asa aá gaa gbea à azia òlŋné, ō aa dŏ seasai a bĕe. A azia òlŋné e gŏŏ bla, à kpala pŏ bŏ Lua kíi yá'òné. ⁴ Kĕ aa káaaa, ō a òné: Asu bŏ Yelusaleŭo. Aŏ lé pŏ ma Mae gbĕĕ dá lá ma a yá'òéwa.† ⁵ Asa Záa gbĕŋ da'ilekĕ ní íoe, áma gŏŏplanaea má á da'ilekĕ ní Lua Nisínaŋ.‡

⁶ Lá aa káaaa máa, ō aa aá là aa mè: Dii, gŏŏ bee ō níyŏ Isailio kpala vua? ⁷ A wĕmá à mè: A a zé ví àŏ a gŏŏ ge zaa pŏ ma Mae díle ní azia ikoo dŏo. ⁸ Tŏ Lua Nisína díe, á gbáa'e, íŋ de ma seeladeŋŏŏ ŏ Yelusaleŭ ní Yude bŭsu gupiiŋ ní Samali bŭsuo e à gĕ pĕ dŭnia léwa. ⁹ Yá bee oa gbea Lua aá sĕ ní wáa e à gĕ sàsá ní wĕwa luabe puanau.* ¹⁰ Aá taa guu, lá an wĕ pé luabewa, gbĕŋŋ plaŋŋ bŏ mŏ zĕ ní sae pŏkasa puao daa. ¹¹ Aa mè: Galile bŭsudeŋ, ákea á zea ále luabe gwai? Yesu pŏ Lua aá bŏ á guu à tào a kíipi, a ea mŏ, lá á é ále tá weewa.

Yudasi gĕe dílea

¹² Ō aa pilla Kùkpe sísiwa aa sù Yelusaleŭ. Sísiŋi zà ní Yelusaleŭto lán kiloo do taawae. ¹³ Kĕ aa ká, ō aa gĕ kpĕdiakŏa musu guu, gu pŏ aa kuu yáa. Piee ku we ní Záoŏ ní Zaakio ní Andeleŋeŋ ní Filipio ní Tomaaoŏ ní Batelemiiŋ ní Matieŋeŋ ní Alafe né Zaakio ní Simŏŏ Gínzlaŋeŋ ní Zaaki né Yudasio.† ¹⁴ Ampii aa nízia kpá wabikeawa ní ledŏŏŏ ní Maliama Yesu dao ní Yesupi dáunaŋŋ ní nŋe kíniŋ.

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16 § 1:8 Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48

* 1:9 Luk 24.50-51 † 1:13 Luk 6.14-16

15 Goo bee Piee fele ze a gbe' p' aa ka gb'oon basoolo taawao guu a me: 16 Gbe', ya p' Davidi o ri Lua Nisina gb'ao Yudasi p' d'aa gbe' p' aa Yesu ku'one musu, bee ku'e, s' a ke' ma. 17 A de wa gb'edo u yaae, aa baa ku' wa zle bee guu. 18 A tole lu ri sa p' a e a va'ikea musuo, s' a se' a pu'na, aa nonao b'le pii. 19 Yelusaleudeo pii ya'pi ma, s' aa tokpa gupie Akedama ri ri bui ya'o. Bee me Gbedena tole. †

20 Wa aa ya'o Sou la guu wa me:

Aa be a go uazi ue,

gb'ee a ku a guu lo. S

Wa o lo:

Sema gb'epale zole aa gb'eu.*

21-22 Ayame to gbe' p' aai to tewazi goo p' wa sanu ri Dii Yesuo za Zaa gbe' da'ilekego e goo p' Lua aa b' wa guu, wa ri gb'edo se aao de aa vua seelade uwan. 23 O wa gb'oon pla' se, Yosefu p' wi me Baasaba, wi o' lo Yusitu, ri Matiasio. 24 O aa wabike aa me: Dii, ri gb'epii nose d's. Gb'oon pla' guu gbe' p' ri se olowe, 25 ke' aa ba' a' ku' ri wa zinao zle bee guu ya'i, zi p' Yudasi bu' a' gu' gu' p' koslan' guu. 26 O aa telepa gb'oon plapi' ya' musu. Matiasi teleble, s' aa aa da' zina gb'oon ku'edo guu.

2

Lua Nisina mo

1 Ke' Pateko* dikpego ka, aa ku gudou' m'pii. 2 Kando aa kofi ma a b' luabe lan zaa'lan gb'awa, s' a kp' p' aa z'leu wa. 3 Aa p' e lan telepi'ona'wa, aa faaa nana ri baade miwa. 4 Lua Nisina din' m'pii, s' aa na yaebui'owa la Nisina'pi dan' e aa owa.

5 Yuda' ku Yelusaleu we, luayamana p' aa b' du'nia bu'su pii guu u. 6 Ke' aa ri z'api ma, aa k'aa'ri'zi dasidasi, s' aa bilike, ke' aa ma aale ri baade pii bui'ya'o. 7 Ya'pi ri ku' gb'aa a b' ri sae aa me: Ya'onapi'a Galilede'one pii'o lo? 8 Ake' wa ma aale wa baade bui'ya'o? 9 Paati' ri Medeo ri Ela'oon wa u ri gbe' p' ku' Mesopotami' ri Yudeo ri Kapadosio ri P'ntuo ri Azio 10 ri Filizio ri Pamfilio ri Egiptio ri Libii bu'su p' ku' Sileni saeo ri gbe' p' b' Loma'. 11 Yuda' ri gbe' p' aa ri ze se'on wa u ri Keletio ri Laalubu, s' wa ma, aale Lua ya'bonsaek'eo o ri wa baade bui'ya'o. 12 Ya'pi ri ku' gb'aa, aa bilike, aale ko lala aa me: Ya'pi de kpelewan wei? 13 Gbe'eo s' aale ri laanike aa me: I me ri ka.

Piee waasokea

14 O Piee fele ze ri a gbe' kini gb'oon ku'edo, a ya'o gb'augbau a me: A Yuda' ri gbe' p' ku' Yelusaleu' pii, to a ye ya'pi d's, a swakpa ma ya'i. 15 I i gb'epio ka la ale ewao, asa ko' mo' keokwie. 16 Anabi Yoeli d'aa ya'e bee o a me:

17 Lua me go'gb'ezazi

ma a Nisina pisi gb'epie,
a neg'eo ri a nen'eo i anabikeke,
a ewaaso i we'pungu'e,
a maez'oo i ya' e iu.

18 Goo'beezi ma a Nisina pisi
ma z'blena'one g'eo ri no'eo pii
aai anabikeke.

19 Má seelao ke musu,
má yabonsaεo ke dúniau,
au ní téo ní teluo ao ku.

20 Iatē a siakū,
mɔvua a tā lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔɔ gawide ao mɔ,

21 Dii sisinao i bo pii.†

22 Isailio, à yáε bee ma. Lá á dɔ áziawa, Lua tò a Yesu Nazaleti dea a gbé ù seela è dabudabuo ní yabonsaεe pɔ a tò Yesupi kè á guuo yáí. 23 Lua zèd a pœá ní a dɔao guu ké wá aà kpáwá, ɔ á tò luayádɔnsaio aà páliwa aa aà dè.‡ 24 ɔ Lua ga ba pòlowá à aà vù,§ asa a zé kú ké ga fɔ ao aà kúao. 25 Asa Davidi aà yá'ò à mè:

Míɔ Dii e ma wéu gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplai, má kpaguo.

26 A yáí ma pɔ bo na,
ma nɔse bo yáab,
ma wé doi baa ma me ao ku aafiaε,

27 asa níyɔ ma to miauo,
níyɔ wei n gbé pɔ a kua adoa yaikεo.

28 N ma ka wēni zéwa,
n kíi pɔna bo peεau.*

29 Ma gbéɔ, má fɔ wá dezi káau Davidi yá'óé wásawasa. A gà, wá aà vù, aà mia ku wéleu la e ní a gbáo. 30 Aà anabike guu a dɔ ké Lua legbēεe à mè á a buie kpa a kpalau.† 31 ɔ Davidi dɔaa Mesii vua yá'ò à mè:

Lua a aà to miauo,
a wei aà me yaikεo.

32 Yesupi ɔ Lua aà bò gau. A seeladeɔn wá ù wápii. 33 Zɔleá a Mae Lua ɔplai à aà Nisina pɔ á a legbēwēεe èwá, ɔ a písiwēεe. Yá pɔ ále e mé ále ma tiaε bee bò weε. 34 Asa i ke Davidi mé fèle gè luabεo, à mè:

Dii ó ma Diie aà zɔle a ɔplai
35 e aà aà ibεεo kεè aà gbadibo ù.‡

36 Isailio, ao dɔ sáasá ké Yesu pɔ a aà páliwa ɔ Lua aà díle Dii ù, Mesii ù.

37 Ké aa yápi má, à ní sɔ zɔ, ɔ aa Píεε ní zina kíniɔ là aa mè: Gbéɔ, wá sé kpelewa ní? 38 ɔ Píεε óné: A baade nɔselile, í da'ileke ní Yesu Kilisi tɔo, á duuna i kéwá, Lua í á gba a Nisina. 39 Asa lé pɔ Lua gbèpi de á pɔ ùe ní á né ní gbé pɔ kú zàɔ, gbé pɔ Dii wá Lua a ní sépio pii. 40 A yápáleɔ óné dasi, à nàemá à mè: A ázia bo gbágbē váie beεo guu. 41 ɔ gbé pɔ aa aà yá síɔ da'ilekè. Zibeezi ɔ wá káfi ní guu gbéɔn òaasɔsɔo leε áaɔ (3.000).

Yesu ndaikεnao kua ní kɔo

42 Aa laaidò zinao yádaanéwa ní gbēkekeakɔεo ní Dii blebleao ní wabikeao. 43 Zinapio lé dabudabuo ní yabonsaεo ke, ɔ vía gbépii kù. 44 Dii ndaikεnao pii gáli dou. An pɔvía de ampíi pɔ ùe. 45 Tó aa ní pɔvíao yia, aai a ɔa kpakɔwa lá gbé a boole víwa. 46 Lá gu lé dɔ aai kɔ káaa Lua ua ní ledotoo, aai Dii ble ble kɔ be, aai poble ní pɔnao ní nɔsemendoo. 47 Aai Lua táasile mé aai na ní gbépiio. Dii ù gbé pɔ ále ní suabaɔ káfi ní guu lá gu lé dɔ.

† 2:21 Yoε 3.1-5 ‡ 2:23 Luk 23.33 § 2:24 Luk 24.6 * 2:28 Sou 16.8-11 † 2:30 Sou 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Sou 110.1

3

G5e ee gbàgbaa

1 Gooewa Píee ní Zāao gè Lua ua latē auapilaa lousisigoo. 2 G5e ee ku we, wà aà í ee ùe. Lá gu lé dō wí aà se mō dile Lua ua bōle pō wí me Bole Kefenau, 5 Ìo baake gbé pō aale gē uapiuowa. 3 Ké à Píee ní Zāao è, aale mós gēi Lua ua, 5 à baakémá. 4 Aa wēpèwà, 5 Píee mē: Wá gwa. 5 Ɔ à wēbimá, àle ní gba dá. 6 Ɔ Píee òè: Má 5a vío, ama pō pō má ví má n gba. N Yesu Kilisi Nazaleti tóo, fele taa'ò. 7 Ɔ Píee aà kù a ɔplaawa, à aà fēle zè. Weg5oo aà gbálaoo ní aà gbakūpēekiio gbāakù. 8 A vī zè, 5 à nà taa'oaawa. A gēnīoo Lua ua, àle taa'ò, àle vívī, àle Lua sáaukpa. 9 Gbépii aà è, àle taa'ò, àle Lua sáaukpa. 10 Ké aa aà dō baakena pō Ìo z5le Lua ua Bole Kefenau ù, 5 yá pō wa kēpi ní kú gbāa, à bō ní sae. 11 Lá à nà Píee ní Zāaowa gu pō wí me Salomoo Bilandaau, 5 gbépii lé gē ní kú, asa yápi bō ní saee.

12 Ké Píee gbéè è, a òné: Isailio, bōyāi yápi bō á saei? Bōyāi a wēfiwá maaí? Ale e wázla gbāa ge wá ma Ayámto gbéè bee taa'òe? 13 Wá dezi káauo Ablahañ ní Izaakio ní Yakoo Lua* gwea kpà a zíkēna Yesuwa. Apio s5 a aà kpà gbāadeowa, a bō aà kpe Pilati pō zè ní aà gbaeao ae. 14 A bō gbēmaa pō a kua adoapi kpe, 5 a wabikè Pilatiwa aà gbēdenae kēé.† 15 A wēniki dè, 5 Lua aà bō gau. A seeladeon wá ù. 16 Yesu náaíkēa mé tò g5e pō á aà d5 mé àle aà gwae bee gbàgbā Yesupi tó gbāa yáí. Yesu náaíkēa mé aà gbà aafia ápii wáa. 17 Tia ma gbéè, má d5 kē ápio ní á gbāadeo yá pō á kē á wésia yáe. 18 Lua dōaa dà anabione, 5 aa ò mپی Mesii a taasike, 5 à kē maa. 19 Ayámto à nòselile, í ze ní Luoao, á duuna i wolowá, 20 kē à mós ní dēepoogoo, i Yesu pō à dōaa dílé Mesii ūpi zíwá. 21 Sema aao ku musu gla e gooo pō Lua a pōpii keke dafu, lá a dà a anabione aa ò za káauwa. 22 Mōizi mē Dii á Lua a á gbēe se anabi ù láawa. A yá pō a oé ma pii. 23 Gbé pō í anabipi yāmao, Lua a ade bō á guu á dēe.‡ 24 Anabi pō aa Lua yá'ò sea za Samueliwao pii gooe bee baokpa.§ 25 Yá pō anabipio ò ní Lua baa pō kú ní á dezi káauo g5 á pō ù, lá a ò Ablahañewa a mē á báaada dúnia hui piigu aà hui sabai.* 26 Beewa Lua tò a zíkēnapi bō mōwá, à aà zíwá gla aà báaadaagu, kē á baade mikē a yāváíkēaowa.

4

Yákpaleka ní Píeeo ní Zaaoo

1 Ké Píee ní Zāao lé yá'ò gbéène, sa'onao ní Lua ua dōanao gbēz5oo ní Saduseo gēnzi. 2 An ɔo pà, kē aale geoo vua yáda gbéène aale Yesu vua kpàwake yáí. 3 Ɔ aa ní kú aa ní dá kpéu e gu dō, asa oosi kē kòe. 4 Ama gbé pō ní yāmà aa Yesu náaíkēo dasi e an g5eoo dasikù à kà gbēon òaasoooo lee soo (5.000) taawa. 5 Ké a gu dō, Yuda gbāadeo ní gbēz5oo ní Mōizi ikoyādanedeo káaa Yelusaleù. 6 Sa'onkia Anasi ku we ní Kaaifao ní Zāao ní Alesándao ní gbé pō aa de sa'onkiapi dae ùo pii. 7 Wà mō ní Píeeo ní Zāao gbāadepio ae, 5 wà ní lá: Bó gbāa ge de tó a bee kēoi? 8 Ɔ Lua Nisina dēde Píeewa, a òné à mē: A gbāadeo ní gbēz5oo, 9 lá àle wá lala gbā maa pō wá kē kòe, lá wá kē à gbàgbā yáí, 10 á Isailio ápii, ào d5 kē gbé pō zea á aee bee aafia'è ní Yesu Kilisi Nazaleti pō á páliwa Lua aà bō gau tóe. 11 Beewa

* 3:13 Baa 3.15 † 3:14 Luk 23.13-23 ‡ 3:23 Iko 18.18-19 § 3:24 2Sam 7.12-16 * 3:25 Daa 22.18

gbe pɔ́ á ēbonao a pákpàì
mé gò gbeo mide ù.*

¹² Gbēpále ku à gbéso suabao, asa dúniá guu píi Lua i gbēe dile gbēnazínaone à ní suabao, sema aapi.

¹³ Ké aa è vía i Piée ní Záao kúo, mé aa ní dṣ zṣe ladṣnsaiṣ ù, à bò ní sae, ṣ aa ní kua ní Yesuo yá dṣ sa. ¹⁴ Lá aa gbé pɔ́ gbágbápi è zea ní sae, aai e yāe zāsímáio, ¹⁵ ṣ aa ònè aa bɔle. Aa lekpaai ¹⁶ aa mè: Wá sé ní gbépiṣ kpelewa ní? Asa Yelusaleúdeṣ dṣ píi ké aa dabudabu zṣò kè, wá fṣ gi beeio. ¹⁷ Ké yápi su ligua de kéao, wá gínè pásípási aasu yá'o gbēe ní tṣpio bo. ¹⁸ Ǿ aa ní sisi, aa gínè fiáfia aa yá'o ge aa yádané ní Yesu tṣo. ¹⁹ Ǿ Piée ní Záao wémá aa mè: A gwa ázlíwa à gwa. A yá wá maa, ge Lua pṣe? A kpele mé maa Luaei? ²⁰ Asa wá fṣ gi yá pṣ wá mà mé wá è oio. ²¹ Gbāadeṣ èa víadàdàrízi, ṣ aa ní gbáe. Aai ladaama zé eo dasi yáí, asa gbépii lé Lua saáukpa yá pṣ kèpi yáíe. ²² Gbé pṣ aa gbágbáa dabudabu bee kèè zi de wè blaa.

Galideṣ nṣedoukea ní kṣo

²³ Ké wá ní gbáe, ṣ aa tà ní gbéso kúí, aa ònè lá sa'onkiaṣ ní gbēzṣò ònè. ²⁴ Ké aa mà, aa wiilè Luawa ní láasoo doúo aa mè: Dii, níme n musu kè ní tṣoleo ní ísiao ní pṣ pṣ kú ní guuo píi.† ²⁵ N dà ní zíkèna wá dezi Davidie ní n Nisína gbāao, ṣ à mè:

Bóyáí bui ní buio lé zṣakai?
Bóyáí wàle lé pá kpaai?

²⁶ Dúniá kíao lé zṣouke,
kpalablenao lé káaa Diizi
ní Mesii pṣ a kpào.‡

²⁷ Slanae, Elodi ní Pṣnsi Pilatio káaa wélee beeu ní Isailio ní buipáleṣ n zíkèna pṣ a kua adoa Yesu pṣ ní kpápizi.§ ²⁸ Aa kè lá n dṣaa n zèò n gbāa ní n pṣeṣowa. ²⁹ Tiasa Dii, yāpási pṣ aa ò ma we. Wápi n zṣblenao, wá gba lé wá n yá'o ní sṣo dilea. ³⁰ Ǿdawá wá gbéso gbágbá wá dabudabuṣ ní yābṣnsaeṣ kè ní n zíkèna Yesu pṣ a kua adoa tṣo. ³¹ Ké aa wabikè aa láa, gu pṣ aa káaaau lùalua, Lua Nisína dèdè má mṣpi, ṣ aa gè lé Lua yá'oné ní sṣo dilea.

³² Yesu náaikènaṣ gáli láasoo dou ví ní ledouo. An gbēe lí me a pṣvíaṣá a pṣe adoo. An pṣpiiá ampíi pṣe. ³³ Zinao lé Dii Yesu bṣa gau yá'o gbéone ní iko zṣo. Ampii aa na ní gbéso maamaa. ³⁴ Gbēe pṣe taasi ví ní guuo, asa gbé pṣ aa bú vío ge kpéṣ aal yía aa mṣ ní a ṣao, ³⁵ aa kpa zínaṣwae, ṣ wí ṣapi kpa baadewa, lá a a bṣole víwa. ³⁶ Levii bui Yosèfu pṣ bṣ Sipi búsuu kú ní guu. Zinao tṣkpàè Baanaba. Bee mè nṣeninina. ³⁷ A a bú lee do yía, ṣ à mò a ṣa kpá zínaṣwa.

5

Anania ní Safilao

¹ Gṣe pṣ wí me Anania ku bo ní a na Safilao. A a tṣole yía, ² à a ṣa kíni kuluyè ní a na dṣao, ṣ à gè a kíni kpá zínaṣwa. ³ Ǿ Piée òè: Anania, bóyáí ní tò Setáú dṣaane mà, n n tṣole ṣa kíni kuluyè, ṣ n eṣtò Lua Nisínaei? ⁴ Gṣo pṣ ní tṣolepi yíao, n pṣ nolo? Ké ní yía sṣ, lá ní yei, ríyṣ kè ní a ṣao lé? Akèa n yá bee kea láasookèi? I ke gbēnazína n eṣtòèo, Lua ní tòè. ⁵ Ké Anania yápi mà, à lèlè à gà.

* 4:11 Sou 118.22 † 4:24 Bsa 24.11 Sou 146.6 ‡ 4:26 Sou 2.1-2 § 4:27 Luk 23.1, 7-11

Ɔ via gbé pɔ yápi mà kù maamaa. ⁶ Ewaasoɔ gè aa zwāa kuaàla, ɔ aa aà sè ge vɛ.

⁷ Ké à kà lɛɛlu àaɔ taawa, yāemasai aà na mò gè. ⁸ Ɔ Piɛɛ aà là à mè: Omɛɛ, a tɔɔlɛpi yia kéwa yá? A wèwà à mè: Ao, màaɛ. ⁹ Ɔ Piɛɛ òè: Bóyāi a Lua Nisina lè á gwai? Gbé pɔ aa n zá vɛ ku kpɛɛɛ, aa n sɛ bɔnnɔ sɔ. ¹⁰ Wegɔɔ à lèlɛ aà aɛ à gà. Ké èwaasoɔ gè, aa è à gà, ɔ aa aà sè ge vɛ aà zá sac. ¹¹ Ɔ via Yesudeɔ kù maamaa nípii ní gbé pɔ yápi mà pɛii.

¹² Zinao lé dabudabu ní yābɔnsaɛɔ ke gbéɔ guu dasi. Ampii aai kɔkāaake sānu Salomɔɔ Bilandaau. ¹³ Gbɛpāɛɔ lí we nāmáɔ, āma gbépii í ní tɔnasie, ¹⁴ mé bíla pɔ lé Dii Yesu náaikeɔ, gɔɛɔ ní nɔɔɔ pɛii, aai ká ní guu. ¹⁵ Ɔ wá gyāɛɔ sèlɛ ní wúleɔɔɔ ní mákɛɛɔ wá ní káɛ zéu, ké tó Piɛɛ lé gè, aà nisina e da ní gbɛɛɔla. ¹⁶ Bíla bò wéle pɔ kú Yelusaleu saɛɔ aa mò ní gyāɛɔ ní gbé pɔ táa lé tadamáɔ, ɔ aa gbàgbà pɛii.

Wétɛa mɔa zinaoɛ

¹⁷ Ɔ sa'onkia ní Saduse gálide pɔ de aà gbé uɔ wɛdò zinaoɛ aa fɛɛɛrɛnɔ, ¹⁸ aa ní kùkù aa ní ká kpéu, ¹⁹ ɔ Dii malaikae mò kpépi zé wèné gwāasina, à ní bóle à mè: ²⁰ A ge à ku Lua ua, í wèni dafupi yá'ò gbépiiɛ. ²¹ Zinao yápi mà, ɔ aa ge Lua ua kɔkɔɔ, aale yādané.

Ké sa'onkia ní a gbéɔ fɛɛɛ, aa Isaili gbāadeɔ ní ní gbɛzɔɔ káaa, ɔ aa dɔaiɔ zɛ aa ge zinao bóle kpéu aa mórɛnɔ. ²² Ké dɔaiɔ kà we, aai ní e kpéu. Ɔ aa èa ge òné ²³ aa mè: Ké wa ka kpépi kíi, wá lè gbaɔ tataaɛ giúgiú, mé a dɔanaɔ ku kpɛɛɛ, āma ké wá wè, wi gbɛɛ euo. ²⁴ Ké Lua ua dɔanaɔ gbɛzɔɔ ní sa'onkia yápi mà, aa bílikè yá pɔ zinao lèwa. ²⁵ Ɔ gbɛɛ mɔ òné: A ma! Gbé pɔ a ní ká kpéu ku Lua ua, aale yādané. ²⁶ Ɔ Lua ua dɔanaɔ ní ní gbɛzɔɔ gè ní kùkù aa sùrɛnɔ yākelesai, asa aale víake gbéɔɛ, ké wá su wá ní pápa ní gbɛɔ yáíɛ.

²⁷ Ké aa sùrɛnɔ, aa ní zé gbāadeɔ aɛ, ɔ sa'onkia yalálamá à mè: ²⁸ Wa gié fiafia à yādané ní tɔpioɛ, ɔ á tò yápi gí lí Yelusaleua pɛii, mé á ye gbépi gaa yādiwɛɛa? ²⁹ Ɔ Piɛɛ ní zinao kíni wémá aa mè: Lua yá mé kù wá ma de gbɛnazina póa. ³⁰ Wá deziɔ Lua mé Yesu pɔ a aà lòo líwa á dèpi bò gau. ³¹ Lua aà sɛ zòlɛ a ɔplaai Dɔaana u, Suabana u, ké à Isailiɔ gba zé aa nòselilɛ, an duuna i kémá. ³² Yápiɔ seeladeɔn wá u, wápiɔ ní Lua Nisina pɔ Lua í kpa gbé pɔ lé a yāmaɔwao.

³³ Ké aa yápi mà, an pɔ fɛ, ɔ aa ye zinao dede. ³⁴ Falisi pɔ wí mɛɛ Gamalieli kú ní guu. Luayādanedɛɛ, gbépii í aà tɔnasi. A fɛɛ zè à mè wá bɔ ní gbépiɔ gía. ³⁵ Ɔ a òné: Isailiɔ, à laaika yá pɔ á ye ke gbépiɔnei. ³⁶ A gɔɔ í gɛgɛɔ ké Tedasi fɛɛ lé azia dile a ka. Wá tɛaazi gbɛɔn baɔ pla taawa. Ké wá aà dè, ɔ aà íwaɔ gāmbaablèkɔwa, ɔ yá làa. ³⁷ Aà gbɛa Galile gbé Yuda fɛɛ naogɔɔ, à gbéɔ gá a nāwa dasi. A gà sɔ, ɔ aà íwaɔ fāaa pɛii. ³⁸ Máɛ oé tia, ásu gbépiɔ yādao, à ní tó we. Tó an pɔɛá ní ní yákeɔ bò gbɛnazina kíiɛ, a bāde. ³⁹ Tó á bò Lua kíiɛ sɔ, á fɔ kpáné. A laaika zikaa ní Luaozi. Aa aà yāma, ⁴⁰ ɔ aa zinao sísi aa ní gbé. Aa gíɛ aa yá'ò ní Yesu tɔɔ, ɔ aa ní gbáɛ.

⁴¹ Zinao bò gbāadeɔ kíi ní pɔnao, asa Lua dile an bɛɛɛ ká wá widamá Yesu tɔba yáíɛ. ⁴² Lá gu lé dɔ aai yādané Lua ua ní ní bɛɔ, aai Yesu baokpané kámabosai, aai mɛ ɔmɛ Mɛsɛii u.

* 5:28 Mat 27.25

6

Dɔnlɛde gbɛɔn sɔplaɔ dilea

¹ Goo bee kɛ Yesudeɔ lɛ káfi, an Geleki yāmanaɔ lɛ yákūtɛka an Ebelu yāmanaɔzi aa mè, tó wàle ble kpaale lá gu lɛ dɔ, wí pákpa ní gyaaoziɛ. ² ɔ zína gbɛɔn kueplaɔ Yesudeɔ sísi pii aa mè: A zɛví wà pákpa Lua yáí wà laaidɔ blekpaalɛawao. ³ A gɔɛɔ ple á guu gbɛɔn sɔpla, gbɛmaa pɔ ɔno páné, Lua Nisína pèemáo, wí ní dile zipi gbɛzɔɔ ũ, ⁴ wí laaidɔ wabikɛawa ní luayá'oanéɔ. ⁵ Yápi kàngu nípii, ɔ aa Etiɛɛ pɔ luanaaikɛa ní Lua Nisínaɔ pèewá sè ní Filipio ní Pɔlɔkɔɔɔ ní Nikanɔɔɔ ní Timɔɔ ní Paamenao ní Antiɔsi gbé Nikolaa pɔ Yudaɔ lousisizɛ sè yāao. ⁶ Wà gèrínɔ zínaɔ kfi, ɔ aa wabikèné aa ɔnámá.

⁷ Lua yá lɛ ligua, Yesudeɔ lɛ káfi Yelusaleŭ maamaa, ɔ sa'onao Yesu yá sí dasidasi.

⁸ Gbɛkɛ ní gbāao pèe Etiɛɛwa, ɔ àle dabudabuɔ ní yābɔnsaɔ ke bíla guu. ⁹ Lousisikpɛe ku wí mɛ Wéɛɔ lousisikpɛ. A gbɛɔ bɔ Sileni ní Alɛsándio ní Silisi búsuɔ ní Azi búsuɔ. ɔ aa íbɛlesè ní Etiɛɛɔ, aa lɛkpaakɛaano. ¹⁰ Ama aai fɔ aá fɔlo ɔno pɔ Lua Nisína aá gbá yáí. ¹¹ Aa ná gbéɔ kpɛ, ɔ gbépiɔ mè: Wá mà à bɔ Moizi ní Luao yá kpɛ. ¹² Aa Yudaɔ ní gbɛzɔɔ ní Moizi ikoyádanɛdeɔ nɔsɛ fɛlɛ, ɔ aa gè Etiɛɛ kù aa gèaano ní gbāadeɔ kfi. ¹³ ɔ aa mò ní seelade eɛenaɔ aa mè: Gbé bee mé ɔ Lua kpɛ ní Moizi ikoyáo bèɛbo láasai. ¹⁴ Asa wá mà à mè Yesu Nazalɛti a kpépi deɛle, í wá fɛlɛkaayá pɔ Moizi dáwɛɛ lile sé. ¹⁵ ɔ gbāade pɔ kálɛ weɔ wɛpɛ Etiɛɛwa pii, aa è aá oa dɛ lán malaika oawa.

7

Etiɛɛ yá'oa gbāadeɔne

¹ ɔ sa'onkia Etiɛɛ là à mè: N yápi ɔ slana yá? ² ɔ a wèwà à mè: Ma gbéɔ ní ma maeɔ, à ma! Lua gawide bɔ mò wá dezi séia Ablahaŭwa goo pɔ a ku Mesopotami búsuu, zadɔ í gé zɔlɛ Halanao. ³ A òè: Bɔ n búsuu n daɔ guu, ní tá búsu pɔ má ɔlɔneŭ. ⁴ ɔ à bɔ Kaladeɔ búsupiu, à gé zɔlɛ Halana. Aá mae gaa gbɛa Lua súaano búsu pɔ á kú tiaɛ bee guu.† ⁵ Lua í búsupi ɔɔlɛ kpawá baa kɛsɛ doo, áma à a lɛgbɛɛ à mè a gɔ aá pɔ ũ ní aá buiɔ.‡ Goo bee sɔ Ablahaŭ né vío. ⁶ Lua òè à mè: N buiɔ nibɔble búsu páleu. We aa zɔbleu, wí íadamá wè òaa pla. ⁷ Lua mè á íada bui pɔ aa zɔblɛnɛɔwa,§ Ablahaŭ buipio bɔlɛ mɔ a sísi guɛ beeu.* ⁸ ɔ Lua tɔzɔyá dá Ablahaŭɛ a báakuanaano seela ũ.† Ké à Izaaki í, à tɔzɔɛ a gɔɔ swaaɔdezi. Maa Izaaki kè Yakɔbuɛ ɔ, ɔ Yakɔbu kè wá dezi káau gbɛɔn kueplaɔne.

⁹ ɔ wá dezi káaupio wɛdɔ ní gbɛdo Yosefue, aa aá yia, wà taaano Egipi. Lua kuaano,‡ ¹⁰ à aá bɔ aá taasi pii guu. Lua Yosefupi gbá ɔno, a tò a na ní Egipio kí Falaɔɔ, ɔ à aá dile Egipi búsu dɔaana ũ ní a bɛ'uaɔ.§ ¹¹ ɔ nɔana ká Egipi ní Kanaa búsuɔ pii. Taasi kè zɔɔ, wá dezipio í pɛ e blèo. ¹² Ké Yakɔbu mà ése kú Egipi, à wá dezipio zì we. An gɛa séian we.* ¹³ A gɛn plaade Yosefu azla òlɔ a vɔlɔne, ɔ Falaɔɔ Yosefu daɔ dɔ.† ¹⁴ ɔ Yosefu gbé zì a mae Yakɔbuwa aá mɔ ní a daɔ pii. Ampii aa gbɛɔn basiiɔ sɔosaie. ¹⁵ ɔ Yakɔbu gè Egipi. A gà we ní wá

* 7:3 Daa 12.1 † 7:4 Daa 11.31, 12.4 ‡ 7:5 Daa 15.18, 17.8 § 7:7 Daa 15.13-14 * 7:7 Bɔa 3.12 † 7:8 Daa 17.10-14, 21.4 ‡ 7:9 Daa 37.28, 39.21 § 7:10 Daa 41.39-41 * 7:12 Daa 42.1-2 † 7:13 Daa 45.1

dezipio pii.‡ 16 Wa su ri ri gao Sikeu, o wa ri vi gbe'e po Ablahaui lu Amoo n'owa mia u a flabò ri anusuo guu. §

17 Ke le po Lua gbe Ablahaue kegoo ye kai, wa bui dasiku a kafi Egipi maamaa. 18 O kia dafu po Yosefu dso z'le kpalau Egipi.* 19 A pasi ri wa buio, a wa deziò weta a to aa ri neo kole aa gaga. † 20 Goo bee o wa Moizi I, aa ma ke zai. Wa aa gwa a mae be mo aa'oe. 21 Ke wa aa v'uaa, o Falaoo nenoe aa kompa, a aa gwa azia ne u.‡ 22 Wa Egipio onoo daa Moizie pii, a go gbe'zo u ya'oa ri yakeao guu.

23 Ke a ka we bla, a da a soo a ge a gbe Isailio gwai. 24 Ke a e Egipi gbe le iada a gbédowa, o a yasi ri a gbeo, a tsoiwa a aa de. 25 Ale e a gbeo d' ke Lua ye a ri suaba a sabaie, ama aai dso. 26 Ke a gu do Isaili gbéon plaò le soleke, o a mo ri yoaa, a awakpane a me: Ma gbeo, byai ale iadakowa koteei? 27 O gbe po le iada a gbédowa zo Moizizi a me: Deme n kpa kia u, o ri le yakekeweei? 28 N ye ma de la n Egipi gbéde glawa ya? 29 Ke Moizi yapi ma, a baale ta Madiu busuu. § We a negoo lu gbéon pla.*

30 We bla gbea o malaika bo mowa guwaiwai Sinai gbe sae ka le te guu. 31 Ke Moizi dabu bee e, a bo aa sae. Ke a so gwai, a Dii loo ma a me: 32 Mame ma n deziò Ablahaui ri Izaakio ri Yakobuo Lua u. Via Moizi ku, ale lualua, i fo wese gwao. 33 O Dii oe: N n kyale bobo, asa gu po ri zeu kua adoae. 34 Ma wetea po wale mo ma gbe po ku Egipione e saasa, ma ri aukoa ma, o ma mo ri boi. Ma n zi Egipi sa. † 35 Moizi po aa gie ya aa me, deme aa dile doana u a yag'gon'epi: o Lua aa zi, a daane a ri misi malaika po bo mowa ka le guu sabai. 36 Aapi me bono, a yabnsaeo ri dabudabuo ke Egipi ri Isia Teao ri guwaiwai guo we bla. § 37 Moizipi o Isailione Lua a ri gbe se anabi u laawa.* 38 Moizipi ku ri gbe po kaapio guwaiwai, a ku we ri wa deziò ri malaika po ya'oe Sinai gbe musuo. Lua ya wenideo kpawa, o a dawee. †

39 Wa deziò gi aa yamai, o aa g'azi, an laasoo ta Egipi. 40 Aa o Aalonae aa me: Dii e kewee aa doawee, asa Moizi po wa bole Egipi, wa d' bo a bole a uo. 41 Goo bee o aa ta pi lan gaewa, o aa sa'owa aa dikpeke po po aa ke r'ziaepie.‡ 42 O Lua bo ri kpe a to aa kule luabe p'one la a ku anabio la guuwa a me:

Isailio, i ke mame a sa'oa guwaiwai we blao.

43 Taa Moku zwakpe o a sea

ri saana Lamfa po a zed taao.

Dii po a pi a kuleneo yai

o ma to wa taano Babiloni kpele. §

44 Wa deziò zwakpe vi guwaiwai. Lua a taa lo Moizie, o wa ke la Lua oewa.* 45 Kpepi go Zozeee ri wa deziò, o aa mo buipale po Lua ri yan'eo busu sioma. † Kpepi ku we e Davidi goo. 46 Davidipi na ri Luao, o a wabikewa a e aa ke do Isailione. 47 Salomoo me kpepi do.‡ 48 Ama Musude liu ku kpe po gbenaZinao do guuo, la anabi owa: 49 Dii me:

‡ 7:15 Daa 46.1-7, 49.33 § 7:16 Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32 * 7:18 Baa 1.7-8 † 7:19 Baa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Baa 2.2-10 § 7:29 Baa 2.11-15 * 7:29 Baa 18.3-4 † 7:34 Baa 3.1-10 ‡ 7:35 Baa 2.14 § 7:36 Baa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Baa 19.18-20 ‡ 7:41 Baa 32.1-6 § 7:43 Amoo 5.25-27 * 7:44 Baa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38

Musúá ma kpalabaae,
 tɔɔléá ma gbadibɔe.
 Kpé kpeletaa á dɔmɛɛi?
 Gu kpele má e pilaiui?

⁵⁰ Máme mi pópíi keo lé?§

⁵¹ Luayádansaion á ú! A nɔse paaao! A swá gbáae! Iɔ gi Lua Nisínai, iɔ ke lá á deziɔwa.* ⁵² Anabi kpele á deziɔ i aá wetáo ni? Aa gbé pɔ dɔaa Gbɛ Maa moa yá'òɔ dède. Aaɔpi ɔ a bɔ aá kpe a aá dè sa. ⁵³ A Lua ikoyá pɔ malaikaò òné mà, áma á kúao.

Etíe gaa

⁵⁴ Ké aa yápi mà, an pɔ fɛaazi, aa lésakáazi. ⁵⁵ ɔ Lua Nisína dedea Etíeewa guu á wepè luabewa, ɔ á Lua gawi è ní Yesuo zea aá ɔplaii. ⁵⁶ ɔ à mè: A ma! Ma luabe è wɛa, GbɛnaziN Né zea Lua ɔplaii. ⁵⁷ ɔ aa ɔtà ní swále aa wii gbáa lè, ɔ aa kúsiwá sánusánu. ⁵⁸ Aa aá gále bɔò wénkpe, ɔ aale aá papa ní gbɛo wá aá de. Aa ní uladao bɔ kále ní èwaaso pɔ wí me Soluo. ⁵⁹ Ké aale Etíe papa ní gbɛo, á wabikè à mè: Dii Yesu, ma nisína sí. ⁶⁰ ɔ á kùle á wii gbáa lè à mè: Dii, nísu nì ní duunaɛ bee dao. Yá bee oa gbɛa ɔ á gá.

8

¹ Solupi ku gbé pɔ aa Etíe dèò kpɛɛ. Zibeezì wá ná wétɛa zɔɔ moa Yelusaleŭ Yesudeɔnɛwa. Mé i ke zinao báasio, gbé kíniò fàaa píie Yude ní Samali búsu guu. ² Luayámanaɔ Etíe vɛl, aa aá gaa ɔɔb ní wii gbáao. ³ ɔ Solupi áiakè ní Yesudeɔ kaaleao. Iɔ gɛ ua ní uao àò gɛɔ ní nɔɔo kúkú, iɔ ní gále ge ní ká kpéu.

Baona kpaá Samali búsu

⁴ Gbé pɔ fáaaò gè Yesu baokpá gupíiu. ⁵ Filipi gè Samali búsu wéleu, ɔ à Mesii waasokèné. ⁶ Ké bíla Filipi yámá mé aa dabudabu pɔ a kèò è, aa laaidò yá pɔ ále owa ní nɔsemendoo. ⁷ Asa gbé pɔ an táao gómá ní wii gbáaoɔ dasi, mé gbékaaúao ní ɛɔ gbágbá dasi. ⁸ ɔ wá pɔna zɔɔ kè wélepíu.

⁹ Gɛɛ ku we za zi wí me Simɔɔ, iɔ dabudabuna ke i bɔ Samaliɔ sae, ɔ á azía díle gbé gbía ú. ¹⁰ Néfɛnen gbɛzɔɔ píi wí laaidò aá yáwa wí me: Gbépi gbáaa Lua gbáa pɔ wí me Gbáa Zɔɔɛ. ¹¹ Dabudabuna pɔ iɔ ke ní guu á gègè ní kú. ¹² Ama ké aa kpala pɔ bɔ Lua kíi bao pɔ Filipi kpáné ní Yesu Kilisi tɔo mà, aa sí, ɔ aa da'ilekè gɛɔ ní nɔɔo píi. ¹³ Baa Simɔɔpi yápi sí á da'ilekè, ɔ á ná Filipiwa. Ké á dabudabu ní iko zɔɔ pɔ Filipi lé keo è, á bɔ aá sae.

¹⁴ Ké zinao mà za Yelusaleŭ Samaliɔ Lua yá sí, aa Piɛ ní Záao zímá. ¹⁵ Ké aa ká we, aa wabikèné ké aa Lua Nisína e yáí. ¹⁶ Wá ní da'ilekè ní Dii Yesu tɔo, áma Lua Nisína i di an gbɛɛe yáao. ¹⁷ Ké aa onámá, ɔ aa Lua Nisína è sa. ¹⁸ Ké Simɔɔ è wá Lua Nisína è ní zinao onamáo, ɔ á mɔné ní ɔao ¹⁹ à mè: A ma gba ikopi sɔ, ké gbé pɔ ma onáwá, ade lí Lua Nisína e. ²⁰ ɔ Piɛ òè: N ɔa a kaalennɔ, asa níle e nɔyɔ Lua gba e ní ɔaoe. ²¹ N ɔ ku zípi guuo, n bàa ku a guuo, asa n nɔse maa Luaɛo. ²² Kpe li n yáwáipie, ní wabike Diiwa. Wíliɔ dɔo á gí suuukéinnɔ ní n láasoo bee taaoa? ²³ Asa má è gɔizína kú n guue, duuna bakáne. ²⁴ ɔ Simɔɔ mè: A wabikemɛɛ Diiwa ázla, ké yá pɔ á ò su ma leo yáí.

²⁵ Ké Piɛ ní Záao Dii seeladeke kè aa aá yá dànɛ, ɔ aa èa lé tá Yelusaleŭ, aale baonakpa Samali wéleɔ guu dasi.

Solu waasokea Damasi ri Yelusaleuo

²⁰ Ǿ Solu na Yesu ya waasokpaawa gɔɔ Yuda lousisikpeɔ guu a me, Yesu me Lua Ne u. ²¹ Yapi bo gbɛ po maɔ sae aa me: Gbe bee me i gbɛpi sɛsina asooke Yelusaleuo lo? I mo la a ri kuku a tarino sa'onkia kio lo? ²² Solu sɛ, aa gbɛa lo kafi, a Yesu Mesiikeya bliwanɛ, ɔ aa ya Yuda po ku Damasi fu.

²³ Gɔɔpla gbea Yuda lekpaalaazi ke aa e wa aa de, ²⁴ ɔ a ri lekpaalapi ma. Aa wele bliboleɔ dɔa faane ri gwaaasinao, ke aa e wa aa de ya. ²⁵ Gwaaasina ɔ Solu gbɛɔ aa da gbiu, aa aa gbɛe ri bao baasi bli musu.

²⁶ Ke a ka Yelusaleu, a wele a na Yesudeɔwa, ɔ aa vlakɛɛ npii, aale aa Yesudeke naaikeo. ²⁷ Ǿ Baanaba aa se geaano Zinao kii, a dau a sɛunɛ la Solu Dii e zeu ri ya po Dii deo ri la a Yesu ya'o gupuaɔ Damasio. ²⁸ Ǿ Solu ge Yesudeɔ guu, a beberino Yelusaleu, a ya'o gbɛone gupuaɔ ri Dii to. ²⁹ Ke a ya'o Yuda Geleki yamanae, a lekpaakerino, ɔ aale aa we. ³⁰ Ke Yesudeɔ dɔ, aa ge ze Sezale, ɔ a ta Taasu.

³¹ Bee gbea Yesudeɔ gɔ dɔɔa Yude ri Galileo ri Samali busuo pii, aale zedɔ, aale ge ae vlakɛa Diie guu, aale kafi ri Lua Nisina donleo.

Enɛ gbɛgbɛa ri Tabita vuao

³² Pɛe i bebe wele ri weleɔ pii, ɔ a ge Lua gbɛ po ku Lidao gwai. ³³ A ge po wi me Enɛ e we, a kaau kalea we swaaɔ. ³⁴ Ǿ Pɛe de: Enɛ, Yesu Kilisi le n gbɛgbɛ. Fele n n pe koo. Ǿ a fele gɔɔ. ³⁵ Lidadeo ri Salnadeɔ aa e, ɔ aa ze ri Diio.

³⁶ Nɔe Yesudee ku Zope, aa ton Tabita. N Geleki yao sɔ Dɔokasi. Bee me tue. Yamaakea pɛwa me i wenadɔ gbɛone. ³⁷ Gɔɔ bee ɔ a gyake a ga. Ke wa aa bo i paslu, wa aa se wule kpediakɔau musu. ³⁸ Zope sɔ a za ri Lidaoo. Ke Yesudeɔ ma Pɛe ku we, aa ri gbɛon plaɔ zɔwa aa wabikewa aa me: Mo wa be kpakpa. ³⁹ Ǿ Pɛe fele gerino. Ke a ka, wa deaano kpepi musu. Ǿ gyaaɔ sɔaazi npii ri ɔɔɔo, aa ula ri pokasa po Tabita ke gɔɔ po a kurinoɔ bo. ⁴⁰ Pɛe ri ya ri bole baasi. A kule a wabike, ɔ a aedɔ gepiwa a me: Tabita fele! A we we a Pɛe e, ɔ a fele zɔle. ⁴¹ Pɛe aa ku a ɔwa a aa fele ze. Ǿ a Lua gbɛpiɔ sisi ri gyaaɔ, ɔ a aa kpama beɛ. ⁴² Yapi li Zopea pii, ɔ wa Dii naaike we dasi. ⁴³ Pɛe gɔɔplake we Simo baatotonaba.

10

Kɔnei Pɛe sɛsia

¹ Gbe ku Sezale, aa ton Kɔnei. Aapi me sosa gali po wi me Itali sosa gbɛon basoo doana u. ² Gbepia luayamanae, a Lua via vi, aapi ri a bedɔ pii. I wenadɔnɛ maamaa, me lo wabike Luawa moomoo. ³ Gɔɔewa latɛ auapilaa, wepungu'ea guu a Lua malaikae e wasawasa, a ge a be a de: Kɔnei. ⁴ Kɔnei we gɔ biiwa, vɛao aa ku, ɔ a me: Bo ni, Dii? A wewa a me: N wabika ri n wenadɔa gbɛone ka Luagu, ɔ a sinno. ⁵ Gbeɔ zi Zope sa, aa Simo po wi me Pɛe sisi. ⁶ A pila gbɛ po wi me Simo baatotonawa. Aa be ku isiale. ⁷ Ke malaikapi ta, Kɔnei a zikena gbɛon plaɔ sisi ri sosa luayamana po nawao. ⁸ Ke a dau a sɛunɛ pii, ɔ a ri zi Zope.

⁹ Ke a gu do, ɔ aa dazeu, aa ka kai ri welepio. Gɔɔ bee Pɛe de de kpe musu latɛ minanguo wabikei. ¹⁰ Nɔana le aa de, a ye poble, ɔ gɔɔ po wa le bleke, a wepungu'e. ¹¹ A luabe e wea, po le pila lan zwa zɔwa. Wa ba doɔ a swa

mèn siiɔwa pii, wàle gbae zìle. ¹² Nòbɔɔ ní pótáa'onkuawao ní báɔ pii ká a guu. ¹³ ɔ wa òè: Píeɛ, fɛle de n sò. ¹⁴ ɔ Píeɛ mè: Bauo Dii, mi t̄e ge pò gbàlea ble ziio. ¹⁵ ɔ à ɔɔpi mà a gèn plaade wà mè: Pó pò Lua gbábòè, rísu n̄ a t̄eboo. ¹⁶ A kè màa gèn àaɔ, ɔ kándo wà pòpi gá wà tàò luabe.

¹⁷ Píeɛ lé bìlikɛ wépungu pò a è yáwa, ɔ Kɔɔnei zina pò aa Simɔɔ be gbèaɔ ká gɔɔ, aa zɛa bɔleu. ¹⁸ Aa lezú aa gbèa tó wekli Simɔɔ pò wí mɛ Píeɛ pílau. ¹⁹ E tia Píeɛ lé láasooke wépungu pò á ewa, ɔ Lua Nisína òè: Gb̄ɛɔn àaɔ lé n gbea. ²⁰ Pila gérínɔ seasai, asa máme ma n̄ zíma. ²¹ ɔ Píeɛ pilla gè gbépio kíí à mè: Máme má gbé pò ále gbea ũ. Bóyáí a mɔi lai? ²² Aa mè: Sosao d̄baana Kɔɔnei mé wá zí. Gb̄emaee, a Lua v̄la v̄l. Yudaɔ pii í aà t̄nasi. Lua malaikae òè aà n̄ sísí a be, aà n̄ yama. ²³ ɔ Píeɛ gérínɔ ua à n̄ yaaekè.

Ké a gu d̄ò, à f̄ele dàrínɔ zéu. Zope Yesudeeɔ gè aà kpáí. ²⁴ A gɔɔ àaɔde aa ká Sezale. Kɔɔnei a daeɔ ní a gb̄ena f̄eɛɔ kàaa, àle ní dá. ²⁵ Ké Píeɛ gè ua, ɔ Kɔɔnei gè dàaaè à kùlèè. ²⁶ ɔ Píeɛ aà f̄ele à mè: Fele ze. Gb̄enaznan ma ũ s̄. ²⁷ Ale yá'oaànɔ e aa gè gè kpéu, ɔ à gb̄éɔ lè kàaaa we dasidasi. ²⁸ A ònè: A d̄ó ké Yudaɔ zev̄í aa yáale n̄ buipáleo ge aa ḡé aà uao. Ama Lua òl̄mɛe másu gb̄ee gb̄así bo ge mà aà t̄eboo. ²⁹ A yáí tò ké wà ma sisi, ma mɔ z̄iozlonakesai. Má ye mà yá pò a ma sisiwà ma sa. ³⁰ ɔ Kɔɔnei mè: A gɔɔ síiɔn la, ké mále wabike ma be e íatè gè aua pílao maa'í kéwa. ɔ kándo ma gb̄ee è zea ma ae pò tekea daa ³¹ à mè: Kɔɔnei, Lua n̄ wabikea sí, mé n̄ w̄enad̄ane kaaagu. ³² Gb̄éɔ zí Zope Simɔɔ pò wí mɛ Píeɛ sisi. A pilla Simɔɔ báatotona be isiale. ³³ ɔ ma gb̄éɔ zíma gɔɔ. Lá n̄ mɔ, à kè maa. Tia kéwa, wápii wá kú la Lua d̄sa guu, ké wá yá pò Dii ònè ma yáí.

Lua Nisina dia buipaleɔne

³⁴ Píeɛ yáse à mè: Má sí slana sa ké Lua lí gb̄ee z̄aboo.* ³⁵ Bui pii guu gbé pò lé vlakeè mé í yamaake, ade yá mé í kaaagu. ³⁶ Lua a yá dà Isailiɔne, à keaanɔ na Yesu Kilisi sabai baokpané. Aàpi mé bui pii Dii ũ. ³⁷ A yá pò kè Yude bùsu pii guu d̄s, lá à dàale Galile Zaa kp̄awakea ní gb̄éɔ da'ilekeao gbea. ³⁸ A d̄s lá Lua a Nisína pisi Yesu Nazalɛtiwa, ɔ a kú ní gb̄aaɔ, à gè w̄éle ní w̄éleɔ à yamaakèné, à gbé pò Ibiisi ní gá líné ní kp̄eɔ gb̄àgbà, asa Lua kuaanɔe. ³⁹ Wá de yá pò a kè Yude bùsu ní Yelusaleũo pii seeladeɔ ũ. Wà aà lòo líwa wa dè, ⁴⁰ ɔ Lua aà wà a gɔɔ àaɔde zí, a tò à azla òl̄w̄e. ⁴¹ I ke gbépiié no, wá gbé pò Lua d̄baa wá sé aà seelade ònɛ. Aà b̄oa gau gbea wa p̄òblèaanɔ, wa imiáanɔ. ⁴² ɔ a dílew̄e wá waasoke gb̄éɔne, wí oné áme á de gbé pò Lua díle gbé b̄éɔ ní gyaadeɔ pii yákpalekɛna ũ. ⁴³ Anabiɔ pii aà yá'ò aa mè, gbé pò aa aà náaik̄eɔ duuna a kémá aà t̄s yáí.

⁴⁴ Gɔɔ pò Píeɛ lé yápi oné, Lua Nisína dí gbé pò lé yápi maɔne pii. ⁴⁵ Yápi dí Yuda Yesude pò m̄ò ní Píeɔɔwa, ké baa buipáleo, Lua a Nisína písima gba ũ yáí. ⁴⁶ Aa sa mà, aale ȳaebui'o, aale Lua ȳab̄onsackeao o. ɔ Píeɛ mè: ⁴⁷ Gb̄épio Lua Nisina è l̄awáwa. Déme a f̄ó gíné aa da'ilek̄eí? ⁴⁸ ɔ a ò wá ní da'ilek̄e ní Yesu Kilisi t̄o. ɔ aa wabikèwà aà gɔɔplakerínɔ.

1 Zinao ní Yesude pò kú Yudeo mà lá buipáleo Lua yá sí sò. 2 Ké Piée sù Yelusaleu, an gbé pò zè ní t̄s̄zyáto aà tàae è 3 aa mè: N gē gyafodeo be n pòblér̄no. 4 Ɔ Piée f̄le lé yápi b̄olek̄ené z̄eze à mè: 5 Má kú Zopee, mále wabike, 5 ma wépingu'è. Ma p̄e è lán zwáa z̄owa, ba d̄oɔa a swá mèn síiowa. A b̄o luabe, ále pila ma kíi. 6 Ma w̄ep̄ewà tíúu, ma n̄b̄oo è a guu, s̄ea p̄o ní p̄otaa'onkuawao ní b̄ao. 7 Ɔ ma b̄o mà, wa òm̄e: Piée, f̄ele de n̄ só. 8 Ɔ ma mè, bauo Dii, asa t̄e ge pò gb̄ala i gē ma léu ziio. 9 L̄oo pi b̄oa luabe ḡen plaade wà mè, pò pò Lua gb̄ab̄òè, másu mà a t̄ebo. 10 A k̄è màa ḡen àaò, 5 wà èa ḡa t̄ào luabe pii. 11 Ḡoo bee ḡòo gb̄eòn àaò pò wà ní z̄ia b̄oa Sezaleo mò ua pò má kúu. 12 Ɔ Lua Nisina òm̄e mà ḡér̄no seasai. Wá gbé gb̄eòn sooloe b̄eò ḡe ma kpái s̄ò, 5 wa gē gbé pò gb̄ep̄io z̄la be. 13 Ɔ a òw̄e lé a malaika è, à b̄o m̄eowa a kp̄eu, a òe à gbé z̄i Zope ma sísi, 14 mà yá pò a api ní a b̄edo pii suaba oe. 15 Ké ma na ya'owaa, Lua Nisina d̄iné lá a d̄iw̄e a daaleḡowa. 16 Ɔ yá pò Dii ò d̄omaḡu à mè, Zaa gb̄eò da'ilek̄è ní íoe, api s̄ò á wá da'ilek̄e ní Lua Nisinao.* 17 Lá Lua gba dou pò á d̄aw̄e ḡoo pò wa Dii Yesu Kilisi náaik̄è d̄ané b, dén ma ù mà f̄o gièi? 18 Ké aa yápi mà, aa n̄le, 5 aa Lua t̄òb̄ò aa mè: Wá è Lua buipáleo gb̄a z̄é b̄o aa n̄selile, aai w̄eni láasai e.

Antisideo zea ní Yesuo

19 W̄et̄eam̄ané pò f̄ele Etiée gaa guu† mé tò gb̄eò f̄aaà tà Fenisi búsuu ní Sipi búsuu ní Antisio, aale Lua ya'ò Yudaone r̄t̄e. 20 Ɔ an gb̄eò b̄ò Sipi búsuu ní Sileni búsuu aa ḡe Antisio, 5 aale ya'ò buipáleone s̄ò, aale Dii Yesu baokpané. 21 Dii lé òdamá, 5 gb̄eò yápi sí dasi aa z̄è ní Diipio. 22 Yelusaleu Yesudeo swá kà yápiwa, 5 aa Baanaba z̄i Antisio. 23 Ké à kà we, a è lá Lua gb̄ekekené, 5 aà pò k̄ena. A ledámá nípii aa ze ní Diio ní n̄semendoo. 24 Baanabaá gb̄ēmaae, Lua Nisina ní luanaaik̄eao p̄ewà, 5 wà kà Dii gb̄eò guu dasi. 25 Ɔ Baanaba ḡe Taasu Solu w̄elei. 26 Ké à aà è, 5 à suàano Antisio. Aaño k̄aa ní Yesudeo dasi, aao yādané e w̄e búu do. Antisio we wà d̄oaa t̄okp̄au Yesu iwaone Kilisideo. 27 Ḡoo bee an̄abio b̄ò Yelusaleu aa mò Antisio. 28 An gbé pò w̄i me Agabu f̄ele z̄è à d̄oaa noana z̄oo pò a ka d̄únia guu pii ya'òné ní Lua Nisina gb̄ao. Kolodi kpalablea ḡoo 5 noanapi kà. 29 Ɔ Yesudeo z̄èò wà ní gbé pò kú Yudeo k̄amasa ká lá baade gb̄aa f̄o, wi kp̄ás̄ané. 30 Ɔ aa k̄è màa, aa Baanaba ní Soluo z̄l̄ò kpái an gb̄ez̄owa.

12

Piée daakpeu

1 Ḡoo bee kí Elodi ɔp̄le Yesudeeowa pásipási. 2 A Zaa v̄i Zaaki d̄è ní f̄endao. 3 Ké a è yá bee kà Yudaogu, 5 à èa Piée k̄u b. A bee k̄è K̄aaso dikpe z̄íe. 4 Ké à Piée k̄u a d̄akpeu, à aà nà sosaone ní z̄l̄i aa à d̄á. Sosapio ḡali do gb̄eòn síis̄iis̄ie e lee síi. A d̄ile à yákp̄alekaano bíla wáa Ḡeamusu dikpe gbea. 5 Ɔ wa Piée k̄ua kp̄eu, Yesudeo lé wabik̄e Luawa zesai. 6 Gu pò a do Elodi boano, a gwá Piée lé i'ò sosa gb̄eòn plaò z̄anguo yea ní m̄odaonao mèn pla, mé gb̄eòn plaò ku kp̄eile, aale kp̄épi d̄á. 7 K̄ando ḡòo Dii malaikae ḡè we, 5 kp̄épi p̄u. A Piée è a gb̄at̄ēewa à aà v̄u à mè: F̄ele kpakpa. Ɔ

* 11:16 Luk 3.16, Zln 1.5 † 11:19 Zln 8.1-4

mɔdaonapio wolo aa ɔwa. ⁸ Ɔ malaikapi òè: N n ula da, ní n kyale kpá. Píe kè màa, ɔ malaikapi mè: N n ula káaa ñ kú, ní temazi. ⁹ Ɔ Píe b̀ teàzi. I yá p̀ malaika lé kèe d̄s s̄ana ũo, àle e nana ále o. ¹⁰ Aa gè gud̄sana s̄iala ní a plaadeo, ɔ aa kà b̀leu. B̀lepi gbaá m̄e, ɔ à wènè ní azlao, aa b̀le lé gè w̄léu. Kándo ḡɔ ɔ malaikapi Píe tò zea guu we. ¹¹ Ké Píe wé d̄d̄o à m̀: Má d̄s s̄aas̄a sa ké Dii a malaika z̄l, à ma b̀ Elodi ɔz̄l ní yá p̀ Yudaɔ wé d̄o wà kem̄eɔ píi.

¹² Ké aa wé k̄è, à gè Zaa p̀ w̄l m̄e l̄o Maaku da Maliama b̄e. Wa k̄aaa we dasi, wàle wabike. ¹³ Ké à b̀le gba l̄è, ɔ n̄e z̄ikena p̀ w̄l m̄e Loda gè gwai. ¹⁴ Ké à Píe l̄o d̄s̄, p̄ona guu i zé w̄eɔ, à èa bàalè gè ònè Píe mé kú b̀leu we. ¹⁵ Wa òè: Tana kama yá? Ɔ à z̄ò ké s̄iana. Ɔ wà m̀: Aà malaikae. ¹⁶ Píe ḡl lé gbale. Ké aa wè, aa aà è, ɔ yápi d̄imá. ¹⁷ A ɔk̄enè aa n̄ile, ɔ a d̄au a s̄uné lá Dii a b̀ kp̄eu. Ɔ à m̀: A ḡe o Zaakie ní wá gb̄é k̄niɔ. Ɔ à b̀ gè gupálei.

¹⁸ Ké gu d̄ò, k̄f̄l gb̄aa dà sosaɔ z̄anguo, aale k̄s̄ lala aa m̀: B́ Píe kè a ũi? ¹⁹ Elodi ò wà aà w̄e. Ké wi aà eo, ɔ à yálala gud̄sanapioɔwa, ɔ a ò wà ní dede.

Elodi gaa

Bee gb̄ea Elodi b̀ Yude, à gè ḡɔoplakè Sezale. ²⁰ Aà p̀ pà Tiideɔ ní Sid̄odeɔzi maamaa, ɔ gb̄é beeɔ ledoukè aa m̀ aà gwai s̄anu. Aa gè kíapi be z̄iia Blasitu k̄i. Ké Blasitu ní yáze è, aa gè ledouk̄ei ní Elodio, asa an b̀su poblea i b̀ aà b̀suue.

²¹ Ké ḡɔ p̀ wa d̄ile kà, Elodi a kible'ulao dà, à gè z̄l̄e a ḡinaa, ɔ à yá'ò bílae. ²² Bíla wi ll̄è à m̀: Luae mé lé yá'o, i ke gb̄enaz̄ina no. ²³ Weḡɔ Dii malaikae aà l̄e n̄e, ké i z̄òke d̄s̄ Luae yáí, ɔ aà me k̄òkà à ḡa.

²⁴ Lua yá l̄o ligua, l̄o k̄áfi. ²⁵ Baanaba ní S̄oluo s̄s̄, ké aa ní kámasa yá k̄èe aa làa, aa b̀ Yelusaleũ aa Zaa p̀ w̄l m̄e Maaku s̄è tàò.

13

Baanaba ní S̄oluo z̄la

¹ Anabio ní yadan̄edeɔ ku Antiōsi Yesudeɔ guu, an t̄on ke: Baanaba ní Simeɔ p̀ w̄l m̄e Báasiao ní Sileni b̀su gb̄é Lusiuo ní Manae p̀ nebl̄e ní kí Elodio s̄anuo ní S̄oluo. ² Ḡɔ p̀ aale Dii sisi ní l̄eyeaɔ, Lua Nis̄ina m̀: A Baanaba ní S̄oluo dile r̄idoa z̄l p̀ ma ní s̄éwà yáí. ³ Ké aa l̄eyè aa wabikè, ɔ aa ɔnámá aa ní gb̄ae, aa d̄zeu.

⁴ Ké Lua Nis̄ina Baanaba ní S̄oluo z̄l màa, aa gè Selusi. Za we aa gè ḡ'ilenau aa gè Sipi b̀suu. ⁵ Ké aa kà Salami, aa Lua yá waasokè Yudaɔ lousisikp̄eɔ guu. Zaa Maaku kúr̄no d̄onlede ũ. ⁶ Aa ísia ḡḡunapi baa v̄l e Paf̄osi, ɔ aa kp̄aũ ní Yuda dabudabukena p̀ de anabi egena ũo wè. Aà t̄on Yesune. ⁷ L̄o kú ní b̀supi gb̄ez̄ɔ Seeziu P̄oluo. Gb̄ez̄ɔpiá ɔn̄onae, ɔ à Baanaba ní S̄oluo sisi, ké a ye Lua yáma yáí. ⁸ Dabudabuk̄enapi t̄on Elima ní Geleki yáó. A íbeles̄èr̄no, àle w̄e. Gb̄ez̄ɔpi swáf̄è, ké asu Yesu náaik̄e. ⁹ Ɔ S̄olu p̀ w̄l m̄e P̄olu s̄s̄, Lua Nis̄ina d̄ed̄ewà, ɔ à w̄ep̄ewà à m̀: ¹⁰ Ibiisi n̄é do! Maa píi íb̄e! Gb̄enaz̄ín vái píi paemad̄e! Wez̄en pás̄l! Nȳɔ Dii zé s̄usu kpaanlaboa too lé? ¹¹ Tiasa Dii a ɔkulema, ní v̄lakú. Nȳɔ ḡɔoplak̄e n̄ȳɔ lat̄è eo. Weḡɔ Elima wé ḡò dàad̄aa, gusia k̄ulewà. Ɔ àle ɔmalemale, àle gb̄é w̄e. Aa a ɔ kú. ¹² Ké gb̄ez̄ɔpi yá p̀ k̄èpi è, à Dii náaik̄e, asa aà yá p̀ wa dàè aà k̄ù gb̄ae.

Kua Antiōsi p̀ kú Pisidi b̀suu

13 Ɔ Pɔlu gɛ̀ g'ɔ'ilenau n̄ a gbɛ̀, aa b̀ Pafɔsi aa gɛ̀ Pɛɛga, Pãmfili b̀usu. We Zaa Maaku n̄ tóu, à èa tà Yelusaleu. 14 Bɔa Pɛɛga aa gɛ̀ Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi b̀usu. Kámabogɔɔzɔl aa gɛ̀ z̄le lousisikpeu. 15 Moizi ikoyá n̄ ánanbi láo kyokea gbea lousisikpe gbɛ̀zɔɔ gbɛ̀ z̄l wá oné, tó aa káfla yãe ví aa o bílae, aa o. 16 Ɔ Pɔlu fɛ̀le òkéné à mè: Isailio n̄ buipále lousisinao à ma yama. 17 Isailio Lua wá deziɔ sè, ɔ à n̄ bui kò an kua Egipi b̀usu. Ɔ à n̄ bóle we n̄ a gbãa z̄ɔo.* 18 A n̄ gwá guwaiwau wè bla taawa.† 19 A gbãamò Kanaa b̀usu bui mèn soplano, ɔ à n̄ b̀supi kpamá.‡ 20 Apii kà wè òaa pla n̄ blakwio taawa. Bee gbea à doanao dilené e à gɛ̀ pèò ánanbi Samueliwa.§ 21 Ké aa kía gbèa, ɔ Lua Kisi né Saulu, Bɛ̀yãmeɛ bui dilené.* A kpalablè wè bla, 22 ɔ Lua aà b̀ kpalau, à Davidi kpá aà gbɛu. Lua Davidi yá'ò à mè, á è Yese né Davidi láasoo doúano, a a pɔeá pii kee.† 23 Aà bui guu à Yesu b̀u Isailione Suabana u, lá à a legbèwa. 24 E Yesupi àò gé m̄s̄i Zaa d̀aa waasokè Isailione pii, a oné aa n̄selile aa da'ileke.‡ 25 Ké Zaa z̄l ye láai à mè: Dé ále e má de a tí? Gbɛ́ pɔ́ á wé d̄oin ma uo. A ma! Ale mó ma gbea, mi ka má aà sabala b̀ob̀òo.§

26 Ma gbɛ̀, Ablahaú buio n̄ buipále lousisinao, wáme Lua suabayãe bee kpásãwɛe. 27 Yelusaleuɔe n̄ n̄ gbãadeo aai Yesu d̄so, aai ánanbi lá pɔ́ wio a kyoke kámabogɔɔzɔl pii zé d̄so, ɔ aa ánanbipio yá pápa, aa yãdãaala. 28 Aai yãe ewá à kà wá aà deo, ɔ aa gbèa Pilatiwa wá aà de.* 29 Ké aa yá pɔ́ wa kè aà yá musu kè pii, wá aà bùa líwa wá aà dà mia'eu.† 30 Lua aà b̀ gau. 31 A gɔɔ dasi ké à b̀ mò gbɛ́ pɔ́ aa b̀ Galile aa gèaano Yelusaleuwa.‡ Aame aà seeladeo u gbɛ̀ne. 32 Wápio s̄s, ɔ wa mo aà baokpaié. Lé pɔ́ Lua gbè wá deziɔne, 33 a kè wá gbɛ́ pɔ́ wá de an buio uɔne, à Yesu vù lá wa ò Sou plaade guuwa. Lua mè: Ma nén n̄ u,

n Maen ma u gbã.§

34 Lá a yaikɛo, mé Lua a aà b̀ gau, a yá ɔ Luapi ò yãa à mè: Má báaa seasai pɔ́ ma a legbè Davidie daágu.*

35 Ɔ wa ò guei b:

Nyɔ wei n gbɛ́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.†

36 Davidipi s̄s à Lua pɔeá kè a gɔɔ. Ké à gà, wá aà mia kpák̄si n̄ a deziɔ, ɔ à yaikè.

37 Gbɛ́ pɔ́ Lua aà vùpi s̄s i yaikɛo. 38 Ma gbɛ̀, àò d̄s̄ ké duunakèama waaso pɔ́ wále keé kú aà kíe. 39 Moizi ikoyá lí f̄s̄ tò yá b̄or̄no nao, áma gbɛ́ pɔ́ aale Yesu náaikɛo, yápii i b̄or̄no na. 40 A laaika ké yá pɔ́ ánanbi ò su á leo 41 aa mè:

A ma, á gbɛ́ awiambonaɔ,
à gilike, í sáale,
asa má yãe ke á gɔɔ,
baa tó wa d̄au lé siué, á sio.‡

42 Ké Pɔlu n̄ Baanabao lé bóle lousisikpeu, wá wabikémá aa ea mo yápi oné kámabogɔɔ s̄ia b. 43 Ké wále fáaa Yudaɔ n̄ gbɛ́ pɔ́ i lousisir̄no b̀ te Pɔlu n̄ Baanabaozi dasi. Aa yá'óné, aale ledamá aao gé ae n̄ gbèke pɔ́ Lua kèr̄no.

---

* 13:17 Bɔa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zaa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zln 1.3 § 13:33 Sou 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Sou 16.10 ‡ 13:41 Abk 1.5

44 Kámabogoo sía wéledeo káaa pii Dii yámaa yáí. 45 Ké Yudaoo bílapi è, à kènè íi maamaa, ò aale Pòlu yá bèèbo, aale àà sòsò. 46 Ǿ Pòlu ní Baanabao yá'òné v́lasai aa mè: Amè à kù wà Lua yá'òé ǵía. Lá a gi, ále e i ka à wèni láasai eo, wá ea aedò buipáleowae sa. 47 Asa Dii yáé bee dílewéèe à mè:

Ma n díle gupua ù buipáleone,
ké n gè ní suabayáo e tóole léwa. §

48 Ké buipáleo yápi mà, an pò kèna, aa Dii yá sí slana ù, ò gbé pò Lua ní díle wèni láasai pò ùo Yesu náaikè.

49 Ǿ Dii yá lí bùsupia pii. 50 Yudaoo ɔ̀ò buipále nɔe lousisin gbiao ní wéle gbáadeozi, ò aa ladà Pòlu ní Baanabaowa, aa ní yá ní bùsuu. 51 Aa kòlè má ní tàae seela ù, * ò aa gè Ikoniú. 52 Yesudeo sò, pona ní Lua Nisinao pèemá.

14

Pòlu ní Baanabao kua Ikoniú ní Lisitao

1 Aa kè Ikoniú lá aai kewa, aa gè Yudaoo lousisikpeu aa yá'ò e Yudaoo ní buipáleo Dii náaikè dasidasi. 2 Ǿ Yuda pò aa gí yápi síio buipáleo swáfè Yesudeone, aa íisèrínno. 3 N beeo Pòlu ní Baanabao gɔ̀oplakè we, aa yá'ò v́lasai daa Dii gáu, ò Dii ní gbá zé an yábɔnsaekèeoo ní ní dabudabukèeoo a gbèke yá pò aale oné slanapíliwané. 4 Ǿ wéledeo kòkpaalè, gbèeoo zè ní Yudaoo, gbèeoo ní zinao. 5 Ǿ Yudaoo ní buipáleo ní ní gbáadeo zèò wà íadamá wá ní pápa ní gbèeoo. 6 Ké Pòlu ní Baanabao ní yá dò, ò aa bàasi tà Likaoni bùsu wéleoo, Lisita ní Dèebeoo ní a zòewiaoo. 7 Ǿ aa gí lé baonapi kpáné we.

8 Gòee ku Lisita, àa gbáoo imia. Zaa wá àà í, a de ee ùe, i táa'oo. 9 Ale swákpa Pòlu yáí, ò Pòlu wèpèwà soee, a è àa Yesu náaikèeoo kà à àa gbágbá, 10 ò a dè ní loo gbáoo: Fèle ze n gbáwa. Ǿ à v́i zè, à bò ní táo. 11 Ké bíla è lá Pòlu kè, ò aa káaa wíiwa ní Likaoni yáoo aa mè: Táaa lí gbènazinao ù aa pílawá. 12 Aa tɔ̀kpà Baanabae Zupitee, Pòlu sò Mèekiú,* ké òme í dɔaa ní yá'ooao yáí. 13 Zupiteepi kpé kú wénkpe, ò aa gbágbana mò ní zuswana pò à lávu zàblè máoo wéle bíiibòleu. A ye dasi sa'oo zinaowa. 14 Ké Baanaba ní Pòluo yápi mà, aa ní ulaoo ga kèkè, ò aa sí dasi guu ní wíio 15 aa mè: Gbèoo, b́oyáí ále ke beewai? Gbènazinaon wá ù sò lááwa. Baona wále kpáé, ké à kpe lí pò gianae beeeoo, í ze ní Lua b́éoo. Ǿme musu kè ní tóoleo ní ísiao ní pò pò kúúoo pii.† 16 A bui pii tò yáa, aa ní zla zé sè. 17 N beeo à azla òlóné maakea guu. I to lou maé à pòkèke a gɔ̀owa. I á gba ble àò ku pona guu. 18 Baa ní yá bee oao, dèe ní dèeoo ò aa gí gbèone aa sa'omá.

19 Ǿ Yudaoo b́ò Antisio ní Ikoniúoo aa mò wá bíla swáfè. Ǿ aa Pòlu pápa ní gbèeoo aa àa gále b́òò wénkpe, aale e à gáe. 20 Ké Yesudeoo káaaaazi, ò à fèle gè wéle guu. Ké a gu dò, àaapi ní Baanabao aa gè Dèebe.

Zinao taa Antisio

21 Ké aa baonakpané wélepi guu, aa gbèoo è dasi. Ǿ aa èa gè Lisita ní Ikoniúoo ní Antisio, 22 aale Yesudeoo gba gbáa, aale ledamá aa wetá Yesu náaikèeowa aa mè: Sema wá taasike maamaa, wí gbasaa gè kpala pò b́ò Lua kíi guu. 23 Aa gbèzòoo dílené wéle ní wéleoo, ò aa wabikèné ní léyeo, aa ní ná Dii pò aa àa náaikèèeoo zlí.

24 Ké aa pa Pisidi busua, aa ka Pamfili busuu. 25 Aa Lua ya'ò Pεεga, 5 aa gè Atali. 26 We aa gè gó'ilenau aa tà Antioosi, gu pò wà ní náu Luae a ɔzɪ yáa aà gbēkekené zɪ pò aa kè aa làa tia yá musu. 27 Ké aa kà, aa Yesudeo kàaa aa yá pò Lua kènè oné pii, lá à buipáleo gbà zé aa a náaikè. 28 ɔ aa gɔɔplakèrínɔ we.

15

Lεkpaala Yelusaleu

1 Gbēo bò Yude aa mò Antioosi, 5 aa yādà Yesudeone aa mè: Tó i tɔzɔ lá Moizi dilewao,* á zia'eo. 2 Pɔlu ní Baanabao zɔadɔmá aa lekpaakèrínɔ maamaa yápi musu. ɔ Yesudeo zèò Pɔlu ní Baanabao ní ní gbēo gè Yelusaleu yápi gógɔi ní zinao ní gbēzɔɔ. 3 Aa gè zènè, 5 aa pa Fenisi ní Samalio busuɔla. Aa buipáleo nòselilea yá dàu a siu ní gbēone we, 5 an pò kèna zɔɔ. 4 Ké aa kà Yelusaleu, Yesudeo ní zinao ní gbēzɔɔ gbaakpanzi, 5 aa yá pò Lua kènè pii baokpané. 5 ɔ Falisi Yesudee fèle mè: Sema buipáleo tɔzɔ, wi oné aao Moizi ikoyá kúa. 6 ɔ zinao ní gbēzɔɔ kɔ kàaa, aale yápi gwa. 7 Ké lekpaala gbàakù, Piεε fèle zè a oné: Ma gbé, á dɔ ké Lua ma dile á guu à gègè, ké buipáleo Yesu bao ma ma léu, aai aà náaikè. 8 Lua dee gbépii nòse dɔ, 5 á ní gbà a Nisína a siarínɔ seela ũ,† lá á wá gbáwa. 9 Lua i ní dile dodoa ní wápiɔ. A ní nòse pípiné, ké aa Yesu náaikè yáí. 10 Bóyái ále Lua wei tiai? Aso pò wá deziɔ fúa séi ní wápiɔ 5 á ye dinéa? 11 Maa no! Wá a náai vl ké wá bɔ Dii Yesu gbēke yáíe, lá ampɔwa sɔ.

12 Gbēo kè kilikili pii, 5 aa swákpà Baanaba ní Pɔluozi, aale seela ní dabudabu pò Lua kènè buipáleo guu o. 13 Ké aa ya'ò aa làa, Zaaki fèle yàsè à mè: Ma gbé, à ma yáma. 14 Simɔɔ ò lá Lua dɔaa buipáleo wegwá, 5 à gbéo sè ní guu a pò ũ. 15 Anabiɔ yáɔ kɔsè ní beeo, asa aa mè:

16 Bee gbɛa má ea mo Davidi bezi bo,
ní a gufoo kεke tata lɔ,

17 ké buipáleo ma kfi weele,
gbé pò ma ní sisi ma ní sépiɔ pii.

18 Dii pò lé yápi ke mé ò,
a tò wa yápi dɔ za káau.‡

19 Ayámeto má è a maa wà yá zɪ'ũ dile buipále pò aa zè ní Luaooneo. 20 Wá lákènè aa miké pò pò gbālè táa kfiwa ní gbāsikεao ní nòò kòlokpasaio ní kpáao. §

21 Asa á gègè wɔ Moizi lá kyoke lousisikpεo guu kámabogɔzɪ pii, wɔ aà yá waasoke wéle ní wéleo.

Zinao gbé zia buipále Yesudeowa

22 ɔ zinao ní gbēzɔɔ ní Yesudeo pii zèò wá gbéo sé ní guu, wá ní zɪ Antioosi ní Pɔluo ní Baanabao. ɔ aa ní dɔaanae sè, Yuda pò wɪ mεε Baasaba ní Silivéeo.

23 Wá taala diné, yá pò wa kè a guu mè: Wá zinao ní gbēzɔɔ wa fɔkpà wá gbé pò aa de buipáleo ũ Antioosi ní Sili busuo ní Silisi busuoowa. 24 Wá mà wá gbēo gè á kfi aa á nòse ɔokpáé, aa á dá bíliu ní yá'oa guu. Wá lé kú a guuo, 25 5 wa ledouké wa zèò ké wá gbé se wá ní zɪwá ní wá gbé yenzideo Baanaba ní Pɔlu 26 pò aa gí ní wɛnii wá Dii Yesu Kilisi tɔbɔa yáio. 27 Ayámeto wále Yuda ní Silivéeo zɪwá,

* 15:1 Lev 12.3 † 15:8 Zin 11.15-18 ‡ 15:18 Amɔ 9.11-12 § 15:20 Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

aa yá pò wá kè láu oé ní léo. ²⁸ Asa Lua Nisína ní wápiò wa zèò wà asoe diéò, sema a pò zèvíe beeò. ²⁹ A mikè nòò pò wá sa'òò táawa soawa ní kpáao ní nòò kòlòkpasaiò ní gbásíkèao. A maa à mikè beeòwa. Wà k'è aafia!

³⁰ Ǿ wà ní gbáè, aa gè Antiòsi. Aa Yesudeò káaa pii, 5 aa lápi kpámá. ³¹ Ké aa a kyokè, 5 an pò kèna maamaa ní nòse níniyápio. ³² Yuda ní Silivéeoá ànabìone, 5 aa lèdà ní gbépiòwa maamaa, aa ní gbá gbáa. ³³ Ké aa gòoplakè we, Yesudeò lezámá, 5 aa tà ní zinao kíi aafia. ³⁴⁻³⁵ Pòlu ní Baanabao g'ò Antiòsi. N gbé dasi páleo aa Dii yádàné aa baonakpané.

Pòlu wélegea gèn plaade

³⁶ Gòopla gbèa Pòlu ò Baanabae: Wà ea gé Yesudeò gwai wéle pò wa Dii yá waasokèu yáaò guu, wíò d'ò lá aa de. ³⁷ Baanaba ye Záa Maaku se aa gérinò, ³⁸ 5 Pòlu lé e a maa wá gbé pò kèná Pámfilì, i t'éríní ní zì guuo se loo. * ³⁹ Aai mak'èo, 5 aa kèk'òwa. Baanaba Maaku sè aa gè g'ò'ilenau aa gè Sipi. ⁴⁰ Ǿ Pòlu Silivéè sè. Yesudeò ní ná Dii e a Ǿzì aa gbèkèkèné, 5 aa dàzeu. ⁴¹ Aa pà Sili ní Silisiola, aa Yesudeò gbà gbáa.

16

Timòtee gea ní Pòluo ní Silivéeo

¹ Pòlu kà Dèebe ní Lisitao. Wekii Yesudee ku wí mèè Timòtee. Aà daá Yuda Yesudee, mé aa maeá Gelekíe. ² Yesude pò aa ku Lisita ní Ikòniuoo aà tónasì. ³ Pòlu ye aa geano, 5 à t'òz'è Yuda pò kú wélepiò guuo yáí, asa ampíi aa d'ò ké aa maeá Gelekíe. ⁴ Wéle pò aa gèu pii, aa yá pò zinao ní gbèz'òò díle Yelusaleù ò Yesudeone aao k'ua. ⁵ Ǿ aale gbàakù ní Yesu náaikea guu, aale dasikù lá gu lé d'ò.

Pòlu gea Masedoni bùsuu

⁶ Lua Nisína giné aa gé Lua yá'oi Azi bùsuu, 5 aa pà Filizi ní Galatio bùsuola. ⁷ Ké aa kà Misi bùsu zòleu, aa y'òwà wá gè Bitini bùsuu, 5 Yesu Nisína i weinéo. ⁸ Ké aa Misi bùsu baa v'í, 5 aa kà Toloasi. ⁹ Gwáasína Pòlu Masedoni bùsu gbèe è zeaala iu, àle awakpaè à mè: Buawá Masedoni, d'òwále. ¹⁰ Ké a è iu màa, 5 wa Masedoni s'òukè g'òò, asa wá d'ò sa, ké Lua mé lé wá sisi wá ge baonakpané.

¹¹ Ǿ wa gè g'ò'ilenau Toloasi, wa mipè Samòtasiwa. Ké a gu d'ò wa ka Neapòli. ¹² B'òa we wa ge Filipi, Masedoni bùsu saalopi mèewia pò Lomadeò v'í, 5 wa gòoplakè wélepiu. ¹³ Kámabog'òzì wa b'ò wénkpe, wa ge swa sae, gu pò wále e wí lousisiu. Ǿ wa z'òle wa yá'ò n'oe pò káaaa weone. ¹⁴ N'oe ku we, wí mèè Lidia. Tiatií gbé zwáa t'èa y'ianae, mé lousisinae. Ale yá pò Pòlu lé o ma, 5 Dii aà s'ò w'èè, à yápi sí. ¹⁵ A da'ilèké ní a b'edeò, 5 à wabikèwá à mè: Tó a ma Dii náaikea síe, à m'ò pila ma be. Ǿ wa aà yáze èe.

Pòlu ní Silivéeo daakpeu Filipi

¹⁶ Ziewa ké wále gé wabikèk'li, wa kpaau ní z'òne pò t'áa mlè vío. Aà diio ì 5a e maamaa aà àsi'òané yá musu. ¹⁷ Ǿ à b'ò t'ewázi, wápiò ní Pòluo, àle wiile à mè: Gb'è bee'á Lua Musude z'òblenaone, aale suabaze kpàwakéé. ¹⁸ Ǿ ke màa lá gu lé d'ò, 5 yápi Pòlu wà. A líli ò táapie: Má òne ní Yesu Kilisi t'òo, go n'oe piwa. Ǿ à g'òwà g'òò.

* 15:38 Zin 13.13

19 Ké aà diio è ài'ea aà yá musu támaa ní nẹ, 5 aa Pòlu ní Silivēeo kù aa ní gálẹ gèrínṅo gbāadeo kfi gāe. 20 Aa gèrínṅo yákpalekenao kfi aa mè: Gbée beeoá Yudaone, mé aale wá wéle òkpa. 21 Felekaayá pọ wá Lomadeo ikoyá gí wá si ge wá ke 5 aale dané. 22 Gbée feleérnṅo dasi, 5 yákpalekenapiṅo mè wá ní ulao wolomá, wá ní gbé ní goo. 23 Ké wá gbéa gbāa kènè, 5 wá ní dá kpéu, wa ò kpépi dšanae aà ní dša maamaa. 24 Ké wa òè màa, 5 à ní dá kpépi guonau, à ní gbáo dàliu giúgiú.

25 Wēedo taawa Pòlu ní Silivēeo lé wabike Luawa, aale aà táasile, mé dakpeunao lé swákpa ní yáí. 26 Kándo tṅole lùalua ní gbāao e kpépi gbṅo dèe. Wegṅo a gbaṅo wèwè pii, 5 dakpeunao mṅodaonao pòlomá pii. 27 Ké kpedšana vù, à gbaṅo è wèwèa pii, 5 à a fènda wò, a ye azia de, asa àle e dakpeunao bàasié. 28 Ǿ Pòlu púna ní ɓṅo gbāao à mè: Nsu lakpa nzlaio. Wá kú la wápii. 29 Kpedšanapi mè wá mọ ní filliao, 5 à sírízi ní bao à kùle Pòlu ní Silivēeo ae, àle kpakpanaga. 30 A bṅrínṅo bàasi, 5 à mè: Maeo, kpelewa má ke má zia'ei? 31 Aa òè: Dii Yesu náaike, ríyṅo zia e, mpi ní n bedeo pii. 32 Ǿ aa Dii yá'òè ní a be gbéṅo pii. 33 Wēedo bee, kpedšanapi ní sé à gè ní gu'laṅo pípiné, 5 à da'ilékè gṅṅo ní a gbéṅo nípii. 34 Ǿ à gèrínṅo a be à blekéné. Aàpi ní a bedeo an pṅo kèna maamaa, ké aa Lua náaike yáí.

35 Ké gu dṅo, yákpalekenao dṅoai zì aa ge o wá gbépiṅo gbae. 36 Ǿ kpedšanapi ò Pòlu: Yákpalekenao gbéṅo zìla mà á gbae. A bṅle, í á taananke. 37 Ǿ Pòlu ò dṅoipinṅe: Aa wá gbé bíla wáa yákpalekeawanṅo sai, aa wá dá kpéu, wá gbé pọ Lomadeon wá ú. Tiasa 5 aa ye wá bṅle asii guua? O'! A ke màao. Sema aa mṅo wá bṅle nízi. 38 Dṅoaiṅo yápi sèle ò yákpalekenao. Ké aa mà Lomadeon ní ú, 5 vía ní kú. 39 Ǿ aa mṅo awakpané aa ní bṅle kpéu, 5 aa wabikemá aa bṅné ní wéleu. 40 Ké aa bṅle kpéu, aa gè Lidi be. Aa Yesudeo lè we, 5 aa ní nṅse níniné aa gèzea.

17

Pòlu kua Tesaloni

1 Aa bṅle ní Amfipòlio ní Apolonio, 5 aa kà Tesaloni, gu pọ Yudaṅo lousisikpe kúu. 2 Ǿ Pòlu gè lousisikpeu lá ɓṅo kewa, à waasokèné yá pọ kèa Luayátaalau musu kámabogṅo là aaṅ. 3 Ale a bṅlekené lá à kù Mesii taasike, i bṅo gau, à mè: Yesu pọ mále aà yá'òé mé Mesiiipi ú. 4 An gbéṅo yápi zé è, 5 aa ná Pòlu ní Silivēeowa. Maa Geleki lousisin dasiṅo nàmá sṅo ní nṅe tṅde bílaṅo ɓṅo.

5 Ǿ Yudaṅo ìsèrínṅo, aa bèbempádeṅo káaa aa dasikú, 5 aa wéle lṅo. Aa gè lía Zasṅo bei, aale Pòlu ní Silivēeo wēele ní kù bṅrínṅo balu guu. 6 Ké aai ní eo, aa Zasṅo ní Yesude páleṅo gálẹ bṅrínṅo wéle gbāadeo kfi, aale wiile: Gbépiṅo dá dúniadenao. Aa mṅo la, 7 5 Zasṅo ní díle a be. Gbépiṅo lé pá Sezaa ikoa nípii, aai me kía pále ku wí me Yesu. 8 Yápi zṅo bíla ní wéle gbāadeo pṅwa. 9 Ǿ aa ṅasí Zasṅo ní gbé kfiṅo wa aa ní gbáe.

Pòlu kua Belee

10 Gwáasina bee gṅṅo Yesudeo Pòlu ní Silivēeo gbàe Belee. Ké aa kà we, 5 aa gè Yudaṅo lousisikpeu. 11 Gbé beeo nṅse maa de Tesalonideṅo, aa Lua yá sí ɓṅlapla. Lá gu lé dṅo aaiṅo wéte Luayáतालai, ké aa e dṅo tó Pòlu yápiṅo síana ví. 12 An gbé pọ Dii náaikeṅo dasi ní Geleki nṅe gbiao ní Geleki gṅṅe dasidasi ɓṅo. 13 Ké Tesaloni Yudaṅo mà Pòlu lé Lua yá waasoke Belee ɓṅo, 5 aa mṅo we, aa yákele dá aa bíla pṅo fèle. 14 Ǿ Yesudeo Pòlu gbàe gṅṅo ísia oi, àma Silivēe ní Timṅteeo gṅṅo we. 15 Gbé pọ gè zeí Pòluṅo gèaàno Ateni, 5 aa èa tà Silivēe ní Timṅteeowa ní Pòlu legbeo, à mè aa mṅo a le kpakpa.

Pɔlu kua Ateni

¹⁶ Ké Pɔlu lé ní dá Ateni, aà ká fèlè sɪ, ké a è táa di wélepiu yáí. ¹⁷ Ǿ à waasokè Yudaone ní buipále lousisinao lousisikpeu ní gbé pɔ ɪ ní le elɛu lá gu lé dɔɔ. ¹⁸ Pɔlu lé yābɔbɔ kɔ léu ní yāwaaipana pɔ wí mené Epikulio ní Sitoisɔ. Ǿ an gbēe mē: Bɔ yá daobānapi lé bɔlèi? Gbēe mē: Wále e táa dafu yá kpáwa àle ke. Aa ò maa ke àle Yesu yá ní aà bɔa gau yáo baokpané yáíe. ¹⁹ Ǿ aa Pɔlu sè gèò gbēzɔɔ kfi Aleopaga aa mē: Nyɔ yá dafu pɔ ní dané owēeó lé? ²⁰ Wa yābɔnsae māmā, wá ye a bɔle dɔ. ²¹ Atenideo pii ní nibɔ pɔ kú weo, aaliɔ ye yāpāleio, sema yá dafu maa ní a wāipaaoo bāsio.

²² Ǿ Pɔlu fèlè zè Aleopagadepiɔ guu à mē: Atenideo, má é á misiilea táaone aia ví maamaa yápii guu. ²³ Ké má be á wéleu, mále pɔ pɔ i kúlenéɔ táasika, ɔ ma sa'oklie è, wá lakèwá wá mē: Lua pɔ wá dɔo pɔ. Lua pɔ á aà dɔo mé ále misiileè, aà bao mále kpáé. ²⁴ Lua dúnia kè ní pɔ pɔ kú a guuo pii. A de musu ní tɔɔleo Dii ú, ilio ku kpé pɔ gbēnazinao dɔe guuo.* ²⁵ Aà bàa kú ní gbēnazina dɔnleoo. Aapi mé í wēni ní nisinao ní pɔpii kpa gbēpiiwa.† ²⁶ A bui pii bɔ gbé mēndo kfi, ɔ aa ku dúnia gola sɪɔ piiu. A dɔaa gɔɔdile dile bui pii ní gu pɔ aao kuu léo. ²⁷ A ní ké ké aao a wēle aa ɔmalɛmale e aa ge bɔwa. Baa ní beeo a zà ní wá gbēeoo. ²⁸ Asa aapi mé í to wá wēni ví, wí ku, wí fɔ wá wá me sé. Lá á lakēnae ò aa mē: Wá de aà bui ú sɔ. ²⁹ Lá Lua buiɔn wá ú, wásu wá e a de lán táa pɔ gbēnazina kè ní vuao ní ánusuo ní gbēo à gōinakèwá lá a yeiwawao. ³⁰ Lua wekpá a ví wá wésiaɔ yála, ɔ àle lɛda gbēwa gupiiu tia aa nɔsilile. ³¹ Asa à gɔɔdile, ké gbé pɔ á sè a yákpaleke ní dúniao a zéwa. Lua gbé pɔ a sèpi bɔ gau, ké gbēpii e dɔ.

³² Ké aa bɔa gau yápi mà, an gbēe aà láanikè, āma an gbēe mē: Wá n yápi ma zlewa ɔ. ³³ Ǿ Pɔlu bɔ ní kfi. ³⁴ Gbēe nàwá aa Yesu náaikè. Aleopaga gbēzɔɔ do pɔ wí me Denisi kú ní guu ní nɔe pɔ wí meè Damalio ní gbēe ɔ.

18*Pɔlu gɔɔplakea Kɔleni*

¹ Bee gbēa Pɔlu bɔ Ateni à gè Kɔleni. ² A kpáaú ní Yudaao we, Pɔntu búsu gbé pɔ wí meè Akilasi ní a na Pisii. Aa sù ní Itali búsuo dafu, ké Sezaa Kolodi dile Yudaone aa bɔle Loma yáí. Pɔlu gè ní kfi, ³ ɔ à pílamá, àle zikérno, ké ɔzidoukenaon ní ú yáí. Asa zwáakpekēnaon ní ú nípii. ⁴ Kámabogɔɔzɪ pii í waasoke lousisikpeu, àle wēle Yudaó ní Gelekio a yáze e.

⁵ Ké Silivēe ní Timoteo bɔ Masedoni búsuu aa ká, Pɔlu zè ní waasokeao, àle o Yudaone wásawasa Yesu mé Mesii ú. ⁶ Ké Yudaó ísèaano aa aà sɔsɔ, ɔ à a pɔkasao kpòeríla à mē: Yá pɔ á kè wí á musu, ma yán ɔo. Za tia má gé buipále kfi. ⁷ Bɔa we à gè píla buipále lousisina pɔ wí meè Titii Yusitu be lousisikpepi sae. ⁸ Lousisikpe gbēzɔɔ Kilisipu Dii náaikè ní a beɔe pii. Kɔlenideo Pɔlu yámá dasi, ɔ aa Yesu náaikè aa dá'ilekè. ⁹ Gwāasina Dii ò Pɔlu iu à mē: Nsu to vía n kúo, nísu kámabo ní yá'oaanéoo, ¹⁰ asa gbé pɔ de ma pɔ ú wéle bee guuo dasi. Má kunnɔ, gbēe a n kú à íadamao. ¹¹ Ǿ Pɔlu wè do ní mɔ sooloo kè we, ɔ Lua yáda gbéone.

* 17:24 1Kia 8.27 † 17:25 Isa 42.5

12 Goo pɔ Loma gbɛ Galiɔ de Gelesi bɔsu gbɛzɔɔ ũ, Yudaɔ ledoukɛ aa ʔna Pɔluwa, aa gɛaʔnɔ yʔkpalekekli 13 aa mɛ: Gbɛɛ bee lɛ tɛkpa gbɛɔgu aao lousisiyʔ pɔ pʔa wʔ ikoyʔla kɔʔaɛ. 14 Kɛ Pɔlu ye yʔ'o, ɔ Galiɔ ɔ Yudaɔne ʔ mɛ: Yudaɔ, tɔ daae ge taae zɔɔee yʔa, ʔ kɔ mʔ menakeʔnɔ. 15 Lʔ ʔle yʔakeletʔ gbɛɔ tɔ yʔ musu nɛ ʔzla ikoyʔo, ʔ gɔ ʔ yʔ ũe. Ma gi yʔ bee taa gɔgɔie. 16 ɔ ʔ nɛ yʔ nɛ bɔle yʔkpalekekpeu. 17 ɔ aa ʔna lousisikpe gbɛzɔɔ Soseniwa nɛpii, aa ʔa gbɛgbɛ yʔkpalekekpe kpele. Galiɔ i a yʔdao.

18 Pɔlu gɔɔplakɛ Kɔleni b, ɔ ʔ lezʔa Yesudeɔwa ʔ gɛ gɔ'ilenau, ʔle tʔa Sili bɔsuu. Pisii nɛ Akilasio gɛaʔnɔ. A mibɔ Sakele lɛ pɔ ʔ kɛ Luawa yʔi.* 19 Kɛ aa kʔ Efese, Pɔlu Pisii nɛ Akilasio tɔ we. A gɛ lousisikpeu ʔ waasokɛ Yudaɔne, 20 ɔ aa wabikɛwʔ ʔa gɔɔplakeɛnɔ. I weio, 21 ʔma kɛ ʔle lezama ʔ mɛ: Tɔ Lua wɛi, mʔ ɛa mɔ ʔ gwai. ɔ ʔ bɔ Efese nɛ gɔ'ilenao. 22 Kɛ ʔ kʔ Sezale, ʔ gɛ fɔkpʔa Yesudeɔwa Yelusaleũ, ɔ ʔ tʔa Antiɔsi. 23 Kɛ ʔ gɔɔplakɛ we, ʔ ɛa dʔzeu ʔ gɛ wɛle nɛ wɛleo Galati bɔsuu nɛ Filizi bɔsuo, ʔ Yesudeɔ gbʔ gbʔa nɛpii.

Apoloo

24 Yudaɛ ku, ʔa tɔn Apoloo, Alesʔndi gbɛɛ. Aʔ lɛ na mɛ a Lua yʔ dɔ maamaa. 25 Wʔ Dii zɛ yʔadadaɛ, ɔ Yesu yʔ'oanɛ ʔa kʔsi. I dadanɛ a zɛwa, ʔma Zʔa gbɛɔ da'ilekea ɔ a dɔ. A mɔ Efese, 26 ɔ ʔ na yʔ'oawa lousisikpeu vʔasai. Kɛ Pisii nɛ Akilasio ʔa yʔamʔ, ɔ aa ʔa sisi aa Lua zɛ bɔɔlekɛ wʔasawasa. 27 Kɛ Apoloo ye gɛ Gelesi bɔsuu, Yesudeɔ ʔa gbʔ sɔ, ɔ aa lakɛ Yesude pɔ kɔ weɔne aa ʔa kɔ ɔplapla. Kɛ ʔ kʔ we, ʔ ɔdʔa gbɛ pɔ Lua gbɛkekɛnɛ aa Yesu nʔaaikeɔwa maamaa. 28 Asa ʔa yʔ Yudaɔ wɛ dasi wʔa mʔmau, ʔ ɔbnɛ Luayʔtaalau kɛ Yesu mɛ Mesii ũ.

19

Pɔlu kua Efese

1 Goo pɔ Apoloo ku Kɔleni, Pɔlu Azi bɔsu sɛsɛ baa vʔ, ɔ ʔ kʔ Efese. A Yesudeɔ lɛ we, 2 ɔ nɛ lʔ ʔ mɛ: Kɛ a Dii nʔaaike, ʔa Nisina dɛʔa? Aa wɛwʔ aa mɛ: Aawo, wi ʔa Nisina kua yʔama seo. 3 ɔ nɛ lʔ ʔ mɛ: Da'ile kpele ʔ kɛi? Aa wɛwʔ aa mɛ: Zʔa pɔɛ. 4 ɔ Pɔlu ɔnɛ: Zʔa gbɛɔ da'ilekɛ an nɔselileaa seela ũe. A ɔ gbɛɔne aa gbɛ pɔ a mɔ ʔ kpe nʔaaike.* Yesu ʔle o. 5 Kɛ aa yʔapi mʔ, aa da'ilekɛ nɛ Dii Yesu tɔo. 6 Kɛ Pɔlu ɔnʔamʔ, Lua Nisina dɛnɛ, ɔ aa yʔebui'ɔ aa ʔnabikɛkɛ. 7 Gbɛpiɔ pii kʔ lʔn gbɛɔn kuepla taawa.

8 Pɔlu bɔ gɛ lousisikpeu e mɔ ʔaʔ. A yʔ'ɔnɛ vʔasai, ʔle waasoke kpala pɔ bɔ Lua kɛi yʔa musu, kɛ aa a yʔze e. 9 Ama an gbɛɔ swʔagbʔaakɛ, aai Lua yʔa sio, ɔ aa zɛpi bɛɛbɔ dasi guu. ɔ Pɔlu gbɛ pɔ Yesu nʔaaikeɔ sɛle aa bɔ nɛ guu. ɔ bɔ waasoke gbɛɔne Tilanu kyɔkpɛu lʔ gu lɛ dɔ. 10 A kɛ mʔa e wɛ pla, ɔ Azi bɔsudeɔ Dii yʔamʔ, Yudaɔ nɛ Gelekɔ pii.

Seva nɛ

11 Lua Pɔlu gbʔ zɛ ʔ dabudabu bɔnsaɛ kɛ. 12 Beewa baa tɔ wʔ isimawaabɔ ge fuaɔ nʔ Pɔlu mɛwa wʔ ge nʔ gyʔeɔwa, aʔ gbʔgbʔaɛ, an tʔaa i gɛzeaa. 13 Yuda tʔagona pɔ aʔbɛ bebɛɔ wɛle tʔaa gɔ nɛ Dii Yesu tɔo aa mɛ: Wʔ ɔɛ nɛ Yesu pɔ Pɔlu i a yʔ waasoke tɔo, ʔ go. 14 Yudaɔ sa'onkia pɔ wɛ mɛ Seva nɛgɛ gbɛɔn soplʔa mɛ i ke mʔa. 15 ɔ tʔaa ɔnɛ: Mʔ Yesu dɔ mɛ ma Pɔlu bao mʔ. Apiɔ sɔ, dɛn ʔ ũi? 16 ɔ tʔaadepi kɔsimʔ ʔ gbʔamɔnɛ, ʔ nɛ kwɛ pii ʔ nɛ keke'la, ɔ aa baalɛ bɔle uapiu piuzi.

---

* 18:18 Nao 6.18 * 19:4 Luk 3.16

17 Ké Efesedeo yápi mà, Yudaο ní Gelekiο pii, vía ní kú, 5 Dii Yesu tɔbò maamaa. 18 Ɔ gbé pò aa Yesu náaikèò mò dasi, aale ní yákeao ο gupuau. 19 Gbèkòwèkènaeο ní taalaο náaa mò kàteu bíla wáa. Ké wà lápiο 5a dòdò, wa è à kà ánu su ɔwatè ɔaasɔsɔo lɛe blakwi (50.000). 20 Beewa 5 Dii yá ɔ káfi, ɔ ɔta ní gbáao.

Zɔakaa Efese

21 Yá bee gbɛa Pɔlu zèò a nòse guu à bɔle ní Masedoni bùsuo ní Gelesi bùsuo, i gé Yelusaleù, à mè: Tó ma ge we, sema mà gé Lomadeo gwai. 22 Ɔ à a dɔnlɛde gbèon plaε Timotee ní Elasaο zì Masedoni. Aapi sɔ à gò Azi bùsuo gía.

23 Goo bee 5 yákele fɛle maamaa Dii zé yá musu. 24 Anusupinae ku wí mɛè Demetiu, i Aatemi táakpe taa pí ní ánu su. Aa zikenaο i ài zɔo e zìpiwa. 25 Ɔ à ní káaa ní gbé pò i zì bee taa keo, a òné: Gbèò, á dò ké ɔzìe bee mé wá bleki u. 26 Ale e mé ále ma lá Pɔlupi lé ke, à mè: Táa pò wà ní píá luao no. Ɔ à gbé dasiο mi líaa, wà aà yáze è. I ke Efese la ado no, ní Azi bùsuo pii. 27 Yá bee a fɔ músi iwɛe. I ke wá ɔzì yáfúkua ado no, a yá a to táa nɔezɔo Aatemi kpé gɔ pɛe uo, táa pò Azi bùsudeo ní dúnia gbépiiο i kúlèpi gawi a láae.

28 Ké aa yápi mà, an pò pà, 5 aa ná wiiwa aa mè: Efesedeo Aatemi zɔo. 29 Wéle lɔo, gbèò bàalè lé si kòkàaakekiiu, 5 wà Masedoni bùsu gbèon pla Gaiusi ní Alisaka pò aal gé wéleu ní Pɔluoο kù gèrno. 30 Pɔlu ye gɛ zà guu, 5 Yesudeo i weiè. 31 Azi bùsu gbèzɔo de aà gbènaο u, 5 aa gbèò zì aa ledàwà asu gɛ záu. 32 Kòkàaa yà, wàle wiile, wàle kɔ yámao, asa gbé daside dɔ bɔyáì wà kàaaio. 33 Yudaο zò Alésándazi aà yá'ò, 5 bíla guu gbèeο lé lɛdɔdɔwà. Alésándapi ɔkèné aa nile, a ye Yudaο mi bɔ bíla wáa. 34 Ké wà aà dɔ Yuda u, 5 ampíi aa wiilè sánusanu mò pla taawa aa mè: Efesedeo Aatemi zɔo.

35 Ɔ wéle gbèzɔo ní zɔa zè à mè: Efesedeo, gbépii dɔ ké á de táa zɔo Aatemi kpé dɔana u ní luakimoo pò kú weo. 36 Lá gbèe a fɔ bɔ bee kpeo, à ázía kù tɛɛɛ. Asu yáe ke ní nɔnwáaoo. 37 A mò ní gbèeο la, aai ɔkà wá táakpe pɔewao, aai wá táa tɔbèesio. 38 Ayámeto tó Demetiu ní a zikenaο yávi ní gbèeο, yákpalekegɔo kú ní yákekenaο. Aa gé kɔ gbɛa we. 39 Tó á yápale ví lɔ, wa gúgúé kòkàaa pò gbáadeo gbèa guu. 40 Asa wa fɔ wá táae e zɔa pò kè gbæe bee musu. Wá yázede e o zɔapi musuo, asa a gbá vío. 41 Yá bee oa gbɛa 5 à gbèò gbæe.

20

Etiki bæa fenentiu

1 Ké zɔa láa, Pɔlu Yesudeo káaa à ní gba sɔ, à lezámá, 5 à gè Masedoni. 2 Ké ále pà bùsupia, à gbèò gbà sɔ ní yáò dasi, 5 à gè kàò Gelesi, 3 5 à mò áaɔ kè we. Ké ále gé gèi gó'ilenau à ta Sili bùsuo, a mà Yudaο lekpaálazi, 5 à zèò à ea tá ní Masedonio. 4 Gbé pò gèaànɔ tɔn ke: Belee gbé Pilusi né Sɔpatɛɛ ní Tesaloni gbèò Alisaka ní Sekòduο ní Dɛɛbe gbé Gaiusio ní Timoteeο ní Azi bùsu gbèò Tisiki ní Tɔfiuο. 5 Gbé beeo dɔaa gè lé wá dá Toloasi. 6 Wápiο sɔ, Káaso dikpe gbɛa wa gè gó'ilenau Filipi, 5 gɔo sɔo gbɛa wa ní lé Toloasi. We wa ása do dèu.

7 Asánɛnzì wa kɔ káaa wa Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lé waasokené, a ye ta tó gu dɛe, 5 à dàyála e wɛedo. 8 Filia dasi kú kpé lesì pò wá káaaapiu. 9 Ewaasoe zɔleá fenentiu, wí mɛè Etiki, ále igofampa. Ké Pɔlu waasokea kè gbàa, i aà lè, 5 à bɔ za kpɛdiakɔapi áaòde fenentiu à lèlè, 5 wà aà sè gè. 10 Ɔ Pɔlu píla à kúsiwà, 5

à aà se kpà a kùe à mè: Asu gilikeo, a béé. ¹¹ Ké à èa dède musu, wa Dii dɔngubo blè. Pɔlu yá'ò maamaa e gu gè d̀ò, ɔ à d̀azeu. ¹² ɔ wà tà ní èwaasonapio béé, gbéɔ ǹòse nini a de beeaó.

¹³ Wápio s̄s̄ wa ge ḡé gó'ilenau, wa d̄aa Pɔlué Aso, wéle p̄s̄ wá aà seu. Maa à zèò, asa a ye gé we k̀eseé. ¹⁴ Ké à wá lé Aso, ɔ wa aà sè wa ge Mitileni. ¹⁵ Ké a gu d̀ò, wa b̄o we ní gó'ilenao, wa ge Kio. Gu s̄ia d̄aa wa ge Samo, a ḡɔɔ àaòde ɔ wa ka Miletí. ¹⁶ Pɔlu zèò yáa à d̄o Efesezi, ké ḡɔɔ su ḡewa Azi búsuuo yáí, asa àle wá à e ka Yelusaleu e Páteko dikpe àò kaé, tó a zekè.

Pɔlu lezaa Efese gbéẓẓɔɔwa

¹⁷ Pɔlu gbéɔ z̄í gbéẓẓɔɔwa Efese, à mè aa m̄o Miletí. ¹⁸ Ké aa kà, ɔ a òné: A d̄s̄ lá mi ke ḡɔɔ p̄s̄ má kián̄o za z̄í p̄s̄ ma gbap̀ele Azi búsula. ¹⁹ Ma z̄ikè Diie z̄labusaa guu ní wé'io. Ma taasikè lé p̄s̄ Yudaó kpáalmaz̄io yáí. ²⁰ Mi káfla yáe uleéo, ma waasokéé, má dàdaé balu guu ní á beo. ²¹ Ma ledà Yudaɔwa ní Gelekio pii aa ze ní Luao, aai wá Dii Yesu náaike. ²² Tiasa mále gé Yelusaleu, lá Lua Nisina ma dauwa, yá p̄s̄ a ma le we d̄osai. ²³ Wéle ní wéleó Lua Nisina lé omee, yea ní m̄odaonao ní wét̄eao lé ma dá. ²⁴ Ama ma w̄eni gbiamée lo, sema mà yá p̄s̄ mále yá le, mà z̄í p̄s̄ Dii Yesu d̄amée ke mà a midé. ɔme Lua gbéke baokpaa gbéɔne ũ.

²⁵ A gbé p̄s̄ ma bebe á guu, ma kpala p̄s̄ b̄ò Lua kíi waasokéé, má d̄s̄ tiasa ké wá wesik̄le lo. ²⁶ Ayám̄eto má òé gbà, tó á gb̄e su v̄uaa, ma yán bee ũ lo. ²⁷ Ma Lua p̄eá pii òé, mi a kee uleéo. ²⁸ A laaido áz̄lawa ní s̄á p̄s̄ Lua Nisina á díle ní gbéẓẓɔɔ ũo pii. A Lua gálide p̄s̄ à ní b̄ó ní az̄la auopio gwa. ²⁹ Má d̄s̄ ké ma taa gb̄ea áwalewan pás̄lo siágu, mé aa s̄áo w̄ena vlo. ³⁰ Baa á gb̄eó fele yá kolea dané, aa gbéɔ ga namá. ³¹ Ayám̄eto à it̄eke. Lá ma ledà á baadewa ní wé'io gwáasina ní faano e wè àaó kámabosai, a yá àò d̄águ.

³² Tiasa mále á na Luae a ɔz̄l ní a gb̄ekeyá p̄s̄ a f̄s̄ gb̄aa káfléo, i á gba zé á baa àò daaa ní a gbéɔ pii. ³³ Mi gb̄e ɔa ge aà p̄kasae nideó. ³⁴ A d̄s̄ áz̄lawa, ké ma z̄ikè ní maz̄la ɔoe, ɔ ma p̄s̄ p̄s̄ wále a nide ní ma gbéɔ è. ³⁵ Má òleé apii guu à z̄ike beewa, í d̄o ȳeésaideɔle. Yá p̄s̄ Dii Yesu ò àò d̄águ à mè, gbadaa p̄ona ví de gba'eala.

³⁶ Yá bee oa gb̄ea à kùle a kosowa ní ní baade píio, aa wabikè. ³⁷ Aa wé'ikau nípii, aa Pɔlu kpákpa ní kùe, aa lep̄ep̄ewa. ³⁸ Yá p̄s̄ ní p̄o siakù z̄ɔo mé de ké à mè ní wé a sik̄le lo ũ. ɔ aa gè zeìe e gó'ilena kíi.

21

Pɔlu taa Yelusaleu

¹ Wá k̄eamá gb̄ea wa ge gó'ilenau wa dazeu, wa mipè Kosuwa. Gu s̄ia d̄aa wa ka Lode, ɔ b̄oa we wa ge Patala. ² We wa gó'ilena p̄s̄ lé gé Fenisi búsuuo èu, ɔ wa ḡeu wa dazeu. ³ Ké wa Sipi è k̄aaa, wá gbà ɔzeé, wále gé Sili búsuuo, ɔ wa ka Tii, gu p̄s̄ wá gó'ilena aso b̀leu. ⁴ Wa Yesudeo w̄ele, ɔ wa á̄s̄a do k̄er̄no. An gb̄eó ò Pɔlué ní Lua Nisina gb̄aao asu gé Yelusaleuo. ⁵ Ama ke ḡɔɔ beeo lé pà, wa fele, wále tá. Aa gè z̄eiw̄e nípii ní ní nao ní ní néo w̄enkpe e ísiale. ɔ wa kule wá kosowa wa wabikè. ⁶ Ké wa lez̄ák̄ɔwa, wa ge gó'ilenau. Ampio s̄s̄ aa èa ní be.

⁷ B̄oa Tii wa ea dazeu e wa ka Tolemai. Wa f̄okpà Yesudeɔwa wa k̄er̄no ḡɔɔ do. ⁸ Ké a gu d̀ò, wa fele ge Sezale, wa ge pila baonakpana Filipi be. A de gb̄eɔn

sopla pɔ wà ní sé yāao do ú. * ⁹ A nenɔe ānabio vɛ gbɛɔn sɛsɛ, aai zāke yāao. ¹⁰ Wa gɔɔplakea we guu ānabi pɔ wɛ meɛ Agabu† bɔ Yude bɛsusu à mɔ. ¹¹ Ké à mɔ wá kú, à Pɔlu ula ba sɛ à azia gbáɔ ní a ɔɔ yèò à mɛ: Lá Lua Nisína òn ke: Gbɛ pɔ bae bee vɛ, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusaleú, aai aà kpa buipáleɔwa. ¹² Ké wa yápi mà, wá ní beleɔ wa awakpà Pɔluɛ asu gé Yelusaleúo. ¹³ ɔ à mɛ: Bɔyáí ále ɔɔɔ ále ma nɔsɛ ɔɔkpmæi? Asu à yea ú seo. Baa tó ma ga Yelusaleú Dii Yesu tɔ yáí, ma sɔu mà. ¹⁴ Ké wi fɔ wa aà fùò, wa kámabò wa mɛ: Dii pɔeá ke. ¹⁵ Bee gbɛa wa sɔukè, ɔ wa ge Yelusaleú. ¹⁶ Yesude pɔ kú Sezaleeɔ gɛ pilawanɔ Sipi gbɛ Manasɔ be. A de Yesude ú za zi.

Pɔlu gɛa Zaaki gwai

¹⁷ Ké wa ka Yelusaleú, Yesudeɔ wá sí ní pɔnao. ¹⁸ Ké a gu dɔ, Pɔlu gɛwanɔ Zaaki be. Gbɛzɔɔ káaaa we nɔpii. ¹⁹ Pɔlu fɔkpámá, ɔ à yá pɔ Lua kè a zɛ musu buipáleɔ guu dáu a siúné dodo pii. ²⁰ Ké aa yápi mà, aa Lua sáaukpà. ɔ aa òè: Yápi gwa, wá gbɛ. Yudaɔ Yesu náaikè àasɔsɔo leɛ úma'úma, mé ampíi aai káasike Mɔizi ikoyáwa. ²¹ Wà n yá'òné wá mɛ, níle yáda Yuda pɔ kú buipáleɔ guuɔne aa bɔ Mɔizi ikoyá kpe, aasu tɔzɔ ní néɔneɔ, aasu wàò ní felekaayá kúao. ²² Wá kea ní? Asa aa gí n mɔa maio. ²³ Ké lá wá onɛwa. Wá guu gbɛɔn siɛɔ leké Luawa.‡ ²⁴ N ní sé à ge gbábɔ áziaɛ, ní ní flabo aa e mibo, gbɛpii ɔ dɔ ké yá pɔ aa mà n musuá síana no. Aa e mpi sɔ ní tɛ Mɔizi ikoyáí. ²⁵ Buipále Yesudeɔ sɔ, wa lakè wá òné wa zèò aa laaika sa'onɔɔi ní kpáao ní nɔ kòlokpasai sóao ní gbásikeao.§

²⁶ ɔ Pɔlu gbɛpiɔ sɛ tǎrɔnɔ. Ké a gu dɔ aa gbábɔ níziaɛ, ɔ à gɛ Lua ua, à gbábɔ láagɔɔ sa pɔ wá o an baadeɛ yá'ò.

Pɔlu kúa

²⁷ Ké gbábɔa gɔɔ sopla bee ká láaa, Azi bɛsu Yudaɔ Pɔlu è Lua ua. Aa tɛkpà bílagu, ɔ aa aà kù. ²⁸ Aale wiile aale me: Isailiɔ, à wá leò. Gbɛɛ bee mé ɔ yáda gbɛpiiɛ gupíiu, í Isailiɔ awiambɔ ní Mɔizi ikoyáò ní gue beeo. Bee gbɛa à dɔe Lua uawa ɔ, à gɛu ní Gelekiɔ. ²⁹ Aa ò màa ké aa Efese gbɛ Tɔfíú* è ní Pɔluo wéle guu yáa yáíɛ, ɔ aale e Pɔlu gɛàanɔ Lua uaɛ.

³⁰ Wéle lòò, gbɛɛ wí ní bao za gupíiu, aa mɔ Pɔlu kù Lua ua, aa aà gále bɔò. Wegɔɔ wá a gbaɔ táta. ³¹ Ké aa ye aa aà de, yápi bao Loma sosaɔ gbɛzɔɔ lè, a mà Yelusaleú lòò. ³² Wegɔɔ à sosa badeɔ sè ní sosa néɔ, ɔ aa gɛmá ní bao. Ké gbɛɛ sosaɔ gbɛzɔɔpi è ní sosaɔ sánu, aa Pɔlu gbɛa tò. ³³ ɔ gbɛzɔɔpi sɔ Pɔluzi, à aà kù à mɛ wá aà ye ní mɔdaonɔ mèn pla. A ní lá à mɛ: Dén gbɛpi úi? Bó yá a kèi? ³⁴ ɔ bíla guu gbɛɛ lé wiile, aale yá dòu oo. Ké zɔa tò gbɛzɔɔpi fɔ lé a súsú mao, à mɛ wá gɛaánɔ sosaɔ be. ³⁵ Ké wá káaánɔ dɛdɛkɛi, sosaɔ mé sù aà sɛ gbɛɛ nɔnɔaaa yáí. ³⁶ Asa gbɛpii teaazi ní wiio, aale me: A aà de.

Pɔlu yá'oa Yelusaleúdeɔne

³⁷ Ké wa ye gɛ ní Pɔluo sosaɔ be, ɔ à gbɛzɔɔpi là à mɛ: Nyɔ we mà yá'onéa? ɔ a òè: Ní Geleki yámaa? ³⁸ Egipi gbɛ pɔ fɛle ní gbáadeɔ zɛzia à gɛ guwaiwaiu ní bɛsudeɔnɔ gbɛɔn àasɔsɔo leɛ síiɔn n úo lò? ³⁹ Pɔlu wèwà à mɛ: Yudan ma ú. Wá ma í Taasu, Silisi bɛsuue. Wéle tɔsaide no. Ma wabikéma, ma gba zé mà

* 21:8 Zln 6.5 † 21:10 Zln 11.28 ‡ 21:23 Nao 6.21 § 21:25 Zln 15.29 * 21:29 Zln 20.4

yā'o gbéᵛne. ⁴⁰ A aà gbà zé, 5 Pɔlu zè deᵛdeki, à ɔkè gbéᵛne. Ké aa nīle kilikili, à yā'òné ní Ebelu yáo à mè:

22

¹ Ma gbéᵛ ní ma maᵛ, à swákpa à ma yáze ma sa. ² Ké aa mà àle yā'oné ní Ebelu yáo, aa zè kilikili. ɔ Pɔlu mè: ³ Yudan ma ũ, wà ma i Taasu, Silisi bùsuue, 5 ma nèblè wéleu la. Gamalieli kīi ma ikoyá pó wá deziᵛ kūa dàᵛau a zéwa. Má aiavi Luæ lá á kú gbá ápiiwa. ⁴ Ma iadaᵛ Yesu zedeᵛwa e an gbéᵛeᵛ gá, ma gᵛeᵛ ní nᵛeᵛ kùkù ma ní ká kpéu.* ⁵ Sa'onkia ní gbēzᵛᵛᵛ mé ma seeladeᵛ ũ nípii. Ma lá pó aa kè Damasi Yudaᵛne si ní ɔzī, mále gé we mà zépiᵛeᵛ kùkù mà suᵛnᵛ Yelusaleᵛ wà ní wetā.† ⁶ Ké má be zéu, ma káikù ní Damasio íatē minanguo taawa, 5 kándo gupua zᵛᵛ bò luabe à kùleá. ⁷ Ma bᵛ lele tᵛᵛle, 5 ma loᵛ mà, wa òmᵛeᵛ: Sɔlu, Sɔlu, ákea níle iadaai? ⁸ ɔ ma mè: Mmenn déi Dii? ɔ a òmᵛeᵛ: Mámema Yesu Nazaleti. Máme níle iadaa. ⁹ Gbé pó kumanᵛᵛ gupuapi è, ama aai gbé pó lé yā'omᵛeᵛ loᵛ mao. ¹⁰ ɔ ma aà là, kpelewa má kei, Dii? ɔ a òmᵛeᵛ mà fele gē Damasi, we wa yá pó a òmᵛeᵛ mà ke omᵛeᵛ pii. ¹¹ Gupuapi í gbāa tò ma wé lé gu'e bo, 5 ma gbéᵛ ma kú ma ɔwa, aa gēmanᵛ Damasi.

¹² Lousisinae ku we wī mèè Anania. I misiile Lua ikoyāe mé Damasi Yudaᵛ pii í aà tᵛnasi. ¹³ A mà ma kīi à zè ma sae, 5 a òmᵛeᵛ: Sɔlu ma gbé, ea gu'e. Wegᵛᵛ ma wé wē, 5 ma aà è. ¹⁴ A mè wá deziᵛ Lua mé ma se, ké mà wesi Gbēmaale, mà yāma aà léu, mí aà pᵛeá dᵛ. ¹⁵ A mè máᵛ de aà seelade ũ, mí yá pó má è ní yá pó má mào o gbépii. ¹⁶ ɔ à mè bᵛ mále dá bi, mà fele da'ileke, ma duuna i woloa ní a sísiāo?

¹⁷ Ké ma ea Yelusaleᵛ, mále lousisi Lua ua, 5 ma wéᵛpungu'è. ¹⁸ Ma Dii è, a òmᵛeᵛ mà ke mà bᵛ Yelusaleᵛ kpakpa, asa gbéᵛ yá pó mále o a musu sio. ¹⁹ ɔ má ò Diie, aa dᵛ sáasá ké míᵛ gē lousisikpe ní lousisikpeᵛ mào aà náaikenāᵛ ká kpéu wāᵛ ní gbē. ²⁰ Ké wále aà seelade Etiēe de sᵛ, mapi má kú wee, ma ze ní aà denāᵛ, má ní ulaᵛ kúané.‡ ²¹ ɔ Dii òmᵛeᵛ mà gé, a ma zī e buipáleᵛ kīi zāzāe.

²² Aa swákpa aà yái e à gè ká buipáleᵛ yápiwa, 5 aa ná wiiwa aa mè: A aà de! Gbéᵛ bee taa kua zevlo! ²³ Aale wiile, aale ní ulaᵛ gbāe, aale bùsuti zu musu. ²⁴ ɔ Loma sosāᵛ gbēzᵛᵛᵛ mè wá gē ní Pɔluo ní be, wá aà gbē ní flaalao e aà slana'o, wí e yá pó wále wiidᵛwà a yái ma. ²⁵ Ké wále Pɔlu ɔᵛ poo wá aà ye, a ò sosa bade pó kú wee: A a zé vī à Loma gbé gbē yákpalekeᵛsaia? ²⁶ Ké sosapi yápi mà, à gè a ò ní gbēzᵛᵛᵛ è mè: Nle ke kpelewa ni? Gbépiá Loma gbéᵛ. ²⁷ ɔ gbēzᵛᵛᵛᵛᵛ mᵛ Pɔlu là à mè: Omᵛeᵛ, Loma gbén n ũa? A wèwà à mè: Ao. ²⁸ ɔ gbēzᵛᵛᵛᵛᵛ òè: Ma ɔ zᵛᵛ kpāe, 5 ma gᵛ Loma gbé ũ. ɔ Pɔlu òè: Mapi, wá ma i a ũe. ²⁹ ɔ gbé pó aa ye yáᵛalawá yāᵛ bᵛzā gᵛᵛ. Ké gbēzᵛᵛᵛᵛᵛ dᵛ Pɔluá Loma gbéᵛ, vía aà kù, ké a tò wá mᵛkàwá yái. ³⁰ A gu dᵛ, ké gbēzᵛᵛᵛᵛᵛ ye à yá pó Yudaᵛ mᵛò sáasá ma, à mᵛpòlowá, 5 à sa'onkiaᵛ ní Yuda gbāadeᵛ káaa, à mᵛò ní Pɔluo ní ae.

23

Yuda gbāadeᵛ yákpalekeᵛa ní Pɔluo

¹ Pɔlu weᵛpè gbāadeᵛwa à mè: Ma gbéᵛ, yāe lé ma sᵛ vī Lua aeᵛ e ní a gbāo. ² ɔ sa'onkia Anania ò a dᵛaᵛne aa aà le a léwa. ³ ɔ Pɔlu òè: Lua n le sᵛ, gbēnazīn

* 22:4 Zln 8.3 † 22:5 Zln 9.1-2 ‡ 22:20 Zln 7.58

kaadɔɛmbe. * N zɔle nle yákpalekemanɔ ikoyá musu, mé mpi sɔ, n bo a kpe, ní ò wà ma lé. 4 ɔ dɔaipiɔ mè: Mmɛ nle Lua gbàgbankia sɔsɔ máaa? 5 Pɔlu mè: Gbéɔ, mi dɔ sa'onkia no, asa a kɛa láu wà mè, wásuli wá bùsu gbàade tɔbɛesio. †

6 Pɔlu dɔ ké gbàadepiɔ gbɛɔá Saduseɔne, an gbɛɔ sɔ Falisɔne, ɔ a ònɛ gbáugbáu: Ma gbéɔ, Falisin ma ù, Falisɔ nɛn ma ù. Geɔ vua yá pɔ ma wé dɔi yáí ɔ ále yákpalekemanɔ. 7 Ké à yápi ò, Falisɔ ní Saduseɔ fɛlekɔwa ní lekpaao, ɔ káaakɛnao kɛaa lɛɛ pla. 8 Saduseɔ í me geɔ lí vuo, ‡ mé malaikao ní nisinao kuo. Falisɔ sɔ aa zè ní beɔ kua. 9 Wii gbáa da ní guu, ɔ Falisi pɔ aai Mɔizi ikoyá danɛɔ fɛle ní lekpaao gbáao aa mè: Wi yáviaie e gbéɛ beewao. Tó nisina ge malaika mé yá'òè sɔ be? 10 Ké lekpaao gbáakù, sosa gbɛzɔ lé vlakɛ, ké gbéɔ su Pɔlu taitaikɛo, ɔ a ò a sosaɔne aa pila gɛ ní guu, aa àà kù geaàno ní be.

11 A gwá Dii bò mò Pɔluwa à mè: Sɔdile! Lá n ma yá'ò Yelusalɛù la, sema n ò Loma b.

Lekpaata Pɔluzi

12 Ké a gu dɔ Yudaɔ káaa asii guu, aa legbè aa mè wa pɔbleo, wa imio e goɔ pɔ wà Pɔlu dè. 13 Lekpaainapiɔ de gbɛɔn blala. 14 Aa gɛ sa'onkiaɔ ní gbɛzɔɔ kfi, aa ònɛ: Wá sí ní Luao wa mè, tó wi Pɔlu deo, tó wa pɔblè, Lua láaikɛwá. 15 Apio ní gbàadeɔ pii à ge o sosa gbɛzɔɔe aà mɔé ní Pɔluo lá á ye à aà yáò táasika de a káaulawa. Wápiɔ sɔ wáò ku sɔu guu wà aà de zéu e àò gé kái la.

16 Pɔlu dæ negɔɛ ní baikpaapi mà, ɔ à gɛ gè sosaɔ be, a ò Pɔluɛ. 17 ɔ Pɔlu sosa badee sisi a òè: Gé ní èwaasoɔ á gbɛzɔɔ kfi, asa a ye baɔe kpaè. 18 ɔ à aà sè geaàno ní gbɛzɔɔ kfi à mè: Pɔlu dakpeuna ma sisi, a gbèaa mà mɔ n kfi ní èwaasoɔ. A yáe ví a ye onɛ. 19 ɔ gbɛzɔɔpi èwaasopi kù a ɔwa à geaàno gusae nípla, ɔ à aà là à mè: Bó yá ní ví n òmɛi? 20 ɔ à mè: Yudaɔ mé lekpaáí, aa ye gbɛama n mɔ ní Pɔluo ní gbàadeɔne zia, lá aa ye aà yá gwa de a káaulawa. 21 Nsu we ní yáio, asa an gbéɔ lé aà dá zéu, aa de gbɛɔn blala. Aa legbè aa mè wa pɔbleo, wa imio e goɔ pɔ wà aà dè. An sɔu mà kò, n yá an swá dɔi. 22 Gbɛzɔɔpi ò èwaasopiɛ: Nsu to gbèe dɔ ní òmɛɛo. ɔ à aà gbáɛ.

Pɔlu gbaɛa Sezale

23 ɔ à sosa bade gbɛɔn plaɔ sisi, a ònɛ: A o sosa fɛndade gbɛɔn àa doɔne aa sɔuke aa gé Sezale oosi ublegɔɔ ní sɔde gbɛɔn baaɔkwio ní sɔnde gbɛɔn àa doɔ. 24 A sɔ yá kɛke Pɔluɛ aà dikpe geò bùsu gbɛzɔɔ Felisi kfi yákelesai. 25 ɔ à lakèè à mè: 26 Bùsu gbɛzɔɔ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma lác bee kɛne, ma fɔkpáma. 27 Yudaɔ mé gbéɛ bee kù, aa ye aa aà de. Ké ma aà dɔ Loma gbé ù, ɔ ma ge ní sosaɔ ma aà símá. 28 Ké má ye mà aà yá pɔ aa mɔoa ma, ma aà sè ma geò an yákpalekɛnao kfi. 29 We má dɔu aà yá pɔ aa mɔoa de an ikoyá ùe, i yá pɔ ká wà a de ge wà a dakpeu keo. 30 Ké wá lekpaálaazi, wá a kpáí kɛmɛe, ɔ ma aà gbáɛoma gɔɔ, má ò yádeɔne aa gé ní aà yáò n kfi we.

31 ɔ sosaɔ kè lá wa ònɛwa, aa Pɔlu sè gèò Antipati gwáasina. 32 Ké gu dɔ, sosa pɔ be kɛsɛo Pɔlu ná sɔdeɔne ní ɔzɔl aa geaàno ae, ɔ aa èa tà ní be. 33 Ké sɔdeɔ ká Sezale, aa lápi kpá bùsu gbɛzɔɔpiwa, ɔ aa Pɔlu nàè a ɔzɔl. 34 Bùsu gbɛzɔɔpi lápi kyokè, ɔ à Pɔlu là bùsu pɔ à bùu. A mà Silisi bùsu à bùu, 35 ɔ a òè: Tó gbé pɔ yávinno mɔ, má ma lá aa o. ɔ à mè wàò aà dɔa ua. Elodi mé uapi kpá yáa.

* 23:3 Mat 23.27-28 † 23:5 Bɔa 22.27 ‡ 23:8 Luk 20.27

24

Yudaofela ni Poluo Sezale

¹ Goo soo gbea sa'onkia Anania mo Sezale ni gbēzōo ni ikoyādōna pō wi meē Teetuluo. Aa mo ni Polu yāo būsū gbēzōo kīi. ² Ké wà Polu sīsi, Teetulu fēle lé yādaaāla à mè: Felisi, ní n báaa wá būsū na à kè zài. N zia láasookeā mé mò ní wá kálea maao. ³ Wí n tónasi, wà n sáaukpa gupiiu gōōpii. ⁴ Ké má ye mà n gágao, má wabikema, sùuukewan, wá yá yōōnāe ma. ⁵ Wá è gbépiá gbēnazin èbee. I zōada Yudaō guu dūnia guu pii, a de lousisize ee pō wi me Nazalētideō dōaanao do ū. ⁶ Baa se a ye Lua ua gbāle, ō wa aà kù. ⁷⁻⁸ Tó n gōēpi lāla nzia, nýō aà yá pō wa mōd sīana dō. ⁹ Ō Yudaō yá'idia aa mè lá yápio den we.

¹⁰ Ō būsū gbēzōōpi mikē Polue aà yā'o. Ō Polu mè: Lá má n dō yákpalekena ū būsue bee guu a wē gēgē, ō mále a miōyā'ò ma laaiwa. ¹¹ Tó ní gbēa, wa one ma gea Yelusaleū lousisii de gōō kuēplalao. ¹² Wi ma e mále lekpaake ní gbēeo Lua uao. Wi ma e mále zōada lousisikpēo guu ge wēle guuo. ¹³ Gbépio fō yá pō aa liamazi seelade eneo. ¹⁴ Sīana má òne, zé pō aale me lousisize eee guu ō mále zōble wá deziō Luae. Má yá pō wa kē Mōzi ikoyā guu ní ānabiō pōō náai ví. ¹⁵ Ma wé dō Luai lá ampiōwa, ké gbēmaao ní gbēvāio bō gau pii. ¹⁶ Ayāmeto miō azia toto gōōpii ke ma sō su àō ví Lua ae ge gbēnazina aeō. ¹⁷ Ma wēkea ní ma būsuo gbea ma ea su ođama kēné, ma sa'ò ¹⁸ Lua ua. Ké mále sa'o ma gbāōa gbea, ō wà ma le we. Mi bíla kāaaō, mé zōa kuō. ¹⁹ Azi būsū Yudaō mé yādeō ū. Sema aa mō wá yābō kō léu n kīi. ²⁰ Tó màa no, tó gbē pō aa ku laō dāa pō aa èa gōō pō aa yákpalekēmanō o. ²¹ Sema yá mēndo pō má òné ní bō gbāao ma mè, geō vua yá musu ō aale yákpalekēimanō bàasio.†

²² Felisi Yesu zé bōole dō, ō à lakā Yudaō yāa à mè: Tó sosaō gbēzōō Lisia mò, má á yá midéé. ²³ A ò sosa badee aāō Polu dōa, āma aà aà gba íana, i to aà gbēō dōaāle.

²⁴ Gōōpla gbea Felisi mò ní a Yuda nō pō wi meē Dusiiō. A Polu sīsi, ō à Kilisi Yesu náaikea yāmawā. ²⁵ Polu lé yā'o maakea musu ní zlakūadōō ní yákpalekea ní gbēō pō lé mōo, ō vīa Felisi kù à mè: Fele tá gīa. Gōō pō ma o'è, má ea n sīsi. ²⁶ Aà wé dōi Polu a gbagusaēdaee, ō bō aà sīsi mōmōō aà mō faaiboanō. ²⁷ Ké à kè wē pla, Pōōsiu Fesetu zōle Felisi gbēu. Ké Felisi ye àō na ní Yudaō yáí, ō à Polu tò dakpēu.

25

Polu zea ni gea Sezaa ktio

¹ Fesetu zōlea kpalau gōō aāō gbea, à fēle Sezale à gē Yelusaleū. ² Wekii sa'onkiaō ní Yuda gbāadeō mò aà kīi, aa fēle ní Polu yāo. Aa wabikēwā ³ aà sùuuke, aà to Polu mōné Yelusaleū. Asa aa zēd wá baikpaē zéu wá aà dee. ⁴ Ō Fesetu òné: Polu ku kpēu Sezale, mapi sō má tá we tia. ⁵ A gbāadeeō mō gemanō, tó à yāvāikēe, i o.

⁶ Fesetu kēnīnō gōō swaaō ge kwi taawa, ō à èa tà Sezale. Ké a gu dō, à zōle a gīnaa à mè wá mò ní Poluo. ⁷ Ké à mò, Yuda pō bō Yelusaleūō líaaāzi, ō aa yāzōō pō wí fō a seela èoō dōwā dasidasi. ⁸ Polu yāzāsímá à mè: Mi zā Yudaō ikoyā ge Lua ua yāwao. Mi zā yāewa Sezaaēo. ⁹ Fesetu lé wēle àō na ní Yudaō ō à Polu là

* 24:18 Zln 21.26-27 † 24:21 Zln 23.6

à mè: Nyõ we gé Yelusaleũ mà yákpalekemanõ we yáe beeo musua? ¹⁰ Põlu mà: Sezaa ikoyã põ kũ wã yákpalekemanõ õ má kúu la. Mi táaeke Yudaeeo, lá mpi ní dõ sáasáwa. ¹¹ Tó ma táaeke à kã wã ma dee, má gí wã ma deo. Ama lá mi yá põ gbéeo lé o ma musue keo, gbêe zeví à ma kpámáoo. Gea Sezaa kúí õ ma zeò. ¹² Ké Fesetu lekpaãí ní a gbéõ à mè: Sezaa n zeò, aã kúí nýõ géu.

Gea ní Põluo kí Agipa ní Beenisio ae

¹³ Goopla gbea kí Agipa ní Beenisio mò Sezale fokpai Fesetuwa. ¹⁴ Ké aale gooplake we, Fesetu bò ní Põlu yáoo kípie à mè: Gõee ku la, Felisi aã tò dakpeu. ¹⁵ Ké ma ge Yelusaleũ, sa'onkiaõ ní Yuda gbẽzõõ felemee ní aã yáoo, aa mà mà sũuuke mà yadaaála. ¹⁶ Má òné, tó gbé põ wã yãdõwã i kõ'e ní a yãdõmadeõo mé i ze'è à yápi zãsimáoo, wã Lomadeõo wili aã kpámáoo. ¹⁷ Ké aa sũmano la, mi zezeo. Ké a gu dõ gõõ, õ ma zõle ma gínaa ma mà wã mós ní gbépio. ¹⁸ Gbé põ yãvíaanõpio yã'ò, aai yãvãí põ mále e wa dõwã o aã yá musuo. ¹⁹ Aa yákele vĩaanõ ní lousisize yá musu ní gõee põ wí mèe Yesu yáoo. A gã, õ Põlu zè ní aã kua bée yáoo. ²⁰ Ma bílikè yápi zé dõawa, õ ma aã là tó a ye gé Yelusaleũ wã yápi gõgõe we. ²¹ O Põlu mà Loma kí õ a zeò, wãõ a kũa. O ma mà wãõ aã dõa e màõ gé aã gbaei Sezaawa. ²² O Agipa ò Fesetu: Má ye mà gbépi yãma mazía. O Fesetu mà: Nyõ yãma aã léu zia.

²³ Ké a gu dõ Agipa ní Beenisio mò ní gawi zõõo, õ aa gè kõkãaakekpeu ní sosao gbẽzõõ ní wéle gbé gbiaõ. Ké Fesetu lesí, wã mò ní Põluo. ²⁴ O Fesetu yãse à mè: Kí Agipa ní gbé põ kúwanõ laõ pii, a gbéee bee èa? Yuda põ kú Yelusaleũ ní laõ pii gbépi yá sè mðoa, aale wiilea aa mà, a maa àõ ku loo. ²⁵ Mapi, mi e à yãe kè à kã wã aã deo, õ lá à zè ní Sezaao, ma zeò mà aã gbaewã. ²⁶ Mi yápi gbadõ mà lãkè kíe aã yá musuo. A yáí tò ma mðaanõ á ae, atësa mpi kí Agipa, ké yálalaawã gbea mà yá e mà a lãkè. ²⁷ Asa dakpeuna gbaeama yá põ wa dãaála oa wásawasa sai, i kemee zevíoo.

26

Põlu yá'oa kí Agipa ae

¹ O Agipa ò Põlu: N zeví ní n yã'oo. O Põlu õsè à azla yá bõolekè à mè: ² Kí Agipa, má è ma minakè, ké má è mále mazía yá bõoleke n ae gbã, yá põ Yudaõ liamazi musu pii. ³ Atësa ké ní Yudaõ felekaayã dõ pii ní ní yákeleo. Bee yáí ma wabikèma, ma yáe mamee. ⁴ Yudaõ ma kua dõ za ma néfènenzi daalea ma bùsuu e Yelusaleũ. ⁵ Aa ma dõ à gègè. Tó aa yei, aa fõ o má de wã lousisin gáli põ gbãa ní Lua yáoo wí me Falisio gbé u. ⁶ Tiasa wãle yákpalekemanõ, ké ma wé dõ lé põ Lua gbè wã deziõnezi yáí. ⁷ Wã bui kuelpaõ aãõ zõble Luae gwãasina ní fãaneo wedõa legbèa doupizi guu. Kí, wedõa yápizi yáí Yudaõ felemanõ. ⁸ Bóyãí Lua geõ vua kèe yãzesai uí?

⁹ Mapi yãa, ma zeò ké yá põ a bõ Yesu Nazaleti yá kpe pii õ máliõ ke. ¹⁰ Maa má kè Yelusaleũ. Sa'onkiaõ ma gba zé, õ ma Lua gbéõ kã kpéu dasi. Tó wãle ní dede sõ, ma lé lo ku a guue.* ¹¹ Míõ gé lousisikpe ní lousisikpeo mðõmðõ màõ wéteãmõné, mi gánamá aa dõé ní Luao. Ma põ feãntzi, õ mi gé ìadaimá ní wéle baao.†

* 26:10 Zin 8.1-3 † 26:11 Zin 9.1-2

¹² Gupi maa wà godɔu wà buzieble weo, ɔ gbé daside zè ní daa zéuo. Aa ye wà ka Feniki, wéle pò kú Keleti be'ae oi, tó a zekè, wí buzieble we.

Zàa'iana felea isiaa

¹³ Ké ìan buse fèle geomidokti oi, aale e wà fɔ ní pœã kee. ɔ aa ní gó pòlo aa dàzeu, aale dɔ Keletizi káikái. ¹⁴ I gēgēo, zàa'lan gbāa pò wí me ìan pásí pìla Keleti gbewa. ¹⁵ A gollia, wí fɔ dàe bo, ɔ wa gō tei. ¹⁶ Ké à wá kpá gūgūn néna pò wí me Kodai, wa dáama'è yoo. Dēe ní dēeo wa wá gónē suababo è wá kù we. ¹⁷ Ké aa yè wa ná gó zōɔpiwa, ɔ aa kèkè bakà gó zōɔpiē. Ké aale vīake pāa Libii būsū isaaae, ɔ aa gó kúla pèle íu, ɔ aa gò té ìanai. ¹⁸ Ké a gu dò, lá zàa'iana gí lé wá gó zāampapa gbáugbāu, ɔ aa ná asoo zuzua íuwa. ¹⁹ A gōo àaãde zí aa ní gó zikēbo bòle kòle nízia. ²⁰ A ká gōo ūma latē ní saanao i bo, mé ìan pásipi ní louo i kpáleo. Buaa aafia pò wá wé dɔi yāa kè fama. ²¹ Wa gōoplakè, wí e pòblèo, ɔ Pòlu fèle ònè: Gbèc, tó a ma yāmà yāa, dō wí fèle Keleti, músi ní ásooe beeo gbāsa wá léo. ²² E tia mále ledawá, à sōdile! A gbēe a gao, sema gópi wíwi bàasio. ²³ Gla gwá Lua pò má de aà pò ū mé mi zòbleè, aà malaika bò m̀ba ²⁴ à mè: Nsu vīakeo, Pòlu. Sema n Sezaa ae le. Lua gbé pò kúrínɔ gó guu b̀nne aafia nípi. ²⁵ Ayámeto gbé, à sōdile! Má Lua náai vī ké a ke lá a òmewa. ²⁶ Sema wá ka gūgūnae isiaa.

²⁷ A gōo gēo m̀ndosaide gwá ìan pásipi lé wá gále Adiati ía e tia. ɔ weedo ígbè lé e wa káikù ní gōs̄leoe. ²⁸ ɔ aa bà i'egwabo gbàe íu, aa è a e gās̄lsuu basiī. Ké à kè sàa yoo aa gbàe bo, aa è a e gās̄lsuu bàas̄. ²⁹ Aale pāa gbewa vīake, ɔ aa kúla m̀n s̄iis̄ gbàe gó pòkpe, ɔ aale Lua sisi gu d̀nè kpakpa. ³⁰ Gópi zikena lé zeweele wá b̀le gó guu wá bàale, ɔ aale gó suababopi pila aa da ía, aale ke lá wa ye kúla gbae go'æwa. ³¹ ɔ Pòlu ò sosa badee ní aà sosanɔ: Tó gbé beeo i gō gó guuo, á e bo. ³² ɔ sosao gó suababo ba z̄z̄z̄, aa tò à lèle íu.

³³ Ké gu ye dɔi, Pòlu awakpané nípii aa pòble à mè: A gōo gēo m̀ndosain gbá a gō looa pòblesai. ³⁴ Mále awakpaé à pòble, asa a maa á pòleba à dɔae, í e bo aafia. Baa á miká m̀ndo a vūaa. ³⁵ Pòlu yápi oa gbēa à p̄e sè à Lua sáaukpá gbépii wáa, ɔ a è àle só. ³⁶ Ampii aa sōdile aa pòblè sa. ³⁷ Wá gbé pò wá kú gó guu pii, wa ka gbēon òaa dɔ ní basiī s̄iis̄saio (276). ³⁸ Ké aa pòblè aa ká, aa pòwena b̀le zù íu, ké gó e yáfukú yái.

³⁹ Ké gu d̀a aa gōs̄se è, aai d̄so. Ké aa ísia s̄oombioa è a gōs̄s̄ daafa, ɔ aa zèd wá gé ní góo isaaa we, tó wa f̄. ⁴⁰ Aa kúla wòlo aa tò í guu, ɔ aa golilibo ba pòlo ḡo. Aa go'ae zwāa pòo ìanae, ɔ aa mipè gōs̄piwa. ⁴¹ ɔ aa sí úfāu ní sae, ɔ gó zè we. Úfāapi go'ae kù gíugíu, i f̄ d̄eo, ɔ ikooa pò lé v̄v̄ ní gbāao lé gó pòkpe wíwi. ⁴² Sosao zèd wá dakpeunao d̄ede, ké an gbēe su kpáa'o pilimáoo yái. ⁴³ Ama sosa bade ye Pòlu misi, ɔ à gíné aa ní pœã ke. A ò kpad̄nao d̄aa kusi íwa aa bua, ⁴⁴ gbé k̄niɔ iò té ní kpe lipereeo ge gó kaso musu. Beewa ɔ gbépii baa lè aafia.

28

Pòlu kua Malita gūgūnaa

¹ Ké wa baa lè aafia, wá mà gūgūnapi t̄n Malita. ² Beleo wá kú ɔplapla ní yeawázio. Aa gbáakpawázi, aa té sa káw̄e, asa lou ná maawa mé ìana b̀le.

3 Pɔlu yaa kele naaa mɔ lé káteu, píligona ku a guu. Ké té pusu aà pà, à bɔ Pɔlu kù a ɔwa. 4 Ké beleɔ mlɛpi è dɔ aà ɔwa, aa òkɔe: Gbé beeá gbēdenae slana. Baa ké à bùa íwa aafia, slana i weiè àɔ kuo. 5 Ama Pɔlu mlɛpi gbàe a dà téu, i yāe keeɔ. 6 Gbéɔ wé dɔi aà ɔ a ka à léle ge ũ wegɔe. Ké à gègè, aa è pɔe i aà leo, ɔ aa lé líle aa mè gbépiá luae.

7 Gupi sae gūgūna gbēzɔɔ pɔ wí mèè Publiu be kuu. A wá díle gɔɔ àaɔ, à nibɔ kèwēe ní yeawázio. 8 Publiu mae wúlea ní mēwāao, àle bānubānuke. ɔ Pɔlu gè aà kíi, à wabikèè à ɔnàwà à aà gbàgbā. 9 Ké à gbàgbā maa, gūgūnapu gyāe kíniɔ mɔ aà kíi, ɔ aa gbàgbā sɔ. 10 Aa wá kpelà maamaa. Ké wále tá, aa kùsūkèwēe lɔ.

Pɔlu kaa Loma

11 Wá kua gūgūnapu mɔ àaɔ gbēa wa gē gó'ilena pɔ buziblé weu, wa dazeu. Gópi bɔ Alesándi, wá táasiaɔ seela kèwá. 12 Ké wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ kè we. 13 Bɔa we wa dɔ gɔsɔlei e wa ge kaò Legio. Ké a gu dɔ íana bɔ geɔmidɔkɔi oi, a gɔɔ plaade wa ka Puzɔli. 14 Wélepi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mè wá sùuuke wá àsāa do kerinɔ. Wá kè maa, ɔ wa da Loma zéu. 15 Loma Yesudeɔ wá bao mà, ɔ aa mɔ daiwále. Gbēeɔ wá lé Apiu'eleu, gbēeɔ sɔ gu pɔ wí mē Pilakí'aaɔu. Ké Pɔlu ní é, à Lua sáaukpá, aà sɔ nini. 16 Ké wa ka Loma, wá Pɔlu gbà zé aàɔ ku adoa ní sosa pɔ lɔ aà d́áo.

17 Gɔɔ àaɔ gbēa Pɔlu Yuda gbēzɔɔ sɔsi. Ké aa káaa, a òné: Ma gbéɔ, mi zā Yudaɔne yāewao. Mi bɔ wá deziɔ felekaayāe kpeo, ɔ wá ma kù Yelusaleŭ wá ma kpa Lomadeɔwa. 18 Aa yálàlaa, aai yāe e ma musu à kà wá ma deo, ɔ aa ye ma gbāe. 19 ɔ Yudaɔ bɔ ma kpe. Teasi ma ze ní gea Sezaa kíio,* i ke má yāwí ní ma bùsu gbéɔ no. 20 Ayāmeto ma á gbéa wá kɔ'e mà oáɔ, asa gbé pɔ Isailio wé dɔi yáí wá mɔe bee káia.

21 ɔ aa òè: Wi taalae e à bɔ Yude bùsuu n yá musuo. Wá gbēe sɔ i bɔ we à sùwá ní n bao vāioo. 22 Wá è a maa wá yá pɔ ní kúa ma n léu, asa wá mà wí lousisizepi bèebo gupiiue.

23 Aa gɔɔdílekɔe ní Pɔluo, ɔ aa mɔ aà kíi ua pɔ à pílau dasidasi. A ye aa a yáze dɔ Yesu yá musu, ɔ à dàale Mɔizi ikoyāwa ní ànabiɔ yáɔ, à kpala pɔ bɔ Lua kíi yá'òné, à a bɔlekèné za kɔɔkɔ e oosi. 24 Gbēeɔ yá pɔ àle oɔ zé è, ama gbēeɔ gii. 25 Ké aale kēaa ní lekpaao, Pɔlu yá mēndo káfiné à mè: Yá pɔ Lua Nisina dà ànabi Isaiāe a ò á deziɔneá slanae à mè:

26 Ge ñ o gbé beee, aa swákpa aao gé yāemasai, aa wétei aao gé yāe'esai.

27 An nòse paaao, ké aasu ònɔkúo yáí, an swá gbāa, ké aasu yāmao yáí, an wé kúaaa, ké asu kēo yáí, asa aa ye ea sua mà ní gbágbāo.†

28-29 Ayāmeto, àɔ dɔ ké Lua gbéɔ zì ní suabayāo buipáleɔwa. Aame aa sí.

30 Pɔlu kè kpé pɔ àle a fiabo guu wè búu pla. Iɔ gbé pɔ aai mɔ faaiboianɔ kù ɔplapla pii. 31 A kpala pɔ bɔ Lua kíi yá waasokèné, à Dii Yesu Kilisi yādáné ní laaiɔ kpálea, gbēe i kpaèo.

* 28:19 Zln 25.11 † 28:27 Isa 6.9-10

LOMADEO

Yá pò kú láe bee guu

Kilisi gaa ní àà vuao gbèa Yuda pò aa gò Yesudeo ù nà Yesu baonakpaawa Lomadeo mæwíawí Loma guu, an gbèeon Pisii ní Akilasio ù (Zínao 18.2). Beewa Yesu gáli séia dàale we gòo pò Pòlu lé baonakpa Sili búsuu ní Azi búsu pò wí me tia Tuukioo ní Gelesi búsuu. Lua díle Pòlu e aà gé e dúnia léwa. Bee yáí Pòlu ye gé Loma ní Esipayá búsuu b. Gòo pò àle a wélegeapi sòuke, à lakè Yesude pò aa ku Loma (1.7), aai kòkàaa Pisii ní Akilasio bèonee (16.3-5).

Láe bee guu Pòlu lé zí pò ále ke buipáleo guu bòleke Loma Yesudeone. Yá pò Pòlu ì dadané kú láe bee guu wásawasa à mè: Yesu baonaá gbáa pò Lua ì gbé pò lé a náaikeo suabaðe, atësa Yuda, an gbèa buipáleo (1.16).

Yuda ní buipáleo kua ní kòóá yá'lae Yesude káauone, atësa lá buipáleo Yesudeo lé e Mòizi ikoyá musu. Yápi ku Galatio lá guu b. Lakí Pòlu ò wásawasa à mè Yesu baona pò ále kpáá gbépii pòe (1.16). A ò lá Lua ì duunkena suaba, baa dén nò, à mè luanaaika yáe (1.18-8.39).

Bee gbèa à lekà Isaili pò aa gí Kilisi náaikeio yáwa. Lua gbèon ní ùoa? A mè an gia bee lé kpá Luaeo, asa Lua gbèke mé a zible (9-11). Tia kéwa sùuu pò Lua ví ní wá buipáleo lé dadawé wà nòse pále da, wí ku Lua pò ù (12.1-15.13).

Lápi láakii Pòlu mè á ye da Loma zéu, ò à fòkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbé pò aale wæle wà dõ lá Lua ì ní suaba Yesu Kilisi sabai, tó aa láe bee kyokè, aa e dõ ké yá pò Lua a zekáleo zõ (11.33-36). Beewa aa e nízia kpawá, aai kúleè a zéwa.

Pòlu fòkpa Lomadeowa

¹ Mámèmaa Pòlu, Kilisi Yesu zòblena, Lua ma sisi à ma díle a zína ù baona ² pò à dòaa à a legbè a ànabione, aa kè a yá taalau kpana ù. ³⁻⁴ Àà Né Yesu Kilisi wá Dii yá mé baonapi ù. Àà dea gbènazína ù guu à bò Davidi bui guue. Àà luake guu sò aa bóa gau ní gbáao mé òlwéke kè Lua Nén aà ù. ⁵ Kilisipi mé gbèkekèmmèe à ma zì bui pii kii, kè aa e a náaike, aai gò a yámana ù, ì tóbò. ⁶ A kú ní guu sò, á gbé pò Yesu Kilisi á sisi à á séo. ⁷ Mámè ma láe bee kè á Lomadeo pò Lua yeázi à á sisi, a gò a gbé ù pii. Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbèkekéé, aai á gba aafia.

⁸ Séia gia ma Lua sáaukè ní Yesu Kilisi gbáao ápii yá musu, kè á luanaaika ì dúniaa pii yáí. ⁹ Tó mále wabike pii, á yá lí sámaguo. Lua mé ma seelade ù. Aàpi mále zòbleè ní nòsemendoo, mále aà Né baokpa. ¹⁰ Miò wabikewá aà zekèkèmmèe lá a yeiwa, mà e mò á gwai sa, ¹¹ asa wesiaále ni lé ma de maamae, kè mà Lua Nisína gbae daé á zedòa yáí. ¹² Beewa á luanaaika ní ma pò a wá baade gba sò. ¹³ Ma gbé, má ye àò dõ ké miò díle mòmòò mà mò á gwai* kè mà a zì gbè e á guu, lá má è buipáleo guuwa, ò e tia mi ze'eo. ¹⁴ Geleki yámana ní Geleki yámansaiò pii, ladónaò ní ladónsaiò pii, an yá gò ma yá ùe. ¹⁵ Bee yáí ma me wà mà baonapi kpá á Lomadeone sò. ¹⁶ Mili wide ní baonapi yáoo.†

* 1:13 Zln 19.21 † 1:16 Maa 8.38

17 Baonapi i owēe lá Lua i to yá bórɔnɔ na. A de luanaaikɛa yá ũ adoe, lá wa kè lá guuwa wà mè: Gbɛ́ pɔ́ Lua tò yá b̀̀aà̀nɔ na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yáai aɔ ku.‡

Gbɛ́nazɔna d̀̀ t̀̀aadeɔne Luae

18 Za musu ɔ́ Lua i a pɔ́kũma bɔ́bɔ gbɛ́nazɔna pɔ́ an v̀̀aikɛa i zezɔ́ slanaeɔwa an p̀̀akpaazi ní ní v̀̀aikɛa yáí. 19 Yá pɔ́ wa f̀̀ d̀̀ Lua yá musu ulɛané, Lua mé yápi b̀̀né gupuaú. 20 Za gɔɔ pɔ́ à d̀̀nɔ́ia kálɛ, aà gb̀̀a láasai ní aà luakɛ pɔ́ wili e ní wéoo b̀̀ gupuaú aà z̀̀ guu wásawasa. Ayámeto gbɛ́nazɔna awa v̀̀o. 21 Aa Lua d̀̀, áma aali aà kpɛla a zéwa aa aà sáaukp̀̀ao. An láasooɔ sɔ̀k̀k̀, ɔ́ aa g̀̀ g̀̀ gusiau an mísai yáí. § 22 Aa níziá díle ɔ́nɔnɔ ũ, ɔ́ aa g̀̀ mísaidɛ ũ. 23 Aaí kúle gbɛ́nazɔna pɔ́ i gao ní b̀̀o ní ǹ̀bɔɔ ní p̀̀taa'onkuawao taaɛ Lua pɔ́ lí gao gbɛu.*

24 Ayámeto Lua ní kpá gb̀̀sɔ́lkɛaa, aa wisaiyá kɛ ní k̄o, lá aale a níde ní ǹ̀sɛ guuwa. 25 Aa Lua síande léukpakè ní ɛɛo. Aaí kúle Lua p̀̀kɛaɔne aa z̀̀blɛné Lua pɔ́ p̀̀pii kè gbɛu. Efaaiden aà ũ gɔɔpii! Ami.

26 Ayámeto Lua ní kpá wisaiyá nídeaa. Baa an nɔɛo yá pɔ́ wí kɛ léukpakè ní yá pɔ́ wili kɛoo. 27 Maa ḡɛo s̄o aa yá pɔ́ wí kɛ ní nɔɛo tò, aai luak̄oí. Ḡɛ ní ḡɛo aai wisaiyá kɛ ní k̄o, aai a gbe'e níziawa an sásáa léu. 28 Lá aai we zè ní Lua d̄sao, ɔ́ á ní kpá láasookpaanlayáa, kè aao yá pɔ́ de wà k̄eo kɛ. 29 Yávai pii p̄emá: Ǹ̀sɛp̄ási, bíi, líisea ní k̄o, wɛdɔak̄ɛ, gb̄ɛde, s̄ole, gb̄ɛblea ní k̄onikɛao. Gupɛaanaɔn ní ũ, 30 gb̄ɛyaanaɔ, Lua ibɛɛo, gb̄ɛ taiinkenaɔ, ỳ̀dɛo, íandánaɔ, v̄ai láasookenaɔ, de ní dao yámansai, 31 mísaidɛ, náaisaidɛ, gb̄ɛyákensai, s̄ósobisaidɛ. 32 Aa d̄s Lua díle kè yábeetaakenaɔ kà wà ní dedɛ, kási aali zɛ ní a k̄eo adoo, aai t̄kpa a k̄enaɔgu be.

2

Yá z̄s̄lea gbɛ́nazɔnaɔwa

1 Ayámeto n gb̄ɛ́ pɔ́ ní gb̄ɛpále t̄aae e, ní awa v̀̀o. Tó n gb̄ɛpále t̄aae è, n nziá d̄áyauɛ,* asa n gb̄ɛt̄aae'ena ní kɛ maa s̄ɛ. 2 Wá d̄s kè Lua yákpalekɛa ní yábeetaakenaɔ maaɛ. 3 N gb̄ɛ́ pɔ́ ní yábeetaakenaɔ t̄aae e mé ní kɛ s̄, níle e níȳo b̀̀ Lua yákpaleu yá? 4 Ge níle d̄sɛ ní Lua maakea z̄ɔo ní aà menao ní aà súuuo yá? Kè Lua lé maakɛne kè ní ǹ̀selilɛ, ní d̄so lé? 5 N swágbaakè, ní ǹ̀selilɛo, ɔ́ níle p̀̀kũma k̄aaanzi e luap̀̀kũmabɔ́bɔmagɔɔz̄l, tó Lua yákpalekɛa ní gb̄ɛ́ a zéwa b̀̀ gupuaú. 6 A flabo baadeɛ a yákeawa.† 7 Gb̄ɛ́ pɔ́ aale gawi ní b̄ɛɛo ní w̄eni láasaio w̄ɛɛe aale maake ní menaoɔ àizána e. 8 Gb̄ɛ́ pɔ́ anzia p̄eá lé doaané, aa gí slanaí aa te v̄aiwaɔ s̄, Lua a p̀̀kũma ní p̀̀kp̄ɛneɔ bɔ́bɔmá. 9 Wét̄ɛa ní wáwáɔ a v̄aikɛna pii le, at̄ɛsa Yudaɔ, an gb̄ɛa buipáleo. 10 Lua a maakɛna pii gba gawi ní b̄ɛɛo ní aafiao, at̄ɛsa Yudaɔ, an gb̄ɛa buipáleo. 11 Asa Lua lí gb̄ɛ́ z̄aboo.‡

12 Gb̄ɛ́ pɔ́ duunakè Moizi ikoyá d̄sai, a kaale maa ikoyápi saiɛ. Gb̄ɛ́ pɔ́ duunakè naa ikoyápi ɔ̀z̄l s̄, Lua a yákpalekɛaàno ikoyápi musuɛ. 13 I kɛ gb̄ɛ́ pɔ́ lé ikoyá ma ní swáoo mé maa Luaɛo. Gb̄ɛ́ pɔ́ lé z̄ikewá mé a b̀̀ maa. 14 Tó bui pɔ́ aa Moizi ikoyá d̄ɔo yá pɔ́ kpáalo kè ní níziáo, aa ikoyá v̄í níziawaɛ. 15 Aale ɔ́bw̄ɛ kè yá pɔ́ kú ikoyápi guu kú ní ǹ̀sɛuɛ. An láasoo lé a síana o l, asa an láasoo m̀̀ndoo, a keeɔ i ní dayáa, a keeɔ i ní b̀̀u. 16 Maa yákpalekɛgɔɔz̄l Lua

‡ 1:17 Abk 2.4 § 1:21 Efe 4.17-18 * 1:23 Iko 4.16-18 * 2:1 Mat 7.1-2 † 2:6 Sou 62.13

‡ 2:11 Iko 10.17

a yákpaleke ní gbēnazínao yá pò ulea an nòseu musu ní Kilisi Yesu gbāao, lá baona pò mále kpá òwa.

Yuda d ikoyadansaiene

¹⁷ N Yuda ia, n ze ní n Yudakeo, ní Moizi ikoyā náai ví, níle Lua yòòke. ¹⁸ N Lua pœã d̄s, ní yāmaa d̄s ikoyāpi guu. ¹⁹ Nle e ní de v̄lao wede ũ, gbé pò kú gusiauo filia ũ, ²⁰ wésiadeo yadanede ũ, gbé dafuo metulu ũ. Nle e Lua ikoyā mé d̄sa ní stanao mi ũ. ²¹ N gbé pò ni yāda gbēpāleone, b̄oyāi nili da nziaeo ni? N mē wasu kpá'oo, mé ni o s̄s be? ²² Ni me wasu wúle ní gbēpāle noo, mé ni wúleò s̄s be? Ni saka t̄aaogu, mé ni ní kpé p̄o kpá'oo s̄s be? ²³ Ni yòòke Lua ikoyā musu, s̄ n ikoyāpi dasai í Lua t̄s òkpa. ²⁴ Asa á yáí buipáleo íb Lua t̄bēesi lá a k̄ea láuwa. §

²⁵ Tó ní Lua ikoyā k̄ua, s̄ t̄z̄sa ài v̄ine. Tó níle a yāda s̄so, ní s̄aa ní gyaf̄odeoe. ²⁶ Tó gyaf̄ode Lua ikoyāo k̄ua, Lua a gyaf̄odepi gwa s̄aa ní gbé pò t̄z̄soo lé? ²⁷ Baa tó ní iko lápi k̄ua mé n t̄z̄s̄, tó ni ikoyāpi dao, gyaf̄ode pò íb k̄ua a to yá z̄lemae. ²⁸ Lá kua Yuda zálala ũá m̄ekaa yá no, màa t̄z̄sa zálalaá m̄ekaa yán s̄so. ²⁹ Lá kua Yuda zálala ũá n̄se yáe, t̄z̄sa zálalaá n̄se yáe s̄s. Lua Nisina z̄le, i ke aà ikoyā lá yá no. Lua mé í gbé bee taa s̄aukpa, i ke gbēnazína no.

3

¹ Dea Yuda ũ káfia kpele a v̄li? Ai kpele t̄z̄sa v̄li? ² A káfia v̄l z̄so yápii guu. Séia gla Lua a yá n̄n̄e ní oz̄le. ³ Ké an gbēeo náai v̄lo, b̄s a v̄li? An náaisai mé a Lua náai b̄adea? ⁴ O! Aawo! Lua náai v̄l, baa ké gbēpiiá eede, lá a k̄ea láuwa wà m̄e:

Tó n yá'ò, n yá aò zeví,

tó wà yákpalek̄enn̄o, n yá a ble.*

⁵ Tó wà v̄aíke lé Lua maake b̄o gupua, b̄s yá wá oi? Wá o Lua yá zeví, ké í p̄ok̄umab̄ob̄wá yáí yá? Gbēnazína yá'oa s̄ mále owa. ⁶ O! Aawo! Tó Lua yá zeví, kpelewa a f̄s yákpaleke ní d̄uniaoi? ⁷ Gbēe a me, tó a eedeke lé Lua náai káfí mé àle aà t̄ob̄o, b̄oyāi a yādaaala lán duunkenawai? ⁸ Tó ní ò màa níle me wà yāv̄aíke, yāmaa í b̄ou. Gbēeo ma t̄bēesi aa m̄e màa mi o. Lua yādaanla k̄s̄ir̄in̄o.

Gbēe maao

⁹ Too! Wá Yuda wá s̄aò yá? Aawo bá! Asa ma b̄ob̄o ní Yuda ní buipáleo pii k̄ò, amp̄iiá duuna z̄one. ¹⁰ A k̄ea Lua taalau wà m̄e:

Gbēe maao, baa do.

¹¹ Laaidee kuo, luak̄iw̄eelenae kuo.

¹² Aa p̄aale nípii, aa f̄okp̄a, yāmaakenae kuo, baa do. †

¹³ An n̄se de lán kaad̄emb̄ewae.

Aaí lenakasané,

m̄l̄è s̄ewe kú ní léu. ‡

¹⁴ yá'í ní gbékaao mé ní lé p̄a. §

¹⁵ Aa w̄aa ní gbēdeao,

¹⁶ aai músi ní p̄osiao kp̄ar̄izi,

17 aa aafia zé d5o,*

18 aa Lua vía vío.†

19 Wá d5 ké Lua ikoyá pii de gbé p3 kú a ɔ́zɔ́ yá ùe, ké gbépii lé g5 kpaaua, dúnia gbépii i g5 táaede ù Luae. 20 Asa gbēe a b3 maa Luae ikoyāpi kúa yáio.‡ Lua ikoyá mé ì to wà duuna d5.

Lá Lua ì to yá b3rɔ́nɔ na

21 Lá Lua ì to yá b3rɔ́nɔ na b3 gupuau sa, lá a yá kú Moizi ikoyá ní ānabio láo guuwa. I ke aà ikoyá kúa yá no. 22 Lua ì to yá b3rɔ́nɔ na Yesu Kilisi náaikea yáie. Gbé p3 lé aà náaike pii yáe, asa gbēe adoo. 23 Gbépii duunakè, 5 aa kèsà Lua gawii. 24 Lua ì to yá b3rɔ́nɔ na gba ù a gbēke yáí ní Kilisi Yesu p3 ní bó gbāao. 25 Aāpi Lua kpà duuna awakpab3 ù gbé p3 aale aà au náaikeɔne, ké à ɔ́b gbépii e i yáke a zéwae. A menakè yáa, i duun zib yádao, 26 5 tia kéwa a òbné i yáke a zéwa. Beewa Lua ì yáke a zéwa mé ì to yá b3 ní Yesu náaikeɔna na b3.

27 Lá màae, gbēnazina a f5 íanadà b3e? Bee kuo. B3yāi ni? Ké a de yákea yá ùo, Yesu náaikea yáe yáí. 28 Asa má è Lua ì to yá b3 ní gbé3 na aà Luapi náaikea yáie, ikoyákua ku a guuo. 29 Luaá Yuda3 Luae nídoa? Buipáleo Luan s3oa? Ao, buipáleo Luae b3. 30 Asa Lua mēndoe. § A to yá b3 ní gbé p3 t3z3o na a náai p3 àle ke yáie, mé a to yá b3 ní gyaf3odeo na a náai doūpi musu b3. 31 Wále ikoyá bāde ní luanaaikeao yá? Māa no, wále a kpelaē.

4

Lua tò yá b3 ní Ablahaũ na a náai p3 a kè yáí

1 Wá Yuda3, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yá musu ni? 2 Tó Lua tò yá b3aān3 na yá p3 a kè yáie, d5 à f5 íanadà. Ama a f5 dá Luaeo. 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mè Ablahaũ Lua náaike, 5 Lua tò yá b3aān3 na.* 4 Flaboa zíkēnaēá gbēkekeae ò, aà aseae. 5 Baa tó gbé lé yáe keo, tó àle Lua p3 ì to yá b3 ní táaede3 na náaike, Lua a to yá b3aān3 na a náai p3 àle ke yáie. 6 Davidi gbé p3 Lua tò yá b3aān3 na yáekesai báaa'ea yá'ò a mè:

7 Báaade3n gbé p3 Lua ní táae wólomá à ní duuna kēmá3 ù.

8 Báaaden gbé p3 Dii a aà duuna yádao ù.†

9 Báaa beea gbé p3 t3z3 p3e adoa, ge gyaf3ode p3e b3? Wà mè Lua tò yá b3 ní Ablahaũ na, ké à a náaike yáie. 10 Kpelewa Ablahaũ de g33 p3 Lua tò yá b3aān3 nai? Aà t3z3aa ge gyaf3ode? I t3z3o, gyaf3ode. 11 ɔ́ à t3z3, ké Lua tò yá b3aān3 na a gyaf3og33 seela ù.‡ Māa a de gyaf3ode p3 Lua tò yá b3rɔ́nɔ na Luapi náaikea yáio pii dezi ù. 12 A de gbé p3 aa t3z33 dezi ù b3e. I ke an t3z3a yáí no, ké aa té wá dezi Ablahaũ p3 Lua náaike a gyaf3og33 iai yáie.

Lá Ablahaũ Lua náaike

13 Lua legbè Ablahaũe ní aà bui3 à mè dúnia a g5 ní p3 ù.§ I ke aà ikoyá kúa yáí no, ké Lua tò yá b3aān3 na a náai p3 a kè yáie. 14 Tó gbé p3 aa ikoyá kúa3 mé aa kible, d5 luanaaikea ài vío, mé Lua legbēa kè famaē,* 15 asa ikoyá ì m3 ní Lua p3kúmaoe. Gu p3 ikoyá kúuo, táae lí3 ku we s3o. 16 Ayámeto p3 p3 Lua

* 3:17 Isa 59.7-8 † 3:18 Sou 36.1 ‡ 3:20 Sou 143.2, Gal 2.16 § 3:30 Iko 6.4 * 4:3 Daa 15.6, Gal 3.6 † 4:8 Sou 32.1-2 ‡ 4:11 Daa 17.10 § 4:13 Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * 4:14 Gal 3.18

a legbè eaa à náaikea yáe, ké àò de àà gbèkeyá ù. Beewa legbèapiá Ablahaù buipio pii pòe, i ke gbé pò aa Mòizi ikoyá kúa rítèeò no, ní gbé pò aale Lua náaike lán Ablahaùwaòe ló. Ablahaùá wápii dezie.† 17 A de wá dezi ù Lua kíi, lá a kèa láuwa. Lua mè a àà díle bui dasio dezi ù. Ablahaù Lua pò í wèni kpa geowa í to pò pò kú yáaoò àò ku† náaike. 18 A Lua náaike, à wedò pò pò gbèe wé dñozi, 5 à gò bui dasio dezi ù lá Lua òèwa à mè, àa buio aao dasi lán saanaowa. § 19 Ablahaù kà wè basoo taawa. Baa tò à làasookè a gèekebòsaiwa ní Sala neasakpe kákaao, àa luanaaika lí busao.* 20 Ili seake lé pò Lua gbèewao, i gí Lua náaikeio, 5 à gbāa'è a luanaaikaewa à Lua tobò, 21 asa a dō a fèa vío, Lua gbāa kà à lé pò á gbèpi ke. 22 Ayámeto Lua tò yá bōaàno na. 23 Wi yá bōaànoo napi kè àa yáí adoo, 24 wa kè wá gbé pò Lua a to yá bōwanoo nao yáie ló, wá gbé pò wále Lua pò wá Dii Yesu bò gau náaikeo. 25 Lua àa kpámá ké à e wá taaeo kéwá yáie,† 5 à àà bò gau, ké yá e bōwanoo na yáí.

5

Kea na ní Luao

1 Lá Lua tò yá bōwanoo na a náai pò wále ke yáí, wá naaànoo sa ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. 2 Àa náaikea guu wa ze'è àa sabai wa gè Lua gbèke pò wá kuopi guu, 5 wále pónake ní Lua gawi pò wá wé dño. 3 I ke bee ado no, wále pónake ní wá taasikeao ló, ké wá dō taasikea í mós ní menao, 4 mena í mós ní dāa maa, dāa maa í mós ní wedo Luazio, 5 mé wedo Luazipi fama vío, asa Lua a Nisna písi wá nòseu, 5 a tò wá dō a yewázi. 6 Wá gbāasai guu Kilisi gà wá väikenao wá gbèu goo pò Lua dílewa. 7 Baa gaa gbēmaa gbèu àao. Tó gbé a we ga gbēmaa gbèu, wá dōo, 8 5 Lua òlòwèe lá á yewázi, asa wá duundeke guu 5 Kilisi gà wá gbèu. 9 Lá wa bō maa sa Kilisi au yáí, Kilisipi wá sia Lua pòkumawa sea ví be? 10 Yāa wá í ní Luaoe, 5 wa keaànoo na àa Né gaa yáí. Lá wa keaànoo na sa, wá suabaa àa kua wèni guu yáí sea ví be? 11 I ke beee adoo, wále pónake ní Luao ló ní wá Dii Yesu Kilisi pò tò wa keaànoo na gbāao.

Kilisi yalèua ní Adamuo

12 Gbé mendo mé tò duuna gè dúnia guu,* 5 duuna ga ì.† Beewa ga lí gbépiiia, ké gbépii duunakè yáí. 13 Duuna ku dúnia guu e Lua ikoyá àò gé mói. Goo pò ikoyá kuo, Lua í duuna yádao, 14 ama sea Adamuwa e à gè pè Mòiziwa ga ikokè gbépiiwa, baa gbé pò aai duunake lán Adamu zāayāwawao. Adamupíá gbé pò á mō taee.

15 Ama Lua gba muaa ní Adamu taaeoo, asa lá dasi gà Adamu ado zāa yáwa yáí, Lua gbèke ní a gba pò lí dasila Yesu Kilisi ado gbèke yáio de beea. 16 Lua gba muaa ní gbé mendo duunapioo. Taae mēndopi mé mō ní yákpalekeao, 5 yá zòle gbēnazinaowa. Taaeo mō ní Lua gbèkekeanéo, 5 yá bò ní gbéno. 17 Lá Adamu ado taae mé tò ga ikokè, Yesu Kilisi ado yá pò à mōò zōo de beea. Àa yáí gbé pò Lua gbèkekèné a tò yá bōrnoo na gba ùo kible àizana guu. 18 Beewa lá taae mēndopi tò yá zòle bui piiwa, màa ló maakea mēndopi í to bui pii bō maa, aai àizānable. 19 Lá gbé mendo swágbāa mé tò dasi gò duundeò ù, màa ló gbé mendo yāmaa mé a to dasi bō maa. 20 Ikoyá mō ké taae e àò káfi yáie. Lá

† 4:16 Gal 3.7 ‡ 4:17 Daa 17.5 § 4:18 Daa 15.5 * 4:19 Daa 17.17 † 4:25 Isa 53.4-5 * 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17

duuna lé káfi, Lua gbêke ɔ diadic. ²¹ Lá duuna kiblea mò ní gao, màa ɔ Lua gbêke kiblea í to wá ɔ maa, wí àizánable ní wá Dii Yesu Kilisi gbáao.

6

Wá naa Kilisiwa

¹ Wá o kpelewa ni? Wá gi wàò te duunawa ké Lua gbêke e àò káfi yà? ² O'ol Aawo! Wá gbé pɔ wá de gɛɔ ũ duuna yá musu, kpelewa wá gi wàò te duunawa bi? ³ Wá gbé pɔ wa da'ilekè Kilisi Yesu pɔ ũ, á dɔ ké wá sánuaàno aà ga guuo lé? ⁴ Wa gaaàno, wá wá víaàno da'ilekea guu, lá Kilisi bɔ gau ní a Mae gbāa gawideo, ké wápi ɔ sɔ wàò kú ní wēni dafuo màa. ⁵ Lá wa naawá lán sàwakula ní gbalaowa aà ga guu, wá gɔaàno màa aà vua guu ɔ. ⁶ Wá dɔ ké wá wá kua zi pá lipaakɔawa ní Kilisio, wá mē duunde i midē, ké wásu wàò zɔble duunae ɔ, ⁷ asa gbé pɔ gá bɔ duuna yáue. ⁸ Lá wa ga ní Kilisio, wá a náai ví ké wáò kuaàno ɔ. ⁹ Wá dɔ lá Kilisi bɔ gau, a gaa ví ɔ, ga iko víwà ɔ. ¹⁰ Asa ké à gá, à gá duuna yá musu gēn doe, mé lá a ku tia, a ku Lua pɔ ũ. ¹¹ Màa ápi ɔ sɔ, à ázia díle gɛɔ ũ duuna yá musu, ɔ ku Lua pɔ ũ naa Kilisi Yesuwa. ¹² A yáí ásu to duuna kible á mē gewa, á dɔé'li dɔaaé ɔ. ¹³ Asu à á megue kpa duunawa vaíkɛ ɔ. A ázia kpa Luawa gáɔ ũ, í á meguo kpawá yámaake ɔ ũ. ¹⁴ Asu to duuna àò iko víwà ɔ, asa á na ikoyá ɔzi, sema Lua gbêke.

¹⁵ Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyá ɔzi ɔ, sema Lua gbêke ɔzi, wáò te duunawa yà? O'ol Aawo! ¹⁶ Á dɔ tó a ázia kpá gbéwa, ále misilē, á de ade zɔ ũo lé? Tó duuna a ázia kpáwà, á gae. Tó a misilē Luae sɔ, á bɔ maa. ¹⁷ Wa sáaukè ní Luao, asa duuna zɔɔn á ũ yāa, ɔ a misilē yá pɔ wa dàé zézéé ní nòsemendoo. ¹⁸ A bɔ duuna yáú, a gɔ maakea zɔ ũ. ¹⁹ Mále bee o gbēnazína yá'owaa á gbáasai yáie. Lá a á me kpá yāa gbási ní yāvaiowa zɔ ũ, a vaíkè, màa tia ɔ á me kpa maakeawa zɔ ũ, á kua ɔ adoa. ²⁰ Ké á de duuna zɔ ũ yāa, á bàa kú ní yāmaakeaoo. ²¹ Ai kpele á è yá pɔ á kè yāa, á kèé wiyá ũ tiaɔ musui? Yápi midéaa gae. ²² Tiasa lá a bɔ duuna yáú, ále zɔble Luae, ài pɔ á e mé kua adoa pɔ a midē ní wēni láasaio ũ. ²³ Duuna aseaa gae, áma gba pɔ Lua í dawéé naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mé wēni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔizi ikoyá ɔzi ɔ

¹ Ma gbé, mále ya'óé lán gbé pɔ Mɔizi ikoyá dɔowa. A dɔ ké ikoyápi iko ví gbéwa gɔɔ pɔ a ku noa? ² Màa ikoyápi nɔzāe yè a záwa gɔɔ pɔ a bée. Tó gɔ gá, ɔ ikoyápi í polowá. ³ Gɔɔ pɔ aà zá kú, tó á gɔ gɔ pále pɔ ũ, wa oè dɔé'lidee. Tó aà zá gāe sɔ, ikoyápi pólówàn we. Tó á gɔ gɔ pále pɔ ũ sa, beea dɔé'li yán ɔ. ⁴ Màa ápi ɔ sɔ ma gbé, a ga ikoyá musu Kilisi me guu, ɔ a gɔ gbé pɔ bɔ gaupi pɔ ũ, ké wá e káfiaké Luae. ⁵ Ké wá dàa dāawéé yāa, ikoyá mé tò duuna ni wá dé wá me guu, ɔ wa káfiaké gae. ⁶ Tia sɔ wa ga pɔ pɔ wá kú zɔ ũpi yá musu, wa bɔ ikoyá, ɔ wále zɔble Luae zé dafu guu ní aà Nisína gbāao, í ke ikoyá lá zé zi no.

⁷ Wá o kpelewa ni? Lua ikoyáá duuna yà? Aawo bá! Ikoyápi mé tò ma duuna dɔ. Tó ikoyá i me wasu pɔ blikeoo, ^{*} dɔ mí dɔ lá pɔ blikea deo. ⁸ Duuna zekli è yá pɔ Lua dílepiwa, ɔ a tò pɔpii ni ma de. Asa ké má ikoyá dɔo, duuna deméé yāe ũo. ⁹ Yāa ké má ikoyá dɔo, má bée. Ké ma yádileapi mà, duuna

* 6:4 Kls 2.12 * 7:7 Bɔa 20.17

vù iu, ¹⁰ 5 ma ga. Yādilea pò de à wēni kpaapi ga ìmεε. ¹¹ Duuna zekli è yādileapiwa, 5 à ma sāsā à ma de yápi sabai. ¹² Beewa ikoyāpi kua adoa, mé yá pò Lua dilepi kua adoa, a zeví mé a maa. ¹³ Yāmaa mé tò ma gaa? Aawo bá! Ké duuna e bò gupuaú, 5 à yāmaa m̄aokè, a tò ma ga. Beewa wa duuna d̄s duuna ù yādileapi sabai.

Zikaa ní duunao

¹⁴ Wá d̄s ké ikoyāpiá Lua yáε. Mapi s̄s, dàaden ma ù, má na duuna ɔ́l. ¹⁵ Miliò yá pò mále ke gbad̄so, asa mili yá pò má ye mà ke keo, yá pò má ye mà keo 5 mi ke.† ¹⁶ Tó yá pò má kè i kpaal ní ma p̄eáso, ma we ikoyāpi maakèi. ¹⁷ I ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue. ¹⁸ Má d̄s yāmaa ku ma guuo, ma dāa maa. Míò ye mà yāmaake, āma mili f̄s má kèò. ¹⁹ Yāmaa pò má ye mà ke, mili keo. Yāvái pò má yeio 5 mi ke. ²⁰ Tó yá pò má yeio 5 mále ke, i ke máme mále keo, duuna pò kú ma guue. ²¹ Má è tò má ye mà maake, v̄ai mé ì d̄baameε. ²² Lua ikoyā mé ì kemεε na ma s̄s guu, ²³ āma má è iko pále ku ma me guu, ìò zika ní iko pò kú ma n̄sε guuo, a tò má na duuna iko pò kú ma me guu ɔ́l. ²⁴ Ma wēnade ia, déme a ma si ma mè gεε beewai? ²⁵ Ma sáukè ní Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Beewa 5 mi z̄oble Lua ikoε ma l̄asoo guu, mé mi z̄oble duuna ikoε ma dāa guu.

8

Ziblea ní Lua Nis̄na gb̄aao

¹ Yá a z̄ole gb̄é pò aa naa Kilisi Yesuwaɔwa bo, ² asa naa Kilisi Yesuwa Lua Nis̄na Wēnikpamade gb̄aa ma b̄o gb̄aa pò duuna ní gao lé m̄omεε guu. ³ Yá pò M̄ozizi ikoyā i f̄s k̄èò gb̄ēnaz̄ina gb̄aasaike yáí Lua k̄è. A az̄la Né z̄l gb̄ēnaz̄ina ù lán wá duundeɔwa duuna woloawá yáí, 5 à widà duunawa a Né m̄epi guu, ⁴ ké yá pò ikoyā lé weεle s̄lana ke wá gb̄é pò wá dāa lé d̄baaw̄εε bo, sema Lua Nis̄naɔwa. ⁵ Gb̄é pò an dāa lé d̄baan̄é ì laaid̄o ní dāa yáwa. Gb̄é pò Lua Nis̄na lé d̄baan̄é ì laaid̄o Lua Nis̄na yáwa. ⁶ Laaid̄o dāa yáwaá gae. Laaid̄o Lua Nis̄na yáwaá wēni ní aafiaoε. ⁷ Laaid̄o dāa yáwaá ìisea ní Luaoε. Ade lí misiile Lua ikoyāεo, a f̄s seo. ⁸ Gb̄é pò an dāa lé d̄baan̄é yá lí ká Luaguo.

⁹ Apiò s̄s, á dāa lé d̄baaéo, sema Lua Nis̄na, tó a kú á guu s̄lana. Tó gb̄é Kilisi Nis̄na v̄l s̄so, a de Kilisi gb̄é ùo. ¹⁰ Tó Kilisi kú á guu, baa tó á me de ge ù duuna yáí, Lua Nis̄na deé wēni ùε,* ké Lua tò yá b̄án̄o na yáí. ¹¹ Tó Lua pò Yesu b̄o gau Nis̄na kú á guu,† Lua pò Kilisipi b̄o gau a wēni kpá á mè ḡepiwa ní a Nis̄na pò kú á guu gb̄āao.

¹² Ayāmeto ma gb̄é, wá té wá dàai teasi no. ¹³ Tó á té á dàai, á gae. Tó a á yāvái keaò m̄ide ní Lua Nis̄na gb̄āao s̄s, áo ku. ¹⁴ Gb̄é pò Lua Nis̄na ì d̄baan̄é mé Lua néo ù. ¹⁵ Asa t̄aa pò ì to wá z̄oble ní v̄lao mé diéo, Lua Nis̄na pò tò a ḡo Lua néo ù ì á v̄l, 5 wi wiile Luawa ní aà gb̄āao wi me: Baa, wá Mae.‡ ¹⁶ Nis̄nap̄i mé ì ow̄εε wá s̄su Lua néon wá ù. ¹⁷ Lá néon wá ù, àizeεblenaon wá ù. Lua àizeεblenaon wá ù, wá ble s̄anu ní Kilisioε. Tó wa taasik̄èaàn̄o, wáò kuaàn̄o aà gawi guu.§

Wεd̄a Lua gawii

18 Má è wá f̄ ɔɔɛ bee taasi læɛŋ ní gawi p̄s Lua a b̄owɛɛoo. 19 Lua p̄kɛaɔ p̄ii wé d̄o aà néɔ b̄oa gupuaui láasai. 20 Asa Lua tò a p̄kɛaɔ p̄ii ḡò d̄òsaiɛ. * I ke an p̄ɛã no, Lua mé kè màa, ké wɛd̄ɔaaazi guu 21 d̄únia a b̄ò òkp̄aa p̄s àlɛ z̄obleɛu, i d̄ɛɛpoo Lua néɔ gawi guu. 22 Wá d̄s Lua p̄kɛaɔ p̄ii lé aauke ní wáwáɔ e tia. 23 I ke d̄únia ado no, wá gb̄é p̄s wa Lua Nisina è gba séia ũ, wáɛ aauke kp̄áikp̄ai s̄ɔ e Lua àò gé wá boi, i wá sí a néɔ ũ. † 24 Lua wá suabà, ké wá wɛd̄ɔ beei. P̄s p̄s wa è ní wéoa wɛd̄ɔia yáɛ bo. Déme i wɛd̄ɔ p̄s p̄s a èi bi? 25 Tó wá wé d̄o p̄s p̄s wi eozi s̄ɔ, wiɔ dá ní menaoɛ.

26 Beewa s̄ɔ Lua Nisina i d̄owáɛ wá gb̄aasai guu, asa wá wabikɛa d̄s a zéwao, s̄ɔ Lua Nisina i kulekewɛɛ Luaɛ ní aau p̄s a yá gè oaaɔ. 27 Lua i n̄sɛ guu e, mé a a Nisina láasoo d̄s, asa Lua Nisina i kulekɛ Lua gb̄éɔne lá Lua yeiwaɛ. 28 Wá d̄s ké yápii i b̄o maa gb̄é p̄s ye Luaziɔne, gb̄é p̄s à ní sisi à ní sé lá àlɛ yáwao. 29 Asa Lua d̄ile za káau gb̄é p̄s a d̄aa ní d̄sɔ b̄o a Néwa, ké aàɔ d̄ɛ v̄li ũ d̄auna dasiɔne. 30 Gb̄é p̄s à ní d̄ile za káaup̄iɔ s̄ɔ à ní sisi, s̄ɔ a tò yá b̄ò ní gb̄é p̄s à ní sisip̄iɔ na, s̄ɔ a gawi li gb̄é p̄s a tò yá b̄òr̄nɔ nap̄iɔne.

31 Wá o kpelewa yá beɔ musu ni? Lá Lua zèwanɔ, déme a b̄o wá kpei? 32 Lá i gí ní azia Néoo, à aà kp̄a wápii yáí, a wá gba p̄pii bo lé? 33 Déme a b̄ob̄o ní gb̄é p̄s Lua ní séɔ? Luapi mé tò yá b̄òwanɔ na. 34 Déme a yádawáɛ? Kilisi Yesu gá à èa v̄u. A ku Lua ɔplaaí, àlɛ kulekewɛɛ. 35 B̄óme a wá ké Kilisi yeawáziwai? Taasi ge wét̄ɛa ge ɛadama ge n̄ana ge taasideke ge kai ge f̄ɛnda, an kee a f̄ɛe? 36 A ku lá guu wá mè:

N yáí wá kú ga lézi za k̄oɔ e oosi,
wí wá dile lán s̄a p̄s wa ní k̄olokp̄awa. ‡

37 Yá beɔ p̄ii guu wáɛ zible àannɔ ní gb̄é p̄s yewázi gb̄aaɔ. 38 Asa má d̄s s̄aasá ké ga ge w̄ɛni ge malaikaɔ ge táaɔ ge tia yá ge zia yá ge gb̄aaɔ; 39 ge musup̄oɔ ge z̄ilep̄oɔ ge Lua p̄kɛa p̄aleɔ, an kee a f̄s wá ké Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa guo.

9

Lua Isaili s̄ɛa

1 Máɛ slana'o naa Kilisiwaɛ, máɛ ɛɛtoo. Lua Nisina p̄s d̄aa ma láasooɛ mé d̄ɛmɛɛ yápi seelade ũ. 2 Ma p̄sɛia kè zài, ma n̄sɛ ɔ yaa ḡoɔpiiɛ. 3 Má f̄s wabike Luawa aà ma k̄ɛ Kilisiwa, aà láaikɛa ma Isaili deɔ gb̄ɛu. 4 Amp̄iɔ s̄ɔ Lua ní sé a néɔ ũ, * a a gawi òb̄oné, aà bàa kúr̄nɔ, à a ikoyá kp̄amá, à lousisia d̄ané, à legb̄ènɛ. 5 Aa d̄ɛ Lua gb̄é káauɔ buiɔ ũ, mé an bui guu s̄ɔ Kilisi p̄s d̄ɛ p̄piiia b̄òu gb̄ɛnazina ũ. ɔme Lua p̄s k̄ù wáɔ a s̄aaukpa ḡoɔpii ũ. Ami.

6 I ke yá p̄s Lua ò lèlɛ p̄ã no, asa Isaili p̄ii mé Isaili zálala ũo. 7 I ke Ablahaŋ bui p̄ii mé Ablahaŋpi néɔ ũ Luaɔ, asa Lua ò Ablahaŋɛ à mè, Izaaki buiɔ s̄ɔ wáli oné aà buiɔ. † 8 Beewa i ke né p̄s à ní í ní p̄ɛaɔɔ mé Lua néɔ ũo, né p̄s à ní í Lua legb̄ɛa musuɔ mé d̄ɛ buip̄iɔ ũ. 9 Asa Lua legb̄è à mè: Má ɛa m̄o zii maa'i, Sala i n̄ɛ'i ḡɛ ũ. ‡ 10-12 I ke beɛɛ adoo. Lua i gb̄éɔ s̄ɛ lá àlɛ yáwae, i ke an yákea yáí no, ké à ní sisiɛ. Beewa ké Lebeka s̄iaɔ n̄s̄í ní wá dezi káau Izaakio, e àò gé ní ii, e

* 8:20 Daa 3.17-19 † 8:23 2Kln 5.2-4 ‡ 8:36 Sou 44.23 * 9:4 B̄oa 4.22 † 9:7 Daa 21.12

‡ 9:9 Daa 18.10

aaɔ gɛ́ maa ge vǎikɛi, Lua ò ɛɛɛkaɛ a pɔ́ bò káau a gɔ́ né ũ gbé záɛ. § 13 Lá a kɛ́a láuwa wà mɛ̀:

Má ye Yakɔ́buzi,

Esau sɔ́, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yávái ku Lua kí yà? Aawo bá! 15 Asa a ò Mɔ́izie,

gbé pɔ́ á ye sùuukeaàno ò á ke,

mé gbé pɔ́ á ye wɛ̀nadòè ò á dɔ̀è. †

16 Ayámɛto Lua gbéɔ́ sea i bɔ́ gbɛ̀nazína pɔ́eá guuo ge an kɔ́aikɛa, à bò Lua sùuu guue. 17 Asa lá guu Lua ò Falaɔ́ɛ à mɛ̀: Ma n kpa kpalau ké mà a gbāa ɔ́b gbéɔ́ne n musue, ma tó i li dúniaa píi. ‡ 18 Beewa gbé pɔ́ a ye sùuukeaàno Ì kɛ̀aàno, mé gbé pɔ́ a ye aà swágbāa kú, Ì kú.

19 A gbɛ̀e a ma la, bóyái Lua lé gbéɔ́ taae e bi? Démɛ a fɔ́ gi Lua pɔ́eá? 20 N gbɛ̀nazína ia, dén n ũ n gbasa n yázási Luawai? Oo a a bona la, bóyái n ma bo kéwaia? § 21 Oobona zɛ̀vɛ́ à oo swáde ní oo swásaio bo ní g̀l dou pɔ́ á tòtoo lé?

22 Tó Lua ye à a pɔ́kúma ɔ́bɔ̀né ké aa a gbāa dɔ́, mé à mena zɔ́o kè ní gbé pɔ́ de à pɔ́kúmabɔ́bɔ́má à ní kaaleɔ́ sɔ́ be! 23 Tó à bee kè, ké gbé pɔ́ de à sùuukeɛ́rno à dɔ́aa ní keke aa gɛ́ a gawi guuo a gawi zɔ́o dɔ́e sɔ́ be! 24 Gbé pɔ́ Lua ní sisi à ní sépion wá ũ. I ke Yudaɔ́ne nídoɔ, ní buipáleɔ́e sɔ́. 25 Lá Lua ò ànabi Ozee lá guuwa à mɛ̀:

Bui pɔ́ de ma gbéɔ́ ũo ò má oné ma gbéɔ́.

Bui pɔ́ má yeɛ́zɔ́o ò má yɛ́zi.*

26 Gua pɔ́ Lua òné aa de a gbéɔ́ ũo,

we wa ouné Lua bɛ́ɛpi néo. †

27 Isaia wiilè Isailiɔ́ yá musu à mɛ̀:

Baa tó Isailiɔ́ dasi lán ísiale úfáawa,

an kɔ́naɔ́ mé a bɔ́.

28 Asa Dii a yá pɔ́ a ò ke dúniau,

mé a a midɛ zɛ́zɛsaie. ‡

29 Lá Isaia dɔ́aa òwa à mɛ̀:

Tó Dii Zígɔ́de i wá buieɔ́ to yāao,

dɔ́ wa gɔ́ lán Sɔ́dɔ́udeɔ́wa,

wí bɔ́ Gɔ́mɔ́deɔ́wa. §

Isailiɔ́ gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaɛ sa? Buipáleɔ́ lé wɛ́ɛɛ Lua to yá bɔ́rno nao, ò a tò à bɔ́rno na. A tò yá bɔ́rno na a náai pɔ́ aa ke yáie. 31 Isailiɔ́ sɔ́ aale wɛ́ɛɛ Lua to yá bɔ́rno na ikoyá musu, ò i bɔ́rno nao. 32 Bóyái ni? Ké aa ye Lua to yá bɔ́rno na an yákea yá yáie, i ke aà náaikea yáí no. Aa gɛ́mbɔ́le gbɛ pɔ́ Ì ní pálewa, 33 lá a kɛ́a láuwa:

Gwa, mále gbɛ pɔ́ Ì to wá gɛ́mbɔ́le díle Siona,

gbesi pɔ́ Ì to wá fu.

Wí a gbé pɔ́ lé aà náaike kúo.*

10

1 Ma gbéɔ́, yá pɔ́ má yei ma sɔ́ guu, mále a wabike Luawa mé Isailiɔ́ suabaa ũ. 2 Má de a seelade ũ, ké aa áiaivɛ́ ní Lua yáó, áma an wé kɛ́ao. 3 Asa aa lá Lua

§ 9:10-12 Daa 25.23 * 9:13 Mal 1.2-3 † 9:15 Bɔ́a 33.19 ‡ 9:17 Bɔ́a 9.16 § 9:20 Isa 45.9

* 9:25 Oze 2.25 † 9:26 Oze 2.1 ‡ 9:28 Isa 10.22-23 § 9:29 Isa 1.9 * 9:33 Isa 28.16

ĩ to yá bórĩno na dso, 5 aaiw weele yá bórĩno na ní rízia gbáao. Aai lá Lua ĩ to yá bórĩno na sio. ⁴Asa Kilisi Moizi ikoyá lepàpa, 5 yá ɔ bɔ ní aà náaikenaɔ na. ⁵Lá ikoyá ĩ to yá bórĩno na 5 Moizi ò a taalau à mè, gbé pɔ yápi kúa aɔ ku a sabai.*

⁶Lá luanaaikɛa ĩ to yá bórĩno na a ò à mè:

Nsu o n nòseu,

déme a gé luabɛ à Kilisi pilaio,

⁷ge déme a gé bedau à Kilisi bɔ gauio.

⁸Yá pɔ a òn kɛ:

Yápi kunnɔ kái,

a kú ní léu ní n nòseo.†

Luanaaikɛa yá pɔ wi a waasokpa ɔn yápi ũ. ⁹Tó ní ò ní léo gupuaú Yesu mé Dii ũ, mé ní a náai ví n nòseu Lua aà bɔ gau, a n suaba. ¹⁰Asa yápi náai vía nòseu ĩ to gbé bɔ maa, mé yápi oa ní léo ĩ gbé suaba. ¹¹A kɛa Luayátaalau wà mè, wí a gbé pɔ lé aà náaike kúo.‡

¹²Yudaɔ ní buipaleɔ dodoa kɔeo, asa ampíi an Dii douɛ, ĩ káflakɛ a sísinawne pii. ¹³Asa Dii sísinaw bɔ píie.§ ¹⁴Kpelewa aa aà sísi aà náaikɛsaii? Kpelewa aa aà náaike aà yá masaii? Kpelewa aa aà yá ma waasokɛnasaii? ¹⁵Tó wi waasokɛnaɔ zímáɔ, kpelewa aa waasokɛnɛi? A kɛa Lua taalau wà mè: Baonakpanaɔ moa na.* ¹⁶Ama gbépii ĩ baonapi sio. ɔ Isaiá mè: Dii, déme wá yá síi? † ¹⁷Beewa luanaaikɛa ĩ bɔ aà yámaa kíie, mé yápiá Kilisi yáe. ¹⁸Ma mè yóo! Aai mao lé? Aa mà.

An ɔɔ tà dúnia guu pii,
an yá'oa gè e tɔɔle léwa.‡

¹⁹Ma mè yóo! Isailiɔ ĩ dso lé? Moizi dɔaa ò à mè:

Má tó bui pɔ aa de ma gbé ũoɔ á pɔ feleé,

má tó á pɔ pa bui wésiadɛɔ yá musu.§

²⁰ɔ Isaiá sɔdile à Lua ledɔkɛ à mè:

Gbé pɔ aale ma kíi weeleoɔ mé ma e,
ma azia òɔ gbé pɔ aale ma gbɛaɔne.*

²¹Isailiɔ yá musu sɔ Lua ò:

Za kɔɔ e oosi ma ɔdò bui swágbáade pɔ fɛmanɔɔzi.†

11

Lua i Isailiɔ vūaaɔ

¹Ma mè yóo! Lua azia gbéɔ vūaa yà? Aawo bá! Mapi, Isailin ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bɛyámɛɛ bui guu.* ²Lua ĩ a gbé pɔ à dɔaa ní dso vūaaɔ. A Elia yá pɔ kú lá guue bee dso lé? Ké à gè ní Isailiɔ yáo Lua kíi à mè: ³Dii, aa n ánaɔiɔ dède, aa n gbagbakliɔ dèele. Máme ma gɔ mado, 5 aale ma we.† ⁴Lua ò Eliaɛ kpelewa ní? A mè á gbé pɔ aai kúle táaɛoɔ kúa a pɔ ũ gbɛɔn òaasɔso leɛ sopla (7.000).‡ ⁵Màa an kóna pɔ Lua ní sé a gbɛke guuɔ gɔ gbá ɔ. ⁶Lá à ní sé a gbɛke guu, ĩ kɛ an yákea yáí no. Tó màa no, dɔ Lua gbɛkɛaɔ gbɛke ũo. ⁷Kpelewan wei? Isailiɔ

* **10:5** Lev 18.5   † **10:8** Iko 30.12-14   ‡ **10:11** Isa 28.16   § **10:13** Yoe 3.5   * **10:15** Isa 52.7
† **10:16** Isa 53.1   ‡ **10:18** Sou 19.4   § **10:19** Iko 32.21   * **10:20** Isa 65.1   † **10:21** Isa 65.2
* **11:1** Flp 3.5   † **11:3** 1Kia 19.10   ‡ **11:4** 1Kia 19.18

i yá pò wàle wēle eo, āma an gbé pò Lua ní séo è. Gbé kɛniò nòse tàta, ⁸ lá a kēa láuwa wà mè:

Lua kemazl'ù kpàrɛzi,
 5 an wé lé gu'eo,

an swá lé yāmao e ní a gbāo. §

⁹ Davidi ò lɔ:

To an dikpekea gōné bai ù, wà ní kú,
 to à yá'iné, wà tōsimá.

¹⁰ To an wé siakū ké aasu gu'eo,
 to an wó gō koolonno gɔɔpii.*

¹¹ Ma mè yóo! Ké Isailiò fùla, aa lèle míomio yà? Aawo bá! An taaeo yáí Lua buipáleo suabà, ké Isailiò nòse fèle yáí. ¹² Lá an taaeo mé tò dúnia káffa è, mé an lélea mé tò buipáleo káffa è, tò Isailipio sù ní pá ziu, wa bee o lɔa?

¹³ Málè yá'o á buipáleo sa. Lá má de zina ù á buipáleo kíi, máo ma zí sáaukpaɛ, ¹⁴ ké má azía buiò nòse fèle, mí ní gbēo suabaɛ. ¹⁵ Lá Lua gia Isailiòzi mé tò dúnia kèàn na, tò à èa ní sí lɔ, bee aɔ deai? Bee aɔ de wēni ù geoneɛ.

¹⁶ Tó wà pówen káau kpà Luawa,[†] a búu gò aà pò úe. Tó lízina de Lua pò ù, a gōnao de aà pò ù lɔe. ¹⁷ Lua kuli zálala gōnaeo zòzò, 5 à n gbé pò ní de kuna lí ù pè an gbeu, ké ñyò kú ní kuli maa zína gbāao. ¹⁸ Nsu saka kuli zálala gōna pò a zòzòguo. Kpelewa ñyò íanadái? N kú lízina sabaie, i ke lízina mé kú n sabaio. ¹⁹ N mè à ligónapio zòzò ké à n pe an gbeu yáie. ²⁰ Maaɛ, à ní zòzò ké aai a náaikeo yáie. Mpi sò n gō n luanaaikea yáí. Nsu wala keo. Laaika! ²¹ Lá Lua i gí lí zálala gōnao zòzòio, a gí n zòí sòo. ²² Gwa lá Lua maa mé a pásí. A pásí ní gbé pò aa fúwaɔ, mé a maane, tò n ze ní aà maa. Tó màa no, a n zò sòe. ²³ Tó Isailiò ní luanaaikesai tò, a ea ní pé n gbeue, asa a ní pea ní gbeu gbāa ví. ²⁴ Lua n zò kuna líwa à n pe kuli zálalawa, lá wíli keowa. Lá a kè màa, kù ligòn zálalao ea pea nízia líwa zeví de beelao lé?

Isailiò suabaa gbɛza

²⁵ Ma gbé, má ye à asiyyæ bee dɔ, ké á wé su àɔ sia, à ázia dile waladeo ùo yáí. Isaili kɛniò swá gbāakù gla e buipáleo gēa kpala pò bò Lua kíiu lé kaɛ.

²⁶ Bee gbɛa Lua a Isailiò suaba pii lá a kēa láuwa wà mè:

Suabana a bɔ Siɔna,
 a Yakɔbu buiò ké luadɔsaiwa.

²⁷ Ma bàakuarínɔ
 gɔɔ pò má ní duuna kémá yán we. ‡

²⁸ Baona yá musu aa de Lua ibeɛo ù á yáí. Lua gbéɔ sea yá musu aa de Lua yenzideo ù an deziò yáí. ²⁹ Asa Lua lí déndɔmɛɛ ke gba pò á dàò ní gbé pò a ní sisi a ní séo yá musuo. ³⁰ A buipáleo i Lua yāma yāao. Tiasa Lua sùuukéánɔ ké Isailiò i aà yāmao yáí. ³¹ Màa Isailiò lé Lua yāma tiao, ké Lua e sùuukéánɔ, i ghasa sùuukéánɔ. ³² Lua yāmasai kpà gbépiizi, ké aà e sùuukéánɔ pii yáie.

³³ Lua ɔnɔ ní a dɔao zòke lé vío.
 Gbēe yá pò àle yá yáasi dɔ piiò.

Gbēe a fɔ à aà ze bɔɔlekeo. §

³⁴ Déme Dii láasoo dɔí?

Déme yádàè aà lɛdamade ùi?*

§ 11:8 Iko 29.3, Isa 29.10 * 11:10 Sou 69.23-24 † 11:16 Nao 15.20-21 ‡ 11:27 Isa 59.20-21

§ 11:33 Isa 55.8 * 11:34 Isa 40.13

35 Dé Dii flasèwà a gbasa boèi?†

36 Pópíi bò aà kfiε,

aa kú ní aà gbáao,

mé aa ku aà pò ù.‡

Wàò aà tɔbɔ ɔɔpii. Ami.

12

Zlkea Luac

1 Ayāmeto ma gbéò, lá Lua wēnadòwēε maa, ma wabikèwá à ázla kpawà sa'obò bēε sāasai pò í kaaǵu ù. Beewa wí kúléε a zéwa. 2 Asu te dúnia tiaε bee tufaiò. A to Lua á lile, á láasoo i dafukú, ké à e à aà pœá dō, yá pò maa mé í kéε mè à àsaa.

3 Gbēke pò Lua kēmεε yáí ɔ málε o ápiie, ásu ázla maabo de a maa léao. A baade azla dile a síana léu, lá Lua aà gbà zé aà a náaikewa. 4 Gbēnazina mè mēndo guɔ vɪ dasi, an baade ní a zioε. 5 Maaε, baa ní wá dasikεo, wá mε dou naa Kilisiwae, wá de kō meguo ù.* 6 Wá gba dodoa kōε lá Lua dàwēε a gbēke guuwa.† Tó ānabikεkεgba ní vɪ, ke n luanaaikεa léu. 7 Tó dɔnledekεε, dɔníε. Tó yádaanéε, dané. 8 Tó lēdaamaε, damá. Tó gbadaaε, da blisai. Tó dɔaanakεε, ke ní áiao. Tó wēnadōanεε, dōné ní pɔnao.

9 Aɔ yekóí ní nòsemendoo. A miké vāiwa, í ze ní maaò. 10 Aɔ gbēke vɪ ní kōo nana. Aɔ kō kpela ní pɔnao. 11 Aɔ áia vɪ zǐgbiasai, á mε io waa Dii zɪ guu. 12 A pɔnake yá pò á wé dɔi yá musu. A menafɔ taasikεa guu. A mεkpa wabikεawa. 13 A dɔnleke Lua gbé pò pò lé kēsāmáonε. A wetá ní nibɔf̄sao. 14 A samaa'o á íadamadeɔnε. A samaa'oné, ásu ní kao.‡ 15 A pɔnake ní pɔnakenaɔ. A ɔɔɔ ní ɔɔɔnaɔ. 16 A nòsedoukε ní kōo. Asuli denlawεεleɔ. A gbékpa ní yēεsaideɔ. Asuli ázla dile yádɔnaɔ ùo.§ 17 Asuli vāi flabo ní váioo. Ali yá pò maa gbépiiε ke. 18 Tó a ke, àɔ na ní gbépiiò lá á f̄s léu. 19 Ma gbé yenzideɔ, ásuli tɔsi gbéwao, à aà tó ní Luao. A ku lá guu wá mè:

Dii mè áme á tɔsimá,

áme á flaboné.*

20 Tó nɔana lé n ibεε de, blε kpawá. Tó imiε, n àa gba í. Tó ní kè maa, níε aà ɔ kaè a léue.† 21 Nsu to vāi ziblemao. Zi blewá ní maaò.

13

Misiile buɔ gbāadeɔnε

1 Gbēpii misiile buɔ gbāadeɔnε, asa ikoe ku Lua lé saio. Lua mé gbāade pò kúo dile pii. 2 Ayāmeto gbé pò bò gbāade yá kpe, ade bò yá pò Lua dile kpeε. Gbé pò bò ní kpéò nízia dāyāue. 3 I ke maakenaɔ mé lí víake kpalablēnaɔnεo, sema vāikenaɔ. Tó ní ye n víake gbāadeo, maake, i n sáaukpa. 4 Gbāadeá Lua zikēnaε n aafia yáí. Tó n vāiké sɔ, víakéε, asa a fēnda looa pá no. Lua zikēnaε, í tɔsiε vāikenawaε. 5 A yáí tò a maa áli misiilené. I ke íadama yáí ado no, á láasoo yáíε b. 6 Bee yáí i wè'ɔa kpáí sɔ, asa gbāadeɔá Lua zikēnaɔnε, aale zɪpi kēεε. 7 Ali flaboné pii. Ali wè'ɔa kpá a sinawa, íli á pɔɔ lá sí b. Ali misiile gbé pò de à misiilè. Ali gbé pò de à aà yáda yáda.*

† 11:35 Yob 41.3 ‡ 11:36 1Kln 8.6 * 12:5 1Kln 12.12 † 12:6 1Kln 12.4-11 ‡ 12:14 Luk 6.28

§ 12:16 Yaa 3.7 * 12:19 Iko 32.35 † 12:20 Yaa 25.21-22 * 13:7 Mat 22.21

Goo kà kai, wà,yeksi

⁸ Asuli gbēe fla seo, sema yeaksi bàasio. Gbé pò ye a gbēdeezi, Lua ikoyā pèewàe. ⁹ Wà mè nsuli wúle ní gbēpále nòoo, nsuli gbēdeo, nsuli kpáí'oo, nsuli pò blikeo.† Yápiò ní yádilea pále pò kúò pii kú yáe bee guue wà mè: Nyò ye n gbēdeezi lá nzla wēniwa.‡ ¹⁰ Tó gbé ye gbéi, lílì vāike a gbēdeeo. Yeaksi mé Lua ikoyāpapaa ù.

¹¹ A ke màa, asa á gòò pò wá kuwàe dō. A vua iu gòò kà, asa wá suabaa kái tia de gòò pò wa Yesu náaikèla. ¹² Gwáasína kà zà, gudòo mé kái. Wà gusia yá kóle, wí gupua gōkeòò séle. ¹³ Wàò kú wá dòowa fáane gbéò ù lalasi kòò ní wēdekeao sai nòdàakpaa ní wisaiyáo sai, lekpa a ní zaakòuo sai. ¹⁴ A Dii Yesu Kilisi òlesé. Asuli tò á dāa zi dōaaé á dōé'li keo.

14*Kò tàae'ea*

¹ A gbé pò buse luanaaika guu dile yákelesai. ² Gbēe kúa á fò pòpii ble, mé gbé pò a luanaaika buse lí nòò soo.* ³ Gbé pò í pòpii ble suli saka gbé pò lí pòpii bleoguo, mé gbé pò lí pòpii bleo suli gbé pò í pòpii ble tàae eo, asa Lua àà síe. ⁴ Dén n ù ké níle gbēpále zíkèna tàae ei? Tó á fò ge a fòo no, àà Dii yáe. A fò, asa Dii gbāa a to àà fò. ⁵ Gbēe kúa gòò na dekōa, mé gbēpále kúa gòòpii sáae. Baade a sò dadou ní yá pò à zèdò. ⁶ Gbé pò í gòò bò í bò Dii yáie. Gbé pò í pòpii ble, í ble ní Dii gbāaoe, í Lua sáaukpa. Gbé pò í pò té í tē Dii yáie, í Lua sáaukpa. ⁷ Gbēe líò ku azla yáio, gbēe lí ga azla yáio. Tó wá kú, wá kú Dii pò ùe, ⁸ tó wa ga, wa ga Dii pò ùe. Wá kún nò, wa gan nò, wá de Dii pò ùe. ⁹ Asa Kilisi gà à vù ké àò de gyaadeo ní gbé bēeo Dii ùe. ¹⁰ Ké níle n gbēdo tàae e sò be? Mpi sò níle saka n gbēdogu sò be? Lua àò zòlea a gínaa, wápii wí bò ze àà ae,† ¹¹ lá wa kè lá guuwa, Dii mè:

Lá má kú, gbépii a kúlemee,
gbépii a ma luake dō.‡

¹² Beewa wá baade a azla yá séle siu Luae.

¹³ A yáí wásuli kò tàae e bo. Kò tàae'ea gbēu à zèò ké á yá pò a tò á gbēdo fu keo. ¹⁴ Kua Dii Yesu guu má dō sáasá ké pòe líò gbālea ní azlaoo. Tó gbé díle pò gbālea, ò bò gbāleaè. ¹⁵ Tó n n gbēdo nòse òòkpàè pò pò ní blè yá musu, ní yeaazio. Ble pò ní blè yáí nsu gbé pò Kilisi gà àà yáí òòkpaò. ¹⁶ Asu to wà sakaé pò pò maauo, ¹⁷ asa kpala pò bò Lua kíá pòblea ní imiao yá no. Yákea a zéwa ní kea ní kòo nao ní pòna pò Lua Nisína í inéò yáe. ¹⁸ Gbé pò lé zòble Kilisíe màa yá í ka Luagu, mé wí àà sáaukpa. ¹⁹ A yáí tò wáli wēele wàò na ní kòo, wíò gbāa káflkōe. ²⁰ Nsu Lua zí òòkpa ble yáio. Ble pii maae, àma pò pò níyò ble n gbēdo fu maao. ²¹ Nòòsoan nò, wēmian nò, yá pò a to n gbēdo fu píi, a maa ò tēe. ²² Yá pò ní a náai ví, òyò kúa e Lua kíi. Báaaden gbé pò yá pò à zèò lí àà sò vío ù. ²³ Tó gbé lé seake ble pò àle blewa sò, à azla dàyāue, ké í kpaal ní àà luanaaikaoo yáí. Yá pò í kpaal ní gbé luanaaikaooá duunaè.

15*Yeaksi wēdò Luazi guu*

1 Wá gbé pò wá gbāa luanaaika guu, sema wá gbé busé fō an gbāasai guu. Wásuli yá pò í ká wázlagu keo. 2 Wá baade lí yá pò a ka a gbēdogu ke, ké aà e maakū, i zedō yáí. 3 Asa Kilisi i azla pōeā keo. A kēa Lua taalau wà mē, Lua sósōa gē. * 4 Yá pò wa kē yāa pii, wa kē ledaawá yáíe. Yápi í wá gba mena, í wá gba sō ké wàò wedo ziai. 5 Lua pò í ní gba mena, í ní gba sō to àò nòsēdoulke ní kōo lá Kilisi Yesu kēwa, 6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae tōbō ní nòsemendoo ní ledouo.

7 A kō sí lá Kilisi á síwà Lua tōbōa yáí. 8 Málē oé, Kilisi gò Yudaò dōnlēde ũ, ké à lé pò Lua gbē an deziōne ke, aai dō Lua náai vī, 9 buipáleo i Lua tōbō aà sūuu yáí, lá a kēa láuwa wà mē:

A yáí tò má n sáaukpa buipáleone,
mí n táasile. †

10 Wá mē lō:

Buiō, à pōnakē ní Lua gbēō. ‡

11 Wá mē lō:

Bui pii, à Dii táasile,

bùsu gbépii à aà tó gbia bō. §

12 Isaia o lō:

Yese miōna a vlāpa,

i fēle kible buipáleowa,

an wé iō dōaazi. *

13 Lua pò gbépii wé doi to pōna ní aafiao pēewá a náai pò ále ke yáí, ké á wedōaazi káfi ní a Nisína gbāao.

Pōlu zikēa Luae

14 Ma gbēō, má dō sáasā ké maakea pēewá, á yápii dō wásawasa, á fō ledakōwa. 15 Ma lāe bee kēae guu ma yāeō kē ní sōo dilea ké àò dōágu yáí, asa Lua gbēkekēmēe, 16 ō ma gō Kilisi Yesu zikēna ũ buipáleone. Málē bao pò bō Lua kíi kpáné, ké an kua e àò adoa ní Luapi Nisína gbāao. Málē bee ke Luae aà gbagbaa pò í kaaágu ũe. 17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fō íanadā zí pò málē ke Luae yá musu. 18 Asa má yāe oa vīo, mé i ke yá pò Kilisi kē ma kíi báasio. A tò buipáleo Lua yāmà ma yā'oa ní ma yākeao guu 19 ní dabudabuó ní yābōnsaeo gbāao ní Lua Nisína gbāao. Bōa Yelusaleū ma bebe wéle ní wéle e ma pēeō Ilili búsuu Kilisi bao kpáwakea guu. 20 Miō ye má baonapi kpa gu pò wi Kilisi yāmau yāaoe, ké másu buba gbēpále pò gāuo yáí. 21 Lá a kēa láuwa wà mē:

Gbé pò wi aà yā'oné yāaoō wé a ké,

gbé pò aai aà bao ma yāaoō dō. †

22 Yá pò iō kpamee mōmōmō mà mō á kíin we. ‡ 23 A kà wē ũma, ké miō ye má mō á gwai. Tiasa lá yāe ma dōa búsuē beeo guu lō, 24 ma wé doi wá wesikōle sa ma gea Esipayā búsuu guu. Tó ma gōoplakēánō ní pōnao, í gé zeimee we. 25 Tia kéwa sō málē gé ní dōnlēo Lua gbēone Yelusaleū, § 26 asa gbé pò aa ku Masedoni ní Gelesio zèò wá Lua gbē taaside pò aa ku Yelusaleū kámasa kae. 27 Aa zèò, áma teasie, asa lá Yudaò Lua àizee lí buipáleone, a maa buipáleo ní dúnia àizee

* 15:3 Sou 69.10 † 15:9 Sou 18.50 ‡ 15:10 Iko 32.43 § 15:11 Sou 117.1 * 15:12 Isa 11.10
† 15:21 Isa 52.15 ‡ 15:22 Lom 1.13 § 15:25 1Kln 16.1

lí Yudaone sōe. * 28 Tó ma gbapi nàné ní ɔzɪ má làa, ma gea Esipayā guu má bole á kfi. 29 Má dō ké tó mále mós á kfi, Kilisi báaa peeaa guu ɔ má mósá.

30 Ma gbéɔ, ma naé wá Dii Yesu Kilisizi ní yeakɔi pó Lua Nisina í iwéeo, à dēeka à wabikeme Luawa, 31 ké aà ma bɔ Yude luayādansaiɔ guu, mé dɔnle pó mále geɔ Yelusaleu Lua gbéɔne kené pɔmaa u, 32 mí á le ní pɔnao, tó Lua wèi, mí kámabo á kfi. 33 Lua aafiade aà kúánɔ ápii. Ami!

16

Fɔkpaama

1 Mále wá dāe Febe, Sákele gálideɔ dɔnlede sáaukpaé. 2 A aà si Dii yáí, lá a maa Lua gbéɔ ké ní kōowa. A dɔaale ní pó pó a yei á kfiio pii, asa à dɔnlekèné dasi ní mapio lɔ.

3 Ma fɔkpà Pisii ní Akilasiowa. Ma zikendeeɔne Kilisi Yesu zɪ guu.* 4 Aa sí ní mi sáale, mapi má bɔ. I ké máme má adoo, wéle ní wéleo buipále gálideɔ lé ní sáaukpa pii lɔe.

5 Ma fɔkpà gáli pó aai káaa an kpéu gbéɔwa. Ma fɔkpà ma gbé yenzide Epenewa. Aapi mé Kilisi náaikè Azi búsuu séia.

6 Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikèé maamaa.

7 Ma fɔkpà Andɔniku ní Zuniaowa. Ma bui pó wá wá dá kpéu sánuɔne. Aa tɔbɔ zɪnaɔ guu, mé aa naa Kilisiwa ma áa.

8 Ma fɔkpà Ampilia pó de ma gbé yenzide u naa Diiwa guu.

9 Ma fɔkpà Ubé pó de wá zikendee u Kilisi zɪ guuwa ní ma gbé yenzide Setakio.

10 Ma fɔkpà Apelewa, asa náaidee naa Kilisiwa guu. Ma fɔkpà Alisɔbu bedéwa.

11 Ma fɔkpà ma bui Elodiowa. Ma fɔkpà Naasisi bede pó aa naa Diiwaowa.

12 Ma fɔkpà Tifena ní Tifosaowa. Nɔepiɔ kɔaikè Diié. Ma fɔkpà Peesidiwa. Nɔe yenzidepi kɔaikè Diié.

13 Ma fɔkpà Lufu pó tɔbɔ Dii zɪ guuwa ní aà da pó mále gwa ma da uo.

14 Ma fɔkpà Asikitiwa ní Felegɔo ní Eemeo ní Patobao ní Eemao ní ní Yesude dee pó aa sánuɔ pii.

15 Ma fɔkpà Fililɔguwa ní Zulio ní Neleo ní aà dáeo ní Olimpao ní Lua gbé pó aa sánuɔ pii.

16 A fɔkpakōwa ní Lua gbéɔ lépeakōwao. Wéle ní wéleo Yesudeɔ fɔkpáwá nípii.

Lezaama

17 Ma gbéɔ, mále oé, à laaika gbé pó aa bɔ yá pó á dada kpeɔzi. Aai gbéɔ kékōwa, aai gbéɔ sásá. A kémá, 18 asa gbé bee taɔ lí zɔble wá Dii Kilisio, sema ní gbée yá. Aai yáesaideɔ sásá ní lenao ní yádɔ. 19 Gbépii á misiile Diié bao má. Mále pɔnake á yá musu. Má ye à maakea ɔnɔ vɪ, lɔ wésiadeɔ u váikea musu.

20 Lua aafiade a Setáu ulɔ á gbá zíe tia. Wá Dii Yesu gbékekeé.

21 Ma zikendee Timotee† ní ma bui Lusiu ní Zasɔo ní Sosipateeo fɔkpáwá.

22 Ma Tεeti, ma gbé pó ma lápi ké, ma fɔkpáwá naa Diiwa guu. 23-24 Ma uabele Gaiusi‡ pó Yesudeɔ í káaa aà be fɔkpáwá. Wéle ɔulena Elasa fɔkpáwá ní wá gbédo Kaatuo.

* 15:27 1Kln 9.11 * 16:3 Zln 18.2 † 16:21 Zln 16.1 ‡ 16:23-24 Zln 19.29

²⁵ Lua a fɔ́ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ́ mi kpa guuwa. Asiyãpi ulea za káauε, ²⁶ tiasa ɔ́ Lua pɔ́ ɔ́ ku gɔɔpii d̄ile wà yá pɔ́ kú ãnabiɔ́ láɔ guupi ɔ́ gupuau, ké bui pii e d̄ɔ́, aai Lua náaike, aa gɔ́ aà yãmanaɔ́ ũ. ²⁷ Wà Lua m̄endona ɔ́nɔde tɔ́ɔ́ n̄ Yesu Kilisi gbãao e gɔɔpii! Ami.

KŌLENIDEɔ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láe bee guu

Pɔlu wélegea gɛn plaade guu à kè Geleki wéle pɔ́ wí me Koleni mɔ́ bao plasaie, ɔ́ táagbagbanaɔ nɔ́selile aa gè Yesu gáli pɔ́ a dàale we guu.

Kolenideɔ lé namable godɔ́kɔ́i pɔ́ kú weɔ yáí. Gbéɔ́ lé laata maamaa, felekaayá gbáané, mé yádɔ́naɔ ní lousisizeɔ ní wisaiyáɔ di wee lɔ. Yá'lapio Yesu gáli dafunapi lè, ɔ́ Pɔlu lé dɛ́eka à a gbépio si yáwáipɔ́wa.

Pɔlu taa gbɛa lɔ́ Kolenideɔ bao íi ma mɔ́mɔ́, ɔ́ à bílikè ní yáwa. Bee mé tò à lakèné e gɛn síiɔ́. Bibeli lá mèn plaɛ, mé à a páleɔ yá'ò 1Kln 5.9 ní 2Kln 2.3, 7.8 guu lɔ.

Láe bee guu fɔ́kpaamá ní Lua sáaukpaaɔ gbɛa (1.1-9), Pɔlu òné aa sùuuke, aasu kɔ́kpaale lɔ (1.10-4.21), aa wisaiyá lɔ́ ní gáli guu (5), aa kámabo ní kɔ́gbɛaa yákpaleu gbáade luadɔ́nsaiɔ́ kɔ́io (6.1-11), aa mikɛ́ gbásikeawa (6.12-20). Bee gbɛa à yá dasi pɔ́ aa gbɛawaɔ wèwemá:

Nɔ́sea yá (lɛɛ 7)

Sa'onɔ́soa ní lá wa ke táa yá musuo (8.1-11.1)

Nɔ́ɔ pɔ́kummusukea yá ní Dii bleblea yáo (11.2-34)

Lua Nisína gbaɔ́ yá (12-14)

Geɔ́ vua yá (15)

Lápi yá míde ní baɔɔɔ, gbéɔ́ kámasa pɔ́ wàle ká ní yá pɔ́ Pɔlu a zekàlɔ́ ní fɔ́ pɔ́ a kpákpaamá (16).

Kua dúnia guu yá'lapio musu pii, Pɔlu ledámá an bèèbosai. A ɔ́lɔ́né lá Kilisi náaikea í tó gbé lɔ́ yápio guu. Yeakɔ́zi mé de a píia (13).

Pɔlu fɔ́kpaá Kolenideɔwa

¹ Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma se a pɔ́ɛáwa, ma gɔ́ Kilisi Yesu zína ũ. Mapi ní wá gbédo Sosenio, ² wámɛ wa láe bee kè Lua gálide pɔ́ kú Koleniɔne.* Lua á sisi a gɔ́ a gbéɔ́ ũ, á kua adoa naa Kilisi Yesuwa ní gbé pɔ́ lɔ́ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ, wá Dii doudeɔ. ³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbékekeé, aai á gba aafia.

⁴ Míɔ́ Lua sáaukpa gɔ́ɔ́pii á yá musu gbéke pɔ́ a kèé á naa Kilisi Yesuwa yáí. ⁵ A naawá guu pɔ́pii káflé, yá'oa pii ní dɔ́a píio, ⁶ asa wá Kilisi yá'oaé zèdɔ́ á guu, ⁷ ɔ́ Lua Nisína gbae i késáwáɔ, gɔ́ɔ́ pɔ́ á wé dɔ́ wá Dii Yesu Kilisi mɔ́ai. ⁸ Wá Dii Yesu Kilisipi a to à ze gbáa e a léwa, lɔ́ ku táaesai aa mɔ́gɔ́. ⁹ Lua náai ví. ɔ́me á sisi á gbékpá ní a Né Yesu Kilisi wá Diio.

Koleni Yesudeɔ kɔ́kpaalea

¹⁰ Gbéɔ́, ma awakpáé ní wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, àɔ́ ledoú ví ní kɔ́o ápii, ké kɔ́kpaalea e láa á guu, í nakɔ́wa ní láasoo douo ní nòsemendoo. ¹¹ Má má Koloe gbéɔ́ kɔ́i, yákele kú á guu. ¹² Lá má màn ke: A gbéɛɔ́ mɛ wá zèmanɔ́. Gbéɛɔ́ mɛ wá zè ní Apoloo.† Gbéɛɔ́ mɛ wá zè ní Píɛɛo. Gbéɛɔ́ mɛ wá zè ní Kilisio. ¹³ Kilisi kpaalea yá? Wá ma paliwa á yáia? A da'ilekè ní ma tɔ́o yá? ¹⁴ Ma Lua sáaukè,

* 1:2 Zln 18.1 † 1:12 Zln 18.24

ké mi á gbêe da'ilekeo, sema Kilisipu ní Gaiusio bàasio.† ¹⁵ Lá màaε, gbêe a e o a da'ilekè a gɔ ma íwa ùo. ¹⁶ Ao, ma Sefana bεdeɔ da'ilekè lo. Bee bàasio, tó ma gbêpále da'ilekè, a dɔmagu bo. ¹⁷ Kilisi i ma zɪ gbé da'ilekea yáio, sema a bao kpáwakaε. I ke ní yádɔ no, ké aà gaa líwa su ke famao yáie.

Ɔno buina ní ɔno stanao

¹⁸ Kilisi gaa líwaá misaiyáε gbé vūaaaɔne. Wá gbé pɔ Lua lé wá suabaɔ sɔ, a dεwεε aà gbáa ù. ¹⁹ A kēa Lua taalau wá mē:

Má ɔnoɔaɔ ɔno mide,

má wezēnaɔ wezē suumpa.§

²⁰ Ɔnoɔa ku máε? Ladɔna ku máε? Dúnia tiaε bee yápiidɔna ku máε? Lua i dúnia ɔno dile misaiyá ùo lé?* ²¹ Lua ɔno guu, i to dúnia gbéɔ a dɔ ní nízla ɔnoo. A káaágu à gbé pɔ aale a náaikεɔ suaba waaso pɔ wa díle misaiyá ùpi musu. ²² Yudaɔ ye dabudabui, Gelekio í ɔno weεle, ²³ wápiɔ sɔ, Kilisi gaa líwa kpáwa wi ke, ɔ Yudaɔ í fuwá, buipáleɔ i me misaiyáε, ²⁴ áma gbé pɔ Lua ní sisi à ní séɔ, Yudaɔ ní Gelekio píi, Kilisi dené Lua gbáa ní a ɔnoo ù. ²⁵ Lua yá pɔ dené misaiyá ùpi de gbēnazína ɔnola. Lua yá pɔ dené gbāasaiyá ùpi de gbēnazína gbāala.

²⁶ Gbécɔ, à gwa lá á de goɔ pɔ Lua á sisi. Dáɔ kíi á daside ɔnoɔa ùo, á daside gbāade ùo, á daside kíabui ùo. ²⁷ Lua gbé pɔ de dúniaε misaide ùo sè, ké à wida ɔnoɔawae. A gbé pɔ de dúniaε gbāasaide ùo sè, ké à wida gbāadeɔwae.

²⁸ A gbé pɔ dúnia ní dile kpεε, í sakánɔgu an yá líɔ kuoɔ sè, ké à gbé pɔ an yá lo kuo kpa kpεε. ²⁹ Maa gbêe a e lí íanadá Lua aεo. ³⁰ Apio sɔ, Lua tò á naa Kilisi Yesuwa, ɔ à gò wá ɔno ù. Naa Kilisipiwa Lua tò yá bɔwano na, wá kua adoa mé à wá suabá. ³¹ Ayámεto lá a kēa láuwa, tó gbé ye íanadá, aà dá Dii yá musu.†

2

¹ Gbécɔ, ké ma mɔ á kíi, ma mɔ Lua yá kpáwakeiéε, i ke mi mɔ ɔno gbáa ge lena keiéo. ² Ma zeð má yáe oéo, sema Yesu Kilisi yá bàasio, atēsa aà gaa líwa. ³ Ma mɔa á kíi guu ma mɔ ní sòdeedeo ní víao ní lualuae.* ⁴ Ma waasokea guu mi yá'o ní lenakεao ge ɔnoo. Má ò ní gbáa pɔ Lua Nisína òbéoε, ⁵ ké á luanaikεa su bɔ gbēnazína ɔno guuo, sema Lua gbáa.

Ɔno pɔ Lua Nisína í dané

⁶ N beeo wi ɔnoyá'ò gbé kásaɔne. I ke dúnia tiaε bee ɔno ge a gbāade pɔ an gbáa lé mideɔ pɔ no. ⁷ Lua ɔno wáε o, aà pɔεá pɔ ulea yáapi. A dɔaa díle wá gawi ea yá musu zadɔ i dúnia káleo. ⁸ Dúnia tiaε bee gbāadee ɔnoɔi dɔo. Tó aa dɔ yáε, aa Dii gawide páliwao. ⁹ Lá a kēa láuwa wá mē: Pɔ pɔ wi wesleo,

mé gbêe swá i a yá mao,
mé a láasoo i gē gbêe sɔuo,

ɔ Lua a sɔukè gbé pɔ yeaziɔne.†

¹⁰ Lua òlwēε ní a Nisína gbáao, asa Nisínapi yápii taasi kúa, baa Lua asii zɔɔɔ.

¹¹ Gbêe a dee nɔsε guu yá dɔo, mé i ke aà nisína pɔ kú aà guu bàasio. Maa gbêe Lua nɔsε guu yá dɔo, mé i ke Luapi Nisína bàasio. ¹² Dúniaε bee nisína wá èo, Nisína pɔ bɔ Lua kíi ɔ wá è, ɔ wa gba pɔ Lua dàwεε dɔ. ¹³ Yá beeɔ wáε o,

‡ 1:14 Zln 18.8 § 1:19 Isa 29.14 * 1:20 Isa 44.25 † 1:31 Zel 9.23 * 2:3 Zln 18.9 † 2:9 Isa 64.3

i ke ní yá pò gbēnazina òno i dawēo no, yá pò Lua Nisina dàwēe. Màa wi Lua Nisina yá bɔɔleke gbé pò Lua Nisina vɔne. ¹⁴ Dúnya gbé lí Lua Nisina yá sio, a deè m̄saiyā ũe. Ali f̄s ma seo, asa Lua Nisnapi gbāa ɔ wī aà yáze d̄sò. ¹⁵ Gbé pò Lua Nisina d̄baaaè i yápii zé d̄s, mé gbēe zev̄l à aà b̄ēboo. ¹⁶ A kēa Lua taalau wà mè: Dème Dii làasoo d̄s à ledawāi? Kási wápiɔ, wá Kilisi làasoo pi vl.‡

3

Lua z̄l

¹ Gbēɔ, mi f̄s yá'òé lá mi o gbé pò Lua Nisina d̄baaanéɔnɛwao, ɔ má òé lán dúnya gbéɔwa, asa nétēnaɔn á ũ naa Kilisiwa. ² V̄l má kpàwá, i ke ble ȳsunde no,* asa i ka gl̄ao. Baa e tia i kao, ³ asa dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zak̄ɔu, mé á yákele v̄l, dàadeɔn á ũo lé? A dàa mé d̄baaaé. ⁴ Ké á gbēe m̄e a zemanɔ, mé gbēp̄ale m̄e a ze ní Apoloo,† á kú ní ázla dàaon weo lé? ⁵ Dén Apoloo? Dén mapi? Zikenaɔn wá ũ, ɔ a Kilisi náaike wá sabai. Wá baade lé z̄l pò Dii dàe kee. ⁶ Ma p̄ɔt̄s,‡ Apoloo ikàwá,§ ɔ Lua tò à gbà. ⁷ Beewa p̄ɔt̄sna ní ikawanao de p̄e ũo, sema Lua pò tò à gbà. ⁸ P̄ɔt̄sna ní ikawanao sáae. An baade a ài'e a z̄l léue. ⁹ Zidoukenaaon wá ũ ní Luao. Lua bugben á ũ, Lua kpén á ũ.

¹⁰ Gbēe pò Lua kēmee mé tò ma ē kp̄ale lán ēbon ḡoidewa, ɔ gbēp̄ale mò lé kpépi bo. Baade laaidɔ a kpé boawa, ¹¹ asa gbēe a f̄s ēe kp̄ale bo, sema ē pò kp̄alea Yesu Kilisi ũ kò bàasio. ¹² Tó gbé kpépi d̄s ní vuao ge ánu su ge gbè beee de ge tó a d̄s ní lío ge zàa ge s̄e, ¹³ baade z̄l slana a b̄o gupua. Wa e yákpalekeḡɔz̄l, asa gupi a d̄s ní téoe, mé wa baade z̄l taa gwa tépi guu. ¹⁴ Tó gbé z̄l pò a kè b̄ò tékūsai, ade a ài'e. ¹⁵ Tó gbé z̄l tekù, a músì e, ade i b̄o ogii lá wī b̄o téuwa.

¹⁶ A d̄s Lua kpén á ũ Lua Nisina kú á guoo lé?* ¹⁷ Tó gbé Lua kpépi òkpà, Lua a ade òkpa s̄e, asa kpépi kua adoae, mé áme á kpépi ũ.

¹⁸ Gbēe su azla sásáo. Tó á gbēe lé azla dile dúnyaie bee ònɔna ũ, aà ḡon̄e m̄sai, ké á e ònɔkū. ¹⁹ Asa dúnyaie bee ònɔ de Luae m̄saiyā ũe. A kēa Lua taalau wà mè: I ònɔnao kú ní k̄n̄ikea guu.† ²⁰ Wà mè lɔ: Dii d̄s ké ònɔnao làasoo p̄a.‡ ²¹ Ayámeto gbēe su íanad̄a a gbēnazln dee yá musuo. P̄ópiiá á p̄e: ²² P̄olu, Apoloo, P̄iee, dúnya, wēni, ga, tia p̄ó, zia p̄ó, a piiá á p̄e. ²³ Ap̄iɔ s̄s, Kilisi p̄ón á ũ, Kilisi s̄s, Lua p̄e.

4

Kilisi z̄tnaɔ

¹ Ayámeto à wá gwa Kilisi z̄k̄enaɔ ũ, Lua asiiyā z̄iiaɔ ũ. ² A kù z̄iiaɔ aao náai vl̄e. ³ Lá á k̄uamano ge tó gbāadeɔ lé yákpalekemanɔ, i ka ma bakanswāua ũo. Mili mazla maa ge b̄ēboo. ⁴ Yāe lé ma s̄s v̄lo, ama bee a ma b̄o, Dii mé ma yákpalek̄ena ũ. ⁵ Ayámeto ásu d̄baa lí gbēe tàae e Dii m̄oḡɔ saio. Ōme a gupua bii pò pò ul̄ea gusiauwa, i n̄òse yá b̄o gupua. Z̄l bee baade a ma lá Lua a a s̄aukpa.

⁶ Yá pò má òée bee, má ò mapi ní Apoloo yá musue, ké à yáe bee d̄s: Wasu Lua yá baa v̄lo. A gbēe su íanad̄a à ze ní gbēdoo à b̄o gbēdoo kp̄e. ⁷ B̄ó ní deon̄lai? N p̄e vl̄ n̄ziae ké wi n̄ gbaoa? Wà n̄ gba, ɔ níle íanad̄a lá wi n̄ gbaowaa? ⁸ A k̄an

‡ 2:16 Isa 40.13 * 3:2 Ebe 5.12-13 † 3:4 1Kln 1.12 ‡ 3:6 Zln 18.11 § 3:6 Zln 18.27 * 3:16 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † 3:19 Yob 5.13 ‡ 3:20 Sou 94.11

we kàa? A ke ɔdeɔ ũn we kàa? Ale kible wá sain wea? Má ye àò kible, wíò sãnu. ⁹ Asa má è wá Lua zĩnaɔ, Lua wá dile kpee lán gbé pò wí ní de dasi wáaɔwae. Dúnya gbépii wé fíwá, malaikaɔ ní gbēnazĩnaɔ pii. ¹⁰ Misaideɔn wá ũ Kilisi yáí, ɔ naa Kilisipiwa á de ɔnɔnaɔ ũn wea? Wá buse ɔ á gbáa vln wea? Wá kpeba ɔ á kpebaa? ¹¹ E tia nɔana ní imio lé wá de, wá kú puizi, wa gɔ pɔgbēa ũ, besaideɔ ũ. ¹² Wi zĩ gbáa ke e wá kpasá.* Tó wá wá ká, wi samaa'onée. Tó wá íadawá, wi menafɔ. ¹³ Tó wá wá sɔsɔ, wi awakpanée. E tia wále wá dile dúnya bɔbɔ ũ, gbépii bisa ũ.

¹⁴ Mále yáe bee kée widaawá yáí no. Mále á gba laai ma né yenzideɔ ũe. ¹⁵ Baa tó naa Kilisiwa á gwaná ká ũma'ũma, á de'ia dasio. Máme ma á í ní Kilisi Yesu baokpaáo, ɔ á naawá. ¹⁶ A yáí mále awakpaé, àò ma kea ke.† ¹⁷ Ayámeto ma a né yenzide Timtee zĩwá. Aapiá náaidee naa Diiwa guu, ɔme a ma naa Kilisiwa kekeá dɔágu. Yá pò mi da Yesudeɔne wéle ní wéleon we. ¹⁸ A gbēe lé íanadá lá má mɔ á gwaiowa. ¹⁹ Tó Dii wèi, má mɔ á gwai tia, mí íandánapiɔ gbáa e, i ke an yá'oa no. ²⁰ Asa kpala pò bò Lua kííá yá'o'o yá no, sema gbáa. ²¹ Kpelewa á yeii? Mà mɔwá ní goo yá, ge mà mɔ ní yeaázio ní nòsenieo?

5

Gbasí gēa Yesudeɔ guu

¹ Má mà gbasí gè á guu, yá pò a taa kú baa luadɔnsaiɔ guu seo. Wà mè á gbēdo gɔ á mae nɔ vl.* ² Ɔ ále íanadáa? A kù á pò yae, í gbé pò yápi kè bɔ á guu. ³ Mapi, baa tó má kúánɔ, á láasoo kua, ɔ ma yákpalekè ní gbé pò yápi kèo gɔbɔ lá má kú wewa. ⁴⁻⁵ Tó a kɔ káa mé wá Dii Yesu gbáa kúánɔ, mé á kú ní ma láasoo, à gbépi kpa Setáuwa ní wá Dii Yesu tóo, ké aà dàa e mide, aà nisina i bɔ aafia Dii mɔzĩ.

⁶ A íandáa maao. Ké pēese'ese yɔɔna í pēeti zɔɔ sé,† á dɔo lé? ⁷ A pēese'ese zi kóle,‡ í gɔ pēeti dafu ũ a se'ese sai, lá á kù àò dēwa, asa Kilisi gà wá Gēamusu sá ũe. ⁸ Ayámeto wàò ku Káaso dikpekenaɔ ũ slana guu ní nòsepuaò. Wásu wàò ku pēese'ese zi dikpekenaɔ ũ mɔafili ní váikeao guuo.

⁹ Lá pò má kée guu ma mè ásulí yáale ní nɔdákpanaɔ. ¹⁰ I ke dúnya nɔdákpanaɔ ge blideɔ ní gbēblenaɔ ge sa'ona no, asa tó gbé beeɔne, á bɔ dúnya guue. ¹¹ Aawo, má òé gbé pò wá mè wá gbé, mé a de nɔdákpana ge blide ge sa'ona ge leváide ge wēdena ge gbēblena ũ, ásu yáaleaànɔ, ásu ɔkáaaaànɔ seo. ¹² Ma bàa ũma ní yákpalekea ní Yesusaideɔ? A zĩa gbéɔ mé kù á yákpalekérinɔ lé? ¹³ Lua mé a yákpaleke ní Yesusaideɔ. A gbēvāipi bɔ á guu.§

6

Yákpalekea ní kɔ

¹ Tó á gbēe yāvĩ ní a gbédeeo, bɔyāi ili gé yákpalekei ní adeo Lua gbéɔ kíio, sema luadɔnsaiɔ kíii? ² A dɔ ké Lua gbéɔ mé aa yákpaleke ní dúnyaoo lé? Lá áme á yákpaleke ní dúnyio, i ka á yá yɔɔnaɔ kekeo lé? ³ A dɔ ké wáme wá yákpaleke ní malaikaɔ lé? Wa dúnyiaɔ bee pò o ba? ⁴ Tó á yá bee taa kekea vĩ, ɔ á gbé pò

* 4:12 Zĩn 18.3 † 4:16 1Kln 11.1, Flp 3.17 * 5:1 Iko 23.1 † 5:6 Gal 5.9 ‡ 5:7 Bɔa 12.15

§ 5:13 Iko 17.7

aai ka pɔe ũ á gáli guuoɔ se yákekenao ũa? ⁵ Ma bee ò widaawá yáíe. A gbēe vɪ á guu a òno kà à a gbéɔ yá kekenéoa? ⁶ Sema á gbēdo a gbé sisi yákpaleu Yesu náaikensai kɪia? ⁷ Lá á yávi ní kɔo, a zá yáwa kò míomio. Bóyáí i we taiinaio ni? Bóyáí i to wà á bleo ni? ⁸ Apiɔ i gbé taiinke, i gbēble, baa á kòtēe. ⁹ Ké gbé taiinkenaɔ gē kpala pɔ bò Lua kí guuo, á dɔo lé? Asu ázia sásáo, nɔdāakpanaɔ ge sa'onao ge gbāsikenaɔ ge gōe káaluao ge gbé pɔ aai wúle ní ní gōe deeoɔ ¹⁰ ge kpáíɔ ge blideɔ ge wēdenaɔ ge leváideɔ ge gbēblenaɔ, an gbēe a gē kpala pɔ bò Lua kí guuo. ¹¹ A gbēeɔ de màa yáae, ɔ a zu'ò a gō Lua pɔ ũ, a bɔ maa ní Dii Yesu Kilisi tɔo ní wá Lua Nisína gbāao.

Kēa gbastwa

¹² I me á yápii kea zé vɪe. Ama yāeɔ ài vɪo. I me á yápii kea zé vɪe. Ama ásu to yāe bakaé á níuo. ¹³ I me ɔ bleá nɔse pɔe mé nɔséá ble pɔe. N beeo Lua a nípii mide. Meá gbāsikebɔ no, Dii pɔe, mé Dii mé mepi gwana ũ. ¹⁴ Lua wá Dii bò gau mé a wá bɔ gau ní a gbāao sɔ. ¹⁵ A dɔ ké á me mé Kilisi meguo ũo lé? Wa Kilisi meguo se wá ke káaluwa meguo ũ yá? Aawo! ¹⁶ A dɔ ké gbé pɔ ná káaluwa gɔ̀aàno mēdoũo lé? A káa Lua taalau wá mē, an pla nípii aai gō lán sáwákula ní gbalaowa.* ¹⁷ Gbé pɔ ná Diiwa gɔ̀aàno nisína doũe. ¹⁸ A miké nɔdāakpaawa. Duun pále pɔ gbé í ke pii, í ke me guu yá no. Nɔdāakpana sɔ í yá'í a mee. ¹⁹ A dɔ ké á me mé Nisína pɔ Lua á gbá a kú á guu kpé ũo lé?† A ázia vɪo, ²⁰ Lua á lú á fiabò. Ayámeto à Lua kpela ní á meo.

7

Nɔsea

¹ Lá pɔ á kè yá musu, tó gōe kú ɔnanɔewa sai, a maae. ² Ama ké nɔdāakpaa di yáí, gōe pii aàɔ azia na vɪ, nɔe pii aàɔ azia gō vɪ. ³ Gōe lí wei a nae a zéwa. Nɔe lí wei a gōe màa ɔ. ⁴ Nɔe me de azia pɔ ũo, sema aà ná. ⁵ Asu gikɔeɔ, sema á màkɔe ké à laaido wabikeawa gla, í gbasá á kea ke, ké Setáũ su ɔnokéé á fu menawao yáí. ⁶ Lé má dàwá, í ke teasi no. ⁷ Má ye gbépii àɔ demawa, áma baade ní a gba pɔ Lua dàeoe, gbéé bee ní a pɔo, gbé kee ní a pɔo.

⁸ Mále yáe bee o pɔseɔ ní gyaane. A maa aao kú nído lamawae, ⁹ áma tó aa fɔ nízia kúo, aa nɔse, aa zàke, asa kɔse a maa de kua ní kɔ nideaola.

¹⁰ Mále yádile nɔdeɔ ní gɔdeone, í ke mámeo, Dii. Nɔe su gí a zázio, ¹¹ gōe su a na yao.* Tó nɔe sù gí a zázi, aà zɔle ge aà ea keaàno na.

¹² Mále o gbé kɪnɔne, í ke Dii mé òo. Tó á gbēe no luanaaikensai vɪ, mé nɔpi ye àɔ kuaàno, asu yao. ¹³ Màa ɔ tó nɔe gō luanaaikensai vɪ, mé gōpi ye aàɔ kuanɔ, asu gio. ¹⁴ Asa Lua í gō luanaaikensai sí a na yáí, mé í no luanaaikensai sí a zá yáí. Tó màa no, an néo aao gbālae. Siana guu an kua adoa. ¹⁵ Tó a luanaaikensai gí, aà gí. Yá bee taa guu an kua ní kɔoá teasi no. Lua á sisi á á sé àɔ ku aafiae. ¹⁶ Nɔe, níyɔ n zá suaban lò, ní dɔa? Gōe, níyɔ n na suaban lò, ní dɔa?

¹⁷ Lá baade kú ní Lua kpaaleo e Dii àɔ aà sisi, aà zèò màa. Màa mí da Yesudeone wéle ní wéleɔ píi. ¹⁸ Lua gbé sisi tɔzɔan lò? Asu gyafɔdeke wéleɔ. Lua gbé sisi gyafɔde ũn lò? Asu tɔzɔo. ¹⁹ Tɔzɔa yāe vɪo mé gyafɔ yāe vɪo, sema

* 6:16 Daa 2.24 † 6:19 1Kln 3.16, 2Kln 6.16 * 7:11 Maa 10.11-12

yá pɔ Lua díleɔ kūa. ²⁰ Lá baade kú Lua aà sisi à aà sèò, aà zèò màa. ²¹ Lua n sisi zɔ ùn lò? Nsu bìliké. Ama tó n̄su n gɔa wée ũ zé è, bɔ zɔbleu. ²² Zɔ pɔ Dii aà sisi gɔ wée ũ Diipi guue. Màa lɔ wée pɔ Dii aà sisi gɔ zɔ ũ naa Kilisiwae. ²³ Lua á lú à flabò. Asu gɔ gbēnazina zɔ ũo. ²⁴ Gbé, lá baade kú Lua aà sisiò, aà zé ní Luao màa.

Pɔseɔ ní gyaaɔ

²⁵ Pɔseɔ yá musu mi yáe ma Dii kíio, áma lá má náai ví Dii s̄uuu guu, lá ma láasoo de má oé. ²⁶ Taasi pɔ kú tia mé tò mále e a maa ké gbé zé ní a kua. ²⁷ Tó ní nɔ ví, n̄su wɛle n̄ gbae. Tó ní ví s̄o, n̄su wɛle. ²⁸ Tó ní sè, ni duunake no. Tó wéndia zákè s̄, i duunake. Gbé beɔ yá'e dúniau, mé má ye bee á leo. ²⁹ Ma gbé, yá pɔ mále on ke: Gɔɔ i gɔ zào. Za tia nɔdeɔ gɔ lá aa víowa. ³⁰ ɔɔlɔnaɔ gɔ lá aale ɔɔlɔowa. Pɔnadeɔ gɔ lá an pɔ naowa. Pɔlunaɔ gɔ lá aa pɔe víowa. ³¹ Dúnia pɔ m̄aokenaɔ gɔ lá aale keowa, asa dúnia tiaɛ bee lé ḡzɛae.

³² Má ye àɔ ku yákaakesaie. Pɔse i laaidɔ Dii yáɔwa, i lá a ka Diigu ke. ³³ Nɔde i laaidɔ dúnia yáɔwa, i lá a ka a nagu ke, ³⁴ ɔ lɔ kú ní láasoo plao. Nɔe pɔse ge nɔe léso i laaidɔ Dii yáɔwa, i a me ní a nisinao kpawá. Nɔzæ s̄ i laaidɔ dúnia yáɔwa, i lá a ka a zágu ke. ³⁵ I ke mále galakpaé no. Ma bee ò á aafia yáie, ké à yáke a zéwa, i ázla kpa Diiwa gupále gwasai.

³⁶ Tó gbé nɔkpama ví, tó ále ḡe sea mé à kèè wí ũ, tó à aà kàka beewa, aà aà sé, lá à kèèwa, ále duunake. Aa k̄se. ³⁷ Ama tó à yápi b̄ò a n̄sɛɛɛ, mé teasi lé aà kakao, mé a azla kūa d̄s, tó a dà a s̄su á a wéndiapi se, a kè maae. ³⁸ Beewa gbé pɔ a pɔ s̄e a kè maae, áma gbé pɔ i a pɔ se maa de beea.

³⁹ Nɔe á a zá p̄e gɔɔ pɔ aà zá kú pii. Tó aà zá s̄u ánuatò, a zéví à zake ní gɔ pɔ a yeio, sema ḡpi aà de Dii pɔ ũ. ⁴⁰ N beeo tó à ḡ p̄se, mále e aà pɔ à na de tó à zákèla. Mále e mapi, má Lua Nisina ví s̄.

8

Sa'oble

¹ Sa'oble yá musu, wá d̄s ké á yáɔ d̄s ápii. D̄sa s̄ lɔ ȳɔɔ ví, yeak̄si mé káfia ví. ² Tó gbé lé e á yá d̄s, i d̄s lá à kù à d̄wa glao. ³ Tó gbé ye Luazi, Lua aà d̄s. ⁴ Too, sa'obleblea yá musu wá d̄s ké dúnia guu táaa p̄e no, asa Lua m̄endo kua wá d̄s. ⁵ Baa tó pɔ pɔ wí oné luaɔ ku musu ní z̄le, mé dáɔ k̄li luaɔ die, diiɔ die, ⁶ wá k̄li Lua m̄endoɛ, ɔn wá Mae pɔ p̄pii b̄ò aà k̄li mé wá kú aà yáí ũ. Dii m̄endoɛ lɔ, ɔn Yesu Kilisi pɔ p̄pii kè mé wá kú aà sabai ũ.

⁷ Ama gbépii d̄s máao. Gbēɔ d̄ekè ní t̄aa yáɔ e tia, pɔ pɔ aale ble aab̄ e sa'oble, ɔ an láasoo lí dadouo, ké d̄sa i pané yáí. ⁸ Ble mé a wá s̄ Luazio. Tó wi bleo, k̄s̄aa no. Tó wá bl̄e, káfia no. ⁹ A laaika ḡsa w̄éɔ ũ beei, ké ásu to gbé pɔ d̄sa i panéɔ fuo. ¹⁰ N gbé pɔ ní d̄sa ví, tó gbé pɔ d̄sa i paè n e, níle p̄ble t̄aa k̄e, a aà gba s̄ à sa'oble ble s̄o lé? ¹¹ Beewa n d̄sa n gbēdo pɔ d̄sa i paè Kilisi gá aà yáí ɔkp̄a. ¹² Tó a duunakè á Yesude deɛe, a ní d̄sa pɔ i pané gba k̄aso, Kilisi a duunakè. ¹³ Ayámeto tó n̄ò pɔ má só mé a to ma gbēdo fu, má só bau lɔ, ké ma gbēdo su fuo yáí.

9

Zina n̄zla busaa Kilisi bao yáí

1 Má azia vío lé? Zinan ma ūo lé? Mi wesi wá Dii Yesuleo lé? Ame á de ma zí gbé ū naa Diiwa guuo lé? 2 Baa tó má de zína ū gbēpaleneo, má deé a ū fá. Ma naa Diiwa guu ma zínake seelan á ū.

3 Lá mi o ma bēbonaonēn ke. 4 Má poblea ní imiao zé ví ma zí guuo lé? 5 Má a zé ví mà nō Yesude kúa gu pó mále géu, lá zína kíniō ní Dii dáunaō ní Piēowao lé? 6 Wá ní Baanabao wá pla, wámé wá zéví wá wá ɔzɪ to weoa? 7 Démé í sosa ble ní azia gwaaoi? Démé lí'ba mé líli a bē bleo ní? Démé ɔ zudá mé líli a ví mio ní?

8 Baa ké gbēnazina yákeao má lēēuóe, a ku màa Mɔizi ikoyá guu ɔo lé?

9 Mɔizi ikoyá láu à mè, ásuli lesokpa zu pó lé pɔgbēeo. * Zuɔ yáí 5 Lua yápi oia?

10 Wá yáí à yápi oio lé? Ao, wá yáí wá yápi kēi, kú sēwana lí sēwa ní wēɔba pɔio, mé pɔgbēna lí pɔgbē ní wēɔba pɔio, i a baa e a guu. 11 Tó wa Lua yá t̄s̄ á guu, mé wa wá baa è á guu, † yáe yá? 12 Tó dáɔ zé bee víwá, wa wá pó o be? Wí séle zé

bee kíio, wa yápii f̄ ké wásu zez̄s̄ Kilisi baoo yáie. 13 A d̄s̄ ké Lua ua zíkēnaō lí Lua ua ble bleo lé? Lua gbagbakli sa'onaō lí ní baa e gbagbakli pi guuo lé? ‡

14 Beewa Dii díle a baokpanaō aao ble baopi kpaa yá musu. § 15 N beeo mi zépi kee séleo, mé mi bee o wá kemee yáí no. Ga maamee de beea. Gbēe a e kpa ma íandāapieo. 16 Kilisi baokpaa demee íandāa yá ūo, teasi mé gbadāa. Waiyoo mapi, tó mále baopi kpao. 17 Tó mazia zí mále ke, ma wé ɔ aseai. Lá Lua mé dílemee, à kù mà kēe. 18 Bóme ma asea úi? Tó ma baopi kpá ɔsāsasai, mé mi iko pó má ví baopi kpaa guu blemáo, ma asean we.

19 Gbēe ma vío, ma azia díle zɔ ū gbēpiiē, ké mà gbé e dasi yáí. 20 Ké má kú ní Yudaō, ma ḡr̄iwa, ké aa ma yáze e yáí. Ké má kú ní Mɔizi ikoyádanaō, ma ḡs̄ a dana ū, baa ké a iko víao, ké a yádanaō e ma yáze e yáí. 21 Ké má kú ní ikoyápi dānsai, ma ḡr̄iwa, ké aa ma yáze e yáí. I ke lua'ikoyádansain ma ūo, Kilisi mé iko vía. 22 Ké má kú ní gbé busē, ma busa ké aa ma yáze e yáí. Mi ḡs̄ p̄pii ū gbēpiiē, baa lá à kē pii, ké mà e ní gbēeo suaba. 23 Yá pó mi ke pii, mi ke Kilisi baokpaa yáie, ma ɔ io ku a guu.

24 Bakpaaía guu, gbēpii í bàalee, áma ké gbé mēndo mé í ble, á d̄so lé? A bàale màa s̄o, ké à e ble. 25 Ampii aai dēeka aao nízia kúa d̄s̄ yápii musu. Aai ke màa f̄ua pó í ɔokpa ea yáí. Wápi s̄o, a pó pó lí ɔokpao yáie. 26 Ayāmeto ba pó mále lé, má d̄s̄ pó pó mále yá, i ke mále dēeka gugiu no. 27 Mi íada ma mewa, mi ikoblewá, ké ma waasokea dáone gbēa, másu ɔo páo yáí.

10

Laaikaa táagbagbaai

1 Ma gbé, má ye wá deziɔ yáe bee ɔágu. Aa tē telui nípii,* aa bùa ísiawa nípii. † 2 Lua ní dá'ilekē telupi guu ísiapi guu nípii Mɔizi íwao ū. 3 Aa Lua ble doú blē nípii, ‡ 4 aa Lua í doú mí nípii, asa aa Lua gbési pó lé ní talakpa í m̄e. Gbesipiá Kilisiē. § 5 Kási an daside i ka Luaguo, ɔ an ge ḡ k̄pále guwaiwau. * 6 Yápi dēwēe seela ū, ké wásu yāvái níde lá aa a níðewao. † 7 Asu à de táagbagbanaō ū lá an gbēowao. A kēa Lua taalau wá mè: Gbēɔ z̄l̄e lé poble, aale imi, ɔ aa f̄le lé k̄ɔ'ɔ. ‡ 8 Wásu wà de n̄ɔd̄akpanaō ū lá an gbēowao.

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk 10.7 * 10:1 Baa 13.21-22 † 10:1 Baa 14.22-29 ‡ 10:3 Baa 16.35 § 10:4 Baa 17.6, Nao 20.11 * 10:5 Nao 14.29-30 † 10:6 Nao 11.4 ‡ 10:7 Baa 32.6

Aa kpà, 5 aa gàga gɔɔ dou ʒl gbɛɔn ɔaasɔsɔo lɛɛ bao n̄ àaʒo (23.000).§ 9 Wásu Dii lɛ wà gwa lá an gbɛɔwao. Aa aà lè aa gwà, 5 mlɛɔ n̄ soso aa gàga.* 10 Asu zɔaka lá an gbɛɔwao. Aa zɔakà, 5 ga malaika n̄ dede.†

11 Yápi n̄ lé seela ũ wá gbé pɔ wá kú gɔɔ vláwaɔnɛɛ, 5 wa kè láu wá gbaa laai yái. 12 Gbé pɔ lɛ é á zɛa gbãa, aà laaika léleai. 13 Yɔae í á leo, sema a pɔ pɔ í gbépii le bàasio. Lua náai vl̄, a to wá á yɔ de á gbãa léao. A á gba zé á yɔa f̄, í bɔu.

14 Ayámɛto ma gbé yenzideɔ, à miké táagbagbaawa. 15 Málɛ yá'óé laaideɔ ũ. A wéte yá pɔ málɛ oé ázɛlawa à gwa. 16 Imibɔ báaade pɔ wi sáaukpaɔ, tó wá a iml̄, wá baa ku Kilisi au guuo lé? Kàa pɔ wi é'ɛ, tó wá sò, wá baa ku Kilisi mɛ guuo lé?‡ 17 Lá kàa m̄ndoe, baa n̄ wá dasikɛo wá m̄ douɛ, asa wá baade a baa vl̄ kàa doupi guue. 18 A gwa Isailiɔwa. Gbé pɔ sa'oble blè bàa kú n̄ Lua gbagbaktio lé?§ 19 Má ò kpelewa ni? Málɛ o táa sa'obleá pɔe yá? Ge an diiɔá pɔe yá? 20 Aawo, málɛ o pɔ pɔ wá sa'òò wa ò táawaɛ, í kɛ Lua no. Má ye á bàa àò kú n̄ táaoo.* 21 A f̄ Dii imibɔ í mi n̄ táa pɔoo. A f̄ Dii ble ble n̄ táa pɔoo. 22 Ge wá ye wá Dii pɔ fele yá? Wá gbãa deaála yá?†

23 I mɛ yápii zé vl̄. Maaɛ, ama yápii ài vl̄o. I mɛ yápii zɛvl̄. Maaɛ, ama yápii káfla vl̄o.‡ 24 Gbɛɛ zla yá su ɔbaaèo, sema a gbédee yá. 25 A pɔ pɔ wálɛ yia éleu ble yáe gbɛasai á láasoo yái, 26 asa tɔle n̄ pɔ pɔ kuwà p̄iá Dii pɔe.§ 27 Tó Yesusaide á sisi blewa, tó á kèé mɛ á ge, à pɔ pɔ wa kpàwá ble yáe gbɛasai á láasoo yái. 28 Tó wá su òé sa'obleɛ, ásu bleo láasoo yái n̄ gbé pɔ òé yáo. 29 Málɛ bee o ade láasoo yáie, í kɛ á pɔ no.

Gbɛpále láasoo yái 5 máo mazla vl̄oa? 30 Tó ma pɔblè n̄ sáaukpaao, b́yái wa ma b̄ɛbo pɔ pɔ ma sáaukpápi yá musui? 31 Yá pɔ ále kɛ pii, ále pɔblen nò, ále imin nò, àò apii kɛ Lua tɔɔa yái. 32 Asu to Yudaɔ ge Gelekio ge Lua gálideɔ fu á yákea yáio. 33 Maa mi kɛ. Apii guu mi wetá ma yá ká gbépiigue. Mili mazla maa wɛlelo, sema bíla pɔ, kɛ aa e bɔ yái.

11

1 A ma kea kɛ lá mi Kilisi kea kɛwa.*

Nɔɔ pɔkummusukea

2 Ma á sáaukè kɛ ma yá dóagu yápii guu, mɛ á kètokɔɛ pɔ má dàéɔ kua. 3 Má ye àò d̄ kɛ Kilisi mɛ ḡɛ pii mi ũ, ḡɛ mɛ nɔɛ mi ũ, mɛ Lua mɛ Kilisi mi ũ. 4 Ḡɛ pɔ lé wabike ge ále á nabikɛkɛ n̄ pɔo kua a miwa lé a mi kpebɔɛ. 5 Nɔɛ pɔ lé wabike ge ále á nabikɛkɛ pɔkummusukesai lé a mi kpebɔɛ, a de lá à mipoloobɔwae. 6 Tó nɔɛ í pɔkummusukeo, aà a mi kèɛle. Lá mikèɛleɛ ge miboa de nɔɛ wí ũ, aà pɔkummusuke. 7 I kú ḡɛ pɔkummusukeo, kɛ a de Lua taa n̄ aà gawio ũ yái.† Nɔɛ s̄, 5mɛ ḡɛ gawí ũ. 8 Asa Lua í ḡɛ bɔ nɔɛ kíio, nɔɛ a b̄ ḡɛ kíi. 9 I ḡɛ kɛ nɔɛ yáio, nɔɛ a kè ḡɛ yái.‡ 10 Bee yái n̄ malaikaɔ yáo sema nɔɛ lí pɔkummusuke a zá iko seela ũ. 11 Yápi guu naa Diiwa nɔɛ mɛ ḡɛ ũ, ḡɛ mɛ nɔɛ ũ. 12 Asa lá nɔɛ b̄ ḡɛ guu, màa b̄ ḡɛ í bɔ nɔɛ guu, mɛ pɔpii b̄ Lua kíie.

§ 10:8 Nao 25.1-18 * 10:9 Nao 21.5-6 † 10:10 Nao 17.6-15 ‡ 10:16 Mat 26.26-28 § 10:18 Lev 7.6 * 10:20 Iko 32.17 † 10:22 Iko 32.21 ‡ 10:23 1Kln 6.12 § 10:26 Sou 24.1 * 11:1 1Kln 4.16, Flp 3.17 † 11:7 Daa 1.26-27 ‡ 11:9 Daa 2.18-23

¹³ A wéte yápi zi á gwa. Nɔe wabikea pókummusukesai maaa? ¹⁴ A dɔ́ á zɔ́lawa ké miká gbáa de gɔ́e wí ũ, ¹⁵ áma tó nɔe ví, a deè gawí ũe. Asa Lua miká kpá nɔewa à kuaála. ¹⁶ Tó gbèe ye lekpaake, aà dɔ́ ké wápi zi ní Lua gálideɔ píi, bee báasio wá yápále kúao.

Dii ble blea

(*Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20*)

¹⁷ Yá pɔ́ má ye daé tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔ́káa i vái ié de maala. ¹⁸ Séia má mà, tó a á gáli káaa, i bɔ́ kɔ́ kpe gá ní gáoe. Ma yápi sí yɔɔ. ¹⁹ Sema kɔ́kpaalea à kú á guu, ké slandeɔ e bɔ́ gupua. ²⁰ Tó a káaa, i ké Dii ble ɔ́ ili bleo, ²¹ asa á baade i wá à a pɔ́blee. Nɔa i gbèeɔ de, wé i gbèeɔ de. ²² A be ví à pɔ́bleu à imiuo lé? Ge i saka Lua gálideɔgu à wida pɔ́esaideɔwa yá? Má oé kpelewa ni? Má á sáaukpa yá? Má á sáaukpa yá bee musuo.

²³ Yá pɔ́ má mà Diiwa má dàén ke: Zí pɔ́ wa Dii Yesu kpámá, a gwáasina ɔ́ à káa sè ²⁴ à Lua sáaukpá a è'è, ɔ́ à mè bee de a me pɔ́ á kpá wá yáí ũe, wáliɔ́ bee ke a yá dɔ́awágu yáí. ²⁵ Maa lɔ́ ké aa pɔ́blè aa láa, à imibɔ́ sè à mè, Luabaakuarínɔ́ tia a au sabai ɔ́n ípi ũ. ²⁶ Tó wále mi, wáliɔ́ mi a yá dɔ́awágu yáí. ²⁶ Asa tó a káapi sò, mé a ípi mí, ále Dii ga baokpa e à gè móie.

²⁷ Ayámeto tó gbé káapi sò mé à Dii ípi mí káa ní ípio yádasai, à tàaekè Dii e aà me ní aà auo yá musu. ²⁸ Baade azia yá gwagwa, i gbsa káapi sò, i ípi mi, ²⁹ asa tó gbé sò mé a mí mepi gbadɔ́sai, à yáda azialae. ³⁰ Bee yáí gyáe ní yéèesaideɔ dasi á guu, mé gbé pɔ́ gè gékɔ́lɔ́ fáao. ³¹ Tó wa wázia yá gwágwa, Dii a wá tàae eo. ³² I wá tàae e, i wá toto, ké yá su zɔ́léwá ní dúniaoo yáíe. ³³ Ayámeto ma gbéɔ, tó a káaa ále Dii ble ble, áli kɔ́ dá. ³⁴ Tó nɔa lé gbède, aà pɔ́ble be, ké á kɔ́káaa su yá'íeo yáí. Má yá pɔ́ gɔ́ bɔ́lekeé, tó ma mɔ́.

12

Lua Nisina gba

¹ Gbéɔ, Lua Nisina gbaɔ yá musu, má ye à siana dɔ́. ² A dɔ́ ké gɔɔ pɔ́ á Lua dɔ́o, táa pɔ́ aali yá'ooɔ mé lɔ́ á gále, aalɔ́ dɔ́aaaé. ³ Ayámeto má oé, Lua Nisina lí dede gbéwa à láai zɔ́l Yesuwao, mé gbèe a fɔ́ o Yesu mé Dii ũo, mé i ké Lua Nisina dɔ́aaaè báasio.

⁴ Gba ku kpaalea, áma Lua Nisina mènɔe.* ⁵ Zi ku kpaalea, áma Dii mènɔe. ⁶ Gbáa ku kpaalea, áma Lua mènɔe, ɔ́me i apii ke baade. ⁷ Lua Nisina i dede baadewa gbépii káfla yáíe. ⁸ Lua Nisina i gbéee bee gba zé aà ɔ́nyá'ò, mé Nisina doupi i gbé kee gba zé aà dɔ́ayá'ò. ⁹ Nisina doupi i gbépále gba luanaaika zé, i gbé gba gbégbágbáa zé. ¹⁰ I gbé gba dabudabukea zé, i gbé gba ánabikekea zé, i gbé gba zé aà nisinaɔ dɔ́kɔ́e, i gbé gba zé aà yáebui'ò, i gbé gba yáe buipi bɔ́lekeea zé. ¹¹ Nisina mèndonon doupi mé i apii ke, i gbapi da baadee lá a yeiwa.

Me ní a gu

¹² Mè mènɔo guɔ dasi. Baa ní a dasikeo, mè doe píi. Maa wá naa Kilisiwa de sɔ́.† ¹³ Wápi zi píi, Yudaɔ ge buipáleɔ, zɔɔ ge wééɔ, Lua wá ké mè dou ní a Nisina mèndononapi gbáaoe, à wá gbá a Nisina mèndononapi, ɔ́ wá mí wápii. ¹⁴ Megoɔ dasi, i ké mènɔo no. ¹⁵ Tó gbá mé lá ɔ́n a ũo, á de mè pɔ́ ũo, bee yáí à de mè pɔ́

ɔoa? ¹⁶ Tó swá mè lá wén a ɔo, á de mè pɔ ɔo, bee yáí à de mè pɔ ɔoa? ¹⁷ Tó mè búu de wé ũ, wa yámae? Tó mè búu de swá ũ, wa pɔ gímae? ¹⁸ Lá a deɔwa, Lua guɔ pèpekɔwa me guu, ampíi, lá a yeiwa. ¹⁹ Tó ampíi de megu doú ũ, mèn we má ní? ²⁰ Lá a deɔwa meguo dasi, mé me mènɔe. ²¹ Wé a fɔ o ɔe a bàa kuaànɔo. Maa lɔ mi a fɔ o gbáe a bàa kuaànɔo. ²² Aawo, megu pɔ wí e késáarízi, me a fɔ à a saio. ²³ Megu pɔ wí e gawisai, wí a kpela deńla. A gu pɔ wí a ea dile wíyá ũ, wí pɔ nai deńla, ²⁴ ama a pɔ pɔ maa bàa kú ní beeo. Ké Lua me káaa, à gawi káfi pɔ pɔ gawi lé késámáɔne deńla. ²⁵ Beewa me kpaaleao, a guo kɔ yá dɔ. ²⁶ Tó megu do lé taasike, a guo píi í keaànɔe. Tó wà megu do kpela, a guo píi í pɔnakɔaànɔe.

²⁷ Ame á Kilisi me ũ, mé á baade de mepi guo ũ. ²⁸ Gia séia, Lua zinaɔ dile a gálideɔ guu, a plaade anabio, a aaɔde yádanedeɔ, bee gbea dabudabukenaɔ, bee gbea gbé pɔ à ní gbá gbégbágbáa zéɔ ní dɔnledeɔ ní dɔaanaɔ ní gbé pɔ í yáebui'oo.† ²⁹ Zinaon ní ũ píie? Anabion ní ũ píie? Yádanedeon ní ũ píie? Dabudabukenaon ní ũ píie? ³⁰ Lua gbégbágbáa gbadané mípie? Aaí yáebui'oo mípie? Aaí yáe bui bɔɔleke mípie? ³¹ A webíi gba pɔ deńlaɔwa.

Tiasa má a pɔ pɔ deńla zé ɔlé.

13

Yeakɔi

¹ Tó ma yáebui'ò, gbɛnazina ge malaika pɔ, tó miliɔ ye gbéeo, ma kɔfíkè lán mɔlea ge sésɛnapaawaɔ. ² Tó ma anabikekegba è, tó ma yápii asii mà mé má dɔa pii v1, tó ma luanaaika kà mà gbèsísi sɔ,* tó miliɔ ye gbéeo, pɔen ma ɔo. ³ Tó ma pɔ pɔ má v1o kpaalénɛ pii, tó má tó wà ma kpsa, tó miliɔ ye gbéeo, a ài v1meɔo.

⁴ Gbé pɔ lɔ yeńzi lɔ mena v1, a gbéke v1. Ili wedɔnéo, ili káadao, ili yɔ̀keo. ⁵ Ili widamáo, ili azia maa weleɔo, ili fɛńzio, ili yákuarínɔo. ⁶ Ili yáwá yáalɔo, í pɔnake ní slanao. ⁷ Gbé pɔ lɔ yeńzi í yápii fɔ, í yápii náaike, í wedɔ yápii bɔa mai, í menake ní yápii.

⁸ Yeakɔi láaa v1o. Anabikekea a mide, yáebui'oa lé a ká, dɔa a gɛzeɔ. ⁹ Asa wá dɔa ní wá anabikekeao í pao. ¹⁰ Tó pɔ léso mɔ, pɔ pɔ í pao a gɛzeɔ. ¹¹ Ké má de neɔɔna ũ, mi né yá'ò lan neɔɔnawa, mi láasooke lán neɔɔnawa, mi yá gwa lán neɔɔnawa. Ké ma ka gbɛnazina ũ, ma ɔkpà neɔɔn yáí. ¹² Tia kéwa wále gu'e dii guu duudu, z1 bee wá wesi Luale. Tia kéwa ma dɔa í pao, z1 bee má yá dɔ wásawasa lá Lua ma dɔwa. ¹³ Tiasa yá mèn aaɔe beeo mé gɔ: Luanaaika ní wedɔaaázio ní yeakɔio, ama yeakɔi mé deńla.

14

Yáebui'oa ní anabikekeao

¹ A to yeakɔi yá dɔaaé, í webíi Lua Nisina gbaɔwa, atɛsa anabikekea. ² Gbé pɔ lé yáebui'ò lé yá'ò gbéɔneɔ, sema Lua, asa gbéé lé mao, àle asiiyá'ò ní Lua Nisina gbaaoe. ³ Gbé pɔ lé anabikeke lé yá'ò gbéɔnee, àle ní zedɔe, àle ledamé, àle ní nɔse nininée. ⁴ Gbé pɔ lé yáebui'ò lé azia káfi, gbé pɔ lé anabikeke lé Lua gálideɔ káfi. ⁵ Má ye à yáebui'ò ápii, ama má ye à anabikeke de beea. Gbé pɔ

† 12:28 Efe 4.11 * 13:2 Mat 17.20

lé ānabikeke de yāebui'onala, sema wāle a bɔɔleke ké gālidepiɔ e káfi a musu bāasio.

⁶ Gbɛ́ɔ, tó ma mɔ á kfi mé ma yāebui'òé, bó ài a vfi? Sema ma yā'oa àò de yāwewēa ũ ge d̄sa ge ānabikekea ge yādaané. ⁷ Maa a de ní pɔ'ɔbɔnaɔ lɔ. Kule ge mɔnan nò, tó àle ɔbɔ súsuo, kpelewa wa f̄s d̄s lá àle oi? ⁸ Tó mɔ ɔbɔ yayaa, sosa z̄i sɔukeo. ⁹ Maa ápiɔ s̄s, tó àle yāebui'o, wāle mau, kpelewa wa yā pɔ àle o gbad̄si? A yá a ḡe ní ñanaoɛ. ¹⁰ Yáɔ bui dasi d̄unia guu, an kee bɔlesai s̄so.

¹¹ Tó wāle bui pɔ mili a yāmao o, máo de a ònae nibɔ ũe, mé aɔ demee nibɔ ũe. ¹² Maa ápiɔ s̄s, lá á ãiav̄í ní Lua Nis̄ina gbaɔ, à ãiake àò geò aɛ, ké Yesudeɔ e zed̄ɔ.

¹³ Ayāmeto yāebui'ona wabike aà e a bɔɔleke. ¹⁴ Tó ma wabikè ní yāebui'oaò, ma nis̄ina mé kè, ma láasoo d̄baaameeo. ¹⁵ Too, yápi deai? Má wabike ní nis̄inao, mí ke ní laaio lɔ. Má lesi ní nis̄inao, mí sí ní laaio lɔ. ¹⁶ Tó n Lua t̄nas̄i ní nis̄inao, kpelewa gbé dafu pɔ kú we a o, āmi, sáau pɔ ní kpá yá musui? Asa i yá pɔ ní ò d̄so. ¹⁷ Baa tó n sáaukpá a zéwa, i to n gb̄edo zed̄ɔ. ¹⁸ Ma Lua sáaukè, ké mi yāebui'o deála pii, ¹⁹ āma gāli guu tó ma yá mèn s̄so ò ní laaio ma yād̄aoné, a maamee de mà yá mèn ũma'ũma o ní yāebui'oaola.

²⁰ Gbɛ́ɔ, á láasoo su àò de lán n̄ɔwao. Aɔ de neɔbɔnaɔwa vāi yá musu, āma á láasoo àò de gb̄ez̄ɔ pɔ ũ. ²¹ M̄ozi ikoyā láu Dii mè:

Má yāebui'o gb̄épiɔne nibɔ léu,

ní beeo aa swáse ma yáio.*

²² Ayāmeto yāebui'oa de seela ũ Yesudeɔneɔ, sema Yesusaideɔ. Maa lɔ ānabikekea de seela ũ Yesusaideɔneɔ, sema Yesudeɔ. ²³ Tó gālideɔ k̄aaa pii, mé aale yāebui'o nípii, tó gbé dafu ge Yesusaideɔ m̄ò we, aa me ñana kámáeo lé? ²⁴ Tó gb̄épii lé ānabikeke s̄s, mé Yesusaide ge gbé dafu m̄ò we, amp̄ii yá a aà da láasoo a aà wé ké, ²⁵ asiyyā pɔ kú aà n̄ɔseu i bɔ gupuaui, i wúle a gb̄eui à mis̄ille Luae, i gbas̄a me Lua kú á guu s̄inae.

Gālideɔ lousisia zé

²⁶ A deai gb̄éɔ? Tó a k̄aaa, á baade líɔ le ge yādaané ge yāwewēa ge yāebui'oa ge yāe buipi bɔɔlekea v̄i. A ap̄ii ke ké gb̄éɔ e zed̄ɔ. ²⁷ Tó wāle yāebui'o, gb̄eɔn pla ge āaɔ, asuli de beeo. Aa k̄s gba zé, gbé m̄endo i a bɔɔleke. ²⁸ Tó a bɔɔlekena kuo, aà kámabo gāli guu, i a pɔ ò ado ní Luao. ²⁹ Anabiɔ gb̄eɔn pla ge āaɔ yā'o, gbé k̄niɔ i láasooke an yāwa. ³⁰ Tó Lua yā'ò gb̄epālee, gbé pɔ lé yā'ò n̄ile. ³¹ Ap̄ii á f̄s ānabikeke dodo, í yād̄adak̄ɔe ap̄ii, í k̄s se les̄i. ³² Anabiɔ f̄s ní ānabikekea z̄uke, ³³ asa Lua ye yāyaaio, sema a zede.

Lá Lua gb̄éɔ i ke wéle ní wéleɔ piiwa, ³⁴ n̄eɔ lé líɔ kpaaŭa gāli guu, asa aa yā'oa zé v̄io. Aa misiile lá wa ò M̄ozi ikoyā guuwa. ³⁵ Tó aa ye yāe d̄s, aa ní zá gb̄eai be, asa n̄eɔ yā'oa gāli guuá w̄ie. ³⁶ A kfi Lua yá dàaleua? Ge á m̄endo yáí à m̄ia?

³⁷ Tó gbé lé e á de ānabi ge gbé pɔ Lua Nis̄ina d̄baaae ũ, aàò d̄s ké yá pɔ má k̄épiá Dii yād̄ilae. ³⁸ Tó gbé p̄ákp̄ai, à p̄ákp̄aāzie. ³⁹ Ayāmeto ma gb̄éɔ, à web̄ii ānabikekewa, āma ásu gi yāebui'oaio. ⁴⁰ A yápii ke a zéwa s̄usu.

15

Kilisi b̄oa gau

* 14:21 Isa 28.11-12

1 Gbée, baona pò má kpàè á sí a zèò ò má ye mà ea dóágu. 2 Baonapi mé a á suaba, tó á waaso pò má kpáèpi kúa. Tó màa no, á Yesu náaikea kè pãe. 3 Yá gbia pò má mà má dàén ke: Kilisi gà wá duuna yáí lá a kēa Luayātaalauwa.* 4 Wá aà vī, ò à vù a gɔɔ àaòde zí lá a kēa Luayātaalauwa.† 5 A azía òb Piēē, ò à azía òb a iwa gbēon kueplaone ló.‡ 6 Bee gbēa à azía òb wá gbēone ké aa káaaa gudou, aa de gbēon àaa pla ní basoolo (500). An daside ku e tia, ama an gbēeò ánuatò. 7 Bee gbēa à azía òb Zaakie, ò à azía òb zinaone pii. 8 Ampii gbēa à bò m̀ba, ma gō kōnse ù. § 9 Asa zinao guu máme má kpēē, mi ka wá omēē zinao, asa ma ladà Lua gálideɔwa.* 10 Gbēke pò Lua kēmēē yá mé tò má de kéwa gbā, mé gbēke pò a kēmēēpi i ke pão, asa ma dēekà deŋla pii. Máme má kèò, gba pò Lua dāmēē mé tò má kè. 11 Ayāmeto à bò ma kíi ge an kíin nò, yá pò wále a waasoke á sín we.

Wá bɔa gau

12 Lá wále Kilisi bɔa gau waasoke, àkea á gbēeò lé o gēo vuo ni? 13 Tó gēo vuo, d̄s Kilisi i vuo. 14 Tó Kilisi i vuoe, d̄s wá waasoke gia, mé á Kilisi náaikea gia, 15 wí ḡs Lua seelade eɣenaò ù, ké wá ò à Kilisi vù yáí. Asa tó gēo vuo, d̄s i aà vuo. 16 Tó Lua lí ge vuo, Kilisi i vuo. 17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikeaa pãe, á kú á duuna guue e tia, 18 mé gbé pò ánuatò naa Kilisiwaò káalee. 19 Tó wá kuac bee yáí ò wá wé d̄oi Kilisizi ado, wēnadeon wá ù de gbépii.

20 Siana guu Kilisi bò gau, òme d̄baa vù s̄éia gbé pò ḡaone. 21 Lá gbēe mé tò ga m̀b, màa ló gbēe tò gēo vua m̀b. 22 Kua Adamu bui ù tò ga lí gbépii. Màa ló gbé pò naa Kilisiwaò wēni e mípii. 23 Baade ní a d̄b̄oē. Kilisi mé d̄baa vù s̄éia, a gbēa aà gbé vù aà m̄ḡo. 24 Ǿ d̄únia a láa, Kilisi i kíake mide pii ní ikoò ní gb̄aa, i a kpala kpa Mae Luawa. 25 Asa à kù Kilisi àò kiblee e Lua gè aà ibeēo kèè aà gbadibò ù.† 26 Ibēe pò a a mide gbēzā mé ga ù, 27 asa Lua p̄pii ná Kilisie a ɔzle.‡ Ké à mè p̄pii kú aà ɔzì, wá d̄s ké Lua pò p̄pii nàè a ɔzìpi báasi. 28 Tó à p̄pii nàè a ɔzì, aàpi ò aà Né pò à p̄pii nàè a ɔzìpi a misilēē, Luapi i de apii ù p̄piē.

29 Gbé pò aà da'ileke gēo gēē ù s̄ò be? Tó gēo vù sianaò, b̄yáí wí da'ileke an gēē ùi? 30 Wápiò s̄s, b̄yáí wio ku kai guu ḡoapiii? 31 N̄fana pò mi dá á yá musu naa Kilisi Yesu wá Diiwaò, miò ku ga lézì lá gu lé d̄oē. 32 Tó mazía yáí ma dēekàì ní wáò Efese, b̄ò ài a v̄mēēi? Tó gēo vuo, wá p̄ble, wá imi, asa wá ga ziae. §

33 Asu to à s̄ás̄ao, gbēna v̄ai i dàa maa òkpae. 34 A su á laaiwa s̄usu, ásu duunake ló, asa á gbēeò Lua d̄s̄o. Ma bee ò ké á á w̄ipi d̄s̄ yáie.

Gáb̄o mē

35 Gbēe a mē kpelewa gēo vui? Mē kpele aao v̄ii? 36 S̄ou yáe! Wili p̄t̄s̄ à b̄òle f̄mbasikesaio. 37 Tó wá p̄t̄s̄, mase ge p̄p̄alēn nò, ìli b̄ole pò wétē ùo. 38 Lua i tó à b̄ole lá a d̄ilēwae, amp̄ii ní a buio. 39 Pò wēnideò pii mè douo. Gbēnazinaò pò ndo, n̄òb̄oò pò ndo, b̄āò pò ndo, kp̄oò pò ndo. 40 Luabe p̄oò ku, d̄únia p̄oò ku. Luabe p̄oò gawì ndo, d̄únia p̄oò gawì ndo. 41 Iatē gawì ado, m̄ovua pò ado, saanaò pò ndo. Baa saanapio gawì dodo kōēē.

* 15:3 Isa 53.5-12 † 15:4 Sou 16.8-10, Zln 2.24-32 ‡ 15:5 Luk 24.34, 36 § 15:8 Zln 9.3-6
 * 15:9 Zln 8.3 † 15:25 Sou 110.1 ‡ 15:27 Sou 8.7 § 15:32 Isa 22.13

⁴² Maa àò de geɔ vugɔɔzɪ. Wɪ ge vɪ à yaike, a vu yaikesai. ⁴³ Wɪ ge vɪ beɛesai, a vu ní gawio. Wɪ ge vɪ gbāasai, a vu gbāughāu. ⁴⁴ Wɪ ge vɪ ní dúnia meo, a vu ní àizāna meo. Lá dúnia me ku, àizāna me ku be. ⁴⁵ A kēa Lua taalau wà mè, gbé séia Adamu gò gbé bée ũ,* āma Adamu gbezā gò Nisín wēnikpamade ũ. ⁴⁶ I ke àizāna me mé lí dɔaaɔ, dúnia me mé í dɔaa, a gbea sa àizāna me. ⁴⁷ Gbēnazɪn séia bò būsutiue, a plaade bò luabeɛ. ⁴⁸ Gbé pò de tɔɔle gbé ũ bò gbé pò bò tɔɔleuwa. Gbé pò de luabe gbé ũ bò gbé pò bò luabewa. ⁴⁹ Lá wà de gbé pò bò tɔɔleu taa ũ, màa lɔ wáɔ de gbé pò bò luabe taa ũ.

⁵⁰ Yá pò má òn ke gbéɔ. Tó kpala pò bò Lua kíi bò gupuau, wá e ble ní wá meo. Wá e wàɔ ku guyaiquesai guu ní wá me pò í yaikeoo. ⁵¹ A ma, má asiiyā'òé. Wá ga píio, āma wá li pii ⁵² kándo lán wedeawa kàae gbezā pézɪ. Asa kàae a ɔɔɔ, geɔ i vu yaiquesai, wápio sɔ wí li.† ⁵³ Sema wá me pò í yaikee bee gē a yaiquesai guu. Sema wá mè gee bee gē a gasai guu. ⁵⁴ Tó wá me pò í yaike gē a yaiquesai guu, mé wá mè ge gē a gasai guu, ɔ yá pò kēa láue bee a pa wá mè: Wá zɪblè gawa, à mɪde.‡

⁵⁵ Ga, n zɪblea tón láí?

Ga, n sewe kú máe?§

⁵⁶ Duuna mé ga sewe ũ, mé duuna gbāa í bɔ ikoyá guue. ⁵⁷ Wà Lua sáaukpa, ké í to wá zɪble ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. ⁵⁸ Ayāmeto ma gbé yenzideɔ, à ze gbāa giúgiú bɔzāsai, í wetá Dii zɪwa ɔɔpii, asa á dɔ ké zɪ pò ále ke Diie páo.

16

Pɔlu wéleɛ sɔukea

¹ Lua gbéɔ kámasakaa yá musu, lá má ò Galati būsɔ Yesudeɔne, à ke màa sɔ.* ² Asōanena ní asōanenaɔ á baade lí ɔa pò a è a gbāa léu bɔ adoa, íɔ kāaa, ké ásu kámasapi weele ɔɔ pò ma mɔo. ³ Tó ma mɔ, má gbé pò a ní díle aa géɔ zɪ Yelusaleŭ ní taalao ní kámasa pò á kápíio. ⁴ Tó à kù mà gee sɔ, aai gé ma kpái.

⁵ Tó ma bɔle ní Masedonio, má mɔ á kíi, asa má bɔle ní Masedonioe.† ⁶ Mále e má ɔɔplakeáɔ, baa buzɪe se máɔ ye bleáɔ, í gé zeimeɛ gu pò má géú. ⁷ Tia kéwa má ye mà géála bálalao, mále e má ɔɔplakeáɔ, tó Dii wèi. ⁸ Má gɔ Efese e Páteko‡ dikpe zɪe, ⁹ asa Lua zepòomeɛ maamaa mà zɪ maa ke, mé ibeɔɔ dasi.§

¹⁰ Tó Timɔtee su mɔ,* ásu keè bùubuu aà víakeéɔ, asa ále zɪke Diie lamawaɛ. ¹¹ A gbēe su sakaáguo. A kūsúakeè aà e ka ma kíi aafia, asa mapi ní ma gbéɔ wá wé dɔaàzɪ.

¹² Wá gbēdo Apoloo sɔ, miɔ naewá mɔɔmɔɔ aà mɔ á gwai ní wá gbé kíniɔ. A ye mɔai glāo. Tó a zekè, a mɔ.

Ledaama gbezɔ

¹³ A itēke, íɔ zea Yesu náaikea guu. A gbēzɔɔ yá ke, íɔ gbāa. ¹⁴ A yápii ke ní yekɔio.

¹⁵ A Sefana† bededɔ dɔ, ké aa de Yesude séiaɔ ũ Gelesi būsuu mé aa díle wáɔ de Lua gbéɔ dɔnledeɔ ũ. Gbéɔ, ma wabikèwáe, ¹⁶ à misiile gbé bee taaɔne ní gbé pò aale kɔaike kua zɪ doupi guuɔ pii. ¹⁷ Ma pɔ kēna Sefana ní Fɔɔtunatuo ní

* **15:45** Daa 2.7 † **15:52** 1Tes 4.15-17 ‡ **15:54** Isa 25.8 § **15:55** Oze 13.14 * **16:1** Lom 15.25-26 † **16:5** Zln 19.21 ‡ **16:8** Iko 16.9-11 § **16:9** Zln 19.8-10 * **16:10** 1Kln 4.17 † **16:15** 1Kln 1.16

Akaikuo mɔawa, asa aa gɔ̃mεε á gēε ũε. ¹⁸ Aa tò ma nòse dàdòu ní á pɔo. A gbé bee taaɔ kpela.

¹⁹ Azi bùsu Yesudeɔ fɔkpàwá. Akilasi ní Pisiio‡ ní gálide pɔ aal káaa ní beɔ fɔkpàwá maamaa naa Diiwa guu. ²⁰ Wá gbé pɔ wá sãnuɔ fɔkpàwá ápii. A fɔkpakɔwa ní Lua gbéɔ lépεakɔwao. ²¹ Ma Pɔlu, fɔε beeá ma ɔgbεε. ²² Tó gbēε ye Diizio, Lua láaikεwá. Wá Dii lé mɔ. ²³ Dii Yesu gbēkekeé. ²⁴ Má yeázi píi naa Kilisi Yesuwa.

KŌLENIDEɔ LÁ PLAADE

Yá pɔ́ kú lée bee guuɔ

Kolenideɔ lá plaadee bee lé Koleni Yesudeɔ ɔkaakɔ'ɔu ní Pɔluo yá'owɛ. An gbɛɔ taaekèè yáa, aa seakè aà gɔa Lua zína ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ní kɔɔ, ɔ à azía yá bɔɔlekèné ní yearzìo. A òné lá a pɔ kè na gɔɔ pɔ a ní baona mà (7.5-15).

A kai pɔ à a le Efese bùsuu bɔɔlekèné (1.1-11), ɔ à taasi pɔ á kè Koleniɔ yá dɔngu. Yápi pɔiá aà Kilisi zínakeyáɔne. A yá pɔ tò a yá'òné pàspàsi a lá séia guu bɔɔlekèné ní lá a pɔnakè gbèzã, ké a yápi oa gbèsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yá musu (8-9), à wabikè Kolenideɔwa aa gbada ní nòsemendo, asa à mè: A wa Dii Yesu Kilisi gbêke dɔ. Aà pɔde'ia à gɔ pɔsaide ũ á yáí, ɔ à pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ. (8.9)

Lápi láakii (10-13) Pɔlu a yá'oa líle. A èa sù gbé pɔ aale a dile zína ũɔ yáwa. ɔ lápi yá mĩde ní gbêkekeakɔeɔ (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azía yá'oa ní nòsepuaɔ wá sásão. I ke aazía bɔa maa ge aazía yáze'ea àle yáo, àle a zínake'iko ɔɔné, ké wà e Yesu Kilisi baona sí, wí wá dɔ Dii ũ.

Nòseninia

¹ Mámemaɔ Kilisi Yesu zína Pɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbèdo Timɔteeo, wáme wa lée bee kè Lua gálide pɔ kú Koleniɔne ní Lua gbé pɔ kú Gelesi bùsuuɔ pɔi.

² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbêkekeé, i á gba aafia.

³ Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide gbèɔsenininiapi. ⁴ I wá nòse nínwɛe wá íadama pɔi guu, ké wà e gbé pɔ kú baa íadama kpeletaa guuɔ nòse níniné sɔ ní nòse nínibo pɔ Lua wá nòse níniowɛe. ⁵ Lá taasi pɔ Kilisi kè í liwázi, màa lɔ wá nòse í níni maamaɔ Kilisi yáí. ⁶ Tó wá wá wetà, á nòseninia ní á bɔao yáie. Tó Lua wá nòse níni, á nòseninia yáie, ké à e taasi doũ pɔ wále ke fí. ⁷ Wá á náai ví seasai, asa wá dɔ lá á bàa kú ní taasi pɔ Kilisi kè, á bàa kú ní nòseniniapi lɔ.

⁸ Gbéɔ, wá ye àɔ dɔ lá wá wá wetà Azi bùsuu. A tòwá maamaɔ, a de wá gbãa léa, baa wá wèni wá wé doɔ lɔ seo. ⁹ Yá daawála, wále e wa gae. Bee wá lé ké wásu ze ní wázla gbãaoo, sema Lua pɔ í geɔ vu gbãa. ¹⁰ A wá bɔ kai zɔɔ guu, mé a wá bɔu. Aàpi wá wé doɔ aà wá bɔu lɔ ¹¹ wabi pɔ ále kewɛe sabai. Beewa gbéɔ Lua sáaukpa dasi wá yá musu gbêke pɔ a kèwɛe gbé dasi wabikeawɛe yáí.

Pɔlu wéle ge gbooa

¹² Yá pɔ wí a íanadán ke: Wá láasoo daa doũ, asa ní Lua gbãao wá kú ní nòsepuaɔ mɔafilisai dúnia guu, atèsa á kfi. Dúnia ɔnɔ wá kuòo, sema Lua gbêke. ¹³ Wili lée kéé, sema pɔ i a kyoke á dɔ bàasio. ¹⁴ Lá á wá dɔ gla yɔɔ, má ye à wá dɔ sásá, ké à íanadá wá yá musu Dii Yesu mɔzi, lá wá dá á yá musuwa.

¹⁵⁻¹⁶ Kɔ náaikɛapi guu má dile yáa ma Masedoni gea guu mà bɔle á gwai káau, mí ea su ní á kfi, í báaa e gɛn pla, í dɔnlekemee ma Yude gea guu.* ¹⁷ Ké ma gea bee dile, ma leplayá'ò yá? Tó má dile mà yáke, dúnia yá í dɔaamee, ɔ í

* 1:15-16 Zin 19.21

ke mee kándo ao ao ge aawo aawo úa? ¹⁸ Lá Lua náai ví, yá p'ó wá òé de ao aawo úo. ¹⁹ Lua Né Yesu Kilisi p'ó mapí ní Silivēeo ní Timoteeo† wa aà yá waasokèé á gbé p'ó í me ao aawo no, Lua p'ó í me aon aà ú. ²⁰ Asa lé p'ó Lua gbè píi síana í ke aà guue. Ayámeto ní Yesu Kilisipi t'ó ò wí me ámi, Lua t'òba yáí. ²¹ Lua mé wá zínápèle naa Kilisiwa ní ápiò, à wá díle adoa, ²² à a seela kèwá, à a Nisína dà wá s'úu gba p'ó Lua d'baa d'awéé ú.

²³ Lua mé ma seelade ú, a ma n'òse d'ó. Ké má ye ladawáó yáí mi gé Koloni bo. ²⁴ Í ke wále gb'aaomé á luanaaikéa guu no, asa a zèd'ou k'ò, wále zíkèán'ó á p'ona yáíe.

2

¹ Ó má è mazlawa a maa mà m'ó á k'í ní p'oyao bo. ² Tó ma á p'ó yáé, déme a ma p'ó ke nai, mé í ke á gbé p'ó ma á p'ó yáéò bàasio? ³ Ma lakèé màa, ké tó ma m'ó á gwai, á gbé p'ó á de á ma p'ó ke nao su ma p'ó yaoe. Má á náai ví ápií, ké ma p'ona de á p'ona ú. ⁴ Ma lápi kèé ní p'osiao ní n'òsepusuo ní w'é'ioe, í ke ké má á p'ó ya yáí no, ké àò d'ó lá ma yeaázi kà yáíe.

⁵ Lá gb'ee p'oyayá kè, í ke ma p'ó a yào, ápiie, ge á gb'eeò, ké ma yá'oa su g'ēag'ēo. ⁶ Ia p'ó á daside dà gbépiwa m'òwá. ⁷ Ayámeto á s'uuukeaàno sa, à aà n'òse níniè, ké á p'osia z'ò su aà m'ó ñio yáí. ⁸ Bee yáí ma awakp'áé, à òbè wásawasa ké á yeaázi. ⁹ A yáí ma lápi kèé, ma likp'álewá mà e d'ó t'ó á yá p'ó má òé kua píi. ¹⁰ Tó a s'uuukè ní gb'eo, mi keaàno s'oe. S'uuu p'ó má kè, tó yáe su ku, má kè á yáí Kilisi g'ēe úe, ¹¹ ké Setau su òn'kew'ēeo yáí, asa wá g'í aà k'òni d'óio.

Luabaakuarín'ó yá dafu

¹² Ké ma ge Kilisi baokpai Toloasi, Dii zep'òomee, ¹³ áma ma nisína zeao, ké mi á gb'edo Titu eo yáí. Ó ma lezámá we, ma da Masedoni zéu.*

¹⁴ Ma s'áaukè ní Luao, asa ò d'baaw'ēe g'òpiie, wiò z'iblenao ù naa Kilisiwa, wi aà d'oa g'í fáe gupiiu. ¹⁵ Asa wá de tulaleti g'í na p'ó Kilisi kp'asa Luae ú gbé p'ó àle ní suabaò ní gbé v'úaaaò guue. ¹⁶ Wá g'è g'í ú gb'eeone, ò í ga iné. Wá w'eni g'í ú gbé k'ínione, ò í w'eni iné. Wá déme kà bee keai? ¹⁷ Wá de lán gbé p'ó aab'ò Lua yá laataowao. Naa Kilisiwa wi yá'ò ní n'òsepuaò ní Lua d'óao a z'inaò ú.

3

¹ Wa ea su wázla s'áaukpaawa yá? ² Ame á wá taalapi ú, a k'ea wá s'owa. Gb'epii a f'ó d'ó, í a kyoke. ³ A yá b'ò gupuaú, á de lá p'ó Kilisi kè a ná wá z'í ú. Í lápi kè ní gaalula ío no, a kè ní Lua b'ée Nisínaoe. Í k'è gbè p'èp'ēewa no,* a kè á s'ōwae.†

⁴ Wá a náai ví màa Lua ae ní Kilisi gb'āao. ⁵ Í ke ní wázlao wi ka wá me z'ipi b'ò wá g'au'eo, Lua mé wá káwá. ⁶ Óme wá káwá, ò wá de aà bàa kua ní gb'eo yá dafu zík'enaò ú.‡ Í ke ikoyá no, Lua Nisína yáe. Asa ikoyá í ga iné, Nisínapi s'ò í w'eni iné.

⁷ Ké Lua ikoyá kè gbè p'èp'ēewa, a gawi b'ò M'ozí oawa.§ N a tekea g'ēazeakeo Isailiò í f'ó gwàò. Tó zé p'ó í ga inépi b'ò ní gawi bee taao, ⁸ Nisínapi zé gawi deai? ⁹ Lá zé p'ó í yádañla gawi ví, zé p'ó í to yá b'òñno na gawi dea z'ò. ¹⁰ P'ó p'ó gawi

† 1:19 Zln 18.5 * 2:13 Zln 20.1 * 3:3 Bsa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31

§ 3:7 Bsa 34.29

vɪ yāa gawi vɪ ɓo, gawi pɔ deaʔalapi yáí. ¹¹Tó pɔ ɔɔsoplana bò ní gawio, pɔ pɔ ɓo ku gawi dea zɔɔ.

¹²Wɛɔɔa beei guu wi ya'ò seasai. ¹³Wá de lán Mɔziwao. A sálana kù a oaa, ké Isailiɔ su a oa tekea pɔ lé gɛzɛa láaa eo.* ¹⁴An nòsɛ tàta, asa e gbá tó aale Luabaakuarɔnɔ lá kyoke, sálana doupi ɓo kua ní láasooae. Ili goo, sema tó gbé naa Kilisiwa baasio. ¹⁵E tia tó wále Mɔzi yá kyoke, sálanapi ɓo kua ní láasooae. ¹⁶Ama tó aa zè ní Diio, sálanapi a go ní láasooa. ¹⁷Diipi mé Lua Nisɪnapi ũ, mé gu pɔ Dii Nisɪnapi kuu, we wí gɔ wéɛɔ ũ. ¹⁸Wá gbé pɔ pɔ gò wá oawaɔ, wále Dii gawi ɔɔné lán diiwa, wiɔ li laaáwa, wá gawi ɓo káfl. Dii pɔ de Lua Nisɪna ũpi zɪn we.

4

Zɪnaɔ kua ga lézi

¹Ayámɛto lá Lua zɪ bee dāwɛɛ a sūuu guu, wá kúsu lí kwéo. ²Wa ɔkpa asii wisaiyáɔzi, wili yáke ní wezɛoo, mé wili Lua yá koleo. Wi sɪana'óné wásawasa wá wázɪa keke gbépiie Lua dɔa guue. ³Tó baona pɔ wále kpá uleae, gbé vūaaaɔ ɔ a uléané. ⁴Asa dúniaɛ bee dii Yesusaideɔ wé vlakù, ké aasu baona sí, Kilisi pɔ de Lua taa ũ gawi gupunéo yáíe. ⁵Wá zɪa kpáwa wále keo, Yesu Kilisi diike kpáwa wále ke, mé wále zɔbleé aà yáí. ⁶Lá Lua ò yāa, gu pu gusiau,* à gupù wá sūu màa ɓo. Gupuapi de aà gawi pɔ lé teke Kilisi oawa dɔa ũ.

⁷N beeo wá gbé pɔ wá àizɛɛ bee kūaɔ, wá de lán gɪ oowa, ké wá e dɔ gbāa zɔɔ ɪ ɓo Lua kɪie, wá kɪi no. ⁸Wɪɔ ɪadawá gupiiue, ní beeo wili fuo. Wi bilike, ama wá wé dɔa Luazi lí busao. ⁹Wɪ wá wetā, ama Lua lí wá tó weo. Wɪ wá pále, ama wili gao. ¹⁰ɔɔpii wá kú Yesu ga suawá guu, ké aà wēni e ɓo gupuaɔ wá mɛwa yáí. ¹¹Wá gbé bɛɛɔ wiɔ ku ga lézi Yesu yáí, ké aà wēni e ɓo gupuaɔ wá mɛ pɔ a ga guu yáí. ¹²Màa gapi lé zɪke wá guu, mé wēnipi lé zɪke á guu. ¹³A kéa Lua taalau wá mɛ: Ma Lua náaikè ɔ ma ya'ò.† Wápiɔ sɔ wa Lua náai doupi kè, ɔ wále ya'ò a yáí. ¹⁴Asa wá dɔ lá Lua Dii Yesu bò gau, a wá ɓaàɔnɔ gau sɔ, ɪ wá kpá a kùe sánu ní ápiɔ. ¹⁵Beeɔ lé wá le pii á yáí, Lua gbéke ɪ li gbé dasidea, aà sáaukpaa ɪ káfl aà tɔbaa yáí.

Wɛɔɔa mɛ dafui

¹⁶Ayámɛto wá kúsu lí kwéo. Baa tó wá mekaa lé yaíke, wá guu ɓo dafukú lá gu lé dɔe. ¹⁷Wá ɪadama ɔɔ do leɛnae bee lé gawi zɔɔ láasai iwɛɛ, a de beeaɔ. ¹⁸Wá wé kú pɔ pɔ wí wesie kɪio, sema pɔ pɔ wíli wesieɔ. Asa pɔ pɔ wí wesieɔ ɔɔpla pɛɛ. Pɔ pɔ wíli wesieɔ sɔ ɓo ku ɔɔpiiɛ.

5

¹Wá dɔ tó wá sɔ pɔ wá kúu kpé ũ dúnia guue bee yāa, Lua a kpé pɔ wi dɔ ní ɔoo kpáwá a be e ɔɔpii. ²Wɪ we ɔɔpi guu fɛɛɛ, wá ye luabe pɔpi dae, ³asa tó wa ɓo sɔu, wáɔ ku mɛsaio. ⁴ɔɔɔ pɔ wá kú sɔe bee guu, wi we fɛɛɛ lá wá asoseawa. ɪ ke wá ye ɓo a guu no, wá ye luabe pɔ dae, ké wēni wá sɔ pɔ ɪ gapi mɔ. ⁵Bee yáí ɔ Lua wá kɛí, ɔ à a Nisɪna kpáwá gba pɔ à dāa dāwɛɛ ũ.

⁶A yáí tò wá sɔ ɓo dilea. Wá dɔ ɔɔ pɔ wá mɛɛ bee ku, wá kú Dii kɪio. ⁷Asa Dii náai wá kuò, ɪ ke wesia pɔɛe yá no. ⁸Wá sɔ ɓo dilea. ɓoɔ sɔu gea Dii kɪi mé maawɛɛ. ⁹Kua mɛ guun nò, ɓo a guun nò, wiɔ wɛɛle wá yá kaaàgu. ¹⁰Asa

* 3:13 Baa 34.33 * 4:6 Daa 1.3 † 4:13 Sou 116.10

Kilisi aɔ zɔ̄leɛ a gɛ̄naa, wápíi wí bɔ zɛ aà aɛ, i fiabo wá baadeɛ aà kua mɛ guu yákeawa, a maa ge a vái.*

Gbɛnazɪnaɔ kea na n Luao zɪ

¹¹ Lá wále vɪake Diiɛ màa, wi wɛɛɛ gbɛ́ɔ yápi zé e. Lua wá sáasá dɔ̄, mé wá ye à wá dɔ̄ á sɔ̄u màa. ¹² Wále wázɪa sáaukpaé ɔ no, wále á gba zé à ɪanadá wá yá musue, í e yázási gbé pɔ́ ɪ ɪanadá pɔ́ pɔ́ ále e n wéo, i ke sɔ̄ yá nowa. ¹³ Tó ále e wá liaaaɛ, Lua yáíe. Tó wa su wá dɔ̄owa, á yáíe. ¹⁴ Asa Kilisi yeawázi yá mé wá kúa gbáa. Wá è tó gbé mɛndo gá gbépii gɛɛ ũ, aa gá mɪpiin we. ¹⁵ A gá gbépii gɛɛ ũ, ké gbé pɔ́ gɔ̄ɔ su wáɔ kú nɪzɪa pɔ́ ũ ɔo, sema gbé pɔ́ gá n gɛɛ ũ à vù pɔ́.

¹⁶ Bee yáí wili gbɛɛ gwa lá dúnɪa ɪ aà gwawa tia ɔo. Baa ké wá Kilisi dɔ̄ lá dúnɪa aà dɔ̄wa yáa, wá aà dɔ̄ màa tia ɔo. ¹⁷ Tó gbé naa Kilisiwa, gbé dafue. Aà kua zi gɛ̄, a dafu mé m̀. ¹⁸ Bee b̀ Lua kí piie. A wá keaɔ na n Kilisi gbáaɔ, ɔ à gbéɔ kea naaɔ zɪ dāwɛɛ. ¹⁹ Kilisi sabai Lua dúnɪa kɛaɔ na gbéɔ taaɔ yadasai. A gbéɔ keaɔ napi yādāwɛɛ. ²⁰ Beewa Kilisi gɛɛɔn wá ũ. Lua lé gbéɔ sisi wá musu. Wa wabikèwá Kilisi gbɛu, à ke na n Luao. ²¹ Lua tò duunsaide gɔ̄ duuna awakpabɔ ũ wá yáí, ké naawá guu Lua i to yá bɔwano na.

6

¹ Lá wále zɪke Luaɛ, wa awakpáé, ásu to gbɛke pɔ́ Lua kèè ke pāo. ² Asa Lua m̀:

Ma n yāmà a gɔ̄owa,
ma dɔnle suabagɔ̄ɔ.*

Gɔ̄ɔ kà sa, gbā mé suabagɔ̄ɔpi ũ.

³ Wili yá pɔ́ a to gbé fu keo, ké wasu wá zɪ sáa eo yáí. ⁴ Wi wá luazɪkenke ɔo gbéɔne yápii guu. Wi menafɔ̄ maamaa n ɪadaawáo n taasio n wétɛao. ⁵ Wá wá gbé, wá wá ká kpéu, wá fɛɛɛwano. Wa zɪ gbáa kè, wi e ɪ'oo, nɔana wá dé. ⁶ Wá ɔ̄ɔnɛ n nɔsemendoo n dɔ̄ao n sùuuo n maakeao n nɔsepuaɔ n yenzi mɔafilisaio ⁷ n slana'oaɔ n Lua gbáaɔ. Wá maakebɔ̄ kúa wá ɔplaaɔ n zɛɛo. ⁸ Wi wá kpela, wi wá kpeɔ. Wi wá tɔ vái sí, wi wá tɔnasi. Slandɛn wá ũ, ɔ wi wá dile mɔafilideɔ ũ. ⁹ Tɔdɛn wá ũ, ɔ wi wá dile gbɛandoɔ ũ. Wá b́ɛɛ fá, ɔ wi wá dile gɛɔ ũ. Wi wá dile pɔgbɛaɔ ũ, āma wili wá dɛo. ¹⁰ Wá pɔ ɔ naɛ, ɔ wɔ̄ wá dile pɔsiadeɔ ũ. Wi gbéɔ ke ɔdɛ ũ dasi, ɔ wɔ̄ wá dile taasideɔ ũ. Wá pɔpii vɪ, ɔ wɔ̄ wá dile pɔesaidɛ ũ.

¹¹ Kɔlenideɔ, wa yá'òé wásawasa, wa wá nɔse wèé. ¹² Wi wá nɔse kùkpaéɔ, áme a á pɔ́ kùkpawɛɛ. ¹³ Ma yá'òé lán ma néowae. Lá wa wá nɔse wèé, à á nɔse wɛwɛɛ s̄.

Kɛa Yesusaideɔwa

¹⁴ Asu nakɔwa n Yesusaideɔo. Kpelewa maa n váio aa gbékpá n kɔoi? Baa kpele gupua n gusiaɔ vɪ n kɔoi? ¹⁵ Kilisi yá a kɔse n Setáu pɔo kpelewa ni? Bɔ Yesude n Yesusaideo vɪ n kɔoi? ¹⁶ Kpelewa Lua kpé lé a ke dou n táaɔi? Lua b́ɛ kpén wá ũ, lá a òwa à m̀: Máɔ kúrnɔ, máɔ bebe n guu,† m̀ɔ de n Lua ũ, aaɔ de ma gbéɔ ũ.‡

* 5:10 Lom 14.10-12 * 6:2 Isa 49.8 † 6:16 1Kln 3.16, 6.19 ‡ 6:16 Eze 37.27

17 Ayāmeto Dii mè:

A kémá, àliɔ kú ádoa,
 ásu ɔká pɔ gbālɛawao, §
 mí á sí, 18 míɔ de á Mae ũ,
 íɔ de ma nɛgɔɔ ní ma nɛnɔɔ ũ.*
 Dii Gbāapiide mé ò.

7

1 Ma gbé yenzideɔ, lá Lua lɛgbèwɛɛ maa, wá kɛ yá pɔ ì mɛ ní nisinao gbālɛwa míɔmíɔ, wí wɛɛɛ wá wá kua adoa lɛpapa víakea Luaɛ guu.

Pɔlu pɔ kea Kolenideɔwa na

2 A wá kú ɔplapla. Wi tàaekɛ gbɛɛɛɔ, wi gbɛɛ òɔkpao, wi gbɛɛ taiinkeo. 3 Mi bee o mà yádaála no. Má ò kò, wa gan nò, wá kún nò, á yá dɔ wá sɔwac.

4 Má á náai ví zɔɔ, mí íanadā á yá musu maamaa. Wétɛa mɔawɛɛ guu píi ma nɔseninia kpɛ loo, ma pɔ kèna yáiyái. 5 Baa ké wa ka Masedoni búsuu,* wá mɛ i e dɔo. Wétɛa píi wá lé, wá fɛlɛwá ní sóleo, ɔ wá kú sòdeedeɛ guu. 6 ɔ Lua pɔ ì yɛɛsaideɔ nɔsɛ níni wá nɔsɛ níniwɛɛ Titu mɔa guu. 7 I kɛ aà mɔa ado no, ké a aà nɔsɛ níniè yáíe lo. A òwɛɛ ále ma beekɛ, á kú déndɔmɛɛ guu, a zɛmanɔ sa, ɔ ma pɔna káfi.

8 Baa ké lá pɔ má kèé á pɔ yá, má láasoo pále dao. Ma láasoo pále dà yāa, ké má è lápi á pɔ yá gɔɔpla, 9 ama ma pɔ kèna sa. I kɛ ké ma á pɔ yáè yáí no, ké á pɔsia tò a nɔselile yáíe. A pɔyaapi bɔ Lua kííe. Bee yáí ásoo wá kèé. 10 Pɔsia pɔ bɔ Lua kíí i to gbé nɔselile Luapi i aà suaba líɔ déndɔmɛɛ vío. Dúnia pɔsia mé ì ga iné. 11 A gwa lá pɔsia pɔ bɔ Lua kíipi zíkè á guu. A mɛ wá sa, a gi ní áziao, á pɔ fɛle, vía á kú, a ma beekè, a wetà, a wáikena swágága. Apíi guu a ázia òlɔnè ké á tàae ví yápi guuo.

12 Baa ké ma lápi kèé, i kɛ gbé pɔ tàaekè ge gbé pɔ à tàaekèè yáí no, má kè Lua dɔa guu, ké á yeawází e bɔ gupuaue. 13 Wá nɔseninia bee báasi, wá pɔna káfi maamaa Titu pɔna yá musu, ké apíi á tò aà nisina sù yáí. 14 Ma íanadāè yāa á yá musu, i to wí ma kúo. Lá wa slana'òé yápii guu, màa wá íandāa Titue kè slana ũ. 15 Lá a aà díle gbía a aà kpelà, mé a aà yámà apíi, tò á láasookè yápiwa, aà nɔsɛ í ea yáalɔwáe. 16 Ma pɔ kèna, ké má á náai ví yápii guu yáí.

8

Kɔ kámasakaa

1 Gbɛɔ, wá ye àɔ gbɛkɛ pɔ Lua kè Yesude pɔ aa ku Masedoni búsuu wéle ní wéleɔne dɔ. 2 An yāa ní íadaama pásio guu, an pɔ kèna maamaa, ɔ baa ní ní taaside búubuukɛo aa gbadà sɔusɔũ. 3 Má òé aa gbadà ní gbāa léu, a de ní gbāa léa se. 4 Aa gbèawá nízia awa ní awao, wá ní gba zé ní ɔ e àɔ ku Lua gbɛɔ kámasa guu.* 5 Aa kè de lá wá wé dɔia, aa nízia kpà Diiwa gla ní wápiɔ lo lá Lua yeiwa. 6 ɔ wa wabikè Tituwa aà gé kámasa yá pɔ á dàale á guu lɛkpaafi. 7 Lá á gbāa yápii guu, luanaaikaɛ ní yá'oaó ní dɔao ní yápii áiao ní á yeawázio, àɔ gbāa kámasapi kaa guu lo.

§ 6:17 Isa 52.11 * 6:18 2Sam 7.14 * 7:5 2Kln 2.13 * 8:4 Lom 15.26

⁸ I ke ma yádilée no, kɔai pɔ gbēpāleɔ kè ɔ má òé, ké mà e mà á yea gbézi slana dɔ. ⁹ A wá Dii Yesu Kilisi gbēke dɔ. Aa pɔde'ia à gò pɔsaide ũ á yáí, ɔ aa pɔsaideke guu à á ké pɔdeɔ ũ. ¹⁰ Lá má è yápi musun we. Bee kɔsi ní á gbé pɔ a ze ní yápio za muyáa, mé á kéɔ. ¹¹ A yápi lekpaal sa. Lá á sɔu mà ní a keao, à ke á gbāa léu. ¹² Tó gbé gbada ní nòsemendoo a pɔvía léu, bee í ká, i ke pɔ pɔ a vɔ no. ¹³ I ke áo taasike gbé kɔniɔ aaɔ namable no. Aɔ kpaafa. ¹⁴ Tia kéwa pɔ pɔ diázi à yooné an pókésáama guu. Gɔɔewa sɔ, pɔ pɔ diɔzi aai ea yooé á pókésáawá guu. Beewa áo kpaafa. ¹⁵ Lá a kēa láuwa wá mē: Sɛlenzɔɔde pɔ i fēo, yɔɔnde pɔ i kēsáa.†

Pɔlu Titu sáaukpa Kɔlenideɔne

¹⁶ Ma sáaukè ní Luao, ké a tò á yá dɔ Titu sɔwa lamawa. ¹⁷ A wá yámá, aa me wá à mɔ á gwai, ále mɔ teasi no. ¹⁸ Wá gbédo pɔ aa tɔ ligua Yesudeɔ guu pii baonakpa musu ɔ wá dàè. ¹⁹ Bee gbea ɔ Yesudeɔ aa sè aa géwanɔ kámasa zɔ pɔ wále ke keí. Wále zɔpi ke Dii tɔbɔa yáíe ní nòsemaa pɔ wá dào. ²⁰ Wále gbéɔ wá táae'ea gba zɔ pɔ na wá zɔl yá musu abaa ɔ. ²¹ I ke yá pɔ maa Dii ɔ wále wele adoo, ní pɔ pɔ maa gbēnazinaɔneɔ ɔ.‡ ²² Wa wá gbēpāle dáné ɔ. Wa aa laai gwá a gēna lé vɔ, wá è a áia vɔl yápii guu, mé aa áia èa káfi tia, ké a á náai vɔ yáí. ²³ Titu gbé bee sɔ, ma zikendee pɔ wi á maa wele sánun aa ũ. Wá gbé kɔniɔ sɔ, Yesudeɔ zinaɔne, aai Kilisi tɔbɔ. ²⁴ Ayámeto à ɔlɔné ké á yezi, Yesudeɔ i dɔ ké wá íandáa á yá musu slana vɔ.

9

¹ Má lákēé Lua gbéɔ kɔ kámasa pɔ wále kápi yá musuo, ² asa má dɔ a nòsemaa dà, ɔ ma íanadà Masedoniɔne ma mē Gelekiɔ sɔu mà za muyáa. A áia pi ní gbé daside me fɛle. ³ ɔ ma wá gbépiɔ zɔwá áo ku sɔu guu lá má òwa, ké íana pɔ wá dà yápi musu su ke páo. ⁴ Tó Masedoniɔ mɔmanɔ, tó aa è á sɔu i mao, wí a wá kúe, ké wa á náaikè yáí. A è, má á pɔ o ɔe? ⁵ Ayámeto má è a maa mà o gbépiɔne aa dɔaamee, aa gba pɔ a dɔaa a a legbè yá keke káau, a sɔu i ma, iɔ de nòsemendo gba ũ, i ke gba teaside no.

Gbadaa ní nòsemendoo

⁶ A láasooke yáe beewa.

Tó ní tɔ yɔɔ, ni keke yɔɔe,

tó ní tɔ zɔɔ, ni keke zɔɔe.

⁷ Baade kpá lá à zèd a sɔ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbé pɔ í gbada ní pɔnaozi. ⁸ Lua a fɔ to éfai pii líala, gɔɔpii pɔpii i mɔwá yápii guu e à líala maakea pii guu. ⁹ A kēa Lua taalau wá mē:

I pɔ fáe taasideɔne,

aa maakea ɔ ku gɔɔpii.*

¹⁰ Lá Lua í pɔbui kpa pɔtɔnawa mé í pɔblea kpa gbépiiwa,† a pɔbui kpáwá, i kɔé, á maakea gbé i yáasa kú. ¹¹ A á ke pɔdeɔ ũ yápii guu, í gbada sɔusɔũ gɔɔpii, gbéɔ i Lua sáaukpa gba pɔ á dáné wá sabai yáí. ¹² Asa Lua gbéɔ pókésáama ɔɔle ɔ kámasa zɔpi lé ke adoo, a to Lua sáaukpa ligua maamaa ɔ. ¹³ Gbéɔ Lua tɔbɔ,

† 8:15 Bɔa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4 * 9:9 Sɔu 112.9 † 9:10 Isa 55.10

asa kámasa pò á kàpi lé òlóné a misilile Kilisi bao pò a zèdè, mé a gbèkekèné ní gbèpiio ní nòsemendoo, ¹⁴ aai wabikéé, aai á nide Lua gbèke pò tòwá yáí. ¹⁵ A Lua sáaukpa aà gba pò gè oaa yáí.

10

Pòlu gia ní azlao

¹ Ma Pòlu, ma awakpàé ní Kilisi nòsenie sùuuo, ma gbé pò i mé má buse á guu mé má pāsí á kpe. ² Ma wabikèwá, tó ma m̀, ásu to màò pāsílánò, asa má f̀ mà a pāsí òlò á gbé pò aai mé dúnia yá mé lé òaawèèèè. ³ Wá kú dúnia guue, áma wili zika lán dúnia gbéwao. ⁴ Wá g̀kèb̀òá dúnia pò no, Lua g̀kèb̀ò gbāa pò wí zegikli gboòòè. Wí ònò búinaò suumpaò ⁵ ní wala pò í gíné wá Lua d̀o píi. Wí láasoo píi kú z̀z̀z̀ ù aa misilile Kilisíe. ⁶ Tó a misililewèe wásawasa, wá s̀u mà wá swágbaadeò swágaga.

⁷ I gbé gwa a beawae. Tó gbé díle Kilisi pón a ù, aà ea láasooke yáe beewa. Kilisi pón wá ù laaàwa s̀. ⁸ Baa tó ma íanadà z̀z̀o iko pò Dii kpáwá yá musu, wí a ma k̀o, asa á zed̀a yáíe, i ke á gbooa yáí no. ⁹ Má ye ma lákèáé àò deé viadadanzi ùo. ¹⁰ Wí mé ma lác gbia, í ní gba gbāa, áma tó wá kú k̀ wéu, ma lé ò buse, ma yá lí tó máo. ¹¹ Gbé pò lé o màò d̀ kè lá wá de lác guu, màa wá de kua k̀ wéu.

¹² Wá ke muaa ge wá wá leéù ní gbé pò aale níziá sáaukpaò. Aa níziá kpaála ní k̀o ní níziá leéùá ní k̀o ònò vío. ¹³ Wá gbé beeò, wá íanadà de a léao. Wá dá k̀ò pò Lua dàwèe léue. Baa ápiò, k̀òpi á ká. ¹⁴ Lá wa ka á k̀i, wále ví wá pò léao, asa wa m̀o ní Kilisi baoo e á k̀i. ¹⁵ Wili íanadà de a léa wa gbèpáleo zíkáo. Lá á luanaaíkea lé káfi, wá ye zí pò wále ke á guu òta maamaa e k̀ò pò Lua dàwèe léue, ¹⁶ wí gé baopi kpáí b̀su pò kú á aò guu, gbèpáleo tàaabaa íandásai. ¹⁷ Tó gbé ye íanadà, aà dá Dii yá musu.* ¹⁸ I ke gbé pò í azlía sáaukpa mé maaò, sema gbé pò Dii í aà sáaukpa.

11

Zina egenas

¹ A ma f̀ ỳò ní ma s̀oukeyáo, áma ále ke k̀ò. ² Lá Lua lí sí s̀ao, màa ò má k̀ua á yá musu. A g̀ m̀endoe, òn Kilisi ù. Ma á kpásawá wéndia léso ùe. ³ Lá mlè k̀onikè Evae à à s̀s̀a,* vía lé ma kú kè a su á s̀s̀a s̀, í á naa Kilisiwa gbásíaisai ní nòsemendoo tó. ⁴ Tó gbé m̀o Yesu yá pò dodo ní wá p̀o waasokèé, ge nisína pò dodo ní pò pò á èo ge baona pò dodo ní pò pò á s̀o, i aà gba zé maamaae. ⁵ Má è má késáa zina pò a ní díle deílaazi yáe guuo. ⁶ Baa tó ma léna nao, má d̀a ví. Wá òbè ápii wásawasa yápii musu.

⁷ Kè ma baona pò b̀ Lua k̀i waasokèé pòsiwásai, mé ma azlía b̀sa á káfi yáí, tàae má kèa? ⁸ Ma Yesude páleo taiinkè, ma a asea èmá, kè mà e màò zíkè á guu yáí. ⁹ G̀ò pò má kúanò, tó pò lé késáa, mili íada gbèewao. Wá gbéò b̀ Masedoni búsuu, aa m̀mèe ní pò pò lé késáa.† Má azlía k̀ua, mi ke gbèee aso ùo, mé máo mazla k̀ua màae. ¹⁰ N Kilisi síana pò kú ma guuo, gbèe a kpa ma íandáyapie Gelesi búsuuo. ¹¹ Bóyáí má ò màai? Má yeázi noa? Lua d̀.

* 10:17 Zel.9.23 * 11:3 Daa.3.1-5 † 11:9 Flp.4.15-16

12 Yá pɔ mále ke máo kee, ké mà e zezɔ gbé pɔ aale ma léwɛɔne aa íanadá lánwáwa yáí. 13 Gbépiá zína egenaone! Ziken mɔafilideone! Aaí li Kilisi zínao ũ. 14 Yábɔnsae no. Baa Setáupi í li gupua malaika ũe. 15 Lá máae, tó aá zikenao lí maa zikenao ũ, yábɔnsae no. An zía aɔ de ní yákeawae.

Pɔlu taasikea a zínake guu

16 Ma ea lé o lo, gbée su ma gwa sɔŭ ũo. Tó mään sɔo, ào ma kúa màa, ké mà e íanadá yoo. 17 Yá pɔ mále o, Dii mé ma dauo. Iana pɔ mále dá mazía náaike guue bee, mále dá mísaíke guue. 18 Lá gbéɔ lé íanadá dasi dúnia yá musu, mapi sɔ má dáe. 19 Asa á ñnɔnao í menafɔ ní mísaideɔ ní pɔnao. 20 Tó wàle á ke zɔɔ ũ, tó wàle á só, tó wàle á taiinke, tó wàle gbáablewá, tó wàle á sánke, i menafɔ. 21 Slanae, wá buse! A kèmee wí ũ! Ama pɔ pɔ gbé kúa àle a wɔo ke, má kúa sɛe. Mále o mísaíke guue. 22 Ebeluo no lò? Má a ũ sɛe. Isailio no lò? Má a ũ sɛe. Ablahaŭ buio no lò? Má a ũ sɛe. 23 Kilisi zikenao no lò? Má a ũ deŭla. Mále yá'o lán íandewae. Ma zíkè deŭla, ma daakpeu deŭla,‡ má a gbéa lé dɔo, ma kua ga lézì gèna lé vɔo. 24 Yudaɔ ma gbé fláala le bla mëndosai§ gèn sɔo. 25 Wá ma gbé ní goo* gèn aaɔ. Wá ma papa ní gbɛo gèn do.† Gó kpálemano gèn aaɔ, ma ke isi guu gɔɔ do fáane ní gwáasinao. 26 Ma wéle dasi gea guu miɔ ku kai guu: Swa kai, kpáiweliweo kai, Yudaɔ kai, buipáleo kai, benanguo kai, sèa kai, ísia kai, Yesude egenaɔ kai. 27 Ma zì gbáa kè ní wáwáɔ, ma itkè a gèna lé vɔo, nɔana ní imio ma dede, ma leyè a gèna lé vɔo, má kú búú íandea guu. 28 A kɔniɔ bàasi Yesudeɔ pii kàakea ɔ tɔaa lá gu lé do. 29 Gbée búsa ɔ mi busaoo? Gbée fù ɔ í ñaoo?

30 Tó a maa mà íanadæ, má dá ma yèeesaíke musue. 31 Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae dɔ ké mále eeto. Wá aá sáaukpa gɔɔpii! 32 Gɔɔ pɔ má kú Damasi, kí Aleta ziaa ò wá wélepi bíiboleɔ dá wá ma kú, 33 ɔ wá ma bɔ fenentiu, wá ma pila ní bao gbí guu bíi kpe, ɔ ma pilimá.‡

12

Pɔlu wépingu'ea

1 A kù mà íanadæ. Baa tó a ài vɔo, má ea su wépingu'eaɔ ní yá pɔ Dii òbmɛɛɔwa. 2 Má gbée dɔ naa Kilisiwa, wá aá sè gèd e luabe slanao, a wè gèo mëndosain la. A gè ní meon nò, mesain nò, má dɔo, Lua mé dɔ. 3 Má dɔ ké wá gbépi sè gèd e àizánablekí. A gè ní meon nò, mesain nò, Lua mé dɔ. 4 A yá pɔ a oa keo mà, gbènazína a zé vɔ à séle siuo. 5 Má íanadá gbépi yá musue, áma má íanadá mazía yá musuo, sema ma yèeesaíke yá bàasio. 6 Tó má ye íanadá, má íanadá mísaide ũo, asa slana má o. Ama má dáo, ké gbée su ma dile de lá á è má de ge lá á mà ma léulao. 7 Ké másu mà wala ke yázɔo pɔ Lua òbmɛɛɔ musuo yáí, à le sòlo ma meu Setáu íwa ũ, ào ma gbé. 8 Ma wabikè Diiwa gèn aaɔ yápi musu, aá pɔpi gomala, 9 ɔ a òmee gbéke pɔ i kemee mɔa, yèeesaíke guu ɔ a gbáa slana í bɔu. Ayámɛto má íanadá ní pɔnao ma yèeesaíke musu, ké Kilisi gbáa ào kumala. 10 Beewa mi pɔnake ní ma yèeesaíkeo ní widaaao ní taasikeao ní íadaaao ní wéteao Kilisi yáí, asa gɔɔ pɔ ma busa ɔ miɔ gbáa.

Pɔlu kàakea Kolenideɔne

11 Ma m̄saik̄e k̄e, ǎme a ma dau. ǎme a maa yǎa à ma sáaukpa. Baa tó má p̄e ũo, má k̄ésǎa z̄ina p̄o a ní dile d̄enlapiɔzi yǎe guuo. 12 Ma a z̄inak̄e seela òb̄é ní menao maamaa yǎb̄onsaɛɔ ní dabudabuk̄eɛɔ guu. 13 Bó ma á k̄ésǎò Yesude k̄iniɔzii, k̄é mi ḡó á gb̄eɛe aso ũo báasio? A s̄uuk̄emaɔ ní t̄aae beeo! 14 Tia k̄éwa ma m̄oá á k̄íi ḡen ǎaòde s̄ou m̄à, mé má ḡó á gb̄eɛe aso ũo. ǎme mále á weele, i ke á p̄ó no. Asa maeɔ mé aai ǎizee dile ní n̄éɔne, i ke n̄éɔ mé aali dilenéo. 15 Má a p̄ó ble pii, mí az̄ia kpáwá ní p̄nao á w̄eni yáí. Tó ma yeaázi z̄òkù, á yeamaz̄i a lao yǎ? 16 ǎh̄e, mi ḡóe aso ũo, ǎma wà mè w̄ez̄enan ma ũ, má síwá ní k̄onioe. 17 Ma á blé gb̄é p̄o ma ní z̄íwáɔ kee sabaia? 18 Ma wabik̄e Tituwa aá gé á k̄íi, ɔ ma wá gb̄edopi dàè. Titu á blé yǎ? Wá ká doũo lé? Wá tufa doũo lé? 19 ǎle e yǎa wǎle b̄okli weele yǎ? Aawo! Wǎle yá'o ní Lua d̄ɔao naa Kilisiwa guue. Ma gb̄e yenzideɔ, ma bee óé pii á zed̄ɔa yáíe. 20 Via lé ma kú, tó ma ka á k̄íi, k̄é másu á le lá má yeiowao, mé ǎsu ma e lá á yeiowao. Mále víak̄e s̄olee ní zaak̄uo ní p̄ok̄umao ní denlaw̄eɛɛɛɛɛɛɛ ní k̄yaaao ní k̄opeo ní ȳòɔo ní z̄ɔao. 21 Via lé ma kú k̄é tó ma ɛa m̄o, ma Lua a to wí ma kú á yá musu. Gb̄é p̄o aa duunak̄e yǎa aa gb̄ásik̄e, aa w̄ule ní gb̄ep̄ále n̄o aa wisaiyǎ k̄e, tó aai mik̄e ní yápiɔ keawao, má ɔ̀òb̄n̄éɛ.

13

L̄edama gb̄eɛa

1 Ma m̄oá á gwai ḡen ǎaòden ke. Wí yási seelade gb̄eɔn pla ge gb̄eɔn ǎaò musue.* 2 Má óé yǎa ma kuaáɔn ḡen plaade guu, mé mále oé l̄o á kpe, tó ma ɛa m̄o, má gb̄é p̄o aa duunak̄e yǎa ní gb̄é k̄iniɔ kee t̄ebo. 3 ǎle seela weele k̄é Kilisi mé lé yá'o ma guu nolo? Too! I ke Kilisi gb̄aasai no, l̄o gb̄aa á guu. 4 Stan̄e, aá paa líwáá gb̄aasaik̄eyǎe, ǎma a kú ní Lua gb̄aaɔe. Maa naawá guu wá buse s̄o, ǎma wá kuaáɔn á guu ní Lua gb̄aaɔe.

5 A ǎz̄ia t̄aasika á gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaik̄eɛa guu. A láasook̄e ǎz̄íawa. I d̄ó k̄é a kú á guuo lé? Tó m̄a no, a fuae. 6 Má ye ǎò d̄ó k̄é wápiɔ wí fuao. 7 Wǎle wabik̄e Luawa ǎsu wáie keo. I ke k̄é gb̄éɔ wá maabo yáí no, k̄é à maake yáíe, baa tó wǎle wá gwa gb̄é fuao ũ. 8 Wá f̄i z̄ez̄z̄ s̄lanaeɔ, sema wà z̄epooè. 9 Tó wá buse mé á gb̄aa, wá p̄o l̄o nae. Yá p̄o wí a wabik̄e mé de k̄é á yá e à b̄oleia wásawasa. 10 Ma yá beeo k̄éè, k̄é tó ma m̄o, másu webiiwá mà iko p̄o Dii kp̄aa m̄óo. A kp̄aa á zed̄ɔa yáíe, i ke á gbooa yáí no.

11 Tòo gb̄éɔ, à ḡò zia báasi. A d̄eeka á yá e à b̄oleia wásawasa. A ma l̄edama ma. A l̄edouke ǎò na ní k̄o, Lua yenzide aafiade iɔ kuáɔn. 12 A f̄okpak̄owa ní Lua gb̄éɔ lépeak̄owao. Lua gb̄éɔ f̄okpawá nípii.

13 Dii Yesu Kilisi gb̄ekekeé, Lua iɔ yeázi, aá Nis̄ina iɔ gb̄ékp̄aaáɔn ǎpii.

* 13:1 Iko 19.15

GALATI Yá pò kú láε bee guu

Galati búsu gbēε Yesu baona mà wa sí Pòlu wéleεga gēn plaade ní a àaōdeo guue (Zin 16.6, 18.23). Ama waasoken páleε gē we lɔ, 5 aa dàda gbēεne aa mè, sema Yesude pò aa de Yudaε ũ misiile Mɔizi ikoyáε, aai t5z5. Pòlu kí yādane bee bò Yesu Kilisi yá kpεε, ále Galati búsu Yesudeε da zòbleu. Ké a mà gbépio lé swáε yápizi, 5 à láε bee kēné.

Ké Pòlu ye a gbéε εa laaidɔ baona zé mēndonawa, 5 à yādadané à mè:

A azía yá bɔɔlekèné, aà nòselilea ní ledotù pò wa kè ní k5o ní Yelusaleŭ dɔaanao ikoyápi musu ní a k5yamasai ní Piεεo yápi musuo. Pòlu a zínakeyá bɔɔlekèné, à kpàle à siwà ké a zínakepi bò Dii kíie (1-2).

A gbāa'è Luabaakuarínɔ káau yáwa, 5 à mè gbēε a e bɔ maa Mɔizi ikoyá mà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikεa (3-4).

A tekpángu aa wetá wàò nízia ví ní Lua Nisína dɔaaané, asa Nisínapi i yámaa iné dasi, a séia mé yeak5zi ũ (5-6).

A kù Yesu gáli pii ní Yesudeε pii swáε Pòlu yápizi, aai sí ní nòsemendoo ké aa bɔ zòblea bui piuu.

Baona pále kuo

1-2 Ma Lua zína Pòlu ní ma Yesude dee pò wá sánuo pii wáme wa láε bee kè Yesude pò aa ku Galati búsuone.* Ma zínake i bɔ gbēnazína kíio, gbēnazína mé i a ledεkeε, Yesu Kilisi ní Mae Lua pò aà bò gauo mé ma zí. 3 Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia. 4 Kilisipi gí a wēnii Lua wá Mae pɔεáwa, à wá duuna kēwá, ké à e wá bɔ dúnia tia váie beeu. 5 Lua mé gawi ví gɔpii! Ámi.

6 Ké ále bɔ Lua pò á sisi a gbēke guu kpε màa g5ɔ, ále ze ní bao koleao, yápi díia maamaae. 7 Baona pále kuo. Gbé pò ye Kilisi baopi lilεó lé á liaae. 8 Baa tó wápio ge malaikae bò luabe à baona pò i kpaal ní pò pò wá óéoo waasokpáé, Lua láaikewá. 9 Wá óé yáa mé mále óé lɔ, tó gbēε baona pò i kpaal ní pò pò á màoo waasokpáé, Lua láaikewá.

10 Mále sáau weele gbēnazínawa yà, ge Luaε? Mále weele ma yá ká gbēnazínagu yá? Tó gbēnazína má ye à kángu e tia, d5 Kilisi zòblenan ma ũo.

Yesu Pòlu se a zína ũ

11 Ma gbéε, má ye à d5 ké baona pò mi kpáé i bɔ gbēnazína kíio. 12 Mi ma gbēnazína kíio, gbēε mé i dameεo, Yesu Kilisi mé bò mɔoa.

13 A mà lá má kú yáa Yudaε zéu. Ma Yesudeε wetá wéle ní wéleó pásípási, má wéle má ní mide.† 14 Ma Yudaε zépi yá kù ɔplapla de ma sáaɔla dasi, ma áia deŭla wá deziɔ felekaayápi guu. 15 Ama Lua ma dile a pò ũ za ma da nòseu.‡ Ké aà ma sísia a gbēke guu gɔɔ kàè, 16 5 à a Né gbàea,§ ké mà aà baona kpá buipáεne. Mi gé kpáleí gbēε gēzlo, 17 mi gé Yelusaleŭ gbé pò aa de zína ũ ma áaɔ kíio, ma ge Laalubuo búsuu g5εε, 5 ma εa ta Damasi.

* 1:1-2 Zln 16.6 † 1:13 Zln 8.3 ‡ 1:15 Isa 49.1 § 1:16 Zln 9.3-6

18 Wè ààṣ gbɛa ɔ ma gɛ Yelusaleũ, ké wà kɔ dɔ́ n Piɛɛo, ɔ ma keaàno gɔɔ gɛo.*
 19 Mi zina pàle eo, sema Dii dàuna Zaaki bàasio. 20 Yá pɔ́ má kèépi, má sí n Luao, ɛɛ mále too. 21 Bee gbɛa ma gɛ Sili bùsuu n Silisi bùsuo. 22 Gɔɔ bee Yesude pɔ́ kú Yudeɔ i wesimaleo, 23 ama aa su mà wà mɛ, gbɛ́ pɔ́ lé n wɛtá yaa mé lé zé pɔ́ á wɛle kaalepi waasokpa tiasa, 24 5 aa Lua tobò ma yá musu.

2

Pɔlu kɔ yamaa n zina paleɔ

1 Wè gɛo mɛndosai gbɛa ma ɛa gɛ Yelusaleũ n Baanabao.* Ma Titu sè, à gèwanɔ b. 2 Ma gɛ we, ké Lua mé bò mɔoa à kù mà gɛɛ. 3 Ma baona pɔ́ mi kpa buipàleɔne bɔɔlekè dɔaanaɔne n̄tɛɛ, ké zɪ pɔ́ má kè n pɔ́ pɔ́ mále keo su ke pao. 3 Titu pɔ́ wá sànu n a Gelekikɛo, aai gánawà aà tɔzɔo. 4 Yesude ɛgena pɔ́ gè wá guu kpáio mé aa yápi dà. Aa gè wá naa Kilisi Yesuwa wékeka taasikaie. Aa ye wá da zɔbleue, 5 ɔ wi we wa misilɛnɛo baa yɔɔ, ké à e àɔ baona síana kúa yáí. 6 Gbɛ́ pɔ́ wàle n gwa dɔaana ũ, aai yáe káfilmɛɛo. Lá aa de, i kemɛɛ yáe ũo, asa Lua lí gbɛɛ zāboo. 7 Aa è Lua a baonakpaa buipàleɔne nàmeɛ ma ɔzɪ, lá à a kpaɔ Yudaɔne n Piɛɛɛ a ɔzɪwa. 8 Asa lá Lua zikè Piɛɛ guu a zínake yá musu Yudaɔ kfi, màa à zikè ma guu buipàleɔ kfi. 9 Zaaki n Piɛɛo n Zaa pɔ́ wàle n gwa Lua kpé gbapele ũo gbɛ́ke pɔ́ Lua kɛmɛɛ dɔ́, ɔ aa ɔkpàwá, wá n Baanabao gbɛ́ke vía n kɔo seela ũ. Aa sí wápio wá gé buipàleɔ kfi, n̄pio sɔ́ Yudaɔ kfi. 10 Yá pɔ́ aa yei lé, n taasideɔ yá àɔ dɔwágu. Gɔɔ bee sɔ́ wá mɛ wà n a keao kò.

Yesu ndaikɛa mé í wá suaba

11 Ké Piɛɛ mò Antioçi, ma giè weliwe ké à zà yáwa yáí. 12 Asa e Zaaki zinaɔ aao gé kái, i pɔble n buipàleɔɛ. Ké aa kà, ɔ à bɔzà à kɛmá, ké àle víake Yuda pɔ́ aa zè n tɔzɔyáɔɔne yáí. 13 Yuda kɪnɔ nàwà mɔafilipi guu. Baa se aa Baanaba gá nàma. 14 Ké má è aa baona síana kúa a zéwao, má ò Piɛɛɛ amp̄ii wáa: N Yuda ia n kú lán buipàlewa, i ke lán Yudawa no. Kpelewa n̄yɔ́ fɔ́ gána buipàleɔwa aao Yudaɔ yá kúai?

15 Yudaɔn wá ũ, buipàle pɔ́ aa Lua dɔoɔn wá ũo. 16 Ama wá dɔ́ ké gbɛɛ lí bɔ maa zíkɛa ikoyápiwa yáio, sema Yesu Kilisi náaikeɛa ado bàasio.† Baa wápio, wa Kilisi Yesu náaikè, ké wá e bɔ maa wá Kilisi náaikeapi yáie, i ke zíkɛa ikoyápiwa yáí no, asa gbɛɛ lí bɔ maa zíkɛa ikoyáwa yáio.‡ 17 Gɔɔ pɔ́ wàle wɛle wá bɔ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkenaɔn wá ũ sɔ́, bee mɛ Kilisi lé duuna wɛzɪgba yá? Aawo! 18 Tó ma ɛa lé ikoyá pɔ́ má gbòo keke, a taæden ma ũ we. 19 Asa má de gɛ ũ ikoyápi musue, ɔ ma bɔ a yáú ké mào ku Lua pɔ́ ũ yáí. Ma ga líwa n Kilisio. 20 Mapi má kú loo, Kilisi mé kú ma guu. Tiasa ma gbɛnázínke guu má kú Lua Né pɔ́ yemazi à gí a wɛnii ma yáí náaikeɛa guue. 21 Mále Lua gbɛ́ke bādɛo. Tó wí bɔ maa ikoyápi yáie, Kilisi gá pæɛ.

3

Mɔzi ikoya n luanaaikɛao

1 Galati m̄saideɔ! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sáasá òè wásawasa. Wá pɔdàwá yá? 2 Má ye mà yá mɛndo gbɛawá. A Lua Nisina è zíkɛa ikoyáwa yáí yà, ge yá

* 1:18 Zln 9.26-30 * 2:1 Zln 15.2-4 † 2:16 Lom 3.20, 22 ‡ 2:16 Sou 143.2

pó á màpi náaikεa yáie? ³ Akea a gō m̄sai kéwai? A dàale ní Lua Nisína gbāaoε, ò ále a midε ní ázla gbāao saa? ⁴ A taasi saε kè pá yà? Aò p̄ao. ⁵ Lua a Nisína kp̄awá à dabudabuò kè á guu á zíkεa ikoyāwa yáiyà, ge yá pó á màpi náaikεa yáie?

⁶ A gwa Ablahaūwa. A Lua náaikè, ò Lua tò yá b̄aàno na. ⁷ Aò d̄s ké gbé p̄ó aa Lua náai v̄io mé Ablahaū buiò ū. ⁸ Lua baonakp̄a Ablahaūε à mè á b̄aaada bui piigu aà sabai,‡ asa wà d̄baa wa kè Luayātaalau wà mè Lua a to yá bo ní buip̄aleò na a náai p̄ó aa kε yáí. ⁹ Beewa Lua í b̄aaada gbé p̄ó aa a náaikèògu, lá a kè a náaikεna Ablahaūεwa. ¹⁰ Gbé p̄ó zè ní zíkεa ikoyāwao ḡò láaip̄o ūε, asa a kēa láu wà mè, gbé p̄ó líò yá p̄ó kú ikoyá lá guuo kua píi a zéwaoá láaip̄oε. ¹¹ Wá d̄s s̄asá ké Lua lí tò yá b̄ònr̄o na zíkεa ikoyāwa guuo, asa wà mè gbé p̄ó Lua tò yá b̄aàno na a náai p̄ó ále kε yáí mé aò ku. ¹² Ikoyá í k̄'ε ní luanaaikεaoo, asa wà mè gbé p̄ó ikoyāpi kua mé a wēni e a guu. ¹³ Kilisi ḡò láaip̄o ū wá gbεu, à wá b̄ó ikoyā láai guu, asa a kēa láu wà mè, gbé p̄ó wa lòo líwaá láaip̄oε.‡ ¹⁴ Bee kè màa ké báaa p̄ó Lua dà Ablahaūgu e ḡò buip̄aleòne Kilisi Yesu sabaie, wí Nisína p̄ó Lua a legbè e aà náaikεa yáí.

M̄zizi ikoyā ní Lua legbēao

¹⁵ Ma gbéò, gbēnazin yākea taa mále owáé. Tó gbé legbε dile mé a seeladeò v̄i, wa f̄s wà a b̄adeo, wa f̄s yāe káfiuo. ¹⁶ Beewa Lua legbè Ablahaūε ní aà buio. A kēa Luayātaalau, wi mε ní aà buio lán dasi wāle owao,§ wà mè ní aà buioε, gbé m̄endoe, òn Kilisi ū. ¹⁷ Yá p̄ó má ye on ke: Lua d̄baa legbèè yāa, à mè a b̄aa àò kuaànò. A wè òaa pla ní baakwio (430) gbεa ò ikoyā mò. ¹⁸ Ikoyāpi a f̄s legbēapi gbooo, a f̄s à a b̄adeo. ¹⁸ Tó wí Lua báaa e zíkεa ikoyāwa guue, báaapi a bo aà legbēa guu bo. Lua gbēkεkè Ablahaūε ké à a legbèè yáie.† ¹⁹ B̄oyáí à ikoyā dile bí? A káfi e Ablahaū bui p̄ó Lua legbè aà yá musu àò m̄oe, ké gbéò e d̄s wa de Luaε t̄aaedeò ū yáí. Lua a ikoyāpi kp̄a malaikaòwa, aa nà k̄oε a z̄l, ò a dile gbéòne. ²⁰ Lua legbēa s̄s, Luapi yáε ado, aà b̄aa kú ní k̄oεoo.

²¹ T̄ò! Ikoyāpi b̄ò Lua legbēa kpε yà? Màa no! Tó ikoyā p̄ó í wēni kp̄amá kú yāa, d̄s wa bo maa ikoyāpi sabai. ²² A kēa Luayātaalau wà mè, duuna gbépii kákpeukè, ké báaa p̄ó Lua a legbēpi e ḡò Yesu Kilisi náaikεnaò p̄ó ū aà náai p̄ó aale kep̄i yáí.

²³ Za d̄s Yesu náaikεa i m̄oo, ikoyā wá kákpeu kè, a wá kua dakpeunaò ū e Yesu náaikεa p̄ó lé m̄ó gè b̄òò. ²⁴ Beewa ikoyāpi de wá gwana ū yāa e Kilisi àò m̄ó, ké wá bo maa aà náaikεa yáí. ²⁵ Lá Yesu náaikεa kà sa, wa bo wá gwana yáu.

²⁶ A naa Kilisi Yesuwa guu á de Lua néo ū ápii aà náai p̄ó ále kε yáí, ²⁷ asa á gbé p̄ó a da'ilekè Kilisi p̄ó ūò, a Kilisi dàε. ²⁸ Yudaò ní buip̄aleò, z̄oo ní wéεo, ḡεoò ní n̄εo dodoa k̄εo, asa ápiiá douε naa Kilisi Yesuwa. ²⁹ Tó á de Kilisi p̄ó ū, á de Ablahaū buiò ūε, mé á de áizeε p̄ó Lua a legbèè blenaò ū.‡

* 3:6 Daa 15.6, Lom 4.3 † 3:7 Lom 4.16 ‡ 3:8 Daa 12.3 § 3:10 Iko 27.26 * 3:11 Abk 2.4 † 3:12 Lev 18.5 ‡ 3:13 Iko 21.23 § 3:16 Daa 12.7 * 3:17 B̄oa 12.40 † 3:18 Lom 4.14 ‡ 3:29 Lom 4.13

4

¹ Mále oé, gɔɔ pɔ́ túbiblena de né ũ, baa tó aà mae pɔ́ de aà pɔ́ ũ pii, a zɔ́ kēao. ² I misiile a gwanaɔne ní ziaa e gɔɔ pɔ́ aà mae dílewa. ³ Maa sɔ́ wápiɔ, gɔɔ pɔ́ wi kásaakũto, wi zɔ́ble felekaa pɔ́ pɔ́ wi misiilenéne.* ⁴ Ké gɔɔ pɔ́ Lua díle kà, à a Né zĩ, wà aà ì gbēnazĩna iawa Mɔizi ikoyā guu, ⁵ ké aà wá gbé pɔ́ Mɔizi yá iko víwáɔ bo, wí gɔ́ a néo ũ. ⁶ Lua a Né Nisĩna dà wá sɔ́ guu, ké wá de a néo ũ yái. Nisĩnapi ì wiile ì me: Baa, ma Mae! ⁷ Ayāmeto zɔ́n n ũ lo, nén n ũ. Lá Lua Nén n ũ, à n kē a àizεεblena ũε.†

Pɔlu bílikεa Galatiɔwa

⁸ Gɔɔ pɔ́ á Lua dɔo, ì zɔ́ble pɔ́ pɔ́ aa de Lua ũoɔne.‡ ⁹ Lá a Lua dɔ́ tiasa, atēsa ké Lua á dɔ́, bɔ́yái a ea lé ze ní pɔ́ gia yáfuna gbāasaipiɔ lɔi? Bɔ́yái a ea á ye zɔ́blené dafu lɔi? ¹⁰ I gɔɔɔ ní mɔe ní dikpɔe ní wēe tēbo.§ ¹¹ Vía ma kú á yá musu. Asi taasi pā má kè á guua?

¹² Ma gbéɔ, ma wabikéwá, à gɔ́mawa, asa ma gɔ́áwae. Yāa ì taaekεmεeo. ¹³ A dɔ́ ké gyāeke guu ɔ́ ma baonakpaué séia. ¹⁴ Baa ké ma gyākea kèe yāa ũ, ì sakamagu, ì gyaũkeao, a ma si lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaε. ¹⁵ Báaa pɔ́ ále kemεe yāa kēa ní? Má fɔ́ o á yá musu, tó à zeké yāa, á á wé bɔ́bɔ́ kpaε. ¹⁶ Ké ma slana'òe yái ɔ́ ma gɔ́ á zangude ũ saa? ¹⁷ Gbépɔ́ keaé kèke, ì ke á maa yái no. Aa ye à kéwáε, ì namá. ¹⁸ Wāa ní yāmaao gɔɔpii mé na, ì ke gɔɔ pɔ́ má kúánɔ́ ado no. ¹⁹ Ma né yenzideɔ, mále á ia wāwāke lɔ e Kilisi áo sadaágu. ²⁰ Má ye mào kúánɔ́ tia, mí a yá'oa lile, asa ma bílikè á yáwae.

Hagaa n Salao

²¹ A omεε, á gbé pɔ́ á ye misiile ikoyāeɔ, ì ma lá a ku Mɔizi ikoyā guuo lé? ²² Wà mè Ablahaũ neɔɔe ì gbēɔn pla. A ado ì ní zɔ́e,* mé à ado ì ní wéε.† ²³ Zɔ́pi ne'ĩ gbēnazĩnke guue, ɔ́ wéε a pɔ́ ì Lua legbēa yái.‡ ²⁴ Nɔ́epiɔ yá dewēε yātaa ũ, Luabaakuañno yá leε pla ũ. Ado bɔ́ Sinai gbe kíie, ì zɔ́ke iné. Bee mé Hagaa ũ. ²⁵ A de Sinai gbe pɔ́ kú Laalubuɔ́ bùsuu yātaa ũ. Yelusaleũ tia de a ũ lo, asa àle zɔ́ble ní a gbéɔ píie. ²⁶ Yelusaleũ pɔ́ kú musu mé wéε ũ. Omε wá dá ũ. ²⁷ Asa a kēa láu wá mè: Pɔ́nake, fii pɔ́ ni ne'io!

Gulake, n gbé pɔ́ ni nɔ́wāwākeo!

Asa n gbé pɔ́ n gɔ́ pákpánzi,

n né dasi aɔ de nɔe pɔ́ a gɔ́ aedòwà pɔ́a.§

²⁸ Apiɔ sɔ́ ma gbéɔ, Lua legbēa néɔn á ũ lán Izaakiwa. ²⁹ Né pɔ́ wa ì gbēnazĩnke guu ìadà né pɔ́ wa ì ní Lua Nisĩna gbāaowa. Maa a de ní a tia. ³⁰ A kēa Luayātaalau kpelewa ní? Wà mè: Zɔ́ yá ní a néo, asa zɔ́ né a e túbible ní wéε néoo.* ³¹ Ayāmeto ma gbéɔ, zɔ́ néɔn wá ũo, wéε néɔn wá ũ.

5

Gɔ́a wéεo ũ

¹ Gɔ́a wéεo ũ yái Kilisi wá bóí, wa gɔ́ wéεo ũ. A zeò giũgiũ, ásu to wá ea bakaé á níu zɔɔ ũ lo.

* 4:3 Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † 4:7 Lom 8.15-17 ‡ 4:8 1Kln 8.4-6 § 4:10 Lom 14.5, Kls 2.16 * 4:22 Daa 16.15 † 4:22 Daa 21.1-2 ‡ 4:23 Lom 9.7-8 § 4:27 Isa 54.1 * 4:30 Daa 21.9-10

² Mámεmaa Pɔlu mále oé, tó á tò wà t̄z̄òé, Kilisi a káflakεéo. ³ Ma εa má ò ma idàwàé, gbé p̄s tò wà t̄z̄òé, sema aà misiile Mɔizi ikoyáe pii. ⁴ A gbé p̄s ále wεεle à bɔ maa ikoyá guu, a ázla kè Kilisiwa, a kē Lua gbékewae. ⁵ Yesu náaikεa guu wá d̄s ké wá bɔ maa, wá wé d̄i ní aà Nisina gbáao. ⁶ Naa Kilisi Yesuwa t̄z̄ōa ge t̄z̄ōsai yāe v̄io, sema Yesu náaikεa p̄s í to wàò yek̄si.

⁷ Ale gé ae yāa maamaae. Deme tea s̄lanai zez̄òéí? ⁸ Yá p̄s ále e a zev̄ipi i bɔ Lua p̄s á sisi á á sé k̄liio. ⁹ P̄ese'ese yɔɔna í p̄eti sé pii.* ¹⁰ Má á náai v̄i naa Diiwa guu ké á láasoo p̄ale keo. Gbé p̄s lé á liaa s̄s, Lua a aà v̄aiپی flaboè, baa dén nò. ¹¹ Mapi s̄s ma gbé, tó t̄z̄ōyā waaso mále ke e gbā, b̄oyāi wāle ma wetāi bi? Tó máae, d̄s Kilisi gaa líwa yá a s̄ gbēwao. ¹² Gbé p̄s aale á liaa ní t̄z̄ōyāo, aa ge r̄zla le wi se.

¹³ Ap̄i s̄s gbé, Lua á sisi á ḡs w̄éεo ūe, ama asu tó á ḡsa w̄éεo ūpi ḡs p̄eākea zé ūo. Aɔ misiilek̄e àò yek̄si, ¹⁴ asa yá m̄endoε bee mé de Mɔizi ikoyá pii mi ū: Nȳs ye n gbédezi lá nzla w̄eniwa. ¹⁵ Tó ále k̄s soso k̄s níwa, à laaika k̄s kaaleai.

Lua Nisina d̄baaané

¹⁶ Mále oé á tò Lua Nisina d̄baae, ázla p̄eā i mide. ¹⁷ Azla p̄eā lí k̄'e ní Lua Nisina p̄soo, mé Lua Nisina p̄eā lí k̄'e ní á p̄soo. Aa ḡik̄s̄ie, s̄ ili f̄s yá p̄s á yei k̄e.† ¹⁸ Tó Lua Nisina d̄baae, Mɔizi yá iko v̄iwáoo.

¹⁹ Wá wá d̄aa d̄s wásawasa: Káaluakaa, gbāsikεa, wisaiyā, ²⁰ táagbagbaa, gbék̄ok̄ekεa, íisea ní k̄s̄o, s̄ole, zangu, p̄ok̄uma, denlawεεlea, lek̄paa, k̄k̄paa, ²¹ w̄ed̄ak̄s̄e, w̄ed̄ekεa, lalasi k̄s̄o ní yá bee taa. Mále a ledawá lá má d̄awá yāawa, yābeetaakεnao kpala p̄s b̄s Lua k̄i bleo.

²² Lua Nisina s̄s í yáe beeo iné: Yeak̄si ní p̄nao ní aafiao ní menao ní gbékεo ní maaó ní náiao ²³ ní zlabusaaó ní zlak̄uad̄s̄o. Ikoyáe lí ḡi yá beeo t̄aaeio. ²⁴ Gbé p̄s de Kilisi Yesu p̄s ūo ní d̄aa p̄liwa ní a p̄nideao ní a p̄eāo s̄anu. ²⁵ Lá wá k̄u Lua Nisina sabai, wá aà d̄b̄o sé. ²⁶ Wásu wàò ȳs̄o v̄io, wásuli k̄s̄ p̄eāao, wásuli w̄ed̄ok̄s̄e.

6

D̄daak̄ōwa

¹ Gbé, tó wasu gbēe k̄u ní zāa yáwao, á gbé p̄s Lua Nisina d̄baae, à ḡs̄ḡs̄aano busebuse, í laaika ké wasu á ȳs̄o s̄s. ² A k̄s̄ aso sé. Ale Kilisi ikoyá papan we. ³ Tó gbēe lé azla gwa p̄s ū mé a p̄e ūo, ále azla s̄s̄s̄e. ⁴ Baade a yákea t̄asika, i gbasá íanad̄a. Asu a yáleeū ní gbēp̄aleoo, ⁵ asa baade a azla aso se. ⁶ Gbé p̄s wāle Lua yádaè, aà a áizeε lí a yádanedec.

⁷ Asu ázla s̄s̄s̄o, w̄ili k̄onike Luao. P̄s p̄s gbé t̄s̄s̄ í k̄e. ⁸ Tó gbé t̄s̄ a d̄aa d̄baae guu, a kaalea iè. Tó gbé t̄s̄ Lua Nisina d̄baae guu s̄s, a w̄eni láasai iè. ⁹ Wásu kpasa ní maakeaoo, asa tó wi k̄amabod̄o, wá ài'e a ḡoowa. ¹⁰ Ayāmeto tó wa ze'e, w̄ali maake gbēpiie, at̄esa wá Yesu náaikεn deeo.

Lezaama

¹¹ A w̄s̄a gb̄enεgb̄ene p̄s má k̄e ní mazla oo gwa sa. ¹² Gbé p̄s aale yáke wé yáio mé lé ḡanawá ní t̄z̄ōyāo, ké wasu íadamá zea ní Kilisi gaa líwao yá musuo yáie. ¹³ Baa t̄z̄ōnap̄i se, aa ikoyá k̄uao. Aa ye à t̄z̄s̄ ké wá e íanad̄a á seelapi musu yáie. ¹⁴ Má íanad̄a p̄e yá musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa yá

* 5:9 1Kln 5.6 † 5:17 Lom 7.15-23

bàasio, asa a yáí dúnia g̀mεε γε ũ mé ma g̃ε γε ũ dúniaε. ¹⁵ T̃z̃s̃a ge t̃z̃s̃ai ỹe ṽlo, sema g̃sa gb̃é dafu ũ. ¹⁶ Lua gb̃εkεkε gb̃é p̃o ỹápi k̃uaone, i ñ gba aafia. Aame aa Isaili síanao ũ.

¹⁷ Za gb̃a gb̃εe su ma wet̃a lo. Ia p̃o wa d̃a Yesu ỹáí gbε ku ma mewa.

¹⁸ Gb̃é, wá Dii Yesu Kilisi gb̃εkεkε á nis̃inae! Ami.

EFESEDEO

Yá pò kú láe bee guu

Lua zína Pòlu wélegea gèn àaõde guu à kè Efese wè àaõe (Zin 19.1-20.1). Pòlu dea dakpeuna ù guu ò à láe bee kèu Efesedeone (3.1, 4.1) Yá pò àle dané de yá pò Lua à zekàlené ké aao tei gòpìi ùe, ké a pòpìi káaa an mide Kilisié, pò pò kú musu ní tòloeo píi (1.10).

Láe bee daalekíi (1.3-3.21) yá pò Lua kèwèe Yesu Kilisi sabai bòlekè, ò à ledou pò wá vī naa Kilisiwa yá bòlekè, à mè Lua Yuda Yesudeo ní buipàle Yesudeo kè a gbéó ù mèdouðeó ù. Bee gbèa (4.1-6.20) Pòlu ònè aa áiake wàò ku mènòuðeó ù naa Yesu Kilisiwa Yesu gàli guu, uao guu, zìkèkìo ní Yesusaideó guu.

Pòlu Yesudeo gōa mèdou lèè ù ní yá mèn àaõo: Yesudeo de lán mewa mé Kilisi de mepi mi ù, Yesudeo de lán Lua kpéwa mé Kilisi de a èdaalegbè ù. Yesudeo de nò pò Yesu sè ù. Beewa wá è Yesudeo ledoukèa bò Dii kíie, tó wá aà náai vī mé wá naawà.

Gbèke pò Lua kèwèe naa Kilisiwa guu

¹ Mámemaama Pòlu, Kilisi Yesu zína lá Lua yeiwa, ma láe bee kè Lua gbé pò aale Kilisi Yesu náaike Efesedeone.* ² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisi gbèkekeé, aai á gba aafia. ³ Wá Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa píi dāwágu wá nisínau. ⁴ Wá naawà guu à wá sé dúniakalea áa, ké wá kua àò adoae sáasai. Aà yeawázi guu ⁵ à d̄baa wá díle a néó ù ní Yesu Kilisi gbāao, lá àle yá a p̄oēá guuwa, ⁶ ké à t̄b̄o a gbèke gawide pò a kèwèe a Yenzidepi guu yáí. ⁷ Wá naawà guu wa b̄o aà au sabai. A wá t̄aae kèwá† a gbèke z̄o ⁸ pò a kèwèe à kè zài guu. Ònò píi ní wèzè píio guu ⁹ a tò wá a p̄oēá asii d̄s̄, lá à zèò à ké Kilisi sabaiwa. ¹⁰ Tó aà p̄oēapi keḡo kà, a pòpìi káaa an mide Kilisié, pò pò kú musu ní tòloeo píi.

¹¹ Lua pò ì yápii ke lá à zèò a p̄oēá guuwa d̄baa wá díle lá àle yáwa, à wá sé a pò ù wá naa Kilisiwa guu, ¹² ké wá gbé pò wá wé d̄o Kilisizi káauo, wàò de aà t̄b̄o n̄o ù. ¹³ Apió s̄o a slana yāmà, a bao pò a á suabapi sí. A naawà guu Lua a seela kèwá a Nisína pò a à legbè ù. ¹⁴ A de gba pò Lua d̄baa dāwèe e àò gé a gbéó boi ù, ké aa aà t̄b̄o yáí.

Pòlu wabikèa Efesedeone

¹⁵ Ayāmeto za ḡo pò ma á Dii Yesu náaike a mà ní á yea Lua gbéó píizio, ¹⁶ mili kámabo ní Lua sáaukpaá á yá musuoo. A yá Ìo d̄magu wabi pò mi ke Luawa guu. ¹⁷ Mi wabikè Mae Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ònò, i á wé kéé ní a Nisína gbāao, ké à e à a d̄s̄ wásawasa. ¹⁸ Mi wabikèwá aà á n̄s̄e wéé, ké à e zia'ea yá pò à á káwá d̄s̄. A gba z̄o gawidepi díle a gbéone ¹⁹ ní a gbāa z̄o b̄onsae pò lé zìkè wá gbé pò wále a náaikeo guu. Iko gbāapi zìkè Kilisi guu ²⁰ ḡo pò Lua aà b̄o gau à aà z̄òle musu a òplai.‡ ²¹ We Kilisi deu kpalablenao ní ikodeo ní gbāadeo ní diiola píi ní tó pò wí misiilenéó píi. § I ke dúnia tiaé bee

* 1:1 Zin 18.19-21, 19.1 † 1:7 Kls 1.14 ‡ 1:20 Sou 110.1 § 1:21 Kls 1.16

ado no, ní a pópó a m̀òde lo. ²² Lua tò pópíi mikpàwà,* ÿ à aà díle yápii mide ù Yesudeone.† ²³ Aame Kilisi me ù, aa de Kilisi pópó ì gupii pa peea ù.

2

B̀a gau g̀ea wēniu

¹ A de yāa geo ù Luae á tàaeo ní á duunao yái. ² A té dúníae bee tufai, a misíile ían gbāadeo kíae, nisína pópó d̀aaa luayámansai:ne ní a tiaopi. ³ Wápii wá deńwa yāae s̄. Wi pópó wá me yei ní yá pópó wá p̀o gbào ke. Wá ia guu wá de gb̄e pópó Lua a p̀k̀mabab̀máa ù lán d̀awa, ⁴ ama Lua suuu z̄o, a yewázi maamaa. ⁵ Goo pópó wá dee geo ù wá tàaeo yái, á wá wú ní Kilisio s̄anu. A á suabà a gb̄eke guue.* ⁶ Wá naa Kilisi Yesuwa guu á wá sé á wá z̄leaaño musu, ⁷ ké á e a gb̄eke z̄o b̀nsae ołné dúnia pópó a m̀o guu yāmaa pópó a k̀ewēe naa Kilisi Yesu guuwa. ⁸ Lua á suabà a gb̄eke guu Yesu náai pópó á k̀e yái. Bee ì b̀o á k̀i no, Lua mé á gbá. ⁹ Ì b̀o á yáke a k̀i no, ké gb̄e su íanad̀o yái. ¹⁰ Lua ogben wá ù. Wá naa Kilisi Yesuwa guu á wá ké, ké wáò kú ní yāmaa pópó á d̀aa dílewēe keao.

Ḡsa medou naa Kilisiwa guu

¹¹ A gb̄e pópó á de buipále ù ia guuo, t̄z̄ōnao ì meé gyafodeo, ama an t̄z̄ōa de gb̄enazina ogb̄e ùe, á láasooke á kua ziwa. ¹² Goo bee á kú Kilisi kp̄eo, á de z̄llo ù Isaili:ne. A baa ku Luabaakuaf̄no ní aà legb̄eanéo guuo. A kú dúnia guu wedba zia'eai sai luad̄sai. ¹³ A naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gb̄e pópó á z̄à ní Luao yāa a s̄aazi k̄ai ní Kilisipi au gbāao. ¹⁴ Aāpi mé wá kua ní k̄o na ù, a tò Yudaò ní buipáleo ḡs̄ medou. Aa me guu á íbele pópó da ní z̄anguo b̄i ù gb̀o, ¹⁵ á M̄ozi ikoyá kp̄agui ní a yádileao, ké á to an pla m̄pii ḡs̄ano medou gb̄e dafuo ù. Maa á ní ké ní k̄o na. ¹⁶ A íbele míde, á nípla nípii k̄ena ní Luao medoūpi guu a gaa líwa musu. ¹⁷ A m̀o kea na ní Luao baokpá á gb̄e pópó á z̄à ní Luao:ne ní gb̄e pópó k̄aiaaño lo.† ¹⁸ Aa yái wápii wá s̄a Mae Luazi zé v̄i ní aà Nisína dou gbāao. ¹⁹ Ayāmeto á de niboo ge b̀moo ù lo, a ḡo beleo ù ní Lua gb̄e, aà uadeo ù. ²⁰ A ḡs̄ kp̄e pópó Lua lé bo ù. Z̄lno ní anabio mé a édaalea ù, mé Kilisi Yesu mé épi daalegb̄e ù. ²¹ Naawá guu kp̄e pópíi ì k̄'eu, lo gbá Lua kp̄e ù naa Diiwa guu. ²² Apio s̄o á naawá guu á de kp̄epi d̀boo ù, ké aò de Lua Nisína kúki ù.

3

P̀lu baonakpan z̄ia

¹ Bee yá mé tò ma P̀lu, má de dakpeuna ù Kilisi Yesu yá musu á buipáleo yái. ² Ì ma lá Lua a gb̄ekekeaneé z̄i d̄amee má k̀e á guuo lé? ³ Lua a asiiyá òłmee, má k̀eé yoo k̀. ⁴ Tó a a kyoké, á f̄i d̄o lá ma wé k̀e Kilisi asiiyá musu. ⁵ Lua ì yápi o gb̄ee yāao, ÿ tiasa a òb a z̄inao ní a anabio:ne ní a Nisína gbāao. ⁶ Yá pópó ulea yáapin ke: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yái buipáleo ḡs̄ Lua aizeeblenaò ù ní Yudaò, aa ḡr̄no medoudeò ù. An baa ku lé pópó Lua gb̄e guu.* ⁷ Ma ḡs̄ baonapi kpana ù gba pópó Lua d̄amee aà gbāa lé z̄lke ma guu yái. ⁸ Ma gb̄e pópó má kp̄e Lua gb̄e guu, Lua gbapi d̄amee, ÿ mále Kilisi éf̄ai pópó lé v̄io baonakpa buipale:ne, ⁹ mále asiiyá pópó Lua lé yá ní gb̄épiio b̀né gupua. Asiiyápi ulea Lua pópó pópíi k̀e k̄i za asinízi, ¹⁰ ké tiasa a to kpalablenaò ní ikode pópó kú musu

* 1:22 Sou 8.7 † 1:22 Kls 1.18 * 2:5 Kls 2.13 † 2:17 Isa 57.19 * 3:6 Kls 1.26-27

a ɔno bui dasio e a galideowa. ¹¹ Kilisi Yesu wa Dii sabai ɔ Lua pœa pɔ kú gɔɔpiipi bɔlei. ¹² Wá naawa guu wa sɔa Luazi zé vɛ́ ní sɔo dilea aà náaikea yáí. ¹³ Ayámeto ma wabikèwá, ásu tó á pɔ ya taasi pɔ mále ke á yá musu yáío. A kpelaa yáe.

Kilisi yeawázi

¹⁴ Ayámeto mi kúle Mae Luae. ¹⁵ Maepi ɔ maeke pɔ kú musu ní zíleɔ pii í a ɔlese. ¹⁶ Mi wabikèwá aà á gba gbáa á nɔse guu ní a Nisína gbáao a gawí zɔɔ léu, ¹⁷ Kilisi e sadaáguu a náai pɔ ále ke yáí, á zínapelea ɔ zedɔa aà yeawázi guu, ¹⁸ ké à e Kilisi yeawázi yàasa ní a gbáao ní a leslo ní a záo wáaipa ní Lua gbéɔ pii, ¹⁹ í aà yeawázi pɔ wa fɔ wá a lé dɔ píio dɔ, Lua kekeá pii í pœwá. ²⁰ Lua gbáa lé vío, a fɔ kewêe de lá wi a wabike ge wi a láasookela maamaa ní gbáa pɔ lé zike wá guuo. ²¹ Aà tɔɔ Yesudeo ní Kilisi Yesupio musu wê ní wêo e gɔɔpii! Ami.

4

Mèdoũkea

¹ Ma gbé pɔ má de dakpeuna ũ Dii yáí, ma wabikèwá, á kua ká lá Lua á sisi àɔ dewa. ² A kɔ fɔ à yekɔi zlabusaa ní nɔsenieo guu ní menao.* ³ A wetá à ledou pɔ bɔ Lua Nisína kíí vɛ́ ba pɔ wá dɔkɔwa ũ. ⁴ Me mendoe, mé Nisínapi mendoe. Maa zia'ea yá pɔ Lua á káwá mendo ɔ. ⁵ Dii mendoe, mé Lua zé mendoe ní dá'ile mendo. ⁶ Lua mendoe wápii Mae ũ, ɔme iko vɛ́ wá baadewa, ɔ zike wá baade pii guu, a kú ní wá baade píio.

⁷ Kilisi gbèkekè wá baadee lá à gbadàwêe léu. ⁸ A yáí a kèa láu wá mè: Ké à dède musu ní a zizɔɔ, à gbadá gbéɔne.†

⁹ Aà dedea bee mè kpelewa ni? Bee mè à píla e tɔɔle nɔnau giae. ¹⁰ Gbé pɔ pílapí mé gbé pɔ fêle mà luabea ũ, ké aà gupii pa. ¹¹ Aapi mé gbèeɔ gbá zé aàɔ de zinao ũ, gbèeɔ anabɔ, gbèeɔ baonakpanaɔ, gbèeɔ pásiteo ge yádanedeo,‡ ¹² ké Lua gbéɔ e wàɔ ku a zɛ́ sɔu guu, Kilisi me i zedɔ, ¹³ e wápii wàɔ ka Lua Né náai dou keawa aà dɔa dou guu, wí gɔ gbé kásaaɔ ũ Kilisi pɔ pɔ pèewá zɔɔ léu. ¹⁴ Maa wáɔ de néfèna pɔ wí ɔno ní kɔnio kené wá ní sásáɔ ũ ɔo. Yá dafu daané í ní sé lán íana ge ísɔwa. ¹⁵ Wá slana'oné ní yearzio, wí gbá yápii musu naa Kilisi pɔ de mi úwa. ¹⁶ Naawa guu megu pii í kɔ'eu aa nakɔwa kíɔ zɛ́ sabai, ɔ meguo i zike a zéwa, me ɔ gbá, ɔ zedɔ ní yeakio.§

Kua zi ní kua dafuo

¹⁷ Ayámeto mále yá'oe ní Dii tɔo, mále á gbaɔ laai. Asu àɔ ku lán luadɔnsai pɔ an nɔse yáfuna dɔaaanɔwao. ¹⁸ An láasoo sɔũkũ, aa kèa wèni pɔ Lua í kpámáwa, ké an wé sia mé an swá gbáa yáí. ¹⁹ Aa nɔse vío, aa níza kpá wisaiyáwa, aa dɔe'li bui pii kea bli vɛ́. ²⁰ Api sɔ í Kilisi yádada máao. ²¹ A aà yá mà, a slana pɔ a vɛ́ dàda á Yesudeke guu. ²² Wa óé à ɔkpa á dàa zi* pɔ dɔaaaeí, asa a ɔkpa á pɔnideá váio yáí. ²³ A tó á nɔselile, á láasoo i gɔ dafu, ²⁴ í dàa dafu pɔ Lua kèwêe ké wá e wàɔ de láawa† sé, á kua ɔ adoa kua slande ũ yázedekeá guu.

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Sou 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10

† 4:24 Daa 1.26

²⁵ Bee yáí à òkpa mɔafiliyáí, á baade lí slána'o a gbédeee,† asa mè dou guɔn wá ũ. ²⁶ Tó á pɔ pà, ásu duunakeo. Asu to latē gē kpéu à á pɔpaa leo, ²⁷ ké ásu lbiisi gba gēkɔio yáí. ²⁸ Gbé pɔ í kpáí'o yáa kpáí tó. Aà wetā zí maa ke ní a ɔo, i pɔ e à dɔɔ taasidele. ²⁹ Asu to yávwáie bɔ á léuo, sema a zede pɔ a gbé káfi à àike gbé pɔ lé maone. ³⁰ Asu Lua Nisína pɔ yao, asa aà kua adoae. A de seela pɔ Lua kēwá e wá bogɔɔzɪ ũ. ³¹ Asuli íise ní gbéoo. A pɔkúma ní pɔkpēneo ní palaa gbáao ní gbés̄s̄s̄āo ní pásí bui píio tó. ³² Aɔ gbēke ví ní k̄o. Aɔ k̄o wēna ví. A s̄uukē ní k̄o lá Lua s̄uukēánɔwa naa Kilisiwa guu.§

5

Kua gupuaú

¹ Lá á de Lua né yenzideo ũ, à aà ɔlesé. ² Lá Kilisi yewázi à gí a wēnii wá yáí sa'obɔ pɔ a gí í ke Luae na ũ, à to yeakɔi dɔaaé màa s̄s̄.* ³ Lá á de Lua gbéɔ ũ, i kú wá káaluakaa ní d̄s̄e'li bui píio ní blikeao ma dɔ á léu baou. ⁴ Wisaiy'oa ní yáɔɔsai oao ní faai b̄ēe boao maaánɔo lɔ, sema sáau yá. ⁵ Aɔ d̄s̄ sáasá ké káaluage de d̄s̄e'liidee ge blidee a kpala pɔ b̄o Lua kíi ble ní Kilisioo. Pɔ pɔ gbé lé a blike ḡs̄ aà dii ũ.

⁶ Asu to gbēe á sáasá ní yápa giioo. Yá bee taaɔ mé a to Lua pɔkúmaɔɔo a yádansaiɔwa. ⁷ A baa su àò kún̄n̄o. ⁸ A kú yáa gusiaú, tiasa naa Diiwa guu á kú gupuaú. Aɔ ku gupua gbéɔ ũ, ⁹ asa gupua í maa bui píi iné ní yázedeo ní slanao. ¹⁰ A yá pɔ í ka Diigu dada. ¹¹ A baa su àò kú ní gusia yákea pɔ lí káflakēnéoo. A bɔ yá beeo kpe weliwe. ¹² Baa yá pɔ gbépio í ke asii guu oaá wiyáe. ¹³ Tó wá b̄o yá kpe gupuaú, wí a sáasá d̄s̄, ¹⁴ asa pɔ pɔ b̄o gupuaú ḡs̄ gupua pɔ ũe. A yáí tò wí me: I'ona vu fele b̄o geɔ guu, Kilisi i gupune.

¹⁵ Aɔ á táa'oze d̄s̄ maamaa. Asu àò de s̄oúo ũo, sema ɔn̄oɔo. ¹⁶ Ali yá pɔ Lua a zeb̄b̄e ke,† asa ḡɔe beeo maao. ¹⁷ Ayámeto ásu àò s̄oúo, àò d̄s̄ lá Dii p̄oēa de. ¹⁸ Asu àò kú ní wēdekeao, í lalaszimáe. A to Lua Nisína paewa, ¹⁹ í faaibo ní k̄o ní s̄oúo ní Lua táasileao ní le pɔ Lua Nisínapi í daéo. Á lesi, í Dii táasile á s̄s̄ guu, ²⁰ lɔ Mae Lua sáaukpa ḡɔpii yápii guu ní wá Dii Yesu Kilisi tó.‡ ²¹ A misilek̄e Kilisi vía pɔ á ví yáí.

Ḡe kua ní a nao

²² N̄oɔo, á baade lí misiile a záe lá i ke Diiewa.§ ²³ Asa ḡs̄e mé n̄oɔe mi ũ, lá Kilisi de a gálide pɔ de a me ũo mi ũ an Suabana ũwa. ²⁴ Lá gálidepio í misiile Kilisie, màa s̄s̄ n̄oɔo baade lí misiile a záe yápii guu.

²⁵ Ḡeɔ s̄s̄, á baade líɔ ye a nazi, lá Kilisi ye a gálideɔzi à gí a wēnii ní yáíwa.* ²⁶ A ní gbásí wòlo da'ilekea guu ní yá pɔ aa òo, ɔ aa ḡs̄ aà pɔ ũ, ²⁷ ké à ní kpán'aeke ní gawio tēbatesai, yuunkasai, sáasai, gbásísai, táaesai. ²⁸ Màa à kú ḡeɔ baade àò ye a nazi lá azia mewa. Gbé pɔ ye a nazi ye azia. ²⁹ Gbēe líɔ za azia meuo. I ble kpawá, í laaidɔwá, lá Kilisi í ke a gálideɔewa, ³⁰ ké wá de aà meguo ũ yáí. ³¹ Ayámeto ḡe í go a de ní a daowa, í na a nawa, aá ḡs̄ lán sáwakula ní

‡ 4:25 Zkl 8.16 § 4:32 Kls 3.13 * 5:2 B̄oa 29.18 † 5:16 Kls 4.5 ‡ 5:20 Kls 3.16-17 § 5:22 Kls 3.18, 1Pie 3.1 * 5:25 Kls 3.19, 1Pie 3.7

gbalaowa.† 32 Yá gbia ulea yápi guu, mé má è a de Kilisi ní a gálideo yá ũ. 33 N beeo a de á yá ũ s̄. A baade lío ye a nazi lá azlawa. N̄e s̄ aàli a zá yáda.

6

Néó ní z̄o

1 Néó, naa Diiwa guu àli á de ní á dao yáma, asa bee mé maa.* 2-3 Ali á de ní á dao kpela, ké à aafia, í gēgē dúniau. Yá p̄ Lua díle ní legbēao séian we.†

4 Maeo s̄ ásuli á néo p̄ f̄eo.‡ Ali ní toto, íli ledamá Dii gbēo negwaa ũ.

5 Z̄o, àli á dúnia la diio yáma ní n̄semendoo ní víao ní lualuao, lá Kilisi ále keéwa. 6 Asuli z̄i okunweiana kenéo. Ali Lua p̄eá ke ní n̄sepuao Kilisi z̄o ũ.

7 Ali z̄ike ní áiaa, lá Dii ále keéwa, í ke gbēnazína no. 8 Āo d̄o ké Dii a baade maakea fiaboè, z̄o ge w̄éé.§

9 Dii s̄ àli kené maa lo.* A yāpāsī'oané tó. Āo d̄o ké amp̄io ní ápio pii, á Dii ku musu, íli gbēe z̄aboo.

Ḡskēbo p̄s̄ Lua kp̄awá

10 Yá p̄s̄ ḡn̄ ke: Āo gbāa naa Diiwa guu ní aà iko gbāa z̄o. 11 A ḡskēbo p̄s̄ Lua kp̄awá da pii, ké à e ze giūgiū, í l̄biisi d̄of̄. 12 Asa í ke gbēnazína wále d̄ēkañ̄o, sema nis̄n̄ v̄ai p̄o kú musu. Aa de dúnia bee gusia kibleno ũ ní ní mido ní ní ikodeo. 13 Ayám̄eto ào ḡskēb̄o pii k̄ua pii, ké à f̄o ze ḡi ḡo v̄ai z̄i, í ḡo zea giūgiū apii ke láaa gbea. 14 Āo zea gbāa, í síana d̄o ápi asana ũ, í yáze da m̄o ula ũ.† 15 A kea na ní Luao baokpaa áia kpa kyale ũ,‡ 16 í luanaaíkea k̄ua s̄engbao ũ ḡo pii, ké à f̄o zez̄o Set̄au kagbañe pii. 17 A suabaa si kpa m̄o f̄ua ũ,§ ío Lua yá p̄s̄ de aà Nis̄na f̄enda ũ k̄ua. 18 Alio wabike ḡo pii, ío Lua d̄onle gbea yápii guu ní aà Nis̄na d̄aaaéo. Ali a it̄eke ní mena z̄o, ío wabike Lua gbēñe pii. 19 A wabikeme s̄, ké tó mále yá'o, Lua ma gba lé mà a bao asii oné s̄̄deedesai. 20 Baonapi yáí má de k̄o p̄o wa d̄ak̄p̄e ũ. Āo wabikeme mà kpa s̄̄deedesai, lá à k̄u mà owa.

Lezaam̄

21 Wá gb̄do yenzide Tisiki, Dii z̄ikennáaide, a ma yá o pii baokpáé, ké à è à ma kua d̄o. 22 Ma aà z̄iwá, ké aà wá kua oéé, á n̄se í níni.*

23 Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio wá gbēo gba aafia, aa ní yeak̄si káfiné ní ní Lua náai p̄o aale keo. 24 Lua gb̄ekeke gb̄é p̄o ye wá Dii Yesu Kilisizi láasaiñe nípii.

† 5:31 Daa 2.24 * 6:1 Kls 3.20 † 6:2-3 B̄oa 20.12 ‡ 6:4 Kls 3.21 § 6:8 Kls 3.22-25 * 6:9 Kls 4.1 † 6:14 Isa 11.5, 59.17 ‡ 6:15 Isa 52.7 § 6:17 Isa 59.17 * 6:22 Kls 4.7-8

FILIPIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Báapua búsu wéle séia pɔ́ Pɔlu baonakpau ɔ́ wí me Filipi, Lomadeɔ búsu zi pɔ́ wí me Masedoni guu. Búsupi ku Gelesi búsu gugbántoo oie. Pɔlu wélegea gēn plaade guu ɔ́ à Yesu gálipi dàaleu (Zln 16.12-40). Wéle dasiɔ gbea, gɔɔ pɔ́ a de dakpeuna ũ, ɔ́ à lápi kè Filipideɔne ní nòsemendoo. Ale ní sáaukpa an gba pɔ́ aa kpàsāe gɔɔ pɔ́ Epafɔdi lé mɔ́ a gwai. A mɔ́ le gɔɔ bee sɔ́ a ku yá'la guue. Ale oné lá aa de náaideɔ ũ Kilisie, aasu to anabi egeɔna pɔ́ aa kú ní guuɔ yáɔ ní sásāo.

Pɔlu yá dàale à mè (1.1-11) tó a láasookè Filipi Yesudeɔ yáwa, a pɔ́ i ke nae, i Lua sáaukpa ní yá musu. Bee gbea à yá pɔ́ a leɔ bɔɔlekèné. A yá pɔ́ a su a le dɔo, ama ale Lua náaike naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). A ledà Yesudeɔwa aa ze gbāa, aaiɔ Lua náaike, an lé iɔ doti, aa nízi busakɔe, aai zɔble Luae lá Yesu Kilisi a ze òbnéwa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua ní aà zio yá'ò le pɔ́ Yesudeɔ i si guu (2.6-11). Epafɔdi pɔ́ Filipideɔ aà zì ní gbao Pɔlue ní Timoteo tò ledou pɔ́ Pɔlu ví ní Filipideɔ lé dedee (2.19-30).

Bee gbea Pɔlu òné aa laaika gbé pɔ́ aale baonakpa a zéwaozi. A òné aali a kea ke, aali dēka aa yá pɔ́ aale yá le. Aa gɔ́ lán Yesu Kilisiwa (lee 3). Lápi mīde ní ledamáo ní sáaukpaao ní fɔkpaamáe.

Wí me lápi pɔ́na lá, asa wà pɔna yá'ò lápiu sea a daalekdi e a láakiwae. Pɔna i bɔ Kilisi náaikea kíe. N ye nyɔ pɔnapɔ ví sāa?

Pɔlu wabikea Filipideɔne

¹ Ma Pɔlu ní Timoteo, wá Kilisi Yesu zòblenaɔ wámē wa láe bee kè Lua gbé pɔ́ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaɔne ní ní gbēzɔɔ ní ní dnledeɔ. ² Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkekeé, aai á gba aafia.

³ Gɔɔ pɔ́ á yá dòmagu pii, miɔ ma Lua sáaukpaē. ⁴ Ma wabikea guu pii miɔ wabikeé ápii ní pɔnao, ⁵ ké á ɔ kumano baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e ní a gbāo yáí. ⁶ Má dɔ́ sásá, lá Lua zì maa dàale á guu, aɔ ke, i a mīde Kilisi Yesu mɔ́l. ⁷ A maa ké máo á yá kua ápii màa, asa á yá dɔ́ ma sɔ́wa. Ma daakpeun nò, ma zea ní baonapio a slana bɔa yáín nò, ápii á ɔ ku zì pɔ́ Lua dàmeē a gbēku guu. ⁸ Mále á bēkeé ápii, lá má kú Kilisi Yesu sɔ́ guuwa. Lua mé ma seelade ũ. ⁹ Mī wabikeé á yeakɔi àò káfi àò gé dɔ́a ní wékēa wásawasao guu, ¹⁰ ké á e yá pɔ́ maa àò ke dɔ́, iɔ ku nòsedoudeɔ ũ táaesai Kilisi mɔ́l.† ¹¹ Beewa maakea pɔ́ Yesu Kilisi i mɔ́oné a líala, wí Lua tɔbɔ, wí aà sáaukpa.

Kilisi mé Pɔlu wēni ũ

¹² Gbēɔ, má ye àò dɔ́ ké yá pɔ́ ma le tekpa baona gea aeue, ¹³ ɔ́ sosa kibedāanaɔ pii ní gbé kɔniɔ dɔ́ ké Kilisi yáí wà ma dai kpéu.‡ ¹⁴ Ma daakpeu yáí wá gbé dasideɔ Dii náaike de yáala, ɔ́ an sòdilea káfi, aale Lua yá'ò gbēɔne víasai.

¹⁵ Slanae, an gbēeɔ i Kilisi yá waasoke denla ní wedɔakɔeio yáíe, gbēeɔ sɔ́ ní nòsemaao. ¹⁶ Gbē beeɔ i ke ní yeamazioe, asa aa dɔ́ ké zea ní Yesu baokpaao yáí ma yeò kpéu la. ¹⁷ Wedɔnedepiɔ sɔ́ aafí Kilisi yá waasoke denlaweelea yáíe, i ke ní nòsepuaɔ no. Aale e wále ma kua kpéu taasi káfi meē. ¹⁸ Yáe yá? Mɔ́afilii

* 1:1 Zln 16.12 † 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zln 28.30

guun nò, slana guun nò, apii lé, wàle Kilisi yá waasokεε. Ma pɔ na ní beeo, mé ma pɔ a εa ke na ɓ, ¹⁹ asa má d̄s ké wabi pɔ ále kemεε ní Yesu Kilisi Nisina dɔnleɔ a to mà ɓ. ²⁰ Ma wé d̄i mé má a náai v̄i maamaa, ké wí a ma kú yáε guuo. Asa máɔ Kilisi tɔɔɔ ma kuau ní s̄sɔ dilea gɔɔpiie, at̄esa tia, má kún nò, ma gan nò. ²¹ Asa Kilisi yáí má kúí, mé ga demεε ài ù. ²² Ama tó má kú w̄eni guu, bee demεε z̄i aide ù. Má d̄s lá má seɔ, ²³ má kú plaplæ. Má ye ta màɔ kú ní Kilisio, we maameε de lak̄ia z̄ázá. ²⁴ Ama à kú màɔ ku w̄eni guu á yáíε. ²⁵ Bee f̄ea vlo. Má d̄s ké má ḡɔ màɔ kúánɔ ápii, ké à e gé æ ní pɔnao luanaaika guu. ²⁶ Beewa gɔɔ pɔ má εa mɔ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa íandãa zé e maamaa ma yáí.

²⁷ Apii lé, tó ma mɔ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaal ní Kilisi baona yáo, ké tó mále á bao ma, mà ma á zea giugiú ní ledouo, ále d̄εka ní n̄semendoo baonapi zé yáí. ²⁸ Asu tó á ibεεɔ yáε iwãa ká á pɔao. Bee aɔ dené seela ù ké aa mip̄ε kaalewa, ápiɔ s̄sɔ ɓaa maa. Bee b̄ɔ Lua kíie. ²⁹ Asa Lua á gbá zé à taasike Kilisie, i ke à náaika adɔ no. ³⁰ D̄εε pɔ á è mále ká yãa\$ mé á mà mále ká e tia, á kú d̄εε doupi guu.

2

Ziabusaa

¹ Lá á naa Kilisiwa káfia vlé, lá aà yeaázi lé tékpaágu, lá á lé dou ní aà Nisinao, lá á k̄s w̄ena vl ní sósobio, ² à láasoo dou ke, á yeak̄i ɓɔ dou ledoudeɔ ù, p̄eãdoudeɔ ù. Bee a ma pɔ ke na à ke zài. ³ Asu yáε ke denla ge yòk̄ka yáio. Ziabusaa guu àli k̄s da gbia de áz̄iala. ⁴ Gb̄ee su láasooke az̄ia m̄endo yáwao, aà gb̄epáleɔ pɔ ke ɓ. ⁵ Aɔ n̄sε pɔ Kilisi Yesu vl vl s̄s.

⁶ Aà lua'ia, i gbãa'e a sáaa ní Luaokewao,

⁷ à az̄ia gwea tó à z̄oke s̄ε,

à ḡɔ gb̄enaz̄ina ù à gb̄enaz̄inke s̄ε.

⁸ A az̄ia bùsa à mis̄ile e à ḡè ḡàð, e gaa lip̄aak̄ɔawa se.

⁹ Ayãmeto Lua aà s̄ε les̄i,

à tó pɔ de tó píila kp̄àè,

¹⁰ ké tó wà Yesu tó sí,

gb̄épii a kúle* luabe ní t̄ɔleɔ ní t̄ɔle z̄ieo,

¹¹ gb̄épii i o Yesu Kilisi mé Dii ù

Mae Lua t̄ɔɔɔa yáí.

¹² Bee yáí ma gb̄é yenzideɔ, lá i ma yãma gɔɔ pɔ má kúánɔ, at̄esa lá má kúánɔ tia, à á ɓaa maa lepapa ní vlakea Luaεo ní lualuao. ¹³ Asa Lua mé lé z̄ike á guu, ále á gba a p̄eãka ni ní a kea zé. ¹⁴ A yápii ke yák̄t̄ε ní z̄ɔao sai, ¹⁵ ké à ḡɔ táaesai yãesaideɔ ù, Lua ní s̄asais̄ ù gb̄agb̄e s̄ásaa d̄ɔsais̄ guu.† A gupuné dúniaw lán saanaɔwa, ¹⁶ ɓ w̄eni yá kú, ké mà e íanadã á yá musu Kilisi m̄z̄l. Tó ále ke mà, mi bà p̄a leo, mi z̄ike páo. ¹⁷ Baa tó ma au a t̄le á luanaaika sa'o'í ù, ma pɔ na, mé mále p̄ɔnakεánɔ ápii. ¹⁸ Ap̄iɔ s̄s à p̄ɔnake màa, wí ke s̄anu.

Tim̄tee ní Epaf̄odio

¹⁹ N Dii Yesu báaaw má ye mà Tim̄tee z̄lwá tia, ké mà e á bao ma, ma s̄s i níni. ²⁰ Gb̄é pɔ wá láasoo dou á yáɔ d̄ɔ aà s̄swa slana kuo, aà bàasio. ²¹ Gb̄épii

zla yá mé ì dɔaaè, i ke Yesu Kilisi yá no. ²² A dɔ lá Timɔtee náai vɪ, à zlkèmano baona yá musu lá né ì zìke ní a maeowa. ²³ Tó má a zea dɔ súsu, má ye mà aà zìwá gɔɔ. ²⁴ N Dii báaao mále e má mɔ á gwai tia mazía.

²⁵ Wá gbèdo Epafodi, ma zlkèndee, mé ma zìgɔ dee pɔ a aà zì dɔimalè ní pɔ pɔ mále a nideɔ, má è a maa mà aà gbaewáe. ²⁶ Ale á beeke ápii mé aà pɔ yá, ké a aà gyákea bao mà yáí. ²⁷ A gyákè slana e à kà gaa, ɔ Lua aà wɛnagwá. I ke aapi ado no, ní mapioe lɔ, ké ma pɔsia su zɔɔkúo yáí. ²⁸ Ayámɛto mále ke kpakpa mà aà gbaewá, ké à wɛsikɔle, á pɔ i ke na, ma nɔse i níni. ²⁹ A gbáakpaaazi ní pɔna zɔɔo naa Diiwa guu. A gbé bee taa kpela. ³⁰ A gò lɛɛ aà ga Kilisi zì yáíe. A gí a wɛnii, ké à e dɔnlɛ pɔ á fɔ kemɛeo kemɛe yáí.

3

Kilisi dɔa

¹ Ma gbéɔ, yá pɔ gòn ke: A tó á pɔ à na Diiwa. Yá dotù ea oaé zì'ùmanɔ, mé a de á aafia ù. ² A laaika gbɛnazín àwalewanaɔzi. A laaika vɛikɛna pɔ aai ní taitaipiozi!* ³ Wá gbé pɔ wi Lua sisi ní aà Nisína gbáao, wi íanadá Kilisi Yesu guu, mé wiliɔ wázía yá náai vɪɔɔ, wáme wá tɔzɔn slandeɔ ù. ⁴ Mapi, má zɛvɪ màɔ mazía náaike. Tó gbé lé e á azía náai vɪ, má vɪ deaála. ⁵ Ma tɔzɔ ma gɔɔ swaaɔde zíe. Isailin ma ù ia guu, Bɛyámɛɛ bui, Ebelu bui zálala.† Mɔizi ikoyá musu má kú Falisio gáli guu.‡ ⁶ Má áiavɪ, ma ladá Yesudeɔwa.§ Yákea a zéwa Mɔizi ikoyá guu gbèe i fɔ ma tàae èo. ⁷ Ama yá pɔ má kúa ài ù yáa beɔ gɔmɛe yá àisai ù tia Kilisi yáí. ⁸ Azaiasa ma yápii díle àisai ma Dii Kilisi Yesu dɔa pɔ de a piia yáí. Kilisipi yáí ma ɔkpá yápiizi bisa ù, ké màɔ aà vɪ, ⁹ míno naawá, mà e màɔ na ní Luao Kilisipi náaikea yáí. Asa Lua lí tó yá bɔrɔnɔ na ikoyádaa yáí no, i to yá bɔrɔnɔ na Kilisi náaikea yáíe. ¹⁰ Yá pɔ má yei mé de mà Kilisi dɔ ní gbáa pɔ á bòd gauo, mí taasikeaànɔ, mí gɔ laaáwa aà ga guu ¹¹ mí gbsa gɔ gáɔ ù.

Pɔ pɔ nɛle yá lea

¹² I ke má lè má kù à pèea no, mále yáe ké mà yá pɔ Kilisi Yesu ma si a pɔ ù yáí sí ma pɔ ù. ¹³ Gbéɔ, mi e má sí gíao. Yá mɛndo mále ke, mi nɔnɔ pɔ pɔ kú ma aɛɔi, pɔ pɔ kú ma kpɛɔ láasookesai. ¹⁴ Mále pɔ pɔ ma wé dɔi ya mà ài pɔ Lua wá sisiwá musu e naa Kilisi Yesuwa guu. ¹⁵ Wá gbé kásaao wàɔ láasoo bee vɪ. Tó á láasoo pàle vɪ, Lua a á wé kéé yá bee musu. ¹⁶ Apii lé, lá wá kua kà a léu, wá gé aɛ zé dɔupi guu.

¹⁷ Gbéɔ, à ma kea ke* lá wa a taa kèé, í wéte gbé pɔ an kua kpáaíɔzi. ¹⁸ Miso oé yáa mòɔmɔɔ, mé ma ea mále oé tia lɔ ní wé'io, gbéɔ ku dasi, an yákea tò aa de Kilisi gaa líwa ibeɔ ù. ¹⁹ Aa mipè kaalewa, an gbɛe mé ní dii ù, wiyá mé ní íandáɔ ù, dúnia yá an láasoo ɔ kuwá. ²⁰ Wápio sɔ, luabe gbéɔn wá ù, wá wé dɔ Suabana pɔ a bɔ wezi, ɔn Dii Yesu Kilisi ù. ²¹ A wá mè gbáasaiɔ lí lá a mè gawidewa ní a gbáa pɔ á fɔ to pɔpii misiileeo.

4

Lɛdaama

* 3:2 Gal 6.12-13 † 3:5 Lom 11.1 ‡ 3:5 Zln 23.6 § 3:6 Zln 8.3 * 3:17 1Kln 4.16, 11.1

¹ Ayāmeto ma gbé yenzide, á gbé pó mále á beeke á de ma íandábo pó mi pónakeò ú, à zea giúgiú naa Diiwa guu màa.

² Ma awakpá Evodie ní Sentisio aáo ledou ví naa Diiwa guu. ³ Mpi s̄ ma zíkendee nááide, ma wabikéma, d̄ n̄epiòle, asa aa taasikémanò baonakpaa guu ní Kelemaao ní ma zíkendee. An tó kú àizána taalau.*

⁴ A tó á pò àò na Diiwa ḡopii. Má òé l̄, à tó á pò àò nawà. ⁵ A ázla busa gbépiié. Dii kái. ⁶ Asuli yáe k̄aakeo.† Yápii guu á wabike Luawa, í yágb̄awà, í aà s̄aukpa, í á yá'omaò oè, ⁷ Lua í á n̄s̄e ní á láasoo daé dou naa Kilisi Yesuwa guu. N̄s̄edaadoupi kè zài, a de gb̄enazína d̄s̄aa.

⁸ Gb̄é, yá pó ḡén ke: Yá pó síana ví mé a gb̄ia, yá pó zeví mé a gb̄así v̄io, yá pó na mé a báaa ví, yá pó maa mé wí a s̄aukpa, àli láasooke yá beew̄a. ⁹ Yá pó má dàdaé á sí, yá pó á màa mé á èa, à yá beeo ke, Lua Aafiade íò kúán.

P̄lu Filipide s̄aukpa

¹⁰ Ma pò na Diiwa à kè zài, asa á láasoo èa s̄ua sa. A ma yádaa yáa fá, zé i eo. ¹¹ Mi o màa ké mále taasike yáí no, asa má dàda baa lá a de pii, ma kua kamague. ¹² Má taasi d̄s̄ mé má nama d̄s̄. Ḡopii gupiiu k̄aa ge n̄ana, p̄dinzi ge p̄kēs̄ama, a yáe vím̄e l̄o. ¹³ Má yápii f̄s̄ naa Kilisi pó í ma gba gb̄awa. ¹⁴ N̄ beeo ké á báa kú ní ma taasik̄eao, a yámaakè.

¹⁵ Filipide, á d̄s̄ ázlaw̄a, ma baonakpaaé k̄aa guu ma b̄oa á Masedoni búsuu, Yesu ḡalie ò kú ní d̄bamaleoo, á báasio. ¹⁶ Baa ḡop pó má kú Tesaloni,‡ a pó pó mále a nideò kp̄s̄am̄e de ḡen doa. § ¹⁷ I ke gba mále w̄ēle, á ài k̄áfla Lua k̄í mále w̄ēle. ¹⁸ Ma pó pó á kp̄s̄am̄e è, à p̄a e à d̄ia. Epaf̄odi á gb̄aò kp̄aa, pó m̄da sa. A de sa'ob̄o pó a ḡí na Lua* í kaaàgu à si ù. ¹⁹ Ma Lua a pó pó á a ni ví kp̄awá pii naa Kilisi Yesuwa guu a àiz̄e gawide léu. ²⁰ W̄aò wá Lua wá Mae t̄b̄o ḡopii! Amì.

²¹ A f̄kpa Lua gb̄éowa pii naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee pó wá s̄anuò f̄kp̄awá. ²² Lua gb̄é f̄kp̄awá nípii, at̄esa an gb̄é pó kú Sez̄aa beo. ²³ Dii Yesu Kilisi gb̄ekekéé á nis̄nau.

* 4:3 B̄oa 32.32-33, Sou 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5 † 4:6 Mat 6.25 ‡ 4:16 Zin 17.1 § 4:16 2Kln 11.9 * 4:18 B̄oa 29.18

KɔɔɔSIDEɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Kɔɔɔsi de Tuukii búsu wéle mendo ũe. A ku Efese gukpe oi kiloo òaa do taawa. Pɔɔɔlu iwa Kɔɔɔsi gbé Epafa mé gè ní baona yáo we séia (1.7, 4.12).

Pɔɔɔlu de dakpeuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ Epafa mò a òè Kɔɔɔsideɔ lé swádo yá dɔɔsaizi. Waasokenaeɔ lé e tó gbé ye Lua dɔ, i a suaba, sema wá kúle pɔɔne, wi tɔzɔ, wi blɛeɔ té. Bao íi bee maà gbɛa gɔɔ Pɔɔɔlu lakè Kɔɔɔsi Yesudeɔne à mè Yesu Kilisi náaikea mé i gbé suaba ado. A lápi dī Tisiki ní Onɛziúoe.

Fɔkpaamá ní Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-14) Pɔɔɔlu Kilisi kíake òbɔwɛ. A de pɔ́piia, baa nisln gbáa, ɔme a gáli mí ũ (1.15-2.3). Bee gbɛa Pɔɔɔlu ní gbá laai eeyá pɔ́ aa kúaa yá musu (2.4-25). A yádàné wèni dafu pɔ́ wá vɔ́ naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ní kɔɔ yá, uadeɔ kua ní kɔɔ yá ní wá kua Yesudesaiɛɔ guu yáo (3.1-4.6).

Lá midɛkɛli Pɔɔɔlu fɔkpa gbéɔwa (4.7-18).

Anabi eɛnaɔ í mɔ́ ní yáɔ dasi. Ampii aali to Yesudeɔ pãale zé maae, aali Yesu náaikea a zéwao. Bee yá mé tò Kɔɔɔsideɔ lá gbáakpa Kilisi dea pɔ́piia yáwa. ɔme í Ibiisi ba polo gbéwa à aà bɔ zɔbleu ado.

Sáaukpaá ní wabikeaɔ

¹ Mámɛmaa Kilisi Yesu zina Pɔɔɔlu lá Lua yeiwa ní wá gbé Timotee, wa láe bee kè ² wá gbé náaiɛe pɔ́ an kua adoa naa Kilisiwa Kɔɔɔsione. Lua wá Mae gbɛkekeé, í á gba aafia.

³ Gɔɔpiii wá wabikea guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, ⁴ asa wa á Kilisi Yesu náaikea bao mà ní á yea wá gbéɔzio pii, ⁵ ké á wé dɔ pɔ́ pɔ́ dileaé luabei yáí. A yá slande mà yã baona pɔ́ wa kpáe guu. ⁶ Baonapi lé ne'i, àle ɔta dúnia guu pii, lá a kè á guu za gɔɔ pɔ́ á mà mé á Lua gbɛke sáasá dɔwa. ⁷ Epafa wá zikɛndee yenzide mé yápi dàé wá gɛe ũ. Kilisi zikɛnnáaiɛe, ⁸ ɔme yeakɔi pɔ́ Lua Nislna á káwá òwɛ.

⁹ A yáí tò za gɔɔ pɔ́ wa á bao mà, wiɔ wabikeé Luawa láasai, aà to à a pɛã dɔ wásawasa, aà Nislna í á gba ɔnɔ ní wezɛo pii, ¹⁰ ké à ku lá Dii yeiwa, á yá pii í kaaagu. Beewa á yãmaa pii kea à ɔta, á Lua dɔa iɔ káfi, ¹¹ í gbáa yápii guu aà gbáa gawide léu, ké á yápii fɔ́ ní menao ní pɔnao, ¹² í Mae Lua sáaukpa, asa à wá ká baa pɔ́ a dile a gbéɔne a gupauwa. ¹³ A wá bɔ gusia ikou, à wá kpá a Né mɛndona yenzide kpalau. ¹⁴ Aà sabai wa gɔ́ wéɛ ũ, wá duuna kèwá.*

Kilisi dea pɔ́piia

¹⁵ Kilisiá Lua pɔ́ wli e ní wéoo taac, ɔme yoa ũ Lua pɔ́keɔ guu pii.

¹⁶ A pɔ́pii kè musu ní tɔleɔ, pɔ́ pɔ́ wli e ní pɔ́ pɔ́ wli eoo, kpalablenɔ ge diiɔ ge gbáadeɔ ge ikodeɔn nò. Pɔ́pii bɔ aà kíe,

* 1:14 Efe 1.7

mé aa ku àà pò ù.†

17 A ku pópíi áa,
pópíi kú àà sabaie.

18 Òme a gálide pò de àà me ù mi ù.

Òme dàalena ù, gábo séia ù,
ké àà gò pópíi d̄aana ù.‡

19 Asa à kà Luagu,
ò a tò a k̄ea píi p̄ewà.

20 A tò pópíi keano na àà sabai,
pò pò kú t̄ōlēo ge musuon nò.
Aà au pò b̄l̄e lip̄aak̄awa
mé mò ní aafiapio.

21 Apio s̄ó á k̄ea Luawa ȳaa. Aà ib̄ēon á ù á láasoo ní á v̄aikāo ȳái, 22 ò Lua tò a keano na Kilisi gaa a gb̄enazinke me guu ȳái sa, ké à á kpán'aek̄e gb̄ás̄isai, s̄aasai, t̄aaesai, 23 tó á z̄ea gb̄aa á luanaaika guu deesai ḡúgiù, mé í k̄e zia'ea ȳá pò á k̄ua baona pò á mà guuwao. Wà baonapi kpà gb̄é pò Lua k̄e z̄l̄e laone piie, mé mapí ma P̄lu ma ḡò a kp̄ana ù.

P̄lu z̄l̄ēa Yesudeone

24 Tiasa mále p̄onake ní taasi pò mále ke á ȳáio. Ia pò wa dà Kilisiwa, mále a pò pò ḡò ma ma m̄ewa mà b̄olei aà gálide pò de àà me ù ȳái. 25 Lua z̄id̄amee, ò ma ḡò gálidep̄io d̄onlede ù. Ma aà ȳá'òé, à p̄ewá. 26 Asiiȳá pò ulēa gb̄é̄one za as̄niz̄i zad̄o Lua í d̄únia k̄áleo òme b̄ò Lua gb̄é̄one gup̄uau sa. 27 Lua ye aa d̄ó lá asiiȳápi gb̄ia z̄ò á buip̄aleone. Asiīpin ke: Kilisi kú á guu, ò á w̄é d̄o gawii. 28 Aà ȳá waaso wi ke gb̄é̄piie, wi l̄edaomá, wi ȳadaò gb̄é̄piie ní òno piio, ké wà gb̄é̄pii kpán'aek̄e naa Kilisiwa wásawasa. 29 A ȳái tò mi z̄l̄e, mi d̄eeka ní aà gb̄aa pò lé z̄l̄e ma guu maamao.

2

1 Má ye àò d̄ēe z̄ò pò mále k̄áé d̄ó, ap̄io ní Laodisideò ní gb̄é pò wi w̄esik̄oleo p̄ii, 2 ké aa e ní s̄òdile, aa nak̄wa aa yek̄ò, mé w̄ez̄e guu aaiò Lua asiiȳá pò de Kilisi ù d̄ó wásawasa, aai a ài z̄ò e. 3 Aà guu òno ní d̄òao àizee p̄ii ulēau. 4 Mále bee oé, ké gb̄e su á s̄ásá ní lenaoo. 5 Baa tó má kúán̄o, ma láasoo ku, má è ále ȳáke a z̄éwa, mé á Kilisi náaika gb̄aa, ò ma p̄ò k̄ena.

P̄spii p̄ēamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sí á Dii ù, àò naawà mà, 7 á z̄l̄na ío p̄élea aà guu, í z̄ed̄ou, ío gb̄aa aà náaika guu lá wa dàéwa, ío Lua s̄áukpa maamaa. 8 A laaika ké gb̄e su d̄òa gb̄aa k̄ásá è á s̄ásá ní gb̄enazina felekaa òno p̄á giioo. Yá beeo í b̄o felekaa pò pò w̄i misiilenéò k̄íe, Kilisi k̄íi no.* 9 Asa luakea píi p̄ewà aà gb̄enazinke guu. 10 Naa gb̄é pò de gb̄aa píi ní iko piio mide ùpiwa, apii p̄ewá. 11 Naawà a t̄z̄ò b̄oa á dàau ù. Í ke t̄ò pò w̄i z̄ò ní òno, pò Kilisi í z̄on̄e. 12 Asa da'ileka guu wà á v̄iaàn̄† mé a v̄uaàn̄, ké a gb̄aa pò Lua aà f̄le b̄ò gau náaik̄e ȳái. 13 A de geò ù ȳaa Luae á t̄aaeò ní á luanaaikesaio ȳái,‡ ò Lua á gb̄á w̄eni dafu ní Kilisio s̄anu, à s̄uuk̄ewan̄o ní wà t̄aaeò píi. 14 Lua wà t̄aae taala pò wà dá ȳáu bad̄e, a se pa lip̄aak̄awa. 15 Kilisi gaa líwa báa b̄ò diio ní gb̄aadeola, à b̄ònt̄o gup̄uau à ní kpán'aek̄e z̄l̄z̄ò ù.

† 1:16 Efe 1.21 ‡ 1:18 Efe 1.22-23 * 2:8 Gal 4.3, 9 † 2:12 Lom 6.4 ‡ 2:13 Efe 2.1-5

16 Ayāmeto ʼasu to gbēe yādilēe pɔblea ge imia ge dikpe ge mɔbɔa dafu ge gɔɔbɔa yá musuo. § 17 Yá beeo píiá yá pɔ wà mè a mɔ taae, Kilisi mé a slana ũ sa. 18 Asu to gbé pɔ í giye gbéowa aa nízla busa, aa wabike ní malaikaɔ kèse kūao á bɔbɔɔsio. Wépfungu'ea yá mé ɔ gbāa gbé bee taae, ɔ í fan gii dá a dúnia láasoo yá musu. 19 A pea Kilisi pɔ de mi ũwao. Naawà guu megu pii í kɔ'eu, aa nakɔwa kí zɔ sabai, ɔ gbá lá Lua ye à gbāwa.*

20 Lá a ga ní Kilisio felekaa pɔ pɔ wí misiilené yá musu, bɔyái i yādilene ma lán dúnia gbéowai? 21 Wí me n̄su ké na n ɔzlo, n̄su ké ieo, n̄su ɔká kéwao. 22 Pɔ beeo pii í láa an mɔaokɛa guue. Gbēnazina yādane ɔ wa tei we. 23 Ūnɔ tó mé dɔ yá beowa. Wàle lousisiyá kakané ní zlabusaa ní ladaanzlawao. N beeo aali kpá wá dāaeo.

3

Kua wēni dafu guu

1 Lá a vu ní Kilisio, à to luabe yá dɔaaé, asa we Kilisi zɔleau Lua ɔplaii.* 2 A tó á láasoo àn ku luabe yápiwa, asu àn ku dúnia pɔwao. 3 Asa a ga, á wēni ulea ní Kilisio Lua guu. 4 Lá Kilisi de á wēni ũ, tó à bò gupuau, ápiɔ sɔ á bɔaànɔ ní gawio sa.

5 A yáí tò à dúnia yá pɔ kú á n̄se guu de: Káaluakaa, dɛ'li, mefelea, vāi nidea ní blikeao. Pɔ pɔ gbé lé a blike gɔ aà dii ũe. 6 Yá beeo yáí Lua a pɔkumabɔbɔ a yāmansaiwa. 7 Ápiɔ sɔ á kú a guu yāa, à dɔaaé. 8 A ɔkpa yáe beeo sa: Pókuma, kpēne, n̄sepási, gbésɔsɔa ní wisaiyá'ao. 9 Asu ɛetokɔeo, asa a á dāa zi ní a yákeao bɔlala, 10 a a dafu pɔ í á lile gbé dafu ũ dà, ké à gɔ lán Lua pɔ á ké dafuwa,† í aà dɔ. 11 Kua maa Yuda ní buipaleɔ dodo kɔeo, ge t̄zɔnaɔ ní gyafɔdeɔ, ge gusɔdeɔ, ge ladɔnsaiɔ, ge zɔɔ ní wēeɔ. Kilisi mé ní ũ m̄pii, a kú ní guu m̄pii.

12 Ayāmeto, lá Lua á sé a gbé yenzideɔ ũ, yá pɔ de à dan ke: Wēnadane, gbēke, zlabusaa, n̄senie ní menao.‡ 13 A kɔ fɔ. Tó yāe sù gè á zāngu, à s̄uuke ní kɔo. Lá Dii s̄uukéánɔ, à ke ní kɔo maa sɔ. § 14 Azaiasa àn yekɔi, asa bee í mɔ ní ledou yákelesaio. 15 A to aafia pɔ Kilisi í ní gba yá dɔaaé á sɔ guu, asa kua ní kɔo aafia Lua á sisiwá medoudeɔ ũ. Aɔ Lua s̄aukpa. 16 A to Kilisi yá zɔleki e á n̄seu maamaa, í yadakɔe, í ledakɔwa ní ɔnɔ p̄io. Lua s̄aukpa guu à lesiè á sɔ guu ní souo ní táasileao ní le pɔ aà Nisina í daeo. 17 Yá pɔ ále ke ge ále o pii, à ke ní Dii Yesu tɔo, í Mae Lua s̄aukpa ní aà gbāao.*

Lua gbé kua

18 N̄eɔ, á baade lí misiile á zác.† Maa à kù àli ke naa Diiwa guu. 19 Ḡeɔ, á baade líɔ ye a nazi.‡ Asu àn p̄s̄ínɔ. 20 Néɔ, à á de ní á dao yāma yápii guu, asa bee mé í ka Diigu. § 21 Maeɔ, ásuli á néɔ pɔ fele à ní kúsu kwéo.* 22 Zɔɔ, à á dúnia diiɔ yāma yápii guu. Asu zɔ ɔkunweiiana kenéo. A zikené ní n̄semendoo Dii v̄lakenaɔ ũ. 23 Yá pɔ ále ke pii, àli ke ní n̄semendoo, lá Dii ále kèewa, i ke

§ 2:16 Lom 14.1-6 * 2:19 Efe 4.16 * 3:1 Sou 110.1 † 3:10 Daa 1.26, Efe 4.22-24 ‡ 3:12 Efe 4.2 § 3:13 Efe 4.32 * 3:17 Efe 5.19-20 † 3:18 Efe 5.22, 1Pie 3.1 ‡ 3:19 Efe 5.25, 1Pie 3.7 § 3:20 Efe 6.1 * 3:21 Efe 6.4

gbɛnazina no. ²⁴ Aɔ dɔ kɛ Dii a fiaboɛ àizāna ũ. Dii Kilisi ále zɔbleɛ. ²⁵ Väikena a a väi gbɛ'e. Lua lí gbɛɛ zāboo.†

4

¹ Dii, à á zɔɔ gwa a dɔɔwa súsú. Aɔ dɔ kɛ ápiɔ sɔ á Dii vɛ musu.*

² A ázia kpa wabikea Luawawa, í itɛkɛð ní aà sáaukpaao. ³ A wabikɛwàwɛɛ ɔ, aà zɛwɛwɛɛ wà a yá waasoke, wí Kilisi asiiyá'òné. A yáí wà ma dai kpéu. ⁴ A wabikɛmɛɛ má yápi o wásawasa lá à kù mà owa. ⁵ Aɔ ázia kúa dɔ Yesusaideɔ guu ní òno. Ali yá pɔ Lua a zɛbòɛ kɛ.† ⁶ A tó á legbe'i àɔ na, ɔ káfia vɛ, ɔ yáwea baadewa dɔ.

Lezaamá

⁷ Wá gbɛ́ yenzide Tisiki, ma dɔnlɛde zɛkɛndee náaide Dii zɛ guu, a ma baokpaé pii. ⁸ Bee yáí mále aà zɛwá, aà wá kua oé, á nòɛ i níni.‡ ⁹ A gbɛdo ɔneziũ, § wá gbɛ́ náaide yenzide lé mɔaànɔ. Aa lakɛi yá oé pii.

¹⁰ Alisaka pɔ wá sánu kpéu fɔkpáwá ní Baanaba dáuna Maakuo. Wá Maakuo yá'óé kò. Tó à ká á kí, à gbáakpaazí. ¹¹ Yesu pɔ wí mɛ Yusitu fɔkpáwá ɔ. Yuda pɔ wále kpala pɔ bɔ Lua kí zɛ sánuɔ lén we. Aa ma nòɛ níni. ¹² A gbɛdo Epafa,* Kilisi Yesu zòblena fɔkpáwá. ɔ dɛɛka ní wabikeaéo gɔɔpii, kɛ à e zɛ gbāa, í kásaakū, Lua pɔɛá i pɛɛwá wásawasa. ¹³ Má ò ále zɛkɛé maamaa á ní Laodisideɔ ní Iɛlapɔlideɔ. ¹⁴ Wá lòotoo yenzide Luku ní Demasio fɔkpáwá. ¹⁵ A fɔkpa wá gbɛ́ pɔ kú Laodisiɔwa ní Nimfao ní gbɛ́ pɔ aal kɔ káaa aà bɛɔ. ¹⁶ Tó a lác bee kyoké, à kpa Laodisi gálidɛɔwa aa a kyokɛ, í ní pɔ kyokɛ sɔ. ¹⁷ A o Aasipue, aà laaidɔ Dii zɛ pɔ wa dàɛwa, i a midɛ.

¹⁸ Ma Pɔlu máme ma fɔkpaawáɛ bee kɛ́ ní mazɛa ɔo: Ma fɔkpáwá. A to ma kua kpéu yá àɔ dɔágu. Lua gbɛkɛkɛé.

† 3:25 Efe 6.5-8 * 4:1 Efe 6.9 † 4:5 Efe 5.16 ‡ 4:8 Efe 6.21-22 § 4:9 Flm 10 * 4:12 Kls 1.7, Flm 23

TESALONIDEɔ LA SEIA

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Tesalonía Masedoni búsu wéledaε. A ku Gelesi búsu saε, Lomadeɔ mé iko víwà. Pɔlu wélegea plaade guu à gè Filipi giaε, a gbèa Tesaloni. We à gáli dàaleu, ama i gɔɔplake weo, asa Yudaɔ bɔ́ aà kpe. Wà nàewà aà bɔ́ Tesaloni. Ké à bɔ́ we à tà Belee (Zln 17.1-10). Gbezã gɔɔ pɔ́ a ku Kɔleni, ɔ́ aà Iwa Timotee mé aà lè we, à Tesalonideɔ yá sèle siuè. ɔ́ Pɔlu a lá séiaε bee kè Tesalonideɔne.

Bao pɔ́ Pɔlu mà Tesaloni Yesudeɔ yá musu aà pɔ́ kè na. A Lua sáaukpa Tesaloni Yesudeɔ yákea pɔ́ lé gbéɔ da zéwa yá musu. Aà zíkεa we yá'oa né gbεa à mè á εa mɔ́ wékpaleńzi (1.1-3.13). A ledámá aa ze gbáa Dii guu, aa wetá wáɔ gé ae ní Yesu yáo (4.13-5.11). A midεkɩ à ledáumá à fɔkpámá ɩ. (5.12-28).

Pɔlu gɔɔgbεzãzɩ yáo bɔɔlekè ɩ. A òwεε wà gupu gbéɔne, wàɔ dɔ́ ké zɩewa wáɔ kú ní Diio gɔɔpii (4.17).

Tesalonideɔ ze'obané

¹ Má Pɔlu ní Siliv̄εεo ní Timoteeo wámε wa láe bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa na Mae Lua ní Dii Yesu Kilisiowaɔne. Lua gbékekeé, i á gba aafia.

² Wá wabikea guu á yá ɩ òwágu gɔɔpii, wɔ́ Lua sáaukpa á baade pii yá musu. ³ Ké i zíkε á luanaaikaewa, mé á yea gbéiá yá'oa ní léo yá no, mé á wεdɔ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yáí, a yá ɩ òwágu Lua wá Mae kùε. ⁴ Wá gbé Lua yenzideɔ, wá dɔ́ ké Lua á sé, ⁵ asa ké wa baonakpáé, wi mɔ́ ní yá'oaɔ adoo, wa mɔ́ ní Lua Nisína gbáaoε, yápi wá kúa gbáa maamaaε. A dɔ́ lá wá kuò á guu á aafia yáí, ⁶ ɔ́ a gɔ́ wápiɔ ní Diio dàdanaɔ ũ. Taasi zɔɔ guu a yápi sí ní pɔna pɔ́ Lua Nisína dàáguo,† ⁷ ɔ́ a ze'ò ɩ Yesude pɔ́ kú Masedoni búsuuɔne ní Gelesi búsuɔ pii. ⁸ Dii yá bɔ́ á kɩi, i ze Masedoni ní Gelesio adoo, á Yesu náaikaε yá lígua pii, a baokpaa ví ɩo. ⁹ Wáλε o lá wa ze'è á kɩi, lá a bɔ́ dii εgenaɔ yáú a zè ní Luao, ɔ́ ále zɔble Lua béε standepie, ¹⁰ ále aà Né Yesu pɔ́ à aà bɔ́ gau dá e aà bɔ́ luabe, i mɔ́ wá sí pɔkúma pɔ́ Lua a bɔbɔmáwa.

2

Pɔlu zíkεa Tesaloni

¹ Ma gbéɔ, á dɔ́ ázlawa ké wá ze'ea á kɩi i ke páo. ² A dɔ́ lá wá ladáwá, wa taasiké Filipi káau,* ɔ́ wá Lua tò wa sɔ́dɩle, wa baona pɔ́ bɔ́ aà kɩi kpáé dεε ní dεo.† ³ Wá naewá de εε zé yá ũo. Wi ke láasoo vái ge á blea yáí no. ⁴ Lá Lua wá ká a baokpaawa, màa wi kpáné, i ke gbēnazína pœá wáλε wεεleo, sé Lua wá láasoo táasikana pɔ́. ⁵ A dɔ́ ké wi yá nana o gbēεeo, mé wi yáε ke ní mɔafilio bíikea yáio. Lua mé wá seelade ũ. ⁶ Wi sáau wεεle gbēnazína kɩio, ápiɔ ge gbēpáleo. ⁷ Baa ké wá a zé ví wá tò à wá iko dɔ́ wá Kilisi zɩnake yáí, wá kéáno busebuse, lá nœ neade i laaidɔ a néwawae. ⁸ Ké wá yeázi maamaa yáí, wi zeò wá baona pɔ́ bɔ́ Lua kɩi kpáé adoo, ní wázla kpaawáoe ɩ, asa a gɔ́ wá gbé yenzideɔ ũε. ⁹ Ma gbéɔ, à tó wá zíkεa ní taasio yá òwágu. Gɔɔ pɔ́ wáλε bao pɔ́ bɔ́ Lua kɩipi kpáé, wɔ́ zíkε fáane ní gwáasinao, ké wásu gɔ́ á gbēεe aso ũo yáí.‡

* 1:1 Zln 17.1 † 1:6 Zln 17.5-9 * 2:2 Zln 16.19-24 † 2:2 Zln 17.1-9 ‡ 2:9 2Tes 3.8

10 Wá seeladeɔn á ũ, ní Luao lɔ, ké wá kú á Yesudeɔ guu a zéwa luayāmanaɔ ũ táaesai. 11 A dɔ wa yákè á baadeɛ lá mae í ke a néɔnɛwa. 12 Wa ledáwá, wa á nòse níníé, wa naewá á kua ka gbé pɔ Lua ní kpá kpala gawide pɔ bɔ á kúiu kuawa.

13 Ké a Lua yá pɔ wá òépi mà, i dile gbēnazina pɔ ũo, á sí lá a dɛwa Lua yá slande ũ. Ɔme lé zíkè á gbé pɔ ále aà náaikeɔ guu. Bee yá mé tò lɔ wio Lua sáaukpa láasai. 14 Ma gbéɔ, á yá kè doŭ ní Lua gbé pɔ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa la doŭ pɔ Yudaɔ dà má ɔ á būsudeɔ dàwá sɔ. § 15 Yudaɔ Dii Yesu dè ní anabio lɔ, mé aa wá yá. * An yá lí ká Luagu, aa íbelesè ní gbépiio. 16 Aa! kpáwɛe wá yá pɔ Lua í gbé suabao o buipaleɔne. Maa duuna pɔ aai ke gɔɔpii lɔ diadi. Lua pɔkúma wí ní musu sa.

Pɔlu Timtee zia Tesaloni

17 Wápi sɔ ma gbéɔ, ké wa kékɔwa gɔɔpla, wé mé gègè ní kɔo, i ke sɔ no. Wa á nidè maamaa, wa wá wá wesikɔle. 18 Wá ye mɔ á gwai lɔ. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zewèele de gēn do ge gēn plaa, ɔ Setau zezɔwɛe. 19 Tó wá Dii Yesu mɔ, déme àɔ de gbé pɔ wá wé dɔɔ ũ ní wá pɔnakɛɔo ní wá íandábɔo aà aei? Apio bàasio, 20 asa áme á wá íandábɔo ní wá pɔnakɛɔo ũ.

3

1 Ké wá fɔ menake lɔo, wa zed wá gɔ Ateni wátɛɛ,* 2 wa wá gbé Timtee, wá Lua zikendee Kilisi baokpaa guu zìwá, ké aà á gba gbāa, i á nòse níníé á luanaaika guu, 3 ké gili su gē á gbēegu íadamae bee musuo. A dɔ ázɔlawa, ké Lua bee taa dílewɛe. 4 Gɔɔ pɔ wá kú á kú, wa dɔaa wá òé wa mè wa gi íadaiwá, ɔ á kè lá á dɔwa maa. 5 Ayámto lá má fɔ menake lɔo, ma aà zì á luanaaika gwai. Gbēyɔna á yá, wá zíkè pà yà, wá dɔo.

6 Ɔ Timtee sùwá sa,† á á luanaaika ní á yeawázio baokpáwɛe. A mè wá yá lɔ dɔágu ní láasoo maa, mé ále wá beeke lá wále á beekewa. 7 Ma gbéɔ, á luanaaika Ayámto wá nòse níní á yá musu wá íadama ní wá taasio pii guu. 8 Asa lá á zea giúgiú naa Diiwa guu, wá me sù sa. 9 Wá fɔ Lua sáaukpa á yá musu. Wa wá Lua sáaukpa maamaa ní pɔna zɔɔ pɔ wí ke aà ae á yáio. 10 Gwáasina ní fáaneo wio wabike Luawa maamaa, ké wá e wesikɔle, wí pɔ pɔ kèsá á luanaaikaewa bɔlekeé.

11 Lua wá Mae ní wá Dii Yesuo zepoowɛe wà e mɔ á gwai. 12 Dii á yeakɔ ní á yea gbépiizio káflé, i líala lá wá yeáziwa, 13 á sɔ lɔ daa doŭ gbásisai, lɔ ku táaesaidɔ ũ Lua wá Mae ae wá Dii Yesu mɔa ní a gbéɔ pii gɔɔzì.

4

Kua lá Lua yeiwa

1 Yá pɔ gò ma gbéɔ, á mà wá léu lá a maa á kua ka Luagu. A kú màa, áma wále wabikewá, wále awakpaé wá Dii Yesu guu, à ku màa à gè. 2 A yá pɔ wá díleé ní Dii Yesu tɔo dɔ. 3 A tó á kua à adoa, í mikè gbásikaewa, asa bee mé Lua pɔe á ũ. 4 A baade azla me kpela, à azla kua dɔ gbásisai, 5 i ke ní dɔe ʼni nideao lán luayádɔnsai pɔ aa aà dɔɔwa no. 6 Yápi guu gbēe su a gbé taiinke ge á táakekɛo, asa Dii mé a mɔaka gbé bee taa-wa, lá wa dɔaa wá òé wa a lezàwáwa. 7 Lua í

§ 2:14 Zln 17.5-9 * 2:15 Zln 13.50, 14.19 * 3:1 Zln 17.16 † 3:6 Zln 18.5

wá sísi wàò ku gbásl guuo, sema wá kua àò adoa. ⁸ Ayámeto gbé pò gí yá beei í ke gbēnazlína à gíio, Lua pò ì a Nisína pò a kua adoa dawágu ò à gíi.

⁹ Wá e yeakòì yá'óeo, asa ázlawa Lua yeakòì dàé. ¹⁰ A kú màa kò ní wá gbé pò kú Masedoni búsuu pìi. Gbé, wa ledàwá àò ku màa àò gé, ¹¹ í zeweele àò ku yákelesai, í ma ázlawa, í ázla zì ke lá wá díléewa, ¹² ké á yákea e ka Yesusaidegu, mé ásu àò sòkpalea gbēezio.

Dii m̀a

¹³ Gbé, wá ye àò slana dō gbé pò i'òò yá musu, ké á pò su àò sia lán gbé k̀ni pò aa zia'eoowao yáí. ¹⁴ Lá wá sí Yesu gà à vù, màa lò Lua a tò gbé pò i'ò Yesu guuo ea m̀aàò s̀anu.

¹⁵ Yá pò wále oéé beé Dii yadanee. Wá gbé k̀na pò wáò ku e Dii m̀zì, wá d̀aa i'onap̀oneo. ¹⁶ Dii mé a b̀ luabe, i pila ní yádileneo ní malaika gbēzòò l̀oo ní Lua k̀aae òo, gbé pò gà naa Kilisiwao i vu séia, ¹⁷ a gbea wá gbé k̀na pò wá k̀u, wa wá séleínò s̀anu e luabepuanau dai Diile íana guu, wíò kuaàò g̀opii.*

¹⁸ Ayámeto à k̀ò ǹse nini ní yápio.

5

¹ Gbé, a g̀o ge a zaa oaé zevlo, ² asa á dō sáasá lá kpáí ì m̀ gwá, màa aò de Dii m̀g̀o.* ³ Tó gbé lé o wa aafia, wa ku d̀oò, kaale a m̀má k̀ando lá ne'iwáwá ì m̀ ǹsindeewawae, aa b̀o. ⁴ Apì s̀ gbé, á kú gusiau ké g̀opi á le lán kpáiwao, ⁵ asa gupua gbéon á ù, fáane gbéon á ù apii. Gwáasína ge gusia gbéon wá ùo. ⁶ Ayámeto wásuli i'ò lán d̀awao. Wá iteke, wíò kú ní laaio. ⁷ I'onao ì i'ò gwá, mé wēdenao ì wēde ke gwá, ⁸ wápio s̀, lá fáane gbéon wá ù, wáò kú ní laaio, wí luanaaíkea ní yeakòio da mò ula ù, wí wedba zia'ea yáí kpá mò f̀uà ù.† ⁹ Asa Lua i wá díle à p̀k̀mab̀oòwáò. A wá díle à wá suaba ní wá Dii Yesu Kilisi gbáaoe. ¹⁰ Omé gà wá yáí ké wáò kuanò, wá b́é ge wa i'òn nò. ¹¹ Ayámeto à ledakòwa, í k̀o gba gbáa, lá ále kewa.

P̀lu yádíleka Tesalonide ̄e

¹² Gbé, wa wabikèwá, à beee dō gbé pò aai zìke á guu, aa iko víwá an zìkea Diie guu, aale á dazewaoe. ¹³ A ní kpela maamaa, ío yerzi zì pò aale ke yáí. Aò na ní k̀o. ¹⁴ Gbé, wa ledàwá à faasaideò dazewa, à gbé pò an k̀usu kwéò gba s̀, à laaidò gbáasaideòwa, í menake ní gbépiio. ¹⁵ A laaika á gbé suli vái flabo ní váioo. A zeweele àò maakekèe ní gbépiio g̀opii.

¹⁶ Aò ku p̀na guu g̀opii. ¹⁷ Aò wabike Luawa láasai. ¹⁸ Aò Lua sáaukpa yá p̀ii musu. Bee mé deé aà p̀eá ù naa Kilisi Yesuwa. ¹⁹ Asuli kpá Lua Nisínaeo, ²⁰ ásulì saka ánabikeguo. ²¹ A yápii táasika, ío a maa k̀u, ²² í mikè vái bui p̀iwa.

²³ Lua aafiade to à ázla kpawa m̀m̀io, i á nisína ní á wēnio ní á meo d̀aaé aafia táaesai e wá Dii Yesu Kilisi m̀zì. ²⁴ Lua pò á sisi à á sé náai v̀, a yápi keé.

²⁵ Gbé, à wabikewé. ²⁶ A f̀kpa wá gbéwa p̀ii ní Lua gbéò lépeakòwao. ²⁷ Ma naé Diizi à láe bee kyokené nípii.

²⁸ Wá Dii Yesu Kilisi gbékekéé.

* 4:17 1Kln 15.51-52 * 5:2 Mat 24.43-44, 2Pic 3.10 † 5:8 Isa 59.17, Efc 6.14-17

TESALONIDEɔ LA PLAADE

Yá pɔ́ kú láε bee guuɔ

Pɔlu yá pɔ́ á ò Tesalonideɔ lá sɛ́ia guu ò la ɔ, à Kilisi mɔa ní gawi zɔɔ òné. Yápi lé ɪada Tesalonideɔwa. An gbɛɔ lé e gɔɔpi kà kòe (2.2), ɔ an gbɛɔ lé gí zíkɛi, ɔ aa gò ní gbɛ́ɔne aso ũ, asa aale e gɔɔ gbɛzàpi kà káikái (3.6-12). Láε bee lé ní da zéwa an láasoo kpaanla keapi yá musu.

Pɔlu ná Lua sáaukpaawa Tesaloni Yesudeɔ yeakɔ́i yá musu, ɔ à wabikè Diiwa aà ní gba gbáa zɪ pɔ́ a nàné ní ɔzɪ yá musu (1.1-12). ɔ à Kilisi mɔa yá'òné. Bee a keo e gbé pɔ́ wí meè luayádansai à ge mɔð. Tó aà gbáa dèdè, a to dúnia gbépii bɔ Lua yá kpe, aai íbelese ní Yesudeɔ (2.1-12). Vái ɔdaa záa yá musu, sema Yesudeɔ ze gbáa luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu lékà gbɛpáɔ yáwa, ké aasu wàð de gbɛɛe aso ũo (3.6-15). Lápi midɛkɪ à báaadàngu, à fòkpámá (3.16-18).

Yádilɛaε bee lé wá gba laai: Gbé pɔ́ ye pɔe woaiɔ a pɔbleo (3.10). Wá Yesudekɛ guu wásuli pákpa yá pɔ́ kú wá kezio.

Yákpalekɛa Kilisi mɔgɔzɪ

¹ Ma Pɔlu ní Silivɛeo ní Timɔteeo, wámɛ wa láε bee kè Tesaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio guuɔne. ² Mae Lua ní Dii Yesu Kilisio gbɛkɛkɛé, aai á gba aafia.

³ Wá gbéɔ, a maa wàð Lua sáaukpa á yá musu gɔɔpiiɛ, lá a maawa, asa á luanaaikɛa lé zɔkú maamaa, mé á yeakɔ́i lé káfi. ⁴ A yáí tò wi íanadá á yá musu Lua gbéɔ kɔkáaaɔ guu, lá íladama ní taasi píio fɔ́ ní mɛnao ní luanaaikɛao. ⁵ Lua í yágɔgɔ́ ní gbéɔ a zéwae. Taasi pɔ́ ále ke kpala pɔ́ bɔ Lua kíi yáí lé ɔbɔné ké a ka à gɛu. ⁶ Lua í yáke a zéwae. A gbé pɔ́ aale á wetáɔ wetá, ⁷ i á gbé pɔ́ wàle á wetáɔ gba íampakíi ní wápio. Tó Dii Yesu bɔ luabe, a mɔ́ ní a malaika gbáaɔ ⁸ ní tévuao, a mɔakað luadɔnsai pɔ́ aai wá Dii Yesupi bao sioɔwa.† ⁹ Kaale láasai ɔ Lua a flaboone. Aaɔ ku zà ní Diio ní aà gbáa gawideo. ¹⁰ Tó à mɔ́ gɔɔpi zɪ, a tɔbɔ a gbéɔ yá musu, aà náaikɛnapiɔ i aà maabo nípii. Aɔ kú ní guu, asa a yá pɔ́ wá òé sɛ.

¹¹ Ayámɛto wiɔ wabikéé wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbé pɔ́ á ní sisi á ní sɛɔ kuawa, i yámaa pɔ́ a ze ní a keaɔ ní zɪ pɔ́ ále ke aà náaikɛa guuɔ píi papaé ní a gbáaɔ, ¹² Dii Yesu tó i bɔ á musu, á tó i bɔ aà musu wá Lua ní Dii Yesu Kilisipio gbɛkɛkɛaé yáí.

2

Luayádansai

¹ Wá gbéɔ, Yesu Kilisi mɔa ní wá káaaaaázio yá musu, * wa wabikèwá, ² ásu tó á pɔ́ ya àannɔ. Tó ánabi yáe ge waasoe ge taalae pɔ́ wá mè à bɔ wá kíi mè Dii mɔgɔɔ kà kò, ásu bílikɛo. ³ Ásu to gbɛɛ á sásá ní bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema bɔa Lua kpe ka gla, luayádansai pɔ́ mipè kaalewa bɔ gupuaɔ báasio. ⁴ A íbelese ní pɔ́ pɔ́ wí ní dilɛ dii ũo ní pɔ́ pɔ́ wí kúlenéɔ pii, i azɪa sɛ lesɪ dɛníla, i ge zɔle

* 1:1 Zln 17.1 † 1:8 Isa 66.15-16 * 2:1 1Tes 4.15-17

Lua kpéu à azía díle Lua ù se.† 5 Gᵋᵋ pᵋ má kúánᵋ ma yápi òé. A ðáguo lé? 6 A dᵋ pᵋ pᵋ lé kpaè tia, ké asu bᵋ kpóoo, 7 asa luayádasai lé òta asii guu kᵋ. A bᵋᵋ, sema gbé pᵋ lé kpaè tia gēzea bàasio, 8 luayádansai i bᵋ sa. Dii Yesu a aà ðe ní a lé†lanao,‡ a aà míᵋnzᵋ ní a mᵋa gawio. 9 Luayádansai i a mᵋ ní Setáu gbāaoe, i dabudabuo ní yābᵋnsaeᵋ ní seela egeᵋᵋ ke pii.§ 10 A kᵋni bui pii ke gbé pᵋ aa mipè kaalewaᵋne, ké aa gī sīana pᵋ a ní suabai yái. 11 Bee yái Lua lé sásāyá zīmá à òta ní guu, aai eε náaike. 12 Beewa yá a zᵋle gbé pᵋ aai sīana sio aai pᵋnake ní váioᵋwa nípii.

13 Wá gbé Dii yenzideᵋ, a maa wàᵋ Lua sáaukpa gᵋᵋpii á yá musue, asa Lua á sé za káau à bᵋ ní a Nisīna pᵋ tò wa gᵋ a pᵋ ù gbāao á sīanasia yáie. 14 Lua á sisi á á sé màa baona pᵋ wá kpaè guu, ké à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guue. 15 Ayāmeᵋto wá gbéᵋ, à ze giūgiū, íᵋ yá pᵋ wá dàé ní léo ge lá guu kúa. 16 Lua wá Mae yewázi, aà gbēke guu a tò wá nᵋse àᵋ daa dou e gᵋᵋpii, á wá ká zia maawa. Aapi ní wá Dii Yesu Kilisio 17 á nᵋse nínié, aai á zedᵋ maakea ní yāmaa oao guu pii.

3

Wásu wàᵋ màa víᵋ

1 Yá pᵋ gᵋ wá gbéᵋ, à wabikewēe Luawa ké Dii yá e ligua kpakpa, íᵋ gawi vīné lá a ví á kíiwa. 2 A wabikewēe aà wá bᵋ gbēvái mīsaio zī, asa i ke gbépii mé Lua náai víᵋ. 3 Dii náai ví, a á gba gbāa, i á sí Setáuwa. 4 Wá naa Diiwa guu wá a náai ví ké ále yá pᵋ wá òéᵋ ke, mé áᵋ kee. 5 Dii tò á laai àᵋ ku Lua yeaáziwa ní mena pᵋ Kilisí í inéo.

6 Gbéᵋ, wa naé Dii Yesu Kilisizi, à ké wá gbé pᵋ màa ví aali zīke yá pᵋ wá ðanéwaᵋwa. 7 A dᵋ ázlawa, a maa à wá kea kee, asa màadeᵋn wá ù á guuo. 8 Wi gbēe blé si wá blé pāo, wa zīkè gwāasīna ní fáaneᵋ, wa taasikè e wa kpasa, ké wásu gᵋ á gbēe aso ūo yái.* 9 Wá a zé ví à ðwále, āma wa a taa kèé, ké à wá ᵋleee. 10 Gᵋᵋ pᵋ wá kúánᵋ, wá díle gbé pᵋ ye zīkeaiᵋ a pᵋbleo. 11 Wá mà á gbēeᵋ màa ví, aali pᵋe woo, sema gude. 12 Wá díle gbé bee taaᵋne, wa nané Dii Yesu Kilisizi, aali zīke kilikili aa nízi gwa.

13 Apiᵋ sᵋ wá gbéᵋ, ásu kpasa ní maakeaoo. 14 Tó gbēe i yá pᵋ wá òé lápi guu dao, à aà yá bᵋ díle. Asu gbé kpaanᵋᵋ, ké wí e aà kú. 15 Ama ásu íbeleseanᵋᵋ, à ledawá á gbēdo ū.

16 Dii Aafiade á gba aafia gᵋᵋpii yápii guu. Dii àᵋ kúánᵋ ápii. 17 Ma Pᵋlu máme ma fᵋe bee ké ní mazía ᵋ. Bee mé ma lá pii seela ū, màa mí ké. 18 Wá Dii Yesu Kilisi gbēkekeé ápii.

TIMOTEE LA SEIA

Yá pò kú lée bee guu

Timotee daá Yudaε, aà maeá Gelekiε. Aa kɔ̀'è ní Pɔluo Lisita pò kú búsu pò wí me tia Tuukii guu, Pɔlupi wélegea plaade guu (Zln 16.1-3). Timotee gè Pɔlu Iwa pò ɔ̀ káiaànɔ̀ úε. A tɛaàzi aà wéle dasi gea guu, ɔ̀ Pɔlu I aà zɔ̀ gáli pò an yá lè gé súsuuɔ̀ guu. Ayámeto aà tó kú zínaɔ̀ lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ní lá pò Pɔlu kèɔ̀ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tɛs 3.2-6) ní lá pàleɔ̀. Lá mèn pla pò a kè Timotee ní pò a kè Titueo wí me pàsitéε láɔ̀, yáze pò a kàlekale dɔ̀aanaɔ̀ ní pàsitéεnɛo yáí.

Timotee lá séia lé yá dɔ̀ ɔ̀ ɔ̀ wéε:

Séia gia à lezà Yesudeɔ̀wa zé kaaliɔ̀ yáí ní làasoo kpaanlaɔ̀ ní Yudaɔ̀ yá pò yáalea ní luadɔ̀sai yá pò gbéε lé dadanéó. Zé kaalipiɔ̀ mè dúniáε bee pòɔ̀ maaɔ̀, wíli fɔ̀ Lua lèò, sema wa asiiyá dɔ̀ báasio. Aa gbáakpá bléε tēboao ní gia nɔ̀sei yáó.

Bee gbéa lápi lousisiyá bɔ̀lekèwéε, kɔ̀káaa yáɔ̀ ní yá pò a maa Yesude dɔ̀aanaɔ̀ aá kúáɔ̀.

A láakii lápi le dá Timoteewa lá à kù aà a zɔ̀ pò Lua dàε ke, lá à kù à laaidɔ̀ luanaaikenáɔ̀wa, ɔ̀ de Lua zɔ̀ken maa ú (4.6).

Wa fɔ̀ lápi kpaale leε pla: Yádanε pò de Yesudeɔ̀ ní ní dɔ̀aanaɔ̀ pò ú (1-3) ní Timotee zɔ̀a yáɔ̀ (4-6).

Yádanεdeɔ̀ gbaa laai

¹ Mámεmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zína, lá Lua wá Suabana ní Kilisi Yesu pò wá wé dɔ̀aázipio dílemεεwa, ² ma lée bee kènε Timotee,* ma ne'ia Yesu zé guu. Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbékekene ní súuuo, aai n gba aafia.

³ Lá ma naεma gɔ̀ɔ̀ pò mále gé Masedoni búsuu, gɔ̀ Efese, ní oné aasu yá pò i kpaaf ní Lua yáoo dané lo. ⁴ Aasu laaidɔ̀ fi ní deziɔ̀ tɔ̀ kɔ̀nwεa pò lé víoowa lo, bee í mɔ̀ ní lekpaaoε. Ili mɔ̀ ní yá pò Lua lé yáwanɔ̀oo, aà náaikea mé í mɔ̀. ⁵ Ma yápi díle ké aá yekɔ̀i yáíε, yeakɔ̀i pò í bɔ̀ nɔ̀sepua ní làasoodaadoúo ní luanaaikaε mɔ̀afilisaiɔ̀ guu. ⁶ Gbéε pàale yápiɔ̀ne aa pèle yá àisai bɔ̀leau. ⁷ Aa ye wàɔ̀ de Mɔ̀sizi ikoyádanεdeɔ̀ ú, áma aa yá pò wàle o dɔ̀o ge yá pò wá zèwàɔ̀.

⁸ Wá dɔ̀ ikoyápi maa, tó gbé lé zɔ̀kewá a zéu, ⁹ asa wá dɔ̀ ké Lua i ikoyá díle gbémaa yáio, sema yádansaiɔ̀ ní swágbáadeɔ̀ ní lousisinsaiɔ̀ ní duunkenaɔ̀ ní luayádansaiɔ̀ ní dúniá gbéɔ̀ ní de ní dao denaɔ̀ ní gbédenaɔ̀ ¹⁰ ní gbásikenaɔ̀ ní gɔ̀ε pò aai gbásike ní ní gɔ̀ε deeoɔ̀ ní gbénazínyianaɔ̀ ní εedeɔ̀ ní yáɔ̀madeɔ̀ ní gbé pò aai bɔ̀ yáze de kpeɔ̀ píi. ¹¹ Yázedepi mé baona gawide pò Lua Báaade gɔ̀mεε zɔ̀ ú.

Lá Lua gbékekè Pɔluε

¹² Ma Kilisi Yesu wá Dii pò ma gba gbáa sáaukè, asa à ma náaike à zídámεε. ¹³ Ma aà tɔ̀bésí yáa, ma ladá aà gbéɔ̀wa,† ma gbáablémá. N beeo à wénadɔ̀mεε, asa má kè wésiake ní aà náaike saio guuε. ¹⁴ ɔ̀ wá Dii Kilisi Yesu gbékekémεε zɔ̀ɔ̀, a tò ma a náaike, míɔ̀ ye gbéi naawa guu. ¹⁵ Yáε bee síana

* 1:2 Zln 16.1 † 1:13 Zln 8.3, 9.4-5

ví wà sí. Kilisi Yesu mò dúniá guu duunkenaɔ suabaa yáíe. Mapi, ma pò mé de dāɔla, ¹⁶ ɔ Lua ma wēnagwà, ké mēna zɔɔ pò Kilisi Yesu kè ní ma gbé pò ma duuna deńlao bɔ gupuau seela ù gbé pò aa aà náaike aa wēni láasai eɔne. ¹⁷ Lua mēndona, gɔɔpii Kíá pò lí gao mé wíli e ní wéoo mé aɔ beee ví ní gawio gɔɔpii, ámi.

¹⁸ Ma né Timotee, lá wà dāaa ānabikekè n yá musu, mále yápi danɛ ké nyɔ kūa, ní zì maa kaò ¹⁹ luanaaika guu ní láasoodaadoũ. Láasoodaadoũ lí ke gbēeɔne yāe ũo, ɔ an luanaaika í òòkpa. ²⁰ Imēne ní Alesāndao kú ní guu. Ma ní kpà Setáwa‡ ké aɔ dɔ wíli dɔe ní Luaoo.

2

Lousisia

¹ Too, gíá sēia mále ledama à wabike gbépii, à zé gbeané, à kulekené Luae ní sáaukpaa. ² A wabike kíaɔne ní gbāadeɔ pii, ké wà e wàɔ ku aafia yākelesai luayāmanaɔ ù, wá kua íɔ gbíá. ³ Bee mé maa, í ka Lua wá Suabanagu. ⁴ A ye gbépii suaba, aai slana dɔ. ⁵ Asa Lua mēndoe, mé kɔɔ kú mēndo Lua ní gbēnazínaɔ zānguo, ɔn gbēnazína Kilisi Yesu ù. ⁶ A azíá kpà gbépii fiabobo ù a gɔɔwa, Lua pɔeápi seela ù. ⁷ Ayámeto Lua ma dile a kpáwakena ù, a zína ù, má a zé slande ba buipáɔne.† Slana mále o, í ke ee no.

⁸ Má ye gɔeɔ lousisi guu ní guo pii, aa ɔe musu‡ gbāsísai, pòkúma ní lekpaoo sai. ⁹ Má ye lɔ nɔe ní zía keke a zéwa yòɔsai zlamɔne sai. Í ke ní mì yòɔde táao ge vua ní ɔso nɔamblebɔɔ ge zwàa ɔdeɔ no. § ¹⁰ Aa ní zía keke ní maakeao, lá a maa nɔe lousisinaɔ kewa. ¹¹ Nɔe yádada kílikili, aa misiile yápii musu. ¹² Mili we nɔe yádada gɔeɔne ge aɔ iko vímáo, sema aɔ ku kílikili. ¹³ Asa Adamu ɔ Lua kè sēia, a gbea Eva.* ¹⁴ Í ke Adamu wa sàsáɔ, nɔe wa sàsá, à sí duunau.† ¹⁵ Tó nɔe wɛtá ní luanaaikaoo ní yea gbéɔzio ní kuaadoakeo zlamɔne sai, ali ne'í aafia.

3

Gbēzɔɔ ní dɔnlɛdeɔ

¹ Yáe bee slana ví: Tó gbé ye ke gbēzɔɔ ù, àle zì maa nide. ² Gbēzɔɔ líɔ ku táaesai nɔmēndode ù, laaide ù, í azíá kúa dɔ gbé dɔɔde ù, nibɔfɔna ù, gbé pò a fɔ yadané ù. ³ Asu àɔ de igbēna ge gbé pásí ũo. Aàɔ de nɔsedeoũde yākelesaide ù. Ja su dɔaaè. ⁴ Aàɔ a ua kúa dɔ, aà néɔ lí misiilè aalíɔ aà ɔtondɔkíi gwa.* ⁵ Asa tó gbé a ua kúa dɔ, kpelewa a fɔ ɔlia Lua gálideɔzii? ⁶ Asu àɔ de gbé dafuna ũo, ké asu íanadā, í azíá dayáú lán Ibiisiwao yáí. ⁷ Aà tó à na Yesusaideɔ kíi lɔ, ké wasu aà tɔ'íisi, í zu Ibiisi bauo yáí.

⁸ Maa lɔ dɔnlɛdeɔ aɔ de gbé gbíaa ù. Aasu wàɔ de leplaadeɔ ũo. Wē yá su dɔaané. Aasu wàɔ de ɔwɛɛɛmbēeɔ ũo. ⁹ Aaɔ Yesu yá kúa ní láasoodaadoũ. ¹⁰ Wà ní yá gwa gíá, tó wi yāe emáo, wi gbasá ní dile dɔnlɛdeɔ ù. ¹¹ Maae ní nɔeɔ. Aaɔ de nɔe gbíaa ù, laaideɔ ù, aàɔ náai ví yápii guu. Aasu wàɔ de gudenaɔ ũo. ¹² Dɔnlɛde aɔ de nɔmēndode ũe, aàɔ a ua ní a néɔ kúa dɔ. ¹³ Gbé pò zíkè a zéwa, í zekíi maa e, aà sɔ í dile a Kilisi Yesu náaike guu maamaa.

‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zln 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8 Bɔa 9.29 § 2:9 1Pic 3.3 * 2:13
Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6 * 3:4 Tit 1.6-8

14 Baa ké mále yápio onε, má díle má mós n gwai tia. 15 Tó ma mɔa su lé gēgēε, má ye ñyṵ dṵ lá a maa wàɔ ku Lua uadeɔ ũε. Wáme wá Lua béε gálideɔ ũ, síana zímpele ní a gbāa'eklió ũ. 16 Lua asiyyá pṵ bṵ gupuaú zṵɔ síanaε: A mṵ gbēnazína ũ, Lua Nisína aà slandekε òlóné, malaikaɔ aà è. Wà aà yá waasokè buiɔ guu, wà aà náaikè dúnia guu, Lua aà sè tàò a kíi gawi guu.

4

Tē yá

1 Lua Nisína ò wásawasa, gɔɔgbεzāzī gbēεɔ pākpa Yesu zéi, aai te sásāyā pṵ taa í εεdeɔ da a oauzi. 2 Éεde mɔafilide pṵ vái lí kàadarílaɔ mé aa ní sāsá. 3 Aai gí gbēɔne aa nɔse aa zāke, mé aai ble téné, ble pṵ Lua kè a náaikena pṵ aa síana dṵɔne aa ble ní a sáaukpaaɔ. 4 Pṵ pṵ Lua kè pii maaε.* Wásu a kee tēboo,† wà ble ní aáaukpaaɔ, 5 asa Lua yá ní wá wabikeaɔ gbábòè.

Kilisi Yesu ziken maa

6 Tó n yápio dà n gbēɔne, ñyṵɔ de Kilisi Yesu ziken maa ũ, asa níle nzía gwa ní Yesu yáo, ní té yámaa pṵ wa dànεi. 7 Mikē felekaa fi pṵ lí kpaalí ní Lua yáooowa. N nzía toto, ké ñyṵ de luayámana ũ. 8 Metotoa ài ví yɔɔ, áma dea luayámana ũ ài ví yápii guue, asa bee í mós ní wēnio gbā ní ziao. 9 Yápio síana ví, à kà wà si ɔplapla, 10 wí zike wà dēeka a musu. Wá wé dṵ Lua béεzi. ɔme gbépii Suabana ũ, azaiasa aà náaikenaɔ.

11 Yápio dilené, ní dadané. 12 Nsu to wà saka n èwaasokeguo. To n kua zε'ɔlɔ Yesudeɔne yá'oa ní yákeao ní yeakṵio ní luanaaikεaɔ ní kua gbāsisaio guu. 13 E màò mós, wetá ní Lua yá kyokeaɔ, ní dané, ní lēdaomá. 14 Gba pṵ Lua dànε gɔɔ pṵ wà ánbikekè n yá musu, mé gbēzṵɔɔ ɔnàma, nísu niazíkpaio. 15 Laaido yápioɔwa, ní mekpawá, gbépii i n gea'ae e. 16 N nzía yá ní n yádanεo táasika. Ze súsú ní yápio. Tó ní kè màa, ñyṵ nzía suaba ní gbé pṵ aale swáε n yáí.

5

Gyaaɔ ní dɔaanaɔ

1 Nsu maezṵɔ leleo.* Lēdawà n mae ũ, ní da èwaasoɔwa n víi ní n dáunaɔ ũ. 2 Lēda nɔεzṵɔwa n da ũ, ní da nɔgbāa ge wéndiawa n dae ũ láasooplasai. 3 Gyaa gbēandoɔ kpela. 4 Tó gyaa néɔ ge tṵunaɔ ví, aa ní daεɔ gwaa dada gía, aai fiabo ní maeɔ ní ní daɔne, asa bee í ka Luagu. 5 Gyaa gbēando wé íb dṵ Luazi, í wetá lousisia ní wabikeaowa gwáasína ní fáaneɔ. 6 Gyaa pāpákεnaá gεε, baa tó a béε. 7 Yápio dané, ké wasu ní táae eo. 8 Tó gbé lé a daεɔ gwao, atēsa aà uadeɔ, à bṵ Lua yá kpεε, Yesusaide deaála. 9 Nɔε pṵ de wà da gyaaɔ guun ke: Nɔε pṵ kà wè bàáṵ mé à zākè gēn do, 10 wíɔ aà dṵ maakεna ũ, nεgwan maa ũ, nibɔfina pṵ Lua gbéɔ gbá pípi ũ, taasideɔ dɔnlēde ũ, nɔε pṵ mekpá maakεa píiwa ũ. 11 Nsu gyaa nɔgbāaɔ dauo, asa tó an gṵ nídea fēle, an naa Kilisiwa a busae, aai ye zāke, 12 aai nízia dayáú, ké aa lé pṵ aa gbéè yáa gbòò yáí. 13 Bee gbεa aal páke

* 4:4 Daa 1.31 † 4:4 Maa 7.19 * 5:1 Lev 19.32

dada, aaiᵅ bebe wàᵅ ualeke. I ke màaden ní ù adoo, aaiᵅ gᵅ gbēpen gudenaᵅ ùe, aaiᵅ yá pᵅ de wàᵅ oo o. ¹⁴ Ayāmeto má ye gyaa nᵅgbāaᵅ zāke, aai ne'i, aai laaidᵅ bewa, ké aasu wá ibeᵅᵅ gba zé aa wá tᵅbēesio yáí. ¹⁵ An gbēᵅᵅ bᵅ te Setāuzi kᵅ. ¹⁶ Tó Yesudee gyaaᵅ vī a be, aali dᵅrīle. Asu to aa gᵅ gálideᵅᵅ aso ùo, ké aa e dᵅ gyaa gbēandoᵅle yáí.

¹⁷ Gbēzᵅᵅ pᵅ í dᵅaa a zéwa kà wà flaboè lee pla, atēsa gbé pᵅ waasokea ní yādaanéᵅ aia vī. ¹⁸ Wà yáe bee kè láu wà mè: Asuli lesᵅkpa zu pᵅ lé pᵅgbēᵅᵅ.† Wà mè lᵅ: Zikena kà à a asea e.‡ ¹⁹ Nsu gbé pᵅ mᵅ ní gbēzᵅᵅ káalao yá sio, sema seeladeᵅ kà gbēᵅn pla ge àaᵅ bàasio.§ ²⁰ Gbé pᵅ duunakèᵅ gba laai gbépii wáa, ké vīa e gbé kīnᵅ kú. ²¹ Ma nanᵅ Lua ní Kilisi Yesuozi ní malaika pᵅ à ní séᵅ, ñyᵅ yápiᵅ kúa gbēe tēbosai. Nsu yāe ke gbēe ublembekeke yáio. ²² Nsu wá ᵅna gbéwa ñ aà dazluo. Nsu to n lé àᵅ ku gbēe duunauo. Nyᵅ nzla kúa gbásisai. ²³ Nsu í pā mi ado lᵅo. Nili vēe ga yᵅᵅ n nᵅse ní n gyāke mᵅᵅmᵅᵅᵅ yáí.

²⁴ Gbēᵅᵅ duuna í bᵅ gupuaᵅ e wàᵅ gé a yākekeirīnᵅ, gbēᵅᵅ pᵅ sᵅ, ìli bᵅ kpaao. ²⁵ Maa lᵅ maakea í bᵅ gupuaᵅ, baa a pᵅ wi eo a e gᵅ uléao.

6

¹ Gbé pᵅ de zᵅ ùᵅ ní diiᵅ dile gbia, aai misiilené yápii guu, ké wasu Lua tᵅ ní yá pᵅ wi danéᵅ bēeboo yáí. ² Gbé pᵅ an diiᵅ de Yesude ùᵅ su dᵅemá ké aa de kᵅgbēᵅᵅ ù yáio. Aa zᵅbilené maamaa, asa gbé pᵅ aale ní zī baa bleᵅ de Yesudeᵅ ùe, an gbé yenzideᵅ ù. Yápiᵅ dané, ní ledaomá.

Yea 5ai

³ Tó gbēe lé yāpāle dané mé i ze ní wá Dii Yesu Kilisi yá slandeo ní wá zé yādanéoo, ⁴ yᵅᵅdeᵅ, a yāe dᵅo, lekpaᵅ gii ní yāgwaa láasaio aà kù gyā ù. Yá beᵅᵅ í to gbéᵅᵅ wedᵅkᵅe, aai sóleke, aai kᵅ sᵅsᵅ, aai láasoo vāi sé ní kᵅo, ⁵ aaiᵅ kīiwāi vī. Gbépiᵅ láasoo kolea, síana pílimá, aaiᵅ e lousisiaá ᵅwelezeᵅ. ⁶ Lousisia ài zᵅᵅ síana, tó gbé zè ní pᵅ pᵅ á vīo. ⁷ Wi mᵅ ní pᵅᵅo dúnia guu lao, mé wá e tá ní pᵅᵅoo. ⁸ Tó wá pᵅblea ní pᵅkasᵅᵅ vī, bee mᵅ. ⁹ Gbé pᵅ ye gᵅᵅ ode ùᵅ í nᵅzla da yᵅa bau. Pᵅ nidea mísaí kaide í gēᵅᵅgu, i ní kpále músi ní kaaleo guu. ¹⁰ Yea 5ai mé yāvāi pii zīna ù. Gbēᵅᵅ lé a kᵅde e aa gē zāᵅ Yesu zéwa, aa wāwā zᵅᵅ kpā nᵅzlaí.

Dēe maa ká

¹¹ Lá Lua gbén n ù, bàale yápiᵅᵅᵅ, ní tó yāmaa líᵅ dᵅaane ní yá pᵅ ze vī Luaᵅᵅ ní aà náaikaᵅ ní yea gbéᵅᵅzio ní menao ní nᵅsenieo. ¹² Dēe maa ká n Yesu náaikaᵅ guu, ní wēni láasaí e, asa 5 Lua n sisiwà gᵅᵅ pᵅ n lé maa gbēᵅᵅ bíla wáa. ¹³ Ma nanᵅ Lua pᵅ í wēni kpa pᵅpiiwazi ní Kilisi Yesu pᵅ yāmaa ò Pᵅnsi Pilatíeᵅ,* ¹⁴ ñyᵅ yá pᵅ wa dílene kúa sāsai táaesai e wá Dii Yesu Kilisi mᵅzī. ¹⁵ Gbāade mēndona Báaade, kíaᵅ Kía, diiᵅ Dii mé a Kilisipi bᵅ a gᵅᵅwa.† ¹⁶ ᵅme lí gao ado, lᵅ ku gupua pᵅ wīlī fᵅ sᵅᵅᵅ guu.‡ Gbēe i wesiaáleo, wa fᵅ seo.§ ᵅme gawi ní gbāao vī gᵅᵅpii, ámi.

¹⁷ O dúnia tiaᵅ bee ᵅᵅᵅᵅᵅ aasu íanadāo. Aasu gbāa'e ᵅda náaisaiwao, aa gbāa'e Lua pᵅ í pᵅpii kpáwá zᵅᵅ wà pᵅnakéᵅwa. ¹⁸ Oné aa maake, maakea i

† 5:18 Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ 5:18 Luk 10.7 § 5:19 Iko 19.15 * 6:13 Zaa 18.36-37 † 6:15 Zia 19.16 ‡ 6:16 Sou 104.2 § 6:16 Bᵅa 33.20

tómá. Aaɔ de gbadanaɔ ũ, aaiɔ gbẽke ví. ¹⁹ Beewa aa kùsũa maa di nízlae àizāna pɔ ũ, * aai wēni pɔ de wēni ũ slana e.

²⁰ Timotee, kàeda yá pɔ Lua nàne n ɔzli. E dúnia yá giione ní yāwaaipaa pɔ wĩ me dɔaeo. ²¹ Gbēeɔ zèò, ò aa pàale Yesu zée.
 Lua gbẽkekeé.

---

* 6:19 Mat 6.20

TIMOTEE LA PLAADE

Yá pò kú láe bee guu

Pòlu lá plaadepi kè Timotee za Lomaε (1.17). Wà wetēamò Pòluε we pásipási (2.9), a kú yooyea (4.10, 16). A kà a zì láaa (4.6), 5 àlè lèda a Ìwa yenzidewa (1.2).

A nà Lua sáaukpaawa Timotee yeanzi ní aà luanaaikaεo yá musu. Wetēa ní taasio ní ìbèlè pò wí sé ní baonakpanaε yáí à lèdà Timoteewa aà ze gbāa, aà taasikaεaε Kilisi zìgō maa ũ (1.3-2.13). A òè aà mikē gbé pò aaiε gbéε lεwεε yáwa, asa aaiε yákpaañlāε lεkpaakeke ní gbéεε, 5 aai n luanaaikaε òkpa. A òè aà a òlεse, aà ze ní Lua yá pò a dàda za a èwaasogōo (2.14-4.5). Lápi láakii Pòlu azía yáε bōōlekèè, lá a ku ga lézì Loma, āma a dō ké Lua a a suaba e a ge kaō aà kpalau musu.

Pòlu dēε maa nè à baonakpà e a léwa (4.7), 5 à tεkpà lápi kyokenaεgu aa dēε doupi ká ní luanaaikaεo ní menao ní yeañzio vlakea ìbεεōne sai.

Pòlu tékpaε Timoteegu

1 Mámēmaa Kilisi Yesu zina Pòlu lá Lua yeiwa wēni pò à a lεgbè Kilisi Yesupi guu yáí, 2 ma láe bee kēne, ma né yenzide Timotee.* Mae Lua ní wá Dii Kilisi Yesuo gbékekenε ní sūuuu, aai n gba aafia.

3 Ma sáaukè ní ma deziε Lua pò mi kúléè ní nòsepuaoo, asa n yá Ìb òmagu láasai ma wabikaε gwāasina ní fāaneo guu. 4 Tó wé'i pò bōma yá òmagu, mi n bεεkeε, míy ye wà wesikōle, ké ma pōna e ke zài. 5 N luanaaikaε ní nòsemendoo Ìb òmaguε. N dazi Loisi ní n da Enisio Lua náaikè màa, mé má dō sáasā níle Lua náaike màa sō.

6 Ayámeto malé òngu, fele ze ní gba pò Lua dànε gōo pò ma ònāmao, 7 asa Nisina pò Ì wá gba gbāa, Ì to wàε yekōi, Ì to wàε laai ví 5 Lua kpáwá, i ke nisín fooo no. 8 A yáí n̄su wide ní wá Dii yá'ōanéoo, mé n̄su wide ma gbé pò wà ma dakpεu aà yáí yá musuo. Taasi pò wí ke aà baokpaε yáí kemañ ní Lua gbāao. 9 Ōmε wá suabà, à wá sisi, wa gō aà pò ũ. I ke yá pò wá kè yáí no, aázia pōε yáíε, ní gbēke pò a kèwēε naa Kilisi Yesuwa zadō gōo i daaleoo. 10 Gbēkepi bō gupuaυ wá Suabana Kilisi Yesupi mōa guu sa. A ga iko bādè, à wēni ní kua gōopiio bōwēε gupuaυ a bao pò wí kpa guu. 11 Lua ma dile a zina ũ mà baopi kpáwake, mí dané.† 12 A yáí malé taasie bee kei, āma wí lí ma kūo, asa má gbé pò ma aà náaikè dō, mé má dō sáasā ké a fō kàeda yá pò à nāmεε ma òzli e a mōgōzli. 13 Nyō yá síande pò ní mà ma k̄ipi kua yá zinda ũ ní luanaaikaεo ní yeakōio naa Kilisi Yesuwa guu. 14 Kàeda yāmaa pò Lua nāne n òzli ní aà Nisina pò kú wá guu gbāao.

15 N dō ké Azi būsudeo pii ma vūaaε. Fizele ní εεmōzenio kú ní guu. 16 Dii wēnadō ònesifō bēdeone! Asa à ma nòse n̄nimεε, a gēna lé v̄io, i wide ma daakpεu yá musuo. 17 Ké à kà Loma gōō, à ma wεεle e a gè bōa. 18 Dii to Lua wēnadōε yákpalekegōzli. N òn̄le zōo pò a kēmεε Efese dō sáasā.

* 1:2 Zln 16.1 † 1:11 1Tim 2.7

2

Kilisi Yesu zlgõ maa

¹ Mpi sõ ma né, ñyõ gbãa ní gbêke pò Lua víwanõ naa Kilisi Yesuwao. ² Yá pò ní mà má ò dasi wáa na gbé náaide pò aa fõ da gbëpáleõneõ ɔl. ³ Taasikemano Kilisi Yesu zlgõ maa ü. ⁴ Dúnya yá lí dõaa zlgõ pò kú zllauẽo, ké aà yá e ka a diigu yáí. ⁵ Bakpaaína sõ, tó i bàale a zéwao, a fua eo.* ⁶ Zõẽ pò zì gbãa kè mé í a baa sé séia. ⁷ Láasooke yá pò má òpiõwa, asa Dii a ní gba òno apii guu.

⁸ To Davidi bui Yesu Kilisi pò bõ gau yá àò dõngu. Baona pò mi kpan we. ⁹ A yáí mále taasikei. Wà mókàa lán dàakenawa, àma wa fõ moka Lua yáwao. ¹⁰ Ayámeto mi yápii fõ gbé pò Lua ní séõ yáí, ké ampìõ sõ, Lua ní suaba, aai gawi pò lí láao e naa Kilisi Yesuwa. ¹¹ Yáẽ bee slana ví:

Tó wa gaaàno, wáõ kuaàno.†

¹² Tó wa menafõ, wáõ kibleaàno.

Tó wa lelekpáaazi,

aàpi a kpáwázi sõe.‡

¹³ Tó wá náai víõ, Ìõ náai víẽ, asa a we leleka aziaio.

Dii zikena maa ní lekpaao

¹⁴ Yápiõ dõ n gbéõgu, ní nané Luazi aasu lekpaapã ke Lua yá musuo. A ài víõ, Ì gbé pò aale maõ òkpaẽ. ¹⁵ Aiake, ké Lua e n sáukpa, zikena pò Ì yá slande poloné wásawasa, wí lí aà kú aà zì yá musuo ü. ¹⁶ E yáõleã pã pò lí kpaal ní Lua yáooe. I gbéõ luayãdasai káfnéẽ, ¹⁷ yá pò aai dané Ì ɔtamá lán sánẽwa. Imene ní Filetio kú ní guu. ¹⁸ Aa kè slánawa, aai me wà bõ gau kò, aai gbëõ luanaaika òkpaoné. ¹⁹ Gia ní beeo e pò Lua dàale zea gbãa, wà yáẽ bee kèwà: Dii gbé pò de a pò üõ dõ.§ Gbé pò Ì Dii sísi ké yáviwa.

²⁰ Uada Ìõ pòõ ví dasi. Wà a keeõ kè ní vuao ní ánusuo yágbiakẽbõ ü, mé wà a keeõ kè ní lío ní gíõ yáõõnakebõ ü. ²¹ Tó gbé ɔbõle yá bẽẽesai guu, a gõ yágbiakẽbõ ü, Dii zikẽbõ maa ü, Ìõ ku maakea pii sõu guu. ²² Bàale èwaaso pònidẽaõne, ní tó maakea ní luanaaikaõ ní yea gbéõzio ní kua ní kõõ na dõaane sãnu ní gbé pò aai Dii sísi ní nõsepuaõõ. ²³ ɔbõle yá mĩsai gwaa ní kõõ guu. A dõa víõ, mé ní dõ ké Ì lekpaã iné. ²⁴ A maa Dii zòblena aàõ lekpaã víõ. Aàõ busaa gbépiẽ, yádanede maa pò Ì gbé fõ ü, ²⁵ Ì gbé pò lé a yá sioõ gba laai busebuse. Wíliõ dõõ Lua a ní gba nõselileã zé, aai slana dõ, ²⁶ aai pili Ibiisi pò ní kú ní a bao a ní dá a pœã guuwa, aai su ní laaiwa.

3

Gbẽnazinaõ yakẽa gõõgbẽzãzi

¹ Nyõ dõ ké gõõ gbẽzãẽ beeo aao zì'ü. ² Gbéõ zia yá a dõaané, ɔa a ní sõ ble. Aaõ de waladeõ ü, Ìandãnaõ, gbẽsõsõnaõ, de ní dao yãmansaiõ, guluõ, luayãdansaiõ, ³ nõsesaideõ, awamansaiõ, gbé tõbẽesinaõ, faasaidẽõ, àiapásidẽõ, maa ibeõõ, ⁴ bõnkpedeõ, láasooasaidẽõ ní yõõdeõ. Aaõ ye pònakai de Lua yála. ⁵ Aaí lousisi, àma an yá lí kõsẽ ní Lua gbãaoo. Ké gbépiõwa. ⁶ Gbé bee taao Ì gẽ nõõ pò lí mí gbãeõõzi, aai ikokemá. Duuna sadã nõõpiõgu, dõ'e'li mé gõnẽ, ⁷ aaiõ yádada

* 2:5 1Kln 9.24-27 † 2:11 Lom 6.8 ‡ 2:12 Mat 10.33 § 2:19 Nao 16.5

gɔɔpii, ɔma aali slana dɔo. ⁸ Lá Zanesi n Zablesio bɔ Mɔzizi kpe,* màa gbépiɔ ì bɔ slana kpe. An láasoo kolea, mé luanaaikɛn gianaɔne. ⁹ Aa ge'a'ae vɛ lɔo, asa gbépii n mɛsaike dɔ, lá wà Zanesi n Zablesio pɔ dɔwa.

Luayá ài

¹⁰ Mpi sɔ n temazi, n ma kua dɔ n ma yadanɛo n yá pɔ mále yáo n ma luanaaikɛao n ma menakɛao n ma yea gbéɔzio n ma zea gbáao ¹¹ n ía pɔ wa dàao n taasi pɔ má kèo. N yá pɔ ma le Antioxi n Ikoniuo n Lisitao dɔ† n ía zɔɔ daaa pɔ má fɔo. Dii ma bɔ apii guu.‡ ¹² Gbé pɔ aa ye wàɔ ku luayámanaɔ ũ naa Kilisi Yesuwaɔ gí wétɛa eio. ¹³ Gbɛvãio n kɔnideɔ, an vãi aɔ gbãbɔbɔɛ, aai gbéɔ sásã, ampɔ sɔ aɔ sásãae. ¹⁴ Mpi sɔ, ze n yá pɔ n dàda n sí slana ũo. N gbé pɔ dàdanɛɔ dɔ, ¹⁵ asa n Luayátaala dɔ za n nézl. A fɛ n gba ɔno, i n ka Kilisi Yesu náaika pɔ ì n suabawa. ¹⁶ Yá pɔ kú lápiɔ guu bɔ Lua kíi piiɛ. A ài vɛ, asa ì slana dané, i n ɛkané n ɔzl, i n gba laai, ì ledamá yákea a zéwa musu, ¹⁷ ké Lua gbé e aɔ wásawasa kua maakɛa pii ɔou guu.

4

¹ Ma nanɛ Lua n Kilisi Yesuozii aà ɛa mɔa kpalablei n aà yákpalekea n gbé béɛɔ n gyaadeɔ yáí, ² Lua yá waasoke, à zekè ì zekɛo, wetã. N n lele, n n gba laai, naemá, n yádané n mena zɔɔo. ³ Asa gɔɔe a mɔ ké gbéɔ we swáse yá slandeio. Aa yádanɛdeɔ kãaañzi nízla pɔɛáwae, aa yá pɔ kárgu dané. ⁴ Aa gi slanaí, aai ze n fɔo. ⁵ Mpi sɔ, nyɔ laai vɛ yápii musu. Taasi fɔ, n baonakpanakɛa ke, n n z ì lepapa.

Pɔlu kua ga lézl Loma

⁶ Ma gɔɔ pà kò, wa ma au tɛle sa'o'i ũ tia. ⁷ Ma dɛɛ maa nè, ma bakpaal pɔ Lua díle kè ma boleí. Ma Yesu yá kù a zéwa. ⁸ Kua maa fùla dilea, àle ma dà sa. Dii Yákpaleken maa mé a kpameɛ yákpalekegɔɔzɛ. I ke máme má adoo, n gbé pɔ ye aà mɔaio piiɛ.

⁹ Zewɛɛle mɔ ma kíi kpakpa. ¹⁰ Demasi ma to we à tà Tesaloni, ké a ye dúniai yáí. Kelesã tà Galati búsuu, mé Titu tà Dalamati búsuu. ¹¹ Luku mé gɔmanɔ ado. Maaku se à mɔ sãnu, asa ì dɔmale maamaae. ¹² Ma Tisiki gbãe Efese. ¹³ Tó ríle mɔ, ma ulatao pɔ má tò Kaapu be Toloasi* sé, n mɔomeɛ n ma láɔ, atɛsa a pɔ pɔ wa kè n báao.

¹⁴ Alesãnda sia yãvãikèmeɛ maamaae. Dii a yá pɔ a kèpi flaboè.† ¹⁵ Laaikaazi, asa à bɔ wá yá kpe pásipásie. ¹⁶ Yákpalekeamano séia guu gbèe i zemanɔo. Wà ma to we piiɛ. Lua su n yápi dao. ¹⁷ Dii zèmanɔ à ma gba gbãa, ɔ ma ze'è ma baonakpá wásawasa, buipáleɔ mà pii. A ma bɔ nɔɔomusu lézl. ¹⁸ Dii a ma bɔ yãvãí guu pii, a ma suaba e ma ge kaò aà kpalau musu. Ɔme gawi vɛ gɔɔpii, ámi.

¹⁹ Fɔkpa Pisii n Akilasiowa n Ɔnesifɔɔ bedɛo.‡ ²⁰ Elasa gò Koleni. Ma Tɔfiú tò n gyão Miletii. ²¹ Zewɛɛle mɔ e buzie aɔ ká. Ebulu n Pudɛo n Linuo n Kolodiao n wá gbéɔ pii fɔkpàma. ²² Dii àɔ kunnɔ, i gbèkekeé ápii.

* 3:8 Bɔa 7.11-12 † 3:11 Zln 13.50, 14.5, 19 ‡ 3:11 Sou 34.19 * 4:13 Zln 20.6 † 4:14 Sou 62.13 ‡ 4:19 2Tim 1.16-17

TITU

Yá pò kú láε bee guu

Tituá Yesudeε, áma Yuda no (Gal 2.1-3). A gò Pòlu ìwa ùε mé à zì zòò kè Kòlenideò ní Pòluo maakòε yá musu (2Kln 7.6-16). Pòlu láε bee kèè gòò pò Titupi ku Keletiε, à Yesude pò aa kú ísia gùgùnapiwaò yágea'aezì nàè aà zì.

Lápi daaleaá waaso pò Pòlu Ìò kené yáε (1.1-4). Bee gbεa yá pò a ðile gáli ðaanaaòneε (1.5-16). Lεε pla guu à ledà Tituwa gbé pò àle zìkeñinòò yá musu: Maeziò, nεziò (à kù aa yádada wéndiaòne), èwaasoò ní zòò (2.1-15). Lεε àaò guu à Yesude yákeaoò bòòlekè, ké an kua aao na, aasuli kòkpaaleo (3.1-11). Bee gbεa à ledà Tituwa, à fòkpamá (3.12-15).

Lápi kyokena a e ké lápi waaso de Titu yá ù adoo. Yá'la pò Pòlu ðàà yá'la pò Ìò Yesudeò le mòòmòòòε: Yesudeò yáò zékalea ní ðaanaò yákeaoò ní Yesudepio yákeaoò.

Titu zìkeà Keleti bùsuu

¹ Ma Pòlu, Lua zòblena, Yesu Kilisi zína, à ma zì mà gbé pò Lua ní séò da a zéu, mí tó aa lousisia síana dò, ² an wé Ìò òò àizána pò Lua a legbè zadò gòò i daaleozì, Luapi lí εeto sòo. ³ Yápi bò gupuau a gòowa waaso pò Lua wá Suabana nàmeε ma zì guu, lá a ðilewa. ⁴ Mámε ma láε bee kène Titu, * ma ne'ia Yesu zé pò wá kúu sánu guu. Mae Lua ní Kilisi Yesu wá Suabanapio gbèkekeεne, aai n gba aafia.

⁵ Ma n to Keleti ké ñ yá pò gò weò gógò, ní gbèzòòò ðile wéle ní wéleò lá má ònewa. ⁶ A maa gbèzòò líò ku taaesai nòmendode ùε. Aà néò Ìò luayámanaò ù, i ke aao de né zazaa lalasideò ù no. ⁷ Lá ðaanaa zìiaε Lua zì guu, a maa aàò de taaede ge swágbāade ge pòkùmade ge igbèna ge àiapáside ge òweεembèε ùò, ⁸ sema nibòfina ù, laaide pò zè ní maakeao ù, gbèmaa pò a kua adoa mé a azia kúa dò ù, ⁹ gbé pò zè sùsu ní Lua yá náaideo lá wí danéwa ù, ké à e ledà gbèpáleo wa ní yá slandepio, i gbé pò bò a yá kpeò εekané ní zì.

¹⁰ Asa swáyámansaide pò aal gbéò liaa ní ní yá'oaòò dasi, atèsa Yudaò guu. ¹¹ Aalí ua búu gbéò òòkpa. A maa wá lesòkpané. Aalí yá pò de wà danéò dané òbè'e'a yáí. ¹² Keleti bùsu ànabie mè Keletiòà εedeòne, wàì pásìòne, ye'uiade pòewonsaioεe. ¹³ Yápiá síanaε. Ayámeto ledamá pásìpási, ké aa zéεe sùsu. ¹⁴ Aasu laaidò Yudaò fìwao ge gbé pò kè síanawaò yádileao. ¹⁵ Pòe líò gbási gbásiaideòneò, mé pòe líò gbási sai luayádansai gbásiideòneò, ké an láasoo ní ní nòseò vái yáí. ¹⁶ Aalí me wa Lua dò, ò an yákeà Ì ní εebo. Lua ginzideòne, aali àà yámao, aali fò yámaae kèò.

2

Lédaa Lua gbéòwa

¹ Mpi sò, yá pò Ì pòl paaal ní yá síande daanéò oné. ² O maezòòòne aao nízia kúa dò gbé gbíao ù, laaideò ù. Aa zéεe sùsu ní yea gbéòzìo ní menao. ³ O nòεzòòòne Ì aao ku Lua gbéò kuawa. Aasu wàò de gudèna ge vèεe zò ùò. Aali yámaa

* 1:4 2Kln 8.23 † 1:8 1Tim 3.2-5

da nɔgbãaone, ⁴ aali ledamá an baade à ye a zázi ní a néo, ⁵ aao de laaideo ù gbãñsai, aa laaido ní nɔzãekeziwa, an baade misiile a záε, ké wasu Lua yá ðèéboo yáí.

⁶ Leda èwaasoowa lo aao laai ví yápii guu, ⁷ ní maakea zé obohé. N yádaané à gbia kolesai. ⁸ Yázede pɔ wa fɔ a εéboo dané, wí i gbé pɔ bò n kpe kú, ké i e vái ò n yá musuo yáí.

⁹ Leda zɔowa aali misiile ní diione yápii guu, aali yá pɔ a kángu ke. Aasuli bo ní yá kpeo. ¹⁰ Aasu ní kpáí'oo. Aa to aao ní dɔ gbé náaideo ù maamaa, ké Lua wá Suabana yá pɔ wi dané e teke yápii guu.

¹¹ Asa Lua gbéke pɔ m̀ ní gbépii suabao b̀ gupuu. ¹² Gbékepi lé dawéé wá miké yá pɔ i kpaal ní Lua yáooe ní dúnia pɔnidéao, wíw wázia kúa dɔ gbémaao ù, luayámanaoo ù dúnia tiaε bee guu, ¹³ wíw wédo pɔnakegɔo pɔ wále dáí. Omé wá Lua zɔo wá Suabana Yesu Kilisi mɔgɔo gawide ù. ¹⁴ A azia kpà wá gèé ù, ké à wá bo vái pii guu, i wá gbãñ wolo a gbé yenzideo ù, gbé pɔ maakea áia vío ù. ¹⁵ Yápió oné, ní ledaomá, ní ní gba laai ní n ikoo pii. Nsu to gbéε sakanguo.

3

Wà laaido maakeawa

¹ Do n gbégu aali misiile gbãadeone ní ikodeo, * aa ní yáma, aao kú ní maakea pii sooo. ² Aasu gbéε tobéesio. Aao de ǹsedoude yákelesaide pɔ busaa gbépiiéoo ù. ³ Asa wápió sɔ wá faa ví yáao, luayádansaión wá ù. Wá sásaa, wá de pɔnakea ní dɔé'í piio zɔo ù. Wíw ku ǹsevái ní wédoakɔeo guu. Wá de gbé giaoo ù, wá zakɔu. ⁴ Ké Lua wá Suabana gbéke ní aà yea gbéozio b̀ gupuu, ⁵ à wá suabà. I ke wá maakea yáí no, ké à wénaðòwéé yáíε.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa gɔ gbé dafuo ù ní a Nisína ⁶ pɔ a pisiwá gbãao Yesu Kilisi wá Suabana sabai, ⁷ yá b̀wanoo na aà gbéke yáí, wa gɔ aà ghablenoo ù, s wá wé do àizánai. ⁸ Yápiá síanae.

Má ye ǹ kásike yápiowa maamaa, ké luayámanaoo e wá mekpa maakeawa. Bee maa, a káfla ví gbéone. ⁹ Páale yá mí sai gwaεe ní dezió tɔ kɔnwéao ní sóleo ní lekpaakea Mɔizi ikoyá musuo, asa yápaone, aa káfla vío. ¹⁰ Gbé pɔ í to wá kéaa gba laai baa gɛn pla, ní gbasá ǹ aá yá.‡ ¹¹ Nyɔ dɔ ké gbé bee taa òkpá. Duunkénae, à azia dàyáu.

¹² Tó ma Aatema ge Tisiki zíma, zεwéεle m̀o ǹ ma le Nikɔpɔli, asa ma zεð mà buzible wee. ¹³ Kɔai ke ǹ zé kúsua ke búsu ikoyáðóna Zenasié ní Apoloo, ké pɔe su késámáo. ¹⁴ A maa wá gbéoo maakea dada, aaió ke, aai boóle zεazεao ke, ké aasu wàò ku páo. ¹⁵ Gbé pɔ wá sánuo fɔkpàma pii. Fɔkpa gbé pɔ aa yewázi Yesu zé guuwa. Lua gbékekéé ápii.

* 3:1 Lom 13.1-2, 1Pic 2.13 † 3:5 Efe 2.8 ‡ 3:10 Mat 18.15-17

FILEMᵋᵋ

Yá pᵋ kú lée bee guu

Filemᵋᵋá Kᵋbsi Yesude tᵋdee mé Pᵋlu gbēnae (dᵋᵋ 1). A zᵋe vī, àà tᵋn Oneziū, à bàalèè. Oneziū Pᵋlu dᵋᵋ guᵋ pᵋ wà Pᵋlupi dàkpᵋue. A gᵋᵋ Yesude ũ sᵋ, 5 Pᵋlu zèᵋ ᵋ àà kpásá a diie, 5 à lée bee kèè, à wabikèwà asu àà si zᵋ ũ lᵋo, sema àà gbēdo ũ naa Kilisiwa guu, asa wī zᵋ pᵋ bàalè swágaga pásípásíe.

Fᵋkpaá Filemᵋᵋwa ní gbé pᵋ aa kuaànᵋᵋ gbēa (1-3), Pᵋlu Dii sáaukpà Filemᵋᵋ luanaaikae ní àà áiao yá musu (4-7). Bee gbēa à Oneziū pᵋ lé tá a diiwa yá'ò (8-22). Lápi làa ní fᵋkpaamáó, wà gbé pᵋ an tᵋ kú Kᵋbsideᵋ lá guuᵋ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dᵋᵋ 2) tᵋ kú Kls 4.17 guu lᵋ.

Wà è lápi guu lá Pᵋlu ya'ò a gbé Filemᵋᵋe busebuse. I yāe dilèèo, i giè ní Oneziū zᵋbleaᵋo. Ama à yá dᵋaàgu ní gbé pᵋ lé lée bee kyokeᵋo pii, Kilisi yeawázi i tᵋ wá kua dafukú, i tᵋ wá ke na ní kᵋᵋo lᵋ.

Pᵋlu Filemᵋᵋ sáaukpaa

¹ Ma Pᵋlu, ma gbé pᵋ wà ma dàkpᵋu Kilisi Yesu yáí ní ma gbēdo Timᵋteeo, wámᵋ wa lée bee kèè, wá zíkᵋndee yenzide Filemᵋᵋ, ² ní Yesude pᵋ aai kᵋ káaa n bᵋᵋ ní wá nᵋe yenzide Afiao ní wá zíkᵋndee Aasipuo. ³ Lua wá Mae ní Dii Yesu Kilisio gbēkᵋkᵋe, aai n gba aafia.

⁴ N yá lᵋ dᵋmagu gᵋᵋpii ma wabika Luawa guue, 5 mi àà sáaukpa, ⁵ asa ma Dii Yesu náai pᵋ níle ke bao má ní n yea Lua gbéᵋzio pii. ⁶ Mi wabikèwà, ké n kuawano Yesu zéu a to n wé ké báaa pᵋ wá vī pii naa Kilisiwa guu. ⁷ Ma gbé, n yearízi ma pᵋ kèna maamaa, à ma nᵋse nᵋnimᵋᵋ, asa n Lua gbéᵋ sᵋ dané doú.

Pᵋlu awakpaa Filemᵋᵋe Oneziū yá musu

⁸ Ayámᵋto, baa ké ma zé kà naa Kilisiwa má yá pᵋ maa n ke dilᵋne, ⁹ ní beeo ma awakpāne ké má yenzi yáí. Mapi ma Pᵋlu, ma maezᵋᵋ ia ní ma daakpᵋu tia Kilisi Yesu yáio, ¹⁰ ma awakpāne Oneziū* pᵋ gᵋᵋ ma né ũ kpéu la yá musu. ¹¹ A pāne yāa, āma tia a ài vīwᵋe, mpi ní mapio. ¹² Ma àà gbāema, a de ma sᵋ ũe. ¹³ Ma kua kpéu Yesu baokpaa yáí guu, má ye aàᵋ ku ma sae, ké aàᵋ dᵋmale n gbᵋu, ¹⁴ āma ma zᵋᵋ má yāe ke n lé saio, ké rᵋsu yāmaakᵋmᵋᵋe teasio, sema ní pᵋeāo. ¹⁵ Aᵋ Oneziū kēama yāa gᵋᵋpla de ké àà ea suma àᵋ kunnᵋᵋ gᵋᵋpii yáíe. ¹⁶ A ea àᵋ dᵋne zᵋ ũ lᵋo, asa a de zᵋa, a de n gbé yenzide ũ naa Kilisiwa guue. Ma gbé yenzidee. Wa n gbé pᵋ a de n zᵋ ũ mé à gᵋᵋ Dii pᵋ ũ pᵋ o lᵋa?

¹⁷ A yáí tò, tᵋ n ma dilᵋ n gbé ũe, gbāakpaaāzi, lá rᵋyᵋᵋ kpamaziwa. ¹⁸ Tᵋ à zāne yāewa ge tᵋ a n fla kᵋae, bee gᵋᵋ ma yá ũe. ¹⁹ Ma Pᵋlu máme ma yāe bee kè ní mazla ᵋᵋ, má n flabone. Ké ní ma fla kᵋa n misia ũ, má a yá'ò lᵋo. ²⁰ Too, ma gbé, maakᵋmᵋᵋe Dii yáí, ní ma sᵋ dameᵋ doú wá naa Kilisiwa guu yáí.

²¹ Ma lakène ké má dᵋ rᵋyᵋᵋ ma yāma, mé rᵋyᵋᵋ ke de lá má òneá yáíe. ²² Bee gbēa pilakli kekᵋmᵋᵋe lᵋ, asa má a náai vī Lua a ma bᵋᵋ wabi pᵋ ále kᵋwà yáí.

²³ Epafa pᵋ wá sānu kpéu Kilisi Yesu yáí fᵋkpāma ²⁴ ní ma zíkᵋndeeᵋ Maaku ní Alisakao ní Demasio ní Lukuo. ²⁵ Dii Yesu Kilisi gbēkᵋkᵋe.

* 1:10 Kls 4.9

EBELUɔ

Yá pɔ́ kú láe bee guuɔ

Ké wà íbelesè ñ Yesudeɔ, bee mé tò an gbèeɔ ye fu, ɔ́ lápi kèna lé tékpaɔngu aa ze gbāa Dii náaikea guu. A mè Kilisi zɔɔ de malaikaɔ ñ anabiɔla pii, mé zɪ pɔ́ a kè gbépii yá musu de an pɔ́la pii. Za lápi daaleawa à mè Lua azɪa òwèe a né Yesu Kilisi ù (1.1-3). Lápi kpaalea lee pla:

A sèia (1.4-10.18) lé Kilisi dea pɔ́pii yá bɔ́leke. Anabiɔ ɔ́ a deɔla adoo (1.1), a de malaikaɔla lɔe (1.4-2.18), a de Moizi ñ Yozueeola (3.1-4.13). A de luabaakuaɔnɔ́ káau sa'onkiaɔla (4.14-7.28). A azɪa kpà sa'obɔ́ ù à gá lipaakɔawa gbépiiɛ, ɔ́ bee de sa dasi pɔ́ Isailiɔ ò yáala pii (8.1-10.18). A ze wèwèe wà sɔ́ Luazi, zé pɔ́ sa'oa pále i e wè yáao. A plaade (10.19-13.17) lé tékpawágu wà ze gbāa Yesu náaikea guu (10.19-39). Wekí luabaakuaɔnɔ́ káau luanaaikenaɔ́ yá kúu (lee 11). Ale ledawa wà wépe Yesu Kilisiwa, ké wà e íbelesawano fɔ́ laaawa (12.1-11). Ledama gbézɔɔ ñ gbéɔ́ gbaa laaio gbea (12.12-13.19), lápi kèna fɔ́kpamá à báaadángu (13.20-25).

Lua Né de malaikaɔla

¹ Lua dɔ́aa anabiɔne yáa dodo dasi, ɔ́ aa yáze ò wá deziɔne dasi, ² áma aa Né mé yá'òwèe gɔɔ gbézɔ́e beeo zɪ sa. Népi sabai ɔ́ Lua dúnia kè, a dile ɔ́me a gɔ́ pɔ́pii vl. ³ ɔ́me Lua gawi tekea ù, aa kua ù zálala. ɔ́me pɔ́pii kua ñ a yá'oa gbáao. Gbéɔ́ duunawoloa gbea à gè zɔ́le musu Zɔ́de ɔ́plaai. ⁴ Lá tɔ́ pɔ́ a blè gbia de malaikaɔ pɔ́a, màa aa zɔɔ deɔ́la lɔ. ⁵ Lua yáe bee ò malaikaɔe yáae?

Ma Nén n ù, n Maen ma ù gbá,*
ge máme máo de aa Mae ù,
aápi iɔ de ma Né ù.†

⁶ Ké Lua tò a yoa mò dúnia guu, à mè a malaikaɔ kúleè pii. ⁷ Malaikaɔ yá musu à mè,

i a íwaɔ li íana ù,
i a zíkɛnapiɔ li tévua ù.‡

⁸ Aà Né yá musu sɔ́, à mè:
Lua, nýɔɔ zɔ́leá báawa gɔɔpiiɛ,
niɔ n kíake lípana kúa yáze de ù.

⁹ N ye maakeai, ñ za váikeau.
A yáí tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pɔna písima de n gbéɔ́la.§

¹⁰ Wa ò lɔ:
Dii, n tɔ́le kàle asínizí,
musuá n ɔ́zíkɛe.

¹¹ Ampii aa gè, kási nýɔɔ kue.
Aa zikú lán pɔ́kasawa,

¹² ní ñ koo lán pɔ́wa,
ní ñ líle lán pɔ́kasawa.
Mpi sɔ́ nýɔɔ dou gɔɔpiiɛ,

* 1:5 Sou 2.7 † 1:5 2Sam 7.14 ‡ 1:7 Sou 104.4 § 1:9 Sou 45.7-8

n gɔɔ láaa vɪo.*

13 A yáe bee ò malaikaεε yáae?

Zɔ̄le ma ɔplaai

e màò n ibεεo keεε n gbadibo ũ.†

14 Malaikaóá zíkεnaεne nípii, nislna pɔs Lua í n̄ zɪ dɔi gbé pɔs aa bɔ ziaεleε.

2

Yesu ḡsa gbēnazlna ũ lárwawa

1 Ayāmeto wà yá pɔs wá mà kũ ɔplapla, ké wásu zā zéwao yái. 2 Asa lá ikoyá pɔs malaikaɔ óá slanaε,* mé wà flabò gbé pɔs gí mai aa páaεne a zéwa, 3 tó wi suabaa zɔɔpi yáda sao, wá bɔe? Suabayápi bò Dii kíie, ɔ gbé pɔs màò a slanapiliwàwēε. 4 Lua suabayápi seela òbné yábɔnsaεo n̄ dabudabu dasi keaɔ guu n̄ a Nislna gba pɔs a bìilewēε a pœáwao.

5 I ke malaikaɔ ɔ Lua dún̄ia zia pɔs wále a yá'o nanè n̄ ɔzlo. 6 A ku guei wà mè: Bón gbēnazlna ũ ké a yá ò dɔngui?

Bón aà ũ ké ni laaidɔwái?

7 N aà kēsá malaikaɔzi gɔɔpla, n aà kpà kpalau n̄ gawio n̄ beεεo.

8 N tò pɔpii misilè.†

Ké Lua tò pɔpii misilè, i a kee to misilèaε saio. Tia kéwa, wi e pɔpii misilè ḡlao, 9 wá è Yesu yáe. Lua aà kēsá malaikaɔzi gɔɔpla, ké Lua gbéke guu aà ga gbépii gēε ũ, ɔ aà kpà kpalau n̄ gawio n̄ beεεo ga taasi pɔs a kè yái.

10 Lá pɔpii bò Lua kíi mé pɔpii de aà pɔs ũ, ké a ye gē n̄ gbéɔ a gawi guu dasi a néo ũ, à kù aà to an Suabanki ḡs wásawasa taasikea guue. 11 Gbé pɔs lé ḡs Lua pɔs ũ n̄ gbé pɔs lé n̄ ke Luapi pɔs ũo an de douε. A yái tò aà n̄ sísia a dáunaɔ ũ lí aà wí kũo. 12 A mè:

Má n yá'o ma dáunaεne, má n táasile k̄k̄áaa guu.‡

13 A mè ɔ:

Má aà náai vɪ.§

A mè ɔ:

Má ké, n̄ né pɔs Lua kpáaɔ.*

14 Lá népiá gbēnazlnaεne, màa aapi s̄s à ḡs gbēnazlna ũ lár̄wa, ké à ga, i Ibiisi pɔs í ga gba zé kaale, 15 i gbé pɔs aale víake gaε aa ḡs a zɔɔ ũ e n̄ wēni léuɔ bo. 16 Slana guu malaikaɔ ɔ ále ɔdamáo, Ablahaũ buiɔne. 17 A kù aà ḡs lá a dáunaɔwa yápii guue, ké à ḡs Sa'onkia s̄uude náaide ũ Lua zɪ guu, i gbéɔ duuna kémá. 18 Lá à taasikè à ȳsa f̄s, a f̄s dɔ gbé pɔs wále n̄ ȳɔle.

3

Yesu de M̄ozila

1 Bee yái ma gbéɔ, á gbé pɔs Lua á sisi a m̄o aà kíio, à láasooke Yesu pɔs Lua aà zɪ wá lousisize Sa'onkia ũwa. 2 A náai vɪ Lua a dílnaε, lá M̄ozí kuò Lua uawa.* 3 Lá uakpana beεε ò de uaa, màa Yesu gawi z̄ɔ de M̄ozí p̄a. 4 Ua píi a kpana v̄le, mé pɔpii Kalenan Lua ũ. 5 M̄ozí náai vɪ Lua ua zíkεna ũ yá pɔs a

* 1:12 Sou 102.25-27 † 1:13 Sou 110.1 * 2:2 Gal 3.19 † 2:8 Sou 8.4-6 ‡ 2:12 Sou 22.23 § 2:13 Isa 8.17 * 2:13 Isa 8.18 * 3:2 Nao 12.7

mɔ seela ũ. ⁶ Kilisi s̄s, uabelepi n̄e. Luapi a ua n̄à è àà ɔz̄l̄e. Wáme wá uapi ũ, tó wá pɔ pɔ wá wé d̄ɔi yá k̄ua r̄i s̄so dilea r̄i pɔnao.

Lua gb̄é kámabokli

⁷ A yáí lá Lua Nisina òwa, tó a Lua ɔɔ mà gb̄á,

⁸ ásu swágb̄aake lá á deziɔ kè aa ma ȳs̄
gɔɔ pɔ aa b̄ò ma kp̄e guwaiwaiuwao.

⁹ Baa ké aa ma yákeɔ è wè bla, aa ma ȳs̄ we, aa ma gb̄aa legwà.

¹⁰ ɔ ma pɔ pà gb̄épiɔzi, ma mè aalɔ páalemeɛ gɔɔpiie, aa ma yá k̄uao.

¹¹ ɔ má ò r̄i maz̄lao r̄i pɔf̄eɔ ma mè, aa ḡe ma kámabokliuo fá.†

¹² Ma gb̄é, à laaika á gb̄e su àò s̄s̄ vái luanaaikesai v̄i e aà ge k̄eò Lua b̄éewao.

¹³ Gu pɔ í d̄o, i me gb̄á pii, àò ledak̄wa, ké duuna su á gb̄e sásá aà swá gb̄aak̄uo yáí. ¹⁴ Asa Kilisi gb̄éon wá ũ, tó wá z̄ea gb̄aa mé wá aà náai v̄i lá wá v̄i káauwa e a léwa. ¹⁵ Lá wa òwa,

tó a Lua ɔɔ mà gb̄á, ásu swágb̄aake lá á deziɔ kè
gɔɔ pɔ aa b̄ò ma kp̄ewao.

¹⁶ Deo mé gb̄é pɔ aa Lua ɔɔ mà aa b̄ò aà kp̄eɔ ũi, mé i ke gb̄é pɔ Moizi r̄i bóle Egipiɔ bàasio? ¹⁷ Deo Lua pɔ p̄anzi e wè blai, mé i ke gb̄é pɔ aa duunakè, an ge ḡs̄ kál̄e guwaiwaiuo bàasio? ¹⁸ Deo a òné r̄i az̄lao aa ḡe a kámabokliuo ni, mé i ke gb̄é pɔ ḡi aà yámai bàasio?‡ ¹⁹ Wá è aai e ḡeuo an luanaaikesai yáí.

4

¹ Lá ḡea kámabokliuo lé pɔ Lua gb̄é ḡi ku, wá laaika ké wá gb̄e su kuawào.

² Asa wa baona mà lár̄twaɛ. Yá pɔ aa màpi i àikenéò, ké aai ma r̄i luanaaik̄eao yáí. ³ Wá gb̄é pɔ wa yápi s̄s̄, wi ḡe kámabokli pɔ Lua a yá'ò guu à mè:

Má ò r̄i maz̄lao r̄i pɔf̄eɔ ma mè,

aa ḡe ma kámabokliuo.*

A yá bee ò, baa ké à a z̄i m̄ide za dúniakalegɔɔ, ⁴ asa wá gɔɔ soplade yá'ò guei wá mè, gɔɔ soplade z̄í Lua kámabò r̄i z̄i pɔ á k̄eò pii.† ⁵ Wá mà tia à mè, aa ḡe a kámabokliuo. ⁶ Lá gb̄é pɔ aa baonapi mà káauo i ḡeuo ké aai sio yáí, s̄ a ḡea ḡs̄ gb̄ep̄aleɔne. ⁷ ɔ Lua èa gɔɔd̄ile ɔ w̄i me gb̄á, asa à ḡeḡe a gbea s̄ à Davidi gbà lé a ò lá wa ò tiawa, tó a Lua ɔɔ mà gb̄á, ásu swágb̄aakeo.

⁸ Tó Yozuee ḡēn̄o kámaboklipiu yáa,‡ d̄s̄ Lua i gɔɔ pále yá'ò gb̄ez̄ao. ⁹ A yáí tò kámabokli ḡs̄ Lua gb̄éɔne. ¹⁰ Asa gb̄é pɔ ḡe Lua kámabokliuo kámabò r̄i a z̄l̄oɛ, lá Lua kámabò r̄i a z̄l̄owa. ¹¹ Lá màaɛ, wá wet̄á wá ḡe kámaboklipiu, ké wá gb̄e su ḡi Lua yámai aà fu lár̄wao yáí. ¹² Lua yá b̄éɛ mé a gb̄aa, a lé na de f̄enda lekpeplaa. I r̄i z̄s̄ à ḡe n̄òsekpeau e nis̄inau, i ḡe gup̄eekliuo e b̄oɔu, i láasoo

† 3:11 Sou 95.7-11   ‡ 3:18 Nao 14.26-35   * 4:3 Sou 95.11   † 4:4 Daa 2.2   ‡ 4:8 Iko 31.7, Yoz 22.4

ń nòse yáò gwa. ¹³ Lua pọkẹae ulẹaèò, a kee kpaàè guio. Lua pọ wá wá yáò sẹ́le siuè, ị pọpii e e a biwà.

Yesu de sa'onkia:la

¹⁴ Lá wá Sa'onkia zọọ pọ luabe kẹaa e Lua ḱiu v́i Lua Né Yesu ù, wàò zé pọ wá sè yá kúa giúgiú. ¹⁵ Asa wá Sa'onkia pọ a f̄ wēnad̄ōwēe wá gb̄aasaikẹ guu v́i. Wà aà yò ĺawáwa yápii guu, ị duunakeo. ¹⁶ Ayámeto wà s̄s̄ Lua gb̄ekẹkẹnede kpalabaai ń s̄s̄o dilea, ké aà wá wegwa, ị gb̄ekẹkẹwēe a gọowa.

5

¹ Wí Lua ua sa'onkia pii sé gb̄éò guue, wí aà dile ń yákekena ù Lua ḱi, ịò m̀è ń gbaò, ịò aà gbagbané ń duuna yáí. ² A f̄ d̄s̄ ń gb̄é pọ aa sàsà an d̄saike guu, asa aàpi kú ń gb̄aasaikẹo s̄s̄e. ³ A yáí sema aà sa'o azía duuna yá musu, lá ị o gb̄é ḱni: pọ yá musuwa ị. * ⁴ Gb̄e lí azía kpa kpalapiuo. Lua mé ị aà kpá lá à Aalona kpáwa. †

⁵ Maa s̄s̄ Kilisi ị azía kpa sa'onkia kpalauo, Lua mé aà kpàù à m̀è: Ma Nén n ù, n Maen ma ù gb̄a. ‡

⁶ A ò guei ị:

Nȳō de sa'ona ù gọpii

lán Mekkizedewa. §

⁷ Gọọ pọ Yesu kú dúnia guu, à wabikè ń wii gb̄aaó ń wé'io, * à kulekè Lua pọ a f̄ à ị si gawa, † Luapi aà yámà, ké ị a yá da yáí. ⁸ Baa ń aà luanekeo, à misiilea Luae dáda a taasikẹa guu. ⁹⁻¹⁰ Ké maa p̄eewà à làa, Lua aà kpà Sa'onkia ù lán Mekkizedewa, † à ḡò suabaa láasai mi ù gb̄é pọ aale a yáma:ne pii.

Laaikaa fuai

¹¹ Yá bee musu wá yá v́i dasi wá oé, ama a bọ́lekẹa z'í'ùe, asa ili yázed̄o kpaá bo. ¹² A gb̄é pọ a ḡeḡeú kéwa, a maa àò de yádanedeò ùe, ama e tia á de wá ea Lua yá pọ wí dada gb̄é dafu:ne daé ị. Yó mé k̄s̄ián̄o, ị ka ȳsunablea. † ¹³ Asa ȳmina piiá n̄eé, ị ka guei yázede guuo. ¹⁴ Ȳs̄una s̄s̄, gb̄é kàsaa pọ aa d̄óekèò p̄e. Aa maa d̄s̄ak̄e ń v̄aio dáda.

6

¹ Ayámeto wà Kilisi yá séiáò kpa saalo, wí gé ae e wá ḡs̄ gb̄é kàsaaò ù. Ị ke wá ea mik̄ea yá gianawwa ge luanaaikẹa daale ị no ² ge da'ile yádadaa ge ọnaama ge ḡeò vua ge zia yákpalekẹa. ³ Wà yá beeò kpa saalo, wí gé ae, tó Lua wèi. ⁴ Asa tó gb̄é wé kè à Lua gba è, mé à baa è Lua Nis̄ina guu, ⁵ tó à Lua yá ń dúnia pọ lé m̄s̄ gb̄aaó ịe à a na d̄s̄, ⁶ tó à gb̄asa f̄ù, a zé kú à ea n̄selile ịò, asa àle Lua Né páliwa azía ịe, àle widawá gupuaue. ⁷ Tó lou lé ma t̄oḡewa m̄òom̄o, àle m̀se e, mé à pọ pọ àikè s̄ewana:ne b̄le, Lua ị báaadau. ⁸ Tó ịe ń leaao ị b̄le s̄s̄, a giae, a z̄à ń lekeaeoo. * A mid̄e ń t̄eoe.

⁹ Ap̄i s̄s̄ ma gb̄é yenzideò, baa ké wá ò màa, wá d̄s̄ ké á kua de beea, á kú suabaze guu. ¹⁰ Lua ị yáke a zéwa, á yákeao ń á yeaaázio a s̄aaáguo, asa a d̄onlekè aà gb̄e:ne, mé àle ke e tia. ¹¹ Wá ye á baade àò àiav́i màa e a léwa, ké ásu seake pọ pọ á wé d̄oi yá musuo. ¹² Asu tó á me ke kp̄eleo. A gb̄é pọ aale Lua náaikẹ ń menao aale pọ pọ Lua a legb̄è eò ọlesé.

* 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bsa 28.1 ‡ 5:5 Sou 2.7 § 5:6 Sou 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46 † 5:12 1Kln 3.2 * 6:8 Daa 3.17-18

Lé pɔ́ Lua gbè̀ sea vɔ́o

13 Gɔɔ pɔ́ Lua lé legbè Ablahaùe, lá gbèe ku deaàla aà legbè ní aà t́oo, a yáí a gbè̀ ní azía t́oo, 14 a òè faaisai à mè á báaadaaàgu, í to aà bui ḱs.† 15 Ablahaù menakè, ɔ́ à pɔ́ pɔ́ Lua a legbè̀ è. 16 Wí legbè̀ ní gbè̀ pɔ́ deńla t́oe. Legbèa mé í to wá yá stana d́s, mé í lekpa a b́oaańe. 17 Ké Lua ye ɔ́o gbé̀ pɔ́ a legbèa a gɔ́ ní pɔ́ ùne wásawasa a lé lilea vɔ́o, ɔ́ a ò ní aziao. 18 Beewa yá mèn pla ku a lilea vɔ́o, Lua a f́eeto a musuo. Yápió lé wá gbé̀ pɔ́ wa naaázio gba sɔ́ maamaae wàɔ yá pɔ́ wá wé doi ḱa seasai. 19 Bee ɔ́ wá wé doi wá wēnidɔ́o ù. A náai vɔ́ mé a gbáa, í zwáa pɔ́ daa Lua kpéu‡ baavíwano, 20 gu pɔ́ Yesu d́aa gèuwèe à gɔ́ Sa'onkia ù e gɔɔpii lán Mekizedeɔwa.

7

Sa'onkia Mekizede

1 Mekizedeɔwa de yáa Salema kía, Lua Musude sa'ona ùe. Gɔɔ pɔ́ Ablahaù zɔ́lè kíaɔwa, àle su, ɔ́ Mekizede gè d́aaàle, à báaadaaàgu.* 2 Ablahaù àizee pɔ́ àle suò pii kwide kpáwà. Mekizede t́ bee mè yámaa kía. Bee gbèa Salema kía bee mè, aafia kía. 3 A de ní dao ní deziɔ́ vɔ́o, aà wēni daalea ge midèa vɔ́o. A b̀ lán Lua Nèwae, sa'onan aà ù gɔɔpii.

4 A gwa lá a zɔ́o. Wá dezi káau Ablahaù àizee pɔ́ a sèle zɔ́ guu kwide kpáwà. 5 Mɔizi ikoyá díle Levii bui pɔ́ de sa'ona ùne aa pɔ́ kwide sí ní Isaili deeɔwa,† baa ní ní Ablahaù buikeo. 6 Mekizedeá Levii bui no. N beeo à Ablahaù pɔ́ kwide sí à samaa'ò Ablahaù pɔ́ Lua legbèe. 7 Seasai gbé̀ pɔ́ samaa'ò gbèe zɔ́ de gbé̀ pɔ́ à samaa'òelae. 8 Sa'ona pɔ́ aai pɔ́ kwide sipiá gbé̀ pɔ́ í gaone. Mekizede sɔ́, gbé̀ pɔ́ wá mè Ìo ku gɔɔpiin aà ù. 9-10 Gɔɔ pɔ́ Mekizede gè d́ Ablahaùe, wi Levii i yáao, a ku a dezi mae Ablahaù pleue. Ayámeto wa f́ o se, gɔɔ pɔ́ Ablahaù pɔ́ kwidepi kpà, Levii bui pɔ́ wí pɔ́ kwide kpámáɔ mé kpà.

11 Levii bui sa'onapio mé Mɔizi ikoyá zína ù. Tó aa f́ to gbéɔ gɔ́ wásawasa, an b́aa à kú ní sa'on páleo lán Mekizedeɔwa lbe? Mé í ke Aalona bui báasio.

12 Tó sa'onaó líle, sema ikoyá líle. 13 Gbè̀ pɔ́ wá yá beeo ò aà yá musuá Isaili bui pɔ́ a gbèe i sa'ozɔ́ ke yáaoe. 14 Asa wá d́s sáasá ké wá Dii b̀ Yuda bui guue. Wí ma Mɔizi sa'oyá'ò buipi musuo. 15 Yá pɔ́ yápi zu'on ke: Sa'on pále b̀ lán Mekizedeɔwae. 16 Aà dileaá ikoyá ge buikéyá no. Aà wēni láasai gbáa yáie.

17 Asa wá mè:
Nyɔ́ de sa'ona ù gɔɔpii
lán Mekizedeɔwae.‡

18 Maa wá yá káau bádè, ké a gbáao mé a ku a kee léio. 19 Asa Mɔizi ikoyá i to gbèe gɔ́ wásawasa. ɔ́ wá suabayá pɔ́ de a káaula zeb̀wèe wá sɔ́o Luazi.

20 Bee gbèa Lua i bee ke legbèsaio. Gbè̀ kíniɔ́ gɔ́ sa'onaó ù legbèsaie, 21 áma Yesu gɔ́ sa'ona ù ní legbèaoe, asa wá mè:

Dii legbè̀, a lelileo,
à mè níyɔ́ de sa'ona ù gɔɔpii.e.§

22 Beewa Yesu kpégausíwèe ké Lua b́aa kua ní gbéɔ tia maa de a káaua. 23 Bee gbèa sa'onaó dasi yáa, ké ga lí to aao kú ní zɔ́ guu gɔɔpiio yáí. 24 Ama lá Yesu Ìo

† 6:14 Daa 22.16-17   ‡ 6:19 Lev 16.2   * 7:1 Daa 14.17-20   † 7:5 Nao 18.21   ‡ 7:17 Sou 110.4
§ 7:21 Sou 110.4

ku gɔɔpii, aà sa'onke gɛɛblea vɔ. ²⁵ A yáì tò a f̄s gbé p̄s aal s̄s Luazi ní a gbāao suaba wásawasa, asa Ì ku gɔɔpii, Ì kulekené Luae.

²⁶ Sa'onkia bee taa mé k̄sɪwano. Aà kua adoae. A yāvái ge gbásl vɔ. Lua aà kè duunkenaɔwa, à aà sè musumusu e a k̄í. ²⁷ Aà bàa kú ní sa'oa lá gu lé d̄o lán sa'onkia k̄niɔwao. Gb̄épi Ì sa'o n̄zla duuna yáì ní n̄ gb̄é p̄ɔ.* Aàpi s̄s a kè ḡen doe, ké à azla kpà. ²⁸ M̄oizi ikoyá Ì gb̄éɔ kpa sa'onkia Ì an gb̄asaike guue, àma ké Lua legb̄è ikoyápi dilea gb̄ea, s̄ à a Né p̄s ḡs wásawasa e gɔɔpii kpà.

8

Yesu mé wá Sa'onkia u

¹ Yá p̄s wále o min ke: Wá sa'onkia bee taa v̄i z̄leá báawa musu Lua Z̄s̄ode ɔplaai.* ² I z̄lke luakukli zw̄aakpe síana p̄s Dii d̄u, i ke p̄s p̄s gb̄enaz̄lno d̄o no. ³ Lá m̄a ní gbaɔ ní sa'oa yáì w̄i sa'onkia pii kpáì, a maa aàpi aà p̄s v̄i à kpa s̄e. ⁴ Tó a ku d̄úniau, à de sa'ona ùo, asa sa'ona p̄s aal m̄s ní gbaɔ lá ikoyá dilewaɔ ku k̄. ⁵ Z̄i p̄s aale kéá p̄s p̄s kú musu taae, a z̄oz̄nae. A yáì tò, ké M̄oizi ye zw̄aakpe d̄o, Lua òè aà p̄s p̄s a a taa kèè gb̄e musu ke màa pii.† ⁶ Yesuá Lua bàakuawanɔ k̄ɔe. Lá Lua bàakuawanɔpi gbia de aà bàa kua ní gb̄éɔ káaua, z̄i p̄s wa dàè gbia de sa'onkiapi p̄sa. Lua bàakuawanɔpi legb̄ea de a zia Ì. ⁷ Tó Luabaakuar̄no káaupi papaa ȳae, a plaade a zek̄eo. ⁸ Ké Dii Isailiɔ tàae è, à mè:

A gɔɔ lé m̄s ké má yá dafu dile
má bàa kua ní Isailiɔ ní Yudaɔ musu.

⁹ A de lán yá p̄s má dile an deziɔne
gɔɔ p̄s ma ní kú ní ɔwa ma ní bóle Egipiawo.
Asa aai ze ní yá p̄s má dilen̄eoo,
s̄ ma ní tó we.

¹⁰ Ma bàa kua ní Isailiɔ gɔɔ beeo gb̄ea yán ke:
Má a ikoyá dané ní n̄s̄e guu,
má ké ní s̄wa.
Má de ní Lua ù,
aai de ma gb̄éɔ ù.

¹¹ An gb̄e a yádada a deeo,
an gb̄e a ma d̄sa da a gb̄éeo,
asa amp̄ii aao ma d̄e,
néf̄enen gb̄ez̄ɔ pii.

¹² Má s̄uuker̄no ní ní tàaeɔ,
má ní duuna yáda Ìo.‡

¹³ Ké Lua yá dafupi ò, à a káau zib̄e. P̄s p̄s zik̄u a í k̄le, a kpaá gui z̄ao.

9

Luabaakuar̄no káau sa'oa

¹ Luabaakuar̄no káau yádileao v̄i aà sísia ní aà sísik̄i p̄s kú t̄oleo yá musu.
² Filia ní taábunu p̄s w̄i káa kálewà Luae* ku kpele p̄s w̄i me gu p̄s a kua adoau. ³ Kpea p̄s w̄i me luakuk̄ipi ku zw̄aa plaade kpe.† ⁴ A guu tulaletikateak̄i‡ p̄s wa pi ní vuao kuu ní Luabaakuar̄no kpagolo p̄s vua kúlewà

* 7:27 Lev 9.7   * 8:1 Zln 2.32-33   † 8:5 B̄a 25.40   ‡ 8:12 Zel 31.31-34   * 9:2 B̄a 25.33-40
† 9:3 B̄a 26.33   ‡ 9:4 B̄a 30.1-6

búlubuluo. § Vua lo pò mana ku a guu ku kpagolopi guu* ní Aalona go pò labòò† ní Lua yádilea gbè pèpèe. ‡ 5 Kpagolopi musu malaika gàsłade gawideò kua duunkèmaklia. § Pópio bòòlekea dodo gòon lao.

6 An kálea màa guu, sa'onao Ìò gè a kpeele mòòmòò ní sa'ozí kei.* 7 Sa'onkia mé Ì gè a kpea wè do gèn do, mé Ìli gè ausaio.† I aupi fáfá azía duuna yáí ní a gbéò pò pò aa kè dōsaikè guuo. 8 Lua Nisina lé òwèe gòò pò kpépi kpeele yá kú, luakukli zé wēao. 9 Bee lé yáleeūwēe ní tia yáo à mè, pò pò wí Lua gbao ní sa'obò pò wí kpaò lí fò ní nòse dànè dou wásawasao. 10 Yá beeoá mekaa yáe. Pòblea ní imiao ní gbábò bui dasio yáe. Wa ðile e zé dafu gòò àò kaè.

11 ¶ Kilisi mò yámaa pò kà tia sa'onkia ù. A vè zwàakpe pò zòò mé a wásawasa de a káaua kpeelea. Gbènazína mé Ì dōo, dúniàe bee pò no. 12 I gè luakukli ní ble ge zu auoo, à gè ní azía auo gèn doe, à gbéò bòò e gòòpii. 13 Lá wí ble ní zuswanao au‡ ní zununu túfuo § fá gbé pò gbalèowa wà gbábóné, 14 wa Kilisi pò o bœ? A azía kpà Luawa sāsai ní Nisina pò Ìò ku gòòpii gbáao. Aà au Ì wá sò pípiwēe yá gianaò láasoo musu, ké wà zìke Lua bēeè.

Luabaakuarínò gbèzà sa'oa

15 Ayámèto Kilisiá Lua bàa kua ní gbéò gbèzà kóòe, ké gbé pò Lua ní sisio àizàna pò à a legbè e yáí. A gá ké à ní bo, Ì taae pò aa kè Luabaakuarínò káau yá musuò kémá. 16 Tó wa ye zìke legbe pò gbé ðilewa, sema wà dō ké ade ku bo, 17 asa ga gbea ò legbe Ìò gbáa ví. Tó legbedilena bēe, legbe líò gbáao. 18 Ayámèto wà yá pò Lua ðilèné káaupi sakè ní auo. 19 Ké Mòizi ikoyá pò Lua ðileò ò gbépii wáa, à sáká tēa ní ése úao se zò gáaena ní blesanao au yáalea ní íowa, a fá Mòizi ikoyáwa ní gbènazínaò pii 20 à mè bee mé Luabaakuarínò yá sa'o'au ù.* 21 Maa Mòizi au fá zwàakpewa ní sa'ò zìkebòò pii.† 22 Ikoyá guu au mé Ì gbábò pò daside piiè. Aubòlesai duunakémá kuo.‡

Kilisi duuna midèa azía kpaà sa'obò ù guu

23 Lá à kù wà gbábò pò pò kú luabe taapiòne beewa, sa'obò pò a maa de beea kòsì ní luabe pòpioe. 24 Asa Kilisi Ì gè luakukli taa pò gbènazína dōuo, à gè a slanao luabeè, ké àò ku tia wá Zennòde ù Lua kiiè. 25 Sa'onkia Ì gè luakukli ní pòtuo auo wè ní wēoe, àma Kilisi Ì gè azía kpaà mòòmòò yáíò. 26 Tó beewae, dō àle taasikè mòòmòò za dúniakalegòò. Slana guu à mò gèn doe gòò pò dúnià kà a kákki, à azía kpà sa'obò ù à duuna midèò. 27 Lá Lua ðile gbènazína lí ga gèn do, Ì gbaso yákpalekaànò, 28 màa Kilisi azía kpà gèn do, à dasi duuna ði a miwa. § A ea mò a gèn plaadei, Ì ke duuna yán bo, ké à gbé pò an wé dōazìo suaba yáíe.

10

1 Mòizi ikoyáa yámaa pò lé mó nisinae, Ì ke yápie súsoo. A yáí tò sa dòupi oa mòòmòò wè ní wēo lí fò gbé pò lé sò Luazìo gèò wásawasa bauo. 2 Tó sa bee oa gbábò lousisinaòne gèn do e gòòpiiè, dō an nòse dàdòù, aa a oa tò. 3 Slana guu sa'oapi mé Ìò gbéò duuna yá dōngu wè ní wēo. 4 Asa zuswana ní blesanao au lí fò duunakémá bauo. 5 A yáí tò, ké Kilisi lé mó dúnià guu, a ò Luac:

§ 9:4 Bòà 25.10-16 * 9:4 Bòà 16.33 † 9:4 Nao 17.18-20 ‡ 9:4 Iko 10.3-5 § 9:5 Bòà 25.18-22
* 9:6 Nao 18.2-6 † 9:7 Lev 16.2-34 ‡ 9:13 Lev 16.15-16 § 9:13 Nao 19.9, 17-19 * 9:20 Bòà 24.6-8 † 9:21 Lev 8.15 ‡ 9:22 Lev 17.11 § 9:28 Isa 53.12

N ye sa'oa ge gbaio,
5 n me d̄m̄e.

6 Sa p̄ w̄i a p̄ káteu à tékū
ní sa p̄ w̄i o duuna yá musuo lí kánguo.

7 Ǿ ma m̄è, má ké!
Lua, ma m̄o n p̄eá keie,
lá wa k̄è M̄oizi ikoyáu ma yá musuwa.*

8 A ò gl̄a, sa'oa ní gbao ní sa p̄ w̄i a p̄ káteu à tékūo ní sa p̄ w̄i o duuna yá musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa ké ikoyá mé d̄ile. 9 Ǿ à gbàsa m̄è, á ké, a m̄o aà p̄eá keie. M̄aa à a káau bád̄è a plaade d̄ileá yáí. 10 Lua p̄eápi kea guu Yesu Kilisi azla kp̄a sa'ob̄o ũ ḡen do, a tò wá kua adoa Lua gb̄é̄o ũ.

11 Ḡoɔpii sa'onao ɔ kú ní z̄í guue, aao sa dou p̄ lí f̄s̄ duunak̄emá bauo o m̄òom̄o.† 12 Kilisi s̄s̄ à sa'ò duuna yá musu ḡen doe e ḡoɔpii, 5 à ḡè z̄l̄e Lua ɔplaaí. 13 Za ḡoɔ bee àl̄e dá we e Lua à a ib̄eɔ kee aà gbadiɔ ũ.‡ 14 Asa sa ḡen do oapi guu, a tò gb̄é̄ p̄ a gb̄ab̄n̄é̄o ḡò wásawasa e ḡoɔpii. 15 Lua Nis̄ina lé yápi ow̄e ɔ à m̄è:

16 Ma bàakuar̄in̄o ḡoɔ beeo gb̄ea yán ke:
Má a ikoyá dan̄è ní n̄se guu,

má ké ní s̄wa.Š

17 Ǿ à gbàsa m̄è:

Má ní duuna ní ní tàaeo yáda ɔo.*

18 Lá à ní duuna k̄emá, sa'oa ní yáí z̄eVl ɔo.

S̄sa Luazi

19 A yáí tò ma gb̄é̄o, ní Yesu au gb̄aao wá ḡea luakuk̄i zé v̄l ní s̄so d̄ileá. 20 A w̄eni zé dafu p̄ Lua kp̄e zwāa baa v̄l b̄òw̄e a me guu. 21 Lá wá sa'on z̄o v̄l Lua uak̄una ũ, 22 wá s̄s̄ Luazi ní n̄semendoo ní aà náaikea seasao ní s̄s̄ p̄ wa pípi wá láasoo v̄ai b̄uo ní me p̄ wá a zu'ò ní í wásawasao.† 23 W̄a zia'ea yá p̄ wá z̄eò k̄ua s̄d̄eedeesai, asa Lua a legb̄è, mé náaidee. 24 W̄a laaid̄ok̄wa, wí tékpak̄u yeak̄i ní maakeao yá musu. 25 Wásu pákpa wá k̄k̄aaakeai lá gb̄eoo í kewao. Wá l̄edak̄wa, at̄esa lá á è Dii m̄oḡo lé k̄aik̄u.

26 Tó wa slana mà mé wá d̄s̄, tò wa gi lé duunake, sa'oe ku à duunak̄ewá ɔo. 27 P̄ p̄ ḡòw̄e mé de yákpale ní s̄k̄enguo ní té gb̄aa p̄ a Lua ib̄eɔ kaaleo d̄aa ũ.‡ 28 Wí gb̄é̄ p̄ ḡi M̄oizi ikoyá dai de aà wegwasai gb̄eoo pla ge aas̄ seeladeke musu.Š 29 Tó gb̄é̄ z̄z̄s̄ Lua N̄ewa mé à Luabaakuar̄in̄o au* p̄ gb̄ab̄de gwá foooũ, mé à Nis̄in gb̄ek̄ek̄enede s̄s̄s̄, à d̄s̄ ké wa l̄adawá z̄o de beea maamaa. 30 Asa wá yáabee'ona d̄s̄ à m̄è, áme á tsimá, áme á flaboné. Wa ò ɔ, Dii a yákpaleke ní a gb̄é̄o.† 31 L̄el̄e daa Lua b̄é̄e ɔuá yápás̄le.

32 A láasooke á kua yáawa. A w̄ék̄ea gb̄ea a taasi f̄s̄ á d̄e z̄o kaa guu. 33 Z̄leo wí á s̄s̄s̄, wí á wetá dasi guu. Z̄leo i z̄e ní gb̄é̄ p̄ wale ní wetá m̄aa. 34 A w̄enad̄ dakp̄eunaone. Ké wá á p̄o s̄iwá, a z̄eò ní p̄ona, asa á d̄s̄ ké á àizee maa p̄ ɔ ku ḡoɔpii v̄l. 35 A yáí tò ásu tò sea ḡe w̄o p̄ ài v̄l z̄o guuo. 36 Sema à m̄ena v̄l, í p̄ p̄ Lua a legb̄è e aà p̄eá kea gb̄ea.

37 Asa à ḡò ȳoɔe, a ḡe ḡe ɔo,

* 10:7 Sou 40.7-9 † 10:11 Ba 29.38 ‡ 10:13 Sou 110.1 § 10:16 Zel 31.33 * 10:17 Zel 31.34 † 10:22 Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ 10:27 Isa 26.11 § 10:28 Iko 19.15 * 10:29 Ba 24.8 † 10:30 Iko 32.35-36

gbāa'è a gopanawa, à kùle Yosefu néo gbà sa'ole.* 22 Yosefu Lua náaikè. Ké a ye gai, 5 à Isailio b̄oa Egipi yá'ò ní lá aa ké ní a geoo.†

23 M̄oizi de ní aà dao Lua náaikè, 5 aa àà ùle e m̄o àa5 àa ia gb̄ea, ké aa è a kéf̄eũ yáí.‡ Aai víake iko p̄o kía díleeo. 24 M̄oizi Lua náaikè. Ké à z̄oókù, 5 à ḡí wà a díle Fala5̄o n̄en̄e né ù. § 25 A sí wà a wet̄a ní Lua gb̄e5̄o de kua ní p̄ona duuna guu ḡooplala. 26 A díle ké wí p̄o wí damá Kilisi yáí de Egipi àizeea, asa zia asea aà wé péwà. 27 Aà luanaaík̄ea mé tò à b̄ò Egipi,* i víake kía p̄okúmaeo, à zè ḡiúgiú lá à Lua p̄o wíli e ní wéoo èwa. 28 Aà luanaaík̄ea mé tò à Gēamusu dikpe díle ní aumamaa kp̄eele ḡiowao, ké gb̄ēdena su ɔk̄ā ní neḡe séiaowao yáí. † 29 Isailio Lua náaikè aa bùa Isia Tēawa lán t̄oole giuwa. Ké Egipi ȳowà m̄aa, 5 í k̄uam̄a. ‡ 30 Isailio Lua náaikè aa lia Yelikoi e ḡoo s̄opla, 5 a b̄íi kw̄e. § 31 Káalua Lahabu Lua náaikè à z̄amad̄o díle n̄ien̄e, 5 i kaale ní luanaaik̄ensaio.*

32 Má o kpelewa l̄o ní? Má z̄e'e m̄a Gede5̄o† yá'oo ge Balaku‡ ge Saus̄o§ ge Zefete* ge Davidi† ge Samueli‡ ge anabio. 33 Aa Lua náaikè, 5 aa z̄ibl̄e kíaowa, aa yāḡōḡō gb̄e5̄o e a z̄éwa, aa lé p̄o Lua gb̄ēné gb̄e'è, aa n̄o musuo lé n̄aaa, § 34 aa té pás̄í d̄e,* aa b̄ò f̄enda lézi, aa gbāa'è ní ȳēesaíke guu, aa pás̄k̄ù z̄í guu, aa buip̄ale z̄iḡō yà, 35 aa n̄e5̄o né ge5̄o v̄u aa kp̄am̄a. † Wà íakp̄à ní gb̄e5̄ozi, 5 aa ḡí b̄ok̄i w̄eelei, ké aa vu, aai b̄o maa yáí. 36 Wà ní gb̄e5̄o k̄e p̄o5̄o wà ní gb̄é ní fl̄aalao. Wà m̄ok̄à ní gb̄e5̄owa wà ní ká kp̄é. ‡ 37 Wà ní papa ní gb̄e5̄o wà ní dede, wà ní z̄ōe pla ní siio, wà ní dede ní f̄endao. Aa bèb̄e s̄ā b̄aa ní bl̄e báao daa. Aa ḡō ḡii, wà ní wet̄a wà íad̄am̄a. 38 D̄únia i ká ní ūo. Aa liaaliaa s̄eũ ní gb̄ēs̄is̄io musuo, aa ku gb̄e'eo ní t̄o5̄o guu. 39 Baa ké Lua gb̄épio s̄aaukp̄a nípii a náai p̄o aa k̄e yáí, aai p̄o p̄o à a legb̄ēné eo, 40 ké aasu ḡō wásawasa wá saio yáí. Lua d̄baa díle wà yá p̄o a maa de ní p̄oa ee.

12

Lua a gb̄e5̄o totoa

1 Ayāmeto wápio s̄5̄, lá seelade5̄o gup̄awázi dasi m̄aa, wà ɔkpa p̄o p̄o í kp̄aw̄ēzi ní duuna p̄o í kp̄alikpaw̄ēe aann̄o pii, wí bakpaaf̄ p̄o Lua dílew̄ēe ké ní menao. 2 Wà wépe Yesuwa. Ɔme b̄ò ní wá luanaaík̄ea z̄éo mé à b̄bl̄e. A gaa líwa f̄5̄, i a wíyā dao p̄ona p̄o díleae ea yáí, 5 à ḡè z̄òle báawa Lua ɔplaii. 3 A láasooke aà yáwa, lá à menak̄é ní duunk̄ena p̄o íbele bee taa s̄ēan̄o, ké ásu kpasa á kúsu kwéoo yáí. 4 Asa á d̄ēekaa ní duunao guu, i ze gi e a ge gaò yáao. 5 N̄òse níniyā p̄o wa óé lá á de néo ūwae bee s̄áágu yá? Wà m̄e:

Ma né, tó Dii lé n̄ toto,

nisu díle p̄ao.

Tó àle n̄ gb̄a laai,

nisu to n̄ ká gao.

6 Asa gb̄é p̄o Dii yei 5̄ í toto,

í gb̄é p̄o a sí a né ū swágaga.*

* 11:21 Daa 47.31, 48.1-20 † 11:22 Daa 50.24-25, B̄oa 13.19 ‡ 11:23 B̄oa 1.22, 2.2 § 11:24 B̄oa 2.10-12 * 11:27 B̄oa 2.15 † 11:28 B̄oa 12.21-30 ‡ 11:29 B̄oa 14.21-31 § 11:30 Yoz 6.12-21 * 11:31 Yoz 2.1-21, 6.22-25 † 11:32 D̄oa 6.11 ‡ 11:32 D̄oa 4.6 § 11:32 D̄oa 14.1 * 11:32 D̄oa 11.1 † 11:32 1Sam 17.12 ‡ 11:32 1Sam 3.1 § 11:33 Dan 6.1-27 * 11:34 Dan 3.1-30 † 11:35 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ 11:36 1Kia 22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6 * 12:6 Yaa 3.11-12

7 A ɪadama dile totoa ũ. Lua mé lé bee kéé, ké á de àà néo ũ yáí. Néé ku àà mae gĩ àà totoa? 8 Tó í á toto lá a né kɪniɔwao, á de àà néo ũo, gɪnasɔɔneɔn á ũ. 9 Wá dúnia la maeɔ ví aa wá toto, ɔ wa ní yámà. Lá máae, wà misiile wá Mae pɔ kú musue de beea, wɔ ku. 10 Wá maeɔ wá toto gɔɔpla pɔ ũ an ɔno léu. Lua í wá toto wá káffa yáíe, ké wá kua e àò adoa láawa. 11 Totoae líb pona ví a gɔɔo, pɔsia bàasio, áma gbé pɔ totoapi ní kekeɔ í a gbe'e zá bɔa maa ní nɔ̀sedaadoũ ũ.

12 Ayāmeto à á ɔ pɔ gò dɔ́ázío ní á gbá pɔ gò tēeeɔ gba gbāa,† 13 í zé́se súsú,‡ ké á gbé pɔ lé tɔ̀leɔ su pāaleo, aai e gɔ ní aafiao.

14 A wēele àò na ní gbépiio, á kua iɔ adoa, asa tó gbé kua adoa, a Dii eo. 15 A laaika á gbēe su kua Lua gbēkekekanéwa aà gɔ á guu kona ũ,§ í ɪada gbé dasiɔwa à ní ɔ̀kpao. 16 A gbēe su àò de gbásikena ũ ge luayādansai ũ lán Esauwao. A a yoakeze yía ble gēn do blea yáí.* 17 A dɔ́ ké à sa'ole wēele a maewa gbēzā, ɔ Lua gīe. Baa ké a wēele ní wé'io, í ze'e à yá pɔ á kè líleɔ.†

Luabaakuanɔ kɔau ní a gbēzāo

18 I sɔ́ Sinai gbēsɪsɪ pɔ wa fɔ ɔ̀kɔ́wázio. Ale tékũ, a gusia ví ní guduuduuo ní zāao‡ 19 ní káae'ɔo ní Lua ɔ̀o gbāao. Ké Isailio ɔ̀opi mà, aa awakpàe aa mè, asu yāe oné ɔo, 20 asa aa yá pɔ a dilenée bee fɔo à mè: Baa pɔtuo ká gbēsɪsɪpiwa, wá pápa ní gbɔe wá de.§ 21 Lua pilaapiá vía yáe maamaa e Mɔizi mè vía a kũ, ále lualua.*

22 A sɔ́ Siona gbēsɪsɪ ní Lua bḗe wéle Yelusaleũ pɔ kú musuo ní a malaika dasidasi pɔ káaaa weɔ 23 ní Lua negɔ́e sé́ia pɔ an tɔ́ kēa weɔ ní Lua pɔ de gbépii yákpalekena ũo ní gbēmaa pɔ aa gò wásawasa gyaadeɔ 24 ní Yesu pɔ de Luabaakuanɔ gbēzā kɔo ũo ní aà au fáfāa† pɔ lé yá gbia o de Abeli‡ pɔao.

25 A laaika, ásu gí yápi maio. Lá gbé pɔ aa gĩ Lua ɪadama mai tɔ̀le lapio í ɔo, wápio sɔ́, lá Lua lé ɪedawá kua za musu,§ tó wa ɔo aà kpe, wa wá pɔ o ɔe? 26 Aà ɔo tɔ̀le lualua yáa, ɔ á legbè à mè á gu lualua gēn do ɔ, í ke tɔ̀le ado no, ní musuoε sa.* 27 Ké à mè gēn do ɔ, bee lé owēe Lua pɔkea pɔ a lualuapio gēzeae, ké pɔ pɔ lí luao e gɔ. 28 A yáí tò, lá wále kpala pɔ lí deeo ble, wá Lua sáaukpa, wɔ kùlèè lá a yeiwa, wɔ misiileè víakeaè guu. 29 Asa wá Luaá té pɔ í kúmáe.†

13

Ledaama

1 A wetá àò gbēke ví ní kɔo. 2 A laaido nibɔyaaekεawa, asa beewa gbēe malaikaɔ dile dɔ́sai.* 3 A to gbé pɔ wá ní ká kpéu yá dɔ́agu lá á kúrinɔ kpéuwa, ní gbé pɔ wále ɪadamáɔ lá áme wále ɪadawáwa. 4 Baade lí gɔ́e ní a nɔo kua ní kɔo yáda gbia. Gɔ́e ní a nao su ní wúleki gbāleo, asa Lua a yákpaleke ní káaluao ní gbásikenaɔε. 5 Yea ɔai su dɔ́aaéo. A ze ní pɔ pɔ á vío, asa Lua mè:

Má n tó weo,
má pākpanzi bauo.†

6 A yáí tò, wi sɔ́dile wá me:

† 12:12 Isa 35.3 ‡ 12:13 Yaa 4.26 § 12:15 Iko 29.18 * 12:16 Daa 25.29-34 † 12:17 Daa 27.30-40 ‡ 12:18 Bɔa 19.16-19, 20.18-19 § 12:20 Bɔa 19.12-13 * 12:21 Iko 9.19 † 12:24 Mat 26.28 ‡ 12:24 Daa 4.10 § 12:25 Bɔa 20.22 * 12:26 Age 2.6 † 12:29 Iko 4.24 * 13:2 Daa 18.1-8, 19.1-3 † 13:5 Iko 31.6, 8, Yoz 1.5

Dii mé ma Mísina ũ,
 vĩa a ma kũo.
 Bó gbēnazĩna a f̄ kem̄ei?‡

Sastana'oa

⁷ A tó á d̄oanaa p̄ aa Lua yá'òéó yá d̄oágu. A ní kua t̄asika e a léwa, í Lua náaike láríwa. ⁸ Yesu Kilisi doū gĩa ní gb̄ao e ḡōpii. ⁹ Asu to wá á s̄ásá ní yákanla dasi daanéó. A maa wá s̄s̄ gb̄aa'e Lua gb̄eke guue, í ke sa'oble p̄ lí àie ke gb̄é p̄ z̄eóneo no. ¹⁰ Zw̄aakpe sa'onao z̄e v̄í aa sa'okli p̄ wá v̄í ble bleo. ¹¹ Sa'onkia í ḡé luakukli ní p̄otuo auo duunak̄eama yáí, ō wí a ḡe tékũ b̄o kpe. § ¹² Aȳameto Yesu ḡa wénkpe s̄s̄, à gb̄ábò gb̄éne ní azia auo. ¹³ Wá b̄o wá ḡé aà k̄íi b̄o kpe, wí í wá k̄iáàn̄ s̄s̄. ¹⁴ Asa wá w̄éle p̄ l̄o ku v̄í lao, w̄éle p̄ lé m̄ ō wá wé d̄oi. ¹⁵ Aȳameto w̄o Lua s̄áaukpa láasai ní Yesu gb̄ao wá sa'oa ũ. Gba p̄ aà s̄isinao í m̄on̄ we. ¹⁶ A laaid̄o maak̄e a ní gb̄ekekeak̄eowa. Sa bee taa oa mé í ka Luagu. ¹⁷ A á d̄oanaa ȳama, í misiilené, ké aa e z̄ike ní p̄nao, asa aa de gb̄é p̄ aa ní z̄í yá séle siu Luae ũe. Tó aale z̄ike ní lésuuo, a àikeéó.

Lezaamad

¹⁸ A wabikew̄é. Ȳae lé wá s̄s̄ v̄io, wi w̄e le w̄o kú wá d̄oowa yápii guue. ¹⁹ Má gb̄eawá, à wabikem̄e, at̄esa m̄a e suwá kpakpa.

²⁰ Lua aafiade p̄ wá Dii Yesu b̄o gau S̄ad̄anki ũ a bàakuawano ḡōpii au sabai, ²¹ aà á keke ní maa piiio, ké à a p̄eā ke, í yá p̄ k̄aagu ke wá guu ní Yesu Kilisi gb̄ao. Ōme gawi v̄í ḡōpii, āmi.

²² Ma gb̄é, ma wabikèwá, à ledama yápi k̄ua ní menao, asa lá p̄ má k̄éé bílao. ²³ A d̄o ké wá wá gb̄edo Tim̄tee gb̄ae. Tó à k̄a la tia, wá m̄ á gwai s̄anu. ²⁴ A f̄okpa á d̄oanaowa pii ní Lua gb̄é p̄ii. Itali b̄usude f̄okpawá. ²⁵ Lua gb̄ekekéé ápii.

ZAAKI

Yá pò kú láe bee guu

Yesu dáuna Zaaki mé lápi kè. Yesu bò m̀wà a b̀a gau gb̀ea (1Kln 15.7), 5 à g̀ò Yelusaleũ Yesude ɔ̀d̀aana ù (Gal 2.9). Zaaki lé z̀e'ɔ̀b Isaili bui kuepla p̀ó fáaaaǹe (1.1), Yuda Yesude p̀ó b̀òl̀e Yelusaleũ aa ta buipále ɔ̀ b̀usũ guu. A láe bee k̀èné, ké aao laai v̀l k̀òt̀e yáke ɔ̀ guu ní ní kua Yesusaide ɔ̀ guu.

Yá ɔ̀t̀eak̀òie, a dàale ɔ̀nɔ̀yáwa à mè ì b̀o Lua kíie, ẁl gb̀eawà ní aà náaike ɔ̀e (1.2-8). Bee gb̀ea à yádàdané ɔ̀deke ní taasideke ɔ̀e yá musu, ỳa ɔ̀ ní gb̀aal̀egwaa, ní lousisia síana p̀ó ẁl ɔ̀l̀nè yáke ɔ̀ guu (1.9-27). A lekà k̀òb̀òb̀ò'asi yáwa (2.1-13), bee gb̀ea luanaaika ní yámaake ɔ̀ (2.14-26). A té p̀ó léna ì kpa me u yá'ò (3.1-12). A èa s̀ù ɔ̀nɔ̀ slandewa (3.13-18). A gb̀é p̀ó aal̀ soleda ɔ̀ lèlè pásipasi ní gb̀é p̀ó aal̀ gb̀ékpa ní d̀úniao ní gb̀é p̀ó aal̀ gb̀é b̀eɔ̀. A zoadò ɔ̀de p̀ó aal̀ kible ní z̀lkenawawawa (4.1-5.6). A láak̀i à l̀edamá aa mena f̀s, aao wabike láasai, aa ɔ̀k̀òl̀e (5.7-20).

Yá p̀ó a díle Yesude ɔ̀ne ku wásawasa: Yesu baona síana sia ì m̀wá, sema wá luanaaika m̀ó ní yámaake ɔ̀, asa luanaaika yáekesaiá ge (2.26).

Ỳa

¹ Mámema Zaaki, * Lua ní Dii Yesu Kilisio z̀òblena ma f̀k̀pà Isaili bui kuepla p̀ó fáaaawa.

² Ma gb̀é, taasi bui dasi. A p̀ó p̀ó s̀ù á lé, à díle p̀ona yá ù, ³ asa á d̀ò lá wàlè á lé wàlè gwa á luanaaika musu a mena ié. ⁴ Asuli fu menawao, ì de gb̀é kásaa ù wásawasa yáe k̀ésáawá sai. ⁵ Tó ɔ̀nɔ̀ lé k̀ésá á gb̀eewa, aà wabike Luawa, † a aà gba, asa ì gb̀épii gba p̀ó blisai yágagasai. ⁶ Tó à wabikèwà s̀s, aà aà náaike seasai, asa seade de lán ko vláwae. Gu p̀ó ìana ỳe'leu, we ì géu. ⁷ Gb̀é bee taa su à e á p̀ó e Diiwao, ⁸ asa aà ǹòse ku plaplae, 5 ì ku seasea yá p̀ó àlè ke pii guu.

⁹ Wá gb̀é taaside p̀onake, ké Lua aà k̀àfi yáí. ¹⁰ Wá gb̀é ɔ̀de s̀s aà p̀onake, ké Lua aà b̀usa yáí, asa ɔ̀de ɔ̀g̀ze lán lávu kwawae. ¹¹ Tatè ì fele ní a pusu gb̀aao, lá ì giigaga, a v̀ú ì kwé, a maa ì láa. ‡ Beewa ɔ̀de a kpagui a b̀òl̀e guu.

¹² Báaade gb̀é p̀ó ì ỳa f̀s, asa aà b̀o maa gb̀ea Lua a àizana p̀ó à a l̀egb̀è gb̀é p̀ó yeazi ɔ̀ne keè yáae ù. ¹³ Tó ỳa gb̀é lè, asu me Luaeo, asa wa f̀s Lua ỳs ní váioo, mé aapi lí gb̀e ỳs ní váio s̀o. ¹⁴ Baade ỳa ì b̀o aà p̀onide a kíie, 5 ì aà wé ble, ì aà gálè. ¹⁵ ɔ̀ p̀onideapi ì ǹosi à ne'ì duuna ù. Tó duuna z̀òk̀ù s̀s, ì ga ié.

¹⁶ Ma gb̀é yenzide, ásu ázla sásao. ¹⁷ Gba maa sáasai pii ì b̀o musu Mae Lua gupua k̀una ɔ̀ Kena kíie. Ili lileo, aà gupua iwesa v̀io. ¹⁸ A wá ì ní a yá slandeo a p̀eáwa, ké wà de gb̀é síia ù p̀ó p̀ó àlè ke dafuone.

Yámaa ní a ke ɔ̀

¹⁹ Ma gb̀é yenzide, à yáe bee ma. Ali yáma kpa aapii, áma ásu yá'ò kpaao, á p̀ó su pa kpaao. ²⁰ Asa gb̀enazina p̀ókuma lí m̀ó ní yámaa p̀ó Lua yeioo. ²¹ A yáí tò à ɔ̀kpa d̀é'ì ní yáwáí p̀ó líguazi pii, ì yá p̀ó wa t̀ò á s̀u a f̀s á suaba sí ní z̀lbusaao.

* 1:1 Mat 13.55, Gal 1.19 † 1:5 Yaa 2.3-6 ‡ 1:11 Isa 40.6-7

22 Asu ázla sásão, ásu yápi ma ní swáo adoo, à zíkewà. 23 Asa gbé pò í yáma mé ìli keo de lán gbé pò lé a oa pò Lua d̀e gwa díi guuwaε. 24 Asa aázla gwaa gbea, tó à g̀ezεa, ̄ lá a de í sáaàgu g̀ò. 25 Gbé pò í wéte Lua ikoyá wásawasa pò í to wà g̀ wéεo ùi, mé ̀o g̀eò ae s̄, ìli ma à sáaàguo, í zíkewàε, Lua a báaada adegú aà yákea guue.

26 Tó gbé d̄s lousisinan a ù, mé ìli a lé f̄o, àle azla sásàε, àle lousisi p̄aε. 27 Lousisia sílana pò s̄aá v̄i Mae Luaεon ke: Wà laaid̄o tone pò gwana v̄ioçwa ní gyaa gb̄εand̄o an w̄εnakea guu, § w̄io wázla k̄a d̄s s̄asai dúnia yá musu.

2

K̄òbòbò'osi

1 Ma gbéç, á gbé pò àle wá Dii gawide Yesu Kilisi náaikeç, ásuli k̄ò b̄òbò'osio. 2 Tó gbé g̀é á k̄òk̄aa guu vua táana ní p̄okasa tekeao daa, mé taaside pò ulakasa gbásí daa g̀é s̄, 3 tó a wetè gbé pò p̄okasa tekeao daazi, mé á òè aà m̄o z̄le gumaau, mé á ò taasideε aà gε zε le, ge aà m̄o z̄le á gbázi, 4 àle k̄ò b̄òbò'osie, àle yá gwa kolean weo lé?

5 A ma ma gbé yenzideç. Lua gbé pò de gb̄aasaideç ù dúnia gbéçne sè aao gb̄aa a náaikeao guue, aai kpala pò à a lεgbè gbé pò yeazine ble. 6 Ap̄iç s̄ àle gb̄aasaidep̄iç kp̄eç. ̄deç mé í gb̄aablewáo lò? Aame aai á gále géán̄o yákpaleuo lò? 7 Aame aai gyaalaḡé t̄ na pò kp̄awáuo lò? 8 Lua ikoyá mide mé ào ye á gbédeezi lá ázla w̄éniwa. * Tó á yápi k̄a sílana, àle yáke a zéwae. 9 Tó àle k̄ò b̄òbò'osi s̄, àle duunakeε. Ikoyápi á w̄é, a g̀ t̄aaedeç ùn we. 10 Asa tó gbé ikoyá k̄a píi, mé a m̄endo aà f̄ù, à g̀ t̄aaede ù ap̄ii musue. 11 Lua mé ásu w̄úle ní gb̄ép̄ale n̄oo. A mé ̀o ásu gb̄édeç. † Baa tó ní w̄úle ní gb̄ép̄ale n̄oo, tó n gb̄édè, n g̀ ikoyádansai ùε. 12 A gbé pò Lua a yáḡs̄ḡán̄o ikoyá pò í to wà g̀ wéεo ù musu, àli yá'o, ìli yáke lá à k̄òsíán̄owa. 13 Lua a yákpaleke ní s̄uuusaideç s̄uuusaie, àma yá a b̄o ní s̄uuudeo na.

Luanaaikea ní maakεao

14 Ma gbéç, tó gbé m̄é àle Lua náaike, mé ìli ȳe keo, b̄o yán wei? Luanaaikea bee taa a f̄o aà suabae? 15 Tó á gb̄èdo, ḡε ge n̄oε, lé p̄okasa ní bleo w̄εnake, 16 tó á gb̄èε òè: Lua n gba aafia! Nsu to íana n deo, ní p̄oble n̄ ká, mé i w̄énið̄oço kpawào, b̄ón bee ùi? 17 Maa s̄ luanaaikea ado yákesaiá yágeε.

18 Tó gbé n m̄é níle Lua náaikeε, mé mapi mále yáke, má one n̄ n luanaaikea yákesai çl̄m̄εε, mí a luanaaikea çl̄ne ma yáke guu. 19 N sí Lua m̄endo nolo? A maaε. Baa t̄aaç d̄s m̄aa, mé aaiç lualua. ‡ 20 Misaide, ké luanaaikea yákesai p̄a, ní ye mà kanε n̄ çz̄i yà? 21 Ké wá dezi séia Ablahaū a né Izaaki kp̄a sa'ob̄o ù, yá í b̄oàn̄o na aà yákeapi yáio lé? § 22 N èa? Aà luanaaikea ní aà yákeao tek̄iε. Aà yáke mé aà luanaaikea b̄òlei. 23 Beewa Lua yáε bee p̄a à m̄é, Ablahaū Lua náaike, ̄ Lua tò yá b̄oàn̄o na a náai pò a k̄ep̄i yáí. * Ç w̄i oè Lua gb̄éna. † 24 A èa? Yáke mé tò yá b̄oàn̄o na, i ke Lua náai pò a k̄é ado yáí no. 25 Maa ̀o káalua Lahabu k̄ena ní Luao a yáke yáí, ké á z̄naç díle à ní gb̄áε zé kp̄áinau. ‡ 26 Lá m̄é nis̄insaiá ḡεε, má luanaaikea yákesaiá ḡεε ̀o.

§ 1:27 Isa 1.17 * 2:8 Lev 19.18 † 2:11 B̄oa 20.13-14 ‡ 2:19 Maa 5.7 § 2:21 Daa 22.9-12
 * 2:23 Daa 15.6 † 2:23 Isa 41.8 ‡ 2:25 Yoz 2.1-16

3

Léŋa

1 Ma gbé, ásu ke yádanedeo ũ dasio, asa á dō ké Lua a wɛbii wá yádanedeowa yákpale guu de gbé kɛniɔla. 2 Wápii wiɔ zá yáwa m̀ɔm̀ɔɔe. Tó gbé lé lí aà kalikɛo, táaesaidee, a f̄s á a mè búu fu. 3 Wi áasina ká s̄s̄e ké á wá yáma yáie, ̄s wi aà mè búu taiinke. 4 A gwa gó'ilenawa ís̄iaa ɔ. N a z̄ɔkɛo, baa ní zaa'lan gbáa p̄o í ɔpewào, a fibo de nénanno. ɔme í a taiinke, ̄s a fina i a p̄eá daè. 5 Beewa s̄s̄, lénaá megu nénae, ̄s í íanadā ní yāz̄ɔo.

A gwa lá té nena í kũ s̄e z̄ɔowa. 6 Léna de lán téwae, a de dúnia vái ũ wá me guu. I gbásl ḡókpa wá mewá pii. Beda té mé í nae lénawa, ̄s léna í tékpa wá dúnia kuau. 7 Gbēnazina s̄eānɔɔo t̄oto pii ní bāo ní p̄taa'onkuawao ní kp̄ɔɔ, mé ále ke e tia, 8 āma gbēe lí f̄s a léna t̄otoo. A de p̄vái p̄o lí ze t̄eɛeɛe ũe. A p̄a ní s̄ewet̄eɔ, 9 ̄s wi Dii wá Mae s̄aaukpaò, ̄s wi ea wá gbēnazina p̄o a kè láawa* kaò ɔ. 10 Lé doupi ̄s s̄aaukpaá ní gbékaao í ɔɔu. Ma gbé, asu àò deé m̄aao. 11 Nib̄ona í í na ní í k̄s̄ao ɔ z̄e dou guua? 12 Ma gbé, kaad̄ena a ne'í ku ũa? V̄eeli a ne'í kaad̄ena ũa? Beewa ɔ í f̄ii a nakũo.

ɔno p̄o í ɔ musu

13 A guu, déme yād̄on ɔnoa ũi? Aà ɔɔné a kua maa ní a yákeao guu ní z̄labusaa p̄o í ɔno guuo. 14 Tó á wɛɔak̄ɔu ní p̄s̄to ní denlaweɛleao v̄í á s̄s̄ guu s̄s̄, ásu íanadāo, ásu eɛɔo s̄lanawao. 15 ɔno bee taa lí ɔ musuo, dúnia p̄e, á d̄aa p̄e, t̄aa p̄e. 16 Asa gu p̄o wɛɔak̄ɔu ní denlaweɛleao kuu, wɛk̄li k̄yāmasai ní vái piio ɔ kuu. 17 Tó gbé ɔno p̄o í ɔ musu v̄í, s̄eia ilio gbásl v̄io, a gbea ilio yákele v̄io, í busané, í gbé yáma, s̄uuu p̄eewá ní maakeao. Ili gbé ɔɔo'osio, mé ilio m̄oafilii v̄io. 18 Ibelemidena í kea ní k̄so na t̄s̄, ̄s í ɔleè ɔɔa maa ũ.

4

Gbékpaá ní dúniao

1 A s̄òle ní á lekpaao í ɔo má ní? I ɔo á p̄eá p̄o lé k̄ɔde á meuo k̄li nolo? 2 I p̄o niaka, ilii eo, ̄s í gb̄ede. A p̄o bli v̄í, ̄s ilii p̄o ále yá leo. ɔ í lekpaake, í s̄òleke. A v̄io, ké ilii wabike Luawao yáí. 3 Tó a wabikè, ilii eo, ké ilii wabike a z̄éwao yáí, asa ɔo ye á a m̄oake lá a á p̄o gb̄awae. 4 Náaisaideo, á d̄s̄ ké gbékpaá ní dúniao de íbeles̄ea ní Luao ũo lé? Gb̄e p̄o ye ke dúnia gb̄e ũ ḡs̄ Lua íbeɛ ũe. 5 Ké a k̄eā Luayátaalau wá mè aà Nis̄ina p̄o kú wá guu lí sí s̄aao,* ále e yāp̄a yà? 6 Ama gb̄eke p̄o Lua v̄íwano de beea, asa a k̄eā Luayátaalau wá mè:

Lua í íbeles̄e ní gb̄e p̄o í az̄la se les̄to, mé ɔo gb̄eke v̄í ní gb̄e p̄o í az̄la busao.†

7 A yáí t̄o à mis̄iile Luae. A gi íbiisié, í báasié. 8 A s̄s̄ Luazi, í s̄áz̄i.‡ Duunk̄enaɔ, á ɔɔle duunau. N̄s̄emempladeo, á á s̄s̄ pípi. 9 A ɔɔo ní p̄ɔs̄iao ní w̄enaɔ. A á yaalo lile ɔɔo ũ, í á p̄ona lile p̄o'ii ũ. 10 A áz̄la busa Diié, í á k̄áfi.

11 Ma gbé, ásuli k̄s̄ t̄ɔb̄eɛs̄io. Gb̄e p̄o a Yesude dee t̄ɔb̄eɛs̄i ge á aà bèèb̄ò, á Lua ikoyá seela bèè kè á a bèèb̄ò. Tó n Lua ikoyá bèèb̄ò s̄s̄, a manan n ũo, a bèèbonan n ũ. 12 Lua mé ikoyád̄ilena ní yákpalekenao ũ. ɔme gb̄e suabaa ní áà t̄ɔbz̄aao gb̄aa v̄í. Mpi s̄s̄, dén n ũ, ké ni n gb̄e dee bèèboi?

* 3:9 Daa 1.26-27 * 4:5 Iko 6.15 † 4:6 Yaa 3.34 ‡ 4:8 Mal 3.7

Lua baa bɔ̄ dila

¹³ A yāma sa, á gbé pɔ̄ i me gbā ge zia á gé wé̄leu, í zōle we wè̄ do, í laata à ài'e. ¹⁴ A yá pɔ̄ a á le zia d̄se? § A d̄s lá á wēni dea? A de lán suawae. Tó à kpá yɔ̄, ɔ̄ í gēzeá ḡɔ̄. ¹⁵ Tó yá a zéwae, áli o à me: Tó Dii wèi, wáɔ aafia, wí ke kéwa ge kéwa. ¹⁶ Tia s̄ ále íanad̄a, a Lua baa bɔ̄ á dila. Tandāa bee taa maa. ¹⁷ Gbé pɔ̄ maak̄ea d̄s mé i keo, í ke adee duuna ūe.

5

Ɔdeɔ

¹ A ɔdeɔ, à yāma sa. A ɔɔb à wiile wēna pɔ̄ a á le yáí. ² A àizeeɔ ɔ̄ɔkpá, k̄ɔ̄ɔ a pɔkas̄aɔ s̄oso. ³ A ɔa tánkpak̄e,* mé tánkpapi a á dayāu, i kú á mewa lán téwa. A àizee k̄aaaázi ḡɔ̄gb̄ez̄ázi. ⁴ A ma! A gbèwina pɔ̄ aa á buapɔ̄ɔ k̄ek̄eɔ bl̄e, mé ɔ̄api yá Lua lè. P̄k̄ekenapi wiilea ḡe Dii Zlḡsde swáú. † ⁵ A namamà t̄ɔle la á p̄eák̄ea guu. A m̄ekpa kaaleḡɔ̄ pɔ̄ ū. ⁶ A yád̄a gbēmaaɔla a n̄ dede, aai d̄eekao.

Mena

⁷ Ayāmeto ma gbéɔ, àɔ mena v̄í e Dii m̄ɔḡɔ̄. A gwa lá z̄se í a buapɔ̄ beede kekea dá. I menaf̄ɔ za k̄abuana e sae. ⁸ Api s̄ɔ à menaf̄ɔ, í á s̄ɔdile, asa Dii m̄ɔḡɔ̄ k̄aik̄ù. ⁹ Ma gbéɔ, ásu yák̄ut̄ekak̄ɔio, ké Lua su yák̄palek̄eán̄o yáí. Yák̄palekenapi zea kpeele fá! ‡ ¹⁰ Ma gbéɔ, ānabi pɔ̄ aa yá'ò yāa n̄ Dii t̄oɔ, à mena pɔ̄ aa k̄e taasikea guu ɔlesé. ¹¹ Wi oné p̄nadeɔ, ké aa menaf̄ɔ yáí. A Yobu menakea bao mà, mé á mà lá Dii k̄èè gb̄ez̄á, § asa gbé s̄osobi n̄ s̄uuo p̄e Diiwa.*

¹² At̄esa ma gbéɔ, ásu me á sí n̄ Luao. Asu me á sí n̄ luabeo ge t̄ɔle ge p̄ɔp̄aleo. Tó aoe, áli o ao. Tó aawoe, áli o aawo, ké yá su daálao yáí. †

Wabikea

¹³ A gbēe lé taasike yà? Aà wabike. A gbēe pɔ̄ k̄ena yà? Aà Lua táasile. ¹⁴ A gbēe lé gyāke yà? Aà á ḡali gb̄ēz̄ɔ̄ s̄isi, aai wabikeè, aai n̄simawá n̄ Dii t̄o. ‡ ¹⁵ Wabi pɔ̄ wa k̄e luanaaika guu bee a gyāepi gbágbā. Dii a aà gba aafia. Tó à duunak̄e yāe s̄s, a k̄ewá. ¹⁶ A yáí t̄ò, à á duunaɔ ok̄se, í wabikek̄se ké à e gbágbā. Gbēmaa wabikea gbāa, í z̄ike maamae. ¹⁷ Eliaá gbēnaz̄inae l̄awáwa. A wabik̄e maamaa lou su mao, ɔ̄ lou í t̄le t̄ɔlewao e wè̄ àaɔ n̄ m̄o sooloo. § ¹⁸ A èa wabik̄è l̄, ɔ̄ lou'í b̄ɔ maamaa,* t̄ɔle blek̄e.

¹⁹ Ma gbéɔ, tó á gbēdo p̄aal̄e slana z̄ee, mé á gbēe èa aà dàwà, ²⁰ àɔ d̄s ké gbé pɔ̄ tó duunkenapi b̄ɔ s̄ás̄azeu à èa s̄ù, à ade sí gawae, mé à lakà tàaeɔla dasi. †

§ 4:14 Yaa 27.1 * 5:3 Mat 6.19 † 5:4 Iko 24.14-15 ‡ 5:9 Mat 24.33 § 5:11 Yob 2.10, 42.10 * 5:11 Sou 103.8 † 5:12 Mat 5.34-37 ‡ 5:14 Maa 6.13 § 5:17 1Kia 17.1 * 5:18 1Kia 18.42-45 † 5:20 Yaa 10.12, 1Pie 4.8

PIE LA SEIA

Yá pò kú láe bee guu

Piee láe bee kè za Loma Yesude pò aa fáaaa wà tà bùsu pò wí me tia Tuukii búsuuone. Gáli pò aa ku a guu de gáli pò Pòlu ní aà íwao dàaledaaleo ù. Yàa pási ní lé an Yesudeke yáí, 5 wàle íadamá. Piee tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mè an baa ku Kilisi taasikea guu.

Fòkpaama ní Lua sáaukpaao gbèa, Piee lá Lua ní suabà dònigu, 5 aa támaa pò lí ní neo ví Yesu Kilisi gaa ní aà vuao sabai (1.3-12). A ní gbá laai aao itéke, aa tò ní kua aò adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). A Yesu òlesè à yàdàoné à mè à kù aao náai ví ní yákeao guu, atèsa kua yàa guu. A ledámá an kua dúnia guu, à mè aa misiile gbàadeone, zikenaò misiile ní diione, nòeò misiile ní záone, Yesudeò pii ìo yekòzi (2.11-4.19). Lèe 5 guu à ledá Yesude gbèzòòwa ní èwaasoò ní luanaaikenaò pii, à mè aa ze gbáa kua yá'la guu, aa Lua legbèané papaa dá. Lápi làa ní fòkpaamáò.

A kù láe bee kyokenaò wetá luanaaikèa guu, baa tò aale taasi kpeletaa bui ke, ké an kua e Lua tóbò, ì ze'òbò Yesusaideone yáí. Tó luanaaikensaiò yámaa pò aale keò è, aa Lua sáaukpa yákpalekegòzì (2.12).

Tamaa pò lí ní neo

¹ Mámèmaa Yesu Kilisi zína Piee, mámè ma láe bee kè Lua gbè pò aa de nibòò ù dúniae bee guu aa fáaaa búsuè beeuone: Pòntu, Galati, Kapadosi, Azi ní Bitini. ² Mae Lua d̀baa á d̀s, 5 à á sé, a gò aà pò ù ní aà Nisína gbáao, ké à misiile Yesu Kilisíe, aà au ì á gbási wolo.* Lua gbèke ní aafiao káfié.

³ Wà Lua wà Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zòò guu à wá í dafu ní Yesu Kilisi fele b̀oa gau gbáao, 5 wá támaa pò lí ní neo ví, ⁴ asa gba pò dileaé luabepi lí òòkpaò, ìli gbásikpao, a maa lí láao. ⁵ Lua sòu mà à á suaba a náai pò ále ke yáí, 5 àle á d̀sa ní a gbáao e à ge b̀òò gòogbezázì. ⁶ Ale p̀onake ní yápio, baa ké ále taasike g̀la yòò yá'la bui dasi yáí. ⁷ Lá wí vua maa d̀s té guu, màa yá'lapio lé á luanaaikèa yò, asa á luanaaikèapi b̀eèe ví de vua pò a gawi ì láaa maamaae. Tó a b̀o maa, Lua a á sáaukpa Yesu Kilisi m̀gòzì, a á kpèla ní gawio. ⁸ Baa ké ì aà eo, á yeaazi. Baa ké ì wesiáale g̀lao,† ále aà náaike, 5 ále p̀ona zòò pò g̀e oaa ke, ⁹ ké ále á luanaaikèa gbè'e á suabaa ù yáí.

¹⁰ Anabio d̀baa gbèke pò Lua a keé yá'ò, aa suabaapi yá gwà aa a taasikà. ¹¹ Kilisi Nisína kú ní guu, à d̀baa taasi pò Kilisipi a ke òné ní gawi pò a e a gbèao, 5 aa wèele wà yápi zé d̀s ní a kegòò.‡ ¹² ¶ Lua tò aa d̀ò ké yá pò aale opi de ní gòò pò ùo, á p̀e. Tiasa baonakpanaò yápi oé ní Lua Nisína pò Luapi aà zì à b̀ò luabe gbáao. Baa malaikaò ì d̀èeka yápi d̀sai.

Wá kua àò adoa

¹³ Ayámèto à á láasoo vu iu, ìo ázia k̀ua d̀s, á wé ìo d̀ò gbèke pò Lua a keé Yesu Kilisi m̀gòzìzi seasai. ¹⁴ Lá á de Lua Né pò lé aà yámaò ù, ásu to d̀e'li pò á ví yáa á wésiagòò d̀baaéo. ¹⁵ Lua kua adoac. Lá à á sisi à á sé, á kua líò adoa á yákeaa pii guu màa s̀s. ¹⁶ Asa a k̀èa láu wà mè: A kua líò adoa,

* 1:2 Lev 17.11, Èbe 9.22 † 1:8 Zaa 20.29 ‡ 1:11 Luk 24.25-26

asa ma kua adɔae. §

¹⁷ Lá Lua í yákpaleke ní baadeo a yákeawa ní wegwasai, tó ále aà sisi Mae, à vñakeè á níbòke guu la. ¹⁸ A dɔ lá Lua á bó kua gii pɔ de á felekaa ù guu. Lua í á bo ní pɔ pɔ a gawi í láao no, vua ge ánuusu, ¹⁹ á á bó ní Kilisi pɔ de sá saasai gbásisai ù au gawideoe.* ²⁰ Lua dɔaa aà díle zadɔ í dúnia káleo, ɔ á bɔéaàno gupuaú gɔɔ gbexãe beezí. ²¹ Aa yá musu ɔ ále Lua náaike. Lua aà bó gau á gawi kpáwá, ké á e a náaike, á wé ìò dɔazi.

²² Lá misiileá sɔnae á gbási wòlo, ɔ á gbèke ví ní kɔo mɔafilisai, àò yekɔi ní nòsemendoo. ²³ Lua á í dafu ní a yá wénide pɔ ìò ku gbáaoe. Yápi de pɔbui pɔ í ga ùò, pɔbui pɔ lí gaoe.

²⁴ Gbépii de lán sɛwae, an gawi pii de lán sɛvuwae.

Sɛ í gaga, a vú í kwé,

²⁵ ama Dii yá ìò ku gɔɔpii.e.†

Yápi mé de baona pɔ wa kpáé ù.

2

Gbè wénide

¹ Ayámto à yávai pii tó ní eε piió ní mɔafilio ní wedɔakɔeo ní kɔyaaao. ² Lá néténao ìò yó'i nide, àò Lua yá pɔ de lán ví'ipu wásawasawa nide màa sɔ, ké á e gbá á suabaa guu, ³ asa á dɔ sa ké Dii maa.* ⁴ A sɔaàzi, Gbè wénide pɔ wà pákpai, Lua aà sè beede ù. ⁵ Apiò sɔ áme á gbè wénide pɔ Lua lé á kpé ébooo ù. Áme á aà gbàgbanao ù, í sa pɔ í kaaàgu o ní aà Nisína gbáao Yesu Kilisi sabai.

⁶ Asa a kɛa Luayátaalau wá mè:

Gwa, mále gbè díle Sina,
édaalegbè beede pɔ má sè ù.

Wí a gbé pɔ lé aà náaike kúo.†

⁷ A de gbè beede ù á gbé pɔ ále aà náaikeone, ama a de gbé pɔ lé aà náaikeone màao.

Gbè pɔ ébonao pákpai

mé gɔ́ gbèo mide ù.‡

⁸ Màa ìò a de:

Gbè pɔ wí gɛmbolewá ù,

gbesi pɔ aai kpaá aa fu ù. §

Aa gɛmbolewá ké aai Lua yádao yáí. Beewa Lua dílené.

⁹ Áme á bui pɔ Lua ní séo ù, kíao ù, aà gbàgbanao ù,* gbé pɔ an kua adoao ù, aà gbé yenzideo ù, ké á Lua pɔ á sisi a bó gusiaú, á gɛánɔ a gupua bɔnsaede guu táasile.†

¹⁰ A de Lua gbéó ù yáao,

tiasa ɔ a gɔ́ a ù.‡

Lua í sùuukeánɔ yáao,

tiasa ɔ a kèánɔ. §

Kua luanaaikensaiɔ guu

§ 1:16 Lev 19.2 * 1:19 Zaa 1.29, Ebe 9.14 † 1:25 Isa 40.6-8 * 2:3 Sou 34.9 † 2:6 Isa 28.16

‡ 2:7 Sou 118.22 § 2:8 Isa 8.14-15 * 2:9 Baa 19.5-6 † 2:9 Isa 9.1-2 ‡ 2:10 Lom 9.25-26

§ 2:10 Oze 2.25

11 Ma gbé yenzideo, lá á de nibo bòmoo ũ la, mále ledawáe, à mikē á dse'li pò aai zikaánowa. 12 Aò ku gbé beedeo ũ luanaaikensai guu. Beewa baa tó aale á dile väikenaò ũ, tó aa yámaa pò ále keò è, aa Lua saaukpa yákpalekegozi.

13 A misiile iko pò gbēnazina dilee pii Dii yáí, kía pò iko ví deñlan nò, 14 gbāade pò a dile aà väikenaò wetā aà maakenaò saaukpan nò.* 15 Lua pōeñ ke: A yámaake á lesokpa soũ wésiadēne. 16 A gō wēeò ũe, āma asu tó á gōa wēeò ũ gōé väikea zé ũo. Aò ku Lua zòblenaò ũ. 17 A gbēpii kpela. Aò ye á Yesude degozi. A vīake Luae. A kía kpela.

18 Zikenaò, à misiile á diione, í zōoke dōné yápii guu. I ke dii maa nōsedoudeò n̄tēe no, n̄ a pásbe b. 19 Tó wā ladawá pā, tó a menakèò Lua yáí, bee ài vīé. 20 Tó wā á gbé á táae yáí, tó a menakèò, bee tó ví má ni? Ama tó a taasikè yámaa pò á ke yáí, tó a menakèò, Lua a á saaukpa. 21 Bee yáí Lua á sisii á á sé. Kilisi taasikéé á ze'òbé, ké àò te a iai yáíe.

22 I duunakeo,
wi ma à etòo.†

23 Ké wā aà sōsō, i a zásimáo. Ké á taasikè, i yāpási onéo, á zè n̄ Lua yákpaleken maaoc. 24 Ōme wā duuna dī a miwa‡ á gāò líwa, ké wā baa su àò kú n̄ duunao bo, wō ku maakea guu. Aà flàala iao mé wā gbāgbā.§ 25 Asa a sāsā lán sāowa yāe,* 5 a ea su á Dāna n̄ á Dōanaowa tiasa.

3

Kua n̄ kōo

1 Nōeò sō, à misiile á zāone.* Tó an gbēeò lé Lua yādao, á kua a n̄ lile. Baa tó i yāe onéo, 2 aa e á kú gbāsīai mé ále misiilené. 3 A kefenke weelea su àò de mekaa yá ũo, mitāa ge nōambleoo ge pokasadaan nò.† 4 Aàò de á n̄se guu yá pò lí láao ũ, n̄senie n̄ zlabusaaò. Bee mé gbīa Luae. 5 Asa beewa n̄e lousisina pò an wé d̄o Luazi yāo n̄zla kēke, aa misiile n̄ zāone. 6 Maa Sala de, í Ablahaũ yāma í oē Baa.‡ Tó ále yámaake, mé ále pò pò wī vīakeé yādao, a Sala olesèn we. 7 Maa gōeò sō àò kún̄n̄o n̄ekekēdāne guu,§ íli yāmamá, ké p̄e su kpáé á wabikea guuo, asa á de wēni gbablenao ũ s̄anue.

8 Bee gbēa àò ledou vī n̄ kōo ápii. Aò wēnadōkōe, àò yekōi, àò gbēke vī n̄ kōo, í busakōe. 9 Asuli vāi flabo n̄ vaioo. Asuli gbé pò á sōsō sōsō. A samaa'òe, asa Lua á sisi à báaadaágu yáíe.*

10 Gbé pò ye a wēni àò maa,
mé a ye a kua àò na,
aà a lé f̄o n̄ yāvāi oao,
asuli to e b̄o a léuo.

11 Aà mikē väiwa, i maake,
aà aafia zé weele, ío tei.

12 Asa Dii í wēte gbēmaaoozi,
í swákp̄a an wabikeaoozi.
Dii í mikpedo väikenaone.†

Taasikea maakea yáí

* 2:14 Lom 13.1-5 † 2:22 Isa 53.9 ‡ 2:24 Isa 53.11-12 § 2:24 Isa 53.5 * 2:25 Isa 53.6

* 3:1 Efe 5.22, Kls 3.18 † 3:3 1Tim 2.9 ‡ 3:6 Daa 18.12 § 3:7 Efe 5.25, Kls 3.19 * 3:9 Lom 12.14, 17 † 3:12 Sou 34.13-17

¹³ Tó á áiaivi ní maakeao, déme a á wetai? ¹⁴ Baa tó a su taasikè maakea yáí, báaadeon á ú.† Asuli vlake an wētāeo, ásu sōdeedeekēo. ¹⁵ A Kilisi dō Dii ū á sō guu.‡ Aó ku sou guu gōōpii, ké à e yāwe gbé pō lé á la yá pō á wé doi miiwa. ¹⁶ Ali oné busebuse ní beee dōanéo. A oné ní nōsepuaol, ké wí e gbé pō aale á sōsō maa pō ále ké á Yesudeke yáío kú. ¹⁷ Taasikea lá Lua yeiwa maakea yáí maa de taasikea yāvāikea yáíla.

¹⁸ Kilisi gá gēn do duunawoloa yáíe. Tāesaide gá wá tāaeo yáí, ké à e géwanō Lua kii. Wá aá dè aá gbēnazinke guu, ō Lua aá vù aá nisinke guu. ¹⁹ Aá nisinkepi guu à gè waasokè nisina pō wá ní ká kpēuone.* ²⁰ Aa bō Lua yá kpe yāae, gōō pō ále menake e Nōee gè a gó'lena ké láaò. Gbé pō bō íu aafia gópi sabaiō dasiō, gbēon swaāe.† ²¹ Ipi mé de á da'ilekea pō í á suaba taa ū tia. Da'ilekeapiá mē gbāsiwoloa yá no. Leghēa Luae ní nōsepuaoe. Í á suaba ké Yesu Kilisi bō gau yáí. ²² A ikokè malaikaō ní táaō ní ní gbāadeō ní ní ikodeōwa, ō á tà luabe, a ku aá oplaai.

4

Kua Lua pō ū

¹ Lá Kilisi gá a gbēnazinke guu, ápiō à bee nōse da sō, asa gbé pō gá a gbēnazinke yá musu kè duunawae. ² Gōō pō gōé á kua guu, á dōe'li suli dōaaé bō, sema Lua pōeā. ³ A kua luayādansaiō yákea guu yāa mō le. A kú yāa wisaiyákea guu ní dōe'lio ní wēdekeao ní lalasi kōōo ní wēmi wēzigbaao ní táagbagbaao, pō Lua ye a gíyāio. ⁴ Lá ili sirino an lalasi zōōpi kea guu bō, í kené yābōnsae ū, aai á tōbēesi. ⁵ Aa ní yákeao dau siu Luae. Aa yákpalekea ní gbé bēeō ní gyaadeō sou mà. ⁶ Wá baonakpá gyaadeponē b, ké an gbé pō yá zōlémá an gbēnazinke guu lán gbépiwaō e aao ku nisinke guu lán Luawa.*

⁷ Pōpii láaa ká kai. Ayāmeto aō de laaideō ū, ío ázia kúa dō, ké aō wabike Luawa yáí. ⁸ Yá pō de a píia, aō yekōi ní nōsemendoo, asa yea gbéi í láka tàaea dasi.† ⁹ A kō yāaeke yákūtēkasai. ¹⁰ Lá Lua gbadà á baadee, à dōkōle ní gbapio Lua báaa bui dodo ziia maaō ū. ¹¹ Gbé pō de waasokena ū, aá Lua yá'oné. Gbé pō de dōnlede ū, aá dōrile ní gbāa pō Lua a gbao,‡ ké à Lua tōbō yápii guu ní Yesu Kilisi gbāao. Ōme gawi ví ní gbāao gōōpii! Ami.

Taasikea Yesudeke yáí

¹² Ma gbé yenzideō, ásu to yōa pásí pō lé á le bō á sae lándō yákanla mé á léwao. ¹³ Lá á baa ku Kilisi taasikea guu, à pōnakeò, ké à e aō pōna zōō ví gōō pō Kilisipi a bō gupuaū ní gawio. ¹⁴ Tó wá á sōsō Kilisi tō pō kúwá yáí, báaadeon á ū, asa Lua Nisina gawide diaé. ¹⁵ A gbēe su taasike gbēdea ge kpáí'oa ge vāikea ge gude yáí. ¹⁶ Tó a taasikè á Kilisideke yáí, asu kéé wiyā ūo. A Lua sáaukpa ké Yesu tō kúwá yáí. ¹⁷ Asa íadaama píla, Lua gbéō ō á dàalemá. Lá wámé à dàalewá séia, a mide ní gbé pō gí baona pō bō Lua kfi síio kpelewa ní? ¹⁸ Tó gbēmaaō suabaa zí'ū,

a bō ní duunde luayādansaiō kpelewa ní?§

‡ 3:14 Mat 5.10 § 3:15 Isa 8.12-13 * 3:19 1Pice 4.6 † 3:20 Daa 7.7 * 4:6 1Pice 3.18 † 4:8 Yaa 10.12 ‡ 4:11 Lom 12.6-7 § 4:18 Yaa 11.31

¹⁹ Ayāmeto gbé pò aale taasike Lua pòeàkea yáì aa nízla na ní Kena náaidee a òzì, aai wetá wàò maake.

5

Lua sà kpàsa gwaa

¹ Mále lèda á gbèzòòwa sa. Gbèzòon ma ù sò. Má de taasi pò Kilisi kè seelade ù, mé ma bàa kú ní gawi pò a bò gupuauo sò. ² Aò de kpàsa pò Lua kàlèé dānaò ù.* A òliai ní pòeão teasisai lá Lua yeiwa. I ke òaweelea yáì no. A ke ní nòsemendoo. ³ Asuli gbāable gbé pò wa nàé á òzìpìowao. A tò á kua á sàò dazewa, ⁴ í kíafua pò a gawi lí láao e gòò pò Sādānki mò.

⁵ A èwaasò sò, à misiile gbèzòòone. Apìi à ázla busakòe, í òkòle, asa:

Lua í ìbelese ní gbé pò í azla se leslo,
mé a gbèke ví ní gbé pò í azla busao.†

⁶ Ayāmeto à ázla busa Lua gbāadee, í á káfí gòò pò a dilewa.‡ ⁷ A òzòè á yā'òmai píi, asa í laaidòwá.§

⁸ A itēke àò kú ní laaio. A ìbele Ibiisi de lán nòomusu pò lé òòòwae. Ale kpálekéázi, àle gbé wēele kú. ⁹ A giè, í ze gbāa luanaaika guu, asa á dō ké á Yesude dee pò kú dúnia guuò píi lé taasi doùpi kee. ¹⁰ Lua Báaapiide á sisi a gawi pò lí láaowa naa Kilisiwae. Tó a taasikè yòò, á á bò maa, í á ze giúgiú, í á gba gbāa, í á zedò. ¹¹ Òme gbāa ví gòòpii! Ami.

¹² Wá gbèdo Silivēe* pò má àà dō gbé náaide ù mé lá yòonaee bee kèémee. Ma ledàowá, mé má de a seelade ù ké yá pò má ò de Lua gbèkekeané slana ùe. A zèò giúgiú. ¹³ Babeli† gbé pò Lua ní sé lááwao fòkpáwá. Ma né Maaku fòkpáwá b. ¹⁴ A fòkpakòwa ní lépeakòwao yeakòi guu.‡ Lua á gbé pò á naa Kilisiwao gba aafia ápìi.

* 5:2 Zaa 21.15-17 † 5:5 Yaa 3.34 ‡ 5:6 Mat 23.12 § 5:7 Sou 55.23 * 5:12 Zin 15.22
† 5:13 Zia 17.5, 18 ‡ 5:14 Lom 16.16

PIEε LA PLAADE Yá p3 kú láε bee guu

Píeε láε bee kè Yesu náaikenaone nípii (1.1). Aà yázinda mé gbé p3 an yá lí k3se ní Yesu baonaoo εboaa ù. An yádanε ì m3 ní yáyaaoε. Tó gbé ye kémá, sema aà azla kpa Lua d3a standewa ní Yesu Kilisi yáo lá gbé p3 wεsiaalε òwa.

F3kpaamá gbεa (1.1-2) a dídi Yesudekeyāowa ní dea náaide ù Luaε lá gbé p3 aa wεsí Diilε òwa (1.3-21). Bee gbεa à waasoken εgena3 yákeε ò ní ní kua3 bēεb3 maamaa (2.1-22). A ní yádanε taa ò léε áa3 guu, à mè aaí3 gbé p3 aale Kilisi m3a dā3 laanikεε, aaí mε Kilisi a εa m3 3o. Píeε mè tó Kilisi m3a lé gēgē, Lua menakeε yáíε, asa a ye dasi zε'e aa Yesu náaike.

Waasonken εgena3 lí késā dúniau gueio. Píeε lá plaade yádanεá tia yáε 3, ále tékpa luanaaikena3gu aa gé aε Dii d3a guu, ké aasu zā zéwao yáí.

Stanakpaa sisia p3 Lua wá sisiwa

¹ Mámεmaa Lua zina Sim3 Píeε, Yesu Kilisi z3blena, mámε ma láε bee kè gbé p3 wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ní gbá zé aa a náaike lówáwa a maake yáí3ne. ² Gbēke ní aafia3 pεewá Lua ní wá Dii Yesuo d3a guu.

³ Lua wá sé wà3 ku a gawí ní a maake3 guuε, a tò wá a d3, 5 aà luakegbāa wá gbá p3 p3 de wà3 v1, wá kua i kpaal ní aà yáo. ⁴ Beewa à yáz33 beεede p3 à a legbē kēwēε, ké a yáí wá b3 dúnia d3ε'li p3 ì ní 33kpa guu, w13 Lua dāa v1. ⁵ Yá bee yáí à áiake maamaa, à Lua náaike maakea guu, í yámaake Lua yád3a guu, ⁶ 33 Lua yá d3 ázla kúa d3 guu, 33 ázla kúa d3 mena guu, 33 mena v1 naa Luawa guu, ⁷ 33 naa Luawa k3gbēke guu, 33 gbēke v1 ní k33 ní yeak3io. ⁸ Asa tó á yá bee3 kúa mé aale káflé, á3 ku pá wá Dii Yesu Kilisi d3a káflaé saio. ⁹ Gbé p3 yá bee3 kúa s33, à a wé kúaa à g3 v1a úε. Ké Lua duuna p3 a kè yā33 kēwá, à sáa3guε. ¹⁰ Ayāmeto ma gbé3, à áiake à gbāakpa sisia p3 Lua á sisi à á séwa. Tó ále yá bee3 ke, á fu bauo. ¹¹ Beewa wa gbāakpaázi maamaa, 33 kú ní wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala p3 lí láao guu.

¹² Ayāmeto baa ké á yá bee3 d3, mé á zεd3a slana p3 á kúa guu, má3 yápi3 d3águε. ¹³ G33 p3 má kú ma s3 guu, mále e a maa mà3 tékpaágu yápi3 d3aágu guuε. ¹⁴ Má d3 ké ma b3a ma s3u g33 a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi d3aa òmεεwa. ¹⁵ Má áiake, ké yápi3 ε à3 d3águ g33pii ma gaa gbεaε.

Stanakpaa anabi3 yáwa

¹⁶ Ké wa wá Dii Yesu Kilisi m3a ní gbāao òé, i ke wá té fl p3 wa dà ní k3niozi no. Wa wεsí aà z33keleε, ¹⁷ g33 p3 Mae Lua aà kpelá à aà t3b3. A Z33de Gawide 333 mà à mè a Né mēndona yenziden aà ù, aà yá í kaagu. ¹⁸ Wa 333 p3 b3 luabepi mà g33 p3 wá kuaān3 gbēs1s1 p3 a kua adoa musu.* ¹⁹ Bee yá p3 anabi3 ò slana3piliwāné. A maa à laaid3 yápiwa filia p3 lé guduudu3 pu úε e gud3leia saana à3 gé bileí á s3u, gu i d3é. ²⁰ A3 d3 gla ké gbēε lí f3 yá p3 anabi kè láu b33leké ní azlaoo. ²¹ Anabi3 yáε lí b3 gbēnazina p3εā guuo, aa Lua yá'ò lá aà Nis1na d3aanéwaε.

* 1:18 Mat 17.1-5

2

Waasoken egenao

¹ Anabi egenao bò yāa Isailio guu. Beewa waasoken egenao bò á guu lo, aai ee pò í to wà kaale ká Lua yādanēu, aai lelekpa Dii pò ní bózi, aai rízi kaale kándo.

² Wa tértzi dasi an wisaiyákea guu, wi síana zé bēēbo an yái. ³ An bíikea guu aa á ble ní ee pò aai blewào. Yákpale zòlemá á gēgē, i lí na ní Kaaalena wéuo.

⁴ Asa Lua i malaika pò duunakèò too, à ní ká gbáo sia pò kú zìlezile guu, àò ní kúa e yákpalekegòzle. ⁵ I dúnia zi ní a yādansai pò kú a guuo too, a tò í dàrila. Ama à Nōee pò í maakea waasoke bò ní a gbé gbēon soplaò.* ⁶ A yādà Sòdòù ní Gòmòola,† à ní kaale aa gò tífú ù yá pò a luayādansai le seela ù.

⁷ Ama à Lòtu bò. A de gbēmaa ù, aà nōse òòkpà ikoyādansaiwisaiyákea yái.‡ ⁸ Gbēmaapi kú ní guue, yāvai pò àle e àle ma lá gu lé dò aà wàwà aà nōsemaa yái. ⁹ Maa Dii gbé pò naawa bōa yōa guu dō, mé a gbēvái kúa dō e àò gé'ladaiwà yákpalekegòzli. ¹⁰ Atēsa gbé pò aai saka ikoyāu, an mè dōe'lio i dōaané gbāsíkēa guu.

Waasoken egenapioá sōgbāade kàamaideone. Dōea ní malaika gawideò lí ní viakūo. ¹¹ Malaika pò an gbāa ní ní ikoo de waasokenapioaò aali we ní tobēsi aa gè ní ní káalao Dii aeo. ¹² Gbépio í yá pò wa a gbadō bēēboe. Gbēnazín bāa mé dàrila, aa láasoo vío. Wà ní í ké wà ní kú wà ní de yáie. Aa kaale lán nòbòwae, ¹³ wi vāi pò aa kè flaboné. Dōe'liika fáane í kené yāna ùe. Gòò pò aale blebleánò, aai pónake ní ní kōnikēanēoe. An kua á guuá sāae mé gbāsle. ¹⁴ An wé lo pea nōe dōe'lideōwa, duuna lí mómáo. Aai kōnike gbé pò Lua yá i zedò ní guuone. Bli ní sō pà. Lua lekēné. ¹⁵ Aa sāsā, aa kè zé sūsuwa, aa zé doù sè ní Bēoó né Balaaù pò ye bēēio. ¹⁶ Zāa'ina a pòlebū'ia à yá'òè lán gbēnazínawa, à aà gbà laai aà vāikea musu, à giè ní aà mīsaiyákeao.§ ¹⁷ Gbé beeo de lán nibōna pò a í bāwae, lán lousisia pò gēzēa ní íanaowa. Gusia níinii ò Lua dīlené yāae ù. ¹⁸ Aai ían gii zō dà, aai kōnike gbé pò aa bò sāsāzeu dafuone ní dōe'lio ní wisaiyāo. ¹⁹ Yá pò í ní òòkpa zoon ní ù, ò aai gōa wéeo ù legbēné. Asa gbépii de yá pò a sò blè zò ùe.

²⁰ Tó aa bò dúnia gbāsíkēau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi dōa sabai, mé aa tò yápi èa yèelemá à ní sò blè, an kua gbezá vāi lo de a káaua. ²¹ Tó aai zé sūsu dō yāao, bee maarínò de ké aa dò aa gbàsa bò Lua yá pò wa dànē kpela. ²² Yáasi pò wa kèe beeo síana sùmá: Gbē í ea pò pò a pisi ble.* Beewa lo: Sàwakusana pò wà a zu'ò í ea mále pèleau.

3

Dii mózi

¹ Ma gbé yenzideò, lá plaade pò má kēén ke. Ampii guu ma yá dòágu, ké à vu iu ní láasoo maaoe. ² Má ye yá pò Lua ánabio ò yāao dōágu ní yá pò Dii wá Suabana díle a zinaone aa óeo. ³ Aò dō za káau ké gòogbezázli zlapoéakenaò mō á ke pòpò* ⁴ aa me: I a mōa legbēo lé? A ku má ní? Wá maeò gāga, kási pòpii kú a gbēu lá Lua dúnia kálēwae. ⁵ Ké Lua yá'ò yāa, à musu ní dúniao kè, aa yápi kpà swáae. A tōle bò íu, a ku ípi sabai,† ⁶ ípi mé dà dúnia káaua à káale.‡ ⁷ Lua

* 2:5 Daa 6.1-7.24 † 2:6 Daa 19.24 ‡ 2:7 Daa 19.12-17 § 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11

yā'oa doūpi mé tò musu ní dúnia tiaε beeo dilea té pò ũ e gɔɔ pò a yákpalekε ní a yádansaiɔ, i ní kaale. §

⁸ Ma gbé yenzideɔ, ásu to yáε bee sááguo: Gɔɔ do de Diiε lán wè òaa sɔowae, mé wè òaa sɔo deè lán gɔɔ dowa.* ⁹ Dii zígbia ní yá pò a a legbè keao lá gbèeɔ lé ewao, àle menakeáno. A ye gbèe kaaleo, a ye gbépii nòselilεε. ¹⁰ Dii mɔzɪ aɔ de lán kpáí mɔawae. † Zibeezɪ musu a gèzεa bíoo, a pòó tékū aa pia, tɔɔle ní pò pò kuwàɔ aɔ ku bo. ¹¹ Lá pópíi a kaale màa, à tó á kua àɔ ku kua ũ. A tó á kua àɔ adoa luayámanaɔ ũ ¹² wedba aà mɔgɔɔi, í wetá gɔɔpi ka kpakpa. Gɔɔpi zɪ musu a kaale ní téo, a pusu i a pòó yó. ¹³ Ama Lua tɔɔle dafu ní luabε dafuo‡ legbè, ɔ wá wé dɔi. We maakea aɔ kuu.

¹⁴ Ayámεto ma gbé yenzideɔ, wedba gɔɔpizi guu à áiake àɔ ku sáasai gbásɪsai, íɔ na ní Luao. ¹⁵ A wá Dii menakea dile suabaa ũ, lá wá gbé yenzide Pɔlu lakèé ní ɔno pò Lua aà gbàowa. ¹⁶ Yápiɔ ɔ Pɔlu i o lá pò a kèɔ guu pii. Aà lápi gueɔ maa zɪ'ũ. Wésiadeɔ ní gbé pò an zεa gbāaɔ aai yápiɔ kole, lá aai ke ní Luayátaala kíniɔwae bo. Màa aai nízi da kaaleu.

¹⁷ Apiɔ sɔ ma gbé yenzideɔ, lá á yápi dɔ kò, à laaika ké ikoyádansaiɔ su á sásá ní ní εεoo. Asu bo á zεa gbāau à léleɔ. ¹⁸ Aɔ gbā wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbèke ní aà dɔao guu. Ōme gawi ví tia e gɔɔpii! Ami.

§ 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Sou 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tes 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

7 Ma gbé yenzide, i ke yá dafu ma a lakèé, yāzi pò wá diléé za káau.† Yāzipi mé Lua yá pò á mà ù. 8 N beeo yá pò mále a lákéé dafu bε, wí a slana e aapi ní ápiowa, asa gusia lé gē, 5 gupua slande‡ lé bii sa.

9 Gbé pò mè á kú gupuau, mé a za a gbédeegu, ade ku gusiaue e tia. 10 Gbé pò ye a gbédeezí ku gupuau, aà yāe lí tó gbēe fuo. 11 Gbé pò za a gbédeegu ku gusiaue, a be gusiau, a dō gu pò ále géuo, ké gusiapi aà vřakù yái.

12 Ma né, má lāe bee kèé
ké á duuna kèwá aà tó yá musu yái.

13 Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asñizipi§ dō.

Ɛwaaso, ma lāe bee kèé
ké a zìblè Setáuwa.

14 Ma né, ma lāe bee kèé
ké á Mae Lua dō.

Mae, ma lāe bee kèé
ké á gbé pò kú za asñizí dō.

Ɛwaaso, ma lāe bee kèé

ké á gbāa mé á Lua yá kua,
5 a zìblè Setáuwa.

15 Asu à ye dúniazio, ge pò pò kú a guu. Tó gbé ye dúniazí, a ye Mae Luazio.

16 Asa yá pò kú dúnia guu pii, dōé'li ní wetonlao ní àizee 1andāao, i bō Mae Lua kíio, à bō dúnia kíie. 17 Dúnia lé gē ní a pò pò wí a nide, āma luapōākēna aō ku gōpiiē.

Kilisi ibee

18 Ma né, gō gbezā wá kuwá. Lá á mà Kilisi ibee lé mó, aà ibee dasikù sa. Beewa wá dō ké wá kú gō gbezāwa. 19 Gbépiá wá gbéno, a yái aa bōle wá guu. Tó wá gbéne yāa dō aa kúwan. Aa kèwá ké wá e dō an gbēe de wá gbé ūo yáiē.

20 Apio sō, Lua Nisina díé, 5 a slana dō ápii. 21 Ma lāe bee kèé, ké a slana dō yáiē, i ke á dōo no. A dō ké eee lí bō slana guuo. 22 Déme de eede ūi? Gbé pò gí Yesu Mesiikeie. Gbé beea Kilisi ibee, à gí Mae Luazi ní aà Néoe. 23 Gbé pò gí Lua Nézi gí Mae Luazi b. Gbé pò zè ní Lua Néoe zè ní Mae Luao b.*

24 Aō yá pò á mà za káau kua. Tó á yá pò á mà za káaupi kua, aō naa Lua Néwa ní aà Maeo. 25 Pó pò Kilisi a legbēwēe mé wēni láasai ū.

26 Ma lāe bee kèé gbé pò aale á sāsāo yá musue. 27 Apio sō, Nisina pò á e Kilisiwa kú á guu. A baa kú ní gbēe yādadaeōo, asa aà Nisina lé yápii dadaé, mé a slana vř, eε ku aà guuo. Lá ále dadaé, aō naa Kilisiwa máa.

28 Tiasa ma né, à naawá à gé, ké gō pò á mò, wá sō io dilea. Wá gee a gō kpá wá wéi aà mōgōo. 29 Lá á dō a maa, à dō ké yāmaakēna piiá aà néē.

3

Lua né

† 2:7 Zaa 13.34 ‡ 2:8 Zaa 1.9 § 2:13 1Zaa 1.1 * 2:23 Zaa 5.23, 15.23

¹ A gwa lá Mae Lua yewázi z̄s̄o, ké ì wá sísi a néo,* mé wá a ù s̄s̄! Dúnia wá d̄s̄o, ké i aà d̄s̄o yáí. ² Ma gbé yenzideo, Lua néon wá ù tia, mé lá wáw de i bo gupuaú yáao. Wá d̄s̄ ké ḡoo p̄o á m̄ò, wáw de laaàwa, asa wá wesiaàle, wí aà e lá a de. ³ Gbé p̄o a wé d̄baazi màa, aà ku gbásisai lá Kilisi ku gbásisaiwa.

⁴ Gbé p̄o duunakè b̄ò Lua yá kp̄e, asa duunaá boa Lua ikoyá kp̄e. ⁵ A d̄s̄ ké Kilisi m̄ò duunawoloa yáíe, mé a duuna v̄lo.† ⁶ Gbé p̄o naawá lío te duunawao. Duunkenae i aà eo, a aà d̄s̄o.

⁷ Ma néo, asu to gb̄e á s̄ás̄o, yámaakena mé maa lá Kilisi maawa. ⁸ Gbé p̄o ì duunakéá Ibiisi gbé, asa Ibiisi duunakè za as̄niz̄le. Ibiisi yáw m̄idea yáí Lua Né m̄ò. ⁹ Gbé p̄o Lua aà ì lío te duunawao, asa Lua kekeá kú aà guue. A f̄s̄ lío te duunawao, ké Lua aà ì yáí. ¹⁰ Lá wá Lua néo d̄s̄k̄e ñ Ibiisi néon ke: Gbé p̄o lí yámaak̄e ge gbé p̄o ye a gbédeezio, adeá Lua né no.

Yeak̄si

¹¹ Yá p̄o á mà za káaun ke: Wàw yek̄si.‡ ¹² Asu àw de lán Kainuwao. A de Setáw p̄o ùe, s̄ á a d̄auna d̄e. § Bóyáí a aà d̄èii? Ké aà yákea vái mé aà d̄auna p̄o maa yáíe. ¹³ Ma gbé, tó dúnia zaágu,* asu to à bo á saeo. ¹⁴ Wá d̄s̄ wa bo gau wa ḡe w̄eni guu,† ké wá ye wá Yesude deez̄i yáí. Gbé p̄o ye gbéio, adeá gee e tia. ¹⁵ Gbé p̄o za a gbédeeguá gb̄edenae. A d̄s̄ ké gb̄edenae lío w̄eni láasai v̄lo.

¹⁶ Yáe bee mé a to wá d̄s̄ lá yeak̄si de. Kilisi az̄ia kpá wá yáí. Wápiw s̄s̄, sema wá wázia kpá wá Yesude deeo yáí màa. ¹⁷ Tó gbé de p̄ode ù, mé a è a gbédee lé w̄enake, tó ì w̄enad̄èò, a ye gbéí lá Lua yeiwae? ¹⁸ Ma néo, wásu wàw yek̄si ñ léòo. Wàw yek̄si s̄fana ñ yákeao. ¹⁹ Beewa wá d̄s̄ ké s̄fana gb̄éon wá ù, màa wá s̄s̄ aò daa dou Lua ae. ²⁰ Tó yáe s̄ù lé wá s̄s̄ v̄l s̄s̄, wá d̄s̄ ké Lua z̄s̄ de wá làasooa, a yápii d̄s̄.

²¹ Ma gbé yenzideo, tó wá làasoo lé wá dayáuo, wá s̄s̄ aò dílea Lua ae, ²² wí p̄o p̄o wá gb̄eawá e, ké wá yá p̄o a díleo k̄ua mé wí yá p̄o ì kaaágu ke yáí. ²³ Yá p̄o a dílew̄en ke: Wá aà Né Yesu Kilisi náaike,‡ wíw yek̄si lá a dílew̄ewa. § ²⁴ Gbé p̄o yá p̄o a díleo k̄ua naawá, mé Luapi ku ade guu. Wá d̄s̄ ké a kú wá guu aà Nis̄na p̄o a kpáwá yáí.

4

Nis̄na; d̄sak̄e

¹ Ma gbé yenzideo, asu gbé p̄o aa m̄è wa Lua Nis̄na v̄lo yá sí m̄piio. A ñ táasika à gwa tó nis̄na p̄o aa v̄l b̄ò Lua kíe, asa ànabi egenao dasik̄ú dúniau.

² Yá p̄o a to à f̄s̄ d̄s̄ tó Lua Nis̄na aa v̄n ke: Gbé p̄o m̄è Yesu Kilisi m̄ò gb̄enaz̄ina ù, nis̄na p̄o a v̄l b̄ò Lua kíe. ³ Gbé p̄o Yesu d̄s̄ màao, nis̄na p̄o a v̄l ì bo Lua kíio. Kilisi ibee p̄o á mà àle m̄ón we. A ku dúnia guu k̄ò.

⁴ Ma néo, Lua gb̄éon á ù, a z̄ib̄le ànabi egenapiw̄a, asa Lua Nis̄na p̄o kú á guu z̄s̄ de nis̄na p̄o kú dúnia guula. ⁵ Dúnia gb̄éon ñ ù. Bee yáí aà dúnia yá'o, s̄ dúnia gb̄é ñ ñ yáma. ⁶ Lua gb̄éon wá ù. Gbé p̄o Lua d̄s̄ ì wá yáma, gbé p̄o de Lua p̄o ùo lí wá yámao. Beewa s̄ wá Nis̄n s̄fande d̄s̄k̄e ñ nis̄n egenao.

Lua ì yertzi

* 3:1 Zaa 1.12 † 3:5 2Kln 5.21 ‡ 3:11 Zaa 13.34 § 3:12 Daa 4.8 * 3:13 Zaa 15.18 † 3:14 Zaa 5.24 ‡ 3:23 Zaa 6.29 § 3:23 Zaa 13.34

7 Ma gbé yenzide, wà yek̄si, asa yeak̄si ì b̄o Lua k̄iie. Gbé p̄s ìo ye gbéi mé Lua né ù, a Lua d̄s. 8 Gbé p̄s lío ye gbéio Lua d̄so, asa Lua ìo yer̄ziie. 9 Lá Lua yeawázi b̄o gupuaun ke: A a Né m̄ndona z̄i d̄únia guu, * ké wà w̄eni e ní aà gb̄aaoe. 10 Aà yeawázipin ke: I ke wáme wá ye Luazio, Lua mé yewázi, s̄ à a Né z̄i wá duuna awakpab̄o ù. 11 Ma gbé yenzide, lá Lua yewázi màa, sema wà yek̄si s̄s. 12 Gb̄e ì wesi Luale ȳaa, † àma tó wá yek̄si, Lua kú wá guu, mé aà yeawázipi papaa wá guu.

13 Wá d̄s ké wá naawà mé a kú wá guu, ké à a Nis̄na kpàwá yáí. 14 Wá è, a seeladeon wá ù, Mae Lua a Né z̄i d̄únia Suabana ùe. ‡ 15 Gbé p̄s ò Yesuá Lua Née, Lua ku aà guu, mé ade ku Lua guu. 16 Wá d̄s ké Lua yewázi mé wá a náai ví.

Lua ìo yewázi. Gbé p̄s ìo ye gbéi naa Luawa, mé Lua naawà. 17 Lá Lua yeawázi p̄ewán ke: Wá s̄s aò dílea yákpalekeḡoziie. Asa lá Kilisi de, wápiò s̄s, màa wá de d̄úniae bee guu. 18 Gb̄e lí v̄lake gbé p̄s yeazieo. Tó Lua yewázi wásawasa, wá v̄lake aà yá musuo, asa wí v̄lake gbé p̄s wàle e a íadamáe. Víade lío d̄s Lua yewázi wásawasao.

19 Wápiò, wìo ye gbéi, ké Lua d̄aa yewázi yáí. § 20 Tó gbé m̄é á ye Luazi, mé a za a gbédeegu, eede. Asa gbé p̄s ye a gbédee p̄s ì ezio, a f̄s aò ye Lua p̄s ì eozio. 21 Yá p̄s a dílew̄en ke: Gbé p̄s ye Luazi, sema aàò ye a gbédeezi s̄s.*

5

Lua Né ndaik̄ea

1 Gbé p̄s Yesu náai ví M̄esii ù, Lua mé ade ì. Gbé p̄s ye dei ye néie ìo. 2 Tó wá ye Luazi mé wá yá p̄s a díleo k̄ua, beewa wá d̄s ké wá ye Lua néozi. 3 Asa yea Luazi mé yá p̄s a díleo k̄ua ù.* Yá p̄s a dílep̄io z̄i'ù s̄so, † 4 asa gbé p̄s Lua aà ì ì z̄ible d̄úniawae. Wá luanaaik̄ea mé ì to wá z̄ible d̄úniawa. 5 D̄eme ì z̄ible d̄úniawai? Gbé p̄s sí Yesuá Lua Née bàasio.

6 Yesu Kilisipi mé gbé p̄s m̄ò à da'ilek̄è, aà au b̄òle ù. I ke da'ilee adoo, à da'ilek̄è, aà au b̄òle ìo. Lua Nis̄na mé aà seelade ù, asa s̄me s̄l̄ande ù. 7 Seelao ku àāe: 8 Lua Nis̄na ní ip̄io ní aupio, mé an àās p̄ii an yá doue. 9 Lá wí gb̄enazina seeladeke sí, Lua seeladeke de beea, asa Lua yápi ò a Né yá musue. 10 Gbé p̄s Lua Né náai ví seelapi ví a s̄s guu. Gbé p̄s ì Lua yá sio, ade Luapi díle eede ùe, asa ì yá p̄s Lua ò a Né musu sio. 11 Yá p̄s a òn ke: Lua wá gbá w̄eni láasai, mé w̄enipi ku aà Né k̄iie. 12 Gbé p̄s Lua Né ví w̄eni láasai ví. Gbé p̄s Népi vío w̄enipi vío. ‡

13 Ma yá beeo óé, á gbé p̄s ále Lua Né náaik̄eo, ké aò d̄s á w̄eni láasai ví. 14 Lá wá s̄s ìo dílea Lua aen ke: Tó wa p̄s wabik̄èwá lá a yeiwa, ì wá yamae. 15 Lá wá d̄s ì wá wabik̄ea ma, wá d̄s ké wa p̄s p̄s wa a wabik̄èwá è k̄ò.

16 Tó gbé a gbédee è, ále duuna p̄s lí ní kaaleo ke, aà wabik̄èè, Lua ì aà gba w̄eni. Duuna p̄s lí ní kaaleo má ò. Duuna p̄s ì ní kaaleo kú, ì ke bee má ò aà a wabik̄eo. 17 Yáv̄aik̄ea piíá duunae, àma duuna p̄s lí ní kaaleo ku.

18 Wá d̄s ké gbé p̄s Lua aà ì lío te duunawao, asa Lua Né ì aà d̄s̄a, Set̄au lí f̄s ok̄awào. 19 Wá d̄s Lua gb̄ēon wá ù, mé d̄únia búu kú Set̄au oziie. 20 Wá d̄s ké

* 4:9 Zaa 3.16 † 4:12 Zaa 1.18 ‡ 4:14 Zaa 3.17 § 4:19 Lom 5.8 * 4:21 Mat 22.37-39

* 5:3 Zaa 14.15 † 5:3 Mat 11.30 ‡ 5:12 Zaa 3.36

Lua Né m̀, 5 à wá wé k̀, ké wà e Slande d̄. Wá kú Slandepi guu rí aà Né Yesu Kilisio. Ǿme Lua slandepi ũ. Ǿme wēni láasai ũ.

²¹Ma né, à laaika dii εγενασι.

ZAA LA PLAADE

Yá pò kú lée bee guu

Lápi kēnaá gbēzōe, 5mē Lua zina Zaa ũ. A ò Yesudeone aao ku siana guu ní yeakōzio (1-6). A lezámá gbēsāsanao yá musu, 5 à a moa ní gwai baokpáné à fkpámá (12-13). Apii guu a gbèamá aa laaika aa ze gbáa ní Lua zé siande guu.

Stana ní yeakōzio

¹⁻² Ma gbēzō, māmē ma lée bee kè gāli pò Lua dīle gbēone. Má yeázi siana guu, siana pò kú wá vī mé wáo kuò gōpii yái. Mámē má adoo, ní gbé pò aa slanapi dō piie. ³ Mae Lua ní a Né Yesu Kilisio gbēkekeé ní sùuuo ní aafiao siana ní yeakōzio guu.

⁴ Ké má è á gbēo ku siana guu lá Mae Lua dīlewēewa, ma pò kēna maamaa. ⁵ Tiasa ma gbēo, mále wabikewáe. I ke yá dafu mále oéo, yá pò wá vī za káauē. Wào yekōi. * ⁶ Yeakōin ke: Wào yá pò Lua dīleo kúa. Yá pò Lua dīlepi mé de wào yekōi lá á mà za káauwa.

⁷ Gbēsāsana dasiò ligua dúnia guu, aai mē Yesu Kilisi i mo gbēnazina ũo. Gbé bee taaá gbēsāsanae, Kilisi ibeēe. ⁸ A laaika, ásu to zī pò wá kè ke pāo. A to à ài'e a lé gbēu. ⁹ Gbé pò vī Kilisi yadanē léa Lua dōo. Gbé pò zè ní yápio Mae Lua vī ní aà Néo an pii. ¹⁰ Tó gbé mò yádadaíé mé a yá bee kúao, ásu à aà dīleo. Ásu gbāakpaaazi seo. ¹¹ Ása gbé pò gbāakpaaazi lé kú aà vāikeo guue.

¹² Má yāvī dasi mà oé, áma má ye mà kēé láuo. Ma wé doi mà mo á gwaie, wí bō kō léu, † ké wá pona e ke zài. ¹³ Gāli pò Lua dīle la gbéo fkpàwá.

* 1:5 Zaa 13.34 † 1:12 3Zaa 13-14

ZAA LA AAŊDE

Yá p'ó kú láe bee guu

Gbēzō p'ó Zaa lá plaade kè mé láe bee kè Gaiuee. Gaiu i z'ike Luae, i nibō yaaeke, asa à zè ní slanao. Dioteŋi sō denlaweelena p'ó g'í slanaie. A bō Zaa kp'e, i aà gbéō dileo. A Yesude p'ale p'ó w'í me Demetiu maabò (12), 5 à a m'oa wékpaleinzi yá'ò à f'okpamá (13-15). Wá è lápi guu gbáakpaa Yesudeziá yeakōzi yáe, mé zea ní slanao yáe.

Lua z'ikenaō dilea

¹ Ma gbēzō, máme ma láe bee kè ma gbé yenzide Gaiusie.* Má yenzi ní slanao. ² Ma gbé yenzide, miō wabikene ké nyō aafia, yápii i bōne maa, lá n bō maawa. ³ Ké wá gbéō m'ò, aa òmēe lá ní slana k'ua mé ní kú a guu, 5 ma p'ó k'ena maamaa. ⁴ Tó má mà ma néō kú ní slanao, p'onaē demēe beelao.

⁵ Ma gbé yenzide, ní náai ví z'í p'ó ni ké wá gbéōne guu, atēsa nibō. ⁶ Aa n yeawázi yá'ò wá gálideōne. Kùs'ua kené, lá a maa wá ke Lua z'í guuwa. ⁷ Asa aa dāzeu ní Kilisi t'ó, mé aa daa luayādansaiō g'auo. ⁸ Sema wá gbé bee taaō yaaeke, w'io de an z'ikendeēō ū slana baokpaa guu.

⁹ Ma taalanae kè n gálideōne, āma Dioteŋi denlaweelena ye wá yáio. ¹⁰ Bee yáí tó ma m'oa, má b'oaānō ní yá p'ó i keō ní yāvái p'ó i d'owáō. Bee lí ká aà bakansw'aua ūo, ili wá gbéō dileo, baa se i g'í gbé p'ó ye ní dileōne, i k'aaak'ekli z'ōné.

¹¹ Ma gbé yenzide, n'su yāvái dadao, sema yāmaa. Gbé p'ó i yāmaake mé Lua p'ó ū, gbé p'ó i yāvái ke Lua d'ōo. ¹² Gbépii i Demetiu t'onasi. Baa slana i aà s'aukpa. Wápiō w'í aà s'aukpa s'ō, mé ní d'ō ké wá seeladeke náai ví. ¹³ Má yávi dasi mà onē, āma má ye mà k'ēne láuo. ¹⁴ Ma wé d'oi wá wesik'ole tia, w'í yābō k'ó léu.† ¹⁵ Lua n to aafia. N gbēnaō f'okp'ama. F'okpa wá gbēnaōwa dodo.

---

* 1:1 Lom 16.23 † 1:14 2Zaa 12

YUDA Yá pò kú láε bee guu

Yuda lá ní Piεε lá plaadeo (lee 2) aa waasoken εγεναο yá'ò ní yāvai pò aaiò kúαε. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dáunaε lo.

Yuda zαadò waasoken εγεναο pò an yá gè Yesudeο guuowa pásipási, à go pò a ní gbè yá'ò (3-16). A ò Yesudeοne aa ze gbáa Yesu náaikea guu (17-23). Á lápi mǐde ní Lua tòbαo.

Lápi yá pò εε l'ine yá bòlekè, mé à àizana pò wá wé dαi naa Lua ní Yesu Kilisiowa guu yá'ò lo (20-21).

Waasoken εγεναο

¹ Mámεmaa Yuda, Yesu Kilisi zòblena, Zaaki dáuna.* Mámε ma láε bee kè Mae Lua yenzide pò à ní sisi a ní kúα naa Yesu Kilisiwa guuοε. ² Lua súuu ní aafiao ní a yeaázio nòbααé.

³ Ma gbè yenzideο, má ye má lákèé yáa wápíi suabaa yá musu, 5 má è à kù teasie má kèé mà ledaowá à gí ní áziao Yesu yá pò Lua nàé á zɔl gèn do e gɔɔpii musu. ⁴ Asa luayádansaiο gè wá guu kpái,† aal wá Lua gbèke e ní wisaiyákea zé ue, aal lelekpa wá Dii mèndona Yesu Kilisizi. Ia pò Lua a damá kú aà yá taala guu à gègè.

⁵ Ké Dii Isailio bòle Egipi,‡ a gbεa à gbè pò aai a náaikeοο dède.§ Má ye mà yápi dαgu, baa ké á d5 kò. ⁶ Malaika pò aai ze ní ní luakpamaοο aa pákpá ní kúkizizò s5, Lua ní ká gusiau yeyea ní mαdaonao àò dαmá gɔɔpiiε e yákpalekegɔɔ zò zɔ. ⁷ Sòdòú ní Gòmɔɔο ní wéle pò liaarziο gbέο yá bee taa kè s5, aa nízia kpá gbási dòbαsai keawa.* An kaalea de ladama ní té gasaio seela ue. ⁸ Luayádansai nana'onapio lé ke màa s5ε. Aal nízia da gbásikeau, aal gi ikoyai, aal malaika gawideο s5s5. ⁹ Baa malaikaο kía Miseli, gɔɔ pò àle lekpaake ní Ibiisio Mɔzi ge yá musu, i we à aà s5s5 à yadaaalao, ama a òè a k5 le ní Diiο.† ¹⁰ Gbépio s5 aal yá pò wa a gbad5ο bèεboε. Ono pò wá ní íò 5 aa vɔ lán nòbɔɔwa làasooasai, 5 í gēfɔnɔ kaaleu. ¹¹ Waiyoo ampíο, aa Kainu‡ zé sè. Aa si Balaau§ sásāau 5a yái. Aa bò Lua kpε lán Kolewa,* aa òòkpá laaawa. ¹² Aa de sāa ũ á gbèke vía ní k5ο blebleaο guu. Aal pòbleánο, wí lí ní k5ο. An nòε yá aal g5g5. Aa de lán lousisia pò í gē ní íanao masaiwaε. Aa gá gèn pla lán lí ne'isai pò bilεawaε. ¹³ Aa de lán isukaa pásɔwa, aal fùla vai bo an wisaiyákeao ũ. Aa de lán saambεbenaowa, gusia níniú 5 Lua dílené àò ní yáakeò gɔɔpii.

¹⁴ Za Adamu léu e à gè pè Enòkiwa mae ní néo ku lee soplaε, 5 Enòkipi† d5aa ní yá'ò à mè, á è Dii lé mó ní a gbέο, an dasi lé vio, ¹⁵ ké aà yákpaleke ní gbépio, i yáda a yádansai duunkenaola pii, yá pò aa kè a yádasaike guu yái ní a t5 bèε pò aa síο pii. ¹⁶ Gbépióa yákeledeοne, yáε lí kánguo. An pò niakaa mé í dαaané, aal íanadá ní yázòo, aal lenakasa gbέοne ài'ea yái.

K5 zεdα

* 1:1 Mat 13.55 † 1:4 Gal 2.4 ‡ 1:5 Bαa 12.51 § 1:5 Nao 14.29-30 * 1:7 Daa 19.1-25
† 1:9 Zkl 3.2 ‡ 1:11 Daa 4.3-8 § 1:11 Nao 22.1-35 * 1:11 Nao 16.1-35 † 1:14 Daa 5.21-24

- 17 Apio sɔ ma gbé yenzideɔ, à to yá pɔ wá Dii Yesu Kilisi zinaɔ dɔaa òé dɔágu.
- 18 Aa òé gɔɔgbeszázi gbé pɔ an luayādasai pɔ niakaa lé dɔaanéɔ aa á ke pɔɔpɔɔe.‡
- 19 Gbépio í to gbéɔ kēaae, anzia pɔeá mé í dɔaané, aa Lua Nisina vɔo. 20 Apio ma gbé yenzideɔ, à kɔ zedɔ á lousisize guu, í wabike ní aà Nisina gbāao. 21 Aɔ zea Lua yeawázi guu, í wɛdɔ wá Dii Yesu Kilisizi e aà ge wá ká àizánawa a gbéke guu. 22 A wēnadɔ gbé pɔ kú seaseaɔne. 23 A gbēeɔ sí téwa à ní suaba. A wēnadɔ gbēpáleɔne ní laaiɔ, í za baa an pɔkasa pɔ gbásikpà an dàakea guuɔ.
- 24-25 Lua mēndona wá Suabana a fɔ à á dɔ́a ké ásu fuo, í á kpán'aekɛ a gawi guu sáasai ní pɔnao ní wá Dii Yesu Kilisi gbāao. Ɔme gawi ní zɔ́keo ní gbāao ní ikoo ví zadɔ gɔɔ i daaleo ní a tiao e gɔɔpii. Ami.

ZIA YA Yá pò kú láε bee guuo

Zāa mé Bibeli lá gbεzā kè. A yá dasi pò Yesu Kilisi bliiwāε bɔɔlekèwēε (1.1), yá pò a è gɔɔ pò Lua Nisína dèdewà (1.10). Gɔɔ pò à lápi kè, a ku Patemɔ gūgūnaae. Wàle aà wetá kè àle Yesu baona kpá yáí (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lé íada Yesudeɔwa. A lápi kè Yesu gáli mèn soplá pò aa ku Azii bùsuuɔneε, gu pò wí me tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wetēa guu, kè Dii m̀ndona Yesu Kilisi aa zèò yáíε. Kua yā'la guu Zāa láε bee kènέ kέ wà ze gbāa luanaaikea guu ní zia yá pò an wé dɔio. Lápi guu Zāa wépfungu pò a èò yá'ò ní a léεuáɔ dasi. Gbέ pò aa luabaakuanɔ káau taala dɔɔ fɔ yáεεúapiɔ gbadɔ, áma dāɔ ní asii dɔo. Wépfungu pò Zāa èò yáɔ dodoa, áma an yāmi douε. Gbέεɔ í asiiyāpiɔ bɔɔleke dodoa, áma yázinda pò lápi lé o ku wásawasae: Vái a kigɔɔsoplanable, áma Lua ní a gbέɔ zì gbεzā ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔme Dii ú ado.

A daalekíi Zāa azía yá'ò Yesu Kilisi pò b̀ gau zína ú (1.1-8).

Aà waaso séia guu, à yá pò à wesíε a wépfungu séia ea guuo sèle síu. A guu Yesu òε aà lákε Yesude gáli mèn soplá pò ku Azii bùsuuɔne (1.9-3.22).

Bee gbεa Zāa sù è á kú musu, we a wépfungu è dasi: Luabedeɔ kúlea Luae ní Yesu Kilisio (léε 4-5), lá kooa ní a kán'ɔ mèn sopláɔ (6.1-8.1), káae mèn sopláɔ pea (8.2-11.19), dalagɔɔ ní wài mèn plaɔ (12.1-13.18), sá ní gbέ pò à ní bóɔ, yákpaλεεgɔɔ pò malaikaɔ a baokpá (14.1-20), kisia gbεzā mèn soplá pò de Lua pòkúma úɔ (15.1-16.21), Babeli lélea, ziblea waiwa ní ánabi εgenao ní Ibiisio (17.1-20.10), luabε dafu ní tɔle dafuo ní Yelusaleú dafuo (21.1-22.5). Lápi láakii Yesu légbè à mè: Má mó tia (22.6-21).

Gbέ pò aale lápi kyokeɔ fɔ yáɔ gbadɔ, tó aa wèele yápi wásawasa dɔ yā'la pò a su ní le zia yá musu. Zāa lé viadada Lua gbέɔzi no, àle ní gba sɔ íadamagɔɔ. Wépfungu pò Zāa è lé ɔɔné yá pò a yáí Yesu Kilisi gá a vùì, àizána yá pò aao kuò e gɔɔpii.

Láε bee b̀kti

¹ Lua yá pò lé mó kεi dà Yesu Kilisíε aà biiwà a z̀bblenawε, ɔ à a malaika z̀ì ma Zāa a z̀bblenawa, a tò ma yápi d̀. ² Lua yá pò Yesu Kilisi de a seelade ú ɔ má è, ɔ mále o. ³ Gbέ pò zia yáε bee kyokè ní gbέ pò aa a yāmà aa kúaa b́aaadeɔne, asa a gɔɔ káikù.

⁴ Ma Zāa máme ma láε bee kè gáli soplá pò kú Azi bùsuuɔne. Lua pò kú za yāa mé a ku tia mé àle mó ní a Nisína mèn soplá pò kú a kpalabaa aeɔ ^{*} ⁵ ní Yesu Kilisi pò de seelade náaide úo aa gbέkekeé, aai á tó aafia. Yesupi mé gáɔ séia ú, ɔme dúnia kía gbáade ú.† A yewázi à wá bó wá duunau ní a au gb́ao, ⁶ à wá kpá kpalau Lua a Mae gbágbanaɔ ú.‡ ɔme gawi ní gb́ao v́ gɔɔpii! Ami.

⁷ Ma, àle mó luabεpuanau.§ Gbέpii a wesiaale, baa gbέ pò aa aà z̀ɔɔ, ^{*} dúnia bui pii í nízia gbέgbé aà yá musu. Aà ke màa! Ami.

* 1:4 Zia 4.5 † 1:5 Isa 55.4, Sou 89.28 ‡ 1:6 Bɔa 19.6, 1Píc 2.5 § 1:7 Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tes 4.17 * 1:7 Zkl 12.10, Zaa 19.34

⁸ Dii Lua mè: Mámε má Alafa ní Omεgao ũ.† Ma Gbāapiide má kú yāa mé má kú tia mé mále mós.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zaawa

⁹ Mámεmaa Zāa á gbēdo, naa Yesuwa guu kōgbēon wá ũ wētēa guu, kpablea guu, menakea guu. Má kú ísía gūgūna pó wí mε Patemɔ guu luayá'oa ní Yesu seeladekeo yáí. ¹⁰ Dii gɔɔzɪ Lua Nisína dèdεa, ɔ ma ɔɔ gbāa mà ma kpe lán káae'owa ¹¹ à mè: Yá pó ní è kē lá guu, ní kpásá gáli sɔpla pó kú wéleε beeuone: Efese, Simiina, Pεεgaũ, Tiatii, Saadi, Filadelifi ní Laodisio.

¹² Ma lili mà gbé pó lé yá'omεεpi e. Ké ma lili màa, ma vua dau è mèn sɔpla. ¹³ Ma gbēe è daupio zānguo lán gbēnazín nēwa. A ulatao daa, àle gále aà gbázi, mé vua asana dɔa aà kùawa. ¹⁴ Aà mikā de púntaitai lán sákā ge buawa, mé aà wé de lán tévuawa. ¹⁵ Aà gbá lé teke lán mɔgotē pó wále baasa mua té guuwa. Aà ɔɔ de lán izɔɔsuka kōfiwa.‡ ¹⁶ A saana kúa a ɔplaa mèn sɔpla, mé fēnda lena kpepla§ lé ɔɔ aà léu. Aà oa lé teke lán latē gbāawa.

¹⁷ Ké ma aà è, ma lele aà gbázi, ma gō sáii. ɔ à ɔplaa nàa à mè: Nsu to vía n kũo. Mámε má Dɔaana ní Gōzānao ũ,* ¹⁸ gbé pó ɔ ku ũ. Ma ga, ɔ má kú ké, mé máo ku e gɔɔpiie. Má ga ní bedao kilineo kúa. ¹⁹ Yá pó ní è kē, yá pó kúo ní yá pó a mɔ a kpeo pii. ²⁰ Saana mèn sɔpla pó ní è ma ɔplaaupio ní vua dau mèn sɔlapio asiin ke: Saana mèn sɔlapioá gáli mèn sɔlapio dɔaanaone, mé dau mèn sɔlapioá gáli mèn sɔlapione.

2

Efese

¹ Kē Efese Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pó má saana mèn sɔplao kúa ma ɔplaa, má be vua dau mèn sɔplao zānguo, mámε ma yáe bee ò. ² Má n yákeao dō ní zɪ pó níle keo ní n menakeao. Nili we gbēváiɔ dileo. Gbé pó aai nízia dileo Lua zinao ũ mé aa de a ũo, n ní yó ní è eedeon ní ũ. ³ N menafō, n taasikè ma yáí, ni kpasao. ⁴ Kási má yávinno. Dafudafukelege ní kēmεε. ⁵ To n kua zi zadō ni busao yá dnguo. Nōselile, níy yá pó ní ke yáao ke. Tò ni ke màao, má mɔma, mí n dau se sōo. ⁶ N beeo ní yáe bee ví, ní za Nikolaiɔ yákeau lá má zauwa. ⁷ Gbé pó nōse ví, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma: Má gbé pó ziblè gba zé aà lí wēnide pó kú Lua lu guu be ble.*

Simiina

⁸ Kē Simiina Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pó má de Dɔaana ní Gōzānao† ũ, ma ga ma ea vu, mámε ma yáe bee ò. ⁹ Má wētēa pó wále mone dō ní n taasidekeo. N beeo ɔden n ũ. Gbé pó aai mε Yudaon ní ũ mé aa de a ũo, an lousisikpe de Setáu pó ũo, má dō lá aai yádɔma. ¹⁰ Nsu víake taasi pó níyō keeo. Ma, Ibiisi a á gbēo ká kpéu á á yō, i wētēamεe gɔɔ kwi. Nyō náai ví e n ge n gaó, mí aizāna kene yāae ũ. ¹¹ Gbé pó nōse ví, aà yá pó Lua Nisína lé o Yesudeone ma: Ga plaade‡ a íakpa gbé pó ziblèzio.

Pεεgaũ

¹² Kē Pεεgaũ Yesudeo dɔaanae: Ma gbé pó má fēnda lena kpepla ví, mámε ma yáe bee ò. ¹³ Má n kúklí dō, gu pó Setáu kpalabaa kuue. N ma yá kúa, ni

† 1:8 Zia 22.13 ‡ 1:15 Dan 7.9, 13, 10.5-6 § 1:16 Ebe 4.12 * 1:17 Isa 44.6, 48.12 * 2:7 Daa 2.8-9, Zia 22.2 † 2:8 Zia 1.17 ‡ 2:11 Zia 20.14, 21.8

lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ wà ma seelade náaide Antipa dè n wéleu, gu pɔ Setáu kuupi. ¹⁴ Kási má yá yɔɔna vɛnno. N gbéɔ vɛ we, aa Balaaŭ yá kúa. Balaaŭpi mé dà Balakie, à kɔnikè Isailiɔne aa sa'onɔɔ sò aa gbāsikè. ^{§ 15} Beewa ɔ ní gbéɔ vɛ we, aa Nikolaiɔ yá kúa. ¹⁶ A yáí tò, nɔselile. Tó ni ke màao, má mɔma tia, mí zɛkanno ní fɛnda pɔ kú ma léuo. ¹⁷ Gbé pɔ nɔse vɛ, àà yá pɔ Lua Nisína lé o Yesudeɔne ma. Má gbé pɔ zɛblè gba mana pɔ ulea,* mí àà gba gbɛpua boolona pɔ wà tɔ dafu kèwà.† Gbèe aɔ tɔpi dɔo, sema gbé pɔ má kpawàpi.

Tiatii

¹⁸ Kè Tiatii Yesudeɔ dɔaanæ: Ma Lua Né pɔ ma wé de lán tévuawa, ma gbá de lán mɔgotèwa, máme ma yáe bee ò. ¹⁹ Má n yákeao dɔ, n yea gbéɔzi, n luanaaikæ, n zɛkæ ní n menakæao, mé yá pɔ níle ke gbézà de a káaua. ²⁰ Kási má yá vɛnno. N nɔe Zezabeli‡ pɔ azɛla díle ánabi ũ gbá zé. Ale ma zòblenao sásá, àle dané aa gbāsikæ aa sa'onɔɔ só. ²¹ Ma àà gbá zé àà nɔselile, àma a ye à nɔselile à a káaluakaa too. ²² Ma, má kpaazi pewa, mí tó gbé pɔ gbāsikæaano wéteá zɔo e, tó aai nɔselile aa àà yá tóo. ²³ Má àà íwaɔ dede ní gagyáo, Yesudeɔ pɛi i dɔ ké máme mi gbéɔ láasoo ní ní sɔo yɔe, mé má flabo á baadee a yákeawa. ^{§ 24} A Tiatii gbé kɛni pɔ á yápi kúao mé á yá pɔ wí me Setáu asii zɔo dɔo, má aso pále díeo. ²⁵ A ɔdidi yá pɔ á kúawa e mào mɔ. ²⁶ Gbé pɔ zɛblè mé a yá pɔ má yeiɔ kúa e a léwa, má àà gba zé àà gbáable buiɔwa. ²⁷ A kiblemá ní mɔ gopanao, a ní wíwi lá wí gɛ oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zéwa. ²⁸ Má àà gba gudɔleia saana ɔ.† ²⁹ Gbé pɔ nɔse vɛ, àà yá pɔ Lua Nisína lé o Yesudeɔne ma.

3

Saadi

¹ Kè Saadi Yesudeɔ dɔaanæ: Ma gbé pɔ má Lua Nisína mèn soplaɔ ní saana mèn soplaɔ kúa, máme ma yáe bee ò. Má n yákeao dɔ. Kua bɛe tɔ mé dɔma, àma gen n ũ. ² Vu, gbé pɔ gɔneɔ lé ní láo e aao gé gai, asa má è n yáe ɔleia ma Luaeɔ. ³ A yáí tò yá pɔ ní mà mé ní sí, to àò dɔngu, níɔ kúa, ní nɔselile. Tó ni vuo, má mɔma lán kpáíwa, mé níyɔ zaa pɔ má mɔwà dɔo.* ⁴ Kási ní gbéɔ vɛ Saadi we yɔɔ aai ní pɔkasa gbāsikpao. Wá bebe sánu ní pɔ puao, asa aa kà a léi. ⁵ Màa gbé pɔ zɛblè aɔ pɔkasa pua daa. Má àà tɔ de àizána taalau bauo.† Má zeaano ma Mae ní a malaikao æ.‡ ⁶ Gbé pɔ nɔse vɛ, àà yá pɔ Lua Nisína lé o Yesudeɔne ma.

Filadelifi

⁷ Kè Filadelifi Yesudeɔ dɔaanæ: Ma kuaadoade slande, má Davidi kiline kúa, mi zewè gbèe lí fɔ tao, mi zeta gbèe lí fɔ wèo,§ máme ma yáe bee ò. ⁸ Má n yákeao dɔ. Ma, ma zewène n æ, gbèe a fɔ tao. Baa tó n gbáa bílao, ní ma yá kúa, ni lelekpamazio. ⁹ Setáu lousisikpe gbé pɔ aai ní zɛla díle Yudaɔ ũ mé aa de a ũo, má tó eɛdepɔ mɔ kúlene, aai dɔ ké má yenzi.* ¹⁰ Lá ní mena yá pɔ má dílene kúa, má n si taasi pɔ lé mɔ dúnia búuwa à gbé pɔ aa ku tɔleɔ yɔwa. ¹¹ Má

§ 2:14 Nao 22.5-7, 25.1-3 * 2:17 Bɔa 16.14-15, 33-34, Zaa 6.48-50 † 2:17 Isa 62.2 ‡ 2:20 1Kia 16.31, 2Kia 9.22 § 2:23 Sou 7.9, Zel 17.10 * 2:27 Sou 2.8-9 † 2:28 Nao 24.17, Zia 22.16 * 3:3 Luk 12.39-40, 1Tes 5.2, 2Pie 3.10, Zia 16.15 † 3:5 Bɔa 32.32-33, Sou 69.28, Zia 20.15 ‡ 3:5 Mat 10.32 § 3:7 Isa 22.22 * 3:9 Isa 49.23, 60.14

mó tia. Ɖididi yá pò ní kúawa, ké gbēe su n ài simao yáí. ¹² Má gbé pò zìblè ké ma Lua kpé gbapèlè ù. A bɔu bauo. Má a Lua tó kèwà ní ma Lua wéle Yelusaleù dafu pò a bɔ aà kíi musu tso† ní ma tó dafuo. ¹³ Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma.

Laodisi

¹⁴ Ké Laodisi Yesudeɔ dɔaanae: Ma gbé pò wí omee Ami, ma seelade náaide‡ síande, ma gbé pò má de pò pò Lua kèò zína ù, máme ma yáe bee ò. ¹⁵ Má n yákeɔ dɔ. N niéo mé ní wáao. Má ye ñyɔ nié ge wáa. ¹⁶ Lá ní lɔlɔɔe, ní wáao mé ní niéo, má n pisié. ¹⁷ Ni me ɔde àizeede pò pɔe wéna vlon n ù. N dɔ ké gbépá pua baakena wénade taaside vlon n ùo. ¹⁸ Mále ledama, vua baasaa lu ma kíi, ní ké ɔde ù. Pɔkasa pua lu n da, ní n puizi ulé n bɔ wíu. Wé ese lu n ka n wéu, ní gu'e. ¹⁹ Mi gbé pò má yerizɔ swágaga, mi ní toto. § A yáí tò, aiake, ní nòselile. ²⁰ Gwa, má zea kpèele, mále ɔtaale. Tó gbé ma bɔ mà mé à zewèmee, má gē pɔbleaàɔ, i blemano. ²¹ Má gbé pò zìblè gba zé aà zòlemanɔ báawa, lá mapi ma zìblè ma zòle ní ma Maeo báawawa. ²² Gbé pò nòse ví, aà yá pò Lua Nisina lé o Yesudeɔne ma.

4

Kúlea Luae musu

¹ A gbea ma ze è wéa luabe. Ɖ ma bɔ pò má mà káau lán kàae'owa mà lɔ à mè: Mɔ la, mí yá pò a mɔ bee gbea ɔlɔne. ² Wegɔɔ Lua Nisina dèdea, ɔ ma kpalabaa è luabe we, gbēe zòlewa. ³ Gbé pò zòlewapi lé teke lán gbè beeede pò wí me diamaa ní saadɔaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a í de búunno lán emelodiwa.* ⁴ Kpalabaa mèn baasɔo mèndosaiɔ liaai, gbēzɔo gbēɔn baasɔo mèndosaiɔ zòlezòlewà. Aa pò pua dadaa, aa vua fùà kpákpa. ⁵ Lou lé pìle, àle bɔ kpalabaapi kíi, àle pùna, àle ví.† Filia naa kpalabaapi ae mèn sopla‡ Lua Nisina mèn soplapì ù. ⁶ Dii da kpalabaapi ae lán isiwa, a da wásawasa e a guu. §

Kpalabaaɔ zànguo pò bēe mèn síiɔɔ liaa kpalabaapizi. Wé fifimá kpe ní aeo. ⁷ Pò bēepì sèia bò nòɔmusuwa, a plaade bò gáaewa, a aaɔde oa bò gbēnazina oawa, a síiɔde bò kúu pò lé vuawa.* ⁸ Pò bēe mèn síiɔpì baade gàsía ví mèn soolosoolo. Wé fifi an gàsìlapiɔwa a guu ní a kpeo.† Fàane ní gwáasinao aaiɔ o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
Dii Lua Gbáapiide.‡

A ku yáa, a ku tia, mé àle mó.

⁹ Tó pò bēe mèn síiɔpì gbé pò zòlea báawa lɔ ku gɔɔpiipi tɔbò aa beee dèè aa aà sáaukpà, ¹⁰ gbēzɔo gbēɔn baasɔo mèndosaiɔpì ì wúlewule aà ae aa misiileè, aai ní fùà gogo kále kpalabaapi ae, aai me:

¹¹ Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,
wí beee ní gbáao dɔne,
asa n pópìi kè,
an kea ní ní kuao de n pɔeá ùe.

† 3:12 Isa 62.2, Zia 21.2 ‡ 3:14 Zia 1.5 § 3:19 Yaa 3.12, Ebe 12.6 * 4:3 Eze 1.26-28 † 4:5 Bɔa 19.16 ‡ 4:5 Eze 1.13, Zkl 4.2 § 4:6 Eze 1.22 * 4:7 Eze 1.5-10 † 4:8 Eze 1.18, 10.12 ‡ 4:8 Isa 6.2-3

5

Sa ri taala kooa

1 Ǿ ma taala kooa è na gbé pò zòlea báawapi Ǿplaau, wà yákèwà kpe pla pii, wà a lé kùkù ní kán'ò loe sopla.* 2 Ǿ ma malaika gbáade è, àle kpàwakè ní loo gbáao à mè: Démè kà kán'òpio gogoa à lápi pooi? 3 Asa gbèe ku luabe ge tóole ge tóole zíe a fí lápi poo à gwao. 4 Ma Ǿlò maamae, ké wi gbèe e à kà lápi poo gwao. 5 Ǿ gbèzòpio do òmè: Nsu Ǿlò. Gwa, Yuda bui Nòomusu† pò de Davidi kpala pò vlāpà Kía ũ‡ zìblè. A fí kán'ò mèn soplapio gogo, i lápi poo. 6 Ǿ ma SāŠ è zea báapi guo, pò bée mèn siìpio ní gbèzòpio zānguo. A de lá wà aà kòlokpawa. A kóba sopla ní wéo sopla,* Lua Nisina mèn sopla pò à ní zí dúnia gupiiu. 7 A gè lápi sí gbé pò zòlea báawapi Ǿzì. 8 Ké à lápi sí, pò bée mèn siìpio ní gbèzòpio gbèen baaso mèndosaipio kùlekule Sāpi ae. An baade moona kúa ní vua tùu pò tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbéò wabikèae.† 9 Aale lè dafu‡ sí aa mè:

N ka lápi sia n kán'òpio gogo,
asa wà n de,
n gbéò bò Luae ní n auo
bui pii guu, buiyā pii guu,
gbépii guu, bùsu pii guu.

10 N ní kpá kpalau

wá Lua gbàgbanao ũ,§
aai kible tóole.

11 Ǿ ma malaika è liaa báapizi ní pò béepio ní gbèzòpio dasidasi, an dasi kà Ǿaaso loe ũma'uma,* wa fí ní lé dō. Ma ní kōfí mǎ, 12 aale o ní loo gbáao: Sā pò wa de kà wà iko dōè ní àizeo ní Ǿnoo ní gbáao ní beeeo wí aà táasile wà aà tóbo.

13 Ǿ pò pò Lua ké musu ní tóleo ní tóole zíeo ní ísia guuo pii, pò pò kú baama pii, mǎ má aa mè:

Wà beee ní gbáao dō
gbé pò zòlea báawae ní São,
wí ní táasile wà ní tóbo Ǿpii.

14 Pò bée mèn siìpio mè, āmi. Ǿ gbèzòpio wùlewule aa misilèè.

6

Kán'ogogoa

1 Má è Sā kán'ò mèn soplapio séia gò. Ǿ má mà pò bée mèn siìpio do ya'ò lán louviawa à mè: Mó! 2 Ǿ ma sōkaapua è, gbé pò di a kpe sá kúa. Wà kíafua kpàè, 5 à bò zìblena ũ, à gè zìblei.

3 Ké à kán'ò plaade gò, má mà pò bée plaade mè: Mó! 4 Só pǎle bò lo, a de ténzoizoi. Wà gbé pò di a kpe gbà zé aà aafia sí dúniaawa, ké gbéò kō dede. Wà fēnda zōo kpàwà.

5 Ké à kán'ò aaōde gò, má mà pò bée aaōde mè: Mó! Ǿ ma sǒ sia è, gbé pò di a kpe zaa kúa.* 6 Má mà lán loowa, à bò pò bée mèn siìpio guu à mè: Ese zaa

* 5:1 Isa 29.11, Eze 2.9-10 † 5:5 Daa 49.9 ‡ 5:5 Isa 11.1, 10 § 5:6 Isa 53.7 * 5:6 Zkl 4.10
† 5:8 Sou 141.2 ‡ 5:9 Sou 33.3, 98.1, Isa 42.10 § 5:10 Bəa 19.6, 1Pie 2.5, Zia 1.6 * 5:11 Dan 7.10 * 6:5 Zkl 1.8-11, 6.1-8

le do mé gɔɔ do zɪ ʃa ũ. Mase zaa le ʔaʔ mé gɔɔ do zɪ ʃa ũ. Nsu to nɪsɪ rɪ vɛɛo sʔsʔkũo.

⁷ Ké à kán'ɔ sɪiʔde gò, ma pɔ bɛ́ɛ sɪiʔde lɔɔ mà à mè: Mɔ! ⁸ ɔ ma sɔkaasina è, gbé pɔ di a kpɛ tɛn Ga, mé Bɛda tɛaʔzi. Wà rɪ gbá zé aʔo iko vɪ dúnɪa gbéɛ lɛɛ sɪiʔdewa, aa rɪ dɛdɛ rɪ zɪo rɪ iminao rɪ gʔyʔao rɪ wàio.†

⁹ Ké à kán'ɔ sɔode gò, ma gbé pɔ wà rɪ dɛdɛ luayá'oa rɪ Yesu seeladekɛo yáio gyaadeɔ è tulaletikateakɪ zɛ. ¹⁰ Aa wii gbáa lè aa mè: Dii Kuaadoade Siande, e bɔɛ rɪyɔ yákpaleke rɪ gbé pɔ aa ku tɔɔɔ, ní wá dɛa tɔsimái? ¹¹ ɔ wà ulatao pua dàda rɪ baadeɛ, wa ɔnɛ aa mɛnake yɔɔ e an Yesude zòblɛn dee pɔ wa rɪ dɛdɛ lárɪwʔo lé ká.

¹² Ké à kán'ɔ soolode gò, má è tɔɔɛ lùalua pásɪpásɪ, ɪatɛ siakù nínɪi lán zwáa daa uɪuwa, moɪwa tɛakù lán auwa míomio.‡ ¹³ Saanaɔ wòlo luabe aa kwè tɔɔɛ lán zaaʔana libɛ ɪsɪ woloawa. ¹⁴ Luabe kèaa à kòokoo lán pɛwa.§ Gbèstɪsɪ rɪ ɪsia gũgũnaɔ sò píi.* ¹⁵ Dúnɪa kíaɔ rɪ kpalablɛnaɔ rɪ sosa gbɛzɔɔ rɪ ɔdɛɔ rɪ gbáadeɔ rɪ gbépiio zɔɔ ge wɛ́ɛɔ ɪlɛ gbè'ɛɔ rɪ gbèzɔɔnaɔ guu.† ¹⁶ An lé dɔ: Sɪstɪ rɪ gbɛsɪɔ à dawála

à wá ulɛ‡ gbé pɔ zɔ́ɛa báawaɛ,
à wá sí Sá pɔkũmawa.

¹⁷ Asa an pɔkũmabɔɔmagɔɔ zɔɔ ká. Déme a fɔ bui?§

7

Seelakea Isailiɔwa

¹ Bee gbɛa ma malaika gbɛɔn sɪiʔɔ è zɛzɛ dúnɪa gola sɪiʔwa, an baade a gola ʔana kũa, ké ʔana su pɛ tɔɔɛ ge ɪsia ge líɛwao yáí.* ² ɔ ma malaika páɛ è, à bò gukpɛ oi, a Lua bɛ́ɛ seelakebɔ kũa. A lé gbáa zù malaika gbɛɔn sɪiʔ pɔ wà rɪ gbá zé aa tɔɔɛ rɪ ɪsɪao òòkpapɪozi ³ à mè: Asu tɔɔɛ ge ɪsia ge líɔ òòkpao e wà seelake wá Lua zòblɛnaɔ mí'ɛwa.† ⁴ ɔ wà gbé pɔ wà seelapi kè máo lé ɔmɛɛ, aa gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ basopla rɪ sɪiʔoɛ (144.000). Aa bò Isaili bui píi guu.

⁵ Wà seelakè Yuda buiɔwa gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla (12.000)

rɪ Lubɛni buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Gada buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

⁶ rɪ Aseɛ buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Nɛfatali buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Manase buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

⁷ rɪ Simeɔ buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Levii buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Isakaa buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

⁸ rɪ Zabulɔni buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Yosefu buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla

rɪ Bɛyámɛɛ buiɔ gbɛɔn ʔaasɔɔo lɛɛ kuepla.

Bui pti káaaa luabɛ

⁹ Bee gbɛa ma gbéɛ è dasidasi, wa fɔ rɪ naoo. Aa bò bùsu píi guu, bui píi guu, gbépii guu, buiyá píi guu. Aa zɛzɛa kpalabaa rɪ São aɛ. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa rɪ ɔzɪ. ¹⁰ Aalɛ wii gbáa lé, aalɛ mɛ: Wá Lua pɔ zɔ́ɛa báawa rɪ São mé ɪ rɪ suaba.

† 6:8 Eze 14.21 ‡ 6:12 Isa 13.10, Mat 24.29, Yoc 2.10, 3.4, 4.15 § 6:14 Isa 34.4 * 6:14 Zia 16.20
† 6:15 Isa 2.19 ‡ 6:16 Oze 10.8, Luk 23.30 § 6:17 Yoc 2.11, Mal 3.2 * 7:1 Dan 7.2, Zkl 6.5
† 7:3 Eze 9.4-6

11 Malaika zεεε aa lia kpalabaazi ní gbēzɔɔ ní pɔ bée mèn síiɔ nípii, ɔ aa ní mi pèlɛpɛlɛ báapi aε, aa kùlɛ Luaε 12 aa mè: Amí! Wá Lua mé tɔ vɪ ní gawio ní ɔnɔ ní sáabuo ní bεεεo ní ikoo ní gbāao gɔɔpii. Amí!

13 ɔ gbēzɔɔpiɔ do ma la à mè: Deɔn ulataopuadanapiɔ ũi? Aa bɔ má ní? 14 Má òè: Baa, níme ní dɔ. ɔ a òmεε: Gbé pɔ aa bɔ wétɛa zɔɔ‡ guuɔnε. Aa ní ulataopio pí Sá au guu à puakù. 15 Bee yáí aa ku Lua kpalabaa aε, aaɔ zɔblɛ aà kpéu fáane ní gwāasínao, mé gbé pɔ zɔlɛa báawapi í ɔkuńla. 16 Nɔana ge imi a ní de lɔo, íatɛ a ní léo, mé gu a wámáo, 17 asa Sá pɔ zεa báapiwa guoguo a ní dá, § í òaané e nibɔna í wēnidei, * mé Lua a ní wé'í gogoné pii.†

8

Kán'ɔ soplade goa

1 Ké Sá kán'ɔ soplade gò, luabe kè kilikili lán mɔwɛn baakwi taawa. 2 ɔ ma malaika gbēɔn soplá pɔ aaɔ zεa Lua aεɔ è, wá kàae kpámá mèn soplá.

3 ɔ malaika pále mò zè tulaletikateakí pɔ wa pí ní vuao saε, a tésibo pɔ wa pí ní vuao kúa. Wá tulaleti kpáwá zɔɔzɔ ní Lua gbéɔ pii wabikeaɔ aà kátea, ɔ a kátea kpalabaa aε tulaletikateakípiwa. 4 ɔ tulaleti súde ní Lua gbéɔ wabikeaɔ fɛlɛ malaikapi ɔzɪ Lua aε. 5 ɔ malaikapi tésibo sè à tulaletikateakí té sí a pai, a zù tɔlɛ. Lou lé vɪ, àlɛ pūna, àlɛ píle, tɔlɛ lùalua.*

Kàae mèn soplá pεa

6 Malaika gbēɔn soplá pɔ aa kàae mèn soplá kúapiɔ a pεa sɔukè.† 7 A séia a pɔ pè, ɔ lougbe ní téo yáalea ní auo kwè tɔlɛ.‡ Tɔlɛ lεε àaɔde tekù, líɔ lεε àaɔde tekù, sè ísi tekù míɔ.

8 Malaika plaade a pɔ pè, ɔ pɔ tede bɔ à sí ísiau lán gbèsísí zɔɔwa. Ísia lεε àaɔde lí au ũ, 9 ɔ ísia pɔ béeɔ lεε àaɔde gága, mé gó'ílenao lεε àaɔde ɔɔkpá.

10 Malaika àaɔde a pɔ pè, ɔ saan zɔɔ pɔ lé tekù lán sètewa bɔ luabe, à lɛlɛ dà swaɔ ní nibɔnaɔ lεε àaɔdela. 11 Saanapi tón Gɔi. I lεε àaɔde lí gɔi ũ, ɔ gbé pɔ ípi míɔ gága dasi a k̀sá yáí.

12 Malaika síiɔde a pɔ pè, ɔ wá íatɛ lεε àaɔde lè ní mɔvua lεε àaɔdeo ní saanaɔ lεε àaɔdeo, ké an lεε àaɔde siakù yáí.§ ɔ fáane lεε àaɔde gò gupuasai, máae gwāasína lɔ. 13 ɔ ma kúu è, àlɛ vua musumusu. Má má à wii gbāa lè à mè: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbé pɔ kù tɔlɛɔ malaika gbēɔn àaɔ pɔ gòpiɔ kàae'ɔ pɔ a bɔ yáí.

9

1 Malaika sɔode a pɔ pè, ɔ ma saana è, à bɔ luabe à lèlɛ tɔlɛ.* ɔ wá gbáo zòlolo kilinε kpáwá, 2 ɔ saanapi gbáo zòlopi zé wè. Súlelɛ b̀u lán mua zɔɔ súlelɛwa,† ɔ gbáopi súlelɛ íatɛ siakù, gu kè síii. 3 Kwaɔ b̀lɛ súlɛpi guu aa lí tɔlɛa.‡ Wá ní gbá iko lán dúnia sɔiɔ pɔwa. 4 Wa òné aasu íada sēe ge lée ge líewao, sema gbé pɔ aa Lua seela vɪ ní mí'aewao.§ 5 Wí ní gba zé aa gbéɔ dεdεo. Aa wáwá kpáńzi

‡ 7:14 Dan 12.1, Mat 24.21 § 7:17 Sou 23.1-2 * 7:17 Isa 49.10 † 7:17 Isa 25.8 * 8:5 Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † 8:6 1Tes 4.16 ‡ 8:7 Bɔa 9.23-24 § 8:12 Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoc 2.10 * 9:1 Isa 14.12 † 9:2 Daa 19.28 ‡ 9:3 Bɔa 10.13 § 9:4 Zia 7.3

e mo sooe. An wāwā de lán sói gbépaawāwāwae. ⁶ Goo beeo zí gbéwewe ga mó ní sé, a moo. * Ga ni a ní de, kási ga a bàalenéé.

⁷ Kwapio de lán sís pò an zikasou màowa. Aa pœ kpákpa lán vua fùawa, an oa bò lán gbēnazina pòwa. ⁸ An mikā de gbāagbāa lán nœ pòwa, an swaao de lán nòomusu pòwa. ⁹ An kua de lá aa mò ula dadaawa, an gāsia kii dō lán gó dasi pò sòó lé gále zí guuo kōfiwa. † ¹⁰ Aa vlá ví ní kao lán sóiwa. An iko kú ní vlápiowa aa ladaò gbéowa e mo soo. ¹¹ Gbáo zòolo malaikapi mé ní kía ũ. N Ebelu yáo aà tón Abadō. N Geleki yáo sō Apoliō. ‡ ¹² Wēna séia gē, wēna mèn plao lé mó a kpē lo.

¹³ Malaika soolode a kàae pè. Ma lo mà à bò Lua ae tulaletikateakii pò wa pí ní vuao a kóba siiiō kii. ¹⁴ A ò malaika soolode pò kàae kuae à mè: Malaika gbēon siiiō pò yeyea swa zō Uflata saeo polo. ¹⁵ Ŭ wà malaika gbēon siiiō pò wà ní sòukè wē bee, mo bee, goo bee, zaa bee yáio pòlo, ké aa gbēnazina lee àaōde dede yáí. ¹⁶ Ma sosa sōdeo dasile mà, aa miliō àaa doe. ¹⁷ Wépungu'eapi guu lá ma sòpio ní ní dikpenaò èn ke: Aa mò ulaò dadaa téé lán téwa, búunnò lán bulawa, téé lán kpà'íwa. Sòpio mi de lán nòomusu miwa. Té ní súlelo ní fatēgbō lé bō ní léu. § ¹⁸ Ia mèn àaōe beeo, té ní súlelo ní fatēgbō pò lé bō ní léuo mé gbēnazina lee àaōdeo dède. ¹⁹ Asa sòpio iko kú ní lé guue ní ní vláo lo. An vlá de lán mléwa, aa mi ví aal ladaò gbéowa.

²⁰ Gbé kini pò aai gaga la bee musuo, aai nòselile aa pò pò aa kè yá tòo. Aa gí lé kúle táaone ní pò pò aa kè ní vuao ní ánusuo ní mogetō ní gbēo ní líoone. Pòpio lí gu'eo, aali yāmao, aali táa'ò sō. * ²¹ Aai nòselile aa ní gbēdea ge an gbēkòlekea ge an gbásíkea ge an kpá'í'oa tòo.

10

Malaika ní taala nénao

¹ Ŭ ma malaika gbāade pále è à bò luabe, àle pila. A luabepuana daa, nàali liaa aà mii. Aà oa de lán fatéwa, aà gbá de lán zámikulu téwa. ² A taala néna kua pòoa. A oplaa gbá pèle ísiao, à oze gbá pèle tóle. ³ A wii gbāa lè lán nòomusu pūnaawa. Ké à wiilè, louvía mèn soplao yá'ò. ⁴ Ké louvía mèn soplapio yá'ò, má ye mà kē lá guu, ō ma lo mà à bò luabe à mè: Nyō yá pò louvía mèn soplapio ò kua asii guu, ísu kēo. ⁵ Malaika pò má è zea ísiao ní tóleowapi a oplaa se dō musu, * ⁶ ō a ò ní Lua pò kú gōpii à musu ní tólelo ní ísiao kè ní pò pò kú ní guuo pii tóo† à mè: A gēgē lo. ⁷ Malaika soplade kàapezi tó àle mó péi, Lua pœa pò ulea a ke sa, lá à a baokpà a zòblena ànabionewa. ‡

⁸ Ŭ ma lo pò má mà à bò luabepi mà lo à mè: Ge ní lá néna pòoa pò na malaika pò zea ísiao ní tóleowa zópi sí. ⁹ Ŭ ma ge malaikapi kii, má òè aà lá nēnapi kpaa, ō a òmœ: Sí ò só. A na n léu lán zówa, io íi n nòseu. ¹⁰ Ŭ ma lá nēnapi sí malaikapi zóí, má sò. A na ma léu lán zówa. Ké má mò, à íikù ma nòseu. § ¹¹ Ŭ wa òmœ: Dōaa ò ànabikeke lo maamaa buiò ní búsu gbéò ní buiyāò ní kiao yá musu.

* **9:6** Yob 3.21 † **9:9** Yoé 1.6, 2.4-5 ‡ **9:11** Apii bōole mè gbēkaalena. § **9:17** Luk 17.29 * **9:20** Sou 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * **10:5** Dan 12.7 † **10:6** Bōa 20.11 ‡ **10:7** Amō 3.7 § **10:10** Eze 2.8-3.3

11

Seelade gbēn pla

1 Ǿ wà fe kpàa poyōbo ũ, wa òmē: Fēle Lua kpé yō ní aà gbāgbaktio,* ní lousisina pò kú weo nao. 2 N a ua tó, n̄su yōo, asa wa kpà luayádansaiowae. Aa 5z3 Lua wélewa e mo bla ní pla.† 3 Má a seelade gbēn pla gba ze aa ānabikēke goo ̄aa soolo ní b̄aaōopi (1.260) guu zwānkasao dadaa. 4 Gbēpio mé kuli mēn pla ní dau mēn pla pò zea dúnia Dii aeo ũ.‡ 5 Tó gbé lé weele ɪadamá, té a bo ní léu à kú ní ibeepiowa. Tó gbé su lé weele ɪadamá, màa ade a ga. 6 Aa luabe zetaa iko v̄i,§ ké lou su ma goo pò aale ānabikēkeo yáí. Aa í lilea au ũ iko v̄i lo.* Aa k̄isia bui pii kpá dúniazí goo pò aa yeiwa.

7 Tó aa ní seeladeke kè aa làa, wai pò a bo gbáo zòolo guu† a zikar̄no, i ziblemá à ní dede.‡ 8 An ge ao kálea mēewia zōo pò wà ní Dii p̄auliwa zea guu. Yáasi guu w̄i mē mēewiapiē Sodoũ§ ge Egipi. 9 Gbēo ní buio ní buiyá'onaó ní b̄usu gbēo aa ní gēo gwagwa e goo āaō ní k̄nio, aa we wà ní v̄io. 10 Gbē pò aa ku t̄oleo p̄onake, aai dikpēke, aai gbadaκōe, ké ānabi gbēn pla pò wāwā kp̄ar̄zipo gāga yáí. 11 Goo āaō ní k̄niopi gbēa Lua tó ɪan wēnide gēngu, ̄aa fēle zē.* V̄ia zōo gbé pò ní eo k̄u. 12 Ǿ ānabipio loo gbāa mà à b̄o luabe, a òné: A fēle mó la. Ǿ aa fēle tà musu luabepuana guu goo pò an ibeewé f̄imá.† 13 Zibeez̄i t̄ole l̄ualua p̄āsp̄āsi, mēewiapi lēe kwidē kwē, ̄o gbēn baasoo lēe soplā (7.000) gāga t̄olel̄ualuaapi guu. V̄ia gbé k̄nio k̄u, ̄o aa Lua Musude t̄ob̄. 14 Wēna plaade gē, a āaōde lé ká sa.

Kāae soplade p̄ea

15 Malaika soplade a k̄ae p̄e. Loo gbāao b̄o luabe wà mē: Dúnia kpala ḡo wá Dii ní k̄ia pò a kp̄ao pò ũ, ao kible goopii.‡ 16 Gbēzōo gbēn baasoo mēndosai pò z̄ilez̄ilea ní b̄aawa Lua aepio ní mi p̄elep̄ele t̄ole aa k̄ulé 17 aa mē:

Dii Lua Gb̄apiide,
 ní kú yāa mé ní kú tia,
 wa n s̄aukē,
 asa n bo ní n gbāa z̄ōoe,
 ̄o n gbasa n na kibleawa.
 18 B̄usu pii gbēo za f̄ē,
 ̄o n p̄ok̄umab̄ob̄má.§
 N yákpalekea ní gyaadeo goo k̄a.
 Nyō flabo n z̄oblēna ānabione
 ní n gbé pò aale v̄iakēno,*
 n̄éfēnen gbēz̄o,
 ní d̄uniadenao dede.

19 Ǿ wà Lua kpé pò kú musu w̄ē, ̄o ma Luabaakuar̄no kpagolo è. Lou lé p̄ile, àle v̄i, àle p̄una. T̄ole l̄ualua, loughbe p̄āsi kwē.

12

N̄e ní kwasao

* 11:1 Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † 11:2 Luk 21.24 ‡ 11:4 Zkl 4.3, 11-14 § 11:6 1Kia 17.1 * 11:6 B̄oa 7.17-19 † 11:7 Zia 17.8 ‡ 11:7 Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § 11:8 Isa 1.9-10 * 11:11 Eze 37.10 † 11:12 2Kia 2.11 ‡ 11:15 B̄oa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27 § 11:18 Sou 2.1, 5 * 11:18 Sou 115.13

1 Ɔ ma seela zɔ̀ è luabe. Nɔ̀ɛe latɛ yea zwāa ũ, mɔ̀vua ku aà gbá zíe, a saana mèn kueplaɔ kpaa kía fala ũ.* 2 A nɔ̀sia, ɔ̀ nɔ̀wáwá m̀wà, àle ne'iwáwá wii lé. 3 Ɔ ma seela pále è luabe. Kwāsa tɛa zóizoi kú we, a mi soplá, a kóba kwi.† A kíafua mèn soplá kpákpaa. 4 A saana lee áaɔde wòlo luabe ní a vláo a kwè tɔ̀le,‡ ɔ̀ à mò zè nɔ̀e pò ye ne'ipi ae, ké à e né pò a ipi so yáí. 5 Ɔ nɔ̀ɛpi negɔ̀e pò a kible bui píiwa ní mò gopanao i.§ Ɔ wà népi sè tàò Lua ní a kpalabao kíi. 6 Nɔ̀ɛpi báalè tà sɛu, gu pò Lua kèkèè wà aà gwau gɔ̀ɔ̀ àaa soolo ní baaɔopi (1.260) guu.

7 Ɔ zí fèle luabe, Miseli* ní a malaikaɔ zíkà ní kwápio, mé kwá ní a malaikaɔ zíkànrɔ̀. 8 Ɔ an gbāa kèsā, aai zɔ̀lekíi e luabe lo. 9 Wà kwāsapi ya b̀. Ɔ me mlè zí† pò wí me Ibiisi ge Setāu, dúnia búu sàsana ũ. Wà aà b̀ zù tɔ̀le‡ ní a iwá sánu. 10 Ɔ ma lo gbāa mà luabe à mè: Wá Lua ziblè sa, aà gbāa ní aà kpalao b̀ gupuaa, à iko kpá kía pò á kpáwa. Asa wà gbèyaana pò lo wá gbéɔ̀ yaa wá Luae fáane ní gwaasinao ya b̀.§ 11 Wá gbéɔ̀ ziblèwà ní Sā au gbāo ní ní seeladekeyāo. Aa gí ní wɛnii e aa gè gàò. 12 A yáí tò á gbè pò á kú luabe, à pɔ̀nake. Waiyoo tɔ̀le ní ísiao, asa Ibiisi pílawá ní pɔ̀kúma zɔ̀ɔ̀e, ké a dɔ̀ gɔ̀ɔ̀ pò gɔ̀e bílao yáí.

13 Ké kwá è wà a zu tɔ̀le, ɔ̀ à pèle nɔ̀e pò negɔ̀e ipizi. 14 Ɔ wà kúu zɔ̀ gàsía kpá nɔ̀ɛpiwa mèn pla, aà vuaò, i zákú ní mlèpio, à ta gu pò wa kèkèe sɛu, ké wà aà gwau wè áaɔ ní kɔ̀niopi guu.* 15 Mlèpi í písi nɔ̀ɛpi kpe lán swawa, ké ísɔ̀ e aà sé, 16 ɔ̀ tɔ̀le nɔ̀ɛpi mísi, à a lé wè à í pò b̀ kwá léupi mí. 17 Ɔ kwápi pò pà nɔ̀ɛpizi, à gè zíkai ní aà bui pò gɔ̀, gbè pò aa Lua yá kúu mé aalɔ̀ Yesu seeladeke keɔ̀. 18 A zea ísiale.

13

Wàì mèn pla

1 Ɔ ma wàì è, àle b̀ ísiapi guu, aà kóba kwi, aà mi soplá. Kóba mèn kwipio kíafuaɔ kpákpaa. Dóea ní Luao tɔ̀ kèa aà mipiowa.* 2 Wàì pò má èpi b̀ lán gbèaanawa. Aà ɔ̀ pásí maamae, mé aà lé de nɔ̀ɔ̀musu léwa. Kwá a gbāa kpáwa ní a kpalao ní a iko zɔ̀ɔ̀.† 3 Aà mipio do de lá wà a kaikè deadea a b̀ láawa. Aà yá b̀ dúnia gbépii sae, ɔ̀ aa tɛaazi. 4 Ɔ aa kúle kwápie, ké à a iko kpá wápiwa yáí. Aa kúle wápie lo aa mè: Déme ká wápiwai? Déme a fɔ̀ zíkaaanɔ̀i?

5 Wá walayá'ole d̀ wápie aà Lua tɔ̀bèesio, mé wà aà gbá zé aà iko ví e mɔ̀ bla ní plao. 6 Ɔ à ná dóea ní Luaowa, à aà tɔ̀bèesí ní aà kúklio ní gbé pò kú we. 7 Wà aà gbá zé aà zíkà ní Lua gbéɔ̀, i ziblemá. Wà aà gbá zé lo aà iko ví bui píiwa ní gbépii ní buiyá pii ní búsu pii gbéɔ̀.‡ 8 Gbé pò aa ku tɔ̀le kúle wápie nípii, mé i ke gbé pò an tó kú àizana taalau§ e Lua àò gé dúnia kálei báasio. Taala piá Sā pò wa dè pòe. 9 Gbé pò nɔ̀e ví, aà yáe bee ma.

10 Gbé pò Lua díle wà kú zìzɔ̀ ũ,
wa kú zìzɔ̀ ũe.
Gbè pò Lua díle wà de ní fèndao,
fènda wa deò.*

* 12:1 Daa 37.9 † 12:3 Dan 7.7 ‡ 12:4 Dan 8.10 § 12:5 Isa 66.7, Sou 2.9 * 12:7 Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9 † 12:9 Daa 3.1 ‡ 12:9 Luk 10.18 § 12:10 Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * 12:14 Dan 7.25, 12.7 * 13:1 Zia 17.3, 7-13 † 13:2 Dan 7.3-6 ‡ 13:7 Dan 7.8, 25, 11.36 § 13:8 Sou 69.28 * 13:10 Zel 15.2

Bee lé lēda Lua gbéowa aao mena ví, aao àa náai ví.

¹¹ Ǿ ma wai pále è, àle bɔ tɔleu. Aà kɔba ví mèn pla lán sáwa, áma à yá'ò lán kwásawae.† ¹² A wai séia iko pii kè aà wáa. A tò tɔle ní gbé pɔ aa kuwà kùle wai séia pɔ wà aà kaikè deadea a bɔ làae. ¹³ A dabudabu zɔɔ kè, baa se a tò tɛ bɔ luabe à lèlè tɔle gbēnazina wáa. ¹⁴ A gbé pɔ aa ku tɔle sàsá ní dabudabu pɔ wà aà gbà zé a kè wai séia wáa. A òné aa wai pɔ wà aà kaikè ní fēndao à gi ku taa ke. ¹⁵ Ǿ wà wai plaadepi gbà zé à wēni kpa wai taapiwa, ɔ wai taapi fɔ yá'ò a tò wà gbé pɔ gí kùleio dède. ¹⁶ A tò wà seelakè gbépii ɔplaawa ge an mi'ae, nēfēnen gbēzɔ, ɔde ní taasideɔ, zɔɔ ní wéé, ¹⁷ ké gbē su pɔ yiao ge à pɔ lúo, mé i ke a seela pɔ de waiپی tó ú ge aà tó nimeloo ví bàasio. ¹⁸ Ǿnyān ke. Gbé pɔ wezē ví, aà waiپی nimeloo polo, asa gbēnazina tó nimelooe. Aà nimelooá àa àa ní bàa ní soolooe (666).

14

Sa ní gbé pɔ à ní bɔ

¹ Ǿ ma Sā è zea Siɔna gbēsisiwa. Gbēɔn àaasɔɔo lēe basopla ní siiɔo (144.000) kuaɔn. Aà tó ní aà Mae tóo kēa ní mi'aewa.* ² Ma kɔfi má à bɔ luabe. A kíi dɔ lán izɔsukaawa, lán louvía gbáawa. Kɔfi pɔ má mapi de lán mɔɔnlenao mɔɔna ówa. ³ Gbēɔn àaasɔɔo lēe basopla ní siiɔopiɔ (144.000) lé lè dafu sí kpalabaa ní pɔ bēe mèn siiɔo ní gbēzɔɔ ae. Gbēe i fɔ lēpi dàdao, sema gbé pɔ wà ní bó dúnia guupiɔ bàasio. ⁴ Aame aa gbé pɔ aai gbāsike ní nɔeooɔ ú, aa lésœ. Aaɔ te Sazi gu pɔ àle géu pii. Gbēɔ guu ampio ɔ wà ní bó Luae ní São pɔ káau pɔ wa kpàwà ú. ⁵ Wi ma zii aa eɛtò, aa tàae vío.†

Yákpalēkegɔ baokpaa

⁶ Ǿ ma malaika pále è, àle vua musumusú. A baona pɔ kú ɔɔpii kúa à kpa gbé pɔ aa ku tɔleɔne, bùsu gbépii, bui pii, buiyá'ona pii ní gbépii. ⁷ A ò gbáugbáu: A víake Luae à aà tɔɔ, asa aà yákpalēkea ní gbéɔ ɔɔ kàe. A kùle Lua pɔ musu ní tɔleɔ ní ísiao ní nibɔnaɔ kèpie.

⁸ Malaika plaade te aà kpe à mè: Babeli gà! Mēewia zɔɔpi gà!‡ A tò bui pii a vēe gbáa pɔ de a káaluakaa ú mí.

⁹ Malaika àaɔde té ní kpe, a ò gbáugbáu à mè: Tó gbé kùle wàie ní aà taao, mé à aà seela kè a mi'ae ge a ɔwa, ¹⁰ ɔme a Lua pɔkúma vēe pɔ wa kà a pɔfē imibɔu atēe mi, i wāwāke té ní latēgbɔo § guu Lua malaika ní São ae. ¹¹ An íadama súle aɔ bɔ ɔɔpii. * Gbé pɔ kùle waiپی ní aà taao aa aà tó seela kè ò lampaa vío fáane ní gwāasinao. ¹² Bee lé lēda Lua gbé pɔ aa yá pɔ a dileɔ kúa mé aa Yesu náai víɔwa aao mena ví.

¹³ Ǿ ma ɔɔ má à bɔ luabe à mè: Ké bee ké. Báaadeɔ gbé pɔ aa ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nisiɔna mè: Ao! Aa kámabo ní ní zio, asa an maakea gbē téɔzi.

Tɔle pɔ kēke

¹⁴ Ǿ ma luabepuana è, pɔe zɔlèwà à bɔ lán gbēnazinawa.† A vua fùa kpa, a koma lena kúa. ¹⁵ Ǿ malaika pále bɔ Lua kpéu à lé gbáa zù gbé pɔ zɔle luabepuanawazi à mè: Koma ká pói n kē, asa tɔle pɔ má à kà kēkeae.‡ ¹⁶ Ǿ gbé pɔ zɔle luabepuanawa a koma màle tɔle, à tɔle pɔ kēke.

† 13:11 Mat 7.15 * 14:1 Eze 9.4, Zia 7.3-4 † 14:5 Sof 3.13 ‡ 14:8 Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2 § 14:10 Daa 19.24, Eze 38.22 * 14:11 Isa 34.10 † 14:14 Dan 7.13 ‡ 14:15 Yoe 4.13

17 Malaika pále bò musu Lua kpéu, a kɔma lena kúa lo. 18 ɔ malaika pále pɔ té iko ví bò sa'okli. A lé gbãa zù gbé pɔ kɔma lena kúapizi à mè: N n kɔma lena ka tɔle vɛe kɔɔi n zɔ, asa a be màe. 19 ɔ malaikapi a kɔma màle tɔle, à tɔle vɛe kɔ zɔzɔ a kà vɛefɛkɪ zɔ pɔ de Lua pɔkùmabɔbɔ u guu. 20 Wà ɔzɔ vɛe kɔpiwa§ wénkpe, ɔ au bɔle vɛefɛkɪ guu à dàgua e kiloo ðaa do ní basoo, a lesí kà sɔ áasina léu.

15

Kisia gbɛzà mèn soplao kpaarzi

1 ɔ ma seela pále è luabe, a zɔ, à bò ma sae. Malaika gbɛɔn soplao kisia gbɛzà mèn soplao kúa. Bee Lua a a pɔkùmabɔbɔama midèð.

2 ɔ ma pɔe è lán ísiwa, a da lán díiwa yáale ní téo. Ma gbé pɔ aa zìblè wáiwá ní àa tao ní àa tɔ nimelooɔ è zea díi pɔ da lán ísiwapi sae, aa mɔɔna pɔ Lua kpámáw kúa. 3 Aale Lua zòblena Mɔizi le* sí ní Sà pɔo aa mè:

Dii Lua Gbãapiide,
n yákeɔ zɔ, aa bò wá sae.
Bui píi Kía,

ní yáke a zéwa ní síanao.

4 Dii, déme n vía vío ní?

Déme a gí n tɔbɔii?

Asa ndo n kua mé adoa.

Bui píi a mɔ kúlɛɛ,†
asa n maakeɔ bò gupua.

5 Bee gbɛa ma Lua kpé è wɛa musu, zwáakpe pɔ àa ikoyá kúu ú.‡ 6 ɔ malaika gbɛɔn soplao pɔ kisia mèn soplao kúa bɔle kpépiu. Aa báabaa pua táitai tekea dadaa, vua asana dɔɔa ní kúawa. 7 ɔ pɔ bɛɛ mèn síiɔ do vua túu kpá malaika gbɛɔn soplapiɔwa ní miwa. Lua pɔ lo bɛɛ gɔɔpii pɔkúma ká ní pai. 8 Lua gawí ní a gbáao súle kpépi pà.§ Gbɛe a fɔ gɛuo e malaika gbɛɔn soplao kisia mèn soplapiɔ gɛ midèð.

16

Lua pɔkùmabɔbɔa dúniawa.

1 ɔ ma lo gbãa mà à bò Lua kpéu, a ò malaika gbɛɔn soplapiɔne: A gé Lua pɔkúma pɔ kú túu mèn soplao guu élei dúniawa.

2 A séia gè a pɔ èle dúniawa. ɔ sáne vâi pásio* gbé pɔ wai seela ví aai kúle àa taao lè.

3 A plaade a pɔ èle ísiawa. ɔ ísia í gò lán gè auwa, pɔ bɛɛ pɔ kú a guuɔ gaga píi.

4 A áaɔde a pɔ èle swao ní nibɔnaɔwa, ɔ an í lí au ú.† 5 ɔ má mà malaika pɔ í iko ví mè:

Kuaadoade, n gbé pɔ ní kú yãa,

mé ní kú tia,

n yákpalekèrínɔ a zéwae.

6 Aa n gbéɔ ní n ánabiɔ au bɔle,

ɔ n aupi kpámá aa mí.

A kɔsíínɔ màae.

§ 14:20 Isa 63.1-6, Zia 19.15 * 15:3 Bɔa 15.1 † 15:4 Sou 86.9 ‡ 15:5 Bɔa 40.34 § 15:8 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * 16:2 Bɔa 9.10 † 16:4 Bɔa 7.17-21

7 **Ɔ** ma ɓɔ mà sa'okli à mè:
Ao, Dii Lua Gbãapiide,
n yákpalekèrɔ a zéwae,
mé a síana ví.

8 A síide a pò èlè íatēwa, a tò à gbēnazinao tekú. 9 A pusu gbāa ní lé, 5 aa Lua pò kisia beo iko ví tobēesi. Aai nōselile aa aà tobòo.

10 A soode a pò èlè wài kpalabaawa, 5 gusia* dà aà kpalaa. Gbēo lé ní lé fi wāwā guu, 11 5 aa Lua Musude tobēesi an wāwā ní ní sáneo yáí. Aai nōselile aa mikè ní yākeawao.

12 A soolode a pò èlè swa zōo Uflatawa, § 5 swapi í bà à zebò gukpe kíaone. 13 **Ɔ** ma táao è mèn aaō lán ɓɔɔwa, aale ɓɔ kwá ní wàio ní anabi egenao léu. 14 Táa dabudabukenaone. Aale gé dúnia búu kía kíi, ké aa ní kaaa zikaa Lua Gbãapiide gɔɔ zōo zí yáí. 15 Ma! Má mós lán kpáíwae.* Báaadēn gbé pò lé itēke mé a a p̄kasa daa, ké asu ɓɔ búu wà aà puizi eo yáí ũ.† 16 **Ɔ** táapio kíapio káaa gu pò wí me ní Ébelu yáo Aamagedō.

17 A soplade a pò èlè íanawa. **Ɔ** ɓɔ gbāa ɓò kpalabaa kíi Lua kpéu à mè: A lé kà. 18 Lou lé píle, àle ví, àle pūna. Tòole lualua pāsipāsí. Zaa wà gbēnazina kàle dúnia guu, a taa í keo, a pāsí kè zài. 19 Meevia zōo kēaa lee aaō, mé bui pii meeviao kwè. Meevia zōo Babeli yá dō Luagu, 5 à a p̄kuma vēe gbāa imibo kpāwà a mí.‡ 20 Isia gūgūnao gēzea pii, wi wesi gbēsísítole ɓo. 21 Lougbe zōo ɓò luabe, aa kà kiloo bla. Aa kwè gbēnazinao, § 5 aa Lua tobēesi lougbe kisia yáí, asa kisiapi pāsí maamaae.

17

Káalu pò di wài kpe

1 Malaika gbēon soplá pò tūu mèn soplá kúapio do òmēe: Mò mà yá pò a wí káalu zōo pò zīlea swa zōowa ɔɓne. 2 Dúnia kía gbāsíkèaàno, mé dúnia gbēo vēe pò de aà káaluakaa ũ mí aa kà.* 3 Lua Nisina dedeaapi guu malaikapi gèmano sēu. **Ɔ** ma n̄oe è di wài tēa kpe. Dōea ní Luao tóo fífiwà, a mí soplá, a kóba kwi.† 4 N̄oe pi zwàa tēa ní a gāaluladeo yea, a vua n̄ambleɔɔ daa ní gbè beedeo ní osoo. A vua imibo kúa, ɓɔɔo ní a káaluakaa gbāsí ka a pai. 5 Wà tó pò wa a asii dōo kē aà mí'awea wà mè: Meevia zōo Babeli, káaluao ní dúnia ɓɔɔo da. 6 Má è n̄oe pi Lua gbé pò wà ní dede Yesu seeladeke yáí au mí à kà, àle aà de lán wēwa.

Ké ma aà è, yápi día. 7 **Ɔ** malaikapi ma la à mè: Bóyáí yápi dímai? Má n̄oe pi asii one ní wài pò aà sea, a mí soplá, a kóba kwipi asii. 8 Wài pò ní èpi ku yaa mé a ku ɓo. A ɓò gbáo zòolo guu‡ i mipe kaalewa. Gbé pò aa ku tóole an tó kú àizána taalau za dúnia daalegɔɔo, tó aa wài pò kú yaa mé a ku ɓo mé a ea n̄oe pi è, a yá a dimá. 9 Láasoode pò òno ví yán ke. Mí mèn soplapió sísí mèn soplá pò n̄oe zīlemáoe. Kía gbēon soplaoe ɓ. 10 An gbēon soo lèle, gbēdo ku, gbēdo kpé. Tó à m̄, a gēgēo. 11 Wài pò kú yaa mé a ku ɓo piá kía swaaōde. Gbēon soplapio doe ɓ. Ale mipe kaalewa. 12 Kóba mèn kwi pò ní èpió kía gbēon kwi§ pò aai kpalable yāaoone. Aa kigɔɔsoplana ble ní wàio sānu. 13 An gbēon

‡ 16:10 Ɔa 10.22 § 16:12 Isa 11.15 * 16:15 Zia 3.3 † 16:15 Zia 3.18 ‡ 16:19 Isa 51.17

§ 16:21 Ɔa 9.23, Zia 11.19 * 17:2 Zel 51.6-7, Zia 14.8 † 17:3 Zia 13.1 ‡ 17:8 Dan 7.7, Zia 11.7

§ 17:12 Dan 7.24

kwipio pii lé douε. Aa ní gbāa ní ní ikoo kpa wàipiwa. ¹⁴ Aa zíkà ní Sāo, Sā i ziblemá, asa dii Diie mé kíaa Kíae. Aà gbé náaide pò à ní sisi à ní séo kuaàno. ¹⁵ Ǿ malaikapi òmεε: Swa pò ní è káaluwa zòlemápiá buio ní bílaò ní bùsu gbéò ní buiyá'onaone. ¹⁶ Wai ní kóba mèn kwi pò ní èpiò za káaluwa pigu. Aa aà ke yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tesōwà. ¹⁷ Asa Lua a pòe à dànέ ní sōu aa ledoukεε, aai ní kpala kpa wàipiwa e Lua yá gε paò. ¹⁸ Nε pò ní è piá mεεwia zōo pò iko ví dúnia kíawae.

18

Babeli gaa

¹ Bee gbεa ma malaika pāle è à bò luabe. A iko zōo ví mé aà gawi dúnia pù. ² A wii gbāa lè à mè: Babeli gá, mεεwia zōopi gá.* A gò zeeo kúki ù, táa bui pii tò ù, bā pò wí ní tēbo wa ye ní gíyáioo be ù.† ³ Asa bui pii aà vεε gbāa pò de aà káaluakaa ù mīε.‡ Dúnia kíaa gbāsíkèaàno, mé dúnia laatanao kè odo ù aà lalasikea zōo guu.

⁴ Ǿ ma loo pāle mà à bò luabe à mè:

A bole a guu ma gbéò,
ké á o su àò ku aà duuna guu,
yá pò wa yíawàò á leo yái.§

⁵ Asa aà duuna gbà zò luawae,
mé aà váikεao dō Luagu.

⁶ A flaboè yá pò a kéewa,
à kèè aà yákeawa lεε pla.
A pòkūma í káuè a imibou
de pò pò a káunéla lεε pla.

⁷ A wāwā ní wēnao kpaaazi,
lá à tóbò kua lalasikea guu léu.
Asa ò o a sō guu,
noε kían a ù zòlεa a báawae,
gyaa gbēandon a ùo,
a wēnake bau.*

⁸ A yái tò kisiaε beeo aà le goo do,
gagyá ní wēnao ní noanao.
Té mé a kūwà,
asa Dii Lua aà yákpalekena gbāa.

⁹ Dúnia kía pò aa gbāsíkèaàno aa lalasikeaàno, tó aa a tékūa lu è, aa ólo aa nízia gbēgbē. ¹⁰ Aa ze káaa vía guu wāwā pò wa kpai yái aa me:
Waiyoo, waiyoo, mεεwia zōo!
Mεεwia ikode Babeli!
Yá mò zòlεma goo do goo!

¹¹ Dúnia laatanao ólo sō,† aa wēnakeè, ké gbēe a ní laae beeo lúma loo yái:
¹² Vua, ánuu, gbè bεεedeo, òsoo, zwàa odo, zwàa tēa ní a gáaluladeo, siliki, lí maa bui pii, pò pò wí ke ní wesa swaao ní lí bεεedeo ní mōgotεo ní mōsio ní gbepuao pii, ¹³ dopoo, nísi gínanao, tulaletio, zōgo lí'oo, vεe, nísi, pēeti, pówena, zuo, são, sōó ní a góo, zōo ní gbēnazína wēno. ¹⁴ Wa oè: Pò maa pò ní a nideo làama pii. N nama ní n gawio pílima pii, wa e bau loo.

* 18:2 Isa 21.9 † 18:2 Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ 18:3 Zel 51.7, Zia 17.2 § 18:4 Zel 51.6 * 18:7 Isa 47.7-9 † 18:11 Eze 27.31

15 Laatana pɔ́ aa kè ɔdeɔ ũ mɛɛwiapi sabaio ze káaa vla guu wáwá pɔ́ wa kpàì yáì. Aa ɔɔɔ aa wɛ́nake 16 aa me:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwía zɔɔ!

A báabaa yè yāa

ń zwāa gáaluladeo ń a tēao.

A vua nɔ́amblebɔɔ dà yāa

ń gbè bɛɛedeɔ ń òsoɔ.

17 Aà àizee pii músikè gɔɔ do gɔɔ.

Gó'ílèna diio ń tagenaɔ ń ígbéɔ ń gbé pɔ́ aaí zíkè ísíaao ze káaa nípii. 18 Tó aa mɛɛwiapi tékúa lu è, aa wiile aa mɛ: Mɛɛwíae ku yāa, a zɔɔ ká mɛɛwíae beewao. 19 Aa ɔɔɔ aa nízla gbégbé, aa wɛ́nake aa wiile aa mɛ:

Waiyoo, waiyoo mɛɛwía zɔɔ!

Gbé pɔ́ aa gó'ílèna ví ísíaao pii

kè ɔdeɔ ũ ń àizee pɔ́ pàlawào,‡

ɔ à gò bezia ũ gɔɔ do gɔɔ.

20 A pɔ́nake a yá musu luabedeɔ ń Lua gbéɔ ń aà zínaɔ ń aà anabio, asa Lua mé tɔ́sɔ́wáé.

21 ɔ malaika gbáade gbɛ pɔ́ ká wísilgbɛ gbènɛwa se zù ísia guu à mè: Maa wa mɛɛwía zɔɔ Babeli zu ń gbáao, wa mɛɛwiapi e bau ɔɔ. §

22 Wa mɔɔna ge gáa'ɔ ge kule

ge káae'ɔ ma n guu bau ɔɔ.

Wa ɔ́zikenae e n guu bau ɔɔ.

Wa wísilgbɛ kɔ́fi ma n guu bau ɔɔ.

23 Wa filia gupua e n guu bau ɔɔ.

Wa nɔ́sekɔ́fi ma n guu bau ɔɔ.

N laatanaɔ́ dúnia gbé gbíaoɔe yāa,

n pɔ́dà bui piiwa, n ń mi líaa.

24 Wá anabio ń Lua gbéɔ au è a guu

ń gbé pɔ́ wà ń dede dúnia guuɔ píi.*

19

Pɔ́nakea luabɛ

1 Bee gbɛa ma ɔɔ gbāa mà luabɛ lán dasi yá'owa à mè:

Aleluya! Wá Lua mé zìblè!

ɔ́mɛ gawi ń gbāao ví,

2 asa 1 yákpalekerínɔ a zéwa ń síanaoɛ.

A yákpalekè ń káaluwa zɔɔ pɔ́ dúnia ɔ́ɔkpà ń a káaluakaapio.

A a zòblenaɔ dede tɔ́sɔ́wá.

3 Aa ò ɔ:

Aleluya!

A súle aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.*

4 Gbɛzɔɔ gbéɔn baaso mɛndosaiɔ ń pɔ́ b́éɛ mèn síiɔ wùlewule aa misíile Luae

zòlɛa a báawa aa mè:

Ami! Aleluya!

5 ɔ ma ɔɔ mà báapi kíi à mè:

A wá Lua táasile

aà zòblenaɔ píi,

‡ 18:19 Eze 27.33 § 18:21 Zel 51.63-64 * 18:24 Zel 51.49 * 19:3 Isa 34.10, Zia 14.11

á gbé pọ́ á aà vĩa vĩa,
néfēnen gbēzō.†

6 Ǿ ma lōō mà lán dasi yá'owa, lán izōōsukaawa, lán louvĩa gbāawa à mè:
Aleluya!

Dii wá Lua Gbāapiide nà kibleawa.

7 Wà pōnakε wà yáalo wà aà tōbō,
asa Sā nōsεgōō ká, aà nō sōu mà.

8 Wà bàabaa pua táitai tēkεa kpàwà aà ye.

Bàabaa piá Lua gbéō maakeaō.

9 Malaika òmεε: Ké. Báaadeōn gbé pọ́ wà ní sisi Sā nōsεbleble guuō ũ.‡ A òmεε lō: Lua yá síanan we. 10 Ma wulε aà gbázl mà misiilεè, 5 a òmεε: Bee tó. Kúle Luaε. N zòblen deen ma ũ ní n gbé pọ́ aal Yesu seeladekε keō.§ Yesu seeladekεkεa mé anabikemi ũ.

Kilisi mōa dia sōkaapua kpe

11 Ǿ ma luabε è a wēa, 5 sōkaapua bō, gbé pọ́ di a kpe tón Náaide Síande. I yákpalekεrínō, i zikarínō a zéwa.* 12 Aà wé de lán tévuawa, kíafua pọ́ a kpaá dasi. Tōε kēa aà mi'aewa, gbēε tópi yáasi dōo, aà bàasio. 13 A ula pọ́ tǎ ní auo daa.† Aà tón Lua Yá.‡ 14 Luabε zlgōō tēaazi, aa di sōkaapuaō kpe, aa bàabaa pua táitai dadaa. 15 Fēnda lena lé bō aà léu à buiō leò, i kiblemá ní mō gopanao,§ i 5zō vēεbεwa vēεfēkli guu Lua Gbāapiide pōkūma pásil ũ.* 16 Wà tōε bee kē aà ulawa ní aà gbalao:

Kíao Kía, diio Dii.

17 Ǿ ma malaikae è zεa kpaá íatēi. A lé gbāa zù bā pọ́ aaε vua musumusōzi pii à mè: A mō káaa à ble zōō pọ́ Lua kēé ble, 18 í kíao gε sọ ní sosa gbēzōō ní gbāadeō ní sōō ní ní dikpenaō ní gbépiio, wēε ní zōō, néfēnen gbēzōō.† 19 Ǿ ma wài è ní dúnia kíao ní ní zlgōō, aa kō káaa aa zika ní gbé pọ́ di sō kpepio ní aà zlgōō. 20 Wà wáipi kù sánu ní anabi εgena pọ́ dabudabuō kē aà aeo. Dabudabupio 5 à gbé pọ́ aa wài seela ví aa kúle a taaeō sàsáō.‡ Wà ní zú té sída pọ́ lé kú ní íatēgbōo guu bēε an pla mípii. 21 Gbé pọ́ di sō kpe gbé kíniō dēde ní fēnda pọ́ bō à léuo,§ 5 bāo pii ní gε soso aa kà.

20

Kilisi kiblea tōle wē òaa sōo

1 Ǿ ma malaikae è à bō luabε, a gbáo zòolo kiline kúa* ní mōdaona gēlelo. 2 A kwá pọ́ de mlè zì† ũ, wí mε lbiisi ge Setāu kù, 5 à mōkàwà e wē òaa sōo. 3 Malaikapi aà zù gbáo zòolopi guu, à zεtāaaε à kilidàu, kē asu buiō sàsāo e wē òaa sōopi pa. Bee gbεa wa aà gbaε γōō.

4 Ǿ ma kpalabaaō è ní gbé pọ́ zōlezōléwao.‡ Wà ní gbá zé aa yákpalekε ní gbéō. Ma gbé pọ́ wà ní mi zō luayá'oa ní Yesu seeladekεo yáio è. Aai kúle wài ge aà taaeo. Aai aà seela kε ní mi'ae ge ní owao. Aa vù wà kpalablè ní Kilisio wē òaa sōo.§ 5 Gεo vua séian we. Gè kíniō i vuo e wē òaa sōopi gè pàò. 6 Báaadeōn gbé

† 19:5 Sou 115.13 ‡ 19:9 Mat 22.2 § 19:10 Zia 22.8-9 * 19:11 Sou 96.13 † 19:13 Isa 63.3 ‡ 19:13 Zaa 1.1 § 19:15 Sou 2.9 * 19:15 Zia 14.19-20 † 19:18 Eze 39.17-20 ‡ 19:20 Zia 13.1, 11-16 § 19:21 2Tes 2.8 * 20:1 Zia 9.1 † 20:2 Daa 3.1, Zia 12.9 ‡ 20:4 Dan 7.9, 22 § 20:4 Dan 7.22

pó an baa ku geɔ vua séia guuɔ ũ, an kua adoa. Ga plaade iko vɪmáɔ. Aaɔ de Lua ní Kilisio gbàgbanaɔ ũe, mé aaɔ kibleaàno e wè è ɔaa sɔo.

Setau zua téu

7 Tó wè ɔaa sɔopi pà, wa Setau ɔ gbæ, 8 i gé bui pó kú dúnia gola síiɔwaa sásái, Gɔgu ní Magɔguo, i ní káaa zɪ musu. Aaɔ dasi lán ísiale ũfáawa.* 9 Aa lí dúniaa, aa koezò Lua gbèɔ bɔoi ní wéle pó Lua yeio, ɔ té bɔ luabe à kúma. 10 Wa Ibiisi pó ní sásá se zù té ísida pó lé kú ní íatègbɔo guu, gu pó wai ní anabi egeɔnao kuu. Aaɔ wáwáke fáane ní gwáasinao gɔopiie.

Yákpale gbɛza

11 ɔ ma kpalabaa pua zɔɔ è ní gbé pó zɔleuo. Tɔɔle ní musuo gusikè aà ae, wi ní gbɛ e ɔo. 12 ɔ ma gbèzɔɔ ní nɛfɛnɛnao gyaadeɔ è zea báapi ae. Wà taalaɔ wèwè, ɔ wà lá pále wè ɔ àizána taala ũ. Wà yákpalekè ní gyaadeɔ an yákeawa, lá a ku lápiɔ guuwa.† 13 Isia gyaade pó kú a guuɔ kpà. Ga ní bɛdao gyaade pó kú a guuɔ kpà ɔ. ɔ wà yákpalekè ní baadeo a yákeawa.‡ 14 Wà ga ní bɛdao zù té ísida guu. Té ísida piá ga plaadeɔ. 15 Gbé pó wi ní tɔ e àizána taalauoɔ ɔ wà ní zù té ísidapiu.

21

Yelusaleu dafu

1 ɔ ma tɔɔle dafu ní musu dafuo è,* asa tɔɔle séia ní musu séiao gè, mé ísia ku ɔo. 2 ɔ ma Lua wéle Yelusaleu dafu è à bɔ musu Lua kíi, àle pila. Wa kèke lán nɔe pó a zákesɔu màwa.† 3 ɔ ma ɔ gbáa mà kpalabaa kíi à mè: Lua zòle ní gbɛnazínaɔ sa, aɔ kúrínɔ, aaɔ de aà gbèɔ ũ. Lua dee aɔ kúrínɔ ní Lua ũ.‡ 4 A ní wé'i gogoné pii.§ Ga aɔ ku ɔo ge wèna ge ɔɔb ge wáwá, asa yáziɔ gè.

5 Gbé pó zɔleá báapiwa mè: Ma! Mále pɔpii ke dafu. ɔ a òmɛɛ: Ké, asa yá beeo náai vɪ mé sɪlanæ. 6 ɔ a òmɛɛ: Yá làa. Máme má Alafa ní Omegao ũ, Dàalena ní Mídenao ũ. Gbé pó imi lé de, má aà gba nibona í wèníde.* 7 Gbé pó zɔle gban we. Máɔ de aà Lua ũ, ɔ de ma né ũ.† 8 Ama víakenaɔ ní náaisaideɔ ní yábèekenao ní gbèdenaɔ ní gbàsikenaɔ ní esedeɔ ní táagbagbanaɔ ní mɔafilideɔ pii, an baa aɔ de té ísida pó lé kú ní íatègbɔo ũe. Ga plaaden we.

9 Malaika gbèɔn sɔpla pó tɔu mèn sɔpla kua, kisia gbɛzā mèn sɔpla ká ní paipio gbèdo mɔ òmɛɛ: Mɔ mà Sà nɔ dafu ɔɔbne. 10 Lua Nísína dedeaapi guu malaikapi ma se gèmano gbèsɪsɪ zɔɔ lesɪ musu. A Lua wéle Yelusaleu òmɛɛ, à bɔ musu Lua kíi, àle pila.‡ 11 A Lua gawí vɪ, a pípia lán gbè bɛɛedewa, àle teke lán diamaaawa. 12 A bíi zɔɔ lesɪ vɪ. A ɔle kuepla, malaika gbèɔn kueplao zezɛu. Isaili bui kueplao tɔ kèa ɔlepiɔwa. 13 ɔle mèn aaɔ ku gukpe oi, aaɔ gubántoo oi, aaɔ geɔmidɔkɪ oi, aaɔ be'ae oi.§ 14 Wà bíipi dáale gbè mèn kueplaoɔwa. Sá zína gbèɔn kueplao tɔ kèa gbepiɔwa.

15 Malaika pó lé yá'omɛɛ pɔyɔbɔ pó wa pí ní vuao kua, ké à wélepi yɔɔ ní a ɔleɔ ní a bíio.* 16 Wélepi gola síiɔe, a gbàa ní a yáasao sáae. ɔ à wélepi yò ní pɔyɔbɔpio. A gbàa kiloo ɔaa kueplæ (2.400). A gbàa ní a yáasao ní a lesɪo

* 20:8 Eze 38.16 † 20:12 Dan 7.9-10 ‡ 20:13 Mat 16.27 * 21:1 Isa 65.17, 66.22, 2Pie 3.13 † 21:2 Isa 52.1, 61.10 ‡ 21:3 Lev 26.12, Eze 37.27 § 21:4 Isa 25.8, 35.10, 65.19 * 21:6 Isa 55.1 † 21:7 2Sam 7.14, Sou 89.27-28 ‡ 21:10 Eze 40.2 § 21:13 Eze 48.30-35 * 21:15 Eze 40.3

píi sáae. ¹⁷ A a bíi yò b, a lesí gàsísuu basoplasoo mëndosaie. Malaikapi yò gbēnazina gàsísuu gbàa léue. ¹⁸ Wà bíipi kè ní diamaao, mé wéle piá vua tēetēee íkea lán díiwa. ¹⁹ Wà gbē pò wà wélepi bíi dáaleò kèke ní gbè beede bui píio.† Wà gbè séia kèke ní diamaao, a plaade ní safiio, a áaòde ní agatao, a síiòde ní emelodio, ²⁰ a sòode ní onisio, a soolode ní saadòanio, a soplade ní kisolitio, a swaáòde ní belilio, a kēokwide ní topazao, a kwide ní kisopazao, a kuédode ní tiikòazio, a kuēplade ní ametisio. ²¹ Bòle mèn kuēplapió óso mèn kuēplaoe. Wà mípi kè ní ósoo mëndodoe. Wélepi zeaá vua tēetēee, wí gu'eu lán díiwa.

²² Mi Lua kré e wélepi guuo, asa Dii Lua Gbāapiide ní São mé a krépi ù. ²³ Wélepi baa kú ní íatē ní mɔvuaò gupuaèoo. Lua gawi mé lé wélepi pu, mé Sà de a filia ù.‡ ²⁴ Buiò taa'ò a gupuai, mé dúnia kíao gēu ní ní àizeeo. § ²⁵ A bɔleo aao taa fāane bauo, mé gwāasina ao ku we sō. ²⁶ Wa gēu ní buio àizeeo ní ní pò odoe.* ²⁷ Ama pò gbālae a gēuo† ge yábēekena ge mɔafilide, sema gbé pò Sà ní tó kè àizāna taalau bāsio.

22

¹ Ŋ malaikapi swa'i wēnide pò lé bɔ Lua ní São kpalabaa kíi òlomee,* àle teke lán díiwa. ² Ale bàale wélepi zea guo. Lí wēnide† ku a baale ní a baalao, í ne'í wè do gēn kuēplae, mɔ ní mɔo gēn dodo. Lípi láóá buio gbágbábɔe.‡ ³ Pó pò Lua lekèe ao ku bo. § Lua ní São kpalabaa ao ku wélepi guu, mé aà zòblenao zòblee. ⁴ Aa wesiaàle, mé aà tó ao kú ní mi'aewa. ⁵ Gwāasina ao ku bo, gbēe baa ao kú ní filia ge íatē gupuaoo, ké Dii Lua a gupuné yái.* Aaò kible e gɔɔpiie.† ⁶ Ŋ a òmee: Yá bee náai ví mé slanae. Dii Lua pò í dɔaa ànabio ne mé a malaika zì, ké a zòblenao yá pò a mɔ tia dō.

Yesu a mɔ tia

⁷ Gwa, má mɔ tia. Báaaden gbé pò zia yá taalae bee yá kua ù.

⁸ Ma Zāa máme ma yá bee mà mé má è. Ké má mà mé má è, ma wule malaika pò yápiò òlomee gbázi mà kúleè. ⁹ Ŋ a òmee: Bee tó. Kúle Luae. N zòblen deen ma ù ní n gbē ànabio ní gbé pò aa lée bee yá kua. ¹⁰ Ŋ a òmee: Nsu pò kúle zia yá pò kú lápiuwao, asa a gɔɔ káikù. ¹¹ Gbēvái wetá ao yāváike. Gbāsíde wetá ao gbási. Gbēmaa wetá ao yāmaake. Kuaadoade wetá a kua ao adoa.‡

¹² Gwa, má mɔ tia, máo asea kua, mí fiabo baadee a yákeawa. § ¹³ Alafa ní Omegaon ma ù, Dɔaana ní Gɔzānao, Dáalena ní Mídenao.* ¹⁴ Báaadeon gbé pò aa ní ulataopio ù. Aaò zeví wà gē wélepi bɔleo, aai lí wēnide† be ble. ¹⁵ Ama gōe blesanao ní esedeo ní gbásikenao ní gbēdenao ní táagbagbanao ní gbé pò ye mɔafiliyákeaiò aao ku bāsie.

¹⁶ Ma Yesu ma a malaika zì aao de yápiò seelade ù ma galideone. Máme má Davidi Bui, aà kpala pò vlápà Kía ù,‡ Gudɔleia saan'ina ù. § ¹⁷ Lua Nisina ní Sà nɔ dafuo í me, mɔ. Gbé pò bee mà sɔ, aà o, mɔ. Gbé pò imi lé de, aà mɔ. Gbé pò ye í wēnidei, aà si gba ù.*

† 21:19 Isa 54.11-12 ‡ 21:23 Isa 60.19-20 § 21:24 Isa 60.3 * 21:26 Isa 60.11 † 21:27 Isa 52.1 * 22:1 Zkl 14.8 † 22:2 Daa 2.9 ‡ 22:2 Eze 47.12 § 22:3 Zkl 14.11, Daa 3.17 * 22:5 Isa 60.19 † 22:5 Dan 7.18 ‡ 22:11 Dan 12.10 § 22:12 Isa 40.10, 62.11 * 22:13 Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17 † 22:14 Daa 2.9, 3.22 ‡ 22:16 Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § 22:16 Zia 2.28 * 22:17 Isa 55.1

¹⁸ Málε o gbé p̄s ānabikεlaε bee yāmàɔne píi, tó gbé yāe kàfl̄ a guu, Lua a k̄isia p̄s a yá kú láε bee guuɔ káfl̄ adeεε. ¹⁹ Tó gbé yāe b̄ɔ taalaε bee guu, Lua a ade baa b̄ɔ a w̄éle ní lí w̄ēnide p̄s a yá kú láε bee guuo guue.†

²⁰ Gbé p̄s de yápiɔ seelade ũ m̄è: Slanaε, má m̄ó tia.

Ami! Dii Yesu m̄ó!

²¹ Dii Yesu aàɔ gbēke v̄l̄ ní a gbéɔ píi.